

Lot 86

St. Hedwig des Heiligen

24, 021/B/3

C. XVI. e

17

John Knott, U.D.

L. Christian Friedrich Garmann
Medicus R. et C. S. Provincialis, Physic,
Chemnicensis Academicus, curiosus, d. Pollux.
Natus Martis b. d. 19. Ianuar. 1640.
Obiit Chemnit. d. 15. Iulij. 1708.

L. CHRIST. FRID. GARMANNI,
Medici R. E. S. Provinc. Phys. Chemnicensis.
Academici Curiosi,
DE

MIRACULIS
MORTUORUM

LIBRI TRES,

Quibus præmissa Dissertatio
de Cadavere & Miraculis in genere.

OPUS PHYSICO-MEDICUM

Curiosis Observationibus, Experimentis, aliisque
rebus, quæ ad elegantiores literas spectant, exornatum, diu
desideratum & expetitum, beato Autoris
obitu interveniente editum

L. IMMANUELE HEINRICO GARMANNO
Autor. Fil. Poliatro Sneebergensi,
cum Indicibus necessariis.

DRESDÆ & LIPSIAE,

Sumptibus JOH. CHRISTOPH. ZIMMERMANNI, ANNO M. DCC. IX.

MORTUORUM

LIBRI TRICES

Quibus in multis Dissertationibus

de Cognitione & Affectione in genere.

Observationibus, Experimentis, aliisque

modis, quibus organorum functiones, exortum, qui

debetur, & exortum, per se, hunc

obitu interveniente editum

in octavo. Politiis annectentibus.

in octavo. Politiis annectentibus.

DRESSAGE & Cie

ON CHRISTOPHER LUTHER'S

F. F.

Lectori Candido & Be-
nevolo

Salutem & Observantiam.

Vi in pandendis mor-
tuorum miraculis
non mediocriter ha-
ctenus erat occupa-

tus, ac circa nosocomia, feretra, Coe-

meteria, tumbas sepulchrales versabatur quotidiè Parens meus desideratissimus, ipse, Deo sic volente, morti succubuit, & quâ corpus tumbæ illatus feriatur, ærumnis ac molestiis hujus miserrimæ vitæ exantlatis omnibus. Bonam integri septennii partem lecto affixus hæsit, qui per octo & quod excurrit lustra in debellandis morbis ad ægrotorum grabatos suam eamque divinâ gratiâ præclaram locaverat operam. Doloribus noctes diesque exercebatur acutissimis, ex internis renum, quod Anatome docuit, exulcerationibus lienisque abscessu in ulcus externum fistu-

fistulosum deficiente oriundis: Quicquid tamen lucidi & à doloribus liberi intervalli experiebatur, quantum curæ praxeos & amplioris familiæ permittebant otii, id studiis, quæ senectutem oblectant, impendebat unicè. Scilicet à Juventute studiis & laboribus assveto summa voluptas erat non relaxari ab occupationibus, sed ab una in aliam transitu facto mutare & renovare operas. Hinc etiam factum, ut, cum Fautores & Amici Eum idcirco compellare non desisterent, hos DE MIRACULIS MORTUORUM commentarios ad umbilicum perduceret, & ad illos edendos

se pararet. Tantum verò abest, ut hunc suum foetum, cui lambendo ac perpoliando tot annos infudaverat, in lucem plenius emissum amplexari datum fuerit, quin potius, vix prioribus conspectis pagellis, viribus sensim fractus, morbo marasmode emaciatus, septuagenario vicinus acerbissimo Suorum imprimis ac quotquot eum noverat bonorum omnium dolore die 15. Julii currentis anni placide expiravit. Adeo lugubria hæc meditata funesti fuere omnis! Præclare Cicero: (*l. 1. quæst. Tuscul.*) Tota Philosophorum (rectius Christianorum) vita commentatio

tio (meditatio) mortis. Et qvⁱ accu-
 rati^{us} philosophabimur, qvⁱ melius?
 qvam si trutinando singularia in
 mortuis nostram expiemus ignoran-
 tiam. Eqvidem non dubito fore ple-
 rosque, qvⁱ ad conspectum hujus ti-
 tuli supercilium contrahant, & hos
 conatus lugubres Orco potius quam
 libero Jovi destinandos reputent: ast
 cordatum minimè absterrebit frons
 libelli, cum natura in cadaverum fi-
 tu ac putrilagine æqvè admirabilis
 deprehendatur, ac in rerum genera-
 tione & productione. Vel eam solam
 ob causam se commendabit iste tra-
 ctatus, cum qvemvis, cui volupe erit

inspicere , mortalitatis mox futuræ
 admoneat. Miraculi autem notio-
 nem in laxiori sensu acceptam sciat
 L.B. quod enim Aliis Observationes
 rariores, & mira in mortuis phæno-
 mena, id beato Autori mortuorum
 miracula. Primus ac solus quantum
 scio ea olim propalavit *Henricus*
Kornmannus in tractatu quem *de*
Miraculis Mortuorum inscribit, edi-
 to An.1610. qui vero ab instituto bea-
 ti Parentis mei alienissimus. Præter-
 quam enim quod varia *Ille* admisce-
 at exotica & incongrua, in recensen-
 dis fabulis ab otiosis & nugacibus
 monachis excogitatis mirum quan-
 tum

tum luxuriat. Dignus inde qvi cen-
suram incurrat *Gisbert. Voëtii* (P.2.
Disp. Select. p.914.) Judiciosè *Plutar-*
chus (T.1. *Camill. p.m. 239.*) Nos mul-
ta è nostræ ætatis hominibus audivi-
mus mira commemoratu , ac quæ
non sint temerè contemnenda à
quoquam : Verum in his rebus ni-
miam & credulitatem & incredulita-
tem periculosam efficit humana im-
becillitas , cum ea non intra certos
terminos se contineat , sed efferatur
vel ad superstitionem inflatusque de
iis sentiendum, vel ad contemptum re-
ligionis. Optimum est cautionem ad-
hibere , ac ne quid nimis. Juvat ascri-
bere quæ *Livius* (l. 24. c. 10. p.m. 333.)

habet: Prodigia eo anno, *inquit*, multa nunciata sunt, quæ quò magis credebant simplices & religiosi homines, eò plura nunciabantur. Nec rationem hujus vel illius miraculi reddere ausus est *Kornmannus*, nec ordinem certum observavit, sed in solâ recensione acquievit. Anno præteriti seculi septuagesimo beatus Parens librum hujus Operis primum typis evulgavit, qui impræsentiarum multò auctior cum aliis incedit. Methodum tractandi quod attinet, eandem observavit, quam professus in Oologia Curiosa & reliquis opusculis antehac editis. Liceat eam Ipsius

Au-

Autoris verbis delineatam dare. (*vid. Præfat. Oolog. Curios.*) Poetica, *inquit*, aliquando misceo medicis, philologica physicis, & flores ubique delibans miscellaneam sector doctrinam. Nec intra Scholasticæ methodi circulos ubiq; me contineo, quodque differentes in more habent, non rarò evagor, non ut argumentosa prolixitate Lectori stomachum moveam, sed animum ejus divertens indirectâ viâ lucem thesi foenerer. Rationum momenta ad experimentorum & observationum trutinam expendo. Nihil mihi arrogo, unicuique suum tribuo. Autores curiosè

cito, verbis eorundem utor, mentem excutio, verum amplector, falsum rejicio, sed hoc sine felle stylique mordacitate. Aculeos Orationis sicubi inspergo, cum Sophistis, Idiotis, superciliosis, magnificis & vanis promissoribus mihi res est, eosque candor & veritatis amor extorfit. His quibus nihil sapit, nisi quod proprium parturit cerebrum & supercilium, quique Autores evolventes & allegantes in compilatores & exscriptores numerant, illud *Lipsii* (*l. 1. Polit. c. 1. p. m. 4.*) repono: Lapidem & ligna ab Aliis accipio; ædificii tamen exstructio & forma tota nostra: Architectus ego sum, sed materiam variè undiq; conduxim. Nec aranearum sanè textus ideò melior, quia ex se fila gignunt, nec noster vilior, quia ex alienis libamus ut apes. *Hæc Autor* (*c. l.*) Utere igitur his, B. L. eo candore, quo beatus Autor instinctu Fautorum ac Collegarum

rum communicare voluit, ac frueretur his laboribus, qui non eloquentiæ sed curiositatis gratia, ut cum *Flavio Vopisco* loquar, in lucem prodeunt. Tandem in eo ad huc Te compellandum habeo, ut qui per absentiam errores irrepererunt vel Typographi culpâ, vel incuriâ eorum, quibus describendus erat hic tractatus, Ipse pro humanitate Tua velis emendare, præsertim cum per temporis angustiam erratorum syllabus non potuerit perfici & annecti; hunc tuum favorem si intellexero, ac Deus vitam & sanitatem concesserit, alaborabo, ut Pnevmatopægnion, s. de halitus humani salubritate & noxa Dissertatio, quin & alia B. Parentis opuscula, eaque nitidiora, in publicum prodeant. Sic divinæ commendatus tutelæ ex voto Vale. Dab. è Museo Nivemontii in Sudetibus d. 22. Septembr. A. R. S. 1708.

L. Immanuel Heinrichus Garmann.

Conspectus totius operis
DISSERTAT. PROOEMIAL.

Sectio I. De Cadavere.

Sectio II. De Miraculis.

LIBR. I. Titul.

1. De capillorum augmento.
2. De nasi insititii Sympathia.
3. De cadaveribus porcorum mandentium instar in cryptis feralibus sonantibus, vulgò Schmätzende Todte.
4. De faciei mutatione in Cadaveribus.
5. Mira quædam circa os & faciem phænomena.
6. Dentium singularia.
7. De Cordis augmento & in igne duratione.
8. De Abdominis rupturâ & viscerum egestione.
9. De Partu Cadaverum.
10. De Ungvium, cornuum & ossium incremento.
11. De penis in cadaveribus erectione.

LIBR. II. Titul.

1. De maculis Cadaverum.
2. De Contagio.
3. De levitate & gravitate.
4. De frigiditate, rigiditate, caliditate & mollitie.
5. De motu.
6. De Sudore aquoso & cruento.
7. De cruentatione.
8. De fragrantia.
9. De Luce.
10. De Spectris.

LIBR. III. Titul.

1. De Cadaverum Putredine.
2. De Cadaverum Incorruptibilitate & Mumiis.
3. De Cadaverum Petrefactione.
4. De Cadaverum Resurrectione & Resuscitatione.

J. J.

DISSERTATIONIS GENERALIS PROOEMIALIS

SECTIO I.

DE

CADAVERE.

Summarium.

- I. **C**adaveris Etymologia. Cadere. Mori. 2. Cadere dicitur homo dum nascitur. 3. Allusiones. 4. Cadavera Urbium. 5. Cadavera dicuntur deformes. 6. Cæci nati. 7. Lienosi. 8. Senes. 9. Domus quæ non habitatur. 10. Mystica significatio. 11. Corpora mortua vel videntur, vel sunt talia. 12. Apparenter mortuorum historia. 13. Morbi. 14. Apoplectici. 15. Epileptici an huc referendi? 16. Variis modis suffocati. 17. Lethargici fabulosi. 18. Examinantur. 19. Veri. 20. Ab assumtis stupidi & Comatici. 21. Epibialtici, Syncoptici. 22. Hystericæ. 23. Pestiferi. 24. Exanimati frigore, casu ab alto, vulnere, fulmine, incantati. 25. Ecstatici. 26. Ecstasis quid? 27. Divina. 28. Diabolica. 29. Naturalis, imperfecta. 30. Perfecta. Puer Sunamitidis. 31. A causa dubia. 32. Ecstases Helmontianæ. 33. Nostradami. Bobemi sutoris. Pueri rustici. 34. Voluntarie. Presbyteri restituti. Cardani. 35. Somnium Rabbini animæ à corpore secessio.
- A
36. Ut

36. Ut & ecstasis. 37. Quod & quibusdam aliis placuit. 38. Unde post somnia & Ecstases futurorum cognitio? 39. Ecstatici in aërem elevati. 40. Ecstasis duratio. 41. Hujus & inedia diuturnæ differentia. 42. Ἄπυγς Heraclide. 43. An medicamentum, an morbus? 44. An de eo scripserit Democritus? 45. Empedocles? 46. Heraclide & Empedoclis Ἄπυγς convenient? 47. τὸ Ἄπυγς ad bystericas, lypothymicos, Ecstaticos reducendum. 48. An quis ad aliquot dies absque respiratione vivere possit? Respirationis necessitas. 49. Affirmantes. 50. Negantes. 51. Succus à matre foetui communicatus ex parte aëreus. 52. Naturam nunquam intendisse Embryonis in utero respirationem. 53. Usus pulmonum in foetu, & cur uterum egredi moliatur. 54. Foramen ovale. 55. Circulatio sanguinis absque respirationis subsidio. 56. Respiratio non obpulsum. 57. Urinatorum constitutio, machina. 58. Urinatio simplex & naturalis. 59. Urinationis finis. 60. Ad Embryonem applicatio. 61. Sanorum respiratio fere insensibilis. 62. Pulmonis defectus. 63. Pisces quin & Plantas respirare. 64. Transpiratio insensibilis. 65. Via, Pori cutanei. 66. Hujus partes inspiratio & expiratio. 67. Atmosphæræ impulsus. 68. Egeruntur alimenta. 69. Fuligines. 70. Cobi-bitæ transpirationis noxæ. 71. Transpirationem respirationi succedere posse. 72. Dubitatur. 73. Distinctio. 74. Insensibilis transpirationis observatio. 75. Signa fallunt. 76. Fœtor cadaveris certissimum mortis indicium. 77. Omnia concreta vivere. Vitæ gradus. 78. Vita quid, Scaligero. 79. Vita essentialis & accidentalis. 80. An vita animæ diversa à vita corporis. 81. Animam & corpus quid uniat. An calor? 82. Sanguis? Spiritus? 83. Epicureorum sententia. 84. Cartesii. 85. Limmeri. 86. De la Forge. Unio mentis & corporis admirabilis. 87. Vinculum materiale an animam & corpus possit compingere. 88. Corpus æthereum à cælo & stellis. 89. Spiritus mundi Æther, materia subtilis. Vinculum nulum præter fiat divinum. 90. Cogito ergo sum. 91. Paracelso quid vita. 92. Quid Helmontio. 93. Corpora naturalia quatuor, quatuor forme.

forma. 94. Quatuor vite differentia. 95. Vita media Paracelsi & Helmontii. 96. Vita gradus Kergeri. 97. Paracelsi & Helmontii mentis cum corpore unio. 98. Balsamum an Paracelso rectè dicta vita. 99. Ratray Helmontium carpit. 100. Distinctio vite in primam, mediam & ultimam. 101. Vita media Helmontiana. 102. Magnum Oportet Helmontianum. 103. An possit pars una emori reliquo corpore salvo? 104. Affirmatur, non contra. 105. Explicatur. 106. Uteri post mortem vita. Caro Lieniformis Helmontii. 107. Sanguis in venis non coagulatur. Vita musculorum. 108. Philosophia mortis meditatio. 109. Duplex vita, duplex mors. 110. Etiam mortis naturalis. 111. Mortis in philosophicam & naturalem distinctio Scaligero displicet. 112. Suspirium morbus quid Seneca, an mortis meditatio? 113. Asthma an latinum nomen habeat? Pontani conjectura. 114. Kergero mors nulla, refutatur. 115. Aristoteles raro mortis meminit, inde malus quibusdam Philosophus. 116. Mors quid Peripateticis. 118. Epicuro. 118. Paracelso. 119. Helmontio positivum & reale quid. 120. Gentilibus. 121. Hauptmanno, Paulinio. 122. Mors annihilationum. 123. An mors finis cujus gratia. 124. Recentiorum definitio. Mors brutorum. 125. An corpus animam, an anima corpus relinquat. 126. Triplex Platoni mortis genus. 127. Stoicorum mens. Cartesii Platonizantis. 128. Aristotelis. 129. Occisa & mortua differunt. 130. Mortuus homo an verus homo? 131. Cadaver quid? 132, 133. Scaliger notatur. 134. Forma Cadaveris. Corporeitatis. 135. Novam in morte formam non generari. 136. Forma cadaveris proscriptio. 137. Nil de animâ in cadavere. 138. Neque calore & humido vitali. 139. Spiritus mortuales frigidi. 140. Cadaveri sensum dant Judaei. 141. Gentiles. 142. Tumulorum & Ciporum inscriptiones. 143. Vulgi superstitio. 144. Saxitiae in mortuos. 145. Sensum in Cadavere credidere etiam Medici. 146. Cause expenduntur. Anima in corpore remanentia. Forma assistens figmentum. 147. Anima corporalis non sentit. 148. Animarum in homine triga rejicitur. 149. Vis vegetans. 150. Spiritus essentialis.

151. *Integralis.* 152. *Sympathiarum exempla in mortuis.* 153. *Vivorum erga mortuos.* 154. *Antipathia celebriores.* 155. *Sanguis Aegithi & Flori.* 156. *Commentum Rabbinicum & Poëticum.* 157. *De Corbe & Orso.* 158. *Mortua in vivos agere.* 159. *Heroum reliquiae miraculosa.* 160. *Verminatio.* 161. 162. *Refutantur.* 163. *De Sympathiis & Antipathiis Verulamii querela.* 164. *Consensus Authoris.* 165. *Phoca, Physa, Gulonis pellis singularia. Delphini in homines affectus.* 166. *Ovis antipathia cum lupo ridicula.* 167. *Rabbinica exploduntur.* 168. *Vita praeservata.* 169. *Inspirando an expirando mors contingat?* 170. *Aliud problema.* 171. *Cadavera abominabilia* 172. *Arcana ex homine spondent chemici.* 173. *Medicamenta è Cadaveribus.* 174. *Cadaveris tactus morbos curans.* 175. *Ascitem.* 176. *Dubitant quidam.* 177. *Rationes quo primam sententiam stabiliant.* 178. *Helmont.* 179. *Wedelius.* 180. *Corium humanum.* 181. *Ossium virtus.* 182. *Cranii.* 183. *Ossis Cranii triangularis.* 184. *Digitus, medulla ossium pedum. Mentula.* 185. *Ossa Hesiodi. Urinale è cineribus cadaverum mirabile.* 186. *Fertilitas à cadaveribus.* 187. *Aqua Chemica è cerebro humano. Aqua divina.* 188. *Ludicra è Veteribus.* 189. *Fontes soterii è sanguine humano profuso.* 190. *Cineres potu à conjuge assumti & horologio accomodati* 191. *Vestimentorum & tumbarum feralium vis.* 192. *Noxa à Cadaveribus.* 193. *Nitrum Cœmeteriorum. Crania pro poculis. Ornamentum vestibuli.* 194. *Cadaveris partes ad actiones magicas.* 195. *Candela è sevo humano pro indagandis thesauris.* 196. *Pergamena virginea.* 197. *⊙ & ☿ in breviculis militum.* 198. *Funus tacitum, indictivum, simpludeareum.* 199. *Epitaphium hominum universale.*

DE
CADAVERE
in
Genere
DISSERTATIO.

§. I.

*V*ere disertus ille Pater floridissimique styli scriptor, *Q.*
Septimius Florens Tertullianus, (*l. de carne CHRISTI*
p. 24.) sine anima nihil sumus, ne hominis quidem,
sed cadaveris nomen. Enunciatur autem *secun-*
dum eundem (*l. de Resurr. Carn. c. 28. p. 57. add. Isi-*
dor. l. 11. Etymolog. c. 3. & serv. l. 5. Æneid. v. 581.
p. 531.) à *cadendo cadaver*, quia stare non possit,
quod morte subruatur; aut quod ceciderit velut ex
usu humano, & illo exciderit, *judicio Caspar. Barthii*
(*l. 53. advers. c. 4. p. 2484.*) Cadere multis est obire, interire prisca ratione.
Tam in frequenti usu fuit, ut inde potissimum corpus morte obita cadaver
sit appellatum, censuit *Idem Barthius* (*lib. 7. advers. c. 19. p. 349. & l. 44. c. 29.*
p. 2048.) Homo vero non cadit respectu spiritus, sed respectu carnis suæ, vere
judicat *Job. Pearson*, (*Expos. symb. Apost. Artic. 11. p. 673.*) Hominis autem cada-
veri id recte tribui, quia solus rectæ staturæ, *Thomas* (*l. 6. d. somn. & Vigil. ap.*
Bernardin. Seminar. Arist. Philos. Col. 194.) Cadere dicimus corpus in terram
per mortem, dicitur iterum *Tertullianus* (*l. 5. advers. Marcion. c. 9. p. 313.*), sicut
& res ipsa testatur. Ex DEI lege corpori enim dictum est, terra es & in ter-
ram ibis. Ita, quod de terra est, ibit in terram. Hoc abit, quod in terram
ibit, hoc resurget, quod cadit. Ita mortui vocabulum corpori competit.
Expressit id *Prudentius* (*l. Peristephan. in Roman. v. 535.*)

Nam membra parvi pendo, quo pacto cadent,

Casura certe lege Natura sue,

Instat ruina, quod resolvendum est, ruat.

Cadere bello apud Poëtas legitur, & cadere sæpius de eo, qui in acie occumbit,

dictum apud Oratores & Historicos reperies. Ita (*in Amphitruon. Act. 1. sc. 1.*)
Plautus:

Cadunt vulneris vi & virium.

Convenit cum hoc Græcum $\pi\lambda\omega\mu\alpha$, à veteri $\pi\lambda\acute{o}\omega$, in cuius locum $\pi\iota\pi\lambda\omega$ succedit, quod per cado explicatur. Labi etiam pro mori & in putredinem diffuere apud Poëtas invenies, v. g. *Virgilium* (l. 2. *Aeneid.* v. 429.) & *Statium*, de quo iterum *Barthius* (ad lib. 9. *Thebaid.* v. 885. p. 1110. & lib. 12. v. 209. p. 1460.) Ruere, corruiere, etiam mori signat, ita *Q. Serenus* (d. r. m. c. 6.)

*Sylla quoque infelix tali languore peresus
 Corruit.*

Inde mors ruina vocatur, aliquando & occasus. Vernacula nostra etiam $\pi\lambda\omega$ mori, occumbere morti non raro per $\pi\lambda\omega$ *fallen* exprimit. In quem modum v. g. locus l. 2. *Samuel. c. 3. v. 34.* ex *Megalandri Lutheri* versione sonat: *Du (Abner) bist gefallen, wie man für bösen Buben fällt.* Et v. 38. *Der König David sprach: wisset ihr nicht, daß auf diesen Tag ein Fürst und Großer gefallen ist in Israhel?* Quocirca & mortui $\kappa\alpha\tau\alpha\theta\epsilon\tau\alpha\iota$, s. jacere dicuntur. Dicuntur etiam positi, cum positi in pherethro, animadvertente id (l. 22. *advers. c. 11. col. 718.*) *Adriano Turnebo.*

§. 2.

Notat hic Excell. *J. Ctus Gerhard. Feltmann.* (*Tr. de Cadav. inspic. c. 1. §. 5. p. 2.*) hominem, si nascatur, etiam cadere dici. Probat id ex (l. 3. c. de *posthum. hered. sapient. 7. 3.*) *Papinio* (l. 5. *sylvar. 5. v. 69.*)

Tellure cadentem

*Excepi, & vinctum genitali carmine fovi,
 Poscentemque novas tremulis ululatibus auras
 Inferui vite.*

Ad quod ipsi alludere videtur *Claudianus* (l. 1. in *Rufin. v. 92.*)

quam prima meo de matre cadentem

Suscepi gremio.

Ipsam *Homerum* verbo græco cadere ($\pi\iota\pi\lambda\epsilon\iota\nu$) pro nasci usum, paulo post (S. 6. p. 3.) ex *Iliad.* (l. 19. v. 112.) probare fategit:

$\text{Ἡ μὲν τὸν πάντεςσι περιλήνεσσιν ἀνδρῶν
 ὅς κεν ἐπ' ἡμᾶσι γὰρ δὲ πέσῃ πέτρᾳ ποσσὶ γυναικός.}$

*Certe quidem hunc omnibus circumvicinis dominatum iri
 Qui in die hoc cadet in pedibus mulieris.*

Mos autem veteribus fuit primum natos in terram deponendi, mox tollendi inque sinum recipiendi, quod ad *Papinium Statium* (c. l. 507.) notavit *Barthius.*

rbius. Et hac de causa *Opis* Dea spem ferre nascentibus excipiens eos sinu Terræ, & *Levana*, quod levet eos de Terra, fingeantur, de quibus (*l. 4. de Civit. Dei c. 11. p. m. 231.*) *Augustinus*. Et susceptio solennis infantis recens nati in gremium parentum, indicium erat prolis agnitæ & educandæ, *secundum Eundem* (*ad loc. citat. Claudian. p. 111.*)

§. 3.

Cadaver dici quod careat honore sepulturæ *Servii* (*l. 8. Æneid. p. 508.*) conjectura est. Omnis namque mortuus, *juxta Isidorum* (*c. l.*) aut funus est aut cadaver. Funus est, si sepeliatur; cadaver, si insepultum jacet. Sed hæc, recte judicante *Feltmanno* (*c. l. §. 2. p. 1.*), non est Etymologia, sed allusio, quæ tamen nec scita, nec vera. Svaviter nugantur (*asserente Cass. Sagittario in not. ad Sulpic. Epist. Consol. ad Ciceron. p. 40.*), qui (ut habetur in veteri vocabulario), Cadaver conflatum autumant ex tribus vocibus: *Caro data vermibus*. Forte melius Cadaver appellari, quod homo, quando mortuus est, *cadat vermibus*, auguratur (*c. l.*) *Feltmannus*. Inde *Nostri* *ein Aas*, quod, ipso etiam *Joh. Goropio Becano* (*in Vertumn. p. 38.*) teste, escam significat. Id nomen tamen potius de bruto, quam de homine mortuo (*quod iterum Feltmannus c. l. §. 4. p. 2. monuit*) usurpatum invenias.

§. 4.

In latiore significato *urbium* cadavera apud Scriptores legi, constat. Spectat huc illud *Rutilii Numantiani* (*l. 1. Itinerar. v. 413.*)

Non indignemur mortalia corpora solvi,

Cernimus exemplis oppida posse mori.

Spectat & huc, in *Berythri* urbis conflagrationem, *Johannis Poëtæ Barbucalli Epigramma*, (*l. 1. anthol. Græc. edit. Hieronym. Megiseri p. 475.*) quod etiam vertit & allegavit *Nicol. Rittersbusius*, (*Comment. ad Salvian. p. 74.*) in quo quidem non Urbs se cadaver appellat, sed, quod jaceat mixta cadaveribus, sive mortuis, *ἀμύερα νεκρῶν καὶ ζώντων* quiritatur. *Ciceronem* super morte filiae *Tullie* consolaturus *Servius Sulpicius* (*l. 4. ad famil. Epist. 5.*) in reditu ex Asia tot oppidorum florentissimorum cadavera (*Æginæ, Megapyraei, Corinthi,*) projecta se prospexisse narrat. Sicut corpus, à quo decessit anima, cadaver dicitur, cur non & oppidorum rudera sua forma, quæ privata sunt, hoc nomine appellemus? quærit laudatus *Sagittarius* (*c. l. p. 40.*) Picturæ & imagines corporum etiam cadavera vocari solitæ; ita cadavera à pictoribus representari, non res, *Philipp. Bonnanni* (*p. 2. de Testac. p. 86.*) monuit.

§. 5. Alia

§. 5.

Alia translatione de deformi, rugoso & annis obsito accepit *Claudianus* (l. 1. in *Eutrop.* v. 38.)

Postquam deforme cadaver

Mansit, & in ruitas totus defluxit aniles.

Eodem sensu *Sulpicius Lupercus* extremum formæ dedecus referre ait

Corpora de priscis tumulis.

(l. 1. *Epigramm. Vet.*) ut *Claudianum* (p. 1285.) iterum illustravit *Barthius*. Quid apud *Terentium* (*Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 28.*) cadaverosa facies? ubi inquisiverat (l. 11. *advers. c. 12. col. 331.*) *Adrianus Turnebus* foedam & turpem eandem interpretatur. Cadaver, inquit, quod pollueret & funestaret, averfabantur, hinc cadaverosa facies foeda, invisâ, averfanda. Tetram & exsanguem exposuit (in *Indic. Terent.*) *Job. Kockert*, qui è *Scaligero* morticina νεφέλαι, & morticinus, convitium in tetros & exsanguis facie olim fuisse, addit. *Δηυήεις καὶ δηυήειανός* Græci. Vid. *Frid. Taubmann.* (in *Plaut. Pers. A. 2. sc. 4. p. 965.*) Qui *Terentium* Germanice loqui fecit *Anonymus* (*P. Terent. sechs Freuden-Spiele zur Lehr-Art in die Hochdeutsche Sprache versetzt. Hamburg. 1670.*) per τὸ gar heßlich vertit. Enatum inde apud Græcos tritum: *Ευχρῶς ἢ Φάναι, καὶ χαρῆς ὥσπερ νεκρῶς*. Colore vivido & venustus instar cadaveris, quod de *Leotrophide* Trimetro *Aristophanis* commentator ex *Theopompi Papionibus* notavit. (vid. *Hadr. Junii adagia Erasmi Chiliad. inserta, p. m 165.*) Nostri exprimunt: Du siehest so schön wie eine Leiche. Vid infra (l. 1. *Tit. 4. §. 32.*)

§. 6.

Cæcos natos mortuis ascripsit *Manilius*, (l. 4. *Astronom. v. 424.*)

At niger obscura Cancer cum nube feretur

Quæ velut extinctis Phœbeis ignibus ingens

Officit, & multa fuscâ caligine sidus,

Lumina deficient ortos, geminamque creatis

Mortem fata dabunt: se quisque ut vivit, & effert.

In quem locum ita *Josephus Scaliger* (*Comment. & Castig. in Manil. p. 329.*) commentatur: *Cæcus* & vivit, & effert se funus quotidie. Mortuus enim vivens est. Propterea, ait, cæcis genitis geminam mortem dari. Nam & vita quam vivunt, mors est, quia sine luce, & mors altera, omnibus communis, nihilominus eos manet. De *Tyrrheno* vulnere excæcato (l. 3. *Phasal. v. 736.*) *Lucanus*:

Hoc habet ex magna defunctum parte Cadaver.

Cada-

Cadaver se vocat *apud Senecam* (*Thebaid. a. 1. v. 36.*) *Oedipus*, postquam se occœcasset, & reliquias corporis trunci, corpus luminibus orbatum. (*in Oedip. v. 1021.*) Eleganter *Charite Thrasillum*, cum eidem oculos effoderat, alloquitur: (*ap. Apulej. l. 8.*) vivo tibi morientur oculi, nec quicquam videbis, nisi dormiens. Faxis feliciores inimici tui, quam vitam tuam sentias. Nec mortis quiete recreaberis, nec vitæ voluptate tataberis, sed incertum simulacrum errabis inter Orcum & Solem. Plura huc spectantia expetuit *Cass. Barth.* (*in stat. lib. 11. Thebaid. v. 582. p. 396.*) Leprosam sororem *Mirjam Aaron* (*Kum. 12. v. 12.*) foetui in utero demortuo annumerabat. *Naëmannum Syrum belli Ducem Theta* nigro signabat *Rex Israël.* (*2. Reg. c. 5. v. 7.*) Egregius est *apud omnium doctissimum*, censente *Cass. Barthio*, (*l. 54. advers. c. 26. col. 2568.*) *Scriptorem Tertullianum* (*de resurr. carn. c. 28.*) locus: *Moyse* manum in sinum condit, & emortuam profert, & rursus insinuat, & mortuam explicat.

§. 7.

Lienosos mortuis accensebat *Stratonicus Citharoedus*. Hic namque *Cariæ* incolas omnes Lienosas conspicatus exclamabat: Mortui hic ambulant. (*vid. Strab. l. 14. Geograph.*) Ita *Melancholici* sibi visi mortui, ita ut cibum & potum sumere fastidirent, & etiam coacti respuerent, dicentes, se esse mortuos. Morbis emaciata corpora, viva ut sceleta, ita & cadavera dixeris. Tale depinxit *Excell. noster Rosinus Lentilius*. (*Miscell. Curios. Decur. 2. Ann. 7. obs. 138. p. 265.*)

§. 8.

Quin & Græcis νεκρὸς ἐμψυχόν vivum cadaver, & ἐμψυχὸν τῆφος vivum sepulchrum, decrepitus senex & effoetus Libitinarius, *Plauti* joco nuncupatus. Conf. *Andr. Alciati* in *Sophoclem* senem decrepitum foeminæ juvenis maritum *Emblema*, *infra* (*l. 2. Tit. 3. §. 31.*) adductum. De Anu quadam senio curvata ista *lepidus Apulejus* (*l. 4. Metamorph. p. m. 84.*) *Tubusti* cadaver extremum, & vitæ dedecus primum, & orci fastidium solum.

§. 9.

Domum, ut & hoc addam, quæ non habitatur, miro, non dicam absurdo, philosophandi modo cadaveris nomine notare lubuit *Th. Campanella*, (*l. 4. d. sens. Rer. c. 12. p. 317.*) verba *Ejus* ita habent: Experientia docet, domum, quæ non habitatur ab hominibus, quamvis bene consolidata & ornata sit tota munitaque citius senescere & corruiere, quam domus male concinnata

& exiliter munita, sed habitata. Homo enim est causa ejus efficiens, & idealis & finalis. Effectus autem omnis præsentia suæ causæ vivificatur & essentialitur magis: Ac veluti corpus à spiritu inhabitatum vivit, & spiritu abeunte remanet Cadaver mortuum: Sic domus habitatore vivificatur, & sine ipso remanet ipsa Cadaver. Præterquam nascuntur herbæ, pulvere necatur, madefit, vermiculis scatet, impletur muribus, non secus ac cadaver, cui crescunt pili & ungues, pulvere obruitur, madefit, vermibus scatet, muribus perforatur. Hauserat id forsan è paganorum fabulis, qui urbibus & imperiis Genios attribuebant, ut essent ipsis tanquam animæ nascentibus. Ita Symmachus: (*in Relat. p. vet. Deor. cult. adv. Christian.*) Varios custodes urbibus cunctis mens divina distribuit. Uti animæ nascentibus, ita populis fatales Genii dividuntur. Sed hunc adeò docte eleganterque judice Cass. Barthio (*animadv. ad bell. Gildon. Claudian. v. 28. p. 37.*) irridet Prudentius, (*l. 2. contr. Symmach.*) ut contendere nihil eruditius illud seculum tulisse. Concludo cum Prudentio: (*c. l. v. 432.*)

Hæc quis non videat sapientum digna Cachinno.

§. 10.

Mystico sensu in lege Moysis cadaver hominem vitam pecuinam viventem designare Hesychius Presbyter (*in Levitic. c. 5.*) docuit. Et quem fugit peccatores perseverantes, impœnitentes, Atheos &c. in sacris in peccatis mortuos dici. Prisci Christiani eos vocabant mortuos, qui negabant Resurrectionem mortuorum (*ad Salvian. l. 1. adv. avarit. in not. p. m. 357.*) monuit Stephanus Baluzius. Vitam aliam esse vivificantis Spiritus, aliam mortificantis, putabat Joh. Sophron. à Kozack, (*Tr. d. sal. c. 4. f. 10. p. 173.*) qui idcirco mortuorum certos constituit ordines, quem, si lubet, vide. Cadavera ideo Judæis non attingenda, ne se impuritate eorum contaminarent, dum sacri codicilli inculcant, etiam mysticum quid sub hac lege latitare Clemens Alexandrinus (*l. 4. stromat. p. 392.*) inculcavit. Plura Theologi, Conf. & Barth. (*in Stat. Tom. 2. p. 288. sq.*)

§. 11.

Corpora demortua sunt vel Φαινόμενως s. apparenter, vel ἀληθῶς s. vere talia. Joh. Jacob Krafftius (*ap. Gvilhelm. Fabric. Hildan. Cent. 2. Obs. Chir. 96. p. 176.*) inter corpora FERE & VERE mortua distinxit. Illa, mendacia cadaveris Aupulejus (*l. 2. Metamorph. p. m. 48.*) nuncupavit. Ut vita dupliciter apud Aristotelem & Ejus sectatores & interpretes accipitur: Per modum actus primi, quatenus est principium vitalium operationum; & per modum actus

actus secundi, pro ipsis operationibus vitalibus, quæ sunt nutritio, sensatio externa & interna, atque appetitus sensitivi actus, & cognitio & volitio; *Vid. Franc. d. Oviedo. (Curs. Philos. Tr. de anim. Diss. 1. quæst. 1. p. 717.)* Priori modo sanctam vitam substantialem, posteriori accidentalem vulgò appellant: Ita mors duplicem habet significatum & statum, quatenus (α) signat animæ à corpore separationem & discessum & (β) operationum saltem vitalium ad certum tempus cessationem. Priori ratione mors vera, apparens posteriori nuncupatur. Et de hac intelligendum illud ap. *Quintilianum (Declamat. 8.)* Vidimus frequenter ad vitam post conclamata suprema redeuntes. Quamdiu igitur anima manet formaliter in corpore, hoc est, quatenus limitata per ideas ad tale animal, non potest dici mortuum, tametsi nulla actio vitæ sit conspicua, prout contingit in suffocatis, in quibus etiamnum manet potentia proxima ad vitam, quam fundari dixi in flammula vitali, docet *Joh. Marc. Marci (p. 1. philos. vet. restitut. f. 6. p. 48.)* Et tum quidem, pergit, anima illius animalis non dicitur inesse nisi entitativè: quoniam desit jam limitari; estq; actu nullius, in potentia verò ad omnia; non formaliter. (*c. l. f. 5. p. 41.*) Aliud est vivere, aliud agere, *Dan. Sennert, (d. Consens. & Diss. c. 9. p. 118.)*

§. 12.

Historiæ apparenter mortuorum, & semivivorum, aut semimortuorum aliquando sepultorum apud varios prostant variæ. In genere tales, nullo addito morbi, quo obierunt, genere, recensent è Veteribus *Plinius (l. 7. c. 52. & l. 26. c. 3.)* de Aviola Consulari, L. Lamia viro Prætorio, Corfidio & aliis. *Valerius Maximus, (l. 1. memorab. c. 8. n. 12. p. m. 46.)* *Apulejus, (l. 4. Florid. p. 364.)* E recentioribus *Joh. Schenckius, (l. 6. obs. med. p. 794.)* *Joh. Evichius, (l. 2. de offic. magistr. temp. pest. c. 4. p. 140.)* *Christoph. Landinus, (ad l. b. Æneid.)* *Joh. Jac. Kraffius, (c. l. p. 175.)* *Camerarius, (Cent. 15. syllog. memor. n. 1. p. 1205.)* *Zeilerus, (part. 1. Cent. 1. Epistol. 91. p. 281.)* *Theod. Kirchmayer, (Diss. de Hom. appar. mort. c. 1. §. 6.)* De *Vitrario Wittebergensi Augusto Schwencke.* Inde *Celsus: (l. 2. c. 6. p. m. 62.)* Illud interrogari me posse ab aliquo scio: Si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti à Medicis convalescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus revivixisse? quin etiam vir jure magni nominis *Democritus,* ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit.

§. 13.

In specie tres præcipue morbos esse, in quibus solet aliquando homo absque sensu & motu permanere, & mortuo simillimus apparere dicitur.

B 2

Paul

Death-like: Asphyxy:
Coma:
Utin: sicut

Paul. Zacchias (l. 4. *Quæst. med. legal.* T. 1. qv. 11. n. 29. p. 371.) Apoplexiam, Syncopen, (cui non incongrue ut quartum addidit l. 2. de util. ex advers. capiend. p. 249. animi defectum *Hieron. Cardanus*) & uteri suffocationem. Alia suffocationis genera non excludit c. l. *Cardanus*. An autem, qui non sentiunt, mortui sint, ingeniose disquisivit *Job. Nicol. Pechlin* (de vit. sub aqv. p. 89.)

§. 14.

Quæ de Apoplecticis tradidit, ea non ignoravit *Avicenna*, dum (l. 3. *Fen. 1. Tr. 5. c. 12. f. 212. a.*) scripsit: Aliquando accidit, ut homo apoplexiam incurrat, & non sit differentia inter eum & mortuum, & non appareat in ipso aliquid anhelitus, deinde reviviscit & sanatur. Observationes & historias suggerunt *Arnold. de vill. nov.* (l. 1. *Breviar. c. 14.*) *Amat. Lusitanus*, (Cent. 4. Cur. 23. de quibus vid. *Just. Cortnummii Tr. de morb. atton. c. 52. §. 9. p. 216. judicium*) *Job. Schenckius*, (l. 1. obs. med. p. 88.) *Horat. Augenius*, (l. 11. *Epist. med. 40. p. 434*) *Levin. Lemnius*, (l. 2. de occult. Nat. mirac. c. 3. p. 145.) *Zacut. Lusitanus*, (l. 1. med. Princ. Hist. 32. p. 65. & l. 1. *Prax. admir. obs. 19. & 20. p. 5.*)

§. 15.

Apoplecticis accenset *Zacchias* (c. l.) Epilepticos, suffocatos, Lethargicos. Sed quid hoc? quæ *ἀνέκεια* in totius status Ecclesiastici Romani Medico? Si affectuum diversitatem exactè examino, nulla. Interim cum in hoc stadio verfer & hoc agam, & Epilepticorum cum aliis observationes conquirere studebo. Si verum fateri liceat, in Epilepticorum Choro, qui pro mortuis reputati, vitæ usuram receperunt, non multa annotata Exempla reperio, nec forsan annotari in vere Epilepticis poterunt, cum Paroxismo exsoluto vis Archei redeat, neque convulsiones, oris spumæ, pulsus aliqualis constantia, nihil minus quam mortem præsentem, aut patratam præfagiant. De *Zenone Imperatore* (p. 7. de mirac. mort. c. 59.) id quidem affirmat *Henr. Kornmann*, sed qui præter exscriptorem in suis operibus nil egit, cum hunc sive ob cibi potusque nimiam ingluviem sive ob summam agritudinem animi deliquio correptum asseruerit (in basil.) *Zonaras*, & ex hoc forsan *P. Zacchias*. (c. l. n. 37. p. 372.) Nec quod de *Scoto Phil. Salmuth* (Cent. 2. obs. 95. p. 108.) prodidit, ad credulitatem quempiam trahet, cum Apoplecticum obiisse *Zacutus*, (c. l.) & *Laurent. Straussius* (*Respons. de Foet. Mussipont. ad Deusing. p. 72. & in Respons. ad secundin. F. M. Deusing. p. 246.*) & Apoplecticum aut Epilepticum, (c. l.) *Paul. Zacchias* Syncopizatum *Anton. Sabellicus* l. 9. c. 4.) hariolentur potius, quam declarent; morbum verò non determinent,

nent, *Jul. Cesar Claudinus*. (*Respons. Medic. 14. p. 118.*) Ecstaticum interim proclamant plurimi. (§. 25. & 30.) De Nobili Anconitano *Horat. Augen.* (l. 11. *Epist. Med. 40. p. 434.*)

§. 16.

De suffocatis ista habeo. Aqua strangulatos & nigro theta jam signatos in vitam rediisse etiam post quadraginta dies, autore est *Alex. Benedictus*, (l. 10. *de Cur. morb. c. 9. p. 396.*) *Petrus Borellus*, (*Cent. 2. Obs. Med. Phys. 2. p. 105.*) *Sebastian Albini*, (*Handgriff wie mit aus dem Wasser gezogenen zu verfahren*) *Isbrand Diemerbroeck*. (l. 2. *anat. c. 13. p. 464.*) Multi vaporibus *P. Borellus*, (*c. l. obs. 4. p. 107.*) *Felix Platerus*. (l. 1. *obs. med. p. 17.*) Exhalationibus Thermarum Lössinensium, de se ipso *Thom. Jordan* (*Tr. de aqu. med. Morav. p. 9.*) acidularum Schwalbacensium *Magnif. Noster Job. Eebrius*, (*ap. Excell. Jac. Philipp. Sacksum, l. 2. ampelogr. S. 6. memb. 1. c. 3. p. 162.*) Fumosis ignis & carbonum expirationibus *Reiner. Solenand.* (*f. 5. Cons. Med. 6. p. 461.*) *Dominic. Panarolus*, (*Pentecost. 1. obs. 19. p. 11.*) *Frid. Lössius*, (l. 1. *obs. med. 26. p. 73.*) Coenosis puteorum effluviis *Vega*, (l. 3. *art. Med. S. 5. c. 8.*) Laqueo tandem, de quibus *Diomed. Cornar.* (*Hist. admir. 1. & 2. p. 3. & 4.*) ex quo cum aliis citat *Gregor. Horstius* (*ad Marcell. Donat. l. 7. obs. med. mir. c. 9. p. 705.*) add. *Job. Stumph.* (l. 12. *Chron. Helvet. c. 28. f. 399. b.*) *Sebast. Münster*, (l. 5. *Cosmogr. c. 98.*) *P. Borell.* (*Cent. 3. obs. 44. p. 231.*) *Joc. Wepfer.* (*Exerc. de apopl. p. 181. & 189. J. B. ab Helmont, (tr. d. lithias. c. 9. n. 46. p. 719.) Job. Nic. Pechlin. (de aer. & alim. defect. c. 7. p. 86. Petr. Schumacher (ap. Th. Bartholin. Cent. 2. Epist. Med. 96. p. 718.)*

§. 17.

De Lethargicis res probatu difficilis non est. Exempla curiosis obvia. Fabulosa videntur *Fr. Baconi de Verulamio*, (*Hist. Vit. & mort. col. 531.*) quæ de Epimenide Gnosio habet *Pausanias* (l. 1. *Attic. p. 27.*) qui in rus egressus in spelunca dormiisse dicitur, nec prius à somno experrectus, quam annus quadragesimus præteriiisset. De viris qui in Sardo apud Heroës longissimum dormivere *Aristotel.* (l. 4. *Phys. c. 4.*) Puerum æstu & itinere fessum in specu septem & quinquaginta annos dormiisse *Plinius* (l. 7. *c. 52.*) retulit. De septem dormiensibus Thuromensibus fabulosus ille *Callisti filius Nicephorus*, (l. 14. *Hist. Eccl. c. 45.*) *Fulgosus*, (l. 9. *c. 12.*) *Paulus Warnefried*, (l. 1. *Gest. Longobard. c. 4.*) quos excitatos scripsit *Gregor. Thuronens.* (l. 1. *de glor. mort. c. 95.*) ut Resurrectionis fides, quæ tum in plerisque vacillare videbatur, stabiliretur. Speluncam horum prope Ephesum adhuc monstrari *Jacob. Spon.*

(*itinerar. p. 68.*) testis est. S. Johannem non morte abreptum, sed in sepulchro Ephesi dormire adhuc *quidam quos citat Job. Sebast. Mitternacht (Diff. 18. de Job. Evangelist. p. 167.)* asseruerunt, terramque in Ejus sepulchro anhelitu scaturire & ebullire, quod etiam habet *Sandys (l. 1. Itinerar. p. 196.)* Rem incomperta novitate mirabilem vocat illam de Scholastico Lubecenſi per integrum septennium dormiente, narrationem *Albert. Kranzius, (l. 8. Wandal. c. 39. f. 200.) Guagninus (p. 2. Rer. Polonic. p. 207.)* & ex eo *Henric. Kornmann (p. 2. de mirac. mort. c. 41.)* narrat, quosdam Lucomoriæ populos ultra Olbi fluvium in montibus sitæ, quotannis d. 2. (quidam 27.) Novembris mori, & 22. (quidam 24.) Aprilis reviviscere. Refer huc è *Poëtis* somnum Bacchi apud Proserpinam triennalem, de quo *Orphei Hymnum* recitat *Natalis Comes, (l. 5. Mythol. c. 13, p. 483.)*

§. 18.

Fabulosas narrationes dixi, nec forsan sine ratione. Ut in genere præmoneam ex *Job. Nicol. Pechlino Medico eruditissimo juxta ac ingeniosissimo, (c. l. c. 6. p. 79.)* hominis prærogativam ante cætera animalia & animæ illud imperium sola mobilitate constans, qui animadvertit, vix ullo modo capiet, qua ratione spiritus, ceu vappa, obtorpescere salva sua divinitate possit. De Epimenide dubium reddit annorum numerus, quem dormiisse dicitur. Quadraginta numerat (*c. l.*) *Pausanias, Plinius (l. 7. c. 52.)* quinquaginta septem, quinquaginta tantum *Paulus Skalich à Lika. (Tr. occult. occultor. c. 4. Canon. 14. p. 44.) Plutarchus (Tr. num. sen. gerenda Respublica f. 260. b.)* Eum adolescentem dormitum ivisse, & in senectute excitatum retulit; add. *Petr. Victor. (l. 24. var. lect. c. 1. p. 372.) Job. Meurs. (Comment. ad Apollon. p. 35.)* Hi vero singuli testes auriti. In solitudine vixisse *Hieronimus Cardanus (l. 3. de util. ex advers. p. 800.)* auguratur, somnum præterea hunc mysticè citatus *Skalich. à Lika (c. l.)* explicat. Quod ad septem dormientes (quibus & quinque illos quos è *Paulo Diacono citat. Henr. Kornmann p. 2. de mirac. mort. c. 43.)* addere liceat) fabulis istam narrationem accensuit ipse *Cæsar Baronius (ad ann. Christ. 853. add. Job. Mitternacht. (c. l. p. 178.)* Non dicam quod circa tempus dissideant, quo monstrosus istum somnum completum asserunt, qui hunc recitant, quod jam *Caspar à Rejes (Camp. Elys. qu. 58. n. 14. p. 731.)* notavit. Ut adeo, qui cum *Paulo Zacchia (l. 4. quest. med. legal. Tit. 1. qu. 11. n. 8. p. 370.)* ad miraculum confugiunt, prodigii loco habendi. Haberi eandem in *Alcorano (surat. 19.) à Makumede* ridiculè relata & à *Commentatoribus* mire interpolata, *Adam Olearius (in Rosenthal. p. 8.)* animad-

madvertit. De Endymione æterno sopore à Jove in Latmo monte quiescente, Poëtæ, & ex his *Th. Zwingerus*. (*Vol. 2. Theatr. vit. human. l. 5. p. 415.*) De Johanne Evangelista dormiente, quin & in sepulchro respirante *Jac. Thomas*; (*præf. in Horat. Turselin. de part. Lat. orat.*) plura (*c. l. p. 170. sq.*) laudatus *Mitternacht*. Nec certius quid sperare nos jubet Aristotelica de Heroibus in Sardinia dormientibus historia. Quidam, inquit, *Joh. Ludovic. Havenreuter*, (*Comment. in phys. Aristot. c. 11. p. 383.*) accipiunt de novem Herculis Filiis, qui in sardinia vita defuncti integris corporibus longo tempore, tanquam somno sopiti, perseverarunt. *Add. Lit. Gyrald. (Dial. 2. de hist. poët. p. 187.) August. de Laurent. (Dec. 1. diss. med. 1. p. 10.)* Alii ad istos Heroas pergit, Maniacos adduci solitos fuisse scribunt, & si ibi aliquandiu manserant, biduum aut triduum dormivisse, & sic sanatos fuisse, quod quidem remedii genus non inferioris notæ cum illo videtur, quod è septem dormientium nominibus concinnatum ad somnum inducendum à superstitiosis, teste *Cardano*, (*l. 8. de var. rer. p. 578.*) adhibebatur. Ejusdem farinæ est Lubeensis relatio, vel ex eo, quod etiam auritum testem se *Kranzius* venditet. De Lucomoriis rem dudum suspectam reddidit *Sigismundus Liber Baro ab Heberstein*: (*Comment. de reb. Muscovit. p. 82.*) Et hos aut glirium fratres esse, qui ternos menses quotannis somno transigunt perpetuo, tamque alto, ut à mortuis non differant, aut præstigias subesse diabolicas, dicitur *Cigogna*. (*part. 1. Theatr. mag. omnifar. l. 4. c. 7. p. 535.*) An illam recensere debeat, dubitat *Dan. Sennert*. (*l. 3. Med. Pract. part. 1. s. 2. c. 2. p. 77.*) Hos contra nivium numerosas & graves moles tantum se occultare *Pechlinus* (*c. l. p. 80.*) decidit. Triennem Bacchi apud Proserpinam somnum fabulam olere, cum promos condos habeat Poëtæ, quis inficiabitur? Explicatum dedit *Natalis Comes* (*c. l. p. 500.*) à Naturâ vitium, quoniam ante triennium expletum, cum in radices crescant, non sint feraces. *Add. Christoph. Neand. (Bacchanal. memb. 10. s. 1. p. 148.)*

§. 19.

De veris Lethargicis, Caroticis & Comaticis hæc prostant: Timonis in Cilicia nutricem, *Aristoteles* retulit, quovis anno per duos menses in foveâ quadam se continuisse, sola respiratione ostendentem, se vivere, allegat *Plutarchus*. (*l. 8. Sympos. probl. 9. p. 362.*) Exemplorum nubem habent *Joh. Jac. Crafftius* (*ap. Gvilh. Fabric. Hildan. Cent. 2. Obs. Chirurg. 96. hist. 3. p. 230.*) *Joh. Sophron. à Kozack*, (*de sal. c. 5. s. 20. p. 230.*) *Mich. Watson*, (*Synops. Contempl. Phys. 489.*) Quibus vero remedii corporis sustentarint machinam, si quæ-

Carotic

si quæris? somnus vitalem deprædationem compescuit *Franc. Bac. Verulam.* (*Hist. vit. & mort. Col. 531.*) responderet. Quod si in antris dormiant excluso aëre propter calores solis prædatorio, corporibus parum decessit.

§. 20.

Jungendi his ab assumtis stupefacti & somnolenti, v. g. vino, quo ob-
 rutum Zenonem Imperatorem tumulto illatum (*in annal.*) recensent *Cedrenus*
 & *Zonaras*, *Phil. Salmuth.* (*Cent. 2. obs. 90. p. 105.*) Ac opio pro apio as-
 sumto idem Consilario Anhaltino contigisse memorat. Fuere, qui assumpto
 opio temperato elati è carceribus pro mortuis veram e mentiti mortem eva-
 fere, *Hieron. Cardanus* (*l. 3. de util. ex advers. capiend. p. m. 249*) annotat.
 Ab Herbæ Bella donna dictæ usu somnus quatruiduanus, ut ab omnibus mor-
 tuus judicaretur. (*Job. Bap. Porta l. 8. Mag. nat. c. 1. p. 335.*) Baccas hujus
 largius sumtas somno inexpugnabili comestores afflixisse, ex Aliis & propriâ
 experientia *Job. Moiban.* (*comment. in l. 1. Euporist. Diosc. c. 11.*) didicit, quem
 etiam (*in Strychnom. obs. 6. p. 20.*) *Job. Matth. Faber* citat. Narbonensem
 Nobilem à piratis Turcicis captum sopore à Narcoticis conciliato omni sen-
 su privatum narrat *Job. Bodinus.* (*l. 4. Theatr. Nat. p. 503.*) De stupore & inex-
 pugnabili fere somnolentia ex cicutæ usu, res in vulgus nota. Esu feminis
 Cicutæ obstupescere Aves, ut etiam manu capi possint, (quamvis etiam vi-
 giliis aliquando contumaces inferat *secundum laudatum Fabrum c. l. p. 80.*
 quod & exemplo *Francisci Trapolini* confirmabat *J. C. Scaliger Exerc. 152. f. 1.*
p. 506.) *Andr. Cesalpinus* (*l. 7. Hist. Plant. c. 28.*) autor est. Animalibus qui-
 busdam tantum induxit soporis, ut pro mortuis abjicerentur, ceu *Scaliger*
 (*c. l.*) prodidit. De Hetruscis Asinis notavit *Petr. Andr. Matthiolus*, (*l. 4. Her-
 bar. c. 78. fol. 384. a. non vero in comment. in Diosc. quos citat Anton. Mizaldus*
Cent. 8. memorab. 100. p. 185. add. Job. Rist. im alleredelsten Naß p. 42.) illos ab
 esu cicutæ tam profundo somno opprimi, ut heri, credentes illos esse mortu-
 os, incipiant eos excoriare, quo dolore excitati Asini risum moveant præter-
 euntibus. Suspicion inde Veteres succum Cicutæ propinasse fontibus, ut indo-
 lenti morte obirent. *Thrasias Mantinensis* tale se comperisse, referente *Theo-
 phrasto Eresio* (*l. 1. Hist. Plant. c. 17. p. m. 124.*) ajebat, quod & facile & absque
 ullo dolore inferre obitum posset. Nec alio quam succo Cicutæ & papa-
 veris & alio ejusmodi. De haustu succi Cicutæ & ejus qualitate à *Socrate*
 absorpto legi poterit erudite differens *Job. Jac. Wepferus* (*anat. Cicut. Aquat.*
c. 6. p. 60. sq.) Quod ad externa exhibita, referenda huc unguenta sagarum
 è superi-

è soporiferorum succis, quibus sibi ipsis sensuum sensum pessundant. (*vid. Joh. Bapt. Port. l. 2. Mag. nat. c. 6. f. 85. edit. prior.*)

§. 21.

Superfunt Ephialtici, quos quidem exclusos mallet, nisi ad hos referret *Hermotimnum* (*Hermodorum vocat l. de sacrat. Geniop. m. 614. Plutarchus*) *Tertullianus*, (*l. de anim. p. m. 677.*) sed & in hoc pio Patri aliquid condonandum. Syncoptici potiozem faciunt paginam cum foeminis Syncopticis. Exempla suggerunt, *Joh. Manlius*, (*Locor. commun. Collect. p. 30.*) *Felix Plate-rus*, (*l. 1. obs. med. p. 170.*) *Joh. Jacob Crafftius*, (*ap. Hildan. c. l.*) *Phil. Salmuth*, (*Cent. 3. obs. 78. p. 149.*) *Petr. Borellus*, (*Cent. 2. obs. med. phys. 70. p. 167.*) *Helmontius*, (*Tr. blas human. n. 19. p. 146.*) *Georg. Hieron. Velschius Noster*, (*obs. med. Episagm. 100. p. 67.*) Spectat huc infans reviviscens, ut & alii hujus comamatis, *ap. Joh. Schenck. (l. 4. obs. med. p. 587.)* & *Henric. Smetium* (*l. 10. miscell. med. p. 530.*) Spectant & huc Cardialgici, de quibus iterum. *Crafftius. (ap. Hildan. c. l.)*

§. 22.

Hystericarum ut mentionem faciam, observationum Scriptores calcar addunt, v. g. *Amat. Lusitanus*, (*Cent. 4. Curat. 23.*) *Alexander Benedictus*, (*l. 10. d. curat. morb. c. 9. p. 369.*) *Georg. Piëtor*, (*l. 1. Sermon. Convivial. p. 28.*) *Diomed. Cornarius*, (*Histor. admir 15. p. 48.*) *Albert. Botton.* (*l. de morb. mul. c. 44.*) *Petr. Forestus*, (*l. 10. obs. med. 79. p. 418. & l. 28. obs. 26. p. 667.*) *Crafftius*, (*ap. Hildan. c. l. obs. 96. p. 176.*) *Joh. Math. (Quæst. med. 4. p. 21.)* *Ambros. Pareus*, (*l. 23. Chirurg. c. 46. p. 530. & l. 24. c. 19. p. 569.*) *Phil. Salmuth*, (*Cent. 2. obs. 86. 87. p. 102.*) *Joh. Marc. Marci à Kronland*, (*p. 4. Phil. vet. Rest. subs. 1. p. 394.*) *Joh. Jonston*, (*Cl. 10. Thavmatogr. c. 7. artic. 7. p. 492.*) *Caspar à Rejes.* (*Camp. Elys. qv. 79. n. 11. p. 1055.*)

§. 23.

Pestifero Contagio enectos in vitam rediisse apud observationum Scriptores Exemplorum Sylva occurrit. *Vid. Joh. Uldaric. Runler*, (*obs. med. 67. p. 39.*) *Theodor. Zwinger*, (*T. 2. Theatr. Vit. Hum. l. 7. p. 564.*) *Hildanus*, (*c. l. obs. 95. p. 173.*) *Gregor. Nymman*, (*Tr. d. apopl. c. 31. p. 179.*) *Joh. Baptist. Siton.* (*Jatrosoph. miscellan. tr. 1. p. 3. & 4.*) Referenda huc mulier Colonien-sis, cujus historiam præter alios recensuerunt, *Joh. Rud. Camerarius*, (*Cent. 7. memor. med. n. 46. p. 456.*) *Philipp. Camerarius*, (*Cent. 4. Hist. succif. c. 46.*) *Georg Hieronym. Velsch.* (*Episagm. 100. p. 68.*) *Isbrand. de Die-merbroeck,*

merbroeck, (l. 4. de Pest. Noviom. hist. 85. quam repetit l. 2. anat. c. 13. p. 464.) eamq; minime inter commenta humani animi esse reponendam, censuit *Kozak. (c. l. c. 5. f. 20. p. 231.)* §. 24.

Sunt & morbi, qui ab externis injuriis illati vitæ filum occant, sed & hoc modo defunctos vitæ usuram recepisse Medicorum observationes prostant. Frigore multos exanimatos in vitam rediisse testimonium perhibent *Job. Sperling, (Meditat. in Exerc. Scalig. 10. p. 257.)* *Martin. Kergerus, (de Fermentat. f. 1. c. 6. p. 59.)* *Job. Amos Comenius, (de calor. & frigor. Nat. p. 69. & Physf. Reformat. c. 10. p. 168.)* Casu ab alto extincti crediti animam recipisse variorum testimonio constat. *Vid. Act. Apostolic. (c. 10. v. 10.)* *Plutarch. (de ser. Num. vindict. f. 200. a.)* *Franc. Valeriol. (l. 6. obs. med. 4. p. 491.)* *Petr. Borell. (cent. 2. obs. 20. p. 120.)* De vulneratis, quos quidem non sine ratione ad Syncopticos referas, *Albertus Kranzius, (l. 3. Metropol. c. 45.)* *Geronis Archi Episcopi Coloniensis historiam texuit: Ludovici Civilis Nobilis Normanni Augustus Thuanus, (Histor. l. 32.)* qui *Ziglero (Labyrinth der Zeit n. 404. p. 816.)* ter mortuus, ter sepultus, scribitur, & ter à morte surrexisse. *Phæreus* quidam *Pamphilius (Eris Armenius* forsan rectius) inter exanimæ cæsum cadavera decem dies integros jacuisse, & rogo impositus revivixisse *Platoni (l. 10. de Republ.)* dicitur. Fulminati sine sensu & spiritu mortuis similes cadunt, vocamus *Ertöbt*. Collimat huc illud *Nasonis (l. 1. Trist. Eleg. 3. v. 11.)*

Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus

Vivit: & est vitæ nescius ipse sue.

Consternatio, metus & pavor hic multum conferunt, & mortem etiam accersunt, quod inter alios *Plutarchus (l. 4. Sympos. qu. 2. p. m. 244.)* & *Th. Bartholinus (cent. 3. hist. 3. p. 12.)* notarunt. De Incantatis *Dan. Sennert, (l. 6. med. Pract. p. 9. c. 6. p. 422.)* *Heinric. ab Heer, (obs. med. rar. p. 117.)* & à philtro alibantarum numero adscriptis. *Idem (obs. 13. p. 171.)* & *Frid. Lossius. (l. 1. obs. med. 23. p. 59.)*

§. 25.

Ultimo loco Ecstatici recensendi veniunt, vel ideò, quod multi credant, hactenus recensitos non tam morbo quodam, v. g. Epilepsia, Apoplexia &c. correptos, sed Ecstaticos mortuorum instar jacuisse, & Ecstasis aliquando in Apoplexiam degenerasse observatum fuerit, quo de *Paul Zacchias (l. 4. quest. med. legal. 6. n. 8. p. 339.)* evolvendus. Quin & non raro Ecstatici Apoplecticis similes cadunt, quod exemplo *Balaami (Num. 24. v. 4.)* ista secundum vulgatam versionem proferentis firmare *Idem* nititur. Dixit Auditor sermo-

num

num DEI, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, (*der da nieder kniet, vertit Lutherus*) & sic aperiuntur oculi ejus. Somnum *Adami* Ecstasin à DEO in somno immissam, ex aliis pronunciant *B. Job. Cunr. Danbaurus*, (*Colleg. Psycholog. Diss. 5. Controv. 1. p. 136.*) *Th. Bartholinus*. (*de morb. Bibl. p. 1. p. 3.*) De octiduana *Ignatii Lajolæ* Ecstasi, *Jac. Bidermann*. (*Rer. gest. ab Ign. Lojol. n. 180. p. 126.*) Pios & contemplativos aliquando sine respiratione vixisse *Libert. Frommond* (*l. 2. de anim. c. 5. artic. 4. p. 304*) retulit. Epimenidem Cretensem & septem dormientes hac ipsâ abreptos *Job. Bodinus* (*c. l. p. 102.*) credidit. Talem & Scotum tumultatum reputavit *Idem* (*l. 2. Dæmon. c. 5. p. 321.*) quamvis & quibusdam fabula hic Scoti exitus æstimetur, quod observat *Anton. Deusing*, (*Fæt. Mussipont. secundin. f. 21. p. 146.*) nec vivus sepultus videatur *Cass. Schotto*, (*l. 3. Phys. Curios. c. 20. p. 448.*) qui à discipulorum graphiis exemplo *Cassiani* compunctum vitam cum morte commutasse asserunt, *Pauli Jovii* (*in Elog. Vir. doct.*) & *Petri Criniti* (*in annal. Gallic.*) refutat autoritas, qui illum Scoti quidem nomen obtinuisse referunt, alium tamen ab isto Scoticæ Sæctæ fundatore extitisse declarant.

§. 26.

Non autem mihi hoc loco Ecstasis in sensu Hippocratico & Galenico, (*vid. loca ab Anut. Fæcio in Oecon. Hipp. p. 192. & Lud. Mercato l. 3. de morb. p. 1. Cl. 1. qv. 180. p. 67. collecta*) quibus mentis alienatio, læsio, motio, mania, delirium, phrenesis & insania definitur; sed alienatio imaginationis ab omnibus rebus cum detentione in alicujus rei consideratione, *juxta citatum (c. l.) Mercatum. Dan. Sennerto*, (*l. 1. Med. Pract. p. 3. c. 30. p. 596.*) vulgariter Ecstatici dicuntur ii, qui omnibus animæ sentientis, moventis ac intelligentis functionibus privati & quasi mortui jacent, & sæpe postquam evigilant, mira, quæ audierint & viderint narrant. *Add. Paul. Zacchiam. (c. l.)* Quomodo Scholastici Ecstasin, raptum & mentis excessum distinguant & definiant, *Gisb Voëtius*, (*p. 2. Diss. Select. p. 1040.*) & quot modis vox Ecstaseos sumatur, *Herwartus* (*Tr. de Raptu Pauli, c. 2. §. 6. p. 48.*) curiosis satisfaciet, qui in ea esse privationem animæ sentientis concludit. (*c. l. § 7. p. 55.*)

§. 27.

Hoc minimè prætereundum videtur, varia dari Ecstaseos genera. Commode ad duo referuntur, ut unum sit supernaturale, naturale alterum. Supernaturalis est vel divina, vel diabolica. Divina est, cum quis abstrahitur ab actu sensuum s. externorum tantum, sive etiam internorum ad aliqua supernaturaliter videnda, visione sive pure mentali, sive intellectuali, sive etiam imagine-

ria. Prioris exemplum vulgò statuunt in *Paulo*, (2. *Corinth.* 12. v. 2. & *Actor.* 22. v. 17.) posterioris in *Petro*, (*Actor.* 10. v. 10.) & *Johanne Evangelista* & *Apostolo*. (*Apocal.* c. 1. v. 10.) Hec è *Gisb. Voëtio* (c. l.) Recte verò dixit Raptum *Pauli* ad Ecstasin referri, cum illam eminentiori prope modulo ac gradu superet, & ἀππαγείς raptus, quod vocabulum intensiorem vim exterius illatam apprime denotet. Sanè, optime judicat *Herwartus* (c. l. §. 8. p. 59.) cum *Actor.* c. 22. v. 17. orans in templo aliquando factus est in stupore, utitur vocabulo ἐν ἐκστάσι, ecstasi scilicet correptus, at hoc loco intensius quid indicaturus, dicit se ἀππαγέντα. Deinde in hoc raptu audivit ἄρρητα, quod ad rei magnitudinem oppido facit, raptu hoc non ad statum gratiæ, sed gloriæ relato. De Ecstasi *Curinæ de Turma municipii Tulliensis* prolixam narrationem leges apud *Augustinum*. (l. de cura mortuorum.) Ecstaseos ejusmodi Exemplum etiam reperies apud *Cornel. Gemmam*, (l. 2. *Cosmocrit.* c. 4. p. 257.) de quo quidem an genuinum sit, meritò quis dubitaret. Quæ huc præterea faciunt, habet *Martin. Schvockius*: (tr. de Ecstas. p. 82. sq.) sacras valetudines apud *Firmicum*, (l. 4. *Astronom.* c. 7.) raptus & Ecstases ab afflatu divino & lymphationes interpretatur *Petrus Petitus*. (l. 2. de Sibyll. c. 12. p. 250.)

§. 28.

Sed & hic certat ex superbia & ambitione cum vero DEO, insidiaturque gloriæ DEI, nec ulla in parte ei vult inferior videri Diabolus, scripsit *Simon Majolus*, aut è doctis forsitan alius. (T. 2. *Dier. Canicular. Colloqu.* 3. p. 231.) Conf. *Casp. Schottum*. (l. 1. *Phys. Curios.* c. 35. p. 126.) Talismodi Diabolicæ Ecstaseos Exempla *Lappones* suggerunt, quippe qui, dum quæ in remotioribus regionibus aguntur, explorare fatagunt, postquam usitatis Ceremoniis, inter quas Tympani, ab *Olao Wormio* (l. 4. *Mus.* c. 12. p. 385.) depicti pulsatio eminet, evocatos suos DEOS, (Diabolos) compellarunt, subito collabuntur, & ultra 24. horarum spatium exanimes jacent, de quibus *Ol. Magnus*, (l. 3. *Epit. Histor. septentrion.* p. m. 119.) & qui hunc sequuntur, *Casp. Peucerus* (de var. divinat. gener. p. 282.) & *Joh. Schæfferus*. (Descript. *Lappon.* c. 11. p. 151.) Interim ut adsint semper aliqui oportet, qui projectum & exanime corpus custodiant, ne Dæmones illud eripiant. Quodsi tangantur, etiam à muscis, aut vocentur, emoriuntur. (Schæffer. c. l. p. 156.) Tales Magorum & Sagarum raptus ad sua sabbatha. Quamvis equidem negandum non sit, eas aliquando à Dæmone vere in altum tolli, & ad conventicula consveta deduci, juxta ea, quæ *Gothofr. Voigt* (*Delic. Phys.* c. 7. §. 3. p. 233.) proposuit: Interim illis extra se raptis per imaginationem s. phantasi-

am,

am, quæcunque in synodo Satanicâ aguntur, earumque personæ in Conventiculis veluti præsentibus exhibentur. vid. Joh. Marc. Marci. (p. 3. *Philos. vet. Restitut. Subs. 5. p. 269.*) Refert huc *Epimenidem Magum*, Job. Henric. Urfin. (l. 4. *Acerr. Philol. c. 19. p. 234.*) *Phareum Pamphilum & Soleum*, Cass. Peucerus. (c. l. p. 277. & 293.) His adjungendus juvenis ille ebrius, qui cum ad Liparæ tumulum ampla voragine hiantem obdormiisset, & tertio post die à queritantibus repertus & pro mortuo sublatus & jam busto destinatus, subito experrectus quæ viderat & perpeffus fuerat, teste *Aristotele*, si quidem autor est, (l. de *mirabil. auscult.*) magna cum admiratione commemoravit. Referendas huc etiam censeo sagas in Gehenna dormientes, qualia Exempla *Petrus Borellus*, (Cent. 2. obs. 50. p. 147.) *Hector Schlambosius* (ap. Gregor. Horst. l. *Epist. Med. f. 7. p. 415.*) cum Aliis in literas retulerunt.

§. 29.

Ecstasis naturalis definitio ex illis, quæ (§. 25.) dixi, facile elici poterit. Consistit illa in excessu mentis à constanti & profunda rei alicujus consideratione, aut imaginatione spiritus concentrante, ut aliqua *ἀναίσθησις* inde sequatur. Estque vel imperfecta, quando quis profundis meditationibus ad tempus immerfus, immotus sedet, stat aut cubat, qualis in *Francisco Vieta* (ap. Jac. August. Thuan. l. 129. *Histor. p. 1003.*) advertebatur. De Ecstatica historiam recitat *Mart. Zeiler*. (p. 1. *Epist. p. 248.*) De Ecstasi à Philtro, *Frid. Loffius*. (l. 1. obs. med. 23. p. 59.) Spectat huc Ecstasis Poëtica, de qua pluribus (in *Fonte*) *Plato*. Hanc ab Aquis Castaliis Delphis gustatis contigisse, *Jacobus Sponius* (l. 4. *Itinerar. p. 11.*) observat. Putabant nempe Enthusiasmo correpti, audire se Apollinem ad Chelyn s. Citharam incinentem, ejusque verba & cantus excipere, adeoque in Parnasso somniare. Visa igitur Poëtarum somnia vigilantium quidam teste *Plutarcho* (l. *amator. p. m. 408.*) dicere non est veritus. Sed de furore Poëtico, quo sine Poëticas fores frustra pulsari *Plato* (in *Phædro*) assererat, plura in peculiari *Dissertatione* (l. 3. de *Sibyll. c. 9. p. 335.*) promisit *Petrus Petitus*. In Exemplum trahere possemus *Socratem*, de quo *Alcibiades*, (ap. *Platon. in Conviv.*) quod in medio exercitu aliquando uno gradu diem & noctem stetit usque ad solis exitum cogitabundus. *A. Gellio* (l. 2. *Noct. Attic. c. 1. p. 41.*) stare solitus dicitur *Socrates* pertinaci statu perdius atque pernox à summo lucis ortu ad solem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iisdem vestigiis & ore atque oculis eundem in locum directis, cogitabundus tanquam quodam secessu mentis atque animi factò à corpore. Facit tamen & *Phavorinus* (ap. *A.*

Gell c. l. qui fortitudini viri id dedit. Catalepticis igitur Eundem annumeravit *Petrus Forestus*. (*l. 10. obs. med. 41. p. 367.*) An secutus indefessum Gymnosophistarum in Physicis studium, quippe qui, referente *Plinio* (*l. 7. c. 2.*) & *Solino* (*Polyhist. c. 65. p. 191.*) ab exortu ad usque solis occasum contentis oculis orbem candentissimi sideris contuentur in globo igneo, rimantes secreta quædam, arenisque ferventibus perpetim diem alternis pedibus insistant. De Platone strenuo Socratis æmulo idem Alii, quem etiam ejusmodi contemplatione abreptum vitam finiisse fabulantur, cum in nuptiis discumbentem mortuum apud *Diogenem Lærtium*, (*l. 3. in vit. Plat. p. 187.*) & quidem die natali apud *Senecam* (*Epist. 59. p. m. 96.*) legamus.

§. 30.

Perfecta Ecstasis correptos insensibiles planè & à mortuis vix differentes efficit. Et quis *Job. Duns. Scotum* hac detentum non crederet? Si vera essent, quæ de Ejus morte vulgò circumferuntur. (*vid. §. 15. supra.*) Ecstatis etiam non mortuis adjungere puerum Sunamitidis foeminae ab *Elisæo* resuscitatum (*2. Reg. c. 4. v. 17.*) *Franciscum Vallesium*, cui nobis astipulari videtur *Petr. Borellus*, (*Cent. 3. obs. 58. p. 241.*) inculpat *Henric. Kippingius*, (*l. 8. Instit. Phys. c. 15. n. 3. p. 354.*) eumque acuto confodit obelo; & ut hoc quidem ex merito, ita memoriæ Ecclipsin passus est *Kippingius*, dum non Ecstaticum sed Syncopticum renunciavit *Vallesius*. Verba Ejus (*Philos. sacr. c. 35. p. 232.*) hæc sunt: Siquidem per sanctam Ecclesiam Romanam, penes quam veritas est, licet dicere; fuisse puerum hunc non penitus mortuum, sed lectum animo; atque adeò Syncope correptum, dicique jacere mortuum, ut dicere consuevimus de Apoplecticis & Catalepticis, ac denique de omnibus, qui sine sensu & motu jacent quasi exanimis. Animadvertit etiam in hunc *Vallesii* locum *Valent. Henric. Vogler*, (*Comment. de Reb. natur. & med. in S. S. p. 176.*) Ejusque rationes discutit. *Add. Pneumatopagnion*, (*S. 1. Artic. 15. §. 14. & 15.*)

§. 31.

Superfunt Ecstases quarum causa dubia & abscondita, quas dubias quidem diceres, an scilicet DEUM, an Dæmonem, an Naturam causam agnoscant? Non in medium afferam fictas, quibus nomen & sanctimoniae umbram parere sibi satagunt Hypocritæ. Talis fuit illa Sacerdotis, cujus ex *Rondeletio* meminit *Petrus Forestus*, (*c. l.*) qui quoties audiebat verba illa Passionis: Consummatum est; Ecstasi è mentis & sensuum potestate se abripi simulabat, sed quam feliciter baculo allato suspicax, excussit *Rondeletius*.

Gemel-

Gemellum de muliere Siculâ recitat *Paul. Zacchias* (l. 3. *quæst. med. legal. Tit. 2. qu. 6. n. 8. 2. 298.*) & vereor ne ad hanc classem spectent, quæ αὐθιγὴς *Chokier* (*Cent. 1. Fac. Histor. c. 24. p. 57.*) recensuit. Epilepsiæ familiaris pallium summo isti impostori *Muhammedi* Ecstasis fuit, in qua cœlestium revelationem & divinorum colloquiorum sibi contingere donum arrogabat. (*Vid. Joh. Hornbeck, l. 3. summ. controvers. p. 74.*) Quid vero ad illam *Joh. Marc. Marci* (p. 2. *Phil. vet. restitut. s. 3. p. iii.*) relationem? Cum *Divus Adelbertus* Romæ missam celebrans Pragæ suos fratres sepeliret, in Ecstasi positus sensibus sopitis videbatur: neque voluntas ad motum & incessum qui necessariò secutus fuisset inclinabat. Nihil fane habeo dicere quam quod *Marcum* à credulitatis ecstasi abreptum suspicer, quin & credam firmiter.

§. 32.

Et se expertum profitetur Ecstases *Joh. Bapt. ab Helmont*, quem in multis admiror & sequor; (*Fr. Dem. Idea n. 12. p. 222.*) Cœpit ille (*Tr. Venat. scient. n. 40. p. 22.*) contueri, quod intellectus plus proficeret per figuras, imagines & visiones Phantasiæ somniales, quam per rationis discursus. Enthusiastæ inde titulum retulit à *Casparo Posnero*, (*S. 1. Phys. General. Disput. 3. Th. 8.*) & forsan non inique cum animæ Sabbatismum cum Enthusiastis habuerit communem. (*Pref. ad Lect. Philiatr. in Tr. de lithias. p. 645. Conf. Joh. Hornbeck l. 6. summ. Controv. p. 446.*) Legat quispiam somnium, (*Tr. Poteft. Medicam. n. 3. p. 377.*) & expendat,

Quid tanto ferat hic promissor biatu.

Accepit à Janitore intellectu libellum, cujus nomen erat *Gemma Rosæ* nondum apertæ, quem comedit. Erat autem saporis austeri & terrestris, ut quasi laryngem præcluderet, sicut ingenti tarditate laboris illum deglutiret. Unde dein totum sibi caput visum diaphanum. *Wer wolte nun nicht gläuben, daß er die Kunst alleine gefressen?* Recitat somnium de Ratione, (*Tr. Venat. Scient. n. 3. p. 17.*) de anima, quam vidit satis exiguam, specie humana, sexus discrimine liberam, (*Tr. imag. DEI p. 565.*) quod ferè cum visione Ecstatica sororis revelationum charismata sortitæ convenit ap. *Tertullianum*, (*l. de anim. p. 646.*) cui ostendebatur anima corporaliter, & Spiritus videbatur, sed non inanis ac vacuæ qualitatis, imò quæ etiam teneri repromitteret, tenera & lucida, & Ætherei coloris, & forma per omnia humana. Generationis nostræ initia somniotenus viderat *Helmont*, (*Tr. Flux. ad generation. p. 580.*) Recensuit etiam in Medicorum opprobrium somnium: (*Tr. præfat. n. 12. p. 388. & Tr. Tumul. Pest. p. 830.*) Dii boni! cur non exclamemus cum *Galaxidoro*,
(ap.

(*ap. Plutarch. l. de Socrat. Gen. p. 592.*) quam difficile est hominem invenire factus vacuum ac superstitionis. Alii enim inviti ob imperitiam aut imbecillitatem hisce affectibus capiuntur : Alii ut Diis chari & singulares videantur, divinitatem quandam suis actionibus affingunt, somnia, spectra aliaque id genus ab ipsis excogitata amplificandi gratiam apponentis. Quod quidem civilibus viris (in usum traductum à Minoë, *Dionys. Halicarnass. l. 2. Antiquit. Rom. p. 122.* Lycurgo, *apud Xenophont. l. de Republ. Lacedam. p. 12.* Numa Pompilio *ap. Livium Deed. l. 1. c. 19.* Scipione, *ap. Polyb. l. 10. Hist. p. 654.*) & quibus necesse est vitam suam adversus contumacem & dissolutam turbam instituere fortasse non est inutile : ut superstitione quasi fræno multitudinem compescant, & ad utilia torqueant. Philosophiam autem non modo dedecet hic prætextus, sed & professioni ipsius repugnat. Et vereor cum *Exc. Paulo Ammanno*, (*Orat. de Autops. Med.*) nec mira (*Physicæ*) Medicinæ facies exsurgat, si cujusvis Phantasie modulo illam metiri vellemus. Digna ob hanc causam scripta Helmontiana censuit *Mart. Schoockius*, (*l. de Ferment. c. 4. p. 405.*) quæ Endymioni pro pulvinari supponantur.

§. 33.

Sunt & veræ, sed dubiæ, Ecstases, quas ad quam classem referas in suspensio sit. Illum præteriti seculi vatem *Michaëlem Nostradamum* εὐσεβίων fuisse, è scriptis Ejus fidem fecit *Petr. Petitus* (*l. 3. de Sibyll. c. 9. p. 335.*) qui sua nil referre astruit, (*p. 340.*) quo ingenio & Numine impulsus *Nostradamus* divinaverit, modo divinum fuisse constet. De Ejus sepultura è *Jacobo Sponio* (*l. 1. Itinerar. p. 6.*) notandum : *Er liegt in seiner Geburts-Stadt von Solon halb in der Kirchen, halb ausser derselben begraben, vielleicht darum, weil man nicht wissen konte, ob Er ein Hexenmeister, oder ein Prophet gewesen.* *Joh. Bæhm calcearius* ille *Görlicensis* Anno 1600. Ecstasi spiritali septem diebus se abreptum fuisse ad divina & cœlestia contemplanda fruendaque dixit, & post iterum Anno 1610. quum jam in conjugio viveret, & binos filios aleret, in cujus rei memoriam libellum conscripsit, cui titulum fecit : *Aurora*; Libellum mere nugacem, quem à nemine recte intelligi, nec ab Autore quidem, certo mihi persvadeo scribit *Joh. Hornbeck*, (*l. 6. Summ. Controvers. p. 456.*) non quod tam sublimia doceat, sed cum hoc non agat, tamen tantum sublimia loquatur. In hunc censum venire poterat puer ille rusticus *σύνεργος*, taciturnus & fortè demens, sed simul Ecstasticus, qui quoties concidit, jacuit tanquam sensu orbatus, non posse aliter, dixit, quod cogeretur à quodam nigro, referente *Sigism. Schnizzer*, (*ap. Joh. Hornung. Cist. Med. Epist. 31. p. 81. sq.*) hic se ad loca quædam montis

montis Veneris raptum assererat, quo videret omnia perquam laute exornata & homines bibentes quidem, sed mox à potu fumum patente ore reddentes

§. 34.

Tales sunt aliquando voluntariæ, qualis illa *Presbyteri Restituti*, (*ap. Augustin. l. 14. de Civitat. DEI c. 24.*) qui quoties volebat ita à sensibus abducebatur, ut tametsi dolorifica, etiam ignis actualis adhiberentur, nihil prorsus sentiret, quod præter Naturæ Ordinem esse & monstrum dici posse *Stephan. Rod. à Castro (l. 2. de meteor. microcosm. c. 9. p. 67.)* asseruit. Inter quatuor è Natura sibi indita etiam hoc recensuit *Hieron. Cardan. (l. 8. de Variet. Rer. c. 34. p. 539.)* quod quoties voluit, extra sensum quasi in Ecstasin transiit. Audiamus ipsum: Volo docere, *insit*, quomodo id agam, & quid sentiam: Nam eodem modo, quo ille Presbyter, afficior: Ille enim dolorem magnum non sentiebat, anhelituque destituebatur: Voces tamen è longinquo quasi audiebat. Mihi vero non ita, sed vocem quidem leviter audio, quid dicant non intelligo. Dolorem magnum an sensurus sim nescio: vellicationem validam & podagræ dolores vehementissimos nihil prorsus sentio. Sed diu in ea permanere non possum. Sentio dum eam in eo, ac, ut verius dicam; facio juxta cor quandam separationem, quasi anima abscederet, totique corpori res hæc communicatur, quasi ostiolum quoddam aperiretur. Et initium hujus est à capite, maxime Cerebello, diffunditurque per totam dorsi spinam, vi magna continetur: hocque solum sentio, quod sum extra me ipsum, magnaue quadam vi paululum me contineo. Multos per solam imaginationem (*ut scribit Cælius*) animam à corporibus in Ecstasin adduxisse, talemque rumorem de *Fratribus Rosæ crucis* percipuisse recitat *Wilhelm. Davisson (Prodr. Comm. in Petr. Severin. Id. Med. phil. p. 176.)* quod quidem an fas sit credere dubitat. Omnes has Ecstases voluntarias Dæmonis auspiciis contingere, *Joh. Bodinus (l. 2. Daemonom. c. 5. p. 316.)* concludit, adeoq; & *Cardanum* pacti cum Diabolo infimulat, & id præterea vel hac ex causa quod parens ejus triginta annos Pythonem habuerit, quod ipse (*l. 16. de var. Rer. c. 93. p. 1102.*) confitetur. Add. *J. C. Fromman. (l. 3. de Fascin. p. 4. s. 1. c. 3. §. 6. p. 564.)*

§. 35.

Cur verò hætenus recensiti apparenter mortui sensu motuque destituti corruant, & non raro ad aliquot dierum spatium tales deprehendantur, paucis expendere operæ pretium putamus. Animam non quiescere in somno, *Galen. (l. 2. de mot. muscul. c. 5.)* proprio docuit exemplo, qui noctu iter faci-

corvi effigie. Ex dormientis *Gontrami Burgundie Regis* ore animalculi, secundum quosdam muris, mustelæ secundum alios, specie egressam & iterum ingressam vidit ejus famulus, ceu ex annalibus Gallicis *M. Cl. Paradinus* (in *Symbol. Heroic. p. 233.*) prodidit. Ex ore instar igneæ muscæ animas sagarum evolare ad remotiora loca & rerum absentium afferre cognitionem, è *J. de Nunault* (c. 3.) *Thom. Bartholin.* (l. 1. de luc. c. 23. p. 212.) narrat, *Eberhardus, Eg. Germanus* graviter laborans (recitat *Joh. Marc. Marci à Kronland p. 3. Phil. vet. restitut. subs. 5. p. 262.*) cum aliquantisper ceu mortuus mansisset, postea ad se reversus dixit, spiritum suum à malignis Spiritibus Hierosolymam perductum, deinde in Saladini Castra, qui eo tempore Ægypti Regnum obtinebat, mox in Lombardiam, ubi in quadam sylva Germanum amicum suum allocutus esset, postremo ad Urbem Romam perlatum, sedente *Innocentio III*, descripta ipsius situs ac locorum ædificiorumque forma, atque effigie Principum ipsorum, ut erant graphicè. His futura multa addidit, quæ secuta sunt. Quod si aliquando animæ in copora non remeant, illas partem constituere furiosi Exercitus s. Familiæ Hellequini, aut Sodalitii *Woldani vel Odini* (quem sagarum à Dæmone prægnantium turmam putabat *Aureol. Theophr. Paracels. Fragment. Philos. de sagis tr. 8. c. 3. p. 260.*) rudi plebeculæ persuadebant.

§. 37.

Enimvero, monente *Tertulliano* (c. l.) omnia potius confectanda, quam hæc animæ licentia sine morte fugitivæ, add. *Gisbert. Voët.* (P. 3. *Disp. select. p. 585.*) Præterea fieri non potest, ut anima humana sine oculis videat, & reliqua externa sine sensibus, quorum actio corporea est, cognoscat, totum istud figmentum concidit, concludit *Andr. Libav.* (de Cruent. Cadav. p. 174.) Quomodo ipsa (anima) res externas percipiet, & judicabit etiam in ignota gente, loco & lingua sine instrumentis notitiæ? Quibus manibus corripiet crepundia, & secum per tam vasta spatia deferet? In corpore aptissimis instrumentis donato hebes est animæ virtus, quid dicendum in defectu eorum: Nata est cognoscere per corpus. *Idem* alibi, (p. 1. singular. de Strigiport. p. 325.) *Casp. à Rejes,* (Camp. Elys. jucund. quæst. q. 27. n. 23. p. 451.) Ad hæc si per animæ à corpore solutæ transvectionem itinera Lamiarum caminaria procuraret *Pseudotheus*, corpus Lamiæ anima cassum insequente animæ recidivatu Diabolica virtute resuscitaretur, ut optime arguit *B. Joh. Conrad. Dannbauer.* (Colleg. Psycholog. Disp. 5. Controvers. 1. p. 138.) Juvaret deliramentum præfatum Cartesianum commentum, quo statuitur posse in corpore

humano, in quo sanguinis & spirituum motus, & præcipuæ ejus partes recte se habent, quodque per consequens sit vivum, omnes motus corporeos edi, etsi nulla præditum animâ rationali, sed hoc Cartesianorum Paradoxum, ut multa alia enervavit *Pl. Rever. D. Joh. Adam Osiander. (Colleg. Considerat. in Dogm. Cartesian. c. 12. th. 3. p. 225. & c. 21. th. 1. p. 403.)* Nec malæ causæ patrocinabitur Homo internus *Paracelsicus & Helmontianus*, cum non Ens sit, ut infra (*l. 2. Tit. 10. §. 113.*) monstrabitur. Multo minus quis *Almarici* & rudiorum contemplativorum astipulabitur errori, qui (*annotante Cornelio à Lapide c. 6. cantic. p. 369.*) in Ecstasi animam annihilari & transire in DEI essentiam somniabat. Quis enim furor hic, quod delirium, animam annihilari? Nec hoc tantum, sed annihilatam demum transire in essentiam DEI? De excessu & reditu animarum, quod non sit creatæ virtutis, dudum probatum dederunt *Cassp. Beucerus, (de divinat. gener. p. m. 279.) Christ. Moldenar, (l. 4. Exerc. Physiogn. c. 9. p. 293.) Martin Biermann, (de Mag. Action. contr. Bodin. Theor. 20. p. m. 245.) Martin Weinrich, (p. 1. de Monstr. c. 17. f. 168.) Joh. Christ. Frommann, (l. 3. de Fascin. p. 4. f. 1. c. 3. §. 6. p. 563.)* qui mecum miratur, cur magni nominis Theologus *Fried. Balduin. (l. 3. c. 5. cas. consc. 7. p. 736.) Bodino* astipuletur, nec ferre possum, quod *Henric. Kipping. (l. 2. inst. Phys. c. 7. §. 23.)* idem asserat, animæ à Dæmone raptum non inferre mortem, sed vegetativæ facultatis reliquias & spiritum insitum vitam utcunque sustinere. Naturalis potentia recipiendi animam adhuc inest in corpore, pergit, ubi calidum innatum viget, & omnia membra valida sunt.

§. 38.

Unde verò futurorum & præsentium, quæ in disitis locis contingunt cognitio? Vim magicam naturalem animæ, quæ extra se agit, virtute imaginis divinæ, latere obscuram in homine, & obdormire post prævaricationem, postquam scientia pomi manducata fuit, *J. B. Helmontii (Tr. de Mag. Vuln. curat. n. 98. 99. p. 610.)* philosophia est, & quamdiu (hæc, quæ est carnis, sanguinis, exterioris hominis & tenebrarum) viget, pessundata est nobilior illa (animæ) potestas magica. At quia in somno (addere etiam licet in Ecstasi, *Lipothymia* &c.) subinde tota pomi scientia dormit, pergit *Helmont*, hinc etiam quandoque insomnia Prophetica sunt, & DEUS ipse in somniis sæpius homini per effectum propinquior est. Gabalin seu hominem fideream insomnia talia inducere, & hominem illuminare *Paracelso, (Fragm. Med. l. de Morb. ex incant. c. de Morb. somn. p. 141)* placuit. Animam in Ecstasi quodammodo è corporeis impedimentis separatam aliquid scientiæ quam post mortem

mortem habitura est, acquirere, ratiocinatur *P. Borellus*, (*Cent. 2. obs. 54. p. 151.*) add. *Anton. Deusing. (de Fœt. Mussipont. f. 24. p. 163.)* Quod anima in se reducta atque collecta, nec in corporis organa diffusa, habeat ex vi propriæ essentiæ aliquam prænotationem, divinat *Francisc. Baco de Verulamio. (l. 4. de Augm. Scient. c. 3. col. 117.)* Omnium acutissime Problema hoc excussisse videtur *Marc. Marci à Kronland, (c. l. p. 261.)* dum scribit: Cum unio animæ cum objectis ad notitiam ex iis habendam eidem sit naturalis, nihil forte absurdi habet, si dicamus posse eidem convenire etiam in corpore existenti; ubi impedimenta hæc amota fuerint, uti prope mortem & in ecstasi, anima (tota absque materialitate) à sensuum vinculis libera & veluti sui juris facta, & ad vitam purè intellectualem disposita. (*p. 267.*) Notitiam autem futurorum non haberi posse per ejusmodi unionem ad objecta, quæ nec dum sunt, (*p. 266.*) sed per repræsentationem interius, (sive à DEO, Angelis aut Dæmonibus) factam. Add. *Athanas. Kircher. (l. 2. art. magn. Luc. & Umbr. c. 11. p. 113.)*

§. 39.

Visi sunt quidam Ecstatici, si referentibus fides non deneganda, in aërem elevati, ut *S. Catharina, & S. Franciscus* ad nubes; qui DEI amore corpulentiam vicerunt, non autem victi sunt. Si attrahi ferrum magnes, fursumque elevare facit, & in sublimi sustineri, stultitia crassa est Aristotelicorum negantium Ecstasin divinam, ratiocinatur *Tb. Campanella (l. 3. de Sens. Rer. c. 11. p. 236.)* Hic ut rationem phænomeni reddat, subjungit: Prophetia qua DEUS homines donat, non in Spiritu corporeo initiatur, sicut in Melancholicis & brutis naturales Prophetiæ fiunt, sed in mente ab ipso hominibus immissa, & ea ostendit res altissimas, in eaque residet ipse solus, movet, docet, in abstractionibus adeò vehementibus, quæ trahunt una Spiritum corpusque consequenter in cælum. Et hoc in sagis præstare posse Diabolum nulli inficiamur; Si enim ad loca remotissima corpora Sagarum ad conventus suos transportare potest, cur non & eadem in aëre librare & detinere.

§. 40.

Ecstasis quamdiu durare possit in disquisitionem venit. Protrahi eandem non rarò ad aliquot dies historiæ loquuntur. Ad annos aliquot produxit *Job. Marc. Marci à Kronland, (p. 4. Phil. Vet. restitut. Subsect. 1. p. 395.)* Quid prohibet, inquit, hanc Ecstasin longissimè produci? aut etiam perpetuam esse? Annon ejusmodi corpus tametsi non evigilaret, vi imaginationis in pedes erigi, aut etiam deambulare, prout in Noctambulonibus contingit, valeret?

Est autem, *pergit*, differentia inter Ecstasin continuatam & mortem, quod per hanc anima rationalis è consortio corporis separatur: In ea vero superstes manet veluti somno profundo detenta: ususque rationis non extinctus, sed sopitus eidem inest, unde ejusmodi motus sunt vitales & humani. At vero motiones corporum vita destitutorum, si quæ sunt, non jam humanæ dicendæ, sed brutorum, seu potius Zoophytorum actionibus similes. Et (*Subsc. 2. p. 397.*) hoc agit, ut Ecstasin diuturnam atque in annos plures deduci posse declaret, imprimis in ediarum diuturnam Exemplis in rei fidem adductis. Neque referre ait, (*p. 398.*) in cubili, an in sepulchro quis à cibo abstineat.

§. 41.

Ego vero multum referre dicerem, cum inter inediam ac Ecstasin multum interfit. In inediâ diuturna, modo ficta non sit, qualia Exempla collegit *Edo Neubus*. (*l. 2. Sac. Fatidic. c. 15. p. 271.*) sed verâ, & in corpore sano cum vix ultra septiduum extendi possit, sed ægro, nec à causa supernaturali, nempe divina, qualis in *Mose, Elia & CHRISTO*, aut Diabolica qualis in juveniculo Arabe, cujus historiam è *Prospero* narrat *Caspar Schottus*, (*l. 3. Phys. Curios. c. 14. §. 13. p. 414.*) & forsan in illa *Conradi Vietoris* filia, eò quod Genius ipsi apparuisse dicatur ap. *Henric. Smetium*, (*l. 10. Miscellan. Med. p. 552.*) respiratio & transpiratio libera est, & varia vitæ prostant subsidia, quibus, ut ea recensuit *David Lipsius* (*ap. citat. Smet. c. l. p. 554. & Dan. Sennert. (l. 3. Med. Pract. p. 1. §. 2. c. 2. p. 85. sq.)*) motus sanguinis, debilior quamvis, conservatur. In Ecstasi autem hæc deficiunt, immotumque jacet corpus. In inedia, in loco & aëre temperato vitam servat homo; in Ecstasi tumultu infertur corpus aëre spisso, frigido, udo & putrido, adeoque flammulæ s. lumini vitali quam maxime hostili contaminato & repleto. Frustra igitur mulierem post quadraginta annos in sepulchro adhuc incorruptam vivorum ordini inferere laborat *Marci*, cum aliæ, ipsomet non diffitente, prostant causæ, *infra* (*l. 3. Tit. 2.*) allegandæ.

§. 42.

Ἄν τις *Heraclidis & Empedoclis* quod sit, & an huc spectet, forsan requires? De Heraclide quid dicam? Heraclidem vocat *Diogen. Laërt.* (*l. 8. p. m. 605. & 610.*) & *Heraclididem Ponticum*, (*in Proëm. p. 8.*) mendum igitur suberit, quando Heraclitum (*alibi p. 606.*) dixit, vel ipsius *Isaaci Casauboni* (*in not. ad Proëm. Diog. Laërt. p. 10.*) & ante hunc *Hieron. Mercurialis*, (*l. 4. var. elct. c. 14. p. 226.*) divinatione. Fuit autem *Speusippi* primum & *Pythagoræorum* &

rum, & tandem *Sotione* teste, *Aristotelis* auditor, ut *Laërt.* (l. 5. in *Vit.* *Ejus* p. 358.) prodidit, non verò ille, qui *Caji Claudii* & *Neronis* temporibus vixit, de quo *Gerard. Joh. Voss.* (l. 1. de *Histor. Græc.* c. 9. p. 45. Librum hunc $\omega\epsilon\iota$ $\alpha\pi\upsilon\varsigma$ ($\alpha\pi\upsilon\varsigma\iota$ s. abolita Respiratio *Antonio Deusingio* (in *foet. Mussipont.* secund. s. 21. p. 146.) vocatur) condidisse iterum *Laërt.* (in *Proëm.* p. 8. & l. 8. p. 610.) autor est. Nobile apud Græcos volumen *Heraclidis* declaravit (l. 7. c. 52.) *Plinius*, septem diebus foeminæ exanimis ad vitam revocatæ. *Galen.* (l. 6. de *loc. affect.* c. 4. p. 589.) ista habet: Prima species (de affectu *Hysterico* loquitur) cujus *Heraclides Ponticus* (in suo commentario) mentionem fecit, multam exhibet de ortu suo ambiguitatem. Ait enim sub hac specie neque pulsus, neque spirationem mulieris deprehendi posse. Atque ob id duntaxat non videri morbum, quod exiguum in mediis corporis partibus calorem haberet. Est autem titulus libri *Apnus*, id est perdita spiratio, *Heraclida*, ac adstantes quoque Medicos quæsisisse ait, an nondum sit mortua? Sed cur librorum *Heraclidis* apud *Laërtium* Catalogus $\tau\omicron\nu$ $\alpha\pi\upsilon\varsigma$ non exhibeat, non immerito quæritur? Sunt qui *Pausaniam* libri $\omega\epsilon\iota$ $\alpha\pi\upsilon\varsigma$ autorem esse, *Heraclidem* vero eum solum in libris $\omega\epsilon\iota$ $\nu\omicron\sigma\omega\nu$ explicasse tricantur. Vid. *Ægid. Menag.* (in not. ad *Proëm. Laërt. de Vit. Philos. Segm.* 12. p. 9.) Sed rem dudum his expedivit (l. 9. p. 605.) ipse *Laërtius*: *Heraclides* quoque in libro de Morbis ait, ipsum *Pausania* dictasse, quæ de *Apno* ille scripsit. Erat autem *Pausanias*, (ut *Satyrus* & *Aristippus* ait), cui & libros de natura compositos ita declaravit: *Pausania Arebiti* sapientis percipe fili. Et hoc ipsum forte postea *Pausanias* operi $\omega\epsilon\iota$ $\nu\omicron\sigma\omega\nu$ adjecit, & magni operis, cum *Elegantissimo* *D. J. N. Pechlino* (l. de *Aër. & Alim. def. & vit. sub aq.* c. 7. p. 85.) loqui liceat, fecit laciniam. Non igitur est, ut cum *Isaaco Casaubono* (in not. ad *Diog. Laërt. Proëm.* p. 10.) credamus, aut *Heraclidem Ponticum* duobus in libris de eadem foemina scripsisse, aut eundem librum habuisse duas Epigraphas $\omega\epsilon\iota$ $\alpha\pi\upsilon\varsigma$ vel $\omega\epsilon\iota$ $\nu\omicron\sigma\omega\nu$.

§. 43.

Quod si igitur hoc *Heraclida* dogma exactius pensitamus, quid fuerit $\alpha\pi\upsilon\varsigma$, an morbi historia? an morbi nomen? an medicamen? an morbus cum laudato *Mercuriali* (c. l.) ambigere possumus. Ut verò hic ad posterius inclinatur, cum hîc tum alibi; (l. 1. *Lect. Patavin.* c. 19. p. 82.) ita & ego antecessores secutus viros in Arte illustres, v. g. *Galen.* qui (l. 1. de *Diff. Resp.* c. 6.) respirationem, quæ penitus periisse putatur *Heraclidem Ponticum* spiritu privatam & mortuam dixisse scripsit. Hanc $\alpha\pi\nu\omicron\iota\alpha\nu$ Idem vocabat (l. 4. de *Loc.*

Aff. c.

Aff. c. 7.) & (quod §. precedente allegatum) tales hystericas pronunciabat, Affectus autem hic non est aliquot momentorum, sed dierum. Ad septem dies (c. l.) extendit Plinius, ad triginta Laërtius (l. 8. p. 606.). Fuisse tamen & Medicamen ex illo Laërtii (c. l.) colligi poterit: Ἡρακλῆς igitur Heraclitus tale quiddam esse ait,, quod triginta dies corpus absque strepitu (ἀπὸ πνεύματος sine respiratione ἢ ἀσπνίου) integrum incorruptumque servaret. An veritati hic litavit accurate Heraclitus, non decerno. Suspectæ hunc fidei insimulant quamplurimi. Cicero (l. 1. de Natur. Deor.) puerilibus fabulis eundem referuisse libros monuit, & Plutarch. (in Vit. Camillip. m. 250.) Heraclidem fabulas & figmenta scribere solitum asseveravit. Semper Heraclidi consuetudo est miracula confingere, qui & ex Luna cecidisse hominem dicat, Laërt. (c. l. p. 613.) decernit. Et hoc in divinitatis proco nulli mirum videbitur.

§. 44.

Democritum etiam scriptum ὡς Ἡρακλῆς edidisse, aut forsan Heraclidæ, Democriti esse, vir quidam doctissimus, teste Casaubono, (c. l.) censuit, quid autem secutus sit, se nescire fatetur. Tacite hic Josephum Scaligerum mordet, qui (Comment. & Castig. in l. 4. Manil. v. 20. p. 297.) locum è Cornelio Celso, (l. 2. de re medic. c. 6. p. m. 62.) eruit, quem ex eo descripsit Joh. Kirchmannus, (l. 1. de Funer. Roman. c. 13. p. 69.) Verba ita è Celso habent: Illud interrogare me posse ab aliquo scio: Si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti à Medicis convalescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus revivixisse? Quin etiam vir jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit, quibus Medici credidissent. Adeo illud non reliquit, ut certa aliqua signa futuræ mortis essent. Intelligit Celsus volumen, subdit Kirchmannus, (c. l.) quod Democritus scripserat ὡς Ἡρακλῆς, hoc est, de exanimi muliere, quæ post septem dies revixit. Sed quo ex Antiquitate scriptore id probabit cum Scaligero Kirchmann. Inter libros Democriti, quos Thrasyllus notavit, atque in ordinem digessit secundum Platonis quadripartitum ordinem ap. Diog. Laërtium (l. 9. p. 659.) non extat. Quare causæ suæ diffidens Alii Heraclidi tribuunt, non Democrito, subjungit. An pro ὡς Ἡρακλῆς, ὡς Ἡρακλῆς ἀδὲς legendum? Ita in Excerptis meis invenio, absque quidem Autoris & libri mentione insertum, quod aliquoties mihi excerpti ad alia avvocato contigisse vidi, lego: Δημόκριτος ὁ Φυσικός ἐν τοῖς ὡς Ἡρακλῆς ἀδὲς γράμμασι.

§. 45.

Empedocles Agrigentinus, uterat insignis divinitatis affectator, adeoque
DEUS

DEUS immortalis haberi

secundum *Horat.* (*de Art. Poët.* v. 465. add. *Laëtant.* l. 3. *instit.* c. 18.) cupiebat, quod clare innuit carmen illud ap. *Laërtium*, (l. 8. *in Vit. Ejus* p. 606.) quo incolae Agrigenti alloquitur:

Salvete, immortalis ego converſor apud vos,

Ut par eſt, DEUS, & tali me dignor honore.

Quocirca omnia ſtudio perennantis famæ poſthabens non tantum apud ſuos, dum vivebat, coli & ſuſpici, ſed & mortuus adorari volebat, ut de Eo *Georg. Horn.* (l. 3. *Hiſt. Philoſ.* c. 12. p. 181.) loquitur, & ἀπὺς ſcientiam & inventionem forſan ſibi arrogabat. Ex eo autem maximam gloriam conſecutus dicitur, *Laërtio*, (c. l. p. 610.) quod mulierem defunctam vivam miſiſſet, quod & *Svidas* in literas retulit. Hunc in opinionem hominum irrepiſſe ob reſtitutam vitæ mortuam mulierem *Illuſtrius* (*de Vit. quorund. Philoſoph.* p. 32.) commemorat, qui (p. 33.) addit: Quod de exanimi muliere fertur miraculum, ejusmodi eſſe perhibent, quaſi triginta diebus corpus abſque Spiritus & cibi uſu conſervaverit. Απὺς Φαſὶ τοιſτὸν τι εἶναι, ὡς ῥιπῶντα ἡμέραν ῥηπεῖν ἀπὺς τὸ σῶμα καὶ αἶμα. Plura de hoc *Ægid. Menag.* (c. l. p. 8. ſq.) In hiſtoriis eſt, meminit *Andr. Libav.* (*Tr. de Med. Vet. & Hermet.* in l. *Joſeph. Michellii de Alchym.* n. 41. p. 145.) Eum medicamine quodam reſtituiſſe quendam elatum, & velut ab inferis revocaſſe. Id appellant ἀπὺς, pergit, quod abſque cibo, potu, ſpirituque creditum ſit hominem ſervari poſſe. Sitne hæc cauſa vera an ficta? an potius nomen ex rumore natum, quaſi reſtituere poſſet eum, qui per mentem non ſpiraret, non licet judicare. Videntur tamen hinc habere Chemici, quo ſui medicaminis (*L. P.*) laudes efferre poſſint.

§. 46.

An *Heraclidæ* & *Empedoclis* ἀπὺς una eademque ſit, diſquirit *Exc. Joh. Nicol. Pechlin.* (c. l. p. 84.) idque negare videtur, cum *Heraclida*, &, qui cum Eo facit, *Galen*i nihil aliud quam obvium & mulieribus familiare ſymptoma declaret, ubi ſuperſtes circa umbilicum calor, cæteris partibus frigore collapſis vitæ luculentum præbet teſtimonium. Addere & licet ἀπὺς etiam medicamentum adverſus hunc morbum (quod ſupra §. 43. tetigi) vocatum. In *Empedoclis* hiſtoria autem *Libavii* & mea quidem ſententia *Medicaminis* nomen eſt, quod *Chymicum* è *Libavio* decernendum putares, cum ab hoc *Empedoclem Chymicum Præcticum* conſtituat. Fuit namque ſui ſæculi *Vates, Phyſicus & Medicus excellens*, quæque de *Natura* & expiationibus ſcripſit, ad

psit, ad quinque millia versuum pertingunt, quæ vero de Medicinâ, ad sexcentos, teste Lærtio, (c. l. p. 616.) Et patriam Ejus.

Nil - - hoc habuisse viro præclarius in se

Nec sanctum magis, & mirum, carumque videtur.

Carmina quin etiam divini pectoris Ejus

Vociferantur, & exponunt præclara reperta:

Ut vix humana videatur stirpe creatus,

censuit (l. i. de Nat. rer. v. 729.) Lucretius. Interim Empedoclis ἀπὸν vel fabulam aut γοησίαν fuisse necesse credat, qui rem attentius expendit, & Apollonii Magi fraudibus mutuo comparat, laudatus Pechlin. (c. l. p. 86.) judicat. Quod ad fabulas Plutarch. (l. de Socratis Genio p. 593.) Socratem Philosophiam spectris, fabulis & superstitione obsitam à Pythagora & Empedocle, & admodum bacchantem accepisse prodidit. Quod ad Magiam, Xanthum (non priscum illum, sed Lydum, ut exposuit Job. Fonsius l. de Scriptor. Hist. Philos. c. 19. p. 105.) de Empedocle Mago in magicis suis (horum mentionem fecit Clemens Alexandrin. l. 3. Stromat. p. 431.) egisse citatus Fonsius suspicatur. Certum est (inquit Hermann. Conring. l. i. de Med. Hermet. c. 11. p. 107.) Orpheum, Onomacritum Musæum, Pythagoram, ut & Empedoclem Magiæ fuisse studiosissimos, & Magicam Medicinam professos. Apollodorum huic Magiam exercenti affuisse Satyrus Lærtio retulit, ipsumque Empedoclem in pœmatibus ista profiteri (c. l. p. 604.) addit:

Pharmaca queis pellas morbos, levisque senectam

Percipies, quæ cuncta Tibi communico soli.

Compescesque truces ventorum rite procellas,

Exorti in sanis qui vastant flatibus ægros:

Sursum (si libeat) mox flamina pigra ciebit,

Et media induces à tempestate ferenum,

Induces media pluvias æstate salubres,

Et flatus sicca, qui perflent omnia messe;

Extinctumque hominem nigro revocabis ab Orco.

Audisti Philosophi, sed μεγάλῃς verba, μεγάλης magicis, quarum farraginem collectam dabit Martin. Delrio (c. l. p. 307. sq.) & Cass. Barth. (Animadv. in Claudian. l. 1. in Ruffin. v. 156. p. 1163. sq.) maxime conformia.

§. 47.

Quod si igitur ἀπὸν illud exquisite expendas, ad hystericas reducendum veniet, aut ad lipothymicos & syncopticos, si mares tales offendas. Præ-

terea

terea Ecstaticos hic mihi in mentem revoco, quibus quidem hoc nomen tribui posse, mihi quidem absurdum haud videtur, cum primis cum hi sine omni sensu & motu mortuis similes aliquot dies & noctes (*ut supra §. 30. dictum*) jacuisse, quin & pro mortuis sepultos compertum fuerit. Accenseo his Pios & Contemplativos, quos aliquando sine respiratione vixisse *Libert. Fromond. (l. 2. de anim. c. 5. Art. 4. p. 304.)* commemorat. Quod si Ecstasis illa præterea sit Magica, præscientiæ futurorum aut absentium & longius remotarum rerum scientia dicata, qualis Lapponibus & Finnonibus, teste *O. Magno, (l. 3. Epit. Hist. Gent. Septentrion. c. 17. p. 119.)* usitata, ὁ ἄπνευσιν commodè præcedet ὁ ἐμπνευσιν & ἐμφρων. Ἐμπνευσιν autem id quod spiritu (in Enthusiasmo s. furore divinitus immisso) repletum, & Ἐμφρων quod prudentia (*ap. Plutarch. in Amator. p. m. 407.*) designat.

§. 48.

Præmissis his an ejusmodi homines sine omni respiratione ad longum tempus, spatium nempe aliquot dierum & ultra vivere possint? disquirendum. Respirationem ad vitam necessariam summis visum Medicis, ipsa non reclamante Experientia. Aëris (πνεύμα) tanta omnibus inest necessitas, ut siquidem aliis omnibus & cibis & potionibus quis abstineat, duas tamen & tres vel plures dies possit vitam ducere; At si quis spiritus in corpus vias intercipiat, vel exiguâ diei parte homini pereundum sit. Addeò necessarius est spiritus in Corpore *Hippocrates (l. de Flatib. p. m. 79.)* dictitavit. Ἐν τῷ αἵμα· καὶ ἐκπνεῖν ὁ ζῆν, καὶ ὁ ἀποθνήσκειν annuit (*ap. Aristot. l. de Respir. c. 4.*) *Democritus*, quod & ipse repetiit *Philosophus. (c. l. c. 21.)* In confesso est, succinit *Galen. (l. 4. de loc. affect. c. 7. p. 518. & l. 6. c. 4. p. 590.)* & spirationem à vitâ & vitam à spiratione separari posse, & spirantem non vivere esse impossibile. Parem esse aëris necessitatem cum ad animalium vitam tam ad ignem conservandum *Th. Cornel. Consentin. (Progym. Phys. 7. p. 313.)* asseruit, & spiritus igneos in Corde, uti flamma ardens, aëre priyatos, illico cum flamma suffocari *Georg. Ent. (Demonst. Circulat. sanguin. Digress. 6. p. 185.)* Manifestum id erit iis, qui motum sanguinis non ignoraverint, at iterum *Consentin. (c. l. p. 307.)* Pulmones non flabella, sed ληνὸν, torcular esse circulando sanguini dicatum *Alex. Maurocordat. (Pneumat. instr. Circul. sangv. c. 2. p. 28. it. c. 7. p. 46. & c. 10. p. 90.)* Pulmones, quâ motu reciproco aërem agunt, folles æmulantur, quâ vero sanguinem exprimunt, & circulationem ejus efficiunt, torcularia jure merito nuncupaveris, quæ aëris adjumento in inspiratione quidem sanguinem è sinistro ventriculo exprimunt,

in expiratione verò è dextro revehunt. Atque inde est quod animal obit abolita respiratione, quia nimirum cessat sanguinis circulatio, quam ad vitam animalis perfecti necessariam esse hoc seculo in Republica Medica communi sophismate statutum decretumque est *Alexander Maurocordat.* (c. l. c. 7. p. 49. sq.) ratiocinatur, cum quo eandem inflant tibiam *Job. Pecquet.* (*Diss. Anatom.* c. 10. p. 134.) *Paul. Marquart. Slegel,* (de mot. sangv. c. 7. p. 82.) *Guerrier. Rolfinck,* (l. 3. *Dissert. Anat.* c. 31. p. 569.) *Malach. Thruston.* (*Diatrib. de respir. us.* S. 14. p. 60.) Respirationis necessitatem demonstrat *Fr. Bayle* (*Probl.* 100. p. 148.) Hinc apud *Plautum* (*Mil. Glor. A.* 4. sc. 8. v. 26.) *Pleusides:*

Tentabat, spiraret, annon

mulier, malo forsan hysterico obnoxia.

§. 49.

Ad Problema datum quidam affirmativè respondent & non solum ægros, sed & sanos ad tempus sine respiratione vivere posse probare fatagunt. Neque respiratio neque cordis & arteriarum motus ad vitam absolute necessaria sunt: Siquidem hujus in semine, uti pulmonum in utero nullus est usus, cordeque exsecto vita perstat, *Job. Marc. Marci,* (*Phil. vet. Restit.* p. 4. S. 1. p. 392.) disseruit. Actiones animales diu in multis persistere, ac inoffense peragi respiratione nulla suscepta *Jah. Jac. Wepfero* (de loc. aff. in *Apopl.* p. 180.) placuit. Addit: (p. 181.) Novi ab utero suffocatas ad sensum non respirasse, & tamen anxie solitudinis & dictorum ab astantibus prolatorum paroxismo cessante probe recordatas esse. Hortulanum Suecicum cætera sensu & motu destitutum sonantes Stockholmi Campanas sub aquis obscurius percipere sibi visum *Exc. Job. Nicol. Pecblin.* (c. l. c. 10. p. 131.) & ex eo immortalis famæ *Vir, Th. Bartholin.* (*Vol. 4. Act. Hassn. obs.* 42. p. 136.) quamvis hujus non meminerit *Joël. Langellotti* (*Miscell. Curios.* Dec. 1. Ann. 6. obs. 20. p. 30.) recensita historia. Assentiuntur his *Job. Matthews,* (*Med. quæst.* 4. p. 20.) *Frid. Lossius,* (l. 4. obs. Med. 13. p. 355.) *Isbrand à Diemerbroeck.* (l. 2. *Anat.* c. 13. p. 464.) Ipse *Dan. Sennert.* (l. 4. *Med. Pract.* P. 2. S. 3. c. 4. p. 237.) hystericas non respirare putavit. Nec *Aristoteles* forsan ab hac mente alienus, dum scriberet: (l. 1. *hist. animal.* c. 11. p. 828.) Datur vivendi facultas, etsi spiratio desit.

§. 50.

Cum vero vitam extra uterum ab inspiratione incipere, expirandoque finiri cum *Ludovico Mercato* (l. 1. de *Ufu Cord. Arteriar. & Puls.* Tr. 2. p. 529.) experientia certissima persuasus & adactus credam, negativæ parti potius me aggre-

aggrego, & in antecessum noto (α) me loqui de homine perfecto extra uterum ejusque membranas vivente. Foetum in utero respirare voluerunt ex Antiquis quidam à *Job. Bapt. Sitono*, (*Fatrosf. Miscell. Tr. 47. p. 300. sq.*) citati; sunt & è recentioribus *Anton. Deusing.* (*p. 3. Genesf. Microcosm. S. 1. §. 49. & Ex. de respir. §. 158. p. 177.*) & *Gualth. Charleton*, (*Exerc. Physf. Anat. 8. §. 15. p. 164.*) *Theodor. Craan.* (*Tr. de hom. c. 149. p. 741.*) Obscuram in foetu respirationem admisit *Rob. Boyle.* (*Digressf. de Respir. p. 330.*) Fuit autem Antiquorum opinio, quod foetus attrahat aërem aut potius halitus ex matre, sicut attrahit sanguinem & nutrimentum per easdem vias. Ita etiam *Barthol. Kekermann.* (*l. 3. System. Physf. c. 28. p. 441.*) Conf. *Job. B. Siton.* (*c. l. p. 301.*) *Cosm. Viardel.* (*Anmerck. von der Weibl. Geburt. c. 24. p. 103.*) quamobrem mulierem gravidam duplo majore respiratione uti, quam non gravidam *Job. Heurn.* (*in Hipp. S. 5. aph. 31. p. 358.*) cum *Eustachio Rudio* (*l. 2. de Pulsf. c. 3. p. 82.*) somniabat.

§. 51.

Non ego succum à matre infusum materiae aëreae mobilioris copiis proportionatis imbutum esse cum sanguini arterioso involutus intra illius pulmones vitalitatis perpetuandae Characterem receperit, ut bene *Excell. Bohn.* (*Pro-gymn. 3. p. 38.*) auguratur: Et foetum à matre rarefactum ideò sanguinem vel liquorem fermento aëreo imbutum recipere argute concludit *Job. Nic. Pechlin.* (*c. l. c. 8. p. 98.*) Conferantur cum his, quæ habet *Mayow.* (*in Tr. de Respir. foet. in Ultro & Ovo p. 173.*) Quæ ipsa etiam est causa, quod sanguis foetus absque nova fluidi aërei mistura constare potest, ut iterum *Pechlin.* (*c. l. c. 9. p. 111.*) Illum vero actum respirationis nomen mereri, adeoque respirationem per vasa umbilicalia admittere, monstro propius videtur, ac illud *Alcmaonis*, qui (*teste Aristotele c. l.*) Capras per aures respirare docuit. Non enim quamdiu foetus in utero & extra uterum etiam membranis adhuc inclusus reperitur, respirat, quod olim etiam *Asclepiades* docuit ap. *Galen.* (*l. 6. de Ul. P. c. 13. p. 512.*) qui & ipsum *Galenum* habet consentientem. Plura *Isbrand à Diemberbroeck*, (*l. 1. anat. c. 24. p. 332.*) *Martin Schoock*, (*de Ferment. p. 199.*) ubi rationes insimul prostant. Qua de Causa etiam infantes, qui amicti nascuntur (*welche ihr Kleidgen mitbringen*, in masculis galea, in foemellis vitta, Italis indusium vocatur, ut est apud *Andr. Vesal.* *l. 5. de corp. human. fabr. c. 17. p. m. 483.*) membranis non divulsis in lucem prodeuntes non suffocantur, quanquam utero exclusi aliquantisper jaceant, aëris usurâ privati. Eadem fors fuit plurimorum infantium, qui mediante partu cæsareo alvo exempti sunt. Facta à me canum foemellarum dissectione sapi-

us observare licuit catulos utero exclusos aliquot horis intra membranas eos ambientes citra respirationem vivere, *narrat Franc. Bayle, (ap. Nicol. de Blegny Ann. 1. Zodiac. Gallic. mens. Jan. obs. 9. p. 25.)* Gemella experimenta dabant *Rob. Boyle (c. l. p. 326.)* & *Joh. Nic. Pechlin. (c. l.)* quibus & mea addere possem. Filia *Antonia Giraud* quanquam menses novendecim in utero manserit, non ideo suffocata fuit, *Idem (c. l.)* habet. De muliere, quæ sedecim amplius menses foetum in utero gessit, eumque ultra decem menses huc illuc variè se commoventem sensit, tandemque vivum peperit *Gvilb. Harveus. (Ex. de part. p. 335.)* Quid de illis qui viginti tres menses, biennium, triennium, quin & quadriennium in utero morati vivi lucem aspexerunt, quorum historias vide sis (*l. 6. obs. med. p. 581. sq.*) apud *Joh. Schenckium*, dicamus? Sed hæc aut supra naturæ sphæram, aut fabulæ sunt.

§. 52.

Nec naturam unquam intendisse Embryonis in utero respirationem, res ipsa loquitur. Infantis sane intra membranas & aquas eisdem inclusas positus id evincit. Commode huc referenda arcta uteri clausura in gravidis, de quâ ista *Isbrand. à Diemerbroeck. (c. l. p. 333.)* In ancillæ veneno interemtæ cadavere invenimus inter alia uterum à longitudinis manus foetu tumidum, ejusque osculum non modo arctissime contractum, sed tam glutinoso ac tenaci humore pituitoso obseratum, ut nusquam tenuis stylus immitti posset, nisi majore vi per gluten illud adigeretur. Illud ipsum etiam vidimus, & medicinæ studiosis demonstravimus, in alia muliere circa septimum mensem gravida. Add. *Hieron. Fabric. ab Aquapend. (de Fœt. Format. P. 2. c. 9. p. 143.)* Aërem igitur per uterum, per membranas & aquas in os foetus adigi mihi semper, ut *Pechlino, (c. l. p. 99.)* durissimum visum, quamvis id crediderit *Lambert. Velthuf. (Tr. de Generat. Animal. c. 11.)* Nec vagitus uterini defensor *Gualth. Needham. (de Format. Fœt. c. 3.)* accurate calculum posuisse videtur, dum aërem quidem extrinsecus ad foetum accedere posse inficiatur, eundem tamen per humorem intus delitescantium fermentationem illic produci, sicut flatus in ventriculo, intestinis aliisque partibus generantur, affirmat.

§. 53.

In quem usum vero in foetu pulmones & reliqua respirationis organa fabricavit supremus conditor? regeres, ut prospiceret de futuro Embryoni, alias si his destitueretur imperfecto, & ad vitam extra uterum non rite disposito. Talem habent usum, qualem cerebrum, oculi & reliqua sensuum instrumenta, imo qualem etiam in jam expositis testiculi, uterus & ovarium. Accedit demum

demum interna partium singularis constitutio & fabrica, ab in lucem editorum dispositione multum differens, foramen siquidem ovale & canalis artetiosus in foetu sunt, quibus patulis sanguis pulmonibus intactis circumferri potest. Ne autem sanguis semel de vase in vas transfusus remeet, foramini quidem venarum præfixa est valvula laxa mollisque, canali autem datus positus obliquus, ne sanguis redire possit eâ viâ, quâ venit. Accuratissime igitur aliam rationem esse Embryonis adhuc virginis, aliam expositi in lucem; ille sine aëre ob causas datas vivere potest; hic naturaliter non potest, arbitratur *accuratissimus Pechlin.* (c. l. p. 97.) Et respirationis desiderium in Embryone promanare, ut quietis impatiens, dum in utero hætenus in statu somni versabatur *secundum Guilhelm. Harveum,* (*Exerc. de Partu, p. 331.*) & *Malach. Thruston,* (*de Us. Respir. s. 23. p. 92. & in Animadv. p. 163.*) exitum quærat, cum sanguinis & muscutorum vis majorem exposcat activitatis sphaeram, & corporis moles plus alimenti, & pro robore illo corporis aliter affecti flagitet. Clarius & felicius forsitan *Excell. Joh. Bohn.* (*Circul. Anat. Progygn. 3. p. 37.*) rem paucis expedit scribens: Foetus auram liberiores exposcit & anhelat, quod fluidum ejus intrinsecum sine motore externo machinæ magis grandescenti impar evadat. Quod si igitur vinculis uterinis solutus vitale lumen aspexit foetus, auras etiam vitales haurire incipit, subita vociferatione, nisi sit debilis, nativitatem suam annunciat, quod ab irrumpentis in fauces ac pulmones externi aëris impulsu tam valido ac inconsueto, re adeo insolita, ipso præsertim aëre inter expirandum primum reflexo arteria aspera & fauces irritentur ac sollicitentur, ut bene conjecturat *ingeniosissimus Joh. Christ. Sturm.* (*P. 1. Colleg. Curios. Experiment. Auctuar. ad Tentam. 6. Cons. 5. p. 55.*). adeoque pulmones in perpetuo hætenus otio constituti, & à sanguinis crassioris nutrimento purpurei densi & graves à suscepto aëre albicant, & leviores redduntur, perpetuoque damnantur motui.

§. 54.

Foramen illud ovale in foetu sub dextrâ cordis auriculâ prope coronariam, antequam cava se plane in dextrum ventriculum aperiat positum, per anastomosin venam cavam unit cum venâ pulmonariâ, venâ arteriosa antiquioribus dicta, cui foramini à parte hujus venæ prætenditur valvula membranæ tenuis, firma tamen & dura foramine major, sanguinis in sinistram ventriculum à cava illapsi refluxum impediens, de die in diem arctius clauditur, usque dum tandem oblitteretur & conspectui nostro se subducatur. Ita & canalis extra cor, quo arteria pulmonaria jungitur cum arteria magna & sanguinem è dex-

è dextro cordis ventriculo in pulmonem expulsum in aortam transfundit, ita ut in sinistrum ventriculum non illabatur. Vid. *Isbrand. à Diemberbroeck*, (l. 2. anat. c. 10. p. 409.) post partum concidit, & nulli usui in posterum futurus extabescit. Contigit utrumque non statim atque animal editum est, sed post aliquot septimanas, quod è *Vesalio* recitat *Casp. Hoffmann.* (l. 3. de Thorac. c. 13. p. 97.) In vitulo duarum aut trium septimanarum id perspicue se ostendisse aliquoties affirmat. Vere rarum est in quinquagenario illud adhuc patuisse, quod notat *Ol. Borrich. ap. Th. Batholin.* (Cent. 3. Ep. 97. p. 420.) Et hæc causa erit cur modicè respirent modo nati infantes, & non ita facile suffocentur, prout bigam observationum communicat sæpe laudatus *Bohn.* (c. 1. p. 40.) Et ipse novi infantem à matre adhuc rubentem in spelæo vulpis absconditum firmiter occluso introitu diem & noctem salva vita latuisse. Plurar *Th. Cornel. Consentin.* (Progymn. 7. p. 310.) Patere id etiam poterit in illo phænomeno, quod nos in tenellis adhuc deprehendimus, ubi in momento cum primis ira correptis respiratio ad aliquot minuta sufflaminatur, ut facie tumidâ & rubescente morti proximi videantur, quod vulgariter *das Aussenbleiben der Kinder* vocant.

§. 55.

Noto præterea (β) circulationis sanguinis in foetu præsentiam, antequam respirare incipiat Embryo, respirationem ad vitam nil conferre affirmantibus nil probare. Punctum illud saliens in ovo incubato quarto die conspicuum suam habet Diastolen & Systolen. In sua Diastole ceu minima ignis scintillula effulget, & mox in Systole visum prorsus effugit & disparet, tradidit *Guilhelm. Harveus*, (Exerc. de Gener. Animal. 17. p. 62.) Oculatior *Harveo* armatoque oculo instructus *Marcell. Malpighius*, (de Ovo incubato p. 4.) post triginta ab incubatu horas cor deprehendit. Post quartum vero diem ex hiante pectore cor erumpebat, & primo sanguis ab auricula propellebatur per canalem subalbum in cordis dextrum, à quo in sinistrum, indeque in continuatas arterias. (p. 5.) Succedente tempore ubi cor cum vasis & reliquis visceribus perfectum fuerit, sanguisque circulariter moveri incipit, longe alia via in utero ac in recens nato circulum illum promovet Natura, ut jam (§. præcedenti) dictum, & ita cordis motus & sanguinis absque respirationis subsidio celebratur, licet debiliter pro exigentia tamen Naturæ sufficienter. Pulmonum vices supplet maternus calor & vasa per Epar uterinum dispersa. Vid. *Malach. Thruston.* (Diatr. de Uf. Respir. S. 13. p. 54. & S. 21. p. 81. sq.) In nato autem infante motus cordis debilis ac vix perceptibilis.

Egre.

gium est *Roberti Boyle* (c. l. p. 325.) experimentum: Prægnantem Canem cepimus jamjam parituram, eique suspensæ abdomen aperuimus & quatuor catulos in utero invenimus, & postquam integumentis, quibus involvebatur, & à liquore in quo natavit, illum liberaffemus, observavimus, quod repente plurimum hiaverit, linguam moverit, respirationemque exercuerit. Reliquos etiam ex utero exemimus, in quibus dissectis tantum spiritus vitalis non invenimus, ut qui ulli in corde eorum motui perceptibili producendo sufficeret, cum tamen alterius catuli (dissecti) Cor, qui semel respirationem exercuisset, tamdiu pulsum continuavit, ut nos ipsi auriculam pulsare quinque vel sex horas postea observaverimus, servusque, qui nobis dormientibus experimento invigilavit, attestabatur, vidisse se pulsationem istam duas usque horas continuatam. Hoc ipsum *Pechlin*. (c. l. p. 98.) plus semel deprehendisse, ipse testatur. Contraria huic videtur *Job. Riolani* (l. 4. *Anthropol.* c. 8.) narratio: Si ovis vel capræ (gravidæ) uterum secueris, intactis membranis videbis trans membranas cor agitari. Nam supra membranas appressa manu thoraci cordis motum senties. At nondum respirat foetus, quia sunt integra involucria, quibus undique septus & obvolutus est. Quod si supra membranas os foetus apprehendas & ante constringas, ut nequeat ore vel naribus aërem inspirare, & discissis membranis thoracem momento incidas, cor ipsum micare deprehendes, quod sæpe à nobis observatum & publice demonstratum. In *Boylei* historiâ candor & acumen ejus de veritate nullum injungunt dubium: In *Riolani* secandi dexteritas & exercitatio. Utraque à vero aberrare non potest, si strangulationem lentam, & violentam discernas, quæ motum matris suffocandæ & agonizantis modo lenem modo excessivum foetibus imprimere potuit. Salva interim res est foetum exclusum modeste & vix sensibilibus spiritum haurire, quod iterum (è præcedente §.) abunde patet.

§. 56.

Neque (γ) respirationem contingere ob pulsum, luce sua radiat, cum ante respirationem micet punctum saliens, & usque ad partum ipsum Cor cum auriculis pulsetur, licet nullus respirationis actus tum contigerit. Nec in difficili respiratione pulsum non variare perpetuum non est. Cohibe Spiritum, quantum potes, inquit *Cassp. Hofmann*, (l. 2. de Thorac. c. 18. p. 45.) videbis subito mutari pulsum. Pulsus sane à respiratione peculiaris quispiam motus est, & quadantenus accidentalis, neque finem habere videtur *Aristoteli*. (l. de Spirit. c. 4.) Ipse *Galen*. (l. de pulsusu c. 2. p. m. 141.) miratur

quid, tum Medicis omnibus, tum Philosophis sui temporis, in mentem venerit, ut respirationi & pulsui eundem usum tribuerint, præsertim illa nobis, ut videtur, necessariâ, hoc, ut apparet, vel omnino nullum, vel plane exiguum conferente usum. Galeno se associabat Augustin. de Laurent. (Decad. 1. Discept. Med. 5. p. 101.) & (Tr. Blas human. n. 51. p. 152.) Helmont. Multa hyemis spatio sub luto absque respiratione victitant, quamvis non sine pulsu pronunciat Idem, (c. l. n. 24. p. 147.) quod exemplo ranarum & hirundinum (c. l. n. 33. p. 140.) firmat. Interea secundum ætates, juxta tempora, & regiones, & omnes nos ambientis aëris constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habere non diffitetur. Exacte & exquisite tamen ea talis non est. Motus enim Cordis frequentior est juxta Georg. Ent. (Demonstr. Circul. Sangu. Digress. 6. p. 208.) quia sanguinis copia uberiore opus est, ut pulmones ad contractionem sui, sanguinisque propulsionem stimulentur. Nisi quis cum Eo velit id accursui solum sanguinis ad flammulam attribuere. Add. Paul. Marquard. Slegel (de mot. sangv. c. 7. p. 50.) Intra horam 360. indigemus respirationibus, quarum quævis duret secunda decem J. B. Ricciolus è Marino Mersenno (T. 1. Almagest. nov. p. 1. l. 2. c. 17. p. 75.) indicat. Alexander Maurocordat. vero semihora plus quam bis vel ter millies nos respirare (de mot. & us. pulmon. c. 10. p. 90.) commemorat, qui tamen male calculum mihi posuisse videtur. De Corde vero quod una semihora plus quam mille pulsus faciat, imo in aliquibus & aliquando bis, ter vel quater mille, Guilb. Harveus (Exerc. Anat. de mot. Cord. & sangv. Circulat. c. 9. p. 88.) asseruit, ex Richardi Loweri autem computo (Tr. de Cord. c. 3. p. 155.) intra horam ad minimum duo mille. Si igitur Fr. Baconi de Verulamio (Hist. vit. & mort. col. m. 556.) assurgas, pulsus arteriarum & motus Cordis systoles & Diastoles triplo velocior quam Respiratio. Accuratori calculo usus videtur Augustin. de Laurentio (c. l.) & Zacut. Lusitan. quando (l. 4. Med. Princip. Hist. 27. qu. 36. p. 884.) ferè quinquies pulsare Cor uno respirationis intervallo astruxit: qui si sexies scripsisset, Mersenni & Loweri computo accuratius responderet iste numerus respirationis 360. in hora, per sex multiplicatus 2160. per quinque vero 1800. pulsus sistat: Pulsus mutari posse celerrime, ita, ut in minimo puncto temporis alteretur Job. Baptist. Montano (l. 1. de Urin. c. 2. p. m. 584.) libenter assentior, ubi verò pulsus millies in hora mutari propter animi affectus Idem asserat, me hæcenus apud illum legisse non memini, nec id possibile fore credo, quamvis hanc sententiam alleget & approbet (l. 2. de

Thorac. c. 20. p. 49.) exacti alias judicii vir, Cassp. Hoffmann. Præterea cum pulsus & respiratio à diversis contingant facultatibus, & per diversa instrumenta; fit secundum *Fr. Valles. (l. 3. Controv. c. 2. p. m. 126.)* ut respiratio & pulsus à similibus, aut iisdem causis alterentur eodem modo, ut qui irascuntur aut exercentur declarant. Verum hoc ex ipsius sententia intelligi debet de mta voluntate, quæ potest, ut lubet, permutare respirationem, pulsum minime, (addo nisi summa respirationi vis inferatur) ut modo dictum. Proinde phrenetici quanquam habent respirationem magnam & raram, non tamen habent talem pulsum. Excipi etiam debent vitia organorum; Nam cum hæc diversa sint, possunt respirationem aliter atque pulsum permutare. Plura (c. l.) *Zacut.*

§. 57.

Neque hic exactè (δ) opponi urinatorum statum veritati conforme est, quamvis & ad hos provocet *J. N. Pechlin. (c. l. c. 20. p. 141.)* Quis omni respiratione destitui Urinatores prodidit unquam? Neque hos spiritum susq; deq; habere tot machinarum fabricæ satis evincunt. Allegavi quasdam alibi, (*M. N. C. D. 1. ann. 5. & 6. obs. 89. p. 126.*) ex Aliis. Audivi esse, qui, quo ditissime sub undis durare possent, vitro commode in hoc facto prægrandi ac capaci utantur, in quod narium orisque spiritum effunderent, faciei circumpressim aliigatum, narrat *Nicol. Wynmann. (Colymbet. E. 7. 6.)* Quis ex veteri Etymologico recensuit *Marc. Aurel. Severin. (Diatr. de pisc. Respir.)* cujus excerpta dedit *Matthias Zimmermann, (Analect. Miscell. Mens. XII. Tit. 6. p. 623.)* Arundinis aut proboscidis coriacei cujus inventionem ab Elephante homines didicisse ex *Aristotele (l. 2. Hist. anim. c. 1. & l. 9. c. 46.)* constare poterit. Delineavit rem *Robert. Fludd à Fluctibus, (Utr. Cosm. Hist. tr. 2. p. 6. l. 1. p. 419.)* & per ejusmodi canalem aërem hausisse navis submarinæ *Drebbelianæ* cives *Georg. Philipp. Harsdörffer (T. 2. Delic. Philos. Mathem. p. 13. propos. 8. p. 493.)* suspicatur. Per ejusmodi canalem etiam species sonorum sub aqua urinantes haurire *B. Job. Conr. Dannhauero, (Disp. 3. Colleg. Psycholog. Contr. 1. §. 2. p. 100.)* & lucernæ subsidio isto lucem in regiones submarinas deferri commode posse, commodiusque ibidem operari *Marino Mersenno* placuit, quam quidem speculationem optimam, sed difficulter in opus deduci judicavit, *Athanas. Kircherus, (l. 10. Artic. magn. luc. & umbr. p. 2. c. 7. p. 723.)* cum variis rationibus, tum comprimis quod experimentum ab urinatoribus *Meliten-sibus* in usum deductum sit irritò conatu. An huc lebes *Aristotelis* pertineat, (*S. 22. probl. 5.*) disquirere nec est animus, nec locus. Sunt præterea cacabi, loricæ, caligæ, de quibus vid. *Cassp. Schott, (l. 6. Technic.*

Curios. c. 393.) &, quos ille citat, *Schwenter. Taisner. Kessler.* Catinus ligneus & dolium ap. *Francisc. Bacon. de Verulamio, (Impet. Philos. col. 102.)* Campanæ Urinatoriæ, de quibus *Excell. Joh. Christ. Sturm. (P. 1. Colleg. Curios. Tentam. 1. p. 1. sq. P. 2. Tentam. 1. p. 1. sq. it. T. 1. Philos. Elect. Exerc. 7. c. 2. Phenom. 1. p. 325.)* & *Cass. Bartholin. Th. F. (Vol. 4. Act. Hafn. obs. 22. p. 62.)* qui & integrum de urinatoribus promisit Tractatum. De inventore harum campanarum citatus *Sturmius. (in auctar. ad phenom. p. 3. sq.)* Deferunt præterea certis machinis inclusum aërem secum ad maris fundum, quo defectum aëris futurum suppleant, quales sunt Ampullæ vitreæ, & cum hæ facile frangantur vesicæ. Ex urinatore rescivit *immortalis fame Philosophus Robert. Boyle, (de vi aër. Elast. Exper. nov. mechan. 41. Digress. de respir. p. m. 332.)* non potuisse se ultra duo minuta sustinere, nisi ad aërem se contulerit, quem secum portabat in machina quadam. Ex *Cornel. Drebbelii* Genero accepit *Idem*, quod (*c. l. p. 321.*) retulit: *Drebbelium* in submarinâ suâ navigatione Chymicum habuisse liquorem, quem præcipuum inter submarinæ navigationis Arcana duxerit. Quotiescunque puriorem aëris partem consumtam, vel nimium respiratione degravatam, & eorum effluviis, qui navigarunt saturatam animadvertit, recluso vase illo liquore repleto derepente turbato aëri talem vitalium partium proportionem restituit, qualis efficere potuit, ut respirationi aliquandiu subserviret. Ingeniosè id pluribus prosequitur *J. N. Pechlin (c. l. c. 9. p. 128.)* Sal aëris balsamicum fuisse *Kenelm. Dygby (de plant. vegetat. p. 54.)* conjiciebat: Mihi dubium non est, definit *Joh. Tack. (Phas. Phil. 3 p. 33.)* fuisse Spiritum aëris concentratum, rerum omnium vitam, aquam in mari mundi versantem, coelum philosophorum, cujus pater est sol, mater luna; rem per quam in triplici regno animali, vegetabili & minerali fiunt adaptationes mirabiles, cujusque virtus integra est, si versa fuerit in terram, & cujus beneficio & secreta unione cum humido radicali & fixo, quod adhuc in cineribus latet, rerum procuratur resuscitatio quædam. Judicat de his *Barthol. Kekermann. (l. 3. system. Phys. c. 28 p. 441.)* Urinatores nisi habeant peculiare pactum cum Diabolo, admodum ægra uti respiratione: Nam etsi per suas fistulas & vitra aërem attrahant, tamen id inter natandum necesse est impedit fieri. Hæc de urinatione artificiali.

§. 58.

Quod simplicem & naturalem spectat, seu urinatores absque ullo machinarum subsidio, ex astris hos deduxit *Jul. Firmic. & Manil. (l. 4. Astronom. c. 1. v. 217.)* dum canit:

*Ultima quos gemini producunt sidera Pisces,
His erit in pontum studium, vitamque profundo*

Cre-

*Credent, & puppis aut puppibus arma parabunt,
Quicquid & in proprios pelagus desiderat usus.*

A primis annis huic assuescunt in insula Lesbo (*Sandys l. 1. Itinerar. p. 39.*) & qui illam optimè callent, à virginibus adamantur. (*ibid. p. 140.*) Pulmones ut amplitudinem consequantur, exercitio singulari opus est. Audivit ex *Vesalio Levinus Lemnius*, (*l. 2. de Occult. nat. mirac. c. 6. p. 160.*) Maurum quendam urinatorem Ferrariam ex triremi adductum, qui unus longius producebat vocem, ac continuo clamore absque respiratione insistebat diutius, quam quatuor robustissimi Pugiles: Idem rursus cohibito suppressoq; spiritu ac naribus, oreque occluso absque ulla halitus animæque reductione cum illis certabat. Quo naturæ munere hoc erat consecutus, ut semel iterumq; captus elapsus sit, mergoq; avi similis intima maris per semihoræ spatium penetrans captivitatis jugum morte acerbius excussit. Prout quisque magis aut minus se exercuerit, ita respiratione intensiore, aut non nisi remissiore opus habet *juxta Joh. Mayov. (de Respir. fæt. in uter. & ov. p. m. 281.)* Exercitio ejusmodi aperiri etiam posse & apertum servari foramen ovale. Integrum & pervium à Natura id servatur in Amphibiis v. g. Lutrīs, Castoribus, Phocis, Anatibus &c. quæ proinde sub aquis diutule vivunt & collotenus prehensa difficulter suffocantur. In quadrimulis, quinquennibus imo & grandioribus pueris id etiam observatum *Th. Consentino. (Progymn. 7. p. 309.)* Repertum esse ad trigesimum annum adhuc patens (*Th. Bartholin, (l. 2. anat. reformat. c. 7. p. 410.)* retulit, in viro quadragenario ab Anglis, teste *Pechlino, (c. l. p. 108.)* & in sene Patavino iterum (*c. l. Bartholin.* Habet tamen quædam, eaque non contemnenda, quæ hanc opinionem labefactare poterunt, sæpius laudatus *Pechlin (c. l. p. 109.)* Temperamento tales esse frigido, & ad piscium & sirenum ingenium accedere (*c. l. p. 110. & 119.*) edixit, hisque sanguinem nitrosum (*p. 121.*) attribuit. Addo quod talium sanguis serosus adeoque in grumos non ita facile coagulabilis, ut in calidioribus animalibus. Testantur rerum Scriptores naturalium, inquit *Nicolaus Wynmann, (c. l. E. 6. b.)* eos ad natandum (uriandum, hos enim etiam includit) idoneos maxime ac præstantissimos esse, qui quam minimum habeant aut nihil Lienis, & hoc fortassis sic se habet, quo eodem modo constituti ex veteri fabula *ap. Plin. (l. 10. c. 37.)* perniciosissimo cursu alios anteeant.

§ 59.

Urinatorum & insignium natatorum indiculum dedi alibi; (*M. N. C. Dec. 1. ann. 5. & 6. obs. 82. p. 127.*) Urinandi artem exercent quidam alimentorum

rum gratia, quod Ichthyophagis (*Plin. l. 7. c. 33. Solin. Polyhist. c. 58.*) in more positum. Novit hominem Tubingæ *Nicol. Wynmann, (c. l. E. 7. b.)* qui natandi dexteritate præstigiosaque spiritus præter naturam hominis retinendi arte in imos Necchari gurgites sese dejiceret guraretque diu; Pisces quosq; optimos, velut delectu, colligebat, nescio qua magia delusos ac circumventos etiam, tandem onustus prædâ longe inferiori loco emerfit. Margaritarum piscationi vacant in Indiis, de quâ hoc loco plura non attinet dicere. In Dæmonoso Cartaginensium insula æs est in mari natans usq; ad duas Orgyias *Aristoteles*, aut alius quidam fabulator rectius. (*de mirab. natur.*) Recte interpretatur *Dominus de Grensemesvil, judicio Sam. Rocharti (l. 1. Chanaan c. 26. p. 556.)* æs quod urinando effoditur à fundo maris ad duas Orgyias alti: In China Jaspidem gemmam è flumine Kothan erunt urinatores. (Vid. *Die dritte Holl. Gesandtschaft nach China, p. 43.*) Etiam ad res naufragio à mari absorptas, anchorasq; relictas recuperandas accersuntur amphibii illi homines. Vota hujusmodi explevit apud *Lucan. (l. 3. Pharsal. v. 607.)*

Eximius Phœceus animam servare sub undis,

Scrutarigq; fretum, si quid mersisset arenis,

Et nimis affixos uncis convellere morsus.

Adductum quoties non senserat Anchora funem.

§. 6c.

Ut igitur in Embryone, qui nondum expertus est aërem, & in eo, qui maris intermedia lustrat, & per intervalla spiritum haurit, si *Pechlinum (c. l. p. 111.)* evolvas magna est discrepantia; ita & inter urinatorem, in quo anima suos actus exercet, quiq; aëris reciprocationi per intervalla adhuc vacat, & inter eum, qui liberæ auræ expositus, nec spiritus retentioni pulmonumq; amplificationi studuit unquam. Non igitur concludit: Urinator absq; spiratione semihora & amplius (quod & ipsi forsan impossibile si rem accurate metiaris) vivere potest, ergo & alius bipedum, ergo respiratio ad vitam non est necessaria. Eadem fere argumentandi ratio: Amphibia in aëre & sub aqua vivere possunt, ergo & reliqua bruta, quamvis etiam amphibia aëris defectu suffocari assera, (*Franc. Bayle. Probl. 100. p. 151.*)

§. 6i.

Nec est, quod (•) opponas, quo sanior homo, eò tardior & fere insensibilis est respiratio. Quis è sanorum genere unquam docuit vehementem respirationem & subitam arguere hominem in statu sanitatis versari? Insensibilis ferè licet sit, non tamen est nulla, sufficit ad sanitatem, si absque impedi-

men-

mento & interruptione, paucis, si libera sit. Præternaturalis spirationis differentia id approbè evincunt, quas (*Prænot. Conc. n. 260.*) proposuit *Hippocrates*, aut alius ex *Asclepiadarum* familia, qui ut *Anut. Foef. (in animadv. in h. l. p. 146.)* ex Prognostico & Epidemiis sententias istas suffarcinavit, & istos velut centones condidit.

§. 62.

Ipse verò pulmonum defectus (7) allegatus si ad obrussam exploretur nil obtinet. Quis namq; Medicorum aut Physicorum pulmonem omnem in subjecto abfuisse memorat? In quatuor annorum puero marasmo extincto notavit *Nicol. Fontan. (l. 1. Respons. & Curat. Medic. p. 55.)* pulmones nullos, quorum loco erat vesicula membranosa flatu repleta, venulis exiguis munita, originem sumens ab aspera arteria, quæ refrigerium afferre videbatur cordi. Momentosa plurimis hæc judicatur observatio. Quod si tamen exactiori pensitetur judicio, mira sane non erit, nec id cujus gratia affertur evincet. Vidit id *acutissimus Th. Bartholin. (Diatr. de Pulmon. f. 2. p. 32.)* adeoque puerum istum inventum asseruit non sine omni, sed sine vulgari tantum pulmone. Vesicula illa etiam pulmonis officium tuebatur, ipso id non diffidente *Fontano*, & qui casum istum seriò expendit, *Fortunato Plempio*. Et si ad foetus in utero adhuc conclusi pulmones attendamus, ex observatione *Gvilh. Harvei à Bartholino* allegata (locum non addit, neque me legisse recordor) pulmones ad quartum mensem membranacei sine sanguinis affusione deprehenduntur, quos tamen quarto mense sangvinolentos cum jecore & renibus vidit. (*Exerc. de Generat. Anim. 56. p. 237.*) Et si ex observationibus *Malpighii*, (*in Epist. de Pulmon. 2. T. 2. Op. p. 328.*) ipsaq; ἀποψία suffragante *Ranarum* (addit *Bufo-* num, piscium & serpentum *Harveus*, c. l. *Exerc. 3. p. 5.*) explores pulmones, è vesiculis numerosissimis nulla carne parenchymatosa vestitis constant, quæ cum æstate vehementius respirant, aëris plus solito in vesiculas numerosissimas absorbent, (unde earum tam ingens tumor) quo eundem postea in coaxatione liberaliter expirent, ut iterum (c. l.) *Harveus*; Et humanos pulmones meram vesicularum congeriem docuit & demonstravit post *Malpighium*, *Carol. Mustan. (T. 3. Trutin. Chirurg. Phys. c. 55. p. 293.)* Audax igitur & barda nimis est *Theodori Craanen (Diff. de hom. c. 30. p. 257.)* opinio, quando sine pulmonibus hominem (in lucem editum) vivere posse astruit, & valde exiguum tanti visceris usum esse propalat, cum ipse sui oblitus paulo ante dixisset, pulmones fulcire vasa sangvifera tam venosa, quam arteriosa pulmonalia dicta, motum

præte-

Præterea promovere sanguinis per pulmones suo motu reciproco in & expirationis, qui sane usus exigui momenti haut sunt æstimandi.

§. 63.

Verum interim est illud *Plinii*, (*l. 9. c. 7.*) pulmonum vice aliis possunt alia spirabilia inesse viscera. Ita bronchias quasi ad spirandum piscibus datas *Aristoteles* (*l. 4. de part. anim. c. 13.*) censuit. Has quidem è plurimis radiosus semicirculis componi accuratus *Marcell. Malpigh.* (*Epist. de pulmon. 1. T. 2. Op. p. 325.*) accuratè tradidit. Attrahunt hæ aquam, ut pulmones aërem. Et hæc ratio est cur nullum unquam visum fuerit pulmones & bronchias habens animal, quod iterum *Philosophus* (*l. de Respir. c. 10.*) annotavit, causam hanc subjungens: Pulmo refrigerationis gratia à Spiritu est; (videtur enim & nomen accepisse pulmo propter susceptionem Spiritus) bronchiæ autem ob refrigerationem ab aqua, unum autem ad unum opportunum est instrumentum, & una refrigeratio sufficiens omnibus. Quare quoniam frustra nil facientem videmus naturam, duobus autem existentibus alterum utique esset frustra, propter hoc hæc quidem habent bronchias, illa autem pulmonem, ambo verò nullum. Bronchiæ hujusmodi non sunt balænis, nec Delphinis, ut iterum (*c. l.*) *Plinius*: Hæc autem duo genera fistulis spirant, quæ ad pulmonem pertinent, balænis à fronte, delphinis à dorso. Hauferat id ex *Aristotele* (*l. 1. Hist. animal. c. 15. & l. 8. c. 2.*) Rectè igitur *Plin.* (*c. l.*) credidit omnia in aquis spirare naturæ suæ sorte: hancq; respirationem piscium *πνευχθύων* vocabat *Marc. Aurel. Severin.* (*Diatrib. Antiperipat.*) Pisces spirare *Hippocrati* (*l. de Flatibus*) placuit, qui & (*in 2. de Vict. Rat.*) plus etiam dicit, ut præter plantas alia quoq; includat omnia (*J. C. Scaliger in l. 1. de Plant. p. m. 115.*) de plantarum pulmonibus *Marcell. Malpigh.* (*T. 1. Op. anat. Plantar. p. m. 32. sq.*) *Exc. Joh. Bohn.* (*de aër. in sublunar. infl. c. 1.*)

§. 64.

Nec transpirationem insensibilem (θ) respirationi surrogare commodum, imò absolum videtur, quamvis id asseruerit *Galen.* Vid. *Joh. Nardium.* (*Noct. Genial. 3. c. 3. p. 186.*) Transpiratio insensibilis (*ἀσθηλὴ διαπνοή*) ita vocatur, judicante *J. C. Baricello*, (*l. 1. Hydronos. Nat. c. 1. p. 13.*) quia est quædam evacuatio latens sensum: nam conspectum præ tenuitate effugit. (*Galen. l. 1. de T. S. c. 12.*) quæ ejus generis tenuioris sunt substantiæ, ea partim per difflationem, quæ sensum refugit, partim sensibiliter, ut per sudores cutem perrumpat. (*Id. l. de atra bile c. 4.*) In sanis corporibus transpiratio è vapore effi-

efficitur, qui non solum ab aquoso humore, verum etiam à sanguine & reliquis succis exhalat, quibus vero pravi humores, à Cute pro vaporibus fuligines exeunt. *Hæc Baricellus.* Et hanc dari *Theodor. Craan (Tr. de Hom. c. 37. p. 294.)* quibusdam probavit argumentis.

§. 65.

Via per quam excipit & egerit pori cutanei sunt. Dari autem poros in cute humana, quis in dubium vocabit? comprimis si illustris *Rob. Boylei Tentamina (de corp. animal. poros. c. 3. p. 6.)* & *Magnif. Dn. D. Job. Bohnii Circul. Anat. Physiol. progymn. 25. p. 237.* evolverit, ut mirum sit *Virum celeberrimum Isaacum Vossium (de quo Ephem. Erud. T. 2. Ephem. 33. p. 38.)* astruxisse non dari atomos, neque etiam dari poros in ipsa quoque humana cute. An risu an rationibus refutanda sit ejusmodi sententia, cui non patet? Fit autem transitio ista insensibilis per poros minutissimos, sicut ipse aer indefinitæ parvitatæ. Quod si autem organorum illorum contextus omnem sensum fugiunt, qui sensiliores succos secernunt, quanto magis tenuia ista cutis nostræ & aeris cribra oculi fallere fidem credibile est *Job. N. Pechlin. (de aer. & alim. def. c. 9. p. 115.)* decernit. *Franc. equidem Bayle (probl. Phys. & med. 100. p. 149.)* majorem, quæ per pulmones, quam quæ per totum habitum corporis fit, transpirationem, vaporum egestionem admittit: Audiamus tamen & *Boylei (c. l.)* non improbandam conjecturam, quæ ita habet: Licet asperam arteriam intuear, tanquam magnum corporis caminum, comparatè ad minores illos caminos in cute, quibus consumpta perspirationibus materia emittitur, tantus tamen est exilium illorum spiraculorum numerus, ut fuliginosæ exhalationes per eas elabentes non possint non esse numerosissimæ. Add. *Malach. Thruston. (tr. de Respir. p. 128.)* quid certe oportuit à *Sanctorio* animadverti judicat, cum illius rei computum tam subtiliter instituerit. Illo vero monitore non opus erat. Fugitivo saltem oculo lustrarat *Sanctorii* staticam medicam bonus ille *Thruston*: Ita namque (*l. 1. aph. 4.*) sonat: Perspiratio sensibilis sola solet esse longè plenior, quam sensibiles omnes simul unitæ. Quod hæc Ejus sententia in hominibus constanter & ex æquo vera sit, non audet statuere *David. Græbner (Med. Vet. Restitut. c. 37. p. 267.)* Vias regias vocavit cum necessariis corpori supeditandis, tum superfluis eliminandis *Job. Vesling. (Syntagm. anat. c. 1. p. 5.)* poros.

§. 66.

Ut respirationis, ita & Transpirationis geminæ videntur partes, *Job.*
G
hanc

Nic. Pechlino, (c. l. c. 9. p. 114.) inspiratio, & exspiratio. Hæc Ipsi est motus corpusculorum fluidorum à singulis ferè superficiei corporis punctis in hanc athmosphæram; illa est fluidi aërei externi ex singulis athmosphæræ lineis in minutissimos quosvis poros immissio. In isto ergò cum respiratione convenit, hoc uno distincta, quod nullæ manifestæ partium istarum alterationes, quemadmodum ibi compareant. Ita Transpirationem duplicem fecit *Baricellus*, (c. l.) vel vaporis, in exspiratione, vel aëris in inspiratione.

§. 67.

Quod ad materiam, quæ inspiratione attrahitur, illa cumprimis aër aut athmosphæra est. Non enim simplex aër transpiratione excipitur, sed Chaos illud corporum seu atomorum, perinde ut illud respiratione pulmonum vesiculæ & vasa excipiunt. Spectant huc appensorum & applicatorum in cute medicamina, in quibus compilandis & illustrandis egregiam navavit operam *Rob. Boyle*. (c. l. c. 3. 4. & 5. à p. 9. ad p. 15.) Expirari & tale vel ex contagiosis elucet morbis Transpirata illa tanta copia egeruntur, quod etiam monitum (§. 65.) ut aërem saturent, illud omnium exhalationum receptaculum, respirationi quo ineptus reddatur, langvoremq; quin & deliquium aliquando corpori inducat & spiritibus. Et ita explicanda forsan erit *laudati Boylei* (Tr. de fundo maris, c. 8. p. 40.) sententia, dum scribit: Non paucis experimentis mihi cognitum est, quod exhalationes ab animalium corporibus prodeuntes, ita vitient aërem illis oppletum, ut respirationi eorum fiat inidoneus, & ægra & languida efficiat.

§. 68.

Egeritur autem secundum Philosophos modernos pars alimentorum, excrementorum etiam congeries. Totum sanguinem dispergi per diaphoresin absque omni fece *J. B. Helmontii* (Tr. Blas human. n. 13. p. 148. n. 33. 34. p. 50. & n. 46. p. 51.) decretum est. Quocirca quo major transpiratio, eo major copia desideratur alimenti, accuratè id expendente famigeratissimo *G. W. Wedelio*. (Phys. Reform. c. 9. p. 220.) Si cibus & potus unius diei sit octo librarum, transpiratio insensibilis adscendere solet ad libras quinque circiter, *Sanctorius* (c. l. aph. 6.) pronunciat. Quis igitur ciborum, ut nobis videtur, ingluviem vitio vertet Rusticis isto trito: *Trescher, Fresser*.

§. 69.

Præter alimenta, & excrementa Transpiratione eliminantur, imprimis quæ tertiæ ascribuntur concoctioni. Accuratus ut ubique, ita & hic voluit
suas

suas partes tueri *Cass. Hoffmann.* (l. 2. *Inst. med.* c. 142. §. 2. p. 264.) Sangvinei, proficitur, ferè habent ἀτμόν, vaporem aqueum, qui facile putrescit, facitque ut tales perpetuo hircum oleant. Qui pituitosi sunt, vicini quidem sunt his; sed tamen καπνόν potius habent, vaporem quidem, sed frigidiusculum, qui difficulter putrescit. Qui biliosi λιγνόν, fuliginem eamque satis acrem, qua obstipatam cutim, retenta, facile febriunt tales, ejus rei aliquot, præcipue *Primigenis, Galenus* affert. Qui Melancholici, αἰθάλην habent favillam s. cinerem ignitum, qui per poros cutis exiens semper facit pruritus, quamvis scabiosi non sint, subinde tamen cogantur scalpere modo hanc modo illam partem. *Hactenus Hoffmann.*

§. 70.

Cohibita transpiratione putredinem effici, qua ignis internus quidem non efficitur, sed augetur, *Steph. Roder. Castrensis* (l. 3. *de meteor. microcosm.* c. 6. p. 108.) mens est. Inde putredinis occasionem transpirationis prohibitionem (l. 11. *M. M.* c. 8.) dictitabat *Galen.* & variarum febrium variorumque morborum matrem *Gothofr. Mæbius.* (*Fundam. med. Physiol.* c. 13. p. 308.) De febribus *Galen.* (l. 2. *de diff. febr.* c. 5.) Si imminuta transpiratio, quæ per corporis habitum fit, est causa putredinis sanguinis, febris, aliorumque effectuum scribit (c. l.) *Fr. Bayle.* Tympanitidem, hydropem, Cachexiam s. Leucophlegmatiam & Anasarcam ex hoc fonte derivavit *Theod. Craan.*, (c. l. p. 295.) *Sanct. Sanctorius*: (c. l. *aph.* 11.) pulmoniam, Hydropem pulmonis, pleuritides spurias his superaddidit *Dominic. Panaroll.* (*Pentecost.* 3. *obs.* 35. p. 92.) idque in Cappucinis, quorum cutis callosa, ut etiam cultorum aciem in mortuis retundat, & vix inter centum unus sudorem febribus correptus emittat. Et hanc ob causam cohibitam transpirationem urinæ copiam causari, *Richard. Lower.* (*Tr. de Cord.* c. 2. p. 141.) asseruit, quod si accidit ab hydropis malo taliter præservabuntur. Vix credibile est, quod *Theod. Craan.* (c. l. p. 296.) tradidit: Homo creparet, si omnes vapores intus continerentur. Et si corpus solito augeri incipiat sine majori cibi vel potus additione, vel sensibilibus excrementorum retentione adiapneustiam suspicabatur. *Sanct. Sanctorius* (c. l. *aph.* 9.) non incongrue.

§. 71.

Quicquid sit, Transpirationem tamen respirationis officio fungi posse contendunt *Jul. Cas. Claudin.* (*Respons. Med.* p. 118. *Frid. Lossius*, (l. 4. *obs. med.* 13. p. 355.) cum exsangvia insectilia transpirent tantum & fœtus in utero transpiret, non respiret, & tamen vivant, Vid. *Augustin de*

Laurentio (*Decad. l. Discept. med. 5. p. 93.*) *Joh. Nicol. Pechlin.* (*c. l. p. 142.*) & hujus beneficio etiam absq; respiratione vivere cum Apoplecticos, tum hystericas & alios morbosos. Interna transpiratione hystericas vitam trahere, quæ non pectoris aut pulmonum motu perficitur, sed cordis potius internarumq; arteriarum obscura quadam & latenti motione, eodem modo ut quædam animalia tota hyeme frigida & mortua videntur, quæ in cavernis vitam trahunt, *Dan. Sennert.* (*l. 4. Med. Pract. p. 2. f. 3. c. 4. p. 237.*) suspicatur. Ita *Avicenna*, (*l. 3. Canon. Fen. 1. Tr. 5. c. 12. f. m. 212. a.*) aliquando accidit, ut homo apoplexiam incurrat, & non sit differentia inter ipsum & mortuum, & non appareat in ipso aliquid anhelitus, deinde reviviscit & sanatur. In hysterica passione respiratio cessat deficienti usu, concludit *Lazar. River.* (*l. 15. Prax. Med. c. 6. p. 451.*) Cum respiratio ad cordis refrigerium necessaria sit, dum ab aura ista venenata narcotica, quam quidam Torpedinis efficacia illustrarunt ap. *Galen.* (*l. 6. de loc. aff. c. 4.*) cor impense refrigeratur, non indiget refrigerio sibi per respirationem communicato, & ita cessat respiratio cessante usu. Dicere etiam possumus, pergit, auram illam venenatam & narcoticam Cerebrum impetere, & spirituum animalium influxum impedire, unde motus diaphragmatis & musculorum respirationi inservientium impeditur. Adde quod destructo spiritu vitali animale etiam destrui necesse est, qui ex eo generatur. Hos igitur sola transpiratione vivere & hac calorem exiguum fore, quemadmodum animalia per hyemem sola transpiratione vivunt, quia frigidissima sunt, & exiguum habent calorem, qui respiratione non indiget. (add. *Anton. Santorell. post. Pr. med. c. 40. p. 132.*) Ob convulsionem Diaphragmatis, musculorum intercostalium & nervorum pulmonicorum respirationem cessare posse superstiti vita, *Joh. Jac. Wepfer.* (*Histor. & nox. Cicut. aquat. hist. 3. p. 169.*) opinatur.

§. 72.

Cum vero, ut modo, (§. 66.) dictum, transpiratio, qualis quidem in respirantibus est, absq; respiratione commode & perfecte consistere non possit, parum ab hac contrariæ sententiæ fautoribus subsidii sperandum. Ut namq; motum musculorum Thoracis & Diaphragmatis, de quo posteriori è veteribus *Galen.* (*l. 8. de administr. anat. c. 2.*) de priori verò *Bass. Landus*, (*l. 2. anat. corp. l. 4. p. 172.*) ut nihil novi afferant Cartesiani & Recentiores alii, respirationis negotium expeditur. Ita & transpiratio, absque respirationis & aliorum musculorum subsidio sufflaminatur & expirat. Conf. *J. N. Pechlin.* (*c. l. 6. p. 117.*) Distinguendum sane est inter spirationem aut expirationem & tran-

transpirationem. Spirant insecta, serpentes & alia reptilia mimica morte per hyemem detenta. Spirat in utero Embryo, sed non transpirat. Spirant, *inquam*, & exspirat animalia quædam excrementicias fuligines per pororum tubulos, foraminula & angustias, aërem tamen non vicissim recipiunt. Qualis aëris reciprocatio transpirationi vernacula, eaq; sine musculorum motu in actum deduci nequeat. Sed & hic musculorum motus à respiratione dependet. Quin nec inanimatis spiratio & exspiratio deneganda, nec mortuis s. cadaveribus, quod narium judicio facile explorandum. (Vid. lib. 3. Tit. 1. §. 81. & 82.)

§. 73.

Uti igitur respiratio ablata, ex mente *Hieron. Mercurial.* (l. 2. lect. Patav. c. 5. p. 200.) salva & superstita vita non potest lædi, nec ad hujus exclusionem totalem patet regressus: Ita ad sensum saltem respirationem penitus intercipi, accurate pronunciavit *Joh. Jac. Wepfer.* (de loc. affect. in Apopl. p. 181.) & *Francisc. Bayle.* (Tr. d. Apopl. c. 3. p. 15.) Distingvunt igitur inter respirationem sensibilem & insensibilem *Mart. Pansa* (Consil. Peripnevmon. qv. 22. p. 98.) & *Cass.* à *Rejes.* (c. l. qu. 79. n. 18. p. 1058.) Vivunt multi sine respiratione sive motu illo thoracis visibili, (quod de ægris aliqui explicant ap. *Bartholin.* (de Cruc. §. 2. p. 9. & 10.) at non vivunt sine usu respirationis. Tantillus enim ignis ventilatur sine manifesto motu, rem expedire tentat *Cass. Hoffmann.* (in 6. de U. P. Galen. n. 388. sq.) Non omnis in totum motus deficit, decernit *J. N. Pecklin.* (c. l. c. 3. p. 44.) Sed ille tantum, qui solidorum manifesta palpitatio vitæ præbet indicium, circularis sc. motus sanguinis, & iste quoq; spirituum? Relinquitur autem principium motus, unde ille in orbem dependet, virium augmento, major sive ad spirituum fluidum, sive ad sanguinem se referat, nam & is ea parte liquidi æmulatur naturam, quâ particulae ejus circa proprium axem moventur putredinis immunes.

§. 74.

In defectu respirationis sensibili, corporeq; omnis motus & caloris vacuo, ut de insensibili, ut vocant, motu thoracis & vitæ præsentia certiores reddant astantes, jam olim & adhuc varia fecerunt experimenta. Nonnulli *Heraclidae* posteriores credentes (in hystericis) servari aliquid spirationis, quamvis ipsa non appareat, tradit *Galen.* (l. 6. de Loc. Aff. c. 4.) carptæ lanæ floculos coram naribus suspendi jubent, ut exacte deprehendatur, num spiritus aliquis inter spirandum, tum intrò, tum foras rursus deferatur. Sunt, *pergit*, qui poculum aquæ plenum ori ventriculi imponere præcipiunt, quippe immotum omnino servari humorem ajunt, si tota perierit spiratio. Penam alii leviores ori aut naribus adhibent, quidam speculum tersum ori

admovent, videntque an halitu ex ore emissio inficiatur. Candelam accensam ceream quidam naribus aut ori applicant. Conf. *Hieron. Mercurial.* (l. 1. *Lect. Patav.* c. 19. p. 83.)

§. 75.

Verum non satis tuta hæc signa judicat *Dan. Sennert*, (c. l.) utq; minus tuta respuit & parvi perdit *Jac. Holler.* (l. 1. de morb. cur. c. 59. p. 608.) Optassem igitur cum *Paulo Zacchia*, (l. 4. quæst. med. legal. Tit. 1. qv. 11. n. 54. p. 373.) ut alia signa & tutiora experimenta, si fieri potuisset, adduxissent. Valet illud *Democriteum* supra à *Corn. Celso*, (l. 2. de R. M. c. 6.) adductum, ne finitæ quidem vitæ fatis certas notas esse, quibus Medici credidissent. Subjungit alia *laudatus Zacchias*, sed quæ ὡς ἑπὶ τὸ πολὺ valent, neq; regulam omni exceptione carentem constituunt. Ita Apoplecticos spumantes reconvaluisse aliquoties notavi, & mecum *Avicenna*, (l. 1. Canon. Fen. 3. tr. 5. c. 12.) Conf. *Zacut. Lusitan.* (lib. 1. Prax. Hist. c. 7. p. 192.) nec sternutasse, acri in nares inflato sternutatorio, qui tamen *Charonti* naulum subtraxerant.

§. 76.

Certissimum signum mortis foetorem allegat *Zacchias*, (c. l. n. 58.) cui nemo dicam scribet. Et hæc ratio effecisse dicitur, discurret *Lev. Lemnius*, (l. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 3. p. 146.) ut *CHRISTUS* captatâ occasione *Lazarum* quatrduanum, quem maligna febre occubisse concludit (de morb. Bibl. n. 21. p. 98.) *Tb. Bartholin.* in vitam postliminiò revocarit, ne quis calumniari possit, illum non fuisse mortuum, sed animi diliquio correptum ex e mentita morte revivixisse.

Sole quarto jam carentem,
Jam sepulchro absconditum
Lazarum jubet vigere,
Reddito spiramine,
Fœtidum jecur reductus
Rursus intrat halitus.

Poëtico stylo eleganter (*Hymn. omni hora v. 91.*) historiam *Prudentius* explanavit. Allegant id etiam *Anton. Mizald.* (Cent. memorab. 9. n. 84. p. m. 194.) *Joh. Wittich.* (Consil. Apopl. p. 183. Conciliator ante hos omnes (Diff. 185.) quem & citat *Mercurial.* (c. l.) Trahit hic illud *Herodoti* (l. 1. Hist. p. m. 26.) Cadavera defunctorum Persarum non prius humari, quam aut ab alite aut cane trahantur *Paul. Zacchias*. An verum sit ipse *Herodotus* dubitat dum narrat: At ista, quæ de mortuis produntur obscuriora, neque perinde certo. Magos ta-

men

men fat scio hæc factitare, quandoquidem aperte faciunt. Cur verò id faciant, id (c. l.) affert, satis quidem ridicule, quod ex nullis aliis signis possit haberi mortis certitudo, nisi cum alites & canes foetore allekti è Cadavere exspirante ad illud accurrunt.

§. 77.

Ordinis ratio jam exposceret de Morte quædam huc facientia commentari, dum de mortuis nobis sermo est. Nolo autem cum Hieron. Cardano & Theophr. Paracelso, (l. 4. de Nat. Rer. p. 889.) omnia vivere existimare, quamvis sensum omnibus entibus inesse edixerit Th. Campanella (l. 1. de Sens. Rer. c. 5. p. 14.) dum scripsit: (p. 15.) Omnia sentiunt, alias mundus esset Chaos; idq; laboriose per totum librum secundum demonstrare satagat. Nec ab hac opinione mihi recedere videtur J. P. Faber. (l. 2. Panchym. c. 5. p. 110. & alibi) Si quis pro Cardano insurgens viventium nomen ad omnia voluerit extendere. De nomine non contendam se explicat Steph. Rod. Castrensis, (l. 1. de Met. Microc. c. 15. p. 34.) Quatuor autem actus vitæ constituit citatus Faber, (c. l.) ut primus actus sit esse, secundus vegetare, tertius sentire, quartus ratione uti & intelligere. Tripliciter notionem vitæ accepit Anton. le Grand, (p. 7. instit. Philos. ad ment. Cartes. Art. 1. n. 1. p. 657.) (1.) pro vita simplicis existentia, (2.) pro vitâ actiuosa, cum ipsum vivere pro agere & operari accipitur, ita ignis, flumen, spiritus vitales vivere dicuntur. (3.) pro vita existentia cum altero, sive ad coexistentiam aut durationem cum altero. Si vita hominis in animæ & corporis nexu passim constituitur. Eadem fere Ludov. de la Forge (Tr. de Ment. Human. c. 7. n. 2. p. 33.) Taxat Leonb. Fuchsum, Casp. Hoffmann. (l. 2. Instit. Med. s. 7. c. 151. §. 14. p. 286.) quod cum Galeno (l. 9. M. M. c. 10.) vitam nimis late acceperit pro anima. Vita & anima confunduntur, profitetur Steph. Roder. Castrensis. (l. 2. de Met. microc. c. 14. p. 83.) non quod utraq; sit unum, sed quia non possunt non esse simul. Vita uno modo dicitur anima, quæ est principium operationis, Thomas, (5. Polit. l. 7.) philosophatur, alio modo operatio, cujus anima est per se principium. Clarius (p. 2. Summ. Theolog. qv. 18. art. 2.) Vita sumitur substantialiter pro actu primo, à quo velut principio vitales actiones proveniunt; quo sensu ab anima non differt realiter, ipsumq; vivere viventibus esse est. Accidentaliter pro actu secundo sive operationibus vitalibus, quales sunt nutritio &c. Prius significatum valet hoc loco. Evolv. Henric. Kipping. (l. 7. instit. Phys. c. 4. p. 277.)

§. 78.

Regerit his Scaliger. (Exerc. 102. s. 5. p. 374.) Si vita est actio animæ, igitur ani-

anima vivere dicetur, non corpus. Adhæc actionis esset actio. Nam vitæ actiones esse quatuor, ait *Philosophus* (2. de anim. c. 2. t. 13.) intelligere, sentire, moveri, nutriri. Adde quintam, si vis, generare. Cum vero hominis anima extra hominis corpus actionem habeat nullam, paulo ante, (p. 374.) vitam unionem animæ cum corpore, seclusa omni operatione definivit, idq; alibi (*Exerc. III. p. 417.*) repetiit.

§. 79.

Distinctionem hic adhibet non contemnendam *Mart. Schoockius* (*tr. de nihilo, c. 28. p. 114.*) dum philosophatur: Anima hominis ut est immortalis & incorruptibilis: Ita certum est, illam eo ipso tempore ad huc vivere, quo homo in statu mortis est. Ergo initio observetur à parte hominis (ut pateat quâ ratione physice moriatur) considerandam esse duplicem vitam, essentialem & accidentalem. Vita essentialis subjective non modo est in anima (quod non placet *Magno Scaligero Exerc. 102. S. 5. p. 375.*) sed ab animâ, velut motum ab anima non in anima. Ab ea namque esse vult ille: in ea esse non vult. Quemadmodum à sole calor, qui in Sole non est. Refutat autem hoc ipso *Philosophum*, qui (l. 9. *Metaph. c. 8. t. 16.*) vitam in anima esse dixerat, propria hominis forma, verum, etiam ab eadem est inseparabilis, secus enim non posset in anima separatâ remanere. Vita vero accidentaria, ratione hominis maxime habitata nihil est aliud, quam effectus formalis proxime proveniens ab unionem animæ rationalis cum corpore, qui effectus quoque referri debet ad animam rationalem non tanquam causam efficientem, sed ut causam formalem. Eoque quæ est ratio ipsius essentia ad existentiam, quæ Essentiam proxime quidem insequitur, non tamen formaliter ipsa essentia est, ita vita hæc non est ipsa animæ humanæ essentia formaliter, sed ab essentia ejusdem immediate oritur atque promanat. Adeò ut dicere liceat, vitam hanc accidentariam esse medium quid inter animam rationalem & proprietates: ut quæ immediatius animam respiciat ceu formam, mediatius vero, ut proprietates, quæ eam velut causam efficientem respiciunt. Idem sensisse videtur *Aristoteles*: (l. 2. de anim. c. 1. t. 3.) Corpus, inquit, omne naturale particeps vitæ, substantia, & ita substantia ut composita. Quibus verbis manifestò ostendit, vitam hanc ipsam accidentariam corpori non convenire ut parti, sed ut est quid compositum è materia & forma, hoc est, ut suppositum in se includens corpus partiale, velut materiam, & animam ut formam. *Hec Schoockius.*

§. 80.

§. 80.

Quærent hic an vita animæ diversa sit à corporis vita? Plures, qui id affirmant, allegat (c. l. §. 6. p. 278.) *Henric. Kipping*, quibus addere placet *Cassp. Bartholinum, Theologum & Medicum*, (*Manuduct. ad Psycholog. & Anthropol. è S. S. c. 7.*) qui cum in sacris in homine dicatur esse spiraculum vitarum plurimum, non immerito ridet illos, qui per plures vitas duo foramina narium intelligunt, aliæ vel plures cogitari non possunt, *concludit*, quam corporis vita & mentis, cum nihil aliud in homine dici possit vivere. Vita animæ propria toto genere distat à vitâ, quam ipsa operatur in composito &c. Anima enim non sentit, sed sentit totum compositum per animam, tanquam causam efficientem, differit *Barthol. Kekermann.* (*l. Gymnas. Log.*) Contra hos ita argumentatur *Kipping*, (1.) Assumens & communicans in uno subjecto arctissime copulata, non efficiunt diversas numero operationes. Atqui corpus assumens & anima communicans in uno subjecto, videlicet corpore vivente, arctissime copulata sunt. Ergo non efficiunt diversas numero operationes. (2.) Ubi duplex vita, ibi duplex vivens. (3.) Si anima ipsa nequaquam cum facultatibus suis, verum noviter productis & specie diversis effectis corpus vegetat, movet, regit, sanè erit forma assistens quod est contra unanimem Philosophorum (addo & Theologorum) consensum. Fons igitur & principium (*πρωτον δεικνον*) vitæ anima est, à quâ dimanat in corpus, & vitales operationes perficit, vegetando, nutriendo, augendo, procreando, (§. 5.) & anima facit corpus animatum, ut causa formalis s. formaliter, non effectivè. (§. 7. p. 279.) Plura eaque egregia huc spectantia (*Colleg. Confid. Dogm. Theol. Cartesian. c. 12. th. 2. p. 219. sq.*) *Joh. Adam. Osiander* exhibet.

§. 81.

Vitam dum unionem animæ cum corpore dicunt Philosophi, sollicitudo illos tenet, quid sit, quod immateriale materiali uniat, eamq; unionem constantem, glutinis instar, conservet. In calorem nativum id negotium devolvunt quidam, inter quos *Arnold. Sengverd*, (*l. 6. Introd. ad Phys. c. 1. p. 467.*) *Joh. Sperling.* (*l. 7. instit. Phys. c. 2. qu. 1. p. 1125.*) *P. Claud. Frassen*, (*Philos. Acad. Phys. P. 2. Diss. 3. f. 2. p. 259.*) qui & *Aristotelem* in consortium trahit, vitam de finientem per mansionem animæ in corpore cum calore. Additur cum calore, *subjicit*, quia calor est nexus animam corpori copulans, tamdiu enim anima inest corpori, quamdiu remanet calor naturalis. Digitum forsan intendit (*in l. de Respir. c. 18.*) ubi vitam mansionem cum calido nutritivæ animæ in corpore dixit *Philosophus*. Vitam igitur definivit *Frassenius* animæ unionem cum corpore be-

neficio nativi caloris. Hic verò an mentem *Aristotelis* assecutus fuerit, aliis pensitandum relinquo.

§. 82.

Corporis animæque vinculum expressis verbis dictitat (*Exerc. de Generat. anim. 52. p. 197.*) *Gvilb. Harveus* sanguinem, qui paulo ante (*p. 196.*) nullum aliud calidum innatum, aut influens reperiri, quod sit immediatum animæ instrumentum præter sanguinem, adeoque vitæ autorem sanguinem declaraverat. Alii Spiritibus id deferunt. Sed hos non esse vincula cum corporibus, sed instrumenta tantum *Steph. Rod. Castrens.* (*l. 1. de meteor. microc. c. 3. p. 6.*) statuit. Doctrina vero Spirituum maxime displicet *Arnoldo de Reeck* (*quæst. Epist. ap. Jacob. de Back, Diss. de Cord. c. 2. p. 80.*) quippe qui Spirituum in corpore nostro existentiam pernegat, & animam non indigere illo medio ad sui cum corpore conjunctionem expressis tradidit. Etenim forma & materia uniuntur se ipsis, & immediate, docet, & anima est vera forma, corpus est materia, & conjunguntur ut materia & forma, & faciunt Ens unum per se: ergo non debent uniri medio ejusmodi Spirituum. Pollicem huic premit *Back.* (*c. l. p. 71.*) qui & ipse Spiritus in exilium proscripturus inficiatur penitus, illos animæ cum corpore existere vinculum, quasi substantia incorporea cum corpore solido nisi subtilioris interventu convenire non posset. Nihil magis incertum & dubium, quam de Spiritibus doctrina tradita censet etiam *laudatus Harveus* (*Exerc. de Circul. sang. 3. p. 227.*) Compingit autem Idem spiritus & sanguinem, dum (*c. l. 288.*) docet: Spiritus pervenas aut arterias excurrentes à sanguine non separantur, ut nec flamma à nidore inflammabili; sed sanguis & spiritus unum & idem significant, nec diversi sunt, ut vinum generosum & Spiritus ejus. Sanguis deniq; totum corpus adeo circumfluit & penetrat, omnibusque ejus partibus calorem & vitam jugiter impertit, ut anima primo & principaliter in ipso residens, illius gratia, tota in toto & tota in qualibet parte, (ut vulgò dicitur) inesse merito censeatur. (*Harv. Exerc. 51. p. m. 194.*)

§. 83.

Animas corpora continere velut gluten tum se ipsum, tum applicata continet, non animas à corporibus contineri Epicureorum mens erat, *Petro Gassendo* (*in Physiol. Epicur. p. 500.*) censente, qui idcirco *Posidonium* apud *Achill. Tatium* (*in Arat. phœnom. c. 13. comm. 10.*) coarguere pronunciat Epicureos animas à corporibus contineri asserentes. Nempe voluerunt animal esse quasi telam in qua stamen sit corpus, subtegmen vero anima; adeò ut utrumq; mutuo intertextum opus evadat constans; altero autem dissoluto, alterum (atque adeò u-

trum-

trumq; simul) dissolvatur. Fluxit ista similitudo ex illa *Epicuri* hypothesi, qua nihil in hoc universo incorporeum professus est, præter solum inane, animam autem esse tenuissimum, seu ex partibus tenuissimis contextum corpus, ac ipsum quidem per animalis massam, quam solemus vulgo appellare corpus diffusum, ut *Diog. Laërt. (l. 10. in Vit. Epicur.)* prodidit. Idem placuisse Platonis *Plotin. (l. 3. Ennead. i. c. 20.)* & *Marfil. Ficin. (l. 15. Theol. Platon. c. 5.)* testantur.

§. 84.

Apud Cartesium & Cartesianos unio corporis & mentis ex similitudine & dependentia aliqua deducitur. Ita dicunt animam rationalem sive mentem esse unitam corpori, quando corporis operationes dependent à cogitationibus mentis, & è converso, quando aliquæ cogitationes fiunt dependenter ab operationibus sive potius motibus ipsius corporis. Ita *Anton le Grand, (c. l. p. 9. artic. 3. n. 4. p. 927.)* Verosimile autem est eam incipere simul ac corpus occasionem menti dare potest habendi aliquam cogitationem, & mens rursum aliquem in corpore motum excitare, eamq; desinere simul ac corpus commercium illud amplius continuare nequit. Nam quemadmodum ea unio consistit in dependentia mutua, quæ inter utramque est respectu aliquarum suarum actionum passionumq;, ea citius aut tardius incipere aut desinere nequit, ita *Ludov. de la Forge (Tr. de Ment. Human. c. 14. n. 16. p. 110.)* Calorem & motum membrorum procedere à corpore astruit. Cogitationes ab anima deduxit *Cartesius Magister, (part. i. de passion. art. 4. p. 2.)* Spiritum autem animale, quem aërem aut ventum subtilissimum appellat, (*c. l. art. 7. p. 5.*) & nervos in hujus actionis executione solertes se præstare inculcat.

§. 85.

Omnium clarissime ob oculos id posuisse mihi videtur *Conr. Philipp. Limmer. (Disp. Phys. de Union. ment. cum corp. org. §. 4.)* Commercium mentis humanæ cum corpore organico, si experientiam consulimus, in nullo alio consistit, quam in mutua actione & passione; Ita scilicet, ut positis certis cogitationibus in mente, sequantur certæ determinationes spirituum animalium mediante sensorio communi in corpore organico, & vice versa, positis certis determinationibus spirituum animalium circa sensorium commune in corpore organico, sequantur certæ cogitationes in mente. Ita cum ea cogitat de ambulatione illamque vult & imperat, protinus sequitur in corpore organico sano influxus spirituum animalium in musculos crurum gressui inservientium, & corpus ambulat. E contrario eadem docet experientia, (*pergit §. 5.*) quod

ubi certi motus excitantur in corpore, mox inde certæ sequantur cogitationes in mente. Plura ap. Autorem.

§. 86.

Id autem, quod unionem mentis corporisque humani adeò reddit admirabilem, commentatur *prædictus de la Forge*, (c. l. n. 3. p. 102.) consistit (1.) in eo, quod sit reciproca: (2.) quod sit universalis & nihilominus quodammodo particularis: (3.) quod sit immediata & aliquo modo mediata: (4.) quod sit constantissima, & nihilo minus alicujus generis mutationi subjecta: (5.) quod sit valde arcta, sed tamen arctior esse potuerit: (6.) quod sit independens à nostra voluntate, & nihilominus aliqua parte ab ea dependeat: (7.) quod sit validissima, & tamen rumpi possit, & denique (8.) quod sit adeo conveniens, adeò conformis, adeò late extensa, ac quis sibi imaginari possit inter mentem & corpus, sine alterutrius noxa & præjudicio.

§. 87.

Si illud commune Philosophorum Brocardicum valet, materiale & immateriale non posse uniri, nisi à medio, quod de utroque participet: Dicant quæso, quale sit illud medium hermaphroditicum? Si spiritus, si calorem, si sanguinem obtrudunt, annon hi æque materiales sint atque corpus ipsum, ab illis erudiri optarem. Subtilitas materialitatem non tollit. Et quis definiet, quomodo materialitas sit capax immaterialitatis, ut tertium, quid inde emergat? Si spiritus, calor, sanguis, de anima & corpore participant, perfectum compositum constituunt, cum forma & materia, anima & corpore consent, adeoque persistent. Videant præterea hi, sibi que caveant, ne Tripartitis, quibus hominem in animam, spiritum & corpus dispecere solenne fuit, accenseantur.

§. 88.

Hos scopulos ut præternavigent circumspectiores, non è corpore corporeum vinculum adoptant, sed æthereum quid è cœlo aut stellis, quod quidem quintam quandam Essentiam *Aristoteli* vocare lubuit. Peroret horumque mentem explanet (l. 1. de occ. Philos. c. 14. p. m. 19.) *Henric. Cornel. Agrippa*. Cum anima primum mobile sit, & ut dicunt sponte & per se mobile, inquit, corpus verò vel materia per se ad motum inefficax, & ab ipsa anima longe degenerans, idcirco ferunt opus esse excellentiori medio, scilicet quod sit quasi non corpus, sed quasi jam anima, sive quasi non anima & quasi jam corpus, quo videlicet corpori connectatur. Medium autem tale fingunt (loquitur de *Democrito*, *Orpheo* & quibusdam *Pythagoricis*) esse spiritum

tum mundi, scilicet quem diximus essentiam quintam, quia non ex quatuor elementis, sed quoddam quintum super illa aut præter illa subsistens.

§. 89.

De spiritus mundi existentia & viribus in corpus humanum, res nondum confecta. Corpus Æthereum s. Æther, s. materia Cartesii subtilis etiam materialitati & corporeitati subjacent, adeoq; de eorum influxu in animam æque incertum sumus. Et si corpus materiam, animam formam declaramus, quid opus erit vinculo combinatorio? Cum materia formam appetat, ut mulier virum, secundum Philosophorum sancitum, & sicut in aliis corporibus naturalibus si-ve simplicia existant, si-ve mixta in formarum cum materia combinatione nullus glutini locus: Ita nec in partium essentialium hominis conjugio. Post creationem generatio succedit, qua res è semine suo, materia & forma prægnante, emergunt & in conspectum veniunt. Si quod vinculum est committendum, illud FIAT divinum præsto est, divino etiam illo Crescite & multiplicamini obsignatum, quod etiam de Machinæ corporis humani motu optimo jure pronunciavit *accuratus ille Artis Nostræ in academia Kiloniensis Professor, Dn. D. Gunth. Christ. Schellhammer. (l. 1. de Natur. c. 5. §. 13. p. 98.)*

§. 90.

Vita ideò hominis consistit in continuata mentis & corporis communionem, seu versatur in his operationibus, ad quas & corporis motus & cogitatio mentis concurrunt, egregiè in *Alma Fridericiana Artis Nostræ decus egregium Dn. D. Frid. Hoffmann (Fundam. med. Physiol. c. 3. n. 6. p. 12.)* ratiocinatur. Anima imperat, corpus obtemperat. Cum anima & corpus totum compositum constituent, utrique, quod suum est & debetur, assignandum. Non solum cogitationem mentis concurrere, sed & voluntatem probavit *Job. Adam. Osiander, (c. l. c. 11. th. 2. p. 211.)* & illud Cartesianum *ἐνεργεῖν*, de quo Imperator cum suis Solduriis adeò triumphat & gloriatur, Cogito, ergo sum, enervatum stitit *Eccard. Leichner (anticartes. Exerc. 2. §. 28. p. 24.)* & *Martin. Schook (l. 2. de Scepticism. c. 4. p. 87. & c. 5. p. 93. & c. 6. p. 98.)* idque non novum, sed *Augustino* quoque notum pronunciat. Non frustraneum videtur illud *Helmontianum: (tr. Ment. Complem. n. 8. p. 252.)* Cogitat quidem sensitiva humana vi propria: sed illustratur à mente. Ac propterea tota cogitatio nostræ sensitivæ est totius hominis. Perinde enim accidit, prout in Lunâ & Sole. Illa quidem habet proprium sibi lumen: at Solis reflexo lumine, splendet magis, suumq; lumen in luna veluti perit. Sensitiva igitur

in nobis diversimode cogitat, ac gradus amplitudinis sentiuntur in cogitando. Castigatur etiam ab *Osiandro* (c. l. c. 12. tb. 2. p. 219.) *Cartesius*, quod (P. 1. de *Passion. Anim. artic. 4. 5. & 6. p. 2.*) animam dare motum & calorem corpori & per consequens vitam largiri erroneum reputavit.

§. 91.

Aureol. Theophr. Paracelsus (l. 1. de *Vit. Long. c. 1. p. 838.*) vita nihil aliud est, quam Mumia quædam balsamica conservans mortale corpus à mortalibus vermibus & eschara, cum impressa liquoris salium commistura. Et post: (l. 4. c. 7. p. 854.) Quamcunq; vitam corpus vivit, ex mumia vivit. Tandem (l. 4. de *Nat. Rer. p. 889.*) vitam his descripsit: *Nun ist das Leben des Menschen anders nichts dann ein astralischer Balsam, eine balsamische Impression, ein himmlisches unsichtbares Feuer, eine eingeschlossene Luft, und eintringender Salzgeist.*

§. 92.

Helmontius formam rei esse quoddam velut lumen monstrat, (Tr. *formar. Ort. n. 2. p. 105.*) unumq; quasi fieri vitam, lumen, formam & animam sensitivam, (Tr. *Blas human. n. 31. p. 149.*), & tot esse luminum vitalium species, quot vitalium creaturarum, (Tr. *Spirit. Vit. n. 23. p. 160.*) patremq; luminum ludere abundantia ineffabili genericorum luminum, multo majori largitate, quam in unico vultu humano propemodum infinitas varietates effingens; quin & ex nihilo creans, (Tr. *formar. Ort. n. 2. p. 105.*) qui ipse vita in abstracto est. (Tr. *Blas human. n. 23. p. 147.*) *Paracelsus* vero thesin minime approbat, dum dicitur (Tr. *Vita, p. 585.*) Non est vita balsamus, non mumia, non denique Spiritus sanguinis, licet hic sit corporis conservator. Eò quod vita non sit materia, imò nec substantia: sed ipsissima rei forma. Definit autem vitam lumen & initium formale, quo res agit, quod agere iussa est. Hoc autem lumen à Creatore rebus infusum datur unico instanti, prout à silice ignis excutitur, sub formæ identitate ac unitate clauditur, perque genera & species distinctum.

§. 93.

Ut vero fundamenta assertionum suarum jaciat, secundum quatuor in rerum systemate gradus, quadruplicem illarum posuit formam. (Tr. *Formar. Ort. n. 66. p. 116.*) Unam quidem eorum, quæ vix ullam vitæ manifestationem promittunt, ut cælum, saxum, metallum, marcasita, sal, sulphur, liquores terræ, item vegetabilia effoeta, ossa arida &c. Quorum forma est lumen quoddam materiale, forma continens & tribuens rei esse, ideoque & merito

merito essentialis dicta est. Altera verò rerum series vigore alimenti & incrementi vitale initium & animæ characterem continere videtur: Ut sunt plantæ, quarum forma à præcedenti varians, titulo vitæ decora, ideo forma vitalis appellanda est. Non quidem, quod sit ejusdem forma anima vivens, sed vitalis duntaxat, quatenus sensitivæ & vitalis animæ præludia gestat. Tertia demum classis rerum formam viventem, non per similitudinem, sed per verè motivam atq; sensitivam obtinet. Ideoq; pariter dicitur forma substantialis, non quidem absoluto nomine substantia (cum inter formas sola mens sit substantia, alias autem formas omnes esse de classe vitæ extra accidens & substantiam (*Tr. Form. Ort. n. 22. p. 108.*) adeoque vita belluina sit ex lumine vitali vivente & creatura inter substantiam & accidens neutra (*Tr. de Anim. Nostr. Immortal. n. 13. p. 284.*) sed substantialis duntaxat, quasi per modum abstractæ cujusdam spiritualis substantiæ se gereret. Ac tandem est quarta, atque unica inter omnes vere substantia: ita sola vocari debet substantia formalis, nunquam interitura, durationis infinitudine. Reliquæ formæ non corrumpuntur unquam: Intereunt quidem. (*Tr. Magn. oportet. n. 17. p. 123.*)

§. 94.

Ex his formarum gradibus vitæ differentiæ profluunt, quas (*Tr. Vita, p. 385.*) his descripsit: Quædam muta est & vix apparet, qualis occurrit in mineralibus, quæ tamen vivere ac defungi se per suas declarant notas & virium vitalium insignia. Altera deinde paulo est explicatio, qualis in rerum seminibus, ad periodum suæ speciei tendentibus. Tertia demum visitur in plantis, se ipsas augmentibus, & successiva multiplicatione prolificantibus. Quarta deniq; per motum, sensum, arbitralemq; electionem manifesta in brutis, cum aliquali imaginationis discursu. Postrema tandem in mente immortalique substantia nunc obscuratur, & per animam sensitivam sui vicariam quadantenus explicatur.

§. 95.

Sæpius vitæ mediæ apud Pyrosophum nostrum fit mentio, qui & Paracelsum subinde vitæ & materiæ mediæ (foran quod ad vitam mediam l. 1. *Paramir. c. 6. p. 33.* quoad materiam mediam *Labyrinth. Med. c. 5. p. 271.* & *Tr. 3. d. mod. Pharmacand. p. 777.*) mentionem fecisse, sed non sibi appropriasse narrat. (*Tr. Magnum Oportet, n. 6. p. 122.*) Vitam primam rerum parum prodesse in medicina exemplo Rosæ demonstrare conatur Paracelsus, (l. 1. *Paramir. c. 6. p. 33.*) ubi & secundæ & ultimæ meminit. Quid ista voce designet Helmontius, sequentia (c. 1.) illustrent: Cum vita media sit dicta respectu duarum extremarum

rum; prima erit recepti & operantis seminis, sita in Archeo, rerum agenda-
rum potestate donato. Quæ cum nacta est maturitatem aliquam, ut dum se-
men corpus est, habens carnem & ossa tenella, juxta speciei requisitam: tum
adest rei vita media. Ex Archeo namque, tanquam mediatore, vitæ organo,
ipsam vitam metiri convenit. In feminibus ergo gliscit vita prima; in Em-
bryone vero vita media; Ultima vero cum totalis perfectio constituti adest.
Quæ quidem etsi sit vita ultima rei: est tamen Archei media, si vita prima rei
inchoet cum ultimâ seminum. In herbis enim licet videantur semina vitam
inchoare, dum turgent & hiscunt; attamen tunc potius moriuntur in vitâ ulti-
ma sui, ut germinescant in vita prima rei constituendæ. Prima ergo vita fru-
ctus est ultima seminis. In media vita herbæ radices & caules accrescunt.
Flores verò & fructus vitæ ultimæ minantur periodum.

§. 96.

Hæc quidem Helmont, sed more suo confuse & imperfecte, adeoque
obscure. Cum igitur vitæ gradus quibus in primam, mediam & ultimam
distinguitur, lucem instituto fœnerari sperem, è Martino Kergero (*S. 1. de Fer-
mentat. c. 6. p. 47.*) sequentibus istos gradus illustro. Vita prima est ἐνέργεια
animæ, qua actiones in suo genere exercet perfectissimas; mineralia cre-
scunt, vegetabilia attrahunt succum & germinant, animal nutritur, sentit &
si quid præterea. Vita media ipsi est ἐνέργεια, animæ operationibus quidem
suis, sed non vitalibus instructa, ad quas tamen ei regressus dari po-
test. (*p. 48.*) Tales actiones recensentur, certa magnitudo, figura, situs, or-
do, numerus, sapor, color, odor, cum aliis qualitatibus, viribus & ope-
rationibus. Distingvit vitam mediam in resurgentem, decidentem & neu-
tram. Resurgens ad vitam primam aspirat, decidens vitæ spem abjicit, &
ad ultimam tendit, neutra instar puncti se habet, & verè media est. (*p. 49.*)
Vita ultima est ἐνέργεια animæ, operationibus quidem suis, sed non vitali-
bus instructa, ad quas etiam regressus ei non datur. Inter operationes re-
censet magnitudinem & reliquas, quæ in vita media allegatæ qualitates, e-
tiam communes & proprias. A formis specificis & subjugatis, quo refert
putrefactionem, destillationem, coctionem vel infusionem parata olea, ex-
tracta, Spiritus, Essentias, partes animalium v. g. pinguedines, ursi tempo-
re hyemali intumescences &c. Hanc vitam vivunt etiam animalia perfecta
omnia, quæ post vitæ primæ recessum, nunquam vitam primam recepisse
sunt observata, (*p. 62. 63.*)

§. 97.

Quod ad unionem mentis cum corpore *apud Paracelsum* nihil invenies, quamvis mortale cum immortali unitum (*l. 1. de vit. long. c. 2. p. 839.*) non diffiteatur. *Helmont.* verò (*tr. Nexus sensitivæ & mentis, n. 7. p. 286. & Tr. Mort. introit. in nat. human. n. 11. p. 514.*) animam sensitivam ante lapsum non fuisse in nobis, ut neque necessariam. A transgressione vero mentem esse alligatam animæ sensitivæ, eo quod in corpore morti obnoxio nil esset menti propinquius, magisque affine in quo federet. Quodque ea propter in lucido illo vitalique initio ceu diversorio se demersisset Mens, divinitusque annexa fuisset usque in vitæ periodum. Cognovit tandem animam mortalem à lapsu deinceps, ita mentem suo obtenebrare hospitio, eamque cooperire desidem, atque velut soporantem detinere, ut nedum actiones regeret corporales: sed ita plerumque ipsam mentis præsentiam obfuscaret, ut nil prorsus expeditè hac vita, quasi non amplius sui juris esset, agere queat. Cum sensitiva & vita copulasse mentem conditorem (*Tr. formarum Ortus, n. 81. p. 118.*) astringit. Copulari autem non uniri menti eamque penetrare, sed attingere irregulariter atque ideò perituram sensitivam (*n. 81.*) conclusit. Substerniculum atque hospitium animæ immortalis atque immediatum syndesmon declarat (*tr. de lithias. c. 9. n. 32. p. 715.*) anima sensitiva jam deinceps à peccato proprietatem vitæ totam ad se traxit, & vitæ vinculum cum corpore evasit. (*tr. Mortis Occasiones, p. 591.*) Animam sensitivam in homine dum brutalem appellitat *Helmont.* (*tr. nex. sensit. & ment. n. 13. p. 281. tr. mort. introit. in nat. human. n. 13. p. 514.*) male id habet *Martin, Heer*, egregium *Helmontii* interpretem; (*introd. in archiv. archei vital. & fermental. tr. 2. §. 9. p. 104.* quia caractere humano insignita, aut ut *Helmont* (*c. l. n. 14.*) loquitur: Anima sensitiva in homine radio mentis illustrata, quod non usque adeò in brutis est obvium. Addidit insuper *Heer.* (*c. l. p. 7103.*) Nec abusus tollit usum, nec propter aberrationem animæ sensitivæ post lapsum ejus justa actio tollenda erat, & deneganda ante lapsum. Utraque anima gliscebatur in aurâ Archei, qui animarum substerniculum erat, *Idem* (*c. l. p. 100.*) docuit.

§. 98.

Dum vitam balsamum dixit *Paracelsus*, idiotismo suo indulget. Balsamus veterum sopherum participat aliquid à vero ac purissimo illo vitali spiritu, qui ceu medium corpus atque spiritum mutuò sibi invicem unit, ut inter se cohæreant, inculcat *Joh. Ernest. Burgrav.* (*Biolychn. p. 82.*) Hic balsamus corporis vita & astrum est, quo corporis membra vitalibus radiis illuminan-

minantur, perinde ac solis lumine tota magni machina mundi illustrari solet, succinit *Job. Bicker. (S. 1. Hermet. rediviv. Schol. ad c. 2. & 3. p. 42.)* Adeò in sano sensu accepta hæc thesis attendi meretur, utut hæc displiceat *Paracelsi discipulo Helmontio*, de quo idem posset dicere *Paracelsus* quod de *Aristotele Plato*: *Aristoteles* in nos recalcitravit non secus atque in matrem pulli geniti: Vid. *Ælian. (l. 4. hist. var. c. 9.)*

§. 99.

Par pari retulit *Helmontio* *Scotus* ille *Sylvester Ratray* (*adit. ad osc. Sympath. & Antipath. Caus. p. 51.*) dum veritati magis consentaneam *Helmontianam* quidem ebuccinat, tamen eandem multis haud levibus scatere erroribus adhuc non dissimulat. Primo, *inquit*, hæc distinctio (omissa substantia formali) in formam essentialem, vitalem & substantialem inepta est, quia omnia formam habentia vivunt & sentiunt, licet alia obscurius, alia luculentius, gradus autem rei non infert differentiam specificam, ideoque si unum habeat formam substantialem, alia habere necesse est. Nam inferendo animalia, quia vivunt & sentiunt habere formam substantialem, tunc si omnia sentiant, omnia habebunt formam substantialem. Secundo dicere formas omnes specie diversas de novo semper creari à DEO (*Vid. Tr. demonstratur thesis, n. 12. p. 523. ignota actio regiminis n. 48. p. 272.*) & accendi (*tr. de Lithias. c. 9. n. 35. p. 715.*) præter quod contradicit sacre Scripturæ, dicendi DEUM sex dierum spatio totum opus creationis finivisse: vult DEUM immediatè præsentem esse in productione cujusvis muscæ, apis, crabronis, sine concursu causæ secundæ, confundens modum productionis animæ humanæ, cum productione talium vilissimorum ex sterquiliniis productorum. Præterea dicit formam annihilari per se, aut per accidentia, cum tamen neget accidentia posse eas producere, & tamen requiritur eadem potentia pro annihilatione, quæ requisita erat pro creatione. *Hæc Ratray.*

§. 100.

Distinctio vitæ in primam, mediam & ultimam, non omnibus salivam, quin potius bilem movet. Hanc distinctionem cum *Kergeriana* quidam confundunt, inter quos *Gothofr. Voigt* (*curios. Phys. c. 1. S. 2. p. 5.*) & *Job. Reiskius* (*Exerc. Histor. Phys. de cornu Hammonis, c. 6. §. 5. M. C. D. 2. A. 7. Append. p. 210.*) cum multum inter se distent, & comprimis quod *Kergeriana* formarum materialium à suo corpore inseparabilitati superstruatur (*Vid. Kerger. de Ferment. S. 1. c. 4. p. 18.*) *Helmont.* contra (*tr. Magnum oportet, n. 17. p. 125.*) eas quidem non corrumpi, interire tamen profiteatur. Cum vita
media

media atque ultima verè non sit vita, *judicat Voigt (c. l.)* & falsò supponat animam inanimatorum, meritò eam tanquam merum cerebelli *Kergeriani* figmentum, rejicio, statuens corpora illa, quæ mediam atque ultimam vitam vivere dicuntur, aut nunquam vixisse, aut vivere desiisse, adeoque mortua esse. Et paulò post: (*S. 4. p. 27.*) vita illa media est non-vita. Hinc nullæ ejus affectiones nullæ effectiones. *Reiskius (c. l. p. iii.)* hæc opponit: Quantis contradictionibus vita, quam appellabant, media & ultima implicatur? vitam enim operatione omnem definiunt, sed mediam ultimamque operationibus non vitalibus instructam volunt. Siccine vita non vitalis erit, aut operationes non vitales exferet? Siccine à privatione vitalium operationum ad eas per naturam dabitur regressus? Quippe ubi operationes non vitales adsunt, ibi vitalium erit privatio & defectus: ut vel ideo nova hæc sententia domesticis Auctorum contradictionibus evertatur. *Hæc Reiskius.*

§. 101.

Interim non inanis est illa *Helmontii* de vita media Philosophia. Scilicet hic vitæ mediæ qualitates remanere in transmutatis (*Tr. Magn. Oportet, n. 10. p. 122.*) edixit. Tametsi namque cibus omnimoda transmutatione formam sanguinis acquirat, hic tamen conservat non obscura accidentia cibi prioris, quæ ideò ambulant de una materia in aliam (*c. l. n. 4. p. 121.*) ambulatoriæ idcirco illi vocatæ (*n. 43. p. 127.*) Quæ pertinacius vitam sui mediam conservant, non facile ab *Archeo* superantur (*Tr. potest. medicam. n. 55. p. 385.*) licet *Archeus* noster victor ciborum *Archeos* sibi subigat: Peregrinorum tamen proprietatum reliquæ superstites manent. Ultima nempe ciborum vita quidem abit: Superstite media. (*Tr. Magn. Oportet, n. 42. p. 127.*) Manet vita media in *Archeo* transmutato, non secus atque forma ossis in defuncto homine. (*c. l. n. 8. p. 122.*) Ita transeunt in sanguinem sapes & odores rerum infracti. Propè montes ad *Zonam* porcus recedente marisquillis, conchilibus &c. vescitur, caro ejus sapit axungiam piscis (*n. 4. p. 121.*) Suilla est suilla, licet horridus axungiae piscium gustus remanserit in vita sui media. (*n. 10. p. 122.*) Oves *Johtyophagæ* in India, inde pisces redolent. In Galliae parte la Provence Rosmarinum; in nostris serpillum in tractu Sueviæ Albecensi allium & alliariam. *Joh. Dan. Horst, Phys. Hippocr. Disc. 7. th. 8. p. 49.*) Herbarum odor & sapor quibus vescuntur vaccae in lac & butyrum transmigrat. Ita & vis elastica & purgatrix in lac, quod de muliere & capra elaterio pasta noster *Hippocrates* (*6. Epid. s. 5. n. 31. p. 279.*) *Fr. Valles.* (*in b. l. col. 664.*) cui adde *Joh. Nic. Pechlin.* (*Exerc. de Purgant. c. 4. p. 54.*) Ita sæpè videmus in urina lactantis pueri subsistere odores rerum quas nutrix assum-

fit, puta oleum anisi, macis &c. ad illum finem nutrici propinantur. (*Helmont. c. l. n. 48. p. 128.*) Plura *infra* (*l. 2. Tit. 2. §. 65. & Tit. 8. §. 43. sq.*)

§. 102.

Ex ista vita media earumque proprietatibus in corpore remanentibus profluxit Magnum illud *Helmontianum* oportet. Oportet, (*ait Tr. Magn. oport. n. 10. p. 121.*) prorsus est necessarium, quo vitæ mediæ qualitates remanent in hanc mutato. Eo namque nisi concessio nulla erit medicaminum potestas, ut neq; morborum occasio. Nil enim felicius operatur ad sanandum, quam quod per sui transmutationem penitissime intravit, & proximè unitum est illi, quod sanari debet. Vocat ergo magnum oportet necessariam remanentiam proprietatum vitæ mediæ in alito & constituto. (*c. l. n. 22. p. 124.*) Unde ad mortis intestinam calamitatem se devenisse gloriatur *Idem* (*c. l. n. 1. p. 121.*) Consequens ideò proclamat esse eandem vitæ mediæ residuitatem de cibis & potibus judicari tributos & spinas, quæ terra à prævaricatione erat proferendo. (*Genes. 3. v. 18.*) Alioqui tribuli & spinæ, *commentatur*, quatenus plantæ, sunt creaturæ ad usum & ornatum mundi, ante lapsum factæ. An boni & accurati commentatoris titulum hic sibi vindicet *Pyrosophus* Theologis judicandum offero. De tribulis autem & spinis *Helmontianis* *alibi* (*Exerc. de Dolore §. 74.*) ago. Si igitur Archeus & anima sensitiva, ut in statu integritatis, sub animæ immortalis regimine, quod eleganter iterum (*c. l. §. 10. p. 106.*) expressit *laudatus Mart. Neer*, assumpta conficere & absq; remanentia qualitaturn ambulatoriarum (*vita mediæ vid. §. præc.*) ulla transmutare posset, nec aura ejus per Idearum impressionem deturpatio aut abalienatio invidisset. His vero dotibus deperditis occasiones morborum in naturam humanam introierunt, sed non impune, cum Archei debilitas etiam ut non venenorum, ita & medicaminum vitæ mediæ proprietates frangere & subire valeat, ut hæc tribulos & spinas corporis humani eradicient penitus, aut saltem eorum proterviam subjugent, & temperent. Ad do & hoc si vita media mixtorum ab Archeo superari possent & subigi ingesta omnia essent alimenta, nullaq; darentur medicamenta. Et si contingat medicamenta nutrire in tantum non medicamenta, sed alimenta dicenda sunt. *Vid. Arnold. Senguerd. (l. 6. introd. ad Phys. c. 2. p. 475.)*

§. 103.

Partem unam sensu vita destitui posse, reliquo corpore salvo & incolumi, & è contra superstitie vita unius membri corpus reliquum mori. *Job. Marc. Marci* (*p. 4. Philos. vet. restitut. subsect. 3. p. 404.*) dictitat. Hic vero quoad prius partes in principales & minus principales summo necessitatis jure distinguendæ,

de

de posterioribus verum erit effatum, neutiquam de prioribus. Opponis ex *Helmont.* (*Tr. Sedes animæ, n. 2. p. 229.*) Sæpe aliquis conciso vultu, & capite velut imminuto mortem adesse sibi testatur, cujus tamen cor tepore & pulsu suo animam adhuc præsentem promittit. Idque dudum in agonizantibus est quotidianum. Desponsa retulit *Idem* (*c. l. n. 3. p. 230.*) cujus tempora sphæcula plumbea penetrarat, caputque cadaver tenue concisum ac plane frigidum. Juxta cor tamen tepor & pulsus notati. Item statua quædam cecidit è sublimi, in verticem mulieris, sic ut ferè binis digitis totus cranei vertex, cerebrum depresserat obiisse censa est: Sex tamen horis, pulsus in utroque brachio exilis erat, fuitque à pluribus notatus. Sed ex una eaque fatifcente & debili perfectæ vitæ præsentia incongrue concluditur. Anima in exilium proscribenda non amplius ad clavum vitæ sedebat. Umbra vitæ, non vita, erat. Et forsan motus cordis & pulsus non amplius motus naturalis, sed convulsivus reputandus, à debili cordis & fibrarum tensione. Illustriora exempla in brutis & hominibus vide sis *infra.* (*l. 2. Tit. 5. per totum*) De minus principalibus partibus *Marci* dictatura facilè admittitur, sed iterum cum discrimine, si sint externæ, quod in Gangræna & Sphacelo toto die deprehendere licet. Quod si internæ, in confiniis mortis versari quis dubitabit?

§. 104.

Contra superstite uno membro, totum corpus fato devoveri posse, quis inter sanos *Marco* assurget; Id verò ut probet, manifestum est in utero, qui exsectus vitæ motusque indicia non semel exhibuit: *Vid. infra* (*l. 2. Tit. 5. §. 30.*) quin etiam longe post mortem partu fuit solutus. Ostendit *Helmont.* (*Tr. vita multiplex in homine, p. 579.*) qui istum uteri monarchatum astruxit (*Tr. ignota actio regim. n. 43. p. 270. Tr. Deliram. Catharri, n. 63. p. 361. Tr. de Concept. n. 12. p. 454.*) quia scil. post mulieris mortem prolem adhuc enititur (*Tr. ignot. actio regim. n. 46. p. 271. Tr. de Flatib. n. 16. p. 337. Tr. de Concept. n. 16. p. 454.*) Ostendi quoque, *pergit Helmont.* (*p. 579*) vivere quidem lieniformem quandam carnem inter secundinas & acetabula uteri obnatam: ejusque vitam sibi propriam, sic, ut non vivat vita matris aut foetus: Sed quadam promiscua, non quidem vita sensitiva, quanquam vegetetur vi quadam vitali: non autem animæ cujusdam herbacæ aut vegetantis favore. Carnis lieniformis quidem meminit (*Tr. Fluxus ad generat. p. 581.*) dum scribit: Culina Embryonis præparatoria, in carne lieniformi, qua utero adhæret secundina, exercetur. Vitæ propriæ autem mentionem in isto recensu subticuit. Tandem quoque venis suam à morte hominis adhuc permanere vitam, qua multos dies ab obitu

personæ, cruorem in se detentum à coagulatione præservat, & hætenus vita quadam illustrat. Quapropter venarum esse aliam vitam, qua nedum vivant: Sed & in vita ipsum cruorem conservent. Loca quæ sanguinea mortuo corpore non coagulari prodidit *infra* (l. 2. Tit. 7. §. 17.) cito. Postremo & demonstravi vitam quandam peculiarem musculis inesse cum facultatibus sensitiva & motiva, per quam se tendunt pavido spasmo omnes ad sensationem mortis. Ut patet in Tetano, rigoribus & convulsionibus in quibus tam in vivis, quam à morte musculi moventur in vita voluntate etiam post vitæ extinctionem.

§. 105.

Sed hæc ipsa *Marci & Helmontii* opinio vix verisimilitudine illustrabitur. Si in genere reputemus, vitam corporis esse partium, & quæ his sit anima, etiam illi assistat. Peculiaris namque vita, animam peculiarem signat. Multiplex vita, multiplicem animam præsupponit, & requirit. Et si ex motu post mortem vita singularis concludenda, Capiti, Cordi, Ventriculo, Intestinis, Sanguini (*Vid. l. 2. Tit. 5. §. 7. 16. 22. 30. 55. & c.*) talis assignanda, atque ita privatarum vitarum phalanx, & consequenter animarum corpori dabitur. Etsi partes illæ peculiari vita instructæ, cur non perennat illa, sed aliquando paucis à morte momentis, aliquando aliquot horis, rarissime diebus aliquot expirat? Si vivunt, ubi reliqua præter tantillum motus umbram vitæ operationes conspicuæ, quale & unde his alimentum in corpore jam putrere incipienti, aut mox putredini subjiciendo. Longe aliter se res habet in pilis & unguibus, quorum unicuique sua est anima, (*Conf. l. 1. Tit. 1. §. 39. & Tit. 20. §. 3. & 10*) idcirco vitam corpore vita functo servant, & quamdiu justum alimentum his suppetit, augentur & crescunt.

§. 106.

Quod in specie ad uterum in vivente ipse *Plato* (*in Tim. f. m. 301. B.*) vulvam matricemque in foeminis animal avidum generandi definivit, quando procul à foetu per ætatis florem, aut ultra diutius detinetur, agre fert moram ac plurimum indignatur, passimq; per corpus oberrans (*vid. amicularum nostrarum de uteri excursu fabulam in ipso fundari Platone*) meatus spiritus intercludit, respirare non finit, extremis vexat angustiis, morbis denique omnibus premit. Hanc de motu animali figmentum vocabat *Ludov. Mercat.* (l. 2. de Morb. Uter. c. 11. p. 586.) Sed & aperto statim post interneccionem uteri sinu, undosum ac testudineum motum sæpe vidit *Guilh. Harveus*, (*Exerc. de Gen. Animal. 68. p. 292.*) qualis in ima parte cochleæ aut limacis dum repit, conspicitur, quasi uterus esset animal in animali, motumque proprium exerceret. Præterea non infior

cior historias à Medicis relatas partus post mortem matris exclusos (*Evolv. l. 1. Tit. 9. §. 6.*) declarantes. Sed dubitatum *infra* (*c. l. §. 18.*) ac disceptatum gravidas tales revera mortuas, sed intra orcinos caneros, ut illa *Apulejo* adoptem posita, ultimo naturæ conatu foetum exturbarunt. Quod si revera mortua humorum in utero conflictus & fermentatio foetum ad egressum ritè positum, quod maximè necessarium, excusserunt. (*vid. ibid. §. 19.*) Caro lieniformis inter secundinas & acetabula uteri obnata *Helmontio* absque dubio uteri placentam signat. Obtinuit autem in homine id nomen propter similitudinem, quam refert cum arte facto libo, aut pane rimas ducente. (*Nicol. Hobboken Anat. Secundin. human. artic. 2. §. 4. p. 14.*) Circularem, sed inæquali circumferentia descripsit *Th. Barthol.* (*Cent. 1. Hist. 61. p. 104.*) quocirca & Epatis uterini nomen obtinuit, (*Jac. Back. Diff. de Cord. Alloqu. ad Lect. p. 46.*) quamvis & inde etiam dictum aliis videatur, quod placentæ & caruncularum tale munus existimarit, quale Epati atque mammis vulgo tribuitur *juxta Guilb. Harv.* (*Exerc. de Gener. Animal. de Placent. p. 369.*) Jecur, inquit, est organum nutritivum corporis, mamma infantis, placenta Embryonis. Videtur igitur *Helmont.* placentam humanam nunquam spectasse aut saltem insubide. In reliquis animalibus vero quamvis caro illa colore, mollitie, laxitate, raritate, crassitie sit humanæ similis, at magnitudine, positione, figura, numero admodum dissimilis (*Hieron. Fabric. ab Aquapendente p. 1. de Fœt. Format. c. 3. p. 4. Harv. c. l. 370.*) Carnis verò non figuræ similitudo *Helmontio* patrociniū suggerere poterit. Est enim caro hujus placentæ, *astruente Adriano Spigelio*, (*p. 1. de Fœt. Format. c. 3. p. 5.*) lienis parenchymati prorsus simile, cui pollicem premit *Jac. Back.* (*c. l.*) apud quem & ob similitudinem Chorii pancreas audit. Quod vero carnem inter secundinas & acetabula obnatam appellat, non accuratè ad Anatomicorum fidem loquitur, cum secundinam maximam partem constituat placenta & acetabulorum nomen æquivocatione apud Professores laboret. Acetabula in omnibus animalibus non inesse *Harvens*, (*c. l. p. 373.*) advertit; in muliere non invenias: neque in aliis ullis (quod sciam, addit) quibus una duntaxat carnea moles sive placenta obtigit. Rationem aut *αὐτοψία* qua vitam istam probaret aut demonstraret reticuit *Helmont*, forsan quia pransam paratamque non habuit. Id certum est secundinam non esse matris, sed foetus partem, ut *Jac. Back.* (*c. l. p. 47.*) à quo & cum quo vitæ possessionem illam consequi, extra omnem dubitationis aleam positum.

§. 107.

Quod sanguis in venis post mortem non coaguletur, sed fluiditatem servet

vet suam, id peculiari vitæ venarum neutiquam ascribendum. Dixi de hac venarum facultate *infra* (l. 2. Tit. 7. §. 15. 16.) huiusque phænomeni causa est, quod sit in loco naturali & proprio, quodque aëri ad eundem accessus non datur. Nec musculorum vita rationibus *Helmontianis* stabilietur, quod homo cum totali virium extinctione moriens relinquit suum cadaver generali Tetano. Ast ubi violenta abripitur morte est ejus cadaver flaccidum. Unde didicit *Helmont*. (Tr. de Flatib. n. 14. p. 337.) vitam quandam sensationem & motum s. Blas esse in carne præter voluntarium. Vita illa nimirum venena & mortem cum extinctione apprehendens utrinque tendit tendines. Absente sc. in animali sensu, motus nunquam in actum deducetur. Et cum musculus solus sit membrum executivum motus voluntarii & nervus delativum imperii voluntatis (*Helmont*. Tr. de Lithias. c. 9. n. 119. p. 732.) non tamen facile probabit præter hunc alterum motum inesse sibi proprium, ut distinguit (c. l. n. 129. p. 733.) absente anima iste nifus esset evanidus, ut id inficietur *Helmont*. (Tr. de Flatib. n. 16. p. 337.) si vivunt à morte muscoli adhuc, cur non calent, cur non nutriuntur, cur demum maculis? cur maculis vibicibus devenustati foetent & putrescunt? Quæ defunt supplet (l. 2. Tit. 5.)

§. 108.

Inquisivi in vitam, mortis consideratio restat. Hujus contemplationem inculcare posset illa philosophiæ à *Pythagora*, secundum *Hieronymum* (ad *Ruffin*.) prolata definitio, dum scripsit. Primus *Pythagoras* dixit, Philosophiam meditationem esse mortis, & quotidie de carne corporis nitentem educere animæ libertatem. Inculcat eandem Philosophiæ descriptionem apud *Platonem* (in *Phædone* f. m. 204. a) *Socrates*, quare ab omnibus ferè illa *Platoni* ascribitur. Factum id à *Macrobio* (l. 1. in *Somn. Scipion*. c. 13. p. m. 52.) dum scribit: *Plato* (in *Phædone*) dicit mortem Philosophantibus appetendam, & ipsam Philosophiam meditationem esse moriendi. Non ita scite mihi in latium traducta videatur, cum ap. *Platon*. lego μελέτην τῆ θανάτου meditationem mortis, quod omnes interpretes, commentatores & *Platonici* approbant. *Plato* duas hominis mortes novit, pergit *Macrobius*, unam animæ, animalis alteram: Sed ipsius quoque animalis, hoc est, hominis duas asserit mortes, quarum unam naturam virtutes alteram præstent. Homo enim moritur, cum anima corpus relinquit solum lege naturæ: mori etiam dicitur cum anima adhuc in corpore constituta corporeas illecebras, philosophia docente, contemnit & cupiditatum dulces insidias reliquasque omnes exuitur passiones. Et paulo post: Hanc mortem dicit *Plato* sapientibus appe-

appetendam: illam vero, quam omnibus natura constituit, cogi, vel inferri vel accersiri vetat. *Platoni Philosophia est mortis meditatio, exponit Marcus Marci, (Philos. restitut. p. 3. subs. 5. p. 267.)* non, quæ corpus anima privat; sed quæ animam à vita sensitiva & passionibus abducit, & ad vitam pure intellectualem disponit. *Add. Anton. Santorell. (Post Prax. c. 17. p. 50.)*

§. 109.

Duplex est vita, accedit *Damascen. (Dialect. c. 3.)* Naturalis, secundum quam vivimus, & electiva, qua præsentem vitam impensius affectamus & retinere studemus. Duplex item mors: Naturalis (*φύσιος θάνατος*), qua est animæ & corporis separatio; & Electiva (*προαιρετικός*), qua præsentem vitam præ futura, ad quam tendimus, spernimus. *Add. Cæc. Ludov. Rhodigin. (l. 16. lect. antiqu. c. 26. col. 872. & l. 29. c. 8. col. 1622.)*

§. 110.

Meditationem mortis naturalis etiam philosophiam dicendam non unus è Philosophis asseruit. *Flumen illud eloquentia Cicero (l. 1. Tuscul. quest.)* sequentia suggerit. Tota Philosophorum vita commentatio mortis est. Nam quid aliud agimus cum à voluptate, id est, à corpore, cum à re familiari, quæ est ministra & famula corporis, cum à Republica, cum à negotio omni se vocamus animum? Quid, *inquam*, tum agimus, nisi animum ad seipsum advocamus, secum esse cogimus, maximeque à corpore abducimus? Secernere autem à corpore animum ne quidquam aliud est, quam emori discere. Quare hoc commentemur, disjungamusque nos à corporibus, id est, convalescamus mori. Omnium clarissime *Damascen. (c. 1.)* Philosophia est meditatio mortis Electivæ & naturalis. O salutaris hæc definitio & monitio, etiam illo sensu, ut ultima & posthuma meditemur, & vivamus morituri, iterumque victuri.

§. III.

Quicquid sit, quamvis hos sapientes mortis Physicæ meditatione occupatos deprehendas, Physicam tamen *ἀρεῖβειαν* circa mortis scrutinium exhibere nemo profitebitur, omnino verò moralem. Nec placet illa mortis distinctio *Magno J. C. Scaligero, (l. 3. Poët. c. 10. p. 226.)* Quum mors sit vitæ privatio, ea fit per separationem animæ à corpore, neque enim verum est, quod ajunt *Platonici*; separationem esse duplicem, unam quam dicunt esse animæ à corpore, aliam quæ sit corporis ab anima per mortem. Verum hæc meræ picturæ sunt garrientium, æque enim alterum ab altero separari dicitur, non

enim fit quemadmodum, quum abstrahimus intellectu accidentia à substantia, aut substantias ab eo quod appellant Philosophi, Hic & Nunc. Sed corpus ubi semel sine anima est, fit cadaver. Ecstasis autem fit potestatis tantum, non autem essentia. *Hæc Scaliger.*

§. 112.

Dum *Senecam* forte evolvo in (*Epistolas*) summo acumine & rara eloquentia scriptas incido, & imprimis (*in 55.*) ubi ista ad *Lucilium suum*: uni morbo, quasi assignatus sum, quem quare Græco nomine appellant nescio. Satis enim apte dici suspirium potest. Brevis autem valde & procellæ similis impetus est, intra horam ferè desinit. Quis enim diu exquirat? omnia corporis incommoda aut pericula per me transierunt. Nullum mihi videtur molestius. Quidni? Aliud enim quicquid est ægrotare est: hoc est animam agere. Itaque Medici hanc meditationem mortis vocant. Qualis fuerit iste suspirii morbus *Hieron. Mercur.* (*l. 6. Var. lect. c. 26.*) sollicitum habuit, ὁ δὲ δύσπνοιαν vix dicendam cernit, cum ait *Seneca* intra horam desinere consuevisse, illa vero diutius protrahebatur. Ipsam itaque δύσπνοιαν vel cordis palpitationem statuendam restat, cum in ea non modo gravissima anhelandi difficultas, quasque suspiratio, verum etiam præsentaneum mortis periculum sit. Adeoque elegantiores quosdam latinos dispoenam suspirium dixisse asseruit *Hieron. Mercurial.* (*l. 2. Lect. Patavin. c. 5. p. 200.*) Nam, inquit iterum, Philosophus: Quis enim diu exspirat? itaque miratur hoc loco *Mercurialis*, cur ait *Seneca*, medicos malum hoc mortis dixisse meditationem. Maluisset ille exercitationem, cum profiteatur ipse *Seneca*, nihil aliud esse ejusmodi ægritudinem, quam animam agere. Hæc, cum non sine *Mercurialis* encomio recensuisset, Asthma fuisse recensuit *Isaac Pontan.* (*Collect. ad Macrob. l. 1. de Somn. Scip. c. 13. p. 625.*) ἀσθμα fuisse censuit, nam ut *Celsus* (*l. 4. de Remed. c. 4. p. m. 194.*) diserte, ἀσθμα est cum vehementior est spirandi difficultas & spirare æger sine sano & anhelitu non possit. Hinc sibi suam vocem & mentem eruisse sibi videtur tali emendatione: Modulationem mortis vocant. Modulationem mortis quam signate dixerit funestum illum reciprocumque Spiritum velut κύνειον σάσμα à Martiali celebratum comprobatum comprobaverit:

Dulcia defecta modulatur carmina lingua

Cantator Cygnus funeris ipse sui.

§. 113.

Ab Asthmatis nomine abstinuit *Seneca*, ne barbara voce foedaret patrii sermonis nitorem. Interim asthma latinum nomen non habet, testatur *Casp. Hoffmann.*

(*l. 3.*)

(*l. 3. instit. Med. c. 79. §. 3. p. 413.*) Bene mihi vertisse videtur suspirium *Seneca*, & elegantius forte quam Anhelationem Alii, ut *Cœl. Aurelian. (l. 3. tardar. c. 1. p. m. 71.)* Ex Sus namque & Spiro compingitur, & sus, vetus vox, motum cœlum versus significat, ut & *ap. J. C. Scalig. (l. 1. de caus. L. L. c. 34. p. 75.)* à quo susum, quod sursum modo dicimus. Inde *ap. Plantum (Cistellar. a. 2. f. 3. v. 78.)*

Quid nunc supina susum in cœlum conspicias?

Ubi vide *Fried. Taubmann. (p. 456.)* & *Gerh. Job. Voss. (Etymol. L. L. p. 150.)* suspirium igitur est, juxta *Gabriel. Humelberg. (comment. in Apul. de Herb. c. 41. p. 149.)* spiritus & anhelitus difficultas, & suspiratio angusta, difficilisque. Suspirare autem, *secundum Franc. Valles. (in l. 7. Epid. Hipp. hist. 6. col. 739.)* Spiritu magno & raro uti. Ad suspirium medicamenta exhibet *Plin. secund. (l. 2. de R. M. c. 2. f. 35. a.)* morbum non exprimens, & *ὄστρον* Græcis dici, Trochiscosque *πρὸς τὸν ὄστρον* describit, ad pectoris angustias facientes. Refert huc *Herbæ Buglossæ* succum cum melle datum *Apuleji (de Herb. c. 41. p. 147.)* & *Herbam Basilicam. (c. 228. p. 302.)* Non mirum autem meditationem mortis hunc morbum Medicos vocasse, cum alia nomina & circumscriptiones morborum mirabiliores excogitarint; E *Plinio* saltem (*l. 7. c. 50.*) applico huc illud: est etiam aliquis morbus per sapientiam mori. De quo quædam *Cass. Calder. de Heredia (Feral. ad tun. Anti-Thes. stat. 5. p. 388.)* multa vero *Cass. à Rejes, (camp. jucund. quæst. Elys. qu. 100. p. 1243. sq.)* ut neque *Seneca*, (meditationem mortis) ita neque *Plinii* morbum apud alios ex Antiquis, Autores, quales tandem fuerint, facile leges. Nil vero vesani accidit *Senec. Sapientissimi* Medicis dum Asthma meditationem mortis appellarunt, siquidem asthmate corripitur animam agere. Et cui non mortis meditatio in mentem veniret, quando asthma statim velut injecto laqueo minatur præfocationem toto accessu & quidam aliquando toto triduo suffocationis metu laboribus & sudoribus inter mortem agonizent, quale exemplum tradidit (*tr. Asthma & Tussis n. 22. p. 290.*) *J. B. Helmont.* semper equidem tales inter agonizantes reputatos ab Astantibus, audiui, nec unus eo animo, quo *Seneca* fuit, qui ut (*l. 6.*) de se scripsit: Ego in ipsa suffocatione non desii cogitationibus lætis ac fortibus acquiescere. De hac *Senecæ* invaletudine *Just. Lips. (in not. ad hanc Senec. Epist. p. 474.)* quæsit, utrum Asthma s. spirandi difficultas in hoc impetu est: Et minus quam orthopnoea in brevitate. Id vero ipsi utpote extra Medicinæ lineas constituto condonandum. Ignoravit Asthmatis convulsivi historiam, forsitan etiam nomen, quod

suis coloribus egregio penicillo delineavit *Th. Willis* (*de Morb. Cereb. c. 12. p. m. 218.*) Fruatur interim *Helena* sua *Mercurilis*, debasiet etiam *Lesbiam* suam *Pontanus*, per me licet. *Pontano* equidem suppetias fert (*c. l.*) *Cels.* dum propter angustias pulmonum, per quas Spiritus evadit sibilis elidit, & imprimis *Cass. Hoff.* (*c. l. §. 4.*) sibilum adeo necessarium reputat, siquidem asthma esse debet. Ante enim quam fiat asthma non est, sed dispnoea. Quocirca ἀσθμα quasi ἀσπμα cantus ipsi dici videtur. *Hesychius* exponit per σφύρισμα fistulationem fortassis (*ex Hipp. 7. Epid. hist. 28. p. m. 314.*) cui σφύριγμος ἐν Φάρμακῳ. *Add. Annot. Fæf.* (*in not. ad h. l. p. 316. & in æconom. Hipp. p. 601. & p. 642.*) Quid Asthma aliud, quam respiratio anhelosa & rara, iterum *Fr. Vales.* (*in l. 6. Epid. Hipp. f. 4. b. 4. col. 624.*) & Asthmaticos suspiriosos & anhelatores, promulgavit (*l. 23. c. 7.*) *Plin.*

§. 114.

Sed ad pensum redeo. Quid mors sit, non ita unanimes deprehendes Physicos & medicos. Quid ergo? Mors nulla? Rei nullius? inquit *Martin. Kerger.* (*f. 1. de Ferment. c. 6. p. 46.*) Annon quotidie moriuntur plantæ, arbores, insecta, pisces, aves, quadrupedes, & eheu, ipsi homines? Sic est, & quod mireris, ita moriuntur, ut tamen vivant. Etenim, (*pergit, p. 47.*) quoniam animæ sive formæ à suis corporibus separari nequeunt, nec operari omnino desinunt, etiamsi mortua videantur, manifestum est, vitam adhuc esse præsentem. Gratulatur sibi mirè de hac hypothese novo lumine Physicam & Medicinam illustraturus Autor. Interim non advertit vitæ gradus ab ipso confictos ad mortem tendere. Si namque ultimæ vitæ descriptio *supra* (§. 95.) data evolvatur, & ad eandem spectare certam magnitudinem, figuram, situm, ordinem, numerum, saporem, odorem aliasque qualitates communes, & proprias operationes v. g. vim purgandi, calefaciendi &c. confitetur, quis non videt has omnes tandem perire & annihilari, & si quis hos vitæ gradus admittat, eosdem viam ad mortem esse fateri cogetur. Resuscitationes, quibus hanc suam opinionem statuminare annititur, aut è tri-vio petitæ & proletariæ, adeoque fabulosæ, aut chymicæ, experientiæ rarò aut nunquam respondentes, imaginariæ & phantasticæ, nec ad scopum collimantes. Mentio quarundam *infra* (*l. 2. Tit. 10. §. 114. sq. & l. 3. Tit. 4. §. 11. sq.*) instituta & explorata.

§. 115.

Aristoteles raro mortis mentionem Philosophiæ suæ inferuit, ut id non immerito miretur *Nobiliss. Dn. D. Ernest. Gotth. Struve*, (*Dissert. Inaug. de Mort. Theor. Med. Th. 1. p. 6.*) his verbis: Sunt, qui Philosophiam appellant meditatio-
nem

nem mortis. Ita sanè *Stagyrita*, de reliquo absolute Philosophus appellatus, non esset tam insigniter Philosophus: Quia mortis planè oblitus videtur, uno solo loco vix obiter mentionem faciens. Nisi potius temporis rerum edacis vitio hoc esse factum interpretemur, ut *de libro*, quem inscribit *de Adolesc. & Senect. vita atque morte*, illud interierit, quod hoc membrum posterius tractat. Neque enim facile crediderim, quod illis, quæ de duplici interitu ignis ibidem disserit, arduum hoc negotium condignè absolvere speraverit. Cæterum vita *Aristoteli* (*l. de Respir. c. 18.*) est mansio nutritivæ animæ: Mors verò & corruptio, est hujus caloris extinctio, sed potius ejusdem negatio. Quod & expressis indicat (*l. de Juventute & Senectute, c. 4.*) *Philosophus*. Mortem etiã putredinem dixit quandam & caloris interioris refrigerationem (*s. 4. probl. 9.*). Quæ verò de duplici ignis corruptione habet *Philosophus* (*l. de Juvent. & Senect. c. 5.*) mortem concernere, easque causas *μάγανον* & *σβέειν* omnes fere Philosophi mecum interpretantur.

§. 116.

Si Peripateticos excutias, mors his privatio, aut privativum quid est. Vita habitus; mors privatio. Vita est actus corporis; mors illius in corpore privatio. Vita est, essentialiter esse viventis; mors, non esse viventis. Placet nequaquam *Martin. Schoock*, (*Tr. de Nihilo, c. 28. p. 115.*) Si voluerimus accuratè philosophari, mors in communi considerata, privatio vocari non poterit. Nam ut omnis privatio supponit potentiam in subjecto, habetq; respectum ad habitum; Constet autem, quæ vegetabilia, quæ animalia, excepto solo homine per mortem sic destrui, ut nullam potentiam ad vitam retineant, destructo totaliter vitæ subjecto: certe non potest (licet Philosophi vulgo sic loquantur) mors censerì vitæ privatio, sed potius ejusdem negatio, morte vitam annihilante, & ad statum nihili redigente. At ratione hominis habita, cui accidentalem vitam ultimo judicii die, per reunionem animæ rationalis cum corpore restituendam esse certum est: aliqualis privatio hic attendi potest, non ea quidem, quæ includat potentiam naturalem (sic enim per naturæ vires resurrectio mortuorum possibilis foret) sed solummodo potentiam obedientialem in ordine ad absolutam DEI potentiam: Cujus habita ratione, ut occurrit in homine mortuo non contradictio ad resurrectionem, notari quoque potest privatio aliqua, quod possibile sit per absolutam DEI potentiam homini mortuo vitam restituì. Sive quod DEUS homini mortuo hanc accidentariam vitam restituere queat: æque facile atque ei è nihilo contulit suum esse, vivere & intelligere. Quoniam vero ad accidentariam hanc vitam (*vid. supra §. 79.*) pertinet,

ipsum corpus, ex cuius unione cum anima rationali eadem resultat, non potest non quoque in resurrectione mortuorum homini tale corpus restitui, quale dum viveret vitam hanc accidentatiam, in hoc mundo circumgestabat. *Hæc ille.*

§. 117.

Epicurus *ἐκ τῆς αἰσθητικῆς*, *αἰσθητικῆς* mortem definivit. Bonum omne ac malum in sensu est, sensus igitur privatio mors est, proficitur (*Epist. ad Menoc. ap. Diog. Laërt. l. 10. p. m. 786.*) & hanc illi, qua mortem generaliter privationem vitæ dici valeamus, prætulit *Gassend. (c. l. p. 524.)* Sanè cum vita nihil aliud esse videatur, quam aliquis motus; neque mors aliud, quam aliqua quies, ejusve motus privatio, unde & flammam vivam & aquam vivam donec moventur dicimus & utramque mortuam, dum is cessat abestque motus, idcirco donec facultas sentiens motus suos obit in corpore vivere animal dicimus; dum non obit, mori sive mortuum esse. Argumentum petit porro hujus definitionis ex somno, qui, ut dici solet germanus, est imago mortis, qui hujusmodi dicitur non à privatione cæterarum vitæ functionum sed ab illa solum, quæ sentiendi est. Non nequicquam autem somni memini, *philosophari pergit Gassend. (c. l.)* quatenus non modo *Epicurus*, sed pene etiam cæteri Philosophi omnes utcunque varia de natura colligationeque animæ cum corpore senserint, pro suis tamen principiis, eandem esse causam tam somni, quam mortis, secundum magis & minus solum differre existimarunt. Opium forsan sumserat, cum hæc differeret *nobilis ille Philosophus*, mentisque stupore occupabatur.

§. 118.

Paracelsus (l. 1. de Vit. Long. c. 2. p. 839.) est dissolutio mortalis ab immortali, quæ ubi accidit, tunc demum moritur corpus. Hic à Corrosivis hujus duxit originem (*c. l. c. 3. p. 840.*) Tribuit eidem etiam hoc Paradoxon *Thom. Erast. (p. 3. Disput. de Nov. Paracels. med. p. 141.)* quod morbus hominem quendam interiorem generet, & quod homo ille, qui mortem obit, internus ille sit. Citat *librum de morb. Physiognom.* in quo contendit, morbum quemlibet integrum esse hominem, corpusque habere invisibile, & corpus esse microcosmi, imo microcosmum existere. Id verò *habetur (l. 2. de Podagr. p. 585.)* ubi de Physiognomia morborum agit & sequentia suggerit: *Es ist zu wissen, daß eine jegliche Kranckheit ein Mensch ist, und hat einen unsichtigen corpus, und ist ein corpus Microcosmi, und auch Microcosmus selbst.* Idque Exemplo Ictericæ declarare nititur. Mortem vero his definivit: (*l. 5. de Reb. Nat. p. 891.*) *Der Tod des Menschen ist nichts anders, als ein Ende des Tagwercks, ein Hinnehmung der Lust, eine Verschwindung des Balsams, und eine Ausleschung des natürlichen Lichts,*

Lichts, und eine grosse Separation der 3. Substanzen Leib, Seel und Geists, und eine Hingebung wieder in seiner Mutterleib.

§. 119.

Morbus & Mors etiam *Helmont.* (*Tr. Ignot. Hosp. Morb. n. 40. 41. p. 394. & n. 90. p. 404.*) constat materia & efficiente, non secus atque reliqua naturæ entia. Vita humana, (*tradit. Tr. Blas human. n. 23. p. 147.*) ipsi est lux formalis, & modo ipsa anima sensitiva lucida, adeoque hujus exsufflationem mors è vestigio sequitur. Quia animæ sensitivæ involuta est mens immortalis hominum, quæ à morte avolat, pereunte altera. Mortem ideò nil aliud esse, quam vitæ extinctiorem, *alibi* (*Tr. ign. hospes morb. n. 8. p. 391.*) concludit. Vita evanescit, dictitat, (*Tr. Phys. Arist. & Galen. Ignar. n. 16. p. 41.*) per modum luminis pereuntis. Et Vulcanus, cum sit quædam vitalis aura, evolat. Utrumque sine corruptione sui, & corpus quod vita destituitur, proprie eo ipso non corrumpitur, licet defectum vitalis balsami mox corruptio subsequatur. Discontinuitate etiam lumen illud perit, quod exemplo suspensorum (*Tr. Blas-hum. n. 24. p. 147.*) declarat. Docuit idem *Martin. Heer*, (*Tr. 2. Archiv. Arch. p. 97.*) non inglorius *Pyrasophia Helmontiana* adsertor & emendator, differens: Morbus est Ens constans causis suis primordialibus in nobis tendens ad dispositionem corruptionis & destructionis nostræ integritatis vitalis, ad quam si hæc attigerit, sequitur virium labefactatio, lucisque extinctio, quæ est mors ipsa, vitæ privatio causata ac dependens à causis suis positivis morbificis. Et *alibi* (*Tr. 9. p. 334.*) Syncope nihil aliud est, quam mors minitata, quanquam imperfecta. In morientibus autem est Syncope prolongata seu terminans in ipsam vitæ privationem propter Spiritus vitalis plenissimam & totalem exsolutionem finaliter.

§. 120.

Pro positivo ente etiam habuit quondam mortem *Gentilitas*. Pertinet huc fabula de morte ad tumulum *Alcestidis* ab *Hercule* correpta & penè interfecta, quam ad hujus versus illustrationem protulit *Luc. Joh. Scappa* ex *Zezis Commentario in Lycophronem*. Et ita *Herculem* mortis domitorem agnosceit *Alcmena* mater in *Seneca Hercule æteo* ad finem (*v. 1945.*)

Agnosco, agnosco victum est Chaos

A styge nate redis iterum mihi

Fractaque non semel est mors horrida.

Hæc *Cass. Barth.* (*Cin Papin. Stat. l. 3. Sylv. 1. v. 172. p. 288.*)

§. 121.

Fecerat id etiam nostra memoria superiori seculo *Dn. D. August. Hauptmann, Fautor & Amicus, dum viveret colendus* (in *Epist. præliminari tractatui de viva mortis imagine præmissa, & Francofurti Anno 1650. in publicam lucem emissa, quam postmodum Tr. de Thermarum Walckensteinensium natura & usu Anno 1657. p. 160. inseruit.*) eamque animalculum vivum declaravit. Mors naturalis (describit eandem *l. c. p. 178.*) est omnium minutissima & ferme invisibilis bestiola atque infensissimus vermiculus, qui ex subtilissimo excrementi genere corpus suum minutulum assumit, quo crassius enim est excrementum, eo etiam evidentius ex illo generatur insectum; tenacissimæ autem est vitæ, quia ex constantissimi principii excremento, vid. Salino eandem capit, quia in sale omnia animantia, ut & cœteræ res cunctæ vitam suam atque vigorem fulciunt, & eo se corrumpente, totum postea corrumpitur compositum. Pollicem huic preffit *noster Paulin. (Tr. de Mort. verminos. §. 8. p. 13.)* & peccatum originale & mortem entia realia, nec aliter quoad prius poterit, cum impossibile sit accidens substantiam producere proclamat. (*§. 81. p. 173.*) Superstruxit huic Paradoxo suam Pathologiam animatam *Optimus Præceptor, artisque nostræ Professor accuratissimus, Dn. D. Christian. Lang.* quam in Collegio privato exponentem Lipsiæ audiavi, cujus etiam encomia & laudes his ebuccinat *Paulin. (c. l. §. 60. p. 124.)* Manducit fumi fucique nescia veri cupidos ad naturæ & sapientiæ scrinia omnes ejus divitias pretiosiores pandens. Ipsa habet vitæ mortisque claves. Amplexus eadem exosculatur alibi (*Cynograph. f. 4. c. 8. §. 1. p. 183.*) Ego rem salvam esse putarem, si assereret quispiam *Hauptmannum* causam ponere pro effectu. Adeoque vermes ut plurimum causare morbos, & consequenter mortem, quamvis non negandum, vermes etiam aliquando non esse causam, sed productum morbi, comprimis in ulceribus, vermesque non tam in corpore nascantur, quam ab extra eidem se ingerant. Ideoque si mors insectum, exclusa generatione æquivoca, ex ovo orietur, cujus causam efficientem peccatum originale & præterea nil aliud, declarandum Antihelmonticum autem hic non dari & locum habere dolendum quam maximè.

§. 122.

Oho! clamas fortè, num tu ignoras mortem? perorat, & quærere pergit *Paulin. (de Mort. Verminos. §. 8. p. 13.)* at dic mihi quid mors sit? talis enim mors, quæ aut separatio animæ sit à corpore, aut cessatio omnium actionum, revera purum putum figmentum Scholasticum, modo intelligas tres distinctos vitæ gradus à *Cl. Kerger.* solidè & perspicuè traditos. Talem mortem non

non dari, etiam *Excell. noster Job. Lud. Hannemann, (in Phœnic. Bolan. §. 4.)* voluit. Scripserat *Cotburnatus Seneca (Troad. act. 2. v. 395.)*

Post mortem nihil est, ipsaque mors nihil.

Sed alio sensu. Explicat *Tertullian. (l. de Resurrect. Carn.)* nihil esse post mortem *Epicuri* Schola est. Ait & *Seneca*, omnia post mortem finiri, etiam ipsam. Addit idem *Seneca Epicuri sectator*: Mors nec bonum nec malum est. Idenim potest aut bonum aut malum esse, quod aliquid est: Quod vero ipsum nihil est, & omnia in nihilum redigit, nulli nos fortunæ tradit. An mori sit nihilum *Martin. Schoock, (Tr. de Nihil. c. 28. p. 110.)* disputavit. Qui *Paulinio* assentiuntur, mortem qualis describitur, ibidem dari non asserunt, mortis tamen existentiam penitus non negant, qui namque mortem verminosam describere, & probare potuisset. Quæ biga *Senecarum* protulit, secundum *Epicuri* idiotismum accipienda sunt, juxta cujus hypothesin: *Mors omnia finit.*

§. 123.

An autem mors finis sit, cujus gratia nati sumus, ut *Poëta*, quem *Euripidem Philoponus* cum aliis voluit (vid. *Job. Ludov. Havenreuter. in Comment. l. 2. Phys. Arist. c. 2. p. 155.*) ejus senarium insertum fuisse cuidam operi, quod injuria temporis intercidit, cum in iis, quæ nunc extant non reperiatur, suspicantur *Conimbricenses (in h. l. p. 283.) ap. Philosophum (l. 2. Phys. c. 2.)* scripsit, qui de mortuo adeptus est finem, cujus causa factus est. Sed hic risum movit Philosopho, cum non omne ultimum sit finis, sed optimum. Varias confixit hic finis divisiones *Franc. Piccolhom. (Comment. in h. l. p. 267.)* qui si commodum erit evolvendus. In *Poëtæ* defensionem asserunt quidam *Aristotelis* sententiam (*l. 4. Metaph. c. 16. t. 22.*) mors metaphorice dicitur finis, congruunt autem *Poëtis* metaphoræ, & sic varii *Poëtæ Latini, Græci & Etrusci* mortem nuncuparunt finem. Respondit his *Piccolhomin. (c. l. p. 268)* id non defensionem *Poëtæ* conducere, quod addidit finem cujus gratia nati sumus. Placet *Havenreuteri* distinctio, qua finem facit duplicem, alterum *ἔσχατον* ultimum cujusque actionis & operationis; Alterum *τὸ ἑννεκα*, cujus gratia instituitur actio & operatio, ac dicitur causa finalis. Mors est quidem finis & extremum, sed non cujus gratia homo generatur. Siquidem non est optimum quid, sed quatenus vitam destruit. est quiddam malum, & propterea non est causa finalis.

§. 124.

Recentiores variè pariter ea circumscribunt & definiunt mortem. Ca-
lidi

lidi innati à causa morbifica suppressionem *David van der Beck*, (*Experiment. circ. rer. nat. princip. p. 322.*) oppresso à causa morbifica calido innato primo in Corde, secundo in Sanguine musculorumque ventriculis habitante motore ac principe omnium actionum animalium, necesse est, necesse est ipsas actiones omnes cessare, adeoque animal mori, antea (*p. 238.*) philosophabatur. Definitio tamen ista verius morbi, quam mortis reputanda, cum in hac non calidi innati suppressio, sed suffocatio contingat, neque cor primo illam patiat, sed sanguis cum aliis partibus & visceribus, hoc modo namque cor non esset ultimum moriens. Nec hæc definitio mortis violentæ quadraret, quippe quæ causam morbificam non agnoscit. Verius mortem *Kenelm. Digby* (*Diss. de Plant. Veget. p. 13.*) essentialem corporis dissolutionem proclamavit. Mortem defectum vitæ ex separatione animæ & corporis *Henric. Kipping.* (*l. 7. instit. Phys. c. 4. §. 14. p. 281.*) perhibuit, vitalitatis privationem *Isbr. à Diemerbræck*, (*l. 1. de Pest. c. 9. p. 43.*) Animam à corpore in morte separari indubium, adeoque mortem animæ à corpore disjugationem (*l. adv. gent. c.*) pronunciavit *Arnobius*. Et hæc definitio soli homini competit. Mors ergo brutorum dijudicat *Helmont* (*Tr. vita, p. 585.*) digna non fuit vocabulo mortis, quæ extinctionem, & annihilationem luminis, non autem ejusdem separationem, cum separati conservatione includebat. Mortis initium in ipsa corporis nostri constitutione (*c. 13. v. 18. comment. in b. l. n. 2. p. 586.*) *Joh. de Pineta* concludit.

§. 125.

An corpus anima relinquat, an animam corpus, hodie in quæstionem venit. Non putandum, dicitur *Theod. Craane* (*Diss. de Hom. c. 1. p. 2.*) corpus humanum mori, quod mens à corpore recedat, sed ex eo potius, quod corpus recedat à mente. Et alibi (*c. 156. p. 765.*) statuendum, ex eo nos mori, quod corpus ab anima recedat, hoc est, tunc animam à corpore discedere, quod illud ineptum planè est ad animæ servitia præbendum, ita ut anima eo amplius uti nequeat, ad sua imperia distribuenda; jam suo tempore adnotavit *Aristot.* (*l. de Respir. c. 17.*) Animalium bronchias & pulmones deficcari, obdurescere & terrestres fieri. Organa quædam sunt adeo (ad vitam) necessaria, ut eorum destructionem protenus sequatur Spirituum extinctio, interveniente minimi temporis spatio, discurrit *Fr. Baco Verulam.* (*Sylv. Cens. 4. Exper. 400. col. 839.*) Probant id abunde vulnera visceribus Cerebro, cordi &c. illata. Accurate igitur *Joh. Carol. Rosenberg.* (*p. 2. Rhodolog. c. 33. p. 315.*) Non in solo nativo calore, nec humido radicali, nec mutuis horum operis & reactionibus, sed & idonei Ellychnii, fibrarum optima con-

constitutione, vita consistit: quod fibrosum ellychnium, si omninò foret inconsumibile aut saltem reparabile constantissima vitalis caloris in humido daretur prolongatio ac perpetuatio. Parum autem intererit, anima an corpus relinquat, an corpus animam. Animæ optimo jure id dabitur negotiū, cum Spiritus sit, comprimis cum ipsa sacra asserant spiritum redire ad DEUM, quem eundem corpori largitus est. Sufficiat dixisse hanc partium hominis essentialium bigam unitam dissolvi idque mortis nomine venire.

§. 126.

Triplici modo vitam finiri crediderunt Veteres Philosophi, & in his *Plato*, tradidit *Claud. Salmas.* (*de Ann. Climacter. p. 759.*), naturali, fatali, & fortuito s. violento. *Servius* (*ad. l. 4. Æneid.*) ad illum versum:

Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi.

Fortuna, *inquit*, non natura, nec fatum. Natura cui ultra centum & viginti annos concessum non est, fato cui nonaginta anni, hoc est tres Saturni cursus exitum creant, nisi fortasse aliarum stellarum benignitas etiam tertium ejus superet cursum. Fortuna, id est, casu, qui ad omnia pertinet, quæ extrinsecus accidunt, ut ruinæ incendia, naufragia, venena. Fatum hic agnoscit Astrologicum (*Subjicit Salmas. p. 760.*) Quod si ita est, cæteri duo modi ab astris non pendent, naturalis & fortuitus, sive casualis, sed solus fatalis. Sed hæc inscita sunt, & Mathematicorum sententiæ contraria, qui omnes exitus vitæ ab astrorum decreto deducunt, item Philosophorum, qui nullum inde arcessunt. *Plato ipse*, cujus hæc divisio est per *ἐμαρμένον*, id est, fatum longe aliud intellexit, quam *γένεσιν* sive fatum Astrologorum. Tria ille (*in Timæo*) facit genera leti. Unum, quod *κατὰ φύσιν* accidit; alterum, quod *κατὰ ἐμαρμένον*, tertium, quod *κατὰ ἐξανάγκης παθήματα*. Hi sunt violenti exitus, qui *βιαιήματα* inducunt, & per vulnera, incendia, ruinas, naufragia, suspendia, venena eveniunt. Casus in his, sive fortuna plurimum potest. Fatalis exitus propriè de eo dicitur, quem morbi faciunt, quia quadantenus homini congeniti sunt, & fato debitum terminum imponunt. Is vero, qui secundum naturam accidit, neque morbum habet causam, neque casum violentum, sed senectutem ipsam & defectum vitalis substantiæ. Quo autem spectat *αὐτόματον θάνατον*; Hunc à naturali & fatali separat *Jacob. Guther.* (*l. 1. de jur. Man. c. 3. p. 10.*) quod non à casu, sed à fortuna, & meditato consilio proficiscatur. Animadvertit igitur in *Agellium.* (*l. 3. c. 1.*) qui *αὐτόματον θάνατον* quasi naturalem & fatalem interpretabatur mortem, cum debuerit violentam ac temerariam intelligere. Tumultuari-

um mortis genus *Apulejo* (l. 1. *Metamorph.* p. 87. ubi *ἔ* vit. *Philipp. Beroaldi* not.) vocatum, de quo iterum *Guther.* (c. l. c. 10. p. 62.)

§. 127.

Stoici volunt senectutem fieri, & inde mortem διὰ τὴν ἔ' θερμὴ ἑλλισψιν ob defectum caloris innati. Coeterum *Plato*, pergit *Salmas.* (p. 762.) non hanc aut illam causam affert defectionis animalis & φθίσεως naturalis, sed solutionem compagis. Ut enim in machina ex genere αὐτομάτων, ubi axiculi, orbiculi, funiculi, & alia quibus movetur, fatiscere incipiunt, primo langvescit motus, deinde etiam cessat cum laxiora facta sunt, aut tempus exiit motionis, quod ab artifice ex dimenso acceperat. Idem & nostri corporis compagi ex tot organis μηχανικῶς plane contexti & compositi accidit. Sed *Plato* ejus compaginationem & texturam ut navis esse vult. Quod cum illustret *Salmasius* prolixius, ipsum, si lubet, evolve. Recte igitur *Renat. Cartes.* (de passion. Anim. p. 1. art. 6. p. 2.) ratiocinatur: Mortem nunquam accidere vitio animæ, sed solummodo, quod quædam ex principalibus partibus corporis corrumpitur; & judicat porro corpus hominis viventis differretantum à corpore hominis mortui, quantum differt horologium, aut aliud automatum, cum recte dispositum est, & in se habet principium corporale motuum, quorum gratia elaboratum est, cum omnibus, quæ ad ejus actionem requisita sunt, ab eodem horologio vel alia machina, cum rumpitur & principium motus ipsius agere cessat. En Platonizantem *Cartesium*!

§. 128.

Mortem in naturalem & violentam distinxit δυχοποιία procius *Aristotel.* (l. de Respir. c. 17.) Violenta ipsi est, quando principium extrinsecus fuerit. Secundum naturam autem quando in ipso, & partis consistentia ex principio talis, sed non adventicia aliqua passio. In plantis igitur ariditas, (ἀραρία) in animalibus autem vocatur senectus. Mors autem naturalis dicitur, arbitrato *Henr. Maji* (*Synops. Phys. vet. nov. tr. 4. p. 1. o. 2. ax. 9. p. 113.*) non quod sit de naturæ institutæ principio, sed quod sit de naturæ destitutæ imperio & immutabili lege consequatur naturam corruptam. Hinc etiam si arbor vitæ è Paradiso hodie nobis adesset, non tamen immortalitatem causaret. Quia mutata est recipientis conditio. Factus est nimirum homo alterius generationis, corruptæ naturæ, & longæ alterius vitæ Syndesmo constructus, perhibet (c. l. p. 586.) *Helmont.* Ratione Ætatis tria esse gene-

genera mortis, acerba, immatura, naturalis. Acerba infantum immatura juvenum, naturalis senum, *Isidor.* (l. 2. orig. c. 2.) perhibet. *Jacob Guther* (l. 1. de Jur. Man. c. 12. p. 73.) Tradunt Magistri Talmud-Cod. Berachos. (Fol. IIX. col. 1.) recensente B. Job. Ad. Scherzer. (Progr. 5. p. 51.) nongentos & tres mortis esse Species, subjunguntque, gravissimam omnium esse strangulationem vel anginam, svavissimam vero osculum.

§. 129.

Manu ducit nos illa mortis Aristotelica distinctio ad illam Paracelsicam, qua (l. 6. de Nat. rer. p. 896.) ubi in usum medicum revocanda sunt Cadavera, inter mortua & occisa non sine ratione distinxit. *Sehen wir an einen Menschen der da stirbt eines natürlichen prädestinirten Todes, was ist weiter an ihm nutz oder gutes? nichts, allein mit ihm in die Erden, den Würmern zu, dann es ist ein fauler Cadaver, und gehört unter die Erden: das aber mit einem getödeten Menschen, welcher durchs Schwerdt oder dergleichen Tod gefallen ist, nicht also zu verstehen ist, sondern an dem ist all sein Leib nuz und Gut, und mag zu einer gar köstlichen Mumia bereitet werden.* Plura infra (l. 3. Tit. 2. §. 154. sq.) *Add. Anonym.* (fund. med. rec. jact. p. 210.) Ita & capillos vivis abscissos à mortuis differre mox (l. 1. Tit. 1. §. 11.) demonstrabitur.

§. 130.

Mortuum autem corpus Cadaver dicitur, de quo jam *supra* (§. 1. sq.) philologica quædam sparsa, quæ Physica & Medica restant jam pertexenda veniunt. An mortuus homo s. Cadaver sit verus homo, apud Philosophos controvertitur? Mortuus homo, quanquam figuræ formam habet eandem, tamen homo non est. (*Aristot.* l. 1. Hist. Animal. c. 1.) Cadaver hominem mortuum dixeris, simpliciter hominem appellare non possis. (*Severin. Boëth. de l. 4. Consol. Philos. Prof. 2. p. m. 103. Job. Stobæus, Loc. commun. c. 121. p. 657.*) Æquivoce hominem cadaver proclamavit diversis in locis (l. 4. Meteor. c. 12. 2. de Anim. c. 1. t. 8. l. 1. Polit. c. 2.) *Aristotel.* Astipulatur *Andr. Libav.* (de Cruentat. Cad. p. 339.) *Job. Conr. Dannenhauer,* (Colleg. Psychol. Diss. 6. Theor. 2. p. 168.) corpus ἀψυχον corpus humanum metaphoricè exprimere docuit. Inde etiam partes cadaveris partes æquivoce dici concludunt v. g. carnem, *Aristot.* (l. 2. de Gen. Animal. c. 1.) *Andr. Libav.* (p. 1. singul. p. 260.) manum amputatam, *Job. Marc. Marci,* (p. 1. Phil. vet. Restit. f. 5. p. 41.) ossa, *Scaliger.* (Exerc. 6. f. 12. p. 38.) *Cass. Barthol.* (libell. 4. inst. Anat. c. 1. p. 365.) *Isbr. à Diemerbroeck.* (l. 9. Anat. c. 1. p. 769.) Oculum, *Job. Fernel.* (l. 1. de Abd. Rer. caus. c. 4. p. 20.) Et quis quæso

cadaver hominem declararet, cum sit altera pars hominis essentialis tantum, adeoque non totus homo.

§. 131.

Si, quid cadaver sit, quæras? De fructibus putrefactioni obnoxiiis *Scaliger*. (*l. 1. de Plant. p. 242.*) ista: Qui è propria forma excidere, ut putrefacti, ii non sunt amplius in ulla fructuum differentia: Sed cadavera sunt fructuum, & corpora modo naturalia. Diceret & hinc forsan corpus naturale ingeniorum apex. Non differt autem à corpore vivente in eo, quod ex se & sua crasi habet; sed solum juxta rationem vitæ influentis, quam in animali dum viveret habebat, eaque ratione carnem seu os æquivoce dici volebat *Aristoteles*, propterea, quod præter naturam propriam, quam ubique retinet, rationem partis organicæ includit: quæ non nisi in vivente esse potest, ratiocinatur *Joh. Marcus Marci* (*p. 4. c. l. subs. 3. p. 405.*) in cadavere eadem accidentia, eadem dimensio, eadem figura, aut si hæc non vetera illa, sed nova, à quo obsecro agente producta? vel cujus causa? quærit *Sim. Simonius*, (*Disp. de Putred. contra Tb. Erast. com. 137. p. 277.*) Ego hanc difficultatem illis (*specie corpus mortuum à vivo differre putantibus*) objicio, discurrit *Heerbord*; (*Philos. Nat. p. 50.*) Ac solvant si possunt, quomodo in morte ac corruptione hominis potest corpus mortuum distinguere specie à vivo, si sit & maneat idem numero corpus hominis vivi & mortui? potestne diversitas specifica stare cum identitate numerica? hoc est de fide, quod eodem numero corpore simus resurrecturi, & tamen illud ibidem corpus mortuum, quod resuscitabitur in vitam distinguetur specie à se ipso, quomodo hæc consistunt? certe quæ distinguuntur specie, ea quoque distinguuntur numero. Quod vero de corpore, verum id extra omnem dubitationem etiam de partibus verum erit. Nos unum argumentum dabimus, cui resisti non possit, arbitratur *Petr. Petit*. (*l. 3. de Nat. & Morib. Anthropophag. c. 14. p. 144.*): Si nihil esset in cadavere hujus quod fuit in vivente, ac ne materia quidem, sequeretur cadaver CHRISTI in sepulchro non fuisse personæ divinæ conjunctum; Siquidem eadem caro, eadem ossa, quæ verbum assumserat, non erant ibi amplius, sed specie & genere, ac numero diversa. Eritque falsum, quod Theologi summo cum consensu docent: quod DEUS semel in incarnatione assumpsit, nunquam dimisisse.

§. 132

Contrarium quidem sustinet *Scaligeri* acumen. (*Exerc. 6. f. 12. p. 38.*) Dixerat *Joh. Fernel*. (*c. l.*) vita excedente singularum partium unaquæq; os, nervus, caro, suam sibi formam retinet, & quod tum superat os, verum os est, non homony.

monyma, ut oculus mortuus, (hic enim propria instrumenti ratione orbatus est,) sed simplici & illi peculiariter tributa appellatione. Eique tum sua species est, à nervi, à carnis & aliarum similarium formis distincta. Hunc igitur confutare aggreditur *Scaliger*, asserendo, sententiæ huius absurditatem sic deprehendere licet: Una est in vivente forma, qua unum est. Os Cæsaris viventis vivum est. Auctum enim fuit suo tempore, & nunc etiam alitur. Ubi Cæsar erit Cadaver: abierit forma. Tunc corpus illud non erit id, quod nunc, hoc est numero. Ergo neque partes ejus: quæ unum erant per id, per quod illud unum erat ens, & tale aliquid ens. Vulgi sensibus id videtur, at vivens, & non vivens, genere differunt ac distant. Caret igitur cadaveris os ea forma, qua erat vivens. Caret etiam fine. Nullum enim officium ut prius. Non est igitur idem. Quas objectiones cum annexis, expendit *Joh. Sperling*, (*Meditat. in Scalig. 17. Effat. 1. p. 465.*) *Scaligeroque* sequentia reponit: Ossa (addo & alias partes, quin totum cadaver) considerat *Fernelius* tripliciter (α) quatenus mista sunt, (β) quatenus ossa (γ) quatenus animata. Post mortem tertium tollitur, manente primo, manente secundo. Primum manet, quia elementa manent ad tempus conjuncta, eo modo, eo ordine, eodem situ, quo in viventibus. Secundum manet, quia forma ossium partialis manet, ergo discedat anima, forma communis; manent tamen formæ partium, à quibus peculiare esse peculiare obtinent partes. Rationem, quam de fine affert, parvam admodum, imo nullam reputat, (*p. 466.*) & acute reponit (*p. 467.*). Nonne idem homo postquam discessit ab officio? Extremum quid officium est, externa causa finis: essentiam rerum non ingreditur. Non mutatur essentia mutato fine aut officio; Sicut nec mutatur mutato Efficiente. Negat præterea exemplo Petri & Pauli ea, quæ numero differunt, specie differre. (*p. 470.*)

§. 133.

Aristotelis mentem, ad quam provocat, expendit an *Scaligero* faveat (*p. 471.*) & eundem tres classes constituere asserit, (*p. 473.*) quarum prima manus, oculos & alia instrumenta complectitur: Secunda, carnem, ossa & reliquas partes similes continet: tertia terram, ignem & cætera elementa, habet. De primis pronuntiat (*Aristoteles*) aperte, & quivocè oculus mortuum esse oculum, manum mortuam, manum. Instrumenta enim extra usum nihil sunt. De secundis id minus asserit; minimè omnium de tertiis *Petr. Petit.* (*c. l. p. 143.*) *Scaligeri* rationem falsa hypothese niti, nempe unicam tantum esse formam ossis aliarumque partium corporis humani, qua scilicet in gradu viventis constituuntur, *Petitius* vero quidem unam formam principalem animam, qua est vivens admittit, sub-

subjungit tamen huic formam missionis, qua os & aliæ partes perficiuntur. Aliud igitur ipsi est aliquod corpus, quod erat vivens, non esse amplius vivens; aliud, non esse idem corpus. Loca *Aristotelis*, quibus in mortuo omnia esse *ὁμο-
νόμως* dicit, ait esse accipienda eo sensu, quoidem (*Meteor.*) docet eum ignem, qui proximè lunari globo est subjectus vocari ignem, licet non sit; Et *Alex. Aphrod.* non prædicari univocè id nomen de illo superiore, & isto inferiore, quo utimur. Gemina huic fere habet *Petr. Laurenberg.* (*Anat. Corp. Hum. Exerc. 12. §. 21. p. 482.*) Si (post animam expiratam) consideres formam corporeitatis ossis, per quam os est os & non cutis, perque quam os à cute & carne distinguitur, (idem enim dat esse & distingui,) illa ultimæ formæ (animæ) subordinatur, quæ ea ceu instrumento utitur, quæque, abolita anima, os in sua essentia & perfectione observat. Si *Helmontium* audias, (*tr. Magn. oprtet n. 11. p. 132.*) manet media vita in Archeo transmutato non secus ac forma ossis defuncto homine. *Thomas* (*p. 3. qu. 50. art. 5.*) philosophatur corpus hominis & cujuscunque alterius viventis, licet non simpliciter; secundum quid tamen idem manet post mortem; quia est idem secundum materiam, non autem idem secundum formam s. speciem, quam sententiam etiam amplectitur in alma Salana fidelissimus (*Disp. Physiol. de forma corporeitatis materia primæ co-
eva §. 40.*) *Dn. D. Wilhelm. Zeschi*, *Præceptor olim fidelissimus.*

§. 134.

De forma Cadaveris in diversa aguntur Philosophorum & Medicorum ingenia. Corpori suam instare formam, quam formam corporeitatis vocant Scholastici eamque materiæ coævam asserunt, ejusque propugnatores *Joh. Dun. Scotus*, (*in 4. Sentent. Lombard. dist. 11. qu. 3. art. 2. f. 59. sq.*) & reliqui Scotistæ, in trivio natum. Qui his delectatur, consulat, *Joh. Pontium* (*Curs. Philos. Scotist. de Anim. Disp. 1. qu. 3. p. 724.*) & quos ille citat. Hos debellare contendunt Thomistæ, & qui his eos aggregat *Isenitæ cit. Pontius*. Examinauit è Thomistis & rejecit hanc corporeitatis formam *Francisc. de Oviedo* (*Curs. Philos. Thomist. Phys. contr. 3. p. 2. §. 1. n. 8. p. 159.*) & *Laudatus Zeschi*, (*c. Disp. §. 14. sq.*) Ego probabilius censeo, judicat *de Wiedo*, formam cadaveris non esse specialem aliquam formam, sed omnem formam immediate succedentem viventi dici Cadavericam, dum illius figuram externam materia retinet, quam habebat in viventi. Quod si semper eadem appareat, quia quod præcipue sensibus sentimus in cadavere sunt accidentia, quæ remanent ex præcedenti forma, quæ neque ab illa in conservari dependebant; neque cum cadaverica apponuntur, & ita remanent in composito, quo usque ab aliquo extrinseco agente corrum-

pan-

pantur. Quod si quis contrarium defendere nitatur dicere tenetur, in his omnibus occurrere semper aliqua accidentia, tum ex his, quæ remanent ex forma viventis, tum ex aliis advenientibus, eadem semper in omni corruptione viventium ejusdem speciei, quæ ad specialem formam cadavericam disponunt, licet alia simul his adjungantur, quæ necessaria non sunt ad illam formam specialem introducendam, conducunt tamen ad expulsionem dispositionum formæ viventis, & consequenter ad hujus corruptionem. Eandem neque Metaphysicam, neque Physicam, neque Mathematicam esse demonstrat *Benedict. Perer.* (l. 5. de Comm. Rer. Princ. c. 16. p. 319. sq.) & exhibilat. Modo tricæ rescentur, nulla est in hoc difficultas, nam datur quidem ratio, & conceptio corporis, hoc est forma metaphysica, ut ratio substantiæ & entis; atverò physicè loquendo cum nullum sit corpus sub præcisè esse corporis, sed sub esse vel elementi, vel mixti, vel viventis &c. certe nulla datur forma physica corporis. Dices datur esse corporis physicum, ergo & forma Physica hujus esse constitutiva; respondeo, negando, dari esse corporis physicum præcisè, sed talis corporis. Igitur eadem forma quæ constituit tale corpus, constituit etiam rationem corporis. Et his litem hanc dirimere conabatur *Honorat. Fabri* (l. 2. de Hom. Prop. 46. n. 6. p. 260.) Qui ubi de forma ossis, carnis, nervi &c. in cadavere quæritur ad formas partiales recurrit, quæ ipsi non proprie dicuntur viventes, sed ratio illius esse cui forma vivens deinde accidit. *Conf. Eustach. à S. Paulo* (Philip. p. 3. Tr. 1. Diss. 1. qv. 10.) Formam autem substantialem has partiales connectere in vivo asserunt, quibus regerit *Sebast. Basso*, (l. 3. Philos. nat. adv. Arist. artic. 4. p. 234.) Quod si partes mortuæ hoc vinculo non egeant, cur vitæ eguerint?

§. 135.

In morte hominis non est nova formæ generatio, sed formæ mixti relictio. Nec aliquam esse putamus formam cadaveris, in quantum cadaver, sed in quantum mixtum est, dictitabat olim venerandus Præceptor *Joh. Zeisold.* (in not. ad *Gilb. Jachel.* l. 4. instit. Phys. c. 11. p. 494.) etiam formam corporeitatis *Scoto* esse formam mixture *Franc. Suarez*, (Diss. Metaph. 15. s. 10. n. 12.) innuit. Formam hanc mixti etiam approbare videtur *Joh. Marc. Marci*, (c. l. p. 405.) Sed hac sententia, quæ duplicem in homine formam astruit, alteram animam, formam mixti alteram, unumque hominem numero, duplicem numero Generationem sistit, non est ad palatum *B. Dn. D. Joh. Conrado Danhauer.* (Colleg. Psycholog. Diss. 1. Controv. 3. p. 14.) nec mihi aliisque solidioris Philosophiæ basiatoribus. Expirata anima humana corpori constat forma sua, cum tamen ho-

minis forma decesserit, anima ratione prædita, observat *Timoth. Bright*, (in l. 1. *Guilh. Adolph. Scribon. Phys. p. 11.*) Non anima corpus informat, sed hominem.
§. 136.

Cadaveris formam relegant plurimi, à quorum parte etiam stare lubet. Nec dum avis (homo) moritur, perhibet *Helmont. (Tr. Physic. Arist. & Galen. ignar. n. 13. p. 41.)* est quædam cadaveris forma essentialis, aut generatio. Omnis siquidem generatio in natura clauditur forma essentiali, qua cadaver caret, prout & semine ac moderatore Archeo. Et paulo post (n. 14.) Per mortem in toto aut in singulis, nulla cadaveri forma vel essentialis quidditas supervenit. Duntaxat (n. 15.) quod vitale erat est separatum. Erroneum itaque esto, quod unius corruptio sit alterius generatio. Siquidem vitæ corruptio solum advenit per extinctionem vitalis balsami, vel formæ, sine nova proinde creaturæ generatione. Frustra macerant sese interpretes, ratiocinatur *Henric. Kipping, (l. 7. Instit. Phys. c. 4. §. 14. p. 281.)* quærendo formam, quæ cadaver faciat. Atqui cadaver est ens aggregatum, quod ex se & per se formam habuit, tunc cum erat corporis viventis pars, nunc non habet, cum vitales operationes non habet. Nulla in obitu forma acquiritur, sed corpus privatur forma, cujus beneficio erat, & erat vivens. Stultitia est, memorat *G. B. de Saint. Romain, (p. 4. Scient. Nat. c. 21. p. 356.)* aliquam sibi imaginari cadaveris formam substantialem, vel formas agnoscere partiales, ossium, carnis, venarum, arteriarum, & aliarum ejusmodi rerum subjectarum formæ cadaveris, aut solarum sine hac forma: Illusiones hæc sunt & Chimææ. Materia eadem est, & omnis quæ accidit mutatio in eo consistit, quod absente anima rationali, nihil præter materiam superest. Organa paulatim figuram suam amittunt, & compositione perdita, suam actionem. Et cur formam cadaveris comminiscimus? cum corpus mortuum dicatur præcise per hoc, quod forma in eo desierit. Quousque corruptioni non subjacet cadaver, externam habet figuram rectius quam formam, quasi peculiari gauderet, in tabum non diffunderet.

§. 137.

Interim animam aut saltem aliquid de anima in cadavere remanere, sunt qui credunt. Eminent inter hos *Hieron. Cardan. (l. 3. de Util. ex adv. s. p. m. 727.)* dum scribere non erubuit, superesse animam, ex hoc etiam conjectari licet, quod vitæ portio in ipsis cadaveribus ad aliquot annos durat, absumitur certe quod liquidum est, quod pingue est exedunt vermes. At ubi exesa fuerint & absumta, qualis in lapidibus & plantis non omnino illustribus & manca, quoniam humidum & pinguis substantia absunt. Vitam primam huic tribuit

Ele-

Elementorum, secundum principium Chemicorum. Illa per putrefactionem succedere autumavit *Job. Ernest. Burggrav. (in Biolychn. Tit. Cur. Magnet. & Mumial. Theophrast. p. 123.)*

§. 138.

Reliquias caloris & humiditatis non vitalis, sed elementalis in cadavere superesse, unde etiam pilorum & unguium incrementa deduxerunt varii (*vid. l. 1. Tit. 1. §. 26*) Macularum proventum (*vid. l. 2. Tit. 1. §. 34.*) caloris reliquias in Cerebro *Job. Marc. Marci, (c. l. p. 404.)* introducit, nec calorem putredinalem abominatur *Laur. Joubert. (de Peste c. 4. p. 308.)* Reliquias lucis in demortuis allegat *Tb. Bartholin. (l. 2. de Luc. c. 4. p. 353.)* quod idem est ac si vitæ reliquias dixerit, cum vita sit lux formalis *Helmontio, (vid. supra §. 92.)* vitamque consistere in luce *G. W. Wedel. (Phys. Reform. c. 3. p. 48.)* declaret. Hujusque cum luce Analogiam propalet *Paul. Casat. (Diss. 12. de Ign. p. 341.)* quamvis spiritus animales de luce participare diffiteatur *Exc. Job. Bohn. (circ. Anat. Progy. p. 299.)* Forfan (*inquit Plotin. l. 2. de Dub. Anim. ap. Cæl. Rhodigin. l. 18. c. 13. col. 959.*) quia corpus animatum non illuminato, sed calefacto corpori simile est, post animæ demigrationem superest in eo ad breve vitale vestigium, quasi sub lumine calor: Calor, inquam, naturalis spiritusque aptus motibus. Ita & *Claud. Salmas. (ad Enchirid. Epictet. com. c. 1. p. 176.)* Stoici nativum calorem in morientibus ita exhalari scribunt, ut aliquanta pars tam calidi nativi, quam Spirituum in mortuis etiam remaneat, qua propriam animam (*ἑρμὸν πνεῦμα* illis dictam) ipsius cadaveris postea constituat. Formas materiales à corpore suo inseparabiles esse *Martin. Kerger, (Tr. de Ferment. §. 1. c. 4. p. 19.)* ut modo dictum, probare satagit.

§. 139.

Spiritus distinxit *Fr. Baco Verulam. (hist. vit. & mort. col. 564.)* in vitales & mortuales. Mortuales minime sibi continuantur, & sunt tanquam abscissi & circumdati corpore crassiore, quod eos intercipit, quemadmodum aër permixtus est in nive aut spuma. At spiritus vitalis sibi omnis continuatur per quosdam canales, per quos permeat, nec totaliter intercipitur. Spiritus mortuales aëri proxime consubstantiales sunt. Spiritus vitales magis accedunt ad substantiam flammæ. Hic est in viventibus; ille in mortuis. In Cadavere spiritus frigidos hospitari, contendit *Seb. Wirdig. (l. 1. de medic. Spirit. c. 10. §. 10 p. 31.)* Hi prout in moribundis facultatem habuerunt Spiritus vitales è corpore ejiciendi, ita eandem post mortem retinent corporis alterius cujusdam vivi spiritus calidos fugandi, necandi, malitiam &

invidiam extingvendi : Et omnis Necromantia, quæ per mortuorum cadavera exercetur, dependet ex spiritibus corporum seu cadaverum frigidis. Et exinde colligit, inveniri posset medicina hæcenus incognita pro coërcendis spiritibus morboſis, enormanticis, copia, caliditate & orgasmo peccantibus. Iſti frigidi Spiritus forſan nigri ſunt & tenebricoſi, cum facultatem habeant extingvendi corporis noſtri ſpiritus radiantes. Spiritus corporis noſtri eſſe natura ſua frigidos *Helmont.* (*vid. l. 2. Tit. 4. §. 2.*) voluit.

§. 140.

An igitur cadaver ſentiet ? Rides otioſè quærentem. Senſum in mortuis ſuper-eſſe, quin & vitam multis perſvaſum fuit. Mortuos dolere inter Rabbinica commenta, an deliria, referam ? Mortuo gravior eſt vermis, quam acus carni viventi, diſſerit *R. Lipmann.* (*l. Nizachon, n. 299.*) idque impiis non piis contingere, quod ex male intellectis *Eſaiæ* (*c. 66. v. 24.*) concluſiſſe, putant. Pluribus id explicatum dedit *Moltberus* (*Theol. judaic. c. 20.*) citatus ab *Henric. Kornmann.* (*p. 8. m. m. c. 45.*) dum ſcripſit : Quando anima à corpore diſcedit, ſecundum Hebræorum doctrinam, ſemper memor eſt corporis, & triſtatur de corpore, utpote in quo habitationem & ſedem habuit ſuam. Et quamvis corpus poſt diſceſſum animæ trunci inſtar jaceat, ſcias tamen, ſi vis verus eſſe Apella, corpus omnia adhuc audire, & ſcire quid in mundo fiat, & quanto ipſum devorant vermes, væ illud ſentit, ac ſi acu pungatur vivens, ideo & vetitum ad cadaver & funus plura loqui, quam quæ ad ejus neceſſitatem & honorem vergunt, ideoque & cœmeteria adeunt ad defunctorum ſepulchra, ut miſereantur viventium, & DEUM pro iis orant.

§. 141.

Nec gentibus id diſplicuiſſe videtur. De oſſibus quædam collecta ſuggerit *Petr. Laurenberg.* (*Exer. Anat. 12. th. 2. p. 460.*) & magna ſuperſtitione cavebatur, nequis ſuorum ſepeliendorum ſanguine calcato manes eorum irriteret, diſſerit ad illud *Statii* (*l. 12. Thebaid. v. 36.*)

nec certa facultas

Noſcere, quam miſeri vitent, calcantve cruorem.

Vetus Scholiaſtes Lutatius. (*ap. Caſp. Barth. in h. l. p. 1433.*) Ita defuncti patris membris vetat moleſtus eſſe *Hetruſcus*, etiam *ap. Stat.* (*l. 3. Sylv. 3. v. 17.*)

Tenet ecce ſeniles

Leniter implicitos vultus, ſanctamque parentis

Canitiem ſpargit lacrymis, animæque ſupremum

Frigus amat.

§. 142.

§. 142.

E quo fonte scaturiit, quæ in tumulorum inscriptionibus solennis formula S. T. T. L. sit terra tibi levis, legitur, aut in cippis VII. literæ solebant celeri: H. S. E. S. T. T. L. Hic situs es, sit tibi terra levis. (*Eilhard Lubin. Comment. in Pers. Sat. 1. v. 36. p. 634,*) Quæ è Poëtis colligit *Jac. Pontan.* (l. 4. Progymnasm. L. L. 66. p. 1142.) & *Mart. Rader.* (ad *Martial.* l. 5. Epigr. 35. p. 393.) ubi & Latinos à Græcis hanc precandi formulam accepisse demonstrat, illudque elegans *Agathia* cavillum appellitat (l. 3. de *Funer. Roman.* c. 9. p. 250.) *Joh. Kirchmann.*

ΚἄΦη σοὶ τελέθῃς ἴερος ἀντὶ κοίνης

Αὐτὴ γὰρ σε φέει καὶ χθόνος ὃ καλεῖς

Sit levis ô infans uterus propulvere, namque

Is cum te condat, non tibi terra opus est.

Sepulchro incantato terram gravem mortuis obtingere, locus ap. *Quintilian.* (*Declamat. 10.*) declarat. Ita *Tertull.* (l. de *testim. anim. c. 4.*) cujus memoriam cum alicujus offensæ morfu facis, terram gravem imprecaris, & cineri penes inferos tormentum: æque ex bona parte si cui gratiam debes, ossibus & cineribus ejus refrigerium comprecaris, ut bene requiescat apud inferos cupis. Et *Senec.* (in *Hippol. act. 5. v. 1274.*)

Istam terram defossam premat,

Gravisque tellus impio capiti incubet.

Idem de lapidibus *Tibull.* (l. 1. *Eleg. 4.*)

O tua qui Venerem docuisti vendere primus,

Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis.

Levioris etiam Cippi *Persius* (*Sat. 1. v. 36.*) meminit. Mitem undam etiam in aqua suffocatis precabantur. Applicat huc non sine causa *Anton. Santorell.* (*Post. prax. Med. c. 20. p. 657.*) illud *Martialis* (l. 6. *Epigr. 68.*)

Quicquid id est subita quacunque est causa rapina,

Sit precor & tellus, mitis & unda tibi.

§. 143.

Nec à vulgo, superstitione maxime implicato, alienæ sunt istæ cogitationes. Hinc sæpius audias. *Thut gemachsam mit der Leiche, stosset nicht an &c.* Memini, memorat *Cass. Barth.* (in *Stat. l. 3. Sylv. 3. v. 17. p. 307.*) quod & repetit (l. 3. *Thebaid. v. 131. p. 507.*) me adolescentulum maximæ Principis exequiis adhibitum, audiisse ex viduo Duce: qui portarent, incederent mol-

liter, ne funus aliqua molestant. Quod utique, *addit*, non inscitia, aut superstitionis ergò, sed inexpleti amoris fiebat.

§. 144.

Stet penes Lectorem judicium an ex hac causa, an ex vindicta aliquando sevitum fuerit in mortuos? Ita *apud Homer.* (*Iliad.* 23. v. 13.) *Achilles*:

Postquam junxisset sub curribus veloces equos.

Hectorem ut traheretur, ligabat post currum

Ter autem raptans circa sepulchrum Menoetiadae mortui

Rursus in tentorio quiescebat, illum vero sinebat

In pulvere extendens pronum.

Singularis verò & forsan non audita extitit sævorum tributorum exactorum in mortuos sævitia, quam *Philo Judæus* (*l. de Septenar. & Festis p. 1185.*) consignavit: Non tantum è facultatibus pecunias exigunt, sed etiam è corporibus, contumeliis, flagris & excogitatis recenter tormentibus ad immanitatem. Exaudio jam multos ne à Cadaveribus quidem abstinuisse ob feritatem, & inauditam rabiem, quæ eo usque efferati sunt, ut aculeatis loris è corio aspero ferire mortuos audeant. Et cum aliquis culparet nimiam hanc sævitiam, quod ne mors quidem, quæ omnium malorum medela & revera finis est, conservaret ipsis fato functis statum inviolabilem; verum sepulchri & justorum loco verbera paterentur. Defensionem, quæ pejor erat accusatione, utebantur, cum dicerent, se gravi contumelia afficere mortuos, non ideo ut surdum & stupidum pulverem dedecorarent, siquidem inutile istud fuerit, sed ut genere propinquos aut sodalitiis jure conjunctos ad misericordiam impellerent, & provocarent ad pretium redemptionis corporum extremo beneficio collato.

§. 145.

Sed nec rudis plebeculæ, aut tyrannorum solum hæc expectatio, sunt & è Philosophis & Medicis, quæ omnem sensum cadaveribus adimere verentur. *Affaytatus ap. Hier. Cardan.* (*Comment. in Hippocr. de Aliment. t. 6. Lect. 54. p. 552.*) credidit hominem multo post mortem tempore vivere, quod in mortuis unguës & capilli augeantur, quæ sunt functiones ipsius jecoris. Non secessit ab hoc ipse *Cardan.* (*l. 3. de util. ex advers. cap. p. 727.*) Sensum nobis occultum vocavit *Th. Campanell.* (*l. 4. de Sens. Rer. c. 9. p. 297.*) obtusum & communem (*c. l. p. 298.*) sopitum *ibid.* (*c. 14. p. 325.*) naturalem *Joh. Marc. Marci* (*p. 4. Phil. vet. restit. subs. 3. p. 404.*) sensui & imaginationem super addidit *Sylv. Ratray.* (*adit. ad Symp. & Antipath. caus. p. 54.*) ut autem
ad

ad sensum istum nos quasi manu ducerent, Sympathias & Antipathias ex hoc cadaverum sensu deduxerunt *Camp. anell.* (c. l. c. 10. p. 300.) & *Marci* (c. l. p. 405.) Demonstrare id præterea conatus est è cruentatione cadaverum *Cardan.* (c. l. l. 3. p. 728.) eorundemq; verminatione cum *Eodem* (c. l. p. 727.) & *Th. Campanell.* (c. l.)

§. 146.

Ad causas provocant modo (§. 136. 137.) prolatas, quas expendere ordinis ratio jubet. Quæ de remanentia animæ in corpore proferuntur Philosopho indigna sunt. Si mors est animæ & corporis dijugatio, ut cum *Arnobio* (l. adv. gent.) loquar, quomodo in cadavere permanebit anima. Et sic hoc cadaver non erit, sed homo. Stultus esset, qui hæc maxime repugnantia assereret, & vitam & mortem simul in eodem cadavere hospitari crederet. Dices animam exulem ad corpus quasi postliminio redire, illudque denuo informare, aut saltem assistentis formæ rationem haberes. Bardus es, si id quidem tibi persuadere sinis. Anima semel è corpore egressa non nisi divina potentia ad id revocatur. *Vid. supra* (§. 37.) Si naturaliter excedit, quia calor (instrumentum animæ) absumtus evanescit, ob hujus in cadavere defectum regredi nequit. Nec fieri potest, ut ulla humana arte calor natus semel abolitus restituatur. Natura autem cum ipso destructa est. Ubi autem nulla est natura, nulla est medicina, quia hæc naturæ ministra. Si excessit per vim; idem consequens. Nam una ejus calor & spiritus vitalis destructus est, & vis hic illata incompenfabilis est. Recte *Andr. Liban.* (de cadav. cruentat. p. 190.) Forma vero assistens quid est? ut in communium Philosophorum ore quotidie versetur? Chimæra est; & obtusioris cerebri partus. Ubi de formis assistentibus in Physicis sermo sit Ecclipsim judicii Sophici non satis demirari & irridere valeo. Anima diversissima à corpore citra vinculum, arguit *idem* (c. l. p. 178.) quod utriusque naturam participet, nec inesse illi, nec assistere potest. Et quomodo assistet, assistendi instrumentis carens? Ineptæ persuasionis ineptus sermo profectus ex stulta imaginatione, quasi anima, velut parvus homo, in corpore, tanquam vase, latitaret. Et nec corpus erit, *Eodem judice* (p. 186.) altera pars hominis, sed tantum carcer animæ, aut ergastulum verum. Nec quid sibi illud, aliquid animæ, aut ut *Marcus*, aliquid vitæ in corpore remanere velit, capio. Animæ rationalis reliquiæ non dantur, cum sit indivisibilis, & si inessent corpori aliqua quoque membra moverent, *Tertullian.* (l. de Anim. p. m. 682.) concludit.

§. 147.

Animam corporalem quam etiam homini tribuit *idem* (c. l. c. 2. & 9.) cujus mentem explicavit *Gisbert. Voët.* (p. 1. *Disp. Select.* p. 848.) *Tertullian* sentire ac pati (*de Resurrect. Carnis* c. 47. p. 57. add. *Beat. Rhenan. adm.* p. 900. & *B. J. C. Danbauer. Christeid. s. Dram. Sacr. Act. 1. Theatr. 1. Phenom.* 8. p. 375.) Hanc in brutis materialem vocant, quia educitur à potentia materiæ extensæ, ut iterum *Danbauer.* (*Colleg. Psycholog. Disp. 1. Controv. 4. p. 19.*) Cæterum in homine animarum pluralitatem abhorreo, abhorrent & cordatiores mecum Philosophi. Inter hos tantum recenseo *Franc. de Oviedo* (*Curs. Phil. de Anim. punct. 9. p. 29.*) *Claud. Frasse.* (*Philos. Academ. Disp. 3. concl. 4. qv. 1. p. 225.*) *Joh. Pont.* (*Curs. Philos. de Anim. Disp. 1. qv. 7. p. 737.*) *Henric. Kipping.* (l. 9. *Instit. Phys. c. 3. §. 5. p. 406.*) & quos ille citat. Extra dubitationis aleam est, philosophatur (c. l. *Controv. 3. p. 17.*) *Danbauer.* defendere *Aristotelem* (l. 2. *de Anim. c. 3. tr. 30.*) animæ unitatem cum potentiarum diversitate, quo pertinet illa comparatio, quod quemadmodum triangulus est in quadrangulo, una existente trianguli figura; Ita una est anima rationalis in homine, in qua animæ reliquæ insunt, non formaliter sed eminenter. Confer præsertim (l. 1. *de Anim. c. 5. t. 91.*) Nec caret hac sententia (α) Ratione, nec (β) autoritate S. S. nec (γ) absurdi consecutione, nec (δ) experientia, de quibus omnibus vide Dn. Autorem exerte disserentem. Dices, quam oppositionem fingit *cit. Frasse* (c. l. p. 228.) implicat *idem* esse spirituale & corporeum, sed anima quatenus rationalis spiritualis est, quatenus vero sensitiva & vegetativa materialis. Ergo eidem animæ hæc competere non possunt. Respondet & distinguit *idem*: Secundum entitatem concedo; secundum operationes nego. Anima enim rationalis licet secundum suam entitatem spiritualis sit; secundum tamen suas operationes (vegetativas & sensitivas) dici potest corporea, quippe cum corpus humanum actuet, & informet.

§. 148.

Quod si præterea inferas, absente anima rationali, in cadavere remanere formas materiales, earumque à suo corpore inseparabilitatem cum *Martino Kerpero* profitearis & urgeas (s. 2. *de Ferment. c. 4. p. 18.*) Hypotheses istæ tormentata sunt *Tertullian.* (l. *de Anim. c. 18.*) cruciandæ simplicitatis (animæ) & suspendendæ veritatis. Monstra sunt opinionum (autumat *Stephan. Cloz. de Sud. CHRIST. Sanguin. Exerc. 14. th. 5. p. 140.*) quæ ad instar equi Trojani pluribus nos animabus implent, aut Centaurorum instar binis ternisque impingunt, ut de *Herilo Virgil.* (l. 8. *Æneid. v. 563.*)

Nascenti

*Nascenti cui tres animas Feronia mater,
Horrendum dictu, dederat: terna arma movenda
Ter letho sternendus erat.*

Si tot in homine mortis, tot vitæ genera, homo cum moritur, deficiente anima rationali, non totus morietur, sed compositum ex anima sensitiva & corpore humano superstes manebit, & sic non semel morietur, quod Apostolus asseruit. (*Epist. ad Hebr. c. 9. v. 27.*) Optimè *Thomas* nullam aliam esse, ait, substantiam formalem in homine, nisi solam animam intellectivam, quæ virtute continet animam sensitivam, nutritivam, & omnes formas inferiores, & facit ipsa sua, quicquid imperfectiores formæ faciunt, in aliis. Per eam solum est homo & animal, & vivum & corpus & substantia & ens. *Hæc Clozius*. Discedente igitur abs homine per mortem vita animæ rationalis, vitam etiam animæ sensitivæ & vegetativæ, qua unius istius in homine naturæ facultates sunt, simul discedere necesse est, colligit *idem* (*p. 141.*) Gemella habet *Cl. Salmas.* (*in Epictet. not. & animadv. p. 134.*) è quo forsan ista habet *Clozius*. Certe, concludit *Salmas.* si ex tribus animæ facultatibus tres animas fieri placet, quarta accedat anima oportet, quæ tres illas in unum colligere, & colligare sit idonea. Addo & hoc, si tres animæ, tres erunt mortes, homoque primò obibit ut homo; altera vice ut brutum; tertia ut planta, quod quidem hæctenus experientia non edocuit, nec quidem unus è Philosophis somniavit.

§. 149.

Vim vegetantem aliquam in corpore persistere putabat *Lev. Lemn.* (*l. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 7. p. 174.*) id imprimis alii ex eo urgent, quod in mortuis pili & ungues crescunt. Ita *Plotin.* (*l. 2. de Dub. Anim. c. 20.*) id fieri contendit, quod in corpore mortuo remanet per aliquod tempus vestigium vitæ, quod quidem efficax est ad generandos pilos, perinde ac videmus post excessum ignis ab aliquo loco adhuc permanere per aliquod tempus calorem, sic se habent animæ facultates ad animam, ut ignis calor ad ignem, Symbolum suum addit *Job. Grammat.* (*Proëm. Int. 1. de Anim.*) Nunc vero servatur calor ab igne impressus in domo, etsi ignis à domo removeatur. Quare servari poterit aliqua facultas animæ in corpore, etsi anima corpus deserit. Eandem inflat tibiam *Hieron. Mercurial.* (*Tr. de Mac. Pestil. c. 8.*) si dicamus, ratiocinatur *Anton. Santorell.* (*post Prax. Med. c. 20. p. 58.*) (α) potentiam animæ esse ipsius accidens, non remanet aliqua animata facultas in cadavere. Cum propria passio alicujus non potest separari ab eo, cujus est passio. Quamobrem cum sint animæ facultates animæ ipsius passionibus, non potuerunt illæ in aliquo esse, in
N
quo

quo anima non insit. Esto tandem assentiret *Mercuriali*, quia hæ facultates ad operandum egeant naturali calore, qui cum nullus sit in extinctis, non posset facultas destituta caloris beneficio operari. (β) Si quæ superest esset illa imbecillior & fere extincta. (γ) Est illa facultas animæ instrumentum conjunctum. Non poterit itaque citra concursum animæ operari. Ea enim est instrumenti conjuncti natura, ut non nisi motum valeat movere.

§. 150.

A spiritibus hæc expectant alii: Spiritus quibusdam fingitur essentialis qui ad constitutionem hominis concurrere propalatur. Sunt namque ex Antiquioribus qui hominem tribus partibus constare docuerunt: Anima, Spiritu & Corpore. In horum acie ponitur *Hermes Trismegistus*. Sed quæ *Hermetis* prostant seculo circiter post natum CHRISTUM secundo ab homine semi-Platonico & semi-Christiano confecta evicit *Isaac Casaubon*. (*Exerc. ad Baron. Annal. 1. n. 14.*) & post hunc *Petr. Lambec.* (*l. 2. Prodrum. Hist. Liter. c. 1. p. 140.*) ideoque illi titulo falsissimo attribui. *Joh. Gorop. Becan.* (*Hermethen. p. 12.*) affirmat, & inter supposititia recenset *Gisbert. Voët.* (*p. 2. Disput. Select. p. 612.*) quin & *Hermetem* unquam fuisse *Joh. Henr. Ursin.* (*Exerc. de Hermet. f. 8. p. 157.*) pernegat. *Platonis* hanc fuisse mentem (*in Phædone*) *Marsil. Ficin.* (*argument. in Phædon. f. m. 198. b.*) contendit, dum scripsit: Certe hic *Plato* significat, quod vult *Proculus*, sc. inter corpus æthereum, quod immateriale est, & simplex & sempiternum atque corpus terrenum, quod est materiale compositumque & perbreve perdurans, esse corpus aërum quidem, sed quodammodo simplex & longioris ævi: in quo animæ diutius habitent etiam post discessum: quod hoc dissoluto corpus iterum compositum induantur, vid. si purgatæ non sint: si vero purgatæ cum solo æthereo cœlum petant. Si *Syllæ ap. Plutarch.* (*l. de Fac. in Orb. Lun. p. m. 410.*) disputationem audire libeat, ita insit: Hominem plerique compositum recte hoc, non recte, quod è duobus tantum partibus constare putant, sc. mentem quoque partem animæ opinantes. Etenim mens tanto est præstantior anima ac divinior, quanto anima præstat corpori. Et paulo post: His tribus compactis terra corpus, animam luna, mentem sol creando homini præbuit. Inter sequioris temporis Philosophos & Medicos eminet *Paracels.* (*l. de Secret. Creat. p. m. 114.*) qui easdem partes amplexus docet: *Die Anima kömmt vom Himmel, der Spiritus von der Lufft, das Corpus von der Erden. Durch den Tod des Menschen geschehen drey Separationes, die erste ist die Separatio animæ von dem Corpus, die andere ist Separatio Spiritus von dem Corpore, die dritte Separatio des Spiritus von der Anima.* En tres separationes &

& forsan etiam mortes. Non alienus a suo Magistro est *Valentin. Weigel*; quorum & quidem trahunt illud *Helmontii*, (*Tr. Sedes Anim. n. 171. p. 231.*) Mens non habet propinquius aut similis sibi subiectum, in quo hospitetur, quam illud lumen vitale, quod dicitur anima sensitiva, in qua sc. mens involvitur, & mandato divino ligatur vitæ vinculo. Pereunte autem sensitiva, per sui annihilationem, non potest mens diutius in corpore subsistere: ideoque ad Ens Entium properat, ut ad deputata sibi loca transeat. Addunt præterea locum (*Tr. Mortis introit. in Nat. Hum. n. 11. & 12. p. 514.*) de quo quidem judicent, quibus id commodum. Omnium clarissime *Job. Amos. Comen.* (*Phys. ad Lum. Divin. Reform. c. 11. p. 172.*) componitur tribus homo, docet, Corpore, Spiritu, Anima. Corpus habemus ex Elementis conflatum, æque ut bruta; Spiritum à Spiritu mundi, æque ut illa; sed anima seu mens, ex DEO est. Illud circumferimus mortale; istum dissipabilem; homo vero persistentem etiam extra corpus, ut per fidem constat. Hominem igitur vides, Regem te videre cogita, Regie vestitum, & in Regio Residentem folio. Rex enim mens est, vestis ejus spiritus, solium corpus. Quid hoc ad rem? *inquis.* Maxime, sunt namque qui Spiritus partes corporis integrales cum Spiritu quatenus essentialis pars exhibetur, confundunt, iisque varia in cadaveribus phænomena ascribunt. Videbis id ipsum fecisse *Comenium* (*c. l.*) comprimis (*c. 10. p. 168.*) ubi Spiritus in cadavere relictos Sympathiam & Antipathiam variam exhibere prodidit. Patet, docet, (*c. 11. n. 11. p. 180.*) cur homo corpore tantum & anima constare vulgo dicatur? quod nim. anima rationalis è Spiritu & in Spiritu est. Nam sicut corpus nostrum constituitur è quadruplici materia, id est, quatuor Elementis: Ita anima nostra (generaliter loquendo eamque corpori contra distinguendo) è quadruplici Spiritu, naturali, vitali, animali & mentali. *Bernhard. Connor.* (*Evangel. Med. Artic. 2. p. 7.*) Homo totus ex triplici coalescit substantia, Spiritu, Corpore & Anima. Spiritus est pars hominis cogitans, quæ vulgo anima rationalis nuncupari solet, etsi nullum animæ ministerium vere exerceat. Anima ipsi sunt fluida corporis, sanguis nempe ac Spiritus animales. Corpus vero ipsum est mira illa ac concatenata partium solidarum s. organorum series & fabrica, quæ Spiritus & Animæ fulcrum est & domicilium. De qua Controversia forsan *alibi*,

§. 151.

At Spiritus quatenus sunt pars integralis & impetum facientes dicuntur *Hippocrati*, quibus multum operationis & actionis in hoc negotio ascribitur passim. Fuere qui horum existentiam facerent dubiam *infra.* (*l. 2. T. 3. §. 27*)

recensiti. Sufficit Spirituum existentiam in dubium revocanti, commentatur *Job. Theod. Schenck. (Humor. Corp. Hist. General. c. 19. p. 127.)* pro affirmativa actionum celeritas, quæ in instanti fit, quod occlusi nervi pereat sensus & motus interceptis hac ratione spiritibus animalibus. Quod in Syncope præceps virium lapsus contingat. Quod sanguis ex arteria spumans profiliat. Ab ira, tristitia, aliisque pathematibus corporis repentina mutatio instet, non humoribus tantum, quantum spiritibus imputanda. Repetit hæc cum auctuario *Seb. Wirdig. (l. 1. Med. Spirit. c. 13. p. 43.)* Ante hos vero memoratus erat *Cass. Hoffmann. (l. 2. de Calid. innat. & Spir. c. 2. p. 88.)* Dissidentem *Gv. Harv. & Jacob. Backii infra (c. l.)* attuli, cum quibus eadem *Cornel. Bontekoë, (p. 1. Abhandl. von menschl. Leben, Gesundheit, Kranckheit und Tod §. 49. p. 94.)* qui naturales & vitales explodendo, quod in homine nullus sit Spiritus, adeoque confusioni locus detur, sequenti Epiphonemate discursum obsignat: *Es ist wohl wahr, daß man keine Säfte Geister kan nennen: Aber so es andern so beliebt, hat uns auch niemand Ursach zu tadeln, wenn wir dasjenige so ein Saft ist, einen Saft nennen: und Willis thut unrecht, daß er einen Spann-Ader Saft erkennt, mitten in demselben Geister erdichtet, und jenes für das Vehiculum derselben hält, welches eben so viel ist, als ob er für Wasser Rauch nehme.* Ipsi *Rob. Boyle. (de Vi Aër. elast. p. 308.)* Spiritus maximè subtiles & unctuosæ sanguinis partes videntur. Spiritus animales in Lympham facessere *Georgii Segeri, (Diss. Anat. de Lymph. Barthol. Art. 2. §. 8. p. 18.)* mens est, idque ideò, quod Spiritus vitales semper sanguini inhæreant, neque absque hoc vehiculo persistant: Animales autem liberè vagentur, commune Medicorum sit dogma. Et ex hac ratione etiam forsan *Exc. Bohn. (Circul. Anat. Progymn. 4. p. 64. & 70.)* Spiritus vitalis dubius, qui tamen animalium existentiam alibi (*Progymn. 19. p. 195.*) rationibus suffulcire contendit.

§. 152.

Sympathias cadaverum aut partium ejusdem Sensum hujus oculis propalare proporro tradunt. In Phocæ pelle pili ad æstus marini & Lunæ incrementum, notante *O. Magno (l. 20. Hist. Septentr. p. 508.)* & *Athanas. Kircher. (l. 3. M. S. S. 2. c. 2. Disquis. 1. Exper. 3. p. 142.)* surriguntur. Orbem piscem, Physam etiam vocatum, Nili & Rubri maris incolam exsiccatum & tomento vel alga oppletum inter Templorum anathemata vel cubiculorum ornamenta suspensum eam Cœli partem, à qua ventus flat nostro ad eam converso significare, *Guilh. Rondelet. (l. 10. Hist. nat. Pisc. c. 11.)* autor est, quod iterum *Kircher. (l. 3. Mud. magnet. p. 6. c. 2. §. 6. p. 529. sq. & tripl. Regn.*

Regn. magnet. S. 4. p. 168.) puncto firmat suo, ut idcirco Magnes Æolius, ab Arabibus vero passim Alalrucho, hoc est DEUS ventorum, à Germanis *Sechatur* s. Gallus marinus appelletur. Idem & hirundinem marinam præstare laudatus *Kircher. (c. l.)* propria edoctus experientia perhibet. An Gulo veracissimum animal huc spectet, cujus pellis detracta & præparata in hominis phantasiâ adhuc agit (*Vid. Ol. Magn. l. 18. Hist. sept. p. 436.*) & solo tegmine externo traducitur phantasia animantis quondam vivi, pellibus hospitata in homine ad dormiendum, ut *J. B. Helmont. (tr. de magn. vuln. curat. n. 165. p. 618.)* loquitur, ut dormientibus sub harum pellium integumentis evenire soleant somnia, ejus animalis vitæ & naturæ conformia, in insatiabilitate devorandi & bestiis insidiis faciendis & præcavendis, quod forsan sub ratione fit, ut qui Zingiber & Piper comedunt comburi videntur: & Sacharum manducantes aquis suffocari credantur. Videtur, pergit *Olaus*, & aliud subesse naturæ secretum, ut iis pellibus induti bibendo & comedendo nullum saturitatis signum relinquunt. Apum cum homine vivente Sympathiam concludet, qui leget ap. *Ciceron. (l. 1. de divinat.) Plin. (l. 1. c. 17.) Valer Max. (l. 1. c. 6.) Edmund. Neubus. (l. 2. Fatid. Sacr. c. 14. p. 249.)* eas sessitasse in ore & cunis *Platon. Ambros. (Sim. Majol. Colloqv. 5. p. 167.) Pindari juvenis, Thespias proficiscentis, & in via dormientis ori mellis succum adleverunt, (Paus. in Bæot. s. l. 9. c. 23. p. 754.) Nic. Leonic. Thomaus (l. de var. hist. c. 48. p. 70.)* infanti vero pro lacte mel præbuisse (*Ælian. l. 12. var. hist. c. 45. p. 332.*) Hieron. expositum congesto circa jacentem melle multis diebus aluisse (*Justin. l. 23. c. 4. Plura collegit Nicol. Frischlin. in Hymn. 1. Collimach. v. 49. p. 185.*) Apes in alveariis mortuo patre aut matre familias, si non comperta morte eorum oppidò in alium transferantur locum, plerumque emori, idque ab iis compertum esse, quos minime superstitione circumveniri credidit *Phil. Cammerar. (l. 1. Horar. Subsec. c. 73. p. 335. sq.) Add. Simon. Majol. contin. (T. 2. Colloqv. 3. p. 234.)* Quin ut Apes in tumulis circa cadavera inventas *infra (l. 3. T. 1. §. 1. 49. 150.)* commemoravi. Quando canes, Equi, oves & alia domestica animalia repente moriuntur, mortuo hero longè distante, ut mortem ejus animalia illa cognoscere non potuerint, id non ex Sympathia accidere, sed itidem vel casu, vel alicujus etiam mali genii opera, quos credibile est talia crebro præstare, ut homines ad superstitiones, observationes & augurandi artes inducat, suspicatur *Laurent. Forer (Virid. Philos. Diss. de Symp. & Antipath. p. 193.)*

§. 153.

Addam & illud, bruta viva erga humana cadavera etiam suam declarasse Sympathiam annotatum. Delphino præter omnia animalia & soli id natura dedit, docet *Plutarch. (l. de Solert. anim. p. m. 90.)* quod optimi requirunt Philosophi, ut amet gratis. Nullam enim ad rem homine opus habet omnibus, benignus est, omnes amat, multis auxilium tulit. Atque *A- rionis* historiam omnium ore celebratam nemo ignorat. Et paulo post: Apud Nemeum Delphini cadaver *Hesiodi* mari jactatum sustulerunt, aliique ab aliis studiose excipientes ad ripam exposuerunt, occisumque hominem demonstrarunt. Et (*p. 19.*) De *Cærano* naufrago à succurrente Delphino sublato, & in Cydnum delato meminit, cum defuncti necessarii prope mare cremarent, multi Delphini ad littus apparuerunt veluti ostentantes se ad persolvendum iusta venire, & dum id conficeretur advenire. Sola Raja in mari Gethico, ubi Roeca dicitur, observata est insigni pietate naufragorum corpora à grassatoribus piscibus tueri, *J. C. Scaliger. (Exerc. 189. f. 5. p. 621.)* constat testimonio. Os milvi piscis aurum trahere *Scaliger contra Cardanum*, quid impossibile judicabat (*l. 5. de Subtil. p. 273.*) *Exerc. 102. S. 5. p. 374.*

§. 154.

Antipathia crebriores, quæ mortuo corpori cum mortuo intercedunt secreta & quadam abdita proprietate, ut *Ambr. Pareus, (l. 1. Op. Chirurg. c. 40. p. 41.)* loqui amat, apud historiae naturalis scriptores leguntur. Qui & Lupi disfidium cum morte non expirare multis probatur. Si altera pars tympani lupina pelle, altera ovilla obducta fuerit, tum pulsato tympano illico ovilla rumpitur, differit *Jacob. Pontan. (p. 3. Bellar. Attic. Syntagm. 4. n. 17. p. 359.)* illiusque magis, quæ à lupo vim aut terrorem pertulit, addit *Tb. Campanella (c. l. p. 299.)* Ita namque remanere affectum in pelle ovis à lupo quid passæ, ac deinde tympanizando excitati, sicuti nausea Spectandi cibum, quem alias evomit, palam esse dicit. (§. 300.) Lupi sic ovibus exitio, ut odium post obitum servant, narrat *J. B. Porta (l. 1. Mag. nat. c. 14. p. 33. & 34.)* nam si lupina pelle tympanum accommodabit, inter cætera ex ovibus pulsatum audies sonoris omnibus & obmutescere ea faciet, ex ursi vel lupi corio confectum & pulsatum longè equos abigit & fugat. Et si ex omnibus eorum intestinis Chorda in lyris terebuntur, obstrepent nec temperamentum unquam efficient. Lupi tympanum facit tympanum ovis obmutescere & raucum edere sonitum *Cass. Caldera de Heredia (Tribunal. Mag. Med. Stat. 13. Artic. 2. p. 83.)* meminit, & addit, Lupi pellis pellem ovis consumit,

sumit. *Add. Oppian. (l. 3. Cynaget.) & And. Chiot. (S. 6. Mus. Calceolar. p. 682.)* ob Antipathiam in pellibus Lupinis & ovinis pediculi dicuntur nasci. Corium Leonis cum corio Lupi positum, hoc & alia coria depilare *Alb. Magn. (l. 22. Hist. Animal. f. 181. a.)* in literas retulit. Hyænæ præcipue Pantheris terrori esse traduntur, ut ne contentur quidem resistere, & aliquid de corio eorundem habentem non aggredi, mirumque dictu si pelles utriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos Pantheræ *Plin. (l. 28. c. 8.)* habet. Reliquarum avium pennæ, si cum aquilæ componantur pennis, pereunt, defluentibus ob putredinem plumis, *Plutarch. (l. 5. Sympos. probl. 7. p. m. 270.)* observat. Aquilæ pennas avium mixtas pennas devorare *Henr. Ranzov. (Calendar. Roman. &c. p. 38.)* pronunciat.

§. 155.

Sangvinem Ægithi & Flori piscis misceri non posse *Aristotel. (l. 9. Hist. Anim. c. 1.)* tradidit. Bellant inter se Aquilæ & Dracones, Cornices & Noctuæ, pari & spini, (Ægitalli & Acanthillides, Ægithum & Anthum habet *Plin. l. 10. c. 74. & hunc è Plutarch. corrigendum censuit Job. Langius l. 2. Epist. Med. 31. p. 697.)* adeo ut horum ne quidem interfectorum sanguinem prædicent permisceri, & si confuderis dissociet se fluatque seorsim, declamat *Plutarch. (l. de od. & invid. diff. p. m. 316.)* Fortassis si periculum fieret interemti & veri percussoris sanguinis non similiter miscerentur, sed confusi separentur, *Andr. Libav. (de Cruent. Cadav. lib. 244. p. 128.)* conjicit. Balænæ oleum cum sevo nulla arte potest componi. Continet enim Balænæ adeps & orcæ & aliorum ejusdem seminaria quædam aquæ, quibus dissimilis fit, in specie *J. C. Scaliger. (Exerc. 101. f. 10. p. 355.)* ratiocinatur.

§. 156.

Cadavera duorum Rabbiorum inimicorum sanguinem in se vibrantium historiam *Job. Gerson. (p. 2. Talmud. p. 499.)* condidit. De Oedipi Thebanorum Regis filiis Eteocle & Polinicz, de Regno certantibus, mutuisque vulneribus se conficientibus perhibent, eorum cadaveribus vago impositis fumum & flammæ quasi discissas apparuisse, ventus quamvis vehemens extaret. Ita *Higyn. (Tab. 68. p. 77.) Job. Boccac. (l. 2. de Geneal. Deor. c. 73. p. 54.)* De his *Papin. Stat. (l. 12. Thebaid. v. 429.)*

Ecce iterum fratres primos ut contigit artus
 Ignis edax, tremuere rogi, & novus advena bustis
 Pellitur, exundant diviso vertice flammæ
 Alternosque apices divisa luce, coruscant.

Idque

Idque imprimis notatu dignum sacra Thebis facta semper flammis hoc modo dissilientibus memorat *Pausa.* (*Bæot. s. l. 9. c. 19. p. 745.*) succinit *Ovid.* (*l. 5. Trist. Eleg. 6. v. 33.*)

Consilio, commune sacrum cum fiat in ara

Fratribus, alterna qui periere nece.

Ipsa sibi discors tanquam mandetur ab illis,

Scinditur in partes atra favilla duas.

Et in Ibin (v. 35.)

Et nova fraterno veniat concordia fumo,

Quam vetus accensa separat ira pyra.

Dixit *Bianos*, (*l. 3. Aritholog. Vet. Græc. Edit. Hier. Megisseri c. 14. p. 216.*) nec hos apud inferos concordes fratres, hoc argumento, quod semper ubi inferiæ iis fiant, ignis dissilire consueverit, Plura in hanc rem *Casp. Barth.* (*in c. 12. Thebaid. Stat. v. 431. Animadv. p. 1492. sq.*) suppeditat,

§. 157.

Imitatus *Statium* forsan *Silius Italicus*, (*l. 16. de Bell. Punic. v. 537.*) aut ille forsan hunc cum *Papinius* floruerit A. P. N. C. 85. *Silius* A. 68. vid. *Seth. Calvis.* (*Chronol. p. 326. & 334.*) de *Corbe* & *Orsua* sequentia cecinit:

Concurrere animis, quantis conflare par est,

Quos regni furor exagitat, multoque cruore

Exsatiata simul portantes corda sub umbras

Occubuerunt; pari ni super pectora adactus

Intima, descendit mæro, superaddita sevis

Ultima vulneribus verba & convitia volvens

Dirus in invitas effugit Spiritus auras

Nec manes pacem passi: nam corpora juncta

Una cum raperet flamma rogos, impius ignis

Dissiluit, cineresque simul jacuisse negarunt.

Multa in hoc recensu desiderat *Casp. Barth.* (*ad. l. 11. Thebaid. Stat. v. 500.*) Ficta non vera hæc narratur historia, *insit*, ad Thebanum par composita, neque enim gemini aut fratres fuerunt, neque ceciderunt ambo. Nec ideo flammæ portentum, addo, *Livius* (*l. 28. c. 21. p. m. 346.*) qui primus hanc historiam recensuit, subjunxit, nec qui *Livium* (*l. 9. memorab. c. 11. p. m. 432.*) secutus est *Valer. Maxim.* Antipathiam illam in Rosas tumulis inimicorum plantatas, quasi è *Libavii* narratione concludere quis posset (*c. l. th. 250. p. 129.*) Nolumus, ait, pro certo affirmare: asserunt tamen aliqui, quod duorum

hosti-

hostium sepulchris contiguīs impositæ Rosæ, postquam adoleverant, licet studiosissime connexæ fuissent non potuerint una manere. Contra de duorum amatorum itidem sepulchris impositis Rosis refertur, quod divelli non potuerint.

§. 158.

Mortua in vivos agere pariter annotatum animadvertes. Credo, *notat. Th. Campanella. (c. l.)* Tympana lupina equos fugare posse; & ex pelle Draconis Elephantes. Nam si conficias Chordas ex intestinis vulpis pulsando eas in lyra, fugiunt Gallinæ: & ex Lupinis fugit ovis, & ex nervis viperæ absterrentur mulieres ab hac bestia pavere solitæ, & contrariorum animalium chordæ in duobus instrumentis pulsatæ obstrepunt & rumpuntur. Lupi stercus in stabulis pecudum occultatum non solum eas à consuetō cibo deterret, sed etiam veluti œstro quodam maleficii actas ultro citroque exagitari, balare & continenter trepidare cogit, ac si præsens esset, aut cum eis diversaretur ac voracissimus illorum hostis Lupus (*Cent. 8. memorab. n. 5. p. m. 164.*). *Anton. Mizald* voluit, Magorum cadavera aves non attingere *Andreas Libav. (ap. Gregor. Horst. l. 2. Epist. Med. S. 17. p. 589.)*. Adde infra (*l. 2. Tit. §. 62.*) Pestifera etiam (§. 60.) & venenis enectæ (§. 62.)

§. 159.

Felicitatem in bello operari Alexandri M. Cadaver olim quibusdam persuasum. (*J. C. Dannbauer. Colleg. Decalog. p. 59.*) Refert historia Francica (*De Turcic. Imp.*) *Agmet* modernum imperatorem regnantem patris sui *Mahometi III.* defuncti cadaver in exercitu secum transportasse, ex eo victoriam certam sibi pollicens, & persuadens, narrat *Heinr. Kornmann. (p. 4. d. m. m. c. 90.)* Idem de ossibus *Georgii Castriotæ S. Scanderbegii Polemarchi illustris* olim superstitione creditum fuit apud Turcas, quod testatur *Paul. Jovius (l. 3. Elog. p. 234.)*. Quocirca eorum, in *Lyssum* oppidum irruptione facta, ossa ejus è Sepulchro violenter eruta singuli milites pixidulis seu argenteis, seu aureis sedulo includebant, ut per ea sese à cunctis belli periculis vindicatos servarent, sibi que adversus insurgentes bellantium hostium impetus animos præstarent invictos, citat *Mich. Baldit. (Specul. Sacr. Med. angul. 5. p. 177.)* *Joh. de Trosnoa, Trosnau* vel *Trosnova*, in inscriptione sepulchri ap. *Zach. Theobold (p. 3. de Bell. Hussit. c. 56. p. 226.)*. *Joh. Ziska* à *Calice* vocatur, Nobilis Boemus post amissum in conflictu oculum *Tziska* dictus (*Vid. Nobiliss. Dn. Joh. Dan. Major. Hesperus Noster Bevoelckertes Cimbrien. c. 30. p. 42.*) moriturus mandat mortuo sibi cutim carnis deradi, eam pro corio induci tympano,

O

quod

quod ubicunque audiverint hostes pollicetur fugituros. Moritur ille, faciunt amici quod jussit: reperiunt quod ille promisit. Ita permittente DEO regnat Diabolus in membris suis, *commentatur Alb. Kranz. (l. 3. Wandel. c. 9. p. 253.) Add. Æn. Sylv. (Hist. Bohem. c. 46. p. 100. & l. 1. Epist. 130. p. 600.) Job. Cochleus, (l. 5. de Bell. Hussit. p. 226.) Zach. Theobald. (c. l. p. 227.) citat Theod. Funccium, (Histor. Scanderbeg.) Kornmann. (c. l. c. 89.)*

§. 160.

A verminatione Cadaverum etiam sensum cadaverum deduxit *Hieron. Cardan. (l. 3. de util. ex advers. p. 727.)*. Generantur vermes in cadavere, quorum sensus ex nihilo manare potis non est, nec ex materiæ potentia, vel sinu, quæ suscipit tantum, non dat. Ergo inerat cadaveri sensus, calorque nobis occultus, qui natura activus cum sit, nunquam agere cessat, aut obliviscitur, proptereaque cessit & liquefacit & attenuat molem & foetere facit. Dum ergo agitur calor, & ex portione viscosa tenuem segregare non valet, ingenerat Spiritum & fit vermis, vel aliud animal, cui magis cognata est temperies, illius caloris & illius sic effectæ molis, conclusit *Th. Campanell. (c. l. c. 9. p. 297.)* Idem ex unguium & capillorum incremento & proventu colligit *Cardan. etiam (c. l. p. 298.)* in cruentatione cadaveris præsentem occifore.

§. 161.

Sed hæc omnia gratis afferuntur & citantur. Non anima sentit, non corpus, sed homo. Veritate sua micat illud *Scaliger. (Exerc. 102. f. 5. p. 374.)* Hominis anima extra hominis corpus actionem habet nullam. Ratio præstò est, cum absque instrumentis anima possit nihil, adeoque ad actiones edendas corpore organico opus habeat. Si verum est illud *Tertulliani (l. de carn. CHRIST. p. 24.)* opinor, inquit, sensualis est animæ natura, adeo nihil animale sine sensu, nihil sensuale sine anima. Et ut prescius dixerim animæ anima sensus est, cadaver anima exutum, unde sensum obtinebit? Qui inani conjectura ad animæ reliquias devolvuntur, qui suam ignorantiam palliabunt? Audiamus iterum *Tertullian. (l. de Anim. p. 649.)* Anima rationalis est simplex, & de suo tota non magis instructibilis aliunde, quam divisibilis ex se, quia nec dissolubilis. Si enim structibilis & dissolubilis jam non mortalis. Itaque quia jam non mortalis neque dissolubilis, neque divisibilis. Nam & dividi, dissolvi est, & dissolvi mori est. Adde *supra (§. 145. 146. 147.) infra (l. 2. Tit. 7. §. 70.) & Henric. Kipping. (l. 7. instit. Phys. c. 3. n. 9. p. 270.)*

§. 162.

§. 162.

Reliqua de anima vegetativa & sensitiva, de Spiritibus etiam modò expedita. Ad innati caloris remanentiam provocas. Et quomodo à cadavere proficisci actiones prioris formæ per calorem nativum deducis, cur cadaver sit cadaver per extinctionem calidi nativi? *Job. Sperling. (de calid. innat. p. 58.)* Detur, Spiritus S. calidum innatum remanere in cadavere, quales vero illi, quantique pauci & debiles, adeoque nullius virtutis & efficacix, si tempus requiras, breve est & aliquando momentaneum. Quod si calorem putredinalem in medium afferas, & ille vix talis apparebit in cadavere præterquam accedente prohibita transpiratione, de quo paucis olim egi (*Epist. ad Mollenbroc. Cass. Theophili Bierlingi Thesaur. Theoret. Practic. nescio quo fato n. 16. p. 189. inserta.*)

§. 163.

Quod ad Sympathias & Antipathias mortuorum cum vivis, aut mortuorum cum mortuis spectat, judicium insignis illius Philosophi Anglici *Franc. Bacon. de Verulam. (oper. col. 483.)* impura est admodum hæc pars Philosophiæ, de Sympathia & Antipathia rerum, quam etiam naturalem Magiam appellant, atque (quod semper ferè fit) ubi diligentia defuit, Operatio autem ejus in hominibus, prorsus similis est soporiferis nonnullis medicamentis, quæ somnium conciliant, atque insuper læta & placentia somnia immittunt. Primo enim intellectum humanum in soporem conjicit decantando proprietates específicas, & virtutes occultas, unde homines ad veras causas eruendas non amplius excitantur, nec evigilant; sed in hujusmodi otii acquiescunt: Deinde innumera commenta, somniorum instar, insinuat & spargit. Sperant enim homines vani naturam ex fronte & persona cognoscere, & per similitudines extrinsecas, proprietates internas detegere. Practica quoque inquisitioni similima Præcepta Magiæ naturalis talia sunt, ac si confiderent homines terram subigere & panem suum comedere absque sudore vultus, & per otiosas & faciles corporum applicationes rerum potentes fieri, semper autem in ore habent, & tanquam sponsores appellant Magnetem, consensum auri cum argento vivo & pauca hujus generis ad fidem aliarum rerum, quæ neutiquam simili contuitu obligantur. *Add. Excell. Job. Christoph. Sturm. (T. 1. Phys. Electiv. S. 1. c. 9. p. 444.)*

§. 164.

Hæc omnia ad exactam veritatis lancem & obrussam *Vir Magnus. Bone DEUS*, quot in doctrina de Sympathia & Antipathia rerum fabulæ, anilitates, O 2
futili-

futilitates, oscitantia & supinitates. Digesfit has ingenti promiscuaque faragine, *Sylvester Ratray*, (*adit. ad Sympath. & Antip.*) non intentus an vera, an falsa, an veritatis sustineant cotem, an è paludoso quin & superstitioso vulgi & mulierum promanarint cerebellulo. Scilicet segreganda erant vera à fabulosis, incerta & dubia à probatis & expertis, quin & illa quorum ratio haud difficulter dari potest, ab illis quorum ratio in *Democriti* puteo adhuc latitat. Sunt, qui fingunt occultas proprietates, quas experientia deinde non comprobant, scribit (*l. 1. System. Physic. c. 8. Theorem. 2. p. 52.*) *Barthol. Keckermann*, aut qui etiam quæstus vel gloriæ causa hominibus imponunt, iisque persuadere conantur, quasi nonnullis rebus mirabiles quædam & occultæ vires insint aliis hominibus incognitæ, sibi autem solis notæ: Id quod usitatissimum est Gemmariis & Alchymistis, à quibus plurimi sub titulo occultarum proprietatum omnibus temporibus decepti sunt. A latere horum stant etiam Mercatores & Patres Jesuitici cum aliis missionariis, quod è *Francisco Redi*, (*Experim. Natur. passim.*) constat. Ut unda undam trudit; ita error errorem excludit. Datoque uno absurdo plura sequuntur. Quod imprimis è præsupposita de ovibus cum lupo Antipathia mox clarum evadet,

§. 165.

Quod de Phocæ pelle, pilorumque in eadem motu, aëris dispositioni ascribendum, poros pellis crispantis, ut pilos surrigat. De Physa & hirundine marina id quidem, cum experientiæ tantorum Virorum prostant, non nego, nec vim ἀνεμοσπικτήν in mortua explodo, non tamen sensus inde elicietur, de quo nobis hic sermo, adeoque inter específicas qualitates, etiam in mortuis remanere solitas, recensuit *Athanasius Kircher*. (*l. 3. M. Magnet, p. 4. §. 6. p. 531.*) E Gulonis data historia atomorum evaporantium sphaeræ singularis pariter proprietas emergit, non secus ut è pelle lupina ventriculi regioni superstrata appetitum movere quidam è Medicis moluntur. Quæ de Apibus allegantur casu, non motu interno facta credo, si contigerunt, quamvis etiam adulationem subolere quis posset, ut in postremo casu credulitatem. De Delphini etiam in hominum cadavera propensione, historia non ita firma mihi videtur, ut quidem conjiciunt talium assertores. Fictiones potius Poëticas esse dixerim. Aut si joco locus esset, ex *Scaliger*. (*Exerc. 224. s. 5. p. 704.*) proderem, Delphini carnem, corium, oculos ad suillam speciem non malignè accedere. Inde maris sus Vasconibus, Gallis, Germanis. Sanguis autem porci & sanguis hominis sunt similes in omni re, sicut & carnes amborum sunt similes in omni re, docuit (*l. 2. Canon. Tr. 2. c. 610.*) *Avicenna*, quod allegat *Zacut. Lusitan.* (*l. 1. Hist.*

1. *Hist. Med. Princ. 28. qu. 18. p. 54.*) sed non bona fide, quod vitium ipsi familiare fere est. Locus namque allegatus est de splene, ubi splenis saltem porci mentionem fecit, nil de humano. Nec ubi de carnium differentiis bonitate & noxa verba fecit (*c. l. c. 142.*) hujus homo geneitatis aliquid annotavit. Clarius Galen. (*l. 3. de Alim. Facult. c. 2.*), Suillæ carnis similitudinem cum humana ex eo poteris intelligere, quod quibusdam factum fuisse jam compertum. De odore carnis humani facile assensum suum, qui coctioni ossium pro sceletro conficiendo mecum interfuerunt, largientur. Succinunt nostri in trivio: *Ein Mensch sey im Leibe gestalt, wie ein Schwein.* A similitudine igitur, si joco ratiocinari licet, Sympathia ista propullulat. Ut *Philippus Naufragus* super patris cadavere casu salvus enatavit, ut est ap. *Cüchler. (Antholog. Græc. Cent. 4. p. 313.)* & *Cornutus* alterius in *Mario. (p. 76.)* Ita & hic Delphini Sympathia donec res compera feliciore exulare poterit.

§. 166.

Ridiculæ sunt Antipathiæ v. g. ovis & lupi Animal pavidum est ovis, non solum lupum pavet, sed & canes, & quæ non bruta, quin & hominem? Ovem lupus interimit, non ex Antipathia, sed Sympathia, cum ejus carne pascatur & satietur. Quis inter capreas, cervas & cervos & lupum unquam Antipathiam commentus est, cum æque eos occidat, iisque vescatur. Si vis ad mentem Cartesii philosophari audire, *Anton. le Grand (Hist. Natur. p. 2. Art. 10. n. 4. p. 90.* audi. Ovis viso lupo in fugam se conjicit, quoniam talis est in ea fibrarum plexus, ut lupi corpore reflexum lumen, eam affectionem producat, ex qua fugæ motus sequatur. Evibrantur enim è lupi corpore rodii, qui tenuissima nervorum opticorum fila moleste afficientes, cerebrum spiritusque in eo contentos commovent, eosque in nervos & musculos deducunt eo modo, quo ad fugam arripiendam necessum est. Fecit fabula fabulis fidem, in quas retrolapsa secula pronos invenias. Inde fidium ex intestinis lupi & ovis, tympani etiam ex pelle lupina & ovilla dissonantia. Non viderunt boni isti Viri intestinorum lupi & ovis pellium inter diversam texturam. Idem in corio lupi & arietis divinare licet. Quid si è *Mart. Zeiler. (Cent. 5. Epist. 17. p. 734.)* ovem lupum peperisse adderem? Quod una pelle citius aut tardius pili decidant, pororum cutis laxitati, & radicum debilitati, tribuendum. Aquilæ pennæ aliis pennis additæ, eos non consumunt, sed durabiliores & firmitiores, reliquis sua natura consumtis, perennant. Et si consumerent, prout etiam vulgo placet, dum dicit: *Es sind Adlers Federn*, cur quis Antipathicum quid inferret, non video. - Quod fluida, v. g. sanguines non omnes misceri invicem queant, à di-

versa eorundem textura dependet. Idem in Balæna oleo & sævo cogitandum, & quis oleum aquæ Antipathiæ contrarium finxit, cum pororum & atomorum irregularitas & indispositio id removetur. Si sanguis interfectoris & interfecti misceri exacte recusent, aliæ causæ suberunt, cum primis calor in occisoris, frigus in occisi sanguine multam faciet paginam. *Vid. infra (l. 2. Tit. 17. §. 85. sq.)*

§. 167.

Sanguinis duorum Rabbinorum in se vibratio, Rabbinicum, seu trabale mendacium est. Flammarum in rogo divisio ut naturæ contraria & annilis, ita furori Poëtico debetur, & Rosarum dissensus in hostilibus, liliorum verò consensus in amantium sepulchris lepidum & suave somnium. Capita in vita contraria post mortem juncta absque vindictæ sensu recitat *Job. Weick. Valvasor. (l. 4. Carinth. c. 24. p. 575.)* De ponte etiam cadit mortuorum in vivos actio. Quæ de heroum reliquiis adduntur, si superstitionem & palpum excludas, pari passu ambulant. Qui à verminatione cadaveris sensum præstolantur & præsumunt, cerebrum in calcaneo gestant. Quis & caseo sensum denegaret, è quo etiam vermes reponit? *Sim. Simon. (Disp. de Putred. comm. 211. p. 210.)* addo, & quis ipse stercore ipsi? Aliam esse verminationis, non ridiculam illam causam, *infra (l. 3. Tit. 1. §. 169.)* disputatum. *Add. Vol. General. (Diff. 2.)*

§. 168.

Cujusdam Anonymi tenebrionis *Thom. Erast. (p. 3. de Nov. Paracels. Med. p. 23.)* mentionem fecit, qui (*propos. Sarmat. 7.*) in carne cadaverum vitam superesse, non veram quidem, sed aliam quandam, quam præservatam vocat, dum putrescat. Ac proinde segregari ab ea quintam essentiam, non vivam, sed tanquam mortuam. Similis inquit, ratio est herbarum exsiccatarum. At metalla, gemmæ, lapides unicam vitam & essentiam habent: non moriuntur. Quæ quidem obscure satis novarum vitarum artifex, quem non moror. Cæterum verum est remanere in cadavere corrupto accidentia, *Helmont. (Tr. de Magnet. Vuln. Curat. n. 38. p. 601.)* quod vires eorum aprico exponunt soli. Spiritum insitum confermentatum vocat acute *Mich. Ettmüller. (Vol. 1. Op. p. 3. §. 13.)* à quo omnia mirabilia in cadavere patrantur. Mumiam post *Paracels.* vocat *Andr. Tenzel. (Med. Diastat. Tr. 1. c. 1. p. 13.)* Expresserunt id primi Philosophi vi specifica, quam etiam totius substantiæ proprietatem (*l. 3. de Art. Magn. p. 3. c. 3. p. 542.*) *Kircher.* indigitavit, & hanc in vivo non tantum esse, sed & in mortuo manere dicitur (*c. l. p. 6. c. 2. §. 6. p. 531.*) vegetabilium Monar-

narchia id apprimè comprobatur, Aromaticorum imprimis Oleosorum, quod Chemicorum operæ blando exponunt soli.

§. 169.

An expirando, an inspirando moriamur, non semel in Controversiam venit. Morbi & genus mortis distinguendum. In laqueo aut aqua aut fumo suffocatis inspirando vitam finire probabile est, quod & in Dyspnœa, in Asthmate apoplexiæ & morbis convulsivis Diaphragmatis contingere certum, & his subsidens septum transversum & viscera abdominis consuetum suum occupant spatium. Contra cum laxantur fibræ pulmonum (ut in omnibus cadaveribus videre licet) sursum fertur Diaphragma, & fit expirationis, & infimi ventris retractio. Fieri autem expirationem in fibrarum hac laxatione, & septi retractione ex mortuorum inspectione abundè probatur. Expirando enim omnes moriuntur, *concludit Nathanaël Highmore. (l. 2. Corp. Hum. Disquis. p. 3. c. 3. p. 186.)* in quibus septum laxum & sursum retractedum semper invenire licet.

§. 170.

Aliud problema Dn. D. Joh. Lud. Hannemann. (*ap. Th. Bartholin. Vol. 4. Act. Hafn. obs. 13. p. 45.*) in medium produxit, disquirendo unde plerique moribundi circa oceanum cum recessu maris animam proscribant? Meo arbitrato, *respondet*, id inde evenit, quod quando oceanus recedit cum suo refluxu, tum simul insitum in aëre pabulum spirituum secum rapiat, ac illud ipsum tum in tanta copia non persistat, quantam sufficit ad spiritus alendos & refo-cillandos, tumque una maximè conveniens refrigerium, dulce nectar spirituum vitalium, & oceano assurgens subtrahitur, quamdiu enim oceanus subsistit in suo affluxu, quam jucundissime illud refrigerium alluit fauces & pulmones, imo cor ipsum, ac hominem quasi in vita retinet, cum autem illud nunc cum refluxu oceani rapitur, neque novum succedit recedente mari, homo extinguitur. Quare oceanus suis accolis aërem purificando, ad eum jucundissima refrigerii aura imprægnando usui est, hinc etiam homines imbecilles ut plurimum recreantur rursus affluente mari vel oceano. *Hæc Dn. D. Hannemann.* cujus ratio an hic militet, equidem disquirere nolo, fore verò quam plurimos, quibus eadem non sufficiat, facile conjectandum.

§. 171.

Fuit autem animalium cadavera videre jam olim & nunc omnibus fere hominibus abominabile, in quam rem præclara collecta suggestit *Cass. Barth. (in l. 6. Thebaid. Papin. Stat. v. 205. p. 425.)* & gentilibus ad funeris occursum principis

cipis oculos temerari & impiari erat persuasum. De cadaverum contagio quædam (*l. 1. Tit. 2.*) *infra*. De eorum fœtore intolerabili (*l. 2. Tit. 3. §. 1. & l. 3. Tit. 1. §. 81. 82.*). Cur DEUS in lege vetuerit, corpora suspensorum (etiam Ethnicorum) relinquenda in patibulo, neve sol super ea occidat, quaerit *J. B. Helmont. (tr. de mag. vuln. curat. n. 118. p. 612.)* quem vide,

§. 172.

Interim multa ex homine arcana ex Alembici & cucurbitarum uteris prodire Chemici gloriantur. Secretum totius Artis maximum est medicamenta à corpore humano defumta in hoc arte miracula maxime præstare posse, si debite adhibeantur, ineulcat *Gvilelm. Maxvell. (l. 2. Med. magnet. c. 6. p. 108.)* cautelasque (*c. 7. p. 110. sq.*) suggerit. Plura magnifica & miraculosa suggerit *Paracels. (l. 4. de orig. morb. invisib. p. 106.)* quem, si lubet evolve. Carnem interim vivam & mortuam differre maxime *Honorat. Fabri (l. 2. de generat. hom. prop. 47. p. 260.)* non omnino improbandum decretum, prout etiam inter occisa & mortua probe distinxit (*l. 6. de Natur. rer. p. 695.*) *Paracels.* Ideo cadaver morbo defunctum paucarum aut nullarum virium erit. *Vid. Helmont. (tr. de mag. vuln. Curat. n. 95. 96. p. 610. & tr. Tumul. pest. p. 857.)* Quod sane contra Mumiarum Ægyptiacarum basiatores notetur volo, neve è retolleo Artis arcana expectent, & nubem pro Junone venerentur. Conf. supra (§. 129.)

§. 173.

Homines pharmacos natura & arte tales olim (*Pneumatopagn. S. 1. Artic. 11. §. 5.*) in Theatrum produxi. Jam cum mortuos vivorum Medicos aliquando extitisse propria experientia prodiderit *Dn. D. Petr. Romel. (M. C. Dec. 3. An. 2. Obs. 255. p. 335.)* pauca quædam noviter propalata (reliqua antecedentium seculorum experimenta collata) dudum *libris duobus in Medico Microcosmo s. Spagyria Microcosmi* evulgavit. *Dan. Reckher. & Joh. Joach. Becher. (in Parnass. med. p. 5.)* De sudore morientium hæc *Helmont. (Tr. latex humor. neglect. n. 17. p. 303.)* sudor ille mirificas vires mortificandi hæmorrhoides, & excrescentias possidet.

§. 174.

Solum etiam tactum cadaveris manus & fricationes partium morbosarum; Immatura morte raptorum manu strumas, parotidas guttura tactu sanari, *Plin. (l. 28. c. 4.)* affirmat. Ita refertur de quadam matrona in Anglia (*commentatur Noster Georg. Wolffg. Wedel. Physiolog. Med. S. 3. c. 27. p. 189.*) quod Scirrhus Lienis laborans solo manus defuncti ad anatonem desti-

destinati cadaveris affrictu fuerit curata. Novi quendam consiliarium Saxonicum Lubecæ, *pergit*, ab excrescentia palpebrarum ingentis magnitudinis phtificæ defunctæ manus applicatione & affrictu solo fuisse curatum. Repetit hæc, (*M. C. D. 2. An. 1. obs. 11. p. 23.*) *vir. celeberrimus* & (*p. 25.*) de tuberculis in palpebris, tumore sub mento & verrucis in manu non contemnenda superaddidit. De verrucis hoc modo curatis evolvi. *Act. Ang. (A. p. 156.)* Imprimis in Sturmis eradicandis celebre nomen tulit (*Vid. iterum Wedel. l. 6. comp. Clin. Exempl. c. 23. p. 162.*) Ægrotum etiam lento morbo consumtum manu scrupuloso tumori imposita, donec de ejusdem frigiditate ad intimas tumoris partes sensum percepit, singularem observationem *Rob. Boyle (de Specif. Remed. propos. 6. p. 97.)* reliquit. Manus pthisi mortui præferunt *Ido & Joh. Christoph. Wolffii (l. 1. obs. Chirurg. Med. 23. p. 80.)* cum penetrans calor sudorque in phtificis observetur & sapissime in & statim post mortem udæ sint horum manus. Meminit hujus curationis etiam *Th. Bartholin. (cent. 3. hist. anat. 66. p. 128.)*

§. 175.

Singularis est illa *Frid. Lossii (l. 3. obs. med. 42. p. 272.)* quæ ita habet: Novi hydropicam quandam, cui venter in tantam molem excreverat, ut in dies rupturus videretur, & ægra à Medicis pro deploratis fuerit habita, quæ tamen peregrini cujusdam forte transeuntis svasu ventrem manu demortui adhuc calente aliquoties demulcendo & hydrope paucissimorum dierum spatio in totum fuit liberata, profusa tum per alvum, tum vesicam, incredibili aquarum copia. An hoc factum sit imaginationis vi, an verò effluvio aliquo ex demortui corpore emanante, judicent Alii. Maculas foetus prætereà delere *Helmont. (tr. de mentis idea n. 46. p. 227. & tr. Tumul. pest. p. 857.)* testimonio constat; Macula (aut verruca) foetui impressa admota manu cadaveris longa tabe extincti omnique vitæ proprietate exuti, donec frigus partem maculatam penetraverit, (quod fit spatio unius miserere,) de cætero sponte evanescit. Quid *Romelio nostro* profuerit cadaveris anatome in dolore carpi & debilitate manus inde emergente (*c. l.*) prolixius narrat. Curam ebriositatis, quam curam per mortificationem Angli dicere solent, recitat *Dn. D. Ambros. Stegmann. (M. C. D. 3. A. 1. obs. 15. p. 35.)* Si vas quoddam, vid. Cantharus, vitrum, vel aliud ejusmodi infra brachium mortui cujusdam per aliquot horas collocetur, & postea ex vase hoc liquor contentus ebrioso propinetur, quod mox liquorem ejusmodi alium nauseat, & per vitam suam

suam aversetur , referunt *prodidit Cardan. (l. 8. de var. rer. c. 44. p. 574.)*

§. 176.

Has vires dubias reddere & infirmare non pauci edoctis conantur. Eminent inter hos *Th. Barthol. (Epist. de Transpl. morb. p. 51.)* vulgo nostro persuasum est strumas, tumoresque alios affrictos ad manum cadaveris humani sensim aboleri, prout cadaver putret. Difficile tantam mortuæ manus vim concipimus, parumque abest, quin hic me *Thomam* profitear, cum ne ipsa quidem omnis bonæ malæque materiæ foecunda artifex natura rationem rerum reddiderit, ut loquar cum *Valerio (l. c. 8.)* sed simplex negatio non è medio tollit simplicem affirmationem variis observationibus stabilitam.

§. 177.

Prostant & apud Autores rationes, quibus hanc opinionem fulcire fatagunt. Antipathiam cadaveris allegat *Cardan. (c. l.)* indita enim est hæc ratio contrarietatis etiam insectis, & eo magis imperfectioribus animalibus, & maxime equis & canibus, ut odorem mortuorum sui generis fugiant: Quanto magis humana natura, quæ admodum sensu prædita est, atque eo exquisitissimo? itaque occulta vi natura non amplius audet transmittere exterius humorem peccantem, atque hæc eò magis, si hic patiente, hæc sciente fiant. At dices, retenta ergò majoris morbi causa erit? non, nam colligitur, & una emittitur per alvum, aut sudorem, aut alia via: in quibus concoquitur. Interim allegata difficultas non sine nervo est. Repercuti namque poterit cadaveris frigiditate materia morbigica, aut productum morbi. Exemplum notabile extat *ap. Frideric. Loff. (l. 1. obs. med. 34. p. 93.)* quod ita habet: opera triduana septimi filii sola manuum impositione sine aliis præsidiiis scrophulæ intro reperiussæ ægram in præsens vitæ discrimen coniecerunt, donec debitis adhibitis remediis erumperent. Quod si hoc præstitit manus calida vivens adhuc, cur non æquè summè frigida Cadaveris poterit in actum deducere?

§. 178.

Cadaveris namq; frigiditas, de qua *infra (l. 2. Tu. 4. §. 2. 3.)* Archeum pavore concutit, & in fugam conjicit, si *Helmont. (Tr. Tumul. Pest. p. 870.)* auscultes. Manus nostra; *inquit*, cadaveri sponte extincto admota, mox ita propter fugam Archei friget, ut longo demum igni vix recalescat. Attamen canes, *subdit*, non sentiunt istud frigus, dum cadavere vorant, prout non multum friget nobis cadaver pecuinum. Fraudulentum itaque & accidentale cada-

veris

veris humani frigus est, plusque frigefacit, quam frigoris habet. Plusque cadaver sensim extinctum friget nobis, quam cadaver podagrici, aut acuta febre mortui. Cum tamen per machinam, qua metimur ambientis auræ gradus, utrumque horum cadaverum par frigus fit. Scilicet, Archeus extimescens mortem, quam apposita manus cadaveri diutina infirmitate extincto, percipit, fugit, manum deserit, nec facile, (quia memor,) redit. Patet ergo Archeum mortem sentire, fugere, etiam illam, quæ ante & extra se est. Idcirco mandant, ut tamdiu fricetur scrophula, Ganglion, verruca &c. donec in illa summum frigus sentiatur. Habent id radii lunares cum cadaveris spiritu mortuali commune, attestantibus id *Helmont.* (*Tr. Formar. Art. n. 55. p. 115.*) *Sylv. Ratray* (*de Caus. Symp. & Antipath. p. 26.*) *Laurent. Strauss.* (*Epist. ad Kenelm. Dygb. de Pulv. Sympath. p. 131.*) *Spectant huc infra* (*l. 3. Tit. 1. §. 60. sq.*) quæ exhibentur. Pavet etiam in conum collectum Lunæ lumen Archeus, ubi id quidem sentit, & fugit? Vix credo, ut inanis illa *Helmontii* persuasio videatur.

§. 179.

Contra, id contingere ob sal illud mumiale & balsamicum resolutione sanguinis & coacta Archei expulsionem in extremis partibus effusum, quod ipsum magnetismum illum, quem alii pro causa adducunt, optimè videtur explicare *Magn. Wedel.* (*S. 3. Physiol. Med. c. 27. p. 190.*). Pluribus ingeniose hoc argumenti genus prosecutus est *alibi* (*M. C. D. 2. Ann. 1. obs. 11. p. 26.*) unde cum huc spectent, quædam in mea tram pomœria. Duo hic concurrunt præcipue ad tumorem vel excrescentias has fovendas; exorbitans Archeus & humor alibilis serofus, vel per se subsistens magis, vel crispaturæ fibrarum propululascantium vitiose adimi. Quæcunque his obviam eunt, id præstare judicant. Aptum vero ad hoc esse cadaveris contactum illum atque frictum facile patere potest. Horremus cadavera, quod exterminium maxime adverte-turnatura, horremus conspectum, nedum contactum insuetum ingratumque. Refugit igitur Archeus, & desistit ab opere, ideam contrariam complectens; quo astite & velut fabro destitutum corrui, quod studio quodam congestum videbatur. Adde quæ sequuntur. Concludit demum (*p. 27.*) sit hoc Antipathiae exemplum nobis, non Sympathiae. Nulla enim hoc loco fieri potest fermentatio mumialis.

§. 180.

Ad quasdam corporis humani partes progredior, cutis, ut totius corporis involucri & vestis, ita humana coria Scythis pro amiculis serviunt, si con-

suantur *Vid. Joh. Boëm. (l. 2. de Mor. Leg. & Rit. omn. Gent. c. 9. p. 115.)* Novi, dum studiis Medicis in quodam Academia incumberem, Professore Medicum Anatomicum celeberrimum, ocreas corio humano in usum traxisse. Cutis vero humana ut præparari debeat, modum descripsit *Th. Bartholin. (Cent. 3. Hist. Anat. 87. p. 178.)* ubi & usum cingulorum e cute humana indigitat.

§. 181.

Porro inter has crebrius ossa celebrari apud Autores deprehendo. Omnia cujuscunque membri corporis humani ulcera continua ossium humanorum potatione tandem curari *Eberhardus à Pinu* se sæpe numero, etiam in vetustissimis plagis observasse *Achilli Gassero, (vid. obs. Med. 24. p. 17.)* in comitiis Augustanis 1555. Mens. April. Proprie tamen experimentum hoc ad extremorum ulcera antiqua pertinere adserens, eaque conditione, ut si qui in brachiis laborant, ossa cubiti & radiorum bibant per annum, qui in pedibus & tibiis earundem partium ossa usta, & sic deinceps. Ad dolores ventris cohibendos ossa profuisse *Anton. Mizald. (Cent. 8. Memor. n. 62. p. 177.)* in literas retulit, qui & ossa humana ad lævorem pulverata & ex vino rubro sub austero rubro sumta in dysenteria & ventris proluvie (*Cent. 9. n. 43 p. 196.*) laudat. Plura lege sis *ap. Dan. Beckher. (l. 2. Microcosm. Med. c. 6. p. 254.)* Ossa *judicat cit. Beckher. (c. l.)* insignes edunt effectus in exsiccandis, absumendis & extirpandis vitiosis in corpore humoribus pituitosis. Salina enim ut sunt corpora ita etiam salinam exsiccandi & absumendi obtinent facultatem. Etiam quod ichores affluentes siccando absumant, id fieri credidit (*in not. ad Achill. Gasser. obs. 24. p. 18.*) *illustr. G. H. Velschius*. Inter medicamenta quæ pediculorum examen fugant, non ultimum locum tenere ossa de mortuorum intra vestes quocunque modo gestatata vel à collo suspensa, quorum effectum salutarem plus semel se vidisse asseruit *celeb. noster Rosin. Lentil. (d. 3. M. C. A. 7. & 8. obs. 78. p. 129.)*

§. 182.

Cranium imprimis prærogativam inter omnia sibi sumsit, ob dotes, quibus præ cæteris pollere fertur. Saltem os capitis valet ad Epilepsiam, non ita ossa reliqua, *scribit Helmont. (Tr. de Magnet. Vuln. Cur. n. 51. p. 603.)* tum demum, cerebrum totum in cranio consumitur & liquecit, cujus liquoris ab Autoribus rarò commentatur accuratius (visceris inquam) irroratione (evaporatione forsan rem explicuisset,) continua vires cranium acquirit alias, quas aliis abesse ossibus animadvertimus. An una pars Cranii prævaleat alteri,
Salo-

Salomon. Albert. Hist. part. corp. hum. p. 7.) libet audire. Meo arbitrato ex æquo omnibus calvæ partibus eadem vis inest, neq; anticæ, neq; posticæ præter cæteras egregia, aut prærogativa. Quamvis prætulerim tamen ego quoq; anticam cæteris, quippe quæ aspergine & rore cerebri subinde humeat, uni homini in infantia similiter arteriis quadam vicissitudine per intervalla palpitet, neq; roboretur ante primum sermonis exordium. A cerebri irroratione parum forsitan expectandum cum illud à Cranio hiato quodam fere ubiq; separetur, interveniatq; comprimis dura meninx, quæ prima facie rudem ac panni linei densioris texturam repræsentat, in extima superficie quidem asperiores in concava magis levigatam, ut *Anton. Pachion. (de Dur. Mening. Fabr. & Us. c. 1. p. 3.)* loquitur. Reliquis totius membranis crassiores duriores & robustiores proclamarunt Anatomici, ut inde duræ meningis nomen sibi asciverit. Vid. *Cass. Bauhin. (l. 3. Theatr. Anat. c. 8. p. 289.)* Cum tamen diversa textura gaudeant ossa, forsitan & dotibus inter se distinguuntur. Quod ad vires Cranii in febribus intermittentibus spectat, eadem hujus ratio videtur *Georg. Hieron. Velsch. (in not. ad Hieron. Reusner. obs. Med. 118. p. 65.)* quæ cornu cervini cochlearum, lapillor. ex Astac. fluv. & similia.

§. 183.

Quod ad ossa specialiora capitis, monuit olim teste *Plinio (l. 28. c. 1.) Democrit.* ad alia noxii hominis è capite ossa plus prodesse, ad alia amici & hospitis. Sutura Cranii *λαυβοειδής* nonnunquam ingeminata excludit in medio sui triquetrum ossiculum, quod præter cætera capitis ossa, nescio quam vim mirificam adversus comitiales obtinet, idque indultu familiæ *Paracelsi*: quod de opposita ossis parte, coronalem describente futuram, nostri affirmare audent, quorum utrumque non sensus, non ratio, sed una patefaciet experiendi & observandi consuetudo, discurrit *Salom. Albert. (c. l. p. 6.)* verba *Paracelsi (l. de Caduc. §. 4. p. 603.)* hæc sunt: *Ein Bein ist am Haupt, nehmlich es ist gerad und gleich der Centrum: So dasselbig getruncken wird, so genießt der Mensch.* Et paulo post: *Das Bein ist nicht über ein Kreuzer breit, etwas ecklet, und spalt sich selbst hinten, und wird nichts in allen gefunden, sondern in etlichen, denn die Astra spaltens, und nicht die Corpora, auch nicht die Geburth.* Negat id ipsum in Cranio reperiri, *Th. Ernstus*, *Paracelsumque* id ipsum affirmantem arguit. Verum immerito. Et si enim *Ernstus* id ipsum suis nunquam conspexerit oculis, alii tamen celeberrimi Medici fide maximè digni id ipsum viderunt. Citat hos *Beckher. (c. l. p. 236.)* Audiendus *Guilh. Fabric. Hildan. (Cent. Epist. 65. p. 1008.)* qui ista ad *Joh. Küferum*: Mitto ossa aliquot triangularia, quæ ad Epilepsiam

debellandam singularem vim habere expertus sum. Ante sexennium ultra centum horum ossium habui, inter quæ, quod notandum, vix duo reperiébantur, quæ sibi invicem magnitudine & figura respondebant.

§. 184.

Novit milites, *Hieron. Reusner. (obs. Med. 31. p. 22.)* qui digitum hominis demortui secum gestarent, quo se experimento ab omni pediculorum pulicisq; molestia liberos testabantur. Magis pediculis timendi virorum digiti, & imprimis pollex, quem sane utroque pollice laudare verentur, ipsis adeò infestum, *Φεῖρον/όνον, (den Laüseknickler)* optimo jure proclamare possint. De ossium pedum medulla intro sumta, & extra in contractura applicata, notabile exemplum retulit *Mich. Rapst. (Artzeney Kunst und Wunder-Buch N. n. iiij.)* De mentulæ exsiccatae in morbis mulierum feliciter exhibita, Vid. *Christ. Francisc. Paulin. (l. 1. obs. Med. Physic. 16. p. 25.)* Ita & Priapum Cervi hystericis utiliter adhibitum recordor, quem & ad Venerem promovendam à Medicis præscriptum *Job. Andr. Graba (s. 2. Elaphogr. c. 20. p. 250.)* fidem facit.

§. 185.

Hesiodi cinis si ossa Naupacti jacentia ad oraculi Delphici monitum, valido pestis contagio Orchomenios invadente, ab Orchomeniis domum portata, pestem fugasse, *Nicol. Leonie. Thomeus (l. 2. Hist. Var. c. 85. p. 248.)* ex aliis recitat. Quod si fuit, Dæmonis opus fuit, in superstitionis Labyrinthum Gentiles allicientis. A *Delis* edocti *insulani* & *Iones* coetus agere instituisse & nominatim *Argin* & *Opin* decantare (Hic olim è Lycia profectus alios quoq; vetustos fecit hymnos, qui cantantur in Delo) dum cinis, qui supra sepulchrum est *Argis* & *Opis*, dispergitur super infinitam ægrotorum turbam, qui ad aram sunt, *Autore Herodoto (l. 4. p. m. 103.)* Vulnera à sagis illata sagarum combustarum cinere curarii *Exc. Job. Doleus (M. C. D. 1. A. 6. obs. 61. p. 91.)* intimat. Qui vero obtinebitur sine cinerum & carbonum mixtura? Asbesto hic opus. Id non reticendum puto, quod magnus ille *Dan. Georg. Morhof. in P. Constantii Albini Villanovensis Magia Astrologica s. Clave Sympathie septem Metallorum & septem Selectorum lapidum ad Planetas* pro majore illius dilucidatione (*l. 1. Polyhist. c. 11. p. 100.*) ex alterius relatione excerptit, de vitro è cineribus cadaverum strangulatorum certiq; mineralis conflando, cui lotium ægri immissum affectas corporis partes in ipsa urina ostendat.

§. 186.

Cadaverum insignis copia terræ pinguedinem conciliare, ut ubertim fruges propullulent. Post pugnam cum barbaris commissam & victoriam nul-

lis seculis similem, in qua supra millium hominum occidere aut cepere, tel-
lurem consumtis in ea cadaveribus, ac per hyemem imbribus delapsis, ita
pingvem redditam, quippe putredine in profundum penetrante repletam,
ut legitimo tempore abunde fructuum protulerit: & quod *Archilochus* di-
xit, hoc modo agros pingvescere, id tum fuisse confirmatum *Plutarch.* (T. 2.
viar. Parall. in Mario. p. 58.) prodidit. Cadaver animalis juxta radicem
plantæ sepultum eandem valde recreat & laborantem reficit, *Honorat. Fabr.*
(l. 2. *de Plant. prop. 57. p. 40.*) dictitat. Ratio est, quia Cadaver illud non
parum pinguioris succi (urinosi non septici & corrosivi, sed mumialis volatilis)
suppeditat, & exquisiti, utpote, qui in corpore animalis multiplici percolatione
præparatus est. Igitur exquisitum alimentum est. Canis imprimis commen-
dat (c. l. *Prop. 141. n. 9. p. 71.*) At ego cum *Paulinio meo* (s. 3. *Cynogr. c. 1. §. 5. p.*
131.) omnis generis animalium cadavera ad arborum radices spe ulterioris fru-
ctuum proventus tumulari vidi.

§. 187.

Chemia etiam hic operas suas locat, quid in destillatione suppeditave-
rit *Francisc. Josepho Burrho* his *Th. Barthol.* (*Epist. de Cerebr. p. 15.*) edocuit.
Seias, inquit, tres partes ponteris illius abiisse in aquam insipidam, partem
unicam circiter contractam fuisse in massam pinguem & flavescentem, à qua
postea calidissimum expressit oleum incombustibile insigne Anodynum
ad leniandos exterius applicatum dolores Podagricos, quod in modico fri-
gore gelascit, quasi fuisset eductum à squamis Ceti. Quid vero mistura,
cum sperma Ceti Orcae piscis cerebrum reputetur? Huc pertinere videtur a-
qua, quam nonnulli divinam appellant, ob mirabiles ejus virtutes & sic con-
ficiunt: Accipiunt totum Cadaver hominis morte violenta peremti, qui sa-
nus antea fuerit, ejus carnem cum ossibus & visceribus in frustula minutis-
sima secant, & omnia quam optime inter se invicem permiscunt, postea per
alembicum aquam inde proliciunt, eandemque rectificant. Hæc aqua, præ-
ter alias in medicina virtutes, dicitur de vita vel morte infirmi certum ferre
judicium, vid. tres vel novem guttæ sanguinis ab agro aliquo extracti, u-
ni drachmæ circiter illius aquæ imponantur, & igni lento admoveantur. Si
sanguis & aqua invicem commiscuntur, signum est vitæ; si manserint in-
commista mortis imminens est indicium. In defectu sanguinis similiter
procedunt majori tamen dosi, cum urina, sudore sanie, aliisque corporis
excrementis. Hæc (*de Typh. Gen. Hum. c. 6. n. 3. p. 56.*) *Hieron. Hirn-
baim.*

§. 188.

§. 188.

Jecur vulturis tritum cum suo sanguine propinatur ter septem diebus, meliusque prodest, si ea avis, quum occiditur satura sit humano cadavere. Carnes caprinæ in rogo hominis tostæ comitiales pellunt morbum, *Caj. Plin. (l. 2. de re. med. c. 58. f. 61. b.)* memorat. Comitiales sanari cibo è carne feræ occisæ eodem ferro quo homo interfectus sit; (*Plin. 28. c. 4.*) Ferrum quo homo occisus ad varia prodesse, *Anton. Mizald. (Append. ad Centur. p. 264.)* refert. Sed hæc ludicra, nullum in natura fundamentum habent.

§. 189.

Sanguis *Canuti* terræ redditus salutarem fontis scatebram perpetuis uibus mortalium administrat, *Saxo Grammat. (l. 14. Hist. Danic. p. 240.)* testatur. Additque corpore tenui funere Ringstagium delato, divina beneficentia locum, in qua pausantibus gerulis funebris ejus lectus constitierat, repentino fontis ortu signavit. In Norwegia, quo loco *Istenii Regis* sanguis decidit à *Simone* obtruncati, fons profiluit, aliusque sub monte prope templum, ubi cadaver ejus pernoctaverat, dicuntur, quod è *Sturlejo* (*in Chronic. Norweg. A. C. 1157.*) allegat *Thom. Bartholin. (Addit. ad Med. Danor. p. 518.)*

§. 190.

In amoris casti & conjugalis Symbolum cineres & ossa conjugum & amatorum demortuorum adhibitos novi. *Arthemisia Mausolum* virum, teste *Agellio (l. 10. c. 18.)* amasse fertur supra omnes amorum fabulas, ultraque affectionis humanæ fidem. Hoc fato perfuncto *Arthemisia* luctu atque desiderio mariti flagrans ossa cineremque ejus mixta odoribus contusaque in faciem pulveris aquæ indidit, ebibitque, multaque alia violenti amoris indicia fecisse dicitur. Non ita pridem, tradidit *Henric. Engelgrav. (p. 2. Luc. Evang. p. 254. è P. Speelbergen Wesken der Saliger. f. 578.)* puella amantis cineres (an & cur crematus fuerit, non addit,) quemdum viveret stulte deperierat, studiosè collegit, atque intra vitrea vascula conclusit, horasque ad illos dilecti sui cineres & noctes & dies lacrymando metiebatur. Horologio hoc Christianum documentum pius *Poëta* ascripsit:

Irrequiete cinis miseros testaris amantes;

More suo nulla posse quiete frui

Ita Virgil. (l. 2. Æneid. v. 539.)

Nos flendo ducimus horas.

§. 191. Vestimentis mortuorum etiam vis medica aliquando ascripta legitur. Vitam mortui Cephalalgiae mederi *Vit. Rietlin. (A. 6. lin. Med. obs. 17. M. O. p. 1173.)* mortualis s. funeralis lintei (cui cadaver involvitur) residuum, aut abscissam partem esse remedium adversus ani procidentiam Belgarum vulgus credit. (*Gisbert. Voët p. 3. Disp. Select. p. 110.*) Meminit libelli cujusdam *Theophr. Paracelsi*, inediti *Marc. Fried. Rosencreuzzer (Astron. infer. p. 79.)* & ex illo sequens communicat: Ein trefflich Sympathicum magicum für die Schwind-sucht. Hänge das Holz einer Baar, darauf eine Kindbetterin mit dem Rückgrad verfaulet, an den Hals und trage solches. Ursach (egregia quidem tanto-que Philosopho digna!) dann vis vegetativa auctrix & nutritiva puerperae, so im Rückgrad liegt ist in das Holtz gezogen, und magnetice zeuchts das lebendige Corpus aus dem Holtz an sich.

§. 192.

Ut verò, quod hunc juvat, alteri nocivum existit; Ita hic contingit. Man hat erfahren, daß die Ursache des Cardinals Petri Matthæi Petrucci Todes gewesen, daß er die Gebeine der H. Agnes in der Abtey angerühret, ob es ihm gleich widerrathen worden. (*Altes und neues aus dem Schatz Theolog. Wissenschaften A. 1701. M. Jul. p. 253.*) A cadaveris attactu mensium momentaneam suppressionem in quadam, in alia iterum *D. Sylv. Sam. Anhorn. (M. C. D. 3. A. 1. obs. 87. p. 136.)* observavit. Quosdam, ut eo plus sitiantur bieræ, quo plus sunt potæ, è cerevisiarum coctoribus ad tantam rediguntur truciditatem, ut etiam ossa funeratorum hominum cerevisiæ incoquant. Scille hi insistent vestigiis, cui non satis fait vivis hostibus illudere, nisi mortuorum etiam ossa e sepulchris eruta in fluvium mergi jussisset, ut de *Marii* cadavere historici scribunt, recitat *Hieron. Reusner. (Exerc. 4. de Scorb. p. 149.)* cæterum & vapores è sepulchris elevatos plantas vitare, *Athan. Kircher. (f. 1. Scrutin. Pest. c. 11. §. 4. p. 170.)* protulit. Allegant quidam experientiam penitus interiisse, s. frutices sive arbusculas integras, quod furculi inde abscissi loculis fuerint mandati. Sed hoc casu obtigisse tantum, recte enunciat *Hermann. Grube, (de Arcan. Medic. Artic. 2. c. 2. p. 44.)* Quod si enim furculi arboribus avulsi & loculis defunctorum commixti vi quadam Sympathetica toti possunt arbori labem aspergere; quidni & ipsi pari opera & avulsi & coniecti in ignem mali non nihil toti arbori communicarent. Vinca per vinca sane in capite exhumato adhuc recens visa. (*Vid. l. 3. Tit. 2. §. 94.*) & Rosmarinus in manu sepulti cujusdam excrescere (*M. C. D. 2. A. 4. obs. p. 103.* Clavus ex tumba lignea, in qua cadaver com-

putruit

putruit, arboris cuiuspiam trunco impactus, illam facit si non perire, saltem sterilefcere, *H. Hirnhaim.* (c. l. c. 9. n. 4. p. 98.) recensuit.

§. 193.

Nitrum Cœmiteriorum ad varios morbos utile, *infra* allegavi (l. 3. Tit. 1. §. 183.). Terræ tamen Cœmiteriorum contagium, *ibidem* (c. l. §. 168.) tetigi. Terra è Calvaria Psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba, si quæ ibi genita sit, commanducata dentes cadere *Plin.* (l. 28. c. 4.) propalavit. Terram (*in not. adh. l. p. 1223.*) interpretatur *Jacob. Dalechamp.* vel quæ intra calvariâ reperitur, vel qua calvaria obducitur. Id vero non de cranio, putredine correpto & corrupto, accipiendum, sed recenti, cum crania in usum poculorum adhibita legamus, v. g. *juxta Plin.* (l. 7. c. 2.) ab Anthropophagis Scythis *Job. Boëm.* (l. 2. Mor. Leg. & Rit. omn. Gent. c. 9. p. 115.) & aliis, quos sagaci studio *Erasm. Francisci* (p. 2. Theatr. Curios. Dialog. 1. p. 59. sq.) in manipulo exhibet collectos. Infans Lycurgus coronabat humanis suum vestibulum capitibus *Nonno* (l. 20. Dionys. v. 152.) ebuccinante.

§. 194.

Ad magicas operationes etiam partes ab homine demortuo expetunt Magi, Sagæ, & alia Dæmonis mancipia. Hinc dextras infantium ex utero matris præmature excisorum striges, latrones & id furfuris tenebriones avidissime desiderant, & earum digitos de nocte accendunt, ut impune furari in aliena domo, aut latrocinari possint, certi videlicet, neminem à somno evigilaturum, quamdiu funesta & lethalis illa flamma arserit *Laurent. Forer.* (*Virid. Philos. Diss. de Magnet. th. 25. p. 263.*) & adulatorum manus & pedes eorumque digitos, quin & ipsam dorsi spinam in subsidium vocari è *Job. Christian. Frommann.* (l. 3. de Fascinat. p. 5. c. 3. §. 6. p. 681.) liquet. In quo id mirandum, flamma extincta tam integros & illibatos manere digitos, quam si lumini fomittem præbuissem, idque quoties opus cum eadem digitorum incolumitate repetere posse. Medicatum somnum interpretantur quidam, & allegant illud *Medeæ* (*Epist. Heroid. 12. v. 117.*) ap. *Ovidium.*

Flammea subduxi medicato lumina somno

Et tibi, quæ raperes, vellera tuta dedi.

De pollice furum res est notissima, & adeo trita, ut à plebejis ad Oeconomix & imprimis in arte braxandi felices successus multoties appetantur & carnificibus magno pretio redimantur. *Vid. Mich. Bapst.* (*Artzney - Kunst und Wunderbuch, 55. ib.*) *Job. Prætor.* (*de Pollice furum p. 151.*) Factum inde, ut pecuniæ inhiantes arte è poricinis pedibus eisdem fabricare, & desiderio superstiti-

stitionum satisfacere conati sint horum nundinatores excoriatores. Festiva huius conaminis historia extat ap. *Joh. Fried. Zittmann. (Med. Forens. Cent. 2. Cas. 15. p. 391. sq.)*

§. 195.

Hieron. Cardan. (l. 16. de Rer. Var. c. 90. p. 1038.) ex aliis acceptum narrat, candelam ex sevo humano accensam delatamque loco ubi thesauri reconditi sint, strepitu illos detegere, inde etiam dum proxima fuerit extinguere. Quod si verum est, (de quo quidem dubito, quæ namque inter sebum humanum & thesauros convenientia & connexio, sed audi) ex Sympathia contingit: Sebum enim ex sanguine, sanguis autem sedes animæ atque Spirituum, quæ ambo cupiditate auri & argenti, dum homo vivit, tenentur, & ob id etiam sanguinem perturbant. Itaque velut in coriis arietis atque lupi Antipathia viget, quamquam mortuis: ita hic Sympathia. Bene, sed in coriis arietis atque lupi Antipathia non viget, ut è *supra datis (§. 165.)* clarum evadit, ita nec hic Sympathia.

§. 196.

Ad veneficia Magica apud impios homines frequens fuit, ut pergamena virginea uterentur, confecta ex cute puelli recenter nati & ante baptismum emortui, vel abortivi, inscripta præterea quibusdam Characteribus ac magicis verbis. *Joh. Bened. Sinibald. l. 1. Geneanthrop. Tr. 2. c. 12. p. 38. & c. 8. n. 15. p. 130.)* Plura etiam de usu particularum cadaveris in Magia, *Joh. Christoph Frommann. (l. 3. de Fascinat. p. 5. c. 3. §. 1. sq. p. 677.)* De Mumia Sagarum noxia sparsit quædam *Paracels. (Tr. 2. de Pestilit. p. 350.)*

§. 197.

Coronidis loco sit sequens. In Breviculis militum nominibus, qui prælio supererant, *Isidoro (l. 2. Origin. c. 23.)* adnotante, V. f. r. ascriptum videbatur defunctorum Θ. Prius negat ab *Isidoro* bona fide scribi *Just. Lips. (l. de Rect. Pronunc. L. L. c. 14)* qui loco Θ r reponere jubet V. quæ prima sit in voce vivus. Recte vero hic monet *Magn. Th. Reines. (l. 1. Var. Lect. c. 7. p. 21.)* A Græcis ista σννεῖσις manavit, ut alia quam plurima, at latinos t hoc interpolasse ita, ut visum *Lipsio*, nemo crediderit. Scripserat *idem* ante (p. 20.) Homines Romanos è diversis Linguis desumptas literas notasve in eodem s. textu s. lapide adhibuisse, ita ut quæ mortuum significaret è Græca, quæ vivum, è Latina peterent, minime omnium est verosimile, cum sua ipsis utriusque significantes, siquidem Latinis uti vellent, suppeditaret. M. & V. vel ex his detorta inter notas Tyronis & Senecæ signa. It. Literam Θ etiam Græcis Medicis mor-

tem significare, in aliis agris sanitatem literam *v*, *Galen* (in l. 3. *Epid. Com.* 2. l. 4. p. m. 218.) testimonio constat. Nunc cum literam, qua mortuum signarent à Græcis mutuati sint, *pergit Reinesius*, etiam eam, qua vivum & superstitem notarent ab iisdem petiisse consentaneum est. Ea vero est *τ*, *υ*, quæ & simili cum latino *Vau* figurabatur olim *V*, & in lapidibus igitur, qui utramque *Θ* & *V* simul exhibent, hæc neque Latina est, neque Latinæ vocis initium, sed Græca *τῆς* & saluum & sanum, vivum incolumemque repræsentat. Ita iudicēs literam *Theta* apponebant ad eorum nomina, quos supplicio afficiunt. Merito, *judicat V. CL. Mich. Meisner*. (*Syntagm. super Addit. Philol.* p. 16.) *Θῆτα ἀπὸ θανάτου*, eo quod quasi habeat telum suum: idque triste intelligitur: vel mortis signum. Vid. (*ibid.*) plura, eaque elegantia.

§. 198.

Distinguebant Romani funus in tacitum & indictivum. Taciti meminit *Seneca*. (l. 1. de *Tranquill.* c. 1. p. m. 130.) Morti natus es, minus molestiarum habet funus tacitum. Sine Cantu & Symphonia exposuit *Dionys. Gothofred.* (*Nomenclat. in Senec.* p. 308.) & *Livius* (l. 39.) tacito signo exercitum abducere dixit, nempe sine cornu, sine classico, sine tuba, sine signo vocali. Sine pompa, sine designatore, sine ludis, præcone & indictione, interpretatur *Joh. Kirchmann*. (l. 1. de *Fun. Roman.* c. 4. p. 23.) Indictivum huic opponebatur, quibus ludi & desultores, ac etiam ludorum quædam genera adhibebantur. Indicebantur per præconem, cujus solennia verba erant: OLLUS QUIRIS LETHO DATUS EST. L. TITIO EXEQUIAS IRE CITE (Alii QUIBUS) CUI COMMODUM EST. JAM TEMPUS EST. OLLUS EX ÆDIBUS EC-FERTUR. (*Kirchmann.* c. l. p. 19. *Joh. Mich. Dilherr.* T. 1. *Disp. Philolog.* p. 454.) Simpludeareum etiam habebant, *Festo teste*, quibus adhibebantur D. T. Ludi corbitoresque, (*Corvitores aliis*) quidam ea dixerunt quibus neutrum genus esset ludorum. Simpludaria ideo nominantur quibusdam, quasi simpliludii adhiberentur, commentatur *Joh. Rosin.* (l. 5. *Antiqu. Roman.* c. 39 p. 444.) Quod ad literas Capitales D. T. locus viris doctis merito suspectus, cum in antiquis Codicibus scriptum sit D. R. *Scaliger* D. T. ex vulgaribus notis interpretatur, DUNTAXAT. Credo, *divinat Jacob. Gutther.* (l. 1. de *jur. Man.* c. 21. p. 120.) scriptum D. M. quod est Diis Manibus, in quorum honorem hi ludi fieri solebant.

§. 199.

Epitaphia Sepulchris addebantur, quorum tria præcipue genera esse comperit *Jacob. Gutther.* (l. 2. c. l. c. 27. p. 354.) unum ad honorem: ridiculum alte-

alterum : tertium ad infamiam. Oppidorum cognomina apud Græcos sepulchris olim insculpta. *Thom. Altobrandin. (in l. 1. Diog. Laërt. de vit. Phil. p. 29.)* sequentia dictitat : Ego cognomina in sepulchris insculpta ad oppida, refero, è quibus originem mortui duxissent. Scimus enim Græcos nulla familiarum habuisse cognomina, sed nomine proprio & patris & oppidi posito se ipsos esse indicare : ut *Socrates Sophronisci ex Alope*. Si conteris an universale, unicuique conveniens individuo detur Epitaphium ? Assurgam. Describitur illud in sacris in Patriarcharum ante deluvianorum historia (*Genes. c. 5.*) sonatque, moriebatur, & mortuus est. In quem locum dum commentatur *Cornel. à Lapide (p. 101.)* subjungit : De me quoque brevi dicetur : Et mortuus est. Hoc meum & cujusque est, aut erit Emblemata, hoc Epitaphium. In primaria Germaniæ civitate in Senis tumulo legi : Et mortuus est. In juvenis etiam : Et mortuus est ? *Hieron. Drexel. (Prodr. Æternit. c. 3. §. 11. p. 232.)* tradidit, ubi lectorem observare jubet huic alteri (juveni) additum interrogandi signum, quod in priore (sene) abest. Capularem illum senem esse mortuum pauci dolent, nemo miratur : florentissimum hunc juvenem mirantur omnes, plurimi dolent. Meus est *Seneca (Epist. 27.)* ad *Lucilium suum* scribens : Hoc denique tibi circa diem mortis præsta : moriantur ante te vitia. Meus etiam *Drexel. (c. l. p. 239.)* Bene vixisse, pulcherrimum omnium Epitaphium est.

DISSERTATIONIS PROOEMIALIS.

SECTIO II.

DE

MIRACULIS.

Summarium.

I. Phyſicorum & Medicorum an ſit in miraculorum genium inquirere? 2. Miraculi diverſa acceptio. 3. Quatuor gradus, Primus. 4. Secundus, tertius, quartus. 5. Fiunt divina virtute V. T. 6. N. T. Meſſias 7. Apoſtoliſ vim illam impertiit. 8. An adhuc fiant? 9. Dubitatur. 10. Thaumaturgi mortui. 11. Exempla. 12. Reliquiarum miraculoſarum è ſacris fundamenta. 13. Contra Demones Vis. 14. Contra morbos. 15. Divinum in morbis. 16. Morbus ſacer quis Hippocrati. 17. Morbos à DEO inferri. 18. Etiam Ethnicis notum. 19. 20. Morbi ſanctis aſcripti. 21. Sacrorum Morborum remedia. 22. Sancti qui in variis morbis invocantur. 23. Herbarum à Sanctis nomina. 24. Reliquie morbos averruncantes. 25. Vis hæc à multis exploditur. 26. Reliquie è Sanctorum veſtibus & ſupellectile. 27. Ridicule. 28. Reliquiarum unius individui numerus innumerus. 29. Crucis Chriſti fragmenta. 30. Reliquiarum ſuppoſitarum baptiſmus. 31. Rejicitur. 32. Idola miraculoſa Mariana. 33. Cauſa. 34. Vim ſalutiferam communicant locis. 35. Medicis damno cedunt reliquia. 36. 37. Mortuos, qui non Sancti, ſanaſſe morbos. 38. Ariſtander Telmiſſenſis. 39. Heſiodi cineres. Oſſa Pelopis. 40. Translationes Cinerum & Oſſium apud Gentiles. 41. Sibylla poſt mortem vaticinans. 42. Judicium P. Petiti. 43. Reliquie Sibyllæ Cumis. 44. Incubatio in fanis Deorum ſanitatis cauſa. 45. Mira de Pindaro relatio. 46. Virtuſorum Apotheoſis apud Gentiles. 47. Fulminatos Deos evadere. 48. Mi-

Miracula Sanctitatis in vita non esse xεlεplov. 49. *Cause naturales.* 50. 51. *Paracelsi & Helmontii meditationes.* 52. *Pomponatii.* 53. *Ejus vis an à cœlo?* 54. *Demonibus.* 55. *Imaginatione.* 56. *Hujus vis ex Avicenna.* 57. *DEUM sequi aliquando naturam.* 58. *Dæmones quid possint?* 59. *Diaboli scientia naturalis an adhuc incorrupta?* 60. *Negatur.* 61. *Mira possunt.* 62. *DEI & naturæ miracula.* 63. *Operis Titulus.* 64. *Corollarium.*

§. 1.

Dixi hæc de Cadavere seu Corpore mortuo, age & de miraculis quædam prælibemus. Non autem in Theologorum Pomœria irruendi eorumque super hæc cogitata examinandi nos titillat curiositas, sed ubi unam vel alteram miraculi veri definitionem ex his allegavero, ad illa statim miracula, de quibus hic sermo est, progrediar. Esse autem & Physicorum & Medicorum officium in miracula inquirendi *Rotæ Romanæ* consuetudo confirmare videtur, de qua ista *Paul. Zacchias*, (l. 4. quest. Med. Legal. Tit. 1. 1. quest. 1. n. 14. p. 326.) In nonnullis miraculis examinandis sacra *Rota Romana*, ut plenam & indubitatam veritatem assequatur, Medicos interdum accersi jubet, eorumque sententiam exposcit, ut ipsamet testatur in relatione *B. Andrea Corsini*. (part. 2. vers. ulterius per *S. Thomam*.) Nos enim, pergit, qui Naturæ operibus indefinenter insistimus, facile ea, quæ ab ejus operibus desciscunt, ejusque operandi potentiam exuperant cognoscere possumus. Quocirca & in Canonisatione Sanctorum sanationes eorum miraculosas expendere, & super iisdem respondere tenentur apud Romanos Medici, quod iterum *Zacchias* (T. 3. quest. Med. legal. Consil. 1. 2. ad 10. usque) probavit.

§. 2.

Dicitur autem miraculum effectus rarus & admirabilis, ex ipsa nomenclatura quasi admiratione plenus. *Zacch.* (l. 4. Tit. 1. quest. 1. n. 18. p. 326.) Effectus hi rari, insperati, quorum autorem aut causam præter DEUM dare vix licet. Hinc *Lucret.* (l. 6. de Nat. Rer. v. 53.)

Ignorantia causarum conferre Deorum

Cogit ad imperium res, & concedere regnum

Quorum operum causas nulla ratione videre

Possunt, hæc fieri divino Numine rentur.

Nemo

Nemo namq; eò usque tardus & hebes, *pronunciante Seneca*, (l. 7. *Nat. Quæst.* 1.) & demissus in terram est, ut ad divina non erigatur, ac tota mente confurgat: utique ubi aliquod novum è coelo miraculum fulsit. Cæterum miraculum sæpe pro eo accipitur, quod rectius mirum dixerimus. Mirum *σημῆιον & θαύμα* à Græcis fere appellatur: Miraculum autem *Θέρα*. Vid. *Lamb. Danæus*, (l. de *Venef. & Sort.* c. 4. p. 100.) *Martin. Delrio*, (l. 2. *Disquis. Mag. qu.* 7. p. 284.) Idcirco miraculum stupendus effectus, *Bernard. Connor.* (*Evang. Med. Art.* 7. p. 39.) qui sensus percellit, & ingenii captum excedit. Nec id mirum, cum modo fiat infueto.

§. 3.

Miraculorum quatuor gradus, *præcunte Jacobo Biedermanno* (l. 1. *agônist.* c. 14. n. 60. p. 129.) & Aliis quos Idem citat, constituit *laudatus Zacchias* (c. l. qu. 2. n. 12. p. 327.) Primus ac supremus miraculorum gradus, est eorum, quæ absolute miracula dicuntur, neque ullo causarum naturalium medio fiunt, aut fieri possunt, sed immediate ex mera & libera DEI virtute emanant, v. g. mortuorum resuscitatio, montium de loco ad locum ex se translatio, solis à suo motu cessatio. Et hæc miracula κατ' ἐξοχήν declarantur. Quod si quis hujus miraculi è nostris Theologis definitionem expectet, accuratam à *B. Job. Conrad. Danbauri ἀνεγείρα* profectam (T. 1. *Theol. Consc. part.* 2. *spec. Theol. Symbol. Dial.* 3. p. 461.) propino: Miraculum est actus verus & solidus, arduus, supernaturalis, rarus, haud temere provocabilis, paradoxus, summe evidens à DEO vel immediate vel mediate profectus ad effringendum hominum infidelitatem & fidei veræ assertionem.

§. 4.

Secundus gradus est eorum, quæ fieri quidem possunt mediantibus causis naturalibus, & tamen alio causandi modo à DEO, & ab ejus servis divina virtute fiunt, v. g. repentina (in instanti absque remediorum exhibitione & applicatione) morborum curatio. Tertius quæ mediis causis naturalibus in actu fiunt, sed DEO ipsas naturales causas, aliàs ad eos effectus producendos nequaquam dispositas, disponente & ordinante, vel earum virtutem adaugente, sufficientiamque illis cansandi tribuente, ut curatio lepræ in Naëman per Jordani aquas, dulcoratio aquarum amararum per lignum immissum. Quartus & postremus eorum, quæ per media naturalia fiunt, etiam disposita ad agendum & talem effectum producendum, non tamen de proximo, unde neque illum essent productura absque concursu divinæ voluntatis, non tantum permissivè, sed specialiter, & cum effectum ad eam causa-

farum applicationem concurrentis, ut de Leonibus devorantibus translativos Samaritanos. (4. Reg. c. 17. v. 25.) De serpentibus in deserto. (Numer. c. 21. v. 6.)

§. 5.

Miraculi verè & propriè talis exhaurit naturam, quod fiat sola divinâ virtute, aut quod immediate, & ex merâ & liberâ DEI virtute emanet. Fuisse olim, qui DEUM invisibilem visibilia miracula operari negarunt, sed his opposuit *Augustin.* (l. 20. de Civit. DEI. c. 12.), quod ipsi non diffiteantur Ipsum fecisse mundum, quem certe visibilem negare non potuerunt. Verè *Th. Campanella*: (l. 4. de sens. rer. c. 3. p. 272.) Miraculum verum sine DEO nullum fuit unquam. Testimonio id firmat suo *Psalmes*: (Ps. 72. v. 18.) Benedictus Dominus, DEUS Israël, qui facit mirabilia solus. Et alibi: (Ps. 136. v. 4.) Qui facit mirabilia solus. Dicuntur autem miracula, non respectu DEI, cum nihil sit, quod divinæ potentiae & sapientiae comparatione miraculum dici queat. Nam miraculum alicui dicitur, quod ejus facultatem & intelligentiam excedit, monente *Bened. Pererio*, (l. 1. de Mag. c. 8. p. 47.) sed respectu nostri, *Vid. Zacchias* (c. l. qu. 2. n. 17. p. 328.). Ad perfectum autem DEI miraculum duas res imprimis censuit esse necessarias *Jac. Bidermann.* (l. 1. Agonist. c. 14. n. 59. p. 127.), quarum altera, ut rarum id opus, & sive qua toto effectû, sive certe qua modo sit omnibus insolens. Altera est ut præter aut supra naturæ totius vires divinitus efficiatur. Quæ igitur non immediate operatus est miracula Omnipotens noster JEHOVA, mediate in Veteri Testamento per servos suos *Mosen* & Prophetas est operatus. *Moses* in hoc genere excelluit quam maxime, vincens numero miraculorum omnes V. T. Prophetas. Ita *Menasse ben Israël* (l. 3. de Resurr. c. 11.): Videmus ipsum (*Mosen*) non modo excellentia & sublimitate Prophetas, sed etiam miraculorum multitudine omnes superasse. Etiam supputatione inita comperimus, per, aut propter *Mosen* LXXVI. miracula edita. At per, vel ob reliquos omnes Prophetas à principio mundi usque ad excidium templi primi tantum LXXIV.

§. 6.

In novo Testamento *Messias* *Jeſuſ* omnipotentiae suæ crebriora theurgica edidit specimina. Patrabat ea propria virtute, autoritate etiam propria absentibus se thavmaturgum probabat. Fulmina erant, quibus petebatur Erebi domus, quibus consternebatur *Beel Zebul* cum manipularibus suis Philosophis Ethnicis, qui simul Magiæ indefessas locabant operas. Aggreba-

gregabant se his Judæorum Pontifices summi & Sanhedrim, qui mendacii eadem insimulabant & præstigiarum. Ipsum cooperantem Satanam habuisse clamabant. *Apollonii Thymnai* miracula his opponebant & *Simonis Magi*. Schemhamphorasch demum subsidio JESUM tam mira operantem dictitabant Judæi. Naturalismo eadem obfuscare tentabant, ad Horoscopum CHRISTI recurrentes, ejusdemque temperamento vim salutarem ascribentes. Medicamentis, etiam Lapide Philosophico usum perhibent, quin & soli DEO competens miraculum mortuorum resuscitationem pernegare & infirmare non erubescunt. Adduxi hæc & ex parte refutavi alibi. (Pnevmatopægn. S. I. Artic. 16.)

§. 7.

Nec solum miraculosum hoc exercitium sibi reservavit SERVATOR Optimus, sed & discipulis & Apostolis suis, & subsequis seculis Episcopis & Ecclesiarum Antistitibus communicare dignatus est. Quod ipsum & merito inter miracula maxima reponendum. Objicit id paganus *Arnobius* (l. 1. adv. Gent.), dum scribit: Neque quicquam ab illo (CHRISTO) gestum per admirationem stupentibus cunctis, quod non omne donaverit faciendum parvulis illis & rusticis, & eorum subjecerit potestati. Quid dicitis, ô mentes incredulæ, difficiles, duræ, alicuine mortalium *Jupiter ille Capitolinus* hujusmodi potestatem dedit? Curionem aut Pontificem maximum, quinimò Dilem (quod ejus est) Flaminem isto jure donavit. Non dicam ut mortuos excitaret, non ut coecis restitueret lucem, non ut membrorum situm enervatis redderet & dissolutis. Sed ut pustulam, rediviam, papulam, aut vocis imperio, aut manus contrectatione comprimeret. Vocat tales DEI amicos, & concludit *Tb. Campanella* (c. l. p. 271.), miracula facta absque DEI amicitia non verè esse miracula; sed naturalis Magiæ opera, aut Diabolica ut astutiæ imperitos ludificantis.

§. 8.

An adhuc præstari possint miracula à Sanctis DEI viris, si in controversiam veniat? affirmativam tenent Papæi, illudque CHRISTI promissum præprimis allegant (*Marc. 16. v. 17. & 18.*), Signa, eos, qui crediderint, hæc subsequenter: Per nomen meum Dæmonia ejicient: linguis loquentur novis: serpentes tollent: & si quid lethale biberint, non nocebit eis: super ægrotos manus imponent & bene habebunt. Non negat è Pontificiis quoque esse, qui nascentis Ecclesiæ infantiam spectasse, hanc Miraculorum promissionem ultro ipsi fateantur *Jacob Biedermann*. (l. 3. Agonist. c. 6. n. 34. p. 328.) negat tamen audacter, fuisse boni nominis ullos, qui *ἰαυραῖς* ita omnes

omnes restrinxerint ad primæ Ecclesiæ rudimenta, ut simul dicerent, post ejus tyrocinium nullos ad nostram memoriam extitisse. Ait igitur, (*n. 35. p. 331.*) hanc CHRISTI promissionem non singulis Ecclesiæ fidelibus definite, sed ipsi toti Ecclesiæ fidelium sic esse factam, ut nunquam potestas & *ἡ ἀποστολή* in ea profus ac universim desideretur. Sed de his Theologi. Semper observamus, commentatur *Job. Maldonatus* (*in Matth. c. 15. v. 32.*) CHRISTUM nunquam sine magna compertaque necessitate miracula fecisse. Placeat illud *Cass. à Rejes*, (*Camp. Elys. jucund. quest. qu. 24. n. 17. p. 266.*) ubi non datur ingens, quæ cogat necessitas, ad quid miracula præstabit DEUS? Nec displicet illud *Marsil. Ficini*: (*de Christ. Religion. c. 10.*) Num quolibet temporis momento DEUS auctoritatem suam retimere miraculis cogitur? & tanquam præstigiator mercenarius aliquis in theatrum prodire ad nutum cujusque compellitur?

§. 9.

Et, si verum illud è Topicis: Acquisito fine, cessat actio sive ratio cau-
sandi illa, quæ ob illum finem consequendum erat. Miracula Ecclesiæ plantan-
dæ serviebant, per quæ quasi ad homines loquebatur divina omnipotentia, ve-
ram fidem assertura, gentiumque debellatura infidelitatem. Sicut humana con-
suetudo verbis; ita divina potentia etiam factis loquitur: Et sicut sermoni
humano verba nova vel minus usitata, moderate ac decenter aspersa splendo-
rem addunt: Ita in factis mirabilibus congruenter aliquid significantibus quo-
dammodo luculentior est divina eloquentia, *Augustin.* (*Epist. 49. qu. 6. p. m. 209.*)
ad Presbyterum DEO gratias scripsit. Jam vero plantata Ecclesia & veritate verbi
stabilita, ad quid proderunt miracula? Frustra est *Jacob. Biedermann.* (*l. 3. Ago-
nist. c. 11. p. 58. p. 583.*) asserens, miracula multa etiamnum ad testandam fidei
Romanæ veritatem perpetrari. Quod si articulos istos inquiras, sunt CHRI-
STI in Sacra Cœna præsentia & veneratione, etiamsi à nemine dum sumat-
tur, de Cultu imaginum, de Cœlitum ope vocanda, de Cereo Agni Sigillo, de
Aqua piaculari, de Sacrificio incruento, flammisque purgatoriis, (*n. 60. p. 589.*)
quæ hæreses novæ sunt, & cum Sacra Scriptura, fidei nostræ norma, illas nesci-
at, ex eaque istas demonstrare nunquam possint cucullati, ad miracula confugi-
unt, plebique cum ridicula & ficta sint, ludum faciunt. Bone DEUS, quot
calumniarum plaustris (*citato libro*) in Islebicos (*Lutheranos*) in veritate divina
astruenda & eruenda è Sacris occupatos debacchatur *Biedermann*, quam verò
ridicule se & Romanam prostituit ecclesiam, miraculo illo nugis Milesiis ma-
xime conformi de Mulo & *Antonio*, præsentiam CHRISTI extra usum in Ev-

charista publice demonstraturus. Perpetuario sane mulioni, tempus ut fallat, quam tanti miraculorum ordinis sui Epopæ, gerræ digniores. Apud nos tutissimum semper fuerit ex doctrinæ veritate de miraculis iudicium facere, non de doctrina ex miraculis. Vid. *Rudolph. Hospinian. (l. 1. de Orig. Jesuit. c. 1. p. 10.)*

§. 10.

Hæc de Sanctis Thaumaturgis viventibus. Quid de mortuis, eorumque reliquiis, quibus etiam adhuc miracula patrari insignia tota Romanorum Papi-
colarum concio non sine publico præconio proclamat. Sanctitatis ea, ut in
vita, ita post fata his iudicantur *τελευτήρια*. Ecclesia, inquit *Paul. Zacchias (c. l. qu. 1. n. 12. p. 325.)* ad probandam alicujus viri sanctitatem per miraculorum
testimonium non modo vult probari, ea in vita celebrata fuisse, sed etiam post
mortem facta desiderat. Et paulo post: (*n. 14.*) absq; miraculis in vita factis
potest quis canonizari, non autem absque miraculis post mortem.

§. 11.

Nerquillinus mortuus, *Joh. Filescaco (Tr. de Mag. f. 25. a. & f. 30. b.)* teste,
sanabat. *Heribertus Archi-Episcopus Coloniensis* mortuus miraculis clarus celebra-
tur. *Albert. Kranzio, (l. 4. Metrop. c. 32. p. 97.)* *Henricus Bavarus Imperator*
Christianissimus Princeps cum Cunigunda Uxore perpetuam virginitatem serva-
vit, post obitum miraculis clarus *Eidem (c. l. c. 35. p. 48.)*

§. 12.

Subsidium hujus efficaciz tum mortuorum corporum, tum partium,
quærent in Ossibus *Elisæi*, (vid. *Rob. Bellarmin. l. 2. de Reliqu. Sanct. c. 3.*) qui-
bus tactis miles mortuus revixit, (*2. Reg. c. 13. v. 21. Ecclesiast. c. 48. v. 14.*) ubi ve-
rò tanta inter nostros pietas, quæ post fata se exerat? quærit *Tb. Bartholin. (Epist. de Transplant. morb. p. 52.)*. *Paracelsus* id Mumiz in *Elisæo* naturali ab ortu
ascripsisse, *Andr. Libav. (P. 3. singul. l. 7. de Bitumin. c. 21. p. 969.)* autor est, sed
fallit Lectores suos *Libav.* in genere namque ejusmodi miracula sanctorum &
aliorum hominum à mumia deducit Novator ille, nulla *Elisæi* facta mentione,
de quo mox plura. (§. 45.) Meminime olim à Prædicante Papæo in Thermis
Töplicensibus in Festo S. Viti è suggestu audivisse: Israëlitas reliquias *Josephi*
ex Ægypto secum portasse, ut earum vi Mare rubrum divideretur, illisque per
illud transitus pateret. "ΑγραΦον id, ut non dicam blasphemum est. *Elisæi*
verò casus verè miraculosus, singularis & typicus ad reliquias è sanctis minime
applicandis. Semel vim istam exeruerunt, nec amplius, adeoque nec Sancto-
rum Papæorum reliquiis assimilanda, cum illæ quotidie monachis id lucripetis
sug-

suggerentibus, vim explicent suam. Hoc ipso peculiari & extraordinario miraculo veritatem vaticinii *Elisai* confirmare voluit DEUS, ne timerent incursiones hostiles Israëlitarum, modo Domino adhererent, explicat *B. Martin. Chemnit.* (*P. 4. Exam. Concil. Trident. p. 5. & 6.*). Add. *Andr. Prückner.* (*in h. l. p. 141.*). De *Josephi* ossibus iterum *B. Chemnit.* (*c. l. p. 6. & 7.*). Add. *J. C. Dannhauer.* (*Hodom. Spir. Pap. Phantasm. 6. p. 1187.*). Deque eorum translatione *Dan. Chamier.* (*T. 2. Panstrat. l. 16. c. 9. n. 22. p. 412.*)

§. 13.

In scenam etiam producunt veterum de harum contra Dæmones vi & efficacia testimonia. Dæmones has fugere, *Chrysostomi* (*de Laud. S. Apost. Paul. Serm. 3. Col. 531.*) locum allegant. Ex *Hieronymo* perhibet *B. Mart. Chemnit.* (*p. 4. Exam. Concil. Trident. p. 13.*) *Apollinem Daphneum Juliano* sciscitanti oraculi testimonio indicasse, se propter vicinum mortuum (erat autem *Babila Martyris* sepulchrum vicinum,) non posse. *Beati Antonii* corpus cum à *Theophilo* duceretur per Eremum, invenerunt ibi tria corpora mortuorum à feris sylvestribus occisa, quibus cum imposuisset *Theophilus* corpus *Beati Confessoris* statim surrexerunt, & secuti sunt beatum corpus usque ad Constantinopolin, ad cujus præsentiam *filia Constantini* liberatur, Dæmones rugiunt illiusque vim ac sanctitatem confitentur, quasi præsentem viventemque Sanctum adesse sentirent, vivunt enim Sancti omnes, nec mortui sunt, qui in DEO moriuntur, sed dormientes dicuntur. Unde SALVATOR *de Lazaro* ait: non est mortuus sed dormit (*Joh. XI. v. 11.*) Et *Apostolus* (*1. ad Thessal. c. 4. v. 13.*) vetat de dormientibus contristari. Vivunt enim Sancti in corporibus & reliquiis suis mirandis virtutibus illis divinis sua assistentes per illas operantes, licet illa naturaliter non informant, judicat *Cornel. Agrippa* (*T. 2. Op. Declamat. de B. Anton. p. 575.*) Ad sepulchrum *Elisei. Joh. Baptiste & Abdia* Dæmones rugire consuevisse, *infra* (*l. 1. Tit. 3. §. 8.*) dicetur. Terram sanctam Hierosolymis allatam in cubiculo quidam suspenderat, ne quid mali ipse etiam pateretur, cum maligni Spiritus domum infestarent, *Augustin.* (*l. 22. de Civit. DEI c. 8.*) observavit.

§. 14.

Sed ne hæc frustra prædicarent, etiam vim contra morbos Sanctis his eorumque lipsanis ascripserunt, reputantes vota intervenire, quæ & loculos pecunia emunctos restaurarent. Emergit inde Sanctorum numerus innumerus, quibus id darent negotii, ut morbis his vel illis certos Sanctos præficiendo lipsanarumque efficaciam ebuccinando accurrerent, vota litarent, processiones &

peregrinationes ad Templâ & Sacella istorum instituerent. De Sanctorum numero ad nauséam usque conficto *narrat Jacob. Masen.* (*util. curiositat. ad hum. vit. felic. c. 25. n. 4. p. 514.*) jam triginta & amplius Tomos (quorum octo jam vidit) Belgas Patres moliri, *Bollando & Henschenio* auspicantibus, (prodiisse jam aliquot Tomos, *ex aëlis Lipsiensibus* non ignotum esse poterit,) ubi per singulos anni dies & superiora, usque ad CHRISTUM, secula, infinita pene deprehendimus miracula, & ipsis plerumque Autographis locorum, aut certe cæteris scriptoribus deprompta autoritas deesset. Verè igitur *Dan. Chamier.* (*T. 2. l. 16. Panstrat. c. 14. p. 347.*). Tota quantaecunque est religio papistica, est θαυμάτων διατελής ἐνδειξις, miraculorum perpetua ostentatio.

§. 15.

Quod ad morbos; Divinum in his aliquando quid latere Ethnicis placuit. Θεῖόν τι etiam in morbis fatetur *Hippocrates* (*S. 2. Op. l. prenot. Tr. 4. p. 3.*) quod ipsum divinum Numen appellat, (*S. 5. l. de Nat. Mul. p. 126.*) Dæmones intellexisse *Hippocr. Galenum* nunquam statuisse *Marcell. Donat.* (*l. 2. Hist. Med. Mir. c. 1. p. 107.*) eò quod Dæmones nullibi à *Galeno* admitti sciat, si unicum locum excipias, (*l. Euporist. p. m. 1022.*) ubi suffitum pro Dæmonibus abigendis descripsit. Sed *Marcellum* à metu liberare potuisset, quod inter spuiros hic liber ab omnibus recensetur, perinde ut ille de historia Philosophica, (*p. m. 13.*) in qua caput de Heroibus & Dæmonibus *Plutarcho* dudum vindicata. Ingemuit olim circa hoc decretum *Magnus trium Imperatorum Medicus Job. Crato.* (*ap. Laur. Scholz. Consil. 174. col. 497.*) Quorsum attinet, scribit, Medicum verba fundere? Si Spiritus CHRISTI in iis est, qui hominis, nescio quo Spiritu ducti, in potestatem Spiritus mali tradunt, cur non eadem vi optimum & innocentissimum ægrum eximunt? O cæcæ hominum mentes!

§. 16.

Quid verò morbus facer *Hippocrati*? Epilepsia ἐπὶ νῆσος *Ipsi* (*l. 2. pro rhet. p. m. 74. & l. de Flat. p. 83.*) expressis vocatur. Add. *Coel. Aurelian.* (*l. 1. tard. pass. c. 4.*) & qui varia annotat (*in l. Hipp. de morb. sacr. p. 148.*) impugnat hanc rationem, quod à DEO proveniat, (*Autor. l. de Morb. Sacr. quem non Hippocratis esse post alios Hieron, Mercurial. l. 1. Lect. Patavin. c. 26. p. 101. & Cass. Hoffmann. Comm. in l. 8. Galen. de Ul. P. p. 567. tradunt*) dum perhibet: Neque hominis corpus à DEO inquinari existimo τὸ ὑποκνηστὸν ὑπὸ τῷ ἁγιοῦ, impurissimum à purissimo. Et concludit: Homines ex imperitia & admiratione ei naturam quandam & causam divinam inesse censuerunt, quod nulla in re reliquorum morborum similis esset. Et per consilii inopi-

am quod morbum non cognoscunt, illi divinitatem asserunt. Ne ad solam Epilepsiam id nomen applicet quispiam, *Dictator* (*S. 3. l. de aër. loc. & aqu. p. 65.*) τῶν ἱερῶν νοσημάτων meminit, quæ ὀλίγα quidem, ἰχυρῶς de pronunciat.

§. 17.

Morbos à summo DEO illatos dari, ipsa sacra Oracula prodiderunt, idque dilucidis enunciarunt verbis, comminationibus Exemplisque. (*Exod. 9. v. 15. Levit. c. 26. v. 25. Numer. 14. v. 12. Deut. 26. v. 21. 2. Reg. 24. v. 25.*) Minuitur Israëlitis ipse DEUS pestem (*Jerem. c. 15. v. 2. & c. 21. v. 6. c. 29. v. 17. 18. Ezech. 5. v. 17. & c. 14. v. 19. Amos c. 4. v. 10. Habac. 3. v. 6.*) Inde sagittæ DEI. (*Pf. 91. v. 5.*) Plura *Ludov. ab Hornig* (*Würg-Engel. qu. 5. p. 10.*) Talis forsan illa, quæ in omnes indifferenter Idololatrias & paganos, Christianorum planè intacta congregatione desæviit, quæ describitur ab *Euseb.* (*l. 9. Hist. Eccles. c. 8.*) & *Paulo Diacono* (*l. 6. de reb. gest. Longob. c. 5. A. 682.*) ἦνλα-
 ¶ *¶* erat arthritis *Agæ Regis* (*2. Chron. c. 16. v. 12.*) Morbus intestinalis *Regis Jorami* (*ib. c. 24. v. 14. 15.*) Melancholia *Nabucadonosoris*, (*Dan. 4. v. 13. & 29.*) *Herodis* verminatio. (*Act. 12. v. 23.*) *Conf. & Steph. Roder. Castrens.* (*l. 1. de Meteor. Micr. c. 17. p. 34.*) Reliqua Theologi.

§. 18.

Agnoverunt id etiam Ethnici, inde ob circa lucum Dianæ pascentem capream Dianæ sacram jaculo ab *Agamemnone* transfixam lues pecora invalit, quod è *Dicty Cretensi* recitat *Nic. Frischlin.* (*annot. ad Callimach. hymn. 2. v. 263. p. 250.*) Talis & illa Atheniensium ab *Epimenide* expiata ap. *Diog. Laërt.* (*l. 1. de vit. Phil. in Epimenid. p. 78.*) *Appollinem* immisisse pestem in Græcorum exercitum, *Homer.* (*l. 1. Iliad. v. 44.*) cecinit, ubi & pestem πῆλα θεοῖο, sagittas DEI (*v. 53.*) vocat, explicat verò *Philipp. Beroald.* (*l. 1. de Pest. f. 153.*) *Apollo* inde *Macrobio* λóιμι[¶] (*l. 1. Saturnal. c. 17.*) quod inferat & auferat pestem. Patescit idem ex *Platone* (*in Phæd.*) qui maximos dolores & morbos ob peccata hominum ex Deorum ira credidit.

§. 19.

Sed & Divis suis varios assignant morbos Papæi. Epilepsiam *Divo Johanni CHRISTI præcuratori*, inde *S. Johannes Rach Paracelso* (*l. 1. de Orig. Morb. invis. p. 97.*) quamvis & *S. Johannis* morbus potius vulgò audiat, judicante *Mich. Baldit.* (*Spec. Sacro-Med. Angul. 4. p. 148.*) quod Epileptici felicissimo successu ad hujus morbi sævitiam infrigendam appensum collo gestent *S. Joh. Evangelium* in chartula scriptum, quod identidem tum recitant, tum lætitant. *Valentino*

lentino etiam, inde die *Vältens Kranckheit* & Nostri: *Daß dich der Vältten* (*Veltins*) *Sichtag* vocat *Paracels.* (c. l.) *Job. Bodin.* (l. 1. *Dæmonom.* c. 4. p. 107.) Forſan inde promanavit ut inde *Pœonia* (ap. *Job. Baubin. de Plant. à Sanct. denom.* p. 98.) *Sancti Valentini* Herbæ, *Sanct Vältens Kraut* nomen acceperit. Ridet hic *Cornel. Agrippa,* (de *Vanit. Scient.* c. 5. 7. p. 107.) Germanos, quod caducum morbum Valentino dent, hoc nomen à cadere (*fallen*) forſan à *Velentino* infelici denominatione deducentes, & Galli *Etropia* addicentes *Hydropicos* ob vocis conſimilem ſonum. Addicitur etiam *Epileſia Cornelio, Hubertoque.* (Vid. *Levin. Lemn.* l. 2. de *Occ. Nat. Mirac.* c. 3. p. 143.)

§. 20.

Herpeticus ille affectus, quem Roſam vulgò pronunciant *Ignis S. Antonii* nomen retulit. Ulcerofa quædam tibiaria ſcabies malum *S. Mennenii* obſervatum etiam fuit quoddam delirii genus, quod *Chorea* ſ. *Saltus S. Viti* appellatur. *S. Antonio* tribuitur ille ignis ſacer, quia ignis ſub regimine & poteſtate *S. Antonii* eſt, quod *Paracelfus* perhibet. (c. l.) Ulcera etiam quædam *S. Küris Buß* dici Idem obſervat. (p. 93.) Luem Veneream *S. Dionyſium* concitaſſe quorundam ap. *Eundem* (c. l. p. 94.) traditione accepimus.

§. 21.

Morbos huiusmodi ſacros non remediis naturalibus, ſed divinis, ſanari, aut ſi naturalibus, non naturali, ſed divina virtute agentibus curari, monet *citatus Baldit.* (p. 141.) Inde Romano-Catholicis perſuaſum fuit ad Sanctos certos confugere, & ab illis morborum levamina expoſcere. Ut *Peſtis Mediolanenſis* deſineret, & reliqui adhuc ſani præſervarentur, proceſſio nova, teſte *Athan. Kircher,* (Scrutin. *Peſt.* S. 1. c. 10. p. 111.) inſtituta fuit, qua corpus *Caroli Borromæi* quaternorum fulcitum *Episcoporum* humeris, tum *Cardinale Urbis Archi-Epiſcopo*, tum *Prælatiſ*, totaque nobilitate concomitante inæſtimabili apparatu circumferebatur.

§. 22.

Nec ad Sacros tantum morbos depellendos Sanctorum ſubſidia hinc emendant, ſed & in aliis morbis, ita ut unaquæque invaletudo peculiarem è Sanctis habeat averruncum, à quo miraculoſè curari expectat. In *Rabie* & *Hydrophobia* *S. Hubertum* appellent Belgæ, Catholici Longobardi *S. Bellinum* & *Doninum* (Vid. *Job. Bapt. Helmont.* c. l. n. 52. p. 229. & de *Magn. Vuln. Curat.* n. 45. p. 622.) Audiamus iterum *Mich. Baldit.* (c. l. p. 149.) In Doloribus Capitis ſæpiſſimè ad *S. Caſarium* confugiunt, ad *S. Hildegarden* in *Phrenitide*, ad *S. Laurentium* nec non ad *S. Apolloniam* in dolore dentium, ad *S. Luciam* in oculorum

lorum morbis, in mammarum affectibus ad *S. Agatham*, ad *S. Blasium* in angina & gutturis ægritudinibus, ad *S. Rochum* & *S. Sebastianum* in Peste, ad *S. Phocam* in serpentum morfibus, ad *S. Johannem Urticanum* in sterilitate, ad *S. Margaretham* in difficili & laborioso partu, ad *S. Stephanum* in calculo, ad *S. Mennam* in ulcerosâ tibiæ scabie & aliis in morbis quamplurimis alii similiter Sancti invocantur subsidiarii. Et sicut in amissis rebus inveniendis vulgò recurritur ad *S. Antonium Paduanum*; ita & in deperditâ sanitate per morborum depulsionem non inutilis erit, opinatur Baldus, Sancti sancta & auxiliaris procul dubio futura invocatio, qua egregia divinatione discursum suum concludit. Et, ne Panacea desit, in omnibus morbis quibuscunque vel exploratissimis, nunquam frustra imploratum auxilium Sacratissimæ virginis CHRISTIPARÆ præsentaneum, quod etiam bis se expertum prædicat (c. l. p. 150. & 152.). Inter Ethnicos in Epilepsia ad *Neptunum*, *Herculem*, *Ennodium*, *Appollinem*, *Nomium*, confugere, consuevisse, ex Autore libri (de morbo Sacro) novimus.

§. 23.

Nescio an hic inferere debeam Herbas cum quibusdam mineralibus, quæ à Sanctis nominibus nomina sua emendicarunt. Ob quas equidem causas id factum, non decerno, forsan honoris cultusque gratia id factum, aut quod à sanctis istis dotes efficaciores expectent cum Medicis ægroti, & hi Sanctorum opera curentur, & illi inclarescant. Ita *S. Alberti* herba, *S. Antonii* herba, naps & nucula. *S. Aridomaci* saccharum. Herba *S. Barbaræ*, *Benedicti*, *Catharinæ* & flos. Herba *S. Christophori*, *S. Clare*. *S. Francisci* spina. *S. Gauthier* pommes. *S. Georgii* Rosa, flos, radix, herbæ, viola, fructus. Herba *S. Gvilhelmi*. *S. Guyterie*. *S. Helenæ* Radix. *S. Jacobi* herba vel flos, herba marina. Herba *S. Innocentii*. *S. Johannis* bacca, flores, balteus, cingulum herba, nuxes, panis, pyra, (poma etiam nobis sunt,) racemi. Herba *S. Juliani*, *Kunigundis*, *Ladislai*, *Laurentii*. *S. Magdalene* flos. *S. Mariæ* Arbor, Calceolus, Carduus, Chirotheca, claves, flores, fumus, herba, lac, lachrymæ, lilia, linum, manus, mentha, pallium, pyra parva, sigillum, stramen, tribulus. *S. Mariæ Magdalene* flores, herba, poma. *S. Marthæ* poma. *S. Martini* pyra. *S. Mauriti* Ocymum. *S. Nicolai* pyra. *S. Ottiliæ* herba. *S. Pauli*, *S. Philippi*, *S. Petri* clavis, herba, triticum, radix. Herba *S. Quirini*, *Rochi*, *Ruperti*, *Simeonis*, *Stephani*, *S. Thomæ* arbor. *S. Valentini* herba. Plura de his *Joh. Baubin.* (de Plant. à Sanct. denominat.) cui hæc debeo.

§. 24.

Nec solum Sanctorum cultus, sed & reliquiarum Sanctarum vis ad morbos profligandos in usum tracta. Cum varia è regno minerali & vegetabili ad morbos præsidia allegasset *Mich. Baldit*, (*c. l. p. 176.*) ad lipsana sacra confugit, quorum Amuleta accedente viva fide & prece, spei Christianæ præsidio roborata tanta divinitus adepta dynamia prodidit, ut morbis omnibus eliminandis securissima certissimaque celebrari valeant auxilia. Addit è *Gregor. Nazianzen.* (*orat. contr. Julian. Apostat.*) asserere, Sanctorum corpora eandem habere potestatem, quam ipsorum animæ, sive manibus pertractentur, sive venerationi habeantur, exiguasque sanguinis guttulas ex iis sanctis corporibus stillantes, & minimas passionis martyriique notas æqualem corporibus integris à DEO participare virtutem.

§. 25.

Sed hanc Sanctorum Sanctarumque reliquiarum dynamin risu potius excipiunt & subsannant plurimi, tantum abest ut colant. Causas habent son-ticas, cum ex illis Sancti multi sint Chimærici, quod *Gisb. Voët.* tribus elegantissimis disputationibus demonstravit (*habentur P. 3. Disput. select. à p. 472. ad p. 539.*) Præterea valet apud Theologos illud *Hieronymi*, (*Epist. 84.*) multorum reliquias coli in terris, quorum animæ ardent in inferno. (*M. Job. Schreiter Nov. Decad. metall. Conc. 10. p. 228.*) *Das will ich bezeugen, daß viel unter den Menschen für Götter und Heiligen gehalten werden, die elender als ein Cadaver sollten gehalten werden. Denn das ist einmal also, daß der Teuffel seine Satanische Tugend anseet, damit er den Menschen wieder anrichte, discurret Paracels.* (*præfat. in Phil. Sagac. p. 337.*) Nec quæcunque DEUS per Sanctos suos in hac vita fecit, eadem etiam per Corpora & Ossa ipsorum se facturum promisit, quod optime monet *B. Mart. Chemnit.* (*P. 4. Exam. Concil. Trident. p. m. 4.*)

§. 26.

Ridiculæ etiam sunt non rarò istæ reliquiæ non è Sanctorum corporibus, sed vestimentis & supellectili: Magnetica miracula & sanationes patrandi facultate quasi imprægnata. Non dicam de vestimentis CHRISTI & *B. Mariæ*, quorum ubique copia datur in Templis & Monasteriis. In Belgio apud Catholicos Stola *S. Huberti*, illaque, teste *Helmontio*, (*c. l.*) in arca sex clavibus diversis obserata, à diversis quoq; clavigeris custodita. Quotannis autem præscindunt stolæ illius partem, remanente interim stolâ semper integrâ, ab octingentis jam & amplius annis. Nec est imposturæ locus, *pergit*, quod nesciatur hodie

hodie, an stola sit ex bysso, lana, lino vel bombace, adeoq; non posset nova quotannis substitui. Præscindunt autem de stola partem, ut filamentum singulis demorsis à rabido intra cutim frontis incarnetur. Inde enim aliud miraculum, quod qui semel suscepto filamento è stola per ritus suos convaluit, potest alteri demorso differre terminum, & sopire rabiem adventantem per quadragenarias, idque in annos aliquot, dum tandem suo commodo adire queant *S. Hubertum*. Ea tamen conditione, ut tantillum si quis supra quadraginta dies expectet, nec prorogationem termini (ut dictum est,) ante impetraverit confestim in rabiem incidat desperatam. Calceum *S. Thomæ Cantuariensis* seniculum mendicabulum osculandum porrigebat in via *Gratiano* apud *Erasmum*, (*c. l. p. 401.*) qui ipsi incanduit & regessit, quid sibi volunt hæ pecudes, ut osculemur calceos omnium bonorum Virorum? Quin eadem opera porrigunt osculandum sputum? aliaq; corporis excrementa?

§. 27.

Ne Dramati desit Ludio sanctas reliquias venditant, quas vix pro talibus venditasset *Orestes*, nec *Coridon* his subscripsisset, cum non Sanctorum sed pessimorum; omnisque fidei & pietatis expertes quin & Gentiles. Prostat in hoc censu apud illos *Judæ Apostoli proditoris* laterna, laqueus etiam quo se suspendisse creditur, quem olim Romæ inter Sacras reliquias pendentem, *illustris ille Bellator Fronsbergius* rei insolentia delectatus instar singularis Spolii Augustanam Vindelicorum *Vid. Cass. Bertram. (Comment. in Matth. c. 27. p. 784.)* transtulit. Extat & inter has *Judæ* laterna, qua usus fertur cum SERVATOREM O. M. in horto Oliveti quæreretur & traderetur Judæis. Scala, in qua cantavit passionis tempore Gallus, *Pilati* malluvium. *Longini*, ita insulsi Monachi vocarunt militem, qui lancea latus CHRISTI perforavit. Addas his propter infrunitam licentiam, quam sibi in res sanctas sumunt Papicolæ. Crepidam *Hannæ ap. Gabriel. Bucellin. (in Sacr. Benedict. 26. Jul. p. 19.)* Duas ampullas pinguedinis *S. Laurentii*, (*ap. Eund. c. l. 10. Aug. p. 21.*) Halitum *Joseph* ampullæ inclusum & asservatum propè Rhemenses in pago Consenti hereni. (*Molin. Hyperasp. c. 28. p. 134. 140.*) *Michaëlis Archangeli* pugionem & clypeum, caudam asini, *ap. Joh. Wolf. (Lect. Memorab. Cent. 16. p. 239.)* Applicares huc illud Bessarionis Cardinalis, qui Sanctorum novorum introductioni præsens exclamabat; Novi hi Sancti de veteribus mihi dubium movent, *ap. Thom. Laas. (Orat. contr. Ital. p. 550.)*

§. 28.

Nil præterea lectores & peregrinantes magis hæere fecit suspensosq;

tenuit, quam reliquiarum unius individui insignis abundantia. Tot sæpe capita Sancti alicujus, quot finguntur hydræ Lerneæ fuisse, tot brachia quot Briarei, plura corpora quam Geryonis, *B. J. C. Danhaueri (Hodomor. Spir. Pap. Phenom. 6. p. 1181.)* judicium est. Neapoli in templo *S. Ludovici* ad *S. Janum Carbonone* sanguis *S. Januarii*, ad *S. Mariam Decanam*, *Joh. Baptistæ. (Maximil. Misson. p. 1. Itinerar. Epist. 22. p. 530.)* Verto me cum *Erasmio Roterodamo (Colloqu. Peregrin. ergo p. m. 381.)* ad coelestem lac beatæ virginis. O matrem filio similimam, exclamat, ille nobis tantum sanguinis reliquit in terris, hæc tantum lactis, quantum vix credibile est, esse posse uni mulieri uniparæ, etiamsi nihil bibisset infans. Liquidum id quidem produnt, sed concretum est; dicas cretam tritam alboque ovi temperatam. De præputio CHRISTI, *Joh. Wolff. (Centenar. 16. Lection. Memor. p. 233.)*. Charnovienses Monachi dentes, crines, etiam præputium CHRISTI (horrescit mens præ his blasphemias, *subdit*) hominibus ut revereantur ostendunt, præputium idem Romæ in templo Lateranensi asservatur.

§. 29.

Concederem veram crucem CHRISTI *Helenam Imperatricem* acquisivisse, eamque agonizantis foeminæ morbum ab eadem sublatam, & mortuum resuscitatum satis declarasse, prout *Nicephor. (l. 8. Hist. Eccles. c. 29. p. 345.) Ruffin. (l. 1. Hist. Eccl. c. 8. p. 223.) Sozomen. (l. 2. Hist. Tripart. c. 18. p. 331.) à Stammer (Itinerar. Hierosolym. p. 173.) & Joh. Bosius (l. 6. de Triumph. Cruc. c. 16. p. 662.)* prodiderunt, verum cum fragmenta ligni Crucis tam multa passim prostant, ut si colligenda sibi fumeret quispiam otio abundans, dubio procul non Simone, sed Sisypho opus foret, ut tollerentur, *autumat Tb. Bartholin. (Diff. de Lat. Christ. c. 7. p. 89.)* Imò si in acervum redigantur, *judice Erasmo, (annotat. ad Matth. c. 23. p. 92.)* vix una navis oneraria vehat. Sed hæc cum seculis artificumque ingenio in majus creverunt. Quod si igitur spurix crucis particulæ veras maxime superent, quis mihi has ab illis separabit, quibusve notis veras à Spuriis distinguet, si venerationi & cultui locus esset, aut si subsidium sanitatis ab illis petendum?

§. 30.

Cum ante aliquot annos *R. P. Eliam. Nentwig S. J. Theologum & in Residencia Graupensi t. t. Patrem Superiorem* in Thermis Töplicensibus ulcere pedis laborantem curarem, aliquando in Festo *Viti*, cum reliquiæ hujus Sancti, Cranium & aliæ partes in templi Altari publice exponerentur, ex Eodem rescire volui, unde certò sciret, has esse *S. Viti* reliquias, eam quidem ob causam, quod juve-

juvenis martyrium subiisse legatur *Vitus*, caput autem grande expositum eidem ætati vix convenire, id responsi dedit: *Der Pabst tauffet sie.* Papa id nominis imposuit. Mirabar istam responsionem, & aliis urgentibus ægris avocatus discursum amplius extendere prohibebar. Legi postea in *Claudio Salmasio* (*Epist. 2. de Cruc. p. 395.*) sequentia: Hodie, si vera narrantur, quotannis Festo Mortualium, nisi fallor, aliquis ex junioribus Cardinalibus (Romæ) in Cœmeterio D. Petri stat. Curat effodiendum cadaver aliquod temere oblatum, cujus ossa jam caro reliquerit. Cujus hominis sit, maris an fœminæ parum refert. Prolata inde ossa accipit. Petentem Sancti alicujus reliquias, quales multi ibi tum hujus rei gratia adsunt, interrogat, cujus Sancti velit? Si respondet *D. Petri* partem ossiculi detractam baptizat, in nomen *Petri*, & ei dat. Idem in aliis facit, qui cupierint habere *Pauli* aut *Barnabæ*, aut aliorum. In eorum nomen baptizata ossicula idem valere existimantur, ac si ipsius Sancti essent, cujus nomen præ se ferunt.

§. 31.

Proh DEUM atque hominum fidem! Siccine *Necrobaptistarum Cataphrygum* (de quibus è *Philastrio l. de Hæres.* ab Ecclesia Africana in suo *Canonum Codice Canon. 18.* damnatis *Joach. Hildebrand. Ritual. Baptism. Vet. p. 54.*) reducunt Sancti illi Patres, quin & ipsa Sanctitas, Papa Romanus? Ossibus cadaveribus sanctissimum polluunt lavacrum solis viventibus hominibus eorumq; saluti destinatum. Idololatriam quæstus gratia introducunt, & propagant, simplicium exenterant loculos & crumenas. Interim Sanctorum reliquiis apud oculatiores omnem detrahunt fidem & decantatam efficaciam. Quis namque credet *Marcolphi* ossibus in nomen *Elisei Baptizatis*, easdem inesse vires, quæ veris *Elisei* reliquiis? Frustra nos Sanctorum reliquias veneramur, disputat contra *Job. Robertum Jesuitam J. B. ab Helmont. (de Magn. Vulner. Curat. n. 38. p. 601.)* Si sola materia impossibilis Aristotelicorum supersit, & non accidentia quædam in concreto remanserint, quæ olim erant in vivo. Si hoc frustra, spurias istas & pseudonymas reliquias quis colet venerabiturque, cum sancti istius non sint in cujus nomen sunt baptizata, nisi forsan à baptismo id virtutis imprimi credant, non aliter ut campanis baptizatis tonitrua, Agnis DEI & cereis consecratis Dæmones & spectra fugandi potentia. Sed & sic reliquiarum verarum virtus & gloria obtunditur, enecaturque.

§. 32.

Ita Papa approbante imagines & statuæ miraculosæ in magnis arboribus inventæ *Mariæ* nomine gaudent, baptismo forsan ejusmodi initiata & sanctifi-

cata. Primus talismodi B. genetricis imaginis meminit *Nicephorus*, (l. 14. *Histor. Eccles. c. 45. p. 765.*) qua mentione mirum in modum triumphat *Joh. à Chokier de Surlet*, (Cent. 2. *Fac. Histor. c. 92. p. 351.*) & Novatorum sannas exhibilat. Inventæ autem fuerunt in Cupresso, ut illa *Nicephori*, in trunco quercino, ut historiam propinat allegatus *Chokier* (c. l.). In aliis etiam arboribus, secundum *Eundem* (c. l. p. 354) A quo vero illarum fabrica? An ab Angelis? E quo loco? An è Cœlo?

ut lapsa Ancilia cœlo.

(*Virgil. l. 8. Æneid. v. 664.*) occultatum à quodam in Cupresso *Nicephorus* faretur, quod forsan & in aliis æris aucupibus Monachis factum. Vocantur *unser lieben Frauen Wunderbilder*, quod & forsan Romanenses movit, ut ipsi sibi fingerent statuas has *Mariæ* miraculosas, inter quas facile principatum tenent in Italia *Lauretana*; in Hispania *Cesar Augustana*, in Germania *Oettingana*, in Belgio *Aspricollis*. De his ad Paulum V. Pontificem *Just. Lipsius* (Cent. 5. *Miscell. Epist. 98. p. m. 1044.*) thraſonicè satis: Non possumus alia re, credo, efficacius frangere & calcare hæresin, quam hoc miraculorum fulmine: ubi non verbis, sed factis disputamus, & impudentissimorum etiam oculos utque animos perstringimus ista rerum Majestate.

S. 33.

Quod de miraculis in genere apud Papæos olim scripsit *Albert. Kranz*. (l. 9. *Wandal. c. 11. p. 210.*) Miracula vanitate partim populi, accedente avaritiâ Cleri facta & infecta nunciantur: Idem in specie de miraculosis Sanctorum reliquiis proclamare poterimus. Avarum Sacerdotale genus, notat *Cornel. Agrippa*, (de *Vanit. Scientiar. c. 57. p. m. 106.*) avari homines non modo ex lignis, & lapidibus, sed etiam ex mortuorum ossibus & Sanctorum Martyrum reliquiis materiam avaritiæ suæ captantes, suæ rapinæ instrumenta fecerunt: attollunt sepulchra confessorum, exponunt reliquias Martyrum, vendentes illorum contactus & oscula, exornant illorum simulachra, & festa illorum magis pompis decorant, prædicant illos sanctos, & extollunt magnis præconiis vitam illorum, quos tantopere laudant, longissime fugiunt. Nonne istis locutus est SALVATOR: Væ vobis, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, similes illis, qui occiderunt eos! Proinde Gentilium more Sanctis ipsis officia distribuunt, & hunc cum *Neptuno* aquarum periculis subvenire, illum cum *Jove* fulmen incutere, aut cum *Vulcano* ignem, alium menses curare cum *Cerere*, alium vitibus præesse cum *Baccho*. Et habent mulierculæ suas Divas, à quibus ceu à *Lucina* aut *Venere* liberos petant, & quæ

cum

cum Junone iratos placant vel vindicant maritos. *Haftenus Agrippa.* Vulgus ignarum, quæ ignorat, dæmonibus & Sanctis tribuit, pronunciat *Petr. Pomponat. (de incant. c. 12. p. 292.)* Fraudes Papicolarum etiam tetigit (*l. 2. Berthon. c. 7. p. 267.)* *Paracels. Dan. Chamier (l. 16. Panstrat. c. 12. p. 342.)* Mangonis callidissimi ossa clanculum è tumulis effossa pro Martyrum reliquiis venditantis exemplum narrat *Glaber. Rudolph. (l. 4. c. 3. p. 42.)*

§. 34.

Vim salutiferam etiam locis, in quibus latebant Sancti aut Sanctorum reliquiæ, affrictam testantur. Ad tumulum *S. Dymphæ Virginis* obsessos à Cacodæmone liberari, *Helmont. (Tr. Demens Idea, n. 49. p. 228.)* tradidit. *Speculuncæ* odoriferæ passim per Asiam citeriorem & Ægyptum harum gnaros attonitos habent, neque dubitant reliquiis Prophetarum ibi olim conditis hanc gratiam transcribere; feruntque hodiernum dormientes in ejusmodi locis futurorum indiciiis in somnis instrui, *notat Job. Christoph. Becmann. (Diss. de Prodig. sangu. c. 3. §. 7. p. 34.)* Mediolani in tumba trium Regum antequam *Coloniam* transferebantur relictæ vapores morbos, sed non difficiles, sanant, *Anonymi (P. 1. Descript. Ital. p. 65.)* testimonio proditum. Lacum *Alexiacum* à reliquiis *S. Stanislai* evasisse *Sim. Majol. (Colloqu. 12. p. 439.)* narrat. Quin & à *Deiparæ* imagine in cavo trunco quercino latente, ipse truncus quercinus evasit miraculosus, quod *Job. à Chokier de Surlet (Cent. 2. Hist. Fac. c. 92. p. 354.)* retulit. Propter vicina Martyrum ossa & sepulchra vel Monasteria, vel loci genium judicabant papales salubriora. Et ex hac causa auspicatum aliquod omen civitatis *Samgallensis*, *Campiduni* & *Werthæ* fundatores collegisse *Jacob. Gretser. (l. 1. obs. ad vit. S. Richardi & Wilibaldi c. 18.)* arbitratur. Ridiculam vocavit superstitionem *Job. Mich. Dillber. (T. 1. Diss. Acad. §. 4. p. 5.)* Ad viliores usus etiam Terram è tumulis Sanctorum adhiberi certum est. In templo *D. Uldarici* Augustæ *Vindelicorum* est sepulchrum *D. Uldarici*, ex quo terra, quæ depromitur, prædita est vi & facultate pellendi glires, ut prædicant, atque ideo peregre adventantibus particella ejus donari solet, ita ut longè latèque asportetur ad prædictum effectum, *Henric. Kornmann. (part. 4. M. M. c. 27.)* memorat, qui & hoc post (*c. 29.*) subjunxit: *Coloniæ Ulbiorum* in Coemeterio ad templum *S. Johannis Baptiste* & *S. Cordule*, bustum nominatæ *S. Cordule* lapideum conspicitur, cujus terram in dedicatione annali dicti templi ab incolis effodi, donumque asportari & dispergi vidi ad depellendos mures. Forsan quod terra coemeteri-

teriorum corrosiva, quod *supra* (S. 1. §. 121.) & *infra*, (l. 3. Tit. 1. §. 69.), aut male olens animalibus istis non faveret.

§. 35.

Suos hic patiuntur manes Medicorum stipendia & redditus. Nullum morbi genus est, quod inter Divos non habeat suum Medicum, iterum *Cornel. Agrippa* (c. l.) perorat: quæ causa est, quo minus lucrentur Medici quam *Causidici*, cum nulla lis sit tam pusilla, tam justa quæ Divum aliquem habeat patronum. *Der Herr Claude Pons* gewesener Medicus zu Lyon meldet gar artig, daß er solcher Heiligen Freund nicht sey, die sich in seine Profession mengen, memorat *Jacob. Spon.* (l. 4. Itinerar. p. 15.) A Medicis, quos DEUS creavit ad nugas istas trahitur vulgus, etiam sapientiores, quibus parum judicii, & ita superstitio non solum profeminatur, sed & mora facta ægri in majus præcipitantur periculum, quin & in mortem ipsam à nugivendulis istis Monachis: Quæ res conscientia tamen ab istis æruscatoribus neutiquam attenditur.

§. 36.

Cæterum non omnia corpora Sanctorum esse, quamvis signa faciant, prolixo discursu evincere conatur *Paracels.* (l. 4. de Morb. invis. Orig. p. 106. sq.) Inde etiam ad Principum & aliorum, quibus nulla Sanctitas tributa, sepulchra prodigia facta. De sepulchro *Barnimi Ducis Pomeraniae* miraculis famigerato *Mart. Zeiler.* (T. 2. Epist. p. 229.) se ipsum miraculosum post fata pronuntiavit *Zischka*, dum moribundus præcepit, ut sui mortui corpus excoriarent, atque tympanum expelle facerent, pollicitus, si ad illius tympani pulsum pariter ejus nomen invocarent, hostes eis nunquam repugnatueros, & victores evasuros. Vid. *Joh. B. Fulgos.* (l. 3. c. 7.) Ita & Turcæ in *Georgii Castrioti Scanderbegii* reliquias ferebantur, ejusque sepulchrum ad *Lyssæum* pie venerabantur, post superstitiosi homines eruta sepulchro tanti Herois ossa religiose deripiebant, quum quisque se bello invictum tutumque fore crederet, si frustulum ex ossibus reliquiisque invictissimi Imperatoris in amuleto cervicibus suspensum iturus in prælium gestaret. *E. P. Jovio H. Kornmann.* (p. 4. m. m. c. 89.) Quin & de Sanctis Turcarum, quos nemo in verorum Sanctorum Catalogum recipiet, quædam miracula prostant. De sepulchro *Ardoydis Joh. Leonclav.* (l. 3. Hist. Musulman. p. 557.) sepulchrum ejus habet vim talem, ut si quis equus in illa regione ventris dolore quodam laboret, & circa hanc sepulturam ter ducatur, mox eo morbo liberari, superstitiosorum hominum opinione existimatur. Præterea solet Turcarum vulgus, quod illac transit, humum illius sepulchri secum

por-

portare, febrium curandarum causa. Nam si qui febris laborant, paucillum ejus terræ sumunt, & aqua miscent qua epota febricitantes curari creduntur. Retulit & historia Francica de Turcicis. Imper. Agmet patris sui Mahometi III. defuncti cadaver in exercitu secum transportasse, ex eo victoriam certam sibi pollicitus. (Heinric. Kornmann. p. 4. m. m. c. 90.)

§. 37.

Neryllinum mortuum apud Troadem pro DEO cultum, Athenagoras (Apol. pro Christian.) memorat, qui sanare ægrotos dicebatur. Theogeni multa simulacra posita, iisdem divini honores ab indigenis habiti, existimantibus ægris & quopiam affectis morbo salutare ejus numen esse. (Pausan. Eliac. post. s. l. 6. descr. Græc. c. 11. p. 479.) Bebnucha in palma suspensus fuit, quæ illa ipsa hora fructus tulit, Job. Ludolf. (Comment. ad l. 3. Hist. Abissyn. c. 3. n. 23. p. 293.) retulit.

§. 38.

Alexandro M. mortuo Aristander Telmissensis seu Divum Numine percitus, seu alio quodam casu correptus, Æliani testimonio (l. 12. var. hist. c. 64.) in medios Macedones progressus his eos compellavit: Omnes omnium seculorum Reges Alexandrum felicitate superasse, tam vivum, quam mortuum. DEOS igitur immortales sibi notum fecisse, futurum, ut quæcunque terra corpus ejus exciperet, in quo primum anima ipsius habitavit, felicissima & ab hostium incursionibus in perpetuum libera foret. Successit igitur inter Ptolomeum & Perdiccam contentio & bellum. Astu tamen Perdiccam circumvenit Ptolomeus, inque Ægyptum Alexandri cadaver deportavit. De Lapide ad Aspidis morsum, quæ sequuntur Aristoteles (l. 8. Hist. animal. c. 29.) notat: Aspis angvis, scribit, ex quo medicamentum putrificum illud componunt, in Africâ gignitur, cujus ictui nullum remedium est. Nascitur in eodem agro, in quo Laser, serpens quidam pusillus, cujus remedium lapis est, quem ex sepulchro cujusdam Regis antiqui accipiunt, eoque perfuso è vino bibunt.

§. 39.

De Hesiodi Cineribus & ossibus in Peste efficacibus jam supra (S. I. §. 184.) relatum. Costæ Pelopis eburneæ meminit Plinius (l. 28. c. 4.) De osse vero Pelopis translato sequentia (in Eliac. c. 13. p. 407.) Pausanias: Quod ad Pelopem attinet, memoriæ proditum est, quum Trojanum bellum duceretur, monuisse vates, non ante expugnari Ilium posse, quam Græci Herculis sagittas, & de Pelopis ossibus unum comportari curassent. Quare & Phila-

Eleren tunc in castra accersitum, & Pisa Scoptulum opertum *Pelopis* deportatum. Redeuntibus verò Græcis ad Euboeam, navim eam, in quam *Pelopsis* illud os fuerat impositum naufragio periisse. Multis deinde annis post Ilium excisum, *Eretriensem* piscatorem *Demarmenum* jacto everriculo è mari os extraxisse: miratum magnitudinem in arenis id annotato loco abdidisse. Venisse Eundem Delphos sciscitatum cujus os, & ad quem usum illud à se conservari oporteret. Tunc etiam fato aderant, quos Elei consultum miserant, quæ foret depellendæ pestis ratio. Atque his quidem responsum est, ut *Pelopis* ossa requirerent: *Demarmeno* verò, ut quæ reperisset Eleis restitueret. Hoc ille cum fecisset, & alia accepit ab Eleis munera, & ei ejusque posteris custodia ossis demandata est. Scoptulum opertum *Pelopis* ætate mea, pergit *Pausanias*, jam evanuerat. Id eo accidisse opinor, quod quum alte absconditum fuisset, tum vetustate tum aquæ marinæ illuvie extabuit.

§. 40.

Translationes cinerum & ossium Heroum & aliorum virorum celebrium dudum ante Pontificios celebratas ab Ethnicis demonstrat *B. Mart. Chemnit.* (*P. 4. Exam. conc. Trident. p. 13.*) Et has postmodum à Christianis ex *κακοῦντα* quadam Splendoris in Ethnicis pompis & sepulchretis institutas (*p. 14.*) asseruit. Patrabant id Ethnici ut plurimum Oraculorum monito. De *Thesei* ossibus transferendis consilium oraculi Atheniensibus datum *Plutarch.* (*in Vit. Thesei p. m. 24.*) sepulta erant in Scyro Insula, quâ à *Cimone* expugnata inventa est, magno studio conquisitus, & ab Aquila manifestatus magnus locus magni corporis, adjectaque cuspis ænea & gladius. *Cimon* igitur reliquias has in triremi cum attulisset læti Athenienses, tanquam si ipse *Theseus* in urbem redierit, illustri pompâ obviam progressi peractis sacrificiis exceperunt. Ossibus *Orestis* Spartam delatis, ex eo tempore quo *Lacedæmonii* cum *Tegeatibus* congressi sunt superiores extitere. (*Herod. l. 1. p. m. 12.*)

§. 41.

Ne mortuam quidem Sibyllam à divinatione cessare *Clemens Alexandrin.* (*l. 1. Stromat. p. m. 223.*) his innuit: *Serapion* dicit in versibus, ne mortuam quidem à divinandi arte cessare Sibyllam: & id quidem, quod ex ea in aërem recessit post obitum, id esse quod in fortibus divinat & auguriis: ex eo autem quod in terram mutatum est corpore, exorta, ut consentaneum est, herba, quæcunque eam bestia comedisent, cum in eo loco essent, scribit, perfectam futuri cognitionem per exta hominibus significasse. Ejus autem

tem animam eam esse faciem, quæ apparet in Luna. Gerræ & nugæ! Sortes ante natam Sibyllam jactæ, & divinando rerum eventus explorati. Extæ etiam ab Aruspibus inspecta ante visam in orbe Sibyllam, quod ipsum etiam qui de facie, quæ in Luna conspicitur, non præsumit excors & mentis impos est. *Tiresiam* post mortem oracula edidisse *Callimachus* (*Hymn. 5. v. 129.*) innuere videtur, dum de *Tiresia* ex interpretatione *Nicod. Frischlin.* (p. 124.)

Solus & à letho Stygiis consultus in oris

Vivet : & hunc Pluton Angesilæ coles.

cujus notas (*in h. l. p. 302.*) vide. Enatum inde proverbium, solum inter mortuos *Tiresiam* sapere.

§. 42.

Hæc aperte declarant, *judicat. P. Petit. (l. 2. de unic. Sibyll. c. 11. p. 242.)* quo ingenio fuerit Sibylla, quantos in pectore Spiritus gesserit, quantum de divinandi facultate insita gloriaretur, quam ne morte sua extinctum iri, sed in aëre regnaturam semper, ac suffecturam ad voces divinas & omnia hominum auribus immittenda jactaret. Sensuram quoque hanc vim terram, novaque pabula è corpore suo resoluta parituram, quibus pecudes refectæ opportuna habeant exta divinatione, clarioraque rerum futurarum signa ostendant. Quæ si Poëtica levitate non sunt effutita, ut quidem videri alicui posset, cum *Serapionem in Versibus* id pronunciaſſe dixerit *Clemens*, (*vid. §. præced.*) immanem arguunt fastum, ac plane tartareum mulierculæ istius, haud dubie à Dæmone animum ejus obsidente, & tales ei cogitationes immittente profectum : quod apertius ex oraculis ejus patebit. Quod autem sic transmittendam suo excessu è vita vim illam fatidicam, qua vivens prædita esset, in elementa vaticinatur, sumtum videtur ex iis, quæ de Spiritus prophetici translatione & successione memorantur in sacris Ebræorum literis : quæ cum Dæmon facta sciret divinitus in sanctis Vatibus, ipse in Sibylla suo modo exprimere voluit, vel certe perſuadere populis, talem fore successionem fatidici Spiritus *Sibyllæ*, qualem fuisse quorundam Prophetarum sanctorum in alios meminisset. Allegat de morte *Mosis* (*Deuteronom. c. 34. v. 9.*) & *Elie*, (*4. Reg. c. 2. v. 15.*) ubi Spiritus *Mosis* in *Josua*, in *Eliseum* *Elie* transiſſe dicitur. De *Elisai* Cadavere *Siracides* (*c. 48. v. 13.*) Εὐ νοιμήσῃ ἐπερψήνυσσε τὸ σῶμα αὐτοῦ. In dormitione prophetavit corpus ejus. *Da er todt war, weissagete sein Leichnam.* Quomodo præstiterit illud, versu sequenti explicat. Et in vita sua fecit prodigia, (ἔργα) & in morte sua, (θauμάσια ἔργα

ἐπεὶ αὐτῶν) mirabilia opera ejus. Non solum Prophetarum erat futura prænunciare, sed & miracula aliquando edere.

§. 43.

Cumis *Justino Martyri* (Vid. *Parænetic.*) loculum quendam lentis forma ex ære ostenderunt, in quo reliquias Sibyllæ custodiri dicebant. Hoc cum recensuisset *laudatus Petit.* (c. l. c. 14. p. 266.) suffragatur *Trimalcio apud Petronium* (in *fragment. Traguriens.* p. 21.). Nam Sibyllam (inquit) Cumis ego ipse oculis meis vidi in ampulla pendere, & cum illi pueri dicerent, Sibylla ti thelis? respondebat illa: Apothaninthelo. Verbis iisdem eundem locum recensuit *Job. Scheffer.* (in *not. ad h. l.* p. 221.). Vidimus, cum in urbe, cui Cumæ nomen est, locum quendam, ubi basilicam ingentem uno fabrefactam saxo conspeximus. In media basilica nobis ostenderunt tria folia, ex eodem excisa lapide, quibus aqua repletis lavisse ibi eam, & stola sumpta in penitissimam basilicæ ædem, eodem extructam saxo abdere atque in media æde super sublimiore gradu & throno confidere & sortes ad eundem modum promulgasse dixerunt. Hic plane nulla mentio ampullæ, *subjicit Scheffer.* Neque scio quomodo pependit in ampulla, nisi forte sicut cineres in urnis feralibus suspensa fuerit, in ea ad tectum illius basilicæ, quam *Justinus* describit.

§. 44.

Incubabant ad aras & fana Deorum, aut potius Deificatorum Ethnici, aut curiositate, aut necessitate adaçti. Illa ut futura prænoscerent, hac ut ægrotis in somno medicamen ad sanitatem recuperationem & tutelam manifestaretur. *De Iside Diod. Siculo* (l. 1. *Bibliothec.* c. 25.) Isin multa sanitati hominum pharmaca invenisse Ægyptii tradunt, utpote quæ scientiæ Medicæ fuerit peritissima, adeoque multa solerter excogitasse: quam ob causam nunc quoque ad immortalitatem elata, sanatione hominum maxime gaudeat, & in somnis si quis opem expetierit, manifestum numinis præsentiam, promptamque indigentibus benemerendi facultatem exhibeat. Et paulò post. In somnis assistentem ægrotis Eam remedia contra morbos subjicere, eique morigerantes nec opinato convalescere. Ita & *de Horo.* *Horum Appollinem* interpretantur, qui medendi & varicinandi artem ab *Iside* matre edoctus oraculis & medicamentis bene de mortalium genere meritus est. Hinc *Tibull.* (l. 1. *Eleg.* 3.) his *Isidis* opem exposcit:

Nunc Dea, nunc succurre mihi, nam posse mederi

Picta docet templis multa tabella tuis.

Audiamus & *Ciceronem* (l. 1. *de Divinat.*) Quid *Scammoneæ* radix ad purgandum,

dum, quid Aristolochia ad morsus serpentum possit, quæ nomen ab Inventore reperit, rem ipsam inventor ex somnio. Video quod satis est, cur possit, nescio. De Radice sylvestris Rosæ, quæ Cynorrhodos appellatur, *Plin. (l. 8. c. 41. & l. 25. c. 2.)* De *Æsculapii* templo *Galen. (in 6. Epidem. comm. 4. f. 8.)* hunc namq; per DEUM intelligere nullus dubito. De *Vulcani* æde circa Memphim *Idem (l. 5. de Med. Secund. Gen. c. 2.)* memorat, quod *Hero Cappadox* medicamenta quædam tanquam ex illa æde accepta recitet. Presit hujus vestigia *celebris ille impostor Alexander*, qui sua pharmaca consulentibus ex oraculo commendabat, ut *Lucian. (in Pseudomant.)* eundem perstringit. Ipse *Georg. Fabric. (Comment. in Poët. Christian.)* asseverat se Patavii adolescentes & puellas rusticanas in Cœnobio *D. Antonii* certa nocte incubare vidisse.

§. 45.

Exacta jam ætate *Pindarus* visus est adistere *Persephonem*, & queri, se ex omnibus aliis non fuisse sui ipsius carminibus exornatam: Verum ubi ad eam venisset suum etiam ipsi hymnum esse facturum. Paulò certe post, atq; adeò ante decimum ab eo somnio diem vitæ muneribus est perfunctus. Erat Thebis anus quædam *Pindaro* genere conjuncta, & in plerisq; ejus canticis decantandis valde exercitata, ei *Pindarus* se per quietem ostendens hymnum in *Persephonem* cecinit. Illa mox experrecta conscripsit omnia, quæ cantantem *Pindarum* per visum in quiete audierat. In eo sane cantico inter alia *Ditis* cognomina est *Chrysenius*, ab aureis nempe habenis, quod ad *Proserpinæ* raptum pertinere satis constat. *Hæc Pausanias. (in Bæot. f. l. 9. c. 23. p. 755.)*

§. 46.

De Apotheosi virtuosorum *apud Eundem (in Arcad. f. l. 8. c. 2. p. 600.)* hæc lego: Erant prisce illi homines Dis ipsis hospites & convivæ pro justitiæ & pietatis merito. Et sane bonis & piis præmia certissima, fontibus ex Deorum ira supplicia erant exposita. Quin etiam recepti cœlo multi ex hominibus, quibus adhæc sui permanent honores: in quorum numero fuere *Aristæus*, *Britomartis Cretica*, *Alcmene filius Hercules*, & *Oiclis Amphiareus*; ac præter hos *Pollux & Castor*. Quare neque absurdum videri possit, *Lycaonem*, in feram, & *Nioben* Tantali filiam in saxum conversam. At enim ætate nostra, qua gliscens fraus & audacia omnes prope orbis terræ partes urbesque occupavit, nulli jam homines in Deorum numerum veniunt, nisi forte per inanes titulos, & immodicæ adulationis licentiam: & noxam commeritis, quum demum è vita excesserint, seræ Deorum judicio poenæ irrogantur.

§. 47.

Fulminatos etiam Deos evadere gentilibus creditum de quo *Joh. Henr. Urfin.* (*V. 1. Analect. l. 2. c. 28. p. 151.*) pluribus. Ita & Comorenſes & Circasſii iſtos pro ſanctis habent, & talem mortem gratiæ diviniæ & amoris ſignum interpretantur, *Joh. Bapt. Tavernier* (*l. 3. Itinerar. Perſic. c. 12. p. 144.*) teſtatur. Hinc *Zoroaſtrem* ſub *Nino* precatum ajunt, ut cœleſti igne abſumeretur, monuiſſeque *Aſſyrios*, ut cineres ſuos aſſervarent. Ita Regnum illis fore æternum. E *Suida* iterum *Urfin.* (*Exerc. de Zoroaſtr. ſ. 3. p. 19.*) ſtulti illi, (*Ægyptios, Babylonios & Perſas* intelligit,) tanquam amicum DEI & fulminis vehiculo ad cœlum ſublevatum adorare auſi ſunt, & poſt mortem vivens aſtrum pro nomine accepit *Zoroaſtres*, obſervat *Clemens Rom.* (*l. 4. Recognit.*)

§. 48.

Patet ex his non ſolum Sanctorum, ſed & gentilium Lipſanis virtutem miraculoſam, competere, adeoque id minime ſanctitatis *νεστηριον* reputandum, ut recte *Paracelſ.* (*l. 4. de Orig. Morb. inviſ. p. 107.*) enunciavit. Quare naturales Origines horum miraculorum quidam eruere tentarunt. Idem *Paracelſ.* (*l. 2. Philoſ. Sagac. c. 6. p. 458.*) Magiam habet, fidei & infernorum. Magicam cœleſtem naturæ, cœleſtem in *Moyſe, Abrahamo*, item *Helifeo*, der die Bähren ſchuff, daß ſie die Kinder fraſſen, was aus dem Geheiß GOTTES geſchicht, durch den Glauben deß, den es befohlen wird, daß daſſelbig Magica ſey. Als da die Kinder Iſraël mit trucknen Füßen durch das Meer giengen, das geſchach durch den Glauben, der da ſtunde in dem Geheiße GOTTES. Aber Pharaoni ward dieſe Magica nicht gegeben, darum ertranck er mit den Seinen. Daß das Fell Gedeonis naß ward, und trucken blieb, der war Magicus, dann in Ihm war der Glaube, was GOTT hier, daß alſo wär, und nicht fehlen möchte, daß *Jonas* im Fiſch lag, war Magicum cœleſte. Urget igitur *Paracelſ.* in hac Magia (1.) Mandatum DEI. (2.) Fidem indubitatam & certitudinem animo conceptam, id ita & non aliter futurum. Distinguit porro (*p. 459.*) Magicam cœleſtem antiquam; Dieſe iſt aus, hat in CHRISTO und *Johanne Baptiſtâ* auffgehöret, & novam die neu iſt nun fürhin anzunehmen, als nemlich von CHRISTO her, biß auff den Tag des jüngſten Gerichts. Dieſelbe Magica cœleſtis iſt nun fürhin Magica beata im Neuen Teſtament. Et paulo poſt: Alſo ſollen wir auch weiter wiſſen, daß ſolch cœleſtis Magia auch durch die Abgeſtorbenen geſchicht, als nemlich, daß die Monumenta, Sepulchra &c. Magicas operationes haben. Und das iſt die Urſach, daß die Heiligen untödtlich ſeyn, nicht daß der irrdiſche Leib der ſey, der das thu, denn er iſt ein Erden. Dieweil aber die Auferſtehung auff ein Tag männiglich gegeben wird, dieweil ſeynd ſie von
uns

uns nicht geschieden, mögen das für und für thun, das sie gethan haben, da sie in ihrem Leben gewesen seynd, das ist im tödlichen. *Hæc si exacte trutines, non videntur cum superioribus coherere. Ubi mandatum DEI? ubi fides in mortuis & putredini obnoxiiis? Et cum maximam partem Theologiam spectent, ista retulisse sufficiat, ad causas naturales vere tales me confero.*

§. 49.

Sed & alibi naturales causas hujus effectus commentus est *Theophrast. Paracels.* Sanctos id patrare per *Evestra* & *Trarames*; Das *Evestrum* thut Zeichen, dann die Heiligen allein durch ihr *Evestrum* Wunderzeichen zu verstehen geben und würcken, philosophatur. (l. 2. *Philos. ad Athen.* t. 21. p. 15.) *Evestrum* nimmt seinen Anfang mit der ersten Gebährung eines ieglichen Dinges. Dann seelisches und unseelisches, empfindlichs und unempfindlichs, bat mitläufftig des *Evestern*, und alles das Schatten gibt. *Trarames* aber als ein Schatten verstanden, wird unsichtbaren Wesens: Dann aus der Ursach, daß er geböhren wird mit der Vernunft, und mit Sinnlichkeit der Thieren, vernünftigs und unvernünftigs (t. 18. p. 14.) *Spiritum* vocat (t. 22. p. 15.) *Astra Necromantiæ* (t. 21. & lib. 9. de *Nat. Rer.* p. 921.) add. infra (l. 1. Tit. 3. §. 13.) *Spiritus Olympicus* forsan *Ejusdem* (Vid. l. 2. Tit. 10. §. 112.) hic intelligendus.

§. 50.

Mumiæ in corporibus id pariter ascripsit (l. 4. de *Orig. Morb. invisib.* p. 104.) fundamentumque hujus assertionis posuit in homine, quod sit *Microcosmus*, inde omnes virtutes metallorum, mineralium & vegetabilium, terrarum & aquarum inveniri in homine dicitur. Post (p. 104.) inquit: So eine *Mumia* vergraben ist, und die Natur ein solchen Zulauff mit Zeichen der Gesundmachung, der in dieser, und der ander in dieser: So laß dir gleich und eben seyn, als lege ein Hauptmann zu Leon, und was da käm bezahlt er mit Krohnen, und leg einer zu Trient, der soldet mit Reinischen Gold, und einer in Sachsen, der bezahlte mit Schwerd-Groschen, und einer lieff ihn zu, und der ander diesen zu. Das sind alles natürliche und menschliche Handel, Abgötterey bey lebendigen Leib. Und also mit gleicher handelt auch der *Mumia*: Der zahlt mit kalten Weh, der andre mit Pestilenz: Und ist doch gleich eine weiß, und die eine Arth. Und wie nicht ein jeglicher kan ein Hauptmann seyn, und Geld ausgeben: also kan auch nicht ein jeglicher *Mumia* Zeichen thun. Diese *Mumia* werden von vielen für Heiligen gehalten. Iterum (p. 107.) *Magnetem* quibusdam corporibus & mumiis tribuit: Hat der Körper einen *Magnetem* an ihm, so zeucht er an sich das Völckly, was er arzeneyen kan, das macht er gesund: was nit, das laßt er hinstreichen. Post: Das
sind

sind Ubrsprung heidnischer Abgötterey, und also wird ein verborgen Kirchfarth durch natürlich Impressiones. Iterum (p. 108.) Ob schon der Geist von den Cörpern kommt, so bleibt doch das in Cörper, das seine angebohrne Natur und Eigenschafft ist, und liegt in der Erden bedeckt, wie ein Saffran in einer Büchsen, und die Erde ist gleich mit solchen Cörpern versorgt, wie ein Apotheck mit Büchsen. Ethæc ætenuſ è Paracelsi sententia, qui antiquum suum obtinet: Multa dicit, pauca probat. Deliria vocat Jacobus Gaffarell. (Curios. inaudit. p. 2. c. 5. p. 99.) Facile potest Paracels. dicere per Mumiam id fieri, cui nihil non est Mumia, si admit-tenda sit ejus pertubata insanaque Philosophia: potest & dici non fieri, ut huc ducam illud Libavii. (p. 3. Singul. l. 7. de Bitum, c. 21. p. 969.)

§. 21.

Helmont. (Tr. de Mag. Vuln. Curat. n. 47. p. 602.) Magnetem facit super-naturalem & naturalem. Magnetem supernaturalem in DEO ejusque mira-culis per reliquias Sanctorum agnoscit, & hunc majoris efficacix esse profi-tetur. Par scilicet, inquit, est utrobique ratio, & par modus, nisi quod in mun-do materiali (sanguine & unguento Sympathetico) mediis corporalibus con-tingat. In supernaturali vero, per Amicorum DEI reliquias, multum saltem hoc nomine venerandas: quæ unguento Magnetico proximiores evadant, è quibusdam fontem olei, liquoris balsami indefinenter stillantem excitavit no-ſtri misertus DEUS; quo scilicet magnetico remedio utrobique suffulti cer-tò sciamus curationem mundo consimili ordine, pari passu, unoque ductore ire. Hinc nempe reliquix recentes plura & augustiora edunt miracula, vel ubi transferuntur, tanguntur &c. quia necesse est magnetem fricari, moveri, si ipsum trahere oporteat.

§. 52.

Petr. Pomponatius miracula, quæ sunt præter ordinem naturæ creatæ soli DEO tribuenda quidem & adscribenda, eaque demonstrare insufficientiam do-ctrinæ Aristotelis & cæterorum Philosophorum ipsamque veritatem & firmi-tatem Religionis Christianæ aperte declarare pronunciat: (l. de incant. c. 13. p. 337.) Multa enim esse in CHRISTI miraculis, quæ minime in causam na-turalem reduci possunt; Veluti est de Resurrectione Lazari quatruiduani & jam foetentis: de cæco à nativitate illuminato: de saturatione tot mille hominum ex quinque panibus & duobus piscibus. Aliqua tamen, quæ referuntur esse facta tam in historiâ Moſis, quam legis CHRISTI superficialiter reduci posse in causam naturalem nullus dubitat. (c. l. c. 6. p. 88.) Nihil etiam inconvenire, duos effectus esse ejusdem speciei, quorum unus factus ex miraculo, alter vero factus

factus ex causis naturalibus. Nam, ut refert *Thomas*, pergit, ex *Augustino*: (*super Genes.*) serpentes facti à Magis Pharaonis per causas naturales ex procuratione Dæmonum: Facti autem à *Mose*, facti fuerunt oratione *Mosis* intercedente divina virtute, quanquam serpentes omnes illi essent naturales. Contrarium ante exhibuerat (*c. l. c. 5. p. 71.*). Quæ per *Mosen* facta sunt, & per Magos Pharaonis facta sunt, ut in *Exodo* legitur, quia nihil videtur vetare, ut, quod habuerunt Magi Pharaonis ex Dæmonum invocatione, id experientia *Philosophiæ* naturalis & *Astronomiæ* habuerit *Moses*, veluti etiam nunc quidam existimant de eo: & quis diceret, quod fortassis utrique sc. Magi illi & *Moses* consimiliter habuerint per scientiam?

§. 53.

Cœlum in scenam etiam vocat *Pomponat.* (*c. l. c. 3.*) & multum conducere influentias & siderum constellationes ad proprietates & affectiones hominum individuales, *Cassp. à Rejes* (*Camp. Elys. jucund. quest. 34. n. 25. p. 412.*) non abnuat. Vim medicam naturaliter homini inesse etiam posse ex *Eodem Pomponat.* & *Petr. Borell.* alibi (*S. 1. Pneumatopagn. art. 11. §. 4. 5. & 6.*) discevi. Temperamentum anaticum & proportionatum huc traxerunt, habitudinemque corporis temperatissimam (*Vid. c. l. art. 26. §. 20.*) in medium vocant. Hinc sequitur CHRISTUM & Prophetas temperamenti virtute, miracula fecisse, ut & magnes trahit ferrum. Sed impiè falluntur, judicat *Th. Campanell.* (*l. 4. de sens. rer. c. 2. p. 270.*) Quæ enim naturalem vim sequuntur virtutes, semper & absque precibus & religione opus suum per se consequuntur, ut magnes semper ferrum trahit. Neque virtutem suam absque vi propria communicant, ut magnes ferro vim attrahendi dat, quia africato proprium odorem & atomos impingit. At sancti & quicunque miracula fecerunt vera, non nisi DEI nomine invocato miracula faciunt, etiam incredulis ægris conferendo sanitatem in testimonium cœlestis doctrinæ. Neque semper: item, nec si vis individualis est, potest aliis communicari. CHRISTUS autem virtutem miracula faciendi Apostolis communicavit, & ex illis usque ad nos pervenit: & quocunque etiam temperamento etiam pravo donati illam exercent. Neque illis aliquid ex individuo communicante addicitur, ut ex Magnete ferro, sed ex virtute DEI cunctis communicabili, sicut valam est valentibus veritatem invenire, non calumniari. Profecto si vis temperamenti in *S. Paulo* faciebat miracula, etiam antequam Christianus fieret, fuisset. Detur demum, vim illam connatam & naturalem aliquid patrare in visis, poteritne in mortuis exspirare? Poterit utique. Ita Magnes contra-

riis vi sua spoliatus & quasi trucidatus attractricem dynamin in ferrum exercere prohibetur. Vid *infra* (l. 1. Tit. 2. §. 29.)

§. 54.

Vulgus ignarum, quæ ignorat Dæmonibus & Sanctis attribuit, idem non sine causa existimat (c. l. c. 12. p. 292.) & ignorantiam Philosophiæ naturalis in naturam miracula introduxisse *Jan. Huarti* (*Scrutin. ingen. c. 4. p. 103.*) sententia est. Aliqui (naturalia miracula patrantes,) existimati sunt à vulgaribus Sancti, pergit *Pomponat.* (c. l. c. 4. p. 47. & 62.) & crediti habere commercium cum Angelis propter opera, quæ videbantur, cum tamen fortassis fuerint viri scelerati. Quod si dicatur, horum aliquos signum crucis & orationes Sanctorum dicere; alios verò oppositum. Viros autem doctos & bonos malum non propalasse existimo, ne scientia vilescat, & prophanetur.

§. 55.

Sola etiam imaginatione aliquando rem perfici *Petr. Pomponat.* placuit. (c. l. c. 11. p. 328.) Tantum imaginationi ascribit *Pomponat. Th. Fien.* (l. de virib. imag. qu. 4. p. 41.) prodidit, ut putet ossa canum tanta posse miracula facere, si à colente ea putarentur esse ossa Sanctorum, quam si vere ossa Sanctorum essent, per solam colentis imaginationem. Assentitur *Pomponat.* (l. de caus. mirab. Effect.) *Andr. Cataneus* & *Mich. Watson* (p. 2. un. Sapient. S. 3. c. 8. n. 8. p. 551.) Male id habuit *Th. Fien.* (c. l. qu. 11. conclus. 37. & 38. p. 98. & 101.) qui eum impie locutum & ideo librum ejus à sancta sede meritò esse prohibitum, censuit. Et hujus opinionis falsitatem refelli à *Barthol. Pisan.* (Prolog. l. Conformitat.) qui tamen *Martin. Schoockio* (tr. de Fabul. Hamelens. p. 45.) nugacissimus & mendacissimus autor audit. Ex cultu ossium Sanctorum confidentiæ suæ virtute cum ægro sanitatem redire in gratiam suspicatur *Pomponatius* ad insulas infortunatas hoc aliisque nominibus relegatus memorat *Th. Bartholin.* (de N. T. Paralyt. 2. p. 42.) Pestem curasse cultum idolorum imaginationis subsidio, *Fab. Paulin.* (l. 2. Prælect. Marc.) indicat.

§. 56.

Ex mente *Avicennæ*, si hominis animæ voluntas, & maximè imaginativa fuerint vehementes, Elementa, venti & reliqua naturalia sunt nata eis obedire, iterum *Pomponat.* (c. l. c. 12. p. 255.) dictitat. Add. *Th. Fien.* (c. l.

qu.

qu. 4. p. 40.) Huiusmodi autem effectus non semper succedunt (*addidit p. 256.*) quoniam agens non est æquè potens, vel materia est magis rebellis, aut multò validiora sunt promoventia ad unam partem, quam ad contrarium. In morbis curandis comprimis imaginationis vis insufficiens est *Paul. Zacchia* (l. 4. T. 1. *Quest. med. leg. 8. n. 10. p. 351.*) quia non potest omninò causam morificam abigere, & idcirco morbus facillime revertitur. Imaginatione illa aliquando reliquiarum naturali virtute firmatur, quorsum etiam modum applicandi & vehiculum referendum. *Die Reussen pflegen die Reliquien oder Knochen in Wasser oder Brandewein zu tauchen, daß der Krancke davon trincket. Adam. Olear. (l. 3. Itinerar. Muscov. Perric. c. 3. p. 313.)* annotavit. Potest aqua aut Spiritus vini summe exaltatus, hoc namque in potu utuntur, Gelatinam ex ossibus extrahere huic vel illi morbo proficuum potest & vehiculum, aqua & Spiritus vini huc suum conferre Symbolum, adeoque etiam absente imaginatione suas locare operas. Mel in sepulchro *Hippocratis* ab apibus ibidem degentibus confectum ad Aphtas puerorum maxime valere, quorundam persuasio fuit. *Vid. Hier. Mercurial. (l. 2. Lect. Patav. c. 2. p. 190.)* add. infra (l. 3. Tit. 1. §. 150.) sed hoc in genere ad gutturis & tonsillarum inflammationes & anginas seu illitum seu etiam gargarizatum, dudum laudavit (l. 2. c. 101. p. m. 122.) *Dioscorides.*

§. 57.

DEUM in miraculis ut plurimum ad latus naturæ ire *J. B. Helmont. (c. l. n. 46. p. 602.)* quod & supra è *Zacchia* (§. 4.) illustratum. Audiendus tamen iterum hic *Fienus (c. l. qu. 20. Conclus. 53. p. 194.)* DEUS quando facit aliquem effectum supranaturalem, utendo causis secundis ad ejus productionem, nunquam utitur eis sic, ut ipsæ operentur contra naturam suam, sed benè, ut operentur supra naturam: potentia sua divina ita eos elevando, ut effectum edant longè majorem, quam sua virtute naturali edere possent. Ego hanc faveo sententiam, discurrit *Jan. Huart. (Scrutin. Ingen. c. 15. p. 434.)* DEUM in multis accommodare se naturalibus, quoties quod vult efficere per illa potest, ac supplere sua omnipotentia, quod naturæ deest.

§. 58.

An Dæmones possint miraculis divinum quid ostentare? id pauci credunt. Quæ de scientia Dæmonum quoad effectus particulares afferuntur, non ita firmo talo mihi stare videntur. Non solum enim dona gratiæ per

prævaricationem penitus amiserunt, sed & naturalis scientiæ, quippe quæ ita obtusa & corrupta apparent, ut creaturarum miserrimus Diabolus nil possit, nisi malè velle. (*Helmont. tr. Recept. injecta n. 11. p. 455.*) Ergò Diabolus ad omnem ulteriorem fabricam in natura per se totus impotens, quia incapax est. Et per consequens, necesse habet ad operandum mendicare naturalia, habentia in proprietate potestatem liberam, quam optat applicare. Imo nec quidem eandem idcirco absolutè ac immediatè administrare valet, nisi per devinctorum sibi (*Sagarum & Magorum*) animas & manus. Interim suas scrofas in hirci adorationem infandam rapit, quasi omnium modermen penes se staret, solusque operandi miracula donum conferret. (*id. ib. n. 6.*) Dæmones multa noverunt herbarum & plantarum genera, multa aromatum & Lapidum, quæ humores vel contrahant & condensent, vel distrahant aut rarificent, naturali quadam facultate sibi indita, & id vel brevi vel longo tempore, tum & corporum & superiorum, ac maximè Lunæ influxus, docuit (*l. 4. de præp. Evang. c. 1.*) *Eusebius*. Hæc cum adhibuerint & morbum profligaverint, ecquid idcirco divini iis inesse cogitabimus? Id ipsum credidit quidem antiquitas, sed errorum plenissima mater, ut ait *Arnob.* (*l. 1. adv. Gent.*) Subdit *Joh. Filesc.* (*de idolol. Mag. §. 5. f. 24. b.*)

§. 59.

Athan. igitur *Kircher* (*f. 1. Scrutin. Pest. c. 10. p. 107.*) minime assurgendum censeo, scribenti: Constat, Diabolum naturali scientiæ dono ob peccatum non privatum, sed illud veluti sibi concreatum inseparabili nexu retinere, unde cum totius naturæ consultus sit, omnesque naturalium rerum rationes elementorum abditas virtutes perfectè capiat, imo consensus dissensusque leges à natura unicuique inditas intimè & profundissimè calleat certè, ex applicatione activorum cum passivis miros eum & stupendos in natura rerum effectus producere posse, nemini dubium esse debet. Mitigat hanc sententiam (*l. 2. de Nat. Demon. p. 75.*) *Joh. Laurent. Ananias*, Dæmones, inquit, naturali scientia nequaquam ob commissum crimen privati fuere; licet non nihil obscurati, cum ea non ad DEI gloriam, uti faciunt Angeli, sed ignominiam potius utuntur. Proinde hæc eorum scientia potius nocturna, quam vespertina, quæ propria est Angelorum, à propriis sc. eorum naturæ emanans principiis, nuncupanda est, qua quidem omnium rerum virtutes ita percipiunt, ut unico tantum actu ad cognoscendam quamlibet formam, cum omnibus indi-

dividuis convertantur; & si non ad diversas rerum species, uti intelligentiæ propria virtute converti queunt, ex quarum quidem singularum perfecta cognitione si haberi ullo ab homine posset, multo certe major, quam ex totius mundi perspectione, oriretur voluptas & delectatio, qua quidem Dæmones ob commissum in DEUM scelus destituti, etsi scientia non careant, nihilominus hac, quantacunque eis reliqua sit, haud tamen assequuntur ea, quæ à DEI tum etiam nostra dependent voluntate, vel jam existentia tantum abest futura. Quæ de præfagitione futurorum dixit ad producta naturalia facilè applicanda.

§. 60.

Homnis fane ante lapsum scientia naturalis transgressione facta post lapsum mire deflorata, de qua hoc *Helmontianum* extat (*Tr. intell. Adam. p. 561.*) somnium: Quamdiu *Adam* esset immortalis, ejus mens immediatè vivificabat & regebat, imo eatenus quoque perfecte intelligebat, quæcunque pedibus suis substrata leguntur. At, postquam anima sensitiva seminaliter introducta, est media inter mentem & corpus, *Adam* deinceps vixerit in anima vitæque media, id est, more moderno. Ac mens sua ad sustentationem animæ sensitivæ duntaxat tenebrosam de se spargebat lumen per carnis nebulas, super vitam novæ & impuræ generationis. Scientiæ ita pristinae, quas ante lapsum habebat, fuerunt in vita sensitiva deposita per reminiscentiam; caliginoso tamen, miseroque rationis discursu obtenebratae. Quis igitur non præsumeret idem de Diabolo dici posse & debere. Et quamvis scientia eadem polleret, qua Angeli boni, non tamen concludendum, vim miracula præstandi ex illa scientia eliciendam, cum miracula sint supra naturæ Sphæram, soli omnipotentiae propria, adeoque soli Creatori, nulli verò creaturæ convenient. Credo, cum *Helmontio* (*Tr. de Inject. Mater. n. 4. p. 476.*) cum pietate pugnare, si Diabolo tribuatur potestas naturam superans. Nempe facere, destruere, iterum reficere, totiesque à privatione ad habitum reducere eandem rem, cujus semen dispositum ad finem jam devenisset. Et post: (*n. 6.*) Æque nescitur modus, quo id natura faceret. Æque nescitur modus, quo id Satanias faceret. Lucrantur ergò nihil, qui opus naturæ in Diabolum transferunt.

§. 61.

Dæmones igitur cum socienis & sequacibus mira facere non miracula,

constans est doctorum consensus. Dæmones mira quædam faciunt, *rationatur Paul. Zacchias. (l. 4. T. 1. Quest. Med. Legal. 3. n. 4. p. 329.)* quæ tamen miracula non sunt, quia vel non sunt vera, sed apparentia tantum, & vocantur propriè præstigiæ & illusiones, eò, quod Dæmones nobis illudant, oculosque ita perstringant, ut ea, quæ non sunt, neque esse per ipsos possunt, realiter esse apparere nostris sensibus faciant; vel si vera quidem sunt, non virtute divina, sed naturali fiunt, neque ipsius naturæ vim pertranseunt, à nobis tamen miracula judicantur, quia talia vel nunquam, vel de raro videmus, aut earum causas nescimus. Dæmones faciunt nonnulla sanctis Angelis similia, non veritate, sed specie; non sapientia, sed planè fallacia. *Augustin. (Epist. 49. qu. 6. p. m. 258.)* Magos etiam posse mirabilia præstare, sed respectu nostri, Dæmone adjuvante, DEO permittente, *Martin. Delrio, (l. 2. Disquis. Mag. qu. 7. p. 288.)* demonstravit. Quomodo id in actum deducat Cacodæmon, alibi (*M. C. Dec. 3. An. 7. & 8. obs. 64. §. 21. p. 115.*) exposui his verbis: Quod, si quid quod Sphæram intellectus supergrediatur, præstet per Sagas Diabolus, scientiæ ejus naturali nostram superanti, dandum, ut namque dotes naturales latentes ex lapidibus, Metallis & Herbis eruere novit Chemicus, & exaltare præse plasiario, cui decocta communia parare incumbit: Ita & Diabolus modum & modo nobis incognito corporum naturalium vires efficaciores sistere valet, non easdem illis infundendo, sed latentes suscitando, ut majori activitate agant inobjectum, cui devoventur.

§. 62.

Miracula DEI & naturæ accuratè discernenda, monet *Th. Bartholin. (in Paralyt. 1. N. T. p. 77.)* ne vel DEUS vilescat, vel natura cum DEO paria dicatur fecisse. Hæc DEI vim præsupponit, at illa sine hoc liberè & extra ordinem communem operatur. Sunt autem naturæ miracula insolita corporum naturalium Phænomena & Effectus, hinc & Physicis & Medicis miraculum seu mirabile id est, quod quia sit insolitum admirationem adferre solet, prout *Francisc. Valleriol. (l. 1. obs. Med. 9. p. 97.)* censuit. Veteres etiam mira & miracula pro monstris vel horrendis ponebant: ut est ap. *Lucilium (l. 1. Satyr.)* Miracula ciet Thelephantes. Et apud *Plaut. (in Amphitruon.)* Nimia memoras mira. Et ap. *Virgil. (l. 4. Georg. v. 445.)*

Omnia commutat sese in miracula rerum.

Unde

Unde mirari propriè est re aliqua, tanquam nova, stupefieri. (*id. ibid.*) Naturam igitur dicimus, *pergit Valleriola, (p. 99.)* arcano quodam operandi modo mira & prorsus incredibilia facere, ut, quæ pro ratione materiæ subditæ, in quam operatur, admirabiles formas, temperationes rerum varias atque monstrosas effingat. Hinc tam multæ, tamque admirabiles in certis plantis, animalibus ac cœli tractibus rerum formæ, proprietates, discrimina, effectiones, miræque virtutes. Ludit natura & subinde grada varietate individuorum, sortem distinguit, ex qua in perpetuam veritatem nemo eam asserere audeat, *scribit Thom. Bartholin. (Cent. 1. Epist. 36. p. 146.)* Certis agendi organis non alligata est, quin diversis idem munus præstare valeat instrumentis. (*Nicol. Stemo, Epist. de Anal. Rajæ. p. 68.*) Suis seipsam aliquando exsolvit legibus, insolitasque tentando vias in morborum solutione admirandam se præstat. Non eget natura tam rigorosa & exquisita ac immutabili operandi regula ad suos effectus celebrandum, monet *Paul. Zacchias. (c. l. qu. 7. n. 55. p. 348.)* Non enim philosophatur illa, cum necessitate urgente quicquam molitur. Trahit undecunque oportuerit, expellit quocunque libuerit, & quacunque sibi visum fuerit: in via accessa, sibi inconsueta, intentata, incomperta odit, nullo tempore nullo modo, nullo ordine servato. Atque hinc miracula in natura apparent, & *Averrhoës* dicere solitus est: Monstra in morbis fieri.

§. 63.

Quando igitur miracula mortuorum operis hujus frontispicium præferebat. Miracula divina adduco & veneror ea, qua possum & debeo pietate & cultu. Quæ ab amicis DEI, Prophetis & Apostolis patrata sunt, admiror, inque his digitum DEI exosculor. Quæ Sanctis ascribuntur DEI viris & ministris, si authentica unius aut plurium fide dignorum Scriptorum testimoniis firmanantur, illa non rejicio. Quod si verò è limoso putidoque fabularum Monachalium & anilium oceano, aut è turbidis Gentilium Mythologiis & commentis profluxerint, suis Autoribus ea remitto, benivoloque LECTORI judicium relinquo liberum, aliquando sale frico, myrrhaque aspergo, ne fastidium LECTORI honorando creent. Præcipuum autem mihi fuit studium, Naturæ mira in Cadaveribus pandere Phænomena, eaque expendere, adque veritatis lancem appendere, eaque perpetuis observationibus & parallelis historiis illustrare. Mira hæc quidem appellitet, aut miracula, mihi perinde est. Miracula dixi, secutus *Henric. Kornmann.* qui ante seculum ferè de miraculis mor-

mortuorum opus, ut vocat, novum & admirandum in decem partes distributum edidit. Quilibet inde videt, me cum illo miraculi nomen non simpliciter & propriè mortuis tribuere, sed in laxiori significato, cum Phænomena ista non omnibus sint miraculosa aut mira, sed istis tantum, qui scientiæ naturalis cognitione non imbuti, aut etiam è plebe sunt.

§. 64.

Ut non sine corollario compareat hæc sectio tria verba tantum *D. Augustin.* (*l. 10. de Civit. DEI c. 12.*) addo: Omni miraculo, quod fit per hominem, majus miraculum est
HOMO.

LIB. I. TIT. I.

De

Capillorum in Cadaveribus Augmento.

Summarium.

1. **A** Capillis ordiendum, si vera illis ab Helmontio ascripta dignitas. 2. Quæ examinatur. 3. A Capitis dignitate dependet. 4. Homonymia tollitur. Problematum triga. 5. Capillos in mortuis perennare. 6. E Capillis funes. 7. Germani olim ruffi. 8. Ruffitatis causa. Romanorum in ruffos odium. 10. Perennant & brutorum pili. 11. Lebendige und todte Haar. 12. Generatio Capillorum secundum Veteres. 13. Materia ex qua pili juxta Eosdem. 14. Materia glutinosa Hippocratis. 15. Pilos non esse excrementa. 16. Structura pilorum. 17. Materia varia. 18. Pili non sint morbofi. 19. Pili in Cranio radicantes. 20. Capillorum in Cadaveribus incrementum. Negantes. 21. Affirmantes. Ægyptiorum testimonium. 23. Nuga Jesuitica. 24. Avicula Martineta. Alcedinis pellis. 25. Infantibus damnatis id contingere. 26. Cur non omnibus Cadaveribus. 27. Cur in agris & senibus magis, quam junioribus. 28. Increscunt non propter reliquias animæ, caloris innati. Caloris & humidi elementalis. 29. Non ab excrementorum copia. 30. Pilis congenita vis caloris. 31. Pilos neque excrementa esse corporis, nec partes. 32. Unicuique pilo sua est anima. 33. Lusus verborum exploditur. 34. Autoritate veterum probatur, pilos esse vegetabilia. 35. Recentiorum. 36. Pilos non esse plantas excrementitias. 37. Poëtarum & Oratorum testimonia. 38. Pili ut planta
(A) è se-

è semine. 39. Radices habent, earum descriptio. 40. Partem glutinosam non esse radicem. 41. Nutriuntur per intus susceptionem. 42. Cerebrum esse capillorum nutrimentum. 43. Non esse. 44. Arvum pilorum. 45. Cutis glandula. 46. Cicatrices cur depiles. 47. De asinis & equis lupatis problema. 48. Plica è vulnere capitis. 49. Tota cutis pilis scatet. 50. Toto corpore hirsuti. 51. Unumquemque hominem fieri posse Satyrum. 52. Nabuchodonosoris fatum. 53. Pilosi pilosos generant. 54. Loci mutatio & vestium usus hirsutiem deponit. 55. Attritione in corpore pilos defluere. 56. Citiberbes. 57. Sexus sequior barbatus. 58. Utrumque sexum participare quadam Gentilium Numina, 59. In partibus glabris aliquando crines. 60. In partibus internis & apostematibus. 61. Pili in Lingua, in Ore loco dentium. Narium. Aurium. Vertriculi. 62. Cor hirsutum. *κῆρ λᾶσιον* Homeri. Pili in sanguine. 63. In vulva. Testiculo. Ovario. 64. Renibus. Urina. Excrementis. 65. Examinantur historia. 66. Matris imaginatio. 67. Malum mammarum pilare. 68. Pile in brutorum ventriculis. 69. Unde in aliis partibus internis. 70. In utero. 71. Luxuriant cum plantis pili. 72. Barbati insignes. 73. Nimum crinita pubes, ut inde capillamenta. 74. Locorum in pilis diversitas. 75. Gallie fertilitas. Climata pilos mutare. 76. Colores pilorum varii. 77. Pili cærulei, purpurei. 78. Pilorum à plantis differentia. 79. Pilorum color unde Galeno. 80. Refutatur à Conringio. 81. Colorum in die mutatio in plantis. 82. Plumæ avium variegati coloris. 82. Pennæ & plumæ vegetabilia. Pavo. Psittacus. Avicula Sinica. 83. Unde colorum ista diversitas. 84. Fermentum congenitum. 85. Demonstratur. 86. Color quid? 87. Sanguinis constitutio è pilis non cognoscitur. 88. Aquæ diversitas. 89. Aliæ causæ externæ. Æthyopum infantes. 90. Illitus aquæ Apoplectica. Unguenta, Ursi pinguedo. 91. Pororum constitutio. 92. Plantarum & pilorum etas. 93. Canities soli homini ascripta. 94. Bruta albescere. 95. Canities à primo ortu. 96. Causa an Astra? matris imaginatio. 97. Qua parte pili canescant? 98. Post genita can-

canities. *Præcox.* 99. *Hereditaria.* 100. *Repentina absque causa.* 101. *Exlevi causa.* 102. *Causa interna an pituita? videtur, aër, saccharum, nix.* 103. *Poëtica canitiei senum descriptio.* 104. *Ab annis.* 105. *A morbis.* 106. *Imaginatio matrum in brutis. Rejicitur.* 107. *Affectus animi. Terror.* 108. *Mortis metus.* 109. *Cura & labores.* 110. *Atbmosphæra puritas canitiem non admittit.* 111. *Frequens capitis lotio. Germanicus non amplius ruffi.* 112. *Venus nimia. Halitus humanus.* 113. *Capilli aliquando variegati coloris.* 114. *Canis pristinum colorem recipientes.* 115. *Pilorum morbi. Acari vermes.* 116. *Planta monstrosa. Plica Polonica. Pili Nabuchodonosoris.* 117. *Plica abscissionem insequentia Symptomata.* 118. *Plica in diversis partibus.* 119. *Plicam resectam incrementa sumsisse.* 120. *Calvities.* 121. *Calvi in consortio Bacchi & Veneris.* 122. *A morbis. Tonsum Proserpine.* 123. *Philotra. Turcorum Rusna. Alopecia.* 124. *Nimia capillorum cultura.* 125. *Clavis aliquando post aliquot annos pilos renasci.* 126. *Ornamento homini esse pilos.* 127. *Tegumentum addunt alii.* 128. *Sensus pilorum.* 129. *Pilos esse vegetabilia, Controversias varias sopit.* 130. *Colorum in mortuis mutatio.* 131. *Historia.* 132. *Helmontii Paradoxum ridendum.* 133. *Petri Borelli varie ineptiæ.* 134. *Pennarum in Gallinis annua facta mutatio.* 135. *De capillis in utero singularis observatio.*

§. I.

U T Capillis primum in hoc Tractatu assignem locum, si vera esset, *Francisci Mercurii ab Helmont. (in Alphab. Nat. Colloqu. 4. p. 31.)* urgere potuisset ratio, quando pronunciare non veretur, capillos non tam abjectos esse, quantum quidem habentur, quia infimal tot tamque vehementes ideæ per illos & in illis potissimum se exerunt. Colligit *idem* ex analogia majoris & minoris Mundi, Cœlum microcosmicum esse Caput, Stellas Capillos, cum primis, quia de DEO non tantum dicitur, quod numeret Stellas, sed & Capillos capitis nostri. Inde concludit: Ut Stellis sua non deneganda influentia; ita nec Capillis.

§. 2.

Suo quidem Autori relinquens sententiam, miror, cur ut in multis aliis, ita & hic parentis reliquit vestigia, quodque non sine ratione dictavit Decretum: Analogon in Physica & Medicina odi: in mente non habuit. Nec accurati Philosophi partes mihi executus videtur, dum concludit. DEUS numerat Stellas, numerat etiam capillos, ergo capilli sunt Stellæ Microcosmicæ. Numerat namque & Sapientissimum Numen arenas maris, numerat etiam guttas in pluvia, quis inde probare niteretur, ergo guttæ in pluvia, arenæque maris sunt Stellæ, aut in Capite humano Capilli?

§. 3.

Sanius forsan philosopharetur quispiam, si à Capitis eminentia Capillorum gloriam derivaret. Capite namque ignis ille divinus, ratio & mens acris vicens & sagax, Character quidam & effigies divinæ essentiae, quonorum sensuum satellitium Animæ, tanquam Collo regitur, ut inde Codium (καδείαν) Græcis dictum quidam Eruditorum ap. Ludovic. Cœl. Rhodigin. (l. 3. Lect. Antiq. c. 23. col. 142.) optinatur. Principio Dii figuram capitis ad rotunditatem mundi, in eoque duos illos animæ divinæ circuitus statuerunt. Est autem caput membrum corporis divinißimum reliquorumque membrorum princeps, cui totum corpus connexum Dii subesse & parere iusserunt, jam olim Plato (in Timæo f. m. 292.) docuit. In hoc ea de causa religio & quoddam Numen θεῖός τε ἐν τῷ περὶ ψυχῆς dixerat Aristot. S. 32. probl. 7. p. 1030. add. Athenæus l. 2. Deipnosoph.) inesse fertur. Quapropter ibi honorum insignia & Diademata Regum esse voluere (Salomon. Alberti hist. part. corp. hum. p. 1. § 2.) Jovique id Ethnici detulere. (Hadrian. Jun. l. 4. Animadv. c. 12. p. 174.) Quin & ordinis ratio suadet, ut à capite ad Calcem translationis instituam modum.

§. 4.

In antecessum saltem noto, Capillos non tantum capitis, sed totius corporis pilos, cum primis etiam Menti, quos Barbam vocamus, designare, adeoque, quæ de Capillis prodidi maximam partem omnes corporis pilos tangere, atque ad eorum ortum, conformationem, nutritionem & alterationem applicari etiam posse. Mira autem quæ in Capillis mortuorum deprehenduntur. Potiora sunt, (1.) quod perennent, (2.) crescant, (3.) ratione coloris mutantur.

§. 5.

Quod perennent in Cadaveribus vel Ambrosii Paræi (de Embammat. p. 660.)

660.) observatio docere poterit, quippe qui in Cadavere suspendiosi Arte condito post aliquot annorum spatium barbam & capillos adhuc integros demonstravit. In ista civitate, (Carthaginem forsitan innuit,) scribit *Tertullianus*, (l. de Resurrect. Carn. p. 65.) cum hodie fundamenta tot veterum sepulcrarum collocarentur: quingentorum ferè annorum ossa adhuc succida, & capillos olentes populus exhorruit. Dignum scitu: Narrat *Ludov. Cæl. Rhodigin.* (l. 3. Antiqu. Lect. c. 24. col. 146.) & *Fortun. Licet.* (l. 1. de Lucern. Vet. subt. c. 2. f. 8. & l. 4. c. 4. f. 267.) Cum Pontifex Sixtus, ejus nominis IV. Reipublicæ Christianæ præsideret, compertum Romæ in via Appia, è regione Ciceronis conditorii, muliebri Cadaver, quod ex inscriptione conjectatum est, fuisse Tulliolæ. Id erat Aromatibus ita conditum, ut temporis injuriam non sentiret. In eo visebantur Capilli aureo impliciti reticulo, summa omnium admiratione, reperiri aliquid, in quod mille anni quingenti ferè nihil valuissent. Se Cadaver vidisse & tetigisse *Gabriel de Zerbis* (*Anat. human. f. 105.*) testatum reliquit. Nullam inscriptionem se vidisse tunc temporis Romæ degentem & αὐτόπῃν *Alexandr. ab Alexandr.* (l. 3. Genial. Dier. c. 2. f. 116. b.) meminit. Et quis credat, Tulliolæ Cadaver non fuisse crematum? judiciosè reponit *Cass. Sagittarius*, (*Comment. ad vit. Tulliol. §. 71. p. 22.*) quamvis etiam Poppeæ corpus non igni abolitum, ut Romanus mos, tumuloque Juliorum illatum, referat *Tacitus*, (l. 16. Annal. c. 6.) Est & *Andreas Lacuna*, qui (l. 1. Commentar. in Dioscor. c. 13.) non Tullie, sed *Marie Arcadii & Honorii imperatorum* sororis, & *Stiliconis* uxoris fuisse, & in Vaticano inventum prodidit. In Mumiis etiam perennare, Mumie Uratislavien- ses ap. *And. Gryphium* (*Hist. de Mum. Uratislav. p. 4.*) docuerunt.

§. 6.

De Capillis abscisis, quod putredini non facilè obtemperent, in Antiquitate etiam quædam conservata testimonia. De Crinibus, Fœminarum præcipuè & exinde confectis funibus, si nervini non sufficerent εἰς τὰς ἐπιτάσεις καὶ ἀπελῶν ad Catapultarum intentiones ap. *Justum Lipsium* (l. 3. Poliorcet. Dial. 3. p. m. 133.) ex variis collecta reperies. Byzantii oblessi fani- culos ex mulierum capillis teste *Joh. Xiphilino* (in Sever. p. m. 589.) fecerunt. Tanta fide *Aquilegenses* contra *Maximinum* pro senatu fuerunt, ut funes de capillis mulierum facerent, cum deessent nervi ad sagittas emittendas, quod aliquando Romæ dicitur factum, inde in honorem matronarum templum *Veneris* Calvæ Senatus dicavit. Hæc *Jul. Capitolin.* (in Vit. Maximin. Jun. p. m. 270.) Habet id etiam *Veget.* (l. 4. c. 8) & *Lactant.* (l. 1. de Fals. Relig. c. 20.)

& ex eo *Cæl. Ludovic. Rhodigin.* (l. 18. *Antiq. Lect.* c. 12. col. 986.) add. *Dan. Beckher.* (l. 1. *Microcosm. Med.* c. 1. p. 6.) Id verò ad scopum nostrum facit maximè, quod *Pausanias* (l. 7. s. in *Achaic.* p. m. 534.) de *Herculis Erythraei* simulacro literis mandavit. In Lignorum rate insistit *DELLS*, uti è *Tyro Phœnices* mari delatum memorant, *Erythraei*. Satis constat eam ratem in Ionicum palagus delatam primum appulisse ad *Heram*, quæ *Media* appellatur, quod scilicet è portu *Erythraeorum Chion* solventibus propemodum media est. Quum jam promontorium ratis attigisset conspecto signo, quamvis viribus *Erythraeos* & *Chios* certatim ad se illum pertrahere conatos. *Erythraeus* postremo quidam, cui è mari & piscatu victus fuerat, sed ex morbo erat oculis captus (nomen verò ei *Phormio* fuit) quod per somnum moneri sibi visus fuerat, exposuit, oportere *Erythraeus* fœminas comas tondere è capillo, carum si viri funem contexuissent, non difficulter, quo vellent, ratem pertracturos. Ei somnio ut obtemperarent, quum cives fœminæ animum sibi non inducerent è *Thracia* mulieres, quæ voluntaria servitute, ingenuæ ortu cum essent, victum sibi apud *Erythraeos* quæritabant, se tondendas prabuerunt, quare jam rate positi *Erythraei* edixerunt, se his è *Thracia* mulieribus in *Herculis* fanum introire ut liceret. Ostendunt autem funiculum illum è *Comis*, ac etiam ætate à se diligenter conservatum, & piscatorem illum oculorum calamitate liberatum in reliquum omne vitæ tempus oculis probè usum affirmant. Hæc *Pausanias*. *Kayser Albrechts des III.* *Zopff soll noch zu Laxenburg vorhanden seyn*, scripsit (*M. C. Dec. 1. Ann. 4. & 5. obs. 148. p. 187.*) add. *Dn. D. Joh. Scultetum. D. Christoph. Ludovic. Dietherr.*

§. 7.

Et quid ex antiquitate suffragia cumulamus? Tonsores & capillaturæ supposititiæ structores fidem hujus facere possunt. Fidem etiam facit jam comata alieno quidem & apposititio, non proprio & germano, capillitio Germania corniculæ *Æsopicæ* alienis superbienti plumis æmula. Congenita olim rutilabant Germanorum capita coma. Habitus Germanorum corporum, inquit *Tacitus*, (l. de *German.* c. 4.) quanquam in tanto hominum numero idem omnibus. Truces & cœrulei oculi, rutilæ comæ, magna corpore, & tantum ad impetum valida. Rutilæ *Caledoniam* habitantium comæ, magni artus germanicam originem asseverant, arguit idem (in *Vit. Agric.* c. 11.) Ita *Jovinus*, *Equitum Magister* (ap. *Ammian. Marcellin.* l. 27. p. m. 358.) adventans, abditusque in valle densitate arbustorum obscura *Alemannos* videbat lavantes

vantes alios quosdam comas rutilantes ex more, potantesque nonnullos. Et *Claudian.* (*de 4. Consulat. Honor. v. 446.*)

Ante Ducem nostrum flavam sparsere Sicambri

Comam.

Sicambros Germanos singulari pro communi verbo posito interpretabatur *Matth. Rader.* (*Comment. in l. 1. Martial. Epigr. 3. p. 33.*) quibus & flavam Cæsariem dedit *Juvenal.* (*Satyr. 13. v. 164.*) Plura disseruit *Hadr. Jun.* (*Comment. de Com. c. 9. p. 422.*) *Frid. Lindenbrog.* (*obs. in Marcellin. l. 27. p. 168.*) *Herm. Conring.* (*de Habit. Corpor. German. Caus. p. 141.*)

§. 8.

De causis rutilantis & luxuriantis comæ Comæ Germanorum sollicitis istum regionalem cum *Marco Antonio Ulmo*, (*S. 3. Physiol. Barb. Human. p. 268.*) necessitate quadam nascendi olim inductam vocare possem. Plagæ glacialis incolis flavos crines tribuit *Plin.* (*l. 2. c. 78.*) eò, quod humidam & frigidam regionem habitent, Illyrii, Germani, Sarmatæ & omnis Scythica plaga modicè auctiles & graciles, & rectos & rufos pilos, ex mente *Galen.* (*l. 2. de Temper. c. 5.*) obtinent. Ita pelles brutorum hyeme multò hirsutiores sunt, quam in æstate. Pellicea quoque è frigidis regionibus advecta nobiliores sunt & carius venduntur, quod *Franc. Glisson.* (*Tr. de Part. Contin. in gen. c. 8. p. 51.*) annotat. Cutis namque, *ratiocinante Eodem*, externo frigore densata hanc materiam facilè retinet, quæ sic retenta in pilos efformatur aut rectius largius pilis nutrimentum suggerit. Habet & quadam *Philosophus.* (*l. 5. de Gener. Animal. c. 3.*) Lucem affundet *Job. Leodiensis* nudo corpore aliquot annos in Sylva commorantis inde totum corpus hirsuti facti historia, cujus *infra* (*§. 45.*) memini. Colorem etiam externa cultura exaltavit, & capiti integumenta imponere erat præter morem Veterum. Vid. *Herm. Conring.* (*c. l. p. 144.*) *Aër namque & solis radii colori capillorum maxime facere in aprico est, Daher kommts* (*judicat Contr. Tiburt. Rango de Capillament. c. 6. m. 5. n. 6. p. 140.*) *daß selten ein Schäfferknecht, der viel an der Sonnen liegt, auch wohl die Haare zu Zeiten mit Wasser (Regen) nätzt, in Teutschland ohne gelbes Haar ist.* A calore albescere sicca etiam rura norunt. Tales enim Agricolarum, Pastorum, Nautarum capilli scribit *Scaliger.* (*Epist. 114. f. 1. p. 427.*) Ita nostræ mulierculæ capillos humanos, ut & pilos caprinos albicantes, humectatione & apricatione sæpius repetita ad summum candorem perducunt. Ut autem tegumenta capitis non attenderent, non minimum monumentum attulit,

lit, quod hic crinis fuit in nodum coactus, quod è *Seneca* (l. 3. de Ira c. 27. p. m. 73.) patere poterit, *Juvenale* etiam (*Satyr.* 13. v. 164.)

Cœrula quis stupeat Germani lumina, flavam

Cæsariem & madido torquentem cornua cirrho?

Hinc *Germania* è *Poëtis* appellatur *cornigera*, commentatur (*in h. l. p. 519.*) *Eilhard. Lubinus.*

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri

Martial. (l. 1. *Epigr.* 3.) palpum Imperatori suo obtrudit, in quem locum vid. *Rader.* modo (§. *preced.*) citatum. Quod cur Suevis præstantissimis Germanorum à *Plutarcho Joh. Boëmo* (l. 3. de Mor. Leg. & Rit. Gent. c. 26 p. 274.) dictis, gentique maximæ & bellicosissimæ *Jul. Cæsari* (l. 4. de Bell. Gallic. c. 1.) tantum id tribuat *Tacit.* (l. de Mor. German. p. 38.) qui antecedentia legit, mirabitur. Ita verò ille: Insigne gentis obliquare crinem nodoque substringere. Sic Suevi à cæteris Germanis: Sic Suevorum ingenui à servis separantur.

§. 9.

Sed quorsum? à via in diverticulum me abripit in patrios lares affectus, quo adactus optarem mollitiem modernam temperarent Atavorum strictioris vitæ observantia, & servilem tonsuram nasurati & ingenuo capillorum augmento expiarent, ne quos *Roma* vetus totius orbis tremorem olim habuit, moderna modernis nationibus ridicula, & ipsa effœminatam rideat & exhibet. Romæ verò mentio, antequam hinc abeam, Romanorum in rufos odium, quod & in ipsa *Germania* vigere adhuc nemo non nescit, in memoriam revocat. Hinc nostri *Roth Haar, Lose Waar. Rothbarth, Teuffels Arth.* Et *Iberi*: *Man soll einen Rothbarth auff vier Meilen grüffen.* Et quæ non alia scommata? Distinguit hos *Hippocrates* (l. 2. *Epidem.* s. 5.) Quicumque ruffi sunt, & acuto naso, & parvis oculis, pravi; qui verò ruffi, simi & magnis oculis, boni. In Sacris Literis duo celebrantur ruffi, commentatur *Fr. Vallesius.* (*in h. l. col. 185.*) *Esau* & *David*, quorum alterum odio habuit DEUS, alterum secundum cor suum esse pronunciat. Cogitent hinc velim Philologi nostri, annon à Germanis ruffis hocce scomma suam traxerit originem? Sed ad rem.

§. 10.

Perpetuitate dicta etiam trucidatorum brutorum gaudent pili: Ita in longum scissi fissilis autem naturæ esse pilos, jamdudum decrevit *Aristoteles.* (l. 3. *Hist. anim.* c. 11.) Quondam è pilis fronti foeminæ decus parabatur, ut ex caudæ equinæ pilis prisca confectis cristis galearum superbierunt, cujusmodi & *Achilli* eximias quasdam *Homerus* (aut potius *Vulcanus* apud *Homerum* l. 19. *Iliad.*

Iliad. v. 382.) imponit implicitas diversis cincinnis. Vid. *Joh. Camerax.* (*Hippocom.* p. 29.) Quin & apud *Homer.* (l. 3. *Iliad.* v. 330.) *Paris*

Capiti formam galeam affabrè factam imposuit

Cristatam è setis equinis. Horribilis autem crista desuper nutabat.

Lanam cum colo & fuso *Tanaquilis* (*Tarquini Prisci uxoris*), quæ eadem *Cacilia* vocata est, in Templo *Sangi* durasse prodente se autor est *M. Varro* ap. *Plin.* (l. 8. c. 48.) & *Servii Tullii* prætextæ, quibus signum *Fortunæ* ab eo dicatum, coopertum erat, duravere ad *Sejani* exitum, nec teredinum injurias sensisse annis DLXV. *Idem* (c. l.) annotavit. Ex *Ovillis* adhuc texuntur, & dum orbis stabit texentur panni, ex *Camelinis* *Camelottum*. Ex *ovillis*, *fibrinis*, *leporinis*, *caninis*, (nostris *Budel Hunde*) & forsan aliis brutis desumtis pilei, qui eorundem diurnitatem ex asse probant. Et cur *Peristromata* è pilis caprinis texta ad operiendum *Tabernaculum* à *Judeis* ex mandato divino applicabantur, quam ut adversus aëris, pluviarum & tempestatum injurias easdem defenderent, lineis, sericeis & aliis superstratis texturis diuturniora. Nec id ignorant *Nautæ* & *piscatores*, qui funes & alia utensilia libero *Jovi* & *Neptuno* exponenda, è brutorum pilis contexta, navibus, cymbis & retibus ita milites *Romani* nivibus pruinisque obruti sub pellibus durabant, ap. *Livium*, (l. 5. c. 2.) in quem locum ex Aliis notat *Wilb. Godeleneus* (p. 64.): Sub pellibus durare ideò dicitur, quoniam militum tentoria pellibus obtegerentur. Pelles igitur pro tentoriis scorteis apud *Classicos* legas, quorsum quibusdam & illud *Horatii*, (l. 1. *Sermon.* 6. v. 22.)

quoniam in propria non pelle quiessem,

refertur, quamvis aliter (in not. marginal. ad. h. l. p. 239.) explicet *Joh. Bond.* Ita *Cicero*, (in *Lucullo*) ut non multum Imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur. Et ap. *Tacitum* (l. 13. *Annal.* c. 35.) Retentus omnis exercitus sub pellibus, quamvis hyemæ sæva, & post (l. 14. c. 38.) contractus deinde omnis exercitus sub pellibus habitus est ad reliqua belli perpetranda. *Julianum Imperatorem* somno depulso ad æmulationem *Cæsaris Julii*, quædam sub pellibus conscribere consuevisse, *Ammian. Marcellin.* (l. 25. c. 5.) in literas retulit.

§. II.

Sed ne & hoc intactum, cum ad rem præsentem pertineat, relinquam, distinctio à capillamentorum Architectis observata, qua inter capillos vivorum & mortuorum distinguunt; *Das lebendige und tode Haar*; non post habendam inculco. Capillos equidem cum corpore non emori, simul è di-

(B)

cendis

cendis (§. 19. 28.) patebit, interim ob alimenti impuritatem variè alterantur, & tunc potius morbidis, quam sanis accensendi. Et ut vivi sani dignationem tuentur suam; sic è morbido aut mortuo corpore decisi scelus incurrere videntur & crimen. Ita genus mortis eos maximè distinguit, ut durabiliores in violenta, quam in lenta morte extinctis existant. Alias circumstantias & phænomena expendenda curiositatis & prudentiæ trutina sistet. Vivos capillos olim è puerorum, servorum, captivorumque verticibus Græci & Romani colligebant, quod multis *Rango*, (*c. l. membr. 2. n. 7. 8. 9. p. 102.*) demonstrat. Nostri è diversis locis advehuntur, qui an honestorum & virtuosorum, an cucullatorum, furum & facinorosorum sint *Φυσιματῶν*, nec *Deilius* divinabit. Beguinarum & monialium esse quorundam mercatorum recensione scimus. E locis pudendis depromi aliquando, *Christ. Fr. Paulini nostri* observatio (*M. C. D. 2. A. 6. Append. obs. med. 20. p. 24., quam L. 4. obs. med. 58. p. 476. repetit,*) evincit. E mortuorum cadaveribus resecta etiam prostant. Vivi à sanis non ægris, non decidui, sed exsecti, ut elegantiores, molliores, ad crispaturam aptiores, ita & pretium capillamentorum adaugent, cum elegantiora & durabilia existant, si à mortuis è violenta morte sublatis bonitatis & durabilitatis præ se ferunt laudem. Qui lentè obierunt & morbis acutis & contagiosis v. g. Phtisi, Hæctica febre, Lepra, lue Venerea, febribus malignis, petechialibus, pestilentialibus & peste ipsa *Vulcano* consecrandi, non *Jovi* microcosmico, Capiti, cum crinium potius cadavera, quam crines tempus non ferant, crispaturam difficulter admittunt, & retinent, & virosum, quod ii corpore demortui fuit, in viventis sani caput & corpus facillimo negotio transplantant.

§. 12.

Durationis hujus Causas è generatione & productione capillorum facile erui antiqui hariolarunt. Generationem his descripsit *Galen.* (*l. 2. de Temper. c. 5.*) Si veluti fuliginosus crassusque & terreus vapor fit, subinde contingit, ut in angustis spiramentis impactus, nec facile introcedat rursus, nec vacuari possit. Hunc igitur alius rursus è profundo subiens ferit, prorsumque impellit, tum hunc rursus alter atque alius. Ac multos mihi ejusmodi vapores fuliginosos alium super alium impactos tempore complicari conjungique intellige, ac unum ejusmodi efficere corpus, quale est ea, quæ foris cernitur fuligo: nisi quod hic quantum spissatum est, tantum etiam per transitus angustiam stipatum in angustam prorsus redactum est formam. Ubi autem tale corpus totum obstruxerit meatum, deinceps jam violenter i-

ctum

ictum similibus sui, quibus exitus non est excrementis, totum interim propellitur: adeò ut cute exire cogatur, jam lori formam adeptum. Assimiles autem, quod in meatu impactum est herbæ stirpisque veluti radici: quod verò ex cute extat ipsi velut stirpi. *Hactenus quidem Galenus*, quem locum hic inferere placuit, cum antiquorum & ipsius *Galen*i circa pilorum generationem in prioribus pandat *παρεξήματα*, aut si *Casp. Hoffmanno* (l. 2. *Instit. Medic.* 29. §. 2. p. 66.) auscultes nœnias. In postremis verò in Neotericorum castra transituris viam.

§. 13.

Ex excrementicio fuliginosoque crasso vel terreo vapore, (quem tertiæ concoctionis vulgò productum propalant) provenire, error decumanus est. Non vaporatione, ut communis fert sententia serum excrementicium ad glandulas subcutaneas deferri, sed per vasa cum sanguine laudabili influere acute contra *Dioclem* & *Sennertum* *Excell. Dn. D. Joh. Bohn.* (*Circul. Anatom. Pro-gymn.* 15. p. 231.) disputat. Et detur id absurdum, cur vapor ille fuliginosus cum aliis non per cutis spiracula insensibiliter, aut sensibiliter evaporat & discutitur? Quodnam est, quod vaporem coërcet repagulum? E vapore si quid fieri quis sustinebit, coagulum, quod in crassiorem materiam eundem compingat requiritur. Sub cute id contingere, & quadam quasi repercussione facta patrari opinaberis. Si hoc, quo operario debitam pilis formandis acquireret consistentiam, quare impulsore, ut loquuntur, propellatur? A quo formatur in tam nobilem mirandamque structuram & figuram? Frangetur si aëri exponatur, quod excrementis alvi etiam siccissimis animalium contingit, unde igitur in tam subtili corpore flexibilitas & duratio? Capilli & pili capillis & pilis proportionem respondent, ut alius alio non sit crassior aut subtilior, non heterogeneæ texturæ, nec longitudine monstrosa præveniat alius alium. Cur non potius materia illa excrementicia poros obstruit, cum sit crassa terreæque, aperit, & sub cute condensata obstructis poris tumorem & abscessum subcutaneum potius, quam capillos pilosque architectatur? Adeò factiosa & scrupulosa hæc assertio, ut ingenio curioso judiciosoque sit horrori & abominationi.

§. 14.

Isto qui currunt tramite confundunt generationis pilorum materiam cum eorum nutrimento. Materiam fuliginosam crassam terreamque *Galen*i, glutinosam judiciosè dixerat (l. de *Carnib.* §. 3. Op. p. 38.) *Hippocrates*. Et tale inesse cutis parenchymati, *Arist.* (l. 3. *Hist. Anim.* c. 11.) non inficiatur, eò quod ex tergo bubulo glutinum conficiatur, & pellium à pellionibus ela-

boratarum & à pilis mandatorum particulis in chartis bibulis, ne literas transmittant planandis utantur avari Bibliopecti. Capitis cutis in homine hujusmodi glutine comprimis turget, ut de copioso pilorum in capite proventu nihil miri subesse videatur. Pinguem forsan idcirco vocavit *alibi* (l. 5. de Gen. Animal. c. 20.) *Philosophus*.

§. 15.

Cum nutritionem adjudicent pilis Veteres, miror ob quam causam pilos excrementa corporis nuncuparint, mortuumque & inane quid præ se ferre (Vid. *Hadr. Jun. Comment. de Corna c. 4. p. 353.*) cum *Synesio* opinati fuerint. Egregiè iterum *Aristot.* (l. 2. de Anim. t. 9.) sunt tria: Quod alitur, quo alitur & alens: Alens quidem est prima anima: quod verò alitur est habere hanc corpus: quo autem alitur alimentum. Si igitur nutritur pilus, animam habet, corpus habet, & cum secundum trinas mathematicas dimensiones non tantum exensus sit, sed & secundum illas augeatur, evol. *Isbr. de Diemerbroeck* (l. 3. Anat. c. 2. p. 484.) corpus habet heterogeneum f. organicum (*id. ib. p. 480.*) & per intus susceptionem alimentum sibi appropriat. Si pili, secundum veterem fabulam, sunt excrementa tertiæ concoctionis, cur fatisciente in cadaveribus hac & reliquis concoctionibus & digestionibus non emoriuntur? Cur elongantur & crescunt? Si à calore excrementum illud protruditur quare calore sufflaminato & excusso majus sumunt incrementum, ac in vivente calore illo adhuc dotato?

§. 16.

Quod si demum capillorum pilorumque structuram externam oculis nimia credulitate, præjudiciis & autoritate præceptorum non fascinatiis usurpassent, quale discrimen inter excrementum relollæum, chaoticum & informe & pilum dextre & sapienter elaboratum, & optimè constitutum haut difficulter deprehendissent. Et si ad subtiliorum pilorum inspectionem caligasset obtusa oculorum acies, herinaceorum aculeos, quos genus pilosum esse *Arist.* (l. 5. de Gener. Animal. c. 3) pronunciavit, aut τὸ ἀνάλογον αὐτῶν, pilorum proportionale, avium pennas & piscium squamas optarem inspexissent, & dubio procul veritati felicius litassent. Eo quod fissiles meatus habere *Arist.* (l. 3. Hist. Animal. c. 11.) Pilos esse concavos in Alcis vivæ pelle quondam vidit *Conr. Gesner.* (Cap. V. *Isbr. à Diemerbroeck c. l. p. 484.*) Histricis spinas triangulares proclamavit (*Med. Vet. Restitut. c. 50. p. 363.*) *Dav. Grabner.* Figuram pilorum quadrangulam instrumenti optici subsidio, quod res quantumvis minutissimas evidenti magnitudine oculis obfert, (*Microscopium modernis audit,*)

dit,) jam suo *Adr. Spigel. (l. 10. de Hum. Corp. Fabr. c. 1. p. 911.)* notavit, Symboloque suo firmat *Natan. Higmor. (l. 3. Corp. Human. Disquis. Anat. c. 2. p. 198.)* Omnes fere rotundos *Rob. Hooch. (Microgr. Curios. in Ephem. Erudit. T. 2. n. 42. p. 185. ubi plura.)* Pilos non esse rotundos, sed quot crines (specierum), tot figuras *Anton. de Leewenhoeck (Anat. & Contempl. Rer. Nat. p. 35.)* rectè prodidit. Capillum perforatum esse, inficiatur *Andr. Casalpin. (l. 5. Controv. Peripat. qu. 3. f. 120. b.)* Cavum ex concursu plurium minutissimorum filorum veluti compositum, arguit *Job. Theod. Schenck. (Schol. Part. f. 2. c. 1. p. 21.)* Microscopii auxilio id declaravit *Domin. Panarol. (Pentecad. 4. obs. 34. p. 132.)* cum *Thom. Bartholin. (An. Reform. l. 4. c. 1.)* quod in Alcis pilis conspicuum maxime. Concavos & ut canales pertusos ac perforatos *Athan. Kircher. (l. 10. Art. Magn. Luc. & Umbr. p. 2. c. 8. §. 5. Pragmat. 2. p. 727.)* adeò, ut pennas avium præsentent, & in iis varios colores quasi irides *Petr. Borell. (obs. Microscop. 20. p. 18.)* animadvertit. Oculatissimus *Rob. Hooch. (in Micrograph. cujus excerpta dederunt Ephem. Erudit. T. 2. n. 43. p. 455.)* crines omnes ferè rotundos deprehendit, versusque extrema crassiores, veluti cornu aliquod. *Philippi Bonanni (Micrograph. Curios. c. 6. §. 7. p. 87.)* in Capillo humano nihil invenit, quo cavitas indicetur vel rimula, & si rimula in illo appareat ex siccitate crinis non oriri propria, sed per accidens ipsi judicatur. Cur hæc infelicitas obtigerit *Bonanno in aliis naturalibus scrutandis felicissimo Lynceoque*, miror, cum pilos concavos esse observationes etiam absque Microscopio evincant. In icterico quoties quis capillum evelleret, aut etiam abrumperet guttulam ex eodem extillare vidit *Vit. Rietlin. (Ann. 3. Lin. Med. p. 89.)* In plica polonica crines abscissos sanguinare sæpius deprehensum, de quo *Dan. Sennert. (l. 5. Med. Pract. p. 3. f. 2. c. 1. p. 301. & c. 9. p. 330.)* quod quidem multos negare idque se nunquam observasse memorat *D. Simon. Schulz. (M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 138. p. 193.)*

§. 17.

Materia igitur illa humidæ (sed non tantum talis, ut vult *Arnold. Senguerd. Osteolog. c. 1. p. 9.)* verum etiam glutinosæ substantiæ & consistentiæ juxta *Avicenn. (l. 4. Canon. Fen. 7. c. 1. f. 505. b.)* quin & viscida oleosa, sulphurea, pinguis & gummosa terreis particulis subacta. Succum limosum appellabat (*l. 14. M. M. c. 18. p. 541.)* *Galenus*. quo pili nutriuntur & constant ad perennitatem eorum multum facit, secus ac si excrementiciis humoribus constarent. Servant materiæ, ex qua constant, naturam, idcirco & cocti gelatinam, profundunt, & *Exc. nostri Rosini Lentilii (M. C. D. 2. obs. 155. p. 357.)* experi-

entia & testimonio in oleum, aut sal volatile, innatæ visciditatis tessera, facile fatiscunt, quod quidem multis impossibile visum, si *Casp. Hoffmann.* (l. de part. Simil. corp. Hum. c. 29. p. 115.) evolvas. Olei hujus comparandi modum (l. 1. Microc. Med. c. 1. p. 10.) docuit *Dan. Beckher.* Qua ratione etiam Auro amissum colorem fumo pilorum restitui, quod *idem* (c. l. p. 9.) recitat, nullus dubito. Cortice etiam suo operiri oculatissimi *Anton. de Leewenhoek* (c. l. p. 33.) observatione scimus. Qui cum levis sit & humiditatem non facile admittit, aut retinet diutius. Ipsa tandem crinium siccitas, qua in summo gradu etiam *Galeno* non renuente (l. 2. de Temp. c. 3.) pollent, adeoque terræ magis, ad dictamen *Philosophi* (l. 4. Meteor. c. 18.) sunt, ipsisque ossibus sicciores juxta *Joh. Theod. Schenck.* (Schol. part. S. 2. c. 1. p. 20.) vim putredinis eludit.

§. 18.

Hæc verò nostræ assertionis veritas in capillis & pilis secundum naturam se habentibus solum militabit, non in iis, quos capitis morbi cum interni, tum externi, præcipuè corruptionis characterem impresserunt. Ex striis capillorum strigas contingere, ita insolenti ap. Latinos ratione strigam à striga distinguit, & hac structuram s. fissuram ex stria factam exprimit (c. l.) *Leewenhoek* notavit. Et si hoc, udis & prava qualitate imprægnatis vaporibus & humiditatibus porta patet. Ita crines, quorum defluxionem morbi maligni, lepra &c. (Vid. supra §. 11) causerunt, aut quibus caput furfuraceum, tineosum, squamosum, crustatum aut scabiosum contigit, & nutrimenta suggesit, aut quos fissura aut *πατάγεια* s. Radatio, vulgò die Mülben, corrumpit facile corruptioni obnoxios, cum ejus principia in sua textura foveant, nemo non declarabit.

§. 19.

Nec hoc prætereundum censeo, quod *Nobil. Dn. D. Petr. Rommel.* (M. C. D. 2. A. 6. obs. 225. p. 472.) annotavit: vidit in Coemiterii ossuario Calvariam omni prorsus cute & pericranio nudatam adque siccissimam innumeris ferè vegetabilibus microcosmicis Capillis, & quidem in plicas & spiras adhuc (pro more religionis) intortis (*Eingeflochtene Zöpfe*) superbire, plegma etiam (cui crines intorti erant) ex Sindone & Gossypio confectum licet hinc inde lacerum, capillis tamen ubique illaqueatum esse. Radices s. bulbi capillorum altius cranio infixi erant, & non nisi adhibita vi abrumpi vel extrudi poterant. Ante annos autem 34. humo mandatum cadaver ex vespillonibus rescivit. Mira illa, & si rectè memini, à nullo hactenus visa & annotata

tata illa capillorum in ipso cranio radicatio, quæ facit, ut capillorum durationem non miremur, cum hos ad aliquod annos nutrimentum è succi plena calvaria, ejusque medulla obtinuisse nullum sit dubium.

§. 20.

Ut ad alterum phænomenon me convertam, ordinis ratio postulat, quod est capillorum post mortem incrementum. Hoc quidem inter commenta & nugas habere quis posset ex illis *Alexandri Aphrodisæi* (l. 1. probl. 145.) asserentis: In defunctis marcescente cute & carne omnes partes pilorum usque ad radices se ostendere, & inde fieri, ut longiores videantur, non quod ullo modo augeantur & vere crescant *Thom. Gross.* (Lect. de Febr. p. 287.) Quod in defunctis crescant pili, cum potius deberent defluere *Averroës* & *Joh. Grammaticus* (in Comment. sup. 2. de Gener. Anim. c. 2.) causam siluerunt, quia forsan, ut puto, hoc *Aristotelis* dictum non crediderunt, conjicit *Hier. Mercurial.* (l. de Morb. Cutan. c. 3. p. 13.) Adde *Marcell. Donat.* (l. 1. Hist. Med. Mir. c. 1. p. 10.) incertam etiam *Aristotelis* narrationem proclamavit *Laur. Forer.* (Virid. Philos. Diss. Miscell. th. 36. p. 512.) Plura *Petr. Sal. Divers.* (Tr. de Febr. Pestil. c. 19. p. 120.) *Casp. Hoffmann.* (l. de Part. Simil. Corp. Hum. c. p. 5 c. 19. p. 121. l. 2. Inst. Med. s. 3. c. 9. §. 4. p. 47.) Dubius videtur *M. Anton.* *Ulmus* dum molis cadaveris subsistentiam in Scenam vocat (l. 3. Physiol. Barb. Hum. c. 5. p. 243.)

§. 21.

Contrarium evincunt veterum testimonia, & Neotericorum observationes. *Democritus* crementa unguium & comarum in sepulturis aliquanti temporis denotat, testatur *Tertullian.* (l. de Anim. p. 682.) Tabidis & defunctis pilos vere crescere & augeri non verò nasci disertis verbis *Arist.* (l. 3. Hist. Animal. c. 11. & l. 2. de Gener. Animal. c. 4.) inculcat. Cujus à latere stant *Plin.* (l. 11. c. 39.) *Plotin.* (l. 2. de Dub. Anim. c. 19.) *Laurent. Joubert.* (l. de Peste c. 4. p. 308.) *Franc. Valles.* (l. 2. Controv. Med. & Philos. c. 5. p. 167.) *Conimbricens.* (in *Arist.* l. 1. de Gen. & Corrupt. c. 4. qu. 23. artic. 2.) *Horat. Aug.* (l. 11. Epist. Med. 39. p. 431.) *Melch. Sebiz.* (Diss. 2. de Pil. Probl. 21.) *Th. Campanella* (l. 4. de Sens. Rer. c. 9. p. 298. & c. 12. p. 317.) *Joh. Bapt. Helmont.* (Tr. Butler. p. 474.) *Nath. Highmor.* (l. 3. Corp. Hum. Disquis. Anat. p. 1. c. 2. p. 200.) Certa est historia, tradit *Hier. Cardan.* (l. 3. de Util. ex adv. p. 728.) quod multis, qui imberbes, (post mortem) longa barba ad multos annos creverit, & ungues quoque longitudine admiranda.

§. 22.

§. 22.

Fidem huic facit Ægyptiorum factum (*inquit Hadr. Jun. c. l. c. 4. p. 353.*) qui è Cadaveribus cutetenus erasis insequenti anno comam barbamque erupisse notarunt. Referunt de B. Gaudentio cum sex perpetuis mensibus ab obitu inhumatus remaneret, perpetuò illi ungues & capillos superauctos, Hieron. Cardan. (*l. 8. de Var. Rer. c. 40. p. 516. & 518.*) De B. Salmone Henr. Kornmann. (*p. 3. de Mir. Mort. c. 25.*) In viri ante viginti & octo annos cadavere jam Siclecto offendit Erasm. Bartholin. (*M. C. D. 1. A. 2. obs. 170. p. 368.*) barbam, in qua hoc admirationem adimplevit, quod pili ex curtis in prolixos aucti diffusi erant calore fulvo, qui in vivente nigrescebant. Die Crainer an denen Grentzen pflegen allen und jeden Türcken, so sie todt auff der Wahlstadt finden, die Köpffe abzuhauen, und auff Pfähle zu stecken, allwo, wie ich (*J. W. Valvasor l. 3. Carinth. c. 12. p. 116.*) persönlich offters angemercket habe, etliche, welchen das Haar und Barth gantz frisch und kürtzlich abgeschoren, und die Haut gantz glatt gewesen, über etliche wenig Wochen von denen gewachsenen Haupt- und Barth-Haaren wild und rauch worden sind. Daß die Haare nach dem Tode wachsen können, habe ich Anno 1674. bey Strasburg erfahren, woselbst ich einen Körper von der Wahlstadt bringen lassen, um ein Scheleton zu meinen Nutzen aufzurichten, demselben ist das Haar, nach dem ich es täglich abscheeren lassen, allezeit eines Fingers breit wieder heraus gewachsen und glaube ich, wenn es das Werck leiden wollen, es wäre mit vieler Umstehenden Verwunderung länger geschehen, allein ich eilte damit, retulit Matth. Godofr. Purman. (*p. 1. Chirurg. Lorbeer-Kr. c. 26. p. 109.*) Hoc etiam in suspendiosis, quos lavat, & Apollo ungit & siccat frequenter accidere Mich. Neander (*p. 2. Phys. philosoph. p. 131*) & Martin. Delrio, (*l. 2. Disquis. Mag. quæst. 25. p. 26.*) cum Aliis memorat. Sed & Poëtæ in scenam vocandi. Jupiter rogatus ab Accesti, ut Atis revivisceret, non simul, quod tamen fieri per fatum posset, sine ulla difficultate condonet, ne corpus ejus putrescat, crescant ut comæ, digitorum ut minimus vivat, & perpetuò solus agitetur motu. Hæc Arnobius (*l. 5. adv. Gent. p. m. 157.*) Hoccine quisquam (*subdit. p. 163.*) admiserit aut credulitatis assensione firmarit, pilos in mortuo crescere, partem interisse & sejunctum à lege putredinis immortale corpus adhuc usque durare. Quod si nostra legisset forsan pilorum in demortuis incrementum credidissent Arnobius.

§. 23.

Quod verò Delrio (*c. l. p. 262.*) Dammis oppido propè Brugas persuaderi sibi passus est SALVATORIS Crucifixi imaginem prægrandem ligneam

gneam camam & barbam producere, quæ quotannis attonſæ refruticarent non miror cum nugivendulæ ſectæ pars habentur. Apud *Dedanenſes* hoc rei fertur contingere, narrat *Herodot.* (l. 8. p. m. 773.) ut quoties *Amphiſtlienſibus* aliquid adverſi certum intra tempus eſt eventurum, tunc Antiftiti, quæ illic *Minerva* eſt grandis barba naſcatur, quæ res bis apud eos accidit.

§. 24.

De *Aviculæ Martinetæ* (*Aviculum S. Maria* vocat *Paul. Zacchias* l. 4. quæſt. Med. Legal. 10. Tit. 1. n. 7. p. 362.) in *Islandia* pelle & pennis, (quod namque in homine pilus, in Avibus eſt penna, ut mox demonſtrabitur,) quæ retulit *Mercator*, (in *Atlant. Minor.* p. 93.) & ex eo *Mart. Zeilerus* (part. 1. Epiſt. 79. p. 224.) quod in loco ſicco aſſervatæ non tantum non putreſcant, & veſtibus additæ eas à blattis defendant, ſed & ſingulis annis novas recuperent pennas huc ſpectare videntur. *Alcedinis* pellis ſingulis annis plumas abjicit, & novas producit ejusdem coloris, idque multorum annorum tractu continuo, teſte *Theophr. Paracelſo*, (l. 2. Chirurg. Magn. tr. 3. c. 7. p. 106. & de Cœleſt. med. prolog. p. 107.) & qui forſan ex eo hauſit, *Guern. Rolfinckio*. (l. 5. Chym. in Art. form. red. S. 14. c. 1. p. 412.) Iſidem vocat *Simon Majolus*. (T. 1. Dier. Canicul. Colloqu. 6. p. 197.) Ipſidam *Albertus Magnus*, (l. 23. de Animal. f. 193. b.) qui ſe id in quibusdam verum non eſſe probavit. Sceleratum id eſſe mendacium, ille, qui tales pelles multas propter venuſtatem colorum ſervabat, ſanctè juravit *Th. Eraſto* (T. 2. Diſput. Paracelſ. p. 152.) Hoc verò *Neapolividit* *Sim. Majolus*, & putat id frigido Cœlo non contingere, ſed ſiccis tantum locis, adeoque *Alberto* in frigida *Germaniæ* Provincia viventi experimentum non ſucceſſiſſe.

§. 25.

Ut cauſas dicamus & evolvamus

Nos non turbat, quod pravi credula plebes
Tunc putat hoc fieri, culpæ, cum purus & exſors
Fortè aliquis falſo damnatus crimine mortis
Vitam conſtricta laqueo cervice reliquit,
Perque nefas rapidis agitatus pendulus auris
Clamoſos paſcens ſublimi corpore corvos.

(*Job. Pincier.* l. 1. ot. *Marpurgenſ.* p. 27.) Neque ad Dæmonem *Sagas* aut *Veneficos* recurrendum, quod *Martinus Delrio* (c. l.) fecit cum ipſomet etiam fatente, cauſæ naturales non deſint.

§. 26.

Non in omnibus cadaveribus id deprehenditur augmentum, sed cum primis in junioribus aut consistentis ætatis, in violenta morte extinctis, aut quorum fatum magnus aliquis morbus acceleravit. His enim succus ille glutinosus & oleosus, verum capillorum nutrimentum, est copiosus, qui florido suo balsamo pilos facit germinare, corpus quamvis reliqua membra tabo diffluat. Potest hoc naturaliter præstare complexio morientes, (*ex Aliis philosophatur Delrio c.l.*) quando in corpus manavit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam dispositio. Jungit huic (*c.l.*) in suspensis *Michaël Neander* calorem solis ambientem, qui totum humidum resolvit in fumum, aut, forsan rectius succum illum glutinosum & viscidum præparat, ut commodum pilo suppetat nutrimentum.

§. 27.

Cur Capilli & Barba ægrotantium & senum magis, quam sanorum & juvenum augeantur, ut quærit *Ulyss. Aldrovand.* (*Hist. Monstr. p. 157.*) & respondet, aliqui doctè respondent ægrotantes & senes excrementiciis superfluitatibus, quam sanos & juvenes redundare: unde calor naturalis in illis infirmior minus illa consumere & dissipare potest. Ita in hæcticis & tabidis adhuc, ut *supra* (§. 21.) dictum, decrepescitibus reliquis partibus pili & ungues succrescunt felicius; quod calor latens hæcticus pilorum generationi proportionatus, glutem illud nutritium, ut debitam consequatur consistentiam à serosa colluvie per nocturnos sudores sensim sensimque purgat. Secus evenire videmus in febribus ardentibus & mali moris, in quibus nutrimentum illud partim corrumpitur partim cum radicibus aduritur & exsiccatur, ut calvi appareant reconvalescentes, quos capillatos offendit primus insultus.

§. 28.

Sunt qui cum *Plotino* (*l. 2. de dub. Anim. c. 19.*) & *Levino Lemnio* (*l. 2. de occult. Nat. miræ. c. 7. p. 174.*) in corpore mortuo per aliquod tempus vestigium aliquod animæ remanere, aut cum *Democrito*, quod *Tertullian.* (*l. de Anim. c. 5. p. 682.*) ipsi tribuit ipsam animam post mortem corpori adhere afferunt. *Th. Campanella* (*l. 4. de Sens. Rer. c. 9. p. 298.*) Caloris innati reliquias ex orco reduxit; expirationem caloris insiti *Marc. Anton. Ulm.* (*Physiol. Barb. Hum. s. 3. c. 5. p. 243.*) caloris humidi non quidem vitalis, sed elementalis (*Diff. de Pilis. p. 113.*) *Job. Riolan. Hier. verò Cardan.* (*c. l. p. 516.*) Calorem præternaturalem. Sed neque animam, neque animæ reliquias,

nec

nec calorem innatum, præternaturalem (quem quomodo in frigidissimo quæres & invenies) dudum *supra* (*Diff. general. §. 1. de Cadav. §. 136.*) ex esse iussi. Detur ille ad tempus, quantillum erit, vix aliquot horarum, aut unius noctis aut diei. Animæ reliquiæ si inessent, alia quoque membra (calefacerent &) moverent, *cum Tertulliano (c. l.)* concludo, quin & *ex eodem (c. l. p. 683.)* subjungo: Mors si non semel tota est, si quid animæ remanserit, vita est; non magis miscebitur vitæ mors, quam diei nox. Et quid postea? Quomodo cadaver, dum corrumpitur, scintillulæ illæ relictæ sufficienter & soli capillorum capillorum incremento micabunt? Si inter vitæ aliqujus signa sunt expulsio & motus, quomodo expulsiva potentia, ubi non augmentativa, retentiva, motiva, quæ tamen eodem modo animæ præsentiam comitantur, ingeniosè quærit (*im Würg-Engel. qu. 180. p. 247.*) *Ludovic. ab Hörnig.* Ad calorem putredinalem recurrit *Gregor. Horst. (l. 1. Epist. Med. §. 5. p. m. 387.)*, sed qui nullorum virium, quin imò nullus ferè est. Pilos crescere, sicut muscus crescit super lapidem, ex aëris concretionē non accuratè divinare *Job. Riolan. (c. l. p. 113.)* mihi videtur.

§. 29.

Excrementorum copiosam in cadavere productionem, quam *cum Aristot. & ejus Expositore Job. Philopono Fort. Licet. (l. 2. de Quæsit. per Epist. p. 251.)* ante quem eadem *Paracelso (l. 2. de Nat. rer. p. 888.)* mens fuerat, in medium affert, quæ affatim nutrimenti pilis suppeditare creditur, Ridicula quidem & vana ratio. Cadaver non generat excrementa, sed diffuit in faniem & fit excrementum ipsum detestabile. Vid. *Hieron. Mercurial. (l. 1. de morb. Cutan. c. 3. p. 13.)* Præterea quod ad pilorum auctiōem non modo necessaria excrementorum copia, verum etiam vis (attrahitrix, concoctrix &) expultrix (quam quidem pro stabilienda sua sententia cur maculæ pestilentes post mortem efflorescant *alibi tr. de Macul. pestif. c. 8.* adduxit & approbavit,) requiratur, quæ in corporibus mortuis non adest. Quasi verò regerit his *Georgius Entius (Demonstrat. Circul. Sangu. Digress. 3. p. 77.)* prudens Natura noxios humores retineat? aut facultas post obitum, ceu nova phoenix, vegetior resurgat? aut Atropos expultrici magis, quam retentrici benigna sit, ut illa sola post funera supersit? Aut tandem facultas aliqua sine Anima esse possit, à qua tamen omnino dependet? Profecto æque radii solares fuerint absque sole.

§. 30.

Accuratisimus Hermann. Conring. (Disf. de Hab. Corp. German. Caus. p. (C) 2

143.) sequentia suggerit: Verissimum est, quod *Aristoteles* notavit, ipsis pilis congenitam esse vim aliquam caloris, qua se amplificant & nurriunt. Stirpis enim alicujus instar habent: eoque & mortuo animali identidem propria virtute solent crescere. Et hæc quidem ad veritatis stateram. Nec *Helmontii* mens (*Tr. Büttler. p. 474.*) à verò deviat, quando vegetativam vitam pilis assignat.

§. 31.

Infero inde, pilos neque excrementa corporis, neque partes existere. Prius *ex supra dictis* planum evadit; posterius patet, quia non vita totius, quod partium est, vivunt, sed peculiari vegetabili: Haud secus *ut judicat Isbr. de Diemerbroeck (l. 3. Anat. c. 2. p. 487.)* atque *Moschus (musculus)* vel *Herba aliqua*, ut *polypodium* in arbore crescens, (quamvis ad complementum Arboris non faciat, sicut pili ad complementum hominis) separatam & diversam ab arbore vitam vivit, licet ex Arbore viva nutrimentum suum desumat: vitæ diversitas ex eo patet, quia mortua Arbore adhuc vivit & crescit, quousque vel ex mortua arbore, vel aliunde conveniens nutrimentum habere potest. Sic etiam pili, quousque è corpore vel vivo vel mortuo conveniens nutrimentum ipsis confertur, suam vitam peculiarem vivunt, & ad justam magnitudinem increscunt: quam vitam reliquis partibus non esse communem docet illud, quod mors pilis non sit communis cum reliquis partibus, quippe ablata anima moriuntur omnes partes eadem anima animatæ, sed non pili, utpote quos diu post hominum mortem vixisse & increvisse multoties observatum est. Unde liquet illos non esse communi cum cæteris anima animatos, neque talem vitam vivere, qualem vivunt reliquæ partes.

§. 32.

Quamvis sint, qui in hoc discursu animadversionem mereantur, & alibi vindicanda, nihilominus si præsentem thesin respicias, pilos non esse corporis partes *Isbrandi Diemerbroeckii* assertum amplectendum censeo, cum capillorum post mortem argumentum id persuadeat quam maximè. Unicuique interim pilo cum *Arn. Senguerdio (Osteol. Corp. Hum. c. 1. p. 3. & l. 6. Introd. ad Phys. c. 1. p. 466.)* suam tribuo animam, & quidem cum *Diemerbroeckio (c. l. p. 480.)* & *Aliis (Vid. §. præc.)* vegetantem, non advertens *Rod. Castrensis* sententiam, quæ (*l. 3. de Meteor. Microc. c. 9. p. 114.*) pilos pro vivis habere superstitiosum declaravit; & pilos etiam viventibus mortuos declararint *ex Synesio Hadr. Jun. & Job. Anton. Lindan.* quos (*l. 1. Exerc. Anat. 2. §. 121. p. 104.*) allegat *Præceptor, Job. Theod. Schenck.* jam *Bonaventuram Durandum* pilis animam propriam sola vegetandi facultate

tate præditam dudum tribuisse, hocque defendere *Conimbricenses Gisb. Voët.* (p. 1. *Disp. Select.* p. 769.) mentionem facit, iisque se aggregat. Sicuti autem anima nunquam magis aut minus admittit; Ita nec animæ essentia permittet, ut peculiaris anima singulari parti tribuatur, ut rectè concludit *Collega Noster Dn. D. Joh. Graba* (*Elephogr. s. 4. c. 1. p. 85.*) *Add. Tb. Bartholin.* (l. 4. *Anat. Reform. c. 1.*) Et ut paucis me expediam, assero: *Capillos & pilos in corpore humano & brutali esse vegetabilia s. plantas ornamenti potissimum gratia eidem à summo Conditore concreatas.*

§. 33.

Lusus verborum non mihi curæ. Anatomix essetæ conditori Paracelfo, qui metaphoram Microcosmi, in ipsam veritatem, *judicante J. B. Helmontio*, (*Tr. inventio Tartar. n. 15. p. 192.*) transumfit non lito, nec procis Paracelsicis, qui hanc *Helenam* aut *Penelopen* amplexi, Macrocosmum considerantes, quicquid ille complectitur in homine tanquam Microcosmo demonstrare satagunt, quos secutos etiam esse quosdam è Galenicis, inter quos *Fr. Tidicæus*, (*Tr. Microcosm.*) cum *Aliis*, quos citat *Noster Phil. Jac. Sachs.* (*Ocean. Macro-Microcosm. s. 2. p. 4.*) Comparat citatus *Tidicæus* (c. l. *Tr. 7. p. 437.*) pilos vegetabilius, sed cum Analogon vera Physica & Medica scientia ignoret, cum *Helmontio* (*Tr. imago fern. impr. mass. sen. n. 7. p. 91.*) nudam lubens Physicam aspicio ubique, non sanè figuras, aut vires moventes applico naturæ: Analoga devoto quantum possum, ut & locutiones Metaphoricas. Exclamo cum *Eodem* (*Tr. Inventio Tartari n. 18. p. 293.*) Faceissent è natura sensus allegorici & morales. Natura pertractat Entia, qualia revera & actu subsistunt in entitate substantiali ac profluunt à radice feminis usque in Tragœdiæ Epilogum. Nec aliam interpretationem admittit, quam per fieri & esse ex causis ordinatis. Qui per Analogiam docent sumunt sibi tanquam probatum, quod probandum erat. Benè igitur *divinus Senex noster* (6. *Epidem. s. 7. n. 49.* quod & *Galen.* (*in Comment. 4. aph. 2. allegat.*) optimis Medicis similitudines imponunt, & difficultates pariunt. Vera igitur vegetabilia pilos assero, nullo ad analogismum, metaphoram aut comparisonem respectu habito.

§. 34.

Ne novum Lectori Paradoxon obtrudere videar, antiquiorum venerabili autoritate & modernorum assensu in natura fundato hoc muniendum erit assertum. De Hippocratis mente securos nos esse jubet ea, quæ de radicibus pilorum *infra* (§. 39.) dictitavit. *ΕπιΦύατα Galeno* (l. 2. de *Temperam. c. 5.* & l. 11. de *Simpl. Facult. c. de Ovis p. m. 1008.*) lana & pili, cui assensum præ-

buit *Cass. Hoffmann.* (*l. de Part. Corp. Hum. Simil. c. 19. p. 120.*) cui subscripsit *Franc. Glisson.* (*de Part. Contin. c. 8. p. 47.*) Galen. Præterea pilorum & è terra nascentium eandem esse generationem (*l. 2. de Temper. c. 5. & l. 1. de Compos. Med. sec. loca p. 433.*) censuit, quem frustra carpit (*Paradox. Conclus. 40. p. 151.*) *Laur. Joubert.* Aspiſce, disſerit *Tertull.* (*l. de Carn. CHRISTI p. m. 22.*) ut Muscos, & comam ut cespitem. Sunt, qui pilum nil aliud esse, quam plantam *Job. Argenter.* (*in Galen. Art. Parv. Comm. 2. p. 454.*) Pilus quid aliud quam planta? Subtilitatum Architectus & Censor (*Ep. 114. s. 3. p. 437.*) pronunciat. Quod in terra plantæ, frutices & arbores, hoc in homine pili, juxta *Job. Fien.* (*l. de Flatib. c. 3. p. 12.*) Sanè id quod in meatibus, s. poris cutis impactum est, radici alicujus herbæ in terra hærentis assimilari potest, quod verò ex cute extat velut ipsi herbæ. asserit *Cass. Bauhin.* (*l. 3. Theatr. Anat. c. 2. p. 263.*) usq; adeò pili se totos implantarum familiam dedunt *Fr. Glissonii* (*c. l.*) fatum est. Pili jure meritoque dici debent partes corporis Zoophytæ. Cutis solum; Pilus existit planta. Hinc à me pili vocantur Animal-Plantæ, s. Plant-Animales, *Marcus Anton. Ullmus* (*l. 3. Physiol. Barb. Hum. p. 256.*) prodidit. De convenientia Plantarum cum pilis *Albert. M.* (*l. 29. de Animal. c. 7. f. 161. a.*) *Franc. Tardinus* (*Tr. 7. de Microcosm. p. 437. & 444.*) & *Phil. Jacob. Sachsus noster* (*Ocean. Macro-microc. §. 13. p. 12.*) *Job. Tardinus*, *Disquisit. Physiol. de Pilis p. 253.*) Capillorum defluvium defrondationi arboris comparavit & *Aristoteles* (*allegante Hadr. Junio Comment. de Com. c. 11. p. 426. docuit l. 5. de Gen. Animal. c. 3. p. 1340.*) id esse ait in homine calvescere, quod in Avibus depennescere, *πτεροπποειν* in foliis. Castaneta calvescere, *Columella* (*l. 1. de R. R. c. 33. p. 430.*) docuit. *D. Andr. Rivinus*, (*ad Diacont. l. 1. Hexaëm, v. 228.*) *Sirmondi* lectionem recensens,

Surgunt in messe capilli,

ista subdidit; Quasi cum totus homo è pulvere tetraë productus & profatus: ut aliæ fruges in summo pro spicis & aristis capillos demetendos protruserit. Considerate (*tradidit P. Bellonius de Negl. Stirp. Cult. Probl. 7. p. 23.*) arbores certo temporis spatio folia abjicere, non secus ac animantes quadrupedes & bipedes, quarum illæ pilos mutant, hæ plumas atque etiam serpentes exuvia. Aridaë quercui *Andronici Calvitiæ* (*l. 2.*) æquabat *Nicetas Choniates*.

§. 35.

E Recentioribus hoc Argumentum plenius pertractavit *Honoratus Fabri*, *Philosophus ingeniosissimus*, qui (*Tr. de Plantar. Generat. l. 3. Proem. p. 93.*) tres plantar. m species fecit, unam earum, quæ in terra crescunt; alteram, qui in
ipsis

ipsis plantis; tertiam, quæ in animalibus, ut sunt pili (eorumque ἀνάλογον aculei in Erinaceis, squamæ in piscibus, de quibus *Arist. l. 5. de Generat. Animal. c. 3. p. 1339.*) cornua, pluma & ungues. De Pilis quod sint plantæ ratiocinatur, quia ipsis competit definitio plantæ, quando illam definit (*l. 1. Definit. 2. p. 2.*) corpus vegetans non sentiens, h. e. cui præter qualitates elementares unum vegetare competit. Potentia autem vegetativa ipsi est, qua corpus aliquod nutritur & crescit per intus susceptionem &c. (*c. l. Def. 1.*) Applicat id ad plumas Avium (*l. 3. Propos. 10. p. 98.*) & pilos (*Propos. 14. p. 103.*) Nempe crescunt, inquit, ab intrinseco per intus susceptionem. Sunt enim pilis sua organa (*Vid. mox dicenda de Radicibus §. 37.*) sui ductus atque meatus, quibus alimentum traducitur atque percolatur. Cuncta hæc adhibito exquisito microscopio facilè observabis. Hos prætereà non nutriri (rectius augeri) per juxta positionem amplius probat, (α) quia si hoc esset nota pilo inusta ab extremo apice semper æquè distaret. (β) Pilus versus apicem non decresceret, ut plantæ versus extremum ramum minuuntur. (γ) Quia pilus proportionaliter crescit. Pilos tandem non vivere Anima totius, philosophatur (1.) quia crescunt post mortem animalis, (*Vid. §. 20.*) (2.) quia anima sentiens corpori sentienti minimè inest, alioquin ubi esset sensus. (3.) quia ubi tonderetur mutilaretur animal, quod ridiculum.

§. 36.

Cur verò Pilos plantas vocat excrementicias? Quod pilus excrementitia sit planta, vel ex eo probatur, quod succo excrementitio nutriatur. Ex excremento tertiæ concoctionis crassiori ortum pilorum deduxit *Galenus (l. 1. de T. S. c. 17. p. 342.) Aristoteles* ex excremento nasci pilos passim, comprimis (*l. c.*) & pilorum abundantiam & hirsutiem copiam excrementi indicare (*c. l. l. 4. c. 5.*) professus est. Quocirca forsan *Synesius (l. ωβι Παλάνης cit. Hadr. Junio comm. de Coma c. 4. p. 364.)* Crines sunt quisquilie & glunæ animantis, ac putamina quædam fructuum Naturæ ludibria, & imperfectæ materiæ suffrutices. Inde *Timoth. Polus (l. 2. Epigr. 129.)*

Excrementa pili sunt. Tu vir purus es ergo,

Cuncto est Calve tuum non sine crine caput.

Sed excrementi nomine ludere *Aristotelem*, Ejus commentarios inspicienti facilè erit obvium. Nec ob nutrimenti qualitatem pilus excrementicia planta accuratè vocabitur aliàs & Triticum, & Hordeum, & Secale leguminibus &c. eodem titulo essent mactandæ, quod agros sterquilinio pinguiore reddimus, & stercoramus, ut semina felicius germinent & incrementa sumant. Et Animal

mal illud Veneri & Minervæ invisum & exosum porcum excrementicium idcirco vocandum censebimus, quod omnis generis excrementis & cibis absurdis vescatur alaturque? Quicquid excrementis alitur, non excrementis propriè dictis alitur, sed succo laudabili & nutricao, qui sub Excrementorum Schemate & larva latet. Nec dum confectum est, excrementa pilis in alimentum destinata, ut mox dicenda evincunt.

§. 37.

His ita se habentibus non mireris, si à Poëtis ac Oratoribus Arboribus Comam, Cæsariem, Crines, Capillos, Capillitium tributum legas, si Sylvas comatas, montes intonsos &c. dictos. Loca varia ex his collecta suggerent *Andreas Senffleben* (in *Not. Philolog. ad Phasel. Catull. p. 44. 45.*) *Conrad. Tiburt. Rango*, (l. de *Capillament. c. 5. p. 71. sq.*) cum Aliis. E Medicis Poëtis saltem audiamus *Stephan. à Castro*, qui (in *Carm. Tr. de Meteor. Microcosm. Prafixo*) hunc in modum poëtatur.

*Non etiam nemora, & densis loca consita plantis
Deesse putes homini, videas herbescere crines,
Radices agere, & tennes emittere in auras.*

Huc respexisse videtur Ovidius, quando (l. 4. *Metamorph. v. 659.*) metamorphosin Atlantis in mortem descripturus canit:

*Quartus erat mons factus Atlas, nam barba Comæque
In Sylvas abeunt.*

Et de Daphne (l. 1. v. 550.)

In frondem crines, in ramum brachia crescunt.

De Hystricis setis *Claudian.* (Epigr. 2. p. m. 76.)

*Stat corpore toto
Sylvæ minax, jaculisque rigens in prælia crescit
Picturata seges.*

Pendulam Sylvam barbam prolixam *Susibiani* argutè vocat *Adrian. Scord.* (Poëmat. p. 63.)

§. 38.

Seminibus certis gaudent plantæ, è quibus progerminant. Haud aliter pili. Valet & hic illud: Quicquid fit ex suo semine fit. Illud quamvis invisibile fit, nullum tamen idcirco non est. Superadditur semini humano talis odor fermentaceus, qui concretus, atque densiori aura saltem perfusus vegetat, ut argute *Helmont.* (Tr. Magn. Oportet n. 2. p. 121.) Experimentum prostat: Si caper ovem ineat, aut aries capram in foetibus lana & pili multum ab illis differunt

runt, quando aries capram, & caper capram imprægnavit. Clarius ista semina in avibus oculis subjiciuntur. In plumarum namque exortu primò observavit *Guilh. Harveus* (*de generat. animal. Exerc. 56. p. m. 236.*) quasi puncta quædam in cute, postea verò plumulæ (veluti è terra herbæ) excresecunt, tandemque explicantur & totum corpus circum vestiunt, contraque aëris inclementiam tutantur.

S. 39.

Radice gaudent ut plantæ, quod jam olim asseveravit *Hippocrates* (*l. de Nat. puer. p. m. 21.*) & post hunc (*l. 3. hist. animal. c. 11.*) *Aristoteles*. Pili inde pili *Hippocrati* dicuntur. (*c. l. p. 194.*) Qui calvescunt, (*pergit. p. 195.*) ii sanè phlegmate redundant, quod per coitum in eorum capite agitatum & & incalescens in summam cuticulam illapsum pilorum radices exurit, ita ut pili effluant. Humidi autem ob eam causam non calvescunt, quod neque vehementius moventur, neq; phlegma in coitu incalescens pilorum radices exurat. *Wo keine radices sint, da wächst kein Haar*, dicitur (*Chirurg. magn. Apocr. de vulner. p. 553.*) *Paracelsus*. Pili præcisi à radice crescunt, non pennæ, neque alæ insectorum, *Hieron. Cardan.* (*l. 8. de variet. rer. c. 40. p. 518.*) an notavit. Quid verò in pilo sit radix, nemo, quod scio, exactè expressit, præter unum *Reinerum Solenandrum*, qui eandem delineare (*S. 1. Consil. Med. 1. p. 1.*) his tentavit verbis: Non illud est album, quod in extremis nigris pilis circumnascitur, quia hoc non extruditur, sed in ipso poro hæret pituitosum quoddam, ac veluti pilo transeunti viam & comneatum præbet. Percurras animo varios vasorum in corpore nostro divaricationes, quibus diligens & sollicita Natura semper aliquid apponit, glandulas, pinguedinem, aut simile quiddam, quo hujusmodi vasorum divaricationes tutius abscedunt. Eodem modo hæc viscositas adnata videtur pilo. Scio, *pergit*, quod eundem usum non præbeat, neque data opera Natura eò supponit, attamen meatus non nihil offarcit, ac pilum magis ne excidat, retinet ac firmat. Quod verò radix non sit, sic agnoscas non in omnibus pilis reperitur, neque in quolibet corporis loco, sed solum ubi cutis crassiuscula est. Prætereà in Exanthematis, Psyraciis, Favo, manantibusque capitis ulceribus, si pilum extrahas, stipatam admodum ejus imam partem invenies hac materia. Conspicies statim subsequi & emanare humidum, quod ut plurimum ei simile, quod nullo modo pilis materiam præbere, confiteare necesse est. Invenies quoque hoc album non extremum esse in pilis, neque earum partem, quod radix tamen esse debet. Nam vel unguibus, vel cultello potes pilo, quem ambit, illæso abradere. Taceo, quod omnes o-

minium pili (hac existente radice) albidī conspicerentur, aut saltem subpallidī, nam ferè ex his coloribus unum ea materia referre solet. Sed quænam igitur, *querit demum*, est pilorum radix? Ea sanè varia est, in quibusdam subnigra, in aliis pallida, in plerisque fusca: nonnullis copiosa, quibusdam pauca: aliis vix conspicua. Hæret extremo pilo glutinosa, putares muscæ excrementum; in calidis & siccis copiosior esse consuevit, in quibus picem nigram, vel bitumen illud, quod Judaicum nominamus, colore & lentore suo ut plurimum repræsentat, quod si extractum pilum chartæ, aut alicui corpori injicias, ita pertinaciter hæret, ut vix excuti se patiatur. *Hactenus Solenander.*

§. 40.

Verum enim verò pars illa glutinosa non est radix, ut quidem *Reiner. Solenander* suspicatur, sed humor lentus pili radicem, tanquam vagina ambiens, & forsan etiam nutriens. Non ignotus fuit lentor ille *Archi-Philosopho* (c. l.) dum scribit: Habet genus quodque pilorum ad suam radicem lentum quendam humorem, quo protinus, ubi evulsum est, si qua leviuscula tangat, adhæret, ut ea trahere possit tenacius. Circa radicis structuram s. texturam hactenus curiosè occupatum inveni neminem. Geniculatas radices reperit *David Græbner.* (in *Med. vet. Restitut.* c. 50. 363.) Bulbulum vocavit *Joh. Vesling.* (*Syntagm. Anat.* c. 13. p. 105.) & *Isbrand. de Diemberbroeck.* (l. 3. *Anat.* c. 2. p. 480.) Nec forsan ineptè, cum à bulbi figura non multum discrepent. Cur igitur *oculatissimus minutiarum naturalium contemplator Anton. de Leewenhoek* (p. 2. *Anat. & contemp.* p. 32. 33.) radices has non viderit, miror, adeoque negarit crines plantarum more pullulare, sed crescere propulsione quadam, ut quæ pars hodiè intra cutem & veluti radix est, post diem unum & alterum extra cutem sit protrusa. Hic *Crinis*, *pergit*, ex cute proveniens in omnibus suis partibus est admodum humidus, ac statim humor ille evaporare incipit. Et hæc forsan causa est, ut illis, quibus tenerior & mollior & levior est crinis, caput pinguedine & oleositate quadam perfusum, comprimis circa cutem videatur. Aliter de productione pilorum ejusque Radicum *Franc. Glissonius* (de partibus continent. c. 8. p. 49.) *Philosophatur*: Materia spermatica imperfecta & excrementicia, (è qua pili) simul ac ad cutem appellit, ibidemque concurrente cutilæ densitate retinetur, quasi ovum quoddam conficit, (cur non bulbulum ?) formationemque aggreditur. Radices primò agit, mox consimilem succum ad se attrahit, hinc augetur, demum erumpit, ut fata è sua Terra.

§. 41.

Ut igitur plantæ per intus susceptionem, adeoque verè nutriuntur & augen-

augentur; ita & pili. Poros cutaneos excipiunt glandulae, & has arteriarum extremitates, quibus passim immiscentur papillae nerveae, nervorum propagines, inquit *Henric. Gevrit. von Herfeld* (p. 2. *Philos. Hom. c. 10. §. 333. p. 335.*) Adde *Fr. Glisson. (c. l.)* venas addit *Highmor. (c. l. p. 201.)* horum munus non esse adducere, sed abducere, recordatus. Pilos aliquem venarum plexum habere, *Honorat. Fabri (l. 3. de Plant. propos. 11. p. 100.)* argumento à Plica Polonica desumpto probat, qua de causa motus forsàn *Casp. Hoffmann. (l. de part. sim. corp. human. c. 19. p. 114. & l. 2. Inst. Med. c. 29. §. 2. p. 65.)* Sanguinem capillorum nutrimentum fecit. Cum his igitur communicat pilorum radix filamenta sua undique porrigens, quibus succum appropriatum ex superfluitate alimenti à nervis eò delati, juxta *Glisson. (c. l. §. 19. p. 56.)* attrahit & concoquit, ut decernit *Nathan. Highmor. (l. 3. Corp. hum. Disquis. Anat. p. 1. c. 2. p. 200.)* Materiae istius genium dudum *supra (§. 17.)* exposui. His addo facultatem illam ridiculè satis dici ap. *Herfelmum (c. l. §. 326. p. 339.)* pilificam, æquè ut animæ vim pilificam animæ specificæ effectum, succum quidem illum introduxit (*c. l. p. 199.*) *Highmor.* Et nomine ignotum pronunciat Idem in sanguine tamen & corpore dispersum asserit. Paucis, hujus naturam & consistentiam *supra (§. 14.)* delineavi, ubi etsi eundem oleosum & pinguem reputavi, minimè tamen *Realdo Columbo (l. 13. de re anat. c. 2. p. 470.)* pilos à pinguedine trahere suum alimentum astruente. Si hoc, cur in tabitis & emaciatis, quibus ossa & pellis sunt mira macritudine largo proventu fruticarent. Nec solum materiam istam pinguem & oleosam promulgavi, sed & gummosam & terream, adustam non nihil addidit (*c. l. c. 9. §. 10. p. 78.*) *Franc. Glissonius*, &, ut paucis me expediam, serosam sed coagulatum, & glutinis instar compactam. In tale namque gluten lympham s. serum non solum aëri (& igni lento) expositum coalescere, vel sanguis V. S. emissus evincit, sed & leni calore facessere verum constat. Et hæc causa est cur in puerili ætate Eunuchi facti neque in pube, neque in mento pilos habent, levesque toti sunt, contra vero viri Eunuchi facti barbam servant, quod *Petr. della Valle (p. 2. itinerer. Epist. 5. p. 232.)* annotat *Aristotelisque* sancito (*l. 5. de gen. animal. c. 3.*) contradicit, qui spadones pilos, qui postea gignuntur aut non producere, aut amittere, si fortè habeant, docuit. Temperamenti namque masculini calidi in foemininum frigidius transmutatio, & coacervatio feri in sanguine aquosioris, gluten illud adeò temperat & aqueum reddit, ut pilorum nutrimento officiat. Non igitur in cutis rarefcentiam cum *Hippocrate (l. de Nat. puer. p. 21.)* oculi convertendi, sed quod Spado

nes, *secundum Aristot.* (c. l.) in foeminas sint mutati: virili ætate autem quibus castratio contigit, temperamento virili jam confirmato talibus mutationibus minimè obnoxii. Barbam à testibus (maturis *tr. ignot. act. Regiminis n. 42. p. 270.*) generari à viro *Helmont.* (c. l. n. 38. p. 269. & n. 47. p. 272.) ob ignotam actionem regiminis inculcat, quod alibi forsan discutitur.

§. 42.

Cerebrum capillis nutrimenta suppeditare olim creditum, & forsan creditur adhuc. Comæ quoque alimenta de cerebro, *scribit Tertullian.* (l. de *Anim. p. 682.*) quod aliquandiu (post mortem) durare præstat secreta nutritio. Denique etiam in viventibus pro cerebri ubertate vel affluit capillago, vel deserit. Cur in Capite dives pilorum proventus ubi disquirat *Aristoteles* (c. l.) Cerebrum quod humidum & frigidum est, largam humoris nutritii copiam, suggerere nullus dubitat, cui & *Cass. Baubin.* (l. 3. *Theatr. Anatom. c. 2. p. 264.*) astipulatur. Cranium vapores è corpore in sublime raptos tanquam cucurbitulam (ita *Hippocrat. l. 4. de morb. p. 58.*) aut Alembicum attrahere, qui per futuras exeuntes materiam pilorum generationi subministrare, quidam, inter quos *Constant. Varolium* (l. 1. *Anat. c. 3. p. 11.*) nominare lubet, addunt. Et cur Spadones non calvescant, *Philosophus* dum quærit (f. 10. *probl. 56.*) an ideò, quod multum Cerebri obtinent, quod his contingit qui rem Veneream non agunt. Semen enim labi per spinam è Cerebro videtur. Prætereà Cerebrum ea, qua pollet, exuberante humiditate haud omninò excrementosa radices ipsas pilorum, ne exarescant, irrorat jugiter, accedente præsertim naturali caliditate humidum terminante non acri, sed benigna, qualis est in habitu Eunuchorum, ut decidit *Joh. Benedict. Sinibald.* (l. 3. *Geneanthrop. tr. 3. c. 6. p. 323.*) Quod si humitate excedat Cerebrum (μάλις αὐγερὸν) calvities succedit, & in occipite quidem primum, cum in patre priore Cerebrum, juxta *Aristot.* (l. 5. *de generat. anim. c. 3.*)

§. 43.

In medium proferunt hæc, sed sine ratione. Quid namquæ cerebro cum pilorum radicibus commercii? Mennynge, cavitas inter Cranium & Mennyngeum par, cranii galea ejusque διαπλοή, seu duplicatum cum Pericranio communionem sufflaminant. Vaporibus nihil evinces, cum nihil per se vaporotenus ex internis partibus ad habitum deferatur. Per futurarum commissuras perpetuò vaporibus Cerebrum depleri, inconsideratè nimis veteres cum multis Neotericorum v. g. *Galeno* (l. 9. *de U. P. c. 1.*) *Realdo Columbo*, (l. 2. *de R. A.*

R. A. c. 5. p. 30.) *Andr. Laurent.* (l. 2. *Hist. Anat.* c. 8. p. 124.) *Constant. Varol.* (c. l.) *Bassiam. Lando*, (l. 1. *Anat. Corp. Hum.* c. 4. p. 9. & 11.) *Cassp. Bauchino.* (c. l. c. 5. p. 275.) *Cassp. Hoffmann.* (l. 2. *Inst. Med.* c. 6. §. 4. p. 241.) *Zacut. Lusitan.* (l. 6. *Med. Hist. Princ. Hist.* 4. s. 3. p. 936.) *N. Highmor.* (l. c. c. 4. p. 204.) *Guern. Rolfinck* (l. 2. *Diff. Anat.* c. 23. p. 220.) *Isbr. de Diemerbroeck.* (l. 9. *Anat.* c. 4. p. 220.) Non hæc Suturarum actio, non hoc finis. Partum in utero, dum adhuc Embryo est, mihi spectare videtur comprimis, qui ut faciliorem per ossa pubis, (quæ non à se mutuo secedunt,) transitum obtineat, os frontis & occipitis mollibus, latis, laxis, flaccidisque vinculis, futuris atque commissuris colligantur, ut *Volcher. Coiter.* (l. de *Off. inf.* c. 2.) & ex *Eo Theod. Kerckring.* (*Osteogen. Foet.* c. 2. p. 217.) loquitur. Post partum ubi ossa duriora & densiora, futuræque combinantur ad Mennyngeis suspensionem faciet. Cum in crassa membrana cerebrum undiquaque ambiens pondere suo ejus dilatationem impedire possit, natura remedium anxie quærens huic incommodo, ut cerebro liberum spatium suum & ventriculis sua cavitas relinqueretur, membranam hanc futuris alligavit, probè judicat *Præceptor post fata collendus, Rolfinck.* (c. l. p. 321.) Ita arctè autem sese divisionibus illis in osse capitis, membrana illa se insinuat, ut etiam in cadavere semiputrido, quod *Varolius* (c. l.) observavit, non nisi magna cum violentia ab osse distrahatur. Noto hic ex *Anton. Pachiono*, (*Disquis. Anat. de Dur. Menning. Fabr. & usu* c. 3. p. 30.) Duram mennyngeam hæreere cranio etiam, vel per chordas tantum, (quæ instar ligamentorum sunt,) vel per fibras tenuiores, vel per utrasque simul, prout locorum necessitas postulat. Sed hæc obiter. Quod si verò per rimulas suturarum fumi isti & fuligines cerebri alimenta crinibus promerent, promissiores & copiosiores vel solum circa futuras cerneremus, cui Experientia refragatur, circa futuras etenim præcipuè coronalem & sagittalem, primò decidunt, & calvities incipit: In occipite verò & circa tempora ubi futuræ non sunt aspectabiles, ut vapores emittantur, tempus ferunt. Quibus verò futuræ prorsus desiderantur (non quod foetui, pueris, aut juvenibus non fuerint, sed quod ætate ingruente coaluerint, earumque coalitus, nullum præsentiaæ suæ signum oculis subjiciat, prout *Herodotus* (l. 9. p. m. 237.) quod quidem *Reald. Columb.* (c. l. p. 33. add. p. 35.) non credit, ut ut ipse talem calvariam viderit, (p. 31.) sed & ipse *Aristot.* (l. 1. *Hist. Anim.* c. 7. & l. 3. c. 7.) suo tempore viri calvariam absque futuris repertam testatur. Id autem non miratur *Andr. Vesal.* (l. 1. de *Corp. Hum. Fabr.* c. 6. p. 67.) ob rationes, quas ibi legere licet. Vidi & ipse cum *Dn. D. Godofr. Buxbaum*, lleburgi interemtum, cui istæ futuræ in

Cranio inconspicuæ erant. Tales perpetua calvitie deturpari conclusit (c. l.) *Higbmor*. Nec quos in ossibus frontis & syncipitis notavit *Clopton Havers* (*Osteal. nov. Discurs. 1. p. 61.*) pori, & quos in Calvaria plurimos conspicuos, (& ego in præfato cive *Ileburgensi*) offendi, thesi ob datas rationes velificabuntur, ut ut illos ille per spiracula esse conceperit, per quæ vapores nocivi intra cranium exsurgentes & collecti transpirent, quod è sudoribus in fronte facile & frequenter oriundis concludit: hic verò fumos evaporantes condensatos in capillos degenerare longissimos asseverat. Et si *Cæsaries* cerebro debet suum ortum, unde in reliquis partibus è Cerebro remotis larga crinium seges?

§. 44.

Vidi pilorum radices & nutrimentum, arvum s. agrum in quo fruticantur agedum lustremus. Arvum voce à *Galeno* inductus (l. 11. de U. P. c. 14.) qui $\kappa\omicron\rho\acute{\upsilon}\Phi\eta$ à $\kappa\rho\acute{\upsilon}\pi\lambda\omega$ quasi $\kappa\rho\upsilon\Phi\eta$, quod pars ea capitis (verticem intelligit,) crinibus tegatur, cum sit velut arvum pilosum. Hic est cutis parenchyma, cujus naturam terream asseruit (l. 5. de Gener. Animal. c. 3.) *Philosophus*. Est Parenchyma illud propria & immediata pilorum sedes, decernit *Fr. Glisson*. (c. l. c. 8. §. 13. p. 53.) in qua radidentur, & è qua nutrimentum petant. Quare ut plantæ, quæ pinguiori solo inseruntur liberalius fruticant; ita pili bullulantes è parenchymate uberiore frequentiores, majores & proluxiores efflorescunt. Ratio est, quia non tantum commodiorem & ampliorem locum habent, in quo radices agant, sed & alimenta copiosiora suppeditantur. Ubi glandulæ *Hippocr.* (l. de Glandul. p. m. 238.) aut rectius & verius, licet hanc opinionem absurdam proclamet *Isbr. de Diemerbroeck* (l. c. c. 5. p. 488.) ubi pili, ibi glandulæ, ut mecum concludit *Joh. Riolan.* (l. 6. Anthropogr. c. 52.) & *O. Borrich. ap. Th. Bartholin.* (V. 1. Act. Hafn. obs. 98. p. 191.) De cute autem nihil probabilius dici, quam eam esse substantiam glandulosam, hoc uno à reliquis diversam, quod præter vasa capillaria etiam pilorum radices per corpus suum habeat dispersas, mecum opinatur *Nicol. Steno* (Obs. Anat. de Muscul. & Glandul. Specim. p. 42.) Et istæ glandulæ cum sint minimæ, & non nisi oculo armato se exhibeant, miliarium (quod sint magnitudine seminis milii,) nomen retulerunt, ut & acinorum. Materia aut pilorum nutritrix humor glandularis *Rosino nostro Lentilio*, (M. C. D. 2. A. 2. obs. 155.) Miror igitur & demiror cur *Diemerbroeck Joh. Riolan.* refutaturus in pectore, tibiis, femoribus, manibus, mento glandulas reperiri neget, cum cute vestita glandulosa deprehendantur. De glandulis cuti substratis loquitur; ego cum Neotericis de Cutaneis. In capite verò comarum Arvum, judice *Galeno* (l. 1. de U. P. p. 734.) natura fecit. Est enim pars calidior, siccior, (sic-
citas

citas illa cum grano salis accipienda, non quod sicca excessivè sit, aut parum humida, sed quod humido mucoso, glutinoso, unctuosoque gaudeat, non humido nimis aqueo, ut ad plantarum, ita & pilorum conservationem parum faciente, robustior,) solidior, asperior, & uberiori parenchymate donata, quam aliarum partes, *Glisson*. (c. l. §. 17. p. 55.) ratiocinatur. Ita ubi cutis firmior & robustior v. g. circa dorsum, è jubis & caudis equorum majores ac hispidiores pili efflorescunt. (ib. p. 52.) Pili isti è poris cutaneis, & quidem majoribus emergere *Th. Willisio* (p. 2. *Pharmaceut. Rat. s. 3. c. 5. p. 462.*) observatum. In cute ad siccitatem prona luxuriant, durabiles tamen præ illis, qui in humidis in longum extenduntur, & feliciter fruticant. Plantæ quæ in terra dura atque arida proveniunt, quemadmodum generationem (radicationem rectius,) habent difficilem multamque postulant providentiam; ita interitum habent difficilem. Fortiter enim radicibus sunt fixæ, continenturque undique & constringuntur. Ad eundem utique modum & *Æthiopum* capita parvos quidem, nulliusque ferè incrementi habent capillos, præ cutis siccitate, verum non facilè calvefcunt. *Hæc* (c. l.) *Galen*. Qui paulo post subjicit: in lapidem plantæ principium inferi (ab opifice) omnino non poterat, quemadmodum certe inos pili radix. De plantis *alibi* (de *Plant. monstros.*) commentatus, ad pilos recurro, & ad supra prolatam è *Rommelio* datam observationem (§. 19.) in qua etiam pilos in osse cranii radices egisse ostendit, benivolum lectorem remitto. Forſan & in poris Calvariæ à *Varotio* & *Cloptono Havers* notatis radicatio illa contingit.

§. 45.

Lynceus ille ap. Amsteladomenses Professor Fred. Ruysch. (Vid. *Act. E-rud. Lips. An. 96. p. 270.*) pilos non semper è glandulis cutaneis emergere indigitat, dum in seroto vaginulas pilorum plurimas tam productiores glandulis planè destitutis ad oculum ostendit. Tricis his nos ut extricemus, in memoriam revocamus herbarum in Macrocosmo discrimen, quo in bulbosas, tuberosas, & radicosas, radicum ratione discriminantur. Forſan & hoc in Microcosmo locum habebit. Bulbosæ è glandulis emergunt, suntque fere capiti inquilinæ; tuberosæ videntur barbæ inesse. Quamvis namque glandulæ à primis annis in regione barbæ s. mento & labiis reperiantur, & aliqua lanugo etiam in his deprehendatur, post multos tamen annos hirsutia mento implantatur, barbæque pili duritie & rigiditate præ capitis pilis setosiores offendes. Capillis demum non semper, si calorem respicias cum barba convenit, ut sæpius rubra barba & nigrum capillitium & v. v. contemplantibus risum moveat

moveat: Fulcire poterit hunc *ανχασμων* Dav. Græbneri (*Med. vet. restit. c. 50. p. 363.*) observatio, quando bilorum radices geniculatas se vidisse testatur. Radices reliquas pilorum dicere, sive extra sive in corpore conveniet. Hæc mea quidem conjectura, quam curiosioribus examinandam offero.

§. 46.

Cutis igitur cum glandulis miliaribus & poris cum genuinus pilorum sit ager, non miraberis si in cicatricibus nullus pilorum observetur proventus. Cutis enim, quæ talis erat, quæ periit, (*effato Galeni l. 3. M. M. c. 5.*) prorsus restitui non potest, sed simile quippiam cuti; & quod ejus officium suppleat, potest; non tamen planè cutis. Nec quod in locum cutis succedit cutis videtur, sed caro quædam callosa & sui generis, quod & Galeno (*l. 14. M. M. c. 26.*) non displicuit. Rationes subjungit, quod densior cicatrix cute visu, tactuque censeatur, & quod pilos non edat, quod & jam Aristoteli (*§. 4. probl. 4.*) visum. Sicut caro, ex concreto à natura, sanguine fit, *judicat Franc. Peccet. (l. 2. Chirurg. c. 35. p. 268.)* sic ex densata & siccata superficiali carne cicatrix fit & formatur. Ex eadem ratione etiam pili post variolas in capite & barba rariores, inque fossulis relictis fruticare non valent. Pororum texturæ immutata id imputat *Joh. Nicol. Pechlin. (de Habit. & Color. Æthiop. c. 13. p. 146.* De pororum textura, *inquit*, solæ cicatrices documento sunt, quantum ad pilorum efflorescentiam s. colorem conferat: Relicti post variolarum ferociam nævi non transmittunt pilos, quod textura illa vitiata sit, & proportionem pilorum arctius coacta. In Equis & aliis ubi rudior corii dispositio pilorum vis vehementior, perrumpunt quidem per cicatrices pili, sed ex nigris candescunt stritura & siccitate meatuum, quæ callo propria sic modificante colorem. Plura hic mihi præter pororum texturam immutatam pensitanda videntur. Pororum textura non est mutata sed abolita, carne spuria compacta & callosa suæque textura à fibrosa carne planè aliena, cuti corrosæ succedente, neque pororum foraminula admittente. Cutis abest, ergo & pori, hisque sociatæ glandulæ miliares. Contrarium evincit Asinorum & Equorum pellis deperdita, aut ustione altius læsa & sanata pilos iterum protrudens, quod jam suo tempore *Aristoteles (§. 10. probl. 28.)* advertit. Id quod nec ego inficior. Corium brutis his solidius & crassius, inde cuticula saltem & ejus superficies atteritur & aufertur, salva pororum & glandularum conformatione, quod si verò affecta & contusa carne ulcus suboriatur & cicatrice claudatur, si attendas cicatricem pilis vacuum deprehendes, quamvis à vicinis pilis tegatur, & depilis non videatur.

tur. Unde verò caloris pili in album mutatio? Strictura & siccitas meatuum cum mihi non sufficiat hariolo opus erit.

§. 47.

Sed cur Equis & asinis dum mordentur à lupis (lupatos vocant) in cicatricibus non oriuntur pili? quærit *Ludov. Septal.* (in *c. Probl. Aristot. p. 95.*) Pro hujus solutione observandum, quod annotavit *Plutarch.* (l. 2. *Sympos. Probl. 9.*) ubi quærens rationem, ob quam carnes animalium à lupis jugulatorum sint suaviores, inquit, ideò esse, quia dentes & fauces illius animalis ardentissimæ sunt. Ita carnes quas tangunt teneriores reddunt, & inde suaviores. Ex his colligi nostri problematis ratio facilè potest, eo tempore, quo mordent lupi hæc animalia habere dentes accensos quam maximè; & quemadmodum adusta tergora brutorum nunquam emittunt pilos, sic morsuræ factæ à lupis ob immensum fervorem nunquam emittunt pilos. *Hæc Septalius.* Ego, quod faucibus & dentibus tribuit *Plutarchus*, potius salivæ & halitui corrosivo tribuerem, superaddens morsus & vulnerum profunditatem & magnitudinem, ut particulas cutis & carnis rapax illud animal vi à dentibus eruat, & deglutiat.

§. 48.

Quid tandem de plicis è capitis vulnere natis, & (*M. C. D. 2. A. 2. obs. 1. p. 2.*) annotatis. Nati hi foeminæ ex loco olim in bregmate vulnerato, quæ cum post febrem malignam cum reliquis capillis omnibus spontè decidissent, absque ullo dolore recrescentibus capillis loco duorum renatus est unus ejusmodi villosus cirrhus, isque ad trium ferè ulnarum longitudinem terram lambens. Obscura & imperfecta mihi illa videtur narratio, cum non exprimat an magnas cicatrices post se reliquerint inflictæ vulnera, & an è cicatricibus relictis isti cirrhi, an è partibus vicinis sanis & illæsis adhuc progerminarint. Posterius suspicor, nec vulnera in forum protrudenda, sed aliæ causæ nobis ignotæ, cum post multos à vulneribus inflictis & consolidatis annos, cirrhorum γένεσις demum facta subesse poterunt. Nil consulit vulnus, dispositio sanguinis ad plicam omnem facit paginam.

§. 49.

Ut nulla ferè Terræ particula secundum naturam glabra, & vegetabilia ubique germinare conspicias. Ita & tota cutis hominis vegetabilibus microcosmicis obsita, neque nudum hominem strictè & propriè nasci asserere, & hominis præ brutis infelicitatem deflere, pilorum per totius corporis ambitum progerminatio permittit. Pilos ubi non deprehendis, lanuginem vide,

(E)

idque

idque si nec dum cognosces, Microscopia in subsidium voca. Movit id *Job. Argenterium*, ut ad operimentum ferè omnes, qui sunt in corpore, pilos factos asseveret. (*Comm. 2. in art. Galen. parv. p. 452.*) Toto corpore sensibilibiter hirsutos miramur Satyros, de quorum existentia evolvendi *Plutarch. (in Sylla p. m. 143.) Anton Sabellie. (l. 3. Ennead. 6.) Albert. Magn. (l. 3. de Animal. c. 4. f. 31. b.) Simon. Majol. (Dier. Canicul. Colloqu. 2. p. 81.) Cass. Schott. (l. 3. Phys. curios. c. 2. p. 396.)* Satyri cujusdam sale conditi, per *Ægyptum, Phrygiam & Graciam* portati, ac pro ære ostensi mentionem fecit *Helmont. (tr. venat. scient. n. 35. p. 21. & tr. Demonstrat. Tbetis n. 88. p. 543.)* Indici iconem delineat *Nic. Tulp. (l. 3. obs. med. c. 56. p. 283.)* sed cum in ancipiti sit, rationem his esse declarare non audet *Majolus*, *Tulpii* homo, qui sylvestris dicitur, ad simiarum progeniem referendus, huc non spectat. Ridiculus est, & nugas agit *R. Abraham (Comm. in Genes. ap. Edon. Neubus. l. 2. sacr. fat. c. 12. p. 221.)* tales imperfectas creaturas asserens, quod eos Sabbathi vespera non absolverit, qua de causa sanctæ quietis fugientes lucem in intimos sylvarum secessus montiumque latibula secedunt: unde ad infestandos homines circa vesperam revertantur.

§. 50.

Ratione præditos & loquentes toto corpore hirsutos facili negotio ut invenias observationum prostant decuriæ. Eminent inter hos *Esavus Isaaci Patriarchæ filius* natu major; toto corpore à prima nativitate hirsutus, adeò ut pelles hædorum lactentium vilositate referret, quem olim in illustri *Leucoorea* inter Monstra referre non erubuit *Martin. Pobl. (Disp. de quest. An Esau fuerit Monstrum? sub. præf. M. Nicol. Paschæ ann. 1669. hab.)* Caramannos populos præter capita toto corpore hirsutos *Pomp. Mela (l. 3. de sit. orb. c. 8. descripsit. Alto bellus de Bondanis Hieron. Cardani socer. toto corpore, Cardano teste (l. 3. de util. ex advers. capiend. p. m. 457.)* videbatur pilis horridus. Infantem ex utero extractum toto corpore hirsutum in Spiritu Therebinthinae natantem *O. Borrichio* monstravit *Tamponetta (Th. Bartholin. V. 1. Act. Hafn. obs. 94. p. 183.)* Alius infantis mentionem propolavit *cit. Barthol. in (Cent. 3. Hist. Anat. 38. p. 79.)* Puellam Germanam villosam & barbatam annos 4. cum dimidio natam *Lutetiæ Parisiorum* vidit *Job. Riolan. (obs. anat. rar. p. 871.)* Aliam *Antwerpiæ Cass. à Rejes (Camp. Elys. jucund. quest. qv. 45. n. 19. p. 544.)* *Georg. Hieron. Velsch. (obs. Med. Episagm. 96. p. 63.)* *Petr. Schumacher. (ap. Th. Bartholin. Cent. 2. Epist. med. 83. p. 669.)* *Conf. Matth. Villan. (l. 5. Histor. c. 52.)* *Marcell. Donat. (l. 2. Hist. med. mirab. c. 1. p. 81.)* *Th. Bar-*

Bartholin. (Cent. 1. *histor. anat.* 42. p. 68.) *Olig. Jacobæus* (ap. *Eund.* v. 5. *Act. Hafniens.* obs. 103. p. 274.). Vidit puerum Hispanum ex India advectum, alii parentibus Indicis in Hispania natum putabunt, *J. C. Scaliger.* (*Exerc.* 114. s. 2. p. 427.) & candidis pilis tetus tectus fuit, ideoque *Barbet* à Gallis dictus. Hoc nomine vocant villosum canem Flandri *Walterhund*. Puerum villosum, quod matri gravidæ imago *Johannis Baptistæ* vestibus hirsutis induiti insperatò obvenerat, notavit *Petr. Porell.* (Cent. 1. *obs. med. Phys.* 58. p. 59.) Hispanum deprehendit pilis refertissimum in omni corporis parte, præterquam in facie, & manuum parte, & Vestalem pilosam *Reald. Columb.* (l. 3. *de re Anatom.* c. 2. p. 470.) In *Typographo Martino den Schlaper* totum pectus & abdomen hispidum, imò & dorsum, præcipuè brachiorum superiora, nec tamen isti pili præsertim in dorso ad inferiora vergebant, ut solenne alias sed nitebantur omnes versus superiora in humeris, qua brachia exerebant, tam hirsuta omnia, ut penè ursi alicujus armos se videre existimaret, in cruribus verò vix pilorum vestigium animadvertit *O. Borrich.* ap. *Th. Bartholin.* (Cent. 3. *Epist.* 97. p. 428.)

§. 51.

Non miraberis Satyros, si expendas quemque nostrum, si nudus in locis absconditis, lucis aut cryptis terræ degat & ad longum temporis spatium delite scat villositate Satyrum posse evadere. Extat Exemplum de *Job. Leodiensi* à *Kenelmo Digby* (tr. de *Nat. corp.* c. 27. n. 7. p. 315.) communicatum. Hic cum puerulus esset infestatis bello Leodiensibus, cum parentibus & aliis latebras quæsiturus sylvis ingenti Ardennæ saltui confinibus se commisit. Latebant illic aliquandiu, nec per exploratores certiores facti essent, milites quoque adeò timebant, incenso pago abiisse. Quo audito ad suas quisque domos rediere, hunc puerulum, cujus phantasiâ, cum esset natura admodum meticulosus, terroris imagines tam altè infederant, ut primò celerius quam cœteri in pagum penetraverit, deinde putaverit quemlibet per dumeta apparentem esse militem, vocem omnem quam audivit militis cujuspiam vocem esse. Hinc factum est, ut se à parentibus anxie eum perquirentibus, nomenque illius, quanto potuerunt, cum clamore ingeminantibus absconderit: qui cum inasso labore unum alterumque diem quærendo insumsissent, domum tandem rediere; ipse annos plurimos in Sylvis transegit, radicibus, pomis Sylvestribus glandibusque victitans. In hoc statu permanebat, donec ingruente insueti rigoris & asperitatis hyeme, in qua plurimæ sylvæ istius feræ cibi inoxia peribant, tandem illi audaciam dedit necessitas, ut relictis interioribus

Sylvæ penetralibus inclinante jam vesperam dia furtim se pecudum gregibus, dum pabularentur, adjungere, porcorum præcipuè, inter quos, quod miserabilis vitæ sustentationi utcunque sufficeret, colligebat. Detectus tandem & visus insuetæ formæ animal videbatur (nudus penitus, nisi quod pilis ferè operiretur) rati se Satyrum vidisse, aut monstrum aliquod, tentis laqueis incautus irretiebatur. Et tunc quidem licet loqui penitus dedidicisset, humanam in eo naturam statim agnoscebant. In nemoribus ad Lithuanix & Rusiæ confinia sitis à venantibus Sylviculis captus fuit inter gregem urforum juvenis sylvaticus, decem circiter annos natus, aspectu horridus & pilis hirsutus, qui neque rationis, neque loquelæ, imo neque vocis humanæ usu gaudebat: pedibus & manibus instar quadrupedis incedebat: nihil cum homine commune habebat præter externam nudi corporis figuram. Cum autem vultu saltem hominem imitaretur lavacri fonte fuit initiatus, & à brutorum grege semotus, humanæ societatis ipsum primò tædere videbatur; inquietus enim, anxius & ad fugam propensus erat, quasi in carcere seipsum detineri crediderit: Donec levatis contra murum manibus pedibus tandem stare, uti infantes vel catuli solent edoctus, & dapibus humanis paulatim asuefactus, post longum tempus cicuratur, & verba quædam rauca & inhumana voce proferre incepit. Interrogatus autem de Sylvestris vitæ cursu non magis recordatus erat, quam nos meminimus eorum, quæ acta sunt, quando in cunis vagivimus. Recitat hæc *Bernhard. Connor.* (*Evang. Med. Artic. 15. p. 133. & p. 1. descr. Vet. & Nov. Polon. Epist. 6. p. 389.*) *Regis Polonia, Job. Sobiesci t. t. Archiater αὐτοπῆς* testis. Homines agrestes, commentatur *Fr. Glissonius* (*c. l. c. 8. n. 7. p. 51.*) multi ferarum more degentes, quod frigori & inclementis aëris continuo exponantur, tractu temporis pilis investiuntur. Ratio est, quia transpiratio impedita calorem internum auget, qui materiam adustam (vel aliam, generationi pilorum aptam undique ad cutem propellit. Cutis verò externo frigore densata hanc materiam faciliè retinet, quæ sic retenta in pilos formatur, aut verius lanuginis radicibus in nutrimentum cedit, ut augeatur præter solitum in pilos. Adde & hoc naturam de operimentis corporis nudi pro tutela adversus aëris incommoditas hic non levem insumere operam.

§. 52.

Mentem subit *Nabuchodonosoris* fatum & *Metamorphosis*, qui *Monarcha Orbis*, qui *Monarcha Mundi* *Melancholia* correptus (*Vid. Franc. Valles. Sacr. Philos. c. 80. p. 462.*) *Valent. Henric. Vogler.* (*Comment. de Reb. Natur. & Med. in S.S. p. 204.*) & ex hominibus abjectus, fœnum uti bos comedit, & rore cœli corpus
ejus

ejus infectum est, donec pili ejus in similitudinem Aquilarum crescerent, & ungues ejus quasi ungues avium. (*Daniel. 4. v. 20.*) Ita domestica animalia, præsertim quæ hyeme stragulis cooperiuntur, curtis pilis ornantur, quæ verò foris in agris ac sylvis victum quæritant, longo ac denso pellicio investiuntur, iterum tradit, *Glisson. (c. l. n. 26. p. 54.)* De *Nabuchodonosore* si regeras, quod ille vixerit in Babilonia, Provincia ut vocatur *Aristoteli (l. 3. Polit. c. 2.)* h. e. regione calida, Americanos & Africanos nudi incedentes pilosos non deprehendi. Respondet quidem *Vogler. (c. l. p. 205.)* Et in illis Regionibus sunt anni vicissitudines, & quo calidiores dies fuerint, eò frigidiores quoque plerumque solent esse noctes. Sed hoc omnem dubitationem non exhaurit. Cum ex decreto divino adeoque *Θείαλος* morbus contigerit, *Θείον* illud hic potius allegandum.

§. 53.

Hic mihi inferendum videtur, *pergit philosophari Glisson. (c. l.)* si homo ab infantia inclementiæ frigidi cœli objiceretur, pilosum eum evasurum esse: cumque parentes generant filios sibi similes, illa dispositio cutis parentum ad pilos protrudendos cuti prolis non minus communicaretur. Quo dato, causa cur homines nudi nascantur? fuerit, quod eorum parentes vestibus amicti perpetuum vixissent. Hinc enim forsitan parentum cutis mollior, & ad pilos superficiales proferendos inepta reddita fuerat. Quare consimilis etiam mollieties, laxitas & ineptitudo in cutem prolis derivatur, adeoque foetus humanus nudus in orbem prodit. Memoria obversatur *Felici Plateri (l. 3. obs. Med. p. 554.)* observatio *Glissonii* effato claram foenerans lucem: Erat Lutetiæ vir quidam ob raram pilositatem totius corporis *Regi (Gallie) Henrico II.* percharus, & in illius aula versatus, prolixis admodum pilis totum corpus, faciemque omninò, si exiguam regionem sub oculis excipias, obsitam habens, superciliis & crinibus in fronte adeò longis, ut eos sursum, ne visum impedirent, premere cogeretur. Hic uxore ducta glabra, & aliis mulieribus simili liberos cum ea procreavit hirsutos quoq; qui *Duci Parmensi* in Flandriam missi fuerant, quos in Italiam unâ cum matre masculum novem & foeminam septem annorum transportandos hic *Basileæ* vidi Anno 1583. & depingendos curavi. Erant facie hirsuta magis masculus, minus paulò puella, cujus tota regio secundum spinæ dorsi longitudinem prolixis admodum pilis erat hispida. Spectat huc *Carannorum gens*, cujus non ita pridem (§. 50.) mentio facta.

§. 54.

Facti & huc, quod *Glisson. (c. l.)* annotat illi *Jobanni Leodiensi* pilis superficialibus horrido corpore vestibus induto eosdem magna ex parte excidisse.

Idem *Nabuchdonosori* contigisse non vana suspicione teneor. Ita & plantæ hirsutis foliis invisæ loci varietate hirsutiem deponunt. Cichorium dulce (annotat *Fab. Columna Lynceus in annot. & add. in Nard. Anton. Rechii l. 5. Rer. Med. nov. Hispan. c. 47. p. 877.*) in montano natali loco & frigido hirsutum est admodum translatum & cultum, Neapoli autem hirsutiem deposuit, sic etiam in Sanguisorba & aliis observatur, & maritima Brassica oleracea. Hoc uno medio alias sumsisse facies plurimas herbas, & inde, discrimen emerxisse inter herbas sylvestres & hortenses firmiter persuasus sum. Nimiam prætereà in pueris investibus capillorum culturam & curam subsequis annis calvitium inducere *Sim. Pauli* (p. 2. *Quadrip. Botan. p. 71 sq.*) monuit, haud secus, ut nimia cultura plantas, teste *Theophrasto Eresio*, (l. 1. de *Caus. Plant. c. 18. p. 44.*) effoeminat & corrumpit.

§. 55.

Patiuntur interdum etiam quædam corporis partes pilorum defluvium: ut sunt coxæ & tibiæ cum sine interpositione longo tempore suis vestimentis opertæ permanent, ut cuidam ex *Cardinalis Turonii* comitatu accidisse vidit *Guilb. Rondelet.* (l. 1. *Meth. Cur. Morb. c. 1. p. 5.*) qui cum pluribus diebus caligas non exuisset, tandem ubi voluit deponere, simul cum illis pilos illarum partium evulsit citra morbum. Hoc autem accidisse credidit *Rondelet.* propter fuliginosæ substantiæ retentionem, unde putredinem quandam conceperat; Ego verò attritionem factam cum aliis causis mallem in medium produxisset.

§. 56.

Barba decet virile mentum. Citiberbes tamen etiam invenias. Ætate *Constantini Imp.* Anno 308, puer recens natus *Antiochiæ* barbatus, urbi ingentes imperii mutationes, & subsecuta bella domestica portendens. Vid. *Ulyss. Aldrovand.* (Hist. *Monstr. p. 446.*) Apud *Daphnem* amoenum illud & ambitiosum *Antiochiæ* suburbanum *Constantii Imperatoris* temporibus infans monstrosus ore gemino, dentibus cum binis & barba, quatuor oculis, brevissimis duabus auriculis natus, memoratur *Conr. Lycostheni* (de *Prodig. & Ostent. Chronic. p. 273.*) De alio puero barbato *Spindler.* (Cent. *obs. Med. 97. p. 172.*) Adde *M. C.* (D. 2. A. 4. *Append. p. 81.*) Puero sexto mense mentum barba investiebat, pubesque tam densa pilorum; eorumq; longissimorum segete videbatur, ut prodigio res proxima esset. Ex observatione *Gerberonii ap. Nicol. Blegny*, (Zodiac. *Gallie. A. 2. M. Octobr. obs. 9. p. 209.*) Puerum tertio anno barbatus descripsit (*M. C. D. 2. A. 4. obs. 163. p. 318.*) *Jac. Dobrozensky de Nigroponte.* Puer qui-

quidam non procul à monte in *Jura vulgò S. Claude*, sexto ætatis mense solus incedebat, vix annum integrum assecutus, quocunq; vellet progrediebatur, nec fascias, quibus infantesvolvuntur, ferre poterat, anno septimo virili erat habitu ac barbatulus. Vid. *Joh. Bapt. du Hamel* (l. 4. *Reg. Scient. Acad. Hist.* s. 6. c. 6. n. 10. p. 377.) De puello vix sexenni bene barbato *Alex. de Insula* (*Breviar. obs.* edit à *Paulino & M. C. D. 2. A. 4. Append. insert. obs.* 32. p. 203.)

§. 57.

Ratione sexus, ait *Casp. Hoffmann.* (l. de *Part. Simil. Corp. Hum.* c. 19. p. 121.) differentia ferè solet esse, quod mulieres non barbescunt. Cujus rei causam invenire non possum, quam providentiam Creatoris, quicquid dicant Alii. Quod autem quædam barbescant, monstro simile. Est mons *Climax Æthiopia* iocus rubrum mare, quo fœminæ prolixis barbis degunt. (*Henr. Kornman. de Mirac. Viv.* p. 94.) Georgianorum fœminæ barbatae. (*Lambert. Danaus, de Heres.* c. 97. p. 593.) *Phaëtusæ Pythæi & Namysæ Gorgippi Conjugis* barbatarum historiam recensuit *Hippocrat.* (6. *Epidem.* s. 8. n. 55. & 56. p. 297.) In quem locum vide Commentatores v. g. *Galen.* (p. m. 297.) *Fr. Valles.* (col. 734. *Anat. Fœsum* p. 301.) *Conf. Avicenn.* (l. 3. *Fen.* 21. tr. 3. c. 26. f. m. 393.) Viduæ Græcæ *Alex. Benedict.* (l. 26. de *Cur. Morb.* c. 4. p. m. 1002.) Vestalis *Reald. Columb.* (l. 15. de *re Anat.* c. 2. p. 422.) *Barbaræ Ursinæ Augustinæ Georg. Phil. Harsdörffer.* (*Lebrgeschichte hist.* 68.) Puellam trium annorum formosam & pulchram cum barba magna, cui totum corpus nimis hirsutum erat, tuitus est *Zacut. Lusitan.* (l. 3. *Prax. Med. admir. obs.* 95. p. 118.) Plura Exempla desiderantes evolvant *Tob. Magir.* (*Polymnenon.* f. 348.) *Joh. B. Portam.* (l. 2. *Physiognom.* c. 24. p. 261.) *Zacut. Lusitan.* (l. 3. *Hist. Med. Princip. Prax. qu.* 16. p. 467.) *Casp. Schott.* (l. 3. *Phys. Curios.* c. 32. p. 482. sq.) *Joh. Riolan.* (*obs. Anat. rar. Anthropol. annex.* p. 871.) *Joh. Rhod.* (O. 3. *obs.* 45. p. 133.) *Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Hist. Anat.* 42. p. 68.) *O. Borrich.* (ap. *Eund. Cent. 4. Epist.* 42. p. 514.) *D. Sam. Ledel.* (*M. C. Dec.* 2. A. 5. *obs.* 48. p. 91.) *Carol. Rayger.* (in *Spindler. obs. Med.* 97. p. 173.)

§. 58.

Sunt qui tradunt utriusque sexus participationem habere Numina testatur *Servius* (in l. *Virgil.* 12. *Æneid.* p. m. 296.) nam ut ait ap. *Calvum Acterian.* legendum

Pollentemque DEUM Venerem

Ita & *Virgil.*

Nec dextra errati DELLIS abfuit.

quum aut *Juno* fuerit, aut *Alecto*. Est autem, *pergit*, in *Cypro* barbatae *Veneris*

neris simulacrum, veste muliebri cum sceptro ac statura viri, ut putant eandem marem & foeminam esse *referente Macrobio* (l. 3. *Saturnal. c. 8. p. 333.*) Venerem igitur alium adorans, sive foemina s. mas est, ita ut alma noctiluca est. *Philochorus* quoq; , *addit* (c. l. p. 334.) *Macrob.* in *Atthide* eandem affirmat esse *Lunam*, & ei sacrificium facere viros cum veste muliebri, mulieres cum virili, quod eadem & mas aestimatur & foemina. An *κακοζήλεια* astuti Dæmonis hic subfit, dum DEUM nostrum, qui se modo sub patris modo sub matris Schemate & nomine, amorisque constantiam nobis pollicetur sacris DEI viris expendendum relinquo. Quod *Aristophani* ἀφροδίτης vocatur, & hoc ad Græcorum imitationem, qui ὁ θεὸς καὶ ἡ θεὸς dicunt, sicut ὁ ἀνδρωπὸς καὶ ἡ ἀνδρωπὸς. *Minervæ* bis grandem barbam natam *supra* (§. 23.) proditum.

§. 59.

In aliis partibus glabris etiam pilorum germina oriuntur. De Capillis in fronte modo (§. 53.) Exemplum recensitum, aliud communicat iterum *Fel. Plater.* (l. 3. *obs. med. p. 555.*) *Add. Excell. nostrum Rosin. Lentil. p. 1. Miscell. Med. Pract. p. 198.*) Quamvis vitium sit in palpebris *χαλασις*, quia inversis Ciliis pili intro vergunt, & oculos pungunt, de quo affectu *Aëtius* (*tetrabibl. 2. serm. 3. p. m. 66.*) id tamen huc non spectat, cum pili non sint in oculis. Vidit tamen in Eruca fructus Arboris *Susack* oculos pilosos *Maria Sybill. Meriana* (*Metam. Insect. Surinam. fig. 5 p. 3.*) *Homero* dicuntur ex *Heliodoro* (l. 3. *Hist. Æthiop.*) ap. *Paul. Zacch.* (l. 1. *quest. Med. Legal. 6. n. 8. p. 17.*) postridiè ab ortu pili in inguinibus nati, ex quo casu cognominatus sit *Homerus*, cum antea *Melesius* vocaretur, quod ad *Melitam Smyrnæ fluvium* natus. Pilos albos in adolescentis pene sterilitatis indices observavit *Petr. Borell.* (*Cent. 1. obs. Phys. med. 11. p. 19.*) & mentulam in puero ab ortu hirsutam (c. l. *obs. 58. p. 59.*)

§. 60.

Quod quod in partibus internis, visceribus & Apostematibus pili nascantur aliquando. De plica subcutanea infra (§.) in portione musculi glutini bovis folliculum profundè carni immersum invenit miles, in quo crines rubri variè impliciti latebant, quod recitat *Th. Bartholin.* (*Cent. 1. hist. anat. 100. p. 166.*) *Trictriasi* seu malo pilari mammarum varia compilavit (l. 2. *obs. med. p. 305.*) *Job. Schenck. E partu nasci Plin.* (l. 26. c. 10.) quorum etiam meminit & remedium apposuit (l. 32. c. 10.) Poterit & de his evolvi *Marcell. Malpighius* (T. 2. *op. tr. de Ren. Struct. c. 6. p. 289.*) in Steatmate mulieris *Stephan. Blancard.* (*Anat. Practic. Cent. 2. obs. 26. p. 239.*) In Apostematibus & glandulis asciticiis exulceratis non semel inventos, quos à Magia inductos vulgus firmi-

ter credit; recordor. Pilos in abscessibus, in partibus corporis nostri internis, externis omnibus juxta testimonia veterum scriptorum constat, non enim referam ullos homines, qui noti sunt, & aluntur *ap. Serenissimum Ducem Parmensem*, prodit *Marc. Anton. Ulmus. (f. 3. Physiol. Barb. hum. p. 257.)* & addit; Ad hæc pilos Magia naturalis beneficio generari, non generari, eorundem generationem accelerari & retardari uno subsidio Magico-Physico, quod evocat suis ex principiis barbam quoque in foeminis nostris, ut enim generis nostri aliquæ foeminæ obtineant barbam omnibus numeris æquipollentem barbæ virili, eandem prorsus juxta omnes differentias accidentales: atque id sese interno unum solo principio, attamen barbam possunt habere mulieres ex auxiliaribus atque externis præfidiis. *Hæc Ulmus.*

§. 61.

Pilos in lingua natos, qui evulsi renascebantur, recensuit *Amat. Lusitan. (Cent. 6. Cur. 65. p. 263.)* & ex *Eo Marcell. Donat. (l. 6. hist. med. mirab. c. 2. p. 615.)* Musculum piscem pilos in ore intus habere vice dentium, quibus omnino caret, suillis similes, *Aristotel. (l. 3. hist. anim. c. 12.)* autor. est. Depilis in aurium & narium anfractibus genitis nemo ambigit. Pilos in ventriculo generari non impossibile videbatur *Dan. Sennerto. (l. 3. Med. Pract. p. 1. f. 1. c. 15. p. 61.)* Interim vomitus pilosus in Epilepsia suspicionem fascini movit (*M. C. D. 2. A. 9. obs. 178. p. 344.*) *Rosino nostro Lentilio.*

§. 62.

Cor hirsutum in quibusdam post fata apertis apparuisse ex antiquis *Plin. (l. 11. c. 37.)* *Plutarch. (Pararell. n. 7. f. 174. a.)* *Valer. Maxim. (l. 1. Memorab. c. 8.)* E Medicis *Amat. Lusit. (c. l.)* *Anton. Beniven. (de abd. morb. caus. c. 83. p. 227.)* *Joh. Schenck. (l. 2. obs. med. p. 269.)* In nobili Polono se Patavii anno 1650, tale deprehendisse *Joh. Scultet. (Trichias. admir. p. 80.)* fidem fecit. E Philologis & quidem *Suida & Philostrato Cæl. Rhodigin. (l. 4. lect. antiqu. c. 16. col. 203.)* *Anton. Muret. (l. 10. var. lect. c. 10. p. 321.)* *Nonnus (l. 26. Dionys. v. 91.)* Sabæis hirsuta pectora

Τοῖσιν ἐνὶ καρδίῃ λάσια τρίχες

tribuit, animi confidentiæ insigne. Risu has historias excepit & tanquam leschas rejecit *Bassian. Landus (l. 2. Anat. corp. hum. c. 4. p. 158.)* & cum *Eustatio Homeri inter prete ap. Homer. (Iliad. π. v. 554.)* καὶ λάσιον non hispidum & pilis densum, sed prudens interpretatur. Add. *Læl. Bisciol. (Tr. Horar. sub. seciv. l. 10. c. 11. col. 761.)* Rideat, per me licet, videat interim, ne & ipse derideatur ab aliis tam diu, donec in cadavere cor prudens demonstraverit. De-

mus id *Lando* ap. Græcos, *λάσιον κῆρ*, prudens cor designari, prout etiam ap. *Homer.* (c. l.) id interpretes vertunt, nunquam tamen obtinebit, id semper contingere, *οἷς λάσιον & μέγας* ap. *Eundem* (*Iliad.* 10. v. 127.) ovis prudens magna interpretandum esse, sed ovis lanigera magna, quovis pignore decernam. Leonem etiam *λάσιον καὶ Φοβερώτερον* appellavit (*Epist.* 25.) *Philostratus*. Quid ad Latinorum testimonia respondebit v. g. *Plinii*, *Valerii Maximi*, comprimis verò *Anton. Benivenii*, *Mureti* & *Sculteti*, qui Corda hirsuta propriis usurparunt oculis? Ex hirto pectore s. Thorace multis pilis obrito audacem animum colligunt nostri, inde tritum: *Er hat Haare auf den Herzen*, *er ist des. T.* ubi distinctio mihi adhibenda videtur. Duri nigri & rubri pili audaciam; albi, flavi, brunni & molles in Venerem propensiores innuere, mihi non semel compertum. *λάσιον κῆρ* iterum ap. *Homer.* (*Iliad.* p. v. 852.) quod quidam prudens Cor, densum verò Cor, exposuit *Oberti Giphani* editio, cum *Aristomenis Messenii* Corde piloso composuit, & audaciæ signum exposuit *Joh. Gerop. Becan.* (l. 9. *Orig. Antwerp. s. in Venet. & Hyperbor.* p. 956.) qui videatur. De fatuo scripsit *Plato* (*Alcib.* 1. f. m. 14. b.) ex quo recitat *Cass. Baubin.* (l. 2. *Theatr. Anat.* c. 21. p. 223.) *ἀνδροπαδῶδεις ἔχων ἐπὶ τῆς ψυχῆς λείχας*, ob rusticam imperitiam, ut rectè interpretatur *Marsil. Ficin.* Pilos in illustris Matronæ *Catharinæ Dani l' Owicowæ* sanguine testimonio *Joh. Sculteti* (c. l. p. 52.) offendit exercitatissimus *Cracoviensis Mathematicus & Medicus Slovaci*, qui idem in Plica defunctis animadverti (p. 53.) notavit.

§. 63.

Subtilissimus & Curiosissimus Medicus ac Mathematicus Ambros. Rhodius Nobilissimo nostro D. Christian. Fr. Paulini (*V. Ejusd. obs. Med. Phys. in. App. M. C. D. 2. A. 5. obs. 82. p. 53. & Cent. 1. obs. med. phys. 24. p. 35.*) passus est, se in *Laplandia* vidisse puellam lepidam & venustam cujus vulva intus hirsuta: In viduæ *Bernensis* utero pilos genitos animadvertit iterum (c. l. p. 85. *Joh. Scultet.* Gemellum consignavit *Steph. Blancard.* (*Anat. Pract. Cent. 2. obs. 26. p. 348.*) De quadam in cujus medio utero crines (ac veluti lana flavescens & adiposa materia involuta) reperta fuerunt. Ita *Cass. Baubin.* (l. 1. *Theatr. Anat.* c. 35. p. 114.) Pilos conspexit numerosos in dextro muliebri testiculo, ovi anserini magnitudine prominente concrecentes, ut *Laudatus Blancard.* etiam in mulieris *Hydropicæ ovario* s. testiculo dextro ad anserini ovi magnitudinem adaucto, pilos confuse in globum actos, & materiæ cuidam purulentæ & oleaginosæ commixtos. (c. l. obs. 27. p. 240.)

§. 64.

§. 64.

De pilis in Renibus & testiculo *Job. Rhod. (Cent. 3. obs. 44. p. 14.)* De capillis flavis per urinam ejectis, *Hieron. Cardan. (Comm. in. f. 4. Aph. Hippocr. 76.)* & *Guilh. Fabr. Hildan. (apud Gregor. Horst. f. 5. Epistol. Med. p. m. 397.)* flavos, rufos, longitudine medii digiti comitissa quædam Ungariæ testimonio *Dav. Spilenbergeri (M. C. D. 1. A. 9. & 10. obs. 12. p. 50.)* Quid sint in urina *συνεχία ἢ ὠσπερ λεῖχες* ap. *Hippocr. (f. 4. aph. 76.)* Vid *Galen. Anton. Mus. Brassavolam., Hier. Cardan. Job. Heurn. Job. Viscer. Theophr. Paracels. (Comment. in h. l.) Job. Fernel. (l. 3. Patholig. c. 16. p. 232.) Henric. Martin. (Anat. Urin. Spagyr. c. 10. p. 216.)* cum *Aliis.* Hoc saltem addo, quod *Th. Bartholin. (Cent. 4. Epist. 87. p. 501.)* censeat portionem ἢ, delendam, quin & ipse *Hippocr. (l. de Nat. puer.)* sine disjunctione *συνεχία μινεῖ λεῖχάδεα* junxit. Cum olim in *Aphorismos Hipp.* privato studio in gratiam commilitonum prælectiones in Illustri ad Plissam instituerem, filamenta ista putredinem animatam interpretabar, vermiculis in aceto conformem. Setarum ideò capillamenta in vesica inveniri *Plin. (l. 10. c. 37.)* edixit. Narratum fuit Biterris *Laur. Jouberto (l. de urin. c. 20. p. m. 22.)* Rusticum quendam crassiora ejusmodi filamenta circiter 25. intra paucos dies minxisse, quorum nonnulla palmi longitudinem æquabant, ac vermes à Spectatoribus judicabantur. Plura de Trichiasi Renum *Zacut. Lusitan. (l. 2. de Med. Princ. histor. 134. 135. p. 418.) Gregor. Horst. (c. l. p. 391.) Job. Scultet. (c. l. p. 54.) Marcell. Malpigh. (T. 2. op. de Ren. struct. c. 6. p. 288.)* Pilos cum excrementis per alvum egressit, teste *Cardano (c. l.)* nobilis Hispanus, quod & puero contigisse ex observatione *Job. Echtii Reiner. Solenander (f. 5. Consil. Med. 15. obs. 3. p. 488.)* recitat.

§. 65.

Et hæc de historiis mirabilibus & singularibus pilos in internis partibus visos & repertos concernentes. Quis verò causas generationis & ortus horum è curiosis eruet, dictabitque. Veros non fuisse crines, multi autumant. Pilorum horum, (de uterinis loquitur *Stephan. Blancard. c. l. p. 239.)* generatio, quibusdam admodum obscura videbitur, præsertim illis, qui omnia occulta ad occultas qualitates (fascinationes) dirigunt. Certè res quamvis explicatu ardua, hoc tamen dicam, pilos hos nihil aliud fuisse, quam vascula minima obstructa, quæ variè sibi invicem torta, atque à functione desistentia pilorum speciem præbuerunt. Novimus venam & arterias umbilicales concreescere & ligamenti phasin acquirere; ita hæc minuscula vascula non ligamentorum, sed ob tenuitatem pilorum genus referre. Pili enim revera non sunt; sed vascula

alicujus glandulæ contorta. Ego verò quid inter capillitium, & prædictos pilos, cum unicuique discernere in propatulo sit, miror *Blancardum* oculatiorem non fuisse. Pilare malum in mammis non pilos esse, non absque causa. fontica multos dubitatio mecum subit *Andr. Vesalio*, (l. 5. de Corp. Hum. Fabr. c. 18. p. 488.) In mammis, renibus, urinariisque meatibus quid pili simile gigni posse non omni ex parte absolum videtur, & *Alex. Benedict.* (l. 3. Hist. de Part. Corp. Hum. c. 4. p. 1214.) id pro impossibili non habet cum ex *Galen*i mente in abscessibus ob varias humorum qualitates materiam in calculum, arenam, ligna, carbonem, amurcam, fecem, fetas porcinas, in aliasque istiusmodi formas converti constet. Rectius sentiunt, qui materiam tenacem piliformem aut cum *Dan. Sennerto* (l. 4. Med. Pract. p. 3. s. 1. c. 10. p. 526.) vermiculos dorsulibus conformes asserunt. Fecerat id & *Guilb. Rondelet. Hier. Cardani* (l. 8. de Var. Rer. c. 44. p. 572.) testimonio. Lactis fibras mulieres credulas pro pilis agnovisse *Rod. à Castro* (l. 4. de Morb. Mul. c. 26. p. 514.) conjectura est.

§. 66.

Qui veros pilos in partibus internis agnoscunt & asserunt, ad causam generalem, matris gravidæ imaginationem confugiunt. Ita puellæ vulvam intus hirsutam à phantasia matris deduxit noster *Amicus & Collega D. D. Christ. Fr. Paulini* (c. l.) quæ fortè crebrius contrectarat membrum mariti, pilis valdè luxurians, & dormiens digitum intruserat in sua genitalia. Assumta *Alii* huc referunt. Ita ex cibis crassioribus & mucosioribus v. g. orobo & faba quin & caseo (quem maximè huc facere probat. *Zacut. Lus.* (l. 2. Med. Princ. Hist. 134. p. 418.) Urinæ pilos, s. Capillitium profitetur *Galen.* (Com. in 4. Aphor. Hippocr. 76.) gigni ex crassa lentaque materia, quam calor fecit, exsiccarique; quemadmodum in quibusdam locis Arabiæ ferunt in tibiis nasci *δερκόντια* (sic enim vocant) nervosas partes, lumbricis & colore & crassitudine similia, *Rabbi Moyse* (s. 23. Aphor. 7. p. 475.) prodidit.

§. 67.

Sed cum inimici sint pili, ad alia propero. Ab *Aristotele* (l. 7. Hist. Animal. c. 11.) relatum accepimus: ubera fungosa ita sunt, ut si in poculo pilum fortè hauserit mulier, dolor moveatur in mammis, quod malum pilare appellant; nec sedatur, donec pilus vel pressus exeat spontè, vel cum lacte exfugatur. Accedit *Philosophus Alfaravius* (Tr. 14. Pract. c. 2.) seque testem sistit pilum è mammis fuisse excretum. Adde huic *Petri Foresti Romæ Præceptorem Gisbertum Horstium* (ap. Forest. l. 17. obs. Med. 21. p. 126.) Risum tamen movit plurimis cum Philosophis, tum Medicis, bonum Philosophum *Aristotelem* ab anu qua-

quapiam persuasum *Andr. Vesal. (c. l.)* pronunciabat. Aures dabit (*l. 2. obs. Med. p. 305.*) *Job. Schenck.* Neque difficile fuit, censuit (*c. l.*) *Rod. à Castro Aristotelem* ab aliqua muliercularum, quæ id perperam retulit, circumventum esse, subindeque viros doctos rei specie, & viri auctoritate ludificatos in eandem credulitatem incidisse. Interim pilos deglutitos, cum à fermento ventriculi non subigantur, etiam in canibus, qui ossa durissima in succum & sanguinem vertunt, crines tamen absque mutatione cum excrementis ejiciunt, ad mammas cum Chylo ferri impossibile non videbitur illi, qui legerit, quæ *alibi (M. C. Dec. 2. A. 10. obs. 185. p. 369.)* in hanc rem differui. Ad. & *J. B. Helmont. (Tr. de Inject. Mater. n. 7. p. 476.)*

§. 68.

In brutorum ventriculis & intestinis pilorum globulos aliquando reperias, quod contingit dum pilos cutis lambunt lambendoque conglomerant & deglutiunt. De bovillo legis apud *Steph. Blancard. (Cent. 1. obs. 27. p. 49.)* De alio, & vitulinis *Job. Wier. (l. 3. de Præstig. Dæm. c. 15. p. 431.)* Evolv. pariter *Ool. Curios. General. (Diff. 2. §. 7. p. 60. & infra l. 3. Tit. 3. §. 90. & sq.)* *Georg. de Sepibus (Mus. Colleg. Roman. S. J. p. 2. t. 6. p. 35.)* Talem globum etiam in hominis ventriculo repertum *Steph. Blancard. (c. l.)* lustravit.

§. 69.

Si glandulæ pilorum locus natalis, quomodo in cordis superficie, lingua, vesica & aliis partibus internis radices agent? Duplicem hic comminiscitur capillitii productionem *Gregor. Horst. (c. l. p. 387.)* æquivocam & univocam; hæc secundum naturam; illa præter naturam emergunt; hæc intentione prima; illa secundaria, ob necessitatem materiæ convenientis, qua data etiam in abscessibus & læsis partibus nostris otiosa non est, quod generatione puris & aliorum contentorum p. n. cum mille artifex sit calor, noster evincere conatur. Sed hæc fundamenta curiosa deprehendes, si secundum *supra (§. 38.)* & *alibi (Oolog. Curios. Gen. Diff. 2. n. 76. p. 110.)* dicta, ut omnia, imprimis etiam vegetabilia, ita & pilos è suo semine & radice progerminare æqua judicii lance trutines, eaque à primo ortu, inque semine invisibiliter primum, tum visibiliter in utero perfectis partibus interioribus cum cute emergunt, & non ex cute, quod quidem *Philosopho (l. 2. de Generat. Animal. c. 4.)* placuit. Spectant huc, quæ de plumarum ortu ex *Gu. Harveo (de Generat. Animal. Exerc. 56. p. m. 236.) supra (§. 38.)* retuli. Sicubi igitur in partibus internis foetus radices pilorum præter solitum etiam in utero imprimantur, pili succrescent, quamvis in iisdem locis nullæ suppetant hujusmodi glandulæ, quales in cute. Sub cute

namque pone aurem plicam productam *D. Mart. Gerbez. (M. C. D. 2. A. 8. obs. 71. p. 183.)* notavit, & recordor aliquando *ad Illustrem Generosissimum Dn. Wolffgang. Dieteric. ab Erdmansdorff Regium & Electoralem supremum Aula Venatorem*, s. ut vocant *Magistrum, Patronum meum gratiosissimum, quem in debita venerationis causa nomino*, particulam corii in caprea circa asperam arteriam crinibus hispidi intra cutem & carnem inventam, crinibus carnem versus spectantibus inventam & delatam, quod phænomenon à circumstante Venatorum turba parum æstimabatur. Et hujusmodi causam agnoscunt omnes abscessus pili condi; comprimis si in locis pilosis in capite, pone aures, in collo, sub axillis & in inguine oriantur, è quibus sæpius lapides, cortices, ut videbantur ovorum & pilos extractos mihi conspiciere licuit. Et si in sanguinis oceano pili natate comperti (*Vid. §. 64.*) facile in partes interiores transvehi poterunt. *Greg. Horst. (c. l.)* sub cute pilos formari admodum apertè satis aprugnam carnem testari asserit, qui sæpius ex substantia carnis, quasi setas provenientes, & cutim postea transeuntes exhibet. In cordis peripheria capillitium, ut oculis absconditum; ita & rationi, nisi ex datis aliqua lux affulgeat, poterit autem in & sub adipe ejus glandularum latitare congeries, in quibus bulbulis sit locus, aut *supra (§. 41.)* prolatae conjecturae subscribas pinguedinem & adipem esse genuinum pilorum nutrimentum, aut pilorum distinctionem datam admittas, difficultatis nubes discutietur oppido.

§. 70.

De uteri, s. vulvæ crinibus minor est difficultas, cum in ejusdem collo glandulosæ cutis partes extent, & in eadem æquè, ut in naribus & auribus radicare queant. De crinibus vero in abscessibus res non ita clara, nisi eos absorptos aliquando in certo corporis loco, comprimis in & circa glandulas, quo excrementa sanguinis ferofiora deponuntur, eosdem colligi statuas & exulcerationes ciere. Hoc si *Trichophago* illo, de quo *ap. Steph. Blancard. (Cent. 6. obs. 72. p. 301.) J. von Düren*, si contigisset, nemo tanquam singulare quid reputasset. Memini me (*ap. Cornel. Stalpart. van der Wiel, Cent. 1. obs. 93. p. 383.*) legisse, tales abscessus pilicondos in locis glandulosis, prout (*§. preced.*) dictum à glandulis provenire. Credat qui volet. Plurimi, iisque è *Simplicissimi Schola*, abscessus illos à Magis, pilorum intrusione facta, concitari credunt, è quorum numero & fuit ille Medicus, qui crines istos *Ein Hexen Geschöß* vocabat. Vid. *M. C. (D. 2. A. 8. obs. 71. p. 183.)* aut à Diabolo suppositos.

§. 71.

Vides plantas luxuriare foli bonitate, seminis electi abundantia & aëris con-

congruitate, ut plantæ in frutices, frutices in arbores elongentur & excrescant. Et hoc in pilis & capillis nullo negotio deprehenditur. In toto corpore Satyrorum & Faunorum chorus modo in scenam productus, uberrimam pilorum messem & elongationem oculis offert. *Ctesias ap. Photium (in Monobiblo p. 145.) Indos in Insula Formosa* comam alere longissimam, ad ipsa usque genua demissam, atque etiam infra cum barba longiore, quam apud ullos hominum retulit. Quæ quidem ubi illis promissior esse cœperit, nulla deinceps veste uti, sed capillos multò infra genua à tergo demissos, barbamque præter pectus ad pedes usque defluentem per totum corpus in orbem constipare & cingere, atque ita pilos ipsis suos vestimenti loco esse. *Hæc Ctesias*, sed qui *Aristoteli* ἄν ἀξιοπισταί (l. 8. *Hist. Animal. c. 28*) & mendacii convincitur ab Eodem (l. 2. *de Gener. Animal. c. 2.*). Ad alia igitur me confero. In viri corpore unam & sesqui spithamam longos crines observavit *Steph. Blancard. (Cent. 5. obs. 99. p. 215.) Sacchius Cisalpinus* ab inimico captus & in loco subterraneo 19. annos servatus, pauxillo pane & aqua nutritus, nunquam vestem aut exuens aut mutans, post mortem inimici inventus apparuit lacera prorsus veste, barba usque ad genua, capillis ultra humeros protensis, sylvestris hirsutique hominis figuram præ se tulit. Vid *Sim. Majol. (Dier. Canic. Colloqu. 4. p. 151.)* Sed hæc pilorum succretio non tam nutrimenti copię, quam squalori aërique viscido & mucido ascribenda. In Superciliis providè constituendis summi opificis miratur & prædicat sapientiam *Galen. (l. 11. de Ul. P. c. 14.)* quod non excrescant, & semper æqualem servant magnitudinem. Supercilia velut imbricamentum quoddam humoribus, qui capite emanent, oculis parata compluribus senescentibus adeò crescere, ut tondenda sint, observavit (l. 2. *de Part. Animal. c. 15.*) *Aristoteles*. Superciliis etiam quidam Gallus erat adeò prolixis & luxuriantibus ut visum impedirent, nisi ea premeret, quod ex relatione *supra* (§. 53.) præstita patescit.

§. 72.

Ut barbatorum exempla modo (§. 57.) suppeditavi. Ita eximiè barbatorum innumerus restaret numerus, si ea quidem colligere porrò animi ferret lubentia. Cynicis summa cura fuit barbam alere, idque *Antisthenem* primum fecisse *Suidas (Hist. col. m. 469.) autor est*. Dimissam comam personato Philosopho non indecentem, Cynico penè necessariam varii observarunt, quos *Martin. Rader. (in l. 4. Epigr. Martial. 53. p. 33.)* citat. Conjunxit eos canes morsurus *Martialis (l. 4. Epigr. 53.)*

Cum baculo peraque senem: cui cana putrisque

Stat coma, & in pectus sordida barba cadit.

Socratem & Platonem philosophicæ multitudinis, & densitatis barbas aluisse constat. Inde Prudent. (Apotheos. v. 197.)

Consule barbati deliramenta Platonis

Consule & hircosos Cynicos.

Talis & *Epocrates* Orator, quam *σάξες Φεγον* Athenienses scommatibus nobiles appellarunt, quod Clypei loco promissam gereret barbam, pusillus alioquin homuncio. *Vid. Hadr. Jun. (c. l. c. 2. p. 339.) Antiocheni, teste Socrate (l. 6. Hist. Eccles. Trip. c. 40. p. 468.)* de barba promissa valde *Juliani Imperatoris* facetias proferebant: Tondatur ut ad funes proficiat Ejus barba. In *Patre Abearo Semedo* barba ad pedes protensa baltheo majoris commoditatis gratia subinde constricta, ut habet *Th. Bartholin. (Cent. 1. Hist. 43. p. 69.) D. Joh. Ulric. Pregizzer. Cancellar. Acad. Tubigensis* prolixitate barbæ alterum *Aaronem* referebat, de qua Gallici Duces *Generali* suo *Turenno*, cum *Tubingæ* hybernarent, dixisse feruntur: Se in uno illo observasse plus barbæ, quam videndum sit circa omnium menta, in universa Gallia. *Voila il y a homme plus de barba, que tous les hommes de France. D. Tob. Wagner (in Ejus memor. p. 11.)* narrat. In expeditionibus adversus Turcam in Ungaria miles quidam fuisse memoratur adeo prolixa, ut ea se præcingere convoluta posset, disjecta verò obtegere, cujus quidem ipse tam fuit amans, ut cum Præfectus totum legionem radi juberet vitam pro barba offerret, atque is solus barbæ gratiam nactus est. (*Vid. Tob. Magir. c. l.)* De *Andrea Eberhardi Rauberi Equitis, & Maximiliani Caesaris Consilarii aulici & bellici, Imperatoria demum filia naturalis mariti* barba *Joh. Weickard. Valvasor. (l. 11. Ebre des Herzogthums Crain p. 631.)* cujus iconem cerne depictam ap. *Wilh. Ernest. Tenzel. (Monatliche Unterredung 1690. M. Nov.)* Plura *M. C. (D. 1. A. 3. obs. 163. p. 295. A. 4. obs. 148. p. 183.)*

S. 73.

De Crinibus in pube foeminæ luxuriantibus *Th. Bartholin. (Cent. 1. hist. anat. 49. p. 69.)* De militis uxore, quæ *Paulini* noster narrat (*M. C. D. 2. A. 6. Append. obs. Med. 20. p. 24.*) hic inferenda. Illa crines pubis gestabat ad genum protensa, quas paupercula subinde abscindebat, & pro conficiendis comis asciticiis (barbarè vocant *Parrüquen*) vendebat. In recens natis capillorum non contemnenda aliquando seges exhibetur. *Hieron. Cardanus* de seipso id inter memorabilia literis consignavit, se utero exceptum uberiori capillitio nigro & crispo luxuriasse (*l. de vita propria c. 2. p. 6.*) quod etiam

etiam habet *Job. Bapt. Ricciol. (T. 1. Almagest. p. 1. Append. p. 725.)* oculis exposuit non ita pridem tale capillitium filiola recens nata, cujus capilli nigri ad aures usque pertingebant. Matris imaginationi id deberi conjecturabam, eò, quod pater, ob capillamentum artificiale sibi usque ad aures capillos decurrere passus erat. Brevi tempore Epilepsia extinguebatur, quod & in quibusdam aliis, non tamen omnibus, me deprehendisse confirmo.

§. 74.

Plantæ diversis locis gaudent natalibus. Audiamus (*l. 1. Georgic. v. 53.*) *Maronem*:

*Non omnis fert omnia tellus,
Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ,
Arborei fœtus alibi, atque injussa virescunt
Gramina.*

Egregiè Philosophatur *Helmont. (tr. Magnum oportet n. 38. p. 126.)* Inhabitant locis, nedum lumina & colores, tanquam immediati hospites; sed fermenta, Rationes. Ideoque à Conditore verbo locata, ut sint radices seminum successivorum in mundi usque finem. *Clarius Sylv. Ratray. (Caus. Symp. & Antip. p. 34.)* Locis omnibus à creatione indita esse principia quædam activa, spermato-poëtica in ævum duratura, quæ neque sunt calor & frigus &c. aut temperatio istarum qualitatum inter se pugnantium, aut influenza Solis aut Lunæ, aut cæterorum siderum. Nam si hoc esset, quodlibet ex quodlibet fieret, & id promiscuè in omnibus locis. Nec hic capillares herbæ, segetes uvæ, illic blitum sedum, leucoion &c. Trahit unumquodque alimentum ex terra, quale fane ipsum olim *Hippocrates (l. 4. de morb. p. 57.)* protulit, idque exemplo *Laferis* declarat, quin sunt agrestia non pauca in loco nascentia, quæ ad ulnæ spatium translata non amplius produci comperias (*p. 58.*) subdidit. Manuducit nos infectorum providentia, qui semina sua arborum, fruticum & plantarum foliis & ramis agglutinant illis, è quibus futurum, ubi revixerint, alimentum debitum capiant. Istis principiis nullum nomen melius quadrare putat *Ratray* fermenti nomine, quæ prius à solo *Helmontio viro in multis perspicacissimo* satis perfunctoriè leviter & obscurè delineata sunt. Loca autem fermentorum, *juxta Eundem (p. 35.)* sunt in terra, aëre, aquis, vegetabilibus, animalibus, vivis & mortuis, & eorum partibus & mineralibus. Et ista loca sunt vel in septentrione, oriente, occidente, Austro. Sunt & in particularibus regionibus, *Sassafras* in Florida, radix *China* in China,

Malabathrum & Agallochum in India. Sunt & in particularibus locis omnium ferè regionum, talia sunt prata, uda loca, Sylvestria &c.

§. 75.

Dicis, multa ferè ubivis crescunt. Ita de Gallia sua gloriatur *Renat. Rapin.* (l. 4. *Hortor.* v. 19. p. 87.)

Quamvis non omnis tellus sit idonea plantis

Omnibus, & certas leges ac fœdera certis

Præscribat natura locis, præscriptaque servet,

Illis Franca tamen non est obnoxia tellus

Legibus, eximia quæ fertilis ubere glebæ

Nil fructus non lata ferat, nil culta recusat.

Sed hanc transplantationem rectè vocavit *Ratmy* (p. 36.) & hæc vegetabilia cum animalibus in propriis locis provenientia fortiora sunt & meliora, quam si transplantentur. Nam adventu fermenti extranei debilitantur & morbida redduntur, sicut animalia aëre & cibis insolitis & extraneis & venenatis vescuntia, aut in locis contagiosis degentia morbos aut mortem incurrunt. Ad eundem prorsus modum se habet textura pilorum, qua homines, qua bruta in Europæis, Asianis, Africanis & Americanis. Variarum ratione Climatum, Provinciarum & Regnorum, in Europæis potissimum, quin & ipsæ animalium partes diversæ, diversitatem illorum satis confirmant. Alia textura est in homine capillorum, Ciliorum, alia barbæ, alia in reliquo corpore, comprimis sub axillis, in inguine & in aliis partibus. In Equo & Leone jubæ à pilis discrepant, discrepant & in Equi & Asini cauda. Apri & porci setosi, setæ tamen in dorso horridiores & longiores illis, quæ in reliquo corpore. Erinaceo pellis exterior aculeata & spinosa in ima parte ventris mollis & innoxia.

§. 76.

Variis coloribus nobiles sunt capilli, non aliter ut plantæ, & ita etiam certas quasdam constituunt species. Nequit quadrupes colores, viridem, aureum, cœruleum admittere, utpote colores naturali temperamento repugnantes, cum prædicti colores aqueæ naturæ opus sint, & consequenter vegetabilium proprii, pronuntiat *Athan. Kircher.* (l. 1. *Art. Magn. Luc. & Umb.* p. 3. c. 7. p. 68.) Junge huic *Franc. Glisson.* (Tr. de Part. Contin. c. 9. §. 18. p. 72.) Interim virides pilos in homine annotavit *Marcell. Donat.* (l. 1. *Med. Mirab.* c. 1. p. 3.) vidit *Th. Bartholin.* (Cent. 1. *Hist.* 40. p. 66.) *Petr. Borell.* (Cent. 2. *obs.* 56. p. 153.) Rusticum sanum & robustum in agro Patavino tuitus est. *Excell. noster Petr. Remmel.* (M. C. D. 2. A. 6. *obs.* 227. p. 474.) *Junior Hannemann. Kilie* (M. C. D. 2.

D. 2. A. 7. obs. 155. p. 298.) Adde, quæ aliorum relatione *Paulini* (Cent. 1. obs. Med. Phys. 93. p. 133.) citat. *Barbam viridem Romæ Cass. Schott.* (Cent. 1. jocos. Art. & Nat. Propos. 65. p. 59.) Cum pueri isti subterranei & *Sylvestres ap. Guilb. Nebrissens.* (l. 1. Rer. Angl. c. 27. p. 92.) quam historiam etiam allegat *Athan. Kircher.* (l. 8. Mund. Subt. s. 4. c. 3. p. 120.) toto corpore fuerint virides, viriditatem etiam dubio procul conceperant capilli. *Parmæ* in Italia in Ducis serenissimi stabulo inter alios equos primarios unum omnî viridibus pilis superbientem *Laudatus Rommel.* observavit, qui propterea *la Speranza* (*Spes.*) vocabatur, quod nomen etiam tabulæ majoribus literis inscriptum, & columnæ appensum legebatur. De raro hoc equi colore interrogatus *Hipparchus*, respondit, equum ipsum absque omni fucò à natura hos pilos obtinuisse, & proinde à Serenissimo Duce præ cæteris æstimari. Simiarum genera quædam viriditate conspicua *J. C. Scaliger.* (Exerc. 115. s. 3. p. 428.) testatur. Cur virides comas tribuat *Flaccus*, *Joach. Feller. amicus desideratissimus* (obs. 15. in *Horat.* p. 1307.) explicavit.

§. 77.

Coeruleos pilos recensuit *Plin.* (l. 4. c. 12.) in *Agathyrsis*, sed cum fucò, Indis omnibus promissa Cæsaries non sine fucò est. Pilos coeruleos etiam tum capitis tum barbæ publicavit celebr. noster *Arion* (c. l.) add. *Alex. de insul.* (Breviar. n. 33.) ab ipso in lucem protractum. Tales verò naturaliter dari maximè dubitat *Conrad. Tiburt. Rango* (l. de capillam c. p.) *Polypheми* ovibus violaceam lanam tribuit (l. 6. odyss. v. 426.) *Homerus.* *Lucenres* descripsit *Th. Bartholin.* (l. 1. de luc. c. 10. p. 75. Addit. infra l. 2. Tit. 9. §. 54.) & argenteos. (c. l. p. 78.) Splendorem in pilis & plumis amphibiorum animalium secretiori & unguinoso cutis cuticulæque texturam penetrante ingeniosè *Splendidus ingenio J. N. Pechlin.* (de habit. & color. Æthiop. c. 6. p. 62.) De purpureis *J. C. Scaliger* (c. l.) ubi Giraffæ maculas, quas natura purpureo colore pinxit, allegat. Nitor namque purpuram commendabat, talisque videbatur, ut vestes ad ignem vel Solem positæ ardere cernerentur. Ideo ap. *Valer. Flacc.* (l. 3. Argonaut. v. 340.)

Dat pictas auro, atque ardentes murice vestes.

Aliqui igitur purpuram dictam putant, quasi purum putum *ur vel ignem, vel quasi purum putum urens, vel quasi* $\pi\upsilon\rho\ \pi\upsilon\rho$, quod tamen minimè salivam movet *Dn. D. Job. Dan. Majori Nostro* (Anot. ad *Fab. Columnæ Opusc. de purpur.* c. 1. §. 3. p. 11. & 12.) Inde in Sole purparati ambulabant, Vid. *Macrob.* (l. 2. Saturnal. c. 4.) Nihil verò penè in totius antiquitatis defectibus

Cass. Bartbio (ad l. 4. *Thebaid.* v. 265. *Stat.* p. 994.) quam quod hoc genus tincturæ, quod per totum terrarum orbem, tot secula nobilitatum, & omnibus mortalibus notum fuit, adeo penitus interiisse, ut nec ratio ejus reparandi ulla supersit. Sunt & purpurei Poëtis capilli, De filia *Phorci Ovid.* (l. 1. de art. amand. v. 331.)

Filia pupureos Niso furata capillos

Puppe cadens celsa facta refertur avis

Dixit fortè hos, ut cygnos purpureos *Horat.* (l. 4. od. 1.) & nivem purpuream *Albinovan.* (*Eleg. ad Liv.*) Poëtis namque solenne quodvis pulchrum & eximiè nitens cujuscunque calor sit purpureum pronunciare. Interim in *Cretæ* finibus ovibus *λάχνη πορφυρέα* lana purpurea ab *Oppiano* (l. 3. *Cynaget.* v. 377.) assignatur. *Macrob.* (l. 3. *Saturn.* c. 7. p. m. 232.) ad illud *Maronis* (*Eclog.* 4. v. 43.)

Ipse sed in pratis aries jam suave rubenti

Murice, jam croceo mutabit vellere luto.

Traditur autem, commentatur, in libro *Etruscorum*, si hoc animal insolito colore, fuerit indutum, portendi Imperatori omnium rerum felicitatem. Est super hoc, pergit, liber *Tarquinii* transcriptus ex *Ostentario Tusco*, ibi reperitur purpureo aure ove colore ovis s. aries aspergatur, principi ordinis & generis summa cum felicitate largitatem auget, genus progeniem propagat in claritate, lætioresque efficit. De aureo vellere quædam è Poëtis *Joh. Weizz.* (ad *Valer. Flacc. Argonaut.* l. 5. v. 490. p. 165.) Sunt autem *Nicolai Erythrai* (indic. in *Virgil.* f. 302. b.) judicio s. vaves colores, Flavus, Purpureus, Candidus & inprinis Roseus.

§. 78.

In hoc tamen pili à plantis diversi, quod simplicem & unam tantum ament coloris speciem, ubi in causis eruendis mirè discrepant curiosi. Qualem humorem caro attraxerit sive alvum, sive nigrum, talem etiam capillus induit, dicitur *Hippocrates* (f. 3. op. de Nat. puer. p. 31.) Conf. *Cæli Ludov. Rhodigin.* (l. 13. Var. Lect. c. 27. col. 705.) in brutis, Philosophatur *Aristotel.* (l. 5. de Gen. Animal. c. 5.), causa colorum cutis est, non in homine, eò quod omnium maximè tenuem cutem habet, qui alibi contrarium protulisse videtur. (l. 2. de Gen. Anim. c. 6.) Nec ea ratio in Avium genere militat, cujuscunque enim coloris in pullo fuerint plumæ, subjecta cutis non nisi unum exhibet. Quin etiam una eademque penna variis non raro coloribus tingitur, & ad pompam exornatur, ut probè celeb. *Guilh. Harv.* (*Exerc. de Gen. Animal.* 56.

p. 239.) advertit. Colores varios à varia deduxit *Caspar Hoffmann*. (l. de Part. Similar. corp. human. c. 19. p. 114.) cujus exploratio res ipsi difficillima (c. l. p. 118.) audit. Qui excrementorum varietati id detulerunt, nostro iudicio erroris non absolvendi. Excrementis illos, non ut alimento, jam explicatum est.

§. 79.

Ὅμιον adduco illustrem *Hermann. Conring*. quantæ eruditionis & autoritatis virum, cujus verba (Tr. de Hab. Corp. German. Caus. p. 143.) potius quam mea accipias. Non equidem ego temerè assenserim iis, quæ *Galen. noster* habet (l. 2. de Temper. c. 5.) fit niger pilus cum deusto vi caloris vapore excrementum in exactam fuliginem mutatur. Flavus verò cum vapor minus torretur, quippe quod tum est impactum flavæ bilis, non nigræ, feculentum excrementum est: Albus verò pilus ex pituita nascitur: Rufus sicuti coloris flavi albique est medius, sic ejus generatio ex pituitosæ biliosæque fecis media natura quadam provenit. *Galenum* forsan secutus laudatus *Th. Bartholin*. (Cent. 1. Hist. 40. p. 66.) virorum pilorum ab insita bile deduxit. Cani aurigine superveniente viri, *Donato Marcello* (l. c.) *Paulo à Sorbait* (Tr. 6. Med. Pract. c. 5. p. 739.) conspecti, ut aliquando ab Ictero pilorum color mutatus sit, quod non credidit *Hieron. Mercurial*. (l. 3. Praelect. Patav. c. 23. p. 343.) & rationes reddere conatus est, quæ lydium lapidem vix ferent. In eadem cum *Galeno* palæstra dimicare videtur *Martin. Schoock* (de Ferment. c. 18. p. 273.), qui ut barbam & alias generis pilos circa seminis generationem erumpentes, non esse feminalem progeniem inficiatur cum albedine semini non respondeant.

§. 80.

Quid adhæc *Conring*.? Non, inquam, his accesserim facilè. Neque enim ejusdem necessum fit coloris pilus ipse cum materia, qua alitur: quemadmodum ex sanguine rubro nihil non fit partium corporis etiam albarum. Itaque flavedo pili non indicat statim materiam suam esse flavam bilem: ut nec albedo pituitam, aut nigredo arguit humorem melancholicum. Nec omnes, qui pilo sunt flavo aut ruffo in venis multum continent flavæ bilis. Certè sanguis illorum æquè est plerumq; dulcis, atque alborum, neque plus flavedinis in eo, quam in aliorum cruore deprehendas. Quanto rectior est *Aristotelis* Philosophia, pergit, colorum illam varietatem esse à diversa coctione in ipsis pilis. Scilicet verissimum est, quod ille notavit: ipsis pilis congenitam esse vim aliquam caloris, quo se amplificant & nutriunt. *Hactenus vir clarissimus*. Ita *Æthiopes* cujuscunque ætatis & temperaturæ fuerint pilos habent nigros,

Galeno - mastyx Job. Argenter. (in Art. Med. Galen. Comment. 2. p. 584.) Galena reponit.

§. 81.

Facilius id quidem sibi quis persuaderi patiat in capillis unica coloris specie renidentibus. Quid verò mihi ad flores variegati coloris reponet Galeni æmulus? quid rationis hujus varietatis admirandæ suggeret *Galenicæ* hypotheseos fititor? In Mirabili de Peru ex pluribus duodenis elegantium florum, quos sua tempestate splendida hæc planta indies ferè, vix duos notavit *Robert. Boyle* (*Experiment. & Confid. de Color. p. 1. c. 2. §. 1. p. 4.*) qui sibi invicem penitus similes tingerentur. Rosæ in *Tartaria* videntur, quæ bis quotidie colorem immutant, quæq; nunc purpureo, nunc albicante colore apparenti (*Vid. T. 1. Ephem. Erud. 32. p. 367.*) Quod si contingit, neutiquam à vero deviabitis *Dioscoridis* (*l. 4. c. 135.*) de Tripolio narratio, quod perhibeatur ter die colorem mutare, ita ut mane candidum, meridie purpureum, vesperi puniceum aspiciatur. Sunt qui foliis polii idem ascribant, addit *Anton. Mizald.* (*l. 2. Arcanor. Nat. p. 79.*) nisi quod Sole occidente cœrulea videri possint. In *Amarantho* tricolore folia alternatim viridi, roseo & luteo colore picta sunt, jucundissimo speculo *Psittaci* plumam referentia, vel *Avis* illius peregrinæ *Arach dictæ*. In *Caryophyllis* in uno stipite diversitatem florum admirabilibus quis *Chromaticam* mihi fundamentaliter explicabit. Plura qui cupit adeat illustres hortos & Floræ mirabilia, miracula penè dixerim, curiosis usurpet oculis.

§. 82.

Et cum *J. C. Scaligeri* effato (*c. l.*) planta, s. vegetabile sit pilus, sit etiam volucrum penna aut pluma *Honor. Fabri* decreto (*l. 2. de Plant. Propos. 10. p. 98.*) quocirca illas jamdudum floribus comparavit (*l. 2. Pedagog. c. 10. p. m. 139.*) *Clemens Alexandrin.* Quod eleganter enunciat non inelegans *Chymicus P. J. Faber.* (*l. 3. Panchym. s. 2. c. 4. p. 313.*) Verè, ait, volucres nonnullæ sunt flores dulce modulantes. Quid in floribus mirum est & admirandum? quin idem reperiatur circa colores & odores. Id rectius de pennis & plumis Avium interpretabimur, nullo modo vermiculatis plantarum Emblematis cedentibus. Hic sane curiosa mens materiam sat amplam reperiet, si prætæ aëris perlustrando botanicum iter instituere, cumque iis, quas terra promit componere non gravetur. Commodius in terrestribus id procurabit, si in pavonem saltim oculos convertet. Huic enim natura fermè in volucris, bene arguente *Varro* ne (*l. 3. de R. R. c. 6. p. m. 139.*) dedit palmam. Hic *Tertulliano* (*l. de Pallio*) ju-
dice

dice omni Conchylio depressior, qua colla florent & omni patagio inaurantior, qua terga fulgent & omni syrmate solutior, qua caudæ jacent multicolor & discolor, & versicolor. Admirandus est Pavo, scribit P. J. Faber (c. l. f. 3. c. 14. p. 343.) & tantæ admirationis, ut si unus esset in terris, credo admirabiliorem esse ipso Phœnice, quid enim cauda sua admirabilius esse potest? quid capite suo galeato pulchrius? quid voce sua horridius? In iride ipsa non majores ac nitidiores, & pulchriores conspiciuntur colores. Adi & Plin. (l. 10. c. 20.) si extimas aves oculis lustrare gestis, advolet

*Pittacus ille plagæ viridis regnator Eoa,
Quem non gemmam volucris junonia cauda
Vinceret aspectu, gelidi non Phasidis ales.*

Papin. Stat. (l. 2. Sylv. 4. v. 25.)

*Hic poterit virides pennis hebetare Smaragdos,
Tincta gerens rubro punica rostra Croco.*

(Ovid. l. 2. Amor. Eleg. 6. v. 19.)

Color illi viridis & intimis plumulis & extimis palmulis juxta Apulejum, nisi quod sola cervice distinguatur. Enimverò cervicula ejus circulo niveo velut aurea torqui pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur. De Avicula Sinica omni elegantiorum colorum mistura & nitore commendabili, vide, quæ collegit Erasm. Francisci (Dial. Menstr. 6. p. 134.) unde von den Africanischen Blumen-Vogel (p. 135.) colorum sanè, ut id repetam, in plurimis avibus & plantis diversitas Galenicam strangulat hypothefin. Quanta namque humorum miscela in una pluma aut flore esset concipienda, si vel unicum pavonis speculum oculis trutines.

§. 83.

Unde igitur ista colorum diversitas? A diversa coctione respondit Conring. Coctio ista cum à culinari multum differat, adeoque frustra ad eam experimento à carne mitulorum, quæ si coquantur igne è pallido in luteum transit desumto confugit Philipp. Bonann. (p. 1. de Testac. c. 9. p. 60.) non per se tingit humorem, sed tincturam potius latentem evocat. Pyra deglubata si coquantur, rubicundiora apparent, eadem non cocta, si aëri exponuntur, conspicias. Vides in compluribus speciebus fructuum, ut sunt cerasa, pruna &c. in quibus, prout succus vegetabilis dulcescit, vel alioquin maturatur, ab uno maturationis gradu ad alterum progrediendo, exterior pars fructus pariter ab uno ad alium colorem transit. (Rob. Boyle Experim. & Conf. de Color. c. 2. p. 5.) quod ipsum coctionem suo modo acceptam firmare videtur. Quis vero his acquiescere

escere possit? Naturam superare ingenium quis non videt? Latet Natura hæc sicuti aliæ rerum species in profundissima caligine scientiæ humanæ, optimè ratiocinatur *J. C. Scaliger.* (*Ex. 325. s. 4. p. 1031.*) Amœnus est color, sed dum oculos pascit, ingenium excoecat. *Honor. Fabri* (*l. de Color. in Princ.*) Verum manebit *Ath. Kircheri* (*c. l. c. 8. §. 4. Reg. 6. p. 150.*) effatum: Lubricum negotium est de colorum in pilis elucescentium varietate judicium ferre, ob copiam vel defectum alimenti, ut in pueris, vel ob coctionem, vel ob cruditatem ejusdem, vel per morbum, vel per ætatem variat. Absumunt quoque varietatem ab humoribus superfluis per modum Tincturæ. Externus aër multum valet, aquæ itidem diversitas.

§. 84.

Fermentum congenitum in Theatrum olim introduxi. Ut hoc nomine interim donec magis accommodatum me perspicaciores assignabunt Naturæ Consulti. Latet illud in semine, adeoque feminine audit *Helmontio*, de quo *alibi* (*Ool. Curios. General. Diff. 2. §. 34. p. 77.*) Audiamus *Athanas. Kircher.* (*l. 1. Art. Magn. Luc. & Umbr. p. 3. c. 5. p. 79.*) Sicut vis plastica in semine latens unicuique suam largitur formam & figuram, naturalitus operationibus convenientem: Ita in semine uniuscujusque rei vis chromatica s. colorifica latet, qua unum quodque conveniente colore ornaretur. Quod inter colorum diversitatem punctulis non rarò lineatis, strigis, & striis notantur diversicoloribus admirabilium classem pertinet, & vix explicabitur à quoquam mente & oculis Lynceo, nisi forsan ad colorum mixtionem recurramus, qua ut è tabula Chromatica ab *Ath. Kirchero*, (*c. l. c. 2. p. 67.*) & *Phil. Bonanno* (*c. l.*) promulgata apparet è miscella tertius exsurgit color. Conf. *Franc. Glisson.* (*c. l. c. 9. §. 8. p. 64.*) Quomodo namque in Chemicis demonstrationibus ex confusione duorum liquorum diaphanorum, niger, cœruleus aut luteus prodit, & addito alio pellucido nigredo disparet. Vid. *Joh. Jac. Sachs.* (*l. 1. Gammarol. c. 16. §. 4. p. 336.*) Quomodo olim juvenis circa colores luserit *Th. Willis* (*l. de Ferment. c. 11. p. 17.*) narrat. Rideo hic cum *Athanas. Kircher.* (*c. l. c. 4. p. 73.*) Metaphysicorum quorundam inutiles speculationum conatus, qui cum rem omnium manifestissimam, & cui nulla magis obvia in usum humanum magis venit, lucem, inquam, & colores comprehendere non possunt, altissimorum & ab omni corporis contagionis inquinamento longè semotorum entium naturas, entitates, proprietates, affectiones se assequi posse præsumit. Vellem & hoc Floræ cultores ruminent, antequam colorum in vegetabilium floribus productioni manum admoveant, deque hujus certitudine & felici successu sesqui-

peda-

pedalibus verbis coloratas nubes animis affundant. Modos floribus colores indulcendi descripsit J. B. Terrar. (l. c. c. 5. p. 458.) à Styli floridi elegantia magis, quam hujus rei scientia & experientia commendandus.

§. 85.

Interim fermenti allegati vim & dotem variis experimentis confirmare possem, si πολυφασίας crimen non horrerem. Sufficiat oculos in oves convertere, qui iisdem alimentis nempe gramine, fœno & stramine & tamen diversi coloris lanam ferunt. Bombyces etiam lumen hypothese accendunt, quorum hic album, alter citrinum, ad cœruleum vergens, tertius sericum egerit, omnes tamen uno eodemque utuntur pabulo, foliis nempe mori, lacteum succum stillantibus. Sanguis insectorum (cur verum sanguinem illis physici denegent, non video, sanguinem proportionalem jam olim proclamavit (l. 4. de Generat. Anim. c. 1.) Aristoteles.) modò flavum, modò album, modò nigricantem & obscurum præ se fert calorem, id verò soli fermentorum diversitati est acceptum ferendum.

§. 86.

Qui prætereà varias Philosophorum & Medicum de coloribus sententias cognoscere avet, adeat *varia lectionis Philosophum & Medicum P. J. Sachsium* (nostrum l. c. §. 3. p. 329.) qui & nomina & diversitates colorum 239. numero accurato studio collegit (§. 15. p. 352.) & explicuit. Hoc non negligendum colores esse lumen modificatum, juxta Rob. Boyle (p. 1. Experim. & Consid. de Color. c. 2. p. 8. c. 3. §. 6. p. 26. & p. 2. c. 1. §. 11. p. 44.) ad quorum perfectionem superficierum & partium textura multum conferat, ut Idem (c. l. p. 16. & p. 5. Chym. Scept. p. 213.) quem Joh. Jac. Harder. (Exercit. Anat. Med. 43. p. 247.) sequitur. Et hac ratione cœcos colores deprehendere tactu (utpote quibus manus & scipio sexti cujuscumque sensus organum datum, ut Renat. Cartes. Diopt. c. 2. p. 42. loqui amat) maximè tamen simplices Johannes Vermanssen Cæcus (ap. cit. Boyle c. l. c. 3. p. 39.) inquirentes docuit, omne discrimen ex majori minoreve asperitate desumens. Equidem agebat, nigrum afficit sensum, ac si tangeres cuspidem acicularum, vel duriores quasdam arenulas; Ruber verò glabri sensationem efficit. Niger & albus ipsi erant maximè asperi & inæquales, atque sibi invicem similes, ut difficile sit admodum eos distinguere: attamen horum asperior est niger, viridis asperitate proximus albo, cæsius viridi. Flavus quintum locum obtinebat in gradu asperitatis. Ruber & cœruleus adeò similes, ut æquè difficile sit eos discriminare, ac nigrum & album. Sed tamen rubrum aliquanto asperior cœruleo, adeò, ut ruber sextum teneat, cœruleus

septimum in asperitate. Ex arte Anaclastica pariter clarum evasit reflexione luminis varios colores in corporibus diaphanis exhiberi. Ita *Athanas. Kircher* (*l. 8. M. S. f. 1. c. 6. p. 17. & Itiner. Ecclat. 2. Dial. 2. p. 606.*) in frequenti pennarum (Pavonis, Anatum, Columbarum &c.) ope Smicroscopii inspectione innotuit, quod omnes illæ pennæ tanta colorum varietate radiantes nascantur ex naturali pennarum constitutione, quarum filamenta natura ita disposuit, ut Diaphanæ in angulosam formam trigonis vitreis haud absimilem concinnata sint. Quid verò ad pavonum alborum pennas & plumas dicet *Kircher*.? quibus eadem, quæ variegatarum textura ac superficies contigisse videtur.

§. 87.

Falluntur proinde profecto, judicat *Rosin. Lentil. noster* (*in Curland. Memorab. M. C. D. 2. A. 10. App. p. 126.*) qui ex pilorum colore sanguinis temperiem divinant. Hoc enim concessio diversicolor equus aut canis diversæ temperiei censebitur, & Tigris, cum nigredine maculatur, erit melancholica, cum candet, phlegmatica. Quis autem hoc vel somniavit? Et cum *secundum Mart. Weinrich.* (*p. 1. de Monstr. c. 15. f. 145. b.*) temperamentorum infinitæ sint differentiæ, quis se hic omni ingenii vi extricabit ne fallatur? Interim nec hoc prætereundem censeo, Veterinariam profitentes, id crebra in equis experientia edocti prodere. Si equus tussiens in stabulis aliis equis sanis ejusdem quoad colorem pili adjungatur, infici sanos, (*sie werden Haarschlechtig* unde forsan denominationis rationem divinare posses) neutiquam, quibus dissimilis pilus. Sympathiam pilorum in equis id vocare lubuit (*Cent. 4. Epist. 45. p. 261.*) *Th. Bartholin.* *Oppianum* etiam (*in Cyneget.*) per Venationum genera equorum colores distinxisse (*in Hippocom. p. 15.*) *Joach. Camerar.* annotavit.

§. 88.

Aquæ diversitatem pilorum & capillorum colorem mutam in homine annotatum legimus. *Æthiopes* nigros & crispas alere propter aquas ex *Onesicrito Strab.* (*l. 15. Geogr. p. 463.*) retulit. In regiones verò nostras delati aqua, cerevisia & vino nostro utentes, nil alterationis in colore pili sistunt. Qui *Sibarim* bibebant, nigriores esse & crispo capillo, qui ex *Crathide* candidos mollioresque ac porrecta coma *Plin.* (*31. c. 2.*) prodidit. Apud *Hierapolim* aqua quædem adeò tingendis lanis idonea est, ut ex radicibus cum his decertent, quæ ex vermiculo purpuraque *Strabonis testimonio* (*l. 13. p. 453.*) tinguntur. De *Scamandro*, si potetur, flavas oves reddente *Aristot.* (*l. 3. hist. Anim. c. 12.*) *Ælian.* (*l. 8. hist. animal. c. 21.*) *Solin.* (*Polyhist. c. 12.*) Alia flumina sunt, quæ potæ inficiunt greges ovium: intraq; certum tempus, quæ fuere nigræ albam ferunt lanam:

nam: quæ albæ venerant, nigræ abeunt. Hoc etiam in *Bæotia* amnes duo efficiunt, quorum alteri ab effectu nomen *Melas* est: uterque ex eodem lacu exeunt diversa facturi. In Macedonia quoque, ut ait *Theophrastus*, & flumen ad quod qui facere albas oves volunt, adducunt. Quod ut diutius potavere, non aliter quam infectæ mutantur. At si illis lana opus fuerit nigra vel pulla paratus gratuitus infector est, & ad *Penejum* eundem gregem appellunt, Auctores novos habeo, pergit *Plin.* esse in *Galatia* flumen, quod idem in omnibus efficiunt: Esse in *Cappadocia*, quo poto equis, nec ulli præterea animali color mutetur, & spargitur albo cutis. Hæc *Seneca* (l. 3. *Nat. quest.* c. 25. p. m. 53.) De fluminibus foetus in utero tiragentibus *Vitruv.* (l. 8. *Archit.* c. 3.) Numerum horum olim auxit *Clitumnus*, de quo *Poëta* (l. 2. *Georg.* v. 156.)

Hinc albi *Clitumne* greges, & maxima *Taurus*

Victima.

Add. *Plin.* (l. 2. *hist. Nat.* c. 103.) *Plin. junior.* (l. 8. *Epist.* 8.) de hoc peculiarem exaravit *Epistolam*, in qua tamen hanc ejus energiam silentio, quod miror, præteriit. Collecta plura propinant *Simon Majol.* (*Dier. Canic. Colloqu.* 11. p. 415.) & *Joh. Saubert.* (*de Sacrif. Vet.* c. 18. p. 421.) Nivis continuum esum & usum in Alpibus leporinos pilos exquisito candore tingere, qua liquefcente rutilescunt omnes iterum, *Plinii* olim (l. 8. c. 55.) observatio fuit, à quo non dissentiant *Th. Bartholin.* (*Tr. de Uf. Niv. Med.* c. 19. p. 125.) & *Isaac Schoock.* (*Diff. Phys. de Niv.* th. 57. p. 18.) Sed de hoc pluribus, ubi de canitie differendi locus erit. Addo è *Nicol. Lyra* (*Comment. in Exod.* c. 32.) Hebræos Doctores tradere, quod *Israëlitæ* Moscholatræ bibentes aquam putrere vituli aurei à *Mose* combusti infectam, barbas aureo colore fulgentes accepisse, quo ab aliis distinguerentur & interficerentur. Vid *infra* (l. 2. *Tit.* 9. §. 51.) Ita ex auri potabilis usu aureos nasci crines *Chemici Th. Bartholin.* (l. 1. *de Luc.* c. 10. p. 79.) persuaferant.

§. 88.

Ab externis aliis aliquando capillorum color dependet, & mutatur. Ambientis aëris aliquando constitutione id contingit, ut *Celtiberorum* equi, si in exteriorem traducantur *Hispaniam*, *Strabonis* (l. 5. p. 110.) recensu. *Æthiopes* omnes habere pilos nigros ob vehementissimum Solis ardorem, qui illos torret *Joh. Argenter.* (*Comm.* 2. in *Art. Galen.* p. 534. & 540. post *Theodectem* ap. *Strabon.* l. 10. p. 463.) censuit. Sed foetum in utero contentum & latentem, qui ferient radii Solares, ut inde capilli tingantur? Curiosum tamen est ap. *Rob. Boyle* legere (*Experim. & confid. de Color.* p. 2. c. 4. *Exper.* 11. p. 139.) *Æthiopum* infan-

tes prodire eodem fere cum Europæis colore subrubenti, eosque non multos post interpositos dies nigrescere. Plura quæ sequuntur, ut attentè legas, sanè merentur. Poterunt & à vaporibus tingi metallicis. Vidit virum viridi capillitio luxuriantem *Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Hist. Anat. 40. p. 66.*) Et ferè, *pergit*, virides efficiuntur metallorum fusoribus, quibus hic fortassis adfuerat. Cani citius tinguntur in virides aut cœruleos, quod in stanni fusoribus non semel animadverti. De Cuprifabris idem annotavit *Viet. Rietlin.* (*Ann. 6. Lim. Med. M. Mart. obs. 29. p. 342.*) Capparorum aquam destillatam virides ferè pilos & capillos efficere *Hier. Cardan.* (*l. 18. de Subtil. Rer. p. 935.*) dictitat. Memini in patria puellas & virgines, imprimis rusticas, in fuso florum *Stœchados Citrinæ* capillos tingere solitas.

§. 90.

Illitu Aquæ Apoplecticæ crebriori albos evasisse capillos (*M. C. D. 2. A. 5. obs. 95. p. 201.*) ab *Ebrefried. Hagedornio nostro* insertum reperio. Ab unguento à Carnifice oblato cincinnum capillorum fortè digitis adhuc non curiosè deterfis canum factum, memoravit (*A. 5. Lin. Med. M. Jul. obs. 30. p. 776.*) solertissimus *Viet. Rietlin.* Taxi id pinguedinem præstitisse hariolabantur. Ursi pinguedo ap. vulgum inclaruit, quod illita canos reddat albosque capillos. Vid. *Cass. Schwenckfeld.* (*l. 1. Theriotroph. Siles. p. 133.*) quod & testimonio firmat suo *Job. Crato* (ap. *Laurenz. Scholz. Consil. 286. col. 824.*) dum scribit: Ursi pinguedo canitiem pilorum affert, cum avellanis uftis vis illa impeditur. Meminit & hujus *Job. Bened. Gründel.* (*M. C. D. 2. A. 8. obs. 103. p. 233.*) inde nostri dum caput bicolor intuentur: *Man hat ihn mit Bären-Schmalz geschmieret.* Miror igitur quod *Plin.* (*l. 8. c. 36.*) & *Sext. Platon.* (*l. 18. c. 110.*) hujus facultatis forsan nescii, axungiam hanc contra capillorum defluvium commendarint. *Cass. Schwenckfeld.* (*c. l.*) cum Ladano & Adiantho eandem ad Alopecias præscripsit.

§. 91.

Pororum constitutionem, in quibus lumen non reflectitur multitudinemque nigredinem res pingere, oculatissimus *Robert. Hooek.* (*in Micrograph. Vid. T. 2. p. 1. Ephcm. Erud. n. 39. p. 487.*) tradidit. Exemplo carbonum id firmare nititur, quibus pororum tantus numerus, ut omnem molem ipforum permeet, carboque licet maximæ longitudinis flatui viam non deneget, sique pars aliqua accipiatur brevior lux cum Microscopio per eundem videri possit. Et ex hoc insigni pororum numero esse, quod carbones appareant nigri. Si namque corpus multos habeat poros, in quibus lumen non reflectitur, necessa-

rio apparet nigrum, adeò ut nigredo ipsi nihil aliud sit, quam privatio luminis s. defectus reflexionis. Sed hic Argus Tiresia cœcior videtur. In cute humana pororum multitudinem magnitudinemque nigredini aliquando velificari, equidem non inficior, sed hæc erit saltem intentionalis. In carbonibus vera & realis est nigredo, quibus & nigri ductus, litteræque nigræ scribuntur, & tangentes nigro colore inficiunt. Lignum ligno oppone, ustoque cariosum, quorum hoc de numero forsan pororum cum illo certabit, & tamen album aut citrinum præ se fert colorem. Lignum putridum noctu non nigrescit, sed lucet. Vid. *infra* (l. 2. Tit. 9. §. 83.) Pulvis carbonum subtilissimus, æque nigrore valet, ac carbo ipse, quamvis illi pori desint, huic adhuc sint.

§. 92.

Plantæ suas quodammodo obtinent ætates, *notante id Magnifico olim Preside nostro D. D. Joh. Mich. Febrio, (Tr. de Scorzoner. qu. 6. p. 162.)* quod & pluribus alibi (*in Buxeto curioso*) declaravi. Secutus est hanc Methodum etiam quondam (*in descriptione Zedoaria*) Amicus colendus Dn. D. Maniti-
us. Has verò quis curiosorum capillis denegabit? In Brutis id evidentiusprehenditur, ac in homine videmus bruta quotannis depilari. *Sie håären sich alle Jahr.* Et cum in Avibus eadem pennarum atque plumarum, quæ in brutis sit conditio, & illas autumnò implumes, ut absque foliorum ornatu arbores offendimus,

*Donec replumi vestiantur corpore,
Pennisque florescant novis.*

(*Paulin. ad Cyther. v. 329. & 850.*)

§. 93.

Canitiem soli homini tribuit *Philosophus* (s. 10. probl. 50. ut habet *Julii Pacii* editio, secundum *Ludov. Septal. 62.*) dum quærit: *διὰ τί ἄνθρωπος μόνος τῶν ζώων πολίαις ἔχει;* Qui tamen sibi ipsi tota diametro adversari videtur, ut etiam *cit. Septal. (in Aristot. c. l. p. 142.)* animadvertit, dum (l. 3. hist. Animal. c. 31.) tradidit: Mutatur color pilorum in senectute, candidique pili efficiuntur, quod vel cæteris animalibus accidit, sed non solis, præterquam in equo. Sed non expendit accurata, qua debuit, industria *Aristotelem Septalius*, cum *Philosophus* inter apertam & obscuram canitiem distinguat, illamque homini, eò quod longævus sit, hanc brutis, utpote brevioris vitæ assignet. Hinc *Basian. Land. Aristotelis* mentem quidem credidit (l. 3. hist. Anatam. Hum. Corp. c. 3. p. 136.) unum quidem hominem insigniter canescere & multum; alia verò animalia perobscure & parum. Cæterum nec equum hic exclusit *Ulyss. Aldrovand. (l. 1.*

de Quadrup. c. 1. p. 12.) & senectutem in equis boni Veteranarii ex carnis superciliis intelligunt, *inquit Bass. Land. (c. 1. p. 125.)* & canes canescere *Cass. Baubin. (l. 3. Theatr. Anat. c. 2. p. 266.)* quod circa eorum ora & caudas cuilibet patet.

§. 94.

Reliqua bruta albescere pronuntiavit Veterum Philosophorum turba. Sed quæ ista *ἀνθρώπινα* philosophica? Scilicet canescere hominis proprium in tertio modo dixerunt logici. Sed minoris rationis est id *ἡγεσιμότητος*, cum sic albedo & canities apertè confundantur, cum ratione causæ albus & canus pilus, monente etiam Alberto Magno (*l. 3. de Animal. Tr. 2. c. 2. f. 40. a.*) differant maximè, & Philosophus (*l. 5. de Generat. Anim. c. 6.*) pilos inter se differre dixerit, qui morbo ætate, quique natura albuerint, eò quod causa sit diversa. Enumerât has causas (*l. 1. Encycl. Chir. c. 2. p. m. 10.*) Job. Dolaus.

§. 95.

Canities, comprimis in homine, est vel congenita, vel postgenita. Quosdam à prima origine canescere posse Hippocrat. (*f. 3. op. de Natur. Puer. p. m. 24.*) non latuit. Numam Pampilium, qui ferociam populi Romani primus ad sacra contulit, à prima ætate canum fuisse, Servius (*in Virgil. l. 6. Æneid. p. m. 560.*) autor est, qui & illos Maronis de Numa (*v. 810.*) huc trahit;

*Quis procul ille autem ramis insignis olivis
Sacra ferens? nosco crines, incanaque menta
Regis Romani.*

Seneca inde nomen impositum, Cassiodor. ap. Ludovic. Cæsar. Rhodigin. (*l. 24. antiqu. Lect. c. 10. col. 1330.*) putabat. Duplicem Gargonum ordinem Natal. Comes, (*l. 7. Mythol. c. 12. p. 713.*) recensuit, quarum quædam canæ natæ. Ludovicus Hungariæ Rex, ut cætera membra debilis, & absque Epidermide; ita & cano capillitio Mundum & Regnum suum salutavit, quamvis hunc adolescentem demum canos nutriisse scribat Theod. Theod. Schenck (*l. 1. Exerc. Anat. 3. f. 2. c. 8. p. 232.*) Add. M. C. (*D. 2. A. 1. obs. 69. p. 169.*) singulare est, quod Christ. Fr. Paulini Noster (*M. C. D. 2. A. 6. in Append. obs. 10. p. 24.*) de canis in pube ab ortu memorat.

§. 96.

Causam in Astra retulit Job. Jovian. Pontan. (*l. 1. de Rebus Cælest. c. 20. p. 334.*) Hunc (brutis) colorem non induunt Stellæ, sed nives locorum perpetuæ, Claud. Salmas. (*de Ann. Climact. p. 757.*) dictitat. A matris imaginatione eandem foetui imprimi posse non sine ratione augurabatur Ath. Kircher. (*l. 3. Mund.*

Mund. Magnet. p. 7. c. 7. p. 569.) Hic namque Xenodochium Spiritus Sancti Romæ visitaturus in Pædotrophio infantem foemellam quatuordecim dierum toto capite, imo & oculorum superciliis canam conspexit, & imaginationi vehementissimæ matris talem pronunciavit. Illa namque adultero dum copularetur, vehementi metu agitabatur, ne maritus cujus caput canitie conspersum continua & intensa vi imaginationis secum volutabat, superveniens vindicta de rupta matrimonii fide sumturus, utrumque vita privaret. Unde vehemens matris nimio timore perculsa imaginatrix, facultas tantum potuit, ut canitiem mariti, quam verita sibi imaginabatur, infanti pariter impresferit. Cur verò in pube tantum, non in capite & aliis locis pilosis, non addidit Paulini, quod utique maximè necessitas requirebat. Mirum videri posset, quod ex Oppiano tradidit Joach. Camerar. (*Hippocom. p. 15.*) colores, quos fortè concupiverint Domini arte quadam foetui equino conciliari, quos conceptus temporis illis ostensis foeminæ. Habet id etiam de aliis animalibus Kircher. (*c. l. p. 570.*) Ita à Jacobo Patriarcha (*Gen. c. 30. v. 41.*) id in ovibus compertum, sacra afferunt *litæra*. De Pavonibus, ut candidissimos pullos excludant ovis incubantes, ut & columbis ex illo Oppiani

- Columbarum pullos hac arte figurat,
*Stragula flammæcolis oculis, rubosque tapetes,
 Et vestes ostro perfusas objicit Auceps,
 Sicque oculos pascens, animos eludit amantes,
 Et pullos edit rubeo discrimine mixtos.*

maximè cum illo facio, quando de hoc opificio (artificio forsan) valdè dubitat. Nam si gallinæ & gallinacei, cæteræque aves inclusæ locis variegatis tapetibus ornatis ibidem coëant, ova vim quandam variegatos pullos excludendi contractura facilius admitti potest, quam tempore incubatus. Nam post ovi productionem pullum matris imaginatione signari amplius non posse, inde patet, quod pullus solo calore benè attemperato, ut excludatur indigeat, nec à nostra tantum, sed quacunque alia ave, quin ab ipso homine ovo sub axillis contento, aut etiam fornacibus, quemadmodum in Ægypto fieri notum est, excludi posset.

§. 97.

Candescunt pili à parte sui postrema, ut segetes & graminà. Non omnis tamen pars pilosa simul cum reliquis candescit, sed una præ altera citius aut serius. Ita *Philosophus* (*l. 3. Hist. Animal. c. 11.*) Tempora hominum & partes primores celerius canitiem sentiunt. Quocirca & πολυκροῖα

Φερεγέωνας Homer. (l. i. Iliad. v. 515.) pronunciavit. Rationem reddere nituntur Aristot. (l. 5. de Generat. Animal. c. 5.) & Lud. Septal. (Comment in Arist. Probl. f. 10. Probl. 56. p. 142.) sed infeliciter nimis, quod ipsos evolventibus patebit. Pubes novissimè canescere dicitur, forsan quia omnium novissimè in conspectum venit, sed si hoc, illud & barbæ conveniret, quod tamen experientiæ refragatur. Multi namque mentum canum absque capillorum mutatione exhibent, de quibus nostri: *Sie haben sich sehr ums Maul bekümmert.* Ciliorum nigrorum in alba mutatorum historiam recitat Theod. Zwinger. Vir Excell. (M. C. D. 2. A. 9. obs. 139. p. 232.) Multum pilorum textura & fermenti alteratio conferre videntur, quo fit ut unius coloris præ altero citius mutationem subeat. Alimenti pariter copiam & paucitatem in medium vocavit Aristoteles (l. de Color. c. 15.) qui puerorum omnium, (forsan Græcos, apud nos namque fallit) principio capita ruffa propter alimenti paucitatem & ob id capillos imbecilles & raros tradidit. Ἡ παρρότης ὡς περ ἀρροσία ἱριχός. Omne autem quod debilitatur in virtute naturali citius canescit, juxta Alb. M. (l. 19. de Animal. c. 7. f. 161. a.) decretum. Et ruffitas pilis imbecillitas ipsi est, ob quod & ruffos celerius, quam nigros canescere statuit, (l. 5. de Gen. Animal. c. 5.) Ita & Straton Lampsaceno (l. de Color.) ruffos puerorum capillos ob affluentem alimenti ubertatem nigricare placuit. Humiditatem & partium teneritudinem allegat Franc. Aquilon. (l. i. Opt. Propos. 1. p. 5.) Puerorum nostrorum capilli ab ortu albescentes & flavi obscuriorem successu temporis fortiuntur tincturam.

§. 98.

Postgenita canities aliquando annos præcocia antevertit vel secundum naturam, vel ob alias tum internas, tum externas causas. Psamnides Aaronis Camarinæi filius, ætate adhuc florente canuit, terque victor Olympicus à Pindaro (Olymp. d. E. p. 132.) celebratus. Huic similis Clymeni filius, Rex Orchomeniorum. Argonauta Erginus, qui ex Aliis referente Erasmo Schmidio, (Comment. in Pindar. p. 138.) Lemnum appulsus ab Hypsipile Thoantis Lemniorum Regis filia patri mortuo funebre certamen instituyente cum reliquis Argonautis invitatus, & ad stadium ὁ πύλων ingressus, canus, sed non annosus risum movit Lemniis mulieribus, ut qui cum robustis juvenibus armatus cursu frustra certare videretur. Verum cum præter expectationem Lemniarum spectatricum Borce filios Calvim & Zetem perniciosissimos cursu superasset, eò majori postea iisdem admirationi fuit. Εγγίως πολιδαί, Ergini canities præverpitata proverbio ortum dedit. (Conf. Erasmi. Adag. p. m. 633.) in Albanica pueros canescere A. Gell.

Gell. (l. 9. Noct. Att. c. 4.) cum Plinio (l. 7. c. 2.) memorat. E Ctesia, quem tamen ἡ ἀξιόπιστον pronunciavit (l. 8. hist. anim. c. 28.) Philosophus, retulit Hier. Mercurial. (l. de Morb. Cutan. c. 6. p. 47.) esse quandam Indiæ gentem ubi mulieres semel tantum pariunt, & illi partus ac in lucem editi incipiunt canescere. Ita (l. c.) Plin. Pandoras Indiæ populos in convallibus sitos juvenes canos, senecta ætate nigros capillos narravit. Festinata senectutis insignia in Trajano (Panegy. c. 4.) inseruit Junior Plinius. Circa decimum sextum annum crispum & spissum capillitium & propter canos, qui frequentes inspersi erant argenti instar albicantes, & spumanti æquori similes Proëcesius, ut de Eo scribit Eunap. (in vit. Ejus p. 102.) Circa vigesimum Cass. Hoffmann. incauit, quod de seipso (l. 2. de part. Simpl. corp. hum. c. 19. p. 121.) De juvene 18. annorum, quem senem sexagenarium dixisses, Dn. D. Joh. Lud. Hannemann. (M. C. D. 2. A. 1. obs. 69. p. 169.) Joh. Uldarici Rumleri pater Macarius Rumler. 30. annos natus, nullo præsentente periculo, totus canus evasit. Vid. Rumler. (obs. med. 63. p. 38.) Habet & quædam Hadrian. Jun. (comm. de Com. c. 20. p. 479.) Petr. Laurenberg. (Pasicomps. c. 9. §. 17. p. 77.) Ejusmodi hominem προπόλιον dici, quod ante tempus canescat ex Ælio Dionysio citat citatus Junius (c. l. p. 425.) innaturalemque vocat canitiem Petr. Forest. (l. 8. obs. med. 10. p. 242.)

§. 99.

Est & hæreditaria canities & quasi certis familiis gentilitia. Vidi olim vegetum, & in operibus militaribus expeditum juvenem annos viginti sex natum, sed canum grandique & denso capillitio dotatum, qui talem jam ante decennium conspiciendum exhibuisse sanctè affirmabat. Id vero & Patri Avo contigisse, candoremque huic familiæ quasi proprium & gentilitium superaddebat. De canitie hæreditaria plura D. Joh. Lud. Hanem. M. C. (D. 1. A. 8. obs. 69. p. 169.) Vid. Rietlin. (A. 1. Lin. Med. M. Dec. obs. 16. p. 479.) Rectè igitur (c. l.) concludit Pindar.

Φύονται δὲ καὶ νέοις
 ἐν ἀνδράσι παλαιὰ
 θαμὰ, καὶ παρὰ τὸν αἰλικίαν
 εἰκότα χρόνον.
 Nascuntur enim & juvenibus
 In viris cani
 Sæpè, etiam præter ætatis
 Congruum tempus.

De his Nostri festivè jocantur : *Der Esel grauet auch in Mutterleibe.*
§. 100.

Quidam repentè absque apparente aliqua causa facti sunt cani. A particulari ut incipiam, in puella septem annorum ciliorum color palpebræ sinistra nigerrimus candidissimus observatus *Sergio*, quod testis oculatus *Theod. Zwinger.* (*M. C. D. 2. A. 9. obs. 136. p. 232.*) confirmat. *Gaba* sacrificante puero, ministranti acerram, totius capitis capillitium repentè canuisse, *Sueton.* (*in Serg. Galb. c. 8. p. m. 228.*) memorat. Non defuerunt, addit, qui interpretarentur significari rerum mutationem, successurumque juveni senem, hoc est ipsum *Neroni*. Pater *Matthæi Lippi de Scarparia*, & *Cechius* sutor repentè incanuerunt, è *Nicol. Florentino* (*Sermon. 7. tr. 6. s. 3. c. 24.*) *Joh. Ben. Sinibald.* (*l. 9. Geneanthr. tr. 2. c. 1. p. 758.*) retulit.

§. 101.

Quidam ex levi causa. Novi religiosum, narrat *Hier. Hirnhaim* (*Typh. gen. hum. c. 6. n. 6. p. 58.*) qui subita invisæ cujusdam rei apprehensione correptus caput palma extensa supernè contigisset, quique digitorum vestigia eidem impressit, capillis, quos tetigerat, subito de nigris in canos mutatis. Ejusdem ferè commatis est illa ap. *J. B. Helmont.* (*tr. Tumul. Pestis p. 888.*) Quidam expectans manè Prætorem in suum supellectilem missum iri tota nocte sedens moestus, capite in palmam manus inclinante manè latus capitis canum habuit, qua parte manus tetigerant tempora. Non sine risu & admiratione simul audivit *Paul. Zacchias* (*T. 3. Quæst. med. legal. Consil. 61. p. 115.*) *D. Job. Bap. Monsilardum Mediolanensem optimum senem, optimum Medicum* narrantem, quod villicus quidam qui duos mulos habebat ad vitam suam tuendam, cum comperisset, illos sibi furto ablatos totus ex mœrore incanuit, mox verò duobus annis transactis mulos reperit, ac denuo canos pilos in nigros commutavit. De Cive *Herbornensi*, cui ob annonæ caritatem anxio inopina canities obrepfit, annonaque rursus vilesciente hilariori evanuit *Joh. Pincier* (*l. 1. Otii Marpurg. p. 36.*) In Capitaneo quodam captivo postridianum suspendium metuenti, & inde canescenti postea paulatim illa canities recessit, ita ut biennio post ferè omnes capilli nigricarent, commemoravit *Isb. à Diemberbroeck* (*l. 3. Anat. c. 2. p. 486.*)

§. 102.

Inter causas internas vulgò pituitam numerant, in quam refrigerato corporis habitu humores abeuntes subitanè accelerare canitiem dicuntur *Paulo à Sorbait* (*Med. Pract. tr. 6. c. 5. p. 740.*). Sed floridos illos canos & æta-

tis gloriam cum illustri *Th. Bartholino* (l. 3. de luc. anim. c. 6. p. 385.) infra dignitatem ejus censeo. Neque pituitosi humoris, quamvis albi, celer adeò motus, neque Splendor ullus est, nisi connati luminis inumbratione, neque pituitosis solis, sed cujusque temperamenti hominibus lucente canitie caput induunt, & omninò plures sunt juvenes phlegmate detenti sine canis, quam senes vergentis ætatis cani sine phlegmate: non tamen inde pituitam candicantem luminis idoneum in pilis receptaculum esse iverim inficias. Pituitam in exilium proscripsit *Caspar Hoffmann*. (c. l. p. 119.) Alb. Magnus inter causas recensuit internas nutrimentum pili aqueum, qui & in albedine pilorum simul addidit aëreum, quod forsan in canitie potiore faciat paginam. Vidit O. Magnus (l. 18. hist. Septentr. Gent. c. 8. p. 43.) mures candidum saccharum continuo comedentes candidum induisse colorem, atque itidem eundem exuisse Sacchari comestione subtracta. Albedinem pilorum in animalibus Norwegicis esui nivis ex aliorum relatione ascripsit (l. 8. c. 55.) *Plin.* Quo etiam inclinare videtur *Subtilis Scaliger* (Exer. 59. p. 213.) ubi aquam colores accipere & dare enunciat. Neque ab his alienus *Th. Bartholin*. (tr. de Ulf. Niv. c. 19. p. 123.) Sed nive non vescuntur bruta, ut cibo, famem ut fugent, sed ut potus sitis sedandæ gratia, quod in sylvis videmus facere cervos & capreolas, in domibus verò Gallinas, Anates, Anseres. Et si nix pro cibo esset, fame hyberno non interirent bruta Sylvicola, & in Norwegia, ubi durior est nix rupibus incumbens, ut ad abscondita gramina non possent pervenire, non morerentur oves, si de fœno his non prospicerent incolæ, quod è *Petro Claudio* (Descr. Norweg. c. 32.) memorat (c. l.) *Th. Bartholin*. Nec aquæ nivales simplices cutim tingent aut pilos, sed metallicis imprægnatæ molliculis, pro quarum diversitate diversam tincturam easdem exhibere posse, cum acutissimo *Job. Nic. Pechlino* (l. de Hab. & Color. Æthiop. c. 13. p. 143.) non repugno. Quin & cibos Alcanthinis molliculis gravidos nigredine pilos tingere & conservare equinos, experimento veterinariorum à laudato *Pechlino*. (c. l. p. 147.) Suaudent & apud nos ut equis in cibum misceantur germina quercus Hippia-tri.

§. 103.

Poëtæ senum frontè aurea argento nitenti conspersa, elegantissimè venerandam senectutis faciem designarunt, scribit iterum ipse ingeniosus Poëta *Th. Bartholin*. (l. de Luc. Hom. c. 10. p. 79.) in qua sub canitie ultimus vigor splendet, sive ob concursum reflexionemque lucis peculiarem cum candore, sive ob veras luminis reliquias, quæ ex enervi & exsucco corpore in comam

refulgentem refugerunt, jam jam cum vita exhalaturæ, ut hæc conjectura novam nec auditam hactenus canitie extruxerim rationem, siquidem ingenioso esse licet. Sed hæc conjectura Oratori aut Poëtæ magis convenit, quam Physico, Medico & Philosopho.

§. 104.

In homine senectâ, morbo illo naturæ naturali, (*Aristot. l. 5. de Gen. Animal. c. 4.*) urgente fermentum pilorum, dum à nutrimento non conservatur, nec à calore proportionato, ut par est, actuatur, canities illa ut fermenti, ita & solidioris alimenti defectum arguit, cui & attractricis languorem & torporem addere licebit. Fibræ namque radicis bulbosæ nutrimentum viscosum fugentes duriores evadunt succioresque, ut illud amplius non admittant, appetantque? Non sine causa igitur pilos candicare ob omnimodam exsiccationem & indurationem, judicavit *Felix Plater. (tr. 3. Prax. l. 1. c. 3. p. 107.)* Paucis canescunt pili ferè, ut stramen & fœnum albescunt. Distinguitur tamen in hoc à stramine & fœno albescente capillus canus, quod ille adhuc vivat & crescat; illa verò planè intermortua sint & marcida. Verius etiam illud effatum deprehenditur in brutis, quibus annuatim pilus defluit, ac in homine, qui non ordinario deciduum gestat pilum.

§. 105.

Ob morborum sævitiam multos canescere experimur. Podagricis id solenne. Vidi olim Podagricum vix annos triginta natum sexagenarium cano capillitio referentem. Cutis vitio, quod λευκήν ideo Græci, vitiliginem Latini vocant, pilos omnes produci canos, apertum est. Vid. *Aristot. (l. 3. Hist. Anim. c. 11. & l. 10. Probl. 35.)* in Febribus ardentibus, Hungaricis malignis idem contingit, quod & mihi accidisse testari possum. Deprehendi tamen & illud, quod *Aristot.* subjunxit: Nonnullis pili, dum ægrotarent, incanuerunt: quibus in bonam valetudinem restitutis nigri enati sunt, canis defluxis. Alibi in eundem ferè sensum philosophatur (*l. 5. de Generat. Anim. c. 4.*) Per ægritudinem, ut totum corpus inopia caloris nativi laborat; (copia verò caloris præternaturalis exurit & exsiccatur.) Sic partes etiam minimæ participant labe. Multum autem excrementi consistit in partibus corporis, quamobrem in pilis etiam cruditas est, quod canitiem faciat, post verò cum convaluerint, & vires receperint, denuò mutantur, & quasi juvenes ex senibus redduntur, affectionesque proinde mutantur. Fluxit hinc canitie distinctio, quando in naturalem & morbosam discriminatur. Vid. *Hier. Mercurial. (l. de Morb. Cutan. c. 6. p. 47.)*

§. 106.

§. 106.

Subtiliori mentis acumine rem examinantes imaginationi brutorum gravidorum candorem illum foetuum tributum eunt, dum toto imprægnationis & gestationis curriculo nivem candicantem tuentur, & ita pilis pellibusque foetuum alliniunt candorem. Hos inter est *Libert. Frommond. (l. 5. Meteorol. c. 5. Artic. 5. p. 390.)* & ante hunc *J. C. Scaliger. (l. c. p. 214.)* dum scribit: Sed & præter alimentum solus nivium aspectus affert matri cum phantasiæ coloris hujus ut vel parturiendo, vel incubando (dudum sanè creditur. Vid. *supra* §. 96.) foetus excludant concolores. Lepores albos ita progenerari *Excell. Nostri Rosin. Lentilii (M. C. D. 2. A. 10. in App. p. 125.)* mens est. Cur verò ad matrum phantasiam recurrant tanti viri, est quod miror, & tantum non rideo. Insolita & inopinata non consueta phantasiam turbant & afficiunt, & cum in brutis directrice non tantum careat, sed & transiens quid sit, an huic monstra & hujusmodi colores tribuendi sint. Et si quid imaginatio possit, tempore coitus potius, quam gestationis poterit, quod *sagacissimus sanctusque Opilio Jacobus Patriarcha* observasse (*Genes. c. 30. v. 41.*) legitur, quamvis & hic Θεῖον ἔσθ' ἔσθ' subfuisse Theologi confiteantur. Monstra aliquando pariunt bruta, sed casu ob insolitam à causa obscondita oculo impressam figuram aut ideam, haud aliter ut plantarum semen aut radix per se, aut causa aliqua externa concurrente, monstrum vegetabile parturit. Spectant huc, quæ habet *Th. Fien. (tr. de Virib. Imag. quæst. 20. concl. 53. p. 175.)* Et si illud de candore valeret, cur bruta non viridi habitu comparent, à graminis & arborum viridum per æstivale & autumnale tempus continuo aspectu, esu & usu cum *Martin. Schoocki. (l. de Signat. Foet.)* repono. Unde passeris albi, qui vere ova ponunt & sub æstatis principium ovis incubant? Unde Hirundo alba? quam *Scaliger* vidit (*c. l. p. 213.*) quæ non hybernat.

§. 107.

Inter animi affectus terror & metus magnam faciunt paginam. Incanuere quidam unica nocte præ metu ingenti, summo frigore capiti inducto, *Hieron. Jordan. (de eo quod est in morb. div. c. 37. p. 138.)* pronunciat. Capillos hos affectus ferire nostri innuunt: *Die Haare stehen mir gegen Berge.* Et Poëta:

Obstupui, steteruntque comæ, vox faucibus hæret.

(*l. 2. Æneid. v. 574. & l. 3. v. 38.*) Et *Naso (l. 1. Fastor. v. 97.)*

Obstupui sensique metu riguisse capillos,

Et gelidum subito frigore pectus erat.

Mulier quædam incidit in foveam, in qua erat lupo & vulpes, ea una no-

cte incanuit & post tota vita mansit tristis *Andr. Libav. (p. 2. Singular. p. 142.)* testatur. Plura in hanc rem expedita vid. *ap. Hadrian. Jun. (Comm. de Coma c. 4. p. 363.)* Novi, qui è naufragio præter spem salvi enataverant repente canos evasisse, prodidit (*c. l. c. 10. p. 424.*) Idem. Repetit & confirmat *Erasm. Francisci, (Ost. West-Indisch. und Sinisch. Lust. und Staats-Garten P. 1. p. 7.)* Junxit his milites (*l. 2. de Complex. c. 2. p. 112.*) *Lev. Lemnius.* Commemorant Alii (*addit Jun.*) nonnullos, qui in præruptas rupes aucupii gratia, *Θήρης μεθέποντες γλυκερὴν πόνον*, ut *Nizianzeni* verbis id eloquar, funis ope pervaserant, saluto eo desperabundos præproperam canitiem accersivisse. *Ballus* quidam ex oppido *Columnæ Architectus*, cum laquear quoddam destrui curaret ob novum reficiendum in periculum lethalis casus ex improvise lapsu illicò canus evasit, ea maximè parte in quam casus imminabat meminit *Paul. Zacchias (T. 3. Quæst. Med. Legal. Conf. 61. n. 8. p. 215.)* singulare etiam exemplum habet de Monacho *Romæ Tb. Campanella (l. 4. de Sens. Rer. c. 26. p. 334.)* *Uvipertus* aut rectius *Ubi-pertus* nec dum professus, nec capitularis à fratribus in Episcopum *Raceburgensem* electus cum propter annos dispensatione opus esset, *Romam* petiit, repulsam à Pontifice passus, proxima nocte incanuit, ut postero die à Pontifice non putaretur is qui pridem confirmationem petiisset. Ergo jussit Eum in Episcopum consecrari, quem evidenti signo *DEUS* probasset. *Hec Alb. Kranz. (l. 9. Metrop. c. 47.)*

§. 108.

Incarcerati mortis metu, eandem subiere vicissitudinem. Exemplis & historiis mecum qui delectatur evolvat *Marc. Donat. (l. 1. Hist. Med. Mimib. c. 1. p. 1.)* *Joh. Schenck. (l. 1. obs. Med. p. 1.)* *Sim. Majol. (Dier. Canic. Colloqu. 4. p. 422.)* *Lev. Lemn. (c. l. p. 111.)* *J. C. Scalig. (Exerc. 312. p. 1006.)* *Joh. Rud. Camerar. (c. 2. Syllog. Memor. n. 14. p. 73.)* *Albert. Ott. Fabr. (l. de Aur. Potab. p. 16.)* *Martin. Zeiler. (p. 1. Cent. 1. Epist. 17. p. 43.)* *Petr. Borell. (Cent. 1. obs. 16. p. 32.)* *Isbr. à Diemerbroeck, (l. 3. Anat. c. 2. p. 486.)* *D. D. J. L. Hakemann. Amicum & Collegam honorandum (M. C. D. 2. A. 4. obs. 60. p. 134.)* Metum hunc non rarò incussere conscientiae stimuli & spectra. *Ludovicus Bavarus Imperator* post damnatam morti propriam uxorem horrendis visionibus tentatus, unica nocte incanuit. (*Joh. Cuspiam. de Cæsar.*) Idem juveni somnio de extremo judicio terrore accidisse, è *Vincentio B. D. Martin. Gejer. (Joh. Bus-Stimm. p. 2. p. 552.)* recensuit. *Gregarius* homo, qui per octiduum in specu *Baumannii* oberraverat variis spectris miserè exagitatus totus canus factus, teste *Henrico Eckstormio (E-pist.*

pist. de Spec. Baumann.) add. Georg. Henning Behrens (Hercyn. Curios. c. 1. n. 1. p. 29.) evasit. Exclamares hic cum Poëta:

O nox quam longa est, quæ facit una Senem!

§. 109.

Curarum & laborum moles non reticenda. Notum est in trivio:

Cura facit canos quamvis homo non habet annos.

Exemplum de Architecto Job. Hollio consignavit Job. Uldaric. Rumler. (obs. Med. 63. p. 37.) Felicius id procedit, si & annorum numerus accedat. Audi Ovid. (l. 1. de Ponto Eleg. 5.) qui ita ad uxorem:

Jam mihi deterior canis aspergitur ætas,

Jamque meos vultus ruga senilis arat.

Paulo post:

Confiteor facere hoc annos: Sed & altera causa est,

Anxietas animi, continuusque labor.

Nam mea per longos si quis mala digerat annos,

(Credemih) Pyllo Nestore major ero.

§. 110.

In Athmosphæram oculi mentis dirigendi, hæc si pura & intemerata canos exesse jubet. Audiendus Guilb. Piso. (l. de Med. Brasil. p. m. 603.) *Braziliani*, ait, ob æris, aquarum & locorum temperiem optimam, parumque ex se culpabilem maturè pubescunt, senescunt tardè, idque sine canitie & calvitio. Qui fit quod longè ultra centesimum ætatis annum viridi senecta non Americani tantum, sed & ipsi Europæi fruuntur, totumque adeò territorium macrobium dici mereatur. Contra in regionibus frigidioribus v. g. Norwègia urfi sunt albi, corvi & lepores, & homines ipsi candida cute & pilis albis & flavis, quod inclutus Th. Bartholin. (Tr. de Niv. Ulf. c. 19. p. 123.) in literas retulit. Ita in Alpibus perdices albas & vidit & esitavit J. C. Scaliger. (Exerc. 59. p. 213.) Et hanc canitiem regionalem Marco Antonio Ulrico (s. 1. Physiolog. Barb. Hum. p. 33.) vocare non sine causa placuit. Frigori hyberno hic multum dandum O. Magnus (l. 18. de Septentr. Hist. c. 8. p. 439.) nos informat, dum omnes lepores aquilonares post æquinoctium autumnale primo præsertim nivium casu condidum (dimisso griseo) induere pilum asseruit. *Es giebt in Poblen, noch mehr aber in Lithauen eine Arth von kleinen Thieren, die den Wiesen nicht ungleich, und auff Polnisch Zassicz genennet werden. Derselben Fell, welches ein wenig schlechter als Hermelin ist, siehet im Sommer braun aus. So bald aber der Schnee fället, werden sie in einer Nacht über und über weiß, und bekommen ihre Farbe nicht eher wieder*

wieder als auff den Frühling. Bernh. Connor. aut ex memoriis Ejusdem J. S. (p. 2. Descr. Polon. Epist. 9. p. 780.) Notabile de mutatione à frigore extat Experimentum ap. Adam. Olear. (l. 3. Itiner. Muscovit. Persic. c. 2. p. m. 156.) quem si placet evolve, cui junge Claud. (Salmas. Diatr. de Ann. Climact. p. 757.) De Aëre etiam supra (§. 89.)

§. III.

Inter externas causas frequentem capitis lotionem & nimium capillorum cultum numeravit Petr. Forest. (l. 8. obs. Med. 10. p. 242.) quem etiam ad calvitiam disponere infra (§. 120.) notabitur. Ut ut è Q. Seren. Sammonici versibus ibidem adductis contrarium appareat. Ocyus apertos quam detectos, difflosque canescere pilos Aristot. (l. 3. Hist. Anim. c. 11. & l. 5. de Gener. Animal. c. 5.) advertit. Hermann. Conring. (c. l. p. 148.) causam redditurus, cur ruffo capillitio non amplius, ut olim, rutilent Germani, hanc etiam subjunxit: Jam capiti tegumenta dudum incepta imponi præter morem veterum, unde crines multorum aquei humoris copia necessum est, ut plus scateant, atque utpote, qui à Sole & Ventis, non diffletur & absumatur. Hæc etiam causa esse poterit, cur barba colore capillis sæpius non respondeat. Qui verò caput tectum gerunt citius, juxta Hier. Mercurial. (c. l. c. 6. p. 51.) candicant. Quia cum calor natus capitis non possit perspirare, cohibitus in pilis veluti strangulatur, ex quo fit ut pereunte calore nativo facile postmodum humores illi putrescant. Et hæc etiam ratio est (pergit p. 52.) cur unguenta capiti frequenter illita canitiem accelerent, non quod exsiccent, prout hanc menrem Athenæus (l. 15. Dipnos. c. 18.) Aristoteli, licet repugnanti (locis modo allegatis) affinxit, quem idcirco confodit (Comment. ad s. 10. Probl. 33.) Lud. Septalius, sed unctuositate & crassitie meatus s. pori capitis ita obstruunt, ut non possint exhalare, prout (c. l.) Mercurialis ratiocinatur.

§. II2.

Venus immodica huc etiam suum confert Symbolum. Novit juvenem Job. Bened. Sinibald. (l. 9. Geneanthop. tr. 2. c. 6. p. 756.) sibi familiaritate junctum, qui vix vigesimo anno peracto ob libidinis excessum niveo penitus capite canuerat. Colorem avium & brutorum à salacitate deduxit Job. Bodin. (l. 4. Theatr. Nat. p. 373.) Alioquin & amoris flagrans desiderium Aite ap. Theocrit. (Idyn. 12. v. 2.) senectutem accelerare dicitur

οἱ τε ποθέοντες ἐν ἡμέλῃ γηρασῶσιν

Qui desiderio conficiuntur, uno die fiunt senes.

Singularem planè canitiei causam Albert. M. (c. l.) dictitat, multum anhelare

re ad locum ortus pilorum: & simul in uno loco dormientes & contra se invicem anhelantes citius canescunt: quod anhelitus suo calore nimis aperit vias pilorum & poros, & tunc erit subtile pingue, & canescit, & non remanet nisi viscosum humidum frigidum, quod est causa canitie. Vid. *H. Cardan. (l. 8. de Variet. Rer. c. 4. p. 517.)* Sed sic hoc mystax citius menti pilis canescet, aut halitus humanus id non in proprio corpore præstat, quod in alieno. Quod si contigerit acori salivæ, & halitus acredini id erit deferendum. Plura *Pneumatopægnion.*

§. 113.

Quamvis autem variegatas plumas pennasque & pilos in brutis conspicere possis, capillos tamen unius coloris ut plurimum animadvertes. Vidi in Colonnello mystacis crines ad ruffitatem vergentes, apicibus albis mirabiles. Ejusmodi phænomenon etiam in suspensis aliquando oculis usurpare licuit. Vidimus Londini, *notat (l. 1. Encycl. Chirurg. c. 2. p. 13.) Joh. Doleus*, hominem, qui crines habuit omnium colorum instar Iridis, cujus rei non aliam causam agnoscere possumus, quam quod pili fuerint instar prismatis, inde & radii incidentes & talem colorum diversitatem repræsentabant. Nihil notius est barbam & capillis colore dissentire. Ante triennium occurrit ruris alumnus, cui capilli nigerrimi, barba ruffa, lepidum & ridendum spectatoribus exemplum. Nec novum est aut cœruleorum aut alborum ad canitiem vergentium glomos nigris aut alterius coloris misceri, quos ne rideantur, ursinæ pinguedinis clam factæ illinitioni vulgò imputant, de quo pauca quædam *supra (§. 90.)* sparsa. Puer tribus ferè capitis partibus capillis, quorum colorem mustellinum nominare potuisses, quarta verò & quidem Syncipitis sinistra parte ruffis existentibus *testimonio Viti Prietlini (A. 6. Lin. Med. M. Mart. obs. 29. p. 346.)* Fœmina minus honesta, quæ in toto corpore crines ostendebat nigricantes, in pube rubicundissimis septam offendebat *Nobiliss. Dn. Benjam. Schart. (M. C. D. 3. A. 5. & 6. obs. 87. p. 123.)* Id verò, ut credam, non semel pilorum obstitit differentia mollitie & setositatis s. duritie, & quod interdum ad radices nigri reperiantur. Capillos in capitis dextra parte flavos, in sinistra & barba albos nutrebat *rusticus, Georg. Wittgehl.* id nominis inde consecutus. In Plica subcutanea, cujus *supra (§. 70.)* mentio facta, varius erat pilorum color, quem à Magia excitatum sibi persuasit junior quidam Medicus, quod tanta capillorum varietas à natura ipsi practicabilis non visa fuerit, sed naturaliter, & quomodo id acciderit, rationes consignare aggressus est *Dn. D. Marc. Gerbez. (M. C. D. 2. A. 8. obs. 71. p.*

184.) quem vide. Barbam subruffam cum glomis canis à matris imaginatione in rustico propriis usurpavit oculis *Joh. Schenck. (l. 1. obs. Med. p. 3.)*

§. 114.

Canos tandem pristinum recuperasse colorem ex observationibus notum. Octuagenario dentes exciderunt novis succedentibus cum pilis canis nigricantibus *autore Leonh. Thurneuffer. (l. 7. Pison. c. 69. p. 347.)* Idem evenisse *Guilielmo Postello annos 130. nato, & ætate vergente Joh. Montano Chemico Silesio è Joh. Franci (Epist. Chem.)* excerpfit *Dan. Sennert. (l. de Cons. & Disf. Arist. c. Chem. c. 18. p. 315.)* De mutatione coloris, præter canum, hæc consignavit (*p. 1. Manud. ad Med. c. 1. p. 1.*) *Joh. Dan. Horst.* Crine ruber ante quinquennium factus est *Gissæ Nobil. Crafftichenck ab & in Schweinsberg,* post dolores capitis intensissimos febris petechialis. *Anton. Maria Catabenus* pro canis luteos accepit; pro albis verò *Josephus Fontana,* nigros.

§. 115.

Pergo ad reliqua, quæ pili cum plantis communia habent, v. g. morbos. Referunt inter pilorum morbos etiam canitiem, inter quos *Aristoteles, (l. 5. de Gener. Animal. c. 4.)* quod tamen cum grano salis accipiendum. Hanc veluti quandam putredinem esse pilorum, *Idem (f. 10. Probl. 35.)* Hinc fieri suspicatur *Septal. (Comm. in b. l. p. 107.)* & approbat quando in Comœdiis pruina & situs transfertur convitio in canitiem, dum eam Senectutis situm pruinaque vocant, quod etiam *Aristoteli (c. l.)* debet. Ætativam s. ætatilem appellavit *Marc. Anton. Ullm. (f. 1. Physiol. Barb. Human. p. 33.)* & pilum talem cadaverosum, non quod mortuus jam sit, sed quia prænuncius existat futuri cadaveris. Nostri, canos vocant: *Kirchhoffs-Blumen.* De plantarum morbis *Theophr. Ereusius (l. 3. de Caus. Plant. c. 27. p. 193.)* egit. Vermes affligunt imprimis plantas, adeoque quælibet planta etiam amaricans, v. g. absinthium &c. suos alit vermes, de quo *Magnif. noster Argonauta Joh. Mich. Febr. (Hier. Picr. p. 125.)* Varia excerpta communicat *Ulyss. Aldrovand. (l. 6. de Insect. c. 4. p. 273.)* capillis etiam sui sunt Acari. Affectum paucis notum & notatum astruit *Dan. Sennert. (l. 5. Med. Pract. p. 3. f. 2. c. 5. p. 315.)* Tineamque vocat; quod sicut vestes à tineâ, ita & ab his vermiculis capilli, in quibus nascuntur, erodantur. *Παράκηται* s. radationem, vulgò *die Mölen, Milben oder Fräulein* juxta *Sam. Hasenreffer. (l. 1. Nosodoch. c. 9. p. 68.)* dici confirmat. Quin & capilli mulierum in vermes & serpentes transmutatos vidit *Petr. Borell. (Cent. 1. obs. 23. p. 29.)* Id verò cur mulierum capillis tantum tribuit antiquitas non virorum, an quod *ap. Tibull. (l. 1. Eleg. 3.)*

Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues

Savit.

Sed hæc è fictionum Poëticarum lacunis. Si mulieris capillus in serpentem transit, cur non & viri? Quæ capilli & serpentis proportio & homogeneitas? Retulit *Roderico à Fonseca* (T. 1. Consult. Med. 1. p. 3.) vir fide dignus, se vidisse apud Indos novæ Hispaniæ equorum capillos, qui, dum equi biberent, in aquas incidebant verti paulatim in angues. Multò magis, *subjungit*, verterentur in eos capilli hoc morbo (Plica Polonica) infectorum propter putredinem & saniem. Ex juba equi mortui innumeros serpentes exortos fuisse *Joh. Christoph. Stechio* (Cæl. Sephirot. f. 1. n. 1229. p. 108.) retulit illustris. *Comes à Leiningen Hartenburg*, omnesque astantes assererebant vidisse capillos equi semi-serpentes vivos. Expertum est, scribit *Hier. Hirnbaim* (Typh. Gen. human. c. 9. n. 6. p. 101.) pilos ex caudis equorum in aquam pluviam scrobibus exceptam impositos animari, & in longos atque graciles vermes paulatim converti. Idem aliqui docent de jubarum setis fluenti aquæ impositis, quas dicunt transire in serpentes. Sunt è hæc fabulis Milesiis, è quibus pilos deglutitos in corpore animato in serpentes animari, credidit *P. Borell.* (c. l.) Rectius *Felix Plater.* (tr. 3. Prax. Med. l. 2. c. 16. p. 1021.): Animantium pili interdum deglutiti rursus cum excrementis excernuntur, qui si dum adhuc calent, conspiciantur se nonnihil torquentes ac si viverent, vermiculos vivos referunt, talesque ab inperitis esse putantur.

§. 116.

Plantæ monstrosæ curiosis sæpè occurrunt oculis, quod *tribus libris de Plantis monstrosis* fusius ostensum. Part modo & pilis sua sunt monstra. Setosi & densi in agrestibus & Titanicis corporibus. Ita ipse monstrum *Polyphemus* ap. *Ovid.* (l. 13. Metamorph. v. 844.) ad *Galatheam*:

Coma plurima torvos

Prominet in vultus: humerosque ut lucus obumbrat,

Nec mihi quod rigidis horrent densissima Sylvis

Corpora turpe puta.

Et ipsa *Galathea* (c. l. v. 765.)

Jam rigidos pectus vestris, Polypheme, capillos,

Jam libet hirsutam tibi falce recidere barbam.

Probat id crinium illud crimen Plica Polonica, cum Rhopalosi. Rhopalosis concretionem pilorum constat, quando in baculos coagmentatur. (Vid. *Joh. Gorraeus Defin. Med. p. 405. Sam. Hasenreffer l. c.*) Hanc perillustris *Rade-*

rus, narrante J. D. Horstio (c. l. p. 12.) horæ spatio à brevi somno meridiano contraxit Veronæ. Sæpius capillus horrore implexus atque impeditus, stupreo tomento assimilis & inæqualiter hirtus & globosus & congestus prorsus inemendabilis diutina incuria, non modo comendi, sed saltem expediendi & discriminandi, ut *Apulei* (*Apol. 1.*) *verbis* utar, evadit. Voluntarium hunc morbum proclamavit, siquidem morbus dici debeat *Theophrasto veridico* (in *Plico-mastyg.*) causam plicæ nullam aliam statuens. Sed hanc opinionem evertunt Symptomata plicæ eruptionem præcedentia, malusque totius corporis habitus, ubi jam crescere incipit, & intricantur crines. Ubi verò perfecta Symptomatum istorum cessatio & reconvalescentia. Nec soli capilli hic concurrunt, sed gluten aliquod corruptum capillos inviscans, texturamque eorum vitians. Quod si è capillorum pectendi negligentia. Poloni fanè longam comam minimè nutriunt, sed curtam, nec in fine illa cirrhorum generatio advertitur, sed in capillorum circa radices, ubi tricis abscissis cruentatio non rarò operationem turbat. Retudit igitur *istius Theophrasti* spicula quondam *Collega noster D. Simon Schulz.* (*M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 138. p. 200.*)

§. 117.

Quin & hic in censum vocanda Symptomata, quæ sæpius hujus capillorum intorquii abscissionem sequuntur. Neapolitani, si extremi capilli puerulis suis cirrhi instar promineant excrescantque nolunt, decurtare, persuasum namque illis audiui moriturum infantem sive Epilepsia, sive febris pestilenti, si pili occipitis abscindantur, tradidit *Th. Bartholin.* (*C. 2. hist. 94. p. 340.*) Insequitur præterea mentis imbecillitas, ut est *ap. Job. Nicol. Binninger.* (*Cent. 3. obs. 13. p. 263.*) aut cœcitas, de qua *Dan. Sennert.* (*c. l. c. 9. p. 329.*) *Bernh. Connor.* (*c. l. p. 790.*) aut si etiam spontè & ex improvviso excidat steatomatis admirabile augmentum, quod singulari observatione firmat *Exc. Sylv. Samuel Anhorn* (*M. C. D. 2. A. 20. obs. 19. p. 41.*) quamvis etiam sine noxa aliquando præcisa legatur (*M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 128. p. 193.*) & *Judeus Jonas* adhibita prius frictione & unctione Mercuriali salivationis gratia absque ullo periculo eas fecabat. Vid. *Bernh. Connor.* (*c. l. p. 759. & 792.*) Cum plicæ ortus ex materiæ vitiosæ è corpore expulsionem non sine causa *Danieli Sennerto* (*c. l. p. 327.*) reputetur, dicendum fortè si materia illa morbosa maligna ab ejus excisione symptomata supra dicta cum aliis subsequi. Secus verò id materia benigna præsentem contingere. Præterea etiam ætas plicæ accuratè attendenda. Si namque statim primam eruptionem illa abscissio insequitur,

ob

ob materiam adhuc crudam, & non totum excretam sanguinatio & alia Symptomata ob imperfectam & impeditam crisin, materiæque *μεταστροφή* eveniunt, haud ita, si per aliquot temporis spatium, materia ritè evacuata, crisque perfecta abscissione malum profligare tentent, cum sæpius natura successu temporis absque sanitatis dispendio ipsa decidat. Majora etiam in corporibus cachecticis deprehenduntur Symptomata.

§. 118.

Cæterum non Caput tantum Gorgonei hi foetus deveniunt, sed & barbam, in qua tres in milite observavit *D. Joh. August. Hühnerwolff* (*M. C. D. 2. A. 8. obs. 34. p. 200.*) Apud Judæos comprimis sub axillis, quod è Judæo rescivit *D. Ambros. Stegmann.* (*M. C. D. 3. A. 7. & 8. obs. 36. p. 58.*) nidulantur. Quid quod & in pudendis muliebribus *Joh. Paterson. Hagn.* (*M. C. D. 1. A. 3. obs. 220. p. 401.*) *Christ. Franc. Paulini* (*M. C. D. 2. A. 5. in Append. obs. med. phys. 9. p. 10. & Cent. 1. obs. 77. p. 92.*) De plica è vulnere *Supra* (§. 48.) Nec senes tantum infestat hoc malum, sed & pueros. Filius Comitis cujusdam sexennis jam plicas aliquot in pilis capitis habebat, quod etiam aliis observante *Dan. Sennerto* (*c. l.*) contigit. De pueris Neapolitanis jam (*preced. §.*) dictum. Id etiam malum hoc habet singulare, ut in momento aliquando præter omnem spem accidat. Exemplum duorum militum in medium attulit (*Epist. de Plic. Polon. p. 19.*) *Joh. Abrah. Gehema*, qui cum in stagno quodam se abluere cuperent, vix emergentes multas plicas contraxerunt. Nocte plerumque concrefcere alii observarunt, è quibus *Bernhard. Connor.* (*c. l. p. 787.*). A spectrorum suctione comarum vulgares ortum eorum deducere gestiunt. Vid. *infra* (*l. 3. Tit. 3. §.*)

§. 119.

Id autem maximè circa plicam huc spectare videtur, quod Epiphonema plicæ suæ explicatæ *M. C. (D. 1. A. 6. & 7. obs. 138. p. 202.) D. Sim. Schulz.* Historia est mira de plica resecta, & post sedecim annos è clavo pendente in loco ab hominibus remoto, in cœnobio quodam Poloniae majoris ordinis S. Brigittæ circa *Posnaniam* ad semiulnæ longitudinem accreta monialis cujusdam ejusdem ordinis nomine *Kozialka*, quam sibi vera fide retulit monialis altera S. Brigittæ Ordinis *Constantia Mieszkowska*, dum temporis *Illustrissimæ Domine Comitissæ à Dönhoff* domestica, in præsentia *Ejusdem illustrissimæ Dn. Comitissæ.* Aderant tùm unà duo Patres S. J. Colleg. Thorunensis & duo alii monachi Reformati discalceati cis Vistulam Podgurzienfès, atque *Georg. Grunack*, Civis & Chirurgus Thorunensis. Diceret mecum, quis resectæ plicæ mensuram &

longitudinem à resectione observavit? quis post tanti temporis decursum eandem iterum mensura dignatus est? Testimonium etiam monialis ad credulitatem maximè proclivis quis venerabitur? Quod si tamen ita accidit, crines in Cirrhis istis à materia glutinosa, aut sanguinis serosi glutine inviscati radices egere fibrosas, haud aliter ut Narcissi aut Tulipæ, cum aliis bulbosis ad tempus aquæ impositæ fibrillas emittere cernimus, indeque eorum incrementum, quousque succus nutritius non defuit, processit.

§. 120.

Ut canities cum aliis phænomenis pilis morbos inducit; ita calvities eorum extirpatio & mors, (quam itidem cum plantis habent communem) omni jure affirmatur. Hæc namque radicum corruptioni & fiderationi, aut etiam exsiccationi ob nutrimentum deficiens, & pravum debetur. Naturaliter hanc aliquando accidere posse demonstrat Scytharum quædam gens, ab ipso natali calva, de qua *Herodot.* (l. 9. *Hist. f. m.* 117. b.) A certis causis apud nos ut plurimum nascitur, eamque *ῥῆσις τῶν ἱερῶν* (l. 1. c. 2.) *Alex. Trallian.* vocabat. Paucis multa dixit *Galen.* (l. de *Med. sec. loca* c. 2.) plantæ aliquæ ob humoris inopiam resiccatae corrumpuntur, aliquæ verò ob humoris alieni ab ipsarum natura commercium; cujusmodi sunt urina, muria aut lixivium; eodem modo & capilli aut propter humorum ex quibus nutriri consueverunt, inopiam, aut propter eorundem vitiationem accidit, ut corrumpantur. Venena epota calvitium procreare *Q. Seren. Sammon.* (l. de *Morb. Cur.* c. 8.) cecinit:

Defluit expulsus morbo latitante capillus

Si rarò lavitur, seu vis epota veneni est,

Seu Salmandra potens nullisque obnoxia flammis

Eximium capitis tactu dejecit honorem.

Exempla recitat *Joh. Schenck.* (l. 7. *obs. Med.* p. 842.) *Th. Bartholin.* (l. 2. *Anat. Ref.* c. 1. p. 304.) A Mercurii fumo in deauratione in Aurifabro exemplum dedit *Petr. Forest.* (l. 8. *obs. Med.* 5. p. 240.) Horribile est, quod *Bobusl. Balbin.* (Dec. 1. *Misc. Bohem.* c. 16. §. 3. p. 193.) retulit: Nobilem Bohemum *Bechimium* à spectris crines noctu involantibus & vellicantibus totum calvum factum, cui crines nunquam, quoad vixit, recreverunt. De calvitie à spectro viso *J. Weick. Valvasor* (T. 3. *Descript. Carinth.* l. 11. p. 241.)

§. 121.

Calvus *Bacchi* comitatu nunquam defuisse credebatur, inde & *Silenus* individuus *Bacchi* comes capitis ista turpitudine laborasse dicitur, *Christoph. Neander* (*Hist. Bachanal. membr.* 8. f. 1. p. 138.) Calvitium quippe ex immodico vi-

ni usu juxta *Balduin. Ronsf.* (*Epist. Med.* 59. p. 223.) Ex ebritate assidua calor nativus opprimitur, ut bene *Steph. Roderic. Castrenf.* (*Exerc. Med.* 26. p. 206.). Ad do & pilorum nutrimentum & radicum s. bulborum fomentum ab acri & corrosiva feri colluvie corrumpuntur. Vitem vino rigatum arescere perhibent, quod ignis vis (corrosiva) vim in vitem exerit, & nutrientis humidi facultatem exurit omnem, ut *Plutarch.* (*Probl. de Caus. Nat.* 31.) philosophatur. Sed nec solus calvitiei sibi vendicat Bacchus, sed & ipsa Venus s. Salacitas calvitiei mater ebuccinatur. Quod ipsum & *Aristotelis* (*l. 5. de Gen. Animal.* c. 3. § l. 3. *Hist. Animal.* c. 11.) & vidit & notavit. Hinc tritum enatum: Calvi, Moechi, illudque in *Julium Cæsarem Dictatorem* calvum scomma: Urbani servate uxores, Moechum Calvum adducimus, quod ap. *Sueton.* (*in Vit. Jul. Cæsar.* c. 51. p. 23.) legitur. Conf. & *Joh. Bened. Sinibald.* (*l. 2. Geneanthop. Tr.* 2. p. 165. § l. 9. *Tr.* 2. c. 7. p. 259.) Invenit in Græcorum monumentis *Lud. Cæl. Rhodigin.* (*l. 29. c. 18. antiqu. lect. col.* 1641.) Venerem statuam effingi solitam cum pectine, ratione ejusmodi, quod Romanis (Græcis) quandoque mulieribus pestilens obrepserit pruritus, quem vocant *κνίφην*, quo excidentibus pilis omnibus nullus amplius fuerit usus pectinum ea re tam invenusta, tamque prorsus odiosa, qua molliculæ aliàs plurimum angerentur, ubi mox Veneri vota nuncupassent, rursus succrevisse pilos ferunt.

§. 122.

A morbis etiam capilli fluunt, de quibus *C. Celsus* (*l. 8. de Remed.* c. 1.) Post febrem acutam cum Aliis mecum observavit *Petr. Forest.* (*l. 8. obs. Med.* 7. p. 241.) Puellam novem annorum febre maligna primum, post quartana correptam cuticulam universi corporis, ungues & capillos bis intra semestris spatium deposuisse *D. Joh. Petr. Albrecht.* (*M. C. D.* 3. A. 3. obs. 124. p. 251.) testis est. Calvum ex febre acuta notavit *Albert. M.* (*l. 19. de Anim.* c. 6. f. 160. b.) Juvenis quidam nobilis in palæstra pugillari se exercens subito instar trunci obriguit (quem in Scholio rectè Catalepticum judicat (*Exc. Actorum Academ. Leopoldin. Collector Dn. D. J. P. Wurfbain*), ita ut nullum membrum nec artus officio suo fungi potuerint, qui affectus tamen subito discussus. Triduo post omnes corporis partes, quæ alias pilis luxuriant, illis denudatas sensit, imò, quod mirum, ipsa etiam cilia & supercilia exciderunt, mentum quoque barba privatum, nec postea ullus in corpore renatus est pilus, referente juniore *Dn. Hannemann* (*M. C. D.* 3. A. 3. obs. 63. p. 77.) Quod si hoc & aliis è sequiori sexu eveniat, illas à *Proserpina* tonderi, & orco initiari diceres, de qua superstitione *Macrobi.* (*l. 5. Saturnal.* c. 1.9 p. 433.) *Joh. Saubert.* (*de Sacrif. Vet.* c. 10. p.

230.) *M. Cunrad. Tiburt. Rango* (l. de *Capillam. singul. c. 6. membr. 1. n. 12. p. 103.*) consulendi. Plura de Calvitiei causis *Joh. Argenter.* (in *Galen. Art. Comm. 2. p. 541.*) *Petr. Vasc. Castell.* (*Exerc. ad omn. thor. aff. tr. 8. Diffic. 8. p. 731.*)

§. 123.

Efficere & illam valent Psilothra dicta Medicamenta, corrosiva & venenata, quale apud Turcas, Rufina, quo orientales foeminae in balneis ad depilandas partes utuntur, de quo cum *Wedelio Magnifico* non dubitat vocabulum esse corruptum à Græco *χεῖρα*, qualia plurima reperiri in vulgari Turcica, lingua, idque ex Auripigmento & calce viva componi *virum præfatum summum* (*Epist. Respons. quæ addita Cent. 1. Exerc. Decad. 5.*) per illustris *Dn. D. Alexand. Maurocordatus Porta Ottomannicæ Consiliarius & Archiater & t. t. ad Sacram Cæsaream Majestatem Legatus interpret*, docuit. Alopeciae nomen à vulpe translatum in morbum hanc modo illam partem capitis depilantem, quia ubi vulpes minxerit locum sterilem facit, *Evolv. Nic. Frischlin.* (*ad Callimach. hymn. 3. v. 89. p. 227.*) De urina muris majoris idem venditant, quod locum comatum pilis orbet suis,

§. 124.

Nimiam præterea capillorum culturam & curam in pueris in vestibus annis subsequis præproperam calvitie inducere *Simon. Pauli* (p. 2. *Quadrip. Rotan. p. 71.*) monuit, haud secus, ut nimia cultura plantas juxta *Theophr. Eres.* (l. 1. de *Caus. Plant. c. 18. p. m. 44.*) effoeminat & corrumpit. Idem etiam in juventute & ulteriori ætate accidere ex eadem causa, elegans illa ap. *Ovidium* (l. 1. *Amor. Eleg. 14.*) Elegia testis esse poterit, ubi puellam consolatur, cui præ nimia cura comæ deciderant. Merentur imprimis excerpti & huc referri sequentes:

Facta manu culpaque tua dispendia sentis:

Ipsa dabas capiti mille venena tuo.

§. 125.

Calvis nunquam redire pilum *Aristotel.* (l. 5. de *Gener. Animal. c. 3.*) prognosticon reliquit. Nec hætenus à quoquam, quod sciam improbatum, licet tricho poetica medicamenta non sine magno numero prostant. De perfecta autem & confirmata calvitie, non annua, in qua radices salvæ extrusis mortuis novam machinantur comam. Communicavit tamen historiam admirabilem *Excell. & propter singularem amicitiam per tot annos intemeratum colimus, Venerandus Dn. D. Martin. Schurich. Physicus ap. Dresdenses meritisimus celeberrimusque.* Publico illam feci sacram in *Misc. Curios.* (D. 3. Ann. 7. & 8. obs.

obs. 120. p. 191.) & in scholio hujus causam ad ductum naturæ, an feliciter judicare meum non est, erudere annis sum, quam hic repetere, cum Miscellanea nostra omnium terantur manibus non necessarium duxi. Singulari observatione potius has de calvitie meditatiunculas obsignare placet de capillis ex insperato prorumpentibus, & nisi evellantur retrogradis à *D. Davide Spilenbergio* (*M. C. D. 1. A. 9. obs. 12. p. 18.*) communicata. Vidua quædam immanibus capitis doloribus in mense semel, & quandoq; bis tali typo recurrentibus. Postquam intra cranium dolores capitis punctorii, telorum instar ab uno latere ad alterum vagantes & quasi cerebrum transfigentes tertia vel quarta ab insultu die desævierunt, inter capillos naturales seu natura atros pili novi, præteritis annis albi, jam cani medium digitum longi, canini ab illis appellati, exurgunt, infra verticem potissimum hic sparsim, illic dense (*Busch-weise*) occiput & latera cingentes, coronamque effingentes, atque per spatium unius noctis incrementi sui terminum absolvunt; doloribus tum ad interna calvariae parte ad pericranium s. ad radices prædicti capillitii plurimum transgressis, tantis quidem in principio ejus status, ut cutis ibidem, nec levissimum digiti tactum admittat. Eos pilos si intra quatrimum evelli curet nobilis foeminae dolor indies decrescit: imò inter evellendum in extima cutis parte eundem, jam non sentit, nisi simul vicinum naturalem incautè convelli contingat. Sin vero ultra prædictum tempus stare permittat, Rem! reciproco & stupendo motu intra cutem illi se retrahunt, & abscondunt. Quo facto dolores capitis interni multò majori quam ante, pilorum egressum atrocitate recrudescunt, multoque diutius durant, adeò, ut in rabiem propè incidat afflicta mulier. *Hac ille.*

§. 126.

Ornamento Terræ sunt plantæ. Plantas Microcosmi partibus addidit sapientissimus Conditor, non ut usum præstarent necessarium, sed saltim ornamentum. Pili in homine nulli necessarii *J. C. Scaliger* (*in l. 1. Aristot. de Plant. p. 185.*) *differit*, quidam verò adeo sunt inutiles, ut etiam impediunt usum vitæ: cujusmodi sunt ei, quos in supremo labro mustaces Græci vocant. Nam quod *ait Galenus*, *pergit Scaliger*, ad tegendum homini datos à natura, tollit ejus prudentiam, simulque elevat eorum fidem, quæ de ipsa prædicabat. Et paulo post: Cæterum ineptia hujus pertinaciæ apparet in Cadaveribus, quibus pilos crescere manifestum est, cum tamen illorum iis nullus sit usus. Scaligeri hoc decretum refellere aggressus est *Marcus Anton. Ulm.* (*c. l. f. 2. c. 1. p. 84.*)

(L)

§. 127.

§. 127.

Ornamentum & tegumentum combinant Physicorum & Medicorum, non postremi. Dicant quæso cur non omnes animalium partes eodem tegumento bearit natura? sicine infelicioꝝ præ brutis erit homo maximam partem hoc tegumento privatus? Sufficit & homini & tegumentu bruti loco cutis adversus externas injurias firma & constans tutela. Non minus horrent Reptilia pilis carentia aëris inclementiam quam hirsuta gresilia. Setæ porcorum quem calorem vibrabunt, quem Erinacei ehini? quomodo tutelam corpori spondebunt Gallinarum quarundam pennæ per totum corpus inversæ & surrectæ? Dantur & Catelli absque conspicuis pilis, si mentum excipias, ex India allati. Poterat, inquit *Job. Sperling* (l. 2. *Zoolog. Phys. c. 2. Axiom. 1. p. 132.*) brutum esse sine cornibus, sine squamis, sine pennis, sine pilis, si mentum excipias ex India allati. Conf. *Adrian. Spigel* (l. 8. *de corp. human. fabr. c. 1. p. 229.*) Avium alas ad volatum facere opponis. Non nego. Interim ad pisces volantes & vespertiliones te ablego. Si usum potius respexisset quam ornamentum natura, cur in parandis pennis versicoloribus tam impigrè laborasset?

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine Campus,

Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

(*Ovid. l. 3. de Art. Amand. v. 249.*) si cujuslibet eximiæ, pulcherrimæque virginis aut foeminæ caput capilli honore spoliaveris, & faciem nativa specie denudaveris, licet illa cœlo dejecta, mari edita, fluctibus educata, licet, inquam Venus ipsa fuerit, licet omni gratiarum choro stipata, & tota Cupidinum populo comitata, & balteo suo cincta cinnama fragrans & balsama ro-rans calva processerit, placere non potest, nec Vulcano suo, eloquens *formarum censor Mandaurensis* (l. 2. *Miles. p. m. 31.*) judicabat. Ornamento homini sunt primariò capilli & pili, usum si quem præstant brutis, per accidens præstant.

§. 128.

De sensu plantarum *alibi* (l. 1. *de plant. monstros.*) prolixius actum. Sensus his denegatus exquisitus, æquè ut pilis. Exquisitum dixi sensum, cum obtuso gaudeant pili & ungues dum nutriuntur & crescunt à sibi proficuo & proportionato alimento. Ita pili & ungues igni appositi diffigiunt, convolvuntur & curvantur, & resiliunt patièdo valdè, argutatur *Th. Campanella* (l. 2. *de Sens. Rer. c. 13. p. 98.*), qui (p. 99.) opificis summi his providentiam collaudat, qui portonibus (ossibus, pilis, unguibus &c.) ubi vividus sensus

noce-

nocebat, parum largitus est. Dolor pilorum evulsionem concomitans, aut insequens, partium in quibus pili radican- tur, non pilorum est. Jocosum etiam potius, quam verum, Nostrorum, qui à crapula dum capite dolent, referunt, *die Haare thäten ihnen weh.*

§. 129.

Cum igitur pilos esse vegetabilia Microcosmica ex dictis abundè constet, variae controversiae inutiles & otiosae Philosophorum & Medicorum cessent necesse est. An pili corporis partes sint, vario inter se impetu dimicarunt, quibus hoc curae fuit. *Johannem Heustium eximium Theol. & Med. Doctorem, Ecclesiasten Brouvershaviensem in Zelandia Diascepsin. de pilis, an sint pars corporis scripsisse*, ubi rationum pondere & consensu Physicorum & Medicorum pro sententia negante validè disputavit *Gisbert. Voët. (p. 1. Diss. variar. p. 772.) testis est.* Locum his in partium numero dedit *Æmil. Parisan. (l. 12. de Subtil. Exerc. 4.)* Nondum scimus an ungues, capilli &c. sint partes corporis humani de vita totius participant, differit *Hieron. Hirnhaim (de Typh. Gen. human c. 5. n. 3. p. 46.)* Ex data verò hypothese, *mi Hieronyme!* scimus. Illa quoque facit, ut propudioso excrementorum titulo non amplius signentur. Cur demum eos obiter existere *Nemesius (l. de Facult. Anim. c. 28.)* tradiderit non capio. An vivant facile etiam decernitur. Nutriuntur, inquit *Casp. Hoffmann. (de Part. Simil. c. 14. p. 111.)* annon satis hoc vitæ? quod tamen *Franc. Valles. (l. 2. Controv. Med. 5. p. 65.)* non credidit.

§. 130.

Ultimum tandem problema discutiendum restat, nim. quod pili in demortuis coloris rationem mutantur. Id verò à modernis sæpius observatum & annotatum est. Nigri intermixta canitie una post mortem hora nigredine omni disparente in candorem nivis albissimæ mutati, quod vidit *D. Joh. Bened. Gründel. (M. C. D. 2. A. 8. obs. 103. p. 233.)* Cui in vita capillitium cum barba nigerrimum & crispulum erat, post mortem tertia die, cum tumulari debebat caput & barba cœpit canescere, quod habet *Noster Christ. Franc. Paulini (M. C. D. 3. A. 3. obs. 184. p. 315.)* Memorabile de Sororio proavi mei *Eckardo Barbatto*, præfecto territorii & urbis *Alsfeld* ex nepotum relatu habeo, prodidit *Joh. Dan. Horst. Manud. ad Med. p. 1. c. 1. p. m. 11.)* Aperta piæ defuncti crypta, ejus cum filius humo mandaretur, barba olim cana tunc ruffa inventa, cætera cinis. Gemellum huic est sequens *Erasmi Bartholini (M. C. D. 1. A. 2. obs. 170. p. 268.)* in Conditório aperto, memorat, nihil nisi sceleton inventum & barba, in qua hoc admirationem complevit, quod pili ex curtis in prolixos aucti diffu-

si erant calore fulvo, qui in vivente nigrescebant. Vidit id etiam *immortalis famæ frater, Th. Bartholin.* (M. C. D. 1. A. 1. obs. 123. p. 281.). Nigri & cani, infit, in viventibus, in mortuis ad flavum colorem mutati cernuntur.

§. 131.

Historias excerptas retuli, sed quis exactè hujus phænomeni rationes & causas eruet? adeoque inter ardua jure meritoque reponitur *ab Illustri Dn. Nostro Præside Luc. Schræckio* (M. C. D. 2. A. 8. Schol. ad obs. 103. p. 232.) qui, quo valet ingenio, ingeniosè prodidit, pilorum tincturam non tam alimento subinde eis accedenti debere, quin potius ipsi eorum substantiæ esse implantatam, quæ instar fermenti alicujus se habeat, dum à Spirituum præsentia actuatur, lympham vel nutrimentum glutinosum sulphure & sale volatili præditum, alterare, ejusq; particulas sibi assimilare valeat putarem, decidit, à Spirituum cessante affluxu potiorè rationem desumi posse. Adde quæ sequuntur. Et hæc D. Gründelii historiam mirè illustrent. Ipse olim (*in prior. edit. b. l. p. 15.*) id fermento à calore putredinali, aut mutato, aut in vigorem pristinum exaltato ascripsi. Nec post habenda forsitan erudita Dn. D. Theodori Zwingeri (*c. l. p. 234.*) conjectura, qua idem ferè in pilorum canaliculis contingere posse, ratiocinatur, quod à diversorum liquorum commixtione cum calorum subitanea variatione attoniti animadvertimus. Sed hæc ad mutationem pilorum corpore jam in cineres soluto non ita facilè applicabuntur. De mutatione coloris nigri in flavum ex rure aliam conjecturam afferre libet. Mulierculæ dum cannabim & linum in aqua macerant, in eaque justo diutius relinquunt: lini & cannabis colorem alias album ad fulvum, quin & nigrorem propendere experiuntur, adeoque in ipso putredinis & corruptionis limine stare. Vulgò efferunt; *Es sey der Flachs und Lein in der Röste verbrand.* Cur non & iste color à putredine corporum capillis & barbæ imprimi posset, ut è nigris flavæ appareant. Vestes in demortuorum cryptis nigrae si supersunt, exuto nigrore ad flavedinem inclinant, dum vitrioli nigredine sublata, Gallarum &c. tinctura remansit. Quid, quod pinguiore è cadavere exhalationes ad hanc tincturam multum conferre, dum ventilatione aëris destituuntur, pilosque quoad colores, immutare, nullum sit dubium. Imò & aliàs pingua in flavescere si aëri exponantur & putrescunt, & illita flavedinem inducere, notum est.

§. 132.

Coronidis loco addo illud *Helmontii* (Tr. Tumul. Pest. p. 857.) capillum cadaveris spontanea sensim morte sublato solo attactu calvos facere. Id autem evenire ex seminali imaginatione & notione timoris & repugnantiae &c, quam

quam carni & sanguini in gradu excellentiori constituit. Sed hujus credulitatem confutabunt capillamenta viris ferè omnibus apud nos gestari solita, quorum capillis spontanea morte sublatorum, comprimis si pro plebejis conficiuntur, nullos admisceri, quis credet, & tamen neminem ex eorum continua gestatione ad calvitiam redactum inaudivi.

§. 133.

Nec illa *Petri Borelli* (*Cent. 1. obs. 10. p. 14.*) observatio reticenda. Domina urbis Torrinensis in Aquitania vulnus in supercilio passa est, quod à Chirurgo filo serico crudo confutum, admovendis admotis ad curam deductum fuit, tamen filum illud sericeum, parvo post curam tempore foràs emergere visum est, quod cum ad nimiam accederet longitudinem resectum fuit. Addit, *Petrum Duncanum Medicum Montalbensem* de eo libellum, qui tamen non editus, composuisse, id, ut opinor, *pergit*, fieri nequit nisi rerum diversarum insitione facultas vegetans jungatur, cibumque per eas transeuntem sua qualitate permuet. Demum post relatum puellæ toto corpore hirsutæ historiam (*p. 25.*) credidit capillorum proventum arte paratum fuisse. Potuit excoriari *conjectit*, corpus epipastico quodam remedio, & postmodum serico, cannabi vel lino, crudis tegi, imò fortasse lana recenter avulsa, sicque crevit imposterum, sicque posset fieri transplantatio serici in quadrupedibus, adeò ut sericum verum in cute varia animalia ferrent. Scilicet per modum insitionis sericum, linum & cannabim in animalium pelles inferere sibi proposuit. Cur verò non ponderavit stolones virides, non emortuos, arboribus inferi debere, nisi successu defraudari velis. Qualis verò in serico vita, talis certè, qualis in araneorum telis. Et linum & cannabim è semine terræ mandato crescere vivida, nemo ignorat, natura verò duce arefacta & emortua, aquarum maceratione, exsiccatione in aëre, & clibano etiam, fractione præterea toties totiesque enervata qui vitam custodient. Inanis igitur & contra naturam est illa Borelliana speculatio & curiositas. Leporinos pilos tenello puero planeque imberbi in genam insertos memorat (*in Theatr. Sympath. & Antipath. Tr. de Ungv. Armar. p. 2. p. 559.*) *Petrus Servius*.

§. 134.

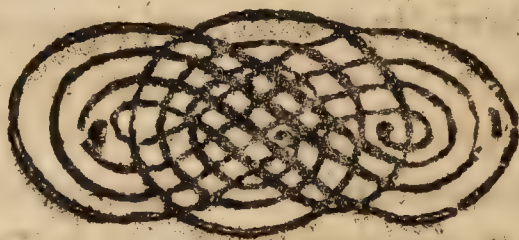
Ut trinum perfectum evadat, de avium plumis adhuc quædam annexere placet. Coloris plumarum in Gallina mutationem suggerit *industrius noster J. L. Hannemann*. (*M. C. D. 2. A. 8. obs. 163. p. 371.*) quæ colore corvi instar nigra, mox tota tamen alba & candida, ut nullum pristinæ nigredinis vestigium appareret. Post alba quidem mansit, sed quædam nigræ plumæ albedinem

obscurarunt, anno sequenti maculæ nigræ majores & frequentiores. Ex ovis in die viridium positis pulli exclusi quotannis colorem mutare credulum sibi persuadet vulgus. In vivariis Magnatum Gallinas vidit *Joh. Matth. Faber* (*M. C. D. 2. A. 9. p. 462.*) mira colorum elegantia variegatas, virides & cœruleas, atamen cum arte sic tincta essent, non nisi ad deplumationis annuæ tempus durantes. Carduelem septendecim annorum canum alui, & Manucodiatae plumas, imprimis flavas tractu temporis albescere animadverti.

§. 135.

Sed nec isto trino absolvetur hujus Tituli terminus. Fœtui etiam, aut potius Embryoni in utero mortuo, & ad aliquod tempus ibidem detento crescere posse anatome ovillorum uterorum Embryis intus sceletis *Nobilissimi Professoris Regiomontani Dn. D. Phil. Jac. Hartmanni* persuadet. In Embryis istis pili longitudinem æquabant (*scribit M. C. D. 2. A. 6. obs. 20. p. 43.*) nec lanæ ovinae speciem ostendebant, sed leves demissi, minimè crispi, colore etiam subrubente vitulinos referebant. Pilorum longitudo (*subjicit p. 46.*) minus admirationis meretur, cum in vulgus notum, quod in mortuis incrementa capiant; id quod nostris exemplis comprobatur. Quæ illud solum dubii movent, quo factum, quod de lanæ degenerarint natura? Nim. exhalatio ab internis partibus corporis ad externas adacta, justo humidior fuerit, quam ut lanæ congrueret; præsertim accedente ab utero extus humectatione perpetua, crispas & hirtos pilos magis atque magis levescere atque emollescere contingit.

LIB. I. TIT. II.

De

Nasi Insititii Sympathia.

Summarium.

1. **F**acies humana pulchritudinis sedes. Venusti Diis accepti, ad imperium electi. 2. Vulnere turpitudinem faciei inferunt, eorum distinctio. 3. In nasi decore maxime venustas sita. 4. Nasi mutilatio ignominia & pœna causa facta. 5. Gentes absque nasus. 6. Nasus abscissus an reparari possit. Nasenmacher. 7. Umbra hujus operationis apud septentrionales. 8. Inventores & Artifices. 9. Idem de seipso ulmus. Alii. 10. Insitionis est species. 11. Operatio ipsa. 12. Tradux unde desumendus? 13. E corpore sano. Tempus anni. Hora diei. 14. Symptomata. 15. Inter veros & insitos Nasos differentia. Labiorum & aurium restauratio. 16. Alius processus. 17. Novus insitionis modus. 18. Tradux è carne servi, servo mortuo, mortuus. 19. Qua anima vixerit. 20. Sententia J. B. Helmontii. Dygbei &c. 21. Junioris Helmontii. 22. Sylvestri Ratray. 23. Experimenta. Biolychnium. 24. Narratio ista fabula. 25. Si contigit ab alia causa contigit. 26. Refutatur. 27. 28. Allegantur hujusmodi cause. 29. Rationes ponderantur. 30. Experimenta. Spiritus sanguinis humani. 31. Biolychnium. Carbones Juniperi. 32. Spiritum sanguinis humani non eludere ignis vim. 33. Vulgi experimentum videtur. 34. Alia Sympathetica experimenta nil ad rem. 35. Alia examinantur. 36. Corporum moleculas in fluido integras posse vagari. 37. Nec sanguis humanus commodè & innoxie in hunc finem hauritur. 38. Sanguinem non esse philtum. 39. Infans in utero refellit. 40. De Transfusoria problema.

§. I.

Faciem omnium partium corporis humani pulcherrimam dum proclamarent sapientiores. Hæc est præcipua pulchritudinis sedes, cum reliquæ corporis partes ferè vestimentis tectæ latitent, hæc sola conspectui est obvia. (*Petr. Laurenb. Pascomps. c. 10. §. 1. p. 78*) ipse Imperator Constantinus (l. 17. si quis C. de Pœnis) hanc ad similitudinem pulchritudinis coelestis figuratam dictitavit, quamvis hoc multis è *Jctis* v. g. *Conrado Rittershusio* (l. 6. Diff. 7. C. & Canon. c. 6. p. 205.) non sit ad salvam, quod tamen, si cum grano salis accipiatur, optimique Imperatoris sententia ad examen rigidius non revocetur & sugilletur animadversionem non meretur. Exinde factum, ut ad Exemplar faciei vulgò venusti aut deformes homines pronuncientur. Totus igitur homo in capite vultuque *Apulejo Mondaurensi* (*Apol. 1.*) consistit. Totus homo in oculis, totus animus in facie *Joh. de Pineda* (*Comment. in Job. c. 16. v. 5. n. 3. p. 670.*) Quo divino pulchritudinis dono ornati divinis olim, teste *Athenæo* (l. 15. *Dipnosophist.*) ministeriis ascribebantur, quod acceptiores fore victimas, si a speciosis manibus proficiscerentur existimarent. Examen in Elide fiebat. Tanta apud Catholicos Sacrorum reverentia (docet *Paul. Zacchias* l. 8. *Tit. 1. Quest. Med. Legal. 1. in Proœm. p. 668.*) ut merito ii, qui ad ea ministranda per sacros ordines promoventur, non animi tantum, sed corporis etiam quacunque notabili labe carere debeant, unde si quando alterutram vel utramque contraxerint, polluti ob id censeantur, neque ulterius promoveri, aut si jam promoti sint in sacris ministrare per sacros canones permittantur. Irregularitatem igitur his inducit una vel altera cicatrix aut faciei macula, (*juxta Eund. c. 1. quest. 16. n. 1. sq. p. 693.*) ob turpitudinem & defædationem quam inducit, ex qua scandalum etiam emergit. Majestati etiam vultum luculentum & sine maculis velificari Politicorum axioma est. In regis Persarum liberis non solum Ephorum cura occupabatur, ut non animi tantum cultum, sed & corporis & comprimis faciei reniderent, quod è *Platone* (*Alcibiad. 1. f. m. 14. b.*) constare poterit, & *Cyrus* formiosissimus celebratur à *Xenophonte* (l. 1. *Cyropæd. p. m. 4.*) & à *Petro Laurembergio* (*Pascomps. c. 32. §. 3. p. 132.*) *Xerxes*. quemadmodum à *Cornelio Nepote* (*in Regib. c. 1.*) *Artaxerxes macrochir*. Quod si verò faciei turpitudine in uno alterove patebat, illam corrigere omni studio & pecuniarum erogatione allaborabant. De *Claudio Tiberio Imperatore* (cujus faciei crebros & subtiles tumores ascripsit *Svetonius* (*in Tiber. c. 65.*) quin & ulcera

cera (*l. 4. Annal. c. 57.*) Tacitus narrant, quod ad delendum faciei Lichenem quinquaginta millia coronatorum Medicis impenderit. Manilius Cornutus Mentagra laboravit. Ad cujus remedium inveniendum (*teste Plinio, l. 26. c. 1.*) ducenta sestertia elocavit. Plura huc Spectantia Caspar. Tagliacot. (*l. 1. Chirurg. Curtor. c. 2. 3. & 4.*) compilavit, quem si placet consule.

§. 2.

Vulnera igitur faciei, licet sanabilia, turpitudinem inducentia, quadruplo, cum aliis duplum hic deberetur, ut insanabilia redimere, & exigi à percussoribus jussit (*l. 9. de Legib. f. m. 354. b.*) Plato. Et Imperator Constantinus (*l. c.*) faciem humano stigmate notare prohibuit. Quæ deformis est cicatrix, aliquando magis, non rarò minus esse deformis solet: & quæ itidem apparens: sæpè aut magis aut minus apparens nuncupanda. Hujus autem discriminis ratio, judicat Fortunat. Fidel. (*l. 2. de Relat. Med. f. 1. c. 8. p. 195.*) tum ab ipsius faciei particulis, tum etiam ab affectus magnitudine haberi potest. Ergo, pergit, quæ naso apparet cicatrix, quantum ad partium ornamentum spectat, omnium maxime deformis mihi esse videtur, data nimirum in reliquis paritate: proxima verò quæ in malis, quas prisci genas appellant, & quæ, ut ait Plinius (*l. 11. c. 6. 7.*) pudoris sedes est, ac maximè ruboris judicium: tertio loco, quæ in buccis, nisi barbæ tegumento delitescit; quarta quæ in labiis, postea quæ in oculis, deinde verò, quæ in fronte apparet, ac quæ tandem in auribus. Ita apud Maronem (*l. 6. Æneid. v. 491.*) Æneas:

- Priamidem laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora:
Ora manusque ambas populataque tempora raptis
Auribus, & truncas in honesto vulnere nares.

§. 3.

Ut optimo comprimis jure Nasus totam faciem mutare dicitur, ut secundum ipsius conformationem & situm facierum diversitas emergat; ita & maximam pulchritudinis gratiam vultui conciliat (*Vid. Galen. l. 11. de U. P. c. 8. p. m. 729.*) Melitius (*de Nat. Hum. Joh. Baptista Porta (l. 2. Human. Physiognom. c. 9. p. 144. Th. Bartholin. l. 3. Anat. Reform. c. 19. p. 366.)* Nasus munus est, ut ipsius decoris & pulchritudinis modulator quidem existat, judicat (*l. 5. Tit. 3. Quæst. Med. Legal. 4. n. 13. p. 452.*) Paul. Zacchias. Narium dignitatem commendat, quod solus homo naso eminente donatus, juxta Andr. Laurent. (*l. 1. Anat. c. 6. p. 14. & l. 11. c. 14. p. 967.*) & nasi parvi viri ad Sacerdotium non admittebantur (*Levit. c. 21. v. 28.*) Addidit his Casp. Tagliacot. (*c. l. c. 5. p. 82.*) quod Pytha-

(M)

goræi

goræi nonnulli in partis hujus efformatione monadem atque Dyadem à Natura expressam contendunt. Substantia nasi est stans super duos triangulos planos, super quos erigitur, quorum uterque est triangulare, super quod erigitur una narium, docet & demonstrat *Albertus Magnus* (l. 1. de Animal. Ir. 2. c. 6. f. 9. a.) Quoc verò ex *Dante Fortun. Licetus* (l. de Mund. & hom. analog. c. 1.) & ex hoc *Job. Sigism. Elsholz* (*Anthropom.* c. 17. p. 86.) vocabulum Homo in cujusvis hominis facie naturaliter signatum sit, naso Attico exhibilandum. Hinc factum, ut ex nasi decore ornatuque summa sacerdotia, amplissima Imperia & Regna latissima pendere videantur *Talicotius* (c. l. p. 80.) includit. Nasum aduncum prominentemque æstimabant *Persæ*, quod *Cyrus* tali naso armatus regnum capefferit, in aliis etiam Imperatoribus & Principibus felicitatis & prudentiæ signum habitus, prout Exemplis firmatum dedit (c. l. p. 152.) *J. B. Porta*.

§. 4.

Potest autem Nasus mutilari aut etiam abscindi casu fortuito, aut etiam ignominæ causa, qualis Martyribus contigit, Exempla videas in *Martyrologio Romano* (III. Id. Octob.) & *Audone* (IV. Kl. Octobr.) aut etiam poenæ loco. Adulterorum etiam poena nasi abscisio extitit. De ista *Martialis* (l. 2. Epig. 83.)

*Fædasti miserum marite moechum
Et si qui fuerant, prius requirunt
Trunci naribus, auribusque vultus
Credis te satis esse vindicatum?*

Erras.

In legibus *Longobardorum* scriptum invenimus, (citatur *Fortun. Fidel.* c. l. p. 297.) illis, qui unius furti crimine sunt deprehensi oculum erui debere, qui verò duorum, nasum abscindi. Ut jam hinc constet (addit) majus supplicium, majoremque turpitudinis notam videri sine naso esse, quam sine oculo. Neque prætereundum, narrat *Alex. ab Alexandro* (l. 3. Dier. Genial. c. 5. f. 125. b.) quod quidam *Æthiopum* Rex fecisse proditur, ut delinquentium crimina non mortis poena, sed nasi mutilatione puniret, ut eam oris turpitudinem veriti circumspectius à criminibus abstinerent. Inter cæteros proditus est, pergit, *Persarum* Rex quidam, qui cum civili tumultu foedo esset convicio jactatus, adeò exarsit, ut totius populi nares excinderet. Cum divinus igitur *Poëta* supra (§. 2.) *Deiphobi* vulnera divino Carmine recensuisset, vulnus nasi inhonestum pronunciabat, quod turpe, & deforme explicat *Servius* (in b. l.

b. l. p. 534.) cum insignis deformitas & turpitudine sit in vultu truncis naribus. Pro omnium maxima contumelia illud minatur *per Ezechielem Prophetam* (*c. 23. v. 25*) DEUS : Nasum tuum & aures tuas præcident. Abscindebatur etiam à Tyrannis fratribus eorum, ne hoc modo deturpati regnum capessere valerent. Exempla collegit *Theod. Zwinger.* (*l. 18. Theatr. vit. hum. c. 7.*) Majori idcirco severitate animadvertitur in nasum mutilantes, non ob id tantum, quod hæc pars unica in nostro corpore sit, & nequaquam duplicata, ut oculus, manus, pes, auris, labium, sed quia realiter majus multò dedecus affert abscissio Nasi quam alterius cujuscunque partis. Etenim Narium apice abscisso panduntur sinus & partium internarum recessus, vasti patent hiatus, & cavernæ instar antri Trophonii obscuræ; horrendum certè & abominandum aspicientibus obstaculum, *memorat. Cass. Tagliacotius* (*l. c. p. 79.*) Mutilationem hujusmodi inferre irregularitatem à solo Papa dispensabilem autumat *Paul. Zacchias* (*l. 8. Tit. 1. Quest. med. legal. 8. n. 4. p. 681.*) Canonistasque ob eam dissolvi permittere sponsalia etiam juramento confirmata. (*Id. l. 5. Tit. 3. quest. 4. n. 20. p. 453.*)

§. 5.

Pro monstris igitur habendi, aut si mitius pronunciare libeat, pro monstris Gentibus, si fabulatores *Plinio* non imposuerunt, dum retulit (*l. 6. c. 30.*). Ferunt ab Orientis parte intima gentes esse sine naribus, æquali totius oris planitie. Obesæ & parum emunctæ naris illos reputes Nasones, qui teste *Francisc. Bacon. Verulamio* (*Hist. Vit. & Mort. col. 554.*) irrisuonis pertæsi Nasorum tuberes & quasi furculos amputarunt, & Nasos decentes magis ex aliena carne sibi efformarunt.

§. 6.

Rides & irrides recentium Nasorum fabros, curtorumque Chirurgos Thrasones inter & frustratores numeras, de quibus nostri Germani : *Sie machen andern Nasen, oder setzen ihnen Nasen auff.* Nasum, vel aurem, vel labiorum restitui posse, pro impossibili habuit (*l. 14. M. M. c. 18.*) *Galenus.* Nec aliter sensere, qui post eum scripserunt Medici. Et sane res creditu dura videtur primo intuitu cutem cuti implantare, & ex eadem nasum vel aures vel labia formare. Ut hinc à multis præstantibus Medicis & Chirurgis in de Chirurgia libris operatio ista neglecta & omissa videatur. Cum verò Exemplis & historiis id credere compellamur, contra Experientiæ Solem loqui nefas esset.

§. 7.

Umbram hujus operationis aliquando apud antiquos perspicias. Unam
(M) 2 infe-

infelicitatem pleræque mulieres (septentrionales) uterum gerendo incurrunt, scribit *Olaus Magnus* (l. 18. *hist. gent. Septentr. c. 8. p. m. 440.*) ut vel esu, vel saltu super caput leporis facto generent infantulos oris leporini, inter os & nares divisa labia perpetuò retinentes nisi statim à principio assuant particulam pectoris tenerissimi pulli, illicò occisi & sanguinolenti.. Experimentum hoc memoratu dignum vocat *Mart. Aurel. Severin.* (p. 2. *Chirurg. Effic. c. 175. p. 129.*) Cum verò carnis istius sine dubio mortuæ cum viva consutura spem fallere nemo non opinetur, vix in usum, usum ut præstet, erit vocanda.

§. 8.

Primi, qui hanc operationem tentarunt, celebrantur *Hieron. Fabricio ab Aquapend.* (p. 2. *Op. Chirurg. l. 2. c. 30. p. 857.*) *Calabri* imprimis *Postropheen-ses* (Vid. *Carol. Musitan. T. 3. Trutin. Chirurg. c. 46. p. 238.*) inde *Magia Tro-piensem* audit hæc operatio (l. 4. *de Sens. Rer. c. 11. p. 308.*) *Thomæ Campa-nelle*, à quibus ad Medicos & Chirurgos Bononienses devenit. Inter hos com-memoratur *Branca Siculus Cataneus Chirurgus excellentissimus.* (Vid. *Stephan. Gourmelin. l. 1. Art. Chirurg. c. de Epagoge*) De hoc ista *Calentinus in literis ad Orpianum* mutilum: *Branca Siculus, ingenio vir egregio, didicit nares inferere, quas vel de brachio reficit, vel de Servis mutuatus impingit. Hæc ubi vidi decrevi ad te scribere, nihil existimans carius esse posse. Quod si veneris, scito, te domum cum grandi quamvis naso, rediturum esse. Vale. Secu-tus hunc Ejus discipulus Balthasar Ravonus etiam Siculus, & postmodum Pro-fessor. & Chirurgus Bononiensis Cass. Tagliacotius, qui quidem in de Chirurgia curtorum evulgato scripto, nullum Exemplum à se restituti nasi inseruit, se-sæpius tamen ad experientiam factam provocat, qui teste Holzapselio (Epist. ad Mocc. ap. Job. Schenk. l. 1. Obs. Med. p. 185.) in reparando tertio naso ad-mirandum se præstitit. Sæpè id præstare Eundem vidit dum Bononiæ stu-dii operam navaret Fortun. Licetus (l. 2. de Monstr. c. 20. p. 108. & c. 29. p. 126.)*

*Semper honore igitur maclabitur, atque feretur
Laudibus in Cælum, donec nasi ora venustant.
Vir Tagliacotius promptissimus Arte medendi
Truncatos cujus miranda industria carne
E viva reparat (quid cessas credere?) nasos.*

Pincier (l. 1. *Or. Marpurgens. p. 60.*)

§. 9.

Nasi Chirurgiam felicissimis Exemplis in agro Brixiano, atque in opido, quod Monte Chiaro dicitur, præstitimus, de se ipso prodidit (*l. 3. Physiolog. Barb. hum. c. 22. p. 239*) *Tagliacozzi* Synchronus *Marcus Antonius Ullmus*. Constat apud Brixianos Medicos, & alios viros doctos Patricios etiam perplures. Auximus & nos priores hanc Artem & die undecima traducem eundem à brachio separavimus, quod Naribus decurtatis omninò coaluisset, atque hyeme rigente, fuit enim dies D. Lucia Sacer, cujus exempli admonuimus *Cassparem Tagliacozzium*. In hoc autem opere semper usus fui D. *Jacobo Zenaro*, cui parentes dedere sororem meam *Franciscam* conjugem, hic enim vir consummatus est chirurgus. Junior etiam tertii lustri huic Arti diligenter incubui, ut eam semper mihi fuerit decretum non attingere, constititq; nobis semper suscepti consilii ratio, in hujus tamen facultatis apprehensione satagemus, ne Medicinam facientibus nobis illuderent quandoque imperiti Chirurgi & Empirici. Prætereà nunquam insano meo addiscendi voto satis fecissem, nisi & hoc quaecunque quantumcunque Artis est, exhausissem. Urget. Urget & urit adeò me cupido sciendi. Hæc de se ipso *Ullmus*. *Johanne Griffonio* parario puella nasum abscissum, referente *Guilh. Fabricio Hildano* (*Cent. 3. obs. Chirurg. 31. p. 214.*) cum felici successu recepit. *Antonii Molinetti* pater *Henric. Mœnichenio* autore (*obs. Med. Th. Bartholin. communic. & Mich. Lyseri cultr. Anatom. adi. obs. 23. p. 256.*) Polono cuidam pariter Nasum secundum Methodum *Taglicotii* restituit. Minor natus familiæ à *S. Thonno*, observat *Ambros. Pareus* (*l. 2. op. Chirurg. c. 2. p. 488.*) & ex hoc forsitan *Joh. Vigierius*. (*l. 2. Chirurg. c. 20. p. 174.*) nasi argentei & probrosi, quem multos jam annos circumferebat pertæsus ad Chirurgum in Italia perrexit, & Artis industria Nasum recuperavit, magna omnium, qui ipsum noverant, admiratione. An adhuc in Calabria & Italia ejusmodi artifices sint, dubitat *Carolus Musitanus* (*c. l.*) & ipse Italus.

§. 10.

Nasi insitio vocatur, & *Matth. Gottfr. Purmanno* (*p. 1. Chirurg. Lorber-Kranz c. 17. p. 113.*) *das Nasen impfen*. Ab insitione namque originem suam desumpsit, ut pulchrè *Cass. Tagliacot.* (*c. l. c. 12. p. 149.*) demonstravit, adeoque ex agricultura sua principia cepit, plantarumque adulteria æmulatur. Hortulani namque studium est:

Ligno infelici felicem includere ramum.

(*Renat. Rapin. l. 4. Hortor. v. 117.*) Cum verò plures sint insitionis modi,

Aut nova discreto figuntur germina libro,

Aut aliud summo robore fissa capit.

Aut virides oculos extremum gemma tumoris

Concipit, & lento stringitur unda sinu.

(*Pallad. l. 14. de R. R. qui est de insitione v. 41.*) Quatuor autem comprimis recensent, cum arbori resectæ & fissæ oculus imponitur, cum inter corticem & librum arborum germina induntur, cum arboris ramo, cum exiguo cortice gemma una adaptatur, & cum perforata quæ inferitur arbore alterius arboris ramulus, quem traducem appellant, transmittitur. Tres modos habent veteres de qua vid. *Columella (l. 5. de R. R. c. 10. p. m. 461. & l. de Arbor. c. 26. p. 684.)* & ante hunc *Cato (de R. R. c. 41. p. 20.)* una nempe quæ fit sub cortice & infoliatio dicitur, altera quæ in trunco & propriè insitionis nomine venit; tertia Emplastrationis aut inoculationis verbo exprimitur. Insitionis & inoculationis saltem meminit *Theophrastus (l. 1. de Caus. Plant. c. 6. p. m. 133.)* Prioras duas forsan pro una reputans quantam per terebrationem addidit *Columella (l. 4. de R. R. c. 29. p. 426.)* quamvis & hujus mentionem fecerit *Cato, (c. l.)* diversam tamen esse à *Columelle* instituto *C. Tagliacot. (c. l. p. 152.)* tradidit. Sed hæc disputatio non est hujus loci. Id potius ex *Eodem (c. l. p. 155.)* subjicimus: Convenire, si quis rem introspeciat hanc artem rectæ insitioni, & non saltem uni generi, sed duobus, imo tribus inoculationi nimirum per traducem insitioni, & quæ furculum à matre pendentem recipit. Ab iisdem & planè ab omni insitione discedit, dum additamentum quoddam ex Artificis industria habet. (*p. 157.*) Cum enim Agricola uni tantum Arborum coalescentiæ studeant, quodque si assequantur, præter earum conservationem nil amplius moliantur, non tamen id hic loci suffecerit, sed postquam curta membra cum traduce firmiter adhæserint, & propago ab antiqua matre divulsa fuerit, tunc radix penitus; & informis illa materia subigenda, & in figuram amissæ partis, summa opificis solertia reducenda est.

§. II.

Materia cutis simplex (eaque sola *l. 1. c. 13. p. 159. & c. 15. p. 168.*) non portio carnis è musculo brachii bicipite, quod tradit *Ambros. Pareus (l. c. p. 457.)* & *Purmann. (c. l.)* ante conjunctionem cum curtis delineanda prius & educenda (*l. 2. c. 3. p. 326.*). Locus & regio ex qua eripitur est humeri pars anterior (de positu brachii) (*l. c. c. 14. p. 162.*) Copulatur autem cum decurtatis partibus ipsa materies futurarum opera, (*c. 16. p. 177.*) & pluribus constricta deligationibus, iisque idoneis rectè conservatur, quousque & cutis & curta coalescant.

Copiam

Copiam autem in traducis educatione amplectamur, & parsimoniam ceu noxam fugiamus. (*c. 15. p. 173.*) Si cutem arctius deligaverimus imbecillam aliàs jugulamus, neque solum si radix ipsa, sed ubi & insititius ultra modum constringendo compressus sit. Nequit enim alimentum attrahere exigua adeò caloris particula: nec demandatum conficere. Hinc rugosior fit, hinc sensim desinit, & emoritur. Si igitur deligationem duriorē paulò esse circa radicem contigerit, nulli dubium est, quin sanguine & alimento ob itineris angustiam interclusus, universa traducis amplitudo, quod nequaquam nutriatur, justam ob causam decreascit. Ideò contingit, si prope radicem, qua alimentum effertur partes supernas callus quidam circumnectat. (*l. 2. c. 9. p. 399. add. c. 15. p. 493.*) Universa demum traducis configurandi ratio tribus partibus contineri videtur: Myxis nempe & columna efformandis, insitione ejusdem, & tandem æquali traducis atque consentienti ad naturæ typum conformatione. Nihil tamen tentandum est ante decimum quartum ab resectione diem, quo elapso adaptatus tradux sat roboris jam acquisivit, & oblitterata hospiti novitate in familiam eandem cum curtis naribus coaluit. (*c. 16. p. 497.*)

§. 12.

An materia traducis è proprio corpore, an ex alieno desumenda? non immeritò disquiritur. Traducem ex alieno corpore desumi posse tam auctoritate, quam ratione comprobare confidimus, regerit *Noster*. (*l. 1. c. 18. p. 194.*) Non usque adeo ingens naturæ intercedit dissidium, cum homines inter se specie convenient, nec tanta est nostrorum corporum, quanta reperitur plantarum diversitas, quas tamen parvo negotio sub easdem conjugii leges adduci, & mutuo naturæ vinculo connecti non sine admiratione videmus. An verò quandoque id generis curta ex alieno corpore restituta fuisse visum fuerit, certè neque legimus, neque audivimus, neque attentavimus unquam, neque qui hoc concedat, ut sese frustra excrucient, vix nobis persuadere possumus. Procul dubio ex animi sententia his potiri possumus (*concludit p. 196.*) Si traducem ex corpore sano, florido & succulento seligamus, & quæ morbosa sunt, decolora & effœta respuamus. Interim nemo non videt, (*pergit p. 200.*) ex colligantiæ difficultate, & incommodorum, quæ bina corpora, si conjungantur, consequuntur, necessitate quam dubios, si non inanes penitus Artis effectus fore, & eo magis cum neque actio in proprio ejus, cui medemur corpore, haud quaquam vacet periculo. Decernit tandem; Omnibus liquet hanc Chirurgiam magis in proprio, quam alieno corpore expetendam esse, cur in illa sit operis, utcunque fuerit

fuerit spes certissima; hæc verò periculum insigne, quinimò de toto negotio quandoq; desperationem secum afferat.

§. 13.

Quod ad reliquas circumstantias. In sano succulento & florido corpore ad votum succedit, & in virili ætate constitutis (*l. 2. c. 10. p. 309.*) Pituitosa & melancholica omnium ineptissima, & ad subeundam hanc curtarum operationem minus accommodata sunt, ut & quæ prava eluvie teterrimaque humorum sentina ob viscerum vitia perfusa sunt, & à Medicis Caccorhyma & mali habitus dicuntur (*l. 1. c. 17. p. 187.*) Vernum tempus & æstatem conducere, alterum quidem ut insertio partium earumque unio succedat, alteram verò ut partes unitæ instaurentur & confirmentur: ut hyemem & autumnum inepta esse, & in hoc opere præstando effugienda, non tamen usque adeò iniqua, ut artis beneficia omninò irrita faciant. (*p. 193.*) Diei oportunitas captanda, quæ ut purissimi cœli nitore amico vultu renidens animum ægroti quasi excitet operi non minimum emolumentum afferat. Opportunæ sunt horæ matutinæ (*l. 2. c. 12. p. 434.*) cultros sæpius mutare oportet, cum profundente sanguine acies illa subtilissima ac tenuissima vel ob humorem adhærentem, vel ex calore emolliente promptissimè retundatur. (*ibid.*) Non neget magnum esse aptè & & concinnò citim illam excindere, sed neque contemnendum esse putat & adeò egregiè & decenter unionem efficere, ut difficulter oculis pateat & nunquid ea pars unquam discreta fuerit vix in animum inducas: imò id credit cæteris esse maximum (*c. 1. p. 428.*)

§. 14.

Symptomata quæ naribus resectis accidunt, sunt (*a.*) sensus ignavia. Post coalitum vita & nutritio necessaria est, minus verò opus est, ut partes tantoperè sentiant. Itaque parcius Spiritus animales (Natura) demandat, largius verò alimentum atque vitam, ut hac de causa nutriantur quidem nares atque vita fruantur, privati tamen sensu ad quædam temporis momenta appareant (*l. c. p. 278.*) (*β*) color narium albicans. Nam narium cute atque etiam faciei totius, quæ in brachio cutis existit semper est albicantior (*l. 1. c. 24. p. 277.*) (*γ.*) Flavescencia. (*δ.*) Caloris imbecillitas. (*ε.*) Flaccescentia. (*ς.*) Rigiditas. (*ζ.*) Laxitas. (*η.*) Livor. Qui paucis à peracta insitione diebus minus conspicuus est, appetente tamen frigore & præsertim circa initia post unum vel alterum conjunctionis annum, quo tandem flos ille perit & venustatis gratia evanescit (*c. 1. p. 187.*) (*θ.*) Rugositas. (*c. 25. p. 288.*) (*ι.*) Propaginis dissimilitudo cum ipsa curtarum partium cute, altera est pilosa, altera depilis, hæc glabra, illa verò hispida

ipida (*ib. c. 17. p. 186.*) Frigus iis comprimis familiare est, quibus paulo ante hyemem Nares restitutæ sunt, & qui nulla integumenti cura adhibita ambientis aëris iniquitatibus se exposuerunt. (*p. 290.*) Frigoris inde violentia vitanda. (*l. 2. c. 15. p. 489.*)

§. 15.

Discernuntur igitur istæ secundæ & Arte fabricatæ è primis illis & nativis colore, mollitie, sensus vigore, magnitudine, pilis & foraminum angustia. (*l. 1. c. 24. p. 277.*) Magnitudine vincunt primas illas (*Vid. §. 7. h. Tit.*) & congenearum partes, si post unum vel alterum operationis annum veram detruncati membri effigiem præ se ferre debent. Etenim ab ambiente frigore sensim constringuntur, & constrictæ contrahuntur, unde plurimum de magnitudine illis decedit. Minus interea malum est, amplas gestare Nares & prolixas, atque id per breve saltem spatium, quam imminutas & deformes per integrum vitæ curriculum circumferre. (*c. l. p. 279.*) Hæc è *Tagliacotio*, plura vide in *Ejus Epist. ad Hieronym. Mercurial.* (quam inseruit *l. de Decorat. c. 18. p. 116. sq.*) Confer. *Joh. Schenk* (*l. 1. obs. Med. p. 185.*) *Alexandr. Benedict.* (*l. 4. Anat. c. 39. p. 1249.*) (*Andr. Vesal.* (*l. 3. Chirurg. c. 9.*) *Dan. Sennert.* (*l. 5. Instit. Med. P. 1. s. 1. c. 14. p. 1062.*) *Carol. Musitzn.* (*Tom. 3. Trutin. Chirurg. c. 46. p. 238.*) *Matth. Gottofr. Purmann* (*c. l. p. 111. sq.*) Eodem etiam modo posse fieri labiorum & aurium restaurationem *Tagliacotius* (*l. 2. c. 19. p. 531. & c. 20. p. 546.*) docuit. Confirmat *Fortun. Licet.* (*l. 2. de Monstr. c. 20. p. 108.*) *Petr. Borell.* (*centr. 1. obs. med. phys. 10. p. 16.*) Hocque præstitisse etiam *Tagliacotium*, *Thom. Lansius* (*orat. pro Ital. p. 497.*) retulit.

§. 16.

Nicol. de Blegny (*Zodiac. Gallic. Ann. 2. M. Mart. obs. 5. p. 76.*) diversam ab hac Methodum recitat, de rei veritate tamen dubitat, de quodam cui nasus omnino præcisus ab aliquot diebus. Hic ex proprio consilio Nasi reliquias resuscitato vulnere applicuisse famuli sui recens resectum nasum, succedente utriusque conjunctione & coalitu. Adveniente autem dicti famuli obitu in necrosim abiisse, prout corpus cui ademptus fuerat Nasus ad corruptionem vergebat. De veritate verò sequentis casus, *subdit*, certissime constat. Anno sc. proximè præterito militem, cui nasum decusserat acinaces, rogasse D. Vinsaultium, Chirurgum primarium Legionis Burgundicæ, vellet sibi resarcire adhibita sutura, quod tam egregiè præstitit, ut nasus restitutus æquè ac antea usui sit, nulla superstitie in vultu deformitate, imò ne cicatrice relicta manifesta. De naso recenter deciso, & illicò reconjuncto optimè alligato, & restituto etiam *Arcæus* (*l. 1. de curand. vulner. c. 7.*)

§. 17.

De naso Domini perduto & abscisso famuli naso reparato historia infitionis à nullo Hortulano tactum aut factum novum, sed rusticum & nullius ingenii modum in memoriam revocat, quam Rusticus ante viginti & quod excurrit annos in hortolino suo mihi demonstravit. Sylvestrem arbusculum mali digiti minimi crassitie obliquè secabat, & alterius bonæ notæ crassitie ipsi proportionatam, & ad eundem modum sectam eidem ruditer vinculo applicabat, & palo, ne à vento combinatio impediretur, alligabat, & ita feliciter satis emphyteuticam exercebat. Ad eandem rationem nasos abscissos restituti posse fortè quis concluderet, nisi insignis disparitas inter ramulum & nasum abscissum intercederet, cum ille abscissus vitam diu servet; hic oppido post abscissionem frigescat & emoriatur.

§. 18.

Gemella etiam ex parte videtur ista narratio sequenti, quam habet *Anonymus Autor Thesauri rerum admirandarum*. Sibi, *narrat*, à viro fide digno, & qui ejus rei oculatus testis fuit, relatum, Anno 1579. Nobilem Neapolitanum, cui in conflictu nasus amputatus erat, cum servo quodam contraxisse, ut è brachio suo, more in Chirurgia descripto, nasum sibi reparari pateretur. Quod, ubi ex Arte factum esset, accidit, ut triennio post servus ille ægrotare inciperet, simulque Nobilis ille de dolore Nasi conquereretur, tandemque servus planè moreretur. Quo facto & particula illa Nasi è brachio servi Nobilis Naso apposita, emortua est. Recitat hanc etiam *J. B. von Helmont*. (*tr. de magnet. vuln. curat. n. 22. p. 578.*) aliis tamen verbis mutatisque circumstantiis, quam idcirco apponere dignam judico. Bruxellensis quidam, *scribit*, in pugna Nasum amisit, adivit *Chirurgum Tagliacozzum Bononiæ* degentem, ut Nasum præstolaretur: & cum incisionem brachii sui timeret, bajulum ad hoc conduxit, è cuius brachio tandem Nasum dato pretio emit. Mox, tredecim circiter menses à reditu in patriam, repentè nasus insititius friguit, & ab inde aliquot diebus putrilagine cecidit. Cujus rei inopinum casum investigantibus inventum fuit, eodem fortè momento, quo nasus friguit, expirasse bajulum. Legitur etiam *ap. Atbanas. Kircher. (l. 2. Art. Magnet. p. 4. c. 3. p. 280.) G. B. de Saint. Romain. (p. 4. Phys. c. 21. p. 357.) Guilelm. Maxvell. (l. 1. de Med. Magnet. c. 7. p. 36.)* qui addit: a quodam amico, Medicinæ Doctore, similem historiam audivi, cujus se testem oculatum sanctè asseruit. Ego sanè non tantum apud probatos Autores expertosque ea legi, *scripsit Petr. Servius (tr. de Unguent. Armar. p. 1. in Theatr. Symp. & Antip. p. 551.)* sed

sed etiam à nobili eruditoque viro & ab omni fūco alienissimo accepi, Panor-
mitanam Equitem multos annos habuisse nasum, è famuli carne restitutum;
hoc vero mortuo, eundem amisisse.

§. 19.

Quæ ipsa observatio à præstantissimis Philosophis Medicis, Chirurgis
& Chymicis digna æstimata fuit, ut discuterent, cur cadaveris totius putredo
particulæ istius insititiæ post se traxerit putredinem. Quæsit & è *Thoma*,
Campanella (c. l. p. 309.) Amicus, cujusnam anima vixisset in ista Nasi particula,
servi an Domini? quare mortua sit mortuo servo? Si Servi, quare vivebat ab eo
separatim? Cur non quæcunq; recisa membra intereunt? Dixit autem, ad cujusq;
rei constitutionem concurrere, totam rerum universitatem & harmoniam, o-
mniaq; certo ordine currere, qui præteriri nequaquam potest: & vitas cunctis
bus à DEO statutas omnes, & simul à consensu omnium causarum secunda-
rum, & rerum, quæ in virtute primæ sunt, & operantur. Quapropter faten-
dum est vitam illius particulæ dependere à prima constitutione, quam habuit
in suo toto, sejuncta ex tota rerum universitate. Sed quia à suo toto sejun-
cta erat, quoad radicalem substantiam pertinuisse ad vitam servi, quo verò
ad conservationem nutrimentalem, ad vitam heri. Sicut funiculus lucernæ
habet substantiam à gossypio, & nutrimentum ab oleo & vivit vita lucernæ
& Gossypii; Et ramulus insertus de pomo in pyro vivit vita pomi radicali,
& pyri nutrimentali. Quapropter si deficit nutrimentum, moritur, si sub-
stantia nutrita, etiam moritur. Cum ergò cælum (*pergit p. 310.*) & univer-
sitas rerum terminassent vitam servi nutu DEI, necesse erat particulam ab eo
abstractam simul mori, quoniam causæ faventes & adversantes communes
erant illis, & quidem mortua radicalis; ergò frustra accurrit nutrimentum,
cui res nutritibilis defecerat. *Hæc Campanella.*

§. 20.

Si sensus Magnetis usque ad polum extenditur, quis dubitet de sensu
cæterarum rerum in aëre communicantium, *Idem* (c. l. c. 20. p. 302.) conclu-
dit. Citatus igitur *Helmontius* (c. l.) Mumialem allegat Magnetismum. An-
non est Mumia Magnetismus ille, *querit*, quo Nasus vita communi sensu
& facultate vegetativa tot mensibus insitionum jure gaudens repente trans Al-
pes mortuus est? *Kenelm. Dygbaus* (*orat. de pulv. Sympathet. p. m. 114.*) & de
Saint. Romain (c. l. p. 358.) beneficio Atomorum id fieri posse declarant. A-
lii Spiritus localiter sejunctos spiritualement suam tueri unitatem, aut Spiritus
ad pristina sua corpora redire *cum Joh. Christoph. Steebio* (Cæl. Sephirot. præ-

fat. m. 17. p. 2.) tradunt. Egrediente enim è putrescente Rustici cadavere Spiritu, particulam ejus è Naso Nobilis egredi, nasumque putrescere, putarunt. Vid. & *Laurent. Strauss. (Epist. ad Com. Dygb. de pulv. Sympathet. p. m. 141.)* & *Job. Commen. (Synopsis. Phys. Reformat. App. p. 170.)*

§. 21.

Junior Helmontius Franciscus Mercurius, (Alphabet. Natur. Colloqu. 5. p. 42.) ea, quæ aliquando vitaliter fuerunt unita, eorundemque spirituum influxu vivificata, quamvis postmodum separentur, semper tamen aliquam retinere cognationem atque Sympathiam, sive illa actu sive exerat, sive minus, docuit. Huc pertinet, *addit*, quod in Belgio accidisse memini in Clerico quodam, cui ob Gangrænam Chirurgus crus resecuerat; quo facto cum in alio conclavi quidam cultello in membrum illud resectum, quod quasi pro mortuo habebatur, scinderent, ægrotus summo cum dolore sectiones omnes sentire locumque absens ostendere poterat, quo factæ essent, quasi illud ipsum crus à corpore ejus non fuisset separatum. Ad eum fermè modum Alius quidam militia clarus, cum crus ipsius tormenti ictu ablatum muro alicui insertum esset, non prius sentire poterat à summis doloribus levamen, quam illud exemptum atque sepultum esset. In eandem ferè sententiam propendet *J. Chrysf. Magnenus. (Democrit. Revivisc. Disp. 2. c. 3. Prop. 22. p. 197.)* *J. C. Weber. (de Liquor. Stypt. p. 23.)*

§. 22.

Sylvester Ratray, Medicus Scotus (de Caus. Sympath. & Antipath. p. m. 69.) præsupponit, omne suppositum consistere ex materia, forma & fermento. A materia habet suam quantitatem & consistentiam, à forma habet, quod vivat, & sentiat luculentius aut obscurius, & à fermento omnes alias actiones quæcunque dependent, ut & mutationes ad bonum vel malum. His igitur præsuppositis sequentem format discursum: Hinc patet, quomodo affecto sanguine & spiritibus intra venas hominis fermento Ictérico vel Melancholico, afficiatur spiritus sanguinis in vitro Hermeticè clauso, etiam mutatione coloris in lividum & flavum &c. quod simili modo ab eodem fermento iste Spiritus afficiatur, quo afficitur sanguis in venis, licet in maxima distantia: & cum istud fermentum non possit produci per se intra vitri parietes, oportet illud advehi; unde etiam patet, fermentum penetrans vitrum Hermeticè clausum, dimensionum legibus non esse astrictum, quod etiam patet in Magnete penetrante marmora, saxa montes, &c. Secundo, *pergit*, cum constet ex prædictis, formas rerum non differre specie aut numero (omnem autem differentiam provenire à fermentis) & esse quasi radios formæ universalis, quam demonstravimus dari, radii
autem

autem isti in Centro universalis formæ conveniunt & uniuntur. Hinc patet, primò radios formarum totius & partis compatiens simul convenire, & cum affecto uno, eodem modo afficitur alterum, (sive id sit totum, sive pars,) neque forma unius per se alterius radios sic permutare potest, (cum res non alterent se per animam, sed tantum vivant & sentiant) restat, cum radiis unius formæ fermentum (cum sit spirituale) alterius affecti in distans ferri, ut reciprocè colloquia privata habeant; ut unum aliud benè aut malè afficiat totum, attrahendo ad se ægritudinem partis, pars etiam ægritudinem totius, vel illi communicando robur & sanitatem sibi ab alio amico præsentis communicatum: licet non sit utrique præsens. Sufficit, ut vel toti vel parti adhibeatur, & sic de morbis, ab inimico uni vel alteri implantatis, dicendum. Prioris exemplum erit, quod testacia ferè omnia, procul etiam à mari, fluente eo, aperiantur & contra. Alterius exemplum erit de naso insititio. Vel sic, quia sigillatur forma rei ab inimico affecta fermenti specie & imagine: & istud sigillum sic formæ inustum, retinet fermenti & rei sensibilis vim & efficaciam: & penetrando radios formæ, amici sigillum in ea simile producit (uti fit in colore, sapore, figura, motu & cæteris signaturis sibi similibus). Sigillatum primò in rei compatiens Phantasia & Spiritibus, & successivè reliquis partibus imprimitur v. g. suppono brachium hominis gangræna affectum esse, vel ipsum hominem moribundum, de cuius brachio nasus insititius desumptus erat, fermentum gangrænosum & mortiferum sigillum suum inurit humoribus, phantasiæ & spiritibus hominis moribundi, aut gangræna affecti: qui spiritus (cum sint uti formæ reliquorum ex forma universalis) sic sigillati in Centro obviant radiis Spiritus partis, nempe nasi, & pro modulo sigilli in iis prius impressi sigillant istos spiritus nasi, & cum totum moritur, moritur etiam pars. *Hec Ratray.*

§. 23.

Magnetismum illum mumialem, aut Sympathiam, beneficio & subsidio atomorum conceptam, aut spirituum unitatem, harmoniam aut commercium, parum enim hæc à se invicem distant, si verba, si res expendas, ut probent, experimenta dant. Destillant cum *Joh. Ernesto Burggravio* (*Tr. Ellychn. vit. p. 87.*) admodum obscurè, *Clariss. autem Joh. Helfrich. Jungkenio* (*p. 1. Med. præsent. sec. accommodand. s. 2. c. 1. p. 186.*) clarius traditum è sanguine hominis spiritum, & destillatum indunt vitro, & Hermeticè claudunt. Quoties igitur morbo correptus homo, cuius fuit sanguis, male habet, toties in spiritu mutationem & turbationem deprehendi asserunt. (*V. cit. Sylv. Ratray c. 1. p. 29. 56. 57. 58.*)

Quinimò, si ad plures abeat æger, ipso horæ seu momento, seu puncti stitio, simul extinguitur Biolychnium, ut edicit *Burggrav.* (c. l. p. 84.) aut vi spiritus vitrum dissilit, ut scribere non veretur *Joh. Staricius* (p. 2. *Heldenschaz* p. m. 154.) Alii ajunt, experientia compertum esse, addit *Henric. Kornmann.* (p. 5. m. m. c. 23.) Spiritum hunc destillatum ex vino & sanguine mistis incensum, non absistere ardere, donec vivat homo, cujus fuit sanguis, extingui verò cum morte ejus. Conf. & *Dan. Beckher.* (l. 1. *Microcosm. Med.* c. 12. p. 133.) Tale Biolychnium (ita namque vocatur) ut *B. D. Zimmermann.* (*Analect. Miscell. Mens.* 6. n. 4. p. 323.) ex *hist. Britann.* recitat, tradunt, *Oliverium, Actorem Anglum*, fratribus suis reliquisse, unde vitam & mortem suam cognoscerent. Monachum quendam Coloniae ad Rhenum tale Biolychnium habuisse; quin & *Hieron. Reuterum* (*Rauschium* vocat *Ernest. Burggrav.* c. l. p. 89.) Consulem Lipsiensem, qui Anno 1576. moriturus Biolychnium adferri curavit, lectulo moribundi impositum, eo defuncto extinctum est, testis *D. Nicol. Selneccerus* αὐτοπτης, qui morituro cum aliis Medicis adfuerat, quod relatu Senis cujusdam antiqua fide & virtute accepit citatus *Burggrav.* (c. l. p. 90.) Aliud *J. B. Porta*, ad *Rudolphum II. Imperatorem* allegat *Athan. Kircherus* (l. 2. *Art. Magnet.* p. 4. c. 3. p. 280.) De Studioso denique Argentoratensi, addit *Burggravius*, (c. l.) quod è proprio sanguine, vena secta, sibi ejusmodi Lampadem præparavit, cumque in ardentem incidisset febrem, flammam Lampidis eadem cum febre caloris augmenta ac decrementa fuisse, tandem momento eodem, quo æger animam efflavit, extinctam fuisse.

§. 24.

Plebejis hoc est experimentum. Si duo homines brachio, seu alii corporis parti, sibi quisque vulnus infligat, eique sanguine utriusque indito vulnus, donec omninò solidatum sit, bene claudat, tunc puncto loco, cui sanguis immixtus est, alterum quoque, licet in regione valde dissita degat, illicò etiam dolorem sensurum. Si itaque homines illi de certo puncti numerum convenissent, quorum aliquem denotarent, in uno momento certiores se invicem reddere possent, de re aliqua, licet unus degat Parisiis, alter Romæ. Vid. *Ephemer. Erudit.* (Tom. 2. p. 414.) *Th. Bartholin.* (de *Transplantat. Morbor.* p. 8.) *Samuel Hasenreffer.* (l. 3. de *Morb. Cutan.* c. 3. p. 369.) Ex hac ridicula Fabula (quæ nati reparati destructionem intendit) plebeji Philosophastri inferunt, quod caro duorum amicorum conspirantium carni reciprocè inferatur, futurum, ut vel ad multa millia milliariorum distantes, occultos animi conceptus sibi aperire possint. Si enim alteruter communicatæ, sibi que insertæ carnis partem

pupu-

pupugerit, alter in momento, de re aliqua se moneri sentiens correspondente punctura, amicum, ut loquatur, certiolem reddet; ita puncturis, juxta numerum literarum in Alphabetho dispositarum sibi inflictis, & reciproce perceptis, sibi de qualibet re in quavis distantia loqui poterunt, quod prodidit *Atban. Kircher. (l. c. p. 281.)*

§. 25.

Quod si hæc Experimenta non sufficiant, alia prostant. Ita fratres, Gemellos comprimis, longo locorum intervallo dissitos, eodem tempore variolis & morbillis laborasse, observatum est. (*Hermann. Grube, de Transplant. Morbor. f. 1. c. 3. p. 23.*) Notius est commoveri ipsissimos Plantarum liquores in vasis, dum sui generis plantæ in flores, fructusque aguntur; colore & partibus; quinimò in commadefactis etiam & pertinacibus maculis consentire, observavit *illustrisf. Princeps Fed. Casius (p. 1. Philosoph. Tabul. 6. Fr. Hernandez. Thesaur. Rer. Phys. & Med. Mexican. & Ind. annex. p. 915.)* Cerevisia ex maltha turbatur, dum hordeum floret. (*J. B. Helmont. Tr. vis Magnet. p. 488. Laurent. Strauff. c. l. p. 137.*) Vinum, florentibus vitibus, in doliis commovetur, turbatur, fexque, vini flos dicta, spumat. *Anton. Mizald. (Cent. 9. Aph. 93. p. 207.) Petr. Servius (de Unguent. Armar. in Theatr. Symp. & Antip. P. 1. p. 549.) Cl. Salmas. (Diatr. de Ann. Climacter. p. 775.) J. B. Helmont. (de Magnet. Vuln. Curat. v. 63. p. 605.) Kenelm. Dygby, (c. l. p. 103.) Ph. Jac. Sachs. (l. 2. Ampelogr. f. 6. membr. 1. c. 3. p. 172.)* Regula igitur esto, inculcat *Joh. Bapt. Besard. (Antr. Philos. p. 242.)* ut, quo tempore rosæ aut vineæ florent, nulla vina commutes; ita retulit *Anton. Mizald. (Cent. 2. Aphor. 42. p. 23.)* & citatus *P. Servius (c. l.) ex Aristotele (de Mirab. Auscult. T. 2. Op. p. m. 1091.)* & *Theophrasto Eresio (l. de Odor.)* Urforum adipem latebrarum tempore exundantem & intumescens vasa implere. De carnibus urforum idem scripsisse *Theophrastum, Plinius (l. 8. c. 36.)* memorat, in quo tamen si textum *Theophrasti* inspicias, memoriæ lapsus passus est, quod etiam *Anton. Muretus (l. 13. var. lectio. c. 13. p. m. 353.)* monuit. Interim, quod caro cervina in artocreationibus servata, in ὀξεῖα Cervorum putrescat, alii testantur. (Vid. *Lauren. Strauff. c. l.*) De aprugna & cervina salita idem *Wilb. Davisson. (Prodr. Comment. in P. Severin. id. Medic. Philos. p. 176.)* Ferunt etiam panem & amyllum, quando triticum in flore est, solito citius mucescere. Nec non maculas à succis fructuum mori, aut oxyacanthi, rubi & similium, pannis affixas, solum eo tempore, quo fructus isti maturari solent, elui posse. (*Th. Willis, de Ferment. c. 6. p. 33.*) Extractas aquas ex floribus Aurantii, Rosæ & similium odoratas, apparere ipsis florum temporibus in-

odoras

odoras, vulgò increbuit. *Petr. Gasfend. (in l. 10. Diog. Laërt. de Phys. Epicur. Animadv. p. 361.)*

§. 26.

Dum verò celeberrimos viros circa hujus problematis evolutionem occupatos deprehendimus, optandum esset, ut in historię veritatem diligentius inquisivissent, antequam rei ipsius operosè indagassent causas. Multa sunt, quę, ut de historię veritate dubitemus, nos invitant, imò compellunt. Cui nasus iste è servo insutitius putruit, Nobilis Neapolitanus est, *Thesauri rerum admirandarum Autori; Helmontio* Bruxellensis. Qui & *Tagliacozzium* Bononię degentem Chirurgum nominat, qui tamen (*l. 1. de Chirurg. Curtor. c. 18. p. 196.*) ista proposuit: An quandoque id generis curta ex alieno corpore restituta fuisse visum fuerit, certè neque legimus, neque audivimus, neque attentavimus unquam, neque qui hoc concedat, ut sese frustra excrucient, vix nobis persuadere possumus. Factam operationem istam Anno 1576. prodiderunt, *Tagliacozius* autem Chirurgiam curtorum, ut ex dedicatione operis 1597. patet, in lucem emisit? An exercuerit isto tempore hanc Artem, quis fidem interponet? & si exercuit & ex alieno corpore traducem exsculpsit, cur contrarium in isto opere astruit. Et si alius Chirurgiam istam administravit, qui factum, ut in *Tagliacozii* notitiam res non pervenerit mirabili & notabili exitu eam comitante. Anonymo post triennium servus mortuus, nasusque putrefactus asseritur; post tredecim menses *Helmontio*. Tandem *Cass. Schottus*, (*in Schol. Steganograph. cit. Ephemerid. Erudit. c. 1. p. 415.*) asseveravit, quod licet bis in ea fuerit civitate, in qua historia illa accidisse dicatur, non tamen unquam fuerit ausus, ut certior propterea fieret, quoniam incolę, si ea de re sermo haberetur, indignarentur. Ipse verò meram, quicquid de eo dicatur, fabulam esse credit. Ridiculam modò historiam, modo fabulam nuncupat *Athanas. Kircherus* (*c. 1. p. 280, 281.*) eamque in Utopia verius, quam in Italia, nisi forte apud Tropenses in Calabria accidisse, pronunciat. Dubitavit etiam de narrationis veritate *Nicol. de Blegny*, (*Zodiac. Gallic. Ann. 2. M. Mart. obs. 5. p. 75.*) cujus observationis mater nostra forsan fuit, adeoque fabula fabulę ortum dedit.

§. 27.

Quod si verò id contigit, aut fuit alterius causę effectus extra naturę corporeę fines, secundum *Honorat. Fabri*, (*l. 6. de Hom. Propos. 5. §. 6. p. 455.*) aut casu contigit, quę *magni Herm. Conringii*, (*l. 2. de Med. Hermet. c. 4. p. 234.*) suspicio est. Caro illa secus ac *Th. Campanella* (§. 19.) sensit, *Anton. Deusingii* iudicio ad rationis trutinam exacto (*confid. Fæt. Mussipont. f. 2. §. 23. p. 28.*) in

in partium deficientium supplementum adjecta alteri individuo eadem cum hoc ipso anima informabatur. Et nisi id casu contigisset, *pergit*, aliis, quibus ex aliena carne nasus est restitutus, idem accidisset. Verum enim verò, quis emortua & tabescente arbore etiam furculi, alii trunco insiti, tabem & mortem observavit? Experientia refragatur, & hac ducti citatus *Conringius*, (*l. c.*) & *Hermann. Grube*. (*s. 1. de Arcan. Med. c. 2. artic. 1. p. 43.*) Falsum propterea pronuntiavit *Job. Conrad. Wechtler*, (*l. 2. de hom. occid. Diss. 15. Diffic. 7. p. 267.*) quia nulla est actio inter utrumque corpus, aut corporis pereuntis & putrescentis cum particula, olim abscissa & alibi adgenerata.

§. 28.

Nec causæ defunt, quibus ejusmodi Nasus corrumpi potuit & emori. Ex temeraria pharmacopœi crustæ lacteæ cura totius nasi naturalis & primi deciditiam notavit *D. Job. Georg. Grübel*. (*M. C. de 2. Ann. 10. obs. 43. p. 87.*) In ipsa operatione post coalitum nasum secundum aliquando vivere, &, quasi exusta sit, nigrescere, non diffitetur (*l. 1. c. 17. p. 187.*) ipse *Tagliacotius*. Quod si igitur callo aut alia causa alimenti accessus sufflaminaretur, quis fatum naso ejusmodi instare non vereatur, aut credat. Quamvis de eo securus sit *Tagliacotius*, tamen frigoris damna dissimulare non potuit, (*l. 2. c. 14 p. 489.*) dum scribit: Tanta est externi frigoris violentia, ut aufugiens calor ab extimis & frigidis natura sua partibus, ad penitiores corporis regiones, si quod exiguum, qui & in aditu reliquum est, obruatur statim atque disjiciatur. Digitos enim pedum, pedes ipsos, aures refrigeratas intercidisse multoties compertum est. De frigore in Russia multis jacturam digitorum manuum, pedum, aurium & nasorum inferente evolvatur *Erasmus Francisci* (*p. 2. der Schaubühne 1. Versaml. p. 310.*) multosque in Siberia à frigoris inclementia offendit denatos *Gergatian Schleusing*. (*in Neu entdeckten Siberien c. 9. p. m. 86.*) quod & Polonis non raro evenisse, *Bernhard. Connor*. (*aut potius l. Savage p. 2. Descript. Polon. Epist. 5. p. 668.*) tradidit. Id additamentum hyemis vehementiam vix sustinere monuit *Alexand. Benedictus*. (*c. l. p. 1250.*) Curationis etiam initio nasum ne prehendant suadet, ne sequatur. Audaculus igitur ille Chirurgus, de quo *Carolus Musitanus*, (*c. l. p. 239.*) Nobilis vir, cui in monomachia cum nasus amputatus fuisset & ex propria carne eum assecutus, verebatur narres emungere, ne nasum evelleret, unde sudarioli angulos in turundæ formam in narium sinus ad mucum abstergendum immittebat, quare cognita Chirurgus & interrogatus, cur nares aliorum more non emungeret? respondit, ne eximeretur nasus. Tunc Chirurgus apprehenso naso per to-

tam domum eum distraxit & dimisit. Concludo cum *Laur. Forerio*. (*Viridar. Philos. Diss. de Magnet. c. 2. th. 23. p. 280.*) Factitus ille nasus alios naso ducat: nos tam hebetes non sumus, ut ista credamus, quæ nullo fide digno testimonio nituntur, sed vulgi imperiti persuasione.

§. 29.

Interim rationes adductæ, cum multum curiositatis in recessu habeant, & à multis propugnentur, paucis trutinandæ. Magnetismus ille mumialis (qualis ab allegatis Autoribus fingitur & describitur,) otiosi cerebri est commentum, è lacunis Paracelsicis haustum prognatumque. Paracelsistæ namque, Fratres Rosæ crucis, cum aliis Telungiis antiquioribus, ut Unguento armario, & Recentiores, ut unguento & pulveri Sympathetico suam fervarent auctoritatem sartam tectam, hoc paradoxum, tanquam futilitatum suarum Asylum, excogitarunt. Magnetis hujus actio in distans qui agere poterit? Si aëris injuria sagacissimorum canum odoratum turbare & alterare valet, si olei illitus, (ita namq; pro allio *Abasv. Ampsing. Conjug. Med. & Astronom. inculcat*), aut parva saltem distantia Magnetis notissimam virtutem attrahendi ferrum impedit, quamvis nec allium, teste *Joh. Bodino* (*l. 2. Theatr. Nat. p. 249.*) *Anton. Mizaldo* (*Cent. 9. aph. 100. p. 209.*) *Anselm. Boëtio à Boot* (*l. 2. de Germ. c. 252. p. 225.*) *Athan. Kircher* (*l. 1. Art. Magnet. p. 2. propos. 14. Reg. 2. p. 71.*) *Th. Brown*. (*l. 2. Pseudodox. Epidem. c. 3. §. 6. p. 475.*) & nostra experientia, nec oleum id in nostris Magnetibus præstent, pinguedine tamen oblitum imbecillior em evadere, *P. Laurenbergio* (*Disput. Phys. 9. Aphor. 19. p. 76.*) assentior, quis in tantam distantiam assensum suum dirigit. Dicant lucem vehere Atomos, dicant id patrare formam universi, Spiritum Mundi dictam, aut Lucis subsidio. Obscurum per æquè obscurum, & incertum per æquè incertum. Quot Atomorum myriades in utero suo gestabit illa forma, Lux illa, Spiritus ille? Quomodo recte illas ne Chaos constituent, discernet, nisi velis rationem præter rationem illis assignare. *Herm. Grube* (*de Transplant. Morb. f. 1. c. 2. p. 16.*) Nihilne tota hac via (de pulveris Sympathetici cum atomis sanguinis, secundum *Dygbæum*, itinere loquitur *Joh. Marc. Marci à Kronland* (*p. 5. Phil. Vet. Restitut. Subsect. 8. p. 529.*) simile & amicum occurrit è Castris Trojanis, quod Atomos illas removeretur & ad se divertat? Nihil hostile è Latio? nullus Mezentius adest inter innumerabiles atomos, quas radii Solis continuo à rebus decerpunt & admiscunt. Quod si turbo aut lelaps adverso flatu & impetu interveniat? (*Martin. Schoock. de Ferment. c. 32. p. 595.*) Quot motus uno nomento adversos forma illa sustinebit, ut mutuis corporum continetur contactus, affectus, reciproque harmoniæ

niæ modulo in longos prorogetur annos? Planta juxta plantam putrescens aliam nisi mutuus succedat contactus harum atomorum subsidio inficere nequit, nec vivida atomorum virtute putrescentem à tabe tueri. Sequeretur ex hac infinita Sphærarum activitate mundum necessario dissolutum iri, cum nemo nostrum, judicat *Athanas. Kircher. (l. 3. de Art. Magnet. p. 7. c. 2. p. 536.)* hic Romæ juxta enormis hujus Philosophiæ principia à Basiliscis Libycis, Dispadibus Ægyptiacis, Draconibus Africanis, eorumque virulento flatu s. vi venenifera indeterminata; nemo à contagiosa qualitate pestiferorum in Germania, Gallia aut Anglia alicubi securus esse potest, utpote Sphæra hujus effluxus venenifera indeterminata. Uremur igitur hic ab incendio Æthneo, à Napelli alpini effluvio vertigines patiemur, ab exhalationibus lethiferis Speluncæ Lethæ periclitabimur, quæ omnia ridicula, indigna, *ἐτερόδοξα*, divinæ humanæque philosophiæ contraria sunt. Quid igitur in distans actio operetur cuivis conjecturare in promptu erit.

§. 30.

Experimenta allata primo intuitu plausibilia quidem videntur, & ex ipsius experientiæ penu deprompta, nulla tamen ad veritatis Cynosuram redacta. Primum Pharmacopœus exhibilabit. Experientia hic didicit Spiritum sanguinis humani è cruore sanè & robusti hominis rite præparatum, si in loco fervetur temperato, & ab aëris accessu & deprædatione præservetur, ad multos annos eundem retinere colorem, saporem & odorem, sive benè, sive malè sit illi, sive vivat, sive mortuus sit ille, cui detractus fuit sanguis. Ideò cum *Burggravii* experimentum (*Cent. 1. Foco-Ser. Art. & Nat. prop. 82. p. 75.*) allegasset *Cassp. Schottus*, annotat: Fides sit penes Autorem. Experimentum mihi non constat. Nec forsan *Burggravio* ex aliorum mente, non propria experientia id scribenti. Imò quamvis moriatur individuum, nihil detrahi pelluciditati Spirituum, si omnia probè observentur, certò scimus.

§. 31.

Quid ad Biolychnium? Ridiculum sanè est, nec temere cuiquam persuadebitur. (*Herm. Conring. l. de Calid. Innat. c. 8. p. 63.*) Ejusdem notæ est cum eo sufflatoriorum libellorum commentum, quo Carbones Juniperi ignitos per annum integrum, imò mille annos secundum computum *J. J. Becheri* (*Phys. subt. supplement. 1. c. 3. p. 42.*) incorrupto igne servare fabulantur. *J. C. Scaliger. (Exerc. 328. p. 1055.) Hermann. Conring. (c. l.) O. Borrich. (de Ort. & Progress. Chym. p. 110.)* Falsissimum id esse *J. B. Porta, (l. 12. Mag. Natural. c. 13. p. 485.)* expertus, quod carbo ab illo sub cineribus detentus, neque per bidu-

um, neque per diem detentus, & lignum vehementissimè ardeat, & citius quam commune oleum absumatur. Quod *J. B. Helmont.* (*Tr. Complex. atq; Mistion. Element. Figment. n. 13. p. 86.*) & *Rob. Boyle* (*p. 1. Chym. Scept. p. 30.*) de Carbone vase clauso tosto refert, ab eo his nullum propugnaculum, cum effluvium liberum illis concedant. Usque adeò hoc non est juniperinæ prunæ proprium, sed aliis quoque commune. Imo semper fit quotiescunque ignis aliquis prohibetur exspirare citra $\sigma\beta\acute{\epsilon}\sigma\iota\nu$ manetque adeò immotus, concludit iterum *Conring.* (*Apologet. contr. Borrich. p. 445. & de Calid. Innat. c. 8. p. 63.*) *Job. Bohn.* (*de Aër. in infer. infl. c. 1. p. 12.*) Vacillat igitur Chymicorum assertum, si de plebejo, non de artificioso igne conservandi modo interpreteris, cum *O. Borrichio* (*l. 2. Hermet. Ægypt. c. 8. p. 447.*) asserimus. Quicquid sit, ollæ indere carbonem jubent, quæ si frangatur, carbones inconsumti ac illæsiprehenduntur. An sint carbones accensi, quamdiu integra & clausa manet olla, si dubitare velis quid prohibet? *Paul. Casat.* (*Diss. 8. de Igne p. 242.*) cum ob angustias non possint agitari inter ollæ meatus infusi igniculi. Fracta autem olla eodem momento, quo egrediente aëre datum igniculis immisisspatium se agitandi, & agitantur pariter sulphuræ carbonum particule & prunæ fiunt.

§. 32.

Sed ad rem. Cur Spiritus sanguinis humani ignis eludat vim, dicant quæso. Experimentum fidem detrahet experimento, si ad experientiæ tribunal res deferatur. Si totus homo reduceretur in Spiritum, illud quod in eo $\Phi\epsilon\gamma\iota\sigma\iota\nu$ paucò temporis spatio parva consumet flamma, comprimis si cum spiritu vini jungatur. Non addam spiritum illum non esse spiritum sive auram hominis vitalem in venis fluctuantem, sed vi fermentationis suscitatum, ignis verò virtute paratum, adeoque non tam Naturæ quam Artis & ignis productum. Attendas igitur, quod Spiritus ille balsaminus (qualem quidem non vitalem è sanguine elici posse iterum cum veterum Sophorum turba fatetur *c. l. p. 83. Burggravius.*) spiritui ardenti in vegetabilibus sit analogus, quia oleosus, siccusque sanguis in igne ut lardum flagret, ut rectè censuit *acutissimus J. J. Becherus.* (*l. 1. Phys. subserv. s. 5. c. 1. n. 20. p. 308.*) Fides stat penes Experimentum, *Job. Helfr. Juncken* (*p. 1. Med. præf. secul. accommod. s. 2. c. 1. p. 88.*) Alia igitur Biolychniorum, de quibus experimenta celebrantur, ratio fuit, alius eadem componendi modus, ut autem curiosos falleret Chymicorum astutia, isthoc figmento eorundem fatiscere voluerunt desiderio.

§. 33.

§. 33.

Ad vulgi verò experimentum confutandum sibilus sufficiet. Sanguis aut cruor vulnuscule immisus tantum abest, ut attrahatur à fibris, ut potius in pus abeat, corrumpaturque. Unde ergò in distans agens affectus? unde insensibilis illa conspiratio & harmonia? Plura *Ap. Athanas. Kircher. (l. 2. Art. Magnet. p. 4. c. 3. p. 284.) Samuel. Pomar. (tr. de Consens. & Dissens. Corp. Natural. Diss. 9. c. 5. art. post. §. 9. p. 268.)*

§. 34.

Quod Gemelli diffiti uno tempore morbillis infestantur & variolis, à motu interno & textura sanguinis gemella, non ab externis è locis remotis advenientibus Atomis provenit. (*Vid. Herm. Grube c. l.*) Idem de Cerevisiæ turbatione, quæ etiam hordeo non florente, sed sambuco flores protrudente, teste *Th. Bartholino, (l. de Transplant. morb. p. 47.)* Hafniæ contingit, judicandum. Quid vero Hordeo cum Sambuco? Id contingere planè negat *Martin. Schook. (c. l. c. 33. p. 610.)* & si contingat, per accidens fieri putandum. Florentis hordei spicæ, copiosæ quoque Cerevisiæ dolio impositæ, fermentationem nequaquam provocant; imo in vicinis quoque hordeo florenti domibus condita Cerevisia ordinario manet, & in statu suo secunda fermentationis; atque Cerevisia, semel probe defecata haut facile turbulenta redditur, nisi vas in quo recondita est agitetur, addit (*c. l.*) *idem*. Vanus igitur poterit esse ille urbium timor, à quibus, referente *Laur. Straussio (Epist. de pulv. Sympath. ad Com. Dygh. p. 137.)* amœna prata arcent hordei sationem per multa milliaria, idem de vini turbatione dicendum. Existimandum, ad mentem nostram decidit *Joh. Marcus Marci (p. 5. Philos. vet. restitut. subject. 8. p. 533.)*, fermentum hoc, quo vina turbantur, non ab atomis esse, quæ aërem obtinent, sed in seipso hujus principium ideale continere, à quo omni loco, etiam ubi nullæ sunt vites, neque ejusmodi atomi afflare possunt, eodem tempore, quo si vites adessent in florem se induerent, vinum concitatur. Neque omne vinum, quod in doliis est, effervesceat, sed illud solummodo, quod consistit super copiosum sedimentum, advertit *Martin. Schook. (de Ferment. c. 32. p. 599.)* Agunt autem tunc in se invicem particulæ heterogenæ alicalinæ & acidæ (*Joh. David. Portz. Anat. vin. Rhenan. c. 2. p. 19.*) caloris etiam & teporis in aëre præsentis ministerium advocant, *Th. Bartholin. (vol. 2. Act. Hafn. p. 1. obs. 38. p. 107.)* & iterum *Joh. Dav. Portz. (c. l. p. 18.)*

§. 35.

Nec alia ratio subest, si vera est ursinæ adipis turgescentiæ, aut carnis

cervinæ in Artocreationibus in putredinem motus. Addas & his mucorem in panibus, comprimis ubi probe excocti non sunt, farinæque & amyli ingratum odorem & saporem non tritico florenti, sed aëris intemperiei & fervori abscribas. Quæ de maculis linteis impressis ab anubus afferuntur, anilem dementiam sapiunt. De aquis florum odoratorum hæc habet *Petr. Gassendus* (c. l. p. 361.) scilicet non sunt illæ quidem per id tempus minus odoræ, sed quia cum omnia sint florum plena, fit, ut eorum odor quoque versum per aërem fusus occupet, sicque cum olfactus moveri perinde non possit ipsis aquarum odoribus habent illas pro inodoris. Indicio quoque est sanè, quod præterlapsis floribus, olfactuque inoccupato restituti ipsis odor videatur.

§. 36.

Corporum moleculas in fluido (qualis est aër,) posse hac illac vagari, & licet exiles satis fuerint, plurimas tamen & distinctas suas determinatasque retinere naturas, cohærendiq; occasione data aptitudinem experimento quodam declarare, voluit *laboriosissimus Rob. Boyle* (*Exerc. de Determinat. Effluv.* c. 2. p. 115.) Illud autem saltem evincit hoc contingere (1.) in corporibus salinis, non rarefactis in aëre, sed solutis in aqua, (2.) fluido isti certo concluso spatio. (3.) Salibus homogeneis, quales Alumen & Nitrum, non heterogeneis v. g. acidis & alcalibus mistis, qui tertium quid, quod enixum vocamus, constituunt. (4.) Neq; omnes, sed quasdam saltem Atomos uniri experimentum ipsum probat (p. 114.) Præter enim Nitri & Aluminis separationem concretiones salinæ, quæ cum distinctæ neutri convenirent, eas esse utrique satis coagulationes arguebat, remanserunt. Quare particulare non universale Axioma (5.) inde saltem tantum extruxit, quando de plurimis non omnibus, & quidem occasione data id verum pronunciavit. Tandem à Regno Minerali, cui atomi grassiores & compactiores, ad animale cui spirituosiores, à solutione & mitione corporis cum aqua, ad vaporis & effluvii cum aëre miscelam non commodè argumentari quilibet ratiocinabitur.

§. 37.

Quod verò *Clarissimus Pomarius*, cum *Joh. Amos. Comenio* (*Phys. Reform.* c. 10. p. 171.) suadet: Potius haustu excipiat alter sanguinem alterius abominando & barbaro potus genere, & largiar aliquid libentius, in eo nobis non satisfacit. Humani sanguinis usus olim veritus & foetidus scripsit *Martin. Weirich* (p. 1. de Monstr. c. 15. f. 143.) add. *Joh. Helfric. Juncken.* (p. 1. Med. f. 2. c. 1. p. 91.) verè *Lucanus* (l. 1. Pharsal. v. 293.)

Nullus

Nullus semel receptus

Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.

Exemplis id illustratum dedit *Joh. Lang.* (l. 1. *Epist. Med.* 71. p. 428.) & *Bernhard. Verzascha* (obs. *Med.* 7. v. 18.) Bestia mansuefacta

si torrida parvus

Venit in ora cruor, redeunt rabiesq; furorq;

Admonitaq; tument gustato sanguine fauces,

Fervet, & à trepido vix abstinet ora magistro.

Ut iterum *Lucan.* (l. 4. v. 239.) Add. *Andr. Libav.* (p. 2. *singular.* p. 174.) ut in sanguine animalium præferocium urforum, Leonum, Tigridum, similiumque quid ferociæ & crudelitatis latet, qui assumtus in homine easdem qualitatem ideamque imprimit, & in eosdem motus affectionesque stimulat, ut tradidit *Athanas. Kircher.* (l. 2. *Art. Magn. Luc. & Umbr.* p. 1. c. 10. p. 112.) ita sanguis humanus non solum inhumani & truculenti quid in se habet, truculentioresq; reddidit latrones *Martin. Weinrich* (c. l. f. 143. b.) verum etiam ob metum coagulationis & corruptionis in ventriculo cum ingenti periculo assumentis, optimè ratiocinante (l. 2. *de Epileps.* c. 12. p. 235.) *Matthia Unzero*, conjunctum esse. Quin & variis ideis sigillatus mirandas non rarò corpori & menti alterationes infert. Biliosus, ab ira præsertim, epotus mentem commovet & furorem parit. *Alex. Benedict.* (l. 1. *de Morb. Curand.* c. 28. p. 44.) Ruffi uti morsum *Ambros. Pareus* (l. 20. *Chirurg.* c. 9. p. 436.) ita & sanguinem venenum existere, tradidere passim v. g. *Zacut.* (l. 1. *Hist. Med. Princip.* c. 23. p. 41.) & quidem infatuans (quod idem l. 3. *Prax. adm. obs.* 82. p. 114.) quamvis irati saltem Characterem venenatum obtinere *Joh. Marcus Marci* (p. 4. *Philos. Vet. Restitut.* s. 2. p. 433.) opinetur. Cur Venenis addatur *Aug. Ezlerus* (*Isagog.* c. 1. p. 9.) habet, idq; philtrea è sanguine humano parata evidenter probant. Refert equidem *Celsus* (l. 3. *de Re Med.* c. 23. p. m. 172.) quosdam sanguinis humani potu à caduco liberatos, eundemq; etiam recommendant *Zacutus* (l. 1. *Hist. Med. Princ.* 23. p. 41.) & *D. Fried. Hoffmann.* (l. 2. *M. M.* c. 19. p. 282.) cum *Aliis* subjunxit tamen *Celsus*: Verum apud eos miserum auxilium tolerabile malum miserius fecit. Quocirca ab eo abstinendum esse in Medicina, monebat *Alex. Benedict.* (*Tr. de Peste* c. 9.) & medicamenta è sanguine humano Chymia moderante facta suspectissima erant *Nobiliss. Dn. D. Christiano Langio* (*Diss. de Morbill. addit.* 8.) cum ob causas prædictas, tum quod cum corporis vitiis morum malitia sic transplantetur inevitabiliter. Mirum quod *Friderici Secundi* tempore, teste *Bapt. Fulgoso* (l. 1. c. 6.) &, qui illum citat *Theodor. Zwinger.* (l. 18. *Theatr.* Vit.

Vit. Human. p. 717.) de Clerico, is à vena hausto sanguine servata aliarum rerum memoria, literarum tantum oblitus fit, ut nec plus aut legere aut scribere norat, quam si utrumque nunquam didicisset: annumq; in hac oblivione mansit. Postea eodem tempore atque ex eodem loco hausto sanguine, ad eandem legendi scribendique scientiam, quam antea habebat, restitutus est. Adde quæ collegimus *infra* (l. 2. Tit. 2. §. 68.) interim quod quædam Chymica, ex eodem ritè præparata laude sua non sint defraudanda, quamvis quod idea mumialis per Vulcani torturam destructa sit, & concretum illud planè in aliud ens degenerarit, ut amplius non sit, ut amplius, quod antea, non sint *monitore Fr. Hoffmanno* (l. 5. *Clav. Schrad. f. 1. c. 23. p. 666.*) nos non latet. Conf. si placet *Job. Helfr. Junken.* (p. 1. *Med. præf. secul. accom. f. 2. c. 1. p. 92.*)

§. 38.

Contrarium potius suggerunt *Exempla à laudato Pomario* in medium prolata, & quidem illud de Uxore *Marci Antonini Philosophi Imperatoris*, quæ sanguine athletæ, quem deperibat absorpto, oppido amoris furias extimuit. Hinc de conjugum & fratrum dissidentium beneficio Transfusoriæ conciliatione nihil certi affirmare audet *Job. Sigism. Elsholz* (*Clysmat. nov. c. 10. p. 59.*)

§. 39.

Tandem utut sine noxa cruor ille hauriatur, & coctionum directorio corpori assimiletur, philtrum etiam sine non excidat suo, modum scire vellem, quomodo hac opera subjugalis spiritibus, novaque idea vestitis, si qui supersunt etiam in parva distantia, harmonicè conspirare, affectuumq; notitiam unus alteri insinuare posset. Infans in utero materno sit exemplo. Hic quamvis vivido Spiritibusq; saturato matris nutriatur sanguine, materniq; corporis hospes & incola verè reputretur, philtroq; isto per aliquot menses saturetur & imprægnetur, separatus tandem à matre emancipatus & sui juris factus affectus quidem ubivis pro ætatis & indolis ratione documenta sistit, suas tamen calamitates, eo, quo diximus, modo communicare nec valet, nec potest.

§. 40.

Dubium tandem illud (quod Herculeum contra Transfusoriam vocat argumentum *Fautor & Amicus colendus Dn. D. J. L. Hannemannus* (*Tr. Spiritus Universi Mund. Restitut. §. 13. p. 12. Add. Ejusd. Clymaet. enervat. §. 7.*) de Transfusoria expediendum, quod *Excell. Dn. D. Sigism. Rupert. Sultzberger.* (*in Programm. Lips. de 11. Marc. 1669. cum Clarismo Dn. M. Salomoni Eichlero Competitori & Fautori meo colendo Licentia in Arte nostra conferretur P. P.*) *Nobiliss. Dn. D. Job. Tack.* (*Phasid. Philos. 3. p. 149.*) *Dn. D. Georg. Merlin.* (*de Ort.*

Ort. & Occas. Fransfus. sangu. c. 8. p. 98.) & D. D. Fried. Hoffmannus (l. 1. M. M. c. 10. p. 178.) movent, dum scribunt : Quæret aliquis, annon transfusus hoc modo sanguis internectione corripereetur, ubi animal, cujus sanguis est, morti traditur; quo quidem modo ascititius alias nasus, emortuo illo, ex cujus brachio excisus fuit, putrescit ac decedit. Id verò tanti non est, ut nobilem hanc operationem de nobilitate dejiciat sua. Præsupponimus namque in literis ad Nobiliss. Dn. D. J. Dan. Major. (*evol. Ejus Infusor. p. 1. §. 9. p. 103.*) & eandem nobiscum inflat tibiam primus hujus operationis inventor, (quamvis ad eandem ante hunc viam monstrare *Laudatum Majorem* affirmari posset, dum in *Prodrom. Chirurg. infus. §. 44.*) muris sanguinem Catti domestici venis instillare sibi proposuerat, & hanc jamdudum irriserit *Andr. Libav. in defens. Syntagm. Arcan. contr. Schennemann. Art. 1. p. 8.*) *Excell Richart. Lower. (tr. de Cor. c. 4. p. 190.)* sanguinem putrilagine minimè affectum, suam amisisse texturam, suumque viscera consuetura adhuc obtinere tonum, & tunc sanguinem transfusum, quamvis demortuum animal à putredine subjungitur, ab omni subsequenti putredinis suspitione absolvimus. Quantopere allegatæ historiæ fides vacillet, supra prælibata (§. 24.) satis superque declarant. Et quamvis justus historiæ stet veritatis tenor, tamen à carne ad sanguinem non procedit argumentatio. Cutis namque cuti juncta suam servat mumiam & crasin, non aliter ut furculus trunco insitus, quamvis succedente tempore aliquo modo ea temperetur & alteretur ad nutrimenti qualitatem. Sanguis verò venis infusus, sanguis non manet, & cum si *L. Botallo* credimus (*l. de cur. per sangu. miss. c. 28. & 33.*) singulis quibusque diebus libra sanguinis alitioni animalis necessaria generetur, aut 7. l. 10. saltem uncia, quæ *J. B. Helmontii* est conjectura. (*tr. imag. ferment. imprægn. mass. semine n. 4. p. 91.*) Sanguis iste circulationis lege sanguini in venis fluctuanti per minima miscetur & unitur, & demum sub accretione adolescentiæ aut assimilatur partibus, aut membris perfectis sub roris specie eadem à siccitate membrorum senecta, tuetur, & tandem imperceptibiliter per cutis poros transvolat. Foetus in utero historiam iterum in mentem nobis revocamus, cum in eo Transfusivæ genium nobis appositè depinxerit natura. (Vid. quæ è *Dionys. Fr. de Transfus. Exempla* allegantur *T. 3. Ephemer. Erudit. 11. p. 167.* & è *Godroësi T. 4. Ephem. 2. p. 15.*) Qui fit, quod matre fato functa, foetus etiam utero adhuc conclusus fati non succumbere cogatur sævitæ? Hausit ille beneficio Transfusionis per vasa umbilicalia sanguinem per aliquot, cum primis dum plant-animalis vitam vixit, menses, & tamen sanguis ille cum materno putrescente

Symbolicè non communicat. Symbolum namque materni sanguinis, foetu emancipato, deposuit, nec amplius matris, sed foetus sanguis vocabitur. Et quid opus erit verbis & rationibus, cum operationes curiositatis gratia in Anglia & alibi feliciter institutæ (Vid. *Ephemer. Erudit.* T. 2. n. 42. p. 490. T. 3. *Ephem.* 3. p. 33. *Ephem.* 6. p. 77. *Ephem.* 8. p. 111. T. 4. *Eph.* 2. p. 15. 17. 24. & 26. *Ephem.* 10. p. 152. *Joh. Sigism. Elsholz.* c. l. c. 7. p. 34. seq. *Rich. Lower.* c. l. *Mich. Etmüller Disf. de Chirurg. inf.* c. 1. §. 4.) rem aliter se habere testentur.

LIB. I. TIT. III.

De

Cadaveribus, porcorum mandentium in- star, in cryptis feralibus sonantibus, vulgò SCHMÆTZENDE TODE.

Summarium.

Tumultus & spectra in campo Marathonio. 2. Lamentabiles voces in Cœmeteriis, Tumbis feralibus, domibus. Upupa, Ulula, Bubonis & aliarum avium feralium. 3. Sonitus in Insula Lipara, Concurfus sepulchrorum. 4. Soni in sepulchris. 5. In domibus tempore pestis. 6. Canum ululatus, felium clamor. 7. Causa ejulatum istorum. 8. Angeli mali circa sepulchra Piorum. 9. Malorum. 10. Anima stridere dictæ & cur. 11. Bubonis vox non timenda. 12. Nec canis ululatus. 13. Astra Necromantica, Evestrum, & Trarames Paracelsi. 14. Animarum stridor à Poëtis fictus. 15. Meteorum Gothanum. 16. Schmätzende Tode. 17. Historia. 18. Prognosticon. 19. Propylæticum. 20. Nummus apud Ethnicos mortuorum ori inditus. Δανάη. 21. Nostri sequuntur Ethnicos. 22. Cau-

sa non in mortuis querenda. 23. Striges. 24. An dentur? 25. Historia Tb. Bartholini. 26. Sagæ infantibus infestæ. 27. Plicæ Poloniæ causa. 28. Varia nomina à capillorum sucçu Daemoniaco. 29. Materia in mammis lactea. 30. Strigibus sonus iste non imputandus. 31. Hyena, Jackbals, Mures Pharaonis, ursi Norwagici. 32. Serpens Azazel Judæorum figmentum. 33. Mus Judaicus. 34. Angeli Moncar & Nacir Mubummadenorum. 35. Eorundem XCIX. serpentes. 36. Vulgi fabula. 37. Eurynomon. 38. Demon & Sage causa. 39. Americanorum persuasio. 40. Magna Cacodæmonum pestis tempore potestas. 41. Sage carnis humane appetentes. 42. Ad veneficia. 43. Imprimis carnivoris ereptæ. 44. Mortuorum cryptas invadunt. 45. Ad sacra adhibent carnem humanam. 46. Illæsis cryptis id ut præstent. Corda illæsis hominibus comedunt Persæ. 47. Locus è Petronio. 48. Experimentum in cucumere. 49. Cor, cur in Extis immolatorum brutorum defuerit? 50. Causæ Theologica. 51. Cur sub persona mulierum agat id Demon. 52. Causæ Physicæ. 53. Noxa sepulchrorum apertorum. 54. Sepulchra in urbe ap. Athenienses vetita. 55. Pestiferi profunde sepeliendi. 56. Manes Catebana. 57. Ablata causa non signo tollitur effectus. 58. Rationes Politicæ. 59. Mortui Sacri. 60. Sepulchra loca sacra. 61. In sepulchrorum violatores animadversio. 62. In quæ Cadavera seviendum. 63. Rationes Theologica. 64. Sagarum effossio & truncatio. 65. Mortuorum & sepulchrorum nulla ad pestem vis. 66. & 67. In Diemberbroeck animadversio. 68. Nihil à Sagis mortuis timendum. 69. Vindicta divina. 70. Impiorum corpora fulmine tacta. 71. Gentilium vana persuasio.

S. I.

LN locis ubi homicidia & strages editæ varios, comprimis noctu, tumultus, sonos ferales aliaque lugubria verba exaudiri non semel ab historicis annotatum est. Diu spectra eo loco ubi Damon trucidatus, visa, gemitusque exauditi, foresque balnei obstructæ sunt, & adhuc, qui ad locum eum accedunt visa quædam vocesque terrificas ferri putant, retulit

(in *Cimon. vit. p. 164.*) *Plutarchus*. In campo Marathonio, ut hoc saltem in rei confirmationem adducam, in quo sunt *Atheniensium* in pugna ibidem cæforum sepulchra, una cum *Miltiadis Cimonis Filii* monumento singulis noctibus audiri equorum hinnitus & pugnantium virorum concursus, *Pausanias* (l. 1. f. in *Attic. c. 32. p. 79.*) tradidit. Videri præterea ibidem spectra, quæ curiosos horum indagatores plagis excipiant multentque, *Jacob. Sponius* (*Itinerar. curios. p. 59.*) ex incolarum ejusdem Provinciæ relatione retulit. Qui addit: *Der Albaneſer, welcher uns beherbergte, ſagte, daß Er oft dergleichen gehöret, die einer ſich klagenden Weibes-Stimme ähnlich wäre, wann Er aber an den Ort gieng, wo Er es vernommen, ziehe es ſich weiter weg.* Habet & quædam *Laurent. Ananias* (l. 1. de *Nat. Dem. p. 153.*)

§. 2.

Audiuntur & tales lamentabiles voces in Cœmiteriis, in sepulchris, inq; ipsis tumbis feralibus, domibus itidem & aliis locis. Ululæ, upupæ, bubones, (notat *Otto Frisingensis l. 2. de Gest. Frid. I. Imp. c. 13. p. 299.*) toto anno ante conflagrationem Frisingenses in tectis funebria personantes lugubri voce aures repleverunt. Pilosi, quos Satyros

Bella præſagiſſe & Regum & aliorum potentiorum obitum Bubonem vulgò putant & annotatum reperio. Bubo ante bellum *Cæſaris* cum *Antonio* in templum primo concordiæ, deinde in reliqua fere omnia, quæ sanctissima habebantur, delubra devolavit, ac cum undique exigeretur, in æde Genii populi confedit, ac neque captus est & tandem omnino evolavit, memorat *Dio Cassius*. (l. 50. *Hist. Rom. p. 260.*) Ante mortem *Commodi Imp.* Bubo in Capitolio cecinit, *Job. Xiphilin.* (in *Vit. Commod. p. 579.*) profitetur. In Cœmiteriis & ædibus desertis, imprimis pestis imminens aut proximè futuræ tempore mortis, illud apud Ægyptios simulacrum (vid. *Job. Valerian. Pier. l. 20. Hieroglyph. c. 19. p. 243.*)

Venturi.

Nuncia luctus.

(*Ovid. l. 5. Metam. v. 548.*)

& feralia Bubo.

Damna canens.

(*Stat. l. 3. Thebaid. v. 5.*)

Noctis illud monstrum nec cantu aliquo vocale, sed gemitu, (*Plin. l. 10. c. 12.*) cum aliis ominosis avibus, flebilem & terrore plenam edit vocem, & verbis in morem ejulantium profusis audientium aures mordet & animum. Ferales & funebres, quin & diræ dicebantur hujusmodi aves, de quibus *Th. Dempster.* (ad *Job. Rosin. Antiquit. Rom. l. 5. c. 39. p. 442.*) Nostris, die todten Vogel, vid.

Andreas

Andreas Gallus (Fascic. de Pest. 3. c. 13.) & *Ludov. ab Hornig.* (im Würg-Engel qu. 164. p. 228.) *Garrulos Bohemicos pestis futurae indices asserunt, quos descripsit Conrad. Gesner.* (Hist. Av.) & *depictos dedit.* (in Museo Calicoral. f. 6. p. 675.) Sunt & Aves pestilentiae, quas Leowardiae popularis luis prodromos, nostris aducis, caetera Aurivittidi similes è Fringillarum familia vidit, & suum *Weg, Weg* intonare audiit *Edm. Neubusius* (l. 2. Sacr. Fatid. c. 20. p. 346.) *Weckvogel* vocat *Job. Bauhin.* (l. 4. de Fort. Bollenf. c. 3. p. 247.) *ist eine besondere Art der Eulen, von ihrem Geschrey, den sie des Abends weck, weck, treibet, also genennet. Wird auch Tod-Eule geheissen, weil ihrer etliche sich selber überreden, daß sie eines herzunahenden Tod mit ihrer Stimm einem zuvor verkündigen.*

*Hinc Anythaonius docuit quæ plurima Chiron
Nocturnas crucibus volucres suspendit, & altis
Culminibus metuit (rectius vetuit) feralia carmina flere.*

(*Columella* l. 10. de Cultu Hort. v. 300.)

§. 3.

In una septem Æoli Insularum, quam Liparan vocant, sepulchrum tradunt esse, circa quod cum etiam alia prodigiosa eveniant, tum id, quod ea loca secure tutoque nemini accedere liceat, uno ore perhibent. Sonitum enim tympanorum cymbalorumque & risum cum strepitu applausuque manuum audiri manifestò, *Aristotelis aut quis alius est* (de mirab. audit. p. m. 1096.) *traditione scimus.* De Cadmi & Harmoniae in illirico sepulchro Poëta ap. *Job. Henric. Ursin.* (Theol. Symbol. Symb. 175. p. 147.)

*Namque duo tumuli concurrunt peste futura
Significant quoties sævissima damna colonis.*

Quid autem hoc sit, & quomodo tumuli concurrere possint, quis divinabit? De montibus duobus inter se concurrentibus *Plinius* (l. 2. c. 83.)

§. 4.

Inter prodigia quæ *Lucanus* recensuit, & id posuit (l. 1. Pharsal. v. 563.)

Compositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ.

Sylvestri II. Pontificis Magi Nigromantici, & qui pro divitiis Diabolum adoravit, ut habet Job. Wolfius, (Centenar. 15. lect. memor. & recond. p. 879.) Romæ in Lateranensi Ecclesia Sylvestri II. Pontificis reposita ossa in arca ferali crepitasse aliquando annotavit, Simonetta (l. 5. Epist. 49. f. 116. a.) & *eBaleo* (l. 5. de Pontif. Roman.) pro certo morituri Pontificis signo interpretantur, ex Aliis iterum *Job. Wolf.* (Cent. 13. Lect. Memor. p. 559.) & *Christoph. Richter.* (Axiom. Oeco-

nom. 2. p. 8.) Romæ in templo Lateranensi aliorum etiam ossa collidi in futura Metamorphoseos præfagium, *Cornel. Gemma (l. 1. Cosmocrit. c. 8. p. 180.)* prodidit. Hodie B. Euphemie tumulus miraculo est, *scripsit Pohusl. Balbin. (decur. 1. Misc. Bohem. l. 4. p. 1. §. 55. p. 77)* Nam clade urbi aut canobio imminente, sepulchri lapis ex imo intus pulsatur & validè verberatur, admonetque eo ictu omnes, ut quæ DEUS intentat verbera patienter ferant vel fugiant à facie arcus & liberentur electi. Harburgi in nobilis fœminæ tumulo per aliquot dies pulsus auribus exceptus. Referato Sarcophago in cadavere nec vitæ nec motus præteriti indicia apparuerunt. Tumba iterum terræ commissa, pulsare cadaver animadvertitur, effoditur & referatur secunda vice Sarcophagus, & nil, quod motum aut vitam cadaveris indicarit, repertum. *Ex Adelungo (Hist. Harburg. p. 218.) Ziegler. (Hist. Labyrinth. der Zeit, n. 626 p. 118.)* Lüzenæ in sutoris tumulo sonum pulsantis Anno 1665. auribus hausit *Paul. Stockmann. (Hodoget. Pestilent. qu. 14. p. 125.)* & ipse Martisburgi in Patria cum Aliis, dum Romano-Catholicæ fidei addictus conderetur, his accepi. Aperto tumulo & Sarcophago nil quod causam hujus pulsationis suggerere posset in cadavere deprehensum.

§. 5.

In domibus non raro pestis tempore strepitus quidam auditi haut aliter sonantes, ac si quis cistam feralem clavis ferreis obseraret. Historias videsis *ap. Isbrandum à Diemberbroeck (l. 4. de Pest. Noviomag. Hist. 60. p. 281.)* Et nihil frequentius casu horribili in domibus, e quo sæpe non vano augurio mortes incolarum præfagiunt. Idem de pulsationibus ostiorum & casibus tremendis (*als wenn jemanden ein Sack voll Korn von den Schultern auff den Boden fiel*) constat. *Evolv. Job. Friederich Stockhausen (Tr. Præfagia Mortis c. 1. §. 9 p. 76.)* Corpuscula in vestibus feralibus e cadaveribus relicta cystisq; inclusa motu suo strepitum ciere, *G. B. de Saint. Romain (Scient. Natural. c. 21. p. 358.)* observavit.

§. 6.

Canis animal domesticum cum peste, tum alio contagioso morbo grassante, & intra & extra domos ululatu insolito & incondito ægrorum mortem instantem præsignificare dicitur, quod in trivio notum (*Henric. Kornmann. p. 4. de Mirac. Mortuor. c. 156.*) communis inde vox: *Die Hunde haben geheulet, es wird jemand auff der Gassen oder in diesem oder jenem Hause sterben.* Veritatem hujus firmavit *Alb. Kranzius, (l. 5. Metropol c. 10)* canum ululatu *Alberti Episcopi Bremensis* obitum antecedente. Quin & olim *Aristodemi Regis Messeniorum*

rum mortem inter prodigia retulit. *Pausanias* (in *Messen. f. l. 4. c. 13. p. 311.*) quod canes globo facto singulis noctibus ululatum dedere. De *Amphionis* canibus nocte silenti quod solita *Cothurni* gravitate prodidit *Seneca*, (in *Oedip. v. 178.*) etiam allegavit *Th. Bartholin.* (l. 9. de *Luc. c. 9. p. 509.*). Felium lamentabiles voces, sed hos non incongruè ἐγῶτινός *Sam. Bochart.* (T. 1. *Hierozoic. l. 3. c. 14. col. 869.*) vocavit, ubi plura.

§. 7.

Causas horum terribilium ejulatum, clamorum & pulsationum in lucem proferre res est difficilis aleæ. Tantum honoris à divina bonitate cœmiteriis Martyrum tributum, (scribit *Joh. à Chokier de Surlet Cent. 2. Fac. Hist. c. 87. p. 342.*) ut ibi nonnunquam Angeli melodiam Symphonicam concinere auditi sunt. Cum corpus *Ignatii Lojole* Anno 1569. Kal. August. primo exhumatum, alio in loco reponeretur, biduo toto suavissimarum vocum concentrationes in conditorio sunt exauditæ, si vera narrat *Jacob Biedermann.* (Rer. ab *Ignat. Lojol. gest. m. 222. p. 167.*) Forſan & ideo ad *Orphei* tumulum *Luscinias* nidos habere, suaviores, quam cæteras & vocaliores cantus edere è *Thracum* recensione tradidit (l. 9. f. in *Bæot. c. 30. p. 769.*) *Pausanias*. *Heinricus Bavarus Imperator*, Christianissimus Princeps, cum *Cunegunda uxore* virginitatem servavit, traduntq; *Heinricum & Conjugem* post obitum miraculis coruscasse. Ita *Albert. Kranz.* (l. 4. c. 35. p. 98.) qui addidit: *Cunegundis* post aliquot annos à morte Imperatoris tumultata, non cum marito, virgo cum virgine. Cujus rei ferunt tum auditum in aëre testimonium, quando vox (incertum unde) instreperet; cede virgini virgo locum (ib. p. 99.).

§. 8.

Angelos malos hujusmodi sonos concitasse, alii memorant, & quidem cum circa sepulchra piorum, quod mireris maximè, tum impiorum. Ad sepulchrum *Elisei*, *Johannis Baptiste* & *Abdia* in Metropoli Samaria rugire consuevisse Dæmones, ipsius *B. Hieronymi* (ad *Eustach. de Vit. Paulæ*) testimonio constat. Add. *Henric. Kornmann.* (l. 1. d. d. M. M. c. 9.) *Cornel. à Lapide* (Comm. in l. 4. Reg. c. 13. p. 269.) *Christ. Adrichom.* (Theatr. Terr. Sanct. p. 79.) De fragore cum *Luthero* cadaver terræ mandaretur, quæ plaustra mendaciorum vivo adhuc *Luthero* in vulgus emiserint *Papicolæ*, rugientibus Dæmonibus perſimiles, ipse notavit *B. Martin. Luther.* (T. VIII. *Jenens. f. 207.*) eosque in ruborem conjecit, siquidem fronti Eorum adhuc scintilla pudoris inest, quod etiam *Dan. Lagus* (in *Vindic. Evang. p. 231.*) prodidit.

§. 9.

§. 9.

Dæmonum ferocissimorum maximam copiam habitasse in horto, ubi sepulchrum *Jannis & Jambris*, *Palladius* (in *vit. Macar.*) in literas retulit. *Sylvestri II. Pontificis* ossa in arca ferali crepitasse tradunt & inde morituri Pontificis signum colligi, *Bonif. Simoneta* (l. 5. *Epist.* 49. f. 116.) *Joh. Platina*, (l. de *vit. Pontif.* f. 139.) *Joh. Micrael.* (l. 3. *Hist. Eccles.* p. 84.) *Valentini* Hæreticorum defensoris Cadaver Dæmones frementi cum strepitu sacro, sepulchri loco, extraxerunt, *Antonio Daurulcio id* (p. 3. *Florileg. Exempl.* c. 7. *Tit.* 15. §. 5. p. 45.) annotante. Amplam igitur in Cœmeteriis potestatem Dæmoni assignavit *Joh. Laurent. Ananias* (c. l.) à quo aut interemtorum violenta morte animas simulet, aut etiam quo malorum perpetratorum memoria refricetur, aut quod loca ista ipsius naturæ voluntatique perfidæ multum sint consentanea, ac ab Angelis non adeò prohibentur. Moti forsan hac ratione olim Sarmatæ (ut *Epist. de Relig. Boruss. ad Georg. Sabin.* *Joh. Meletius* & ex *Joh. Losicio de Diis Samogitarum Th. Bartholin. Vol. 2. Art. Hafniens. Med.* p. 1. obs. 8. p. 13.) in sepulturis strictis gladiis auras verberabant, vociferantes: *Geigeite begaite pekelte; Eia fugite Dæmones in orcum.*

§. 10.

Animabus ipsis insepulorum ferales hujusmodi sonos adscripsit Paganorum superstitio, prout (ad l. 12. *Thebaid. Statii* v. 56. p. 1437.) annotavit *Cass. Barth.* Animas bonorum umbrarum Lunæ locum in Ecclipsi Lunari per ambulantes festinare & vociferari, eò quod in umbra exaudire desinunt harmoniam Cœli, simul etiam tunc animas, quæ infra (Lunam) sunt, supplicia luentium per umbram lamentantes & conclamantes afferri, Paganis placuit. Ideò, inquit *Plutarchus* (l. de *Facie in Orbe Luna* p. m. 472.) in defectibus plerique solent æra Pulsare ac sonitum fragoremque adversus animas edere. Terret eas etiam quæ dicitur (in Luna) facies, quando propius accedunt, horrenda eis & terribilis apparens. Animæ *τεῖσεν* stridere dicuntur *Homero*, (l. 24. *Odyss.* v. 5. & 9.) qui etiam (l. 23. v. 102.) de Patrocli Anima

Sub terram tanquam fumus

Abiit, murmure stridens.

Mortuorum stridulas umbras dixit *Lucianus* (in *Necyomant.* p. m. 332.) in prato Asphadelo consito versari. Hesiodi Animam apud inferos columnæ adalligatam & stridentem videt apud inferos *Pythagoras*, referente *Hieronymo Philosopho ap. Diog. Laërt.* (l. 8. de *vit. Pythag.* p. m. 380.) *Virgil. Fried. Taubmanni Judicio*, (in l. 6. *Æneid.* v. 753.) *Homerum* imitatus animas corpori egres-

turbam sonantem vocavit. In quem locum quidem jejunè satis mihi commentari visus *Servius*, (p. 558.) & qui hunc sequitur (l. 12. *Advers. c. 1.*) *Adrian. Turnobus*, dum propter festinationem Animas sonasse arguunt, aut quod turbæ perpetuum hoc sit Epitheton. Animas *Βομβῆν* finxit olim *Sophocles*, ut est ap. *Cælar. Rhodigin.* (l. 22. *lect. Antiq. c. 3. col. 1224.*) quod ex eodem explicavit (l. 2. *de Idolol. c. 28. p. 445. sq.*) *Gerhard. Job. Voss.* quem lubet audire. Animæ, inquit, plerisque gentium Theologis dictæ *μέλισσαι*, s. Apes, ob dulcedinem vitæ: ac propterea etiam Luna Apis vocata, quia Animas immitteret: quippe generationis Antistita, imo & Cereris, h. e. Lunæ inferæ, Manium præsidis, ministræ, quæ non aliæ, quam manes, itidem Apes vocatæ; Et Proserpina quoque, vel ipsa Ceres Luna infera, vel Ejus effectus, vis inferas illuminans plagas, mellia similiter dicebatur: nempe quia Apiculis illis, h. e. Manibus, præesset. Hæc parum vulgò sunt cognita. Ut igitur plenius Gentium opinio innotescat, non abs re erit firmare illa *Porphyrii* verbis (l. *de Nympharum Antro*) ubi sic scribit: Fontes verò & flumina Nymphis aquaticis propria sunt, ac multò magis Nymphis animis, quas propriè veteres Nymphas dixere, quia voluptatem pariant. Unde & *Sophocles* non impropriè de Animis dixit: Mortuorum examen edit bombum, atque aliò venit. Imò & Cereris sacerdotes, velut inferæ Deæ Antistites, Apes dixere veteres, & filiam Ejus *Proserpinam* melleam, Lunam verò generationis Præsidem Apem nuncuparunt.

§. II.

A bubonis clamore terribili minimè timendum, cum omni tempore molestam molestamque inflet tibiam, etiam peste aut alia calamitate non præfente. Benè *Franciscus Petrarcha* (l. 2. *de utriusque fortun. remed. Diaolog. 90. p. 596.*) Strigis & Bubonis aspectus & lugubris cantus uterque naturalis, non sic canunt, ut vobis aliquid prænuncient, sed quia canere aliter non norunt. Da illis *Philomelæ* vocem, flebunt dulcius. Frustraneum esse feralis hujus avis & vocis timorem, Exemplorum biga maximè memorabili (*tr. de superst. c. 3. §. 37.*) *B. Martin. Geierus* evicit. Nec ab omnibus inter inauspicatas aves numeratur bubo. Contrarium sentiunt Tartari, dum felices reputant futuros, qui pennas de ea Ave super galeis vel pileis gestent, quod *Haithon. Armenus* (*Hist. orient. c. 16. p. 29.*) retulit; ejusque rationem simul subjunxit, quod suum Imperatorem Changium Cham in fuga intra quædam arbuſtula se occultantem, super illis arbuſtulis sedens quasi protexerit.

(Q)

§. 12.

Idem de canum ululatu sentiendum. Non nego præfagos hos aliquando habere Spiritus, ut quidem *Job. Sophron. Kazack* (*Anat. vital. Microcosm. c. 7. p. 52.*) arbitratur. Succinit huic *Naturæ Genius Th. Bartholin.* (*Cent. 3. Epist. med. 58. p. 233.*) dum scribit: Tanta canibus odorandi vis, ut ad longius remota cadavera occurrant, & ululatu funera sæpè præfagiant, quia cadaverosum ægrorum odorem percipiunt, & desiderio illius tenentur, quæ tamen ratio non cuivis forsan satisfaciet. *Conf. Eund. (Act. Hafn. Vol. 4. obs. 76. p. 179.) & Ol. Borrich. (Vol. 6. A. H. obs. 48. p. 136.)* Pestis fomitem odorare idcirco dicuntur Quibusdam, ut refert *Lud. Cæl. Rhodigin. (l. 17. Var. Lect. c. 28. col. 845.)* Canis mihi sano sæpius accubus, lecto receptus cum feбри Hungarica laborarem, semper aufugit, retentus vi ejulatum emisit. Ita & Eremita Tholosanus eundem percepit odore foetido instar calceorum ustorum, ap. *Petr. Borell. (Cent. 1. obs. Med. Phys. 74. p. 74.)* Vetula toto octiduo funus in domo præodorabatur *Vid. Act. Hafniens. V. 2. obs. 117. p.)* Idem de aliis mulieribus mortem futuram ex odoratu præfagientibus, *Dn. D. Ehrenfr. Hagedorn. (Cent. 1. ob. Med. Phys. 67. p. 101.)* Ventorum alias violentia, si canum subeat oppositos oculos & nares, eosdem facile in latratus solvit & ululatus lamentabiles, cujus rei experimentum facere quilibet poterit. Hunc ululatum ventis silentibus, si mors hujus vel illius insequatur, rectius id casui erit imputandum, de quo *Hieron. Cardan. l. 2. de utilit. ex adv. capiend. p. m. 252.) evolvendus.* Frigore hyemis etiam canes ad ululatum adigi sæpius vidi & audiui. Noctu Hecate præsentē formidantes monstrosū Dæmonem canes ululare gentium erat persuasio. *Vid. Cass. Barth. (in 4. Thebaid. Stat. v. 429. p. 1077.)* ita *Virgil. (l. 6. Æneid. v. 257.)*

Visque canes ululare per Umbram

Adventante Dea.

Hecateæ sacrificiis noctu finis variū tumultus, pedum strepitus & canum ululatus audiebantur, quod ex *Apollonio (l. 3.) Lampertus Alardus (Comment. ad. Valer. Flacc. l. 5. Argonaut. v. 398. p. 361.)* notavit. Neque solum canum & id genus animalium rugitum pestem, sed & bella intestina præfaguisse, è *Conrado Lycosthene (Chronic. ostent. & prodig. p. 205. & 213.)* patet.

§. 13.

Astris Necromanticis hos sonos tribuit *Job. Bickerus (T. 1. Hermet. rediv. s. 3. c. 7. p. 410.)* Antesignanum hic sequitur *Theophr. Paracels.* qui de Astris Chaomantiæ idem (*tr. de signat. rer. p. 971.*) prodidit, & simul Evestrum obum-

obumbratum, ridiculum illud Trarames (*l. 2. Philos. ad Atheniens. t. 21. p. 15.*) his substituit. Quid verò Astra illa Necromantica, quid Chaomantiæ aut Trarames illud, quam è tenebricofo Tartari Antro nubes & larvæ? Exposuit & descripsit ista (*l. 9. de Nat. reb. p. 921.*) Agnovit id ipse Bickerus (*c. l. p. 412.*) dum ejusmodi sonos inconditos, terribilesque voces à malis Geniis deducit. Nec id sine ratione, prout *ex ante dictis* (§. 8.) id elucescit. De Dæmone in peste 565. anni noctu clangores buccinæ concitante & tumultuante *Paul. Diacon. (l. 2. de Gest. Longobard. c. 4.) Sigebertus & Abbas Urspergens. (in Chronic.)* Novit *Cornel. Gemma, (l. 1. Cosmocrit. c. 7. p. 124.)* qui se videre Dæmones & Spectra balantia grassantis pestilentiae tempore quam sæpissimè faterentur, ut & domos describerent atque familias, quibus Charontis cymba cum toto apparatu funeris immineret. Dum nempe Cacodæmones illi iram DEI præsentunt, & de futuro hominum exitio gaudent, tales, *Judice Bickero*, aliquando sonos edunt, quibus homines nocte terrent, quales se ante pestem Misnensem audivisse *Idem* confitetur. Nostri dicuntur *die Wehklagen*, infantumque non baptizatorum Animas esse, olim rudi credulæque plebi persuadere rudes Monasteriorum incolæ non erubuerunt. *J. B. van Helmont. (tr. Tumulus Pestis p. 874.)* Funera per nubes delata, (addo & Sarcophagos per urbes, funebresque processiones,) tonos lugubres in aëre auditos & sonitus in Cæmeteriis &c. divinæ bonitatis admonita, adeoque extra naturam referenda interpretatur, ut tempestivè quisque suis Lampadibus oleum prospiciat. Neque idcirco illa portenta, Cacodæmonis (nisi inviti) opera autumat: sine causa verò in re aperta tricatur *Helmont.*, & qui Cæcurgi in Hominis excidium & exitium pronitatem non ignorat, *Helmontio* non assurget. Spiritus sagaces in scenam produxit *Joh. Sophron. Kozack. (tr. de Sale c. 3. §. 9. p. 130.)* Malos Genios expresse *Laurent. Ananias (l. de Nat. Dem. p. 189.) Laurent. Forerus (virid. Phil. Diss. de Sympath. & Antipath. th. 16. p. 197.)* Nihil boni, malorum potius Lernas has visiones & sonos portendere *ex aliis docuit Joh. Nicol. Jacobi (Heimsuchung der Stadt Gottes. §. 3.)*

§. 14.

Animarum stridor fictionibus Poëticis suam debet originem. Nec gemitum in Terræ cavernis & montium incendiis esse animarum damnatarum, credidit *Joh. Rudolph Glauber (p. 2. Oper. Mineral. p. 18.)* Clamor verò iste ipsi videtur esse ignis summo impetu arctos meatus, prædura saxa & cavernas pererrans horrendumque sonitum, vulgò ejulatum vocant, produciens. Optimè hos strepitus tonitruum aëriorum genesi illustravit, & inter tonitura sub-

terranea reputavit *Th. Ittigius* (*de Mont. Incend. f. 4. c. 2. §. 6. & 7. p. 292. sq.*) Eosdem fragores & tumultus glacies petris marinis illisa, v. g. in Islandia concitat, quem sonum etiam dammatarum animarum esse olim existimarunt, *Vid. Saxo Grammat. (Præfat. in Hist. Danic. p. 4.) Marinier (Reise nach Norden c. 43. p. 72.) Th. Bartholin. Fil. (ap. Patrem Act. Hafn. Vol. 4. obs. 35. n. 3. p. 109.)* Vanam illam & homine Christiano prorsus indignam persuasionem vocavit, *Stephan. Joh. Stephan. (In not. ad Saxon. præfat. p. 24.)* Distinguenda sunt tempora, *judicat Th. Bartholin. F. (c. l.)* hoc seculo etiam (nobiscum) sentiunt Islandi cum aliis septentrionalibus, sed aliter seculo Saxonis existimatum esse, est certissimum.

§. 15.

Facit, ut in medium afferam Meteoron illud, ut vocant, Gothanum, *ab Excell. Nostro Michaële Bernhardo Valentino. (Dec. 2. Ann. 8. M. C. obs. 74. p. 188.)* recensitum. Vespillo Gothanus, *memorat*, tumulum parans, in Sarcophagum putredine consumtum incidit, nihil præter costas & ossa continentem. Quem cum remove vellet, sonitum percepit, sibilum & stridorem anserinum exactè referentem, insimulque observavit ex ossis extremitate spumam pugni magnitudine erumpentem, tanto quidem cum foetore, ut labia naresque comprimere & obturare coactus fuerit; subsistit in altero, tumuli angulo visurus, quid tandem inde sit eventurum. Paulò post tantum fragorem edidit massa illa spumiformis, ac si quis bombardam manuariam exploserit, succedente & in turbinem surgente fumo quodam cœruleo, qui majori, quam spuma ante dicta foetore aërem infecit, unde præsentaneo vitæ periculo fuisset obnoxius, nisi relicto ocyus tumulo domum se contulisset, & sumtis, nescio quibus, medicamentis se refecisset. (*Add. Ejusd. Diss. Epist. 3. p. 131. sq.*)

§. 16.

Interim stridoris istius mentio magis animum tenet suspensum, si morbo grassante exitiali & contagioso defuncti tumulati, præsertim sequioris sexus, vestes suas ferale, seu amicula, ore alambant cum claro sonitu porcorum mandantium ad instar (inde vulgò *die schmätzende Tode*) ea fugunt & quantum ore possunt attingere, mandant, devorent & deglutiant. (*Paul. Stockmann. c. l. p. 122.*)

§. 17.

Historiæ sunt in promptu. Accidit id in pago quodam, tempore *Megalandri Martini Lutheri*, prout ad illum scripsit *M. Georg. Roererus* (*Vid. Trapezolog. Tit. 24. f. 211. 212.*) Anno 1552. in pagis circa Freiburgum Hermsdorff, Claus-

Clausnitz, Dittersbach (*Conf. Andr. Möller. Annal. Freibergens. p. 254.*) Anno 1553. Laubæ in Lusatia (*Martin. Bobem. von den drey Land-Plagen, conc. 17. f. 169. a.*) & in Silesia Anno 1565. (*Vid. M. Henric. Roth. Conc. Funebr. 30. in Additamentis von schmätzenden Toden*) Martisburgi, quod è D. Adam Roether. (*Conc. pestilent. 1.*) patet. Anno 1581. & 1584. in peste Schiefelbeinenfi. (*Ignat. Hanniel. de Pest. Schiefelbein. v. 140.*) Plura dabunt Henric. Kornmann. (*Part. 7. de m. m. c. 64.*) Wencesl. Hagecius (*part. 1. Chronic. Bobem. f. 419. b.*) Martin. Zeiler, (*in Not. ad Resset. Hist. Tragic. 1. p. 32.*)

§. 18.

Horribilius præfato sono est, quod indè vulgus sumit prognosticon. Ea mentem hujus fascinavit persuasio, contagium dato hoc signo non solum diu duraturum, sed & majori tyrannide corpora viventium invasurum, Charontem ut eò magis fatiget. Quid, quod ab eodem sanguine nati ob hanc causam pro conclamatis veniant reputandi. *Sie prophezeyen, es werde der Tod die nächsten Anverwandten und Freunde nachholen.*

§. 19.

Ut ergò à violentia sibi temperet, malum fulmenq; avertant præsentissimum, in ipso superstitionis, nequid gravius dicam, fundo Laurum prognatam decerpunt. Tumba sepulchrali aperta vestes feræ à mortuo deglutitas faucibus ejus vi eripiunt, bipalioque caput devoranti abscindunt, quo tandem finita ista suctione & carnis præmorsione finiatur & ipsum contagium.

§. 20.

Belle. Siccine dabitur prophylacticum, cujus vis alexicaca & sonum istum sufflaminet, inque propria membra labiorum & dentium cohibent ferociam? Præsto est. Judæi ante sepulturam, ne institæ ori apponantur, ut admorderi queant, summoperè cavent. *Vid. B. Martin. Geier. (de Luc. Ebraeor. c. 5. §. 10. p. 48.)* Apud nostros mento gleba supposita id præcavet felicissimè. Aliud ejusdem efficacix alibi celebrat vulgi superstitio. Mortuo priusquam os claudatur lapidem & nummum ponunt in ore, ut si in sepulchro mordere incipiat, lapidis & nummi sentiat duritiem contra nitentem, & à morfu feriat. *feriatur.*

§. 21.

In Saxonia id in pluribus locis factum suo tempore G. Rollenhagen (è quo Henric. Kornmann. c. l.) in literas retulit. Maximè verò hi Ethnicorum & aliorum superstitionis premunt vestigia, qui Danacen (*δανάκην νομισμα- τὸς ὄνομα βαρβαρικὸν πλεον ἰβολῆς* (*juxta Etymologicum magnum*)) trientem

habet, *Juvenal.* (*Satyr.* 3. v. 267.) duos obulos *Aristophanes* (*in Ranis Act.* 1. sc. 5.) mortuorum ori indebant portorium, *Charonti* ut solverent, *Stygiam* transmissuri paludem, quod à *Strabone* recitat *Ludovic. Cœl. Rhodigin.* (l. 10. antiqu. lect. c. 2. col. 432.) *Add. Erasm. Roterod.* (*in Adag. p. m.* 456.) *Natal. Comit.* (l. 3. *Mythol.* c. 4. p. 197.) *Alex. ab. Alexandro* (l. 3. *Genial. Dier.* c. 8. f. 130. a.) *Conrad. Rittershus.* (*Comment. ad Salvian. l. 1. de Avarit. p.* 134. n. 438.) *Joh. Gutther.* (l. 1. *de Jur. Man.* c. 17. p. 104.) *Joh. Nicolai* (*de Luët. Græcor.* c. 4. §. 3. p. 39. sq.) *Viaticum* nuncupavit *Plautus*, (*Pœnul. Prolog.* v. 71.)

Ipse adiit ad Acheruntem sine viatico.

καταδόντες Græci, ut (*in eo verbo*) *Suidas.* Exagitat falsè more suo hanc superstitionem *Lucianus*, (*T. 2. Op. de Luët. p. m.* 302.) Simul atque familiaris quispiam mortuus fuerit, primum obulum in os illi addunt, ut sit portitori trajectionis merces, nec illud propius expendunt cujus numisma legitimum sit, ambuletque apud inferos, & apud illos valeat. *Atticus* ne, an *Macedonicus* & *Æginensis* obulus, neque multò satius esse non posse naulum solvere, cum sic futurum sit, ut non recipiente portitore postliminò redeat ad vitam. Ad *Judæos* transiit etiam hoc institutum, si prædicto *Kornmanno* (c. l.) fides habenda, qui testatur horum capita ante aliquot centum annos sepulta, inveniri effossa, aureum nummum in ore habentia. *Mumias* *Ægyptias* etiam sub linguis aureas habere *Laminas*, apud *O. Borrich.* (l. *de Hermet. Ægyptior.* c. 5. §. 2. p. 139.) *Titus Livius Burratinus* confirmat. Folium *Auri* tenuissimum reperit (*de Mum. Uratislav. p.* 46.) *Andr. Gryphius.*

§. 22.

Causam hujus soni & morsus in mortuo qui quærit, tritum illud, quo jam olim *Theodotus ap. Plutarchum* (*in Vit. Pompej. p. m.* 432.) usus legitur, expendat: *Νεκρὸς ὃ δάσκει.* Mortuus non mordet: *Ein toder Hund beißt nicht.* Cessante animæ cum corpore commercio, & actiones cessabunt verè vitales. Loquor de verè mortuis, non de *Epilepticis*, *Syncopticis*, *Hystericis*, aut *Ecstacticis.* Hos aliquando tale miraculum patrare posse ut credamus. *Cæsar Baronius* (*T. 6. Antiquit. Ecclesiast. Thesaur.* c. 214.) è quod citatus *Kornmann.* p. 7. m. m. c. 59.) persuadet narratione de *Zenone* Imperatore comitali morbo correpto, & pro mortuo sepulto, qui finito *Paroxismo* ad se rediens præ fame suos ipse lacertos manderat, & caligas, quas gestabat. Ita *Scotum* vivum sepultum extrema manuum devorasse, sunt qui referunt, hosque citat *Cass. Schottus* (l. 3. *Phys. Curios.* c. 19. §. 2. p. 438.) qui tamen falsitatis eorum testi-

mo-

monia convincere nititur. Spectant huc quæ alibi *Diff. de Cadav. §. 25. & 30.* enunciaui.

§. 23.

Ad alias causas descendentem, easque exquirentem, Striges ex Avium genere, nescio, quo fato nos salutant, è quadrupedum verò Hyena occurrit. Infaustum sanè par! Forſan inter miraculi hujus patratores locum inveniet. Striges & caprimulgi dicuntur, quod noctu caprarum ubera roſtis ſollicitent, & lacte emungant. De Cretenſibus id teſtatur (*l. 1. obſerv. c. 10. p. 29.*) Petrus Bellonius. Talem ſe Conſtantinopoli vidiffe ſuſpicatur (*Epist. Turcic. 3. p. m. 144.*) Auger. Gislen. Busbequius. Noctu etiam has nutricum & infantum papillas ſumma cum moleſtia incadere, quin & ſanguine humano ſuctu extracto gaudere, dicuntur. Inde condimenta Striges nuncupabat Plautus (*in Pſeudol. Act. 3. ſc. 2.*) eò

Vivis convivis inteflina quod exedant.

Vid. Frideric. Taubmann. (*in h. l. p. 1003.*) Optimum harum en! Apellem Ovidium (*l. 6. Faſtor. v. 131.*) audire lubet;

*Sunt avidæ volucres, non quæ Phineia menſis
Guttura fraudabant, ſed genus inde trahunt.
Grande caput, ſtantes oculi, roſtra apta rapinæ
Canities penniſ, unguibus hamus ineſt.
Nocte volant, puerosque petunt nutriciſ egentes,
Et vitiant cuniſ corpora rapta ſuiſ.
Carpere dicuntur lactentia viſcera matris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illiſ Strigibuiſ nomen, ſed nominis huiuſ
Cauſa, quod horrenda ſtridere nocte ſolent.*

Adjungo huic Job. Stigelium (*T. 2. Poëmat. f. 299. b.*)

*Grande illiſ & triſte caput, ſemperque micanteſ
Igne oculi, roſtrumque capax, hamoque timendum,
Venteſ inerteſ, crudo nunquam ſine ſanguine guttur,
Multipliceſ unciſque pedeeſ, aptique rapinæ,
Corpora namque hominum ſugunt & viſcera rodunt,
Humanorū gulam gaudent implere cruore.*

§. 24.

Has aveſ dari, ut cum Ariſtotele (*l. 9. Hiſt. Animal. c. 30.*) & Caſp. Schwenckfeldio (*Theriotroph. Sileſ. p. 232.*) nulluſ dubito; ita quod lac capriſ & nutrici-
bus

bus, infantibus autem sanguinem clam subtrahant, &, quod addidit *Casp. Shottus*, (l. 9. *Phys. Curios.* c. 25. p. 979.) ubera caprarum emoriantur, & capræ excoecentur, cum Eodem (c. l. p. 233.) nego, quod Experientia destituatur utraque assertio. Audiendus erit *Plinius*, (l. 11. c. 39.) Fabulosum arbitror de Strigibus, ubera eas infantum labris immulgere, esse in maledictis jam antiquis strigibus convenit: Sed quæ sit avium, constare non arbitror. Fabulosum pariter & antistrigium (c. l.) *Ovidii*:

*Virgaque janalis de stipite sumitur alba
Quæ lumen thalamis parva fenestra dabit.
Post illud nec Aves cunas vitiasse feruntur
Et rediit puero, qui fuit ante, color.*

Habet & aliud *Q. Serenus Sannonicus* (l. de re Med. c. 58.)

*Præterea si forte premit strix atra puellas,
Virosa emulgens exertis ubera labris,
Allia præcepit Titiri sententia necti,
Quis veteri claras expressit more togatas.*

Interim vespertilioes, dum advesperascit, humanum fugere sanguinem *Andr. Libavius* (l. 6. *Hexaëm.* f. 30. p. 555.) prodidit. *Excell. Dn. D. Joh. Christian Frommann.* (l. 3. de *Fascinat.* p. 3. f. 2. c. 1. §. 7. p. 300.) Striges etiam infantum sanguini insidiari, si detur occasio, existimat. Jam verò cum earum præsentia in cubiculis animadverti & præcaveri queat, experimentum etiam observatu haud erit facile, concludit.

§. 25.

Regeris, quod infantes spectat historiam illam *Th. Bartholin.* (Cent. 1. *hist. anat.* 9. p. 20.) quæ ita habet: Tres infantes Pastoris Fionenses Lyksholmi in cubiculo consueto dormientes, insueto ploratu & inquiete non ita pridem turbabantur, quod se mulgeri à quondam sentirent. Puerorum suspicionem firmarunt papillæ diligentius à parentibus tractatæ, quæ lactantis fceminæ in morem eminébant. Ad averruncandum fascinum hoc, alexipharmacis amarisque illitæ fuere papillæ. Hinc umbilicus illorum tam vehementi suctione atterebatur, ut non tantum manifestè promineret, sed & oris sugentis magnitudinem impresso velut vestigio monstraret. Sit ita, quomodo verò conclave clausum poterunt intrare striges, cur earundem præsentiam nemo animadvertit? Suctionem, reponis, factum manifestè evincit papillarum & umbilici prominentia. Verum cur ista suctio infantes fati-

get,

get, somnique increpet suavitatem & profunditatem, aliæ causæ tam præternaturales, quam naturales sunt in promptu.

§. 26.

Si namque, quod è *Spineo* refert *Hier. Jordanus* (tr. de eo quod est in morbis divinum c. 40. p. 149.) venæ infantum à sagis acu, ungue, aut alio modo Dæmonis ope apertæ deprehenduntur, quod constat ex parvis cicatricibus relictis & interdum post Cattorum apparentium fugam, guttis sanguineis in pueris ejulantibus remanentibus, cur non & veneficium suctionem hanc procurare posset. Spiritus naturales Elementares, Ephialtes dictos, Lac & sanguinem sugere *Joh. Sophron. Kozack* (*Anat. vital. Microcosm. c. 17. p. 175.*) docuit. Similiter huic commento in festo Nativitatis CHRISTI spectra Veda-véze ubera infantum sugere apud Carinthios, quibus se opponant Seviañsevéze ap. *Joh. Weickard. Valvasor. (l. 11. Carinth. p. 456.)*. Naturale quid subesse citatus *Schwenckfeld*, dudum subodoratus est. Deprehendit ille Lactis vestigia in tenellis esse pus album, quod sæpè ex pustulis minutis papillorum exprimitur. Vidit & hoc *Adrian. Spigel. (de format. foet. p. 3. c. 3. p. 47.)* & *Guilh. Harveus (Exerc. de mot. sangu. anat. 2. p. 18.)* qui pro vero Lacte habent, & *Thom. Cornel. Consentin. (Progymnasim. 6. p. 222.)* qui Lac aquosum reputat. Ita & ipse non semel in recens natorum papillis aliquot humoris albicantis guttulas fluctuare conspexi. Exprimitur iste humor foemellis tantum à superstitionis obstetricibus, masculis verò ut exprimant adigi nequeunt. Quod si igitur humor iste in papillis relictus copia peccet, inflammationem & tumorem parit, ut sæpè suctum talem prægressum suspiceris. Dolor inde exortus facit noctes insomnes, vagitum vagitu cumulat, & aliquando humor ferociens Chirurghi manum expetit, gravique molestia hanc obstetricum incuriam & superstitionem expiare tenetur tenellus. De mammaram suctione sensibili, ut papillæ etiam inde intumuerint, quæ viro cuidam in somno obtigit, memorabilem consignavit historiam *Excell. Joh. Doleus l. (1. Encyclop. c. 13. p. 197.)* Quæ umbilicum prominere faciunt, sunt vagitus & flatus.

§. 27.

Hæc dum scribere in animum induxi, causam plicæ Polonicæ ex mente vulgi, mihi in mentem revoco. Dæmones vulgò cum Ethnicis in ἀγῶνες & κῆρες discernunt, & in asperos & immites Dionysiacos Ethnicis, secundum *Joh. Wierum (l. 1. de præst. g. Daemon. c. 22. p. 110.)* dici, & larvas, juxta *Petr. Thyraum (l. 1. de Loc. Infest. c. 4. n. 3. p. 20.)* & mites, qui nulla damna

(R)

infe-

inferunt, nec specie terribili apparent. Vocantur *die gütigen Geister*, Th. Paracelso (T. 2. Op. l. de Arte presaga p. 198.) Mites, Georgio Agricola (l. de Animant. subterr. p. 491. 492.) quos & Germani Kobalos, Gutelosque nuncupant. Lares & Fauni, P. Thyrao (l. c.) è Cassiano. (Collat. c. 32.) Fabrelli domorum, Kowardiozky Bohemis, minutissimi quasi tres aut quatuor fabri tunderent. (Bohusl. Balbrin. l. 1. Misc. Regn. Bohem. c. 16. p. 45.) Lingua Ruthenica Coltkii. (Phil. Camerar. Cent. 1. op. subseciv. c. 73. p. 338.) Crasmeni Ludzmi Polonis Rusticis. (Isaac. Schook Cent. probl. rar. probl. 28. p. 25.) Tales etiam Lemures, quos Sylphis accenset Joh. Sophron. Kozack (Anat. vit. Microcosm. c. 17. p. 125.) Utrumque genus in fodinis Metallicis Turcicis inveniri, P. Bellonius. (l. 1. obs. med. c. 53. p. 119.) Sed quid de utroque genere dixi? Nullos crediderim cum P. Thyrao, (c. l. n. 4.) qui tantum sunt mites: nullos, qui tantum sunt truculenti: Qui nunc mites, post truculenti; qui nunc truculenti, post mites. Nam nec mitibus sua deest bilis, aut nocendi potestas vel voluntas. Et, qui odio in nos sæviunt (quia mille artes norunt,) etiam in Angelos lucis se transformant & summam quandoque simulant mititatem. Habet hic locum vulgi pronunciatum: *Es ist ein Teufel wie der ander.*

§. 28.

Sed è diverticulo in viam. Credunt vulgo Dæmones hos mites capillos fugere, atque spūto eorum tanquam glutine conglutinari. Inde tricae Incuborum, *Mahren-Flechten & Schroetlings-Zöpfe* Joh. Schenckio (l. 1. obs. med. p. 16.) audiunt. *Mahr* significat Ephialtem, aut incubum. *Schroetling* autem Th. Paracelso, (l. 1. Philos. Sagac. p. 373.) Umbragines vocantur, sextamque constituunt Speciem illorum hominum ex Elementis sine anima generatorum. Et cum à mitibus dependere dicantur, *Gütgen-Zöpfe* dicuntur, *Jüden-Zöpfe*, quod ab incubo Judæi specie fieri existimantur, *Wichtel-Zöpfe*, quod superstitiosè creditum sit, ab infantibus non baptizatis (quos Antiqui *Wichteln* nuncuparunt,) necti. Vid. Simon. Schulzius (in Plica explicata M. C. D. 1. Ann. 8. & 7. obs. 138. p. 190.) Addo historiam. Multis ab hinc annis in vicina ancilla quædam uterum gestare credebatur, dum igitur forte fortuna infans expositus suffocatus reperiretur, illam uteri onus dum deposuisse, & suffocasse fama tulit. Re ad justitiæ præfectum delata, carceri includitur. Facinus præfractè negans obstetricibus committitur, quæ à Lactis in mammis proventu eam uterum clam deposuisse unanimiter concludunt. Quid illa? convictam quam putabant, aliud desperatæ causæ invenit asylum. Plicas capillorum monstrabat, & à spectro nocturno mammas sibi sugi regerebat, quæ

suctio

suctio lactis præsentiam causaret. *Sie wendete ein, sie hätte die Gütgen, die durch nächtliches Brüste-saugen die Milch zuwege brächten.* Tortori oblata pronuntiati tenax tandem absolvebatur.

§. 29.

Sanè si rem rectè expendamus, uterique cum mammis consensum attendamus, in retentione menstruorum & Plica Polonica inde orta, talem humorem in mammis colligi posse, penitus negandum non est. Humor iste, noctu à Blas stellarum motivo motus, mammas cogit intumescere, & in somno nerveos titillat papillarum colliculos, ut veram suctionem, non aliter, ut in Ephialte à Spectro pressuram patrari falsò sibi imaginentur. Non fugit id *divinum nostrum senem*, qui humorem illum albicantem Lac vocavit (*f. s. Aph. 39.*) non verum, sed spurium, ut alibi (*Diff. inaugur. de Nutrit. & Morb. Infant. f. 1. c. 1. §. 4.*) id exposui.

§. 30.

Sed ad rem. Strigibus minimè iste in cryptis feralibus sonus erit imputandus. Sugunt enim, si fabula vera est, placidè, non cum strepitu. Sugunt, inquam, papillas non vestes ferales, non collo adjacentes partes. Sugunt tandem, non mordent, nec carne vescuntur Cadaverum, Paucis, vivos lædunt, non mortuos. Soli expositos, non solo obrutos.

§. 31.

Hyænæ verò id ascribas hoc urget, quia non huic, ut aliis feris, animalia sunt præda, sed erutis alitur Cadaveribus, ut loquitur J. C. Scaliger (*Exercit. 217. f. 7. p. 685.*) τυμβωρυχῆ ἐφίεμενον ἡς σαρκοφαγίας τῶν ἀνθρώπων scripsit Aristoteles (*l. 8. Hist. Animal. c. 5.*) Idem Joh. Leo Africanus (*l. 9. Descript. Afric. c. 41. p. 503.*) Et Auger. Gislen. Busbequ. (*Epist. 1. Turcic. p. m. 63.*) hæc de illa: Illa Zirtlan Turcis dicta, sepulchra suffodit extrahitque cadavera, portatque ad suam speluncam, juxta quam videre est ingentem cumulum ossium humanorum, Veterinariorum, & reliquorum omne genus animalium. Non nisi virorum carnes eandem devorare Arabum traditio est. *Vid. Sam. Bochart. (T. 1. Hierozoic. l. 3. c. 11. col. 832.)* An Lacta aut Lactea apud Albertum M. (*l. 22. de Animal. f. 181. a.*) huc referendum sit, Alii dispiciant. Plura de Hyæna carnivora *Plin. (l. 8. c. 10.)* Inde & Turcæ graves lapides sepulchris teste Busbequio (*c. l.*) injiciunt, ut ab hujus, ut & canum & luporum injuriis cadavera tutiora sint. *Conf. Henric. Kornmann, (p. 10. d. m. m. c. 21.) Joh. Vesling. (obs. & Epist. à Th. Bartholin. edit. p. 47.) Petrum della Valle (p. 3. Itiner. Orient. Epist. 15. p. 139, & Epist. 16. p. 162.)* Die Ceilosfen stecken auff ihrer

Verstorbenen Gräber spitze Dornen, damit der Körper für den Jackhals sicher ist, welcher eine Art ist wie ein Fuchs und sehr nach den Menschen Fleisch gieret. (Job. Jacob Saar Ost-Ind. Kriegs-Dienste c. 4. p. 88.) De vulpeculis Schakalle, quæ forsan idem, quod Jackhals Jürgen Anderson, (l. 1. Itinerar. oriental. P. 27. p. 46.) Walther Schultze, (l. 2. Itinerar. oriental. c. 17. p. 175.) Chakelles vocat J. B. Tavernier. (l. 1. Itinerar. Persic. c. 6. p. 31.) Chardin. (Itinerar. Persic. p. 118.) Idem de muribus Pharaonis in Palæstina Francisc. Ferdinand. Troile (Itinerar. Ind. p. 265.) De Urſis propè Spitzbergam Friedrich Martens (Spitzbergische Reise p. 4. c. 4. §. 3. p. 75.) Russiæ Strauß. (l. 1. Itinerar. c. 2. p. 68.) Cum verò singulare illud contingat in regionibus, in quibus nullæ Hianæ, vulpeculæ Schakalle, Mures Pharaones & urſi (Vid. Levin. Hulf. p. 2. Navigat. p. 27.) illæſis ſepulchris certa tantum corporis pars lædatur, & ipſum Cadaver feræ lambat & deglutiat veſtes, prædictarum beſtiarum hic meritò abſolvitur truculantiæ.

§. 32.

Figmentum eſt Judæorum ſerpens Azazel. Hi, ut explicent locum Geneſeos (c. 3. v. 14.): Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ, & illum Eſaiæ (c. 65. v. 25.) pulvis panis tuus, corpus humanum, utpote quod terræ ſuam debet originem ab iſto ſerpente rodi & conſumi tradidere Rabbini. Vid. Paul Roeber. (Sermon. de Temp. 29. p. 783.) Henric. Kornmann. (Præfat. in P. 2. §. p. 7. de Mir. Mort. c. 64.) Andr. Libav. (l. 7. Hexaëm. p. 728.) Cornel. Agripp. (de Vanit. Scient. c. 45.) Job. Laurent. Ananias (l. 3. de Nat. Dæmon. p. 115.) cum Aliis.

§. 33.

Ejuſdem farinæ eſt muſ ille Judaicus, quem cadaver ſtatim, ut terræ concreditum, tam crudeliter mordere aſſerunt, ut etiam clamare (riſum teneatis Lectores) cogatur. Ita magnum Eccleſiæ noſtræ lumen atque columen Magnific. Dn. D. Martin. Geierus (Tr. de Luſt. Ebræor. c. 6. §. 17. p. 103.) ex Antonio Margarita: Sciffioni veſtimenti ſuper ſepulchro facta cuncti magno cum ſtrepitu & vociferatione è Coemiterio diffugiunt, ne Lethiferum defuncti audiant clamorem, quem terra obrutus, atque à Mure nares admorſus edere creditur, & quo audito intra trigefimum diem mori itidem cogatur animadvertens.

§. 34.

Ab his deliriis, ut iterum verba Magni Theologi adoptem, non multum Muhamedani diſtant, qui duos Angelos nigros atque levidos Moncar & Nacir,

Nacir, Mongir & Guarequir, *Sandys* (l. 1. *Itinerar.* p. 162.) Mungir & Quo-
regner *Phil. Baldeo* (l. 1. *descript. Malab. & Coromandel* c. 6. p. 29.) nuncupatos,
dicunt cadaveri adesse post sepulturam, ut defunctum in sepulchro erectum
sedere jussum interrogent, quid crediderit, quid de Mahommede senserit?
Si rectè responderit, suaviter obdormire jubent; sin minus, gravibus crucient
malleorum ferreorum ictibus inter aures impressis, adeò, ut clamorem audiant,
quot quot inter orientem sint & occidentem, præter homines & Genios, *ut hæc*
refert Edo Pocokius. (*Not. Miscell.* p. 241. sq.) Hi autem non terra tegunt sepul-
chra, sed saxis, nulla interjecta terra, ut modo Dæmone accusante & rationem
vitæ à mortuo exigente, defendente verò bono Genio locus sit, ubi mortuus se-
dere, & se causæ commodius dicendæ ergo possit erigere. Ita *Auger. Gislen. Bus-*
bequius (c. l. p. 62.) & *Sandys* (c. l.)

§. 35.

Ita narrant XCIX. serpentes, quarum unicuique VII. capita, unicuique
infideli in pœnam in sepulchrum immitti, eundemque illic mordere, ut *citatus*
Pocokius (c. l. p. 244.)

§. 36.

Nec majore veritate lucet illa vulgi fabula, quæ Vespillonibus hujus mali
causam ascribit. Nempè si prono in terram vultu cadavera, ad Diogenis
Cynici mentem, (*Vid. Alex. ab Alexandro* l. 6. *Genial. Dier.* c. 14. f. 352. b.)
Sepulchris inferant, capillos ori defuncti indant, nec mento glebam suppo-
nant.

§. 37.

Eurynomon (Euryonium vocat *Joh. Bodinus* l. 2. *Dæmonom.* c. 6.)
Nicolaus Leonicus Thomæus (l. 1. *Hist. Var.* c. 61. p. 82.) his delineat: Del-
phorum interpretes, & ii, qui maximè inter illos peritiores habiti sunt, *Pausania*
referente, Eurynomum dixerunt inferum fuisse Dæmonem, qui mortuorum
carnes absumeret & devoraret, ita ut sola ex iis & nuda relinquerentur ossa:
pingebantque illum horrida quadam ac terribili specie, exertis dentibus tru-
cem, in vulturina pelle sedentem, colore inter cœruleum & nigrum ferè
medio, qualis musculorum color, inter reliquas animalium carnes esse perhi-
betur. An Spiritus Asuiti fuit illud Eurynomon, de quo *apud Saxon. Gram-*
mat. (l. 5. *Hist. Dan.* p. 91.) & *Henric. Kornmann.* (p. 2. c. 35.) Asmundus vivus
ejusdem tumulo unà cum equo & cane illatus, & tandem ex eodem re-
ductus?

*Nescio quo Stygii Numinis ausu
Missus ab inferis Spiritus Asuiti.
Sævis alipedem dentibus edit,
Infandoque canem præbuit ori.
Nec contentus equi vel carnis esu,
Mox in me rapidos transtulit ungues
Discissaque gena sustulit aurem.*

Hoc Eurynomon cum neque *Homeri* de *Ulyssæ* carmina, neque *Poësis* ea *Mingæ* appellata, nec postremo, quæ est *Nosti* (*Νόστοι*, id est *reditus*,) inscribitur, (in iis potissimum libris de orco, deq; inferorum terroribus multa exposita sunt) inter Manium Deos numerent, de ejusdem existentia dudum ipse dubitare cepit *Pausanias*. (in *Phocic.* s. l. 10. c. 28. p. m. 868.)

§. 38.

Ita quidem se res habet. Nihil hic *Natura*. Omne quod hic patrat, malus patrat *Dæmon*, qui solum sanguine humano & cadaveribus tenetur, juxta *Prophyrii* (l. *Responsor.*) doctrinam. Hic dum iram & vindictam *DEI* præsentit, & de futuro hominum excidio mirificè gaudet, sæpè solet inconditis quibusdam vocibus ac sonitibus vel spectris aliisque illusionibus imbecillum animos perterrefacere, vel iisdem aliorum imbecillum exitium & interitum prænunciare, ut habet *Isbr. à Diemerbroeck* (l. 4. de *Pest. Noviomag. Hist.* 60. p. 282.) Ille est *Evestrum Paracelsicum* (*T. 2. Op.* p. 290.) Adde huic Ejus instrumenta & manus, *Lamias*. Ille est *Hyæna*, asseclæ striges. Ille *Azazel*, ille mus *Judaicus*, ille *Angelus lividus*, ille spectrum *Eurynomon*; serpentes veneficæ. Inde corporum Princeps *Cabbalists* dicitur *Satanas*, (*H. Kornmann. præf. in. p. 2. de Mir. Mort.*) neve nimio perè in eadem suam exerceat Tyrannidem, Cœmeteria pia antiquitas consecrasset, & sepulchra aqua lustrali adpersisset, legitur, (*Id. Part. 7. c. 7. Laurent. Ananias l. 3. de Nat. Demon. p. 116. Job. Marcus Marci p. 3. Phil. Vet. restit. ut subsect. 1. p. 393.*) Sonus porcorum mandentium auditur; *Dæmon* verò non semel sub porci figura apparuit. Adduco saltem, quod *Thom. Cantipratanus* (l. 2. *Mirac. & Exemplor. sui tempor. c. 30. n. 5. p. 323.*) notavit. Nefandissima *Vetula Richarda*, sanctitatem in Claustro professa, mortua & sepulta est. Sequenti nocte *Scrofa* nigerrima cum porcellis septem ejusdem coloris manifestè visa est claustrum intrare, sepultamque vetulam effodere, & membratim Ejus corpus miserabile laniare, & viscera Ejus longo tractu per claustrum ambitum dissipare. Quo facto, cum porcellis *scrofa* disparuit & post se fœda vestigia reliquit. Ita sub *Joh. Cuntii* imagine latens

latens Dæmonium nocte venit in cubiculum Theologi, & instar porci deglutiit grana, rostro sonitum edente clarissimum. *Vid. Martin. Weinrich. (Diff. de Spectr. Strigoniens. & Pentschens.)* Optimè proinde Cyprianus (*l. de Vanit. Idol.*) monuit: Malos Spiritus extorum fibras animare, avium volatus gubernare, sortes regere, oracula efficere, falsa veris involvere, falli & fallere. Et de præsentī casu B. Noster Martin. Lutherus (*c. l. f. 211. b.*) *Das ist des Teuffels Betrügerey und Bosheit.* Et paulò post (*f. 212. a.*) *Es ist des Teuffels Gespenst.* Ille sonat, crepat, lambit, mordet in sepulchris, sub persona mortuorum, ut mecum Martin. Bohem. (*c. l. f. 169. b.*) Martin. Hammer (*Pestilentz-Pfeil p. 118. sq.*) Paul. Stockmann. (*c. l. p. 125.*) Hecatæ Sacrificiis noctu finitis varii tumultus, pedum strepitus & canum ululatus audiebantur, quod ex Appollino (*l. 3.*) Lampert. Alardus (*Comm. ad Valer. Flacc. l. 5. Argonaut. v. 398. p. 361.*) excerptit.

§. 39.

Subit memoriam Americanorum persuasio, de qua αὐτόπτης Job. Lerijs, & ex eo Guilhelm. Stuckius (*l. 1. Antiquitat. Convival. c. 25. f. 84.*) Prima statim nocte, postquam cadaver defuncti terræ fuit mandatum, magnas patinas farinæ, volucrum, piscium, aliorumq; ciborum prius benè coctorum plenas una cum potu, Caovin dicto, defuncti sepulchro imponunt, idque more planè Diabolico tam diu facere continuant, donec ipsum cadaver putrefactum esse existimant. Id autem faciunt, quia hujusmodi mentes errore sunt imbutæ, ut existiment Diabolum, (quem sua lingua Ayguam appellant,) nisi alios cibos, quos devoret, ibi præsentēs habeat, ipsum cadaver effossurum atq; devoraturum esse. Sunt qui defuncti animam de appositis cibis manducare autumant, teste M. Paul. Veneto. (*l. 1. de Reg. Orient. c. 45. p. m. 38.*) Inde comestilia supra sepulchra, cum ab Ethnicis, tum Christianis ipsis olim posita, de quo Job. Baptista Casalius. (*de Veter. Sacr. Christian. ritib. c. 66. p. 342.*)

§. 40.

Magna verò, cum primis tempore Pestis, Dæmonis est potestas, quia tunc, ut loquitur B. Lutherus, (*c. l. f. 200.*) est DEI carnifex. Quocircà non tantum pestem totum orbem devastantem, qualis illa Ægyptiorum A. C. 544. de qua Cael. Ludovic. Rhodigin. (*l. 2. Lect. antiqu. c. 6. col 51.*) Athanas. Kircher. Chronolog. Pest. celebr. p. 410.) & Alii, excitare potest, sed & variis terriculamentis in generis humani perniciem eandem propagare satagit.

§. 41.

Qui Dodonam in proprio extruunt corde, Magi & Lamiæ pariter, solertes se in hoc casu præstant. Notum est, Eosdem caprimulgorum ad instar, vac-

carum

carum fugere ubera ad sanguinem usq; , indeq; cachexia vaccis induci (*Andr. Libavius ap. Joh. Hornung. Gist. Med. Epist. 78. p. 212.*) Imitaturi in his Principem, quippe qui sub Joh. Cuntii spectro vaccas plenas succo evacuabat, ut nihil amplius uberibus inesset. Caudas earum ita intorquebat, ut in equis fieri consuevit. Vitulos ita macros, ut laternis punicis magis essent pellucidi. Quin & puerperas, imprimis si ubera succulentiora habebant, infestabat, quod *Martin. Weinrich. (c. l.) testatur.* Quantoperè autem demortuorum carnes appetant Magi & Sagæ historiæ loquuntur. De mulieribus gravidis & tenellis infantibus à Magis dissectis, *Eusebius. (l. 1. de Vit. Constantin. c. 30.)* Objicitur id Apollonio Thyanæo, ap. *Philostratum (l. 7. c. 5.) Porphyr. (l. 2. de Abstin. ab animatis.)* Exemplum aliud habet *Jacob. Sprenger. (p. 1. Mall. Malific. qu. 11. p. 142.) Job. Bodin. (l. 2. Demonom. c. 3. p. m. 264.) Add. Job. Kirchmann. (l. 3. de Fun. Rom. c. 23. p. 331.)* Illum cibi loco mandere gestiunt, & ut his cupediis impunè frui liceat, in canes & lupos libenter transmutantur. *Conf. iterum Job. Bodin. (c. l. & alibi passim.)* Noctu circa sepulchra versantur (inde *τὸν Βάδεε* *Hesychio* & bustuariæ nuncupatæ *Adriano Turnebo, (l. 30. Advers. c. 38. col. 1132.) Crusio, (de Noct. & Nocturn. Offic. c. 23. p. 437.)* nec in furca suspensis parcunt Hyænæ crudelissimæ. Tenellorum cruorem maximopere sitiunt, & carnem tanquam Asiaticas popinationes desiderant, palatui ut satisfaciant. Ita *Marsil. Ficin. (l. 2. de Vit. c. 11. p. 100.)* Lamias consuevisse pulchris & juvenibus hominibus corporibus vesci, ubi ad summam sanguinis abundantiam pervenissent ipsius Lamiae testimonio coram Appollonio deposito, firmat *Philostratus. (l. 4. de Vit. Apollon. p. m. 172.)*

§. 42.

Nec hanc tantum ob causam, sed ut materia ipsis sit, unde Veneficia parent. Plurimæ Sagæ notat *Franc. Baco Verulam. (Sylv. Sylv. Cent. 1. n. 26. col. m. 759. & Cent. 9. Experim. 859. c. 938.)* & Veneficæ tam apud Ethnicos, quam apud Christianos pascuntur humana carne, corroborandæ ut videtur imaginationi foedis acribusque vaporibus. Unguentum Magicum à *Job. Bapt. Porta (l. 2. Mag. Nat. c. 26. p. 85. edit. prior. in reliquis enim non habetur.)* ingreditur pinguedinis pueri magna quantitas. Depingvedinis infantum non baptizatorum in unguentis usu, *Laurent. Ananias (l. 4. de Nat. Demon. p. 147.) Fr. Baco Verulam. (Sylv. Sylv. n. 975. col. 960.) Godofr. Voigt. (Delic. Phys. c. 8. memb. 4. §. 5. p. 273.)* Corda infantum excidunt & comedunt, ut prospera fruantur fortuna, quod de Vespillonibus Franckensteinsibus *Heinitzius; (Laqu. Venat. Hist. p. 45.)* Ut victoriis patiantur, quod credidere Muscovitæ, (*Job. Manlius Collect.*

leſt. p. m. 41.) ut tormentorum patientiam confequantur, *Vid. Martin. Delrio,* (l. 3. *Diſquiſit. Magic. p. 1. qu. 5. p. 164.*) & *Binsfeld. (in l. Multic. de Malefic. qu. 2.) citante Godofr. Voigt. (c. l. p. 274.) Laur. Forerus (Virid. Philoſ. Diſp. de Magnet. c. 2. th. 21. p. 257.)* veneficis ſuis compositionibus magnam ſanguinis humani copiam admifcent. Hinc

*Nec ceſſant à Cede manus, ſi ſanguine vivo
Eſt opus, erumpat jugulo qui primus aperto,
Nec refugit cedes, vivum ſi ſacra cruorem
Extaque funerea poſcunt trepidantia menſæ:
Vulnere ſi ventris, non qua natura vocabat
Extrahitur partus calidus ponendus in anis.*

Pulverem Magicum è cinere carnis humanæ parant, teſte ipſarum veneficarum ap. *Nic. Remigium (part. 2. Demonol. c. 3. p. m. 239.)* confeſſione.

§. 43.

Et cum efficacior caro cadaverum brutis carnivoris ereptum credatur, *Erichto apud Lucanum (l. 6. Pharſalid. v. 550.)*

*Ante feras volucresque ſedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibusque ſuis, morſusque luporum
Exſpectat ſiccis raptura è faucibus artus.*

§. 44.

Ne mortuorum quidem, ut jam ſupra monui ſepulchra tuta dicunt, ſcripſit *Apulejus (l. 2. Metamorph. p. m. 40.)* ſed & buſti & rogi reliquiæ quædam, & cadaverum præſegmina ad exitabiles viventium fortunas petuntur. Clariſſime verò (p. 42.) in Theſſalia Sagas mulieres ora mortuorum paſſim demorſicare, eaque illis eſſe artis magicæ ſupplementa. Fidem faciet *Canidia illa Horatiana (Epod. 5.)*

*Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus,
Quo poſſet inſoſſus puer
Longo bis terve mutata vapis
In emori Spectaculo
Quum prominere ore, quantum extant aqua
Suſpenſa mento corpora:
Exſucta uti medulla, & aridum jecur
Amoris eſſet poculum.*

Pinguedinem puerorum è ſepulchris erutorum, habet *Hieron. Cardan. (l. 18. de*

Subtil. p. 909.) Et ob hanc causam ossa humana curiosè occultanda censuit *Rudolph. Hospinian. (l. c. de Templ. c. 3. p. 412.)*

§. 45.

Ad sacra prætereà peragenda, ut è *Lucano, (c. l.) Apulejo, (l. 2. & 3. Metamorph. & l. 1. Apol.) Lectantio, (l. 7. instit. divin. c. 15.) Tertullian. (de Anim. c. 33. & Apolog. c. 25.)* patet, carnem adhibent humanam. Humanorum corporum reliquiis animas Numinibus inferni sacrari credebant, *secundum Tacitum. (l. 2. Annal. p. m. 123.)* Dæmon autem *(secundum Varronem ap. Augustin. l. 7. de Civit. DEI c. 5. quod & probat Joh. Fillefacc. de Mag. Idolol. §. 7. f. 53. b.)* in Sacrificiis carnem humanam appetit, quia omnium seminum optimum est genus humanum. Dæmonibus in deliciis haberi sanguinem humanum, *quod ex Aliis Th. Bartholin. (Disp. de Sangu. Abus. §. 9.) confirmat.* Nec id displicere poterit, cum ex sententia Auli Vitellii *(ap. Sueton. in Vit. Ejus c. 10.)* optimè oleat occisus hostis, & ille excidio & calamitati generis humani omni tempore invigilet. *Plura Excell. Joh. Christian. Frommann. (l. 3. de Fascin. Mag. p. 5. c. 3. p. 677. sq.)* Addi & hoc ex Goetia poterit, magos sepulchra aperire, ut mortuorum spiritus invocent, quod *Joh. Bodin. (l. 2. Dæmon. c. 1. p. m. 199.)* advertit.

§. 46.

Objicis. Qui illæsis cryptis, nullo id advertente Magi id præstare poterunt? Hoc nihil esse nisi Dæmoniacam persuasionem ex imaginativa vi corrupta, aut alto somno vitiata, quando ista de cadaveribus narrent Lamiæ, *cum Joh. Wiero (Tr. de Lamiis c. 8. col. 36.) pronunciabis.* Sed veneficio præstigiioso non tantum eos sonum hunc concitare, sed & particulam carnis exinde, ut ut sepulchrum non aperiatur, aut crypta lædatur feralis, suffurari, regero. Rides. Immeritò equidem. Quid in vivis possint, illa *apud Joh. Baptistam Condronchium (l. 2. de Morb. Venef. c. 3. p.)* de nobili Fœmina probat, cujus foetum, ventrem saltem blandè contrectando, venefica in utero enecavit, quem in frustra comminutum postmodum rejecit. Accipe insuper memorabilem observationem à *Celeberrimo Ph. J. Sachsio mihi communicatam & ab eo ex Italico in Romanum translatum Idioma.* Descripsit illam diligentissimus Orientis perlustrator *Petrus della Valle, (in Itin. Persic. part. 3. Epist. 17. ex portu Coinbrut. d. 29. Novembr. 1622. scripta p. 706. Edit. German. quæ tunc temporis non prodierat p. 218. sq.)* Corda hominibus devorare, & tali modo ipsos ad mortem deducere non est res nova & inaudita. Nam & olim in Illyrico & apud Triballos inventi fuere multi, qui hoc præstarent, sicut legimus *ap.*

Abra-

Abrahamum Ortelium (qui id *Plinio* l. 7. c. 2. acceptum retulit.) Nec hodie res insolita hic (in Persia) & præcipuè inter Arabes, qui habitant circa sinum Persicum ad littus ejus occidentale, est res maximè familiaris. Et fit, ut veneficæ, quando volunt devorare cor hominis, ipsum per longum temporis spatium fixis aspiciant oculis, murmurantes aliquot Diabolica verba, cujus incantationis vi, aut opera Diaboli faciunt, ut illa persona, licet sana sit & benè constituta, incidat in ignotum & incurabilem morbum, instar hectici, brevi consummatur & moriatur. Et interdum ita cito faciunt hanc operationem, ut illum, cujus cor devorarunt, (nam & in hoc Artem exercent, ut aut totum aut partem devorent, hoc est statim consumant, aut Ejus partes vel cito vel paulatim moriantur,) sæpè intra paucos dies obeat. Vocant hanc Artem Rustici, *mangiare il cuore*, devorare cor, quia credunt, quod Diabolus veneficis faciat apparere & repræsentare invisibiliter, quando proferunt spurca ista verba vigore istius incantamenti cor & interiora ægri exeant è corpore, quæ illæ comedant. In quo opere affirmant inveniri saporem suavissimum, & tantum, ut sæpius absque prævia ulla inimicitia tali modo innocentes perimant & ipsis conjunctissimos, quia dicunt, quod illorum corda, quæ appetunt, ipsorum palato sint cibi sapidissimi.

§. 47.

In *Petroniano* fragmento (edit. *Tb. Rheinesf.* p. 35. *Arnoldi* p. 51.) sequentia lego: Dum mater amplexaretur corpus filii sui, tangit & videt manucium de stramentis factum, non cor habebat: non intestina, non quicquam; scilicet jam strigæ puerum involaverant, & jam supposuerant vaccatorem. Notat (in *h. l. Dissertat.* p. 108.) *Hadrian. Valesius* in Codice Bibliothecæ Vaticanæ, qui Palatinæ olim fuit, reperitur indiculus superstitionum & Paganiarum, in quo hæc de Strigis verba legimus: De eo quod credunt, quod foeminæ Lunam comedant, & quod possint corda hominum tollere, juxta paganos. Ita ap. *Petronium*: Quæ Striges comederunt nervos, quod *Idem* (c. l.) & *Tb. Rheinesf.* (Not. in *h. l.* p. 263.) allegavit.

§. 48.

Refert *Idem Petrus della Valle*, (c. l. p. 707. edit. *Germ.* 219.) Fratrem Sebastianum de Jesu Augustinianum Lusitanum, hominem optimæ fidei se oculatum exhibuisse testem, quod cum in confinibus Arabiæ felicis vidisset Arabum captum, hujus nominis reum, qui cum à Governatore loci Lusitano (quod in Mascoti aut in Ormus fuerit) interrogatus fuisset, an si, sicut præsumeret, se posse interiora viscera & cor hominis devorare, etiam posset ex ingenti cucumere

absque illius dissectione interiora vorare? respondit, quod optimè posset. Adducto igitur cucumere, in præsentia Gubernatoris diu ipsum aspexit, murmurans incantationes, post dicens, jam totum esse absumtum, & revera apertum cucumerem totum inventum fuisse vacuum. *Hec ille.* Naturales causas idem præstare aliquando, fulminis certum quoddam genus monstraret, quo qui tanguntur, absumtis omnibus visceribus moriuntur. Ne dubites, ad testes oculatos provocat *Paul. Zacchias (l. 5. Quest. Med. Legal. Tit. 2. quest. 11. n. 10. p. 395.)*

§. 49.

Ad Extispicinam hic evagari aliquantisper possem, & ex dictis docere, unde in brutorum immolatorum extis hujus vel illius visceris defectus, v. g. cordis, in opimis bobus eo die, quo Julius Cæsar purpurea veste procedens à conjuratis interfectus, (*Evolv. Plin. l. 11. c. 37.*) utriusque verò visceris, Epatis & Cordis in victima, quam paucis ante mortem diebus mactari jusserat Cæsar Pertinax. (*Jul. Capitolin. in Pertinac. p. m. 106. E quo Cass. Peucer. de Divinat. Gen. p. m. 363.*) Forsan à Dæmone cor fuit suffuratum, hariolatur *Th. Bartholin. (l. 2. Anat. Reform. c. 6. p. m. 232.) add. cit. Peucer. (c. l. p. 373.)* Potuit & sub adipe luxuriante latere, quod in Strutio Camelo *Adr. Spigelius (l. 9. de Fabr. Corp. Human. c. 6. p. 296. & Idem sentit P. Laurenberg. (Anat. Corp. Hum. Exerc. 10. th. 12. p. 356.) & ex dissectionibus laudatus Spigelius (c. l.)* observavit, animalia sanguinea, quo pinguiora sunt eò minus cor habere. De Tabe & aliis afflictionibus Cordis *Vid. infra (Tit. §. 13.)* citata. An contra hanc tabem, phtisin dixit *Plinius*, phtiriasin legit *O. Borrich. (l. 1. Hermet. Egypt. c. 5. p. 4. p. 143.)* succus Raphani ab Ægyptiis decantatus profit, (*Plinius l. 19. c. 5.*) experientia curioso facile suggeret. De Fascino demum quomodo illud, renellis comprimis infantum corpusculis nocumento esse possit, nisi de hoc alia occasione favente Numinis clementia plura, eaque forsan curioso animo non indigna, nempe *singularis de Fascino discursus*, promitteret. Sufficiunt impræsentiarum hæc saltem libasse.

§. 50.

Quæ Stygium Draconem ejusque Vasallos instigant causæ partim sunt Theologicæ, partim Physicæ. Theologicæ sunt (α) quando homines suspiciosos, (addo & superstitiosos,) quos aut tales facit, aut tales in superstitione confirmat, confirmatosque, ut hos errores latius disseminent, instigat. (*Magnif. Dn. D. Martin. Geier. Tr. de Superstit. c. 2. §. 2.*) Inde Dæmonem aliquando non in demortuorum sepulchris, sed auribus superstitiosorum sonare, non incongruè statuit *B. Dn D. Paul. Röberus (Sermon. de Temp. XXV p. 670.)* in securitatem & à pro-

videntia DEI ad sepulchra demortuorum abducatur, ut non DEO per peccata ad poenam stimulat, sed demortuis mandentibus & sonantibus mortis numerosæ causam impotent. Ita apud Duntzenium (*Cas. Conscient. c. 22. f. 1. qu. 19. p. 1114.*) *Tubingenses Theologi*. (β.) Famam demortuorum, piorum imprimis, hoc ipso lambere & mordere tentat, attestante id exemplo ap. *M. Henric. Rothium* (c. l.) (γ.) Inter defunctorum cognatos & alios, qui apertionem sepulchrorum, & demortuorum decollationem urgent, inimicitias ferit & odia. Præclare igitur *J. Jac. Chiffletius*: (*de Lint. Christ. Sepulchral. c. 1. p. 1.*) Supremus mortalium honor semper sepultura est habitus. Pax & quies defunctorum, solatium superstitum atque munus.

§. 51.

Sub persona mulierum verò hanc agit fabulam versutus Dæmon, ut sexum muliebrem reddat infamem, quem SERVATORIS NOSTRI nobilitavit e muliere nativitas. (Conf. *Martin. Bohem. c. l.* & *Paul. Stockmann. c. l. p. 176.*) Addo mulieres, quas nemo non, teste *Strabone* (l. 7. *Geograph. f. 205.*) superstitionis agnoscit autores, hoc ipso facilius dementat, largioresque fructus superstitionis ferat Zizania.

§. 52.

Causas Physicas, quod juxtim habeat Animarum helluo, non est quod dubites. Consummatus est Physicus, variisque experimentis à mundo condito in hoc usque momentum instructissimus. Naturali namque scientiæ dono ob peccatum non privatus, illud veluti sibi concreatum inseparabili nexu retinet, judicat *Athan. Kircher*. (f. 1. *Scrutin. Pest. c. 10. p. 107.* & l. 11. *Mund. subterr. f. 2. c. 2. p. 274.*) Add. *Laurent. Ananiam* (l. 3. *de Dæmon. nat. p. 75.* & l. 4. p. 177.) & *J. B. Helmont*. (tr. *Intellectus Adamicus p. 561.*) Inde quid Terror possit ad unguem novit & cognovit. Terrorem namque in peste, addo & aliis morbis acutis contagiosis, plus valere, quam ullum reale contagium, *Excell. Q. S. Fl. Rivinus* (*Diss. de Peste Lipsiensi c. 2. p. 22.*) pronunciavit. Generat Terror cum voluntate & coadunatus cum fide pestem, si credimus *J. B. Helmontio*. (tr. *Tumulus Pestis p. 860.*) Non autem quævis fides ad hoc est sufficiens, ita se explicat, (c. l. p. 861.) sed quæ essentialiter in eodem identitatis puncto est connexa terrori apprehenso cum perturbatione ex haustu actualis veneni. Terror igitur, occasio pestis, vehit in imaginatione aliquam fidem timoremque se aliquid contagionis actu hausisse, sub incertitudine & agonia hujusmodi, eò quod venenum pestis sit invisibile. Quæ particula fidei, cum perturbatione terroris perficit actualem imaginem in Archeo generandæ pe-

stis semen. Eo quod imaginatum apprehensum cum perturbatione & creditum stent actualiter in eodem puncto Phantasiæ proferentis imaginem in Archeum, tanquam Ens seminale. *Egregiè D. Mart. Geier. (de Superstit. c. 3. §. 37.)* Dæmonem velle hujusmodi infaustis signis metum incutere hominibus, ut turbatis in corpore humoribus eò facilibus mors triumphare posset.

§. 53.

Ex apertis sepulchrorum cryptis infalubria & venenata miasmata exhalare nec ipsum latet. Narrat *Fortun. Licet. (l. de annul. antiqu. c. 23.)* vespiliones tres à tetro sepulchri vapore subito suffocatos. De tumba deleteria alia *Ambros. Pareus (l. 10. Chirurg. c. 13. p.)* sequentia. Pene multa interfectorum hominum Cadavera in puteum certum ulnas altum projecta fuisse, atque hinc tam foetidum & venenatum vaporem suscitatum esse, ut multa hominum inde millia per totam Agennensium provinciam, tanquam peste interierint. De alia *Dominic. Panazol. (Pentecost. 1. obs. 18. p. 11.)* Plura *Th. Bartholin. (Cent. 4. Hist. anat. 32. p. 298.)* Proinde rectè notavit *Cæs. Ripa (de Peste c. 4. n. 98. p. 135.)* non tam mortuorum quam viventium gratia sepulchra esse reperta, ad removendum nempe foetorem ex cadaveribus proveniente. E causis cur cadavera Romani comburebant & hæc fuit, ne foetor eorundem pestem vivis afflaret, *consente Cornel. à Lapide (Comment. in Amos. c. 6. v. 10. p. 320.)*

§. 54.

In urbe olim more Atheniensis populi sepelire neminem legibus licebat, Quæ leges cum aliquandiu neglectæ fuissent, post consulatum *Duillii* sunt renovatæ. Jus autem in urbe sepeliendi honorificum, solummodo obtinebant Vestales aut Imperatores, qui legibus non tenebantur: Aut ii, quibus id honoris virtutisque causa tribuebatur, ut *Val. Publicolæ & P. Posthumio Tuberto* contigit. Ita *Georg. Fabricius (de Roma c. 20. p. 169.)* ubi plura. E causis etiam, cur Cadavera Romani ad portus & mare sepeliebant, ut de Cadavere *Catonis Uticensis Plutarchus, (in vit. Caton. p. m. 460.)* non solum quia vita navigatio, mors portus, quod iterum notat *Cornel. à Lapide, (in l. Sapient. c. 5. v. 10. p. 105.)* sed etiam ut Cadavera flumine consumerentur, & purgaretur aer, quod idem tradidit *(Comment. in XII. Prophet. min. p. 24.)*

§. 55.

Qua de causa motus suadet *Joh. Bockelius (Hamburger Pest-Ordnung Part. 1. c. 9. f. 30.)* ut profunda satis tempore Pestis faciant sepulchra, neve Nobili-

bilibus locus sepulchri in Templis concedatur, sed velut plebeji extra urbes sepeliantur. *Add. Job. Evichium (l. 2. de Off. Magist. temp. Pestis c. 5. p. 141.) & Andr. Rivet. (Epist. ad amic. de Peste.)* Imò curandum, ut absque putredine cadavera tabescant, edixere *Nic. Boccagelinus (de Peste f. 107.) & Anton. Portus (l. 3. de Pest. c. 2.)* Nempe foveis magnis injiciantur cadavera, ipsis inspergatur Calx viva, & ita comburantur, (cur non exsiccentur?) quod consilium tamen, tanquam Christianis indignum, (rationem non addit,) rejicit *Dav. Herlicius (p. 1. Pest-Ordnung c. 8. p. 209.)*

§. 56.

Nec minus improbare teneor remedium, quo Contagii hujus scelus averruncare tentat vulgus, ut fluctus fluctum, ita error errorem trudit. Tale superstitioni est Fascinum, ut semel dementatos ad sanam mentem redire prorsus vetet. Legimus, scribit *Henric. Kornmann. (p. 4. m. m. c. 2.)* In *Cretensum Annalibus*, Manes, quos ipsi Catehanas vocant, in corpora remeare solitos, & ad relictos ingredi, libidinemque perficere. Ad quod evitandum, & quo non infestent uxores, legibus municipalibus cautum est, surgentium Corda clavo trasfigere totumque Cadaver exurere. Qua de Pastore Cadanensi Bohemo memorat *Wenceslaus Hagecius (p. 1. Chron. Bohem f. 419.)* huc spectant. Habet hæc ex illo *Bobuslaus Balbinus (Dec. 1. l. 3. Miscell. Bohem. c. 17. §. 7. p. 208. sq.)* Quid Nostri? Vestigia Cretensum videntur premere, dum sepulchra aperiunt, vestes ferales deglutitas mortui faucibus eripiunt, diuturnæque damnatum quieti Cadaver capite plectunt.

§. 57.

Quam benè verò audire licebit Physicum. Detestabitur ille hoc Alexicacum, ob noxam vaporum sepulchris apertis exhalantium, fomitemque Pesti subministrantium, quod jam (§. 53.) allegatum. Opponet pariter illud prodigium, aut causam Pestis esse, aut signum. Causam quidem præsentis; signum verò seu præsagium imminentis, sive Pestem consideres, seu pestilentialis tyrannidis incrementum. Causa non erit, quia antequam contigit, pestifer halitus multos sustulit. Signi igitur personam aget? Detur id. Cur verò inconsideratè signi non causæ ablationem urgent. Sciant sublata Causa, non signo, tolli effectum. Ita sublato Cometa non illicò tolluntur pestis, fames, bellum, nec evanescente Iridis gratia Cœli simul perit venustas.

§. 58.

Politici quid hic opponant pariter habent. Generosa quidem videtur illa

illa *Seneca* (*Epist.* 93. p. m. 217) vox: Neminem de supremo officio rogo: nulli reliquias meas commendo: ne quis insepultus esset rerum Natura prospexit. Quem scævitia projecit, dies condet. Disserte *Mæcenar* ait:

Nec tumulum curo, sepelit natura relictos.

Sin humo non tegaris, sed insepultus sis, quæ hæc molestia? aut quid refert igne comburi; aut à cane devorari? aut supra terram existentem à corvis; aut defossam à vermibus?

Claude meos oculos tua manu mater.

At si non clauferit, sed videns ac hians moriaris, quid erit grave? Num eorum, qui in mari aut bellis pereunt claudit oculos? Sanè quicquid circa sepulturam fit, veluti ludus quidam ab hominibus mihi excogitatus esse videtur, *quidam* ap. *Job*, *Stobæum* (*Sermon.* 38. p. 234.) *sermocinatur*. Ita:

- Latæ pars maxima turbæ

Fastidita jacet, quam sol, nimbiq̃ue, diesq̃ue

Longior Emathiis resolutam miscuit arvis.

(*Lucan.* l. 7. *Pharsalid.* v. 844.) *Diogenes Cynicus* se projici jussit inhumatum. (*Vid. Diog. Laërt.* l. 6. de *Vit. Philos.* p. m. 314. *Cicero* 1. *Tuscular. quest.* p. m. 171.) Idem *Summus Diogenis Cynici admirator Demonactes*, de sepulchro ne cogitans quidem: Fœtor me sepeliet, percontanti regessit. Mitius sensit *Epicurus*, qui una cum *Horatio* (l. 2. *Od.* 20.) anxiam sepulchrorum curam tantum in supervacuis habuit. De *Troglodytis* ista (l. 1. de *Mor. Ritib. & Leg. Gent.* c. 6. p. 57.) ex *Aliis Job. Boëmus*: Sepulchra nihili penitus curant. Nam *Paliuri* viminibus corpus ligantes defuncti cervicem cruribus applicant, deinde cadaver in loco editiori positum lapidibus ridentes obruunt, impositoque supra saxorum acervo, capræ cornu abeunt nullo dolore moti. Secus tamen visum est prudentioribus etiam *Ethnicis*. *Atheniensibus* maximum in sepultura erat, ut è *Lysia* (*Orat.* 31.) patet. Quin imo DEUM ipsum, in quam sententiam varia exempla collecta *Georg. Richter.* (*Axiom. Polit.* 313. p. 705.) exhibet. *Pauperum* sepulturam DEO gratissimum sacrificium, & opus justum pronunciabat *Lactant.* (l. 6. *Divin. instit.* c. 12.) Spectat huc illud *Prudentii* (*Cathemer.* p. m. 97.)

Qui jacta cadavera passim

Miserans tegit aggere terra,

Opus exhibet ille benignum

CHRISTO pius omnipotenti.

Cadaver humanum sepeliisse semper fuit honori & meritò, judicat *J. B. Helmont.*

mont. (Tr. demonstratur thesis n. 55. p. 532.) Egregia collegit *Cass. Barth.* (l. 60. *Adversar. c. 12. col. 3010. sq.*)

§. 59.

Solonis lex fuit, qua vetuit mortuis maledicere, cum pietatis sit vita defunctos sacros existimare, justumq; ab iis abstinere, qui non sint. (*Vid. Plutarch. in Solon. p. 161.*) Mortuos sacros dictos fuisse, è *Plinio* (l. 2. c. 63.) pater, qui de Terra sequentia: Novissime complexa gremio jam à reliqua natura abdicatos, tum maximè ut mater operiens nullo magis Sacramento, quam quo nos quoque sacros facit, etiam monumenta ac titulos gerens, nomenque prorogans nostrum & memoriam extendens contra brevitate ævi. Sed & in *Numa*, *Plutarchus* mortuos appellat sacros, commentatur in *b. l. Cæl. Rhodig.* (l. 17. *Leß. Antiq. c. 19. col. 928.*) quorum sacra sint sepulchra; quod & Græcorum sententia comprobatur, qui enunciant subinde, αἰὲν τε μὴ κίβει, non movenda, monentes, relinqui oportere: quod & in proverbialem cessit usum. Id post alios testatur (in *Amatorio sermone*) *Plutarch.* Zenodoti inde natum putat proverbium, (not. in *Adag. Eras. p. 711.*) quod non fas sit movere neque aras, neque sepulchra, neque sacella, quibus reverentia quædam ac religio debetur. *Plutarch.* (in *Comment. de Damon. Socratis.*) scribit, hanc vocem editam cuidam evocanti manes defuncti: τὰ αἰὲν τε κίβειν. Immobilia non movere. Erat autem qui evocabat *Theanor*, animam *Lysidis*. (*Plutarch. c. l. p. m. 603.*) Gemella habet, si recensita non exscripsit, *Jacob Spiegel* (*Annotat. in Prudent. p. 581.*) qui & *Baptistam Pium* *Pliniani* loci enodatorem allegat.

§. 60.

Loca proinde sacra, apud omnes fere, sepulchra (*Alex. ab Alexand. l. 6. c. 14. f. 353.*) & illa Gentiles dicabant & inscribebant Diis manibus, (*Cornel. à Lapid. comm. in c. 2. Amos. v. 1. p. 268.*) & *Afyli* loco fuerunt olim, quod de *Thesæi* ap. *Athenienses* sepulchro narrat *cit. Alex. ab Alexandro*, (l. 3. *Genial. Dier. c. 20. f. 180. a.*) & de *Jul. Cæsaris* in foro constructo sepulchro *Xiphilin.* (in *vit. August.*) *Henric. Kornmann.* (p. 9. m. m. c. 3.) *Joh. Ad. Osiander.* (*Dissert. Academ. de Afyl. Gent. p. 149.*) Idem de *Octaviani* cadavere *Dilo.* (l. 56.) Adorabant ad sepulchra Christiani, & comedebant, quos hodie sequuntur *Perfæ*, ceu passim id docuit *Adam. Olear.* (*itiner. Muscovit. Persic.*) Multum pariter sepulchrorum honorem adauget, quod olim veteris Ecclesiæ principes ad sepulchra Martyrum Baptizabantur, ut *Cass. Barth.* (l. 49. *Advers. c. 10. col. 2298.*) observavit. Et in *Cœmiteriis* Sacramenta administrabant. *Onuphr.* (l. de *Rit. Sepel. mort. c. 11.*)

(T)

§. 61.

§. 61.

Movit id JCtos, ut graviter in sepulchrorum violatores animadverterent. Sepulchra violare, cineresque dissipare, sceleratissimum omnium putabant. *Adrian. Turneb. (l. 14. Advers. c. 21. col. 438.) Lud. Cœl. Rhodigin. (l. c.) Andr. Libav. (p. 3. singular. l. 7. c. 29. p. 959.) Joh. Guther. (l. 3. de Jur. Man. c. 25. p. 546.) Joh. Kirchmann. (l. 3. de Fun. Rom. c. 26. p. 346. sq.) Joh. à Chokier de Surlet. (Cent. 2. Fac. Histor. c. 67. p. 308. & c. 78. p. 327.) Martin. Rader. (ad. l. 11. Martial. Epigr. 55. p. 776.)* Lapidem de sepulchris movere, terram evertere & cespitem evellere, proximum sacrilegio Majores nostri semper habuerunt, (*ff. Tit. de Relig. & sumt. fun.*) ait Imperator. Mali viri id esse Semiramis inscriptione, quam teste *Plutarcho, (in Apophthem. Imp. f. m. 81. a.)* Darius pecuniarum inexplebilis, in sepulchro ipsius reperit, indigitavit. Violabantur comprimis, illati cadaveris contrectatione, mutilatione &c. *Plura Petr. Thyraeus (p. 3. de loc. inf. c. 86. n. 6. sq. p. 308.)* Hoc est cum mortuis dimicare, eos quasi rursus interficere, & animæ injuriam facere, cum ejus corpus inhonoratur, *judice Cornelio à Lapide. (c. l.)* Animas sepulchrorum apertione inquietari, Gentiles persuasum habebant. Unde etiam (*teste Josepho Laurentio l. 2. Polymath. Diss. 4. p. 93.*) mos vetus, quo cavebatur, ut nemo sepulchrum haberet in eo loco, quem alius prius occupasset. Rogabant igitur in Epitaphiis Romani, ne ossa eorundem moverentur, ne violarentur sepulchra. Nec Lapides sepulchrorum esse apud Christianos movendos, historia *ap. Bolusl. Balbinum (Dec. 2. l. 1. Misc. Bohem. c. 9. p. 111.)* evinceret cum mortuos perturbet, nisi fermento Papistico turgeret, & credulitate Papicolis solenni suspecta esset.

§. 62.

Inde in nullius cadaver de jure sævitum est, nisi divinam aut humanam læserit majestatem, aut magiæ prohibitæ sectator fuerit execrandus. (*Henric. Kornmann. p. 9. m. m. c. 33.*) A JCtis etiam sepulturæ privatio inter maximas computatur poenas. (*Vid. Rip. c. l. n. 139.*) Et sepultura tantum prohibebantur perduellionis, parricidii & suspendii sui ipsorum rei, quos postremos tamen exemit ignominia Tiberius, teste *Tacito (l. 6. Annal. c. 23.) Plura Rudolph. Hospinian. (c. l. p. 413.)* Severa hinc Vituleni (*etiam ap. Tacitum l. 1. Annal. p. 34.*) interrogatio: Responde Blæse, ubi cadaver abjeceris? Ne hostes quidem sepulturam invident. Ut ergò ignotorum Cadavera collatitia viatorum transeuntium sepultura funerarentur, Attica lex injunxit ter manu iisdem terram injicere. (*Ælian. l. 5. var. hist. c. 4.*) Mos Tartarorum est, (*notanter scribit*

M. Paulus Venetus l. 2. de Reg. oriental. c. 44. p. 105.) ut non præsumant ea, quæ spectant ad pietatem defunctorum. De Cura Eorundem circa demortuorum exequias. *Vid. Adam. Olear. (l. 5. Itinerar. Muscov. Persic. c. 20.)* Quam pessimè igitur tales prostituant sepulchrorum honorem, deque insontibus demortuis capitis sumant supplicia, oppidò liquet. Si Cham, (*concludit R. Hospinian. c. l.*) denudando patrem, maledictionem commeritus, & nos ossa partesque tegendas Majorum nostrorum detegendo ejusdem impietatis maledictionem incurremus.

§. 63.

Ut civibus suis ad instantiam satisfaceret *M. Wolfgang Græfius, Superintendens Sangerhusanus*, has rationes Theologicas ipsis, *citante Rothio (c. l.)* proposuit. (α.) Factum hoc est S. S. contrarium, quæ mortuos non esse consulendos expressis interdixit verbis. (β.) Superstitio hoc modo propagatur. (γ.) Cadaver tale si pestem parare posset, nil esset DEI omnipotentia, nil Ejus providentia. (δ.) Si in rei veritate ita contingeret, non nisi ex concessione divina contingeret. Divinam igitur voluntatem non mutaret superstitionis illud remedium, sed potius magis in vindictam animaret Ejus iram. Itaque ob prædictam superstitionem, pestem majora sumere incrementa, *piè censuit (c. l.) B. Noster Lutherus. Add. Martin. Bohem. (c. l. f. 170. a.) & Alios Theologos.* De Polonorum superstitione *Job. Sawage, (continuat. descript. Regn. Polon. Bernhart. Connor. p. 2. Epist. 9. p. 791.)* quod si ex morbis quibusdam, quales tandem sint, unus post alterum in familia & natione intereat, eodem ultimum è sarcophago sepulto eruere, eique caput à corpore ictu violento modo separare, sperantes, morbum in illa familia, aut natione destitutum. Regnam Poloniæ hac superstitione fascinatam adeò, ut banni fulmine à patre Dominicano ab opere deterrenda fuisset.

§. 64.

Unus adhuc superest scrupulus. Proponit illum *Hercules Saxonia (Tr. de Plica c. 11.) & ex Eo Daw. Sennertus (l. 4. de Febr. c. 4. p. m. 804.) Ludov. ab Hornig, (Würg-Engel qu. 71. p. 140.) dum refert*, stupendam pestem Regno Poloniæ inductam 1572. fuisse à maleficis & sagis jam defunctis, non avulso capite in sepulchris recumbentibus & vestes manducantibus, quæ ante non cessavit, quam cadavera veneficorum capitibus truncata essent. Et ex *Malleo Maleficorum Jac. Sprengeri recitat Job. Bodinus (l. 4. Daemonom. c. 5. p. 660.)* pestem de vico Germaniæ in agro Constantiensi non cessasse, donec sagam quandam humo eruisset, & in cinerem redigisset corpus.

§. 65.

An igitur mortuæ & sepultæ sagæ pestem excitare poterunt? Et si hoc, an ad capitis supplicium, tanquam ad sacram anchoram erit recurrendum? Non nego maleficos & sagas, in vivis dum sunt, DEO permittente, variis modis, v. g. fontes, puteos, aquas intoxicando, prout Exempla prostant, infamati sunt Judæi, quod pestilentiam fecerint vel auxerint fontibus & puteis injecto veneno, & cremati sunt à mari usque ad Alemanniam, narrat *Albertus Argentinensis*. (*Chronic. p. 194.*) Plura leges apud *Joh. Stumphium* (*l. 12. Chronic. Helvet. c. 28. f. 398.*) *Hieron. Cardan.* (*l. 15. de Venen. c. 80.*) *Horat. Aug.* (*l. 1. de Peste c. 13. p. 60.*) *Theophr. Paracels.* (*T. 1. Op. Tr. 2. de Pestilit. p. 350.*) *Joh. Wier.* (*l. 3. de Prestig. Dem. c. 37. col. 374*) *Joh. Bodin.* (*l. 4. Demonom. c. 4. p. 593.*) *Th. Zwinger.* (*l. 15. Theatr. col. 493*) *Joseph. Querceton.* (*l. 1. Alexic. Pestilent. c. 6. p. 126.*) *Joh. Evichium.* (*l. 1. de Off. Magistr. Temp. Pestis c. 20. p. 95.*) *Cass. Calder. de Hered.* (*Tribunal. Mag. Med. Stat. 9. Artic. 2. p. 58.*) *Athanas. Kircher.* (*c. l. p. 110.*) *Martin. Zeiler.* (*p. 1. Epist. 74. p. 206.*) *Matth. Unzer.* (*l. 1. de Lue Pestif. c. 17. p. 106.*) *Paul. Zacchiam* (*l. 2. Quæst. Med. Legal. Tit. 2. qu. 2. n. 11. p. 706.*) *Benedict. Carpzov.* (*p. 1. Pract. Criminal. qu. 50. Sent. 2. p. 335. & Sent. 25. p. 340.*) aut unguentis & pulveribus, fenestris, scamnis, templorum postibus domuumque januis illitis nocendo, quam pestem manufactam vocavit *Seneca*, (*l. 1. de Ira c. 6.*) pestem inferre posse. Hoc quidem non credit *Fr. Redi*, (*Epist. de Viper. Misc. Cur. D. 1. Ann. 2. annex. p. 419.*) & *Isbrand. à Diemberbroeck* (*l. 1. de Pest. Noviomag. c. 8. Probl. 3. p. 26. & probl. 4. p. 31.*) distinguit inter sagas & veneficos. De illis negat, de his sequentia discurrit; Si peste ægrotantium spuma aliaque excrementa, si pus & sanies ex Anthracibus & Apostematibus effluens contagiosa sæpè sint, ac pestilens venenum in se contineant, quod suo periculo se didicisse testatur *Ambros. Pareus*, (*de Peste qui est Op. Chirurg. l. 21. c. 12.*) quare illa venefica unguenta talem pestiferorum illuviem, nec non carnes putridas cadaverum peste extinctorum immiscere solent, contagiosa esse, & pestem plurimis aliis contagio inferre posse, negabimus? Si alio fomite pestis excitabitur, quam quidem concedimus adeò furiosam esse non posse, quam si primariò aëris vitio induceres, neque tam multis locis communem, sed tamen mediocrem.

§. 66.

Ego quidem, quæ de veneficis habet *Diemberbroeck*, non improbo, distinguendum tamen reor inter pestis ortum & progressum. A veneficis procurari progressum posse, non dubito, ortum minimè. Dicunt namque eluviem san-

niem-

niemque apostematum, excrementa & carnes pestiferorum putridas à detestandis illis hominibus ad unguenta & pulveres adhiberi, unde verò hi execrandas illas species sument & applicabunt, si pestis non præsens sit, & peste affecti, infecti & demortui materiam conficiendis deleteriis subministrent. Et hoc modo pestes de loco in locum translatae, ab istis veneficiis historiarum monumentis confirmatum, v. g. in peste Uratislaviensi, (*Dan. Sennert, c. l. p. 803.*) Lugdunensi (*Ambros. Pareus l. c. c. 10. p. 464.*) Franckensteinensi, quæ 2000. hominum sistulit hoc modo, Anno 1606. parata, & à Pastore loci, M. Samuel. Heinizio, accuratè descripta (*Histor. Laqu. Venator. Lipsiæ 1609. edita*) & aliis, quos citat (*Conc. 1. p. 20.*) & Lud. ab Hornig (*c. l. qu. 72. p. 170.*) Gyraviensi 1656. in Silesia inferiori, quæ 2400. peremit, & Brausnizensi, de quibus Everh. Guerner. Happel. (*l. 8. Stat. modern. Europ. p. 381. sq.*) Medicamenta deleteria ista etiam distinguenda. Quæ ab infectis corporibus desumuntur, certè contagiosa sunt, non quæ à venenis mineralibus vegetabilibus aut animalibus, quippe quæ mortem quidem inferunt, pestem aut contagium nunquam, cum nullum sit venenum veneno pestis ita gemellum, ut pestem inducere & propagare valeat.

§. 67.

An autem à sagis pestis, propositis pharmacis à pestiferis desumptis, de loco in locum transferri non possit, causam non video cur Diemerbroeck dubitet. Si ab aliis, Dæmoni non devotis, cur non & à sagis, nisi forsan dicas, sagas id non ut sagas, sed ut veneficas præstare hominibus indignum factum. Longè nempe aliter se res habet, cum sub directione Satanæ deleterium illud opus perficiant, & pulveres & unguenta sub Dæmonis pacto lethalissima evadere, ex eo, quod plus valent Dæmonis potentia, quam artificis, rectè Cass. Calver. de Hæred. (*c. l. p. 57.*) ratiocinatur.

§. 68.

Nihil verò à mortuis sagis nobis timendum. Mortem & sepulturam harum bestiarum pestem insequi posse nullus mecum dubitabit. An verò pestis illa rectè Magis & Sagis demortuis imputetur, omninò negandum censeo. Succurrit iterum illud: *Mortale bestia, morto il veneno.* (*Helmont. Tr. Nat. contrar. nescia n. 49. p. 143.*) Historia Saxonie magis fabulosa, quam vera videtur Isbr. à Diemerbroeck, (*c. l.*) quam etiam magnus ille vir non nisi ex Aliorum relatu descripsit. Movit id Gisbert. Voëtium (*p. 4. Diss. select. de Peste c. 5. p. 303.*) ut Magiam istiusmodi remedii genus vocaret, quod simul ad secundum problema reponendum censui.

§. 69.

Inter pœnas id potius reputent sibi Respublicæ & Magistratus, dum fulmini divino adversus Magos & Sagas (*Exod. 2. v. 18.*) non satisfecere. Ipsi Ethnici impios & Deorum inimicos, metu calamitatum, non nisi oraculo moniti sepultura dignabantur. Locum egregium è *Lysimacho Alexandrino* (*l. 13. Rer. Thebanar.*) de Oedipode citat *Natal. Com.* (*l. 1. Mythol. c. 14. p. 52.*) Inde cum Magi & Sagæ orco aut rogo digniores, quam sepulchri honore, prodigio isto pœnæque genere truculento, ut supplicium de mortuis fumerent, sine dubio Magistratui calcar addere voluit divina justitia. Pestem à Saga concitatam non nisi saga exhumata & combusta cessasse, *Th. Siegfrius* (*Tr. vom Zauber-Pulver*) confirmat.

§. 70.

Nec Exempla alia desunt, quibus demonstrari posset, cadavera impiorum indigna, quæ terra, scabellum pedum Domini, tegat, per varia prodigia à vindicta divina pronunciata fuisse. De Curiali, è cujus sepulchro flamma ossa ejus depascens exiit, *V. Gregor.* (*l. 4. c. 32. citant. H. Kornmanno p. 4. m. m. c. 135.*) De Sacrilego verò quod habet *Joh. Biselius* (*Dec. 1. illustr. Ruinar. 6. p. 441. sq.*) dignum sanè, quod expendatur. Recentis memoriæ exemplum & miraculum, scribit, tertio circiter quartove lapide ostensum mortalibus. Cadebant fulmina quotannis in Coemiterii locum unum eundemque parietibus Templi proximum, & quidem super tumulum in quo Villicus situs erat, prædii propinqui cultor quondam & infessor. Descendebat autem flamma in ipsam sepulchri profunditatem, donec in Cineres redactum fuit corpus flammis.

§. 71.

Ictum & fulmine *Lycurgi*, ut & *Euripidis* legitur sepulchrum, aliter verò id interpretati Gentiles. In illo quidem Sanctitatis, ob quam Diis acceptissimus; in hoc præstantiæ singularis *Τεμπέριον*. Consul. *Plutarch.* (*in Lycurg. p. m. 102.*) Fulgur sepulchrum tangens, immortalem gloriam decernere creditur, judicat *Hieron. Cardan.* (*l. 14. de Var. Rer. c. 69. p. 915.*) Nostra ætate referunt lectum, non sepulchrum *Ruino Juris consulto* tactum post obitum. Tanguntur excelsa à fulminibus, atque ea fieri solent magnis viris. Prætereà his in obitus tempore sol accedit, qui gloriam significat. Sol enim ignis significator est, *Hec Cardanus.*

LIB. I. TIT. IV.

De

Faciei Mutatione in Cadaveribus.

Summarium.

1. **Q**ua faciem mutare possunt. 2. Aetas. 3. Puella, Puelli
4. Colli post coitum tumor, mensura, vox acutior, corporis
crassities. 5. Oculorum subsidentia & tumor. 6. Oculo-
rum hebetudo & cæcitas à Venere. 7. Lunula circa oculos. 8. Sco-
tus de pinna nasi. 9. Faciei decor obnubilatur. 10. Senium. 11.
Aëris, aquæ & victus ratio mutata. 12. Animæ passiones. Amor.
13. Cura & mœror, Timor, Ira. 14. Morbi, Elephantiasis. 15.
Siphylia s. lues Venerea. 16. Fracastorii versus. 18. Veneris Mel a-
culeatum. 18. Facies Hippocratica. 19. 20. Morbi. 21. Facies tor-
natilis. 22. Cadavera vivida. 23. Causæ. 24. Sancti. 25. Faciei
cadaverosæ causæ. 26. Pallor in facie & imaginibus. 27. Pallor in
ruborem vertitur, etiam in nigrorem. 28. Artificium, an quid pos-
sit. 29. Causæ. 30. Pollinctores. 31. Vulnera mortuorum ruben-
tia. Cadavera vivis habitiora. 32. Cadaveris instar venustus es,
prov. 33. Venena faciem mutant. 34. Morbi alii. 35. Pests. 36.
Facies, ut ante, sic post mortem. 37. Singularia de faciei post mor-
tem mutatione Exempla. 38. Prognosticum. 39. Rationes Borelli illu-
strantur. 40. Cur facierum diversitas à natura introducta. Gemelli
Gemelli. 41. Non omnes Gemelli Gemelli. 42. Lineamentorum sub-
tilitas. 43. Obliterantur ad tempus. 44. Conclusio. 45. Singu-
laris observatio. 46. Petrarchæ & Langii vultus Hippocratici ich-
nographia.

§. 1.

Facies, quæ meritò hominis platea nuncupatur, (*juxta Job. Benedict. Sinibald. l. 2. Geneanthrop. tr. 2. c. 12. p. 164.*) prætereaque imago animi. In superciliis namque superbia, in genis pudor, in mento majestas in fronte sapientia, in vultu pulcritudo & genis & mento honestas inhabitant. Unica facies est, quæ oculos omnium mover allicitque. Hæc prima visum percellit, prima placet, hac sola supplices, hilares, tristes, erecti, summissi sumus, hæc sexum, ætatem, pulcritudinem, stirpem & totius temperiem indicat, olim *Andr. Laurent. (l. 11. Hist. Anat. c. 1. p. 912.)* tradidit. Varias proinde subit mutationes in vivis. Causas aliquas recensuit *Paulus Zacchias, (T. 3. Quest. Med. legal. Consil. 6. n. 2. p. 113.)* quas observationibus variis interpolatas tradere animus est. Restrigit has ad Ætatem, ad aëris mutationes, ad vitæ genus à consuetudo maxime diversum; ad animi vehementes, improvisas ac repentinas, vel etiam longo tempore detinentes passionem; ad morbos aut maxime acutos & malignos, aut maxime diuturnos & in summa, ad omnes causas, quæ corporis temperamentum insigniter immutare aptæ sunt.

§. 2.

Quod ad Ætatem in singulis fere ætatis gradibus non solum animi, sed & corporis adeoque & faciei contingere nemo non vidit. Ex infantibus deformibus formosos pueros & puellas evadere sæpius, & pulchritudine contra excidere oculorum voluptates, experientia suggerit, rationesque afferre conatur *Zacchias (c. l.)* De *Ageti* primum, post *Aristonis Spartanorum Regis* uxore *Herodotus (Erat. s. l. 6. p. m. 154.)* Hanc infantem mala forma præditam esse cernens nutrix sua, idque parentes ejus, utpote locupletes, ægre ferre, hoc excogitavit, ut puellam singulis diebus bajularet ad *Helenæ* templum, quod est in loco, qui dicitur, *Therapne* super fanum *Phœbi*. Eo quoties nutrix intulerat puellam, stans ante simulacrum *Deam* precabatur, ut *Alumnæ* deformitate liberaret. Cui aliquando exeunti de Templo mulier quædam (*Helenam* declarat *Zacchias*) apparuisse fertur, atque interrogasse illam, quidnam in ulnis gestaret & cum Nutrix infantem se gestare respondisset: jussisse sibi ostendi. Cumque negaret nutrix, se id facturam, quod infantem parentes sui vetuissent ostendi cuiquam, instituisse jubere prorsus, ut sibi ostenderetur, magni enim facturam illam, si à se infans conspiceretur. Ita nutrice puellam ostendente, demulcentem caput puellæ dixisse, futuram omnium *Spartanorum* fortis-

simam. Rectius forsan formosissimam, ut *Heinric. Stephan. editio* habet. Sed græcus Textus non ad manus est. Miraculo igitur res illa contigit, si *Herodotum* audias. Hoc verò naturaliter factum, non dubitat *Zacchias*. Ita uxor *Drusi Germanici* uxor, teste *Tacito* (l. 4. *Annal. c. 3.*) formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Miraculum erat, quod *Tartarorum Regis Cassani filia* nata, deformitas ipsa, ideoque igne comburenda, Baptismi Lavacro tincta formosissima evadebat, quod è *Joh. Vibaneo Laurent. Beyerling. (Theatr. l. M. f. 528.)* retulit.

§. 3.

In puellis vestis illa Animæ urbana, (ut decor formæ) eloquentissimo *Patri Tertulliano* (de *Cult. Fæmin. c. 2.*) audit, tanquam in speculo elucet, imprimis ubi ad pubertatem vergunt, atque lunare tributum exsolvere incipiunt. Tunc namque magna ferocia & elasticitas spirituum in sanguine orgasmum ciet ruborem cutis & faciei splendidum pingit, oculi fulgent, scintillantque, labia roseo colore tinguntur, mammæ sororiare deprehenduntur & in orbem retundantur. *Vid. Thom. Willis. (l. de Ferment. c. 5. p. 28.)* qui addit: Etiam in viris à fermento seminali, caloris abundantia, vires robustæ, vox sonora & virilis, barbæ & pilorum eruptio accedunt: propter hujus defectum effœminatur viri, sc. vox gracilis, calor debilis, & desperatio barbæ inducuntur. Manet permanetq; sæpius formæ ista venustas, si castimoniam colant, Veneris fugiant impetum, in summa ætate. Cœnobium in Suevia est sacrarum virginum, narrat *Hier. Drexel. (l. 2. de Jejun.)* ubi sexagenariæ & septuagenariæ inter senes vel anus non numerantur. Ego ipse, pergit, cum ad illud virginum collegium reviserem amitam salutaturus, quæsi ab ea, quot annos in ea Parthenone posuisset? Quadraginta, inquit, quod si suos quis oculos interrogasset virginem viginti quinque annorum dixisset.

§. 4.

Quod si his alis subvectus ad Veneris montem contendere audet uterque sexus, desideratisque deliciis fruitur, variæ in corpore mutationes contingunt. Colli peripheriam à primo coitu intumescere olim crediderunt. In colli igitur mensuram inclinarunt ad virginitas testimonium explorandum, si colli rotunditas, scribit *Laurent. Foubert. (l. de Error. popul. c. 4.)* mensuretur cum filo, ac deinde idem filum ab externo menti ad summum verticis extendatur, & mensura fuerit æqualis, illud præsentem significat virginitatem; si in æqualis, corruptionem aut deflorationem. De sola colli mensuratione id explicuit *Lu-*

dov. Septal. (Comment. in Aristot. s. 4. probl. 4. p. 249.) inde ap. Catull. (in Epithal. Pelei & Thet. v. 372.)

Non illam Nutrix oriente luce revisens

Hesterno collum poterit circumdare filo.

In quem locum hæc è *Mercuriali Simon Abbes Gabbena (p. 145.)* annotavit. Cum virgo nupta, *inquit*, prima nocte cum marito concubitura erat, colli mensuram filo circumdato capiebant. Postero mane eodem filo collum mensurabant: quod si latius quam in filo comprehenderetur, inveniebant, defloratam esse ea nocte pro certo habebant, sin vero nihilo majus evaserat, adhuc pro integra habebant, aut ante fuisse devirginatam censebant. Neque id absque ratione factum videtur, siquidem ut memoriæ proditum est ab *Aristotele*, (*l. 7. Hist. anim. c. 1.*) præcipue vox mutatur in asperiores & minus acutam, quo tempore coitus inchoantur, (*V. Paul. Zacch. l. 4. quest. med. legal. 2. n. 17. p. 378.*) ut qui vocem conservare velint, à coitu ipsis abstinendum sit. Infibulati igitur adolescentes non solum, verum & adulti Comædi & Tragædi fabulas altis vocibus cantibusque recitabant, ne coitu vocem corrumpere. (*Vid. Hieron. Mercurial. l. 1. var. lect. c. 19. p. 45.*) Unde facile conjici potest, instrumenta voci famulantia, quæ intra collum posita sunt, primo coitu dilatari & consequenter collum augeri. Quod si semen, dum ab universo corpore & præsertim à capite, *secundum Hippocratem (Aristotelem) & alios veteres*, per vasa præcipitatur, vias illas vi quadam cogat atque ampliores reddat; (*Ita etiam Lud. Septal. c. 1.*) vel quod corpus in primo coitu magnopere agitato, ubique & maxime circa collum Spiritibus & humoribus diffusis repleatur atque in majorem molem attollatur. Arbitror, philosophatur *Joh. Ben. Sinibaldus. (l. 4. Genanthrop. tr. 2. c. 5. p. 462.)* prima Veneris palæstra, ob amoris in præcordiis flammam ebullientis libidinis æstum concitatum, in tripudio laborem voluptatis, dulcorem eximium, totamque animam ad oscula repentem collum turgere, Spiritibus ad carotides arterias affatim convocatis. Totum corpus, non unicum collum, intumescere quasi *Adrianus Spigelius (l. 1. de corp. hum. Fabr. 7. p. 16.)* annotavit. Illud prætereundum non est, *scribit*, inter fœminas virgines graciliores fere esse, quia post congressum crassiores evadunt, venis universi corporis in complexu Veneris à calore exagitato dilatatis, id non spatio vel unius diei post coitum statim advertere licet. Quocirca & *ὀργάν* sumitur de anxia animalium & præcipue fœminarum (Veneris) appetentia, quæ libidinis impetu concitata in Venerem ruunt, earumque corpora turgescunt, *ratiocinatur Sebast. Wirdig.*

(*l. 1.*)

(*l. 1. Med. Spirit. curios. c. 30. §. 3. p. 230.*) Non negligenda tamen *Francisci Ranchini* (*tr. de Morb. Virgin. f. 1. c. 9. p. 359.*) commonefactio, quod pubertas per se ob ætatis mutationem inflare collum facit & mutationem vocis infert, dum juvenes hircire incipiunt. Cui & ridicula videtur illa Colli & menti ac verticis mensura, cum inter illa nulla intersit aut sympathia, aut societas & communicatio.

§. 5.

Sed cum collum ad faciem non spectet, ad oculos me converto, ubi etiam annotatum, hos à coitu subsidere, aliquando etiam intumescere. De quo quidem ita *Philosophus* (*l. 2. de Gen. Animal. c. 7.*) ratiocinatur; Sedes oculorum maxime omnium locorum capitis seminalis est, quod patet, cum sola ipsa per coitum Venereum manifeste immutetur, & usu immodico rei Venereæ oculi aperte langueant, & subsideant. Causa est, quod natura genituræ similis cerebro est. *Alibi* (*f. 4. probl. 2.*) causam ventilaturus, cur illis, qui immodice Veneri litant, oculi & clunes manifeste subsideant, *respondet*, quod in ipso coitu partes hæ perspicuè collaborant, cum rem studiosius ipsæ persequuntur, se cogunt nitunturque in semine emittendo. Præprimis oculi partesque sedi proximæ collaborant. Haud enim fieri potest, ut semen profluat, nisi partes cogantur illæ, nisi que oculi demittantur; quippe cum partibus his coeuntibus humor quasi manu è vesica prematur, oculisque coactis cerebrum demittat. In emittendo semine primum quasi in se retracti oculi connivent, palpebrarumque compressionem quadam atque coactione in unum ducuntur, subinde expressione convulsione quasi tentantur, contorquentur & denique spiritibus & seminis parte aliqua decisa conflictati languescunt & deprimuntur, *Lud. Septal.* (*Comment. in Arist. f. 4. probl. 2. p. 242.*) Hanc oculorum cum semine communicationem etiam *alibi*, (*l. 2. de Generat. Animal. c. 7.*) docuit *Aristoteles*, & ex eo forsan *Plinius* (*c. 1.*), ex oculorum illi fecunditatis & ad conceptionem aptitudinis muliebris certitudinem exploraturi. *Andr. Libav.* (*de Cruent. ad th. 207. p. 300.*) addit etiam oculos calefactos, contabescere. Id non inficior cum *Aristeneto* (*Epist. Anat. 1.*) *Venerem atque Cupidinem in Oculis habitare*, adeoque oculos in re Venerea multum laborare & ob spirituum dissipationem & fugam concidere & corrugari iis, qui nuper nupsere, ut habet (*l. 11. Hist. Anat. c. 3. p. 918.*) *Andr. Laurentius*. An verò ob seminis à cerebro ad loca generationi dicata transfusionem id fiat, seminisque laboratorium sit cerebrum, ipsis non facile concessero.

§. 6.

Nisi semen ab omnibus partibus decidi non per materiam, sed per spiritus, cum ipse *laudato Septalio* (*Comm. in Arist. cit. probl. 22. p. 278.*) distinguas, cum ipse *Aristoteles* semen ab omnibus partibus corporis decidi (*l. 1. Gen. Animal. c.*) prodat. Et hinc contingit oculos à nimio coitu infirmari, nobilemque sensum, visum, spiritibus absumentis, hebescere, quod nec inficiatur (*c. l. probl. 32.*) ipse *Aristoteles*, quin & amorem maciem oculorum inducere, *Halyabbas* (*l. 9. Theorem. c. 7.*) notavit, & oculorum vitia varia & ipsa cœcitas exinde propullulant. Novit virum doctum in quadam Germaniæ Academia ex intemperantia *συνεστιας* excoecatum *illustris noster Georg Francus à Franckenau* (*in Not. ad P. Zacch. l. 7. Quæst. Med. Legal. Tit. 3. q. 2. p. 636.*) qui & idem fatum equis admiffariis contingere annotat. Lepidum est, quod ex *Ambros.* (*l. 4. in Luc. c. 4.*) adducere libido fert: *Theotimus* cum gravi oculorum incommodo laboraret, & amaret uxorem, interdicta sibi à Medico Facultate coeundi, cupiditatis impatiens atque impetu libidinis raptus se moderari nequivit. Sciens enim prudensque, quod oculos esset amissurus, priusquam conveniret uxori in ipso æstu ferventis cupiditatis & consuetudinis apparatu: Vale, inquit, amicum lumen. Juvenis ad nimium coitum visum amiserat, ut parum cerneret, Medicorum consilio coitu impofterum fugato, visum, *Domin. Panaroli* (*Pent. 2. obs. 28. p. 48.*) testimonio, recuperavit. Hinc etiam fit judicat *J. B. Sinibald.* (*l. 9. Geneantr. Tr. 2. c. 16. p. 783.*) ut inter alias causas, cur in Flandria, Bohemia & Germania pauci reperiantur, qui ob oculorum offensionem cogantur ocularia gerere, in Italia verò quam plurimi illa potissimum referatur, quod Italiæ gentes in usu Aphrodisio intemperatiores existant. Idem de Neapolitanis *Carol. Musitan.* (*l. 1. Trutin. Med. c. 21. p. 284.*)

§. 7.

Est & aliud circa oculos Phænomenon sub palpebra inferiore ab interno oculi cantho descendens; Linea nempe sive circulus semi lunaris, modo ater, cœruleus, cœruleo-ruber aut luridus, eodem colore inferiorem palpebram aliquando tingens. Hæc in Venereis vesicæ instar tumida, ut & in menstruatis, quæ à coitu non raro desidet, & successu temporis corrugatur. Oculi splendidi cum quibusdam circulis, inferiori sc. viridi, superiore vero nigro, ingenitæ salacitatis sunt indices, *Sinibald.* (*l. 2. c. l. Tr. 2. c. 12. p. 167.*) Sæpius hæ lunulæ pulchras dehonestant præ viris, quod ex *Veteri Juvenalis* (*Satyr. 6.*) interprete attulit (*in Not. ad Curt. l. 6. c. 5. Polit. p. 104.*) uncia libidinis in masculis, undecim in foeminis, quod etiam *Tiresiæ* tribuit (*l. 4. Antiq. Lect. c. 14. col.*) *Cælius*

lius Rhodiginus. Junge, si placet J. C. Scaliger. (Exerc. 131. f. 4. p. 453.) Unde & qualis sit humor aut vapor ille subcutaneus, apud Physicos & Medicos non facile invenies. Forſan lymphæ eſt, ſed alterata, è vaſis lymphaticis profluens, quæ in actus Venerei intemperie diſſolata foſſulas ſemicirculares relinquit & rugas. Si ex mente *Ariſtotelis* philoſophares, ſeminale quid à cerebro deſcendens humidum illud diceres. Plagam hanc lunarem genitalibus & Renibus conſecravit *Philippus Mey* (*Phyſiognom. Med. c. 5. p. 142.*) Venereosque & foemininos morbos præſagire judicat. Oculos prætereà concavos albumque eorum lividum imprægnationis notis addit *Hieron. Cardanus. (Art. curand. parv. 25.)* Noſtræ exprimunt: *Sie ſehen mit 4. Augen.*

§. 8.

Michaël Scotus, qui in gratiam *Federici Imperatoris* Phyſiognomiam compila- vit, teſtatur, (*p. 2. in Proëm.*) quod tam vir, quàm foemina, ſi ſint virgines, ad pinnam naſi dignoſci poteſt. Manente enim virginitate cartilago pinnulæ naſi ſentitur indiviſibilis, ſed ſi eſt violata ſentitur partibilis. Nares fiſſiles juxta *Joh. de Indagine* virginis corruptæ indicium ſunt, ſcripſit *M. Chriſtian. Moldenar. (l. 1. Phyſiogn. Exerc. c. 12. p. 51.)* Cui præſagio quantum tribuendum, conſulenda eſt ratio & experientia. Hoc etiam (*c. l.*) adduxit *Joubert.* & abſurdum ſenſu demonſtrare ſatagit (*c. l.*) *Fr. Ranchin.* cum diviſio ſemper appareat manifeſta, licet evidentius, dum exſiccantur corpora, accedente pubertate. Forſitan his ſignis motus Democritus, referente *Diogene Laërtio*, (*l. 9. de Vit. Philoſ. p. 656.*) puellam *Hippocratis* comitem primo die ſalutavit: χαῖρε κόρη, ſalve virgo: poſtridie verò: χαῖρε γυνή. Salve mulier. Fuerat enim puella illa nocte vitiata.

§. 9.

Decoris in facie ſplendor non rarò obſcuſcatur in virginibus, chloroſi po- tiſſimum, quam idcirco morbum virgineum & febrim vocant albam, non quod ſemper adjunctam habeant febrim, ſed quod foedum & albicantem ex eo contrahant, ut *P. Zacchias*, (*l. 9. quæſt. med. Leg. Tit. 10. qu. 5. n. 19. p. 813.*) aut, ut *Exc. D. Joh. Dolei* verbis (*l. 5. Encyclop. Med. c. 9. §. 5. p. 976.*) utar, quod miſellæ iſtæ cadaverum inſtar pallescant. Sanguis namq; his motu, textura & genio, ſpiritus- que in eo elasticitate defraudantur & vappescunt. Cauſa hujus ærumnæ eſt menſtrui debiti ceſſatio, idque in principio ab Archei uterini furore & excentricitate, unde œſtro venereo petitæ, culinarum & fermentorum dotes turbant, & tantum non exulare faciunt. Contingit id non ſolum pituitoſis, ſed & ſanguineis virginibus, & quamvis his vitium hoc magis commune præ illis, vulgò ju-

dicetur, placet tamen *P. Zacchia* (*l. c. n. 20.*) decretum: Febrem albam esse magis familiarem virginibus pulchrioribus non est verum; Sed verum est, pulchrioribus magis infestam, qua pulchritudinem illarum adimit. Addo in formosè coloratis hoc formæ dispendium citius & magis animadverti, ac in declinatis decoris faciebus. Talibus proderit *Hippocratis oraculum* (*l. de his quæ spectant ad virgin. p. 125.*) Ego jubeo virgines, consulit, cum hujusmodi patiuntur, quam citissimè viris cohabitent. Coitus namque, juxta *Eundem*, (*6. Epidem. s. 6. n. 39.*) morbis pituitosis medetur. Fluxit inde tritum: *Schöne Jungfern geben garstige Weiber, und garstige Jungfern schöne Weiber.* Sed hoc tantum de faciei colore, non autem de mala conformatione interpretandum. Non enim cuivis continget, ut ex *Mopsæ* ligno curvo & pumilo *Helenæ* à *Venere* fingatur splendidum colore & forma simulacrum, quod *Aristonis* Conjugi in infantia contigisse *supra ex Herodoto §. 2.* annotatum. Miror igitur, cur *magnus olim Præceptor Guerner. Rolsink.* (*l. 14. Ord. & Method. Med. Spec. s. 3. c. 4. p. 1013.*) hanc in conjugio demum formosiores redditam è *Pausania*, (apud quem tamen de illa altum silentium, quamvis *Aristonis in Laconic. s. l. 3. c. 4. p. 212.* & filii *Demarati* mentionem faciat,) & in nostræ sententiæ confirmationem, cum aliis, qui *Eundem* sequuntur, historiam istam alleget.

§. 10.

Ætate declinante & faciei nitor & totius corporis decor declinant, & cum viribus Eclipsin patiuntur. Depinxit senum formam stylo poëtico *Cornel. Gallus*, (*Eleg. 1.*) dum cecinit:

Ipsaque me facies quondam dilecta reliquit,

Et videor formæ mortuus esse meæ.

Pro niveo rutiloque prius, nunc inficit ora

Pallor, & exanguis funereusque color.

Aret sicca cutis, rigidi stant undique nervi,

Et lacerant uncae tabida membra manus.

Quondam ridentes oculi, nunc fonte perenni

Deplangunt pœnas nocte dieque suas.

Et quos grata prius ciliorum ferta degebant,

Desuper incumbens hispida sylva premit.

Ac velut inclusi cæco conduntur in antro,

Nescio quid torvum vel furiale vident.

Addo e *Juvenali* (*Satyr. 6. v. 144.*) tunc

- Rugæ subeunt & se cutis arida laxat,

Fiunt obscuri dentes oculique minores,

Senes

Senes igitur Scorodæmones s. sepulchrales larvæ dicti, ut est ap. *Plutarch.* (*de Pueror. inst. c. 15.*) & senilis cutis ætate ista asperior facta paguros à *Cassandra* dicebatur, quod *Cœl. Rhodigin.* (*l. 19. var. Lect. t. 22. col. 1082.*) in literas retulit. Erant, teste *Tacito*, (*l. 4. Annal. c. 57.*) qui crederent *Tiberio Casari* in senectute corporis habitum pudori fuisse, quippe illi prægracilis & incurva proceritas (*de qua Hipp. s. 2. Aph. 54.*) nudus capilli vertex, ulcerosa facies & plerumque medicaminibus interstincta. Inde ad *Ligurinæ* puerum speciosum (*Horat. l. 4. Od. 10.*)

*Nunc & qui color est punicea flore prior Rosa
Mutatus, Ligurinum in faciem verterit hispidam
Dices, heu (quoties te in speculo videris alterum)
Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ.*

Senes & anus abjiciant igitur specula *Job. Pineda* (*Comment. in Job. c. 14. v. 20. n. 4. p. 619.*) monet.

§. II.

Ad aërem mutatum, aquam itidem & victus rationem non sine causa respicit *Zacchias* (*c. l. n. 6. & 7. p. 114. & 115.*) recte vero monet longo demum annorum decursu id contingere, si in *Johannem Leodiensem à Kenelmo Digbæo* (*tr. de Nat. corp. c. 27. n. 7. p. 315.*) delineatum, & supra (*T. 1. §. 45*) allegatum oculos convertas, referit in mensa solis posita. Neque homines tantum ex cœli terræque varietate diversam obtinent formam, sed idem & reliquis animantibus accidere *Pausanias* (*in Bæot. s. l. 9. c. 21. p. 752.*) commemorat. Nam cum *Lybicæ* sint eodem, quo *Ægyptiacæ* colore, in *Æthiopia* haut minus, quam homines nigros terra alit. Intemperantiæ autem præprimis luunt pœnas utriusque sexus individua, imprimis si potu nimis calido intemperstivè, & avidius se ingurgitent. Videmus hoc in *Bacchi* mancipiis, quibus nasus tumidus, colore variegatus, variisque extuberantiis nodosus, genæ pustulis lucentibus gemmatæ & rubidæ, Fros & mentum furfuribus, crustulis & jonthis (quod instar *ovis*, id est fimi faciem deturpent, ap. *Samuel. Haferweffer l. 2. Nosodoch. Cut. c. 12. dictis*), vermiculatum & asperum. Facies denique tota in hoc rugosa in aliis tumida cachexiæ prænuncius. Sed hæc pulchritudinis monstra facile in sensus incurrunt, stylique nasum irritant *Satyricis*. In egestate contra annonæque penuria, aëreque crasso, foetido, aquaque turbida utentibus vultus perit, enecaturque. Spectat huc illud *Job. Güntheri de captivis*, (*l. 8. de Reb. Gest. Frider. I. v. 275.*)

Nec

*Nec minus emissi Ligurum de carcere longo
 Duraque temporibus multis ergastula passi
 Captivi dudum variis ex urbibus hostes
 Ordine diffuso circa vestigia magni
 Consedere Ducis, squallentia tegmine fædo
 Corpora velati: miserandos possidet artus
 Fæda situ macies, deformia turpis & æger
 Inficit ora color, pressis cutis arida membris
 Insidet, humanæ tantum vestigia formæ
 Servat, & antiquam retinet natura figuram:
 Et si vera velis imponere nomina rebus,
 Non homo, sed vivens hominis videatur imago.*

§. 12.

De animi passionibus res notissima. Mutationes corporis & faciei ex morbo Hepatico (Amorem interpretantur ap. *Plautum Curcul. Act. 2. sc. 1.*) depingendo solertes & acutos deprehendas *Comicos illos Duumviros Plautum & Terentium. Hunc quidem in Eunuch. act. 2. sc. 1.)*

*Dii boni quid hoc morbi est? adeo homines immutarier
 Ex Amore, ut non cognoscas eundem esse.*

Illum vero (in Cistell. Act. 2. sc. 1.)

*Credo ego Amorem primum ap. homines carnificinam commentum,
 Hanc de me conjecturam domi facio, nec foris quæram.*

Qui omnes homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi:

Factor, crucior, agitor, stimulator, versor in amoris rota miser

Exanimor, feror, differor, distrabor, diripior, ita nullam mentem

Animi habeo: Ubi sum, ibi non sum, ubi non sum ibi est animus.

Ita mihi omnia ingenia sunt, quod lubet, non lubet, jam id continuo,

Ita me amor captum animi ludificat, fugat, agit, appetit,

Raptat, retinet, jactat, largitur, quod dat, non dat, deludit.

Modo quod suavit, dissuadet, quod dissuasit jam ostentat.

Ab his ærumnosis mutationibus faciem mirum in modum mutari, nemo credo, contradicet. Apud *Heliodorum (l. 3. Hist. Æthiop.)* Theaginis amor ex oculis cœcis ac siccis lacrymis & conniventibus ducebat.

§. 13.

Cura & mœror, quid præstent ex *Ovidio (l. 1. de Pont. Eleg. 5.)* discere pote-

poteris, & ex historia jucunda formosissimi, qui paucorum dierum speciositate omnia amissa, turpissimus evasit e *Ludov. Areosto* (cant. 28. str. 25. sq.) cujus versus nitidos & speciosos *P. Zacch. (c. l.) recitat.* *Lamia* mulier forma præstantissima fuit, quam cum *Jupiter* compressisset, fecit *Junō*, ut interirent, quæ ex ea nascerentur. Illam igitur ferunt ob dolorem non solum deformem fuisse factam, sed etiam ob suorum filiorum desiderium aliorumque invidiam in cunis infantes vorare solitam, ex *Aliis tradidit Natal. Comes* (l. 7. Mythol. c. 12. p. 744.) De Terrore, hanc suppeditat narrationem *Pausanias*, (in *Corinth. f. l. 2. c. 21. p. 160.*) Peremtis à *Diana & Apolline Amphionis* filiis, de eo fratrum ac sororum numero hanc (*Melibæam*) ac *Amyclam*, quod solæ *Latonam* fuerint deprecatae, servatas (ex *Niobes* liberis) fuisse. Ac *Melibæam* quidem præ terrore statim pallidam factam: qui cum ei color perpetuus fuisset, pro *Melibæa*, sumto ex rei invento nomine, *Chlorin* appellatam. *Wolfg. Gabelchoveri* (Cent. 5. Curat. 67. p. 145.) Præprimis ex *Andr. Gratiolo* adducta referri huc meretur observatio, de Chirurgo quodam, qui cum Principio infectionis pestilentis *Desenzanensis* imprudentius ægros tractasset, & quibusdam incaute venas aperuisset, exigua bulla in pectore proprio apparente, adeo perterritus fuisset, ut *Desenzanum* reliquerit, & in sylvas se absconderit, per quinquaginta tres dies delituerit, nec ullum sibi hominem appropinquare tulerit. Hic cum postea ad sanitatem & mentem rediisset, se per universam vitam suam tali timore perculsum non fuisse, sanctissimè affirmavit, licet duobus præliis notabilibus *Senis* & in *Pedemontio* interfuerit. Addebat; quod nocte illa, in qua mortui illi sibi apparuerint, insigni calore febrili cum palpitatione cordis vehementi & sudore uberrimo correptus fuerit. Ubi verò domum rediit, ita deformatus fuit, ut *Satyro* & *sylvestri* homini similis videretur & multis ingenue confessus fuerit, venæ sectiones illas, quas ægris paulo post mortuis adhibuit, perpetuo sibi ob oculos obversari. Spectat huc ira, qua mortui vullum iratorum etiam adhuc sistunt. Romanos adverso vulnere & truci vultu mortuos *Pyrrhus* cum vidisset, teste *Eutropilo* (l. 2. Hist. c. 6. p. 25.) ad cælum manus tulit, cum hac voce, se totius orbis Dominum esse potuisse, si tales sibi milites contigissent.

§. 14.

A Morbis pariter vultus radios infringi, lineasque mirum in modum depravari, quotidiana suggerit experientia. De oculorum procidentia non semel conspecta & divina aspirante Gratia curata, non dicam, nec de maxillæ inferioris cum illa aliquando complicata. Nec de *Nebucadnezaris* metamorphosi mihi erit sermo, cum *Γεήλατος* fuerit. In Lepra confirmata faciem

præ se ferunt transfigurata in Elephantiam aut Satyricam, à qua & id nominis reportavit. Resimatur nasus *Galeno autore (l. de Caus. Morb. c. 7.)* & labra crassa fiunt atque aures extenuatæ videntur his, qui Elephantiasin patiuntur, atque hi omnino Satyrorum effigies præ se ferunt, similitudine quadam ad picturas Satyrorum. (*Aëtius Serm. 13. c. 120.*) Elephantiasin autem sic vocari consueverunt ad similitudinem Elephantis. Leoninam autem aut Leonthiasin, quoniam terribilem facit aspectum & faciem patientis eam, & ponit eam in forma Leonum, ut suggerit *Avicenna. (l. 4. tr. 3. c. 1.)* Aliam tamen denominationis Hujus rationem dedit in sequentibus *Æmilius Macer. (l. 1. de Mat. Med. c. 15.)*

*Et lepræ species Elephantiasisque vocatur
Qua cunctis morbis major sic esse videtur,
Ut major cunctis Elephas animalibus exstat.*

§. 15.

Quid de transfiguratione à Syphilia f. lue Venerea excitata dicam? quippe quæ teste *Marco Aurelio Severino (l. d. admir. abscess. nat. c. 23. §. 3. p. 249.)* male feriatum, direque interminatam à se hominem in Satyricam quoque formam immutat. Exemplum singulare ille cum delinearit, hac vice dabo, & *Hieron. Fracastorii* insuper illustrabo ingenio. Ita autem *Severinus (c. l.)* inter cæteros mihi occurrit unus Neapoli, qui potuit à multis adverti, ad hircinam speciem facietenus abreptus. Utinam autem par mihi styli dexteritas, quæ graphicè talem exprimere queat, utrumque illum ego meo modulo describam. In memoriam autem revocandum est primum, Syphilidi, vocato morbo, fermenti plurimum inesse, cujus vis in sublimem faciem rerum, ita ferente conditione, cum attolitur, enormem plane deformitatem inducit. Sic alicui nasum Verrucis undique turgidum Limonii corticosi magnitudine vidi. Aliis tuberosa undique facies ac frons est notata. Alii rictu prope canino se obtulerunt: sic labia foras extulerat humor. Quæ cum sigillatim immutata, tantum admirationis pariant, quid? cum omnes simul perversionum modos faciei partes singulæ coacervarint? Primum enim homini misero circa frontis utramque partem, quæ temporibus responderet, projectura quadam, veluti nodosa subsultantis inferne ossis, gummi dixerunt aliqui, cujusmodi & alia complura sub cutem obducta glabrum caput obliquè dextra levæque coronæ modo præcinxerant, in cujus capitis utròque latere proclivi surgentium auricularum tum supremas pinnas, tum infimos lobos vidisses amplè distractos. Sed episcenium, quod oculis attrahimus cum deglabratis su-

perci-

perciliis atque glabella tuberculis uno quasi clivo confertis sic extabat, ut ut subgrundium utrinque ingens appareret: sub quibus & verrucosis depilibusque palpebris occulebantur à nimia viscerum ariditate retracti oculi, fibris quibusdam veluti sanguineis tincti. Inter quos Nasi jugum plus semisse desiderati nimirum ossis firmamento, quod interseptum vocant per abscessum collapsio. Cæterum autem Nasi globus flammeo circum rubore oblitus, & ad philtrum humile depressus, cum labiis, nescio quo madore turgentibus; rictum Delphini, vel nescio cujusmodi pecudum, efficiebant. Consonum etiam universo faciei vitio mentum, quod lichene scabrum & pugni modo, præter modum, inferto pondere maxillam ad inferam detrahebat, quod proximè loco dictus anthereon ludibundas barbæ reliquias ostendebat. Sed malas, quas dico vel quales nunc adumbro cum reliquis partibus? porro liquatis circum carnibus exertisque penè ossibus oris muscoli convulsi sic, ut risum ludere videretur homo ridendus, quin vero miserandus, qui cætero corpore, qua quidem abrosus & phagedænis infossus qua scaber ac tuberosus, languidus ad summum totus squalens ac dolorosus, ut etiam commemorantem ac describentem compleat horror.

§. 16.

Satius post hac nitido orationis stylo adumbratam Ichnographiam *lepidismi Poëtæ Hieron. Fracastorii (in Siphylid. v. 380.)* audire Symphoniam metricam: Ita vero modulatur:

*Ipse ego Cumomanum, memini, qua pingua dives
 Pascua Sebina præterfluit Olbius unda,
 Vidisse insignem juvenem, quo clarior alter
 Non fuit, Ausonia nec fortunatior omni
 Vix pubescentis florebat vere juventa,
 Divitiis proavisque potens, & corpore pulchro,
 Cui studia aut pernicis equi compefcere cursum
 Aut galeam induere, & pictis splendere in armis,
 Aut juvenile gravi corpus durare palestra
 Venatusque feras agere, & prævertere Cervos
 Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ
 Optarunt, nemorumque Deæ, rurisque puelli
 Omnes optatos suspiravere hynenæos.
 Forsan & ultores superos neglecta vocavit
 Non nequicquam aliquem & votis pia Numina movit;*

*Nam nimium fidentem animis nec tanta timentem
 Invasit miserum labes, qua seivior unquam
 Nulla fuit, nullam unquam aliquis spectabitur annis
 Paulatim verè id nitidum, flos ille juventæ,
 Disperiit vis illa animæ: tum squallida tabes
 Artus (horrendum!) miseros obduxit, & alte
 Grandia turgebant fœdis abscessibus ossa
 Ulcera (proh Divûm pietatem) informia pulchros
 Pascebant oculos & Diæ lucis amorem
 Pascebantque acri conosas vulnere nares
 Illum Alpes vicina, illum vaga flumina flerunt
 Illum omnes Ollicque Deæ, Eridanique puellæ
 Fleverunt nemorumque Deæ, rurisque puelli
 Sebinusque alto gemitum lacus edidit amne.*

§. 17.

Hi blandæ scilicet voluptatis, hi tenerorum complexuum & Venerearum titillationum sunt fructus. Qui mel gustarunt & Apum moleste sentiunt aculeos & fodicationes. Heu! Tragici tantum & miserabiles, quantum inter multiplices cruciatus amisisse vitæ dulcedinem, & quantum ex humana specie transmigrasse in brutum. Verè Poëta:

Nocet emta dolore voluptas.

§. 18.

Quidam morbis Chronicis aut acutis aliis ad extremum deducti προσώπῳ διαφθορῇ, seu faciem Hippocraticam ante obitum ostentunt. Dicitur facies Hippocratica, non quasi eandem præ se tulerit *Vir Summus*, sed quod eandem accuratè tanquam in tabula (in *Coac. prænot. t. 212. p. m. 137.*) adumbravit. Ita verò *Apelles noster*: Πῆς ὀξεία ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κροτάφοι συμπεπτωκότες, ὠτὰ ψυχρὰ καὶ ξενεσταλμένα καὶ οἱ λοβαὶ τῶν ὠτῶν ἀπεσραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα τὸ πρὸς τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ περιτεταμένον καὶ καρφαλέον ἐὼν καὶ τὸ χρῶμα ἔσὺμπαντος προσώπου χλωρόν τε ἢ καὶ μέλαν ἐὼν καὶ πέλων ἢ μωλιβδῶδες. *Anutius Foefius* ita vertit: Hujusmodi faciei hæ sunt notæ: oculi concavi, nares acutæ, collapsa tempora, frigida aures contractæque cutis dura, color pallidus aut niger, addo lividus & plumbeus,

Color faciei totius inter

*Luteolum viridemque anceps, aut versus in atrum
 Liventemque vel assimilem quodammodo plumbo*

Carol.

Carol. Spon. (Sybill. Med. Progn. f. 1. v. 37.) cecinit. Veteres Chloron affolent nominare nonnunquam pallidum colorem, (unde morbus virginum & mulierum Chlorosis) interdum ut plerique brassicam & lactucam chloros, id est virides nominant, qui quidem color nigrior est, quam rubicus: est etiam tanquam initium quoddam nigri lividique, quem frigus perinde quasi nigrum effecit, commentatur (Comment. 1. in prædict. Hipp. t. 6.) Galenus. Præcedunt mortem faciei totius alteratio, naso acuto, oculis concavis, genis laborantibus, scripsit Baco de Verulamio (Hist. Vit. & Mort. c. 11. col. 559.) Faciem hanc vocavit cadaverosam aut faciei corruptelam lethalem Hippocrates ap. Latinos facies larvalis in macilentis & evisceratis & sceletiformibus corporibus. Inde in 2 etiam Glossario larva sceletum significat. Vid. Matthiam Martinum. (in lex. Philolog.) Spectant huc quæ (T. 1. Op. l. 2. de Urinar. Indic. pag. 744. & 757.) de Physiognomia Medica exposuit Theophr. Paracelsus.

§. 19.

In Erysipelatorio capitis affectu facies tumet, ita, ut sæpius oculorum cavitates & Nasi protuberantia occultentur, totaque facies nullam faciem obtinet amplius. Idem in Venenis assumtis aut membris illatis tueri licet. Inde *Lucan. (lib. 9. Pharsal. v. 493.)*

Percussit Prester illi rubor igneus ora

Succendit tenditque cutem pereunte figura

& Papin. Stat. (l. 9. Thebaid. v. 748.)

Stat faucibus unda

Sanguinis & sacri facies rubet igne veneni.

§. 20.

De Variolis, morbillis, ut hac vice nihil proferam; Apoplexiam, Epilepsiam, Cachexiam, & malum hystericum, quis æquum iudicii lance trutinet, & quas oris, nasi, oculorum, aliquando etiam aurium mutationes inferunt? spectat huc etiam oculorum & genarum prolapsus. In febribus malignis res est plana, (*Dan. Sennert. l. 4. de Febr. c. 6. p. m. 847.*) in Peste planior. Mortui in peste signum est (*scribit Georg. Agricola l. 3. de Peste pag. 96.*) livor nasi, aurium, unguium foedior, quam in aliis mortuis esse solet. *Add. Lud. ab Hornig. (Würg-Engel qu. 166. p. 232.)* Carbo totam faciem pueruli exurebat ap. *Petr. Forestum (lib. 6. obs. med. 25. p. 182.)* In strage illa pestifera funestissima faciem huiusmodi deprehendit *Lucret. (lib. 6. de Nat. Rer. v. 1190.)* quando canit:

*Ad summum denique tempus
Compressa nares: nasi primoris acumen
Tenue cavati oculi; cava tempora frigida pellis
Duraque inhorrebat rictum frons tenta manebat,
Nec nimium rigida post strati morte jacebant.*

§. 21.

De his cum in vita tum post fata Nostri pronunciant: *Sie sehen als wären sie gebacken. sie sehen sich nicht mehr ähnlich.* Arabibus vero cum totum corpus exsuecum sit, & nihil præter ossa promineat, facies vocatur tornatilis. Nostri: *Es ist Nürnbergische Arbeit.*

§. 22.

Non omnes tamen pallent, vividusque color sæpius vitam mentitur ad huc residuam. De Justiniano Byzantium Principi Corippus (lib. 1. v. 13.)

*Sic suprema sua servant (Byzantii Principes) insignia vite
Justinianus erat non mutans morte colorem
Sed solito candore nitens, quia vicerat orbem
Mors veneranda viri signis monstravit apertis
Ipse videbatur cunctis plangentibus unus
Effigie gaudere pia diademate contus
Purpureabue investe jacens requiescere somno.*

In Electore Palatino Friderico III. pollincto quidem, sed totos septendecim dies insepulto vultus non flaccidus, non pallidus, aut luridus, quales mortuorum facies esse solent: Sed plenus adeoque roseus fuit & permansit, qualis decumbenti & morienti fuerat, *Heinr. Smetius (l. 10. Miscell. Med. p. 537.)* commemorat. In Conrado illo puero à Judæis interfecto idem *Fridericus Misnensis & orientalis Marchio (teste Georgio Fabricio) lib. 2. Annal. Misn. Urb. p. 122.)* notavit. De colore vivido in puero aqua suffocato, ut magis vivo quam mortuo similis crederetur, *Vitus Rietlin. (Ann. 2. Lin. Med. M. Decembr. obs. 10. p. 604.)* Tumorem & ruborem Capitis in defuncto deprehendit *Ehrensried Hagedorn Noster (Cent. 3. hist. 46. p. 343.)* carnem jam dudum demortui adhuc rubere spectavit *Bohuslaus Balbin (Dec. 1. l. 3. Miscell. Bohemic. cap. 17. §. 2. p. 213.)* quin & cruentare alli, de quo (*Tit. de cruent. & incorruptib.*) suo loco. Propositus fuit ejusmodi etiam casus olim *Gregorio Horstio* de juvene nobili annorum 20. qui globo tormentario per sinistram pectoris immisso, perque dexteram hypochondriorum exunte petitus protinus occubuit quidem, colorem tamen vividum ad aliquot dies servavit incorruptum.

§. 23.

§. 23.

Causas rogatus has (*in pecul. de hoc casu vultu Physico-Med. probl. 1. pag. 20. 27. & 32.*) reddidit: (α) Calorem nativum post mortem non penitus in momento perire, cum non omnis generatio & corruptio essentialis *ἐν τῷ ὄντι* perficiatur, sed cum elementari conjunctum sui quoddam vestigium relinquere partibus cadaveris. (β) Temperamentum ex sanguineo in cholericum inclinans, quod Cadaver *Alex. M. de quo infra l. 3. Tit. §.* confirmare videtur. (γ) Florem ætatis (addo pulchritudinem faciei. Ita ex *Ælio Sabino recitat Jul. Capitolin. in vit. Maximin. Junior. p. m. 271.* quod tanta *Maximino Juniori* fuerit pulchritudo oris, ut etiam caput ejus mortui jam nigrum, jam sordens, jam maceratum defluente velut pulcherrima umbra videretur. Recte umbra *σκιά* namque mortui vocantur, quamvis illud nomen etiam animabus separatis tribuatur. *Vid. l. 2. Tit. 10. §. 55.*) (δ) Violentum mortis genus. (ε) Aërem temperatum cadaver ambientem. Easdem fere rationes super hac controversia edixit Collegium Medicum Viennense, (*que ap. cit. Horstium c. l. p. 74. legi poterunt,*) & addidit; sunt aliqui animi affectus, ut flagrantissimus Amor, effrenis ira & quibus dominantibus, si mors obtingat, cadaver vivo similis diutius perdurare potest. Demum quod feretro non occluso servatum fuerit cadaver, pariter allegant. In Cholericæ Virgine, notante *Tb. Bartholino (Cent. 2. hist. 71. pag. 317.)* vomituum ante mortem vehementia fecit, ut revocato ad caput sanguine, post mortem rubeus faciei color persisteret.

§. 24.

In sanctis demortuis colorem persistisse floridum, quasi viventium ac minimè mortuorum pallore suffusum, Sanctitatis documentum ebuccinat *Casp. à Rejes (Camp. Elys. jucund. quæst. 34. n. 8. p. 405.)* De *Ansberto Rothomagensi Episcop. Angradus Monachus ap. Jacob. Gretser. (lib. 1. de Fun. Christian. c. 5. p. 18.)* Cum sudarium Cera litum capiti ejus imponere vellent, visus est aperuisse oculos, effigiem præferens viventis; ita ut aliqui dicerent, eum esse redivivum. Nam aspectus faciei multum erat roseo perfusus colore. Quidam vero dicebant pro sudario cera imbutum indignatum esse. S. Dominici Rouzulæ vultus post mortem rara venustate & gratia renitebat, referente *Bohuslao Balbino. (Dec. 1. l. 4. Miscell. Bohem. p. 2. Tit. 4. p. 111.)*

§. 25.

Causas autem cadaverosæ hujus effigiei rectè post *Galen. (Comment. 1. in Hipp. prædict. 7.)* add. & *Jacob. Schekkius (l. de Calor. vi & Efficac. c. 2. p. 315.)*

Lazar. River. (l. 1. Instit. Med. s. 3. c. 2. p. 108.) adducit, qui in subtractionem spirituum & sanguinis (s. humoris vitalis nutritii) eas rejecit; Hi enim tribuunt particulis vividum colorem & mediocrem humorem, qui concidit illis subtractis, ecceditq; tunc frigus externum particulas comprimens majoris extenuationis causa, ut consumatur subjecta cuti caro. (Musculosa aut muscoli ut flaccescant & marcescant, facit calor, qui malignus est, aut intensissimus.) Ut verò sanguis & spiritus ab iis particulis subtrahantur, facit aut debilitas tanta calidi innati (Archei aut Spiritus) ut non possit emergere, aut tantum interius incendium, ut retrahatur intrò velut à cucurbitula. Rectius incendio isto deflagrat balsamus aut humidum radicale & influens succus nutritius. Conf. & *Joh. Rudolph. Camer. (Cent. 16. Syllog. Memorab. n. 77. p. 1306.)* & *Francisc. Ranchin. (tr. de Consult. Med. c. 19 p. 723.)*

§. 26.

Hæc de ægris & agonizantibus, qui si hæc faciei & formæ dispendia & mutationes etiam post mortem adhuc oculis suggerant, mirum nemini videbitur. Pallent ante obitum communiter, nisi stent in summo Plethoræ fastigio, aut calore, qualis in morbis & acutis & pestilentibus exagitantur. Pallida proinde mors (*l. 1. Odar. 4.*) *Horatio* & pallidus orcus *Virgilio (l. 1. Georg. v. 277.)* quod sit locus pallidorum, id est, mortuorum & pollentium umbrarum, ut *Claud. Salmasius (de Ann. Clim. p. 829.)* interpretatur. Pallor tamen iste faciem non mutat in quibusdam. *De Paula S. Hieronymus (in Epitaph.):* Nihil pallor mutaverat faciem, sed ita dignitas quædam omnia compleverat, ut putares non mortuam, sed dormientem. In Ægypto mortuorum imagines & simulacra tristitiam aliquando præ se tulisse dudum annotavit *Dio. Cassius (l. 51. Histor. Rom. p. m. 279.)* Celeberrimo Nostro *Gabr. Claudero* olim affirmavit amicus quidam, si sanguis alicujus in animale, quem vocant, lapidem, aut Rubinum, exaltatus Pictorum coloribus misceatur, iisque effigies illius formetur, tunc ex permanente vegeta effigiei forma illius absentis sanitatem, ex coloribus priorem venustatem perdentibus, illius morbum; è coloribus penè decidentibus, illius mortem certò colligi posse. (*Vid. Disputat. Inaugur. de Philtris §. 38.*) Hac ex observatione *Dn. D. J. L. Hannemanni Nostri (Misc. Cur. D. 3. A. 3. obs. 62. p. 76.)* addo imaginem Generosissimi Domini pictam, vultum floridum & vegetum referentem in ipso articulo mortis, quo hic Eques vita sua functus, etiam vivido fuisse privatam, & pallidiorem visam.

§. 27.

Id tamen curiosum exercere poterit, quod pallor iste aliquot à morte ho-

ras aut dies in ruborem iterum migrat. Cadavera quæ Anatomix causa pluribus diebus servantur, post flavescentem illum colorem, quo postquam expirarunt, pallent, exactis aliquot diebus rursus in malis & carnosioribus locis rubere, *Felix Platerus*. (*Cent. posthum. quæst. med. Paradox. n. 8.*) Serenissimus quidam color post mortem è vultu *Wenceslai VI. Bohem. & Polon. Regis*, teste *Bobuslao Balbino*, (*Dec. 1. Miscell. Bohem. l. 4. p. 3. Tit. 26. p. 31.*) emicabat. Zu Dornick ist vor 3. Wochen ein Soldate, namens Villette, an seinen Wunden, so er bey Steenkerken empfangen hat, gestorben. Nach seinen Tode ist er schöner worden, als er bey lebzeiten gewesen, und weil noch einige Wärme und keine Fäulung bey ihm zu spüren, hat der Bischoff alda befohlen, ihn in einem offenen Sarge in ein Gewölbe zu setzen, biß man sehe, wie es ferner mit demselben ablauffen werde. Hæc è *Novellis Lipsiæ impressis* (*n. sept. 49. p. 4. 1165.*) Dantur & facies nigro colore horridæ, qualis in *Catharina Bononiensi*, teste *Anonymo* (*p. 1. Descript. Ital. p. 72.*) conspicitur.

§. 28.

Siccine artificium hic aliquid valebit? Persuadebit forsan experimentis non contemnendis *Regnerus de Graef*. (*tr. de Ufu Siphonis p. 226.*) Notatu dignum est, scribit, omnes totius corporis partes colorem rubicundum majorem vel minorem à majori vel minori sanguinis qualitate in illis existente ducere. Nam expulso per syringem ex illis sanguine, nullam in illis amplius rubedinem conspicias, sed colorem liquoris impulsî referent; ita, ut si colorem nigricantem in arteriam cruralem dextram cujusdam canis infuderis, totum crus colore subnigro melancholico dicto tingatur; sin vero in Arteriam cruralem sinistram colorem flavum propuleris, totum crus sinistrum colore flavescente s. icterico inficietur. Similiter si in vasa Hepathica, beneficio ejusdem siphonis, lac in tanta quantitate infuderis, ut sanguine expulso omnes Hepatis partes occupaverit, Hepar albi coloris evadit; & rursus viridem colorem acciperet, si virescentem liquorem in ejus vasa infuderis, quia Hepar semper liquoris, quem continet, colorem refert. Hæc ille. Celebratur *Frider. Ruyschii excellentissimi apud Belgas Anatomici* artificium, quo Cadavera ab omnibus rugis præternaturalibus immunia successu temporis saturatiorem rubedinem præ se ferunt (*Vid. Act. Erud. An. 1696. p. 271.*)

§. 29.

Coloris vividi in defunctis in pallorem mutatio, ut, prout dixi, Spirituum dispersioni & absentix debetur, ita, cur, & quomodo pallor iste in ruborem remeet difficulter eruitur. Possunt è modo datis quædam huc trans-

(Y)

ferri

ferri, & non in congruè humorum post mortem fermentatio hic magnum facit paginam. De caloris autem putredinalis facultate, ut aliquid sperem, vix à me impetrare possum. De Sanctis credant, quid velint, Papicolæ, multum infringunt, horum auctoritates recensita, non Sanctorum, exempla. Alter autem cum putredinis successivè factæ soboles sit, accedente corporis, ambientis aëris & loci siccitate lurido colore foedum vultum & corpus ad tempus conservabit, ut in durabilium censum deveniat.

§. 30.

Pollinctorum hic meminisse è re erit. Hi namque *Servio* dicti putantur, quod mortuis os polline oblinerent, ne livor appareret defuncti, (*in l. 9. Æneid. v.*) aut etiam quod vivido colori prospicerent, ne in luridum migraret. Quo vero polline usi fuerint, non exprimit, nec forsan in Autorum lectione ab iis expressum reperiēs. Membra omnia in rogam exportandi Cadaveris aromatis perspersa & os unguine, odore delibutum, *Apulejus* (*l. 4. Florid. p. m. 30.*) conspexit. Datur sane, quod in vivis cutis floriditatem sufflaminat & expungit. Tale cuminum sativum, quod *Dioscoridis asserto* (*l. 3. de re. Med. c. 68. p. m. 203.*) cutis colorem bibitum illitumve in pallorem vertit. Illustrat id locum *Horatii* (*lib. 1. Epist. 19. v. 18.*)

quod si

Pallerem casu biberent exangue Cuminum.

Et illud *Persii*, (*Sat. 5. v. 55.*)

Rugosum piper & pallentis grana Cumini.

Hymini etiam suffitum adhibent, eoque utebatur *Portius Latro* ut studiosus, videretur, teste *Cardano* (*l. 8. c. 40. de Rer. Nat. p. 1575.*) Poterimus hoc modo locum dignoscere purpurei coloris, scribit *Joh. B. Porta*, (*l. 9. Mag. Nat. c. 28. p. 396.*) commanducato grana cumini vel allii nucleolo demorso propius adloquitor, nam si natus, permanet, si cerussatus vel hydrargyro concinnatus, statim obsolescit. Idem Tritici & secalis anathymiasin præstare in pistoribus & molitoribus experimur. Sulphuris vapor faciem lurido & pallido pin it colore, ut mortuo similis homo appareat. Palliditatem ut concilient in sexu sequiori Creta, arena, calce, limo vescuntur, & tandem in picam incidunt, non alia de causa, quam ut Phantasia aberrante formosiores videntur. Addam è *Martiali* (*l. 22. Epigr. 48.*)

Multorum leporumque & suminis exitus hic est:

Sulphureusque color carnificesque pedes.

Inde forsan deformitate ex esu leporum Ejusdem locus. (*l. 5. Epig. 30.*) Adde *Lampridium* (*in Alex. Severo*) Moscho utentium membra decolorare è *Joh.*

Ruellio

(*lib. 1. de Nat. Stirp. c. 27. p. 104.*) constat. Dabitur, & quod pallorem in auxiliis agat pollen in vivis & mortuorum livori consulat. Vidi aliquando peculiari vernice Cadaver in illustrissimo pingi. Descripsit talem *Steph. Blancard.* (*Method. Bals. Cadav. §. 9. p. 9.*) de *Fred. Ruyschii* modo (§. 28.) monitum.

§. 31.

Vulnera etiam longo ab obitu tempore rubuisse, imo & sanguinem stilasse in literas relatum est. Prius equidem in admirationem non abripiet quempiam, cum in omnibus sanguineorum mactatorum brutorum carnibus id conspiciamus. Fibrae namque carnae, cum sanguinis sint proles, & ipsae delicati sanguinis vaporibus turgent, iisque tinguntur, quae ipsa carnis tinctura aquae maceratione, coctura aut assatura, exploditur. Si sale contra condiantur & fumo committantur tinctura illa à salibus volatilibus lignorum exaltatur & ad aliquot annorum spatium durat. Ut ad hominem redeam, quod de *Johanne Georgio Brandenburgico* memorat *M. Sebast. Brenner*, (*Continuat. Relat. Jacob. Franci, Anno 1590. p. 3.*) huc spectat: *Er hatte einen Riß, scribit, an dem fœrdersten Finger, frisch und natürlich roth, ob er schon 4. Wochen todt war, als ob es erst gerissen wäre. Diesen Riß soll ihm Frau Elisabetha die Churfürstin gethan haben, mit einem Demant-Steine, als der Churfürst einsmahls unversehens in die Ohnmacht gefallen, und Ihm die Churfürstin um den Hals gefallen.* Sutoris *Strigonienensis* cadaver, qui sibi ipsi gulam præsciderat, post octavum ferme mensem sepulchro erutum, apprehendebatur integrum, nulla sui parte putridum, sed tumidum inflatumque tympani modo, vulnusque in gutture hians sine putredine hiabat. (*Vid. Mart. Weinrich. de Spectr. Strigon.*) Sed hic quibusdam Magus judicatus, quod in pollice dextri pedis excrecentiam quandam Rosæ imagine haberet, Miles ille ap. *Pausaniam*, post multorum annorum decursum incorruptus, adhuc sua ostentabat vulnera & illa incorrupta. Gemellum ferè reperiens illi, quod habet *Bonfinius*; (*Decad. 2. Rer. Hung. l. 2.*) In corpore *Abæ Ungarorum Tyranni* non tantum incorruptibilitas, sed & vulnera ante mortem inflicta cicatrice obducta deprehensa. In *Strigonienensi* sutore in pedibus prior cutis abscesserat quasi flaccida, in cuius locum altera renata, mundior, vegetiorque succreverat. In hoc etiam ab eo tempore, quo in sepulchro jacuerat, manifesta prorsus ad sensum accessione musculorum carnis insigniter adauctum fuit cadaver, ut ab intuentibus collatione facta superioris temporis major molis amplitudo judicari posset. Ita *Johannis Curtii* cadaver, sepulchro privatum, multo habitius ac si viveret, facies tumens,

buccæ inflatæ, ut pinguissimi porci mactati speciem referret. Hactenus allegata (*Dissertatio de Spectris posthumis Strigon. & Pentschens.*) Martin. Weinrich. prodidit.

§. 32.

Cadaveris instar venustus es, in proverbium abiit, quid hoc sibi velit, *Hadrian. Jun. (ap. Erasmus in Adag. p. m. 165.)* exposuit: Verba ejus hæc sunt *χαρίεις ὥσπερ νεκρός.* Convenit in hominem macilentum aut præ morbo aridum, citat *Aristophanis Commentaria ex Theopompi Papinonibus*

λεωτεροφίδης ὁ τριμετερος
Εὐχεῶς τὲ Φάναι καὶ χαρίεις
ὥσπερ νεκρός.

Leothrophides ille trime:er
Colore vivido & venusto scilicet
Instar Cadaveris.

Fuit autem *Leothrophides Poëta Dithyrambographus* genere Atheniensis macilentus admodum & levis, de quo jocatus (*in Cercopibus fabula*) *Hermippus apud Athenæum:*

Ἄρα πηγά σοι θύσιν ἤδη βόδια
λεωτεροφίδος λεπτότερα καὶ θαυμαντίδος
At immulant tibi mutilas ac tremulas
Exiliores Leothrophide & Thaumantide.

Consimili dicterio *Phrynichus Comicus Lamprum* quendam *σκελετὸν μυσῶν* *Sceletum* s. exarefactum Musarum cadaver nuncupavit hoc Versu:

Μυσῶν σκελετός, ἀηδόνων ἡπίαλος, ὕμνος, ἄδῃ.

Musarum Sceleton, Lusciniarum febris, Inferorum hymnus.

Quæ etiam in illiteratum & invenustum poëtastrum quadrabunt. *Hactenus Junius.*

§. 33.

In Veneno sublati etiam facies aliud sumere solet Schema. Noxii Venenati fungi, si discerpantur, parvo temporis momento, colores variant. Nam primo albi, subinde virescant diluti visore, rancido aspectu, livido intus colore, rimosa stria, pallido per ambitum labio, ut verè horrorem incutiant, qui omnes colores conspiciuntur in eorum faciebus, qui Veneno fungorum, vel laqueo strangulati sunt, quæ colorum varietas in innoxiiis non conspicitur, observavit (*l. 3. Physiognomon. c. 33. n. 21. p. 183.*) *Joh. Bapt. Porta.* In Veneficio mortua faciem mirum in modum turgentem, labia tumida, palpebras ita distentas,

stent, ut bulbi oculorum omni ex parte retracti intra orbes apparerent, *notavit Petrus Pawius (observat. Anat. 21. p. 37.)* Cur tumor iste contingat, *infra (Tit. 8. §. 7.) ex Helmontio* demonstrabitur. In Monacho, quem alii peste, alii ex veneficio obiisse concludebant, vidit *Ambrosius Pareus (l. 21. Op. Chirurg. c. 33. p. 479.)* cute remota subjectam carnem valde nigram, (quæ sævam & pestilentem humorum corruptionem intimabat,) *optime judicante Prospero Alpino. (lib. 5. de Prasag. Vit. & Mort. c. 4. p. 429.)* Narium, unguium & aurium livorem, totiusque corporis reliquiis communibus minimè familiarem constitutionem. Tum verò & faciem sic à se ipsa mutatam, ut vix à familiaribus recognosci posset. Adde historiam *J. Nic. Binningeri, (Cent. 4. observ. & curat. Med. 200. p. 480.)*

§. 34.

Contingit & in aliis post fata caput in immensam molem augeri, & in tantum tumorem faciem attolli, ut oculi & nasus dispareant, atque ita omnis vultus pereat nitor & venustas. Deprehendi id aliquando in Theologo profundæ eruditionis, veræque pietatis typo maxime conspicuo. Huic Cachexia, & hanc insequente Ascite in Domino defuncto post alterum à morte diem, ita facies & caput intumuerat, ut Physiognomia omni oblitterata à nullo agnosci, nec à pictore depingi poterat. Idem accidit cognato febre ardente maligna sublato, quod etiam *Guillielm. Ballon. (l. 2. Ephem. & Epid. p. 193.)* annotat. Qui Apoplectico fulmine extinguebatur Amicus cum ejus facies, ut effigies haberetur, Gypso calido effuso à Gypso-Plaste conderetur, ablata Gypsi larva subitaneo corripiebatur vultus tumore, & succedente putredine, quoad caput defœdabatur, ut astantium oculos & nares confoderet.

§. 35.

In Peste defunctis etiam mirabiles & varias sæpe videas faciei turbationes & monstra. In his autem ante mortem *Joh. Günther. (l. 4. de Gest. Frid. Imp. v. 1207.)*

Occupat ora situs, deformes inficit artus

Squalor, & icterico labascunt membra colore

Eustachius Rudius (l. 2. de Pest. c. 7.) in his colorem primo citrinum aut sublividum, post unius vero aut alterius horæ spatium lividum ac nigrum evadere, prodidit. Junge huic historiam *Parei modo (§. 33.)* recensitam, cum non veneno, sed peste ab eo obiisse credatur, & recte quidem, cum macula non fuerint solius cutis, sed & partium subjectarum & ab ipso perioestio initium sumse-

rint, quod *Isbrand. à Diemberbroeck* (l. 4. de Peste Noviomag. Hist. 32. p. 251.) confirmat,

§. 36.

Multum etiam refert, qua facie ex hac mortalitate migrarunt mortis candidati: Retinere namque & post mortem eandem historiae occurrunt. De cæsi *Catiline* cadavere *Salust. (de Bello Catilinar.)* *Catiline* longe à suis inter hostium cadavera repertus est, paulum etiam spirans, ferociamque animi, quam habuerat vivus, in vultu retinens; Ita de mortuo *Capaneo* Thebanorum duce *Pap. Statius* (l. 11. Thebaid. v. 9.)

Ille jacet lacerae complexus fragmina turris

Torvus adhuc visu memorandaque facta relinquens

Gentibus, atque ipsi non illaudata Tonanti.

Adde quæ de Romanis (§. 13.) supra.

§. 37.

Majorem meretur admirationem, si non tantum Physiognomia, ut dictum, adulteretur & aliquando penitus confundatur & aboleatur, sed etiam si nova ante & post mortem introducatur. Agonizantes & fato functos, atavos, avos, parentes aut cognatos facietenus representasse compertum est, quibus tamen sani & incolumes nullo modo vultum similes extitere *Dn. Egeranus Filius* (*Petrus Pasckequus in obs. River. communicat. 27. p. m. 659.*) febre afflictus cum non esset vultu matri similis, illius tamen vultus materno erat similis ita ante obitum, ut astantes omnes mirarentur. Item *Neptis mea, pergit*, nullo modo matri similis, paulò ante mortem matris imaginem præ se ferebat. Idem in puella, quæ paulo ante mortem matris accepit faciem, semel videre contigit *Petro Borello. (Cent. 2. obs. Med. Phys. 84. p. 187.)* Ita *Dn. D. Augustin. Fasch. (in Ord. & Method. cogn. caus. c. 28. p. 57.)* Generosus *Dn. Justus Reinhard à Schönfeld* studiorum gratia in Jenensi Athenæo commoratus, febre ardente maligna correptus in agone vultu Patrem representabat, cum sanus vix ac ne vix quidem lineamentis ad Eundem accederet. Plura exempla Vide ap. *Tb. Bartholin. (Cent. 4. hist. Anat. 31. p. 294.)* Add. *Petr. à Castro (tr. de Febr. malign. petech. f. 4. §. 33. p. 84.)*

§. 38.

Prognosticon quod inde desumunt Medici, funestum est ac triste. Omnes ægroti representantes atavos, avos aut parentes, perierunt, quod mirabile est, judicat (c. l.) *Pasckequus. Ex Autore Borello, (c. l. p. 182.)* hæc subita immutatio nil boni auguratur; cum subitam naturæ consternationem & morbi

bi victoriam testetur. Movit id *Medicina parentem Hippocratem, ut passim* (Coac. prædict. s. Prognost. & Aphorism.) Artis filios admoneret, in febribus præsentibus acutis ægrorum faciem, ejusque partes accuratè inspicerent, eque cœli Microcosmici Phænomenis & meteoris futuram prælagirent tempestatem. Pythii instar Apollinis, quod de Galeno pronunciavit Eudemus Philosophus & Senator Romanus (Prosp. Alpin. lib. 1. de Prælag. vit. & mort. c. 1. p. m. 3.) sibi-que & Arti hac ratione consulentes, se vere præstarent admirandos. (Rod. à Castro lib. 2. Med. Politic. c. 9. p. 87.) Quam ob causam & aliquid divini in hujusmodi morbis auguratur (c. l.) Petrus à Castro.

§. 39.

Primus hujus mutationis rationem eruderare & reddere conatus est, Petr. Borell, cujus verba pluribus diducere & interpolare animo decrevi. Certe, inquit, rem minimam mutatam faciem immutare posse, ut in picturis videre est, in quibus minima linea hominum vultus mutat. Ita quidem est, interjectus oculis insuper est nasus muri instar, magnam vim obtinens reddendi faciem formosam ac deformem; Cum faciei speciem nulla pars magis, quam Nasus variet. (Evolv. Joh. Sigism. Elsholz. Anthropometr. c. 17. p. 85. J. V. Merbiz de Variet. Fac. Human. §. 17. p. 24. & l. 1. T. 2. §. 3.) Idem de oculis verum esse pictores testabuntur, quod si Nasus & oculi ex Arte ritè locentur, sæpe in stuporem intuentes conjiciunt. Ita quamvis res communissima, quod certæ imagines omnes omnino ubicunque sint constituti aspicere videantur, in admirationem tamen rapit illos, causam qui ignorant. Rationem reddidit Honorat. Fabri (Ephemerid. Erudit. T. 2. p. 391.) quod Nasus in illis imaginibus paululum in unam, oculi verò in alteram partem sint conversi, hinc igitur imagines videntur conspiciere ad dextram, quia oculi reuera ad illam sunt conversi. Videntur verò etiam respicere sinistram, quia nasi extremitas eò conversa est, & tabula plana existente dignosci haud potest oculos in alteram partem esse conversos, id quod deprehenderetur, si oculi imaginis essent convexi. Inde etiam est, quod aliqua operis anaglyphici figura fieri non possit, quæ omnia respiciat latera.

§. 40.

Hanc autem in mutationem facillime pronam faciei dispositionem præcedenti consilio natura fabricavit, ut tot facierum eudere posset difformitates quot in orbe ferè sunt individua, adeoque confusionis & rixarum in prima, quod dicitur, herba suffocaret germina. De Gemellis quidem alibi (Disc. Med. Phys. de Gemell. & Part. numeros. c. 5. §. 2. & 6.) sibi in vicem faciem & mores maxi-

maximam partem Gemellis, notabiles recensui historias. Id tamen mirum alicui non videbitur, qui expendit, eas ex una seminis portione, si Veteres audias, constare, aut si Recentiores ex duobus ovis in uno tamen racemo simul prognatis, & post uno coitu divisis, quæ unicus etiam paterni seminis effluxus irrigando fecundavit latentem in cor humanam Ideam actuavit, & in foetum perfectum transire fecit. Accedit alimenti in utero identitas iidemque per certa tempora mutationis gradus. Cui fini pariter operatur maximè efficax in hoc opere matris imaginatio, quæ in his uno eodemque modo symbolizat, & præscriptas lineas ducit & explicat mirabiliter, eodemque temporis momento semel impressum perficit, & sigillat Symbolum. Quod si contigerit eosdem uno tantum ovo includi, quod pro impossibili plane non habet, *Excell. B. Job. Bohn. (Circul. Anatom. Physical. Program. p. 22.)* formæ illa paritas felicius & facilius succedet.

§. 41.

Quod autem in his morum & factorum disparitas non raro se conspectui objiciat, causa nulla alia est, quam quod tales revera Gemelli non sint, comprimis si utriusque & non unius sexus notis conspici. Tales namque non uno coitu concepti, seu ut verius eloquar, & forsan clarius, successivo, quam insensibilem superfoetationem non incongrue forsan diceres. Ejusmodi superfoetationem sexus in Gemellis diversitas tacitè subinnuit, inde illam æqualitatem non nisi in unius sexus Gemellis, si historiarum fidem sequaris, deprehendes. Adde hoc modo consideratis Gemellis diversos contingere potuisse Genitores, quod *Alibi (c. 1. §. 2. & c. 3. §. 6.)* observationibus aliquot dedi probatum.

§. 42.

Concedo *Borello*, quamvis aliquando liberi aliquid vultus parentum retineant, tamen lineamenta aut sunt subtilia, ut visu non eruantur, aut faciei superficies aspera, tumida & aucta, aut gracilis, ut in oculos non incurrant, obstat. Quid? quod cicatrices & fossæ à vulneribus, aut variolis, aut aliis ulceribus relictæ horum tollant aut oblitterent præsentiam.

§. 43.

Quæ etiam ratio militat, quod Avorum aut Atavorum vultus, ut ut parentibus non fuerint, in nepotibus conspicuæ evadant evidentissimè. Perennant certa quædam in his lineamenta, quæ genitiva aut gentilitia quidem, haud ineptè quis diceret in natis, sed obscure, cum à præfatis & aliis causis matris, aut patris, cum primis concurrentibus ideis, oblitterantur. Quæ causæ in Nepotum conceptione & genitura non influant avorum vultum in iis revocare viden-

videntur. Labet hæc accomodare sequentia *Lucretii* (lib. 4. de Nat. Rer. vers. 1220.)

*Fit quoque ut interdum similes existere avorum
Possint & referant proavorum sæpe figuras,
Propterea, quia multimodis primordia multis
Mixa suo celant in corpore sæpe parentes
Quæ patribus patres tradunt à stirpe profecta.
Inde Venus varias producit scite figuras
Majorumque refert vultus, vocesque, comasque,
Quandoquidem nihilo magis hæc de semine certo.
Fiunt quam facies & corpora membraque nobis.*

§. 44.

Rarum est quod de vitrico suo Dn. D. *Valentino Andrea, Mollenbroccio* Collega & Amico olim suavissimo, post motem à se observatum literis mandavit Dn. D. *Caspar. Theophil. Bierling.* (*Thesaur. Theoret. Pract. aut potius Cent. 2. Adversar. c. 27. §. 9. p. 350.*) Cum mundo denatus, ut cœlo nasceretur, in Museum suum deferabatur, ibique de more omnibus membris compositis induebatur inque pavimento sedens ad parietem inclinabatur, forte fortuna super illum ejus imago, quæ à fœmina quadam (forte fuit *die Rastrumim pictrix* eo tempore non incelebris) Lipsiæ in Collegio Paulino sic dicto, Anno 1649. ætat. suæ 23. annorum depicta erat, ex qua cum adultior factus esset, nemo hariolari poterat, an ejus vel alterius effigies esset, nisi nomen inscriptum hoc indicasset. Postea vero illi, quoad omnia, tam similis erat, ut horarum duarum spatio modo defunctum, modo imaginem, intentis oculis satis contemplaria non potuerim, quam adhuc in illius rei memoriam mecum summa cum diligentia adservo. Lineamenta in juvenili facie conspicua delinearat attenta & judiciofa pictrix, quibus per ætatem, turgente forsan vultu obscuratis, tandem post mortem pictoris studium, remotis impedimentis, emicuit.

§. 45.

Mirum igitur non est, si in morientibus aut mortuis nova emergat facies, habitu & vultu à morte mutato. Et cur non in facie Hippocratica in conspectum venirent lineæ ab habitu carnosio ante occultata? Ne autem Titulus præsens Coronide destituatur sua, moribundi effigiem penicillo *Franc. Petrarce*, (*Dialog. 1. de Contemt. Mund. affabre pictam & B. Christian. Lang. Præceptoris optimi coloribus illustratam*, (*Disp. publ. de Fac. Hippocr. Anno 1657. Lips. hab. ff. §. 52.*) affigere animi fert lubentia.

(Z)

§. 46.

§. 46.

Figge pedem, *Lector*, & meditatione tua, h. e. sedula, singulas morientium partes sic percurrere: Hominem specta, cujus vires acutissimi morbi incendia trahunt: Spectata in illo obstipum & summe fagitatum caput? Vide hic mirè alienati vultus horrorem, cava tempora, liventem gelidamque contractamque frontem. Considera fessos ocelles, quam defossi sepultique sint illi, & quam misere in mortis stagno natent caligantes, ut videantur,

Paleæ ante oculos atomique vagari.

Intuere obtutum lacrumosum, nares rugantes acutasque, labentes & tabentes genas, Malas revera malas:

Aspice quam tenui facie decrescat, ut ora

Squallidus ex morbo pulverulenta gerat.

Duæ enunciata malarum eminentiæ per superciliarum conjuncta supernè cum Naso ad labia protenso & oculis intrusis repræsentant fatalem antiquorum litteram mortis vel mortalitatis figuram, tali modo: (69) (ut hoc è P. 1. *Sachsio Dec. 2. M. C. Anat. 2. obs. 30. p. 58.* cujus inventionem forsitan ex *Job. Sigism. Elsbolzio Anthropon. c. 17. p. 68.*, ut hic è *Fortun. Liceto l. de Mund. & Hom. Analog. c. 1.* mutuatus est, inferere liceat.) Conspice labia pallentia atque spumantia, & respice aures politissimas illas capitis ansas, aridè contortas. O torpet jam squamosa & nigricans lingua, vox parco intercipitur spiritu, frigidum spirat anhelitum, & mœsta suspiria anhelum pectus, raucum rancidumque auditur murmur, fervet guttur infausta humorum ebullitione, jam suffocandum: Quid? sanguis hebet, & ipse vitalis Spiritus lentescit, membra algido horrore concussa inopportuno sudore defluunt, ossa relinquit robur, nervi non amplius carnes sustentant,

Ostro funereo percita vena tremit,

Pulsuque salit fatuo, rigent extrema, torrentur media intima, dehiscunt & penitus dissolvuntur: Jam adsunt vespillones illi, singultus cordi premi, ager singultat. Ave jam extremum, jam supremus super ora Spiritus errat, imò aberrat, avolat. Tu ferales nunc accende faces, & crede Tibi, Nobisque simile fatum esse paratum. De Te quoque brevi dicetur:

ET MORTUUS EST.

Hoc Meum, hoc Tuum, & cujusque est, aut erit Emblema, hoc Epitaphium. (*Cornel. à Lapid. Comment. in Genes. c. 5. p. 201.*)

Fiat.

ΘΝΑΤΑ ΘΝΑΤΟΙΣΙ ΠΡΕΠΕΙ.

LIB. I. TIT. V.

Mira quædam circa Os & Faciem Cada- verum Phenomena.

Summarium.

1. **L** Acryma mortuorum. Earum Scaturigines. 2. Observatio singularis. 3. Coribantismus, Lagophthalmia. 4. Oculi aperti aut connidentes post mortem. 5. In quibus deprehendantur. 6. Oculi in morituris. 7. Pupularum in moriturorum oculis defectus. 8. Pupulas etiam non raro in oculis videri. 9. Corvi cur oculos mortuorum eruant? 10. Oculi in mortuis cur inspiciendi? 11. Mirum de Ludomiri oculo. 12. De fulminatis. 13. Oculi cur primum in morituris claudantur. 14. Versus de oculis barbari. 15. Ritus oculos mortuis claudendi. 16. Os hians clauditur. 17. Lingua exserta. 18. Sepulchra muta. Silentium pro mortuis. Silicernium. Mortuorum soni & loquela. 19. Historiæ examinantur. 20. Caput abscissum an loqui possit? 21. Cranium & Cor loquens. 22. Statuæ, Sceleta loquentia. 23. Diabolus & Sæga non possunt bestiis & cadaveribus loquelam conciliare. 24. Morientium risus exploditur. Apii noxa. 25. Fungi, Fontes, Cenchris serpens. Ridentes mortui. 26. Ægri præter intentionem rident. 27. In Præcordiis vulnerati. 28. Historiæ examinantur. 29. Moribundi spumant. 30. Spuma Epilepticorum. 31. Apoplecticorum. 32. Cadaver spumare per os non posse. 33. Phil. Salmuthi opinio examinatur. 34. Pechlini sententia. 35. Exempla in contrarium ponderantur. Spumantes non revera mortui. 36. Moribundis & mortuis pituita & pus per os, nares, oculos, aures. 37. Ructus. 38. Vomitus mortuorum rejicitur. 39. Historiæ expenduntur.

§. 1.

Faciei mutatione in mortuis lustrata & expensa, ad reliqua Phænomena progredior. In lacrymas solvi cadaver, vulgus reputat, si humiditas ex oculorum stillet angulis, quod olim in sene Apoplexia defuncto mihi observare licuit. Improprie autem lacrymas vocat, cum non ex extremitatibus Venarum intra ipsas oculorum glandulas, utcunque arteriis continuatarum scaturiant à spiritibus animalibus concitatae, ut optimè *Nicol. Stenon.* (*obs. Anat. de Glandul. Ocul. p. m. 92.*) lacrymarum fontes aperuit & descripsit. Examinauit & correxit hanc Stenonianam (*l. 3. Anat. c. 15. p. 588.*) *Isbr. à Diemerbroeck*, & lacrymas definit pituitosi humoris in cerebro collecti tenuiores ac serosiores particulas ex oculorum antris effluentes. Si copiosae quidem manant, scaturigo cerebrum est, in cujus vesiculis & sub pia menynge stagnant, idque indicio esse poterit, si largo proventu ante obitum effluxerint. Bigam observationum notabilium communicat *Theophil. Bonnet.* (*l. 1. Anat. Pract. s. Sepulchret. s. 18. obs. 31. & 32. p. 340.*) Imprimis notabilis est illa puellae biennis historia, cui paucis ante mortem diebus caput vel leviter movebatur, secutus est totius faciei rubor cum lacrymarum imbre. Ita *laudatus Diemerbroeck* (*c. l. p. 594.*) in muliere totum cerebrum adeò humidum invenit, ut serum ex substantia ejus manu detenta, tanquam ex spongia aqua imbuta copiosum extillaret, eodemque etiam ventriculi ejus mediocriter repleti essent. Quod si parcius stillent, glandulis scaturiginem suam debent, quarum re-
 centrice à putredine sensim ingruente labefactata & laxata, contentam & à putredine resolutam lympham plorant & egerunt. Quibusdam cadaveribus ex oculis guttae delabuntur ibique etiam concreescere solent, *Andr. Libav.* (*Tr. de Cadav. Cruent. ad th. 120. p. 215.*) memorat.

§. 2.

Corrumpuntur etiam, quamvis rarissimè, in morientium oculis oculorum humores & confunduntur, & ante & post mortem ex oculorum antris instar lacrymarum extillant. En notabilem hujus rei observationem, quam *Amico meo, dum viveret, sincero, Dn. D. Godofredo Buxbaum, Physico Ileburgensi* & *t. clarissimo celeberrimoque* debeo. Rusticus è pago Wasewitz intra Ileburgam & Wurzenam sito, ad Amicum, ni fallor, Grimam profecturus, in via, ut retulit, nullo quamvis ipsum comitante, quasi quodam afflatu ex insperato faciem tartari sensit. Successit oppido aliqualis faciei calor, quem primum oculorum, post totius faciei pruritus insecutus. Sequenti die cum ad suos rediis-

rediisset, pruritum illum intolerabilem tantus faciei tumor, qui etiam oculorum cavitates oblitterabat, excepit. Vocatus *modò laudatus* Dn. D. Buxbaum una cum Chirurgo, Erysipelatosum effectum pronunciavit, & remediis tum internis, tum pulvere ad Erysipelas externò applicato malo ivit obviam. Quid fit? Post aliquot horas cum linteum pulvere aspersum amoveret Chirurgus, materiam uveo oculi humori non absimilem rimas oculorum stillare advertit, externamque oculorum nigram, sphaceloque corruptam. Interea agro ad extremum usque halitum, quem quartus à morbo dies exceperat, quod sanè mirum, salva ratio constitit.

§. 3.

Sunt qui apertis oculis fato cedunt, sunt qui conniventibus: id verò non mirum, cum quidam in statu secundum naturam lepores

*Queis oculi fulgent in glauca fronte corusci
Pervigili muniti, birquo.*

Ut ex Oppiano (l. 3. Cyneget.) Nicod. Frischlin. (in Not. ad Callimach. Hymn. 3. p. 229.) Add. Plin. (l. 11. c. 37.) imitentur. Corybantes hi à *κόρη* quibusdam dicti, quod dum jussu *Rheæ* custodirent à Saturni insidiis Jovem, apertis oculis ipsis fuerit dormiendum. Vid. Job. Scapula (Lex. Græc. col. 850.) Aliter Lucret. (l. 2. de Nat. Rer. v. 712.)

*Diæteos referunt Curetas, qui Jovis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur
Cum pueri circum puerum pernixe chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra.
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus
Æternumque daret matri sub pectore vulnus.*

A morbis alii oculos claudere prohibentur. Lagophthalmia Celso (l. 7. de Rer. Med. c. 7. p. m. 413.) indigitatur, aut à nimium excisa cute, aut alia etiam de causa. In quo affectu si nimium palpebræ deest, nulla id curatio restituere potest, si exiguum, mederi licet. Lanioni hic loci (quam historiam etiam è literis eleganti & erudito tractatui de Varis, c. 9. n. 23. p. 134. Fautor & Collega quondam singularis Dn. D. Valentin. Andr. Mollenbrocc. inseruit.) dextri oculi inferior corrugabatur, palpebra genâq; laxata propendebat, ut oculi clausuram in somno linguæque motum sufflaminaret. Scorbuticus erat in summo gradu, inde a scorbutico oculo prolapsum illud malum. Curatus convenientibus medicamentis, & fonticulo in sinistro brachio excitato, aliquot annos per DEI gratiam vivebat, post aliquot autem annorum decursum miris Symptomatis Scorbuticis (de

(de quibus forsan alibi) enervatus, Naturæ solvit debitum. Epilepsia detentis oculi aliquando aperti, sed nihil vident animo caligante, quod etiam *Plinius* (c. l.) notavit. Id in Catalepticis accidere, observationes testantur *Galenus*, (Com. in 2. Prorhet. t. 56.) *Rembert. Dodonæi*, (obs. Med. 4. p. 11.) *Petr. Foresti*, (l. 10. obs. Med. 41. p. 367.) *Nicol. Tulpæ*. (l. 1. obs. Med. c. 22. p. 46.) Oculi connivent quibusdam, pariter dum dormiunt, quibusdam verò, ut in febribus &c. ob nimium lapsum virium, idque *Φλαῦρον τὸ σημεῖον* pronunciavit *Hippocrates* (f. 6. aph. 52.) cum summam teste *Laz. Riverio* (l. 3. institut. Med. f. 3. c. 2. p. 109.) spirituum animalium depauperationem denunciaret. Tales ut plurimum convulsos mori, *Andr. Spigel.* (l. 7. de Fabr. Corp. Human. c. 2. p. 206.) observavit.

§. 4.

His ita in statu secundum & contra naturam constitutis, si ultimus vitæ terminus ingruat, oculi modò aperti, modò conniventes & clausi. Mulierem post mortem supercilia clausa aperuisse, notavit *Th. Bartholin.* (Cent. 6. Hist. Anat. 4. p. 203.) illumque motum spirituum reliquiis, vel rectius ciliis rigentibus serius clausis imputabat. Oculorum apertionem in ab Aqua suffocatis aut imaginariam censet, aut ab aquæ evacuatione, quæ oculos tumidos fecerat, ipsis resiccatis contingere posse, *Casspar. à Rejes* (Camp. Elys. qu. 33. n. 8. p. 391.) dicitur. Hoc vero modo oculis & palpebris detumescentibus potius occultarentur quam nudarentur oculorum orbes. *Θείον* quid præ se tulit, quando infans à matre trucidatus, ipsique in carcere oblatus, oculos aperuit, eorumque splendore carcerem fecit lucidum, quod ex *Alio recensuit* (p. 2. Epistol. 510. p. 712.) *Martin. Zeilerus*.

§. 5.

Hoc juxtim notandum omnes ferè violenta, eaque præsentanea & momentanea morte extinctos, oculos obtinere palpebris tectos, ob robur Spirituum, eorundemque in musculos & nervos paulò ante mortem vegetum influxum, contraque mortis inexpectatæ nisum Nervorum & Musculorum systemata in Tetanum abripientem. Contrarium in convulsis, emaciatis, febricitantibus, & in genere valida expiratione expirantibus videre licet.

§. 6.

Inter morituri signa cum *Dan. Sennerta* (l. 1. Med. Pract. p. 3. f. 2. c. 29. p. 863.) *Hippocrates*, (in Coac t. 218. & Progn. t. 30.) si oculi lucem effugiant. Sub mortem & Syncopen oculi corneam lumine privam cerni (tr. Blas. human. n. 28. p. 148.) advertit *Helmont.* Qui & ob fugientes Spiritus oculos, corneos & defœdatis fieri, (tr. Spir. vitæ n. 21. p. 160.) Splendoremque deficere, (tr.

mar. *Ortus* n. 86. p. 119.) & sub morte manifesta luce destitui oculorum membranas, (*Tr. Aura vitalis* p. 578.) scripsit. Eo collimant illa *Quintiliani*, si *Autor est*, (*Declamat.* 10.) Natantium fulgor extremus vanescebat oculorum, & jam desperantibus Medicis crediderat pater. Natantia lumina eleganter vocavit *Virgilius* (l. 4. *Georgic.* v. 396.) ubi de Orphei conjugē ad inferos revocata iterum crudelia retro

Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.

Albescere ante mortem pupillos (l. de *Fun. Roman.* c. 6. p. 33.) ex Aliorum relatione scripsit *Job. Kirchmann*. Habet id etiam (ad l. 10. *Aeneid.* 417. *Virgil.* p. 795.) *Servius*, è quo forsan *Kirchmann*.

§. 7.

Obfuscantur morituris oculi, imò & mortuis, ac veluti panno quodam obducti, spiritibusque extinctis, nullam, evidentem saltem reddunt intuentium imaginem, nisi obscuram, monuit (l. 4. *Quæst. Med. Legal. Tit.* 1. qu. 11. n. 51. p. 374.) *Paul. Zacchias*. Ea die, quo occisus est *Pertinax Imperator*, negabant in oculis Ejus pupillas cum imaginibus, quas reddunt spectantibus, visas, *Capitolinus* (in *Vit. Ejus* p. m. 106.) tradidit. Egregia sunt, quæ in hunc locum commentatus est *Magnus Th. Reinesius* (l. 2. *Var. Lætion.* c. 18. p. 294.) ea igitur, cum hunc titulum illustrem reddant, in medium afferenda censui; Hoc, scribit, augurii s. præsa-
gii figmento nihil ridiculum magis afferri poterat. Observant Medici à pupillis eorum, qui Chronico morbo attriti, obituri tandem essent, paulò ante mortem, præter oculorum hebetudines & perversiones (*Vid. Hipp. Conc. prænot.* t. 221. 225.) non reddi idola aspicientium, & hanc imaginum in oculis disparentiam inter ea, quæ instantem denunciarent habuerant. Hinc *Servius* (in *Virgil.* l. 4. *Aeneid.* v. 251. p. 398.) Physici dicunt, inquit, pupillas, quas in oculis videmus, morituros ante triduum non habere, quibus non visis, summa est desperatio. Et hoc nostra etiam adseveratione verissimum est. Qui in mortuorum etiam pupillis imagines conspexisse jactant, & hinc observationis illius vanitatem probare posse putant, faciunt, ut quod nos vidimus, ne viderimus, & sunt fortasse nobis oculatiores: Sed quæremus ex istis an tunicarum in oculis mortuorum lævitatem & nitorem eundem esse, quem in vivis observamus, adserere seriò cogitent? Neminem tam absurdum fore speramus, qui dissipatis, exhaustisque vitæ principiis adfectiones istas tunicas vitari negaverit. Benè igitur Veteres cum pupillæ in ægrotis non redderent imagines, quod vitiata lævitate corneæ (in hac enim vel in aranea crySTALLINI humoris representatio ista fieri videtur) ac splendore, quo species transmitteret

reflecteretque accidit, mortem timendam esse augurati sunt. Vulgus autem hanc auditionem malè perceptam etiam iis, qui violenta morte perituri erant applicare coepit, & hinc signa futura paulo post cædis in Pertinacis oculis conspexisse nugati sunt. *Capitolino*, quod fabulam è trivio commentario suo inseruerit, ignoscimus; non enim aliter poterat, nisi comperta, sive vera, sive falsa essent, scribere, cui hoc propositum erat, quæ de Imperatoribus fererrentur ostiatim in litteras mittere. Non absimile verò est è *voluminibus, sive Marii Maximi, sive Junii Cordi*, quem frivola cuncta, ridiculè ac stultè multa, ad fabellam usque omnia composuisse notat, sublegisse ineptias istas, securum de earum examine, quod medicam quandam divinationem sapere, & niti Sapientum experientia viderentur. De *Casaubono* miramur & ipsum falli potuisse. *Servius* enim de accidente in oculis ἀπρὸς γινώσκων è medicorum sententia loquitur, in quibus pupularum ἀφάρα vel tunicarum exsiccationem & corrugationem, vel absumptionem Spiritus & caloris, à quo lumen & Splendor in tunicis & humoribus sequitur, quos *Pertinax* tum sanus valensque naturales & integros habuit. Nihil igitur ad hunc ille. *Hæc Reinesius.*

§. 8.

Secus tamen sentientes etiam invenias. Id perpetuum non est. Quandoque enim à morte etiam, ut lævor, sic imagunculæ hæ durant, *pronunciat Gerb. Job. Vossius. (l. 3. Idololatr. c. 23. p. 842.)* In Anatome Apoplectici altero à morte die oculi corrugati licet adhuc virunculum, ut ut non tam clarè, nec tam magnum, conspiciebant, teste *Accuratissimo Professore Amico meo magno Dn. D. Philippo Jacobo Hartmanno (M. C. D. 2. A. 9. obs. 11. p. 31.)* Vidit & ille *Vir Excell.* in fure olim cum *Excell. D. Starckio* tertio à suspendio die rigentibus palpebris pupillas tanto fulgore illustres, ut vivam effigiem contemplantibus exhiberent. Inquisivit an hoc Idiosyncrasia aut singulari conformationi oculorum deberetur, uti in Phocis fulgurantes oculi debentur peculiari in Choroideam & Amphiblestroideam candidæ tunicæ (*Vid. Ejus Doctissima & Laboriosissima de Phoca c. 3. §. 5. & c. 4. §. 6. Disquisitio*) cum in felibus & canibus haud absimilis tunica peculiarem fulgorem oculis conciliet: ast nihil quicquam ejusmodi Anatome oculorum in lucem produxit. Sive itaque, *judicat*, in vivacitatem furis fulgor iste oculorum referendus: sive lævor tunicarum Splendoris fuerit Causa, lævoris autem extensio tunicarum, extensionis verò Spirituum ob commotionem ex strangulatione catervatim irruentium copia: qui Spiritus quousque fixi à figore tunicis inhaferunt perbiduum nativum oculorum Splendorem conservarunt: Iphis verò à conclavis,

aut

aut astantium, calore alieno turbatis, subsidere bulbi, flaccescere tunicae; atque disperire fulgor insolitus abeuntibus unà Spiritibus. (*c. l. p. 34. & 35.*) Poterunt & humores oculi extravasati lumen oculis conciliare, prout mihi non semel à somno expergefacto oculi madidi lumen igneum præsentarunt. Humore absterfo lumen defecit. In puerulo Catharro suffocativo prehenso & vivorum numero substracto idem *animadvertit Nobiliss. Dn. D. Vitus Rietlin.* (*A. 2. Lin. Med. Mens. Jun. obs. 29. p. 303.*) Disputavit igitur (*l. 4. Ophthalmogr. probl. 68.*) *Vopiscus Fortunat. Plempius* contra *Plinium, Servium & Cardanum* falsum esse augurium, non timendi mortem in ægritudine, quamdiu oculorum pupillæ imaginem reddunt.

§. 9.

Infirmo igitur tibicine fulti prodidere, Aquilas, Corvos & in genus carnivoras aves suspensorum & aliorum terræ non mandatorum corporum oculos ideo transfigere & devorare, quod in his suam tueantur imaginem. *Ita Plin.* (*l. 11. c. 37.*) oculis absoluta vis speculi, ut tam parva illa pupilla totam imaginem reddat hominis. Ea causa est, ut plerique alitum e manibus hominum oculos potissimum appetant, quod effigiem suam in iis cernentes, velut ad cognata sua desideria tendant. Evincere id videtur *locus Salomonis* (*Proverb. c. 30. v. 17.*) *Astipulari Job. Bapt. Mantuan. (l. 1. Calamitat. v. 238.)*

*Pascuntur per rura canes, Aquilasque rapaces
Effodiunt duris hominum cava lumina rostris
Intestina ferunt volucres: & in arbore summa
Extra Patrum suspensa diu videre nepotes.*

Forſan aliquando volucres iſtæ carnivoræ fame coactæ oculos tentant demortuorum, tamen aliis præſentibus alimentis, id temere facere non audebunt, comprimis in ſuſpenſis, quos in perenni motu athmoſphæra conſervat. Si tamen id patrant mollior & tenuior ſuperciliorum & Ciliorum cutis oculorumque ſubſtratorum teneritudo faciunt, ut roſtrorum apices commode applicare & fami urgenti ſatisfacere valeant. Forſan Alitibus humanis ſunt in deliciis oculi humani, prout agnorum, vitulorum, oculos apprimè noſtro ſatisfacere palatui ſcimus. In *Salomonis* adductum locum meretur legi *Sam. Bochart. (p. 2. Hieroz. l. 2. c. 2. col. 179.)*

§. 10.

Hoc è *Paulo Zacchia (l. 5. Quæſt. Med Legal. T. 2. qu. 12. n. 49 p. 446.)* addere, non inconſuetum erit: Oculorum obſervatio in Cadaveribus non ſolum inanis non eſt, *inquit*, ſed magni quidem faciendâ; nam eorum naturalis con-

(Aa)

ſtitu-

stitutio, qualis in Cadaveribus requiritur, vel quam proximè ad naturalem constitutionem accedens, signum præbere potest non omnino, nec in totum extinctarum reliquiarum caloris naturalis & sic non multo ante corpus illud mortem obiisse, contra illud, quod à requisito statu naturali magis recedit. Et paulo post. Unde sequitur falsitas alterius sententiæ, quod oculi primum moriantur, cum contra dici possit, ultimos mori, cum etiam in mortuis aliquos lucidos Spiritus retinere eos experiamur. Itaque Cadaver illud, in quo licet observare oculos non omnino obfuscatos, sed tantisper adhuc intuentium imaginem reddentes, conjecturam non levem faciet, hominem illum, cujus cadaver illud est, cæteris supervixisse, qui ex eodem casu perierunt. Addendum, si similem oculorum conformationem obtinuerunt,) & quorum oculi omni ex parte obscurati, tenebrisque obducti conspiciuntur, omnique luce & diaphaneitate ita orbat, ut nullam intuentium imaginem reddere observentur.

§. II.

Singulare & tantum non miraculosum, quod in fabulas aliàs multum propendens scriptor, Thom. Cantipratanus (l. 2. Exempl. & Mirac. sui temp. c. 30. n. 33. p. 340.) De oculo beati Ludovici (Leudomiri s. Ludomiri legendum, in not. ad b. l. p. 47. Georg. Colvenerius, non sine causa censuit) Cathalonienſis Episcopi tradidit, quod, postquam annis plus quam quadringentis non solum incorruptus in terra jacuerit, sed & præterea Crystalli instar lucidissimus, ab Abbate, Magistro Johanne de Firmitate visus fuerit. Et juste quidem oculus, ratiocinatur, in mortuo corpore extinguere non poterat, qui contra mortificantem hostem (Galliarum Reginam Eundem ad concubitum pellicientem) in fragili vasculo lividus (torvus) permanebat.

§. 12.

Hoc etiam observatum ajunt, scribit Paul. Zacchias, (l. 8. quest. med. Legal. Tit. 2. c. 11. n. 8. p. 436.) & Martin Zeiler. (part. 2. Epist. 456. p. 505.) Si dormiens ictus sit à fulmine, oculis apertis reperiatur; sin vigilans, clausis. At unde hoc? Dormiens ad fragorem expergiscitur, oculosque aperit, vigilans ad terrorem concutitur, oculosque ob timorem præsentis mali, claudit. Dormientes tamen fulmine necari haut omnibus probari, è Plutarcho (l. 4. Sympos. c. 2. p. m. 244.) patet.

§. 13.

Inter sensuum autem collegia omnium primum ferè visum claudit mors, cum secundum Aristotelem (l. 2. de Generat. Animal. c. 6. p. 1264. sq.) Plin. (l.

11. c. 37.) & Levin. Lemnium (l. 4. de Occult. Nat. Mirac. c. 6. p. 405.) oculi ultimi in foetu formentur, (causam reddere conatur Job. Zahn. Ocul. Artificial. Tele Dioptr. Fundam. 1. Syntagm. 1. c. 6. Erotem. 1. p. 34.) unde Natura reduncem agit decursum, ut loquitur Nobiliss. Dn. D. Christian. Langius (Diss. de Fac. Hippocrat. §. 22.), & à calce ad Carceres, à Circumferentia (oculis) ad Centrum, (Cor illud primum vivens & ultimum moriens, Vid. Galen. l. 2. de placit. Hipp. & Platon. p. 964. aut rectius proxima Cordi venæ cavæ pars, observante Nicol. Stenone ap. Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. Med. 25. p. 109. Richard. Lowero tr. de Corde c. 2. p. 70. Add. infra l. 2. T. §.) unde proruit, redit. Aut, ut Job. Sophron. Kozack (tr. de Sale c. 5. §. 3. p. 199.) loqui amat: Primum inchoata longius durant, ultima primis citius intereunt. Quare mirandum non est, pronunciat Passian. Landus, (l. 2. Anat. Corp. human. c. 4. p. 153.) si Poeta Homerus mortis sedem in oculis, toties id Hemistichium (Iliad. 13. v. 589. & alibi.)

Τὸν ἤε σκόλον ὅσος' ἐκάλυψε,

repetens, esse finxit. Quare cum Oculi certissimum vulgò mortis dent prognosticum, Nostri dicunt; *Der Todt siehet ihm zum Augen heraus, die Augen sind ihm schon gebrochen.*

§. 14.

Signa ista vulgares propinant:

*Simultum rubeant oculi: vel Spontè madescant,
Si lucem fugiant, venæ si quando nigrescant,
Quod si siccentur, spasmo vel fortè graventur.
Si jam sint clausi, pauco post tempore aperti,
Alter si minor aut altro, dexterve sinistro,
Si non objectis cernant benè lumen ocellis
Si sint instabiles: vel si pituita molestat
Extremas partes.*

Si Samuel. Fuchsum (Ophthalmoscop. c. 19. §. 12. p. 139.) evolvas, ista posuit: In morbo acuto oculus si hebescat, si fixus sit, & caliginosus, si cavus & quasi emoriatur, connivendo labascit, mortis omen imminens portendit. Conf. Anton. Constantia (l. 1. Med. Prognos. c. 6. p. 26. sq.) Prosper Alpin. (l. 5. de praesag. vit. & mort. egrot. c. 7. p. 445. sq.)

§. 15.

Oculorum ista post fata adhuc constans apertio, cum truculentum & deforme reddat Cadaver, ne intuentibus inferatur horror, oculos claudunt.

Apud Romanos ritus iste observabatur. Ita *Plinius*, (c. l.) morientibus illos (oculos) operire: rursusque in rogo patefacere, Quiritium magno ritu sacrum est. Ita more condito: ut neque ab homine supremum eos spectare fas est, & Cœlo non ostendi nefas. Inde apud *Ovidium* (l. 3. *Amor. Eleg.* 8.)

Hic certè manibus fugientes pressit ocellos

Mater, & in Cineres ultima dona tulit.

Apud *Senecam* (Troad v. 786.)

Concede parvos ut mea condam manu

Viventis oculos.

Etiam id Hebræis in usu, Exemplis *Josephi* (Genes. 46. v. 4.) *Patris Jacobi*, & *Tobiæ Junioris*, (Tob. 14. v. 15.) Soceri sui demortui oculos comprimentis, edocemur. Officium illud charorum & propinquorum requirebat affectus. Vid. Pl. Rev. Dn. D. *Martinus Geierus*. (de luctu Ebræor. c. 5. §. 6. p. 50.) In Causas inquisivit *Job. Heinric. Ursin.* (l. 1. *Analect. Sacr.* c. 27. p. 41.) Hoc nomine infelices, teste *Plutarcho*, vocarunt illos, quorum oculos parentes aut liberi ob absentiam non poterant obtegere. Conf. *Henric. Kornmann.* (p. 7. de m. m. c. 9.) qui idè *Petro Crinito* (l. 18. de honest. discipl. c. 12. p. 463.) suis inseruit. Ubi etiam de lege *Menia*, quæ autore *Terentio Varrone*, talis: Ne filii parentibus luci claros oculos fugillant.

§. 16.

Os hiat, quia inter anxietates præcordiales, suspiria, cordisque singultus animæ cum corpore commercium intercipitur. Expirando anima tuguriolo suo subtrahitur, inspirando olim in creatione à summo Creatore eidem concredata. Strangulorum igitur mortem *θάνατον πναιον*, gladio occisorum *καθαρὸν* vocabant Antiqui, persuasum habentes, strangulatis animam per obsœenum corporis cavum, cum per os non possit, egredi. Hinc *Seneca in Cæjum* (l. 3. de Ira c. 19.) Spongiis aut pannis os eorum, quos interficere vellet, occludi jubentem: Quæ ista sævitia est? liceat ultimum spiritum trahere! Da exituræ Animæ locum! Liceat illam non per vulnus emittere? hi Catharris suffocativis pulmones viscido humori impacti ultimo conatu phænomenon illud patrant. Mortui aperiunt os, scribit *Albertus M.* (l. 1. de Animal. Tr. 2. c. 14.) quia modus claudendi mandibulam, est contra pondus naturæ mandibulæ. Add. *Galen.* (l. 2. de Mot. Muscul. p. 523.) Deformitati huic ut consulant, odorique tetro exhalanti obex ponatur, tenui fascia ad verticem inferiorem maxillam astringunt. Judæis id etiam in more positum, modo laudatus *Geierus* (c. l. §. 7. p. 52.) testis est.

§. 17.

Os hiat aliquando, lingua simul exerta. Est species Anginæ, quam *κυνάγχη* vocant, qua ægri canis sitibundi instar linguam exserunt & spiritum trahunt. *Vid. Dan. Sennert. (l. 2. Med. Pract. p. 1. c. 24. p. 95.)* Inde *Marco Zwerio Boxbornio (in Poëm. p. 18.)* vocatur:

Lingua carnifex.

Est & aliquando linguæ tumor talis, ut ore contineri non possit. Exempla suggerunt *Galen. (l. 14. M. M. c. 7. p. m. 517.) P. Forest. (l. 14. obs. Med. 24. p. 125.)* Contingit ab haustis venenis aut fungis, comprimis illo pestilenti, cujus meminit *Leonb. Botall. (in Append. ad l. de Med. & Ægrot. mun.)* qui summitati linguæ tantum admotus strangulationem seu suffocationem inducit. A morbo Gallico linguam etiam intumescere, ut prodigii modo ingens ex ore excidat *Alex. Benedict. (l. 5. de Cogn. & Cur. Morb. c. 11. p. 236.)* & ab opio (*ib. c. 13. p. ead.*) commemorat. Nec inauditum, linguam ob copiam laudabilis alimenti monstrosa magnitudine augeri. Historiam curiosam ob oculos ponet *Galen. (l. 1. de Diff. Morbor. c. 9. p. m. 17.)* In convulsionibus à Liene, linguam cum clamore prodigiosè sæpius exertam, aliquando videre contigit, ita ut instrumentum, ne linguam patiens morflu læderet, adhibere coactus fuerim. Quod si igitur uno prædictorum affectuum diem suum obeant ægrotantes, ore hiant, Linguae exserta vultum quam facillimè deturpare queunt.

§. 18.

Sepulchra olim muta declaravit (*Carm. 95.*) *Catullus*, in illo:

Si quicquam mutis gratum acceptumve sepulchris

Accidere à nostro, Calve, dolore potest.

Sepulchrorum nomine eos ipsos, qui è vita discesserunt, signare Poëtam, *Anton. Mureti (ap. Simon. Abbes Gammemam Comment. in Catull. p. 189.) Commentariolus* docet. Mutos autem vocat, quod antiqui silentium etiam pro mortuis dixerent, unde & regna silentia inferos, & silicernium, coenam quæ mortuis ponebatur, denotant. Umbras silentes vocat *Virgil. (l. 6. Æneid. v. 264.)* Quicquid sit, mortui aliquando sonum edunt inconditum, qualis ille sepulchrorum glottientium aut mastificantium, de quo jam alibi (*Tit. 3.*) varia congesta. De Pastore Bohemo, cujus spectrum viventibus molestias varias inferebat effosso & à carnificibus cremato *Wencesl. Hagecius (p. 1. Chronic. Bohem. p. 411.) retulit*, quod in rogo positum primum bovis boatum, postea asini rugitum ediderit. Sonos inconditos & voces quasi mortuorum imminente peste audiri, *Hieron. Cardan. (l. 15. de Var. Rer. c. 78. p. 945.) citat. Zu Auerbach, vier Stunden von Studgardt, hat*

männiglich die Todten unter der Erden hören reden, prodidit Zacch. Theobald. (vom Bergfall p. 8.)

§. 19.

Mortuos loqui Papicolæ credunt. De Maria, Virgine DEI para, ex Aliis retulit Job. Sebast. Mitternacht (Diff. 7. de Johann. p. 137.) Postquam corpus egressa est Anima, corpus ipsum hæc verba protulit: Gratias ago Tibi Domine, quod Tua sum gloria. Memento mei, quod Tuum figmentum, & Tuum servavi depositum. De filio in patibulo suspenso patrem alloquente & consolante vide & lege ex Jacobo Januensi s. de Voragine (Hist. Lombardic.) quæ citat Job. Wolff. (Cent. 13. Lect. Memor. p. 565.) fabulamque deride. Mortuos articulatè locutos & clamasse, historiam habet de Notario Martin. Del Rio (l. 2. Disquis. Magicar. qu. 26. s. 5. p. m. 628.) & de quodam celeberrimo Doctore ex Aliis recitant Hier. Cardan. (l. 15. de Var. Rer. c. 81. p. 994.) Petr. Sutor, (l. 1. de Vit. Cartus. tr. 2. c. 2. p. 16.) Henric. Kornmann. (p. 4. m. m. c. 6.) Hæ verò relationes quid aliud quam fabulæ, miracula si non sunt? Inter miracula posterius (c. l.) reposuit Cardanus, quod etiam Brunonem cum sociis movit, ut electa vita solitaria Cartusianæ in Episcopatu Gratianopolitano in monte Cartusa darent primordium. (Petr. Sutor c. l. c. 4. p. 30.) Rectius fabulis accensuit Gabr. d'Emilliane. (Itinear. Epist. 1. p. 65.) Ejusdem monetæ illam de Monachis psallentibus historiam puto, quam cit. Kornmann. (p. 5. c. 11.) è Baronio (Tom. 7. Antiqu. Eccles. c. 165.) excerptam proposuit. In eodem censu habendum, quod Tb. Cantipratensis fabularum monasticarum sui temporis insignis eclogarius (l. 2. Mirab. & Exempl. c. 29. p. 306.) recitat. Ipse Aristoteles, caput abscissum posse loqui, (l. 3. Hist. Animal. c. 10. p. 1165.) negavit, & caput Starchateri decollatum terram morsu petiisse, quod dubitativè recensuit Saxo Grammaticus, (l. 8. Hist. Danic. p. 153.) non videtur verosimile.

§. 20.

Regis Angliæ à Danis occisi caput inter fruteta occultatum loquitur, scribit Job. Marcus Marci à Kronland (p. 4. Philos. Vet. Restitut. subs. 3. p. 405.) quærentes ad se vocat, si miraculum hic, quis finis? Naturaliter eò usque vixisse, eo modo, quo caput viperæ? non vereretur; nisi eadem natura vocem fieri posse absque aëre eo impulsio negaret, præsertim cum nervis recurrentibus præcisis, aut vinculo interceptis, confestim animal ἀφωρον reddi constet. Dici tamen posset, impulsus aëris à vento suppleri potuisse: qui fortè tunc in arteriam præcisam flabat, eo modo, quo per guttur Anseris sonum anserino similem flatu reddere solemus. Posset experimentum fieri, pergit, loco pulmonis folle

in

in capite recens amputato, quo aër per arteriam impulsus, linguæ orisque motionibus subveniret: Verum hanc hæitationem tollit *Lucretia Anconitana*, mulier supra modum delicata, quæ nostra memoria ob vitam male actam capitis supplicium luit, ipsum verò à reliquo corpore avulsum ter nomen JESU clamavit. *Hæc Marcus*, qui tamen confundere videtur motum capitis naturalem, & præternaturalem; motum ut talem, & cum loquela conjunctum; Sonum inconditum & inarticulatum. Viperarum & aliorum insectorum capita abscissa vivere ad tempus, non inficior, & infra (*l. 2. Tit. 5. §. 18.*) rationes dedi ubi huc spectantia plura. Quis verò capitis separati sibilum aut sonum naturalem, genuinum illi, quem integrum adhuc edere solet animal, audivit unquam? Motus & morsus discissarum viperarum spasmodicus est, & præternaturalis, & longè aliam esse insectorum, reptilium & natatiliū ac reliquorum sanguineorum constitutionem infra dicta demonstrant. Non solum motum capitis, aut aëris impulsus ad loquelam sufficere, muti declarant. In *Lucretiæ* capite abscisso vox plaga in instanti inflicta potuit audiri, modò non sibilus inanis fuerit & inarticulatus, aut suspirium. Plura *Job. Rud. Camerar. (Cent. 15. Syllog. Memorab. n. 12. p. 1214.)*

§. 21.

De Cranio iterum *H. Kornmann. (p. 4. m. m. c. 10.)* cum preces pro mortuis funderet *Macarius*, in hæc verba erumpente: Quando pro mortuis oras consolatiunculam sentimus; quid sentiendum, sacra oracula te edocebunt, quæ neque preces pro mortuis præcipiunt, neque emolumentum aliquid in eos redundare asseverant. Ejusdem farinae sunt illa, quæ habet *Martin. Delrio (l. 2. Disquis. Mag. qu. 29. p. 225.)* Comprimis illud è *Bonfinio (l. 3. hist. Ungar. Decad. 3. p. 400.)* de loquaci in expiati capite subinde inter ossa nomen *Salvatoris & Mariæ* resonante, quid? nisi figmentum curiosumque cultus sanctorum fundamentum? *Orphei* caput *Lesbo* appulsum vaticinari solebat, teste *Philostrato*, (*in Philoetete*) *Cyroque Regi* post sexcentos à morte *Orphei* annos, cum aliquos ille consultum *Babylone* misisset responsum hunc in modum; Τὰ ἐμὰ κῆρρα σαί. Ita *Snoro Sturlesonius (Hist. Norwag. c. 1.)* testatur, ordinum Præstigiatores & Magum sua tempestate nulli secundum *Mimeri Scythici* caput ab Asianis sibi transmissum balsamo condidisse, arteque magica ita præparasse, ut articulate loqueretur, & arcana quæcunque scire discuperet, sibi revelaret. *P. Rochus Gonzalez* à barbaris nationibus totis cervicibus ferrum hausit, resecto autem capite, per ipsum cor eloqui auditus est, & clara expeditaque voce arbire in DEI laudes. Narratio *Papicolis* non indigna è *Lobbetio ap. Henr. Engelgrav. (p. 1. Luc. Evangel.*

gel. Emblem. 40. p. 328.) *allegatur*. Retulit de *Gabieno, Augusti Classiario, Plin.* (l. 7. c. 52.) cui capto cervix jussu *Sexti Pompeji* incisa est, ut vix cohæreret. Cum verò per diem jacuisset mortuus, allocutus astantes ab inferis ablegatum se dixit, ut quædam *Pompejo* nuntiaret.

§. 22.

Fuere etiam statuæ loquentes, & forsan adhuc habentur. Sceleton perfectum promisit *Exc. G. W. Wedelio* (de Med. Facult. Præf. ad Lect.) *Nob. Sal. Reiseli* quod vel loqui possit. Ille apud *Lucianum* (T. 1. Op. in *Pseudomant.* p. 764.) *Pseudomantis* pollicitus est exhibere multitudini DEUM loquentem, ac sine interprete responsa dantem. Deinde magno negotio Gruum arteriis contextis & per illud arte assimilatum caput insertis alio quopiam per has foris insonante ad interrogata respondebat voce per *Æsculapium* illum linteo confectum ad aures promanante, quæ responsa ipsius voce reddita vocabantur, neque quibuslibet neque passim dabantur; Verum splendidis, opulentis ac munificis. De Statua loquente *Athan. Kircherus* (T. 3. *Oedip. Egypt.* p. 487.) *Casp. Schott.* (Cent. 1. *Joco-ser. Art. & Nat. propos.* 34. p. 31.) Statuam loquentem triginta annorum opus, quam *Thomas Aquinas* confregisse dicitur, confecit *Albert. M.* (*Gisbert. Voët.* p. 3. *Disput. Select.* p. 542.) quam tamen *Mart. Del Rio* (l. 1. *Disquis. Mag.* c. 4. qu. 4. p. 74.) & *Redemptus Barozenus* (*Disp.* 5. qu. 2. *Dub.* 7.) habent suspectam. Jocum Necromanticum Cranii loquentis ex *Andrea Albio à Joh. Jacob. Weckero* (l. 17. *Secretor.* p. 889.) *allegatum*, illis quibus his technis alios circumvenire licet, linquo & à Magis è Cranii petita oracula, Magis.

§. 23.

An Diabolus & Sagæ inanimatis bestiis & cadaveribus loquelam possint conciliare? Si quæras, pluribus te informabit modò citatus *Del Rio* (l. 2. *Disquis. Mag.* qu. 29. p. 225.) & *Strozz. Cigogna* (p. 1. *Theatr. Mag. omnifar.* l. 4. c. 6. p. 528. sq.) E *Joh. Ernesti Pfuels* (*Elect. Phys.* part. General. Tit. 2. s. 1. p. 126.) hæc accipe: Loquelam inanimatis aut brutis corporibus conciliare *Satanas* non potest: Sed ipse occupat illud ministerium, auresque audientium veluti ex aliis, facto sono decipit. Loquitur per ea, ut aliquando per capita magicè consecrata aut imagines, de quibus jam dictum. Inde, qui ejusmodi imagines aut conficiunt aut consulunt, imaginarii audiebant *Johanni Sarisberienfi.* (l. 1. *de Nug. Curial.* c. 12.) Imaginarii sunt, inquit, qui imagines, quas faciunt quasi in possessionem præsidentium Spirituum mittunt, ut ab eis de rebus dubiis doceantur. Loquuntur cadavera & bruta, ut *Moneta Junonis & Fortunæ*

tunæ muliebris simulacrum, *ap. Valer. Maxim. (l. 1. Memorab. c. 8. §. 3. & 4. p. m. 44.)* Dæmone verba suggerente, *ut pronunciat Edo Neubusius. (l. 2. Sac. Fatidic. c. 5. p. 97.)* Aut Sacerdotibus Dæmonis officio fungentibus. (*Matth. Zimmermann. Diss. Hist. Theol. de Christian. f. 2. §. 100. p. 75. sq.*)

§. 24.

Morientes interdum ridere, quidam annotarunt. An verè? dubito. Videntur ridere, non rident. Causam vis? Motus convulsivi muscutorum & nervorum sunt. De Apii Specie commemorant Autores, in Sardinia mediterranei Maris insula, fœcunda quidem pestilente, (*Vid. Strabo l. 5. Geograph. Pompon. Mela l. 2. c. 5. p. m. 95.*) eam tanto pollere scelere, ut illam comedentes pereant, sed ridentes. Ita de hac *Dioscorides, (l. 6. de Remed. c. 14. p. m. 734.) Nicol. Leonic. Thomaus (l. 1. Var. histor. c. 1. p. 10.)* eam convulsiones facere cum labiorum contractione, ut risus speciem videntibus præbeat. (*Conf. Tob. Knobloch. Institut. Anatom. Diss. 9. p. 296.*) Inde Sardonia Herba, Apium risus, risus verò ille vocatur Sardonius. (*Vid. Pausan. l. 10. f. in Phoc. p. m. 408.*) Aput Antwerpiam non nolos juvenes Italos in acetario hanc herbam degustasse, quorum nonnulli illicò vitam cum morte commutarunt, (an cum risu? non addit,) *annotavit Amatus Lusitanus (in l. 2. Dios. Enarrat. 171. p. 416.)* Simile ferè de Cicuta pro Petroselino comesta à Monachis *Anthan. Kircher. (f. 2. Scrutin. Pest. c. 2. p. 203.)* Plura de Apii noxa *Joh. Ruellius (l. 2. de Nat. Strip. c. 106. p. 426.)* Et Apium etiam hortense s. Petroselinum Epilepticis noxium & Aliis declaravit *Dan. Sennert. (l. 1. Med. Pract. p. 2. c. 31. qu. 12. p. 662.)* Ideò, quamvis Apio virente Nemæi, exarescente Isthmiaci victores coronabantur, *juxta Hadrian. Jun. (l. 4. Animadv. c. 21. p. 167.)* tamen à mensis veterum relegabatur, non tantum, quia eo sepulchra coronabantur, sed etiam, quia hujus esu, ut dictum, Epilepsia genaratur, & visus deminuitur, prout scribit *Schönborner. (Manual. Med. Pract. Tit. Capiti nociva p. 19.)* Caveant proinde Nutrices è Petroselini usu, comprimis nimio, ne infantes temerè huic equuleo subjiciant infantulos.

§. 25.

Quod de Apio dictum, idem de fungis verum confirmat *P. Forest. (l. 10. obs. med. 116. p. 457.)* Historia, de virgine, quæ Convulsione ab utero & fungis comestis ridentis speciem exhibebat, revera tamen non ridebat, quamvis Sardónico risu convulsis maxillarum & genarum musculis multis miserandum spectaculum præberet. Una Fortunatarum Insularum (*commemorat. Pomp. Mela. l. 3. de Sit. Orb. c. 11. p. 145.*) singulari duorum fontium ingenio maxi-

mè insignis, alterum qui gustavere risu solvuntur in mortem; ita affectis remedium est ex altero bibere. Idem Cenchris virulenti Serpentis morsum præstare *Athan. Kircher. (f. 3. Scrutin. Pest. c. 3. p. 302.) allegat. Wann ein Persi-
aner aus Verzweiflung seinen Tod beschleunigen will, verschlingt er ein Stück vom
Opio, und trincket Weinesig darauf, und stirbt ganz lachend dahin, memorat
J. B. Tavernier. (l. 5. Itin. Persic. c. 17. p. 269.)*

§. 26.

Ægris etiam risus præter intentionem & voluntatem contingit. De Abbate, qui involuntariè ridere coactus ad extremam usque virium prostrationem se exagitabat, legi poterit *Job. Schenckius (l. 1. obs. med. p. 12.) add. Felic. Plater. (l. 1. obs. med. p. 156.)* In Studio Theologiæ febre maligna laborante, instante, morte idem solim deprehendi; ut & in Juris & tumbæ sepulchralis candidato hectica summè emaciato tribus ante mortem diebus, ex quo eum morti proximum certò concludebam. In Peste anno 1353. pueri & puellæ tripudiantes & ridentes mortui, *Casp. Hedio. (Chronic. f. 587.) & ex eo M. Tob. Schmid. (Annal. Cygn. p. 164.) Chrysippus Philosophus, aliis Palemon dictus, & Zeuxis pictor, risu obiisse dicuntur. (J. R. Camerar. Cent. 14. Syll. memorab. n. 61. p. 1176) ut & P. Crassus. (ap. Tertullian. l. de Anim. p. 683.)*

§. 27.

Qui in præcordiis vulnerati ridibundi pereunt, quod *Aristot. (l. 3. hist. part. Animal. c. 10.) Plinius (l. 11. c. 37.) & J. C. Scaliger (Exercit. 117. f. 6. p. 1022.) protulit.* Exemplum illud probat *Tychonis ap. Hippocrat. (l. 5. Epidem. hist. 94. p. 254. & l. 7. hist. 13. p. 338.) Add. Anut. Foës. in not. ad. l. 5. Epid. Hipp. p. 255.)* cui, postquam vulnus in pectus acceperat, risus aderat cum perturbatione. Calorem vulnus movere, & inde risum concitari *Aristotel. (c. l.)* ratiocinatur. Convulsionis, ut modò assertum, rectius vocatur species à Consensu Diaphragmatis cum Cerebro & musculis labiorum maxillarumque proveniens à nervis quinti paris, ut *Nicol. Pfizzer. (l. 2. judic. vulner. rat. c. 11. p. 96. Add. Ludovic. Mercat. T. 3. Op. l. 1. de Morb. Intern. c. 15. p. 75.)* Id verò ubi succedit conclamata res est. Cur autem bruta præcordiis trajectis à risu sibi temperent, rationem suggessit *Philosophus, (c. l.)* quod vi ridendi careant. Ineptè forsan, si data ratio attendatur.

§. 28.

Hæc de morientibus. Mortuos solvi in risum omnem superat fidem. Quod de *S. Carpo Martyre* suspenso referunt Alii, & ex illis *H. Kornmann. (p. 5. m. m. c. 15.)* datum non infringit assertum. Potuit namque *Carpus* suspen-
sus

lus laqueo non ita arctè collo injecto in calamitatum prolongationem risu exagitare Tyranni furorem, aut moribundus præfata convulsionis specie, quod in suspensis haut difficulter contingere potest, obire. Neque impossibile, morituri faciem, si ante mortem risu Sardonio tentetur, dispositionem ridentis post fata servare posse, ut illa, *ap. Thom. Cantipratens. (l. 2. Mirac. & Exempl. sui temp. c. 50. n. 8. p. 462.) & H. Kornmann. (p. 4. c. 10.)*, mulier. Quæ ante mortem quasi ridibunda proferebat: Agnata mea, hanc oris speciem biduum adhuc post mortem, conservabat. Moriens, soluto in risum ore, *Agnerus, juxta Saxon. Grammat. (l. 2. hist. Danic. p. 31.) Conf. Stephan. Job. Stephanii (not. in h. l. p. 73.) De S. Wiborada, Virgine, Heidanus Cœnobita S. Galli (l. 1. de vit. Ejus apud Goldast. T. 1. Rer. Aleman. p. 2. p. 345.)* quod viderint, post mortem faciem Ejus quodam Angelico rubore perfusam, quasi in risum hilarescere. Sed

Si quasi non esset, narratio verior esset.

Cum *Mithridates* lucum Fuarinarum succenderet, risus exauditus ingens sine autore. Cum Aruspicum jussu Virginem immolarent è jugulo puellæ risus exortus, turbavit Sacrificium. *Hæc Conrad. Lycostenes (Chronic. Prodig. & Ostent. p. 208.)* Hic verò Sathanæ fraudem & imposturam quis non animadvertit?

§. 29.

Moribundi spumant. Animalia omnia, *inquit Guilb. Harvers, (Exerc. Anat. 3. de Circul. Sangu. p. 237.)* aqua submersa & suffocata ultimò, cum profunduntur & subsidunt, bullulas ex ore & pulmonibus emittere solent, cum spiritum reddunt. Crabrones, Vespæ & hujusmodi insecta in oleo demersa & suffocata, ultimò aëris bullulas è Cauda, dum moriuntur, emittunt, unde ita respirare vivos, non est improbabile. Mortuos Spumam ex ore emittere aliquando, vulgo placet. Id verò ut rejiciam, modus, quomodo Spuma in viventibus generatur, suadet. Spumant partim Apoplectici, partim Epileptici, nec Carotici, aut Hystericæ excludendæ, *secundum Th. Willisium (de Morb. Convulsiv. c. 3. p. 35.)*

§. 30.

Spumam Epilepticorum à pulmone derivavit olim *Hippocrat. (l. de morb. Sacro.)* Addo vasa salivalia, Laryngis, palati, Linguae & his proximarum glandulosarum partium. Puellam agonizantem tantam Spumæ ubertatem per os & nares ejaculari vidi, ut vix in corpore demortuo humoris pituitosi aut lymphatici guttulas relictas judicarent astantes. Non tamen, rectè ju-

dicante Guilb. Rondeletio (l. 1. Method. Cur. Morb. c. 36. p. 173.) in omnibus semper apparet. Nam qui ob nidorem vel fumos acres Epilepsiam patiuntur, in his confestim solvitur etiam sine Spuma, quæ fit cum diutius durat accessio, & cum ob frequentem inspirationem & expirationem aqua tenuis agitur, aut Spiritu aut substantia quadam vaporosa circumplectitur, ex qua Spuma generari solet. *Plura (§. sequ.)*

§. 31.

De Spuma Apoplecticorum, curve, *juxta Dictitatoris (s. 2. aph. 43.) pronunciatum*, lethali-
tatem inferat, Veterum explicant mentem (*l. 10. obs. Med. 74. p. 408.*) *Petrus Forestus, (in s. 2. aph. Hippocr. 43. p. 146.) Leonb. Fuchsius & Just. Cortnum. (de Morb. Atton. c. 57. p. 232.)* E Recentioribus de hac ira *elegantissimus Nicol. Tulpus: (l. 1. obs. Med. c. 6. p. 11.)* Spuma est Spiritus (Aëris) & humorum mixtio. Fitque in morbo attonito vel ex destillante capitis pituita per aërem rarefacta; vel ex spirituoso oppressi pulmonis vapore. Omnium optimè verò de hac *acutissimus Th. Willisius: (c. 1.)* Ejusmodi spuma haud quaquam à cerebro descendit, nullus enim, per quem transeat meatus, patescit; verum à pulmonibus inflatis ac usque ad laryngem elevatis, unde velut cum effervescentia, & ebullitione saliva spumescit: Urgente enim caduci paroxysmo, cum plerique nervi in toto corpore contrahuntur, etiam qui pulmonum & Diaphragmatis motibus inserviunt, spasmos immanes passi, præcordia omnia sursum elevat, eaque in systole diuturna ferè immobilia continent, ita nimirum ut pulsus & respiratio vix ac ne vix perficiantur. Interea, ut quia sanguis intra cordis sinum coercitus, distendit admodum ac ferè opprimit, pulmones ut-
cunque impediti, ne more solito & naturali moveantur, quod possunt tamen festinata & spissa agitatione, quoquo sanguinem è corde exantlare satagunt; à quo ipsorum nisu aër humiditatem viscosam crebra respiratione succutiens, ut agitatam ovi albumen in spumam attollit, mox sursum in oris cavitatem elevat, & illinc ulterius foràs propellit: quare saliva spumosa etiam in aliis affectibus, ubi nervi pneumonici aut contrahuntur, aut a functione sua obeunda inhibentur, non rarò succedit. *Haftenus Willisius.* Et hoc facile ad Apoplecticos etiam accomodari poterit, cur & hi turgeant sanguine & ab hoc sursum eleventur, *de quo Francisc. Bayle (Tr. de Apoplex c. p.)* nervique pneumonici multa patiantur, ut aphonix causa, non tam in lingua quam in his, aliquando quærenda sit. Benè tamen monet *Zacut. Lusitan. (l. 1. Prax. Histor. Med. c. 7. p. 192.)* cum spuma pauca & alba Apoplecticos evadere posse, cum multa flava aut cruenta nequaquam. Qua distinctione Hippocratici dictaminis au-
cloritas

ctoritas salvatur, aphorismorumque certitudo. Spumæ tamen cruentæ periculum etiam mitigat illa *ap. Zacutum* (*l. 1. Prax. admir. obs. 20. p. 5.*) historia, ubi in mentem venit illud *Galenii*, (*Comment. in l. 2. aph. 43. l. 4. aph. 44. & l. 6. aph. 58.*) aphoristicas sententias esse omnia ex parte veras, licet aliquando aliter, rarò tamen eveniant. Veritates namque Hippocraticæ casus raros non excludunt, qui si eveniant, non tollunt aphoristicam doctrinam, nec problematum medicorum firmitudinem labefactant, *ut iterum Zacutus*. (*l. 1. Hist. Med. Princ. 34. Dub. 20. p. 66.*) Nec ex his quæ semel aut bis homo videt, pronunciata Medica, *Galenii* monito, (*l. 2. de Format. Fæt. c. 2.*) sunt conficienda. Interim nec *Dominic. Panaroli* mentem (*Pentecost. 1. obs. 19. p. 12.*) abhorreo, quando inculcat. *Hippocr.* sententias neque nimis pertimescendas, neque temere sumendas, sed contemplari debere, an rationi respondeant: Multoties enim propter nostram imperitiam non intelliguntur, cum *Hippocrates* ex numero eorum sit, qui loquendo, tanquam oraculum, aut Rex cum Majestate, intelligi velit.

§. 32.

Trutinatis his, quæ in medium circa spumæ generationem attuli, æquiori, ut fas est, lance, cadaver spumare posse, neutiquam erit, cum cessante motu totius, inde etiam Pulmonum & Diaphragmatis, quod vel respirationis defectus abundè evincit, humorum etiam frigus mortale subsequens coagulatio & congelatio, spumæ sufflammet generationem & expulsionem.

§. 33.

Putat equidem *Phil. Salmuth*. (*Cent. 1. obs. Med. 22. p. 15.*) pulmones ex ultimo respirandi per agonem conatu dilatari ab aëre inspirato posse, & post mortem per aliquod temporis tales permanere, & inde spumam generari. Sed pulmonum dilatationem ad spumæ proventum & emissionem minimè sufficere ex præcedentibus liquet. Si ad fermentationem aliquam humorum in ventriculo, quam deberi particulis igneis vel Alkali & Acido in ventriculo pugnantis *Job. Jacob. Wepfer*. (*Cicut. Aquat. Histor. & Nox. c. 3. p. 24.*) suspicatur, confugas, aut ipsius salivæ spuma, qualis hic concipitur, non erit, sed humor sal em salivæ li similis, bullulis, quibusdam conspicuus. Et quo pulfore ad fauces & labia deferetur, ut visum incurrat?

§. 34.

Est saliva, strangulorum spuma, sed rarefacta, & in illo corporis rigore vehementius exclusa. Serum, cujus progenies saliva, motum suum diutissimè (post mortem) in corpore servat, & ubi cæteri humores quiescunt, illud tamen,

quamdiu etiam pusillus calor in glandulis reliquus, se post vinculum copiosè sequestrat. Nemo non paulò exercitior, lympham, coagulato jam sanguine, in sua vasa transire deprehendit; nimirum quamdiu tubuli glandularum adhuc hiant, & volatili liquido constat motus, quod diutius in hoc fieri solet, quam in alio humore, quoniam particulis coaluit spirituosus planè, & quantum fieri potest, simplicibus: Itaque salivam tamdiu moveri probabile, quamdiu lympham movetur, & sic etiam nonnihil ejus post mortem prodit. Accedit, quod ligatis venis & sanguine jam quiescente, serum tamen magna mole se ad interstitia habitus effundat, & ad novos ductus non sine labore affectet viam. Quare salivam, etiam in illo sanguinis intra Carotidas coagulo, secerni non improbabile, & secretam non tam suo pte impetu, tametsi hoc accedat, quam muscutorum faciei, buconis, panniculi carnosus & subtus didigastri, quandoque post mortem se convellentium robore elidi, labiorum quoque fibris contractione sua non nisi angustum effluendi spatium concedentibus, ut sic magis in spumam resolvatur facilis aliàs humor. Hæc sententiæ datæ obstant ab ingenioso & doctissimo Joh. Nicol. Pecklino (*Meditat. de Aër. & Aliment. def. c. 7. p. 88. 89.*) prolata. Verum enim verò, licet concedatur post mortem lymphæ ad paucum tempus aliqualis motus, debilis is erit & leviter undulans, vix perceptibilis, adeoque spumæ generationi ineptus, cum violentum requirat motum. Detur etiam muscutorum faciei, buconis & fibrorum in labiis post obitum motus, quem tamen præter Helmontium (*Tr. de Flatibus n. 16. p. 337.*) vix unus aut alter admittet, nec ille spumam generabit, cum à Spasmo Cynico infestatis, viventibus licet adhuc, hanc observare nunquam potuerim, eò quod illa non tam muscutorum, quam pulmonum intensè motorum mihi videntur par-tus. Prudenter igitur, quod ex esu Strychnimanici defunctus puer per os reddebat aquam fulvam & spumofam, vocat Joh. Matth. Faber, (*Histor. Strychnoman. obs. 2. p. 11.*) quamvis etiam spumæ mentionem paulò post (*obs. 6. p. 15.*) fecerit. Et talis fuit ista spuma viridis, quæ post obitum ab esu radicis cicutæ aquaticæ largissimè per os emanavit. Vid. Joh. Jacob Wepferus (*c. 1. p. 6. & c. 3. p. 24.*) Scilicet è palato & faucium isthmo inflictiis vesiculis iisque fermentatione ruptis provenisse non levis suspicio est.

§. 35.

Quid si Exemplis asserti hujus everteretur veritas? Hos verò non revera diem suum obiisse regero. Notabile Exemplum proponit Zacut. Lusitan. (*l. 1. Prax. Admir. obs. 19. p. 5.*) de Piscatore, qui cum quatuor & viginti horarum spatio Apoplecticus, toto corpore frigidus lineo panno ad sepulturam in volu-

tus & confusus in terra jacuisset, dum à Vespillonibus ad sepulturam deferretur, raucum & ignotum clamorem edidit. Audientes hunc vespillones fere-trum ab humeris in terram deponunt, & pannum circa os madidum & spuma plenum conjiciunt. Cui negotio advocatus *Zacutus* cum aliis duobus Medi-cis, in Metacarpio arteriarum motiones exploravit, easque urgere deprehendit, sicque auxiliis paulatim ad se redire cœpit, & post paucos dies valuit pancrati-ce. In quadam convulsionibus Epilepticis tentata die Jovis demortua, die Veneris circa nonam spuma circa os apparuit. Quæsi super hac re *Docto-res Parisienses* pronunciarunt eam jacuisse hysterica & ubi spuma erupit, fatis cecidisse, quod *Joh. Riolan.* (l. 6. *Anthropogr.* c. 8. p. 398.) & *Th. Bartholin.* (Vol. 2. *Art. Hafniens.* p. 1. obs. 43. p. 94.) retulit. Idem de prægnante salivam post obitum emittente, judicavit *Joh. Vesling.* (obs. & *Epist. à Th. Bartholin.* edit. p. 52.) Ita aqua suffocati, antequam moriantur, spumant, spumamque illam in fauci-bus & labiis eorum deprehendit *Nicol. Pfizzer.* (l. 2. *Rat. Vuln. Judic.* c. 29. p. 187.) De Aliis inter angores & varias jactationes animam efflantibus idem esto judicium. Quo referenda etiam de puello ob Strychnum comestum extincto *Joh. Matth. Fabri* (*Strychnoman.* p. 11.) observatio. Ita *Sueton.* (in *Vit. Calig.* c. 2.) Diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspitione, nam præ-ter livores, qui toto corpore erant, & spumas, quæ per os fluebant, cremati quo-que Cor inter ossa incorruptum repertum est.

§. 36.

Moribundis ingens pituitæ copia è capite in fauces exundat. Dum nam-que lymphatici & serosi humores, *judicio Francisc. Baylei,* (*Probl. Phys. Med.* 83. p. 129.) per infundibulum in fauces decumbunt. Aut potius cum Cerebrum pituitosis & serosis humoribus obruitur, quæ in faucibus & palato sunt, glan-dulæ simile quid patiuntur. Cum igitur in proximè morituris collapsæ sint vires, & prostratæ facultates, quibus corpus regitur, necesse est, ductus illos per quos pituita transcolatur relaxari, & affluentem humorem accipere & depo-nere, quæ via patet & prona est ad eorum affluxum. Inde mortui non rarò sa-livare videntur, veluti cuidam Apoplectico mox à morte copiosa pituita lenta ac viscida ex ore profluebat. (*Vid. Rembert. Dodoneus obs. Med.* c. 9. p. 23.) Eo-dem forsan modo ad accessum matris (quamvis id intermissæ curæ ascribere videatur *Laurent. Straussius Epist. ad Digb. Theatr. Sympath. & Antipath.* p. 141.) materiam per os exhibuit filia demortua. Quod si ad nares transmittitur illa feri colluvies, per earum portas evacuatur. Ita *Joh. Baubinus* (ap. *Joh. Schenck.* l. 1. obs. *Med.* p. 88.) in Apoplexia defuncto faciem tumidam & lividam admo-dum

dum deprehendit, & per os, nares & prominentes oculos spumam fervida instar ebullientis fontis aut aquæ effervescentis viventis instar egeri. Conjugi *Marci Marci à Kronland* post obitum per os & nares effluxit sanies cruenta puri permixta. In Viro Reverendo, mihi Amicissimo, similis materia ante & post mortem per nares viam invenerat. Materiam putidam egerebat alius (*ap. Job. Petr. Lotich. l. 6. obs. Med. c. 6. obs. 2. p. 548.*) Copiosissimum pus in studioso, occipite vulnerato, materia per vulnus expurganda ad os Ethmoideum delata. Phrenetico mortuo maxima sanguinis putrefacti copia ex naribus, ore atque auribus erupit *Hij.* & amplius, *ut tradidit Rubeus (Exerc. Med. Nocturn. 33. p. 390.)* Cuidam à vulnere capitis Meninges Cerebri penetrante mortuo, dum Cranium aperiiebatur, inter secundum teste *Phil. Salmutho (c. l. obs. 12. p. 9.)* copiosissimum pus è naribus effluxit, materia per vulnus expurganda, ad os Ethmoideum delata, unde etiam de gravedine supra nares conquestus fuerat. In eo cui palpitatio Cordis cum Dyspnœa finem vitæ fecerat, sanguis tribus à morte horis ex ore, quasi bulliendo effluxit, quod *Rembert. Dodon. (Medicinal. obs. Exempl. c. 54. p. 117.)* habet. Cerebrum quoque post mortem rabioso cani per naris effluxit (*Carol. Reyger. M. C. Dec. 1. A. 3. obs. p. 577.*) Post multos à morte dies interdum è naribus mucor, ut & ex ore & naribus sanguinem rejici, *Anton. Santorell. (Post Prax. Med. c. 19. p. 54.)* deprehendit.

§. 37.

Ructum ex ore Virginis grandavæ Nobilis à *Th. Bartholino (Cent. 6. Hist. 4. p. 203.)* observatum addere fas est. Emersit ille sine dubio, ut *idem* vult, ex vaporibus in ventriculo ex affectu hypochondriaco conclusis. Potest & ab assumptis medicamentis contingere. Ita in cane, cui 20. grana vitri Antimonii dederat, dissecto & mortuo perspexit carneas Oesophagi fibras adhuc convelli (*Cent. obs. Med. 92. p. 190.*) *Antonius de Heide.*

§. 38.

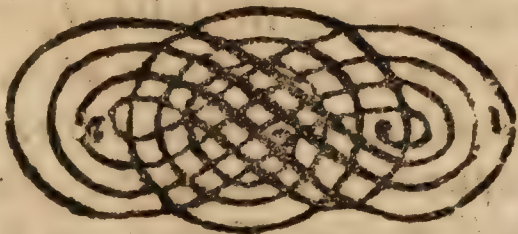
Dum materiam circa os cadaveris fluctuare cernit anilis simplicitas, vomitu eandem cadaver exonerasse statuit. Aniliter sanè, si in viventibus, quomodo vomitus contingat, trutines. Dabit id *αυτοψία Olai Rudbeckii, (obs. Anat. in Mesi. Anat. Sam. Hemsterhugf. p. 332.)* qui in cane vivo aperto insperato vomitum hoc modo fieri deprehendit. Primò Pylorus se contrahebat, mox systole totius ventriculi ab orificio inferiori ad superius sequabatur, ac tandem Oesophagi materiam effundentis. *Conf. Job. Jacob. Wepfer. (Hist. Cicut. Aquat. c. 8. p. 87.) Luc. Tozz. (p. 2. Med. Pract. p. 19.)* Unde verò iste, in mortuo motus? Humor igitur ille aut à Cerebro, ut etiam modo dictum, descendit

dit ad fauces, aut ad nares, per easdem evacuatur, sine vomitu; aut ob nimium motum cadaveris, è ventriculo ad fauces compressionis subsidio ascendit & inde per palati foramina ad nares translatus evacuatur. Demonstravi id olim cum *Experientisf. Dn. D. Godofredo Buxbaum* in pago milliari Ileburgodistante, Grunau, in cadavere pueri septem annorum à nobis aperto. Huic ante obitum Balneator Dübensis magnam decocti siliquæ quantitatem propinarat, cujus copiam ad levem saltem capitis aut abdominis motum nares suggerebant.

§. 39.

Sed hos eo conatu, quo vomitus celebrari solet assumpta excrevisse dubium est, cum conatum istum nemo adverterit. Sunt qui verum vomitum contigisse referunt. Homicidam ad supplicium ductum ob Cardialgiam in vomitum propensum, in ipso amputati capitis momento vomuisse, ut erectus adhuc ex collo truncato non solum sanguinem copiosum, sed & quicquid in Stomacho continebatur in altum magno impetu egresserit, ipse vidit *Felix Platerus* (*l. 3. obs. Med. p. m. 754.*) Hic verò potius in via ad mortem constitutus, non verè mortuus erat. De mortuis sanguinem vomentibus hæc habet (*Posse Prax. Med. c. 19. p. 55.*) *Anton. Santorrellus*: *Julia Gentilis*, mulier nobilis, eaque valdè religiosa, cum Tertianæ correpta vix potuisset induci, ut semel Ei sanguis detraheretur, nocte intempesta purpuream, *ut cum Poëta dicam*, vomit animam, quodque mirari par est, cum post horas 24. efferenda ad sepulchrum è lecto removeretur sanguinis copiam per os rejectavit. Idem Anno 1622. in illustrissima Domina *D. Maria Mendoza*, Apoplexia ex sanguine correpta, & extincta observavimus. Hic verò distinguas licet, inter id quod per os spontè, & quod conatu quodam vomitu rejicitur.

LIB. I. TIT. VI.

Dentium Singularia.

Summarium.

1. **D**entium à reliquis ossibus differentia. 2. Sensus. 3. Incrementum. 3. Sera eruptio. 5. Periosteum. 6. Medulla. 7. Durities. 8. Ab aëre non lædi. Usus. 9. Bassiani Laudi & Honorati Fabri error. 10. Dentes perennant. 11. Præ reliquis ossibus in defunctis. 12. Cause. 13. Ignibus invicti non sunt. 14. Dentium ætas. 15. Qui perennent. 16. Christianis inde futura resurrectionis seminario; Ethnicis sati homines repurasse finguntur. 17. Sepultura horum ap. Ethnicos. 18. Cause impulsivæ. 19. 20. Cur viventibus facile corrumpantur. 21. Mercurii noxa. 22. Dens aureus. Aurum in Cranio. 23. Aliud Exemplum. 24. Aurei in brutis dentes. 25. Ridetur Kircheri ratiocinatio. 26. Dentes in homine metallici & gemmei ficti. 27. Infantes densitione difficili defuncti dentes eniti. 28. Ratio. 29. Monstruosa magnitudinis dentes. 30. An sub terra creverint? 31. Coronis.

§. I.

Unt, qui inter ossa Dentibus locum denegarunt, eo quod ab illis differant (α.) Sensu, (β.) Incremento, (γ.) παλιγγενεσία (δ.) Periosteio, (ε.) Medulla, (ς.) Auritie, (ζ.) ab aëre non lædantur, (η.) usu. Addit Mich. Savanarola (Tr. 6. Pract. c. 7. f. 106. col. 3.) quod dislocati relocari non possint, neque fracti restaurari, ut ossa cœtera. Evolvantur, si placet, Gregor. Horst. (l. 1. Exerc. Nobil. de Nat. Hum. 4. qu. 9. p. 105.) Magnif. Guerner. Rolfinck. (l. 2. Diss. Anat. c. 30. p. 356.) Nobiliss. Dn. D. Godofr. Mœbius (Fundam. Med. Physiol. c. 9. p. 111.) Ego quidem cum J. C. Scaligero (Exerc. 291. f.

2. p. 468.) Dentes ossa, sed suæ speciei reputo, aut cum J. B. Helmontio acutissimè per Ignem Philosopho inter lapides animales repono, eò quod succo, in quo sigillum coaguli, semenque lapidescentiæ latet, nutriantur, (Tr. Alimenta Tartari insontia n. 24. p. 200.) eorumque materia intra os & petram neutra sit. (Tr. de Lithias. c. 1. n. 13. p. 662.) Add. Franc. Oswald. Grembsf. (l. 1. Arb. integr. & ruinof. hom. c. 7. §. 3. n. 13. p. 36.)

§. 2.

Quod ad (α.). Sentiunt dentes, non quatenus ossa, sed quia nervuli iis in radicibus, ubi eorum sensus, inferuntur. Sentit nervulus non dens. Ita communiter. Andreas verò Laurentius (l. 2. Hist. Anat. qu. 12. p. 154.) audacter in hæc erumpit: Ego verò totum corpus dentis sentire puto, exquisitius quidem interna parte, & qua propius ad nervos membranasque accedit, minus externa, quia ab aëre alteratur. In cuius sententiæ confirmationem Galeni auctoritatem advocat (l. 5. de Comp. Med. Sec. Loc. c. 9.) magis urget ἀνωδία s. stupor & congelatio dentium. Non excludenda caro, quæ dentem continet, ut Macrobius (l. 7. Saturnal. c. 9. p. 522.) loqui amat. Distinguit Isbr. à Diemerbroeck (l. 9. Anat. c. 10. p. 798.) dentem pro toto isto instrumento ex osse, nervulo & membrana constante sumtum, sentire; at pro sola ossea substantia sumtum, non sentire. Nervulus iste quarti paris productio judicatur, & in crescente ætate foraminula, per quæ ingreditur, adeò angusta videntur, ut visum penitus superfugiant. Hæc tamen ope microscopii, haud rarò etiam sine illo, conspici possunt, annotat Clopton Havers, (Osteol. Nov. Disc. 1. p. 103.) singulæque radices unum habent: In dente verò, qui unam tantum habebat radicem, duo ipsi occurrere meatus, in quolibet latere unus; foramen verò, ubi unitum tantum est, non semper exactè in extrema radice est formatum, sed sæpius aliquantum in hac illave parte laterali. Nervulum autem ingredi docet sensus acutus, pronunciat (c. l.) Diemerbroeck, nam dente molari erasione perforato, si acicula vel acus usq; ad membranam, quæ interiorem cavitatem investit, per foramen immittatur valde acutus & dolorosus sensus percipitur, qui sine nervo illic esse non potest.

§. 3.

Quod (β.) ad incrementum dentium, illud necessitas injunxisse communiter dicitur. Attritu crebro minuuntur, & si non crescerent citò devenirent ad non quantum, Inquit Job. Arculanus (in l. 9. Phas. de Anat. Dent. f. 64.) Add. Aristot. (2. de Generat. Animal. c. 6. p. 1267.) Dentem autem ad annum quadragesimum accrescere, J. B. Helmont. (c. l.) observavit. Ex illo incremento

ossium, ossa & dentes comprimis sentire, probare nititur *Th. Campanella* (l. 2. de *Sens. Rer. c. 3. p. 97.*). Si tamen duritiem dentium curiosè expendamus, ciborumque, quorum masticationi præfunt, mollitiem, sique forsan panis biscotti, aut aliorum duriorum alimentorum repugnantia dentium attritionem futuram inculcet, saliva præstò est, quæ dura emollit, & viscositate sua dentium robur conservat. Præterea à radice auferentur dentes, sublata verò corticis substantia rupea & lapidea, cum inæqualitatibus & crenis, quomodo reparabitur, ut figuram primam retineat aut recuperet. Sanè crenæ istæ & incisuræ permanentes hujus attritionis certitudinem maximè labefaciunt. Præterea si dentis pars fracta auferatur, restituetur illa tandem saliva attrita & nova dentis substantia sensim succrescente tandem rima aut fissura explebitur, quod hætenus observatum non memini. Sicubi etiam ætate aut morbo dens fragilis evadat, excavetur, & attritioni succumbere videatur, id non denti ut denti, sed morbofo & senescenti imputandum erit. Ita de Equis senioribus Equifones & Veterinarii: *Sie haben den Kern weggefressen*, & inde ætatis annos colligunt. Quod si recresceret, indicium illud falleret.

§. 4.

Serius (γ.) erumpunt, non, quod non eos unà cum reliquis ossibus formet in utero virtus plastica, aliàs dentatos à prima nativitate non inveniremus ap. Autores, quibus accidens hoc Dentatorum nomen comparavit, in quibus est ap. Romanos *M. Curius* & *N. Papyrius*. Vid. *Plin.* (l. 8. c. 16.) Gemellas ex antiquis observationes compilavit *Job. Schenckius* (l. 1. obs. Med. p. 198.) E Recentioribus recentiora Exempla suppeditant *Guilhelm. Fabr. Hildan.* (*Epist. med. 68. p. 1010.*) *Job. Petr. Lotich.* (l. 2. c. 4. obs. med. 5. p. 217.) *Job. Rhodius* (*Cent. 1. obs. med. 92. p. 51.*) *Theod. Kerckring.* (*Spicil. obs. anat. 24. p. 60.*) Nec hoc mirum videbitur ei, qui *Hippocratem* (l. de Carnibus p. m. 32.) evolvit, profitentem jam in utero dentes fingi, quare & *Realdus Columbus* in Abortibus septem aut octo mensium dentes sub Gingivis latentes demonstravit, (l. 1. de Re. Anat. c. 10. p. 66.) cui se aggregat *Guilb. Fabr. Hildan.* (c. l.) &

Eustachius (l. de Dentibus c. 15, & 17.). Evenit id, quia Natura in alimentum infantum mollia & forbilia decrevit, & ita Matrum papillis, næ lædantur, consulitur. *Bernh. Swalbe* (*ventric. querel. & opprobr. p. 45.*) Excidunt autem statuto tempore, quod maxillarum alveoli continuò crescunt, dentes autem molles & lactei ob durioris, ideoque inepti alimenti appulsum tabe quasi conficiuntur, & cum ob teneritudinem alimentis masticandis non sufficiant, vacillare incipiunt & cadunt. Regenerantur verò, quia sub illis

mino-

minores latentes superioribus ablati emergunt. Et hæc est ratio cur etiam decrepitis & octogenariis demum novi creverint dentes, prout observationibus illud aliquando illustratum alibi (*M. C. D. A. obs. p.*) dedi.

§. 5.

Periosteo destitui (*δ.*), quia opus eo non habuere, circa radices autem ejus vice gingivam fungi, vulgaris opinio est. Hoc verò acutioris visus Anatomici non credunt. Dentes omnes Periosteum habent, in parte gingivis infixæ, scribit *Clopton. Havers (c. l. p. 100. sq.)*. Quod verò illa membrana non est, quæ aliis ossibus communis existit, id enim quod immediatè eam dentium partem, quæ obvelata est, membrana quadam investit, non est continuatio periostei ossis maxillaris, sed unitum est illi membranæ, vel potius ab ea propagatum, quæ gingivas contegit, & universo ori communis est, quæque non cum gingivis terminatur, sed quamprimum ad extremas earum oras pervenit, intorquetur & intra alterum gingivæ & dentis latus reflectitur, postea verò in alveolum descendit, & immediatè illis dentium partibus inhæret, quæ in alveolis situantur. Nonnullorum dentium radicibus in specie in maxilla superiore una cum hac membrana aliquid duræ & carneæ gingivarum substantiæ communicatur per quam dentes eò firmitus in loculamentis affixi & annexi sunt. Et paulo post (*p. 102.*) quamvis dentes ipsi de communi periosteo haut participant, id tamen iis propinquum valde est, loculamenta enim sive alvei, in quibus dentes positi sunt, eo gaudent. Periosteum quippe, quod ossa maxillaria contegit ad margines usque alveolorum s. loculamentorum excurrentes in hæc cavitates inflectitur, contiguumque est ossi ex una parte, ex altera verò parte substantiæ illi carneæ, quæ firmiorem dentium nexum & inhæSIONem juvat, ubi verò nihil carnis hujus durioris intervenit, cum illa membrana, quæ immediatè partem dentium intra gingivas positum contegit, coalescit, & cum eadem unam quasi tantum membranam constituere videtur.

§. 6.

Medullam (*ε.*) ut obtineant ossa, sanè semper necessarium non est, ita ossa Temporum, os petrosum &c. eadem non gaudent, & successu temporis, ubi à natura destinatam magnitudinem & firmitatem consecuta, medulla vacua deprehenduntur. Leonis ossa plurima modicam aut nullam medullam obtinere, si brachia & fœmora excipias *Ælianus (l. 4. hist. anim. c. 24. p.)* *Aristot. (l. 2. de Generat. Animal. c. 9. & l. 3. hist. Animal. c. 7.)* *Phile (de Animal.)* *Joh. Bapt. Porta (l. 1. Phytognom. c. 2. p. 4.)* asseruerunt, quos immeritò, cen-

sente *Gerh. Joh. Vossio*, (l. 3. *Idolol. c. 52. p. 1007.*) derisit (l. 8. *Deipnosoph.*) *Athenaus*. Medullofa vidit *Th. Bartholin.* (Cent. 4. *hist. 100. p.*), sed id forsan ob teneram ætatem, fuit enim Leo iste novem mensium. Adde *Reald Columb.* (l. 1. *de Re. Anat. c. 29. p. 115.*) *Philipp. Ingrass.* (de *Off. Proëm.*) *Marc. Aurel. Severin.* (p. 2. *Zootom. Democrit. c. 7.*) *Petr. Laurenberg.* (Colleg. *Anatom. Exerc. 12. §. 27. p. 487.*) Nullam planè Leonum & Urforum ossibus medullam tribuit è recentioribus *Bassian. Landus* (l. 1. *Anat. c. 8. p. 52.*). Urforum namque & Leonum genus ex toto durum, ideoque fortissimum. Quare & eorum ossa, quæ difficillimè fluunt resolvunturque, non excavata sunt, sineque grandi reparatione indiguere firmitudine eorum, ut idem ratiocinatur. Quamvis interim medulla dentibus non insit, illis tamen, observante *Nicol. Stenone* (*Specim. Mylog. p. 113.*), corpus fibrosum includitur.

§. 7.

Quæ de duritie (5.) inferunt, eos esse ossa potius evincit, quam negat. Ridiculam & puerilem hanc vocat conclusionem *Andr. Laurentius* (c. l. qu. 14. p. 158.); majus enim & minus apud Philosophos non immutat Speciem. Ossa Ethmoidea reliquis molliora sunt, ossa tamen esse nemo inficiabitur. Duriores sanè dentes, quod ex particulis magis constantibus adeoque magis elaboratis & homogeneis constant, ut *Henric. Gerh. Herfeld* (l. 2. *Philosoph. Homin. c. 13. n. 343. p. 155.*) philosophatur, & tales esse debuerunt, quia durissimos cibos atterunt franguntque. Constant autem ex duabus distinctis diversæ substantiæ partibus, una naturæ Lapideæ, altera revera naturæ osseæ, ut probè *Clopton. Havers* (c. l. p. 92.) deprehendit: Prima pars optimo jure lapis nominabitur, cum lapidea duritie prædita sit, imò silicis instar solida, ut eodem modo impressionibus terræ resistat: præterea etiam lucido quodam & coruscante nitore, ceu lapidum durissimi, gaudet, quamvis diffitendum haud sit, eam interdum arrodi, & in aqua forti etiam posse dissolvi, quod de silicibus compertum non est. Firmat hanc duritem lapidis cujusdam sarcophagi experientia, quo totum corpus intra quadraginta dies absumitur, exceptis dentibus, quod *Plinius* (l. 36. c. 17.) recitat, & ex Eo *Joh. Riolan.* (Comment. in *Galen. l. de Ossib. c. 11. p. 480.*) Lupi, si venatoribus credendum, anterioribus dentibus globulos plumbeos sclopedo emissos sine noxa excipiunt, notat *G. Moebius* (c. l. p. 113.) Dentibus ignem à ligno excussum tradidit *Joh. Rhod.* (Cent. 1. obs. 96. p. 53.) Hoc etiam observatione dignum censuit *Andr. Laurentius* (c. l. qu. 13. p. 157.) omnia ferè ossa à primo ortu esse cartilaginea,

exce-

exceptis dentibus, qui, secundum ipsius ratiocinationem, immediatè ex mucore resiccato induratoque ossa evadunt.

§. 8.

Ossibus (§.) periosteo denuatis *μελασμός*, accidit, si aëri exponuntur, id verò dentibus non contingit. Ab Aëre tamen eos non mutari, cum *Helmontio* (c. l. n. 26. p. 201.) oppidò nego. Australes Borealibus dentes habent nitidiores: quod aëre benigniore fruuntur. Ob aëris in Ægypto bonitatem nec cariem sentiunt, nec dolent, ut habet *West-Indianische Reisebeschreibung* p. 37.) *Hemmersamm.* (n.) Usus quod spectat, Scyllam illam evitabis, distinguendo inter *χρεία* generalem & specialem. Nec ossium aut aliarum partium indolem ex usus conformitate metiri solent Anatomici & Medici. Usu ab ossibus nonnihil discrepant dentes, tradit *Guerner. Rolfinck.* (c. l. p. 357.) dum totius neque *στάσις* firmamentum, neque *εἶδος* figuram, neque *ὁρθότητα* rectitudinem firmant, sed præcipuè *ἐργασίαν τῆς τροφῆς*, cibi confectionem promouent. Quis in aurium ossiculis quæret & inveniet, quod ossibus vulgò tribuitur, ob quod tamen illa ossium numero nemo expunget. Nec omnibus, ut cibos mastitent, dentes inservire, acutissimus *Scaliger* probat (*Exerc. 241. s. 2. p. 740.*) exemplo piscium, Lucii imprimis, cui dentes mandendi nullum faciunt officium, sed capiendi & retinendi; integros enim, addit, pisces in ejus ventriculo conspeximus.

§. 9.

Quid verò in mentem venit *Bassiano Lando, Philosopho & Medico* aliàs non ineleganti, dum (l. 1. *Anat. Corp. Hum. c. 5. p. 16.*) scripsit: Dentes, mea quidem sententia, nomen ossis nulla ratione sibi vendicant, propterea quod ii fermè nervis adhærescentes sentiunt, ossa verò nullo sensu prædita sunt, ut locupletissimus testis est *Galenus*, qui cum errare mehercle malo, quam cum certis quibusdam Arabibus ac barbaris hominibus vera sentire. De sensu dentium *supra* (§. 2.) dictum, cur verò dum sputa *Galen*i legere, eique magis quam veritati sacra facere sibi proposuit, *Galeno* contrarius est scribenti (l. de *Off. c. 5. p. m. 671.*) Dentes esse ossa, & contrarium propugnantes vocat *Sophistas*? Nec vestigia *Honorati Fabri* (Tr. 1. de *Plant. l. 3. prop. 28. p. 118.*) legenda, opinantis, dentes in vegetabilium numerum recipiendos, quod crescant ab intrinseco, nec ullo modo sentiant. Hic sanè inter corpus & corporis partem veram distinguendum erit.

§. 10.

Animalium ossa facilè putrescere, præsertim dentes, dictitavit *Joh. Joach. Becher.*

Becher. (l. 1. *Phys. Subterr.* s. 5. c. 1. n. 35. p. 319.), sed sine ratione, ubi simul habet repugnantem experientiam. In defunctis id clarum evadit. Ego hic circa dentes occupatus de iis quædam saltim in medium afferam. Corpora defunctorum, tradidit *Plinius* (l. 36. *Hist. Nat.* c. 17.) condita in lapide Sarcophago absumi constat intra quadragesimum diem, exceptis dentibus. In Mumiis Ægyptiacis nullam, in à bis mille annis balsamo conditis maxillis, cui dens defecerat, aut cariem senserat, observare potuit *Princeps Radzivilius*, ut ex *Eo habet* (c. l. n. 20. p. 199.) *J. B. Helmont*. Et in Mumia Wratislaviensi conspicua erat integra dentium series: triginta atque duo numerare licuit, cæterum adeò nitidos candore & specie eximios, exiguos dein, ut idem hic, quod de *Zenobia Trebellius Piso* affirmares, margaritas eam plerique probam habere, non dentes. Ita *Elegantiss. Andr. Gryphius* (de *Mum. Wratislav.* p. 42.)

§. II.

Dentium durationis supra terram historiam inclusam reliquit *Procopius Cæsariensis* (l. 1. *Bell. Gothic.* c. 13. p. 34. quam etiam allegat *Cæl. Ludov. Rhodigin.* l. 4. *Lect. antiqu.* c. 1. col. 167.) Urbem Beneventum (Italiæ) cum *Dio-medes* quondam post Ilium captum ex Argis ejectus diripuisset, suis in ea dentes reliquit Calydonensis, quos *Meleager* venationis præmia tunc forte acceperat, & sane hi dentes vel ad nostra hæc tempora manent, res procul dubio spectatu dignissima, quippe qui Lunarem in speciem pedum trium pentimetrum habeant. Reliquis ossibus sub Terra reconditis dudum absumtis aut friabilibus, dentes integros & tam duros, ut nonnulli minime comminui potuerint, invenit *Vitus Rietlin.* (*Lin. Med.* A. 1700. M. sept. obs. 21. p. 1065.) Merentur huc referri, quæ prodidit *Bohusl. Balbin.* (Dec. 1. l. 4. p. 1. *Miscell. Bohem.* §. 79. p. 136.) In Cœmiterio Commoraviensi ad Ecclesiam Decanalem tanta dentium humanorum multitudo reperitur, ut, velut in fabulis, mirissima Dentium seges jacta in eam humum videatur, præcipuè, si pluvia Cœlo decidit, meros dentes humi legere poteris, si vel digito humum terebrare volueris, dentium examina effodies; me ipsum, *pergit*, & conscientiam meam pro testimonio Lectoribus offero, ut fides fiat; etiam in ipsis cœmiterii humilibus illis muris, quacunque hiabant, aut patebat fissura, dentes reperi, eamque rem nostris Patribus, qui aderant, ostendi. Forsitan argumentum est, tot millium cæsorum, qui, ut (tradunt Commoravienses) humati non sunt, sepulchri honore relictis aliis ossibus putrefactis, dentes, qui non nisi tardissimè in Cadaveribus corrumpi solent, remanserunt.

§. 12.

Causa hujus durationis est petrosa eorundem durities, nativa siccitas, & superficiei lævitas, quæ humiditatem, putredinis matrem, non admittunt. Duritiem illam tantam esse, ut ex illis scintillæ eliciantur, quod *Joach. Camerar.* (ap. *Joh. Harmung. Cista. Med. Epistol.* 118. p. 269.) & *Th. Bartholin.* (l. 1. de *Luc.* c. 13. p. 201. & *Cent.* 2. hist. 24. p. 211.) prodidit. Referunt etiam, scribit *Hieron. Cardanus* (l. 7. de *Var. Rer.* c. 33. p. 344.), Apri recenter occisi dentes adeò fervere, ut capillos admotos exurant. Fides sit penes Autorem. Quin & *Archi-Philosophus* (l. 3. hist. anim. c. 7. p. 882.) credidit: Dentes ferri aciem respuere, quod vel juvenes in Insula Tentaida (nisi id de virorum & senum dentibus asseras,) experimento confutabunt. Hi namque sibi Dentes ad radices usque secandos curabant, duriores, firmiores, densioresque ut redderentur, non aliter, ut arbores decacuminatæ crassescunt, *rationante J. C. Scaliger.* (*Exerc.* 272. f. 2. p. 829.) In Mure montano acutis forcipibus dentes secantur, una tamen nocte renatos vidit *Petr. Andr. Mathiolus* (in l. 2. *Dioscor.* c. 63. p. 228.).

§. 13.

Dixerat *alibi* (l. 7. c. 26.) *Plinius*: Dentes tantum invicti sunt Ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti cavantur tabe puitæ. Ossa calore interno conficiuntur, siccescente humore, quamobrem ossa resolvi ab igne non possunt, *Aristot.* (l. 2. de *Generat. Anim.* c. 6. p. 1263.) *Philosophatur.* Utrumque effatum si verum esset, ad duritiem & terrestreitatem ossium & dentium referendum esset. Quod ad ultimum *Plinii* illa relatio contrarium suggerit. De dentium verò in rogo duratione, id saltem infert, diutius Ignis violentiæ illos resistere reliquis ossibus, cujus causa etiam esse poterit, quod in apothecis suis, in mandibulis abscondantur, & non nisi mandibulis prius absumentis ignis subeant impetum. Incremabiles autem nemo pronunciabit, qui non solum hominum, sed brutorum v. g. Apri, Lupi, Castoris &c. Dentes in furno fictili aut Chymico calcinari vidit, quin & *Enchirisi* philosophica aquis calidis, aut eorum fumis & evaporationibus tractu temporis friabiles & porosiores reddi. Aqua namque & vapores viscosam eorum partem eliciunt, qua orbata, friabilia pariter, ac si igne actuali combusta, evadunt. *Vid. Joh. Conrad. Barchusen.* (l. 2. *Pyrosoph.* c. 3. p. 103.)

§. 14.

Notandum hic censo ex *J. B. Helmontio* (c. l. n. 25. p. 201.) Dentes su-

(D d)

as

as habere ætates, quas notanter sic distinguit : Dens qui post octennium hominis candorem vitri opaci (quod à Colore Lactis lattimo vocant Artifices) vel Lapidis Limacis refert, adolescens est. Splendidus & politus est color albus. Deinde sensim pallescit : mox dein surdè albescit, tanquam Ebur. Juventus est dentis. Tum postea obscurè pallet, ut in Syncopizatis & defunctis virginibus spectatur. Estque ætas ejus virilis. Atque tandem pallidè flavescit ossis instar, pristinumq; amittit nitorem. Senilis tunc ætas dentis incipit. Quantum enim distat cartilago à membrana, tantundem quoque dens ab osse differt : frequens autem odontalgia, dum decrescit Gingiva, & dens officolor est. Postremò autem dens cariosus, cavus, niger, verminosus & olidus, est ætas caduca Dentis. *Hec Helmont. De Equis Aristoteles (l. 2. hist. animal. c. 3.)* quod ipsorum dentibus contrarium eveniat cum cæteris senectute dentes nigrescant, equo candidioris reddantur. *Idem (l. 6. c. 22.)* de mutatione dentium equinorum plura. Adde si lubet *Conrad, Heresbach, (l. 3. de Re Rust. p. 457.)*

§. 15.

Non omnes igitur dentes perennant, sed juvenes solum ac viridis ætatis jam, cæteri cum aut rudimenta putredinis jam in sinu foveant, aut contagio recipiendo apti nati sint, facilius putredinis jugo subjacere coguntur. Et cum in Ægypto (*ut supra §. 8. proditum,*) Aëris salubritas, addo etiam Nili aquæ laudatum potum, (*Vid. Tit. b. l. §.*) juventutem illis servet perpetuam, non mirum si corruptionis necessitati obtemperare respuant. An etiam in dentibus Æthiopum ab aëre candor nitorque, (*de quo Aristot. l. 1. de Repreh. Sophistar. c. 4. & l. 4. hist. Anim. c. 9.*) Alii judicent.

§. 16.

Hanc dentium durabilitatem dum consideravit pia Antiquitas, dentes pro integrandi corporis in Resurrectione seminario, *memorante Tertulliano (l. de Resurr. p. m. 73.)* habuerunt. Constat, *infit*, non tantum ossa durare, verum & dentes incorruptos perennare, quæ ut semina retinentur fructificaturi corporis in Resurrectionem. Id an ab Ethnicis hauserint, meum jam non est decernere, apud quos à dentibus Draconum per Cadmum serminatis productos esse homines, vetus fuit traditio & fabula. Ita *Ovidius (l. 3. Metamorph. v. 205.)*

Spargit hami jussos, mortalia semina, dentes

Inde fide majus glebæ cæpere moveri :

Primaque de sulcis acies campavit hasta

*Tegmina mox Caput picto mutantia cono
Mox humeri pectusque, onerataque brachia telis
Existunt, crescitque seges clypeata virorum.*

Add. Th. Bartholin. (l. 2. de Luc, c. 13. p. 103.)

§. 17.

Quod etiam Ethnici hanc ob causam dentes terræ sollitè mandarint, non facillè assererem, quibus mortuorum Resurrectio inter jocos & fabulas fuit. Epigramma *Martialis* (l. 8. Epigr. 57.) quod *Gothofred. Mæbius* (c. l. p. 115.) allegavit scomma potius est in *Pincem* edentulum malum Poëtam, ut patet ex *Ejusd.* l. (Epigr. 62.). Tenor verborum id arguit, qui ita habet:

*Tres habuit dentes pariter quos expuit omnes
Ad tumulum Pincens, dum sedet ipse, suum,
Collegitque sinu fragmenta novissima fracti
Oris, & aggesta contumulavit humo.
Ossa licet quondam defuncti non leget hæres;
Hoc sibi jam Pincens præstitit officium.*

§. 18.

Pro arcana igitur & principali parte olim dens habitus, inquit *laudatus Th. Bartholin.* (Cent. 4. hist. 65. p. 365.) Sola hæc pars post aliquot jam menses editis nascitur, non quasi partis alicujus plus auctæ particula, sed quasi aliis inascens ac infixæ, & post aliquot annos excidens renascitur. Itaque est particula, quam nullam antea existentem bis producit natura, denuò tradit *Francisc. Vallesius* (Comment. in Hipp. l. 2. Epid. part. 6. t. 2. col. 205.). Horum verò sepulturam ut procurarent, eorum utilitas & necessitas stimulum ad dederunt. Faciunt ad vitam longiorem, masticationi ciborum, quam non sine causa magnificat *Helmont.* (tr. victus ratio n. 21. p. 364.), dum inserviunt. *Wohl gekäut, wohl verdäut.* Nostri verè dicunt. Quocircà μακρόβιοι πλείους ὀδόντας ἔχουσι juxta *Dictatorem* (l. 2. Epidem. part. 2. t. 2. *Aristot.* (l. 2. histor. Animal. c. 3.) Addere juvabit *Francisc. Vallesium.* (c. l.) Ex dentibus firmis, spissis, caninis, sanitatis Cœnam constitutionem collegit (l. Exerc. Physiognomic c. 14. p. 57.). Quamvis hic opponat *Hieron. Cardan.* f. C. *Scaligero*, (Exerc. 271. f. 1. p. 817.) *Augustum Cæsarem* septuagenarium scabros dentes habentem, oculi tamen *Ejusdem* splendidi & vibrantes Naturæ bonitatem declararunt, quod reposuit *Cardano Joh. Rickerus* (T. 1. Hermet. Rediv. f. 1. c. 1. p. 28.). Inter rara igitur numeranda illa *P. Borelli* (Cent. 2. obs. 41. p. 141.) historia de muliere, quæ à nativitate sine dentibus 60. annos vixit. Res ergò pretiosæ & utiles

cum sint Dentes non tantum sepultura eos privare noluerunt veteres, sed & Incolæ in Cua Cabilca, Americæ Insula, eos, qui excidebant, Diis sacrificabant. (*Vid. Gothofr. Schulzius descr. orb. p. 228. Et veteres Erasistrato authore (ita Mæbius c. l. p. 110.)* egregiam dentium dignitatem declaraturi plumbeum odontogon in Apollinis templo suspendebant; ne eos evellerent posterius, nisi cariosos & summè mobiles, plumbeoque instrumento cessuros. Famosa humanitatis Monstra Turcæ, *referente Menavio (l. 3. c. 22.)* Chirurgis suis olim interdicebant, ne sine impetrata Regis licentia dentes extraherent, dubio procul non negligendum sanitatis conservandæ damnum declinaturi. Forsan & inde Onirocritici dentis in somnio jacturam amici mortem portendere concluderunt.

§. 19.

Cur verò in viventibus tam facilè corrumpantur, cum in mortuis contra durent, non sine causa disquiritur. Hic verò causæ possunt allegari variæ. Ætas dentium, quando aut consistentem non attingere ætatem, aut eandem superarunt, & ad ætatem vergunt caducam. His si adhibeantur acrida, & sub dulcedinis velo latentia acida, qualia saccharata, & vina dulcia, quæ ob dulcedinem incauti non rarò commendant Magnatibus Practici, quasi sub hac dulcedine non hostilis sanguini acor lateret. Inde pueris saccharum continuo devorantibus dentes nigri, asperi, friabiles, & toti quoad texturam deperditi. Gingivæ flaccidæ, cruentæ, & maximam partem absumptæ. Plura *Dan. Sennert. (l. 2. Med. Pract. p. 1. c. 10. p. 22.)* & *Joh. Bruyner. (l. 10. de Re Cibar. c. 8. p. 431.)* Facit huc nutrimenti dentium & gingivarum depravatio, aut impedimentum. Prius gingivæ scorbutis aut aliis humoribus acidam salinis obsessæ præstant, quas vulgò Catharros vocant; posterius lapis ille dentalis (quamvis & hic & illæ etiam concurrere possint), qui nec cibi, nec potus, nec salivæ productum *juxta J. B. Helmont. (Tr. Alimenta Tart. in font. n. 22. 23. p. 200.)*, sed excrementum gingivarum, quod ut erat ex præparato cruore pro nutritione dentis; Ita quoque suscepit aliqualem determinationem, sive potentiam dentalis duritiei, *ut Idem (c. l. n. 24.) loquitur.* Notandum prætereà ex *Eodem (c. l.)*, dentem nedum in sui fundo sive radice nutriri, sed etiam lateraliter ex ipsis gingivis. Testes sunt ipsæ gingivæ cruentæ, vel minus sanæ, dentibus non aptè cohærentes, quod caveas sive fossulas ad dentem malè nutritum, abinde ab indispositionis suæ exordio relinquunt, dentemque nigrore extraneis sui cruoris tingant.

§. 20.

§. 20.

Calidiorum usus continuus huc facit, inde tritum :

Pultes ferventes faciunt corrumpere dentes.

Vid. Felix Plater. (Tr. 3. Prax. l. 1. c. 1. p. 20.) Quid de calidissimis Theé, Koffeé potibus expectandum, quilibet mentis compos ratiocinari poterit. E contrà frigidum dentibus hostilè, & senium eorum accelerat. (*Helmont. c. l. n. 26. p. 201.*) Quod nec Hippocrati ignotum, qui τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀδῶσι (*f. 5. aph. 18.*) pronunciavit. *Conf. Marc. Mappum (Disfert. de Pot. Calid. 2. qu. 4. p. 37.)* De acidis ne dubitemus, stupor quem dentibus relinquunt indicio est. Obiter hic addo è *Jacob. Bontio (l. 1. de Med. Ind. c. 5. f. 25.)* de fructibus Billingsbirg, quibus nihil acidius naturam protulisse putat. Si cui dentes ex cibis acidis afficiantur, stupidi his comestis, omnis aciditas evanescit, ferme ea ratione, *addit*, qua major dolorem minorem obscurat. Lac putredinem dentibus inferre, eos exesse & corrumpere, caseos etiam, aliorum testimonio probat *Salomon Alberti (ap. Job. Philipp. Brendel. Consil. Med. 36. p. 128.)*. Evolvantur etiam *Solernitani (c. 2. add. not. Arnold. Villanovan. f. 9.)* sunt ex prædictis, quæ saltem per accidens dentes inficiunt, gingivas dum corrumpunt. Excludit illa corruptio verminosam propullulaginem, quæ strenuam hic locat operam, ut petrosæ dentium structuræ mors, non aliter ut saxi marmoribusque (*Vid. Ephemer. Erud. T. 2. p. 371.*) veniat. Hoc addendum in Scorbuto aliquando humorem acrem & putrilaginosum prius maxillas, & demum dentes corrumpere, quod olim in Textore quodam Chemnicensi adverti, cui Chirurgus unà cum dente magnam partem inferioris maxillæ corruptam extraxit.

§. 21.

Mercurium qui crebrius sumunt, aut tractant, dentium incurrunt nigredinem, cariem & foeditatem. Aurifabris inde dentium varius color & gingivarum corruptio familiaris, cum aliis nervorum Symptomatibus. Exemplum, si libet, dabit *Job. Schenckius (l. 7. obs. Med. p. 891.)* De argenti vivi excoctoribus idem *Georg. Agricola (l. 9. de Re Metall. p. m. 344.)* Quod in iis, qui in Mercurii fodina ad Forum Julium laborant quidem non observatum. (*Vid. T. 2. p. 7. Eph Erudit. 14. p. 161.*) Ad formæ Artifices, quæ confugere consueverunt fœminæ, faciemque Mercurialibus purpurificare solent, deformitatem vultus ut pallient, idem experiuntur, quod *Rod. à Fonseca (T. 5. Consult. 46.)* & Alii observarunt. Quod quomodo Mercurius patret *Helmont. (Tr. Catharri deliramenta n. 60. p. 360.)* explicatum dedit. Fontes quibus Mercurius vivus junctus idem concitant. *Conf. Georg. Agricola. (l. 2. de Nat. eor. quæ effluunt è Terra p. 542.)* Etta-

lis fons ille pestifer, *de quo Plin. (l. 25. c. 3.)* qui exercitui Germanici Cæsaris tot incommoda intulit, adeò ut illum vero Scorbuto laborasse mihi non videatur verisimile, prout *in quibusdam de Scorbuto observationibus olim Viro Experimentiss. Dn. D. Valent. Andr. Mollenbroccio Physico Hallensi Clarissimo, Collegæ honorando transmissis* notavi. Oleo seu Spiritu Vitrioli dentium pravam colorem corrigere qui tentant, dentibus, quamvis id non attendat *P. Forestus (l. 14. obs. Med. 13. p. 114.)* idem malum sibi accersant, *Vid. prætereà Clopton Havers (Osteol. nov. Disc. 1. p.)*

§. 22.

Puerum in pago Weigelsdorff in Silesia *Christophorum Müllerum* anno demum ætatis septimo aureo superbiisse dente anno 1593. *Jacobus Horstius commentario (de aureo dente maxillari pueri Silesii 1595. Lips.) divulgavit*, eumq; partim miraculosum & prodigiosum cum *Th. Sagittario, (Decur. 5. Quæst. illustr. qu. 5.)* partim naturalem (quod miraberis, si Ejus de Efficiente, materia, modo generationis & nutritionis *discursum p. 55. & sq. evolvas*) pronunciavit. *Evolv. Tr. 5. hujus p. 555. & 79.)*. Pro verò etiam propalavit *Jac. Aug. Thuan. (Hist. l. 104. f. 1114.) Diomed. Cornar. (Hist. Admir. 20. p. 52.) & Laurent. Scholz. (ap. Joh. Schenck. l. 1. obs. Med. p. 199.)* De historiæ veritate ista *ad Hieron. Mercurialem Val. Acidatius (Epist. 84. p. 273.)* Neque de rei veritate quicquam Tibi dubitandum putes. Nihil ibi fraudis, affirmare Tibi sanctè possum, quanquam non ipse quidem vidi, sed visum ab illis scio, quorum oculis ut meis ipsius credo, viris amicis, minimè vanis, probis, doctis, etiam Medicis quibusdam. Naturalis est dens & aurum æquè ipsum naturale, quod lapide quoque Lydio vel obrussa plures explorarunt, & non nisi purum putum deprehenderunt. Fucum tamen subfuisse detexit *D. Christophorus Rhumbaumius & laminam Ori-chalceam denti inductam Wratislaviæ demonstravit. Evolv. Dan. Sennert. (l. 2. Med. Pract. p. 1. c. 13. p. 50.)* cui junge *Duncan. Liddelium, Martin. Rulandum & Joh. Ingolsteterum (pecul. de Aureo dente libris.) Oswald. Croll. (præfat. ad-monitor. Basil. Chym. p. m. 54.) Caspar. à Rejes (Camp. Elys. qu. 36. n. 45. p. 441.)* Qui si naturaliter contigisset, multum illam de Auro in Cranio hominis invento narrationem, quam ex *Alberto Magno (l. 4. de Reb. Metall. c. 6. p. m. 365.)* suis inferuerunt *Andr. de Blawen (ap. Petr. Andr. Mathiol. l. 4. Epistol. p. 309.) Petr. Borellus (Cent. 1. obs. Med. 10. p. 17.) Joh. Walchius (Comment. über den kleinen Bauer p. 123.) Joh. Rudolph. Glauber. (l. de Lap. Animal. Coroll. p. 42.)* qui dentibus adhæsisse oblonga Auri grana, ex Eodem scribit, quam tamen dubitativè recitat *Mich. Majerus (de Circul. Quadr. c. 9. p. 60.)* cum creditu difficillimum intra

corpus humanum aurum purissimum effingi *secundum Cassp. Calderam de Hared.* (*Tribun. Mag. Med. Stat. 12. Artic. 6. p. 77.*) illustrassent.

§. 23.

Propalavit etiam præterlapso seculo historicam narrationem de puero cum dente aureo *Adalbert. Tylkowski S. J. Anno 1673.* Natus nempe Vilnæ urbe magnæ Lithuanix prima ac Metropoli Anno 1670. mense Januario puer ex parentibus conditione tenuibus, exercitio pistoribus. Nomen illi Pauli in S. Baptismate obtigit. Puer facie candida, capillo planè aurei coloris, manu ac cervice plus quam pro ætate hirsutus pilo rubente, temperamento morosus ac cholericus. Huic in gingiva inferiore sinistræ mandibulæ dens aureus molaris minimè vacillans proximus canino erupit. Viderat illum d. 20. Sept. 1673. ipse nominatus Jesuita. Color illi Auri communis, quale fert Gallia & Italia, & veritas colori respondet, uti Artifices Lima ex Lydio explorarunt, figura majuscula & sursum versus se dilatans, atque in rotundum explicans, quod ferè evenit dentibus cum soli sunt, & non à vicinis arctantur, desuper plenus colliculis ac valliculis, uti dentes nondum usu complanati ac detriti. Fabulantur arma præsentis tunc temporis *Regis Poloniæ Michaëlis* illi à natura insculpta, nihil enim tale inveniebat, qui ab hac imaginatione liber spectabat. Incertum quando idos aureum eruperit, nam cum inter fauces lateat non nisi casu deprehensum: Cum scilicet infanti ante duos circiter menses in cibum partes carniū exhibuisset, quarum dum aliquæ intra dentes hæssissent prolesque matris opem implorasset, ut illam molestiam eximeret. Sed ut rudis foemina non æstimavit eventum, pro sexus tamen garrulitate variis aperuit. Cuprum aut quid simile suspicata, ne quidem auri suspicio pauperculæ subrepsit. Tandem res magis observari, cœpitque esse admirationi, & puer ad primarias urbis personas, atque *Virum Sapientissimum ingentisque experientia illustrissimum Dominum Nicolaum Pac, Ejusdem Urbis Episcopum* deportari, tum omnes naturæ ostentum suspicere, & pro suo quisque génio explicari atque ominari. Jussu ejusdem Præsulis Medicorum, Chirurgorum, Aurificum examen institutum, ut fraudi errorive locus non superesset. *Hæc ille (Disquisit. Physf. Ostenti duorum puerorum, quorum unus cum dente aureo, alter cum capite Giganteo Vilnæ spectabatur c. 9.)* Hunc denrem omnino esse naturæ effectum judicat (*c. 11.*) atque nihil in eo miraculi intercedere; monstruosum tamen facile concludit, cum non minus sit extra speciei ordinem dentem aureum, quam tres digitos habere. In additamento tandem ista prodidit. Primò per rumorem affertur ad me, deinde certò comperi, illum dentem aureum pueri in osseum transisse. Evenit ve-
ro

rò id diebus ultimis mensis Septembris ejusdem Anni 1673. intra dies perpau-
cos, quibus & febricula puer corripiebatur, & vehementem intra se commoti-
onem corporis tensione continua ostentabat. Dentis interea primò aliqua
partes albescere, aliqua fulvæ persistere, præcipuè circa centrum superioris cœ-
lo obversæ superficiei tandem omninò colorem auri deponere, candoremque
convenientem assumere. *Et paulo post*: Si tinctus solum fuit dens, bilis ne-
bula transeunte, quæ illum colorem dabat, osseus comparere debuit. Si solidè
fuit aureus, haud facilè mutationis causam proferemus. Multis suspicionem
injecit præstigiarum hæc mutatio. Aderat enim persona puero, quam Artium
Caco-Magicarum parum rudem quidam sibi persuadent, & ista præsentem mu-
tatio dentis incepit. Si itaque opera intelligentiæ nostris sensibus illudentis,
hæc contigit mutatio, in speciem certè facta, nisi aut prius delusi sumus auri in
dente apparentis fulgore, & modo impostura finiit, aut arte aliqua, mihi certè
ignota, aurum possit in os commutari. Verisimilius autem videtur non soli-
do metallo dentem constituisse, sed quapiam prætenui solummodo vestitum la-
mella, quod dum astruimus, & Medicorum, Aurificumque honori, quos falli
turpe fuisset, consulimus, & à probabilitate non discedimus.

§. 24.

Dignissimus fide ac Theologia Philosophiaque clarus quidam hoc ipso
Anno, mense Augusto, dum ex Prussia Vilnam iter faceret, ac inter cibos men-
sæ apposita habebat agnellorum capita igni assa, in dentibus eorum, ejus me-
talli, de quo est sermo invenit lamellas. Simile quid itaque denti hujus pueri
accidisse dixerim, quod aliqua parte ita uber fuit, ut etiam ad limam suffecerit.
Hæc iterum Tylkowsky. Valde verisimile est *Andreae Cassio* (*Cogitat. de Auro c. 3. p. 29.*) Tartarum illum aureum, qui animalium dentibus adhærescere solet sul-
phuris aëri aurei coagulum esse.

§. 25.

Allegata de Agnellis dentibus relatio in memoriam mihi revocat illud
Job. Francisci Mirandulani (*l. 2. de Auro c. 7. T. 2. Theatr. Chem. 392.*) dum scri-
bit: Nihil prohibet, id, quod terræ cavernis occulitur, etiam in superficie, repe-
riri quandoque posse, tum quod herbis ipsis atque radicibus inesse posse, ut sic
loquar, aurificam, negari protervè non potest, tum quod similia sunt visa eti-
am in quadrupedibus animantibus: Referunt enim fide digni viri se Cretæ-
is in montibus ibices vidisse, quorum dentes aurigineo colore suffusi essent,
præcipuè qua parte prodeunt è gingivis atque herbas tangunt, quarum
est in Ida Cretæ decantata celebritas. Hoc dum recitasset *Atbanas. Kirche-*

rus (l. 10. M. S. f. 4. c. 3. §. 1. p. 219.) id Spirituum auriferorum Tincturæ, qua herbæ imbuuntur tribuit. Sed hic dormitat *optimus Pater*, quod ipsi in Mundi subterranei tenebris versanti plurimum obtingit. Quis credet cœcutienti Patri, profitenti id, quod aureo colore dotatum est, aurum esse?

O præclare Pater nimium ne crede colori.

Spiritus auriferos hanc dentibus imprimere Tincturam, quis persuasit *Kirchero*? Si eodem herbæ imbuuntur, cur non aureæ apparent, ut aliquando in Hungaria vites, de quo *Philipp. Jac. Sachsus Noster* (M. C. D. 1. A. 1. obs. 131. p. 290.) volvendus. Aurum solutum ossibus, ligno, etiam pergameni illitum non aureo, sed purpureo colore eadem tingit, quod olim apud *Beatum meum Parentem* videre licuit. Et forsan aureo dentium colore jam fulgent animalia bruta, dum uberibus pascuntur maternis, aut fœno nutriuntur, antequam temporis ratione gramen eadem depascere liceat, & quod his in dentibus aureum reputatur, in homine interna se abunda, fœtida & putrida non sine ratione numeratur.

§. 26.

Fridericum II. Electorem Brandenburgicum ferratum, & cum ferreis dentibus, ob res præclare & fortiter gestas, teste *Joh. Cennitio*, (in vit. Ejus p. 26.) vocarunt. De ferreo viri Patavini dente *Th. Bartholin.* (Cent. 2. obs. 24. p. 211.) quem dum pressius inspexit *Joh. Dominic. Sata*, vidit in maxilla superiore cicatricem, unde stylo ferreo vulneratum olim ægrum pronunciavit; & cuspidem in dentis alveolum incidisse, ibique ab eo tempore dentis specie permanisse voluit. Dentis ferrei mentio extat ap. *Daniel.* (c. 7. v. 7. & 19.) *D. de Fontanes* apud Cadurcos per 20. annos globum plumbeum loco dentis habuit, se incio, quo tamen ad esum utebatur, teste *P. Borello* Cent. 2. obs. 9. p. 113.). Virginibus insulæ *Macasser* in juventute dentes extrahuntur, & aurei in locum eorum reponuntur, ut pulchriores videantur, *Joh. Bapt. Tavernier.* (l. 4. Itinerar. Persic. c. 18. p. 206.) narrat, qui addit Capitaneum quendam in Java quatuor Adamantes in locum quatuor dentium extractorum reponere jussisse. Prodigiosi talismodi dentes, nec temporis metuent dentem, corruptionem, putrilaginemque. Extractos dentes vivos sive cariosos sive sanos aliis vivis extractis resarcitos fuisse & firmas egisse radices, *Ambrosio Pareo* (l. 16. Chirurg. c. 16. p. 359.) & *P. Borello* (Cent. 1. obs. med. phys. 10. p. 16.) quis credet?

§. 27.

Nec id miraculo carere videtur, quod post mortem demum gravissimis
(Ee)

à dentitione symptomatibus, quæ recensuit *Hippocrates* (f. 3. aph. 25.) sublatis infantibus dentes enitantur. Pueros multos vidi, refert *P. Borellus*, (Cent. 1. obs. 92. p. 96.) ob dolores insignes à dentitione gingivis valdè tumefactis, mortuos, post mortem verò dentes nascebantur. Duci Nivernensi octimestri puero ex dentitione demortuo rescissis scalpello gingivis dentes omnes velut in procinctu ad egressum apparuerunt, *Ambrosius Pareus* (l. 23. Chirurg. c. 67. p. 540.) notavit. Gemellum *Philipp. Salmuth.* (Cent. 3. obs. 37. p. 128.) suppeditat.

§. 28.

Accidit id, quod Spirituum & humorum furor gingivarum parturiens tumorem, soluto animæ cum corpore commercio, oppidò evanescit. De tumentibus igitur Gingivis in conspectum trahuntur dentium aculei, aut potius mortis spicula.

§. 29.

Retulit præterea *Autor mirabilium Natura, Phlegon. Trullianus dicitur Hieron. Reusnero* (Exerc. 1. de Scorbut. p. 24.) allegante *Henric. Kornmanno*, (p. 3. de m. m. c. 42.) tempore Imperatoris *Tiberii* in Sicilia cadavera aliquot mortuorum effossa fuisse, quorum dentes longitudine pedem viri superarint. *Augustinus* (l. 15. de Civit. DEI c. 9.) recensuit, se vidisse cum aliis multis in litore *Uticensi* molarem dentem adeò magnum, ut dissectus ad formam & magnitudinem usitatorum nostra ætate dentium centuplo major facile judicari poterit. *Christophori Magni* dentem pugno majorem se vidisse, (in b. l. comment.) scribit *Ludov. Vives.*

§. 30.

Sub terra hos in tantam molem excrevisse, sunt qui reputant, quam benè ex infra dicendis (b. l. Tit. 10. §. 18.) constabit. Aut igitur fabulæ prædictæ narrationes, quod non facile admittendum; aut bestiarum dentes humanis substituerunt deceptores. De dentibus & ossibus *Antwerpianis Elephantinis* falsò *Giganteis* substitutis, videatur *Joh. Goropius Becanus* (l. 2. Orig. Antwerp. Gigantomach. inscr. p. 178.). In urbe *Scaßem* in *Perfide Apros* adeò grandes esse, commemorat *M. Paulus Venetus* (l. 3. c. 35. cit. *Simon. Majolo. Dier. Canic. Colloqu.* 7. p. 282. qui, qua usus fuerit editione, aut *MSto* equidem nescio, id in novissima ab *Andrea Müller* edita non habetur, de civitate autem *Scaßem* l. 1. c. 33. p. 20. citat *Majolus* c. 24. agens, suum spinosorum saltem meminit,) ut bobus comparentur, quorum molaris dens aliquando compertus est pondo duodecim. Dentes *Elephantorum Aprorumque* similes obtinere *Cetacea Norwagica*, *Olaus Magnus* (l. 21. c. 8. p. 552.) prodidit. De bellua in *Gaditana*

tana littora expulsa cujus dentes maximi dodrantium, minimi semipedum, evolvendus *Plinius* (l. 9. c. 5.) Qua de causa dentes molares giganteos quamplurimos se vidisse annotat *Th. Bartholin.* (Cent. 1. Hist. Anat. 98. p. 159.), sed partim equinos, partim bubulos, partim arte effictos. Adde, si libet, *O. Wormium* (l. 3. Mus. c. 26. p. 343.) & ea, quæ infra (Tit. 20. §.) subjunximus.

§. 31.

Claudat ex Antiquioribus depromptum illud *Plinii* (l. 7. c. 16.). Hominem priusquam genito dente cremari mos gentium non est. E Recentioribus *J. B. Helmont.* suum conferat Symbolum. Ita autem (Tr. Tumulus Pests p. 857.): Dens à Cadavere extinctis viribus defuncto, quemlibet dentem hominis vivi, solo attactu, marcescere excidereque cogit. Quod non item præstat dens à cadavere violenta nece interempto vel acuto mox morbo extincto. Rationem ex supra dictis (Tit. 1. §. 101.) facile colliges.

LIB. I. TIT. VII.

De

Cordis Augmento, & in Igne Duratione.

Summarium.

1. **A**gyptiorum vivacitas. 2. Ultra centum annos non durare.
3. Eorum Experimentum. 4. Antediluviani cur vivaces.
5. Rationes Chymicorum rejiciuntur. 6. Cur nostri non ad istam pertingant ætatem.
7. Bruta longæva. 8. Ultra centum annos homines vixisse Longævi varii, imprimis Brasiliari.
9. Ægyptiorum assertum rejectum. 10. Ponderus Cordis variat.
11. Inusitata Cordis magnitudo. 12. A causis præternaturalibus.
13. Cor tabidum, absumptum, exulceratum. 14. Cor aliquando non cremari.
- (Ee) 2 15.

15. *Causæ supernaturales.* 16. *Mali Genii. Magi.* 17. *Casus singularis.* 18. *Causæ naturales, humor ab externis ad interiora loca pulsus.* 19. *Cordis situs. Pulmones.* 20. *Mediastinum, Pericardium, ejusque humor.* 21. *Pinguedo.* 22. *Reprobatur.* 23. *Cordis substantia.* 24. *Contenta Cordis.* 25. *Causæ præternaturales, morbi, Venena.* 26. *Animalia ex Igne.* 27. *Salamandra.* 28. *Semenda Avis.* 29. *Homines in Igne viventes. Eziser.* 30. 31. *Ignem impunè tractantes.* 32. *Partem quibusdam esse incremabilem.* 33. *Ignis vehementiam quæ reprimunt.* 34. *Animalia ex Igne non generari.* 35. *Salamandra historia examinatur.* 36. *Exanimatur.* 37. *Homines & Creaturæ in Igne viventes non dantur.* 38. *Paulus de Sorbait notatur.* 39. *Nulla in homine incombustibilis pars.* 40. *Quomodo corda incombustibilia dicantur.* 41. *Cur caro viva citius aduretur quam mortua?* 42. *Vesicantia mortuum non vesicare.*

§. I.

Ivaces esse Ægyptios longævosque, ut etiam ad nonagesimum pertingant annum è *Prospero Alpino* (l. 1. *Med. Ægypt. c. 11. f. 18.*) scimus. Causam hujus vivacitatis rejicit in simplicem victum & Nili potum. (c. l. c. 12. f. 20.) Turget namq; Nili aqua, secundum *J. P. Fabrum* (l. 4. *Panchym. f. 2. c. 17. p. 453.*) Spiritu salis fixo, spirituque volatili vitæ mundi; Crocodilus prætereà à venenatis qualitatibus aquam ejus purgat peculiari attrahendi facultate & energia.

§. 2.

Quamvis verò hæc ita se habeant, ultra centum annos hominem vivere posse inficiantur. Putarunt namque, referente *Plinio* (l. 11. *Hist. Nat. c. 36.*), Cor in homine singulis annis usque ad quinquagesimum ad binas drachmas crescere, à quinquagesimo autem singulis annis tantundem decrescere, adeoque defectum cordis homini, ut occumbat, ad centesimum si vergat, necessariò injungere dictitant. Clarius in hanc sententiam *Censorinus* (de die Natali c. 17.) Prætereà fieri potest, quod refert *Varro*, quodque *Dioscorides Astrologus* scripsit, Alexandria inter eos, qui mortuos solent conservare, constare, hominem plus cen-

centum annis vivere non posse. Id cor humanum declarare eorum, qui integri perierunt sine corporis tabe, eò quod in multis annis pendendo omnis ætatis incrementa, & deminutiones observent, & anniculi pondere duas drachmas, bini, quatuor, & sic in annos singulos usque ad quinquaginta accedere, ita ut quinquagenarii hominis cor pondus centum drachmarum habeat, *Vid. Otto Heurnius (l. 2. Philos. Barbar. c. 16. p. 204.)* binas ab iis centum drachmis ab anno quinquagesimo iterum decedere in unoquoque binas: ex quo perspicuum sit, centesimo anno redire ad anni primi pondus, nec longius posse vitam produci. Mitigat hac sententiam *Joh. Valerian. Pierius (l. 18. Hieroglyph. c. 20. p. 224.)* quando Sacerdotum Ægyptiorum mentem fuisse scribit, vitam humanam centum annis plurimum circumscribi, nisi aut negligenter, aut intemperanter acta, ipsa sibi incommoda comparavit, seque aliqua parte fraudaverit. Ibim ex ovo inclusam duas appendere drachmas, quantum etiam recens nati infantis cor appendit retulit *Callistratus ap. Plutarch. (l. 4. Sympos. qu. 5. p. 251.)*

§. 3.

Asserto huic ut majorem fidem conciliarent, ad *αὐτοψίαν* & experientiam provocabant, qua se illud observasse in hominum demortuorum cordibus liquori cedrino immersis & asservatis gloriabantur, quod *Joh. Bickerus (Tom 1. Hermet. Rediviv. c. 1. s. 1. p. 26. & 27.)* addidit.

§. 4.

Quæ Terminum vitæ spectant, hic adducere non libet, cum de eo satis disputavit cum Alii, tum *Joh. Beverovicus (Tr. de Termin. Vit. & Proæm. Thesaur. Vit. c. 3.)* & insigne quondam Ordinis nostri & Eruditi Orbis jubar *J. Dan. Major. (Part. 1. Dub. circ. Chirurg. Infus. Dub. 2. p. 136.)* cur ante diluvianis longior, etiam in aliquot secula, ætas concessa, rationes ex Aliis collegit *Urbis suæ orbisque decus Jacob. Philipp. Sacelsius (l. 1. Gammarol. Curios. c. 23. §. 3. p. 502.)* Libavit quædam *Th. Bartholin. (Disquisit. de Sangu. Vetit. p. 65.)* Horum longævitate sunt, qui opus providentiæ non naturæ appellent (*Vid. Friedlieb. obs. Bibl. ad Genes. c. 5. p. 36.*) & magis DEI miraculo, quam Naturæ ascripsit, *Cornelio à Lapide (Comment. in Genes. c. 5. p. 101.)* teste, *Lipomannus.*

§. 5.

Ut adeò non audiendus sit *Rogerus Bacon (forsan l. de Occidentibus senectutis Oxoniæ excuso, quem citat P. S. in Not. ad Bacon. Epist. de Secret. Nat. & Art. c. 7. p. 77.)* qui apud *Joh. Jonstonum (Tr. de Constant. Natur. propos. 5. Art. 1. p. 47.)* tradiderat patres singularem singularem medicamentorum senectutem

retardantium (Arcana vocabat & assentiebatur *Mart. Pansal. de Prorogand. Vit. Part. Theoret. General. c. 4. n. 13. f. 34*, qui ex Aliorum mente id *post c. 13. f. 58.* proposuit) notitiam obtinuisse. Neque *Theophrastus Paracelsus τερσφόλογος*, qui (*l. de Vit. Long. qui est Archidox. 9. p. 832.*) scripsit, Adamum diutissimè vixisse, quod rerum ad vitam longam facientium optimam habuerit scientiam. Magiæ, ex cujus influentia tamdiu vixerit, imputat, alibi (*l. 1. de Vit. Long. c. 8. p. 842.*). Magiæ naturali (*l. 1. Paranur. c. 8. p. 38.*) qui & lignum vitæ naturale quid & medicinam exposuit (*l. 9. Archidox. p. 832. Add. Apocalyps. Hermet. T. 2. Op. p. 668.*) Ridendus etiam *Joh. Walchius*, (*Comment. über den kleinen Bauer p. 152.*) qui credidit, quod jussu DEI Angelus tincturam Lapidis Philosophici rubram arbori cuidam applicarit, & eandem hoc modo in Arborem vitæ transmutarit. De Lapide Philosophorum ista, *Hadrian. à Mynsicht*, (*Testament. Hadrian. p. 20.*)

Hoc primævus Adam, prisci hoc medicamine Patres

Longævam sani duxere in secula vitam.

Add. Joseph. Michel. (Apol. Chym. adv. Andr. Libav. calumn.) Regeras his cum *Andrea Libavio: (de Med. Hipp. & Hermet. Vet. p. 452.)* Si Patriarchæ habuerunt hunc lapidem, eo non sunt usi, quia ad tantam senectutem pervenerunt, ut etiam oculis penè caperentur.

§. 6.

Atropos illa, quæ spem longioris vitæ quo minus inchoemus, vetat, est Intemperantia. Sera Venus prisco ævo commendata ad corporis robur, perfectamq; corporis staturam apprimè *juxta Magn. Herman. Conring. (l. de habit Germanor. causis p. 46.)* à nostris minimè observatur, adeoq; pueri & puellæ generant pueros & puellas, *Kinder zeugen Kinder*, h. e. morbidos, debiles, exsuccos. Vino sepulsi thorum intrant, (*Galen. l. 11. de U. P. p. m. 722.*) & dum generare intendunt, occidunt. (*Galen. l. 11. de U. P. p. 712.*) Eleganter *Joh. Sophron. Kozack. (tr. de Sale c. 12. p. 543.)*: Rarus hodiè inter nostros senes *Caleb*, quia rarus inter juniores *Joseph*. Spectat huc forsan locus *ap. Plutarch. (in Num. p. 120.)*: Ista etiam, quæ ad sepulturam pertinent, Pontifices poscentibus expediunt: docuitque *Numa*, nihil ejus rei pro piaculo habendum: Sed & manes, qui præcipuam nostri partem accipiunt suis religionibus colendos, præsertim verò *Libitinam*, quæ Dea mortuorum justa procuret, sive ea *Proserpina* est, sive *Venus*. Quod Doctissimi inter Romanos judicant, haud absurdè ejusdem Numinis potestati ortus interitusque nostri rationem imputantes. *Hæc Plutarchus*. Propter victum simplicem & moderatum *Feroënses Boreales* sunt longi-

gævi, ut non rarò centesimum annum attingant. Non ita pridem (*refert. Th. Bartholin. Vol. 1. Act. Med. Hafn. p. 1. obs. 49. p. 97.*) *Erasmus Magni Civis Haraldsundensis* in Insulis Borealibus obiit. Is primam uxorem duxerat ætatis provectioris, cum qua sine prole multis annis vixit. Nonagesimo ætatis anno amissa uxore novam superinduxit spe prolis suscipiendæ. Quinque ex hac liberos suscepit. Supervixit ad annum centesimum decimum & ætatis anno centesimo tertio suscepit filium natu minium. Et ne quis scrupulus sit, uxor integræ prorsus famæ fertur. Qui adhuc superstes est filius natu major, ædes paternas inhabitans vir robustus & proceritate plerosque incolas superat. Eidem victui veterum vivacitatem *Cl. Salmasius (Diatrib. de Ann. Climacter. p. 7. 41. & 766.)* ascripsit. Plura dabunt *Roger Bacon. (Epist. de Secret. Art. & Nat. c. 7. p. 50.) Martin. Pansa (part. 1. de Prorog. Vit. passim, comprimis c. 56. p. 206. & sq.) Franc. Oswald. Grembsius (l. 3. Arb. integr. & ruinos. hom. c. 1. p. 456.) Martin. Ruland. Fil. (l. 2. probl. Phys. Med. 268.) cum Aliis.*

§. 7.

Bruta id nos edocere poterunt, quæ Naturæ vestigia dum legunt, ejusque ductum sequuntur, eundem cum illis, quæ à mundi cunabilis vixere vitæ terminum consequuntur. *Vid. Fr. Baco de Verulam. (Hist. vit. & morte col. 489. sq.) Inde Virgilius, aut alius Poëtarum (Eleg. de Mæcenat. obit. p.)*

*Redditur arboribus florens revirentibus ætas,
Ergo non homini, quod fuit ante, redit.
Vivacesque magis Cervos decet esse paventes,
In quorum torva cornua fronte rigent?
Vivere Cornices multos dicuntur in annos
Cur nos angusta conditione sumus?*

Sed hæc etiam non ita, ut vulgò creduntur, comperta. Et si contingat, des id non mutatæ naturæ, sed vitæ.

§. 8.

Ultra Centum annos autem vitam nostram se non extendere posse, ut Ægyptiis quidem persuasum, experientia reclamât. Nolo Exempla coacervare ab historicis notata. De Ante-Diluvianis res clara est. Varia de Spatiis vitæ longissimis *Plinius (l. 7. c. 48.) Valerius Maximus (l. 8. memorabil. c. 14.) Hippocrâtes* centum & quatuor superavit annos, (*Joh. Jonston. c. l.*) duplicatum septuginta annorum ætatem vixit, si credimus *J. B. Fulgoso (l. 8. c. 14.)*

14.) *Galenus* noster. De Nestoris ætate *Francisc. Floridus Sabinus* (l. 2. var. lect. subciv. ap. Jan. Gruter. T. 1. Lampad. Critic. p. 2096. sq.) Catalogum prolixiorē si vis, evolve *Franc. Bacon. de Verulam.* (hist. vit. & mort. à col. 506. ad 515.) Adde *Joh. Bodin.* (l. 3. Theatr. Natur. p. 397.) Anno 1151. in Galliis vixit 372. annos *Caroli Magni Armiger Joh. de Temporibus à Guazzo* dictus *Giovanni de la Stampe*, (*Vid Joh Wolffius Cent. 12. Lect. Memorab. p. 348.*) juxta *Joach. Cureum* (p. 1. Annal. Siles. p. 46.), quam relationem penè pro fabula habet *Verulam.* (c. l. col. 515. & *Æmilius* (l. 5. de Gest. reb. Franc.) hunc non sub *Carolo M.* sed sub *Carolo Simplici* stipendia fecisse, adeoque 160. circiter annorum vitam Eidem contigisse credidit. Conf. *Joh. Tilium* (*Chronic. ad A. C. 1138.*) *Wilhelm Barfnislai* in Anglia 126. annos complevit, centesimo viduus factus conjugium iterum iniit. (*Adam. Olear. l. 3. Itin. Muscov. Persic. c. 25. p. 259.*) Idem de *Andrea Christiani*, qui post expletos 127. annos fatis cessit, ut narrat *M. Martin Harlovius* (ap. *Th. Bartholin. Volum. 4. Act. Hafn. obs. 10. p. 36.*) Gemella recitant *Verulam.* (c. l. col. 535.) *Joh. Jonston.* (c. l. & *Thaumatogr. Natur. cl. 10. c. 6. Art. 3. p. 479.*) *Edo Neubus.* (l. 2. Sacr. Fatidic. c. 18. p. 332.) *P. Borellus* (*Cent. 2. obs. 39. p. 138.*) *Claud. Salmas.* (c. l. p. 748.) *Phil. Jac. Sachsus Noster* (c. l. §. 8. p. 507.) De *Brasilianis Guilhelm. Piso* (l. 1. de *Med. Brasil. p. 6.*) notavit, quod centesimum ætatis annum viridi & longæva senectæ potiuntur. Addidit idem Europæis ibidem degentibus contingere. Causas subdidit has, (α.) quia athleticis nati parentibus, (β.) Curis non macerantur, ut voluptates ignorant. (γ.) Eodem semper victu & amictu, eoque simplici gaudent. (δ.) Nullus illis habendi amor, paupertatique se addicunt voluntariæ, ut cui plus est lubens impertiat aliis minus habentibus, pari dandi poscendique facilitate.

§. 9.

Cum igitur Ægyptiorum asserto ruborem excutiat experientia, quid ponderis probatio adducta in se habeat ponderandum veniet. Juniorum equidem, nec lenta morte sublatoꝝ corda liquori spirituoſo & balsamico concredita in principio ad tempus in tumorem posse elevari partim ob liquorem a fibris carneis imbibitum, partim ob novam concitatam fermentationem non inficior. Et hic tumor credulo imponere posset revera augeri & crescere nobile illud viscus. Verè autem illud post corporis & animæ solutum vinculum crescere traditio est inanis, somnium vigil. Acutius quam verius id tradi, olim *P. Crinitus* (l. 7. de Honestar. Disciplin. c. 9. p. 239.) autumavit, quin superstitiosus quam verius *Jodoc. Willich.* (l. 2. Anat. c. 11. p. 39.) Fabulam arbitrabatur

Joh.

Job. Riolan. (l. 3. Anthopogr. c. 12. p. 235.) inter stulta reponebat *Hermann. Conring. (l. 1. de Med. Hermet. c. 10. p. 90.)* inter falsissima *J. C. Baricell. (Thes. Secret. c. 151.)*

§. 10.

Nec pondus cordis in omnibus unum. Pendet, *observavit Th. Kerckring. (Spicil. obs. Rar. 26. p. 39.)* plus minus septem unciiis, qui & cor viginti duarum unciarum fœminæ Amstelodamensi exsecuit. Sed secundum Ægyptiorum calculum ordinariè uncias penderet plus quam duodecim. Sed qui id primum Ægyptiis ascripsit nimix credulitatis reum pronunciavit *insignis Ægyptiorum Patronus, Ol. Borrichius (l. 1. Hermet. Ægypt. c. 5. §. 4. p. 143.)* cum nulli dubium esse possit, omnis ætatis homines ad condituram ab ipsis apertos fuisse, adeoque quotidie similes ineptias oculorum sensu clarissimo refutatas. An forsân, *pergit, Taricheutæ illi Alexandrini Censorino memorati* fuere vilissimi quidam ex fece popelli homunciones, quibus atra quandoque candida esse persuaseris: sacerdotes tale quid per somnium credidisse, incredibile esse *dictitat.* Sed quis nescit quæ, ut in plurimis, ita & hic
Ægyptus portenta colat.

§. II.

Quæ inusitatam cordis magnitudinem secundum naturam factam referunt, observationes quidem rarissimæ sunt, prostant tamen & quædam. Cor magnum & amplum, sed, quod mireris, sine pericardio nullove vel minimo ejus vestigio *notavit Nicol. Tulpius (l. 2. obs. med. c. 25. p. 143.)* totum ferè thoracem replens in Equite *Guichardino* vidit *And. Laurent. (l. 9. Anat. qu. 11. p. 803.)*. Tres sinus, quos omni majori animantium generi tribuit *Aristoteles (l. 3. hist. part. anim. c. 4.)* in Veneto velaturam faciente animadvertit *Æmil. Parisanus (l. 6. Nobil. Exerc. 1. c. 1.)*. Triplicem ventriculum in infante *Theod. Kerckring. (c. l. obs. 69. p. 139.)* διχορυσσόν duobus verticibus fastigiatum, teste *Galeno (l. 7. Anat. administr. c. 11. p. 211.)* Gallum quispiam Diis sacrificans invenit. Cor cum duobus capitibus *Avicenna (11. 3. tr. 1. c. 1. f. 276. a.)* in Simio, in Gallo interpretantur Alii, inventum prodidit. Cor mucrone bifido non acuto oculis usurparit *Th. Bartholin. (Cent. 1. hist. 67. p. 117.)*. Bina Corda in Paphlagonia Perdicibus tribuerunt *Plinius (c. l.)* & *Theophrastus*, quod retulit *A. Gellius, (l. 16. Noct. Attic. c. 15. p. m. 398.)* *Athenaeus (l. 9. Dipnosoph. c. 10.)*. Elephantò *Ælianus (l. 14. hist. animal. c. 6.)*. In Gallina se obtulit *O. Rudbeckio, (obs. anat. 18. p. 331.)* In homine, *Zacuto Lusit. (l. 2. Hist. Med.*

Med. Princ. 38. p.) Adde *Job. Riolan.* (c. l.) & quæ collegit *Noster J. Ph. Sachsus* (*D. i. M. C. obs.* 70. p. 172.)

§. 12.

A causis præter naturam Cordis mutari magnitudinem, in historiis Medicis non rarò legitur. Cor in anheloso, salvis pulmonibus majusculi capitis magnitudinem memorante *Guilh. Ballonio* (*l. 1. Epid. & Ephemer.* p. 145.) adæquabat. Adeò increverat, ut omnis sanguinis & spiritus eò facta sit *σύρρον ηα) συνδεγμή*. De quodam palpitatione Cordis laborante evolatur *Guil. Harvey* (*de mot. Sangv. Ep.* 3. p. 254.) *Salomon. Reifelus* (*M. C. c. l.* p. 171.) De *Philippo Nereo* idem *Andr. Cæsalpin.* (*l. 6. Art. Med. c.* 24. p.) De *Sanctio à Valesco Christoph. à Vega* (*l. 3. Art. Med. f.* 6. c. 8.) De Cordis excrescentia in sacerdote eodem malo perpetuo laborante *Garneri* communicat *Job. Schenkius* (*l. 2. obs. m.* p. 286.) Ita Venena absorpta cordis magnitudini plurimum conferunt. Narrat *P. Pawius* (*obs. anat.* 21. p. 35.) in veneno sublato Cor triplo, quam pro Consuetudine & subjecti proportionem majus apparuisse, ut tumidum dextra sui parte universum thoracis latus repleret.

§. 13.

Allegavi *supra* (§. 2.) Corda Juvenum, non lento morbo & morte extinctorum. In nimia tristitia Spiritus & calorem à membris intra Cor contractum ejus humidum nativum & pingue absumere atque ita lentè torrere *Barthol. Kekermann.* (*l. 3. Syst. Phys. c.* 26. p. 548.) autumat. Observatum etiam sæpius fuit in febre lenta extinctis Cor exile & aridum. (*Th. Bartholin. Cent.* 2. *hist.* 19. p. 205.) A febre ardentissima pyri instar tostum. (*Dominic. Panarol. Pentecost.* 1. *obs.* 31. p. 19.) *Jacob à Meckern* (*obs. Chirurg.* 32. p. 207.) in alio ex vulnere mortuo. De quatuor Archi-Ducibus Austriæ in Comitibus Ratisponensibus mortuis *Guerner. Rolfinck.* (*l. 2. Ord. & Method. Med. Spec. Commentat.* f. 3. c. 112. R. 8. p. 146.) In aliis tabidum, quo de evolvantur *Galenus* (*l. de Tabe c.* 7. p. 139.) *Dan. Sennert.* (*l. 2. Med. Pract. p.* 3. c. 3. p. 407.) *Zacut. Lusitan.* (*l. 2. Hist. Med. Princip. Dub.* 26. p. 256.) *Theod. Kerckring.* (c. l. *obs.* 17. p. 43.) Nihil præter tunicam in alio morbo diuturno consumto *Bernhard. Tilef.* (*l. 5. de Reb. Nat. c.* 28.) planè consumtum instar loculi vacui & corrugati, *Meleh. Tribe.* (*M. C. D. i. A. 3. obs.* 65. p. 111.) extenuatum & exsangue *Guilh. Fabric. Hildan.* (*Cent.* 4. *obs. Ghirurgic.* 50. p. 324.) Penè absumtum in Cadavere Principis Regiæ, *Mariae Auriacæ* viderunt Londinenses, quod refert *O. Borrich.* ap. *Th. Bartholin.* (*Cent.* 3. *Epist.* 85. p. 365.) & ipse *Th. Bartholin.* (*Diss. de Hep. Desumpt.* p. 29.) Non exigua sui parte putridum deprehen-

hendit *Guil. Fabric. Hildan.* (Cent. 2. obs. Chirurg. 27. p. 106.) *Fr. Rota* (de *Torm. Vuln. Cur.* c. 23.) *Tabo fluens O. Borrich.* (ap. *Th. Bartholin.* Cent. 4. Epist. 7. p. 330.) *Ulceribus scadens, Stephan. Rod. Castrens.* (l. 3. de *Meteor. Microcosm.* c. 20. p. 148.) *Abscessum in Cordis sinistro ventriculo notavit Ant. Benivenius* (de *Abd. Morb. caus. obs.* 89. p. 233.) *Tria ulcera in Corde non parum prava & sordida, Job. Fernel.* (l. 5. *Pathol.* c. 12. p. 286.) *Aliud ulcus in basi Cordis Cabrol.* (obs. 36. p. 16.); *in auriculis Trincavell.* (l. 6. de *Rat. Cur. Corp. Hum. aff.* c. 11.) *Job. à Meckern.* (c. 1. p. 206.) *Caspulam & totam ferè cordis substantiam ad fibras usque ab ulcere exesam, Petr. de Marchettis* (obs. med. *Chirurg.* 47. p. 112.) *Cor albicans & medica ferè sui parte, quæ Diaphragma respicit, exesum & exulceratum, ut fibræ carnosæ semiputridæ summis digitis evellerentur, Lazar. River.* (Cent. 1. obs. 87. p. 581.) *Et animadversum fuerat, addit, frustula quædam carnea hujusmodi fibris simillima cum sanguine per sputum rejecta fuisse, ita ut verissimum sit istam ægotantem, Cordis substantiam per sputum rejecisse, quod est valdè mirum. Cor ulcere corruptum lanio Oxoniensi in bove saginato demonstravit Nathan. Highmor.* (l. 1. *Disquisit. Anat. part.* 3. c. 3. p. 66.) *Spectant huc quæ collegit Marcell. Donat.* (l. 5. *Hist. med. mirab.* c. 4. p. 570. sq.) *Frustra igitur sunt, qui corpore trespere negant pernegantque, de qua controversia Vid. Dan. Sennert.* (l. 4. de *Febr.* c. 8. p. 486.) *In his autem quis Cordis expectabit augmentum cum vix Cordis nomen mereatur?*

§. 14.

Illud Cordis singularibus meritò accensetur, quod aliquando reliquis partibus ab igne consumtis cremari non potuerit. Miraculo id proximum asseruerunt quidam causam supra naturalem allegantes. *De Johanna Virgine, fortitudine plus quam virili celebri, ex aliis recitat Henric. Kornmann.* (p. 3. de *Mirac. Mort.* c. 39. & p. 1. *Templ. Nat. Concl.* 22. p. 69.) *quod, cum in hostium Anglorum manus venisset, rogoque imposita & in cineres redacta, in innocentiae signum cor Ejus miraculo quodam Ignis eluserit impetum. Versus Valeriani Theologi Parisiensis subjunxit sequentes:*

*Postremò emicuit pietas in morte puella
In cinerem cunctos dum flamma resolverat artus,
Illesas cor habet Venas, (mirabile dictu)
Nec sinceri animi tenerant incendia sedem
Albaque tunc visa est igni prodire columba,
Et petere athercos multis spectantibus orbes.*

De Corde *Huldrici Zwinglii* gemella ferè *Jacob. Aug. Thuan.* (l. 1. *Histor. f.* 17.) Religioni, *inquit*, tributum à Tigurinis, & qui cum illis stabant, quod cadavere flammis ab hostibus tradito cor exuri non potuerit, cum constet, *addit*, in quibusdam esse corporis humani quandam partem, in quam ignis nil possit. Et paulo post: Adeò turbatis odio aut amore animis, ut sit in religionis dissensionibus, pro se quisque omnia superstitiosè interpretatur:

Cor Zelo accensum divino, & Numine fervens,

Pruna favilliferi non cremat ulla rogi.

Canit Job. Jacob. Hoffmann. (p. 2. *Lex. univ.* p. 599.) Cujusdam post mortem, ut credebant, sibi ipsi illatam, rogo addictum cadaver exustum quidem, salvo tamen corde, quod in testimonium innocentiae nullo modo in cineres redigi potuit, ex *Aliis Martin. Zeiler.* (Epist. 275. p. 957.)

§. 15.

In sacris & historia Ecclesiastica res est clarior. Triumviri isti, Philothei (*Dan. c.* 3. v. 27.) in igne servati id satis testantur, testatur id & Martyrum turba, in mediis flammis intemerata persistens. Habet quædam *H. Kornmann.* (*Templ. Nat. Confid.* 34. *Conclus.* 13. 14. 15. 16. p. 67.). Insigne est, si commentum non est, quod (ex vita *S. Georgii* recitat *Athanas. Kircherus* (l. 8. *M. S. f.* 3. c. 1. p. 71.) Cum eum Tyranni ad ignem condemnassent, vererentur autem ne Christiani immunitatem Ejus ab igne miraculo tribuerent Asbestinis filis eum intra ignem obvolvissè, ut hoc pacto consumto corpore involucrum remanens Christianis in opprobrium cederet; Sed DEO, in cujus potestate jura legesque positæ sunt, aliter visum fuit, Sanctus verò DEI Martyr totus, integer, ne quidem læso ab igne capillo elapsus, immensam DEI potentiam, animarum lucro per miraculum tam insolitum manifestavit.

§. 16.

Malis Geniis id tributum iverunt Alii, à quibus non dissentit *Martin. Del Rio* (l. 2. *Disquis. Mag. qu.* 25 p. 537.) cum primis quia è Majorum consortio eorum ope ignem innoxie tractasse constet. De Monstro ex concubitu Dæmonis nato retulit *Sturmius* (*Calend. Sanctor.* p. 405.), quod diu ignem sustinuerit. De vatibus Ægyptiorum *Jamblichus* (*de Myst. Ægypt.*) eos cum DEI afflatu replerentur & incitarentur, nonnunquam per medios ignes ambulasse. Ita ejus qui se Dæmoni devoverat cadaver non totum flammam, teste *Martin. Weinreich.* (*de Mag. Strigon. & Pensch.*) concipiebat. Potest namque Dæmon, concludit *Bened. Pererius* (*Comment. in Daniel. c.* 4.) hominem conjectum in ignem multis modis servare ab incendio, tum restinguendo ignem, tum procul

cul ab eo flammam repellendo. Præterea clam subtrahendo verum ignem, & in ejus locum alium simulatum ignem substituendo: Ad hoc subducendo hominem ex igne, inibique simulacrum ejus relinquendo: denique circumponendo ei corpus aliquod frigidissimum, maximeque resistens igni, quo vid. hominis corpus ab incendio ad aliquod tempus defendi & servari queat. *Add. Job. Christ. Frommann. (l. 3. de Fascinat. p. 6. c. 11. §. 7. p. 812.)* Divinitus potentiam ab igne sublatam fuisse, negat *Dn. de Stair (Physiol. Experim. nova Explorat. 6. n. 15. p. 313.)* cum idem ignis eos consumsit, qui Judæos in fornacem injecerunt. Ergo non erat in igne, sed in pellibus capillis & vestimentis Judæorum, quæ pro tempore ita miraculosè indurabantur, ut ignis vim sine damno repellerent & eadem divina potentia post exitum è fornace restituebantur ad priorem statum.

§. 17.

Addo in gratiam Curiosorum *J. J. Strauffii (l. 1. Itinerar. c. 8. p. 26.)* relationem de Filix Regis in Siam cadavere combusto: *Nachdem der Leib durch den Brand verzehret, und man die Asche und was übrig blieben von den Gebeinen in einen güldenen Krug thun sollte, wurde unter derselben ein Stück roh Fleisch gefunden, welches voll Bluth, und vom Feuer gantz nicht beschädiget.* Veneficio id ascripsit minister Regi à latere *Oja Sabarcibam*; intoxicatam verò obiisse Rex inde concludebat.

§. 18.

Ut ut verò hæc ita se habere posse non penitus negem, dari tamen causas naturales, qui cor, corpore in ignem injecto, ab igne intemeratum ad tempus, reliquis partibus consumtis tueri possunt, non repugno. Igne in exteriores partes agente ad interiora traduntur humores, quod vel lignum viride, si comburatur, apertè evincit. Inde non solum cor, sed & reliqua viscera & intestina absumtis exterioribus partibus flammaram eludunt impetum. Ita ante multos annos, cum incenso stabulo septem vaccæ cremarentur, intestina & viscera flammis intacta & incorrupta sub cineribus calidis adhuc delituisse vidi.

§. 19.

Cor verò prærogativam hanc imprimis præ reliquis visceribus obtinet, cum ratione situs, tum integumentorum, tum propriæ substantiæ, tum contentorum. Tuentur id Musculus pectoralis & Costæ & Sternuna cum musculis intercostalibus. Huic à latere sunt pulmonum lobi, quæ in humido agunt, & ut extensioni & respirationi vacent commodius irrigationem moderatam expetunt. Pulchrè *Areæus (l. 1. Chronic. c. 10.)* Quemadmodum spongia per naturam sicca imbibit aquam pro usu commodo: Ita spongiæ similis pulmo rarus & forami-

nulentus humorem haud moleste fert. *Add. Thom. Bartholin. (Diatr. de Pulmon. f. 3. p. 57.)*. Inde in montibus ad mediam aëris regionem vergentibus, ubi aër subtilis, nec atomis aqueis imprægnatus, ambulantis pulmonum motus coërcetur, nisi spongia aceto vel alio humore madida tabescentibus succurrat lobis. Omnis namque aër attractus etsi condensaretur in aquam vix guttulam unam vel alteram daret. Aër ex aqua rarefacta creatus, ex computo *Petri Gassendi (in Physiol. Epicur. animadv. p. 298.)* implebit vas capacitatis non decuplo solum, ut *Aristoteles* autumat, sed centuplo saltem majoris, & aqua ex aëre condensato vas centuplo minoris. Deinde etiam sanguine plerumque in moribundis infarciuntur, & in subito extinctis ex intruso in eosdem sanguine, ibique resistente, ob motum circularem cessantem causam moris in sectione non semel detexit (*c. l. f. 2. p. 27.*) *Th. Bartholin.*

§. 20.

Ab ignis violentia etiam cor tuetur Mediastinum, omnium autem maxime Pericardium, quod liquore suo ignita temperat spicula. Idque eò magis, quia aqua illa non est humor velut urina, ut cor in vesica (urinaria) conversari existimes, ut *Autor l. de Corde, qui Hippocrati. (sed male secund. Bartholin. Diss. de Lat. Christ. apert. c. 4. p. 27. & 28. & Marc. Aur. Severin. Epidoch. 1. de Aq. Pericard. §. 5. p. 11. & Alios) ascribitur*, sentit, nec ex resolutis circa membranam hanc vaporibus, ut placuit *Joh. Veslingio (Syntagm. Anat. c. 20. p. 76.)*; sed seriportio, ut rectius *Hieron. Barbatus (Exerc. de Sangu. & Sero p. 30.)*, seu lymphaglutinosa à sero sanguinis orta (est namque serum sanguinis fibrarum, ut vult *Joh. Nic. Binninger (Cent. 1. obs. 13. p. 14.)* & glutinosum *Th. Bartholin. (Cent. 3. Hist. Anat. 49. p. 97.) Disquis. de Sangu. Verit. p. 61. & T. 1. Act. Hafn. Med. p. 1. obs. 8. p. 16.)* & lymphacarbonibus ignitis imposita non in vapores, ut aqua simplex, sed in gelatinam (improprie sumto vocabulo, quia non calori, sed frigori ortum debet suum Gelatina,) concrescit, quod observavit *Henric. Moinichenius (ap. Th. Bartholin. Epist. 4. ad Georg. Seger. de Lymph. p. 50.)* aut calore per speculum causticum immisso in consistentiam inæqualem singularis odoris transit, solet etiam strepitum edere exiecato humore, quæ *Roberti Boylei (ap. Eund. Cent. 4. Epist. Med. 92. p. 522.)* est observatio, adeoque humor idem cum sero sanguini post venæsectionem innatanti, reputatur à *Richardo Lowero (Tr. de Corde c. 1. p. 6.)* qui & frigus in gelatinam hunc humorem condensare juxtim notat in bobus, in quorum Pericardio post mortem magnam hujus gelatinæ copiam reperit (*ib. p. 7.*). Ne verò mendacii prædictos Autores mecum arguant Alii, qui lympham hanc interdum concrescere non experientur, dico in sanis
non

non in ægris hoc procedere. Insanis namque cum in pauciori sit quantitate (*Jul. Cæs. Claudin. Respons. Med. 39. p. 233.*) glutine magis abundat præ ea, quæ aqua s. latice peccante corrumpitur, & quantitate ipsi cordis motui pausam imperat. (*Galen. l. 5. de Loc. Aff. c. 2.*) De Latice ita *Nathan. Highmor. (l. 2. Disquisit. Anat. p. 1. c. 6. p. 127.)*: Coloris in sanis aliquando est limpidi: in Hydro-picis aquæ turbatæ similis (quod quidem non perpetuum, comprimis in sacca-to) in aliis præcipuè febre morientibus acuta, loturæ carniū assimilatur, ut in pueri Anatome observavit.

§. 21.

Idem laudatus, & ut Job. Theod. Schenckio (l. 1. Exerc. Anat. 2. f. 1. c. 31. p. 184.) vocatur elegantissimus *Highmorus (l. 1. Disquis. Anat. p. 1. c. 6. p. 11.)* pinguedinis, quæ cor vestit fixitatem allegat, ignis viribus resistentem, quod probabile experimentum vocat (*c. l.*) *allegatus J. Th. Schenckius*. Compertum autem ex *Job. Anton. Lindano (Med. Physiol. c. 6. §. 152.)*, aliquando non solum Pleuram & Mediastinum adipe pollice alto oblini, sed & ipsum cor incredibiliter opimum abscondi sub adiposo sævo, ita ut etiam deesse visum fuerit Auspici-bus, prout historias habent *Hieron. Cardan. (l. 2. de Util. exadv. capiend. p. 251.)* *Jul. obsequens (de Prodig. p. 69.)* *Alex. ab Alex. (l. 5. Dier. Genial. c. 25. f. 307. a.)* *Cass. Peucer. (de Divinat. Gener. p. 363 & 373.)* *Baslian. Landus (l. 2. Hist. Corp. Hum. p. 154.)* *Adrian. Spiegel. (l. 9. de Fabr. Corp. Human. c. 6. p. 296.)* *Job. Scheffer. (in Not. ad Jul. obsequ. de Prodig. p. 69.)* *Job. Henric. Ursin. (l. 2. Acerr. Philolog. c. 20. p. 91.)* Id verò rectius hariolatur *Isbr. à Diemberbroeck (l. 2. Anat. c. 6. p. 377.)* atque *Jul. C. Scaliger. qui (Exerc. 349. p. 1085.)* id Diabolum abstulisse pronunciavit. Ita referente *Fr. Hoffmanno (Cardian. admir. p. 2.)* *Helmstadii* aliquot retro annis cor in substantia totum adiposum à *D. Job. Bossio* in lucem protractum memorat. Interim magicè & præstigosè illud extrahi posse, cordis in Persia devoratores, de quibus *supra l. hujus Tit. 3. §. 46.)* quædam adduxi. Quo copiosiori igitur adipe Cordis Parenchyma luxuriat, eo majori vi ignis intemperiem reddet irritam.

§. 22.

Hæc illi. Ego verò cum *Hieronym. Barbato (c. l. p. 31.)* non capio, quomodo pingua inflammationi resistent, suapte natura facile inflammabilia, nisi forsan lymphæ pinguedini crudæ adhuc mixtæ mador flammæ retundat spicula excludatque. Inde cum apud *Macrobiū (l. 7. Saturnal. c. 7. p. 514.)* *Horus* mulierum naturam virili calidiorem probare intenderet, addebat & hoc: Veteres eo tempore, quo igni clari honor mortuis habebatur, si quando usu ve-

nis=

nisset, ut plura corpora simul incenderentur, solitos fuisse funerum ministros denis virorum corporibus adjicere singula muliebria, ut unius adjutu quasi natura flammei, & ideo celeriter ardentis cætera flagrabant. Ad hæc renidens *Symmachus* (p. 515.): Quod corpus muliebri juvabat arduentes viros, non caloris erat, sed pinguis carnis & oleo similis. Idem habet *Plutarchus* (l. 3. *Sympos. probl. 4. p. m. 218.*) ex quo hæc cum aliis furatus censetur *Hieron. Mercuriali* (l. 3. *Var. Lect. c. 5. p. 147.*) *Jacobo Thomasio* (*Plag. Liter. Catalog. Hist. §. 113. p. 224.*) & *Christoph. Neandro* (*Histor. Bacchanal. m. 11. f. 1. p. 150.*), qui addit, quod uruntur cadavera mulierum promptius, ob pinguedinem fit. *Patrocli* tamen & *Equi* ejus adeps in rogo non omnis absolvebatur, quam rogo extinctio in auream collegerunt pateram, ut est ap. *Homer.* (*Iliad. l. 23. v. 206. & 216.*)

§. 23.

Cordis parenchyma non prætereundum. Cor solida res est, atque densa, eam ob causam dolore minimè affligitur, ut loqui amat *Hippocr.* *Noster* (l. 4. *de Morb. p. m. 406.*) Cor creatum è carne forti, pronunciabat *Avicenna* (l. 3. f. 3. *Tr. 1. c. 1. f. m. 275. b.*), ut sit longinquum à nocumentis. Quamobrem musculus validus admodum vocatur *Hippocrati aut Autori* (l. *de Corde p. m. 255.*) Musculum cor ritè examinatum deprehendit *Nicol. Steno illustr. quondam Daniae jubar* (*Specim. de Gland. & Muscul. p. 4. & Elem. Myolog. Specim. p. 68.*). Adde *Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 70. p. 417.*), cordisque substantiam omninò muscularem asseruerunt *Guilh. Harveus* (*Exerc. Anat. 1. c. 17. p. 165.*), *Malach. Truston.* (*Diatr. de Us. Respir. f. 11. p. 40.*) *Richard. Lower.* (c. l. p. 17. 23. 57. & c. 2. p. 74. sq.) quod quidem erroneum suo tempore (c. l. f. 276. a.) *Avicenna* judicavit. Ergo compacta hæc substantia, comprimis si absque ventriculis cor sit, ut illius ap. *Is. Cattieri* (*obs. med. 18. in Schol. p. 72.*) *Poloni*, quod tamen verosimile non videtur, magis præ reliquis partibus igni facesset negotium. *Conf. Sam. Bochart.* (T. 2. *Hieroz. l. 5. c. 17. p. 1105.*)

§. 24.

Contenta demum cordis senum & sanguis in ventriculis & auriculis fluctuantia his venient jungenda. Ut vitrea, metallica, quin & lignea vasa humido repleta igni sine noxa concreduntur, humido verò absumto crepant, colliquefcunt aut comburuntur. Ita & Cor seroso-sanguinei liquoris receptaculum. Pari modo vesica bubula tertiam partem aqua repleta, prius à subtilisata aqua rumpitur, quam à Subjecto igne corrumpitur. *Theodorici Archi-Episcopi* in Dania corpore quinque horarum spatio à flammis absumto

ven-

ventriculus in formam pilæ corrugatus ad huc conspiciebatur, ob humorem intus stagnantem inconsumtus, de quo *Erasmus Francisci* (p. 3. *Theatr. Trag. hist.* 33. §. 23. p. 128.)

§. 25.

Ex causis præternaturalibus Cardiacus morbus, ut & venena assumpta, ne flamma Cor invadendo in Cineres redigat, quibusdam prohibere dicuntur. Ita *Plinius* (l. 11. *hist. nat.* c. 37.). De *Germanico Suetonius*, (in *Caligul.* c. 1.) *Antiochiæ* obiit non sine veneni suspitione; nam præter livores, qui toto corpore erant, & spumas, quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter ossa incorruptum repertum est, cujus ea natura existimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat. Hujus sceleris cum postularetur *Piso*, *Plinii* (c. l.) recensu, à *Vitellio* in peculiari oratione genere morbi (Cardiaco morbo) absolutus est. Allegant hoc etiam *Joh. Schenckius* (l. 1. *obs. med.* p. 530.) & *Casspar. Calder. de Heredia* (T. 2. *Tribunal. Mag. Med. st.* 2. art. 1. p. 9.). Audire juvabit (l. 2. *Annal.* p. m. 126.) *Tacitum*: Corpus, refert, antequam cremaretur nudatum in foro *Antiochenium*, qui locus sepulturæ destinabatur. Prætuleritne Veneficii signa parum constitit. Nam ut quis misericordia in *Germanicum* & præsumpta suspitione aut favore in *Pisonem* pronior diversi interpretabantur. In morbo Cardiaco sublatis sanguinem in vasis & thalamis Cordis lentum viscidum, crassum, congelatumque *Vulcani tyrannidi* obistere *Adrian. Spigel.* (Epist. 2. ad *Guilhelm. Sophier tr. de Format. Foet. annex.* p. 64.) reputabat, quamvis ea ratio è longinquo petita videatur *Petro Laurenbergio* (*Exerc. Anat.* 10. §. 41. p. 400.), qui aliam commodiorem, quam tamen in medium non profert, dari posse censuit.

§. 26.

Qui contrarium sustinent, ex igne provenire animalia, adeoque salvis eorum corporibus etiam in hoc Elemento habitare & vivere contendunt. *Aristoteles* postquam in nive vetustiore vermes nasci docuerat, etiam in igne bestiolas oriri & vivere subjunxit (l. 5. *hist. anim.* c. 19.). In *Cypro Insula*, inquit, ærariis fornacibus, ubi chaccites Lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ, paulo muscis grandibus majores, quæ per Ignem saliant, atque ambulent. Emoritur & hoc genus, & illud, nivis alumnus, cum alterum ab Igne, alterum à nive dimotum est. Vocantur *Pyraustæ Aliis*, quorum mentionem etiam fecit *Ælianus* (l. 2. *hist. anim.* c. 2.) *Hieron. Mercurial.* (l. 3. var. lect. c. 14. p. 171.) *Euseb. Nirenberg.* (l. 4. *Hist. Nat.* c. 18.). *Pyrales Plinio* (l. 11. c. 36.). De Avibus *Charystix ex Antiglono*
(Gg)

tigono Claud. Salmas. (Exercitat. in Sölin p. 177.). De Animalibus Macedonicis & aliis anonymis Mendoza (l. 4. Virid. Philos. probl. 23. p. 258.). De Pyrrhibiis Cass. Schottus (l. 7. Phys. curios. c. 8. p.) quod in igne durent & vivant, scriptum reliquerunt.

§. 27.

De Salamandra quæ referuntur à Naturæ Consultis, in vulgus nota sunt. In igne hunc, ignibus invictum vivere, ignemque extinguere, plurimi è veteribus prodiderunt. *Aristot. (c. l.) Plinius, (l. 20. c. 67.) Ælianus, (l. 2. c. 31.) Theophrastus Eresius, (l. de Igne p. m. 145.) Olympiodor. (in 4. Meteor. Augustin. (21. de Civit. Dei c. 4.) Plura testimonia collegit Exc. Joh. Paul. Wurfbain. Noster (Salamondrolog. Curios. c. 12. §. 6. p. 110.) Movit id Chymicos, ut Aurum Salamandram vocarent, quia sc. ob Sulphur incombustibile (eadem dictio est, *judicat. illustris Rob. Boyle p. 4. Chym. Scept. p. 127. æquè sana, ac si dicas: nox Sole collustrata, vel glacies fluida,*) ignis monarchatum respuit, & principia ejus igne pascuntur (*Joh. Joachim Beccher. Metallurg. p. 3. f. 4. p. 229.*). Movit id & *Paul. Venet. (l. 1. de Region. Orient. c. 47. p. 41.)*, ut Lapidem Amianthum eodem dignaretur titulo. *Add. Anshelm. Boët. à Boot (l. 2. de Gemm. & Lapid. c. 204. p. 190.)* Egyptii hominem, qui Igne non comburitur, picta salamandra significarunt. *Vid. Horus Apollo (l. 2. Hierogl. n. 60. ap. Jacob. Masen. l. 6. Specul. Imag. c. 58. n. 30. p. 693.) Joh. Valerian. Pier. (l. 16. Hierogl. c. 25. p. 197.)* Et *Andreas Græcus Medicus antiquissimus, teste Græco Nicandri Scholiaste (in Alexipharm. n. 74. p. 65.)* prodidit: Si quis Salamandræ sanguine vel manus vel vestem obunxerit, quod oblitum fuerit ab igne nihil quicquam lædi.*

§. 28.

De Ave quadam Indica nomine, *Semenda* commemorat *Hier. Cardanus (l. 20. de Subtil. p. 602.)* quod rostrum habeat triplici ordine, atque ut in Ellychniis undique perforatum, quæ moritura dulce canat Cygnorum exemplo, inde collectis sarmentis motu alarum accendant illa, uraturque: ex cujus cinere vermis, tum ex verme avis denuò renascatur. Salamandram tandem in fabulosam conversam esse Semendam *Vir Summus, Jac. Thomafius (de Exust. Mund. Stoic. Diff. 9. §. 57. & 58. p. 91.)* prodidit. Arabes Fabulam (de Salamandræ incombustibilitate) exceperunt, auxeruntque in majus, dixerat ante (§. 49. p. 89.). Quin ex lacerta fecerunt (inscitix non levi argumento) alii murem, alii minorem aliquanto vulpe quadrupedem, plerique avem. Atque his Semendal, (h. e. Salamandra, quam & Sendal, Semend, & Semendar scri-

scribunt) avis est quædam Indica, quæ in igne non comburitur. De eadem, *pergit*, *Damir*, hæc habet: E mirabilibus naturæ Semendal est, quod in igne deliciatur & in igne habitat. Et alii dicunt, Semendal esse in Indiæ regione quæ ova ponit & pullos excludit in igne, nec ignis eis quicquam nocet, propter proprietatem, quam DEUS illi indidit. Debemus hæc *Bocharto*, qui primus (*f. 822. sq. Hierozoic.*) adoratus est Semendam, quam navigationes quorundam Indiæ produnt eandem esse cum Arabum Semendal, & hanc cum Latinorum Græcorumque veterum Salamandra. *Hactenus Thomasius*. Rectius *Scaliger* (*Exerc. 234. p. 731.*) dicitur: Phœnicem in Mediterraneis Indiæ reperiri: Semenda vocatur ab Incolis. Cæterum, *addit*, hujus historiæ fidem levat mendacium. Ajunt enim ei rostrum trifistulare, unde muscium edat sonum. Cujus ad imitationem pastores instrumentum composuerint haut insuave. Et quis hæc componet Semendam esse Salamandram, cum illa comburatur; hæc ignis violentiam eludat. De differentia Avis & Lacertæ jam dictum.

§. 29.

Dari etiam homines in igne viventes tanquam in proprio elemento, proditum legimus. Talis *secundum Martin. Rulandum* (*Lex. Alchem. p. 409.*) *gentilis mulier Eziser*, quæ statim atque infirmabatur in ignem sese conjiciens reficiebatur, in eo tanquam aliquo balneo sedens gaudensque. Saldini tales vocantur. Alias creaturas, ut omni Elemento; ita & igni ad evitandum vacuum Creatorem tribuisse, *Theoph. Paracels.* (*l. de Meteor. c. 4. p. 78. & l. 9. de Natur. Rer. qui est de Signatur. p. 920.*) opinabatur. Nuncupat eas Vulcanales (*l. 1. Philos. sagac. p. 416. sq.*); vulcanos (*ib. p. 736.*); Pennates (*l. de Pestil. tr. 2. c. 1. p. 348.*); Salamandras & Salamandros (*l. de Nymph. Sylv. Pygm. & Salamandr. p. 143.*). Addunt his alii superos, quorum monstra Zundel. *Vid. Oswald. Croll.* (*præfat. admon. in Basil. Chym. p. 15.*) Spiritus in suprema aëris regione, quæ igne visibili abundat, Salamandras vocat *Job. Sophron. Kozack* (*Anat. vital. c. 17. p. 118.*)

§. 30.

Quosdam ignem impunè tractasse pariter constat. De Hirpiarum familia ita *Plinius* (*l. 7. c. 2.*): Haud procul ab urbe Roma in Faliscorum agro familiæ sunt paucæ, quæ vocantur *Hirpiæ*, quæ sacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem *Apollini* supra ambustam ligni Struem ambulantes non aduntur. Add. *Job. Valer. Pier.* (*c. l.*), qui Romæ vidit *Benedictum Teutonicum* arte Speculorum Fabrum, qui non temerè profitebatur, se per flammæ medias incessurum, citra ullum vel capilli unius detrimentum. Ita sanatores dicti,

Clibanum ardentem, ubi prius in hunc inspuerint, ingrediuntur prorsus illæsi, extincto protinus hujus ignis vi, prout retulerunt testes oculati, *Joh. Marc. Marci à Kronland. (p. 5. Phil. vet. restit. subs. 9. p. 554.)* Inter quos *Illustris Comes Franciscus Verdugo.*

§. 31.

Servam Æthiopicam ipso præsentē carbonēs nudis manibus sine læsione tractasse, *Petrus Servius (tr. de Ungv. Armor. in Theatr Symp. & Antip. p. 539.)* narrat. De quodam, qui manus in plumbum liquefactum immittebat, *Pierius (c. l.)*. Metallī fusores aliquoties deprehendit in Cupro fuso ardentissimo, tanquam in aqua limpida manus utrasque ex improvīso mergere, ac si lavarent: Et in moletrinis ferrariis porcis jam compactis & adhuc scintillantibus pede nudo super ambulare *Joh. Nicol. Binninger. (Cent. 1. obs. 8. p. 10.)* Metallurgos Leodicenses massas ferreas ignitas plantis pedum calcasse, imò rivo ferri fluidi ex fumo emananti digitorum apices immerfisse ac propè manipulum hujus in vicinum parietem ejaculasse, vidit *Blombergæ Joh. Jacob. Wepfer. (Hist. Cicut. Aquatic. c. 8. p. 86.)*. Vidi & hoc olim in beati soceri mei *Dn. Henrici Sigelii* Mega-Pöhlenfi officina ferraria. Gemella huc spectantia offert *Th. Bartholin. (Cent. 6. Hist. 80. p. 287.)*

§. 32.

Sed & constat *supra (§. 14.)* è *Thuani* relatione, quibusdam esse corporis partem in quam ignis nil possit. De officulo Lus vel Luz Rabbīnorum est persuasio, juxta *Caspar. Baubin. (l. 1. Theatr. Anatom. c. 48. p. 167.)*. *Joh. Riolan. (l. 6. Enchirid. Anat. c. 16. p. 455.)* & *Theophil. Spizel. (Consid. Corp. Glorios. §. 16. p. 39.)*. *Adrianus* namque Imperator quæsit aliquando ex *R. Jeosuah filio Hanina*, unde DEUS benedictus germinare faciet hominem in futuro seculo? Respondit ille ex Lus, seu officulo spinæ. Rursus alter, unde hoc? Da mihi, inquit ille, officulum, & te docebo; Contudit illud in mola, sed non tusum est, conjecit in ignem & non conflagravit; conjecit in aquam, & non attritum est; imposuit incudi, malleoque cecidit, sed ne hilum comminutum est. Officulum hoc Arabibus, ac verè occultis tenebricosisque Philosophis *Albadaran* nuncupari, dudum *Andreas Vesalius (l. 1. de Human. Corp. Fabr. c. 28. p. m. 356.)* annotavit. Idem de *Al-Aibi* officulo juxta os Sacrum Mahomedani, teste *Eduardo Pokockio (Not. Miscell. ad Post. Mos. c. 6. p. 117. & c. 7. p. 255.)*. De pollice in dextro pede *Pyrrhi* idem tradunt *Plutarchus (in Pyrrho c. 5. p. m. 5.)*. *Plinius (l. 7. c. 2. & l. 28. c. 4.)*. *J. B. Fulgosus (l. 1. c. 6. p. 88.)*. *Laurent.*

rent. *Vair.* (l. 1. de Fascin. c. 11.) De dentibus Alii, alibi (b. l. Tit. 6. §. 13.) citati. De primo virginum Zenith, *Henric. Kornmann.* (Templ. Nat. p. 68.)

§. 33.

Prostant etiam apud Autores varia, quæ ignis actionem sufflaminare perhibentur. Sanguinem Salamandræ pro inunctione commendat *Andreas, Græcus Medicus* (Vid. Scholiast. *Nicandri in Alexiph. n. 74. p. 65.*) Cor Salamandræ sine timore contra ignem facit gerentem, ac audacem contra incendium & incombustum, perhibet *Autor Kiranidum.* (Alphab. 2. p. m. 92.) Usus visci habet *Theophrastus Eresius* (c. l. p. 145.) Mercurialis ac Portulacæ succum, *Conciliator* (Diff. 24.) Ovum aut potius albumen ejus *Plinius* (l. 29. c. 3.) Junge his illa, quæ *Caspar. Schottus* (Mag. Univers. l. 2. p. 4.) collegit.

§. 34.

Verum enim verò modo allata vix probabunt, quod debent. Quæ de generatione & vita animalium in & ex igne recitantur, Eruditorum assensum non ferent, cum ignis, quæ est mors rerum positiva, nullum procreet vivens. In igne generantur, non ex igne, *Caspar. Schottus* (l. 7. Phys. Curios. c. 8. §. 3. conclus. 2. p. 811.) arbitratur. De materia ex qua, ita *Joh. Bustamantinus* (l. 6. de Animal. S. S. c. 2.) Nihil vetat ex igne elatis vaporibus viscidis natura argentibus parte aquæ juncta mistæ materiæ, quæ exurit propitia Cœli influentia in mistis apta, æstu medio progignentur, ut Pyrigona illa in fornace. Rectius & verius mihi philosophari videtur *H. Mercurialis* (c. l. p. 172.), qui potius credit ex terra metallis commixta ea prius nata (optimè omnium è semine ibidem relicto) accensis fornacibus erumpere, quam ex ipso igne oriri. Pyrrhibia in flammis versantur, non ut in iis nutriantur, sed foveantur, ambiunt vaporem calidum saltem, centrum, in quo maxima ignis activitas, non penetrant. Dari verò posse animalium genus, quod ignem toleret, ut Asbestum, in eo *Schotto* (c. l.) minimè pollicem premo.

§. 35.

De Salamandra quæ proferuntur, nil concludunt. Ignem tolerat parvum, non magnum, vehementemque, quamvis etiam ignem stipularem non sine noxa quadam pertulisse *Caspar. Schottus* (c. l. p. 812.) perhibeat. Mortua facilè in cineres; viva, difficulter quamvis, revera tamen redigitur, si diutius igni committatur. Salamandram ad certum usque terminum, quem tamen non definit, ab igne nihil pati, credidit (l. 3. de Temper. c. 8. p. m. 283.) *Galenus*. Moram duarum horarum in igne non ita vehemente quondam tolerasse, vidit *Th. Bartholin.* (Cent. 2. Hist. Anat. 50. p. 260.). Salamandram frustra creditum

est ignibus non uri, jam olim scripsit *Dioscorides* (l. 2. de Mat. Med. c. 56. Add. *Petr. Andr. Mathiol. in Comment. p. 221.*). Cujus etiam cineres præscripsit (l. 4. de Med. Sec. loca comp. c. 7.) *Galenus*. Secutos hunc *Plinium* & *Paulum Æginetam* animadvertit *Andr. Chiokus* (f. 6. Mus. Calceolar. p. 677.). Vid. & *Joh. Mercklein* (*Ost-Indianische Reise. Beschreibung p. 370.*) *J. P. Wurffbain* (c. l. §. 9. p. 115.)

§. 36.

Cur verò ad tempus ignem ferat, in causis reddendis variant Autores. Pellis crassitiem allegat *Alb. M.* (l. 26. de Anim. f. 102. b.). Clarius hanc explicasse sibi visus est *Scipio Claremontanus* (l. 1. de Venen. c. 29.), dum ex limo procreari Salamandram somniavit suaviter, qui limus deinde ita se in cutem insinuet, ignique refragetur. Quis autem etiam limum igniri non expertus est? Frigus innatum cum allegasset *J. N. Pechlin.* (l. de Aër. & Alim. def. c. 11. p. 155.) addit, quod si corpusculum illud accuratius exploremus, reperire licet, cum interna viscera, tum externam superficiem glutine oppleri mucoso & frigido. Est enim, uti in Raja, ita hic quoque tubulis pertusa cutis, qui viscum sudent. Hujus succi tam lenti beneficio, & quem salivariis fontibus pro necessitate emungit, fieri verosimile est, ut ignei carbonis vehementiam tantillum sustineat, & quodammodo extinguat, notante id illum *Corvino, Equite Romano*. Quod ut clarius patefcat, audiendus omnino (c. l.) *Th. Bartholin.* qui de Salamandra à se visa sequentia: Singulari artificio natura dictitante ignis fervorem temperabat. Qualis liquor illi sit quæras, venenatum reputat, cum aspectus ejus Caphalalgiam, testimonio laudati *Th. Bartholini* (c. l.) excitaverit Romæ ejus Possessori, *Henrico Corvino*. Salamandræ morsus tot Medicis opus habet, docet *Athanas. Kircherus* (l. 1. Art. Magn. Luc. & Umbr. p. 3. c. 8. §. 3. Reg. 7. p. 94.), quot maculis distinguitur, ut est in proverbio, quia colorum varietas & venenorum varietatem arguit. Nigrum autem obtinet colorem maculis flavis instar stellionis distinctam. Plura de Veneno Salamandræ terrestris & aquaticæ ap. *Cass. Schottum.* (c. l. §. 2. p. 808.) Liquorem istum haurit à terra natali. Iterum hic *Bartholini* verba adoptanda: Novem hic mensibus in vitro sine cibo vixit, terra tamen, cum qua advenerat (non igne ut malè veteres,) alimenti loco utebatur. Ex hac humidum omne exfugebat, qua exsiccata sequenti septimana eundem liquorem rejecit, iteratisque vicibus suxit & evomuit. Demum in aliam terram Cœli nostri imposita, citò (sine dubio alimenti convenientis pernuria) mortua est. Eadem ferè à *Nicolao Stenone* (T. 3. Eph. Erudit. 8. p. 109.) notata leguntur.

§. 37.

Dari homines in igne viventes, si quis leget, quis à risu sibi temperabit. Gentilis mulier *Eziser* prodiogiosi cerebri informis partus est & monstrum. Creaturæ *Paracelsicæ* vulcanales, vulcani, Pennates Salamandri & Salamandræ superi, quibus occurrerunt præterquam *Paracelso per febrem deliranti*, rident & has qui in calcaneo cerebrum gestant. Qui ignem impunè tractarunt è Præstigiatorum aut Magorum ordine sunt. Hirpias se pharmaco quodam contra ignem se muniisse è *Varrone* scimus, quod *Servium* malè habet *Comment. in l. 11. Æneid. Virgil. v. p.*), qui artificium illud *Apollini* acceptum retulit. Idem de *Benedicto Teutonico* (c. l.) *Pierius*. Sed ista adhibita ad curtum tempus ignis apotropea experieris. Qui nudis manibus ignem tractant circumforanei credulum fallunt vulgum, dum namque plumbo liquefacto manus se immergere produnt & gloriantur, Mercurio currente s. vivo prunis imposito & fumanti eandem immittunt spectatoresque naso suspendunt adunco. Ita manus & pedes callosi prunas non æstimabunt, aut alia candefacta, cum fortiter calcando prunarum vim, monente *Theophrasto* (c. l.), infringere liceat, quod & in fortiori manibus facta compressione experimur. Conveniunt igitur cum urtica prunæ

- *Quam si quis contingat molliter uret :*

Et timidas lædet tacta Borago manus.

Hæc tamen intrepido franguntur spicula pressu :

Hæcque omnis subito pellitur arte dolor.

Nicol. Taurell. (Emblem. 2.). Quæ de certa corporis nostri parte flammis invicta in medium allata, nugæ sunt, & cerebri ad figmenta compositi fructus.

§. 38.

Quæ de Venenorum efficacia & morbo Cardiaco regeruntur jam *supra* (§. 25.) discussa. Spectat huc otiosa & contra mentem *Plinii* illa *Pauli de Sorbait* (*Med. Pract. tr. 1. c. 50. qu. 4. p. 349.*) interpretatio, dum asserit, locum *Plinii* non intelligendum esse, quasi Cardiacorum cor sit incombustibile, sed, cum in Cardiaca, ob Syncopen moriantur, dicat cor uri non posse, id velit, cor non posse esse inflammatum, quia in Syncope semper summè est refrigeratum.

§. 39.

Nec majoris ponderis aut melioris farinæ sunt, quæ de certa corporis parte ignem eludente. De ossiculo *Lus*, s. *Luz* & *Pyrrhi Epirotarum Regis* pollice tam certa non sunt, prout vulgò creduntur, & *infra* (l. 3. Tit. 2. §.) dilu-

luentur, quæ ad dentes, ignis vehementiæ repugnantes, spectant, *nuper* (Tit. b. l. 6. §. 13.) fusius explicata leges.

§. 40.

Non igitur cordis humani in medio flammarum durabilitatem credidit *Anton. Santorell.* (*Post. Prax. Med. c. 42. p. 139.*) cum nulla cordi imprimi qualitas possit, quæ igni actuosissimo Elemento resistat. Firmo etiam talo stat illa *Excellentissimi Anatomi Adriani Spigelii* (c. l.) ἐπιεικούς, qua corda ista ὑπερβολικῶς incombustibilia dici decernit, à cuius latere etiam stat *Magnus ille quondam Jenensium Apollo, Guerner. Rolfinck.* (*Diff. de Cord. c. 2. p. 22.*)

§. 41.

Coronidem huic titulo imponet *J. B. Helmontius* (*tr. de Lithias c. 9. n. 99. 100. & 107. p. 729.*). Viva caro, *dictitat*, amburitur facillimè, excoriaturque ab aqua ebulliente. Mortua autem caro tardius crematur. Estque alia ambustio, si viva manus, quam si cadaveris uratur. Siquidem adustio vesicas minimo ardore excitat, sic ut idem etiam sub sole contingat. Posterior verò combustio carnem torret, non secus ac si assaretur, nempe absque vesiculis & excoriatione. Concludit ergò vitam duntaxat esse diversitatis illius causam. Quod est dicere vitam esse agens proprium sensationis in sensitivis: & vitam esse ejusmodi causam, quæ insuper vim habet ambustiones faciendi in vivis, & in materia medica, imò etiam se sistendi, vel non. Quapropter reperio, *pergit*, vitam primarium efficiens, ac immediatum sensus ac doloris. Siquidem vis ignis recepta & introducta in cadaver non est sensibilis, imò nec propriè ambustiva, qualis in vivis: Sed potius assativa vel tostiva. In vivis namque liquor carnis per indignationem animæ sensitivæ celerrimè in acres liquorem convertitur ac substantialiter transmutatur: qui in mortuis non est vitali transmutationi obnoxius. Adeoque inter fibras bulliendo & frixando carnes torret & assat. Caro enim mortua patitur per gradus, quos alia corpora non sensitiva non unico modo patiuntur ab igne. Verum in vivis etiam aqua bulliens statim vesicas parat: pars solida dein velociter contrahitur & crematur. Idcirco ista ambustionis actio in vivis ac sensitivis fit efficienter ab ipsa vita: ab igne autem effectivè per modum medii activi occasionalis & externi. Vita nimirum ipsa sentiens ignis rigorem acuit suum liquorem, transmutatque in vesicas, ac dein in escharoticum liquamen. Et quantum scilicet ab igne corripitur, tantundem postmodum per dispositionem relictam corrumpitur, quia mortuum est.

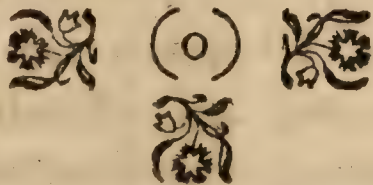
§. 42.

§. 42.

Nec negligenda illa, quæ (*c. l. n. 103. p. 73.*) subnectit: Consideravi, quod Ranunculus, Apium, flammula &c. non vesicent in cadavere. Vesicant tamen carnem vivam. Censui itaque, quod in ipsa anima sensitiva consisteret differentia hujus actus, & non primario in flammula. Quippe quæ tantum vesicat, quatenus mordicatione justo acriore infestat hæc Spiritus sensitivos, ut qui sensatam acrimoniam mitigent, retundant, aut extinguant, furit anima in illis resolvitque, ideo propriam membrorum substantiam vitalem in albumen corrosivum, qua propter ipsamet anima sensitiva, ut immediata substantia sensitiva: ita est causa efficienter effectiva; Flammula vero quæ in cadavere operatur nihil, est causa effectiva occasionalis externa & excitativa. Hec ille, (*add. tr. Nat. contrar. nescia n. 37. p. 139.*). Unde rectè dicitur à Thoma Campanella, cauterium potentiale si applicas cuti, & parti animalis demortuæ, nunquam illam corrodet & mortificabit. Tu intellige, subjicit Job. Theod. Schenckius (*Med. Disputat. l. 5. p. 1. f. 1. Act. 1. p. 113.*) ut fiat fonticulus. Notum siquidem est, quod calx viva cadaveribus inspersa paucarum horarum spatio carnes corrodat & depascit, ceu vidimus factitatum sæpissimè hoc ab Italis Anatomicarum dissectionum tempore, quo cadavera manibus disseccantium, ipsique theatro Anatomico subtraherent. Add. Th. Bartholin. (*Cent. 3. hist. 54. p. 107.*) & quæ infra (*l. 3. Tit. 1. §.*) dixi. Clarius Th. Willis (*p. 2. Pharm. Ration. f. 3. n. 3. p. 429.*) Vesicatoria ab effluviis partis subjectæ calefactæ, adeoque ad vires suas exercendas incitata à se particulas acres & quasi igneas copiosè dimittunt, quæ cuticulam sine dilaceratione penetrantes cuti impinguntur: ubi primò in Spiritus, dein horum affectione in humores & partes solidas agunt. Quod autem illa (*concludit p. 431.*) primò in Spiritus agunt, inde constat, quod in defunctis nullam vim exerunt, etiam in valde languidis malum omen est, vesicatoria non operari, quia scilicet indicio est, spiritus animales prosterni aut copia diminui. Add.

Carol. Rayger. (*ad Spindler. obs. Med. 62. p. 118.*)

LIB. I. TIT. VIII.

De

Abdominis crepatura & viscerum egestione.

Summarium.

1. **V**iri ventricosi. 2. Fœmina. 3. Excommunicati post mortem tympanitici. Burco Lacca, Butbo Laca. 4. Flatuum potestas. 5. Ascites, Calculus. 6. Morbi acuti, venena intus genita. 7. Venena hausta. 8. Exempla. 9. Presteris morsus. 10. Medicamenta Mercurialia. 11. Frigore extincti. 12. Arbor Aquapus. 13. Quæstio. 14. Venenorum vis. 15. Causa ruptura. 16. Status Controversia. 17. Rationes negantium. 18. Exempla in Contrarium. 19. Ira. 20. Venena non cutem solum, sed & abdomen rumpunt. 21. Arii Hæretici mors. 22. Exempla alia. 23. Igni Cadaver injectum rumpitur. 24. Negantium rationibus respondetur. 25. DEI digitus. 26. Abdominis corruptio. 27. Judæ mors. 28. Dubitatur de genere mortis. 29. Unde crepatura diversa conjectura. 30. Judam ex alto se præcipitasse. 31. Historia gemella. 32. An à morbo strangulatus. 33. Ἀπαγχόρευος quid Hippocrati. 34. Judam se suspendisse Theologi sentiunt. 35. Arbor in qua se suspenderit. 36. Poëtarum lusus. 37. Nova difficultas. 38. Dæmonem Judæ creporem effecisse. 39. Jacobi Perizonii opinio. 40. Casauboni. 41. Wedelii. 42. Jac. Gronovii. 43. Inclinato ad terram vultu suspensi. Dæmonis cooperatio. 44. Macula & tumores abdominis in Strangulatis. 45. Internarum partium putredo. 46. Wedelii Conjectura. 47. Partium internarum crepatura varia. 48. Uteri & Vesicæ.

49. Paradoxa quedam opinio modestè reprobatur. 50. Conjectura.
 51. Historiæ gemellæ. 52. Thoracis ruptura fidem excedens in vivo;
 Abscessuum in mortuo. 53. Singulares Ballonii observationes. 54.
 De in aquis inventis, an suffocati ab aquis, annon?

§. I.

Entre prominulo tumidoque multos videas, quibus, ut *Persii* (*Sat. i. v. 57.*) verbis eloquar,

Piguus aqualiculus propenso sesqui pede extat.

Quam de *Eleazari* & *Ismaëlis* obesitate, quibus ventres ita intumuisse scriptitant *Rabini*, ut cum faciebus & abdominibus juncti starent, duo validi boves inter eos transire potuerint, recensuit *Petrus Laurenbergius* (*in Musomach. p. 64.*) fabulam merito

sibilis explodo & confector. *Παχυσμού* conspicuum in exercitu suo habuit *Epaminondas Thebanus*, quem & ideò expulit, cum referente *Plutarcho* (*in Reg. & Imperat. Apophteg. f. m. 90. b.*), vix tribus quatuorve scutis Ventrem ejus tegi posse judicaret, propter quem ne sua pudenda unquam vidisset. Erat *Galeotus Martius* usque adeo distento abdomine, ut cum vasto obesi corporis pondere vel prægrandia jumenta fatiscerent, rheda curuli veheretur, ac demum senex ad montem *Annianum* circa *Ateste* arvina suffocatus interiret. Ita (*in Elogiis n. 44. p. 105.*) *Paul. Jovius*. *Apud Scardeonium* (*l. 2. Rer. Patavin. c. 12.*) *Galeotus* à ruina suffocatus legitur sed arvina rectius; rescribit *Gerhard. Joh. Vossius*. (*l. 3. Histor. Latin. c. 11. p. 512.*) Aliter etiam hujus obitum descripsit *Joh. Pier. Valerian.* (*l. 2. de Literat. Infelic. p. 53.*). De *Dedone* ista *Georg. Fabric.* (*l. 1. Annal. Misn. p. 33.*) *Dedo Rochlicius*, *Conradi Marchionis Filius*, dictus propter obesitatem *Crassus*. Hic arvinam corporis secandam Medico præbuit, antequam cum *Henrico VI.* militatum iret in *Apuliam*, ut scribit *Conradus Lauterbergius*. Idem forsan ex Eodem *Elias Reusner.* (*Geneal. Basilic. p. 275.*). Quin & *L. Apronii Consularis viri filio* detracti adipēs, levatumque corpus, *Plinii testimonio* (*l. 11. c. 37.*), immobili onere. Sed hanc operationem tanquam impossibilem & periculosam nec unquam (cum felici exitu) tentatam, rectè rejecit *Exc. Joh. Doleus* (*l. 5. Encyclop. Chirurg. c. 1. p. 478.*). Plura exempla obesorum desideranti *Galen.* (*de Differ. Morb. c. 9.*) *Johann. Ravisius* (*l. 2. Officin. Hist. c. 47. p. 177.*) *Dan. Sennert.* (*l. 5. Prax. Med. p. 1.*)

τ. 4. p. 21.) *Th. Bartholin.* (Cent. 3. hist. Anat. 38.) *Theod. Kerkring.* (*Spi-
cil. obs.* 66.) *Epiphan. Ferdinand.* (*Hist. Med.* 82. p. 103.) *Joh. Doleus* (c. l. p.
468.) cum Aliis suppeditabunt.

§. 2.

In nobili quadam Romana pinguedo infra ubilicum ad genua usque
prolapsa pendebat, ut, *Dom. Panarolo* (*Pentecost.* 4. *obs.* 32. p. 130.) teste, fascia
lata ad regendam immodicam molem, quæ collo & humeris firmabatur ad-
hibenda esset. Si cum *Lacertæ* sepo, halinitro cyminoque farinam tritici mi-
scueris, gallinæ hoc cibo saginatae, adeo pingue faciunt homines, qui eas e-
derint, ut disrumpantur, memorat. *Hieron. Cardan.* (l. 18. de subtil. p. 940.).
Partum numerosiorem, quæ uteri ambitu occultant foeminae, stupenda ven-
tris prominentia non raro deprehenduntur. E *Francisc. Pico Mirandulano*
Principe (*Comment. in Hymn.* 2.) *Joh. Schenckius* (l. 4. *obs. med.* p. 585.) & ex
hoc *Mich. Dæring.* (*Epist. de Hern. uterin. ad Guilhelm. Fabric. Hildan.*) nar-
rat, *Dorotheam Itzlam* gemino partu viginti filios edidisse, primo qui-
dem novem, altero undecim. Illa verò utero gestans longa & lata fascia cir-
ca humeros alvum ad genua procumbentem fulcire cogebatur. Iconem hu-
jus si videre aves, *Ulysses Aldrovandum* (*Hist. Monstr. c. 1. p. 57.*) evolvere
non graveris.

§. 3.

In his omnia secundum Naturam. Quod ad statum supra naturalem,
excommunicati apud Græcos non putrescunt, abominanda autem eorum ca-
davera evadunt colore nigro & τυμπανιλιά, tympani in morem turgentia
& inflata, percussa que tympanorum in modum sonum edere dicuntur. *Leo*
Allatius (*Epist. de Quorund. Græcor. Opinion.* p. 152.) de se puero scribit, cum
Chii Grammatices Tyrociniis, apud *Michaëlem Neuridam* operam daret sibi
simile cadaver visum in adaperto ibi sepulchro, quod diutissime clausum fue-
rat. Cutem ejus adeo intumuisse narrat, ut multis ictibus, quos neque co-
rium bubulinum, neque fornix ipse commenticius sustinere potuisset, salva
& incolumis superfuisset, omnibus suis partibus absoluta, distenta atque sub-
nigra. Scribit præterea, tanta vi cadaver injecta percussisse, ut etiam gra-
vissimæ molis machinæ resiliissent, atque nisi cavissent, qui projecerant, ca-
su illo fuisse succubituros. De *Arsenio Diacono* & *Joannicio Patriarcha Hie-
rosolymitano* excommunicatis lege, quæ exhibuit (*in Turco - Græc.* p. 147. & p.
155.) *Martin Crusius.* Vocabant tale Cadaver Burco laccam aut Butho la-
cam à foeditate, cum βῆρνα, limus putrescenti aqua maceratus, adeoque pe-
stem

stem narium exhalans & λαύηⓈ fossa, sit, in qua hujusmodi limus continetur, ut ē citato Allatio (c. l. p. 42.) dispalescit. Lurida tumidaque illa cadavera ἀδιάλυτα permanent, donec Anathematis vinculo publicis Ecclesiæ precibus solvantur & tunc oppido in cineres desident. Vid. Leo Allatius (c. l. p. 151.) Hotting. (Hist. Eccles. Sec. 12. p. 179.) D. El. Vejel. (de Grec. Eccl. p. 35.). Resolutionem hanc cum fragore contingere quidam annotarunt, & cum Diabolus talismodi cadavera assumere, & noctu vivos ad mortem usque terere credant, aut anathema resolvendum, aut igne corpus cremandum censuerunt.

§. 4.

In præternaturali statu constitutis abdomen non rarò magnum in modum distenditur. Flatuum quanta sit potestas, quas Tragoedias excitent in propatulo est. De Intestinorum singularis Antonii Benivenii est observatio (de Abd. Morb. & Sanat. caus. obs. 39. p. m. 176.): Virum novimus, scribit, quem dolor in pleniori intestino exortus adeò cruciaret, ut nullo interim Spiritu erumpente medium hominem disiectum iri putares, cumque frustra multa auxilia adhiberentur, & non solum Clysteria in alvum demitterentur, eadem prorsus ejicerentur, sed & medicamenta quoque tam nihil ex ipsa alvo deponerent, ut iter hinc inde clausum crederes. Tandem cucurbitula umbilico affixa, soluta est umbilici ipsius unitas: indeque Spiritus crassior erumpens & cucurbitulam ipsam disjecit, & hominem omni amoto dolore pristinae sanitati restituit. De flatibus hypochondriorum

Seditionem dum facit Lien & præcordia occupat,

ut est apud Plautum (in Mercator. act. 1. sc. 2.), apud Eundem (in Curcul. act. 2. sc. 1.) hunc in modum quiritatur Leno Cappadox:

Valetudo decrescit, accrescit labor,

Nam jam quasi Zona Liene cinctus ambulo,

Geminos in ventre habere videor filios

Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

Eandem scenam illos in colica flatulenta, passione iliaca, Tympanitide ludere toties circa ægros occupati observare poterunt. De flatibus à Menstrui & Lochiorum retentione observationes Nobiliss. Dn. D. Carol. Raygerus (M. C. D. 1. Ann. obs. 6. p. 8. & 9.) recensuit. Nec humores omnis criminis absolviendi, quod ascites evincit & flatus & humoris Symbolum suum huc conferre complicatos, etiam Ascites, scorbutus, morbi maligni, externa assumtaque venena liquidò testantur.

§. 5.

Ascites in quam monstrosam figuram abdomen elevet, ex historia *P. Foresti* (l. 19. *obs. med.* 37. p. 256.) constat. Ascite, inquit, quidem laborabat, cuius venter tumidus erat, & adeò elevatus, ut rumpi videretur: quem cum manu percuterem aqua, ut in utre collecta, sonabat. Ascitis inde forsan nomen enatum ἀπὸ τῆς ἀσκῆς ab utre, quod utris, instar corpus, ex mente *Galen*i (Comm. in 6. *Aphor. Hipp.* 11.), aut potius quod in Hydrope saccato abdomen pulsatum sonum emittat. His circa umbilici regionem ruptura sæpè imminet, umbilicus dum prominet, qui à tussi ferina concussus cum Peritoneo rumpitur, quale exemplum *Phil. Salmuth*. Lectoribus suis (Cent. 1. *obs.* 84. p. 52.) offert. Quod aliquando salutari cum eventu evenit, dum feri colluvies vasis umbilicalibus hiantibus exitum invenit, abdominisque concidit moles. Exempla *Anton. Benivenius* (*obs. Med.* 12. p. m. 146.); & *Job. Schenckius* (l. 3. *obs. Med.* p. 439.) collecta dabunt. Secuti hinc solertiores Medici Naturæ institutum visceribus adhuc salvis, umbilico compuncto, multos orco consecratos sanitati restituerunt Asciticos, inter quos comprimis nominandus *Sanct. Sanctorius*. Imitaturis hanc operationem cautelæ, quas *Sanctorius* Medico Polono quodam suggessit, & *Laur. Straussius* operi Schenckiano inseruit (p. 453.) non perfunctorio oculo lustrandæ. Calculo laboranti supprimebatur urina, inde totum corpus ita inflabatur, ut crepaturam, memorante *Phil. Salmutho* (Cent. 2. *obs. Med.* 82. p. 97.) ferè minaretur.

§. 6.

Quod ad morbos acutos. Ab humore nigricante in abdomine contento cadaver pueri, febre peracuta mortui, venter secundum *Nathan. Highmori observationem* (l. 1. *Disquisit. Anat.* p. 3. c. 3. p. 73.), summè extendebatur. De alio, febre pestilenti & venenata extincto *Dn. Panarolus* (*Pentecost.* 1. *obs.* 47. p. 28.): In tantam molem (portentosam aspectu) membra omnia excreverunt, ut tanquam monstrum aliquod cerneremus, eoque magis, quoniam in hypochondrio cum elevatione & depressione ipsius murmur & rugitus sentiebatur, tanquam vivus esset homo. Febre maligna correptus statim intumescebat etiam capite, ut oculorum & nasi vix deprehenderentur vestigia, corpus verò Sarcophago illatum ita distendebatur, ut timerent ne Sarcophagi asseres disjiceret. De venenis intus genitis ap. *Laur. Scholzium* (*Consil. Med.* 146. col. 574.) ista *Hieronym. Capivaccius*: Humores & Spiritus à proprio principio in materiam deleteriam revocati liberi & soluti, quinimò ab eadem refugientes quodammodo ad partes

op i-

optimas delabuntur, & sic universum corpus attollunt, & ora venarum aperiuntur, unde & sanguis effluere solet.

§. 7.

Quis verò non vidit à veneno hausto Abdomen in stupendam excrefcere & attolli molem. In vivente nutrimentum in flatus converti *Casspar. Galder. de Heredia* (*Tribunal. Mag. Med. Stat. 10. Artic. 7. p. 64.*) ratiocinabatur. Ex aliis principiis philosophabatur *J. B. van Helmont.* (*Tr. de Flatibus n. 72. p. 344.*) Neque cadaver tumescit, scribit, ob novæ materiæ acquisitionem: Sed quia vitata est præcipue in visceribus, ideo habitus corporis à veneno primum contaminatur. Corruptio autem carnis semper est in acido (insigni nempe mysterio fermentata vetita leguntur Judæis) subita ergò & atrox corruptio in carnes impingens etiam flatum & tumorem in illis gignit. Spiritum vaporosum olim vocabat *Galenus* (*l. 2. de Art. Cur. ad Glaucor. c. 3. p. 57.*)

§. 8.

Exemplis rem ut confirmem, forsan non opus erit, cum hæc quotidie illa nobis ob oculos versentur, interim evolvi poterit *Th. Bartholin.* (*Cent. 2. Hist. 18. p. 202. Volum. 4. Act. Hafn. obs. 36. p. 118.*) de quodam, secundum *Job. Domin. Sale* mentem, intoxicato, cujus totum corpus, postquam exspiravit, in immensam molem auctum, ut monstrum potius, quam humanum corpus videretur. Strichni seu Solani furiosi eundem esse effectum, *J. Matth. Faber* (*Strychnoman. obs. 2. p. 10.*) testatur. De *Petro Lorillard* Ista *J. N. Binninger* (*Cent. 4. obs. 100. p. 480.*) : Die post mortem prodigiosè corpus intumuit, omninò nigrescens. Caput præ tumore figuram amiserat, digiti brachium magnitudine æquabant, coxæ corporis medium; testes instar vesicæ bubulæ erant, penis proportionatè turgebat. Ita monstrosè & subito brevi tempore inflabatur universum cum livore corpus, ut id magna vi in arcam trudi & recondi opus fuerit, ne in immensam molem augesceret, nec ab arca, nec à sepulchro capiendam. Veneno extinctum credidit vulgus, quod verisimile est; nisi contractum ab extravasato & corrupto in ventriculo sanguine virus tantorum Symptomatum autor fuerit. Simile huic propalavit *Dn. Panarol.* (*Pent. 1. obs. 47. p. 28.*) & hoc phænomenon veneno ingenito ascribendum censuit, quem vide.

§. 9.

Venenatorum morsum aliquando idem sequitur phænomenon. De *Nasidio*, quem *Prester Serpens* morsu impetierat, sequentia *Lucanus* (*l. 9. Pharsal. v. 793.*)

*Nasidium Marfi cultorem torridus agri
Percussit Prester, illi rubor igneus ora*

Suc-

*Succendit, tenditque cutem pereunte figura:
 Miscens cuncta tumor toto jam corpore major
 Humanumque egressa modum super omnia membra,
 Efflatur sanies letè tollemè veneno:
 Ipse latet penitus congesto corpore morsus,
 Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
 Spumens accenso non sic exundat abeno
 Undarum cumulus, nec tanto carbasa coro
 Curavere sinus, tumidos jam non capit artus
 Informis globus, & confuso corpore truncus.
 Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
 Haud impune feris, non ausi tradere busto
 Nondum stante modo crescens fugere cadaver.*

De Circumforaneo à colubro virulentissimo morso (l. 3. *Progymn. Latin.* 41. p. 741.) *Jacobus Pontanus*: Proh! Proh! quæ viri facies? Num uter magis inflaretur? Totus est follis: jam jam crepabit effusis humi visceribus.

§. 10.

Idem à Medicamentis Chymicis mercurialibus ante obitum haustis (post obitum namque infusum purgans aut laxativum nil operari, rectè *Aureol. Theophr. Paracelsus Secret. de Terr. Element. præfat.* p. 687. statuit,) contigisse mihi fidem fecit Medicus quidam celeberrimus. Cum enim ægro duobus ante-obitum diebus quidam Mercurium vitæ κατ' ἀντίφρασιν & mortis pararium à *Joh. Petr. Lotichio* (l. 4. *obs. Med.* c. 1. *obs.* 5. p. 290.) dictum, propinasset, non solum post mortem abdomen immensum intumuit, sed & σκόβαλα altero à fato die, non aliter ac si vivus purgaretur aliquoties egressit. Dejectiones post mortem & rugitus hypochondriorum à *Solano* interemtis familiares, laudatus *J. M. Faber* (c. l. p. 45.) notat, materiam etiam putidam per nares & posteriora copiosè profluentem observavit (l. 6. *obs. Med.* c. 6. *obs.* 2. p. 548.) citatus *J. P. Lotichius*. Post Syrupos copiosè propinatos cadavera cum spuma tumida ob fermentationem à saccharo concitatam famigeratissimus *Joh. Joach. Beccherus* (l. 1. *Phys. Subterr.* s. 5. c. 2. n. 73. p. 380.) confirmat.

§. 11.

Frigore extincta cadavera in locum tepidum aut calidum translata mirum in modum intumuisse, recordor. De *Caroli Burgundi* Cadavere inter occisos quæsito & reperto (l. 13. *Wandel.* c. 13. p. 301.) *Alb. Kranzius*: Nadatum corpus & vulnere geluque tumidum. Fulmine ante viginti annos occisum juvenem propè

propè pagum Gelenau supra modum tumido inveni abdomine. Septem vac-
cæ ante aliquot annos in pago Helbersdorff fulmine percussæ nullum exter-
num percussioneis obtinuerunt signum, præter ventris inflationem, quo etiam
attonita & mox restituta novem annorum puella affligebatur, ita, ut auxilium
Medicum à me exigere coacta fuerit.

§. 12.

Narrat *Herrera* (in *Histor. Americ.*) in novo regno Granatemi Arbo-
rem Aquapum dictam esse tam potentis virulentia, ut Hispani primum exi-
tialis facultatis ignari sub Umbra ejus dormientes hydropicorum instar immo-
dico omnium membrorum tumore distenderentur. Barbaros quoque nudos
aut ebrietate sopitos sub ipsa diutius commorantes rupta nimio tumore pelle
omnibus fuis intestinis miserabili quodam mortis genere passim interire af-
ferit. Cujus quidem rationem in virulentum vaporem, pestiferumque ha-
litum tumefactiva vi pollentem conjiciendum esse, nemo, qui nostrum fun-
damentum Sciognomicum penitus rimatus fuerit, dubitare debet. *Hæc A-
than. Kircherus* (l. 1. *Art. magn. Luc. & Umbr.* p. 2. c. 5. p. 43.)

§. 13.

Quando igitur ante & post mortem cadavera intumescunt non vana nos
tenet sollicitudo, an tumore crescente & supra modum aucto abdomen tan-
dem disrumpi possit, & quidem ut intestina & viscera abdomini in conspe-
ctum veniant, & propendeant.

§. 14.

Cui quæstioni ut eò melius satisfaciam, dico, non quæstionem esse de ru-
ptura cutis abdominis, aut Umbilici, quippe quæ veneno sublatis rarius, hy-
dropicis frequentius solet accidere. De veneno exanimatis notabilis est *Al-
berti Kranzii* (l. 9. *Wandal.* c. 9. p. 209.) relatio: *Melchior Dux Brunsvicensis*,
frater *Ottonis* Neapolitani Regis, ex Transylvanis Ducibus Episcopus factus
Zwerinensis, toxico periit fraude suorum: Medoni, quem ille cupidè in op-
pido Rostock biberat, mala venena miscuere. Ille, ubi malè sibi sensit ex
potu, profectus in Bulzow, Arcem Ecclesiæ, coepit cruciatibus magis ac ma-
gis distorqueri. Cernens autem fraga venalia ad oppidum suum (quod i-
gnorabat ille addito veneno facerent illum furere) jussit comparari: & ab-
sumtis ad refrigerium magna vi fructibus illis, adeò intumuit, ut ventrem vix
vestes continerent: crepuitque Spiritum efflans. In Hydropicis id quotidiana
fistit experientia.

§. 15.

Cutis namque quo magis extenditur, eò magis de crassitie sua remittit, magisque in rupturam inclinat. Supervenit fato ferociens humorum fermentatio, flatusque cutis distensionem summoperè velificantes. Ne igitur squalorem & foetorem ingratum cadaveribus affricet luxurians humor circa umbilicum, aut in latere dextro Chirurghi scalpillo abdomen aperiunt, aquæ ut in tempore commodus pateat exitus. *Sie zapffen das Wasser ab, daß die Leiche nicht auffspringe.*

§. 16.

In hoc comprimis occupabor, an in defunctis secundum naturam abdomen vi rumpi possit, & quidem ita, ut in testina & viscera visui se objiciant, aut etiam egerantur & propendeant? ubi ante omnia distinguendum censeo inter abdomen adhuc à putredine minimè correptum, & putridum.

§. 17.

De priori multa sunt quæ negativam suadent. Abdominis modo structuram quis ponderet, suoque puncto præfatum obsignabit assertum. Cum osseum, prout pectus, abdomen inconveniens judicaret summus Conditor, ejus partes post Cutem pinguedine munire voluit, succedit huic panniculus carnosus, post carnosorum muscutorum, Rectorum, obliquè ascendentium, & transversalium, quatuor paria eidem superinduxit. Nil dicam de Peritonæi membrana, nil de Omenti duplicatura. Hoc tantum addam intestinorum spiras, ne abdomen gravent à Mesenterio coërceri, & variis in locis circa Renum regionem Lumborumque vertebrae idcirco annecti. Epar ne propendeat, suspensorium inhibet, ne Lien, ejus cum ventriculo, Rene sinistro, aliquando etiam Diaphragmate conexio.

§. 18.

Interim exempla variarum Crepaturarum in vivis & mortuis, brutis & hominibus apud historicos prostant. Narrat *Georg. Stengel. (tr. de Monstr. c. 6. §. 14. p. 219.) ex Theophilaëto Simocata (l. 6. Hist. Mauriti. c. 1. & 2.) de Equis Imp. Mauriti nobilessimum & aureis ornamentis decorum collapsum, ruptoque ventre confestim extinctum. Id equis contingere, si fecali sicco non prius aqua madefacto, avidè vescantur, ex Aurigis non semel audivi. Joh. Ernest. Burggravius (in Achill. Panoplo rediviv. p. 94.) commemorat. è Barthol. Carichtero, ficus & fructus Halicacabi s. Alkekengi tanta erga se invicem pollere Antipathia, ut utriusque mixtura in venenum abeat perniciosissimum, cani propinatum eum faciat crepare medium. Ob bolum expice, pinguedine & pilis à Daniele confectum*

ctum & Draconi Babylonico devorandum exhibitum Dravo crepuit, *ut in Apocryphis legitur.*

§. 19.

Ex ira, referente *Hieronymo* (*id Epist. ad Praesidium Diaconum & ad Athenodorum*, meminit ex hoc *Guerner. Rolfinck. l. 2. Ord. & Method. Med. Spec. f. 3. c. 103. p. 145.*) nuper *Valentinianus Imperator*, cum adversus Sarmatas propter illyrici vastationem in Consistorio saevus infremeret, sanguine per vomitum erumpente, discrepuit. Trahit hæc illud *Maronis* (*Ecclog. 7. v. 26.*)

Invidia rumpantur ut ilia Codro

H. H. Mejer. (l. de Occult. DEI judic. §. 5. p. 91.) ubi insignem erravit errorem *Servius*, dum (*in comment. ad Ecclog. 5. v. 11. p. 20.*) *Codrum Ducem Atheniensium* interpretatur, cum *Codrus* sit Pastor, & Poëta canat;

Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri,

æque ut *Alcon*, quem etiam immeritò *Cretensem sagittarium* venditat.

§. 20.

In veneno extincto rupturam Cutis modo (§. 11.) allegavi. En etiam abdominis. De proceribus Polonis & patris Regis Poloniae *Popieli* ab ipso medicato poculo interemtis, *Cromerus* (*l. 2. de Reb. Polon. p. m. 38.*) Livores corporum & effusa ruptis præcordiis (rectius disrupto abdomine) viscera veneni indicium faciebant. De *Apio* risus Norwagico *ad Exc. D. Sim. Pauli* (*Cl. 4. Quadrip. Botan. p. 531.*) *Nob. Georg. Reiwein* scripsit, bestias illo comesto actutum mori & crepare. Peragitur autem totum hoc, simulque citra mors per præsentanea venena animali acceleratur absque ulla fermentatione (*judicat. Martin. Schoockius* (*tr. de Ferment. c. 29. p. 541.*)): cum non contingat à Spiritu agitari humidum, sed venenum juxta malignam suam qualitatem, duntaxat congregiatur cum ipso calido nativo. At expugnato jam calido, simulque animali extincto per accidens sæpè contingit fermentatio, quatenus acer Spiritus, qui in veneno existit, superato jam calido nativo, se insinuat in humidum, seseque, quod & calidus sit, componit ad fermentandum humidum, quod usque adeò exagitat, ut malignas qualitates per se humido illi impressas fermentando quoque propellat usque ad extremas corporis partes. Valet hæc Schoockiana philosophia in quibusdam, corrosivis venenis, in aliis autem quibus cum humoribus conflictus instituitur, fallit. Fermentationem namque horum assumptionem insequi (§. 6. §. 11. & præsentis) allegata Exempla abundè docent. Et cur disrumperetur in his ante vel post mortem abdomen, nisi impetus Fermentationis id in actum deduceret.

§. 21.

De *Ario Hæreticorum principe* ex relatione præsentis tunc *Episcopi Macarii A-*

Athanasius (*Epist. ad Serapion. p. 523.*) in nugis suis totus ad sedes necessitate ventris compulsus se contulit, pronus factus medius crepuit, humique lapsus expiravit. Sancti illius fidei salvificæ propugnatoris *Athanasii* fidem in dubium hic vocare quamvis mihi religio sit, tamen de Ejus interitu & mortis genere non convenire Autores, cuilibet patescit. Crepaturæ Abdominis non meminit *Eusebius* (*l. 10. Hist. Eccles. c. 13. p. m. 229.*) dum scribit: *Arius* ad Ecclesiam pergens, Episcoporum & populorum frequentia constipatus, humanæ necessitatis causa ad publicum locum declinat. Ubi cum sederet, intestina ejus, atque omnia viscera in secessus cuniculum defluxere: Ita tali in loco dignum mortem blasphema ac foetida mente exolvit. Nec *Socrates* (*l. 3. Hist. Eccles. Tripartit. c. 10. p. 352.*), dum illa de morte Ejus reliquit: Cum venisset juxta locum, cui est vocabulum *Constantini* Forum, ubi columna porphyretica collocata est, terror Eum de subito ex quodam Conscientiæ secreto, constrinxit, & cum formidine secuta est ventris effusio. Percunctatusque an secessus esset in proximo, & agnoscens, esse post *Constantini* forum, perrexit illuc. Quo facto defectus Eum quidam cum effusione corripuit, & una cum stercoreibus meatibus quoque prolapsus est. Tunc ergo concidit & sanguinis multitudo cum subtilibus intestinis subsequenter effluxit: decurrebantque pariter cum splene etiam interiora jecoris. Et ita factum, ut repente sequeretur mors. Effudit igitur viscera *Arius*, sed non per Abdominis rupturam, sed per alvum seu anum, cum *Juda Ischariote*, ut vulgò fieri consuevit, idcirco minimè comparandus. Fecerat id quidem *Arator Poëta* (*l. 1. Hist. Apostol. v. 449.*) dum de *Ario* cecinit:

Fusa ruit Arius alvo

*Infelix, plus mente cadens: lethumque peremptus
Cum Juda commune tulit, qui gutture pendens
Visceribus vacuatus obit.*

Et paulò post: (*v. 581.*)

Nec pœna sequestrat

*Quos par culpa ligat; qui majestatis honori
Vulnus ab ore parant.*

Quo cum eandem fovet mentem *Athanasii* relatione adductus *Excell. Dn. D. Georg. Wolfgang. Wedelius* (*Dec. 1. Exerc. 1. p. .*). *Arius* scribit *Epiphanius* (*T. 1. Op. l. 2. adv. heres. p. m. 722.*) de nocte levandi ventris gratia ad cellam veniens crepuit, quemadmodum *Judas* olim proditor, & in impuro illo ac foetido loco finem vivendi fecit.

§. 22.

Anastasium II. Papam post mortem viscera effudisse, *Bapt. Camposulgo-*
sus (l. 9. *Memorab. c. 12. f. 1064.*) prodidit. Qua via, non addit. Hoc certum
 est, *Salomonis Alberti* (*Append. ad Omt. de Sudor. Sangv. f. 70. b.*) testimonio,
 quod sequitur: Noribergæ accipimus senis cujusdam, eum agentis annum,
 qui inter scanfiles, & ad succidendam vitam pollentes decimus esset, corpus ca-
 pite truncato rotæ obligatum esse, quod uxorem occidisset. Qui cum nec à
 pueris orare didicisset, neque in carcere, ætate propè jam acta, decursaque ad-
 discere vellet, quicquid à Diaconis de æternorum suppliciorum atrocitate sub-
 jiceretur, frustra tentatis rebus omnibus in planè impia obstinatione non sine
 fremitu tandem morte multatur. Brevi post turgidum abdomen rumpitur, & ilia
 eructando humi spargit.

§. 23.

Vivicomburio damnatorum cadavera flammarum furore adacta cre-
 pant, & quidem cum fragore aliquo, quod ipse bis vidi & audiui. Et hoc eti-
 am in rogo cadavera posita curiosis advertentibus præstitisse, nullum est du-
 bium, singulare est, quod habet *Plutarchus* (T. 3. *Vit. Parallelar. in Grachop. m.*
233.) Cum quidam *Tiberii* amicus subito esset mortuus, signaque in ejus cadave-
 re mala apparerent, vulgus eum veneno necatum clamans ad fanus efferen-
 dum humandumque corpus concurrit. Videbantur autem haud abs re su-
 spicati veneficio eum extinctum fuisse. Cadaver enim rogo impositum dissi-
 luit, tantaque multitudo corrupti humoris erupit, ut flammam extingueret,
 aliaque allata, non prius tamen cremari quivit, quam in alium locum deferretur
 magnoque labore vix tandem accendi potuit. Humoribus namque ab igne
 rarefactis & abdomine in tumorem elato, ruptura ista facilè non sine sonitu suc-
 cedit. Ita Castaneæ, Glandes, & alii ejusmodi fructus carbonibus impositi
 summo cum fragore non rarò in minutissimas partes dissiliunt, & quasi evane-
 scunt.

§. 24.

Et hæc de his, quibus abdomen à corruptione adhuc salvum & liberum, &
 in his rupturam quidem non impossibilem, difficilem tamen & rarò contingen-
 tem reputo. Exempla adducta cum imprimis veneno trucidatorum sint, in
 quibus ante mortem putredo fermentatio & flatus jam prædominari inceperunt,
 mirum non est, si post mortem ruptura ista sit accelerata, destructis abdominis
 partibus. Nec ista intestinorum aut viscerum cum aliis partibus *supra* (§. 14.)
 allegata connexio multum ad rem facit. Peritoneo namque corrupto aut ru-

pto intestina è loco suo moventur facillimè & prodeunt, quod in hernia comprimis umbilicati, & Enterocèle ad oculum patet. Audiamus quæ *Job. von Meckren* (*rar-und wunderbare Chirurgisch und Genes-künstige Anmerckung c. 6. p. 69.*) observavit. *Durch ein allzuschlappes und nachlässiges Binden ist Daniel Clisters achtwöchentlichem Söhnlein der Nabel elendiglich auffgeborst, wodurch alles Gedärme (so erbärmlich und sonder alle Hülffe und Rettung anzusehen war) heraus auff den Bauch geschossen, welches ihm so viel mehr ausgedrungen, weil man nach geschehener Auffhorstung dem unschuldigen Kinde, annoch eine Wind-brechende Clystir beygebracht hatte.* Vidi ante biennium infantem, cui abdominis Musculi recti deerant, & ipsum Peritoneum nudum oculis patebat. Huic cum aut in partus difficultate in latere sinistro peritonei pars rumperetur, aut forsan, quod magis divinabam, obstetricis inconsideratæ ignorantia aut errore, & in hoc intestinorum maxima pars exposita cernebatur.

§. 25.

Est & in his Exemplis DEI digitus aliquando conspiciendus, v. g. in Equo *Mauritii Imperatoris*, dum id cum aliis prodigiis *apud* (§. 18.) *citatum Georg. Stengelium* recensetur. Quæ de Ario memorantur, itidem occultis DEI iudiciis accensenda, ut omnes ferè à Theologis prodiderunt. Nec Anastasius forsan Papa aut Atheus ille θεός & improbis in terrorem & conscientiae stimulum inculcarunt.

§. 26.

Quod si Abdominis partes exteriores & contenta jam corruptioni subjaceant, fermentique putredinalis dominetur ferocia, abdominis in rupturam & crepaturam pronitas facile in actum deduci poterit. Probant id

Immania Cete.

(*Virgil. l. 5. Æneid. v. 826.*) Horum trucidatorum namque corpora post aliquot dierum sub aquis moram magno cum fragore rumpi, *Fridrich Martens* (*Spitzbergische Reisebeschreib. part. 4. c. 8. p. 112.*) testatur. Quam proclives autem in putredinem pisces, *infra* (l. 3. Tit. 1. §.) declarabitur, & quam velox & ferox humorum in Cetaceis mortem insequatur fermentatio & putredo *citatum Autorem* inspicientem fugere non potest. Vidi ante mortem umbilicum Gangrana & Sphacelo affectum, quod si & interiores partes, quod divinare non ita facile est, præcoci tententur putrilagine, etiam crepatura ista de facili evenire poterit.

§. 27.

E sacris literis in medium vocandus abominandus ille SALVATORIS
NO-

NOSTRI proditor Judas, de quo (*Lucas Act. c. 1. v. 18.*) *πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξέχυθη τὰ πάντα σπλάγχνα αὐτοῦ.* Lutherus vertit: Er hat sich erhencket, und ist mitten entzwey geborsten, und hat alle sein Eingeweide ausgeschüttet.

§. 28.

Quamvis *Matthæus Evangelista* scelus illud hominis expressè laqueo se suspendisse (*c. 27. v. 5.*) affirmet, fuere tamen qui alio mortis genere eum sublatum asseruerunt. Hydrope correptum diem suum obiisse Judam jam olim, teste *Oecumenio* (*Comment. in Act. Apost. c. 1. v. 18.*) extitere, qui statuebant. Ex quo à proditione in villam suam (quam malè triginta argenteis, proditionis mercede, sibi comparasse scribere non verentur) discessisset, adeò intumuisse, ut non quidem progredi potuerit, ea via qua plaustrum agi levi cursu suevit. Idem ex Aliorum mente recitat *Theophilactus* (*Enarrat. in Matth. c. 27. fol. m. edit. Oecolampad. 92. a.*). Ita autem ille: Scias, quod posuit quidem collum in laqueum, & cum penderet ab arbore, arbore inclinata supervixit, D E O volente ipsum vel in pœnitentiam conservare, vel in traductionem & confusionem. Dicunt enim, quod morbo hydropico laborarit, ita ut non transire potuerit orbitam, & deinde cecidisse pronum, & crepuisse medium, hoc est, disruptum esse, ut dicit *Lucas in Actis*. Hydrocephalum fuisse, qui ex allegatis *Theophilacti* verbis probare contendunt *Th. Bartholin.* (*de Morb. Bibl. Miscell. 22. p. 99.*) refutat. Solum interim caput currus spatium exclusisse oculorumque palpebras tumentes omnem oculorum conspectum ac usum oblitterasse, non aliter, ut de *Furnario Hydrocephalico* retulit *Hieron. Montuus* (*de Pragmat. Inf. p. 8.*). Id ut è Sacris confirmaret *Henric. Stephani* (*Comment. in Act. Apost. c. 1. v. 18.*), in codice non *πρηνὴς γενόμενος* (pronus cecidit) sed *πρηστὴς γενόμενος* (tumidus factus) legendum esse putavit. Jungunt his malis incredibilem pudendorum cariem & foetorem, qui etiam post mortem Judæ prædio isti & adjacenti sylvæ summum affricuit putorem. Veretur tamen *Guilb. Saldenus* (*l. 2. Exerc. subs. 8. th. 25. p. 396.*) ne fabulas aniles magis oleat ista relatio, quam divinam veritatem.

§. 29.

Quid crepaturam illam produxerit si quæras, aquam ferocientem sunt qui aliegant, quod ipsum quidem fieri potuisse, si modò de Hydrope Judæ certi essemus, admittit *Th. Bartholin.* (*c. l. p. 101.*); cum verò Aquæ soli ferocienti intercuti tantam violentiam ascribi posse desperent Alii, alias finxere, & in scenam introducere occasiones. Quam *Papiae Johannis Evangelistæ discipulo*, teste *Ces.*

Baro-

Baronio (*T. 1. Annal. f. 69. p. 527.*) ascribunt, est quæ sequitur: Corpus tumidum plastro oppressum collisumque scelesti scelesti proditoris evomuisse viscera. *Th. Bartholin.* (*Cons. Med. de Comet. p. 114.*) eum melancholia cum Hydrope complicata laborare potuisse conjecturatur, eò quod *ληκῆν* crepaturam cum sonitu, *πρηνῆς* verò *γενόμενος* incessum Melancholicis similem declaret. Si igitur, inquit, ab interno principio Animæ commeatus *Judæ* Melancholico obstructus fuit, præceps in solum lapidosum factus, tumidum aqua & atra bile ventrem disrumpere potuit, ut viscera interna effunderentur. *Job. Paschalius* (*l. 1. Method. cur. morb. c. 44.*) de muliere Ascitica notavit, quod ex casu in lapidem vulnerata per vulnus ventris subito omnem aquam evacuarit, & in animi deliquium inciderit.

§. 30.

Locum igitur apud *Matthæum* non loqui de morte *Judæ*, sed potius de ulceratæ Ejus conscientiae tormento *Guilielmo Saldeno* (*c. l. th. 18. p. 386.*) placuit. Quocirca quidam *Judam* Melancholia adactum se saltu præcipitem dedisse & crepuisse volunt, *Vid. G. J. Vossius* (*l. 2. Harmon. Evangel. c. 3. §. 35. p. 271.*) *Henric. Kipping.* (*l. de Cruce Exerc. n. 6. p. 59. & in Omiss. p. 271.*) ut de eo dici potuerit illud *Lucani* (*l. 2. Pharsal. v. 155.*)

Hic se præcipiti jaculatus pondere dura

Disfiluit percussus humo.

Et ita *Luce* verba exponunt. *Add. Job. Priceum* (*cujus mentem è Jacobo Gronovio Exerc. Acad. de Pernicie & Casu Judæ & προδότῃ breviter recenseat Act. Erud. Lips. A. 1683. p. 515.*)

§. 31.

E Præcipitio autem tali abdominis rupturam & viscerum egestionem secutam *Edomitæ* à *Judæis* de rupe præcipitati hujus rei testes esse poterunt, (*2. Paralipom. c. 25. v. 12.*). Et ne rupium eminentium asperitati post inflictæ abdomini vulnera crepaturam imputes. De *Simone Mago* in cœlum ascensuro, precibus autem *Petri* iterum dejecto *Nicephor.* (*l. 2. c. 36. p. m. 126.*) At ille statim præceps deorsum versum fertur, & humi allisus mortuusque rumpitur. Aliud de *Petro Ramo Aristotelis & Aristotelicorum Attila* literis publicavit (*l. 52. Histor. p. 996.*) *Jacob. August. Thuanus.* Is (in nuptiis *Parisiensibus*) à *Carpentario* æmulo & seditionem adjuvante immisus sicariis è cella, in qua latebat, extractus, & post depensam pecuniam inflictis aliquot vulneribus per fenestras in aream præcipitatus est, effusis visceribus, quæ pueri furentes magistrorum pari rabie incitatorum impulsu per vias sparserant.

§. 32.

§. 32.

Verbum ἀπὴγξατο passionem & strangulatum ex morbo demum Alii interpretantur, inque scenam producunt *Hippocratis nostri Oraculum* (s. 2. *Aph.* 43.). Qui strangulantur & moriuntur, nondum tamen mortui sunt, non redeunt ad vitam quibus spuma circa os fuerit. ἀπαγχόμενον ibidem explicant Anginosum, & quidem ista Anginæ specie, Cynanche dicta, ab ulcere in interioribus Laryngis faucium occludente angiporum detentum. Judæis iste morbus maximè familiaris asseritur, & hoc morbo à prima infantia laborasse *Judam* promulgant, indeque appellatum *Ischariotem* seu Anginosum. Auctores hujus opinionis habemus *Hugonem Grotium* (in *Not. ad Matth. c. 27. v. 5. p. 474.*) & *Danielem Heinsium* (in *Exercit. Sacr. ad Act. Apost. c. 1. p. 247.*). Nobile par Criticorum & non ignobilia Sauli sui sidera.

§. 33.

Sed & hi falluntur, ἀπαγχόμενον Hippocrati anginosus non est, sed laqueo suffocatus aut strangulatus, aut etiam manu vice laquei, ut *Jacob. Hollerius* (*Comment. in h. l. f. 102. b.*) loquitur, quamvis *Job. Viscerus* etiam causas internas non excludat (*Enarrat. in c. l. Hipp. p. 145.*), citra tamen mentem *Hippocratis* id fecit. Per ἀπαγχόμενους eos, qui laqueo, quem Græci ἀγχόνιον vocant, aut manuum injectione, quæ instar laquei sunt, strangulantur & suffocantur, intelligit *Hippocrates*, *Leonh. Fuchsius* (in *Hipp. aph. p. 146.*) commentatur. De his, qui ex suspendio moriuntur, interpretatus est cum *Celso* (l. 2. *de Re Med. c. 8. p. m. 81.*) *Galenus* ipse (*comment. in h. aph. p. m. 861.*). Plura ex *Hipp.* scriptis loca collecta suggerit (*Decur. 1. Exerc. Med. 1. Philol. p. 3.*) *Magnif. Dn. D. Georg. Wolffgang Wedel.* Ipsum verbum ἀπὴγξατο, strangulationem laqueo factam semper apud Auctores significare, *Claud. Salmasius* (*Epist. 3. de Cruce p. 618.*) edixit. Nec unquam adhiberi, nisi cum violentia extrinsecus in collo adhibita, quæ circuitu laquei istud angustet, exprimenda est, nec vix scriptorem Græcum alicujus autoritatis esse, qui non eo verbo ita utatur, *Jacobus Gronovius* (*Exerc. Acad. de Pernicie & Casu Judæ τῆ προδότῃ in Act. Erud. Lips. Anno. 1683. Mens. Decembr. recensuit p. 516.*). Quando igitur *Saldenus* (in *præf. Otii Theol.*) *Æliani* locum (l. 5. *var. hist. c. 5.*) Κομῳδίας μὲν κωμῳδούμενον ἐγέλα, πολὺ αὖ γὰρ δὲ ἀπὴγξατο. *Socrates* in Comœdia traductus ridebat, *Polyagrus* vero perturbatione animi strangulatus est, de strangulatione exponi non posse arbitratur, miratur *Jac. Gronovius* (c. l. p. 26.), ista *Æliani* verba: κωμῳδούμενον ἀπὴγξατο, à *Saldeno* ita accipi, quasi *Polyagrus* in Comœdia fuerit suffocatus, cum longissime tunc à Comœdia forsan

abfuerit, & constanti Græcorum Sententia κομῶδισται dicatur, qui in Comœdia exagitatus & risui expositus fuit. De *Achitophelis* morte & suspendio LXX. interpretes (2. Sam. 17. v. 13.) ἀπὸ γαλῆς καὶ ἀποθανεῖ, suspendit se & mortuus est. Et verbum hoc apud Philosophum (f. 30. probl. 1.) de iis, qui laqueo se interimunt interpretatur *Theod. Gaza*. Reliqua loca quæ in contrarium afferuntur in quibusdam non in propria significatione verbum illud ponitur, v. g. quando *Ἰουδῆς* Aristoteli ἀπ' ἀγχοῦται dicitur. Et demus id *Jacobo Perizonio* (diff. de Mort. Jud. & Verbo ἀπ' ἀγχοῦται c. 4. etiam in *Act. Erud. Lips.* 1703. M. Jan. Allegat. p. 18.), aliam significationem obtinere in quibusdam ap. Auctores Græcos locis verbum illud; Ergo recte concludetur, significatio illa etiam in hoc loco locum habebit? Non puto. Nec forsan id demonstrabit, & rigore hujus argumenti evincet vir Celeberrimus. Rogandus omnino est, ut monstret locum, qui *Matthei* locum alia ratione illustret, & præcipitium *Jude*, quod defendere conatur statuminet.

§. 34.

Judam autem laqueo sibi fauces præclusisse, habuit omnis retrò antiquitas persuasum, Evangelistæ autoritate mota. Patere id poterit ex *Augustino* (l. 1. de Civ. DEI c. 17.), & aliis locis, quæ à Patribus collegunt *Guil. Saldenus* (c. l. th. 15. p. 383.) & *Casp. Sagittarius* (p. 2. Harmon. Pass. Dom. c. 7. p. 175. p. 494. sq.). Arrisit ea etiam celebrioribus nostræ Ecclesiæ Theologis, prout quædam ex illis citat *M. Jacob. Ræserus* (Disp. Philolog. 2. de Mort. Jud. §. 7.). Instar omnium sit *Job. Gerhardus*, quantus Theologus! (in Not. ad. c. 27. Math. p. 1153.) & *Max. Reverendus Abrahamus Calovius* (illustr. Bibl. N. T. p. 449.). Adde si libet à Medicis, *Valent. Henric. Vogler*. (Comment de Reb. Natur. S. S. in Addend. p. 431. sq.)

§. 35.

Et ut eò magis id confirmaret Antiquitas, etiam Arboris speciem designarunt, in qua se suspenderit Proditor. Ficum allegant communiter. Inde (l. 4. Hist. Evangel. p. m. 140.) *juvencus*:

Exorsusque suos laqueo sibi sumere fauces,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Ficum hanc adhuc Peregrinantibus monstrari à Monachis Sionitis, *Franc. à Troilo* (Itinerar. p. 259.) testatur. Sed hæc ficta Poëticè & Synecdochicè prolata censuit *Gerb. Job. Vossius* (l. 1. Harmon. pass. Domin. c. 3. §. 29. p. 213.), quomodo Alnus, Pinus, Abies, accipi à Poëtis solent pro nave cujusque ligni. Quod non attendens *Beda* historicè & propriè accipit. Sambucum Alii in sce-

scenam vocant, ex quo factum, ut post suspendium perdiderit odoris gratiam, & fungi in sambuco crescentes à similitudine Auricularum *Judæ* nomen indepti, & ad morbos Colli & Laryngis v. g. Inflammationes & Anginas adhibeantur, quod tamen rectè inter errores Epidemios retulit (l. 2. *Pseudodox. Epid.* c. 7. p. 7. p. 547.) *Th. Browne*. Salicem fuisse inter vulgares sunt qui credunt, & hac de Causa salices annosas crepare sibi aliisque persuadent.

§. 36.

Ex hac suspensione lusus poëtici promanarunt. Ita *Timoth. Polus* (l. 1. *Epig.* 188.)

*Judas turpis erat fur, ut fur mortuus ergo,
In laqueo vitam finiit ille suam.*

Et *Bobuslaus Balbinus* (l. 3. *Exam. Meliss. Epig.* 46. p. 81.)

*Fur erat & loculos Judas sine teste ferebat,
Hinc miser est loculi factus imago sui,*

Ut loculos, sic & laqueo sibi colla ligavit,

Denique dum pendet, totus erat locus.

§. 37.

Ut ut verò hæc ita sese, si *Matthæi* verba sequaris, rectè habeant, tamen si cum *Luce* narratione componas magnam diversitatem animadvertes, è Commentariis Interpretibus aquam hic hærere. *Magnus ille Theologus B. Job. Dorsseus* (in *Theologo Latrone* p. 184.) ipse fatetur, nondum explicatum esse, quo pacto ad hanc vel illam interpretationem coincidere queant τὸ ἀπὸ γὰρ & πρηνὲς γινόμενον ἐλάκησε μέσθ.

§. 38.

Et hanc ob Causam etiam quidam è Recentioribus cum modò ex Antiquioribus adductis (§. 25. 26. 27.) eandem inflarent tibiam & à suspendio Judam penitus obsolvere niterentur. Inter hos comprimis Dæmoni crepaturam tribuit *Philipp. Theophr. Paracelsus* (l. 2. *Chirurg. magn. tr.* 2. c. 18. p. 95.) dum scripsit: *Judas in den der Teufel fuhr, und ihn in mittenzerriss*. Est & inter hos *Job. Lighfoot*, memorandus, qui (*Hor. Hebr. in Matth.* c. 27. v. 5) persuadere conatur credulis, cum post projectos in templum proditionis suæ nummos recederet, ad suos forsan reversurus, raptum à Diabolo in sublime, proditorem strangulatum ac præcipitem datum fuisse, ita ut terræ allisus rumperetur medius, effunderentur ilia, & tam horrendo exitu egrederetur, qui in ipso habitaverat Dæmon. Et hanc opinionem etiam à *M. Georg. Gæzio* (*Diatr. Academ. de Suspend. Jud.* §. 25.) propositam priori hujus tractatus editioni

(§. 16. p. 55.) inserui, & probabiliorem declaravi, sed quæ modo maxime displicet, & meritò inter absurdas numeratur, ἀγερῶς namque est & à Guilb. Saldeno (c. l. tb. 22. p. 192.) & Jacobo Gronovio (c. l. c. 15.) confutata.

§. 39.

Jacobus Perizonius (Dissert. de Mort. Jud. Vid. Act. Erud. Lipsiens. M. Jan. 1703. p. 9.) ita se explicat: Nisi obesset locus *Luce*, *Matthæum* in morte *Judæ* de suspendio exponerem; nunc verò quum *Lucas* aliud genus mortis *Judæ* tribuat, idque disertius & plenius commemoret, prorsus putem nullam dari commodiorem conciliandi utriusque rationem, quam illud ἀπ' ἑκταῦ apud *Matthæum* de morte voluntaria præcipitii per mœrorem & desperationem sumpta, dictum accipiamus. De isto autem præcipitio modo (§. 27.) dictum, ubi & *Job. Priceo* ante *Perizonium* id placuisse simul annotatum.

§. 40.

Scyllam hanc evitaturus *Isaacus Casaubonus* (Exerc. ad Annal. Baron.) ita differit: Habent hæ narrationes diversitatis aliquam speciem, contrarietatis ne speciem quidem. *Matthæus* expressit facti initium, *Lucas* finem, supplens divinitus, quod deerat narratiunculæ *Matthæi*. Consilium Proditoris fuerat, strangulatione sibi vitam eripere, aptat collo laqueum, impellit se, ut eò facilius fauces elidat. Placuit divinæ providentiæ, ut non simplici morte sceleratus proditor periret. Frangitur laqueus, cadit in faciem *Judas*: id enim est πρηνὴς γενόμενος. Cadit autem vel in saxum forsan asperum, vel in ligni truncum acutum, aut aliàs DEI judicio venter illi funditur, intestina effunduntur. Vox ἐλάλησεν non tam casus violentia, quem Arcana DEI voluntate fissionem in ejus corpore factam esse, vi quadam extraordinaria intus operante. Hæc est Scripturarum simplex narratio. Et hanc opinionem etiam *Jacobo Perizonio*, si præcipitium *Judæ* ab ipso confictum non admitteretur, probari, ipse (c. l.) indicavit. Add. *Cass. Bertram* (in *Matth. enucleat.* c. 27. p. 784.)

§. 41.

Quomodo suspensus pronus jacere potuerit, non capiunt Critici, neque ego. Posset id de pronitate seu positu corporis à suspendio contingente intelligi, ratiocinatur *Exc. Wedelius Fautor æstimandus* (c. l. p. 7.) unde & reddunt quidam vulgò: Suspensus crepuit, vel postquam discisso laqueo præceps factus fuerit. Sed uti hoc non videtur probabile, ita nec illud. Suspendium enim initum corpus ὁρῶντος αὐτοῦ reddit, neque si ponamus inclinasse utcun-

que

que caput deorsum hæc circumstantia quicquam creporis rationem dilucidat. Pronus positus dolentium est, tam corpore quam animo, *pergit*, unde non solum animi cruciatibus, angore, terriculamentis percussus, verum quoque corporis dolore *ἐκσῶδον* (quæ singularis viri celeberrimi opinio est,) affectus putandus fuerit, accensis sic duplicatis dolorum facibus. Cumque his tortus creperet medius, novo terrore velut exanimatus omni spe atque solatio privus, sola memoratone dolorosa nefandi facinoris citra fidem in SALVATOREM, abjecto animo laqueum forsan jam collo destinatum, arripuit, sicque exspiravit.

§. 42.

Sed nec ista in faciem pronitas sic mihi explicari videtur, & creporem suspendium præcessisse docetur, de quo *apud Commentatores* altum silentium. Quis verò Doctorum *Jacobo Gronovio* astipulabitur, sequentia astruente: *Judam* post mortem non sepultum fuisse, sed in notam omnibus & destinatam cadaveribus & belluinis purgamentis voraginem ac Geennam *πενή* abjectum fuisse; qui locus tesqui instar cum esset horridus, eminentibus hic illic rupibus, istis impactum infelix cadaver ruptum fuisse & viscera effudisse, prorsus loco tali aspero ad id destinato, ut sic squalor cadaverum dum projiciebantur collisorum citius exsiccaretur & interiret, quam si integra alibi in plana abjecta lentè putrescerent. *Vid. Act. Erud. Lips. 1683. Mens. Dec. p. 516.* Negat verò *Jacob. Perizonius* (*ap. Eosd. M. Jan. 1703. p. 18.*) damnatorum corpora in vallem quandam sub diorejecta fuisse, sed in communia vilium cadaverum sepulchra condi consuevisse. Tradi hoc *Jerem. (c. 26. v. 23.)* & *apud Maimonidem* (*in Tr. Sanhedrin. c. 14. §. 9.*), ubi testatur *Maimoides* duo fuisse sepulchra damnatis, unum in quo lapidati & ambusti, alterum in quo capite truncati & strangulati conderentur, idque ad sua tempora devenisse per traditionem.

§. 43.

Posse aliquem suspensum & strangulatum prono vultu ad terram inclinare his vidi. Rusticus quidam in sylva voluntario suspendio, ramum abietinum collo adaptans, spiritum excusserat. Corporis ponderi ramus cedens ita ad terram inclinabat, ut suspensus in genua procumbere videretur, & intuentes miserandum defuncti fatum in stuporem & admirationem raperet, quomodo infelix iste suffocari potuerit. Hic verò se strenuum gerere cooperatorem Cacodæmonem animarum perditioni inhiantem notabili observatione nos docuit *Guilh. Fabric. Hildani* (*Cent. 5. obs. Chirurg. 68. p. 459.*). Planè stupendam & ope Diaboli factam luxationem spinæ dorsi vidi *Düsseldorpii An.*

1583. Juvenis quidam viginti circiter annorum ætatis refert, cum propter conceptam quandam phantasiā noctu decumbens in lecto, se strangulare vellet, & in hunc finem ex popliti suo funem parasset, eumque columnæ spondæ alligasset, colloque iniecisset, sequenti die mortuus in lecto repertus fuit, etiam si collum nullo modo à laqueo stringeretur. Mirantibus hæc omnibus, qui turmatim accurrebant, venit carnifex, qui cum cadaver exuisset, Metaphrenum à Diabolo adeò depresso repertum fuit, ut os pectoris ferè attingeret. Quod an adhuc præstet, aut alia ratione operam hominis subitanæ interiectioni, ne resipiscat locet pessimus animarum helluo quis dubitabit?

§. 44.

Pergit Evangelista, μέσος ἐλάκησε, medius ruptus est. Ventrem exanimato corpori findi *Talmud. Hierosolym. (in Mæd. Caton.)* docere *M. Joh. Philipp. Unfelt.* Diss. Philol. de Pernie. & Mort. Judæ Argentorati habita §. 13. p. 31.) recitat, Maculas suffocationi ascripsit *Augustin. de Laurent. (Dec. 1. Diss. Med. 5. p. 112.)* Qui strangulantur & suffocantur, inquit, vehementer intumescunt, ac propterea nonnulli ex antiquis Patribus scripsere perfidum illum *Ischariotem* primum Christiani nominis & numinis hostem Domini & sui proditorem post mortem; quam manu propria injecto in collum laqueo sibi dedit intumuisse, ut caput ipsius dolium æquaret: & quia in ea ingenti strangulatus vi omnes corporis expulsivæ facultates laborant, atque per omnes partes sanguinem succosque alios & flatus diffundunt, ideoque ea maculant, ea maculantur, quæ latiora & capaciora habent vasa (adde & plethoram) veluti dorsum, vultus, pectus atque alia hujusmodi. Tumori autem rupturam succedere posse forsā unus & alter arbitrabitur, aut conjiciet.

§. 45.

Internarum partium prædominantem putredinem fissuræ huic multum conferre jam (§. 23.) demonstravi. Quod si & hæc Peritoneum simul corripiat, ut in illa muliere, de qua *Georg. Seger. (M. C. D. 1. A. 3. obs. 82. p. 139.)* quem etiam allegat *Theoph. Bonet. (Anat. Pract. l. 3. s. 11. obs. 6. p. 896.)*, Mulieres spasmo in vita mirum in modum exagitatum corpus post mortem intra 40. horas putridum apparebat, eo quod ob musculos perpetuis spasmis exercitos, mixtionis principia in tantum laxarentur, ut illa in dissolutionem prompta post obitum mox ab invicem decederent, pari certè ritu, uti observamus de carne ferarum, quæ aut cursu diuturno (comprimis calido aëre, *beym Auschießen*) fatigatæ, aut fustibus contusæ occiduntur, hæc enim multò citius putrescit, quam illarum, quæ statu tranquillo & sedato mactantur, ut *Th. Willis (Patbol. Cerebr.*

c. 10. p. conf. l. 3. Tit. 1. §.) animadvertit. In magna consternatione sequi resolutionem, ut virtus retentiva non amplius suum faciat officium, sicut patet ex historia *Arii*. Et Epiphanius dicit: Judam eadem de causa crepuisse medium, sequente magna resolutione ex desperabunda trepidatione *Steph. Clotzius* (*Excerc. de Sangu. CHRIST. Sud. 18. §. 5. p. 187. è Martino Chemnitio forsan, quem p. 1. loc. c. p. 83. paulò ante citarat.*) In Judæ namque statum si quis è Phisicis & Medicis oculos convertat prodizione peracta ubi Salvatorem damnatum ad mortem percipiebat: Sceleris gravitatem Æthna graviolem sentiebat, conscientia vi & terrore agitabatur, ut ille ap. *Plautum* (*Menechm. sc. 5. a. 2. v. 89.*)

Somniabat se teneri tadis Furiarum ardentibus.

Pontifices & Sacerdotes adibat solatium quæsiturus, irridebatur. Mœrore saliebant præcordia, anxietatumque nullus erat finis. Priusquam unum injectum erat telum Satanicum, instabat alterum. Res ad restim devenerat, & à fune calamitatis finem expectabat. Suggestio erat Satânica, ut *Plautinis verbis* (*in Pers. sc. 5. a. 2. v. 34.*) id eloquar:

Restim tibi cape crassum, & suspende te.

His igitur mœroris & conscientia spasmis exercitatus Judas potuit ad putredinem corpus componere, ut cum morte illa invaderet cadaver, & ad crepaturam disponderet. Ita in nonagenario Prætoze defuncto ob humores ex mœrore corruptos cadaver tumefactum valdè & lividum cum feretro imponendum tolleretur, non solum per spinam dorsi & costas medias diffractum est, sed & digiti tacti à manu facilè revulsi deciderunt, quod *Exc. Dn. D. Salomon Reiselius* (*M. C. D. 1. A. 3. obs. 127. p. 201.*) recensuit.

§ 46.

Singularem iterum fovet de ista crepatura sententiam *sepius laudatus Wedelius* (*c. t. p. 5.*), dum non abdomen, sed intestina crepuisse, eaque non extra corpus effusa & pendula, sed in ipsam abdominis cavitatem, effusis illuc fecibus, quique cum his remiscuntur humoribus, imò sanguine ipso & consecutione quadam omnium reliquorum viscerum vitalibus succis.

§. 47.

De crepatura partium internarum observationes prostant. *Tomaxina Hieronymi Cardani matertera* summi luctus acerbicatem ex amissa peste Sobole dum suppressere dolorem tentabat, tandem crepuit, atque intus disrupta è medio excessit *Salomon Alberti* (*Orat. de Sud. Sanguin.*) & ex eo *Joh. Rud. Cammer.* (*Cent. 15. Syllog. Memorab. n. 14. p. 1217.*) Anno 1622. in Polonia ingens pestis grassabatur, tanta sævitia, ut in demortuis Cranium rumperetur. *Guerner. Rol-*

Relfinck, (l. 2. c. 22. p. 313.) memorat, ubi de futurarum fissuris plura. Mulieri ob Hemicrania diritatem oculus tandem expansionem ab irruente & stagnante sanguine productam diutius ferre nescius crepuit medius, humoribus & multo sanguine profusis, attestantibus id *Idone & Joh. Christ. Wolfis* (l. 1. obs. *Chirurg. Med.* 16. p. 55.) De Tympani auris in urinatoribus *Phil. Bonann.* (P. 3. de *Testac. probl.* 30. p. 246. sq.) solet interdum contingere, scribit *Th. Cornel. Con-
sentin.* (Progym. 7. p. 308.) ut in animalibus strangulatis vena cava, qua cordi al-
ligatur, disrumpatur à copia sanguinis, quæ cum præterfluere non possit, ibi-
dem affluentibus restagnat. Cor in homine rumpi posse credidi nunquam,
sed jam fidem fecit historia eleganti *Excell. Dn. D. Christ. Vaterus* (M. C. Dec. 3. A. 9. & 10. obs. 164. p. 293.). Priores sex vertebrae inferiores dorsi & prima
lumborum carie omnino corruptæ & post obitum disruptæ inventæ, testimo-
nio *Nic. Blegny* (*Zodiac. Gall. T. 2. M. Febr. obs.* 13. p. 48.) add. §. 43. Frequen-
tius nihil est vasorum pulmonalium ruptura, venam magnam, in eo qui sangui-
nem vomebat, & per alvum egerebat ruptam suspicabatur *Guilh. Ballon.* (l. 2. *Epid. & Ephem.* p. 168.). Rupturam Lienis habent *Nicol. Tulp.* (l. 2. obs. *Med.* c. 29.). *Joh. Bohn.* (de *Renunc. Vuln. f. 2. c. 4. p. c. 4. p.* 352. sq.). *Christian. Va-
ter.* (M. C. D. 2. A. 8. obs. 197. p. 498.) *D. Samuel Grassius* (M. C. D. 3. A. 2. obs. 70. p. 86.) qui & in eodem cadavere simul venam cavam ruptam offendit. Cum
me præsentem Canis præ modum pinguis è mensa in terram saliens oppido ex-
tingueretur in causam mortis repentinæ inquisiturus eundem aperui, & insi-
gnem in Liene magno inveni fissuram, è qua in abdominis cavitatem sanguinis
extravasati copia. Intestinorum fissuram etiam in literas relatam offendo.
Rusticum novimus, narrat *Anton. Beniven.* (de *Abdit. Morb. Caus.* c. 76.) qui
cum post longiores torsiones & ventris diuturnas inflammationes diem obi-
isset, & demortui incideretur corpus, longior in intestino (sed quo?) fissura in-
venta est; ex qua etiam recentes uvas, quas paulo ante comederat, prorupisse
conspeximus. Retulit & duas & quidem cum fragore factas in iliakis rupturas
(c. l.) *Dn. D. Wedel.* sed cum inspectio Anatomica in his non admissa fuerit, re-
censione illarum supersedeo.

§. 48.

Nec desunt uteri à foetu calcitrante, aut alio impellente rupti observatio-
nes, suggerit talem *Guilh. Fabr. Hildan.* (Cent. 1. obs. *Chirurg.* 64. p. 51.). Reci-
tat & *Joh. Cass.* *Fausi historiam*, de alia quæ matrice rupta in se ipsam foetum
edidit *Th. Bartholin.* (l. de *Insol. Part. Viis* c. 11. p. 76.) Aliam publico non in-
vidit *D. Salom. Reifel.* (M. C. D. 2. A. 7. obs. 10. p. 16.), cui se aggregat *Cornel. So-
lin.*

lingen (Sonderbare Anmerk. von Frauens und Kindern p. 776.) August. Henric. Fasciinus (ap. D. Wedel. c. l. p. 7.) Ligamentis uteri rupturam etiam accidere posse compertum est. Ligamentum lateris dextri ruptum vidit Dn. Augustinus Hermannus, Amicus colendus, (M. C. D. 1. A. 2. obs. 171. p. 270.) unde uterus inclinabat valdè, situ ferè transverso. Nec vesica ab hac calamitate immunis. In Bove disruptam descripsit D. Samuel. Ledelius (M. C. D. 1. A. 9. & 10. obs. 145. p. 321.) Ab Equi calcitracione & ictu in pube factam in Rustico observavi enormem Vesicæ lacerationem. Multa de hoc Heinrich von Rookhuysen. (l. 2. obs. Chir. p. 150.) Job. Pharamund. Rhumel. (Herniar. cur. Magnet. v. 9. p. 64. sq.)

§. 49.

Quamvis igitur hujusmodi rupturas internas dari nullum sit dubium, maximum tamen occurrit in illo paradoxo de Judæ interitu. μέσθ' ἐλάκχησε, medius crepuit, Lucas, aut potius Petrus ap. Eundem verba facit, quæ quomodo Paradoxo isti consonent non capio. Τὸ μέσθ' fanè aliud inculcat, & de cadavere aut saltem ejus abdomine non de intestinis sermonem esse evincit. Et quomodo quæso sequentia verba, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, & effusa sunt omnia viscera ejus, cum ista opinione conciliabuntur? Ita non viscera, sed excrementa in testiorum, non foras per crepaturam abdominis, sed in abdominis cavitatem, effusa propalantur. Et si ita res se haberet, quis rupturam istam divinasset, dum conspectui se subduxisset, nec abdomen Judæ à quoquam post suspendium novacula apertum fuit, qui id demonstrasset.

§. 50.

Singulare & inauditum ut Judæ flagitium & scelus extitit, ita, Nemesis divina ita dirigente, etiam mors prodigiosa, & omnibus numeris admiranda pœna. Qui suavibus somniis delectantur, verborumque aucupantur in Classicis mysteria, id operam dant, ut variam lectionem Autorum publico sistant, literatorumque nomen occupent. Divinam verò directionem non attendentes, in devia errorum incidunt, & inextricabiles tricas. Quamvis non omnes circumstantias, quod sæpius contingere solet, Spiritus Sancti relationes enarent, tamen defectus earum rem non oppidò declarat impossibilem. Rem narravit Spiritus Sanctus, modum rei occultavit, cum de fide non sit, hujus cognitionem obtinere. Voluit divina vindicta, ut supplicio non planè absimili afficeretur scelestus ille Magistri sui proditor, quo proditores Patriæ, vel Magistratus sui affici solent, quando in quatuor partes dissecan-

tur, & cor ipsorum cum reliquis visceribus vi extrahitur & effunditur, monet. *Erasm. Schmidius* (in declarat. N. T. ad Act. Apost. c. 1. v. 18. p. 1776.) Justo DEI judicio viscera corporis effudit, qui non haberet viscera misericordiae, ait *Gerh. Joh. Vossius* (c. l. §. 30. p. 214.). A Cacodæmone cum obsessum & disruptum docuisset (c. l.) *Paracelsus* (Vid. §. 38.), sequentia subjicit: Also sterben solche Leute, daß allemal ein Wissen kund thon wird, im letzten Abdruck des Lebens, daß der Satan das Leben abgestossen hat: Alsdann mannigfaltig augenscheinlich scheint, und bewisen wird. Denn also ist die Besoldung solcher Leute, und ihrer leichtfertigen Hertzen. Addam adhuc singularem *Guilh. Ballonii* (l. 2. Epid. & Ephemer. p. 273.) observationem, cui gemellam vix invenies. Præfidi à S. Andrea mirum contigit. Hæc ruptum os Tibiæ & conglutinatum fuit: Extincto corpore (dissolutis penè omnibus) callus dissolutus est, & os Tibiæ quod ferruminatum erat dividitur ac dissolvitur nova velut fractura.

§. 51.

Regeris non compertum esse, mirando ejusmodi fato quosdam præter *Judam* occubuisse. Id verò *Philippum Salmuthum* evolventi constabit. Ita verò ille (Cent. 2. obs. 74. p. 94.): Suspendebatur quidam Lipsiæ ob furta, qui post triduum medius ruptus ex altera parte decedit. Suspensus quoque quidam *Servestæ* est, inter dirissimas execrationes animam exhalans. Altera die media ejus pars sub patibulo reperta est, utraque tamen parte adhuc per intestina cohærente. De Causa hujus rei non tantum à Doctis, sed & plebeis inquisitum fuit. Æstas erat Lipsiæ summè fervida, obesus quoque ipse fur. Unde nonnulli putredinem inductam putabant, qualis *Thucydides* in sua peste mentionem (l. 2. de Bell. Pelopones. n. 194.) faceret. Verum obstabant cur non & Cæteris in simili aëris & corporis constitutione tale quid accideret? Alii verò ad violentiam quandam externam id referebant. Sed nulla ejus apparebant vestigia. An ergò Gallicus fuit? An verò ratione torturæ sævioris & vehementioris in istum institutæ ligamenta illa debilitata fuere, ut à calore putredinali eò citius corrumpèrentur? De altero autem quid dicendum? Num *Judæ* supplicium subivit. Hæc *Salmuth*. In hac Exemplorum biga spinæ rupturam & partium abdominis omnium à thorace separatio mirabilior videtur, ipsa abdominis *Judæ* crepatura. Addo his casum Parisiensem à *Petro Borello* (Cent. 3. obs. 100. p. 275.) relatum: Suspensa fuit anus, quæ dum à Carnifice agitaretur, à capite separatum est corpus ejus, & ad terram decedit, quod funiculi vi, & ob senilem fortè ætatem factum credit.

§. 52.

Suspecta est Autoris vitæ *B. Godefridi Cappenbergensis* (*Monum. Paderbornens. p. 226.*) de *Friderico Arnsbergensi Comite* relatio, qua sedens in prandio dirupto ventris thorace medius crepuisse dicitur. Ut impossibile, secundum naturam est Thoracem Musculorum pectoralium, Sterno & Costarum robore munitum ruptura tentari posse, ita seculi istius (obiit autem anno 624.) simplicitati & credulitati relationem istam facile quis ascripserit. Ad veritatem magis accedit, quod de portento illo generis humani *Johanne Basiliæ Magn. Moscoviæ Duce* in literas retulit (*l. 3. in Vit. Ejus*) *Paulus Oderbornius*. Hic in Lethargum incidit, nec multo post cum gemitu & miserabili vocis reboatu animam efflavit disruptisque statim illis abscessibus, qui pudenda occupant tanto foetore ex profluente sanie totam eam habitationem implevit, ut adstantes qui à pestifera labe infici nollent plenis passibus eo relicto diffugerent.

§. 53.

Verè memorabiles illæ *Guilh. Ballonii* (*c. l. p. 270.*) observationes. *Filia Domini de Chailly* & *Socrus mea*, uxor *D. Rebutii*, cum hydropicæ fierent, & aqualiculus valdè distenderetur partim aquis, partim flatu aliquo postquam utraque extincta est, ita resedit venter, ac si nunquam intumuisse. Et in *filia Domini de Chailly*, cum gibbosa foret, fato functa, ac repente mortua ista gibbositas & incurvitas ferè tota disparuit.

§. 54.

De signis eorum, qui ab Aqua suffocati fuerunt, & qui minimè, sequentia prodidit *Augustin. de S. Laurentio* (*Dec. 1. Dissert. Med. 5. p. 109. sq.*); si Cadaveri tota alvus Aqua contenta intumescat, à naribus mucosa quædam excrementa prodeant, ab ore defluant spumosa, extremi digiti detriti & excoriati sint, eum vivum ab undis suffocatum esse tuto affirmare possumus. E contra mortuum in Aquam esse præcipitatum, si nihil tumebit alvus, nihilque ipsi circa os, naresque apparebit, demum si digiti excoriati non visentur. Corpus vivum in Aquas præcipitatum aliquid quær it ubi hæere possit, fluctus secare, quod non inveniens, tanquam furens in ima arena luctatur ac suffodiens effugium contendens id tandem miserum mergit fatum, profundo ideoque ea parte laceri digiti deficiunt. Quæ signa majora apparebunt in muliebri cadavere.

LIB. I. TIT. IX.

De

Partu Cadaverum.

Summarium.

1. **C**oitus cum mortuis. 2. Veneficiam. 3. Pœna. 4. Mortuas non posse impragnari. 5. Gravidas mortuas parere. 6. Historia. 7. Sepulta parientes. 8. Fœtus aut vivus aut mortuus. 9. Signa fœtus mortui. 10. Vivus cur auram appetat? 11. In partu quæ requirantur? 12. Uteri monarchatus Helmontianus. 13. Quomodo demonstratur, rejicitur. 14. Wepferi. 15. Wilisii Rationes. 16. Uteri monarchatus & ignota actio regiminis iterum exploduntur. 17. Fœtum vivum esse partus causam. 18. Mortua grvida non semper revera mortua. 19. Humorū fermentatio. 20. Partum retardantia. 21. Carmina & superstitio muliercularum.

§. I.

EO devenit insatiabilis hominum libido, ut œstro tentati venereo, mortuorum etiam non parcant corporibus. De Vespillone, qui virginem peste defunctam horribili scelere iniit, legi poterit *Th. Jordan. (t. 1. de Pest. Phenom. c. 18.)* & *M. Sam. Heinitz, (Hist. Laqu. Venator. Act. Trag. 1. p. 19.)* Execrandum Sigismundi Malatestæ scelus recitat *Joh. Jovian. Pontan. (T. 1. Op. l. de Immarit. c. 17. p. 968.)*. Idem de sepulturæ ap. Ægyptios curatoribus (*Herodotus in Euterp. p. m. 192.*) refert, ut proinde mos apud Eos inoleverat, ut corpora sepulturæ quarto post mortem die crederentur, quo fœtor ab hujusmodi injuria cadavera defenderet.

§. 2.

§. 2.

Veneficium quosdam in cadaverum amorem, ut iis frui, tanquam viventibus appetant, rapere, quidam relatione illa de *Carolo Magno*, ejusque amasia, quam tamen non inamoenam fabulam vocat *Franc. Petrarca* (*l. 1. ad Familiar. Epist. 3. p. 10.*) probare satagunt. Muliercula illa, quam efflictim in vita arserat, defuncta, in affectum mors nihil valuit. Eadem mens idem, magno Imperatori erat amor. Inde ne aspectus Eidem cadaveris subtraheretur balsamo, & aromatibus conditum, vestibus pretiosis gemmis & auro lucentibus decoravit. Dum neglectis curis publicis in lectulo suo omnibus exclusis & obseratis foribus amato corpusculo adhærebat, amicam suam crebro velut spirantem responsuramque compellans, illi curas laboresque suos narrabat, illi blandum murmur & suspiria, illi semper amoris comites lacrymas instillabat, horrendum miseræ solamen, sed quod unum ex omnibus Rex alioquin, ut ajunt, sapientissimus elegisset. Addunt fabulæ, quod ego nec fieri potuisse, nec narrari debere arbitror. Causam hujus ardoris insueti annulum sub lingua à muliere detentum allegant, quem cum Colonienfis Antistes de cœlo monitus cadaveri eripuisset, amorem simul Imperatorio excussit animo. E *Petrarcha* hanc narrationem repetit *Henric. Kornmann.* (*p. 4. de m. m. c. 14.*) & *Joh. Benedict. Sinibald.* (*l. 1. Geneanthrop. tr. 2. c. 12. p. 30.*) qui, si vacat, evolvendi. De *Periandro* cum *Melissa* mortua, aut potius Ejus spectro se commiscente iterum *Herodot.* (*Terpsich. p. m. 510.*) consulatur. Tales panem suum in frigidum clibanum ponere, in proverbium abiit. *Vid. Petr. Gregor. Tholozan.* (*l. 17. de Republ. c. 9. n. 5. p. 1186.*)

§. 3.

Ut igitur summoperè detestanda & absurda est illa libido, ut tales non immeritò pica venerea laborare diceres, ita de jure in talium transgressorum corpora sævitur. Evolvendi hic *JCtorum Commentarii*, ut quæ huc spectare videntur suppleant. Habet quædam (*c. l. p. 9. c. 41.*) *Henric. Kornmann. D. Joh. Georg. Simon* (*Delineat. Impotent. Conjug. c. 2. th. 3. n. 5.*) cum Aliis. Nec divina vindicta & justitia abominationes tolerare voluit, immanique supplicio in furiosos istos animadvertit, cujus Exemplum dedi *infra* (*l. 2. Tit. 2. §. 43.*)

§. 4.

Mortuas detestabili illa initione imprægnari posse, credat *Judæus Appella.* De puella *Deyfa* mortua à milite imprægnata *ap. citat. Kornmann.* (*p. 4. c. 1.*) relatio figmentum est, præstigiosumque Dæmonem alacres suas huic actioni locasse manus, tota evincit narratio.

§. 5.

Gravidas verò mortuas parere posse (quod quidem *Joh. Matthæus Quest. Med. 4. p. 22.* & *Joh. Bensylvat. Cent. 4. Consil. 65. p. 351.* qui in ipso illo mortis articulo, dum mater ad plures migrat, partum contingere credidit, quod aliquando quidem contigisse, etiam in illa ipsa, quam allegat Epilepsia uterina extincta non protinus impossibile judico, inficiantur) exempla varia confirmant. Sæpè à matribus in feretro jacentibus vitales partus prodire, & in sepulturis nonnunquam inventi sunt pueruli intra crura humatarum parentum, *tradit Corn. Consentinus, (Progymn. 5. p. 212.)*. Gravidà Clerico trucidata gemellos enixa est, *teste Phil. Salmutho (Cent. 2. obs. Med. 1. p. 60.)*. Quædam suspensa à militibus, cum pependisset horas quatuor totidemque esset mortua, gemellos vivos peperit (*E Paulo Ebero, Th. Bartholin. c. 2. Hist. 90. p. 352.*) & *Joh. Rudolph. Camerar. (Syllog. Memorab. Cent. 7. n. 42. p. 454.)*. Quædam post aliquot ab obitu horas (*Henr. Watson. Synops. Philos. s. 3. c. 5. p. 430. Dn. D. Ebrenfried Hagedorn Cent. 3. Hist. 13. p. 296. Isbrand à Diemberbroeck l. 1. Anat. c. 24. p. 207.*) Per duodecim horas post mortem matris motus foetus in utero adhuc animadversus *Excell. Dn. D. Joh. Doleus (M. C. D. 2. A. 5. obs. 137. p. 279.)* notat. Quæ sub vesperam obierat, manè sequenti inter femora ejusdem repertus est infans, *testimonio Guilh. Harvei (Exerc. de Partu p. 345)*. Alia post tredecim à morte horas (*Phil. Salmuth. c. 1. obs. 36. p. 75.*); post octodecim horas alia, *Ido & Joh. Christ. Wolfii (l. 1. obs. Chirurg. Med. 41. p. 131.)*; quædam post 36. à morte horas (*Joh. Riotan. l. 6. Anthropogr. c. 8. p. 398.*). Alia suspensa secundo à supplicio die (*Joh. Vesling. obs. & Epist. à Th. Bartholin. collect. c. 49.*) foetum enixa. Anno 1653. in Nosocomio Hafniensi post 48. horas à morte Matris prodiit puer. *Henric. Watson. (c. 1.)* Anno 1673. in vicino Hafniæ pago Tronninge post biduum foetus mortuus (*Th. Bartholin. Vol. 2. Act. Hafn. obs. 35. p. 92. Gothofred. Sam. Polifius M. C. D. 2. A. 4. obs. 42. p. 102.*). Post triduum (*Joh. Georg. Hager. D. 3. A. 3. obs. 44. p. 50.*). Post aliquot à morte dies foetus semiputridus inventus exclusus, (*Christoph. Schrædter M. C. D. 2. A. 4. obs. 107. p. 206.*)

§. 6.

Matre rogo imposita *Æsculapius* natus, & à *Mercurio* flammis ereptus *Poëtis* fingitur. *Ovidius (l. 2. Metamorph.)* *Phæbum Mercurio* substituit. Verius Exemplum est quod sequitur: *Georgii Epirotæ fortis viri* clara fuit origo *juxta Valer. Maxim. (l. 1. Memorab. c. 8. n. 5. p. m. 47.)* qui in funere matris utero elapsus inopinato vagitu suo lectum ferentes consistere coëgit, novumq; spectaculum Patriæ præbuit, ex ipso Genitricis rogo lucem & cunas assecutus: Eodem

dem enim momento temporis, altera jam fato functa parit, alter ante elatus, quam natus est. Elegans in hoc extat in *Theod. Beza Epigramm. (f. 92. a.)* Epigramma, quod in gratiam Lectoris ascribere non inconueniens reputavi. Ita autem habet:

*Pregnante infelix amissa uxore maritus
Unas dum geminis apparat exsequias.
Extinctæ (dictu admirabile) matris ab alvo
Salvus & incolumis prodiit ecce puer.
Salve infans elate prius, quam nate, sepulchrum
Cui cunas, vitam mors properata dedit.
Mortua tu vero superata morte triumphas
Post tua nimirum funera facta parens.
Denique tu cunctos inter celebrare maritos
Uni cui sobolem mors homicida dedit.*

§. 7.

Quædam jam sepulchro illata foetum non in lucem sed tenebras edidit, de qua *Diomed. Cornar. (Hist. Admir. 15. p. 48.)* *Joh. Mattheus (c. l.)*. Plura dabunt *Gregor. Nimmann. (Diss. de Vit. Fœt. in Uter.)* *Guilh. Fabric. Hildan. (Epist. ad Mich. Döring. p. 1174.)* *Guerner. Rolfinck. (l. 6. Dissert. Anat. c. 33. p. 1195.)* *Th. Bartholin. (Cent. 2. obs. 99. p. 350.)* ubi & mentionem facit foetus, qui duos dies atque noctes in utero matris mortuæ vivus delituit, & tandem natus est. Auxerunt in hoc exemplo admirationem compacta crura, clausæ viæ uterinæ & linthea cadaver constringentia.

§. 8.

Fœtus qui excluditur aut est vivus, aut mortuus. Vivus post matris mortem durat, si perfectus, si non à morbo matris ante obitum debilitatus, si viribus integer, rectumque & naturalem obtineat situm. Consilium est *Caroli Stephani (l. 3. de Part. Corp. Hum. c. 1.)* in puerperis defunctis ante obitum matri in agone constitutæ, aliqua re inter dentes interposita apertum morientis os servetur, quod quidem necessarium minimè videtur, cum mater mortua non respiret, nec iudicio *Dn. D. Pauli Ammanni (Parænes. p. 396.)* fœtus vita à vita matris dependeat. Id vero non negligendum, quod *Stephani* addit ne obstetrix unquam ab ostio vulvæ manum dimoveat, & incurva ac diducta mulieris femora quanta potest diligentia contineat. Denascitur antequam nascitur fœtus, si morbis in utero (de quibus mihi peculiaris commentatio) tentetur,

tur, si à præternaturali positu, matrisque infirmitate & obitu defatigetur & refrigeretur.

§. 9.

An verò foetus ante matrem ad plures se contulerit? Signa accuratè descripserunt Hipp. (*l. de Superfoetat.*); Melch. Sebizius, (*Exerc. Med. p. 604.*) Rod. à Castro (*l. de Morb. Mulier. c. 2. p. 437.*); An post mortem matris adhuc vivat, quo sectione ipsi succurramus, sedulò attendendum. Signum certissimum est, si moveatur adhuc in utero, uterique capacitas adhuc caleat, omnium optimè id explorabit. Interim etiam foetum maturum in utero quiescere aliquando, ut extinctus existimetur, Hildani observatione (*c. l.*) monemur. Tunc experimentum forsan Job. Dominici Sale locum habebit, qui, referente Th. Bartholino (*Cent. 5. Hist. Anat. 78. p.*) manum aqua frigida madidam viventi ventri imponebat, adversa frigiditate ut motum foetus sollicitaret.

§. 10.

Vivus ergò vegetusque partus ut lucem appetat matre mortua fonticas sanè habet causas. In cadavere prædominans frigiditas, sanguinis motus interceptus & sublatus, nutrimenti, quod per os sumit, instans corruptio, cadaverisque mox secutura putredo, sanies & foetor, hospitii mutet ut sentinam loco tutiore serio inculcant.

§. II.

Egredi igitur putredinis gymnasium, locumque in quo

Crudelis ubique

Luctus, ubique pavor, & plurima mortis imago,

relinquere affectabit foetus jam perfectus. Quibus verò auxiliis? quove modo? Absurdus non est Horatius Augenius (*l. 1. de Partu hom. c. 11. p. 23.*), qui in partu hominis maximam Artificis potentiam sapientiamque admiratur, & divinum hunc opificem præcipuam causam efficientem statuit. Expultricem tamen materni corporis & vires pueri non excludit. Puerperium non fieri nisi infantis, sed laboribus potius matris, quæ dum infantem propter magnitudinem & gravitatem gestare amplius nequit, Francisci Mauriceau (*Tr. de Morb. Grav. & Puerperar. Vid. T. 5. Ephemer. Erud. 1. p. 12.*) mens est. Contra in partu tria convenire, foetum, mulierem, & uterum, Roderic. à Castro (*l. 4. de Nat. Mul. c. 7. p. 199.*) & communis assertio est. Verum enim verò cum uterus mulieris pars sit, commodius ad binarium reduxit ternarium Guilh. Harveus (*Exerc. de Partu p. m. 342.*). In naturali & genuino partu mutuas invicem sibi præstare

stare operas matrem parientem, pariendumque foetum. Utrique incumbit, ut molimine alacri opus illud alacriter moveat & promoveat.

§. 12.

A mortua verò genetrice quale in partu auxilium sperabit foetus? Nul- lum sanè, sanæ si auscultemus rationi. J. B. *Helmontius*, ingeniosus *Parado- xorum faber*, suum hic ut ostentaret novandi studium, utero singularem tribuit monarchatum, ejusdemque ob insignem agendi Crasin, sibi que vicissim ab aliis visceribus præstitam obedientiam, Cordi æquiparat (*tr. de Ideis morbosis n. 2. p. 431.*). Et hoc contingere ob consensum uteri cum reliquis partibus, ut ante eum docuere doctiores Physici & Medici; (hoc nomen vocat fallax, quod ideò vel larvam continet, vel præterimposturam fabulam, id est nihil. *tr. igno- ta regiminis actio n. 30. p. 268.*) sed ob ignotam actionem regiminis, (quam de- scripsit *c. l. n. 29.*) à qua omnes uteri affectus deducit. (*n. 43. p. 270.*) Sola est actio regiminis, (*inquit n. 46. p. 271.*) qua furens uterus cuncta exagitat. Con- cludit tandem uterum vivere sæpè tumultuarique à morte mulieris quam in- tulit (*c. l.*) & hanc ob causam non rarò suum profligare foetum (*tr. de Flati- bus. n. 26. p. 337.*) asserit. Vitam hanc uteri singularem alibi (*tr. vita multi- plex in homine p. 597.*) vocavit.

§. 13.

Ingeniosa hæc sunt, neutiquam vera. Actio ista regiminis ignota quid, nisi ignorantiae asylum? Non rarò, *inquit Helmont.* (*tr. Ignota act. regim. n. 43. p. 270.*), unicum in pede guttureve tendinem stringit uterus, vel gulam totam planè comprimit, tanquam si morbus topicus esset, cum interim nul- la exhalatio ad istum nervum vel locum mittatur, dirigatur recipiatur. Solo aspectu (en uterum oculatum!) pulmonem comprimit, ut anhelitu in totum privet. Nugæ sunt, *pergit*, quæ de vapore nocuo huc feruntur. Quip- pe qui propinquius intestina, stomachum & Diaphragma convelleret, quam ad pulmonem solum perveniret. Alibi quoque guttur ad menti altitudinem surgit, fiditque iterum, nec est vaporum istorum merces. Sed dominium, regimen, aspectus, influxusque & præceptum uteri sic habet. Partem enim quam vultu afficit, & totum quandoque perimit: quia subest. Quandiu e- nim à perturbationibus animæ non quatitur, recto stat pede, imò dormitat uterus: At semel perturbationibus impeditus, de cætero suas parit exunda- tiones per totum corpus & subinde in mortem durabiles. *Hæc ille.* Anti- quum qui obtinet, quod ante probare debuerat, pro concessio sumit, huic- que suas inædificat rationes.

(M m)

§. 14.

§. 14.

Aliter & ad sanæ rationis ductum forsan verius his philosophatur *Joh. Jacob. Wepferus* (*Cicut. Aquat. Hist. & Nox. c. 8. p. 90.*): Vidi sæpius omni sensu & motu abolitis imò detruncato Capite, cordis motum Systole & Diastole ritè alternantibus plurimis horis integris perstitisse. Fortè talis vita fibris uteri permansit superstes in foeminis, quæ post obitum foetus vivos aut Embryones excluderunt, nisi enim foetus impulsus fuisset, non constaret modus, quo foetus vel Embryo claustra hæc perrumpere potuisset. *Et paulò post: (p. 91.)* In fibris harum partium sensus aliquis & motus instrumentum pertinacius inherere, nec tam citò, ut alibi, evanescere statuit. Sed hæc ratio in partu, qui statim aliquot horas post obitum evenit, quid verò de his, quæ post biduum aut triduum à fato pepererunt?

§. 15.

Quare cum *Thoma Willisio* (*tr. de Morb. Convuls. c. 10. p. 160.*) utrum in hoc & aliis præfatis casibus absolvo, nec actionem regiminis istius, aut consensum tam latè se diffundere pronunciare audeo. In Puerperis uteri dislocatio interdum contingit (*Id. c. l. p. 187.*) & tamen nihil furoris advertimus, nihil quod hystericum exprimat malum. Convulsiva igitur est ista hysterica affectio, & ad Cerebrum & genus nervosum præcipuè spectat (*ib. p. 164.*). Quæ verò in abdomine concitantur molestiæ, non tam utero, quam Mesenterio tribuenda cum Eodem (*p. 181.*) censeo.

§. 16.

Quod si hac firmo tubicine nituntur, spontè mole sua ruit uteri monarchatus, & ignota actio regiminis perpetuæ ignorantia devovetur. Nec ideò tumultuabitur semper post mortem uterus foetum cum secundinis exturbando, cum omnis actionis virtute unà cum Cadavere exutus, frigeat ut lapis, rigeat ut truncus. *Evolv. Th. Bartholin. (l. 1. Anat. Reform. c. 28. p. m. 172.)*

§. 17.

Cum igitur mater fatis functa desit foetui, ne sibi ipsi desit, auramque hauriat vitalem, omni nititur conatu. Foetus illud molimen tanti, etiam matre adhuc vivente, momenti est, ut sine eo frustra laboret & defatigetur mater. Opportunè illud demonstravit *Guilh. Harveus* (*l. c. p. 344. 345.*) partu Rajæ, pastinacæ, Galei, omniumque piscium cartilagineorum, qui ova intus concepta gestant, eaque perfecta, bicolora atque cortice cartilagineo valido quadrangulâri conclusa, è quibus infra abdomen & uterum detentis pisciculi ef-

formati

formati rupto vi cortice foràs egrediuntur. Ita viperæ non parentis alvum exedendo nascuntur, ut pluribus deduxit *Georg. Voigt. (Curios. Physf. c. 4. p. 107.)*; sed tunicæ inclusæ, Secundam vulgò vocari ap. *Marc. Aurel. Severin. (de Vip. Pyth. p. 197.)* legitur, quam erodunt, ut lucem videant, de quo *Job. Vesling. (Epist. ap. Eund. p. 245.)* Ita Bombyces & alia insecta, imò & pulli consueto tempore non matris, sed proprio molimine claustra Corticis ovorum effringunt, sibi que parant exitum.

§. 18.

Quod verò mortuum foetum luci sistit, quo pulfore uterum linquere cogitur? Non semper revera mortuæ sunt, mortuas quas conjicis. Exemplum habet *Diomedes Cornarius (histor. admir. 15. p. 48.)* alicujus, quæ pro mortua sepulchro illata infantem peperit. Adde illud maximè notabile ap. *Cass. à Rejes (Camp. Elys. juc. quæst. 79. n. 11. p. 1055.)*: uteri suffocatione oppressæ mortuis jacent similes (*Guerner. Rolfinck. l. 6. Diss. Anat. c. 33. p. 1195.*), aut longiore syncopetentantur. (*Isbrand. à Diemberbroeck. l. 1. Anat. c. 24. p. 207.*) Excludit foetum in tali casu ultimus Naturæ conatus; ut in illa se suffocatura, quæ in mortis angustiis foetum exclusit, juxta *Th. Bartholin. (C. 2. hist. 99. p. 353.)* & antequam fato cedat, excedere cogitur. Nec uteri amplum orificium excludimus cum *Eodem (l. 1. An. Ref. c. 28. p. 172.)*. Quæ de reliquiis facultatis vegetatricis in Cadavere inserit *Phil. Salmuth. (c. l.) jam (in Exerc. pralimin. §.)* discussa. Nec rationem suggeret quisquam, cur reliquæ istæ potentius ipsa anima agant operenturque.

§. 19.

Humorum in utero collectorum tandem impetuosâ fermentatio mortem insequitur, tantas ciens turbas, ut aliquando, prout vidi eorum magna per vulvæ rimas egeratur copia. Hinc est quod cum sonitu aliquando foetus prodeat, quod historia *P. J. Hechsteteri (Decad. 6. obs. med. Cas. 3. p. 657.)* satis declarat, imò cum utero & intestinis foetus excutiat. Vid. *Job. Schenk. (l. 4. obs. med. p. 590.)* Succedit & debetur huic abdominis tumor & flatuositas, comprimis, si medicamenta partum facilitantia & longas illas Obstetricum potiones, quas non sine Causa rejecit *Guilh. Harveus (c. l. p. 342.)* ante mortem avidis hauserint faucibus. Illa fermentatio, ut foetus egeratur, si uterus non constrictus, sed laxus sit, multum auxilii subministrare valebit. Benè igitur *J. Th. Schenckius (l. 1. Anat. Exerc. 9. f. 2. c. 36. p. 738.)* causam quærit (1.) in flatibus una cum foetu gemellis, (2.) in tono resoluto cervicis & oris uteri interni. (3.) In pondere foetus mortui descendentis. Primum,

subjicit, accelerant & augent assumptorum medicamentorum *diva* duo posteriora humorum resolutio & augmentum. Sed hoc quomodo foetui pondus addet? & quomodo pondus premet uterum ejusque vias & portas, ut trans eat?

§. 20.

Putant equidem mulierculæ & qui cum febricitantibus in mentis rapiuntur fluctus, omnem mortuum foetum à matre mortua expelli, & id, si ante funus non contingat, in sepulchro, indeque *referente Th. Bartholino (c. l. p. 352.)* cum puerpera in arca ferali forficem, acus, spongas aliaque puerperii instrumenta, quibus credunt prodituro infanti opus esse, arcae ferali includunt, & simul terræ condunt. Id verò anilium fabularum tabulis meritò inscribitur. Coeterum quod non omnis foetus matre mortua explodatur, variæ possunt in medium adduci causæ. Quæ partus in vivente moram promovent, huc spectant, comprimis verò, *secundum Hippocraticum Oraculum (s. 5. aph. 40.)*. Omenti, aut ut id olim exponebat *Præceptor in arte Asclepiadea meus beatus Dn. D. Christian. Langius (in Not. ad b. l. M.)*, suminis nimia pinguedo, aut etiam lapidea durities, quam observavit *Dominic. Panarol. (Pentecost. 3. obs. 10. p. 69.)*. Si vasa umbilicalia foetus collo fuerint involuta (*Hippocr. de Octimestr. part. p.*) *Job. Schenck. l. 4. obs. Med. p. 586.*); si perversus & non genuinus foetus in utero sit positus (*Guilh. Fabr. Hildan. Cent. 4. obs. Chirurg. 57. p. 435.*); si foetus monstrosus aut biceps (*Ætius Tetrabibl. 4. Serm. 4. c. 22.*), aut tripes (*Nicol. Tulp. l. 3. obs. c. 37. p. 257.*), aut magni capitis *P. Forest. (l. 28. obs. Med. 71. p. 751.)*, aut Gemelli adsint, iique connati, (*Vid. it. Forest. c. l. obs. 75. p. 756. & Disc. de Gemell. & Part. Num. c. 4. §. 4.*) aut foetus magnitudine excedat; (*Th. Bartholin. c. 5. Hist. Anat. 43. p.*) Rumpitur aliquando uterus, aut à foetu calcitrante (*Guilh. Fabr. Hildan. Cent. 1. obs. 64. p. 64. Exc. Dn. D. Leonh. Bausch. Schediasm. de Ætit. Proœm. p. 5.*). Carnea in utero coalescentia viam præcludit (*Th. Barthol. Cent. 1. Hist. 94. p. 153.*). Orificii pudendi laterum juxta Nymphas coalescentia. (*Guilh. Harv. de Partu p. m. 345.*) Scirrhus uteri (*Tob. Knobloch. ap. Gregor. Horst. s. 17. Epist.*) uterus olim sectionem Cæsaream expertus (*Rod. à Castro l. 4. de Morb. Mul. p. 447.*). Uteri naturalis angustia ut & ossa pubis conjuncta & constricta (*Claud. de la Courvee p. 3. de Nutr. Fœt. c. 12. p.*). Et sexcenta alia, quorum copiam suggerent observationes Medicæ. Potissima causa est uteri spasmodica constrictio, quæ etiam post fata adhuc durat.

§. 21.

§. 21.

Loco Epimetri sit illa Ethnicorum superstitio, qua carminibus partum in utero viventis retineri posse persuasum habebant. Nec nostræ hic absolvendæ mulierculæ, quæ digitos hoc vel illo modo junctos partum vel promoveré, vel retardare credunt. Ita cum *ap. Ovidium* (l. 10. *Metamorph. v. 299.*) *Alcmena Herculem esset paritura Ilithyia*

dextro est poplite levum

Pressa genu digitisque inter se pectine junctis

Sustinuit partus, tacita quoque carmina voce

Dixit, & inceptos tenuerunt carmina partus.

Et de puerperarum Astantibus *Tb. Bartholin.* (*Antiqu. Puerper. Synops. p. 6.*): Affident, sed nec poplite in alterum genu posito, nec digitis pectinatim implexis. Inter veneficia enim id retulit (l. 28. c. 6.). *Plinius.*

LIB. I. TIT. X.

De

Unguium, Cornuum & Ossium incremento.

Summarium.

1. **E** Nochus an sibi ungues refecet & capillos in Paradiso? 2. Ungues quid sint? 3. Mediam naturam inter viventia & non viventia habere. 4. Nutriri, augeri & crescere. 5. Mortuis non revera crescere. 6. Contrarium. 7. Exempla Papæorum. 8. Nostrorum. 9. Rationes partis affirmativæ. 10. Unguium vita. 11. Gallorum calcaria transplantata. 12. Cornua plantatilia. 13. Cornua in pedes &c. non posse transplantari. 14. Cornutorum Exempla. 15. Cornua ex oculis in Chymico suspensa. 16.

(Mm) 3

Cau.

Causa difficulter explorabitur. 17. Cornua in terra non crescere. 18. Gigantes non fuisse, quidam credidere. 19. Refutantur. 20. Ossa prodigiosa magnitudinis. 21. 22. Ossa sub terra non crescere. 23. Ossa Gigantum olim in Principum palatiis suspensa. 24. Gigantes in locis septentrionalibus fuisse. 25. A Goropio eorum sub terra elaboratio Daemonibus ascripta. 26. Sed minus rectè. 27. Medicus circa ossa talia rogatus circumspectè pronunciet. 28. Exemplo dentium illustratur. 29. Ossium animalium & mineralium differentia. 30. Circa ungues abscissos vulgi ridicula superstitio.

§. 1.

Uosdam è Papicolis quæsiuisse, an *Enochus* vivus in Paradisum terrestrem, ut nugantur, translatus, & cujus opera tondeat capillos? cum tonsorem in Paradiso extra hominum societatem, nec forfices aut potius forcipes: num ungues refecet? cum cultrum non habeat, nisi statuas, cultro aut forcipe instructum fuisse, cum tolleretur, *Dn. D. J. Conrad. Danbauer.* (p. 1. *Homiliar. Sacr.* 10. p. 363.) è *Sanctio*, ex *Aliis Pl. Rev. Joh. Sebast. Mitternacht.* (*Dissert.* 2. de *Johanne* p. 252.) demonstrat, eosque sale frictos dimittit.

§. 2.

Nugis hisce risum reponens, comprimis cum etiam ex Papicolis id fecerint, interque incerta collocarit ipse *Suarez* (T. 2. in part. 3. *Thom. Distinct.* 55. f. 1.) alia de unguibus & cornubus curiosè trutinare in animum induxi meum. Ungues clausulas nervorum summas olim existimabant, quod *Plin.* (l. 11. c. 45.) annotavit. Unguem *Empedocles*, teste *Aristotele* (l. de *Spirit.* c. 6.) per congelationem è nervo constitisse ait. Non procul ab antiquissima illa *Empedoclis* sententia recedere videtur *Nobilissima Georgio Friderico Franco de Frankenau* (in *Curios. óνυχολογ.* §. 6. p. 7.) sagacissimus *Naturæ scrutator Marcellus Malpighius* (in *Dissertat. de Corn. Vegetat.*) quando ungulam nihil aliud esse, apertè loquitur, quam fibras perforatas, quibus nerveæ papillæ (quas tactus organum constituere existimat,) sensim solidiores factæ ad ultimam usque feruntur superficiem, unà cum mucosa & nervea exsiccata materia, qua enata inter fistulas spatia replentur, atque ita ungulam esse appendicem cuticulæ & re-

tis

tis atque eandem cum papillis exsiccatis & solidioribus factis. Vid. ipse *Malpighius* (*T. 2. Op. p. 213.*). Ex digitis cum ossa densa & parva habeant, venas ac nervos etiam parvos ac densos, ita ex ipsis ungues tenues & densi oriuntur, qui extremas venas comprehendunt, adeo ut nec ulterius progrediantur neque alia aliam excedat, *Hippocratis* mens est (*l. de Nat. Puer. S. 3. Op. p. 20.*) *Joh. Argenterio* (*in Galen. Art. Med. Comm. 2. p. 454.*) magis eorum opinio placuit, qui volunt ungues provenire ex cartilaginosa substantia extremæ partis indurata. Nam unguium durities media est inter ossa & cartilaginem, tanquam ex cartilagine exsiccata & tendente ad ossis naturam consistent. Rectè verò ridet Idem *Atachiam* ungues gigni ex crassis terrenisque nervorum excrementis asserentem (*p. 452.*)

§. 3.

Concludit tandem *Joh. Argenterius* (*c. l. p. 454.*) : Ego ita puto sentiendum, pilos & ungues mediam naturam habere inter viventia & non viventia, cujus generis corallus, fungus, spongiæ marinæ & alia quædam esse agnoscuntur. Clarius *Honoratus Fabri* (*l. 3. de Plant. Propos. 24. p. 115.*) : Unguis inter osseas plantas suum locum habet. Quod osseus vel corneus sit, nemini dubium esse potest. Nutritur enim & crescit per intus susceptionem, ut ajunt, & ab intrinseco, suoque fibrarum plexu constat atque radice. Crescit autem proportionaliter, quod certè vitæ vegetantis perspicuum argumentum est. Igitur supponit rudimentum quoddam primigeniæ organizationis, quod revera universo plantarum vegetantium generi competit.

§. 4.

Quod si hoc, ungues nutriri, augeri & crescere nullum est dubium. Peculiare quid in nutritione pilos & ungues præ aliis corporis partibus obtinere ex *Galeno* comprimis docuit *Franc. Vallesius* (*l. 2. Controv. c. 5. p. m. 65.*). Augentur secundum *Galenum* (*l. 1. de Ul. P. c. 11. p. m. 274.*) non ut aliæ partes in longum, latum & profundum : sed pilorum modo in longum solum, subnascensibus aliis semper unguibus novis & antiquos propellentibus. In radicem ipsam non modo nervus, sed etiam arteria, venaque porrigitur, unde sensum & vitam & alimentum sicut aliæ partes accipiunt; *Alibi* (*l. 2. de Anatom. Administr. p. m. 65.*) docuit, & supra dictum repetit, quod non placere videtur *Cass. Bauhino* (*l. 4. Theatr. Anat. c. 45. p. 661.*). Ipse *Adr. Spigelius* eos secundum omnes tres dimensiones crescere & augeri (*l. 2. de Corp. Hum. Fabr. c. 31. p. 72.*) demonstravit. Ad cornua & ungues quod attinet, *Franc. Glisson.* (*de Part. Contin. in Gem. c. 6. n. 4. p. 38.*) judicat, ea si in junioribus animalibus cum iisdem

dem in senioribus conferantur, evidenter organicè augentur, imo & quoquo versum atque secundum omnes dimensiones. Eorum enim cavitas ampliat, circumferentia augetur, crassities major fit, & longitudo producit, atque hæc omninò proportionaliter. Et si non in latum crescerent, cur ungues digiti pedum majoris se non rarò ad latera cuti circumjectæ profundius insinuant, acutumque dolorem & molestam ambulationem causantur? *Gabr. Fallopius* horum incrementum, teste *Casp. Hoffmanno* (*l. de Part. Simil. Corp. Hum. c. 18. p. 109.*) qui se eidem aggregat, non ultra annum 25. quoad latitudinem & profunditatem extendit, augeri autem ulterius tantum quoad longitudinem astruit, sed cum in senibus etiam, mihi que ipsi contigit, latitudo increseat, & ut dictum cuti altius se immergant non sine tristi doloris sensu, & nemo nescit senioribus crassiores esse ungues ac junioribus, asserti hujus vanitas oppidò pellucet. Quod singulis annis ad minimum bis toti unguess fiant novi, idem *Fallopius* se animadvertisse, *Eodem memorante* (*c. l.*) prodidit. Dicerem, quod in me ipso observavi, ubi maculis albis (*ὁ Φέλις* Græcis dictis) illustratæ fuerunt ungues, binorum mensium intervallo id aliquando contingere. Cuidam ungues secare nunquam necesse *Hieron. Cardan.* (*l. 11. de Subtil. p. 637.*) rectè inter singularia computavit. Interim pilos & ungues non in immensum crescere *Laurent. Joubert.* (*Annotat. in l. 1. Galen. de Nat. Facult. c. 7. p. 169.*) non frustra asseruit. Sed hoc non impossibile videbitur illi, qui ap. *Anton. van der Linde,* (*Med. Physiol. c. 16. & 51.*) historiam mulieris Enchusanae legit, cui ex inaudita *δυσχερεια* sui foeditate & negligentia in pedibus ungues in tantum excreverant, ut ambulare tandem non posset. Medicus vocatus ferrare jubet. Segmentum pollicis duos pollices longum, crassitudine digiti: circa radices solidum, inde ex multis laminis veluti totidem unguibus compaginatum. Segmentum medii digiti æquè longum ac prius, sed minus crassum, insigniter tamen. Nullum pollice brevius etiam minimi crassius est crassissimo pollicis ungue. Quod in latum accrevit introrsum cernitur aduncum. Add. laudati *G. Friderici Franci à Frankenau* (*Onychol. Curios.*)

§. 5.

An etiam mortuis adhuc crescant? controvertitur. Multi è Medicis & Physicis id negant pernegantque. Fallacia id videtur (*c. l.*) *Casparo Hoffmanno,* quæ ortum habeat ex assumtis carnibus, unde fit, ut appareant ungues longiores, quam erant. Absumtis & depressis carnibus ob exclusionem spirituum & vaporum, quorum proprium est diffundere & ampliare, eadem ungues (existimat *P. Salius Diversus Tr. de Febr. Pestil. c. 19. p. 120.*) ad sensum longiores esse

esse videntur. Ungues cum exordia (rectius exodia legit *Hieron. Mercurial. l. de Gen. Hom. c. 17.*) nervorum sint, meritò nervis resolutione porrectis pro-
vectiores & quotidie deficiente carne (dum ab ambiente caro pulposa & pin-
guedo exsiccantur, cutisque corrugatur) expelli videntur, *Tertullianus (l. de Anim. c. p. 688.)*. Eadem habent *Alex. Aphrodis. (l. 1. probl. 40. Fr. Vallesius (c. l. p. 69.) & Laurent. Joubert. (c. l.)* quamvis & hoc alibi (*l. de Pest. c. 4. p. 308.*) admittat, ejusque rationem reddere nitatur. *Guerner. Rölfinck. (l. 2. Diss. Anat. c. 55. p. 450.) Job. Theod. Schenck. (l. 1. Exerc. Anat. 2. s. 1. c. 20. p. 100.)* Crescunt igitur non ὄντως sed Φαντασμάτως. Nec hic reticendum putant muliercularum superstitionem, qua prohibent ne refecare ungues sibi patia-
tur patiens, metu majoris mali. Inde progressu temporis vulturini evadunt, verumque in mortuis mentiuntur incrementum.

§ 6.

Sunt tamen qui contrarium profitentur. *Democritus* clementa unguium & comarum in Sepulturis aliquanti temporis denotat *Tertullianus (c. l. c. p. 682.)* differit. Affirmasse id *Archi-philosophum (l. 3. Hist. Anim. c. 11. p. 886.)* patet, quod quidem pronunciatum interpretatione corrigere tentavit *Hieron. Mercurial. (l. de Morb. Cutan. c. 3. p. 15.)* an feliciter, alii divinent. Vi-
deas in hac opinione *Plinium (l. 11. c. 45.) Plotin. (l. 2. de Dub. Anim. c. 19.) Th. Campanellam (l. 4. de Sens. Rer. c. 12. p. 317.) Anton. Santorell. (Post Prax. Med. c. 20. p. 56.) Franc. Glisson. (c. l. p. 45.) Isbrand. à Diemerbroeck. (l. 9. Anat. c. 23. p. 834.)*

§. 7.

Nec Exempla defunt id satis superque confirmantia. Narrat ex *Aliis Henric. Kornmann. (p. 3. m. m. c. 13.)*: Bononiæ in Romandiola in monasterio Corporis CHRISTI ostendi *B. Catharinam*, ejus domus olim, sororem, quæ incorrupta sedet, & ungues ejus in manibus pedibus indies augentur, ac si in corpore etiam viveret. Subjungit ex *Hieron. Cardano (l. 8. de Var. Rer. c. 41. p. 516.)* de *B. Gaudentio*, cui cum sex perpetuis mensibus ab obitu inhu-
matus mansisset, perpetuo ungues & capilli fuere superaugti. (*c. l. c. 23.*) I-
dem de *B. Salome de Domo Regali. Polonia. (c. 25.)* De manu *S. Johannis*, quæ in Insula Pathmo asservatur, *Sandys. (l. 1. Itinerar. p. 197.)*

§. 8.

Quod si hæc superstitiosi Papatus commenta reputas, en è Medicis fides ignis Exempla. Certa est historia cum multis etiam, qui imberbes erant, barba præ-
longa ad multos annos creverit, ungues quoque longitudine admiranda. Ca-

daver suspendiosi cujusdam conditum domi apud se habuit *Ambros. Pareus*, cujus ungues resectos à se crebrius increfcere, & ad priorem mox magnitudinem redire animadvertit (*Vid. tr. de Embammat. Condiend. Cadav. ap. Petr. Uffenbach. Thesaur. Chirur. p. 660.*). Vidit manum Nobili cuidam Bohemo viventi amputatam aliquot annos jam tumulatam & incorruptam *Michaël Babst* (*Kunst- und Wunder-Buch T. t. ij b.*), cujus ungues penè ad mediam digiti longitudinem creverant.

§. 9.

Nec rationes prætereà parti affirmativæ deesse videntur. Si namque capilli crescunt demortuis, ut demonstravi *supra* (*Tit. i. §. 18.*), cur non & ungues, cum, *secundum Franciscum Mercur. Helmont. (tr. Alphabeth Nat. Colloqv. 4. p. 32.)* ex una & eadem materia, viscida nempè, constituentur, quia si coquantur, gelatinam dant. Mucum glutinosum vocavit *Hippocrates*. De pilis quidem loquitur (*l. de Princ. aut l. de Carnibus p. 33.* plurima namque Exemplaria habent *οὐκ ἀρχῶν*, pauciora *οὐκ ἀρχῶν*. *Vid. Anut. Foës. comment. in b. l. p. 105.*). Ubicunque in corpore glutinosum est, ibi pili giguntur à calido. De Unguibus verò, quod ex mucò glutinoso procreentur, & ex densissimis constent (*l. de Nat. Pueri p. 20.*). Interim pilorum gluten non ita terrestri squalore abundare, prout unguum, quivis facillè concedet. Pilis & unguibus idem nutrimentum ascripsit *Joh. Dolens* (*l. i. Encyclop. Chirurg. c. 2. p. 27.*). Excrementum id verò cum *Ludovico Septalio* (*in s. 10. Arist. probl. 59. p. 143.*) proclamare non audeo. Ut senibus capilli aliquando præternaturam crescunt, ita & ungues, ut his manus aduncas eleganter tribuit *Cornelius Gallus* (*Eleg. i.*). Idem Phtificis & heccticis contingit, ut de his *Francisc. du Port* (*l. 2. de Sign. Morb. c. 23. p. 43.*) cecinit:

Incurvi sunt velut alitis ungues.

Ονηρωα seu affectum ferinum ob id dici has ægritudines *Hippocrati* & *Galenò* *Joh. Gorraeus* (*l. Definit. Med. p. 182*); *Th. Grossius* (*Lection. de Febr. p. 297.*); *Hieron. Mercurial. (l. 5. Lect. Patavin. c. 7. p. 507.)*; *Francisc. Valles. (in l. 4. Epid. Hipp. col. 335.)*; *Joh. Collius* (*l. 2. de Min. Commun. Princip. & Pass. Morb. p. 167.*) & *Hieron. Montuus* (*p. i. Med. Pract. l. 2. c. 12. p. 96.*). Cur non idem contingeret in mortuis?

§. 10.

Quod si quis *Stephani Roderici Castrensis* decretum (*l. 3. de Meteor. Microcosm. c. 9. p. 114.*) opponat: Ungues pro vivis habere esset superstitiosum. Add. *Joh. Poncium* (*Curs. Philos. ad ment. Scot. tr. de Anim. Diss. 1. qu. 20.*

Con-

Conclus. 4. n. 151. p. 748.) Et vitam his denegare ipse Galen. (l. 1. de U. P. c. 11.) quibusdam visus, qui tamen alibi (l. 1. de Anat. Administr. p. m. 65.) his sensum, vitam & alimentum, ut alijs partibus, ascripsit. Vivos unguis habet in illo Horatius (l. 1. Satyr. 10. v. 20.)

In versu faciundo

Sapè caput scaberet, vivos & roderet unguis.

Sed id affirmantem non feriet telum. Ad sensum provoco individuum vitæ Comitem. Eorundem idcirco partibus inferioribus vitam non denegant, *Vallesius (c. l. p. 66.) & quos citat Laurent. Forer. (virid. Philos. Disput. Miscell. Th. 35. p. 529.)*. Et si sunt plantæ osseæ, quod *supra (§. 3.)* commemoravi, vitæque vegetabili gaudent, comprimis anima propria ab animalis anima diversa & distincta, *juxta Anton. Santorell. (Post-Prax. Med. c. 20. p. 56.)*, post mortem animalis vivent mortuo toto, haut aliter ut pili, & incrementa capeffent. Si igitur mortuo homine alimentum ipsis non denegatur, vegetant & crescunt. Audiamus *Aureol. Theophr. Paracels. (l. 2. de Nat. Rer. p. 885.)*. *Es soll sich niemand verwundern, daß einem Ubelthäter am Galgen oder Rad so lang hernach, Bart, Haar und Nagel wachsen, soll es auch für kein Zeichen seiner Unschuld achten, wie die Unverständigen meynen: dann solches ist natürlich und gar nicht unnatürlich, hat auch seine natürliche Ursachen. Dann alldieweil Feuchtigkeit im Menschen ist, wachset ihm Nagel, Haar und Bart: und das noch mehr und grösser ist, wachsen einem Menschen unter der Erden, der vergraben liegt, noch Nagel, Haar und Bart biß ins andre Jahr, oder zu seiner Verwesung.* Deficiente autem alimento, aut ob cadaveris exsiccationem, aut totalem sub putrefactionis umbone resolutionem & destructionem & hoc facesset incrementum,

§. II.

Ungues præcisos vitam retinere essentialem, audaci calamo *Job. Marcus Marci à Kronland (Philos. Vet. p. 5. subs. 6. p. 499.)* prodidit, & ex hoc fundamento eosdem præcisos & in quercu terebrata inclusos suo magnetismo hominem à podagra dicuntur liberare (*p. 497.*). Momentum opinioni afferunt Gallorum calcaria in cristatum locum (rectius cristæ abscissæ locum) insita, ibidem uniri, vegetare & crescere. (Vid. *Th. Bartholin. (de Unicorn. c. 7. p. 48.)*. *Petr. Borell. (Cent. 1. Obs. Med. Phys. 10. p. 15.)* *Anton. Deusing. (Considerat. Fæt. Mussipont. f. 2. §. 53. p. 28.)* Et hoc imago quædam villicæ insitionis, & curtorum reparationis *Marco Aurelio Severino (ap. Th. Bartholin. Cent. 1. Epist. 60. p. 247.)* esse videbatur. Et rectè quidem. Ista namque insitio æquè ut in

vegetabilibus contingit, aut etiam animalibus, v. g. in curtorum Chirurgia, *de qua supra* (Tit. 2.) ob formarum materialium divisibilitatem, ut ut vult *Job. Sperling.* (l. 1. *Instit. Phys. c. 3. qu. 5. p. 145.*). Non tamen immediata calcaris & cranii contiguitate absolvitur, sed carnis pulposæ in calcaris cavitate latitantis & abscissæ cristæ applicatæ subsidio, quæ invicem parvo temporis spacio conglutinantur, ut tandem calcaris implantati nutrimentum & incrementum deprehendamus. *Conf. O. Wormius* (ap. *laudat. Th. Bartholin. Cent. 1. Epist. 38. p. 174.*). Vidi tamen & cornutos capos post aliquot à castratione demum annos factos, in quibus insitio illa nunquam celebrata. Quod an forsan à cranii in abscissione cristæ læsione contigerit, an alio Naturæ lusu, non facile dixerim, ut parum abfuerit, quin ejusmodi calcarium transplantationem olim pro fabula habuerim, comprimis cum Gallinarum cornutarum mentionem faciat *Job. Albert. à Mandelsloh.* (l. 2. *Itinerar. Or. c. 19. p. 171.*) & *Thom. Bartholin.* (c. l. p. 49.), qui & Gallos unicornes & bicornes Patavii & Venetiis vidit, etiam cornutis, ut ferebatur, parentibus editos. Cornuti Galli gallinacei bicornis à cornuto patre nati, cujus cornua pileolo plumeo dum viveret obvelata erant, iconem suggerit *Excell. Mich. Fried. Lochnerus* (M. C. Dec. 2. A. 8. obs. 26. p. 74.). Cornu appellationem non mereri caponum cornu persuasit *Bartholino Aristoteles*, qui (l. 9. *Hist. Anim. c. 50.*) cervis castratis, si per ætatem cornua non gerant, cornua germinare negavit. Quia tamen in caponibus ætatis progressu, *concludit*, simile quid pullulet, nihil vetat, partim aucta seminati materia crassiori, partim excitato calore, antea suppresso, qui etiam ad pedes ungulata cornua, calcariaque condensat, quo per naturæ suæ pondus vergunt.

§. 12.

Hoc autem felicius procedet, quam cornuum vervecinorum aut bubulorum in alia corpora transplantatio. Id quidem credidit *Petr. Borell.* (c. l.), cum vidisset vaccam cornua multa in pede (quinque *Cent. 4. obs. 52. p. 318.*) habentem, & de capra idem legerat. Vidit *Idem* (c. l. p. 317.) cornu cum gyro suo in pede vervecis. Capram cornu in crure gestantem conspectam, *Aristotelis* (l. 4. *de Gen. Anim. c. 4. p. 1315.*) testimonio cognovi. Sed hoc conjectura est, & quidem talis, quæ distat à veritate,

Quam distant era lupinis.

Longè namque alia ratio calcarium in capris est, & eorum insertionis, ac cornuum. Illa pulposa carne plena crystis etiam succulentis & carnosiss jun-
guntur, illa capitis aut crinei potius partes in quo radicantur, carne & radici-
bus

bus planè carent, aut una cum radicibus evelli nequeunt. Inde frutices calvariae cervi cornua Chymicis, & frontes arboreas cervorum dixit *Dracontius* (l. 1. *Hexaëm.* v. 520.) in quem locum *Vide Andr. Rivini notas &c.*

Æquantia cornua Sylvas.

Statius (l. 9. *Thebaid.* v. 590.) Cornua arborea cervis tribuit *Virgilius* (l. 1. *Æneid.* v. 194.) & ramosa (*Eclog.* 7. v. 36.). Add. *Honorat. Fabri*, (l. c. prop. 27. p. 117.). Nec commodus locus implantandi eadem essent pedes, aut alia membra, & ita his implantata crescerent, ut visci semen terræ commissum. Credidit tandem *Borellus* (c. l.), hæc è materia nimia ungularum (comprimis in pedibus) provenire.

§. 13.

Nec posthabendum cornua ejusmodi cum in brutis, tum in hominibus morbosum quid & ex Tumorum genere esse. Cornu tale definivit *Illustris Dn. Georgius Francus à Franckenau, Patronus*, dum viveret, incomparabilis (*Tr. Philolog. & Med. de Cornut.* §. 38. p. 20.): Tumorem præter naturam in externa aliqua corporis humani parte enatum, similitudinem cornu animalis cornuti quodammodo habentem, & actiones lædentem. Ita cornu è latere ovis in dextro hypochondrio circa costas spurias enatum pro tumore anomalo habet, & corneum vocat *Th. Bartholin.* (*Cent. 2. Hist. Anat.* 13. p. 193.). Ita & cornua in abscessibus inventa commemorat *Marcus Aurel. Severinus* (l. de *Abscess. Anomal.* qui est 3. c. 16. p. 114.) & *Alibi* (l. de *Noviss. Abscess.* qui est 4. c. 25. p. 256.) de cornu referente abscessu historiam habet.

§. 14.

Cæterum cornutorum apud historicos & observationum scriptores innumera prostant Exempla. *Genutio Cippo* Prætori paludato portam egredienti novi & inauditi generis prodigium incidit. Namque in capite ejus subito veluti cornua emerferunt, referente *Valerio Maximo* (l. 5. c. 6. n. 3. p. m. 237.). De *Actæone* è Poëtis res etiam pueris nota. Audiamus de hoc cornutorum pari *Plinium* (l. 11. c. 37.): *Actæonem & Cippum* etiam in Latina historia fabulosas reor. Inter recentiores agmen ducat ille *Franciscus Trovillunius* ex montanis *Cenomanorum*, à *Johanne Bellemontano Lavardino*, Provinciae Governatore, captus cui anno ætatis septimo cœpit crescere cornu duritie & crassitie eadem, quæ in vervecinis & caprinis esse solet, sed illud non spiralibus lineis, sed porrectis striatum erat, color fulvus, qualis barbæ aut comæ. Hic excepto Syncipite postica parte capitis comatus more aliorum fuit, & glomos pilorum barba & mento & supra labra habebat, eadem prorsus specie, qua Satyri vulgo pingun-

tur. Sinciput verò totum glabritie renidebat, materia omni pilorum in cornu (si superis placet, quid cuti capitis cum cranio ?) quod in dextra bregmatis parte enatum, non extra caput more vervecinorum, sed verius sinistram reflectebatur. Unde fiebat, ut extremum cornu in cranium incideret, penetraturum haud dubiè & perniciem allaturum, nisi aliquoties recisum fuisset, qua ex re se maximos & continuos ferè dolores, nec non ex contactu attrectantium percipere se homo miser affirmabat. Historiam dedit *Jacob. August. Thuan.* (l. 123. *Histor. ad Ann. 1599. p. 884.*). Aliam recensuit *Amatus Lusitan.* (*Cent. 1. Curat. Med. 51. p. 133.*). *Zacut. Lusitan.* (l. 3. *Prax. admirand. obs. 97. p. 118.*). *Samuel Fuchsius* (*Metaposcop. c. 14. p. 80.*). *Barthol. Cabrol.* (*obs. 11. p. 7.*). Cornu in dorso gestavit *Abenzoar* cum alio viro, quod ipse prodidit (l. 1. *Theisir. tr. 6.*). Animadvertit & tale in dorso remigis *J. C. Scaliger.* (*Exerc. 199. s. 5. p. 645.*). De cornu ex vulnere in genu *Alex. Benedict.* (l. 1. *Hist. Part. Corp. Hum. c. 14. p. 1188.*); In calcaneo gestabat alius *ap. Zacut.* (l. 2. *Prax. Med. admir. obs. 188. p. 89.*). Mulierum cornutarum exempla *Vid. ap. Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Hist. Anat. 78. p. 128. Volum. 1. Act. Hafn. p. 1. obs. 16. p. 43. & Volum. 3. obs. 67. p. 108.*). De corpore duro cornu referente supra Zigoma vetulæ enato, *Petrus Estanone* (*ap. Lazar. River. obs. commun. 6. p. 682.*). Cornu in palpebris mulieris prognatum inter rariora Ducis Hetruriæ asservatum delineat *Oliger, Jacobæus* (*ap. Th. Bartholin. Vol. 5. Act. Hafn. obs. 104. p. 275.*). Plura de hujusmodi excrescentiis in utroque sexu *Joh. Schenck.* (l. 1. *obs. Med. p. 13.*). *Zacut. Lusitan.* (l. 2. *Hist. Med. Princip. 4. p. 170.*). *Th. Bartholin.* (*Tr. de Unicornu c. 1. & de Morb. Bibl. Miscell. 13. p. 72.*). *P. Borell.* (c. l. *obs. 14. p. 21.*) & Celeberrimus Noster *Francus à Franckenau* (c. l. §. 10. *sq. p. 12.*) qui omnium vota & expectationes explebit.

§. 15.

Hoc verò omnem superat fidem, mortuo non è capite, sed oculis cornua enatos fuisse. Audiamus *Henric. Kornmannum* (p. 5. m. m. c. 7.) non auritum, sed *αυτόπτην* testem. Hocce vidi, scribit, in Ducatu Charitinorum propè Studgardiam (est ea Metropolis sedes Ducis Wirtenbergici) mirabile: Chymistæ furcis suspenso duo cornua ex oculis longitudinis instar digiti nascebantur anno sextæ centenariæ primo post mille.

§. 16.

Exemplum hoc sine exemplo animos curiosorum non sine ratione tenet suspensos. An eadem sit cum *Sethi Calvisii* historia, judicent Alii, (in multis namque Lectores fallere solet *Kornmannus*) qui (*Oper. Chronolog. p. m. 880.*) Anno 1607. Pseudochymicum Stargardiæ ad patibulum ferreum protractum,

narrat, miraculum tamen illud sicco transit pede, quos talia scrutari juvat, iudicent. Quid si diceret aliquis, eum in vita usum fuisse Azoth, aut Lapide Philosophorum medicamento, eique morte violenta extincto, lacrymas abiisse in cornua, non aliter ut de cervi lacrymis scribitur, quæ ad oculorum canthos gummatibus instar concretæ ossium & cornuum aliquando exaquant duritiem. Vide quæ collegit *Excell. Job. Andr. Graba Noster* (*Elaphogr. f. 2. c. 26. p. 214.*). Sed hæc Oedipum requirunt, non Davum.

§. 17.

Nec minorem difficultatem habet, quando iterum *Borellus* (*c. l. p. 318*) asseruit se cornua vervecina & bubula vidisse, quæ radices in terra egerant, ut cornu plantabile *Linschotti*. De hoc autem ista *Adamus Olearius* (*in præfat. ad Itiner. Mandelsloh.*). *Dieses schreibt Hugo Johann. von Linschotten* (*Indianisch. Schifffarth p. 4. c. 17.*) ausdrücklich, und giebt es vor ein warhafft Ding aus, saget, daß es auff der Insel Goa geschehe an einem steinigten Orte, woselbst die Schlächter die Hörner als nichtwürdige Dinge hinwerffen, und habe er selbst etliche aus der Erden gezogen, welche 2. und 3. Spannen lang Wurzeln in die Erde geschlagen hätten, sollen sonst nirgend als bey Goa gefunden werden. Eadem *Job. Albert d. Mandelsloh* (*Itiner. Orient. l. p.*). Adduxit etiam *Linschotani* relationem *Magnus Herm. Conring.* (*de Habit. Corp. German. Caus. p. 143.*) eamque, quod miror non solum sine virgula censoria dimisit, sed potius approbasse videtur, dum pilos se instar stirpis alicujus habere, & eandem esse unguium & cornuum naturam probare satagit. Accessit his *Eusebius Nierembergius* (*cit. Francisco Redi Experim. Nat. p. 163.*), qui ibidem instar brassicæ radicare ipsi dicuntur & non nisi cum maxima difficultate evelli, & erutas multiplicari. Quod ad *Borelli* relationem spectat, quamvis illum in arcanis recensendis satis apertum deprehenderit *Th. Bartholin.* (*ap. Jacob. Phil. Saxsium, Epist. Gammarol. annex. 1. p. 970.*) tamen & hunc nimis credulum, aliquando etiam nugivendum facile in observationibus animadvertas, v. g. si (*Cent. 1. obs. 10.*) tantum attentè & sine præjudicio excutere non graveris, ut alia loca allegare jam superseam. Non satis attentè legit *Linschottum Borellus*, qui in sola Insula Goa cornua ista plantabilia inveniri asseruit, sed & hanc Naturæ lasciviam (ita de Cornutis loquitur *Plin. l. 11. c. 37.*) in Europa se vidisse gloriatur. Nobilissimus *Mandelslohius* suffragio suo hanc narrationem fulcire potuisset, si oculatus non auritus testis extitisset. De *Nirembergii* exscriptoris fide multum dubito, eumque dignum judico, cui (quod de *Plinio Job. Mich. Dilherr. T. 1. Diss. Acad. p. 273.* assererat) litera R. imprimatur. Obstat (a.) Autorum alio-

aliorum, qui Goæ descriptionem evulgarunt dissensus, apud quos altum de hoc silentium, imò contrarium in hanc rem inquirentibus responsum fuit, ut patet ex illis, quæ *Francisc. Redi* (p. 165.) exhibuit. (β.) Obstat ipsa cornuum natura & textura. Cornua quamvis vegetabilia sint, Animalium tamen sunt, adeoque in animalibus tantum, non in terra radices ajunt, haud secus ut viscum in arboribus, (quod accuratè descripsit & depinxit *Lynceus ille indefessus Marcellus Malpighius* (*Anat. Plantar. part. 2. p. m. 140. 141.*) non in terra provenit & radicatur. Obstat (γ.) Radicum in cornibus constitutio. Dicam cum *J. C. Scalligero*, ut quasi cornua ex ossibus animalium: sic ex arboribus educi viscum, interim cum Eodem viscum habere radicem nullam necessario. (*in l. 2. de Plantis p. 430.*) dicere vereor, inque hoc passu etiam cornubus radices omnino denegabo. Et sanè, quæ cornua hic eligenda censeas, non juniora & teneriora, quippe adhuc imperfecta & ad transplantandum inepta, nec consummata, quippe præscriptam magnitudinem consecuta, & radicationi in arena aut terra, ulteriorique incremento ob duritiem non subjecta. Dicat nugator iste, cur tenuibus & teneris in solo proprio gaudeat radicibus cornu; in alieno verò lasciviat duobus vel tribus Spithamis longis terræque infixis. Obstat (δ.) Soli qualitas, transplantatio & incrementum & nutrimentum proportionatum exposcit. Ossa autem cujus soboles & alumnae sunt cornua, mucilaginosae constituuntur & aluntur humore, qui ex arenosis & petrosiis locis minimè expectandus. Nec quispiam benè subducta ratione in hujusmodi locis radices commodè figi & extendi posse faciliè statuet. Non igitur possum non mirari cum *Francisco Redi* (c. l. p. 162.) credulam Authorum simplicitatem, qui has ineptias, (ita ille vocat & jocum esse ex *Antonio Morera Canonico Ecclesiae Cathedralis Goæ* accepit p. 164. quo incolæ Lusitanis illudere solent, cum mulieres Goæ admodum luxuriosae sint) recensere non erubuerunt.

§. 18.

Quod de unguibus & cornibus hætenus in disquisitionem venit, ut etiam de ossibus quæramus *Illustris Vir Tb. Bartholinus* ansam nobis dedit. Hic namque dum in Dania ossa Gigantææ monstrositatis passim inveniantur, (*l. 4. Hist. Anat. 94. p. 417.*) Fuit cum crederem ossa demortuorum terræ commissa in monstruosam hanc excrevisse magnitudinem, præsertim (cum hæc allegasset, superaddit *l. de Fermentat. s. 1. c. 6. p. 57. Martin. Kergerus*) in Dania, ubi Gigantes unquam habitasse nullæ historiæ meminerunt.

§. 19.

Gigantes inter ea, quæ non sunt, cur reposuerit *Seneca* (*Epist. 59.*), me ignora-

gnorare fateor. Pollicem huic pressit *Andreas Brunnerus*, qui (p. 2. *Annal. Bojar.* p. 47.) tales robore corporis potius, quam mole prodigiosos asseruit, & *Jac. Bolducci* (l. 1. de *Eccles. Ant. Leg.* c. 9. p. 71.) omnia de Gigantibus prolata mythologicè vel metaphoricè explicanda voluit. *Joh. Goropius Becanus* (in *Gigantomach.* quæ est l. 2. *Antwerp.* p. 206.) Gigantum profapiæ pariter bellum indixit, dum scripsit: Confidenter de Philosophiæ præceptis statuamus, nihil in humana statura ab ineunte immutatum esse. Si enim eadem nunc est, quæ olim fuit essentiæ forma, eandem necesse est teneri magnitudinis definitionem. Materia enim sua spontè infinita, ab idea sive forma terminatur, ut *Aristoteles* etiam in iis, quæ de Anima tradidit, annotavit libro, (ni fallor) secundo. Cum enim corpus corporisque membra ad usum suum sint comparanda, nunquam ita secundum naturam excrescent, ut usui suo sint inepta. *Hæc ille vir doctissimus, insignis tamen innovator.* Ab hoc non dissentit *Jacob. Gaffarellus* (p. 2. *Curiosit. inaud.* c. 5. p. 83.), quando differit: *Goropium* vidisse ossa magnitudinis insolitæ in terra producta, & inde, subjicit, fortasse existimaverunt veteres fuisse in terra aliquando Gigantes prodigiosæ magnitudinis, quibus errandi Causam præbuit ignorantio secretorum Naturæ.

§. 20.

Erubescant verò hi loqui & scribere contra Sacrorum Oraculorum auctoritatem, Historicorum fidem, & experientiam & ἀντιψία toties totiesque etiam nostro seculo approbatam. Gigantum quoties *Sacra* meminit *Scriptura*? Vocantur Nephelim (*Genes.* 6.), quamvis hanc vocem nullam corporis magnitudinem, sed homines cadentes significare persuadeat *Joh. Gorop. Becanus* (c. 1. p. 168.), eò quod à *Cain* descendant, qui primus extra Paradisum cecidit turpissimo Lapsum (*ib.* p. 206.). *Enakim* etiam & *Rephaim*, de quibus *evolv. Gregor. Michaël.* (not. in *Jac. Gaffarell. curiosit. inaudit.* n. 53. p. 244. sq.), qui & quod de Regis OGGI in Basan ossibus nugentur nugacissimi bipedum *Rabbini* (c. 1. p. 248.) exposuit. Ajunt, inquit, Cervum in mortui Regis OG tibiam ingressum per medium diem in ea oberrasse, cum illum insecutus sit Venator. Poterat hic, subjicit *Michaëlis*, os impudentissimum ossis labyrinthi nuncium ab indignante veritate simul se occultare.

Et quit Typhæus, & validus Mimas?

Aut quid minaci Porphyryon statu?

Quid Rhæcus? evulsisque truncis

Enceladus jaculator audax?

Multa de Gigantibus annotarunt & congefferunt *Augustin.* (l. 15. de *Civit. DEI*

c. 9. p. m. 122.) ubi & *Homerum* (l. *Iliad.* 6. v.) & *Virgil.* l. *Aeneid.* v.) testes citat. *Hieron. Magius* (l. 1. *Miscell.* c. 4.); *Joh. Bocatius* (l. 4. *Geneal. Deor.* c. 68. p. 115.); *Sim. Majolus* (*Colloqu.* 2. *Dier. Canic.* p. 64.); *Th. Fazell.* (*Dec.* 1. *Rer. Sicul.* l. 1. c. 6.). *Joh. Jonston.* (Cl. 10. *Thaumatogr.* c. 4. art. 1. p. 453. & *de Constant. Nat. propos.* 5. *Artic.* 2. p. 50.). *Henric. Kornmann.* (*de Mirac. Viv.* p. 9. sq.). *Edo Neubus.* (l. 2. *Sacr. Fatid.* c. 16. p. 256.). *Joh. Ben. Sinibald.* (l. 8. *Geneanthr. tr.* 2. c. 5. p. 704.). *J. Lipsius* (l. 3. *Physiol. Stoic.* c. 5.). *Philipp. Camerar.* (*Cent.* 1. *op. subcistv.* c. 82. p. 380.). *Athanas. Kircher.* (l. 9. *Mund. Subt.* s. 2. c. 4. qu. 1. p. 56.). *Casp. Schottus* (l. 3. *Phys. curios.* c. 8. p. 384.). *Erasm. Francisci.* (l. 1. *Spec. Art. & Mor. exot. Tit.* 17. p. 119.)

§. 21.

Hinc etiam prodigiosæ magnitudinis ossa casu non rarò inventa. *Drepani* in *Sicilia* tres dentes Gigantis in antro primum sedentis, mox aëre puro accedente in *Cineres* difflati monstrosæ granditiei inventi ponderis trium ratulorum, id est centum communium unciarum, teste *Joh. Boccatio* (c. l. p. 115.). Hos dentes *Drepanites* in testimonium comperti Gigantis, & sempiternam posteritati memoriam filo alligavere ferreo, & suspendere in quadam civitatis Ecclesia in honorem annunciatae Virginis edita & ejusdem titulo insignita. Præterea & partem Cranei anteriorem invenere firmissimam adhuc, & plurium frumenti modiorum capacem. Sic & os alterius cruris, cujus etsi ob annositatem nimiam in putredinem pars devenisset, præceptum tamen in reliquo ab his, qui totam hominis altitudinem ad mensuram cujusque minimi ossis novere, eum fuisse magnitudinis ducentorum cubitorum vel amplius. Ossa Gigantis *Buard Valentia* in Monasterio Jacobinorum ejusque delineationem quindecim ulnas longas vidit *Joh. Wilhelm. Neumayr.* (*in Itinerar.* p. 31.). Ossa talia possedit *O. Wormius* v. g. *Dentem & Costas* (l. 3. *Mus.* c. 26. p. 343.). Ossa hujusmodi etiam in Museo obtinuit *Felix Platerus* (l. 3. *obs. med.* p. 549.), ad quorum proportionem sceleton decem & novem pedes longitudine adæquans delineari & depingi curavit.

§. 22.

Ossa sub terra diuturnitate temporis crescere, ipse *Th. Bartholin.* (*Cent.* 1. *hist. anat.* 98. p. 159.) inficiatur, & hoc ipso magis veritati litat, atque contrario *supra* (§. 18.) effato. Notum namque est (α.) ossa à natura destinata habere magnitudinem, non secus ac reliquæ corporis nostri partes, quam excedere non possunt. *Conf. Aristot.* (2. *de Gen. Anim.* c. 6.). (β.) ossa ad debitam magnitudinem dum pervenerunt, tantam duritiem consequi, ut viven-

te corpore auctrix nihil juris in ea obtineat. (γ.) Si igitur in vivente statuto tempore ob duritiem ossium cessat incrementum, in mortuo qui resuscitabitur? (δ.) Dices, ossa plantarum titulo insigniri *ap. Honorat. Fabri. (l. 3. de Plant. Propos. 29. p. 121.)*, crescent igitur sub terra ut pili & ungues. Sed prælicenter plantæ nomine abutitur *H. Fabri*, quod vel indoctis patet. Ubi sunt ossium radices, ubi nutrimentum & reliqua, quæ auctrix imperat, antequam incrementum impetret pars augenda. Os in corpore non sua, ut pilus & unguis informatur anima, neque propria vivit quadra, ut unguis & pilus. Quamvis demum in terris quibusdam Gigantes non extitisse certò constet, ossibus Gigantæis ibidem repertis non oppidò concludendum erit, ergò sub terra latentia creverunt. Potuerunt tanquam rara & singularia eò transferri, aut ab inundationibus notabilioribus eò devolvi.

§. 23.

Ossa namque Gigantum in tali olim pretio fuisse, ut etiam Principes & Magnates sua illis exornarint palatia, historici memorant. Prætorium iisdem excoluisse *Augustum, Suetonius (in Octav. August. c. 72. p. m. 78.)* memorat, & quidem immanium belluarum ferarumque membra prægrandia, quæ dicuntur Gigantum ossa, habet historicus. Non possum non adjicere *Summi Viri Isaaci Casauboni Epicrisin (Comment. in h. l. p. 261.)*. Quæ de Gigantibus prodida sunt ab antiquis Poëtis & λογογράφοις, ea sunt ita fabulosa, ut meritò *Suetonius* illis nullam fidem habuerit. Sed quod propterea Gigantes nullos fuisse, aut nulla eorum ossa reperiri existimasse videtur, in eo fugit eum ratio. Simile de Templo Muhammedanorum Damasci conspicuo, cui par non fuit ædificium in toto orbe, quodque olim *Benhadadi* palatium fuisse dicitur, retulit *R. Benjamin Tudelensis (Itinerar. p. 56.)*. Ita *Suidas* (in voce *μῦθας* f. 591.) recitat, magnam ossium Gigantum multitudinem cum ædes *S. Menæ* Constantinopoli repurgaretur in ampla quadam fossa repertam esse, quam *Anastasius Imperator* conspiciatus in Palatio, ut rem admirabilem, reposuerit. Allegavit hæc *Theologus Magnus B. Job. Bened. Carpzov. (Dissert. de Gigant. c. 1. p. 1. 2.)*

§. 24.

Quo Autore verò cognavit *Martinus Kergerus* in septentrionalibus regionibus, imprimis Dania nullos Gigantes extitisse & vixisse?

Arctorum (Magno si quicquam credis Olao

Grammaticoque, prior Patriæ, qui prodidit acta)

Procerorum orbem tenuerunt monstra Gigantum,

(Oo) 2

Mole

*Mole ut corporea qui magni & corpore magni,
Sic animis etiam magni gestisque fuere.*

Job. Pincier. (l. 4. *Ot. Marpurg.* p. 190.) cecinit. *Arngrimus Jona accuratus rerum Islandicarum scriptor*, Gigantis quindecim ulnarum, qui regnante *Magno Erici filio*, Rege *Norwagie* anno 1338. à quatuor viris trucidatus fuit (l. 1. *Rer. s. Comment. Island.* c. 4. p. 34. sq.) meminit. De *Harchbeno*, cujus proceritatis dimensio novem cubitis tenderetur, *Saxo Grammat.* (l. 7. *Hist. Danic.* p. m. 124.). Hic proceritate æquabat *OG Regem Basan*, *Judicio Stephan. Job. Stephan.* (in not. ad h. l. p. 155.). Noti etiam sunt *Starchaterus*, *Arngrimus*, *Arverodus* tum ex *Saxone*, tum ex *Olao Magno* (l. 5. *Hist. Septentr.* c. 2. p. 164.). Spectant huc, quæ narrat *Job. Isaac. Pontanus* (l. 1. *Rer. Danic.* p. 14. & 55.) qui in eo saltem à *Jona* dissentit, quod primos omnium septentrionalium regionum incolas Gigantes fuisse commemoret. Ipse *Saxo Gram.* (in præm. *hist. Dan.* p. 4.) ista: *Danicam* verò regionem giganteo quodam cultu exercitam, eximiæ magnitudinis saxa veterum bustis ac specubus affixa testantur. Quod si quis vi monstrosa patratum ambigat, quorundam montium excelsa suspiciat, dicatque si callet, quis eorum verticibus cautes tantæ granditatis invexerit. *Conf. Ol. Magn.* (c. l. c. 1. p. 162.). Qui igitur obstinatè negant, concludo cum *Steph. Job. Stephani* (in not. ad præfat. *Sax. Grammat.* p. 27.) vasta quâdam corporum mole, & extra communem sortem proceræ staturæ homines olim & præcipuè in *Dania* cæterisque regnis *Borealibus* extitisse conanturque omnia, quæ non solum in prophanis, sed etiam sacris literis de Gigantibus leguntur, nunc figmentorum poëticorum nomine, nunc per allegorias *Physicas*, interdum *morales* eludere, næ illi cum ratione insaniunt, nec magis sapiunt, quam benè olent, qui in culina habitant, ut cum *Petronio* loquar.

§. 25.

Credidit *Job. Gorop. Becan.* (c. l. p. 223.), *Ossa* monstrosa sub terra *Dæmonis* arte confingi, ut ejuscemodi ludibriis credulos homunculos dementaret, & à veritate ad falsas de rebus omnibus deduceret. Convenit ferè hæc opinatio cum vulgi sententia, qua ollas fossiles à pygmæis sub terra elaborari censuit, quod *Job. Jonstonus*, (*Thaumatogr. Nat. Cl. 1. A. c. 4. p. 458.*) in literas retulit, & utensilia eorum, teste *Georg. Agricola*, (l. 7. de *Nat. Fossil.* p. 639.) & *Job. Dan. Majore* (in *Columnam de Purpura* p. 15. sq.) reputat.

§. 26.

Diabolum verò ignorantiae *Asylum* fingere, aut facere portentosum. Ipse *Goropius* dubitanter rem expedit, dum subdit & fatetur, ea esse posse beluæ
ma-

marinæ aut Elephantorum ossa. Ita de illis ab Augusto in Prætorio repositis *Suetonius*, ut *supra* (§. 23.) memoratur. Ossa & cornua unicornu ex dente Elephantino ficta Delphis, in Belgio vidit *Andr. Tenzelius* (*f. 9. Excess. Chymiatr. p. 666.*). In agro Solonio juxta mare Drepanum & Panormum inter ab Agricolis vera adhuc erui ossa Elephantum, *Marchio Vintimiglia Athan. Kircherum* (*l. 8. Mund. Subterr. f. 2. c. 4. p. 62.*) instruxit, qui præteritorum seculorum temporibus ab Assis in Siciliam contra hostes in bellum introducti, ibidemque interfecti & tumulati sunt, quæ imperiti passim pro gigantum ossibus venditarunt. *Conf. Petrus Gassendus* (*l. 3. de Vit. Peiresc. p. 210. & l. 4. p. 366.*), qui & constas hæc esse aliquando (*c. l. p. 356.*) deprehendit.

§. 27.

Ne igitur decipiatur Physico-Medicus, Anatomen, ejusque partem non ignobilem osteologiam, in consilium vocet. Docet namque illa ossa quædam in homine à brutorum ossibus forma externa in multis differre, v. g. cranium, scapulas cum claviculis, ossa pollicis & calcis, &c. Hæc igitur si offendant exactè considerata forma externa humana pronunciet. Contra dentes, maxillas, vertebrae, costas &c. cum brutis convenire, ut plurimum *ἀνθρώπινα* probabit. In his igitur ne fallatur aut aberret, poterit autem facillimè, probè circumspiciat, imprimis in proportionem examinanda cum reliquis ossibus Argus sit, ne doctis & curiosis se deridendum propinet.

§. 28.

Exemplum nobis sit dens ille *apud Conrad. Gesnerum* (*l. 4. Histor. Animal. f. 420.*) quamvis circa radicem non integer duas uncias pendens. Jam verò humani dentes plerique omnes, etiam majusculi drachmam seu octavam unciaë partem non excedunt. Unde conjiciendum esset, quemadmodum dens ille communem sedecies excedit, ita quoque hominem illum, si homo fuit, toties aliorum hominum corpora excessisse. Quæ ferè proportionem *Antei Gigantis* corpus superavit, utpote sexaginta cubitos longum, qui excessus ad quatuor quindecuplus est. Alium computum è magnitudine dentis, qui in Musæo Wormiano asservatur, *M. Christiani Jobannis, vide sis ap. Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Hist. Anat. 98. p. 161.*). Quod si eadem proportionem dentem illum *ap. D. Augustinum.* (*l. c. p. m. 123.*) è quo dissecto centum, aut illum *ap. Guilielm. Candenum* (*in Britann. p. 351.*) è quo ducenti dentes confici poruissent, aut illum Christophori Magni dentem molarem pugno majorem quem vidit *Ludov. Vives* (*Com. in August. in l. 15. de Civ. DE Ic. 9. p. m. 124.*) aut illum Viennam Austriæ transmissum, quinque & semi-libram ponderantem (*Job. Petr. Lotich. T.*

V. *Theatr. Europ.* p. 974.) metiremur monstra Gigantum, & montium instar homines produceremus.

§. 29.

Dispicendum pariter hic probè est, an dentes & ossa illa Gigantæ molis effossa revera ossa sint, an lapides ossium figuram referentes. Illa eandem cum ossibus hominum aut brutorum constitutionem, texturam, confirmationem, symmetriam & cavitatem obtinent; hæc figuram saltem externam (similitudinem formæ vocant Physici,) cætera lapides sunt, & purum naturæ mineralis opus. Monuit prætereà illustrissimus Comes de Vintimiglia Athanas. Kircher. (c. l.) hoc discrimen esse inter ossa vera & à Natura minerali efficta & producta, quod illa semper tibiæ canales, fistulososque meatus olim medulla refertos retineant; hæc verò solidum lapidem, sine ullo tibiæ meatu mentiantur. Perpetuum tamen id non esse Enostos lapis, cavitates non rarò insignes, quales in tibiæ ossibus cernimus, visui exhibens evincit. Mineralia ossa insigni monstrositate sæpius suspensos tenent spectatorum animos; humana autem rarissimè consuetam magnitudinem excedunt, & si hoc aliquando stupendo tamen excessu, ut illa, nostros non feriunt oculos. Vid. iterum (c. l. §. 1. p. 56. & sq.) Athanas. Kircherus & Philippus Bonannus (Part. 1. de Testac. c. 7. p. 47. sq.). Cum prætereà non dicam in toto Terrarum orbe, sed tantum in caverna illa Panormitana tanta istorum ossium seges reperiatur, quis tot exercitus Gigantum sibi fingere poterit, si ad petrefactionem recurras, quorum partes transmutatæ illa dictitentur, quod iterum (c. l. p. 49.) Bonannus.

§. 30.

Coronidis loco ad ungues revertor, & ὡς ἐνίμυστρον cur abscissi tam sanctè à vulgò custodiantur addo. Nostros si consulas, ne eos colligant Magi aut Veneficæ, iisque ad incantationes & Veneficia utantur, quod etiam Casp. Barthius (l. 7. *Adversar.* c. 3. col. 316.) notavit, regerunt. Magis verò ridicula est illa, quæ Daniæ, teste Th. Bartholino (Cent. 3. *Hist. Anat.* 78. p. 155.) demonstrat incolæ. Ungues resectos hi sibi servant, scribit, secumque in sepulchrum recondunt, sperantes inde buccinam fieri ab Angelis in extremo die. Ungues & pili an beatis corporibus denegandi, quærit Th. Spizelius (Consid. Corp. *Glorios.* §. 38. p. 96.) idque affirmat, ita tamen, ut monstrosam illam unguium & pilorum omnium, etiam resectorum, restitutionem rejiciat, & ita D. Augustini (*Enchirid. ad Laurent.* c. 89.) verba & mentem explicet.

LIB. I. TIT. XI.

De

Penis in Cadaveribus Erectione.

Summarium.

1. **P**enis dignitas. 2. Honores huic habiti divini. 3. Isidis apud Ægyptios institutum. 4. Priapi in æde Bacchi. 5. Collo appensus in victoria signum, & sponse ornamentum penis. 6. Transfatio. 7. Penis in mortuis erectio an Satyriasis. 8. An Priapismus? 9. Historia. 10. Post mortem an contingat? 11. An à Coitu cum Moniali. 12. Musculi quid conferant. 13. Quid Spiritus & Sanguis. 14. Pruritus in Venerem insignes. 15. In coitu mortui. 16. Mortue. 17. Singulare Exemplum. 18. Apologia. Pæole. 19. Causæ, assumpta Alimenta. 20. Medicamenta. Imprimis Purgantia. 21. Vis purgatricis transfusio. 22. Cur Aphrodisiaca. 23. Fontes medicati. 24. Cantbarides. 25. Satyrion. 26. Banguæ. 27. 28. Maslach. 29. Opium. 30. Herba Theophrasti. 31. Boletus Cervinus. 32. Morbi. Satyriasis. 33. Epilepsia. Casus ab alto. Podagra. Calculus. Morsus Araneæ. 34. Milites in acie cadentes. 35. Quid metus possit? 36. Sanguinis ebullitio. 37. Veneficium. 38. Erectio penis in cadavere quomodo procuranda. 39. Membrum virile è foco Tarchetii. 40. Prestigiosa in vivis penis ablatio.

§. I.

N abscondito quasi latet penis fistula, ne natura stimulum libidinis unicuique ob oculos posuisse videretur, castisque oculis spontè obtruderet scandalum. Ut verò abstruso quæ jacent in loco non illico ignobilia æstimanda; ita nec præfatum membrum omni dignitate defraudandum, suggerendæ quippe proli summè necessarium, intra hominis ætatem

alioquin defecturæ. Quare pater omnium membrorum à Paulo Zacchia (l. 5. *Quæst. Med. Legal. Tit. 3. qu. 1. n. 13. p. 449.*) & Georg. Philipp. Harsdorffero (*Specul. Hist. c. 79. p. 576.*) non immeritò salutatur.

§. 2.

Abfit verò divinos huic tribuamus honores, prout Ethnicis in more positum fuit. In oppido namque Lavinio Libero integer mensis dicabatur. Quibus diebus unusquisque spurcissimis abutebatur verbis, donec per forum pudendum Liberi patris membrum, palam exultante nequitia, transveheretur. Cui inspectantibus omnibus matrem familias honestissimam coronam necesse erat imponere. *Vid. Augustin. (l. 7. de Civit. DEI c. 21. p. 414.). Lud. Cæl. Rhodigin. (l. 4. Lect. Antiqu. c. 6. col. 150. sq.). Inde & illud apud Joh. Riolan. (l. 2. Anthropogr. c. 30. p. 155.) leges:*

*Nota sub urbanas inter Theletusa puellas,
Quæputo de quaestu libera facta suo est:
Cingit inaurata penem Tibi sanctè corona.
Hic Pathica summi Numinis instar habes.*

§. 3.

Spectat huc *Isidis* apud Ægyptios institutum, de quo sequentia ex *Aliis v. g. Jano Jacobo comprimis Boisardo (l. 9. Divinat. & Magic. prestig.), Joh. Bened. Sinibald. (l. 2. Geneanthr. tr. 2. c. 2. p. 129.): Osiridis s. Serapidis corpore à Typhone & Ejus sociennis discerpto pudenda in Nili profluentem abjecta in mare devoluta sunt, & à Phagro, Oxyrintho, Lepidauro piscibus devorata fuerunt. Pudenda igitur ex Auro fabricari præcepit Isis, quæ solenni ritu appendit tholo Templi, proposuitque populo adoranda, tanquam partem datam à natura generationi aptam & necessariam ad propagationem generis humani Phallumque vocavit. Cujus Numen Sacerdotis sacrificio honorarunt ejusque cultum statim amplexi sunt Arabes & Tyri, postea tota Græcia, tam Asiatica, quam Europæa, Deumque istum generationis efficacem nominarunt. Priapum Hebræi tunc quoque venerati sunt & vocaverunt Phagor & Beel Phagor, cujus Antistes fuit Maacha Regis Asæ mater, ut (3. Reg. XV, 13.) traditum. Adde & quæ (ad August. L. 2. de Civ. DEI c. 14. p. 95.) commentatur Lud. Vives.*

§. 4.

Erigebant etiam in æde Bachi priapos Syri. Ita *Lucianus (de Dea Syria T. 2. Op. p. 663.)*. Etiam Priapi stant in vestibulis duo admodum magni, quibus inscriptum est hoc Epigramma:

Hos posui Bacchus tibi Juno noverca priapos.

Græci

Græci, *pergit*, priapos Bacho erigunt: in quibus & tale quiddam portant pusillos viros ligneos, magna pudenda habentes. Vocantur autem Neurospasta hæc. Est igitur & hoc in templo illo. In dextra ædis sedet pusillus vir æneus pudendum magnum habens. Genitalibus propriis inferiorem Priapum vocat *Arnobius* (l. 6. *Adv. Gentes. p. m. 209.*). Bacchum ipsum dicasse ædi sacre Priapos statura trecentorum ulnarum. Rectius forsan pro *τρυπανόριον* legendum esse *τρυπάνον* credidit *Jacob. Palmerius* (in *Not. in h. l. 672.*). In horum unum vir quispiam singulis annis bis ascendit, perque dies septem in ejus summitate habitat, addit *Lucianus* causas subjungens cur hæc ita contingant. Priapum autem Bacchi Sacris addi multa sunt in causa *Lud. Vives* (in *August. l. 7. de Civ. DEI c. 21. p. 414.*) ratiocinatur. Primum quod Priapus comes fuit expeditionum Bacchi: deinde quod sine beneficio Bacchi frigeat, ideò filius putatur Liberi & Veneris. Jam & Bacchus feminibus præesse creditur, quorum membrum instrumentumque inter omnia primum est Priapus, & hac de causa hortis præficiébantur, ejusque sacra perpagos villasque à Rusticis magna lætitia risuque celebrata sunt. Super Priapi immanissimum & turpissimum fascinum sedere nova nupta jubebatur, more honestissimo & religiosissimo *Augustin.* (l. 6. *de Civ. DEI c. 9. p. m. 360.*) memorat.

§. 5.

Nec in victoriæ signum aut corporis ornamentum cum aliis collo penem appendere nobis animus est. Narrat siquidem *Hugo Linschottus* (in *Itinerar.*) *Cafres* Athyopiæ populos ad oram maritimam, quæ ad caput bonæ spei porrigitur, invicem variis bellis occupari. Victores victis cæsis & captis pudenda rescindere, quæ rescicata Regi in reliquorum procerum præsentia his moribus offerunt. Pudenda in os assument singulatim, atque ad Regis pedes ea expuunt; Rex collecta ac sublata in regium munus victori restituit, quæ victor filo connexa pro monili sponsæ seu uxori suæ de collo suspendit. Sponsa hoc habitu incedens, in tantum attollitur, ut se vel totius mundi Reginam aut aureo vellere insignem credat. Allegant hoc etiam *Excell. D. Joh. Theod. Schenck.* (l. 1. *Exerc. Anat. 8. f. 2. c. 34. p. 616.*) & accuratissimus Anatomicus *Regnerus de Graaff* (de *Viror. Org. Generat. In serv. p. 130.*

§. 6.

Quid post mortem aliquando in pene singulare deprehendatur jam saltim libare libet. Et quamvis nupta & prætextata verba aliquando spargat hæc commentatio, nemini tamen, ut castitatis repagula laxet, autor ero. Naturalia tracto utili, non obscœna, curiositate inflammatus. Nec quempiam

impurum ablaturum, purum & castum animum qui attulit opinor & spero, adeoque à prolixiori honoris præfatione libenter abstineo.

§. 7.

Mirandum illud est Penis Erectio, dum in agone penis erectus post obitum talem rigorem servat, aut post mortem demum reliquis Partibus flaccescentibus rigiditate sua spectantium oculos obrigescere facit. Phænomenon illud an Satyriasis, an Priapismus commodè dici possit, non immeritò quæritur. Primum haud facilè admitterem. Satyriasis namque maximam rei Veneræ appetentiam habet Comitem, peracto coitu onobelos vepenem repræsentat. Talis in Venerem Satyrorum erat propensio, qui seniores facti dicebantur Sileni, *juxta Pausaniam* (l. 1. s. in Attic. p. 27.). Unde & nomen huic affectui. Quis verò è mortuis pessulum ostio obdere, ut Terentiano (in Eunuch. a. 3. s. 5. explicat & confutat Marcellum M. Anton. Muretus l. 12. Var. Lect. c. 9. p. 320.) *ut*, appetet, cui cum vita omnem sensum & appetitum abstulere fata.

§. 8.

Priapismus vocatur affectus, quando citra rei Veneræ appetentiam erigitur mutuo,

Minusve languet fascinum.

Spasmodicus hic est motus, non cum titillatione, sed dolore molesto, qui unâ cum Tetano ne à coitu quidem cessat. Nec hi tantum priapismo laborare exactè dicuntur, sed illi propriè, qui simul telum asini & inguinum pondus tam grande præferunt, ut ad ejus pondo, (*verba sunt Petronii Satyric. p. m. 206.*) ipsum hominem laciniam fascini crederes. Talem probis magis natus Imperator, quam ei loco ad quam fortuna eum provexerat, Commodus Antonius aluit pene prominente ultra modum animalium, quem onon appellabant, sibi charissimum, quem & ditavit, & sacerdotio Herculis Rustici præposuit. (*Vid. Æl. Lamprid. in Vit. Commod. p. m. 89.*) Fingunt autem cum primis incredibili veretri magnitudine Priapum luxuriasse, (*Conf. Augustin. l. 6. de Civ. DEI. c. 9. p. m. 360.*) Ob Junionis manum veneficam, inde & illum fastidiens Venus in Lampfaco urbe maris Helleponti reliquit, quod notat Natalis Comes (l. 5. Mythol. c. 20. p. 520.) Hunc post pulsum de Lampfaco propter virilis membri magnitudinem Servius (in 4. Georg. v. 111. Virgil. p. 120.) asseruit, quin & inter Priapum & asinum Sileni, qui erant in Comitatu Bacchi ortum certamen de membri virilis magnitudine, Priapumque ab Asino victum interemisse victorem, Lactantius (l. 1. Inst. Div. c. 21.) tradidit. Palum igitur ingeniosè vocavit Horatius (l. 1. Satyr. 8. v. 5.) & Ityphallum terribile mem-

membrum; Columella (*l. 20. de R. R. v. 33.*). Hinc Vepenem (ita legit *Lud. Cael. Rhodigin. c. l. Alii* habent pipinam, ut *Jos. Langius*, manuscripta bipinam *Evolv. Adr. Turneb. l. 8. Advers. c. 4. col. 228.*) *Martialis* (*l. 11. Epigr. 73.*) Priapo opponit, quando scribit:

*Drauci nata sui vocat vepenem,
Collatus cui Gallus est Priapus,*

Quorcirca & morbis in magnitudine accensetur, & ex inflationum genere esse dicitur *Galeno* (*l. 14. M. M. c. 7. p. m. 515.*). *Conf. P. Forest.* (*l. 26. obs. med. 9. p. 573.*). Si quid hic pronunciandum; Neutrum hic admittendum. Si tamen laxius voce Priapismi uti liceat, ad hunc illa eatenus referenda, quatenus quasi quidam penis Tetanus est, & à prægresso in viventibus adhuc Priapismo & distentione, in mortuis aliquando perennat.

§. 9.

Exempla, quæ penis erectionem post mortem durasse testantur, prostant. Hoc mali genus insolens admodum est, scribit *Job. Fernel.* (*l. 6. de Part. Morb. & Symptom. c. 13. p. 312.*), quo tamen narrant jugulatum quendam biduo ab excessu è vita intentum rigidumque exhibuisse penem. Non simplici vice meis vidi in demortuis erectionem penis adhuc integram, memorat *Dn. D. Ambros. Stegmann.* (*M. C. D. 3. A. 4. obs. 105. p. 221.*). De mutone strictè erecto alicujus à Papismo conversi Clerici *Christian. Lehmann.* (*Histor. Schaulplaz natürlicher Merckwürdigkeit im Meisnischen ober Erz-Gebürge s. 16. c. 21 p. 938.*). In acie qui cadunt erecto cadere pene à militibus sæpius accepi, idque variis exemplis demonstrasse illos, qui in prælio Lüzensi olim occubuerunt ex oculati testis recensione notavit celeberrimus *Dan. Ludovici* (*M. C. D. 1. A. 20. obs. 158. p. 351.*). *Nobilissimo nostro S. P. Sachsis* viri militares è bello Turcico ad S. Gothardum commisso retulerunt, cum Turcæ vestibus exuerentur, plurimos illorum in ventos, qui post mortem membrum rigidissimum servassent, ac si novum in Campum Veneris subituri essent prælium. Idem in Gallis & nostris ad Rhenum cæsis alios propriis oculis lustrasse, commemorat prælaudatus *Ludovici* (*c. l. obs. 34. p. 98.*). In sene juvenculæ maritato *Phil. Salmuth.* (*Cent. 3. obs. 29. p. 124.*); In Principe decollato. *Job. Dan. Ernesti* (*Gemüths-Ergez'igk. Colloq. 45. p. 887.*); In adultero decollato iterum *Phil. Salmuth.* (*c. l. obs. 40. p. 130.*); In suspensis *Paul. Zacchias* (*l. 4. quæst. Med. Legal. T. 1. qu. 10. n. 31. p. 365. & l. 5. T. 2. qu. 11. n. 5 p. 435.*) & *Ph. Salmuth.* (*c. l.*) quod in illis, quos novacula Anatomica subjectos memini, me nunquam deprehendisse recordor Urforum virgas indurari etiam post mortem dicunt, sed partem illam naturaliter

duram esse, quod os habeat in extremitate sua Anatome docuit. (*T. 5. Ephemer. Erudit. n. 4. p. 41.*). Osseum etiam penem in bubulco Hassio vidit *Dn. D. C. F. Paulini parens* & ideo semper rigidum, à quo uxori in copula maritali accerrimi suborti dolores, quod ultro passa est. (*Vid. Ejus. obs. Med. Phys. in in App. M. C. D. 2. A. 4. & 5. n. 116. p. 71.*)

§. 10.

In Causas hujus miraculi antequam inquiram, præmoneo, esse difficulter credibile post mortem demum mentulas cadaveri erigi (nisi forsàn totum abdomen in magnum attollatur tumorem, quod à veneno trucidatis contingit, quibus aliquando cum abdomine (*Vid. supra b. l. T. 8. §. 8.*) genitalia à flatu mirum in modum intumuisse, Exemplum à *Th. Bartholino* (*C. 2. Hist. 18. p. 202. & Vol. 4. Act. Hafn. obs. 36. p. 121.*) notatum declarat, quamvis & in mole abdominis Hydropico penem non semel retractum & obscuratum viderim. Rigidam verò post mortem posse permanere non impossibile.

§. 11.

Causam hujus olim à supernaturali principio deduxerunt & retulere in stuprum cum Moniali commissum. Credebant nempè, qui has devirginassent, illis post mortem membrum illud pudendum permanere rigidum. Fluxit inde *versus barbarus*:

Qui Monacha potitur, virga tendente moritur

Vid. Leonell. Faventin. (p. 2. Med. Pract. c. 75.). Citat ex *Eo Henr. Kormann. (p. 4. m. m. c. 67.).* Quod si verum esset, sancti illi Patres Monachi morte circumventi cæteris partibus languentibus cur non viriles vibrarent hastas, priapisq; vel ipsum provocarent Priapum. Siquidem in Monasteriis, ut huc traham illud è *Papicolis ficti nominis Petri Firmiani, in Privilegio* namque *P. Zacharias Capucinus Lexoviensis* audit (*Cyg. Gall. Tr. Aedes pudicitiae p. 131.*), pietas quasi lenonis officio fungitur, dum turpissimis moribus velum obducit, CHRISTOQUE, qui publicis honoribus colitur, in secretioribus aditis præfert libidinem. Hæc eorum castitas, ut magis pate scat, verba superaddam *Cornelii Agrippæ (de Vanit. Scient. c. 63.);* Ille cum in præcedenti capite (62.) de sectis monasticis egisset, cur titulum de Arte Meretricia subjiciat, hanc assignat rationem: Reliquum nunc, scribit, quia apud Ægyptios primos Religionum Autores neminem olim sacerdotem fieri licebat, qui Priapi sacris non prius initiatus fuisset, atque ita nostra Ecclesia receptum sit, quod carens testibus, Papa non esse possit, prohibeanturque Spadones, Eunuchi & Castrati Sacerdotem ordinari, palamque videmus ubicunque sunt magnifica ista templa & sacerdotum mona-

cho-

chorumque collegia, ut plurimum in proximo esse lupanaria, quin & plurimæ Monialium & Vestialium ac Beguinarum domus privatæ quædam meretricularum fornices sunt, quas etiam monachos & religiosos (ne diffametur eorum castitas) nonnunquam sub monachali cuculla, aut virili veste in monasteriis aluisse scimus, visum est non præter ordinem de Arte Meretricia sermonem hic subnectere. *Hæc Agrippa.*

§. 12.

Sed hæc causa cum obscura sit, & nullo classico testimonio, prout res requirit, firmari possit, ad alias me conféro. Quod ut felicius procedat, in antecessum à quibus viventibus secundum & præter naturam penis erigatur, tribus prælibandum. Musculos penis ad erectionem immediatè facere antiquis persuasum fuit, sed hanc sententiam dum accuratè exanimavit *Regnerus de Graaff* (*c. l. p. 144.*) rejecit, quia in omnibus musculis, dum agunt id, ad quod destinati sunt, eorum ventres intumescant, atque extremitates ad se invicem accedant. Quod cum ita sit, fieri non potest, ut penis hac ratione extendatur; quandoquidem musculi actio sit contractio, quæ extensioni contraria est. Neque etiam horum musculorum ope immediatè penis erectionem contingere posse, ex eorum accuratiori inspectione, & ex iis, quæ jam dicta sunt, clarè cognoscitur; quia musculorum illorum extremitates ad se invicem debent accedere, & cum principium, quod coxendicis ossibus firmiter implantatur, propter illorum quasi immobilitatem moveri non possit, necesse est altera eorum extremitas appropinquet, cui cum affixum sit membrum virile, necessario id sequi debet. Si verò sequatur, quid fiet? penis non erigetur, sed deprimetur; quia in inferna parte, sive sub pene ex coxendicis appendicibus originem sumunt dicti musculi, & inferioris penis parti implantantur. Mediatè tamen eos ad hanc actionem concurrere posse *asserit* (*c. l. p. 158.*), quatenus scilicet penis musculi coarctando corpora nervosa circa eorum exortum sanguinem versus penis partem anteriorem propellunt, atque sic corporum nervosorum distentione erectionem adaugent.

§. 13.

Spiritum & sanguinem utrumque vasa distendentem allegat *Th. Bartholin.* (*l. 1. Anat. Ref. c. 15. p. 147.*). A flatibus & spiritibus à corde per arterias ad penem tendentibus rigere & attolli *Job. Bened. Sinibaldo* (*l. 3. Geneanthrop. tr. 1. c. 7. p. 265.*) placuit, qui animalia parva corda obtinentia salacissimis annumerat, quia calidissima. Nobile illud licet pudendum membrum, cujus petulantia ad opus nobilissimum jucundissimumque natura abutitur, unde in

tentigine duritiem obtinet, nisi ex spirituum inflatione? quibus effusis, quam citò languescit? quærit & respondet *Sebast. Basso* (*l. Meteorol. in Tent. 4. Artic. 5. p. 613.*). Spiritum animale quamvis non excludat *Regner. Graafius* (*c. l. p. 154.*), tamen cum *Nathan. Highmore* (*l. 1. Corp. Hum. Disquis. Anat. p. 4 c. 3. p. 96.*) arterioso sanguini primatum tribuit: Ut verò sanguinem hunc multum ad penis erectionem facere non nego, in eo tamen minimè erit acquiescendum. Quæ causa erit impellens? Cur iste sanguis ἀρρώγες penis subeundo arterias distendat. Nulla sanè alia quam nervosas partes titillans sub idea libidinis vapor, quam prægressam titillationem doloris levioris propaginem demum sanguinis affluxus insequitur. Vapore isthoc una cum semine egesto, quod detumeat penis, unica causa est, quamvis sanguis iste per venas non retrocesserit. Quare cum in pueris & senibus stimulus iste non deprehendatur, nec tento valent, nec duello. In brutis verò à natura constituto tempore expergiscatur, non omni tempore venereos amant actus. Causa est pariter hic stimulus, cur nobis invitis etiam in somno promineat veretrum. Quocirca pudendorum Naturæ in viris insita vis, inobediens atque imperiosa & quasi animal quoddam non exaudiens rationem furiosarum libidinum violentia subicere sibi cuncta conatur dictitat *Plato* (*in Timæo, fol. 301. b.*) genitalisque arrectionem bestiam, de qua *Matreas* conquerebatur, se animal alere, quod se ipsum absumeret. (*Vid. Isaac. Casaubon. Comment in Athen.*)

§. 14.

Et ita quosdam salacitas à natura ita prurire fecit, ut cum à coitu, quamvis sæpius iterato, nullum sentirent levamen, in castrationis vituperio quæsiverint refrigerium, ut ille ap. *Balthas. Tim. à Gùldenkleee* (*l. 3. Cas. Med. 52. p. 198.*). Quosdam ex intemperantia venerea mortuos non rarò inter amplexus animam ejaculasse, aut non multo post inter vivos esse desiisse, *Galenus* (*l. 1. de Sem. c. 35. p. m. 585.*) memorat. Sunt illi, qui cum *Veteri Poëta* (est ille *Ovidius l. 2. Amor. Eleg. 10.*) apud *Anton. Nattam* (*l. de Pulchro*) cit. *J. C. Steebio Cæl. Sephirot. c. 4. f. 3. n. 909. p. 83.*) exclamant,

*Felix quem Veneris certamina mutua perdunt,
Dii faciant lethi causa sit illa mei.
Induat adversis contraria pectora telis
Miles, & æternum sanguine nomen amet.
Quærat avarus opes, & quæ lassavit eundo
Æquora perjuro naufragus ore bibat.*

At

At mihi contingat Veneris languescere motu,

Cum moriar medium solvar & inter opus.

Ita quidam enormi satyriasi correptus astantes rogabat, uti se deliciis istis mori finerent, quod etiam teste Barth. Cabrollo (*observ. 17. p. 10.*) factum.

§. 15.

Exempla eorum, qui inter amabiles complexus Φοβεῖς Φοβεῖς τῶν πρᾶ-
da facti, prostant ap. Plinium (*l. 7. Hist. Nat. c. 53.*) Valer. Maxim. (*l. 9. c. 12. n. 8. p. m. 436.*). Petr. Forest. (*l. 26. Obs. Med. 20. p. 591.*). Job. Jov. Pontan. de O-
bedientia.). Guilb. Fabric. Hildan. (*Cent. 1. obs. Chirurg. 19. p. 25.*). Felic. Pla-
ter. (*l. 1. obs. Med. p. 171.*). Laurent. Trif. (*l. 2. Spec. Med. c. 9.*). Marcell. Do-
nat. (*l. 4. Hist. Med. Mirab. c. 17. p. 394.*). Georg. Phil. Harsdörffer (*Grossen
Schauplatz Jämmerlicher Mord.- Geschichte p. 1. Hist. §. 11. p.*) Job. Bene-
dict. Sinibald. (*l. 9. Geneanthrop. tr. 2. c. 22. p. 793.*). Henric. ab Heer (*Spadacren.
obs. 9. p. 138.*). Caspar. a Rejes (*Camp. Elys. Jucund. Quæst. 44. n. 23. p. 533.*).
Guerner. Rolfinck. (*Ord. & Method. part. Gener. dicat. p. 2. c. 32. p. 181.*) de Jo-
hanne Menard. Med. Ferrariensi memorat, cum ab Astrologo ipsi prædictum fu-
isset vitæ periculum, in fovea ipsi imminere, è foveis & fossis sibi timuit. Cum
verò ille prolis, quam vitæ cupidior, planè senex uxorem duceret juvenculam,
prima nuptiali nocte cum dilecta concumbens desideratis intentus amoribus
in genitali fovea extinctus suavi morte oraculi implevit scopum & funus ma-
turavit suum. Huc alludens Johann. Latomus Germanus tale concinnavit
distichon:

In fovea qui te periturum dixit aruspex,

Vates verus erat, conjugis illa fuit.

Talis & Menelaus, cui sequens posuit Epitaphium (*l. Funer. f. 66. a.*) Johann.
Secundus:

Inter opus medium lasciva morte solutus,

Hic situs est, & init jam Menelaus humum.

Qui blanda Veneri vite sacra verat annos,

Haut aliter vitam ponere dignus erat.

Hoc mortis genus Panthalonus (*in Comædia*) vocabat *la morte del grillo in sul
buso*, subiciebat *Zanima non cantava*. Sermo erat de Joviano Poëtz, addit Hen-
ric. ab Heer (*c. l. p. 140.*)

§. 16.

Citatus Sinibaldus (*c. l. p. 744.*) & Job. Faes (*in Lil. Giral. l. de Sepulchr.
& variis Sepel. rit. c. 2. Animadv. p. 161.*) ex Aliis hoc recitat Epitaphium:

F. J.

F. J. Dicat

*Cineres & ossa Laodiceæ Philocaptæ hic sita sunt, perpetuæ memoriæ facti & infamiae causa, quæ insatiabili Venere exhausta subter vivo viro mortua est. Vix. Ann. xxiiij. Mens. vij. Dn. W. infelicissimi parentes tacito nomine extra sortem ad rudera posuere. O voraginem exurientem! Sed nec soli Laodiceæ Philocaptæ sors ista obtrigit, cum de Angirilla inter amplexus mortua historiam recitet, Job. Anton. Campan. (l. 2. Epist. 16. p. 82.) dum ita ad suum Antonium. Angirillam vicinam scribis occidisse, & quod miserrimum atque infelicissimum putas inter amantis oscula atque amplexus exspirasse: longè falleris opinione. Siquidem non occidunt, qui ita perire voluerunt, ut animam non desererent quidem, sed amanti certissima fide committerent. Nam si, quemadmodum *Lucretius*; amantes toto corpore in corpora migrare cupiant, eamque ob rem osculandi coeundique appetitus oriatur, ut oculis animam, corpus coitu in rem transferamus amatam, quid felicius evenire potuisset quam corpus in ulnis, animam verò in amantis pectore fuisse reconditam. Si enim bonum id est, quod omnia appetunt, malum necesse est ut appelletur, quod omnia *Hec Campanus*, qui & alia quædam subjungit, qui si lubet evolvatur.*

§. 17.

Nec semper hoc mortis genere demortuis viris penis riget, sed & totum corpus eo positum quo obierunt. Notabile Exemplum utriusque sexus *Thomas Cantipratanus* (l. 3. *Mirac. & Exempl. sui temp. c. 30. n. 20. p. 331.*) recensuit de Presbytero & Moniali in concumbendo mortuis Exemplum. Hos vetula Monialis in lecto jacentes & conjunctos & cruribus brachiisque inflexis turpiter ita, ut irrigidati nulla arte separari ab invicem invenit, quorum Cadavera cum horrore & scandalo multorum, sicuti inventa fuerunt, simul fuerunt sepulta.

§. 18.

Sunt ex his, qui merentur, quos sequenti tueatur *Apologia Valerius Maximus* (c. l.); Quorsum attinet eorum cavillari fata, quos non libido sua, sed fragilitatis humanæ ratio abstulit. Fine namque vitæ nostræ variis & occultis causis exposito, interdum quædam immerentia supremi fati titulum occupant: cum magis in tempus mortis incidant, quam ipsam mortem accersant. Peolas has vocavit antiquitas, *autoritate Lud. Cæli Rhodigin. (l. 14. Lect. Antiqu. c. 6. coll. 740.)* Peos namque pudendum *Aristophani* significat.

§. 19.

Assumta alimenta tentigini huic favere nemo inficiabitur.

Vina parant animos Veneri si plurima sumus.

Amorum Magister Oviarius (l. 2. de Remed. Amor. v. 411.) inculcat. Hinc in Priapismo, suadente *Epiphanio Ferdinando* (Hist. Med. 26.) Flatuosa pariter malo addunt stimulum cum sæpè hoc malum flatibus suam debeat originem. Vid. *Th. Erastus* (tr. de Caus. Morb. cont. p. 22.) Ideo forsan fabæ Pythagoræ Ejusque affeclis suspectæ, quod ex *Ed. Neubusio* (l. 2. Sacr. Fatid. c. 1. p. 13.) colligere in proclivi esset. Qui præter victum calidum & humidum, quo semen rursus gignitur etiam à turpibus desideriis non cessarunt, hi quoque post mortem rectum intentumque habere pudendum deprehensi sunt, ex *Alex. Tralliano P. Forestus* (l. 26. obs. med. 9. p. 572.) docuit.

§. 20.

Assumta medicamenta ansam huic malo pariter suggerunt. Purgantia hic multis suspecta. Ventrem non solvunt, tradidit iterum *P. Forestus* (c. l. p. 574.), in Priapismo Medici, ne cum fluxu ventris materia inferius derivetur. Exempla singularia communicat *Fel. Platerus* (l. 1. obs. med. 9. p. 245.) Cum amicum quendam meum narrat, virum multos annos viduum & continentissimum pientissimumque leviter purgare vellem, ac pilulas leviores ex aromatibus paratas, sicque dictas, exhibuissem, sequenti manè ad me venit, expostulans mecum, me se decipere voluisse, cum nullam ab illis senserit per alvum evacuationem, sed pruritus & stimulum solum venereum, à quo tota nocte fuerat divexatus, vixque illum à sententia potui dimovere, etsi à medicamentis purgantibus quandoque irritari etiam ea loca, ad seminis excretionem pertinent ostenderem, ideoque non studio, sed casu hoc factum esse. Gemellum mox subjungit, cui adde quod recitat *Balth. Timæus à Gùldenkleæ* (l. 3. Cas. Med. 50. p. 193.) tertiumque superaddidit *Platerus*: Alius quidam, sumto Cathartico, cum illud adhuc operaretur, simulque eum ad Venerem stimulare, uxorem astantem illique ministrantem compressit, unde valdè debilitatus, adeò, ut Medicum accersere, illique delictum fateri cogeretur, asserens se nunquam adeò ad Venerem impulsus, atque ea ipsa hora, qua adhuc per alvum dejiciebat, nec se ullo modo continere potuisse. Gemellum *Miscellaneis Curiosis* (D. 1. Ann. 2. obs. 71. p. 131) inseruit *Dav. Splenbergerus* & *Actis Hafniensibus* (Vol. 4. obs. 73. p. 176.) *O. Borichius*. Plura huc spectantia communicat *Job. B. Sinibald.* (l. 3. Geneanthr. tr. 1. c. 12. p. 274.)

§. 21.

Quendam à pharmaco irritante excitatum una cum semine vim purgan-

(Q9)

tem

tem in meretricem transfudisse *P. Borell.* (*Epilog. Obs. Phys. Med.*) & *Job. Dan. Horstius* (*obs. anat. 20. p. 31.*) testes sunt. Operantur ut purgantia *sua-*
fu Dan. Sennerti (*l. 5. instit. med. p. 2. s. 1. c. 5. p. III.*) nutricibus oblata infan-
tem purgant, lac vi purgatrice imprægnatum dum fugit.

§. 22.

Cum verò, dum alvi à purgante claustra laxantur, muto riget, non o-
mnibus id familiare est, sed junioribus venereis, & Plethonicis, quibus *Sini-*
baldus (*c. l.*) atri bilarios addit. Expertus est hoc ille *ap. Alexandrum Bene-*
dictum (*l. 24. de Cur. Morb. c. 18. p. 922.*) decrepitus, de quo sequentia confi-
gnavit: Quidam à nobis nobilis Venetus quæsit, ut aliquo adjumento fe-
nectutis effoctam virilitatem reficerem. Septuagenarium hominem demiror,
claudum, Hemiplexia debilitatum, tam impudenter lenocinia adhuc per vicos
perquirentem, roganti capulari Seni Dia Satyrion concitatorium promissimus:
at Diaphoenicon abstulit hilaris senex, quo assumpto inter meretricis amplexus,
salivariaque oscula pigritantem Venerem demirans primum atque subinde da-
mnans, turbato ventre ad sellam properare cogitur, non sine intestinorum tor-
mentis, atque eo modo decies alvum stolidus homo exoneravit. Ferunt
Alii, subjicit *P. Forestus* (*l. Obs. Med. 19. p. 591.*), idem Monacho contigisse,
at alio modo: Medicamentum ad continentiam faciens expectabat Monach-
us: Alius eodem tempore Sponsus utcunque senex medicamentum expo-
stulabat ad Venerem concitandam, sed pharmacopolæ errore contrarium Mo-
nacho exhibitum fuit, ita ut illa nocte tentigine Veneris supra modum affli-
geretur, contra Sponsus novæ nuptæ nihil hilaritatis attulerit.

§. 23.

Cur autem purgantia Aphrodisiaca simul sint, brevibus ista complexus est
Nathanaël Highmorus (*l. 1. Disquis. anat. p. 4. c. 2. p. 93.*): Glandulæ prostra-
tæ sunt inter vesicæ Cervicem & Intestinum rectum positæ, inde contingit,
quod post Clysterem aut acriorem *κἀθαρον* affecto intestino recto semen quan-
doque emittatur, & appetitus venerei excitentur.

§. 24.

Spectant huc fontes medicati quidem. Ea Spadanorum fontium est
proprietas, *observat Henric. ab Heer.* (*Spadacren. c. 14. p. 132.*), qua exteris his
utentibus priapismum excitat. Idetiam in potu Thermarum Carolina-
rum, & Acidularum Egranensium aliquoties obtigisse recordor. Militas
autem hic eadem (*in §. præcedenti*) allata ratio, cum non tantum scybala ex-
pel-

pellant, sed & Diuretica sint, qua posteriori operatione vasa Spermatica mirum in modum afficiuntur & irritantur.

§. 25.

Probant id Cantharides. Hæ non tantum extra applicatæ (*Joh. Langius l. 1. Epist. med. 47. p. 231. Reiner. Solenander s. 1. Consil. Med. 2. p. 13. Henric. ab Heer. obs. 9. p. 135.*), sed etiam in manu detentæ (*Henric. Smetius l. 1. Miscellan. Epist. 8. p. 44.*), imò in bursa gestatæ (*Joh. Schenk. l. 7. obs. med. p. 873.*) vesicam & vias urinarias lædunt ita, (quamvis id teste *Dan. Sennerto tr. de Dysent. c. 2. p. 10.* perpetuum non sit) ut mictio subsequatur cruenta. Sic intro sumtæ illæsis reliquis partibus per vias lacteas, (ut vult *Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 65. p. 480. & de Lact. Thorac. c. 9. p. 77.*) non expectantes, donec per universum fiat circulatio (*id. Cent. 3. Epist. 75. p. 334.*), spontè ad vesicam feruntur; imò & uterum, ut iisdem assumtis foetum tenellum ejiciant scorta impura (*Joh. Schröder. l. 5. Pharmac. cl. 4. c. 98. p. 340.*), iisque non sine vitæ periculo inferunt calamitates. Exempla ex Aliis citatus *Joh. Schenck. (c. l.)* compilavit. Evenit inde per accidens, ut ab ista titillatione juvenes obtineant priapos extentos, ut ille ap. *P. Forestum (l. 24. obs. med. 7. p. 448.)* & irritati supra modum etiam ad sanguinis cum semine profusionem coëant. Historiam notabilem recensuit (*obs. 17. p. 9.*) *Barth. Cabrolus*. Mota hoc experimento infamia prostibula scortatoribus cibos earundem pulvere aspergunt, ut illa, de qua *Joh. Shenckius (c. l.)*, quin & ipsi scortatores ad coitus illecebram Cantharidum pulverem absorbeant, ut ille ap. *Joh. Langium (c. l.)* juvenis Gallus, quovis Gallo gallinaceo salacior. Quamvis semper funestus exitus infame hoc maneat desiderium.

§. 26.

Prostant præter hæc alia delicatiora, quæ absorpta restinguunt, ut *Mandauensis (l. 2. de Aur. Asin. p. m. 33.)* loqui amat, pudoris ignaviam, & alacrem vigorem libidinis incutiunt. Satyrioni à natura ad Venerem inditus stimulus, ipsa id attestante signatura (*Paracelsus l. de Imagin. c. 9. p. 306.*) nomen peperit. Ex aquæ pinguedine eundem deduxit *Joh. P. Faber (l. 3. Panchym. s. 8. c. 6. p. 404.)*. En ex *Athanas. Kircheri (l. 1. Art. Magn. Luc. & Umbr. p. 2. c. 5. Reg. 2. p. 61.)* memorabilem nec injucundam narrationem. Adolescens quidam quoties in horto suo locum quendam non viriditate minus, quam umbrarum amœnitate conspicuum, visitaret, toties adeò vehementibus libidinis stimulis agitabatur, ut insolita quadam corporis prurientis affectione agitated Satyriasin contraxisse videretur. Contigit autem cum *Henrico Corvino nobili seplasiario* quo-

dam tempore amicus tractans, ei passionem suam revelaret. Is quid erat suspicans locum sibi monstrari postulat, quo facto, totum locum Satyrii quodam genere, cujus nomen consulto tacemus, repletum invenit, quo invento nihil facilius fuit, quam causam tam vehementis Symptomatis assignare. Retulit quoque hanc herbam tam potenter ad venereos motus excitare, ut vel manu detenta (quod de Satyrio Erythronio in literas retulit *Dioscorides l. 3. de Mat. Med. c. 144. p. m. 232.*) & ex hoc forsan *J. B. Porta (l. 3. Phytognom. c. 44. p. 217.)* quis sese manifesto Satyricæ commotionis periculo exponat, ut proinde mirum non sit, tam potenter fuisse agitatam, qui herbam ejusdem genuinam sobolam tam frequenter terendo molestaverat. Quocirca & stuprum rogantes omnes viderentur Satyrion bibisse, *Ascylo ap. Petronium (Satyric. p. m. 53.)*. In quem locum vide *Georgii Erhardi Symbola (p. 549.)*. Cum in Satyrione vis delitescat Saturnina, illa secundum *Paracelsi (l. 3. de Vit. Long. c. 11. p. 857.)* monitum, clam virtutem, qua de gloriari Satyrion debebat, suffuratur ac debilitat, fitque sic ejus exaltatio triginta granis minor. Quo fit, ut non raro opem usurpatus deneget Satyrion.

§ 27.

Bangue Persas efficaciter in Venerem animare *Adam Olearius (Itinerar. Muscov. Persic. c. 15. & in Not. ad Itinerar. J. A. von Mandelsloh. l. 1. c. 20.)* retulit. Præparationem his descripsit: *Die Blätter werden gesamlet, ehe sich noch der Saame an den Stengeln sehen lasset, werden in Schatten gedörret, und zu Pulver zerrieben, mit Honig vermischet, und Kugeln als Tauben-Eyer groß, daraus gemacht, von solchen essen sie ein oder zwey Stück, und gehen darauff ihre Gänge. Sie rösten auch die Hanff-Körner, besprennen sie mit Saltz, und essens an statt des Confects. Add. Anonym. (l. 2. de Plant. Ind. Hist. c. 25.)* Banguen autem cannabim nostratam putat, quod è *Garfia ab Orto (l. 2. exot. pl. Hist. c. 25.)* refutat *Jac. Tappius (Orat. de Tabac. & ejus abus.)*. Quæ de Asseral Specie Bangues habet *Job. Harmann. (tr. de Op. Th. 3. qu. 3. p. 25.)* huc referantur. Ipse *Galenus (l. 1. de Facult. Alim. c. 41.)* cannabim caput gravare & somnia turbulentare observavit, quod *Alex. Maurcord. (Epist. mox citanda)* allegat, posterius apud *Galenum* non legitur, sed ap. *Sim. Sethi (de Alim. lit. K. n. 3. p. m. 46.)* Semen si immodicè edatur desipere facit. Folia verò arida uti farina pota, aut magis, si pro potione harum farina mandatur ebrietatem quandam admirabilem & sensus privationem devoranti inducit: Apud Arabas esitatur pro vino & inebriat: desiccatur vero semen genitale ut caphura. Unde Atociis admiscetur & basis est Ægyptiorum narcotici (de semine loquitur) Pharmaci, quod Bosam appellant, & quo festivam insaniam accersunt, pronunciat *Henric. Mund. (de Aër. Vit. Escul. & Potul. c. 2. p. 124.)*.
Can-

Cannabis folia & semen Turcas plebejos melle in Electuarium ventriculi infirmitatibus utile coquere, sed quod Phantasmata infert, ac somnia Gigantum aliorumque terribilium formidine molestum retulit *Bapt. Sylvagius Reip. Venet.* interpres ad portam Ottomanicam *Job. Matth. Fabro.* (*V. Ejusd. Strychnoman. p. 82.*)

§. 28.

Maslach Turcarum hic etiam magnum nomen est. Quid sit, inter Autores non convenit. Evolvantur *Job. Hartmann.* (*c. l. qu. 4. p. 29. sq.*) *Dan. Sennert.* (*l. 1. Med. Pract. p. 2. c. 6. p. 328.*). *Casp. Hoffmann.* (*l. 2. de Med. Offic. c. 169. §. 22. p. 421.*). *Andr. Tenzel.* (*Exeget. Chym. p. 547*). De nomine verò *Leonb. Thurneuffer.* (*l. 1. Herbar. c. 29. p. 117.*) *Job. Oberndörffer* (*Apol. Chym. med. p. 71.*) *Excellentissimus Noster G. W. Wedel.* (*l. 2. Opiol. f. 4. c. unic. p. 160. & Exerc. Med. Philol. Dec. 5.*) ubi egregiam de hoc Magni Medici & Ministri Sultanis Turcici *Alex. Maurocordati ad Eum datam Epistolam* leges, multa Curiosa & à vulgari traditione diversa continentem. De hoc, quod prælium inituri Turcæ non aliter, uti quidam nostri milites & nautæ pulverem pyrium epotant, quod *Fr. Baco Verulamius* (*Histor. vit. & mort. col. 223.*), ad conciliandam animi fortitudinem devorent, *Leonb. Thurneuff.* (*c. l. p. 170.*) & alii testantur. Id vero ad venereos amplexus continuandos multum conferre, juxta fama est, ut in campo Martio & venereo strenuos se præstent bellatores. A Turcico Maslach assumpto defuncto mentulam fuisse erectam (mallem scripsisset, permanisse erecta) è *Phil. Salmutho* (*Cent. 3. obs. med. 40. p. 103.*) constat. Et cur plurimi Turcarum in prælio Ungarico ad S. Gothardum post mortem erectis mutonibus fuerint inventi (*Vid. supra §. 9.*), id unice esui & usui Maslach imputandum censuit *Nobilissimus Noster J. P. Sachsus* (*in lit. ad me datis.*)

§. 29.

De opio idem referunt Indis & Turcis maximè familiari. *Conf. Marcell. Donat.* (*l. 4. hist. med. adm. c. 13. p. 402.*) *P. Bellon.* (*l. 3. obs. c. 15. p. 429.*) Inde quidam Maslach Opium reputarunt, quo etiam inclinatur *J. C. Scaliger* (*Exerc. 154. p. 615.*) & illud ex opio esse confectum, putat *Dan. Sennert.* (*c. l. p. 329.*) & qui vitulo arat *Matth. Tilingius* (*p. 1. de Laud. Opiat. c. 2. p. 53.*). Ascribendum illud forsan Opii caliditati. Calidum namque non frigidum, ut veteres, *Dioscorides* (*l. 4. mat. med. c. 63. & 65. p. 267.*) *Galen.* (*l. 8. de Comp. med. sec. loca c. 3. p. 877.*) & alii pronunciarunt, *P. And. Matthiol.* (*l. 4. comm. in Diosc. c. 63. p. 527.*) *Job. Hartmann.* (*c. l. thes. 5. q. 1. p. 50. sq.*) cum omni-

bus ferè Neotericis probarunt, quæ calida, ut ipsa Aromata, æstrum concitant venereum. Ex illo igitur Indi in Bantam Electuarium parant, Affion dictum, coloris cineritii, saporis dulc-amari, quo Chineses in Batavia utuntur; ejusque usu tam alacres fortesque sub vexillo Veneris evadunt milites, ut non tremula, sed erecta hasta pugnam per totam noctem continent. (*Vid. Jac. Saar Ost-Indianisch Kriegsdienste c. 2. p. 12.*) Cur verò orientalibus opium Venerem excitet, septentrionalibus extinguat ob laxitatem pororum accidere concludit prelaudatus *Sachsus*, ob quam & calidissimam temperiem uno quasi ictu Spiritus & vires diffluunt, opii autem vi, parumper quasi freno cohibiti, ad plura certamina repetenda sufficiunt. Adderem ego Consuetudinis vim dum à minima dosi ejus usum incipiunt Persæ, ut est ap. *J. B. Tavernier (l. 5. Itin. Persic. c. 17. p. 269.)* cum aliis populis, & majorem dosin, ad quam tanquam ad insuetum Europæi ascendere nec possunt, nec sine noxa debent. Et dubito sanè annon potius esus & usus quotidianus oryzæ plus armet in Venerem Turcas ac Indos, quam opii. Pluribus de hoc problemate egit *Idem* (*M. C. D. 1. A. 2. obs. 69. p. 127.*). Eadem esse videtur causa, cur Turcæ sumpto opiato per somnos mox sibi videntur vivere in Paradiso: Christiani in inferno (*O. Borrich. de ort. & prog. Chym. p. 58.*). Curque biliosis Venerem restinguat, pituitosis excitet fumus Tabaci & radicum Asparagi usus. *Hermann. Grube de Arcan. Med. non Med. art. 5. c. 1. f. 2. p. 148. sq.*)

§. 30.

Theophrastus Eresius (l. 9. hist. plant. c. 20. p. 126.) mentionem fecit herbæ quam Indus attulerat. Hæc non solum edentibus, sed saltem tangentibus virilia impetuosè erexit, ut quoties vellent (ad Septuaginta vices in die, ut habet *Hieron. Cardanus (l. 8. de Subtil. p. 473.)* coirent. Banguem hanc fuisse quidam suspicantur. *Conf. Joh. Fragosum (Hist. Med. Ind. tr. 3. c. 26. p. 59.)* De Radice quæ & Venerem augendam mirè confert, & virgines, si super eandem sedeant, aut urinam faciant deflorat *J. C. Scaliger. (Exerc. 75. f. 1. p. 568.)* *Joh. Pharamund. Rhumel. (Theol. Vegetab. Embl. 41. p. 19.)* De arbore Agnacat iterum *Scaliger. (c. 1. p. 569.)* Adde quæ de Satyrione modo (§. 24.) dixi.

§. 31.

De Boleto Cervino multa vulgus. Placet mihi *Excell. Dn. D. Joh. Andr. Grabe Anaploræ*, quando aromatibus, & aliis junctis non Boletis, eam vim tribuit. (*f. 3. Elaphogr. c. 20. p. 258.*). Nec ferè hactenus demonstratum, qui & cujus naturæ isti sint Boleti. Semen sanè Cervorum aut saliva eorum in Venerem

remruentium, ut quidem voluit *Paracelsus*. (*tr. 1. de Pestil. p. 336.*) matrem & patrem esse vix crederet, qui Boletos pro Cervinis jactatos in locis offendet crescentes, in quibus nunquam Cervi pedes fixerunt & vixerunt. Id mihi aliquoties animadvertere contigit, Cervos Venere exhaustos & emaciatos fungos illos vescos, quos à Colore flavos, *gelbe Schwämme*, vocamus, summo cum appetitu depavisse, quasi in quandam recreationem. An forsan id nominis inde acceperint divinare nolo. Sed & boleti isti majores exsiccati cocti & acido jure parati vulgò à vulgò inter aphrodisiaca habentur & forsan non vulgari ratione cum flatulenti sint, gemellumque semini odorem per auras disseminant.

§. 32.

Emorbis, ut etiam monitum, Satyriasis maximè huc confert. Festiva est illa de Monacho quodam *Petri Foresti* (*l. c. obs. 20. p. 575.*) narratio. Monachus quidam salax incidit in Satyriasin, cum imaginationibus veneris valdè indulgeret; adeoque tentigine non sine dolore in Venerem stimulabatur, ut furore quodam agi videretur. Is ut tentiginem illatam reprimeret, mentulam in ollam, aqua frigida plenam, immerisit. Sed ex vehementi motu cum veretrum moveretur ollam in frontem impexit: Accirus Medicus ut cicatricem inflictam curaret, rem gestam magno cum risu aperuit. Exemplum cujusdam cui ob desuetudinem Veneris penis extendebatur & rigebat *vide sis ap. Galen. (l. 6. de Loc. Aff. c. 5. p. 608.)*

§. 33.

Epilepticas convulsiones etiam penis rigor excipit, *Aretæus* (*l. 1. c. 5.*) memorat. In casu ab alto virile membrum donec animam efflavit cuidam assidue erectum permansit, ut *Job. Schenck.* (*l. 1. Obs. Med. p. 121.*). Podagrigo equuleo subjecti venereas titillationes experiuntur, & non rarò erecto pene inter Ideas & sollicitationes aphrodisiacas nulli non melleas, ejulant, & dolore ingravescente vel melli mixtum deplorant. Expendit id non ineleganti discursu *Georg. Feltmann.* (*Tr. Dea Podagra c. 6. §. 9. sq. p. 34.*). Idem calculi & vesicæ patrant. Utroque Rene calculosos plus justo petulcos observavit *J. B. Helmont.* (*Tr. Vita brevis p. 588.*). Vidi tales laborantes, inquit *Paul. Zacchias* (*l. 3. Quest. Med. Legal. T. 1. qu. 4. n. 8. p. 271.*). Et cum à calculi doloribus sapius instar caudæ propendeat intestinum rectum, balanoque pruritus inducatur (*juxta Wolffg. Hæfer. l. 3. Herc. Med. c. 4. p. 171.*), cur non & tentum vibrarent, comprimis robustioribus, junioribus & succulentis istæ calamitates? Rationes alias suggeret *J. Bened. Sinibaldus* (*l. 3. Geneantrop. Tr. 1. c. 17. p. 286.*). Et hæc etiam causa esse poterit, quod calculosi polluuntur pollutionibus arenosis *sec. Job. Theod.*

od. Schenck. (l. 1. Exerc. Anat. 8. c. 35. p. 650.). Iis quos morfu aranea petiit observatione *Bertrucii Bononiensis (l. 2. Collector. Med. tr. 3. c. 3. f. 251. b.)* virga erigetur ex multiplicatione ventositatum in corpore plurimarum.

§. 34.

Milites in acie erecta hasta virili cadentes iterum in mentem revocat *Alex. Benedictus, dum (l. 24. de Cur. Morb. c. 19. p. 926. scribit:* Mirum est, quod in castris vidimus ad Tarum in Parmensi agro in pugna adversus Gallos, nuda erant cadavera passim per ripas fluminis jacentia, quorum inguina miræ supra modum magnitudinis intenta erant, solis (ut puto) vapore ac hesterno imbre, quo corpora perfusa erant.

§. 35.

Metus mortis instantis hic aliquid præstat, quod exemplo duorum comburendorum, & in Musico qui ob delictum à lictoribus quæsitus se subdlexerat, & in alio virgis cædendo *Phil. Salmuth. Cent. 3. obs. 21. p. 121.) meminit.* Ideò metuentibus testiculos contrahi, *Aristoteles f. 27. probl. 7. & probl. 11. credidit,* quod ideò contingit, si *Cassio (quest. Nat. & Med. 47. p. m.)* credendum, quia moribundi (addit & timidos *Aristot. f. 4. probl. 8.*). Excernitur autem semen more consueto testiculis sursum recurrentibus, qui deinde supra retenti manent. Ex semine igitur in crucem actorum effluente Mandragoram veram enasci, vulgus credit, dum à circumforaneis ipsi imponitur. Id certum est ob metum mortis non tantum externas partes rigere, cujus causam acido *Francisc. Bayle (probl. Phys. Med. 118. p. 295.)* ascripsit, comprimis vero pedes, quod suppliciorum infamium candidati fatentur, sed & expultricem stimulari, ut excrementa alvi meticulosi egerant & vesicæ, imò & ipsum semen. In junioribus igitur, venereis & sanguineis, nervum qui habent etiam rigentibus partibus vicinis penis rigere poterit, & cum urinæ & seminis egestione etiam intumescere & erigi. Dixi quædam hac spectantia *alibi (M. C. D. 3. A. 7. & 8. obs. 136. §. 17. p. 251.)*

§. 36.

Ast cum probro militi vertatur metus & timiditas, fortiter dimicantibus sanguis ebullit, spiritusque ferociunt, non aliter ut amore insanientibus, adeoque ut ira furor brevis: ita amor diuturna infania. Pulchrè idcirco Poëtarum ingeniositas Martem & Venerem uni inclusit thalamo. Quasi non sit fortis bellator, nisi qui strenuus amator. A prædicta igitur sanguinis ebullitione facile penis arrigitur, & subsequente insperato morte violenta à concluso in ejusdem vasis sanguine per aliquot horas aut dies usque dum consummata putre-

putredo insequitur arrectio illa durat. Quod radiis Solis & Cœlo pluvioso in ascribit *Alex. Benedictus* (§. 33.) in eo mihi non satisfacit, quando in aliis à Jove non lotis, nec à sole unctis idem deprehenditur. Interim non nego dum à pluviosa athmosphæra ob putredinem corpus intumescit, tumorem penis etiam urgente calore putredinali, ut vulgò asserunt, aliquantisper modo penis prius fuerit rigidus, adaugeri posse.

§. 37.

Nec veneficium omninò excludendum. Si reperti sunt Plutonici viri teste *B. Sinibaldo* (l. 5. *Geneanthrop. tr. 2. c. 2. p. 666.*), nec non Stygiæ mulieres, quæ interdum solo intuitu obscura quædam murmurante lingua: noctu decantatis quibusdam abstrusis verbis lumine accenso vel præsentibus vel absentes, seu vigiles sive somno sepultos in pollutionem demerserunt, cur non & rigorem membro virili inducere possent, etiam post fata permanentem. Tali forsan fascino cruciatus fuit olim *Heraclitus Imperator*, quamvis priapismum fuisse suspicetur *Marcellus Donatus* (l. 6. *Hist. Med. mirab. c. 4. p. 637.*). De Eo *Pomponius Latius* (in *Compend. Hist. Rom.* quod novo cladis genere obierit: Testium nempe folliculo sursum verso simul cum virili membro, & semper tenso, ut quoties mejeret, nisi tabula umbilico admota prohibente, vultum lotio sparsisset. Gemellam huic observationem à causa naturali excitatam vide sis ap. *Zacut. Lusitan.* (l. 3. *Prax. Med. Admirand. obs. 118. p. 128.*)

§. 38.

Ad excitandam in demortuorum cadaveribus penis erectionem Siphone suo utitur *Regnerus de Graaff* (tr. de *Organ. Viror. p. 154. de Us. Siphon. p. 230.*). Immisso, inquit, liquore per arteriam hypogastricam ad corpora nervosa excurrentibus statim erigitur penis, idque magis vel minus, prout majori vel minori vi liquorem in corpora nervosa propuleris. Quin eodem modo flatu id affici posset indubium. Add. *Anton. Santorell.* Prout & flatulenta phænomenon hoc præstare supra (§. 18.) recensui. (*Post Prax. Med. c. 21. p. 60.*)

§. 39.

Επιμύετρος loco sequentia Lectori curioso curiosius examinanda propono. E foco *Tarchetii Albanorum Regis* membrum virile exertum fuisse, aliquotque dies durasse, cum quo cum Ancilla rem habuisset, geminos *Remum & Romulum* peperit, *Plutarchus* (T. 1. *Vitar. Parall. in Vit. Romul. p. 36.*) autor est.

§. 40.

Maleficas non solum virilia viris aliquando decurtare, historiis *Th. Barthlin.* (Cent. 3. *hist. 71. p. 143.*) firmat, sed & occultare penitus & præstigiøsè

(Rr)

au-

auferre videntur, prodidit *Job. Petrus Lotichius* (l. 6. obs. Med. c. 4. obs. 2. p. 524.) & *Excell. Job. Christian. Frommann.* (l. 3. de Fascinat. p. 6. c. 18. p. 860.), adeò ut firmiter credant incantati, Saturnum invidiosa falce genitalia eorundem invasisse. Historias duas *Jacobus Sprengerus* (p. 1. Mall. Malef. qu. 9. p. 123.) quas ex eo citant. *J. Bapt. Condronchius* (l. 3. de Morb. Venefic. c. 5. f. 114. a.) *Dan. Sennert.* (l. 6. Med. Pract. p. 9. c. 3. p. 396.) *Henric. Nicol.* (de Mag. Action. Exerc. 9. n. 10. p. 199.). Nec id mirum, cum & partes internas auferre valeant, ut iterum (c. l. c. 16. p. 849.) *Noster Frommann*, naturalesque subsint Causæ, v. g. flatus, qui intra triplicem membranorum vesicæ complexum inclusi & distenti membrum ad oculorum effugium retrahere valent, ut singularem historiam communicavit *P. Sorbait* (M. C. D. 1. A. 2. obs. 50. p. 89.) & ipse à pondere Intestinorum aut copia urinæ in scroto fluctuantis in Hernia intestinali & aquosa non semel fistulam penis retractam viderim aliquoties, ut aciem ferè oculorum effugeret. Idem in Sarcocoele in Parocho deprehendi. A spasmo pudendum contractum intrò sic subinde evanescit, ut absque præputio extet nihil, *Helmont.* (tr. de Lithias. c. 9. n. 133. p. 734.) annotavit. Contrarium sustinet *Caspar. Calder. de Heredia.* (Tribunal. Mag. Med. Stat. 8. Artic. 4. p. 50. & Artic. 8. p. 53.) Utrumque modum esse possibilem *Jacob. Sprenger.* (c. l.) reputabat, & notabile exemplum (part. 2. c. l. qu. 1. c. 7. p. 273.), quod etiam citat *Fr. Vill. Torreblanc.* (l. 2. de Mag. c. 41. p. 20. p. 307.) & *Erasmus Francisci* (1. Theil der Schaubühne 3. Versamml. p. 546.) adduxit. Jungendum huic quod *Nicol. Remigius* (p. 2. Demonol. c. 5. p. 270.) de sene, Janitore Bassumpretano retulit. Verba Sprengeri inferere, quia merentur, non pigrabor: Retulit quidam, quod dum membrum perdidisset, & quamvis quandam maleficam Causa recuperandæ suæ sanitatis accessisset. Illa, ut quandam arborem ascenderet, in firmo injunxit, & ut de nido, in quo plurima erant membra, si quid vellet, accipere posset indulgit. Et cum ille magnum quoddam accipere attentasset, non, ait malefica, illud accipias, & quia uni ex plebanis attineret, subjunxit. Referunt, quosdam juvenes in Germania, narrat *Andr. Casalpini* (l. de Damon. investig. c. 9. p. 154.), ex improvviso sum membra genitalia amisisse, quam rem cum aliis communicassent, moniti sunt, id ex maleficio contigisse: Idcirco comperta malefica, quæ in vindictam illatæ injuriæ id perpetraverat, ab eadem soluto maleficio restituta sunt. Claudat agmen *illustris Job. Weichardi Valvasoris* (l. 12. Carinth. c. 12. p. 117.) relatio: Zu meiner Zeit ist es einem Soldaten und jungen Steierischen von Adel zu Carlstadt geschehen, daß ihm einige unzüchtige Weibespersionen das männliche Glied also verhexet haben,

ben, daß er selbiges gar verlohren, und zwar aus Argwohn dieser schändlichen Huren, welche vermeynten, daß er ihrer müßig gieng, und um andre buhlte. Als nun dieser Verzauberte solches guten Freunden klagte, ward ihm gerathen, wofern er vielleicht auf den Schnitt gegangen, und mit einer zu thun gehabt, so sollte er der Bröckin gute Wort geben, und sie freundlich bitten, ihm sein abgenommenes Gewehr wieder zu schaffen. Der junge Edelmann folget, und bittet von der Huren restitutionem in integrum, mit Vertröstung, hinfort wiederum fleißig einzukehren, worauff sie eine in Sieb oder Reitern hervor gebracht, in welcher neun männliche Glieder gelegen, von welchen sie das seinige ihm zugeworfen. Diese Geschichte hat mir derselbe Edelmann selbst erzehlet. *Parallelas communicant Dn. L. Jacob. Augustin. Hünerwolff (M. C. D. 2. A. 8. obs. 95. p. 210.) & Magnif. Noster D. Joh. Paul. Wurffbain (M. C. D. 3. A. 1. obs. 166. p. 308.)* Naturaliter viro cuidam causode cum inflammatione & tumore pedum ac abdominis correpto ante obitum intestina Gangrænosa in scrotum delapsa ita inficiebant eum, ut testiculi deciderent: membrum autem virile penitus disparuerat; teste D. Samuele Ledelio, Collega honorando (M. C. D. 2. A. 4. obs. 18. p. 98.) quod an intra abdomen se receperit, an ut putridum natum segregaverit, & inter lecti excrementa latuerit, adstantes declarare nequibant.

LIBRI I. FINIS,

LIB. II. TIT. I.

De

Maculis Cadaverum.

Summarium.

1. **S**timata varia pueris & aetate grandioribus imposita. 2. Spargitidibus sacrandi crucis signo Christiani notati. 3. Ignominia & servitutis nota Servis & Christianis iniusta. 4. In aeterna captivitatis testimonium à Turcis. Diabolus stigmatizat Magos. 5. Sanitatis causa cauteria adhibent Medici. 6. Sacrificatio & nota venesectionis. 7. Nomina & imagines foetui inscripta. 8. Maculae in morbis. 9. In Peste. 10. In febre maligna. 11. Maculae Scorbuticae. 12. In morituris. 13. In mortuis. 14. In Peste extinctis. 15. Signa Peste extinctorum. 16. Violenta morte. 17. In à venenis mortuis. 18. Alia veneni assumpti signa. 19. Cadavera venenatorum an aperienda? 20. In assumptis venenis mineralibus approbatur. 21. Corrosiva venenorum vices supplent. 22. Venena vasa Porcellana & Stomachum maculantia. 23. Venena in corpore generabilia. 24. Ab assumptis sals-acidis ventriculi erosio. 25. In febribus ardentibus & peste. 26. Signa venenorum assumptorum. 27. Venena inspirata. 28. A vaporibus putridis enecti. 29. Fulminati. 30. Syncoptici. 31. Apoplectici & Epileptici. 32. Βλητοὶ qui Veteribus. 33. Ante mortem disparentes, post mortem iterum apparentes maculae. 34. 35. Causae macularum in mortuis. Caloris reliquiae. 36. Conatus Natura. 37. Hechsteterus laudatur. 38. 39. Illustrantur Hechsteteriana. 40. In Aqua suffocati. 41. Emendantur Hechsteteriana. 42. Vibices unde in dorso. 43. Maculae post aliquot à morte dies. 44. Cruces in vestibus &

& cadaveribus. 45. Macula Embryonum. 46. In partu difficili. 47. Stigmata foetus in utero. 48. Color luteus in foetu ab assumpto Croco. 49. Etiam in aliis non à Croco. 50. An ab Ictero in utero. 51. Aliæ infantum maculae. 52. Magicae. 53. Ab insectis venenatis. 54. Non venenatarum à venenatis differentia. 55. Maculae internæ à plagis externis non semper conspicuae. 56. Labia vulnerum à venenatis morsibus. 57. Monitum ad Tyrones. 58. Ubi de plaga inflicta constat, etiam non apparentibus maculis capitis apertio non negligenda. 59. Singulares notæ in incantatis. 60. Prodigiöse in infante.

§. 1.

Ariis maculis & stigmatibus varias ob causas corporis certas partes, imò totum corpus notare gentibus in more positum fuit. Infantibus exponendis certas inurebant notas, ne aperta expositi conditione fallerentur, ut *Fr. Lindenbrog.* (*obs. ad Terent. Eunuch. a. 4. s. 6.*) observavit. De Dacis & Sarmatis *Plinius* (*l. 22. c. 1.*). De Britannis hæc *Solinus* (*Polyhist. c. 22.*): Regionem partim tenent Barbari, quibus per Artifices plagarum figuras jam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quicquam mage patientiæ loco nationes ferè ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant. Quocirca, teste *Herodiano* (*l. 3. c. 14.*) nec induuntur, ne scilicet picturam corporis adoperiant, aut, dicam quod res est, stultitiæ testimonia minimè proletaria sipario involvant. Apud Thraces punctas notis esse frontes teste *Herodoto* (*l. 5. s. Terpsich f. m. 100. b.*), nobile judicatur: non esse notatos punctis ignobile. De Gelonis & Agathyrsi (picti idcirco *Maroni Agathyrsi l. 4. Aeneid. v. 146.*) cœruleo colore pictis, videatur *Pompon. Mela* (*l. 2. de Sit. Orb. c. 1.*), quod ad Americanos applicat *Georg. Horn.* (*l. 3. de Origin. Americ. c. 15. p. 365.*). Omnes totius orientis incolas id adhuc observare, ac utque prius vulneratam cutim felle piscis cujusdam colore obscuro tingere, testis est *Petr. della Valle* (*p. 1. Itinerar. Epist. 16. p. 206.*). De incolis Regni Pegu vid. *J. Schreiber* (*l. 2. Itin. Orient. c. 12. p. 131.*). Grœnlandicæ mulieres cicatricibus hinc inde faciem compungunt semper, non tam ad ornatum, quam ut nubiles foeminæ nuptæque à puellis impuberibus aliqua nota distinguantur.

§. 2.

Sacrandi apud Gentiles Sphragitidibus stigmati: ita *Prudentius* (l. *Peri-steph. in Martyr. Rom.*)

Quid quum sacrandus accipit Sphragitidas

Acus minutas ingerunt fornacibus,

His membra pergunt urere, ut igniverint

Quacunque partem corporis fervens nota

Signarit, hanc sic consecratam prædicant.

Functum deinde cum relinquit spiritus

Et ad sepulchrum pompa fertur funeris

Partes per ipsas imprimuntur bractæ

Insignis auri lamina obducit cutem

Tegitur (ita forsan rectius, quam *tergitur*, ut communiter) *metallo quod perustum est,*

Signaculum crucis frontibus inscriptum Christiani veteres circumferebant. *Varia collegit Cass. Barth. (l. 43. Advers. c. 27. col. 1952.) & Cass. Sagittar. (de Cruciat. Martyr. c. 16. §. 16. p. 167.)* In India intermedia, Abasia dicta, Christiani crucem auream in fronte gestant, quod eis in baptismo imprimitur. Saraceni habent signum à fronte usque ad medium nasi. Sunt etiam illic multi Judæi, qui ignito ferro in utraque maxilla signati sunt, recitat *Marcus Paulus Venet. (l. 3. de Region. Orient. c. 43. p. 159.)* Jacobitas in Mesopotamia infantum baptizatorum frontes aut brachia signo crucis ignito ferro impresso signare *Phil. Baldeus (l. 1. Descript. Malab. & Coromandel c. 20. p. 129.) autor est.* Christiani imprimere in manibus & brachiis solebant nomen CHRISTI aut signum crucis *Mich. Meisner. (Diatrib. de Stigmat. n. 59. p. 106.)*

§. 3.

In ignominia & servitutis notam etiam hæc transit consuetudo. De servis literatis quædam *Galenus noster (l. 1. de Dignosc. pulsu c. 1. & l. 8. de Plac. Hipp. & Platon. c. 9.)*. Plura *Laur. Pignor. (Tr. de Servis p. 30. 31.)*. *Langlaus (l. 10. Semestr. c. 2.)*. *Joseph. Laurent. (l. 1. Polymath. Disc. 9. p. 22. sq.)*. *Herman. Hugo. (de Prim. Scrib. Orig. c. 19.)*. *Mich. Meisner. (c. l. n. 19. p. 59. sq.)*. Etiam, si quid deliquissent gravius poenæ nomine notabantur, quod ex Aliis notat *Brodeus (l. 4. Miscell. c. 24. ap. Jan. Gruter. p. 2. Thes. Critic. p. 524.)*. Inscriptus igitur pro servo ap. *Martialem (l. 8. Epigr. 75.)* & inscripta ergastula ap. *Juvenal. (Satyr. 14. v. 25.)* servos in ergastulis, qui frontes notis inscriptas gerunt *Henric. Kipping (l. 4. Antiqu. Roman. c. 1. p. 567.)* interpretabatur. Ita & stigmata sibi

Ido-

Idolorum cultores inurebant in falsorum Numinum honorem, utque esset ob-
gnatio ista servitutis indicium, de quo plura *Joh. à Chokier de Surlet* (p. 2. *Fac.
Hisor. c. 15. p. 239.*). De Romanis honesti ordinis viris à *Caligula* hoc modo
deformatis, *Sueton.* (in *Calig. c. 27. p. m. 147.*). *Petr. Faber* (l. 2. *Semestr. c. 5. p.
52.*) ut eodem stigmate Christiani instar Servorum fugitivorum notarentur aut
potius ornarentur nullo non stigmate aut opprobrio notandi veræ Ecclesiæ per-
secutores præceperunt, quod iterum ex *Cass. Barthii Cornu Copiæ* in hoc alve-
are transfero (l. 43. *Advers. c. 27. p. 1982.*) add. *Joh. à Chokier.* (*Facul. Hist. Cent.
1. c. 33. p. 77.*). *Cass. Sagittar.* (c. l. §. 12. p. 166.) *Mich. Meisner.* (c. l. n. 28.
p. 63.)

§. 4.

In æternæ captivitatis testimonium Turcas captivorum vultus, cute nova-
cula prius dissecta, post inspersa fuligine, stigmatizare proditum est. Id verò
Satanam secuti patrant, qui etiam suis mancipiis (veluti fugitivis servis de la-
pide emtis) certas figuras in certis locis sub oculorum palpebris, inter nates
in oris palato &c. (*Lambert. Donaus de Sortiar. c. 14. p. 64.*) aliquando vestigi-
um pedis leporis, Aranei, interdum gliris aut equi, catelli nigri effigiem, aut
manus bufonis, rubetæ vel lacertæ similitudinem referentes inurit, de quibus
prolixè *Joh. Bodin.* (l. 3. *Demonom. c. 4. p. 282. & l. 4. c. 4. p. 599.*). *J. Bapt.
Condronch.* (l. 3. *de Morb. Venef. c. 4. f. 107.*). *Petr. Ostermann.* *Jctus* (de *Stigm.
l. 9. Prop. 6.*). *Paul. Zacchias* (l. 7. *Quæst. Med. Legal. Tit. 4. qu. 1. n. 11. p. 654.*).
Petr. Borell. (*Cent. 1. obs. 92. p. 91.*). *Strozzius Cigogna* (p. 1. *Mag. Univ. Theatr.
l. 4. c. 3. p. 479.*). Negat hæc stigmata usque dum aut à certiori experientia per
integræ fidei viros, aut per propriam confirmentur, aut aliud sancta Mater Ec-
clesia injungat *P. Zacchias* (c. l. qu. 5. n. 4. p. 663.), quem ideò elogio maclat *H.
Coccejus* (in *Not. ad h. l.*) Conjecturam, si absint notæ, esse fallacem, patet è *cit.
Bodino* (l. 3. *Demon. c. 4. p. 284.*), cum Diabolus illas aliquando deleverit, id-
que exemplis confirmat. Magos etiam post mortem nigerrimo vultu sistit. De
Ignatio Lojola Societatis Jesuiticæ Autore Joh. Hasenmüller. (*Hist. Jesuit. cit.
Joh. Christ. Frommanno l. 3. de Fascinat. p. 3. f. 2. c. 5. §. 5. p. 524.*) scripsit, se au-
diisse *Jesuita celebri* ipsius comitem usque ad Missæ aram fuisse Dæ-
monem, à quò etiam sæpè ita fuerit agitato, ut in magna copia frigidissimum
mortis sudorem fuderit, & denique cum tremore obierit, mortuum nigerrimo
vultu conspectum esse.

§. 5.

Non infamiæ notas Clientibus ut imprimant (prout ille quidem ap. *Aug.*

Tho-

Thomerum allegante Conr. Victor. Schneidero l. 4. de Catharr. c. 11. p. 717. quod & legitur ap. Diomed. Cornar. obs. Med. c. 12. p. 20. qui Medicum cauterium suadentem his allocutus: Honestus civis sum, maleficus illa poena ignis dignus est & sceleratus), sed sanitati recuperandæ ut inhient solertiores Medici & Chirurgi, monito Hippocratis Nostri obsecuturi (s. 8. aph. 6.) ad summa illa remedia (s. 1. aph. 6.). Ferrum & ignem, in summis morbis vera asyla confugiunt, non semel commendabili sævitia stridulis cauteribus faciunt, ut fervent

inuista laminis cutis

Vel summa pellis ignis obductus coquat

Papulasque fervor æstuosus excitat.

(*Prudent. c. l. v. 486.*). Rident hos J. B. Helmont. (*Tr. Cauterium n. 15. p. 310.*) experientiam effrons irridet. Vid. Joh. Costæus (*de Igneis presidiis*). Mich. Gavasset. Th. Fienus, Casp. Bartholin. (*Tr. de Cauteriis.*) Marc. Aurel. Severin. (*in Pyrot. Chirurg.*). Perro Poterio inter tormenta hanc operationem reponenti (*Cent. 1. obs. & cur. 25. p. 47.*) nil præter illud Prudentii nostri repono (*c. l. v. 513.*)

Non est amarum quo reformatur salus.

Et hæc stigmata propriè dicta Medicis, de quibus Aëtius (*l. 8. c. 11.*). Scribon. Lang. (*de Comp. Med. c. 231.*) ubi quidem non contradico Magno Th. Reinesio (*l. 3. Var. Lect. c. 9. p. 483*) qui *σιγμα* unde stigmata, præter pungendi & vulnertandi significationem etiam, signandi, pingendi, variandi & maculandi vim habere asserit. Variant hæc prout sunt Fonticuli, setacea, vulnera (de vulnere rotundo & profundo apud Nicol. Tulpium *l. 3. obs. Med. c. 50. p. 276.* historia extat) Cicatrices &c.

§. 6.

Ne sacrificatio cutem devenustare videatur, Rosarum, Cordis aut alias figuras cuti infligere Artis filii (tales namque haberi amant desiderantque) Balneatores consueverunt. Id verò quod Reiner. Solenander (*Consil. Med. 15. s. 5. p. 487.*) monet, annotasse è re Chirurgorum erit. Sæpius animadvertitur, scribit, ut in carnosioribus venæ lateant, frustrenturque Chirurgi laborem. In tali casu si semel pertusa sit vena, vulnusculumque coaluerit abrasa crusta pulveris illius fuliginis, quem vulgò Kyroit (*Kinrouf.*) nominant, infricetur. Si remanet litura cœrulea in loco, in quo divisa fuit, quæ nunquam evanescit. Et hunc modum in Livonia à Chirurgis passim observari addidit.

§. 7.

Quid in foetu uteri ergastulis adhuc clauso moliatur imaginatio Prothei inde

inde filia *Athanas. Kircheri* (*Tripl. Regn. Magnet. f. 1. c. 3. p. 23.*) nuncupata, neminem latet. Ingredi olim hoc Naturæ sanctuarium (*Discurs. Inaugur. de Nutrit. & Morb. Inf. Art. 2.*) animo decreveram, sed temporis & chartarum penuria coactus in ipso subsistebam vestibulo, commodiori id occasione (*Theor. Morbor. Embryon. in utero*) favente divina gratia illud reservaturus. *Epimenidis* defuncti corium seu cutem longo tempore post (mortem) literis distinctam tradidit *Suidas* (*in Histor. Tit. Epimenides col. m. 319.*) Inde *Epimenidem Cutis*, *Ἐπιμενίδου δέρμα* res arcanas exprimit. De re reposita miraculique loco servata interpretatur *Erasmus* (*in Athag. p. m. 456.*) literatæque cutis non meminit. Sed hæc fabulosa fortè, ut alia *de Epimenide*, aut *Magica*. Hujus loco sit miranda illa *Georgii Stengeli* (*l. de Monstr. c. 5. §. 11. p. 182.*) relatio: Puer nobilis familiæ, refert, Buntruti omnibus sæpius Spectandum dedit ex utero secum natum paternum nomen post aures expressum, quod acceperat hoc modo: Mater illius ante Conjugium ita Sponsa Sponsium efflictim amabat, ut quicquid manu arriperet, in eo statim Sponsi nomen inscriberet. Prægnans postea fortè perterrita aurem fricuit, quo contactu id nomen, quod animo intuebatur foetui eleganter impressit. De *Cunigunda de Doerstad* ex veteri membrana *Noster Chr. Fr. Paulini* (*Schol. ad Alex. de Insula Breviar. Rer. memorab. obs. 47. M. C. D. 2. A. 4. p. 210.*) JESU crucifixi semper memor, adeò, ut etiam imaginem Ejus in utero adhuc concluso impresserit infanti. Imaginem Crucifixi in utero etiam infanti impressisse devotissimam mulierem, A. 1188. citatus *Alex. de Insula* (*c. l. p. 209.*) retulit. De *Joh. Friderico Saxonia Electore* auream in dorso crucem à nativitate gestante *Vid. Abrah. Bucholzer. (Chronol.)* De *Gustavo, Rege Sueciæ* galeato nato cum rubra in pectore Cruce (*Monatl. Unterred. Mens. April. 1694. p. 279.*). De *Erucula* insignita puella, *Vid. Rietlin. (Itin. Med. p. 31.)*

§. 8.

In morbis quibusdam quot maculis corpus laseodatur? De Cutis vitis commemorabo nihil, nec de variolis, aut morbillis quid addam. Memorabilis planè est illa, de undecim annorum puella *Eberhardi Gockelii Nostri* (*obs. Med. Dec. 4. obs. 7. p. 713.*) historia, quæ post tensionem in ambobus temporibus convulsivam & spasmodicam cum dolore pungitivo variis in partibus variis crucibus notata. In Paraxismo Epileptico maculæ effloruerunt puero, ubi & hoc singulare, quod sanguis venæsectione emissus exhibuerit in superficie maculas ejusdem coloris, quod *Amicus & Collega olim Noster*
(Ss)
B.D.

B. D. Ehrenfried. Hagedorn. (M. C. D. 1. A. 2. obs. 144. p. 345.) literis consignavit.

§. 9.

Ipsam Tibi sistam mortalitatem, ut quidem *Cypriano* (l. de mortalitate) pestem vocare placuit, nec solam sed vibicum & Exanthematum stipatam satellitio. Vibices mihi non sunt Carbunculi, ut quidem vulgò confundi solent, sed vibex pestilentialis *Nobilissimo Dn. Joh. Dan. Majori Collegæ quondam suavissimo & post fata colendissimo*. Est macula quædam longa purpurea instar vestigii ex flagellatione prævia relictæ, pestem flagellum Numinis esse oppidò declarans. Historiam si amas, solertia *laudati Dn. D. Majoris* eandem Tibi (part. 1. *Dub. de Chirurg. infus. Dub. 14. §. 3. p. 259.*) communicabit. Maculas his jungo parvas rotundas in Cute, ob venas parvas in superficie cutis ruptas, ut *Stephan. Atheniensis* (Comment. in 1. prognost. t. 5.) voluit, qui tales ægros *ab Hippocrate βλην*, id est, percussos s. castigatos (1. de Acut. tr. 35.) vocari asseruit, cujus rationem se ignorare fatetur *Hieron. Mercurial.* (l. de Pest. c. 18. p. 53.), de quo problemate *mox* (§. 32.) pluribus. Huic qui in peste pleuresi laborarat cadavere vix refrigerato totum dextrum latus nigerri-mo colore instar carbonis infectum, vidit *Isbrand. à Diemberbroeck* (l. 4. de Pest. *Noviomag. c. 38. p. 357.*) In peste extincto animadverterunt in Cadavere multa Exanthemata nigra erupisse, vera pestis indicia notat *Idem* (c. l. hist. 5. p. 232.). Exanthemata bubonum loco erumpere, deprehendit *Laurent. Gifelerus* (de Pest. *Brunsvic. obs. 12. add. obs. 55.*), ut non sine Causa dictitet *Laudatus Diemberbroeck* (c. l. hist. 27. p. 248.): pestis indicia demum post mortem apparere.

§. 10.

In febre maligna à petechiis, petechiali dicta, nemo nisi *Tiresia cœci-or*, hunc macularum proventum uberrimum non oculis usurpavit, ut ita multorum morborum genium in cute depictum curiosus legere queat. Vibices etiam vocavit *Philipp. Hechsteter.* (Decad. 1. obs. med. c. 5. p. 22.), quos tamen paulò ante maculas pulicares nuncuparat. Morsus namque pulicum magnitudine æquant, inde morsus malignitatis, nec non mortis appositè eas salutat (c. l. p. 16.) *Die Toden-Flecken, Paulus à Sorbait* (de Pest. *Vien.*). Ut verò exactè à pulicum morsibus distinguerentur, observavit *Dan. Sennertus* (l. 4. de Febr. c. 11. p. 1006.) & *Ludovic. ab Hornig.* (Würg-Engel. qu. 179. p. 245.): In morsibus pulicum in medio punctum quoddam, morsus vestigium, quod compressione non delitescit, etiam reliquo rubore circum quaque evanescente;

sciente; Petechiæ verò si digito comprimantur, evanescunt quidem, sed redeunt, & nullum puncturæ vestigium in medio conspicitur. Subjungendum huic *Petri à Castro* (*de Febr. malign. f. 3. aph. 31. p. 52.*) experimentum: Farina, scribit, Lupinorum aceto aut oxymelite subacta illitaque statim pulicum puncturas delet; non sic pestilentes peticulas, quæ, ut à principio interno emanantes, radicitus inhærent, nec cedunt experimento.

§. II.

Sepositis reliquis infame seculi nostri flagellum, planissimumque illud καλ' ἐξοχήν Medicorum Scandalum, scorbutum, intueri non pigebit. Proh!

Monstrum horrendum, informe, ingens!

Quid Monstrum? dicere oportebat belluam truculentissimam, nulli parcentem, nec sexui, nec ætati, nec visceri, nec parti.

- Hac nascente putem simul omnia diras

Eumenidas cecinisse fera & crudelia nobis.

Tartareos etiam barathro (dira omnia) ab imo

Excivisse lacus, stygiaque à sede laborem

Pestemque horribilemque famem, bellumque, necemque.

Ut huc illud *Hieron. Fracastorii* (*in Siphylide v.*) accommodem. Ne bestia ipsi cederet pesti, inter stigmatias (*de quibus Vid. Ludov. Cæl. Rhodigin. l. 7. Lect. antiqu. c. 31. col. 381.*) sibi locum esse voluit. Colores Cutium cœruleos reddere, jam suo tempore *Ol. Magnus* (*l. 16. Epit. Hist. Septentr. c. 3. f. 130. b.*) scripsit. Efflorescunt namque scorbuticis, commentatur *Hieron. Reusnerus* (*de Scorbut. Exerc. 5. p. 292.*) crurum lituræ & maculæ, sanguinis leviter diluti faciem repræsentantes, similes lentiginibus à morsu pulicum superstitibus, majores tamen, quæ licet creberrimè in Crurum propylæo hospitentur, interdum tamen etiam non solum femorum gurgustium, sed universi quoque corporis exedram occupant. Dixit quædam *Reusner.* quæ si cum subsequentibus componere non graveris, ferè nihil dixisse videbitur. Majores utique pulicum morsibus scorbuticis contingere Stigmata, experientia magistra cum *Thom. Willisio* (*tr. de Scorbuto c. 3. §. 10. p. 258.*) didici. Observavit ille nummi denarii, non rarò etiam solidi aream exæquare, interdum, addit, cutis ad magnitudinem manus aut supra, in parte quadam sugillari videtur. Verissimè hæc *Willisius.* Alios ut taceam ante hos triginta annos in Lanione crura cum pedibus nigerrimo Colore deturpata deprehendi. Jurasses juvenem lapidem, morbi inscius, à fustigatione sugillata, sensus interim summopere

obtundebat salvo manente motu. Idem animadverti annno 1674. in juvene viginti annorum, de quo tutò pronunciare potuisses:

Nec facit officium pesque manusque suum,
feliciter restituto, ut qui curru huc translatus fuerat, pedes iter suum reme-
tiri potuerit. In Sphacelum Spurias has lituras & picturas aliquando tran-
sisse *Excell. D. Val. Andr. Mollenbroc. (de Varis c. 3. n. 22. p. 37.) confirmat.*
Varia prætereà exanthemata extumentia annotavit *Phil. Salmuth. (Cent. 3. obs. 60. p. 141.) cum Th. Willisio (c. l. p. 259.).* Queis & meas jungerem ob-
servationes, nisi alia dicenda superessent.

§. 12.

In morituris etiam maculæ efflorescunt, unde tritum: *Er hat schon To-
den-Mähler (Phil. Hechsteter. c. l. p. 35. Job. Tilemann. in Aph. Hipp. p. 237. &
Matth. Tiling. tr. de Febr. Petech. f. 1. c. 4. p. 51.)* & has à capreolarum maculis,
cum quibus conveniunt, nostros *die Rehesflecken* vocare, autor est *Andr. Rivin.*
(in Cass. problem. p. 75.), quo nomine & eas *Felix Platerus (T. 2. Prax. c. 2. p. 19.)*
maçtavit, in peste maculam mortis Belgæ, testante *Isbr. à Diemberbroeck (l. 4. de
Pest. Hist. 41. p. 260.). De Valentiniano Imperatore Ammian. Marcellin. (l. 30. c.
9. p. m. 515.):* Jam superatus liventibusque maculis interfusus animam diu col-
luctatam efflavit. De aliis *Dn. D. Sim. Schultz (M. C. D. 1. A. 4. obs. 121. p.
131.).* Has post obitum aliquando disparere *Hagedorn. Noster Exemplo singulari
(Cent. 3. Hist. Med. Phys. 43. p. 340.)* prodidit: Astris mortis secundum Necro-
mantiam signari hominem, *Theophr. Paracels. T. 1. Op. l. 9. de Reb. Natur. p. 921.)*
philosophatur. Cæterum has nunquam critice contingere, sed symptomaticæ,
recte auguratur *P. Forest. (l. 6. obs. Med. 12. p. 169.),* cum nulla hæctenus fuerit
macularum occasione secuta crisis, nec etiam tam modicaeductio tantæ moli
sufficeret, ut crisis sequatur. Sugillationem ante mortem sine ulla vi externa
in pueris subortam delineavit *Vit. Rietlin. (A. 2. lin. Med. Mens. Dec. n. 31.
p. 646.)*

§. 13.

Hæ maculæ, cicatrices, vibices, exanthemata & stigmata si in mortuis ad-
huc se visui objiciant nostro, nemo mirabitur; hoc verò inter singularia merito
refertur, quod in cadavera hujusmodi stigmatibus adhuc fati ferociat sævitia.
*Nicolai Filio ap. Hipp. (l. 7. Epidem. Hist. 100. in editione Foësiana p. 332. juxta
Franc. Valles. l. 5. Hist. 85. col. 521.)* alvus s. venter ante mortem intumuit & mor-
tuo posteriora facta sunt rubra. Hoc signum (*addit in Comment. col. 523. Va-
les.*) fieri solet in multis recens mortuis & nonnullis etiam moribundis, velut in

iis, qui venenum acceperunt, aut internis iisque malignis inflammationibus erant affecti, aut malignos aliquos succos collegerant. De puero febre maligna extincto, cui secundo demum post mortem die in facie & corpore macula rubicundis pulicum moribus similes proruperunt *Ido & Job. Christ. Wolfi* (l. 2. obs. Chirurg. Med. 29. p. 235.): De febre pestilentiali extinctis *Petrus Salius Divers.* (tr. de Febr. Pestil. c. 19. p. 118.): Maculae (in febre pestilenti) aliquando non vivo sed mortuo superveniunt. Quam primum enim extincti sunt nonnulli, statim eorum commaculantur corpora, perindeque apparent, ac si flagellis acerrimis percussa fuissent. Aliis autem apparent livores maximi, aliis autem minimae superveniunt maculae, moribus pulicum simillimae. Et haec maculae omnes sunt variae & diversae colore inter se, & non tantum aliquae corporis partes commaculantur, sed etiam aliquando totum corpus uno eodemque colore inficitur, ut ego semel in quodam vidi ægrotante, qui cum violentia febris pestiferæ extinctus fuerat, post mortem adeo in toto corpore infectus est, ut succo pomi totus infusus videretur. Hæc *Salius*. Ita maculas, quas purpuras vocant, in peste aliquando non nisi post mortem in conspectum venire, *Ambros. Pareus* (l. 21. Chirurg. c. 18. p. 475.) & *Isbr. à Diemerbroeck.* (supra §. 9. allegatus) retulerunt. Papulas vocat *Laurent. Joubert.* (Tr. de Peste c. 4. p. m. 308.), hasque peste sublatis certissimum signum ebuccinat. Maculas diversi coloris post mortem erumpere, *Dan. Sennert.* (l. 4. de Febr. c. 4. p. 419.) annotavit, & multi Medici observarunt, febre pestilenti interemptos infici post mortem maculis, *Anton. Santorell.* (Post-Prax. Med. c. 10. p. 55.) promulgavit. De maculis & vibicibus pestilentialibus post mortem *Petr. Forest.* (l. 5. obs. Med. 37. p. 190.). *Alex. Massarias* (de Peste tr. 1. p. 44.). *Steph. Rod. Castrens.* (l. 3. de Meteor. Microcosm. c. 7. p. 111.). *J. B. Sison.* (Iatrosoph. Miscell. tr. 1. p. 2. & 3.). *Paulus de Sorbaitb.* (de Pest. Vienn. qu. 49.). *Textor refert, discurrit Hieron. Reusner.* (de Scorb. Exerc. 6. p. 416.): Cadavera peste sublatorum si aceto ferventi abluantur, papulas, si quæ retrocessissent, denuo emittere & certius facere pestis indicium. Quod in aliis quoque fonticis morbis, addit, experientia astipulatur. Quid si aceti acredo & ferviditas has maculas pingeret? Bubones etiam erumpere *Mannagetta* (p. 3. Pest-Ordnung c. 7. p. 125.) expertus. Tumores (sine dubio bubones innuit) mortuis suboriri, qui in viventibus delituerint, ut in plerisque Lugduni hodie fieri narrant certiores mihi (de Peste) præbet conjecturam, *Laur. Joubert.* (c. l. c. 8. p. 283.) pronunciat. Petechias post mortem demum comparantes *Vit. Rietlin.* (c. l. n. 14. p. 611.) imitatur fere hoc genus morbi illum *Cyrenæorum Tyrannum Nicocratem*, qui, teste *Plutarcho* (l. de Clar. Mulier. c. 19. f. m.

175. b.) post multa crudeliter & nefarie perpetrata portis quoque custodes apposuit, qui mortuos dum efferrentur gladiolis confoderent, & cauteriis admotis stigmatibus compungerent, ne quis per fraudem vivus elaberetur.

§. 14.

De Peste Parmensi, quæ Anno 1468. grassabatur, ista *Roland. Capellut.* (tr. de Cur. Pest. p. 7.) reliquit: Alii peste moriebantur, quorum corpora denigrata erant; Alii solum Renes habebant denigratos. Alii moriebantur, quorum corpora tota mutata erant. Alii solum coxas & pectus mutatum habebant. Alii erant, quorum corpora à proprio colore mortuorum non mutabantur, sed post aures vel juxta oculum dextrum vel sinistrum nigredinem quandam ad lentis similitudinem habebant. Alii etiam erant, qui in corporibus vesicam quandam ad similitudinem glandis, quæ lardo plena esse videbatur. In Peste Lotharingiam Anno 1089. infestante cadavera *Sigeberto in* (*Chronic. f. 101. b.*) & *Joh. Trithemio* (*in Chronic. Hirsaug.*) referentibus carbonum ad instar nigricabant, quod & in illo igne sacro, quo nomine pestem signare videtur 1109. à *Sigeberto* (*c. l. f. 108. a.*) & *Alb. Kranzio* (*l. 5. Saxon. c. 15.*) recensitum. Post mortem conjugis *Henric. Cornel. Agrippæ* pestilentia sese per universum corpus magnis maculis effundebat, cujus rei ipse testis est (*l. 5. Epist. 81. p. 948.*)

§. 15.

Quærunto *Autores Animadversionum in Boeckeli Pest-Ordnung* (part. 2. c. 2.). Was für Anzeigen bey den Todten zu finden, daraus man schliessen könne, daß derselbe an der Seuche der Pest Todes verblichen? Et respondet: Es ist zwar nicht ohne, daß zuweilen ein jedweder erkennen kan, wann nehmlich, nachdeme iemand eilends Todes verblichen, fahren an seinem Leibe schwartze Flecken aus, Feuer-Blasen und dergleichen Zeichen, bisweilen aber ist derer keines an den Todten zu sehen, besondern der Leib ohne einige andere Gestaltstücke. Derenthalben man auff andere Zeichen Acht haben muß. Und wird zwar dafür gehalten, wann bey denen Verstorbenen die Spitzen der Nasen hängen, und schwartzlich ist, auch pinnarium blau und schwartzlich angelauffen, über deme des Toden gantzer Leib ohngewöhnlich weich ist, daß nichts gutes zu præsumiren sey. Schwartze und blaue Flecken, oder was Farbe sie auch immer haben mögen, ob sie gleich auch zu andern Zeiten sich haben sehen lassen, dennoch geben sie in Pest-Zeit nicht wenig Verdacht, bevor da sie nicht Zircul-rund seyn. *Hæc illi.* Livorem faciei ac tumorem cruoris per os & nares rejectionem, citam corporis putrefactionem, istis signis etiam accensuit *Paul. Zacchias* (*Tom. 3. Consil. 27. n. 4. p. 51.*)

§. 16.

§. 16.

In omnibus violenta morte extinctis (nisi decollati fuerint) quos quidem aperire aut occasio tulit, aut officii ratio flagitavit, dorsum partim rubris, partim cœruleis vibicibus conspicuum offendi. Idem in aqua suffocatis contingere non semel compertum. In *prolixa spei juvene Christiano Sigelio, affine charissimo*, cui Equus excussor fatum accelerarat Ephelides altero post obitum die comparebant, hieme quamvis, quo alias disparent, fato cederet. In à variis inflictis vulneribus mortuo totum caput, facies, brachia & venter in tantum intumuerant, imprimis scrotum in magnitudinem capitis elevabatur, ut cadaver horridum aspectu omninò appareret. Quin etiam prædictæ partes omnes adeò flavescebant, ac si Croco omnimodò infecta essent. Ita *Emanuel Urstisius* (*ap. Guilb. Fabric. Hildan. Cent. 2. obs. Chirurg. 15. p. 103.*)

§. 17.

Venena assumpta quomodo corporis habitum mutant, *supra* (*l. 1. Tit. 4. §. 32. & Tit. 8. §. 7. & 8.*) tribus tetigi: Illa verò iterum mentem subeunt, quando cadavera vi venenata peremta hospitis ingrati variis subinde maculis & lituris plusquam viperinam produnt truculentiam. Videmus inde variis coloribus veneficio extinctorum cutim aspergi, *scribit Phil. Hechsteter. (c. l. p. 31.)*. Livefcit eorum facies, lingua labraque corporis extrema, imprimis ungues nigricant, *addit Hieron. Cardan. in Art. Curand. Parv. p. 239.*) non solum ungues livere, sed & cum capillis & barba leviter attractos decidere. Vibices autem dorsi, *subdit, veneno, pesti & abscessibus magnis communes sunt, quos etiam in peste Viennensi mortuis observavit Paul. à Sorbait (de Pest. Vienn. qu. 49.)*. Livores, ut ad Venena redeam, in *Germanici* cadavere, veneni signum à *Suetonio* (*in Vit. Caligul. c. 1. p. m. 132.*) allegantur. Provocat ad hoc *Quintilian. (Declamat. 15.)*: Veneficiū si arguis, oportet ostendas putre livoribus cadaver inter efferentium manus fluens tabe corpus. Πελιδιον vocat istum colorem *Galen. (l. 6. de Loc. Aff. c. 5.)*, de quo varia è *Galenò & Hippocrate Anut. Foësius* (*Oeconom. Hippocrat. p. 491.*). Hoc ipsum cum Neronem nequaquam latuisset, *scribit Dion. Cassius* (*in Vit. Ejus*), Britannici corpus gypso oblitum fuisse, ne livor è veneno appareret, pluriamque coortam gypso amoto scelus omnium oculis objecisse. De quo *Anton. Santorell. (Post Prax. Med. c. 10. p. 55.)*. Quo loco non possum non inferere, cujusdam demortui faciem gypso oblitam, à Gypsoplaste, ablato gypso statim intumuisse, liventem & tandem denigratam, ut cadaver efferendum vix in conspectum præsentium exponi potuisset. Funestum cadaveris livorem *Excell. Dn. D. Gottfried Welschius, olim in alma Philurea Præceptor & Pro-*

Promotor colendus (*Rational. Vulner. Lethal. Judic. c. 17. p. 193.*) & maculas, circa præcordia imprimis, & in reliquo corpore plurimas; nunc majores, nunc minores coloris modo lividi, modo nigricantis, modo ex rubro flavescentis, uno verbo varii, prout scilicet veneni & ab eo inductæ corruptionis fert qualitas & conditio. In Melancholico hypochondriaco non sine veneni suspitione extincto sinistrum latus lividum, dextræque manus digitos impensè liventes nigricantesque reperit *J. P. Lotichius* (*l. 4. obs. Med. c. 4. obs. 3. p. 348.*). Totius corporis denigrationem & apostemationem assumtum Napellum insequi *Paul. Zacchias* (*l. 2. Tit. 2. qu. Med. Legal. 6. n. 11. p. 216.*) innuit. Extremorum à colore livido coeruleoque contaminationem venenis competere potissimum, astruxit *Adr. Spigelius* (*l. 8. de Corp. Human. Fabr. c. 1. p. 224.*), cui adde *Johann. Matth. Fabrum* (*Strychnoman. p. 10. § 84.*). Præputium & maximam pudendi partem obscure rubram in philtrato seprehendisse, meminit *Valent. Andr. Mollenbrocc.* (*ap. Cass. Theophil. Bierling. Cent. 1. Adv. Curios. obs. 11. p. 29.*). Ab assumto Arsenico pudenda nigra prorsus, *Phil. Salmuth.* (*Cent. 1. obs. 10. p. 7.*)

§. 18.

Cum verò cadaveris nigredo non semper absorptum venenum indicet, ut rectè *Vit. Rietlin.* (*A. 5. lin. Med. Mens. Jun. n. 4. p. 559.*) demonstrare satagit, signa hujusmodi attendentes non sine mentis attentione decreta evomant. Si antecedentia & postmodum internorum viscerum inspectio idem firment (collectivè namque signa esse sumenda, sapienter admodum *Welschius* (*c. l. p. 197.*) monuit.). Medici de propinato & assumto veneno suam ferre solent sententiam. Ad antecedentia (ut hæc in Tyronum gratiam addam) referendum venit, si quem suapte natura probis succis abundantem, ac sanorum in censu habitum absque brevia causa repensè esse moriturum videris. Ita *Galenus* (*l. 5. de Loc. Aff. c. 7.*). Exempli loco sit ille *ap. Dn. D. Paul. Ammannum* (*Med. Critic. Cas. 60. p. 304.*), qui sanus alioquin ab assumto Arsenico in pulte à muliere oblato in momento morbo correptus sexto Naturæ debitum exsolvebat. Si sensum tetri odoris aut saporis inter devorandum senserit æger. *Vid. Dan. Sennert.* (*l. 6. Med. Pract. p. 5. c. 3. p. 241.*). Unde *Carolus V. Cæsar* (teste *Hieron. Cardano l. c.*) dicere solebat, solum voraces venenum devorare. Quæ venenum assumtum insequuntur symptomata *ap. Præcticos* fusius annotata reperias, comprimis *Hieron. Cardanum* & *Mercurialem*, *Santem Ardoinum*, *Ant. Guainerium*, *Jac. Grevinum*, *Ferdin. Ponzettum*, & *Alios*, quorum luculenti de venenis prostant commentarii. Adde si libet *C. ss. Cald. de Hæred. (Tribunal. Mag. stat. 13. art. 6. p. 62.)*

§. 19.

§ 19.

Cadavera an aperienda, ut de veneni assumpti certitudine ex illis decernas? Si perconteris, jam olim inventi, qui venenorum lethalium haustu perditos, dignosci ab iis non posse, qui ab aliqua corporis affectione perierunt, statuerunt. Quam sententiam etiam amplexus, contrariam populorum opinionem è trivio ad forum delatam vocatridetque *Joh. Prævotius (in Op. Posthum. tr. de Nat. Venenor. p. 784.)*. Hujus verò rationes, ut nostram de ponte deturbent, tanto robore non pollent. Maximum hujus opinionis fundamentum versatur in illa thesi, quod venena in corpore generari possint, sed hoc hæcenus, ut quidem omnibus ferè persuasum, sufficienter probatum haud quaquam est. *Conf. quos citat Cassp. à Rejes (Camp. Elys. jucund. quæst. 64. n. 7. p. 847.)*. Et si admittendum, cum grano salis & non sine distinctione admittendum. Deinde inter venena mineralia, vegetabilia, & animalia probè distinguendum. Horum quædam habitu, fumis, vaporibus enecant, quædam morfu & ictu, substantia assumpta quædam. Paucis quædam sunt fixa, volatilia alia. Quædam nata, præparata quædam. Quædam certæ parti, quædam toti adversa. Quædam morbis mortem lentam, quædam inopinatò, deleteria vi, violentam inferunt.

§. 20.

Circa assumpta comprimis mineralia sollicitis maxime & statim quidem post obitum ad Anatomen recurrendum. Præter præfata namque signa externa in ventriculo aliquando minerale assumptum adhuc offendimus, præcipuè si non ante assumptionem in alichol redactum fuerit, aut etiam in magna copia absorptum. Ita in ancilla, quæ Recrementum metallicum, Cadmiam nativam, s. Cobattum vulgò *Mukken- aut Fliegen-Pulver*, quibus enecandis dictum crasso modo contusum vesperi sumserat, circa matutam autem post varias anxietates præcordiales & vomitus sanguinis enormes invitum excussit Spiritum, assumptam Cadmiam ventriculi plicis impactam demonstravi, erosamque interiorem ventriculi tunicam, vasaque erosa & aperta. Intestinis & cum proximis visceribus nihil calamitatis istiusmodi malum inflixerat. Forsan quod continuo vomitu exercitus ventriculus clauso pyloro inferiore viam veneno intercluserat.

§. 21.

In ventriculo insuper saburra corruptorum humorum, variegati coloris aut à venenis tinctorum, nigerrimam aliquando vidi, ventriculumque quasi fuligine aut atramento in partibus interioribus seu parietibus aspersum. *Adde*

Godof. Welschium (c. l. p. 203.) Est & his stomachus escharoticus & exco-
 riat (Cardan. c. l. p. 239.) erosus, exesus, & putridus, (*Petr. Pawius obs. anat.*
12. p. 24.) aliquando etiam ad intestina malum transit. (*D. Andr. Möller. Annal.*
Freiberg. p. 283.) Quocirca multa è venenorum classe, non tam quatenus ve-
 nena, quam quatenus corrosiva, Archeum & vitam fugando, vitale lumen
 extinguunt. Eminent in horum classe comprimis Arsenicum, (exempla habet
 c. l. Möllerus) & his Antidota minus convenienter & appropriatè opponun-
 tur, cum potius unctuosæ & Emplastica exposcant medicamenta; (*Thom. Bar-*
tholin. tr. de Unicorn. c. 29. p. 286.) & ex hoc *Anton. Deusing. vindic. unicorn.*
p. 239.), nec immeritò multum spei in pingua reposuit *Jacob. Primeros.* (l. 1.
de Vulg. Error. c. 6. p. 15.). Jecur nigræ squalere, sed sine abscessu, iterum *Hier.*
Cardanus (c. l.) addidit. Quæ de sanguinis grumosa in & circa Cor colle-
 ctione & stagnatione, observarunt *Alii*, paucis libat *P. Forestus* (l. 30. *obs.*
med. 1. p. 4.)

§. 22.

Id autem nulli mirum videbitur à veneno Oesophagum, ventriculum, &
 Intestina maculas exulcerationem & Sphacelum incurrere, quin & personari,
 ut est ap. *Th. Bartholin.* (Cent. 2. *hist. 18. p. 202.*) cum ipsis vasculis terreis, in
 quibus latuit, antequam propinaretur malitiam & scelus affricet. Porcellanis
 virtutem assignat *Guid. Panciroll.* (in *nov. repert. Tit. 2. p. m. 68.*) add. (*Com-*
ment. in h. l. p. 75.) *Henric. Salmuthi*, quod nullum admittant venenum, sed
 eo immisso ilico rumpantur. Inde *Musarum Germanicarum Apollo, Mart. Opi-*
nus (l. 1. *Sylv. poët. p. 43.*)

*Willt du uns Gifft beybringen,
 Die Porzellane wird uns in der Hand zuspringen,
 Und sagen was du thust.*

Maculas igitur hujusmodi vasis, ut ventriculo Escharas imprimere compertum
 scribunt. *Baldus Angelus Abbatius* (l. de *Mirab. Vip. Natur. c. 31. p. 166.*) suffra-
 gatur, ipsa vasa, in quibus venena manserunt, ex colore non secus, quam
 vasa facta sono, ac homines voce dignosci. Vasa namque aut colore nigro,
 aut livido afficiuntur, maximè si metallica fuerint. Inde *Plinius* (l. 30. c. 16.)
 ungulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam materiam, quæ non
 proderetur à veneno stygis aquæ, cum id dandum *Alexandro M. Antipater*
 mitteret, memoria dignum est: magna *Aristotelis* infamia excogitatum.

§. 23.

Parum certitudinis signa modo (§. 21.) allata alere, *Fortunatus Fidelis* (l.

4. de Relat. Med. c. 3. p. 550.) P. Zacchias (l. 2. quest. med. legal. Tit. 2. qu. 7. n. 34. p. 220,) cum Aliis persuadere conatur, eò quod tale venenum in nobis aut generari possit, aut etiam ab aliis assumtis talia partibus primæ & secundæ coctionis dicatis infigi stigmata. In quam etiam sententiam propendet Caspar. Cald. de Hæred. (c. l. Stat. 20. Artic. 1. p. 58.)

§. 24.

Non diffiteor ab aliis salsacidis assumtis ventriculi interioris tunicam posse erodi. A continua Spiritus vitrioli usu id observavit (in Epist. Chym.) Job. Francus, ita etiam ut quasi igne exesus appareret, ut habet Domin. Panaroll. (Pentecost. 1. obs. 20. p. 12.). Quod etiam de Magisterii (forsan non ritè edulcorati) usu venditavit Job. Crato (ap. Laur. Scholz. Epist. Med. 163. col. 275.). Ita à multiplici Mercurii vitæ assumptione interior ventriculi tunica ita cœpit corrodi, ut quasi in lacera veste plurima penderent frustra nigricantia, prout Job. Rudolph. Salzmänn. (obs. anat. p. 60.) id se vidisse profitetur.

§. 25.

In febribus ardentibus, teste Th. Bartholino (Cent. 3. hist. 92. p. 185.) & in peste ventriculum inveniri escharoticum, cum si J. B. Helmontio (Tr. Tumulus Pestis qu. 891.) pestis formetur circa Stomachi & Lienis ditionem, lienisque emunctorium sit propè os Stomachi, adeoque scopus illius Sagittarii. Nec fidem inde Bartholin. (Cent. Epist. Med. 42. p. 156.) Helmontio derogare audeat, dum sedem malignarum febrium ventriculum allegat. Observatus enim est, addit, in his ventriculis cum intestinis inflammatus. Unde ingens illa sitis, vomitus, faucium ardor, & alia apparentia oriuntur. Exempla demum subjungit ex Andr. Spigelio (l. 1. de Semitert. c. 16. p.) Dom. Panarolo (Pentec. 4. obs. 8. p. 115.) Isbrand. à Diemerbroeck (l. 4. de Pest. Hist. 15.), in quibus post mortem ventriculus escharoticus & adustus deprehensus. Imò omnia viscera nigricantia & Sphacelata, quin & ipse Ventriculus putridus, ut sine ruptura & læsione digitis attractari nequiverit, quocunque enim digitorum attractu disrumpebatur, cavitas relinquebatur manifesta. (Th. Bartholin. Cent. 3. hist. 68. p. 137.) Non dicam in Epileptica ventriculum in sinistra parte nigricantem, & quasi putrefactum viridi humore refertum offendisse Job. Dan. Horstium, quamvis & hæc malignæ febris Symptomata fuisse existimet Laudatus Th. Bartholin. (C. 3. hist. 80. p. 160. 161.). In Palatini Electoris Friderici III. corpore febre & œdemate pedum extincto, interiorem Ventriculi tunicam circa stomachum versus dorsum subnigricantem invenit Henric. Smetius (l. 10. Miscell. p. 537.)

§. 26.

Dico interim, salvo aliorum judicio, si homo (α.) sanus, (β.) morbis malignis aut peste non grassantibus, (γ.) nulla ante vexatus febris, (δ.) ab assumptione hujus vel illius cibi & potus, (ε.) subito ex optimo in pessimum deturbetur status, morbumque vehementem, (η.) nulla intervalla admittentem, Symptomatibus (θ.) intoxicatis aliàs consuetis concomitatum incidat, & sibi (ι.) quod quidam addunt (inde sitis carentia maximum argumentum ægrum venenum non bibisse *Cardano tr. 5. l. 2. Contradiet. 10.* quod etiam *P. Zacchias T. 3. Confil. 16. n. 7. p. 23. allegat* & distinctionem superaddit) nimia tentetur, post mortem subitanæ autem (κ.) lituris (Σ. 15. *allegatis*) in externis partibus, in internis autem sive visceribus (λ.) stigmatibus (Σ. 19. *notatis*) defœdatus deprehendatur, nullusque ex astantibus (μ.) ob cum ægro habitam consuetudinem in eundem morbum, iisdem stipatum symptomatibus prolabatur, illum pro eo, qui à veneno externo s. assumpto periit, habendum esse. Vid. *P. Zacchias (cit. locis)*. A veneno *Henrico Stuartæ Scotorum Regi*, ut *Jacobus Abremethius magno usu medendi præditus* colligebat, liventes pustulæ tanto cum dolore & totius corporis vexatione eruperunt, ut exigua spe vitæ spiritum duceret *Georg. Buchanan. (l. 18. Rer. Scotic. p. 656.) perhibet*. Portionem materiæ vomitu rejectam gallinis alii objiciunt, sed fallit hæc probatio, ob rationes *ab Eodem Zacchia (c. l. qu. 8. n. 23. p. 223.) adductas*. Quod si portio assumptorum reliqua in promptu adhuc sit, utique cum humore in ventriculi capacitæ fluctuante poterit conferri, quin imò si in ventriculo contenta & viscerum læsiones examinentur accuratius ex impresso caractere veneni species aliquando elici poterit. Ut adeò & hic suam commodè operam veritati eruendæ laudabiliter Anatome.

§. 27.

Dixi hætenus de venenis ore assumptis, jam de venenis, quæ halitu inspirantur, verba adhuc pauca facienda. Inter hæc potiore paginam faciunt halitus metallici. Est etiam, *inquit, Georgius Agricola (l. 6. de re Metall. p. 173.)* ubi ratio cum Orco habetur. Nam quidam loci metallici, licet rari sint, suaque spontè virus gignunt, pestilentemque auram exhalant. Eadem *Athan. Kircherus (l. 1. Art. Magn. Luc. & Umbr. p. 2. c. 5. p. 62.)*. Chineses idcirco Metallorum venas aperire reformidant, imò prohibent, ne vapores venenati inde emergentes sanitati incommodent. (*Adam. Olear. in not. ad l. 2. Itinerar. Mandelslob c. 8. p. 138.*). Experimentum hujus periculi faciunt tale: Si dimissa ardens lucerna in cuniculos confestim extinguatur, quamvis etiam aër condensatur, metallicis tamen vaporibus minime infectus, aut aër in cellis vaporibus vini aut cerevisiæ saturatus & infarctus idem, *teste Rob. Boyleo (de vi*
Aër.

Aër. elast. Experim. 41. p. 312.) & experientia præstet. Nec mirum, *subjicit Helmont. (Tr. Tumulus Pestis p. 862.)* si præter vires etiam præfocent lumen vitale, si lumen igneum candelæ extinguant. Causa videtur *Malach. Thruston (Diatr. de Respir. Uf. Primar. f. 19. p. 79.)*, quod vapor teterrimus ore haustus atque pulmonibus exceptus per transeunti sanguini quasi manus injiciat, cursum inhibeat, ejusque molem cogat, coërceat, figat, inspisset, constringat. Idque minimè singulare videbitur illis, pergit, qui (*docente Illustrisf. Boyleo*) norunt Argentum vivum fusi plumbi halitibus momento ferè temporis figi posse, & quidem pertinaciter. Tantis nempe viribus pollet Saturnus ille (ignavum alias uti videtur silicernium), ut ipsi Mercurio idem faciat, quod (claudus) vulcanus Marti fecisse dicitur. In hoc modo examinatis non solum corpus turgēt, facies pallet, (etiam ad tempus in iis, qui evaserunt, ut mortuis similes appareant, *vid. G. Agricola c. l. p. 172.*) oculi prominent, sed etiam dorsum ubique sugillatum quasi apparet & nigricat. *Der gantze Rücken siehet wie eine braune Heidel-Beer. (Zacchar. Theobald. de Arcan. Nat. f. 22. p. 175. & ex Eo Erasmi. Francisci p. 2. Lustiger Schaubühne 2. Versaml. p. 500.)*

§. 28.

Idem in cadaveribus à vaporibus subterraneis malignis & putridis enectis observatum. Sepulchri vapore suffocati tres vespillones, *narrat Fortun. Licetus (de Annul. Antiqu. c. 23.)* insignem nigredinem in cute monstrarunt.

§. 29.

In Fulmine tacto, (quamvis id perpetuum non sit *observante Plutarcho l. 4. Sympos. qu. 2. p. m. 244.* cui & mea aliqualis astipulatur experientia) collum denigratum non nihil apparuit, (*Job. Schenck. l. 1. obs. Med. p. 84.*) ut & in alio facies & collum nigrum & lividum Oxoniæ à *Wallisio* animadversum prodiderunt *Ephemer. Eruditorum (T. 2. Ephem. 29. p. 338.)*. Partim ob adustionem, partim ob veneni affusionem, ut *concludit Adalbertus Tylkowsky (Meteorol. curios. p. 1. c. 10. §. 8. p. 36.)* quem *citatur Phil. Jac. Sachsus Noster (M. C. Ann. 2. obs. 37. p. 68.)*. Cruce in pectore Stralesundi quidam superiori tempore (1670.) à fulmine, alius in dorso vibicibus notatus, quod *Novella Lipsienses Ritschiana (cit. anni p. 737.)* retulerunt.

§. 30.

Fossulas variolorum ante non conspicuas in deliquiis & palpitationibus cordis observavit *J. B. Helmont. (Tr. Blasphumanum n. 26. p. 148.)*. Ego in puerpera febre purpura extincta post abdominis tumorem pustulas in corpore, comprimis in facie.

§. 31.

In Apoplexia & Epilepsia sublati ejusmodi in dorso stigmata nemo non animadvertit. Observavit & annotavit ista *Phil. Hechsteter*. (c. l. p. 31.). *Johan. Dan. Horst*. (ap. *Th. Bartholin. Cent. 3. Hist. 80. p. 161.*). *Laur. Gifeler*. (obs. de *Pest. Brunsvic. c. 19.*). In Hydrope sublato cutis circa regionem ventriculi, umbilici inguinum, maculis atro-purpureis instar Ecchymomatum picta erat. (citat. *Horst. ap. Bartholin. c. l. Hist. 81. p. 163.*). De uxore Fabri ferrarii aqua intercute mortua *Hippocrates Noster* (f. 7. l. 4. *Epid. p. 233.*). Statim ubi decessisset totum corpus velut scuticis cæsum rubore infectum est. Nec hystericae excludendæ. Memini, scribit. *Helmont*. (tr. ignota actio regiminis n. 46. p. 271.) me quondam strangulatas ab utero vidisse, quarum cadavera livebant, nigricantia iis partibus, quibus doluerant ante mortem. De hysterica, cui post mortem cutis per totum discolor, in hac parte livida, in ista viridis, inque alia subnigra apparebat. *Vid. Th. Willis (de Morb. Convulsiv. c. 10. p. 180.)*

§. 32.

Βλητοὶ vero qui Antiquis vocati? Βλητὸν *Hesychio* esse ἀπόπληκτον à morbo καββαλικῶ ἄτῳ ceu fulmine jactum, pulsatum, attonitum & prostratum, quæ barbaries semilatinorum stuatum appellat *Th. Reinesius* (l. 1. *Var. Lect. c. 8. p. 28. annotavit. Conf. Just. Cortnum. (de Morb. Atton. Art. 4. c. 26. §. 4. & §. 5. p. 102.)* habet & quædam *Brodeus* (l. 4. *Miscellan. c. 23. ap. Jan. Gruter. p. 2. Thesaur. Critic. p. 543.*). Et è *Brunnero Fred. Deckker*. (in *Prax. Paul. Barbette l. 4. c. 3. p. 145.*). *Hippocrates* autem (l. de *Rat. Viâ. in Morb. Acut. p. m. 55.*) quem meritò cum *Hieron. Mercuriali* (tr. de *Peste c. 18. p. 83.*) sequor, ex lateris inflammatione repente stertore aut difficultate respirandi suffocatos livores ad latus habentes à veteribus Βλητῆς, sideratos, vocatos asserit, (quamvis et am alibi in alio significato id vocabulum sumat, ut testatur *Just. Cortnum. (c. l. Artic. 1. c. 3. §. 4. p. 15, sq.)*, eo quod ipsis mortuis latus lividum, plagæ non absimile deprehenditur. Exemplum de juvene nobili recensuit (l. 3. de *Met. Microcosm. c. 7. p. 111.*) *Stephanus Rodericus Castrensis*. Tetigit etiam hunc locum *Alex. Massarias* (c. l.) pluraque huc spectantia vide sis apud *Anut. Foësum* (c. l. p. 123.) Cur autem *Stephanus Atheniensis* (Comment. Super. 1. Progn. tr. 5.) ægros in Peste maculatos *Hippocratis Βλητῆς*, id est, percussos seu castigatos à DEO fuerit interpretatus, rationem se ignorare fatetur (c. l.) *Mercurialis*.

§. 33.

Quandoque subito ante mortem maculæ disparent scorbuticæ, & rursus post mortem efflorescunt, narrat *God. Smollius* (tr. *Trias maritima Seror. 1. p.*

22. & Dan. Sennert. (l. 3. Med. Pract. p. 5. f. 2. c. 4. p. 576.). Anno 1648. Lipsiæ in Studioſo quodam tales maculas per totum corpus poſt mortem uberrimè vidit erumpere in ipſo vivente adhuc non conſpicias Dn. D. Valent. Andr. Mollenbrocc. (tr. de Arthritid. vag. Scorbut. c. 3. n. 19. p. 35.). Confirmavit id ante hos dudum Joh. Wierus (de Scorbut. obſerv. p. 13.) quando ſcripſit: Morientibus ex hoc malo (Scorbuto) plerisque deliteſcunt maculæ, aliis à morte efflorefcunt uberrimè. Colorem totius faciei in nigrum mutatum deprehendit Dan. Sennert. (tr. de Scorbut. c. 5. n. 5. p. 75.). Habet & quædam de maculis ſcorbuticis ex Gregor. Horſt. (T. 2. Oper. p. 378.) Wolffgang. Hæſer. l. 2. Herc. Med. c. 1. p. 99.)

§. 34.

Hier. Mercurialis, ut cauſam hujus expulſionis redderet, confugit (l. de Macul. c. 8.) ad reliquias expultricis in cadavere relictas: Expultricis motorem eſſe, ait, calorem, cujus veſtigium in cadavere ſecedens Anima reliquit, ut à ſole & igne ex loco ablatis calor aliquis relinquitur, hunc igitur relictum calorem vapores & ichores illos venenatos ad cutem propulſare, & has maculas cauſari. Addi etiam poteſt hoc, ſubjungit cum Mercurialem allegaſſet Phil. Hechſteter. (c. l. p. 31.), ut firmior ſit hæc opinio: Eſi poſt mortem actualis calor, influens & emphytos dictus recedat, ſymphytus tamen & commatus in miſto corpore, quale cadaver eſt, permanet, in cujus dialyſi evaporatione vaporum motio ſit. Prætereà etiam cum maculæ vi morbi protrudantur, dum muſculis compreſſis arteriæ ſubtiliſatum ſanguinem evomunt, & corpus calidiſſimis morbis extinctum etiam poſt mortem calidum remaneat, maximè ſudore, luſta mortis & ſtragulis adjutum, non ab expultrice Naturæ, ſed motu morbi ad cutem ferrentur. Jungit naturali putredinalem ad cutem, & extra hanc excrementa promoventem (Tr. de Peſte c. 4. p. 308.) Laur. Joubertus.

§. 35.

De reliquiis caloris in cadavere eadem conjecturatur Gregor. Horſtius ap. Wolffgang. Hæſer. (Hercul. Med. p. 99.) & calore nativo ſecedente, extinctisque ſpiritibus, qui humoribus in corpore vivo dominantur, materiam vel malitiouſam, vel putredine turgidam, & Rege ſuo deſtitutam hinc inde vagari, & qua data porta ruere, idem aſtruit. Si humores in ſanguine ſint pauci, maculas parvas rotundas fieri; ſi copioſi venæ (arteriæ) parvæ (capillares) in cute diſrumpuntur præ multitudinem ſanguinis his diſruptis ſanguis ſubtus cutem firmatur, ubi maculas illas latiſſimas, ubi vibices illas, quæ & in vivis & mortuis apparent, inducunt, ita contendit (c. l.) Stephanus Athenienſis. Cauſa in magnis Na-

Naturæ conatibus posita esse videtur *Fortunato Fideli* (l. 4. *Relat. Med. c. 1. p. 591.*) quos illa in extremis violenter & magno exercet opere. Illuc enim trudit Natura sanguinem, qui deinde Spiritu destitutus livet, & alienam speciem assumit.

§. 36.

Phil. Hechsteterus & cum eo *Matth. Tilingius* (tr. curios. de Febr. Petech. c. 4. p. 54.) sugillationes & maculas has paulò ante mortem & in ipso agone fieri, non autem post mortem (c. l. p. 34.) asseverat. Allegat autem causas, calorem partim extraneum, partim intraneum humores fundentem & moventem, & frigus succedens eosdem condensans. Frigus igitur coloris & consistentiæ, calor autem motus causa erit. (p. 32.) Addit his ultimum Naturæ conatum, qui non tantum ad extrema, ut eorum succurrat frigori sanguinem impetuosè propellit (cum motus cordis postrema vitæ actio sit, systole illa sanguinem in carnes & extremas arterias detrudi pronunciat *Honoratus Fabri* l. 1. de Hom. Prop. 20. qu. 1. p. 241.); sed & vasa partim aperit capillaria, ut transudet, indeque maculæ, aut rumpit, ut ad cutim stillet, unde sugillationes. Adde, quæ *Hechsteter* disputavit alibi. (Dec. 8. cas. 2. p. 195. sq.) In eandem propendet sententiam *Laur. Gifeler*. (c. l.) qui rationem, cur in Epilepsia extinctis maculæ compareant, redditurus infit: Ex vehementi Epilepticorum lucta, & motu convulsivo facilè aliquid tenuioris sanguinis in cutem potest protrudi, quod post mortem livescit, aut nigret calore vitali & temperantè evanido. Conf. *Lud. ab Hornig*. (Würg Engel qu. 180. p. 247.) qui alibi (qu. 183. p. 249.) addit: Was die Flecken (in peste post mortem) betrifft, so kommen solche alsdann, wann facultas retentrix mit der Seel hinweg ist, und die noch im Leibe haftende humores à calore præternaturali agitati hier und dort hin bewegt werden, und wegen der Dunst zur Haut gelangen, und daselbst hängen bleiben, quæ è *Dan. Sennerto* (l. 4. de Febr. c. 6. p. 840.) hausta, & in patrium idioma translata mihi videntur.

§. 37.

Placet autem *Hechsteteri* in causis reddendis studium & iudicium, inde præsuppono (α.) cadaver fuisse corpus sanguineum. (β.) Sanguinem in morbo non fuisse Hæmorrhagia, Dysenteria, per urinam, hæmorrhoides aut menses copiosè excretum. (γ.) Violenta non lenta morte extinctum. (δ.) Eximia concussione, convulsione &c. ante mortem agitatum. (ε.) Magnam humorum fermentationi aptorum copiam adhuc in ejusdem cavitatibus & vasis flu-
tuare.

§. 38.

§. 38.

Quod ad (α.), cur non omnia cadavera has cutis defœdationes incurrant, patet. Non autem Plethoram hic κατ' ἐξοχήν seu luxuriantem attendo, sed carnosum mediocriter habitum, laudabilem & necessariam sanguinis excellentiam. Quod ad (β.) distinctione opus erit. Si ex vasis à corde remotioribus sanguis evacuabitur impetuosè, pallor & livor potius totius cadaveris apparebit. Hinc fit, ut etiam rarò in decollatis in dorso tales offendamus vibices. Contra si pulmonum vasis, cordis thalamis, magnorumque vasorum canalibus vulneratis, in cavitates abdominis cruor impetuosè ruat, in pedibus, brachiis & dorso oppido præfatæ comparent sugillationes, quod in hoc modò sublatis cadaveribus non semel notavi. Causa hujus diversitatis non longè arcessenda. In prioribus sanguis sensim evacuatur, adeoque in venis capillaribus & fibris quæ fluctuant portiunculæ & miasmata adhuc ad cor revocantur, & ab externis ad internas partes transit rigor; in posterioribus autem ab internis ad externas, in quibus moleculæ sanguineæ hærentes subito destructo caloris foco & nido congrumatae, præfata sugillatione notat cutem. Quod ad (γ.) violenta mors non tantum hoc loco nuncupatur, quando ab extremo aliquo violento corpus & animæ rumpitur commercium; Sed & mors ex acutis, malignis & pestilentibus, sicut & ex aliis morbis subitaneis v. g. Syncope, morbo uterino, Epilepsia, Convulsionibus hic subintelligenda innuitur.

§. 39.

Quod ad (ε.), notum est, cum morbo fermentationem humorum post mortem non semper cessare. Inde abdominis distentio, quod ex supra dictis (l. 1. Tit. 8. §. 10. & Tit. 9. §. 19.) satis liquet. In Scorbuticis & à febribus acutis extinctis id maximè patescit, si viscera spuris humoribus impacta putrilaginem vivente adhuc animali à morbo jam conceperunt, aut glandularum cum naturalium, tum ascititiarum mesenterii fontes à culinarum sordibus vitiati depravatae lymphæ evomant scaturiginem. De illis Dn. D. Valent. Andr. Mollenbrocc. (c. l.) evolvendus; de his sequens è Nathan. Highmore (l. 1. Disquisit. Anatom. p. 3. c. 3. p. 73.) recensere animus est. Puer duodecim annorum, scribit, per dies aliquot febre laborans per acuta continua, diris cruciatibus & Paraphrenitide vexatus, tandem in volis manuum, & plantis pedum ac digitorum apicibus pustulæ magnæ & altæ excitantur humore rubro paulò nigricante plenæ, cui mortuo venter summè extendebatur. Aperto cadavere totum abdominis spatium inter intestina, eo ipso humore, qui è pustulis manuum ac pe-

(Uu)

dum

dum effluebat repletum & distentum inveni. In Liene versus partem ejus inferiorem, quæ ventriculum spectat, foramen ad magnitudinem pollicis in substantiam ejus insinuatum, cujus media pars absumpta fuerat, eodemque humore per foramen illud effluente apparuit, quo humore ungues nostri nigricante colore adeò tangebantur, ut dies aliquot ad nativam albedinem non redierint. *Hec ille.* Non autem mirum est in cadavere adhuc bullire & fermentare humores, cum extra corpus eos aliquando ad tempus in fermentationis gyrum commotos videmus. Ille *apud Petr. Borellum* (Cent 2. obs. 1. p. 104.) vomitu bilem rejiciebat, instar aquæ fortis bullientem. In Scorbutico & Arthritico etiam materiam albicantem ventriculi tumultu explosam per quartam horæ partem motum talem servasse olim me vidisse memini. Nec novum est, urinas Lienosorum & Scorbuticorum, cum primis si nimia tententur flatulentia, etiam post aliquot ab emissionem horas in vitro circulari ita, ut novæ inde emergant bullæ, & è bullis spuma.

§. 40.

Amplector etiam *Phil. Hechsteteri* (c. l.) mentem, quando de suffocatis ratiocinatur: At in suffocatis fortè alia erit expulsionis causa, cum mors iis fiat ob denegatam respirationem, quare natura ad transpirationem properans secum & spiritum & sanguinem ad extrema rapit, ad cutim maximè, refrigerii causa, ad virtus in corde residens copia & humiditate excrescentorum obruta succumbit, & spiritus una cum humoribus in vasis capillaribus cutis derelinquit, nec amplius fovere valet. Turgentium itaq; vasorum oscula aperiuntur aut rumpuntur, unde sanguis ad cutem stillat, qui condensatus frigore externo (cur non & interno?) livescit & nigricat. Ut igitur & hic pro more suo peccet vulgus, quando talismodi sugillationes Spectris aut Nymphis aquaticis imputat, dum pronunciat: *Der Nix habe sie gehalten und geknipffen.*

§. 41.

Interim, quod post mortem maculæ in cadaveribus non efflorescant, ambigenti *Hechstetero*, &, qui hujus vestigia legit, *Matthiæ Tilingio* (c. l.) assurgere non possum. Indicere non indiget. Exemplamodo allegata (§. 73.) ut ab eo faciam divortium aures vellicant. Vapores putrescentis caloris vi (*Vid. Ambros. Pareus l. 21. Chirurg. c. 28. p. 475.*) jam sese elevare incipientes summo motus initio, (*Cass. à Rejes Camp. quæst. jucund. Elys. q. 33. p. 399.*) humorum malignorum ebullitio, aut potius, prout Corpularis Philosophiæ Professores dictitant, motus particularum diversarum intestinus etiam post fata durans, imò majores vires, ut è *Greg. Horstio* non ita pridem (§. 35.) allegavi,

gavi, fumens, aut acidum Helmontianum, non enim adeò, ut primò quidem intuitu videntur, si rectè explices & applices, inter se videntur pugnare, magnum huic negotio afferunt momentum & incrementum. Flatus huc referendus etiam tumores progignens, de quo *J. B. Helmont. (tr. de Flatibus n. 72. p. 344.)*. Quod si Gangræna incipiens partes quasdam ante mortem jam habeat, quæ vivente corpore rubra aut alba videntur, in mortuò oppido nigrescunt, quod in nobili vidua Anasarca laborante notavit *Phil. Salmuth. (Cent. 2. obs. 99. p. 110.)*. Inde rectè in peste & febribus malignis istæ maculæ (nigricantes comprimis) *Thomæ Willisio (tr. de Scorbut. c. 3. §. 10. p. 259.)* videntur esse sanguinis siderati & *venώτοι* affecti partes quædam rejectæ. Et has non in summitate Cutis solum existere, sed aliquando in artubus ad periorstium & ossa ipsa penetrare, Anatome edoctus testari possum. Quare si per dies aliquot terræ ejusmodi cadavera non mandentur, depressæ apparent, (*sie fallen ein*) & foetidum sudant aut eructant tubulorum instar humorem.

§. 42.

Cur verò dorsi regio iisdem potissimum contaminetur, non incongruè forsan quæritur? In veneno & peste extinctis id observavit *Adrian. Spiegelius (l. 8. Fabr. Corp. human. c. 1. p. 224.)* & *mecum* forsan *Alii*. Causam existimat, quod paulo ante mortem dejectis ob vim veneni (addo & morbi) omnibus viribus sustinere se & tueri in latere ægri nequiverint, adeoque in dorsum volverint, unde quicquid sanguinis in corpore fuit, ad partem declivem per venas & arterias à venæ cavæ & arteriæ trunco per dorsum excurrentes repente ad cutem decubuerint, unde nigro ipsa colore postea suffusa fuit. *Hæc ille*. Quæ quidem si ad leges circulationis M. S. & moderna principia examinentur, omnium calculum non ferent. Jungenda his vasorum in dorsi musculis copia, continuusque eorum in ultimo conflictu isque inordinatus & violentus motus, calorque qui à perpetuo in dorsum decubitu excitatur, sanguinis particulas alliciens, attenuans, in motum præcipitans, & è vasis quasi exprimens. Quæ & Causa est cur dorsum sudore madet continuo, & petechiæ, variolæ & morbilli prius in dorso ac aliis partibus conspiciuntur & erumpunt. Hoc addo, maculas in pestiferis post mortem, si quæ prius recessissent si aceto ferventi abluantur, denuò comparere, quod ex *Textoris* observatione meminit *Laur. Joubertus (l. de Pest. c. 8. p. 283.)*

§. 43.

Hæc de Maculis mortem oppidò insequentibus. Alia ratio est livorum

& maculorum, quæ corruptionis prima lineamenta in Cadavere signant. Audiamus hac vice *solertem Naturæ Secretarium Job. Joach. Beccherum* (l. 1. *Phys. subterr. s. 5. c. 1. n. 55. p. 331.*): Natum ferè idem tempus & modum in putrefactione servat, *insit*, quem in generatione observavit, nempe, prout hic gradatim coagulat; ita illic sensim resolvit. Quam primum enim homo (compressis vi morbi) moritur, oppidò corpus (corpus extra vitalitatis sphaeram constitutum) mortalem & cadaverosum vaporem expirat valdè subtilem, qui cum per quinque dies duraverit acescere incipit, tandem post decem vel duodecim sulphureum odorem, stercoreis humani instar, spirat, interim die circiter trigesimo (pro cadaveris tamen & loci addo & atmosphæræ varietate & constitutione, ac mortis genere, citius vel tardius hæc omnia contingunt) cutis lanugine quasi obduci solet, atque imprimis flavescit, ubi virides maculæ hinc inde conspiciuntur, quæ lividæ tandem fiunt, & nigrescunt, ultimò sic constitutæ situ obducuntur crasso, tandem subsidere incipiunt, fiuntque foramina ex quibus sanies & aqua nonnunquam effluit, interim maculæ etiam coëcunt, & quasi strias & liras digito ductas per totum vultum faciunt, ita sensim in vermes (ad veterum generationis æquivocæ Professorum mentem *scribit*, adeoque hunc terminum resolutionis illum vidisse creditur durum videtur) abeunt, & tota facies corrumpitur, ut præter calvariæ nil supersit, nam quomodo in reliquo corpore putrefactio procedat, animadvertere non licuit. Hæc (*subjicit*) in puero accuratè per annum observavimus.

S. 44.

Cruces olim etiam præterlapso seculo in vestibis Baptizatorum, judæorum & aliorum, ut & in peplis mulierum nullo sensibili motus vestigio impressæ apparuerunt, Historicorum id attestantibus, è quibus potiores historias compilatas curiosis communicant *Libertus Fromondus* (l. 5. *Meteorolog. c. 6. Artic. 3. p. 399.*) & *Athanas. Kircherus* (p. 1. *de Cruc. prodig. c. 2. p. m. 316.*). Anno præterlapso seculi sexagesimo à 16. Augusti usque ad 15. Octobris Vesuvio portentoso impetu & fragore cineres, Lapides, variam terrestrium glebarum diversorumque succorum mineralium miscelam eructante in tractu Neapolitano linteis, vestibis & stragulis, non laneis, ista Crucum Phantasmata incubuerunt, & ne mirando phænomeno portentum deesset etiam linteis cistæ inclusis. *Conf. iterum Kircherus* (c. 1. p. 2. c. 2. p. 330. *sq.*) Phænomenon hoc in Germania quondam *Job. Trithemii testimonio* (quod *idem citat p. 3. c. 2. p. 358.*) epidemica Pestis lues ut insecta, & in peste inguinaria Constantinopolitana anno 746. in vestibis eorum, qui inficieban-

tur lue crucum signum impressum mortem portendebat certissimam. (*Id. p. 1. c. 2. p. 319.*) Cruces etiam in stragulis lectorum pestifera lue infectorum anno 1656. quo Roma pestilentia infestabatur visas, *Idem (p. 2. c. 2. p. 344.)* annotavit. Crucum ex imaginatione matris foetui impressarum *supra (§. 7.)* mentionem feci. In ipsis etiam mortuorum corporibus *συρρομὸς* aliquando conspectus. De *Conrado Rege, Henrici Filio, Alb. Kranzius (l. 5. Saxon. c. 15. p. 115.)* retulit: Testati sunt, qui defuncto aderant, cum veneni sumti esset suspicio, crucem se in Ejus brachio vidisse. Generosus quidam vir in ducatu Görlicensi ex forti Apoplexia (*recensente Dn. D. Ebrenfried Hagedornio Cent. 3. Histor. Med. Phys. 44. p. 340.*) diem obibat suum. Elapso circiter triduo, funereque in sedem avitam deducto, & cognatis, domesticis, subditisque spectandum adhuc semel oblato, in mala dextra vultus formam crucis sanguinolentæ omnibus, qui tunc aderant videndam præbuit. Unde terror plurimos invasit haud vulgaris, propterea loculo ferali iterum clauso. Post dies non ita multos iterum funus petentibus non nullis in loculo ferali reconditum sistitur spectandum, ecce eandem Crucis formam sartam tectamque in vultu usque vident. Fuerunt, qui ominosum quid familiæ imminere arbitrarentur, sine tamen omine rem haud fuisse indicio esse poterat incendium non longum à morte Domini in ædibus propriis ex improvviso ortum, flamma ignis multa pecora, ædificiaque nonnulla cum duobus servis consumente. In naso defuncti *Georgii Sandberys* visa est alba stella sexangularis *ex Henric. Swart. (Chronic. Vallis DEI ad ann. 1327.) Nobiliss. Noster Christ. Franc. Paulini (M. C. D. 2. Ann. 3. obs. 180. p. 313.)*

§. 45.

De maculis Embryonum quædam adhuc ventilanda occurrunt. Hæ namque à Medico minimè negligendæ, cum sæpius tanquam signum procurati abortus, aut foetus post nativitatem occisi allegentur. Confricationis in utero factæ quasdam esse indicia *Guilb. Harveus (Exerc. de Partu p. m. 331.) prodidit.* Infans namque in utero ut plurimum reperitur adductis ad abdomen genibus, flexis retrorsum cruribus, pedibus decussatis, manibusque sursum ad caput sublatis, quarum alteram circa tempora vel auriculas, alteram ad genam detinet; ubi maculæ albæ, tanquam confricationis vestigia in cute cernuntur.

§. 46.

In partu difficili, dum capite exitum molitur foetus, suggillare potest quædam capitis loca. Brachium foetus in utero mortui extra uterum aliquot horas, antequam nasceretur, propendens, nigrorem contraxerat, reliquis parti-

bus nihil macularum monstrantibus. Quid quod à contrectatione in partu duriore maculæ cœruleæ & purpureæ foetui possint imprimi, quod *notat Balth. Tim. à Güldenkleē (Respons. Med. 51. p. 117.)*. Fallax igitur, à maculis quod desumitur, foetus occisi est indicium, nisi sanguis in cerebro extravasatus, cranii depressio, sterni & costarum compressio, vertebrarum luxatio, colli distorsio & alia signa conspicua simul concurrant.

§. 47.

Interim foetus in utero variis stigmatibus insigniri minimè inficior. Totius corporis lividum colorem, quamvis sine morbo in foetu excluso deprehendit *Vit. Rietlin. (lin. med. A. 96. M. Mart. n. 6. p. 110.)*. A febricitante matre debiles & quasi excoriatos toto corpore *notat Th. Bartholin. (Cent. 4. Epist. med. 87. p. 500.)*. Excoriationem matre febris ardente detenta, quæ sedata per vires recrudescerebat (*Cent. 1. Hist. Anat. 21, p. 36.*) habet *Idem*. Usus nimius aceti & acidorum tempore gestationis in eandem foetu præcipitasse calamitatem alibi (*M. C. D. 1. A. 2. obs. 149. p. 233.*) scripsi. Infelicem illum Hungaria & Boemia Regem Ludovicum sine cuticula natum ex *Ænea Sylvio Joh. Riolanus (l. 2. Anthropogr. c. 4.)* prodidit. Foetum in utero mortuum febricitasse indicio erit, teste *Dan. Puemario (ap. Th. Bartholin. c. 1. Epist. 86. p. 488.)*, si totius corporis habitus maculis quibusdam rubris & lividis distinctus appareat. Uxor *Bodini* septimestrem partum excussit ei morbi, eodem modo maculatum (erat enim febris cum Rubioli) quo & mater, *recitat Guilb. Bellonius (l. 1. Epid. & Ephem. p. 55.)*. Puella cum cuticula tota pustulosa, quam paulò post plenaria cutis excoriatio excepit, haud secus ac si fervida macerata esset cutis, quod *Dn. Christ. Gockelius (M. C. D. 2. A. 6. obs. 151. p. 313.)* commemorat. Infantulo tertio post nativitatem die Epidermis omnisque cutis de corpore erat quasi abrupta & avulsa magnaue sanguinis copia secuta, *Freder. Deckero (Exerc. Med. c. 5. p. 277.)* teste. Notabile quàm maximè est, quod recensente *D. Valent. Andr. Mollenbroccio (M. C. D. 1. A. 1. obs. 53. p. 150.)* Generosi cujusdam viri uxor, cum ante Variolis laborasset & filiam peperit vestigiis Variolarum conspicuam. Idem memorat *D. Johan. Georg. Sommer (M. C. D. 2. A. 9. obs. 23. p. 54.)*.

§. 48.

Ab usu Croci, aut etiam medicamentis crocatis in partu difficili sæpius repetitis, & per vasa lactea cum Chylo ad uterum delatis, quæ *Isbr. à Diemerbroeck (l. 1. Anat. c. 30. p. 299.)* est conjectura, mulierem peperisse duas puellas omnino luteas, recenset *Isibordus ab Amelunxen (Breviar. Rer. Memor. n. 16. Vid.*

Vid. App. M. C. D. 2. Ann. 4. p. 196.) & Amat. Lusitan. (Cent. 5. Curat. Med. 34. p. 71.) quibus pollicem premunt *Joh. Heurnius (l. 2. Meth. ad Prax. c. 14. & l. de Morb. Mul. c. 8. p. 53.).* *Henr. ab Heer (obs. Spadan. 14. p. 187.).* *Isbr. à Diemerbroeck (c. l. c. 17. p. 150.) & Joh. Ferdinand. Hertod. (M. C. D. 1. A. 1. obs. 60. p. 157.).* Hujus asserti veritatem ut erueret *laudatus Hertod.* sumsit canem foeminae trium vel quatuor septimanarum gravidam, eique toto reliquo gestationis tempore tam cibum quam potum Croco-tinctum exhibuit, donec octo forsitan dies ad partum superessent, ubi ultimis tribus diebus etiam ad drachmas duas & tres Croci jusculis addidit. Cane dissecta colliquamentum non exiguo colore croceo tinctum visebatur, in catellis autem albidiores cutis particulæ plenariè croceum referebant colorem. (*Vid. Ejusd. Crocolog. qu. 4. p. 279.*)

§. 49.

Tantum abest, ut *Nobilissimi Viri* Experimentum in dubium traham, ut potius rationibus & experientia hac tanquam firmissimis Physicæ & Medicinæ Atlantibus fulti curiositatem Ejus exosculer. Hoc saltem adjicere libet, quod bis in infantibus recens natis mihi his tueri licuit. Puellæ nempe Crocea tinctura habitum corporis conspicuæ à matribus, quæ ne tantillum tempore gestationis de Croco gustaverant, neque difficili partu adactæ eundem absorbere fuerint Coactæ luci datæ sunt, qui ipse color, nec aquæ nec vini lotura adhibita disparuit, quod de foetibus Croco decoloratis *annotavit (c. l.) Amatus*, sed ultra mensem fortiter tanquam cuticulæ nativus in ea sine omni noxa perseveravit.

§. 50.

Idcirco in utero has laborasse, & adhuc laborare muliercularum assentium erat sententia, inde ut malum illud averruncarem, in consilium vocabar. Cum verò nihil, quod à statu præternaturali recederet, aut eundem turbaret cognoscerem, aliam causam subesse arguebam tacitè. Notum videlicet est, Lochia non rarò flava egeri, quinimò & fluorem muliebrem menstruum Croceo aliquando comparere colore, prout *observavit Alard. Hermann. Cummenius (M. C. D. 1. A. 3. obs. 115. p. 186.).* Inde etiam contingit, ut infantes recens nati & vomitu & secessu materiam exponant Croceam hausti per os in utero alimenti peculiaris indicinam. Si igitur humor, cui innatat foetus, tinctura crocea & flavescens, sive biliosam voces, sive non, hoc ipso non me movet, fuerit imprægnatus, cutis & cuticulæ teneritudo facillè imbibet eandem, crocumque æmulabitur. Ita partes vesiculæ felleæ adjacentes flavedine non rarò rutilare nemo nescit. Et

si racunda prægnans abortum patitur, foetum rejectum subflavescere putavit Honor. Fabri (l. 5. de Hom. Propos. 47. p. 433.) & quidem ob motum bilis ad uterum, ut Frideric. Moller. (de Part. 173. dier. §. 95. & 99. ap. B. T. à Gùldenkleee Respons. 30. p. 78. sq.) ratiocinatur.

§. 51.

Hoc prætereà annotasse forsàn juvabit, quod P. Borello (Cent. 1. obs. 45. p. 48.) debemus, sæpè observatum est, scribit, pueros subito noctu mortuos fuisse, cum clamore & ejulatu sine morbo præcedente, gutta autem sanguinis in gena vel alibi reperièbatur. Unde hæc mors subita? querit, existimo autem, respondet, vel à venenato insecto quodam vulneratos esse, vel acu longa à Sagis transfixos. Quem Satanas mirabili modo in momento enecaverat Æthiopis nigerrimi referebat faciem & cutem Joh. Bodino teste (l. 3. Demonom. c. 2. p. 427.)

§. 52.

Quamvis à Magis nulla mortis indicia sæpissimè referre annotavit Nicol. Remigius (Part. 2. Demonol. c. 10. p. 321.), in Diœcesi Basileensi & oppido Damri quædam incinerata fassa fuerat, se ultra quadraginta pueros necasse per modum talem, ut quando ex utero egrediebantur, acum capitibus eorum per ventricem usque in cerebrum infixit, notante Jacobo Sprengero (p. 2. Mall. Mal. f. qu. 1. c. 13. p. 319.), & qui etiam illum citat Joh. Bodino (l. 3. Demon. c. 5. p. 322.) & Strozio Cigogna (Mag. omnif. Theatr. part. 1. l. 4. c. 4. p. 495.). An puncturæ hæ maculas post se reliquerint altum est silentium.

§. 53.

Dum autem venenatorum insectorum mentionem injicit, Petr. Borellus, de maculis ictus & morsus eorundem attestantibus in Cadaveribus pauca quædam aspergere operæ pretium est. Quorundam ictus totum corpus aliquando deformant, aliquando partes, comprimis punctas, aliquando nullum virulentia post se relinquunt signum. Vidimus quendam, narrat Ant. Brussavola (Comm. ad l. 4. Aphor. 62.) ab echidna, vulgò marussio ictum, qui trium horarum spatio ab ictu vitam cum morte commutavit, & totus maculis affectus est luteis, violaceis, nigris. Aulico cuidam à vipera mordicus arrepto contigisse observatum est, ut corporis totius color in porraceum commutaretur. Vid. Cæl. Rhodigin. (l. 6. Antiqu. Lect. c. 13.). A Scorpionis ictu maculis totum corpus nigris conspersum maculis deprehendit Marcell. Donatus, quod in multis aliis observare non potuit (l. 1. Hist. Mirab. Med. c. 9. p. 74.). Brachii ex serpentis morfu putrefactionem ex Gilberto Anglico recitat Ambros. Pareus (l. 20.

Chi-

Chirurg. c. 5. p. 434.) ut & de Acontia serpētis, *Conrad. Gesnerus (l. 4. Hist. Aquatil. p. 528.)*. De morſu viperæ ſequentia *Excellentiff. Dn. D. Mich. Ettmüllerus, Amicus etiam poſt fata honorandus (in eleganti de Vip. Morſ. Diſſert. c. 2. punct. 1. §. 1.)*. Color partis læſæ primò quidem rubicundus, ſenſim alterato per fermentum veneni ſanguine, ſubruber, donec liveſcat, & obrepente Gangræna Sphaceloque nigreſcat; corporis ſimiliter natiuus nitor perit, & pro fermenti efficacia, & ſanguinis certa miſtione ac inde orta alteratione nunc rubeſcit, nunc virideſcit, nunc purpureſcit, nunc nigreſcit, ſanguineæ maſſæ tinctura ſic corrupta: quales alterationes obſervare eſt in ſanguine eorum, qui poſt iræ nimiam incandefcentiam eundem arte evacuant, quibusdam mirè flaveſcit, (ut in illo *ap. Ant. Braſſavolam. c. l.*) aliis virideſcit, vel etiam omninò liveſcit: confuſa ex inordinata efferveſcentia debita ſanguinis miſtione, indeque obſcuſcato & obtenebrato ſplendido ejus rubore. *Haſtenus Vir. Beatus.*

§. 54.

Ut venenatorum morſus à non venenatis diſtinguant, Alii puncturam apparere nigram cum circulo cœruleo, partes autem adjacentes tumere, aſſerunt. Plagæ magnitudine vix acus caput referunt, *teſte Jac. Grevino (l. 1. de Vener. c. 10.)*. Quatuor caninos dentes viperæ fœmellis, duos tantum maribus tribuunt quidam, inde diſtingui plagarum numero poſſe, utrum à fœmina an mare læſio facta fuerit. *Conf. Th. Browne (l. 5. Pſeudodox. Epid. c. 12. §. 2. p. 814.)* In plusquam trecentis tamen viperis unius æque atque alterius ſexus duas tontummodo dentes caninos, cum quibus mordent firmos & ſolidos vidit *Franciſcus Redi, Nobiliſ. Aretinus (in obſ. de Viper. p. 22.)* & ante hunc *Lud. Locatelli (Theatr. Arcan. p. 263.)*

§. 55.

Cæterum nec in omnibus morſibus & ictibus venenatis plagæ notabiles apparent. Ab Aſpide morſis, nec ullus locus affectus, nec livor indicat malum vel notæ omninò aliquæ adſunt, ex quibus criminis autor deprehendatur, adeò ut non peſtifero ictu, ſed venenati pharmaci potionē ſublatus eſſe, qui periit, exiſtimetur: Diligenter tamen conſiderantibus gemina quædam punctula minula & ſubobſcura invenientur, per quæ venenum fuerit dilapſum. Inde ſcitè monent Practici: Vulnere à venenatorum morſibus vel ictibus illata plus nocere vi venenata, quam vulnere, quæ per ſe non ſunt magni momenti. De Cauſa ſi perconteris, velocitatem veneni, qua è veſtigio in ima vitalia & abdita ſe condit, nihilque extrinſecus moratur, *allegat Anton. Ludov. Olyſipus (l. 3. occult. Rer. Propr. c. 7. cit. Job. Schenckio l. 7. obſ. Med. p. 868.)* ſubtilitatem *Hiero-*

nym. Cardan. (l. 2. de Venen. c. 6.) Spirituositatem veneni moderni, aut activitatem fermenti, cuius motum mirum in modum promovet sanguinis circulus. Mota hac de Causa Cleopatra Aspidem elegisse fertur, cuius morfu moreretur, eamque non Cordi aut pectori applicuit, quod Alexandria in usu, (Vid. *Galen. l. de Theriac. ad Pison.*) sed brachio, quo sanguis ab Aspide infectus citius quoque Cor inficeret, ut contra Antiquitatem *Th. Browne (c. l.) docuit*, qui & quo mortis genere occubuerit adhuc incertum esse tradit. Ab aliis serpentibus demorsa membra aliquando etiam parum mutantur à colore naturali, nisi quod in tumorem eleventur, prout historia *Nicolai Florentini (Sermon. 4. tr. 4. c. 18. à Job. Schenckio pariter allegata c. l. p. 864.)* id evincit.

§. 56.

Labia vulnerum à venenatis armis inflictorum livent & nigricant, ut voluit *Nicol. Pfizzer. (l. 1. Ration. Vuln. Judic. c. 10. p. 37.)*, id tamen non semper evenire, *Franc. Redi (obs. de Viper. p. 26. & 27.)* nos informat. Canis, inquit, post mediam horam, quum erat sagitta ex Bantam percussus, frequenter vomuit, & cum labore, tandemque cum ululatibus & convulsionibus mortuus. In universis visceribus ejus non reperiabatur minima læsio, & ille ipse locus, in quem se sagitta insinuaverat, nec ad minimum colorem mutaverat.

§. 57.

Annotavi hæc in gratiam Tyronum, ut illis calcar adderem in signa à venenatis animalium morfibz mortis diligentius inquirere apud vivos & mortuos Præceptores, adeoque evolvere cum alios, tum supra citatos, qui doctrinam de venenis solertiori opera indagarunt. Poterit namque contingere, ut in sylvis, pratis, aut agris, cadavera reperiantur, quorum mors non tam manus violentiæ, quam venenato ejusmodi bestiarum morfui, puncturæ, aut ictui erit ascribenda. Ne igitur vacillet præsumptio, fluctuetque visitantis & decernentis animus omni studio erit præcavendum.

§. 58.

Addam etiam in Tyronum gratiam monitum, benevolæ mentis *τεκνῆ-
γιον*, circa cadavera, quos ictus fustis, lapidis jactus &c. capiti illatus sustulit. Accidit sæpe, quod aliquibus historiis confirmare valerem, si necessitas id exigeret, ut nulla ictus vestigia, nec sugillationes & maculæ in capitis tacti regione, si tempora excipias, animadvertantur, & tamen, si remota cute cranio denudetur cerebrum in parte opposita cranii, non tantum fissuræ (contra fissuram vulgo nuncupant,) comprimis in interiore cranii lamina oculis se objiciant, sed

sed & sanguinis extravasati copia non spernenda, lethalitatis vera & firma indicina. Nunquam igitur in tali casu, ut quidem Tonsores & hujusmodi farinae homines facere solent, capitis apertio accurata negligenda.

§. 59.

Obsigno demum hunc Titulum singulari observationum biga. In incantata deprehendebantur lividae duae maculae in alterutra manu, supra cubitos utrosque diversae literae, quas inter exacte hae duae N. nimirum & B. in unam quasi coalitae, & invicem sibi in hunc modum appensae, notis quoque crucis ✕ his insignioribus aliquibus notatae. Post Characteres sub forma crucis unius atque alterius, quae circa collum, pectus & ventrem infinum, summo ut plurimum diluculo, erumpebant. Alia nocte denuò cruces novae, quibus nova signa alia, cordis nim. novi, item alii Astronomici, Plantarum vid. configurationum usitatarum, uti ♀. ✕. II. Δ. ♀, tum & Planetarum ipsorum ac luminarium ♄. ♃. ♀. ☉. ♀. ☿. D. nec non simplicium quorundam medicamentorum Chemicorum velut ☿. ♄. ☉. ☿. ☉ &c. Characteres (non enim horum, ut & Astronomiae ac Chymiae ipsius, quibus saepiusculè tum legendo, tum calculum ducendo sese oblectare solebat, praeter sexum muliebrem ignara erat) adjungebantur, cuti quasi incisae efflorescebant. Alio tempore manui dextrae figura Rosae, sinistrae Trifolii forma cum Ann. nativitatis CHRISTI hoc 1635. leviter inciditur, ac quidem artificiosè adeò, ac si quis Apelles ea pinxisset. Anno huic SERVATORIS Nostri demum cor telis transfixum, stulti item imago, nec non Germanicum verbum hoc, Narr, & nescio cum crucibus diversis, quae alia citra ullum dolorem, ingenti autem astantium stupore subjungebantur. Cruces non semper eandem referebant faciem: sed modo longiores, modo breviores, modo longissimae conspiciebantur: quaedam apparebant profundiores, doloremque ac pruritum excitabant, quaedam ad suppurationem perveniebant suaeque vestigia ultra mensem post se relinquebant. Hæc ex literis Balthas. Hahnii ad Dan. Sennertum datis (*Sylog. Phys. Med. Cas. incantationi vulgo ascribi solitarum Decur. 1. Cas. 4. p. 39. 40. 42. 43.*) Georg. Abraham. Merclini. Proh! quam crucem ingeniosis figunt illae cruces Magicæ, quam acumen obtundunt notæ istæ & inscriptiones portentosæ curiosorum & doctiorum eludunt conjectanea!

§. 60.

Superest adhuc alia, quam non invitus ad divina prodigia retulit *Martin. Del-Rio* (l. 2. *Disquisit. Mag. qu. 25. p. 538.*) Illam consignavit *Petrus Bizarus* (*Epit. Mirab. Europ. p. 302.*) quæ ita habet: Lintzii dum ibi à *Carolo Austrio*

conventus celebrabatur, cuidam Rustico nato est infans, in quo nihil sanè desiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduo ante obitum sudavit, atque ita sudans extinctus est. In mortuo infante statim cœperunt apparere stigmata in manibus, pedibus & latere; sicut CHRISTI vulnera pinguntur. In capite etiam corona spinea. Cæsar cum hoc audiret, misit quosdam ex suis, qui hoc prodigium contemplati, Eum de tota re plenius edocuerunt, remque ita se habere intellexit. Quæ hic partes naturæ? quærit (c.l.) del-Rio, & respondet, nullas certe video sufficientes.

LIB. II. TIT. II.

De,

Cadaverum Contagio.

Summarium.

1. **C**ontagium non dari multis persuasum. 2. Contrarium proponitur. 3. Tenzelii assensus. 4. Mortui in Veteri Testamento impuri. 5. Cacodæmonis κακοζήλῖα. 6. Lustratio per aquam ap. Judæos & Ethnicos. 7. Cadavera an Contagiosa? Distinguitur Contagium. Cadaver videre fœtui noxium. 8. Aliæ Contagii acceptiones. 9. Violenta morte sublata contagiosa. 10. Quæ de causa quibusdam Anatomici non longævi. 11. Distinguendum tempus. 12. Precautio. 13. Anatomicos brevioris vitæ non à corporum sectione occubuisse. 14. Observationibus observationes opponuntur. 15. Aquilarum & vulturum odor. 16. Advolasse hos ad cadavera è longinquis oris, negatur. 17. Helmontii effugium improbat. 18. Canum latratus flebilis signum pestis, aut stragis imminentis. 19. Odor aëris. 20. Nebula in loco ubi strages. Vapores è mortuis brutis. 21. Fœtore pestem profligare tentarunt quidam, sed infelicit. 22.

Mor.

Morbo benigno sublata non esse contagiosa. 23. Contrarium Helmont, Anatomiam localem sugillans. 24. Refellitur. 25. Anatomies localis utilitas. 26. Anatome Practica Tb. Bartholini. In Vulcanum inductiva. 27. Helmont. Helmontio opponitur. 28. Objectionibus respondetur. 29. Miasmatum foetidorum incommodum. 30. Oscula morituris data. 31. Data & Mortuis. 32. Noxa. 33. Osculum contagiosum. 34. Dubium. 35. Contagium per osculum in malignis. 36. Foeteris cadaverum noxa. 37. Coitus cum pestiferis & viventibus innoxius. 38. Lactatio pestiferarum insons. 39. Sine noxa secta cadavera pestifera. 40. Tutius contrarium asseritur. 41. Etiam feretrum gestantes infici posse. 42. Sepulchra pestiferorum deleterium quid exspirant. Remedium. 43. Coitus cum infectis non semper innoxius, cum mortuis detestandus & exitialis. 44. Tenelli cur sine noxa matrem infectam bibant. 45. Anatome infectorum quatenus innoxia & quomodo administranda. 46. Scorbuto extincta inficiunt, ideoque statim à morte non secanda. 47. An majus à vivis, quam mortuis contagium? Affirmatur. 48. Negatur. 49. Offa mota inficere. 50. Lemnii distinctio. 51. Contagiosiora cadavera viventibus. 52. Sennerti distinctio. 53. Tempus circa cadavera triplex. 54. Suadent quidam citam pestiferorum sepulturam, eamque noctu. 55. Brutorum contagia an carnes deleterias reddant? 56. Prudentia hic opus. 57. Contagium mumiale non sufficit. 58. Canes, feles & infecta pestem propagant. 59. Rabiosorum Anatome & carnes reprobantur. 60. Bruta carnivora peste mortua animalia vitare. 61. Carnes fulmine tactas obesse. 62. Veneno eneclas carnivora horrent, ut & Magorum cadavera. 63. Objectioni respondetur. 64. Spiculis intoxicatis interemta. 65. Veneno pastorum animalium baud innoxia carnes. 66. Quae innoxia. 67. Carnes humanae an tuto comedantur? 68. Sanguis humanus an medicamentum? 69. Essentia, Spiritus sanguinis humani. 70. Lac humanum. Cranium. 71. Superstitiosa varia.

§. 1.

Contagium & morbos contagiosos chimericum quid pronunciarunt quidam, è Republica medica eosdem exesse jubentes. *Gregorium Nyssenum* in hoc contubernio invenio ab *Hieronymo Mercuriali* (*tr. de Peste c. 3. p. 9.*) citatum, qui nullum morbum contagiosum proclamavit, eò quod Sanitas non sit contagiosa. Sed contrariorum eadem est ratio. Quia autem videbat experientiam sibi reluctari, quandoquidem multi, quotidie conspiciuntur ex conversatione peste laborantium contaminari, *judicat*, hoc evenire, non quia infecti contaminent, sed quia omnes qui capiuntur peste, communi aëre utuntur, & eandem internam dispositionem habent. *Hieron. Perlinus* (*in Declamat. adv. morb. contag. comprimis c. 2. p. 20. sq. & c. 3. p. 24.*) promittit & delineat opus, in quo probaturus sit, nec pestem, nec alium morbum esse contagiosum & hæreditarium. Sed hoc opus, nisi fallor, lucem non vidit, & cum Autore tumulo illatum blattis tineisque in prædam cessit. *Procopius* (*l. 2. de Bell. Persic. c. 12. p. 123.*) maximam illam pestilentiam, quæ sub *Justiniano* urbem Constantinopolitanam depopulabatur, contagio non nocuisse disertis verbis prodidit, & *Hieronym. Thriverus* (*Comment. in s. 5. aph. 11. p. 340.*) phtiseos contagium inter non Entia retulit. *Ipsè Mercurialis* (*c. l.*) neque *Hippocratem* neque *Avicennam* contagii semina expressisse, veteresque Medicos debiliter & obscurè de contagio fuisse locutos (*c. l. p. 9.*) tradidit.

§. 2.

Cur verò sanitas non sit contagiosa, *alibi* (*Pneumatopæg. s. 1. Artic. §. 8. dictum*), ubi etiam quod ex parte contagiosa pariter monitum. Nec quadrat, sanitas non est contagiosa, ergò nec morbus, ut ibidem demonstratum. De Peste illa Constantinopolitana sine peste, sive contagii inquinamento etiam (*c. l. s. 2. Artic. §. §. 33.*) huc referri, forsan non indigna leges. De Phtiseos noxa contagiosa etiam ibidem (§. 18.). Plura dabit *Lud. ab Hornig.* (*Würg-Engel qu. 2. p. 24. sq.*)

§. 3.

Rectè igitur contagii existentiam cum Aliis emunctioris Nasi Medicis tuetur *Andr. Tenzelius* (*part. 1. Med. Diastat. c. 1. p. 22.*), dum infit: Omnes morbi sunt contagiosi, imò ipsissima etiam sanitas, si secundum activam propriam duntaxat potentiam perpendatur, seu ut Philosophi loquuntur κατ' ἐντελέχειαν. Unum quodque enim naturaliter potentia præditum est, tale red-

dere

dere & aliud, quod contingit, quale ipsum per se est, licet æquè prompta & expedita omnium operatio non sit. Sanitas enim quies quædam est, temperies & habilitas naturæ amica, & proin minoris activitatis, quam ut Mania ei subjuncta alium vel sanum vel ægrum tam promptè afficere queat. Quæ ipsa ratio in reliquis morbis militat, pro non Contagiosis vulgo habitis. Vel enim illi profundius in corpore hærent, & ad fixiorem coagulationem destinati sunt, quam ut vicinum quemvis contingere, vel contactum immutare valeant. Quamvis nullus horum non alicubi ratione contagii alteri perniciem attulerit, ut & κατ' ἐνέργειαν ad passivam rationem objecti rem considerando omnes morbi, sed secundum magis & minus sunt contagiosi. In his omnibus prora & puppis Mumia est.

§. 4.

Mortui in V. T. reputabantur impuri & tales etiam, qui mortua tangebant corpora (*Levit. c. 11. v. 24. Numer. c. 19. v. 10. 13.*) quinimò contrectatis ossibus & sepulchris eadem ipsis imputabatur immundities (*c. l. v. 16. 18. Add. Cornel. à Lapid. Comment. in Num. c. 19. v. 11. 12. p. 894. Jacob. Tirin. in Thren. c. 4. v. 14. p. 706. & in Jerem. c. 34. v. 5. p. 685.*). Sepulchra inde, & Agri, in quibus sepulchra, calce notabantur, quod è Rabbinis *Joh. Christoph. Rosteuscher* (*Disc. de Sepulchr. Calc. Notat. Part. post. c. 4. §. 3. sq.*) demonstravit. Samaritani mortui cadaver, referente Epiphanio (*T. 1. op. l. 1. adv. hæres. p. m. 26.*) abominabantur. Hæresis Caiciæ mentionem facit *Cornel. Agrippa* (*T. 2. Op. Declamat. B. Anton. Eremit. p. 575.*) ab *Eunomio* & exinde à *Vigilantio Hereticis* asserta, qui male juxta mentem *Agrippæ*, exponentes sacras literas ad simplicem verborum Corticem attendentes Judæorum & Samaritanorum more corpora mortuorum pro immundis habebant, ita ut etiam contactu polluerent tangentes, quemadmodum litera legis de his loquitur. Quin & animabus à corpore separatis immunditiem quandam affingebant Judæi. Quando aliquis apud Judæos moritur omnem aquam, quæ erat domi in vasis, extra domum, ut immundam effundunt, quod putent, animam de corpore recenter egressam lavari in aqua illa, suoque contactu inficere. Addunt alii Angelum mortis s. Satanam gladium suum, quo hominem illum interemit, in ea aqua rursus lavare. *Vid. Joh. Buxtorff. (Synag. Judaic. c. 49. p. 712.)*. Cadavera, quæ aliquo transferebantur in Ierosolymam admissa non sunt, ne funestarentur Sacra Ejus. Sepulchra autem duo duntaxat ibi fuere, unum *Davidis*, alterum *Olde*, quæ structæ à priscis vatibus, ajunt, commemorat *Petr. Cunæus* (*l. 1. de Republ. Hebr. c. 7. p. 55.*). Sub illo verò de mortuis non tangendis decreto apud Judæos mysticum quid insinuari,

ari, recte cum *Aliis Clemens Alexandrinus* (l. 4. *Stromat.* p. 392.) & *Epiphan.* (c. l.) non sine causa annotavit. Ἄνοι αὖ igitur Samaritanorum abominationem vocabat, neq; locus *Josephi* quadraginta totos annos in castris circumlatus abominationi fuit, neque contagione sua ullam labem asperfit. Enim verò (*pergit c. l. p. 28.*) *Joseph.* *Israëlem* sepeliit (Patrem), nec detestatus est: imo postejus mortem in faciem procumbens, exosculatus est. Neque tamen scriptum est expiandi se gratia ipsum abluisse. Præterea *Mosis* corpus quemadmodum à majoribus accepimus, ab Angelis sepultum est; neque illi tamen loti sunt, ac ne polluti quidem sancti illius corporis attactu. *Hæc Epiphanius.* Execrandam Hæresin Caiciam appellat (c. l.) *Cornel. Agrippa.*

§. 5.

Cacodæmon, ut in aliis DEI summi & veri, ut apud Gentiles est Simia, ita apud hos eadem eorum animos tenebat persuasio. Externis aut religione aliqua devinctis, ne quidem Cadaver conspiceret, ne dum tangerelicuit, nisi contaminatorum numero aggregari desiderabant. Pontifici id nefas fuit, quod ex *Aliis* recensuit *Job. Guthier.* (l. 2. de *Jur. Man.* c. 8. p. 221. sq.) Homo funebri indignus judicabatur aspectu Principis, ne oculos omnibus salutes impiaret, de quo confer, quæ collegit *Cass. Barthius* (*animadv. ad l. 6. Stat. Thebaid.* v. 205. p. 425.). Quæ de Causa moti Persæ, teste *Herodoto* (l. 3. *histor.* p. 73.) humana cadavera DEO igni objicere scelus habebant, cujus rationem assignavit, ap. *Diosc.* (l. 3. *Anthol.* c. 4.) *Euphrates*, corpus suum cremare prohibens, ne ignem inquinaret. *Add. Job. Michaël. Dilherr.* (T. 1. *Disput. Academ.* p. 114.)

§. 6.

Lustrabantur aqua Judæi, idque ex legis decreto, de quo ritu *Cornel. à Lapid.* (in *Numer.* c. 19. v. 11. 12. p. 489.). Laudat *Dilherr.* (T. 2. *Disput. Academ.* p. 233. & 410.). Quem quidem ritum βαπτισμὸν ἀπὸ τῆς νεκρῆς vocasse *Siracidem* (c. 34. v. 30.) quibusdam è Theologis placuit. Expiationem hanc imitati Gentiles, ante ædes, vas aquæ lustralis, dum bustum in iis collocabant, quo se exiens, aspergeret & expiaret. (*Dilherr. c. l.*) Et dum ad rogum expectantes collectis conditisque reliquiis funeri finis fieret, non ante à lugubri hoc officio propter contractam pollutionem discedebant, quam aqua ter essent lustrati. De funere *Miseni Virgil.* (l. 6. *Æneid.* v. 228.)

Ossa que lecta cado texit Chorineus abeno.

Idem ter socios pura circumtulit unda.

Spargens rore levi & ramo felicitis olive:

Lustravitque viros, dixitque novissima verba.

A-

Aspergillum igitur Rore marino & Oliva constabat, *concludit (c. l.) Cornel. à Lapide.* Fiebat etiam lustratio per ignem & Aërem, ut rectè *Servius (in l. 2. Georg. v. p.)* memoravit.

§. 7.

Hæc cum scopum nostrum non feriant, mitto, disquisiturus utrum cadavera viventia corpora inficiant? Contagium autem in triplici significatione admittetur; uno quidem improprio & remotiori, quando terrore, quem aliquando ex improvviso appropinquantibus infert corpus mortuum, humoribus & Spiritibus alterationem & motum præternaturalem inducit, & imaginationem turbando hunc vel illum effectum concitat. Judæi igitur defuncti vultum tegunt, eò, quod si aspiciatur, inducere memoriæ oblivionem, tradunt, *quod Job. Buxtorf. (c. l.) retulit.* In Gravidis cadaverum aspectum noxa aliquando non carere *Martin. Weinrich. (p. 1. de Ort. Monstr. c. 17. f. 160. b.) & ex Eo Henric. Kornmann. (p. 7. de m. m. c. 61.)* singulari historia edocuit. Vidimus, *inquit*, Wittebergæ Civem facie cadaverosa, qui dixit: matrem, cum utero gestaret, ex conspectu cadaveris exterritam esse, & ex eo foetum illi assimilatum. Referendum huc illud, quod *ex Hector. Boëtio Hieron. Cardanus (l. 8. de Var. Rer. c. 42. p. 568.)* recensuit. Guanoræ cujusdam beatæ mulieris in Scotia Sepulchrum si calcet mulier, perpetuo sterulis evadit. Gravidarum etiam, & difficultate partus mortuarum ne transeant sepulchra Gravidæ, *Ludovicus ab Hornig. (de Jur. Postar. cit. Mart. Zeilero p. 2. Epist. 568. p. 930.)* consuluit, ne videlicet horrore concussæ, (*Vid. Henr. Kornmann. c. l. c. 67.)* aut timidiore ob fortem imaginationem factæ, & sibi & foetui noceant.

§. 8.

In propiori significato vox Contagii accipitur, quando noxam, quam putridæ aut ad putrilaginem accedentes aporrhææ viventi affricant, denotat. In proximo & genuino sensu tandem, quando morbos, quibus cum in vita dum erat corpus demortuum conflictabatur, astantibus communicant, sive morbi sint maligni, non tamen venenati & citò interficientes, ut sunt Ophtalmia, scabies, Lues venerea, Lepra, Phtisis, Scorbutus &c. Sive maligni venenati & acuti, ut febres malignæ, & Pestis. Deinde illam distinctionem cadaverum repetendam censeo, quando quædam mors violenta, quædam naturalis è vivorum numero excedere coëgit; medio ferè modo se habere venenis trucidata videntur.

(Yy)

§. 9.

§. 9.

De violenta morte extinctis an sint contagiosa? si quæramus, Affirmativam tuentur plurimi, eò, quod soluto animæ cum corpore commercio, oppidò putredinis imperio subjiciatur Cadaver, ut in terram, quam matrem agnoscit, quantocyus resolvatur. Ex illa autem Cadaveris resolutione quid aliud, quam putidæ & putridæ emanationes aëri scelus inferentes, & corpori noxam? *Conf. Tob. Cober. (Decad. 1. obs. Castrens Hungar. 10. p. 116. sq.)* Inde in illis locis, ubi strages facta, & cadavera sub jove frigido cubant, semper conspici nebulam, milites referunt. Quam latè autem per aërem se diffundant prædictæ exhalationes, ut de earum copia dubitatio omnis tollatur, vultures & Aquilæ probabunt, qui è dissitis locis odore Cadaverum allekti, ad eorum magno agmine advolant agmen, appetitui ut satis faciant. Quis prætereà nescit corpora cæforum inhumata ipsam aëri posse communicare pestem, prout exemplum cæforum à Teutonicis Romanorum id *apud Alb. Kranzium (l. 6. Saxon. c. 24. p. 152.)* evincit? Illam Naugardiæ pestem, quæ intra sex menses octuaginta hominum sustulit tanta celeritate, ut ambulantes in plateis mox deciderent, & ad sepulchra mortuorum, qui sani tumulandis advenerant, cum mortuis tumularentur, insepultis Cadaveribus, *Idem (l. 11. Wandel. c. 5. p. 251.)* ascripsit. Gemella Exempla suggerent *Livius (l. 3. c. 25. & 41.) Dionys. Halicarnass. (l. 10.) Diod. Sicul. (l. 4. Bibliothec.) Jul. Alexandr. (l. 6. de Bell. Punic.) Job. Cuspinian. (in Vita Henric. I. Imperat.) add. Avicenn. (l. 4. fen. 1. tr. 4. c. 1.) Haly (l. 5. Theoric. c. 11.) Horat. Aug. (l. 1. de Pest. c. 12. p. 56.)*

§. 10.

Et hanc causam esse, cur Anatomici celebriores brevioris fuerint vitæ, sunt qui censent. Ipse *Th. Bartholin. (de Peregrin. Med. p. 13.)* scripsit: Anatomicos exhalationibus cadaverum enervari, ut pauci ad canitiem venerandam aspirare possint. Addo ex *Oro Apolline (l. 1. Hieroglyph. c. 39. p. m. 19.)*: canum sectiones frequenter exercentes, ob graves ex animali inciso surgentes vapores, spleneticos incurrere morbos. Exempla prostant in *Andrea Vesalio, Julio Casserio, Gabriele Fallopio, Adriano Spigelio, Francisco Plazzono, Joh. Veslingio, Christophoro Schelhammero, Marquardo Slegelio & aliis ap. Guerner. Rolfinck. (l. 1. Dissert. Anat. c. 3. p. 42. & 43.) Samuel Mæresius, ut scripsit Anton. Deusingio (Vid. Ejus Append. ad Exerc. de Nutriment. Elaborat. p. 331.) & Excell. noster Gabr. Clauderus cum comitibus (Method. Balsam. Corp. c. 5. s. 3. p. 130.) Anno 1660. Ludovicum de Bils offenderunt lecto affixum, querebatur de dispositione phthisica,*

ca, tussi, Asthmate, Atrophia, ob pulmones cadaverum, brutorum præcipue copiosissimè sectorum evaporationibus debilitatos: Ferebatur enim, plus ducentos canes dissecuisset, quod nec ipse *Tob. Andrea (in Bilanc. exact. Bilfian. & Clauder. Balsam. p. 87. & 88.)* negare potuit. Ante annos non ita multos *D. Laur. Wolffstrigelius exercitatisimus Professor Viennæ*, vix publica Anatome ad Umbilicum perducta subito vitæ suæ pausam fecit, narrat larvatus iste *Joachim. Vit. Wigandus (Diss. 2. de Philiatr. Germanor. Itiner. p. 156.)*. Hanc ob causam *Francisc. Ranchinus (tr. de Morb. Pueror. f. 2. c. 6. p. 348.)* Chirurgos in cadaverum conditura monuit, ne negligent media præservantia, seu Cor & cerebrum recreent, ne à vaporibus putridis à cadaveribus dissectis expirantibus inficiantur.

§. II.

Distinctione hic opus est inter cadavera heri aut hodiè interemta, & quæ ante mensem vel unum violentæ cesserunt necessitati. Contingit aliquando, ut diu sepulta in lucem protrahantur, & quantum quidem prædominium putredinis admittit, inspiciantur & cultro Anatomico subjiciantur, ut de lethalitatis veritate constet. Ita memini me olim Augustoburgi militem aliquot septimanas sepultum & refossum Sirio regnante inspexisse, & in læsionis locum inquisivisse. De his, comprimis si frequentius Anatome instituatur, verum erit modò latum pronunciatum; de illis minimè. Ad Anatomicum qui elegerit corpus impollutum (addo recens) bonæque constitutionis, nihil habet quod expavescat, decedit *laudatus Gu. Rolfinck. (c. l. p. 49.)*. Nimis teneri qui sunt & delicati, abstineant, & ad alia studia se conferant. Quocirca in eligendis etiam pro Anatomia cadaveribus curiosa fuit antiquitas, ut *ex Alexandro Benedicto (l. 1. Hist. Part. Corp. Hum. c. 1.) patet*. Nec omni tempore eandem exercent, sed comprimis, nisi graviores urgeant causæ, hyemali, nec in locis obscuris & tenebricosis, sed amplis & perflatilibus suas administrant sectiones & demonstrationes. Vim putredinis eluctaturi dissectionem ordiuntur ab infimo ventre seu abdomine *ad Joh. Veslingii (Syntagm. Anat. c. 1. p. 3.)* manuductionem.

§. 12.

Post singulas demonstrationes corpora incisa liquore conservativo irrorare quibusdam in more positum. Ex vino & spiritu vini super herbas Majoranæ, Thymi, Serpilli, Origani, radices Cyperi rotundi, Calami aromatici, Angelicæ, flores Lavendulæ, Chamæmeli Romani, & rasuram ligni Sassafras per destillationem prægressa digestionem debita abstractus spiritus & mistus dein cum Spiritus Nitri parte aliqua *Excellent. Hespero nostro Dn. D. J. D. Majori (Vid.*

Anat. Kiloniens. c. 1. §. 11. p. 5.) olim erat in usu. Quod si æstatis tempore celebranda sit sectio, suadet *Job. Riolan. (l. 1. Anthropogr. c. 18. p. 61.)*, ut supra scordium & clematitem Daphnoidem cadaver recumbat, & peracta lectione iisdem herbis sepeliatur, interiora autem aqua falsa, aut aqua vitæ aut aceto laventur. Ipsa autem sectio in loco frigido administretur, & noctu corpus in loco collocetur subterraneo. Ad foetorem præpediendum. Israëlita cadaveribus regiis lecto argenteo vel ferreo superpositis aromata & unguenta partim injiciebant, partim apponebant, quæ mox flammis absumebant, cadavere ex parte afflato & adusto. Probat id historia *Regis Assæ, (2. Paralip. c. 16. v. 14.)* quam explicant *Jacob. Tirinus (in b. l. p. 302. & in Jerem. c. 34. v. 5. p. 685.)* & *Job. de Pineda (T. 2. in Job. c. 18. v. 15. n. 6. p. 35.)*.

§ 13.

Ad clarissimorum Anatomicorum Exempla respondeo, *Vesalium* Itinere Hierosolymitano confectum, & adversis ventis ad Zacynthum Insulam delatum morbo acuto obiisse, maligno *Fallopium* & *Casserium*, inflammatione jecoris tenellæ aliàs naturæ *Spigelium*, *Plazzonum* in praxi occupatum, febre ardente. *Veslingius* cum malignis conversans, contagio infectus poenitendo, *Schelhammerus* autem à teneris valetudinarius hypochondriaco & scorbutico miasmate ad plures abiit. *Slegelio* non cadaveris secandi manus terrorem injecit, ut inde in Libitinæ censum venerit, quod rumor inanis etiam *Th. Bartholino (c. l.)* persuaserat, sed febrem ardentem hunc vivorum numero eripuisse *Mich. Kirstenius (ap. Georg. Seger. de quiddit. Lymph. Bartholin. Epist. 7. p. 59.)* fidem fecit.

§. 14.

Ex altera parte, pergit *Rolsinck. noster (c. l. p. 47.)*, quot insignes viri illibata sanitate pollentes & vigentes occupati his studiis quam maximè canitiem aluerunt. De *Democrito* Centenario *Vid. Th. Bartholin. (c. l.)*. *Hieronymus Fabricius ab Aqua pendente* quinquaginta & ultra annos in Anatomico docendi munere consumpsit, nonagenarius terræ redditus *Job. Riolanus* octogenarius, *Simon Pauli* Septuagenarius. *Adrianum Falcoburgium*, *Marcum Aurelium Severinum*, *Th. Bartholinum* & *Alios* profectionibus operas navantes indefessas vidit adolescentia, vidit juvenus, vidit demum senectus decrepita. Ipsum intuemini dudum *Divis ascriptum Guernerum Rolsinckium*, quem toties citavi. Ille à primis studiorum incunabulis Anatomix, ut ipse fatetur, fuit addictissimus, & intra annos viginti quinque, quibus Anatomix illustrandæ in illustri Academia Salana præfuit, innumeras profectiones in magna Auditorum frequentia habuit, nec hos tantum, sed & morbida insimul aperit cadavera. Vixit tamen ultra septua-

septuaginta annos vegetus & incolumis, & octuagenario ferè proximus, vitæ satur, placidè decessit. Tantum itaque abest, ut circa corpora violenta morte peremtorum commorationes ad usum Anatomicum afflatibus noxiis vitæ infidientur, ut potius verum sit illud *Heliodori* (l. 5. *Æthiopic.*), τὸ ἀνατῶς ὅψις Φρονήματος γίγεται σώματος. Sanguinis intuitus sapientiæ & audaciæ Chalybs. Odor & vapor hic tibi proderunt olim, sine tamen omni immundicie, dicitur iterum *Rolfinck.* (c. l. c. 2. p. 34.)

§. 15.

Quæ de Aquilis & vulturibus dicuntur, si examines, Aquila cadavera potius abhorre, quam sectari, observatum. Aquilas nunquam attingere cadaver, nisi fortè ab ipsis post venationem relictum, *Aristoteles* (l. 9. *Hist. Anim.* c. 32.) auctor est. Qui verò illis delectatur *Pernopterus*, avis degener, vocatur *Ulysses Aldrophando*, potius vulturis species esse perhibetur, & Aquila vulturina idcirco dicitur. (Vid. *Joh. Sperling. Zool. Phys.* l. 4. c. 2. *Axiom.* 3. p. 299.) Videntur namque vultures à Natura, seu DEO potius, producti, pronunciat *W. Franzius* (p. 1. *Hist. Animal. Sacr.* c. 13. p. 502.) ut sint tanquam animata sepulchra (ἐμψυχὸι τάφοι, hinc Græcis dicti,) tanquam publici vespillones, comprimis si morem Ibeorum attendas, de quo *Silius* (l. 13. v. 465.).

Tellure ut perbibent is mos antiquus Ibera

Exanima obscænis consumit corpora vultur,

qui non patiuntur aërem infici venenatis halitibus exhalantibus ex Cadaveribus. His ea sagacitas ascribitur à *Plinio* (l. 10. *hist. nat.* c. 6.), ut triduo aut biduo ante ad loca volent, ubi cadavera futura sunt. Unde *Vulgatus*:

Hanc volucrem narrant lucis tres nosse cadaver

Venturum, olfactu nam viget hæc volucris.

Respexit eo *facietiarum Magister* de parasitis ista (in *Truculent. act.* 2. s.) eloquens:

Quasi vulturii triduo prius

Prædivinant, quo esituri sunt.

Futuro bello septem ante dies, quam pugna committatur, locum prævidere, in eamque partem, in qua alterutra pars succumbet respectare ferunt. *Ælian.* (l. 2. *Hist. Anim.* c. 46. p. 124.) prodidit, eos exercitum præensione quadam consequi, & hominem præterea vicinum ad moriendum diligenter observare, quod omnis pugna stragis edere soleat. Plura de his *Cæsar. Rhodigin.* (l. 8. var. lect. c. 18. col. 433. sq.) *Gedulis* tamen cum *Joh. Sperlingio* (c. l. c. 4. *Axiom.* 2. p. 310.) regerimus: Olfactus rerum præsentium non futurorum est, &

(Yy) 3

illud

illud *Andreae Chiocki* (*Mus. Calceolar. f. 6. p. 652.*), quoniam sensus ab objecta re presenti immutatur, teste *Aristotele*, quod nondum est, nihil agere potest. Ubi nullum cadaver, ibi nullus cadaveris odor, nullaque odoris perceptio. *Add. Lud. Septal.* (*Comm. in f. 12. probl. Arist. probl. 3. p. 220.*) & hæc si quis ut vera admittere voluerit, vultures in prophetas transmutabuntur, qui viventium futura cadavera norint olfacere, regerit (*tr. de Ferment. c. 28. p. 528.*) *Martin. Schookius.* Quando itaque apud *Mattheum* (c. 24. v. 28.) & *Lucam* (c. 17. v. 37.) SALVATOR dixit: ubi Cadaver, ibi congregantur Aquilæ, non legitur textus pro Cadaveribus futuris, ut benè *J. B. Helmont.* (*tr. Tumulus Pestis p. 874.*) §. 16.

Interim monumentis historiarum proditum est, scribit *Kenelm. Digbæus* (*Orat. de Pulv. Sympath. p. m. 94.*): Vultures quandoque per ducenta vel trecenta milliaria advolasse sectatos odorem acervi Cadaverum, quæ post cruentam cladem inhumata jacebant; præterea pro certo cognitum habebatur, vultures hosce ex tam longinquis locis advenisse, quod id genus Avium in vicinia planè infrequens fuerit. Vultures autem, addit, sagacissimè odorantur, & sanè putridas putidasque cadaverum Atomos per Spatia æque longinqua in aëre perlatis fuisse oportet, avesque istas cum semel odorem hunc persenserint, illius vestigiis inhærentes usque dum ad ipsam morticiniam pervenerint, credendum est, idque eò magis, quod odor, seu potius foetorejusmodi, quo propius abest, eò apertius naribus offerri solet. Ne nimia locorum distantia, cum utique justam distantiam sensus requirant, te offendat, fabarum odorem, dum florent, ad magnam distantiam, si ventus eò feratur, à viatoribus hauriri; odorem autem Roris marini, qui ex ora maritima Hispaniæ efflatur, triginta vel quadraginta milliaria emetiri, si faveat ventus, ipse cum nautis ter vel quater observavit. Atomorum copia insignis, si ita est, requiritur, earundemque motus continuus, ita ut Atomis succedant, nulla ventorum vehementia earum contiguitatem turbante. Quid si suspicarer, mare tunc temporis talem fragrantiam spirasse, prout *infra* (b. l. Tit. 8. §.) docebitur. Dem verò illud viro utraque *Minerva* celeberrimo. Quid quadraginta, si cum ducentis vel trecentis, imò pluribus componantur miliaribus. Sint nobis odoratus sensu multò superiores, ut etiam ex aliis *Conr. Viët. Schneiderus* (l. de Osse Cribriform. p. 342.)

Per auras

Mellis Apes quamvis longè ducantur odore

Vulturique cadaveribus. (*Lucret. l. 4. de Nat. Rer. v. 699.*)

Ad

Ad Cornicis putrescentis foetorem in tota domo commorantes conveniant mures aranei (*Conr. Gesner. l. 1. Quadrup. Hist. p. 850.*) Ab Italia ramen in Africam ductu harum Atomorum trahi vultures verisimile non videtur.

§. 17.

Subodoratus hanc difficultatem *J. B. Helmontius* (*tr. de Magnet. Vuln. Curat. n. 83. p. 608.*) magnetismum Aquilarum sive vulturum ad cadavera commentus est, cujus verba allegat, an approbet, non addit *Laurent. Straussius* (*in Epist. ad Com. Digb. de Pulv. Sympath. p. 132.*). Adjungam, *discurrit Helmont.* magnetismum Aquilarum ad cadavera: Nec enim volatilia tam acuto sunt odoratu, ut ab Italia in Africam ad cadavera concedant. Nec enim odor tam largè lateque spargitur; obstat namque maris ampla latitudo interjecti, & quædam consumptionis proprietas elementalis: Nec est quod visu arbitreris has aves percipere cadavera tam eminus, maximè si ponè montem ad meridiem ea jacuerint. At quid opus est avium magnetismum inculcare pluribus: Si DEUS ipse, Philosophiæ initium & finis, eundem processum cordis & thesauri, cum avibus & cadavere, atque vicissim expressè statuatur? Si enim Aquilæ ad escam, cadavera ducerentur eodem appetitu, quo quadrupedes ad pascua feruntur, certè dixisset uno verbo, quod animalia ad escam confluant, sicuti hominis cor ad suum thesaurum, quod falsum contineret. Neque enim cor hominis ad thesaurum pergit, ut saturetur eo, sicut animalia ad escam. Itaque non est comparatio cordis humani & Aquilæ in fine, propter quem ad desiderium tendunt: sed intensionis modo, nempe quod alliciantur & ferantur per magnetismum realiter & localiter. Et paulò post: (*n. 85. p. 609.*) Aquilam peculiari elogio trahi, dicit, ad cadaver; quia à spiritu insito & mumiali cadaveris vocatur, non autem ab odore corporis putrescentis. Istud nempe animal solum spiritum mumialem in administrando sibi appropriat. Hic nempe peculiariter de Aquila dicitur: Juventus mea ut Aquila renovabitur. Siquidem juvenus renovatio ab Elixire spiritus, probè depurato, per quandam digestionem singularem isti volucris propriam, non ab esu carniū prodit. Alioquin etiam canes & picæ renovarentur, quod falsum est. *Hæc Helmont.* Quam benè forsan alibi discutitur, cum hæc hoc loco saltem libanda, non ventilanda. *Robertus* sanè *Boyle Vir, gente & mente illustris*, *Helmontio* in hoc tractatu fidem non adhibet, eumque vagum vocat, & primò ab adversariis Ejus editum (*p. 1. Chymist. Sceptic. p. 37.*), addit paulò post (*p. 2. p. 56.*): Commenta & falsitates in hoc tractatu, testimonia Ejus in aliis ipsius scriptis suspecta reddiderunt. Nec ratio valet *Job. Marc. Marci à Kronland* (*p. 4. Philos. Restitut. f. 1. subs. 8. p. 525.*), dum censet, halitum aëri permix-

tum illuc una cum vento deferri, sic namque in tam longo itinere halitus potius dispergeretur, & odor, si non annihilaretur, infringeretur. Expendens, & has absurditates *Joh. Sophron. Kozak. (tr. de Sale c. 3. §. 9. p. 130.)* evitare volens, in majores incidit, tradendo, hujusmodi bruta (*quod etiam supra l. 1. Tit. 3. §. 13. allegatum*) non nisi à spiritibus sagacibus obsessa id præstare posse.

§. 18.

Quod de vulturibus, idem de canibus referunt. Inter futuræ stragis signa & hoc numerabat *Lucanus (l. 1. Pharsal. 543.)*:

Flebile sævi

Latraverè canes.

Compertum est, latratus canum, ejulantium gemitus imitantes, diri semper, aut ut plurimum, ominis fuisse, scribit *Majoli Continuator (T. 2. Dier. Canic. Colloqu. 2. p. 194.)*. Spectant huc de signis futuræ pestis *supra (l. c. §. 12.)* prolata. Sed si futuram pestem aut stragem inde colligere tentes, eadem, quæ modo de vulturibus (§. 15.) è *Joh. Sperlingio & Andr. Chioco recensui*, obstant. Si præsentis signum asseras, non temerè rejicienda *Th. Bartholini (l. 1. Tit. 3. §.)* adducta conjectura, comprimis si *Cornelio Consentino* auscultes, brutis sensus peculiares, nobisque incognitas, ascribenti (*Progymnasm. Phys. 1. p. 73.*). Melius ad meam mentem *Andreas Libavius (de Cruent. Cadav. ad Thes. 196. p. 284.)*. Quod de præensione Avium (canum &c.) dicitur, ex accidente est. Castra sequuntur non immeritò. Multa enim ad cibum in illis animalia occidi solent, à quorum abjectaneis corvi, vultures, & similes, vivunt. Multa etiam fiunt suspendia, interneciones, cadaverumque reliquiæ, à quibus exhalans putredo acutas nares facilè tangit, & ad cibum allicit: ut non necesse sit statuere, vultures eadem præsentientes in loco eo, ubi futura est, convenire aliquot dies ante.

§. 19.

An etiam aër odore & sapore canibus & aliis brutis nauseam moveat & malam corporis dispositionem, ut in flebilem ululatum solvantur, sanè considerationem mereri videtur. Fracedinem tunc temporis aëri assignat *J. B. Helmont. (Tr. Tumulus Pest. p. 865.)*. De passeribus *Anonymus*, quem *Ludobert. Erpenium* esse, olim *B. Præceptor Dn. D. Joh. Michaëlis* assererat (*tr. German. de Peste*): *Weil die Luft starck schmäcket, verlassen sie die Spazen.* In Peste Anni 1552, quæ *Witebergæ* tunc sæviebat, nullæ conspiciebantur corniculæ. In oppido *Jessen*, quod tribus illinc milliaribus distat, quo fugeramus, quod puriorem illic aërem esse arbitraremur, frequentes per aëra volitabant quotidie, notat *Joh. Bæckelius (de Pest. Hamburg. Ann. 1565. c. 4.)*. Aviculæ etiam in nido inchoatos pullos

los *experientia Alex. Benedicti* (l. de Peste c. 5. p. 1139.) destituunt, & loca remota petunt. Quæ forsan etiam causa esse poterit, cur ante pestem in rabiem agantur canes, & hoc inter signa imminentis calamitatis recensuerit (c. l.) *Alex. Benedictus*, & è Poëtis *Ovidius* (l. 7. *Metamorph. v.* 538.). Nec forsan de nihilo, quod quidam observant, venenum pestilentielle primum subtile, adeoque minimè naribus aut potius odoratus instrumentis, benè verò canum proportionatum, tractu temporis tandem apparere crassius.

§. 20.

Nebulam demum in loco ubi strages commissa Cadaverum emanationes concitant, sed dum demum, cum putredo in eadem suum exercet dominium, ubi laxatis repagulis furit, aëremque pessundat, ita, ut etiam vivorum corporibus pestem minetur, & affricet. (*Vid. Ludov. ab Hornig. Würtemberg. qu. 57. p. 96.*) Non tantum aqua paludosa putrescens, (*Diodor. Sicul. l. 12. Sabellic. l. 8. Ennead.*) aut pisces hyeme à glacie suffocati, aut Balenæ Cadaver in littus projectum (*Georg. Agricol. l. 1. de Peste p. 14. P. Forestus l. 6. obs. med. 9. p. 161.*), Crocodilorum & aliorum monstrorum multitudo à Nilo in campos eructata, ut inde pestis Ægypto sit maximè familiaris, (*Athanas. Kircher. f. 1. Scrutin. Pest. c. 3. f. 1. p. 19.*) Cadavera à Tiberi accrescente Romæ in sicco relicta, (*P. Forest. c. l.*) Muscæ, Scarabæi, Locustæ, (*Hieron. in Joël. Georg. Agricol. c. l. p. 15.*) Papiliones, (*D. Augustin. l. 3. de Civit. DEI c. 31. p. m. 204. Sabellic. Ennead. 5. P. Forest. c. l. p. 162.*) Bombyces (in scenam hanc ducti à *Gratiolo de Peste p. 1. c. 17.* quem refutat *Paul. Zacchias l. 9. quæst. med. legal. Tit. 6. qu. unic. n. 4. p. 792.*), aut boum & aliorum brutorum cadavera, putrilagini subjecta, *Athanas. Kircher. (c. l. p. 18. Paul. à Sorbait. de Pest. Viennen. qu. 3.)* contagio suo venenato Athmosphæræ poros subeunt & venenant, sed comprimis humana sive fame, (*Job. Cornar. l. de Peste*) sive ferro enecta, si insepulta relinquantur, ejusmodi perniciosas & deleterias aporrhæas præ aliis animantibus, teste *Georg. Agricola. (c. l. p. 16.)* emittunt, quæ quo magis cum vivorum mumia Symbolizant, eò periculosiores & infestiores generi nostro censendæ. Inde Oraculum ap. *Thucydidem (l. 2. p. m. 201.)*:

Ἡξει θωρακὸς πόλεως, καὶ λοιμὸς αὐτῇ.

Doriacum veniet bellum una & pestilis aër.

Exemplis id declarant *Ammian. Marcellin. (l. 19. c. 3. p. m. 166.)* & *Georg. Richter. (Axiom. Oeconom. 113. p. 257.)* Add. *Hieron. Mercurial. (c. l. c. 21. p. 98.) Ambros. Pareum (l. 10. Chirurg. c. 13. p. 260.)*. In expugnatione urbis Romæ cadavera humana, & jumentorum semisepulta, adeò funestam, eam-

que præcipitem dedere pestilentiam, ut memoria hominum par lues extitisse non credatur. (*Anonym. Hist. dirept. urb. Rom. p. 153.*) *Diodorus Siculus* (l. 14.), duas potissimum res Carthaginensi pesti incrementa dedisse, astruit, insepul-
torum nempe corporum foetorem, ex palustris loci putredinem.

§. 21.

Cum igitur à putredine & foetore rerum putridarum Pestis & morbi maligni, næ mihi illi errare videntur, qui foetoribus aërem vitiatum & infectum emendare, pestemque peste profligare contendunt. Narravit quidam Mercator Cretensis (fide forsan Græca,) *Alexandro Benedicto* (c. l. c. 6. p. 1144.), cum in Taurica regione sævissima pestis orta esset aëris vitio, quo finis moriendi non erat, in ea summa hominum strage à se Medicum visum, loci incolam, qui canes omnes interemtos passim per vias perque vicos omnes abjici jussit, qui distenti & putridi tetro odore Cælum impleverunt, quo remedio statim civitas sanitati restituta fuit. Causam eruere nisus *Remb. Dodo-neus* (*Exemp. obs. med. collect. p. 269.*) quem, si lubet, evolve. Coriarios, ut & latrinarum & Cloacarum purgatores Lutetiæ agrè, quod omni foetori assueverint peste invadi, è *Jul. Palmario* (*de Febr. pestil. c. 15. p.*) novimus. Hircorum foetorem Alii commendant, de quo *Hieron. Mercurialis* (c. l. c. 22. p. 104.) *Tb. Jordan.* (*de Pest. Phænom. tr. 3. c. 9. p.*) *Job. Bikker.* (T. 1. *Hermet. Rediv. s. 3. c. 14. p. 430.*), odorem urinæ Hirci *Avenzoar.* Salsè hos irrisit *Ludeb. Erpen.* (*tr. de Peste*): *Etliche halten von glatten ausgearbeiteten Bock-fellen zu Unter-Hosen und Strümpffen mehr, als von Böcken.* Foetida etiam loco præservativorum internè commendant, & assument. Propriam aut pueri potant urinam (*Galen. l. 10. de Simpl. Med. Facultat. p. m. 975. Henric. Ranzov. l. 3. Comment. Bellicor. c. 15. n. 6. p. 228. Cass. Anthor, Exerc. Antiloin. s. 2.*); For-
san quia ex urina arte Chemica sal saluberrimum excoquitur, quod pestilenti veneno resistit, & sanguinem purificat, ut notat *Franc. Joël.* (T. 5. *Op. l. 2. s. 4. p. 171.*). Urinam etiam Felis præscripsit *Aug. Ezler.* (*Isagog. Physf. Mag. Med. p. 29.*). Fimum Columbinum potionibus admiscuit, referente *Alex. Benedict.* (c. l. c. 9.), *Zoar.* Stercus Gallinæ nigræ in Peste Mediolanensi efficax deprehendit *Anton. Portus* (l. 2. *de Pest. c. 44. & l. 3. c. 11.*). Matutino tempore Alii ore super cloacam aperto Mephitim inspirant, ut *Andr. Libav.* (*ap. Gregor. Horst. l. 2. Epist. Medic. s. 10. p.*), *Jacob. Sylvius* (*Comment. ad l. 2. Galen. de Diff. Febr. c. 7.*), tradunt. Imò ipsum stercus humanum non solum externè plantis pedum applicant, sed etiam aquam ex eo destillatam assumendam suadent. Conf. *Ludov. ab Hornig.* (c. l. qu. 363. p. 684.)

684.) Quidam Axungiam (*Stäncker*) assumunt (*Job. Coler. l. 19. Oeconom. r. 8. p. 843.*). His verò nihil repono cum *Dan. Herlicio* (*p. 1. Pest-Ordn. c. 3. p. 48.*), quam illud *Anaxagoræ*, qui cum Asinum Carduis & Urticis vesci videret, ridens exclamabat: Similes labris lactucæ. Quantoperè namque tetræ & abominabiles odores Ventriculo Cordi & Cerebro sint inimici, etiam Davum non latet. Autoritates his opponit varias *P. Zacchias* (*c. l. n. 6. p. 751.*), cui junge *Job. Böckel.* (*Hamburg. Pest-Ordnung p. 1. c. 11. f. 40.*), *Andr. Starckium* (*de Pest.*) *Georg. Agricol.* (*l. 2. de Pest. p. 68.*), *Cassp. à Rejes* (*Camp. Elys. jucund. qu. 66. n. 2. p. 888.*) & *Alios*. Distinguit *Levin. Lemn.* (*l. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 10. p. m. 181.*) inter foetores humidos & calidos, & evaporationes ad siccitatem vergentes, illos pestis pararios; has averruncos asserit, quid autem hac distinctione proficiat, cuilibet ratiocinari in proclivi est.

§. 22.

Qui morti naturali decedunt, morbo laborarunt aut benigno, aut maligno. Illi ferè cum violenta morte extinctis conveniunt. Morbo contagioso non laborarunt, ergò nec de Contagio post mortem timor aliquem subeat. Inde etiam non est cur ea reformidet cordatus Medicus, si occasio tulerit illa aperiendi. Gratuletur sibi potius de occasione in morborum Causas & naturam accuratius inquirendi. (*Vid. Th. Bartholin. de Anat. Pract. Consil. §. 2. p. 10.*)

§. 23.

Sugillat quidem pro more, quo jure, mox patebit, hunc Medicorum Cordatorum Conatum *Scholarum Attila J. B. Helmontius* (*tr. Ignotus hospes morbus n. 90. p. 404.*), dum infit: Postremò Cadavera dissecantur, quod fit ad excusandum excusationes in peccatis. Vix namque post mille annorum Anatomem moderni aut melius morbos agnoscunt, aut felicius abigunt. Gaudent quidem imminuentem in parte cujuspiam corruptionis notam offendisse, infida illorum subsidia impossibilitatis clypeo regentem. Mundo scilicet imponitur alto supercilio. Nec enim ista corruptio ante biduum ibidem erat, etsi locus doleret dudum ante: Tantum abest, quod medentem tempestivè accersitum excuset, quin potius ejusdem culpam pandat: qui scilicet alligatum excrementum opportunè discussisset. Nihil enim partium continentium destruitur in vivis, quin vitæ commercio prius sit orbatum. Quin etiam nec potest vitæ balsamo dudum privari, nec pars demortua multas expectat horas in corporis tepore, quæ non pariter festinanter putreat, foeteat, atque totum in sui conspersionem trahat. Liquet itaque inde, quod cor-

ruptio in dissecto Cadavere obvia paucis sit horis ante facta, paucisque ante obitum diebus inceperit. Vomica enim malignis conciliabulis excitata in pulmone, morborum quidem continent semina; at partium internarum mortificatio obitus diem non multis passibus anticipat. (*Add. tr. Asthma & Tussis n. 48. p. 294.*) Eò collimat Somnium (*tr. Prefatio n. 12. p. 388. & n. 14. p. 389.*), quod pro rei confirmatione, cum semivigil de essentia morborum, ut benè cœlitibus dudum ascriptus Præceptor Dn. D. Joh. Theodor. Schenckius (*in Defens. Anat. Local. A. 3.*) scribere statueret, allegat. Conf. Fr. Osw. Grembsium (*l. 2. Arb. integr. & ruinos. hom. c. 1. n. 34. p. 162.*)

§. 24.

Proposuit ista, cum videret Anatomen localem, suas de ortu morborum hypotheses, quam labili & ruinoso ex parte fundamento niterentur, aliquando detecturam. Qua de causa eandem sugillat oculis Circeis, nihilque ad artem conferre, posteris astuto satis calamo persuadere conatur. Somniat, dum cadavera dissecari ad excusandum Artis transgressiones asserit. Frontem posuerat, dum scriberet: Vix post mille annorum Anatomen moderni aut melius morbos agnoscunt, aut felicius abigunt. quod & alibi (*tr. Ignotus Hydrops n. 10. p. 408.*) repetit & seriò inculcat. Ante hunc Aureol. Theophr. Paracels. (*Labyrinth. Medic. c. 4. p. m.*), cujus sequacem se venditat Helmont. (*de Magn. Vuln. Curat. p. 595.*). Idcirco larvatus Paracelsus, Schenckio vocatus (*c. l. & ap. Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 72. p. 479.*), ista dicitur: *Das Sehen ist allein ein Sehen, wie ein Baur einen Psalter siehet, siehet weiter nichts als die Buchstaben, da ist weiter nichts mehr.* Invidiæ vertigine rotabatur cum justum pretium laboribus Anatomicis statuere recusaret.

§. 25.

Contrarium Anatomicarum observationum scriptores Soli exponunt. Ausim dicere, (pronunciat Guilh. Harveus *Exerc. 2. de Circul. Sanguin. p. 176.*): plus una dissectio & apertio tabidi aut morbo aliquo antiquo vel venenato confecti corporis ad medicinam commodi, quam decem corporum strangulorum affert. Quæ contra Joh. Riolanum disputat *Anatomicorum Aquila*, Th. Bartholin. (*Defens. Dub. Lact. c. 2. p. m. 318.*), legi merentur. Commendat cum Aliorum Medicorum clarissimorum (*Cent. 4. Hist. Anat. 20. p. 264.*), tum imprimis Ballonii operam summoperè, eamque magni æstimat, dum (*Defens. Dub. Lact. c. 2. p. 320.*) edicit: Optarem certè plures in urbe Parisiensi extitisse Ballonios, qui in civitate frequentissima, & Nosocomiis instructissima debita diligentia per dierum seriem consignassent, & raros morborum eventus, & remediorum successus,

sus, & observata in morbidorum cadaverum dissectione. Hujusmodi Diaria & observationes centum Anthropologiis præferrem, & quovis ære redimerem.

§. 26.

Hac intentione Anatomiam Practicam dudum desiderarunt Medici, sed frustra. Laudatus *Th. Baribolius* quidem desideriis illorum satis facturus, non solum observationibus suis Anatomicis varia inseruit, sed & operi tali Anatomico plusculos annos jam dedicaverat, in quo universam Anatomem ex corporibus morbo defunctis ea methodo composuerat, ut singularum partium à capite ad calcem constitutio præternaturalis, in quocunque morbo innotesceret, idque ex sola *αὐτοψία* & propria inspectione, usus tam in publicis sectionibus morbidorum, quam privatis defunctorum in Nosocomiis publicis, ab illo in longa peregrinatione olim visitatis. Inspexerat ad institutum promovendum omnium Medicorum tam veterum, quam recentiorum libros, quos Practicos vocamus, institutiones, observationes, Epistolas, Historias, Consultationes, Anatomes, Casus & ubicunque morbidum cadaver apertum invenerat, suo argumento adjecerat. Quo fine quoque ab Eo lecti sunt Gentium variarum Annales, & Ephemerides, ubi Principum exenterationes pro conditura annotantur. Magnum inde (& quidem meritò) ad sedes affectas & curationem morborum momentum] promittere ausus fuisset, si ad finem perducere susceptum opus, ex quo Anatomica tractavit, (tractavit autem ista ferè à teneris) li-
cuisset. *Conf. Dissert. de Bibliothec. Incend. (p. 58. sq.) & Consil. de Anat. Pract. (§. 1. p. 1. sq.)* ubi opus penè confectum viginti annorum lucubrationibus (p. 6.) vocat. Verum,

O Spes fallaces hominum!

Tot annorum labores, tot molestiarum, tot periculorum, tot vigiliarum partum

Abstulit atra dies.

Quid dies? horula

atra signanda lapillo.

Vulcanus tot tantorumque calamitatum faber nec piis abstinuit chartis, nec summè proficuis curis pepercit. Devoravit illas plusquam beluino furore, in favillas redegit æternum aliàs victuras paginas. Opus erat, quod unicus promittere poterat simulac absolvere, post hunc verò nemo ne quidem promittere audebit. Publicum tangit hæc jactura, pro qua nemo pacisci valebit, quia ir-

reparabilis. Inter sidera locent Vulcanum Chymici, non sceleris immanitate
moti, antiquum ut repetat hospitium vovemus.

Vas verò doctæ nobis salvete favilla,

A nostra toties fulcra petita schola.

Ante Patrem rapuit vos inclementia fati,

Fleret ut ad vestrum magnus Apollo rogam.

Sepè Venus dixit, veneri parce atque lepori,

Suada parce minis Mulciber alme tuis.

Nil movit Claudum. Quæ Mars non perdidit, ipse

Perdam, ait, hæc flammæ victima sumto mee.

Causa subest, dudum Nymphæ flagravît amore,

Quæ tandem lympham cessit in ignicrepam.

Hanc dum non potui flammis consumere, corpus

De tot corporibus perdere constitui.

Martis tela prius curavi, jam modo Morti

Has chartas perimens tela cupita paro.

Laborum horum dispendium ex parte restituere non infeliciter in sepulchreto suo
annisus est Theophilus Bonetus, Medicus variis scriptis notus, & in suis ex cadaverum
inspectione editis observationibus, Stephanus Blancardus,

S. 27,

Sed ad *Helmontium* redeundum, *Helmontio Helmontium* ut opponam.
Anatomen fraudem & crassam ignorantiam involvulo detexisse, scripsit (*Tr. de*
Flatibus n. 30. p. 339.); Quapropter, addidit, deinceps neminem perire sivi. Ut
vomitus continui in peste causam cognosceret, exactius locali supplicavit, &
ventriculum escharoticum invenit (*Tr. Tumulus Pestis* p. 891.). Hydropis Cau-
sam veram indagavit (*Tr. Ignotus Hydrops* n. 10. p. 408.), notamque hydropisin
(c. l. n. 47. p. 416.) primus delineavit, sed Anatome monstrante viam. Siccine
multum utilitatis ex Anatome in Medicinam redundabit, quod crassos errores
Medentum filo ductus Anatomes Ariadnæo primus, egregiè, si Diis placet,
depilavit. Exemplo sit sexagenarius ille dissectus (*tr. Prefatio* n. 14. p. 389.). Un-
de cognovit acidum cremorem in duodeno salis saporem confestim acquirere,
suumque salem acidum in salem salum adeo libenter commutare? (*Tr. Sex-*
tupl. Digestio alimenti humani n. 7. p. 167.) Ex Anatome. Unde fellis stoma-
chum esse duodenum? (*ib.* n. 24. p. 170.) Ex Anatome. Unde flatum ilio na-
turalem? (*tr. de Flatibus* n. 39. & 43.) Ex Anatome, Unde pulmonem costis re-

trò annatum Asthma & Dispnoeam non inferre? (*Tr. Asthma & Tussis n. 47. p. 294.*) Ex Anatome.

§. 28.

Quod addit, tempestivè accersitum Medicum excrementum alligatum discutere posse, id procedit, si non obstat excrementi copia, aut visciditas, aut malignitas, aut demum partis, cui alligatur, debilitas aut corruptio. Nihil partium continentium destrui in vivis, quin vitæ commercio prius privatum, id de destructione totali verum erit, successiva & particularis corruptio contrarium arguit. Quod corruptio in cadavere (aut ejus visceribus,) paucis ante obitum diebus inceperit, id vel phtisis & scirrhi, abscessus & steatomata &c. refutabunt. Neque semper corruptiones viscerum, ut indagent, aperiunt cadavera Anatomici, cum sint præterea aliæ mortis morborumque occasiones. Ita Renem sinistrum grumo cruoris extravenati (qualis farcimini elixato inest,) tumidum & justo majorem in Hydrope extincto vidit ipse Helmont. (*Tr. Ignotus Hydrops n. 10. p. 408.*) In lenta febre sublatorum lapillos (*ib. p. 409.*).

§. 29.

Redeo ad cadaverum contagium, ubi quidem non nego cadaver spirare miazmata foetida, innocua tamen & minimè contagiosa, quamvis hoc non admittat Anton. Santorell. (*Post-Prax. Med. c. 6. p. 15.*). Inde dubito an ista ratio semper moveat vulgum, ut fenestras post hominis è vita discessum aperiat, quam Martin. Zeiler. (*p. 2. Epist. 462. p. 526.*) in medium protulit. Qui prudentiores aliis sunt, id quidem ita proferunt, superstitionem ut pallient, aliter vero sentit ipsa simplicitas, quippe quæ hoc ipso animæ in conclavi detentæ parare nituntur exitum. Quasi anima cujusvis materiæ expers per fenestras tanquam per januas exeat.

§. 30.

Osculabantur sane apud Romanos sanguine proximi in mortis confinio constitutos sine noxa & periculo, extremumque excipiebant halitum. (*Alex. ab Alex. l. 3. Genial. Dier. c. 7. f. 177. b.*) Ita Augustus inter Livie oscula defecit, (*Sueton. in Vit. Ejus c. 89.*). In causam inquisiturus Joh. Kirchmann, (*l. 1. de Fun. Roman. c. 5. p. 25.*) subjicit, an quemadmodum peregrè abeuntes, sic etiam morientes osculo dimittendos censuerunt? Mortem enim ad vitandam *duo Osculav* abitionem dixere. Hinc illud frequens in tumulis: abiit, non obiit, ad id etiam Hebræos & Christianos respexisse, annotat (*c. l.*) Anton. Santorell. Proximus naufragio ille apud Petronium (*in Satyric. p. m. 147.*) ista ad Eucolpionem: igitur si verè Eucolpion dilexisti, da oscula, dum licet, & ultimum hoc gaudium fa-

tis properantibus rape. (*Add. p. 149. & Job. à Wouwren in b. l. p. 459.*) An verò exeuntem animam hoc modo excipere, & in se transferre voluerunt, quod quidem fieri posse muliebriter crediderunt, persuasi animam per os, tanquam portam exitum sibi parare. Quare Ovidius aut potius C. Pedo Albinovanus (*Consolat. ad Liv. v. 95.*)

*At miseranda parens suprema nec oscula fixit,
Frigida nec fovit membra tremante sinu.
Non animam apposito fugientem extraxit biatu,
Nec traxit casas per tua membra comas.*

Et v. 156.

*Sospite te falsim moriar Nero: Tu mea condas
Lumina, & excipias hanc animam ore pio.*

De Argia corpus Polynici amati vidente (*Statius l. 12. Thebaid. v. 318.*)

*Corpore toto
Sternitur in vultus, animamque per oscula querit
Absentem.*

Et de Tyrrheno morituro Lucanus (*l. 3. Pharsal. v. 747.*)

*Ille caput labens, & jam languentia colla
Viso patre levat, vox fauces nulla solutas
Prosequitur, tacito tantum petit oscula vultu.*

Plura Cass. Barthius (*Animadv. ad Stat. 12. Thebaid. p. 585.*). Animam Mosis per deosculatorem oris ejus accepisse DEUM, comminiscuntur Rabbini (*Vid. Pl. Rev. Martin. Geier. (de Luc. Ebræor. c. 5. §. 11. p. m. 64.)*).

§. 31.

Mortuos prætereà osculabantur in rogum ponendos. Patet id è Tibullo (*l. 1. Eleg. 1.*)

*Flebis & arfuro positum me Delia lecto,
Tristibus & lacrymis oscula mixta dabis.*

Mortuum Polynicem etiam osculari vovet Antigone ap. Euripid. (*Phænis. 1. v. 65.*)

ὦ φίλτατ' ἀλλὰ σοῦ αὖτε σὸν προσπτύξουαι.

Plura testimonia Jacob. Pontan. (*p. 3. Attic. Bellar. Syntagm. 2. n. 10. p. 101.*)

Vulneribus oscula figebant. Ita Papin. Statius (*l. 12. Thebaid. v. 28.*)

Pars oscula figunt

Vulneribus magnis, & de virtute queruntur.

De vulneribus Martyrum interemtorum quædam habet Cass. Sagittarius (*l. de Cruciat. Martyr. c. 2. §. 31. p. 23. sq.*).

§. 32.

§. 32.

Aliquando oscula morituris & mortuis data tamen obfuisse proditum. Morituum si minus perturbant, levare certè non poterunt; certò deosculantes offendunt; nam à mortuis vel in mortis confinio positus non nisi tetri halitus perspirant: at hi sunt certo exitio inspirantibus, inspirabunt autem exosculantes, nam à facie, & oculis magna fit exspiratio. Ita *Anton. Santorell. (c. l. p. 15.)*. *E Schickardo* retulit (*c. l.*) *Judæorum* commentum *Dn. D. Martin. Geierus*, dentibus obesse, si quis consanguineo cadaveri osculum figat. Tenet superstitiosa turba mulierum, notat *ex Abrah. Sculteto (in Concion. supra Esaia c. 47.) Henric. Kornmann. (p. 7. de m. m. c. 66.)* in sua Philosophia pro certissimo: Si mater mortuo infantulo osculum dederit, osculum illud causam esse, ut & alii infantes paulò post moriantur.

§. 33.

De osculo contagioso singularem in literas retulit historiam (*obs. Med. rar. p. 137.*) *Edmund. de Meara*. Vir quidam nobilis, quoties vino incalescit, odorem spirat cadaverosum, sibi & astantibus valdè gravem; Sed uxori gravissimum, cum in Venerem accenditur. Dixit autem, id sibi accidisse ex osculo conjugis, quam in primis nuptiis duxerat: Illi siquidem mortuæ & quatríduanæ, paulò antequam efferretur, osculum dederat, à quo propter foetorem sibi continuo moriendum existimavit. Quomodo ejusmodi osculum hujus effectus tam diu continuati causa esse poterit, subjicit citatus Autor, explicatu arduum est. An quia miasma seu effluvium quoddam crassum & viscidum à cadavere putrescente expirans inter osculandum in cavitatem aliquam seu porum ossis Ethmoidis penetrans ibidem hæret innoxium & inodorum, donec corpore incalescente agitur & accenditur. Ita halitus pertinacis, qui triduo balneis & lavacris ex manibus aboleri non potuit, meminit *Th. Bartholin. (Diff. 9. de Med. Dan. Domest. p. 418.)*; Foetoris, qui etiam ultra viginti dies cerebro molestias creavit & nauseam, *Conr. Victor Schneiderns (l. de Off. Cribriform. p. 122.)*.

§. 34.

Ego cum Excellentissimo Hespero Nostro (*p. 1. Dub. Circ. Infus. 17. §. 5. p. 285.*), qua ratione ejusmodi osculum effectus tam diuturni causa esse potuerit, nec semel affectum maritum quoque paulò post jugulare, aut certè eundem in in morbum gravissimum conjicere, quærerem. Fefellit sine dubio *Mearam* iste Nobilis, ut connatum foetorem palliaret. Invenias enim, qui hircum olent perpetuò, comprimis ubi nimio exercitio in sudorem solvuntur. Judæis naturalis quidam foetor, propterea vulgare illis Foetentium nomen, sicut etiam gra-

ve aliquid habent Arabes & hircino simile, quod è *Cass. Sanctio Comment. ad 2. l. Regum c. 19.*) allegat *pralaudatus Dn. D. Geierus (c. l. c. 21. §. 4. p. 376.)*. *Plum infra (Tit. h. l. 8. §.)*

§. 35.

Quod si morbis contagiosis defuncti, haud innoxie illis oscula imprimi, observationes tradunt. Cum cujusdam magni Comitis servus febre valde maligna decubuisset, *narrat laboriosus Vitus Rietlin. (Lin. Med. Ann. 96. M. Jan. obs. 25. p. 40.)*, ita, ut ab illa vita privatus fuerit, mortem ejus resciscens serva quædam è Turcia adducta, & S. Baptismate tincta, aut quod amore ejusdem flagraverit, aut quod varia beneficia ab eodem acceperit, aut alia de causa, accurrit & cadaveri quam plurima oscula infixit. Eodem autem adhuc die itidem in febrem malignam tam vehementem incidit, ut de vita periclitaretur.

§. 36.

Cæterum foetor cadaverum non semper innoxie naribus inspiratur. Putridas è cadaveribus emanationes pestiferas reputabat *Job. Joachim. Beccherus (l. 1. Phys. Subterr. f. 5. c. 1. n. 41. p. 322.)*. Mortuum tangendo febrem quandam contraxisse, *D. Vitus Rietlinus (Ann. 6. lin. med. M. Febr. obs. 28.) testis est*. Foetorem cadaverum stomachum subvertere, dixit *J. B. Helmont. (tr. custos errans n. 46. p. 212.)*, id verò de foetore summo, summæ putredinis indicio intelligendum. Ratio *Helmontii* est, quod aër (ut omnis, ita & foetidus,) postquam per pulmonem in thoracem deductus, ipsum septum transversum deorsum in formam circularem detrudit, ejus poros penetrat, & dum bibitum aërem Diaphragma transcolat, orificium stomachi afficit. Clarius forsan ad mentem *Helmontii*, & ipso *Helmontio* verè magis *Carol. Musitan. (l. 3. Trutin. Med. c. 8. p. 546.)* philosophatur. Vomentis, *infit*, aspectus, ceu etiam rerum formidarum & nauseosarum, imò & sermocinatio & imaginatio ventriculi subversionem concitat, ob imaginationem, quæ radicale in ventriculo dominium obtinet, patet id in oscitatione, quod statim similem imaginationem & effectum in aliis producit. Nec posthabenda *Conr. Viêt. Schneideri (l. c. p. 208.)* sententia, dum pronunciat: Multi vomunt, aut vomituriunt eo temporis momento, quo illi sibi maximè adversum foetorem persentiscunt. Nec mirum: cum hæ membranæ narium tunica, quæ propter nervos sentit tam exquisitè, & gulæ tunica, ut ipsi hæ duo sensus affines sint. Atque cogitatione & nausea nunc vomitus provocatur, nunc alvus ducitur. Propullulat inde quasi quædam Antipathia *ab Hieron. Cardano (l. 8. de Variet. Rer. c. 45. p. 574.)* observata, cujus ratione effici asserit, ut etiam insata & comprimis perfectiora animalia, maximè equi & canes

nes odorem mortuorum, sui generis refugiant. Citat etiam (c. l.) hanc antipathiam, quando leprosos balneo ejus aquæ, in qua cadaver ablutum, sanari refert.

§. 37.

An cadavera, quibus maligni, pestilentes & venenati morbi fatum accelerarunt, ab omni contagionis culpa liberanda tandem erit decidendum. Affirmativæ non pauci favent, eò quod experientia & observationes Practicorum his fient à latere. Si cum vivis infectis sine contagii noxa versamur, cur non & cum mortuis? Exemplum planè singulare est, quod habet *Joh. Beverovicus* (p. rt. 2. *Thesaur. Med. c. 11. p. 212. edit. German.*) de ancilla quadam Amstelodanensi, qui tribus locis peste affecta, & in hortum deportata juveni amatori, cui desponsata erat, singulis noctibus condormivit, & illæso juvene convaluit, de qua lepidum (C. B. *Casparis* fors. *Barlæi.*) subjicit *Epigramma*.

Incubuit tactam non una peste puellam

Sponsus, & ægrota virgine prurit amans.

Figit pallidulis rorantia basia labris,

Et media partes morte precantis obit.

Non juveni fuit ancillæ facere illa molestum,

Nec fuit ancillæ res gravis ista pati.

Ite procul Medici. Non sunt medicamina pesti,

Sanatur sponso succuba sponsa suo.

Convenit, si non eadem est, hæc relatio cum ea à *Vincentio Fabricio* metricè descripta, quæ *Miscellaneis curiosis* (*Ann. 2. obs. 188. p. 286.*) inserta legitur. Prætercundum fortè ob flagitii immanitatem fuerat Exemplum, quod adducit *Th. Jordan.* (*tr. de Pest. Phenom. c. 18. p. 217.*) de Vespillone, qui virginem noctu peste extinctam mane iniit, & indemnis evasit. Et quis non scit vespillones innoxie ut plurimum talia cadavera tractare.

§. 38.

Mirus casus est è *Phil. Salmutho* (*Cent. 1. obs. 98. p. 58.*) qui sequitur: Roslavii ad Albim foemina quædam peste corripitur, moritur. Adjacet ipsi infans annorum unius & dimidii, & lactat matrem defunctam. Maritus quoque post moritur, infans autem evadit. Infans duabus nutricibus peste infectis lactatus superstes remansit quoque, ex observatione *Joachim. Camerarii* ap. *Joh. Schenck.* (*l. 6. obs. med. p. 793.*). Infantes aliquot matum peste contaminatarum mammas absque noxa suxisse matribus pereuntibus ipse in peste Chemnicensi 1680. deprehendi, & testari possum. Quid *Petro Foresto* acciderit, (*l. 6. obs. med. 9. p.*

163.) retulit. Sex hebdomadas nutricem, s. matrem peste infectam suxit infans. (Cornel. Stalpart van der Wiel. c. 1. obs. rar. 99. p. 397.).

§. 39.

Secuit talia corpora absque ullo incommodo *Guilielm. Rondeletius*. Corpora illa mortuorum, (*scribit l. de Febr. Curand. p. m. 806.*) quæ amplius non expirant, nullum venenum ejaculantur. Quod si aliquid contrahatur, hoc potius ab eorum pannis contrahitur, quam ulla re alia. Siquidem, *pergit*, dissecurimus aliquando corpora ex peste demortuorum multis spectantibus studiosis sine aliquo damno, propterea quod mortuo animali perit omne venenum. Quod *Rondeletii* factum etiam allegant *Petrus Forestus* (*l. c. obs. 28. p. 185.*). *Dan. Sennert.* (*l. 4. de Febr. c. 2. p. 736.*). Fecerat id etiam *Jacobus Bontius* (*Hieron. Florentin. in Pavii librum de Peste c. 4.*). Venetiis id etiam in Peste factum, testimonio *Pauli à Sorbait* (*de Peste Viennens. qu. 13.*). Idem tentasse *J. B. Helmont.* *supra* (§. 26.) allegatum. Plura vid. ap. *Th. Bartholin.* (*tr. de Vas. Lymphat. c. 2. p. m. 159.*) & *Consil. de Anat. Pract.* §. 3. p. 13.

§. 40.

Rectius verò calculum mihi posuisse videntur negativæ Fautores & Patroni. Si namque corpora porosa inanimata, v. g. vestes pelliceæ, (*Hieron. Fracastor. l. 3. de Morb. Contag. c. 7. p. m. 482.*) Culcitra, (*Alex. Benedict. l. de Peste c. 3.*) Chordæ, quibus peste mortuorum cadavera sepulchris inferebantur, (*Vict. Trincavell. l. 3. Consil. 17.*) Corium & suber, (inde pestis sutorum Valentia in Hispania Anno 1648. *sec. Athan. Kircher. c. l. c. 9. p. 103. 104.*) & alia, quorum Catalogum *Nicolaus Massa* (*tr. 2. de Peste c. 1.*) & *Isbrand. à Diemerbroeck* (*l. 2. de Pest. Neomag. c. 3. n. 19. p. 97.*) collegerunt, non solum contagium recipiunt, sed etiam per plures sæpe annos servant, cum non in corpore, in quo ipsa pestis sibi elegit nidum & focum, & in quo suam exercuit tyrannidem, contagium illud adhuc posset delitescere? Ex Contagio cadaveris peste emortui plures interfectos notat *Zacut Lusitan.* (*l. 3. Prax. admir. obs. 43. p. 105.*). Ideo tempore pestis, ex Consilio *Illustris Cimbriae Pro-Ducis Henrici Ranzovii* (*l. 4. Comment. Bellic. c. 15. n. 8. p. 229.*), mortuorum cadavera, quorumcunque etiam fuerint, ex navi ejiciantur omnia: non ideò quod per mare corpus exanime, ut quidam pro certo asserunt, duci nequeat, sed ne inficiantur superstites reliqui. Cadavera etiam à longissimo aërem corrumpere, *Nicol. Massa* (*c. l. f. 16. a.*) & *Simon Simonius* (*l. 1. Method. Curand. Pest. p. 36.*) docent, & ut statim post mortem, æstivo comprimis tempore, terræ mendantur, *Martin. Pansa* (*Consil. Antipest. 2. c. 3.*) consuluit. *Conf. Matth. Unzer.* (*l. 1. de Pest. c. 16. qu. 3. p. 103.*)

§. 41.

§. 41.

Addo è *Wolffg. Gabelchovero* (*Cent. 5. Cur. & obs. med. 71. p. 165.*), etiam per feretrum, in quo mortuus quiescit, contagium fieri posse existimante, quod si timidi & meticulosi tractent, vel humeris suis gestent. Unde morem hunc opificum & artificum, pestis tempore, nunquam probare potuit, quo Opificium & Artificium quoslibet mortuos per arti suæ addictos volentes nolentes efferri cogit, minimè interim considerantes, quam latè lues hæc in meticulosi spargi & disseminari possit. Omnium optimè illud vespillonibus, & qui ex pacto ob mercedem spontè se huic negotio addicunt, hoc, quicquid est muneris, committitur, ita tamen, ut & illi, cum ferè quotidie unus vel alter inficiatur & intereat, cum internis medicamentis præserventur, tum etiam, ne isti operi accincti pereant, omni studio & cura præcaveatur. Si rheda vel curru, non humeris, in cœmiteria deferantur, onere, foetore, & periculo subtrahent humeros, nares & vitam. Ne expirent per rimas luridæ istæ aporrhæ, pice rimæ in sandapilis obdurentur, clausoque feretro illud corio, ad id destinato, tegatur, quod in peste Chemnicensi ex consilio sanitatis curatorum & meo, non sine successu præstitum.

§. 42.

Sed ne sic quidem res omnis in vado. Tumbas à concluso aëre & foetidis cadaverum expirationibus evasisse deleterias, supra (*l. 1. Tit. 3. §. 53.*) demonstratum. Noviomagi in Peste in ipso Templo majore, ob sepulchra nimis multis cadaveribus peste sublatis repleta, & pauca terra negligentius connecta, cadaverum pessimus foetor expirans non uni exitiosum contagium intulit, *Isbrand. à Diemberbroeck* (*l. 2. de Pest. Noviomag. c. 3. n. 12. p. 94. & n. 19. p. 97.*) prodidit. Qui prudenter, ne in ejusmodi Templis conciones habeantur, consuluit. Omnium optimè sepultura pestiferorum in Templis à Magistratu prudenti non admittitur, & in Cœmiteria, solis his sepulturis destinata, (*die Pest-Gottes-Aecker,*) transfertur. Et cum fossas istas negligentes vespillones & luxuriosi (quis enim tunc temporis male feriatorum istorum coërceat malitiam?) non satis profundas parent, exantlata ista calamitate, negligentia istiusmodi medella est destinanda. Prudenter, inquit *P. Forest.* (*c. l. obs. 25. p. 182.*) in Peste Delphica, cum cadaveribus cœmiterium Templi antiqui refertum esset, senatus consuluit Medicos, quibus præcavendum, ne corpora ibidem sepulta de novo Pestem inducerent? Responderunt Alii, calce ac cœmento cœmiterium esse obducendum; Alii, ut lapidibus sterneretur. *Forestus* autem cum *Cornelio Ericio* consuluit, ut terra obduceretur semine graminis in ea coniecto, ut demum crescente gramine, spiracula clausa minimè erumperent, quo gramine admodum

densè excreſcente terra ſolidior facta, minus hæc lues denuò ſuppullularet. Quod quidem conſilium ſecuti, peſtis nullo modo rediit. Cum apud nos in vicinis pagis eadem veſpillonum negligentia animadverteretur, *Electorati Dn. Prefecto* id conſilii dedi, ut ſepulchra limo luteo obruerent ſuperſtatumina- rentque, & ſemine Graminis (*Heu-Saamen,*) conſpergerent.

§. 43.

Facile autem corruent affirmativæ propugnacula & tubicines, ad noſtros arietes. Non valet, benè monet *citatus Diemerbroeck. (l. 2. de Peſt. c. 3. n. 19. p. 97.)*, multa cadavera innoxie tractant, ergò non ſunt contagioſa, quod etiam viva infecta tractantes ſæpius ſine noxa faciunt, quia non habent aptam diſpoſitionem ad recipiendam peſtem. Exemplis de coitu cum infectis innoxio, exemplum aliud ex *Isbrando à Diemerbroeck. (l. 4. de Peſte Noviam. hiſt. 7. p. 225.)* repono. Qui cum uxore infecta, *narrat*, inſcius Veneri litabat, inficiebatur, ambo moriebantur. Alia peſtifero bubone correpta à viro hujus rei ignaro ſe iniri paſſa eſt, & ſpongiæ inſtar venenum ab uxore contrahit & uxore evadente, humum inire cogitur, quod *Petrus Foreſtus (c. l. obſ. 20. p. 179.)* commemorat? De coitu cum infecta (execrando & flammis expiando ſcelere) quid dicam? Quid *Franciſc. Mercur. Helmont. (Alphabet. Natur. Colloq. 5. p. 44.)* de duobus nebulonibus, qui in non maligno morbo extincta id ſcelus committere piaculum non duxerunt, recenſeat, audi, & digitum DEI ultoris admirare & venerare. Cum Sueci in Bavaria eſſent, duo quidam Equites ex turma Magiſtri Equitum notiſſimi fortè fortuna domum aliquam ingreſſi, cum inventa in ſtramine ſuo foemina mortua concumbere non fuerunt veriti, (ô quam

Nulla fides pietasque viris, qui caſtra ſequuntur!)

è quibus alter quidem non iterum comparuit; alter verò per menſem, & quod excedit, carro vectus turmam ſecutus eſt, ob foediſſimum nempè ex facto illo contractum morbum, qui eum quoque è vivis ſuſtulit. Totum autem corpus ejus undiquaque magnis ſcatebat tuberibus, ex quibus apertis vivi prorepebant vermes, ejusdem ſpeciei cum illis, qui è putreſcentibus demortuis proreperere ſolent. Unde quilibet putabat morbum iſtum non aliunde traxiſſe originem, quam foemina illa mortua, in qua cum citra abominationem vitaliter mors ſuum exercere potuit imperium, quodque, quamvis à corpore ejus ſeparatum, naturalem tamen Sympathiam amittere eo ipſo non potuerit. *Hæc Junior Helmont.*

§. 44.

Infantes quod concernit, addit *Phil. Salmuth. (c. l.)*, in humoribus quos infans ſuxit, nulla forſan ſemina peſtis fuere, (quod tamen vix credibile, cum & carni

carni & sanguini insint intimè nupta) Quemadmodum febres pestilentes Diarias, *pergit*, quæ in spiritibus figuntur, dari vulgò putatur. (Rectè quidem vulgò, docti namque secus sentiunt.) Et licet in humoribus insint quoque spiritus, hi tamen in proportionem multò sunt pauciores. De lacte quidem minimè verum erit effatum, cum assumpta purgantia à Nutrice lacti facultatem purgantem imprimant, & animi pathemata cum Aliis circumstantiis contrarium evincant. Veneni pestilentis rabiem & spicula forsan fregit, & involvit lactis pinguedo, prout aliàs pingua & inter hæc butyrum venena assumpta cicurant, aut lac pestilenti caractere tinctum in succum & sanguinem, Natura abhorrens hostem inquilinum, non convertit, sed illicò per inferiora, ut alias lac crudum coagulatum, rejecit. Nec divina providentia & tutela inter postrema præsidia collocanda veniet. Hujus præsidio *Justus Jonas, magnus sui temporis Theologus*, puer adhuc cepam parentis buboni pestilenti applicatam comedit, sed sine noxa, *testante Georg. Weinrich (Bisem-Knopff Conc. 1.)*

§. 45.

Quod ad *Guilielmi Rondeletii* narrationem, de innoxia cadaverum peste sublatorum anatome, ejusque rationes attinet, respondent *Dan. Sennertus (c. l. p. 743.)* & *Ludovic. ab Hornigk. (c. l. qu. 489. p. 903.)*: In dubio adhuc est, respondent, an cadavera illa peste interfectorum fuerint. Nulla enim signa ex iis, quæ evidentia sunt, pestilentia in iis apparuerunt. Et ignotum sibi inter sectionem fuisse, an cadavera illa peste interemptorum fuerint, ipse refert, neque addit, unde potissimum illud resciverit. Et fuerint sanè interfectorum peste illa cadavera. Fieri tamen potuit, ut in cadaveribus illis à frigore hyberno vehementiore contagiosa vis extincta fuerit; Sicut videmus eandem in aliis fomiti-
bus frigore hyberno aboleri. (*Job. Coytarus l. 1. de Febr. Purpur. c. 3.*). Quæ ab Aliis tentata, rarò contingentibus annumeranda. Salubriter monebat *Paulus à Sorbait (c. l. qu. 13.)*: Si signa pestis adsint certa, Anatomiam cadaverum, ut periculosissimam, esse vitandam. Et hæc tutius credi, quam videri, monebat *Chirurgum Isbr. à Diemberbroeck (l. 4. de Peste Nov. Hist. 15. p. 234.)*. Quare, licet ille contagium à dissectione musculorum parvi faciat, illud tamen ex aperture cavitatum abdominis & pectoris furiosius in astantes irruere posse, credidit (*c. l. Hist. 32. p. 252.*) Cæterum, si malignitate & halitibus foetidis turgentia cadavera cultelli acie se nobis objiciant necessatiò, in illis non immoramur; Sed cito pede nos expeditus suaveolentibus & alexiteriis præmuniti, ex consilio *Guern. Rolfinckii (c. l. p. 49.)* & *Godofr. Welschii (c. l.)* celeberrimorum Anatomicorum,

§. 46.

§. 46.

Afficiunt & inficiunt etiam aliis morbis, mali moris, extincta cadavera vivos. Ita ex foetore cadaveris scorbuto extincti, scorbutum contractum tradidit (*tr. de Scorbuto c. 5. p. m. 112.*) *Dan. Sennert.* De Lue venerea sequens subjiceretur *Volhardi* (*de Lue Venerea Diss. th. 22.*) quod ita habet: Evenit viro cuidam celebri, & curioso rerum Anatomicarum investigatori, ut ejus manus, dum corpus alicujus Indicae Lue extincti secaret, undique ulcusculis Gallicis obsideretur, quæ præsentaneo statim remedio coercuit. Felicior hoc *Jacobus Carpus*, auctore *Gabriele Fallopio* (*l. de Morb. Gall. c. 76.*), qui quum infensus esset Hispanis, geminos ex eis laborantes morbo Gallico cepit, & vivos administrationibus Anatomicis absque sanitatis, non tamen non sine honoris & famæ jactura destinavit. Ob id namque factum patria profligatus, Ferrariæ obiit. Nec veneno correptorum & corruptorum cadavera sine præservatione secanda & inspicienda esse, *Exc. Godofr. Welsch.* (*Judic. Ration. Vuln. Lethal. c. 17. p. 199.*) prudenter monuit.

§. 47.

An verò majus à vivis, an mortuis contagii periculum immineat, multos deprehendi esse sollicitos? *Hieron. Fracastor.* (*l. i. de Contag. c. 12. p. 279.*) & *Guilielm. Rodeletius modo citatus* (*c. l.*) ab omni contagione & veneni suspitione cadavera absolvit, & si contagium ab illis contrahatur, id linteis & pannis illorum infectis assignat. Cujus opinionis absurditatem modo dicta evincunt. *Th. Jordan.* (*tr. i. de Peste Phenom. c. 18. p. 190.*) & *Matthias Tiling.* (*tr. curios. de Febr. Petech. c. 10. p. 159.*) in cadaverum venenum quidem concedunt, viventibus tamen halitus tribuunt contagio aptiores, cum plus sit similitudinis inter spiritus animatorum, qui de facili inficiuntur, quam inter vaporem aëreum & spiritus hominis viventis. Inter vivos *pergunt*, major comparatio, quam inter hominem & cadaver: hoc enim æquivoce homo, sicut abscissa manus, manus dicitur. At contrarium in simili. Facilius itaque afficitur homo ab olido infecti spiritu, quam à cadavere, ob potiorem similitudinis rationem & infectionis de spiritu corporis vivi in spiritum alterius viventis comodiorem transitum. Succinit his *Paulus à Sorbait* (*Med. Pract. tr. 3. c. 14. qu. 3. p. 532.*), si peste infectos respicias viventes tum per os, tum per nares, plurimum expirant, tum etiam per poros à calore febrili hiantes. Peste contra extinctorum cadavera non minus inspirationis, quam expirationis facultate sint privata, poros etiam ob extinctionem caloris nativi omnes astrictos & conniventes habeant, nec non iisdem veneni intus latitantis actio penè torpida & languida sit reddita. *Matthæus*

thaus Unzer (c. l. p. 102.) nullum vel exiguum saltem pestiferæ infectionis periculum esse à mortuis metuendum, rationi consonum pronunciat. Eadem mens est *Thomæ Grossio* (*Lect. de Febr. p. 261.*).

§. 48.

His se opponit *Laur. Joubertus* (l. de Pest. c. 3.), qui à corpore vivente veneni facultatem à calore nativo & vigore cordis, aut à cœlo humano, ut loqui amat *Isaacus Roët.* (l. 1. de Pest. Aphor. 58. p. 24.), retundi asserit, ne faciliè aliud corpus invadere possit; in cadavere autem venenum sibi relictum ferocire, & radios suos passim diffundere, comprimis nova putredine adjutum. Pollicem huic pressit *citatus Roët.* & addit (*Aph. 56. p. 23.*): Venenum, igneum nostrum cum agendi vim à seipso non à corpore accipit, non perit homine vel mortuo, quod à cadavere non dependet. Veneficos ex cadaverum ejusmodi sanie inquinamenta venenata & fomenta pestifera in perniciem generis humani parare, testatur *Flamin. Gasto* (tr. de Pest. f. 1. §. 14.) exemplo illius, qui Guraviæ eo modo perniciem aliis struxit, & postremò sibi invenit. Vespillones, ut domos & loculos expilare possint, spumam de primi agonisantis (forsan & mortui) ore pendulam clanculum cibis immiscent, quibus reliquos ejusdem familiæ omnes inficiunt, infectos verò & debiles pulvinaribus faciei impositis suffocant, advertit *Isbr. à Diemerbroeck* (l. 2. de Pest. Nov. c. 3. p. 98. n. 21.). Ex cadaverum pestilentium elixatorum jure ostiorum pessuli, repagula, manubria, postes, limina Patavii illita *Julii Alexandrini testimonio Th. Jordanus* (c. l. p. 215.) firmat. Add. supra (l. 1. Tit. 3. §. 65.). Medicina Diastatica igitur hostes illos generis humani abuti *Andr. Tenzelius* (p. 1. Med. Diastat. c. 7. p. 83.) concludit.

§. 49.

Ad ossium consumptionem in Sarcophago perdurare hoc veneni genus, notabili narratione declarat *Casp. à Rejes* (c. l. n. 11. p. 889.). Tres adolescentes inter se colludentes Sarcophagum intrarunt, ubi à triginta transactis jam annis pestis tempore plurima cadavera conjecta fuerant, & super ossa ambulantes plurima commoverunt; sed quanto periculo, ipsi postmodum experti sunt, quippe omnibus malignissimo morbo correptis, unus tantum evasit, forsan quia pauciora ossa à sua sede dimovit, aut quia ad contagium suscipiendum minorem dispositionem obtinuit, aut tandem, quia veneno magis resistere potuit. Ergo cum tanta sit veneni istius vis, ut diu etiam ossibus illorum, qui Peste extincti sunt, sopita reservetur; quantò promptius in illis, qui paucis horis expirarunt, & in quibus putridi & infecti humores, & virulentæ aliæ

stagnationes adhuc calentem & pestiferum vaporem emittunt, contagium exire putandum est.

§. 50.

Levin. Lemnius (l. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 3. p. m. 151.) litem hanc ut dirimeret, distinguit inter contagium, quod à morituris aut modo mortuis, & à cadaveribus, quæ jam rigent & frigent, aliquot à morte horis astantibus imprimatur. Minus, inquit, periculi imminet iis, qui vivis peste correptis astant, infectisque obsequium præstant, quam ubi morientibus assistunt, tunc enim se diffundit contagio, atque ad obvia quæque dimanat. Simile enim quiddam corporibus recens extinctis evenit, quod cereis, lychnisque atque funalibus, quæ accensa nullam graveolentiam naribus offundunt: At extincta flammaque sopita, tetro undique fumantique odore coenaculum complent. Ita plus periculi imminet, ubi animam exhalantibus præsto sunt, (quod non sine periculo *Felix Platerus* c. l. p. 306. cui, dum pulsus morientis tangeret, & frigidus mortali sudore manum madefaceret, juxta pollicem carbunculus erupit, ut inde cautè omni seposita audacia infecti à Medicis tractandi, moniti prætereà exemplo *Ambros. Parei* l. 21. Op. Chirurg. qui est de Peste c. 12.. Add. *Laurent. Gifeler. de Pest. Brunsvicens. obs.* 34. & 128.) quam ubi aliquid vitæ super est, aut ubi horas aliquot extincti frigent, & rigescunt. Pestifero animam agenti duo filii cum ancilla ante lectum astant, qui tres simul ac æger extremum spiritum efflaret, eodem momento simul contagio affecti sunt, notat iterum *Isbrand. à Diemerbroeck* (l. 4. de P. N. Hist. 45. p. 263.). Hic eodem Lemniano utitur simili cum *Cornel. Gemma* (l. 2. Cosmocrit. p. 253.), qui non sine ratione multo periculosius putari asserit decem languentes invisere, quam semel adesse mortuo, præsertim ubi recens cadaver exhalat, aut etiam illis adesse propius, qui primum è domo funebri prodierunt. Non potuit tamen sibi temperare *Lemnius*, ne adderet: Quod, si paulò diutius supra legitimum tempus hujusmodi corpora reserves insepulta, olida efficiuntur sensimque mephitim exhalant, ac sanie taboque diffluunt, pestemque, ut hoc è *Ludov. ab Hornig.* (c. l. qu. 54. p. 34.) addam, propagant, augentque.

§. 51.

Assentior *Argentoratensium quondam Hippocrati, Melchiori Sebizio* (*Disp. de Morb. Contag. th.* 124.) probanti, contagiosiora viventibus esse cadavera (α.) quia in defunctis sal vitæ, calor vitalis extinctus, qui putredinem arcebat in viventibus. (β.) Venenum, quod in vivo corpore à calore naturali reddebatur hebetius, in extincto effertur, cum non sit, quod illi relictetur. (γ.) Duæ causæ fortius

tius operantur quam una, nempè *μίασμα* virulentum, & putredo foetida, quarum ultima in vivente non, aut non in tali gradu dominatur. Venenum siquidem diuturniore mora quasi fermentatur, indiesque vires acquirit novas, ut *Joseph. Quercetanus* (*Pest. Alexicac. c. 2. p. 30.*) loquitur. Adde quæ contra *Fracastorium* & *Rondeletium* disputavit *Zacutus Lusitanus* (*l. 2. Med. Princ. Hist. 39. qu. 49. p. 340. & l. 4. Hist. 46. qu. 42. p. 756. demumque l. 3. Prax. Med. admir. obs. 43. p. 105.*) ut & *Hieron. Mercurial.* (*l. 5. Praelect. Patavin. c. 23. p. 631.*).

§. 52.

Magnum illud quondam in Medicina nomen Dan. Sennert. (c. l. p. 737.) benè distinxit inter Peste contaminatos, quorum morbus in salutem & vitam terminatur, & inter eos, quorum morbus lethalis. Qui peste laborant, & de vita non periclitantur, minus sunt contagiosi, præ cadaveribus lurido tinctis contagio. Contra illi, quos nec ipsa Salus fervare posset, dum vivunt, contagio cadavera anteverunt. Ita observavit citatus Autor, neminem ab iis, qui convaluerunt, infectum fuisse.

§. 53.

Quod ad ipsa cadavera, tempus eorum commodè in tres partes distinxit *Isbrand. à Diemberbroeck* (*l. 2. P. N. c. 3. n. 12. p. 93.*) (*α.*) cum cadaver peste extinctum primis horis adhuc calet, & tunc magis contagiosum est, quam corpus vivens peste infectum, (1.) quia venenum pestilens in illo cadavere adhuc ferociter dominatur, ut docent bubones & exanthemata, quæ nonnullis post mortem erumpunt. (2.) Quia veneni violentia à calore nativo amplius non coërcetur. (3.) Quia halitus, qui ex morbofo adhuc vivente exeunt, cum tennes sint & magno calore comitati, facilè dispelluntur, atque exiguam malignitatem conjunctam; contra verò halitus, qui cadavere adhuc calente exeunt, ab exiguo calore comitati, non attenuantur nec discutiuntur, sed propè cadaver hærent, magnamque malignitatem in se continent, &, viscositate quadam præditi, facillimè aliis corporibus adhærent, eaque inficiunt. (*β.*) Cum cadaver tamdiu mortuum fuit, ut planè refrigeratum sit, & tunc cadaver multò minus contagiosum est, quam corpus morbosum vivens, quia ob frigiditatem & extinctionem caloris nativi pori sunt astricti & conclusi. Humores & spiritus non amplius agitantur, nullæ aut paucissimæ fiunt expirationes, & veneni intus latitantis actio (quæ à calore & motu antea excitabantur,) languida & torpida reddita est. (*γ.*) Cum cadaver diu extinctum fuit, ut putredinem jam contrahere incipiat, & tunc cadaver rursus multò magis contagiosum evadit, quam

corpus morbosum vivens, quia tunc, quod antea languidum latebat venenum, vi caloris externi solum modo in actum rursus promovetur, verum ab insequente putredine multum exasperatur.

§. 54.

Moti hac de causa prudentiores Medici cum *Anton. Santorello* (*Post-Prax. Med. c. 21. p. 88.*), salutis proximi ut prospicerent, pestifero enectos veneno, quantocyus humandos consuluerunt. *Lemnius* (*c. l.*) & *Roët.* (*l. 4. de Pest. Aphor. 45. p. 78.*) spatium viginti horarum eligunt. Ne tamen semivivos adhuc terræ mandent, vespillonum turmæ probè erit despiciendum & præcavendum. Corpora interea in loco frigido servantur, & ventis exposito. Noctu esse sepelienda quidam suadent. Id quidem utile, non tamen Christianum judicat *Job. Colerus* (*c. l. c. 6. p. 834.*). Id verò ad *Tobia* Exemplum interemtorum cadavera noctu sepelientis, & Christianorum in persecutionibus idem observantium quomodo quadret, non dispicio. Durum illud telum, necessitatem, tunc temporis id imperasse, *Colerus* cum subtilibus Theologastris reponet. Et hoc idem pestis tempore superciliosus à præjudicio liber factus non inficiabitur. Matutinum tempus eligit non sine causa *Barthol. Keckermann.* (*l. 1. Syst. Polit. c. 13. §. 9.*), eò quod tunc minus periculi ab halitibus, quos cadaver meridiano tempore tepefactum largiores & graviores emittit.

§. 55.

In Controversiam demum venit, an brutorum carnes, lue contagiosa aut pestilenti conspurcatorum in cibum adhibitæ, characterem malignum propagando corpora nostra lædant? Decertatum, notat *Job. Theodor. Schenckius* (*Hist. Humor. General. c. 2. p. 38.*), Patavii & Venetiis viginti abhinc annis inter lanios & incolas gravissimè fuit, quod illi ex Ungaria boves advectos, emtos & mactatos in macello venditassent, quos tamen cives lue quadam infectos fuisse noverant, siquidem fluxu alvi cruento tentati plurimi perierant, translato nimirum ab uno ad alterum contagio. In consilium vocati sunt Medici Patavini, ut sententiam dicerent, qui statuerunt, carnem hanc innoxiam esui esse, licet affectu quodam contagioso laborassent boves. Etenim non modo esse hoc contagium privatum & particulare, certo animalium generi proprium (mumiale vocant Alii,) ex pabuli vitio contractum, sed & omnem istam malitiam sanguinis contractam fuisse & emendatam à prævia agitatione consueta gymnastica boum mactandorum, quemadmodum etiam constaret, quod & esui iterum gratissima illorum caro, neminique inde morbus excitatus. Contrarium sustinuerunt Medici Veneti, cum, quia carnes istæ sunt contagiosæ &

in

in cibum adhibitæ facillè possunt sanguinem fœdare, tum, quia licet non essent contagiosæ, putridæ tamen, nauseabundæ & cadaverosæ, succis venenatis & deleteria qualitate prædidis gignendis accommodatæ. Responsum recitat *Fab. Paulin.* (*Prælection. Marcian. p. 370. sq.*) Quod si tamen lue demortuorum carnes in cibum vocare urgeat necessitas, sale aut aceto prius carnes probe macerandæ, visceraque cum aliis interraneis abjicienda, cum in iis causæ morbificæ focus & nidus existat.

S. 56.

Et sane circumspectius in hoc negotio esse agendum ratio & experientia dictitat. Carnibus & piscibus in putredinem vergentibus ad morbos exitiales popularesque concitandos (si iis continuo utamur,) nil esse perniciosius, *Athan. Kircher.* (*Scrut. Pest. s. 2. c. 2. p. 208.*) demonstrat. De ovibus scabiosis pronuntiavit *Aug. Thonner.* (*l. 4. obs. 14. p. 212.*): Cum ovis est scabiosa, facilis conjectura, sanguinem insimul in venis pravis humoribus inquinatum, qui ex venis capillaribus extillantes, se in carnem & cutim insinuantes, scabiem concitant. Id quod ipsa αὐτὸψία ostendit, dum alutarii excoriantes oves scabiosas, carnem admodum tumidam & ichorosam serosis humoribus inquinatam deprehenderunt, corruptelam indicantem. Nec lanam ovium contagio mortuorum innoxie tractari, *P. Borell.* (*Cent. 2. obs. 12. p. 115.*) prodidit, & qui vestibis ex lana scabiosarum ovium, licet tincta & præparata utuntur, teste *Hieron. Hirnbain.* (*Typh. Gen. Human. c. 9. v. 40, p. 98.*) evadunt scabiosi. A tibialibus ex ejusmodi lana confectis ulcera mali moris & phagadænica imprimi *Anonymus* (*Bericht von Begräbnissen in denen Kirchen,*) declarat. Quam malè cesserit sordido pagano suis morbosæ, etiam sale condita & fumo indurata caro, *Magnif. Nostri Job. Mich. Febrii* (*M. C. Dec. 1. A. 6. & 7. obs. 191. p. 269.*) declarat observatio. Peste demortuorum animalium pelles eandem in homines transferre non dubitat (*c. l.*) *Fabius Paulinus*, cum vapores inde exhalantes usu & tempore facile analogiam & proportionem ad humanam speciem acquirere possint. Ab esu vervecinæ carnis pestilitatis contagium in homines transiisse, febresque malignas epidemicas Anno 1648. concitasse, *Petr. Borell.* (*Cent. 2. obs. 32. p. 130.*) autor est. *Conf. Ludov. ab Hornig.* (*c. l. qu. 42. p. 82.*). Observatio, quam habet *Job. Wier.* (*l. 4. de Prestig. Daemon. c. 30. col. 490.*) digna mihi visa, quæ hic inseratur. Anno 1552. medicinam faciente in Lucensium balneis collega meo, narrabat *Francisc. de Pergula*, ejus loci Lucensium nomine vicarius, ibi circa pagum Menabiam supra balnea in fine Maji morbum quendam invasisse pecora tam pestilentem, ut statim correpta tumescentia conciderent mortua. Rusticos verò, cum id

animadvertissent, quædam, subito affecta, è vestigio mactasse, in quibus id erat observatum, ut si horum infectorum sanguis nudum contingeret hominis corpus, Anthraces procrearet, qui, (quod mirum erat) non patefacti erant innoxii: aperti autem & confestim cauterio non notati latissimè serpebant, & aliquibus mortis erant causa. Caro pecorum recens læsorum & mactatorum cocta comestaque nihil inferebat incommodi: at jus carnis lethale potanti deprehensum est. Comprimis autem à sanguine & visceribus talium brutorum cavendum, cum hæc veneni sint delubra. Narrat *P. Forestus* (l. 6. obs. med. ii. p. 167.) boves, vaccas & oves peste infectas, cum aperirentur, in pulmonibus, Epate & aliis internis visceribus vivos pisciculos, similitudinem habentes cum soleis aut passerculis (*die Schollen*), minimos habuisse. Idem observarunt *Amstelodamenses* (in *Annot. Anatom.* p. 18.). De Symptomatis raris ab aqua fontana à certa lue extinctorum jumentorum infecta, evolvatur *Joh. Nicol. Binninger.* (Cent. 5. obs. 46. p. 542.). Optimè igitur *D. Sebast. Wirdig.* (l. 1. Med. Spir. Curios. c. 21. §. 6. p. 115.): Nocentissimæ sunt carnes morticinæ, utpote quæ semina morborum, ideam mortis sibi & spiritibus impressam, imò ipsam mortem in se continent, & hinc quo minus tangantur in lege divina prohibitum est. Plura circe hanc Controversiam doctè ventilavit *Exc. Joh. Christian, Frommann.* (M. G. Dec. 1. Ann. 6. & 7. obs. 189. p. 255.).

§. 57.

Contagium illud, certis animalibus proprium & mumiale, tanti mihi non videtur, ut omnem labem & contagionem isti carni abstergat, nosque ex omni parte securos esse jubeat. Plurimum namque seculorum experientia observavit, scribit *Th. Bartholin.* (l. 3. de Luc. Animant. c. 9. p. 508.) à brutis pestilentiam incipere. Inde *Ovidius* (l. 7. *Metamorph.* v. 538.):

*Strage canum primo, volucrumque aviumque boumque
Inde feris subiti deprensa potentia morbi est.*

Claudian. (l. in *Ruffin.* v. 301.)

*Infecto morbus crudestere cælo
Incipiens, primo pecudum depascitur artus,
Mox populos urbesque rapit, ventisque perustis
Corruptas stygiam pestem desudat in annes.*

Seneca (in *Oedip. Act.* i. Chor. v. 132.)

*Prima vis tardas tetigit bidentes
Laniger pingues malè carpsit herbas.*

Silius (l. 14. v. 593.)

*Vim primi sensere canes, mox nubibus atris
 Fluxit deficiens penna labente volucris
 Inde feræ Sylvis sterni: tum serpere labes
 Tartarea atque haustis populari castra manipulis.*

Pecudes prius inficiuntur peste, quam homines, commentatur in allegatum Senecæ locum *Th. Farnabius* (p. 78.) quia dejectæ ad pastum, & in terram pronæ ἡς νοσώδεις ἐχέειν αἰτιάς trahant, & ex his primum quibus odorandi præstantia, ut canes & muli, ὁρῶντες μὲν πρῶτον ἐπὶ ἡμέτῃ καὶ κύνας ἀγρύς. Vel etiam quod iis cerebri major caliditas, quam homini. In ululatum proinde canes abripi credidit Antiquitas, ob instantis fati sensum cujus cruditatem senserant. (*Th. Bartholin. c. l. p. 509. Plura supra l. i. Tit. 3. §. 6.*)

§. 58.

Canes & felēs & alia bruta carnivora ab ejusmodi cadaveribus arcenda esse, experientia declaravit, cum venenata è cadaveribus suscepta in alium transferant locum, quod *Marsilius Ficinus* (*Epidem. Antidot. c. 2. p. m. 341.*) memorat. Historias miras recensuit *Athanas. Kircherus* (*f. 2. Scrutin. Pest. c. 4. p. 245.*). Canes pestiferorum cadaveribus devoratis pestem in alia loca transtulisse, memorabile exemplum *Joh. Hildebrand.* (*Pest-Regiment. c. 8.*) in literas retulit. A Muscis & Crabronibus, qui cadaverum virus suxere, idem nobis periculum. Observationem iterum communicat *Ath. Kircher.* (*c. l. p. 247.*). Nobilis quidam in nupera Neapolitana peste, cum nescio quid ad fenestram observaret, ecce crabro quidam advolans naso insedit, & promuscidis spiculo eidem infixio tumorem quendam effecit, quo sensim crescente & intra viscera serpente veneno, intra biduum (haud dubiè ex contagioso humore, quem crabro ex cadavere suxerat) contracto, peste extinctus fuit.

§. 59.

A Rabiosorum brutorum aspectu & anatomē abstinendum, *Nobiliss. Nostr. Christiani Franc. Paulini* observatio admonet. Hic namque cum socio Chirurgus in rabiei caninæ causam inquisiturus, cerebro canis aperto nullo præfente cadaveris foetore animo titubare cœpit (*Vid. Cynogr. f. 4. c. ii. §. 6. p. 217.*). Rabies non tantum communicatur animalibus à cane rabido demorsis, sed etiam si stramine, in quo brutum rabiosum incubuit, quod *Jul. Palmarius* (*l. de Morb. Contag.*) observavit, vescantur, Sigillatur illa in carne eorundem adeò, ut in illorum Archeum aut Spiritus, qui easdem comedunt, transplantet Characterismum annotatum. Omnes, qui porci à cane rabido demorsi carnem degustarant, rabidi effecti, teste *Mart. Crusio* (*p. 3. Annal. Suev. l. ii. c. 10. p. 628.*)

628.) & P. Borello (Cent. 1. obs. 75. p. 76.) Simile retulit (l. de Lue Rab.) Casp. Baubinus & Hier. Hirnbain (c. l. c. 9. n. 2. p. 96.). Idem contigit his, qui felem in rabiem actam consumserant, de quibus Athan. Kircher. (c. l. p. 207.). Venatores quosdam lupum sæviorem trucidatum in varia obsoniorum genera apparavisse & coxisse, & eos omnes, quicunque carnes esitarunt, non multo post tempore rabie correptos, alios periisse, alios sociorum morte prudenter sibi prospexisse, Job. Fernelius (l. 2. de Abd. Rer. Caus. c. 14. p. m. 111.) prodidit. Ab esitata rabidi equi carne, canes in rabiem acti, prout historiam communicat Job. Ristius (in der ersten Unterredung vom alleredelsten Naß p. 53.). Ex lacte vacæ à cane rabido demorsæ rusticum quendam, ejusque uxorem & liberos rabie infectos meminit Baltb. Tim. à Güldenkee (l. 7. Cas. Med. 23. p. 327.). Rectè proinde, cum Neapoli Anno 1644. diebus canicularibus à cane morfi boves viderent insanix quoque incurrisse speciem, vulgus Neapolitanus hoc tempore à carnis bubulæ esu abstinebat, referente Th. Bartholino (Cent. 2. Hist. 89. p. 332.), qui ut veneni sævitiam eò magis declaret, sequentem subjunxit (p. 333.) relationem : Mulier aqua Rheni sanata curru cum alia comite in civitatem reversura propè portam vomitu superveniente animam evomuit. Itineris Socia, quam vomitus venenosus aspererat, infeceratque tertio inde die quoque exspiravit. Plura in hanc rem congeffit Casp. à Rejes (c. l. qu. 63. n. 37. & sq. p. 834.), qui ex hac ratione remedia ab Antiquis ad morsum canis rabidi tantopere commendata, Epar nempe canis assatum & carnes ejus salitas, quas imprimis laudat Jacobus Caranta (l. 2. Decad. Med. Phys. c. 8.), improbat.

§. 60.

Prospexisse idcirco videtur sapientissima mater, Natura, brutis carnivoris, quando aut peculiari quodam monito, quod divinitus factum edicit Joseph. Quercetanus (Pest. Alexicac. c. 2. p. 30.), aut singulari dono nobis incognito illis cadaverum pastum, tanquam noxium, tacitè interdixit, aut surgentium vaporum abominabili odore monuit, ne pestem, ut Helmontius (tr. Tumulus pestis p. 864.) loqui amat, deglutiant. Confirmat id Thucydides (l. 2. de Bell. Pelopones. p. m. 197.), qui observat: Volucres & quadrupeda, quæ hominum cadavera attingere solent, aut ad ea in peste Atheniensi non accedebant, aut, si gustassent, protinus moriebantur. Ita Lucretius (l. 6. de Nat. Rer. v. 1213.):

*Multaque humi cum inhumata jacerent corpora supra
Corporibus, tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul exsitiebat, ut acrem exiret odorem,
Aut ubi gustarat, languebat morte propinqua.*

Et Ovidius (l. 7. *Metamorph.* v. 549.)

*Omnia languor habet, sylvis agrisque viisque
Corpora fœda jacent, vitiantur odoribus aura.
Mira loquor non illa canes avidæque volucres,
Non cani tetigere lupi.*

§. 61.

In fulmine tactis idem deprehendi, olim (*Epist. de Infus. Chir.* 1. ad Exc. Dn. D. J. D. Majorem §. 13. p. 91.) notavi. Add. Wolffg. Meurer. (*Meteorol.* p. 240.). Inde Quintilian. (*Declamat.* 19.): Horreo cadaver, & velut corpora, quæ cœlestis exanimavit ignis adire propius timeo. Id tamen, cum ante aliquot annos in pago Hilbersdorff è vaccino genere sex aut septem vaccæ fulmine necarentur, vidi excoriatorem rheda sua cadavera eorum (*das Luder*) in ædes suas transtulisse, canibus ut venaticis pro victu servirent, quorum carnibus etiam sine noxa, ut postmodum rescivi, nutriti fuerunt. Vulgatum est, fulmen venenatis venenum auferre, non secus ut ignis venenum fugat, aëremque purgat pestiferum, Vid. Adalbert. Tylkowsky (p. 1. *Meteorol.* c. 10. §. 6. p. 32.). Interim quod non venenatis venenum affricet, multis persuasum.

§. 62.

Veneno enectorum cadavera etiam Sarcophaga abhorrere, communiter ferunt. De Nausidii à Prestere Serpente interemti cadavere Lucan. (l. 9. *Pharsal.* v. 805.):

*Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
Haud impune feris non ausi tradere busto.*

Rationes suggessit Hieron. Mercurial. (l. de Venen. c. 16.), quia (α.) venenum humorem carnivoris salivam moventem consumit. (β.) Nauseabundos vapores cadavera spirant. Hominem à venenato animali demorsum, quamvis curatus fuerit, crabrones, vespas & apes præsentire, tradit Plin. (l. 28. c. 3.) & ex Eo Anton. Mizald. (Cent. 8. aph. 81. p. 150.), adeoque eorum corpora non ferire, eo quod in illis remaneat virus, excepto semel malo, ut venefici fiant, venena passi. Rectè proinde Job. Phil. Hechsteter. (Decad. 3. obs. med. cas. 2. p. 211.), venenis idem cum Dæmone commune, foetorem ut recedentia post se relinquant. Cum veneficorum mentionem fecerim, addo, balneatorem veneficum rotæ impositum aves per multas septimanas non attigisse, attestante id Sigism. Schnizzero (ap. Gregor. Horst. l. 2. Epist. Med. f. 17. p. 587.). Suspiciatur hunc Magum fuisse Andr. Libav. (c. l. p. 589.), qui idem de alio in furcam tracto commemorat. Causam habet, cur in audaculos in Peste invehat, Ludov. ab Hornig. (c. l. qu. 190. p. 270.).

270.). Unvernünftige Thiere (so sonst nichts liebers als Fleisch essen,) rühren keine an der Pest Verstorbene an, oder, so sie solche anrühren, sterben sie, warum wollen wir denn unvernünftig seyn?

§. 63.

Nihil praesidii contrariae opinionis assertoribus, inter quos *Franc. Redi*, qui (*de Inf. Generat. p. 138.*), quicquid à vipera, aut terribilissimo Peti veneno, aut ictu scorpii enectum, tuto edi docuit. Quin & serpentum, viperarum, imò & Bufonum carnes non tantum innoxie in cibum adhiberi, de quo *Jul. Cæs. Claudinus* (*de Ingress. ad infirm. s. 6. p. 207.*). *Bald. Angel. Abbat.* (*tr. de Vipera c. 26. p. 113.*) qui & varia Veterum testimonia citat, *Petr. Borell.* (*Cent. 2. obs. 37. p. 134.*) & *Job. Nic. Pechlin.* (*Exerc. de Purgant. s. 2. c. 23. p. 304.*), sed & medicamentis admisceri commodè, *Excell. Mich. Etmüller.* (*Diff. de Mors. Vip. Punct. 3. §. 1. sq.*) judice, utut viperinam rejiciat *Alex. Benedict.* (*de Pest. c. 9. p. m. 1149.*). Nec dentem viperæ inficere, etiamsi etiam viventi excussus carni viventi infigatur, aut etiam pulverisatus devoretur, juxta *Marc. Aurel. Severin.* (*p. 2. de Vip. Pyth. c. 8. p. 359. sq.*) *Magnif. Nostrum Job. Mich. Febrium* (*tr. de Scorzonar. p. 110.*). Regero his: Quorundam animalium venenum in toto latitare corpore, omnibusque corporis partibus, & hæc etiam mortua non sine noxa commedi, imo tangi. De Basilisco *Galenus* (*T. 6. Op. l. de Theriac. ad Pison. p. 1058.*): Ex aliis animalibus, si quid illum jam extinctum jacentemque attigit, & ipsum subito interit. Quare omnium aliarum ferarum genus propinquitatem ipsius devitat. Quorundam certæ tantum partes venenatæ. Non carnem viperarum & serpentum, neque caput, quod voluit *Galenus* (*c. l. p. 1069.*), *Abbat.* (*c. l. c. 15. p. 76.*) neque etiam caudam *Claudin.* (*c. l.*) esse venenum, neque dentes, quod etiam credidit *Abbatius* (*c. 8. p. 48.*); sed liquorem in duabus circa dentes vaginis, non quidem intro sumtum, ut experimentis probavit *Franc. Redi* (*obs. de Viper. p. 8.*); sed vulnere instillatum, uti demonstrat (*c. l. p. 10.*). Nec Bufones nocere, modo eorum sudor, sputum, vel urina non deglutiatur, *Borello* (*c. l.*) relatum fuit.

§. 64.

Quid verò de brutis spiculis intoxicatis interemtis? Non tantum carnem horum innoxie commedi, sed & sapidiorum esse circa vulnus, sunt qui tradiderunt. Prius ex Veterum relatione confirmat *Galen.* (*c. l. p. 1063.*) & *Job. Crato* (*ap. Laur. Scholz. Epist. Med. 139. col. 243.*), qui vulneratam tamen partem abjici juxta addit. Galli olim, recensente *Agellio* (*l. 17. Noct. Attic. c. 15. p. 425.*), in venatibus quidem tangebant Elleboro sagittas, quod his ictæ exanimatæ feræ

feræ teneriores ad Epulas fierent, propter Ellebori contagium, vulnera tamen ex sagittis facta latius circumcidebant. Multa venatoriis Gallorum & Ægyptiorum venenis problemata collegit *Job. Lang. (l. 1. Epist. Med. 68. p. m. 394.)*, qui & se cervum vix quarto à Granato oppido amplissimo Hellebori toxico interemtum cum aliis comedisse profitetur (*c. l. p. 401.*). Placet decisum *P. Zachie (l. 2. Quæst. Med. Leg. Tit. 2. qu. 4. n. 38. p. 213.)*. Ego vix adducor, ut credam, nil nocumenti afferre posse animalium eo modo enecatorum carnes. Pro impossibili ergo non duco, quod carnes hujusmodi recenter mactatæ, ac simul in copia comestæ pro veneno esse possint. Quare si quis data opera homini eas afferret, & ille interiret, aliis præsumtionibus currentibus, mortis reus procul dubio esset, & tanquam homicida puniendus. *Hæc ille.* Hellebori succo interfectus cervus Asinum, qui mortuum portavit, *narrante Cratone (c. l.)*, infecit & interfecit. Qui verò Asinus cervum portare poterit? quærat non sine causa quispiam. Adde quæ circa hanc Controversiam consignarunt *Dan. Sennert. (l. 6. Med. Pract. c. 1. p. 322.)* & *Cass. à Rejes (c. l. n. 44. p. 842.)*. Et hac de Causa Animalia, quæ in usum Medicum veniunt, haud quaquam veneno necanda censuit, *Petr. Andr. Matthiol. (l. 4. Epist. Med. p. 302.)*.

§. 65.

An Animalium, quæ venenatis vesci consueverunt, carnes deleteriam asciscant qualitatem? paucis Arutinandum. Gallina Araneas deglutit, Anas Bufones, Serpentes Ciconia, & tamen carne earum impunè vescimur.

Prætereà nobis veratrum est acre venenum,

At capris adipēs & coturnicibus auget.

(*Lucret. l. 4. d. Natur. Rer. v. 638.*). Surnos cicuta nutrit, homines perimit (*Galen. l. 3. de Simpl. Med. Facult. c. 17. p. 666. & l. de Theriac. ad Pison. p. 1050.*). Distinctione hic opus erit, pro quæstionis hujus solutione. Animalia venenis, aut potius rebus venenatis (inter venenum namque & rem venenatam utique distinctionem admitto, cum illud neque nutrimento, neque medicamento homini esse possit, hæc autem utrumque aliqua sui parte præstare, *vid. Pneumatopægn. f. 2. Art. 3. §. 1.*) uti aut semper, aut rarò. Illo modo si contingat, alimenti vicem; hoc autem, medicamenti titulum obtinebit. Quæ igitur ex animalibus venenatis herbis &c. nutriuntur, illorum carnes utique deleteriæ erunt æstimandæ, cum compertum sit, quosdam educatione venenatorum evasisse veneficos. Ita de puella veneno nutrita, & ab Indorum Rege

Alexandro Magno transmissa legitur, eam adeò fuisse venenatam, ut sputo appropinquantes, respirando coeuntes interimeret. *Anton. Mizald.* (Cent. 1. Memor. aph. 59. p. 15.). Idem de Regis Cambajæ filio *J. C. Scaliger.* (Exerc. 175. s. 1. p. 568.). *Euseb. Nirenberg.* (l. 2. Curios. & Occult. Philos. e. 12. add. Pneumatopagn. c. l. §. 4. & 5.). Aprosin Pamphilia venenosos esse in cibis, quod herbis talibus nutriantur, *Job. Brugerin.* (l. 1. de Re Cibar. c. 21. p. 55.). Mulier, capra, elaterium aut cucumerem agrestem comedens pueris purgatio, juxta *Hippocr.* (6. Epidem. s. 5. tr. 34.). In Ægypto & Judæa animalia castia fistularia purgatoria sæpè vescuntur, inde carnes eorum comestæ Lusitanis Dysenteriam intulerunt, *Amat. Lusitan.* Cent. 2. Cur. 45. p.) prodidit. Ubi veratri copia crescit, ibi Coturnices comestæ spasmodum inducunt, ut in Podolia. Vid.

Elzevir. (Descript. Podol.) quod & Athenis, *Galen*i testimonio (l. 6. Epidem. s. 5. Comm. 35.), scimus. Accidisse novimus, idque ex *Aloysio Bellacato*, *Patavino medico celeberrimo* audivimus, scripsit *Bruno Seidelius* (l. de Morb. Incurab. p. 102.), ut, qui in Symposio quodam fuissent convivæ, omnes convulsione corriperebantur, quidam etiam morerentur. Postea inquisitione facta compertum est, appositæ in convivio coturnices captas fuisse in loco ubi magna Hellebori copia proveniret, unde suspicio concepta fuit, ex Hellebori violentia id malum emanasse. Ipse *Plinius* (l. 10. c. 23.) coturnices olim mensas damnasse retulit, quod comitali tententur morbo. Cum in quadam urbe degerem, refert *Cass. Schott.* (l. 3. Phys. Curios. c. 28. §. 1. p. 465.), viri tres cum famulo uno egressi ad fluviolum piscandi gratia, injecta in aquam majori copia Taxi, quam par erat, pisces per imprudentiam intoxicarunt, ac largiter deinde modis variis præparatos devorarunt; sed mox domum reversi & ardentissima febris ad unum omnes correpti, intra triduum, famulo excepto, animam efflarunt.

§. 66.

Quæ verò aliquando venenatis & rarò vescuntur, ut Aves Araneis, & quidem, ut videtur, tanquam medicamine, (inde avibus ægrotantibus araneos contritos cibo mistos, offerunt earundem curatores,) ab iis neutiquam, tanquam intoxicatis, abstinendum. Non spernendæ interim *Nicolai Florentini* è *P. Zaccchia* (c. l. n. 41. 42.) cautelæ, nempe Animalium carnes venenatis vescentium, aut viventium esse innoxias, (α.) si animalia ipsa ex illis venenis nullam læsionem percipiant. Consuetudine enim medicatas herbas sibi familiares quis reddere potest, quod Hellebori Gulo ap. *Theophrast. Eresium* (l. 9. Plant. c. 18.) evincit; aliquando etiam à peculiari fermento subiguntur, *ratiocinio J. N. Pechlini* (c. l. s. 1. c. 4. p. 58.). (β.) Carnes eorum non crudæ, sed coctæ aut elixæ co-

me-

medantur. *Conf. Job. Langius (l. 1. Epist. Med. 69. p. 407. sq.). (3.)* Si ad monitum *Job. Baptista Sitoni (Iatrosoph. Miscell. tr. 8. p. 42.)* viva capta per aliquod temporis spatium domi detineantur, & nutriantur.

§. 67.

Cum caro, sanguis, & ossa humana non semel medicamentis adjiciantur, aut etiam sola & sæpius cruda non semel ut medicamenta internè adhibeantur, quædam huc spectantia breviter tangere, forsitan non erit incongruum. Cum carne non vescamur ut Anthropophagi, rarius etiam eadem utamur in medicamentorum compositionibus, addo saltem ex *Hieronymo Benzone (l. 1. Hist. Nov. Orb. c. 23. p. 75.)*, Indos Anthropophagos ab occisorum Hispanorum carne abstinuisse, ne caro eorum, qui tot calamitatibus eos affecerant, damnum post mortem illis afferret, corpora eorum intoxicando. Addunt *Alii ap. Job. Rud. Camerarij. (Cent. 1. Horar. succif. c. 14. p. 86.)* à carne eorundem duriore, & exsucca, utpote, quæ nisi tres dies maceretur, (maceratio verò ista crudis vescentibus qui innotuit?) esu apta non sit, eos abhorruisse. Inhumanum ossa, sanguinem, & similia hominum præbere hominibus devoranda, censuit *Joachim. Camerarius (ap. Job. Hornung. Cist. Med. p. 269.)*. A mortuorum hominum carnibus ciborum penuria tam obsessis, quam obsidentibus Neapoli comestis, originem Luis Gallicæ derivat *Leonhard. Fiorovantus (l. 1. Artzney-Kron c. 24. p. 101.)*. Idem retulere *Sandysio (l. 4. Itinerar. p. 512.)* Alii, quod quidem ad eluendam vel excusandam gentis ignominiam fictum credidit *Tb. Bartholin. (de Morb. Biblic. c. 7. p. 40.)*. Quæ si vera origo (laudatus Autor addit) non miramur, quod Indis Anthropophagis familiaris antea fuerit. Collimant huc experimenta, quæ *Fiorovantus (c. l.)* allegat, qui concludit: *Daß ein jedes Thier durch den Gebrauch des Fleisches von seinem gleichen solche Kranckheiten zu bekommen pflege*. Add. *Fr. Bacon. de Verulam. (Sylv. Sylv. Cent. 1. n. 26. col. 758.)*. *Petr. Petium (l. de Nat. & Mor. Anthropoph. c. 16. p. 248.)*. Unus ex Arabia scriptoribus memoriæ prodidit, (narrat *Georg. Agricola l. 1. de Peste p. 37*): hi qui fame urgente cadaverum ossa fregerunt, & earum medullam comederunt, subito mortui sunt. Mumiam, quæ in Pharmacopœis prostat, venenum quavis peste pestilentius vocat *Petr. Amelungus (Apolog. contr. Guilielm. Pæchel. c. 1. p. 34.)*, legitimamque ad nos deferri constanter negat.

§. 68.

Si sanguis humanus recens picas reddit garrulas, uti fertur, & asini ignavi sanguis exhibitus Maniacos refrænare valet, uti Practici tradunt, *Job. Hartmann. (Præcl. Chymiatr. p. m. 16.)* idque non semel se probatum invenisse *B. Dn. D. Job.*

Michaëlis, Practicus & Professor Med. celeberrimus non semel me auditore è publica Cathedra fidem fecit, quod etiam *Frid. Hoffmann. (l. M. M. c. 19. p. 291.)* retulit, variaque Practicorum super hoc Experimento auctoritates congescit (*Tr. de Asino s. 4. c. 1. §. 5. p. 219.*) *Noster Christ. Franc. Paulini*, sanguis animosi juvenis calens melancholicis, meticulosus propinatus animum quoque addere posset, Microcosmum Medicum cum *Job. Hartmanno Chymico quondam Marpurgensi* si quis experiretur. Ita *Nobiliss. Dn. D. Mauritius Hoffmann. (Thes. Med. de Sangu. ejusque obs. Coroll. 8.)*. *Conf. Henr. Kornmann. (p. 5. m. m. c. 21.)*. Pari modo sanguis humanus à quibusdam contra Epilepsiam hauritur, quam commodè, judicant & observationibus illustrant *Celsus (l. 3. de R. M. c. 34.)*. *Plinius (l. 28. c. 1.)*. *Tertullian. (Apolog. contr. Gent. c.)*. *Job. Langius (l. 1. Epist. 71.)*. *Nicol. Tulp. (l. 4. obs. Med. c. 4. p. 297.)*. *Petr. Petit. (c. l. c. 5. p. 111.)* & quæ supra (*l. 1. Tit. 2. §. 37.*) in medium protuli. Proprium tamen sanguinem Epilepticum sorbere posse cum maximo juvamento, *Th. Bartholin. (Cent. 2. Hist. Anat. 78. p. 308.)* modumque ibidem monstravit. Pavorem & mansuetudinem in sanguine leporis, comprimis venati, adhuc latitare, *J. B. Helmont. (tr. potest. Medicam. n. 29. p. 382.)* voluit, inde ad incandescentiam Archei in Erysipelate & Dysenteria eundem commendat. Proclamarunt igitur *Xenocrates (de Nutrim. ex Animal.)* & *Polemon. (l. de Vita secund. Nat.)* apertè, carniæ nutrimentum inutile & assimilatum animis bestiarum, teste *Clemente Alexandrin. (l. 7. Stromat. p. m. 515.)*. Add. *Sebast. Wirdig. (c. l. c. 24. §. 17. p. 136.)*. Eam non transire in substantiam aliti, *Job. Caramuel. (l. 5. Metalog.)* & *Paul. Voëtius (Philos. Prim. Reform. c. 10. s. 7. n. 8.)* putarunt,

§. 69.

Chymici Essentiam è sanguine humano parant, ut *Job. Petr. Faber (l. 1. Myrothec. Spagyr. c. 8. p. 511.)*. Spiritum etiam, quem in Epilepsia magni æstimat *Helmont. (tr. Aura vitalis p. 578.)* & *Job. Hartmann. (c. l. p. 103.)* qui & oleum & balsamum Ejusdem ibi laudat. Sed omnia è sanguine humano facta medicamenta *Dn. D. Christiano Langio b. m.* erant suspectissima, quod his morum malitia transplantetur inevitabiliter (*Diff. de Morbill. additam. 8.*). Ita Passeris falacissimi, ut vulgo reputatur, volatiliū, sanguis & cerebrum, cumprimis in ipso coitu transfossi, aut coitus saltem tempore, efficacissimum contra impotentiam celebratur remedium. (*Scalig. Exerc. 271. p. 818.*)

§. 70.

Observavit *J. B. Helmont. (tr. Infantis ad vitam longam nutritio p. 623.)*. Nutricem falacem, furtivam, avaram, iracundamque suam fragilitatem transtulisse

lisse in pueros. Sic insolita in familias stupiditas, ira, dementia, multaque animi pathemata (præter defectus morales) dudum somniantia, ac tandem dierum sub maturitatem explicata prodeunt, & per lac propagata. Adde quæ alibi in hunc locum (*Discurs. Inaugur. de Nutrit. Inf. ad Vit. long. Helm. f. 1. c. 2. §. 7.*) commentatus sum. Singulare plane est, quod à *Job. Prævotio* observatum, refert *Dan. Sennert.* (*l. 3. Med. Pract. p. 1. f. 2. c. 8. p. 124.*) & laudatus *Maur. Hoffmann.* (*c. l. thes. 20.*). Ruminandi desiderium in quodam Genuensi, ab ineunte ætate usque ad annum 50. viguit, eò quod infans matre mortua ex ubere vaccæ per biennium lac calidum hausisset. Id non tam lacti, quam crebræ cum ruminante conversationi ascripsit *Job. Conrad. Peyerus* (*l. 1. Merycolog. c. 6. p. 65.*) Ruminantis historiam propalat *Phil. Salmuth.* (*Cent. 1. obs. Med. 100. p. 59.*). *Hieron. Fabrit. ab Aqua-pend.* (*l. de Ventricul. p. 135.*) & citatus *Peyerus* (*c. l. p. 66.*) Cranii etiam usum contra Epilepsiam sugillat *Petr. Amelung.* (*c. l. p. 33.*) idque absque conscientia gravi stimulo in usum trahi non posse credit, cum hoc modo bestia fiat necessario, quod ex *Plinii* (*l. 28. c. 1.*) de sanguinis humani effato hausit. Eadem etiam mens olim erat (*Miscell. l.*) *Henrico Smetio.* Sed hos mitto. Audent namque & illi curiosi censores album Græcum Hydropicis, nescio quam audacter, scio quam frequenter, præscribere, scripsit *Th. Mauffetus* (*ap. Laur. Schultz. Epist. Med. 279. col. 532*). Plura in utramque partem disputavit *Mich. Boudewyns* (*Ventilabr. Theol. Med. part. 1. qu. 7. p. 48.*). Hæc Medicorum inventa Anthropophagiæ affinia, *Petr. Potitus* (*c. l. l. 3. c. 5. p. 109.*), qui ejusmodi Medicos bustuarios (*p. 111.*) & remedia non remedia, sed veneficia declaravit (*p. 112. & c. 10. p. 129.*).

§. 71.

Multum de rure sapit, ut hoc Mantissæ loco è *Cass. Schotto* (*l. 2. Phys. curios. c. 3. p. 1524.*) annectam, quorundam Rusticorum cura, ne cum quis sibi ipsi laqueo gulam fregit, per eorum agros cadaver in Rhenum (Aquam) deportetur, putantium solum agri idcirco sterile reddi. Quomodo efficitur sterilitas? Nec DEUS puniens licitum transitum, nec cadaver inanime arvis nocet. Pirum, in qua Rusticus se suspenderat tempore quadragesimali æstate insequente fructuum copia ad prodigium luxuriasse recordor. A fructibus ejusmodi Arborum multi vulgò abstinent, ne idem mortis incurrant genus. Irrisit hos jam olim, *Diogenes*, (*teste Diog. Laërtio l. 6. de Vit. Philos. p. m. 305.*). Is namque ex Arbore quadam cum poma legeret, custode dicente, huic ante paucos dies homo suspensus est, ego, inquit, illam purgabo. Quid ergò *Plinium* movit è *Cremutio*, ut scriberet (*l. 16. c. 27.*): Nunquam vivere arborem, è qua *Phyllis* se suspen-

penderit cum fructus ferat? Fabulam hanc fabula explicat *Jacob. Dalechampius* (*Not. in b. l. p. 719.*). Id est, quod fabulantur, Phyllidem post suspendium mutatam in Amygdalum nudam foliis, & cum Athenis reversus *Demopheon* ejus truncum amplecteretur quasi sponsum sentiret, frondem emisisse. Est & vulgi Belgici persuasio, qua putant è carnibus & caseis putrefactis in propinquo positis cerevisiam fermentantem corrumpi. *Vid. Isaac Schoock. (Cent. probl. rar. probl. 15. p. 15.)*

LIB. II. TIT. III.

De

Levitare & Gravitate Cadaverum.

Summarium.

Pondus aëris respectu locorum variat. 2. Aqua etiam. 3. Lacus Asphaltites & Agrigentinus. 4. Sal Polonicum & Armoniacum. 5. Vegetabilium pondus varium. 6. Animalium etiam imprimis hominum. 7. Aquatilia. 8. Medulla ossium. 9. Cerebrum. 10. Alia corporis partes. 11. Tibiorum & Sagarum corpora in aqua non mergi. *Scribonii rationes.* 12. Examinantur. 13. Sagarum per aquam probatio fallit. 14. *H. H. Mejeri Scrutinium.* Melancholicos non facile mergi. 15. Aliorum Conjectura. 16. Sagarum per pondera & lances probatio. 17. Martyres appensis ponderibus in aquas precipitati. 18. Caro carne gravior. 19. Causas dedit *Hippocrates.* 20. Causa ex *Galeno* de pane. 21. Gravitas agrotorum. 22. Mortuorum. 23. Non sunt sed videntur graves. 24. Obrenitentiam. 25. Levitatem viventi conciliat anima. 26. Mola gravitate demonstratur. 27. Spiritus. 28. Quomodo levitatem concilient. 29. Illustratur morbis à defectu spirituum. 30. Unde juvenibus partium agilitas. 31. Senes plumbei. 32. A somno nocturno unde corpus levius.

33. Fœtus in utero mortui gravitas. 34. Spiritus non esse inanitates. 35. Malè cum vaporibus confundi. 36. Flatus in sanguine. 37. Cur Gravida in Thermis eleventur. 38. Ut & Hypochondriaci, Cachectici, Tympanitici & Hydropici. 39. Fumo Mercuriali tumidi. 40. Therma Petschinentes in Hungaria. 41. Magæ cur non ope Demonis mergantur, nec prolicida. 42. Cadavera ad tempus ad fundum delata cur emergant. 43. Seb. Bassonis philosophia. 44. Causa in cadavere querenda, sed non in bilis ruptura. 45. Scaligeri & Aliorum ratiocinia. 46. Kozakii. 47. Kergeri. 48. Quando submersa emergant. 49. Plinii observatio examinata. 50. Conjectura Campanella. Bonaccioli. 51. Lemnii. 52. Exanimata. 53. Aër in pulmones tractus & impulsus. 54. Ex Aëre an alimentum. 55. Via aëris in pulmonem. 56. Sanguis timidorum brutorum aëreus. 57. Aër an verè ad Cerebrum pertingat. 58. Sanguinis circulatione id fieri. 59. Jovis omnia plena. 60. Aëris per poros cutis impulsus & expulsio. 61. Statica Sanctorianæ basis. 62. Aër an levis. 63. Quæ contra aëris levitatem afferuntur, refelluntur. 64. Æther quid, ejusque levitas. 65. Variæ gravitatis in mortuis cause. 66. Objectio Sanctorii. 67. Ponderus post obitum decrescere. 68. Fœtus pulmones intra & extra uterum, suffocatorum in aquis. 69. Fulmina corpori levitatem inducere posse. 70. Miracula in Sanctis. 71. Pisces mortui cur supernatent. 72. De ficu Ægyptia memorabile. 73. Ovis de die in diem aliquid de pondere decedere. 74. In Ovo pulvis repertus. 75. Sanitas à pondere corporis explorata.

§. I.

Corporum naturalium pondus modo crescere, modo decrescere Statices subsidio facilè cuivis patescit. Aër in tota Athmosphæra æqualis gravitatis non reperitur (Cassp. Schottus l. 4. Technic. Curios. c. 6. §. 1. p. 259.). In locis cœnosis & vallibus gravior illo, qui in montibus altissimis. (Id. c. l. p. 260.) Experimentum habet Daniel. Lipstorpheus (Specim. Philos. Cartes.

(D d d)

part.

part. 1. p. 113.), In Andium Peruviae & Chiles montibus, toto Terrarum orbe altissimis, aër adeò subtilis, ut nemo ferè illos impunè & sine Spiritus defectu transeat. Tantam namque Aëri ibi ad inflammationem dispositionem habet, ut vel tenui motu & halitu inflammetur. Videas non infrequenter viatores in hisce montibus totos igneos, equos quoque & jumenta ore naribusque flammam spirare. Ita *Alphonsus Dualle, Procurator Provinciae Chilensis Societatis JESU oculatus ap. Athan. Kircher. (l. 1. Art. Magn. Luc. & Umbr. p. 1. c. 5. p. 19.)* testis. Varia idcirco, occasione Machinae Magdeburgicae à *Prænobili Dn. Otzone Gericio* inventae, Experimenta collegit *cit. C. Schottus (l. 1. Techn. Curios. passim, præprimis c. 21. p. 45.)*, quando statuam ligneam ab Eodem Dn. Gericio inventam, variam Aëris gravitatem & levitatem indicantem describit. Propinat & quædam *S. Sanctorius (Med. Static. f. 2. aph. 4.)*

§. 2.

In fonte unum pondus, aliud verò extra fontem Aquam habere, à *Cardinali Nicolao Cusano* edocti (*in Experim. Static.*) scimus. Pro sidereis frigoribus & caloris effluviis carnibus & Aquæ mixtis, carnem & Aquam modo esse leviolem, modo graviolem censuit *J. C. Steebius (Cæl. Sephirot. c. 1. f. 2. n. 252. p. 37.)* Nil dicam de marina moleculis salinis saturata, (quam ideò crassam & gravem *Plutarchus quest. nat. 1. p. m. 134. Hieron. Cardan. l. 1. de Subtil. p. 26. Rob. Boyle Relat. de Fund. Mar. f. 3. p. 15.)* dulcem contra, tenuem vocat *Barthol. Keckermann. (Comment. Nautic. probl. 2. p. 223.)*, quæ quamvis ubique ejusdem gravitatis non deprehendatur, circiter tamen & propè verum experimentis deprehensa fuit ea ratio, quæ versatur inter 46. & 45., ut 46. unciae aquæ fluvialis æquiponderent 45. unciis marinæ. *Vid. J. A. Schaidlin. (Diss. Static. & Æstim. grav. Jenæ sub præsidio Ingenrosissimi Erb. Weigelii hab. f. 2. prop. 1. conf. 4. n. 25.)* Addam hic ex acutissimi *J. C. Scaligeri (in l. 2. de Plant. p. 367.)* observatione: Non propter partium tenuitatem crassitudinemve quicquam esse aptum vel ineptum ad sustinendum, sed ex earum cohæsione. Modum Muriaë conficiendæ docuit *Plinius (l. 31. c. 6.)* cujus maturitatis indicium ex *Galeno (l. 4. de Simpl. facult. c. 11. p. 716.)* discimus, si ovum innatet, quod etiam carnes Muria condientes hodiernum observare deprehendimus. De Thermis & Aquis mineralibus forsan data occasione alibi. (*infra §. 37.*) De Instrumentis Hydrometricis *Job. Tholdenus (p. 2. Haligraph. p. 76. sq.) August. Hauptmann. (Vom Wolckensteinischen Bad. c. 3. p. 26. sq.) Dn. D. Carol. August. Schæfferus (Salz-Probe) Athanas. Kircher. (T. 1. Mund. Subterr. l. 5. f. 2. c. 5. p. 275. & f. 4. c. 2. p. 298.)*

§ 3.

De lacu Asphaltite *Plinius* (l. 5. c. 16.) *Joseph.* (l. 4. de Bell. Judaic. c. 28. p. 878.) *Egesipp.* (de Excid. Hierosol. c. 18. p. 154.): Nullum corpus animalium recipit, Tauri Camelique fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi, coorta. Rationem dedit *Plinius* (c. l.) quod nihil gignat præter Bitumen, quo ita refertus, ut teste *Kirchero* (c. l.) bituminosum mare merito dici possit. Cum itaque ponderosissimum sit juxta ac densissimum, & lenta densaque materia tenacissimum, illud utique omnia illa injecta, si molem bituminosam mole sua non superant, sustinebit. Docemur hoc, monet *Fr. Baco Verulam.* (Cent. 8. Sylv. Sylv. n. 773. col. 915.) depressionem sub aqua nihil esse, præter corporis pondus, quo excedit Aquæ pondus; adeo, ut illa tam ponderosa & valida reddi possit ex Mercurio fortè & similibus, ut sustinendo ferro sufficiat: cujus rei nullum video usum, sed dandam imposturæ occasionem. Memorat *Idem* (c. l. n. 790. col. 918.) à Medico usurpata fuisse balnea ex quodam minerali ad curationem podagræ &c. Corpus balneo impositum tam facile non descendebat, quam in vulgari Aqua. Patet etiam cur in Oceano facilior sit natus, quam in fluviis. Item cur Naves, quæ in Oceano commodè vehuntur in fluviis vel profundius ferantur, vel planè submergantur. Salsa enim Aqua gravior est dulci, ut dictum. (*Add. Phil. Lohmejer. Exerc. Phys. de Artific. Navig. per Aërem* th. 17.) Mitigat hanc sententiam *Th. Browne.* (l. 7. *Pseudodox. Epidem.* c. 15. §. 1. p. 976.) asserendo, viva corpora non facile in Asphaltite fundum petere, & præfatæ Causæ jungit (§. 3. p. 977.) illam *Strabonis* à Vorticibus bituminosis injecta in altum protrudi, ut non facile mergantur, cum contra *Kircherus* (c. l.) Vorticibus corporum injectorum attractus assignet. De Lacu Agrigentino, in quo etiam nandi imperiti mergi non possunt (l. 16. *Geograph.*) *Strabo.* De similibus *Athan. Kircher.* (l. 5. *Mund. subterr.* s. 4. c. 2. p. 297.)

§. 4.

Ut ad solida provehar de Sale Polonico primas lineas ducet nostra oratio. Ille in sua fodina est mollis & levis, extra, in momento ita indurescit & ingravescit, ut unicum frustum, quod in fodina ab unico homine tractabatur, extra eam vix quatuor boves movere possint, ex observatione *D. Job. Georg. Greifselii* (M. C. D. 1. A. 2. obs. 78. p. 153.). *Adalbert. Tylkowsky* (p. 4. *Meteorol. Curios.* c. 4. p. 164.). *Act. Erud. Lips.* (A. 1700. M. Febr. p. 82.) *Idem* de Sale Ammoniaco *Athan. Kircher.* (l. 6. *Mund. Subt.* s. 4. App. qu. 9. p. 345.). Quamvis de Salis Polonici levitate, quid statuere debeat, hæreat *Bernh. Connor.* (p. 1. *Descript. Polon. Epist.* 5. p. 294.)

§. 5.

Eandem herbam pro locorum varietate varium pondus obtinere, *predictus Cardinalis Nic. Cusan. (c. l.)* advertit. Id verò an & quomodo contingere queat, alibi discussum. Temporis ratione variare potest, ut succulentiores distinguantur à lignosis, & mediæ ætatis à decrepitis & exsuccis, maturæque ab immaturis, quod imprimis in Radicibus comparet, & lignis. Inde ponderosiora, rejectis levibus, ut in medicamentorum compositione eligant Pharmacopoei, Medici solertiores imperant.

§. 6.

In Animalium, imprimis hominis vivi, corporibus diversum pondus, diverso tempore etiam deprehensum. Æstate temperata corpora sunt minoris ponderis, quam hyeme tribus libris circiter, tradidit *S. Sanctorius (c. l. f. 2. aph. 23.)*. Corpora terra, cœlo, marique Lunæ Circulo completo incrementis consequenter augeri, & decrementis obsequenter imminui, olim *Apulejus (l. 11. Metam. p. m. 292.)* observavit, & Lunam fructus augere, & incrassare, animantia implere, *Galenus (l. 3. de Dieb. Critic. c. 2. p. 711.)* dictitavit. Cœpas forsan eximere licebit, quas Luna senescente gliscere & germinare prodidit *Plutarch. (l. de Isid. & Osirid. p. m. 49.)*. Isiacis inde Sacerdotibus exosas. Ita & corporum sanorum pondus augeri atque minui *laudatisf. Sanctorius (f. i. aph. 65.)* innuit: Corpora virorum sana & moderatissimo victu utentia singulis mensibus fiunt ponderosiora, unius sc. duarumve librarum pondere, & redeunt ad consuetum pondus circa finem Mensis, ad instar Mulierum, sed facta crisi per urinam paulò copiosiore vel turbidior.

§. 7.

Aquatilia decresciente Luna exinanitate corporis laborantia; crescente verò pristinum pondus resumentia id præ modum illustrent. Verè *Manilius (l. 2. Astron. v. 94.)*

Ad Lunæ motum variant animalia corpus.

& *Horat. (l. 2. Satyr. 4. v. 30.)*

Lubrica nascentes implet Conchyliæ Luna.

Idverò comprimis in illa concha fasciata, quam depictam dedit *Philipp. Bonnamus (p. 2. de Testac. A. 2. n. 99. p. 111.)*, qui in plenilunio impinguatur, & ideo Tarentinis Camadia de Luna dicitur, clarum evadit. Phylæ piscis, si vera notat *Athanas. Kircher. (l. 1. Art. Magn. Luc. & Umbr. p. 1. c. 15. p. 42.)* & *Sylvester Ratray (adit. ad Symp. & Antipath. p. 31.)* decrescit & crescit, cum lumine Lunari. Aulicos inde *Gammaris* non ineptè composuit *Joach. Camerac. (Cen.*

4. *Emblem.* 51. p. 52.) dum pro Emblemate Gammarum ponens sequens subjecit:

*Crescente accresco Luna, decresco minuta,
Aula num melius pingitur effigies?*

Magnam foeneratur lucem *Nobiliss. Noster Phosphorus* (l. 1. *Gammarol. c.* 22. §. 8. p. 491.). Rationem dedit *Hieron. Fracastor.* (T. 1. op. de *Dieb. Critic. c.* 4. p. 287.) cui iunge *Fr. B. Verulam.* (*Sylv. Sylv. Cent. 9. Experim. 890. sq. col.* 944.). Non tamen desunt, qui id non Lunæ, sed casui & alimenti abundantiae aut defectui ascribunt, inter quos est *Antho. le Grand.* (p. 5. *Instit. Philos. Ar- tic. 2. n. 10. p. 833.*)

§. 8.

De Medulla ossium Luna plena crescente *Rod. à Castro* (l. 2. *Med. Polit. c.* 2. p. 57.) & *J. B. Helmont.* (tr. *Vita brevis* p. 588.), quam quidem Lunæ vim nec forsan sine causa in dubium vocavit *Franc. Bayle* (*Probl. Phys. Med. 104. p. 160.*) Venatores, penes quos sit fides, ajunt, os de Corde Cervi in Lunæ adolescentia esse aliquando grandius. Dederim quidem, illud, ob sanguinem, qui incrementum tum temporis sumit, fieri ponderosius, & quoque facilius vitari posse, scribit *Conr. Viet. Schneiderus* (l. 4. de *Catharr. c. 7. p. 255.*). Cum experimenta de hac observationum biga sumere impossibile sit, nihil temerè pronunciandum & credendum.

§. 9.

De Cerebri pro diversitate Phasium Lunæ in & - decremento multa congestit. cit. *Schneiderus* (c. l.), cui, si placet, iunge *Adrian. Spigel.* (l. 10. de *Fabr. Corp. Hum. c. 4. p. 316.*). *Anton. Deusing.* (*Exerc. de Respir. §. 182. p. 195.*). *Petr. Laurenberg. Colleg. Anat. Exerc. 11. §. 30. p. 444.*). *Laurent. Joubert.* (l. de *Paralys. T. 1. op. p. 329. & 339.*). Opinionem hanc arenoso quidem fundamento superstratam vocat *Job. Mays* (*Decad. 5. Prax. Chirurg. Rat. obs. 1. p. 25.*); ita verò explicare nisus est *Godofr. Moebius* (*Fundam. Med. Physiol. c. 21. p. 591.*): Sanguinem Luna plena vel nonnihil augeri vel spirituosiores fieri, ut vasa Cerebri magis distendantur, cerebrumque intumescat. In & detumescentiam hanc motui cerevisiæ fermentationem subeuntis comparat *Nathan. Higmorus* (l. 3. *Disquisit. Anat. p. 1. c. 9. p. 224.*). Facit huc illud *Hippocratis* (cit. *Th. Bartholin. l. 1. de Luc. Animal. c. 5. p. m. 45.*). Luna plena sanguinem crescere ut mare. Movit id *Job. Schræderum* (l. 1. *Pharmacop. c. 9. p. m. 26. & 27.*) ut Lunæ imperio non cerebrum, quod fecerat. *A. Theophr. Paracels.* (*Comment. in §. 1. aph. Hipp. 15. p. 704.*) qui tamen inconstantiam solennem prodidit (l. 3. von *Berg - Kranckheiten*

c. 3. p. 668.) & *Helmont.* (tr. *vita brevis* p. 588.), sed Hepar, utpote primum ex veterum hypothese hæmatoseos organon subiceret. Hepar quasi Lunam corporis nostri asseveravit (tr. 4. de *Microcos.* p. 270.) *Fr. Tidiceus.* Convenit ferè Hippocrates cum *Verulamio* (c. l. p. 945.) Cerebrum homini per plenilunium magis humoribus turgere asserente, de quo tamen dubitat *Cl. Salmas.* (*Diatr. de Ann. Climacter.* p. 774.). Experimentum de oculis Cattorum etiam habet (c. l.) *Kircher.* Crescitivam ideo vim Lunæ tribuunt Astrologi & accretionem partium derivat à Cerebro. *J. B. Helmont.* (c. l.)

§. 10.

Singularia quædam Exempla in hujus rei confirmationem addenda veniunt. Juveni Halæ in Tyroli Patre Judæo nato, nomine *Bonaquisto*, crescente Luna quoddam taurinum excrevit caput, non sine cornibus, decresciente autem detumuit, ut Zona prodiret auctiore. Recensuit *Georg. Stengel.* (l. 1. de *Monstr.* c. 5. §. 6. p. 174.). De quodam, cui callus à vulnere in vertice capitis circa futuram lambdoideam crescente Luna elevabatur altius, ita, ut dimidii transversæ digiti spatium reliquam superficiem excederet, qui tamen decresciente Luna quoque desidebat evolvendus *Phil. Salmuth.* (Cent. 1. obs. 72. p. 47.). Vidimus cum admiratione, narrat *Laur. Forer.* (*virid. Philos. Diss. de Sympath. & Antip. th.* 8. p. 177.) Ingolstadii Germanum juvenem, cujus superius oris labrum aliquot mensibus magna cum deformitate vultus ad variam Lunam varie intumescebat, quamvis citra dolorem. In puero cui à primo Ortu Lingua portentosæ magnitudinis, crescente Luna crescebat, & continuo modicum cruorem fundebat, notat *Th. Bartholin.* (Cent. 3. hist. 44. p. 86.)

§. 11.

Thibios, quos Fascinatorum naturæ esse *Plinius* (l. 17. c. 2.) asseruit, non posse mergi, ne veste quidem degravatos. Tybios hos vocat *Plutarchus* (l. 5. *sympos. qu.* 7. p. m. 270.) eorumque ut servorum emittitorum meminit (l. 1. *M. M.* p. m. 3.) *Galen.* Evenit forsitan inde, ut Sagarum corpora solito leviora reddi à Dæmone multi credant, quare cum aquæ injectæ non mergi asserantur earundem probatio per aquam frigidam emerfit. Hanc in quibusdam locis adhuc observari, testantur *Göhausen* (*Decis. quæst.* 1. p. 7. sq.) & *Heinsius* (*Dissert. de Prob. Per aquam & Ignem* p. 16.). Contraria hæc proba plane est illi, de qua *Job. à Chokier de Surlet.* (*Fac. Histor. Cent.* 2. c. 61. p. 299.) qua vi in vas ingens frigida plenum detrusus & fundum petens à crimine submersus reputabatur, non autem adeo profunde demersus criminis absolvebatur.

batur. *Causam redditurus Adolph. Scribon. (Physiol. de Nat. Sagar. f. 115.)* levitatem Dæmonis, utpote qui plus de aëre, quam aqua participat, iisdem communicari *autumat*. Deinde Dæmonem Sagas sustentare super aquis sese supponendo, *addit*. Antipathiam demum aquæ & sagarum, cum aqua Baptismi fuerint perversè abusæ, *allegat*.

§. 12.

Secundam rationem, ut non planè rejicio, cum id fieri posse nemo forsitan inficiabitur; ita primam, quæ corpus aëreum, & ideò levitatem spiritui Sathanæ tribuit, ut ab hac opinione non alieni videantur *A. Th. Paracelsus (passim & imprimis in l. Meteoror.) & H. Nollus (l. 3. Phys. Hermet. c. 4. p. 167.) cum Aliis*. Spiritus enim isti neque leves, neque graves sunt, & quamvis leves essent, non obsidentur tamen à Dæmone, *regerit Joh. Georg. Gædelmann. (l. 3. de Mag. & Venef. c. 5. §. 31. p. 102.)*. Consortio saltem cum Dæmone fruuntur spontaneo. Nullam autem vidit rationem *Joh. Sophron. Kozack. (tr. de Sale c. 3. §. 13. p. 139.)* quomodo corpus hominis animale immutare Naturam, possit ob tale consortium. Esto, obsideat illas, *pergit Gædelmann. (c. l.)*, an propterea leviora reddentur illorum corpora? Annon sues Gergasenorum obsidens eos omnes in mare præcipitavit. Unde hæc demersio nisi à gravitate Diaboli. Hæc ut ut reponat *Gædelmannus* aliæ causæ submersarum suum prostant. Aquarum congerie, profunditate gurgitum, motus velocitate abripi & in fundum pertrahi potuerunt, excluso etiam Dæmonum concursu, eorumque gravitate concurrente. Et cur Dæmoni gravitatem ascribit, forsitan quia premere, quin & opprimere dicitur homines: *Er truckt die Leute*, sed de hoc videatur *Tob. Andrea (Exerc. de mal. Angelor. potent. in Corp. c. 2. §. 2. p. 49.)*. Corrigere se videtur *Gædelmann*. dum *Scribonium Scribonio* opponit, ex quo colligas ipsum nec levitatem nec gravitatem Dæmoni ascribere. Ultima *Scribonii* ratio, quæ Antipathiam aquæ cum Sagis sinistrè, & minus Christianè fingit, Philosopho Christiano indigna habetur.

§. 13.

Sagas nonnullas aquis submergi jussit, quod *Rex Bohemiæ, Wratisslaus*, historiis suis *Joh. Dubravius (l. 8. Hist. Bojem. p. 63.)* inseruit, & ex hoc *Martin. Del-Rio (l. 4. Disquisit. Mag. c. 4. §. 3. p. 659.)* citat, & dum nares & os claudunt in aquas injiciendis, facilius aquæ tyrannidem & submersionem effugient. Notus fuit *Petrò Gasfendo* è Melitensi equitatu nobilis vir (*Vid. T. 2. Op. p. 543.*), qui præligatis manibus & pedibus aqua superextabat, & demergi nequibat, ore scilicet & naribus præclusis. Probationem igitur istam fefellisse,

dum.

αὐτοῦ τῆς Gædelmannus (c. l.) testatur, & (n. 29. p. 101.) detestatur & Dd. auctoritate hanc suam munit assertionem. Adde Heigium (p. 2. quest. Jur. 39. p. 346.). Job. Evich. (de Sagis f. 35. & 41.). Job. Rudolph. Camerar. (Cent. 13. Memorab. n. 11. p. 1053.). Martin. Del-Rio (c. l. qu. 5. s. 2. p. 641.). Gisbert. Voët. (p. 3. Diss. Select. p. 573.). Jacobum R. A. (p. 3. Demonol. c. 6. f. 189.). Job. Christian. Fromman. (l. 3. de Fascin. p. 9. c. 1. §. 7.). Cass. Schottus (l. 12. Physf. Curiosf. c. 11. §. 4 p. 1563.).

§. 14.

H. H. Meier. (l. de Occult. DEI Judic. c. 6. §. 5. p. 89.) his subscripsit & aliam adhuc causam superaddidit, mœrorem in Sagis nempè aërem attenuantem, ut respirandi difficultas inde nascatur. Quid mirum igitur, ratiocinatur, si & inter hosce homines similes casus existant, ut dum minitantes judicem, carnificem torquentem, & ridentes lictores juxta se vident, concepto mœrore corpus eorum flatuosius reddatur. Cum, quæ in suspicionem Magiæ trahuntur, sint ut plurimum Melancholicæ, & ob imaginationes Melancholicas Sagæ tales esse perhibeantur, intestinis earum flatibus tumidis hanc levitatem tribuit Job. Heurnius. (ap. Th. Bartholin. Vol. 4. Act. Hafn. obs. 42. p. 140.). Singularis planè est ap. Job. Schenckium (l. 7. obs. Med. p. 843.) G. Wolphii observatio de Melancholica à Dæmone diu vexata, cujus corpus paleæ instar levissimum fuit, quare cum suasu Dæmonis in piscinam cecidisset, ut resupinata jaceret, & manum utramque decussatim pectori impositam haberet, ea corporis positu aquæ per tres horas innatavit, ut nihil tamen aquæ intra corpus per os hauriret, illam tamen Divina, non Dæmonis ope, qui Eidem, ut fatum anteverteret, autor fuit, evasisse, ad casum namque præceps clamabat: *Das sey in Gottes Nahmen*, indubium. Nec silentio prætereundum casus ab Oldecopio (Tit. 4. obs. Crimin. 13.) notatus, quem in proba aquæ frigida se oculis suis usurpasse tradit. Suspectas aliquot Magiæ in Aquam projectas fuisse, & omnes ei innatasse; mox aliquem spectatorum crimine à ejusmodi immunem habitum pretio accepto à nonnullis personis illustribus eodem modo ligatum & in aquam abjectum fuisse, sed hunc æquè natasse ac illas, adeò ut etiam juvante Carnifice non potuerit submergi; Sicque dimisso illo omnes astantes judicii fallibilitatem admiratos fuisse.

§. 15.

Et cum tales Sagæ, ut plurimum vetulæ, & corpora earum haud magno pondere ordinariè excedat pondus aquæ, non dubitat ingeniosissimus Phil. Lohmejerus (c. l.) fieri posse, ut arida senum vetularumque corpora eò usque exsic-

centur, ut aqua fiant leviora, & per consequens ipsi innatent. Quod si non nudæ, sed vestibus indutæ in aquam præcipitentur, fieri poterit, ut aëre sub vesteretento, quæ madefacta poris occlusis, eum facile retinere potuit, tela in aquæ superficie, vesicarum aërem continentium instar, fluctuante, ita corpus sustentat, atque elevat, quo minus in aquam demergatur, *concludit Felix Plater (l. 1. obs. Med. p. 170.)*. Ligaturam Artuum transversim factam multum posse conferre *Heurnius (c. l.)* divinat, quem evolve.

§. 16.

Ejusdem ponderis est modus probandi Sagas per pondera & lancem. In ea namque opinione quidam versantur, quasi ultra certum pondus, nempè librarum quatuordecim vel quindecim deprimere non possint, quantumvis sint procera & obesæ. Contra naturam namque corpori terreo gravitas, & fluido & liquido divisibilitas (id verò frigus efficit) aufertur, *judicante Cass. Schotto (c. l. §. 5. p. 1564.)*.

§. 17.

Cæterum agere & hic Simiam DEI malum Dæmonem, fortè quis suspicetur, cum constet, DEUM sanctos Martyres servasse, ita, ut ne appensis iisdem variis ponderibus in aquis submergerentur. *De S. Quirino Prudentius (Peristephan. p. m. 290.)*.

*Summo pontis ab ardui
Sancta plebis Episcopus
In præceptis fluvio datur,
Suspendum laqueo gerens
Ingentem lapidem molæ.
Dejectum placidissimo
Amnis vertice suscipit,
Nec mergi patitur sibi
Miris vasta natatibus
Saxi pondera sustinens.*

De Cadaveribus Martyrum idem contigit, ut etiam alligatis saxis à mari absorberi non potuerint. Ita corpus *S. Vincentii* à *Deciano* insutum corio, ad alligatoque saxo super undas innatans ad littus delatum perhibetur. De quo iterum *(c. l. p. 179.)*

Saxum molaris ponderis (cadaveri junctum)

Ut spuma candens innatat,

(E e e)

Tan-

Tantique custos ponderis

Fiscella fertur fluctibus.

Plura ex Aliis collecta suppeditat *Simon Majol.* (*Dier. Canic. Colloqu. 10. p. 376.*)

§. 18.

Hippocrates, DEUS Medicorum tutelaris, ut vocatur *Zacuto Lusitano* (*l. 3. Hist. Med. Princip. qu. 9. p. 456.*), *passim*, (*comprimis l. 2. de Dieta*), ubi de carnum natura & genio disputat, has carnes leviores, alias validiores, aut ut Alii vertunt, praviores, pronunciat. Ita (*c. l. p. m. 325.*) Agninæ ipsi ovillis sunt leviores, hædine caprinis, quia exangues magis & humidæ. Porcellorum carnes, *pergit paulò post*, (*p. 326.*) suillis sunt graviore.

§. 19.

An carnes ergò dicendæ sunt graves ex *Hippocrate*? quærit *D. J. Th. Schenckius* (*l. 1. Exerc. Anat. 2. §. 1. c. 27. p. 134.*) Respondent, *subdit*, *Commentatores*: De maëtatis hoc verum esse. Levitate viventes variant, & fit una altera gravior. Causam gravitatis *Dictator* rejicit in sanguinis crassitiem & copiam, ut in bubula. (*c. l. p. 325.*) In humiditatem superabundantem, ut in porcellorum carne (*p. 326.*). In alimenti assumpti qualitatem & quantitatem, ætatem & sexum. Validissimæ, *pergit*, eorum animalium, quæ optimè laborant, & sanguine abundant, & supra quos recumbunt. Levissimæ verò, quæ minimè laborant, & in umbra latent, & in intimis animalis partibus sitæ sunt. Exanguium autem validissimæ Cerebrum & medulla. Levissimæ quæ in ventre inferiore muscoli, pectines, pedes. (*p. 327.*)

§. 20.

Ut verò ob dictas & alias Causas carnem carne graviorem & leviolem esse non inficior, exemplo panis à *Galeno* (*l. 1. de Facult. Aliment. c. 5. p. 61. sq.*) allegato; ita & *Hippocratem* de eo sermonem habere juxtim hariolor, quod carnes aliæ concoctu sint difficiliores (validæ), aliæ faciliores (leves), quod quædam validum suggerant alimentum, quædam leve, quædam siccitate & carnositate viscera concoctione dicata roborent, quædam levitate sua aut laxent alvum, & intestinorum levitatem procurent, aut facile aut brevi concocta per alvum secedant, quod ipsius de pane fermentato & non fermentato discursus evincit (*c. l. p. 532. sq.*). Ex panibus autem *inquit*, fermentatus quidem levis est, & per alvum secedit. Ac levis quidem est, quoniam fermenti acore humidum consumptum est, quod in alimentum transit; secedit autem, quia citò coquitur. At non fermentatus, minus quidem alvum deji-

cit,

cit, plus verò nutrit. Exsucco autem subactus levior est, abundè nutrit, & per alvum demittitur. Nutrit quidem, quia purus: Levis verò est, quod levissimo subactus sit, & ab eodem fermentatus & tostus. Per alvum autem fecedit, quod dulci & alvum subducenti tritici parti commixtus sit. Ut ita potius nutrimentum, seu carniū facultatē & qualitatem respicere videatur *Venerandus Senex*, quod & titulus commentarii de diætā seu victus ratione, aut potius alimentorum facultatibus innuit.

§. 21.

Missis his, ea potius assertio hic expendenda venit, qua prodiderunt, mortuis pondus accedere, quod viventibus non fuit. Inde vulgus de morituris: *Sie werden Erdschwer*. Graviter Ægrotantium querela est: *Die Glieder werden ihnen wie Bley, sie können sich weder regen noch wenden*. Ut adeò non tantum Terram oleat (*Vid. l. b. Tit. 8. §. 39.*), sed & pondere, si non superet, saltem æquet, id quod Terræ mandandum, & in Terram commutandum corpusculum. Ægrum facile converti oportet, & dum surgit levem esse *Hippocrates* (*Coac. Prænot. n. 493. p. m. 185.*) pronunciat. At gravitas, quæ totum corpus, vel manus ac pedes premit, vitiosa est. Quod si cum gravitate digiti quoque ac ungues lividi fiant, in propinquo mors est.

§. 22.

Non autem de gravitate mortuorum hic ago, quæ ipsis à putrefactione obtingit, cum de illa nemo è sanis dubitare possit, de quibus *infra* (*l. 3. Tit. 3. per totum*) verba facio. Sed de vulgi saltem §. *precedenti* murmure & persuasione. De Veritate hujus assertionis ne dubii hæramus, præfata mortis Candidatorum testimonia sufficere possent, imò & Libitinariorum quotidianæ experientiæ. Accedit *Plinii* (*l. 7. c. 17.*) autoritas, dum scribit: Mares præstare (fœminis) pondere, & defuncta viventibus corpora omnium animalium, & dormientia vigilantibus. E Recentioribus est, *Hippolytus Obicius* (*in Statico Mastyg. Dial. 1.*) *Petrus Mexias* (*part. 1. Sylv. var. lect. c. 14. p. 61.*) *Paulus Zacchias* (*l. 5. Quæst. Med. Legal. T. 2. qu. 11. n. 10. p. 437.*) & *Alii*. Et ut omni scrupulo Lectorem exsolvam, Gravidæ testimonia dicant. His nempe fœtus onus usque ad septimum mensem, quo teste *Hippocr.* (*l. de Part. Septimestr. f. 3. op. p. 36.*) membranæ dum tenduntur, & umbilicus vellicatur, dolores matri pariunt fœtusque pristino vinculo exsolutus gravior evadit. Hæ igitur si sanitate fruuntur integra, fœtus pondus vix sentitur; statim verò ubi fœtus emortuus, dilabitur in ultero, quocunque se vertat mulier, ὡς περ λίθος, sicut saxum, ut iterum *Dictator* (*l. de Superfætat. p. 43.*) matrique est pon-

derosior, ut cum Aliis Practicis *Rod. à Castro* (l. 2. de Nat. Mul. c. 2. p. 437.) *Lazar. River.* (l. 15. Prax. Med. c. 19. p. 482.) *Franciscus Moræus* (obs. de Febr. Malign. Paroxysf. c. 16. p. 232.) notarunt.

§. 23.

Sed nec hæc multis satisfaciunt, qui proinde negativæ suos adjiciunt calculos, quia per mortem nihil corpori additur, ut ita dicam, corporeum & ponderosum. Distinxit *S. Sanctorius* (f. 8. Stat. Med. aph. 9.) & *Thom. Browne* (l. 4. Pseudodox. Epidem. c. 7. §. 3. p. 734.) inter id, quod est reipsa ponderosius esse, sive ad stateram, & inter id, quod ponderosius esse videtur & creditur. Videntur secundum hos Cadavera majus acquisivisse pondus, cum si ad stateram rem examines in pristino adhucprehendantur pondere.

§. 24.

Quid in re, cujus experientiam per vitam facere, nunquam occasio tulit, adeoque dubia statuam, hæreo adhuc. Non dubium est, graviora corpora apparere emortua, & dum in altum tolliea sustinemus, reniti. Viva contra leviora, cum absque renitentia proprio motu motum de loco in locum adjuvent, & sibi ipsis leviora æstimentur.

§. 25.

Causæ, quæ Levitatem vivo conciliant, comprimis sunt Anima, Spiritus, Æther, Aër. Anima nostra, quamvis incorporea, ut nemo dubitat, idque evincere fategit *Kenelm. Digby* (tr. de Immortal. Anim. c. 5. 6. 7. & 8.), merque spiritualis, adeoque neque gravis neque levis sit, tamen corpori levitatem inducere videtur, quatenus actus secundus est, & in eo operationibus se prodit suis. Inter operationes & proprietates ejus non minima est, *Judicio Digbaano* (c. l. c. 9. p. 549.), qua movere potest & operari immota ipsa & intacta. Cum igitur omnis vita in motu sita, motusque omnis corporum ab alia extra se causa, licebit certò concludere, animam absque motu extrinsecus impresso moventem fontem quendam vitæ in se continere.

§. 26.

Quid anima ad levitatem corporis valeat, Molæ carneæ in utero moles, si ad foetum referatur, approbè testari poterit. Fætus namque quamvis & magnitudine & pondere, cum secundinis & Aquis aliquoties molæ superet pondus & magnitudinem, non tamen ita onerosus matri videtur, seque dum movet, in eo quasi volitantis muscæ blanda excusio & levis titillatio percipitur, præsertim calente manu imposita cujus sensu subitò calcitratur, ut scribit *Fran-*

Franciscus Feyneus (l. 4. *Med. Pract.* c. 50.) quia animatus. Mola contra cum Metaphorica vita gaudeant, & non nisi vegetali facultate instructæ ad sensum motumque omninò ineptæ sint, ut loquitur *Anton. Deusing.* (in *fæt. Muscipont. secundin.* s. 21. p. 148.), majori gravitate & pondere gravidas veluti pondera propè os pubis toto gestationis tempore afficiunt, & ad foeminarum decubitus dextrum vel sinistram prolabuntur. (*Rod. à Castro* l. 3. de *Nat. Mul.* c. 7. p. 392.) Nomen igitur à motus tum difficultate, tum gravitate Mola accepit secundum *Aëtium* (l. 16. c. 80.), quod instar molaris Lapidis foeminino generi sit molestissimæ, prout censet *Dan. Sennert.* (l. 4. *Med. Pract.* p. 2. s. 4. c. 9. p. 352.). Inde omne, uterum quod gravat, sive tumor uteri sit induratus *Paulo Æginetæ* (l. 3. c. 69.), sive flatuosa & aquosa substantia, aut quicquid intra uterum conclusum, & ipsum gravidationis modo in tumorem attollit, Aliis, quamvis minus accuratè Molæ nomine venit. Sed & Molam Græco *μύλην* dici, suspicari quis posset à rotunditate, qua ut plurimum gaudent non aliter, ut *μύλην* patellam seu rotulam genu impositam, dixit *Hippocrates* (s. 4. op. l. de *Loc. in Hom.* p. 81.) Vid. *Anut. Foësius* (In *Oeconom. Hippocr.* p. 420.) Plura dabit *Job. Bapt. de Lamzweerde* (*Natural. Molar. uter. histor.* c. 1. p. 11. sq.)

§. 27.

Spiritus fidissimos istos Animæ satellitas Animæ in hoc casu jungimus. Nihil in universo corpore levitate Spiritibus assimilari potest, quippe qui sua natura non deorsum, sed sursum feruntur, & corpus ex sua natura quasi in sublimis sustentant. E contrario autem corpora, quorum spiritus vel inediis vel morborum injuriis imminuuntur & affliguntur, longè graviora, planè autem defuncta propter spirituum omnimodam dissipationem gravissima fieri, constat, *Job. Matthæus* (*Quæst. Med.* 21. p. 90.) ratiocinatur. Objicis. Spirituum existentiam adhuc esse pomum Eridos. Non nego equidem, quod denegarint sanguini spiritus aut potius denegare videantur è *Neotericis Guilb. Harveus*, (*Exerc. Anat.* 3. p. 266. & *Exerc. de Generat. Animal.* 71. p. 314.) & *Jacob. Bakius* (*tr. de Corde* c. 2. p. 65.), quibus tamen satisfecit *Anton. Deusingius* (*Exerc. de Spirit.* §. 43. p. 223. sq.). Dixi, denegare videntur, nec sine causa. Non enim spirituosam partem sanguini inesse negant, sed spiritus à sanguine distinctos dari inficiantur, & sanguini spiritus nomen applicant. Spiritus, quos à sanguine distinguunt, inquit *Harveus* (c. l.) nusquam ab illo separati inveniuntur, quin etiam sanguis ipsemet sine spiritu aut calore non sanguis, sed cruor appellandus. Id nobis Medicis spiritus est (*pergit* c. l. p. 315.), quod *Hippocrati* impetum faci-

ens. Sanguis autem virtutibus hisce omnibus dotatus, agendique potestate præ cæteris præditus est, adeoque κατ' ἐξοχήν Spiritus nomen meretur. Clarius (*Exerc. Anat. 3. p. 228.*) se explicat: Spiritus per venas & arterias excurrentes à sanguine non separantur, ut nec flamma à nidore inflammabili; sed spiritus sanguis unum & idem significant, nec diversi sunt, ut vinum generosum & spiritus ejus. Igitur sanguis (*p. 229.*) plurimum spiritibus imbui dicitur, non quod illis turgeat, aut fermentetur, aut infletur, aut majorem locum desideret & requirat, sed quod hoc, sicut vinum majoribus viribus & impetu agendi & efficiendi quid polleat, secundum mentem *Hippocratis* intelligendum est. Collimat eò *Hermann. Conring.* (*l. de Cal. Innat. c. 8. p. 65.*) dum scribit: Corpora graviora si igniantur, non quidem ascendunt sursum, (ut ignis flamma & vapores,) solito tamen redduntur leviora & ponderis sui amittunt multum: quod liquet, si ferru aliquod nunc ignitum, nunc frigidum bilance expendas. Ipsa quoque corpora viva mortuis leviora sunt ob eandem causam.

§. 28.

Sanguis igitur & spiritus uniti, quanquam in vasis suis nec leves nec graves sunt, non aliter ut Elementa in proprio loco, prout demonstrare conatur *S. Sanctorius* (*p. 3. Comment. in Art. parv. Galen. c. 95.*), tamen corpori levitatem, teste *Joh. Sperlingio* (*l. 4. Instit. Phys. c. 3. qu. 10. p. 677.*) imprimunt, partim motu subitaneo & continuo circulari, quod secundum *Rich. Loweri* computum (*Tr. de Corde c. 3. p. 155.*) totus hominis sanguis per horam sexties, imò sæpius, prout experimentis evicit (*p. 158. 159. 160.*), per corpus transit & circulatur, tum in partes influxu, partim ut eas nutriat, quæ ipsa nutritio, si *Malachie Thruston* (*in Animadv. ad Diatr. de Respirat. p. 105.*) credimus, sub vaporis specie αἰθροειδὴς contingit, qui proportionatis meatibus opponitur, partim, ut ad sensum & motum easdem reddat aptas. A motu demum ipso spirituum, qui est sursum levitatem accedere corpori *Hippol. Obicius* (*c. l.*) non incongruè forsan argumentatur, & hanc ob causam obesum macro leviolem esse posse, judicat *Martin. Rulandus Eil.* (*l. 2. Med. probl. 266.*) quamvis & obesitate saginosa inflati (*die keine natürliche Fettigkeit haben*), ob alias causas *infra* (§. 31.) allegandas leviores videantur.

§. 29.

Affertorum veritatem eximiè illustrant à motu sanguinis & spirituum correpto oriundi affectus morborum. Sequuntur hos καὶ ποὶ αὐτόματῃ lassitudines spontaneæ, teste *Hippocrate* (*s. 2. aph. 5.*) & *Robert. Constantino* (*l. 1. Prognost. Med. c. 37. p. 86.*). Non tantum plumbeo colore corpus notat Scorbutus, sed & membris plumbeum addit pondus, seu portentosam lassitudinem, juxta

Hieron.

Hieron. Reusnerum (*Exerc. 5. de Scorbuto. p. 264.*). Causa subest sanguinis motus justo tardior, & debitæ sanguinis *πνευματώσεως* defectus, difficilis respirationis & repentinæ mortis causa, *secundum Malach. Thruston. (Diatr. de Respir. §. 17. p. 71. & 72.)*. Idem in hypochondriaca passione evenire deprehendimus, quam non nisi gradu à Scorbuto distingui *Idem* concludit. In Incubo, seu nocturna illa cum difficili respiratione combinata oppressione cum primum remotiores, deinde cerebro viciniores partes rigore quodam & pondere gradatim affici videntur; nonnisi ob præposterum spirituum motum & defectum, uti pluribus *Joh. Mayow. (tr. de Respir. p. 16. & 17.)* demonstrare nititur. Et cur cubitus supinus in quibusdam semper hunc affectum excitat, prout exemplum recitat *Rich. Lowerus (c. l. c. 2. p. 148.)*, de viro aliàs robusto & sano, qui per duos annos nunquam in dorsum conversus dormivit, quin simul incubo corripere-tur, adeò ut necesse haberet servum contubernalem in eodem lecto decumbentem admittere, qui statim ac gemitus & suspiria, quibus affectus iste incipere solebat exaudiret, ipsum in latus alterum converteret. Positus iste etiam infantes convulsivos efficit, quod Aqua in Cerebri Ventriculis stagnans, *ratiocinante Eodem (c. l.)*, in ventriculum quartum potius quam infundibulum defluit, & proinde Medullam oblongatam, ex qua nervi præcordiorum oriuntur, valdè aggravat, & comprimendo illam spirituum in Nervos transitum impedit. *Mar* vocatur Nostris incubus, quod etiam equum significat, non solum, quod equus eo laborare frequentissimè cernatur, sed & quoniam eo laborantes maximo pondere sibi premi videntur, non aliter ac si quis ita cecidisset, ut equus toto corpore sibi incumberet, *ut fabulatur Joh. Gorop. Becanus (l. 2. Orig. Antwerp. p. 152.)*. De Paralyfi & Hemiplexia res in propatulo, in quibus membra plumbea tentari videntur gravitate, ut & in illo Symptomate cum molesta acicularum instar punctione, & torpore quodam pedes aut manus afficiuntur, & vulgo dormire dicuntur (*wenn Hände und Füße einschlaffen,*) de quo *Anton. Deusing. (Exerc. de Spirit. §. 17. p. 241.)* Aëris crassitudine succum & sanguinem vitalem glutinosum fieri in Avibus, ut earum advolatum rapiditas intercيدات, decidit *Joh. Nicol. Pechlin. (de Aër. & Alim. Def. c. 3. p. 43.)*

§. 30.

Unde quæso in juvenibus sanis partium corporis agilitas, unde Natura vegeta, nulli cedens labori, & post exanthlatos labores, quamvis arduos, adhuc integra? Sanguis his integer, respondet *Plautus (in Mercator. a. 3. sc. 2. v. 7.)*. Quærit hic *Petr. Victor. (l. 25. Varior. Lect. c. 21.)* an integer sanguis copiam significet, an sincerum illum & purum? Utrumque admitto, comprimis tamen

Juve-

Juvenes sanguinem attenuatum & defecatum obtinere, cum *Petro Poterio* (*Cent. 2. Obs. & Curat. 1. p. 4.*) astruo.

§. 31.

Senes contra defloccati onusta sibi gerunt corpora, his ætas mala, merx mala, & debilitatum Synodus. Ne mireris, cur ob spirituum defectum, ad mentem *Hippocratis* (*s. 2. aph. 54.*) longa statura

Sit minus apta seni?

Corpusque nutans & tremulum, membraque plumbea reddant gibbosum. Eleganter *Syra Anus* ap. *Plautum* (*c. l. Act. 4. sc. 1. v. 6.*) quærenti *Dorippe*
quin is ocyus

Nequeo Mecastor, tantum hoc oneris est quod fero,

D. Quid hoc oneris? S. annos octoginta quatuor.

Gerontes igitur dictos putat ap. *Plutarchum* (*l. 3. Sympos. probl. 3. p. m. 207.*) *Sylla*, non tanquam fluentes ad Terram, sed quod Eorum constitutio corporis jam quodammodo facta est Terrea. Mortuis hinc gravitate vix cedunt, ut etiam mortem amplexari apud *Venustum Plautum* (*in Bacchid. Act. 5. sc. 2. v. 33.*) nil aliud sit, *Frider. Taubmanno Interprete* (*in h. l. p. 604.*), quam senem exanguem & Acherunticum semi-mortuo quam vivo similiorem, cum tales minus præsumantur vivere, quam ægri, ut loquitur *Nevizzanus* (*t. 2. Sylv. Nuptial. n. 2.*). Illustrat hanc gravitatem capitis & Artuum tremor, qui fit, docente *Galeno* (*l. 1. de Caus. Symptom. c. 2. & 3. Epidem. Comm. 1.*), inter facultatem moventem & partis movendæ gravitatem. Junge his quæ commentatur *Gregor. Horstius* (*l. 2. p. 2. obs. Med. 14. p. 202.*). Eleganter de *Sophocle sene Archippem amante Andr. Alciatus* (*Emblem. 82.*)

Noctua ut in tumultis, super utque cadavera bubo,

Talis apud Sophoclem nostra puella sedet.

§. 32.

A somno nocturno corpus sentitur minoris ponderis, ut advertit *S. Sanctorius* (*s. 4. Med. Static. aph. 4.*) causas ipse super addit; vires auctas & exhalationem librarum trium circiter excrementorum. Non nego noctu factam transpirationem, præ hac tamen virium robur cum *Obicio* (*c. l.*) magnifacio. Spirituum autem abundantia, aut saltem sufficienti copia, nec aliter constat facultas, ac corporis virtus, adeoque primariò levius corpus redditur solum ob spirituum copiam auctam: Et hæc etiam causa est, cur cibati leviores famelicis. Viator, inquit *Joh. Matthæus* (*Quæst. Med. 21. p. 89.*) jejuno & vacuo stomacho molestius & difficilius ponderosum sustinet corpus (quod tamen non omnibus probabi-

babatur) ob spirituum defectum, & ex hoc fundamento atomos malignas seu virulenti maleficii minima in corpus obvium jejunum facilius, quam in non-jejunum Magum traducere posse largitur *D. Joh. Christian. Frommann. (l. 3. de Fascinat. Mag. p. 4. s. 1. c. 11. §. 10. p. 638.)*; cibo autem refectus levior apparet, & minori molestia corpus circumfert. Hoc ipsum bestię cognoscere videntur. Equus enim sessorem jejunum difficilius, pastum alacrius ferre solet. Ex appulsu namque atque admixtione Chylosę materię sanguinis massa redintegratur, novusque calor in eadem (spiritus dixisset, nisi spirituum nomen consultò abhorreret) à pulmonibus primum subacta & quasi contrita producitur, ut *Malach. Thruston. (c. 1. p. 50.)*,

§. 33.

De foetus in utero mortui gravitate sequior sexus consulendus. Quę viventem sine mole & molestia gestat, non quia foetus humori intra amiculum contento innatat, quod quidam crediderunt, non advertentes, ipsum humorem quoque à matre gestari, quod ipsos deridens *Galenus (l. 15. de U. P. p. m. 861.)* adduxit. Sed ob causas modo enumeratas, in mortuo, etiam prædictę aquę innatanti, pondus molestum, & tantum! non funestum animadvertit. Signis igitur foetus ante nativitatem denati certissimis annumeratur exquisita illa ponderositas. *Vid. Jodoc. Lommius (l. 2. obs. Med. p. 222.). J. N. Pfizzer. (l. 2. de Morb. Mul. p. 6. c. 3. p. 595.). Fr. Moræus (de Febr. Malign. Paroxys. c. 16. p. 232.). Rationem dant Ambros. Pareus (l. 23. Chirurg. c. 25. p. 513.). Rod. à Castro (l. 4. de Morb. Mul. c. 2. p. 437.)* quia foetus facultatibus, quibus ante regebatur, non sustinetur, & spiritus, quibus orbatur, corpori addunt viventi levitatem.

§. 34.

Objicis è *S. Sanctorio (s. 8. aph. 6, si modò illę hujus sectionis Autor est)* spiritus esse inanimatos, & magis aëre gravitare. Repono, absurdum videri, spiritum dicere inanimatum, & simul cum *Aristotele (l. 2. de Anim. c. 4. t. 37. 41. & 50.)* edicere spiritum esse instrumenti instar, quo in omnibus actionibus utitur anima. Si spiritus animę domicilium, si animę currus, ut loquitur *Marsilius Ficinus (Comment. in Conviv. Platon. c. 9.)*, si basis & fundamentum omnium operationum (*secund. Joh. Sperling. tr. de Calid. Innat. in Thes. p. 10.*), quę in viventibus perficiuntur, cum earum, quę ad corporum formationem & elaborationem requiruntur, tum illarum, quę in corporibus formatis & elaboratis conspiciuntur. Si spiritus erit τὸ ἐνὸρμων *Hippocratis*, adeoque pars corporis (*Dan. Sennert. l. 1. Inst. Med. c. 6. p. 41.*), aut saltem pars partis, cui inhæret, ut subtiliter *J. C. Scaliger. (Exerc. 280. s. 2. p. 847.)*, Si sanguis est animatus, & (Fff) adeò

adeò res eodem redit, si sequamur *Guilb. Harveum* (*de Generat. Anim. Exerc. 71. p. 323.*). Si quis dicat animam & sanguinem, aut sanguinem cum anima, vel animam cum sanguine omnia in animali perficere, spiritus autem & sanguis vix separari queant & consistere, *ut supra* (§. 28.) adeoque unum constituent, cur spiritus inanimatos pronuntiabimus? cur vitam partium ab inanimato derivandam censebimus? Consistit igitur vita in spiritibus, ut in calido nativo (non enim ab invicem discrepant formaliter, sed materialiter, seu præparativè & inclusivè, ut philosophatur *Job. Sperling. c. l. Porism. 7. p. 77.*). Et quamvis daretur fides *edicto Sanctorianò*, parum sanè obtinebit. Qualis namque sequela, spiritus non sunt animati, E. non sunt leves, nec levitatem corporibus quibus insunt, inducunt & conciliant.

§. 35.

Quando spiritus aëre magis gravitare, respondet *Sanctorius*, vocula spiritus ludere mihi videtur *cum Job. Argenterio* (*l. 2. de Somno & Vigil. c. 5.*), qui vaporosum quid & halituosum spiritus esse asseruit, & halitum illum, qui per expirationem è corpore exit, pro spiritu assumit, quem & crassiores esse asserit, quam aër, & ex materia gigni ex universis Elementis composita. Referri huc posset illa *Georg. Segeri* (*de Lymph. Bartholin. Artic. 2. §. 5. & 7. p. 16. sq.*) sententia, quando spiritus animales recte vocari vapores sanguinis arteriosi, eosque demum ad partes delatos in Aquam s. Lympham condensari opinatur, quod ipsum nec ipse *Th. Bartholin.* (*Cent. 3. Epist. Med. 88. p. 379.*) improbat. Cui sententiæ forsan occasionem dedisse videtur *Hippocrates*, qui *l. de Nat. Puer. p. 15.*) vaporem è lignis & cespitibus viridibus erumpentem spiritus titulo dignatus est. Quo modo accepto vocabulo spiritus, concedo, spiritus aëre magis gravitare, cum nil aliud sint, quam aqua larvata igneæ seu spirituosæ substantiæ non-nihil continens. Nobis verò cum sit spiritus corpus subtilissimum, levissimum, corporis nostri partes undique pervadens, calore & vita perfundens, meritò *cum Antonio Deusingio* (*Exerc. citat. §. 18. p. 204. & §. 22. p. 208.*) de *Argenterio* dico, *Eundem* genuinam spiritus in animalibus vigentis essentiam ignorasse. *Segeri* autem hypothesis paucissimos hæcenus invenit asseclas, & ferè nullos. Ipse *Hieron. Cardanus* vapulat à *Scaligero* (*c. l. f. 1. p. 846.*), dum miratur, cur *Galenus* spiritus vaporibus tenuiores asseruerit, cum liberè vapores extra corpus ferantur, intus manentibus spiritibus. At *Galen*i sectatores, *regerit Scaliger*, vicissim Tibi: Quomodo tam ineptus sis, ut putes, vapores, qui spiritibus comparati, nihil aliud quam scoria sunt, esse spiritibus tenuiores? Quos tamen oportet esse quasi quædam corpora cœlestia: adeoque idoneos ad animæ corporisque conjunctionem, ut nil aliud esse calorem naturalem scriptum

ptum reliquerint sapientes. Adeò, *inquam*, tenues, ut solo qualitatis nomine dignos arbitrati sint. Non igitur exeunt spiritus, quia non expelluntur, sed retinentur in ipso sanguine, cujus pars sunt. Vapores autem sunt *Agar* cum *Ismaële*. Sufficiens igitur probatio & demonstratio Sanctorio incumbit, antequam Aphorismum hunc ipsius acceptemus & approbemus. Et quantumvis id probatum det *Sanctorius*, nihil tamen præsidii inde lucrabitur lata sententia, cum parum cohæreant; Spiritus aëre magis gravitant. E. corporibus levitatem non imprimunt. Non tam spirituum pondus, quam pernix & continuus eorum motus, (cum impossibile sit spiritus stare *secundum Hipp. l. de Morb. Sacro f. 3. Op. p. 87. quo circa Cass. Hoffmanno l. 2. Instit. Med. c. 150. §. 10. p. 280. spiritus insiti semper fuere ein höltzern Schäreisen*) & actiones suspicimus & veneramur.

§. 36.

Interim non me latet ab-in corporis nostri cavitatibus fluctuantibus vaporibus corpus disponi, ut levius esse videatur. Flatus in cavitatibus thoracis & abdominis, intestinorum comprimis spiris & uteri utre continentur. Vapores etiam sanguini inesse, multis probare nititur *Joh. Sophron. Kozak. (passim tr. de Hæmorrhog. imprimis l. 2. c. 3. ubi hæmoptoisin ab his p. 408. deduxit.)*. In venis esse flatus à Chylo flatuoso venas subeunte, *Th. Bartholin. (Diss. de Hep. defunct. p. m. 580.)* autor est. Flatus in venas subire molestos, qui nisi cum fuliginibus evacuentur per commune corporis ventilabrum, non tantum varia Symptomata inducunt doloris plena, sed vel venas rumpere, vel universum corpus in tumorem elevare possunt, si restagnent, è *Galeno & Hippocrate* demonstravit *Idem (Diatr. de Pulmon. f. 2. p. 47.)*. Singularem promulgavit observationem *Dominic. Panerol. (Pentecost. 5. obs. 1. p. 142.)* de Vetula Romana, quæ quotidie assumpto cibo post duas aut tres horas ingentem fluctuationem in toto ventre passa est, nullam aliam ob causam, nisi ob maximam Arteriæ Coeliacæ à flatibus post cibum emergentibus diastolem, qua mediante totus venter elatus fuit.

§. 37.

Cur Gravidarum corpora Thermis immissa in altum ab iisdem propellantur, non ita aliarum foeminarum corpora? rationem ex prædictis elicere in proclivi est. Gravidarum corpora indies pondere ingravescere vel nomen earum, quod illas quasi foetu gravatas astruit, intimat. Gravescere inde foetu *Cameli Plinio (l. 11. c. 41.)* dicuntur. Cur igitur à Thermalibus aqua tanquam levia attolluntur? Non illa *Salomonis Reisselii (c. 4. vom Niederbronner Bad p. 31.)* militat: *Daß schwangern Weibern die Bäder gefährlich und schädlich, lehret uns ausser denen vielfältigen Ursachen auch die sorgfältige Natur selbst, indem wenig Schwangere dasselbe erleiden können, sondern wenn sie sich schon hinein setzen,*

mit Gewalt selbst vom Wasser aufgehoben werden. Thermas namque observatis circumstantiis pro Balneo applicatas Gravidis prodesse & profuisse *alibi* (*Hydriatr. Wifensf. c. 6. §. 4. p. 115. sq.*) indicavi. Præter moleculas illas minerales, quibus Thermales Aquæ largiter dotata gravia facilius attollunt & sustinent præ Aquis simplicibus (*Vid. Verulam. Cent. 8. Sylv. Sylv. Experim. 790. p. 918. & supra §. 2.*) flatulenta Gravidarum constitutio inter causas principem meretur locum. Flatus Gravidarum distendere uteros, communis evincit querela, quin & uterus flatu distentus mulierculis non rarò imposuit, ut verum se conceptum gestare crederent. Instante tamen partu idem illis evenit, quod *Acciella*, de qua *Poëta* (*ap Guerner. Rolfinck. p. 2. de Part. Generat. Dicat. c. 20. p. 157.*)

*Venter cum tumuisset Acciella
Septem mensibus & novem diebus,
Cœpissetque Lien parum dolere,
Acciri jubet illicò obstetricem,
Quasi fasciolas & apparari,
Sperato puerum editura partu,
Mox inter medias manus ministræ
Laxo poplite, cruribus levatis
Lucinam geminans quater pepedit.*

Exempla alia collecta subministrant *Marcell. Donatus* (*l. 4. hist. med. mirab. c. 25. p. 457.*) *Zacut. Lusitan.* (*l. 2. Prax. admirand. obs. 150. 151. p. 79. & 8.*) *Desideratissimus Noster Phosphorus* (*Ann. 1. Miscell. Curios. obs. 1. p. 11.*). Quomodo verò flatulentus ejusmodi conceptus à verò distinguatur, *Tb. Bartholin.* (*de Insol. Part. Viis c. 20. p. 217.*) curiosos informat.

§. 38.

Idem etiam Hypochondriacis à Causa flatulenta, Cachecticis, Tympaniticis & Hydropicis in Thermis accidere, experientia rationem datam illustrante docemur, & hæc confraganeam *Reisselii* antipathiam throno dejicit & pessundat. De Hypochondriacis flatulentis Melancholica *supra* (§. 14.) adducta testimonium perhibet. Cachectici & Hydropici non solum lymphæ extravasata & Aqua intercute distenduntur, sed comprimis flatibus, adeò, ut nisi horum coercereas in cura ferociam, operam in Aquarum educatione perdas & oleum. Trutinet quis *Gregorii Horstii* (*l. 2. Epist. Med. f. 28. p. m. 603.*) observationem de puella *Mundelsheimensi*, quæ descendens in labrum fontis *Bollensis* protinus innatabat superficiei Aquæ, quam ob causam à Balneo penitus abstinere

stinere cogebatur. Cum autem obstructione Mensium & Cachexia cum incipiente Tympanitide laboraret, Eidem *Horstius* per 14. dies medicamenta convenientia pro digestionem & purgationem cum usu Acidularum præscripsit, quorum beneficio Mensium apertio subsecuta, qua peracta Balneum optimè more Aliorum sustinuit.

§. 39.

In censum Cachecticorum etiam veniunt, qui à tractato crebrius Mercurio malè habent, purpuraque genarum deflorata ovo magis pallidi comparent. Tales Chemici, & Aurifabri. De Aurifabro ista *Leonb. Thurneisser.* (l. 6. Pison. c. 4. p. 210.) *Eine wunderliche Natur der Dingen. Ich habe einen Goldschmid kennt, der hieß Herr Hans Schletter, wohnhafft zu Lindau am Bodensee, der hat sein Tage grosse schwere Arbeit gemacht, und derhalben gar viel vergölt, derhalben er gar viel Quecksilber an sich gezogen hätt, als derselbe nun mit dem Podagra beschwert, dahin zog zu Pferes (in Thermis Piperinis) zu baden, konnt er nicht unter dem Wasser bleiben, sondern schwamm allzeit empor, unangesehen, daß es ein schwerer Herr von Person war, must derohalben ungebadet wieder heim ziehen. Das Wasser leid kein Quecksilber.*

§. 40.

Referenda huc etiam Thermarum Petschinensium in Hungaria Aqua, de qua quidam Baro Hungarus ad *Martin. Pansam.* (Consil. Antipod. spec. 3. Diff. 3. p. 89.) ista scripsit: *Es hat dieses Bad die sonderliche Art, daß, wenn Krancke oder Verwundete Leute sich darein setzen wollen, und ihre Kranckheit zum Tode ist, so läßt es denselben Menschen nicht auf die Erden kommen, sondern hält ihn empor.*

§. 41.

Comminisci hinc etiam ratio potest, secundum quam mediis naturalibus adjutus Dæmon Sagarum corpora, ne aquis mergantur, sustentet, quamvis ut *supra* (§. 11. & 12.) divinavi, se iisdem non supponat. Qui namque muliebres sinus ingressus è tam foeda cortina mussaturus, ceu in ventriloquis (quamvis & Arte tales sine Dæmonio id præstare visi fuerint à *Lud. Cælio Rhodigino* l. 5. lect. var. c. 10. col. 251. *Rogero Bacone* Epist. de Secret. Art. & Nat. c. 1. p. m. 22. *Joh. Wiero* l. 2. de Præstig. Dæmon. c. 14. col. 203. *Joh. Brodeus* l. 20. Miscell. c. 19. *Edmund. Dickinson.* de Delph. Phœniciz. c. 9. p. 86. & morboſi, v. g. Melancholici teste *Gerb. Joh. Vossio* l. 1. de Idol. c. 6. p. m. 43. præstent, eque flatibus intra Omentum inclusis artificioso ventris motu collisis *Joh. Riolan.* teste *Joh. Theod. Schenckio* l. 1. Exerc. Anat. 5. s. 2. c. 16. p. 301. derivet) pateſcit,

scit, ille utique Abdomini & utero flatulentias ciebit & tumores, neve submergantur hoc modo Autor erit. Mulieris in Flandria utrerum spiritu expandit Dæmon, quasi imprægnata esset, postea onere se levatum sensit, quod è *Wiero. Henric. Nicolai (de Magic. Action. Exerc. 5. th. 6. p. 103.) recensuit*. Mulieres interim prolicidas apud Helvetios pedibus manibusque arcte vinctas è ponte Rheni à Carnifice dejectas haud facile ab aqua mergi & suffocari, *Felix Plater. (l. 1. obs. Med. p. 169. sq.)* animadvertit, quod & in aliis comperit. Ita *Nic. Nancelius (l. 8. Analog. Microcosm. ad Macrocosf. c. 8. & ex hoc Augustin de S. Laurentio Dec. 1. Dissert. Med. 5. p. 10.)* mulieres fluminibus aut mari demersas diutius supernatare & tardius suffocari asseruit, qui & novit Domisellam quæ secundo Liguri per binas aut ternas Leucas gestans in ulnis infantem supervecta sospes enatavit.

§. 42.

Majorem Lucem assertioni huic foenerantur Aquis submersorum cadavera, quæ, ad fundum delata, post aliquot à submersione dies aquis supernatare & pristinum pondus deposuisse cernuntur. Innuit id *Nonnus Panolopolita (l. 6. Dionys. p. m. 195.)*

καὶ διερεῖ τὸτε Φῶτες ἀνοιδάινοντες ὀλέθρου
τὸ αὖτις τυμβέοντο.

Humida tunc morte homines tumefacti

Aquis sepeliebantur.

Id verò aquarum, cum primis Marinæ Antipathiæ cum cadaveribus humanis minimè ascribendum veniet, ut vulgus quidem opinatur, dum inquit: *Das Meer leide keine Toden (Menschen) nicht. Vid. Joh. Sperling (c. l. p. 678. & quæ l. 3. Tit. 2. §. 175. protuli.)* Videas namque & aquæ marinæ bruta demortua innatare, imo ipsas belluas marinas, v. g. Cete &c. Nec illud *Joh. Bodini (l. 2. Theatr. Nat. p. 202.)* veritatis luce radiat: Nihil impurum aquam puram ferre posse.

§. 43.

Sebastian Basso (l. de Motu Intent. 2. Artic. 5. p. 328.) causam hujus Phænomeni rejecit in certamen, quod inter humidum & calidum est in animali continuum. Adversus enim hostem intestinum, ratiocinatur, dum aqueum animantis in aqua extima quærit subsidium in eam animal trahit, ibique ipsum continet, donec absumto extinctoque omni calore, nexuque humidi soluto, ac proinde ejus attractione cessante vis fluminis evomit ipsum, pellitque quo aër tendit, quem continet. Quod autem non propria gravitate deprimatur, argumen-

gumen-

gumento est ipsius descensus non in imam quidem, sed mediam aquam ubi velut collectum (cadaver) neque facile imum neque valeat emergere. Sed hæc *Bassonis* Philosophia, ut in multis aliis, ita & in hoc passu vix admittetur. Non enim aqua per se, nisi ex accidenti ipsa attracta attrahit cadavera & explodit illa iterum, quod etiam ἀφιλόσοφον latere non potest.

§. 44.

In ipso potius cadavere, quam in aqua causa quærenda erit. Nunquam vulgo id dabo, putanti, ut *Francisc. Boyle* (*probl. Phys. Med. 48. p. 78.*) notat, in cadaveribus cystidem felleam post aliquot à morte dies putrescere & disrumpi, bileque effusa levitatem cadaveri accedere. Unde à bile cadaveri ponderositas ne Oedipus quidem divinabit. Risu igitur id confutat *Georg. Entius* (*Digress. 2. Demonstrat. Circul. Sangu. c. 1. p. 47.*). Aliter illud vulgi dictum explicuit *J. B. Helmont.* (*tr. de Flatibus. n. 74. p. 344.*), solet dici cadaver emergere dum cistis fellis rumpitur. Nec enim hoc caret suo veritatis vigore. Non quidem, quod literaliter verum sit, quod rupta fellis vesica, ejus eruptio levitatem cadaveri attulisset; sed fel est balsamus cohibens in vivis corruptiones ex acido oriundas. Quocirca dum adest corruptio, conjicitur fellis defectus. Alvus recens fidit: dum verò succus in ea contentus corrumpitur, emergit arbor è fundo. De Bilis vi balsamica, quousque extendenda *infra* (*l. 3. Tit. §. 11.*). Nec valet illud *Petri Gassendi* (*T. 1. Op. f. 1. l. 6. c. 5. p. 392.*) resolutione salis in cadavere facta corpus levius reddi. Pulmonum porositati & levitati cur id quidam ascribant *ap. Th. Bartholin.* (*Diatr. de Pulmon. f. 2. p. 26.*) non capio, cum pulmonum cavitates in cadaveribus concidant, & aërem excludant, adeoque non leviores, sed ponderosiores, non porosiores, sed densiores evadant. Interim dum cadavera pulmonibus privant piratæ, ne fundum linquant & emergant, rem suam agunt *Th. Bartholin.* (*c. l. 5. Vol. 4. Act. Hassniens. obs. 42. p. 191. Add. Anton. Lodovic. l. 2. probl. f. 1. §. 20.*) Aqua namque in cavitatem Thoracis per vulnera penetrans in aqua gravitat, & ita cadaveris emersionem sufflaminat. An verò hi nunquam emergant, subdubitare videtur *Andr. Libav.* (*p. 2. Singular. p. 192.*).

§. 45.

Audiamus & *J. C. Scaligeri* (*Exerc. 23. p. 114.*) acumen: In aqua frigida quæ putrescunt, amittunt primum calorem suum. Quare humidum quoque proprium corrumpitur: tum reliquæ caloris elementaris grassantur intus per ἀντιπερίσσειαν ac dissolvunt humorem, qui attenuatus diffunditur. Quo fit, ut cadavera intumescant & fluitent, Ab humore attenuato contingere nemo non

non videt, reliqua modernis sordent. *Arnold. Senguard. (Exerc. Physf. 76.)* ista retulit: Cum corpus putrescit aperiuntur venæ sanguinem continentes, quibus apertis sanguis effluit. Cujus pondere cum privatur cadaver, gravitas illius minuitur, & levitas augetur. Fit ergo ipsum cadaver levius aqua, vel levitatem acquirit, quæ à gravitate & levitate aquæ non multum distat, eo modo, quo illi innatat lignum. Verum enim vero antequam totalis ingruat dissolutio venæ vix rumpuntur, eæque saltem in cute & artubus, iisque deplexis vix aliqualis levitas speranda. Si majora vasa interna rumpantur cruor cavitates subibit internas cadaveris, nihilque de pondere illud amittet: Hoc non diffidendum frigidam & congelatam aquam & carnem (de qua in macello querelas audias) leviolem esse, quam æstivo tempore tepida aqua, itidem & caro viva longe levior, quam mortua. Et hoc ex *Joh. Christoph. Steeb. (Cæl. Sephirot. c. 1. s. 2. n. 252. p. 27.)* sententia, quod in utrisque sidera interim frigoris & caloris effluviis sint, quæ aquam aut carnem sublevant, sicut pueri cum vesicis inflatis natâre discunt, & in naufragio miseri vitam asseribus & tabulis ex undis eripiunt.

S. 46.

Non posthabenda *Joh. Sophron. Kozakii (tr. de Hemorrh. Pref. ad Lect. 2. p. 55. & in hoc tr. passim.)* decreta, dum statuit, in vivo corpore omnia esse vaporum plena, humoresq; è vaporibus, vaporesq; ex humoribus oriri, totque vaporum, quot humorum differentias existere. Ita & cadavera vaporum plena pronuntiavit, inde eorum intumescencia, & quia tunc præponderare cadaveri incœpit æqualis aquæ moles, illud ad sublimia aquæ necessario vergit, & exsurgit. In eandem ferè sententiam olim *Hieron. Cardan. (l. 8. de Var. Rer. c. 44. p. 573.)* Causa, inquit, est flatus, qui inter Peritoneum & Omentum gignitur: quod etiam ita sit, ostendit tumor ille immensus ventris præ cæteris. Videtur autem & tota non solum cutis inflari, sed & pectus (adeoque & pulmo multum aëris, auctore *Levino Lemnio l. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 6. p. m. 159.* concipit, quod equidem secundum Neotericorum hypotheses inter absurdissima numerabitur), at hoc non sufficit. Neque enim mergerentur contento spiritu. Causa verò quærenda est, cur adeò venter in tantam molem excrescat: Flatum enim constat esse (Vid. *Augustin. de Laurentio Dec. 1. Discept. Med. 5. p. 111.*): Flatus autem ex humido generari, cum à calido dissolvitur: calidum autem ex putredine, putredo verò, quoniam pingue multum aquæ immixtum est. Aërem novum in cadaverum sinibus genitum vocat flatus *Thom. Cornel. Consentin. (Progymn.*

de Cogn. Aëris & Aqu. p. 423.) Ob eandem rationem ova recentia aquis merguntur; requieta natant. (Vid. *Eryc. Putean. in Ov. Encom.*)

§. 47.

Accuratè *Martin. Kerger. (f. 1. de Ferment. c. 10. p. 93.)* Ex aëris expansione causa petenda, quod corpora submersorum post aliquot dies Aquæ supernatent: Aër enim antea, vivente animali, compactus, jam, postquam formæ specificæ dominium cessavit, quo omnes partes obnoxias sibi tenebat, naturam suam amplius spatium repetens facit, ut cadaver intumescat, membranis (intestinatorum comprimis) tanquam utriculo inflatis, leviusque evadat. Idem enim aër tantundem de levitate sua remittit, quantum de sua expansione (Elaterem recentiores appellitant); & è contra, quo magis aër expanditur, eò quoque levior redditur, non sine Naturæ miraculo, quod ex Hydrotechnia nova *Athanas. Kircheri (l. 2. de Art. Magnet. p. 1. Progymn. 3. p. 127.)* ad oculum probatur. Adde *Thom. Willis. (p. 1. de Anim. Brutor. c. 3. p. 43.)*. Spectant huc quæ habent *Ambros. Pareus (l. 23. Chirurg. c. 25. p. 513.)*. *J. C. Scaliger. (in l. 2. de Plant. p. 366.)*. *Georg. Entius (Demonstr. Circul. Sangu. Digress. 2. p. 45. sq.)*, qui fermentationem hic rectè in scenam introducit. Hinc omnia corpora inflata aut turgida supernatare dixit, & duas bovillas vesicas inflatas secureque constrictas, quas artis natatoriae Tyro sibi supponat *Nicol. Wynmann. (in Colymbete A. 7. a.)* commendat.

§. 48.

Quo autem post submersionem die emergere & auras lambere soleat cadaver, non ita certo constat. Duorum aut trium dierum spatium huic destinavit (*c. l.*) *Cardanus*, septimum aut nonum (*c. l.*) *Lemnius*, idque post fellei sacculi rupturam, quod jam (§. 44.) explosum: Et cum cadavera pro textura diversa carnis & viscerum, etiam pro varia aquæ, in qua fluctuant, constitutione & natura, modò citius, modò tardius putredini succumbant, certum tempus, quo emergere soleant determinare accuratè impossibile erit. Nec hic tumor, judicante *Augustino de Laurentio (c. l.)*, apparet in omnibus ab aqua hausta, nec in iis, qui in aquam mortui præcipites sunt dati, sed in iis tantum, qui situ & humiditate aquæ corrupti longo tandem post præcipitium tempore apparent, & in littus ejiciuntur. Ut sciant, quorum interest, in quo loco submersi morerentur, experimentum de pane aquis injiciendo, qui supra submersum fluctuare dicitur, recitat *Gabr. Fallopius (l. 3. Secret. c. 119. p. 249.)* cujus certitudinem, cum in Natura nullum fundamentum habere videatur, nemini recommendare possum.

§. 49.

De Cadaveribus aquis innatantibus ista *Plinius* (l. 7. c. 17.): Virorum cadavera supina fluitare; foeminarum prona. Rationem subjicit: velut pudori defunctorum parcente Natura. Has idè verecundiæ honestatem mortuas retinere, *Henric. Cornel. Agrippa* (de Nobilit. & Præcell. Fœmin. sex. T. Op. Poster. p. 524.) declamabat. Sed qui fieri potest, ut cadaveri vita functo pudor insit? meritò quidem quærit *Stephan. Rod. Castrens.* (de Nat. Mulier. Disp. 3. p. 54.). Et hæc ratio, si semper evenit, de quo utique dubito, ut etiam inter fortuita reposuerit *Georg. Entius* (c. l. p. 48.) morali, quam naturali, Philosopho dignior. Nec morali quidem satisfaciet. Cur enim pudori foeminarum, non æquè virorum prospicit Natura? An illa virorum genitalia inter pudendas non reputabit partes? Cur Fascinum Deum, seu Priapum turpculi virilis imagunculam Fascinum amolituræ collis infantum applicabant mulierculæ, nisi ut obscæno phallo corripere fascinantium intuitum. Cur in vestibulis hortorum Priapum locabant? non tantum, ut foecunditatis signum, ut è *Jamblich*o (l. 1. de Myst. Ægypt. c. 2.) *Joh. Benedict. Sinibald.* (l. 2. Geneanthrop. p. 2. c. 2. p. 129.), aut ut puero prædoni falce minaretur, sed etiam, ut florum fascinatores, qualis ille ap. *Hieron. Videm.* (l. 2. Bombyc. v. 43. p. m. 507.) senex:

cui dira rigeant

*Ora, gravesque oculi suffecti sanguine circum
Fronsque obscæna situ, hirtique in vertice cani.*

Qui

*Quocunque aciem horribilem intendisset, ibi omnes
Cernere erat subito afflatos languescere flores,*

arcerent, & re turpi turpem expiarent. (Vid. iterum *J. B. Sinibaldus* l. tr. 3. c. p. 251.) Præterea omne cadaver, sive masculinum sive foemininum sit, aquis innatans perpetuò in cælum faciem spectantem tenere, & à tali positu deturbatum ad eandem mox redire, eò quod occulto ad principium suum regatur sensu, se pluries expertum esse scribit *Th. Campanella* (l. 1. de Sensu Rer. c. 8. p. 34.). Id verò & apud Belgas se expertum asseruit *Levin. Lemnius* (l. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 6. p. 158.).

§. 50.

Quod si semper contingit *Campanellæ* principium occultum (sensus forsan) arcano isti Naturæ eruderando non sufficiet. Audiamus *Ludov. Bonaciol.* (l. de Format. Fæt. c. 1. p. m. 153.): Muliebribus, inquit, ventris alveum inter-

ter-

tercapedinemque amplam atque vastiorem admodum cum obviscera, tum etiam ob grandiore foetum continendum provida concessit Natura, qui cum aqua per muliebre potissimum genitale ingrediente, tum quod aqua in aqua gravitet, & corpus ingressa id in fundo potius detineat, quam elevet, expletur, turget, extuberat, ac deinde ad summum fastigiatur. Et ob eam rem supinam partem prona impendio graviorem effectam suo apte ingenio suoque nutu, perinde ac si in lancibus æquato examine penderet, deorsum trahi, præfertimque præponderantibus subinde mammis eodem decumbentibus, jure observatum est. Contra, viris ampliore spatiositate caveaque neutiquam indigis, angustus perexiguusque venter est, qui etiamnum aqua supra modum oppletus, & in certiolem fastum erigat, & spinæ coxendicumque ossibus (iis quidem validissimis) minus procul dubio liberet: quandoquidem nec promiens extat, neque mammillæ, quæ iis tantillæ sunt, ponderis quicquam penitus afferant. Ex quo evenit, uti eorum cadavera supina (utpote quæ resupina parte insigni tantisper pondere præstent) præpote Naturæ vi urgente, fluitent. Jungenda his, quæ in eandem sententiam recitat *Ambros. Leo Nolanus* (*Op. Question. de Rebus in Phil. & Med. probl. 328.*) citatus ab *Hieron. Fabr. ab Aquap.* (*p. 2. de Format. Fæt. c. 9. p. 141.*). *Rod. à Castro* (*l. 1. de Nat. Mul. c. 3. p. 11.*) & *Joh. Heurnium* (*de Morb. Ventric.*) quem allegavit *Th. Bartholin.* (*Volum. 4. Act. Hassniens. obs. 42. p. 140.*).

§. 51.

Illustrare hoc effatum contendit *Levin. Lemnius* (*c. l.*) utriculis ac vasculis obduratis, quorum pars, quæ aërem continet, (adeoque levior) sublimis existit; quæ humorem, subsidit in aquis ac deorsum volvitur. Id ipsum & in ovo animadvertere licet, quod falsugini injectum fluitat quidem, sed pars cui pondus inest premitur ac subsidit: pars Aëre oppleta, illa sc. quæ rupto putamine lacunam exhibet, ubi pervetusta sunt ac subolida eminent, sursumque nititur.

§. 52.

Ut ut verò speciosè hæc proferantur, multa tamen mixta exhibent, quæ obelo & lima indigent. In Maribus uteri loco pudenda sunt, reponit *Caspar. Baubinus* (*l. 1. Theatr. Anat. c. 40. p. 137.*) foris exposita & propendentia, quæ si spectemus gravitatem corporis æquè augment, ac uterus in foeminis. Id etiam, quæ de uteri capacitate, & ab ingestæ aquæ mole hausta in medium proferre non erubescunt, à vero maximè declinat. A vivente quidem foemina aquæ quidem portio, quamvis difficulter, in uterum trahi poterit, ob quam cau-

sam etiam Equæ & vaccæ, & alia quædam bruta longè minus subsistere valent, ut citius à posteriore parte à Rusticis submergi dicantur, quam Tauri & Caballi, quod *Regnerus de Graaf. (tr. de Mul. Organ. c. 24. p. 232.)* annotavit. Inde Rustici: *Die Stuten ersauffen von hinten zu.* Scilicet, secundum *Eundem*, aqua per uterum ejusque tubas in abdominis capicitatem delabitur in eaque viscera refrigerando mortem accelerat. Idque in hominibus æquè ac in brutis illis locum habere posse ex partium illarum conformatione (*p. 233.*) concludit. In muliere verò tantæ capacitatis uterus non est, ut, aqua repletus, corpus ad fundum trahat, & submergat. Exigua admodum hæc est cavitas *Adrian. Spiegel. (l. 8. de Human. Corp. Fabr. c. 19. p. 282.)* ut vix vulgaris fabæ magnitudine tota repleatur in coitu. Ego in dissectionibus in foeminis pyri aliquando majoris, aliquando mediocris amplitudine offendi, & magnitudo ejus non æqualis existit in omnibus, scribit *Rod. à Castro (l. 1. de Nat. Mul. c. 2. p. 4.)*; multo minor illius quæ peperit, quam prægnantis, ejus verò quæ nunquam peperit multo minor, quemadmodum & adhuc minor, quæ Veneri nondum indulgere. In recens natis deprehendit *Laudatus Regner. (c. l. p. 101.)* uterum aliquando drachmam, aliquando drachmam unam & semis pependisse. In vetulis verò & virginibus jam pubescentibus ejusdem ferè magnitudinis est, & ut plurimum ab uncia una ad fescunciam ponderat. Denique in validioribus, & iis quæ sæpius pepererunt, aut frequentius Veneri indulgent major evadit, rarius tamen duas uncias excedit. Datur igitur viventi Aquæ immerso uterum Aqua repleti, quale dabit pondus? Nullum ferè, in mortua autem spasmodica contractione absque dubio reperietur uterus, & licet apertus adhuc sit, ut aquæ irruenti porta pateat, parum ponderis addet & momenti. De Equabus & Vaccis quæ proferuntur, rusticam olent simplicitatem. Interim an per intestinum rectum Aquæ in Intestinorum spiras pateat in his, cogitent Curiosi? §. 53.

Aër attractus aut impulsus etiam vivorum levitati velificatur. Attrahi Aërem à Pulmonibus concurrentibus reliquis respirationi dicatis partibus, omnibus ferè ex antiquitate placuit. A Recentioribus tamen aliter decretum, nempe aërem potius impelli in Pulmones, inter quos est *Seculi nostri Plato*, ut Eum vocat *Th. Bartholin. (Diatr. de Pulmon. f. 5. p. 84.) Renatus des Cartes*, cum *Afseclis Henrico Regio, Abrahamo Prætorio, Cornelio ab Hogelande*, & qui id fuisse probare conatur, *Joh. Schammerdamm. (tr. de Respirat. c. 3. & 6.)*, cui controversiæ decidendæ jam non immorabor, evolvat, cui id placet, (*c. l.*) *Th. Bartholinum.* Nec de fine Respirationis litem pertexam, an Cordi & sanguini

ni refrigerando conducat aër? Sanguinem hunc potius accendere *Job. Mayow.* (tr. de Respir. p. 19.) concludit. Ignis contra vitalis effervescentiæ fervori-
que inspirationem Aëris obviam ire *Marquard Slegelius* (l. de Sangu. Mot. c. 7. p. 56.) cum *Franc. de le Boe Sylvio* (part 1. Diss. Med. 7. §. 57. p. 120.) con-
tendit. Quod propter fugam vacui olim in Scholas Physicas introductam ex-
erceatur, abominatur *Job. Pecquetus* (Exerc. Anat. c. 8. p. 91.) & imaginari-
um quid vocat *Job. Magow* (c. l. p. 2.); An ut sanguinis circulationem adju-
vet, ut *Alex. Maurocordato* (in Pneumat. Circul. sangv. instrum. c. 17. p. 176.)
& *Paulo Ammanno* (Paranes. ad l. 1. Inst. Med. c. 12. §. 8. p. 85.) placuit, an
ut sanguinem faciat fluxilem, quod *Jacob. Backius* (tr. de Corde c. 7. p. 146. &
150.) & colore eundem donet rutilo, ut *Richard. Lower* (de Cord. c. 3. p. 169.)
& *Malach. Thruston.* (de Respirat. p. 128.) suspicantur, citatus tamen *Magow*
(c. l. p. 20.) rejicit; An quia in aëre occultus vitæ cibus, ut cum Chymicis
P. Job. Faber. (l. 3. Panchym. f. 2. c. 1. p. 310.) *Robert. Fludd.* à Fluctibus (l. 1.
Uromant. c. 5. p. 274. sq.) *Job. Tackius* (Phas. Philos. 3. p. 14. & sq.), ut inde
aëre Spiritus nutriri jam olim astruxerit *Galenus* (l. 7. de U. P. c. 8. & l. 8. c. 1.
l. 12. M. M. c. 5. l. adv. Lycum c. 7. & 5. de Simpl. facult. c. 9.), quem explicat
Zacut. Lusitan. (l. 1. Hist. Med. Princ. qu. 9. p. 18.) & inter alimenta πνεύματα
recensuit *Dictator.* (l. de Flatib. f. 3. Op. p. 79.)

§. 54.

Alimentum hoc non ipsum aërem, sed salem volatilem virgineum in aëre
latentem esse dicunt *Fluddus* & *Tackius* (c. l.), nitrosum *Sylvius* (c. l. §. 77. p.
126.) *Georg. Entius* (Apolog. Circulat. Sangu. p. 69. sq.). *Malach. Thruston.* (c.
l. p. 33.). *Job. Magow* (c. l. p. 23.), quo exhausto aër respirationi ineptus red-
ditur. Lumen solare aëri communicatum in scenam produxit *J. B. Helmont Pater*
(tr. Formarum ortus n. 94 p. 120.), quem sequitur *Francisc. Mercur. Helmont Filius* (p.
1. Paradoxal Discourse qu. 12. p. 5.) dum asseruit. *Weil die Menschen und alle Cre-
aturen, durch der Sonnen Wärme genehret und erhalten werden, kan ein Mensch
nicht so viel im Sommer essen als im Winter.*

§. 55.

Hæc verò libasse sufficiat. Quam viam eligat in pulmones delatus aër,
quorsumve tendat, potius inquirendum. Non attendendus *Andr. Casalpinus*,
l. 5. quest. Peripat. 4. f. 121. sq. multis demonstrare contendens, respiratione non
intromitti aliquem spiritum externum in Cor, cui à latere stant *Cass. Hoffmann.*
(in 6. de U. P. n. 385, 386.). *Hermann. Conring.* (de Calid. Innat. c. 10. p. 99.).
Marquard. Slegel. (de Sangu. Mot. c. 7. p. 64.). *Antho. Lindan.* (Diss. Phys. 42.

§. 34. & Diss. 57. §. 7.). Nathanaël Highmor. (l. 2. Disquisit. Anat. p. 2. c. 9. p. 171.). Galeni etiam his favet autoritas (l. an Sanguis in Arteriis contineatur c. 5) & Ejusdem experimentum (l. de Util. Respirat. c. 2.), quod examinat Guilb. Harvey in Proœm. Exerc. de Mot. Sangu. & Cord.). Probabilior est illa, aërem in pulmonibus combinari sanguini, & hinc cum sanguine cordis subire palatium, quod etiam credidit Aristoteles (l. 1. Hist. Anim. c. 16. & 17. & l. 3. c. 3. L. etiam de Respirat. c. 15.) & Avicenna pulmonem cordi aërem præparare (l. 1. Canon. Fen. 1. Doct. 5. c. 1. f. 9. b.) asseruit, & Galenum, qui cor aërem per Arteriam attrahere dixerat (l. 6. de Placit. Hipp. & Platon. p. m. 1092.) ut per radices arbor alimentum, quare & his eundem aggregat Anton. Deusing. (Exerc. de Respir. §. 144. p. 168.). Experimento id firmat Job. Riolanus (l. de Circul. Sangu. c. 3.), quod tamen parvi pendit Slegelius (c. l. p. 96.), pluribus autem vias, per quas aër ad cor pertingit, explorat & explicat Entius (c. l. p. 96.) Aër igitur (purus putus, secundum Job. Sopbron. Kazack. l. 2. de Hemorrhag. c. 5. p. 467.) in Corde (sed per breve tempus, cum in Cordis inquiete sit

Nec mora nec requies,

quod non obstat, cum aëri aër assiduo succedat,) per obscuros etiam cœcosque meatus quosdam per membranam pulmonis in thoracis cavitatem penetrat, quod demonstravit Job. Schrammerdamm. (c. l. c. 4. p. 31.) & Mal. Thruston. (c. l. in Animadv. p. 130.), tenuiores etiam ejusdem particulæ magisque penetrabiles sanguini miscentur. (id. c. l. p. 44.) Add. Job. Fried. Ortlöb. (Dissert. Anat. Physiol. 10. §. 10. p. 76.) & Job. Alphons. Borell. (p. 2. de Mot. Anim. c. 8. prop. 116.)

§. 56.

Sanguinem inde aëreum timidis Animalibus aptè dedit Natalis Comes (l. 2. de Venat. v. 311. p. 1086.) dum de Leporibus cecinit:

Murmure parvo

*Terrentur, facilem capiunt per membra timorem,
Interdum rapidis tolerare sonantia ventis
In Sylvæ folia haud possunt, ob murmura frondis
Corripuere fugam, defesso corpore tandem
Quæ fugere diu patiuntur murmura tuto.
Sanguinis aëre tulit hoc natura; videmus
Quæ cursu leviora timent magis omnia: motus
Corripit aërius faciles in pectore sanguis.*

In Avium interioribus aut vesiculæ latissimæ, aut ventris immane cavum so-

lo aëre infertum penduli corporis juvare æquilibrium, & si rarefiat, sustentare aviculam, *J. N. Pechlin. (de Aër. & Alim. def. c. 3. p. 42.)* concludit.

§. 57.

An etiam ad Cerebrum pertingat Aër, dissentiunt Medici & Physici. Affirmarunt id olim *Hippocrat. (l. de Morb. Sacr. Sect. 3. Op. p. 89.) Galenus (8. de U. P. c. 6. & l. de Util. Respirat. c. 5.) Andr. Vesalius (l. 6. de Fabr. hum. corp. c. 1. p. m. 548.) Mich. Gavassetius (Prelud. Anatom. c. 26. f. 50. b.).* E Recentioribus hanc sententiam, si ad rationes Anatomicas examinetur, falsi arguit *Mal. Thruston. (de Uf. Respir. f. 12. p. 48.). Job. Riolanus (l. 4. Enchirid. Anat. & Patholog. c. 2.)* Respirationem Cerebri quidem rejicit, aëris tamen ad Cerebrum motum pro refrigerio concedit, in cujus castra etiam transiit *Guerner. Rolfinck (l. 2. Diss. Anat. c. 19. p. 301.) & Jac. Backius (de Cord. c. 2. p. 66.),* qui ad motum facere asseruit, (c. 7. p. 148.) viasque indagavit (ib.) cum *Conr. Viët. Schneidero (l. de Off. Cribrif. p. 72.) & Nicolao Tulpio (l. 1. obs. Med. c. 35. p. 72.).* Omnium autem operosissimè *Hadrian. Falckenburgius (in Epist. ad. Job. Neandr. Tabacol. p. 229.)* demonstrare has annisus est, ut fumum Tabaci ad Cerebrum pertingere, & eidem nigram crustam inducere persuaderet, quod tamen non credit *Guilh. de Mera (ap. Eund. Neandr. p. 219.).* Eundemque refutat *J. D. Horst. (Manuduct. ad Medic. p. 1. c. 1. f. 1. p. m. 22.) & J. Chryf. Magnen. (de Tabac. Exerc. 6. §. 14. p. 131.).*

§. 58.

Ego quidem per os, Aures & Nares aliquid aëris communicari cerebri mēnyngibus & Cranii cavitatibus nullus dubito, cum aër cuncta meabilis Ætheri junctus ubique per inconspicuos corporum poros se diffundat, v. g. in utero per foetus membranas, ovorum incubatorum putamina, quod voluit (c. l. §. 183. p. 196.). *Anton. Deusing.* qui apertè infert, aërem posse cum sanguine ad Cerebrum circulari, & in Ejus substantiam se insinuare, cujus cum spiritibus animalibus concursui motum musculorum quidam, teste *Rich. Lowero (tr. de Cord. c. 2. p. 77.),* inter quos meritò numeres Hippocratem, si libri genuinus Autor est, adscripserunt. Aërem esse Cerebro connatum & ipsa ossa penetrare (per futuras forsan,) laudatus *C. V. Schneider. (l. de Off. Cribrif. p. 135.)* demonstrat. Spuma inter utramque Mēnyngem apparens in inspirando mortua aliquid Aëris in Cerebrum penetrasse, conjecturam movit *Sylvio, referente id (ap. Th. Bartholin. Vol. 2. Act. Hafn. p. 1. obs. 14. p. 33.) Job. Henr. Brechtfeldio.*

§. 59.

Et cum nihil in rerum natura sit, etiam secundum *J. P. Fabrum (l. 1. Panchym.*

chym. c. 13. p. 26.) ne minima Elementorum pars aëre carens, in alimentis etiam reperitur, & absorbetur. Forſan etiam hoc in cauſa eſt, *autumat. Martin. Kerger. (c. l.)*, quod corpora paſta facilius aquæ innatent, quam jejuna, aëre ſc. è cibis reſoluto, & innata levitate corpora paſtorum ſublevante, quorſum etiam ſupra de flatibus memorata (§. 36.) ſpectant. Quamvis Alii, & quidem rectius in Spiritus partim ab aſſumptis reſtauratos, partim ex iſdem emergentes & generatos cauſam devolvant. Vid. *Exc. Joh. Chriſt. Frommann. (l. 3. de Faſcinat. p. 4. ſ. 1. c. 11. §. 10. p. 637.)*

§. 60.

Si Medicis auſcultes homo etiam per cutem aërem in corpus impellit, & quidem, dum Arteriæ diſtenduntur per capita, quibus cutem adeunt, idque tribus de Cauſis, ut refrigeret, ut ventilet, & Spiritum animaleſ gignat. Eadem mens Hippocrati (*ſ. 3. Op. l. de Nat. Hum. p. 7. ſq.*) & eo etiam inclinavit Ariſtoteles (*l. de Reſpir. c. 9.*), de qua perſpiratione vide, ſi lubet, judicium Simon. Simonii (*Diſſ. de Putred. contr. Th. Eraſt. Comm. 163. p. 326.*) & Anton. Deuſingii (*c. l. §. 31. p. 89.*), qui eam commenticiam vocare (§. 28. p. 88.) non verebatur. Nec ſolum attrahi aërem, ſed & per poros fuligines corporis expelli iterum inſenſibiliter hac freti hypotheſi concludunt, imò ſub ultima digeſtione totum ſanguinem perire & exhalare, & aëris auxilio in Gas abire J. B. Helmont. (*tr. Blas human. n. 34. p. 149. & n. 35. p. 150.*) decernit. Plura alibi (*Exerc. Proæmial. ſ. 1. §. 64. ſq.*).

§. 61.

Et hæc hypotheſis, (de qua tamen dubitabundus loquitur Paul. Ammann. *Parneſ. p. 305.*) eſt baſis & fundamentum totius Staticæ Sanctorianæ, quæ per ſpirationem inſenſibileſ ſolam longè plenior omnibus ſenſibilibus ſimul unitis præſupponit (*ſ. 1. aph. 4. & 60.*) & ex hujus abſentia corpus pondere plus ſolito augeri (*ibi. aph. 9.*) & naturæ defectus augeri (*aph. 40.*). Contra, facta tranſpiratio corpus ſecundum eandem reddit Levius, ſolito à ſomno ante excretionem excrementorum ſenſibilium tribus libris circiter (*ſ. 1. Aph. 58. & ſ. 4. Aph. 4.*), ut ſi cibus & potus unius diei ſit ponderis octo librarum, tranſpiratio inſenſibilis aſcendere ſoleat ad quinque circiter libras (*ib. Aph. 6.*) ab aſſumpto cibo quinque horis libra circiter exhalare, à quinta ad duodecimam tres libræ, à duodecima ad decimam ſextam (quo tempore eſt occaſio alendi vel medicandi) vix ſe libra (*c. l. Aph. 56.*). Et ſpatio unius noctis ſexdecim unciaſ lotii plus minusve, quatuor cunctorum excrementorum per alvum, quadraginta & ultra per occultam perſpirationem evacuari ut plurimum ſolent

lent (*aph. 59.*). De quantitate insensibilis transpirationis testari potuerunt indumenta & lintea in momento ferè incalescentia, & *Francisc. Glissonii* (*Anat. Hepat. c. 39. p. 342.*) experimentum, si nempe calidioris pollicis interiorē partem propè argentum aut stannum expolitum admoveris, halitus inde emigrans metallum illicò inficiet. *Ἀδελὸν διαπνοὴν* non minori proventu fortassis è pulmonibus, quam è toto corpore prodire se primum observasse *Mat. Thruston.* (*in animadv. p. 128.*) gloriatur, & miratur, quod *Sanctorius* hujus rei computum subtiliter instituens id non animadverterit. Sed ante *Thrustonem* id (*c. l.*) deprehendit *Fr. Glissonius*, & memoriæ lapsū incurrit *non contemnendus Naturæ scrutator.* In principio namque Staticæ (*f. 1. Aph. 5.*) *Sanctorius* etiam fieri per os, & unica die ad selibram circiter ascendere, hoc enim indicant guttæ, *subjicit*, si ori speculum apponatur. Eorum, quæ haurimus & comedimus plus quam dimidium per insensiles halitus absumi, imò tantum alimenti per latentes cutis meatus in unica die evacuari, quantum per alvum in quindecim *Sanctorio* accedere videtur *Anton. le Grandis* (*Disc. de Carent. Sens. & Cognit. in Brut. n. 49. p. 60.*) quod quidem multis paradoxum declarabitur. Commodè huic Experimento inserviet Pneumatolabium, quo halitus humanus destillatur (rectius coagulatur,) & CrySTALLIFATUR à *Serenissimo Ferdinando Gonzoga Duce Mantuæ & Montisferati Fabricio Bartholletto* communicatum & ab eodem (*l. 5. Method. in Dispnciam p. 391.*) delineatum. Adde *Epist. 1. de Chirurg. inf.* (*ap. Celeb. J. D. Majorem §. 20. p. 94.*) & *Pneumatopagn.* (*f. 1. Artic. 2. §. 9.*) Expirationis & transpirationis hujus copiam hyberno tempore etiam oculis usurpabis in brutis, Equis comprimis, quibus calor innatus magis igneus, dum exspirant fumum ore & per poros cutaneos etiam stabula ignis instar calefacientem.

§. 62.

Sed de Aëris levitate dubitabis. Aërem indifferenter se habere, adeoque neque levitate neque gravitate affici *Job. Chrysof. Magnenus* (*Democr. revivisc. Diss. 1. propos. 13. p. 145.*) existimat, expertus sæpius diversæ gravitatis, figuræ, molis pondera æquè velociter ab editioribus locis ad terram pervenire. Quod si autem Aër haberet gravitatem aut levitatem, faveret quibusdam corporibus in descensu, alia verò præpediret. (*p. 146.*) De gravitate Aëris non dubitant Mathematicum Professores, propositione nota moti: Omnes globi terraquei partes esse graves. Et Elementa gravitare in propriis Sphæris saltem quoad illas partes, quarum nos notitiam reliquam habere possumus. Rationes ab ipso Aëre desumptas promunt, quod feratur versus Centrum, quod moleculis aqueis, & terreis turgeat, quod demum corpora multum Aëris con-

tinencia leviora non reddat quod tamen fieret, si positivè levis esset. Experimenta tandem pro Aëris gravitate à *Cassp. Schotto* (l. 4. *Techn. Curios. c. 4. prælud. 4. §. 1. & part. 3. Mag. univ. Nat. & Art. l. 4. pragmat. 10. p. 341.*) allata concludunt. Pilam inflatam & refertam Aëre vacuâ gravio-rem evadere *Kenelm. Digby* (tr. 1. de *Nat. Corp. c. 11. §. 8. p. 117.*) annotat. Vescica bovina flaccida erat scrupulorum quatuor; inflata scrupulorum quatuor & granorum sex. (Vid. *J. B. Ricciol. Almagest. nov. T. 1. l. 2. c. 5. n. 14.*) Alium modum aërem ponderandi à *Cartesio* inventum, propalat *P. Borell.* (in vit. *Cartes. p. 38.*) stateram, qua ventorum vim & impetum ponderat *Sanct. Sanctorius* (*Comment. in 1. Fen. Avic.*) proposuit. Add. *Davidem Gorlaum* (*Epit. Phys. c. 7. Dist. 6.*) *Cassp. Ent.* (*Taumaturg. Mathem. probl. 93. c. 15.*) *Georg. Phil. Harsdoerff.* (*T. 1. Delic. Mathem. p. 9. prop. 16.*) *Rob. Boyle* (*journal. de Savans. T. 2. Ephemer. 17. p. 197.*) *Joh. Christoph. Sturm.* (*Colleg. Curios. p. 1. Tentam. 3. n. 13. sq. p. 17.*). Hac Aëris gravitate ductus *Francisc. de Mendoza* (in *Viridar. Philos.*) confirmat problema: In Aëre ob gravitatem ejus posse navigari. Quod nec ipse diffitetur *Cassp. Schottus* (p. 3. *Mag. Univ. Nat. & Art. l. 5. Syntagm. 3. Erotem 1. p. 420.*) & ex eo *J. A. Schaislin.* (c. l. *propos. 1. Erotem 1. n. 29.*), si nempe Cymbæ sufficientis concavitatis materia ætherea Aëre subtiliori & leviori repletæ, in ea regione ubi aër definit, & materiæ subtilis regio incipit Aëri concredantur. Quod autem in Sphæra nostra id institui nequeat defectui materiæ illius æthereæ imputandum. Add. *Philipp. Lohmejer.* (*Exerc. Phys. de Artif. Navig. per Aër.*) & *Joh. Christoph. Sturm.* (c. l. *Tentam. 10. p. 56.*). De volatu hominis per aërem nil addo, ne videar ceratis ope *Dedalea* niti pen-
nis
vitreo daturus

Nomina ponto.

(*Horat. l. 4. Carmin. od. 2.*)

§. 63.

Objectiones contrà Aëris levitatem non ferire Aërem Elementarem & Aristotelicum, sed Cartesianum, quam congeriem tertii Elementi particularum terrestrium definivit *Ren. Cartesius* (p. 3. *Princ. Philos. n. 52. p. 54.*) & ex Eo *Chr. Lipstorp.* (p. 3. *Specim. Phil. Cartes. c. 2.*). Detur, gravem illum esse, excessivè tamen non erit, cum suos gradus etiam admittat gravitas, sed respectu terræ & Aquæ (de puro loquor Aëre) levis, aut non ita gravis erit. Exemplo res clarior evadet. Cur nubes in aëre suspenduntur, quia aëri vicino sunt leviores, aër autem gravior. Cur condensatæ in pluvias decidunt? quia aërem gravitate superant; adeoque sic aër illis erit levior.

§. 64.

§. 64.

Levitatem humani corporis etiam ex mente quorundam Ætherea portio, seu æther in aëre adauget. Fuere qui purum aërem, (non athmo sphaericum) Ætherem quosdam vocasse prodiderunt *Cass. Schottus* (l. 4. *Technic. Curios. c. 2. prel. 2. p. 223.*) & coeli continuationem *Th. Bartholin.* (de *Comet. Consil. p. 15.*). Calidum, quod in supremum ambitum secessit, Veteres (*secund. Hipp. l. de Carn. s. 3. Op. p. 29.*) in quem locum, quod è *Cicerone* (l. 1. & 2. de *Nat. Deor.*) commentatur *Anutius Fæsius* (p. 205.), evolvi meretur. Aëris & ignis miscelam, teste *Anton. Deusingio* (*Exerc. de Spir. §. 25. p. 210.*), Alii. Est in nobis coelestis quædam portio, sublunaris altera, & est in utriusque confinio posita, velut Æther quispiam vires utrinque jungat, scripsit (l. 1. *Cosmocrit. c. 3. p. 36.*) *Cornel. Gemma*. Vocavit materiam subtilem (*passim*) *Renat. Cartesius*, materiam coelestem *Jul. Placentin.* (*Pecul. Disfert.*), qui & calorem & motum membrorum adeoque etiam vitam ab eadem deduxit. Postquam in lucem editus infans (*scribit c. l. §. 20.*), continuo per pulmones aëris particulas subtilissimis hujus materiæ coelestis refertis perfusas atque circumdatas attrahit & expellit. Aristotelis naturam Elemento Astrorum analogam *J. C. Sturmius* (*Diss. de Circul. Corp. §. 45. p. 41.*) interpretabatur. Cur aqua, terra, aër & reliqua similia corpora, quibus cingimur, constent multis exiguis partibus figura & magnitudine differentibus: quæ nunquam tam accuratè nexæ & continuatæ sunt, quin plurima spatia inter illas pateant, non quidem vacua, sed referta materia subtilissima, dicitur *Renatus, des Cartes* (*Meteor. c. 1. n. 3. p. 126.*). Junge huic *Cass. Schottum* (c. l. p. 250.). Prætereà cogitandum est, pergit *Cartesius* (c. l. n. 4.) materiam subtilem omnia intervalla, quæ sunt inter partes horum corporum replentem, nunquam à motu velocissimo cessare, sed assiduè huc atque illuc ferri, non autem eadem velocitate ubivis & omni tempore. (*Add. Princip. Phil. part. 3. n. 51. p. 54.*) Materia hæc omnia penetrare dicitur, quamvis durissima, *Placentino* (c. l. §. 22.). Inde, si è vitro pro demonstrando vacuo, extrahatur in locum aëris extracti oppidò succedit, operatorumque de demonstrando vacuo vacua & inania eludit promissa. Quocirca quo sanguis & alia humida, quæque dissimilibus & quoad motum, & quoad figuram particulis constant, motum suarum particularum intestinum variumque tueatur, oportet, ut spatiola quædam inter ipsas (non quidem omninò vacua), sed mobili aliqua, atque perpetim agitata materia relinquantur, sive illa materia Ætheris nomine censi debeat, sive Aëris, seu quod mihi magis arridet, utriusque, Conf. *Malach. Thru- ston.* (c. l. s. 5. p. 14.).

§. 65.

Cum verò præfatæ levitatis causæ in mortuis desint, non mirum est, quod pondere augeantur, aut saltem augeri videantur. Animalia graviora fiunt, ait Hieron. Cardan. (l. 5. de Rer. Subtil. p. 270.) quoniam exhalante Anima secum calor etiam (cœlestis), & quicquid ab illo elaboratum est, evanescit. Id Exemplo plumbi, aut potius plumbi calcinati crescens pondus pondere cadaveris illustrare conatur, quod, dum in Cerussam vertitur ac uritur, tertia decima parte sui ponderis augetur. Conf. Hieron. Mercurial. (ap. Laurent. Scholz. Epist. Med. 80. & 90. col. 135. sq.). Thom. Mauffet. (ap. Eund. Epist. 280. col. 533.). Petr. Borell. (Cent. 4. obs. 97. p. 352.). Hoc fit quia calor ille cœlestis evanescit. Nam certum est adjici nihil, & tamen (pondere) crescit, quæ tamen thesis modernis bilem movebit, quibus satis superq; cognitum, calcinata Atomos in Aëre volitantes attrahere sibi que appropriare, quod & alia capita mortua (Chymicis dicta) Aëri exposita satis evincunt. Athanas. Kircherus (l. 10. M. S. f. 4. c. 9. p. p. 237.) rationem, cur plumbum calcinatum gravius sit propalaturus, cadaverum gravitate rem illustrat, quæ depulsis spiritibus occlusivè meatibus compactiora metalla reddi judicat. Absentia Animæ & Spirituum, pondere cadaver illico crescere Hippol. Obicius (c. l. Dialog. 1.) sentit, & amissis spiritibus, quilibet cruor gravitatem sensibilem, judice Paulo Ammanno (c. l. p. 324) acquirit, quæ gravitas Aquæ gravitate ex Wolferdi Senguerdi (Ex. Phys. 76.) computo superior. Videmus proinde vasa vivente corpore tumentia non nihil flaccida, ob sanguinis in iisdem æstum & aëris motum impeditum, juxta Job. Theod. Schenck. (Hist. Hum. General. c. 4. p. 68.) unde eo exhausto, quod non ita mirandum, refert Th. Bartholin. (Disquis. Med. de Sangu. Vetit. p. 63.) levius fit cadaver & Aquæ innatat. Et si in vivente ob factam adiapneustiam corporis pondus plus solito augeri incipit, ut habet S. Sanctior. (f. 1. aph. 9.) quanto magis in cadavere, in quo primis comprimis à fato diebus penitus cessat. Athanas. Kircherus (l. c.) Cadavera multò graviora, quam dum vita ipsis inerat, existere dixit, eò quod vivens corpus aëre spiritibusque plenum quadantenus alleviatur mortuum verò omnibus depulsis spiritibus canalibusque occlusis compactius reddatur, aut corpus, ut Wolffg. Gabelchover. (Schol. ad Andr. Bacc. de Gemmis c. 2. p. 31.) loquitur, exhalato calore ad gravitatem naturalem & sibi insitam redit. Add. Levin. Lemnium (l. 1. de Complex. c. 1. p. 6.)

§. 66.

Obicium ut refutaret Sanctorius hanc format (f. 8. aph. 8.) objectionem: Fatuus (Obicius) putat, corpora viva mortuis esse leviora. Nec vidit unquam lani-

lanios, cetarios, & porcarios dum vendunt viva demere decem à libris centum. Responderi posset *Sanctorio ex Aristotele* (l. 8. *Hist. Animal.* c. 6.) & *Hieron. Cardano* (l. 12. *de Rer. Varietat.* c. 73. p. 848.) sextam partem ponderis, quantum ponderarit porcus vivus, absumi occiso in pilos seu fetas, sanguinem & reliqua id genus. Monet etiam *Obicius* animalia irrationalia, si ponderentur viventia, sibi pondus addere dum valida & forti (spiritus) attractione (& renitentia *Vid.* §. 24.) hoc namque erat addendum fortis namque spiritus attractio ad levitatem facere videtur *Th. Willisio de Anim. Brutor.* c. 3. p. 42. ubi plura) vinculis se liberare nituntur. Non animadvertit, regerit *Sanctorio Herm. Conring.* (l. de *Cal. Innat.* c. 8. p. 65.) gravitatem illam esse ex motu animalium, quæ imposita libræ motum bilancis refugiunt, quantum in se est, atque ita illam gravant. Diversitas etiam ponderis in homine apparet, dum, notante *Cardinali Cusano* (c. 1.), aliud est pondus hominis attrahentis & tenentis anhelitum, aliud expirantis. Interim non capio *Obicii* rationem, qui bruta & præcipuè suæ, (licet differentia sit exigua) morte accedente pondere decrescere non dissimulat, quia constant natura magis terrestri. Contrarium enim hæc ratio potius videtur evincere.

§. 67.

Experimentum *Th. Browne* (l. 4. *Pseudodox. Epid.* c. 7. p. 739.) non prætermittendum, quod in pullo gallinaceo fecit. Vivum accuratè ponderavit, & post enectum, & ratione ponderis nullum deprehendit discrimen. Idem tentavit in Mure. Post decem autem horas pullus & mus manifesto leviores ad justam stateram examinati deprehendebantur. Concludit igitur tanto temporis intervallo pondus hominis ad aliquot uncias decrescere posse. Si calida adhuc corpora, quamvis mortua ponderentur, levitatem satis demonstrare *Theod. Craan.* (tr. de *Hom.* c. 37. p. 295.) prodidit.

§. 68.

Dixi *supra* (47.) Aqua submersorum pulmones multum aëris concipere, & corpus ut supernatet, aptius reddere. Nec sine ratione forsan. Embryonis quidem pulmones rubent, & ob densitatem in Aquam coniecti merguntur. In lucem contra editorum ab aëre inspirato rariores atque leviores statim etiam albidiores ratione aëris inflati evadunt. Raritatem hanc & levitatem etiam post obitum non deponunt ob repletas adhuc admissio aëre vesiculas, adeoque aquis concrediti summa tenent (quo de phænomeno discurrit *Malach. Thruston* (c. 1. s. 22. p. 85. 86. 87.). An verò Aqua suffocatis, ut emergant, suam operam hic collocare valent, hæret animus edicere. Notum namque est, prout etiam notat *Th. Bartholin.* (*Diatr. de Pulmon.* s. 2. p. 27.) in subitò ex-

tinctis ex irruente in pulmones sanguine, ibique restitante excuti aërem, & cum eodem levitatem è pulmonum vesiculis. Comprimis strangulati, ut iterum *Thruston*. (c. l. p. 88.), quibus aqua suffocati jungendi, quam ob rem naufragos uti laqueo suffocatos revocat *Aëtius* (l. 3. c. 49.).

§. 69.

A fulminis tactu levitatem corpori induci *Fortunat. Fidel.* (l. 4. *Relat. Med.* s. 6. c. 2. p. 600.). & ex hoc *P. Zacch.* (l. 5. *Quæst. Med. Legal.* Tit. 2. qu. 11. n. 10. p. 337.) suspicari licet, dum signis fulminatorum humorum consumptionem à fulmine factam annumerant. Poterit id contingere ad eundem fere modum, quo dolia fulmine exhauriuntur intactis operimentis, nullo alio vestigio in vasis relicto, ut *Plin.* (l. 2. c. 57.) habet, fulmenque, secundum *Lucret.* (l. 6. *de Nat. Rer.* p. 227.) procurat.

Ut vasis integris vina repente

Diffugiantur.

Add. Dionem (l. 57. p. m. 374.) *ibidem Zacchias*. Quod si tale fuerit, cujus meminit, idque se oculatis habere testibus tradidit, quod omnia viscera illæsis exterioribus absomit, dubio locus non amplius concederetur.

§. 70.

Qui miraculis Sanctorum compilandis operam locarunt suam, corpora sanctorum aliquando divina virtute ponderosiora, aliquando solito leviora comparuisse scribunt. De *S. Wigbrechto Confessore Lupus Servatus*, & ex eo *Henr. Kornmann.* (p. 4. d. m. m. c. 22.) cum in translatione corporis Ejusdem in valle sacros Ejus cineres paulum quieturi deposuissent, ac mox quo coeperant contendere præpararent, mirabile dictu, gravatæ sunt, quas hætenus detulerunt reliquæ, nec eas fuit loco movere facultas, donec instantissimis precibus id à Domino obtinerent. De Cadavere *S. Galli* simile ferè *Wolafrid. Strabo* (l. *de Vit. S. Galli* c. 30. ap. *Goldast. T. 1. Rer. Alemannic.* p. 2. p. 254.) de *S. Corbiniani Andreas Brunner.* (l. 5. *Virt. & fort. Bojor.* p. 719) Contra de *S. Adalberti* Cadavere *Gromerus* (l. 3. *de Reb. Polon.* p. m. 52.). Hujus corpus *Boleslaus Dux* à Prussis redemit & minimo quidem, propterea quod appenso in statera per exiguum ipsius pondus divina, ut creditum est, virtute efficiente inesset. Tantum enim argenti, sive Auri, ut alii volunt, barbari pacti erant, quantum corporis ponderi responderet.

§. 71.

Cur pisces mortui ut plurimum supernatent Aquæ, ventris amplitudini detulit *Aristoteles*. Causam igitur redditurus cur *Anguillæ* non superfluitent mor-

mortuæ, nec sursum, ut cæteri pisces maxima parte efferantur? (*l. 8. histor. Animal. c. 2.*) inquit: ἔχου τὴν κοιλίαν μικράν. Sunt enim ventre exiguo. Rectius id imputavit aëri, qui in illorum vacuis continetur *J. C. Scaliger (in l. 2. de Plant. p. 366.)*. Alias præterea rationes lege apud *Johann. Rudolph. Camerar. (Cent. 9. Syllog. Memor. n. 17. & 18. p. 655.)*. Paucis, uti motus Avium contra naturam est alarum succussu & aëris diverberatu sursum, idque animæ & spirituum præsentia sic dirigente, Vid. *Francisc. Valleriola (l. 6. Enarrat. Med. fol. 420. & sq.)*; Ita Piscium motus est deorsum in profundum Aquæ pinnarum remigio. In morte igitur anima & spiritu excusso avis è levis aëris regione profundum sive terram petit; piscis autem aquæ gravioris substantia sublimis fertur. Si anguillæ mortuæ fundum petunt, & carnis gravitas, & figura externa id facit, nec faciliè anguillam, nisi prædæ forsan inhiet, superiora aquæ petere videas. Quod ex limosa sit substantia, aut ex limo vel ex anguillarum cadavere procreata *Joh. Bodinus (l. 3. Theatr. Nat. p. 402.)* arbitratur.

§. 72.

Claudat hunc Titulum singularis *Solini (Polyhist. c. 45. p. m. 150.)* narratio. Materia, inquit, ficus Ægyptiæ in aquam missa subsidit. Deinde cum diu sederit, in liquore levior facta, sustollitur, & versa vice, quod natura in alio ligni genere non recepit, fit humore sicca. Cujus phænomeni rationem dum explicare aggreditur *Martin. Schockius (tr. de Tunis c. 19. p. 162.)* ita differit: Ut illud, quod natat, levius esse debet liquore substrato, cui innatat, (manifestum hoc est vel hinc, quod clavus ferreus innatat plumbo liquefacto,) ita existimandum est, quoddam lignum usque adeò ponderosum esse, ut si consideretur ratione suæ superficiei, aqua secundum quantitatem respondens, deprehendatur levior; quo in casu illud, quod alias innatare deberet, non potest non submergi atque fundum petere. Quod verò lignum, quod ob causam jam dictam, aquæ fundum petens, postea deprehendatur eidem innatare, hoc existimandum est propterea accidere, quod materia resinosa lenta viscidaque quæ ejusmodi ligno pondus potissimum procurat, ab aqua eliciatur, simulque lignum illud levius (aqua autem viscidior & gravior) reddatur, locum talis ponderosæ materiæ in ligni poris subeunte aëre aut aqua minus ponderis habente, præ ejusmodi materia.

§. 73.

Ova recentia demum aquæ injecta fundum petere, progressu verò temporis iterum emergere, observationes memorant. Libravi quoddam à Gallina jam partum, narrat *Petr. Petitus Tom. 3. Ephem. Erud. 5. p. 67.*, quod unciam unam

uram, sex solidos, 22. grana f. 1030. grana habebat in pondere. Hoc ipsum duobus diebus præterlapsis trium granorum pondere erat imminutum, & quinto die granis septem eadem tempestate, eodemque loco temperato. Æstate enim ulterius adhuc imminuuntur, quare ut servari queant, certum est remedium illud quo in aqua servantur, probatum esse. *Rob. Boyle* etiam (*de Atmosphær. Corp. Consist. p. 5.*) hyeme valdè rigida non obstante aëris, in qua asservantur, frigiditate, in exacta bilance horarum non multarum spatio reddita sensibilibiter leviora, comperit. Causam in flatus rejecere *Cæl. Rhodigin. (c. l.)* & *Eryc. Putean. (in Encom. Ovi.)* sed tunc pellicularum & testarum ruptura rem decideret. Rectius (*c. l. p. 60.*) *Petitus* recentia adhuc sua substantia esse adimpleta, ad testam usque, neque quicquam aeris ipsis inesse. Verum quando requiescunt, particulae nonnullae albuminis exhalant, vacuumque relinquunt spatium versus extremitatem obtusam, in quam per poros ipsius testæ intrat aer. Reperies etiam hanc sententiam (*in l. 2. de Plant. p. 353.*) ap. *J. C. Scaligerum*. Paucis, ut in omnibus etiam in lapidibus & metallis continuo innatus est partium interiorum motus intestinus, ita etiam in ovis, inde Atomorum exhalatio.

§. 74.

Cum celeberrimus *Erasmus Bartholin*. Anno 1669. ovum Gallinaceum incautius fortè tractaret, putamine fracto interius ferè inane, nihilque præter exiguum pulveris flavescentis deprehendit, hinc orta mox suspicio de materiæ ovi continuo decremento *Vid. Th. Bartholin. (Vol. 1. Act. Hafn. p. 1. obs. 52. p. 104.)*. Addendum censeo prætereà testas recens expositorum ovorum, aliquando multum humiditatis obtinere, ut vix testæ esse videantur, aliquando parum, quæ ipsa humiditas, dum progressu temporis exhalat, leviora ova constituit, inde testæ exclusis pullis omnium levissimæ, quia siccissimæ.

§. 75.

Nec hoc prætereundum pondere à quibusdam de corporis constitutione sana aut morbosa aliquando desumi. Perhibent id Medicis Magni Mohol, qui singulis annis Calendis Septembris Ejus corpus exactè ponderant, & inde de sanitatis constitutione argumentum & judicium formant. Ex Aliis allegat *Erasmus Francisci (l. 4. Ausländischer Kunst- und Sitten-Spiegel p. 1724.)*

LIB. II. TIT. IV.

De

Cadaverum Frigiditate, Rigiditate, Caliditate & Mollitie.

Summarium.

1. **F**rigus, mortis satelles. 2. Cadaver unde friget. Spiritus vitalis non calidus Helmontio. 3. Frigidissimum cadaver à pavore Archei. 4. An ideo cadaver tangentes impuri & semi mortui. 5. Archei pavorem frigus augere. 6. Morbi. 7. Frigore mortui. 8. Post frigus rigor. 9. Exempla varia. 10. Rigor ex aliis causis. 11. Tetanus ante mortem. 12. Decollati stantes. 13. Cause alie. 14. Callimachus interemtus in praelio stans. 15. Heinsiana Patris Callimachi declamatio, & Balbini Epigramma. 16. De Rege Salomone fabula. 17. De Francisco & Dominico. 18. An stare secundum naturam? Zaccbias. 19. Rationes Ejus refelluntur. 20. 21. Cartaleptici. 22. Fulguriti. 23. Conjectura. 24. Stantes rari. 25. Peste extincti. 26. Corpora in peste astricta. 27. Tetanus. Littera longa quid. 28. Cadav. rigiditas & frigiditas an novaculam bebetet? De Cute quedam. 29. Mercurialis à peponibus rationem desumit. 30. Ab acore carnis & cutis Helmontiani. 31. Μελασμοὶ à frigore unde? 32. Lumbrici & pediculi ante & post mortem cur corpora derelinquant? 33. 34. Cause. 35. Rigiditatem immutare potest Damon, non frigus. 36. Cadaverum Calor. 37. Historie. 38. Hydrops cum febre. Febricitantes alii & pestiferi. 39. Assumta ante mortem. 40. Recalescentia unde. 41. Partium cadaveris flexibilitas, vulgi Prognosticon. 42. In Magis quare naturalis secundum Santorellum. 43. Rigida primum post flexibilia. 44. Problematis resolutio. 45. Cadaverum in sepulchris situs varius. 46. Sedentes sepulti. 47. Stantes. 48. Erecti extra sepulchra. 49. Tyli Saxonici (Eulenspiegels) sepultura.

§. 1.

Alor vitæ, frigus mortis indicium, quia individuus satelles, *Loquitur J. B. Helmont (tr. de Flatibus n. 24. p. 338.)*. Is Spirituum præsentia, hoc violentæ eorum dispersioni imputandum. Mortem pronunciabant quidam *Attalensis Athenæi* sectatores corpora ad frigidum siccumque perducere, & mortuos græcè alibantas vocari, quasi nihil humecti in se habentes, utpote tum caloris abitione exhaustos, tum frigore rigentes, quod retulit (*l. 1. de Temper. c. 3. p. 223.*) *Galenus*. Ante mortem igitur frigidam advertimus spirationem. De frigida inspiratione, *inserit Anton. Santorell. (l. 6. Anteprex c. 2. p. 140.)*, ante mortem putant multi id fieri, quia Cor propè mortem frigida temperie laborat, quod, quanquam videatur *Galeno*, mihi tamen non omninò satisfacit, nam alibi docuit, si quis in sinistrum Cordis Ventriculum mortuo animali immitat digitum, adhuc calidissimum observari. Rectè id quidem, sed rationem frigida spirationis non addit, quæ absentia Spirituum, & dissolutioni virium ascribenda, quod spiratione sensim sensimque debiliore facta aër pulmones & cor non subeat, & atomiseorum calidis parum imprægnatus, iterum exspiretur. Ideò Mors *Plutarcho (l. Aqua an ignis sit utilior f. m. 131.)* nil aliud, quam extrema caloris defectio, & mortem definit frigus, animam à corpore seducentem *Cass. Barthius (in Stat. l. 8. Thebaid. v. 934.)*, ubi extremum frigus pro mortifero positum, respiciens ad illud *Didonis* morituræ *ap. Virgil. (l. 4. Æneid. v. 392.)*

Et cum frigida mors anima seduxerit artus.

Argutè *ap. Petronium Arbærum (in Satyr. p. m. 177.)* *Encolpius ad Gnithonem*, cuius funerata erat illa pars corporis, qua quondam Achilles erat: Si idem frigus genua manusque tentaverit, tuas licet ad tibicines mittas. Qua de causa cum frigus proprium sit mortuorum, secundum *Servii (in l. 11. Æneid. Virgil. v. 39. p. 834.)* effatum, frigus pro mortuo positum invenias *ap. Maronem (l. 6. Æn. v. 209.)* in illis

Corpusque lavat frigentis & ungit.

Si frigidum nomen est anima Græcorum, quare corpus ea absente friget? quaerit *Tertullian. (l. de Anim. c. p. 661.)*

§. 2.

Nullus igitur mirabitur, si cadaver frigere, tactu explorante sentiat experiaturque. Ridet hic Scholas *J. B. Helmont. (tr. in Sole tabernaculum p. 621.)*, Spi-

Spiritibus cordis & totius calorem ascribentes, cum Spiritus ex se sint frigidi, pereatque in instanti illorum calor, simul atque à Cordis radio & subsidio dirimantur, adeoque nec Cor, quod repetit, nec ejusdem Spiritus vitalis ex sui natura & substantia caleant originaliter, sed ex sanguine arteriali partim falso, partim pingui & sulphureo pulsuum concussione sicut ex lacte fit butyrum, per concussionem eliciatur sulphur vitale. (*Add. tr. Blas humanum n. 23. p. 147.*) Quod deinde dum per ejusdem operæ concussionem in Spiritu volatili lumen concipit, propagatur formale seu vitale lumen: tanquam lumen de lumine sumtum. Spiritum vitalem alibi (*tr. Spiritus vitæ p. 157. & tr. Aura vitalis, ubi eadem repetuntur, p. 576.*) sanguinem resolutum in auram falsam & illuminatam à vita, adeoque lucem esse asserit, ætheream sobolem, luminis vitalis immediatum hospitium, (*tr. Blas human. n. 23. p. 147.*) caloremque vitæ nostræ duntaxat adjacens & comitans indicium, non autem fundamentum primum. Vita igitur illi (*c. l.*) lux formalis, & ipsa anima sensitiva lucida adeoque hujus exsufflationem mors è vestigio sequitur, quod & nuper de venenis (*Tit. 1. b. l. §. 21.*) Blas igitur cordis vitalis Spiritus & consequenter sui caloris fomes: Spiritus verò sic animatus sui caloris fomes, ut iterum (*c. l. n. 24. p. 147.*). Nec sine pulsu accenditur nimium calor, sed confestim vita etiam perstite, calor interit. Interim à pavore Archei, s. Spiritus insiti, & retrocessione influi corpori induci frigiditatem, alibi *Helmont.* astruere nititur, ut mox patebit.

§. 3.

Ut enim (*tr. Orus imaginis morbosæ n. 14. p. 443.*) ideas ab Archeo formari, non minus quam à vi Phantastica Tironibus persuadeat, hoc utitur argumento. Cadaver, scribit, spontaneo fluxu mortuum friget super omnem glaciem, (aut, ut alibi loquitur *tr. Potest. medicam. n. 4. p. 378.* Cadaver humanum, languida morte extinctum, etsi juxta ignem violenter intepesceret, tamen tactui videtur esse frigidissimum, adeò ut manus vix queat inde dudum etiam igni admota, ut habet *tr. Tumulus Pestis p. 870.* post recalescere.), non verò quod frigidius sit cadaver vaccæ, spontè demortuæ, (id namque per organum qualitatuum ac gradus ambientis distinguens clarè demonstratur), quam tamen id nostro attactui sic censeatur. Contingit id enim Archei folius pavore, qui contactu mortis in cadavere pavet. (1.) Sentit mortem, quam fortassis Phantasia adhuc ignorat. (2.) Pavet. (3.) Retrocedit Spiritus influus. (4.) Insitus autem manui pavore turbatur & concidit, adeoque initium mortis sibi è pavore concipit. Non inconcinne ideò sacra, ut qui

mortuos tangeret impurus & semi-mortuus censeatur. Quam mortis imaginem Archeus velit, nolit, concipit, eamque sic mordicus aliquandiu retinet, quam diu superstes illa pavoris idea: quod intra horam vix ad focum recalescat. Ergò pavoris Idea realiter ibidem est: Siquidem operatur affectum, estque formata ab Archeo, & non ab imaginativa hominis. Igitur, si Archeus pavore fugiat tremens: pari quoque ratione tristabitur, irascetur, furore aliisque passionibus concitabitur; Et caloris & frigoris excessivi causam in Archeum ipse rejicit, (*tr. Potestas medic. n. 8. 9. 10. p. 379.*), & si lumen quorundam animalium tanquam Solare Calidum. Finge enim (*discurrit. tr. Formarum Ortus n. 86. p. 119.*) bovem 800. lb. pendentem, qui extincto vitæ lumine mox friget. Ergò lumen istud calidum necesse est, si tanti, ut totidem libras in frigus ruentes continuo sui fomento à frigore præservet. Archeus autem in quadrupede apertè fluctuat & splendet, & lux est, utique in partes nostras inclinare videtur, solaque verborum diversitate à nobis declinare. Add. *Anonym. (in der Betrachtung der Begräbniss in Kirchen. p. 16.)* §. 4.

Cur verò in sacris mortuum tangentes impuri reputentur ex Helmontiana non profluit hypothesis. Nec mortuum tangentes pro semimortuis in sacris haberi ullibi reperiet *Helmont*. Nec pollutio per mortuos attactos Ethnicis incognita, ut alibi quædam (*b. l. Tit. 2. §. 5.*) sparsi. Cæterum mysticam in sacris subesse rationem Theologi docent, ut acu minimè sensum S. S. tetigerit, quæ ejus ubiquè ferè est infelicitas, novus sacrorum interpret. Hoc tamen *Philosopho per ignem* largior, ad corporum mortuorum tactum, insperatum comprimis, facile plurimos pavore concuti & pallere, ut inde inter abominabilia cadaver locum meritò invenerit.

§. 5.

An autem ob hunc Archei pavorem cadaver nobis frigidius, atque revera existit, appareat, non ita facile assentirer, cum sensus non fallat. Frigiditatem parit caloris aut vitalis luminis absentia, ut dictum, ambiens aër, cum in frigidioribus locis asserventur cadavera humana, adauget. Exasperare eandem in homine videtur cutis, pars exsanguis & sua natura frigida, adeoque aptissimus frigoris fomes, qua in ovibus & bovis detracta, caro, pars sanguinea & calidior frigoris ejusmodi gradus excellentiores non recipit. Hujus asserti veritatem carnis suillæ frigiditas pariter illustrare poterit. Tantam demum esse frigiditatem, ut parti viventi tactus beneficio communicata ægrè expellatur. *Helmontio* non credo, quia experientiæ sigillo destituitur.

§. 6.

§. 6.

Morbos, quibus periit æger esse attendendos, itidem *Helmont.* (*Tr. Tumul. Pestis* p. 870.) notavit. Plus cadaver, ait, sensim extinctum friget nobis, quam cadaver Podagrici aut acuta febre mortui. Syncope affecti cum etiam viventes adhuc frigidi sint, frigidi, *Galeno teste* (*l. 1. de Prasag. expuls. c. 4. p. 545.*), obeunt. Eadem frigiditatis intensio in fulminatis observatur, inde evenit, ut etiam pars vulnerata fulmine reliquis frigidior, ut *Plinius* (*l. 2. c. 56.*) cujus phænomeni secundum *Simon. Majolum* (*Dier. Canic. Colloqu. 1. p. 21.*) forsan ratio, quod ignita omnia cum refrigerantur frigidiora solito fiant. *Proth. Casulanus* (*l. 1. Æthiol. n. 152.*). Spiritus in ea parte, quæ icitur, absumi docet, indeque frigus deducit. *Adalbertus Tylkowsky* (*Meteorol. Curios. p. 1. c. 10. §. 6. p. 32.*) cit. *Sachsio nostro* (*M. C. D. 1. A. 2. obs. 36. p. 68.*) id metui & veneno ascripsit. Valet prima ratio in Gangrænosus partibus, quas nullo igne f. actuali, f. spiritibus calidis adhibitis calefacias. In fulminatis autem partibus nullum frigus unquam, quas conspexi, offendere potui. Qui igitur hæc consignarunt, potius traditione, quam experientia edocti, in literas retulerunt. Seniores & obesiores his annumerat corpora *Paul. Zacchias* (*l. 5. Quæst. Med. Legal. Tit. 2. qu. 12. 34. p. 36. p.*).

§. 7.

Quod si frigore perierit mortuus, aut in loco frigido repositum cadaver, frigus augebitur, quod vel lippis non ignotum. De illis sequentia *Hieron. Cardanus* (*l. 7. de Var. Rer. p. 574.*): Qui frigore pereunt, mortis quidem initium à genitalibus suscipiunt. Indicio est, quod mortuis genitalia involuta inveniuntur, atque corrupta: neque enim videntur interiora membra per se adeò à frigore affici, ut corrumpantur, quoniam septis fulcita sunt. Gemella habet *Georg. Hornius* (*in Arca Noë p. 174.*) è *Cardano* forsan exscripta. Consensu autem exterioris & principalis sic afficiuntur, unde mulieres minus, genitale enim his intus est: Unde juvat ea fovere. Viatores proinde, ut scribit cit. *Hornius* (*in Arca Moysi p. 147.*) hyeme membrum virile charta multiplici contra penetrabile frigus muniunt. *Cardano* autem assurgendum esse exemplum juvenis olim frigore enecti & à me dissecti monet, cujus priapus cum scroto colore plumbeo & cœruleo in putrilaginem vergere videbatur.

§. 8.

Rigor excipit frigus. Idque ferè in instanti. Cum conducat os claudere, caput directè statuere, pedes reducere, levare brachia ad pectus deducere isthæc omnia fieri suadet *Anton. Santorellus* (*Post-Prax. c. 7. p. 19.*) statim ac animam

efflavit, nam ubi obriguerit, aut flecti nullatenus poterit, aut non poterit commodè componi, causa *juxta Eundem* (c. l. c. 8. p. 21. sq.), aut est frigiditas congelans, aut replens substantia in musculorum & artuum cavitate conclusa, aut quod plerumque accidere observamus, est utrumque. Et quidem rigescere mortuos, *pergit*, à frigiditate. Inde aptè, secundum Eundem deduci posse videtur, quia suspensi, & in universum omnes, qui pereunt suffocati, quo usque se flectunt & flectuntur, & quoquo versus vertuntur, qui extincto calore refrixerint, ita rigent, ut amplius flecti nequeant. Frigus autem hoc facit replendo, nam cum astringat frigiditas, eamque ob causam cohibeat cuncta, possunt, detenta, quæ antea perspirabant, sic artuum cavitatem repleri, ut flecti nequeant. Facit hoc secundo condensando aquosam serosamque substantiam, quæ in partibus continetur. Unde quidem concreta in articulis pituita, & in tophum conversa tollet omninò flexibilitatem; sicuti à multa frigiditate aquosa materia in artubus contenta gelascit, reddit illam partem inflexibilem. *Et hætenus Santorellus.*

§. 9.

Frigore enectos quis non rigere vidit? Quosdam ex *Alexandri Macedonis* militibus applicatos arborum truncis obriguisset frigore, eos tamen non viventibus solum, sed etiam inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. *Q. Curtius* (l. 8. de Gest. Alex. M. c. 9.) autor est. Adde *Anton. Sabellic.* (l. 6. *Ennead.* 4.) & *Conrad. Lycosthen.* (*Chron. Prodig. & Ostent.* p. 95.).

*Multi ceu Gorgone viso**Obriguere gelu,*

Claudianus (de Bell. Getic. v. 342.) dudum cecinit. Constantiæ memorat *Poggius* (l. 1. de Miser. Hum.) hominem intemperie frigoris mortuum equo insidentem in publicum hospitium delatum conspeximus, ita stantem, ut vivus videretur. Obriguerant membra singula, adeò, ut corpus equo in hospitium deveheretur. Gemellum in milite excubitore, qui manè stans quidem, sed non vigilans repertus est, jam & noctis & totius vitæ vigiliam finierat, idem Viennæ observavit. *Didacus Almagrus* per gelidissima Alpium juga primus è Peruvio in Chili Regnum cum copiis suis penetrare ausus, frigoris immanitate, & pestifera aura non paucos suorum amisit, & cum reliquias exercitus per easdem reduceret, rem comperit inauditam. Stabant adhuc Equites peditesque, ut *Joh. Bisfeli* verbis (l. 4. *Argonaut. Americ.* c. 2.) hæc efferam, qui quinto ante mense obriguerant immoti, inconsumti, situ, forma, habitu, quo repentina pestis

stis quenquam illigaverat. Alius pronus humi stratus, alius rectus: non nemo tanquam asturconem urgens, videbatur inserta manibus fræna quassare. In summa, invenit eos tales, quales reliquerat: odore nullo tetro, colore non solito funeribus, ac, nisi quod anima dudum intercidisset, cætera spirantibus, quam extinctis, similiores. Pedites prope Metim congelati hastas in manibus adhuc tenentes, mortui deprehensi sunt, *annotat P. Forestus (l. 10. obs. 41. p. 367.)*. Notandum, (*inquit Tb. Bartholin. de Uls. Niv. Med. c. 12. p. 83.*), Corpora occisorum hyeme eodem positu, eademque figura permanere rigida, qua ante cædem deprehensa sunt. Visum id est extra urbem nostram (Hafniam), cum ii. Febr. 1659. oppugnantes repellerentur hostes, magnaue strage occumberent: Alii enim rigidi iratum vultum ostendebant, alii oculos iratos, alii ore diducto ringentes, alii brachiis extensis gladium minari, alii alio situ prostrati jacebant. Imò ex mari gelato primo Vere resoluta eques equo suo insidens integer emerfit, nescio quid manibus tenens. Add. *Theonest. (de Veterin. Med. quem citat Job. Rud. Camerarius Cent. 6. Memorab. n. 60. p. 393.)*.

§. 10.

Ex aliis etiam causis & morbis sublatis rigere sensu discimus, ut à brutis incipiam, cauda testudinis, quæ in sui extremo cornea post mortem sic incurvata, ut nullavi flecti potuerit. Eadem inflexibilitas in maxillarum musculis reperta, quarum ex *Aristot.* vis est maxima. *Vid Job. Baptista du Hamel (l. 1. Reg. Gall. Scient. Acad. Hist. s. 11. c. 6. n. 1. p. 144.)*. In homine exempla quotidie ante oculos versantur, ut nullus sensui obliqui audeat. Singularis plane est *Alexandri Tassoni (l. 9. quæst. 2. cit. P. Zacchia l. 4. Qu. Med. Legal. T. 1. qu. 10. n. 4. p. 361.)* observatio, de Veneta muliere, quæ ex venenato pomo cum mortua esset, sic riguit, ut in petram conversa videretur, nec potuerit ullo modo gladio aut cultro venter ejus incidi. Servant, ut gelati non rarò certum, quem circa mortis articulum habuere, membrorum positum. Ita ajunt, teste *Galeno (l. de Theriac. ad Pison. p. 1059.)* Cleopatram ab aspidis morsu extinctam manu dextra capiti admota, & diadema, sicut est consentaneum, tenente fuisse inventam, ut vel eò usq; spectatoribus Regina esse videretur.

§. 11.

De ejusmodi casibus *J. B. Helmontii (tr. Tumul. Pest. p. 887. & tr. de Flatribus n. 14. p. 337.)* Philosophia hæc est: Homo cum totali virium extinctione moriens, relinquit suum cadaver generali Tetano, utrinque tensum; at, ubi violenta abripitur morte, est ejus cadaver flaccidum. Unde didici, *pergit*, vitam quandam sensationem & motum s. Blas esse in carne, prætervoluntarium. Vita illa
nimi-

nimirum venena & mortem cum extinctione apprehendens, utrinque tendit tendines. Unde falsum est, cor esse ultimum moriens. Superstes namque manet vita musculorum. Historia rem illustrat, *T. Bartholin. (Hypomnem. de Cruce i. §. 13. p. 98.)*, furem quendam patibulo depositum lictores cruci affixerunt, trajectis per volas manuum & pedum plantas clavis, ut accurato penicillo *Caroli van Mander Regii Apellis* cruciarius vivis coloribus delinearetur. Ubi nullo quodam hypopodio aut ventriculo medio substrato tam rigido sensu pendebat cadaver, ut nec deprimentibus lictoribus cederet. Ut non nego generali Tetano ante mortem corpus tentatum rigere, idque potissimam sæpius existere rigoris causam, ita inter commenta *Helmontiana* vitam musculorum dudum (*Disc. de Gemell. & Part. Numer. c. 4. §. 4.*) reputavi.

§. 12.

Nec veritati litat *Helmont*, dum morte purpurea sublata cadavera flaccida pronunciat. Reclamant historiæ & experientia. *Leodegarius Martyr* capite plexus se erexit & ultra horam immotus stetit. *Petrus* etiam *Martyr* decussio jam capite submissis genibus corpore reliquo mansit erectus, quod etiam de aliis (*evolv. Hieron. Drexel. Prodr. Æternitat. c. 3.*) quam plurimis legimus. Quod si hoc divinum quid spirare suspiceris *Tb. Bartholin. (l. 3. de Luc. c. 4. p. 353.)* quendam truncato capite *Amstelodami* per horulæ spatium erectum stetit.

§. 13.

Spectat huc, quod *Ammian. Marcellin. (l. 18. Rer. Gest. p. m. 140.)* recensuit, scilicet ob alias circumstantias ex vulnere mortuos stetisse. Mixti, inquit, cum Persis, eodem ictu procurrentibus ad superiora nobiscum ad usque ortum Solis alterius stetimus, ita conferti, ut cæsorū cadavera, multitudine fulta, reperire ruendi spatium nusquam possent: utque miles ante me quidam discriminato capite, quod in æquas partes ictus Gladii fiderat validissimus, in stipitis modum undique coarctatus hæreret.

§. 14.

Callimachum præstantissimum Atheniensium ducem ad *Marathonem* dimicantem, *Herodot. (l. 6. p. 584.)* egregia in ipso prælio navata opera, interfectum asseruit. *Plutarchus* autem strenue dimicantem plurimis hastilibus confossum, & in ipso eorum pondere libratum mortuum inter Cadavera stetisse, (*in Parallel. f. m. 173. a.*) fidem fecit, adeoque *Vespasiani* scitum (*ap. Sueton. in Vespas. c. 24. p. m. 266.*), quod etiam *Sixtus V. Papa* nunquam decumbens, licet

licet ægritudine debilitatus (*teste Piaſecio Chron. Geſt. in Europ. Singul. p. 87.*) in ore frequenter habuiſſe fertur: Impetatorem non decere, niſi ſtantem mori, adimpleſſe ſcribitur. *Vide Gregor. Lædi (l. 4. de Vit. Sixti V. edit. Germ. p. 686.)* Idem febre detentus, ut poſthabitis negotiis publicis reſpiraret paululum à Cardinali Nepote monitus reſpondiſſe fertur, *Ejuſdem teſtimonio (l. 11. p. 408.)*. *Ihr ſollet wiſſen, Vetter, daß gleichwie die Nachtigal mitten im Singen ſtirbt, alſo ein Fürſt mitten im Befehlen ſeinen Geiſt auffgeben muß.* Sapientem in actu mori debere, Stoicorum erat ſententia, quod in *Sueton. Veſp. c. l. p. 558.)* notat *Iſaac. Caſaubon.*

§. 15.

Elementi ſub perſona *Callimachi Patris* declamatione *Dan. Heinfius* (*Orat. 34. p. 588.*) hanc hiftoriam illuſtravit, quam, quia brevis & nervoſa, inferere allubefcit. Ita autem ad Athenienſes Pater: Hoc, quem videtiſ hic, Athenienſes, ſanguine victoriam hanc Vobis peperit. Nemo vulnera filii mei quærat. Sic ſtetit cum pugnavit. Dubito an moriendo vicerit, an vincendo ſit mortuus. Mors certè victoriam non interrupit, ſed continuavit. Bis vicit: Semel *Xerxem*, iterum Naturam. Mille vulnera pertulit, plura optavit. Totam Aſiam ſuſtinuit, nec cecidit, mortuus eſt & ſtetit. Quod potuit mori, culpa Naturæ; quod non cecidit, laus illius eſt. Natura rerum tecum mihi res eſt. Quare aut cœleſtem filio meo animum dedifti, aut mortale corpus? Moriantur, qui timere mortem poſſunt. Ille nec cadere potuit, nec vinci & coactus eſt mori. Ille corpus non reliquit, ſed à corpore relictus eſt: Primus ille eſt, qui Naturæ ceſſit, ſed qua triumphavit: Primus qui ſic vicit, mortuus non jacuit: Primus idem, qui virtutis poſt mortem documentum dedit: Primus, qui ipſa morte vitæ ſpatium extendit. Quo honore dignus vobis, quo videtur præmio Athenienſes? Nam ſi fortiter in bella cecidiſſe laus eſt: Ille & fortis fuit & non cecidit. Quæritis an mortem timuerit?, ne ſenſit quidem, ut videtiſ. Sepulchrum debam ambire, nescio an recuſare. Utinam loqui poſt mortem, ſic ut vincere potuiſti, *Callimache*, potuiſſes: reſponderes hoc modo: Pro ſepulchro memoriam mei vobis Athenienſes mando. Pudet jacere inter reliquos, quorum multi ante mortem ceciderunt, nemo in acie poſt mortem ſtetit. Repetunt ignava corpora terram, & in matrem ſuam toto impetu feruntur. Abſtine manum quiſquis eſ, ne crudelior ſis ipſo hoſte: qui occidere potuit, nec potuit movere. Nemo mihi ſtatuum erigat, ſufficit hoc Cadaver. Nemo de Perſis erigat Trophæum, ſufficit hoc corpus. Vos virtute barbaros viciftis: ego ſocios exemplo. Cur torpetis manus, cur non amplius pugnatiſ? An

timetis ne quis sit crediturus? Ego vos hoc metu libero. Mortuum non minus credent posteri pugnasse, quam stetisse. Festivum & ingeniosum etiam est illud *Bobuslai Aloysii Balbini* (l. 3. Exam. Meliss. Epigr. 70. p. 89.)

Pro patria stat Callimachus jam mortuus; at jam

Stat pia pro charo patria Callimacho.

Non cadit in mortem vir stare asuetus in armis,

Imò mori asuetus, nescit ab ense mori.

Hic jacet; erravi stat. adhuc viteque superstat,

Mors sub Callimacho stante necata jacet.

§. 16.

De Salomone Rege in Alcorano (Serrat. 38. cit. Dn. D. August. Pfeiffero Dissertat. 4. tb. 26. p. 77. & 78. & Gregor. Michaël. Not. in Jacob. Gaffarell. Curios. Inaudit. n. 27. p. 147.) subsequens legitur commentum: Cum Salomoni in Sacello Angelus mortis ultimum diem significasset, Salomon rogavit DEUM, ut Diabolos, quos ad templi ædificationem conduxerat, mortem suam celaret. DEI ergò providentia factum, ut moreretur scipioni innixus. Dixerunt autem Dæmones, non est mortuus, sed vivit, & noluerunt eum relinquere, sed permanferunt in labore suo donec elapso anno baculus à tineâ corroderetur, & sic Salomon declinans instar graminis aridi concideret.

§. 17.

Affisi ist der Ort, alda S. Franciscus geböhren worden, also auch, der gemeinen Sage nach, sein Leichnam in dem grossen Franciscaner Kloster, in einer Capell unter der Erden, und zwar unter dem hohen oder Fron-Altarruhet. Man hält dafür, daß sein, und des H. Dominici Leichnam beyde alda noch unverwesien liegen, und aus eigner Krafft ganz aufrecht auf den Füßen da stehen, und einander die Hand biethen sollen. Also habe es Gott geschicket, daß diese zwey heilige Männer, die so gute Freunde Zeit ihres Lebens mit einander gewesen, auch im Tode ungeschieden bleiben möchten, scribit Gabriel d' Emiliane. (Itinerar. Epist. 3. p. 287. sq.)

§. 18.

Hoc ipsum an secundum naturam accidat? E Paulo Zacchia si quæras (l. 4. quest. med. legal. Tit. 1. qu. 20. n. 35. p. 365.) respondebit: Cadavera per se stare supra naturam est: Nam neque ab ipso Dæmone id fieri poterit, ut per se realiter stent, sed benè ut appareant per se stare: non modo enim cadaver per se stare non potest, sed neque in alterutrum latus reclinatum permanere: Cadavere enim in latus converso, inquit Galenus (l. 2. de Mot. Muscul. c. 4.)

& post eum *Rhases* (l. 31. *Contin. tr. 1. c. 1.*) ne minimo quidem tempore super latus manet, sed illicò vel primum vel supinum fit, quod etiam annotavit *Henric. Kornmann.* (è *Brunon. Seidelio de Ebrietat. part. 3. de m. m. c. 17.*). Cum enim ut corpus stet valida musculorum actione sit opus, quippe qui maximo-perè in ea actione operentur, ut docet *Fabricius ab Aquapend.* (de *Gress. Animal p. 6. & 76.*). In hac autem tam valida actione plurimi Spiritus requirantur, impossibile omninò est, ut hoc naturaliter succedat deficientibus omninò Spiritibus. *Hactenus Zacchias.* Cadaver inde à cadendo secundum *Isidor.* (l. 11. *Etymol. c. 3.*) quod *Exercitatio prælim.* (de *Cadav. & Mirac. f. 1. §. 1.*) pluribus exposuit.

§. 19.

Labefactant hanc *Zacchie* assertionem, *supra* (§. 9.) de frigore extinctis adducta, & ille decollatus, de quo *Th. Bartholin.* (c. l.) spatium horulæ nullum ante casum signum monstrabat, quam à Carnificis manu deturbaretur. Cataleptici etiam contrarium suadere videatur. Hi etenim non tantum rigidi extensi, oculis apertis jacent, ut condiscipulus ille *Galenii* (de quo in 2. *prophet. Hipp. comm. 56. p. 392.*) aut sedentes morbo correpti sedent, ut *M. Offilius Hylarus histrio ap. Plin.* (l. 7. c. 53.) quædam apud *Job. Wier.* (l. 3. de *Præstig. Dem. c. 26. p. 474.*) & ille apud *Nicol. Tulpium* repulsam passus amator (l. 1. *obs. med. c. 2. p. 46.*) De seipso attonita *L. Apulejus Mandaurensis* (l. 2. *Metam. p. m. 60.*) Fixus in lapide steti gelidus, nihil secus quam una de cæteris Theatri statuis & columnis. *Curtius fide dignus Medicus Petro Foresto* (c. l.) retulit de sacerdote, qui cum in sacrificio consueto manus in altum elevarisset in tali habitu permansit. Vulgares ac plebeji spectantes divinum quid esse putarunt, ac sacerdotem cum DEO colloqui, & in ecstasi raptum existimarunt, Medici tamen periti, congelatum seu catalepticum animadverterunt. Rarum est, quod habet *Georg. Buchananus* (l. 6. de *Reb. Scotis.*), in mediis scalis unus ascendentium subito stupore correptus, ita gradibus adhæsit, ut nec ulla ratione diverti posset, & sequentibus viam præcluderet. Aliud recitat *Job. Francus* (addit. ad *Castorolog. Job. Maji §. 26. p. 128.*): Quædam febricitans per biduum in habitum statux mercurialis dirigit, motu omni, præterquam oris, privata, retulit *O. Borrich.* (Th. *Bartholin. Vol. 3. Act. Hafn. p. 1. obs. 52. p. 85.*). Nostra ætate scribit *Hieron. Jordanus* (tr. de *Eo quod est in morbis divinum c. 23. p. 88.*) à philtro totum aliquando corpus velut in truncum aut stipitem dirigit, causa densissima undique obiectum, ita ut sex integris septimanis per diem pernoxque steterit commiseratione dignissimus ju-

venis. Adde quæ recensuit *Magnif. Noster Joh. Mich. Febrius* (*Hier. pior. p. 59. & Decur. 2. Miscell. C. Ann. 1. obs. 1. p. 2.*)

§. 20.

Post Catalepsin, si diutius duret, corpus induratur sæpius,

Sic lethalis hyems paulatim in pectora venit

Vitalesque vias, & respiramina clausit.

(*Ut Ovidius l. 2. Metamorph. v. 827.*) & stant, aut alio situ corporis permanent, instar frigore enectorum, in quo fata concesserunt. Fuit Francobergæ in Hassia, narrat *Adam. Lonicerus* (*in explic. morb. capit. p. 5.*) qui dum in templo sacra aqua se conspergere vellet, statim cum aquam sumisset, congelatus est, & rigidus & arrectus cum flabello in manu contento in templo constitit, & mortuus est stans, magno hominum miraculo. Et *P. Forestus* (*c. l.*) concludit, verisimile videri, frigore correptos Catalepsi prius tentari.

§. 21.

De Philemone Comico iterum Apulejus (*l. 2. Florid. p. m. 348.*): Ille anima edita obriguerat, jacebatque incubans toro similis cogitanti. Adhuc manus volumini implexa, adhuc os recto libro impressum, sed enim jam animæ vacuum, libri oblitus & auditorii securus. Stetere paulisper, qui introierant perculsi tam inopinatae rei, tam formoso mortis miraculo. Deinde regressi ad populum renunciavere, *Philemonem Poëtam*, qui expectaretur, qui in Theatro fictum argumentum finiret, jam domi veram fabulam consummasse. Dum apud *Maronem* (*l. 1. Aneid. v. 478*) legi:

Parte alia fugiens amissis Troilus armis

Infelix puer, atque impar congressus Achilli

Fertur equis, curruque hæret resupinus inani

Lora tenens tamen

In Servii Commentarium (*in b. l. p. 209.*) incido, qui *Troilum* mortuum lora adhuc tenuisse putavit. De Gigante Drepani in antro ad radices montis reperto ista *Joh. Bocacius* (*l. 4. Geneal. Deor. c. 68. p. 114.*) viderunt sedentem Gigantem in sede & sinistra manu innixiam baculo tantæ altitudinis atque grossitie, ut excederet quemcunque prægrandis navigii malum. Sic & hominem invisæ atq; inauditæ amplitudinis nulla ex parte corrosum aut diminutum. Et cum ex eis (*astantibus*) unus porrecta manu tetigisset stantem malum, è vestigio malus solutus in cinerem corrui, remansitque veste nudatus baculus alter plumbeus ad manum usque tenentis ascendens, & ut satis adverterunt plumbum erat ad augendum gravedinem malo infusum, quod postea ponderantes asserunt, qui viderunt,

derunt, ponderis quindecim Cantaniorum (Centenariorum nota marginalis habet), quorum unusquisque ponderis est librarum communium centum. Demum hominis statura tacta æque corruit, & in pulverem omnis ferè versa est.

§. 22.

Fulguritos aut fulminatos aliquando toto corpore, aliquando certis partibus artubus, vid. ad miraculum usque rigidos & constrictos reperiri observationes docent. Referunt, *narrat Hieron. Cardanus* (*l. 3. de Var. Rer. c. 43. p. 550.*) in Insula Lemno, ubi Insulæ cornu dividitur octo messorum sub quercu cœnantes à fulmine percussos & exanimatos mansisse sub ea specie (*mauvolt Exc. Noster Georg. Casp. ir. Kirchmaier Disp. de Fulmin. f. 3. Dub. 1. §. dixisset, figura*) qua discubuerant, ut unus comedere videretur aliter poculum ori admove, alius bibere. Cumque omnes nigri essent, imaginem statuarum totidem repræsentabant. Monachi duo sedentes fulmine tacti altero die adhuc sedentes ac si dormirent sedentes inventi, è *M. de Beaulie* (*tr. de Tonitru & Fulgure*). *Erasmus Francisci Lufft Kreiß Disc. 26. p. 1249.*). Singularis est etiam planè illa *Casp. Barthii* (*Animadv. in Stat. ad l. 9. Thebaid. v. 540. p. 1020. & l. 11. v. 4. p. 1289.*) : Miles ferocior unus ex præsidiariis Fortalicij Cüstrinensis ingenti oborta tempestate, totoque æthere coruscante & pertonante, malis dictis vim fulminis provocabat. Ictus repentè concidit, & obmutuit, uno momento tam rigidè mortuus, ut ingens serapensilis, quam manu vix sustinebat ob pondus, ferræ ope digitis concisis fuerit eximenda. Leisnicii quidam è furum cohorte in carcere à fulmineis telis d. 9. August. 1687. tactus & enectus manibus complicatis inventus (*Vid. Pl. Rev. Dn. D. Job. Nicolai Jacobi des donnernden Gottes verderbende Donner-und Wetter-Pfeile p. 12. & 86.*). Lipsienses (*Relat. Hist. Autumn. 1687. c. 10. p. 120.*) historiam his referunt: *Den andern zu Leisnig vom Donner erschlagenen Dieb hat man mit zusammen gefaltene[n] Händen gefunden, so alles Bemühens ungeacht nicht wieder aufzulösen gewesen.* In inopina illa multorum ex incendio pulveris pyrii Anno 1564. d. 7. August. Mechliniæ coorta devastatione è *Heutero Delphio* (*l. 2. in Vit. Carol. V.*) *Job. Philipp. Camerarius* (*p. 3. Horar. subcis. c. 86. p. 324.*) tradidit: Congerrones aliquot potatum ad tabernam Cerevisariam ierant, temporisque terendi, Symbolique conficiendi causa chartis lusoriis certabant. Hospita ad promendam cerevisiam (interea dum incendebatur à fulmine pulvis) in subterranea erat cella, rediens hospites ad mensam, ut eos reliquerat, ludentes omnes, sed mortuos reperit, manibus chartas lusorios tenentes.

§. 23.

Coagulavit forsan in his fulmen sanguinem & lympham, ejusque spiritus, non aliter ut vinum solet, prout olim in *Epist. ad Excell. Dn. D. Job. Dan. Majorem* (*Vid. Dub. de Chirurg. Infis. p. 1. s. 2. Epist. 14. §. 11. p. 90.*) id declaravi. Confer, quæ *supra* (*l. b. Tit. 1. §. 27.*) de halitibus Metallicis pronunciavi. Causam hujus phænomeni ex hypothese sua dedit *Job. Mayow* (*tr. de Mot. Muscul. c. 6. p. 360.*). Particulæ nitro-aëræ, *ratiocinatur*, non tantum in Cerebro, sed etiam in partibus motricibus existentes fulminis ictu nonnunquam veluti accensæ sunt: Particulæ autem nitro-aëræ in motum penè igneum concitæ fibrillas adeò vehementer contorquent & convellunt, ut eædem denuò protrahi nequeant, sed usque obrigescentes mansuræ sint, haud secus ac chordæ contingeret (*Experimentum habet c. l. p. 358.*) si eadem propius ad flammam lucernæ admota fuerit.

§. 24.

Ut verò rarissimus est affectus catalepsis, ita & rarissimè mortuos stantes deprehendimus. Et cum in aliis affectibus subitaneis sensim spirituum fiat dissipatio, aut cerebri & vitalium obstructio, & ita luminis vitæ continuïtas impediatur, ut in Syncope, Apoplexia & Catharro suffocativo

Tales ante oculos nostros, ut fulminis ictu

concidunt. (*Lucret. l. 3. v. 489.*). In Chronicis autem cum grabbatis affixi hæreant ægri, sensimque tabescant, eò quo morituros positu advertisti, mortuos deprehendis. Hic igitur aliud est corpus stans, quod antequam cecidit, adhuc stat, & resurgens quod postquam cecidit, iterum resurgit, aut erectum in pedes stat. De priori ut dubitemus, experientia id confirmante, causa nulla subest, de posteriori verò ratio contrarium dictitat, cui merito fasces defero. Quod semel cecidit cadaver, quo tandem modo ceciderit nunquam se erigere, aut erigi poterit, ut stet, cum centrum dependentiæ ut servet, & spiritus & consequenter vires ipsi desint. Quod si tamen rigidi in pedes erigantur, & inclinante ad parietem corpore sustineantur, fieri potest ut rigidus iste mortuus stare opinetur. Ita, teste *Emanuele Meterano* (*l. 6. Bell. Belgic. p. 170.*) in obsidione Lugduni Batavorum Anno 1574. mortuus rigidus adhuc in platea repertus, erectus ad ædes cujusdam consulis locabatur.

§. 25.

Nec solum prædicto modo rigent cadavera, sed & quæ peste morborum principe orco damnantur. Occurrit, quod habet *disertus ille Pater, ut quidem suis videtur, Abraham à S. Clara Tr. Mercks Wien s. de Peste Viennensi 1679. p. 47.*)

Dis-

Dieses hat man mich für eine Warheit aus dem Lazareth bericht, als im Anfang des Septembris dieses Jahrs die Siech- Knechte unterschiedliche Toden auff denen Gassen und Strassen haben angetroffen, sey unter andern ein Priester, kein Ordens-Mann, todt gefunden worden, bey der Blancken des Spanischen Klosters in der Vorstadt, welcher den halben Theil kniete, mit der rechten Hand die Blancken haltend, in der andern Hand ein kleines Büchlein, welches insgemein das Diurnum genennet wird, die Siech- Knechte aber, als welche ohne daß auff allen Raub begierig, wolten Ihm solches Büchlein aus der Hand reiben, konten aber mit aller möglichen Gewalt solches nicht zu Wege bringen, sondern waren gezwungen Ihn samt dem Büchlein zu begraben.

§. 26.

Sed non hoc solum cum aliis morbis id habet commune pestis, sed & ut cum rigore isto simul astricta evadant cadavera. Observavit id in Peste Parmensi Anno 1468. Rolandus Capellutus. Aliqui peste moriebantur, (insit tr. de Peste p. 7.), qui in extremis quasi ad os genua applicabant, & ita eorum corpora attracta s. astricta remanebant, & hoc magis fortibus corporibus adveniebat, quam debilibus & prostratis. Hec ex illo. Sine dubio spasinus εμπροσθότρος, ob musculos, qui corpus in anteriora flectunt à malignitate lacessitos, tales morti dedit, quod si ὀμσθότρος mortem acceleret, partes posteriora versus flexa manebunt.

§. 27.

Εμπροσθότρος, & ὀμσθότρος ut longitudinem justam cadaveri detrahunt, ita πέρτρος incrementum eidem largi, creditur. Fluxit inde illud: Der Tod hat ihn gestreckt. Streckebein ist über ihn gekommen. Hinc ille ad suam uxorem joco-serio (notante Job. Heidfeldio Sphyn. Theol. Philos. c. 39. p. 1241.) dicere fuit solitus: O mea Tu, quam libenter Te longiorem viderem! Mortuam optabat. Præposterè qui commoriuntur, ut loqui amat Cæl. Ludov. Rhodigin. (l. 10. Antiqu. Lect. c. 8. col. 514.) præcluso spiritu, cui quæreretur exitus, id confirmare videntur. Quocirca literam longam forsan (alii vel alii & quidem forsan rectius I. intelligunt, Vid. Mart. Martin. in Lex. Philolog. Tit. I. Litera & Fried. Taubmann. (in Aulul. Plaut. a. 1. sc. 1. p. 173.) ex se facere dicuntur, qui se suspendunt, ut Staphila anus ap. Plaut. (in Aulular. act. 1. sc. 1.)

Neque quicquam melius est mihi,

Ut opinor, quam ut ex me unam faciam literam

Longam, meum laqueo collum quando obstruxero.

Id verò qui credunt falluntur. Sola cadaveris rigiditas, & ex longo morbo contracta

tracta macies & tabes imponunt sensui, inde quibus ab aqua intercute tumet aqualiculus non rarò post mortem breviores esse putantur. Puerorum demum, in morbis excrefcere interdum corpora *Levino Lemnio* (l. 2. de *Mirac. Natur. Occult.* c. 24. p. 212.) ultrò largior.

§. 28.

Rigiditas & frigiditas afferta cadaverum aciem novacularum hebetare dicitur *Plutarcho* (l. *Aqua an Ignis sit utilior* f. 131. a.). Experimur namque, ut ait *Paul. Zacchias* (l. 5. *Quest. Med. Legal. Tit. 2. qu. 12. n. 37. p. 403.*), quod earum acies potius hebetetur, quam ultro in cutem adigi possit, sic, etiamsi membra aliqua ratione flectere velimus, potius ob eandem rigiditatem cadaveris disrumpemus. Hujus rei rationem eruderasse *virum doctissimum Anton. Santorellum* l. de *Med. Def. (Post praxin inscripsit)* c. 8. allegat. Ut igitur mentem meam circa hoc problema aperiarn, novaculæ hebetudinem imputari debere ejusdem aciei tenuitati, inde evenit, ut cultris Anatomicis minor noxa impendat, feliciusque his anatomica celebretur sectio. Deinde sectoris inexercitati hebetudini. Ars namque est Anatome, ut eandem definit *Franc. Glissonius* (*Polegom. Anat. Hepat. c. 1. p. 5.*) adeoque & artificiales inculcat dissectiones. Ferri igitur, inquit. *Job. Theodor. Schenckius* (l. 1. *Exerc. Anat. 3. f. 2. c. 3. p. 214.*) aciem non respuit, maximè si obliquè secetur. Accedit ipsa cutis constitutio naturalis, quippe ad quam componendam etiam tendines, ut oculatissimus *Nicol. Steno* (*Myolog. Specim. p. 98.*) concurrunt, & inde si glandulosas partes addas, emergens crassities, quæ & pro ratione ætatis, sexus, cœli & aliarum circumstantiarum variat. Crassissimam eam, quod *Schenckius citatus* (c. l.) allegat, si cum brutorum coriis componatur *Herodotus* dixit. Id tamen non esse *καὶ παντός* rectè iterum *Schenckius* regerit, & forsan de cute in corium apparata (modum elegantem vide sis ap. *Th. Bartholin. Cent. 3. hist. 87. p. 178. 179.*) verba fecit. Rectè *Petr. Laurenbergius* (*Exerc. Anat. 2. §. 24. p. 58.*) in qualitatibus secundis medicriter se habere cutem concludit. Cutis illa durities subtilitati spirituum officere dicitur, & stupiditatis arguitur argumentum. Quo spectant *Plautini Sallustii*, quando *Palæstrio* (in *Mil. Glorios. Act. 2. sc. 2. v. 80.*)

Herus meus Elephanti corio circumtentus est, non suo,

Neque plus habet sapientiæ, quam lapis.

Hoc verò de cute, non pinguedine substrata esse intelligendum exemplum *Catharinæ Questiers* ap. *Th. Barthol.* (c. l. *Epist. 99. p.*) ab *Olao Borrichio* adductum evincit. Frigoris demum est condensare, dum cutem ipsam & humores in glandulis, & fuligines in poris condensat & coagulat. Hinc crassior cutis est

versus Polos habitantibus, teste *Laurenbergio* (c. l. p. 59.) & hyeme brutorum pelles crassiores. Benè *Dictator* (f. 5. aph. 20.) τὸ μὲν ψυχρὸν δέρμα περισκλῆν. poves, frigus (aqua frigida) cutem obdurat. Subjungit *Leonhard. Fuchsius* (Comment. in h. l. p. 392.), Exemplo nobis erit lutum, cuius substantiam à frigore constringi videmus manifestissimè. Non tamen lutum, qua lutum, sed quia humiditatibus mixtum condensatur, quod & cuti ex eadem causa accidit. Siccitas namque ad frigoris truculentiam summum præsidium. Frigidissimi mortui atque adeò insigniter tales sunt, ut aciem novaculæ, si quis tentet admove, propter incomparabilem frigiditatem (Vid. supra §. 3.) obtundant, *Plutarchus* (c. l.) colligit.

§. 29.

Frigus id equidem aliquando præstare, non diffitetur *Hieron. Mercurial.* (l. 5. Var. Lect. c. 12. p. 264.), aliam tamen etiam rationem subesse arbitratur. Experientia, inquit, comprobatum est, pepones aliosque plurimos fructus, qui vel calidi vel humidi sunt, vel saltem non multum frigidi, cum cultris inciduntur, eorum acumen obtundere, quem effectum potius corpusculis viscidis quibusdam ascribendum putat, quæ adhærendo acutiem ferri remittant. Idque eo comprobari, quoniam hujusmodi corpuscula paulatim dissipantur & evanescunt: Sic cultris pristina vis restituitur. Habet id etiam ex *Mercuriali* (in *Guidon. Panciroll. l. 2. de nov. repert. Tit. 1. p. m. 63.*) *Henric. Salmuth.*

§. 30.

Addo & hoc, acorem hebetare cultrorum aciem, quod poma austera & immatura disseccantibus patebit. Corruptio autem semper est in acido, juxta *J. B. Helmont.* (tr. de Flatibus n. 72. p. 344.). Ita carnes Eodem (tr. à sede animæ ad morbos n. 5. p. 234.) & experientia teste, statim atque corruptionis initæ limen subintrarunt, juscula acida dant, & colore insueto tincta.

§. 31.

A frigore μελασμοὶ *Hipp. f. 5. Aph. 17. & 20.*) denigrationes περιώματα Græcis vocatæ, livores etiam à calidi nativi extinctione. Ab externo proinde frigore omnes partes corporis, secundum *Leonh. Fuchsum* (Comment. in f. 7. Aph. Hipp. aph. 2. p. 521.), livescunt. Cur rigentes lividi (aut potius nigricantes)? rationem daturus *Aristoteles* (f. 8. probl. 1.) respondet: An quoniam sanguis appulsu frigores gelascit, gelatus autem nigrescit, propter caloris inopiam; Albedo namque igni tribuitur. Add. *Tb. Bartholin.* (de Luc. Hom. c. 6. p. 52.) Ridiculus propè est *Anton. Santorellus* (Post. Prax. Med. c. 21.

p. 59.) qui nigrescere Cadavera voluit, quod nigri vapores ad Cutim propria levitate illam inficiant.

§. 32.

Notum est lumbricos, pediculos, id genus corporis nostri incolas aut fato instante, aut post fatum suas mutare sedes & corpus linquere. *Christianus Dux Brunsvicensis* (teste *Everando Wassenbergio parte 2. Flor. German. p. 101.*) ante mortem quatuor ulnarum longitudine & duorum digitorum latitudine vermem excrevit. Ex ore defuncti Phtifici inmuneri prodierunt vermiculi rubro capite. Ferali arcæ concreditum cadaver iisdem vermicellis scatebat, cunctis stupentibus. (*Th. Bartholin. Cent. 1. hist. 40. p. 73.*) De Lumbricis per os mortui egredientibus historiam promit *Phil. Salmuth. (Cent. 1. obs. 26. p. 18.) Paul. à Sorbait (de Pest. Viennens. qu. 49.)* observavit, daß im Anfang der Kranckheit offft viel Würme von denen Leuten abgangen seyn, welches Zeichen der höchsten Fäulung. De Pediculis *J. C. Scaliger. (Exerc. 246. s. 5. p. 757.)*

§. 33.

Causas varii propalarunt varias. Tantam esse aliquando in talismodi corporibus contagionem, eamque humorum inflammationem, ut exitialem vim morbi perferre nequeant, *Levin. Lemnius (l. 1. de Occult. Nat. Mirac. c. 22. p. 131.)* & cum *Eo Dan. Senertus (l. 3. Med. Pract. p. 2. s. 1. c. 5. p. 211.)* conjecturatur. Junge, si placet, his citat. *Bartholin. (c. l. hist. 90. p. 145.)* subodorantur, pergit *Lemnius*, Naturæ quadam sagacitate corpus defecturum, seseque destitutum iri alimento, eoque stationem suam deserunt. Sic observatum est, *Sorices & Glires* ædes ruinosas deferere, trimestri etiam spatio, antequam sunt collapsuræ. Persentiscunt enim Naturæ instinctu sensim dissolvi contagionem & ædium compagem, illasque brevi ruituras. Pediculis idcirco inter *Ariolos* locus à *Dan. Heinsio. (Omt. 35.)* assignatus. Horrorem quem habet omne vivens erga cadaver, allegat *Paul. de Sorbait (Med. Pract. Tr. 1. c. 6. qu. 2. p. 410.)*. Adde elegantem *J. H. Ursini discursum (l. 6. Miscell. c. 11. n. 2. p. 346.)*. Humoris demum calidi, quo nutriuntur, defectum *Sam. Hafenreffer. (l. 1. de Cutan. affect. c. 10. p. 79.)*

§. 34.

Tantum abest, ut has rejiciam, ut potius ambabus amplectar, sed præter datas aliam adhuc Causam in morbis in quibus nulla malignitas, nullumque incendium subesse puto, frigoris nempe, quæ vermium & insectorum mors est ingruentis aut præsentis acerbitas. Experimento Libitinariorum hanc nostram

stram

stram (*c. l. p. 132.*) firmat *Lev. Lemnius*, Compertum fuit, *scribit*, ab illis pediculos in morituris se in ea lacuna recondere circa stomachi orificium, in qua definit cartilago ensiformis, vel in ea, quæ mento subest, ac vocali arteriæ incumbit. Si quidem illæ partes, utpote cordi vicinæ ad extremum usque halitum incalescunt: quod cum à nonnullis, qui ægrotis assisterent, mihi esset relatum, incunctanter pronunciavi, id esse imminentis mortis argumentum, jam jamque emigrantis animæ, comprimis si alia signa concurrant, ut benè *Vitus Rietlin*. (*A. 2. Lin. Med. Mens. oct. obs. 21. p. 508. sq.*) indicium. *Conf. Alex. Aphrodis.* (*l. 2. probl. 30. &*, qui se huic aggregat, *Ambros. Leon. Nolanum* (*probl. 225.*), *cujus verba Ulys. Aldrovandus* (*l. 5. de Insect. c. 4. p. 217.*) recensuit.

§. 35.

Rigorem in Cadaveribus assumtis, quamvis corrigat tæmon ita, ut ambulare & alios motus corporis & artuum exercere videantur. Frigus tamen eorum & horrorem aut non vult in teporem mutare, aut à DEO prohibetur. Sentiunt hanc corporis assumti frigiditatem ingratam & abominabilem Magi & Sagæ, qui Eo incubo aut Succubo utuntur. Cuidam autem apud *Cajetanum* (*in 2. qu. 95. n. 3.*) de hoc frigore & corporis querenti Dæmon respondet, se non posse melius facere, videlicet, quod addit *Martin. Delrio* (*l. 2. Disquis. Mag. qu. 27. s. 2. p. 717.*) DEO obsistere, vel saltem non cedente.

§. 36.

Non rigent tantum & frigent Cadavera, sed & calent, idque duplici modo, aut enim calorem post mortem ad tempus servant, aut fato in frigidata post aliquot à morte dies recalescunt.

§. 37.

Post mortem naturaliter adhuc calere experientia suggerit. Integrum diem annotavit *Th. Bartholin*. (*Cent. 1. Epist. 72. p. 297.*), & in illa aqua intercute mortua calor, teste *Hippocrate* (*s. 7. Op. l. 4. Epidem. p. 233.*) multo tempore perseverabat. Spectanda hic est ætas, corporum & morbi constitutio & assumta. Ætatem quod concernit, diutius calida servantur juvenilia, quam senilia, promptius enim evanescere necesse est calorem imbecilliorum, quam fortiorum, ut conclusit *Paul. Zacchias* (*l. 5. Tit. 2. qu. 12. n. 34. p. 443.*). Corporum constitutionem si attendas, graciliora quam obesiora (*Id. c. l. n. 36. p. 444.*); Si morbos, qui ex convulsionibus moriuntur (*Galen. l. 1. de Presag. ex puls. c. 4. p. 545. P. Forest. l. 10. obs. med. 105. p. 448.*), diutissimè calidi per-

manent; quia suffocati moriuntur, *subjicit Dan. Sennert. (l. 1. Med. Pr. p. 2. c. 28. p. 577.)*, musculis respirationi dicatis. Idem de morbo historico sublata notavit *D. Sam. Ledelius (M. C. D. 2. A. 4. obs. 18. p. 50.)*

§. 38.

Quod ad febres, non obstat aliquando, etiam si morbis frigidis complicatae fuerint. Puer Hydropicus acutissima febre cum convulsione expirans, calidus permansit, *testimonio Hippocratis (l. 4. Epidem. t. 81.)*. In quem locum vide *Franc. Valesii commentarium (col. 376.)*, ubi id non naturali, sed putredinali calori à maligna putrescentia succorum, quamvis etiam Hydropicos aliquando ad tertium usque post obitum diem caluisse retulerit *Fran. de le Boë Sylvius*, idque una atque altera vice se deprehendisse asserat *Illustr. Dn. D. Lucas Schrækius, (M. C. c. l. in Schol. p. 50.)* de febre causode extincto laudatus *Ledelius Noster (c. l. p. 49.)*. Idem contingit, si ex putrida & maligna febre decesserit æger. De Peste extinctis *Ovidius (l. 7. Metamorph. v. 461.)*

Dura sed in terra ponunt præcordia, nec fit

Corpus humo gelidum, sed humus de corpore fervet.

Calorem remansisse in Cadaveribus è papulis in à febre pestilenti mortuis erumpentibus, conclusit *Laur. Joubert. (l. de Peste c. 4. p. m. 308.)*. Talia aliquando calidiora fuisse, quam fuerint in vita, observarunt *Petr. Sal. Divers. (de Febr. Pestil. c. 19. p. 119.)* & *Joaq. Hucher. (l. 4. de Febr. c. 10.)*.

§. 39.

Quod ad assumpta, ipse deprehendi, febre petechiali sublatum post viginti quatuor horas non tantum calidum, sed & sudore diffluentem. Assumserat autem duas ante mortem dies multas doses Tincturæ, ut vulgo audit, Bezoarticae, cum aliis medicamentis camphoratis. Ab assumpto Philtro mortuus, sinistrum latus calidum, reliquis corporis partibus frigidis, ad tres dies habuit, ut *Valentin. Andr. Mollenbrocc. ap. Cassp. Th. Bierling (Cent. 1. Adv. Curios. obs. 1. p. 29.)* annotavit.

§. 40.

Recalescunt cadavera, dum, *philosophante Petr. Salio Divers. (c. l. p. 119.)* extincto calore innato, omnis internus calor, quicumque fuerit, seu naturalis, seu præter naturam à partibus intimis ad extimas & exterius evaporat, aut à calore, ut quidam, inter quos *Fortunat. Fidel. (l. 4. de Rel. Med. c. 4. p. 520.)* & *P. Zacchias (c. l. n. 36. p. 444.)*, loqui amant, putredinali. Cuncta per se à putredine reddi calidiora, vulgo credunt; aliter tamen contingere aliquando per accidens, quia mixto ebulliente, cum putrescere incipit, calidiores quædam particulae perspirant

rant, *Anton. Santorell. Post. Prax. Med. c. 37. p. 119.*). Rectius moderni fermentationi id ascribunt, ita *Guilhelm. Maxwell. (l. 2. de Med. Magnet. c. 3. p. 75.)*. Spiritus enim in sanguine & cavitatibus corporis conclusi, cum reliquis particulis salinis, sulphureis & Mercurialibus inordinatè fermentescunt, & corporis totius ac viscerum intumescencias faciunt, prout philosophatur *Th. Willis. (l. de Ferment. c. 8. p. 50.)*. Postea vero partium solidarum compages saltem laxari, & particulae sulphureae una cum salinis fluorem adeptis, evaporare incipiunt. Hinc calor ille, foetor & tandem totius solutio. Plura infra (*Tit. 9. §. 77.*). Ex vegetabilibus foenum sole accendi & conflagrare, olim asseruit *Plin. (l. 18. c. 28.)* & foenum contra, non rite arefactum, in tabulato putrescit: ac saepe concaluit, & ignem creat, & incendium nonnunquam etiam, cum foenum cecidimus, imber opprescit, *Columella (l. 2. de R. R. c. 19.)* scripsit. Add. *Joseph. de Tertiis (Curios. Phys. §. 4. p. 108.)*. Calorem autem à putredine excitari *Jacob. Zabarell. (l. 2. de Gen. & Interit. Mistor. c. 9. p. m. 572.)*. *Franc. Valles. (l. 4. contr. c. 3. p. 194.)*. *Zacut. Lusit. (l. 1. Hist. Med. 84. Dub. 56. p. 155.)* docuerunt, quod de Rustica non Aristotelica putredine explicat *Simon. Simonius (Disp. de Putred. comm. 226. p. 431.)*. Id vero contingere ex perversa quodam fermentatione, qua non commiscuntur particulae, sed dissolvuntur rectius, rationabatur (*Diff. 7. de Igne p. 211.*) *Paul. Casat. De Stercore Columbino accenso Galen. (l. 2. de Morb. & Sympt. Caus. c. 2.)*, à quo projecto in ea *Mysia*, quae est Asiae pars, domus hac aliquando ratione, eodem teste, conflagravit (*l. 3. de Temper. c. 2.*). Cur autem vegetabilia putrescentia praë animalibus citius & vehementius incalescant, causam in acidum potentius, quo animalia destituuntur, rejecit *Exc. Job. Bohn. (Diff. Chym. 10. §. 19.)*

§. 41.

Qui diuturnis vexati morbis, vivum, dum vixerunt, & post mortem putridum repraesentarunt Sceletum, ob enervatum musculorum tendinum, fibrarum & nervorum robur flaccidos, & artus minimè rigidos spectantibus exhibent. Vulgum sapit vulgi prognosticon, dum praedicunt fore, ut consanguineorum aliquis propediem defunctum sequatur. In Peste extinctis casum pollicis annotavit *Ludov. Septal. (tr. de Peste)* & *Flamin. Gaston. experientia vespillonum motus (tr. de Peste s. 1. §. 42.)* tradidit, mollitie corripì cadavera, si pestis adhuc ferveat & grassetur; rigere, si remittere incipiat. In nimis haemorrhagiis id etiam contingere credo. Illud imprimis *Conradus Filius* cujusdam militis in *Weissenfeha* palam fecit. Hic namque sensim evacuato sanguine, & sectis omnibus nervis à Judæis Anno 1303. trucidatus, (*Vid. Sigfrid. l. 2. Epist. Histor. p.*

336. & Georg. Fabric. l. 2. Annal. Mifn. Urb. p. m. 122.) omnia corporis membra, tam majora, quam minora, adeò flexibilia, ac si viveret, exhibuit.

§. 42.

Post octo mensium in sepulchro moram partes cadaveris adhuc incorruptæ & flexibiles in *Sutore Strigoniensi* & *Consule Curtio Martin. Weinrichio memorante* (*De Spectr. Strigon. & Pentschin.*) repertæ. Hi vero fuere Magi, illaque incorruptibilitas & flexibilitas superiori causæ forsan imputanda. Naturaliter eam posse contingere, jam dixi. & dum in *Anton. Santorell.* (*Post. Prax. Med. c. 8. p. 24.*) incido, hujus mentem prætereà, cum non sit in omnium manibus, huc transcribam. Non est necessarium, (*dixerat ante c. 8. p. 22. 23.*), ut mortui quique summe frigidi cadant. Deinde possunt quidem & omnes reddi frigidi, nihilominus quidam naturaliter flecti, obrigescere alii. Probatur. Nam ad effectus, hujusque productionem, plus valet dispositio passî, quam robur agentis. Potest facilè accidere, ut quidam humidiori substantia scateant per carnes, artus nervosque dispersa, terrestriori alii abundant: Unde crescere non poterit illa. Quare hi flecti naturaliter; obrigescere illi. Potest tertio contingere, ut nulla in articulis contineatur humida substantia, vel quia ab immodicè evacuantibus esteducta, vel quoniam à valida causa exsiccante est exhausta. At nulla existente in artuum cavitate substantia, quæ à frigiditate superveniente concreescere possit, expediti illi sunt, & à quavis causa impediante liberi. Quære ut statua ex ligno efformatæ flecti (non) possunt: haud aliter illi. *Hæc Santorellus.*

§. 43.

Rigidi non rarò multum à rigore deflectunt & mollescere incipiunt. Singulare est sequens: *Frater Thadeus à Tacco ordinis Seraphici, in quo exactis summa austeritate, Angelica castitate & vitæ Sanctitate integris nonaginta annis diem extremum clausit, natus annos centum & sex. Corpus ejus exhaustum jejunio & senio, statim ab obitu reflorescere visum & in teneritudinem & flexibilitatem infantilis ætatis, seu teneræ plantæ, conversum est; & die sexto post sepulturam de mandato Urbani VIII. exhumatum fuit, eique aperta vena, & (o prodigium insolens & hætenus inauditum!) ex secta vena haud aliter quam ex vivo, vegetoque corpore sanguis effluxit: ut ex Authenticis testimoniis, Roma perscriptis, manifestum est, Heinric. Engelgrav. (p. 1. Cæl. Empyr. p. 552.) è Ferrando (l. 2. Disquis. Reliquiar. c. 2. Art. 2.) excerptis. Addam & hoc, ex *Anton. Santorellus* (c. l. c. 9. p. 73.): Periit Anno 1629. M. Majo *Andreas Castaldius Theatinus vir certè pietate & omni genere virtutum clarissimus*: Obrigit primum, ut mortuorum mos est, & flecti à morte non potuit: post aliquot deinde horas sic*

manus

manus, brachia, digitique cum manuum, tum pedum evasere sequaces, ut qua parte liberet facillimè flecterentur: Vivere dixisses, nam formæ decorem non amiserat, non pallor faciem, non livor ungues aut labia deturparat: & quod vix fidem inveniet apud aliquos, frigus corpus nequaquam occuparat: dicam verbo, dormienti similis quiescebat. Ita verò philosophatur *Santorellus*: Natura indidit particulis omnibus nostri corporis, imò & particulæ cuique destinatæ motui aquosam quandam substantiam in gratiam motus. Illa materia aut est pinguis, aut humida & aquosa. (c. l. p. 24.) Nulla causa poterit unquam facere, ut qui semel obriguerit, rigiditatem deponat, & flectatur. Super naturalem ergò causam à rigiditate flexibilitas. Obriguit, *pergit, Castaldus*, ut mortis imperio pareret: ut pareret amori, flecti postea cœpit & distendi. Scilicet nondum est extinctus ille ardor charitatis, qua vivens flagrabat: viget, gliscit, adhuc æstuat. Ita verò rationatur *Santorellus*, ut monasticæ sanctitati pal-pum obtrudat, miraculumque fingit, ubi miraculum non est. Tetanus sanè ille musculorum, tendinum & nervorum, adveniente calore putredinali, aut alio quovis externo, à quo humores coagulati funduntur cessabit, & membris sua restituetur flexibilitas.

§. 44.

Fluit ex hac διασκέψις problematis resolutio, aut saltem dilucidatio, dum quæritur, quinam ex iis, qui eodem casu perierunt, qui prius, qui posterius animam exhalaverint. Hoc ipsum, ut solvant & explicent Doctores, etiam à qualitate cadaverum sensibili conjecturas sumunt, prout magis calida vel frigida, magis aut minus rigida, & mollia s. flexibilia. Concludit ex hoc *P. Zacchias* (l. 5. Tit. 2. qu. 12. n. 34. p. 444.). Certum esse videtur, quod, ubi cadaver unus personæ, quæ simul cum aliis ex eadem causa occubuit, fuerit repertum adhuc calore omni non destitutum, cæteris aliarum personarum penitus calore orbatis ac mortali frigiditate rigentibus persona illa cæteris supervixerit. Hic autem requiritur, (α.) ut defuncti non magnopere inter se differant natura, temperamento, ætate, habitu corporis, quod & supra monitum. (β.) Aliæ circumstantiæ, quas casus inculcat, non negligantur, v. g. si duo illi simul in bello aut duello occumbant, unus ex vulnere lethali, quæ cum minori sanguinis effusione, alter è lethali per accidens, ob effusam nempè sanguinis copiam, hic quamvis horas aliquot supervixerit, illico refrigerari poterit, ob secutam ex nimia hæmorrhagia Syncopem, adeoque frigidior apparere eo, qui multo ante anima fuit destitutus. (γ.) Distinguendus erit calor naturalis à putredinali. Recalescere potest hujus beneficio post aliquot à morte dies cadaver, ut modò (§. 40.) an-

no-

notavi. In hoc ne decipiamur, morbi genius, quo decessere, explorandus veniet. Si igitur è duobus morbo putrido fato functis, unus post aliquot dies calidus, alter frigidus deprehendatur, cæteris rectè se habentibus, caliditas illa putredinali imputabitur calori, & contra prædictam normam erit pronuncian- dum, quod calidus obitu prævenerit frigidum.

§. 45.

Coronidis loco inferendum censui, quod cum apud Gentes tum Christi- anos situs cadaverum pro varia sepeliendi ratione varius fuit. Communissi- ma ea componendi ratio, ut jacentes magnæ matri terræ committantur, & componantur. Unde & sepulchris ut plurimum inscriptum leges: Hic jacet ille vel ille. Jacentia autem in dorso seu supina condunt, cum prona, ut vulgi fert opinio, familiæ exitium inferat, quin & pestem ipsam, quod in peste aliquo- ties præstitisse vespillonum audaciam & avaritiam non sine effectu non semel narratum audiui. Jacentes terra obruuntur, & cum sensum cadaveri quendam ad- huc superesse sibi persuaderet gentilis superstitio, votum addebat: Sit tibi terra levis.

§. 46.

Sedentes *Nasamones* sepeliunt, observantes, ut dum quis cœpit agere ani- mam, eum sedentem constituent, nec supinus expiret, testatur & irridet *Cæl. Lud. Rhodigin.* (l. 18. *Antiqu. Lect.* c. 38. col. 1038.). *Alex. ab Alex.* (l. 3. *Genial. Dier.* c. 2. f. m. 115. b.). *Johann. Boëm.* (l. 1. de *Mor. Leg. & Rit. Gent.* c. 6. p. 55.). *Ap. Russos* rusticos ante funera defunctorum cadavera vestibus & calceis indueban- tur, & erecta locabantur super sellam, cui assidentes illorum propinqui perpo- tabant & helluabantur. Ita *Job. Meletius* (*Epist. ad Georg. Sabin. de Relig. Vet. Boruß. quæ legitur apud Mich. Neandr. Descript. Orb. Part. in fine.*). *Otto tertius Imperator* vano desiderio *Carolus M.* videre captus, aperto Aquisgrani Ejus sepulchro, eundem in Sella Imperatoria sedentem invenit, quod narrat *Mart. Crusius* (p. 2. *Annal. Suev.* l. 6. f. 169.) Add. *Jacob. Gretser.* (l. 1. de *Fun. Christian.* c. 3. p. 12.). *Zu Bolonien im Kloster von S. Clara sitzt der Körper der H. Matronæ Catharinæ von Bolonien in ihren Nonnen Kleidern in einem Stuhl, und hält in ihrer rechten Hand die Ordens-Regeln: Ihr Angesicht Hände und Füße sind bloß, aber auch sehr hart und schwartz* (*Anonym. Descript. Ital. Modern. part. 1. p. 72.*) *Henr. Engelgrav.* p. 1. *Cæl. Empyr.* p. 552.). *Scythæ* circa Regis sepulchrum equos præ- stantissimos eductis intestinis expurgatos paleis implent, equos sub fornicibus locatos ut stent, infrænant, eorumque habenas ad palos extentas alligant. De- hinc super eorum singulos statuunt singulos quinquaginta juvenum fran-

gulatorum (Regis famulorum) hunc in modum: unicuique eorum rectum stipitem per spinam ad cervicem usque transfigunt, quod inferius stipitis extat ultimum infigunt tigno illi, quo equus transiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Ita (l. 4. f. *Melpom.* p. 108.) *Herodotus*. Salse *Lacon* quidam ap. *Henric. Kornmann.* (p. 7. m. m. c. 18.) cum defunctos in sellis sedentes videret: Absit, inquit, ut hic sedeam, unde Seniori surgere fas non est. Quod quidem aliter (in *Apophthegm. Lacon.* f. m. iii. a.) recensuit *Plutarchus*.

§. 47.

Stantia etiam Cadavera sepulchris illata prodirum est. *Ægyptii* recto in pedes positu cadavera intulerunt. Situs omnium (de Mumiis loquitur *αὐτόπῃς Job. Vesling. obs.* 39. p. 152. sq.) in monumentis rectus est inclinante ad parietem corpore, nisi exteriorum impulsu concidant, ventorum præcipuè cryptas Mumiarum violenter subeuntium & vim arenarum, ne dicam montes inspirantium, quæ cadaverum investigandorum præcipuam difficultatem parit. Positum illum pariter expressit, *Herodotus* (in *Euterpe.* l. 2. p. m. 54.) subdit, cum refert τὸν νεκρὸν ἵστασθαι ὀρθὸν πρὸς τὰς ἑσπείρας. Spectat huc illud *Silii Italici* (l. 13. *Bell. Punic.* v. 468.)

Ægyptia tellus

Claudat odorato post funus stantia saxo

Corpora.

Causam *Th. Bartholin.* (de *Lat. Christ.* c. 9. p. 119. quod etiam repetit *obs. de Umic.* c. 23. p. 186.), eruere conatus est dum scribit: In Oriente erecta corporis figura ad maiorem cultum spectabat, ut servato etiamnum more sacra ferè stantes sua peragant *Hebræi* & *Christianorum* nonnulli. Unde ortum puto *Ægyptiorum* institutum in cadaveribus sepeliendis, quæ ad maiorem religionem in pedes recto positu adhuc in *Pyramidibus* visuntur.

§. 48.

In *Phrygia* mortuos Sacerdotes non defodiunt, sed super lapidibus decem cubitos erectos sublimes constituunt, quod iterum *Alex. ab Alex.* (l. 3. *Genial. dier.* c. 2. f. m. 115. b.) Apud *Brasilianos* *Tuppam*, *Imbæ* dictos excavata fossa non oblōnga, ut solemus, sed in orbem dolii instar cadaver erectum sepelitur, notante *Job. Lerio* (*Hist. navigat. in Brasil.* p. 267.) & ex hoc & aliis *Erasmo Francisci* (l. 6. *Spec. Art. & mor. ext.* p. 1489.) In *Creta* Insula Terræ motu rupto monte inventum corpus stans xvi. cubitorum, quod *Plinius* (l. 7. c. 16.) narrat. Stant & *Kebberorum* incolarum *Persiæ* mortui in cœmiteriis furcis innixi aut palis alligati, ut de animarum felicitate & infelicitate

(M m m)

licitate

licitate certiores reddant posteros. (*Vid. Adam. Olear. l. 5. Itin. Muscov. Persic. c. 6. p. 562. Sanson. Izziger Stat des Königreichs in Persien p. 269. Joh. Jacob. Strauff. Reisebeschreib. c. 32. p. 183. J. B. Tavernier l. 4. Itin. Persic. c. 8. p. 184.*) De Gauris Persiæ incolis in Gauristan propè Hispahan, quæ forsan hodiè Keberi idem *P. de la valle* (*p. 2. Itinerar. Epist. 3. p. 42.*)

§. 49.

A feriis ad jocosa & ludicra. Stat & in antro ferali nequitiarum *Pater Tylus Saxonicus*, nostris *der Eulenspiegel*. Lepidis hujus vitam descripsit versibus *Ægidius Periander Bruxellensis Brabantinus*, sub titulo *Speculum No-
stroe*, qui sequentibus Ejus Sepulturam (*l. 2. Hist. 102. f. 204.*) delineavit:

Restibus imponunt corpus, demittere pergunt,

Franguntur restes, corpus inerme cadit.

Franguntur restes, qui mortua crura ferebant,

Arbor & in foveam risibus apta cadit.

Accidit ut staret turpi sub tegmine Tylus,

Tum magnis cuncti risibus ora movent.

Cum mirus fuerit, dum ferret stamina vitæ,

Respondit vitæ vitæ suprema Tyli.

Obruit ergò solo cistam, quæ proxima stabat

Turba, nec huic alium linquit honore locum.

Imponunt lapidem tumulo, bubone tenetur

Pars lapidis Speculum, qui tenet usque pede.

Scripta tulit lapis hec, quæ nostra Camena propinat,

Sub tenero quamvis claudicet illa gradu:

Ne Lapidem quis dimoveat, nam viscera Tyli

Huic data sunt, dubio stat tamen ille pede.

LIB. II. TIT. V.

De

Motu Cadaverum.

Summarium.

1. **S**Tare motus Galeno. 2. Pythagora quid Terra motus. Mortui an agant, an huius animalium Genii. 3. Anima impura. 4. Revolutio mortuorum apud Iudeos in terram Canaan. 5. Motus mortuorum sub & supra terram. 6. Physa s. Orbus piscis. 7. Motus cadaverum secundum partes fluidas. Sanguis. Lympha. 8. Sanguis Martyrum ap. Papicolas miracula. 9. 10. Urina. Fonticuli; Semen. 11. Crepitus ventris. Excrementorum egestio. 12. Solidarum partium motus. 13. Capite abscisso ambulantes. 14. Miranda alia. 15. Exemplum in brutis. 16. Capitis abscissi motus. 17. Loquela. 18. Insectorum, reptilium piscium abscissa capita se movere. 19. Viperarum imprimis. 20. Post cor extractum capitis & corporis motus. 21. In brutis. 22. Cordis extracti motus. 23. Cerebri. 24. Corde in Sacrificiis extracto fugientes victimae. 25. Cor piscium exemptum palpitans, ut & vipera. 26. Grandiorum animalium. 27. De Torpedine fabula. 28. Vulnere cordis in homine. 29. In brutis. 30. Motus Epatis caprae. 31. Ventriculi intestinorum. Uteri &c. 32. Divisos homines vivere perhibent. 33. Insecta. Reptilia. 34. Pisces exemptos & discissos. 35. Discissas partes iterum coire. 36. Miracula. 37. Motus Galeno duplex. 38. Gradus motus & subiecta distinguenda. 39. Motus à spiritibus. 40. Marci conjectura rejicitur 41. 42. Historiae expenduntur. 43. De manu rigida. 44. Capitis abscissio & cordis excisio an statim mortem inferant. 45. Ridicula Medicorum & Chirurgorum Bagensium curiositas. 46. Cordis an Cerebri vulnera citius mortem inferant. 47. Clamores & mugitus capite resecto aut

(M m m) 2 corde

corde extracto. 48. Motus est vel naturalis vel convulsivus. 49. Sunt motus ut plurimum convulsivi. 50. Spiritus, facultas motrix in fibris Musculis. 51. 52. Piscium & insectorum motus causa. 53. Clamores & soni. 54. Cicadarum capite abscisso cantus. 55. Insecta divisa non conjungi. 56. Cordis & sanguinis motus. Cor an ultimum moriens. 57. An auricula, an sanguis in vena cava? 58. Cor explodit Helmont substituit vitam musculorum & uteri. 59. Motus partium in moriente ut desinat. 60. Motus cessans ut redintegretur. 61. Sanguinis S. Januarii motus. 62. Poëtarum fabula. 63. Sathanae, Magorum, Extispicum fallacia. 64. Demon cadavera prodigiosè movet. 65. Motus ossium è tumulis Cairi. 66. Visio Ezechielis Prophetæ. 67. De motu ossium Cairi conjectura. 68. Impiorum membra è tumulis prominentia. 69. Prognostica. 70. Emortua corpora posse casu vel arte ad motum concitari. 71. Aëre cordi inflato. 72. Santorelli conjectura. 73. Partium irritatio. 74. De Tarantula figmentum. 75. Viscerum in mortuis positus. 76. Sarcophagus Mubametis in aëre suspensus.

§. 1.

& industriam.

Idimus hætenus rigere cadavera, sudare, &, ne quid miraculo desit, etiam stare. Plura vis, *Lector Amice*, & majora? Dabo, motum eorundem (quamvis non sine causa, etiam stare motum dixerit *l. de Tremore c. 4. p. 292.* Galenus, cujus mentem pluribus illustravit *l. 6. Enarrat. Medicin. 3. p. 422, sq. Francisc. Valleriola*) subjungendo, & in eo calamum exercebo

§. 2.

Pythagoras famosissimæ sectæ, quæ Italica dicitur, nobilis Autor causam tremoris in & sub Terra traditurus, dixit, Autore Æliano (l. 4. Var. Hist. c. 17.), illam σύνοδον τῶν τεθνεώτων mortuorum sub terra congregationem. Add. Pl. Rev. Dn. D. Thom. Ittig. (de Mont. Incend. f. 4. c. 1. §. 6. p. 282.). Sub Æthna, L parensibus Insulis, Puteolano, Neapolitano, Bajano agro & Pithecusæ Typhonem aut Typhoeum, monstrosus illum Gigantem, quem Dii metuentes, variorum animantium figuris se celaverunt, prout fabulam habet Ovid. (5. Metam. fab.

5.)

5.), sepultum, cum hic latus vertat, finxerunt *cum Aliis Pindarus*, evaporare flammæ & aquas effervescentes, *ut narrat (l. 5. Geogr. p. 166.) Strabo. Cass. Barth. (l. 23. Adv. c. 15. col. 1141.)* dum fortè evolvo, hæc offert: Quod impia terribilisque gens hominum, in vita vi injustitiæ oppressione potentium, post obitum Gigantes atque immania corpora apud inferos collocantur & inibi torquentur, cumque immane quid contra DEUM in terra vivorum capesitur, eos movere carceres suos perhibetur, in libris nationum ea res originem *ex sacris literis* ducit. *Jesaias (c. 14. v. 9.)* infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi Gigantes. An eò respexerit *Virgilius (l. 3. Æneid. v. 578.)*, qui de *Encelado*

*Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Urgeri mole hac, ingentemque insuper Ætnam
Impositam, ruptis flammam expirare Caminis,
Et fessum quoties motat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & Cælum subtexere fumo.*

Meum non est decernere, tollere tamen illa assertio transanimationis Pythagoricæ (ita vertit *B. J. Conr. Danbauer. Colleg. Psychol. Diss. 1. Controv. 5. p. 27.*) commentatum videtur, quod *μετεμψύχωσιν* vocant, animæ recivdatum interpretatur *Tertullian. (l. de Resurrect. Carn. c. 1.)*. Sollicitum id dudum habuit *Excell. Dn. Christ. Fried. Franckenstein. (Exerc. Phys. de Terr. Mot. ad l. 2. Noct. Att. c. 28. Agellii c. 1.)*, qui pronunciatorum Pythagoricorum obscuritate animatus per mortuos intelligit malos Genios, quibus & *Joh. Bodin. (l. 2. Theatr. Nat. p. 179.)* & è modernis *J. B. Helmont*, qui tamen bonos Angelos non excludit (*Tr. Tremor Terræ n. 30. p. 82.*), terræ ascribit Tremorem. Ita Dæmones Stoicis *δαίμα ψυχῆς* Pythagoras: *ἵναί πάντα τὸν αἶρα ψυχῶν ἔμπλεον*. Vid. *Just. Lips. (l. 1. Physiol. Stoic. c. 19.)*

§. 3.

Forſan de impuris animabus verba fecit Pythagoras. Hæ prius ad longum tempus improbitatum pœnas daturæ, infernali subjiciuntur equleo, & purgantur, antequam in alia tranſeant corpora: Videtur id illo *Virgil. (l. 6. Æneid. v. 748.)* expreſſiſſe:

*Has omnes ubi mille rotam, volvere per annos,
Lethæum ad fluvium DEUS evocat agmine magno,
Scilicet immemores supera ut convexa revisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reverti.*

Fuit hæc Platonis, Studiosi Pythagora, si *Marsilio Ficino (in vit. Platonis)* Sectato-

ris sententia. Distinxit namque (*in Phædon. Add. Æn. Gazeum de Immortal. Anim. & Isidorum Pelusiotam l. 2. Epist. 135.*) inter animas puras & impuras. Illæ ad simile sibi divinum abeunt, divinum immortale ac sapiens, quo ubi pervenerunt, contingit ipsis, ut sint felices ab errore & ignorantia, & timoribus & agrestibus amoribus, & aliis humanis liberæ. Impuræ autem apud inferos & circa sepulchra versantur, pœnam dantes prioris malæ educationis, & tamdiu oberrant, donec rursus in corpus illigatæ fuerint. Illigantur autem, velut consentaneum est in ejusmodi mores, quales etiam in vita exercuerunt. Audire juvabit in hanc rem *Claudianum* (*l. 2. in Ruffin. v. 482.*)

Multa ferarum

Cogit vincla pati: trulentos ingerit ursis

Prædonesque Lupis: Fallaces vulpibus addit.

Huic Interpretis vice adjunge *Boëtium* (*l. de Consol. Philos. c. 3.*). De impurorum itaque corporibus & animabus sermo forsan erit *Pythagoræ*, siquidem rectè rem metior, nec *Plato* Platonizat, i. e. aliter loquitur, aliter sentit.

§. 4.

De Revolutione mortuorum in Terram Canaan quid parturiant Judæorum Magistri, somnio præfato jungimus eo, quod in eodem hæreant transmutationis luto, prout è *Job. Hornbeckio* (*l. 8. contr. Judæos c. 3. p. 541. & sq.*) discimus. Docent nempe, Judæos extra Terram Canaan in polluta Gentium Terra sepultos, in die judicii non resurrecturos, nisi per abditos Terræ meatus & cavernas revolutionem usque Canaan ossa & cadavera eorum moliantur, qua de re *Job. Buxtorf.* (*in Lex. Chaldaicis & Synagog. Judaic. c. 3. p. 35. sq.*) & *Job. Hornbeck.* (*c. l. p. 542.*). Cum reviviscent mortui disrumpendus est mons Oliveti, atque omnes mortui Israël inde exituri, etiam justi illi, qui mortui sunt in captivitate convolventur sub terra & exituri sunt sub monte Oliveti. E *Targum* (*in Cantic. 8. v. 1.*) *Job. Lightfoot* (*Centur. Chorograph. in Matth. p. 78.*), credunt insuper sepultos in Palæstina jure & privilegio loci primos omnium resurrecturos, cum & studio Patriarcharum sepeliendi in Terra Canaan inducti, ut è *Manasse ben Isriël.* (*l. 2. de Resurrect. c. 3.*) iterum *Hornbeck.* (*c. l. c. 5. p. 557.*) allegat. Singulare exemplum recitat è *Hilar. Præchio* (*in not. ad Wilhelm. Schickardi Mispalb. Harmelech. c. 3. Theorem. 10. p. 203.*) *B. Job. Bened. Carpzov. de R. Juda Selcket Archisynagogo Viennensi*, qui ad excitandam angustiam volutionis subterraneæ jam grandævus iter in Palæstinam suscepit, sed ubi iter vix ingressus Budam Pannoniæ, Muhammedicæ

me-

metropolim devenerat, ad plures se penetravit, adeoque nunc longo adhuc anfractu subterraneas cavernas permeare tenetur, ad vitam æternam scilicet resurrecturus. Addo ex *Erasmo Schmidio* (not. in *Pindar. Pyth. d. p. 199.*) Ethnici in peregrinis terris mortuos ter inclamabant. Credebant enim hoc quasi *ψυχασογία* se Animas interfectorum ad patriam terram reducere.

§. 5.

Linquo fabularum Architectis fabulas, de vero & reali Cadaverum motu sollicitus. Moventur autem, si moventur vel secundum totum, vel secundum partes. Secundum totum Motum Sarcophagi *Eudoxia Imperatricis Nicephor.* (l. 13. *Hist. Eccles. c. 36. p. m. 702.*) delineavit. Est relatio apud nostros, retulit *Tertullian.* (l. de *Ani. p. m. 682.*): In Cæmiterio corpus corpori juxta collocando spatium recessu communicasse. Fabulam dicerem quod de *Gregorii Pontificis VI.* Cadavere è *J. B. Fulgoso* (l. 3.) retulit *Caspar Rejes* (qu. 31. *Camp. Elyss. n. 15. p. 337.*), illud nempe ad templi valvas feretrò impositum, templum intrasse inventum, nisi id divino Numine adjutum adderet. *Florentia Gualtherio Bustaccii filio* dissecto publicè à Carnifice capite atque cadavere arcæ imposito, dum ad Ecclesiam S. Crucis humandum gestaretur, adeo repente concussione valida spontè exagitatum, ut arcæ tabulata invicem disjungerentur, ac benè ex gestantium humeris decideret, quod ad jactum *Balistaræ sagittæ*, dum funus progrediretur, perseveravit, non sine omnium astantium ingenti admiratione. (*Joh. Schenck. l. 1. obs. med. p. 122. è Matt. Villan. l. 3. Histor. sui tempor. c. 46.*). Mortuos quosdam in Marchia ambulasse & pœnitentiam prædicasse &c. *Jacob. Horst.* (de *Aureo Puer. Siles. dente p. 38. & 154.*), & vita functos quandoque veluti si viverent motus obire, aut etiam in pedes erigi & ambulare *Joh. Marcus Marci* (p. 4. *Vet. Philos. restit. subs. 3. p. 403.*) scripsit, & rationibus firmare allaborat. *Chrysanthum & Musonium* sub terra in sepulchris scripsisse iterum *Nicepho.* (l. 8. *Hist. Eccl. c. 23. p. 337.*) *Mélévoegi* seu sublimes facti (ut eleganti joco in crucem actos descripsit *Isaac Casaubon.* ap. *Th. Bartholin. de Lat. Christ. c. 7. p. 68.*). Ad solem converti dicuntur, quod notat *Hieron. Cardan.* (8. de *Var. Rer. c. 40. p. 516.*). Cæterum Atheniensibus mos erat ad orientem solem cadavera apertis eorum sepulchris locare, quod deprehensum *Diog. Laërt.* (l. 1. de *Vit. Phil. in Solon. p. m. 32.*) annotavit, cui cum *Plutarcho* (in *Vit. Sol.*) minime convenit, qui *Athenienses* mortuos ad occidentem congerere consuevisse, ad orientem *Megaricos*: veretur ne aut corruptus locus, aut erraverit *Laërtius Th. Aldobrand.* (in *b. Laërt.*

ert. locum p. 29.). Exemplorum huc spectantium Syllogen collegit *Theod. Zwinger.* (*Vol. 2. Theatr. Vit. hum. f. 7. p. 565.*)

§. 6.

Phyſa ſ. orbis piſcis Ægyptiacus, ut de brutis etiam quædam ſubjiciam, exſiccatus & tomento ſeu alga oppletus & ſuſpenſus eam cœli partem, à qua ventus flat, roſtro ad eam converſo indicare ſolet, ut *Guilielm. Rondel.* (*l. 10. de Piſcib. c. 11.*) tradit. Quocirca eleganter Eundem Magnetem Æolium appellavit *Athanaſ. Kircher.* (*l. 3. Art. Magnet. p. 6. c. 2. §. 6. p. 529. & Regn. Magn. f. 4. c. 1. p. 165.*), qui idem de Hirundine marina, piſce volatili, propria edoctus experientia commentatur, quamvis etiam hic dubitet *Th. Brown.* (*l. 3. Pſeud. Epidem. c. 10. §. 5. p. 599.*). Lacertus Dub Arabibus vocatus, occiſus etiam poſt tri-
dium igni applicatus perinde movetur, ac ſi viveret, ut è *Job. Leone Simon Majol.* (*Dier. canicul. Colloqu. 8. p. 311.*).

§. 7.

Secundum partes moventur vel fluidas, vel ſolidas. Inter fluidas ſanguis eminet. Sanguinem venæ ſeſſione emiſſum in lebetæ, contremiſcere interdum videas, ſcripſit *Salomon Alberti* (*Hiſt. Corp. Part. Human. p. 68.*). *Job. Lang.* (*l. 1. Epiſt. Med. 8. p. 36.*) & *Andr. Libav.* (*p. 2. Singular. p. 157.*). Hunc vulgus Chirurgorum prius adhuc, quam intepuerit ingurgitare cogit eos, quibus detractus eſt, ratum ſubefſe animam, quæ tali potatione poſtliminio reſtituatur. Wenn man durch ein Microſcopium ein friſches Blut, das man von einem Thiere läſſet, anſchauet, da ſiehet man das Leben, wie es ſich leibet, bekleidet, reget, bewaget und wieget, *Anonymus* (*Schriſt-und Natur-mäſſiges Bedencken über die Begräbniſſ in der Kirchen p. 35.*). Fumare etiam dicitur ſanguis & recentia vulnera. En Poëtarum teſtimonia. *Virgil.* (*l. 8. Æneid v. 106.*)

Thura dabant, tepidusque cruor fumabat ad aras.

Et Valer. Flacc. (*l. 2. Argonaut. v. 233.*)

*His Cruor in thalamis & anhelò in pectore fumant
Vulnera.*

Sanguinem incluſum in Cadavere facillime rotari, *Malach. Thrufſton.* (*de Reſpir. p. 109.*) aſſeruit. Undulationem in vena cava poſt emortuam auriculam vaſorum à ſpiritibus per nervos ubique diſtractis corrugatione contemplatus eſt *Richard. Lower.* (*Tr. de Corde c. 2. p. 70.*). Advertit in ſanguine obſcuram palpitationem *Guilh. Harveus* (*Exerc. Anat. 1. c. 4. p. 44.*). De ſanguinis ſeroſi putridi & foetidi inſigni efferveſcentia & agitatione in mortuo *Eman. Ureſis.* (*ap. Guilhelm. Fabric. Hildan. Cent. 2. obſ. Chirurg. 25. p. 103.*). Addendum

cen-

censeo & hoc : Cucurbitula morſui Tarantulæ applicata, & ſcarificata, in quodam fragor ſeu tinnitus auditus fuit. At quia poterat id fortasſe per accidens, aut ab aëre, aut à Cucurbitula provenire, cucurbitula abſtracta fuit & alia applicata, idemque ſonus obſervatus : atque hoc pluries factò ſemper tum ab ipſo, tum ab aſtantiſus ſimilis ſtridor perceptus fuit, ex qua luce meridiana clariuſ extitit, fragorem auditum, non ab aëre, non à Cucurbitula (ex quibus deceptio fortasſe pervenire poterat), ſed abſolutè à qualitate, veneni ortum habuiſſe. *Dom. Panarol. (Pentecoſt. 5. obſ. 44. p. 172.)* memorat. Add. *Th. Bartholin. (cent. 6. Hiſt. Anat. 38. p. 259.)*. Solet lymphæ ſuum curſum continuare per aliquod tempus poſt Obitum *Phil. Verheyer. (tr. 1. Corp. human. Anat. c. 5. p. 25.)* annotavit.

S. 8.

Inſpergere liceat quædam Papicolarum circa ſanguinem miracula. Ficta an vera ſint contextus ipſe prudentem edocebit. Sola Neapolis in Italia multa quotannis in Martyrum ſanguine miracula conſpicit *Jacob. Maſen. (util. curioſ. de Vit. Human. Felicitate c. 25. p. 527.)* perhibet. *S. Johannis Baptiſtæ* ſanguis, qui lapidis inſtar in ampulla concretus eſt, Feſto Præcurſoris die, dum ſacra peraguntur officia ; illa, qua caput cenſetur amputatum, hora colliqueſcit, efferveſcitque. Idem ſpectaculum ſanguis *D. Stephani* per *Oroſium Hiſpanienſem* allati, ibidem ſolennis tempore ſacrificii tertia Auguſti die exhibet, mirumque eſt, quod reſtituto à *Gregorio Papa XIII. Calendario* (arrigite aures Faſtorum conditores !) decendium, cum eodem, ceu correctione hac diſinitus approbata, anticipet : quod in *D. Johannis*. ampulla, pariter obſervatum eſt. De *Januarii Martyris Beneventani Episcopi* virtute quid dicam ? Sanguis illius phialæ inclufus, qui in pilæ formam collectus induruit, quo die ſolenni proceſſione Neapoli circumfertur, ubi in Capitis ejusdem Divi conſpectum venit, repente ſolutus liquereſcit, &, velut modo ex vulnere deſluens ſolvitur, capite verò remoto in prioris figuræ ſphæram indureſcit. *Hæc Maſenius*. Idem de *Genarii Martyris Beneventani Episcopi* capite & ſanguine, ex *Bapt. Fulgoſo (l. 1. c. 6.) Theodor. Zwinger. (l. 18. Theatr. vit. hum. col. 850.)*, ut ovum ovo non ſit tam ſimile ut hæ duæ Relationes. Suſpicio idcirco in nomine Martyris erratum, ubi pro *Januario Genarius* & v. v. ſubſtitutus. Fuere è curioſioribus Neapolitanis, qui alia loca Neapoli ſanguinem ſudantia noſtro ſeculo atteſtantibus id *Novellis Lipſienſibus* non profuſi *Januarii ſanguini*, ſed montis *Veſuvii exhalationibus ſubterraneis* aſcriberent.

§. 9.

Singulare quid de Urina habet *Andr. Cnæfelius* (*M. C. D. 1. A. 4. obs. 56. p. 43.*). Urina recens è corpore Muliebri excreta statim ebullire, & per sex ferè horas semper moveri conspiciebatur, cum gravi foetore successu temporis etiam per integrum diem talis motus continuabat in existentis contrarii salis (cum aëre ambiente combinati) sufficiens index. Bilis vomitu in terram rejecta bulliebat instar aquæ fortis, testimonio *P. Borelli* (*Cent. 2. obs. 1. p. 104.*) Ipse materiam serosam sale podagrico saturatam à podagrico vomitu rejectam in pelvi per longum temporis spatium ebullire & circulum rotari, conspexi.

§. 10.

Fonticuli post obitum ut plurimum instar aquæ hydropæ mortuis copiosissimè fluere solent, quod multoties se vidisse testatur *Casp. Theoph. Bierling.* (*Thes. Practic. n. 20. §. 8. p. 260.*), ut ut in morituris ulcera siccare, vulgo afferant. Ex S. Nicolai Cadavere magnam humoris copiam continuo manare, testis est *Anton. Santorell.* (*Post-Prax. Med. c. 24. p. 57.*). Cur in suspensis urina mox effluat, quod in aliis demortuis non accidit, *Jacob. Müller.* (*ap. Gregor. Horst. Epist. Med. l. 20. p. 238.*) rationem suggerit, quod propter suffocationem abdomen à Diaphragmate comprimatur, unde consequente urgente copia urinæ vi compressionis Sphincter musculus aperiatur. Ex hac Urina, si innocenter suspensus fuerit homo, Mandrogoram nasci, fabulosa asseruerunt secula, inde Belgis ab urina furis Radix *Pis diven* audit. Audiamus *Jacob. Thomas.* (*disp. Philolog. de Mandrag. c. 3. §. 72. & 73.*): Quod è suspensi hominis innocentis urina sub patibulo eam crescere finxerunt, *ὀυόφωνα* est aliis artis necessariæ instrumentis, quæ ab ipsis suspensorum corporibus, è ligno ter patibuli decerpere sua jubet Satanas. Urinæ autem vocabulo suspicere hujus fabulæ autores ejusmodi urinam innuere voluisse, è qua Orioni nomen indidit mendax Græcia. Etsi enim quocunque sensu eam vocem interpretare, mendacium pellucet, est tamen alterum ad fidem à simplicioribus aucupandam magis idoneum: Quod si cuiquam obscurus videatur *Phor-nasius* in reddenda orionis nomenclatione, en è *C. Junio Hygino* (*Fab. 195. p. m. 210.*) ipsam fabulam: *Jovis, Neptunus, Mercurius* in Thraciam ad *Byrseum Regem* in hospitium venerunt: qui ab eo cum liberaliter essent excepti, optionem ei dederunt, si quid peteret. Ille liberos optavit, Mercurius de Tauro, quem Hercules Ypseo ei immolarat, corium protulit. Illi in eum urinam fecerunt, & in terram obruerunt, unde natus est Orion. Post multos à morte dies

dies urinam effundi (c. l. c. 29. p. 54.) iterum *Santorellus* annotavit, gemellamque docto orbi communicavit *Dn. D. Job. Ludov. Hannemann. Collega & Fautor. honorandus* (M. C. D. 2. A. 8. obs. 160. p. 354.): Lotium à Vesicæ collo, ut Anatome docuit, suppressum omnibus frustra tentatis post obitum, teste *Job. Rhodio* (cent. 3. obs. med. 26. p. 123.) effluxit. De seminis in suspensis effluxione iterum *Santorell.* (c. l. c. 21. p. 60.)

§. II.

Viro cuidam mortuo in hypochondrio cum elevatione & depressione ipsius, murmur & rugitus sentiebatur, tanquam vivus esset homo, *Dominic. Panarol.* (Pentec. 1. obs. 47. p. 28.) observat. Quod ipsum & evenisse illustr. *D. Duci. Cesativo* à *D. Petro Servio* audivit, qui cum mortuus esset similem rugitum & habebat motum, quo audito & viso aliqui ipsum ab inferis revocatum appellabant, cum tamen revera mortuus esset. In *Hydrope* defunctis id etiam manifestum. Inde hypochondriis punctim inflatis una cum aqua flatus cum sibilo & sonitu auras petunt. Ab illo flatuum impetu, & humorum fermentatione Crepitum ventris mortuis contingere posse, è *Phil. Salmuth.* (cent. 2. obs. 36. p. 25.) constat. Feces alvi aliquando post mortem effusas, memorat etiam *Santorell.* (c. l. c. 29. p. 54.) Vidit A. 1686. M. Martio *Dn. D. Josephus Lanzon.* (M. C. D. 2. A. 9. obs. 210. p. 350.) civem quendam Jerrariensem 45. annorum sæva Peripneumonia extinctum, altero post mortem die non tantum urinam verum etiam stercus excrevisse. Idem quoque observavit in puero variolis extincto. In furti inculpato Augustoburgi in carcere detento, in dextro pede à glande tormentaria vulnerato, & à vulnere mortuo altero post mortem die cum ad inspectionem & examen vulneris nos accingeremus mortuum sterco litasse conspeximus. In Alio materia putida per nares & posteriora egesta, quod *Job. Petr. Lotich.* (l. 6. obs. med. c. 6. obs. 2. p. 584.) commemorat. Ein Agyrtha gab einem jungen Schwedischen Herren eine Purgation ein, der Patient fängt an zu purgiren biß ihm die Seele ausfähret, nachdem er nun erblasset, hat er noch biß 6. Sedes gehabt, unterdessen hat der Quacksalber das Weite gesucht, und sich unsichtbar gemacht. (des Getreuen Eckarts ungewissenhafter Apotocker c. 7. p. 373.) Mercurium vitæ easdem turbas in Intestinis defuncti contasse supra, (l. 1. Tit. 8. §. 20.) notatum.

§. 12.

Solidas partes moveri, historiæ loquuntur. Ita mortui videntur oculos aperire (Vid. l. 1. Tit. 5. §. 4.) ridere, (ib. §. 24. 28.) loqui (ibid. §. 19.), spumare (§. 35.), ructus edere (§. 37.), vomere (§. 38.). Quando intumescunt

& crepant (*Tit. 8.*), pariunt (*Tit. 9.*), penem demum erigunt (*Tit. 11.*). Scio foeminam quandam vernaculam Ecclesiæ, forma & ætate integram factam: post unicum & breve matrimonium, cum in pace dormisset, & morante adhuc sepultura, interim Oratione Presbyteri componeretur ad primum habitum orationis manus à lateribus inhabitum supplicem conformasse, rursumque condita pace situi suo reddidisse, *narrat. (c.l.) Tertullian.* Accedente occisore, occisus dextra vulneribus admota, digitis occisorem, *teste J. J. Schottelio (l. de Singular. German. Jur. c. 3. §. 23. p. 99.)* monstravit. De puellæ à Judæis occisæ manu in cœlum erecta, *Sanctus ille Nugator Th. Cantipratan. (l. 2. hist. memor. c. 29. n. 22. p. 34.)* Monialis quædam in Cœnobio *D. Vincentio* sacro cum per sex menses phtisi laborasset, Apoplexia repente correpta, quæ in dextræ partis Paraplegiam terminavit, triduo post exanimata feretro imponitur. Monacha altera affinis ingemiscens ac lacrymabunda demortuæ manum deosculatum accipiens, ter valdè constringi sentit, tanquam miraculo perculsa reliquas astentes Moniales advocat, accurrunt, manum à mortuâ validè comprehendi intuitæ, mirantur. Historiam habet *Marcell. Donat. (l. 2. Histor. mir. c. 3. p. 138.)* & *ex Eo Job. Schenck. (l. c. p. 122.) Fortunat. Fidel. (l. 4. Relat. Med. c. 1. p. 514.) Cass. à Rejes (qu. 33. n. 24. p. 400.)* De Sancta *Wiborada* crus & brachium in finali angore attractum & rigidum indirectum extendente, *Hepidanus, Cœnobita (l. 1. Vit. Ejusd. c. 38.) ap. Melch. Goldast. (T. 1. Rer. Allemann. p. 2. p. 345.)* In Nobilissima quadam mortua hora una cum dimidium post ejus mortem convulsiones pollicis & digiti annularis manus sinistræ observavit *M. Zach. Mitlacher (Diss. inaugural. de Partu Diff. Caroll.)* Celebrem nostri temporis Anatomicum *Marquard. Slegelium* Hamburgi à Cadavere se moyente, dum novaculum adhiberet exterritum, & paulo post mortuum fuisse, rumor, sed inanis, (*Vid. l. b. Tit. 2. §. 13.*), sparfit.

τὸν κλεισθένα δ' αἰνῶ

Ἐν ταῖς ἑφ' αἰῶνι προκτὸν

τέλλειν ἑαυτῇ καὶ σπαράττειν τὰς γυναῖδας

Somma est *Aristophanis (in Ranis Act. 1. sc. 7. in Semichor. v. 70.)* quod è regione metricè hunc in modum *Nicol. Frischlin. transtulit:*

Et fama Clisthenem fert

Anum sibi in sepulchris

Convellere & genas depiles reddere.

§. 13.

Spectant huc Exempla, cum corpus nobiliori & principali parte orbatum,
aut

aut dissectum, non obscura motus ad tempus exhibet indicia. Capite ablato an quis progredi possit? quæsit *Aristoteles* (l. 3. *Hist. Animal. c. 10.*) & id non temere credendum asseruit. *D. Proculus* tamen, miles Bononiensis sacro martyrio coronatus, caput abscissum in locum, ubi nunc ejus Templum Bononiæ visitur, propriis manibus tulit, referente *L. Surio* (Tom. 3. § ex hoc.) *Heinr. Kornmanno* (p. 4. m. m. c. 11.), qui gemellum de *S. Dionysio Areopagita* (c. 12.) & *S. Albano* (c. 15.) subjicit. S. namque *Dionysio Areopagita* decollato, erexit se truncus, & acceptum suum caput sustulit, & manibus detulit ad duo milliaria, ubi nunc Regum Francorum sepulchra sunt, quod etiam ex Aliis narrat *Christ. Adrichom.* (in *Act. Apostol. Theatr. Terræ Sanct. Annex. p. 283.*). Spatium illud minuit, nec incongruè forsan, *Lud. Cæsar. Rhodigin.* (l. 4. *Lect. Antiqu. c. 23. col. 143.*) & id SALVATORIS infinitæ potentæ ascriptum voluit sincerissimè. Fecisse idem scribitur *Symphorianus, Felix. Regula* &c. Vid. *Cornel. Agripp.* (T. 2. *Op. Declam. B. Anton. Eremit. p. 575.*). Factum id juxta *Eund.* (p. 576.) Anima eorum non Angelo, ut multi opinantur, eos ducente, ducente autem per assistentiam, non per naturalis informationis actum. Plura recitat *Hieron. Drex.* (T. 1. *Oper. in Prodr. Aternit. c. 3. §. 6. p. 98.*).

§. 14.

Præteritis annis accidisse in quodam conflictu inter Imperiales & Palatinatus rebelles, memorat *Euseb. Nirenberg.* (l. 3. *Philos. Curios. c. 21.*), Hungarum & Polacum obviam factos, Hungaro irritato conatu hostem petente, curvo & lato ense unico ictu Polacus caput illi dejecit, & tamen sit decapitatus corrente equo, antequam caderet, mediocri spatium confecit. Hispanus quidam (com-memorat *Ludov. Septal. in Aristot. f. 20. probl. 6. vulgò 67. p. 144.*), cui cum dormiret caput à quodam Rustico abscissum fuit, statim ferè surrexit, & ensen enudavit, bis aut ter ea circumvoluta in terram decidit, nec amplius surrexit. Vidi-mus, scribit *Isbr. à Diemerbroeck* (l. 1. *Anat. c. 1. p. 760.*) Leidæ homicidam, virum fortem, qui à judicibus morte condemnatus & decollatus fuit, sed capite amputato ac detruncato mox erectus surrexit, & in pedes nonnihil substitit.

§. 15.

Veritas hujus asserti etiam in brutis lucet. Vervecem capite abscisso progressum, *Averrhoës* (in 2. *Phyl. auscult.*) descripsit. Aviculæ capite abscisso leviter subsultant (*Gerh. Joh. Voss. l. 3. Idol. c. 1. p. 627.*). Dum Commodi Imperatoris in jaculando mirabilem peritiam depinxit *Hier. Cardan.* (l. 12. *de Rer. Var. c. 62. p. 795.*) reliquis addidit: Idem aliquando sagittas lunatæ cuspidis in

Maurusias Struthos intorquebat, qui & pedum celeritate & alarum quasi velis ocyssimè ferebantur, sicut summum contingeret collum atque ita capita amputaret, ut exsectis cervicibus (qui teli impetus fuerint aliquandiu tamen viventibus, similem cursum continuarent. Add. *Francisc. Bacon. Verulam. (Sylv. Sylv. Cent. 4. Hist. Nat. Exper. 100. col. 840.)*. Quis non vidit ablato capite, Crabrones, & alia ejusmodi insecta volare, quod etiam allegat *J. B. Helmont (tr. ignota actio regim. n. 35. p. 269.)* Vin' majora adhuc? Muscæ Bombycinæ majores non modò post ablatum caput vivunt ac volant, sed & generant. Mas quidem post truncatum caput foeminam comprimere non potest, foemina tamen decollata alacriter marem admittit, & aliquot post horis ova confestim parit, quod ex observatione *Rob. Boylei (ap. Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 92. p. 521.)* recitat *Ol. Borrichius*. Canit cicada capite abscisso, quod experti *Albertus Magnus (l. 26. de Anim. f. 204. a.)* & *Hieron. Cardan. (l. 7. de Var. Rer. c. 28. p. 296.)* & diu supervivit. Non volant tantum vespæ & fuci, Apes adempto capite, sed & aculeis feriunt, & se se defendere conantur. Idem in detruncatis vesparum aculeis licet cernere & experiri. Iphis terrestrium testudinem capitibus amputatis, ii tamen liberè ac validè per hortum ambulabant ad sex menses. *E Caldesi Martin. Lister. (Exerc. Anat. altera de Buccin. fluviat. & marin. p. 45.)*

§. 16.

Movetur & caput amputatum.

Oscitat in campis caput à cervice revulsum,

Semi animesque micant oculi, lucemque requirunt.

E Varrone Attaceno citat Fulvius Ursinus (Virgil. cum Græc. collat. l. 4. Georg. & l. 10. Aeneid.). Viri fortes in bello morituri, solent terram mordicus appetere. Id quod signum est ingenitæ ferocitatis, commentatur (*in Saxon. Grammat. l. 8. Histor. Danic. p. 178.*) *Stephanus Job. Stephanus*, ubi egregia cum è Græcis, tum Latinis Poëtis collecta dat, aliàs non ubivis obvia, & à paucis animadversa. Add. *Servium (in Virgil. l. 11. Aeneid. v. 418. p. 873.)*. Hinc originem sumsisse videtur *Eidem (p. 179.)* Germanis hodieque usitatisima de iis loquendi formula, qui in præliis occumbunt: *Sie haben ins Graß beissen müssen*. Cecinit in hanc sententiam *Pindarus Thebanus (Iliad. Epit.)*

Ictis in inguine Leucon

Concidit infelix, prostratus vulnere forti

Et carpit virides moribundus dentibus herbas.

Et Servius (in l. 1. Aeneid. v. 100. p. 61.) appetere, ore terram petere, i. e. mori, interpretatur. Etiam *Starchatori Gigantis* caput ab *Hathero* decussum terræ glebas

glebas petiit, quod *Saxo Grammat.* (c. l. p. m. 153.). *Olaus Magnus* (l. 5. *Epit. Hist. Septentrional.* p. 182.) & *Alb. Kranz.* (l. 2. *Suec. c.* 22. p. 448.) relationibus suis inferuerunt. Sed cum *Starchateri* & *Hatheri* à Saxone Grammatico consignatas historias pro monstrosis fabulis habeat *Job. Gorop. Becanus* (l. 7. *Orig. Antwerp.* p. 764.), en alium è *Th. Bartholino* (Cent. 2. *Hist. Anat.* 98. p. 384.) casum. *Hafniae*, scribit, puellæ sedecim annorum caput manu carnificis decollatum terque quaterque se movit & subsultavit. Musculi faciei, buconis &c. post mortem se convellunt, indeque spumæ generationem deduxit ingeniosus. *J. N. Pechlin.* (de aër. & Alim. def. c. 8. p. 89.). Legas & quædam huc spectantia ap. *Leonhard. Thurneuffer.* (de Probat. Urinar. c. 8. p. 49.)

§. 17.

Quod ad linguæ motum, *Hieron. Cardan.* (l. 20. de Subtilit. p. 608.) fecit linguam Bovis exemptam tota die palpitare, & addit, quosdam affirmare, vitulinam in aquam injectam moveri, quod tamen ipse non expertus fuerit (p. 609.). Mirabilius est, quando abscissa capita locuta legimus. Abscissum *S. Pauli* caput ternomen *JESU* inclamasse historiæ produnt. Evolve, si lubet, quos citat *Th. Bartholin.* (de Lact. Thorac. c. 13. p. 39.). Hoc miraculosum cum sit & sacrum, ad profana descendo. Sunt qui *Homerum* testem adhibeant, differit *Aristoteles* (l. 3. de Part. Animal. c. 20. p. 468.) quasi ob eam rem illud dixerit:

Ipseque dum loquitur miscetur pulvere vertex.

Non enim dum ipse homo, sed dum ipse vertex, intelligi volunt. In terra *Carya* cum *Cercydas* quidam occidisset *Jovis Hoplosmii* sacerdotem, caput interemti resectum protulit hunc senarium:

Ἐπ' ἀνδρὸς ἀνδρὸς κεκρυδᾶς ἀπὲν ἄνθρωπον

Virum necavit Cercydas super viro.

Ex *Hierone* sive *Ephesio*, sive *Alexandrino* narrat *Phlegon. Trallian.* (de Reb. Mirab. c. 2.) de capite infantis à *Polycrito* *Ætolorum* præfecto geniti, quod post corpus à spectro devoratum multa prædixerit. Idem ex *Antisthene Peripatetico* (c. l. 3.) refert, de capite *Publii*, militaris apud Romanos Præfecti, quod, comesto, à lupo corpore, longum carmen pronunciavit, quo futura continebantur. De *Orphei* Capite *Lesbo* appulso vaticinante: Ἐγὼ εὐὰ ὦ κῦρε σά. Mea, ò *Cyre*, tua, evolvatur *Gerhard. Johann. Voss.* (l. 3. *Idolol.* c. 44. p. 966.). De capite juvenis abscisso peccata confitente *Thom. Cantiprat.* (l. 2. *Hist. & Exempl.* c. 29. n. 24. p. 306.). *Libavi* & quædam (l. 1. *Tit.* 5. §. 20.) supra.

§. 18.

Eodem modo & insectorum, reptilium & aquatiliū rescissa capita se movere, imò & mordere conspiciuntur. Caput Crabronis (quem cervum volan-tem indigitant) cornuti abscissum sextiduo post vivere & mori vidit *J. B. Helmont.* (*tr. Ignota actio regiminis n. 36. p. 269.*). Idem in piscibus & serpentibus nemo non animadvertere poterit. Coquam quandam mordebat jam in sex partes sectus Lucius, quod ab ipsa coqua percepi.

§. 19.

Caput parvæ testudinis amputatum sic maxillas per semihoram collidebat, ut strepitum quendam ederet *Job. Bapt. de Hamel.* (*l. 1. Reg. Scient. Acad. Hist. s. II. c. 7. n. 1. p. 144.*) memoriæ mandavit. Testudinis marinæ caput abscissum non continuo moritur, sed & videt, & si ante oculos ei manus obverse- tur, eos claudit, & paulo si propius manum admoveas mordet, & diu oculos habet fulgentes, quorum pupillæ candidissimæ & splendidissimæ cum existant eruuntur, ut vel auro vel monilibus imponantur. Ita *Ælian.* (*4. Hist. Anim. c. 28. p. 214.*). Viperæ colletenus jam pridem exsectæ caput posse demorsum à se animal perdere veneno, experimentum dedit *M. Aurel. Severin.* (*p. 2. Viper. Pyth. p. 365.*) in Gallo Gallinaceo, quem hora semisse vidit mortuum. Ego testari possum, me vidisse (asserit *Fr. Redi obs. de Viper. p. 61.*), quod caput Viperæ media hora post detruncationem, dum adhuc quidam motus superest, & ita loquendo quædam scintilla vitæ, si morderet accidit non aliter, ac si corpori adhereret. Detracta cute post aliquot horas mordet adhuc caput, & cor serpentum aliquot horas palpitat, observavit *Moses Charas* (*Descript. Vip. Edit. German. c. 1. p. 5*) *Add. Petr. Borell. Cent. 1. obs. 43. p. 47.*). Romæ Pharmacopæi cu- jusdam famulus à capite Viperæ jam post tertium diem abscisso, & inter sordi- um quisquilias jacente, cum is hoc pede protrussisset, deinde manibus quoque projicere tentasset, lethaliter in digito morsus, & efficacissimis vix tandem The- riacalibus medicamentis sanatus fuit, teste *Job. Fabro Bambergensi Academico Lynceo* (*in not. in Animal. nov. Hist. Nard. Anton. Rechi p. 782.*). Majori cum periculo id expertus *Pharmacopæus Macope junior* in solenni Theriacæ præpa- ratione, cujus mentionem fecit *Magnif. noster Argonauta Dn. D. Joh. Mich. Febr.* (*tr. de Scorzoner. c. 9. p. 108.*), aut circa dentium viperarum motum articula- tum occupatus, ut vult *Job. Theod. Schenckius* (*Epist. 7. Gammarol. D. Sach- sii annex. p. 934.*) qui à tali capite morsus Theriacalibus nil juvantibus sen- sim extabuit. De genere & successore *Macopii Job. Knipsio* Idem in historias retulit *Job. Rhodius* (*cent. 3. obs. 89. p. 169.*) Ita & ille, ap. *Petr. Andr. Ma- thiol.*

thiol. Fœnifeca (cit. *Febr. c. l. p. 109.* Locum non addidit, nec faciliè illum reperies,) qui cum inter demetendum falce sua viperam fortè dissecaret, & eam partem, cui caput annatum erat, pro mortua manu apprehenderet intrepidus, fera irritata capite vibrato digitum ejus momordit acriter, quam, ut fieri solet, dum ori admovet, sanguinem saniemque expressurus, repente mortuus est.

§. 20.

Corde extracto supervivunt ad tempus homines & moventur. Quidam corde extracto caput expeditè movebat, astantes torvo vultu intuebatur, & cor suum accuratius contemplabatur, donec caput ambutaretur, quod suis inseruit (*Cent. 3. hist. anat. 15. p. 37.*) *Th. Bartholin.* Ego ipse vidi delinquentem, *infit. Ferdinand. Kiehn.* (*Diss. inaug. de Synop. c. 4. §. 11. p. 20.*), qui sententia Magistratus ad hoc genus supplicii damnatus fuit, ut ei vivo adhuc, & antequam in quatuor corporis sui partes dissecaretur, cor eximatur, corde exempto, cum admiratione aliquot centum hominum spectantium, ultra quadrantis horæ spatium vixit, atque suum, quod propè jacuit, Cor, elevatis subinde oculis, miserè intuitus est, usque dum durissimo mortis genere periit. Alius, cui cor avulsum & in carnificis manu, auditus tria aut quatuor precum verba proferre. Ita *Fr. Baco Verulam.* (*Hist. vit. & mort. Artic. 15. t. 322. p. 404.*) retulit, captus juvenis Hispanus, cui cum Mexicani Cor extraxerant, illud Diis suis immolaturi exclamabat: *Cavalleros muerto meham*, viri Nobiles me occiderunt. Ex Aliis *Erasmus Francisci* (*Im Sinesischen Lust- und Staats- Garten p. 3. p. 1744.*), aut ut illud expressit è *Josepho à Costa Caspar. Reges* (*qv. 32. n. 1. p. 376.*): O Nobiles, quare me occiditis? Ita retulit olim Civis noster ex Hungaria, ubi aliquot annos literis operam dederat, rediens Hungarum quendam, qui ad partes Turcarum desciverat; seque circumcidi passus fuerat, captum, & sectioni destinatum, corde à Carnifice evulso, aliquoties Turcis consuetum Allah, Allah intonasse, aut potius ingeminasse.

§. 21.

Id verò & in brutis deprehensum. Crocodilos maximè esse vivaces, si iis cor eximatur à *Calcidio* (*in Platon. Tim.*) notatum. Corde simul cum aliis visceribus privatum uranoscopum piscem, valdè multum vivere, magnam facit admirationem, prodit *J. C. Scaliger.* (*Exer. 227. s. 15. p. 714.*). Idem in Rana conspicuum, resecto corde diu natante Experimento *Johann. Schwammerdammi ap. Nicol. Stenonem.* (*Myolog. Specim. p. 78.*). Add. *Colleg. Amstelodam. Anat. (p. 30.) Oligerum Jacobaum.* (*obs. de Ran. & Lacert. c. 3. p. 58.*) &

(O o o)

in

in terra saltus robustos in geminante *ap. Joh. Jacob. Harderum (Api obs. 3. p. 9.)* Cerebro contra extracto in momento expirante. Testudines exempto corde moveri ac vivere, *Arist. (l. d. juvent. & senect. c. 2. & l. de Respir. c. 17.)* voluit, & ex hoc suis absque dubio *Lud. Cœl. Rhodigin. (l. 21. antiq. lect. c. 1. col.)* inferuit. In limace majori rubicunda terrestri; si ipsi Cor eximatur, non illico vita simul adimitur, *Nobiliss. Joh. de Muralto (M. C. D. 2. A. 1. obs. 59. p. 148.)* expertus. De piscibus ne multa faciam verba, auriculam vellit quotidiana Experientia. De motu corporis Torpedinis trihorii spatio, postquam cor exemptum, (*Experiment. Natur. p. 66.*) *Francisc. Redi* observavit & (*c. l.*) *Harderus* in viperarum excoriatione, capite præscisso, omnibusque interraneis exemptis manifestum circumgyrationis motum per plusculum tempus subsistentem, spiritum idonea adhuc copia residuorum certissimo indicio.

§. 22.

Cor humanum in decollatis ad horam imò ad 80. minuta se adhuc movisse, *Leonbard. Thurneuser. (de Probat. Urinar. c. 8. p. 49.)*, qui (*p. 50.*) addit: *Es ist auch gewiß, so iemand ein Viertel einer Stund nach dem Streich (in decollato) durch die eröffnete Gurgel mit einen eisern Trod oder Rütblein das Herz berühret, wird sich der gantze Körper bewegen, oder so man das Haupt bey dem Bart oder Haare hart zeucht, oder ein Ohr ümdreht. Wird sich der Mund bewegen, und die Stirn rümpffen, als obs ihm wehe thät.* Habet id cum aliquibus *Paracelsicis*, imò ipso *Paracelso*, *Thurneuserus* familiare, ut *Anatomicæ* penè rudis fuerit. Testatur id vel hoc, quod ignarus fuerit ejus, quod *lixæ*, *laniones*, *excoriatores*, & id genus hominum non ignorat, viam per asperam arteriam ad pulmones, non ad Cor à natura esse destinatum. Id verò non minimum in viro, qui ex Artifice (*Aurifabro*), ex quo cum propter adulteratum Aurum Argentumque ex illustri urbe discessisset, repente factus est Medicus, quem etiam Principes in oculis tulerunt. (*Vid. Th. Erast. de Auro poculento p. 2.*). Movit autem post mortem aliquantisper durans cordis motus, *Aur. Theophrast. Paracels. ut (T. 1. op. Schol. ad. l. de Puls. p. 756.)* scriberet: Pulsum manere posse post mortem. Astipulabatur huic *Joh. Rhenan. (Antidot. pestilent.)* castigatus à *Flaminio Gastone (tr. de Peste Sic. §. 43.)*. In pullis gallinaceis jam in plumas indutis atque ita ovo exemptis post caput forfice præcisum, Cor integram horam palpitare, manifesto sensu illustris *Rob. Boyle (referente Ol. Borrichio ap. Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 92. p. 521.)* expertus est.

§. 23.

De motu Cerebri è cranio exempti sequentia tradidit *Verulam. (cent. 4. Sylv.*

Sylv. Sylv. Exp. 400. col. 839.) : Capite porcelli aperto, Cerebrum exemptum & palmæ alicujus impositum palpitavit, nulla Cerebri parte læsa & absque separatione à Medulla spinæ. Paulo post reposito in locum Cerebro clausoque porcelli cranio ille paululum obambulavit. Mira quidem narratio, cur cerebrum non amplius suspensum motum, & non potius collapsum in se desedit? Siccine medullæ spinalis tensio & elongatio, dum eximebatur, nervorum processus tenellos non rupit aut saltem afflixit, Cerebro cum primis in illa tenella ætate adhuc perquam molli fluido, ut alia absurda historiæ dubiæ non opponam.

§. 24.

Notabilis est illa *Galen*i (*l. 2. de Placit. Hipp. & Platon. c. 4.*), quam etiam *Rabbi Moyses* (*s. 3. Aphor. 43. p. 489.*) citat & ad quam etiam respexit *Fr. Bacon. Verulamii* (*Sylv. Cent. 4. Experim. 400. col. 839.*) relatio: Conspicitur, inquit, in sacrificiis, quæ de more peragi consueverunt, in quibus interdum victima erepto corde arisve imposito cum respirare, & intensè clamare, tum etiam fugere tantisper visa est, usque dum profluvio sanguinis commoriatur. Junge (*l. 6. c. 6.*). De bove sub evisceratione mugiente vera est traditio & fides, inculcat *Th. Bartholin.* (*Hypomnem. 1. de Cruce §. 11. p. 79.*) De cane exempto corde per horæ ferè octavam partem currente *Joh. Jessenius à Jessen.* (*Anat. Pragens. p. 91.*). Thoracem canis cultro ocyus aperi, corque apprehendito: minister verò tuus diligens atque expertus mira celeritate acu crassa & contorta, in qua contortum filum immissum est, quatuor cordis vasa antè colliget: deinde cor abscindat, eodemque tempore vincula abscindantur, quibus crura quatuor juncta erant, & in pedes projiciatur, canem absque corde vociferari audies, progredi videbis: qua re nihil magis admirabile conspiciari poteris. Ita Anatomicum instruxit *Reald. Columbus* (*l. 14. de Re Anatom. p. 481.*). Idem vidit, *Petro Pawio demonstrante*, *Gerh. Joh. Voss.* (*l. 3. de Idolol. c. 44. p. 965.*). Propriam allegant experientiam *Joh. Dan. Horst.* (*p. 1. Manuduct. ad Med. c. 1. s. 2. p. 75.*) & *Excell. Joh. Dan. Major.* (*M. C. D. 1. Ann. 8. obs. 10. p. 15.*) add. *Joh. Schenck.* (*l. 2. obs. med. 269.*) *Tilemannum Coum* (*p. 120.*). De catellis *D. Simonis Schulzii* observatio à *M. Schelwigio* communicata (*M. C. D. 1. Ann. 3. obs. 263. p. 436.*) legitur.

§. 25.

Cor ipsum vivo animali exemptum diutissimè naturalem retinet functionem ceu initium motus, tum sibi, tum aliis, ut habet (*c. l.*) *Galenus*, quo deficiente auriculæ aliquot pulsibus toti actioni colophonem imponunt. De

corde Salmonis, piscis, hæc (forſan ex *Alberto Magno* l. 1. de *Animat.* tr. 3. c. 4. f. 26. b. & l. 24. f. 199. a. aut *Ol. Magno* l. 10. *Hiſt. Gent. Septentr.* p. 506.) *Hieron. Cardan.* (l. 7. de *Variet. Rer.* c. 38. p. 485.) annotavit: Cor Salmonis exſectum omnium animalium cordibus diutius vivit, atque adeo diu, ut id improbi piſcatores inferant cadaveribus Salmohum jam putreſcentium, ut adhuc vivere videantur. Atque ita plures ſub uno venduntur. Simplicibus forſan Salmo namque extra aquam vix vitam protrahit, & odor ingratus calliditatem piſcatorum eludet. Cor piſcium aliorum v. g. Anguillarum ſuper planam tabulam expoſitum pulſus æmulari, *Renat. Cartes.* (*Vid. Fortunat. Vop. Plempl.* l. 2. *Fund. Med.* p. 179.) vidit, cujus mentem habet & examinat *Gailb. Harveus* (*Exerc. Anat.* 2. p. 134.). Cor viperæ per quinquaginta horas extractum & reſciſſum licet vivum & ſuo more palpitans, ſervavit, *Honorat. Fabri* (l. 1. de *Hom. Propoſ.* 8. p. 221.). Exemto ex vipera viva corde horis poſt viginti quinque motus adhuc manebat ſuperſtes commemorat *Joh. Franc.* (*M. C. D.* 3. A. 3. obſ. 72. p. 92.)

§. 26.

Hæc de minoribus, ad grandiora quadrupeda progredior. Animadverſum sæpe eſt, perorat *Cicero* (l. 2. de *Nat. Deor.* f. m. 30. b.), cum cor animantis alicujus evulſum, ita mobiliter palpitaret: ut imitaretur igneam celeritatem. In infernali tecates ſacro ſacrificus manus inferebat viſceribus & extracto corde aliisque vitalibus ex palpitatione ejus futura pronuntiabat. Cecinit in hunc ſenſum *Prudentius* (*Apotheoſ.* v. 465.)

Manibusque cruentis

Tractabat tepidas lethali frigore fibras

Postremosque animæ pulſus in corde tepenti

Callidus interpres numeris & ſine notabat.

Plura (in 4. *Thebaid. Statii* v. 466. p. 1101.). Caſſ. Barth. Cor in victimis minimè palpitans, ſilens vocabatur, *Baſſian.* (*Land.* l. 2. *Hiſt. Hum. Corp.* c. 4. p. 160.) auſpicibus, ut Luna ſilens, dum non lucet, & otio indulgere videtur. Ita

Silentia Luna

Dixit Virgil. (l. 2. *Æneid.* v. 255.). Galli, quibus *ὑπολαῖν βερέρον ἀρχήθε- γενοϛ* immolare humanum genus piaculum non fuit, ut *Sophoclis* verba (in *Andromed.*) adoptem, hominis libamine perſuſi, tergum gladio ferientes *ἐκ τῆς Φα- ϑαſμῆς ἐμαντεύαντο*, ex palpitatione membrorum divinabant, quod ex *Strabone* (l. 4. *Geograph.*) his addere placuit. Corevulſum adhuc pulſare, *Galenus* (l.

6. de U. P. c. 8. p. 443.) conspexit, & cor exentum vervecis horam amplius unam totam fluctuare J. C. Scaliger. (Exerc. 246. f. p. 754.).

§. 27.

Ferunt esse exploratum, animadvertit *Cass. Barth.* (animadv. in *Claud. Epigr.* 4. p. 1008. forsan ex *Nicol. Godigno de Reb. Abyssin.* 7.), si inter mortuos pisces Torpedo viva ponatur, & in ibidem se moveat, eos quos tetigerit interno quodam & arcano motu ita cieri, ut vivere videantur. Tremorem mortuis piscibus inducere, *Hier. Hirnbaim* (de *Typh. Gen. Human. c. 8. n. 3. p. 82.*) docuit. Add. *Job. Marc. Marci* è quo forsan, ut alia plurima, hausit (*Philos. Vet. Restit. p. 5. subsect. 2. p. 580.*). Quod rerum causas indagentibus sanè portentum obvenit miraculosum, subjungit *Barth.* Et quidem meritò, si vera esset Relatio. Secundum *Plin.* (l. 9. c. 42.) Torpedo merfa in limo se occultet, & pisces, qui securi super-natantes obtorpuere corripiat. Prætereà relationis hujus certitudini maximè adversatur experimentum *D. Stephani Lorenzini* (quod habetur *M. C. D. 1. Ann. 10. obs. 173. p. 399.*), nisi, memorat, Torpedines vivas & vegetas in vas quodpiam, in quo alii pisces mortui erant, nullum autem istorum piscium ullo interno motu ferri vidi, nec hujus indicium quodpiam aut ego, aut alius eorum, qui præsentés aderant observare potui, præterquam quod mortui pisces in aqua eo ibant, quos eos vivæ Torpedines natando propellebant. Extra aquam autem immensa nec interno nec externo motu pisces isti movebantur.

§. 28.

Speçant huc vulnera cordi illata, quæ salva vita ex motu totius ad tempus mors in momento non est infecuta. Quidam *Nobilis à Spies* è militibus præfidiariis *Chemnicensibus* statim è vulnere cordis Anno 1669. dextro cordis ventriculo illato, expirabat; alter genere & functione militari ejusdem conditionis *à Rabe* Anno 1668. punctura ejusdem ventriculi cordis sauciatus occubuit. Alius *Ambrosio Pareo* (l. 9. *Chirurg. c. 30. p. 230.*) teste, adversarium fugitantem ad 200. passus, priusquam concideret mortuus, persecutus est. *Ingolstadii* quidam Studiosus à Typographo punctim læsus in sinistra parte thoracis vulnus ipsam cordis substantiam, utrumque ipsius ventriculum transversim penetrans accepit, plateæ tamen bene longæ spatium vulneratus cursu confecit, mente porro & sensibus integerrimis fermè per horam integram ita consistit, ut loqui, & DEO se commendare potuerit, ut apud *Job. Schenckium* (l. 2. obs. Med. p. 275.) *Cyriac. Lucius. Gemellum Excell. Job. Doleus* (M. C. D. 2. Ann. 2. obs. 188. p. 419). Portenta ferè quæ sequuntur: Quidam *Amstelodami* in profunditatem dextri cordis ventriculi vulneratus vixit biduum, referente *Nicolao Tulpio* (l. 2. obs.

Med. c. 18. p. 132.). Quatriduum quidam, teste *D. Zach, Fürst (M. C. D. 2. A. 3. obs. 113. p. 226.)*, à vulnerato corde supervixit. Ad quintum diem pervenit alius ap. *Thom. Bartholin. (Cent. 1. Hist. Anat. 77. p. 127.) & ap. Heinric. ab Heer (obs. rar. 11. p. 155.)*. Sexto obiit Judæus quotidie adhuc obambulans, de quo *Joh. Muis (ad Barbett. Chirurg. p. 223. Vid. Act. Erud. Lips. Ann. 93. p. 512.) & Joh. Rhodius (Cent. 2. obs. 39. p. 74.)*. Septimo alius ap. *Heinric. ab Heer (c. l.)*, octiduum quidam Rusticus post vulnus acceptum inter vivos extitit, quod exemplum mihi Anno 1684. occurrit. *Conf. M. C. (c. l. obs. 114. p. 228.)*. Nonum quidam diem supervixit, iterum ap. *Joh. Rhodium (c. l.)*, novem dies & horas octo *Isbr. à Diemerbræck (l. 2. Anat. c. 6. p. 382.)*. Mendacium diceres transparenere in ea, quæ has excipit, historia, nisi fide dignissimos ea invenisset Autores *Andreas Hæsenvager* miles, vulnus in pectore sinum dextrum cordis penetrans à commilitone accepit sub vesperam, d. 22. Augusti 1607. obiit d. 8. Septembr. hora una post exortum solis, qui erat decimus sextus è vulnere inflictio, in cujus rei memoriam Tabulam Groeningæ appendit publicè *Nicol. Müllerius*, quam *Godofred. Hegenit. (in Itinerar. Frisio-Holland. p. 16.) & Dan. Sennert. (l. 5. Med. Pract. p. 4. c. 3. p. 362.)* publicarunt.

§. 29.

Pergo ad Bruta. Cervus cujus cor è Serenissimo Daniæ Rege Sclopeto trajectum, prius quinquaginta passus confecit, quam concideret, *meminit Th. Bark. (c. l. p. 128.)*. De alio majori admiratione digno à Serenissima Regina Prussiæ & Electrice Brandenburgica sclopeto per dextrum cordis ventriculum trajecto trucidato, legatur relatio *illustris Nostri Præsidis Dn. D. Luca Schraeckii (M. C. D. 2. A. 5. obs. 4. p. 8. sq.)*. Lepus glande medium cordis perfossus ad teli jactum adhuc cucurrit. (*Jul. Alexandrin. ap. Joh. Schenck. c. l.*); Canis corde vulneratus latravit & aufugit (*Heer c. l. p. 156.*); Suem in cordis mucrone vulneratum vidit *Anton. Musa Brassavola (comment. in s. 6. Aph. Hippocr. 18.)* qui per horam ferè supervixit & comedit, & non nisi ex iterato vulnere obiit. Vidit *Hermann. ab. Heer (c. l. p. 157.)* Felicem Platerum cor porci domi sua mactati in Anatomicum Theatrum afferentem ostendisse, bacillum acutum, digitum minorem puerilem longitudine æquantem, in cor dicti porci adactum Examinatus Scrofi pascus quando tereti bacillo, quo porcos agebat ictum hunc inflixisset, plus quam semestrem esse respondit.

§. 30.

Silentio hic prætereundum minimè puto, quod de motu Epatis Capræ extracti ex antiquioribus *Flavius Josephus (l. 6. Antiquit. Judaic. c. 14.)* in medium

dium affert: *Melcha* parato lecto tanquam ægrotanti *Davidi* (historia extat 1. *Samuel* c. 19. v. 13.) stragulis jecur capræ recens exemptum subjecit, diluculoque venientibus, quos pater ad *Davidem* miserat, ostendit lectum opertum, & quod palpitatione jecoris stragulam moveri viderent, maritum ægrum anhelare persuasit, addens totam noctem inquietam Eum exigisse: *Josephi* assertum arripit *Theodoretus* (in 1. *Reg.* qv. 39.) & è Recentioribus *Jacob. Tirin.* (in l. 1. *Samuel.* c. 19. v. 13.): Epar Capræ recens extractum palpitare posse credit. Ut non afferam è Theologis injuriam textui Hebræo inferre hanc interpretationem, quod *Matth. Polus* (*Synops. Critic. in b. l. col. 1325.*) & *Gregor. Michaëlis* (*Not. in Jacob. Gaffrell. Curios. 44. p. 209.*) demonstrant, id etiam experientiæ Medico-Anatomicæ, imò ipsius Epatis Parenchymatis structuræ repugnare Tyro in Medicina advertet.

§. 31.

Moventur & aliæ brutorum partes. Siluri piscis ventriculus eductus ultra diei spatium vitam traxit, diversos motus edendo, *observante id curiosissimo & exercitatissimo Anatomico Collega nostro venerando Dn. D. Philippo Jacobo Hartmanno* (*M. C. Dec. 2. A. 7. obs. 40. p. 81.*). In lupo ab intruso Napello demortuo cum Diaphragma non amplius moveretur, ventriculus nunc in antro pylori, nunc in medio se contra habebat, ibique gracilior, imò quandoque angustissimus evasit, versus stomachum verò intumuit, mox constrictus iterum laxabatur, atque crebris vicibus istæ ventriculi constrictiones & dilatationes alternabant. Intestina motu peristaltico se movebant, nec tamen posse constrictiones ventriculi dilatari videbantur, imo post iteratos suos motus peristalticos angustiora manebant, quamvis nihil per alvum quoque excreverit. Hæc ut observavit, literis mandavit *Job. Jacob. Wepfer.* (*Hist. & Nox. Cicut. Aquat. c. 11. hist. 2. p. 179.*) A vomitorio cani dato post aliquot horas vomentem canem dissecabat *Anton. de Heide* (*centur. obs. Med. 92. p. 191.*) & neque motum præter naturalem in intestino neque in stomacho vidit. Carneæ verò cesaphagi fibræ, mortuo etiam cane convellebantur. Recenter occiso animali, apertoque confestim abdomine intestina, se se undoso motu contorquentia oculis usurpavit *Guilh. Harveus* (*de Generat. Anim. Exerc. 65. p. 285.*). Intestina sturionum vivere dissecta & moveri reptatione *J. C. Scaliger.* (c. l.) commemorat. Uterus exsectus vitæ motusque indicia non semel exhibuit, profitetur *Job. Marcus Marc.* (p. 4. *Philos. Vet. restit. subs. 3. p. 404.*). Undosum & destudineum motum quasi uterus esset animal in animali, motumque proprium exerceret, percepit *Laudatus Harveus* (c. l. *Exerc. 68. p. m. 293.*) Cornum uteri instar lum-

lumbricorum se moventia sæpius conspexit *idem* (c. l. *Ererc.* 65. p. 285.). Plura de uteri vita & motu *supra* (*Diss. de Cadav.* §. 103. & l. 1. Tit. 9. §. 12.). In pedibus araneæ avulsis motum per bene longum tempus superesse videmus. (*Vid. Dan. Georg. Morhof. Stentor yaloclast.* c. 16. p. 222.) De caudis animalium abscissis se moventibus *Alex. Aphrodis.* (l. 2. probl. 33.). De cauda Torpedinis *Fr. Redi* (*Experiment. Natur.* p. 66.) Caudæ aut aculei Vesparum, Apum, Fucorum abscissi pungunt adhuc vulnerantque cutem. In exuviis Viperæ manifestum circumgyrationis motum per plusculum tempus *Job. Jacob. Harder.* (*Apiar. obs.* 3. p. 9.) descripsit. Majus est viperam suspensam post detractam pellem, omniaque exenta viscera post biduum & etiam ulterius ex observatione *Dn. D. Michaëlis Ettmülleri*, amici quondam conjunctissimi (*instit. Med.* c. 1. §. 10. p. 2.) vixisse. Resectum cum cartilaginosa costarum parte sternum per intervalla subsultasse, quibusdam casu observatum tradidit *Nicol. Steno* (*Myolog. Specim.* p. 78.). Musculos animalium occisorum & detruncatorum diu se movere observavi, ait *Nathan. Highmor.* (l. 2. *Disquis. Anat.* p. 2. c. 3. p. 137.) innuit id *divinus Poëta* (l. 1. *Æneid.* v. 210.): Cervarum

Tergora diripiunt costis, & viscera nudant,

Pars in frustra secant, verubusque trementia figunt.

Pilos Phocæ seu vituli marini pelle detracta mari inquieto se erigere, pacifico in planum sterni. Sicque maris status in re insensata & mortua deprehenditur, Botnici Nautæ prognosticum suscipiunt ex vestitu proprio de pellibus hujusmodi composito. *Hæc Olaus Magnus* (l. 20. *Hist. Gent. Septentr.* p. 510.)

§. 32.

Dividuntur in Ægypto malefici, quod è *Job. Leone Africano* (l. 9. de *Subtil.* p. 499.) *Hier. Cardan.* inseruit, supplicii causa à Carnifice, superpositaque superiore parte foco, ubi calx viva sparsa, supervivunt per quandam horæ partem, agnoscunt, & responsa dant. Pluribus hoc supplicii genus etiam Turcis usitatum, delineavit *Sandys* (l. 1. *Itinerar.* p. 146. sq.), cui relationi quis fidem dabit? Ego quidem pro ea non sponderem, Tyronibus in sectionibus Anatomicis ignotum esse non potest læsa & divisa vasorum magnorum biga, ut hujus solum mentionem faciam, arteria magna & vena porta, ob Hæmorrhagiam insignem oppido insequi Epinituum dispersionem, profusionem vivifici Nectaris concomitantem, & in momento quasi ipsam mortem. Quid in ista discissione non contiget? Quid non in Medullæ spinalis violenta divisione? Sensus & motus facta divisione in momento deficient. Interim notabilis illa *Guiberti Abbatis* (l. 7. c. 11.) historia, *Gorhofridus* narrait, cum membris exilibus esset, & mini-

minimum proceritatis idoneæ, eloquio quidem lepidus, serenitatis immodicæ, armorum in illa expeditione (recuperandæ Palæstinæ) Dominicæ se præbuit strenuitate expectabilem, ita ut testimonio verace probabile id de ipso præclari facinoris cantitetur: Turcum eum illoricatum, equo tamen vectum apud Antiochiam super pontem Pharpharis obvium habuisse, huicque illa tam validè gladio trajecisse, ut corporis truncus decidens terræ procumberet, & crura sedentia pertransiens equus efferret.

§. 33.

In insectis v. g. Muscis, vespis, crabronibus, apibus, formicis, papilionibus &c. dissectis, comprimis si in ipsis incisuris dividantur, in partibus divisis etiam per diem & ultra vita superest & motus. De Serpentibus Lumbricis similibusque vermibus, item Centipedis idem in trivio notum, de quibus *Andr. Libavius* (l. 16. *Hexæm. f. 16. p. 578.*) *Augustin.* (l. de *Quantit. Anim. c. 31.*) testatur stupefactum se vidisse in agro Ligurino vermiculum multipedem, quem stylo percussum unus ex discipulis Ejus in duas partes secuit, quarum utraque in diversa fugiebat loca, De Salamandra *Nobiliss. & Excell. Dn. D. Joh. Paul. Wurfbaïn.* (*Salamandrol. c. 9. §. 31. p. 77.*): Si viva gladio in duas partes disseccetur, pars anterior progreditur, posterior retrocedit. Ay, Americanum ignavissimum Animalium dissectum, contumaciter tuetur fibrarum motus, quod ex *Gauielmo. Pissone* recitat *J. N. Pechlin.* (c. l. p. 154.)

§. 34.

De piscibus exenteratis (in *Mosell. v. 170.*) *Auson.*

Vidi egomet quosdam leti sub fine tremantes

Collegisse animas: mox in sublime citatos

Ferrum subjectum præceps dare corpori in amnem.

Sed & si in aliquot partes dissecentur vitæ & motus indicia præstant: Orphus piscis dissectus non statim immoritur, sed motum, autore *Æliano* (l. 5. *Hist. Animal. c. 18. p. m. 275.*), retinet. In libro magni nominis (cui titulus *beneficium Animorum*, cujus auctor *Abuhamed Hispanus*) legitur, in mari Græco piscem esse cubitaleni, Thalb nomine, qui in minimas partes dissectus moveri non desinit. Et si torreatur super carbones ex igne in coqui faciem insilit. Et caput ejus conjectum in ollam, lapide aut ferro obstructam ne exeat, non coquitur, neque moritur. Hæc ex illo *Samuel Bochartus* (p. 2. *Hierozoic. l. 6. c. 15. n. 7. p. 863.*). Marinus pulmo in frustula dissectus nihilominus vivit. Polypus in tomos sectus omnibus suis partibus diu vitam retinet, ut *J. C. Scaliger.* (c. l.), nec in nostris piscibus culinariis testimonia desunt, dummodo quis cyprinos & lucios discis-

fos oculis usurpet. Hoc etiam apparet in carne anguillarum, quæ post excoriationem, exenterationem, & in frustra dissectionem motum retinet, ut habet *Guilh. Harveus* (*Exerc. Anat. 1. p. 42.*), quod & de cordis particulis (*c. l. p. 41.*) notavit. Frustillatim concisa limax, longo vixit tempore, ap. *Joh. de Muralto* (*M. C. D. 2. Ann. 1. obs. 159. p. 148.*). Vituli recens mactati carnes tremunt, videt quivis, testatur scriptis *Fortun. Licet.* (*l. 1. de Spont. Viv. Ort. c. 149.*). Cor è corpore exemptum, nullo ventriculorum servato ordine, si secundum longitudinem, vel transversim, utcumque libitum fuerit, in plura frustula diffecetur, nullis servatis ventriculis (qui occludi debent, antequam latera elevari possint, in auram alias abiret elevantis ictus) unumquodque frustulum aliquandiu salit, imò sese contrahendo & erigendo ambientis aëris molestiam conatur excutere, postque singulos insultus (quibus frustula minora fieri facile cernitur, præcipuè si majora inspiciantur) laxatum concidit, ab opere desistit, & post quietem exilem primo satis brevem, tandem longiorem erectionem repetit, discurret *Jacob. Back.* (*tr. de Corde s. 3. c. 3. c. 2. p. 203. sq.*). Idem ante hunc *Joh. Waleus* (*Epist. de Morb. Chyl. ad Th. Bartholin. Annex Anat. Reform. p. m. 557.*) conformavit. Confer. *Richard. Lower.* (*tr. de Corde c. 2. p. 66.*)

§ 35.

Miro miraculum quasi subjungo. Coeunt iterum in se, seque unire gestiunt viperarum, lacertarum, serpentumque partes discissæ, juxta *Ælian.* (*l. 2. Hist. Animal. c. 23. p. 102.*). Credidit id etiam *Aur. Theophr. Paracels.* (*Chirurg. Magn. tr. 1. c. 7. p. 30.*) & nomen pulverum glutinantium (κολλητικῶν, *der Hefft Pulver*) inde deduxit. Vid. de Lacertis & Lumbricis *J. B. Porta* (*l. 5. Physiognom. c. 12. p. 324.*). De Echino pisce iterum *Ælianus* (*l. 9. c. l. c. 47. p. 554.*) & ex eo forsan *Cornel. Agrippa* (*l. 1. Occult. Philos. c. 38. p. 45.*) Echinos adhuc viventes obductos testa, atque aculeis communitos, si quis contriverit, & alia separatim ab aliis frustra in mare abjecerit: Hæc tamen cohærentiam inter se faciunt, & affinem partem recognoscunt, & applicata cohærescunt & velut conferuntur, simul & naturali rursus quadam conciliatione integrantur.

§. 36.

Simile de *S. Stanislao Cracoviensi Episcopo* recitant aut potius fabulantur *Joh. Longin.* (*in Vita Stanislai ap. Laurent. Surium Tom. 3.*) & ex hoc *Simon. Majol.* (*Dier. Canic. Colloqu. 4. p. 151.*) & *Heinr. Kornmann.* (*p. 4. m. m. c. 42.*) quod à Rege fuerit tanta sævitate peremptus, ut corpus Ejus in sexcentas divisum partes. Queis collectis, & suo ordine compositis Divina Clementia adeò affulsit, ut omnes simul agglutinentur, consolidarenturque, ut nulla cicatricum vesti-

vestigia apparerent. Et cum digitus unus in lacum fuerat abiectus atque à pisce devoratus, pisce illo forte fortuna capto, inventus est digitus, admotusque suo loco, & ipse consolidatus. Post quadraginta dies *immani* (ita Sancti apud Persas vocantur) *Hussein* caput iterum coadunatum corpori fuisse è Persarum traditione narrat *Thevenot.* (l. 2. *Itinerar. Orient. c. 15. p. 160.*). De Johannis Baptistæ capite tradidit *Nicephor.* (l. 1. *Hist. Eccles. c. 19. p. m. 69.*), *Herodiadem Johannis* reprehensionem esse veritam, conjungereque illud reliquo corpori timuisse. Trunco igitur aliud contigit sepulchrum, aliud, idque abstrusius, capiti. Non opus fuit his sanctis illud vulgi remedium, de quo *Burchard.* (l. 19. p. 272.): Homini occiso unguentum dant in manus, & cum eo sepeliunt, ut illo unguento vulnus sanari posset.

§. 37.

Verum satis Exemplorum. Ad rationis & veritatis Cynosuram hæc tandem examinanda. Fiet id commodissimè, si motus naturam paucis repetam & præmittam. Duos actionum naturalium fontes proposuit *Galenus* (de *Simpl. Morb. caus. c. 1.*) Φύσιν καὶ Ψυχὴν Naturam & Animam, inde suam illa motus in naturalem & animalem originem traxit distinctio. Illum dicunt fieri Natura urgente, eumque potestatis nostræ recusare imperium, & hoc motu viscera moveri, cor & arterias pulsare, hunc appetitu movente de consilio & voluntate animalis suscipi & perfici, & competere musculis & nervis. Hanc ipsam verò divisionem admittere, ratio non admittit. Utrique mortui præsidet Natura, utrique Anima. In utroque instinctus Naturæ & Animæ facultas elucet. Imperat aliquando Natura, Anima auscultat; auscultat contra imperanti Animæ vicissim Natura. Inde sæpius Anima Naturam, Natura animam denotat, aut saltem Animæ instrumentum calidum innatum, quod declaravit *Anton. Deussing.* (Exerc. de Natura §. 9. & 10. p. 253.), adeò quod concurrant invicem, ut motus & actiones earum non ita facile discerni possint.

§. 38.

Sed hæc obiter. Haud difficulter fortasse nodus solvitur, si gradus motus distinguas ejusdemque subjecta. Externum movens objectum est sensus externus sensibili specie afficiens, quæ inde ad internum sensum transmissa apprehenditur, cognoscitur, æstimatur, sive bona, sive mala sit. Ad dictamen æstimatoris facultatis exurgit appetitus in brutis sensitivus, in homine rationalis motricem facultatem animalem impellens ad persequendum bonum, aut fugiendum malum, sive revera sive apparenter tale sit. Movens internum est motrix facultas animalis, seu anima sensitiva. Instrumentale commune spiritus, immediatum

feu proximum musculus, aut rectius (cum musculus nil aliud sit, quam fibrarum collectio, aut fasciculus, aut è febris constituta textura) fibræ musculi motrices, ut accuratè *accuratus Anatomicus Nicol. Steno* (*Myolog. Specim. p. 11. & 12.*) secundum suas differentias (*p. 28.*) consideratæ. Plura qui desiderat, adeat *comprimis Guerner. Rolfinck. (l. 3. Diff. Anat. c. 8. p. 285.). Anton. Deusing. (Exercit. de Mot. Musc. §. 7. sq. p.). Job. Theodor. Schenck. (Synopsis. Instit. Med. l. 1. §. 3. Art. §. 56. p. 45.)*

§. 39.

Cum igitur motus sit à spiritibus, spiritus autem inseparabilem ac dirigentem Comitem obtineant animam, ut *Nathan. Highmorus (de Pass. Hyster. c. 11. p. 105.)* loquitur, in proclivierit, de motu cadaverum judicium ferre, scilicet Anima à corpore separata, Ejusque cum corpore vinculo putato spiritibus, nec moveri poterit cadaver, sive secundum totum, sive secundum certas partes.

§. 40.

Nil obtinet *Job. Marc. Marci*, quando motiones in corporibus mortuis non organicas, sed naturales vocat, qualis motus Cucumeris ad Aquam & hujus ad Lunam. (*p. 4. Phil. vet. restit. subsect. 2. p. 400.*). Non enim stans, & si ita loqui liceat, mortua & putrida ad Lunam movetur, sed Aqua marina & fluminis ob sensum, quem eidem tribuit *Thomas Campanella (l. 3. de Sens. Rer. c. 12. p. 242.)*, ut credendum sit, lunæ marisque motum vel ab alterno alterum, vel à communi quopiam principio gubernari, ut *subtilis ingenii & iudicii Philosophus & Medicus Georgi. Baglivi. (tr. de Fibr. Matr. & Morbos. p. 266.)* philosophatur. Neque Cucumis putrida aut à Caule rescissa & marcida, sed è sarmento suo pendes subditum oleum refugit, ita, ut reflectendo se curvetur in sinus, Aquam contra appetit propterea quod ejus constitutio aqua permulta confecta sit, ut *J. C. Scaliger (Exerc. 101. §. 10. p. 356.)* loqui amat, & aqua congelata videatur. Idem de Cucurbita (*c. l. c. 14. p. 255.*) promit *Tb. Campanella*, quæ, si eidem olei vas supponas, aliorum ramos expandit revolvitque, eo quod odoratum habet, per poros exhalationes admitendo. Nec accurate Philosophari videtur *Paul. Zacchias (l. 4. quest. med. leg. 10. n. 57. p. 365. & Consil. 67. n. 14. p. 130.)*, asserendo, hujusmodi motus ex convulsione à putredine excitari, vel à flatu, vel aëre externo.

§. 41.

Supra (§. 5.) è *Tertulliano* allegata fidem vix merentur. Motus Sarco-
phagi Eudoxiæ non ritè expressit *Nicephorus*, in quo constiterit, nec aperta
Gualterii ferali arca curiosè in corporis situm inquisitu, sed solo auditu so-
nus

nus feralis haustus est. Dicendum igitur, hunc non à corporis concussione, & violento motu, sed potius ab asseribus arcae dislocatis provenire, succurrit *P. Borelli* (*cent. 3. obs. 97. p. 274.*) observatio, cui quotidiana favet Experientia. Ingentes & quasi tormenti pellici ictus sæpe supra caput in lacunati audivit tota nostra familia, ascendimus, supraque nil percepimus, cum autem ego rem ad Magos (ad spectra sapissimè transfertur, Cobaltos quos vocant, vulgi sententia) detorquendam non esse concederem, diu cogitans, unde hæc procedere possent, tandem inveni, hæc venisse è clavis quibusdam asserum, qui ob earum tumefactionem à tempore nimirum humido conatum facientes eos extra sedem expulerant. *Hæc Borellus*, quibus addenda censeo, in asserum & trabium constitutione etiam multum situm esse. Quodsi trunci à ventorum diritate sæpius Arbores contortæ fibrarum rectitudine deperdita obliquitatem assumerunt, & tandem vi ventorum in terram prostratæ & eradicatæ fuerint, (*Windbrüchig worden, Windbrüche abgegeben*) asseres ex illis sectæ, si iis solum compingatur, fibris rectitudinem aspirantibus magnos fragores, sonusque horribiles non rarò concitant. Ita in Trabibus medullæ elater rimas & fissuras efficit, validaque fibrarum discissione & explosione metum audientibus incutit.

§. 42.

Quis vero ausit dicere, mortuos ambulare? In vitam revocatos forsan debuisset scribere *Horstius*, aut *Eveltra* vultus eorum repræsentasse. Quæ *Marcus Marci* prodidit, conjecturæ sunt; quæ *Nicephorus*, fabulæ. De suspensis res incerta, non etenim quod convertantur ad solem, *Cardanus* prodidit, sed converti dicantur. Et si more apud nos usitato suspendantur, minimè converti poterunt. Et de *Phyfa* pisce & *Hirundine* marina forsan non ita curiose inquisitum. Multa namque non satis comperta suis inseruit, ut quidem primo aspectu opinabatur *Kircherus*, ut *Browne* dubitatio non innanis sit. Serpentem submoveri ad ignes, nescit an admittere debeat *P. Zacchias* (*l. 4. Quest. Med. legal. Tit. 1. qv. 10. n. 36. p. 365.*), an dicere potius, ex calore ignis contrahi in semetipsum, non autem verè vivere?

§. 43.

Manus rigida, talis namque esse debuerat, *Vid. Joh. Theod. Schenck. (l. 1. Exerc. Anat. 2. s. 1. c. 30. p. 179.)* & incurvata à Moniali extensa in pristinam figuram recurrens eam comprehendere visa est.

Et quid non femina credit?

Contractionem hanc convulsionis speciem prodidit *Anton. Santorell. (Post-Prax. Med. c. 21. p. 60.)* *Wiborada* vero membra rigida tandem post aliquot

dierum spatium elapsum flaccida, quod tota die in cadaveribus visitur, extensionis factæ opinionem suggesserunt credulis. Acus, Essentia Tabaci imprægnata, trajecta vipera ante quadrantem horæ instar æris riget, post iterum mollescit, & ita per aliquot dies manet, *Mos. Charas (Experim. de Viper. f. 7. p. 91.)* observavit. Rumor de morte *Marqv. Slegelii* inanis fuit, sustulit namque Eundem è vivis febris maligna, quod ad *Georg. Segerum* Hamburgo scripsit *Mich. Kirsten. (Epist. de Lymph. Bartholin. 7. p. 59.)* & ad *Th. Bartholin. Henric. à Mœnichen (Cent. 2. Epist. 50. p. 569.)* Adde (*l. h. Tit. 2. §. 13.*). Quæ de *Clisthene* festivus *Aristophanes*, scomma est, ut dixi, & quidem in illum, qui se cum *Clisthene* cultu indecoro velut in mulierem transfigurat. *Clisthemi* namque mos fuit semper de rafa barba esse, ut juvenis videretur, ut de illo *Erasmus (in Adag. edit. noviss. p. 410.)*

§. 44.

An amputato capite, aut evulso corde homo oppido pro mortuo sit reputandus? Si quæras, talem morti potius vicinum quam mortuum dixerim. Interim mentem & rationem huic constare iterum iterumque dubito. Remanet in corpore diviso Anima ad breve tempus (*Conf. Marcum Marci Phil. Vet. Restitut. p. 3. subs. c. 336.*), aut in brutis rectius & verius spiritus, ideoque *Hier. Cardan. (l. 7. de Var. Rer. c. 27. p. 276.)* animalia avulso corde non verè vivere, quia abest anima, sed consuetudine spiritus imbuta agitari. Non vivere Anima principio, sed instrumento Ejus proximo, (spiritibus) adhuc in membris residuo *Andr. Libav. (l. 6. Hexaëm. f. 35. p. 575.)* opinabatur. Spiritus hos esse vel ramosos vel cellulatos *Franc. Baco de Verulamio (Hist. Vit. & Mort. col. 564.)* philosophatur. Ramosi ipsi sunt, permeantes per parvos ductus, tanquam lineas, ut sibi continentur; Cellulati, qui cellam obtinent, ut non tantum sibi continentur, sed etiam congregentur in spatio aliquo cavo in bene magna quantitate, pro analogia corporis, atque in illa Cella est fons Rivulorum, qui inde diducantur. Ea Cella præcipuè in ventriculis Cerebri, qui in animalibus ignobilibus magis angusti sunt, adeò ut videantur spiritus per universum corpus potius fusi, quam cellulati: ut cernere est in serpentibus, Anguillis, Muscis, quorum singulæ portiones abscissæ moventur diu. Etiam Aves diutius capitibus abscissis subsultant, quoniam habent parva capita & parvas cellas. *Hæc Verulamius.* Et in his vitales spiritus laxè per omnes partes diffuse exeunt, minusque organis affixi, quam in perfectis animantibus, *juxta Eundem (Sylv. Sylv. Cent. 7. Experim. 697.) col. 895.)*

§. 45.

Impetrarunt à Rege (Bohemiæ) & Ordinibus Medici: Liceret probatione

ne experiri & periri & periculum facere in Adolescente decollando, utrumne vita in ictu illo fatali (seu Messi Cervicis, ut *Tertullianus l. de Anim.* loqui amat) tam graviter læsa aliquo tempore sustentari possit. Ubi igitur Adolescenti illi Hradczam in Arcis Regiæ conspectu Pragæ, ubi primum à carnifice demessum caput, alii Chirurgorum (diviserant enim officia) truncum corpus in momento elevavere & venas nescio quo unguento subito perunxere, alii mox caput jacens in collum reposuere & venarum oscula venis aliis claudere conabantur, quo tandem utcunque feliciter perfecto aliis immotè corpus & caput tenentibus alii Emplastro quodam linteolis calidissimis colligavere, tum Medici ad confortandos vires versi odoratissima quæque naribus opposuere, sic ut jam revera recreari, atque etiam nictare (id vero non vitæ, sed capitis non ritè firmati potius fuit indicium) cum totius populi secundissima vociferatione inciperet. Elevatus deinde lentissimè & tractus magis quam ductus in vicinam domum postquam parva vitæ indicia dedisset inter Medicorum & Chirurgorum manus sine dubio vulnere illo debilitatus, & sanguine forsitan, qui semel efferbuerat, & contineri jam non poterat, expiravit. Hanc narrationem *D. Joh. Marci Marci (Decad. 1. l. 3. Misc. Hist. Bohem. c. 18. §. 4. p. 215.)* inseruit *Bobusl. Balbin.* Hoc verò tritum confirmat, frustraneum esse τὸν νεκρὸν ἰατρύειν, mortuo medicinam facere, cui γέροντα ὠδῶν, senem admonere aut docere ταῦτον εἶναι proclamavit *Diogenes (Vid. Erasmi in Adag. edit. noviss. p. 319.)*

§. 46.

An capitis aut Cerebri, an cordis defectus citius mortem inferat, definire haud facilè est. Cerebri vulnera mortem non ita occelerant, nisi sint magna & profundiora, atque cordis, si ventriculos penetrent. In his namque subsequens Hæmorrhagia oppidò syncopen, & paulò post mortem inducit. In brutis non sanguineis, quibus succus vitalis lentus, viscidus & mucilaginosus, illi spiritus vitales inviscat difficulter diffatur, corporis dissectione, decollatione facta vita non ita in præcipiti est; In sanguineis verò ob instantem Hæmorrhagiam, & capitis detruncatio, & cordis evulsio præsentaneum lethum accelerat. Hæc Hæmorrhagia, si in evulsione cordis præcavetur, de quo è *Columbo* Experimentum in cane factum *supra (§. 21.)* recensui. In decollatis motu cerebri cessante, cordis motus & pulsus non oppidò feriantur, & Rana extracto corde subsultat & natat, Cerebro læso in momento expirat. Vid. etiam *supra (§. 20.)* inseruit ex alio Autore (*Sylv. Sylv. Cent. 4. Experim. 100. col. 839.*) *Franc. Baco Verulam.* cui quidem fidem deferre nequeo, & inter ficta & fabulosa habeo: Ca-
pi-

pite porcelli aperto Cerebrum exemptum palmæ alicujus impositum palpitasse, nulla cerebri parte lassa & absque separatione à medulla spinæ. Toto hoc intervallo temporis porcellus ad visum mortuus fuit, omnique motu destitutus. Paulo post reposito in locum cerebro, clausoque porcelli cranio, ille paululum obambulavit.

§. 47.

Capite resecto, aut corde humano aut brutorum extracto, quædam verba, aut clamores & mugitus audiri impossibile non est. In extrema calamitate & periculo mortis constitutum subjectum vires colligit, mortis ut evadat & evitet præsentaneæ terminum. Nunquam clarioribus radiis sol splendet, *inquit Th. Bartholin. (Hypomn. 1. de Cruc. Christ. §. II. p. 78.)*, quam jamjam occiduis aquarum mergendus. Momentanea tamen illa est possessio, quia lumen vitale, ut *Helmont. (tr. Blass Human. n. 24. p. 147.)* loquitur & judicat, discontinuitatem diu non patitur, & una cum sanguine spiritus extravasantur, cum spiritibus autem lumen vitale (spiritus enim huic immediatum hospitium) extinguatur.

§. 48.

Distinguendum etiam inter motum sensitivum s. naturalem, & convulsivum s. præternaturalem. Aliud namque est, secundum *H. Guilb. Harveum (de Generat. Animal. Exerc. 57. p. 247.)*, musculum moveri aut contrahi; aliud verò eundem variis contractionibus & relaxationibus regulatis actionem aliquam perficere, utpote progressionem vel apprehensionem. Certè musculi vel organa motoria in spasmis & convulsionibus à causa aliqua irritante non aliter movetur, quam Gallus aut Gallina, quæ detruncato protinus capite multis quidem pedum, alarumque convulsivis motibus agitatur, sed confusis omnino & irritis, quoniam potestas cerebri ablata est, & sensus communis evanuit, cujus antea moderamine cum rythmo & harmonia motus illi ad progressum aut volatum regulabatur. Eò etiam *P. Zacchias (c. l.)* & *Nathanaël Highmor. (l. 2. Disquisit. Anat. p. 2. c. 3. p. 137.)* inclinant.

§. 49.

Quocirca si caput abscissum oscitet, subsultet, truncus tremat, artus moveantur & oculi cum ore & lingua, si ablato capite volet avis, ambulet brutum, (parum abest quin inter figmenta illud referat *Gisbert. Voët, p. 2. Diss. Select. p. 932.*), caudam moveat piscis, convulsivus reputetur motus, non sensitivus & naturalis, à spirituum motu confuso, & aëre ambiente frigido, quod addunt *Fortun. Licet. (l. 1. de Spontan. Viv. Ort. c. 14.)* & *Jacob. Backius (Tr. de Corde s.*

3. c. 2. p. 203.). Quin in cerebro ortus nervorum ac proinde principium motus, quid mirum, si rescisso capite potentia motrix à reductione nervorum in motus momentaneos erumpat? judicat (*l. 4. de Hom. propos. 13. p. 362*) *Honoratus Fabri*. In particulis vivi cordis dissectis & corpore exemptis, refert (*c. l.*) *Joh. Waleus*, ubi in illis conflictio desit, relinquitur quædam palpitatio, sed ea alterius generis motus est (à naturali nempe cordis motu distinctus) à spiritu in carne detento, & quærente exitum, aut particulis quibusdam sanguinis activis (quid autem sanguis absque spirituum concursu agit, aut agere poterit?) fibris motricibus impactis. Conf. *Richard. Lower.* (*de Corde c. 7. p. 70.*). *Martin. Schoock.* (*Phys. General. Diss. 3. th. 22. p. 99.*). In fibris partium sensus alicujus & motus instrumentum inhærere, nec tam citò, ut alibi, evanescere, suspicatur *Joh. Jacob. Wepfer.* (*Hist. Cicut. Aquat. c. 8. p. 91.*).

§. 50.

Rejectis spiritibus, quid enim cum nihil moveat seipsum, moveret illas? Cum sint *secundum Mart. Kerger.* (*l. 1. de Ferment. c. 14. p. 24.*) tantum instrumenta Animæ, adeò, ut neque malleus sine Fabro aliquid cudere, neque spiritus sine anima aliquid movere (*Vid. Diss. de Cadaver. f. 1. §. 150.*), ad potentiam motricem, quæ fibris illis inest, confugit *Honorat. Fabri* (*l. 4. de Hom. & Brut. prop. 13. p. 362. & l. 6. prop. 12. §. 6. p. 460.*). In fibris partium sensus alicujus & motus instrumentum inhærere, nec tam cito, ut alibi evanescere, suspicatur (*Hist. Cicut. Aquat. c. 8. p. 91.*) *Joh. Jacob. Wepfer*. Sui ipsius oblitus est *H. Fabri*, unde namque potentia motrix, nonne Animæ est facultas, & spirituum, quibus tanquam instrumento Anima utitur sensitiva? Quod si ad levioris calidi misturam dissecti pisces moveantur, effœtis intra fibras spiritibus vi elastica auctis id ascribit *J. N. Pechlin.* (*de Aër. & Alim. def. c. 4. p. 53.*). Dum denique musculus contrahitur, singulæ in eo fibræ motrices fiunt breviores, ut *Nicol. Steno* (*c. l. p. 75.*) tumorque musculi contingit, *juxta Eundem* (*c. l. p. 37.*) fit, ut si musculum mortuum, *observante Galeno* (*l. 1. de Mot. Muscul. c. 8.*), incidamus, totum per transversum sectum ad suos fines eundem contrahi videamus,

§. 51.

Cur vero pisces & insecta dissecta diu moveantur, antequam emoriantur, Causæ apud Physicos & Medicos præstant variæ. E potioribus sunt caloris in humore & Parenchymate lento ac viscido, *juxta Joh. Jacob. Wepfer.* (*de Loc. Affect. in Apopl. p. 25.*), imbecillitas, quam vel carentia œconomix partium vitalium demonstrat. Plurimis Pulmonum loco vesiculæ, cor autem uno saltem instructum ventriculo, reliqua à quadrupedum visceribus planè diversa. Lu-

men illud vitale frigidum non incongruè vocat, & Lunare in piscibus (amphibiis & aliis, quibus sanguis est frigidus,) ut quadrupedum calidum & solare, *J. B. Helmont.* (*Tr. Formar. Ortus n. 87. p. 119.*) & *Seb. Wirdig.* (*l. 1. Med. Spirit. c. 10. §. 12. p. 32.*). Indigentque idcirco minori cerebri & Cordis influxu. Fecit igitur illorum vitam à plantarum non multum dissimilem *Aristoteles* (*l. 4. de Part. Animal. c. 6. p. m. 1181. & l. de Juvent. & Senect. c. 2.*). Nihil tam morosè vitam tuetur, quam quod lento & frigido præditum temperamento, iterum benè judicat (*c. l. p. 50.*) *Pechlin.*

§. 52.

Accedit succi nutritii visciditas & paucitas, quem radicale humidum glutinosum pingue & lentum vocabat *Guilb. Harveus* (*Exerc. 1. Anat. c. 4. p. 41.*), cui spiritus irretiti non ita facilè dissipabiles, ut *Th. Willis.* (*de Anim. Brutor. D. 3. p. 41.*) opinatur. Vasorum demum angustia, quæ faciunt, ne humidum vitale mucilaginofum subitò, ut per Hæmorrhagiam in sanguineis animalibus elaboratur, spiritus dissipet, vires infringat, mortem acceleret. Audi, si lubet *Steph. Roderici Castrensis* (*l. 2. de Meteor. Microc. c. 14. p. 83.*) ἐπιχειρίσθαι. Sonum, inquit, considera per aliquod breve spatium, postquam lyra quievit, in aëre relictum. Sic discendente vita aliquod momentaneum vitæ vestigium remanere agnosces, diutius in insectis, quia crassiores eorum spiritus, non ita facilè ignem deperdunt. Sic etiam in Aëre diutius remanet sonus, quam in tenui. Assentitur huic sæpius citatus *Pechlin.* (*c. l. c. 11. p. 154.*), quando ad spiritus ægrè dissipabilis viscositatem provocat. Huc spectant, quæ de formarum materialium divisibilitate, dum ad materiæ extensionem extenduntur, juxta *Henric. Kipping.* (*l. 1. Inst. Phys. c. 4. §. 23. p. 31.*), allegant *Joh. Sperling.* (*l. 1. Inst. Phys. c. 3. qu. 5. p. 145.*) *Honorat. Fabri* (*c. l.*) *Ludov. Oviedo* (*Comment. de Anim. Controv. 1. p. 6. p. 18. sq.*) *Joh. Poncius* (*Curs. Philos. Diss. 1. de Anima. qu. 8. conclus. 2. n. 110. p. 741.*) *Joh. Christ. Hundeshagen* (*de Plural. Anim. in Hom. §. 33.*) *Sebastian. Basso* (*l. 3. de Forma Intent. 2. art. 6. p. 263.*) Non inanis forsan, acutissimi *Verulamii* (*hist. vit. & mort. col. 564.*) doctrina: Spiritus vitalis duplex est, alter ramosus, tantum permeans per parvos ductus & tanquam lineas: Alter habet etiam cellam, ut non tantum sibi continetur, sed etiam congregetur in spatio aliquo cavo, in benè magna quantitate pro analogia corporis, atque in illa cella est fons rivulorum, qui inde diducantur. Ea cella præcipuè est in ventriculis Cerebri, qui in animalibus magis ignobilibus angusti sunt, adeò, ut videantur Spiritus per universum corpus fusi, potius quam cellulati: ut cernere est in serpentibus, anguillis, muscis, quorum singulæ portiones ab-

abscissæ moventur diu : Etiam Aves diutius Capitibus avulsis subsaltant, quæ parva habent capita & parvas cellas : At Animalia nobiliora eos habent ampliores : Et maximè omnium homo.

§. 53.

Mortuorum loquela dudum (*l. 1. Tit. 5. §. 18.*) explosa. Prostat *Aristotelis* decretum (*l. 3. de Part. Animal. c. 10. p. 116.*) : Fieri non potest, ut caput præcisa arteria & sine motu pulmonis loquatur. Nec apud Barbaros, qui capita summa celeritate abscindunt, tale quid unquam evenisse accepimus. Qui execto corde lingua usi in mortis jam ambularunt confinio, clamant aliquando ante mortem, ut aliàs agonizantium suspiria crebra & altiora percipimus. Id à virium defectu, non musculorum Laryngisve vigore. Vocem magnam oriri, profitetur *Aristoteles* (*f. 11. probl 3.*), ex magna frequentique aëris motione. Et in extremo agone, commentatur *Th. Bartholin.* (*Hypomn. 1. de Cruc. Christ. §. 11. p. 78.*), fuligines cum ultimo aëre copiosius è pulmonibus ferè jam emortuis exclusæ vocis conatum adjuvant, facileque recurrens sinister nervus, vocis organum, laryngi implantatus, quia exilis sextiparis ramus ab exili spiritu repletus, præsertim quando relictis exterioribus ad interiora Cordis vesiduus calorrecurret. Is enim recurrens circa truncum Arteriæ descendentem quo ad spinam transversus procedit, ante resolvitur, quam ad Laryngem ascendat, ut in transitu à vicinis Cordis Vasis spiritu infletur. Disputat ibidem etiam contra *Barthol Nibesium*; qui virium robori clamorem CHRISTI in cruce ascribit. Capite verò truncatus Paulus, si locutus, id Naturæ supergreditur limites.

§. 54.

Parum ad rem facit *Cicadas* abscisso capite canere. Nemo enim sonum huc ore fieri censuit, nisi qui è vulgo. Concussione alarum reddi sonum (*τετρίτεον* Græcis, Latinis fritinnire dicuntur), cum Aliis voluit *Hesiodus* (*l. 2. op. & dier. v. 580.*). Alii contra à spiritu intus allidente ad membranam præcincturæ obtentam, quibus etiam *Gerhard. Job. Voss.* (*l. 2. Idolol. c. 27. & l. 4. c. 78. p. 1572.*) astipulatur. Plura ex antiquis *Job. Joston.* (*l. 1. de Insat. c. 5. p. 38.*). E Recentioribus *Job. Schwammerdam.* (*Hist. Insect. General. p. 83.*) ita differit : Nostra experientia constat non foemellas, sed solos cantillare masculos, quorum alis solum excitant sonitum, quidam verò alis pediculisque junctim.

§. 55.

De vulneribus Cordis allegata nostram non feriunt. Insectorum autem

tem partes divisas iterum conjungi & coalescere, tum credam, ubi videro. In Lumbricis id non procedere, quamvis ita discindantur, ut certis quibusdam fibris adhuc cohæreant, propria edoctus experientia dico. Quodsi penitus discindas, potius à se invicem recedunt, quam coeunt discissæ partes, quod etiam in serpentibus animadvertere licet.

§. 56.

Verificatur ex ante dictis *Aristotelicum*: Cor esse ultimum moriens, ut primum vivens. (*l. 2. de Generat. Anim. c. 6.*) Limitat hoc assertum *Guilh. Harvey* (*Exerc. de Generat. Anim. 51. p. 192.*), eique sanguinem substituit, eò quod Cordis auricularum motu planè extincto in ipso sanguine undulationem quandam & obscuram trepidationem (extremum vitæ indicium) reperiatis. Et cuilibet cernere est, *addit*, sanguinem ultimo calorem (pulsus vitæque autorem), quo semel prorsus extincto, ut jam non amplius sangvis est, sed cruor; ita nulla postliminiò ad vitam revertendi spes reliqua. Respondet *Edmund de Meana* (*in Exam. Diatr. Willis. de Febr. c. 4. p. 44.*), sanguinem, ut aquam moveri ad motum vasculi, adeoque motus quoddam quasi simulacrum à motu Cordis in sanguine ad hoc vel illud momentum remanere, quæ sanè ratio non omninò nulla est. Ut verò minima non curat Prætor; ita & hic Anatomicus. Hic motus cum vix sensibilis & momentaneus, eundem non attendit *Nathan. Highmor.* (*l. 2. Disquis. Anat. p. 2. c. 6. p. 158.*), sed quiescente corde oppidò motum sanguinis cessare docuit.

§. 57.

Auriculis Cordis detulere Alii, ipsius cordis Perenchymati *Aristotelici*, ut ex mox dicendis (§. 57.) patebit. Venæ cavæ partem, in qua undulatio illa advertitur, Cordi substituit *Nic. Steno* (*ap. Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 25. p. 109.*). Quin cor cum Auriculis, cum istud enunciaret, intellexerit Philosophus, nullus ambigo. De undulatione sanguinis in vena cava, ita se explicat *Rich. Lower.* (*l. de Corde c. 2. p. 70.*): Arbitror illam nullo sanguinis intestino motu, sed vasorum à spiritibus per nervos ubique distractis corrugatione contingere: Non aliter quam spiritus in musculis ubique oberrantes motum illum tremulum diu protrahunt.

§. 58.

Antiquum hic suum obtinet juratus *Peripateticorum hostis J. B. Helmont.* (*tr. de Flatibus n. 16. p. 337.*): Falsum inquit, cor esse ultimum moriens. Superstes namque adhuc vita musculorum, quæ insectis est potissima, adeoque & avulso capite muscæ adhuc avolant. Et muliere dudum mortua non raro

rò uterus suum profligavit foetum. Omnis itaque musculorum Convulsio si-
ve ex Colica, siue sumto laxante veneno (etiam nec gustu perceptibili, ne-
que deglutitione aut rejectione molesto, quod epota infusione Antimonii do-
ctè declarat *Guilb. Harveus de Generat. Anim. (Exerc. 57. p. 245.)*, vel alio, non
ex motu voluntario, sed ex naturali sensatione, (Respondent hæc Harveanis
modo (§. 46.), allegatis. Vita illa *J. B. Helmontio (c. l. n. 14.)* est quædam
sensatio & motus Blas in carne præter voluntarium) motuque musculorum,
non autem quod flatus tendens intestina etiam musculos, efficienter tendat.
Sed fumum vendit *Helmont*, assertique vanitas ex ante dictis satis superque
emicat.

§. 59.

Postquam igitur fato subjacet Corpus primò secundum *Tob. Knobloch*
(*Disput. Anat. 10. c. 3. p. 315.*) moveri desinit Cordis mucro, deinde ventri-
culi conquiescunt, postea à basis solis auriculis sese distendentibus, & contrahenti-
bus, quarum ultima dissolutio est naturæ & vitæ extinctio. Accuratio est
Guilb. Harvei (Exerc. Anat. 2. p. 124.) observatio, quæ ita habet: Prius, *in-*
quit, in moribundis à motu & pulsu sinister desistit ventriculus, postea sini-
stra auricula, deinde dexter, ultimò auricula dextra, ita à quo incipit vi-
talis facultas & pulsus primò, deficit ultimo, qui & memoratam in vena
cava undulationem (*Exerc. de Gen. Animal. 51. p. 192.*) addidit.

§. 60.

Motus iste Cadaverum, aut partium emortuarum, ad aliquod tempus
sufflaminatus à variis Causis, perque varia media non rarò aliquantisper re-
dintegratur. *Θείον* aliquando concurrere, aliquando Magicum quid & præ-
stigiosum multi reputarunt. Cadavera Sanctorum divina virtute moveri pos-
se, nemo controvertet, cum Dæmoni id non impossibile quidam pronuncient.
Vid. (§. 6. & 62.), mota vero aliquando miraculose fuisse, Papismum olet.
Agnetem de Monte Politiano Divæ Catharinæ Senensi pedem ori propius admo-
visse, ut facilius superstes virgo illum deoscularetur, *P. Zacchias (c. l.)* cre-
dat, qui talibus delectatur. Forfan & (*juxta §. 12.*) digiti in occisorem dire-
cti, directionem divinam intimant. De manu erecta puellæ à Judæis truci-
datae, & in fluvium abjectæ, quæ extra aquam à piscatoribus ducta, adve-
niente Marchione Badensi corpore erecto residente tetendit manus ad Prin-
cipem quasi vindictam sanguinis, vel forte misericordiam imploraret, post
horam verò dimidiam iterum se deposuit defuncti more supinam, *Tb. Canti-*
pratani (l. 2. mirac. memor. Exempl. c. 29. n. 22. p. 504.) prodidit. Hujus

tumba lapidem Pforzenii adhuc in æde S. Michaëli Archangelo sacra, visitur, ipsaque puella Martyribus adjuncta ibidem colitur. *Vid. Job. Heinric. Majus (in annotat. ad. Vit. Reuchlin p. 111.). De S. Augusti corde Altari in Crystallo imposito ad S. S. Trinitatis hymnum, dum sanctus, sanctus intonatur se quasi piscis in Aqua movente, è Variis varia collegit Heinric. Engelgrave (p. 1. cælest. Panth. in Festo SS. Trinitat. §. 3. p. 237.). De qua narratione quid judicet devotus Christian. Scriverius (p. 3. des Seelen - Schatzes Conc. 13. §. 44. p. 1372.) evolvi poterit,*

§. 61.

Sanguis S. Januarii annis abhinc 1398. interempti Neapoli Vitro in sacro loco expositus ebullire monstratur, si capiti jungatur. *Vid. Heinric. Kornmann. (p. m. m. c. 14.) Jacob. Masen. (in util. Curiosit. c. 25. p. 527.) Laurent. Straus. (Epist. ad Kenel. Digb. de Pulv. Sympath. p. m. 141.). Id addo è Job. Bapt. Ricciolo (p. 1. Almagest. nov.); Cruor ille nobilis, qui Neapoli quotannis coram venerando S. Januarii Martyris capite liquefscens ebullit, non 19. Septembris, sed illa, quæ in Calendario Gregoriano est 19. per decem dies miraculo, perinde ac si sanguis in Romanæ fidei testimonium semel profusum iterum ac sæpius pro Romani Pontificis autoritate fundatur. Non posse naturalem illius eliquationis causam effingi, sed necessario ad supernaturalem recurrere oportere, Anton. Santorell. (Post. Prax. Med. c. 22. p. 67.) autumat. Posse vero, Gabriel d' Emilliane (Itinerar. Epist. 4. p. 389.) non impossibile tradidit. Ita verò ille: *Es ist mir diß schon genug, denselben desto eher keinen Glauben zu geben, weil ich weiß, daß dieser Liquor, oder Blutfeuchtigkeit wohl stikken und gerinnen und klumpigt werden mag, wie man dergleichen Säffte, z. e. Rosen-Zucker zubereitet, nachgehends aber wiederum resolviren und zerfliessen kan, theils wegen Wärme des Orts, da man solch Heiligthum dem Volcke fürzeiget, theils durch die warme Hände darinn sie es herum tragen.**

§. 62.

Adeamus & Poëtas. De Solis Bobus, ab Ulyssis fociis cæsis, Homerus (Odyss. p. 1. v. 358.)

Serpebant pelles, carnes ab Verubus imugiebant,

Affateque & crude boum qualis fiebat vox.

DEUM in extis spirare, olim Papin. Statius (l. 5. Thebaidos v. 76.) cecinit:

Niger omnibus aris

Ignis, & in nullis spirat DEUS integer extis.

Exposuit id Vetus interpretas Lutatius: Est quoddam in extis signum, quod DEUS

ap-

appellatur, quod si integrum apparuit propitium Numen ostendit; Sin verò dimidium iratum significat Numen, aut certè non præsens. Fides sit penes Scriptorem, addidit *Cass. Barth. (in b. l. Stat. p. 112.)*. Nihil tale nostri Scholiastæ, nec memini, quin tale quid nunc legatur. Caterum Deos in extis falire, iterum *Statius (l. 8. Thebaid. v. 177.)* cecinit:

*Quis mihi sidercos lapsus, mentemque sinistri
Fulguris, aut cæsis saliat quod Numen in extis.*

Hoc ad vaticinationem Numinis, quæ in salientibus extis deprehenditur *laudatus Barth. (in b. l. p. 823.)* retulit. Hæc si non fabulosa, aut præstigiöse prodita, divini quid in recessu habere videntur. Paucis, fictiones sunt Poeticæ.

§. 63.

Ad Sathanæ, Magorum & Extispicum fallacias etiam quædam pertinent. Cuntii cadaveris lotura occupatæ mulieris, dum complicatas manus Cadaveris in latus reponunt, manus altera reducitur sponte sua in eam corporis partem, à qua rejectæ erant. Hujus post aliquod temporis spatium refossi, explorandi gratia indebatur dextræ baculus, quem cadaver compressis digitis arctissimè tenuit: oculi modo aperti, modo clausi, cumque erigeretur Cadaver, faciem primum versus septentrionem convertit, altero die versus meridiem. Et hic Cacodæmonis mancipium erat, dum erat. *Martin Weinrich. (de Spectris posthum. Arigonensi & Penschenfi.)*

§. 64.

Citato etiam Zacchie assurgo, dum Cadavera alio modo à Dæmone præstigiöse moveri astruxit. Assumit nempe aliquando detestandus Animarum Auceps bestiarum & hominum corpora homines, ut deludat carnalium impuritatum sectatores. Ita deluit militem, qui, cum putaret formosa se potitum virgine, invenit se in amplexu cadaveris beluini tabe soluti foetidissimè jacentem quod è *Guilhelmo Parisiensi continuator Majoli (T. 2. Dier. Canicul. Colloqu. 3. p. 250.)* inseruit, qui & aliud huic superaddit, qui ideò, si volupe est, evolvetur. Assumere Eundem Cadavera, iisque in detestando cum Sagis coitu, tanquam instrumentis uti, inde corpus incubum & succubum frigidissimum, parumque titillationis aut voluptatis, non raro multum molestiæ sentiunt, comprimis cum & semen actu frigidum emittere eundem experiantur. Audiendus hic *Gisbert. Voët. (p. 3. Disput. Select. p. 585.)*: Dæmon potest Cadaver aliquod hominis recenter mortui verè & realiter movere & circumducere, & hominem illum, tanquam viventem actionesque actionibus viventis similes mi-

nimè tamen vitales propriè dictos ad tempus edere, indubium est, tum experientia, tum etiam, quod nulla repugnantia aut impossibilitas assignari possit. Historia Psalteriæ seu Citharisticæ Bononiensis, *apud Cass. Peucer. (de Præcipit. Divinat. Gener. p. 14.)* in hanc rem extat. De Cadavere jamdiu ante mortuo, & forma Cadaveris amissa in Elementa resoluta, imò materia sub aliis atque aliis formis specificè distinctis existente nolim concedere, sed quicquid molia-
tur hic Magus ad præstigias & sensuum delusiones referre. Mortuos homines revera suscitare, & in vitam reducere nequeunt, quicquid hic mimicæ & Dæmoni-
acæ simulationis intervenit.

§. 65.

De motu ossium & Cadaverum è terræ tumulis in Ægypto in monte propè Cairum duobus milliaribus à Nilo, quorsum die 25. Martii multi ex Christi-
anis se conferunt in reditu à Cairo propè pagum quendam, collem vidimus, *scribit Christoph. Führer ab Heimensdorff (Itinerar. Ægypt. p. 23.)*, de quo affir-
mant incolæ, singulis diebus Parasceves, mortuos ibi sepultos, manus pedesque è monumentis porrigere id quod verum esse, & oculis suis usurpatum non-
nulli ex Comitibus nostris confirmabant. Pluribus iisque sequentibus hoc
singulare delineavit *Phil. Camerar. (Cent. 1. op. Subseciv. c. 83. p. 340.)*. Vident
Cadavera ibi humata, velut emergentia de sepulchris. Hoc incipit vesperi die
Saturni, durat usque ad diem Sabbathi, tunc omnia rursus evanescent. Eo au-
tem tempore videre poteris quædam Cadavera fasciis involuta, sicut olim hu-
mabantur defuncti. Non autem conspiciuntur erigentia, multo minus am-
bulantia. Sic modò videbis unum atque alterum, & attrectabis ejus brachi-
um, vel crus aliamve partem corporis: post ibis in remotiorem locum, sique
mox reversus fueris invenies illud brachium, crus, aliudve membrum magis ex-
tans è sabulo, quam antea, quod si eo modo hinc inde ambulaveris manifesto
apparebit discrimen, quod ea, quæ modo sub terra fuerunt magis eruta & con-
spicua appareant. Eodem tempore multa videbis tentoria circa montem.
Nam persuasum est & sanis & ægrotis, qui agminatim eò properant, qui ex pa-
lude quodam vicino nocte illa, quæ præcedit diem Veneris se laverit, ei mirificè
prosit ad conservandam & recuperandam valetudinem. Habet hæc ex itine-
rario, cui Titulus *Viaggio di Messer Alvigi di Giovanni di Alessandrianelle Indie*,
ubi quidem Autor addit: Verum hoc miraculum non vidi. Nec miraculum
hoc se vidisse Alii fide digni Peregrinatores asseruerunt. Si testes sunt, auriti
sunt, non oculati. Aut igitur fabula est, pro qua etiam proclamatur *Thevenot.*

(*p. 1. Itinerar. Orient. l. 2. c. 12. p. 197.*), aut præstigiæ Diabolicæ. Add. *Sandys. (l. 2. Itiner. p. 276.)*

§. 66.

Ut enim visionem illam *Ezechielis* (*c. 37. v. 9. & 10.*) quando Propheta conspexerat

*Ossa patentes
Per campos instrata, supraque infraque reserri
Cum sonitu, & jungi solida compagine in unum
Trunca modis miris, tepefactaque sanguine, & aura
Exuviis florere novis extendere fibras,
Luxuriare thoris pectus, cor fervere motu
Cruraque humo erigere & spirantia corpora ferri
Densa virum segis & campis exercitus*

(*Joh. Major de Reb. Divin. Tit. Visio Ezechielis v. 101.*) imitaretur, veramque summi JEHOVÆ famiam se propalaret, id præstigiöse effectum dat Cacodæmon. Ita quidam *laudato Camerario* affirmavit (*c. l. p. 339.*) esse, peculiarem locum in quodam Promontorio, inter horrendos maritimos scopulos, ubi sæpè, priusquam in eodem tempore, quo prælium aliquod diversa in parte orbis terrarum committitur, aliæve insignes clades, in quibus multum humani sanguinis effunditur, accipiuntur undæ marinæ sanguineæ, & in iis veluti ebullientia cadavera humana, pleraque trunca tamen & mutilata, utpote absque capite, sine manibus pedibusque conspiciantur. Ita Anno 1638. *Neobrandicæ* urbis portæ, nullo aperiente, cælo sereno patuerunt, cumque à Governatore ad rem insolitam stupefacto claudi juberentur, emortuorum capita & ossa circumvolitare conspecta sunt, in tantum terrorem Militum, ut unus in loco exanimis statim corruerit, aliis ob injectum spectaculi tremorem lethali morbo correptis, quod *Everhard. Wassenberg. (Flor. Germ. p. 396.)* retulit.

§. 67.

Sunt, qui hujus phænomeni causas è natura eruere tentant. Motiones in corporibus mortuis non organicæ, sed naturales dici debent, commentatur *Joh. Marcus Marci* (*p. 4. Philos. Vet. Restitut. subs. 2. p. 400.*), qualis nim. motus cucumeris ad aquam, & hujus ad Lunam. (*Vid. supra §. 39.*). Qua forte ratione, si vera est fama, circa pyramides *Ægypti* annis singulis certo die corpora defunctorum ex illis arenis, in quibus sepulta jacent, dicuntur prominere, alia quidem ex toto; alia nonnisi pedem aut manum proferendo, & post ali-

(R rr)

quot

quot horas, ubi eminuerunt, rursus interius abdi. Quidni enim à vi cœlesti annis singulis recurrente, idem fieri in ejusmodi corporibus, quod ab eadem Luna mensibus singulis fit in Selonite, & quovis die in aqua maris. Ridiculus hic est & dormire videtur alias *acutus & ingeniosus Petr. Gassendus* quando (*Animadv. in Physiolog. Epicur. p. 635.*) ita philosophari, an fabulari? incipit: Ista quidem habere (si vera tamen sint) similitudinem aliquam, aut externam potissimum cum partibus humanis possunt, at re ipsa tamen sunt plantarum species, uti sunt & Mandragoræ, seu illæ Bryoniæ bifidæ radices, ex quibus solent impostores scitas illas suas Mandrogoras compingere. Profectò & non veram manum, sed fungipotius speciem fuisse, quam enatam scribunt e suggesto quodam circa sæculi superioris finem (*Mercur. Gallobelg. ad Ann. 1594.*), cum utcumque expressa fuisset in aversa illius parte humani vultus effigies, id quod de motu digitorum, deque sudoris emissionem additur, videatur ad credulitatem, imposturamque referendum. Ita quoque tametsi *Plinius ex Theophrasto* (l. 3. c. 18.) scribat, ossa interdum è terra nasci, & (*Georg.*) *Agricola medullam* (l. 2. *Fossil. c. 9.*), addatque (*Andr. Libavius part. 1. singular. p. 252.*) & carnem, censendum tamen non esse ista id ipsum, quod esse dicuntur, nisi ex similitudine quadam, & ut loquuntur, æquivocè; ut neque sanguinem, aut lac quod & pluisse, ut ex Terra emanasse historiæ narrant. Quod dico, ne quis inferat, posse ista omnia conjunctim oriri, posseque exinde conformari hominem, quod ipsum fuerit longè fabulosius, utcumque hujusmodi fuisse *Hippocratis* (l. de *Carnib.*) opinio videatur. Cum describit, uti ex Terra humefacta, resiccata, exusta, conformata ossa, cæteraque fuerint. *Hec Gassendus.*

§. 68.

Quorundam hominum malefactorum partes tumultatas è sepulchris aliquando emerfisse, & prominuisse apud historicos legitur. An permittente DEO Diabolus hic suam locarit operam, Aliis ponderandum relinquo. Memorat *M. Heinricus Roth.* (*instit. Catechet. f. 107. cit. Michaële Babst* (*Wunder-Buch Tt ij*) & *Heinrico Kornmanno* (p. 4. de m. m. c. 47.) Foeminam Ingolstadii in Bavaria petulantem & perditum filium habuisse, qui tum verbis, tum opere matrem malè affecerat. Quum verò Mater ipsum haud corrigeret, tandem DEUS ipsum punivit, ut in flore juventutis moreretur. Hic cum per aliquot dies in sepulchro jacuisset, manum per sepulchrum extendit. De motu digitorum & brachiorum perjurorum militum extra sepulchra *Joh. Philipp. Abolin.* (T. 2. *Theatr. Europ. p. 793.*)

§. 69.

§. 69.

E motu corporum aut partium demortuarum, etiam signa de futuris imminetibus malis quidam desumserunt. E motu sanguinis *S. Januarii* in Crystallo asservati, si capiti jungatur, varia præsumere & prædicere Neapolitanos *Novellæ* sæpius testatum fecerunt. Sic, ubi *Sylvestri II. Pontificis* ossa in arca ferali crepitant, pro certo propediem morituri Papæ præfagio id habent, quod etiam *supra* (l. 1. Tit. 3. §. 4.) allegavi. Conf. *Philipp. Camerar. (cent. 1. Hor. Succisiv. c. 73. p. 336.)*. De *Beatricis Atheſtine* corpore narrat *Georg. Richter (Axiom. æconom. 2. p. 8.)*, quod quoties aliquid novi *Estensi* familiæ imminebat, toties in sepulchro de more supinum jacens in alterum revolutum latus reperiatur. Idem *Continuator Sim. Majol. (T. 2. Dier. Canic. c. 3. p. 234.)*

§. 70.

Casu vel arte emortua corpora, aut partes eorum aliquando in motum concitata scimus. Parum abest, scribit. *Zacchar. Neucranz (Abstrus. Resp. Hum. negot. c. 10. §. 14.)*, quin credam animalium corpora (hominemne excipiam?) eò usque adhuc ad reviviscendum apta esse, quousque saltem succi in ipsorum vasis putrefactura alteratione non coeperint destrui. Imo & hi putrescentes licet, si solerti propulsu è vasis abigi, horumque loco vividiora, idoneaque liquamina surrogari tententur, forsitan tum spes reviviscendi, tum Chirurgiæ infusoriæ & transfusoriæ laus major fieret. Naturalis calor cum ingruente morte deperdatur, ab externo calore motum ad breve tempus suscitari, notum est. Ut ab ovo incipiam, si puncto salienti alias, jam silenti, fomitem admo-veris, videbis illico motum redintegrari, scripsit *Guilh. Harveus (Ex. de Generat. Animal. 51. p. 192.)*. Corculum in ovo tres dies à Gallina foto saliens, & paulò post ab omni actione quietum, nullum vitæ specimen exhibens iterum habitu oris in vitam revocatum, quod expertus *Dn. D. Joh. Francus (M. C. D. 3. A. 3. obs. 72. p. 93.)* ita & Cor pulli septima die ab incubationis initio extracti ab omnibus vasis liberatum diu in manu pulsabat, inde mortui instar quiescens oris anhelitu in vitam revocabatur, quod *Nicol. Steno (ap. Th. Bartholin. Act. Hafn. Vol. 2. obs. 46. p. 146.)* vidit. In pullo, pergit, cum post diuturniorem in reliquis partibus moram ad cor tardius redirem, totum corpus calida manu fovendo, & simul cordi tepidum digitum admovendo pristinum modum restitui. Inde iterum mortuum, dum ex Hepate novum sanguinem eò propellerem, secundo in vitam revocavi. Similiter alterius mortuo jam cordi vitalem ignem restitui. Sed & junioris cuniculi emortuum Cor digiti calore ad se reversum, ultra centies spontè micare observavi. In Corde Co-

(R r r) 2

lum-

lumbæ idem expertus, imposito digito madefacto, *laudatus Harveus* (*Exerc. 1. Anat. c. 4. p. 42.*). Idem fomite cordis auriculæ adhibito (*ap. Eund. de Gen. Anim. Ex. 51. p. 193.*) contigit.

§. 71.

Eundem effectum producit Aër, Cordi aut pulmonibus inflatus, Corde omni ferè pulsu destituto & sanguine in ejus thalamis coagulato, si secta arteria aspera per folles aut fistulam inflatur, ita, ut pulmones attollantur, & hæc inflatio aliquantisper continuetur, cor vires suas denuò assumit, & pulsuum differentias pulchrè evariat, & magnos ructus & veloces edit, *Nicolao Highmore* (*l. 2. disquisit. Anat. p. 3. c. 3. p. 190.*) teste. Si postquam cordis motus ob suppressam respirationem cessaverit, aër per tubulum venæ cavæ adoptatum insuffletur, motum cordis postlimino restitutum videbimus, experimentum est *Joh. Mayow.* (*de Respirat. p. 265.*). In Lupi cadavere inflata cava, ambæ auriculæ Cordis se movere cœperunt, & aliquandiu rythmos continuarunt, *testimonio Joh. Jacob. Wepferi* (*Hist. & nox. Cicut. Aquatic. c. 20. hist. 6. p. 115.*), qui & in alio lupo (*c. l. c. 11. hist. 2. p. 181.*) ductum thoracicum inflavit, inde vena cava prope auriculam dextram primum micare, inde systolen & Diastolen edere cœpit, mox auricula dextera ex parte non tota aliquot Systoles & Diastoles motus pergit.

§. 72.

Possunt inanima à substantia flatulenta concuti, ratiocinatur *Anton. Santorell.* (*Post. Prax. Medic. c. 21. p. 60.*). Poterit & corpus detruncato jam capite à crasso flatu concuti, non secus ac virgam flante vento concuti videmus. Ab eodem flatu cum possit pes extendi, aut alia pars pelli, quod contrahi paulò ante diximus, non est motus hic in causam supernaturalem referendus, præsertim, si eo articulo temporis contingat hoc fieri, cum quis ad osculandum illam partem apprehendit, aut quovis modo movet: Cum enim agitatam corpus multo facilius impellatur, quam quiescens, poterit tunc temporis flatus facilius partem in motu positam impellere, aut quovis alio motu agitare. Et quidem, quod ab hac causâ frequenter si motus fiant citra alicujus facultatis superstitis concursum aut causæ superioris docent frequentes motus, qui in musculis vituli dilaniati observantur.

§. 73.

Quod si irritentur Cor & aliæ partes motum iterum renovant. Evenire ut carnes vituli recenter mactati (& aliorum etiam animalium) tremant per aliquot horas, contrahantque sese ab externis aëris injuriis lacescitæ *Fortun.*

Licet. (l. 1. de Spontè vivent. ortu. c. 49.) tradidit. Idem aciculæ aut cultelli punctura contingere *Viri in arte nostra insignes Jacob. Back.* (tr. de Corde s. 3. c. 2. p. 208.) *Richard. Lower.* (l. de Corde c. 2. p. 66.) *Joh. Bohn.* (Exerc. Physiol. 9. §. 10.) & *Alii* mecum annotarunt. Trucidati Ceti si puncturis circa genitalia tententur, toto corpore tremere incipiunt, oculatus annotat *Friedrich Martens* (*Spitzbergische Reisebeschreibung* p. 4. c. 8. p. 112.) *Leonh. Thurneiseri* rudem & inconditum, modum *supra* (§. 22.) relatum, iterum huc referre piget. Afferam potius singulare & nobile *Excell. Joh. Bohnii* (*Circul. Anat. Physiol. Progymn. 4. p. 74.*) Experimentum: Injiciatur, docet, mediante siphone in animalis quocunque mortis genere modò extincti arteriam aqua frigida, & statim, si non à primo, sane secundo hujus impulsu musculi ramulos ab illa recipientes, & hactenus rigidi in motus & agitationes sensibiles abripiuntur, tales etiam quæ articulos ac membra, quibus destinantur, notabiliter flectant & distendant, prout in canis cruribus posterioribus & cauda, item in arterioribus & flexoribus capitis, item massetere & temporali musculo mecum non sine stupore aliquoties viderunt phænomenorum ejusmodi naturalium solertiores admiratores. Musculum ex humano femore excisum levissimo attactu liquoris cujusdam peracris momento se contraxisse *Anonymus* (tr. de Mot. Muscul. p. 29.) in literas retulit. Videas & *Carpiones*, & alios pisces sectos affuso aceto convelli. (*Andr. Libav. l. 6. Hexæm. s. 36. p. 575.*) Meminimus ipsi vidisse hominis Cor, qui evisceratus erat, supplicii genere apud nos adversus proditores recepto, *prodit Francisc. Baco de Verulam.* (*Hist. Vit. & Mort. p. 561.*), quod in ignem de more dejectum salabat in altum primo ad sesqui pedem, & deinde gradatim ad minus durante spatio, ut meminimus septem aut octo minutarum. Et hoc fibris Cordis vivacibus sanguini & sevo in vasis coronariis, lymphaticis, & in ipsis Cordis thalamis rarefacto jure imputandum. Eadem ratio in historia de Regulo in veru Corylaceo sese movente, quæ magnos & judiciosos philosophos in stuporem & admirationem, absque fontica quadam causa, egit. Prolixus in hac Controversia non sum, cum id operis in *Coryleto* expediverim *Curioso*.

§. 74.

Sunt, qui ajunt, Tarantulam mortuam, imò in duas partes scissam ad datum cytharæ cantum reviviscere. Quod si ita est (quod quidem vix credo, cum Philosophis de Tarantatis Musica curatis stupor mentem distraxerit, ut quod ipsis solenne, in novum fabellæ partum propenderent). *Honorat. Fabri* (*Phys. tr. 3. l. 2. prop. 273.*) inde provenire existimavit, quod insectum illud instar muscæ &

aliorum animalculorum nondum omnem vitam posuerit. *Vid. Dan. Georg. Morhof. (Stentor. Jaloclaust. c. 16. p. 221.)*. Pudendus sane error, cum Musica Tarantulæ excitæ non saltent, sed Natura. Tarantatis autem adversus saltum Musica ut Medicamentum adhibeatur.

§. 75.

Tantum de Cadaverum motu. *Επιμετρεῖν* expectas L. B.? Præstò est; sed problematicum. Cum in agone Viscerum contingat anomalus, quæritur, annon alium positum in Cadavere sortiantur viscera, quam vivente adhuc corpore? Id vero negandum minimè erit. De Cordis situ *Alexander Benedictus (l. 3. Hist. Part. Corp. Human. c. 10. p. 1219.)*: Vidimus quendam pugionis ictu interemtum, dissecto corpore rursusque per vulnus pugione adacto mucronem neque Cordis neque pulmonis vulnere respondisse, tanta in Cadaveribus cum viventibus posituræ differentia. In Pulmonum vulneribus, eorumque cura multum interest, quo membrorum positu vulneratus steterit, federit, aut jacuerit cum vulneraretur æger Chirugos scire, cum hujus ignorantia sanguinis in cavitatem Thoracis extravasati, evacuationem minus felicem spondeat. Advertant & Barbitonsores solennem ipsis errorem, quando in hujusmodi à vulnere demortuis, neglecta cadaveris artificiosa Anatome, cum sint Anatomes ignari, vulnerum profunditatem & lethalitatem fastuosè quidem, sed ineptè, stylo exploratorio, & aliis instrumentis investigare, & judicium de lethali-tate huic superstruere satagunt. Quod ad Ventriculum Studiosus Melancholia correptus, Diaphragma & Thoracem gladio sibi perforaverat, ob quod ventriculi situs ita mutatus, ut per Diaphragma in sinistram Thora-cis partem ascenderit, & cor cum capsula è sede sua in dextrum latus de-pulerit, quod è *Dan. Sennert. (l. 2. Prax. Med. p. 2. c. 15. p. 220. & ap. Guil. Fabric. Hildan. Cent. 3. obs. Chirurg. 33. p. 108.)*. Ventriculum per ingentes sui exolutiones posse ad umbilicum usque juxta vesicam delabi se in nonnullis post obitum dissectis observasse *Ambros. Par. (l. 2. Chirurg. c. 4. p. 61.)* me-minit, id verò quis credet? agantur, quam ut Diaphragma ei motui resisten-do sit, partesque istas (quantum vincula & connexiones sinunt) superiora versus repellunt. Ista *Francisc. Glisson. (Anat. Hepat. c. 2. c. 50.)*. Cur septum transversum post mortem inveniatur concavum, è dictis patet. *Vid. & Ja-cob. Müller (Exerc. de Mot. & Us. Muscul. quæ viam Nic. Stenonio & aliis ad Myologiam pandit ap. Gregor. Horst. Epist. Med. s. 20. Coroll. 4. p. 537.)*. Me-rentur insuper legi, quæ (c. l. p. 51.) de affectione Hysterica his subjunxit *Glif-son. (c. l. p. 51.)*, quæ tamen cum prolixiora sint, ad ipsum Autorem L. B. remitto.

§. 76.

§. 76.

In memoriam tandem nobis revoco, quæ de *Muhammetis* Cadavere circumferuntur vulgò & etiam apud doctos itinerariorum scriptores commemorantur. Mecca oppidum (*narrat Joh. Hugo à Linschotten itiner. c. 4.*) quod in Arabia situm, notum est ex Cadavere Muhammedis. Id ibi ferreæ Cistæ inclusum subductum à Terra pendet sub cœlo ex Magnete fabrefacto magna-que visitantium Turcarum & Maurorum religione celebratur. Plura non conscribillo testimonia. Magnete autem ferroque alia hujus generis olim prodigia facta celebrantur. De simulacris ferreis in aëre pendentibus *August. (de Civit. DEI. l. 21. c. 6.) Ruffinus (l. 2. Hist. Ecclesiast. c. 33.)*. De statua *Senapidis* in Alexandria templo à Mangete pendente, *Niceph. (l. 15. Hist. Eccles. c. 8. p. m. 794.) Isidor. (l. 16. origin. c. 20.) Nicol. Nancel. (l. 8. Analog. Macrocosm. c. 6. p. 1300.)*. Talis etiam fuit in Arsinoës Templo *Architecto Dinochare* incepta, sed non absoluta, secundum *Plin. (l. 34. c. 14.)*, quamvis *Ausonius (Idyll. 9.)* de eodem opere, ut confecto, loqui videatur. Historiam gemellam suspensi *Mercurii* ex Annalibus *Trevirensibus* recitat *Marquard. Freherus (comment. in l. c. Auson.)*. De quadriga ferrea *Senapidis* (*Prosper. Aquitan. (l. 3. de Promiss. DEI c. 38.)*. De vitulis aureis *Jeroboami* & *Bellerophontis* paria adduxit *Athanas. Kircher. (l. 1. Art. Magnet. p. 1. c. 5. p. 13. & l. 2. p. 4. probl. 9. p. 262.)*, qui & an ejusmodi simulacrorum confectio sit possibilis, ibidem disputat. De *Muhamedis* autem arca suspensa plurimi dubitant, & eandem inter *Nænias* vulgares reputant: Confer *Joh. B. Portam. (l. 7. Mag. nat. c. 27. p. 313.) Guilb. Gilbert. (l. 1. de Magnet. c. 1.) Athan. Kircher. (c. l.) Th. Brown. (l. 2. Pseudodox. Epidem. c. 3. §. 20. p. 482.) Sandys. (l. 2. Itinerar. p. 273.) Anton. le Grand. (Histor. Natural. p. 6. Artic. 10. n. 6. p. 254.)* Et quid clarius hoc *Ludovic. Vartomanni (l. 1. Itinerar. c. 11. & 12.)* testimonio? Sed tempus jam appetit, ut refellam opinionem eorum, qui autumant *Mahomedis viri impurissimi* arcam apud *Mecham* in aëre absque adminiculo penfilem consistere. Ego longè aliter sentio, affirmoque ea nec vera, nec verosimilia esse, utpote qui coram hac perpendi vidique locum ubi humatus est *Mahometes* in memorata urbe *Medina Talnabi*: Moram enim ibi tridui fecimus, ut in horum omnium certissimam deveniremus notitiam. *Man liest in etlichen Geschicht-Büchern, daß die Mahometaner solches einsmals fürgehabt, und versuchen wollen: und mag dieses die Gelegenheit seyn, davon diese Fabel entstanden: aus welcher durch viel langenack einander ergangenes Nachsagen, und die Abgelegenheit des Orts, endlich eine Historie erwachsen, als ob solches würcklich geschehen, concludit Th. Browne (c. l.) Aliam causam Ferdinand.*

à Troilo (itiner. orient. p. 516.) è relatione Gemizzarorum his expresit : Weil Mahomets Moschea zu Meccha kein Licht hat, und nur blos und allein von den stets brennenden Lampen erleuchtet wird, so scheint's, als wenn sein Sarch in den Lüfften schwebet. Gemina ante hunc literis mandavit Illustr. Princeps

Nicol Christoph. Radzivil. (itiner. Epist. 2.

p. m. 153.)

LIB. II. TIT. VI.

De

Sudore Cadaverum Aquoso & Cruento.

Summarium.

1. **L** Acryma statuarum & simulacrorum Deorum. 2. Causa. 3. Sudor statuarum, simulacrorum Deorum & Lapidum. 4. Apud Papicolas. 5. Lignorum constitutio favet. 6. Sepulchrorum Sudor. 7. Situs. 8. Moriturosum Sudor unde. 9. Sudoris porta. 10. Constitutio Cutis. 11. Mortuos proprie non sudare. 12. Mortuos sudasse. 13. Causa. 14. Obesitas. 15. Balnearum exemplo firmatur. 16. Morbi genus. 17. Atmosphaera constitutio. 18. Aer ambiens. 19. Vultus post mortem facta irrigatio. 20. Sanguis plantis ascriptus. 21. 22. Lacryma statuarum sanguinea varissima. Lacryma lactea. 23. Simulacra sanguine fluxisse. 24. Apud Paganos cruentantia. 25. Apud Reformatos. 26. Naturaliter aquas cruentare. 27. Statuas. 28. Guttularum sanguinearum in plantis & lapidibus singularis causa. 29. Ad pluvias sanguineas non spectabit. 30. Ligna incisa cur cruentent juxta Paracelsum. 31. Hausit id è Poëtarum fabulis. 32. 33. Ossa & cornua cur sudent sanguinem? 34. Sudor cruentus. 35. Talis non est sudor rubicundus. 36. An naturalis? 37. Historia. Causa. 38. Sanguinis effervescentia. 39. Motus

tus animi & corporis. 40. Terror. Angor animi. Verecundia. Amor. 41. Morbi. 42. Serpentis Hemorrhoidi venenum. 43. Serpentes in Brasiliensi Regno & Quintensi Provincia. Vermes. 44. Sanguinis consistentia tenuior. 45. Sudores hi sanguinei non sanguinis. 46. 47. Cutis constitutio rara. 48. Causæ concurrunt. 49. Infantum sudores sanguinei. 50. 51. Particulares cruentationes. 52. Motus sanguinis varius. 53. Vacua menstruum evacuatio. 54. Lacrymæ sanguinæ. 55. Herba Hemagoga. 56. Fabulosa quibusdam. 57. Galenica & Borellianæ differentia. 58. Ab externis applicatis. 59. Sudor CHRISTI Sanguineus negatus. 60. Non verus creditus. 61. Naturalis assertus. 62. Non mali habitus, sed purus. 63. Amor CHRISTI. 64. Supernaturalis fuit. 65. Mortuos sanguinem non sudare. 66. Exempla contraria. 67. Omen triste. 68. Curiosa de sudore. 69. Sudores varii quoad colores. 70. Quoad odores, sapores tantum. 71. Sudor aridus. 72. E sudore pediculi, mures, bufones. 73. Sudoris morientium vires.

§ 1.

U non semel statuas & Deorum simulacra apud Ethnicos sudasse annotatum est (*Vide Infr. l. 2. Tit. §.*); ita & lacrimis eadem miraculosa & prodigiosa evasisse constat. E Prodigiorum & Ostentorum compilatore solertissimo, Conrado Lycosthene quædam excerpere & huc transferre non pigror. Lanuvii simulacrum Junonis Sospitæ lacrymavit. (*Chronic. Prodig. & ostent. p. 157. è Livio l. 40. c. 19.*) Triduum & tres noctes Apollo (*p. 159. iterum è Livio l. 43. c. 13.*); Apollo Cumanus quatrimum (*p. 169. quod Jul. obsequens l. de Prodig. c. 87. p. 47. & Augustin. l. 3. de Civitat. DE l. c. 2. retulerunt*); Apollonis simulacrum Terracinæ (*p. 176.*); Apis in Ægypto (*p. 234.*). Antonto Pio imperante visæ sunt apud Bremam cruces sudasse lacrymis. De Prodigiiis mortem Cæsaris insecutis Maro (*l. 1. Georg. v. 479.*)

sistunt amnes terreque debescunt

Et mœstum illacrymat Templis ebur, æraque sudant,

Silius vero Italicus omen in prodigiis ante bella Civilia expressit (*l. 1. v. 556.*) his:

(SSS)

In-

*Indigites flevisse DEOS, urbisque laborem.
Testatos sudore Lares.*

§. 2.

Hic vero Catachresin vel Idiota subodorabit & fictionem poëticam; in prioribus autem vel Dæmonis vel Aruspicum & sacerdotum paganorum astutiam, fallaciamque quibus prodigia & ostenta cudere solenne erat, ut cultum Idolorum confirmet, credulos fallant, pecuniaque eorum emungant loculos. Et hoc etiam à paganis ad papatum paganizantem devenit, in quo ferè quotidie ejusmodi terculamenta audias & videas, quæ hominum & sacerdotum deceptiones *Petrus Pomponatius* (l. de. *Incantat.* c. 10. p. 158.) dudum proclamavit; quamvis & id Spiritibus tribuat, & paulo post ab ipsis Intelligentiis mediantibus spiritibus cœlestibus fieri opinetur. Quis vero intelligentias prodigia & miracula edere posse *Pomponatio* concedet? Unde illa probabit? Externum Aërem concurrere aliquando, ut in sudore statuarum non levi conjectura cogor verbis *Polydori Virgilii* (l. 3. de *Prodig.* p. 252.) hæc obfignans: Sudor & lacrymæ ex vivis corporibus sunt, sed humor (in Statuis & Simulacris &c.) extrinsecus allatus, velut in parietibus videmus, utrumque imitari potest. De effigie sudante *Gabr. Clauder. noster* (M. C. D. 2. A. 7. obs. 173. p. 331.)

§. 3.

Ad eundem fere modum statuas, Simulacra Deorum, Lapidesque sudasse observatum. Quod vero in laxiori significato Sudoris vox iterum accipiat, vate non eget. (Vid. *Th. Bartholin. obs. de Unicorn.* c. 29. p. 297.) In Syriæ templis statuæ sudant Deorum, moventur & oracula edunt, *Lucian.* (de *Dea Syria* T. 2. op. p. 659.) notat. Ante Leuctricam calamitatem Herculis simulacrum multo sudore manavit ad *Quint. Fratrem* (l. 17. *Epist. ad familiar.*) scripsit *Cicero*. Add. *Eundem* (l. 1. de *Divinat.*) De statua *Antonini* tale consignavit *Joh. Xiphilin.* (In vit. *Antonin.*) *Appollinis, Augustin.* (l. 3. de *Civit. Dei* c. 11.) *Calipsi, sandys* (l. 4. *Itinerar.* p. 589.). Postquam *Andromitæ* portis apertis *Timoleonti* se dedissent, cum horrore & admiratione nunciabant: commisso primum prælio, sacras Templi januas suâ sponte apertas fuisse, visamque DEI hastam summa cuspide concuti faciemque sudore fluere, quod (T. 1. vit. in *Timoleont.* p. 442.) in literas retulit *Plutarchus*. De *Antonini* Statua *Lycosthen.* (c. l. p. 232.). Ad locum *Libitinæ* in statua equestri ærea ex ore & pede aqua manavit diu, *idem* (c. l. p. 162.). *Quadrigas aureas sudasse, idem* (p. 193.). In expeditione *M. Alexandri* adversus *Darium* apud *Leibethra*

thra Simulacrum *Orphei* cupressinum per ipsos istos dies multo sudore fluxit. Eo signo omnibus territis *Aristander* bono animo esse iussit. Celebria enim & nobilia facinora editurum *Alexandrum*, quibus cantandis multum sudoris ac laboris essent Poëtæ Musicique impensuri, quod *idem* (T. 2. in *Vit. Alex. p. 455.*) memorat, qui & inter Saxeas *Antonii* Statuas quædam sudore fluxisse, qui nonnullis abstergentibus per aliquot dies non cessavit (T. 3. in *Anton. p. 152.*) prodidit. Sudarunt simulacra Bernburgi, quod oppidum in Ascaniensi situm est principatu, narrat *Cass. Peucer.* (l. de *Divinat. Gener. p. 737.*). Simulacrum super Avernum lacum sudore tanquam humanum quoddam corpus repletum est, scripsit *Dio.* (l. 48. p. 229.) Si vates audire libeat, en *Maronis* de *Palladii* sudore versus (L. 2. *Æneid. v. 172.*)

*Vix positum castris simulacrum arsere corusca
Luminibus flammæ arrectis : salsusque per artes
Sudor iit :*

Et de *Elisæ* imagine *Silius* (l. 1. v. 99.)

*Tum magico volitant cantu per inania manes,
Exciti vultusque in marmore sudat Elisæ.*

§. 4.

Qui à Papicolis simulacrorum sudores recensentur, quis hic enumerabit? diem vel annum perdet, qui harum recensione insudabit, quin & DEUM & operam. Sudarunt simul in Hispania, dum Mauri sacro baptismatis lavacro intingebantur, Virginis Mariæ puerili JESU & duorum Angelorum simulacra, duod mirabili narratione primum vulgavit *Hieron. Baptista de la Naza* (T. 3. *Homil. 35. p. 545.*) & post ex illo *Steph. Clozius* (de *Sud. Christ. Sangv. Exerc. 13. §. 4. p. 120.*). Plura non addo, cum ubique apud Papæos tanto numero prostent, ut non absque nausea crambe ista toties recocta degustetur.

§. 5.

Qualitas & textura Lignorum, è quibus constant Statuæ & simulacra, cum aliis circumstantiis hic attendendæ, quibus etiam Ventorum & Aëris constitutio accensenda. Discimus id è *Theophrasto Eresio* (l. 5. de *Caus. Plant. c. 4. p. 215.*), ita vero philosophatur: Statuæ, quæ exsudent coelo austrino humectaque ita afficiuntur, nec omnis, sed in quibus aliquid pinguedinis inest, ut *Cedrus*, *Cupressus*, *Olea*, quæ quidem prodigia & ostenta esse creduntur. Secutus hunc *Hieron. Cardan.* (l. 8. de *Subtil. p. 473.*) ista pronunciat: Minore admiratione dignum est, quod Statuæ sudent; Nam ratio in promptu est, quum humidum pingue vi caloris expressum sudoris imaginem præstet. Ob id maximè sudant, quæ ligno constant *Cedri*, *Oli-*

væ, Vitis ac Cupressi. Contigit hoc magis aultris flantibus, quod humor sit copiosior ac tenuior. Scilicet ligna ista maximè porosa sunt & effluviis humidis recipiendis idonea, quæ, si athmosphæra sic constituta, eorum superficiei adhærent, & in guttas abeunt; Vidi, *Th. Bartholin. (Cent. 4. Epist. 52. p. 338.) scribit*, vasa lignea variæ magnitudinis oblonga, quæ pro jusculis vel potu hauriendo percommoda, in omnem partem, aqua madida flecti poterant, & iterum in aptam formam extendi. Quantum expiscari potui, ex radice Cedri variegata tornantur hæc flexilia vasa. Et hanc ob causam Deorum statuas è Cedro fabrefactas è *Plinio J. B. Porta* asseruit. Vid. *Joh. Heinric. Ursin. (Arboret. Bibl. c. 20. §. 6. p. 296.)*

§. 6.

Sudorem etiam aliquando sepulchra profundere in Annalibus est. Habetur id familiis illustribus mortis instantis præsagium. Equites notissimi & pervetusti apud nos Wanczuræ in Ecclesiæ (sub Horka castro & pago sitæ) sacrario habent tumulum lapideum, (ac nisi me fallit memoria) marmoreum, *scribit Bohusl. Balbin. (Dec. 1. Miscell. Bohem. l. 3. c. 19. §. 3. p. 221.)*, clari ex sua gente *Herois Georgii Wanczuræ*, quod imminente morte alicujus ex ea stirpe per totum saxum & marmor largissimè sudat, cum tamen ad lapidem ob fornicem sacrarii nullus imber, nulla pluvia pervenire possit. Geminum prorsus sepulchri miraculum illustrissimis proceribus de Kolowrat concessit DEUS in Roccoviensi Ecclesia, *addit*, nunc deserti Cœnobii ordinis Eremitarum S. Augustini, quoties enim Kolowrataeo cuipiam moriendum est, humorem copiosissimum profundit lapis sepulchri *D. Alberti Senioris de Kolowrat*, Fundatoris Cœnobii illius, qui plenus bonis meritis in DEUM & *Cæsarem Carolum IV.* quem Pisis suo corpore adversus hostes protexerat. Succinctius ista *leges ap. Eundem (Decad. 2. l. 1. c. 13. p. 71.)*. Sepulchrum & ossa *Papæ Sylvestri II.* sudore madentia inter morituri Pontificis signa recenseri, *Bonif. Simonetta (l. 5. Epist. 49. f. 116. a.)* tradidit.

§. 7.

Sudoris istius, si putrescat aut etiam insensibilis evaporationis progenies est situs (*der Schimmel*) aut illuvies illa, quæ in corporibus collecta & non mota, ipsa corrumpit & lanugine quadam humida investit, aut sudor in illum transit, Microscopio examinata ista lanugo conglomerata aliqua florum apparuit, *Rob. Hockio (Vid. Ejus Microscopiam T. 2. Ephemer. Erud. p. 1. Ephem. 42. n. 7. p. 486.)*. Poëtica libertate usus illum tribuit armis *Tibullus (l. 1. Eleg. 10.)*:

Militis in tenebris occupat arma situs.

Notari etiam potest in partibus animalium emortuis & in Cadaveribus, de quo *Joh. Joach. Beccher.* (l. 1. *Phys. Subterr. s. 5. c. 1. n. 55. p. 331.*). Hæc namque post aliquot à morte dies situ crasso mucidoque obducuntur, qui tandem in saniem & putrilaginem transit.

§. 8.

Si morituros consideres, decedunt quidam cum, quidam, sed rarius, sine sudore. In extremo Naturæ conatu & anxietate

Gelidus cadit imber anhelò

Pectore. (*Statius l. 2. Thebaid. v. 672.*)

Tum vero & pallor & amens

Cum piceo sudore rigor: ceu pectora Nautis

Congelat hiberni vultus Jovis.

(*Valer. Flaccus l. 3. Argonaut. v.*). Vulgi impia vox est: In extremo languore constitutos aquam Baptismi sudare. *Sie schwitzen die Tauffe aus.* Si quid sub deliquiis & morte sudoris exhalat, id cruoris est liquamen, non sanguinis arterialis, judicat *Helmont.* (tr. *Complex. atque Miftion. Element. Figment. n. 42. p. 90.*) & alibi (tr. *latex humor. negl. n. 17. p. 303.*). Morientium sudor non est tam latex in sui natura, quam ros alimentarius resolutus, cui mors imperat. Quod patet, nam statim corporis habitus fidit, prout & in Syncope. Sudor h. l. est Syncopticus, qui perinde ac Diaphoreticus ex eodem fonte promanat. Ille tamen è pessimorum familia censetur, quia frigidus ob debilitatem caloris nativi & corpus refrigeratum, ut *Galen.* (l. 2. *T. 5. c. 12.*) & *Zacut, Lusitan. l. 2. hist. med. 50. p. 269.*) judicant.

§. 9.

Fit sudor, dum per arterias, quæ ad habitum poris perfusum (aut glandulas cuti substratas & perfibrillas eidem connexas, quod observavit *Nicol. Steno ap. Thom. Bartholin. Cent. 3. Epist. 65. p. 262. & 263.* aut ipsas cutis glandulas, quæ nostra est conjectura) terminatur, quicquid tenue & aquosum ad poros cutis in modum vaporis propellitur & evacuatur, uti *Joh. Theodor. Schenckius* (l. 5. *Synops. Med. General. p. 2. cl. 3. Artic. 4. §. 1. p. 182.*) loquitur. In agone autem Natura deficiens in extremo contra morbum victorem enixa in modum favillæ antequam extinguatur scintillantem sudorem exprimit, quo simili utitur *Anton. Merindolus* (p. 1. *Arti. Med. p. 301.*)

§. 10.

Quod si perconteris, qui sint illi, qui frigido sudore perfusi ad plures abeant, en *Hippocratis Oraculum* (s. 5. *aph. 71. & 6. Epid. s. 6. t. 15.*), quibus cutis ob-

tenditur arida & dura, sine sudore moriuntur, quibus vero laxa & rara, cum sudore moriuntur. Uxori *Dealcis* in Thaso phreneticæ cutem aridam & distentam tribuit *Dictator* (l. 8. *Epid. f. 3. Agrot. 15.*), aut cutis aridæ distensionem, vertit *Fr. Valles.* (com. in *b. l. col. 311.*), qualis etiam in *Melitea* adolescente (*Hipp. c. l. Agrot. 16.*), Addenda ariditati cutis etiam erit callositas universalis, qualis in Patribus Cappucinis, quos Stoicos Christianos censuit *J. B. Helmont.* (tr. *Stud. Author. n. 7. p. 25.*), in qua pori, callo quasi quodam clausi, qui sudoris egressum prohibent. In his mortuis cutis aciem cultorum obtundit, & cum febribus corripuntur vix inter centum ipsorum unus sudorem emittit, nec scabie tentantur, quod de illis *Dominic. Panarol.* (*Pentec. 3. obs. 35. p. 92.*) consignavit. Pro cutis igitur constitutione in agone sudor aderit, aut aberit.

§. II.

Mortuos non sudare, si proprie sudoris vocem accipias, rectè asseruit *Th. Barthol.* (de *Morb. Bibl. Misc. 21. p. 98.*), cum ille solum sentientibus competat, ut habet *Steph. Clozius* (de *Sud. CHRIST. Sangu. Exerc. 5. §. 2. p. 44.*) & causæ ad sudoris excretionem necessariæ deficient. Tres autem requisivit (ap. *Laur. Scholz. Consil. Collect. 382. col.*) ad sudorem conditiones *Job. Crato*, colorem mediocre, materiam tenuem s. attenuatam & vaporosam & cutis meatus apertos. Non inficior serum s. laticem adesse, sed non attenuatum coagulationi aut congelationi proximum. Ubi calor quem spiritus retentioni, exercitationi, agitationi &c. tribuit (l. 8. de *Var. Rer. p. 508.*) *Hieron. Cardan.* Caloris hujus subsidio latex in materiam vaporosam attenuari & expelli, aut glandulæ sub cute irritari debeant, ut sudorem exprimerent, quæ mens est *D. Borrichii* (ap. *Th. Bartholin. Vol. 1. Act. Hafn. Med. p. 1. obs. 98. p. 191.*). Viæ quidem adsunt, & portæ glandularum cutis pori, sed frigore obsessæ & contractæ. Conf. *Exc. Noster Job. Christian. Fromman.* (*M. C. D. 1. Ann. 6. & 7. obs. 185. p. 244.*)

§. 12.

Mortuos tamen sudasse, *παχυλῶς* accepta sudoris vocula, variis historiis & observationibus convincimur: *Der unversehrte Körper Catharina von Bologna sitzt zu Ferrara in einem Sessel, und schwitzet stetig* (Autor des *Cardinal-Huts p. 3. p. 450.*). Concursum hic miraculorum videas, incorruptibilitatem corporis, sessionem in sedili, & perennem sudorem. Sed hæc sudorem Monachalem olent. De Melancholico Scorbutico continuo in morbo sudore circumfuso *Dn. D. Salom. Ledel.* (*Dec. 1. M. C. A. 3. obs. 83. p. 141.*), qui

vix

vix animam efflaverat & sudore copiosissimo faciem & totum corpus difflebat. Guttulas linteo absterfas aliæ statim excipiebant ad quartum usque diem, quo urna claudebatur. Maligna febre extinctum, dum in Patria Praxin exercerem, vidi, ejus cadaver copiosas sudoris stillabat guttulas. Adolescentulus febri maligna defunctus tertia ab obitu hora ex omnibus cutis spiraculis sudorem frigidum satis liberaliter, *ex observatione Nobiliss. Dn. Joh. Lanzovii (M. C. D. 3. A. 3. obs. 37. p. 38.)*, profundebat. Rusticus Hemiplexia sublatus statim post obitum emisit per triduum sudorem, usque dum loculo inditus terræ mandabatur. Guttulæ tam copiosæ stillarunt, ut nisi linteo abstergerentur, sponte profluxerint absque intermissione. Nobili filiolæ idem contigisse simul, annotat *laudatus D. Sam. Ledel. (M. C. D. 2. A. 9. obs. 36. p. 71.)*. De infante terræ mandando, cujus facies sudoris guttulis post obitum madida cernebatur, *Dn. D. Frommanni relatio (M. C. D. 1. A. 6. obs. 185. p. 243.)* evolvenda. In corpore infantili Dysenteria sublato, altero post mortem die sudore diffuente, qui sudor toto die continuavit, casum annotavit *D. Christian. Helwig. (M. C. D. 3. An. 5. & 6. obs. 191. p. 441.)*

§. 13.

Qui in causis reddendis iterum ad caloris nativi reliquias confugiunt, eos ad *Diff. de Cadav. in gen. (f. 1. §. 162.)* remitto, ubi has aut nullas esse, aut nullarum in hoc negotio virium probatum dedi. Hoc certum est, quando vita animalium periit, ut verbis *Thom. Willisii (tr. de Fermentat. c. 8. p. 50.)* id dilucidem, statim spiritus cum sale & sulphure confluunt, nec non cujusq; partis insiti à motu suo regulari cessant, & in confusionem aguntur: deinde partim è poris cum calore evanescente exhalant, partim intus in cavitatibus conclusi cum reliquis particulis inordinate fermentescunt, & corporis totius ac viscerum intumescencias faciunt. Postea vero partium solidarum compages sensim laxari, & particulæ sulphureæ una cum salinis fluorem adeptis evaporare incipiunt. In hoc igitur irregulari principiorum motu intestino in locum calidi nativi succedit calor putredinalis seu humorum ebullitio, inde ferosi laticis attenuatio & evaporatio, quæ etiam foetore insuavi, à particulis sulphureis oriundo, longius dissidentium ferit nares. Si igitur multum humidi & salini contineant, quidni sudor, concurrente compressis ambientis frigiditate, tandem emergere poterit?

§. 14.

Favet huic negotio cadaveris obesitas. Quamvis namque, advertente *Guilh. Ballonio (Definit. Med. p. 52.)*, obesorum quidam, dum inter vivos agunt

agunt, difficulter sudent, attamen quibus pinguedine saginosa distenditur aqua-liculus (*die keine rechte Fettigkeit haben*, ut vulgò pronunciant) non solum ob impuri & copiosi laticis & sanguinis mixtionem crebris sudoribus diffluunt, sed & ejusmodi obesum corpus vidit J. B. Helmont. (*Tr. Jus Duumvint. n. 59. p. 249. & tr. latex humor neglectus n. 44. p. 306.*), cujus tota pinguedo resoluta in laticem per lotium excreta fuit.

§. 15.

De Balænis ab Harpunariis vulneratis viventibus adhuc Friedrich Martens (*p. 4. Spitzbergische Reise-Beschreibung c. 8. p. 117.*) *Die Fische so hart verwundet sind, entzünden sich selbst, daß sie lebendig rauchen. De Eneëtis: (c. l. c. 7. p. 103.) Es stinckt bestlich von ihren Thran und Fett, so durch die Schweis-Löcher der Haut giehret, wie ein starck Bier. Et (c. 8. p. 114.). Er (der Walsfisch) wird von Stund an stinckend und rauchet, das Fleisch kochet und gebret als ein Bier, und fallen ihm Löcher in Leib, daß ihm das Gedärm daraus hängen.* De pinguedine vero separata (*c. 10. p. 124.*). *In Fässern gebret es gleichsam wie Bier.*

§. 16.

Morbi genus, quo mortuus defunctus, huc referendum. Si malignitas ebullitionem & fermentationem humorum excitavit, quæ, cum macularum post mortem eruptioni velificetur, cur non & sudoris? Si sudor ante mortem copiosè profluxit, quod in Hydronoso s. Sudore Anglico fieri consuevit, cur non patulis poris comprimis cadavere existente flaccido non tamen arido & nimium macilento, ad tempus adhuc durabit? Nescio quis penetrans calor sudorque in phtisicis observatur, memorat Job. Christ. Wolf. (*l. 1. obs. Chirurg. Med. 23. p. 80.*). Hoc autem in & statim post mortem manus udæ sunt. Assumpta medicamenta calida multam hic facere paginam in illo, quem Martisburgi (*Vid. §. 12.*) post obitum sudare animadverti, experientia docuit. Maligna namque febre defunctus Tincturam Bezoarticam & alia Medicamenta Camphorata absque Medici consilio crebrius & in magna dosi assumerat.

§. 17.

Athmosphæræ præterea constitutio, tum per se, tum per accidens Symbolum huc suum confert. In genere namque menstruali virtute gaudet ex sententia Dav. Beckii (*Experiment. circ. Rer. Nat. Princip. p. 156.*), atque penetrativis & scissilibus qualitatibus, quæ propria sunt dissolventis, ut Guilh. Clarke (*Hist. Nitr. c. 2. p. 28.*) philosophatur. Præterea, ut fluidum quid continuò agitatur, sive ab æthere s. materia subtili, aut propria spira & qualibet corpora ipsius excursui exposita commovet & exagitat ratione juxtim Atomorum sua-

rum

rum disparis figuræ & soliditatis, illorum, quibus constant moleculas continuo dissolvit & deprædatur. Vid. *Excell. Joh. Bohn. olim in castris Medicis commilito, nunc fautor colendisimus* (*Med. Phys. Chir. de Aër. in Sublim. influxu c. 5. p. 104.*). Accedit motus particularum in corpore exanimato intestinus, confusus & anomalus, à quo partim è poris spiritus insiti, lymphæ adhuc immerfi, aut particulæ sulphuræ, cum salinis fluorem adeptæ, sub specie vaporosa continuo, ipso nauseabundo cadaverum odore id attestante, exspirant, quod si prætereà Aër ambiens frigiditatis gradu excedat, vapor ille in tenuem facessit aquam, & resolutus cuti adhærens sudorem mentitur.

§. 18.

Per accidens Aër ambiens sudoris istius generationi favet. In statu caliditatis mediocri constitutus, si particulis aqueis, intra suos poros admissis, gravidus agitetur, & illa agitatione ad rigidum & frigidum cadaver sæpius illidat, excessiva illa cadaveris frigiditate calor, motus, & rarefactionis Autor primarius obtunditur & particulæ rarefactæ iterum condensantur & sudorem huiusmodi constituunt. Quod si Aër prætereà sit pluviosus aut nebulosus, aut fracidus & rancidus, qualis in cellis, hypogæis, & aliis locis subterraneis & conclusis, facilius phænomenon illud conspectui se offeret. Unde & his locis concredita corpora & corporum partes situ deturpantur, corrumpunturque. Spectat huc *elegantissimi Philosophi & Medici Joh. Matthæi Fabri* (*M. C. Dec. 2. A. 9. in App. p. 462.*) non inelegans observatio, quæ ita habet: Apoplectica defuncta, die sequenti guttis sudoris prægrandibus facie manibusque, quæ scilicet denutatæ erant, manabat. Deterisæ illæ, die altera, qua Sandapilæ inferbatur, repullulabant, eadem quantitate, rursusque absterisæ, cum in Coemiterio pro more retegeretur, sudor apparebat largissimus, dum in aëri expositis saltem partibus facie & manibus, non ita in reliquo corpore sudor comparebat, non alia sane, quam qua dixi, ratione. Cadavera igitur ista partesque non aliter sudant, quam ut specula, fenestræ, & aliquando imagines & statuæ.

§. 19.

Quod si post mortem liquore quodam vultus conservandi & conciliandi coloris gratia, v. g. vino, Spiritu Vini, Aqua Rosarum lavetur, aut linteolis huiusmodi liquoribus imprægnatis tegatur, & ita cutis & ejus pori laxentur, aut potius cutis pori iisdem repleantur, eosque imbibant, nemo mirabitur, si iis remotis & vultu absterfo aliquando roscidus humor in eodem deprehendatur, quod etiam *Frommann. Noster* (*c. l. p. 245.*) aperuit. De Bilsianis Mu-

miis *ad Th. Bartholinum* (*Cent. 3. Epist. 47. p. 195.*) sequentia *Paul. Barbette*: Nunc valde madent, nunc justo sicciores pulverescunt; Hoc vero nemini mirum videbitur, si conditura salina sint, prout *citatus Barbette, & Collega honorandus Gabriel. Clauder.* (*Tr. de Balsamat. Cadav. c. 5. p. 137.*) divinant.

§. 20.

Jungo his à *Paulo Zacchia* (*l. 4. Quæst. Med. Legal. T. 1. n. 38. p. 366.*) proditum monitum, quando dicit: Si sudor talis longo habitu prodeat suaviter redolens, in certa copia, stisque temporibus, eundem nihil in se naturale habere, & vel à Dæmone, vel alia causa superiore instar prodigii & miraculi concitari. Id verò non ita absolute accipiendum, sed cum grano salis, si nempe in vivis dum extitit illud corpus, non fragranti sudore maduerit.

§. 21.

Ut lacrymas & sudorem tribuunt inanimatis imaginibus, statuis &c. ita & sanguinem, adeoque & hæ sanguineo madere sudore non semel conspectæ. Probè igitur his dispiciendum, ne cum vulgò solum ad colorem fluidorum oculos vertamus, sed & ad consistentiam, odorem, & reliqua requisita. Id si consideres & expendas, improprie vinum *αἶμα σαφουλῆς* sanguinem uvæ appellavit *Æschylus*, quod nomen ipsi in sacris tributum legimus (*Gen. 49. v. 12.*) & sanguinem terræ *Androcydes*, sapientia clarus, literis ad *Alexandrum M.* vocavit, ejusque intemperantiam cohibens (*Plinio l. 14. c. 5. teste*) scripsit: Vinum potaturus, Rex! memento Te bibere sanguinem Terræ. An quod vinum è cruore Gigantum, Terræ filiorum, ortum, quod è *Cælio Calcagnino immortalis Noster Phosphorus* (*l. 2. Ampelogr. f. 6. membr. 2. c. 1. p. 293.*) memorat. De Sanguine Draconis alibi. In Hispania, juxta *Gerionis* sepulchrum, duæ sunt Arbores specie ex pinu piceaque commixtæ, nec esse alibi dicuntur, ex illis sanguis destillat, ut ex populo *Iliaca*; (*Brusso T. 2. Rer. Memorab. c. 9.*). Polygomum Cocciferum in granis coccineis ad radices ejus circa solstitium æstivum inveniri solitis, ita dictum, eodem sensu, sanguinem *S. Johannis* vulgus appellat, cujus meminit *Joh. Sigism. Elsholtz* (*l. 6. Horti cult. c. 4.*), describit *D. Barthol. Zorm.* (*in Addit. ad Herbar. Panov. p. 318.*), granaque illa vermiculorum esse ova, Microscopio exploravit, quos accuratè descripsit *Celebr. Joh. Christoph. Beckmann.* de Prodig. Sangu. c. 3. p. 25. Mentionem Coccarum harum fecit *Laurentius Eichstad.* (*Tr. de Conf. Alkerm.*) & *Bodæus à Stapelen* (*Comment. in Theophr. Hist. Plant. l. 7. c. 10. p. 846.*), & qui hoc se primum demonstrasse annotat *Sim. Pauli* (*Cl. 2. Qu. B. p. 114.*), ubi in *Pilosella* has se offendisse simul docuit.

§. 22.

§. 22.

In lacrymas sanguineas solutas Statuas & simulacra vix lectione offendes, si illum *Isidori à Stephano Clozio* (*Exerc. 13. de Sud. Christ. Sanguin. §. 2. p. 114.*) excipias relationem, qua retulit, se præsentē decem ante diebus, quam *Raudagnisus Gothorum, & Attila, Hunnorum Rex* acerrimo prælio contendissent statuam *Raudagnisii* oleum, *Attilam* vero sanguinem oculis exsudasse anno Christi 1283. Apud Papæos vero statuæ & Icones lacrymantes magis obviæ. Ita statuam *JESU Benedictus à Goes*, lacteas lacrymas destillantem vidit, cujus etiam *Johann. Euseb. Nirnberg.* (*l. 1. de Mirac. Natur. c. 59. p. 447.*) mentionem fecit *S. Nicolai Toleatinatis* facies imaginis guttas sudare visa. *Joh. à Chokier de Surlet.* (*Cent. 2. Tac. Hist. c. 92. p. 351.*)

§. 23.

Simulacra sanguine fluxisse, *Appiani testimonio* (*l. 24. hist. civil.*), scimus. Simulacrum *Minervæ*, quod *Mutinæ* colebatur, primo sanguinem, postea lac, memorante *Dione Cassio* (*l. 46. Hist. Rom.*) sudavit. Statua *Antonii* in *Albano*, juxta *Jovem* lapidem posita, multum sanguinis effudit, quo *Antonii* interitus portendebatur, *idem* (*l. 50. p. m. 260.*) Autor est. Simulacra Deorum sanguine Romæ maduisse, ex *Aliis Conr. Lycosthenes* (*Chronic. ostent. & prodig. p. 228.*) narrat. Qui & ex humo à pollice *Jovis* cruorem manasse, fidem fecit (*p. 230.*) *M. Valerio Levino Str. M. Claudio Marcello IV. Cass.* in agro *Capinate*, ad lucum *Feroniæ*, quatuor signa sanguine multo diem & noctem madida apparuisse, *idem* (*supplem. ad Jul. Obsequ. c. 37.*) tradidit. *Idem de signis Lanuvii Junonis Sospitæ*, *idem* (*ostent. & Prodig. Chron. p. 117.*). In *Sicilia* scuta duo sanguinem sudasse, è *Livio* (*l. 21.*) *Val. Maximus* (*l. 1. Memor. c. 6. n. 5.*) commemorat. Addit *Lycosthenes* jacula & pectora equis cruenta visa. In postremis non est, dummodo fictum non est illa *Dionis Cassii* (*l. 54. p. 322.*) narratio: Majus portentum *Atheniensibus* visum, quod statua *Minervæ*, quæ ad solem spectans in arce posita, obversa ad occasum, sanguinem expuit.

§. 24.

Sed satis hætenus in recensione ostentorum de Sudore simulacrorum & statuarum sanguineo apud *Ethnicos* desudavi, jam ad ea, quæ nostra & præterlapsa tempora in Simulacris & aliis Simulacris & Statuis tulisse dicuntur, paucis transeo. Nubem horum apud *Papicolas* invenias simulacrorum, hujusmodi imprimis *Marianorum*, nullum fere est, quod non de hisce prodigiis participet. Pleni sunt talium prodigiorum libri, pleni annales, plena an-

tiquitatis monumenta, ut in hac parte paganorum ostentis minime cedant conclusorum turbæ. Sufficiat *Mariam Sichenensem seu Apricollem* adduxisse, de qua *inconstans ille Constantiæ Scriptor, Justus Lipsius* (tr. de h. c. 5. p. 12.), evolvatur. Mortuo *Francisco Xepherio*, per illius anni sex Hebdomarum ferias, sanguinem sudavit imago Crucifixi, promulgante *infidæ fidei historico, Job. Eusebio Nirenbergero* (l. c. c. 75. p. 419.). De cruce Christi cruentante egit (l. 2. de *Cruc. Triumphante* c. 6. p. 160.) *Bosius*. Bernoburgi in Saxonia id etiam accidisse Anno 1551. *Job. Wolff.* (Centen. 16. Lect. memorab. & recondit. p. 624.) De ossibus Martyrum quædam collegit *Simon. Majolus* (Dier. Canic. Colloqv. p. 34.) & *Stephan. Clotz.* (c. l. p. 121.)

§. 25.

Cruentavit etiam apud Reformatos Crux Christi, prout *Kircher.* (Pro-drom. Evang. p. 110.) & *Job. Læselius* (de Podagr. p. 47.) attestantur. Sed & in aliis sanguinis profluvia conspicua observata. In Electoris Saxoniae imagine (*Theatr. Europ. Tom. 5. p. 818.*), in vexillo Cæsareo (c. l. T. 4. p. 94.), In Bombarda (*Andr. Libav. ap. Job. Hornung. Cist. Med. Epist. 59. p. 175.*), De Cornu Cervino, quod domus Wirtenbergica pro insignibus habet, *Martin. Crus.* (p. 3. Annal. Suev. l. 12. c. 37.) advertit, quod anno 1588. cum jam ante viginti annos à Cervi capite resectum fuisset parieti affixum, sanguinem sudavit, magnæ cujusdam ex illustrissima illa Domo personæ obitum præfagiens. Ipse, si recte memini anno 1666. in pago Battaune prope Ileburgum è cornibus cervinis ultra annos viginti clavo parieti affixis, è foramine clavi, tale stillicidium prodire vidi, quod humorem forsan è cornibus & Aëre, colorem vero à rubigine ferri obtinebat. Odore enim & sapore Spiritui Cornuum Cervi non absimilis erat. Plura suggerent *Job. Agricol.* (in Cerv. excoriat. c. 1.) & *Martin. Zeiler.* (Cent. 1. Epist. 13. p. 133.) Add. *And. Libav.* (de Cruent. Cadav. p. 375.). E ligno arido, sanguineo humore calente, manante, dum à Suttore secabatur, *Theatr. Europ.* (c. l. p. 719.) in fossa oppidi Beihelstaini infra ex salice erupit fluxus sanguinis diu profluens & foetens, iterum memorat *Andr. Libav.* (p. 1. singul. p. 261.). De falcicula *Idem* (p. 2. Sing. p. 172.)

§. 26.

Naturaliter Aquas cruentare posse, aut saltem cruoris colorem referre & *Luciano* (T. 2. op. 1. de Dea Syria p. 659.) patescit. Fluvius apud Byblios Adonis quotannis cruore inficitur, amissoque colore in mare delabatur: magnamque pelagi partem cruentat, tempusque lugendi (*Adonidem*) Bybliis indicat. Fabulantur autem, hisce diebus in Libano sauciari, unde in Aquam dela

delatus sanguis fluvii colorem mutet, eidemque nomen det. Atque hæc quidem vulgo dictitant. Sed vir quidam Byblius mihi vera dicere visus, aliam hujus rei causam narravit his verbis : Fluvius hic Adonis, ô hospes, per Libanum defertur, cujus terra est admodum flava, quam minio simillimam venti vehementes diebus illis exorientes in fluvium deferunt: eaque facit, ut cruentus videatur. Ita non sanguis, *ajunt*, sed terra hujus causa est. Ac Byblius quidem hæc mihi narravit. Quæ si vera sunt, divinus admodum hic venti ortus mihi videbatur. *Hæc Lucianus.*

§. 27.

De Statuarum autem sudore & cruentatione ita philosophatur (*T. i. vit. parallel. in Coriolan. p. 470.*) *Plutarchus*, Sudare, *infit*, simulacra, lacrymari, guttasque sanguinolentas emittere, non id quidem omninò fieri non potest. Ligna enim lapidesque sæpe rubiginem contrahunt, quæ in liquorem dissolvi possit: colores excedunt varios, aut inficiuntur ab eo, quod est circumpositum: quo minus etiam Dii aliquid illis nonnunquam portendant, nihil videtur obstare. Edere etiam sonitum, gemitus, suspiriisq; adsimilem possunt, cum exteriores fortè eorum partes usurpantur, aut violentius à sese diducuntur. Articulatam vero vocem, ita expressam atque integram, & quæ intelligi omnino possit, ab inanimato corpore edi, creditu est perquam durum: quando neque DEUS, neque Anima, sine corpore, instrumentis & partibus animi capacibus apto, loqui possit. Quod sicubi historia nos, ut ita factum credamus, multis & fide alioquin dignis urget testibus, ita statuendum est, esse innatum quendam sensus dissimilem effectum ei animæ parti, quam ab imaginando & iis, quæ concipit visa, phantasiâ Græci vocant, qui deinde affectus id, quod opinatur, se percepisse, perceptum nobis esse persuadeat: quomodo in somnis, cum nihil audiamus, aut videamus, audire tamen nos & videre opinamur. Verum enim vero iis, qui nimio studio amant ac colunt Numina, nihilque ejusmodi rerum sibi oblatarum negare audent, his, ut ea credant, multum confert admiratio DEI, idque quod vires ejus longè sunt aliæ, quam nostræ. Nihil enim naturæ humanæ DEUS simile habet, non motu, non arte, non robore nobiscum convenit: neque absurdum est, si quid iis faciat machineturve, quod nos efficere nequeamus, quin imo per omnia nostrum dissimilis maxime eam in suis operibus differentiam ostendit. Sed (quod ait *Heracletus*), ut pleraque rerum divinarum nostram cognitionem effugiant, efficit incredulitas. *Hactenus Plutarchus.* Admirabile plane & singulare, quod *Dio Cassius* (l. 54.) prodidit, antequam Erithream & Æginam, unde fructum

perciperent Athenienses ademit Atheniensibus, *Octavianus Antonium* recepissent, statuam *Minervæ* in arce positam ad solem orientem spectantem obversam ad occasum sanguinem expuisse.

§. 28.

Guttulas sanguineas muris, parietibus adhærentes, quales olim conspectæ & Lanuviae in æde *Junonis Sospitæ* (*Vid. Conr. Lycosthen c. l. p. 141. & 194.*) item, quas in foliis Arborum conspiciamus non pluviae sanguineæ: sed excrementis Papilionum esse adscribendas, docuit & demonstravit *Nicol. Claudius Fabritius de Peires.* (*P. Gassend. l. 2. de Vit. Ejus p. 154.*), cui assurgit *Gottfried. Vendelin.* (*de Caus. Pluv. Bruxellens. p. m. 104.*). Ante hoc vero tandem conceperant sententiam *Job. Schleidanus & Jacob. August. Thuan. Nobilissimum historicorum par.* Ille quidem (*l. 25. Comment. p. 801.*) cum *Joach. Camerarii orationem de obitu Mauriti Electoris Saxonie* recenset, ubi inter prodigia mortem ejus antegressa sanguineas guttas in foliis Arborum hærentes numerat, ita commentatur: Et sane quantum ad guttas illas cruentas pertinet, multis in locis vulgo conspectæ sunt, & Argentinæ quidem sub initium Junii cum super herbas, frondes, tegulas atque saxa decidissent. Volitabat tunc ingens turba papilionum, neque deerant, qui cruorem hunc ab iis emanare dicerent. Alii contra portendi aliquid atque significari judicabant (*l. 12.*) *Thuan.*

§. 29.

Imaginarias has pluvias, ut concedo, ita & alias portentosas sane ab hac causa deducere insanum esset. Anno. 1571. in festo Sanctorum omnium in ditione Ebdensi, quæ Deudam vocatur Frisis orientalibus, nocte sanguine pluit tanta copia, ut ad quinque vel sex milliarium spatium herbæ & vestes expositæ in apricum ex albo colore penitus in purpureum sint mutatæ plerisque ad rem postea repræsentandam plenos sanguinis cyathos adservantibus, quod *Cornel. Gemma* (*l. 2. Cosmocrit. c. 2. p. 105.*) recensuit. Plures, quibus sanguis largiter fluxit pluvias, attulit *Vendelin.* (*c. l. p. 139.*), ubi judiciosam *Dn. D. J. C. Dannhaueri* (*Theol. Conscient. p. 2. Dial. 4. p. 65.*) *ἀνέκδοτον* amplector. De hac quamvis multi multa protulerint ap. *Gott. Vendelin.* (*l. c. Job. Jacob. Chifletius p. 209. Cass. Gevalt. p. 113. Petr. Gassend. p. 115. Robertus Fervas. p. 129. Amand. Frobius p. 133. Vopisc. Fortun. Plempe. p. 139.*) & *Job. Marc. Marci* (*Phil. Vet. restit. p. 2. s. 7. p. 262.*) Vulgari vulgi Philosophia fuit, cædes boum æque, ut quando lacteæ ortæ, profluere asserit, quod radii solares è vaccarum uberibus in campis lac absorbuerint & in nubes trans-

transformarint, quod ad pluvias cruentas à cæde citat *Gerh. Job. Voss.* (l. 3. de *Orig. & Prog. Idol.* c. 12.) *Plutarchum* (in *Vita Marii*). Quod ideo post prælium Cimbricum id contigerit, memoriæ lapsus incurrit, cum tantum in eo loco post magna prælia immodicas pluvias decidere asserat, hujusque phænomeni causas reddere satagat. Maculas interim in linteis licet in arca reconditis sanguineis muscilionibus & culicibus sanguisugis *P. Borell.* (Cent. 1. obs. 46. p. 49.) potiori jure tribuit. Tela quidem, licet falso, putant sudare in hoplatria, cum de morte vulnerati judicium facere volunt, inquit *Andr. Libav.* (de *Cruent. Posit.* 157. p. 116.)

§. 30.

Cur ligna incisa sanguinei quid prodant, non ita pater. Inter homines spirituales (*Geist Menschen*) etiam numerat Nymphas *A. Theophr. Paracels.* (fragm. l. de *Sanguin. ultra mortem* p. 270.), his carnem & sanguinem tribuit. Et quomodo hominem cacodæmon obsidet, & Nymphas eidem obsidere dicitur. *So er sie besessen hat, so fähret er mit ihr in die Baum, und beugt dieselben, gleich als wolt er sie umwerffen, so doch kein Wind ist, und stille darzu. Darbey auch läßt er die Äst und Lauber-Blätter, so herab rislen, nicht unter dem Baum liegen, sieht gleich, als wär es für und für mit einem Besen sauber gekehret. Nun auff das folget, dieweil die Nymphen besessen ist, und aus ihrer Region (den Wasser) (Vid. lib. 1. Philosoph. Sagac. p. 417.) genommen und geführet also in einen Baum: Alsdann was darin gehauen wird, dasselbige blutet, und ist nicht anders, als wenn ein Hexen-Katz, Meer-Wolff gehauen wird, da läufft Blut heraus, und ist aber kein Mensch, sondern ein Katz oder Meer-Wolff: Wiewohl der Meer-Wolff, die Katz ein Mensch ist: Es siehet aber nicht einen Menschen gleich. Hæc ille fabulatur. Sed ita illa se habeant, quomodo in ligno arido id procedat?*

§. 31.

Non sine causa *A. Theophr. Paracels.* hic fabulari censui. Antiqua est fabula, Hamadryades, id quidem ipsa vocis compositione innuente, cum arboribus, quercubus comprimis, nasci, eas in habitare & iis occidentibus simul occidere. Ita *Servius* (ad *Virgil. Eclog.* 10. v. 62. p. 42. & l. 3. *Æneid.* v. 27. p. 315.). Ante hunc vero *Callimachus* (*Hymn. in Delum.* 4. v. 79.) ut vertit *Nicol. Frischl.* (p. 112.)

*At Meliestas Nympha aversata Choreas,
Horruit infelix totoque expalluit ore
Proque sibi æquæva gemitum dedit ilice: quasas
Ut vidit Helicone comas: Mibi dicite Musæ*

Sintne

*Sintne una Nympha verè cum quercubus orta?
Nympha equidem gaudent, quum quercus imbre rigantur
Nympha iterum lugent, ubi quercus frondibus orba.*

Ita de Erysichtone Naso (l. 8. Metam. v. 741.)

*Sic etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur, & lucos ferro temuisse vetustos
Stabat in his ingens annoso robore quercus;
Una nemus vittæ mediam, memoresque tabella,
Sertaque cingebant voti argumenta potentis,
Sapè sub hac Dryades festas duxere choreas,
Sapè etiam manibus nexis ex ordine trunci
Circumiere modum: mensuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat, nec non & cætera tanto
Sylva sub hac, sylva quanto jacet herba sub omni.
Non tamen idcirco ferrum Dryopeius illa
Abstenuit; famulosque jubet succidere sacrum
Robur: & ut iustos contari vidit: ab uno
Edidit hæc raptæ sceleratus verba securi,
Non dilecta Dea solum, sed & ipsa licebit
Sit Dea, jam tanget frondente cacumine terram
Dixit, & obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit gemitusque dedit Decidua quercus,
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cæpere, ac longi sudore madescere rami:
Cujus ut in trunco fecit manus impia vulnus,
Haud aliter fluxit discissa cortice sanguis
Quam solet ante aras, ingens ubi victima Taurus
Concidit abruptæ cruor è cervice profusus.
Obstupuere omnes: aliquisque ex omnibus audet
Detertere nefas seivamque inhibere bipennem.
Aspicit hunc, mentisque piæ cape præmia dixit
Thessalus, inque virum convertit ab arbore ferrum
Detruncatque caput repetitaque robora cædit.
Editus è medio sonus est cum robore talis:
Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno.*

*Has igitur Poëtarum nænias Paracelsus interpolasse vel qui obesa naris est,
odorabit.*

§. 32.

In demonstratione quomodo ossa, addo & cornua, sanguinent, dum ingeniosus videri cupit, ridiculus fit *Job. Marcus Marci* (*Phil. Vet. Restit. p. 4. f. 1. subs. 3. p. 407.*). Magica arte id contingere posse, iterum *Paracels.* (*l. de Sangu. ultra mortem p. 269.*) nugatur: *Ein Hex kan aus einem durren harten Stecken, aus einem Nagel, frische gute Milch melcken, und ist kein betrügliche Milch. Darauff nun folgt, kan die Unhold das, so kan sie auch ein Todten-Bein melcken, daß Blut giebt.*

§. 33.

Qui causam Cornu Cervini in Hortulo Vinariensi cruentantis sat longe è Natura petunt, volunt cruoris quiddam in porositate cornuum resedisse & sic ortum esse. Hoc si immergatur aqua, cornu facile separatur, tingitque eam simili colore, ut sanguinem esse affirmes. Idem evenire potest Vaporibus admissis, ibique in Aquam resolutis, quæ exitum quærens seu forte invenit, seu eradendo sibi viam paravit. Unde cumulativè effusa pro sanguine se gesit. Ita *Andr. Libav.* (*tr. de Cruent. Cadav. th. 279. p. 375.*). Interim minimè pensandum *Sal. Albert.* (*Orat. de Cruent. sud. p. 44.*) monitum, DEI jussu sæpenumero res inanimæ & exsangues, ut terra, simulacra, Cervorum cornua multo sudore manare, quamvis neque sanguis neque sudor nisi è corpore sit.

§. 34.

Ad sudorem demum cruentum viventium & mortuorum transeo. Sudasse autem vivos cruorem, historiæ & observationes variæ confirmant. Duplex ille est, vel universalis seu totius corporis, vel particularis, seu partis aut partium quarundam.

§. 35.

Probe autem hic non tantum ad colorem humoris, qui sudore evacuat, sed & consistentiam, odorem, & cætera sanguinis requisita dispiciendum. Poterit sudor esse rubicundus & colore sanguineo, minime tamen sanguineus & cruentus. In antecedentia, assumpta cum primis mentis acies dirigenda. *Nobilis Roth*, scribit *Phil. Salmuth.* (*Cent. 2. obs. Med. 28. p. 72.*), dum indulget genio & potui Cerevisiæ atque saltationibus, corpus nimis commovet, potus omnino crudus per sudorem rursus evacuabatur, ita quidem, ut & Cerevisiam saperet & vestes tingeret, & vestigia relinqueret. Sic & vinum Alcantinum evacuari & sanguineum sudorem mentiri vulgatum est, addit, quod & in equite Melitensi deprehendit *B. Noster Phil. Jacob. Sachsus* (*l. 2. Ampe-logr.*)

logr. f. 6. m. 2. c. 8. Artic. 1. §. 2. p. 395.) idque dispositioni peculiari acceptum tulit *Joh. Theodor. Schenk. (l. 1. Exerc. Anat. 7. f. 2. c. 32. p. 562.). Francisc. Zypæus (p. 2. Fundam. Med. Phys. anat. c. 3. Artic. 17. §. 11. p. 81.)* memorat: Observatum est, aliquem à largo potu vini Hispanici sudorem illi similem reddidisse, sed hoc ob nimiam copiam, qua calor cordis ferè suffocatus, vix illud mutavit factum putat. In studioso etiam Hafniensi, post usum talismodi vini, rubrum sudorem notavit *Th. Bartholin. (Cent. 4. obs. 62. p. 362.)*. A vino rubro sudores cruentos apparere, ap. *Th. Bartholin. (Cent. 4. hist. 45. p. 328.)* legitur. Similiter *Nobiliss. Dn. D. Joseph. Lanzon. (M. C. D. 3. A. 1. obs. 40. p. 58.)* se observasse tradidit, militem à vini generosi potu sudorem vino nigro similem effudisse. Ita *Crassum*, dicebat *Apulejus (Apolog. 1. p. m. 417.)*, secundo lavacro ad repotia Coenæ obeunda, vinolentum sudorem in balneo sudasse. Et tales forsan causas alii obtinere sudores rubicundi à Medicis non exquisitas & animadversas, quod mecum suspicatur *Excell. Collega. Rosin. Lentil. (M. C. D. 3. Ann. 1. in Append. p. 125.)*, cujus verba huc referri merentur: Nil prohibet, *infit*, quo minus à certo quodam fermento, qualecunque demum sit. Illud ita vitari glandularis lymphæ possit, ut in perspirabili corporis parte, quales axillæ sunt, linteaminibus, comprimis illis, quæ sunt ex aqua, calcis vivæ multum continente, rubellum colorem affricare queat. Hoc in acidiorè lymphæ perquam facile contingit, veluti per Chymica experimenta constat, Spiritus acidus tingere cum claritate, (*Conf. Joh. Sigmund. Elsholtz. distill. curios. c. 2. p. 7.*). Salia sylvestria ut in scorbuticis sanguineam tincturam urinoso rejectamento imprimunt, ita & sero Glandulari id posse, non vana est *Guerneur. Rolfinck. (l. 6. Dissert. Anatom. c. 62. p. 1284.)* & *Illustris Dn. Præsidis (M. C. D. 2. obs. 34. in Schol. p. 64.)* conjectura.

§. 36.

Uterque sudor, imprimis universalis, an naturaliter contingere possit, apud Authores disceptatur. *Joh. Bapt. Selvatic. (Centur. 5. p. 39.)* negativam amplexus, cujus rationes *Cass. à Rejes (Canp. Elys. jucund. qu. 86. n. 7. & sq. p. 112.)* expendit & refutat, tandemque (*p. 115.*) concludit: ipse *Sylvaticus* ex eo tantum sanguinis sudorem impossibilem judicat, quod rarissime accidere possit, sed possibilem esse omnino non negat, quæ ipsa conclusio mira sano Cerebro videbitur. Ipsum *Hippocratem (l. de Morb. Vulg. f. 2. p. 96.)* in historia *Lyciæ* sanguineum sudorem notasse, *Jan. Cornar. teste Anutio Fæcio (in not. ad h. l.)* voluit, quo etiam *Matth. Ping. (in Ind. op. Hippocr. f. 149. col. 1.)* inclinatur. Sudor simpliciter in textu habetur, nec aliter explicuit *Franc. Vales.*

(in

(*in cit. Hipp. locum col. 125.*). Quemadmodum dantur Hæmorrhagiæ criticæ & salutares, quæ sanguinem vitiosum & abundantem evacuant, ita nec impossibile est dari ejusmodi sudores sanguineos, concludit *Casspar. Bravo de Sobremonte* (*de Sudor. f. 2. Resol. 3.*), & iis, quibus sanguinis sudor ludibrium est, *J. C. Baricell.* (*l. 2. de Hydronos. Nat. c. 11. p. 154.*) hoc reposuit: Si Natura potest sanguinis resudationem habere ex illis mammis, oculis, auribus, gingivis, temporibus, digitis pedibus & aliis partibus, profecto ex toto etiam sufficere poterit & vero sanguine. Si præterea Ars, addo & venena, sanguineum sudorem provocare potest, quanto magis Natura, quæ superfluum & redundantem sanguinem per omnem corporis regionem eliminat, maximo cum Animalium commodo, decidit *Zacut.* (*l. 3. Prax. admin. obs. 75. p. 113.*). Et his plurimi Medicorum & Physicorum mecum astipulantur.

§. 37.

Historiæ ubique ap. Authores prostant, quas coacervare hoc loco meum non est institutum, inferenturque sequenti discursui hujus generis variæ: Sudoris cruenti frequentioris & sæpe recurrentis in fœmina, historiam narravit *Dn. D. Job. Jacob. Franciscus Vicarius* (*M. C. D. 3. Ann. 1. obs. 109. p. 183.*). In causas potius inquiram, quæ cum in sanguine quærendæ, tum in viis, per quas sanguis transudat. Addidit his facultatum nutritioni inservientium debilitatem *Job. Jonston.* (*l. 10. Thaumatochr. Nat. c. 3. Art. 5. p. 453.*), si nempe retentrix non retineat, expultrix contra fortiter expellat. *Aristoteles* (*l. 3. Hist. Animal. cap. 19. & l. 3. part. anim. c. 5.*) unam in corporis habitu posuit, alteram in sanguine præ cruditæ colorisque imbecillitate nimium humescente ac ferescente. Quæ in unam fortè, *judicio Salom. Alberti* (*Orat. de Sud. Sangu. p. 23.*) non in scitè conjiciuntur. E posteriori enim ptior quasi ex stirpe oriri videtur. Hanc de sudore sanguineo sententiam, *judicium suum* exponit, *Idem* (*p. 21.*) *Aristoteles* more Lacedæmoniorum ejaculatus potius est, quam expressit verbis brevibus ac contortis, quorum incitationem melius, quam vestigia videre est.

§. 38.

Notum est, sanguinem in corporibus Plethoricis facile effervesce, & in motus anomalos concitari, cum primis, si Chylus particulis amaris aut salis turgidus (quas bilem vulgò vocant), eidem misceatur. A motu isto sanguinis inordinato in vasis majoribus etiam in capillaribus minoribus, & ipsis fibris turbæ & distensiones, ut ita distenta glandularum cutis vasa una cum sero aut lymphæ sanguinis purpuram effundant, emittantque.

§. 39.

Multum huic effervescentiæ favent motus cum animi, tum corporis. *Alexander M.* (si rectè notavit *P. Boistuan de l' Excellenc. de l' homme p. 225.*) cum ardenti animo in pugna adversus Indos decertaret, militesque suos deficere animadverteret, usque adeo ira succensus est, ut sanguinem è toto corpore sudaverit. Biliosi autem & sanguinei temperamenti fuisse Alexandrum, infra (*l. h. Tit. 8. §. 37.*) dicetur. Firmat hanc assertionem particularis illa in *Georgio Castrioto (Isenderbeg. s. Dn. Alexander Turcis vocato)* sanguinis per labia eruptio, quoties invicto animo prælium contra Turcas sustinebat. Quid corporis exercitatio & motus possit, *eis Actuarii (l. 1. c. 10.)* narratione, quam citat *Th. Bartholin. (de Lat. Christ. apert. c. 13. p. 127.)* dispalescit, de juvene, cui globuli sanguinis in cutem per sudorem ab æstu solis, & laborioso itinere distribuebantur, de Adolescentulo ab itinere vino hausto calefacto & febrili ardore correpto, qui primum è gingivis effluentem cruorem rejecit, postmodum è totius corporis poris sanguinem sudavit, *Georg. Sporlin. (ap. Georg. Fabr. Hildan. Cent. 6. obs. 76. p. 601.)*. A motu nimio in sphæristico (*l. de Cons. Sanitat. c. 9. p. 95.*) *Joh. Jacob. Scharand.* De alio Scorbutico *Sam. Ledel. (M. C. D. 2. A. 2. obs. 34. p. 63.)*. A saltatione, *Christ. Francisc. Paulini (M. C. D. 2. A. 6. Append. obs. 1. p. 4.)*, qui & coitûs, cum sudore cruento (*c. l. obs. 47. p. 55.*), mentionem fecit. De ave Erodio in coitu sanguinem sudante, ex Aliis *Sigism. Schnizer. (ap. Joh. Hornung. Cist. Med. Epist. 57. p. 166.)*. Pellæ, quæ ex Aucularum genere, coitus difficilis est: scribit *Aristot. (l. 9. Hist. Animal. c. 1.)*; Vociferatur enim & sanguinem ex oculis, ut ajunt emittit, cum coit. Adolescens quidam nobilis affidebat nobili & honestæ cuidam foeminæ, cujus nuptias ambiebat & progressu temporis consecutus est. Hic in prandio ad mensam cum colloqueretur: Ecce vena in temporibus prope aures illi sponte aperta est, & profluxit copiosus sanguis, quem strophio compescere conatus est. Hæc ipse vidi, ut utrique in mensa affidebam, narrat, è *Matth. Cornace (l. 1. Cons. Med. c. 3.) Joh. Schenck. (l. 1. obs. p. 141.)*. Vulnere ob amasiæ præsentiam perpetuo sanguine stillasse ægrumque inde obiisse *P. Borell. (Cent. 1. obs. 93. p. 192.)* & in vulneribus capitis & nervorum coitum perniciosissimis hæc exemplis demonstravit *Guilh. Fabr. Hildan. (Cent. 1. obs. 19 & 22. p. 25.)*.

§. 40.

Terrore sanguinem moveri præter rationem videtur, vide *Melch. Sebiz. (Exerc. Med. 12. probl. 5.)*. Terrore tamen militum Monialis ex omnibus meatibus fudit sanguinem, ut *ap. Florit. Leudat. (in Martyrolog.) Andr. Libav.*

(p. 2. singul. probl. p. 275.). *Joh. Schenckium* (l. 3. obs. Med. 417.) & *Th. Bartholin.* (*Diff. de Sangu. Vetit.* §. 8. p. 145.) legitur. Conf. *Exc. Dn. D. Georg. Ernest. Stabl.* (*Diff. de Passio. Anim. th.* 26. p. 42.). In magnis interim consternationibus & Terrore, v. g. affusione aquæ frigidaë Hæmorrhagiæ sistuntur & incisa vena sanguinis evacuatio minimè ad votum procedit. Angore animi *Joh. Brustamant.* (l. 2. de Animal. S. S. c. 16. p. 128.) libere pronunciare ausus est, ex animi angore, anxietate & angustia neminem unquam sanguinem sudasse. Potest quidem, decedit *Stephan. Roderic. Castrensis* (l. 1. tr. quæ ex quibus c. 23. p. 56.) anxietudine sanguinem ad interna revocari, revocatum incallescere, caliditate attenuari, & ad externa detrudi; Inde contrarium historicorum monumenta declarant, *Jac. Aug. Thuan.* (l. 11. Histor. p. 209.) hanc sistit: Præfectus montis marini cum in obsidione ejus ab *Augusto*, Solusionis Principis filio notho, quasi ad colloquium fuisset vocatus, & captivus detentus, morsq; interminata, nisi locum traderet, tantoperè indignæ mortis metu affectus est, ut sanguineum sudorem toto corpore funderet. Gemellam recitat *Joh. Maldonat.* (in *Matth.* c. 26. n. 38.) Add. *Hier. Cardan.* (l. de Nat. Hom.). De verecundia aut potius amore spirituum in sanguine vinolento motore sequentem suggerit *laudatus Alberti* (c. l. p. 34.): Nobili cuidam, qui viduam deperibat cum ad colloquium ejus admissus esset, ex nimia verecundia secundum aurem vena rupta sanguinem profudit. Eadem forsan cum ea, quæ (§. preced.) adducta.

§. 41.

Si insuper alia morbosa miasmata effervescentiam sanguinis procurantia in sanguine hospitentur, quid mirum, si istiusmodi phænomenon oculis occurrat. Ad totum cutis ambitum sanguinem cum Sero præter naturam curritare & effervesce, variolæ, morbili & alia rutis anthemata, imo Phlegmone, Erysipelas, Phlegmonides, aliaque hujus generis testantur, inquit, *Th. Bartholin.* (*de Cruc. Hypom.* 4. p. 16.). Sudorem ideò in pessimis Variolis annotavit *Rhases* (l. 30. Contin. tr. 13. c. 1.). Spectat huc *Hildani* (c. l. obs. 77. p. 603.) observatio de variolis, quando ex pustulis, loco ichoris & puris sanguis veluti sincerus extillavit. In Peste *Georg. Agricola.* (l. 3. de Pest. p. 95.) & *Joh. Kentmann.* (*de Pest. cit. Salomon. Alberto Orat. de Sud. Cruent.* p. 22.), Fuit autem mulier *Agatha Altermenna* in Peste Misnensi 1552. quæ per quatrimum sudabat sanguinem, & quoties de fronte detergeretur, aliæ guttulæ erumpebant, moriebatur 13. Octobr. Calend. teste *Georgio Fabricio* (l. 3. Annal. Misn. p. 207.). Alios pestiferos toto corpore talem sudorem emisisse, *Zacut Lusitan.* (l. 3. Prax. Med.

admir. obs. 41. p. 205.) autor est. De petechiali febre *Guilh. Fabr. Hildan. (c. l. obs. 76. p. 601.)*: Profluit ex eodem scaturigine in febribus sudor cruentus Criticus, cujus historiam iterum *Zacut. (c. l. obs. 75. p. 173.)* texuit. Singulare proinde, quod de pueri Tertianæ duplici laborantis immoderata Hæmorrhagia consignavit *Thaddæus Dunus (Miscell. Med. cap. 11.)*, quæ sub Paroxysmi accessum suppressa fuit, cum potius sanguine inordinatè moto copiosius effluere debuisset, cujus suppressionis causam sanguinis motui ad cor assignavit.

§. 42.

Referendum huc serpentis Hæmorrhoi venenum, quamvis eo potius sanguinem corrumpi & corruptis fibris nimium attenuari tradat *Rejes (c. l. n. 15. p. 115.)* & à veneno calido ac effervescente succos animantis distendi & (vasa) acrimonia & malitia erodi *Job. Bustamant. (l. c. c. 12. p. 482.)*, quin & cor abrumpi asseruit (*c. 11 p. 480.*). Idcirco per vulnus, alvum, tussim & cicatrices, si quæ sint in corpore, cruorem expellere docuerunt. *Dioscorides (l. de Theriac. c. 12. p. 429. secund. edit. Job. Anton. Saraceni aut l. 6. c. 50. p. 772. juxta Petr. Andr. Matthioli edit.)*. *Nicander (in Theriac. p. m. 1058.)*. *Galen. (l. de Theriac. ad Pison. p. 1058.)*. *Ælian. (l. 15. Hist. Animal. c. 13. p. 884.)*. *Diodor. Sicul. (l. 17. Biblioth. c. 9. p. m. 884.)*. *Conr. Gesner. (l. 5. de Animal. p. 58.)*. *Add. Samuel. Hasenreiff. (l. 3. de Cut. Affect. c. 8. p. 425.)* & quæ collegit *Job. Jonston. (l. de Serpent. Artic. c. 4. p. 15. sq.)*. Sanguineum sudorem addidit (*l. 9. Pborfal. v. 812.*) *Lucan.*

Sic omnia membra

Emisere simul rutilum, pro sanguine, virus.

Sanguis erant lacrymæ quæcunque foramina novit.

Humor ab his largus manat cruor, ora redundant

Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis

Membra fluunt venis totum est pro vulnere corpus.

Venenum calidum accusat *Bustamant. (de Reptil. S. S. l. 2. c. 11. p. 482.)*, quod facit, ut effervescent succi animantis & vasa omnia distendantur. Addo venenatam acrimoniam & malitiam vasa erodentem.

§ 43.

De Serpente Ibyara *Georg. Marggrav. (l. 6. Rer. Natur. Brasil. c. 13.)* ad quem ista *Joh. de Laët* notat: Ambigo an idem serpens, quem sub nomine Ibiracua (*l. 15. c. 6. America nostræ*) descripsimus, cujus virus tam vehemens censetur, ut homini, quem momorderit, quantocyus sanguinem ex oculis, auribus,

nari-

naribus, gutture & inferioribus corporis partibus expellat tanta copia, ut nisi statim subventum fuerit, emoriatur. Ferunt, in Quintensi Provincia (*memorat Athan. Kircher. f. 3. Scrutin. Pest. c. 3. p. 307.*) cœlo sereno, nonnunquam in ipso Aëre vermes quosdam excludi, qui in terram lapsi in Angues vertuntur bicaudatos, ea qualitate imbutos, ut quemcunque non viderint eum statim resolutis sanguinis ostiis non tantum ex omnibus Naturæ orificiis, sed & per ipsos poros, sanguinem protrudere usque ad ultimum hominis exitium cogant, nullo adhuc contra tam immanè malum invento remedio.

§. 44.

Quod ad sanguinis consistentiam tenuior aliquando est & humidior. Naturalis quibusdam sanguinis illa constitutio, v. g. Belgis, Gallis, & Anglis ob ciborum humiditatem & copiam, ut vult *Levin. Lemn. (l. 2. de Complex. c. 2. p. 123.)*. Quare & Angli, sudore illo Anglico dicto (*juxta Eund. c. l.*), tentantur. A sanguine acidulorum usu attenuato hæmorrhagiam advertit *Heinric. ab Heer (obs. 23. p. 270.)*. Præternaturalis est Aliis, ut in Cachecticis, Scorbuticis &c. quale Exemplum recitat *D. Joël Langelott. (M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 10. p. 20.)*. Cognovit id jam olim *Aristoteles (Vid. §. 37.)*. Secutus Præceptorem *Theophrastus Eresius (l. de Sudor. p. m. 134.)* & *Averrhoës (Comment. in l. 3. de Part. Anim. Aristol. c. 19.)*. Conf. *Zacut. Lusit. (l. 2. Hist. Med. Princip. 10. p. 183.)*. *Cassp. Hoffmann. (Collect. de Ichor. §. 63. p. m. 269.)*. Sudorem talem fumasse *Alcmaeonem* è *Plutarcho* citat *J. Brustamant. (l. c. c. 16. n. 128.)*. Talis Studiosus ille Medicinæ apud *Guilh. Rondelet. (l. de Cogn. Morb. c. 11. p. 684. & c. 18. p. 702.)*. Adolescens ap. *Hildan. (c. l.)*. Adde si libet, *Alsharavium (in Pr. f. 2. 11. 31. c. 19.)*. *Cœl. Ludov. Rhodigin. (l. 5. Lect. Antiqu. c. 2. col. 271.)*. *Joh. Langium (l. 2. Epist. Med. 26. p. 666.)*. *Marcell. Donat. l. 1. Hist. Med. Mir. c. 2. p. 17.)* *Gregor. Horst. (p. 2. obs. Med. t. 1. obs. 15. p. 35.)*. *Andr. Libav. (p. 2. singul. l. probl. p. 172.)*. *Heorg. Hieron. Velsch (obs. Med. Episagm. 94. p. 62.)*. Observatum est, scribit *Guilielm. Ballon. (l. 2. Epidem. & Ephemerid. p. 269.)* in filio clarissimi illius *Guilielmi Budæi*, qui seculi sui lumen extitit, illud horrendum Symptoma, ubi lintea sudante maculis cruentis perspersa fuerint. *Jul. Marcin. (ap. Paul. Zacch. l. 3. Tit. 1. Quæst. Med. Legal. 2. n. 12. p. 290.)*. A nimio usu spirituosiorum & volatiliū medicamentorum Matrona, teste *Florent. Schuyl. (ap. Frideric. Deck. Exerc. Med. Pract. c. 7. p. 590.)*. *Th. Bartholin. (Hypomn. 4. de Crue. CHRIST. p. 161. & 163.)* *Joh. Jacob Francisc. Vicar. (M. C. D. 3. A. 1. obs. 109. p. 183.)*

§. 45.

Et horum sudores non revera esse puros putos sanguineos, sed ad sanguineum colorem vergere, multi non sine causa autumant. *Aristoteli αἱματώδες πρῆττωμα* (l. 3. de Part. Animal. c. 5.), Cruentum quoddam excrementum audit. Sanguis hic est dilutior, repræsentat ferè saturam loturam carniū aut rubram alvi proluviem in dyssenteria epatica, *judicat. Salom. Alberti* (c. l. p. 26.). Et hic αἰχμαῖωσιν εἰς θέρμα non admittit, neque concrescit, aut incomptè saltem particulatim grumatinque spissatur. Sanguinis ichorem (aut ichorem potius sanguineum, cui sanguis per minima mixtus) fuisse saltim *Hier. Mercurialis* (l. 4. Var. Lection. c. 12. p. 121.) edixit. Rectissime vero *J. C. Baricellus* (l. 2. de Hydronos. nat. c. 11. p. 154.): Sudor cruentus universalis à sanguine procedit ichoroso, tenui & aquoso, qui vel per cruditatem, vel per corruptionem oritur. Et acutè *Steph. Roderic. Castrensis* (c. l.) inter sudorem sanguineum & sanguinis distinxit, & sanguine Serum coloris rubei, jam *Galenus* (l. 4. de U. P. c. 4. & comment. 2. in l. 6. Epid. tr. 38.) tradidit.

§. 46.

Sanguis iste, aut potius serum in sanguine, sæpissime moleculis falsacidis imprægnatus deprehenditur, quod scorbutus propalat, quando ægris totius corporis pruritus quietem & somnum increpat, & oscula vasorum aut titillando, aut erodendo aperit. (*Th. Bartholin. c. l. p. 168*) Ita excitatur & stimulatur expultrix debilitatur retentrix. Exemplā propinant *Magn. Dn. D. Georg. Wolffgang. Wedel.* (s. 3. Physiol. Med. c. 27. p. 188.) & *D. Sam. Ledel. Noster* (*M. C. D. 2. Ann. 2. obs. 34. p. 63.*). Quodsi concurrat sanguinis orgasmus & calor efferus, potest fieri, ut cutis glandulæ & vasa capillaria sanguinem torrentis instar effundant, ut egregio Exemplo declarat *Edm. de Meara* (*Diatrib. Willis. de Febr. c. 3. p. 18.*) Et inde promanavit ap. *Zacutum* (l. 3. Prax. adm. obs. 70. p. 113.) Sudor cruentus Criticus, & in pestifero ab eodem (c. l. obs. 41. p. 105.) notatus, qualem etiam in peste deprehendit (l. 4. de Pest. *Noviomag. obs. 46. p. 260.*) *Isbr. à Diemerbroeck,*

§. 47.

Cutis constitutio rara pororum & vasorum in cutis miliaribus glandulis (per hæc namque sudor Cruentus, *optimè Philosophante Casp. Hoffmanno l. de Part. Simil. Corp. Human. c. 19. p. 114. emanat,*) laxitas maxime huc symbolum conferunt suum. Posse autem poros cutis laxari, & dilatari, sive à calore interno motuque sanguinis, tum ab Athmosphæra calidiore ab Ignis, aquarum calidarum, Thermarum, aut Balneorum accedente præterea Solis radio-

rudiorum energia, motu corporis, aut frictionibus, Emplastris, unguentis, aut aliis adhibitis fomentis, nemo tam bardus erit, ut ambigat. In malo autem corporis habitu (*eloquente id c. l. p. 26. Salom. Alberto*) corpus ipsum mole ampliore turgescit, unde textura universi rarefcere, & hiscere spiracula intercutanea, & quadantenus fieri potentidra necesse est, per quæ dein sanguis dilutior simulac incitatus fuerit, emanat. De poris Cutis *Oribas.* (*Comm. in Aphor. Hipp. allegante Th. Barthol. l. 1. Anat. Reform. c. 2. p. m. 15.*) retulit, ex illa Regem Persiæ fenestras parasse. Cum *Oribasius* non sit ad manus, ex *Amato Lusitan.* (*Cent. 6. Curat. 100. p. 644.*), quæ ex *Oribasio* citat, inferre cogor. Erat pellis humana (præparata) extra porosam, sed cum sicca absque confectura aliqua exiccatur lotis spiramentis & foraminibus amplis redditur, ut ad tectoria inutilis omnino sit, id quod *Oribasius* ex historia dixit enarratione Aphorismorum, inquiens; Jussit quidem Persidis Imperator Corium à quodam tolli, atque inde aliquas umbras tegumenti fieri. Unde probatur, potentiores texturæ cavernas hominem habere, quam cætera animalia. *Hæc Amatus.* Cutis poros super strumam ab imposito Emplastro ita vidit dilatatos *Anton. Lindem.* (*Physiol. c. 16.*), ut alicubi hordei granum, alicubi pisum, alicubi digiti sui extremitatem imposuerit.

§. 48.

Concurrunt non rarò, imo concurrant, necesse est, causarum quædam, quo circa & easdem conjunxit *Daniel. Futilanus* (*Comment. in l. Theophrast. de Sudor. p. 246.*) dum scripsit; ut sudor sanguineus erumpat, necesse est, & corpus rarum esse & nimio labore agitatum, æstivo tempore, cœlo calido præterea sanguinem habere ichorosum & tenuem, qui ad meatus corporis attrahatur, & cum hæc rarò simul sint, esse causam cur rarius contingat talismodi sudor, arbitratur. Consentientem habet *Steph. Clotzium* (*c. l. Exerc. 12. §. 3. sq.*). Notabilem in hanc rem consignavit *Matth. de Gradi* (*p. 1. Pract. c. 35.*) de Moniali, in qua ob sanguinis cruditatem, aquositatem & laxum corporis habitum emanabat undique sanguis per sputum, per nares, per urinam & per omnia fere evacuatoria in quantitate, ita, ut ad 18. libras ascenderet, & quod magis est, *addit*, applicatis cuti siccis cucurbitulis statim sanguine per poros exeunte repletæ sunt. Ita aliam matronam honestam & pulchram novit *Th. Bartholin.* (*c. l. p. 166. & Cent. 1. hist. 13. p. 25.*), cui si leviter tempore Menstruorum cutem sive faciei, sive manus frice, quis, cum saltu guttula sanguineæ proliciebantur.

§. 49.

Et cum causæ potiores in Infantum tenello corpore præsto sint, sanguinis cumprimis serositas, cutisque & cuticulæ teneritudo, pororumque laxitas cruentationes cutis in illius sæpius observatæ sunt. Infantem in utero vaguisse & exclusum oppidò largiter sudorem cruentum profudisse, ex Aliis observationes communicavit *Polybistor. Christ. Franc. Paulini* (c. l. obs. 37. p. 45.). De sudore huiusmodi infantis recens nati quædam consignavit *Alardus Maur. Eggerdes* (M. C. D. 2. A. 20. obs. 65. p. 121.). De sudore sanguineo infantum evolvatur *Joh. Nicol. Binninger.* (Cent. 4. obs. 52. p. 430.) Et hic semper malus reputatur.

§. 50.

Particulares partium certarum cruentationes ad has causas etiam facile poterunt reduci, cujus historias aliquot singulares planè huc transferam. De guttris sanguineis in facie, narrationem instituit *Ehrenfried. Hagedorn. Noster* (Cent. 3. hist. 45. p. 352.): Fœminæ cuidam, cum primum esset gravida, sæpius in occipite vena aperiebatur & sanguis cum maximo interdum impetu ad libram unam effluebat, *Dan. Sennerto* (l. 3. Med. Pract. p. 6. §. 1. c. 2. p. 672.) teste. Hæmorrhagiæ è poro alæ sinistræ narium mentionem fecit *Philip. Salmuth* (Cent. 3. observ. 20. p. 68.). De venis sublingualibus *Sigism. Grassius* (M. C. D. 1. A. 3. obs. 54. p. 91.) De Ulsario *Arnold. Boot.* (obs. c. 7. p. 25.) quod à plurimis annis passus fuerit bis terve anno periodicum sanguinis postfluvium ex ore, nunc linguæ latere, nunc gingivis, nunc labii & buccæ parte interiore. De Nobili Flandro prodidit *Henric. ab Heer.* (obs. 23. p. 270.), quod sub utroque brachio sudavit sanguinem solidiusculum, in quo pediculi rubri ab esu caricarum. Quæ de fluxu ex papilla manus sinistræ in fœmina annotavit *Marcellus Donat.* (l. 1. Hist. Med. mir. c. 2. p. 30.) aperuit. Illustris Domina è minimo dextræ manus digito sæpius uno die plusquam 12. libras medicas sanguinis emisit, quem nemo sistere, nec locum unde defluerat, deprehendere poterat (*Henric. ab Heer. c. l. p. 269.*). Hiberno etiam periodicè sanguis per extremitatem digiti indicis copiose ad quatuor libras evacuebatur, attestantibus (*Ann. 1686. M. August. p. 387.*) *Eruditorum Actis.* De sanguinis stillicidio è manuum & pedum in juvencula tempore menstrui fluentis, singularem casum *Dn. D. Joh. Paul. Wurffbain* (M. C. D. 3. A. 3. obs. 194. p. 327.) proposuit. De Vera in Carpo sinistro *Dn. D. Joh. Maur. Hoffmann.* (M. C. D. 2. A. 6. obs. 166. p. 337.) Basilicæ in dextro brachio apertionem spontaneam in viduo Hydropico observavit *Philipp. Hechsteter.* (Decad. 2. obs. med. c. 7. p. 167.)

167.). In uno anno iteratam in Ancilla Magnif. Dn. D. Job. Paul. Wurffbain (M. C. c. l. obs. 236. p. 549.) E medio maculae atro rubescentis in manus sinistrae pollicis extremi parte externa singulis annis ter quaterve sanguis cum saltu aliquot cubitorum saltitudine ad Lipothymiam fere sua sponte nobili Matronae erumpebat, & post nullo rimulae vestigio comparente citra opem medicam coalescebat, memorat Johann. Jacob. Wepfer. (obs. de Apoplex. p. 230.)

§. 51.

De cruentatione lateris (dextri an sinistri non addit) Job. Phil. Abelin. (T. 2. Theatr. Europ. p. 115.) singulare hoc recitat: Zu Eingang des Januarii 1630. lagen zween Tillische Soldaten in einem Quartier, darunter der eine des Nachts zu seinem Schlaffgesellen sagte, er schwizte so hefftig, er solte in seine Seite fühlen wie er so naß wäre. Als nun der andere solches that, und befunde, daß seine Hände gantz näß waren und klebten, bedachte ihm, es wäre keine rechte Sache, hiette demnach die Hand gegen den Mondenschein, und sahe daß sie gantz blutig war, darüber ihm bange ward, und ruffte den Wirth im Hause, daß er ein Licht brächte, da selber kömmt, befinden sie angeregten Soldaten gantz matt, auch die Leintücher voller Blut, deßgleichen seine Seiten gantz blutig, und ob sie wohl das Blut abwischeten, schwitzte er doch immer mehr, bis etwa nach einer Stunde, da hörte es auff. Des andern Tags war er frisch und gesund, sagte auff Befragen, er wüßte nicht wie ihm gewesen, als daß ihm angst gewesen wär. Alium vidit Gabr. Fallop. (l. de Vulner. c. 37.), qui singulis annis, mense Majo, integra existente cute per ipsam è jecoris regione libram circiter sanguinis effundebat. Puella duodecim annorum ab incunabilis per umbilicum sanguinem leviter sudabat, ut iterum Hechsteter. (c. l. c. 8. p. 169.) De viro è cujus umbilico una vice libra una & semis sanguinis effluxit Guilb. Fabr. Hildan. (Cent. 3. obs. 37. p. 219.). Henrici Smetii filiae (ipso id attestante l. 10. Miscell. Med. p. 549.) aliquoties ex naevo genitivo Verrucæ latiusculæ formam habente, qui in superiori femoris parte consistebat sanguis copiosus in modum sectæ & salientis venæ sponte sua erupit. Scorbutico in crure vena per intervalla aperiebatur & satis largiter effluebat sanguis nullo postea apparente vestigio, Daniel Sennert. (c. l.) memorat. Cementarius quidam satis temporibus fluxum sanguinis periodicum habuit in Tibia, vena enim quædam externa sponte rumpebatur, & sponte etiam nullo adhibito auxilio recludebatur, ut habet Dominic. Panarol. (Pentecost. 2. obs. 4. p. 35.). Fabri ferrarii cujusdam crus noctu undique per mille poros sanguinem sponte emittebat in altum, tanquam per innumeros siphunculos, teste Petr. Borello (Cent. 4. obs. Epilog. p. 354.). De vena in Sura

aperta *Illustris Job. Georg. Volckamer.* (*M. C. c. l. p. 550.*). Equis Hungaricis & Tartaricis idem evenire Veterinarii norunt, unde tritum: *Du lässest dir selber zur Ader wie die Ungarischen Pferde.* Ex usu cum vino infusi Rad. Ellebori albi varia & enormia Symptomata, inter quæ etiam sanguinis per rimas unguum sudor annotatus à *Nostro Rosino Lentilio* (*M. C. D. 3. Ann. 1. in App. p. 130.*)

§. 52.

Varias in obstructionibus evacuationum naturalium & præternaturalium Natura molitur metastases, ut ὕστερον πρῶτον committam, memorabile obvenit *Salomon Alberti* (*c. l. p. 17.*) annotamentum: Vexabatur, inquit, Lithurgus quidam variolis, quæ Græcis sunt ἐκθύαλα. In his serosior sanguis alleviare naturæ sese gestientis robore, non ut ferè assolet è naribus, sed è gingivis laxioribus affatim prorupit. Is retro actus teneri non potuit, quin iter sibi ad penetissimè reconditos meatus urinæ strueret: argumento fuit cruentum lotium; Cum autem hic fluxus ægro molestus esset, in gratiam ejus auxilio astringentium mox est inhibitus. Tum ergo sanguis pristinis vestigiis insistens ad gingivas remigravit, neque ante emanare inde desit, quam papulæ deflorescerent. Scit ergo circulum facere Natura.

§. 53.

Motus hujus in Menstruo evacuando admirabilis, ubi sæpè tritam viam negligit, metamque turbat consuetam. Miratur igitur hunc Naturæ ingenium non absque causa *Ludov. Mercat. l. 1. de Commun. Mul. affect. c. 7. p. 469.*). Evacuatum illud aliquando legas ap. *Paulinum nostrum* per sudorem cruentum (*M. C. D. 2. A. 6. in Append. obs. 46. p. 54.*). Aliquando per μέγας δάκρυ Φόγος s. per oculos (*Vid. Rembert. Dodon. Exempl. c. 15. p. 38.* *Dn. D. Christianæ Warliz, Scrutin. Lacrym. Med. Sacr. c. 5. p. 87.*), per minorem oculi sinistri angulum, (*L. Mercat. c. l.*) *Salom. Albert. (c. l. p. 19.)*, per oculos & aures, *Anton. M. Brasavol. (Comment. ad l. 4. Hipp. Aph. 25.)*, per dentis evulsi vulnusculum, *Bald. Ronsseus (ap. Job. Schenck. l. 4. obs. p. 633.)* à dentis alveo, (*Job. Rhodius Cent. 3. obs. 51. p.*), per gingivas, per ventricem *Zacut. Lusitan. (l. 2. pr. adm. obs. 100. p. 63.)*. *Theod. Kerckring. (speciteg. obs. annat. 85. p. 165.)* *Andr. Laur.* audivit, mulieres quasdam suppressis menstruis sanguinem satis periodis certisque circuitibus per mammarum papillas profudisse. (*lib. 1. Anat. qu. 20. p.*). Exempla suggerunt *Brasavolus (c. l.)*. *Ambros. Pareus (l. 23. Chirurg. c. 52.)*. *Marcell. Donat. (c. l. p. 30.)*. *Dominic. Panarol. (Pentec. 4. obs. 13. p. 118.)*. *Amat. Lusitan. (Cent. 2. cur. 21. p. 242.)* *Ido & Job. Christ. Wolfii (l. 1. obs. Chirurg. Med.*

20. p. 66.). Per minimum manus digitum, *Ludov. Mercat. (c. l.)*, per manum dextram, *Kerckring. (c. l. obs. p. 166.)*, per umbilicum *Nicolus (Serm. 2. c. 8.) Zacut. (l. c. obs. 10. p. 67.)*. *Carol. Joseph. Müller. (M. C. D. 2. A. 7. obs. 228. p. 431.)*, per inguina, *Zacut. Lus. (c. l. obs. 102. p. 67.)*. Vidit cuidam vulneratæ sanguinem non per consueta loca, sed per vulneris sinum effluxisse, *Aur. Theophr. Paracels. (p. 1. Chir. Mag. tr. 1. c. 11.)*; per pedes, *Thom. Bartholin. Cent. 1. hist. 26. p. 31.)*. *J. N. Binninger (Cent. 5. obs. 58. p. 558)*. Ex ulcere maligno pedis, *Esaias Meischner (ap. Joh. Schenck. c. l.)*. De menstruorum per vomitum sputum, per narium Hæmorrhagiam, urinam & anum, seu Hæmorrhoides, ubivis historiæ & Exempla prostant.

§. 54.

Spectant huc lachrymæ, quæ ob non obsequentia menstrua virginibus & mulieribus aliquando, ut (§. *precedent.*) dictum, sed & ob alias causas oculi cruorem manare possunt, meminit *Nicol. Steno (obs. Anat. de glandul. ocul. p. 98.)*. Sanguinem (comprimis ichorosum & falsum) impedito in venas reflexu quosdam fero excernendo accommodatos meatus vel dilatasse vel rupisse, atque sic viam invenisse, quam tenuit usque dum cessante spirituum animalium in prædictas partes determinatione per solitam viam remeare licuerit. Ob assiduos ejulatus pueris aperiri circa palpebras vasa, *Aëtius (tetrabibl. 2. Sermon. 3. c. 63.)* voluit. Septimum Inganum, Peruanorum Regem, *Vatruar Huacacrescens*, natum flevisse guttas sanguineas, ex *Euseb. Nirenbergio (l. 5. Hist. Nat. c. 6.)* constat. Gemellam historiam *Exc. Joh. Christoph. Beckmann. (Disc. de Prodig. Sangu. c. 3. §. 5. p. 32.)* communicat. De Puella undecimestri Idem *Phil. Hechsteter. (Decad. 1. obs. 1. p. 1.)*, & de infante *Schreibicii in Misnia, Ann. 1670. mense Decembri rumor non vanus sparsit. Add. D. Carol. Rayger. (M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 200. p. 295.)*. De quodam ira percito *P. Borell. Cent. 2. obs. 56. p. 152.)*. In Hæmorrhagia Narium idem notarunt *Guilh. Fabric. Hildan. (Cent. 1. obs. Chirurg. 16. p. 92.)* & *Joh. von Meckern (obs. Chirurg. c. 4. p. 58.)*. Philtrato cuidam cum sanguinem è naribus copiose profluentem ligaturis fortioribus compescere. Chirurghi cum tentarent, non solum sanguinis per nares impetum non cohibuerunt, sed & cum æger præ dolore lacrumaretur, ut sanguinem lacrymis mixtum egereret, & aures Ceruminis loco sanguinem sudarent, effecerunt, attestante id (*obs. 13. p. 170.*) *Henrico ab Heer*. Vetulæ Octuagenariæ per tres ferè septimanas, autore *Petr. Foresto (l. 11. obs. Med. 13. p. 21.)* ex oculis sanguis copiose emanabat. *Conf. Lamprid. (in Vit. Alex. Sever. c. 13.)*. *Georg. Fabric. (l. 6. Orig. Saxon. p. 641.)*. *Zacut. Lusit. (l. 1. Prax. admirand. obs. 54. p. 13.)*

& *Th. Bartholin.* (*Hist. Anat.* 2. p.). *Franc. Wærger.* (*obs.* c. 4. p. 42.). *D. Christ. Warliz* (c. l. p. 85.). *De Hæmorrhoidis, serpentis morbis Lucanus* (l. 9. *Pharsal.* v. 814.).

Sanguis erant lacrymæ.

In lacerti orbicularis Tapayaxin novæ Hispaniæ dicto illud memorabile, & nonnulli commune summo jure dixit *Nard. Anton. Recchus* (l. 9. *Rer. Med. Nov. Hispan.* c. 16. p. 328.) compressis vexatisve oculis aut capite; aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius jaculari, qualis detrahi solet ab homine temperatissimo & sana frumenti valetudine tanto interdum impetu, ut ad trium passuum distantiam contingat reje-ctari,

§. 55.

Sudores tales cum universales, tum particulares cient medicamenta, tam interna, quam externa seu cuti applicata. Herbæ, Hæmagogæ (*Hæmanthen* vocavit *Athan. Kircher.* f. 3. *Srutin. Pest.* c. 3. p. 306.) meminit *P. Borell.* (*Cent.* 4. *obs.* 91. p. 340.) cujus folia instar *Salviæ* & reperitur inter *Pyræneos* montes, & ab illis usque ad *Alpes*. De hac ita *Curtaudus* (*in Apolog. adv. Paris.* p. 212.): Duos novi, qui *Galenicæ* herbæ *Hæmagogæ* (l. de *Purg. Med. Galen.* f. 6. *Citat. Borellus.* c. l. p. 349.) notitiam habuerunt, nempe *Langarium Delphinatæ* & *Franciscum Damasium*, *Vallis viridis* vel loci de la *Croufette* optimum *Empiricum*, qui ambo cum arcanis suis, mortui sunt. Ultimus eam femori ægri sanguinei admovit & undique sanguis manavit & ad *Magnetem* recurrendum fuit, ut sisteretur. Vidi, pergit, actionem & herbam, sed nomen non didici, locum vero me docuit. Succum ejusdam herbæ *Indos* juncturis applicare, & per sudorem purum sanguinem educere, *Petr. de Osma* (ap. *Nicol. Manard.* l. 2. de *Arom. cit. Cass. à Rejes* c. l. v. 7. p. 112.) & *Carol. Clus.* (T. 2. *Op.* p. 352.) tradidit,

§. 56.

Quod si ita se habet, immerito *Henric. Petreus.* (*Nosolog. Dissert.* 12. q. 5. p. 235.) cum *Andr. Dudithio* (ap. *Laurent. Scholz.* *Epist. med.* 36. col. 48.) & *Bo- deo à Stapelen.* (com. in l. 9. *Theophar.* c. 15. p. 1119.) herbam illam *Galen* inter fabulosæ antiquitatis particulas reposuit. Ipse tamen *Petreus* (c. l.) de *Moscho Hyssopo* & *Inde florentina* notavit, quod extra applicata sanguinem moveant & alliciant. *Joh. Baptist. Sylvaticus* etiam in hac *Historia* fabulæ loco habenda illam tanto auctori indignam pronunciavit, contra quem disputat *Zacut Lusitan.* (l. 2. *Hist.* 11. p. 185.)

§. 57.

§. 57.

Annotatione præterea dignum videtur, *Galenum* (l. de Purg. Med. Facult.) evolventi apparebit herbas, Galenicam, & quam vidit *Borellus* à se invicem multum discrepare. Cum enim *Galenus* (c. l.) quæsiisset, an aliquod sit medicamentum, quod (assumptum) statim ab initio sanguinem ducat? Respondet id inter deleteria numerari, si sanguinis vacuationem per venas ventris & intestinorum moliatur. Tale autem seipsum puerum vidisse, cum apud Thracas Bithynos esset, his indicat: Invenit aliquis herbam ejusmodi, ut qui eam assumeret, excerneret sanguinem & periret. Agnoscit id etiam *Borellus* (c. l. p. 349.) quando concludit: Non easdem herbas fuisse ego crediderim, cum hæc interius assumeretur, alias externè. Et talismodi plantæ succum sine dubio *basin* agnovit, illud à *Zacuto* (l. 3. Prax. adm. obs. 75. p. 113.) memoratum. Quin *Galenus* hæmagoga huc non spectat, cum cruentas alvi dejectiones, & non sudorem moveat sanguineum, quod non solum omne Drastrictum purgans in nimia dosi assumptum præstabit, sed & Decortio foliorum Buxi id operari, adeoque pro sanguinem depurante à *Thom. Pancovio* (in Herbar. Part.) declarari, quod satius mirari nequeo, cum potius sanguiduca, quam sanguinem depurans, nominanda veniat. Huc ergo non spectat, ubi de sudore sanguineo arte procurando mihi sermo est.

§. 58.

Majori veritate lucet illa *Nicol. Tulpii, Consulis & Medici Amstelodamensis* observatio (l. 2. obs. Med. c. 31. p. 153.). Virgini annosæ, sed summe melancholicæ ob induratum Lienem emolliens Ceratum impositum elicuit tantum sanguinis per exilia cutis foramina: ut necesse fuerit, cum *Viro erudito, Arnoldo Tholingio*, impetum ipsius serio compescere: cum per ea, quæ extinguunt fervorem atræ bilis: tum per inspissantia cutem. Quibus certe subsidiis, nisi maturè obviam itum fuisset currenti sanguini: misere certe pessum ivisset, quam jam firmè consumserat carcinoma mammas exulcerans. Sed nec Ceratum hæmagogum fuit, nisi ex accidenti, quatenus emolliendo cutis poros dilatavit, & sanguini egressuro portam aperuit, & fenestras. Haud igitur è re aut herba incognita & ab illo, qui non Arti Medicæ, sed militiæ addictus. (*Petr. de Osma*, namque miles fuisse legitur) & à casu, qui casus non per se accidit, sanguineum sudorem arte procurari posse *J. C. Baricello* (l. 1. Hydronos. c. 11.) concludenti temerè credendum, & cum *Paulo Zacchia* (c. l. n. 12. p. 290.) his plura superaddere supervacaneum puto.

§. 59.

§. 59.

In SALVATORE NOSTRO *Ἰανθρῶπιω* in monte Oliveti

Gutta indicium fecerunt triste doloris,

Sanguinea gutta, monumenta ingentia luctu

Ingentis luctu (Job. Major Carm. de Rebus Divin. Tit. Agon. CHRISTI v. 258.)

Sanguineusque fluit toto de corpore sudor.

(ibid. v. 61.)

Varia apud Theologos & Philosophos videas super hoc sententiarum divortia. Negarunt hunc quidam, in quorum Bibliis non legatur, inter quos eminet Hilarius (l. 10. de Trinitat. T. 1. op. p. 206.) & Anton. Bynæus (de morte CHRISTI Vid. Act. Erudit. Lips. A. 97. p. 70.), sed vindicias paravit Steph. Clotzius (Exerc. 2. & 3. de Sangu. CHRIST. in primis Exerc. 4. p. 24.)

§. 60.

Crusius (de Sud. CHRIST. c. 2.) grumos sanguinis saltem guttas explicat. Hugo Grotius (in Not. ad Luc. c. 22. v. 44.) ex vocula *ῥοῖ* non verum sanguinem, sed similitudinem cum sanguine colligit, quem secutus Job. Priceus (Comment. in l. N. T. p. 463.) & Henric. Kipping. (de Cruce Exerc. 31. n. 2. p. 288.). Sed & has ineptias doctè ventilavit & castigavit laudatus Clotzius (c. l. Exerc. 5. §. 8. p. 47. & Exerc. 9. p. 74.), ubi decidit Particula *ῥοῖ* non similitudinis, sed veritatis est, & habet vim *ῥοῖσιν*. Quin imò (c. l. §. 70. p. 99.) quamvis possit significare similitudinem, tamen illa non ad sanguinem, sed ad guttas sive grumos referatur hoc sensu: Fuit sudor ejus sanguineus similis guttis, quia guttatim decurrebat, guttis inquam non quibuscunque sed *ῥοῖσιν* h. e. crassissimis aut concretis. In eandem arenam descendit B. Abrah. Calovius & Grotium ejusque complices confodit, (T. 1. Bibl. N. T. illustr. in Luc. p. 647.) Add. Cass. Sagittar. Harmon. Pass. Dom. p. 2. c. 3. n. 26. p. 356. sq.). Non fuisse verum illum sanguinem statuere, hæresin vocabat B. Job. Mich. Dilherr. (T. 1. Diss. Philol. Academ. p. 489.) & voculam *ῥοῖ* non comparisonem, sed confirmationem aliquam denotare asseribat.

§. 61.

Fuerunt qui sudorem hunc naturalem fuisse probare sategerunt, (1.) quod CHRISTUS fuerit habitus rarioris & delicatissimæ naturæ. (2.) subtiliorem habuerit sanguinem, imò juxta Th. Bartholin. (Tr. de Lat. CHRIST. apert. c. 13. p. 26. & de Cruce. Hypomnem. 4. p. 131.) serosum melancholicumque. (3.) Metu mor-

mortis in summis angustiis constitutus. (*Job. Maldonat. in c. 26. Matth. col. 590. & Steph. Roderic. Castrens. l. 4. de Met. Microc. c. 13. p. 203.*) Qua de causa sanguis non potuit non vehementissime commoveri. Is ergo (*id eloquente Salom. Alberto c. l. p. 42.*) Euripi in modum identidem reciprocando nunc foras ambitum versus profiliit, modo rapidissima conversione atque *ἐπακλήσει* ad Centrum corporis velut tergum vertens refugit; Ex qua agitatione & metu reciproco subinde pro internæ luctationis intentione remissioneve varie commutato, retentrix vasorum virtus plus nimio labefactata est, deque crebriore allisu tandem reserata cutis spiramina, per quæ supra modum extenuatus ab æstuante intus calore, tanquam ergastulo exsolutus suo volucris vehente spiritu ubertim scaturiit, humique fusus mox diruit & in grumos coivit. Audiamus & *Th. Bartholin. (c. l.)*, in emaciato, *inquit*, corpore & varie divexato vigiliis, itineribus, jejuniis, angoribus, metu rerum futurarum & mille malis, non mirum si serosi melancholicique sanguinis (qui tamen alios crassus Tartareusque ap. Medicos audit) congesserit proventum, qui natura dibilior repugnante per sudorem fuit expressus. Et *Hieronym. Jordanus (de eo, quod in morb. divin. c. 37. p. 183.)* sanguinem primum præ maximo animi moerore liquefactum, & in serum seu aquam cruentam conversum mox in mirifico illo agone seu vehementissimo studio & contentione circa salutem nostram instar copiosi sudoris è corpore protrusum esse affirmat. Et hoc posset firmari exemplis supra (§. 44.) adductis. Habet & huc spectantia *Gisbert. Voët. (p. 2. Diss. Theol. p. 170. sequ.)*

§. 62.

Sed rectius calculum posuisse mihi videntur, & ad sacram veritatem proxime accedunt, qui sanguinem in CHRISTO serosum fuisse & Cachecticum & corpus summe rarum constanter negant. Prodeat in scenam è Medicis *Melchior Sebizius (Exerc. Med. 12. probl. 5.)*, Christi SERVATORIS corpus (utpote ab omni causa morbifica prorsus alienum, cum fuerit sine labe & separatus à peccatoribus nec morti, nec morbis, ad mortem viam sternentibus obnoxius fuit, ut bene *Martin. Schookius l. de Butyro c. 25.*) Cachexia illa, de qua *Aristoteles* loquitur, minimè laboravit, neque sanguinem habuit crudum, tenuem aut serosum, qui per patefactos cutis meatus ob debilitatem retentricis stillarit. Affectus enim præternaturales Christi afflixisse corpus, quod idea fuit corporis optimè & in temperie partium similarium & in compositione dissimilarium & in utrorumque unione constituti, nusquam legitur. Sanguinem purum putum naturalem fuisse, non seroso sudore mixtum *sapius*

(Y y y)

citat

citatus Clotzius (c. l. Exerc. 10. p. 80.) dedit probatum. Et si ferofus, aut ferum sanguinolentum, qui in grumos coagulari potuisset. Qui igitur sudor cruentus in aliis fuit sanguineus, in solo CHRISTO fuit sanguis, nec puto quemquam hominum ante aut post CHRISTUM sanguinem purum naturalemque, qui in grumos coagulatus fuerit emisisse.

§. 63.

Addam & hoc à *Franc. Zypæo (p. 2. Med. Fundam. Phys. Anat. c. 3. Artic. 17. n. 12. p. 81.)*: CHRISTUS Dominus in horto sanguinem sudavit, partim quia amore nostri ac sanctissimi Patris sui ita sanguis Ejus effervescebat, ut arteriis non posset coërceri, partim per tristitiam usque ad mortem, quam tunc habuit, quam tantus omnium partium horror & collisio exceperunt, ut sanguis ex illarum poris violente expressus sit. Adjunxit Timorem Amori *Bernardin. Senensis (T. 1. Op. Serm. 51. de Pass. Domin. c. 2. p. 310.)* dum scripsit: Licet plena ratio naturalis non possit reddi de tam stupendo doloris signo ostenso in sudore sanguineo; nihilominus dici potest, quod aliququaliter dispositive timor & amor bellantes in corde JESU, quoad suum sensitivum in causa extiterunt: dum enim attenderet tam grave bellum super se verissime imminere, timore concussit sensitivum suum, ex quo sanguineus humor ad interiora fuit reductus. Super hunc autem timorem rejiciendum fortissimus amor, tanquam miræ magnitudinis malleus reperiens, & ipsum excludens (forsan recludens) omnes poros Corporis JESU CHRISTI & venam largiter revelavit, ut sic de toto corpore fluere sanguineus sudor decurrens in terram.

§. 64.

Concludunt igitur nostri Theologi & Physici Christiani, multa hic occurrere, quæ Naturæ sphæram transcendunt. Vidit id & declaravit è Medicis (*c. l. p. 43. seq.*) *Salom. Albertus*, dum peroravit: Hic non sunt *ῥαύματα ἐν ῥαύματι* à communi Naturæ lege, à sensu omni captuque mentis humanæ prorsus recedentia. Nimirum sudor ipse similis guttis non humefcentis sed spissi & fibrosi sanguinis, insolenti ac prorsus inusitato humorum ordine effusus è CHRISTI corpore. Ad hæc, copia ejusdem tanta, ut in terram destillavit, cujusmodi *ἔχουσιν τὰ αἵματα λόιβεον* nullum corpus potuisset sustinere. Quod demum corpus ad illam usque virium cum sanguine profusarum jacturam solutionemque potuit durare, quo minus fatisceret, quod ipsum certe fuit *ὑπερ ἀνθρώπων*. Sudorem hunc contra naturam ejusque intentionem fuisse, probat iterum *Steph. Clotzius (c. l. Exerc. 11. §. 9. p. 92.)* ejusque differentiam à naturali expressit (1.) quoad materiam, quæ sanguis nutrimentalis

(2.)

(2.) quoad locum, seu vasa per quæ facta excretio. (3.) quoad quantitatem, (4.) quoad qualitatem, (5.) quoad modum, non enim excretionem, sed expressionem factus. Plura collegit *Idem* (*Exerc. 12.*), qui poterit cum Aliis Theologis, imprimis *B. Calovio* (*c. l. p. 648.*) evolvi. Theologos Romanos, qui sudorem hunc præternaturalem naturalem judicarunt, citavit (*l. a. p. 165.*) *J. C. Baricell.* Theologis namque & Ecclesiæ Patribus potius, quam Medicis explicare convenit, ut bene *Cassp. à Rejes* (*c. l. n. 25. p. 1120.*) *E J Cris Waltherum* (*Postill. Harmon. Theolog. Jurid. Polit. Philol. §. 126.*) & *Dan. Clasen.* (*l. de Pass. J. C.*) *E Medicis* vero his adjungo *Anton. Santorell.* (*l. 23. de Nat. Sanit. c. 12.*) *Thom. Mirandoum* (*Disp. 1. de Sud. Sanguin.*) *Valent. Henric. Vogler* (*Physiol. hist. pass. Christ. c. 3. p. 9. sq.*) *Dav. de Græbner.* (*in Theod. Craan. Diss. de Hom. c. 58. p. 278.*)

§. 65.

Hæc de vivis. Mortuorum corpora hunc sanguineum stillasse aut stillare potuisse, inter ἀδύνατα *Andr. Libav.* (*Tr. de Cruent. Vuln. in Exeges. ad. th. 108. p. 244.*) reposuit. De sudore sanguineo, inquit, si quis rem accipere velit; dicimus, sanguinem quidem potentiam talem habere, at exudare non posse, viis interceptis frigore extremorum. Non autem tenuissimæ venulæ, quæ in carnem desinunt, tunc possunt referari, neque sanguis adeo serefcere, neque internum principium tantopere perturbari, ut in quibusdam sit viventibus. Corrigit tamen se in sequentibus: Aut, ait, ex vulnere effluit; aut naribus oreque aut auribus, qua scilicet via patet, desinentibus in apertum venis, quæ vel apertæ quodammodo sunt, vel vi ruptæ vel etiam impetu sanguinis facile possunt referari. Et qui innocens (cur non & reus?) suspendio periit, cruentavitque post fati diu, consentaneum est ex impetu laquei elidentis sursumque coarctantis sanguinem ruptas venas fuisse: quanquam judicabatur sanguis ille innocentiae testis esse. *Idem* meminimus, addit, multis apoplexia & peste sublaris accidisse, ut & quibusdam convulsis.

§. 66.

Quamvis verò plurimis difficultatibus affirmativa urgeatur, tamen hanc cruentationem possibilem annotata apud Historicos & Medicos exempla evincunt. Anno 1554. Hermanstadii in Dacia Virgo tumulo inferenda sanguineo sudore astantes reddidit attonitos, & paulò post revixit. *Vid. Fincel.* (*p. 1. de Prodig. cit. M. Zeilero p. 1. Epist. 85. p. 248.*), sed hæc inter verè mortuas neutiquam fuit referenda. Addam alia, *Georg. Donnerwald, Rusticus Albacensis* ad nonam ferè horam post mortem sudavit, referente id celeberrimo nostro

Paulino (M. C. D. 2. A. 6. App. obs. 1. p. 4.) qui (è *Breviar. Roman.*) de *Francisco Xaverio* addit, cadaver illius viva calce per multos menses bis obrutum, sed penitus incorruptum odore (oleo forsan) & sanguine manasse. *Friderici I. Dan. & Norweg. Regis* Corpus post obitum balsamo conditum & Sarcophago inclusum adeò cœpit sanguinare, ut defluentem inde cruorem subjectis vasis necessum fuerit excipere. *Justin. Gobler.* (l. 2. de Gest. *Frideric.*), factum id Anno 1533. (*Joh. Regmann. l. 3. Chronic. Lubec. f. 17. add. H. Kornmann. p. 4. p. 63.*). Superioribus annis & hoc observavi, memorat *Henr. Kornmann.* (p. 5. m. m. c. 8.): Myrtilleti in Palatinatu in suspenso quodam vegeto juvene, qui quatuordecim dies continuos in furca sanguinem sudabat & emittebat, ut retulit *Eidem Joh. Henric. Camerar. (V. c. l. c. 9.) & Justin. Bertram ap. Th. Bartholin. (Cent. 2. Epist. 11. p. 44.)*. De Saletio Haganæo, est ea Urbs Imperialis, ante aliquot annos quidam suspensus fuit, qui ad accessum matris post octo dies incepit sanguinem stillare per longum tempus. Novit locum *Andr. Libav. (p. 2. Singul. p. 172.)*, ubi vir cum uxore suspensus plurimum sanguinis sat diu effuderunt, etiam ex pedibus furisque & ligna patibuli crasso cruore obduxerunt. Sanguinationis suspensi, qua manibus, qua pedibus mentionem fecit (*ap. Joh. Hornung. Gist. Med. Epist. 224.*) *Joh. Ingolsteter*, qui forsan est, de quo *ad Sigismund. Schnizer. (ap. Georg. Horst. l. 2. f. 17. p. 597.)* scripsit *Andr. Libav.* Ita & *Stolbergæ* olim in furcam tractus post unum atque alterum mensem ejusmodi stillicidium spectatoribus exhibuit. Memini, habet *ap. Joh. Besold. (Thes. Pract. p. 85.) Joachim. Camerar. Archiat. Altorphin.* in Saxonia aliquando accidisse, quod quidam, qui hero suo non poterat rationes de omnibus reddere in quadam ἀμειγνῆ domestica, ideò fuerat suspensus, & cum Dominus post biennium, etiam, ut puto, longius tempus locum supplicii præteriisset, cadaver semiconsumtum cœpisse sanguinem per os & nares effundere. In Apoplectica vena ante mortem secta triduo post sepulchra proxima sanguinem floridum effudit cum omnium astantium admiratione & stupore maximo, quod (M. C. D. 3. An. 1. obs. 50. p. 65.) inseruit *D. Joh. Georg. Grübel.* Cum similem casum de muliere nobili olim ad me perscriberet *Dn. D. Joh. Gabr. Clauder.* Fœminam adhuc vixisse cruentatione ista facta, judicavi. In peste 1680. Chemnitii defuncta virgine tertia post mortem copiosa Hæmorrhagia Narium deprehensa usque ad Cadaveris sepulturam perdurans. De stillatione Narium in philtro *ap. Cass. Theoph. Bierling. (Adv. Cent. 1. obs. 11. p. 29.)*, de alio *J. N. Binning. (Cent. 4. obs. 100. p. 400.)*. Quidam, ut refert *Durandus (l. 1. de Rit. Eccles. c. 5.)* mulierem in partu extinctam, non esse sepeliendam in Ecclesia eam ob causam autu-

autumarunt, ne pavimentum Ecclesiæ sanguine pollueretur, quæ ratio omnino esset ridicula, *infert Anton. Santorell. (Post. Prax. Med. c. 19. p. 55.)* ni sanguis posset è mortuo manare. Fluxum mensium post mortem notavit Slagelosæ in Dania sæpius *cit. Paulin. (c. l.).* De menstruo quarto post mortem die effuso *D. Christian. Helwich. (M. C. D. 3. Ann. 4. obs. 31. p. 85.)*

§. 67.

In causis allegandis prolixus esse supersedeo, cum quæ in sequenti Titulo de Cruentatione dicenda restant defectum hunc commode supplere valeant. Id non superhabendum, sanguineum hunc sudorem & fluorem tum in inanimatis, tum animatis, tum in vivis, tum mortuis cadaveribus, ut plurimum tristis ominis eventum tulisse. Pluviam sanguineam dicitur (*l. 27. Dionys. v. 14.*) Nonnus:

Φόνος πρωτᾶγγελον Ἰνδιῶν,

Cædis prænuncium Indarum.

Infusum pateræ in sanguinem nec semel, sed iterum ac tertio conversum, antequam Athenas invaderet, cladis inauditæ præsagium. *Vid. Valer. Max. (l. memor. c. 6.)* in regione Brionum sanguis de nubibus fluxit & fluvii quasi rivuli cruoris emanarunt, cum Italiæ imminerent Longobardi (*Paul. Warnefrid l. 4. de Gest. Longobard. c. 4.*). Fons in Hungaria, quoties infortunium aut mors Regi instant, sanguine fluit, (*Joh. Cuspinian. cit. Phil. Camerar. l. 3. hor. succis. c. 15.*). De fonte Glomatz apud oppidum Lommitsch sanguineo colore aut cinere aquæ mixto bella præsagiente, *Georg. Fabric. (l. 2. Orig. Saxon. p. 100.). Add. cit. Camerar. (l. 1. c. 73. p. 353.)*. In Italiæ urbe Teridone appellata, ubi aliquis civium vel laborator mori debet, eo anno, quando laborat suam terram, apparet clarè magna effusio sanguinis, & significat sanguis mortem proximam possessoris istius hæreditatis *Henr. Kornmann. p. 6. m. m. c. 7.*). Ante cladem Rusticorum Anno 1515 & 1546. quatuordecim dies ante bellum Germanicum Cornua Cervorum suspensa sanguinem sudarunt *Martin. Reiler. (p. 1. Cent. 1. Epist. 13. p. 23.)* Manus Christiæni Regis Danorum nascentis sanguine plena portendit Regi Regnoque infausta quævis (*Joh. Suaning. (l. 1. Hist. Vit. Christiæni. II. c. 1. §. 6. p. 11. Thom. Bartholin. Disquisit. de Sanguin. Vetit. p. 30.)*). Ita Tamerlanes natus, manus cruore plenas habuit (*Christ. Matthias Theatr. Historic. p. 995.*). *Friederici I. in Sarcophago inusitata sanguinatio bella & calamitates gravissimas portendit, (Georg. Stengel. de Monstr. c. 6. §. 14. p. 220. Steph. Clotz. Exerc. de Sangu. CHRISTI Sudor. 13. §. 6. p. 129.)*. Ante Panoethriam Magdeburgensem copiosum in Hassia sanguinem miles sudavit (*Everhard. Wasenberg. l. 2. Flor.*

German. p. 221.) sudorem Cornu Cervini illustrissimæ Personæ mortem prænu-
 ciasse, jam *supra* (§. 25.) proditum. Cum carnis coctæ calore rubro sudentis
 historiam texuisset (*Cent. 2. Hist. 40. p. 236.*) *Tb. Bartholin.* hæc subjunxit Si su-
 perstitiosum esse liceret, sequentis Dysenteriae omen crederem, quæ statim subse-
 cuta & urbem populosissimam multis funeribus & domum nostram infecit.
 In infantibus sudorem hujusmodi jure semper malum pronunciavit *J. N. Bin-
 ninger* (*C. 4. obs. 52. p. 430.*), & vires humorum copia obrutas denotare; unde
 tales infantes facile Epilepsia tentantur, huicque commoriuntur. De sudore
 adultorum *Tb. Bartholin.* (*de Lat. CHRIST. apert. c. 13. p. 126.*) ista: Omnem
 sanguinis sudorem certissimo judicio vitium corporis denotare veterum sa-
 pientum autoritas & experientia cunctorum fidem facit. Recte tamen san-
 guineum CHRISTI sudorem *Val. Henric. Vogler.* (*c. l. p. 11.*) ab hac Regula
 excipit.

§. 68.

Sudori principium dicamus hujus commentationis obsignet & finem
 sudor, ejusque singularia. Quosdam concretis ossibus absque medullis na-
 tos non sudare, *Plin.* (*l. 7. c. 18.*) & *Solin.* (*Polyhist. c. 4.*) prodiderunt. Recen-
 setur inter hos insignis *Pancratiaestes Lygdanus*. Ob cutis callositatem Patres Cap-
 pucinos sudorem non emittere *supra* (§. 10.) è Panarolo dictum. Vidit ho-
 minem sudare, cum vellet, *Augustin.* (*l. 14. de Civ. DEI c. 23.*); Cujus causas da-
 re nititur *Tb. Fienus* (*tr. de Virib. Imaginat. Conclus. 19. p. 44.*), inter quas ima-
 ginatio principem locum obtinet. Ita *Olig. Pauli*, Summi Medici Simonis Pauli
 filius, ætate grandior, fanaticus insignis, pro lubitu sudare manibus potuit,
 quando vel ab amicis rogabatur, vel ipsum se juberet, teste oculato *Tb. Bar-
 tholino* (*Vol. 4. Act. Hafn. obs. 82. p. 192.*). Sudoris unius lateris (dextri) historiam
 recitat illustris Noster *Georg. Franc. à Franckenau* (*D. 1. A. 4. & 5. obs. 100. p. 103.*).
 Aliam (*D. 2. A. 2. obs. 126. p. 287.*) notavit *D. Job. Schmid. Maximinus Imperator*
 uno die sudore explevit tres sextarios juxta *Sabellicum* (*l. 6. Ennead. 7.*) de su-
 dore sex mensium *P. Borell.* (*Cent. 4. obs. 36. p. 305.*). Sed & sudoris sonori men-
 tio injicienda. Miraberis nomen, sed res ipsa Te magis suspensum detinebit.
Petrus Paulus Simoletta in eruptione sudoris in quadam ægrotante sudorem eo
 impetu erumpere animadvertit, ut perciperetur quidam sonus, veluti obtusus,
 quique sibilium præferebat ad similitudinem undarum, quarum collisione
 emergit spuma, quod ex *Ejus Compend. Medic. (c. de Sudore)* recitavit *J. C. Ba-
 ricell.* (*l. 2. de Hydropos. Nat. c. 13. p. 182.*), ubi & sudores in sonoros & silentes
 distinxit.

§. 69.

Quod ad colores, sudorem Chyli delineat *Tb. Bartholin.* (*de Hep. defunct.*

P.

p. 52.) lacteum *C. F. Paulini* (*M. C. D. 2. A. 6. App. obs. Med. Phys. 18. p. 15.*). Melleum translato simul melle, quod æger assumserat, ob laxiorem fervidi corporis habitum *Job. Rhod.* (*Cent. 3. obs. 68. p. 457.*), Croceum *Guilh. Fabric. Hildan.* (*Cent. 6. obs. 77. p. 602.*) & ex hoc *Rhod.* (*c. l. obs. 21. p. 120.*). Ab usu Hepatum Ranarum contra Epilepsiam frustraneo *Magnus Georg. Hier. Velsch.* (*Hecatost. 2. obs. 35. p. 20.*). Ab assumpto Rhabarbaro *Nobilisf. Christian. Menzel.* (*D. 1. M. C. A. 6. & 7. obs. 78. p. 113.*). Porraceum *Paulini* (*c. l. obs. 17. p. 14.*), viridem *Petr. Borell.* (*Cent. 2. obs. 56. p. 152.*), Viridisculum, iterum *Paulini* (*c. l. obs. 23. p. 29.*), viridem & foetidum, qui tali colore etiam indusium tingebat. *Mich. Krüger.* (*de Mat. Perlat. Epist. 1. p. 6.*), violaceum & Saphirinum, quem Angli *Blew* appellant, in infante, ut etiam lintea tingeret. *Edmund. de Meana* (*in Exam. Diatr. Willis. de Febr. c. 6. p. 75.*), coeruleum *Job. Doleus & Salom. Reissel.* (*M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 67. p. 93.*), miniatum *Exc. Job. Mauric. Hoffmann.* (*M. C. D. 2. A. 3. obs. 27. p. 83.*). *Phil. Hechsteter.* (*Dec. 2. Cas. 5. p.*), nigerrimum *Zacut.* (*l. 3. Prax. admir. obs. 76. p. 113.*). *Nath. Hodges* (*de Pest. Londinens.*), rubro colore tinctum è potu liberaliori Viri Hispanici, *Th. Bartholin.* (*Cent. 4. Hist. Anat. 62. p. 361.*), Atramenti, *O. Borrich.* (*ap. Th. Bartholin. V. 1. Act. Hafn. p. 1. obs. 70. p. 155.*)

§. 70.

Ratione odoris, dulcem & suavem obtinuisse *Alexander M.* scribitur, de quo infra (*Tit. 8. §. 24.*) pluribus. Pinguem & oleosum descripserunt *V. Andreas Mollenbrocc.* (*M. C. D. 1. An. 2. obs. 19. p. 34.*) *Simon. Schultz.* (*c. l. A. 5. & 6. obs. 170. p. 234.*) *Paulini* (*c. l. obs. 112. p. 70.*), de sudore capitis pingui, *Fel. Plater.* (*l. 1. observ. med. p. 88.*), A nimio usu olei olivarum oleum redolentem *Job. Schræder.* (*l. 4. Pharmacop. cl. 1. c. 233. p. 115.*), urinaceum in calculoso, *Phil. Salmuth.* (*Cent. 2. obs. 82. p. 97.*) *Paulini* (*c. l. obs. 15. p. 20.*), Teterrium Alliatum in Judæa febre maligna correpta *Paulini* (*c. l.*), Saporem sitentes, prout sudorem olim Medicos gustasse retulit *Anton. Mizaldus* (*Cent. 2. memor. 71. p. 39.*). De sudore, qui corrosivus erat, ut instar aquæ fortis lintea nî statim abluerentur, citò exederet & corrumperet, *Th. Willis.* (*de Morb. Convuls. c. 9. p. 129.*) Sensilem pedum sudationem salfam esse adeò, ut orichalci linaturam calceis impositam, in viridem Crocum dissolvere valeret, observavit *Mich. Ettmüll.* (*Med. Hipp. Chym. c. 12. §. 2.*). Quod & mihi videre contingit, ita & annuli orichalcei ab Impostoribus ex Electro, ut perhibent, præparati, viridis æris præsentiam arguunt, facique impostores convincunt, quamvis nugivenduli hoc pro signo male dispositi corporis proclamant. Quod ad tactum sudoris diuturni

ni frigidi Ebrietate curati historiam vide sis apud *Zacut.* (l. 3. *Prax. adm. obs.* 125. p. 134.)

§. 71.

Quid sit sudor aridus, quem *ἄρδρῶς* appellavit *Eustathius*, *Caelius Rhodiginus* querit (l. 5. *Lect. antiqv. c. 2. col. 232.*) & illum interpretatur, qui non balnei proveniat vi, sed exercitatione, & labore, sicuti *Xeroloepham* intelligimus citra lavacrum ob unctionem factam. Potiori jure ita dixisses illum illustis cujusdam Viri & Præfecti in *Selandia* calculo & *Arthritide* obnoxii, ap. *Th. Bartholin.* (Cent. 1. obs. 34. p. 54.), qui subinde in largissimum solvebatur sudorem, quo non serum exsudabat, aut fuetos per poros liquores, sed manipulos arenarum quas inducta manu abstergebat. Add. *Mollenbrocc.* (tr. de *Arthritid. vag. Scorb. c. 13. n. 100. p. 251.*) *Paulinum* (c. 1. obs. 85. p. 54.). *Vitrarius* sudabat guttas vitreas seu *Chrystalli* splendorem & duritiem æmulantes cultello defecandas, notante *Salom. Reisel.* (M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 67. p. 93.)

§. 72.

E sudoris sordibus pediculos provenire *Patres Mendicorum* conscripti ap. *Dan. Heinsium* (*Orat. de Laud. Pedic.*) non ignorant. Sudoris sanguinei cum rubris pediculis meminit *Henric. ab Heer*, (obs. 23. p. 270.), *Verminosi*, *Paulini* (M. C. D. 1. A. 6. obs. 3. p. 8.). Mirum ex illo derivat proventum *J. B. ab Helmont.* dum (tr. *Imago Ferment. Prægnat. massam sanguin. n. 9. p. 92.*) infit: Si indusium sordidum intra os vasis, in quo sit triticum comprimatur, intra paucos vix (21. puta) dies fermentum indusio haustum & odore granorum mutatum ipsum *Triticum* sua pelle incrustatum in mures transmutat. Hoc mirabile est, pergit, è frumento & indusio mures, non quidem parvuli aut lactentes, aut minutuli aut abortivi, sed prorsus formati exsiliunt. In *Dariena Insula* ex Indorum sudore *Bufones* nasci *Euseb. Niremburg.* (l. 6. *Hist. Nat. Exact. c. 14. f. 99.*) retulit. *Muscas* etiam habet *P. Borell.* (Cent. 3. obs. 50. p. 236.), sed hæ relationes mihi, & illis quibus æquivoca generatio est, non ens, maxime à vero delirare nullum est dubium.

§. 73.

Sudori morientium variæ à superstitiosis ascribuntur operationes, quas omnes recensere piget. *Helmont.* qui Eundem non tam laticem in sua natura, quam rorem alimentarium resolutum, cui mors imperat esse, asserit mirificas ejus vires mortificandi *Hæmorrhoides* & excrescentias prædicat. (tr. *neglectus humor latex n. 17. p. 303.*) Colligitur autem (monente *Franc. Oswald. Gremfio l. 2. Arb. integr. & ruinos. hom. c. 1. §. 5. n. 74. p. 107.*) intra linteolum & hæmorrhoidibus applicatur. Reddit nempè *Archeum* timidum, qui ex natura sua mortem timet, ut propterea à furore remittat.

LIB.

LIB. II. TIT. VII.

De

Cruentatione Cadaverum.

Summarium.

1. **T**Ransitio. 2. Cause stillicidii sanguinis externa. 3. Aër ambiens. 4. Vulnerum inconsideratus motus, lotura, cadaveris situs. 5. Demoniacis & Magicis ortibus suppressa hæmorrhagiâ. 6. Appensanaturalia. Lapides. 7. Vegetabilia. 8. Ex animalibus. 9. Ossa Sirenum. 10. Dens equi marini. Lapis & Cinis bufonius. 11. Illius vires elusit Redi. 12. Magica. 13. Cause interna. 14. Sanguinis necessitas. 15. In venis post obitum non oppidò ob teporem & spiritus concrescit. 16. Fernellii & Aliorum contradictio. 17. Sanguis extravenatus cur concreseat? Fibra sanguinis unde? 18. An sanguis pars. 19. Negativa Bobnii. 20. Receditur ab illa. 21. Fibras sanguini inesse. 22. Caro è sanguine venoso fictitia. 23. Fibrarum ortus. 24. Altera M.S. pars Lympha. 25. Sanguinem in vivis concreescere. 26. Cause. 27. Flatus & vapores movent sanguinem. 28. Morbi antegressi. 29. Hæmorrhagiæ ante mortem. 30. Morbi maligni, pestilentes, Melancholia. 31. Cucurbitula & VS. 32. Aqua suffocati. 33. Assumta. 34. Sanguis in venis putrescens. 35. Hæmorrhagiæ sanctitatem non arguit. 36. Innocentia documentum. 37. Sepulchra etiam sanguine maduisse. 38. Sanguis CHRISTI. Capitis Job. Baptiste. Aliorum. 39. Signum cruentatio in ædibus occultatorum occisorum. 40. Locus è Virgilio. 41. An præsentiam homicide signet? 42. Status Controversiæ. 43. Affirmantium fundamenta. 44. Confirmatio è Sacris. 45. Eprefanis. 46. Phylacterium ne mortuus cruentet. 47. Testimonia varia. 48. Testes

(Z z z)

ocu-

oculati. 49. Partes abscissa & seposita cruentant. 50. Latentibus homicidis in Germania servantur. 51. Vestes etiam cum aliis. 52. In alium finem particula abscissa & reservata. 53. Das Baarrecht. 54. Cruentationis Cadaveris Causa supranaturales. DELLIS. 55. Cur id permittat. 56. Notabile Exemplum. 57. An Demon. 58. Ejus fraus. 59. Incantatores. 60. Naturales causa. Astra. Spiritus Mundi. Æther. 61. Causa alia. 62. Anima. 63. Interfectorum. 64. Instant occisoribus. 65. Poëtarum testimonia. 66. Historie. 67. In vindictam stimulabant viventes. 68. Applicatur. Spectra circa sepulchra. 69. Sanguine interfectoris fuso placari animas. 70. Absurdè allegant animæ reliquias. 71. Spiritus. 72. Sanguis. 73. An sentiat. 74. Sanguinem & spiritum vivere 75. Corpus interemti. 76. Character vitæ in mortuis. 77. 78. Experimenta. 79. Affectus ante mortem in mortuo permanere. 80. Homicida. Variorum sententia. 81. Majoli. 82. Denstonii. 83. Phantasia. 84. Spirituum concursus. 85. Vestitus rei. 86. Antipathia inter occisorem & occisum. 87. Sympathia. 88. Indicium homicidæ cruentatio habita. 89. Ratio infirma. 90. Presentibus inimicis visa sunt cadavera cruentare. 91. Etiam amicis. 92. Idiosyncrasia. 93. Non omnitempere cruentant. 94. Magi & periapta magica. 95. Loci è veteribus adducta examinantur & exanimantur. 96. 97. 98. 99. Diverse Auctorum, ratione circumstantiarum, sententia. 100. Sanguinis Abelis clamor quid. 101. Sibilus effluentis sanguinis & ossis tumultati expenditur. 102. Locus Mosaicus lustratur. 103. Latere CHRISTI aperto unde fluxus sanguinis. 104. Ad historias responsio. 105. Jus Feretri terræ mandandum. 106. Non est opus providentiæ divinæ. 107. Miraculum non est. 108. Neque finem miraculi exhaurit. 109. Exercendæ justitiæ non inseruit. 110. Angeli boni, mali, astra, spiritus mundi exesse jubentur. 111. Nec animæ id ascribendum. 112. Quæ non est forma assistens. 113. Theologiæ adversatur. 114. Animarum exilium nullum. 115. Nihil animæ & spirituum in cadavere reliquia. 116.

Cur

Cur sanguinem præ reliquis humoribus elegerint. 117. Et spiritus in sanguine. 118. Cur sudores simplices id non præstent. 119. Sanguis quid denotet. 120. Spirituum vis extra sanguinem nulla. 121. In sanguine anima & vita. 122. Quibusdam sanguis ipsa anima. 123. Sanguine animas delectari putabant Gentiles. 124. Inde ad sepulchra, & rogam brutæ, quin & homines, mactabantur. 125. Sanguis intra venas non extra venas sentit. 126. Phantasia sanguinis Helmontiana examinatur. 127. Problema. 128. Ideæ remouentur. 129. Deodato, Davisonio & Helmontio respondetur. 130. Affectus cadaueri nulli. 131. Occisor id non præstet. 132. Nec Aëris & spiritus infectio. 133. Imaginatio excluditur. 134. Spirituum occisi & occisoris conflictus nullus. 135. Ad Gassendi & Grandii Experimentum. 136. Antipathia & Sympathia exhibitio. 137. Sympathia ridetur. 138. Multi ad τὸ ἐπιχρᾶν confugiunt. 139. Varia prius dilucidanda proponuntur. 140. Ictorum sententia expenditur. 141. Incerta reperitur. 142. Cur in iudiciis observata fuerit ista consuetudo, conjectura. 143. Superstitiosa occisoris, ne elabatur, detentio. 144. In obruncatis loco sanguinis Lac effluxit. 145. Sanguinis albedo unde. 146. De occisoris indusio singularis observatio.

§. 1.

Evoluta præcedenti Titulo, quæ in viventibus & mortuis per poros cum insensibiles tum sensibiles illa sa cute & carne contingere solet Hæmorrhagia, ad illam devolvor, quæ in mortuis, in vulneratis, aut alio modo pessimè contusis & violentia affectis consequitur. Deprehenditur illa aliquando statim post mortem, aliquando aliquot à morte dies, quin & menses annosque Cadavere aliquando incorrupto aut exsiccatò, aliquando sanie diffuente & putrido, aliquando in partibus abscissis, iisque exsiccatis, partibus etiam à putrido Cadavere relictis, quales sunt dentes & ossa.

§. 2.

Exempla hic compilare non necessarium iudico, cum ea passim in causarum recensu inspergenda veniant. Causæ istæ sunt vel externæ vel internæ.

Externæ sunt aër ambiens, vulnerum contactus violentus, lotura, motus cadaveris, situs, ejusdem appensorum s. periaptorum remotio.

§. 3.

Aër ambiens huc Symbolum conferet suum, si è loco frigidior in calidiorē transferatur Cadaver. Athmosphæra namque calida vulnera ambiente grumi fibras vulneratas obstruentes resolvuntur, & attenuantur, ut sanguis adhuc fluidus transudare & erumpere possit. Probavit hoc experientia, scribit *Gregor. Horst.* (*probl. de Cruent. Mort. Conclus. 3. p. 46. quod etiam Epist. Med. f. 9. p. 433. repetiit.*) In infante à scelerata matre statim post ortum occiso, & ex arce generosi cujusdam Baronis superioris Austriæ in fossam aqua repletam, injecto, qui post quinque septimanas fortè fortuna repertus, atque exemptus, non præsentē matre tunc temporis adhuc incerta statim ubi vim externi aëris percepit admodum sanguine recenti stillare cœpit, quod scilicet ob frigus aquæ meatus ad sanguinis fluxum accomodati penitus obstructi jam calore ambientis aëris reserati atque aperti fuerint. Addidit his idem & *Gothofred. Voigt.* (*Delit. Phys. c. 1. f. 3. memb. 2. §. 1. p. 47. aut de Stillicid. ex interemti hom. Cadav. præf. occis. Diss. Phys. 2. memb. 2. §. 1.*) maximam hominum in ejusmodi spectaculis concurrentium frequentiam, à qua calidæ aporrhæ profectæ sanguini parant viam, aperiuntque fenestram. Quæ tamen ratio sola vix militabit, nisi cum præmissorum una conjungatur. Circumstantes monet *Andr. Libav.* (*de Cruent. Cadaver. th. 284. & 285. p. 135.*) etiam vaporibus aut odoris validis careant. Nam quanta vis sit in odoribus ad movendum sanguinem, apparet in plurimis, præsertim in eo, quem malorum odor cruentantem faciebat, concludit *Idem* (*c. l. p. 383.*). Exempla de malis, de Cydoniis & Liliis communicat *J. C. Scaliger.* (*Exerc. 142. f. 2. p. 486.*) id autem in mortuis non posthabendum, ipse *Libavius* iterum inculcat. Ut ut confiteatur quod in Cadavere minus possint, nisi cum vapore tenui acri exsiccante, atque ita fortè occludente meatus, aut etiam alterante halitus præsentis percussoris, quo minus habeant virium ad dandum principium motus (*c. l. p. 284.*). Sed & aliæ Aëris intemperies non negligendæ. Nebulosæ sanè, pluviosæ & austrinæ in hunc censum veniunt, cum sua humiditate vulnera lambentes, à Cadaveris frigiditate condensatæ aqueæ istæ moleculæ à vulnere tingi, & sudorem saltim mentiri queant, in vivis sanè aëris constitutioni pluviosæ magnum in corpus imperium. Videmus, inquit *Casp. Hoffmann.* (*Collectan. de Ichor. §. 68. p. m. 271.*). In continentibus pluviis quibusdam contingere hæmorrhagias humectata & fluidiore reddita tota sanguinis massa. Et cur homo præ cæteris animalibus Hæmorrhagiis

nari-

narium labore, rationem redditurus *Aristoteles* (*f. 10. probl. 2.*), Cerebri humani humiditatem incusat, & pueros inde in cruentationes narium maximè proclives indicat. *Lud. Septal. (com. in h. l. p. 42.)*

§. 4.

Quod si vulnera inconsideratè & tumultuariè tractentur, Emplastra violentè detrahantur, etiam eluantur, aqua imprimis calida, & linteo duriorè astringantur, quis mirabitur, si sanguinem etiam in copia stillent? Qua ratione forsan moti, ubi de homicidio suspectus jure jurando se purgare in vulnus digitis impositis adigitur lanam albam vulneri imponere jusserunt iudices, ut hujus ceremoniæ meminit *Martin. Crus. (l. 9. Annal. Suecic. c. 16. p. 536.)*. Quare & hanc digitorum in vulnus imponendi consuetudinem non immeritò rejecit *Andr. Libav. (c. l. p. 150. & p. 271.)*. Ita & vena à percussione & solutione continui rupta, si moveatur, & de loco in locum transferatur, cadaver, sanguis, simul commotus, ex vulnere prorumpit. Levem etiam motum id præstare, *Joh. Sperling. (Instit. Phys. l. 2. c. 3. qu. 1. p. 342.)* credidit. An unquam viderunt, siquidem exequiis interfuerunt corpora etiam non læsa aut perfossa, imo sæpè non agitata copioso effluxu sanguinis loculos pavimenta replevisse; nedum ut corpora perfossa sanguinem non emitterent, pronunciat *Gisbert. Voët. (p. 2. Diss. select. 12. p. 214.)*. Add. *Andr. Libav. (c. l. p. 149.)* & *Thomam. (p. 3. qu. 73. art. 7.)*. Comprimis si vulnus in parte sanguinea fuerit inflictum, ut iterum *Libav. (c. l. p. 133.)*. Fieri potest, ut sanguis qui in venis delituit agitato motoque corpore erumpat, *rationatur Levin. Lemn. (l. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 7. p. m. 161.)*. Videmus tales (mortuos) à bajulis ac vectoribus in terram subduci ac modo pronos, modo supinos constitui, sursumque ac deorsum devolvi. Quo fit, ut venarum ora reserantur ac dehiscant, tum sanguis, qui nondum genuinam naturam aut calorem exuit, è corpore profluat, in his autem, qui jam pridem exanimati sunt ac serius reperti, non sanguis rubicundus, sed cruenta quædam sanies, ex vulnere defossi destillat. Si verò casu vel ruina, vel denique alio modo oppressi sunt, parte qua meatus corporis patefcunt sanguinolentus liquor emanat, nempe, aut per os, nares, oculos, aures, infernasque sedes. *Hæc Lemnius*. Et hanc ob causam sine dubio illi igne suffocati ap. *Joh. Fincel. (l. 2. de Prodig.)* ad tumultum delati cruentabant. Quod verò è *Polycarpi* in igne confossi cadavere profluxerit sanguis, nemini mirum videbitur, id verò, quod in tanta copia, ut ignem restingveret miraculo simile reputandum. Vid. *Euseb. (l. 4. Hist. Eccles. c. 15.)*. Positus etiam Cadaveris attendendus, ne sanguinis effluxus interceptiatur. Si non rectè sita sunt Cadavera, docet *Libav. (c. l. lib. 282. p. 134.)*

hoc quoque aliquid impedimenti afferet, fluxu libero impedito, unde initio statim æqualiter locari interemtus debet, videndumque, ne in vulnus cadat. Obtruncato cadaveris capite, & cadavere in terram prono dimisso, facile est, quod ex ipso declivi situ atque transmissione vel attractione aliqua, qui viventis naturæ motus sunt, simplex fiat sanguinis in venis non concreti eo solum pacto, quo aqua & liquidum unum quodque aliud ex simplici continentis inclinatione fluere solet, *Job. Bapt. Sison. (Iatros. Miscell. tr. 48. p. 330.)* auguratur,

§. 5.

An sanguinis fluxus præcaveri queat, à Diabolo aut Magis, ut pars sauciata sanguinis stillam ne quidem emittat, si perconteris, stigmata Magorum à Cacodæmone inflictæ longissima acū transfixa neque ullum dolorem, aut ullum sensum movere, neque sanguinem effundere longa experientia comprobatum, teste *Paulo Zacchia (l. 7. Tit. 4. qu. 1. n. 15 p. 655.)* asserunt. Sed & inhiberi ita insauciato potest, ut ne stillam emittat, id quidem pariter arte Dæmonica & Magicis incantamentis fieri nullum est dubium, ut sanguinis fluxum Ulyssis ab Apro super genu vulnerati carmine apud Homerum (*l. 19. Odyss. v. 457.*) reprimebant, *Autolyçi filii*, de quibus, ille

Ἐπεί οἱ ἐν δ' αἵμα νέλαον

Ex Job

In incantatione sanguinem nigrum

Tenuerunt.

Add. Plin. (l. 28. c. 2.) & Cornel. Agripp. (de Van. Scient. c. 44.) Verbum OIPULU patientis sanguine fronti inscriptum, aut Chartæ & fronti applicatum sine dubio huc spectat, de cuius experimentis ceris *Job. Agricol. (Chirurg. parv. tr. 2. p. 192. sq.) & Job. Sophron. Kozak l. 2. de Hemorrhag. c. 3 p. 419.)* In Variolis frustulo panis c. sanguine inscribatur: Consummatum est, & oppido cessabat, observante *Job. Dan. Horstio (obs. Anat. 9 p. 25.)*. De carmine & verbis incognitis chartulæ inscripta, in uva recondita & deglutita, *P. Bozellus (Gent. 1. obs. 94. p. 93.)*. Vidit proprietatem cuiusdam rei *Hieron. Cardan. (Com. in Hipp. l. de Alim. t. 25. Lect. 23 p. 236.)* quæ appensa collo statim sistebat omnem sanguinem undiquaque fluentem. Res ista Magica an naturalis fuerit, non addidit, nec forsitan quispiam divinabit. Plura Vid. ap. *Job. Conrad. Danbauer. (p. 1. Homiliar. p. 464.)*

§. 6.

Hujusmodi etiam facultates in rebus naturalibus comperias. Jaspidem collo

collo suspensum in sanguinis effluxu sedando efficacem *Galenus* (l. 9. de *Simpl. Med.* p. 929.) deprædicavit. Præclara sunt, quæ de eodem *Anselmus Bootius à Boot.* (l. 2. de *Lap. & Gemm.* c. 102. p. 127.) annotavit Experimenta. Cum Ancilla, memorat, menstruum fluxu ita laborasset, per aliquot dies, ut nullo modo sisti posset, Jaspidem rubram impolitam femori alligari jussi, quo facto subito mensium fluor substitit, nec rediit. Alius cum in pede vulneratus esset, nec sanguinis fluxus cohiberi posset, admoto Lapide extemplo impeditus fuit, licet vulnus non tegetetur. Memini, addit, me virginem Pragæ curasse, quæ sex annis Hæmorrhagia laboraverat, ita vehementer, ut vix unquam hebdomada præteriret, quin aliquoties illi sanguis efflueret. Hæc cum nullis remediis juvari posset, à me consilium petiit, qui prætermisissis aliis omnibus, quæ à Medicis aliàs præscribi solent, utpote, quibus ad nauseam jam diu usa fuerat, Jaspidem illi commodato do, ut collo appensam gerat. Paret illa, sanguinisque fluxus illico sistitur. Gestat per aliquot hebdomades, nec redit fluxus. Cum itaque se prorsus curatam opinaretur, deponit gemmam, post paucos dies redit fluxus, iterum appendit Jaspidem, cujus beneficio mox liberatur. Armillas ex Jaspide efficaces etiam expertus est *Daniel. Beckher.* (Von Preussisch. Messerschlucker qu. 4.). Cur autem Jaspis tacto vulnere, unde sanguis prorumpit, eum sistat, nondum novi, fatetur *Galenus* (l. 3. M. M. c. 7.). Atque si particulatim cujusque naturam explorare ad unguem scirem, superaddit, utique, qualem fuisse *Æsculapium* mente concipio, talem me esse putarem. Hunc verò nescivisse, quod Jaspes astringat *Hieron. Cardan.* (c. l. p. 237.) asseruit. Vidi lapidem penes Academicum quendam notum, quem si oculis fuisset habenda fides, Achatem judicassem, non Hæmatitem, dictitat *Rob. Boyle* (de *Athmosphæ. Corp. Consist.* p. 42.). Ideoque non credidissem aptum ad Medica effluvia, vehementi Hæmorrhagiæ sistendæ accommodata, communicandum, nisi, qui cum gestabat morbo illi fuisset obnoxius, seque ipsum & alios hoc Lapide cervice appenso, pluries curasset; quem si deponeret (ut quandoque experimenti gratia factitabat), temperamentum ejus perquam sanguineum (cui geminum rarò vidi,) ipsum paucorum dierum spatio in recidivas conjecit. De Gemma, habente colorem quasi Rubini, cujus virtute & tactu restinguebatur Sanguis *Bobusl. Balbin.* (Decad. 1. *Miscell. Bohem.* l. 6. p. 1. n. 40. p. 56.). De Lapide sanguinali ex nova Hispania adverte *Nicol. Monand.* (*Hist. Simpl.* c. 36.) & ex hoc *Bened. Cerutus* (s. 3. *Mus. Calceolar.* p. 403.) evolvatur de Hæmatitis viribus & quomodo agat *Fr. B. Verulam.* (Cent. 10. *Sylv. Experim.* 967. n. 959.) *Rob. Boyle* s. 2. de *Gemm.* p. 198.)

§ 7.

E penu vegetabili commendatur urtica communis. Hæc Herba tantæ virtutis est, (ut contusa plantis pedum & volis manuum, etiam fronti applicata) miros produxerit effectus, imo in vulnere Equi magni pretii hæmorrhagia pereuntis *P. Borellus* (c. l. obs. 95. p. 94.), qui & idem de bursa pastoris & Hyoscyamo recensuit. Succus Menthæ cum acedo potus, sanguinem sistit, juxta *Diosc. l. 3. mat. med. c. 31. p. 189.*) *Fried. Loff. (l. 4. obs. med. II. p. 349.)* Ipsus observavi, tradit *Simon. Pauli* (cl. 3. *Quadrip. Botan. p. 396.*) Simplex decoctum Menthæ crispæ, ita sanguinis motum Circularum stitisse, ut ne gutta quidem illius ex pede stillaret; quamvis scalpellum myrtiforme tertium vel quartum satis profundè in pede maximè conspicuos Saphænæ ramulos honestissimæ Matronæ adegisset Chirurgus solertissimus, ut proritarentur menses, cui famula nihil minus, quam mala in honorem Dominæ loco Simplicis aquæ pediluvium parasset, id quod aliquod fasciculos Menthæ conjecerat. Jubebatur autem Heræ parare aliud ex simplici aqua, paravit. Hera in id pedes ultra malleolos immerfit, iterare quoque laborem Chirurgus, qui tunc temporis magna sui laude partibus defunctus est suis, cum large satis ex vena ad malleolum incisa sanguis profudit. Non negligendum hic *Excell. August. Quirin. Rivin. (Diss. Med. de Acido Ferment. Ventric. Lips. 1677. habit.) corollare.* Quod in *Quadripartito Botanico Pauli* annotavit, post Menthæ usum venæ sectionem incruentam fuisse, idem & mihi observare licuit in muliere, quæ tabe laborabat stomachica. Cum enim propter menses suppressos sanguinis missionem postularet, factum est, ut venæ sectione tribus vicibus repetita vix una gutta sanguinis erumperet, postquam per tres ferè septimanas usa esset *Essentia Mentæ*, cui associata erat tertia pars *Elixiris Vitrioli Mynsichti*. An autem hoc ex usu Menthæ contigerit, aliis judicandum, atque ulterius experiendum relinquo. Addam & hoc è *Schwimmero* (*Curios. Phys. Diss. 4. Theorem. 4. p. 246.*) Perhibent Chirurghi quidam non sanari vulneratum, si secum gestet Mentham. De opio ex *Chrao* (qui, quis sit, equidem nescio, nec hætenus ex aliis mihi percontari licuit, forsan mendum subest typographicum) *M. J. Schreiter. (Nov. Dec. Metall. c. 1. Conc. 5. p. 144.)* Concionatur, in abassumptione Opio mortuis & sectis sanguinem adeò refrigeratum, daß es wie ein gefrornes Eiß anzuschauen gewesen. Plura infra (§. 93.)

§. 8.

E Regno Animalis, brachiale illud Indi cujusdam prostat, cujus historiam descripsit *Joh. de Barrios*, in Latinum vertit *Maphæus*. Fuit ex osse cujusdam Ani-

Animalis, quo sublato sanguis erupit. Perit navi submersa illud Brachiale, quod Pro-Rex ad Regem miserat, recitat *Stephan. Rod. Castrens.* (l. 4. de *Met. Microc.* c. 4. p. 194.). An fuerit illa Armilla, de qua ex *Hieron. Orosio* (l. 7. de *Reb. Ind. & Afric.*) *Matthias Berreggerus* (*Quæst. in Tacit.* 39.) *Philipp. Camerarius*. (Cent. 2. oper. *subcesiv.* c. 76. p. 300.) *B. Job. Conr. Dannbauer.* c. l.) *Nabodabeguca* Princeps regionis Malaccæ in conflictu cum Malaccensibus multis vulneribus conscissus, ita cecidit, ut nullum sanguinem emitteret: Cum vero illum nudassent & armillam ex Auro factam, in qua lapis quidam erat inclusus, detraxissent: magna repente vis sanguinis ex illis vulneribus emanavit: qui Lapis, teste *Eodem Orosio*, ex bestiis quibusdam eruitur, quas Siamenses Cabrisias appellant, os Animalis Cabal vocati in Regno Jatnua supra carnem ligatum idem præstitisse *Job. Barrus* (*Decad.* 2. *Hist. Or.* l. 6. c. 2. fol. 82.) memoravit, quod forsan idem cum prædicto Lapide censendum.

§. 9.

Eadem energia ossibus Sirenum, ex communicatione *Patris Didaci Boladille*, Insularum Philippinarum, ubi dictæ belluæ capiuntur Procuratoris, & oculati testis, tribuit *Athanas. Kircher.* (l. 2. *Mund. Magnet.* p. 6. c. 2. §. 6. p. 532.): Hujus piscis ossa, inquit, habent mirabilem quandam vim atque potentiam sistendi & attrahendi sanguinem, ut ipse citatus Pater dixit, vidisse se ossa hujusmodi, quæ scissa vena fluenteque sanguine, cum vulnere applicarentur, sanguinis cursum ita stringerent, quasi vena ligaretur, etsi non omnia ossa tam sint efficacia; Foëminarum marium ossibus multo efficaciora ad hunc effectum reperiuntur. Unde in Hæmorrhagia pertinaci pulvis inspersus omnia alia restrictiva superat. Distinguitur autem virtutis efficacia ex maculis quibusdam accedentibus ad nigrorem, quæ enim habent hujusmodi maculas, melioris notæ sunt. Habeo ego dono sanè singularissimo dicti Patris ex hujus rarissimi Piscis ossibus confectam coronam precariam, experimentum tamen virtutis nec dum sumsi. *Hactenus Kircherus.* Idem Pater *Philippus de Trinitate, Carmelitanus discalcetus* (l. 7. *Itiner. orient.*), allegatus à *Franc. Redi*, (*Experim. natural.* p. 95.) testatum reliquit. Ossa autem præter modum frigida & sicca renunciat, ita, ut si quis dum sanguinem mittit, unum ex his ossibus capiat, non sanguis modo, ob frigus, quo brachium afficitur, subsistit, sed in ipsa etiam vena concrescit. Pro-Regi Indiarum, cum aliquando Chirurgus arteriam ei secuisset, nec ullum salutis remedium superesset, datus est in manum dens hujus piscis, & sanguis arteriæ statim substitit. Variæ coronæ ex his os-

sibus factæ, diversis temporibus serenissimo Magno Duci (Hetruriæ), pergit *Redi*, (c. l. p. 96.) donatæ sunt, quæ à me in usum deductæ, ne minimum quidem signum mihi dederunt memoratæ hujus virtutis, in sistendo sanguinem. Sed ossa ista forsan marium fuerunt, nec maculas istas ad nigrorem vergentes ostenderunt.

§. 10.

Extat & Patris Michaëlis Boim scriptum, ab Eodem *Redi* (c. l. p. 98.) citatum, in quo easdem dotes Equi marini dentibus celebrat. Novi Goæ, testatur, in regio Nosocomio, unum ex maximis dentibus Equi marini, cujus admirandæ facultatis si Experimentum sumere volunt, dentem venæ sectæ adhibere solent, & ecce, mirum dictu, statim sanguinis profilientis impetus sanguine intra venam recepto sistitur. Nota est historia Cadaveris cujusdam Malabarici Principis à Lusitanis occisi, quod, cum juxta navem occupatam pluribus glandulis transfossus, sine ullo tamen ex hiantibus vulneribus sanguinis effusi vestigio reperissent, in vestibus jam spoliati collo frustum ossium appensum cum detraxissent; quod uti unum ex ossibus Hippopotami erat, ita quoque sanguinis veluti aggere perrupto è mortui corpore copiosissimè ad stuporem omnium profluxit. Cujus quidem, subjungit, aliam causam esse non puto, quam frigidissimam qualitatem, qua sanguis protinus congelatur & à fluxu prohibetur. Inquirere jubet *Verulam* (c. l.), num Lapis ex Bufonum capite non probet se virtute pari, cum Bufo umbra delectetur & frigore. De Cinere Bufonis *Hieron. Cardan.* (l. 7. de Var. Rer. p. 471.)

§. 11.

Habet hic iterum, quæ opponat (c. l. p. 99.) *Redi*. An verò, regerit, homo vel quodcunque aliud animal congelato sanguine in ventriculis cordis & intricatis recessibus & mæandris canalium sanguineorum vivere possit, id verò illis ponderandum relinquo, qui ratione pollent. Porro, quod attinet aperturam venæ & cohibitionem sanguinis dente vel ossibus Hippopotami ita factam, ne quicquam exeat, id istiusmodi negotium est, ut Indis, ceu hominibus bonæ constitutionis & exhiberi & persuaderi facile possit, non vero Europæis, nisi sit simplex quædam muliercula, quæ decipi posset, aperiendo venam, & postea duorum aut trium digitorum latitudine sub apertura, stricte ligando frustulum aliquod dentis vel ossium, actutum enim sanguis redundare desinet: atverò æque desinet, si loco dentis marini digitum unum applies, aut quaecunque frustum ligni vel Metalli adhibeas, tantum ut corpus venæ eum in modum stringatur, ne sanguis transcurrere & penetrare in
vulnus

vulnus possit. Ut verò de impostura jam dicta litem *Redi Nobilissimo* non moveo, sed potius curiositati Ejus assurgo. Ita veniam ab Excellentissimo Ejus nomine mihi polliceor, si dicam, non totius Massæ sanguineæ coagulationem astrictoria ista medicamenta inferre, sed partialem sanè in partibus in peripheria s. Circumferentia corporis vulneratis. Sufficit, si circulo sanguinis salvo, in regione partium vulneratarum ob coagulum factum vasa obdurentur, sanguinisque coërceatur effluxus. Etsi experientia falsum hoc assertum demonstrarit (*p. 96.*), cogitare debuisset *Patris Boimi* monitum; quando, allegante id *Friderico Hoffmanno Patre* (*l. 5. Clav. Schræd. §. 64. p. 700.*) monuit: Certum est non cujuslibet promiscuè Hippopotami dentes hac virtute pollere, verum illorum solummodo, qui certo anni tempore capiuntur.

§. 12.

Quod si igitur à fato extinctis, cum Magica, tum naturalia ista peripeta & appensa semoveantur, nullus dubitabit Cadaverum Cruentationem istis amotis subsequi. De Magicis quidem sequens ap. *Heinr. Kornmann.* (*p. 5. de M. M. c. 13.*) prostat. In conspiratione illa à *Comite Gouria* contra *Jacobum ejus nominis sextum* Scotorum Regem Perthi die Martis, qui erat 5. Augusti, Anno 1608. intentata Rex victor evasit, *Alexander Thutuenus* per gradus cochleæ præceps datus, extrema passus est, *Comes Gouria*, *Alexandri frater* etiam occubuit. Verum cum ædes & Cadavera proditorum, donec quippiam de iis statueretur custodiæ commendarentur scripta & literas diligenter Rex est scrutatus, si quid fortè posset reperiri, quod ad detegendam Conjuratorem faceret, sed præter marsupium magicis Characteribus & vocabulis incantatoriis plenum, nihil est inventum. In hoc, verisimile est, non parum fiducia Comitem collocasse, nam sine eo nunquam tutum se arbitrabatur, ideoque perpetuò secum gestabat. Quin & illud observandum est, quam diu de collo suspensi illi manebant, vulnera quibus periit, ne guttulam unam sanguinis distillasse, ut primum demti fuere totum corpus abundanti sanguine manasse. *Job. Sophro. Kozack*, (*tr. de Sale c. 11. §. 16. p. 516.*) infans adhuc sex annorum, vidit militem unum è Passaviensibus, à Praga repudiatis exanimatum quidem ictibus gladiatorum & malleorum, sed sine omni cruore, sine dubio tali schedula munitum, quæ tamen ictibus mallei prævalere non potuit. Adde & *Phil. Camerar.* (*c. 1. p. 302.*). De naturalibus Exempla supra (§. 6. 8. & 10.) allata, curiosi desiderium explebunt. Id verò considerandum reputarem, cur amoto è *Mentha* facto pediluvio, & in locum ejus simplici aqua

substituta (§. 7.) vena ter vel quater scalpello profundè tacta cruorem non e-
vomuerit, ut de novo ista ad sanguinis evacuationem obtinendam, in illam
scapellum adigere necessum habuerit Chirurgus. Sanè, si rectè calculum
pono, bonus ille vir scapello saphenæ canalem feriendo aberravit, & errore suo
creduli Medici animum fascinavit. Nullam venam sectam in caduco uteri
sanguinem extravasare, *Paracelso* (tr. de Caduc. Matric. §. 6. p. 631.) placuit,
quod vix credo.

§. 13.

Inter causas internas militant (α.) sanguinis & venarum constitutio, (β.)
Flatus & vapores, (γ.) motus ante mortem vehementiores. (δ.) Morbi an-
tegressi, (ε.) aut alii casus violentæ mortis causæ. (η.) Assumta (ς.) Putre-
do, quæ sanguinis texturam solvendo, & venas corrumpendo & oscula eo-
rundem corrodingo concurrit.

§. 14.

Sanguinis in laudes debacchari animus non est, licet optimo jure id ca-
lamus præstare possit. *Αναγκασιότατος* namque & *καίνότατος* corporis nostri
est humor dilectissimusque naturæ filius maxime proprius succus & domesti-
cus *Galeno* (l. 2. de Temperim. c. 3.), quia & thesaurus & suppetiæ in levamen
futuræ, juxta *Joh. Fernel.* (l. 2. M. M. c. 12. p. 375.) & ex mente *Critiæ* (ap. *Arist.*
l. 1. de Anim. c. 2. tr. 32.) & Aliorum. Add. *Guilh. Harv.* (de Gen. Animal. Ex-
erc. 52. p. m. 197.), qui si sub fabulæ involucro sanguinem depingere voluisset,
ipsum Lapidis Philosophici titulo insignire religionem minimè duxisset, (Exerc.
71. p. 324.). Sanguinis ergò tenax in animalibus Natura semper est, *Inculcat*
Joh. Baptista Siton. (Iatrosoph. Miscell. tr. 48. p. 319.), & cum sanguinem pro-
fert, de præcipuo animalis negotio agi ostendit, hocque didicit ab ipsius na-
turæ Rectore, qui cum genus humanum admonere vult, ut sibi quam maximè
caveat à sanguineis, uti solet, prodigiis, ad quorum aspectum de summa rerum
humanarum agi debere præferat. Hinc optima naturæ possessio (l. 3. M. M.)
Galeno nuncupatus, & hunc ultimò post humores evacuari, quamvis non ita
bene, dicitur *Eidem* (l. 2. de Elem. c. 9. & l. 3. de Simpl. Med. Facult. c. 26.). Et
hic sanguis à morte non actutum concrevit, sed ad tempus aliquando longum
fluxilis manet, quamdiu in venis & arteriis adhuc hospitatur. Verè namque
Aristoteles (l. de Part. Anim. c. 5.): Venas *ἀμωτάς καὶ ἐν ἑαυτοῖς*, sanguinemque
in venis, corpore adhuc vivo & sano, tanquam in propria custodia fluctuare,
quod

quod (*ad f. 6. Aph. Hippocr. 20.*) commentatur iterum Galenus & ab illis conservari, ne scilicet coaguletur, & coagulatus putrescat.

§. 15.

Hanc in venis à coagulatione sanguinis conservationem non ipsis venis, sed caloris tepori (*c. l.*) *Aristoteles* ascripsit. Pollicem huic premere videtur *Franc. Glisson.* (*Anat. Hepat. c. 35. p. 300.*), qui conservationem illam solum esse organicam, qua sanguinem venæ servant unitum, ab alienarum rerum mistura protegent, motuique ipsius in orbem famulantur, primariam autem conservationis causam spiritum agnoscit vitalem (*p. 301.*) *Nathan. Highmor.* (*l. 2. Disquis. Anat. p. 2. c. 6. p. 158.*). Sanguinis motum in morituris sensim cessantem accusat. Quamvis namque motus Cordis in his sensim langueat, semper tamen concutitur sanguis, donec motus ille planè nullus sit. Atque hoc modo fibræ dissipantur & disuniuntur non aliter ac sanguinis suilli concussione à concretionem conservantur.

§. 16.

Aristoteli verò & *Highmoro* non sine Causa contradicit *Job. Fernel.* (*l. 6. Physiol. c. 7. p. 150.*) dum scribit: Maxima & admirabilis in sanguine facultas, sed & magna vis venarum, quæ conceptum sanguinem coire nunquam sinunt. Et paulo post. Non igitur, quemadmodum *Aristoteles* affirmat, conservandi sanguinis facultas in venis, & ex caloris tepore, quum & reliquum corpus omne tepescat, sed ex ingenita quadam vi & familiaritate, quæ profectò efficit, ut hæ naturalis & legitimus locus sint sanguinis. Hujus apertum id est indicium, *pergit*, quod in mortuorum venis refrigeratus etiam sanguis non concreseat, quem tamen in viventium intestina, aut in ventriculum aut vesicam irruentem tepor à concretionem non præservat. Ita dum Cadavera frigore congelata dissecandi occasio tulit, nihilominus in venis sanguinem, fluidum adhuc videre contigit. Nec semel in Cordis thalamis viscerumque plexibus sanguinis grumas offendi, quod & *Highmorus* (*c. l.*) observavit, in venis compri-
mis majoribus autem fluidum. In memoriam mihi revoco olim, dum Anatomica tyrocinia exercerem, commilitones mecum censuram & multam incidisse ob vasa parva dissecta, eò quod sanguis extillans cultrum Anatomicum moraretur, laboremque abstergerendi & mundandi simul injungeret. Sanguine igitur non moto, fluxibilitas perdurat, quod *Highmorum*, & spiritu vitali jam dissipato, & in Chaos suum revoluta, quod *Glissonium* confutat. In eandem *Fernelii* sententiam propendent *Laurent. Joubert.* (*Decad. 2. Paradox. 2. p. 93.*). *Job. Jacob. Crafft* (*ap. Guilb. Fabric. Hildan. (Cent. 3. obs. Chirurg. 12. p. 194.)*).

J. B. Helmont. (tr. *Aqua* n. 10. p. 47. tr. *sextupl. Digest. Alim. human.* n. 38. p. 172. tr. *Pleura furens* n. 15. p. 319. Schol. *Humonist. passiv. Decept.* c. 3. n. 2. p. 810. tr. *de Febr.* c. 2. n. 22. p. 743.). Ad hanc etiam Anatomicorum experientiam provocat Gisbert. Voët. (part. 2. *Disp. Select.* p. 214.). Dum igitur in Cadaveris venis sanguis manet ad tempus fluidus, supervenientibus causis sanguinem moventibus aliquot à morte dies cruorem stillare secundum naturam poterit. Nec quidem repugnarem Andr. Libavio (de *Cruent. Cadav.* th. 145. p. 229.). Sanguini, cum in venis adhuc conclusus est, spiritus naturaliter, venasque è Corde egredi lentes cordis naturam retinere (th. 151. p. 233.).

§. 17.

Cur verò sanguis extravasatus concresecat, causas afferunt duas imprimis Antiquioris seculi Philosophi; fibras nempe & pinguedinem sanguinis, quæ refrigerata gelascit, quam etiam pituitam vocitant. Fibras duplices fecit Philosophus (l. 3. *Hist. Anim.* c. 6.). Primum genus carnis est, ut loquitur Cassp. Hoffmann. (l. 2. *Instit. Med.* c. 11. p. 52.) & inter nervum & venam suam habet naturam, & nonnullæ humorem, saniem appellatum, (ὕπερνεμα & ἰχῶρας) continent, tendunt à nervis ad venas, ac inde ad nervos. Secundum genus fibrarum est sanguinis, quod consistere in sanguine solet. Fila dixit Cœl. Lud. Rhodigin. (l. 14. *Leet. Antiqu.* c. 12. col. 753.), quanquam non cujusque animatis. Has terræ opificium dixit, (l. 2. *de Part. Animal.* c. 4.) Philosophus. Terra autem id significat, quod non evaporat adhibito igne, sed crassescit, inde sanguinem ex aqua & terra constare Idem (l. 3. l. c. c. 5.) affirmavit. Quorum animalium sanguis admodum multis & crassis fibris refertus, hæc terrena constant natura & animosa, iracunda proindeque furibunda sunt, ira enim calorifica est: Fibræ verò solidæ terrenæque sunt: itaque quasi fomenta in sanguine efficiuntur, fervoremque per iram accendunt. Ex quo fit, ut tauri & apri animati, iracundi furibundique sint. Sanguis enim eorum fibris refertior est. Et quidem taurorum sanguis omnium celerrime coit & durescit (id. l. 2. *de Part. Anim.* c. 4.). Quin & asino crassissimum & nigerrimum tribuit (l. 3. *Hist. Anim.* c. 19.). Cervi, damæ, bubali & aliorum quorundam denegat, quo circa eorundem sanguis non similiter atque cæterorum concresecit. (Add. l. c. & l. 4. *Meteorol.* c. 7.) Sed cervorum perinde, ut leporum, solet spissari, videlicet non coitu firmiore, ut cæterorum, sed fluido, quale lac est, quod sine coagulo sponte coiverit. Bubali sanguis, pergit, aliquantulo amplius spissatur, quippe qui proximè ovillo aut paulo minus consistat. Locum modo allegatur (ex l. 2. *de p. a. c.* 4.) etiam Galen. (l. quod *Animi mores sequuntur temperamentum* c. 7.) inseruit. Cervorum fan-

sanguini etiam fibras tribuit *Salom. Alberti* (*Orat. de Sud. Cruent. p. 27.*). *Job. Fernel.* (*l. 6. Physiol. c. 7. p. 129.*). *Nathan. Highmor.* (*l. 2. Diff. Anat. p. 2.*) & quod horum sanguinem non coire idcirco putat Philosophus, quod fibris è sanguine detractis non grumescat, (*l. 3. Hist. Anim. c. 19. & l. 2. de p. a. c. 4.*) id non ἀπλῶς, sed κατὰ τὴν limitate s. secundum quid accipiendum, rectè *Job. Panerat. Bruno* (in *Not. ad Job. Jessen. de V. S. judic. p. iii.*) reputavit, & quod Cervorum & Damarum sanguis coaguletur, Venatores docebunt, quos etiam è Cordis Cervini thalamis cruorem coagulatum eximisse vidi. Fibras habet, sed non ita robustas, & in visum facilè incurrentes, neque omnes fibras dene-gasse videtur isti cruori, omnemque coagulationem, *Aristoteles* adimit, sed spissari dixit, coitu infirmiore idque vocabulum (ὁμότως) similiter, satis evincit, (*l. 3. Hist. Anim. c. 6.*)

§. 18.

Fibras has inter partes sanguinem constituentes numeravit *Adrian. Spiegel.* (*l. 4. de Corp. Hum. Fabr. c. 12. p. m. 182.*) ubi è tribus partibus sanguinem constitui asseruit: Sero scilicet aquæo, rubro colore & fibris sanguineis. *Guilielm. Harv.* (*Exerc. de Generat. Anim. 52. p. 203.*) sanguinem ex anima & corpore constare statuit, evanescente illa sanguinis anima, (calore nativo) sanguinem illicò corrumpi & dissolvi in ea, ex quibus olim constituebatur: primo scilicet in Cruorem postea in partes rubras & albas, partesque rubræ superiores sunt fluidiores, inferius autem sitæ nigricant. Partes porro alias allegat fibrosas & densiores, alias ichorosas & serosas, quibus coagulatus rhombus innatare solet. Ab his autem, quasi stamine, robur & consistentiam sanguinis deduxit *Laur. Gissler. de Pest. Brunsvic. obs. 65.*) partesque fibrosas (*c. l.*) reliquarum partium vinculum ebuccinavit *Harveus*, sui oblitus quando post unam vel alternam lineam partes has non in esse vivo sanguini, sed à morte solum corrupto, & jam dissoluto, dictitavit.

§. 19.

Eadem ferè mens sedet *Excellentissimo nostro Job. Bohnio* (*Circul. Anat. Pro-gymn. p. 187.*) qui nullas dari sanguinis fibras astruxit: Quamvis sanguis, inquit, aut ex vulnere, aut alias, aquæ calenti immittatur, & cum hac refrigerescat, instar lanæ carptæ, aut fibrarum membranearum vesiculatim sibi implexarum lateribus ac fundo adhærescat. Fictæ tamen hæ sanguinis fibræ sunt, quas in hoc nulla oculorum & instrumentorum acies deprehendere poterat, sed aqua calida sanguinis glutinosam portionem dissolvit, quæ cum illa postmodum refrigerescens in tenuiora filamenta congelascit. Et paulo post: Nec fibras
has

has solidiores sanguini viventi præ inextitisse exinde concluditur, quod sub quacunque exilitate concipiantur, id est, sub qua etiam non nisi Microscopio instructo oculo, comparent, semper tamen vasorum capillarium meatibus crassiores sint, adeoque frequentiores horum obstructions inde metuendæ forent.

§. 20.

Ignoscet *Vir famigeratissimus*, quod salva ipsius Autoritate contrarium sustineo. Fibræ idcirco mihi sanguini concessæ videntur, ne in capillaribus vasis obstructions oboriantur. Scilicet, ne crassus sanguis in illa irruat, sed saltem subtilis & serosus subcerniculi vices gerat, si Microscopio armato oculo compareat, in sanguine eorum præsentia utique concludenda. Ego nullus dubito, quin villi illi imposuerint *Petro Borello*, ut scriberet (*Cent. 3. obs. Med. 4. p. 198.*) baleniformia animalia in sanguine, tanquam Oceano, natare, & *Theodor. Kerckringio*, qui (*Spicileg. obs. Anat. 93. p. 178.*) Vermiculos in omnibus visceribus, Microscopii subsidio, se offendisse narrat. De vermiculis in semine, quorum numerum innumerum se reperiisse gloriatur *Anton. à Leuwenhoeck* (*Experiment. & Contempl. p. 33.*) ut multa millia in una guttula computator iste felicissimus Microscopio adjuvante deprehenderit, nil impræsentiarum, quia an semen virile hujusmodi villis scateat compertum non habeo. Id vero non semel admiratus, Chilo fibras has etiam inesse, & exinde sanguini etiam communicari.

§. 21.

Fibras prætereà sanguini inesse his Experimentis probavit *Fernel. (c. l.)* ita accuratè diligenterque sanguini confusæ sunt fibræ, ita perturbatæ, scribit, nihil ut sensus, in calido etiam, nunc sanguine possit percipere, nihil ut in eo qui jam frigore coivit & congelavit, veruntamen sejungi hæ separarique hac ratione consueverunt, si vel calens tepidusque sanguis per linteum transfundatur, vel crebra agitatione bacillo manuve concutiatur, dum refrixerit, quomodo solent mulierculæ suillum præparare. Quin etiam, pergit, quum incisa in malleolo saphena, sanguis, ut mos est, in pelvim tepentis aquæ profunditur, mox ut hæc refrixerit, & ad exiguum tempus constiterit, tota tenuioris sanguinis portione tingetur, ad fundum autem delabuntur fibræ illæ priorsus coherentes & albæ, quæ quamplurimos specie quadam assimilata pituitæ in errorem induxerunt. Hæ quotiescunque exemptæ detractæque fuerint, reliquus sanguis & à concrescendi ratione, in quam sua spontè ferretur, & à nutriendi præstantia longissime distabit. *Hæc Fernel.*

§. 22.

§. 22.

Testabitur & harum præsentiam Caro illa è sanguine venoso factitia, de qua ex *Andrea Knæfelio in Method. Med. febr. Epidem. & pestilent.*) sequentia *Johann. Tackius (in Chrysogon. Animal. & Minerali s. Phasid. Philos. 2. p. 35.)* recitat: Quod in sanguine post venæ sectionem, inquit, aquis mixto album & viscosum cernitur, in carneam massam facile compingitur. Fidem liberaturus, pergit, simpliciter assero: Aquam illam innatantem partem sanguinis esse individuam in vita, ὀχρὴν ἢ λευκὴν balsamicum; Album verò illud glutinosum esse jam sanguinem fibrosum incarnationi proximum, & agglutinandum; Inferiorem verò rubro nigricantem expectare adhuc sui perfectionem in tales fibras incarnationis, quas etiam è sanguine circa malleolos emisso, & aquæ calenti immisso, aqua illa è luto illo sanguinis rubro separatas virgultis adhærere deprehendimus. Eædem fibræ in factitiam & artificialem carnem compinguntur hac oculari demonstratione: Quotiescunque cucurbitis in balneo calente sanguis exsugitur, toties collecti grumi aliquot hujus extravasati sanguinis inter manus conglomerantur, instar nivalis pilæ, & semper recenti affusa aqua eluendo sanguinis rubrum, arctius manibus compinguntur eousque quo tandem illa omnis fibrarum compactura in massam condidæ vel incarnatæ & sic factitiæ carnis portiunculam coalescat jucundo & curioso spectaculo. Hoc certum insimul notat *Mart. Kerger. (tr. de Ferment. s. 11. c. 6. p. 59.)* è sanguine quocunque etiam humano, eluendo eum aqua tepida, & comprimendo posse massas carneas generari. Sanguinem igitur potestate carnem appellandum autumavit *Galen. (l. 3. de Temper. c. 1.)*

§. 23.

Unde autem prima stamina ducunt prædicti villi Anatomici, variè disceptant. *Aristotelis* mentem vide *supra* (§. 17.) de harum origine. Ita *Joh. Fernel. (c. 1. p. 130.)*: Fibras quidem Chylus prima concoctione contrahit è ventriculo, qui ferè totus cum nervosus sit, suam illi substantiam quadantenus impertit, qualem obtinere videmus eorum plurima, quæ vomitione redduntur, tum propria ventriculi intestinorumque excrementa, summe nimirum pituitose ac lenta, illapsus dein Chylus in jecur, veram sanguinis substantiam ac colorem adipiscitur. Itaque concresecendi vim sanguinis habet è ventriculo, cujus errore corpus omne quasi Atrophia extabescit, sanguine fibris destituto. Hinc non paucos cernimus macie confectos, quibus tamen sanguis copiosus inest, isque benè temperatus, alios opimum corporis habi-

(Bb bb)

tum

tum & Carnis molem consequi, licet sanguine constent calidiore. Quæ ipsa tamen *Fernelij* sententia *Mauritio Hoffmanno* (*Disp. de Sanguine th. 74.*) non probatur, cum virtute fermenti assumptorum compages solvatur, adeoque fibrosa hujusmodi communicatio locum vix inveniat. Examinat & refellit hoc veterum decretum *Melch. Sebiz.* (*Exerc. Med. II. qu. 5.*). Addit *Job. Teod. Schenck.* (*Hist. hum. general. c. 13. p. 97.*): Chylum, etiam si extrahatur & aliquandiu vasculo excipiat, nullatenus coire. Quod quis igitur non habet, alteri dare non potest. *Mauritio* igitur *Hoffmanno* (*c. l.*) videntur nil aliud esse, quam portiones quædam Spirituum Chylosorum viscidorumque ex Cerebro per nervos & vasa lymphatica sanguini in confluxu ad cor redditorum; nam & locum in disgregatione sanguinis extravasati supremum petunt, & glutinis instar reliquas sanguinis partes ad concretionem invitant. *Job. Theod. Schenkii* (*c. l.*) *judicium* tale est: Sunt pars sanguinis glutinosior crassiorque, quæ in aliquibus animalibus fibrarum in modum compacto deprehenditur, in quibusdam verò minus, sed saltem crassitiem ei dilargiens atque dilutiore & aqueo distinguens. Ipse *laudatorum Professorum Bohnii & Schenkii* decreta conjungo, & fibras illas sanguinis partes glutinosiores aut à partibus sanguineis glutinosioribus dependere divino, nec ullum absque his dari sanguinem, nec soli frigore deberi easdem, cum in aquam ferventem sanguis immissus easdem visui accuratius objiciat. Interim non ego ab aëre glutinosam Lympham condensari, & ejusmodi fibris ob teneritudinem visum effugientibus adhærere, ut crassiores evadant, conspectioresque.

§. 24.

Et Lympha ista etiam est pars altera sanguinis, quam ob viscositatem pinguedinem sanguinis dicere veteribus placuit (*Vid. supra §. 17.*). Pituitæ nomine aliquando, aliquando Ichoris, phlegmatis, aut saniei expresserunt, Moderni sebum, Lympham & laticem, de cujus glutinositate jam *supra* (*l. I. Tit. 7. §. 70.*) multa protuli, huc referenda. Et hujus Gelatinam & visciditatem sanguini adhuc intimè mistam & confusam ad grumorum sanguinis productionem multum conferre, indubium est, cum & ipsa quando propriæ sanguinis partes secesserunt in pellucidum concrementum, nobilemque *Praxagoræ* pituitam vitream facessat. Acidum, hujus concretionis causam, allegat *Fr. Bayle* (*de Apopl. tr. 7. p. 97.*)

§. 25.

Singulare est, si sanguis vita adhuc superstite à moleculis morbofis densis & sanguinem in grumos constringentibus congeletur, ut tradidit *J. Joach.*

ach. Beccher. (l. 1. Phys. Subt. f. 5. c. 1. n. 13. p. 304.), qui non raro in Peste & Febribus malignis & petechialibus, etiam in malignis variolis & morbillis magno labore, & multis corporis partibus tentatis sanguinem hauriri potuisse testis est. Ipse in variolis & morbillis malignis anni 1672. observavi sanguinem rubicundum, & quasi minio tinctum è naribus stillantem omni caruisse sevo, statim concrevisse & paulo post durum, ut Gummi redditum. Plura *Joh. Dan. Major Noster (Prodrom. Chirurg. Infus. §. 2. p. 20.)*. Junge si lubet (*de Chirurg. Infus.*) *Epistolam (ap. laud. Major. §. 10. p. 90. sq.)*. In Lethargo correpti venis lancetta apertis cruorem congruatum inveni & expressi, sanguinis fluidi ne gutta quidem exstillante moriebatur. A Melancholico humore, ita fuit, ex observatione *Th. Bartholini (Cent. 3. Hist. Anat. 94. p. 188.)* exsiccatus, ut omnes venæ & ipsum Cor à perito Chirurgo dissecari non potuerint. Religionem ferè duxissem hanc historiam inserere, nisi *Magni Bartholini Testimonio* fulciretur, cum sevo abundant Melancholici, & sputatores idcirco sint (*Vid. Cassp. Hoffmann. tr. de Lien. c. 10. p. 7. & c. 17. p. 115.*) *Valentiniano Imperatori* ex ira decumbenti quidam Medicorum venam sæpius iterumque pungendo, ne guttam quidem cruoris elicere valuit, internis nimietate calorum ambustis, vel (ut quidam existimabant,) arefactis, ideò membris, quod meatus aliqui, quos hæmorrhoides nunc appellamus, obserati, sunt gelidis frigoribus con crustati, *memorante Ammiano Marcellino (l. 30. c. 9. p. m. 515.)*. Forsan Medici imperitiæ id dandum, reliquos namque Medicos (Chirurgos) per varia sparserat curaturos militem pestilentia laborantem *Imperator*. Ita nostri Tonsores imperita manu venas laxare non potentes, spissitudine sanguinis imperitiam suam palliare student: Dicunt: *weil das Geblütthe allzu dicke und verbrant, gebe die getroffene Ader nicht*. Carbones viri quasi impacti in jugularibus. (*Guilh. Ballon. l. 2. Ephem. & Epid. p. 142.*) Vidimus quempiam, habet *Joh. Fernel. (c. l. p. 130.)* post diuturnum languorem de vita exisse, cui sanguis universus in venis concreverat, adeo ut demum Coralli modo fruticans illinc eximeretur. Adde si placet *P. Borellum (Cent. 2. obs. 28. p. 128.)* & *Felic. Plater. (l. 2. obs. Med. p. 505.)* *D. Puyton* observavit in juvencula mortua febre ardente sanguinem concretum intra venas à claviculis usque ad inguina, & intra arterias instar sebaceæ substantiæ seu medullæ sambuccinæ porosæ simillimum, teste *Joh. Riolano obs. rarar. Anthropol. annex. p. 871*. Adde *l. 2. Enchirid. Anat. c. 27.*) Plura huc spectantia *Venerandus noster Phosphor. Dn. D. J. P. Sachsus (Ocean. Macro - Microcosf. §. 136. p. 126.)* collegit.

§. 26.

Facere ad hanc coagulationem Acrimoniam acidam, quando est intensior, testis est *Fr. Bayle* (*tr. de Apoplex. c. 8. p. 104.*). Adde pituitosam albam materiam, cujus copiam, in venis Lue Gallica demortuorum, invenit *Nicol. Massa* (*T. 1. Epist. Med. 30. f. 143. a.*). Ipse credidit opium assumptum huc spectare, de quo *Job. Schreiber.* (*Nov. Decad. Metall. Conc. 5. p. 144.*). Viperæ venenum, de quo à *Mays* (*Podalir. Rediv. p. 133.*) quod viperæ morsus sanguinem coagulet. Ab externorum quorundam sanguini communicatorum miscela id facile contingere Infusoria Chirurgia declaravit. Aqua forti communi in venam cruralem canis infusa salis coagulatio oppidò successit, quod *Carol. Fracassat.* (*Diss. Epist. de Cerebro p. 411.*) testatur, & ex eo *Ephemerid. Erud.* (*T. 3. Ephem. 12. p. 181.*). *Job. Sigism. Elzholz* (*Clysmat. Nov. c. 5. p. 24.*). *J. D. Major* (*part. 1. Dubior. circ. infus. 13. §. 6. p. 256.*). Ab infuso lacte idem provenisse *Richard. Lower.* (*tr. de Corde c. 2. p. 119.*) autor est.

§. 27.

Movent sanguinem Flatus & Vapores (β.) cum animi, tum corporis adhuc venis inclusi, cruorique mixti. Idcirco cur vena læsa non saliat in vivis *A. Th. Paracelsus* (*T. 1. op. von Aderlassen tr. 1. p. 714.*) philosophatur: *So sie ein Ader geschlagen haben, und das Blut wil nicht gehen, so wissends nicht aus was Ursache, denn daß das Blut zu dicke sey, oder das Löchlein zu klein, welches hie in kein weg mag ein Ursach seyn. Sondern die iſts, daß dem Blut nicht alle Stund gelegen iſt hinaus zugehn. Ein Ursach des es nicht würdig iſt, und so es nicht ein Wind in ihm hat, so iſts nicht geschickt zum ausgehen.* Ita *Job. Sophron. Kozack.* (*l. de Hemorrh. c. 9. p. 266. & tr. de Sale. c. 5. f. 10. p. 214.*). Mortuis strangulatis & suffocatis solet quoque è naribus vel faucibus manare sanguis, interdum purus, interdum aliis humoribus mixtus, non quod in ipsis aliqua vena rupta sit; sed quod sanguis interrupto in & expirationis motu adhuc à vaporibus intus agitur & intumescat, atque foras propellatur per ordinarios vaporum meatus. Vaporis isti post mortem sæpius majori vi agunt, si nempe sanguis à miasmate aliquo venenato aut maligno imprægnatus adhuc effervescat, ebulliat, calorque putredinalis huic simul suam locet operam. Talem cruentationem in malignorum & pestilentium morborum impetu extinctis notarunt varii, ut mox elucescet. Flatus dum ampliores locum, quærit, poterit etiam, divinante *Anton. Santorello* (*Postpr. Med. c. 21. p. 63.*), dirumpere venam, & foras erumpens una effundere sanguinem, corporisve excrementa. Ita in Senz cuidam 75. annorum ex Catharro suffocativo, intra bihorium defuncto, non sine stupore (*Dn. D.*

D. Ebreñfried Hagedorn! (Cent. 3. Hist. 45. p. 342.) venæ temporalis sinistrae rupturam notavit, quæ per biduum sanguine stillabat, licet stropholis abstergeretur. Quod si præterea sanguinis motus ante mortem vehementissimo in affectu fuit in corpore, ejus vim & potentiam tam citò extinctam non esse, sed adhuc in actum proclivem, data occasione, moveri, similiter *Andr. Libav. (c. l. th. 130. p. 113.)* placuit.

§. 28.

Morbi antegressi (γ .) vel fuerunt benigni vel maligni. Inter benignos ante omnia loco Apoplexiam. Hanc quidem, cum Aliis, à sanguinis concrectione deduxit *ingeniosus Franc. Bayle (c. l. p. 93.)*. Evidentius nihil est, ratiocinatur, quam repentinam sanguinis concrectionem, inducere ejusdem stationem, ac repentinam spirituum minutionem, aut etiam extinctionem: ex quibus, si in cerebro & pulmonibus fiant, necessario Symptomata veræ Apoplexiæ excitantur. Fluxilem contra in Apoplexia sanguinem *Job. Jac. Wepfer. (obs. Anat. ex Cadav. Apopl. Hist. 1. p. 4. & 5.)* sectione cadaverum docuit, fluidumque obferi in sanguine abundantiam, permanisse, *Excell. Dn. D. Job. Conrad. Brunner. (M. C. D. 3. A. 1. obs. 153. p. 265. sq.)* etiam tradidit. Ita & venæ sectione in Apoplectica facta, triduo post mortem sanguis è vena secta effusus satis fluidus, ut habet *Clariss. Dn. D. Job. Grubel. (M. C. c. l. obs. 50. p. 65.)*, qui in Apoplexia sanguinem in pulmonibus stagnare in reliquis partibus moveri (*p. 66.*) superaddidit. *Felix ille Helvetiorum Archiater Plater. (tr. 1. Prax. l. 1. c. 2. p. 27.)* fatetur se in plethoricis Apoplecticis ob ruptam venam toties observasse & viventibus adhuc & post mortem magnam sanguinis copiam per os, nares, erupuisse. *Add. Andr. Libav. (de Cruent. Cad. p. 149.)* Novit idem quosdam, qui morbo Epidemiali quodam & sideratione aut Epilepsia interemti à morte demum per os, nares, aures & alias vias sat copiosum profuderunt sanguinem. In Hydropicis sanguinem propria rarefactione prorumpere *Job. Conrad. Wechtler. (l. 2. de Hom. Cruent. & Occid. Diss. 15. Diff. 9. p. 269.)* inculcat.

§. 29.

Quod si in corporibus Plethoricis Hæmorrhagia Narium, uteri Hæmorrhoidum fatum acceleravit, nec admiratio te subeat, nec de causis quærere satagas, si per eadem loca, qua in vita manavit sanguis, post mortem adhuc manat cruor, apertis semel vasorum osculis ad consuetam properat scaturiginem, quamdiu à vaporum flatu & incubatu purpurea illa urgetur moles. Inde Lochia puerperis defluunt demortuis, menses mulieribus, viris Hæmorrhoides. In vulneratis vasis majoribus, si ad ignis asylum confugiendum fuerit, post

mortem Eschara detracta aut decidens novam vulnerum cruentationem sistet.

§. 30.

Hujusmodi cruentationem in malignorum & pestilentium morborum impetu extinctis etiam à variis optimæ notæ Medicis notatam curiosum Lectorem non fugit. Nobis etiam licet, si libet, animadvertere, in his, qui simili aliquo morbo vel febre pereunt, oportere plerumque nares bambace vel alia quapiam re occludere, ex eo quod per eas cruorem, ac tabidos humores ex naribus & ore profundunt, annotat *Paul. Zacchias* (*T. 3. Quæst. Med. Legal. Consil. 19. n. 5. p. 34.*). Scilicet fibras in sanguine absorptas in peste credidit *Laurent. Gifeler.* (*c. l.*) & impetuosam cum vita fractam humorum comprimis sanguinis effervescentiam nemo facile admittet. Historias suggerunt *Laurent. Joubert.* (*l. de Peste c. 8.*). *Hieron. Capivaccius* (*ap. Laurent. Scholz. Consil. 196. p. 572.*). In Peste Parmensi prodidit *Roland. Capellutus* (*l. de Pest. Parm. p. 7.*) alii suffocabantur, ab ore quorum non parva sanguinis quantitas emanabat. In Peste Chemnicensi virgo præclara stirpe nata post mortem tantum sanguinis è Naribus profudit, ut vestes feræles pollueret fluxusque ille usque ad sepulturam nullo conatu inhiberi poterat. Est & in his & aliis morbis, v. g. Melancholia, sanguis causticus, quod observavit *Dn. D. Ambr. Stegmann.* (*M. C. D. 3. A. 1. obs. 15. p. 35.*) in Melancholico, inque Scorbuticis ipse sæpissimè, qui ingruente post mortem putredine vasorum oscula exedit, eroditque.

§. 31.

Spectant huc cucurbitulæ, & venæ sectæ post obitum adhuc sanguine madidæ. Ne pueris morbillis & variolis detentis profundiores fiant scarificationes prohibuit *Laz. River.* (*l. 7. Prax. Med. c. 2. p. 551.*). Contingit enim, subjicit, ut penitius adacto scalpello ab imprudenti Chirurgo sanguis fervidus & ebulliens venulis divisus eo impetu per vulnuscula effluat, ut difficili negotio cohiberi possit. Apud nostros cautela hæc non est necessaria, qui in hoc casu Chirurgiam hujusmodi non admittimus neque propter morbillorum copiam confluentium imprimis admittere possumus. Illustrat rem illam *Joh. Langii* (*l. 1. Epist. Med. 40. p. 194.*), quam etiam citat *Casp. à Rejes* (*qu. 33. n. 23. p. 400.*) & primus Collegii nostri Fundator & Præses *Dn. D. Leonh. Bausch.* (*Schediasm. Curios. de Hematit. Proæm. p. 15.*) relatio: Uxori nobilis Viri *Bertholdi à Flerfscheym.* de nobili Helmstettorum sanguine notæ, graviter ægrotanti cum

dias-

in scapulis cutem adhibitis cucurbitulis inciderent scalpello, nemo sanguinis fluxum ulla arte vel carmine sistere potuit. Altera die mortua etiam cruentavit, donec ad sepulchrum efferretur. An Chirurgus ea fuerit usus arte, quam quidam Balneator in Monachio, Ducum Bavariae metropoli, nosse fertur, qui cucurbitulis tantum sanguinis, quantum voles, vel ad Syncopem usque elicit. Atillius Hæmorrhagiam quando libuerit, sistere potuit. Hunc verò, *ajebat*, suum scarificationis scalprum, pulvere quodam quibusdam speciebus salis mixto expolire, qui sanguinem concreescere non sinit. Nam & ideo in Cancrenæ scarificatione, incisiones aqua falsa calente, ne sanguis ingrossetur, irrigamus, quem si sponsia recenti marina, aqua salis aut maris humectata absterferis & fomentaveris, etiam liquidior fluet. *Hæc Langius*. Salis vulgaris aut Ammoniaci meminit *Andr. Libav. (de Cruent. Cadav. p. 262.)*. Multis in peste sanguis è Cucurbitulis emanans, nec validis auxiliis, nec cauterio ipso potuit compesci. Omnes obiere, nam facultas retentrix à venefica qualitate prorsus erat extincta, *memorat Zacut. (l. 3. Prax. adm. obs. 42. p. 105.)*. Sanguis in febribus mali moris, ex annonæ caritate prognatis, satis venis emissus, erat vel igneus magis, vel atrior, vel sevosior, vel acer, & eam ipsam dissectam venam, dum flueret, pungens, ut ægrè inde ad cicatricem coiret, *tradidit Galen. (l. de Cib. Bon. & Mal. Succ. c. 1.)*. De venæ sectione ante mortem administrata, *Vid. (§. 28.)* similemque casum in nobili foemina contigisse, olim ad me perscripsit *B. Dn. D. Gabriel Clauderus*.

§. 32.

In Aqua suffocatis, ut ad alias (δ.) violentæ mortis causas progrediar, si aquæ extrahantur, stillicidium illud evenit. Basileæ quidam adolescens aqua suffocatus periit, scripsit *Joh. Jacob Cniff. (ad Guilb. Fabric. Hildan. c. 1. obs. 12. p. 194.)*, & post 16. diem repertus merum, & non loturæ carnis similem, sanguinem, per os & nares omnium cum admiratione ejecit. Meminit & hujus phænomeni *Anton. Mizald. (Cent. 1. Memor. n. 4. p. m. 2.)*. Quod etiam in Balneatore juvene olim Ileburgi in Muldæ flumine suffocato me observasse recordor. Sanguini fluidiori & liquidiori reddito, dum suffocationis tempore multa aquæ quantitas per patentes meatus eidem mista fuit, tribuit *Cass. à Rejes (c. l. n. 20. p. 398.)* æris verò ambientis Narium vasa cruore turgida penetrantis & oscula eorum aperientis vis non excludenda. Vidi olim in Patria Comilitonem, cui aquæ se committere & natare in deliciis erat à gurgite absorptum, & semimortuum extractum in enormem incurrisse Narium hæmor-

rha-

rhagiam, quod impedita aëris attractione aut illapsu in pulmones, vasa Cerebri intumuerunt, & libera recepta respiratione sanguinis pondere se liberarunt. Plura *Andr. Libav. (c. l. p. 297.)*. Ab aliis rebus suffocatio illata stillationem hanc parturit. Infans mortuus in fasciculo stramineo repertus apud *Theophil. Bonet. (Anat. Pract. l. 2. s. 2. obs. 43. p. 474.)* id manifestat. Idem de ruina oppressis tradidit *Andr. Libav. (c. l. p. 149.)* & hæc ratio etiam insusensorum cruentatione militat.

§. 33.

Quod ad assumpta (s.) vidimus à nimio vinorum calidorum & dulcium potu imaginarios sudores sanguineos procedere (*Tit. preced. §. 29.*) & horum impetus & fermentatio in sanguine post mortem adhuc impetuosa Hæmorrhagias concitare posse indubium est. Ita in cruentatione suspensi corpulenti, qui ante mortem plusculum vini bibit & æstivis horis pependit, respondit *Andr. Libav. (ap. Greg. Horst. l. 2. s. 17. Epist. p. 589.)* Videndum etiam num quod acre medicamentum sumserit sauciatus (*c. l. th. 365. p. 138. add. p. 389.*) Idem præcipit. In Philtrato Narium stillicidium post mortem deprehensum, historiam à Dn. D. *Andrea Mollenbroccio* annotatam ap. *Casp. Theophil. Bierlingium (Advers. Cur. Cent. 1. n. 11. p. 29.)* legi. Ab obitu Hæmorrhagiam successive cuidam in quo veneni assumpti suspicio erat *B. Nicol. Binninger. Cent. 4. obs. 100. p. 481.*) memorat. Sæpè accidit, ut medicamenti vi subtilis acrisque effectus sanguis, exesis erosisque venis, aut meatibus erumpat; idque cum suo fiat tempore, sæpe post obitum completo, fieri potest, ut erosione completa profluat humor, infert *Andr. Libav. (c. l. ad th. 306. p. 389.)*

§. 34.

Quod si aliquot à morte dies, septimanas, aut etiam mensem oculos incurrat hoc phænomenon, sanguini in venis putrescenti venarumque putredini & rupturæ id erit deferendum. A putredine cruor stagnans fibris absumtis & corruptis, & cum sanguis sit aqueæ & terreæ naturæ immodicæ humiditate unione partium componentium dissolvitur, fit fluxilis & liquecit (*ut Anton. Santorell. Postprax. Med. c. 22. p. 66. autumat,*) oscula præterea vasorum laxantur, quin & eroduntur & disrumpuntur. Quocirca *Joh. Rioland. (l. Anthropol. c. 18. p. 61.)* monuit. Inter disseccandum non te terreat, & ab incepto opere revolet stillicidium sanguinis è naribus vel ore, quod sæpius contigisse vidi primo vel altero, tertio & quarto sectionis die, quandoque meticulosi ducerent pro sinistro omine, ac si nefas esset corpus illud attrectare, cujus umbra nondum à san-

sanguine separata sui adhuc corporis curam haberet, qua de re *apud Poëtam Polydorus Æneam* hortatur: (l. 3. *Æneid.* v. 42.)

Parce pias scelerare manus.

Nam Cadavera exactis duabus vel tribus diebus in malis, seu genis, carnosioribusque locis, rubere visa sunt ex sanguine seroso putrescente, & quoquo verum diffuente ex Cadaveris commotione & revolutione, dum secatur, inde sanguis ex ore, naribus, oculis exstillat. Infantem partu difficili suffocatum, aliàs tamen perfectum, sanguinis stillicidium pati posse, si aliquandiu exponatur, donec per incipientem putredinem ebullitio nova sanguinis oriatur, non dubiat *Gregor. Horst.* (l. 1. *Epist. Med.* f. 9. p. 433.) Add. *Job. Jac. Crassium* (ap. *Guil. Fabric. Hildan. Cent. 3. obs. Chirurg. 12. p. 193.*). Spectat huc Exemplum à *Job. Manlio* (*Locor. Commun. Collect. Prac. V. p. 313.*): Interfectus est quidam studiosus inter Dieben & Lipsiam, cujus Cadaver projectum est in aquam, ubi totas quatuor septimanas congelatum jacuit. Postea verò in eodem loco inventum & erutum ex glacie in proximum oppidum deportatum est. Quod, ubi Judex cum multis civibus circumstantibus inspexisset, coepit recentem sanguinem stillare cadaver.

§. 35.

Cruentationes istæ quid indicent, curiosè quæras. Sanctitatem cadaveris, in vita dum fuit, indicare multis, papicolis præprimis, est persuasum. De corpore in Basilicam Cæsaraugustam translato, quod Cruor inde effluerit, id *S. Vincentii* extitisse, conclusit *B. Eugenius* (*Carm. VIII.*), dum cecinit:

*Hic jacet ille cruor, quem das pro corpore pignus,
Nare fluente tuus hic jacet ille cruor.*

In quem locum ista commentatus est *D. And. Revin.* Cruor hic diu post emanans argumento est, verum hoc esse corpus *Vincentii*, quod Cæsaraugustam translatum est, cum inusitatè & miraculosè naribus Ejus profuse stillaret sanguis. Cum in Francia, *Sigeberto* (*Chronic. f. 62. a.*) teste, apud Cenobium Elnonense *Sanctus Amandus* à *Lanthario* elevaretur: à depositione Ejus anno circiter 152. cujus corpore adhuc integro invento, cum Ejus capilli & ungues, qui excrevisse videbantur, præciderentur & de ore Ejus dentes adhibita forcipe extraherentur: Sanguis inde profluxit, qui ad memoriam posterorum adhuc servatur. Plura *Job. Bapt. Siton.* (*Iatrosoph. Miscell. tr. 48. p. 329.*). De reliquiis sanctorum sanguinem stillantibus, vide quæ collegit *Stephan. Clozius* (*de Sud. Christ. sangv. Exerc. c. 13. §. 4. p. 122.*). Bellus vero argumentandi modus: Hoc

(Cc cc)

vel

vel illud Cadaver sanguine stillat, ergò hujus vel illius sancti est. *Es wird einer ermordt, und es begiebt sich darnach, so der Mörder bey diesem Körper stündt, und er bluthet, so folget hieraus nicht, daß dieser Körper soll heilig seyn. Judicat. Theophr. Paracels. (T. 1. Op. l. 4. de Morb. Invis. Orig. p. 108.)*

§. 36.

Cruentationem istam innocentiae documentum (interfectum nempè innocenter interemptum,) prodiderunt quidam. De sanguine *Abelis* mox (§. 43.) plura. Observatum fuit & pro divino habitum, commentatur *Andr. Libav. (c. l. ad Thes. 187. p. 274.)*, innocenter occisi, etiam à Magistratu, hominis cruorem manantem copia admiranda sat diu perstitisse. Episcopus quidam, *pergit narrare*, suspectum habebat Consiliarium quendam suum, hominem divitem, furtique accusabat. Itaque repente domo suo evocatum, tanquam ad consilium, in crucem sustulit immerentem. Hujus sanguis non cessavit fluere, quamdiu ibi suspensus mansit; miraculo admodum ut videbatur; Etsi forte apud nostros in crucem acti cruore stillant, vulgus mortis, citra meritum illatae, testimonium reputat. *Am jüngsten Tage wird es fließen und rinnen aus den unschuldigen Menschen, die also ertödtet und erschlagen sind worden, pronunciavit (T. 2. op. tr. de Sangv. Ultra Mortem p. 268.) Paracels.*

§. 37.

Sepulchra Sarcophagos & alia innocenter interfectorum sanguine maduisse & adhuc madere, observationes suggerunt testimonia. *Zacchariae filii Jojadae*, aut *Barachie* (patrem *Joh. Baptistae* substituit immeritò *Joh. Manlius c. l. calend. p. 698.*) quod ex *Talmude Hierosolymitano* recensuit iterum *Klozius (c. l. Exerc. 13. §. 7. p. 129.)*, sanguis in Templo effusus & in lapidis duritiem concretus, ut retulit *Libav. (c. l. Th. 246. p. 128.)*, cum intemplum ascenderet *Nebusaradan*. (non *Titus*, ut hunc errorem *c. l. errat Libav. & cum eo Heinr. Kornmann de M. M. p. 4. c. 174.*) mirum in modum ebulliit. Idem ideò sacerdotibus dixit, quid hoc sibi vult? Sanguis est, *inquiunt*, vitulorum Agnorum & Arietum, quos obtulimus in Altari. Afferte ergò, *inquit*, vitulos, Agnos & Arietes, ut experiar, an hic de eorum sit sanguine. Adduxerunt & mactarunt, & sanguis iste adhuc bulliit. Rem mihi pandite, *ait*, aut ego carnem vestram carminabo pectinibus ferreis. Dixerunt ergò Ei, sacerdos & Propheta & judex hic fuit, qui prædixit hæc omnia, quæ à Te passi sumus, & nos in Eum insurreximus, & occidimus. Et ego Eum, *inquit*, placabo, Rabbinos adduxit, atque Eos super istum sanguinem occidit, & tamen non quievit. Adduxit juvenes Sacerdotes atque eos super eum occidit, & tamen non

non quievit. Appropinquabat Ipse & dixit ò *Zacharia, Zacharia*, optimos inter tuos perdidisti, num vis ut omnes perdam? tunc quievit & non bullivit amplius. Add. *Sam. Sturmium* (*Calendar. Sanctor. p. 39.*)

§. 38.

De sanguine Christi in Terris superstite singulis annis post decantatam in die Parasceves ebulliente, vidi, quæ recitat *Stephan. Cloz. (c. l. Exerc. 16. §. 6. p. 171.)*. De S. Iohannis Baptistæ Capite, è *Kessæo, Joh. Heinr. Hottinger. (l. 1. Hist. Orient. c. 3. p. 147.)* commemorat, quod sanguinem semper stillavit, sanguinemque à Rege sepultum ita ebullisse, ut ædes regiæ, & loca vicina eo redundarint. E Sarcophago saxeo, qui *S. Iohannis Baptistæ* capitis putatur, certo tempore aliquot guttas sanguinis destillare, *Thevenot. (p. 1. Itin. Orient. l. 2. c. 6. p. 307.) testus est*. De ramis Cupressi rubeo calore, ut & sepulchro sancti violenta morte ob religionem mactati, *Petr. della Valle. (p. 3. Itin. Orient. Epist. 17. p. 205.)*. De sanguine *Conradini & Alberti* ista *Heinr. Kornmann. (p. 4. de Mir. Mort. c. 176.)*: Neapoli in Templo D. *Iohannis* majoris in medio sacello locus, qui cruorem hausit *Conradini & Alberti* ad hodiernum usque diem madet. Novi locum, meminit *Andr. Libav. (p. 2. Singul. p. 172.)*, ubi vir cum uxore suspensus plurimum sanguinis sat diu effuderunt, etiam ex pedibus surisque & ligna patibuli crasso rubore obduxerunt. Halæ quidam iniquè suspensus cruentavit triduo. Iniquè suspensi cruentant, marginale habet. De rustico à milite innocenter trucidato *Georg. Hannous apud Tb. Bartholin. (Vol. 3. Act. Hafn. obs. 92. p. 70.)*, ut constaret omnibus, DEO ita & natura patrocinate, rusticum spiritum innocentem effudisse, antequam fata poscerent, protulit respersum & quasi madentem sanguine Acinacem siler huic proximum loco, quem jugulati occupaverat Cadaver. De bombardis cruentantibus tale tulit olim *Andreas Libav. (ap. Joh. Hornung. Cist. Med. Epist. 59. p. 175.)* Mihi videtur privati cujusdam homicidæ vindicta exigi.

§. 39.

Etiam in ædibus cruentatio injuste interfectorum & occultatorum cadaverum aliquando extitit signum. Audiamus *Joh. Arndium* (*Conc. in V. Precept. 1. p. 37.*): *So ist ein grosses Wunder mit den Blutzeichen, daß das Blut oft nach dem Tode erscheint, derer so erwürget seyn, wie zu meiner Zeit in einer benachbarten Stadt geschehen, daß das Blut auswendig in einem Hause gesehen an der Wand herablauffen, daß davon ein ziemlich Grüblein auff der Erden gefüllet, und als wir alle Stunden und mit Verwunderung dasselbige ansahen, denn eben ein Proceß einer Leichbegängniß fürüberging, hat sich hernach befunden, daß eine*

Magd ein Kind im Hause gebohren, und erwürgt, und in Keller begraben, welche bald darauff in einen Sack gesteckt, und im Wasser ersäuffet: Darum ist es ein groß Wunder, daß das Blut nach dem Tod erscheinet, und den Mörder offenbahret, und Rach schreyet von der Erden. Diskan man mit keiner Vernunft begreifen, noch die Ursache natürlicher Weise ergründen, wie wir die Angst der Creaturen und ihr Sehnen nicht verstehen. Ideò Ægyptiis DEUS aquam in sanguinem convertisse videtur, qua Ægyptii aquis infantes masculos merferant, & sanguine ipsorum aquas infecerant, è Theodoreto annotat Celeberrimus Abrah. Calov. (T. 1. Bibl. V. T. illustr. in Exod. c. 7. v. 29. p. 531.) ubi, & locum è l. Sapient. (c. 11. v. 7. & 8.) allegat.

§. 40.

Apud Maronem (l. 3. Æneid. v. 19.). Æneas sequentia memorat:

Sacra Dionææ Matri, divisque ferebam
 Auspicibus cæptorum operum, superoque nitentem
 Cælicolùm Regi mactabam in litore taurum.
 Forte fuit juxta tumulus, quo cornea summo
 Virgulta, & densis hastilibus horrida myrtus.
 Accessi, viridemque ab humo convellere sylvam
 Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras:
 Horrendum, & dictu video mirabile monstrum.
 Nam, quæ prima solo ruptis radicibus arbor
 Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttæ,
 Et terram tabo maculant, mihi frigidus horror
 Membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis
 Rursus & alterius lentum convellere vimen
 Insequor, & causas penitus tentare latentes:
 Alter & alterius sequitur de cortice sanguis.
 Multa movens animo Nymphas venerabar agrestes.
 Gradivumque patrem, Geticis qui præsidet arvis:
 Ritè secundarent visus, omenque levarent.
 Tertia sed postquam majore bastilia nixu
 Aggredior, Genubusque adversæ obluctor arenæ:
 (Eloquar? an fileam?) gemitus lacrymabilis imo
 Auditur tumulo, & vox reddita fertur ad aures.
 Quid miserum Ænea laceras? jam parce sepulto,
 Parce pias scelerare manus. Non me tibi Troja

Æter-

Æternum tulit : haud cruor hic de stipite manat.

Heu fuge crudeles terras, fuge littus avarum.

Nam Polydorus ego, hic confixum ferrea textit

Telorum seges, & jaculis increvit acutis.

Obtruncarat autem hunc *Polydorum Priamus*, ut auro ipsius potiretur.

§. 41.

In trivio notum est, ejusmodi cruentationes in violenta morte sublati cadaveribus præsentiam homicidæ signare, circa quod problema Theologos, Jctos, Medicos, Physicos & quos non occupatos deprehendas. Distinguendum autem censeo cum *Godofred. Voigtio* (c. l. f. 2. Artic. 2. §. 1. sq. p. 38. sq.). (1.) Inter Cadaver morte naturali extinctum, & inter id, quod violenta morte. De hoc, non de illo impræsentiarum agitur quæstio. (2.) Inter Cadaver recens interfectum & inter corpus jamdiu exanimatum atque corruptioni proximum, quin & corruptum. De utroque quæritur. (3.) Distinguunt inter occisorem per se, & per accidenstalem. Sive de homicida, qui præmeditatò ex odio vindictæ cupiditate (iracundia) & similibus causis hominem interemit, & de eo qui fortuito, citra propositum & voluntatem id sceleris præstitit. Non de hoc, sed de illo disceptatur. (4.) Inter Cadaver hominis publica Magistratus autoritate à carnifice aut aliis occisi, & privata vindicta à privatis personis sublatis. Non illud, sed hoc in considerationem venit. (5.) Inter hominem à Magistratu interfectum justè & injustè. De hoc, non de illo vertitur quæstionis cardo. (6.) Inter cadavera omni omninò calore destituta, & aliquibus caloris reliquiis adhuc dotata. (7.) Inter calorem nativum & elementarem. (8.) Inter calorem influentem & insitum. (9.) Inter calorem ipsum & caloris sensum. Add. *Job. Christoph. Hundeshagen* (Disc. Phys. de Stillicid. in homin. Violenter occisi cadavere §. 62.)

§. 42.

Quod ad ipsum stillicidium, distinguit *cit. Voigt.* (p. 40.) illud (α.) in continuum & interruptum. (β.) Inter continuum absolutè, quod perpetuò durat; & respectivè, in respectu ad interruptum. Non illo, sed hoc modo quoddam stillicidium appellat continuum. (γ.) Inter stillicidium actuale & potentiale: sive inter stillare actu, & stillare posse. Ut ut cadaver non semper actu emittat sanguinem, potest tamen nonnunquam eundem effundere. Sed hoc nihil ad rem (δ.) Inter fluxum, qui mortem sequitur immediatè, & qui mediatè. Non illum, sed hunc attendit ergo utrumque.

(C c c c) 3

§. 43.

§. 43.

Qui affirmativæ suæ addunt Symbola, è sacris petita afferunt fundamenta, è profanis Exempla & rationes, quæ pluribus examinare & ponderare instituti jubet ratio. *Abelis* à fratre *Caino* interemti sanguinem clamasse, ipsa divina vox ad *Cainum*, fratricidam, prodidit. Cum occisum fratrem abdiderat, refert *Joseph. (l. 1. Archeol. c.)*, vox profusi sanguinis & abditæ cadaveris ex ipsis terræ visceribus erupit, & prædicavit homicidium, atque homicidam prodidit, neque invenit locum latendi in terra, cum de terra clamaret, quæ enim aperuit os suum, ut exciperet sanguinem, eadem ipsa aperto ore causam profusi sanguinis, atque profusorem, locum & tempus, & reliqua omnia, quæ coram illa gesta sunt ingenuè & sincere contestata est, quod repetit *Job. Pineda (inc. 19. Job. v. 19. c. 2. p. 668.)*. Alii asserunt, DEUM, interfecto *Abele*, *Cainum* homicidarum & fratricidarum antesignanum, cum fratricidium præfractè negaret, ad *Abelis* cadaver deduxisse, præfataque cruentatione fratricidam convicisse, addita voce: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra (*Genes. 4. v. 10.*). Hoc si testibus idoneis probari posset, judicat *Stephan. Clotzius (c. l. Exerc. 14. §. 11. p. 154.)*, id tamen ne quidem cogitare fas, subjicit, quod sanguis iste effusus certis quibusdam indicis, quasi sonora quadam voce vindictam clamavit, non vox fratris, non vox animæ fratris, sed vox sanguinum clamabat. Non frater, sed sanguines fratris, quem occiderat accusabant, vindictamque rogabant. Terra testis erat, quæ sanguinem imbiberat. Ita prorsus illam sanguinis è vulneribus, aut occisi, ebullitionem, de qua hætenus disseruimus in cruentatione, clamorem esse arbitramur sanguinis apud DEUM contra occisorem pro vindicta supplicantis, concludit. Sic in *Jacobi ab Aqueria Patricii Arelatensis* cadavere, vulnere mortuo, cum qui vulnerarat à Magistratu comprehensus in cadaveris conspectum delatus fuisset, ut occisum recognosceret, & scelus fateretur: mox ebulliens sanguis multo cum fervore & bullis prodire è vulnere & naribus coepit, spectantibus cunctis, annotante id *Francisco Valleriola (l. 2. obs. Med. 7. p. 203. & obs. 9. p. 227.)*. *Henrico Abbate Blesensi* nequiter à suis occiso, ubi sequenti die ad sepulturam occisi, de locis ubi extra manebant rei criminis, Ecclesiam intraverunt, ecce vox sanguinis fratris sui Abel de terra quasi vindictam clamans per vulnera, quæ à loco occisionis sicca remanserant abundantissimo sanguinis impetu in eorum præsentia manaverunt. Et tale quid aliàs frequenter audivimus factum esse prodidit *Th. Cantipratan. (l. 1. Exempl. & Mirac. sui temp. c. 16. §. 2. p. 56.)*. Habet & quædam *Paricelsus (T. 1. op. l. 4. de Morb. invis. p. 104. & T. 2. Fragm. l. Philos. de Sangu. ultra mortem p. 268. & l. de Homunc. & Monstr. p. 281.)*. Quidam

fratri-

Fatricida se audiisse in sylva occisi fratris sanguinis vocem, teste Job. Manlio (Loc. Com. Collect. de 5. Præcept. p. 292.), confessus est. Confer. Jac. Welleri (Klappermühle Conc. 3. p. 132.). Addunt & locum ex Apocalypsi (c. 6. v. 10.)

§. 44.

In hujus sententiæ confirmationem processum illum, quem DEUS ipse præscripsit (Deut. c. 21. v. 1. sq.) ubi occisus in campo invenitur, homicida nec præse, nec noto, allegant, Evolvatur Paul Zacchias (l. 5. Quæst. Med. Leg. Tit. 2. qu. 8. n. 11. p. 429.). Imprimis probant id ex manuum super vitulum ablu-tione, secund. B. Job. Gerhardi (comm. ad b. l. p. 1238.) testimonium. Fa-ctam istam Ceremoniam, ut autor cædis cruoris ex occiso effluxu proderetur, autumat Cornel. à Lapide (Com. in in b. l. p. 990.). Vincent. Mosles Regie Ma-jestatis Philippi IV. Medicus (in Philosoph. Natur. Sacrosancti corporis CHRI-ISTI c. 14. dub. 3. cit. Heinric. Engelgravius T. 2. Luc. Evang. p. 161.), disquisivit, an à morte SALVATORIS naturaliter sanguis ex aperto latere profluxerit? Ubi sic ille sensit: Alicui videri poterit, quod sanguis naturaliter fluxit, quia erat præse homicida, naturaliter enim præse homicida fuit sanguis è corpore mortuo. Add. Franc. Coll. (l. 4. de Sangu. CHRIST. c. 4.). Uni tuo, Ô JESU mellitissime! sanguini contigit diviniore virtute, quod Natura frustra imi-tetur: Erat, ut occupavi dicere, sacrilega cædes, ac Deicidium clarissimis ar-gumentis soli exhibendum, sanguis igitur promanavit, ut creatura universa funesto spectaculo perculsa abhorreret, piè peroravit (p. 1. Homil. Sac. 14. p. 462.) B. J. C. Dannbauerus. Allusit ad id Bobusl. Aloys. Balbin. (l. 3. Exam. Meliss. Epigr. 24. p. 76.), dum ad CHRISTUM cruci affixum, sanguine ma-nantem, hæc suspiria ejaculantem peccatorem introducit.

Quando occisor adest occisus sanguine manat,

Posthumus, & renovat vulneris ora dolor.

Heu mihi! Cum præse video tua vulnera CHRISTE!

Rursus hiat lateris vena, madetque Tui.

§. 45.

Ne hoc Ethnicos antiquos latuisse perhibent. Locum adducunt ex Homero (iliad 17. v. 82.) de Euphorbii Cadavere:

Hectorem autem gravis dolor cæpit præcordia circa nigra

Circumspexit autem deinde per turmas: statim autem cognovit

Hunc quidem (Menelaum occisorem) auferentem inclyta arma illum au-tem (Euphorbium) in terra

Jacentem: fluebat vero sanguis per inflictum vulnus.

Ἔρρει δ' αἷμα καὶ σταμένειν ὥτειλῃν.

Jungunt huic Lucretii *l. 4. de Nat. Rer. v. 1039.* assertum, quo id lepidissimè explicatum *Franc. Valleriola (l. c. p. 202.)* edixit:

Irritata tument loca semine, fitque voluntas.

Ejicere id, quo se contentit dira libido:

Idque petit corpus, mens, unde est saucia amore,

Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam

Emicat in partem sanguis unde icimur ictu,

Et si comminus est hostem ruber occupat humor.

An huc colliment illa tria Cadaverum mendacia, quæ jussu magistratus & instantissimo Licitorum impulsu *ab Apulejo* utricida propria manu erant retagenda (*l. 2. Metamorph. p. m. 60.*), divinare non audeo, ne forsan in meam curiositatem Lectorum exardeat risus.

§. 46.

Antiquitatem hujus ritus evincit Phylacterium. Antiquitus receptum fuit, scripserunt *Hesichii & Sophoclis Electra Glossatores*, quod homicidæ, si quam. cædem patrauerint, talem effluxum præcaveri didicerint, si vel aures, vel nares intersecto abscinderent, aut partem corporis aliam, eamque sub axilla ferrent. Existimabant enim mortuum ita lacerum omnino invalidum reddi ad se ulciscendum. Ex *Apollonio Rhodio (l. 4. Argonaut n. 41. p. 184.)* scimus, antiquitus receptum fuisse, ut qui fluxu sanguinis occisi corpore prodi nollent, lingerent intersecti sanguinem, statim expuendum, aut extrema corporis, nares, digitos pedum, manuumve ad collum vel maxillas suspenderent, aut gladium cædis instrumentum, capillis intersecti abstergerent, *Conf. Petr. Gregor. Tholosan. l. 36. Syntagm. Jur. Univ. c. 20. n. 8.) & Heinric. Kipping. (l. 2. Instit. Phys. c. 6. §. 11. p. 92.)*, qui & *Appollon. (l. 4. Argonaut.)* citat.

§. 47.

Firmant id prætereà Autorum & Relationum nube, quam ex Aliis collectam dabunt *Vincentius Mosles (c. l.). Zacchias (c. l.). Cass. à Rejes (Camp. Jucund. qu. Elys. qu. 33. p. 383.). Heinric. Kornmann. (p. 9. de m. m. c. 23. 24. 25.) Andr. Libav. (de Cruent. p. 152.)* probant, quibus addo *Francisc. Rosset. (Theatr. Trag. hist. 10. edit. Germ. à Mart. Zeiler. interpolat. p. 321.)*. Quidam Nucerinus occidit hominem, & obruit humo, positusque est in carcerem aliam ob causam, post 20. dies pluviae illuvio cadaver detexit, detulitque usque in plateam civitatis, ubi erant carceres. Cumque cadaver inspectaret proximus de fenestra interfector, coepit ebullire cadaver & sanguinem emittere ex vulneribus non
sine

sine terrore illius conscii sceleris. Quo abeunte ebullitio cessavit & redeunte rediit. Ac ille homo seorsum confessus est hoc mihi post 29. annos narrat Thom. Campanella (l. 4. de Sens. Rer. c. 9. p. 296. sq.). Confer. & Georg. Philipp. Harsdörffer. (Mord-Geschichten. 129. p. 444.). J. W. Valvasor (l. 11. Carinth. p. 297. & 319.)

§. 48.

Sunt in his qui ad oculorum propriorum fidem provocant. Hoc in facto Venetiis vidi, Petrus de Apono (in nota marginali Comment. ad partic. 7. Arist. probl. 6. f. m. 82. b.) annotavit. Vivit adhuc Jenæ, scripsit Andr. Libav. (de Cruent. Cad. p. 152.) D. Job. Stronerus, 7ctus Synedrii Juridici ordinarius Consul. Principum Saxon. & Professor, qui Lipsiæ se vidisse nobis commemoravit, & ex aliis fide dignis cognovisse. Stupenda est historia Hippolyti de Marsiliis (in Practic. §. diligenter n. 181.), quam his recitat. Memini, ait, tempore juventutis meæ vidisse rem mirabilem, & stupendam, dum eram Gubernator civitatis Albinlinganæ, ultra Savonam per 30. milliaria. Nam fuerat mortuus quidam homo nocturno tempore, & nesciebatur à quo, attamen multi erant suspecti, quidam senex dixit mihi, Domine Gubernator, vultis scire veritatem hujus homicidii? Faciatis coram vobis portari Cadaver, postea faciatis vocari illos, qui sunt suspecti, unus post alium ad cadaver accedat, & cum supervenerit verus homicida, vulnera illius fluent sanguinem de novo, & sic habebitis certitudinem. Quo audito feci portari cadaver coram me, & suspectos feci vocari, & cum supervenit verus homicida vulnera illius inceperunt mittere sanguinem, de quo summè fui admiratus. Addit se nil tunc, eò quod dubitaret fecisse: sed post plures dies crescentibus indiciis ad torturam sufficientibus hominem comprehendi fecit, & absque tortura crimen confitentem secundum juris formam damnavit. Vidisse etiam se id ipsum, plena testatur fide Fr. Valleriola (c. l. p. 203.). Suo tempore etiam contigisse Nicol. Florentin. (Serm. 5. pract. c. 6.). Conf. Rosin. Lentil. (Misc. Med. Pr. p. 2. p. 480.) Et huic relationi hoc Symbolum, prodita hostis præsentia, addidit (l. 1. Specul. imag. c. 10. n. 5. p. 115.) Jacob. Masen. Quod Hieron. Magius (l. 5. Miscellan. c. 5.) se observasse memorat, singulare plane est. Taurorum interfectorum nempe cadavera sanguinem ad præsentiam interfectorum in publica arena & spectaculis fudisse. Accessit aliquando, ut occisus dextra vulneribus admota postea digitis occisorem monstraret, quod ex aliis J. J. Schottel. (l. de Sing. Jur. German. c. 3. §. 23. p. 99.) notavit. Vid. (l. b. T. 5. §. 12. & 58.)

(Dd dd)

§. 49.

§. 49.

Nec tantum vulnera inflictæ aut corpus per nares, os, aures aut etiam poros imbre sanguineum stillarunt, sed & partes abscissæ, & longum tempus in hunc finem asservatæ, quin & ipsa ossa sicca & exsucca. Cui ignota est manus illa arefacta, & per decennium in Carcere Izehoæ asservata & suspensa, quæ homicidam, ob aliam causam in illum Carcerem conjectum, sanguinis stillatione prodidit? Ita *Illustris Henric. Ranzov. (in Resp. ad David. Chytr. Epist. Respons. p. 195. sq.)*, quod etiam è *Simone Gaulartio Laurent. Straus. (Epist. ad Com. Digb. in Theatr. Symp. & Antip. p. 141.)* narravit. De arefacta manu jam constans fama est, ut ferè persuadeat, memorat (*c. l. ad §. 270. p. 374.*) *Andr. Libav.* Fuit autem Clibano tosta post abscissionem diu servandi gratia: Et suspensa in Oenopolio publico supra mensam convivis & hospitibus frequentem. Post multos annos accedens percussor dicitur signatus esse, destillantibus versus ipsum guttis cruentis. Huc respexisse putat *H. G. Thulemarius (in not. ad. Paul. Zacch. c. l. p. 429.)*, Conditores municipalium Legum Clivensium (*tit. 132.*): Cadaver enim, quia diu servari nequit, manus ei olim amputabatur, & in olla recenti per tres vel quatuor horas aqua & sale coquebatur, huic septem judiciis Assessores cera coopertæ signacula imponebant, eaque recognoscebant si manus in judicio deinde exhibenda erat. Add. *Gerhard. Feldmann. (tr. de Cadav. Insp. c. 59. §. 12. p. 156.) Dan. Huet. (l. 2. Alnet. qu. c. 12. §. 11. p. 196.)* Ex arefactis ossibus multoties cruorem effluxisse visum, testatur ex *Abulensi (c. l.) Cornel. à Lapide Joh. Marc. Marc. à Kronland. (p. 4. Phil. Vet. rest. s. 1. subs. 3. p.)* Aliquando non homicida sed inimico præsentem contigisse, *Simon. Majol. (Colleg. 1. Dier. Canic. p. 34.)* tradidit.

§. 50.

Enata hinc illa in judiciis consuetudo, ut iudices, homicida transfugo, aut adhuc latente, membrum ab interemto separent, & in homicidii testimonium asservent. In Germania ferunt id moris esse, retulit *Paul. Zacchias (c. l. n. 8. p. 428.)*, ut cum iudices ea ipsa die, qua aliquis interemtus reperitur, experientiam de occifore sumere eo modo, quo jam dictum est, non possent, occisi pollicem una cum musculosa ipsius propinqua parte manus abscindum, & servandum curant ad decem, duodecim, quindecim, aut plures dies. Interim, si quis de homicidio suspectus in carcerem conjiciatur, vel quomodo-cunque in justitiæ manus veniat, pollicem observant, quem in eodem Cubiculo ubi suspectus custoditur, asservandum curant: Tunc si cruentaverit, salvam rem habent, inquisitumque tormentis subjiciunt, & ad ulteriora, prout visum

sum de jure fuerit, procedunt. Observatum id etiam olim in judicio Chemnicensi, Acta judicialia declarant. Ita Acta in puncto trucidati *Carl Hergotts* 1. August. 1579. *Weil man nach fleißiger Nachsuchung in etzlichen Häusern die Flüchtigen nicht getroffen, ist von dem Entleibten durch die Gerichte heut dato der Damen von seiner rechten Hand genommen zum Wahrzeichen seiner Ermordung, verwahrlich aufgehoben, und sein Leib also bald darauf zur Erden bestattet worden.* Idem factum in Cadavere *Bartholomai Blümichenroths* d. 12. Decembr. A. 1581. & *Caspari Funckens* A. 1618. vocatur *das Leibzeichen in Actis enecti Christophori Keisers* A. 1610.

§. 51.

Nec solum partem corporis abscissæ in judiciis depositæ, sed & loco harum vestes cruentatæ. Ita olim apud nostros de 4. April. 1604. *Ist anstatt des Leibzeichens des Entleibten Nicol Roschers ledern Wammes, so inwendig ganz blutig, gerichtlich hinterlegt und verwahret worden.* De parte vestitus cruenta, quæ postea homicidæ oblata est, non constat nobis exemplum *Andr. Libav.* (c. l. p. 376.) fatetur. Mirabilis casus est, qui ex Eodem (p. 2. Singular. p. 172.) sequitur: Fuisse Tiguri quendam Cauponem Ann. S A L V A T. 1505. cui nomen *Burgelino*, memorant, apud quem, cum pauper quidam Mercenarius peculium deposuisset, eum ille interfecit in Sylva, ibique sepeliit. Sed cum is fortè repertus esset, suspicio homicidii in cauponem cecidit. Habuerat autem ille Mercenarius fasciculam quandam sub Cingulo, quam arreptam obtulerunt cauponi, quærentes num agnosceret. Ecce verò, ut primum manibus ejus accepta est, sanguinem sudasse dicitur, quo facto territus homicida, eademque factus, supplicio est affectus. Recitat eandem *Euseb. Nirenberg.* (p. 2. l. 1. *Philos. curios.* c. 49.)

§. 52.

A Romanis hunc ritum translatum, suspicatur *Heinric. Kornmann.* (p. 9. de *Mir. Mort.* c. 23.), quod antiquitus digitus mortuo abscindebatur, idque, ut subjicit ex *Cicerone* (l. 2. de *Legib.*), augendo luctui. Erat nempe, qui ante ex *Φορῶν* mortuo digitum præcideret, ad quem servatum justa fierent, postmodum quoties luctum vellent restaurare. *Festus.* Membrum abscindi mortuo dicebatur, cum digitus ei decideretur, ad quem servatum justa fierent, reliquo compore combusto. *Hæc Kornmann.* Ne autem cum luctu & luxus augeatur, in legibus XII. Tabularum (VI.) ita habetur: Homini mortuo ne ossa legito, quo post funus fiat: extra quam si militia aut peregre mortuus sit. Vid. (in b. l.) *Job. Rosin. Roman.* c. 6. p. m. 564.) *Job. Mich. Dilherr.*

(T. 1. Dissert. Phil. p. 467.). Dextra etiam, teste Philippo Beroaldo (in l. 8. Apul. Metam. p. 686.) Autochiria mortuis, quæ in ipsos armata, quoniam ut corpus ab anima, ita manum à corpore alienam esse existimarent. Hæ vero inter se quam distent, vel obesæ Naris homuncio subodorabit.

§. 53.

Promanavit ex hoc cruentationis fonte jus illud, quod apud Germanos *das Bahr Recht*, aut, ut id exprimunt, jus Sandapilæ & Feretri, aut Cruentationis, ubi *Joh. Just. Schottel.* (de Singul. & Antiq. in German. Juribus c. 3. n. 4.) citat *Jacob. Dopl.* (p. 1. Theatr. Pœnar. supplicior. & Execut. Criminal. c. 1. §. 155. p. 42.) & de jure Feretri Dissertationem instituit *Christian. Conrad. Oelsner. civis meus.* Weil nehmlich die übel betraute Leute für die Bahr, worauff der Umgebrachte liegt, gestellet, und benebenst ihres starcken Verdachts der wahrhafften Bekännüß erstlich erinnert werden, ut habet *Erasmus Francisci* (2. B. des Neupolirten Geschicht - Kunst - und Sitten - Spiegels Tit. 3. p. 336.). Singularem casum de isto jure in literas conjicit *Christ. Besoldus* (Thes. Pract. Tit. Bahrrecht p. 69.), quem toties ab aliis descriptum & exhibitum denuo exhibere nolo. Vid. *Jac. Döpler.* (c. l. §. 158. p. 45.). Invento occiso convocabantur vicini, scribit *Martin. Crus.* (p. 3. Annal. Suev. l. 9. c. 16.), ut occisum tangerent, si ferro aut globo vulneratus masculus, aliquando & foemina; si infans, virgines & viduæ; si incantatus, personæ suspectæ. Quod si de homicidio suspecti præfractè illud negarent, ad Cadaver adducebantur. Formula jurandi proponebatur, manu aut digito tangere jubebantur, vulnus aut vulnera, & umbilicum, additis terna vice repetitis verbis: *hab ich Schuld an deinem Tode, so gib ein Zeichen von dir.* Fecerat id venefica, non sine effectum & astantium stupore ap. *Joh. Christoph. Hundeshagen* (c. l. §. 49.). Alii ita enunciant: *So fern ich an diesem Tode schuldig bin, so thue Gott ein Zeichen an mir.* (*Andr. Hildebrand.* c. l. p. 432.) In quo actu simul alta voce factam occisi Nomen intimant, & exprimunt. (Vid. *Libav. de Cruent. ad Th.* 381. p. 376.). Paucis multa, *Idem* (c. l. th. 281. p. 134.). Debebat fixis oculis intueri cadaver homicida putatus, aut aliud quid, (quid sibi hic velit *Libavius*, non decerno,) cum frequenti appellatione nominis interfecti, & criminis exprobratione, tactu quoque arteriam. Vestituque eodem quo crimen perpetravit, nec odoribus alterato accedat (th. 283. p. 135.). Nec incantatus sit amictus, cujus rei cum suspicio est, nudus statuatur reus (ib. ad th. 283. p. 302.). Sed ceremoniis & aliis adhibitis solennibus adjurationibus non opus esse, *Idem* (c. l. ad th. 184. p. 267.) dijudicat, & sufficere præsentiam, aut etiam transitum saltem occisoris intra spatium justum. Ita ap. *J. W. Valvasor.* (c. l.

p. 297.) hat der Tode Körper so oft geblutet, als oft die mörderische Ehebrecherin vorüber gegangen. Contactus vulnerum imprimis, si inter hiatum digiti imponantur, aut violenter intrudantur signatum turbare, (*supra* §. 4.) monitum, nec approbat *Libavius* (c. l. 150. & p. 271.). Nec levanda esse ante explorationem Cadavera (*adib.* 283. p. 382.).

§. 54.

Et hoc ne sine ratione censuisse videantur, causas afferunt supra naturales, afferunt & naturales. Qui causis secundis neglectis ad primum, ipsumque DEUM confugiunt à Theologis, inter miracula divina cruentationem istam reputant. Vid. è Nostris *Joh. Gerhard.* (*Comment. in Passion. CHRISTI ad Johann. c. 19. v. 34.*). Ex edversariis *Cornel. à Lapid.* (*in c. l. Joh. Evang. p. 526.*). *Mallon.* (*de Stigmat. CHRISTI p. 289. & 306.*). Et hanc opinionem tenere omnes Theologos, (forsan Romano-Catholicos) *Cassp. à Rejes* (c. l. n. 14. p. 394.) insinuat, cui junge *Matth. Tympium* (*part. 1. Mens. philos. c. 23. qu. 31. p. 143.*). *Gisb. Voët.* (p. 3. *Disput. Select. p. 1210.*). Pro confirmanda divina providentia eandem allegat *Philipp. Melanchthon.* (l. 1. *Phys. f. 44.*). His assurgunt è Politicis *Jacob. Angliæ Rex potentissimus* (l. 3. *Demonol. c. 6.*). In homicidio occulto, scribit, sanguis è cadavere tangente homicida erumpit, quasi cœlitus poscens ultionem, quod Deus præter Naturæ ordinem voluit esse secreta immanitatis indicium. Majestatico doctorum Aquilæ ad latus stat *magne fame & existimationis vereque doctus Cancellarius Francisc. Bacon. L. B. de Verulamio* (*sylv. Sylv. Cent. 10. n. 958. col. 958.*) inquit: Posset hoc justo DEI judicio, tanquam miraculum ascribi, qui plerumque homicidia latere non patitur. Junge his *Math. Berlich.* (l. 4. *Conclus. 11. n. 4.*). *Chr. Besold.* (l. 2. *Polit. c. 2. n. 28. v. 4.*). E Medicis *Aurel. Theophrast. Parac.* (l. l. c. c.). *Luculas (Lichte Ampeln* in locis secretis & foetidis ob infantes à meretricibus in illa præcipitatis apparere, eò quod sanguis in stercore illa colluvie deprehendi nequit. *Salomon Albert.* (*Orat. de Sudor. Cruent. p. 45.*). *Gregor. Horst.* (*Diasceps. p. 44.*). Ad arcanum DEI judicium *Fr. Valleriola* (c. l. p. 203.) confugit, maleficum hominem tali signo notaque peculiari ac propria designare volentis. Tota illa probatio cædis per *αιματιδεξιαν* videtur esse singularis *ηγι θεϊου* à *Joachimo Camerario Norinbergensi Archiatro*, quod è *Consil. Altorphin. 32.* recensui *Besold.* (*Thes. Pract. p. 84.*). Amplexus est eandem (c. l.) *Rejes. Th. Fienus* (*de Vir. Imag. c. 24. p. 198.*). *Joh. Lazar. Gutierr.* (*de Fascin. Dub. 7. n. 28. p. 169.*). Plura etiam ap. *Libav.* (c. l. p. 163.). *Steph. Clotz.* (c. l. *Exerc. 14. n. 12. p. 155.*).

§. 55.

Facit autem DEUS hoc ob tres causas, *juxta Anton. Santorell. Post-prax. Med. c. 21. p. 62.*), una est detectus Autor criminis debitus, non pro eo alius; Alia est, ut declaret, quam sit facinus illud detestandum, quod & Theologis sui temporis ascripsit *Lud. Cæl. Rhodigin. (l. 3. Lect. Antiqu. c. 12. col. 130.)*. Tertio curare (DEUM) humana, non despiciere ut multi impiè senserunt. Add. *Job. Marc. Marci (p. 4. Philos. Vet. Restitut. Subsect. 3. p. 407.)*. Quod si ex *Gregor. Nymmanno* quæras, cur non semper id contingat (*Orat. de Imaginat. qu. 7. p. 77.*) respondet: Cum DEUS sit liberrimum agens, libere quoque omnia administrat, neque semper hoc modo autorem cædis prodit, vel quia Autor satis notus, & peremptus ipse causam præbuit, aut talem poenam antea suis facinoribus meritus est, vel quia Autorem ad aliam majorem reservat poenam, vel quia improvisa & involuntaria planè fuit cædes, venia aliqua digna.

§. 56.

Dubius olim hærebat *Heinricus de Asia (Comment. in Genes. c. 4.)*; An DEO, an Angelis ascribere id debeat, percussoris iniquitatem detegentibus aut ulciscantibus? Nec DEUM, nec Angelos bonos, nec malos seu ipsos Diabolos excludit *Job. Conrad. Wechtler. (l. 2. Hom. Occid. Diss. 15. Difficult. 9. p. 269.)*. Ratisbonæ Anno 1630. præsentem Cæsare & statibus Imperii Judæus Juvenem, Mercatoris Francofurtensis filium, occidit, qui ex causa probabili, tanquam reus ad occisum deductus, cum prius additis minis fateri nollet, ad fusionem sanguinis & eruptionem consternatus culpam & factum libere edixit. Quod autem hujus fusi sanguinis Autor DEUS vel Angelus bonus esse potuerit absurdi nihil est, *rationatur*, quia in defectu causæ secundæ licitum est ad DEUM confugere, ut, cui æquè facile est, effectum se solo, atque unà cum causa secunda producere.

§. 57.

In Aëre Dæmones & Heroës volitare, à quibus somnia, signa, & morbi, *Pythagoræ*, *Ejusque sequacium* assertum fuit, ut è *Diogene Laërtio (l. 8. de Vit. Philos. p. m. 857.)* constat. An igitur & in hac scena Davum se sistet Cacodæmon cum sociennis Magis? Ita videtur. Potest hic *secundum Wechtleri (c. l.) assertum* in corpore tam vivo, quam mortuo sanguinem & humores commovere, & vasa dilatare & aperire. Potuit & DEI permissione per incantatores Ægyptiacos aquam in sanguinem mutare (*Exod. 7. v. 19. Add. Paul. Stockmann. Hodeget. Pestilent. Sacr. qu. 14. p. 127.*), aut rectius monente *Magno Abrah. Calovio (Bibl. V. T. illustr. in b. l. p. 351.)*, aquam præsentem subtrahere, & sanguinem sub-

substituere. Mortuorum autem Cadavera à Dæmonibus frequentari, tradidit *Francisc. Venetus* T. 2. probl. sacr. script. s. 2. probl. 79. & 40.), atque hanc causam esse, cur terrorem incutiant, ideoque lumina incendi solere, quod mali Genii lucem oderint veluti vespertiliones. Quocirca *B. Joh. Gerhard.* (Centur. Quest. Politic. Dec. 6. qu. 9.) astruxit: fieri potest, ut Diabolico astu Cadaver inducatur ad sanguinis profluvium, aut noceat innocenti, aut nocentes etiam ad desperationem perducere conetur, ut tradit (*de Virib. Imag. qu. 24. Conclus. 57. p. 198.*) *Thomas Fienus.* Quidam Primarius Theologus (*Georg. Mylius. Prof. Jenensis.*), sæpè mihi dixit, se ferè adduci ejusmodi Exemplis, (ubi homicida præfente signum non comparuit & v. v.), ut credat Diabolum illudere iudicibus, & hoc operam dare, ut innocentes objiciant supplicio, quod eò facilius obtinere possit, si efficiat, ut semel atque iterum vera sit signatura, quæ postea in plurimis fallat, meminit (*c. l. p. 150.*) *Andr. Libav.* Innocentium autem sanguine delectari homicidas Dæmones *Petr. Thyraus* (*l. de Loc. Infest. p. 3. c. 61. p. 199. sq.*) probare sategit.

§. 58.

Egregium præstigiosi miraculi, sanguine canino patrati, habet *Anton. Deusing.* (*Dissert. Select. 3. §. 27.*). Cum præstigiator Satanas, inquit, ante aliquot annos in Cœnobio quodam Colonienſi (historia recens ac verissima est, infinitos habens oculatos testes, qui nondum consenuere,) omnes Cœnobii virgines impura sua Magia infecisset atq; obsedisset, (quarum maxima pars ibi igne cremata est ex simulacro quodam SALVATORIS cruci affixo stillare aliquando faciebat sanguinem, eumq; verum. Res summæ admirationis fuit & superstitioni deditis hominibus ingentem cernebatur religionis suæ zelum excitare: sed cum fraus Satanae præstigiosa pelluceret & detegeretur, misellorum ac superstitosorum hominum dementiam ridebat ipsemet ex Monialibus obsessis, quod Caninum sanguinem pro sanguine SALVATORIS penè adorassent: Recitat etiam *Joh. Christ. Frommann.* (*l. 3. de Fascinat. p. 6. c. 6. §. 4. p. 784.*).

§ 59.

An id etiam incantatores & Sagæ possint, si *Paracelsum* consulas, ille (*T. 2. Op. Fragm. l. Philos. de Sanguine ultra mortem p. 269.*) his respondit: Eine Hexe kan aus einem dürren harten Stecken, aus einem dürren Nagel frische gute Milch melcken, und ist kein betrügliche Milch, sondern eine gute Milch: darauf nun folgt, kan die Unhold das, so kan sie auch hie ein Todten- Bein melcken, daß Blut giebt, oder eine Zauberey dergleichen aufrichten, daß Blut für den Leuthen erscheint, und doch nicht das Blut ist, das der Mensch vergossen hat: So dieses wird
auf-

auffgelöst, so sind alle Gegen-Streit gelediget, und da ist ein kurtzer Bericht, also der ein, daß ein Mord kein Zauberey geduld, das ist, in Blutvergiessen hat Hexerey keine Macht, allein im Stehlen, als Milch, Schmaltz und dergleichen, das geht für sich. Aber was dem Menschen sein Leben und Todt rührt, das mag nicht seyn. Dabey auch, so schreyt das Blut Rach, als GOTT sagt selbst: Sein Blut schreit Rach über dich zu mir im Himmel. Darum ein jeglich Bluth, das Rach schreit, das öffnet sich für dem Gericht und Gewalt, so beyd Theil der Mörder, und der (da) todt liegt, und leugnen beschebe: Hiemit so mag kein Betrug einfallen in kein weg, dann da hand die Teuffel, die Geister, die Zauberer kein Macht. Wiewohl sie viel können, jedoch so ist ihr Bluth, und das Blut zweyerley: Das ist menschlich, und menschlich zu erkennen: Das ander ist eine Farben und Gestalt, aber nicht menschlich zu erkennen, denn was von Menschen kömmt, das kennen die Menschen, das andere kennen die Ihrigen auch. Sanguinem, qui ex carne hominis, jam ferè putrefacta ad horrorem spectantium errant, sanguis recens de sanguine, quem Sicarius profudit, nullis educi præstigiis, sed genuinum existere, qui Magicis artibus, sicut lac è trunco non potest elici, censuit Joan. Ernest. Burggrav. (in Biolychn. p. 96. & sq.). Nec Dæmonem sanguinem verum producere posse, rectè Magnif. noster Abrah. Calov. (c. l.) innuit.

§. 60.

Qui Naturæ id tribuunt, sophos nimis naturales & crassos vocavit B. Job. Conrad. Danhauer. (Theol. Symbol. s. Casual. Dial. 4. p. 66.). Job. Heurn. (l. 3. Method. ad Prax. c. 9.) cœlum suspicit, & sidera in hunc censum vocat. Est & Magia, quæ fabulatur astra moveri verbis enunciatis: inde genios & consequenter alia Numina, quibus procuratoribus, accidat cruentatio, quod commemorat Andr. Libav. (c. l. ad th. 191. p. 283.). E Theologis Wolfgang Franzium (Disp. 11. in Deuteron.) & Salomon Gesner. Hist. Pass. CHRIST. c. 25. p. 467.) allegant. Spiritum Mundi etiam negotiorum in hoc actu se gerere, forsan fuerunt qui statuunt, quod è Job. Sperlingio (Meditat. in Scalig. 10. p. 258.) patere videtur. In toto universo latet Spiritus quidam (tradit J. B. Helmont. tr. magn. vuln. curat. n. 151. p. 616.), quem magnale magnum dicimus, qui Sympathiæ & Dispathiæ Leno, confabulator, & actionum promotor existit, & ratione cujus magnetismus tanquam per vehiculum ad distans objectum extenditur. Similis huic ætherea illa substantia per universum mundum diffusa, quam & primigeniam nuncupat substantiam eamque corporibus morte violenta interfecit inesse, (Diff. de Pulv. Sympath. p. 2. in Theatr. Symp. & Antip. p. 154.) Nicol. Papin. dictitat.

§. 61.

§. 61.

Animalibus id deferunt, alii Spiritibus id imputant, humoribus imprimis sanguini quidam corpori s. Cadaveri ipsi demum, ejusque qualitatibus Sympatheticis aut Antipatheticis, id negotii dant & assignant. Evestra id etiam præstare *Paracels.* (*l. 9. de Nat. Rer. p. 921.*)

§. 62.

Animarum & corporum vinculum mortem quidem solvere, non item impedire, ut animæ circa corpora non vagentur, & aliquando assistant, Gentium pervasio fuit. (*Vid. h. l. Tit. 10. §. 5.*) Amore in corpus id contingere, quam diu corpus duret, tam diu id officium corpori id præstare Stoicis placuit. Absumto corpore locum suum recipiunt. Ita *Servius* (*ad l. 6. Æneid. p. 526.*), cum anima Aër ipsis putetur in ventos recedere. Juxta illud *Maronis* (*l. 4. Æneid. v. 669.*)

omnis & una

Dilapsus calor atque in ventos vita recessit.

Contra animæ eorum, qui violentas manus sibi injecerunt, *Platone teste*, corpore non solvuntur, sed corpori magis alligantur, unde circa ipsum, ejusdem sepulturam vel locum, in quo rejecta manus est, pervagantur. Oportebat namque Animam post hominem corporeis affectionibus liberari: Liberari autem non patitur, qui vi eam extrudit è corpore, (*ita è Plotino l. 11. Somn. Scipion. c. 13. p. 53. Macrobius*). Nam qui sponte manum, sibi injicit, aut metu hoc facit, aut odio, aut alia prava affectione incitatus. His autem sordescit Anima, nulla ut Arte queant cœlo aut sideribus inferi, quia nihil impurum pura illa corpora admittunt, quæ *Anton. Santorell.* (*Postpr. Med. c. 17. p. 50.*) addidit.

§. 63.

Eadem de Animabus interfectorum asserunt. Vocantur autem illæ *Paracelso* (*juxta Libav. c. l. p. 137.*) Cabales aut Caballi, & definuntur alio sensu quamvis *Martino Rulando* (*Lexic. Alchem. p. m. 109.*) Lemures & Astralia corpora hominum, qui immatura morte ante prædestinatum vitæ curriculum interierunt. Illi post oberrare putantur super terram, donec terminus vitæ completus sit, ut quod ei vere debebant corporaliter, spiritualiter adimpleant, rectè verò, *hic addit*, 'si credere fas est, veræque Religioni Christianæ non dissonum esse comperiatur è S. Scriptura. Alibi Lemures vocat Spiritus Elementi Aëris & Æthnicos his designasse manes defunctorum (*c. l. p. 302.*) asseruit. De his Animabus in Terris vagantibus etiam *ap. Lucian.* (*in Philopseude T. 2. op. p. m. 346.*) *Eucrates.* Et *Arnobius* testatur (*l. 2. adv. gentes*), Eth-

(E e e e)

nicos

nicos solitos adjurare certa nomina, ne animæ detinerentur his in terris vagantes circa sua corpora. Ipsa igitur anima, tametsi vita animali exuta, *ratiocinatur Job. Marcus Marci (c. l. p. 406.)*, retinet tamen phantasiam, quæ illi morienti (homini) extrema fuit: & quæ hanc sequuntur ex morte imminente passionibus, ut metus, iræ, cupiditatis vindictæ: non minus sane, quam in dente Apri.

§. 64.

Instant igitur occisoribus, ut vindictam de iis summant, *Hieron. Mag. (l. 3. Miscell. c. 5.)* & *Job. Brodaum (l. 5. c. 11.)* allegat *Jac. Dalechamp. (in Plin. l. 7. c. 52. p. 324.)*. Ultricis Umbrae vanis exagitari quosdam terroribus dixit *Quintilian. (Declamat. 10.)* Ita *Soleus Ecstasticus (ap. Plutarch. l. de Ser. Num. Vind. f. m. 202. a.)* se Animas vidisse narrat, quæ sese amplexantes pariterque binæ, ternæ ac plures cohærentes velut echidnae ob inimicitiarum & injuriarum animique pravitatem, ac eorum, quæ in vita malè egerant, seu perpessæ fuerant invicem devorare. Premere Ethnicorum vestigia quosdam Hebræos, *Cornelii à Lapide (c. l. p. 991.)* assertum est: Ita verò ille: Quidam Hebræi censent Animam occisi in terra vagari, & vindictam clamare in Cœlum, donec Magistratus in homicidam animadvertat, eumque de Terra tollat, tunc autem animam illam à terra discedere, & ampliorem ultionem non expetere. Trucidato homine, decidit *Victorin. Strigel. (in Genes. c. 4. p. 25.)* contra legem DEI, superest Anima desiderans sociam massam & vindictam ordine justitiæ poscens. Crederem, *profitetur Heinric. Kornmann. (p. 9. de M. M. c. 23.)* Animam, si adsit autor necis, corpus iterum intrare & movere vi ad vitam, cum deficient, & languida sint membra saltem ad vindictam occisoris. Etiam rationales defunctorum Animas posse in corpore aliquo esse per intervallum aliquod, tanquam in vase absque eo, quod corpus illud animet, aut vivificent *Fortun. Licet. (tr. quod Anima nihil impertiatur corpori c. 11. p. 4. sq. & l. 6. de Quæsit. per Epist. c. 5 p. 92.)* fatetur.

§. 65.

Priscum mysterium non contemnendum præcepit *Plato (Dial. 9. de Legib. f. 352. b.)*. Fertur enim, *scribit*, vi interfectum hominem, qui libere vixit, interfectori proximo statim post mortem tempore irasci, ac propter violentam mortem terrore turbationeque plenum, maximè si viderit interfectorem inter suos more solito vivere, interfectorem ipsum, ejusque actiones, vim ad hoc suppeditante memoria, cunctis viribus terrere, atque turbare. Quare opus est, ut homicida interfecti hominis gratia anno integro exul à patria, omni-

que

que ea regione procul vitam ducat. Sin verò, qui interiit peregrinus fuerit, à patria quoque peregrini annuo tempore homicida pellatur. Hæc Animæ imago, scripsit Cornel. Agrippa. (l. 3. de Occult. Philos. c. 41. p. m. 146.) quandoque æreum corpus impeditur umbra, qua involuta, nunc consulit amicos, nunc exagitat hostes. De pollutis & impuris animabus prætereà (in Phædone f. m. 204. a.) Plato docuit, eas infectas involutasque contagione corporea, quam consuetudo congressusque cum corpore propter continuam familiaritatem plurimumque ejus cultum inferuit, quasi jam naturalem. Et dum ponderosum grave, terrenumque visibile illud Anima secum trahit, ab eo gravatur & ad visibilem retrahitur locum, metu invisibilis atque occulti: & quemadmodum fertur circa monumenta sepulchraque revolvitur, circa quæ jam nonnulla appa-ruerunt animarum umbrosa phantasmata, qualia præferunt simulacra, tales Animæ: quæ videlicet non purè decesserunt à corpore, sed visibile aliquid tra-hentes, quo fit ut videri possint.

§. 66.

Trahit huc illud Didonis apud Platonicum Maronem (l. 4. Æneid. v. 301.) Marfilus Ficinus, optimus Platonis interpres. (Argument. in Dial. 9. de Legib. f. m. 350.)

sequar atris ignibus absens:

Et cum frigida mors anima seduxerit artus,

Omnibus umbra locis adero: dabis improbe pœnas,

Ibim se ita impetiturum post mortem Ovidius, aut quisquis est Dir. in Ibin, v. 139.)

Bella geram tecum, nec mors mihi finiat iras,

Sæva sed immanes manibus arma dabo.

Tunc quoque cum fuero vacuas dilapsus in auras

Exanimis mores oderit umbra tuos.

Tunc quoque factorum veniam memor umbra tuorum

Insequar, & vultus offesa forma tuos,

Quicquid ero stygiis erumpere nitar ab oris,

Et tendam gelidos ultor in ore manus.

Me vigilans cernes tacitis ego noctis in umbris

Excutiam somnos, visus adesse tuos.

Denique quicquid ages, ante os oculosque volabo,

Et querar, & nulla sede quietus eris.

Verbera sæva dabunt sonitum, nexæque colubres

Conscia fumabunt semper ad ora faces.

(Eeee) 2

Hic

*His vivus Fueris agitabere, mortuus idem
Et brevior pœna vita futura tua est.*

Ita Papinius Statius (l. 3. Thebaid. v. 75.

*Te diro horrore volantes
Quinquaginta Animæ circum noctesque diesque
Adsilient.*

De Ruffino Claudian. (l. 2. in Rufin. v. 457.)

*Tunc Animæ, quas ille fero sub jure peremit,
Circumstant, nigrique trahunt ad judicis urnam
Infesto fremitu. Veluti pastoris in ora
Commotæ glomerantur Apes, qui dulcia raptu
Mella trahit.*

Et Horat. (Epod. 5.) in Canidiam:

*Nocturnus occurram furor
Petamque vultus umbra Curvis unguibus
Quæ vis Deorum est Manium.*

Noctu autem comprimis id fieri persuadebantur. V. Martin, Delrio (in Senec. Octav. n. 117.)

§. 67.

Exemplo sit Spartanorum Rex Pausanias (ap. Plutarch. T. 2. Vit. in Cimon. p. m. 168. & de Sera Numinis vindicta p. m. 321.) à virgine ingenua Byzantia à se interfecta, ipsique postmodum irata in somniis apparente noctu subinde quiete privabatur. Cassium infestabat Jul. Cesar. (Valer. Maxim. l. 1. Memor. c. 8. n. 8. p. m. 44.). Ita Nero Cesar sæpe confessus, exagitari se materna specie, verberibus Furiarum ac tædis ardentibus, ap. Sueton. (in Neron. c. 34. p. 210.) Add. Tacitum (l. 14. Annal. c. 10.). Dicitur Salvius Otho Galba & Pisonæ trucidatis ea nocte per quietem pavescens gemitus maximos edidisse: repertusque à concursantibus humi ante lectum jacens per omnia piaculorum genera manes Galbæ, à quo deturbari expellique se videret propitiare tentasse, ut idem (in M. Salv. Othon. c. 7. p. 239.) meminit. De Otonino Caracalla acerbis quibusdam visis à patre fratreque gladios gestantibus sæpenumero agitato Xiphil. (in Anton. Carac. p. 607.). De Herode, post Conjugis Mariamnes necem ad insaniam ferè redacto, Joseph. (l. 15. Antiquit. Judaic. c. 11. p. 530.) Ludovicus Severus ex Bojorum sanguine Princeps Mariæ Conjugis, cui caput manu carnificis amputari jusserat, manibus adeò exagitatus fuit, ut cum barba

ba florente & juvenili, decoraque coma cubitum se contulisset, una nocte ita incanuerit, ut mane senem septuagenarium referret: In quem meritò quadret illud Poëtæ, (*Martial. l. 4. Epigr. 7.*)

O nox quam longa est, quæ facit una senem!

Quin spectrum hoc Principem domo excedere, & in exilium tendere jussit, referente id Mart. Radero (*T. 2. Bavar. in Vita Mariæ, cit. Henric. Engelgravio Luc. Evang. T. 2. Emblem. 9. p. 110.*). Parricidam conjux interemta noctu flagellabat, quod in literas ex ore Parricidæ misit (*l. 2. Demon. c. 2. p. 262.*) Job. Bodin. Ex vitis Patrum retulit Cornel. à Lapide (*Comment. in Proverb. p. 317.*). Umbram Pueri ab homicida occisi jugiter homicidam etiam Monachum effectum fuisse persecutam, ac ejus imaginationi perpetim se stitisse, dixisseque; cur me occidisti? Ita ut Monachus angore & tædio victus Monasterio egressus ultro se judici plectendum tradiderit. Claudat agmen

Scelerum furiis agitatus Orestes.

(*Virgil. l. 3. Æneid. v. 331.*)

Armatam facibus matrem & Serpentibus atris

Cum fugit, ultricesque sedent in limine Diræ.

(*id. l. 4. Æn. v. 472.*). Inde Apulejus (*Apolog. i. p. 137.*). Et tibi Æmiliane! Deus iste Mercurius superum & inferum commeator, utrorumque Deorum malam gratiam & semper obvias species mortuorum, quicquid umbrarum est unquam, quicquid Lemurum, quicquid Manium, quicquid Larvarum oculis tuis ingerat, omnia noctium occurfacula, omnia bustorum formidamina, omnia sepulchrorum terribulamenta. Add. Petr. Thyraum (*p. 3. de Loc. Infest. c. 15. n. 9. p. 60.*)

§. 68.

Nec solum Animæ putabantur vexare & stridore suo, (de quo Cass. Gerart. ad l. 2. Sylv. Papin. Stat. Carm. 1.) tenere & infestare homicidas, sed & viuentes, ut iis sint infesti eorumque turbent actiones, mortemque ulciscantur, adigere. Insignis locus extat ap. Lucan. (*l. 9. Pharsal. v. 11.*) ubi Pompeji Anima:

Postquam se lumine vero

Implevit, stellasque vagas miratur & Astra

Fixa polis, vidit quanta sub nocte jaceret

Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.

Hinc super Æmathiæ campos & signa cruenti

Cæsaris, ac sparsas volitavit in æquore classes

(Eccc) 3

*Et scelerum vindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & invicti posuit se mente Catonis.*

Nec ab hac Æthnicorum opinione abhorrent Judæorum Magistri, quocirca quidem è Rabbinis, teste *Cornelio Agrippa (c. l.) & Lud. Lavatero (p. 2. de Spectr. c. 1. p. 124.)*, non verentur dictitare: Animam *Nabothi* (qui propterea ab *Achabo* interfectus fuit, quod *Achabo* suam vineam tradere nollet,) fuisse spiritum illum, qui suam operam in decipienda *Achabo* promittebat, ut qui expeteret ejus interitum.

§. 69.

Hinc forte contingit, *bariolatur Ludov. Bonacciol. (Ennead. Mulieb. c. 3. Tom. 1. Gynæc. p. 261.)*, ut occisi hominis vulnus, jacente etiamnum Cadavere, in eum, qui vulnerarat, si modo ille cominus vulnus ipsum inspexerit, sanguinem rursus ejiciat, quod quidem judices in hodiernum diem observavere. Cur circa sepulchra, violenta morte interemtorum, spectra observentur, discurret *Guilhelm. Maxwell. (l. 1. de Med. Magnet. c. 2. p. 9.)*, causa manifesta videtur. Nam spiritu vitali, humidoque radicali, nondum planè dissoluto, anima hæret, & exhalationibus hoc spiritu humidoque imprægnatis formam humanam tribuit. Eadem, cur nonnunquam in Cœmiteriis talia appareant, causa esse potest. Ex eodem fonte sanguis cadaverum præsentia seu tactu occisoris fluit. Sagax enim Anima adhuc præsens talia, providentia dispensante operatur. Quin & hanc, si autor adsit necis, corpus iterum intrare & movere, non vi ad vitam, cum deficient & languida sint membra, saltem ad vindictam occisoris, credebatur *Henric. Kornmann. (p. 9. d. m. m. c. 23.)*

§. 70.

Gentium prætereà persuasio erat, teste *Cass. Barthio (Animadv. ad Stat. l. 12. Thebaid. v. 771. p. 1555. sq.)*, sanguine adversarii fuso oblivisci injuriarum mortuos. Ita *Ciceronis* filius Patris defuncti obtrectatorem flagris cecidit, *M. Seneca (Suasor. 7. p. m. 246.)*. Servus, interroganti Domino, quis ille esset, qui in imo recumberet? ait. Hic est *Cæstus*, qui patrem tuum negabat literas scisse: Afferri (*Cicero*) protinus flagra jussit, & *Ciceroni*, ut oportuit de *Corio Cæsti* satisfacit. Quod Exemplum an huc quadret, alii quidem edicant.

§. 71.

Animæ reliquias id præstare, putarunt Alii, ut *Gerb. Feldmann. (de Cadav. Inspic. c. 59. §. 6. p. 155.)*, quod tamen absurdum quid, tinnit. Potuisset tamen animæ sensitivæ, quæ in eo corpore una cum Ideis seminalibus superstes, quo

quousque illud mixtum vino, vi fermenti incipiat dissolvi, nomen forsan sub hoc titulo latere; unde etiam vita functi, quandoque, veluti si viverent, ejusmodi motus obire, aut etiam in pedes erigi & ambulare cernuntur, prout hæc recitat (*c. l. p. 403.*) *Job. Marc. Marci*. Vim etiam vegetantem mortuis inesse, qua crines & ungues succrescunt, *Levin. Lemn. (l. 2. de Occ. Nat. Mirac. c. 7. p. 303.)*. Permanet in his animæ humanæ portio caduca, (sensitrix vegetalisque,) in actu saltem primo, ad breve spatium tridui, *juxta Fortun. Liceti (l. 6. de quesit. per Epist. c. 5. p. 92.) ratiocinationem*.

§. 72.

Difficultates verò, quæ ex hac hypothese propullulant subodorantes, in relictos potius in sanguine & per eum in succo inquilinos spiritus lapidem hunc devolvunt, eosque hujus scenæ actores constituunt. Spiritus namque primum vivens & ultimum moriens, verusque intus agendarum solus Rector est, ut *J. B. Helmont. (Tr. Tumul. Pest. p. 866.)*. Cui pollicem premit *Steph. Clotzius (c. l. Exerc. 14. §. 7. p. 142.)*. Spiritus igitur animalis, ex *Th. Campanella sententia (l. 2. de Sens. Rer. c. 13. p. 96.)*, intermanet in corpore, sicut nauta in navi, aut Dominus in suo pallatio, & populus in civitate; non autem sicut forma informans æqualiter totum compositum. Occisi hominis spiritus retinere animum vindicandi, patet ex cruentatione cadaveris, quæ accidit in præsentia homicidæ, *Sebast. Wirdigii (l. 2. Med. Spirit. c. 28. §. 9. p. 208.)* Philosophia est: Spiritus in sanguine superstites sentiunt præsentiam spirituum homicidæ, cum quibus pridem instituebatur complicatio, & hostilis collisio in duello, vindictam meditantur, desiderant, parant, & iracundiæ motu insurgunt in hostem, qui motus sanguinem calefacit ac fluidum reddit, non secus ac si in vivo corpore post iracundiam ex spirituum excandescencia, effervescencia hæmorrhagia sequitur. Talem spirituum interimendi, vindicandi proclivitatem & indolem pestilentiae causam esse, docent. *Evolv. & J. B. Helmont. (tr. de Magn. Vuln. curat. n. 115. p. 612.)*. Spiritus igitur hos vocavit occisores, *Wirdig. (§. 10. p. 209. & §. 16. p. 216.)*. Verisimile omnino est, conjectat *Job Amos. Comen. (Phys. Ref. in App. p. 169.)*, spiritum hominis occidendi irritatum, quando cum sanguine jam funditur, in vindictam transilire in ipsum occisorem: eo nimirum modo, quo canem, feram, bovem, dum occiditur furenter in percussorem ruere videmus. Si enim id Spiritus corpori adhuc hærens facit, quidni ab eodem revulsus? Infilire igitur in homicidam, eumque occupare, credendus est. Unde fit, ut cum is cadaver accedit, (præsertim si tangere id aut intueri jubeatur,) quicquid spiritus in Cadavere sit reliquum, id cum vehiculo, suo sanguine, in occursum suo hosti

(per

(per Sympathiam nempe) se se proripiat. Eadem fere habet *Job. Sophron. à Kozack. (l. 5. Horolog. c. 6.)* ubi & ideo hoc fieri existimabat, quia spiritus trucidatorum non cessant prius in lucem progredi, quam tota eorum corporeitas fuerit absumpta in tenebras, tum & hos sopiri. Alibi (*Anat. Vit. Microcosm. c. 17. p. 128.*) ita discurret: Spiritus hominis ab alio vim illatam naturaliter reprimere studet, quod si ipsi vires deficient, aliunde auxilium implorando juvari desiderat. Quod si non assequatur atque succumbat nihilominus eundem affectum, quo prædictus exhalavit, tenaciter retinet, & propius accedente hoste, quia vociferari nequit ob instrumentorum læsionem, vi piorum sanguine astantium supplicationes implorat. (Add. *Ejusd. tr. de Sale c. 5. §. 17. p. 223.*). Auram vitalem Abelis Cainum fugitivum fecisse, *J. C. Weber. (de Liquor. Stiptic. p. 22.)* statuit. Confer. *Lud. Cæl. Rhodigin. (l. 3. Antiqu. Lect. c. 12. col. 129.)*

§. 73.

Cum vero spiritus extra aut absque sanguine consistere vix posse viderant, sanguinem addiderunt alii. Nec forsan immerito. Sanguis namque, & non alii humores, indicat, quas *infra (§. 114.)* recensitas reperies. Sanguinem primum vivens & ultimum moriens cur ediceret *Guilh. Harv. (de Generat. Anim. Exerc. 51. p. 193.)*, causas fonticas habuisse mihi videtur. In sanguine videri naturæ aliquem Characterismum divinitus positum, *Libavio (c. l. th. 144. p. 216.)* assentior, cum in sanguine, effato divino, sit Anima & vita, quod colorem fovet, qui est proximum Animæ instrumentum & vinculum, quo cohæret pars utraque, prout *Libav. (c. l. p. 191.)* interpretatur. Sanguinei inde longævissimi *Zacuto (l. 2. Hist. Med. Princ. qu. 9. p. 186.)*, sanguisque vitæ thesaurus, *Job. Mesuæ (l. 1. de Re Med. Theor. 1. c. 2.)* audit. Hunc moveri post mortem in Cordis auricula, ea quiescente, *Job. Waleus (Epist. de Chyl. & Sangu. mot. Th. Bartholin. Anat. Reform. annex. p. 551.)* observavit, & cruor viget spiritu post mortem influo, seque movet, *juxta Francisc. Oswald. Gremsium (l. 1. Arbor. integr. & ruinos. hom. c. 8. §. 8. n. 6. p. 92.)*, adeoque in hoc etiam quandam actionem admisit *Dn. D. Ebrenfried Hagedorn. (Cent. 3. Hist. 45. p. 341.)*

§. 74.

Sanguinem sentire, *Critiam* docuisse, *Philosophus (l. de Anim. t. 32.)* affirmat, adeoque animam reputasse. Sensum & motum huic primario inesse, plurimis indiciis *Guilh. Harv. (c. l. Exerc. 52. p. 197.)* comperit. *J. B. Helmont. (Tr. Schol. Humorist. passiv. decept. c. 3. n. 2. p. 820.)* ita sentit: In Cadavere dudum à mortis frigoribus, inconcretus tamen cruor manet in venis, vivitque tantisper. (*Tr. de Lithias. c. 9. n. 93.*). Nec cruor, nec ipse sanguis arteriarum sensu tactuq;

ani-

animali pollent licet sympatheticè sentiant etiam extravenati. In sanguine etiam extravenato anima ipsa habitat (*tr. de Magnet. Vuln. Curat. n. 15. p. 617.*). Hic & in sanguine suam esse phantasiam, quæ quia potentius ibidem viget, quam in rebus cæteris, ideò scripturam alto elogio sanguinem adhuc coctum & edi promptum (fortassis & per fotum planè putridum *addit n. 156.*) animatum vocare dicitur (*tr. de Magn. Vuln. Curat. n. 163. p. 617.*). Et alibi (*Fr. Tumul. Pests p. 857.*) in carne & sanguine esse quandam seminalem notionem, distinctionem, imaginationem, amoris, convenientiæ, similitudinis; itemque timoris, terroris, tristitiæ, repugnantiae &c. cum intuitu lucri & damni, noxæ & complacentiæ. Ne de sanguine mortuorum dubites *Idem* (*tr. de Magn. Vuln. curat. n. 88. p. 609.*) concludit: insunt sanguini vires quædam vitales, tanquam si animatæ essent, è cœlis vindictam, imò à iudicibus terrenis, in homicidam animadversionem postulantes. Modum invenisse sibi visus *Cornel. Gemma* (*l. i. Cosmocrit. c. 6. p. 78.*). Videmus extincto cadavere usque ad tertium diem interfectoris imaginem velut in concreto sanguine latuisse, quum eadem semel præsentem residuus ille spiritus, propter Ideas inhærentes, in percussorem obvium concitetur, nec prius profluvium sanguinis è vulnere supprimatur, quam qui occiderit longius à funere sit semotus. In sanguine, iterum *Helmont.* (*c. l. n. 114. p. 612.*) pronunciat, etiam post mortem inest suus præsentis homicidæ sensus, sua vindicta, quia sua quoque phantasia: ideò non ipse *Abel*, sed innocens sanguis ejus clamat tamen in cœlum vindictam.

§. 75.

In corpore vivente sanguinem & spiritus vivere, mordicus his defendit *Cassp. Hoffmann.* (*l. 3. Inst. Med. 3. §. 3. p. 295.*): Estne rationabile, esse in corpore vivo aliquid, quod non vivat? Ut cominus agam, spiritus cum sint proximum Animæ instrumentum, humores cum tantum caleant, quantum Caloris à Corde habent: cur non vivant? Vim (vitam habet *Job. Marc. Marci Philos. Vet. Restit. p. 5. subf. 1. p. 842.*) mumialem equo mortuo tribuit *Helmont.* (*c. l. n. 110.*), & sic vocat quodcumque carni (& sanguini) adhuc confermentata est virtus liquoris vitalis, id est, spiritus insitus, qualis in spontè præægritudine aliaque inferioris ordinis disruptione morientibus non invenitur. E spiritu Mumiae animalis autem hoc phænomenon deducendum, rebatur *Andr. Tenzel.* (*de Med. Diastat. c. 1. p. 27. & 29.*)

§. 76.

In corpus interemti etiam causam rejicere quibusdam placuit. Judaizare si cui Religio non foret, sensum cadaveris à Judæis creditum adoptare, & in su-

(Ffff)

as

as partes trahere posset. Adducam in gratiam Lectoris, quam è *Moltbero* (*Theol. Judaic. c. 20.*) *Henr. Kornmann.* (*p. 8. Mir. Mort. c. 45.*) citatam fabulam, aut verius insaniam. Quando Anima à corpore discedit, secundum Hebræorum doctrinam, semper memor est corporis, & tristatur de corpore, utpote in quo habitationem & sedem habuit suam. Et quamvis corpus post discessum trunci instar ibi jaceat, scias tamen, si verus vis esse Apella, corpus omnia adhuc audire & scire, quid in mundo fiat, & quando ipsum devorent vermes, væ illud sentit, ac si acu pungatur vivens, (mortuo gravior est vermis, quam acus carni viventi, dicitur *R. Lipmann. l. Nizzachon. n. 299.* quod tamen de impiis tantum plurimi interpretantur), ideo & vetitum ad cadaver & funus plura loqui, quam quæ ad ejus necessitatem & honorem vergunt, (de mortuis & absentibus nil nisi benè,) & cœmeteria adeunt, & defunctorum sepulchra, ut misereantur viventium, & DEUM pro iis orent. E Christianis, quidam in extincto superesse sensum aliquem, teste *Ant. Santorello* (*Post-Prax. Med. c. 21. p. 60.*) & illi scaturiginem hunc cruentam ascribere. Corpus remanere cum sensu proprio obtuso, naturæ ipsius conveniente, *Th. Campanella* (*l. 4. de S. R. c. 9. p. 296.*), & in corpore mortuo aliquid vitæ superesse dixit *Job. Marc. Marci* (*c. l. subs. 3. 405.*) cujus ratione Sympathia & Antipathia fiat.

§. 77.

Characterem naturalium corporum viventium in mortuis remanere, multis Exemplis edocemur. Ad formarum materialium à suo corpore inseparabilitatem provocat *Martin. Kerger.* (*de Ferment. s. 1. c. 4. p. 19.*), eamque probare omni nisu fatagit. Afferam ex *Athanasio Kirchero* Physam s. orbem piscem Ægyptiacum, ut viventem in mari rubro, ita & mortuum exsiccatum ventos indicare, si suspendatur. Inde à Germanis *See-Hann*, quasi Gallus marinus dicatur, quod sicuti gallus templorum turriumque fastigiis impositus ventos demonstrat, ita & hic piscis. Ab accolis Nili lingua patria Arabica Allalrucho, DEUS ventorum, quod ipsis quasi imperare videatur, appellatur (*l. 3. Mund. Magnet. p. 4. c. 2. §. 6. p. 529. sq.*). Idem Hirundine marina pisce volatili per tredecim annos se observasse, fidem interponit. Alibi (*in Magnet Nat. Regn. tripl. s. 4. p. 165. sq.*) de ipso ipse sequentia: Hic jam à viginti annis (Viginti quinque si rectè computes ab anno 1640. quo primum Mundum Magneticum se edidisse fatetur, ad 1667. quo Regnum Magneticum publicæ luci consecravimus), tholo Musæi intra Rosam nauticam suspensus, indicis ventorum officio fungitur, & omnibus advenis inter cætera rara ostendi solet. Habet enim hanc vim sibi inditam, ut intra Rosam nauticam Rhombis ventorum instructam, & juxta qua-

tuor mundi partes situatam tenui filo suspensus, qualiscunque tandem ventus foras spiraverit, illum eundem intra rhombum hirundo, palea ori inserta demonstret. Experimentum certum est, & jam, uti dixi à viginti annorum curricula diligenter observatum, unde & eundem Magnetem Æolium appellandum duximus. Nec minus admirandum, quod *Ganzalus Fernand. (l. 13. Hist. univers. Americ. c. 6.)* de Phoca seu Lupo marino consignavit. Est res notatu dignissima, quam de Lupo marino (quem & Phocam seu vitulum marinum *Plinius nominat,*) modo referam, & sic se habet: Pellis hujus animalis, uti & cingula, ligulae & marsupia ex ea parata hanc insitam sibi virtutem habent, ut mari tranquillo & sine incremento & pili hujus animalis se furrigant: Estque res frequenti experimento à me cognita, & in dicta pelle singulis diebus spectatur, adeò, ut quas mutationes in suo fluxu & refluxu facit mare, has & subeat hujus animalis pilosum corium. Hinc Bothnici Nautæ prognosticon suscipiunt ex vestitu proprio, de pellibus hujusmodi composito, an mare tranquillum & prospera navigatio sit speranda, vel periculum in navi sit subeundum, tradidit (*l. 20. Hist. Gent. Septembr. p. m. 510.*) *O. Magnus*. Spectarent huc quæ de Aviculæ Martinettæ, & Alcedinis pelle & pennis supra (*l. 1. Tit. 1. §. 22.*) retuli, nisi in dubium traherentur istæ Relationes.

§. 78.

Sed ad rem propius. Characterem (s. Ideas) præteritarum rerum, anima excussa, in Cadavere remanere, *Claud. Deodat. (l. Panth. Hygiast. c. 11. p. 105. sq.)* commemorat, à qua sententia *Paracelsistæ* cum *Helmont.* non abhorrent. In Cadavere vulnerati, notat *Wilhelm. Davisson. (Prodrom. comment. in Med. Petr. Severin. p. 176.)*, etsi recesserit forma princeps, manet tamen ad tempus rerum præteritarum & omnium, quæ fuerunt in anima, plenus Spiritus, qui sub ipsam cædem per characterem hostilis Spiritus, cum ejus figuram sibi fortiter expressisset, fit sanè, ut eodem denuò occurrente, per illud impressum & adhuc recens vestigium moveatur, eoque impulsu concitetur & sanguis, donec per vulnus erumpat. Id ut firmet (*tr. de Magnet. Vuln. Curat. n. 120. p. 613.*) *Helmont.* experimenta in lucem profert. An scire fortè aves, querit, cur sanguis taurinus toxicus sit, non autem fratris sui bovis? occidendo scil. obmurmurat taurus & suo sanguini vindictæ notam ac potens sigillum imprimit: Sin etiam contingat mactando bovem non uno ictu evasisse furiosum, & diutius in eodem perseverasse furore: carnes malè sanas relinquit, nisi prius sapida perturbatione deses & seclusus relinquatur, jejunio ad se redire. Taurus igitur moritur præ cæteris animantibus vindex excellentior. Payoris & terroris i-

deam in sanguine Leporis geminatam, si venando per canum morsus intereat, alibi (*tr. Potest. medicam n. 29. p. 381.*) asseruit. Bufo (*secundum Eundem tr. Tumulus Postis p. 885.*) viso homine terrorem immensum concipit naturali dono. Qui terror ab homine naturalem energiam sibi acquirit & imprimit contra imagines territi Archei in homine. Siquidem terror Bufonis interimit ac annihilat ideas territi Archei (in Peste), eò quod terror in bufone est naturalis, & ideò radicaliter, ac per totum, etiam illi mortuo, incorporatur.

§. 79.

Affectus igitur remanere non modo in exhalante spiritu, sed etiam in corpulentia, in qua sanguis est, & tenuitas, *Tb. Campanella (l. 4. de Sens. Rer. c. 9. p. 297.)* profitetur, & *Joh. Marc. Marci*, quosdam non parum referre volunt, in qua dispositione animalia moriantur, quorum partes ad usum Medicum quaeruntur (*l. c. f. 2. p. 433.*) Hinc sanguine leporis, per canum morsum venando interemti, quin imò & carne fumo ficcata, Dysenteria curatur, non fallaci eventu, juxta *Helmont. (tr. Potest. med. c. l. § n. 29. p. 382.)*. Linteo à sanguine tincto sicco Erysipelas. Pari modo pellis caudæ, lepori vivo detracta, ceu amuletum idem curat Erysipelas; admota vero omnes curat Ambustiones. Rasum cornu Tauri in coitus ardore abrafa mirè armat in Venerem, quod aliàs non facit. Cerebrum passeris, in actu Veneris transfossi, potentius longè stimulat eandem, quam si nudè interficiatur alio tempore. Filum, quo strangulata vipera, medetur anginae, *Dn. D. Mich. Ettmüller (Diss. de Mors. Vip. p. 5. §. 2.)*. Claudigitur *Martin. Del-Rio (l. 1. Disquis. Mag. c. 3. qu. 4. p. m. 55.)*, Neque adhuc dum video, quid solidius afferatur illa Antipathia, ex vehementi occisi in occisorem, quod qualitatem latentem & arcanam impresserit corpori cum Cadavere permanentem. (*Conf. Eund. comment. in Octav. Senec. v. 127.*)

§. 80.

Quod citati Autores peremto detulerunt, id Alii ipsi deferunt homicidæ. In genere sequentia leguntur *ap. Andr. Libav. (c. l. p. 279.)*: Cum sanguis interemti prorumpit, non autem vicissem interimentis; passionem ab hoc in illum illatam manifestum est. Pluribus id idem (*tr. 187. sq. p. 121.*) diduxit. Quomodo verò accidat, habet ista *Petr. de Apono Conciliator dictus (c. l.)*: Dicitur quod ex vulnere recenter interfecti, jam constricto sanguine, fluxus sanguinis demum fit ab interfectoris præsentia ex illis, quod accidit ex motu impresso ab interfectore ad interfectum virtutis suæ fortis imaginationis & furia. Dicunt

cunt enim, *pergit*, impressisse eum spiritus inimicitiae succensos interfectum tempore interfectionis, qui ad praesentiam interfectoris moveantur ex interfecto suo ad interfectorem suum unde exiverunt, propter quod causatur motus in corpore interfecti, & vulnera sic sanguinem emittunt. Admiserit latro in via homicidium, cadaver auctori intuendum sit propositum, sanguis è cadavere effluit. Unde hoc? nisi quod spiritus interfectoris fixè intuentis & considerantis à se inflictum vulnus cadaver, ejusque reliquos Spiritus commovent, sanguinemque eliciunt. Hæc aliorum potius, quam propria sententia *Martin. Weinrich.* (p. 1. de Monst. c. 17. f. 166. a.). Cum occisum occisor intuetur, transmittit Spiritus quosdam ira & odio plenos idcirco enim occidit, quare calidos, acutos & igneos. Calefiet proinde sanguis occisi, *concludit Anton. Santorell.* (c. l. c. 21. p. 160. sq.) exceptis ab occisore spiritibus, tum quia calidi, tum quia ob iram calidiores facti. Excalefactus autem sanguis, necesse est ut prodeat, cum nequeat angusto illo spatio contineri. Spiritus occisorum in occisum ingressi, ad eum (praesentem) redire per vulnera conantur, accedente corpore seu Magnete ex quo manaverant, à quo rursus alliciuntur. Ita *Petr. Borell.* (cent. 2. obs. 47. p. 145.) ob recursum spirituum versus nativam originem, qui tempore conflictus ex homicida in occidendum corpus confluxerant, sequi concreti sanguinis dissolutionem ad spirituum expeditionem & accidentariam effluxionem. *Nicol. Papin.* (Diss. de Pulv. Sympath. qu. 4. part. 2. Theatr. Symp. & Antip. p. 164.)

§. 81.

Aliter hoc phaenomenon explanare aggressus *Simon. Majol.* (Dier. Canic. Colloqu. p. m. 33.) id ego, ait, ex aëris attractione simulatque spiritus infectione causari dijudico. Licet enim Cadaver illud sit omni spiritu destitutum, neq; sentiat quicquam, horrore tamen tunc concutitur, transeunte occisore, quia spiritus ibi in vulnere sunt quadantenus infecti à spiritibus interficientis, quo transeunte usque ad ipsum vulnus aër infectus trahitur, quo intercepto sanguis ebullit propter infectionis conformitatem, tam in vulnere manentem, quam ab interfectore manentem. Aliis autem transeuntibus id fieri non potest, cum quibus nulla spirituum & infectionis communicatio est.

§. 82.

Fide illius *Arnoldi Bachimii Denstonii* (Pansoph. Enchiret. p. 7. §. 223. p. 186.) philosophia circa hoc thema sequens est. Dum quis ex malitia alterum occidit, Archæus ipsius totus, quantus, est furibundus, Occisi Archæus è contrà totus, quantus, pavidus redditur, & ferè totum in sanguinem se recipit, aboli-

tionem sui ex gradu animalitatis horrens. Dum occisor appropinquat cadaveri à se occiso, Archeus occisi sentiens effluvia Archæi occisoris, ultimam destructionem metuens, fugam quasi molitur, quærens spatium in æthere amplius, unde secum sanguinem rapit extra venas. Et hoc ideò, quia dum Archæus occisor occidebat hominem, specialibus Characteris furiosi & effluviis in timorem & angustiam coëgit Archæum occisi, qui Character manet semper in Archæo occisoris, unde quam primum appropinquat occisor, Archæus similia effluvia spargit & in fugam concitat pavidum Archæum occisi.

§. 83.

Paracelsus more suo phantasticus, phantasiæ vehementiori omnia ascribit, *Athan. Kircher. (l. 3. Mund. Magnet. p. 9. c. 2. qu. unic. p. 97.)*. Magna miracula imaginatione cooperante fieri posse, *Paracelsum* credidisse constat, an ad cruentationem eandem traduxerit me non legisse sincerè fateor. Interim imaginationi eandem tribuit *Fr. Baco Verulam. (Sylv. Sylv. Cent. 10. n. 958. col. 958.)* & *Alii* quod ex modo dictis de sanguinis Phantasia (§. 73.) & *infra* (§. 125.) dicendis constare poterit.

§. 84.

Spiritus hos occisi & occisoris pugillatione quasi quadam concurrere, ut inde cruoris illa scaturigo propullulet, cum utriusque concursus agitet & in turbas sanguinem concitet, ut *Galeot. Martius (de Doctr. Promisc. c. 22.)* pronunciat. Referas, si libet, huc illud *Paracelsi (l. 4. Paramir. c. 3. p. 18.)*: *Ich hab ein Geist, der ander hat auch einen: Die Geist kennen einander, als ich und der ander, sie üben ihre Sprache mit einander, wie wir, aber ungenöttet, unser Red, sondern was sie wollen. Auff das mercken, daß möglich ist, daß die zween Geist ein Zorn tragen auff einander, und einer den andern lezt, gleich wie ein Mensch den andern.* Et hæc etiam *Ath. Kircheri (l. 3. Mund. Magnet. part. 9. c. 2. qu. unic. p. 612.)* & qui Eundem *πρόα* sequitur, *Cass. Schotti (p. 4. Mag. Nat. l. 5. Syntagm. 2. c. 4. p. 495.)* mens est. Ita a. Kircher.: Vehemens & violentus spiritus, quo occisor alium sibi inimicum impetit, maligna vi plenus per oculos, os, nares in inimici ingressus, intimas fibras, tum potissimum sanguinem, ac in sanguine latentem qualitatem vectore spiritu invadit, qui incitatus, vel vi rarefactiva sanguinis cadaveris, vel alio quodam occulto Naturæ dissidio loco cedens foràs erumpit, eò quod spiritus occisoris sanguini occisi dicta ratione communicatus non commodè in alieno subjecto subsistens proprium videlicet occisoris sanguinem naturali inclinatione appetat, hic verò illum ceu sibi proprium ac naturalem attrahat, repellente Cadavere spiritum tanquam sibi repugnantem

tem atque inimicum. Dum igitur occisoris sanguis, quod suum, appetit, occisi autem contrarius spiritus spiritum inimicum & hostilem repellit, fit, ut hac spirituum contrariorum lucta, sanguis, quorum vehiculum est, effervesceat, violenter foras erumpat. Add. *bis Petr. Gassend. (in Physiol. Epicur. p. 354.)*. Mirabile certe nobis olim fuit videre suum gregem in medio foro grunnientem torveque obtuentem, pertranseunte non procul lanio. Sed nempè vel ipsa vestigia interfectorum recens suum quæ in vestibus, manibus, cultrove immanebant, spirare adhuc videbantur, eadem similem ob emissâ corpuscula, quæ viseducta alienosque motus subeuntia horrorem creabant, & internecionem consimilem minitabantur. Add. *Anton. le Grand. (Hist. Natur. p. 8. Artic. 8. n. 5. p. 394.)*. De Chirothecariis & qui canes interficiunt & pelles ipsis detrahunt *Kennelm. Digby (de Nat. Corp. c. 38. p. 427. evolvendus & Jacob. Lorhard. (Theatr. Philos. Diagr. Phys. p. 48.)*. Eodem vel non absimili modo dici potest commoveri occisi recens hominis sanguis ad occisoris præsentiam, si verum est tamen, quod leges tanquam non incongruum supponunt.

§. 85.

In externis est vestitus rei, qui sæpè eo est odore, ut tum homines, tum bestię ex eo cognoscant personam, differit *Liban. (c. l. th. 283. p. 134.)*. Consensaneum est, aliquid spirituum inde quoque ad vulnus penetrare posse. Unde videtur esse consequens, ut eodem vestitu, sed non obterato fortibus odoribus accedat reus. Veteres vestes imbutæ magis sunt recentibus, iterum (*p. 382.*), à quibus sæpe etiam corporis mutatur odor: argumento, quod canes peregrino habitu recens sumto dominos suos non faciliè agnoscant. Non lavanda prius sunt cadavera, *precipit*, antequam signum sit exploratum. Neve etiam sit incantatus amictus.

§. 86.

Scaturiit ex hoc alveo Antipathia & Sympathia inter occisorem & occisum. Illam ejusmodi ebullitiones in aëre causari *Villalpand. Torreblanca (l. de Mag. c. 2. p. 10. p. 35.)*. *Joh. Riolan. (in l. 2. de Abd. Caus. Fernel. c. 18.)*. *J. B. Siton. (Iatrosoph. Miscell. tr. 16. p. 81.)*. *Timoth. Brigh. (in Animadv. in Guilhelm. Adolph. Scribon. Phys. ad §. 82. p. 44.)*. *Robert. Fluddus à Fluctibus (l. 1. 1. Amphiteatr. Anatom. f. 1. p. 3. c. 10. f. 239)*. *Joh. Mayow (l. 3. Phys. c. 8. p. 224.)* Confer modo (§. 71. & 77.) allegata & prolata, occisores etiam abhorrerent apud inferos Ethnici credebant. *Cassp. Barth. Animadv. in Stat. l. 11. Thebaid. v. 623.)* in scenam produxit *Virgil. (l. 6. Aeneid. v. 462.)* Dum apud inferos *Dido Aeneam* averfabatur:

*Talibus Aeneas ardentem & torva tuentem
 Lenibat dictis animum, lacrymasque ciebat.
 Illa solo fixos oculos averſa tenebat.
 Nec magis incepto vultum ſermone movetur,
 Quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes,
 Tandem proripuit ſeſe atque inimica refugit.*

§. 87.

Sympathiam non excluſit *Guilielm. Adolph. Scribon. (in Phyſ. l. 1. §. 80. p. 42.)* nec alienum ab hoc eſſe *Petr. Aponenſem è Petro Gregor. Tholoſano & Proſpero Farinaceo (c. c. l. l.)* declarat *Job. Chriſtoph. Hundeshagen (c. l. §. 81.)* quod ipſum ex verbis *Conciliatoris modo (§. 79.)* recenſitis vix colligere licet.

§. 88.

Et ob præfatas cauſas in jure pro indicio homicidæ etiam ſanguinatio iſta proclamata, ut ex *Jctis Marc. Anton. Blanc. (tr. de Indic. Homic. n. 408. p. 153.)* & quidem pro violenta conjectura, ut habet *Job. Bodin. (l. 2. Demonom. c. 2. p. m. 263.)*. Hoc in utroque jure video aſſervatum, ac ſi eſſet indicium, quod legali probationi conduceret, & à jure peritis mille etiam historiis fulcitur, *teſtatur Caſp. Caldera de Heredia Tribunal. Magico-Med. Stat. 12. Artic. 9. p. 79.)*. Hinc & ſufficiens ad capturam, quin & torturam ipſam traditur incitamentum *Jacob. Menochio (l. 2. de Arbitr. Jud. qu. Cent. 3. Caſ. 270. n. 16. & 17. & l. 1. de Preſumpt. qu. 89. n. 128.)* & quæ allegant *Job. Bodin. (c. l.). Paulus Zacchias (l. 5. T. 2. Queſt. Med. Leg. 8. n. 11.)* quæque ad hunc locum (p. 429.) prætereà citavit *Job. Dan. Horſt. & Heinr. Kornmann. (p. 9. m. m. c. 27.)* & *Job. Döpler. (Theatr. Palmar. Supplic. & Execut. Criminal. c. 1. n. 161. p. 47.)*. Hoc cum ſemel verum comperiſſet, *Rex Daniæ Chriſtiernus II.* In Curſore cædis inſimulato poſtmodum hunc modum explorandi cædium Autores in toto ſuo regno paſſus eſt obſervari, quod *Henric. Rinzov. Produx Cimbricus illuſtriſſimus (in Epist. Reſponſ. ad Dav. Chytræi Epist. Conſolat. p. 195. ſq.)* prodidit. Suo tempore id Romæ obſervatum quoque, *Jac. Menoch. (l. 1. de Preſumpt. qu. 89. p. 128.)* & *Hermann. Conring. (Diſquiſ. Polit. de Form. Judic. in Republ. rectè inſtit. §. 294.)*. In Baviariæ Ducatu *Georg. Everhard. (Volum. 1. Conſil. 35. n. 35.)*

§. 89.

Quæ quidem rationes & fundamenta talia, non ita firma baſi conſtare videntur, ut multi Excellentiſſimi Doctiſſimique Viri aliis rationibus moti non fuerint negativam amplexi, & contra affirmantium fortalitia ſuos producere

Arie-

Arietes & Catapultas. Quod sanguis variis de causis è vulneribus, ore, auribus, oculis, quin & poris sub forma roris aut sudoris prodire possit è Cadavere secundum Naturam, Titulo *precedente* (§. 36.) & *presente* (§. 3. ad §. 34.) idque vel guttatim & stillando, tantum roris ad instar & sudoris, vel copiosiori & tumultuante fluxu ebulliendo demum, qualis historia *alibi* (l. 1. Tit. 5. §. 39.) legitur. Add. *Christoph. Besold. (c. l.)*

§. 90.

Nec ad homicidæ præsentiam, & tactum cadaveris interfecti semper cruentarunt. Narratum est nobis, *tradidit Andr. Libav. (c. l. p. 154.)*, quendam à Cæde recente inductum confessumq; se autorem, nullo fuisse indicatum cruore. Retulit Gemellum (2. B. *Neupolirten Kunst-Wunder-und Sitten-Spiegl. Disc. 3. p. 329.*) *Ernf. Francisci*. Acta judiciaria Chemnicensia hæc annotant: *Es ist zu registeriren anbefohlen worden, daß alle Gefangene mehr als einsten über den entleibten Michel Kirchmeß geführt worden, welche, wie bräuchlich, die Hände auf ihn gelegt, ist aber darauf keine Anzeigung oder Zeichen erfolgt. d. 13. Febr. 1598.* Præsentem quidem inimico & refractario, non tamen homicidæ, *Henric. Engelgrav. (p. 2. Luc. Evang. p. 161.)*, id evenisse memorat: in morte *Henrici Regis Angliæ*, cujus cadaver dum ad tumulum deferretur, *Richardus* filius contumax & patri rebellis occurrit, & ecce, dum aperta facie parentem aspicit, cadaver sanguinis copioso imbre sudavit.

§. 91.

Quin & Amicis appropinquantibus in submersis id prodigii genus visum, ut de submersis *Levin. Lemn. (l. 2. de Occ. Nat. Mirac. c. 7. p. 161.)* & *Job. Jonston. (Cl. 10. Thaum. Nat. Art. 3. p. 449.)*, Mense Julio Anni 1636. *Josephus Petri Pauli Peregrini* ad *D. Augustinum* Barbitonforis filius flumine abreptus octiduo latuit: hebdomade vero elapsa è Tiberi emersus, secundoque flumine vectus ad Arcum Parmæ, (sic enim Cloacam appellant è regione molis Hadriani;) ab iis qui in Tibere natabant, delatus fuit semî putridus ac penè informis, sanguine ex hausto, spiritu extincto, & corpore ferè putredine confecto. Adveniente verò fratre germano, sanguinem ex ambabus naribus effundit, omnibus qui aderant miraculo stupefcentibus, *prodidit Petr. Serv. (de Unguent. Armor. p. 1. n. 32. in Theatr. Symp. & Antip. 541.)*. De suspenso, ad matris accessum, idem *Heinric. Kornmann. (p. 5. m. m. c. 9.)* contingere posse, si intimus interfecti amicus, quem paulo ante motem conspexerit commisserantem una fuit ingressus fidem interposuit *Andr. Libav. (c. l. th. 300. p. 137.)*. Postquam ab obitu accedit amatus homo misera lamentatio exoritur atque ita ex commo-

(G g g g)

tione

tione eruptio spirituum, in defunctis verò movetur sanguis eo modo, quo movebatur in vivo, paulo ante mortem. Non altius impressa commotionis causa, etiam à morte aliquantum superest. Apparet hinc, non necesse esse, ut in omnibus cadaveribus superveniente amico erumpat sudor. Nam nec in omnibus tantum est amici desiderium, nec in omnibus tam fortè, *pergit* (c. l. ad th. 199. p. 296.) Add. *Petr. Borell.* (Cent. 2. obs. 47. p. 145.) *Petr. Heig.* (p. 2. quest. jurid. qv. 39. n. 104. p. 353.)

§. 92.

Advertendum hic etiam monuit *Libav.* (c. l. th. 305. p. 138.), ne proprietate quadam aliquis sit, ad quem (cujus præsentiam) omnia cadavera talia sanguinem stillent. Cujus vero proprietatis an aliquis extiterit, sit, aut futurus, non facile dixerim, cum de tali omnium observationum libri, quod scio, taceant. Venefici cujusdam, qui cum ad cadavera accederet, sanguinem fundebat, *Idem* quidem mentionem fecit *alibi* (part. 2. singul. p. 172.), id verò naturaliter poterat accidere, cum Naturæ quodam instinctu sanguinem cum brutis advessemur, ut *Joh. Amos. Comen.* (Phys. Reform. Append. p. 169.) & *Th. Bartholin.* (de Sangv. Vetit. p. 28.), eveniatque inde, ut venæ sectionem administrare videntes, animo linquantur (*Secund. Eund. c. l. p. 31.*); sed & ἡὼν Φοβερῶν Ποσειδάων ὁ Ἰάνατος (juxta *Arist. l. 3. Ethicor. Nicom. c. 9.*) ideoque cadaver abominabile quid sit, quod tactum Archeum pavore concutiat, & in fugam vertat. (*Vid. l. 3. T. 2. §. 4.*)

§. 93.

Nec omni tempore viventes faucii cruorem plorant ob causas naturales, ut *supra* prolata (§. 6. & sq.) declarant. Jejunis quibusdam vel non benè sanguinem ex vena secta prodire, *Andr. Libav.* (de Cruent. Cadav. p. 373.) professus est, quod tamen nunquam observare licuit. Jectigatio venarum est ex oppilatione Tartari in venis, & sic sæpe fit, quod vena incisa non fluat, *Paracels.* (l. 1. de Tartar. tr. 1. c. 3. in annotat. p. 395.) tradidit. In Caduco Matricis ob stupefactionem idem obtingere (tr. de Caduc. Matric. §. 6. p. 621.) dicitur. Idem si caseo & piscibus novem dies vescatur quis (l. 7. Paragr. p. 189.) quod si verum est, in monachis piscibus solis & leguminibus unicè vescantibus deprehendetur facillime. Possit &, *consenti Libavio* (c. l. p. 281.), nova alteratio priorem (ante mortem) elidere, aut partes alteratas a corruptione invadi, aut quid aliud id impedire. De *Mentha rispa supra* (§. 7.) quædam sparsa.

§. 94.

§. 94.

A Magis & Magicis Periaptis contingere & impediri cruentationem posse, è *supra dictis* (§. 5. 22. 88.) elucet. Suspecta hic est Magia, qua potest in alterum transmitti signum, *Eidem Libavio* (c. l. th. 304. p. 138.). Quod an possibile sit Magis, probare ipsi incubuit. Exempla in observationibus vix, credo, reperias.

§. 95.

Quod ad antiquitatem provocant, non expendunt, hanc credulitate & exinde propullante superstitione in multis abreptam; ceream etiam prodigiorum fidem extitisse. Quid *Homeri* locus (§. 45.) ad rem? nihil sanè. Nil mirum, quod ex *Euphorbi* Cadavere

Fluebat sanguis per inflictum vulnus.

Recens erat, vulnusque magnum & profundum. *Menelaus* interfecto præsens erat, regeris. Non id cruentationem causabatur, sed motus cadaveris à *Menelao* inclita ejus arma auferente concitatus. Quid verò de *Lucretii* Oraculo censendum? *Lambinus* hos tres versus, tanquam spurios,

Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam

Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu

Et si comminus est, hostem ruber occupat humor,

exauctoravit. Sed hoc, *judicio Oberti Gifanii* (in marginal. ad h. l. p. 140.), pessimè. Pluribus rem exponere conatur *Joh. Nardius*, (*Animadv.* 18. in h. l. f. 330.) dum, *infit*: Non tam hospes in humanioribus est *Lambinus*, ut nexum ignoraverit horum carminum cum superioribus. Verum, ni fallor, hominem deterruit duplex, eaque gravissima difficultas: Cur nempe faucii cadant in vulnus? Cur præterea profluat sanguis ex interfecti Cadavere, præsentem interfectore? Has declinavit aut dissimulavit, abrasis malo consilio tribus recitatis versibus. Sensum expressit *Joh. Langius* (l. 1. *Epist. Med.* 40. p. m. 194.). Perinde ac salax mentis libido affectat semen effundere in amicam, cujus amore irritata & fauciata fuit mens: Sic quoque caro vulnerata rubro sanguine aspergere hostem præsentem desiderat. *Anton. Santorell.* (*Post. prax. Med.* c. 21. p. 61.) hæc addidit: *Lucretius*, moveri sanguinem homicida viso, non secus ac semen visa muliere amata. Hic, nisi ponat vim cognoscentem in occiso, non poterit homicidam cognoscere, unde nec adversus illum effundere sanguinem. Omnium optimè mihi sensum *Lucretii* acu tetigisse videtur *Paul. Zacchias*, quando (l. c. n. 16. p. 430.) ita pronunciat: Sensus horum carminum is est: Quemadmodum vulnerati super ipsum vulnus cadunt, & sanguis versus

(G g g g) 2

illam

illam partem fluit, unde ictum experimur, ita, ut hostis, si propè sit, fluentem sanguinem excipiat, & hic quidem est germanus sensus carminum *Lucretii*, ut testatur *Martin. Del-Rio. (in Senec. octav.)*. Phylacterium in Antiquitatis confirmationem adductum (§. 46.), utpote superstitiosum, parum aut nihil ad rem.

§. 96.

Sed cum in Physicis rebus, ut optime monuit (*c. l. f. 340.*) *Nardius*, postrema omnium auctoritati debeatur fides, plurima rationi, maxima Experimento. In rationibus dandis, & cui processui sit insistendum, maxime in diversa abripi Autores deprehendas. Id verò malæ mercis non parvum indicium. Variant. (1.) Autores circa tempus à morte vulnerati computandum. Rarò, aut nunquam cadaver cruentabit, *tradit Anton. Santorell. (c. l. p. 62.)*. Ne tamen ad miraculum cogaris confugere, scias, plerumque vulneratos videri mortuos, nondum tamen extinctos, atque ex illis sanguinem prodire plerumque, rarissimè ex iis, qui verè sunt mortui. Et quamvis verè vita functi fuerint, prodigium illud caloris reliquiis deferunt, adeoque in recens mortuis id omnium optimè explorari, perhibent. Ideoque plerique non nisi post septem, (*Cæ. Lud. Rhodigin. c. l. Gaudent. Merula l. 4. Rer. Memorab. c. 8.*) aut octo, vel ad summum decem vel duodecim (*Galeot. Martius l. c.*) horas talem sanguinis ejaculationem obtingere contendunt. Quidam ad tertium diem, (ut *Cornel. Gemma l. c. vid. §. 73.*), ad quartum hyeme, *Hieron. Cardan. (l. 3. de Util. ex advers. capiend. p. 728.)* & *Luda Parma (ap. Cass. à Rejes c. l. hist. 14. p. 386.)* extendunt. Nullum tempus determinatum ponunt quidam, cum id contigerit post unam septimanam (*Nicol. ap. Boëm. c. l.*), post duas, (*ap. Gregor. Horst. part. 1. Epist. Med. f. 9. p. 433.*) post tres, (*Th. Campanell. c. l. p. 296.*), post quatuor, (*ap. Joh. Manlium c. l. Cass. Calderand. Hæred. Tribun. Mag. Med. Stat. 12. Art. 9. p. 79.*), post quinque demum hebdomadas, (*ap. citat. Horst. Diascept. de Cruent. p. 46.*), in eo, qui duos jam menses humatus erat, teste *Boëmo (c. l.)* sanguinatio apparuit. Imo quodcumque cadaveri occisor assistat, etiam semiputrido, quod *Andr. Hildebrand. (ap. Gregor. Horst. p. 1. Epist. Med. f. 9. p. m. 432.)* de infante commemorat, quod tamen miraculi suspensionem facere, *Pauli Zachie (l. 4. Tit. 1. qu. 10. n. 33. p. 365.)* conjectatio est, qui idcirco notoria miraculi accidisse refert, aut potius fabulatur, quod è *B. Agnetis à Monte Politiano* corpore plurimus sanguis post Centum annos ab obitu proflueret.

§. 97.

Variant (2.) circa subjectum, ex quo sanguis emanare dicitur. Nam potior pars ex ipso cadavere occisi & ipso vulnere emanare perhibent; Nonnulli

ex naribus, oculis, ore, aliisque partibus cadaveris. Et hoc quidem, si tantummodo accedat occisor, (*Hippol. de Marsil. l. c.*). Alii verò, si se acclinet versus illud, & motu manuum & tactu vulneris (*Andr. Libav. de Cruent. Cad. p. 150.*). Alii, dum jurejurando se purgant, duobus digitis, inter quos alba lana, in vulnus impositis (*Martin. Crus. c. l. vid. §. 4.*). Alii, si juramento ter præstito, duos digitos (1.) trucidati labiis; (2.) vulnere; (3.) Umbilico applicet. Alii, si occisor saltem transeat cadaver. Alii, sanguinem fundere partes occisoris. Nonnulli, ex Cadavere occisi per vulnera, ex occisore simul per Nares (*P. Zacchias c. l. n. 3. p. 428.*). Quidam, ex illo tantum corpore, cui spiritus fortes, & difficulter diffiabiles (*ut Galeot. Mart. l. c.*), non verò natura existente debili. De Cadavere aliquot dierum Alii id verum pronunciarunt; Alii etiam, de putrido & partibus abscissis, tostis & aridis. (*Vid. §. 48.*)

§. 98.

Variant (3.) circa emissionem s. potius modum emissionis sanguinis è cadavere. Aliqui cadaver occisorem versus ejaculari sanguinem dicunt, stillare tantum ajunt Alii (iisque plurimi) ab ipsis vulneribus. Quidam ebullire potius, unde extra venas profiliat. (*P. Zacchias c. l. n. 4.*) Sanguinem ebullientem multo cum fervore & bullis prodiisse è vulnere & Naribus, notavit (*c. l.*) *Fr. Valleriola*. Cor cum arteriis subsultasse, ac si viveret adhuc, *Christoph. Besold.* (*c. l.*) deprehendit. Porro hanc sanguinis ejectionem quidam coram occisoribus tantum admittunt, præsentibus rixari Autoribus quidam, quidam coram propinquis & amicis, quin & coram iis quoque, qui occisi ipsius quoque misereantur, (*Vid. §. 90. & Erasmi Francisci c. l. p. 345.*). Brachii extensione quidam juxta digito occisorem monstrabat interfectus ut, est *ap. Georg. Phil. Harsdörf. (c. l.)*

§. 99.

Variant demum (4.) circa mortis genus, & ejusdem circumstantias. Quidam ab ipsis tantum cadaveribus emanare cruorem volunt, quæ ferro aut plumbeis globulis s. sclopetis exanimata; Alii etiam, quacunque demum violentia sint sublata sive aquis submersa, sive laqueo: aut alio modo suffocata, sibi veneno, philtro aut Magica astutia letho data. Quod ad circumstantias multi indifferenter id evenire dicunt, sive occisor per errorem accasu vulnerarit hominem, quod tamen negare videtur (*c. l.*) *Besold.* è *Joachimo Stephano* (*Demonstrat. Polit. c. 19. f. 470.*) sive data opera, sive cum impetu & ira; sive absque tumultu & iræ fervore. Alii aliter. Confer. *P. Zacchiam (c. l. n. 4. p. 428.)*. *Job. Nardium (c. l. f. 340.)*

§. 100.

Quæ de sanguinis *Abelis* clamore afferuntur (§. 43.), contra Scripturæ sacræ intentionem afferuntur. Peccata clamare dicuntur (*Jerem. 6. v. 7.*). Loquebatur autem sanguis vindictam, *Nicol. Henning. Comment. in Epist. ad Hebr. c. 11. p. 905.*) Per Prosopopœjam atrocitas homicidii exprimitur, (*Salom. Gesner. in Explic. Genes. c. 4. qu. 6. p. 118.*) quod singulæ quasi guttæ habeant linguas, & vindictam exposcant. Anima *Abelis* post mortem coram DEO locuta (*Apocal. 6. v. 11.*). Clamor quem *Abel* edidit post mortem, adhuc sonuit in auribus DEI, (*B. Job. Gerhard. Comment. in Genes. c. 4. p. 148.*). A clamore vindictæ ad DEUM, ad clamorem vindictæ ad homines, & sanguinis destillationem, (quam in medium produxit *A. Th. Paracels. l. 4. de Morb. Invis. p. 108.*) non valet consequentia, concludit *Job. Christoph. Hundeshagen (c. l. §. 79.)*. Junge huic *B. Job. Conrad. Dannbauer. part. 1. Homil. 16. p. 535.*). Singularis planè est sequens *Philonis Judæi* (quod deterius potiori insidiari soleat p. m. 164.) in hunc locum commentatio; insurrexit *Cain* in *Abelem* fratrem & interfecit ipsum, prima quidem specie *Abelem* occisum subindicat; sin autem diligentius rem expendas ipsum *Cain* à se ipso. Proinde sic legendum: insurrexit *Cain* & occidit se ipsum, non alterum & merito quidem; Anima enim, quæ ex se ipsa tollit dogma pium & virtutis amicum, virtuti est mortua; itaque *Abel*, quod vix credas, interemtus vivit, exemptus enim ex insipientis mente, vivit in DEO vitam felicissimam. Attestatur nobis divinum oraculum, quod vociferari eum ait disertè, & clamore prodere, quæ à malo socio passus est, alioquin, si non amplius erat, quomodo loqui poterat? *Hactenus Philo.* Clamori sanguinis *Abelis* ad vindictam opponitur sanguis Summi SALVATORIS clamans reconciliationem, (*Vid. Just. Christoph. Schomer. Exeges. in Epist. ad Hebr. c. 12.*). De sanguine CHRISTI clamante varia habet *Jac. Pinto (l. 2. de CHRISTO Crucif. Tit. 4. c. 6. n. 8. p. 281.)*. Res emortuas & vita destitutas ap. Prophetam vindictam à DEO sollicitare, (*Habacuc. c. 3. v. 11.*) legimus.

§. 101.

Quæ de Sibilo sanguinis erumpentis addidit *Clotzius*, foecundi ingenii, non judicii accurati partum præfagiunt. De stridore ossis tumulati & spumantis historiam recitavi *alibi (l. 1. Tit. 3. §. 13.)*, sed nec ibi homicidæ præsentiam, nec suspicionem quidem tumuli admisit vetustas, incertumque erat, an vi, an naturali morte olim decesserat putredinis frater. Clamorem verò, quem se auribus hausisse, interemtorum retulerunt vitæ prædones, in conscientia sonum magis illum parturiit, quam in auribus, haud secus ac ille, qui cum in Monoma-

chia

chia virum occidisset & aufugeret, ante solis ortum vidit alterius equitis umbram illum comitantem, unde non parvum horrorem concipit. Sed hæc non ab ulla anima redeunte, *ratiocinante Petro Borello* (*Cent. 4. obs. 90. p. 347.*), veniebant, sed à propria umbra seu imagine in aëre crasso & rorido, rectius verò, mea suspicione, à conscientia vulneri.

§. 102.

In *Deuteronomio* (*c. 21. v. 2.*) autem fundamentum habere hoc productum, malè concludi *B. Joh. Gerhard* (*Com. in h. l. p. 1238.*) dicitur. Contrarium potius ex hoc evincere nititur *J. C. Hundeshagen* (*c. l. §. 70.*), dum infit: Præscribit quidem modum aliquem ignotum inquirendi maleficum, *Deuteron. 21. v. 1. 2. 3. sq.*; Atverò, nullam prorsus mentionem facit hujus inquisitionis, quæ fit per cadaveris cruentationem. *Vid. Gisb. Voët. (p. 2. Diss. sal. p. 1212.)*. Et quando summus hujus universi Monarcha & Judex præcepit, metirentur à loco cadaveris ad proximas urbes, id pertinere ad excitandam inquirendi diligentiam, collegit *Hugo Grotius* (*in h. l. ap. Abrah. Calov. Bibl. illustr. V. T. p. 592.*)

§. 103.

Quod verò de profusione sanguinis è lanceâ perforato latere SALVATORIS optimi in cruce quæsiwerunt, in ob præsentiam homicidarum secuta fuerit? quæstio otiosa & Theologis indigna reputanda. Ad vaticinium à Propheeta (*Zachar. c. 12. v. 20.*) factum implendum punctura ista tentata, ipso id sic interpretante Evangelista (*Joh. 19. v. 37. & Apocal. c. 1. v. 7.*). Contigit autem partim naturaliter, partim miraculosè. Naturaliter quidem, dum hasta musculos *μεσσυπλεύρας*, ubi Diaphragma spuriiis costis annectitur sursum perforans & pericordium ipsosque cordis thalamos invasit, atque ita oceanum illum sanguineo-lymphaticum oculis objecit. Sensere ante me idem non infimi subfelli Medici & Anatomici, quos citat *Th. Bartholin.* (*de Lat. CHRIST. apert. c. 4. p. 24.*). Addendus hic forsan *Petr. Laurenberg*, qui (*Colleg. Anat. Exerc. 10. n. 1. p. 350.*) nullus dubitat, quin perfossum sit CHRISTO pericardium, juxtaque (non quidem cordis substantia, sed) vasa majora cordis; Ex isto aquam, ex his sanguinem prodiisse & deorsum profluxisse, pendulo CHRISTI corpore, qua data porta fuit. Id equidem *Cassaro Bartholino* (*l. 2. Inst. Anat. c. 5. p. 176.*) displicuisse videtur, qui humorem alium in Thoracis cavitate contentum finxit & substituit, quem cum argueret *Petr. Laurenberg.* (*c. l.*) in partes parentis venit *Magnus Filius Th. Bartholin.* (*cit. Diss. à c. 5. usque ad finem*), hoc unice agens, ut Parentis celeberrimi autoritatem tueretur, *Laurenbergiumque* mendacii convinceret. Rectè verò objecit *Laurenbergius Cassaro*, humorem istum in thorace non

non reperiri in tanta copia, ut effluere posset & hunc humorem vocari permistum sanguini, cum qui affluerint, distincti fuerint humores. Dixissem ferè, humorem istum esse fictum, cum oculos hactenus fugerit meos, nec ab alio humore pleuram & Diaphragma madefieri, quin & si opus est, ipsa cutis. Causas (*c. l. c. 12. p. 113. sq.*) quibus, si adesset talis Thoraci humor, augeri possit, non rejicio, interim non Entis augmentum nemo facile admittet. Idvero cum pace Virorum istorum illustrium, qui in pace quiescunt, mihi modestè monuisse, ne vitio vertat posteritas, rogo. Cur autem distincti fuerint humores isti, sanguis & aqua, facile potuit erui humoris in Pericardii tunica fluctuantis consistentia si consideretur. Non enim ita fluidus est, ut aqua, sed viscidus, & idcirco non ita facile, ut lymphæ simplex, cum sanguine combinatur. Id equidem ab uno alterove Anatomico animadversum monitumque me non legisse memini, à veritate autem hanc meam sententiam non recedere, certus sum. Vidi in vulneribus Cordis seorsim sanguinem & etiam seorsim lympham hanc glutinosam profluere, & exinde pericardii vulnera facta me non frustra conjecisse *αὐτόψια* post mortem certior factus sum. Quando cultro Anatomico in vulnerum lethalitatem inquirere occasio tulit. Quod verò in tanta quantitate, & cum quodam quasi impetu & sanguinem & aquam profuderit lancea, *Johanne Calvino* (*Comment. in Job. c. 19. v. 30. p. 229.*) licet repugnante, miraculo dandum. Agnoso, scribit *Anton. Santorell.* (*c. l. c. 23. p. 68.*), multa quæ vires Naturæ excessere, admiror (1.) exitum Aquæ cum sanguine, ut potuerit observari distinctio. (2.) Saltus sanguinis & Aquæ extra corpus, non poterat extra pectoris cavitatem effundi, sed ibidem colligi tantum tum aqua, tum sanguis. Quod rivi seu fontis ad instar duplicis seorsim & copiosè flueret sanguis, & elementaris aqua, ab unico vulnere, ut *sancti Patres* scribunt, & ex corpore, à quo, ob infinita penè vulnera ac plagas antecedentes, insignis sanguinis copia effluxerat, hoc veri miraculi essentiam præ se fert & sustinet, *Joh. Bapt. Siton.* (*Iatrosf. Miscellan. tr. 48. p. 330.*) *autumat.* Add. *Job, Lazar. Gutierr.* (*de Fascin. Dub. 7. n. 21. p. 162.*). Quocirca & rectè *Job. Antonid. von der Linden* (*l. 2. Med. Physiolog. c. 6. §. 173.*) novissimum miraculum, quo SALVATORI Nostro Catastrophen passionis suæ claudere in cruce placuit, dicitur. *Johannes* etiam *Riolan.* (*l. 3. Antipogr. c. 7. p. 229.*) ad magnitudinem miraculi significantem, ter geminatam hanc assertionem, & ille scit, se vera dicere, ut & vos credatis (*c. 19. v. 35.*) appositam, nec in comprobando ullo, quantumvis maximo etiam miraculo, in tota Scriptura similiter scriptum inveniri animadvertit. Et *Linden.* (*c. l.*) frustra contradicentes esse quantumque in se est Scripturam extenuare asseruit.

§. 104.

Exemplorum seges prodigiosa (§. 47. 48.) non neganda, ficta tamen multa esse, multa casu, multa ob alias causas evenisse, obstinatè negare insimul nequit. Astiti aliquando huic actioni in pago milliari ab urbe nostra distante, ubi noctu trucidatus Caupo ultra quadraginta obtinens in corpore vulnera, plagas & vibices à totius pagi incolis absque ulla Cadaveris vulnerum, aut plagarum alteratione tangebatur. Etiam ad præsentiam homicidæ indicium hoc non successisse, jam *supra* (§. 89.) monitum. Et hujusmodi præbatio, recte advertente *Hundesbagenio* (c. l. §. 69.), procedit à particulari ad inferendum universale, quæ consequentia nulla est. Si vel maximè concederem, dari quædam Exempla, quæ probarent affirmativam, non tamen universaliter affirmativa vera est, quoniam non una instantia, ut *supra* adducta evincunt, ejus universalitas infringi potest. Prætereà nullum habemus ad id DEI mandatum, seu revelationem nec mediatam, nec immediatam, nec extraordinariam, nec ordinariam, ut lex Zelotypiæ (*Num. c. 5. v. 11. sq.*) quod *Gisb. Voët.* (p. 2. *Disp. select.* p. 1212.) monuit. Si verò id concedatur de partium abscissarum, torrefactarum & suspensarum sanguinatione, res creditu dura, nisi superior superveniat potestas. De partibus vestium cruentatis non constare Exemplum, jam *supra* (§. 51.) è *Libavio* dictum. Sæpe addit *idem* (c. l. p. 376.), è iudicibus quæsi, asserunt non hujus gratia exhiberi, neque cruentasse unquam quod ipsi viderint; Sed homicidam sæpe conspecto isto sanguine commotum, & confessum factum. Idem de instrumentis, quibus homicidium patratum, cogitandum, quod verò de falce asserunt, si fabula non est, miraculum erit.

§. 105.

Arundineo igitur Tibicine innititur jus illud Germanorum Sandapilæ & feretri. Ceremoniæ in hoc vel illo iudicio variantes, successusque parum felices conscientiosis iudicibus rem fecerunt maximè suspectam. Non hi consueverunt de vita hominis ludere, quemadmodum saccularii cum astragulis. Nec profundendus sanguis innocens, innocenter profusus ut experietur. Ita ex magni nominis Iudiciorum numero sunt, qui dicunt hoc indicium nullo jure vel causa, quæ juridicè concludit, nobis constare & ne ullum verbum quidem in *Nemese Carolina* (*Artic. 33.*), ubi de homicidiis ex professo agitur, reperiri, *Daniel. Clasen.* (in *h. l.* p. 178.). Feretro igitur imponamus jus feretri, terræque mandemus, tanquam perpetuo Carceri.

(Hh hh)

§. 106.

§. 106.

Quod si dicant divinum esse signum, (*ad §. 43. 44. 45.*), interpretatio tamen ejus & accommodatio ad signatum, valdè est incerta, cum *Andrea Livio* (*c. l. p. 259. sq.*) reputo, nisi post effectum pateat indicium, aut etiam divinetur, aut conjiciatur, veluti somniorum interpretes. Nam in his connexio causæ cum effectu non apparet rationabili necessitate, Unde tantopere variant censuræ. Judæi, *pergit*, gladium ardentem in æthere suæ defensionis signum divinum esse volebant, itaque valdè animabantur. Alii, ultionis scelerum eorum & extremæ interneciones rectius concludebant. Et licet ex voluntate DEI hoc possit facillime succedere, & speciali ipsius permissione, tamen ab eo non esse quodocunque dicendum, si modo unquam est, *decidit P. Zacchias* (*c. l. n. 18. p. 431.*). Si contingit à DEO ut signum, ubi promissum in sacris habetur? Si ex aliis causis, iisque naturalibus contingit, unde divinum illud colligo? Nec DEUS vult extraordinariis remediis delictorum veritatem in homicidiis clandestinis proferre, nec absque necessitate producit miracula: Et judices hujus mundi debent judicare secundum prudentiam, quæ cadit in hominem, relinquendo cætera judicio DEI. (*Justus Oledcop. observ. Criminal. Tit. 4. obs. 16. n. 19.*). Si hoc in DEUM referendum, aliis causis naturalibus pessime ascriberetur.

§. 107.

Miraculum forsan dices? Dabo hac vice, aut potius repetam (*è Dissert. de Cadav. f. 2. §. 3.*) accuratam miraculi definitionem à *B. Joh. Conrad. Dannhaueri* ἀνεργεία profectam. Miraculum *definit*, est actus verus ac solidus, arduus, supernaturalis, rarus, temerè haut provocabilis, paradoxus, summe evidens, à DEO liberrimo agente, vel immediate vel mediate profectus, ad effringendam hominum infidelitatem, & fidei veræ assertionem ordinatus. Quot verba, tot pondera, quorum enucleationem si expetis, præstat *Magnus Theolog.* (*Tit. 1. Theol. Conscient part. 2. spec. Theol. Symbol. Dial. 3. p. 461. seq.*) Si DEUS liberrimum agens (*docet iterum c. l. n. 21.*) *Zacchias*, & miracula ad proprium libitum operatur, idcirco non potest cogi ab eventuum frequentia ad miracula facienda, & interrompendum Naturæ ordinem: Imò siquid clarissimè ostendit, in ea re miraculum non intervenire, hoc illud est, quia fit sanguinis emissio ad nostram voluntatem cum occisorem coram occisi cadavere sistimus. Prætereà in his, quæ miraculo fiunt, nulla requiritur conditio à parte rei circa quam fieri debet miraculum (*n. 22.*), cum miraculum fiat à potentia infinita. Tales autem conditiones circa tempus, mortis genus, & alia

alia hic attendit Judex, ut modo (§. 95. 96. 97. 98.) demonstratum. Quæ de perfectione miraculorum subjunxit *Zacchias* (n. 23.), si lubet, his adde.

§. 108.

Finem demum miraculorum in definitione additam si expendas, res eris in vado. Finem habes miraculi, iterum *B. Dannhaueri* (c. l. p. 469.) verba adopto, non fane curiositatis ac temeritatis explendæ, (quo *Herodes Luc.* 23. v. 8. inclinabat), sed subsidiarium, ut ubi ordo Naturæ & Gratiæ desinit, succurrat τὸ Θεῶν, e. g. Pluvia Mannæa in deserto. Ideo *Paulus Timotheum fidelem κακοῦμαχον* non miraculo sanat, sed vini usum suadet. Et alibi (T. 2. Dial. 4. qu. 3. p. 155.): Quem DEUS ordinem semel constituit, non faciliè mutat, nec pronæa est serva humanæ curiositatis & pruriginis, ut miracula prodige fundat.

§. 109.

Ad dices, fieri propter justitiam, pergit *Zacchias* (n. 20.)? At inquam, justitia omnia peccata pro eorum gravitate punienda vult: At multa sunt peccata homicidio graviora, in quibus tamen propalandis nullum intervenit miraculum. Deinde homicidium unum altero gravius, ferro occidere hominem minus grave, quam veneno, aut alio modo, cur ergo non semper occisa quomodocumque Cadavera coram occisore cruorem emittunt? Neque DEUS, regerit *Gisb. Voët.* (c. l. p. 1211.) specialem providentiam Crimen manifestans utitur, aut uti nos docebit fallacibus signis.

§. 110.

In operibus Angelorum cum bonorum, tum malorum huc suas operas conferentium, miracula non sunt quærenda, cum eadem præstare, sine Numinis supremi jussu & concursu non valeant. Quid incantatores & sagæ valebunt, si *Cacodæmon* non possit? Astrorum influxus commentum è Chaldæorum scatebris profluens, spiritus etiam s. Anima Mundi aut substantia illa primigenia è putridis Eorundem & aliorum gentilium lacunis derivatæ larvæ, & non Entia.

§. III.

Si Manibus id operis deferas, aut rectius animabus circa Cadaver adhuc errantibus, in sanam rationem impingis & sacram Scripturam. Demus namque, separatas animas ad tempus circa cadaver oberrare, rationalis sanè non habet potentiam naturalem ad corpus subeundum, quod ex *Aristotele* & *Scoto Thoma* & Aliis satis probatum dedit (l. de Propens. Anim. ad Corpus c. 7.

& sq. per totum) *Fortun. Licet.* A privatione totali ad sibi nullus datur regressus naturaliter. Non est in Animæ potestate denuo corpus ingredi, actionesque pristinas redintegrare. Nec corpus aptum est unionem hanc suscipere. Annon ingressus animæ ad corporis sui informationem vitamque à naturalibus materiæ, quas unio hæc arctissima subsequitur, præparationibus dependet? Vid. *Martin. Del-Rio (l. 2. Disquis. Mag. qu. 26. s. 2. p. m. 548.)*. Quanta absurdorum plaustra hinc consequuntur? Egressæ ex corpore Animæ, in corpus denuo irrepere. Cumque ipsis nulla alia sanguinis movendi potestas sit, nisi per spiritus & calorem; hæc instrumenta requirent. His præsentibus necessariò reviviscet defunctus. Non autem posse eas aliter movere sanguinem in vivis constat. Figmentum est, si quis dicat animas separatas à corpore modo occulto aliquid agere. Est enim ipsarum perfectio existentia cum corpore, hæc etiam tota earum natura, non aliter creata, ultra quam ex se nihil possunt. Imò cum præsentibus in corpore sunt animæ, non possunt indicare reum, à quo fortè ita percussum est, læsumque corpus, ut nullo sensu possit homo is uti, quomodo id poterunt divisæ? Indicatio non fit sine judicandi notitia. Omnis notitia Animæ adest per sensus, præsertim rerum extremarum, sentiet igitur. At sensu destructo quomodo id fiet? Non per se sentiet. Nam sensus est passio corporea, & communis tam corpori, quam Animæ, ita ut utraque passio, ita, ut utraque pars simul requiratur. Quod si Anima in corpus irrepens sentit, jam homo integer est. Ita egregiè ratiocinatur *Andr. Libav. (c. l. p. 177. sq. add. p. 190.)*

§. 112.

Qui Animam formæ assistentis nomine defungi produnt, sane cordati Philosophi munere neutiquam funguntur. Audiamus iterum *Andr. Libav. (c. l. p. 178.)*. At, *inquiunt*, anima desistit suo corpori. Inquam vicissim ego, esse id mendacium Platonicum & Magicum. Anima diversissima à corpore, citra vinculum, quod utriusque naturam participet, nec inesse illi, nec assistere potest. Et quomodo assistet sistendi instrumentis carens? Ineptæ persuasionis ineptus sermo, profectus ex stulta imaginatione, quasi anima velut parvus homo in corpore tanquam vase latitaret. (Confer. p. 186. p. 2. singul. p. 185.) Animam utroque nomine sive sit forma assistens, sive informans, nihil præstare putabat *Jacob. Sprengerus (p. 1. Mall. Malef. qu. 2. p. 21.)* quando conclusit: Quia ad præsentiam interfectoris manat sanguis ex vulneribus occisi. Ergo etiam absque virtute Animæ corpora possunt mirabiles effectus producere.

§. 113.

Nec Theologo sapiet illud commenti genus. Animæ beatorum *ἀναγλῆ* dicun-

dicuntur esse in felici statu, qui sine loco felicitatis non est: Contra ergò & damnatorum in damnato, argumentatur *laudatus Libav. (de Cruent. th. 70. p. 106.)*. Conversatio mundana nec beatorum est, nec damnatorum, *pergit*. Nam mundani ad iudicium agunt adhuc. Quanquam aliter de inchoato & perfecto, manifesto & non manifesto statuimus (*th. 73. p. 107.*). Quam conjecturam ex Lemuribus sumunt, ea felicissima est. Et potius probant eos esse ex genere malorum geniorum, quam animarum humanarum, nec proficiunt exemplo *Samuelis*. Hunc enim verè mortuum, Scriptura affirmat. Plura in hanc rem *Steph. Cloz. (c. l. Exerc. 14. n. 3. p. 137.)*

§. 114.

Valeant igitur illa Animarum in terris exilia, & formidanda occuracula à Poëtis conficta Ethnicis, & Philosophis credita & approbata. Umbræ & spectra homicidas insequentia & terrentia malæ conscientia sunt stimuli & aculei, nempe:

Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra

Pectora pro facto spemque metumque suo.

(*Ovid. l. 1. Fastor. v. 485.*). Multa in hanc rem, eaq; egregia, collegit *Cass. Barth. (ad l. 3. Stat. Thebaid. v. 4. p. 663. sq.)*. E quibus hoc è *Cicerone (Orat. pro Roscio)* subjungo: Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpe numero videtis eos, qui aliquid impiè icelerateque commiserint agitari & perterrerì furiarum tædis ardentibus, sua quemque fraus, & suus terror maximè vexat, suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit, Sux malæ cogitationes conscientiaque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ domesticaque Furia, quæ noctes diesque pœnas à consccleratissimis repetunt. Singulare est, quod *Nic. Leonicen. Thomeus (l. 1. Hist. Var. c. 38. p. 51.)* annotavit: Eumenidum Templum ab *Oreste* in Cyrenia urbe ædificatum ingressus cæde pollutus vel quopiam scelere alio noxiis subitis invadebatur terroribus, & amens occulta causa efficiebatur. Nec Diabolo difficile est personam hujusmodi sumere, & variis formis insolitis transgressores legum coërcere & cruciare.

§. 115.

Animæ in corporibus & sanguine reliquias jam (*supra §. 70.*) inter absurda retuli. Calor & spiritus ad breve tempus sanguinem fluidum fibrasque servant apertas, ut sanguineo madeant rore vulnera. Stolidus foret, si quis calorem, qui est primarium Animæ instrumentum, anima instructum esse diceret; aut assereret, solem ideò esse animatum, quia calore suo animandi vim haberet, seu producendi actum ex potentia materia. Sic nec spiritus sentit; nec san-

guis, at sine illis sensus non est. Et quam puerile est, id animatum dicere, quod est in perpetua dissipatione & restauratione, sicut flamma quædam, (*Libav. c. l. p. 251.*). Spiritus autem illos esse vindictæ cupidos, unde scivit speciem passionis depingi in spiritibus, qua excitatur sigillum vindictæ prius impressum? Absque vi cognoscente spirituum adhuc inhaerente id vix continget, quod tamen asseveranti, probandum incumbet. Caleseat cadaver, calescant spiritus ejus per aliquod tempus, servetur ab horum calore ille, qui in spiritibus occisoris in cadavere existit, cum in præsentia rei liquant sanguinem, cur non antea? cur non postea? Joh.

§. 116.

Ad sanguinem spiritibus imprægnatum devolvor. Dispiciendum autem cur sanguinem elegerint, ejusque & non alterius humoris aut spiritus effluxum Natura jurisque Consulti? Causas ad quinarium reduxit *Andr. Libav. (l. c. p. 115. th. 144 sq. imprimis p. 226. sq.)* (1.) ex providentia, quæ in sanguine maximè apparet. (2.) Eam facultatem sanguini indidit Conditor, ut materia hominis esse possit tum generandi tum conservandi, quod attinet corpus (3.) in eo ipso omnes totius vires quasi præsidium quoddam habent. Unde nulli animalium est vita, nisi sanguinem aut Analogiam obtinenti. Hinc dicitur in eo esse vita. (4.) Innocua cædes (in sacris) designari solet per sanguine pollutas manus & per sanguinem innocentem effusum. (5.) Sanguis affectuum sedes constituitur, eorundemque indicium & testimonium ex illo labatur. Unde concludit, cum tanti sit sanguis, non immerito quendam Naturæ Characterisum in corpori. Add. *supra* (§. 72.)

§. 117.

Spiritus equidem moveri, non negat, subtilissimi tamen cum sint facile sensus effugiunt. Non enim coloratus est, aut ita terminatus, ut in eo collecto lumen progignat colorem, itaque elabatur insensibilis (*p. 226.*), nec si apparerent, tam evidens facerent indicium (*th. 140. sq. p. 114*). Moventur interim unà cum sanguine, non cum bile per se, nec cum Melancholia, sero aut aliis tumoribus qui insunt. Oportet autem hic accipere sanguinem, rectè subjicit, ut in venis est ac arteriis, non sine mistura quinque humorum, sanguinis propriè dicti, ichoris, pituitæ, bilis utriusque, quæ in venali sanguine deprehenduntur potissimum. (*Add. p. 326.*)

§. 118.

Poterant & tali casu quidem sudores prorumpere in calente adhuc cadavere: poterant spiritus salire in arteriis & partibus subcutaneis. Nec absurdum

dum hoc futurum erat. At non necessarium est, ut fiat. Sudor enim inditus est ad talem effectum motumque per se præstandum & patiendum ab agente, percussoris cum vitæ principium non attingat, nec cætera obtineat, quæ sanguis. (*ib. 256. p. 115. sq.*) Nam cum excrementum sit, idque inutile omnino à corporis natura tanquam alienum excluditur. Nec illam cum animæ vitæq; principio habet connexionem, ut ea mota, commoveatur, aut possit impressionem retinere diutius, insuper concidunt pori defunctis, propter calorem naturalem à frigore exactum. Convulsione etiam connivent. Quomodo ergo exciderint? in Hydropicis vix arte sudorem prolicias, cum tamen humoribus abundant. Causa est distentio, qua exitus seu meatus (pori) distorquentur, itaque occluduntur. Hoc ipsum potius fit in defunctis, quibus nervorum principia obducuntur & viæ in tercipiuntur (*p. 241. sq.*)

§. 119.

Sanguis iste an primò sanguis erit? Nos hic de sanguine recente loquimur, regerit Noster (*p. 340.*), qui adhuc obtinet potentiam ad actum suum, quem etiam exercet, h. e. nutriet calorem & spiritus participaret, esset sensuum Minister, si principium gubernans (Anima) adesset. Hunc ergo adhuc sanguinem licet appellare. At non sanguinem hominis primo. Nam homo jam desit, jam forma perdit, quæ *τὸ ἐναι* præstabat. Correxuit se paulo post (*p. 341.*). Non nomina signant tantum secundum actus, sed & potentias secundas, seu omnino actus primos, qui nihil aliud sunt, quam formæ. Meminimus, *pergit*, nos interdum homonymicum sanguinem appellasse, sed id ex Philosophi (*l. 4. Meteor. c. 12. & l. 1. de Part. Animal. c. 1. vid. Diff. de Cadav. Hum. f. 1. §.*) sententia, & comparatè ad actus secundos, seu ad operationes. Est ergo sanguis nondum corruptus, *concludit*, suo jure, & primo sanguis, cum actum suum primum adhuc habeat. In casu autem nostro & corruptus cruor aut sanies è putrescente corpore ejaculatur, quin & aliquando ab omni corruptionis crimine liber & floridus sanguis,

§. 120.

Si de spiritibus sermo, illi extra sphaeram sanguinis non rarò deprehenduntur, aut etiam durant. Inde in spirituum extra sanguinem ferociam, impetum & vindictam parum spei ponendum, de quo (§. 71.), nisi forsan recentissimum sit cadaver, & illo dato ob Animæ essentiam etiam occisoris in spiritibus una cum illis cessabit, hique suum repetent orcum.

§. 121.

In sanguine esse animam & vitam *Sacra Oracula* dictitant, *Levit. (c. 17. v.*

11. & 14.). *Deuteron.* (c. 12. v. 23.). Agnovit id *Plinius* (l. 11. c. 38.) asserens, magnam latere in sanguine vitalitatis portionem, cum emissus spiritum secum trahat. Si multum nimis sanguinis effluat, anima deficit, juxta *Arist.* (3. *Hist. Animal.* c. 19.) Intelligi id nequit, nisi omnis vitalis ignis sanguine comprehendatur, colligit *Magnus ille Hermann. Conring.* (l. de *Ign. Animal.* c. 11. p. 110.). Omnis ævi experientia docuit, sanguine profuso ipsam vitam profundi. Præterea nec hoc incompertum, per sanguinis ad omnes alias partes fluxum & motum, vitam unice illis communicari, usque adeò, ut illo ipso denegato, pars ipsa vita privetur. Vid. *Valent. Henr. Vogler* (de *Reb. Nat. ac Med. in s. s. p.* 113.). Et cum sanguis (ex mente veterum Philosophorum & Medicorum,) sit alimentum animalium, atque ideò cum nutritione fervetur eorum vita, videtur non inepte dici *Francisc. Valesio* (de *Sacr. Philosoph.* c. 5. p. 79.) carnis animam, hoc est, vitam in sanguine esse, hoc est, in sanguine servari. Præterea sanguis est instrumentum Animæ, & sequitur Animæ motum, inquit *Stephan. Roderic. Castrensis* (l. 2. de *Met. Microc.* c. 15. p. 84.). Anima in sanguine aut cum sanguine fervet, non sanguis affectus verecundiæ, iræ, &c. id probant idem de spiritibus judicia. Quin videtur ipse sanguis animæ proprias operationes operari, esseque velut alia quædam. Anima corporalis & manifesta, exprimens suis actionibus illam primam & veram animam, quæ per se est nobis ignoscibilis (*Fr. Vales.* c. l. p. 80.). Non est autem anima in sanguine, *Aristot.* (l. 4. *Phys.* c. 3.), modos si examines, ut pars in toto, nec ut totum in partibus, nec ut species in genere, nec ut genus in specie, nec ut forma in materia, nec ut in primo movente & efficiente, nec ut in fine, nec ceu in vase aut loco, sed, interprete *Guernero Rolfinckio* (*Ord. & Method. Spec. Comment.* l. 4. s. 2. c. 23. p. 378.) ceu instrumento, non formaliter per informationem aut præsentiam, sed per ἐντελέχειαν δύναμιν, potentiam, virtutem & operationem. Non περιγραφικῶς circumscriptive subjective ceu in subiecto, sed operative solum. Residet vero ex causa J. B. Helmontii opinionione, quæ tamen vix amplectenda, non in Liene viscere, ut maxime putat, sanguineo (*Tr. Jus Duumvir.* n. 11. p. 261.) Anima, sed in tota massa sanguinea etiam, si ipsi credendum, (*tr. de Magnet. Vuln. Curat.* n. 156. & 159. p. 617. n. 163. & 171. p. 619.). In extravenato per ignem cocto, fortassis & per fotum plane putrido.

§. 122.

Sit verò, cum Critia sanguinem ipsam animam pronunciem, ut de illo *Aristot.* (l. 1. de *Anim.* c. 2. tr. 32.). Triciæ id etiam tribuit *Ambrosius* (l. de *Arca Noë* c. 25.), in quo nomine sine dubio per methatesin literarum mendum ex loco

Ari-

Aristotelis corrigendum subest, & Criticæ substituendum. *Diogeni & Empedocli* etiam hoc assertum ascripsit *Steph. Rod. Castrensis* (l. c.) quod tamen *Aristotelis* (c. l. tr. 20. & t. 25.) narratio non comprobavit. Idem sensisse, *Philonem* (l. quod deterius potiori insidiari soleat.), voluit (c. l. p. 77.) *Fr. Vales.* Sed ille de brutis id verum dixit (p. 170.) & carnis animam sanguinem divit, non hominum, in cuius sententiam etiam concessit (c. l.) *Stephan. Rod. Castrensis*. Animam brutorum nihil aliud esse, quam sanguinem, *Ren. Cartes.* voluisse, *Anton. le Grand.* (l. de Carent. Sens. & Cogn. in Brut. n. 12. p. 17.) innuit. Voluit ergo DEUS, ut sanguinis effusione tantum uterentur ad expiationem animarum, ut, quoad fieri posset, anima pro anima redderetur, secundum *Fr. Vales.* (c. l. p. 81.)

§. 123.

Sanguine idcirco delectari eundemque bibere Animas, Gentilium erat persuasio. Hinc antequam iusta fierent, dum circa lethem adhuc vagari credebantur, nec ad campos admitterentur Elysios in inferiis, sanguis ad radices tumuli fundebatur, cum vino vel lacte mixtus, quod ex *Luciano* (T. 1. Op. in Necyomant. & Charont.) patet. Mox animæ ad bibendum hostiarum evocabantur, quod Delphis ad Veneris sepulchralis s. Epitymbiæ exiguum statuam, seu imagunculam fiebat, quod una & eadem Dea principium & finem in potestate habeat, quippe quæ ingredientibus & decedentibus præsideat, ut *Plutarchus* (problem. Rom. 22.) suspicatur. Intimat id *Poëta* (l. 3. *Æneid.* v. 66.)

*Inferimus tepido spumantia Cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras, animamque sepulchro
Condimus, & magna supremum voce ciemus.*

Bene animam lacte & sanguine ad tumulum dicit elicitam, commentatur (in h. l. p. 319.) *Servius*. Lacte namque corpus nutritur post Animæ conjunctionem & anima sine sanguine nunquam est, quo effuso, recedit. Et alibi (l. 5. v. 76.)

*Hic duo ritè mero libans carchesia Baccho,
Fundit humi, duo lacte novo, duo sanguine sacro.*

Ægyptiis idè Accipiter pro animæ Hieroglyphico destinatum quod, *Haropollis* (l. 1. Hieroglyph. c. 7. p. m. 3.) innuit, ob eum, quem cum Anima habet, consensum. Aquam omninò non bibit, sed sanguinem, quo & ipso nutritur Anima. Ita sanguinem bibit ap. *Homerum* (l. 11. *Odyss.* v. 95.)

Ψυχὴν θυβάλῃς τεγεσσάο

Et *Ulysses* apud inferos

pecora ubi cepisset, jugulavit
(li ii)

Super

Super fossa : fluebat ut sanguis niger, ipse autem congregabantur Animæ ex Erebo manium defunctorum (*Id. ib. v. 35.*). Add. *Joh. Spencer.* (*l. 2. de Leg. Hebr. c. 11. s. 1. p. 299.*). *Joh. Saubert.* (*de Sacrific. c. 25. p. 659.*). *Anton. Santorell.* (*Post-prax. Med. c. 46. p. 152.*)

§. 124.

In hunc finem constructo rogo tot animalia bruta mactabantur, quin & ut animas ab interfecto-ribus irritatas placarent captivi hostes. Ita ante *Patrocli* pyram ap. *Homer.* (*iliad. 23. v. 176.*)

*Multas pingues oves & errabundas Camurus boves
Excoriarunt & disposuerunt.* —

— — — *quatuor procera cervice equos
Festinanter inje- cet pyræ (Achilles) graviter suspirans
Ex mensariis canibus duos obtruncatos :
Duodecim etiam Trojanorum magnanimorum filios fortes
Ferro mactans.*

Ita Maro (*l. 10. Æneid. v. 517.*)

sulmone creatos

*Quatuor hic juvenes, totidem quos educat Ulfens,
Vincentes rapit, inferias, quos immolet umbris
Captivoque rogi perfundat sanguine flammæ.*

Sane mos erat in sepulchris virorum fortium captivos necari, quod postquam crudele visum est. Placuit gladiatores ante sepulchra dimicare, qui à bustis bustuarii dicti sunt, notavit (*in h. l. p. 802.*) *Servius.* Et alibi (*l. 11. v. 197.*) iterum *Maro* :

*Multa boum circa mactantur corpora Morti.
Setigerasque sues, raptasquo ex omnibus agris
In flammam jugulant pecudes.*

§. 125.

Sed ab his eruditi animi diverticulis in viam. Sanguinem in corpore vivo & venis dum fluctuat, neque mentis inops animatum negabit, animæ verò & Spiritus cum corpore sufflaminato commercio, vinculisque solutis, quis vitam ipsi asseret? Præsentia animæ animat, seu vitam conciliat, absentia mortem. Emissum igitur Venæ sectione, mortuum quid reputat *A. Th. Paracels.* (*T. 1. op. tr. 1. de Venæ sect. p. 714.*) Add. *Andr. Libav.* (*c. l. p. 250. sq.*) *Joh. Fried. Schræder.* (*Histor. humor. tr. 2. s. 9. a.*). Quod si venæ sectione emissus moveatur, (*Vid. h. l. Tit. §. 7.*) momentaneus est ille motus, tam diu durans, quam diu

diu præsentia spirituum & caloris adhuc illum informat & irradiat, radiis istis vero extinctis & subtractis cruoris torpidi, & vappescentis nomine venit. Et si hoc, non sentiet. Sensus obscurus seu occultus *Tb. Campanella* (*l. 4. de Sens. Rer. c. 9. p. 297.*) verè tale nomen meretur, qui & eundem (*c. l. p. 198.*) obtusum, materialem, & communem appellat. Sed si cruentationem in Cadavere exactè consi deres, subtilis, imo subtilissimus, non obtusus, erit concipiendus. Naturalem pronunciabat *Job. Marcus Marci* (*p. 5. Phil. Vet. restit. Subf. 9. p. 546.*). Sed nec ille sensum sensibus nostris aperiet subtilem, cum in viventibus talis vix sensibilis & conspicuus sit.

§. 126.

Quid verò Phantasia illa sanguini extravenato *ab Helmontio* (*tr. de Magnet. Valn. Curat. n. 159. & 163. p. 617.*) asserta. Mirum id nemini videbitur, qui legerit (*c. l. n. 145. p. 615.*), eum prodidisse, res inanimes, v. g Succinum &c. Ob palearum & festucarum trationem phantasia pollere. Phantasia sanè, ut reliqui sensus cum interni, tum externi, Animæ & Spirituum opus & facultas existunt. *Ανύπαρξ* proinde, ut alibi, in plurimis locis, ita & hic loqui amat. Optarem phantasiæ descriptionem saltem dedisset ille per Ignem *Philosophus*, & ita clarius mentem aperuisset suam. Sed hanc illum docere non potuit ignis, nec ipsa Chemia. Ratio, quam subjicit, is qui totus vita est res omnes creat, nullamque ideò è manu sua mortuam expectandam promissit, nulla quoque adveniet penitus, in qua & ipse non elucescat præsens. Spiritus Domini totum replevit orbem terrarum: imo hoc quod continet omnia vim vocis habet, ut ut vera sit, hunc scopum tamen non ferit. Quæ de pomo scientiæ boni & mali in Paradiso adjicit, nec huc spectant. Theologis relinquenda, quæ scientiæ vocem illustrabunt, & an huc pertineat, sententiam dicent. Quæ de simplicium amentiam, insaniam & furorem maniacum inducentium phantasia annectit, illa phantasiam suam alienigenam ac furiosam humanæ phantasiæ non implantant. Lædunt & depravant potius phantasi-
am in progenerandis imaginationibus, dum Archeum potestate noxia & specifica in furorem lascivientem concitat, lienemque addo & Cerebrum efficiunt spinosum, (*Id. tr. Jus Duum vir. n. 1. p. 239.*) ut omnis adeò amens vigilans somniet, (*tr. Retentæ. p. 499.*) adeoque famis & sitis sit tolerantissimus, (*tr. jus duumv. n. 24. p. 244.*) nec sentiat frigus, utcunque nudus cubet humi, vel in marmore pernoctet, severissimo Boreæ flatu non glaciatur, vel artus commoriantur sibi, (*tr. Demens Idem n. 42. p. 227.*). Quod ipsum commiserationi mentis, erga animam sensitivam, quæ non pro requisito nostræ speciei homi-

nem gubernet, imputat, quippe quæ diffluit radium sensibilem, qui corpus amentis mortali frigoris importunitati eximit (n. 43.).

§. 127.

Quærerem forsan non injustè cum *Job. Marco Marci* (c. l. *Subs.* 2. p. 486.): Cur homini externo, hoc est, sanguini & carni corruptionem ingressis mentem atque voluntatem electivam tribuat *Helmont*, qui eandem homini ademit? Adderem, cur sanguinem arteriarum & cruorem sensu tactuque animali pol- lere negaverit, interim sympatheticè sentire concesserit (*tr. de Lithias.* c. 9. n. 93. p. 728.)?

§. 128.

Dum igitur cum sociennis & aliis Philosophis ad Ideas devolvitur, quas phanthasia in vivo corpore sanguini impressit. Cadaveri adhuc superstites *Helmont*, Ideas istas corpori viventi neutiquam detraho, cadaveri verò quo- modo inerunt? Audiamus iterum *Libavium* (c. l. p. 158.) *Cornel. Gemma su- pra* (§. 94.) allegatam sententiam impugnantem. Contatur, quo pacto Idea in sanguine latitet, cum ipse nunquam senserit, aut cognoverit idem? Aut ipse sanguis percipit naturali facultate objectum: aut vi impressum ab externa Causa suscepit. Neutrum esse potest. Et, si latitat, quo pacto citra sensori- um externum vivum cognoscet præsentem? Nam necesse est interiorem Ide- am conferri cum exteriori sensili. At hoc à nullo, ne à dormiente quidem, ne dum mortuo, fieri potest. Remanere quasdam imagines in sensoriis, vult *Philosophus*, unde nocturno tempore obversentur nobis diei gesta; At clausis oculis & jam demortuis amissa forma & facultate sua quis conjiciet præsen- tem illam rem, à qua ante sensilem speciem conceperat? Mirabile etiam est, cur id ponat in quovis sanguine, cum non nisi circa Cerebrum sanguis putetur ad sentiendum aptus. In spiritibus tam fugacibus quomodo erat idea residua? Nullus Apoplecticorum, aut dormientium hostem suum astantem percipit, quomodo mortuus? Cur etiam in Concreto sanguine restet, aut quo- modo hic postea fiet aqueus, ut profluat? *Hæc Libavius.*

§. 129.

De *Claudii Deodati* opinione *supra* (§. 77.) adducta mentem dum expli- cuit suam *Stephan. Cloz.* (c. l. *Exerc.* 14. §. 4. p. 139.) hæc enunciat: Quod *Deo- datus* de Characteribus & Ideis in corpore mortui residuis asserit, pro chimæ- ris & Ideis, sive Characteribus animo *Deodati* impressis, meritò habemus, auto- rique, donec istas nobis probaverit, remittimus. Et hæc etiam *Guilielmo Da- vissonio* regero. *Helmontii* verò experimenta, inter experimenta locum vix meren-

merentur, cum horum certitudinem satis confirmatam hactenus non obtinuerimus. Si quid præstant, id à turbato sanguine & ab aliorum humorum mistione alterato & corrupto provenit. Testantur id innoxiorum brutorum, imò & ipsius hominis ira & vindictæ cupiditate correptorum motus. Vid. *Sebast. Wirdig.* (l. 1. *Med. Med. Epir. c. 24. §. 24. p. 140.*). Dormit ista in cadavere virulentia, usque dum carnes ingestæ ab Archeo subigantur in Stomacho & digerantur, istaque digestionem virus concentratum & fixum volatile reddatur, scellusque massæ sanguineæ in vivo corpore implantet. Applico huc illud *Senecæ* (*Epist. 59. p. m. 36.*): Quomodo meliorem me facere Ideæ Platonice possunt? Quid ex istis traham, quod cupiditates meas comprimant, vel hoc ipsum, quod omnia quæ sensibus serviunt, quæ nos irritant, negat *Plato* ex iis esse, quod verè sint, Igitur ista imaginaria sunt, & ad tempus aliquam faciem ferunt, nihil horum stabile nec solidum est. Add. & illud *Theognidis* (v. 128.)

πολλάκι γδ γνώμην ἑξαπαζῶσ' ἰδέαι
Sæpe enim animum fallunt species. (*Ideæ.*)

§. 130.

Affectus in spiritu exhalante non tantum remanere, sed & in corpulentia, *Wirdigio*, *Campanella*, & *Marco* non credo. Affectus oritur à notitia sensuali, iterum verba *Libavii* (c. l. p. 309.) adopto, sive jam factus sit sensus, sive olim ut imago rei ex memoria & phantasia deprompta iterum moveat, ut quondam. Non autem movet corpus, sed omnia per corpus, tanquam aptum organum, quod simul instruit vita & aliis adminiculis, ut facultate sua uti possit. Rectè ergò diximus (p. 306.) affectus, seu turbidos illos motus animi esse nec corporis tantum nec animæ, sed utriusque simul; animæ nempe, non qua ratiocinatur, nec qua vegetat, seu alit aut procreat, sed qua sentit, cui facultati annexum est τὸ θυμοειδές, quod propriè affectuosum est: ita, ut duæ rationes sint hujus partis, altera, quæ sensus continet, altera quæ affectus. Applicentur hæc ad corpus anima privatum, & cum sensu destituatur, nec τὸ θυμοειδές conspicuum erit. Omnia hic post animæ discessum insensibilia, animoque exulante, etiam animi affectus & perturbationes exulabunt. Post mortem cessat odium & omnis motus facultatis appetitivæ, non est animale amplius cadaver, nedum rationale, decidit *Gisbert. Voët.* (p. 2. *Disp. Select. p. 1209.*)

§. 131.

Probabilior videri posset illa, quam de interfectore ipso in medium attulerunt, sententia (§. 79. citati *Autores*). Rationes tamen, ut ut primo aspectu plau-

sibiles, vix sine obelo approbandæ. Quid illud spirituum furiosorum ex interfectione in interfecti vulnera involantium & ibidem nidulantium agmen? Qui furor imaginationis spiritus & appropinquantis interfectoris sævitia & adhuc perseverante odio & ira occisi vulnera ita invadentis spiritusque proprios vulnerum labia lambentes, & cum illis sanguinem simul evocantis. Iram in mansuetudinem sæpius videas mutatam ferociam in facti poenitentiam, fervorem in frigus & desperationem. Legi aliquando, homicidam ad Cadaver accedentem poenitentia ductum, manes ut placaret, Cadaveris manum deosculasse, & tamen illud sanguine stillavit. Quid de philtratis & potionatis respondebimus? Quid foetu in utero post matris strangulationem, extracto adveniente patre homicida, sanguine è naribus profundente, de quo *Petr. Serv. (p. 1. de Ungv. Armor. Theatr. Symp. & Antipath. p. 541.)*? Multos insidiosè & per cuniculos à sicariis peti experieris. Sæpius occisus occisorem nec vidit nec novit à longe sclopo vel telo petitus, (*Barthol. Kekerm. Curs. Philosoph. Diss. 2. Coroll. 5.*) etiam contra intentionem explodentis id contingere potuit, quod homicidii casualis nomine exprimitur, *Wechtler. (l. 2. Diss. 2. Diff. 9, p. 268. 269.)*. Plura *Andr. Libau. (c. l. p. 367.)*. Et qui statim moriuntur, eorum animi forsan nullas vindictæ scintillas conceperunt, ut vel metu affecti, vel de improvviso necati, aut alia perturbatione occupati, (*p. 368.*). Nec quid sibi velit *Michaël. Watson. (Union. Sap. s. 3. p. 2. c. 1. §. 14. p. 359.)* divinare audeo. Hic quamvis & occisi corporis constitutioni aliquid tribuat, mox tamen subdidit: Metus, alique affectus homicidæ artus ejus alterant, cumque nudato languido corpori imponuntur manus trementis, in vulnere poterunt sanguinem refrigerare commovere & educere. Siccinæ refrigeratio sanguinem movet & educit? Dum meticulosi occiduntur, cruentationem non obtingere è *Joh. Sophron. Kozack. (l. 5. Horol. c. 6.) idem (p. 360.)* locum allegavit. In mortuo corpore nil vitæ vitalumque actionum. Quomodo verò ab emissis spiritibus occisoris calefieri poterit cadaver? ut sanguis inde fluorem concipiat, cum ab adhibito igne & calore actuali id ægre, & vix in actum deducatur, *Santorellus* enodare debuisset. Ego quidem id pro tenuitate intellectus & judicii non capio, nec forsan alii me judiciosiores & sapientiores.

§. 132.

Aëris attractio & spiritus infectio à *Simone Majolo (§. 80.)* prolata, nihil ad rem. Cadaver omni spiritu & sensu destitutum non diffitetur, & tamen horrore concuti, transeunte occisore, quia spiritus sunt infecti à spiritibus interficientis, quo transeunte usque ad ipsum vulnus aër infectus trahitur. Spiritus igitur

tur in cadavere adesse & non adesse inculcat, adeoque uno habitu contraria profert & eloquitur. Quid, quod spirituum illud contagium nulla ratione demonstrabile sit, adeoque incertum per æquè incertum probetur. Eadem via *Arnoldi Bachimii Denstonii* ratiocinatio progreditur, quando Archeum occisi pavidum fugare credidit Archeum occisoris, qui secum rapiat sanguinem & ex vulnere extrudat. Hoc addere libet, fibras carneas discissas inflicto vulnere dolore ingruente crispari, inde etiam Hæmorrhagiam, copia cruoris prius excreta, sisti, quæ ipsa crispatura etiam post mortem adhuc durat, nec sanguinis effluxum amplius sperandum, sanguinis in fibris istis congruatio satis inculcat.

§. 133.

Imaginationem in proprio corpore multum valere, nemini non constat. Primaria hæc sensitivæ Animæ vis, quæ promus condusque omnium specierum, seu potius objectorum, sensuum externorum nunquam otiosa est, sed præsentia contemplatur, judicat, componit, dividit, & ex eis, quæ vult eruit, recondit & reservat. Absentia revocat, revocata mutat, ut aut terreant aut lætificent: omnia regit, perturbat multa; Regina sensuum; sensitoriorum omnium operatrix. Hæc lucida obscura, tenebrosa splendentia; harmoniam strepitum, ululatum concentum, dulcia amara, acre suave, hircum unguem Assam foetidam, styracem, aspera levia, mollia dura, absentia præsentia, pulchra deformia, terribilia jucunda, jocosæ horrida, aut è contra, pro ut vadit tramite recto aut obliquo, fingit, efficit, suadet, *Phil. Hechsteter. (Dec. 7. obs. med. cas. 3. p. 84.)*. Sed & aliena alterare & movere posse, plurimi, *Avicenna Duce (l. de Animal. f. 4. c. 4.)*, constanter affirmarunt. Ita credidit ille imaginationis viribus alium hominem equo insidentem, quamvis distantem dejici posse, & in terram præcipitari, tempestates moveri, & terræ motus, in nubibus similes bombardarum strepitus excitari tonitruis & fulminibus. Et ne ulla temeraria opinio sine patrono & tutoribus fuisset, addit *Casspar. à Rejes (Camp. Jucund. qu. Elys. qu. 50. n. 21. p. 632.)* in tantam mentis alienationem venerunt *Algazel, Albertus* (minimè hac parte) *Magnus, Ficinus, Paracelsus, Pomponatius & Montanus*, ut tam enorme mendacium confirmare non dubitaverint. *Job. B. Montan. (Comm. in Avic. 2. Fen. i. citante Marcello Donato l. 2. Hist. mirab. c. 1. p. 102.)* ait, se hominem quendam vidisse, qui ex sola forti imaginatione, quoties volebat, in facto circulo, plusquam centum serpentes convocabat, quod & si verba quædam susurraret, non virtute verborum, sed fortis imaginationis, id præstitisse contendit. Imaginationem principium omnium operum Magico-

gicorum venditavit Paracelsus (l. 1. de Pestil. c. 3. p. 364.). Imaginatione Astra inficit homo. So wir das Gestirn nicht inficiren mit unserer Imagination, so fielen keine impressiones auff uns. (ib. id. c. 4. p. 365.). Wenn eine Kindbetterin (tempore pestis in partu relicta, & omni auxilio destituta) in Angst des Kindes zu gebären stirbt, so ist wohl zu gedencken, was alda für eine Imagination zu fällt. Dann also gedencket die Frau, weil ich und mein Kind, oder die Frucht, so elendiglich sterben muß, so wolt daß alle Menschen mit stürben. Da folget alsdann auch ein Platzregen, das ist, ein doppelter Giff diefer Kranckheit. (tr. 2. de Pestilit. c. 2. p. 350. Repetit. T. 2, Fragm. de Virt. Imagin. p. 276.). Wann ein furchtsamer, verzagter Mensch voller imagination den Monden anschauet, so siehet er in das speculum venenosum magnum Naturæ, und wird der Siderische Geist und Magnet hominis also vergiffet durch die Stern und Mond. Phaataasmata etiam habere dicitur Libavio (c. l. p. 173.) Paracelsus, qui vult esse spiritus natos ex imaginatione sylvestres, sæpè loquentes cum hominibus. Vixerunt multi vitam alienam, iterum (l. 2. Vit. Long. c. 9. p. 843.) idque juxta præscriptum Delticæ Naturæ, inter quos fuit stygus, qui cum de vita laboraret robusti cujusdam adolescentis, qui cum fortè assisteret vim atque naturam attraxisse dicitur, idque per imaginationem sic est consecutus, ut sensus, cogitationes, denique animus ipse in alium transferretur. Per hanc imaginationem Archæus unius cujusque eruditi atque prudentis hominis scientiam atque prudentiam communicare dicitur. Sed hoc nugari & delirare potius est, quam ratiocinari & philosophari. Vis phantasiæ ex calamo globum extrahet longius distantem? an etiam dissitum longius pulverem pyrium inflammet? & qua vi? aut collinet, in propriam necem? Non estandum, nec credendum, concludit Hecksteter. (c. l. cas. 2. p. 57.). Hic cum recensisset è Joh. Montano (l. 2. de Morb.) Sanguinem ex interfecto cadavere imaginatione interfectoris promoveri: in hoc casu, addidit, vix locum habebit. Jungo his Joh. Marc. Marci singularem planè observationem (p. 4. Philos. Vet. restit. subsect. 3. p. 406.), quam etiam recitat Bobusl. Balbin. Dec. 1. l. 3. Miscell. Bob. c. 18. §. 4. p. 216.): Fieri potest, ut culpa prorsus alienus hac via in suspicionem quandoque veniat, si nim. prope mortem constitutus ejusdem authorem falso suspicetur, eaque imaginatione fortiter impressâ vitam finiat, cujusmodi phantasia imbutam puellam annorum 14. hic Præga novi, quæ ab alia sibi venenum datum, eaque de causa mori debere opinabatur, periit autem tetano ac convulsione. Tertio die, ex quo desierat vivere, dum sepulchro inferreretur; & persona illa suspecta superveniret, mox sanguis è Naribus profluere cœpit. Delirium

nominat *Libav.* (c. l. p. 172.) & (p. 161. sq.) refutat. Negat etiam *Marcell. Donat.* (c. l. p. 103. & seq.) cum *Thomas Fieno* (tr. de *Vir. Imaginat.* c. 24. coroll. 57. p. 198.) & *Martin. Weinrichio* (p. 1. de *Monstr.* c. 17. f. 167. sq.). Concludo igitur cum circumspecto & egregio Philosopho *Franc. Bacono de Verulam.* (c. l. n. 986. col. 862.). Quæ de vi imaginationis & secreto: Naturæ instinctu circumferuntur, tam dubiæ fidei sunt, ut maximam partem examinis severi trutina castiganda sint, antequam extruendis conclusionibus servire possint.

§. 134.

Quod ad spirituum occisi & occisoris congressum, noto, hunc potius acuti & ingeniosi Cerebri partum, quam realem & verum conflictum esse. In occiso pauci aut nulli spiritus supersunt, ut jam ostensum, & si adhuc adsint, sanguini immersi torpent, & in aciem prodire inepti. Occisoris si conscientia stimulos sentit poenamque metuit, agilitate non præstant, sin fortis & procax, quo ductore vulnerati & interfecti vulnera & corpus invadunt, portis aut potius poris clausis. Quam facile à circumstantium motu in transversum agentur & in auras dissipabuntur, *Joh. Nard.* (c. l. f. 341.) in *Galeati* sententia refutanda occupatus, sequentia proposuit: Haud ignorare poterat *Vir Eruditus*, quam pernix sit Natura spirituum, quam labilis atque diffluens, ut nisi novæ suppeditentur iis copiae, brevi absumantur & avolent. Volare verò omnes in occisorem, ut ibi vivant, absurdum penitus est: Nam vita est Animæ permanens *Aristoteli*. Peribunt igitur in via, ni adversarii fervens animula occurrat profugis. Alienum pati hos necesse est imperium, aut hostili in statione tumultuari manusque conferre legionariis cum spiritibus, malo cum suo, ni tamen infensum animum dissimulare norint ad Tempus. Turbat me omnes convolare. Cadmæa igitur erit pugna, aut cadent priusquam pugnent, vel sibi unusquisque manus consciscet, à novis satellitibus impulsus, duraque necessitate adactus. Nugamur fateor. Verum nugæ illæ sunt, & aniles fabulæ, malæ mercis indicium. Cur enim trux *Aper*, feroxve taurus superati tandem atque extincti, accedente Venatore, qui feras jugulavit, non cruentant? An placidior iis contigit ira, quam hominibus? aut destitui credis sæva bruta spiritibus? Valeant proinde hi cum suis *Chimæris*.

§. 135.

Gassendi & Antonii le Grand Experimentum (§. 83. adductum) nihil ad res. Atomis istæ, aut spiritus morticini non tam in ipso lanionum corpore, quam vestibis eorum, qui foetidos & abominabiles odores imbiberunt. Dereggit hoc canum sagacitas, quia & aliis brutis effluvia ista concepta abomi-

(K k k k)

nati-

nationi sunt. Laniarium invita & non nisi coacta, mactationi destinata, ingrediuntur bruta. Horrent nempè locum istum corpusculis hujusmodi fœdum & inquinatum, ut ipsam internecionem, quæ illa manet. Ita notarunt vivariorum custodes, feras iis tendiculis raro capi, quibus aliæ ejusdem speciei paulo ante occisæ fuerant. Id ipsum quoque in muscipulis observare est, ad quas propositas esca nullos mures alliciet, si jam unus aut alter in iis peremptus fuerit, nisi forte muscipulæ ita purgatæ fuerint, ut nullus peremptorum odor permaneat, cujusmodi purgatio statim, nisi adhibito igne, vix fieri Potest, notante *Kenelmo Digby (de Nat. Corp. c. 38. n. 4. p. 379.)*

§. 136.

Qui Antipathiam & Sympathiam in Theatrum producunt, sententia *Libavii (c. l. p. 304.)*, videntur hallucinari. Illæ ab ortu insunt, nec per totum vitæ decursum abolentur, quin & multis, quamvis falso, post mortem adhuc perdurare creduntur, ut olim (*Diff. de Cadav. s. 1. §. 158. seqq.*) dictum. Ob Antipathiam autem effluere sanguinem, non putat *Jacob. Bürlein (Disp. Med. de Hoplochrismat. Th. 75. Theatr. Symp. & Antip. p. 645.)*, quia per hanc res se se mutuo non prosequuntur, sed fugiunt & abducunt se in recessus intimos. Alterius sanguis debebat refugere, victus alterius prosequi, aut uterque prorumpere, simul data pari occasione, idque in hostibus. Victus enim est. Deinde præpollet viventis sanguis sanguine defuncti, in qua collatione alter videtur verus, alter æquivocus. In Amicis ratio esset, cur uterque prorumperet. Potest quidem reduci effectus hic ad Antipathiam & Sympathiam, sed remotius minusque evidenter, judicium suum interponit iterum *Libav. (c. l. p. 305. sq.)*. Nugæ, qui enim ad unionem hostis sui consanguis inclinaret, si Antipathia concitatur? Cur, si à materia est hæc concitatio, non semper accidit, quo altore vis impressa spiritibus jam dissipatis calore ejecto perseverat? Cur corpus occisum vivacem hujusmodi motum concitat, non item corpus vivum fauciatum? scribit *B. J. C. Dannbauer. (c. l. Dial. 4. p. 67.)*. Fabulam igitur æstimat *Honorat. Fabri (l. 6. de Hom. Propos. 5. n. 6. p. 355.)*

§. 137.

Qui ad Sympathiam meditationes suas dirigunt, à *Joh. Magiro (l. 3. Phys. c. 8. p. 224.)* merito ridentur. Quid hoc esset aliud, quam suo effluxu velle insensissimæ hosti uniri eundemque amare? Iterum accuratissimus ille *Philosophus & Theologus B. Dannbauerus (Colleg. Psycholog. Disp. 4. Controv. 8. p. 131.)* decidit. Pluribus hoc argumentum prosecutus est (*p. 1. Homil. Sacr. 14. p. 461.*) his verbis: Nugæ nugarum de *Heliogabolea cæna*, quæ convivarum famem ac-

cen-

cendunt magis, quam restinguunt, animum speciosa rationum forma suspendunt, non satiant ac eandem, si omnia in unum redigas, ad commune ignorantiae asylum remittunt, ibique affixos tenent, donec nunquam venturus veniat, qui cum suis nodis luctantes exolvat, & explicet experientiae anticipitia, quæ nunc sui tentatoribus satisfaciatur: num destituat eosdem: Secretum Sympathiæ, quæ inter latronem & crudeli morte peremptum esse nequit, aperiat. Qui enim ad unionem hostis sui inclinet? non fugiat magis, ac retro se abscondat, emerfurus? doceat, quo altore vis impressa ad plures annos perseveret in aliis, in aliis deficiat proximo dierum spatio, utriusque enim experimenti historia præsto est. Qui fiat, quod idem sanguis carnificem, cum truncatum corpus sepelit, non prodatur novo effluxu? an in eodem impetu inæqualis naturæ genius, & quæ inæqualitatis ratio? Cur idem non eveniat in mactato bestię Cadavere? Cur corpus letho datum impressam virtutem, quadam quasi reflexione, reddat, non item corpus sauciatum quidem, vivum tamen adhuc, & quæ sunt hujus generis ἀπορροια alia, καὶ ἀνίχνευσις. Quæ foret illa inter inimicos & infestos hostes Sympathia? quærit *Timoth. Brighth.* (in *Scribon. l. 1. Phys. th. 82. p. 44.*)

§. 138.

Videntes igitur circumspectiores has difficultates, admodum dubitanter ratiocinati sunt. Hujusmodi ebullitionis causam investigare potius possumus, quam invenire, *Simon Majolus* (*Dier. Canic. Colloqv. 1. p. 33.*) tradidit. Inter cetera retulit, quorum ratio dari nequit, *Philipp. Camerarius*. (*Cent. 1. Hor. Succif. c. 73. p. 335.*). Quæstionem obscuram et arduam *Jacob Dalechamp*. (*ad Plin. l. 7. c. 52. p. 354.*) pronunciavit. Miraculum naturæ latentis *Lev. Lemn.* (*l. 2. de Occ. Nat. Mirac. c. 7. p. 160.*). Huic rei nihil certi subesse, imò nihil omnino tribuendum, statuit (*Disput. 1. de Cognit. sui ipsius probl. 8.*) *Jacob Martini*. Cum nemo adhuc visus sit, qui veritatem ausus fuerit juramento attestari, sed sola referentium fide, vel scriptorum autoritate innixi, addidit *Anton. le Grand* (*p. 8. Hist. Nat. Artic. 8. n. 4. p. 393.*)

§. 139.

Et si credendum sit, illud prodigii genus inquirendum fuisset, an sese res ita habeant, ut vulgò creduntur, & tum demum, cur ita fiant, inquisitio instituenda, optimè monente *Bartholom. Kekermann* (*l. 1. System. Phys. c. 8. p. 61.*) in hoc casu autem æque, ut in illo de Naso insititio problemate, (*Vid. l. 1. Tit. 2. §. 26.*) factum est. In facti s. Phænomeni causas prius inquisitum est, autequam de Phænomeni constaret certitudine. Nec de nihilo igitur sunt à *Gisberto Vo-*

Voëtio (c. l. p. 1215.), ut exacte trutinentur & excutiantur in medium allata, & ab *H. H. Mejero.* (l. de Occult. DEI Judic. Singulari c. 7. n. 2. p. 105. sq.) exscripta problemata. (α.) An sanguis effluat sine agitatione corporis aut alteratione aliqua extrinsecus adducta? (β.) An semper ad præsentiam cujuscunque homicidæ; & quidem toties effluat, quoties accedit homicida, & toties sistatur, quoties recedit? (γ.) Annon effluat ad præsentiam Magistratum, aut militum, aut carnificum, qui justo titulo, (quamvis injusta causa,) sæpè occiderunt, ut in bellis injustis, Ecclesiæ persecutionibus Martyriis fieri solet. (δ.) An semper effluat ad præsentiam eorundem, si justo titulo & causa occiderunt? (ε.) An ad præsentiam homicidæ, qui latronem, aggressorem, aut alium, quamvis justè & cum moderamine inculpatæ tutelæ occidit? (ς.) An ad præsentiam ejus, qui per Magiam occidit? Quod mirum est observatum à Magiæ inquisitoribus. (ζ.) An ad præsentiam Parricidarum, Assassinatorum v. g. *Jacobi Clementis, Balthasari Gerhardi*? (η.) Quæ sit sphaera præsentia, intra quam homicida adesse debet, siquidem Cadaver sanguinem sit emissurum? (θ.) Quod tempus circumscriptum huic Hæmorrhagiæ, post quod præcisi cessat? An verò etiam cadaver effossum ex sepulchro, dum sanguis nondum planè periit idem præstabit. (ι.) Duo, si se mutuis vulnerebus confecerint, (quod non rarò fit,) an Cadavera utraque ad præsentiam alterius sanguinem emissura? (α.) An visa sint cadavera sanguinem emittere ad primam saltem præsentiam parentum, cognatorum &c. quacunque morte obierint? (ιβ.) Annon etiam brutorum cadavera ad præsentiam interfectorum? (ε.) Addo, an ad præsentiam Idiotorum Medicastrorum, Dæmoniacorum, Medicorum indoctorum, qui non raro homicidæ titulum jure merentur?

§. 140.

Tantisper de his certò non liquet, optime *judicante laudato Voëtio* (c. l. p. 1214.) & judica & facta quiescant. Optarem, decernit *Ludov. Dunte* (Cas. Conscient. c. 10. s. 2. p. 317.), ut vel omninò non fieret, aut non fieret seriò; Variis prænotionibus accenset & inter superstitiosa computat *Voët.* (p. 3. Diss. de Superstit. p. 100.). De incertitudine hujus etiam disseruit *Theod. Thummius* (de Mag. qu. 27. p. 314.) & *Samuel. Pomarius* (tr. de Diss. & Conf. corp. Nat. Diss. 10. §. 13. p. 193.). Veterem fabulam vocavit *Henric. Kipping.* (l. 2. instit. Phys. c. 6. n. 11. p. 90.). Politicè id tantum proposuisse *Lucret. Marcello Donato* (c. l. p. 104.) dicitur. Ut mira mendacia explodit *Job. Nard.* (c. l. p. 340.). Tutissima igitur ibit via, juxta *Pomarium* (c. l. p. 190.), qui DEI, qui Naturæ leges sequitur, non vanas superstitiones hominum.

§. 141.

Et licet hoc aliqui juris periti crediderint & scripserint, nemo tamen rei veritatem juramento attestaretur, nec vitam hominum tam incertò crederet testimonio, *Honorat. Fabri* (c. l. p. 456.) auguratur. Proinde incertissimum declaravit *Anton. Gomez.* (T. 3. Var. Resolut. c. 13. n. 15.). *J. G. Godelmann.* (l. 1. de Mag. & Venef. c. 5. §. 33. p. 104. sq.). *Justus Oldecop.* (Tit. 2. obs. Crimin. 2. n. 2. p. 54. sq.) Add. quos citat *Jacob. Dæpler.* (Theatr. Pœnar. Supplic. & Execut. Criminal. c. 1. n. 162. p. 48.). DEUM tentari reputat *Henric. Bocer.* (tr. de Quæst. & Tortur. c. 3. p. 95.). *Petr. Heigius* (p. 2. qv. 39. n. 96. n. 104. p. 353.). Nec ad torturam idcirco sufficere, *Andr. Tiraquell.* (de Pæn. Temp. Conf. 51. n. 79.), nisi alia concurrant indicia, *Sigism. Finckelthaus.* obs. 68. p. 523.). Confer & quos allegat *Martin. Del. Rio.* (l. 5. Disquisit. 2. Mag. s. 4. §. 20. p. 71.). *Henric. Kornmann.* (p. 9. de m. m. c. 27.). Omnium instar sit *J. Ctorum nostri Seculi Coryphæus, Benedict. Carpzov.* (p. 3. Pract. Crimin. qu. 122. n. 31.) qui his se expedit: Hoc scimus, *infit,* & ipsemet ex Actis inquisitionalibus ad Collegium nostrum transmissis compertum habeo, quosdam hoc indicio sæpe falso esse notatos, ut & illud quod vero homicidii reo præsentè interfectus homo, ne guttulam quidem sanguinis egresserit, cum tamen DEUS, qui justus est, nolit nocentem manere impunitum, aut infontem damnari. Subjungit (n. 35.) Judicium Scabinorum Lipsiensem, qui noluerint huic indicio, & si perquam manifesto, quidquam tribuere, deficientibus adhuc aliis probabilioribus. *Math. Steph.* (Cent. 4. Quæst. ad Inst. Jur. 17.) concurrentibus aliis, iisque urgentibus adminiculis, accusatum torqueri posse statuit, si modo præternaturali sanguis ex plaga exprimatur. Verum, quomodo judex certò est sciturus, modo naturali vel præternaturali sanguinem effluere, ne injuriam inferat reo ad quæstionem abripiendo etiam adhibitis peritis, qui tam in occulto negotio & titubant & discrepant, sapienter regerit *Just. Oldecop.* (c. l. n. 4. p. 55.). Et tales laudandos esse, ut prudentes & Eruditos, declarat *Joh. Jacob. Speidel.* (in Addit. ad Besold. Thesaur. Pract. p. 85.). Contra, qui contrarium tuentur, judices iniquos proclamat *Cassp. Schottus* (l. 12. Phys. Curios. c. 8. Coroll. c. 6. p. 1304.)

§. 142.

Cūr autem in judicis aliquando introducta fuerit hæc exploratio, aut adhuc asservetur, cum solidæ basi superstructa non videatur, variæ possunt allegari causæ. Nimia judicium credulitas à superstitiosa vulgi persuasione promanans, agmen harum ducit. Cordatiores verò terrori homicidarum in conscientia proritando hoc ipso studuerunt. Cadaver hominis, notante *Ve-*

rulamio (*Sylv. Sylv. Cent. 10. n. 984. col. 961.*) maxime contagiosum & odiosum est homini. Ideò *Helmontium* si audias, (*Vid. l. b. Tit. 2. §. 4.*) *Archeus* contactu Cadaveris quasi mortis pavet. Quando igitur homicida interemti Cadaver tangit, tremere incipit & pallet, variisque alterationibus faciei circumventus, morsus & aculeos conscientiae dissimulare nequit. Cujus gratia, suavit *Andr. Libav. (c. l. th. 281. p. 134.)*, debebat fixis oculis intueri cadaver, aut aliud quid cum frequenti appellatione interfecti, & criminis exprobatione, tactu quoque arteriarum. Ad interemtoris igitur animum concitandum objecta multiplicanda, *juxta Eundem (c. l. p. 376. sq.)*. Ita enim cogetur non tantum oculis videre, tangere manibus, auribus audire, sed & phantasia penitusque interno principio per reciprocationem motus agitari, dum quod sensibus percipit, animoque commovit, etiam sermone exprimere, & ipse à se ipso audire, & veluti suum sibi scelus objicere, & urgere compellitur. Hoc efficacius erit, si repetet jus amicitiae olim initae, vel societatis communis, quia uterque amicus homo, Christianus, Civis, & quae alia facti crudelitatem exaggerant. Notandum tamen etiam, *Idem (p. 388.) suggerit*, quodque certitudinem signi infringere posset, quod aliqui adeo sint impotes animi, ut licet innocentes, ex suspitione tamen inducti adeò consternentur, tremantque & horreant, ut facile dispositionem similem veri percussoris possint acquirere, idque consentiente imaginatione super percusso praesente, cujus in omnem partem diffluentes habitus facile sibi insinuat, indeque commovetur adversè. Inde alteratos halitus proprios non absolum est principium alterum attingere, atque ita commotionem excitare. Solennes adjurationes etiam, ipsi non videntur necessaria, nisi ad commovendum animum occisoris adhibeantur, qui interdum adeo est obstinatus & praefractus, praesertim ubi usum caedum fecit, ut adamantinus videatur penitus (*p. 267.*). *Conf. Petr. Heigium (c. l. n. 105.)*

§. 143.

Episagmatis loco quaedam adhuc addenda. Qui post homicidium commissum interemto assunt, in faciem illum locant, exemtoque calceo, ni fallor, sinistro & aversum posito, credunt elabi non posse homicidam. Calceum interemti pectori imponi, *Vit. Rietlin. (Itin. Med. p. 42.)* notat, id vero si in faciem locetur occisus, quomodo fiet? Affirmant hoc vel recente historia multiplici graves Autores, quos ipsi audivimus admirantes effectum virium. Et audivimus neglecta collocatione & irrita aufugisse multos, *tradidit (c. l. p. 380.) Libav.* Retrahi tales à Diabolo, enunciavit *Stephan. Cloz. (c. l. Exerc. 14.*

p. 56.). Quosdam, subjicit (*Libav. p. 381.*), facti conscientia adeò exagitavit, ut etiam elapsi spontè reverterentur ad pœnas, non calceo, aut prona locatione id procurante, siquidem supinum erat defossus cadaver.

§. 144.

Aliud superaddere liceat, nempe aliquando ex obtruncatis lac, sanguinis loco, emanasse. Ita de *S. Paulo* refertur, ex *Ambrosio* & *Chrysostomo*, capite hunc truncatum non sanguinis, sed lactis undam profudisse. Vid. quæ colligit *Th. Bartholin. (Spicil. de Lymph. l. c. 6. p. m. 449.)*. Idem de *S. Catharina sub Maxentio decollata Histor. Lombardica (f. Legenda Sanctorum c. 167.)* retulit. *Bobuslaus Aloys. Balbinus (l. 4. Exam. Meliss. Epigr. 7.)* argute & eleganter:

Vulnera lacte fluunt, renuit mutare colorem

Innocua mentis candida Virginitas.

Ipsa suo sese consperserat hostia lacte,

Cum sponso cuperet concolor esse suo.

Mira fides rerum! Facta est sine sanguine Martyr,

Et propè morte carens mortua virgo jacet.

Quod cruor est aliis, lac est Tibi condida virgo;

Quodque aliis vulnus, virgo papilla Tibi est.

Lactea maternos bibit hic facundia fontes

Ex-oleum-tumulo, quo vigilatur erit.

Cujus quidem fluxus viam curiosius se detexisse per lacteas thoracicas, quæ cum axillaribus fuerunt vulneratæ, Chylumque & serum effuderunt, *proficitur Th. Bartholin. (c. l. p. 452.)*, qui (*p. 453.*) subdit: Primò Chylus lacteus emanavit, quamdiu copia ejus ex axillaribus concessa, deinde, quod quotidie in dissectionis observamus, aquosus liquor in lacteis & axillaribus successit, deniq; utroque evacuato sanguis emerfit. Sed hanc Bartholini sententiam pluribus refutare conatus est *Francisc. Picus (tr. de Febr. in Gen. c. 5. p. 213.)*, ex quo hæc tantum delibo: conceditur quidem, *inquit*, lac seu Chylosam materiam ex vasis lacteis in axillarem & jugularem venam guttatim fluere; sed ingenuè fateor, me capere non posse, qui adeò exiguus & tenuis lactis radius per exiles venulas ense carnificis lasas fluentis, juxta copiosam sanguinis undam ex vasis digito majoribus tunc temporis una erumpentem, tam distinctè atque non permistè posset exire, ut lac à sanguine à circumstantibus discerni potuerit; profectò eò adducor, ut credam effusionem hanc aliquo modo extraordinariam & inusitatam fuisse: Nam impossibile mihi plane videtur, sanguinem adeo rubrum

brum & Chylosam substantiam simul motos per colli vasa citra inquinatio-
nem & sanguinis confusionem ex detruncato collo exilire posse. Plura qui
poscit ipsum evolvat Autorem. Aliter è *Blondo Flavio* (l. 3. *instaurat. Rom.*)
rem narrat *Henric. Kornmann.* (p. 4. d. m. m. c. 5.). Visuntur ab urbe (Roma) se-
cundo milliario inter Ostiensem Ardentinamque viam dulcis aquæ fontes, qui
fuso *Apostoli Pauli* sanguine eruperunt. Hic de lacte nihil. Interim Gemel-
la succurrit Historia ab *Alberto Kranzio* (l. 4. *Saxon. c. 26. p. 94.*) consignata.
Miles nobilis falsò à *Maria Ottonis III. Imp.* Coniuge de pertentata ab illo pudic-
itia accusatus & gladio cæsus lac pro cruore profudit.

§. 145.

Lac tale roridam quandam substantiam habuit, & secundas humidita-
tes, iudicat *Anton. Santorell.* (c. l. c. 23. p. 170.). Sanguinis albi meminit *Autor l.*
de Glandul. (qui in *Hippocratis Scripta* T. 3. p. m. 52. reperitur), qui è Glandulis
provenit, quamvis illam albedinem (τὸ εἶδος λευκὴ) ad carnem glandularum
appitcare mavelit *Anut. Fæsius* (in not. ad l. c. p. 125.), id autem quod in glandu-
lis serum est, istud ergo sanguinis albi nomenclatura. *Venus à Diomedæ* vulne-
rata non sanguinem ejaculabatur,

Sed qualis fluebat nempe beatis Diis.

Non enim panem edunt, neque bibunt ardens vinum

ut *Homer.* (*Iliad.* 5. v. 340.) cecinit, Cruorem autem Ichorem vocavit, inde *Cass.*
Hoffmann. (*Collect. de Ichor.* §. 3. p. m. 251.) sanguinem Deorum Ichorem pro-
nunciavit. Sanguinem ratione materiæ & Efficientis albescere *Francisc. Tidic.* (tr.
3. *Microcosm.* p. 297.) annotavit. Sanguinem trihorio post absumentum cibum
missum concrefcentem necessario chylosum & lacteum reperiri, decrevit *Exc.*
Maurit. Hoffmann. (*de V. S. Necessit. Coroll.* 6.). Add. *Nicol. Steno.* (ap. *Th.*
Bartholin. V. 1. *Act. Hafn. Med. obs.* III. p. 206.). De crusta sanguinis lactea histo-
riam habet *Marcell. Donat.* (l. 1. *de Med. Histor. Mim.* c. 4. p. 50.) & de sero san-
guinis, quod idem instar lactis ab acido superfuso coagulati *Regner. de*
Gnaaf. (*de Organ. Viror. Generat. Inserv.* p. 84. sq.) Cerdo verò castrensis *Jacob.*
Pradesius ab omnibus venis, qui vulgò secari solent Phlebotomatus semper san-
guinem album teste *P. Borello* (*Cent.* 1. *obs. Medico Phys. rar.* 25. p. 31.), emisit.
Lac merum uxori Centurionis puerum lactanti exiisse *Petr. à Castro* (*obs. MS. à*
Phil. Jacob. Sachsis. *Macro-Microcosm.* §. 54. p. 53. allegat). Ab ingestis id
contingere quibusdam placuit. Ab ingurgitatione Lactis nimia in puella,
menstruorum obstructioni sanguini id potius ascribendum. Post frequentem
ingurgitationem cerevisiæ albæ loco sanguinis lymphæ copiosa & pura è se-
cta

cta vena effluxit, quod *Maurit. Hoffmann.* (*Thes. Med. de Sangv. Ejusque observ.* 70.) retulit, à piscium Esu, conjectura fuit *Job. Beau*, ut *Acta Anglica Phil.* (1665. *Mens. Januar. p. m. 105.*) retulerunt. Confer *supra* (§. 92.). Vitio verò sanguinis, contractisque morbis id accidisse, observationes docent. In Synocho Vena scita, id notavit *Job. Rhod.* (*Cent. 3. obs. 32. p. 129.*). In quotidiana *Sachsius Noster* (*M. C. D. 1. Ann. 1. obs. 28. Schol. p. 70.*). In Tertiania *Petr. à Castro* (*obs. MS. Vid. Sachf. laudat. Ocean. Macro-Microcosm. §. 54. p. 53.*). In Pleuritide *Franc. Bayle* (*de Apoplex. c. 8. p. 101.*). In Febre maligna, *P. Borell.* (*Cent. 1. obs. 25. p. 32.*). In Febre petechiali *Isbrand. à Diemerbræck* (*l. 2. Anat. c. 12. p. 426.*). A suppressis purgamentis s. Lochiis, *Job. Rhod.* (*c. l.*). *Christian. Xitzchke* (*Disp. Inaug. de Lact. è Ven. apert. educ. ejus nucleum exhibet M. C. Dec. 1. Ann. 1. obs. 132. p. 294. sq.*). A suppressis mensibus de quibus jam *Th. Bartholini* observatio recensita. De virgine nunquam menstrua passa, florida tamen puraque complexione, *Acta Anglicana* (*c. l. p. 88.*). De Cachecticis *Marcell. Malpigh.* (*Epist. 1. de Pulmon. p. 326.*). De Scabioso *Is. Riverius* (*ap. P. Borell. c. l.*). De leproso *Marcell. Donat.* (*c. l. p. 37.*). In Scorbuticis serum sanguinis lacteum *Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Hist. An. 17. p. 32.*). Confer. quæ habet *Richard. Lower.* (*de Corde c. 2. p. 128.*). Lac igitur quibusdam Physicis audit spuma sanguinis, quo nomine *Varro*, inquit nutricem oportet esse adolescentem, annis enim ut sanguis deterior, sic Lac, prodidit *Cæl. Ludov. Rhodigin.* (*l. 3. Antiqu. Lect. c. 12. col. 130.*). Ex dictis, etiam judicante *N. Stenone* (*c. l.*) illorum opinio confirmatur, qui docent serum sanguinis aliud nihil esse, nisi chylum pro breviori vel diuturniore mora in sanguine plus minusve resolutum, nec lac quicquam esse, nisi serum recens post unum & alterum circulum in mammis secretum. Interim non omnis albicans humor in sanguine pro lacte habendus, cum, sapore judice, illud aliquando purulentum quid obrulerit, de quo evolvatur *Regner. de Graaf.* (*c. l. p. 85.*). Notandum etiam quod in quibus Jctericis loco sanguinis è naribus & cucurbitulis sacrificatis aquam flavam solummodo prodire viderit *Georg. Bagliv.* (*de Fibr. matri & morb. Append. Experim. de Bil. Nat. Usu & Morbis p. 241.*)

§. 146.

Tandem adhuc notandum censeo, quod retulit *Eb. Guer. Happel.* (*T. 1. Rer. Curios. p. 56.*). *Auff eines Todschlagers Kleider oder Hemde fillet kein Thau.* Idem me olim legisse memini de Terra, in quam sanguis humanus ab homicidis profusus est.

LIB. II. TIT. IIX.

De

Cadaverum Fragrantia.

Summarium.

1. **C**adavera foetent, non tamen omnia. 2. Aspis Cuffo. 3. Cadavera absque foetore. 4. 5. 6. Fragrantia. 7. Partes Cadaverum fragrantia. 8. Sepulchrum Mosis. 9. Chemica medicamenta fragrantia. 10. Abbas Moses. 11. Fragrantia sepulchrorum. 12. Pinguedinis Cadaverum subtilitas. 13. Balsama stillantia Cadavera. 14. Divinum quid. 15. Mariae sepulchrum. 16. Fragrantia ab Angeli praesentia. 17. Deorum Ethnicorum. 18. Gregorii M. & Nicephorii fides, eorumque relationes excutiuntur. 19. Omnem fragrantiam denegat Zacchias mortuis. 20. Prater Pantheram alia bruta bene olere contra Aristotelem astruitur. 21. Aves Moschum redolentes. Pisces. 22. Homines. 23. Varius in his odor. 24. Eudicia Alexandri M. & aliorum ab adulatoribus ficta. 25. An ab Astris. 26. ἰδιουγενεσία. 27. Exempla foetentium. 28. Judaei. 29. In his & Mahumedanis an S. Baptismo tollatur foetor. 30. Non omnes Judaeos foetere. 31. Temperamentum. 32. Humor corporis odor. 33. Cerebri suavis. 34. Sanguis an oleat? 35. Lympha odorem imprimit. 36. Bilis. 37. Temperamentum Alex. M. 38. Cur non omnes fragrent. 39. Exotica tinctura sanguinis odorem mutant. 40. Sanguis in vasis an aliquando foetidus. 41. Sanguis V. S. emissi odor explorandus. 42. Cause foetoris. 43. Alimenta. 44. Allium. 45. Lepus marinus. 46. Hircus sub alis. Venus immoderata. 47. Ab hac Lactis corruptio. 48. Ut & humorum aliorum. 49. Remedium ad hircum. 50. Magi & Sagenaribus molestia. 51. Ab assumtis odoratis bruta odorata. 52. Homines ex his moschati. 53. Scy-

Scybala odorata. 54. *An ab assumtis. Mercuriales.* 55. *Excrementorum s.v. odor qualis.* 56. *Ex certis cibis.* 57. *Fermenti ventriculi proprietas.* 58. 59. *Urina fragrantia.* 60. *Aquarum & fontium.* 61. *Conjectura.* 62. *Odor Urinae à Therebinthina & aliis causis.* 63. *Moschus ab urina odorem recuperat.* 64. *Therebinthinata cur urinam odore inficiant.* 65. *Lapides odorati.* 66. *Per minima odor urinae imprimitur.* 67. *A vestitu odorato odorati.* 68. *Fragrantia in vita an in morte duret? Multa ex Alex. M.* 69. *Ab assumtis in vita in mortuis deprebensa.* 70. *Cadaverum fragrantiae causa latet.* 71. *Putredo quid praestet?* 72. *Qua ratione.* 73. *Moschus.* 74. *Ambra.* 75. *Brutorum stercora an à putredine odorata.* 76. *An Moschus è Stercoribus Chymicè extrahatur?* 77. *Dubitat Kirstenius.* 78. *Negat.* 79. *Mellis aqua fragrans.* 80. *Spelunca & Terræ bene olentes cadaveribus fragrantiam commodare possunt.* 81. *Iris plantas & arbores odoratiores reddere perhibetur.* 82. *Ligna putrescentia benè olere.* 83. *Balsama cadaverum examinantur.* 84. *Facultates.* 85. *Hircorum excoriorum pelles. Buffalina vulva. Rosa, Hypericum.* 86. *Unius speciei odor obominabilis, alter gratus.*

§. I.

Uod olim de valle Amsancti in Hirpinis cecinit Maro (l. 7. *Aeneid.* v. 84.)

Savam exhalat opaca Mephitim.

Add. *Job. Jovian.* (l. *Meteor.* p. 268.), Idem & nos de Cadaveribus, & eorundem capsis, scriniis & sepulchris, in quibus tanquam terræ uteris reponuntur, pronunciare possumus. Sunt namque putredinis Gymnasia, Insectorum foetidorum delubra, omnigenique denique putoris horrea. Habitant hic narium pestes & visus & linguæ. Retulit *Petr. Damian. Cardinalis* (Epist. 3. ad Blanc. Comit. c. 10.) de duorum *Marchiorum Ilgsonis* sorore & *Rainerii* filia ex abortu mortua, in Abbatia *S. Christophori Martyris* condita in sepulchro à Coementariis probe undique occluso, quod nihilominus per annum integrum tanta foetoris illuviem exhalavit, ut tolerari vix posset, nec fratres quiescere in tota illius claustrī medietate

tate permetteret. Triumphant tamen aliquando de ipsa putredine cadavera & amœnum quid fragrant, ut è feretris delicatus & suavis surgat vapor,

Vincens odorem balsami, thuris, Croci,

Auras madentes Persicorum aromatum.

(*Prudent. Peristeph. in Roman. Martyr. Suppl. p. m. 211.*

atque omne benignè.

Virus odoriferis Arabum quod crescit in hortis.

Hic poterit squalorem aptus detergere, spiritus profugos revocare, & subversum Stomachabundumque Stomachum (de quo *Helmont. tr. Custos errans n. 46. p. 212.*) mulcere.

§. 2.

Nonnulli Aspidis speciem dari volunt in Cyprio, scribit illustris Noster *Lucas Schroeck. L. F. (Hist. Mosch. c. 47. p. 221.)*: Cusso patria voce dictam, quæ moritura Moschi odore fragret. In moriente fragrantiam spiravit lotium, teste *Th. Bartholin. (Cent. 4. Hist. Anat. 78. p. 388.)*

§. 3.

In mortuis vero id observatum quam sæpissime. Quod *Isidorus Clar.* post mortem non halaverit grave virus, inter singularia reputavit *J. A. Thuanus (l. 26. Histor. Mosch. c. 47. p. 221.)*, & quod è corporibus Patrum Kijoviensium nullus omnino odor nec foetor habet. *Joh. Herbinij testimonio (de Ergat. Kijov. c. 11. p. 107.)* Rutheni. Non ingratum odorem spirasse *Episcopi Labacensis Sigismund.* Corpus ante annos 190. sepultum præsens cum effoderetur, animadvertit *Joh. Weichard. Valvasor (l. 8. Carinth. f. 3. p. 659.)*

§. 4.

Vulnera optimi Salvatoris G H R I S T I post mortem & resurrectionem mira fragrantia excelluisse *Ludovicus de Ponte (Comment. in Act. Apost. c. 1.)* scripsit, sed nescire hoc nos voluit sacra Scriptura. *S. Stephani Protomartyris, Nicodemi, Pauli Apostoli Præceptoris Gamalielis, & Abitonis filii ejus* corpora cum plus minus trecentis sexaginta annis propè Hierosolymam in valle, ut videtur *Josaphat* in obscuro & sordido loco jacuissent, sub *Honorio Imperatore* cœlesti revelatione monstrata, & suavi odore fragrantia inventa ex *Aliis* recitat *Christ. Adrichomius (Theatr. Terr. Sanct. p. 152.)* *Hesychius Hilarionis* Cadaver post decem fere menses *Majoniam* deferens condidit, illæsa tunica cuculla & pallido & toto corpore, quasi adhuc viveret integro tantisque fragrantibus odoribus ut delibutum unguentis putaretur. (*S. Hieronym. T. 1. oper. in vit. Hilarion. f. 116. a.*). *Ipsius Hieronymi* corpus cum non pollingeretur, fragrantissimum odorem exha-

exhalavit, qui per aliquot dies non modice duravit. (*Allegat. Isaac. Gausabon. ad Pers. Satyr. i. p. 87.*). Idem de *Bede* exuviis *Sturm.* (*Catend. Sanctor. p. 408.*). De *Onuphrii Marulus* (*l. 5. c. 10.*). De corporibus *Polycarpi* & aliorum Martyrum *D. Christian. Korthold. meus olim in alma Salana in philosophicis Doctor dexterrimus* (*l. de Persecut. Eccles. prim. c. 5. §. 23. p. 168.*)

§. 5.

De *S. S. Gervasio & Prothasio* Idem *Henric. Kornmann.* (*p. 4. m. m. c. 16.*). De *B. Bonfilio*, uno ex ordine Servitorum *S. Mariæ* Anno 1231. Florentiæ florente & septimo post anno eum secuto filio primigenito, *Henric. Engelgrave* (*part. 2. Luc. Evang. p. 68.*) quod post decantatas Deiparæ laudes uterque miram à morte reliquerit fragrantiam, memorat. De *S. Feliciani* corpore post triennium à morte è tumulo proscripto incorrupto & fragrante *P. Dan. Barthol.* (*p. 3. Hist. Asiat. l. 3. p. 345.*). De *Wilhelmi Episcopi* reliquiis hæc *Saxo Grammaticus* (*l. 12. Hist. Danic. p. 216.*): Fossa ad solidum humo incorruptam Antitistis togam inter adesa solo ossa reperiunt. Quibus sublatis tanta fragrantia vis sine ullo autore ad circumstantium nares, veluti è beato quodam unguentorum fonte, manavit, ut nemo cœlo potitum ambigeret, cujus cineres tam mira terrestrium odorum suavitas perfudisset. Ipsas verò contrectantium manus tanta odoramenti pertinacia astrinxit, ut ipsum triduo balneis ac lavacris attentatum abolere nequiverit, *D. S. Antonii de Padua Anonymus* (*de Stat. Ital. Mod. p. 3.*) de *Anachoreta Maimone Gabriel Bucellin.* (*Histor. Sacro-profan. p. 153.*) de *Ludov. Bertrando S. Georg.* De *S. Francisci de Paula* iterum *Kornmann.* (*c. l. c. 23.*) De *P. Didaco Ruiz, d' Ortiz. Erasm. Francisci* (*p. 3. Hoher Trauersaal Hist. 26. n. 24. p. 739.*). De Religioso Laico ordinis *S. Francisci*, vocalatus testis *Cassp. à Rejes* (*Camp. Elys. q. 34. n. 9. p. 406.*). Quid novellæ *Anni 1670.* Venetiis *Lipham* missæ & à *Ritschio* excusæ memorarint quorundam forsan adhuc memoria teneatur. In gratiam posteritatis, si qua sperenda & hæc ad illam pertingant, ipsa subjiciam Relationis verba: *Es haben die Türcken im Ausputzen der Gräber (für Candia nach der Eroberung) einen Toden, aber noch gantzen Körper, Barfüßer Ordens gefunden, welcher einen so starcken und lieblichen Geruch von sich geben, daß sie es alle für ein Miracul gehalten, und also den Groß-Vezier fürbracht, welcher solchen der Griegischen Nation in S. Nicolai Kirchen zu verehren, geschencket.* De ossibus *Gualtheri Brunensis* balsamum redolentibus *Jac. Aug. Thuan.* (*Hist. l. 131.*)

§. 6.

Quod de *Francisco Xaverio Apostolastro Japonico* narrent *Papicola, ex Aliis*
(LIII) 3 B. J. C.

B. J. C. Danbauer. (part. 2. Homil. Orat. Doctoral. 3. p. 699.) egregiè depinxit. Adeundus est *P. Maffæus* (l. 15. Histor. Indic. p. 306. seq.). *Phil. Baldeus* (l. 1. Beschreib. der Küste Malabar. und Coronandel c. 13. p. 74.). Phœbum, ut res clarior fieret, sollicitavit suum *Bobusl. Aloys. Balbin.* (l. 4. Exam. Meliss. Epigr. 36. p. 116.) & cecinit:

Vivus Alexander gratum spargebat odorem,

Tam bona temperies cordis & oris erat.

At Xavier roseos post funera spargit odores,

Dicite, uter vobis sit mage mirus odor?

Rex sordet moriens, qui tam bene vivus olebat,

Qui bene olet moriens, hic bene semper olet.

Facit ad miraculi Majestatem, quod miasmatum istorum suavedo non solum astantium demulceat Nares, sed & activitate miraculosa in distans ad stuporem se diffundat. Ad aliquot namque milliarium distantiam excurrere hanc fragrantiam, ex incolis accepit *Joh. Albert. Mandelsloh* (l. 2. Itinerar. Oriental. p. 127.)

§. 7.

Quod ad partes Sanctorum, Barri olet suavissimè brachium *S. Gregorii Nazianzeni*, & Neapoli in DEI paræ Virginis Annunciatæ Basilica afflant Paradisi suavitates caput *Sanctæ Barbaræ Virginis & Martyris*. Mamilla vero *Sanctæ Agathæ Virginis & Martyris*, quæ intra Sacrarium est Basilicæ *S. Petri* in Galatino miscellaneam fragrantiam rosarum, violarum, liliorum, laurorum; & nunc horum, nunc illorum exerere solet, quasi odorem agri pleni. Diceret adhuc *S. Petrum* hujus beatissimæ Virginis mammillas curare, ac eis cœli suaveolentiam conferre. Hæc ex *Aliis Henric. Engelgrav.* (p. 1. Cœl. Empyr. p. 553.)

§. 8.

Sepulchra Sanctorum etiam gratiosum illum halitum sæpius sparsisse annotatum est. Non possum me continere, quin huc referam *Georgii Hornii* (Histor. Ecclesiast. p. 364.) relationem, quam etiam allegat *Celeberrimus Joh. Christ. Becmann.* (Diff. de Sangu. Prodig. c. 3. §. 7. p. 34.) & ita habet: Rem nunc exponam non minus tradentium multitudine certam, quam ipso facto & eventu mirabilem. Quippe nostro tempore non defuerunt, qui sepulchrum *Mosis*, quod ipse DEUS absconderat, repertum fuisse traderent. Anno 1655. mense Octobri Maronitæ quidam Pastores capras in montibus *Nebo & Abarim* pascebant, quodcunque frequenter observarent, quasdam capras duobus tribusve diebus longius à grege exspatiari & abesse, reduces vero pilis admodum suaviter odo-

odoris esse; visum scrutari rem tam miram. Ergo ducibus capris ad præcipitia immanis profunditatis pervenerunt, intra quæ vallem, brevi circuitu sed amoenissimam, invenerunt, in quam difficillimus per rupes, terræ motu, ut videbatur hinc inde convulsas, descensus dabatur. Ibi reperta cavea suavissimi odoris, & in ejus medio sepulchrum ex vivo saxo literis quibusdam inscriptis. Ipsi Pastores cum stupore egressi latè odorem de se sordidisque cætera vestimentis spargebant, & rei novitate, commoti Patriarchæ Maronitarum in monte Libano & Monasterio *S. Maria*, quod *Kanobeen Kadischa Mirjam* vocant, habitanti nomine *Madaxat*, cuncta quæ viderant, quæ repererant, nunciarunt. Fidem faciebat odor inusitatæ suavitatis. Ergo missis eò duobus Sacerdotibus, quos inter *Alben-Useph*, *Doctrina ac prudentia excellens*, monimentum repererunt, cui literis Hebræis inscriptum: *Moses Servus Domini*. Exhilaratus tanti, ut videbatur, miraculi magnitudine Patriarcha, *Bassam Damasci*, *Morat*, precibus sollicitat, ut sibi custodia reperti sepulchri committeretur. Sed Græci, & Armenii & Franciscani, ac denique Judæi se iis opponere ac ipsi inter se discordes pecunia & largitionibus in aula apud Muffim & Visirium certabant de sepulchro, ut putabant, *Mosis* reperto. Præcipue Judæi contendebant, sepulchrum *Mosis* ad se spectare & nihil gloriosius inter titulos Imperatoris Turcici fore, quam quod sit Dominus trium sepulchrorum Muhamedis Meccæ, JESU CHRISTI Hierosolymis & Mosis in monte Nebo. Sed Jesuitæ cunctorum conatus suis artibus illuserunt, ac magnis muneribus impetrarunt: ut sepulchrum & ipse aditus occluderetur, ac ne cuiquam sub pœna mortis ad illud accedere liceret. Ita *Morat Bassa* missis Sangiaco Jerosolymæ & Saphettæ montes obstrui & sepulchrum claudi jussit. Ipsi vero Jesuitæ inita cum Drusis conspiratione corpus Mosis clam auferre ex sepulchro & in Europam deportare nitebantur, magnam inde ordini suo sanctitatem & immensas opes haud vanè promittentes. Jamque sepulchrum ipsum multo labore aperuerunt, cum vacuum illud & sine ullo corpore aut reliquiis inveniunt & dum inter se attoniti mussant, dum vel totum sepulchrum, vel quia id fieri non poterat ob molem, partes ejus auferre, secum deliberant, res intereà prodita Sanziakis Hierosolymæ & Saphettæ, qui cito missis sub *Jaser Aga* Equitibus in ipso conatu Jesuitas male mulctatos oppresserunt, & ipsum sepulchrum ingentibus saxis, ut imposterum inaccessum foret obstruxerunt. *Hec Hornius*. Sunt, qui non *Mosis* magni illius Prophetæ, sed alterius *Mosis Majmonidis* è Rabbinis celeberrimi, de quo illud *A Mose ad Mosem* non fuit sicut iste Moses, & quamvis ille in Ægypto mortuus A. C. 1205. dicatur, tamen hunc, cum Medicinam etiam professus fuerit, discipuli

potuerunt conditura honorare & in montem Nebo transportare, juxta *Job. Christoph. Wagenfeilii* (in *Sotz* p. 326.) conjecturam, à qua etiam balsamatione loci fragrantiam deduxit ap. *W. E. Tenzel.* (*Monatbl. Unterredung* M. Februar. 1692. p. 142.) ubi & *Julio Bartholoccio* (T. 3. *Bibliothec. Rabbini.* n. 1032.) in hanc plura eaque egregia.

§. 9.

Ex illo suaveolenti & odoratissimo halitu aliquid Chémici extorqueri posse, quod similes pene odores polliceatur Chemia, non obscurè sibi subodorasse videtur *O. Borrich.* (*Disc. de Ort. & Progr. Chem.* p. 48.). Omnipotens illud Menstruum, ut vocatur Alcahest ab ingenioso nostro *Job. D. in Majore* (*Tr. Genius Errans* c. 19. T. 4. b.), de quo *infra* (l. 3. Tit. 3. §. 112.), Analyticis Chémicis foetida in suaveolentia mutare creditum. Chémici, & inter illos *Andreas Teazelius* (*Exeges. Chymiatr.* p. 498.) quædam medicamenta odorum & virtutum suarum originem non ex natura, sed per compositionem & digestionem consequi credunt. Aqua vitrioli (*inquit*, quod quidem è *Paracelso* T. 1. oper. l. 7. *Archidox.* f. 813. *hausit*), cum sale ammoniaco destillata musci refert odorem, quorum tamen similem (*Contrarium infra* §. - *leges*) per se neutrum habet, vel etiam, ut spiritus vini cum sale Tartari & Vitrioli destillatus fragrantiam pomorum odorem spirat, quo tamen nullum illorum, (de manifesto si loquitur, assentior, minime si de latente cum primis in Metallis & Mineralibus, ut illa de Arsenico historia *Ott. Tachenii Hipp. Chym.* c. 24. p. 213. & *S. Joach. Beccheri supplem. in Phys. Subt.* 1. c. 5. p. 98. de Mercurio cum Auro amalgamato curiosè evincunt) per se aliàs præditum est. Spiritus vitrioli, ut ab Astris in destillatione odorem Rosarum acquirat processum, *Job. Agricola* (*Tr. de Vitriol.* p. 554.) delineat. Spiritus è capite vitrioli mortuo ab aura imprægnato, eductus grato odore & sapore se commendat, qui olim *Præceptor meritissimo Dn. D. Christiano Langio*, *Cephalicus* dicebatur. Salia volatilia quomodo aromaticam acquirant fragrantiam dulcedinemque, docuit *Rob. Bayle* (*Experiment. Phil. Angl.* 11. p. 59.). De Chémico omnia salia fixa volatilifante, & citra Moschi additionem ad Moschi fragrantiam exaltante laudatus *Dn. D. Luc. Schæck.* (c. l. c. 47. p. 223.), ut inde nil miri subesse credam, si & spiritus sanguinis humani, juxta *Excell. Job. Dolaum* (l. 1. *Encyclop. M.* c. 9. p. 139.) gratum habeat odorem. Ex aëre etiam aliquando ejusmodi Chymica odorem attrahere Oleum Tartari, *Kenelm. Dygbeum* docuit (*Otat. de Pulv. Sympath.* p. m. 98.) quod odore Rosæo fragrabat, cum eo tempore, quo Rosæ florebant pararetur, qui odor tamen perpetuus non est & constans, singulis tamen annis, Rosis florentibus, postlimi-

niò quasi revertebatur. Aliam rationem ap. *Job. Marc. Marci* (*Philos. vet. resitut. p. 5. Subsect. 8. p. 513. sq.*) legere poteris.

§. 10.

Ut ad tumulum *Mosis* redeam, *Franciscus Ferdinand à Troilo* (*Itinerar. Orient. p. 340.*) notavit, non procul à mari mortuo Monasterium & Templum inveniri, quod *S. Mosis* vocatur, jam à Turcis in Moscheam transformatum, in quo *Moses* sepultum etiam Turcas credere asseruit. Errori originem dedit, quod olim Monachi Mosaici, ut vocat, ibidem habitarent, quorum *Abbas Moses* nominatus ibidem terræ mandatus quiescit.

§. 11.

Cæterum de fragrantia è Tumulo *S. Othmari Ison* Magister ap. *Melch. Goldast.* (*T. 1. Rer. Alemann. p. 2. p. 285. & 289.*) ex *Maroli Monachi Romani* sepulchro anno decimo quarto ab ejus obitu aperto, *Gregorio Magno* (*l. 4. Dial. c. 11.*) notante, incredibilis odoris suavitas exspirabat.

§. 12.

Cadavera pinguiora adiposam aut oleosam potius profundere materiam, nemini non notum. Tenuissimæ esse pinguedinem illam substantiæ, demonstrat *Hier. Cardan.* (*l. 12. de Subtil. p. m. 649.*), Sepulchro, scribit, *Ducis Alexandri Florentiæ*, quod cum ex candidissimo marmore crassoque constaret, pinguedine tamen cadaveris transeunte foedatum est maculatum in eam guttulis columnarum. *Alphonfi* quoque *Avali*, (*addit p. 650.*) quanquam medicamentis plurimis, tum sale ac sabulo siccatum esset Cadaver, pinguedo transmeans plumbum, in subjectas è loculo petras decidens, eas foedavit.

§. 13.

Hæc tamen exstillans pinguedo dubio procul rancore & foetore astantium vulneravit nares. Martyrum vero & Sanctorum corpora unguenta stillant & Balsama. Unguenta Martyribus effusa (*scribit Martin. de Roa part. 1. Sing. Locor. ac Rerum S. S. l. 7. c. 22. p. 660.*) unguenta quoque illi profundunt ad pellendos morbos miræ virtutis. Fidem faciunt *B. Andreae, Nicolai, Glyceria, Laurentii & Sociorum. Eufemie Euthimii Abbatis, Elisabethæ Hungaricæ*, aliorumque sepulchra, quæ partim antiquitus, partim nunc unguentis scatent. Jungit præfatis è *Mart. Radero Martin Zeiler.* (*p. 2. Epist. 528. p. m. 776.*) *S. Matthæi Apostoli, Elisi, S. Johannis Eleemosynarii, Catharinæ Walpurgis Terefiæ, S. Nicolai. Henric. Kornmann.* (*p. 4. de m. m. c. 128.*). De *S. Catharinæ* tumulo *Bohusl. Aloys. Balbin.* (*c. l. Epigr. 5. p. 107.*)

(M m m m)

Nescio

*Nescio num tumulo sit visa an mortua virgo,
Sunt & qui tumulum vivere posse putant.
Præsentis certe faciunt opus omnia vitæ:
Lac, oleum, corpus, lumina, saxa, solum.*

Et Epigrammate præcedenti:

*Hoc differt quia verme caret vivitque perennis,
Et vermes oleum, quo fluit unda, necat.*

De B. Glyceria etiam Jacobus Bosius (l. 6. de Triumph. Cruc. c. 6. p. 553.) cujus unguentum, teste Nicephoro (l. 18. Hist. Eccles. c. 32.), vasculo magicis artibus olim consecrato exceptum fluere desiit. Sepulchrum Walpurgis in Bavaria hodie dum liquore stillat, qui tamen apud Blasphemias collectus evanescit, quod narrat Jacob. Masen. (l. 7. Specul. Imag. Occult. Verit. c. 77. n. 29. p. 988.). De reliquiis Sanctorum quadraginta Martyrum in unguento quasi natantibus, iterum Nicephorus (l. 14. c. 10. col. 868.). Quare & in sacris Lipsanis multum confidentiæ, curam morborum quod spectat, Romano-Catholicis, prout è Michaële Baldit. (Specul. Sacr. Med. Angul. 5. p. 176. sq.) patet, & Russi reliquias & ossa Sanctorum potui ignorantium (teste Adamo Oleario l. 3. Itin. Musc. Persic. c. 30. p. m. 313.) eum ob finem indunt. E Poëta (in fastis metricis) sequens recitat Job. Ludolf. (Comment. ad l. 3. Hist. Abessin. c. 3. n. 29. p. 293.)

*Salutem dico Episcopis qui catervatim convenerunt,
Ut in augurarent Adem
Sergii, qui tunc ostendit per virtutem suam
Oleum (instar) unguenti suaviter naribus omnium dans,
Quod usque in hodiernum diem è Cadavere ejus profluit.*

Plura (§. 84.) infra.

§. 14.

In veritatem & causas admirandi hujus phænomeni inquirentibus Romano-Catholici, non è Democriti puteo, sed ipso æterno divinæ Majestatis abyssu eas hauriendas esse aures vellicant. Sternutat ipse Gregorius M. (c. l. c. 13.) & qui ipsum citat Rob. Bellarmin. (l. 2. de Art. Moriend. c. 15. p. 224. & l. 4. de Ætern. Felicit. p. 172. cap. 7.) dum JESU omnis suavitatis autoris (cujus corpus ob excellentissimam perfectissimamque humorum Symmetriam omni Stacte, Balsamo, Nardo, Ambra & Moscho fragrantius extitit) sacrorum Angelorum & Sanctorum gravatis piorum moriturosum astantium præsentia id tribuere non veretur. Vincentius Martyr. Christi in carcere præsentiam inter alia etiam præsagiebat apud Prudentium (Peristeph. Hymn. in Laud. Vincent. Martyr. v. 280.)

Re-

— *Redolente Nectar carcere.*

Idcirco refert Gregor. (*Homil. 15. in Evang. de Serv. Paralyt.*) moriente *Servulo* paralytico in cœlo audita fuisse cantica Angelorum & odorem mirificum effusum. Idem narrat de *Romula* ancilla DEI ingentem animarum Sanctarum de cœlo ad eum venisse numerum, cum inæstimabili claritate luminis, & suavissimi odoris fragrantia. De amita sua *Tharsilla* febris correpta demum recenset, quod ad extrema deveniens JESUM ad se venientem viderit, & in eum intendens expiraverit. Tantam autem odoris fragrantiam in eò loco relictam fuisse, ut ipsa quoque suavitas ostenderet, illic autorem suavitatis fuisse.

§. 15.

Spectant huc, quæ de *Maria Deipara* (è *Juvenale Episcopo Hierosolymitano recensuit*) *Nicephor.* (*l. 2. c. 23.*): Sacer Chorus Apostolorum, absente *Thoma*, cum totum triduum ad monumentum (*Mariæ*) perseverasset, iniquum esse judicans, si ille *Thomas* divinum virginis matris corpus non spectaret, atque complecteretur, aperiri monumentum jubet. Quod quidem, ubi ita factum est, desideratum illud corpus non comparuit. Sepulchralia tantum lintea ritè composita loco suo manebant: itidem ut filii quoque ejus in sepulchro relictæ. Quæ & ipse, & qui cum eo aderant, cum veneratione exosculati, incredibiliq; voluptate, & odoris suavitate repleti sepulchrum quidem ad pristinum conformant modum: Miraculum autem ipsum, quasi per manus subinde posteris traditum, ad nos transmiserunt. In Sardinia in Templo noctu splendor fulgentissimi visi, auditus harmonicus suavisq; concentus, fragrantissimus ac suavissimus ibidem demum odor, visus etiam *Gabinus* facie lucida & splendente, recitat *Jacob. Pinto* (*l. 2. de Christ. Crucifix. Tit. 4 l. 9. p. 442.*)

§. 16.

Quare, ut foetorem post se relinquere creditum *Cacodæmonem*, quod advertit *Joh. Manlius* (*Collectan. p. m. 44.*) & *Joh. Gödelmann.* (*l. 1. de Mag. Venef. & Lam. c. 3. n. 8. 9. p. 24. seq.*), qui & in convivio nuptiali aliquando convivas merdis inquinasse, ap. devotum *Christ. Sriver.* (*im verlobrnen Schäßlein not. ad Conc. I. §. 25.*) legitur, ita & suaves odores, præsentis alicujus divinitatis omen, ut notat *Hieron. Cardan.* (*l. 13. de Subtil. p. 694.*), cum odor bonus absque causa sentitur. Respexisse ad id mihi videtur,

Maroni

Syncerus Musa proximus, ut tumulo.

Ant. Sincer. Sannazar. quando (*l. 1. de Part. Virgin. v. 105.*) *Angeli Gabrielis ad Mariam Deiparam* ingressum, his poetico delineavit filo:

(M m m m) 2

Cum

*Cum subito ex alto juvenis demissus Olympo
Purpureos tetigit vultus, numenque professus
Incessuque habituque ingenteis explicat alas
Ac tectis latè insuetum diffundit odorem.*

Et corpora Sanctorum, subjicit Cardan. cum cætera foeteant, bene olere creditum est, vi divinitatis adversus naturæ decreta pugnante. Nihil naturale in se habere ejusmodi phænomena, decrevit Paul. Zacchias (l. 4. *Quæst. Med. Legal. Tit. 1. qu. 10. n. 38. p. 366.*)

§. 17.

Ad eundem ferè modum Ethnici Diis suos bonos tribuebant odores, ut tradidit (l. 3. *Hort. Aromat. Bibl. p. 286.*) Joh. Henr. Ursin. adducendo illum Ovidii locum:

*Tenuis secessit in auras
Mansit odor posses scire fuisse Deam.*

Deos vertice odorato fingeant divina quædam suavitate aërem præ se complere; commentatur (in *Claudian. de Nupt. Honor. & Mar. v. 239. p. 838.*) illustris Cass. Barth. De Apolline Callimach. (in *Hymn. Apoll. v. 38.*)

*Αἰ δὲ κόμαι θυώεντα πίδα λείβοντε ἔλαιαι
Οὐ λίπος Ἀπόλλωνος ἀποστάντων ἐθειρα.*

Quod ita vertit Nicol. Frischlin.

*Et coma odoriferum terris instillat olivum
Haud adipem Phœbi demissi à fronte capilli.*

De Venere Virgil. (l. 1. *Æneid. v. 407.*)

*Ambrosiaque comæ divinum vertice odorem
Spiravere.*

Ubi Ambrosias comas Deorum unguento Ambrosia oblitas explicavit Serv. (in *b. l. p. 183.*) add. Joh. de la Cerda (in *b. l.*). De Isidis fragrantia Plutarch. (l. de *Isid. & Osirid. p. m. 50.*)

§. 18.

Quæ ex Grégorio & Nicephoro adducta Theologorum fidem & suffragia non merentur. Sunt ex primariis nostris Theologis, inter quos Frider. Balduin. (l. 3. *Cas. Conscient. c. 7. p. 617.*), qui dubitant, utrum allegati Gregorii M. *Dialogi* genuinum sint scriptum, & si hoc ex adversariis, inter quos Melch. Canus (l. 11. *Loc. Theolog. c. 6. p. 337.*) eundem in recensendis miraculis labi, & vulgo interdum indulgere, non diffitetur. Secundum Dav. Chamier (T. 2. *Panstrat. l. 20. c. 4. §. 10. p. 405.*) ridicula & vix fungis digna iste collegit, quin

&

& juxta *Joh. Dan. Erastium* (l. 3. *Apanthism.* c. 10. p. 559.) putidissimas fabulas. Add. *Anton. Possevin.* (in *Apparat. Sacr.* p. 603.). De *Nicephoro B. J. C. Dannhaueri* judicium (p. 1. *Homil. Sacr.* 3. p. 426.) legi meretur, dum perorat: Hæc *Nicephorus Calistus*; at qualis ille ac unde domo? Græcus, novitius, ex se natus. Sicut *Delii* olim salvis rebus alentes quæstus causa gallinas ovis inspectis interrogarunt, e quibus essent gallinis parta; ita de Relationibus hujusmodi quæri debet, à quo homine provenerint? Si à *Nicephoro*? Satis est dixisse, Græcus est. Quid? quod suspicari in proclivi esset, odorem istum ab unguentis & floribus sparlis cum ex *Sion* in *Gethsemani* Apostolicis *Mariæ* Cadaver gestantibus manibus ferebatur, ut etiam refert *Nicephorus* (c. l. c. 22. col. 114.), profectum non ab ipso corpore. Neque fragrantis istius expirationis meminit, quam ex *Damasceni de Dormitione S. Deiparæ* libro excerptit *Henric. Kornmann* (p. 3. de m. m. c. 9.) traditio. Judæos aromatibus mortuos suos composuisse, *Nicodemi* & *Josephi* studium in conditura SALVATORIS nostri comprobatur, eosque Aromata odoresque sepulchris olim inseruisse *Joh. à Chokier de Surlet* (*Fac. Histor. Cent.* 2. c. 78. p. 327.) indigitat, an verò id rectè è *Plinii* (l. 13. c. 1.) loco probet, est quod dubito. Ere etiam in Papicolarum Sanctis curiosè nares in Consilium vocare, & exquirere cum Cleri fraudulentia simplicioribus facilè imponat, fragrantiamque fingat, ubi nulla est. Exemplum recitat *Gabr. d' Emiliane* (*Itinerar. Epist.* 1. p. 18. sq. & *Epist.* 4. p. 319. *German, edit.*) *Wilh. Ernest. Tenzel.* (*Colloq. menstr.* 1697. p. 72.). *Cardan.* cum non tam ex propria quam aliorum & vulgi ratiocinatione loquatur, parum nobis facesset negotii. Oleum, *S. Catharinæ* dictum, è Cadavere *S. Catharinæ*, quod è Cœnobio ad *S. Salvatorem* in monte *Sinai* asservatur, describunt *Vincent. Bellovac.* (l. 13. *Spec. Hist.* c. 8.) & *Petr. de Natal.* (l. 10. *Catal. Sanct.* c. 105.), sed hoc unquam stillasse, ipsi Cœnobitæ dubitant. Et ex quo curiosiore inquisitione peregrinantes uti sueverunt, manare desinit, *Vid. das Reise-Buch des H. Landes* (f. 165. & 365.) confirmante id etiam *Francisc. Ferdinand. à Troilo* (c. l. p. 381.), quum talem sanctam, qualis à Pontificiis describitur, in rerum Natura unquam extitisse multi dubitarunt. Inter quos *Georg. Cassander* (in *Hymn. Eccles. Not. ad Hymn. de S. Catharin.* p. 302. sq.)

§. 19.

Quando *P. Zacchias* omnem fragrantiam cadaveribus denegat, dum dicitur: Nec secundum Naturam possibile est, humanum cadaver recens non malè olere, at bene olere, inquam ego est impossibile; quia bonus odor ex calore naturali in cadavere emanare non potest, quia is aut nullus, aut exiguus,

ex calore autem putredinali, quomodo bonus odor emanavit; in eo nunquam nos inveniet assentientes, cum in contrarium rationes & experientiae, nostro iudicio, suppetant evidentissima praestantissimaque. Has vero cur reticuerit bonus ille *Zacchias*, est quod summopere miror,

§. 20.

Dixit quidem *Aristoteles* (*f. 3. probl. 4.*) nullum animal suaviter olere, excepta *Panthera*, quas in *Pamphiliae* parte, aromata copiose proferente, ex *Armenia* aromatum, quibus gaudet, odore eò prolectas, non semel captas notavit *Philostrat.* (*l. 2. de Vit. Apollon. p. m. 53.*) olea autem bestiis non homini, quo sc. odore allectas venetur, & perimat, sequitur *Aristotelem* discipulus *Theophrast.* *Ereusius* (*l. 6. de Caus. Plant. c. 5. & 26. p. 235. & 252.*). Conf. *Ludov. Septal.* (*in Alleg. Aristot. probl. p. 233. sq.*). Vulgatissimum tamen illud *Mustelæ* genus, quod *Martem* vocant, eundem refutat (*Guilielm. Renod. l. 3 de Mat. Med. c. 15.*). In *Italia* muris genus, *Muscardino* dictum, *Moschi* odorem præ se fert, de quo *Ulyss. Aldrovand.* (*l. 1. Hist. Quadrup. Bisulc. c. 20.*). Ejusmodi mures in *Muscovia* *Just. Frid. Klob.* (*Hist. Ambr. qu. 7. p. 71*) in *India* reperiri, & *Andr. Libav.* (*p. 3. Singul. l. 4. c. 1. p. 311.*) notarunt. De *Elephantis* in *Indiis* orientalibus narravit *F. Gregorius à China* redux *Job. Fabro Lynceo*, (*Vid. in Nard. Anton. Recch. Animar. Nov. Hispan. Exposit. p. 564.*) suavissimum *Moschi* odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, si cubicula eorum, ubi in umbra detinentur, ingrediatur. Quotiescunque autem operis adhibiti in sole versari coguntur, sudor ipsis erumpit, tam suaveolentis moschati odoris, mellæque consistentiæ, ut à longe muscas omnes ad deprædandum alliciat, quæ turmatim confluentes miserum animal mire divexant. Et paulo post. Si quis sudorem illum conchyliorum testis, quod *Indis* facere consuetum est, detergat, & in vascula corrivet, moschi odori minimè cedentem & suaveolentem naribus succum lucratur. De *Cercopitheco*, qui nihilo insuavius, quam quodvis *Moschum* fragrat *J. C. Scaliger.* (*Exerc. 211. f. 2. p. 676.*). De *Hyæna* odorifera *Petr. Castell.* (*Tr. proprio*). *Pilos* in fronte bovis sylvestri *Moschi* odore potentes deprehendi. *Caudam vulpis* suavi odore violaceo & moschato, *Th. Bartholin.* *Regis Daniæ sylvarum præfectus* narravit. (*Vol. 1. Act. Hafn. p. 1. obs. 58. p. 117.*). In cujus causas inquisivit *Casp. Bartholin. Th. F.* (*Exerc. Miscell. 4.*) ab eodem allegatus (*Vol. 3. Act. Hafn. obs. 21. p. 34.*)

Denique amaricinum fugitat sus, & timet omne
Unguentum.

Lucret. (*l. 6. de Nat. Rer. v. 973.*) cecinit, in proverbio locum dedit veteri: Ni-
hil

hil cum amaracino fui. Quid vero observarit *Celeber. Mich. Bernh. Valentini* (*Polychrest. Exotic. Disput. 3. c. 1. §. 1. p. 31.*) accipe: Glandulas Moschatas hic adferre liceat, quas unusquisque in porcellorum assatorum (*vulgo Spanferckeln*) oculis observare poterit, quæ dentibus comminutæ saporem & odorem Moschi tam exactè referunt, ut Galliam moschatam quis ori insinuasse videri possit.

§. 21.

Quod ad Aves moschiferas; cariores illæ existunt & rariores. De Ave Indica moschum redolente *Hieron. Cardan. (l. 7. de Var. Rer. c. 34. p. 350.)*. De insectis vaginipennibus *Petr. Castell. (c. l. c. 2. p. 13.)*. Vermiculi granorum *Kermes*, toto triduo ante & post mortem odoris suavitatem nares deliniunt, ut non *Zibethæ*, non *Moscho*, non *Ambrae*, sed ne *Citrinorum* quidem floribus facile concesserint, teste *Quinquerano* (*ap. Carol. Clus. l. 2. Rar. Plant. c. 15. p. 25.*). Est & *Neptuni* gregibus sua fragrantia. Pisciculus in nostra *Normannia* nascitur in *Ostio Sequanæ*, scribit *Adrian. Turneb. (in Annot. in Theoph. l. de Odor. p. 25.)* ad maris æstuarium ferè *Aquarum* generis violam redolens *Epelarium* vocamus. De alio *Th. Bartholin. (c. l. p. 284.)*. Ova piscis *Ackari* Moschum sapiunt, refert *Euseb. Nirenberg. (l. 11. Hist. Nat. c. 6. p. 246.)*. Carnem *Ostreï* margaritifera suavissimi odoris pronuntiavit *Chares Mityliæus ap. Athenæum (l. 3. Dipnosoph.)*. *Crocodili* etiam à tergo *Castoreum* & Moschum redolere observat, annotat *Petr. Martyr. (Decur. Ocean. 3. l. 3. f. 51. a.)* *Th. Bartholin. (Cent. 6. Hist. Anat. 52. p. 283.)* & *Sam. Bochart. (T. 2. Hieroz. l. 5. c. 17 p. 786.)*

§. 22.

Ad homines devolvor singulari fragrantia commendabiles. *Esavi* corpus adeò fragrans fuisse, ut vestes inficeret eodem odore, *Andr. Liban. (de Cruent. Cadav. ad thes. 283 p. 382.)* autor est. Sed cum aliter id explicent sacrarum literarum interpretes, ad alios propero. Agmen horum ducit maximus ille belli Dux *Alexander*, de quo (*in Alexandr. & Cas. p. m. 447. & l. 1. Sympos. qu. 6 p. 169.*) *Plutarchus*, suavissimum odorem ex ore & universa ejus carne exhalasse, ita, ut & tunicæ fragrantia inde repletæ fuerint, in *Aristoxeni* legimus commentariis. De *Leopolemo* suo (vere an poetico & amatorio dicendi genere, non disputo) *ap. Apulejum (l. 8. Metam. p. m. 196.)* Charite: Adhuc odor cina-meus ambrosæi corporis per nares meas percurrit. Singularis *Evodiaræ* historiam memini me legere de illustri quodam viro Moschum redolente, sed nomen ejus jam non succurrit, scribit *Sigism. Schnizer (ap. Gregor. Horst. l. 2. Epist. Med. f. 10 p. 500.)*. Mihi ab amico quodam (fuit *Dn. D. G. W. Wedel V. Exerc. de Mosch. Jenæ Habit. c. 1. p. 9.*) refert illustris Noster Præses *Dn. D. Luc. Schræckius (Hist.*

Hist. Mosch. c. 4. p. 215.) bona fide relatum, & non ita pridem per literas confirmatum est, se novisse studiosum, cujus corpus Moschi odorem interdum de se sparserat. Proprii corporis fragrantiam *Job. Tzezzes* (*in Expos. dier. & oper. Hesiod.*) propalavit & *Jacobi Cujacii* corpus Moschi instar suavem odorem exspirasse *Papir. Masson.* (*Cit. Contr. Viët. Schneidero l. de Off. Cribrif. p. 351.*) testatum reliquit. De *Josepho Scaligeropaulo post* (*§. 23*). In foemina Rustica idem se autor observasse *Cornel. Bontekoë Stophano Blanckardo* (*Collect. Med. Phys. Cent. 7. obs. 62. p. 93.*) communicavit.

§. 23.

Sunt, qui in se ipsis aliquid odoris, aliis aliquando etiam advertentibus advertant. Inter quos numerandus *Hieron. Cardan.* qui (*l. de Var. Rer. c. 43. p. 543. & l. de Vit. Propr. c. 37. p. 121.*) sequentia de se ipso consignavit: Aliud est prodigiosum in nostra Natura, & est, quod semper odorem aliquem percipio. Quandoque mihi carnes bene olere videntur, aliquando thus, aliquando malè. Dum essem in Saccensi oppido, *pergit*, perpetuo ferè biennio sulphur adeò olebant, ut mihi & timerem & essem odiosus. Alii haud sentiebant. De halitu pueri Hydropici sulphureo *Job. Rhod.* (*Cent. 3. obs. 8. p. 113.*). Extat etiam (*in Append. Consil. Med. Job. Bapt. Montan. col. 40.*) consilium pro quodam, qui ex potu Thermarum Viterbiensium per multos annos sulphur redolebat, si vel sudaret, vel cutim leviter fricaret, adeò, ut & ipse & astantes læderentur.

§. 24.

Quod ad *εὐωδία* fictam hanc ab adulatoribus, sputa lingere & Nectare suaviora venditare solitis, in Regibus & Principibus promulgari quibusdam videtur. Alexandri illam decantatam in dubium vocare *Henric. Mund.* (*de Aër. Vital. c. 11. p. 70.*) non est veritus, cui *Magnif. Noster G. W. Wedel.* (*§. 5. Physiol. c. 25. p. 188.*) suffragatur. Famigeratum est in historiis, judicat *J. N. Bechlin.* (*l. 2. obs. Med. 50. p. 328.*), quo melior esset Regum aut Heroum veneratio, singularia quædam de iis & humanis votis majora efficta esse; nunc nævos quosdam prodigiosos in corpore latentes, nunc lucem aliquam lambentem nunc gratum quendam odorem, quo ne sudores quidem excrementa caruisse fabulantur. *Alexandri* adultores, ut hominis Majestatem redderent augustiorem & propemodum divinam commenti sunt, *εὐωδία* aliquam, quam corpus spiraret. Et paulo post (*p. 329.*): Fuisse aliquid singulare in certis corporibus, non negaverim, sed quod in divinitatis argumentum rapi omnino non debuit, ne reperta in aliis, iisque minorum gentium Diis, prodigia planè eadem conceptam pridem venerationem traducerent. Adeò etiam ad asserendam aut augendam

divinitatis suspicionem, quæ in *Josepho Scaligero* resedisse visa est, ineptè allegantur, quæ domesticorum testimonio sibi constitisse, ait *Vir Magnus*, excrementa nimirum Ejus, sudores & alvi scybala, non reliquorum hominum more, foedum quid, at Rosam, at Moschum oboluisse. Pro *Josepho Scaligero* non quidem habeo quod dicam, *Alexandrum* vero gravis & suavis Scriptoris *Plutarchi* autoritas (addo & Recentiorum Scriptorum de Aliorum grata fragrantia clarissimum testimonium) vindicare poterit. *Hæc Pechlin.*

§. 25.

Causas dicturi naturales, quod

Pastillos Ruffinus olet, Gorgonius hircum,

(*Horat. l. 1. Sermon. Sat. 2. v. 27.*) *Rucillus* habet *Seneca* (*l. 13. Epist. 81. p. m. 182.*) Astrologi cælum petunt; In lucem veniente aliquo, scribit *Joh. Jovian. Pontan.* (*l. 11. de Reb. Cælest. c. 18. p. 332.*) Venere in Capricorno, quod Saturni domicilium est, constituta atque ab ipso Saturno opposita è regione infecta nati illius humores inficientur ob cruditatem & corrumpentur adeò, ut malè prorsus ob incertionem eorum graviterque oliturus sit, Saturno præsertim impugnante, à quo male concocti humores iidemque terreni maleque resolutibiles excitantur. Quid? quod & Venus odoribus præsidet & Capricornus non frustra id nomen consecutus? Etenim caper olidum animal est. Itaque Venus odorum artifex & à signo & signi istius domino corrupta foeteant, necesse est, quando odores ipsi corruptis ac foedentibus rebus mixti foetorem ipsum augment. *Hæc Pontan.* Aëris peculiarem constitutionem prætendunt Alii. Oxolios populos indigenas Locri secundum totum foetere ex Aëris proprietate, *Pausanias* (*l. 10. §. in Phocic. c. 38. p. m. 895.*) autor est, quamvis & alias insuper (*ibidem*) his jungat causas, inter quas non postrema videtur, quod corpora, ad frigus propulsandum, soliti fuerint ferarum recentibus coriis pilo extrorsum converso, quo vestitus plus decoris haberet, velare oportuisse itaque consimilem tergoribus odorem mebra redolere.

§. 26.

E siderum positu celebrata illa veteribus resultat *ἰδιοσυμμερία* s. peculiaris naturæ proprietas, seu ut moderni vocant, fermentum odoris, in humoribus, sanguine comprimis latens. Provocat ag illam *Andr. Libav.* (*p. 4. Singul. l. 4. c. 4. p. 309.*) dum Moschi odoris ortum explicare satagit. Sed & hanc non sine causa supinum ignorantiae asylum declaravit *Exc. D. Joh. Schmid* (*Dec. 1. M. C. A. §. obs. 158. p. 201.*)

(Nnnn)

§. 27.

§. 27.

Ita & foetent quidam naturaliter, si mater offensa fuerit tempore gestationis hirco, id suspicatur *Jacob Martini* (*Disp. de Cogn. sui indig. 1. probl. 6.*), quod si & ipsa hircosa, falax & puriginosa, olidum illud contagium facile in foetum transfundit. De Oxoliis jam dictum (§. 25.). Gothis etiam foetorem corporum tribuit *Salvian.* (*l. 5. de Gubernat. Dei p. 91.*). *Mævium* olentem introduxit *Horat.* (*l. Epod. 20.*). De Hugone Nicol. Borbon. (*l. 1. Carmin. 16.*)

Si tibi sint omnes, quos India mittit odores,

Hugo, quos Arabes Æthiopesque nigri.

Si tibi sit (breviter) quicquid capit orbis odorum,

Ore tuo putet nulla latrina magis.

Thalis forsan *Thais*, de qua ista *acutus Martial.* (*l. 6. Epigr. 93.*)

Tam male Thais olet, quam non Fullonis averni

Testa vetus, media sed modo fracta via.

Non ab amore recens hircus, non ora Leonis,

Non detracta cani transtiberina cutis.

Pullus abortivo nec cum putrescit in ovo,

Amphora corrupto nec vitiata garo.

Virus ut hoc alio fallax permutet odore

Deposita quoties balnea veste petit.

Pfilotro nitet aut acida latet oblita Creta:

Aut tegitur pingui terque quaterque faba,

Cum bene se tutam per fraudes mille putavit:

Omnia cum fecit Thaida, Thais olet.

De alio *Matth. Chytraeus* (*oblat. metric. 10. p. 26.*). Exemplum viduæ aliàs sanæ recensuit *D. E. Hagedorn.* (*A. M. C. D. 1. Ann. 2. obs. 191. p. 293.*); Viri literati, *P. J. Sachs.* (*in Schol. ad h. l.*); Fœminæ generosæ, *J. L. Hannemann.* (*ap. Th. Bartholin. V. 3. Act. Hafn. obs. 19. p. 30.*). Monialis Cadaveris putrescentium referentis notavit *Sigism. Schnizzer.* (*c. l.*). Odoris manuum cujusdam Sulphurei intolerabilis modo (§. 22.) mentio injecta, qualem etiam in juvene advertit *Joh. Schmid.* (*c. l. p. 200.*). Medico illi *Afro* (*ap. Galen. in 6. Epid. comm. 4. f. 9.*) adeò foetebant axillæ, ut nullus ægrotus politior ejus ingressum posset tolerare.

§. 28.

Judæis foetorem naturalem esse, sunt qui præsumunt ob continuum sanguinis per inferiora, ut habet *Fr. Ferdin. à Troilo* (*Itiner. Or. p. 107.*) effluxum, quo

quo circa & foetentes eos vocavit *Marcus Imperator* (ap. *Ammian. Marcellin. l. 22. p. m. 225.*). Allusit addit iterum *Martialis* (l. 4. *Epigr. 4.*)

*Quod sicca redolet palus lacuna,
Crudarum nebula quod Albularum,
Piscina vetus aura quod marina,
Quod pressa piger hircus in capella,
Lassi bardiacus quod evocati
Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod jejunia Sabbatariorum,
Maestorum quod anhelitus reorum,
Quod spurca moriens lucerna Leda,
Quod Ceromata fece de Sabina
Quod vulpis fuga viperae cubile,
Malles, quam quod oles, olere Bassa.*

Obscoeni inde *Cl. Rutilio* (l. 1. *Itinerar.*)

Reddimus obscoenae convitia debita genti,

Quae genitale caput propudiosa metit.

Matulae nomine ejusmodi foetorem in S. S. venire, suspicabatur *J. H. Ursin.* (*Vol. 2. Asal. Sacr. l. 6. c. 12. p. 366.*). Sabbathariorum autem nomen impositum risus aucupandi gratia, declaravit *Joh. Brodeus* (l. 5. *Miscell. c. 29. ap. Jan. Gruter. p. 1. Thes. Critic. p. 567.*) quasi jejurent coeterae nationes gravem animam exhalent? (*Vide Pneumatopagn. f. 1. Art. 4. §. 23.*). Coelum solumque regionis Judaicae accusat *Cass. Sanctius*, unde Judaicarum virginum ad sponsores accessurarum lotiones & unctiones, de quibus laudatus *Ursinus* (l. 3. *Hort. Aromat. c. 1. p. 190.*)

§. 29.

Foetorem hunc sacro baptismo tolli, olim crediderunt; Hinc de quingentis Judaeis ab *Avito* baptizatis, *Ven. Fortunat.* (l. 5. *Carm.*)

Abluitur Judaeus odor Baptismo divo

Et nova progenies reddita surgit aquis.

Quam etiam ob causam idem recipere Mahumedanos, *J. B. Helmont.* (*Tr. Vita Aeterna p. 590.*) & *Joh. Filesacc.* (*de Idol. Mag. §. 7. fol. 65. b.*) pronunciant. Judaeos pariter sanguinem puerorum Christianorum pro corrigendo isto foetore expetere, *Brower.* (l. 4. *Antiq. Fuldens. f. 306.*) historiis confirmat.

§. 30.

Negat contra omnes Judaeos foetere *Franc. Philelphus* (l. 5. *Epist. 1.*) & fa-

bulam ratione & experientia destitutam appellat, popularibus erroribus accenset *Gisbert. Voët. (p. 2. Disput. select. 4. p. 89. & 90.)*. Plura de halitus morborum foetiditate *Pneumatopagn. (f. 2. Art. 5.)*

§. 31.

Peculiariter naturalem *εὐωδίαν* auget, aut potius infert & accendit singularis in sano corpore (de eo enim sermo est) temperiei constitutio, secundum quam humores juxta proportionem ritè invicem miscentur, & concocti sanguini communicantur. Ridet equidem hanc Philosophiam, tanquam vulgarem (*c. l.*) *Pechlinus*, cum excrementa quibusdam brutis confragent tantum, non corpus, & concludit, quod odor ille argumentum est harmonici particularum contextus, major erit in excrementis quam corporibus, quorum ipsa sunt partes perfectio, quod sanè quam inficetum. Addit huic exemplum Causarii & Scorbutici cui ingruente morbo foetidus in moschatum mutabatur, oris halitus, alteri verò tabido urinæ violaceus mox futuram Paroxysmi præsignificabat tempestatem, documento insigni odorem illum gratum majoris putredinis indicium fuisse, quam *δυσωδίαν* (*p. 331.*). Quæ viri ingeniosi & celeberrimi argumenta alio loco (*Pneumatopagn. f. 1. Art. 4. §. 28.*) modeste soluta leges.

§. 32.

Egregiè & acutè *Job. Theod. Schenck. (Histor. Humor. General. c. 8. p. 85.)* etiam humoribus corporis nostri odorem tribuit. Quod verò rarò, si naturaliter habent humores (*semen quorundam animalium excipio*) persentiat, videtur facere eorum cum saporibus copula, deinde, quod in parte spirituosâ subtili resideant. Et quamvis tam evidenter odorem in humoribus non deprehendamus, eum tamen in carnibus, in sudoribus, in transpirationibus, in rutibus, in flatibus negare non valemus, hæ enim substantiæ humores præsupponunt pro materia.

§. 33.

Audiamus *Francisci Josephi Burrhi, (Epist. 1. ad Th. Bartholin. p. 13.)* de Cerebro commentum: Acrimonia, scribit, spirituum Cerebri segnitiam pinguitudinis ejus habitioem reddit ad motum celerrimum obeundum, atque sua falsilagine trahit in se vim aëris inspirati, eamque liquat in rorem subtilissimum suavissimæ redolentiæ à paucis delibatum. In hoc rore sacro, pergit, fertur Spiritus, in quo habitat Anima nostra rationalis, cujus roris optimæ temperiei magis tribuendum censeo acumen ingenii, quam totius Cerebri speciosæ figuræ.

§. 34.

§. 34.

De sanguinis humani odore, equidem multa dicere experientiae meae vetat tenuitas, nunquam enim, nisi prius propinatis medicamentis, mihi licuit esse tam felici, ut curiositati vel saltem ex parte satisfacerent nares. Interim non omnem odorem eidem esse denegandum, vulpeculae sanguis persuadet, qui odorem & saporem viscerum, pulmonum comprimis, æmulatur. E sanguinis ferini odore indagant vulneratas feras canes sanguinari (die Schweiß-Hunde), nauseant tamen cum reliquis canibus ferinam, quando illis ad devorandum offertur. Sanguinem menstruum, (quamvis sano omnem odorem denegat *Hieron. Mercurial. (l. 4. de Morb. Mul. c. 1. p. 106.)* muliercularum præcipuè bene valentium odorem florum Calendulae spirare, *Petr. Paschequus (ap. Lazar. River. obs. Commun. 30. p. m. 659.)* & *Theod. Craan. (Disc. Phys. Med. de Hom. c. 164. p. 720.)* observarunt. Sanguinem ex ramo mesenterico effusum odorem & saporem Croci similiumque præ se ferre, quidam (*test. Excell. Joh. Bohnio Progr. in Promot. D. Ittigii*) observarunt, sed ille odor & sapor forsan assumptis erit ascribendus.

§. 35.

Sanguis hanc redolentiam vehiculo suo lymphæ, sive sero, aut latici Helmontiano non raro imprimit, ut vice versa etiam serum sanguini. De utroque testabitur sudoris odor. *Vid. Edm. de Meana (Diatrib. Exam. Willis. de Febr. c. 6. p. 74.)*. Sapienter igitur Rex Aracan conjugis futuræ temperamentum ut exploret, sequenti utitur Experimento: Duodecim virgines lectas annos totidem natas, quot illæ sunt, lotas glossy pino indui jubet panno. Tum ad meridiem usque sub sole morari in summa ædium area incrustata. Ubi desudarunt, quod, cum facile, tum vehementer fit, odor cujusque indumenti exploratur. Quarum male olet, suis eas nuptum dat: bene olentium sibi retinet. Ita *J. C. Scaliger. (Exerc. 189. f. 2. p. 620.)*. *Wilhelm Schultze (2. B. Ost-Ind. Reise-Beschreib. c. 5. p. 95.)*

§. 36.

Bilem, si destilletur aut concoctione ulterius elaboretur, odore Moschi æquiparari, advertit *Nathan. Highmorus (Disc. D. Passion. Hysteric. c. 6. p. 37.)* quod & in præparatione Tincturæ fellis lupini deprehendit laudatus Præceptor, *J. Th. Schenck. testimonio Venerandi Nostri L. Schræckii (c. 1. c. 47. p. 221.)*. Adde infra dicenda (§. 75.)

§. 37.

Temperamentum illud, si recte rem metior, calidum & siccum existit.

(N n n n) 3

Pro-

Prognitur, docet Hermann. Grube (*de Med. Simpl. Cogn. Act. 2. f. 3. p. 45. sq.*),
 suavitas illa Aristotelicis ex partibus Aëreis ab igneo calore tam exacte mistis,
 ut spirituosæ appellari mereantur Chymicis acceptus referri sulphuri puriori.
 Cartesiani quærendam putant in moleculis suis figuratis mira quadam hæc me-
 moria ab alma rerum parente, Natura, inter se mistis. Quamvis sint, qui in
 hirco illo Danielico, ut *Alexandrum M.* appositè vocat *J. C. Dannhauer.* (*p. 2.*
Theolog. Conscient. f. 2. Dial. 3. Art. 7. qu. 1. p. 978.) hircositati sc. Moschum ar-
 gute opponens, Naturam in domitore mundi peculiare quid ostendere voluis-
 se statuant, inter quos *Casp. à Rejes* (*Camp. Elys. qu. 28. p. 345.*). *Edo Neubus.* (*l.*
2. Sacr. Fatid. c. 14. p. 252.) *Stephan. Clotz.* (*de Sud. CHRIST. Sangu. Exerc. II. §.*
3. p. 88.). Temperamento tamen ascripsit illum obtinuisse corpus ex ejus biba-
 citate & iracundia suspicatur *Plutarchus* (*c. l. p. 448.*), & ex rebus præclare ge-
 stis, quæ arguunt animum heroicum & spiritum fervidum ad egregia facinora
 edenda promptum atrabilarium illum fuisse, judicat *August. Thoner.* (*l. 6. obs.*
& Epist. Med. 8. p. 298.). Cum igitur bonus odor, si *Plutarcho* amplius auscultare
 libeat, ex mente *Theophrasti* existat, cum humores à Calore coquantur, continge-
 re poterit, ut exacta mistio & coctio fragrantia producat miasmata. Ità siccae
 & torridæ orbis terrarum partes plurima atque optima gignunt aromata, quod
 Sal humorem (iterum loquitur *Plutarchus*), qui in summis corporibus veluti ma-
 teria putredinis innatat, attollit. *Plutarchum* sequitur *Gerb. Joh. Voss.* (*l. 3.*
Idolol. c. 30.). Temperamentum calidum non sufficere, rectè conjicit *Stephan.*
Rod. Castrensis (*l. 4. de Met. Microcosm. c. 13. p. 205.*) ideò addidit felicem parti-
 um compositionem, & optimi Balsami à prima origine abundantiam. Sic
 non sola caliditas orientales plantas odoríferas facit, addit, sed melioris Soli si-
 derumque & præcipuè Solis influxus. Humor Symmetriam calori addi-
 dit, *J. Bened. Sinibaldus* (*l. 5. Geneanthrop. tr. 2. c. 3. p. 486.*) *Alexandrum* obti-
 nuisse corpus bene temperatum & pingue Aëreum, pronunciat *Clauberg.*
(Phys. Contract. th. 952. qu. 12. p. 487.). *Fr. Baco Verulam.* (*Sylv. Sylv. Cent. 1.*
n. 8. col. 754.) demum conjunxit naturam hominis calidiorem, qui exercitatio-
 ne corporis gaudet, ac illud non immundum habet tenuemque cutem.

§. 38.

Cur autem non omnes possint olere unguenta exotica, ut *Plauti* verbis
(Mostell. Act. 1. f. 1. v. 41.) id eloquar, & vix tot sint fragrantia corpora,
 quod divitis Ostia Nili,

nemo mirabitur. Ad stirpes deducendus erit Lector cum *Hieron. Cardan.* Re-
 cense stirpes omnes (*Cardanum* alloquitur *J. C. Scaliger.* *c. l. p. 677.*) ex earum
 asse

asse toto minus quam sextulam decuties odoratorum. Imo ad bruta, in quibus Sebellinam, Pantheram, Zibeth & Gazellam saltem eminere videmus. Non omnes arbores bene olere, quod non omnes sint simili temperamento conditæ *Theophrast. Eres. (l. 6. Hist. Plant. c. 25. p. 252.)* autumant.

§. 39.

Quod si ab exoticis Tincturis, v. g. Aëris, tempore Contagii pestilentialis, cujus fomitem odoravit Eremita Tholosanus, odore foetido, instar calceorum ustorum, *ap. Petr. Borell. (Cent. 2. obs. 74. p. 74.)* & inquilinis impuritatibus, ut Sulphuris microcosmici impuri à salibus dissoluti copia, *ut Th. Willis (p. 2. Pharmac. Ration. s. 1. c. 7. p. 175.)* ratiocinatur, humores inquinantur, non tantum suavis illa fragrantia exspirat, sed & gravis foetor eidem superinducitur. Fieri hac de causa poterit, ut ægro omnia foeteant, quod, ut plurimum, *Γαυδίου* pronunciarunt *Prosper Alpinus (l. 2. de Præ sag. Vit. & Mort. c. 11. p. 169.)*. *Isaacus Roët. (l. 3. de Pest. Aphor. 122. p. 63.)*. *Dan. Sennert. (l. 4. de Febr. c. 1. p. 839.)*. Ager simul ipse terram oleat, in terram mox reversurus, ut ille *ap. P. Borell. (Cent. 4. obs. 80. p. 342.)*. Singularis est illa *Matthiæ Jacobi* historia *ap. Th. Bartholin. (V. 1. Act. Med. Hafn. obs. 117. p. 211.)*, cui, quas alibi exhibui, adde observationes (*M. C. Dec. 1. Ann. 1. obs. 149. p. 233.*). Anhelitus inde etiam abominabilis & urinaceus, de quo *Phil. Salmuth. (Cent. 2. obs. Med. 82. p. 99.)*. De peste correptis *Lucret. (l. 6. de Nat. Rer. v. 1152.)*

Spiritus ore foras tetrum volvebat odorem,

Rancida que perolent projecta cadavera situ.

Ægri prætereà ipsius fudor, urina, & excrementa insigni foetore astantes feriunt, teste *Prospero Borgarutio (tr. de Peste p. 29. & 31.)*. De foetore signo in febribus mortali *Mich. Savanarola (tr. 6. Pract. c. 6. f. 106. col. 1.)*. De facie cadaverosa & foetore corporis ante obitum nulli ferendo, *Guido Patin. (ap. Th. Bartholin. Cent. 2. Epist. 23. p. 476.)*. Id autem putredini in corde (cur non in sanguine?) confirmatæ tribuit *Laurent. Joubert. (tr. de Peste c. 8. p. m. 281.)*

§. 40.

Sanguinem in vasis contineri odore foetidum negant equidem *Laurent. Joubert. (Decad. 2. Paradox. 2. p. 94.)*. Optaremus scribit, *Simon Simonius (ap. Joubert. Tom. 2. op. in Exam. Sentent. Brunon. Seidel. p. m. 111.)* ut nobis qui in quatuor pestilentibus constitutionibus non modo viximus, sed medicinam quoque & nostro, & olim Præceptorum nostrorum ductu attentissime fecimus, istum foetentem sanguinem semel non (*inquam*) in libro aliquo scriptum, sed in pelvi jam è vena desilientem monstrarent. Inde Sanguis in vena foetens *Ipsi*

fabula habetur. Ipse *Joubert*, (*Provoc. à Sent. Brunon. Seidel. p. 126.*) se nunquam in praxi 25. annorum tale observasse testatur *Job. Jessen*. (*Judic. de Sangv. Ven. Sect. p. 13.*). Id tamen impossibile minimè reputat *Jac. Pancrat. Bruno* (*in not. ad Jessen p. 103.*), qui & *Guilhelm. Pantinum* (*in Not. ad l. 2. Celsi c. 10. p. 244*) citat, quamvis *Francisc. Peccet. id raro accidere* (*l. 4. Chirurg. c. 12. p. 612.*) v. g. leprosis (*c. l. f. 1. c. 31. p. 1632.*) asserat. Foeminæ sanguini perditissimum odorem ascripsit *J. Lud. Hannemann*. (*c. l. p. 31.*) in viro 30. circiter annorum habitus corpulentioris, coloris in facie floridi, hilari, observantissimo Diætæ, & quoad apparentiam sanissimo, qui de nullo conquerebatur, nisi quod aliquando absque causa nota tædiosus fieret sanguinis loco vena secta effluxit materia quædam alba & viscida sat ingrati odoris circiter ad ξy . notavit *D. Job. Frid. Khern*. (*M. C. D. 3. A. 6. § 5. obs. 47. p. 101.*) In praxi annorum viginti & novem semel sanguinem calidum venæ sectione emissum in Cive Hafniensi adhuc sano foetorem putidi ovi aut ulceris sordidi emisisse, naribus accepit *Simon. Pauli*, (*Digress. de Febr. Malign. §. 11. p. 13.*), qui frigefactus neque foetebat, neque colore dissimilis erat optimæ notæ sanguini, nisi quod impensè rutilans perpauco fero esset conspersus. Fluvium $\delta\tau\omega\iota\tau\alpha$ Centauri vulnerati sanie infectum gravissimum odorem exspirasse *Scholiastes Homeri* (*in Iliad B*) allegante *Johann. Kühnio* (*in Not. ad Pausan. l. 10. f. Phocic. c. 38. p. 895.*) fabulatur. *Natal. Comes* (*l. 7. Mythol. c. 4. p. 713.*) Anienum flumen illud vocat, in quo Centauri Sagittis veneno hydræ infectis vulnerati se lavantes aquam infecisse dicuntur: Ita ut unda illa teterrimum odorem diu servaverit & pisces, qui in eo flumine nascerentur esui essent inutiles. Et paulo post. Deinde ubi *Nessus* & alii Centauri sepulti fuissent, ex iis vulneribus non procul à Calydone in colle, qui *Taphossus* fuit nuncupatus gravissimus odor ad montis radicem suffundebatur, ac tabo simile quiddam manabat, ut ait *Strabo* (*Geogr. l. 9.*). Odoris foetidatem cui dābimus? An Centauris tanquam ipsis connatum? an Hydræ veneno sagittis adlito & vulnere in sanguinis massam transeunte? Utrumque admitterem, nisi & Poëtarum penu deprompta fabula esset. An vero ab hac Centaurorum graveolentia Centaurium, ut à *Chirone Centauro* nomen (*Vid. iterum Nat. Comes c. l. p. 714.*) ita & ipsam graveolentiam acceperit, divinare non ausim. De illo ita *Virgilius* (*l. 4. Georg. v. 270.*)

Cecropiumque thymum & graveolentia Centaurea.

§. 41.

Qua de causa in sanguine venæsecatione extravasato examinando etiam odoris rationem habendam esse, inculcat *Mart. Panfa* (*de Vit. Prorog. part.*

The-

Theoret. Special. c. 40. n. 12. p. 160.): cum sanguis boni odoris & delectabilis, arguat bonitatem, foetidus insignem putredinem. Sanguinem vitiosum malè olentem sensit *Galen.* (*Comment. in 6. Epidem. 4. t. 25. p. 552.*). Odorato cruore *Episcopi Kaminaldi* variolam morbum ei tertia prædixit futurum *Notkerus*, quod ita accidit, ut memorat *Ekkardus Cænobita S. Galli* (*l. de Casib. Monast. c. 13. ap. Melch. Goldast. T. 1. Rer. Alemann. part. 1. p. 97.*). In febribus non solum sanguinem foetidum, sed & graveolentem certum mortis indicium deprehendit *P. Forest.* (*l. 1. obs. Med. 17. p. 19.*). Bis vidi scribit *Steph. Rod. Castrensis* (*l. 3. de Meteor. Microcosm. c. 4. p. 103.*), *Olyssipone in Domino Johanne de Scusa*; iterum *Florentiæ* in quodam juvene nobilissimo ex illustri familia *de Pilli*, sanguinem secta vena fluentem totum cubiculum infecisse. Horum neuter evasit (add. *Ejusdem l. de Nat. Mul. f. 1. Disp. 6. p. 89.*). Ex sanguinis pestiferi venæ extracti sectione horribili foetore plures infectos, *Zacut. Lusitan.* (*l. 3. Prax. admir. obs. 44. p. 106.*) commemorat. Sanguinem foetidum ex Varice exiisse, elegantiss. *Joh. à Muys* (*Prax. Chirurg. Rat. Decad. 2. obs. 6. p. 25.*) annotat. In observationibus proavi sui materni *Martini Schipper* hanc lectu dignam observationem invenit *Martin. Schoock.* (*Tr. de Ferment. c. 23. p. 449.*): Anno 1589. d. 12. Augusti vocatus fui ad ministrum Stabuli Comitum Culenburgici nomine *Fredericum van Dalem* à tribus mensibus quartana correptum. Quod videretur Sanguinis plethora laborare, venam secari jussi: Sanguis vero, qui effluxit nigricans, viscidus & glutini non absimilis, adeò tetrum exhalavit odorem, ut haud æquè cloaca media æstate. A. V. S. Febris cœpit remittere atq; adhibitis ordinariis remediis semel atque iterum Cathartico medicamento decimo septimo die post iterum pertusa fuit vena, atque sanguis foetorem quidem exhalavit, sed minorem. Æger, quod alienior esset à medicamentis, jussus Diætam commodam observare, DEI gratia paulatim convaluit. *Adriano Valeo* septuagenario ferè detractus bis sanguis ad sex ferè vascula. Tria prima, ut narrabant, continuere sanguinem foetentem, adeò, ut vix ferre odorem possent, & tamen convaluit, narrat *Guilielm. Ballon.* (*l. 2. Epid. & Ephemer. p. 174.*). Et quid sudor ille stercoreus in juvene febris maligna correpto, à *C. Fr. Paulino Nostro* (*Decad. 1. obs. Phys. Med. 8. in App. D. 2. M. C. A. 7. p. 134.*) memoratus, quam feri sanguinis depravatam texturam & foetida ejusdem excrementa præfagebat? Singularis contra plane est illa citati *Ballonii* observatio (*l. 1. Ephemer. p. 103.*), Cacochymicorum cruorem fragrantissimum spirasse odorem.

§. 42.

Naribus illa execranda miasmata, ab astris deduxisse Astronomos, *supra*

(O o o o)

§. 24.

(§. 24.). Quod sequior sexus narium pestem ejaculetur, iram Dearum imprimis Veneris in medium produxerunt Poëtæ. Mulieribus id contingit Lemniis, ut ideò ab illis mariti secedere coacti fuerint, *Lutatus Statii interpretes*, & qui hunc laudat *Cass. Barth.* (*ad l. 5. Thebaid. Stat. v. 30. p. 22. & v. 59. p. 34.*) commemorarunt. Add. *Joh. Kühnium* (*in prol. ad Pausan. p. 895.*)

§. 43.

Sed & ingesta, sive alimenta sint, sive medicamenta hic nullam faciunt paginam. Subtiliter differit *J. B. von Helmont.* (*tr. Potest. Medicam. n. 55. p. 385.*): Quosdam cibos & medicamenta pertinacius vitam sui mediam conservare, & non facilè ab Archeo superari, quod id ipsum (*tr. Magnum oportet p. 122. & sq.*) pluribus explicatum dedit. Dum igitur vitæ mediæ proprietates manent & sanguini communicantur, odores etiam in eundem transfluunt. Multoties obstetrices apud puerperas ex odore & sæpè etiam ex colore fordium, quæ in puerperio effluunt, cognoscunt, quid nam puerpera paulò ante comederit, tradidit *Isbrand. à Diemerbroeck* (*l. 1. An. c. 17. p. 151.*) Ichthyophagi homines & aves piscium referunt odorem. Parthorum populis ora foetere à juvena propter indiscretas cibos, *Plinius* (*l. 11. c. 53.*) & ab ingluvie Persas virus spargere, (*l. 13. c. 1.*) autor est, quod infra Persarum in victu continentiae (*l. 3. Tit. 2. §. 48.*) adversatur, ut adeo pro Persis Parthos legendum non levis suspicio sit. Foetent idcirco & rapacia bruta juxta *Joh. Bodin.* (*l. 3. Theatr. Nat. p. 401.*) *Egesandar* apud *Athenæum* (*l. 2. Dipnosoph. & ex eo Lud. Cæl. Rhodigin. l. 6. Antiqu. lect. c. 4. col. 273.*) tradit, apud *Elidem*, *Anchimolum* & *Moschum Sophistas* tota vita fuisse hydropotas ac ficibus modo vesci solitos & tamen robustos extitisse, sed adeò foetentes, ut propter abominabilem sudorem certatim in balneis ab omnibus excluderentur. Et *Athenæus*, carnes caprinas diu in cibo commensas, sudores facere graveolentes (*l. 9.*) scripsit, quod objiciebatur *Thebano Athlethe*, Vid. *Joh. B. Pont.* (*l. 3. Phytogn. c. 2. p. 145.*). Opio odor gravis, de quo *Michael. Doring.* (*tr. de Opio f. 2. p. 1. c. 2. p. 46.*). Hoc si crudum assumatur in majori dosi, ejus gravitas in sudore se exerit, ut ex *Aliis Paul. Zacch.* (*l. 2. Quæst. Med. Legal. Tit. 2. qu. 6. n. 6 p. 217.*) idem de lepore marino ex antiquioribus *Petr. Forestus* (*l. 30. obs. Med. 6. p. 19.*) (*c. l.*) *Zacchias* & *Casspar. Caldera* ab *Heredia* (*Tribum Mag. Med. p. 2. Stat. 9. Artic. 6. p. 63.*). Add. (*Diff. de Cadav. f. 1. §. 100.*)

§. 44.

De Allio res evidens est. Allium comestum eodem odore sanguinem imbuit, notat *Exc. Frid. Hoffmann.* Patronus optimus (*Fundam. Med. Semiot. c.*

1. n. 28. p. 140.). Quam facile hujus odor Chylo & Sanguini communicetur, propalat, quod Allium sylvestre respiciant Lac & Butyrum, si eo pascantur vaccae, quod & vilioribus in pagis constat & apud *Simon. Pauli* (Cl. 2. *Quadrip. Botan. p. 39.*) legitur. In rarioris contexturae individuis Allii intus assumpti odorem, & aceti & succi Limoniorum & Aurantiorum acorem tertia aut quarta à comestionis hora exhalando pervadere, & eorum labra incidendo vellicare comperit *Bened. Bennett.* (*Theatr. Tabid. Exerc. 29. p. 100.*). Ita ab homine comestum gravi odore hominis spiritum inprægnat, & si sæpius repetatur toti corpori. Inde ap. *Plautum* (*Mostell. Act. 1. sc. 1. v. 38.*) oboluiſti Allium. Et *Fl. Vespasianus Imperator* adolescentem unguento fragrantem voce gravissima (*Suetonii testimonio in Vit. Ejus c. 8. p. m. 259.*) increpuit: Maluisssem Allium oboluiſſes, ut (*in Adag. Edit. Nov. p. 623.*) notat *Erasmus*. Scordalum talem dici *Senecæ* (*Epist. 84. p. m. 169.*) *Andr. Turneb.* (l. 7. *Advers. c. 4. col. 195.*) & qui verba Ejus exscripsit, *Georg. Everhard.* (*Symbol. in Petron. p. 667.*), quasi scordillum aut scordalon, quamvis scordalum Alii legant, qui sordes è balneo defert, ut est ap. *Dionys. Godofred.* (l. 2. *Conject. & Var. Lect. in Senec. p. 24.*). Minimè verò rem acu tetigit *Job. Guilhelmi* (*Quest. Miscell. in Plaut. 1. apud Jan. Gruter. T. 3. Thes. Critic. 457.*), qui cum *Dionys. Lambino* (*Comment. in Plautum Mostell. a. 1. sc. 1. v. 45.*), Alliatum apud *Plautum* (c. l.) de homine Allium olente explicant, contra mentem & sententiam Comici. Est namque, ut judiciosiores observarunt interpretes, Alliatum cibi genus, cui Allium intritum. Moretum vocavit *Dan. Pareus* (*in Marginal. ad b. l. p. 335.*) & Moretarium alliatum *Donatus* (*ad Terent.*) plura *Frideric. Taubmann.* (*in b. l. p. 577. & ad Virgil. p. 19.*). Judæorum nauseabundum odorem ut elueret *Franc. Philosophus* (c. l.) quosdam cibo & potu minus exquisito uti, adeoque indefeculentum scaturire sudorem prodidit. In Allii esum causam *Christ. Helvic.* (*in Elench. Judaic. 8.*) *Martin. Kerger.* (*de Ferment. f. 3. c. 3. p. 232.*) & *Simon. Pauli* (cl. 3. *quadrip. Botan. p. 192.*) transtulit. Allusit ad id sine dubio *Petr. Lotichius* (*in aper. Poët. p. m. 280.*) dum canit;

*Te capiant veteri Moysis de gente puella,
Inque tuo ruclent Allia fœda sinu.*

Sicuti applicatur Allium odore suo per habitum corporis insinuato, atque in ipsum os transmissio gustu sentitur, advertente *Malach. Thrustone* (*Tr. de Us. Respirat. Animadv. p. 153.*). Et *Galen.* (l. de *Attenuant. Viët. Rat. c. 1.*) acri aut sunt post Allium Cœpæ, Raphani &c. urinas & sudores graveolentes & acres promo-

movere dictitavit. Idem credidit facere Asparagos *Jul. Caf. Baricell.* (l. 2. de *Hydronof. Nat. c. 13. p. 176.*) licet deinde corpus odoratum relinquant.

§. 45.

Ichthyophagi pisculentum & virosum (ut §. 43. dictum) effumant odorem & sudorem. Hic imprimis à Lepore marino comesto præcipitur, ut *Dioscorides* (in *Alexiph. c. 30. p. 413.*) commentatur: παρακολυθεῖ γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι. *Ἐγω μὲν οὖν*, quod male vertitur *Ulyss. Aldrovandi* (l. 1. de *Exsangu. c. 7. p. 31.*) sententiâ, piscium virus olent. Rectius forsan *Janus Anton. Saracenus*: Hausto marino lepore, virosus quidam sapor, qualis piscium putentium, percipitur. *Lepus marinus* virosus odorem habet. Concomitatur eos, qui eum in corpus ingesserunt, sapor in ore similis piscibus virosis, *Aëtius Tetrabibl. 4. Serm. 1. c. 53. p. m. 632.*) docuit. *Scribonius Largus*, ejusdem gustum non esse absimilem illotis piscibus, aut etiam putentibus, ait:

*Quod si fluctivagi leporis lethale venenum
Deprendas, fœdum qui sumserit balat odorem,
Qualiter exemta reliquo cum viscere squama,
Vel putridi, quod olent neque toto corpore pisces,
Talis & immundo sapor observatur in ore.*

Nicander (in *Alexicac. ex Euris. Cordi ap. Poët. p. 69. translatione*). Negat equidem *Aldrovandus* tale virus exspirare comedentes, sed sudorem naribus inimicum hujus esum consequi & *Discorides & Aëtius* non dissimulant.

§. 46.

Sunt - quibus hirsutis cubet hircus in alis,
ut *Horat.* (*Epod. 12.*), nempè ut *Censorin.* (de *Die Natali cap. 14.*) prodidit in secunda hebdomade vel incipiente tertia, vocem crassiolem & inæquabilem fieri, quod *Aristoteles* τραγίξεν, antiqui nostri hirqutallire, & inde ipsos, putant, hirqutallos appellari, quod totum corpus hircum olere incipiat. Fœtor autem ille sub alis nascitur, qua parte pilant, iis, quis per ætatem licet cum mulieribus rem habere, gravior si sapius, si corpore sudoro, inquit *Joh. à Wouweren* (*Animadvers. in Petron. p. 481.*). Hirqutallos quidem non à graveolentia dici, sed à libidine hircorum, *Festus* voluit, sed à libidine hircos hirqutillare, quis ignorat? ut adeò de *Clisthene* & ejus sociennis diceret, hi Caprarii in æstu, fœtidum virus
illud olent, quod viri capellarum.

(*Martial. l. 3. Epigr. 93.*) *Plautoque* (*Menæchm. Act. 5. sc. 2. v. 85.*) hircus ille est, qui & hircum, canem & capram commistam, alibi (*Mostell. Act. 1. sc. 1. v. 39. & 40.*) & quod *Cleopatra*, quæ sub una nocte sumto cucullo in lupanari prosti-

bu-

bulo centum & sex virorum concubitus pertulit, testibus ipsius *Antonii* mariti ad *Q. Soranum* datis literis, quæ *Priapeis à Casparo Schoppio* (collectis p. 224. junctæ) patet, quod *Thais*, quod *Messalina*, quæ

Tot lassata viris nunquam satiata recessit,
(*Juvenal. Sat. 6. v. 13.*) quod *Vetustina*, utpote ex earum numero, quarum
in oclava lascivia surgere messe

Cæperat, & dulces fingere nequitiæ.

aut *Quartilla*, quæ iratam *Junonem* velint, si meminerint se nunquam fuisse virgines, ut de se ipsa ap. *Petronium* (*Satyr. p. 71.*), hircini odoris tristem eluviem desudatis gravibus sudoris evaporent, nemo obstupescet.

§. 47.

Intemperies illa Aphrodisiaca inter alias pestes, quas corpori inducit etiam labefactato viscerum balsamo corruptaq; impuros, ichorosos atq; corruptos humores gignit, aut calorem & malignè alterat, ut *Job. Crato* (ap. *Laurent. Scholtz. Epist. Med. 118. col. 210.*) loqui amat. Si thymus illum ichorem imbibat foetentem, animam conciliat, secundum *Matthiam T ling.* (*de Febr. Petech. s. 1. c. 13. p. 217.*) Inde non solum lactis in lactantibus odor mutatur & malignus fit, ut etiam nauseabundum odorem puelli lactantes sentiant, (de quo notabile in brutis exemplum recitat *Regner. de Graaf.* (*de Organ. Viror. Genit. p. 126.*), adeò ut lege prisca capitis pœna denunciata fuerit lactantibus, si coeant & gravidas reddi se patiantur, *Fulviusque Sabinam* olim puteo mergi, & *Corrivalem* securi percuti jussit, quod compressa *Drusiam* lactaret, memorante id *Job. Dan. Horstio* (ap. *Georg. Seger. Epist. 2. de Lymph. Bartholin. p. 36.*). Cibus etiam aphrodisiacis nutricibus interdicebatur, imprimis autem à Græcis *Apio*, quod vescentes pronius in libidinem ruant, ut *Job. Ruell.* (*l. 3. de Nat. Stirp. c. 46. p. 532.*) commemorat. Verum & Neogami primis Erotici congressus temporibus scabioso tentantur pruritu, quem nuptialem scabiem (*die Braut-Krätze, oder Raude*) vulgus ex irrisione vocat. *Vid. Job. Bened. Sinibald.* (*l. 9. Geneanthrop. tr. 2. c. 11. p. 771.*)

§. 48.

Ex hac commotione sanguinis & aliorum humorum feminis compri-
mis in actu Venereo facta & continuata, virus illud olidum surgit, quod etiam
Brutis familiare. Hirci œstro Venereo perciti hircositatem nec *Corydon* qui-
dem, ut dictum, ignorat, nec *Venator Cervi*, nec *Rangiferi Lappo* (*Conf. Job. Schefferi Lappo. c. 28. p. 372.*). De Cervis etiam *Aristot.* (*l. 6. Hist. Animal. c. 29.*) deque carne *Cervina* in οἰχία Cervorum etiam in artocreationibus putre-

scence (evol. l. 3. Tit. 1. §. 78.), deque Cervi extremitatis præputii foetore Guilh. Harveus (de Generat. Animal. Exerc. 67. p. 288.). De Muribus Ponticis s. Hermelinis Ol. Magnus (l. 28. Epit. Hist. Septentrional. c. 16. f. 142. a.). Dixit igitur *Martialis* (l. 4. Epigr. 4.) *Bassan* olere.

quod pressa piger hircus in capella.

Adde, si lubet, *Lud. Cæl. Rhodigin.* (l. 15. Lect. Antiqu. c. 10. col. 791.). Plura *Aristot.* (f. 13. probl. 4.) & *Joh. Bened. Sinibald.* (l. 10. Geneanthr. tr. 2. c. 2. p. 843.)

§. 49.

Itaque *Φιλόκαλοι*, ut odorem abigerent, vellebant alas pice & resina, quod è *Clemente Alex.* (l. 3. c. 2.) patescit, & verbo *πιπτῶσαι* exprimitur. Tales etiam *δεδρωπακισμένοι* vocabantur & resinati, unde ap. *Juvenalem* (Satyr. 8. v. 114.)

resinata juvenus.

Fœtori oris palliando meritoria mulieres Apium comedebant, ut grave virus odoris abigerent, oraque jucundiores auras exspirarent, *Joh. Ruell.* (c. l.) meminit, ut crudelem, juxta jocum *Catullianum*, nasorum interficerent pestem, Alii cum *Coracino* ap. *Martial.* (l. 6. Epigr. 55.)

Semper casiaque Cinnamomoque

Et nido --- alitis superba

Fragrant.

Evol. Casp. Barth. (l. 46. Advers. c. 20. p. 67. 72.). *Henric. Salmuth.* (in l. 2. *Guid. Pancirol.* Tit. 10. p. 189. 191.). Concludit ergo *Martialis*:

Malo, quam benè olere, nil olere.

Argutè infert *laudatus Barth.* (ad Stat. l. 2. Sylv. 6. v. 87. p. 243.): Bonus ille odor indicat, eo sublato hircum *Coracinis* talibus inesse. Acute in *Gallam Maphæus Végus* (l. 5. de Pueror. Educ. p. 396.)

Galla geris tecum redolentia aromata semper

Te mundas semper, cur? quia semper oles.

Galla ubi tam multo Te sentio olefcere nusco,

Tunc ego me nullis naribus esse velim.

§. 50.

Cadaveroso odore etiam Magi & Saggæ naribus molestæ. Id vero impuro cum impurissimo Spirituum congressui, qui vulgo foetorem comitem habere, & post se relinquere dicuntur. (Vid. supra §. 15.). Et cum, ut plurimum, notante *Henrico Nicolai* (Exerc. 3. de Mag. Action. c. 3. th. 17. qu. 6. p. 56.), *Diabolus* induto cadavere s. incubus s. succubus cum illis rem habeat, graveolen-

tia

tia Cadaverosa corporibus affricatur. Dæmones ipsi licet sint Spiritus, tamen graveolentiam secum trahunt. Estque Averni atque Diabolorum proprium, ita foetere, ut priscis usitatissima vox fuerit: graveolens ut Avernus, (*Jerem. Drexel. Rog. Damnat. c. 5. p. 72.*). De Cacodæmone, *B. Martino* apparente & foetorem post se relincente, *Sever. Sulpit. (in Vit. Martin.)*. De spectro alio foetorem inferente, *Martin. Weinrich (de Spectr. Strigon.)* Ob sessis inde foetor, halitus gravis & ab his recedere coacti Diaboli, astantium nares infestare, Exempla videbis *ap. Petr. Thyraeum (p. 4. de Dæmoniac. c. 52. n. 12. p. 150.)*. Sordent etiam, (quod *Nic. Remig. l. 1. Demonolatr. c. 16.* tradidit.) Epulæ Diabolicæ, quod ex morticiorum carnibus sint paratæ. Prætereà, Magica quæ tractant, ut plurimum foetida & saniosa existunt. *Conf. supra (l. 1. T. 3. §. 41. seqq.)*

§. 51.

Sunt quidem odorata, sudorem foetido halitu imprægnantia, quod de Ruta scribitur. *vid. Honorat. Fabri (l. 2. Plant. Propos. 185. qu. 25. p. 91.)*. De plurimis tamen constat, eadem suaveolenti humoris tingere odore. Ad Moschi odorem facere, quod animal Moschiferum siccis odoratisque vescatur, (*c. l.*) credidit *Andr. Chioccus*. Utriusque Bonam fragrantiam sicca Nardi & Myrrhæ imputavit (*l. 2. Phytognom. c. 8. p. 54.*). *Joh. Bapt. Porta & Andr. Libav. (p. 3. Singular. l. 4. c. 1. p. 311. & p. 4. p. 363.)*. De Cordylo Crocodilo *Plinius (l. 28. c. 8.)*. In terra tantum odoratissimisque floribus vivit, ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nitore farcta, Crocodileam vocant. Blatta Byzantina, unguis odoratus *πῶμα κογχυλίσ*, quia Conchylia Nardum depascuntur, odoramenta resipit, (*Dioscor. l. 2. de Mat. Med. c. 10. p. 91.*). Quis fragrantissimum illum *Æliani Thymalli (l. 14. de Animal. c. 22. p. m. 831.)*, qui non ut cæteri pisces pisculentum quendam mittit odorem, imò vero existimes, te ejus gentilem herbam recentem ex terra lectam manibus tenere tantaque odoris suavitate fragrat, ut qui eum ipsum non videt, gratissimam Apibus herbam, unde nomen duxit, in manibus tenere, aliunde quam à Thymi suavitate fundere Thymiam dubitet? judicat *Joh. Nicol. Pechlin. (Exerc. de Purgat. f. 1. c. 6. p. 89.)* Spectat huc illud *Maronis (l. 4. Georg. v. 170.)*.

Fervet opus redolentque Thymo fragrantia mella.

Mellis Thymum redolentis mentionem fecit *Galen. (l. 7. M. M. c. 6.)*, illudque reprobatur. De Elephanto nigra rosa pasto *Achilles Tatius (l. 4. de Leucipp. & Chlitoph. Amor. cit. Th. Bartholin. T. 2. Act. Hafn. p. 1. obs. 34. p. 131.)*. Ovium carnes in Gallia parte, la Provence dicta, redolent Rosmarinum, in nostris serpillum. In Tractu Suevico Abbecensi Allium ab Alliariam. *Vid. Joh. Dan. Horst. (Phys. Hippocr.*

pocr. Diff. 7. §. 8. p. 49.). Cochleas serpillum & pulegium depascentes odore suavi nobilitari *Petr. Andr. Matthiol. (in l. 2. Dioscor. c. 9. p.)* animadvertit. Muscarum meminit (*in Marmor. Pisan. de Honor. Bisell.*) valeat. *Chimentell. (cit. Ephemer. Erud. T. 3. p. 89.)* quæ Pisæ reperiuntur & odorem illum jucundissimum ad Moschum & Zibellam accedentem spargunt. Odorem illum ex malorum Aurantiorum Citreorumque floribus, aliisque plantis odoriferis, quibus nutriuntur, contrahere dicuntur. Quando quidem Anno 1655. cum hyemis injuria flores maximam partem essent emortuæ, muscæ illæ odorem minus jucundum, quam consueverant spirare sunt observatæ. Quid? quod æstate tantum oleant, cum calor subagitat, & Jasmini Citrique flores se ostendant, quorum odore evanescente & ipse ille odor, *annotante Exc. J. N. Pechlino (l. 2. obs. med. 51. p. 334.)* perit. Vermiculi alati ab *Exc. Dn. D. Ebreusfr. Hagedorn* in rore marino reperti, odorem plantæ proprium spirant. (*Vide M. C. Dec. 1. Ann. 2. obs. 190. p. 292.*). Aves ambraæ cacatrices ab alimentis excremento illi id odoramenti conciliare, incolæ Madagascar (*ap. Just. Frid. Klobium Hist. Ambj. qu. 8. p. 71.*) persuadent. Reddunt interdum & feles sylvestres & mures Moschi odore recrementum, *commentatur Joh. Ruell. (l. 1. de Nat. Stirp. c. 27. p. 104.)* ut sæpe in diratis agrorum ædificiis vidimus, sed id acceptum ferendum est odoratis fruticum cibus, quibus utuntur. Et ne longius in Exempla me diffundam, Lactis & Butyri mense Majo, Junio & collecti & parati saluberrimus odor naribus delinit, linguamque ferit.

§. 52.

Sed è diverticulo in viam. A Brutis ad Hominem. Indiæ Reges messem Sabæam olere ob crebriorem usum Bethelis & Cachunde pretiosissimæ compositionis odoriferæ, quam descripsit *Zacutus (l. 1. Hist. Med. Princ. c. 36. obs. 37. p. 74.)*, vulgò notum est, qui ideò compositum illud Cachunde adversus oris foetorem (*l. 2. Hist. 17. p. 201.*). Reges Indiæ, scribit *Ezechiel à Castro (l. 1. de Ign. Lambent. c. 5.)* continuo haustu odorati pharmaci odoratos exhalant odores, quod forsan & *Magnus* operabatur *Macedo*, ut tetros frequentis crapulæ nidores arte vinceret & obtunderet.

§. 53.

Alvi excrementa suavem odorem in quibusdam brutis halare occidentalemque Moschum referre, jam (§. 50.) dictum, & pluribus Experimentis id explanare difficilè non est. Mustelæ cujuslibet finum nonnihil Moschum redolere, notat, *P. Andr. Matthiol. (l. 2. in Dioscor. c. 24. p.)*. Martis stercus cum Cerasa edit, odoratum venditat, *Simon. Simonius (Disp. de Putred. Comm. 218. p.*

416). Cæterum herbis aut fruticibus vesci Martem, negat *Corn. Gesner.* (l. 1. *Hist. Quadrup.* p. 866.). Murium Sylvestrium, qui flavo colore & nostrorum puerorum delitiæ, (nuncupati Socci Moscoroli) stercus odore præditum est, tale etiam serpentum quorundam sentitur, inquit *Petr. Castell.* (tr. de *Hyen. odorif.* c. 2. p. 12. & 13.). De Serpentum & viperarum Scybalis *Hieron. Cardan.* (l. 20. de *Rer. Subtilit.* p. 573.). *Job. Rhod.* (Cent. 3. obs. 98. p. 176.) *Venerandus noster Præses* (l. c. c. 1. p. 9.), quibus contrariatur *Fr. Redi* (de *Viper.* p. 31.) ubi & contra *Severinum* viperas assatas nihil fragrantia fundere expertus monuit (p. 32.). De Damarum recrementis *Alex. Aphrodis.* (s. 1. probl. 29.) ipsum Ambarum *Klobio* stercus s. fimus avis esse, ut allegatur, putatur, qui & Aliorum suffragia (c. l. p. 33. & 41.) in fasciculum collegit.

§. 54.

An ab assumptis etiam excrementorum humanorum speranda sit *eúodia*, si quæras, fieri non posse, ut unquam à cibis aut potibus odorem bonum contrahant feces, *Hieron. Mercurial.* (l. 2. de *Excrem.* c. 4. p. 291.) voluit, eò quod totæ terreæ sint & proprio quodam malo odore semper plenæ, imo quanto odorati-ora ipsi commisceantur, tantò deterius foetere, nisi tamen multitudine obruantur. Idem enim *Ipsis* contingit, *subjicit*, quod melli, cui si fel admisceatur, tantum abest, ut ejus dulcedo minuat, ut potius magnopere augeatur. Causa verò cur odorata foedum augeant, *pergit*, hæc est, quod cum calidæ sint, vapores, in quibus foetor collocatur, magis fundunt, & propterea magis putorem apparere faciunt. Ob quod jure scriptum est *ab Aristotele*, (s. 13. probl. 9.) in quem locum vide *Ludov. Septal.* (p. 244.), iis, quibus hircum alæ olent, quo magis unguentis, eò deterius olere. Efficitur enim, ut ab unguentis calidis magis vapores diffundantur, atque ita magis foetor appareat. *Hæc Mercurialis.*

Quid? quodolet gravius mistum Diapasmate virus

Atque duplex Animæ longius extat odor.

(*Martial.* l. 1. *Epigr.* 88.). Collimant huc illa ancillæ *Scaphæ ap. Plantum* (*Mossell. Act.* 1. c. 3. v. 118.)

Vetula edentula, quæ vitia corporis fuco occulunt,

Ubi sese sudor cum unguentis consociavit, illicò

Itidem olent, quasi cum unâ multa jura confudit Cocus.

§. 55.

Ego excrementa, si secundum naturam se habeant, intolerabile Naribus virus obtrudere non puto, ut quidem præsupposuit *Mercurialis*, sed saltem minus gratum quid halare, comprimis si simplex victus præcesserit. *Ipse Mer-*

(Pppp)

curi-

curiaii (c. l. c. 5. p. 309.) è *Rhase*, *Galeno* & *Averrhoë* foetoris stercoreum causam re-
 licet partim in indigestionem, partim putrefactionem, quæ sane corpus præter
 naturam constitutum arguunt. Et hanc ob rationem forsan adducti Veneti &
 Pragini Studiosi sectatores Equorum stercorea, quo intelligerent, quemadmodum
 alimenta concoxerint, odorabantur, tanquam ex eo omnem eorum bonam ha-
 bitudinem cognituri, *Galeno teste* (l. 7. M. M. c. 5. p. 256.), quo & id *Ludov. Cæl.*
Rhodigin. (l. 29. *Antiqu. lect.* c. 13. col. 1624.) recensuit.

§. 56.

Interim certos cibos excrementis conciliare putorem, nemini non notum.
 Affirmat id de Alliis eruca pomis, ovis, *Avicenna* (l. 4. sen. 7. tr. 3. c. 24. f. 518. a.).
 Ne de raphanis dubites & Napis, coëpis etiam, plebejorum firmat experientia.
 Multum hanc foetiditatem adaugent cibi cibis superingesti variaque multitudine
 luxuriantes putredinemque accelerantes. Foetorem proinde Magnatum
 obsonantium pollucibiliter egestis plebei tribuunt, dum dicunt: *Fürnehmer*
Leute Mist stinckt am ärgsten. Vid. *Alex. Aphrodis.* (f. 1. probl. 29.). *Martin. Pansa*
(part. Theoret. general. de prorog. vit. c. 56. p. 211.) Ex adverso animalia Sylvestria
 feces minus foetentes egerunt, tum quia simplici vescuntur; tum quia multum
 exercentur, *juxta Mercurial.* (c. l.). Et si dantur, quæ fecibus omnem prorsus pu-
 torem abstergunt, ut sunt *Avicenna* (c. l.) autore, Fœnum græcum & aromati-
 cum, cur non etiam darentur Scybalorum grati odoris statores, ubi noto omnem
 impure & excrementis odoris absentiam *Hippocrati* & *Antonino Constantin.* (l.
 9. *Med. Progn.* c. 12. p. 315.) suspectam videri.

§. 57.

Quod vero è brutis, & si forsitan contingeret, hominibus quidam odora-
 ta recrementa egerunt, id peculiari fermenti ventriculi, ut & intestinorum ster-
 corei, siquidem datur secundum *J. B. Helmont:* (tr. *Sextupl. digest. alim. Hu-*
man. n. 37. p. 172.) diathesi veniet ascribendum. In scenam hanc advo-
 canda bilis, quæ utique per ductus patentes & oculis obvios excrementis
 miscetur, quicquid ogganniat *Helmont.* (c. l. n. 35. sq. p. 171.), cui satis
 fecit *Job. Theodor. Schenck.* (l. 1. *Exerc. Anat.* 6. f. 2. c. 23. p. 407.) ni-
 si quis addat succum Pancreaticum, me minimè inveniet difficilem. Bilis au-
 tem aliquando Moschatum quid fragrat, ut *supra* (§. 35.) indicatum, quamvis e-
 tiam multum & facile foeteat, si putrescat, quod *Schenckio Nostro* (c. l. p. 408.)
 libenter darem. Ab ingestis etiam in homine alterari istas exhalationes No-
 biliss. *Frideric. Hoffmanni* experimentum (l. 3. *clav.* *Schræder.* c. 28. §. 137. p. 369.)
 per

persuadet, quando ab ingesto sulphure excrementa alvina moschum retulisse significat.

§. 58.

De urinæ fragrantia res expedita. In Diabete urina assumpta liquida & potulenta & colore & odore refert. Oenopotorum perfecta sanitate gaudentium urina quandoque non foetorem, sed suavem, dum excernitur, emittit odorem, *Melch. Frid. Geuder. (Diatr. de Ferment. c. 10. p. 217.)* testatur. De vino rubro *J. B. Sylvatici* experientiam commemorat *Th. Bartholin. (C. 1. Hist. Anat. 68. p. 118.)*. Interim ab urinis, ut talibus, suavitatem vix sperare licet, nisi vel *The-rebinthinæ*, vel *Moschi*, vel *Silphii*, vel odoratoris medicamenti vi affletur, judicat *Job. Fernel. (l. 3. Pathol. c. 12. p. 228.)*. *Caryophillos Rad. Angelicæ*, oleum *Succini* his addit *Job. Dan. Horstius (Manuduct. ad Med. p. 1. c. 2. §. 2. Art. 2. p. 120.)*. Nucem myristicam, *Fr. Baco Verulam. (Sylv. Sylv. Cent. 9. n. 835. col. 929.)*. *Georg. Hieron. Velsch. (Decad. 2. Curat. 2. p. 71.)*. Idem de Radice Iridis Florentinæ & baccis Juniperi medicamentisque inde paratis cum *Theophrasto Eresio (l. de Odor. p. m. 12.)* observare mihi contigit. Lactantis infantis lotium redolet anisum, si nutrix oleum anisi ore tenus sumpserit, *J. B. Helmont. (Tract. Butler. p. 471.)*. Graveolet contra ab assumpto Carduo Scolymo, *Vid. Job. Lang. (l. 2. Epist. 6. p. 577.)*. Aniso, Allio, Ruta & Cœpa putri, ut modò citati. De Asparago *J. B. Helmont. (tr. Nat. Contr. nescia. n. 45. p. 141. & tr. Adit. præcluf. ad Cardum Viscer. n. 12. p. 446.)*. Medentes sæpe in urina lactentis subsistere odores rerum, quas nutrix sumsit puta *Os Anisi*, *Macis* &c. Quin & quod nutrix redolet in urina sugentis, adeoque ad illum finem nutrici propinantur.

§. 59.

Ab urinis nullam esse expectandam odoris suavedinem, cum *Job. Fernelio* asserui, & mecum idem sentire *Henric. Martinium (Anat. Urin. Galen. Spagyr. c. 3. p. 51.)* non diffiteor. Interim *Verulam. (c. l. n. 832. c. 928.)* annotavit è locis, in quibus urina excernitur violarum odores plerumque percipi, & nescio, (*addit idem*) annon ipsa aqua habeat suavitatis aliquod rudimentum. Non sanè negarem, si Chemico purgatorio destinetur. Invenit namque in tam translucido & ad oculorum sensum homogeneo corpore præter phlegma insipidum, & caput mortuum ignavum pungentem salem flammans sulphur, fumantem Mercurium. *O. Borrich. (l. 2. Hermet. Ægypt. c. 7. n. 3. p. 399.)* quod si perrexisset operari *Vir in hac Arte admirandus*, forsan & in sulphure fragrantiam attendisset. In Centro Urinæ sal volatile grati odoris latere & Chemica industria

elici, quod ad Retortæ collum ascendit, viresque aurum solvendi obtinet *Petr. Borell.* (*Cent. 2. obs. med. phys. 33. p. 131.*) ebuccinat. Advertit illustris ille per Ignem Philosophus *Robert. Boyle* (*p. 3. Chymist. Scept. p. m. 159.*): Salem urinæ salini marino non esse absimilem. Sal autem marinus recens & sub dio congestus, referente *Job. Bapt. du Hamel* (*T. 2. op. Philos. l. 1. de Corp. aff. c. 9. n. 1. p. 88.*) exhalat odorem violæ gratissimum, & ex eo odorem suum Ambram emendicare alstruit (*l. 4. Panchym s. 7. c. 49. p. 581.*) *Job. Petr. Faber.* Facit huc *P. Borelli* (*Cent. 4. obs. 66. p. 332. sq.*) suspicio, Ambram animale rem statuentis ex Cera & melle, odoremque ex malaxatione in Aquâ marina & digestionem sibi comparare asseverantis. Ut ita non ineptè quidam Mare lotium Naturæ & Lixivium Mundi ap. *Petr. Job. Fabrum* (*c. l. sc. 1. c. 2. p. 452.*) nominarint. Suavem & jucundum odorem quosdam Sales emittere exemplo Salis Arabici odorati & Cappadocici odoratissimi, probat, *Georg. Agricola* (*l. 3. de Fossil. p. m. 585.*) Certum est, inquit, (*c. l.*) *Verulam.* quod Sal niger aquæ tantum congelatæ species, quandoque violarum instar fragret.

§. 60.

Dantur & aquæ, stagna & fontes, gratam odoratui offerentes exhalationem. Aquæ Jordanis rosaceum odorem ascripsit *Francisc. Ferdinand. à Troilo* (*Itin. Orient. p. 327.*). Stagna salina violacei odoris prope Astracham reperit *Adam. Olear.* (*l. 6. Itin. Muscov. Persic. c. 22. p. 747.*). Fontis mentionem fecit *Herodot.* (*l. 3. p. m. 269.*) in quo loti efficiuntur perinde atque inuncti violam olentes. De fonte Hianxui *Job. Neuboff* (*Ost-Indische Gesandtschaft p. 337.*). In Balneis Puteolanis gratum odorem annotavit *Athanas. Kircher.* (*l. 3. de Art. Magnet. p. 7. c. 4. §. 2. p. 549.*) quod peculiari bituminis generi imputat.

§. 61.

Odor iste marinus annon forsan imposuerit Nautis & illustri *Kenelm. Dygbeo.* qui triginta vel quadraginta miliaribus ab oris Hispanicis remoti odorem Roris marini ibidem copiose crescentis (*Vide Dygb. Orat. de Pulv. Sympath. p. m. 94.*), Cinnamomi etiam ex Insulis Ceilan & Madagascar, de quo *Job. Albert. à Mandelsloh.* (*l. 2. Itiner. or. c. 4. p. 127.*) *Rob. Boyle.* (*de Nat. Determ. Effluv. c. 4. p. 155.*), Caryophyllos è Mollucis (*Athanas. Kircher. l. 4. M. S. s. 2. c. 8. prop. 2. p. 234.*) propriis sibi visi sunt hausisse naribus. Ita & *Fr. Baco Verulam.* (*c. l. n. 834. col. 928.*) Sylvas & plana locorum malis citriis & Rore marino consita odorem sensibilem in magnis spatiis in mare diffundere, forte ad viginti miliaria, scripsit. Quod ad tam dissitum spatium Atomis istæ absque dispersione in locis ventis & exhalationibus continuo expositis, quod qui-

quidem admisit. *J. Marcus Marci* (p. 5. *Philos. Vet. Restitut. subs. 8. p. 525.*) pertingere valeant, curiosi edicant.

§. 62.

Interim Lotium fragrans emisit quidam moriturus, qui se Therebinthinam &c. assumpsisse constanter negabat, *Th. Bartholin.* (*Cent. 4. hist. anat. 78. p. 388.*) testis est. Tale etiam sedimentis purulentis stipatum in *Job. Pistorio* deprehendit *M. Ernest. Henric.* (*ap. Job. Hornung. hist. Med. Epist. 193. p. 371.*). In scorbuticis etiam non semel observavit mecum *Experientis. Dn. D. Gabriel. Clauder.* ut in literis ad me perscriptis fatetur. Talis si sit, bonum signum *Anton. Santorello* (l. 8. *Arte prax. c. 11. p. 246.*) non videtur. Quod si *Paracelsum* (T. 1. Op. l. 1. de *Tartar. tr. 4. in not. ad. c. 3. p. 407.*) audias, quando urina sapit, (olet, recte substituit *Georg. Hieron. Velsch. Decad. 2. Cur. 2. p. 71.*) ut viola, ut ireos, est malum signum, venit à vitriolatis, & (est) signum malæ digestionis & declinat ad putrefactum Tartarum.

§. 63.

Cum Moschus Orientalium ad nos effoetus plerumque afferatur, ideo urinam Moscho conciliare odorem ex relatione *Fr. Gregor. de Bolivar.* (*Hist. de Mosch. orig. & generat.*) allegat *Fautor post Fata colendus, Frid. Hoffmann.* (l. 5. *Clav. Schræd. f. 1. §. 27. p. 680.*) qui, & moschum in locis urinosi novae acquirere vires (l. 2. c. 75. p. 107.) docuit. Panno igitur urina leviter perfuso moschum excipere *Petr. Servius* (l. de odor. p. 128.) consuluit. Moschi activitatem & svaveolentiam per lotii & latrinarum exhalationes, si his per tempus ille exponatur, aut putrescente urina frequentius irroretur, augeri & emarcidam restaurari, fidem fecit *Nobilis. Dn. D. Job. Bohnius* (*Diss. Chym. 10. §. 4.*) Add. *Magnif. L. Schræckium* (c. l. c. 12. p. 63. & c. 16. p. 92.), qui spiritu Salis Armoniaci Moschum aliquando adulterari monuit. Sulphur & Antimonium cum urinæ spiritu digestionis consecrata odorem Muscum & Ambram referentem acquirere, *Job. Rudolph. Glauber.* (p. 2. *Fumor. Philos. p. 133.*) expertus, & hos odores proficisci ab urinæ spiritu maturante, in quo non destructivus, sed conservativus & multiplicativus delitescit, cunctos colores (& odores) exaltans (p. 134.)

§. 94.

Cur vero imprimis à Therebinthinatis assumtis, imo si *Petr. Borellum* (*Cent. 2. obs. med. phys. 33. p. 121.*) consulas, à Therebinthina externe testiculis imposita aut manibus odor fragrans violaceus, aut violas Calthas referens, ut *Hieron. Cardan.* (T. 1. *Opusc. Consil. pro diffic. Spirandi p. 432.*) enun-

ciat, Urinæ inspiratur? Latitat in ipsa enim Therebinthina talis miasmatum constitutio. Exhalant eadem ipsa Abies, è qua vulgaris Therebinthina, quæ etiam officinis veneta est, affirmante id *Joh. Schrædero* (l. 4. *Pharmacop. cl. 1. p. 3. & Cl. 2. p. 209.*) & Pinus mense Majo aut Junio, quod per ea loca, in quibus crescunt copiosè, iter facientibus advertere licebit.

§. 65.

Odor ille etiam lapidibus substratis communicatur & imprimitur, ut mecum observavit *Mich. Crügnerus* (in *Chymischen Thannebaum c. 3. p. 56.*) De Lapidibus, qui circa Dresdam eruuntur, odorem florum Cheiri spirantibus *Paul. Zacchias* aut *D. Horst. ap. Eund.* (l. 4. *question. med. legal. Tit. 1. qv. 10. n. 37. p. 368.*) Geodis Miseni Aldenbergi reperti violam vel iridis illyricæ radicem odore sistentis meminit *Georg. Agricol.* (l. 4. *de Caus. & ort. subterr. p. 517.*), qui addit, nonnullos eadem halare effluvia, propter lutei coloris muscum, qui ad eos accrevit. Luteus ille color est à farina lutea, quam recens prodeuntes furculis largiter spargunt, eaque tempore pluvix à ventis disseminata pluveam sulphuream mentitur. Conf. *Cass. Schwengfeld.* (p. 4. *de Therm. Hirschberg. p. 181.*). Non enim tantum Muscus Cedrinus, testimonio *Dioscord.* (l. 1. *de Mat. Med. c. 20. p. 19.*), sed & Lacicis & Albietis, advertente *Petr. Andr. Matthiol.* (*Comment. in h. l. p. 46.*), imo pini & pinastri, quod conjicit *Henric. Smetius* (l. 9. *Miscell. c. 20. p. 506.*), cui etiam experientia suffragitur svaveolens deprehenditur. Plura *Petr. Ablin.* (*Meisnische Berg-Chronicke Tit. 19. p. 156.*) *Martin. Ruland.* (*Lexic. Alchym. p. 277.*) *Joh. Jac. Wepffer.* (*Hist. Cicut. agunt. c. l. p. 13.*) *M. C.* (*Decur. 2. An. 8. obs. 28. p. 81. seq.*) *Apollonius*, ut & hoc subjungam, cum cum comitibus jam Caucaso propinquaret, olentis terræ jucundum odorem, referente *Philostrato* (l. 2. *de Vit. Apollon. p. 52.*) sentit.

§. 66.

Fragrantia ista in urina percipitur, quod tenuissima solum fragransque substantia, (ut loquitur *Hieron. Cardan.* (T. 2. *opuscul. l. de Æther. p. 1542.*) resinæ cum Urina permeaverit, & quod odor urinæ feriat perse. Clarius *Th. Willis.* (*tr. de Urin. p. 373.*): Videtur quod in hujusmodi mixtis sulphuris purioris (h. e. Spiritus imbuti) particula complures emineant, quæ cum volatiles fuerint, sero confusæ mixtionis vinculo non continentur: quare lotio excreto statim hæ solitariae aliisque urinæ foetidis incomitatae excipiunt, ideoque odorem satis gratum diffundunt; qui licet à comestis diversimodis concitetur usque tamen eodem modo violaceus perstat, eòquod in omnibus sulphu-

fulphureæ istæ particulæ digestionē ab aliis ejusdem concreti adjunctis liberantur, neque alienis à lotio inficiuntur. Clarissime (c. l.) *Borellus* : Cum multum salis volatilis (gemmei marini) therebinthinæ insit, quod patet ex eo, quod frictione sola manifestatur, in urinis autem solvitur, propriumque urinæ sale volatilem (ex Chemicorum operationum ignorantia sal volatile hoc vagam & incertam causam vocat *Mich. Watson.* (un *Sapient. Synops. Philos. Contempl. c. 5. §. 10. p. 450.*) & odorem istum delicatum imaginarium) auget, sicque juncti copia sua tunc melius patefit odor violarum in sale volatili latens.

§. 67.

Exquisitæ luxuriæ Antistites, quibus delicatioris vitæ genus placet, quique mollibus & unguentatis aut peregrini muris olentibus pellicula vestitus amiciuntur, pulveres odoratos & Cyprios quotidie vestibus inspergunt, aut unguenta adhibent mulierosi, ut secundum illud *Zenonis ap. Diogen. Laërt.* (l. 7. de *Vit. Phil. p. m. 450.*) mulierem oleant, & illi ad tempus dum fragrantiam imbiberunt, cutis pori & glandulæ præfatos odores servare poterunt. Quo quidem odore, aut suo gloriantur, prout *Seneca* (*Epist. 87. p. m. 182.*) jocatur. De Esavi vestibus id concionatur *Cornel. à Lapide* (*Comment. in Gen. c. 27. v. 27. p. 222.*) & addit: Ex hoc loco patet, antiquissimum esse, ut principum virorum & nobilium vestes, pretiosis unguentis & odoribus condirentur, allegatque *Psalms.* (44. v. 9.) & *Cant. Cant.* (c. 4. v. 11.) De *Cajo Plotio Planco Munacij Planei Consularis & Censorij fratre*, qui, cum à Triumviris proscriptus in regione Salernitana lateret, delicatioris vitæ genere & odore unguenti occultam salutis custodiam detexit, legenti *Valer. Max.* (l. 6. c. 8. §. 5. p. m. 289.) & *Henric. Kornmann.* (de *Mirac. Viv. p. 217.*) Idem fatum subiit *Muteasses Rex Turmetanus*, quo de *Paulo Jovio Noster Schräckius* (c. l. c. 45. p. 206.) memorat.

§. 68.

Corporis illa fragrantia an cum vita in auras abeat, an suo cadavere impressa relinquat vestigia, disquirendum restat. Moschia bestia etiam interemta Moschum redolet, etiam exuviae, si curiose explores, (*M. C. Decur. 1. Ann. 6. & 7. obs. 178. p. 170.*) donec putredo superveniens misturæ rationem tollat, quod etiam *Andr. Libav.* (ap. *Gregor. Horst. c. l. p. 504.*) annotavit. In Muscis Pisani *Chimentell.* fragrantiae odorem triduo post mortem durasse, ap. *Joh. Nicol. Pechlin.* (c. l. obs. 51. p. 334.) prodidit, De iis quos supra in Theatrum adduxi, ad in vita fragrantiam, non constat. De *Alexan-*

Alexandri M. Cadavere quibusdam affirmativa placuit, ut è *P. Boistuan* (*de l' excellence de l' homme p. 225.*) *Henric. Kornmann.* (*p. 4. de M. M. c. 95.*). De fragrantia silent historicorum commentarii, nauseabundæ virulentix absenti- am tantum allegant. Principibus, *inquit Plutarch.* (*in vit. Alex. M. p. 503.*) per multos dies de summa rerum contendentibus interim Cadaver *Alexan- dri* insepultum jacens in æstuoso loco, nullum tamen hujusmodi corruptio- nis signum habuit, sed parum atque velut recens permansit. Ita & *Curtius* (*l. 10. c. 10, p. m. 427.*) ut tandem (post septimum diem) curare corpus exa- nime amicis vacavit, nulla tæbe, ne minimo quidem livore corruptum vide- re, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex Spiritu, non destituerat vultum. Ut adeo memoriæ lapsus passi fuerint, *J. B. Sinibald.* (*l. 5. Gene- anthrop. tr. 2. c. 3. p. 486.*) *P. Boistuan* (*c. l.*) & *Conr. Victor Schneider* (*l. de Cri- brif. p. 351.*), qui ad *Curtii* testimonium provocant, narrant *Alex. M.* (disce- ptat *c. l. Libavius*) Moschum redoluisse vivum, vix opinor fato functum. Quod de *Alex. M.* Cadavere jactant ni insepultum per septem dies incorruptumque servatum gratum odorem exspirasse, credo esse scriptorem, qui ut fit, non contenti narrare, quod incorruptum Cadaver servatum sit, ut audierant, ad- diderunt etiam illud, gratum spirare odorem cum sufficeret ad admirationem excitandem, quod ingratum non spirasset, *judicat* (*c. l. n. 38. p. 366.*) *Zac- chias.* Fortè veneni haustus Aquæ nempe Stygiæ in ungula equina oblata, quo periisse dicitur *Plinio* (*l. 30. c. 6.*), *Arriano* (*l. 8. p. 500.*), *Justino* (*l. 12. c. 14. p. m. 377.*) & *Vitruvio* (*l. 8. Architectur. c. 3. p. 529.*) odoris gratiam ex- cussit. Aquam istam ipsum propinasse *Aristotelem Bernhard. Telesius* sequen- ti disticho (*ap. Guilhelm. Davisson. Proœm. Comment. in Med. P. Severin. c. 1. p. 32.*) prodidit:

Doctorem calamo ingratus, Dominumque veneno

Perdedit, igne Patrum dogmata nos tenebris.

Theod. Beza (*Poëmat. f. 116. b.*) *Alexandrum M.* sequens eloquentem intro- duxit:

Post Persas fusos quasitasque orbis habenas

Armis non potui cedere, cedo dolis.

Sed corporis incorruptibilitas usque ad septimum diem, imò postquam teste *Cur- tio* (*c. l.*) repletum odoribus fuerat duratio ad *Julii, Caesaris* & *Augusti* tempora, qui illud non solum viderunt sed & attrectarunt. *Vide Lucan. l. 10. Pharsalid. v. 20. & Dion. l. 51. p. 279.*) qui Augustam nasi partem aliquam ex attrectatione fre- gisse, prout accepit, refert, veneficii suspicionem fictam arguunt, quod etiam

Plutar-

Plutarchus suspicabatur, & *Pausanias* (in *Arcad. f. l. 8. c. 18. p. 636.*) dubitabat his verbis: Fueritne hoc veneni genere enectus *Alexander, Philippi filius* (*Comment. de Potu c. 2. p. 312.*) ille non ab aquis illis læsus videtur, nam si merum bibisset, vehementia aciditatis insidias prodidisset, & multum dilutæ non nocuisset.

§. 69.

In his, qui in vita suaveolentia crebro absorbuerant, etiam post mortem *ευωδία* illa superstes inventa. Facit huc *Job. Theod. Schenckii* (p. 2. *Med. Disputat. Art. 5. §. 6. p. 20.*) in literas relata historia. Corpus Marchionis cujusdam Senis Brandenburgici (fuit *Christianus Archi-Episcopus Magdeburgensis Administrator*, prout consignavit *Sigism. Elsholz M. C. Decur. 1. Ann. 6. & 7. obs. 225. p. 332.*), qui paucos ante annos obiit, ob Ambram & Moschum propinatum fragrantissimum extitit, ipsis etiam extis, quin & corde eodem odore infectis. Facit huc *Eutichii Patriarchæ Alexandrini* (T. 2. *Annal. Alexand. p. 367.*) relatio: *Abdollaho Ebn Zobair* fertur mater Musci libram bibendam dedisse. Tum ad Hejajium prodiens pugnavit donec interficeretur, crucique Mechæ affixus est, olfaciebantque homines è corpore ipsius Musci odorem diebus multis. *Conf. J. Cæs. Baricell. (c. l. p. 174.)*

§. 70.

Unde vero illorum, quos suprâ allegavimus (§. 4. 5. & sq.), cum prius Sanctorum corporum suaveolens evaporatio? Oedipus hoc excutiat & edisserat, tenuitatem ingenii & judicii id supergredi lubens largior. Hoc experientiæ testimonio me non fugit, quædam fere in odora fragrantiam successu temporis consequi. Contingit id ob crudorum humorum etiam excrementitiorum admistionem, quæ si corrigit, coquit, aut exturbat internus ab externo adjutus calor, sulphurque & sal volatile odorum latens à Centro ad peripheriam propellit, & in statum volatilitatis exaltat, suavibus miasmatis nares occupant, delectantque. Fructus Arborum, poma imprimis & pira, id satis declarant. Radix Iridis siccata demum odore delectabili se commendat: juxta *Dn. D. Paul. Ammann. (Manud. ad mat. Med. c. 8. n. 13. p. 103.)*. Idem de Cinnamomo referunt. Junge his agnei humoris, qui odoris, in sicco consistentis vires infringit & obscurat separationem & exaltationem. Zibethum recens tetraë & horribilis exhalationis, successu temporis deponit illud narium fastidium: Testatur id *Amatus Lusitan. (ap. Petr. Castell. c. l. c. 9. p. 63.)*. Idem quidam de Moscho Castoreum odorem referente usque dum excoctus & soli expositus abominandum excutiat virus. Sunt inter hos *Anton.*

(Qq qq)

Mu-

Musa Brassavol. Simon. Setbi Job. Renodæus, Vopiscus Fortun. Plempius, à Job. L. Schräckio (c. l. c. 5. p. 26.) allegati, ubi & Confer. Salom. Alberti (orat. de Mosch.), quibus tamen Alii non subscribunt.

§. 71.

Putredinem hic in aream evocat *J. B. Helmont. (tr. de Trib. princip. Chym. n. 80. p. 334.)*. Sunt plura, *infit*, simplicia, quæ fragrantiam, quam ante sua in specie non habebant, inveniant in sinu putredinum. Qualia sunt Moschus, Zibetta, Ambarum, stercora quædam brutorum, atque ligna putrentia. Fracedo quippe varia illis suboritur, unde semina fragrantiam sibi hauriunt, transplantantque in novam generationem. Idem etiam (*in suo Spudasto*) dudum ante *Helmontium* statuit *Th. Erast.* Cerebrum, cui odorem Armeniacum tribuit *Th. Willis (Tr. de Cerebr. c. 10. p. 77.)*, in putrilaginem versum, bono odore laudabile invenit *Zacut. Lusitan. (l. 1. Prax. admir. obs. 5. p. 2.)*. Vide supra (§. 32.) de Cerebro prodita.

§. 72.

Helmontio pollicem premo, dum putredinem ad suavem & gratum odorem facere asserit, quamvis contrarium sustineat *Simon. Simon. (c. l. p. 416.)*, id tamen fieri per accidens saltem, non inficior. Non inducit, sed educit suavolentiam putredo. Latenti viam pandit, non causatur eandem. Dispositivè, non efficienter agit. Quod si igitur detur corpus nullis pravis humoribus infectum & corruptum, sed subitanea, aut etiam violenta, non lenta morte extinctum, illud post mortem in locum transferatur frigidum & lucidum, ut ita non violenta, sed lenta ratione resolvi incipiat, nares parum spinosis & fœdis exhalationibus lædet, & si quid odoris in ejus latuit compage in illa blanda & naturæ genuina resolutione auras petet, naresque deliniet. Inrita namque principia per lentam, non impetuosam putredinem è carcere suo liberata suam virtutem produnt, ut benè *Th. Bartholin. (Cent. 4. Epist. 85. p. 495.)*

§. 73.

Ad Exempla, quibus in sinu putredinum quandam fragrantiam subesse persuadere conatur *Helmont*, reponimus ea, quæ *Erasto* reposuit *Simon Simon. (c. l.)*. De Moschi generatione ex putrefacto cujusdam bestię Gazelæ similis sanguine, fabulæ sunt, qua de *Schræckius Noster (l. c. c. 15. p. 54.)* & tu putide sentis, qui tot putrida affirmas non nos, qui putridum Zibethum negamus. Et paulo post (*p. 417.*) pergit *Simon. : ut naturali grato ingratum odorem præter naturam substituere potest corruptio : Ita ingrato, qui secundum naturam rei accidat, gratus præter naturam coctione vel Arte, vel ut in Zibeth, Ladano, Moscho, quæ*
tem-

tempore purificata virus deponunt & suavia fiunt. Neque Sanguinis collectionem illam, quæ sub ventre animalis in tumorem, quamque capta fera cum Corio simul abscindunt Venatores, calore alieno & putrefaciente, sed benigno, naturali & coquente, subactam dicam. Si namque à causa violenta proliciat, sanguis in abscessibus saniem quidem generat, sed malè olentem ac foetentem. Abscessus igitur si est, naturalis est, in quo sanguis convertitur in succum odoratum Naturæ necessitate, eleganter decidit *Th. Bartholin. (Vol. 1. Act. Hafn. obs. 58. p. 116. sq.)*. A putredine rancorem induci feminibus, pinguibus &c. neminem latet, qui ipse rancor Castoreo, Moscho & reliquis inductus fragrantia utique pararius est.

§. 74.

Paradoxum autem novum (non novum, cum Aliis etiam ascribat *Fr. B. Verulam. Cent. 8. n. 835. col. 929.*) propinat Helmont, dum Ambari odorem è putredine accersit. Forsan maris fungum, qui putredini suam debent originem illud reputavit. Cum *Serapione (de Simpl. c. 196.)* & *J. C. Scaliger. (Exerc. 104. f. 10. p. 391.)*, quem videtur corrigere *P. Joh. Faber (l. 4. Panchym. f. 7. c. 49. p. 581.)* dum asserit, illud esse pinguedinem marinæ Aquæ ex humido ejus pingui & resinoso in rupibus ipsius maris enatam fungorum instar. Ramum esse Arboris vel stipitis in bitumen induratum *Augerio Clutio (de Nuc. Med. c. 3. p. 3.)* visum. A pisce Azel provenire, & ejus semen existere, notarunt iterum *J. C. Scaliger. (c. l. p. 390.)*. *Petr. Andr. Matthiol. Comment. in l. 1. Dioscor. c. 20. p. 43.*, aut excrementum Avium, quia in hoc avium rostra aliquando inventa ut *Garcias ab Orto (l. 1. Hist. Aromat. p. m. 12. egregio rationandi genere)* voluit, quod per rupes stillans in aquas vel massam reductam à fluctibus marinis inde avellitur, allegante *P. Borello (Cent. 4. obs. 66. p. 320.)*, quod etiam amplectitur *Justus Fid. Klobius (Hist. Ambr. p. 33. & qu. 7. p. 71.)* & istas aves insularum de Maldivis Anacangri Spasqui, vel lignum Madagascarica Aschibouch dici ex *Alliis (qu. 6. p. 76.)* memorat. Rectius forsitan Bitumen (*Ceram substituit Borellus l. c. p. 332.*) judicat è Recentioribus *Dan. Sennert. (in Paralipom. ad instit. xvi. p. 82.)*. *Joh. Schræder (l. 3. Pharmacop. c. 29. p. 509.)*. *O. Wormius (l. 1. Mus. f. 1. c. 14. p. 33.)*. *Dn. D. Christian. Lange (Pathol. Animat. c. 57. §. 17.)* Quis autem bitumina odorem à putredine nancisci unquam asseverare ausus fuit?

§. 75.

De Brutorum stercorebus *supra (§. 50. & 52.)* quædam in medium allata, quod autem à putredine acquirant odoris gratiam, ex ibidem dictis facile refu-

tatur. Probato, ut iterum *Simonii* verba (*c. l. p. 416.*) *Erasto* opposita, *Helmon-*
tio opponam, aucta putrefactione fecum Martis odorem ex insuavi suavem red-
 ditum esse. In quo hallucinaris, id potissimum est, quod foetorem (ut & *ἐνωδι-*
αν) non distinguis. Est enim quidam rei naturalis, ut Cimici, Castoreo, Spa-
 tulæ, Stercori, urinæ &c. & hunc putridum foetorem qui dicet, dicet etiam
 spatulam & Cimicem non esse Cimicem & stercus non esse stercus, quia secun-
 dum partem corrupta sunt.

§. 76.

Sed Moschum è foetidissimis extrahimus, dicitur *Th. Bartholin.* (*Epist. de*
Medicin. inquilin. p. 18.), & è stercorebus Zibethum beneficio putredinis colli-
 gunt Chemici, inter quos etiam *Joh. Rud. Glauber.* (*c. l. p. 141.*), quemadmo-
 dum Aurum ex *Ennii* stercore *Maro*, quod notarunt *Th. Bartholin.* (*de Lact. Har-*
vean p. m. 407.). *Joh. Theod. Schenck.* (*Hist. hum. generat. c. 7. p. 84.*). Carbon
 vocari à *Paracelso*, *Joh. Schræder.* (*c. l. c. 75. p. 263.*) conjicit, & asserit *Joh.*
Hartmann. (*in Osw. Croll. Basil. p. 88.*); Ita vero *Paracels.* (*l. 7. Archidox p. 813.*)
Ein Kûhdreck der stinckt, so er elevirt wird, gleicht sich der Ambra, und das
Boden bleibt ärger, denn kein Menschendreck schmæcket. Stercori Vaccino eti-
 am Moschum inesse suum, confirmat *Joh. Agricola*, (*Com. in Joh. Poppii. med.*
Chym. tr. de Zibeth. p. 255.) & modum, secundum quem præparatur, proponit,
 cujus rei non semel se experimentum fecisse subjungit, nec quod idem ex ster-
 core humano elici possit, dubitat. Ex stercore vaccino destillatur Aqua Mo-
 schum olens, *Andr. Libav.* (*p. 3. Singul. l. 4. c. 7. p. 364.*) expertus docet. De
 humano, si quæris τὸ ὀσφισμα τῆς νοιλίας nil aliud esse, nisi sulphur, *Paracels.*
 (*l. 1. de Tartar. tr. 2. c. 2. in annotat. p. 398.*) & Spiritum Microcosmi Sulphu-
 reum in excrementis contineri, inquit *Andr. Tenzel.* (*Med. Diastat. c. 5. p. 69.*)
 in confesso est. Sit ita, foetidum tam est Sulphur & sylvestre, putredini facile
 auscultans. Unde igitur fragrantia? Experieris ex Scoriis stercoreis eandem
 deprehendere, regerit *Frid. Hoffmann.* (*Clav. Schræd. l. 2. c. 75. §. 240. p. 206.*)
 quarum naturale principium felli debetur, prout & urinæ, unde fel prævia di-
 gestione destillatum Moschi vel Zibetæ imitatur odorem, educi autem medi-
 ante digestionem (*l. 5. c. 23. p. 665.*) astruxit. Adde *supra* (§. 35.) allegata.

§. 77.

Ut se feliciter expediat ad Mundi Animam consuetum in causa desperata
 asylum, potentia saltem odorabilem & sulphur universale confugit *Joh. Agri-*
cola (*c. l.*). Respondet in genere *Georg Kirsten.* (*p. 2. Advers. & Animadv. in*
Joh. Agric. commentar. & Chirurg. f. 4. c. 2. p. 543.) (α) quod ratione sulphuris
 uni-

universalis res foedi odoris sua natura, qua talis exaltari ad gratum odorem, quod sulphur tale non existat, nec abstrahi possit, nisi mentaliter, adeoque nullam faciat substantiæ naturalis determinationem. (β) Quod diversa odorabilia, quia distinctas & differentes figuras habeant; e. g. aliam res foetida, aliam suaviter olens; aliam vulvaria, aliam caryophylli. Unde (γ) sequitur cum species non transmutari possint, & una in alteram transformari, quod etiam ex foetido sulphure non possit fieri odorabile sulphur, nimirum ex stercore humano, aut bubulo *Zibetha*. Audire hic non fastidiamus *Hermann. Conringium* (l. 2. d. *Hermet. Med.* c. 6. p. 262.): *Zibetha occidentalis*, quam vocant, ait, cur præparari debeat ex stercore humano & quidem longa digestionem, nihil omnino est causæ. Frustraneus ille labor est omnis, præsertim coarguente vanitatem successu.

§. 78.

Sed ad experientiam provocat *Agricola* & è bubulo Balsamum Moschatum & Ambram se elicuisse affirmat. Nolo hic experientiam *Agricolæ* dubiam facere, quamvis ille variè Lectorum eludit spem, quod Chemicis multis solenne, nec frustra de eventu dubitat *Kirstenius*. Moneo saltem (1) Non omne quod Ambram aut Moschum odore refert, Ambram esse aut Moschum. Inde *Kirsten.* (c. l. f. 1. c. 2. p. 138.): *Kühdreck ist kein Schmalz, und solte ihm der Gestanck schon entgehen, so wird kein Moschus draus werden.* (2) In corpore imprimis imperfectè mixto, & ex pluribus specie differentibus figuris compacto plura latere sulphura possunt, quorum unum foetidum, alterum fragrans. Ex reliquiis sulphuris specifici Plantarum & Herbarum sulphur odoratum in bubulo latet, quod ubi evanuit, foetidum destillationis medio exaltatum emergit, inde tamen non sequitur à sulphure excrementorum specificato hanc surgere *evodias*. Ne nobis deesset experientia, iterum tradit *Kirsten.* (f. 4. c. 2. p. 545.): bis tentavimus in excremento vaccæ, quæ enutrita fuit per æstatem in pratis floriferis; & postea in ejusmodi vacca, quæ domi saginam accepit ex subacta cum fursure polenta, seu malta & segmine culmorum: Certò affirmare possum in altero illo post multas digestionem mihi prodiisse ex prima destillatione foedissimum phlegma; postea flores demum sulphuris, sed ejusmodi, qui nihil minus, quam Moschum spirabant: in altero vero, in quantum sensui & judicio Narium fidendum fuit, meram & scelestissimi odoris Mephitim. Itaque de novo utrumque stercus solaribus radiis sub dio excolendum, excoquendum & sublimandum exposui, ne si fortè subesset aliquid, frustratus ego videri possem: Et Deum Fidium testor, non aliter oluisse excrementum illud pratense,

postquam exsiccatum fuit, quam solent plantæ & herbæ, quæ comestæ fuerunt; in altero autem præter stercus & stercus & postquam foetidum sulphur exhalavit, non nisi corpus recollaceum comparuisse. Sed ne manus nostras & aures tuas *L. B.* collutulem, desinamus, hic & istas delicias cum *Th. Bartholino* (*l. c.*) *Coprianis* relinquo.

§. 79.

Patet etiam ex præmissis, cur Mellis aqua, postquam circulatione ad ætheris naturam exaltata, fragret odore germinum pruni, ut loquitur *Hier. Cardan.* (*T. 2. opusc. l. de Æthere p. 1587.*), aut cur quinta Mellis essentia, prout explicat *P. Borell.* (*Cent. 4. obs. 66. p. 333.*), fragrantissima? Mel siquidem nil aliud est, juxta *Joh. Zwelfer.* (*l. 1. Pharmac. Reg. p. 2.*) quam ex delectu optimorum florum & vegetabilium primo vere & succedente æstate collecta quinta Essentia, atque gloria Roris cum extracto florum, secundum *Francis. Oswald. Grembs.* (*l. 1. Arb. integr. & ruinos. hom. c. 7. §. 8. n. 21. p. 63.*) continet. Iste igitur odor latens seu Ideæ florum, dum igne ventilantur, subtilisantur, & evolvuntur facile odoratum subeunt, & percipiuntur.

§. 80.

Speluncas & terras secundum Naturam odoris svavitate præstantes dari apud Curiosos observatores legimus. Cum montis Zibinii oleum seu Petroleum odoris svavitate se commendet, quis glebas illas atras è quibus in frustula sensim fissis ac ære tepefactis ahenis & loculo observatis lanceo prælis oleum, ex recensione *Francisci Ariosti.* (*l. de Ol. mont. Zibin. p. 28.*) exprimunt, omnis odoris expertes asservabit? De aliis odoratæ terræ generibus pluribus non laboro. Tales speluncæ, narrat *Excell. Joh. Christoph. Beccmann.* (*Diss. de Sangv. prodig. c. 3. §. 7. p. 34.*) passim per Asiam citeriorem, & Ægyptum harum gentes attonitas reddunt, neque dubitant reliquiis Prophetarum ibi olim conditis hanc gratiam ascribere. Et paulo post: Odoris gratia singulare aliquid utique spirat; verum quid obstat, quo minus suspicemur totum negotium non incognito lapidi Iditho transcribendum esse, qui in maxima saxa sæpe excrescit & gratissimum odorem violaceum spirat, quo nomine etiam in vicina Silesia se probe commendat. Terram Syriæ & Arabiæ etiam allegavit *Aristot.* (*§. 13. probl. 4.*) Est igitur, quod miror, *Athanas. Kircherum*, (*T. 1. M. S. l. 7. f. 2. c. 3. p. 365.*) varias terrarum differentias recensentem, hanc quæ ab odore sumitur præterisse. Advertit tamen alibi (*l. 3. Art. Magnet. p. 7. c. 4. §. 2. p. 549.*): Montem illum in quo spelunca Braccianorum Serpentum exhalationes grati odoris spirasse, quod etiam in Balneis Puteolanis se deprehendisse meminit, quod per ea
loca

loca certum quoddam deferatur Bituminis genus. Ejusmodi igitur locis si sepeliantur corporum reliquæ, ejusmodi odorem facile imbibere poterunt, aut odor terris proprius cadaveribus adscribi. De Basilica subterranea *Seraphii Patriarchæ Fratrum S. Francisci Asisienti* narrant, *referente Job. Dan. Horstio*, (*Resolut. suct. Mussip. p. 72.*) scriptores: Cadavera illa circumjecta gratissimum spirare odorem, ut olfactus hominum nunquam similem habuisse credi posset. In Insula Ogygia Saturno habitata sʒavis fragrantia, quæ ex saxo in illo tanquam fonte diffunditur. Esse autem in vertice saxi aves, quæ Saturno à Jove Ambrosiam afferunt, à *Plutarcho* (*l. de facie in orbe Lune p. m. 468.*) narratur.

§. 81.

Sylvas, Arbores, frutices plantasque odoratiores reddi, quibus Iris incubuerit, è Physicis ignotum esse non potest. De lignis *Plutarchus* (*l. 4. Sympos. qu. 2. p. 292.*), *Clarius Plinius* (*l. 120. p. 24.*): Tradunt, inquit, in quocunque frutice curvetur arqʒus cœlestis, eandem, quæ sit Aspalatho, sʒavitatem odoris existere, sed in Aspalatho in enarrabilem quandam. Qui & *alibi* (*l. 24. c. 13.*) Aspalatum non ubique odoratum nasci, odorisque vim habere cœlesti arcu in eum innixò perhibuit. Quam sʒavitatem cur non perceperit & notaverit *natusus* aliàs & *sagax Helmont*, summoperè miror, qui (*tr. Meteor. Animal. n. 7. p. 72.*) de se ista: Ego iridis infimam partem pedibus quandoque calcavi & manibus tetigi: idque non solum in montibus nubilosis; sed aperto & aprico campo. Cum igitur id ipsum non semper & ubique accidat & ex relatione pastorum saltem innotuerit, altioris iste reputavit indaginis *Philosophus* (*s. 12. probl. 2.*) & si contingat non per se, sed per accidens contingere cautè pronuntiavit, qui cum *interprete Lud. Septalio*, (*in h. l. p. 222.*) evolvatur. Habent & quædam Arbores alias in odore certo anni tempore, quod naribus placeat, inter quos *Pinus* & *Abies*, de quibus *supra* (§. 64.), quod an fabulæ principium dederit, non facile decernendum reor.

§. 82.

Quod ad ligna putrentia, ea bene olere aliquando *Theophrast. Eres.* (*l. de Odor.*) annotavit. Stirpes multæ & integræ bene olent, & corruptæ ac aridæ magis magisque suavem reddunt odorem, ut habet *Aristot.* (*s. 13. probl. 4.*). Ligna tamen bene olere non secundum partes putrefactas, sed corruptas, decidit *Zacut. Lusit.* (*l. 2. Hist. Med. Princ. qu. 13. p. 202.*). Locum autem *Aristotelis* perperam accipi, cum non stirpes quasdam putrefactas suaviorem reddere odorem, sed multas tam integras, quam corruptas, imò vero magis magisque crescentes jucunde olere, ibi scriptum sit contra *Tb. Eras.* disputat (*c. l. p. 406.*) *Simon Simon.*

§. 83.

§. 83.

Balsamos è corporibus (comprimis Sanctorum,) non novit Natura. Nulla hic Causarum vestigia, nisi dicere velis, miasmata fragrantia insita & pinguedini communicata talia constituere Balsama. Erit & à Balsamis oleis & unguentis, quæ veteres Tumbis, forsan etiam Cadaveribus Martyrum, honoris & amoris gratia affatim affundere consueverunt, quod notat (T. 1. *Annal. p. 650.*) *Cesar. Baron.* Ita & Martyrum reliquias vasculis inclusas in unguento nataste, *Nicephor. (l. 14. Hist. Eccles. c. 10. f. 868.)* declarat, qui & de Maria (l. 2. c. 3. col. 115.) idem affirmat. In reliquiis aut miraculum, aut fraus suberit, de posteriori Beguina, seu Monialis illa in Orschot, amplum exhibet testimonium, prout quaternio excusus, cui Titulus *Der Chirurgus mit dem grossen Messer*, id lucis sistet publicæ. Des heiligen Antonii sein Grab zu Padua giebt einen feinen süßsen Geruch, wie Ambra und Bisam durch einander gemenget von sich, quæ *Gabrielis d' Æmilliane (Itiner. Epist. 4. p. 319.)* relatio. Ab ossibus *S. Anni* istam suavedinem obtinere, à Monachis perhibetur. Dubitat tamen Autor so lange er weiß, daß sie solche Gebeine mit wohlriechenden Quint-Essenzen bestreichen können, wie es denn auch gewiß, daß sie solches thun. Denn dieser Geruch eben dem gleicht, den die parfumirte Rosen-Kränze von sich geben, die man zu Padua in denen Kramläden verkauft. Neque dubium est, ratiocinatur *J. H. Ursinus (l. 3. Hort. Aromat. Bibl. c. 1. p. 286.)*, posse Diabolum vel aërem odoribus bonis inficere, vel odorem decipere, ut adeò fragile argumentum sit, quod Cadaverum Lipsana jucunde fragrent, ad probandam sanctitatem. Neque Narium indagine Sancti deprehenduntur. Sæpius à quibusdam, tantum non omnibus, animadvertitur suaveolentia, ut illa incognita odoris circa *S. Othmari* cadaver aspersa suavitas, de qua *Ison. Magister (l. 1. de Mirac. S. Othomar. ap. Melch. Goldast. T. 1. Rer. Alemann. p. 2. p. 289.)*. Et si sanctas efficit olei è Cadavere fluxus, recipiant quæso in eorum numerum & illum Ducem Militum è cujus viventis bracchio spontè olim fluxit unguentum. Historiam his expressit (T. 2. Vol. *Paralel. in Bruto p. m. 719.*) *Plutarchus*. *Volumnius* retulit, ante pugnam in campis Philippicis alteram, cujusdam, qui primos ordines exercitus *Bruti* duceret, brachium sua sponte unguento rosaceo fluxisse, frustra que id sæpe abstersum fuisse. Add. *Conrad. Lycosthenem (Chronic. Prodig. & Ostent. p. 233.)*, ubi fontem olei terram exundasse, ac per totum diem largissimo rivo fluxisse simul indicat.

§. 84.

Objiciet tamen *Papæus*, infirmitates corporis olea & pinguedines istæ miracu-

raculosè compescunt, innumeris historiis id comprobantibus. *Gregor. Nazianzen.* (*Orat. contr. Julian. Apostat.* ut allegat *Michaël. Baldit. c. l. p. 136.*) asserit, Sanctorum corpora eandem habere potestatem, quam ipsorum animæ fortitæ sunt, sive manibus pertractentur, sive venerationi habeantur exiguasque sanguinis guttas ex iis sanctis corporibus stillantes & minimas passionis martyriique notas æqualem corporibus integris à DEO participare virtutem. Id fieri miraculo ob gratia DEI remunerantis honorem, qui sanctis Ejus exhibetur, *Papicolæ* credunt. Olea Lampadum & Ceram facum sepulchralium honori Martyrum consecratarum & accensarum vim miraculosam ex eadem causa asci-
visse *P. Aringhius* (*T. 1. Rom. subterr. l. 1. c. 18. n. 7. p. 58.*) statuit. Cum vero illa divina gratia & cultus remuneratio nullo nitatur fundamento, rectius ipse è Catholicis Romanis *P. Pomponatius*, (*l. de incant. c. 11. p. 228.*) & *Paul. Zacchias* (*l. 4. Quæst. Med. legal. qu. 8. n. 9. p. 351.*) tales, si quam consequuntur sanitatem, consequi solummodo virtute suæ confidentiæ, quam de iis habent, quod si canis ossa colerent, credentes ea esse ossa Sanctorum, eodem modo consequerentur. Per accidens autem imaginationem solum curare morbos, *Th. Fien.* (*l. de virib. Imag. qu. 11. Conclus. 38. p. 101.*) recte concludit.

§. 85.

Coronidis loco è *Theophrasto Eresio* (*l. de odor. p. 196.*) noto, Hircorum excoriatorum pelles eò tempore, quo pruriunt hirci, foetorem emittere. Dictitat ille vim aliquam in exuviis relinqui, aut humorem ejusmodi, qui in vivis quoque odorem excitet, quo ab aere agitato & calefacto consentaneum esse, pelles pro sua quoque virili moveri. Itaque prima causa in habitu est; Tum enim olent, qui neque coeunt, neque generando sunt, atque adeo ipsæ capsæ: ac bonam quidem magnamque partem coitus tunc affert. Justa tamen per se causa habitus est. Add. *Adrian. Turneb.* (*Annotat. in h. l. p. 26.*) Buffalinam vulvam exsiccantem in urbe Neapoli servant, (scribit *Th. Bartholin. l. 1. Epist. 49. p. 206.*) quia Moschi odorem, quem à scoriis Urinæ, hanc imprægnantibus *Frid. Hoffmann.* (*c. l. §. 240. p. 197.*) derivat, spirat, eaque utuntur in unguentis Myropolæ Neapolitani. Rosa trita nihil effluviolum fumat *Adriano Spigelio*, (*Isagog. in rem Herbar. l. 2. c. 11. p. m. 100.*), quod si in mortario contusione subigantur, wann sie eingestampffet werden, non deprehenditur. Hypericum vero manibus confricatum odorem thuris, ut *Th. Bartholin.* (*Act. Med. Hafn. T. 1. obs. 40. p. 75.*) meminit. An ob hoc miasma Dæmonifugium, credulus edisserat *Papicola*.

§. 86.

Qui uni speciei abominabilis & nauseabundus est odor alteri gratus & acceptus. Canibus excrementa humana jucundissimè olere, *Galenus* (l. 3. de *Facult. Natur. c. 9.*) affirmavit, quare forsan illa infantum lingere *Helmontio* (tr. *Sextupl. Digest. alim. n. 37. p. 172.*) observatum. Sues odore fecum humanarum delectari à nemine controvertitur, idque *Alex. Aphrod.* (s. 1. *problem. 136.*) non inactum reliquit. Nec hoc sordidum animal stercore detineretur, si foetidate olfacturi officeret. Vid. *Conr. Viët. Schneid.* (l. de *Off. crib. p. 361.*) Qui namque odor Naturæ familiaris & jucundus, benè olet, qui amoenius foetore videtur, ut rectè *Andr. Spigel.* (c. l. pag. 101.). Foetida sunt, pergit, quæ ceteris animalibus multis odorata & contrà odorata, quæ multis foetida. Etenim scarabæos pilularios, quos Græci *καρφέες* vocant, odore Rosæ examinari, apud Veterum plurimos scriptores satis constat. Nec Animalia fugere foetores, nisi sint corruptivæ complexionis, *Christoph. Javellus Conapitius* (T. 8. oper. tr. de *sens. & sensat. qu. 19. pag. 31.*) persvadet. Accuratè *Artis nostræ Jubar, Excell. Joh. Bohnius*, (*Dissertat. Chymic. phys. 10. §. 4.*): Pro diversa sensoriorum nostrorum textura & habitudine præconceptarumque opinionum & consuetudinis varietate concreta, modo benè, modo malè olere, philosophatur. Tantùm!

LIB. II. TIT. IX.

De

De Luce Cadaverum.

Summarium.

Lux in tenebris. 2. In pecudum mactatorum Cerebro. Carne. 3. In putrescentibus clarior. 4. In à Numine afflatis. *Mosè. Stephano ante mortem. 5. Maria Stuarta. 6. In Matthia Apostolo, S. Laurentio. 7. Mosi facies post mortem an fulserit? 8. Claritas corporis B. Mariae Ignatii Lojola. 9. Joh. Phischeri caput. 10. Heraisci lux. 11. Nimbi circa capita Deorum Dearumque.*

12. *Lux in Cadaveribus.* 13. *Viventibus omnibus sua lux.* 14. *Anima brutorum. Noctiluca.* 15. *Anima humana.* 16. *Calidum nativum Lux.* 17. *Spiritus naturalis.* 18. *Lux Helmontio Solaris & Lunar.* 19. *Spiritus vitalis.* 20. *Ignis actualis.* 21. *Cur non aperto thorace videatur.* 22. *Sensus tactus testimonium.* 23. *Incendium animæ per morbum.* 24. *Calor inurentem ignem faciens.* 25. *Flamma cum partu enixa.* 26. *Causa.* 27. *Ignis & fumus in sanis deprehensus.* 28. *Lux insectorum interna.* 29. *Lux totius corporis.* 30. 31. *Capitis.* 32. *Historia Sanctorum.* 33. *Aliorum.* 34. *In sexu sequiori.* 35. *Corporis & Artuum in viris.* 36. *In foeminis.* 37. 38. *Aureum Pythagoræ femur.* 39. *Humorum Lux.* 40. *Sanguinis.* 41. *Lympha.* 42. *Oculorum.* 43. *Humoris Crystallini.* 44. *Hyenia gemma.* 45. *Bilis splendida.* 46. *Experimentum Helmontii.* 47. *Sudor & urina lucens.* 48. *Lucem causantia externa. Victus.* 49. *Aurum & Argentum assumpta.* 50. *Sennerti experientia contraria.* 51. *Vituli aurei potus.* 52. *Boëtus fluvius. Capilli humani.* 53. *Aër inspiratus.* 54. *In mortuis lux emoritur.* 55. *Posse ad tempus servari.* 56. *Piscium lux.* 57. *Partium in piscibus.* 58. *Causa in piscibus.* 59. *Aquæ pelluciditas.* 60. *Causa externæ. Aër.* 61. *Experimentum.* 62. *Sudor capillorum.* 63. *Ignis lambens.* 64. *In antennis navium flammæ.* 65. *Ortus harum.* 66. *In lambentem ignem aliquando vertuntur.* 67. *Cur sylvæ ferociente austro incenduntur.* 68. *Fulmen an ignem animalium eliciat?* 69. *Flammæ ex ore animalium. E ventriculo.* 70. *Ex intestinis. Crepitus ventris.* 71. *Fulguris instar.* 72. *Coctio ciborum an ventriculi calore absolvatur.* 73. *Vomitùs igneus in agonizante; flammæ è ventriculo in mortua.* 74. *An ab haustu spiritus vini.* 75. *Ab alia Causa.* 76. *An putredo.* 77. *Quæ calefacit.* 78. *Quod negat Galenus.* 79. *Lucem educit, non parturit.* 80. *Duplici via id contingere.* 81. *Per modum vaporis.* 82. *Per lucentia animalia educita.* 83. *Concurrunt hi modi aliquando.* 84. *Putredo animata lucens.* 85. *Non semper.* 86. *Certus putredinis gradus attendendus.* 87. *Cur non in*

uno subjecto luceat lux, ut in alio. 88. Noctur cur luceant putrida non de die. 89. Chemicorum lux sine igne, è putrefactione lucentium. 90. Alia supposita. 91. Non dari probatur. 92. An lucentia quid portentant. 93. 94. 95. Coruscationes ante oculos morbos praesagire. 96. In Venefico dorsi scintillatio. 97. Ignis cubiculum pervagans honorum, aliquando mortis nuncius. 98. Politica astutiae fulgores putridorum Lignorum & piscium admoti.

§. 1.

Rgone etiam, inquires, in ipso orco diem quæris, in occasu orientem inque ipfis tenebris ipsam lucem? Ita est, ut tenebrae diei splendorem (Solem) condunt, noctis verò sistunt faculas (Stellas), quovis jubare illustriores. Ita vitæ

Nobis cum semel occidit brevis lux,
ex ipsa putredine, luridoque cadaveris squalore lucidas aliquando emergere scintillas advertimus.

§. 2.

In recens mactatorum pecudum Cerebro tenuius dissecto, scribit Job. Vesling. (ap. Tb. Bartholin. Cent. 1. Epist. 28. p. 116. & l. 2. de Luc. Brutor. c. 1. p. 226.) nitorem aliquem luminis oculis evidenter usurpamus, cui experientiæ favet Cerebri candicans color, lucis mixtura celebris ejusdemque promptum subjectum. Anno 868. carnem in cella penuaria splendide lucentem teste Isibordo ab Amelunxen (Breviar. Rer. Memorab. in App. M. C. D. 2. A. 4. p. 185.) reperit coquus. Luxit Patavii Anno 1592. caro agnina, ut ex Hieron. Fabric. ab Aquapend. (l. de Ocul. p. 2. c. 4. p. 41. quam etiam repetit tr. de Muscul. part. 2. p. 86.) recitat historiam Tb. Bartholin. (c. l. c. 6. p. 244.). Anno 1641. in Monte pessulano Mulier quædam, cum enectam agninam carnem adhuc congenito calore fumentem propter alia negotia coquere distulisset, in tuguriolo suo ad sequentis diei usum suspendit. Nocte experrecta oculos huc illuc ægre circumducens carnem suspensam (cubile enim culina & procæton eadem contignatione claudebantur) in obscuro angulo, ita vidit lucentem, ut totam, qua se diffundebat, cellam illustrissimo lumine repleret. Res ad vicinas delata certam stupendi miraculi fidem fecit. Lux effulgens non ignea erat, sed alba, ut stellarum, non æqualiter totam carnis pinguedinem irrigans, sed hinc inde gemmarum lu-

cen-

centium instar inæquali splendore dispersa. Tempus durationis cum putredine terminatum, | cui lux sensim extincta cesserat, retulit Idem (c. l. p. 242. 243. l. 3. c. 10. p. 517. Cent. 2. Hist. Anat. 12. p. 191. & Cent. 1. Epist. 9. p. 28.) Ejusdem prodigii mentionem quoque fecit Petr. Borell. (Cent. 1. obs. 3. p. 5.) qui Annum 1640. ponit, add. Dan. Puerar. (de Carn. Lucent. p. m. 118. sq.). De bubula carne etiam in carnario Monspeliensi eodem tempore lucente, evolva-
tur iterum Th. Bartholin. (c. l. Hist. Anat. p. 193. & l. 2. de Luc. c. 4. p. 234.)

§. 3.

In rebus putredini jam obnoxiiis, lux illa clarior & frequentior. Putrida ligna, comprimis Quercus & salicis noctu coruscare, nemo nisi cæcus ignorat. Lucerna, piscis marinus, qui & Milvus, nomen tulit, quod noctu luceat. Ego ejus mortui oculos in tenebris lucere observavi, notat Gesner. (de Lunar. & Reb. Noct. Lucent. p. 8.). Ex Polypo aperto tantus effulsit splendor, ut remota tempore vespertino candela pelatium Pisanum sectionibus tum temporis assignatum ardere videretur, & intranti subito timorem incuteret. Lumen maximum quoddam sub Cute latens non caro ipsa emisit, & quo vicinior putredini piscis, eò luxit ardentior. Unguibus, digitisque piscis admotis ita splendor adhæsit, ut quasi totidem stellis singuli fulgerent. Ita Oliger. Jacobæus (ap. Th. Bartholin. V. 5. Act. Hafn. obs. 109. p. 283.). De Cancris putrefactis idem literis vulgavit Athanas. Kircherus (l. 12. M. S. f. 2. c. 5. p. 366.). Intestina Orbis piscis in sterquilinum abjecta, cum reliquo exenterati piscis corpore, semiputrida in tenebris splendent, fulgoremque vicinis reflexione communicant, Th. Bartholin. (Cent. 2. Hist. Anat. 1. p. 171.). Gemella his, quæ de Scorpii marini exuviis cum capite in locum sordibus excipiendis destinatum projectis, O. Wormius laudato Bartholino (l. 2. de Luc. c. 15. p. 313.) communicavit. Constat ex variis à me hinc inde collectis experimentis (commemorat Nicol. Witt. Epist. ad Sachs. Gammarol. aff. 7. p. 948.), plerorumque piscium marinorum capita, ossa, squamas, humores, carnes in tenebris abjectas effulgere, ubi ad determinatum putredinis gradum pervenerint, qui subjicit circa putridorum lucem experimenta à se ipso facta congesisse Franc. Baco. Verulam. (Cent. 4. Sylv. Sylv. Experim. 352. col. 828.) Cum esset in Scotia, animadvertit piscium quorundam spinas noctu prunarum instar lucere, Hieron. Cardan. (l. 13. de Rer. Var. c. 63. p. 839.), qui nitor tamen post quindecim dies evanuit.

§. 4.

Jamblichus (in l. Myster. citante id J. C. Scaligero in l. 2. de Plant. p. 311.) ait: Eum, qui afflatus Numen suscipit ignis excipere speciem quandam ante Numi-

nis ingressione. Conspici etiam Delo vel adveniente, vel decedente. Et alibi Idem scripsisse dicitur Scaligero (c. l. p. 312.) ex antri faucibus exeuntem Sybillam Delphis igneo globo tum lustrari, tum illustrari consuevisse. Divinior multo, non quidem per cornua, (Vid. Th. Browne l. 5. Pseudodox. Epid. c. 9. p. 807. Th. Bartholin. de Unicorn. obs. c. 3. p. 29. Job. Selden. de Jur. Natur. & Gent. sec. Ebr. c. 6. p. 186. sq. Claud. Salmas. Epist. de Caesar. Viror. & Mulier. Coma p. 79. Job. Nicolai l. de Nimb. Antiqu. c. 1. §. 7. p. 12.) unde & Nummos, Mosen Cornutum exhibentes, adulterinos vocabat Hermann. Conring. (Paradox. de Numm. Ebræor. c. 5. p. 38. sq.) & B. Job. Bened. Carpzov. (Exerc. ad Nummos Mos. Cornut. ext. c. 2. & 3. p. 7. sq.) fusè probavit, sed in vita lucens fuit Moysis facies (Exod. c. 34. v. 30. & 2. ad Corinth. c. 3. v. 7.) & splendor ille Angelicus, jam jam martyrium subituri Stephani, (Act. 6. v. 25) quem Petr. Damian. (Sermon. de Stephan.) lucentem & vibranti splendore serenum cum Aliis, quos citat B. Job. Gerhardus (Comm. in Act. c. 6. p. 216.) delineavit.

§. 5.

E suggestu (ferali) Maria (Regina Scotiæ) solito lætior pulchriorque. Nam visam omnibus perhibent mira decoris vultus specie prænitentem seu vicinæ beatitudinis aliquis jam fulgor afflabat, quod retulit Fabian. à Stroda (Decad. 2. Bell. Belg. l. 8. p. 1587.), idem de Anna Bolenia, Henrici VIII. Regis Angliæ conjugæ decollata Emanuel. Meteran. (1. B. Niederländischer Kriege p. 31.)

§. 6.

Matthiæ Apostoli facies, cum forte eligeretur, lucida fuit, si Dyonisio (Pomer. Sanct. Sermon. 57.) credendum. De S. Laurentio martyrium subeunte Prudentius (Peristeph. p. 2137.)

Fulgorque circumfusus est.

Etiam scribunt infantem ac lambentem matris ubera conspectum esse non lac, sed flammæ ad uberibus rapere. Quare illa acerrimi spiritus in eo flamma, quæ Reges sine metu & Pontifices corripuit, significata est, meminit Gregor. Richer. (Axiom. Oeconom. 3. p. 17.)

§. 7.

Moyse cum Aliis Sanctis post mortem in sepulchro retinuisse splendorem & decorem vultus sui, multi è Pontificiis, inter quos eminet Rob. Bellarmin. (l. 2. de Reliqu. Sanct. c. 4.) cum Aliis, quos citat Corn. à Lapide (Comment. in Exod. c. 34. p. 597.) prodiderunt. D. Augustin. contra (l. 1. de Mirac. Sanct. c. 35.) hoc inter ceusas retulit, cur Dominus occultum esse voluerit Moyse sepulchrum, ne istam faciem, quæ consortio sermonis Domini rutilaverat, marcere repres-

sam

sam ullus videret. Sed quis vidit Moysen mortuum, cum ne sepulchrum ejus viderit quispiam?

§. 8.

De claritate corporis *Mariæ*, quod tangi quidem à Virginibus lavantibus potuit, videri autem ob resplendentiam non potuit. *Vid. Joh. Mitternacht (Disser. 7. p. 137.). De B. Martino (Epist. 3. p. m. 234.) Sev. Sulpit.* Testati nobis sunt, qui affuerant, jam exanimò corpore glorificati hominis vidisse se gloriam. Vultus luce clarior renitebat, cum membra cætera, ne tenuis quidem macula fuscaret. In aliis etiam, & in illo tantum artubus non pudendis septennis quodammodo pueri gratia videbatur. *Juventii & Maximini* vultus post mortem splenduisse, è *Chrysostomo* recitat *Dan. Chamier. (T. 2. Panstrat. l. 20. c. 9. n. 14. p. 411.)* *Isabella Roselia, Ignatii Lojola* Barcinonem profecti & in templo inter puerorum stationem sub Aræ gradibus assistentis ore sensit radiare seque intimè percelli, *Jacob. Bidermann. (Rer. ab Ign. Loj. gest. n. 47. p. 24.)* meminit. Hunc Romæ deinde *Philippus Nereus* sæpius spectasse fulgentibus radiis multoque capitis splendore coruscantem, *Idem (c. l. n. 189. p. 121.)*. Qua facie etiam *Alex. Petronio* ibidem Medico Romæ celebri graviter decumbenti, eundem invisens in obscuro cubili visus, qui æger confestim convaleuit. (*n. 190. p. 122.*). Corpus *Ignatii Lojola* effossum multis luminibus (appositis illi pro more à Jesuitis) fulsisse, ex *Aliis* recensuit & fabulis accensuit *Rudolph. Hospinian. (l. 1. de Orig. Jesuit. c. 1. n. 27. p. 21.)*

Virgin. Mari

St. Martin

Lojola

§. 9.

De *Johannis Phischeri, Episcopi Rosensis*, in Anglia decollati capite sequentia *Anton. Maria Gratian. (de Cas. illustr. Vir. p. 198.)*: Caput ejus cui tributa paulo ante purpurei galeri ornamenta deberentur, quo majori ludibrio spectaculum atrocius populo præberet, prælongæ hastæ infixum ostentari in eodem foro, in quo truncum jacebat Cadaver, *Henricus* jussit. Quod nullo turpi pallore deforme & adhuc constantiam, qua senile guttur feriendum carnifici præbuerat, in vultu retinens. (*vid. Epist. de mort. Thom. Mori. p. 15.*). In Germania inferiore rumor sparsus, illud in ponte Londinensi de more expositum, non solum non emarcuisse verum etiam magis effloruisse, vivoque factum similius, ut multi crederent, fore, ut etiam loqui inciperet: quod in quibusdam Martyribus factum legimus, (*conf. supra l. 1. T. 5. §. 19. 20.*). Ea res, seu fama cum vulgo increbuisse, caput sublatum est atque abditum. At veriti ne idem eveniret in capite *Th. Mori*, priusquam exponeretur, aqua ferventi decoctum est, quo plus haberet horroris.

Bp. Fisher

his head

refused to die

Sir T. More

head boiled

to prevent the

like trouble

§. 10.

§. 10.

Heraisci lux.

Quo & hic se Dei simiam sisteret Myriotechnites Dæmon *Heraisci* Lux post mortem evincit. *Ægyptius* iste, cum extremum clausisset diem, ejusque ab *Æsculapio*, ut sacerdotibus mos est *Ægyptiis*, iusta persolverentur, quos vita functos *Osyridis* sacris velaminibus circumdare solebant, tanta ex illius corpore dicitur emanasse lux, ut velaminum illorum sacri characteres, qui alioquin abditi latentesque humanis esse dicuntur oculis, clarissimè percipi, & dignosci possent, sacræque etiam divinorum phantasmatum umbræ corpus illud circumvolitasse perhibeatur, ut certissime dijudicatum sit, divinum illius animum ad immortalium contubernia Deorum procul dubio commigrasse. Hæc *Nicol. Leonic. Thomæus* (l. 2. var. hist. v. gest. p. 274.), quæ etiam citat. *Henric. Kornmann.* (p. 4. d. m. m. c. 13.)

§. 11.

around of the

Forſan hæ narrationis coronis radiatis, ſeu Nimbis circa capita Deorum Dearumq; ap. Ethnicos; ipſius etiam veri DEI & Salvatoris unici JESU CHRISTI, Apoſtolorum, & aliorum Sanctorum ortum dedere. Solis caput radiatum pingebant, fingeantque veteres, poſt modum Chriſtiani morem illum ad illuſtrandam picturam DEI & ſanctorum tranſtulerunt, ſcripſit *Casp. Barth.* (l. 15. *Adverſ.* c. 1. col. 1212.). *Ægyptiis* in Deo ipſo cyclicum quid agnoſcentibus, & inde ad divinitatem designandam circulare quid capiti apponentibus horum inventionem tribuit. *Athan. Kircher.* (T. 2. ædip. *Ægypt.* cl. VII. f. 87.). Poſſunt tamen & aliæ cauſæ assignari, quod tamen non eſt hujus loci, quas *Fried. Taubmann.* (in *Ciris Virgil. comment.*) *Georg. Philipp. Harsdörffer.* (p. 3. *Delic. Mathem. Philoſ.* ſ. 2. propoſ. 48. p. 208.) *Thom. Bartholin.* (l. 1. de *Luc.* c. 12. p. 93. & de *Morb. Bibl. Miſc.* 5. p. 19.) collectas exhibent.

§. 12.

Interim præfatæ hiftoriæ meum non feriunt ſcopum, cum aut à ſublimiore cauſa iſta lux profecta fuerit, aut è nugaci fabulis imprægnato & obtenebrato Cerebello. Nullus tamen dubito, quin aliquando conſpectui ſe ſiſtere poſſet, etiam in humanis cadaveribus hoc phænomenon, ſi noctu Cadavera putreſcentia adire, faſtidio aut horrore non prohiberemur, aut terra, aut aliis obicibus interjectis cadavera iſta, eorumque Lux conſpectui noſtro ſubducerentur. Cadaver pueri à Judæis truculento modo enecti in vepres projectum, inſolito lumine proditum, annotat è *Brewero* (T. 1. *Annal. Trevirenf.* Ann. 1287.) *Jacob Maſenius* (util. curios. vit. hum. c. 22 p. 436.). In cujuſdam Dani, in patibulum evecti & laqueo ſuffocati capite de nocte flamma viſa, teſtatur *Eraſm.*

from tangled

Fran-

Francisci (*Im Erd-umgebenden Lust-Creiss. Diff. 5. p. 591.*) *Luculas in locis secre-* Lumin
tis aliquando visui occurrere, quod meretrices foetus in eadem præcipitarint, from bo
Theophr. Paracelsus (*T. 2. op. 1. de Homunc. & Monstr. p. 281.*) tradidit. Dignam murde
posteriorum memoria censeo in sepulchro cujusdam visam lucem, memorat ite- infar
rum *Th. Bartholin.* (*l. 1. de Luc. c. 9. p. 71.*), quæ præsentē Cardinalium Purpu- do.
ratorum ordine in æde XII. Apostolorum, Fæsto *Bonaventurae* cum fumo exiliit, Sepulc
quumque sepulchrum reſeratum eſſet, diutius ex defuncti Cadavere ardere ob-
ſervata, ſicut ad nos internuncius Gallicus ad Legatum Pontificium miſſus nuper
pertulit, qui id ſe oculis uſurpaſſe fatebatur. E dente Giganteo illo, quem ex
Sicilia monſtrorum Gigantumque olim ſede *πάλυτροπος*, *Petrus Charifius* expor-
taverat, incluſus quaſi ſplendor mobilis obſcuro loco comparebat, quod etiam
αυτόπτης *Th. Bartholin.* (*c. 1. c. 13. p. 107.*) teſtatum fecit.

§. 13.

Viventibus omnibus creatis ſua concreata eſt Lux. Dixerat ante corpo- Fiat Lu
rum creationem ſapientiffimus Conditor: *Fiat Lux, & facta eſt Lux*, quaſi Lux
omnium rerum baſis eſſet futura. Lux iſta, ſecundum *P. J. Fabrum* (*l. 1. Pan-*
chym. c. 46. p. 90.) poſtmodum in principia rerum diviſa, Cœlum nempe &
Terram. Ab iſta luce formas Mineralium, (*c. 1. p. 91.*) vegetabilium, (*c. 47.*
p. 92.), & Brutorum, (*c. 48. p. 94.*) & eorundem vitam derivat. Et *J. B. Hel-*
mont. (*tr. Blas human. n. 31. p. 149.*) unam quaſi fieri vitam, formam, lumen &
animam ſenſitivam docuit. Qui alibi (*tr. Formarum Ortus n. 86. p. 118.*) ita
diſſerit: Mineralium Archeus planè materialis eſt, ſub ſpiſſitudine liquidus,
occultum & torpidum degens nitorem, qui vegetior atque liquidior eſt in plan- Arch
tis; in quadrupede verò apertè fluctuat, atque ſplendet, adeò, ut defungente
animali mox in oculis ſplendor deficiens conſpiciatur. Reſero huc ex *Helmon-*
tio (*tr. Blas human. n. 29. p. 148.*), quod formæ quædam niteant, ut in lapidibus
atque mineralibus; quædam vero etiam inſuper aucta luce ſplendeant, ut in
plantis: aliæ vero etiam ſunt luminosæ, ut in animantibus. Adeoque vitalis
luminofitas datur ſpiritui vitali, per accenſionem, non quidem igneitatatis: ſed
illuminativam & ſpecificam, ſive per ſpecies differentem.

§. 14.

Ab Anima lucem oriri, patet in Noctiluca, cujus faculam Animæ digreſſu
deficere & extingui videmus, ratiocinatur *Job. Marcus Marci* (*Lithurg. ment. c. 26.*
p. 100.), idque calculo ſuo firmat *Helmont* (*tr. Spiritus vitæ n. 21. p. 60.*). Vidi id
& ipſe & punctum illud lucens mortuo animali candidum ſaltim adverti: Res
clara eſt, & id quivis in morte iſtius inſecti advertere poterit. Cum lux à vo-

(Ssss)

lun-

luntario animalis motu dependeat, certe deficiente animali, humorem (rectius, lucem in humore) quoque deficere necessarium, concludit *Athanas. Kircher*. (l. 1. *Art. mag. Luc. & Umbr.* p. 1. c. 5. p. 26.). Videant igitur, qui de expresso Noctilucarum fulgente humore sesquipedalia jactant experimenta, inter quos *Job. B. Portam. & Joseph. de Aromatariis* adduxit *Th. Bartholin*. (l. 3. de *Luc.* c. 10. p. 516. sq.) Non enim in toto corpore, sed in illo puncto miliari residere & conspici deprehenditur lux, quis igitur post mortem lucidam illam atomum separabit, & quot ad exprimendam & acquirendam unam humoris lucidi guttulam requirentur bestiolæ. De isto insectulo hæc (c. 1.) *Kircher*. Ego ne unam quidem guttulam humoris vel ex 50. exprimere potui, imo hunc paucillum humorem, mox ab animalculo separatum una cum eodem interire, ac vix ullum lucis suæ vestigium relinquere comperi: humorem quoque non nisi eo in loco, in quo eum natura ob certos fines abdidit, Lucis vestigia præbere observavi, extra locum verò sibi connaturalem penitus interire.

§. 15.

*Homini*s anima quamvis sublimioris & diviniore originis, nil nisi immortalis lux est, multis id explicante *Th. Bartholin*. (l. 2. de *Luc.* c. 23. p. 20. & l. 3. c. 7. probl. 8. p. 458.) & mentem immortalem substantiam lucidam & incorpoream definivit *J. B. Helmont*. (tr. *Sedes Animæ* n. 23. p. 232.). Mentem de natura luminum dixerat *Idem* (tr. *Distinct. mentis ab Anim. Sensit.* n. 2. p. 287.) & animam plus quam lucem viderat (tr. *Confessio Authoris* n. 4. p. 12. & tr. *imago Dei* p. 565.). *Igneus & fervens spiritus mens fuit Hipparcho* (*Macrob.* l. 1. in *Som. Scipion.* c. 14. p. 59.) & *Leucippo*, *Spiritus mobilis ignium Atomis insertus Democrito* (*Plutarchus* l. 4. de *Plac. Phil.* c. 3.) *Zenoni* anima ignis videtur, *Cicero* (l. 1. *Tusc. quest.* p. 152) memorat, *mixtus ex aëre & igne Boëtio & Epicuro*, Vid. *Guilhelm. Salden*. (l. 4. *Ot. Theol. Exerc.* 7. n. 11. p. 728.)

§. 16.

Lux in nobis & brutis calidum nativum, quod ideò πυρὸς συντεγέφ8 nomine aliquando designat *Hippocrates*, teste *Anutio Foëzio* (*Oecon. Hippoc.* p. 545.). Scripsit & *Franciscus Patricius* (l. 7. *Panaug.* p. 16.) *vita omnis à spiritu & igne est, neque non lucere sua natura potest.* Et cum spiritus, vita & anima in brutis sæpe convertantur, Animam esse quandam flammulam ignisque tenuissimi speciem, *Petr. Gassend.* (*Phys. s. 2. Membr. 2. l. 8. c. 4.*) voluit, & animas brutorum igneas esse, & veterum v. g. *Hippocratis, Platonis, Pythagoræ, Aristotelis, Galeni, Democriti, Epicuri, Laërtii, Lucretii* autoritate & rationibus probatum dedit *Th. Willis* (tr. de *Anim. Brutor.* c. 2. p. 12. sq.). *Antiquis Ignis dictus est animatus,*

&

& ipsa anima ignis, *V. Thom. Bartholin. (de Luc. Animal. probl. 8. p. 459.)*. Vitam animalium radicitus in radiatione Lucis insitæ per spiritus promota consistere, *Ingeniosiss. Noster Georg. C. Kirchmaier. (de Phosphor. s. 2. probl. 6. p. 33.)* prodidit, in quo cum *acutissimi ingenii Viro Sebast. Wirdigio (l. 1. de Med. Spir. c. 17. p. 85.)* ipsi convenit. Addam è *Stephano Rod. Castrensi (l. 2. de Meteor. Microc. c. 14. p. 83.)*: Igni Anima Microcosmi comparatur, igne vita sustentatur, idcirco apud Veteres ignem extinguere, non minor erat religio, quam hominem occidere. Vita non quippiam ignitum, sed ignis ipse. Ut in Cometa adeò materia propter suam subtilitatem redacta est ad ignis actum, ut nihil aliud appareat, nisi ignis, ita etiam in vivente ignis subtilem substantiam apprehendens eò magis ignem, quam ignitam reddit. Merentur hic inseri, quæ recitat *Edm. Dickinson. (Phys. Vet. & Ver. c. 11. n. 48. p. 288.)*: inest in homine lucida atque ignea natura quædam; cui cum sole cœlesti tanta amicitia & affinitas intercedit, ut quoties ipsis liber congressus fiat, in mutuos amplexus ruant, tanta quidem libidinis effervescentia, ut ambientem protinus aërem inflamment: id est, ut rem clarius dicam, per artis operam atque subtilitatem Sophia paratur ex humano corpore miranda certe Tinctura, ad instar solis fulgida, cujus si vitrum Crystallinum plenum fuerit, ac ita locaretur, ut illud solis radii vel trans fenestram pertingant, extemplo coeunt, & commiscuntur utriusque radii, tanto ardore, tamque exaggerata multitudine (nam natura naturam amat, attrahit & amplectitur), ut cito flammam concipiant, atque brevi tempore, nî separentur, incendium faciant: prout suo magno periculo se comperisse affirmat egregius ille *Physicus, Eduard. Generosus Anglus (tr. Epitom. Thes. Sanit.)* Hæc Dickinson.

§. 17.

Prodigiosum est, quod de se ipso narrat (*l. 1. Optic. Propos. 11 p. 14.*) *Fr. Aquilonius*, sibi dormienti aliquando spiritum naturalem ita accensum fuisse, ut impetu quodam eruptura flamma visa fuerit, nisi soluto somno vigilantia successisset. Non solum corpus illuminare Spiritus, sed & conclavia aliquando, proprio exemplo firmat *Athan. Kircherus (l. 2. Art. Magn. Luc. & Umbr. p. 2. c. 1. p. 162.)*. Non desunt, commentatur *Ant. Mar. Bebtus (de Ort. & Nat. Sangu. p. 105.)* qui asserunt, igneas, quæ Apostolis insidebant linguas, nihil aliud fuisse, quam ipsos spiritus, ultra Naturæ vires à charitate divina effervescentes, accensoque ac pyramidalis acumine, flammarum more, ipsorum capita innoxie lambentes, cui assentitur *Th. Bartholin. qui (tr. de Luc. Hom. c. 13. p. 105.)* ad quæstionem: Cur Apostolorum capitibus & non in ore insederit flamma, respondet: Augetur miraculum flammæ magnitudine: quæ ex ore forsan ad caput prætendebatur.

Sp. 6. Spiritus } que the inspiration - fulcrum (divine).
 VII - 5. mores }
 *** Rectius Lux illa à Spiritus Sancti, veri DEI, qui Lux est inaccessibilis præsentia, non aliter, ut Moysis cum DEO colloquentis. Adventum Deorum lucem in-
suetam comitari ipsi sciscebant Ethnici, quod è Poëtis demonstrat (in Not. & A-
nimadv. ad l. 1. Claudian. de Rapt. Proserpin. v. 8. p. 867.) Polyhistor. Caspar.
Barthius.

§. 18.

Distinxit autem commodè laudatus J. B. Helmont. (tr. Formarum Ortus n. 87. p. 119). Lucem in Animalibus in Solarem & Lunarem. Calidum lumen
quadrupedum & Avium vocat Solare; piscium Lunarem splendorem asseruit,
(repetit id tr. Blas human. n. 15. p. 146.) Aquatilia calore actuali destituta, pronun-
ciat Palephat. (ap. Bernh. Swalbe tr. Alkali & Acid. p. 233.), nil aliud docent,
quam minimos sibi gradus hujus ignis (vitalis) in Corde suspensos. Quin adesse
tamen, licet in actis terrestribus debitum non perumpat, monstrat aliqualis ca-
lor & consequens vapor ab exenterato eorum corde. Minori quidem gradu
calor sanguini communicatur, ut proinde pulmonum spiraculis non indige-
at, atque unicus cordi saltem substat ventriculus, quod tamen adest minori
gradu, adest. Ita Lunam frigoris fontem aperuit Sebast. Wirdig. (l. 1. Med.
Spirit. c. 10. p. 85.) & spiritus & ignes frigidos in hominibus (§. 9.), in minerali-
bus (§. 11.), in Aquis & Aquatilibus (§. 12.), in Animalibus (§. 13.), & vegetabili-
bus (§. 14.), docuit.

of Life" - within the Heart: "Vital Spirit" §. 19.

Spiritum vitalem flammulam ex purissimo sanguine in corde natam Phil.
Melanchthon. (l. de Anim. L.) jam cognovit. Quomodo ignis in homine de-
monstretur, Francisc. Tidicaeus (tr. 5. de Microcosm. p. 322.) patefecit, qui & Vestæ,
cui perpetuus ignis consecratus (p. 348.), Cor comparavit. In sinistro Cordis
ventriculo reperiri ἐμφυτὸν ἱερὸν veram flammulam, tanquam in lucerna
quadam ardentem, similem ei, qui ex Vini Spiritu in linteo vibrat, sine tamen
fuligine puris & sinceris igniculis, citra unctionem cordis viscerumque natura-
liter flagrantem, jam olim cognovit Plato (in Timeo) cum aliis antiquioribus,
quos allegavit (Demonstrat. Circul. Sanguin. c. 1. Digress. 6. p. 171.) Georg. Entius.
Jacobus Holstius (Dissertat. de Flammul. Cord. p. 18. sq.) ex Hippocrate, Aristotele
& Galeno idem probatum dedit, quibus assurgunt Job. Kepler. (l. 4. Harmon.
Mund. p. 169.) Sebast. Basso (l. 2. de Rer. Nat. Princip. & Mixt. Intent. 2. Artic.
3. p. 76. & l. de Visu Intent. 4. Artic. 5. p. 540.). Francisc. de le Boë Sylvius (Disp.
Med. 3. th. 9. sq. p. 26. & th. 27. p. 32. Disquis. de Febr. 2. th. 11. sq. p. 202.). Ge-
org. Ent. (c. l. p. 168. sq.). Th. Bartholin. (Epist. de Flamm. Cord. p. 4. sq.). Bern-
hard.

bard. Swalbe (tr. *Alcal. & Acid.* p. 219. sq.). Dignus est, qui audiatur (*Paralipom. in Vitellion. Opt. c. 1. prop. 32. p. 26.*) *Joh. Keplerus*, Qui in Animantibus est calor, inquit, certum quod ex Arteriis in corpus veniat. Statim enim corpora frigescent arteriis interclusis. In Arterias ex Corde venit, in Corde vero, non vereor, cujus rei *Fernelius* similitudinem inesse dixit, rem ipsam inesse affirmare, flammam verò perennem. Nam cui rei sunt pulmonum folles, aërem efflantes, ne vita intercludatur defectu aëris, ut solet in Igne, arteriarum fumaria & pulsus s. expulsus fumi, ne opprimatur hic igniculus à suo excremento, Cordis latebrosa lampas, sanguis ex ipso cavæ venæ caudice per canalem peculiarem in Cor traductus, ad instar olei, unde vivat hæc flamma.

§. 20.

Ignem hunc non esse potentialem, seu sulphur, ut vocat, ob rationes à *Jacobo Holstio* (c. l. p. 38.) datas, sed actualem, probat *Idem* ex affectionibus veri ignis, quas obtinet, quarum (1.) est, quod per se crescat, & decreseat. (2.) Quod pro varietate aëris admissi varietur. (3.) Quod sine nutrimento perdurare nequeat. (4.) Quod facile extingui possit. (5.) Quod certo gaudeat foco, corde, in quo conservari amat. (6.) Extinctus, nullum sui relinquit vestigium. (7.) Ne adurat, aquæ restinctione opus habeat: (7.) Quod ventilatione continua indigeat. (9.) Denique, quod propria vi caleat, & calefaciat, & luceat.

§. 21.

Ignem hunc deridentibus, quod non videatur aperto thorace lucere, respondet, flammam hanc oculis cernere posse, impossibile. Extingvi lucem, quam primum aëri externo patet, decidit *Th. Bartholin.* (c. l. p. 5.). Lucernæ perpetuæ in monumentis defunctorum ardentes, facem nobis præferunt. Clarius ut id demonstret *Holstius* (p. 106.), ad ovi historiam se confert. Ovum foecundum, seu Galli semine imprægnatum cum Gallinæ incubaturæ supponitur, primisque diebus mutari incipit, maculam ostendit rotundam, quæ quasi Centrum intra circellos aliquos continet humorem quendam clarissimè refulgentem, quovis crystallo puriorem, non aliter quam oculo corneæ tunicæ albus circulus & iris intra se continent pupillam. In Centro autem istius humoris, quem colliquamentum candidum appellat *Gv. Harveus*, albus punctus cernitur, quod ignis illius, quem quærimus, lucentis primum rudimentum est, ideoque albore suo imprimis conspiciendum se præbet. Quadratur huc, quam etiam adducit *Harvej.* (de generat. Animal. Exerc. 17. p. m. 62.) observatio. Sub initium quarti diei colliquamenti Limbus, linea exili sangvinem purpurascens, rutilat, ejusque in Centro ferè punctum sanguineum saliens emicat exiguum, adeò, ut in sua Dia-

*of life
the
heart.*
stole ceu minima ignis scintillula effulgeat, & mox in Systole visum prorsus ef-
fugiat & dispareat. Gemella docet *Athanasius Kircher*. (l. 2. Art. magn. Luc. &
Umbr. p. 1. c. 10. p. 151.). Lucem affundit *Joh. Veslingii* (ap. *Thom. Bartholin.*
Cent. 1. Epist. 28. p. 116. & T. 2. de Luce c. 8. p. 252.) observatio. Memini cum
Catuli Hyænae viventis præcordium discinderem, Cor igneo quasi fulgore ali-
quantisper micasse, mirante qui dissectioni favebat *Aloysio Cornelio, Venetorum*
Consule. Benè igitur *Th. Bartholin.* (Epist. de Flamm. Cord. p. 4.): Si tam pa-
tulum oculis nostris esset pectus animalium, quam cicindulæ transparens cor-
pusculum, forsitan non ab simile lumen in Corde appareret, Nec quin luculam
oculis excepturi *Joh. Keplerus* (c. l.) dubitat, si nobis contingat exclusa diei luce
in cordis latebras illæsa ipsa flamma introspicere.

§. 22.

*stinguish.
touch.
light.*
Et, si manus nostræ oculatæ sunt, si credunt, quod vident, cur non illas ex-
plorationi præficimus? Tactus calorem actualem percipit, qui non nisi ignem
etiam actualem præsupponit. Eò se nunquam potentia extendunt, ut, qua
tales, actuale quid producant. Sed ignis iste non urit. Verum ustio non est
de essentia ignis, cum plurimi sint ignes, qui non urant, v. g. fulminis, qui vestes
tangens & transiens, nummos saltim in peram liquefacit. Ita flamma è vini Spi-
ritu ardet & calet, eo tamen imbutum linteum non lædit. (*Holst. c. l. p. 201.*)
De Apro *Xenophon.* (l. de Venat. p. m. 224.): Ejus recenter occisi dentes adeò
fervent, ut crines, si quis admovert, exurant. Nam viventis, si quando irri-
tantur, ignescunt, quod nisi esset, summos canis villos, cum corpus ab ictu de-
clinant, non incenderent.

§. 23.

Dixit *Hippocrates* (l. 6. Epid. s. 5. p. m. 278.) incendi nimium per morbum
Animam, aut, ut Anut. Foësius (in h. l.) interpretabatur ἀνθρώπου ψυχὴν huma-
num (animum). Morbum verò potissimum Febrem explicat *Holstius* (p. 41.), ut-
pote, quæ πνεῦμα nomine passim apud Hippocratem venit. Loca collegit *Foë-*
sus (in Oeconom. Hipp. p. 445.) & *Petr. Forestus* (l. 1. obs. med. 1. p. 1.) Peste
corruptis

Anhela flammis corda,

tribuit *Seneca* (in Oedip. act. 1. v. 38.). De morbo, qui *Constantinum Imperato-*
rem sustulit, narrat *Ammian. Marcellin.* (l. 21. p. m. 215.) quod calor nimius us-
serit venas, ut ne tangi quidem posset corpus ejus, in modum foculi fervens. Fe-
bri simile erat mirandum morbi genus, (inquit *Th. Bartholin.* l. 1. de Luc. c. 6.
p. 47.) quod circa *Ninervam* miseris mortalibus innotuisse *Alb. Kranzius* (l. 5.

Saxon. c. 15. p. 113.) proposuit. Tacti namque homines igne invisibili ardebant, qui facile penetrabat præcordia, ut alii pedes, alii manus ea occasione præciderint. In America quoque tantus subinde in hominibus calor crevit, si credimus Relationibus, ut equi videantur potius comburi, quam absumi, imò coqui, ut *Aurelianus* loquitur. Quod in foemina Hibernica *Cl. Vir, Arnold. Bootius*, ut *Th. Bartholino* ipse narravit, cujus adeò toto corpore exarsit calor, ut admota procul manus valdè incalesceret.

§. 24.

In verè urentem ignem transire immodicum calorem, aut Archeum exan-
defactum, sequentia suggerunt. Se exuri in febre, clamabat *Nantinus Comes Engelismensis*, cujus exanimum corpus ita nigredinem duxit, ut putasses, eum pru-
nis superpositum fuisse combustum, *asserente Cas. Baronio (ad Ann. C. 583.)*. In
juvene febre petechiali laborante cutis ultra carpum & maleolum spatio 24. ho-
rarum adeo sensim adurebatur, & similem illi calorem repræsentabat, quo solet
suilla veru aptata conspici, dum ad prunas versatur, liquecente jam pingvedine,
quod observavit Simon Pauli (Parechaf. de Febr. malign. §. 52. p. 64.) in peste an-
ni 1350. ignis corpora usque ad ossa in viventibus & mortuis absumsisse legitur.
Memoria digna illa D. Matthie Jacobai (ap. Th. Bartholin. V. 1. Act. Med. Hafn.
obs. 116. p. 210.): Foemina quædam urbis Aurelianensis gravida febris acuta, &
inflammatione circa umbilicum subito correpta, opinione citius & ἀλόγως li-
berata fuit, æstum vero febrilem in foetum transisse eventus docuit. Mortuus
enim ex utero extractus ossa habuit in pulverem rubicundissimum redacta, tan-
ta vis ignis febrilis fuit. Ignem exivisse ab ischio, id est, vertebra Crucis, &
combussisse oculos hominis, qui patiebatur dolorem in illa parte, & cessavisse
dolorem Magnetius Alexandrinus Medicus Simplicio narravit, prout (in Arist. 3.
de celo t. 33. com. 30.) & ex hoc Job. Baptist. Bernhardi (Seminar. Phil. Aristot.
col. 625.) tradidit.

§. 25.

Nec minus admiranda, quam *Paulus Eber. (Calend. Histor. p. 217.) Con-*
rad. Lycosthen. (Chronic. ostent. & prodig. p. 648.) Cornel. Gemma (l. 2. Cos-
mocrit. c. 1. p. 26.) Richardus (l. 3. Chronic. p. 145.) Th. Bartholin. (de Luc. Hom.
c. 18. p. 158.) recitant, historia Anno 1555. 26. Jun. hor. 3. matutina Sutoris cu-
jusdam in oppido Thuringiæ, Nebra, uxor, quæ biduum totum parturierat, enixa
est tandem filiolum, quam è vestigio secuta est flamma ignis cum fragore imi-
tante bombardarum sonum, parientis replens conclave fumo graviter foetente,
&

& ambullit fermè totum corpus infantis, & loca matris. Infans mortua eodem die, cujus mater paucos dies superfuit.

§. 26.

Causam ut erueret *Marcell. Donat.* (l. 4. *Hist. Med. mirab.* c. 25. p. 459.) ex vaporum collisione mutua, atque attritione ipsos accensos, eoque modo (& motu) crepitum & flammam excitasse, quo in aëreis impressionibus, præcipue corruscationibus & tonitruis fieri, traditum ab Aristotele (in l. Meteor.) proficitur, ut hanc malam flatuosam vel igneam potius appellare non injuria posses. Quod potuerit difficultas pariendi humores inflammare, ruptura autem vinculorum & commotio sordium, ut voluit *Henric. Watton.* (l. 3. *univ. sapient.* p. 2. c. 5. n. 4. p. 430.) in eo *Eidem*, quod flammæ causam concernit, non subscribo. Calor noster, quamvis igneus non sit (Philosophatur *Helmont. tr. Ignotus hospes morbus* n. 79. p. 402.) altius exorbitat per furores, tumque confestim lumen vitale tanquam combustum exuit, & alcali causticum assumit. Quod cernitur in fœno madido & compresso, ubi ignis consurgit spontaneus. Sic in affectibus escharoticis calor noster, vitæ prioris oblitus, transit in gradum ignis. Radiorum namque luminarium congressu spirituumque salis degeneratione, prout in fœno verus ignis nascitur, nosque conflagraret, si *Archeus* hunc scenæ terminum ante mortem expectaret.

§. 27.

Ignem & fumum etiam in sanis deprehensum, notarunt varii. *Etiam scribunt (commemorante Petr. Gregor. Tholosano l. 15. de Republ. c. 6. p. 1102.): Infantem & lambentem matris ubera conspectum esse, (vid. & supra §. 6.) non Lac, sed flammam ab uberibus rapere, & cum nasciturus esset, pater ejus Sabacha vidit illum ab Angelis albicantibus salutari & igne tanquam fasciis involvi, quod è Dorotheo & Epiphanio recitat Gregor. Michaëlis (in curios. inaud. Gaffarell. n. 65. p. 306.). Sed hoc forte commentum Rabbinicum. Ignem è pudendo emisisse quendam, Euseb. Niremburg. (in Hist. peregrin.) annotat. Audivi interdum, (testatur Joh. Ben. Sinibald. l. 4. Geneanthrop. tr. 2. c. 3. p. 457.), Salaces quosdam juvenes cæstro libidinis percitos, qui dicerent è suis pudendis fervidum pnevma, quasi flammam, emicare. Ego vero certo scio, ait Petr. Borell. (Cent. 2. obs. 69. p. 166.) apud Ruthenos mutum esse, cujus veretrum, cum est rigidum, fumum manifeste emittit. Sudore erumpente totum corpus fumum emittere videtur. Si frigore condensentur invisibiles effumationes, quod hyeme contingit, toto corpore fumant equi, & cum his respirando fumum per os & nares egerunt homines.*

§. 28.

§. 28.

Cicindelarum lux interna his lucem foeneratur. Valuit hujus adminiculo quandoque aliquod breve vocabulum non tantum legere *Rob. Boyle* (*vid. Epist. de Adamant. in tenebr. lucent. tr. de Color. affix. p. 363.*); Sed & hanc ardere, imponendo digitum parti splendore corruscanti, suo damno expertus *Georg. Entius*. (*Apolog. Circulat. Sangv. p. 102*). Hos vero adultos demum lucere *Leonb. Thurneuffer*. (*l. 6. Pison. c. 76. p. 286.*) expertus, & tum demum, ut conjicio, ubi in Venerem feruntur, lucere. Scolopendra, quæ dum fortius in tenebris præmitur scintillas è pedibus, aut forsan annulis (siquidem id in tenebris recte assecutus fui,) emittit, cujus cuilibet experimentum facere licebit, (*conf. M. C. Dec. 1. Ann. 1. obs. 138. p. 307.*). Quot namque scintillas cuti asperget infectum humore scintillante maxime turgens, tot vesiculos dolorem levis ambustionis inferentes deprehendet Experimentator. Scorpiones in Insula Ceylon leviter compressi, quoad liquidi quid ex iis effluat, sulphureum lumen exhibens emittunt, testis est *D. Hermann. Nicol. Grim.* (*M. C. Dec. 2. Ann. 1. obs. 162. p. 406. sq.*), qui & vermes alios & Muscas in Insulis Coromandel, Ceylon & Java lucentes *ibidem* descripsit. Adde *Henric. Oldenburg.* (*Act. Phil. Angl. 68. p. 690. & 69. p. 897.*)

§. 29.

Lucem etiam in externis partibus conspicuam exhibuit sæpius experientia. De Theodorico Gothorum Regis Patre Ludov. Cæl. Rhodigin. (*l. 15. lect. antiqv. c. 5. col. 780.*) & Tb. Bartholin. (*l. 1. de Luc. c. 9. p. 71.*) referunt, ex Ejus corpore toto scintillas profiliisse. Adduntque sapientem quendam prodidisse scintillantes flammæ hinc inde etiam cum sono emicasse. Pro vero habendum est, addit Tb. Bartholin. (*c. l. p. 75.*) quod de Carolo Gonzaga, Mantuæ Duce constans fama tulit, levi per totam cutem facta frictione, flagrantæ species exire solitas. Affine his Exemplum communicat *Excell. Dn. D. Rudolph. Jacob. Camerar.* (*M. C. Dec. 2. An. 8. obs. 172. p. 428. & An. 9. obs. 121. p. 212.*) de juvene, cujus etiam Lintea lucebant, quod in se facta experientia anno 1677. illustrat (*in Add. ad. Dec. 2. An. 8. p. 464.*) *profundæ doctrinæ & singularis industriæ Medicus Dn. D. Job. Math. Faber*, rationesque quasdam superaddit, quem vide.

§. 30.

Capita flammantes Poëtarum & Historicorum scrinia nobis excutientibus occurrunt. Illi ex Æsculapii, infantis capite, ignem emicuisse narrarunt, testimonio *Natal. Comitæ* (*l. 4. Mythol. c. 11. p. 365.*). Hinc Æsculapii nomen Ægyptium

gyptium prorsus esse, quicquid Græci comminiscantur, *judicat Cass. Peucer.* (*Orat. de Stud. Vet. Phil. c. 4.*) vel ex Oez keleph conflatum, vel ex Æschkeleph, quod capra nutritus, cane custoditus fingatur (aut quod Caprillo lacte ad vires ægrorum restaurandas uteretur, canis autem lingua ad externorum ulcerum medelam, *consente Ottone Heurnio* (*l. 1. Philos. Barbar. p. 66.*) flammaque ex eo invento primum ac conspecto eripuisse dicatur :

*Circa Achillis caput nubem dia inter Deas
Aureamque ex ipsa incendebat flammam undique lucentem.*

fingit Homer. (*Iliad. 6. v. 213.*). De *Ascanio Maro* (*l. 2. Æneid. v. 683.*)

Ecce levis summo de vertice visus Iuli

Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli

Lambere flammæ comas, & circum tempora pasci.

(*vel firmavis Claudiani verbis id legere, hæc Panegy. in Conf. Honor. v. 192.*) habet
ventura potestas

Claruit Ascanio, subita cum luce comarum

Innocuus flagraret apex Phrygioque volutus

Vertice fatalis redimiret tempora candor

De *Masiniſſa Numidarum Rege Silius* *l. 16. de Bell. Punic. v. 119.*)

Carpenti somnos subitus rutilante corusca

Vertice fulsit apex : crispamque involvere visa est

Mitis flamma comam atque hirta se spargere fronte.

In *Castorum* cum Argonautis navigantium capitibus subita quadam stellæ effulſiſſe dicuntur *Valerio Flacco* (*l. 1. Argonaut. v. 209.*) *Claudian.*

§. 31.

Ex Historicorum penu hæc deprompta sufficiant. In acie nobis resistit *Alex. M.* *cujus caput in summo prælii Indici ardore scintillasse perhibetur Bartholino* (*l. 1. de Luc. c. 12. p. 91.*). De *Lucio Martio Livius* (*l. 5. Decad. 3.*) & *Valer. Max.* (*l. 1. c. 6. n. 2.*) quod pœnos aggressuro & *Ducem Asdrubalem* flammam concionans fuderit è capite, sine ipsius sensu, cum magno pavore circumstantium militum. De *Servio Tullio* res notissima, cui puero adhuc dormienti circa caput flammam emicuisse domestici oculi annotarunt. *Vid. Id.* (*c. l. n. 1.*) & *Apulej.* (*l. de DEO Socrat. p. m. 427.*) causam hujus fulgoris allegant, quod in foco regio, ubi à Romanis cum alia sacra solebant fieri, tum coenarum litari primitiæ supra flammæ cinere virilis membri extitisse speciem proditum, ex qua imprægnata *Ocrisia ancilla Tanaquilis Regina* fortè assidens natusque, refe-

rente

VIVUS TULLIUS!

rente id *Dionysio Halicarnasseo* (l. 4. *Antiquit. Roman.* c. p. m.) & *Plinio* (l. 36. c. 27.). Hoc in *Dæmonum opera* (c. l.) recensuit *Apulejus*, *Serviusque*, *Laris* familiaris filius dictus. *Bamba Gothorum Regi* ad supremum Regni fastigium effereudo flamma in formam columnæ à capite ascendit, quod *Sabellicus* (l. 1. c. 4.) in literas retulit. De *Christiano V. Danie Rege* tradidit *Th. Bartholin.* (c. l. c. 10. p. 71. & *Cent. 3. Hist. Anat.* 37. p. 79.), quod non semel pectine capillos ad occiput reducere scintillas exilisse viderit, & præsentibus monstravit.

§. 32.

De Sanctis DEI viris idem memorant. Singulare plane est, quod è *Sophronio* (in *prat. Spiritual.* c. 104.) citat *H. Kornmann.* (de *Mimic. Viv. p. m.* 67.) quod *Theodosius Episcopus* nocte è fenestra in Ecclesiam conspiciens viderit *Nonnum Abbatem* procumbentem genibus suis, & stellam lucidissimam super caput Ejus, unde disceret, quantus vir ille *Nonnus* esset. Ita de *B. Hieronymo Weller* olim me legisse recordor (forsan in *vita Ejus* à *Philippo Gallo*, aut *Concione Ejus funebri*), quod *Pius ille doctusque Christianus Scriverius* (p. 3. *Seelen-Schatz Conc.* 5. §. 23. p. 1004 repetit,) quod lectus in quo dormiebat, imprimis ea parte, in qua caput reposuerat noctu sæpius flammis circumdatus & ignibus corruscus visus, & virum DEO deditum id Angelicæ præsentia ascripsisse. *Carmelitani Ordinis Monacho* eandem capitis scintillationem contigisse *Hieron. Cardan.* (l. 8. de *Variet. Rer.* c. 44. p. 549.) & *Joh. Wolfius* (part. 2. *Lecl. Memorab.* & *recondit.* p. 507.). *P. Claudius Aquaviva Filius Ducis Atrii* visus aliquando à *Philippo Nerio* diu coruscare. (*Henric. Engelgrav.* T. 2. *Luc. Evangelic.* p. 407.)

§. 33.

Amicum habeo, ut & de non magni ordinis viris adhuc quid addam, inquit *Petr. Borell.* (*Cent. 4. obs. med.* 43. p. 312.), qui scintillas noctu emittit, si fricetur. Gemellum è *Petro à Castro* (in *Collectan. M. S.*) citat *Ph. Jac. Sachsus Noster* (l. 2. *Ampelograph.* f. 7. c. 2. p. 495.). Idem de se ipso scripsit *Petr. Joh. Faber* (*Pallad. Spagyr.* c. 14. p. 836). De *Joh. Andr. Proleo Mich. Watsonius* (f. 3. *Univ. Sap.* c. 2. n. 2. §. 4. p. 374.) Idem, idem de puero *Jenensi Andr. Libavius* (l. 1. *Hexaëm.* p. 110.). De alio in ludo *Portensi Joh. Otto Helbig.* (introit. ad *ver.* & *in-audit.* *Phys.* p. 14.)

§. 34.

Nec in sequiore sexu desunt Exempla. *Obsessa & mirabiliter liberata mulier*, teste *Cornelio Gemma* (l. 2. *Cosmocr.* c. 20. p. 50.), cui ante horrenda facies, vultu jam non quid amplius relucente, sed cujusdam divinitatis radio ac splendore pulchritudinis aucto supra modum videbatur. *Caumontiæ Heroi-næ* in mediis tenebris capillus dum pectitur ignem vomere videtur, habet *J. C.*

Scaliger. (*Exerc. 175. p. 567.*). Puella quædam nobilis forma gratissima prædita (*tradit c. l. P. J. Faber*), dum coram me capillos venustè admodum pectine implicatos dissolveret, flammas veluti cadentes coelo stellas è capite suo in sinum excutiebat suum, quo meteoro perterrita ipsa puella in Syncopen ferè incidisset, ni subito verbis lepidissimis refocillatæ metum è pectore depressissem, explicata harum flammaram causa illi ipsi & parentibus suis. Diversus ab hoc *Lavinia noverca* splendor, qui lucem flamma comitabatur. Audiamus *Poëtam* (*l. 7. Æneid. v. 71.*)

*Præterea castis adolet dum altaria tædis,
Et juxta genitorem astat Lavinia Virgo,
Visa (nefas) longis comprehendere crinibus ignem
Atque omnem ornatum flamma crepitante cremari,
Regalesque acensa comas, accensa coronam
Insignem gemmis; tum fumida lumine fulvo
Involvi, & totis Vulcanum spargere tectis.
Idverò horrendum ac visu mirabile cerni.*

Hæc & alia atiam ap. *Petr. Dan. Huetium* (*l. 2. Qu. Alnet. c. 12. n. 10. p. 194.*) invenies.

§. 35.

De Corporis & Artuum luce ne dubitemus, historias in medium produxit (*l. 2. de Monstr. c. 48. p. 261.*) *Fortan. Licetus*. Ego pluries audiivi à *Josepho Patre, in fit*, se dum juvenis in Insula Corsicæ Medicinam faceret *Francisco Guido Jurisperito*, artificiosæ memoriæ Monstro memorabili, nullique hominum comparabili familiariter usum, quem sæpe numero, dum nudus in lecto recumberet, casu brachia levigantem flammam evidentius excutere consuevisse, quam si aridæ truncum hederæ virentis lauri baculo vehementissimo, concitatissimoque nisu attrivisset. Quinimò, *pergit*, dum Pisis agerem, publicus Philosophus superioribus annis ab *Antonio Cionfio, Bibliopola Pisano* audiivi, se bis, dum subuculam nuncupatum exueret arctiorem flammam è dorso & brachiis cum crepitu efflassee, ita ut universa familia præsens miraretur. Hoc idem frequentissimo in more positum fuisse *Maximo Aquitano Medico insigni Petr. Lupius* inter Pisani Gymnasii Professores non indoctus, ejus Nepos amplissimo testimonio mihi retulit *Hæc Licetus: De Tiberio Imperatore Suetonius* (*in Vit. Ejus c. 14. p. m. 132.*) vestimenta mutanti tunica ardere visa est. De Indusio noctu lucente observationem singularem *Exc. Dn. D. Rud. Jacob. Camerarius* (*M. C. Cec. 2. A. 8. obs. 172. p. 428.*) communicat. Cuidam in pallii consueta depositione scintillæ à dorso petasi sparsim profiliuerant, iterumque reposito pallio, dum amoveretur, denuò

denuò eruperunt, (*Hier. Cardan. l. 14. de Rer. Variet. c. 69. p. 916.*). *Alexandrinus Medicus Philalibi* (*3. de Cæl. comm. 31.*) testimonio adseverat à vertebra coxæ in laborante coxendice Ignem exsiluisse, & oculos inspicientis combussisse. *In Job. Friderico Eleflore Saxonico* modo nato visa est in dorso crux aureo colore fulgurans, quod narrat (*indic. Chronolog. p. 452.*) *Abrah. Bucholzer. Georg. Richter* (*Axiom. Oecon. 3. p. 15.*)

§. 36.

Sed nec hoc in viris solum animadversum, sequior sexus pariter isto prodigio non caruit. Illustris Matrona in Italia *Domina Cassandra Burrhi*, illustris *Job. Francisci Rombaldi Patritii Veronensis* uxor, eo prærogativæ dignitatis & stupendæ Naturæ signo signata à Creatore, ut quotiens leviter linteo corpus tetigerit scintillæ ex Artubus copiosè profiliant, non secus ac si è filice excuterentur, comitata etiam stridore omnibus audito. Sæpè ducta manus per indufii manicam scintillas excipientem, observavit flammam caudato radio ad instar accensarum exhalationum decurrentem, à quo sæpè delusæ ancillæ, ignem se intra stragula lintea ingessisse per incuriam, cum cubile hyemali tempore etiam copiosiores & clariores micant scintillæ, cum metu haud dubio arbitrantur. Ignis autem, ut hoc addam, non nisi noctu aut obscuro loco in morem luminum nostrorum cernitur, nec extra se erit, quamvis materia suggeratur ad inflammationem promptissimam, nec denique, ut alii fulgores temporanei ad certi temporis mensuram desinit, sed eadem lucentis facie, cum hæc literis mando, adhuc effulget. Hæc ex *Ezechiele* postmodum baptizato dicto *Petro de Castro* (qui hanc historiam *tr. de Igne lambente* illustrasse dicitur) *Th. Baribolin. (c. l. c. 19. p. 162. sq. & Cent. 3. Hist. 70. p. 139.)*. Aliam *P. Borell. (Cent. 2. obs. 69 p. 165.)* his delineavit. Sæpissimè oculis propriis mihi videre contigit in subucula & indufiiis egregiæ & nobilis Dominæ dum Medicinæ operam Monspeli nava-rem. Cum enim munda sumeret indufia, in iis, quæ exuebat, scintillæ igneæ erumpentes & in plures sub divisione sua abeuntes percipiebantur, eodem modo, quo ignis Carbonum scintillare & in multiplices scintillas subdividisolet.

§. 37.

Aurei Pythagoræ femoris mentionem ex Antiquis fecerunt Plutarchus (*in Numa p. m. 116.*). *Diog. Laërt. (l. 8. de Vit. Philos. p. 574.)*. *Lucian. (l. 2. Venet. histor. c. 26. p. 45. in Somnio s. Gallo & Vitarum auctione p. 373.)* *Jamblich. (in Vit. Pythag. p. 131.)* *Apud Olympiam* (*Vid. Ammian. Marcellin. l. 22. p. m. 253.*) cum per cœtum populi transiret ostensum stigma quoddam, interpretatur *Job. Henric. Ursinus (l. 1. Anal. Sacror. c. 61. p. 95.)*. Cum inter gestandas tædas, & mysticas saltationes *Alexandri Impostoris* femur de industria renudatum aureum

apparebat, pelle, ut conjicit *Lucian.* (*Pseudomant.* p. 771.) aurata circumdata, & ad tædarum fulgorem relucante. Quæstio inde inter duos desipienter sapientes orta, utrum ob femur aureum animam Pythagoræ haberet, an aliam Pythagoricæ similem? Quid de eo prætereà sentiat *Fortun. Licet.* (c. l. c. 47. p. 158.) addere operæ pretium duxi: Putat nempe aureum femur Eide attributum mystico sensu, ita, ut cum *Pythagoras* in via morum & sapientiæ nequicquam erraret, sed bene incederet, femur aureum illi scitissimè attribuerent. Ita *Plato* (in *Euthydem* p. m. 220.) scripsit, apud Scythas eos felicissimos optimosque viros esse, qui in sui capitis ossibus aurum multum continent. Dæmones esse aureum genus hominum, id est, bonum præclarum, *Plato* (in *Cratilo*) testatur, postquam ex hac vita discesserint, fieri Dæmones sanctos, terrestres optimos malorum expulsores & custodes hominum. Vid. *Andr. Cesalpin.* (de *Dæmon.* invest. peripat. c. 6. f. 151. b.). Et aureos philosophiæ participes vocasse *Platonem Clemens Alexandrin.* (l. 5. *Stromat.* p. 445.) deprehendit, qui paulò ante ex *Eodem* narrat (p. 434.) DEUM dum fingeret aptos ad imperandum iis in generatione commiscuisse aurum; earum autem auxiliaribus argentum; agricolis & reliquis opificibus æs & ferrum. Aureum pulchrum interpretabatur *Cass. à Rejes* (*Camp. Elys. qu. 36. n. 49. p. 442.*) allegans illud *Hesiodi* (l. 1. op. & dier. v. 99.)

Χρύσεον μὲν πρῶτιστ' γένος μερόπων ἀνθρώπων.

Eburneum illud *Origines* (l. 6. contr. *Celsum.*) vocavit. Femoris pulchritudinem declaraturus *Anacreon.* (od. 29. ad *Bathyll.* p. m. 150.) ignem eidem tribuit:

Μυρῶν τὸ πῦρ ἔχοντων.

Femorum ignem habentium.

in quem locum quid annotet *Mr. de Longepierre* ex *Henrico Stephano* vide (p. 161.) Sunt qui pro χρύσεον μύρον χρύσεον ποῦον aureum flumen legunt, quod animadvertit *Martin. Delrio* (l. 1. *Disquisit. Mag.* c. 5. qu. 1. f. 1. p. 138.), qui & addidit, quosdam id de Lapide Philosophorum interpretatos fuisse. Ne repugno ingeniosissimo *Chemiastro O. Porrichio* (*Diss. de ort. & progress. Chem.* p. 40.) illud de aliquali cognitione Chemiæ ex Ægypto in Græciam translata explicantur: Quod si moraliter, ut pleraque Pythagorica accipienda, id explicare tentes, forsàn de celebri illa Pythagoræ continentia, non incommodè, interpretaberis mecum, cum femur, (ut *infra* l. 3. Tit. 1. monui) ad generationem referatur, & ideò femoris sacrificium, ut ex *Eubulo Comico* allegavit *Clemens Alexandrinus* (l. 7. *Stromat.* p. 514) Diis displicuit, verba hæc sunt:

Diis quidem caudam consecratis & femur,
Tanquam scelestis nempe padiconibus.

§. 38.

Et hæc prima fuit *Liceti* ratio, notis haud trivialibus forsan illustrata. Vel ab imaginatione matris, *pergit*, femori ipsius flava macula impressa fuit. Noſtri vocant *die Honigſtecken*, & melli tempore gestationis avidè comesto ascribunt, qui ipsi navi aliquando flavo colore, ut mel rutilant, aliquando obscure flavent. Potuit & eidem contigisse, *addit*, ut dum nudaretur frictione femoris, confestim ex apertis poris flammulenta exhalatio prodiens aureo colore, membrum illud inficere videretur (c. 49. p. 162.). Tandem morbo arquato, qui morbus aureo colore corpus tingit, ut exemplis è *Cornelio Gemma* (l. 1. *Cosmo-crit.* c. 7. p. 157.) & *Lazaro Riverio* (Cent. 1. obs. 6. p. 556.) constat, ut etiam *Icteri Lunam aureo tingentis colore memoret Petr. Borellus* (Cent. 1. obs. 68. p. 64.) inde etiam *Aurigo dictus Aretæo* (l. 1. *Diuturn. Affect.* c. 15. p. 84.). Ultima ratio, ut vix aliquam probabilitatem promittit, cum Icterus in una corporis parte deprehensus vix legatur, isque non sit à primo ortu in totam vitam durabilis. Priores autem tres nec rationi, nec experientiæ contrariantur.

§. 39.

Præter lucem prædictam (in vivis namque non separatim considerantur, benè tamen in mortuis) etiam unicuique corporis nostri humani, & parti sua est lux, ipsi, quatenus mixta dicuntur, inhærens. De humorum luce acutè & nervosè colligit *Joh. Theod. Schenck.* (hist. hum. general. c. 5. p. 72.), è motu, ex eorum splendore & effectibus, qui sunt, lucida reddere corpora flammantia & rutilantia pro varia corporum luminosorum mixtione. Sicut autem non una est species (*pergit* p. 73.) lucis, sed innumera: Ita ex hoc facile colligi potest, quod, ubi separatim humores extant, aliter lucere, quam ubi vel aliis sunt permixti, vel intra carnes deliteſcunt, vel in aliam degenerant naturam. Eleganter verò illud pigmentorum varia miscela illustrat, & (p. 74.) subjicit: Non igitur à ratione abest, nec mirandum, cum hanc lucem calidam & quasi urentem in sinibus cordis; temperatam & sideream quasi in Cerebro; fulgurantem in oculis, liliaceam in cute, rosaceam in labiis & genis, in unguibus speculi instar gliscentem, in humore cryſtallino gemmeam, in vitreo obscure nitentem.

§. 40.

De Sanguinis luce nemo ferè dubitat. Ipse *Galenus* (2. de vict. rat. in acut. r. 44. p. m. 575.) oculorum coruscationes sanguinis copiarum ad caput delatarum ascripsit. Lymphæ splendor oculos effugere non potest, probat eundem gelatina, in quam absumpta serositate facessit, ut alibi (l. 1. Tit. 7 §.) allegavi. Gluten ex agnorum & vitulorum ossibus excoctum, quod non tantum pellucet, sed

sed & coloribus, Chartis, Lignis &c. splendorem conciliat, ossa demum ipsa, tendines, membranæ, nervi &c. quæ originem & nutrimentum suum præfatæ debent lymphæ, id abundè oculis suggerunt. Et si rectè quidem calculum pono, sanguis potissimum lucem ob admixta lymphæ mendicatur. Separata namque lymphæ aliqualem obscuritatem oppidò acquirit, & tandem ea ab igne penitus exsiccata, obscurus penitus redditur. Ita Lac sanguini mistum, colorem eidem splendens minio simillimum per aliquot dies constanter induxit, experimento *Tb. Bartholin. (de Hepat. defunct. p.m. 585.)*. Quin Chylus admixtus idem præstet sæpius suspicio me tenuit. Contra (*idem expertus e. l. p. 586.*) subcinericiu colorem omni sanguini faciliè impresseris, si ad ignem in vase leviter coquas.

§. 41.

Lymphæ ista sanguini mista sanguini concrecenti varia superficiem mutando imprimere poterit simulacra. Spectat huc illud phænomenon, quando Haffniæ anno 1662. mense Junio Chirurgus in sanguine speciem hominis capillati, & foeminæ cum corona sibi invicem obversa vidit, quod tertia hora evanuit (separata nempe à sanguine lymphæ), quod iterum notat *Tb. Bartholin. (Cent. 4. Epist. 24. p. 101.)* Eodem modo Alii in sanguine effigies sacerdotis comparuit, ut *Idem (de Hepat. exauctorat. desperat. Caus. s. 1. p. 642.)* meminit. De Chyli & Lactis Luce nihil amplius addo, ne soli lucenti lucem jungere videar.

§. 42.

Germanicum *Auge* concinnè à græco *αὐγή* deducunt, ut splendentis radii significatio insit, ceu *Franc. Tidiceus (tr. 4. Microcosm. p. 274.)* loquitur. Oculum igneum esse, prodiderunt multi, quos citat & refutat *Andr. Laurent. (l. 11. Anat. quæst. 3. p. 941.)*. Ignis ille, qui è corde vel aliunde in cerebrum erumpens, ibique exquisitè elaboratus à Natura in visus ministerium secernitur, inde in Nervos opticos se recipiens, dum ab oculi humoribus & tunicis impeditur, quo minus avolet, quicquid est subtilissimum, ejus veluti eruptione facta ex illis angustiis longè se promittit, spatium quærens. Quod manifestum est in oculis Felis & Noctuæ, scripsit *Sebast. Basso (l. de visu intent. 4. Artic. 5. p. 540.)*. Spiritum in Nervis opticis splendidum vocavit *Gallen. (l. 7. de placit. Hipp. & Platon. p. 1139. & l. 16. de U. P. p. 882.)*. Oculi humores orbiculares duplices, alius ita mollis, cujusmodi est vitrum mediocriter solutum; alius ita durus, cujusmodi est glacies modicè concreta. Nominatur à Medicis mollior hyaloides, durior crytalloides à vitri & Crytalli similitudine, quibus non solum substantia, sed

etiam coloribus respondent. Siquidem exactè purus est pellucidus & splendidus. (*Id. l. 7. de placit. Hipp. p. 1145.*). Leonibus & Pardalis aliisque animalibus, quibus splendidus admodum est oculus, licet tibi noctu spectare, quum pupillam ad nares converterint circulum splendoris in ipsa apparentem, (*id. ibid. p. 1141.*). Solem non ostendam quidem in corpore animalis, sed ostendam tibi oculum, organum lucidissimum, & Soli quam simillimam animalis particulam, tandem concludit *Pergamenus* (*l. 3. de ll. P. c. 10. p. 386.*)

- - - - - πνεύματα
οὐματα - - - - -

Melitæ tribuit (*in Epigr. V. Antholog. Epigr. l. 7. p. m. 521.*) *Ruphinus*. In Venereis id contingere præ reliquis, *Martin. Schoock.* (*de Ferment. c. 18. p. 251.*) autor est. Inde *Adamantius Sophista* (*l. 2. Physiognom. c. 26.*): oculos *σίλβοντας* s. lucentes Veneri sacrauit, quod imprudentiam demonstrent. Vid. & *Joh. Bapt. Porta* (*l. 3. Physiognom. c. 7. p. 409.*) Plura de oculorum luce *Cass. Hofmann.* (*l. 2. Syntagm. de Calid. innat. & Spir. c. 2. p. 56.*). Oculos interim animalium non luce innata, sed participata gaudere, experimentis declarare voluit *Exc. Joh. Bohnius* (*Circul. Anat. Progymn. 19. p. 402. & 27. p. 413. sq.*). Et noctivaga animalia nullum extra oculos lumen mittere, itidem Experimentum suppeditavit *J. B. Helmont.* (*tr. Formar. Ortus n. 50. p. 114.*)

§. 43.

De humore oculi crystallino multa dicere prohibet Lux præfata oculorum emissitia, ut ut hunc neget *Hieron. Fabric. ab Aquapend.* (*tr. de Oculop. 2. c. 4. p. 45. & p. 3. c. 6. p. 89.*) & ab intimis oculis recessibus lumen proflire, inficietur *Athan. Kircher.* (*l. 3. Art. Magnet. p. 9. c. 1. p. 610.*). Excelluerunt illa luce *Cajus Marius*, ex cujus oculis in cubiculo umbroso multas flammæ emicare vidit miles, teste *Plutarcho* (*in vit. Ejus p. 72.*) *Augustus Cesar*, *Tiberius*, *Aselepiodorus*, *Julius Cesar* & *Josephus Scaligeri*, *Beza*, *Burrhus*, cum aliis, quos citat *Th. Bartholin.* (*l. 1. de Luc. c. 14. p. 106. & l. 3. c. 8. p. 493.*) ex *Angelus à S. Francisco* (*tr. Homo omnia l. 1. p. 60.*). Novit *Groeningæ* quosdam nocte expergefatos omnia clarè, Luna non fulgente, cernentes *Isaac. Schookus* (*Cent. probl. rar. n. 44. p. 40.*). Idem de se *Cardan* (*l. 8. de var. rer. c. 43. p. 542.*) sibi ipsi splendentes oculos tribuerunt *Lud. Cæl. Rhodig.* (*l. 15. lect. Antiqu. c. 2. col. 776.*) *Joh. B. Porta* (*l. 4. Physiognom. c. 6. p. 460.*) & *Athanas. Kircher.* (*l. 2. Art. magn. Luc. & umbr. p. 2. c. 1. p. 162.*): De me testari possum, quod sæpius è somno expergefatus cameram lucidam deprehenderim, sed non nisi oculis humentibus, humore namque in vapores resoluta, lux evanuit, & oculis siccis nunquam comparuit.

(U u u u)

§. 44.

§. 44.

Hyæniæ Gemmam in oculo Hyænæ inveniri, scripsit Plinius (l. 37. c. 13.). A similitudine verò nomen accepisse, Ansh. Boët. de Boot. (l. 2. d. Lap. & Gemm. c. 299. p. 262.) dicitur. Eruit has (quamvis veræ gemmæ non sint, cum post tres aut plures dies fiant opacæ, & in varias partes scindantur,) Petr. Castellus (l. de Hyæn. odorif. c. 4. p. 37.), crystallinas ex Hyænæ oculis duras & diaphanas, quas etiam apud Eundem vidit Th. Bartholin. (l. 2. de Luc. c. 9. p. 252.), qui & ipse è Civetta talismodi humorem crystallinum exemit & descripsit (Cent. 4. hist. 1. p. 210.). In hominibus contra sub mortem vel Syncopen oculi cornea membrana lumine priva cernitur, advertente J. B. Helmontio (tr. Blas human. n. 24. p. 148.), quod & calculo suo firmavit Thom. Reinesius (l. 2. var. lect. c. 18. p. 290.). Confer etiam quæ supra (l. 1. Tit. 5. §. 7.) collecta dedi.

§. 45.

In contentione avari cum Oreste splendidam huic bilem tribuit Horatius, quod cum censente B. Frideric. Rappoldo (in not. ad Horat. c. 11. p. 331.) Dionys. Lambinus ad atræ bilis naturam rectè refert, quæ Galeno docente sit *σιλπιγγες τε αἷμαρες*, splendidior sanguine. Torrentius tamen (valdè veretur, ne invita veritate, citraque auctoritatem veterum laudatus Rappoldus) flavam potius seu rubescentem, quæ ad cor redundans, iram concitet. Torrentio meum aggrego calculum, eò quod irati rubeant, inde ap. Statium (l. 7. Thebaid. v. 48.): iræ rubentis, & irati, tum ignea corda, (l. 2. Theb. v. 411.) tum scintillantes oculos habere, Poëtis dicuntur. De his locus extat ap. Apollon. Rhodium. (l. 1. Argonaut. n. 50. v. 1258.)

τῶ δὲ οἱ ὄδῃ

ὄσσιγγες μαλεργῖο πυρὸς ὡς ἰνδάλλαιτο.

ipsiq; ei oculi

Scintille rutili ignis tanquam fulgurabant.

Ἐκ δὲ οἱ ὄμματ' ἔλαμψαν ὑπ' ὄφροσιν ἱεμέργιο.

Eiq; oculi ardebant sub superciliis more incitati.

Oculis Dracorum & Serpentum κακὸν πῦρ Theocritus (Idyll. 24. v. 18. p. m. 187.) & Apro immani oculos flammeos ascripsit Apulejus (l. 7. Metam. p. m. 191.). Apud Homerum (Iliad. 19. v. 16.) Achilli irato:

intus oculi

Terribiliter sub palpebris tanquam jubar micabant.

& (c. l. v. 371.)

Eidem

Eidem oculis

*Ardebant velut ignis flamma.*Imitatus hunc *Virgilius* (l. 12. *Æneid.* v. 101.)*Hic agitur Furiis, totoque ardentis ab ore**Scintille assistunt oculis micat acribus Ignis.*

Seneca (l. 1. de *Ira.* c. 1. p. m. 20.): hæc de iratis. Flagrant & micant oculi, multus ore toto rubor exæstuante ab imis præcordiis sanguine. *Plato* bili flammam tribuit, omnemque inflammationem corporis eidem, (teste *Galeno* (l. 9. de *placit. Hipp. & Platon.* p. 1185.), cujus mentem ut explicaret, ista (p. 1186.) subjecit, ex eo quod apposuerit flamma ob coloris nomen certum est, non in appellatione errasse ipsum, sic ut *Prodicum*, sed in Naturæ humoris cognitione. Varii præterea colores bili assignantur. Rubram bilem dicunt, quæ serum sanguinis est. Vitellina verò gignitur ex flava crassescente, sicut pallida, cum illi aliqua substantia intermiscetur. Et hæc iterum (in 6. de *morb. vulg. comm.* 5. p. 586.) *Galenus*. De atra *Idem* (l. 2. de *nat. facult.* c. 9.), qui & quorundam Taurorum bilem vidit cœruleam (l. 10. de *Simpl. med. facult.* p. 971.). Taurosque in Colchide ignem spirare, è *Virgilio Fried. Taubmann.* (Comment. in *Virg.* p. 180.) prodidit.

§. 46.

Homini vivum aliquod ens igneum inesse, sequens experimentum *Francis. Mercur. Helmont.* (obs. circ. hom. ejusque morb. §. 9. p. 8.) docuit: Accipe *scribit*, urinam eorum, qui parum bibunt, est enim acrior, aliquandiu repositam ad mellis consistentiam evaporare sine, tum adde triplum carbonis laterisve in pulverem redacti, injice massam in retortam ob ignis violentiam luto incrustandam, & amplum adapta recipiens, cui aquæ nonnihil insit, tandem igne reverberatorio ascendet fumus cœruleus lucidus, qui in Aquam figitur in substantiam spissam, quæ inde extracta protinus lucet, & nimis ruditer tractatur, quod *Phosphorus* appellatur. De *Phosphoro*, quam *Tincturam supra* (§. 16.) vocavit *Edmund. Dickinson.* (c. l. n. 49.), quæ de essentia quadam hæc (p. 289.) subdidit: Ea quæ jam prædicatur *Essentia*, multo subtilius elaborari debet, & in liquidam atque purissimam naturam redigi, ut *Pyropus* fiat; quæ, si vitro in formam globi sufflato indatur, ita fulget, ut jubare suo totam cameram quamvis amplissimam, in qua suspenditur, illico luculentam reddat, tenebras & noctem fugans.

§. 47.

De Sudore pingvi & oleoso lucente res videtur indubia. De Sudore peste correptorum *Lucret.* (l. 6. de *Nat. Rer.* v. 1185.) (Uuuu) 2 Su-

Sudorisque madens per cutem splendidus humor.

In quem locum ista *Obert. Gifan.* (*collect. in Lucret p. 432.*): tribuitur humori splendor à Poëta nostro fortasse, quod, ut lumen à Poëta nostro liquidum ac fasum dicitur, ita contra liquor s. humor splendidus, sitq; mutua interea translatio. De urina noctu instar ligni putridi, cute flammæ sulphuræ lucente, singularem communicavit historiam *Dn. D. Salom. Reissel.* (*M. C. D. i. A. 6. & 7. obs. 193. p. 280.*), quod sulphuri lucenti in illa latenti tribuit *J. J. Beccher.* (*Supplem. Phys. 3. p. 75.*). Movit id *Job. Kunkelium, Chymicum industrium*, ut Phosphorum suum cum Helmont. laudato ex urina pararet, quod augurabatur *Fried. Hoffmann. F. F.* (*Discurs. in augur. de Avtochir. p. 15.*) & noctilucam suam aëriam Rob. Boyle (*tr. de Noctil. Aër. p. 82.*). Evaporationes pingves & sulphureas è Cadaveribus suspensorum diurno tempore posse elici, quæ nocturno frigore condensante ignem fatuum & lambentem repræsentent, non dubitat *Erasmus Francisci* (*c. l. p. 593. sq.*) Hæc de humotum luce. In partibus corporis solidis pro varietate texturæ & humoris quo nutriuntur & madent, lux modò sensum nostrum fugit, modo penetrat & se conspiciendam dat, quod sequentia declarabunt.

§. 48.

Externa & assumpta huic luci velificari, prolixa non indiget probatione. Cum enim quædam assumpta, v.g. Cibus aut potus luce interna turgeant; alia verò lurida & putredini obnoxia facile evadant, quod illis lux corporis nostri exaltetur; his verò obscuretur, color faciei & labiorum loquitur. Plura *Th. Bartholin.* (*l. 3. de Luc. c. 6. p. 388.*). Ita si plantæ noctu lucentes ab animalibus comestæ, carnes lucere postmodum, sunt qui asserunt. (*Vid. Isaac. Schoockius Cert. probl. rar. 44. p. 38.*) Cum Monspeliæ caro agnina luceret, suspicabatur doctus quidam Medicus ex Cantharidibus, splendores esse, (quam benè ea, quæ *Decur. 1. M. C. Ann. 1. obs. 138. p. 307. cum J. P. Saehsio* notavi docebunt,) quibus eo mense vescebantur animalia, quod *Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Epist. 9. p. 28.*) annotavit. Id verò non Cantharidibus comestis, sed lampyridibus noctu per patentes fenestras involitantibus carnique & pinguedini ejus denso agmine insidentibus, vel examinis instar Apum conglobatim adherentibus imputat *Celeb. noster Christ. Francisc. Paulini* (*in not. ad Isibord. ab Amelunxen. Breviar. p. 186.*) In Hippocomiis Regiis dum strigilibus ferreis strigmenta corporis equorum accuratissimè excutiuntur, fricta sursum & deorsum eorum cute evanescentibus fuligineis cutaneis excrementis apertisque cutis poris spirituosam equini alimenti substantiam, quæ in hisce equis opiparè cibatis uberrima est, candescit, & flammescit, ita ut Equus ignitus videatur, *ratiocinatur* (*Pallad. Spagyr. c. 14. T. 2. op. p. 836.*) *P. J. Faber.*

§. 49.

Aurum & Argentum assumpta, sive in substantia, sive chemicè præparata, huc referri possunt. Experimentum in Gallinis factum habet *Franc. Wendlerus* (in *Prognost. Astrol. German. ad Ann. 1619.*), cujus verba in Latinum Idioma translata à *Dan. Sennerto* (*l. de Chym. & Arist. conf. & diff. c. 19. p. 429.*) ita habent: Hoc loco facere non possum, quin mentionem faciam, qua ratione Gallina foliis auri & Argenti cum sagina reliqua cibanda sit, & quam mira meis oculis viderim, referam. Cum Sol signum Cancri ingreditur, quod 22. Junii eveniet, Gallinam aliquam, quam fieri potest, optimè sagina, saginæ folia argenti insperge: quorum quo plura cum cibo ingerit Gallina eò melius se res habet. Primis quidem quatuor diebus argentum cum excrementis per alvum rejicitur, quinto vel sexto vel asvescit ventriculus argento, idque arripit, & immutat in suam quintam Essentiam, melius quam Chemicus aliquis. Si mensem unum ita Gallinam nutriveris ac saginaveris, mactare eam licet, & mira videbit. Quæ domi meæ saginata & mactata est, candida fuit instar argenti: Intus viriditas tanta apparuit, qualem nec Chemicus ex Argento parare possit. In massa illa quæ ova continet, innumera ferè ova magna & parva apparuerunt, quasi ab Artifice aliquo ex argento formata fuissent. Postea quando Sol in Leonem ingreditur, quod accidit 23. Julii alia Gallina eodem modo nutriatur Auri foliis. Hoc modo meo svasu nutrita & saginata est Gallina à Senatore quodam hic primario, & lautioris fortunæ &c. Comederat illa Gallina quatuor circiter volumina (4. *Büchlein Gold*) Auri, malleando in folia ducti. Ubi mactata fuit, mirum, quam pulchra intus fuerit. In pectore verò tres lineas purè aureas habuit, quasi ab Artifice inductæ fuissent. *Hæc Wendlerus.*

§. 50.

Tentavit hoc Experimentum *Sennertus* eodem Anno foliis argenti, sed sine successu. Tentavit & *Joh. Agricola* cum Auro, qui tamen testatur, se nihil invenisse, *als vergüldeten Hünereck* (tr. de *Aurop. 2. & 3.*). Add. *Guerner. Rolfinck.* (*l. 6. Chem. in Art. Form. redact. c. 7. p. 427.*). *Joh. Sperling.* (*l. 6. instit. Physic. c. 7. qu. 3. p. 1102. sq.*). *Martin. Schoock.* (*l. de Ferment. c. 23. p. 384.*). Sed de eo non dubitat *Anton. Deusing.* (*Exerc. de Nutrit. Anim. §. 68. p. 103.*); comprimis si folia vel pulverem impalpabilem Aqua mellis imprægnatum & in ventre Equi digestum sumamus, & cum palea triticea & melle paremus amalgama, & Gallinæ exhibeamus, quod consulit *Hieron. Reusner.* (*Exerc. 7. de Scorb. p. 504.*). Conf. *Carol. Rosenberg.* (*Exerc. Med. 31.*). *Laurent. Eichstad.*

stad. (tr. de Conf. Alkerm.). Colligit id è vitibus Ungariæ & Transylvaniæ, quarum folia aliquando aurea apparuere. Vid. *Nobilissimi Nostri Sachsii Collectanea* (M. C. D. 1. A. 1. obs. 131. p. 291.) & *D. Job. Peterson Hain* (c. 1. A. 2. obs. 113. p. 187.). Habet & quædam citatus *Deusing.* (c. 1. §. 71. p. 105.)

§. 51.

De vituli aurei potu *ap. Eundem* (c. 1.) etiam quædam è *Lyrano* adducta invenies, de quo etiam aureo colore tinctas barbas Idololatræ retulisse dicuntur. Evolvatur etiam *Dan. Sennertus* (c. 1. c. 3. p. 22.) & *Præceptor olim in Patria fidelissimus, Affinis & Fautor observandus Dn. D. Georg. Moebius* (*Moscholatr. Diss.* 1. f. 2. §. 36. p. 29.) & *Exc. Noster J. D. Major* (tr. *Genius Errans* c. 31. H. 4.) cum *O. Borrichio* (*Diss. de Ort. & Progr. Chem.* p. 48.), qui illam mutationem, si vera sit, miraculum spirare, non opus Chemiæ, edixit. Verum ridiculum illud Ebræorum commentum non sine ratione reputavit celeb. *Job. Selden.* (*Syntagm. 1. de Diis Syris* c. 4. p. 155.)

§. 52.

De Boëto fluvio, Martialis (l. 9. Epigr. 62.)

Vellera nativopallent ubi flava Metalla

Et limit Hesperium bractea viva pecus.

Qui & alibi, (l. 22. Epigr. 100.) de Eodem:

Aurea qui nitidis vellera tingit aquis.

In Capillis humanis magnam esse virtutem mineralem, præcipuè istis, qui de capite abscinduntur, *Alberti M.* (tr. 4. de Reb. Metall. c. 6. p. 365); majorem in Cranio & Cerebro à salis gemmei nimio usu, *Job. Walchii* (*Comment. über den kleinen Bauer* p. 125.) fuit assertio.

§. 53.

Aërem inspiratum sanguini lucem foenerari, (si quidem clarus sit, obscurum namque & foetidum sanguinem corrumpere, & colorem defœdare obscuris & humidis carceribus diu inclusi, fidem faciunt,) *Rich. Lowerus* tradidit. Sic & sanguinis venosi in vase excepti superficies quatenus aëri exposita est, coccineum calorem acquirit; quæ si auferatur proxima, quæ subjacet, à simili aëris contactu in eundem brevi mutabitur. Quin etiam si placenta congrumati sanguinis, postquam diu resederit, invertatur, brevi spatio superficies nova (dummodo sanguis sit integer & incorruptus,) purpureum colorem induit, quin & vulgo notum est, sanguinem venosum in patina exceptum & diutina agitatione commotum, quo aërem penitus intromittat, purpureum evadere. Notat hinc *J. Tb. Schenckius* (c. 1. p. 75.) jucundum experimentum, (simile fere illis, quo

quo Iridem repræsentare docent *J. B. Porta l. 4. Mag. Nat. edit. prim. c. 3. f. 12. Wolsfg. Meurerus Meteorol. p. 146. Dan. Sennert. l. 4. Epit. Nat. Scient. c. 9. p. 345. P. J. Faber l. 3. Panchym. f. 1. c. 6. p. 300. Athan. Kircher. l. 3. Art. Magnet. c. 3. Exper. 1. p. 435. & Iridem Natura monstrante vidit Ad. Olear. l. 2. Itin. Muscov. Pers. c. 10. p. 118.*) institui potest, dummodo profilienti ex vena sanguini solis radios opposueris, pro varia radiorum solis fractione Iridem microcosmici sanguinis non sine oblectamento suscitabis.

§. 54.

In mortuis igitur si lucis causam quæras, animæ luci, aut ignis nativi coruscationibus immeritò id defertur. Solutum namque est Animæ cum corpore commercium, & flammula cordis extincta, nullum post se, quod inter affectiones (*supra §. 19.*) numerabatur, sui relinquit vestigium. Luci igitur humoribus & partibus inhærenti splendor ille assignandus veniet, & partium, in quibus coruscatio contingit, texture & singulari constitutioni.

§. 55.

Duplici autem modo accidit, vel enim lux in vivis aperta post mortem aliquandiu durat, vel operta post mortem demum emergit & fulgurat. Aperta lux aliquandiu perseverat, usque dum corpus putrescat, post, protinus evanescit, non rarò aliquando ob alias causas, etiam putredine dominante, adhuc stabilis permanet. Priori modo pars corporis splendet, quando humor lucidus, qualis lympa, aut eidem similis pura intra tendinosam & membranofam, atque adeò pellucidam partem hanc ludit scenam, secundum quem sine dubio caro in monte pessulano & alibi evasit illustris. Quod ut suspicer, facit (1.) carnis inæqualis pinguedo. (2.) Quod tantum aliquæ partes pellucidæ inæquali splendore luxerint. (3.) Lux illa effulgens non fuit ignea. (4.) Tempus durationis, quia præsentē putredine, quæ lymphæ splendorem nativum, colorem ejusdem & consistentiam mutando, sustulit, terminata.

§. 56.

Piscium Lux sententiam hanc reddit illustriorem. Lucent, in vivis dum sunt quoad totum corpus. Lucerna Piscis à *Plinio (l. 9. c. 27.)* & *Guilh. Ron-doletio (l. 10. de Pisc. c. 8.)* delineata, cujus Lingua per os exserta tranquillis noctibus comprimis perspecta lucere. Idem de pisce, Luna dicta, (*l. 17. c. 7.*) *Harengi*, imprimis eorum oculi, quibus & squamas addit *Paul. Neucranz (Diff. de Hareng. c. 3. p. 20.)*. Hi instar luminis noctu lucent in mari scribit. *Ol. Magnus (l. 20. Hist. Septentr. c. 29. p. 531.)*, imò quod magis est, hujus piscis maximo motu & reflexu vasti sui agminis quasi fulgura & coruscationes per æquora excitata

tata apparent, fulgura Halecis (*der Heringsblick*) communiter nuncupata. A ventribus autem versus summum æquor obversis splendorem deduxit (*Thaumtogr. Nat. cl. 9. c. 9. p. 414.*) *Joh. Jonston*. Et vivæ & mortuæ jubar s. lucem fundunt Murænæ Gallicæ (*Plin. l. c. c. 23.*). E concharum genere Dactyli ab Eodem descripti (*ib. c. 61.*) lucentes in ore mandentium, lucentes in manibus, atque etiam in solo ac veste decidentibus guttis. Manu tritos lumen, velut scintillas quasdam, de se spargere, *Athanas. Kircherus* (*l. 1. p. 1. Art. Magn. Luc. & Umbr. c. 7. §. 1. p. 25.*) *autor est*. Addidit *Idem* experimento facto, humorem eorundem aspergillo in tenebrosam aërem dispersum mox igneam quasi pluviam ostendere, manus vestesque, & quicquid lucentis humoris glutine inficitur non minus ac scintillis flammisque coruscum reddi. Ita & *Dn. de Monconnys* (*T. 2. Itiner. p. 484.*), ex hisce Dactylis abrasit humorem lucidum in vitrum aqua plenum, quam ipsam reddidit transparentem & luminosam per unius noctis & amplius spatium, usque ad alterum diem, sed cum illam destillare tentasset, omnis lux evanuit. De ostrearum cum vivarum, tum mortuarum splendore, evolvatur *Ælian.* (*l. 10. Hist. Anim. c. 13.*). De animalculis ex Ostraceo genere *Anconæ* ad mare Adriaticum lucentibus *P. Zacchias* (*Philos. opt. p. 48.*). De *Gammaris Fortun. Licetus* (*de Lithæosphor. c. 33. p. 123.*). De *Scombris* Experimenta *D. Beale* (*T. 2. Ephem. Erud. p. 2. Ephem. 30. p. 349.*) exhibuit. De *Scorpio* marino ap. *Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Epist. 83. p. 253.*) *O. Wormius*. De recenti juru *Capabæ* s. *Itajara* Brasiliensi pisce *Georg. Marggrav.* (*Hist. Nat. Brasil. cit. Bartholin. l. 2. de Luce c. 15. p. 302.*). De Luna pisce mortua Lunam referente *Dn. de Monconnys* (*T. 1. Itin. p. 12.*)

§. 57.

Quod ad partes spectat piscium, inter ea, quæ in lumine quidem non videntur, in tenebris autem sensum faciunt, etiam piscium capita, squamas & oculos reposuit *Aristot.* (*l. 2. de Anim. c. 7. t. 72.*). Lucii piscis caput splendere, cutem asperam Soleæ marinæ & oculum pastinacæ marinæ *Th. Bartholin.* (*c. l. p. 315.*) annotat; caudam pastinacæ marinæ, *Guilh. Rondelet.* (*l. 12. de Pisc. c. 1.*); oculos Harengi aliquot dies defuncti, *P. Neucranz* (*c. l.*), in putredinem demum vergentes, & quoad totum corpus, & quoad certas partes aliquando lucidi conspiciuntur, de quo jam *supra* (§. 3.) adducta, rem satis expediunt. In piscibus his vivacius lumen, tanquam in ligno putrido se exserere, *Rob. Boyle* (*T. 4. Ephem. Erud. 4. Experim. 3. p. 49.*) probatum dedit.

§. 58.

Causas hujus in Piscibus phænomeni non longe arcessere debemus, cum
in

in ipsis latent. Si verum est illud *Helmontii*, nuper (§. 17.) insertum pronunciatum, Lunari Luce coruscare pisces, quid mirum? Si non interdiu, sed noctu luceant comprimis ad motum lunaris luminis luceant, carnis deinde color & constitutio lucida lucem promittit, externa itidem tegumenta, squamæ pellucidæ, cuticula viscida argentei luminis obductæ. Et si primam piscium materiam repetimus, aquarum sunt progenies, aquarum alumni: Ad hanc mentem *J. B. Helmont.* (*tr. compl. atque mist. Elem. figm. n. 12. p. 26.*): Pisces innati feminis vi aquam simplicem in pinguedinem, ossa, carnesque suas transmutant: Non mirum itaque pisces materialiter nil nisi aquam transmutatam esse & in aquam redire per Artem.

§. 59.

Quid aquis dici formosius potest? quærit *Petron.* (*Satyric. p. m. 117.*). Liquor ejus (*Langiana* regerit *Suada de Acidul. Agran. tb. 2.*) omni Crystallo nitidior. Fontis est candidissimum marmor, speculum clarum, claror merus. Manat vitæ scaturiginis argentum.

vix pulchrior altos

Phæbus agit currus.

Qui ipse claror, noctu comprimis, oculos ferit, ut viatoribus sæpe *Ignis fatuus* esse videatur, coruscationes namque ejusmodi insequentis littora aquarum offendunt. Marinarum aquarum splendor à *Nicolao Papinio* (*l. de la lumiere de la Mer, cula mer lumineuse à p. 115. ad 155.*). *Verulamio* (*l. 4. de Augment. Scient. c. 3. col. 120. & Sylv. Sylv. Cent. 4. Experim. 352. col. 828.*). *Rob. Boyleo* (*in Append. Diss. de Qualit. Cosm. p. 24.*). *J. B. du Hamel* (*T. 1. op. Phil. l. 1. de Met. c. 3. p. 311.*). *J. J. Becchero* (*Supplem. Phys. 3. p. 75.*) celebratus, & à *Th. Bartholino* (*l. 1. Epist. 12. p. 43. & l. 3. de Luc. probl. 9. p. 469. sq.*). *J. D. Majore* (*tr. Genius errans c. 12. n. 3. a.*) erudito discursu illustratus causæ titulum jure merebitur. A sulphure astrali eundem deduxit *J. J. Beccher.* (*l. 1. Phys. subt. s. 2. c. 2. n. 10. p. 72.*) quod Margaritis, Conchis aliisque testaceis argenteum & semi diaphanum splendorem præbet. Pinguedo Aquæ marinæ à *Plutarcho* (*Quest. Nat. 1. p. 134.*) & Ejus plagiario Macrobio (*l. 7. Saturnal. c. 13. p. m. 539.*) tributa huc spectant.

§. 60.

A causis externis lucem illam augeri, aut in actum deduci probabiliter assero. Aeri in sanguinis fulguratione & purpura multum modò (§. 53.) dedi. Spumæ lux & albedo id oculis subjicit. Quod in ore nostro est humidum (*insit Clemens Alexandr. (l. 1. Pedag. c. 6. p. 75.)*, Spiritu albescit. Nivem aspice & mi-

(Xxxx)

miraberis exaltatam in illa lucem & candorem, quamvis albedinem multis argumentis ipsi denegare conatus sit *Gothofr. Voigt. (Diff. contr. Niv. alb.)* & hanc vetustate rubescere, *Philosophus (l. 5. Hist. Anim. c. 19.)* prodiderit, quod non tantum ex variata partium positione contingere arbitrabatur (*Diff. Phys. de Ign. 13. p. 383.*) *Paulus Casatus*, sed & ex aliorum corporum commistione. Glaciem huic junge & stirias, frigoris vi induratas, vel ipsum CrySTALLUM nitore provocantes. Omnem albedinem deducit ab Aëre copioso incluso *Hieron. Cardan. (l. 3. de Rer. Var. c. 14. p. 142.)*, qui calcem & ossa combusta albedinem propter siccitatem assequi juxta docuit, (*l. 4. de Rer. Subt. p. 239.*) & solutis incendio omnibus humidi particulis copiosissimo subintrante aëre candorem cineribus accedere *Martin. Schoock. (Tr. de Fursis c. 16. p. 120.)* divinavit, qui cum *V. A. Scarmilionio (l. 2. de Color. c. 14.)* Carbonum nigredinem ascribit inæqualitati maximæ, vel à Terra vel Aqua & minima Aëris portione provenienti. Quamvis aliam causam Microscopii subsidio detexerit *Rob. Hooek (Vid. T. 2. Ephem. Gall. 42. p. 488.) supra recensitam examinatam & rejectam (l. 1. Tit. 1. §. 91.)*. Lucem in piscibus & Lignis soli aëri deberi, *Rob. Boyle (de Qual. Cosm. c. 5. p. 25. & c. 8. p. 40.)* fassus est. Micas ignis, quas vulgo è corpore saxi aut ferri profilire existimant, lucidas aëris portiones, exquisitæ subtilitatis undiquaque dispersæ antea, sed vitandi vacui ergò subito allapsas ad replenda spatiola illa sphaerica, quæ ex continua rapidissimaque ramentorum rotatione per Aërem aliquanto resultant celerius, quam Aër è vestigio possit confluere, judicat *ingeniosissimus Hesperus (c. l. n. 2. a.)*

§. 61.

Si mortuorum Animalium collapsos pulmones inflaveris, pro ratione Aëris inflati pulmonum lobi albescunt. Nim. albedinis ratio in eò maximè sita videtur, quod corpora alba eam superficiei suæ dispositionem nacta sint ex bullularum numerosissimarum congerie, quæ radios luminis incidentes confestim penè omnes reflectant, quemadmodum in spuma cernitur, aliisque ferè innumeris. Quamvis facile credam, uberem illam luminis reflexionem potissimum fieri à superficie aëris intra vesiculas contenti. Radios Solares huc advocant *Petr. Borell. (Cent. 1. obs. 3. p. 5.)* & *Is. Schoock (c. l. probl. 44. p. 38.)* existimatq; *Borell.* quod Lux in carne Monspeliensi ex membranis quibusdam viscidis lucem solis (ut Lapis Bononiæ, qui Soli expositus deinde in tenebris lucet) aliquandiu captivam retinentibus fieri potuerit. Sed hæc ratio cum probabilitatem subjectam habeat (*p. 6.*), in aëre quandam substantiam quintam Aquæ vitæ summe rectificatæ, coelique naturam retinentem, quæ sic à Sole sine indivi-
duo-

duorum læsione accenditur, fingit, quam *supra* (Tit. b. l. 7. §.) ex Aliis ætherem vocavi. Potuit, decernit *Mich. Watson. (Synops. Phil. contempl. phys. f. 3. p. 2. c. 2. p. 373)* subesse phantasiæ operatio, aut aëris lucida dispositio, quæ tale lucis simulacrum carni Monspeliensi publicè expositæ communicavit.

§. 62.

Si igitur Sudor & vapor viscidus, unctuosus, pinguis & oleosus in cutis superficie aut capillis hæreat, qualem animalia calidæ constitutionis, quæ Solaria quibusdam vocitare placet, emittere solent, & cum his Aqua vitæ (ita loqui liceat) Naturæ conjugatur, & per frictiones, pectinationes & alios motus accendatur, scintillæ crepitantes & ignem circumferentiam corporis lambentes, non tamen adurentes cieri possunt. Exemplum vide sis ap. *Job. Otton. Holbig. (introit. in inaudit. Phys. p. 24.)*. Ab aëre frigidior vi antiperistaseos accendi, etiam *Petr. Borellus (Cent. 4. obs. 43. p. 312.)* suspicatur. Accendi ab idonea materia, scribit *Th. Bartholin. (l. de Luc. præf. ad Lect.)*. Ostendit Romæ puer, annorum duodecim frictione scintillas è capillis proliciens, cujus caput olebat sulphur (*Autore Alexandro Tassono l. 5. Meditat. qu. 36.*), quasi illi apud *Valerium Flac-*

Olentes sulphure crines.

Tiberii asinus Rhodi visus ardere, ut ex Aliis recitat *Isaac. Casaubonus (Comment. in Sveton. Tiber. c. 14. p. 362.)*. Ferunt in Dania locum esse (*iterum tradit Th. Bartholin. l. 2. de Luc. c. 3. p. 233.*), per quem, si Equi transeant, quasi undique igniti conspiciuntur. Quod à Terra ipsa, non exhalationibus ex ipsis Equis provenire suspicatur *Alb. Kyperus (l. 2. Inst. Phys. c. 4.)*. Ego tamen, subjicit, crediderim, eam esse Equorum naturam, ut ab exhalationibus terrenis facilè interni luminis splendor evocetur & promoveatur. In Andium Peruvix & Chiles montibus (*supra commemoratis l. b. Tit. 3. §. 1.*) ætheream hanc auram luxuriare, experientia monstrat, cum viatores & jumenta eosdem transeuntes igniti videantur, & flammæ vomere. Dum ex pingvi & viscoso tam hominum, quam jumentorum halitu sudoreque subtilissimo aëri commoto per motum attrito subtiliatoque facillimè sequatur accensio. *Vid. Athan. Kircher. (l. 2. M. S. c. 12. p. 84.)* Idem etiam oculis objiciunt furfures & Squamæ capitis candidæ, (candida namque natura maximè ad naturam lucis accedunt). Equum ad Cataphracti usum è Calabria candidum habuit *J. C. Scaliger (Exerc. 174. p. 567.)*, is in tenebris ubi strigili fricaretur, scintillas ejaculari videbatur. Id erat Squama, seu furfur candidum à sudore sicco, quod districtum exiliret.

§. 63.

In mentem mihi meditationes hæc revocant Ignem, lambentem quem vocare soliti sunt Physici. Quare etiam modo allegatos Ignem Microcosmicos emphaticis ignitisque Meteoris accensuit Mich. Watson. (c. l.). Descendere è nubibus observatus est hic Ignis. Notandum est, recitat P. Borell. (Cent. 4. obs 39. p. 308.), quid egregio veracique viro D. de las Planes accidit. Cum enim noctu iter faceret, quasi Lunam ab alto descendentem vidit, cujus portio mystaci ejus se opposuit, ut comites ejus perceperunt: Ignari hisce non mediocriter perterrentur, sed sapiens & doctus illa naturalia esse agnoscens, irridet, ac contemnit, ac sine ulla admiratione contemplatur. Stellam Germani è densissima nube absque pluvia prorepentem vidit Princeps Radzivilius (Epist. 3. p. 223.) Er post magnas pluvias multi ignes lambentes armis militum multorum incubuerunt, observat iterum (c. l.) Borellus. In Sicilia militibus aliquot Spicula; in Sardinia in muro circumeunti vigilias Equiti scipio, quem manu tennarat arsisse, retulere Livio (l. 22. hist. c. 1. p. 109.). Ad Monetæ duarum hastarum spicula arferant. (l. 33. c. 26 p. 165.) Idem de hasta filii L. Annei (l. 43. c. 13. p. 850.). Ante pugnam Pragensem ad montem album, cuspis vexilli legionarii Guilielmi Verdagi, memorante Job. Wassenbergio. (Flor. German. p. 20.) ignea luce effulserat.

§. 64.

In Antennis navigantium & aliis easdem flammæ observarunt Alii, de quibus vid. Plinius (l. 2. c. 36.) & Seneca (l. 1. Nat. quest. c. 1.). Pertinet huc ignis ille in vertice turris Vitaduri oppidi sine detrimento anno 1556. d. 4. & 14. Januar. post tonitrua fulgura & ventos vehementer visus, ad quem cum exstingvendum quidam turrim conscenderent, nihil ignis deprehendere potuerunt, ut narrat Conr. Gesnerus (l. de Lunar. p. 22. & 23.), manum namque captantis fuga eludere Radzivilius Princeps (c. l.) animadvertit. Ante tempestatem in tectorum & turrium apicibus metallicis & bipennium mucronibus in Arce Lichtenbergenfi ejusmodi ignes crebrò observari scripsit D. Salomon. Reiffelius (M. C. D. 1. A. 6. obs. 93. p. 248.) Dicuntur hujusmodi Ignes Castor & Pollux, Helena, Stellæ marinæ, Dracones, Globi & scintillæ volantes, ignes fatui, stellæ cadentes, Lanceæ ardentes, Capræ saltantes, qui tamen specie non magis differunt, ut loquitur V. Cl. Jacobus Thomafius (in Thesib. Meteorolog. Philolog. de Ign. marin. f. 1. § 5.) quam Nanus à Gigante, quiescens homo ab ambulante, itans in turri ab humi jacente, sedens in navi, à sedente in terra.

§. 65.

De horum ortu Wolferdum Sengverdium (p. 3. Philos. c. 5. p. 199.) audire libet:

libet: Exhalationes pingves, quæ concitatiore & Spirituum motu è viventium corporibus expelluntur, quæque condensatæ ab aëris frigore viscositate sua crinibus eorundem adhærent, ab aliis particulis itidem è corpore exhalantibus attrita & ab aëre ambiente compressæ, flammam interdum concipiunt, quæ lambens ignis appellatur; quia satis valida non est ad crines, quibus adhæret, conflagrandos simili modo, ut Spiritus vini, particulas aqueas sibi admistas habens, flammam concipit, nec tamen adurit lintheamentum, quod eo humectatum est. Eadem ratione, *pergit*, à particulis glutinosis, oleosis, & pinguibus vario & concitato motu eductis è pice & pingvedine malis vel rudentibus naviū inhærente, & flammam concipientibus produci videntur ignes, qui nonnunquam circa navium rudentes & malos apparent, Castor & Pollux dicti, si bini vel plures fuerint; Helena, si unus conspiciatur; cum apparere tantum soleant ventis sævientibus, & aëre procelloso existente, quibus rudentes variè agitantur, partes pinguiore iisdem inhærentes evocantur, incalescunt, & flammam concipiunt.

§. 66.

Ignis iste aliquando in urentem transit & incendientem, ut tam vera sit illa *Xenophanis* assertio, qua *secundum Natal. Comitem* (l. 8. *Mythol. c. 9. p. 854.*) spectra marina senum ægrotantium somniis æquiparat, & phantasiæ, propter metum confusæ, ascribit, quam illa, qua teste *Eodem* (l. 3. c. 7. p. 256.) Lunam esse locum multarum urbium asseveravit, quod refutant *Auzutius* (T. 2. *Ephemer. Erud. 3. p. 28.*) & deliria de Animalibus in Luna tangunt & rident *Theod. Kerckring.* (*Spicileg. obs. anat. 11. p. 30. & obs. 93. p. 179.*) *Ren. Cartes.* & *Rob. Hockius* (*Ephem. Erud. c. 1. p. 29.*) *Cass. Schottus* (*Schol. 7. ad it. Ecstat. Kircher. 1. Dial. 1. c. 2. p. 92. sq.*). *Plinius* id (c. 1.) de Castoribus stellis asseveravit: Graves, cum solitariae venere, mergentesque navigia, & si in carinæ ima devenerint exurentes.

§. 67.

Et hanc esse causam, cur sylvæ, ferociente austrina tempestate, aliquando incendantur, forsitan non ineptè quis divinaret. Ascripserunt id etiam cacuminum arborum à vento agitatorum collisioni, per quam Ignis elicitur non aliter, ut è Canna Indica scintillas excitari vulgo innotuit. Ignis Vestæ, ut ait Festus Pompejus (l. 9.), si quando interstinctus esset, virgines verberibus afficiebantur à Pontifice, quibus mos erat, tabulam felicitatis materiæ tam diu terebrare, quousque exceptum Ignem cribro aneo virgo in ædem ferret. Calidas arbores morum, laurum, hederam commendat Plinius (l. 16, c. 40.), hunc-

(X x x x) 3

que

Castor in
MooHelena
inanspForcet
tate
in S. h.

x

que modum Exploratores & pastores, quibus ad excutiendum Ignem non semper lapidis occasio est, invenisse, prodidit *Idem*. Brasiliensibus id etiam non incognitum, testimonio *Guilh. Pisonis* (l. 1. de Med. Brasil. p. 5.) *Georgio Margravio* (l. 3. Hist. rer. nat. Brasil. c. 1. p. 92.) & *Aliis* demonstravit *Paul. Casat.* (*Diss. Phys. de Igne* 7. p. 289. sq.). De Sylvis à motu arborum accensis *Thucydides* (l. 2.) & à Poëtis *Lucretius* (l. 1. de Nat. Rer. v. 895.)

At sæpè in magnis sit montibus, inquis, aut altis

Arboribus vicina cacumina summa terantur,

Inter se validis facere id conantibus Austris.

Dò nec fulserunt, flammæ flore coorto.

Repetit id (l. 5. v. 1094.). In eundem sensum *Manilius* (l. 1. Astron. c. 9. v. 187.)

Sunt autem cunctis permisti partibus Ignes,

Ac filice in dura viridique in cortice sedem

Inveniunt, tum Sylva sibi collisa crematur.

Adde his (de *Ætna*) *Cornelium Severum*. Exemplum ejusmodi flammarum è sylvis undique exortarum, quod in discrimen vitæ *Neronem* ferè adduxerat, recensuit *Suetonius* (in vit. *Neron.* c. 5. p. 98.). Ignem hunc in aëre latentem ventorum vis animat, subito autem resinotarum arborum excipiunt cacumina. *Vitruvius* (l. 2. Architect. c. 1. p. 121.) scripsit, quod etiam allegat *Polyd. Vergil.* (l. 2. de Invent. Rer. c. 19. p. 150.): arbores ab initio ventis agitatæ inter se terentes ignem primum excitavisse, inde verò homines ligna adjicientes conservasse. Add. (not. in h. l. p. 129.) *Gualterium Ryffium*. Posterius verò annus facilius credet, atque è *Vitruvii* Schola tyro.

§. 68.

Fulminis ignem visum omnem interioris vitæ lucem elicere & deprædari, comprimis si debilis sit, prout in canibus & felibus *Th. Bartholin.* (c. l. c. 8. p. 66. sq.) asseruit. Sequentem de virgine Apulejana narrationem inter prodigia retulit (*Sub Coss. M. Accilio & C. Porcio*) *Julius Obsequens*: *Pompejus Elvius*, (*Elvius aut Helvius*, reposuit *Joh. Schäffer* in annot. ad h. l. p. 105.), Eques Romanus à ludis Romanis cum in Apulia reverteretur, in agro stellati Filia ejus virgo equo insidens fulmine icta exanimataque vestimento deducto, exerta lingua (pro exerta lingua, exorta flamma, legit *Th. Bartholin.* l. 1. de Luc. c. 18. p. 157., ipse exorto igne, & ita neque *Joh. Rhodii*, nec *Joh. Schäfferi* c. 4. p. 106. distinctionum correctioni non erit locus), per inferiores locos, ut ignis ad os emicuerit.

§. 69.

Ex ore animalium vivorum aliquando flammam prodire, inter prodigia etiam à *Julio Obsequente* relatum. Ad forum *Elii* bovem flamma ex ipsius ore nata, non læsit, (*de prodig. c. 73. p. 41.*), è quo & *Conrad. Gesner.* (*c. l. p. 22.*) annotat. In ventriculo & intestinis latitare halitus viscidos & unctuosos, qui ad mota externi luminis flamma facile accendi possunt, absurdum & impossibile minimè videtur. Audiamus *D. Job. Jacobum Pisanum* (*M. C. D. 1. A. 1. obs. 77. p. 180.*): Flamma ex ventriculo prorumpere, & Spiritus vini accensi instar cremare cernitur ex animali, ligato prius strictissimè ore ejus superiore & inferiore filo validissimo, non tamen more Anatomico, sc. per medium ligati interpasso, sed solum simplici ligatura fortissimè cincto. Tali modo ligatus ventriculus supernè quidem supra, infernè verò infra ligaturam excindatur, comprimaturque binis manibus taliter, ut in una parte sit quacunque turgens ac emittens evadat. Hoc peracto læva manu teneatur, ne dispareat eminentia; dextra verò cultello anatomico (adoptata prius ab astante aliquo candela digiti latitudinis distante) expeditè aperiatur videbitur, flamma inibi concepta coloris quasi cœrulei prodiens ad tempus, quo Oratio Dominicalis recitari potest, quandoque ardens, & hanc flammam tali ritu non solum in ventriculo, verum & intestinis curiosis Naturæ Scrutatoribus reperire licebit. Inventor hujus flammæ, me præsentè, extitit Bononiæ anno 1669. *Exc. D. D. Andreas Vulparius ibidem Anatomia P. P.* Sed ante *Vulparium* hoc Piscis in Theatro Anatomico observavit *Job. Ruschius*. Accidit hoc anno 1597. in muliere dissecta, quæ ante obitum quatuor diebus nihil assumerat, corpus verò adeò ei tumidum, ut falsò prægnans habita fuerit. Cum deveniret ad ventriculum, eumque manu sinistra satis antè teneret *Ruschius*, turgidumque ac durum ea parte redderet, sublata prima tunica Peritonæi communi, & duarum propriarum dissecta carnosiori externa, dum gladiolo punctim perforaret internam, astante Scholare quodam cum candela, repentinè & inopinato foràs exiit à facto foramine flamma continuo cum strepitu perdurans illud temporis Spatium, quo ter dici potuit: Videte, videte, videte. Color flammæ instar picis græcæ, aut sulphuris ardentis, flavus ad viridem inclinans absque tamen notabili odore. Diutius putarunt duraturam fuisse flammam, nisi *Ruschius* ea territus manum à compressione ventriculi removisset. *Vid. Fortun. Licet. (l. 2. de Lucern. Antiq. c. 23. f. 94.)*

§. 70.

De Intestinorum flatibus scripsit *J. B. Helmont.* (*tr. de Flatibus n. 49. p. 341.*), Stercoreus flatus, qui in ultimis formatur Intestinis, atque per anum erumpit,
trans-

transmissus per flammam candelæ transvolando accenditur, ac flammam diversicolorem Iridis instar exprimit. Add. *P. J. Fabrum* (l. 2. *Myrothec. Spagyr. c. 2. p. 538.*). Ridicula id confirmat historia *Licetus* (c. l. f. 96.): Cum Chirurgus candenti ferro excrescentias carneas adolescenti succubo circa nates inuret, flatus ex ano in ferrum ignitum irrumpens flammam repente concepit, non sine astantium risu. Scurris id non esse infrequens, qui admota candela posterioribus & caligis constrictis erumpentes flatus accendunt, de quo etiam *Rudolph. Goclenius* (*Physiol. crepit. Ventr. probl. 16. p. 18.*), aut potius *Jodoc. Willichius*, (hic enim, ut ipse fatetur *Goclenius* & *Matth. Hostius* (in *Vita Willichii Senioris D. 4.*) autor est, notas verò quasdam saltem addidit *Goclenius*. Non igitur flatus, sed fulgur erit,

Extremo ructus qui venit à barathro,
(*Martial. l. 1. Epigr. 88.*), quod faceto obsignat ænigmate *J. C. Scaliger*. (p. 1. *Poëmat. Tit. Ænigmatæ p. 523. Conf. Nicol. Reusner. Ænigmatogr. 181.*)

Ima à sede ruens, cognatus fulminis alti,

Summani videor ritè venire manu.

Vicini fugiunt, quatiuntur tecta cachinnis

At si mutus ero, jurgia sæpè cio.

§. 71.

Et cur non fulgur? cum stercus secundum *A. Th. Panacelsum* (T. 1. Op. l. 2. *de Tartar. tr. 2. annot. in c. 2. p. 398.*) aliud non sit, nisi sulphur, & ventus, qui exit, accendatur & ardeat sicut sulphur, & stercus quoque & vapores è Cloaca exuentes admota accensa candela facillè flammam concipiant, ut exemplo id firmat *Dan. Sennertus* (*de Cons. & Diff. Chem. c. 11. p. 158.*) Add. *Zodiac. Gallic.* (Ann. 4. M. Mart. obs. 18. p. 94.) ubi hominem se novisse fatetur *Collector* (p. 95.), *cujus excrementa alvina alia adeò calida erant, & pingua, ut è fenestra projecta, flammam conciperent.* Flatus à Spiritu nitro-aërio derivari posse asseverat *Joh. Conrad. Peyer*, (*de Glandul. Intest. c. 5. p. 47.*), qui quatenus vi expansiva insigni præditus cum excrementorum particulis sulphureo-salinis impuriorebus ac efferis coëando, illas tamdiu exagitat, donec quoad minima contritæ & resolutæ in exhalationum volumina commigrent, quæ inde per anum subinde proruentia, ob particularum sulphurearum & nitro-aërearum, quoddam velut torrente erumpentium agmen instar pulveris pyrii admota flamma celerrimè deflagrat.

§. 72.

Vapores isti inflammabiles, si ventriculo & intestinis essent connati & specifici

cifici, multum sanè Veterum hypothefin, quod calor fit caufa concoctionis, confirmarent, & cur fpirituofa concoctionem adjuvarent potius, quam acida, nos informarent. Ut igitur plurimi fermentationi ventriculi faventes *cum Tb. Willisio* ejus ortum & genefin à reliquiis ciborum in plicis ventriculi arceffunt (*de Ferment. c. 5. p. 25.*); Ita Caloris Patroni à fpirituofioribus & igneis ciborum particulis in ventriculo remanentibus caloris fomitem deducere poffunt. Quod fi verò præter naturam conffitutus ventriculus vaporibus ejusmodi turgeret, cur in febribus malignis & peftilentibus ventriculi orificium fuperius ita æftuet, & ipfe ventriculus efcharas poft mortem oculis objiciat & Carbunculos, nemo mirari debet. Mirabitur verò cur non hujusmodi ægris, & ftrenuis illis Spiritus Vini degulatoribus ciborum appetitus increfcant potius, quam decrefcant.

§. 73.

Nil etiam miri, quod mulier quædam, testimonio *P. Borelli* (*Cent. 2. obf. 69. p. 166.*), flammam in morte evomuit. Lugduni ad Confluentem Araris & Rhodani nuper quod evenerit, nollem fententia prætereire, commemorat *Tb. Bartholin.* (*l. 1. de Luc. c. 19. p. 154. & Cent. 1. Hift. Anat. 70. p. 120.*): Cum mulieris cujusdam Cadaver rationem mortis investigaturi Medicorum filii referaffent, ingens è ventriculo prorupit flamma, univerfum ambitum, qui vicinus erat, complectens, fed parva interpofta mora difparuit, ut ad Renatum Moreau, Parisienfium Medicorum facile Principem perfcipfit Lugduno Amicus.

§. 74.

Caufam hujus Phænomeni Autores celebrati fpiritu vini largius potio, vel calidioribus aquis Theriacalibus copiofius hauffis, quandoquidem ita contingere poffe, exempla oppidò occurrentia fatis fuperque evincunt. De Equite Polono, qui fumtis duobus ardentis vini Cyathis flammam evomuit, indeq; combultus, observationem ex relatione *D. Everhardi Vorftii* texuit laudatus *Tb. Bartholin.* (*c. 1.*). Similemque cafum Senatui Hafnienfis Academico propositum fubjicit, qui & alibi his gemellas (*Cent. 3. Hift. 56. p. 110. & de Luc. Homin. c. 13. p. 99.*). Curlandos ingurgitationem Spiritus vini aliquando vivi - Comburio, flamma per fauces erumpente, luere, *Excell. Rofinus Lentilius* (*in Curland. Memorab. M. C. D. 2. A. 19. in Append. p. 134. add. Parallelifm. ad obf. 16. p. 53.*) ἀντίπτῃς testatur. Fumum craffiore ex Ventre exfpuere Perfam in foro Navonæ, Romæ vidit poft fumtum vini adufti & Tabaci hauffum (*l. 1. de Luc. c. 19. p. 155.*) *J. B. Tavernier* (*von den Verhalten der Holländer in Afien c. 13. p. 118.*) in Aliis. Memoratu maximè dignum, quod ex recensione *D. Matthiæ Jacobæi* iterum in

aneous
ustion:
literas retulit *Bartholin.* (*T. 1. Act. Med. obs. 118. p. 211.*) : Paupercula quædam
fœmina urbis Parisiensis spiritu Vini per solidum triennium ita se ingurgita-
bat, ut alio alimenti genere corpus nutrire recusaverit, unde tandem tantum ar-
dorem corpus concepit, visceraque ita incensa, ut dum semel circa vespertinas
horas in sella straminea sese reposuisset dormitura, ex ardore corporis flam-
mam conciperet, quæ una cum fœmina manè reperta est in Cineres redacta,
& ita miserâ mulier combusta fuit tota, ut in fumum abierit, excepto Cranio &
digitorum extremis. Non immerito igitur ventriculus *apud Bernh. Swalbeum*
(*tr. de Ventric. Querel. & Opprobr. p. 170.*) conqueritur ; Me sanè inimicus ille
haurit ignis: me inflammatorium invadit mare. Ego ab insultibus toties iteratis de-
fatisco; ego immorior, & ne moriens quidem misericordiam invenio: posset esse
pro munere mors ipsa, ac horrendum illud succidium. Adeò Spiritum Vini Bal-
samum & Quintam Essentiam rerum semper dici non posse, cum destruat, *P.*
J. Sachsus Noster conclusit, & Aquas vitæ sæpius Aquas mortis & Stygias repræ-
sentare (*l. 2. Ampelogr. s. 7. c. p. 503.*), professus est.

§. 75.

x
Si verò præfati mortui ante obitum nihil de his inflammatoriis aquis hau-
serunt, nulla alia flammorum causa constat, quam vapores illi sulphurei in ven-
triculi cavitare latentes, similes Spiritus vini fumosis exhalationibus ignem levi
de causa concipientes. De fumo Spiritus vini sequens propalat *Fortun. Licetus*
(*c. l. f. 96.*) Experimentum : Si Spiritu vini yas repletum inflammetur, & in
aliquam capsulam reponatur, ne fumus exeat, post multas horas aperta capsu-
la nil Spiritus vini occurret, sed intromisso ardente Cereo statim ob tenuitatem
fumus ille invisibilis ex Spiritu vini combusto sublatus, concipiet ignem, & in
ardentem flammam sese circumstantibus in conspectum dabit, potissimum in
loco non nimium illustrato.

§. 76.

2. x
2. Doves
Horses
Ut putredini hanc coruscationem ascriberent Alii, corporum quorundam
lux, dum putrescunt, fecit. An verò lucem putredo putridis inducat, an edu-
cat, inter se disputant Auctores. Priori sententiæ subscribere videtur *Galenus*,
dum putredine res incallescere docuit, & inde etiam febrium ortum derivat. Ex
putredine (*insit l. 2. de diff. morb. c. 2. p. 24.*) calefiunt tum corpora reliqua
omnia, tum maximè semina aut stercorea. Equidem vidi columbarum stercorea
ob putredinem arsisse. De Equis monet *Varro* (*l. 2. de Re Rust. c. 7.*), ne ungu-
las comburat sterco in stabulis cavendum esse. Ita in ventre Equino (*scybalis*
equinis) digerere sciunt vitro inclusos succos, aquas, ejusque calore suas parare
Essen-

Essentias, Elixiria & Tincturas &c. Haud secus & fimo equino (*Mistbeete* vocant) seminum germinationem maturant, & germina tenella ejusdem calore fovant Hortulani. In quovis sterquilinio, hybernis etiam mensibus, pulli ex ovis excluduntur, quod in palatio *Magnifici Cancellarii Regii Dn. Christiani Thomæ*, aliquoties cum successu fuit tentatum, perhibet *Th. Bartholin.* (*Cent. 3. hist. anat. 100. p. 198.*)

§. 77.

Ita *Zacutus* (*l. 1. Hist. Med. princip. dub. 56. p. 156.*): Licet putredo non sit calor, calefacere tamen potest ob extraneum præternaturalemque calorem ambientis, qui si validior sit innato rei putrescentis, cur putrefaciendo non calefaciet? Nativus enim ad opposita patibilia gubernanda fit impotens, & ineptus, sicque effluere humidum permittit: in quod profiliens extraneus fervorem & incendium concitat. Neque ignoramus, judicat Fr. Baco Verulamius (*Sylv. Sylv. Cent. 4. Exp. 352. col. 827.*), inesse omni putrefactioni motum internum, non secus ac igni & lumini. Plura huc spectantia è *supra dictis* (*l. b. Tit. 4. §. 40.*) huc refer.

§. 78.

Contrarium sustinet contra *Galenum Ejusque Affectum Thom. Erastum*, *Simon Simonius*, qui in eo totus est, ut Galenicam putredinis definitionem in exilium proscribat, & *Erasti* rationes discutiat contra *Aristotelis* mentem, quæ potius à putredine frigus, quàm calorem introduci, adeoque eandem non incallescentibus, sed frigefacientibus rebus contingere asseruit. (*Disp. de putred. comment. 181. p. 344. & alibi.*)

§. 79.

Th. Bartholin. (*l. 3. de Luc. probl. 3. p. 422.*) cum *Aliis* à putredine Lucem saltem educi definit, dum scribit: A putredine fulgores non oriuntur, nec generantur, sed deteguntur. Nam cum ultra vires haud operetur, aut definitos terminos, eò usque progreditur, quo Elementorum ductu fertur; à quibus sicut nulla lux oritur, aut per se dependet, ita nec à putredine nobilior effectus expectandus. Et (*p. 422.*) Naturæ nobilioris majestas laboraret ignobili fama, si ignobilia sibi relicta fulgorem suscitarent, quem corpus nequit in symmetra temperie altioris dominio efflorescens. Et hæc ut pressius urgeam, in omni corporum corruptione lucem adverteremus, si ab illa dependeret sola. At tot indies fiunt mutationes, alterationes & corruptiones, tam totius mixti, quam partium sine ulla splendoris nativitate. Hoc autem agit putredo, ut in sua principia resoluta composito vel ad minimum à stricta partium unionem laxato, latentia luminum semina ab Elementorum mistione suppressa quidem, non geni-

ra, libertati suæ reddat. Ab hac actione Efficientis nomen meretur, sed secundarii, imò si verius loquaris, externi manifestantis, quæ non magis lucem generat, quam Elementa, quæ eadem opera resolvit. Eò collimant, quæ alibi (*l. 1. Epist. med. 12. p. 42. & Cent. 2. hist. anat. p. 193.*) consignavit.

§. 80.

Duplici id cum primis via contingere, è prædictis, & mox allegandis Autoribus colligitur. (a) quatenus putredine cooperante lux aut sulphur istud ante testum manifestatur. (b) quatenus id ex orco eductum & productum lucidum putredine velificante in vermes aut insecta lucida transmutatur. Prior modus duplici via iterum in actum deducitur, (1.) quando è Centro ad peripheriam lux evocatur, & ut oculos incurrat, visibilis & sensibilis comparet. (2.) quando corpus, cui lux inhæret porosum, rarum & transparens putredine, aut potius fermentatione redditur, ut lux transparere possit, oculisque deprehendi.

§. 81.

Quod ad primum, id quod à Centro ad peripheriam translatum coruscatione nobilitatur, lucet vel per se, estque humorosum aut solidum, vel vaporosum; vel per accidens, quando ab aëris luce accensum tenellas ignis projicit flammulas, dum nempe vapor sulphureus, oleosus, spirituosus & volatilis re putredinis imperio subjugata exhalans, & in summitate ejus hærens, aëreos allicit ignes, ab illis accenditur & fulgurat. Vid. *Conr. Gesner. (de Lunar. p. 12.)*. Latere potest aliquando Lux illa oculos, & admoto igne, accendi. Experimentum è *Liceto* modo (§. 75.) ad ductum huc spectat, cui gemellum apud *Kenelm. Dygbeum (tr. 1. de Nat. corp. c. 17. n. 2. p. 184.)* associare lubet: Si modica, scribit, cerevisiæ vel vini tenuioris vis in magno dolio quantacunque diligentia obdurato diutius contineatur, marcida tandem evadit, & tunc quidem, si lucernam accensam propius admoveris orificio jam primum aperto dolii longo tempore sine jactatione ulla quiescentis, ipso statim apertionis momento videbis circa orificium micare flammam, cui materiam debent Spiritus illi subtiles, qui è cerevisiâ vel vino egredientes marcorem in illis reliquere, & qui facta jam exeundi potestate foris evolantes ab obvia in egressu flamma accendantur. Id etiam à Nautis in aqua comprimis Tamisina observatum, *Idem (c. l. p. 185.)* testatur.

§. 82.

De infectis lucidis è putredine, quod in trivio differitur, emergentibus, iterum *laudatus Bartholin. (c. l. p. 424.)*: Non aliter (putredo) generat insecta adeò decantata, quam latentium seminum manifestatione, per alterius mixti solutionem, ut ideò in viventium interitu luminosum illud non producat per gene-

generationem, sed per separationem educat antea sub totius dominio delitescens. Ita olim *B. Præceptor Christian. Langius* (*In P. J. Fabri Pathol. Anim. c. 65. §. 5. p. 626.*) scintillas in capillis acaros capillorum lucentes esse e putredine sudoris capitis progeneratos dictitabat. Id quod in ostreis putridis lucet, vermiculos esse e literis *Auxuti* & *a de-via* (*Ephemerid. Erud. T. 2. Ephem. 15. p. 170. sq.*) patet.

§. 83.

Concurrere in quibusdam subjectis lucidis hos modos aliquando, facile largior. Exemplo sint robusti caudices, vetustate putres, refulgentes, ut *Plinii* verbis (*l. 11. c. 37.*) utar. Ligna partibus sulphureis turgere, partim humor eorundem resinofus, partim quod haud difficulter ignem concipiunt, abunde propalant. Sulphur illud innatum & primigenium, ut Chemici loquuntur, incorruptibile (aut saltem non facile, corruptibile) cum sit, dum alia partes putredini subjacent, adhuc viget, cum primis in Ligno & Radicibus *Quercus*, ut vult *P. J. Faber* (*l. 1. Panchym. c. 4. p. 30.*), cui etiam Alnum, Abietem, Pinum, Piceamque (cum *Hier. Cardano l. 8. de subtil. p. 473.*) jungit, eò quod si motu violento frangantur, maximè si jam putruerint, scintillas luminis copiosi emittant. Vid. iterum *P. J. Faber* (*c. l. c. 47. p. 93.*), igneus calor, seu lux & sulphur illud cum humido aëreo ad extremitates teste *Ath. Kircher* (*l. 1. Art. magn. Luc. & Umbr. p. 1. c. 6. p. 23.*), colligitur, quod verò in profundo adhuc latet, per lignum spongiosum & porosum translucet: Opposuit hic *Cardano Salices & Alnum loca uliginosa amantes, parumque sulphuris & bituminis obtinentes J. C. Scaliger.* (*Exerc. 174. p. 566.*), quibus addere ex *Verulamio* (*Cent. 4. Sylv. Sylv. Experim. 352. col. 827.*) Fraxinum & Corylum possemus. Quod ab humoribus nutritiis sit illud lucidum, de eo nos securos jubet esse citati *Fabri* (*c. l. c. 14. p. 30.*) autoritas, quod Aër lucidus aut ignea ejus particula lambere possint ejus superficiem, & lucidam reddere, de quo cur dubitem, causas prægnantes non video. Non autem sufficit, ut ligna sint putrefacta, sed arefacta simul esse oportet, lucem inde per candoris in aëre reflexionem fieri *Scaliger.* (*c. l. p. 566.*), cui adde *Joh. Bodin.* (*l. 4. Theatr. Nat. p. 452.*), quod tamen *Verulamii* Experimentis (*c. l.*) contrariatur.

§. 84.

Quod demum putredini animatae (aut rectius putrido animato) lux illa sit deferenda, in eo nobis *supra laudati Præceptoris, Langii*, præluxit acumen, quod magnam partem in lignis cariosis & putridis facere vermiculos lucentes suggerebat. Ipse *Athanas. Kircher.* Cicindelæ inesse lumen conclusit (*l. 12. M.*

(Xyyy) 3

S.

S. f. 2. c. 5. p. 366.), quod ex ligno putrido prognatæ. Non ex putrefactis floribus nascuntur & urticis, nisi cinis horum sole tepesciat, & rore irroretur, autor est iterum Faber (*l. 3. Panchym. f. 5. c. 4. p. 357.*). Falli tamen hos credidit *Exc. G. W. Wedelius* (*l. 1. Pharmac. Aeroam. f. 3. c. 1. p. 81.*), quem si lubet, evolve.

§. 85.

Dixi id aliquando fieri. Non enim semper id, sive necessario, contingit, quod vel exinde patet, quia approbè *notante Nobil. J. D. Majore* (*tr. Genius Errans c. 11. n. a.*), Vulcanuli isti sunt mobiles utcunque à sede sua, si ventilatio accedat, quod nupera quadam autumnali nocte expertus sum, *addit*, in cœmeterio collapsum sepulchrum intuitus, ex quo corrupti asseres magna luculorum subterraneorum foetura intra poros suos undiquaque fulgurabant; sed pilei motu ultro citroque adacto remittentes à summa claritate identidem; atque iterum ad lucem excellentiorem pristinam redibant, dimoto tantisper pileo.

§. 86.

Notandum hic est, quod antequam luceant putrida, & lucere desinant, certus putredinis gradus, prout etiam jam *supra* (§. 3.) monitum, attendendus. Iste putredinis gradus oculis corporis felicius, quam mentis, definitur, cum non tantum possibile sit omnes omnium putredinum gradus & terminos nosse, sed præprimis mente concipere, & huic vel illi corpori applicare. Statim igitur, ubi lux sese exerere incipit, à Natura ad lucis educationem exordium instare concludendum, ubi languescere, finem. Contingere id, dum per putredinem pergunt in ultimam salis materiam, affirmavit *J. B. Helmont.* (*tr. Spiritus vite n. 21. p. 160.*). Ultima autem salis materia ipsi sine dubio est, quæ, *secundum Eundem*, fuit prima, aqua nempe insipida (*de Font. Spadan. Parad. n. 9. p. 550.*). Nihil penitus salis in putrefactis quibusdam lucidis remanere, lignum putridum testatur, quod licet summo studio in Cineres redegeris, quocunque igne, sal exinde, *ut expertus Otto Tachenius* (*in Hipp. Chym. c. 21. p. 167.*) *scribit*, non elicies, acidum enim & alcali, ambo volatilia ab aëre sunt absunta, & nil nisi cadaver inutile, s. rerollæum reliquere.

§. 87.

Cum igitur ingenita lux magis subinde luceat in uno animali, quam alio (aut in una parte animalis magis quàm alia) variæ secundum Th. Bartholin. (*Cent. 1. Epist. Med. 39. p. 175.*) possunt esse causæ, vel ratione subjecti, vel ratione causarum externarum, vel ipsius lucis connatæ. Ratione subjecti si compactius sit corpus, lucemque comprimatur, & putredini non ita obnoxium, quæ laxatur corpus, ut luci egredienti pateat aditus. Causæ externæ quoque pro-

movent splendoris manifestationem, si aëris ea sit dispositio, ut facile resolvatur corpus. Ipsa denique lux se exerit, si copiosa sit, si à causa quacunque vel vinculis laxetur, ut sese extendere possit, vel condensetur, ut videatur. Sic in cœlo non omnes partes lucent, sed ex tantum, quæ in stellas condensantur & Cometas. Nec semper Lapis Bononiensis lucem concipit, & conservat, sed tantum calcinatione præparatus. Hactenus Bartholinus.

§. 88.

Noctu lucent, non die, quia (ut loquitur *Cass. Schwenckfeld. l. 6. Theriotroph. Siles. p. 524.*) flamma oppressa majoris luminis præsentia latitat, ne possint vivum movere. Idem *Sosigenes Alexandri Præceptor (3. Volum. de Visu, tradente Lud. Cæl. Rhodigin. l. 15. Antiqu. Lect. c. 5. col. 779.)* voluit, dum lucere hæc asseruit, quia magnum lumen abest. Alioquin evenit interdiu, ut exiguum eorum lumen quasi exolescat, & effundatur in magno. Noctu ergo cum refulgent, aërem proximum & circumfusum leviter sublustrant, non ita, ut alia etiam possent videri, sed ut sola se vendicent è tenebris. Atque hoc facit exilitas portionis ejus, è qua proficiscitur manatque lumen. Notissimus est canon: Lumen majus obfuscatur minus. Inde die optimè videntur colorata, noctu lucida.

§. 89.

Sunt è Chemicis, qui cum *Hieron. Cardano (l. 9. de Subtil. p. 508.)* Lumen absque Igne separare posse gloriantur, dum Cantharides, & alia noctilucæ in fimo putrefactas præcipiunt destillandas, & aquam illam in Concavum ChrySTALLUM ponendam exhibere lumem sufficiens ad legendum, ut recitat *P. J. Sachsus (M. C. D. 1. A. 1. obs. 138. p. 309.)*. Ferunt quoque nonnulli, ut hoc è *Th. Bartholin. (l. 2. de Luc. c. 12. p. 288.)* addam, si Chemico opere excoquantur, aquam ignium modo lucentem extrahi, ex qua Characteres aurei pingi possint. Non ambigo quidem (α.) Dari ejusmodi lucentia, tam viva, quam mortua istiusmodi splendoris, ut noctu ab iisdem adjutus literas & tractare, & legeere quis possit. Scintillulam è vivis suggessere *Rob. Boyleo Cicindelæ supra (§. 28.)* adductæ, immensum autem jubar Indis Scarabæus, nomine Coccajus, cujus oculi elucent velut lucerna, & noctu volitantes non minore coruscatione Aërem illustrent, quam quævis candela Cerea. Quin si quis noctu manu hoc animal deferat, procul putabitur omnibus lucernam præferre manibus; facile enim quisque falli potest, dum ad eam accendendi luminis causa accesserit, tantam veræ lucernæ speciem præ se fert. In cubiculis ardentis luminis vicem reddit perspicuam tum legentibus, tum scribentibus, aut aliud opus peragentibus.

Ici.

Itinerantibus per Sylvas, aut alia quævis loca tres quatuorve noctilucæ hujusmodi Laternæ vicem præstant. Sed etsi turba cohorsve proficiscatur, omnibus lux hujus noctilucæ vias dirigit, nec itinere aberrare permittit. Solent enim plerique sibi vestes ex iis Cicindelis conficere, & collo appendere noctu modo torquium, atque ex ea copia tanta lux emicat, ut conspici possint eminus, non paucis passuum millibus, imò ultra quatuor millia passuum, securiusque agitur, cum hoc Noctilucarum lumine, quam cum reliquis facibus ignitis, quandoquidem Ventorum impetus obesse nil possit: totaque lux ab oculis tantum micat. Habet autem præterea consimilem lucem ab axillis, adeò ut volans longè fulgidius splendescat, quam quiescens. Itaque hujus fulgoris lumine integra familia mensæ, cœnæque accumbit. Hæc ex Oviedo & Aliis, quos (c. l. p. 285. sq.) citat Bartholin. Hujus etiam mentionem fecit Hieron. Cardanus (l. 9. de Subtil. p. 509.) & Andr. Libavius (l. 1. Hexaëm. p. 107.)

§. 90.

Nec dari animalia, quæ post mortem etiam lucidi humoris interstinctum corpus relinquunt, (β.) inficior, idque Dactyli, de quibus *supra* (§. 55.), satis confirmant. Ita & humor pulmonis marini baculis nigris illitus, eas non secus ac ignem in tenebris coruscante, *referente* Ath. Kircher (l. 1. Art. magn. Luc. & Umbr. p. 1. c. 7. p. 24.) exhibet. Nec si (γ.) hujusmodi visciditas, aut humor aquæ misceatur, illicò lucem deperdere, experimento Dn. de Monconnys (c. l.) adducto, edoctus scio. Nec me fugit, (δ.) ignis ope quædam corpora ad lucem recipiendam evadere aptiora, historia lapidis Bononiensis id satis evincente, qui in furno ad id constructo calcinatus, aut si impurus sit, in pollinem & iterum cum ovi albumine, vel aqua communi, aut oleo Lini in unam massam iterum redactus, sæpius iterata calcinatione aptus evadit, ut thecæ impositus & soli vel diurno splendore, vel igni valldo per quadrantem horæ expositus, & theca clausa in locum obscurum delatus, lucem non secus ac carbonem de se diffundat. Vid. O. Wormius (l. 1. Mus. f. 2. c. 5. p. 47). Tb. Bartholin. (Cent. 4. Epist. Med. 85. p. 496). Christian. Menzel. (de Lap. Bonon. f. 2. c. 6. in App. M. C. D. 1. A. 5. p. 209.) Phosphorus hic an Idem sit cum silice Helmontiano (tr. Formar. Ortus n. 95. p. 120.), meum determinare non est. Ita Phosphorus ex urina humana, Spiritu etiam Nitri & Creta, & ex aliis materiis confectos Joh. Kunckelius, Rob. Boyle, Joh. Sigism. Elsholz, Chr. Adolph. Balduin. Ad. Berlichius, Georg. Casp. Kirchmajer evulgarunt.

§. 91.

Lucidum tamen ejusmodi humorem vix Chemiz ope ex ejusmodi lucidis spe-

sperandum esse (1.) vix arbitror, (1.) quia lux illa temporaria est & momentanea, etiam si post mortem aliquantisper adhuc duret. (2.) Ex humoris consistentia, Diaphaneitate, & partium substratarum apta textura lux illa resultat, & illa sublata tollitur, adeoq; sine luminis deperditione nullam subire valet mutationem. Ita Margaritæ, Chrystallus, Adamas, & aliæ Gemmæ, vitra etiam contrita splendore fraudantur, ut & nix & glacies in Aquam iterum solutæ. Quas autem mutationes non subire coguntur particulæ illæ lucidæ, ignis torturæ expositæ, ut mirum non sit, quod Dactylorum humoris lux, cum eundem *Dn. de Monconys* destillaret, evanuerit. (3.) Quædam v. g. Cicindelæ cum aliis, quibus lux interna non externa, ut mucori & cuticulæ piscium & ostrearum, ne unicam quidem liquoris guttulam fundunt, quod experientia *Athan. Kircheri* (*l. c. c. 5. p. 16.*) evincit. (4.) Lucem illam in Animalibus à Spiritibus dependere vitalibus, è *supra* (§. 18.) dictis elucescit, mortuo igitur animali lux illa discedet. (*Scalig. Exerc. 194. f. 3. p. 639.*) (5.) Cum Cicindelæ & forsan aliorum insectorum lux è voluntario animalis motu dependeat, ita ut illam nunc retrahere, nunc ejicere, prout amici vel inimici præsentiam præsentit, adeo ut vellicatum animal, laceffitumque retraheret, & post paululum temporis retrotractam reproduceret materiam; tum autem vel maximè, cum plures Cicindelæ s. Lampades simul ponerentur, quasi ambitiosa lucis gloria gestiens superba lucentis humoris ornamenta vel maximè exercebat. Diceres ipsam ut aspiceretur ambire, certè deficiente animali humorem (& lucem) deficere necessarium est, *Athan. Kircherus* (*c. l. p. 25.*) rationabatur.

§. 92.

An aliquid præfagiat carniū insolita Lux, sicubi appareat, si quæras, idem præfagire conjicio, quod carnes in insomniis nigrescentes. Nihil mali, nihil boni. Qui à putredine carni *Monspeliensi* lucem impressam credebant, mox futuram inde prædicebant pestem. Sed hunc ex putredinis in agnis suspicione errorem refutavit transactus sine labis contagione feliciter annus, ceu testatur (*l. 3. de Luc. c. 9. p. 509.*) *Th. Bartholin.* quanquam altero spatio recurrens domestica arma adduxerit. Quid autem ad pestilentiam lux & splendor animalis? quæ Causæ & effectus connexio?

§. 93.

Oculis autem viventium, si tales accidant coruscationes, non omnino à Medico negligendæ veniunt, cum morbos, ut plurimum, præfagiant. Naturale sibi esse narravit *Th. Bartholino* (*l. 3. de Luc. Anim. c. 8. p. 413.*) *Fr. Josephus Burhus*, ut lucidæ species oculis obversantes rerum variarum indicia vel præfagia

afferant. Peste quadam heteroclita vigente, quibus vestimenta apparebant splendidissimis coloribus decorata, Iridis colores referentia, non inani experientia ducti se jam Contagii semina imbibisse suspicabantur, ut Medicus quidam Rob. Boyleo (tr. de Color. c. 2. Experim. 7. p. 17.): videre quidam pestem cum nube cadentem (P. Borell. Cent. 1. obs. 21. p. 27.), Fumi insar progredientem (Phil. Salmuth. Cent. 3. obs. 57. p. 138. Andr. Kerner Loëmolog. p. 32.). Notanda videtur ista de Peste Francofurtana Lud. ab Hornig. (Würg-Engel qu. 168. p. 235.) relatio: Als alhier zu Franckfurth die Pest grassiret, ist viel und offimahl geschehen, daß Peststüchtige mir referiret, sie hätten da und dort ein blau Schwefel Flämmlein oder Lichtlein gesehen. Manche haben erzehlet, ein dergleichen Flämmlein sey unversehens an sie gefallen, daher sie alsobald schwach worden. In Peste Chemnicensi anni 1680. cum Chirurgus pestilentialis infecti carbunculum in pede deligare vellet; ob inordinatum lecti superstrati, & pedis extra lectum motum vapor calidus è lecto faciem ejus afflavit. Hic domum infectam vix egressus sibi caput & faciem, ob splendorem oculis obversantem, ardere credit, & domum reversus aceto Bezoartico lavat. Ab ignibus seu coruscationibus oculis obversantibus liberatur oppidò, non à malo, quod ore, naso & oculis inspirando hauserat, quarto namque die veneni absorpti scelere urgente ad plures abire cogeatur. Spectri lucidi apparitionem pestem insecutam, Hier. Cardan. (l. 14. de Var. rer. c. 69. p. 917.) intimat.

§. 94.

Antecedunt oculorum coruscationes sæpè cœcitatē, quod Exemplis illustant Marcell. Donat. (l. 2. Hist. Med. Mir. c. 9. p. 199.). Job. Schenck. (l. 1. obs. Med. p. 184.). Henric. Smetius (l. 10. Miscell. p. 534.). Pro instantis suffusionis signo habet (p. 7. Ophthalm. c. 15. p. 124.) capitis affecti & morbose signum est scintillatio & lux oculis nostris obversans, Th. Barthol. (Conf. Med. de Comet. p. 131.) affirmavit. Epilepsiæ esse prodromos Cælius Aurelianus (l. 1. Chronic. Passio. c. 4. p. m. 12.) voluit, quod Comitissæ Exemplo probat Marcellus Donatus (c. l. c. 8. p.) & inde Hippocratem Epilepsiam puerorum ἐκλαμψιν, seu fulgorem nominasse aut saltem ἐκλαμψες ad morbum comitiales referri Anut. Foës. (in Oecon. Hipp. p. 187.) & Th. Bartholin. (l. 1. de Luc. c. 6. p. 55.) suspicantur. Funestos esse Epilepticis prædictos splendores, binis observationibus evincit Noster Sachsins (M. C. D. r. A. 2. obs. 97. p. 170.) Add. Bartholin. (Cent. 3. hist. 45. p. 91.) Ehrenfr. Hagedorn. (Cent. 1. Hist. med. 15. p. 27.)

§. 95.

Habentur & Convulsionis signa Hippocriti (l. 7. Epid. p. m. 319.) in historia

ria *Mnesianacti*. *Onesianacti*, legunt quidam, & hic videtur alius *Franc. Valeſio* ab eo, qui in præcedenti historia oculis laborabat. (*comment. in h. l. col. 782.*) Deambulanti namque ipsi in foro splendoribus præ oculis obversabantur, & Solem non valde videbat. Cum autem parum discessisset, extra sensum erat & collum convulsus est Vertiginis. Ita mulierem vertiginosam Patavinam vidit *Bartholin.* (*c. l. p. 57. & Cent. 3. hist. 45. p. 91.*) scintillas ex oculis ejaculantem. Apoplexiæ. *Philipp. Salmuth.* (*Cent. 1. obs. 57. p. 37.*) memini verbi divini apud Franckenbergenses Ministrum & præconem fidelem ante Paroxysmum Apoplecticum hypocaustum incensum & igne repletum sibi videri narrasse. In Senibus hujusmodi splendoribus à Capitis (spirituum animalium) inbecillitate deduxit *Stephan. Rod. Castrensis* (*l. 1. de Met. Microcosm. c. 8. p. 191.*). Post crapulam etiam oculorum splendoribus notavit *Salmuth.* (*c. l.*), quod nec illi, quibus ara Baccho sacra, inficiantur. Inter propria signa profluvii sanguinis quosdam fulgoris motus oculis apparentes numeravit *Galenus* (*l. 3. de Crisib. c. 11.*), quoniam humor est flavus. Peripneumoniæ signa *Cælio Aureliano* (*l. 2. acut. c. 27.*), Irides ante oculos Lypothymia prodromos *Job, Rud. Camerar.* (*Cent. 2. Syllog. memorab. n. 48. p. 90. sq.*)

§. 96.

De Hysteriis & Hypochondriacis affectibus recenseri meretur *Rob. Boylei* (*c. l. Experim. 6.*) relatio. Domina quædam mihi sanguinis necessitudine juncta, memorat, mihi narrabat, aliquo ab hinc tempore sibi cum aliis quibusdam Dominabus fermocinanti subito omnia objecta apparuisse inusitatis coloribus imbuta, alia hoc, alia illo, sed omnia tam splendidis vividisque, ut capta æque fuisset delectatione, quam admiratione, nisi apparitionis duratio ipsi metum incussisset, eam insigniorem aliquam in valetudine alterationem portendere: uti equidem postridie hysteriis & hypochondriacis passionibus adeo vehementer fuit correpta, ut inde in aliquot dierum delirium, inque notham Paralytin, durante illo tempore, conjiceretur.

§. 97.

Ille cujus supra è *Cardano* (§. 34.) mentionem feci, post dorsi scintillationem quindecim elapsis diebus veneficii accusabatur, ut voluntarium exilium suscipere coactus fuerit, quod iterum *Cardanus* (*l. 14. de var. Rer. c. 69. p. 918.*) annotavit. Alii contra exilio damnato ignis per cubiculum vagans non solum reditum in patriam, sed & honores insignes nunciavit. Mortis demum nuncios hos (*l. 1. de Luc. c. 8. p. 66.*) prodidit *Th. Bartholin.*

§. 98.

In usum politicum lignorum & piscium corruptorum fulgores aliquando non infeliciter tractos, hisque rebellium animos tanquam fulmine tactos Regibus paruisse historia sequenti firmat *laboriosus Cass. Schottus* (p. 4. *Thaumat. Phys. l. 2. Syntagm. 1. c. 3.*): *Cenethus Secundus Scotorum Rex*, ut in Scotorum historia legitur, subditos suos pictos in bellum concitavit. Nam cum Picti Alpium dicti Regis patrem occidissent, & is subditos suos timore percussos ad ultionem sumendam nullis persuasionibus pertrahere posset, & jam maxima pars Nobilium & militum in prælio ante cecidissent, convocavit Regni Proceres omnes, ut benignè hospitio atque convivio exceptos in palatii cubicula somnum capturos dimisit. Cum omnia noctu silerent, in singula cubicula singulos immisit viros, cum baculo ex putri ligno noctiluco in manu, & veste ex Corio piscium non desquamato indutos. Hi ingressi cubicula cornu bovis loco buccinæ inflant, Regi parendum clamitant. Pictos poenas scelerum mox daturus, victoriam ingentem Scotos expectare, nuncios se à DEO missos. Facile fuit somnolentis imponere cum neque venientes, neque abeuntes videre possent: nam vestem noctilucam involverant pallio, dum abirent, baculumque sub eodem absconderunt. Ubi illuxit ad consilia ventum est, & nemine fucum agnoscente, consensum in bellum, pugnatumque semel, bis, ter feliciter, & triumphatum de hostibus.

LIB. II. TIT. X.

De

Spectris Cadaverum.

Summarium.

1. **P**roœmium. 2. Spectra negantes, posse existere. 3. A posteriori probatur. 4. Quid sint? 5. Spectri varia acceptio. 6. An de Damonibus in Phycis agendum? 7. Paracelsi opinio. 8. 9. Spirituum ap. Paracelsistas distinctio. 10. Antiquior Paracelsi ista doctrina. 11. Dæmones nutriri & odorare. 12. Fluddi singularis

ris opinio. 13. Contrarium. 14. Instituti ratio. 15. Problemata.
 16. Animarum immortalitas à Philosophis asserta. 17. Anima an in-
 corporea dubitatum. 18. Refellitur. 19. Animæ defunctorum ubi
 vagentur sec. Ethnicos. 20. Stoicorum opinio. 21. Succinisse his
 Christianos. 22. Cur apud Judæos & Romanos sepulchra in Hortis?
 23. Arbores vastæ Mahummedanis animarum habitacula. 24. Fabæ
 apud Pythagoræos. 25. Literæ lugubres in floribus fabarum. 26.
 Cadaveris post mortem tractatio. 27. Non nisi sepulto corpore ani-
 mas quiescere. 28. Animas inquietato cadavere vel ossibus inquietari.
 29. Loca insepultorum infesta. 30. Animarum migratio sub sphaera Lu-
 nari. Das wütende Heer. 31. Animarum exultantium sedes Orcus.
 32. Campus Elysus. Mubammedis Paradisus. 33. Job. Nicolai nota-
 tur. Paradysus an ab Ethnicis adumbratus? 34. An Gebenna.
 35. Infernus & qui in illo? 36. Animas in bruta transire juxta Metem-
 psychoseos decreta. 37. Animarum purgatarum loci. 38. Tempus
 exilii Animarum diversum. 39. Post purgationem animarum tria ne-
 cessaria. 40. Animarum diversi colores. 41. Circuli inferorum no-
 vem. 42. Tartarum. 43. Evocatio animarum. 44. Locorum
 exploratio. 45. Artis evocatricis duo genera. 46. 47. Sacrificia.
 48. Ceremonia. 49. Imprecationes. 50. Quæ animæ possint evoca-
 ri. 51. Singularis futura explorandi modus. 52. Nocturnæ evocatio in-
 stituebatur. 53. Solem inferorum Dii fugiebant. 54. Gallicinium
 an reformidet Leo infernalis? 55. Vestis, Animarum nebula, inde ani-
 ma Homero σκιά. 56. Cur εἶδωλον Eidem. 57. Animæ figura è Ter-
 tulliano & Helmontio. 58. Peculiari forma quibus dignoscantur gau-
 dere. 59. Formæ humana majore. 60. 61. Alia quam figura humana.
 62. Involucra Animarum aëria. 63. Eman. Magnani assertum. 64.
 Omne corpus anima congruere. 65. Impiorum animas in Cacodemo-
 nes mutari. 66. Monströse apparent. 67. Cælestium lucida & ignea.
 68. Qualis ignis. 69. Quæ animæ sidera repetant. Corporum cre-
 matio. 70. Mors in undis formidabilis, & cur? 71. Omnia à superis.
 72. Anima sapientum in Ætherem sublimantur. 73. Facies in Luna. 74.

Manetis somnium. 75. De anima Pompei. 76. Stelle & astra aetherea anima. 77. Bodini sententia. 78. Anima Julii Caesaris. 79. Heroum Anima Cometes. 80. Stella in Cassiopæa Ammiralis Colignii Anima. 81. Petri Rami. 82. Platonis. 83. Stella cujus Hieroglyphicum. 84. 85. In Bodinum animadversio. 86. Carminibus cur Lunam de cælo ducant Magi. 87. In Luna Ecclipsi Gentilium soni unde. 88. Origo hujus moris. 89. Plutarchi decretum. 90. Conjectura. 91. In Galaxia animarum concilium. 92. Zoroastri unde nomen. 93. Christiani spectra dari non negant. 94. Anima an ex Elysio & inferno redeant, dubitatum gentilibus. 95. Contrarium sustinet Schottus. 96. Fundamenta hujus examinantur. 97. Apparitiones animarum beatarum. 98. Animarum purgatio. 99. Cur anime appareant sec. Schottum. 100. Anima corpus egressa non regreditur. 101. Kotzacki delirium. 102. Qui & bruta resurrectura somniabat. 103. Nec anima reget corpus, licet circa illud versetur. 104. Interfectorum animas Caco-Dæmones fieri. 105. Cadavera etiam apparere, gentibus persuasum. 106. Paracelsi corpus duplex in homine. 107. Hujus origo. 108. Weigelius Tzopaviensis Paracelsi affecula. 109. Helmontii duplex homo. 110. Homo externus Paracelsi. 111. Weigeli fabula. 112. Spiritus Olympicus. 113. Ad mentem Paracelsi brevis ad spectrorum notitiam via. 114. Spectra Chemica. 115. Spectra in Cæmeteriis frequentia. 116. Borelli narrationes examinantur. 117. Formas materiales à corpore non esse separabiles. 118. Latere in Sale. 119. Sanguini ideas seminales inesse. 120. Helmont. de generationis nostræ principiis. 121. In locis memorabili clade clavis unde ignes fatui. 122. Apparent & in aliis locis. 123. Facule feræles. 124. Stridentes. 125. Spectra naturalia in suprema regione. 126. Cause supranaturales. 127. Fortuito contingere. 128. Cause naturales & optica. 129. Campanellæ Philosophia. 130. Figura Paracelsi Necrocomica. 131. 132. 133. Marci singularis opinio. 134. J. C. Vanini. 135. Damasi. 136. Ren. Cartesii. 137. Aliorum. 138. An Diaboli & Magi cooperentur. 139. Spectra naturalia in infima

fima Aëris regione. 140. *Coruscationes & spectra metallica subterranea.* 141. *Requisita contra visus illusiones.* 142. *M. Schoeckii monitum.* 143. *Justa distantia.* 144. *Organi recta dispositio.* 145. *Non sit morbosa.* 146. *Medium sit inculpatum.* 147. *Sensatio ipsa Phantasia corrupta.* 148. *Mentis vacillatio.* 149. *Sensus communis turbatio.* 150. *Affectus.* 151. *Amor.* 152. *Apparitiones.* 153. *Admiranda optica Drebbelii.* 154. *Alberti M.* 155. *Anonymi Galli observatio.* 156. *Representationes opticae aliae.* 157. *Magia Pyrotechnica.* 158. *Phænomena Chemica.* *Noctiluca Kunkeliana.* 159. *Lucerna subterranea.* 160. *Certitudo desideratur.* 161. *Difficultates circa horum historias.* 162. *Lucidum quid in his non ignitum.* 163. *Olea subtilissima.* 164. *Ex auri liquore lucerna perpetua.* 165. *Liquor Chemicus.* 166. *Phosphorus siccus aut liquidus.* 167. *Vigenerii liquor.* 168. *Historia Deusingii.* 169. *Splendor tumuli S. Johannis.* 170. *Ignis subterraneus.* 171. *Durationis causa superior.* 172. *Ad durationem requisita.* 173. *Materiae combustibilis in orbem reditus.* 174. *Wolferdi Senguerdi decisio.* 175. *Quem ob finem sepulchris indita.* 176. *Ignis apud Ethnicos cultus.* 177. *An immortalitatis animae testes.* 178. *Ne animae circa Cadavera in tenebris versentur.* 179. *Cacodemonum fuga.* 180. *Spectra in humoribus, in sanguine.* 181. *Spica Garneti sanguine tincta.* 182. *In urina à canibus rabiosis demorsorum canina simulacra.* 183. *Judicia de his.* 184. *Carunculae & vermiculi in urina.* 185. *Canes in vulneribus apud Paracelsum.* 186. *Imago in urinis gravidarum.* 187. *Tarantatorum urina.* 188. *Evestra in somniis quid significant.* 189. *A vivis conspecta quid vaticinentur.* 190. *Fraus Papicolarum in fingendis spectris.* 191. *Qui à spectris frequentius tententur.* 192. *Quibus apparent defuncti.* 193. *Spectra ab imminente Crisi.* 194. *Ab ingestis spectrorum in somno visio.*

§. 1.

Ulcis cadaverum indagatio ad Spectrorum considerationem manu quasi nos ducit. Lux circa cadavera, aut cadaverum conditoria coruscans sæpius spectri nomen obtinuit. Et sicut lux Cadaverum noctu sensibus nostris illudendo animo sæpe incutit horrorem & metum; ita & spectra. Facile hinc contingere potest, ut quemadmodum *Ixion* pro *Junone* nubem comprimens, centauris primam dedit originem: Ita & vulgus, Lucem ejusmodi oculis versans, phantasiæ errore terrores metusque affectibus eidem obstetricantibus effascinatus centauros, & quæ non monstra parturiit, sibi que ob oculos versari asseveret, Jovemque juret lapidem.

§. 2.

Non autem hoc loco occupabor in Spectrorum Dæmoniacorum existentia probatione, cum extiterint, qui hæc penitus negarint, ipsos etiam Dæmones. Multis operosè hos recensuit *M. Job. Henric. Decker.* (*Spectrolog. c. 1. §. 6. p. 6. sq.*) quem vide. Hæcere comprimis in hoc luto *Sadducæi*, quibus Resurrectio Mortuorum, Angeli & spiritus fabula. (*Act. c. 23. v. 8.*) Egregiè verò *cit. Decker.* (*c. 1. §. 2. p. 4.*) astruxit, Spectrorum existentiam à priori non esse demonstrabilem. Nam cum illorum existentia tantum possibilis & contingens, *ratiocinatur*, inferri solum potest: Spectra posse existere, non verò revera in rerum Natura esse. Si enim per aliquam rationem ostendere vellem, *pergit*, fieret id demonstratione *διότι*, quando nempe aliquid examinatur per proximam causam efficientem, quod hic fieri nequit, cum sic probandum esset, Deum, qui rerum omnium est opifex, Spectrorum existentiam de facto produxisse, quod cum hic, ut dixi, ostendi non possit, concludendum est: Spectrorum existentiam à priori demonstrari non posse. Posse autem Spectra existere, qui nullam ad existendum repugnantiam involvunt, ut pluribus demonstravit *idem* (*c. 1. §. 13. p. 14.*)

§. 3.

Cognitione autem à posteriori, s. demonstratione *ὅτι* eorum certitudinem elicit (*§. 3. p. 4.*) illamque probat ab apparitione in V. T. & quidem ex claro testimonio (*ex 1. Samuel. c. 28.*) depromto, ubi aliquid in forma Samuelis mulieri *Pythonissæ* & *Sauli* apparet, quod Spectrum fuisse, nemo salva veritate & ratione negabit. Veteri Testamento adjungit novum, & ex eo quidem locum (*Matth.*

c. 14. v. 28.) ubi eò, quod CHRISTUS in media nocte mare perambulat, omnibus suis discipulis navi inexistentibus opinionem hanc obrepisse legimus, videre se spectra. (§. 4. p. 8.) Addi his posset locus è *Marco* (c. 6. v. 49.). Adjunxit & his fidem historicam & Autores, singulari studio Spectra recensentes, obtutui stitit nostro *Deckerus* (c. 1. §. 18. p. 25. sq.), quibus & omiſſa quædam ajungere libet. *Aristeum Proconneſium* post mortem apparuisse, *Herodot.* (l. 4. hist. f. in *Melpom.* f. m. 81. b.) narrat. De *Evestro* è *Georgio Sabino Th. Bartholin.* (de *Hep. Defunct.* p. 612.), Capite truncatus braccarum suarum detractori apparebat. Plura *Vit. Rietlin.* (Itin. *Med.* p. 4.) *Erasm. Francisci* (im *Holländischen Proteo per totum*) *Petr. Goldschmied.* (*Höllischer Morpheus* c. 4. §. 41. p. 162. sq.) *L. N. Moltken.* (in *Annot. ad Thom. Brown. Relig. Med.* p. 1. f. 29. p. 186.). Loca infesta, & à Spectris atque spiritibus homines vexari, docuit Exemplis *Petr. Thyraus* (*Disp. d. loc. inf.* p. 1. c. 1. p. 3.)

§. 4.

Spectra quid sint, si perconteris, Angelos esse communiter respondent, & quidem malos. Ita per Spectra, Apparitiones & territiones Diaboli externas, quibus corpus aut aliud quid in sensus incurrens sibi assumit, ut Homines, Animalia, aut alias res quascunque infestet, intelligit *Carol. Fried. Roman.* (*Schediasm. Polem. an dentur Spectra, Magi & Sage* §. 4. p. 2.). Spectra proinde nil aliud esse, & manere, quam Satanæ lusus, *J. H. Deckerus* (c. 1. c. 3. §. 26. p. 112.) proficitur. Distingvit autem ille has apparitiones ab Angelicis, quas quidem forsan actu dari non negat. Si autem ex illo quæſiveris, qui illæ apparitiones & visiones bonorum Angelorum à Spectris discernendæ sint? Respondet, egoque cum ipso; Quandoquidem quæſtionem resolvendam non susceperim, nec illud quoque fieri aliunde possit, quam ex Theologia revelata, cum tota Spirituum discretio à divina potissimum revelatione dependeat, ut recte inquit *Martin. Delrio* (l. 2. *Disquis. Mag. qu.* 26. f. 3. p. 560.), imo ipse *Paulus* Spirituum probationem inter dona Spiritus Sancti referat (1. *Corinth.* 12. v. 10.) & hanc quæſtionem Theologis examinandam relinquo.

§. 5.

Latius extendit Spectri nomen *Cass. Schott.* (l. 2. *Phys. Curios.* p. 1. c. 1. p. 197.), dum hujus nomine intelligit simulacra quædam sive Idola, aut variarum formarum imagines, quæ seu noctu, seu interdiu, domi, forisve, in campis sylvis, montibus sese hominum vigilantium & incorruptæ imaginationis ac sensuum conspectui offerre variis locis, modis, formis & temporibus dicuntur constanter & firmiter creduntur; seu Angeli ea sint, seu Dæmones, seu defuncto-

(Aaa aa)

rum

rum hominum animæ, seu aliud quid. Interdum tamen non oculis, *pergit* (p. 198.), sed solum auribus se objicere, dicuntur, strepitusque excitare (*vid. l. 1. Tit 3.*), adeo, ut loca reddant infesta & habitationi prorsus incommoda. Non autem se de illis Spectris acturum profitetur, quæ dormientibus persæpe obijciuntur; non de Idolis ac Phantasmatibus, quæ furiosi, phrenetici, febricitantes, melancholici, meticulosi, vesano amore æstuantes sibi imaginantur; non de imaginibus, quibus & natura & ars sensibus etiam perfectis, hominum subinde illudit; non de ostentis variis, quæ impii quandoque, ut suam expleant avaritiam, exsaturent libidinem, per summum scelus, ingenti bonorum dolore, nec minore totius Ecclesiæ Catholicæ detrimento callidissime ac prorsus Diabolice confingunt, & simplici popello pro veris venditant.

§. 6.

De Dæmonibus equidem hoc loco agere non constitui, cum sub considerationem Physicam non cadant primario, quamvis de his, in *Physica Curiosa* (l. 1.), prolixè egerit *Cass. Schottus* & sint è Rameis, qui rem naturalem Physicæ subiectum constituerunt, eamque in spiritum & corpus diviserunt, Spiritum in DEUM & mentem; mentem in Angelum & animum hominis. Ita *Gvilb. Adolph. Scribon.* (l. 1. *Physic. n. 6. p. 1. & sq.*), qui hanc ob causam Physicam in Pnevmatologiam, quæ de Substantiis seu Essentiis incorporeis & *σπουδαίον*, quæ de corporeis tractat, distinxit. (*Vid. T. 1. Snellio-Ram. Philos. Diatr. 2. p. 26.*) Seqvuntur hunc *David Crusius* (l. 1. *Phys. c. 4. & 5.*) *Otto Casmann.* (p. 1. *Angelograph. c. 1. qv. 1.*) *Petr. Gassend.* (*Prooen. Instit. Phys. p. 126.*). Ita (*in Phys. Reformat. c. 12. p. 186.*) de Angelis egit *Job. Amos. Comenius*, cui Angelus nihil aliud est, quam homo à corpore nudus (incorporeus §. 2. p. 187.) & Homo nil aliud, quam Angelus corpore vestitus. Audiamus quid *Scribonio* (*in animadv. ad n. 12. p. 8.*) in aurem insusurret *Timoth. Brigh.*: Spiritus exemplum DEUM proponis. At vide sis (*Scriboni*) ne prætergressis Physices limitibus Theologiam invadas: cujus videtur omnis, quæ de DEO instituitur, doctrina. Neq; Theologiam Physices partem aliquam statues (credo), reveritus Theologorum sacrosanctum chorum, qui nunquam vel prece, vel præmio in Physicorum concedent familiam. Quibus porro impietatis vix te purgabis, qui DEUM Naturæ conditorem, rem naturalem teneas: cui & formam attribuere (cum infinita majestate sit) non potes. Forma autem ipse non est, cum nihil sit, quod tantam immensitatem capere queat, qua informetur. *Hæc Tim. Brigh.*

§. 7.

Habuit & *Aurel. Theophr. Paracels.* aut potius finxit, Spiritus, quos implicite

cite considerationi Physicæ subjecit, eosque in supernos & infernos dispescitur. Hos etiam aliquando hominum genera, ab Adami posteris diversa, nuncupat, eosque varios commentus est & corpore seu carne & ossibus constare, generare & interire seu mori pronunciat. (*l. Meteor. passim l. de occult. Philos. tr. 4. & 5. & l. de Nymphis Sylphis, Pigmæis & Salamandris. tr. 1. c. 2. p. 182.*). Add. Oswald. Croll. (*Basil. Chym. præfat. admonit. p. 15.*): Da ist keine Seel, für die Christus gestorben sey, allein für den Menschen: Und für den Menschen, mit deren Bluth und Fleisch er geredet hat, dicitur Paracels. (*l. Meteor. c. 4. p. 79.*)

§. 8.

Explicite de his egit (*l. 3. in Phys. Hermet.*) Henric. Nollius, qui (*c. 1. p. 153.*) Elementa distingvit in spiritualia & corporea. Spiritualia vocat Spiritus, eosque (*p. 154.*) definit creaturam subtilem, quæ ratione prædita, intus in suo centro corpoream gerit Naturam, eamque pro arbitrio suo in circumferentiæ lucem sistendi potestatem habet, in Elementis habitat, & ibi suo officio, quod illi divinitus injunctum est, defungitur. Hos ex subtilioribus Elementorum essentis creatos esse, (*c. l. Axiom. 1.*) demonstrare nititur. Saganos vocabat Paracels. (*l. de Meteor. passim*). Add. Martin. Ryland. (*Lex. Alchym. p. 409.*)

§. 9.

Pro diversitate locorum, & locatione Elementorum, quæ inhabitant prædicti spiritus, dividit illos Nollius (*c. l. c. 2. p. 156.*) in superiores & inferiores. Illi vel cœlestes vel Aëri. Cœlestes vel primarii, Cœlum Empyreum inhabitantes pennates Paracels. (*c. l. c. 4. p. 78.*). Pictores vocat (*ib. c. 9. p. 93.*), ab his figuræ de cœlo cadentes, *Als zu meinen Zeiten Creutz, Hahnen, Geiseln, Seulen, Pilatus &c. auff die Leute gefallen*, vel secundarii, Cœlum sidereum inhabitantes, Salamandræ, quia in Igna visibili sunt, Vulcanales, Superi. Antiquioribus Philosophis Intelligentiæ, & pro ratione Planetarum Solares, Lunares, Saturnini, Joviales, Venerei, Martiales, Mercuriales audiunt. Horum monstra Crollius nuncupat, Zündel. Aërii Meteororum directioni & promotioni præsunt, de quibus citatus Nollius (*c. l. c. 4. p. 167.*). Lemures dixit (*l. Meteor. c. 4. p. 79.*) Paracelsus, umbratiles, Sylvestres, Satyros Osw. Croll., qui priores etiam Terræ tribuit. Horum alii sunt Orientales, Occidentales, Meridionales, Septentrionales, quorum sedes in Aëris regione suprema, media, infima. Mediæ regionis Monstra Gigantes Crollio, quos tamen Sylvanis, *den Waldleuten*, ascripsit Paracels. (*l. de Nymph. Sylv. Pygm. & Salam. tr. 5. p. 190.*), inferiores, generatione suam propagant speciem, & morti obnoxii, suntque vel Aquei vel Terrestres. Aquei sunt Undenæ, Nymphæ, Melosynæ. Itali Faras, Galli Fees, quidam

Nymphas albas, Dominas nocturnas, Dominas bonas nuncupant, quarum *Regina, Habundia*. Vid. *Strozz. Cigognam.* (*Univ. Natur. p. 1. c. 6. p. 349.*), Germanis *Wassernixen*. Harum monstra *Paracelso & Crollio* (*c. l.*) Sirenes. Dicuntur fructibus Aquarum partim in lucem promovendis, partim in intima abyfso occultandis & custodiendis præesse, *Nollio* (*c. l. p. 171.*). Terrestres Gnomi, Lemures, Sylphi *Zonnetti Crollio*, *Folletti*, *Italisi & Farfarelli*, Germanis *Erdmännlein*, quorum partum Pygmæos (*c. l.*) pronunciavit *Paracelsus*. Hi sunt vel Truculenti vel Mites.

§. 10.

Sed *Paracelsi* ingenio & Cerebro minime debetur ista Dæmonum seu Spirituum distinctio, cum etiam in *Orphei Carminibus* Dæmones distinguantur in

Δαίμονας θεαίνας, καὶ ἡσυχίας, καὶ ἐνύδρους, καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους.

Etiam ex antiquissimis Philosophis illis attribuerunt corpora & compressis Aëria, inter quos *Plato* (*in Epinomide*), cui junxit *Aristotelem & Augustinum Augustin. Steuch. Eugubin.* (*l. 8. de Perenn. Philos. c. 27.*), qui postremum (*Comm. super Genesin*) Dæmones aëria animalia, ut *Platonem* aërea corpora expresse appellasse retulit. Ita *Michaël Psellus Philosophus Constantinopolitanus* (*Dial. de Operat. Dæmon. p. m. 44.*). Dæmones incorporei non sunt, imo corporei & circa corpora versantur. Idem *Basilium Ecclesiæ Doctorem* sensisse (*l. ad Amphil. de Spir. Sanct. c. 16. juxta Gilberti Gaulmini allegatum*), quamvis alibi aliter Eundem sensisse prodat *Cassp. Schott.* (*l. 1. Phys. Curios. p. 1. c. 2. p. 3.*) Lectori persuadere conatur. *Facius, Hieron. Cardani Pater*, per annos triginta tres familiaris Dæmonis familiaritate usus, discursu cum eodem ejusdemque sociis de Natura Dæmonum habito, deprehendit *Psellum* minime. Docuit igitur illum Dæmon: Dæmones nasci & interire. Esse autem longævos valde: tempus tamen illi non determinavit, sed ipse *Facius* conjectura, è facie sumta, quod jam quadraginta duos annos natus valde juvenis videbatur, eos ad CC. aut CCC annos vivere existimabat. Gignere, nasci & senescere affirmabat. Cumque interirent, animos illorum, & item nostros mori una cum corpore, putabat: neque tamen illos hoc se certò scire Gymnasia apud illos esse. An vero essent aliqui adeò viles & stupidi, ut *Psellus* dixit (*p. 76.*). Hæc *Hieron. Cardan.* (*l. 16. de Variet. Rer. c. 93 p. 1072.*), qui ex his præsuppositis Dæmones definit, animalia invisibilia, mortalia corpore perfecta. Et *Georg. Agricola* in subterraneorum animalium, seu substantiarum numero haberi posse Dæmones, qui in quibusdam

busdam versantur fodinis (*l. 1. de Animant. Subt. p. m. 491.*), nullus dubitat.

§. II.

Putabant igitur Veteres Dæmones libamine carniū delectari, & spongiarum & piscium testaceorum more adjacentem humorem extrinsecus attrahere (*vid. iterum Psellum p. 56.*), vaporibus itidem, nidore & fumigationibus vivere ac pinguescere. *Evolv. Porphy.* (*l. de Sacrif. & l. 2. de Abstinēt.*). Fugari foetidis, allici suavibus odoribus, voluit *Paracels.* (*de Occult. Philos. c. 10. p. 88.*) cui odor bonus Myrrhæ nihil aliud est, quam sacrificium spirituum, quo possumus eos ad nos trahere (*p. 89.*). Transiit etiam ad plebejos illa de nutritione Dæmonum persuasio. Audiamus *Isaacum Schookium* (*Cent. probl. rar. probl. 28. p. 25.*). Rustici Poloni Dæmones quosdam vocant Krasmeni Ludzmi, quibus diebus 24 & 5 cibos præparatos mensæ imponunt, quosque ab illis comedi pro comperto se habere asserunt. Faciunt vero illud, ne ab iis suffocentur, vel plica Polonica deformentur, vel denique infantes sui permutentur. Est & aliud Dæmonum inventum, scribit *Joh. Laurent. Ananias* (*l. 3. de Nat. Dæm. p. 104.*) apud vulgi nostri fœmellas in usu, quo Fatis, (quo nomine hos spiritus vocant) mensas variis dapibus instruunt, ut infantes eorum felici donentur auspicio.

§. 12.

E Neotericis *Robertus Fludd. de Fluctibus* (*Hist. Ultriusque Cosmi tr. 1. l. 4. c. 2. p. 109.*) Dæmones ex subtilissimorum Cœli spiritualis Elementorum materia componi astruit, quæ quidem materia, respectu inferiorum ipsi est simplicissima & ærea, & ex forma divina à splendissima DEI beatitudine promanente, quorum compositio, si cum Creaturis Cœlorum inferiorum comparetur, incorporea dicitur; respectu simplicitatis substantiæ lucidæ Cœli Empyreï, in quo, cum quo & ex cujus Elementis primo die creati sunt, non aliter quam plantæ, herbæ, earumq; femina die tertio cum terra Cœlo Empyreo opposita, facta fuerunt, pro corpore ex Elementis Spiritualibus conflato habenda erit. Quid autem Dæmonum compositionem, pergit (*p. 110.*), manifestius denotare poterit, quam eorum actiones & passionēs. Quod autem agant & patiantur, inde manifestum, quoniam & recipiunt & dant illuminationes, atque actum intelligendi producunt, eumque etiam recipiunt, neminem certè tam crassè cœcutire & hallucinari existimat, qui id abnuat. Certum est igitur inesse ipsis aliud, quod agit, aliud autem, quod patitur; nec vero illud secundum quid agunt, aliud actus esse poterit, qui forma dicitur, nec vero illud secundum quid patiuntur

& quicquam præter potentiam; hæc autem materia appellatur. Plura legis ap. *Cass. Schottum* (c. l.). *Crassius* philosophatur *Pfellus* (c. l. p. 51.). Ea est illorum constitutio, ut contactibus exponantur obnoxie sint, percussa ingemant & flammis admota urantur, ut eorum, quorum nonnulla sui vestigia Cinerem relinquant, quod & in Italiæ finitimis locis accidere ajunt. Tandem concludit (c. 5. p. 114.) *Fludd.* necesse esse Dæmones malos, secundum loci naturam, quo proscribuntur, corpora aut crassiora aut tenuiora accidentaliter induant. Nam ignei subtiliores sunt aqueis, atque illi denuo terrestribus. Eandem insaniam insaniit *Hieron. Zanchius* (p. 1. *Hexaëm.* l. 2. c. 3.) & *Medicus* & *Philosophus Altorphinus*, *Ernest. Sonner.* (*Disp. de probl. Philos. probl. 10. p. 521. & comment. in l. 12. Metaph. Arist. c. 8. p. 671, sq.*). Adde quæ citat (c. l.) *Cass. Schott.*

§. 13.

Opposuerunt se his somniis *Balthas. Meisner.* (p. 1. *Philos. Sobr. s. 4. c. 8. qu. 1. p. 719.*). *Eranc. Villalpandi Torreblanca* (l. 2. *Dæmonol. c. 28. n. 2.*). *Christoph. Scheibler* (l. 2. *Op. Metaph. c. 4. Tit. 3. Art. 3. n. 28.*). *Anton. le Grand.* (p. 3. *Instit. Philos. Art. 1. p. 207.*) *Cass. Schott.* (c. l. p. 4.). Ipse *Aristoteles* (12. *Metaph. c. 6. 8. seq.*), intelligentias esse εἰδὴ αὐλά statuit. Veteres Philosophi ex ignorantia creationis, & verbi divini manifestati, ubi viderunt in assumpto corpore videndos se præbere Dæmones, corporeos concluderunt. Patres non semper ex propria, sed Platoniorum *Apuleji* & *Porphyrri* opinione scripsisse constat, quamvis & illos ex impuris Platonismi lacunis suis aliquid aspersisse *Joh. Bapt. Crispo* (l. de *Ethnic. scriptis caute legendis p. 177.*) facile largiar. Sed & hos spiritualitatis divinæ eminentiam meditantes reliquos spiritus, quod perfectione DEO non responderent corporum nomine notasse secundum *Sixti Senensis* (l. 6. *Biblioth. Sac. Annot. 35. f. 484.*) σοχασμὲν non displicet, quo respectu ad DEUM habito etiam non omnem compositionem ab Angelis rem removen- dam censuit *Anton. le Grand.* (c. l. n. 9. p. 211.), cum constet, illos ex potentia & actu, ex essentia & existentia, ex natura & supposito constitui, quæ compositio in DEO non reperitur; cum modi divini à DEI essentia tantum ratione distinguantur. Theologis, imprimis Calvinianis, satis fecit *B. Balthas. Meisner.* (c. l.). *Sonnero, Paulus Felwinger.* (*Comment. in Alpha majus Arist. Metaph. c. 7. qu. 1. p. 211. sq.*)

§. 14.

Dices, hic Dæmones & spectra cum hominibus me confundere. Nunquam etenim in Elementis Dæmones, sed homines, *Paracels.* (c. l.), habitare professus

fessus est. Quod si tamen id diligentius animo excutias, videbis hic *Paracelsi* *Pfelli* vitulo arare, prout ipsi alias veterum somnia, etiam Judæorum affanias caballisticas in furno suo recoquere, & recocta, tanquam nova, sua Lectoribus obtrudere, saltem de suo additis monstrosis nominibus terminisque, solenne est. His vero de hominibus, Elementorum incolis, nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil à recta fide dici posse alienius, recte judicat *Mart. Del-Rio* (l. 2. *Disquis. Mag. qu. 27. s. 2. p. m. 712.*), qui & monuit, quamvis *Paracelsum* (libro *fragmentorum*) dubitanter induci loquentem legas, latinum tamen interpretem hoc suum assuisse, ut Magistri occultaret impietatem reputat. Et, si *Andr. Libav.* (tr. de *Cruent. Cadav. p. 180.*) audire non dedigneris, Lemures *Paracelsi* Spiritus pigmentatos existere non inficiaberis. *Fluddo* quid sit reponendum, ex dictis facile constare poterit.

§. 15.

Ut autem de opera & labore nostro circa hunc Titulum constet, exclusis Angelicis & Diabolicis apparitionibus, circa Physica tantum studium versabitur, nempe spectrorum denominationem, è *Schotto supra* (§. 5.) depromptam, ad animum revocabo, cum ad Physicam propriè spectent, relictis exotericis & supranaturalibus, nisi forsan superficialis & incidenter horum fiat recensio. Cardo igitur discussum erit circa problemata (a). An animæ defunctorum aliquando visui compareant nostro? (β) An ab ipsis Cadaveribus, absque animæ interventu, spectra oriri possint? & quid (γ) de Spectris, dum Chymicis operationibus subjiciuntur Cadavera ipsa, aut in terram jam commutata, in vitro capacitate apparentibus sentiendum decernendumque sit.

§. 16.

Præmonendum, me non curare hic

Epicuri de grege porcos, cum Philosophis quibusdam, qui idem corpori & animæ posuere fatum. Inter Philosophos *Democritum Plutarchus* (l. 4. de *Plac. Philos. c. 7.*); *Democritum seu Dicearchum*, *Lactantius* memorat (l. 3. *Instit. Divin. c. 17.*). Sunt, quibus cum *Attico Dicearchum* (qui tres libros contra immortalitatem animi, Lesbiacos dictos delitias suas vocanti, juxta *Ciceron. l. 1. Tusculan. qu. f. 164.*) assensio omnis de immortalitate animæ elabatur, simul ac ponunt librum, *Platonis* de hac materia conscriptum, secus ac *Theombrotus*, qui lecto *Platonis Phædone* se in mare ex alto præcipitavit, ut beatorum consortio citius potiretur, quem Philosophiæ Martyrem exinde proclamavit (*Epist. 25.*) *B. Hieronim.* Ipse *Aristoteles* de eadem balbutire visus fluctuanter, ut è locis diversis, quæ id fundere videntur, v. g. l. 2, de

2. de *Generat. Animal.* c. 3. l. 1. de *Anim.* t. 65. & 66. l. 3. tr. 4. 7. 19. & 20.). Vid. *Petr. Pomponat.* (l. de *incantat.* c. 13. p. 332.). *B. J. C. Dannbauer* (*Colleg. Psycholog. Diss.* 5. *Controv.* f. 1. p. 142.); *O. Borrich.* (l. 1. *Hermet. Ægypt.* c. 10. §. 2. p. 237.). Placet adungere magni & acurati Philosophi *Jacob. Thomasi* (*Program.* 67. p. 422.) iudicium. *Aristoteles* intellectum illum agentem, s. rationalem animam immortalem quidem professus est, sed dum universo humano generi non nisi unicam præsidere statuit, quam verbo immortalitatem hominibus concessit, re sustulit. Et paulò post (p. 423.), non inficior: Eum in hoc maximè argumento fuisse segnem, quæ loligine emissa sic omnia immergeret caligine, ut deprehendi vix queat. Non desunt è scriptoribus, qui contrarium evincere conentur, v. g. *Job. Dunscot.* (in 4. dist. 23. qu. 2. 11. 16.) & ex hoc *Claud. Frasse* (*Phil. Acad. Phys.* p. 1. *Diss.* 3 f. 4. *Art.* 1. p. 298.). *Augustin.* *Steuch.* *Eugubin.* (l. 3. de *Perenn. Philos.* c. 21.) *Conimbricenses* (de *Anim. Separat. Diss.* 1. *Art.* 2.) *Aristotelem* que explicet *Claud. Salmas.* (in *Not. & Animadv. in Epictet. & Simplic.* p. 222.) Et *Themist.* teste *Martino Weinrichio* (de *Spectr. Strigon. & Pent-schem.*) fateatur, *Aristotelem* Dialogum scripsisse, in quo firmissimis rationibus animæ immortalitatem evicerit.

§. 17.

Anima nostra an incorporea sit, fluctuat *Galen.* (l. 7. de *Plac. Hipp. & Platon.* p. m. 1135.). Corpoream prodidit *Epicurus*, imò corpus, ut demonstrat *Petr. Gassend.* (in *Physiol. Epicuri* p. 494.). Idem *Galen.* suspicatur (l. quod animi mores sequ. *Temperam. Corp.* c. 5.), nec sibi persuadet, se animæ substantiam firmiter tenere, (*Comment. in 6. Epid. Hipp.* t. 5. p. 573.). Ex his concludit *Hieron. Cardan.* (l. 3. de *Util. ex adv. capiend.* p. 451.): Eundem Animam nostram mortalem voluisse, sed dicere mentem humanam esse materialem, est dicere religionem esse brutum, reponit *Lactant.* (l. 7. c. 9.). Quosdam tamen è Sanctis Patribus idem sensisse *Gassend.* (c. l. p. 495.) observat. Stoici, quod narrat (c. l.) *Cicero*, ajunt, animos manere cum è corpore excesserint, sed non semper. Dæmones, & animam corpoream & mortalem *Tatianus* (Vid. *A. E. Lipsiens.* An. 98. p. 555.) statuit.

§. 18.

Contrarium è Cordatioribus Ethnicis sensere *Plato*, *Cicero* (l. de *Amicit.* cit. *P. Claud. Frasse* c. l.). *Seneca* (*Epist.* 36.). *Plutarch.* l. de *Ser. Num. Vind.* f. 198. & *Consolat. ad Uxor.* f. 338. b.). E Poëtis, quod *Plutarch.* (l. de *Homer.* p. m. 723.) demonstrat & *Propertius* (l. 4. *Eleg.* 7. v. 1.)

Sunt

Sunt aliquid manes, lethum non omnia finit,

Lucidaque effictos effugit umbra rogos.

Elegans apud Ciceronem (*de Senectute*) locus est: Quod si in hoc erro, quod animos hominum immortales esse credam, libenter erro. Nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo extorqueri volo; sin mortuus, (ut quidem minuti Philosophi censent) nihil sentiatur: non vereor, ne hunc errorem meum mortui Philosophi irrideant. E Neotericis Kenelm. Digby (*tr. 2. de Anim. Rat. c. 10. n. 10. p. 567.*) ita philosophatur. Cum fusc jam declaratum sit, statum Animæ separatae esse statum puræ existentiae, manifeste sequitur, eum tum ab actione, tum à passione immunem esse, quod cum ita sit, certissimum quoque est Animam extinguere non posse. *Et paulo post*: Si anima à corpore separata veluti confecto curriculo statum jam finalem adepta sit, in quo nulla accessio sperari, vel diminutio timeri potest, consequens est, existentiam quam habet, nunquam ab ea amitti posse. Noto hic è Job. Bodino (*l. 4. Theatr. Nat. p. 538.*) illos, qui Animas superstites crediderunt, olim vocatos superstitiosos.

§. 19.

Animas autem corpore exutas vagari in regione, quæ terram & lunam interjacet, Plutarchus (*de Fac. in Orb. Lun. p. m. 471.*) autor est, improbas quidem in terris poenas luere: pias ad certum tempus, quantum ad lustrandum & corporis, utpote malæ causæ, pollutiones abolendum sufficiat. Animas ad tempus circa sepulchra amoris erga corpus per mortem non oblitterati signum quibusdam è Gentilibus fabula non fuit. Mahumedani animas defunctorum septem dies credunt versari circa sepulchra, ut Eduard. Pocok. (*Miscell. p. 250.*) narrat. De Judeis B. Dn. D. Martin. Geier (*de Luc. Ebr. c. 5. §. 12. p. 67.*) recitat, quod credant, Animam defuncti redire per septem noctes ad locum illum, ubi à corpore discessit, quocirca & Lucernam accensam per noctes totidem in pavimento domus servant. Quin & per integrum annum adhuc circa cadavera vagari, amore videlicet corporis, & desiderio nequientem oblivisci vetus amicumque contubernium, atque eo tempore à Dæmonibus aërem inhabitantibus facile in pristina sua corpora reduci posse, & inservire artibus rebusque Magicis Job. Hornbeck (*l. 8. de Convertend. Jud. c. 2. p. 538.*). Laurent. Ananias (*l. 3. de Nat. Dem. p. 92.*). Job. Buxtorf. (*è Thalmud. Synagog. Jud. c. 49. p. 713.*). Hoc autem contingere ob laborem matribus per novem dies exhibitum. Vid. H. Kornmann. (*p. 2. de m. m. c. 1.*)

§. 20.

Stoici tamdiu Animam durare asserebant, teste Servio (*ad l. 3. Æneid. p. m.*

(B b b b b)

319.)

319.) quamdiu durat & corpus. Unde Ægyptii periti sapientiæ condita diutius reservant cadavera, scilicet, ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec cito ad alia transeat. *Romani* contra faciebant, comburentes cadavera, ut statim anima in suam generalitatem, id est, in suam naturam rediret. Nec alia ratione credebantur animæ à corporibus circumvolitandis abscelli posse, *testimonio Cass. Barth. (Animadv. ad Stat. l. 2. Sylv. i. v. 22. p. 167.).* Putat ideò *Cass. Peucer. (l. de Divinat. Gener. p. 285.)* Lappos, quos spectra amicorum defunctorum multum infestare referunt, mortuorum corpora propter Cœli inclementiam alioquin diutius integra permanitura subter focum sepelire, caliditate urgente quo citius putrescant, & vagina, ut *cum Plinio (l. 7. c. 52.)* loquar, ademta, non remeant. Tribus tantum diebus anima vagatur circa sepulchrum, expectans, ut redeat in corpus. Cum vero videt, quod immutetur aspectus faciei, recedit & relinquit corpus, *ex Rabbini Job. Nicolai (de Luct. Græc. c. 1. p. 11.)*

§. 21.

In hac persuasione etiam Christianos perstitisse, *Lactant. (l. 2. Instit. Divin. c. 2.)* existimat, dum scribit vulgus existimat mortuorum animas circa tumulos & corporum suorum reliquias oberrare. Idem *B. Martin. Geier (Diff. de Superstit. c. 3. §. 16.)* colligit id ex illo *Esaia (c. 65. v. 24.)* (in quo allegato forsan mendum typographicum, nihil enim quod huc spectet ibidem legitur) *Job. Spence-rus (l. 2. de Leg. Hebr. c. 11. f. 2. p. 303.).* Cibis ideo & potu delectari, qui apponebantur, *Idem (c. 1. c. 24. f. 3. p. 426.)* meminit. Quo circa & olim vel defunctorum capita panem & lagenam, Cerevisia plenam, ponebant *Borussi*, ne anima vel sitiat vel esuriant. (*Job. Meletius Epist. de Relig. Boruss.*) Animas à Curlandis in balneis cibari, *Rosin. noster Lentil. (M. C. D. 2. A. 8. App. p. 136.)* mentionem fecit. *Add. Mechov. (l. 2. Sarnat. Europ. c. 2.)* de Samogethis idem commentantem.

§. 22.

Locum sepulchrorum Romani in hortis (*Vid. Job. Kirchmann. l. 2. de Funer. Rom. c. 22. p. 177.*) elegerunt aliquando, ut & Judæi, quod ex *Josephi Senatoris Hierosolymitani* sepulchro, cui SERVATORIS corpus illatum (*Johan. c. 19. v. 41.*) facile patet; Factum id, uti conjicit *Martin. Opit. (T. 1. Op. in Not. ad Zlainam p. 149.)*, quo manes defunctorum eorum amœnitate & dulcedine demulcerentur, qui & è *Grutero* sequens subjicit:

HI. HORTI. ITA. UTI. OPT. MAXIMIQU. SUNT.
CINERIBUS. SERVIAN. MEIS.

NAM.

NAM. CURATORES. SUBSTITUAM. QUI. VESCANTUR.
EX. HORUM. HORTORUM. REDITU. NATALI. MEO.
ET. PRÆBEANT. ROSAM. IN. PERPETUUM.

Quam ob causam etiam flores circa sepulchra sparserunt, quod locus *Virgili*
(l. 6. *Aeneid.* v. 883.) suggerere videtur :

*Manibus date lilia plenis,
Purpureos spargam flores, animamque nepotis
His saltem accumulem donis.*

Et (*Juvenalis* (*Satyr.* 7. v. 206.)

*Dii majorum umbris tenuem & sine pondere terram,
Spirantesque Crocos, & in umbra perpetuum ver.*

Ita *Jacobi Pontani* (*Libri Tumuli*) universi penè constant Rosis, Violis, Liliis, Hyacinthis, quod dudum annotavit *J. C. Scaliger.* (l. 6. *Poët. c.* 4. p. 810.). Quamvis & aliæ hujus ritus ab Aliis advocentur causæ, quas vide ap. *Joh. Kirchmann.* (l. 1. *de Fun. Roman. c.* 11. p. 57.) & *Joh. Mich. Dilherr.* (T. 1. *Diss. Philolog. p.* 461.). *Joh. Nicol.* (*Phyllobol. c.* 25. p. 118. sq.). *Joh. Conrad.* (*de Spars. Flor. b nemat.* 4. p. 173.)

§. 23.

Petr. della Valle (p. 3. *Itiner. Epist.* 15. p. 144.) tradidit, Mahumedanos opinari, vastarum & procerarum arborum cavitates, & corpora sanctorum, quos colunt, grata Animabus præbere habitacula, quo circa & arbores istæ magno apud illos in honore habentur.

§. 24.

Inter *Pythagoræ* decreta legitur ap. *Diog. Laërt.* (l. 8. *de vit. Philos. p. m.* 430.) & *Joh. Schröder.* (l. 4. *Pharmac. Med. Chym. Cl.* 1. c. 140. p. 68.): Animas defunctorum delectari Fabarum domicilio, ut dictitarit *Pythagoras*: capi & trucidari præstat, quam fabas Animarum receptacula conculcare. Evolvatur iterum *Laërt.* (c. l. p. 440.). Inde tale ap. *Eundem in Pythagor.* (p. 444.) legitur Epitaphium:

*Heu Heu Pythagoras, quid vile legumen adorat?
Quem in propriis fama est occubuisse Fabis.
Nam ne forte Fabas fugiens calcaret in agro,
Tandem Agregentino cæsus ab hoste perit.*

Hanc ob causam sancti alicujus prope Gamron sepulchrum variegatis fabis conspersum invenit *Joh. Alb. Mandelsloh.* (l. 1. *Itiner. Oriental. Ind. c.* 7. p. 24.) Forsan & inde illud *Pythagoricum*: A Fabis abstine. Sed τὰ κνάρια voculam

voculam aliter explicuit (*l. 4. c. 11. p. m. 171.*) *A. Gellius*. Decernant hæc, qui volunt, & possunt.

§. 25.

Literas Lugubres in Fabarum Floribus animadvertit, *Plin. teste (l. 18. c. 2.)*, Varro, & inter res funebres Fabam numerabant olim Romani, quod ex *Festo* habet *Joh. Valer. Pier. (l. 57. Hierogl. c. 5. p. 708.)*, & inter cibos ferales, prout testimonia collegerunt *Joh. Kirchmann. (l. 4. de Fun. Roman. c. 7. p. 394.)* *Gerh. Joh. Voss. (l. 5. de Idolol. c. 11. p. 43.)* *Joh. Marsham. (l. 2. Canon. Chronic. Egypt. Ebraic. Græc. Secul. 9. p. 221.)* In Lemuralibus, referente *Alex. ab Alexand. (l. 3. Dier. Genial. c. 12. f. 143.)* Fabam noctu jacere usurpatum est, Lemures se ex domo ejicere clamantes, quam nigram esse convenit, ipsamque lotis manibus, & pede nudo per ora versare & post terga rejicere, ærisque tinnitum facere, utque Lemures faba redempti domo abirent, novies orare. Plura *Joh. Nicol. (de Luct. Græc. c. 20. p. 278.)*

§. 26.

Cum namque, *Serv. teste (ad l. 5. Æneid. v. 41. p. 434.)*, olim ubicunque quis fuisset extinctus, ad domum suam referebatur, & illic septem reservabatur diebus, octavo die incendebatur, nono sepeliebatur. Unde & *Horat.*

Novendiales dissipare pulveres,

nam etiam ludi, qui in mortuorum honorem celebrantur, novendiales dicuntur. Sciendum etiam, *pergit*, quod domi suæ sepeliebantur: unde orta est consuetudo, ut Dii Penates in domibus colerentur. Optimè id explicatur ex *Apulej. (l. d. Deo Sacrat. p. m. 79.)*. Species Dæmonum est animus humanus exutus, & liber stipendiis vitæ corpore suo abjuratis, hunc vetere lingua reperio Lemurem dictitatum. Ex hisce ergo Lemuribus, qui posteriorum suorum curam fortitus, pacato & quieto numine domum possidet, Lar dicitur familiaris. Qui vero propter adversa vitæ merita nullis bonis sedibus intervagatione, ceu quodam exilio, punitur, inane tetriculamentum bonis hominibus, cæterum noxium malis, hunc plerique larvam perhibent. Lares etiam quosdam nocentes genios dixisse, è *Plutarch. (quest. Roman. p. 277.)* constat. De Larvis quædam *Phil. Beroald. (ad. l. 2. Apul. de Asin. aur. p. 48. & ad. l. 9. p. 822.)*

§. 27.

Animas interfectorum in terra vagari, & instare occisoribus, gentilibus persuasum supra (*l. b. Tit. 7. §. 63.*) dixi. Sed nec illas, nisi sepultis corporibus quiescere cum corpore, nec admitti vel superis vel inferis, imprimis *Charonte* easdem firmiter crediderunt. *Patroeli* animam in aëre oberrare, finxit *Homer. (Iliad.*

(*Iliad.* 23. v. 76.), quod & retulit *Plutarch.* (l. 9. *Sympos. probl.* 6. p. m. 375.) de Elperoris Umbra. Scite iterum *Virgil.* (l. 6. v. 325.)

*Hæc omnis, quam cernis, inops, inhumataque turba est,
Portitor ille Charon: Hi, quos vehit unda sepulti
Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluentia
Transportare prius, quam sedibus ossa quierint.*

In quem locum *Servii* cura placet (p. 518.). Duo dicit (*Poëta*), nec legitimam curam habet, nec imaginariam. Inopem enim dicit, sine pulveris jactu: Nam ops terra est: inops sine terra, sine humatione. Vult autem ostendere, tantum valere inanem, quantum plenam sepulturam. Hoc igitur beneficii à nauta flagitat ad littus insepultus projectus *Archytas Tarentinus*, apud *Horat.* (l. 1. od. 28.) *Add. Alex. ab Alex.* (l. 5. *Genial. dier.* 26. f. 309. b.). Et Græci cadaver insepultum inveniētes septies terram injicere tenebantur, ne anima centum annos errare teneretur, è *Th. Dempstero* recitat *Joseph. Laurent.* (l. 6. *Polymath.* p. 488.) Ita autem ferebat lex quædam Attica; observato tamen simul, ut spectaret cadaver ad occasum, secundum *Ælian.* (l. 5. *Var. hist.* c. 14.). Hinc ultimam opem defunctis esse sepulturam, veterum voluit superstitio, iterum *Cass. Barth. id.* (l. 3. *Advers.* c. 3. col. 715.) annotante. Adde *Eundem* (*Animadv.* ad l. 8. *Thebaid. Stat.* v. 210. p. 832.) *Tertullian.* (l. de *Anim.* c. 50.) *Ludov. de la Cerda* (in *Virg.* l. 6. *Æneid.* p. 658.)

§. 28.

Et quamvis Romani, ut dictum, comburebant cadavera, attamen conjunctionem & ἔνωσιν cinerum & reliquiarum corporis cum ipsis manibus & anima, cujus illi cineres fuerunt veteres ex relatione *Cl. Salmasii* (in not. ad *Epictet. Enchirid. & simpl.* p. 328.) crediderunt, ut manes & Animam lædi putarent, cum ossa violarentur, aut cineres dissiparentur, vel etiam indiligentius tractarentur. Quinimò & inquietari existimabantur ipsæ Animæ, si ossa earum loco moverentur. Exemplum dabit (l. de *Divinat. gen.* p. 310.) *Casspar. Peuceer.* Quod summæ religioni erat ne fieret, & cavebant inscriptionibus monumentorum & consecrationibus, ne à quoquam attenuaretur. Hinc illa in veteribus Saxi: Peto ne inquietes ossa mea. Et requietoria vulgo dicebantur monumenta. Sunt cognata nobis semina immortalitati, divinus, inquit, *J. C. Scalig.* (l. 3. *Poët. c.* 20. p. m. 268.), cujus adeo appetentes sumus, ut sepulturæ prospiciamus: & nolimus Cadaver nostrum male haberi. Animam etiam sepulchro inferri credidisse, patet ex illo *Maronis* (l. 3. *Æneid.* v. 67.)

Animamque sepulchro

Condimus, & magna supremum voce ciemus.

§. 29.

Loca illa, in quibus insepulti secundum mores & ceremonias, inter quas & Aetum, reputat necessarium *Servius*, absconduntur ideo infesta ut plurimum sunt. Ita cadaver *Cæsaris Caligulae* clam in hortos *Lamianos* asportatum & tumultuario rogo semiambustum levi cespite obrutum est: postea per Sorores ab exilio reversas erutum, crematum, sepultumque. Satis constat priusquam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos: in ea quoque domo, in qua occubuerit nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendio consumpta sit. Prodidit hæc *Sveton.* (in vit. *Calig.* c. 59. p. m. 162. sq.). Versutus *Plauti Tranio* seni Domino umbris illius domum infestari persuasurus trucidatum hospitem & ἀνὰ Φοῦν in illa jacere, sibi que somnianti sequentia insurrexerat assererebat (*Mostell. act. 2. sc. 2. v. 68.*)

*Me in Acheruntem recipere Orcus noluit,
Qui prematurè vita careo, per fidem
Deceptus sum, hospes hic me necavit, isque me
Defodit insepultum.*

§. 30.

Crediderunt etiam à Christianis Animarum migrationem sub Sphæra Lunari. Furiosum Exercitum, sive Familiam Hellequinam, *das wütende Heer* (quasi *Wodans Heer*, à *Wodano* olim à Germanis culto derivat *Johan. Scheffer. Upsal. Antiqv. c. 5. p. 72.*), animas post mortem ambulantes reputavit *Vincent.* (l. 29. *Specul. Hist. c. 119.*). In hoc exercitu omnes infantum non baptizatorum, in pugnis cæcorum, Animas ecstaticorum etiam, in quorum corpora Animæ, quæ evolassent, non rediissent, quod aliquis illos excitare volens nomine proprio appellasset existere circumvagantes Scholastici ap. *Martin. Crus.* (p. 3. *Anal. Svec. l. 11. c. 18. f. 653.*) venditabant.

§. 31.

Cæterum de locis post mortem Animabus exulantibus tandem destinatis consensus Gentium non fuit. In Orcum s. ᾍδην detrudi unanimis vox. Est quidem & *Pluto*, inferorum Rector, eo nomine clarus. vid. *Henric. Kipping.* (l. 1. *Antiqv. Roman. c. 2. n. 5. p. 64.*) Sed & eo nomine etiam venit Animarum receptaculum, de quo *Virgil.* (l. 6. *Æneid. v. 540.*) cecinit:

*Hic locus est partes, ubi se via findit in ambas,
Dextera qua Ditis magni sub mœnia tendit,*

Hoc

Hoc iter Elysium nobis : at lava malorum

Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit.

In dextra locant campum Elysium, in quem Piorum manes, *Mercurio* viam monstrante, ad beatas sedes ducuntur. In sinistra Tartarum malorum habitationi consecratum, quorsum à Belzebub & Angelis genîis carnificibus, quos *πλῆγας* vocant etiam *αλάστρας* & *παλαιμναίς*, quod quidem *Job. Nicol. (c. 1. c. 22. §. 2. p. 290.)* Poëtarum somnia cum Judæorum fabulis miscens, autumavit.

§. 32.

Elysium *ἀπὸ τῆς λύσεως*, ab absolute denotatum, ex Hebræo aut Punica voce amœnitatem & fertilitatem significante id derivasse *Sam. Bochart.* iterum *Nicolai (§. 4. p. 291.)* innuit, ubi piorum domicilium

Amœna piorum

Concilia, Elysipiumque colo ap. Virgil. (l. 5. Æneid. v. 734.). Pluribus *ap. Plat.* id explicuit *Socrates (in Axiosch.)* cujus verba dare animus est. Quibuscunque in vita melior aspiravit Dæmon, in sedes incolunt piorum, ubi omnes horæ scatent omnigena fructuum ubertate, fontes puris labuntur aquis, variis prata cœnimodis floribus vernant, conventus sunt philosophorum, theatra Poëtarum, exultantium coronæ, musicique concentus. Ad hæc instructa diligenter convivia, & iste per sese suppeditans affluentia victus. Non enim frigus illis; non æstas gravis, sed temperatus Aër funditur, mitibus solis radiis illustratus. Hic etiam initiatis est dignatio quædam, religiosa quoque ibidem peragunt sacra. Hæc *Plato*. Potiora sunt, quæ habet *Pindarus (Olymp. 5. 5. 96.)*

*Æque autem noctibus semper
aque & in diebus so-
lem habentes, minus laboriosam
Boni degant vi-
tam, nec terram turban-
tes robore manuum,
Nec marinam aquam,
Inanem propter victum : sed
apud quidem honoratos
Deorum, quicunque gau-
debant fide-jurium jurandorum
Illacrymabili fruuntur
Ævo.*

Ely-

Elysios ejusmodi campos etiam impurus & carnalis *Muhamedes* finxit (in *Alcorano*), & ille regionis olim Mulete dictæ Aloadim, ut ap. *Marc. Paulum Venetum* legitur (l. 1. de *Region. Orient.* c. 28. p. 24.), quod & suis inseruit *Job. Henric. Ursin*, (l. 2. *Analect.* n. 5. p. 109.). Spectat huc *Abdia* primi *Babylonicæ* Episcopi *Topographia Paradisi* fabulosa, quam idem (l. 4. n. 4. p. 203.) recensuit.

§. 33.

Confundit *Job. Nicol.* (de *Lucl. Græc.* c. 22. §. 3. p. 290.) cum campis Elysiis Paradisum, quando definit: Trifariam partiuntur Græci ἁδν, in Paradisum, Gehennam, superiorem & inferiorem. Paradisi sanè vocem vix apud Græcos hoc sensu invenias, imo ne nomen quidem, nisi forsitan ap. *Xenophontem* (in *Oeconomic.* p. m. 244.) *Lysander*, narrat, cum donis missus à sociis belli deductus est à *Cyro* in Paradysum, quem sardibus habebat, cum vidisset ordinem, elegantiamque Arborum in quincuncem positarum, angulorumque symmetriam & ambulationum subsequenterum odorem percepisset, admiratus dixit: Hæc me suspicientem *Cyre*, multo magis magistri admiratio cœpit, quicumque is fuerit, qui talia disposuerit. *Cyrum* autem animo lætum respondisse: Hæc egomet *Lysander*, ordine, quo vides, disposui, ut facile cernere est, quæ mea serui manu. Fallit *Justin. Martyr.* (in *Apolog.*) *Homer.* in describendo horto *Alcinoi* paradisi imaginem expressisse dum reputat. Vivaria namque, quædam in quibus feræ vivæ pascuntur Græcos παρὰδεισας appellare, è *Varr.* (l. 3. de *R. R.*) *Agell.* (l. 2. *Noct. Attic.* c. 20. p. m. 61.) docuit.

§. 34.

Nec Gehennæ vox apud Ethnicos obvia, ut ap. *Christianos.* Ita *Prudent. meus* (*Hymn. de Natal. Dom.* v. 109.)

*Insignis ille & præminens
Meritis rependet congrua;
His Lucis usum perpetis,
Illis gehennam & Tartarum.*

Qui in Gehennam superiorem veniunt, putat mediocriter honeste, sancte & juste vixisse, qui male, in inferiorem gehennam detrudi. Sed & iterum duplicem Gehennam nulli veterum cognitam offendis, communiter infernum apud Autores nominatur.

§. 35.

Eorum, qui in vita medium tenuerant, id est non ita virtutem amplexati,

ti, quin vitiorum confinio implicarentur habitaculum erat infernus. Acherusiam per annos aliquot paludem habitant, eas perpeſſæ poenas, quæ illis peccatis priſtinis exuerent, ut purgati tandem abſolverentur, & beatorum præmia aliquando reportarent. Purgabantur autem vel igne mortui, qui nimis corporis ſordibus oppreſſi vixerant; vel aqua, qui paulo melius vitam egerant, & in vita prævaricationes pœnitentia eluerant, & ex vulgari loquendi modo: Nollent factum, vel in aëre ſi ſatis bene vixerant. Innuit id *divinus Poëta* (l. 6. *Æneid.* v. 729.)

*Ergo exerceantur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes
Spenſæ ad ventos: Aliis ſub gurgite vaſto
Inſectum eluitur ſcelus, aut exurit igni.*

Plura *Plutarch.* (l. de *Ser. Num.* vind. f. m. 200. a.)

§. 36.

Μετμψύχωσις id aliter explicuit Pythagorica. Audias (in *Phædro*) *Platonem*: Si inquinata & impura à corpore diſceſſerit, utpote quæ corpus complexa eſt, & hoc coluerit, & ab ipſo & cupiditatibus ac voluptatibus delinita fuerit anima, apud inferos eſt & circa monumenta & ſepulchra verſatur. Verosimile eſt, neque bonorum has animas eſſe, ſed malorum quæ circa huiusmodi oberrare coguntur, pœnam dantes prioris malæ educationis. Et tam diu oberrant, donec rursus in corpus illigatæ fuerint. Illigantur autem, velut conſentaneum eſt, in ejuſmodi mores, quales ſane etiam in vita exercuerunt. Nimirum eos qui gulæ & laſciviæ & potationi dediti fuerunt, ac nihil veriti ſunt, in aſinorum & talium beſtiarum genera ingredi conſentaneum eſt. Egregio verò penicillo id delineat *Claudianus Muſa* (l. 2. in *Rufin.* v. 440.)

*Nam juxta Rhadamantus agit cum geſta ſuperni
Curriculi, toſosque dies proſpexerit actus;
Exequat damnum meritis; & muta ſerarum
Cogit vincla pati. Truculentos ingerit urſis,
Predonesque Lupis, fallaces vulpibus addit.
At qui deſidia ſemper, vinoque gravatus,
Indulgens veneri voluit torpeſcere luxu,
Hunc ſuis immundi pingues detrudit in artus.
Qui juſto plus eſſe loquax, arcanaque ſuevit
Prodere, piſcoſas fertur victurus in undas,*

(C c c c c)

llc

Ut nimiam pensent æterna silentia noctem.

Quos ubi per varios annos, per mille figuras

Egit letheo purgatos flumine, tandem

Rursus ad humanæ revocat primordia formæ,

Non tamen in omnia animalia transire humanas mentes Pythagoræi dictitarunt, excipiebantur enim ea præmactari fas erat, annotante Jamblichio (l. 1. de Vit. Pythag. c. 18.)

§. 37.

Cum igitur quædam Animæ igni purgare crederentur, in terrestria bruta transanimatæ, ignis enim antiquis Philosophis terra est, ex quo omnia exuruntur, nam cœlestis perurit nihil; aut in aqua purgatio fuit, dum in marina corpora transibant; aut in aëre, in aëris sibi sedem elegerunt. Et hæc ipsa doctrina etiam tres purgationes receptas peperit, quatum una tæda & sulphure, altera aquæ ablutione, tertia Aëris ventilatione exercebatur.

§. 38.

De tempore, quo hujusmodi Animarum exilia durare debeant non conveniunt, qui Italicam Sectam non venerantur, centum quidam annos determinant, quidam septuaginta, ut habet J. Nicol. (c. l. §. 7. p. 299.) qui illos campos lugentes, in Orco pollente, nondum nigro statuebant, inter vitæ beatæ & inferni confinia. Qui vero Italicam sectabantur nihil ferè certi propalarunt. Mille annos retulit Virgil. (l. 6. Æneid. v. 751.)

Has omnes ubi mille rotam volvere per annos

Letheum ad fluvium, DEUS evocat agmine magno,

Scilicet immemores, supera ut convexa revisant,

Rursus & incipiant in corpore velle reverti.

Cujus discipulus Silius Italicus (l. 13. v. 554.) quinque millia ponere non verendatur. Tria autem millia hunc circuitum annorum durare vetustissima Ægyptiorum doctrina fuit, uti memorat ex ipsorum traditionibus Herodot. (l. 2. & ex hoc Casp. Barth. (in Animadv. ad Claudiani l. 2. in Ruffin. v. 491. p. 1267.)

§. 39.

Quæ vero purgatæ ad campos Elysios trans mittebantur, non semper oppidò in illos excipiebantur. Tria namque post purgationem necessariò fuerunt, quæ Job. Serranus (ad Platon.) notavit. Prima requirebatur contritio: deinde confessio: tertio satisfactio, quæ ap. Platonem (in Phædone) explicavit Socrates Vid. & Jacob, Güntler. (l. 2. de Jur. Man. c. 38. p. 428.)

§. 40.

§. 40.

Et cum ante purgationem Cicatrices & vibices singulis ex vitiis aliis diutius adhærescant, aliis minus diu, varii & multimodi præterea sunt animarum colores: Nigricans & foedus sordium & avaritiæ litura, sanguineus & flammeus crudelitatis & sævitæ, ubi glaucus est, inde intemperantia circa luxum ægre est eluta. Qui vero vitio tenetur invidiæ, is viridem & marcidum sicut sepiæ atramentum emittit. In vita enim malitia, quando anima convertitur à vitiis, & convertit corpus, colores effundit: Hic purgationis & castigationis est terminus. His in tantum extensis fulgidam animam & concolorem reddi asseruit *Soleus Thesperi* Ecstasticus, aut Syncopticus, apud *Plutarch.* (l. de Sera Numinis vindicta p. m. 327.). Candidi ut superi pinguntur, ita & animæ beatæ, ut nigro colore mortui; ita & Animæ damnatorum. *Vid. Serv. (ad Ecclog. 5. Virg. v. p.).* Lucida & Ætherei coloris anima deprehendebatur Ecstaticæ Sororis Charismatum dona sortitæ ap. *Tertullian.* (l. de Anim. p. 646. conf. §. 57.)

§. 41.

Coëterum novem Circulis inferi cincti esse *Serv. teste (in l. 6. Æneid. p. 547.)* dicebantur. Primus infantum Animas tenebat. Secundus eorum, qui sibi per sibi per simplicitatem adesse non poterant. Tertius qui doloris impatientia violentas sibi intulerunt manus. Quartus, quos Amor crudeli tabe peredisset. Quintus virorum fortium fuit. Sextus nocentes tenuit qui à iudicibus graviter punirentur. In septimo Animæ purgabantur. In Octavo ita illæ purgatæ sunt, ut redeant. In Nono ut jam non redeant, nullis amplius cupiditatibus obstrictæ. *Jac. Guther. (l. c. p. 418.)* Infernum hoc in lunari, aut solstitiali, ut Aliis placuit circulo, aut inter Lunam terrasque quidam posuerunt. Septem mansiones è Poëta delineavit *Joach. Feller. (Flor. Philos. è Virg. Æneid. c. 42. p. 413. sq.)*

§. 42.

Tartarum seu Barathrum demum locus fuit impiis destinatus sub terra profundissimus.

Βαθιστον ὑπὸ χθονὸς ὅτι βέεσθρον,
Τόσων ἐνερθ' αἰδῶν, ὅσων βεγνὲς ἐς' ὑπὸ γαίης.
Sub terris immane Barathrum.

Distat ab infernis terris ut distat Olympus.

Homer. (Iliad. θ v. 13.) in hujus profundo immedicabilis ira divina est, quam scelerati perpetuo experiuntur. Ubi inexplébiles Danaï filiarum urnæ. Ubi Tantali sitis, præcordia Tityi, Sisyphi inexplicitum saxum, cujus finis ab alio

(C c c c c) 2

incipit

incipit rursus labore. Ibi circumlambentibus eos feris, indefinenter lampadibus adusti, & omnium poenarum affecti cruciatu tormentis laniantur immensis. Ita (*in Axiocho*) *Plato*. Tartarus vocantur, quia ibi multæ sunt *ταραχαί* seu perturbationes. *Natal. Comes* (l. 3. *Mythol.* c. 11. p. 226.) Plura *Jac. Guther.* (c. 1.) & *Job. Brodeus.* (l. 5. *Miscell.* c. 11. ap. *Jan. Gruther.* p. 2. *Thesaur. Crit.* p. 536.)

§. 43.

Ex illa Gentilium, de Animarum circa cadavera & sepulchra exilio i. persuasione scaturiit *ἐπικλησις τῶν ἀθανάτων ψυχῶν* evocatio humanarum Animarum à Magis tentata, qui ideo *ψυχαγωγοί* & *ψυχαπομπᾶς* Animarum seu Manium evocatores seu elices vocabantur. *Heracleam Pausanias* ob *Cleonices* homicidium confugit ad oraculum, quo manes evocantur, excitaq; *Cleonices* anima ejus iram, sed frustra, placare intendit. Vid. *Plutarch.* (*in Cimon.* p. m. 168.) Sic Spartanis cum data dictio esset placarent *Pausaniae* manes, accersiti ex Italia *Pythagogi* rebus divinis perpetratis simulacrum, ex delubro abstraxere *autore eod.* (*de ser. Num. vind.* p. 324.) *ψυχαγωγία* vocat *Job. Kirchmann.* (l. 3. *de Fun. Roman.* c. 7. p. 237.) ritum illum veterum, quo sive peregrinorum, ut ad locum *Pindari* (*Pyth.* 4.) *ἐὰν ψυχὰν κούισαι*, & ad *Odyss.* 1. *Didym.* & *Eustath.* annotant, vid. *Erasmi Schmid.* (*in Pindar.* p. 199.) Animas, quando corpora vel cineres non licebat, factis sacris magno clamore secum in patriam revocare. Ter autem defunctum appellabant. Meminit hujus *Hom.* & *Job. Tzecz.* (*Chiliad.* f. *Hist.* 14.)

Olim morientis in terra aliena, ter evocabant

Qui simul peregrinabantur cum ipsis.

Varia excerptit, & recitat *Job. Phil. Pfeiffer.* (l. 4. *Antiq. Græcar.* c. 53. p. 751.) *Interpres Pausaniae ψυχαγωγός* non recte vertisse Animarum curatores probe advertit *Joach. Kühn.* (*in not. ad Pausan. Lacon.* l. 3. c. 17. p. 252.) Sed hæ præfixum feriunt scopum.

§. 44.

Loca ex quibus erumpebant evocatæ animæ *ψυχοπομπᾶς*, quod transitum animabus præberent. Dignum puto quod notetur è *Svida* (*Histor.* col. 1086.) in manibus eliciendis, scribit, præstigiis quibusdam utuntur adversus mortuos, cum enim ad ea loca pervenerunt, unde duci possunt animæ, quas desiderant ii in quibus illis opus est, eo veniunt, ubi mortui sunt ii, quorum Manes eliciuntur: Nec è vestigio inveniunt locum, sed in hunc modum indagant. Nigram arietem adhibent, eumque vel altero ejus cornu, vel anterio-

terioribus pedibus comprehensis erectum posterioribus circumducunt. Is vero placide admodum ducentem sequitur. Ubi vero perventum est in eum locum, in quo ille vel illa sita est: ibi se Aries ultro prosternit: Quo facto, illo remoto, & occultato, variis sacrificiis, & incantamentis adhibitis obambulant, & circumeunt illas, & audiunt loquentes, & causas propter quas irati sint, sciscitantur. Etiam *Antoninus Imperator* elicuit manes Patris sui *Commodi*. *Hæc Svidas.*

§. 45.

Duo autem Artis evocatricis constituebantur genera, unum cum evocati Manes tenues & obscuras funderent umbras, *σκωμάρχεια* dictum. Alterum, cum cadavera cantu isto subire cogeantur Spiritus, & de quæsitis responsa dare. Duplici fine etiam instituebatur, partim desiderio Parentum, Conjugum & Amicorum, ut fieret satis, se mortuos resuscitare, hoc modo posse umbrarum isti Magistri, *ut infra (l. 3. Tit. 4. §.)* aliquot historiis dilucidabitur, venditabant. Partim à Manibus ex Orco accitis extractisque præterita & futura sciscitabantur, quare & *Νεκυομαρχεια* nomen obtinuit hæc evocatio.

§. 46.

Adhibebant autem varia sacrificia, varias imprecationes & ceremonias:

*Huc quicquid fœtu genuit natura sinistro
Miscetur, non spuma canum, quibus unda timori est,
Viscera non Lyncis, non dura nodus Hyæne
Defuit, & Cervi pasti serpente medulla,
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In Mediis Echeneis aquis, oculique Draconum,
Quæque sonant fœta tepefacta sub alite saxa.
Non Arabum volucres serpens, innataque rubris
Æquoribus custos pretiosa vipera Concha,
Aut viventis adhuc Libycæ membrana Cerastra,
Aut cinis Eoa positis Phœnicis in ara.
Quo p. squam viles, & habentes nomina pestes
Contulit infando saturatas carmine frondes
Et quibus os dirum nascentibus inspuit herbas.
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa veneni.*

Ita apud Lucanum (l. 6. Pharsal. v. 670.) Erichto. Et mendax apud Claudian. (l. 1. in Rufin. v. 154.) gloriatur Megara.

*Sæpius horrendos Manes sacrisque litatis
Nocturnis Hecaten & condita funera traxi
Carminibus victura meis.*

De alia Tibullus (l. 1. Eleg. 2. v. 45.)

*Hæc cantu finditque solum, manesque sepulchris
Elicit, & tepido devocat ossa rogo.*

§. 47.

Incantatis Carminibus & Gallis mactatis sacrificabant Poëtarum aut Regum animas evocaturi, ut *Aeneas Gazeus* (in *Theophrast.*) *Barth.* (ad. l. 2. *Stat. Theb.* v. 22. p. 261.) An quod noctu fierent evocationes istæ, gallusque quasi nocti infensus, cædebatur nocti, ut caper Baccho. Ita *Ovid.* (l. 1. *Fastor.* v. 455.)

Nocte Dea noctis cristatus ceditur ales,

Quod tepidum vigili provocatore diem.

Et spectris sistendis q̄b umbras circa Gallicinium illustratas aurora non sufficeret. Conf. *infra* (§. 53.) Pueri & virgines incisi ἐπὶ τῆς ψυχαραγίας testimonio *Gregor. Nazianzen.* (*Orat.* 1. *Contr. Julian.*). Inter herbas Belli & Cynocephalus herba, Ægyptiis Osyrites vocata nomen meruerant Vid. *Plin.* (l. 30. c. 2.). *Torreblanca Villapandus* (l. 1. *Demonal.* c. 16.). *Aglaophoti*, quæ *Marmaritis* dicitur, manes eiebant, potaque herba *Theangelide* futura prædicebant *Magi.* *Evolv. Joh. Henric. Ursin.* (p. 1. *Anal. Sacr. in append.* p. 403.). *Magicarum* etiam aquarum meminit *Propert.* (l. 4. *Eleg.* 1.)

Umbra neque hæc Magicis mortua prodit aquis.

§. 48.

Sacrificia excipiebant Ritus & Ceremoniæ. Delineavit easdem *Cass. Peucer.* (*de Divinat. gener. Tit. Magia* p. m. 295.) & *Joh. Lang.* (l. 2. *Epist.* 46. p. 774. sq.). Aras, quæ plerumque geminæ erant & pares nigris ornabant vitis aut cœruleis & Cupresso: cumque pecudes confodissent, spirantem adhuc cruorem ineffusam spargebant terram, vinumque lac & mel miscebant. Inde *Eurip.* (in *Oreste*)

μελίερον ἄφεν, γάλακτος οἶνωποντ' ἄχυν.

Multumque sparge, lactis atque asperginem.

Conf. *Lucian.* (in *Charonte*). Et *Virgil.* (l. 3. *Æneid.* v. 66.)

Inferimus tepido spumantia Cymbia lacte

Sanguinis & sacri poteras. Add. *Porphyr.* (in *Antr. Nymphar.* p. m. 127.)

Bilis & Sanguinis effusione mortuorum animas evocari Euripidem, qui jam non
ad

ad manus, citat *Job. Philipp. Pfeiffer.* (l. 4. *Antiquit. Græcor.* c. 53. p. 751.). Tandem cæsæ victimæ viscera ter circum aras gestabant, igne accenso.

§. 49.

Imprecationes Epodi & carmina hæc claudebant.

*Murmure nam magico tenues excire figuras
Atque sepulchrales scitè incantare favillas,
Vita itidem spoliare alios, ars noxia novit.*

Prudent. (l. 1. *Contr. Symmach.* v. 96.) meus cecinit. De *Erichthonis* incantatione pergit (c. l. v. 685.) *Lucan.*

*Tunc vox Letheos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos, confudit murmura primum.
Dissona & humanæ multum discordia lingua
Latratus habet ille canum, gemitusque Luporum
Quod trepidus bubo, quid strix nocturna queruntur,
Quod strident ululantque ferae, quod sibilat anguis,
Exprimit, & planctus illisæ cantibus unde
Sylvarumque sonum, fractæque tonitrua nubis,
Totrerum vox una fuit, mox cætera cantu
Explicat Aemonio, penetratque in Tartara lingua.*

Plura ap. *Lucian.* passim) quem ideò laudat *Cass. Barth.* (*animadv.* ad l. 2. *Stat. Thebaid.* v. 22. p. 261.). Hic vero notandum reputo sacrificia & ceremonias has etiam in inferiis in partes venisse, etiam ubi è dissitis terris evocabantur in patriam animæ. Indeque ab Autoribus quæ hæc collecta servant nonnunquam harum confusionem animadvertas. An id moverit Magos, ut sua habitacula prope sepulchrorum loco extruxerint aliquando,

desertaque busta

Incolat, & tumulos expulsis occupet umbris

abominandum id hominum Genus non ita simpliciter crederem, cum aliæ rationes fubesse possint, quarum quædam supra (l. 1. *Tit.* 3. §. 44. & 45.) recitatae. Id è *Tertull.* (l. de *Anim.* c. 57.) addo: Nasamones propria oracula apud Parentum sepulchra mansitando captare *Heraclides* scribit. Celtas apud virorum fortium busta eadem causa obnoctando *Nicander* affirmat. Incubant nempè ut olim, qui medicinæ gratia id faciebant, in Templis, ita hi in bustis incubantes responsa petebant monitu Somniorum *Conf. Claud. Salmas.* (*Exerc. Pliniar.* in *Solin. Polybist.* p. 293.)

§. 50.

Solas αἰώνων & βιαιόθανάτων animas in Necyomantia magicis artibus evocari quidam opinabantur, *scribit idem* (c. l. p. 787.) quia de propinquo evocarentur vel avellendæ essent ex intimis sedibus inferum, ubi quiescebant animæ matura ætate solutæ, placida morte separatæ atque etiam supremiæ honore donatæ. Plerique enim dubitarunt etiam paganorum, an ex imperio Magi Animæ ab inferis ipsis evocari possint ad oracula responsitanda. Proinde solas αἰώνων & βιαιόθανάτων animas ab hoc elici crediderunt, non etiam ad inferos redactas, & sedibus beatis receptas. At *Tertullian.* (c. l.) contra eos regerit, publicam esse literaturam, quæ promittat animas etiam iusta ætate sopitas, etiam proba morte disjunctas ab incolatu inferum se evocaturum. Hæc est Magia. Sanitatis gratia etiam aliquando manium evocatio instituta. Exemplum suggerit *Xiphilin.* (in *Vit. Anton. Caracall* p. m. 607.) *Antonius Caracalla* fuit ægra valetudine, quod morbis partim evitentibus, partim occultis correptus esset, sed mente imprimis insana. Nam acerbis quibusdam visis agitari à patre sæpe numero fratreque gestantibus videbatur. Quibus rebus ut medicinam faceret multorum animas ex inferis evocavit, præsertim patris & *Commodi*, ex quibus nemo ei responsum dedit præter *Commodum*: qui ita ait:

σιχρὸς δίκης ἄδων,

Perge ad supplicium:

Deinde alterum ac ad extremum.

Κρυφαῖσι τύποισι ἔχων δυσάλθεα νῆσεν

Hinc occulta gravis vexat circum loca morbus.

Bellum maxime & proficuum consilium infernali Medico dignum!

§. 51.

Alium modum futura explorandi à paucis (è quibus unum tantum memorare possum *Benedict. Pererium* (l. i. de *Mag.* c. ii. p. 57.) animadversum retulit *Porphyr.* (l. 2. de *Abst. Animal.*), qui & huc spectare videtur. Præva, *inquit*, anima, quæ corpus suum violenter reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admovet, ibique moras trahit. Unde nonnunquam visæ sunt, Animæ lamentari: nam animæ carentium sepultura, circa corpora sua immorantur, quibus malefici sæpius abutuntur ad ministerium suum explendum compellentes animas à positione corporis vel partis cujusdam assumptione. Quocirca qui vaticinantium animalium insinuari sibi animas optant, præcipua illarum membra deglutientes, veluti Cervorum, vel Talparum vel aliorum accipiunt, & ita præsentem sibi faciunt Animam, DEI ritu vaticinantem: talis enim anima una cum sui corporis integra sumptione in corpus humanum se penitus ingerit. *Hæc Porphyrus.*

§. 52.

Noctu tantum ista evocatio instituebatur. Nullas vires, inquit *Job. Wouwer.* (*Pagn. de Umbr. c. 9. p. 42.*) haberet fremor ille verborum & carminum adjunctæ necessitates, nisi tenebris adjunctæ. Adde (*pergit p. 43.*) Lemurum effigies, terriculas Manium, aut quicquid est Spectrorum & larvarum, quod supremæ Dæmonum potestates mortalibus, seu ad ludibrium, sive ad terrorem, aut pœnam objiciunt: Omnia isthæc umbræ adminiculo producuntur, illa circumfusa prodeunt; ab illa vestitum & habitum sumunt. Immo si recte sentiunt nonnulli Philosophorum, ne conspici quidem, nec oculis nostris sese ingerere possent, nisi umbra adesset, & conatus juvaret. Aërio enim & tenui & humido ac proinde diffuente corpore concretos statuunt Genios. Cumque aërio liquecant & tenuiora facta dissipentur, frigore verò coagulantur & coalascant: Manes ob calorem lucis interdiu minime conspiciuntur, noctu vero apparent; cum sc. circumjectu nocturni frigoris corpus densatum acquisiverunt. *Hactenus Wouwerius.* Nox namque umbris & silentio necyomantarum actionibus & præstigiis favet insigniter, quare & saga s. strix Hebræis לילית licet לילה quod nox est, & νυκτιόμα & νυκτιβόα Festo vocatur. Strix avis nocturna (*Vid. supra l. 1. Tit. 3. §. 23.*) & ominosa est; quibusdam Lamia est, i. e. mulier nocturna. *Conf. J. C. Frommann. (l. 3. de Fascinat. p. 7. c. 2. §. 2. p. 897.)*

§. 53.

Nefas igitur habebatur, Inferorum DEOS conspicere solem, & spectra & umbræ solem fugere orientem Poëtis dicuntur. Ita umbra *Anchise Æneæ* in somno apparens disparens ap. *Virg. (l. 5. Æneid. v. 738.)*

Et me sævus equis oriens afflavit anbelis

Dixerat, & tenues fugit ceu fumus in auras.

Quem ut in multis, ita & hic imitatus *Claudian.* (*Bell. Gildon, v. 348.*)

Dixit & afflatus vicino sole refugit.

Ita apud *Propers. (l. 4. Eleg. 7.)*

Nocte vaga ferimur. Nox clausas liberat umbras

Errat & abjecta Cerberus ipse sera

Luce jubent leges letheæ ad stagna reverti.

Et Hercules ab inferis rediens ap. *Senecam (in Hercul. Furent. act. 3. s. 1. v. 595.)* solem precatur.

Da veniam, si quid illicitum tui

Videre vultus.

Pollui namque ab istiusmodi umbris lumen solare nonnulli persuasum habebant.

§. 54.

Gallicinium reformidare Leonem inferualem vulgo produnt. Collimavit eo Prudent. (*Hym. ad Gallicant.*)

*Ferunt vagantes Dæmonas
Lætos tenebris nocturnum
Gallo canente exterritos,
Sparsim timere, & cedere.*

Sed de Galli & Leonis inimicitia & Antipathia quæ recensuit antiquitas, inter fabulas hodie locum invenit. Experimentum vid. ap. Philipp. Camerar. Cent. 1. hor. subs. c. 22.. p. 188.). Nec à Leone vero ad metaphoricum feliciter procedet argumentatio. Achillis anima Apollonio apparens mediocri fulgure emisso discessit. Jam enim Gallorum cantus audiebatur, quod Philostrat. (l. 4 de Vit. Apollon. p. 162.) in literas retulit. Et sic omnia spectra & Dæmonum umbras sub Gallicinium disparere vulgus credidit. Vide modo (§. 46.) allegata. Aurora autem præfulgente bonos Angelos concinere putarunt Judæi. Targum Hierosolymitanum (Gen. 32.) vocat columnam Auroræ & appropinquationem horæ Angelorum ad cantandum. Juxta sententiam enim veterum Hebræorum Angeli quotidie in laudem DEI canunt *תְּשׁוּבָה* (Esaie VI.) ubi *עֶזְרָה* Angelum Michaëlem putant fuisse, qui Genes 32. se dimitti petit, quod advenerit tempus illud canendi, quo se tanquam præcentorem in cœlo esse oportet. Vid. B. J. G. Dorsch. (Pentadec. Dissert. Theol. de Infallib. Ver. Div. testimon. v. 20. sq.). Crediderim potius, judicat Martin. Del-Rio (l. 6. Disquis. Magic. c. 2. f. 1. c. 1. p. m. 303.) tenebriones illos galli cantum odisse, propter mysterium aliquod ipsis odiosum. An quia diei prænuncius ales ad DEI laudem homines excitat, multaue peccatorum genera, quæ obscuro suo peplo nox obtexerat, solari lampade dispelluntur? An quia Dominica Resurrectione commeminit, se triumphaturum & collisum, quæ post noctis medium contigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apostoli ad Galli cantum, ut lapsus prædictus fuerat, inchoatæ & electissimi sibi bali sic erepti. Continentur hæc in hymno de Gallicinio cujus B. Ambros. autor est optime (c. l. Prudent.

*Invisa jam vicinitas
Lucis, salutis, Numinis
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.*

§. 55.

Vestem, qua apparent Animæ quod concernit, umbratili circum amictas nebula affluxit *Job. Wouner. (c. l. p. 42.)* Animam *Patrocli* sub terram tanquam fumum murmure stridentem abiisse *Homer. (l. 23. Ilcad. v. 202.)* cecinit. Animam *Ψυχὴν*, umbram *σκιάν* & simulacrum *εἶδωλον* non apud *Homer.* differre contra *Eustath.* probat *Cl. Salmas. (c. l. p. 322.)* *σκίαν* vocat *Homer.*, quia umbræ similis, hoc est aëri, ut definit *Lucret.* innato lumine. Superstitibus animis umbrarum nomen, innuit *Job. Pier. Valerian (l. 46. Hieroglyph. c. 18. p. 582.)* quia fumus adhuc vel torri vel carbonibus pertinaciter inhærescens, diutius vaporat, nutrimento adhuc residuo. Prævit huic *Servius (ad l. 6. Æneid. v. 340. p. 520.)* dictitans animas recedentes è corporibus sordidiores esse donec purgentur, quæ purgatæ incipiunt esse clariores. Inde est, addit, quod aliæ animæ lunarem Circulum: aliæ solstitialem retinere dicuntur. Et cum juxta *Platon. & Aristotel.* homini quatuor destinatæ sint Animæ, tot umbras etiam existere conclusit, (in *l. 5. Æneid. v. 81. p. 436.*) ut si quis stet inter duas lucernas geminam umbram creat. Duplicari sole abeunte umbras *Virgil. (Eclog. 2. v. 66.)*

Et sol crescentes decedens duplicat umbras.

Ante (*Eclog. 1. v. 84.*) cecinerat:

Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.

Simulacra esse Deorum; umbras inferorum *Servius (ad l. 2. Æneid. v. 748. p. 308.)* inde post mortem umbræ inferos, animæ cælum petunt. Fuere tamen è Pythagoricis, qui animas mortuorum umbras facere negarint *Plutarch. (in probl. Græc. 152. f. 150. b.)* testatur.

§. 56.

εἶδωλον appellat *Homer.*, non quia hæc umbra Animæ sit simulacrum, sed quia ipsa anima ab excessu corporis ita per se subsistens figuram ejus reddit ac repræsentat aërea illa, qua constat, substantia. *Servius* ad illa verba (*l. 2. Æneid. v. 749. p. 308.*). *Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusæ* his se explicat: Per simulacrum *ἀπ' εἰώσι* ostendit, quia simulacra Deorum sunt, umbræ inferorum. Veram igitur umbræ corporis mortui sustinent imaginem. Prodeat iterum in scenam *Cl. Salmas. (c. l. p. 323.)* cum constet homo Anima & corpore, ubi corpus anima dereliquit, in eadem, qua corpus effigie fuit subsistens sine corpore umbræ similis volitat ac vagatur. Animam diu à corpore & mente separatam similitudinem corporis effigiemque retinere & imaginem *Plutarch. (l. de Facie in Orbe Lunæ p. 474.)* placuit. *Patrocli* Anima in somno *Hectori* ap-

(D d d d d) 2

pa-

parens ap. *Homer.* (*Iliad.* l. 23. v. 66.)

πάντ' αὐτῷ μεγεθός τε καὶ ἑμάτα καὶ λ' εἰκῶα
καὶ Φωνήν, καὶ οἷα περὶ χρεὶ ἑμάτα ἔστο.

*Omni*bus ipse magnitudine & oculis pulchris similis,
Et voce, & tales circa corpus vestes induta erat.

Appollon. ap. *Philostat.* (l. 4. de *Vit. Apoll.* p. m. 159.) gloriatur se *Achillis* animam ab inferis evocasse, ut corporis sui molem ostentaret, & ad interrogata de gestis in Bello Trojano illi responderet.

§. 57.

Soror quædam tradidit *Tertullian.* (l. de *Anim.* p. 646.). Revelationum Charismata sortita, sibi ostensam dicebat Animam corporaliter, & spiritus videbatur, sed non inanis & vacuæ qualitatis, imo quæ teneri repromitteret tenera & lucida & ætherii coloris, & forma per omnia humana. Recogita cum DEUS flasset, *aneēlit os divina suada nobile*, in faciem hominis flatum vitæ & factus esset homo in animam vivam, totum ubique per faciem flatum in interiora transmissum, & per universa corporis spatia diffusum, simulque divinæ inspiratione densatum, omni intus linea expressum esse, quam densatum impleverat, & velut in forma gelasse. Inde igitur & corpulentia animæ ex densatione solidata est, & effigies expressione formata. Hic erit homo interior, alius exterior dupliciter unus: habens & ille oculos & aures suas, quibus populus Dominum audire & videre debuerat, habens & cæteros artus, per quos & in cogitationibus utitur, & in somniis fungitur. Sic & Diviti apud inferos Lingua est, & pauperi digitus & sinus *Abrahæ*. Per has lineas & Animæ Martyrum sub Altari intelliguntur. A primordio enim, & in *Adam* concreta & configurata corpori Anima ut totius substantiæ; ita & conditionis istius semen existit. *Hec Sanctus ille Afer.* Ut vero de corporeitate Animæ se explicaret paulo ante (p. 645.) disseruit. Inscribimus, ait, his corporales lineas, non tam ex fiducia corporalitatis per æstimationem, verum & ex constantia per revelationem. Et hæc quidem an vere, qui hæc sacra tractant, judicent. Anno 1633. vidit *J. B. Helmont.* (tr. *imago DEI* p. 474.). Animam suam invisione. Erat plus quam lux in figura humana, cujus totum erat homogeneous active cernens substantia spiritualis crystallina & lucens. Continebatur autem in altera nubilosa parte tanquam sui siliqua, quæ an splendorem ex se faceret vix potuit discernere propter splendorem superlativum Spiritus Crystallini intus contenti.

§. 58.

Unicuique homini propriam à DEO animam datam esse, ita ut etiam post mor-

mortem non minus distingvi animæ possint aliæ ab aliis propriisque & peculiaribus notis secerni solutæ à corporibus, quam quum iis indatæ erant, *Irenæus Martyr.* (l. 2. c. 63.) voluit. Quod certe exacta *J. C. Danbauri* sententia (*Christeid. Act. 1. Tb. 1. p. 378.*) Verum est. Nisi enim anima Judæ discernetur ab anima Petri, anima Lazari ab anima divitis epulonis, non dignosceretur diversa utriusque conditio. Si vero ex aliquo corpore decedens in aliud corpus migraret, ut Fanatici asseriebant, nihilo magis hujus quam illius anima dici posset? Ergo decedens ex hac vita habebit proprium characterem, ita ut illius, cujus ante fuit, etiam postea esse sciatur. Quod igitur vocat *Irenæus* eundem characterem corporis, ne tamen putemus corporeum, sed ad totum hominem, hoc est, ad individuum ipsum, cujus characterem anima etiam post mortem insignetur, referamus, monet *idem* (c. l. p. 329.) *Add. (in b. l.) Gallas.*

§. 59.

Forma humana aliquando majore apparere à *Job. Filesacco* (tr. de Idolol. Mag. f. 32.) notatum invenio, qui in sacris ad Gigantes abire idem esse ac ad mortuos (*ib. f. 33.*) subjicit. Forſan etiam mortui sive Manes Rephaim apud *Job. Gorop. Becan.* (l. 2. Orig. Antwerp. (p. 170.) audiunt, & de propudiosa muliere in sacris dicitur (*Prov. 11. v. 8.*) semitæ ipsius ad Gigantes, quod de mortuis & inferis explicat *Gregor. Michaël.* (in not. ad *Gaffarell. curios. inaudit. n. 53. p. 248.*) Firmare illud posset *Virgilii* (l. 2. *Æneid. v. 772.*) locus

*Infelix simulacrum, atque ipsius umbra Creusæ
Visa mihi ante oculos, & nota major imago.*

Umbra major corpore commentatur (*in b. l. p. 308.*) *Servius.* De Romuli post mortem apparentis figura *Ovid.* (l. 2. *Fastor. v. 52.*)

Pulcher, & humano major.

Divum Julium *C. Cassius* in acie Philippenſi ardentissimo animo perſtans vidit humano habitu augustiorem, purpureo paludamento amictum, quod commemorat *Valer. Maxim.* (l. 1. *Memorab. c. 8. §. 8. p. 44.*) Plura *Job. Filesacc.* (c. l. §. 5. f. 32.) An ideò deformes animas dixerit *Ovid.* (c. l.)?

*Perque vias urbis latosque ululare per agros
Deformes animas vulgus inane ferunt.*

Sed & Deorum corpora celsiora humanis apparuisse dicuntur Poëtis vid. *Cass. Barth.* (*Anim. ad. l. 1. Stat. Sylv. 2. v. 115. p. 68.*) Habitum consuetum etiam corporis sive vestitum in simul representasse Spectrum Endoreum *S. S.* (1. *Reg. c. 28. v. 13.*) prodidit. Dixerat Pythonissæ Rex: Qualis est forma ejus? quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit *Saul*, quod *Samuel* esset.

esset. Aliud vestitus genus legitur beatis concessum ut vestes albæ, stolæ candidæ.

§. 60.

Sunt qui animas extra corpora, alia quam humana forma, se vidisse perhibent. *Semiramidis* Anima columbæ specie apparuit, quin & totam *Semiramidem* in columbam versam putabant *Syri*, columbam ut *Deam* colentes immortalem *Reginam* arbitrati, quod è *Lucian.* (*de Dea Syria* T. 2. oper. p. 662.) & *Diodor. Sicul.* (l. 2. Bibliothec. c. 5.) patescit. De *Eulaliæ* Anima idem *Marc. Marulus.* (l. 6. Exempl. c. 16. p. m. 685.) Animam *Jacobi Clementis* quatuor Angeli habitu candido, specie columbæ, in cœlum efferebant, teste *Mich. Kophan.* (*Narrat. rei admirand. ad Poson. gest. de Spiritu quodam* c. 5. p. 35.) quam relationem peculiari Exercitatione examinavit & confodit *Gisbert. Voët.* (vid. p. 1. *Dissert. select. in fine*) *Arislei* Anima visa evolans in Proconveso corvi effigie è *Plinio* (l. 7. c. 52.) & *Nicol. Leonicen. Thomæo.* (l. 3. var. histor. c. 105. p. 384.) constat. Anima *Gontrami* s. *Guntrami* (*Guntianum Regem* habet *Job. Wier.* l. 1. de præstig. Demon. c. 12. p. 74.) *Regis Burgundiæ* sub specie animalculi dormienti per os egressa (*octav. Struda in Symbol. Pontif. Imp. Reg. f. 140*) Spiritus damnatorum in Aves mutari *Sandys* narrat (l. 4. Itinerar. p. 573.) Ita *Luscinia* adjurata profitebatur se esse alicujus damnati Animam, quod *Strozz. Ligogna* (p. 1. *Multif. Mag.* l. 3. c. 5. p. 343.) recensuit. Sagarum Animas instar Muscæ igneæ apparere, olim me legisse adhuc recordor. In consecratione foeminarum earum. Animæ aliquando Pavone in cœlum vehi ex antiquis Numis probat *Job. Kirchmann.* (l. 4. de Funer. Roman. c. 13. p. 429.) Add. *Job. Pier. Valerian.* (l. 24. Hieroglyph. c. 9. p. 285.) Ita & virorum fortium Animabus Aquilæ id præstabant, vulgusque has Aves ipsas esse consecratorum Animas non semel opinabatur. Accipiter etiam olim Hieroglyphico argumento Ægyptiis Animam denotabat comprimis quod aquam non bibat, sed sanguinem, quo & connutrirî Animam putabant. Vid. *Cœl. Rhodigin.* (l. 4. lect. Antiqu. c. 16. col. 203.)

§. 61.

Defuncti hominis Animam apud Ægyptios etiam stellam exprimere *Job. Pier. Valerian.* (l. 44. Hierogl. c. 35. p. 565.) suis inseruit, & animam esse scintillam stellarum essentiae *Heraclitus Physicus* ap. *Macrobi.* (l. 1. in Somn. Scipion. c. 14. p. 19.) autumavit. Defunctorum Animas aëre discussa tanquam bullas ardentes sursum levare, quibus intrepide ac omni deposita mole disruptis humana emerſit forma, visas, *Plurarch.* (l. de Ser. Num. vindict. f. m. 201. b.) profes-

fessus est. Animam instar Sphæræ igneæ concepit *devotus Bernhard.* (*Comment. in Ps. 91.*) *S. Emeranus* in viridi cespite animam egit, quæ ipsa radians more sideris illata coelo spectantium oculos perstrinxit, animosque sacro horrore perfudit. *Evolo. Andr. Brunner.* (*p. 1. Anal. Bojor. l. 5. p. 603.*)

§. 62.

Corpora & involucra aëria assumere Animas, ut cernantur, ex mente Aliorum (*c. l. §. 9.*) scripsit *Wouwer.*, & in eandem secedit sententiam *Cass. Schott.* (*l. 2. Phys. Curios. p. 4. c. 29. §. 1. p. 313. & c. 32. §. 3. p. 321. sq.*) ita innumeros Deos Jovis custodes mortalium hominum Aërem indutos in terra esse cecinit *Hesiod.* (*l. 1. Oper. & dier. v. 250. sq.*) qui & justitiam Aërem indutam paulo ante introduxerat.

§. 63.

Aliam sententiam in Theatrum eduxit *Emanuel. Magnanus* (*Philos. Natural. c. 33. prop. ult. n. 31.*) dum profitetur: Anima separata, ut & Angelus, ut dent se in conspectum nostrum minime egebunt, (ut vulgo putatur) compingere sibi & coaptare corpus aëreum tali modo compactum & constipatum, figuratum, ut colorem habeat & figuram & duritiem & pondus ejus corporis, in cujus specie optant apparere: sed ut visui se exhibent, sufficiet eis (quod est longè facilius & expeditius) si illa ipsa vi, qua putantur compingere, formare, movere &c. corpus illud aëreum, lucem incidentem refringant & reflectant ad oraculum eadem mensura, & eodem modo, quo eam refringeret & reflecteret, si adesset corpus illud, cujus in specie volunt apparere. Et similiter, ut auditui se offerant, sufficiet, si aërem velut ex arte, nempe imitando Naturam eodem modo pellant, ac verberent, quo eum pelleret ac verberaret, si adesset res corporea sonora; cujus imitari cupiunt sonum. Sic enim aër verberatus motum illum ab immateriali substantia receptum communicabit tympano auris, & consequenter hæc percipiet sonum omnino similem ei, quem ederet vel edere solet res illa corporea; & ita substantiam immaterialem percipiet auris sub specie talis rei sonoræ. Et sic de aliis sensibus. Atque ut vides hac ante potest facillime Angelus vel Anima dare se in conspectum unius, & se occultare alteri: quod sane esset illis impossibile in eo aëreo, ut putant, involucro assumti corporis: hujusmodi enim corpus, quantum est de se omnibus indifferenter & æquè daret species sui: *Hec ille.*

§. 64.

Præterea omne corpus Animæ congruere statuit *ap. Encam Gazæum* (*de immortal. Anim. p. 46.*) *Theophrast.* Inde *Axithens* ex ejusdem sententia: si coelum

lum pertransierit coeleste assumet corpus; si astra astrorum simile; ætherem æthereum implicabit; quod si in aërem descendit, aëreum circumducet; si in terram terrestri conjungetur. Si itaque cœteris tam facile Elementis jungitur, quid vetat si ignem incidat, igneo circumluceri corpore, si marinis obruatur, fluctibus aquatile inde corpus adhauriat.

§. 65.

Hominum Animas, quos *αὐτοχρησία* multaverat, ut suspendio suffocatione in Aquis, præcipitatione è sublimi factum præcipitarent aut alios occiderent, aut etiam DEO relicto in Satanæ servitia venirent, vagari in terris, infernalique ministerio vacare in diem judicii usque fuere, qui *Theoph. Paracel. teste* (de occult. Philos. c. 5. p. 50. & c. 7. p. 71.) proderent. Quod animæ post mortem in Dæmones transeant ex Platoniorum mente differuit *Max. Tyrius* (Orat. 27.) Id vero *Platoni* potius contrariari demonstrat *Georg. Wonna* (Exerc. de Geniis 2. c. 2. §. 6.) opinati etiam è Gentilibus quidam infortunatorum aut fontium animas à morte in Cacodæmones mutari. Placere id adhuc *Indis* è *Petro della Valle* (p. 4. Itinerar. Epist. 1. p. 30.) patet. Quosdam id insuper voluisse è *Judæis* è *Josepho* (l. 7. de Bell. Judaic. c. 33.) demonstrat *Gisbert. Voët.* (p. 1. Diss. Select. de Energ. Probl. 2. p. 1036.) Imo & Christianis, ubi citat *Athenagoram* statuentem Gigantum defunctorum animas, quorum quidem (Genes. 6. v. 1.) fit mentio in Dæmones esse transformatos, cui & *Justin. Martyr.* (Apolog. 2.) junxit. Nec id displicuisse videtur *Joh. Bodin.* (l. 4. Theatr. Natur. p. 537.) Hanc autem persuasionem Christianorum doctrinæ invexerunt Hæretici & Hæresiarchæ *Casp. Barth.* (Animad. ad l. 1. Thebaid. Stat. v. 300. p. 89.) conjectura. Spiritum s. Spectrum illud in monte Silesiorum Giganteo, *Rübenzahl* vocatum, Spiritum esse Monachi Itali Chemici & Nigromantæ peritissimi *Roncevale* aliqui asseruerunt ap. *Joh. Pretor.* (p. 1. Dæmonolog. Rübenzahl. p. 182.) Has animas seu Dæmones intrare & possidere corpora illorum, quos Emergumenos vocamus, contenderunt quidam, quod patet è *Casp. Schott.* (c. 1. l. 4. c. 3. §. 1. p. 597.) quos in simul (§. 2. p. 600.) oppugnare aggressus est.

§. 66.

Quod si ita contingeret, nulli dubitamus qui monstrosa specie animæ sint apparituræ, cum Cacodæmonum apparitio monstrosas & brutales asciscat figuras, quod probare nititur *Laudatus Schottus* (l. 2. part. 4. c. 34. §. 1. p. 337.) qui facies Martinellorum (ita vocant Sagæ sibi adjunctos Diabolos) secundum Sagarum confessionem è *Nic. Remigio* (l. 1. Dæmonol. c. 7. p. 35. edit. german.) his depingit: Facies esse obscuras & atras; Lumina penitus abdita & instar flamma

flamma micantia; oris rictus sparfos, profundos, ac perpetuo olidi sulphureique aliquid æstuantes; manus strigolias, & villis atque hamis deformes, pedes corneos & bifidos, staturam nunquam justam, sed aut brevitate, aut vastitate semper aliqua insolentem. Hera & Temessa urbes fuere, in iis Genius, quem eiecit *Euthymus*. Colore is fuit vehementer atro, omnique cætera specie formidabili, amictus lupi pellis erat, *Libantem* nomine literæ produnt. *Vid. Pausan. (in Eliac. post. f. l. 6. c. 6. p. m. 468.)*

§. 67.

Animarum Cœlis ascriptarum alia longè est facies, cum prono ac lucido habitu præcingantur, si materia soluta, & nullis perturbationibus infestatae discesserint, ut iterum *Wouwer. (c. l. c. 26. p. 114.)* loqui amat. Nec purgatæ excludendæ, juxta *supra (S. 40.)* adducta, cum purgatione labes ipsis eximatur, suoque reddantur splendori, *Plutarch. (l. de Ser. Num. Vindict. p. 327.)* id vero nemo miretur. Igneæ namque substantiæ, aut fervidus Spiritus Animæ habitæ Gentilibus, quod Stoicis placuit, & *Zenoni Cicer. (l. 1. Quest. Tuscul. f. 152.)*. *Hippard. Macrob. (l. c. c. 14. p. 59.)* tribuit. Conf *Aristot. (l. 1. de Anim. c. 2. & b. l. Tit. præced. S. 14.)*. Adeò crevit hæc de Animæ igne ap. mortales opinio (è *Job. de Nünalt. de Lycanthrop. c. 3.*), annotat *Th. Bartholin. (l. 1. de Luc. c. 23. p. 212.)*, ut etiam Sagæ prædicent Animam muscæ ignitæ è corpore sopito evolare & ad remotiora loca delatam omnium rerum absentium afferre cognitionem (*vid. S. 59. & l. b. Tit. 9. S. 14.*). Quæ inde dictus homo, juxta *Cornel. à Lapid. (in l. Sapient. c. 2. v. 3. p. 37.)* & *Lychnus, vitæ Symbolum Job. Georop. Becan. l. 15. Hieroglyph. p. 344.*). Ignis cum anima similitudinem exhibet *Petr. Gassend. (Physiol. Epicur. p. 512.)*

§. 68.

Cave verò de Igne Elementari (quamvis non desint, qui huic faveant,) hanc thesin interpreteris. Scintillam stellaris Essentiæ vocat eandem *Heraclit. (c. l. ap. Macrob.)*

Disce orbis quid quisque sibi, cum conderet artus

Nostros, æthereis miscens terrena Prometheus

Sinceram patri mentem furatus Olympo

Continuit claustris, indignantemque revinxit.

(*Claudian. de 4. Consul. Honor. v. 228*) clare *Quintil. (declamat. 10. p. m. 164. sq.)*: Animam flammei vigoris impetum perennitatemque non ex nostro fumere igni, sed quo sidera volant & quo sacri torquentur axes, inde venire, unde rerum omnium autorem parentemque ducimus spiritum, nec interire nec solvi, nec ul-

lo effici mortalitatis fato. Omnium clarissime *Cicer.* (*in Somn. Scipion.*) Homi-
nibus animus datus est ex sempiternis illis ignibus, quæ sidera & stellam vo-
catis. E cœlesti spiritu descendere, dictitavit *Senec.* (*Consolat. ad Helvid. c. 6. p.*
m. 219.) Solem, animarum fontem Alii agnoverunt, imo avulsionem Deorum
& Ætheris partem detractam Animam nuncuparunt, quod *ap. Tb. Bartholin.*
(*c. l. p. 202. & 205.*) legitur. Quare & *Juvenal.* (*Satyr. 6.*)

Sensum à cœlesti demissum traximus arce.

Et *Πυρόν βεβήκον ἀνδρῶν* *Clem. Alexandr.* (*Admonit. ad Gentes p. 47.*)

§. 69.

Advertit autem *Barth.* (*Animadv. ad l. 2. Thebaid. Stat. v. 63. p. 286.*) cum
Hirocle & Pythagoricis eos demum divino genere æstimandos esse, qui Sapien-
tia animum excolere velint. Heroas esse separatos sapientum Animas. *Diog.*
Laërt. (*l. 2. de Vit. Philos. in Zenon. p. m. 531.*). *Plutarch.* (*in Romul. p. 61.*) &
has animas solum sidera artus sui principia repetere è *Manil.* (*l. 1. Astronom. c.*
9. v. 93.) patescit:

*Fortes animæ, dignataque nomina Cælo
Corporibus resoluta suis, terræque remissa,
Huc migrant ex Orbe suumque habitantia Cælum
Æthereos vivunt annos, mundoque fruuntur.*

E Silio Italico (*l. 15. v. 77.*)

*At queis ætherei servatur seminis ortus
Cæli porta patet.*

Cremata ideo *ap. Romanos* Cadavera, non tamen, ut iterum advertit *Cass.*
Barth. (*c. l. p. 167.*), quod Animæ non alia ratione à corporibus circumvolitan-
dis abspelli possent, sed quod hac ratione Animæ vinculo corporis liberatæ suo
principio redderentur propinquiore.

§. 70.

Mortem seu suffocationem in undis abominabantur veteres quam maxime.
Viri comprimis fortes & Heroës detestabantur id mortis genus, quibus pul-
cherrimum semper fuit inter experimenta virtutis in acie oppetere. Declarat
id *Achillis ap. Homer.* (*Iliad. 21. v. 278.*) oratio.

*Nunc me in gloria morte fato decretum est corripere
Oppressum in magno fluente tanquam puerum subulcum.*

Expressit *Homer. Papin, Statius* (*l. 9. Thebaid. v. 506.*) quando *Hippomedon* ex-
clamat:

*Fluvione (pudet) Mars inclyte merges
Hanc animam? segnesque lacus & stagna subibo
Ceu pecoris custos, subiti torrentis iniquis
Interceptus aquis? adeone accumbere ferro
Non merui.*

Mortis genus pessimum, putat *Homerus*, quod in aquis accidit, cum nunquam alias τὸ ἐξαπολεσθαι (funditus perdi) adhibeat, discurret *Job. Dan. Horst.* (p. 1. *Man. ad Med. c. 2. s. 1. Art. 1. §. 8. p. 132.*). Quomodo vero λευγάλεος θάνατος in Latio exprimendus, varia collegit superioris seculi nobilis *Polyhistor*, *Jacob. Thomas*. Præceptor grata mente adhuc colendus (*Exerc. Philos. de Morte in undis contr. Serv. & Synes. §. 20. in Schol.*). Turpi exitu tales vitam finire, ap. *Petron.* (*Satyr. p. m. 124.*) *Emolpus* exclamabat. Sed & vulgum & Philosophos, quidni & Heroës prætereà movit ratio, ut mortem hujusmodi modo evitare conarentur. Scilicet animas igneas esse, in mentem veniebat, adeoque undarum impetu extingui.

*Non lethum timeo, genus est miserabile lethi,
Demite naufragium, mors mihi munus erit.*

Ovidius (l. 1. *Trist. Eleg. 2. v. 51.*) precatur, ad quem locum sequentia (p. 548.) *Vit. Amersbach.* notavit. Loquitur, scribit, ad eorum Philosophorum opinionem, (inter quos *Servius ad l. 1. Æneid. v. 47. p. 161. & Sines. Epist. 4.* quibus adde *l. b. Tit. 9. §. 14. prolata,*) qui putabant animam esse quiddam igneum; aqua vero cum sit plane contrarium, sic afficeret subitam & violentam mortem, atq; ob id miserrimam. Milites idcirco ante naufragium, ne perirent, statuebant necem manu sua sibi consciscere, ut animam in aërem efflarent, è *Synes. (c. l.)* recitat *Job. Henric. Ursin.* (p. 2. *Analect. Sacr. n. 16. p. 188.*). Aliis vim aquæ non valere penetrare & per eam ad cœlestia eniti animas, persuasio erat ex illo *Statii* (l. 9. *Tibaid. v. 265.*):

Efflantesque animas retro premit obvius amnis.

Quod etiam ad Eundem observavit (in *b. l. p. 977.*) *Cass. Barth.* Fuisse è Stoicis, ut & hoc inferam, qui animas crederent aboleri & extingui, si pondere aut mole magna v. g. Terra, Turri &c. una cum corpore obruantur, *Just. Lipsius* (l. 3. *Physiol. Stoic. Diss. 11. p. 990.*) recensuit, quod quidem accuratissimo Philosopho *Thomasio* (c. l. §. 18.) non placuit, neque *Lipsio* (c. l. p. 991.) ratiocinanti: Mirasententia, sed cui origo à scito, quod anima sit corpus, itaque pati eadem, quæ corpus, & affligi, ac dissipari, solvi.

§. 71.

Superis debemus omnia, commentatur (*ad Virgil. l. II. Æneid. v. 51. p. 836.*) *Servius*, donec vivimus ideo, quia, ut dicunt Physici, cum nasci cœperimus, formimur à sole spiritum, à Luna corpus, à Marte sanguinem, à Mercurio ingenium, à Jove desiderium, à Venere cupiditates, à Saturno humorem, quæ omnia singulis reddere videmur extincti : Negare virtutem, & divinitatis participem esse, impium simul atque ingenerosum est : terram vero admiscere Cœlo, stultum, judicat *Plutarch.* (*T. I. vit. Paral. in Rom. p. 60*). Id igitur potius tenendum, quod est tutius, pergit, sentiendumque cum *Pindar.* (qui locus teste *Guilielm. Xylandr. annot. in h. l. p. 71.* non extat in iis, quas hodie ejus habemus reliquiis,) qui ita scribit :

*Corpus omnium rapitur mortis violentia,
Vivit adhuc imago seculi, unica à Diis
Orta quod est, & inde venit, utque illuc redit.*

Non id profecto cum corpore, sed cum maxime à corpore fuerit liberata, secretaque, totaque pura, carnis expersque & casta reddita. Is enim est animus (*ut Heraclitus*) censebat, siccus, eoque optimus, qui

Per corpus ut per nubes fulmen evolat.

Contra animus cum corpore commixtus, eoque oppletus, tanquam gravis, & caliginosa quædam exhalatio, difficulter accendi in sublimeque efferi potest. Quare nihil attinet, Corpora præstantium mortalium, contra quam eorum natura ferat, una cum animo in cœlum attollere. Sed ita statuum est, virtutes & animos eorum utique suapte natura divinaque conditione id habere, ut ex hominibus in Heroës; ex his in Genios; atque ex iisdem tandem, cum quasi in mysteriorum initiatione protinus lustrati ac consecrati, omne quod mortì erat atque affectionibus aliis obnoxium effugerint, in Deos transire, præstantissimum atque beatissimum finem consecutos, neque id decreto urbis alicujus, sed revera, & consentanea ratione fieri. *Hæc Plutarchus.*

§. 72.

E sideribus Animæ & ad eadem recurrunt, singulisque animabus singula astra ascribebat *Plato.* *Vid. Cass. Barth. (Animadv. in Claud. l. 2. v. 2. in Ruffin. p. 1189).* Sub Luna habitacula his equidem assignarunt Stoici *vid. Greg. Tholazan (l. 23. Syntagm. Art. mirab. c. 11. p. 160.)*; ad Lunam autem tendere, ut in illam resolvantur, ut corpus in terram. (*Plutarch. de Fac. in Orb. Lunæ p. m. 474.*). Inde cœlum & terram terrestri hac permutare vita animas, dixit (*l. de Exil. p. m. 174.*) *Idem.* Audire juvabit *disertum Patrem Tertullian. (l.*

de

de Anim. c. 54.) Apud Platon. in Ætherem sublimantur Animæ sapientes; apud Arium in Aërem; Apud Stoicos sub lunam. Et iterum in Æthere dormitio nostra cum Platone; aut circa Lunam cum Endymionibus Stoicorum. Add. Just. Lips. (l. 3. Physiol. Stoic. Diff. 14. p. 995.): Animas in Luna habitare, adhuc credunt Indiarum incolæ, de quibus Christoph. Arnold. (Zugaben zu Rogers Eröffnetes Heidenthum. p. 715.). Interim non semper in Luna morari genios, sed & aliquando in terram descendere, Plutarch. (l. de Fac. in orb. Lun. p. 473.) sententia est. Ut nempe oracula procurent, & supremis adsint orgiis atque sacrificiis, puniant flagitia, salutaesque in bellis & mari affulgeant.

§. 73.

Serapion, (in versibus, teste Clement. Alexandr. l. 1. Stromat. p. 273.) Sibyllæ vatis Animam existimabat eam esse faciem, quæ apparet in Luna. Petro vero Petito (l. 2. de Sibyll. c. 13. p. 257.) ex laxiorum partium cum spissioribus dispositione & contextu facies ista in globo Lunæ emersisse videtur, quam illi prisca sapientes Sibyllinæ proprietatis symbolum atque imagines esse voluerunt. Quo similitudinis fundamento, iste pluribus (c. l.) explicare annisus est.

§. 74.

Manes, Manichæorum parens, finxit (recensente id B. Dn. D. Job. Adam. Scherzero program. 5. p. 44.): DEUM pro salvandis Animabus fecisse machinam duodecim habentem cados, quæ à cœlesti Sphæra circumrotata morientium exhaurit Animas, quas magnum Coeli luminare radiis suis postmodum repurget, purgatasque exhibeat Lunæ, postquam ita animabus fuerit repleta, in subsolanum trajecturæ iisdem nobilissimis mercibus se exoneraturæ. Inde esse, deliravit porro, Luna uti assumptione Animarum crescat, decrescatque earum depletionem.

§. 75.

Motus hac persuasione Lucanus de Anima Pompeji (l. 9. v. 1.) sequentia cecinit:

*At non in Pharia manes jacuere favilla,
Et cinis exiguis tantam compescuit umbram,
Præsilii busto, semiusque membra relinquens
Degeneremque rogi sequitur convexa tonantis,
Qua niger astriferis connectitur axibus ær,
Quodque patet terras inter, Lunæque meatus,
Semidei manes habitant, quos ignea virtus*

(Eeeee) 3

Pecit

*Fecit, & aeternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi, nec thure sepulti
Perveniant, illic postquam se lumine vero
Implevit, stellasque vagas miratur & Astra
Fixa polis, vidit quanta sub nocte jaceret
Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.*

§. 76.

Neque tantum in sidera proprias redire animas, sed & in sidera nova mutari easdem, affini ἀποστροφῶς figmento gentiles divulgarent. Evenit inde, ut astra & stellas æthereas animas vocaret Varro (l. 16. Rer. divin. ap. D. Augustin. l. 7. de Civit. DEI c. 6. p. m, 384.). Imperatorum etiam hæc post fata gloria, scribit Tb. Bartholin. (l. 1. de Luc. c. 23. p. 206.), quorum Animæ cœlestes mortalium factis illustratæ in sidera confidebant.

§. 77.

Theodorum introduxit Job. Badin. (l. 2. Theatr. Nat. p. 221.) existimantem, cometas esse illustrium virorum mentes, quæ posteaquam innumerabilibus sæculis viguerunt in terris, tandem abiturae, ut omnia, quæ oriuntur, occasum minentur, extremos peragunt triumphos, aut in cœlum stellatum quasi splendida sidera revocantur. Et alibi (l. 4. p. 535.): Ego semper existimavi animarum eandem esse figuram, quæ solis, Lunæ, Stellarum: hæc enim sola figura omnes alias eosdem ambitu superat, & quæ nihil habet asperitatis, nihil angulis incisum, nihil anfractibus involutum, nihil eminens, nihil lacunosum, & inter corpora perfecta perfectissimum. Quod enim claris ac præstantibus viris pollicetur Daniel. (c. 12 v. 48.), fore sicut stellas in Cœlo, satis significat, qualis sit figura immortalium animarum.

§. 78.

De Julii Caesaris Anima in stellam crinitam compacta, ista Ovid. (l. 15. Metamorph. v. 843.)

*Vix ea factus erat media cum sede Senatus,
Constitit alma Venus nulli cernenda, sui que
Caesaris eripuit membris, nec in aëre solvi
Passa recentem Animam, cœlestibus intulit astris.
Dumque tulit lumen capere atque ignescere sensit,
Emisitque simul; simul evolat alius illa
Flammiferumque trabens spatioso limite crimen
Stella micat, natique videns benefacta fatetur
Esse suis majora, & vinci gaudet ab illo.*

Et

Et *Sueton.* (in *Vit. Jul. Cesar. c. 58. p. 39.*): In Deorum numerum relatus est, non ore modo decernentium, sed & persuasione vulgi. Siquidem ludis, quos primò consecratos ei hæres *Augustus* edebat, Stella crinita per septem diēs continuo fulsit, exoriens circa undecimam horam. Creditumque est, animam esse *Cesaris* in Cœlum recepti, & hac de causa simulacro ejus in vertice additur stella. *Add. Plin. (l. 2. c. 25.)* & quæ in *Suetoni Locum commentatur Isaac. Casaubon. (p. m. 117.)*

§. 79.

Non ita pridem (declamat *J. C. Dannhauer. p. 1. Homil. Sacr. 3. p. 109.*) nebulosus ex *Icaria* Poëta cum *Neo-Achilli suo Tillio* ad *Lycum* peremto parentasset, hoc voto carmen obsignat:

*Ipse precor pro sole micet, nobisque coruscus
Affluat, & letus, contra hosti sævus & asper,
Funereum rutiler, fiatque à morte Cometes.*

Trahit huc illud *Horatii (l. 1. Carm. Od. 2)* ad *Augustum Cæsarem*:
Serus in Cœlum redeas.

Henric. Kipping. (l. 3. instit. Phys. c. 8. n. 18. p. 74.) atque hoc argumento fuit *Gerb. Job. Fossio (l. 3. Idolol. c. 9. p. 774.)*: Cometas habitos fuisse Ethnicis pro Diis.

§. 80.

Stella illa nova, (quamvis eandem non novam, sed veterem fuisse *Thad. Hagecius in Dialect.* ostendere conatus sit,) quæ Anno, quo

NOVUM SIDUS FVLsit, & LVtella SVos DeVoraVIt,

Anno nempe 1572. ab octavo Decembr. usque ad principium Anni 1574 forma & luce similis Jovi (Veneri posuit *Ægid. Strauch. Astregnos. f. 1. Aph. 148. p. 80.*) in *Cassiopeæ* sidere (*Vid. J. A. Thuan. l. 54. Hist. p. m. 1535.*) luxit, multum negotii Astrologis fecit. Hæc pro *Admiralis Colignii* in infami cæde *Parisiensi* crudeliter trucidati Anima à quibusdam, testimonio *Dannhaueri (c. l.)*, habita. Vocata ideo fuit stella *admiralia*, ut *Th. Hartmann. (in Spec. Comet. p. 2.)* & ex hoc *Henric. Kormann. (p. 5. de Mir. Mort. c. 172.)* commemorat. Stellæ Magorum hanc comparabat & clarissimum veritatis Christianæ jubar significasse affirmabat (*l. 2. Sacr. Fatid. c. 6. p. 115.*) *Edo Neubusius*, eamque non multum à sidere Magorum differre, ante *Neubusium* arbitratus est (*l. 2. Cosmocrit. c. 3. p. 132.*) *Cornel. Gemma*, eo ipso etiam admirabilis, quod in ejus, exortu *Job. Sigismundus IX. Elector Brandenburgicus* lucem hanc primum à *Job. Cernitio (in Vit. Ejus p. 92.)* aspexisse notetur. Plura qui de hac Stella legere exoptat, *Job. Bapt.*

Rit-

Ricciol. (*Almagest. Nov. T. 1. p. 2. l. 8. f. 2. c. 2. p. 133. & seq.*) evolvere non dedignetur.

§. 81.

Pro Petri Rami Anima in maledicta illa Cæde Parisiensi miserimè trucidati (*Vid. supra l. 1. Tit. 8. §. 31.*) genio Poëtico ductus, stellam illam habuit Thom. Freigius, quod sequenti Epigrammate (*Rami Ciceroniano præfixo*) non obscure innuit:

*Cur stellam veterum visam non mirer in ævo,
Qua partes cæli Cassiopea tenet?
Ramus, qui Cælum certa modo condidit arte
A superis meruit tale referre decus.*

Eò etiam alluisse suspicor *Justum Vultejum Epigrammate in P. Ramum* (quod allegatur *T. 1. Snellio-Ramei Philos. Syntagm. p. 2. p. 276.*)

*Aureus ætherea succisus ab arbore Ramus,
Fulget ab ætherea, jam nova stella, domo.*

§. 82.

Asterismo illo Boreali, cui Aquila nomen dedit, quidam è Recentioribus, quod *Ægid. Strauch. (c. l. Aph. 157. p. 92.)* observavit, Animam Platonis notari finxerunt, quod è *Græco translatum Epigramma*, sive aliud *Antipatri*, sive *Speusippi* sit, de quo *Joh. Valerian. Pier. (l. 19. Hieroglyph. c. 17. p. 233.)* idque tumulo Platonis inscriptum inculat:

*Cur Aquila ad tumultum hunc volitas, dic nunquid ab Astris
Hic habitare DEUM forte aliquem intuita es?
Immo Anima extincti divi Platonis, Olympum
Quæ colo; sed corpus terrigenum Attica habet.*

§. 83.

Debent hoc decretum Romani Ægyptiis, quibus stella hieroglyphicum DEI, & lamella aurea in modum stellæ facta loci inaugurati signum fuit, quod ad *Jac. Gasserelli Curios. inaud. ut vocat*, excerptas tamen ex Aliis, quod ipse contextus probat *Greg. Michaël. (not. 38. p. 191.)* annotavit, cui adjunge *Dionys. Vossium (in not. ad. Maimonid. de Idol. p. 2.)*. Deorum, qui non ingeniti, neque immortales sunt, reliquias exanimatos Gentiles colere; Animos vero eorum in Cælo refulgere sidera, nuncuparique Græcis Isidis stellam caniculæ, Sothin ab Ægyptiis Hori orionem, Typhonis sidus ursum, *Plutarch. l. de Isid. & Osyrid. p. m. 92.)* autor est.

§. 84.

§. 84.

Quando igitur *Job. Bodin.* supra allegatam de Cometarum ortu sententiam proposuit, è lacunis his Ethnicis eandem hausit. Exculpate quidem Eundem voluit *Job. Henric. Ursin.* (*in Jerem. Virg. Vigilant.* §. 46. p. 40.), quod non ipse id in medium attulerit, sed *Theodorum* opinantem induxerit, id vero Eundem errorem hunc caute palliare studisse opinor, cum *Theodoro Mytagogus* satis frigide (p. 222.) regerat; De rebus tam arduis nil temere esse affirmandum.

§. 85.

Censuram igitur & animadversionem doctorum virorum incurrit, v. g. è Theologis *Job. Conr. Dannbauer.* (c. l. p. 111.) *Job. Olear.* (*Mantic. Comet.* c. 1. §. 3. n. 8.) *Gerh. Job. Vossii* (c. l.). E Medicis *Job. Jonstoni.* (l. 3. *Thaumatochr. Nat.* c. 2. art. 1. p. 99.). Ex Astronomis *Francis. Restæ* (l. 1. *Meteor.* tr. 1. c. 1.) & *Job. Baptiste Riccioli* (T. 1. *Almagest.* nov. p. 2. l. 8. s. 1. c. 6. p. 39.). E Physicis, *Libert. Frommondi* (l. 3. *Meteor.* c. 2. art. 2. p. 131.), quorum verbis hanc commentatiunculam obsigno. Vide, *Frommondus* exclamat, Politici stultitiam. Noli irasci, & ride mecum, Lector! hunc Philosophum Rabbini- cum & Peripathetico - Mastigem. Puduit sanè inter opiniones quoquo modo probabiles (de Cometis) censere *Bodini*, *Democrito* auscultantis, deliramenta, pronunciat *Job. B. Ricciolus* (c. l.). Et profecto, unde *Democrito* (querit) hanc imponit stultitiam? An quia *Democritus* putavit, Cometas esse coelestia corpora, & stellas nobis ignotas? Quænam vero sunt illa innumerabilia secula, quibus vixere Heroës? Arma hæc ex transmigratione Pythagorica, & *μυστη- ψυχῶν* illa toties damnata Catholicis hausta sunt? Deinde quomodo Cometae sunt Animæ illustrium virorum jam mortuorum? si communior consensus sapientum est eos præfulgere per aliquot dies, vel menses morti virorum illustrium? An sibi præmoriuntur? & bis Cometae fiunt, ut sint interitus sui simul *Luciferi* & *Hesperii*? At *Sueton.* & *Plin.* testibus, *Augustus* exortum suo tempore Cometam *Julium Cæsarem* in Cælum receptum credi voluit, & in vertice simulacri *Cæsaris* crinitam stellam imposuit; *Plinio* item ac *Plutarcho* narrantibus. Rursus *Lucanus*, *Pompejanus Poëta*, ne *Pompejum Cæsare* minorem faceret, animam *Pompeji* in æternos orbes collectam cecinit, imo gliscente adulationis impotentia, *Phæbum Neroni* cessurum suum sidus jactavit, & alii complures ex Ethnicis, seu Philosophastris, seu Poëtis Heroum animas delabi ex stellis, & in illas reverti perhibuerunt. Bene est, sed sunt isthæc omnia ex Ethnicismi &

(Fff ff)

My-

Mythologiæ desipientis Mephiti, Cœlum ipsum, quantum in ipsis fuit deterrima graveolentia fœdante aut offendente. *Hæc Ricciolus.*

§. 86.

Cur igitur Carminibus de Cœlo deducere Lunam Magi, quos ideo impios & Atheos (*f. 3. op. l. de Morb. Sacr. p. 86.*) Noster declaravit *Hippocrates*, sunt conati? Non ignoro, quod ortum huic persuasioni dederit *Aganice*, *Hegetoris Thessali filia*, astuta sane & faceta, quæ, quod pleniluniorum esset gnara, tempusque prænosset, quo Lunam ab umbra terræ intercipi contingeret, mentem mulierum exturbabat, illisque se Lunam deducere persuadebat, quod *Plutarch.* (*in Præcept. Connub. f. m. 79. a.*) & ex eo *Anton. Mizald.* (*Cent. 4. Memorab. 13. p. m. 72.*) annotavit, & postmodo Lunam ideo deficere putatam, quod Magicis, Sagarum præcipuè Thessalicarum incantationibus rhombo æneo filis circumvoluto, & in orbem turbinatim acto cogeretur in terram descendere, ac nescio, quo virulento rore, in herbas despumare, quo tanquam præsentaneo ad quæcunque voluisset veneficæ indigerent. Inuit id *Lucan.* (*l. 6. v. 496.*)

Phæbeque serena

*Non alitur diris verborum obfessa venenis
Palluit, & nigris terrenisque ignibus arsit,
Donec suppositas propior despumet in herbas.*

§. 87.

In Lunæ igitur Languore, ut *Tacitus* (*l. 1. Annal. 28.*), mortalitate, ut *Plin.* (*l. 2. c. 12.*), aut Lethargo, ut aliis loqui placuit, æra pulsabant Gentiles, ut Magicis ululatibus ita exagitata crepitu dissono Lunæ reluctanti succurrerent. Audiamus *Tibull.* (*l. 1. Eleg. 9. v. 21.*)

*Cantus & è curru Lunam deducere tentat,
Et faceret, si non æra repulsa forent*

Et falsè de loquacissima muliere (*Sartyr. 6. v. 440.*) *Juvenal.*

*Verborum tanta cadit vis,
Tot pariter pelves, tot tintinabula dicas
Pulsari: jam nemo tubas, nemo æra fatiget,
Una laboranti poterit succurrere Lunæ.*

Collimate eò *Ovid.* (*l. Metam. v. 329.*)

*Pueri rubor ora notavit,
Nescit quid sit amor: sed & erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut Ebori tincto est, aut sub candore rubenti
Cum frustra resonant æra auxiliaria Luna.*

Tetigit etiam hanc superstitionem (c. l.) *Plin.* & plura è Poëtis collecta suggerent *Martin. Rader.* (*Comment. in Martial. l. 9. Epigr. 30. p. 630.*), & *Joh. B. Ricciol.* (c. l. l. 5. c. 1. p. 286.). Scintillas hujus opinionationis fovere adhuc *Moluccarum incolae*, è *Joh. Alb. de Mandelstob.* (l. 3. *Itiner. Or. p. 233.*) scimus, cui adde *Adam. Olear.* (in *Not. ad h. l.*)

§. 88.

Originem hujus moris ab Ægyptiis deduxit *Nicol. Frischlin.* (l. 3. *Astron. p. 454.*), *Isidem* tinnitu & tubarum sonitu venerantibus, & hos eundem habere à *Chaldæis*, qui *Saturno* seu *Molocho* liberos suos immolabant, ne ploratus *Isidis*, seu ejulatus Matrum deflentium interitum liberorum exaudiretur, tinnitu & crepitu æris voces lamentabiles ciebant. Differt ab hac, quæ de *Typhone* (l. de *Isid. & Osirid. p. m. 60.*) *Plutarch.* narrat: *Typho*, inquit, inficit pestilentiis aquas & ventos, scanditque & recurrit ad Lunam usque coercens & denigrans ejus splendorem, & opinantur & ajunt Ægyptii: *Typhonem* nunc pulsasse *Hori* oculum, nunc erutum devorasse, inde reddidisse *Soli*, ac pulsu significant menstruum Lunæ decretionem, elusatione defectionem: cui sol, ubi eam umbram terræ evasit, luminis sui objectu confestim medetur. Sed hæc nostrum scopum minime feriunt, ideoque pluribus circa eadem non occupor, sufficit hæc in curiosorum gratiam allegasse.

§. 89.

Aliam hujus pulsus rationem attulit *Plutarch.* (l. de *Fac. in Orb. Lun. p. 472.*), & qui hunc sequitur, *Hieron. Magius* (l. 4. *Var. Lect. c. 14. ap. Joh. Gruter. p. 2. Thesaur. Critic. p. 1430.*): Luna scribit, calidissimè metum concitat, ut celeriter perambulet umbrosum locum, simul efferens animas bonorum festinantes & vociferantes. Nam cum in umbra sunt, exaudire desinunt Harmoniam Cœli. Simul etiam Animæ, quæ infra sunt supplicia luentium, tunc per umbram lamentantes ac conclamantes adferuntur. Ideò in defectibus plerique solent æra pulsare ac sonitum fragoremque adversus animas edere. Timor futurorum exinde conceptus, concentus hujus aliquando causa fuit, si *Tacitum* (c. l.) audiamus, ita vero: Luna claro repente cœlo visa languescere. Id miles, rationis ignarus, omen præsentium accepit, ac suis laboribus defectionem sideris adsimilans, prospereque cessura, quæ pergerent, si fulgor & claritudo Deæ redderetur. Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu strepere: prout splendidior, obscuriorve, latari aut mœrere. Et postquam ortæ nubes offecere visui, creditumq; conditam tenebris; ut sunt mobiles ad superstitionem semel perculsæ mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora averfari Deos lamentantur.

§. 90.

Lunam tamen, aut rectius *Hecatē* (ita namque cum ad Magiam excitatur, vocatur, commemorante idē *Commentatore Animadv. in l. 4. Thebaid. Stat. v. 430. p. 1077. Cass. Barth.*), aliquando etiam cœlo forsan subducere tentabant, ut cum Luna Animas simul magicis artibus obsequentes ad votum desiderantibus fisterent, conjecturam hanc aliquantisper illustrat, quod ē *Job. Trigaut. (l. 1. Regn. Chin.) Christoph. Arnold. (c. l. p. 715.)* retulit de Mago ē Provincia Cixaucungo, qui Imperatori Sinico *Hiavu* meretricem mortuam *Changoam* in Luna commorantem, quoties ipsi libuit, reduxit.

§. 91.

Præter Lunam etiam in Galaxia Animarum illustrium Concilium quæsi-
runt Alii. Ita apud *Macrob. (l. 1. in Somn. Scipion. c. 4. p. 13.)* Scipio, quod equi-
dem mirum non videbitur illi, qui considerat animas ē circulo lacteo, juxta il-
lorum assertionem in terrena labi corpora. Unde *Scipionis*, de Animis beato-
rum ostenso lacteo, dictum: Hinc profecti; huc revertuntur. Ita (*in Antro
Nymph. p. 137.*) *Porphyr.* Secundum *Pythagoram* Animæ sunt in turba illa so-
mniarum, quam inter lacteum circulum congregari asserit. Cui id nomen
(notetur nominis Galaxiæ ratio à paucis animadversa) ab Animabus, quæ in
generationem delapsæ, lacte nutriuntur: & hanc ob causam illos, qui animas
evocant, lac mulsum in libationibus adhibere, *vid. supra. (§. 48.)*. Quare & *Py-
thagoras* à Lacteo circulo putabat deorsum incipere Ditis imperium, ut iterum
Macrob. (c. l. c. 14. p. 48.). Adde locum ē *Manil. non ita pridem (§. 66.)* addu-
ctum, & *Jul. Caf. Scalig. (in Hipp. l. de Insomn. Apotelesm. 16. p. 61.)*. Lacte id
circo perfundebant cadavera. Meminit hujus ritus *Tibull. (l. 3. Eleg. 2. v. 17.)*

Pars, quæ sola mei superabit corporis ossa,

Incinctæ nigra candida veste legant.

Et primum annoso spargant collecta Lyceo,

Mox etiam niveo fundere lacte parent.

In quem locum quid notet *Simon. Abbes Gabbema (p. 358.)* *vid. Add. Cornel.
à Lapid. (Comment. in Amos. c. 6. v. 10. p. 310.)*. Saturni astrum Animarum Ho-
spitium fecerunt Alii, de quo *Gerb. Job. Voss. (l. 2. Idolol. c. 34 p. 487.)* Tales
stellatos vocari, ut *Cicero* stellatum *Cephea (l. 5. Tuscul. qv. f. m. 229. b.)* dixit,
voluit (*l. 7. Advers. c. 6.*) *Andr. Turnebus*. An & hinc *Nimborum* ortus deri-
vandi?

§. 92.

An *Babylonii & Persæ* demortuum *Chamum*, (quod pernegat *Jac. Gassa-
rell.*

rell. *Curios. inaud.* p. 2. c. 3. n. 2. p. 59.), mille namque annis recentior *Mose* dicitur *Ejusdem Interpreti Greg. Michael.* not. 38. p. 192. & *Christoph. Arnold.* *Spicileg.* ad *J. H. Ursin.* *Exerc. de Zoroastr.* p. 40.), *Zoroastrem* quasi ζῶον ἀστρον, vivens astrum nuncuparint, eò quod tanquam amicum Dei fulminis vehiculo ad coelum sublevatum existimabant, ut habet *Clemens Romanus* (l. 4. *Recognit.*) Lecturis judicandum relinquo. Pythagoram id nomen Magistro imposuisse, ex *Prophetia Danielis* (c. 12. v. 3.), eo quod Magus iste Justitiam voluisse & eam multos erudiisse credebatur, putabat *Joh. Henric. Ursin.* (*Exerc. Familiar. de Zoroastr.* f. 4. qv, i. p. 24.); quamvis etiam aliam nominis fontem aperuerit *Idem* (c. l. f. 6. p. 38.), dum scripsit: Zarvam materia est mater omnium seminum. Et ab hoc sibi nomine videntur nomen imposuisse *Zoroastres*, q. d. se esse Zarvami astrum. Quod fuerit siderum cultor, id nominis consecutum fuisse, credit *Diog. Laërtius.* (l. 1. de vit. *Philos.* p. m. 13.). Nomen hoc etiam admittere *Cimbricam* interpretationem, *Joh. Gorop. Becano.* (l. 9. *Orig. Antwerp.* p. 1011.) persuasum.

§. 93.

Hæc Paganorum de Animarum Evestris figmenta & deliria. Nos Christiani equidem Spectra dari non inficiamur (vid. §. 3.). Animas autem à corpore vivo separatas, ipsumque corpus mortuum linquentes beatorum, s. damnatorum cœtui se subducere & apparitione spectrifor mi, qualis fuit Lemurum, Manium, aut aliarum Larvarum se nobis manifestare, nosque infestare, ut credam, cum sufficientes rationes non suppetant, & ipsa hoc nesciat sacra Scriptura, ut persuadear, adduci non possum. Ut ex inferno nulla redemptio; ita in manu DEI quæ sunt, Animæ, ad nos redire non desiderant. Expendantur verba *David.* (2. *Samuel.* c. 12. v. 23.) & *Abrahami* (*Luc.* 16. v. 26. & 29.), ubi marginale *Lutheri Megalandri:* Hie ist verboten denen Poltergeistern und erscheinenden Todten zu gläuben. Et de Rübenzahllo (de quo supra §. 62.) recte sub persona *Buchner. Mart. Opit.* (l. 4. *Sylvar. in der Schäfferey von der Nymphen Hercinie* p. 278.): Angesehen, daß Er (Rübezahl), durch Zauberey geruffen wird, so muß er weder eine fromme, noch verdammte Seele seyn; weil sie beyde, biß zu seiner Zeit, unter der Hand Gottes als Götter sind, der sich mit Beschwörung nicht zwingen läßt.

§. 94.

An Animæ de Elysio in corpora possint redire, disceptatum ab Ethnicis & deprehensum est, non redire, quia per purgationem carent cupiditate, *Serv.* (in (F ffff) ; l. 6.

l. 6. *Æneid.* p. 516.) retulit. An ex Averno Sibylla ap. *Virgil.* (l. 6. *Æneid.* v. 126.), dubitare videtur, his *Æneam* alloquens:

Facilis descensus Averni:

*Noctes atque dies patet atri janua Ditis,
Sed revocare gradum superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est. Pauci quos equus amavit
Jupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus,
Diis geniti potuere, tenent media omnia Sylva
Cocytusque sinu labens circumstuit atro.*

§. 95.

Contrarium cum sociennis sustinet *Cass. Schott.* Spectraque aliqua esse animas defunctorum, firmat (1) perſuasione Gentilium (l. 2. *Phys. Curios. part.* 3. c. 18. p. 263.), de qua in antecedentibus multa. (2) Judæorum, Chaldæorum, Mahumedanorum, Jurisconsultorum, (c. 19. p. 266.). (3) Ecclesiæ Catholicæ, Patrum, Theologorum, Historicorum, aliorumque virorum doctorum (c. 20. p. 267.).

§. 96.

Fundamenta hæc quam lubrica & ludrica sint ex parte, lippus videt. Turpe est Paganorum, Judæorum, Mahumedanorum perſuasiones in partes vocare Christianum, ubi de religione disceptatur. De extraordinaria DEI permissione verba Patrum intelligenda, non ipse *Schottus* (c. l. p. 268.) diffitetur, quam non impugno. Male autem à posse ad esse, & velle, his argumentari indubium; ut non addam quantæ authoritatis sit in ejusmodi controversiis testimonium humanum.

§. 97.

Quod ad apparitiones Animarum beatarum factas, quas adduxit (c. 21. p. 270.), damnatarum (c. 22. p. 274.), purgandarum (c. 23. p. 278.) dicat (α), quibus signis dignoscat, formas istas fuisse animas beatorum aut damnatorum & non potius angelos bonos aut malos. Edidit anno 1596. *Doct. Jacob. Ord. Carhus. libellum Lipsiæ, de Animabus exutis à corporibus*, in quo (c. 4.) Animarum revelationibus non temerè credendum, propter illusiones Diabolicas exertis monet verbis. *Jamblichus* etiam (l. de *Ægypt. Myster.* s. 3. c. 32.) cum *Porphyrio* credidit, subdolum genus Dæmonum simulare animas defunctorum Deos & Genios, quos ipse Cacodæmones, non bonos Dæmones esse, contendit. Ita ostenta varia impii, (etiam in Papatu Sacerdotes & desides fraterculi), quod non ignorare potuit *Schottus*, (c. l. c. 1. p. 198.), ut suam expleant avaritiam, ex-

satu-

aturent libidinē, (addo etiam purgatorii Missa & aliorum suspectorum dogmatum certitudinem & veritatem demonstrent), per summum scelus, ingenti bonorum dolore, nec minore totius Ecclesiæ Catholicæ detrimento, callidissime ac prorsus diabolicè confingunt, (& repræsentant,) & simplici popello pro veris prodigiis venditant; digni flammis & omni tormentorum genere. Durum profecto, *concludit*, iudicium summi æternique iudicis manet huiusmodi, quicumque demum sunt. Non honoratur DEUS mendaciis nostris, nec sancti DEI amici imposturis nostris. Hinc (B) quo testimonio nos certos reddere poterit *Schottus*, quod relationes illæ omnes fidem mereantur, cum relata referant apparitionum istarum Eclogarii, pariterque constet secula sub adventum Antichristi superstitiosa laborasse credulitate, adeò, ut apparitiones istæ non in solatium, sed delusionem credulorum & simplicium effectæ videantur.

§. 98.

De animabus purgandis quid sentiendum, Laici nostri non ignorant. Dico, *pergit Schottus*, (c. l. c. 24. p. 285.) è Sacra Scriptura constare, Samuelem apparuisse Sauli, Jeremiam & Oniam Judæ Maccabæo. *Moysem & Eliam* CHRISTO & Apostolis in monte Thabor, *Lazarum* à CHRISTO resuscitatum rediisse è sepulchro, post CHRISTI mortem multos mortuorum surgentes apparuisse multis. Sed *Samuel* non fuit verus *Samuel*, sed Dæmon, ut infra (l. 3. Tit. 4.) demonstrabitur. Relationibus *librorum Machabeorum*, ut timidè subscribam, defectus Canonis facit. Non anima *Elie*, nec forsan & *Moyse*, nisi extraordinarie concurrerit DEI permissio, sed corpus clarificatum, animæ junctum, quod de *Lazaro* & reliquis sanctorum apparitionibus etiam statuendum, comparuit.

§. 99.

Si in causas istarum apparitionum inquiras, animas purgandas apparere, *prodidit Schottus* (c. 33. p. 331.), ut viventium opera juventur. Exempla collegit *Simon Majol.* (*Dier. Canic. Colloqu. 2. p. 56.*), sed ad paganos, à quibus prodiiit, proscripto purgatorio finis ille cessat. Ridet vulgum ipse *Bonifacius Simoneta Cornu Abbas* (l. 2. *Epistol. 16. f. 36. b.*), lampades & faces ignitas nocte difcurrentes animas de commissis poenas patientes existimantem. Damnatas errare, ut hominibus terrorem incutiant & noceant. Sed id Dæmonum non animarum est, nisi damnatas in Cacodæmones mutari cum Gentilibus, (*vid. supra* §. 62.) persuasum habeas. Easdem ad vitæ præteritæ poenitentiam excitare improbos, iterum *Schottus* (p. 332.) suggerit. Reclamat vox *Abrahami*

Luc.

(*Luc. 16. v. 29.*): Habent *Moyſen & Prophetas*. Et Altiffimus neque mortuos, neque Diabolum poenitentiam prædicare vult, ut rectè *Jacob. Horſt. (de Aur. Puer. Sileſ. dent. p. 39.)* autumat. Discunt, *addit*, Animas poſt mortem interire, ſed aut meritas pro peccatis poenas, aut debita pro bonis operibus præmia percipere. Diſcent, *regero*, ſi indubitata & quidem certiora iis, quæ promittit (*c. 34. p. 334.*) ſigna prius monſtrabit, quibus diabolica ab humanis diſcernantur. Et quamvis illa dederit, mortuos tamen conſulere ſacras literas Chriſtianis interdicare, ſibi in memoriam revocet. Firmior eſt nobis ſermo propheticus:

Verbo nitere, tutus eris.

Diſcant, *docet*, valorem orationum, Reliquiarum, aliarumque rerum conſecratarum. An apud DEUM & Angelos? Dubito, ubi ſcriptum eſt? An apud homines? de Miſſionariis, & aliis circa hæc occupatis, ut mercatus harum indicant & exercent, ſi loquitur, oppidò concedo. Aureum hoc dogma & opus, ut legendæ, ut tota papicolarum religio. Diſcant, *tandem profitetur*, quanto odio proſequatur DEUS innocentum cædem, pauperum oppreſſionem, aliorumque ſimilium ſcelernm perpetrationem. Sed hæc ex verbo ſcripto rectius & tutius. Plura Theologi, in Phyſicis cum hæc tractet *Schottus*, ea ſaltem libanda cenſui.

§. 100.

Forma, qua apparere creduntur, inepta pariter & incerta. Cadaver intrabit iterum Anima. *Ἄγρον* id eſt. Corpore egreſſa, non niſi divina potentia regreditur. *Vid. Andr. Libav. (de Cruent. p. 189. ſq.)*. Tabo poſt ejus diſceſſum cadaver diſſluit, imò ſæpius jam in cineres abiit. Ægrum & fato proximum, aut membra Paralytico & Apoplectico fulmine tacta movere & regere, quæ non poterat, mortuum jam & putredini proximum movebit & reget? Cremato corpore remeanti Anima velut vaginam adimi, enuncia- vit (*l. 7. c. 52.*) *Plin.* Ex Ideis corporis putridi in terra relictis novum corpus fabricabit? Quis tibi hoc in aurem? Extruit ſibi corpus ex Aëre? quis videbit, pellucidum cum ſit. Ex Aëre, vaporibus & nebulis repleto? quibus vero coërcebit, formam ut ſervet, quibus defendet mediis, ne vi aliqua diſſipetur? unde ſoliditas, quam aliquando ſenſus tactus percipit? unde ſoni, aut vox articulata? ſufficere, affirmavit ſupra (§. 62.) *Magnanus*, ſi Animæ lucem incidentem refringant & reflectant eadem menſura & eodem modo, quo eam refringeret, & reflecteret, ſi ad eſſet corpus illud, cujus in ſpecie volunt apparere, quæ ipſa philoſophandi ratio, æquè, ut nec *Schotto* (*c. l. c. 29. p. p. 316.*)

p. 316.), ita nec mihi sufficit. Quomodo, ut reliqua non attingam, in anima incorporea lucis reflexio contingat, erudiri exopto.

§. 101.

Hic autem in subsidium venire poterat *Job. Sophron. à Kozack. (tr. Justa Æoli, quem allegat Henric. Kipping. in Respons. Nov. §. 42. p. 43. sq.)*, qui corpora in ipso mortis temporaria momento resurgere pronunciavit, adeoque animæ non detrahi corpus organicum, sed tantum corpus animale Spiritui hominis, quod fuit ei instar veli, aut involucris. Credo ab hinc (*verba ejus retensuit §. 43.*) & in ipso mortis temporaria momento me habiturum ossa, carnem, caput, pedes, seu corpus omnibus membris ad vitales actiones requisitis completum, quale corpus habuit & adhuc habet *Lazarus, Martha frater (Job. 11. v. 44.)* & CHRISTUS ipse & *Elias & Moses & Lazarus* alter in Paradiso, nemini tamen mortali in eo conspicuus, nisi mortuis & in mortalibus tale habet corpus & Epulo ille, cum nemine mortalium communicare potens, quamvis cupiens, (*Luc. 16. v. 23. 24.*). Animas igitur separatas non esse sine carnibus & ossibus, sed integros homines, qui ab invicem signaturis externis dignoscuntur, *profitetur ex Eo Henric. Kipping. (in Busto Joristico §. 44.)*. Momentaneam igitur fingit transmutationem à Paulo, quæ (*1. Corinth. c. 15. v. 17.*) describitur, quare ii Soli, quos externi judicii dies corripiet, transmutabuntur. Non igitur longè animarum ista amicula quærenda, si deliro auscultemus seni, quem idcirco castigavit *Kipping.*

§. 102.

Nec unde beluinæ figuræ spectris esset, ut disquiramus, si secundum Kozakiani Cerebri Eccentricitates etiam bestię resurgant, vi promissionis (*Roman. 8. v. 19. sq.*), quod restitui ad libertatem & à servitio vanitatis absolvi debeant, ipsumque cælum bestiarum sit receptaculum, *Vid. iterum Kipping. (Respons. nov. §. 36. & 40.)*. Nec olim defuere, qui, ut è *Stephano Tritheita, cognomine Gobaro, Photius (Myrobibl. Cod. 232. n. 10. p. 892.)* retulit, justos resurrecturos & cum iis omnia animalia asseruerunt.

§. 103.

Cadavera nec reget, quamvis circa illa versetur anima, eaque animare dederet, quod quidem probare impossibile. Spiritus namque, aut lumen vitale, vinculum corporis & Animæ defunt, Cadaverisque seu Organi ineptitudo id maximè prohibet. Dæmon igitur rectoris animæ vices hic sustinet, si Cadaver moveri videas, quod infra (*l. 3. Tit. 4. §.*) historiis aliquot illustrabitur. Ratio etiam inde patet, cur frigida tactui videantur cadavera à Dæmonibus

(Ggggg)

nibus

nibus assumpta, de quo problemate etiam incidenter quædam *Cass. Schott.* (c. l. c. 32. §. 6. p. 330.).

§. 104.

Interfectorum autem animas Dæmones fieri, Dæmonem persuadere stuiduisse, ut Martyrum, qui violenta morte decesserant, gloriam confoderet, ob-rueretque, ac ut maleficos ad tenera multorum adolescentium corpora trucidanda impelleret, ea quidem spe, ut in Dæmones illi evaderent, quibus tanquam famulis ac ministris mox uterentur, *Job. Chrysostomi, aurei illius oris Theologi* conjectura (*Homil. in c. 8. Matth. v. 29. & Homil. ad Luc. c. 16. v. 2.*) scimus.

§. 105.

An absque animæ interventu corporum Phantasmata appareant, si quæras? id credere Hispaniolæ incolas *Petr. Martyr.* (*Ocean. Decad. l. 9. p. 107.*) testatum reliquit. Subjacent, inquit, & alteri superstitionum generi. Mortuos putant noctu vagari, ac vesci Guannaba, fructu nobis incognito, Cato-neo simili: lectoque inter vivos versari, ajunt, ac decipere mulieres: Sumta namque virili forma, coire velle videntur: ast cum ad opus pervenitur, evanes-cunt. Si quis autem apud se jacere mortuum aliquando suspicatur, cum quid novi senserit in lecto, uteri attrectatione se dubio solvi balbutit. Cuncta nam-que, ajunt, mortuos posse humana membra suscipere, præter umbilicum: Si umbilico, igitur mortuum esse dignoscit, tactus illicò resolvitur. Noctu & sæ-pissimè in itineribus præcipue, viisque publicis mortuos occurrere vivis cre-dunt: Contra quos, si viator intrepidus steterit, dissolvitur phantasma: Si ve-rò pertimescat, illum ita adoriendo perterret, ut sæpius ea formidine multi de-bilitentur ac stupeant.

§. 106.

Insaniant, per me licet, hanc insaniam pagani. Quid veri subsit, ipsa di-ctitat narratio & ratio. Quod si quis *Paracelsi*, decretis dicam, an deliriis? circa hoc punctum aures commodare non abhorreat, in causam spectrorum facilli-me penetrare quidem poterit. Ille namque duplex homini assignat corpus, materiale & spirituale, (*l. 1. Archidox. in Prolog. p. 788.*); Elementale & fidere-um, (*l. 1. Philos. Sagac. p. 346. & 352.*); Elementale & supra Elementale, (*ibid. p. 354. & T. 2. op. p. 505.*). Tincturam, seu corpus sidereum, astrum corporale & fir-mamentum materiale proposuit (*l. de Caduc. Matric. §. 3. p. 610.*). Imo eo im-pietatis devenit, ut corpus sidereum Sacramentale (*l. 8. Archidox. p. 903.*) vocaret.

§. 107.

§. 107.

Utrumque ex Spermate Elementorum & siderum deduxit, (*l. i. Philos. Sagac. p. 357.*), adeoque hominem quintum esse, & extractum Cœli & Elementorum, constituit. Caro igitur ipsi est Terra; Aqua sanguis; Calor ignis; Aër Balsamus (*T. 2. op. p. 505.*); Elementa corpus & substantiam brutalem, sidereum, vitam brutalem largiuntur, (*l. de estilent. tr. i. p. 327.*). Qui tamen sui oblitus paulo ante (*p. 326.*) corpus ex Aqua & Terra, vitam ex Igne & Aëre derivarat. Sub vita brutali sensum & rationem comprehendit (*T. 2. Op. p. 505.*), eamque à Cœlo & Astris, & cum eo lumen Naturæ, illuminationem mentis & omnifariam scientiam infundi, docuit. (*l. i. Philos. Sagac. p. 354.*). Quæ tamen mens ipsi perpetua non est, alibi se Medicè, non Theologicè, se loqui profertur, & Tincturam, (ita namque Animam expresit, ut Chemici Tincturam v.g. Rhabarbari, Animam Rhabarbari appellitant,) brutalem Astris, supernaturalem verò DEO ortum suum debere commentatur. Corpus illud supracœleste, differit (*l. i. de Vit. Long. c. 7. p. 842.*) quodammodo ex Igne non usque quoque dissimile est; ex quibus quidem invisibilibus nebula exsurgit visibilis.

§. 108.

Quam *Paracelsi* sententiam etiam suam fecit *Fanaticus ille Tzopaviensis Pastor, an impostor? Valentin. Weigel.* cum alibi, tum comprimis (*tr. Erkennedich selbst l. i. c. 3. f. 10. & c. 6. f. 15.*), cujus vestigia presit *Oswald. Croll.* (*præfat. Admonit. in Basil. Chym. p. 36.*), ubi verba ipsius *Weigelii* pro suis venditat. Sidereus, Internus, Olympicus, incorporeus homo, seu Gabalis, idem est cum firmamento Astrorum, quod rubedo cum vino, Albedo cum nive, vel solis splendor cum Aëre. Hoc sidereum corpus, *pergit*, vocatur hominis Genius, quin à firmamento oritur, dicitur etiam Penatis, quod penes nos seu nobiscum nascatur, umbra visibilis corporis, Lar domesticus, homo umbratilis, familiaris sophorum Homunculus, Dæmon seu Genius bonus, internus *Paracelsi* Adech, spectrum, Naturæ lumen, Evestrum præsagiens & propheticum in homine. Vocatur etiam imaginatio, quæ in se claudit omnia astra, estque omnia astra, & eundem cum cœlo retinet cursum, Naturam & potentiam. Idem sensisse *Joh. Sophron. à Kozack.* (*tr. Scrutin. Secul. Futur. c. 6.*), *Henric. Kipping* (*l. 9. Instit. Phys. c. 1. n. 4. p. 382.*), qui siderale corpus vocavit spiritum Astralem, etiam in medium produxit *J. W. Valvasor* (*T. 3. Carinth. l. 11. p. 263.*), spiritum vitalem *Erasm. Francisci* (*im Höllischen Proteus n. 91. p. 1001. n. 92. p. 1010.*),

§. 109.

Job. Bapt. Helmont. (tr. de Mag. vuln. curat. n. 82. p. 618.) Hominem dividit in externum & internum. Illum vocat animal ratione & voluntate sanguinis utens; hunc non animal, sed imaginem DEI. Tribuit tamen & homini Spiritus Astrales, & vim magicam in homine interno esse, pronunciat (n. 73. p. 610.), sive hoc Etymo animam intelligas, seu spiritum vitalem, ipsi perinde est. (*Add. n. 85. p. 609.*) Spiritus etiam siderei mentionem (n. 116. p. 612.) fecit.

§. 110.

De corpore hominis externo & interno ista *Paracels. (in Herbar. T. 1. op. 1016.)*: Ein Mensch hat zween Körper, einen von Elementen, den andern vom Firmament. Der von Elementen, stirbt und fällt in die Erden, das ist, der da vergraben wird: der andere schwebt in Lüfften und auf Erden. Wo nun solche Corpora aetherea von einem Menschen gesehen werden, das ist Spectrum. Idem. (*l. 8. Archidox. p. 903.*): Die Scheidung des Microcosmi gehet erst im Tode an. Dann im Tode des Menschen scheiden sich zween Leib von einander, der himmlisch und irdisch, das ist der sacramentalisch: der eine führt über sich, wie der Adler, der andere fällt unter sich, wie Bley. Der Elementarisch vergehet, wird ein fauler Cadaver, wird in die Erden vergraben und nicht gesehen. Der Sacramentalisch, das ist, der himmlisch und siderisch, verweilt nicht, wird nicht vergraben, besitzt keine Stät. Derselbige Leib erscheint den Menschen, wird nach dem Tode gesehen, von demselben kommen her die Spectra, die Visiones und übernatürliche Gesicht. Paria habet (*T. 1. op. Addit. de Corall. p. 1016.*): Wann solche Corpora aetherea, von einem gestorbenen Menschen, gesehen werden, das ist ein Spectrum: dieselbe fliehen von den rothen Corallen, zu den braunen nahen sie sich.

§. 111.

Eadem ferè habet *Valent. Weigel. (c. l. c. 3.)*, in hoc solum à *Paracels.* diversus, quod corpus sidereum tandem mori & à sideribus annihilari, quinimò, ut visibile in terram & pulverem converti arbitratur; *Paracels.* vero Olympicum superesse profitetur. Der Leib, (*scribit. l. 8. Archidox. p. 903.*) gehet wieder zu der materia Elementorum. Die Seel zu der prima materia sacramentorum: Der Geist, (*homo internus,*) wieder in die prima materia des lufftigen Chaos.

§. 112.

Spiritus Olympicus hominis in sua regione moratur, & quamdiu corpus totaliter putrefactum, vel igne in cineres impalpabiles consumtum non fu-

erit

erit, tamdiu ex ejus cadaveris Elementis & Principiis sibi corpus spirituale ad formam vivi format, & actiones, quibus homine vivo se plurimum exercitare solebat, post mortem ejus æmulatur. Et tales non solum sceleratorum, sed & bonorum formas, non tamen piorum, quoniam DEUS mortuo corpore & animabus & Spiritibus eorum quietem concessit, induere solent, & ad quæ negotia vel labores extraordinario studio & imaginatione homine vivente pellebantur, eosdem in corpore spirituali exercent. Ita, si homo bonus Paterfamilias vixerat, & in ea imaginatione mortuus est, eadem forma apparet spectrum res domesticas curans. His *Paracelsi* mentem, (*l. 1. Philos. Sagac. p. 382. & alibi,*) paucis complexus est, & illustravit *Job. Sophron. à Kozack*, (*Anat. vit. Microcosm. c. 17. p. 127.*). Spectrorum circa thesauros causam daturus *J. B. Helmont.* (*c. l. n. 82. p. 608.*) *infit*: Si in caducis thesaurus configitur, tunc quoque exterioris hominis cor & Spiritus in caducis est. Quid mirum? aut hominum animalium Spiritus astrales post funera circa thesaurum defossam adhuc se ostendere oberrantes, quibus *Neclyomantia Veterum* tota se mancipavit. Dæmonem siderea hujusmodi corpora aliquando obsidere, ut *Exorcistis* (*denen Conjuristen*) satisfaciat, iterum *Paracels.* (*c. l.*) prodidit.

§. 113.

Sane si tale corpus sidereum in homine daretur, neque doctrina de Spectris cum alibi, tum in cœmeteriis, circa patibula & locos, in quibus strages edita, apparentibus, neque alia in cadaveribus Phænomena tantas difficultates paterentur. Verum cum Sacrae literæ, natura & sana ratio tale corpus nesciant, & confutent, & varia inde emergant absurditatum Evestra, comprimis, si quis rationem homini sidereo cum *Paracels.* (*T. 2. oper. p. 505.*) ascribat, & ipsam hominis animam rationalem cum interno & sidereo homine confundat, quod *Henric. Nollium* (*l. 10. Phys. Hermet. c. 9. §. 6. p. 618.*) fecisse constat, eamque à cœlo sidereo ortam, & ex Astris visibilibus nutrimentum suum haurire, adeoque materialem & consequenter mortalem renunciet, jure meritò illa opinio oreo à *Thom. Erasto* (*p. 2. Disput. Anti-Paracels. p. 124. & 270.*) & *Dan. Sennert.* (*de consens. Aristot. & Chym. c. 6. p. 61.*) consecrata. *Τερατολογία* novi Hermetici corpus in sidereum & elementare dispescentes. Ut rationes à Philosophis & Medicis allatas præteream, *Scriptura* hoc commentum respuit: cum docet hominem creatum esse ex pulvere terræ (*Genes. 2. v. 7. 1. Corinth. 15. v. 45. sq.*), & nullum aliud corpus ab illo circumgestari, nullum in morte deponi, & in Elementa resolvi, nisi unicum hoc terrestre, corruptibile & mortale (*2. Corinth. 5. v. 1. sq. & 1. Corinth. 15. v. 53. 54.*). Ubi est ergo Jar ille astralis,

Gabalus, Dæmonium, Deus Paracelsi? In Utopia credo, pronunciat *Gisb. Voët.*
(*p. 1. Diss. sel. p. 759.*)

§. 114.

Saniorum Chemicorum, quam ex antro suo depromunt, circa Spectrorum naturalium apparitionem & demonstrationem, experimenta & observationes, multi exosculantur & amplectuntur. Scilicet è cujusvis vegetabilis cinere se Phantasma plantæ aut arboris in phiola repræsentare posse, Chemicorum gloriatio est, quam alibi (*l. 3. de Plant. Monstr.*) expendo & examino. Majus est, quod è Cineribus, ossibus aut Terra defunctorum promittunt. Audiamus *Petr. Borell.* (*cent. 4. obs. 62. p. 325.*) ita differentem: Sed quod omnem admirationem superare debet, id de hominibus fieri poterit, & in Phialis licita Necromantia patrem, avum, atavum, totamque prosapiam, imo antiquos Romanos, Hebræos & quemcunque volueris absque Pythonissa ad libitum accerses, cum propriis figuris modo eorum ossa vel cineres servaveris, aliaque majora, quæ non adhuc revelanda esse existimo. Utque experimentis hæc confirmantur & non solis verbis innitatur, *N. de Richier. Saponar. & Bernhard. German.* ex relatione *D. de Gerzam* & Aliorum, sanguinem humanum Lutetiæ destillantes, quem veram Lapidis sui materiam (non adeo male forsan) credebant. Viderunt in cucurbita phantasma humanum, è quo sanguinei radii proflire videbantur, & rupto vase invenerunt tanquam cranium in fecibus. Eandem refert ferè historiam *Eques Anglus (Robert.) Fludd. (de Fluctibus)* de quodam, *la Pierre* vocato. Hic mugitum ingentem audivit, quo hospites ejus perterriti fuerunt, & phantasma vidit humanum. Ajunt autem hæc tantum accidere, cum sanguis peritus est à viro, qui mortuus est, à capite enim truncato Carnificis manu sanguinem habuisse ferebatur, hincque quidam concludunt, in sanguine animam residere, juxta antiquorum doctrinam, imo & Hebræorum, qui ideo à sanguine abstinebant. Fuerunt etiam tres curiosi, qui terram *S. Innocentii*, id est, locis innumeris corporibus mortuorum plenis Lutetiæ etiam pro vera acceperunt Alchymix materia & phantasmata etiam in Phialis perseperunt, à quibus non parum perterriti fuere.

§. 115.

Causam igitur detecturus, cur Spectra humana crebro in cæmeteriis appareant, subjungit cum *Jacob. Gaffarell.* (*p. 2. Curios. inaudit. c. 5. § 9 p. m. 99.*) *idem Borell.* (*p. 326.*) Hinc fit, quod à Sole elevata hæc à terra Phantasmata, ut plurimum in cæmeteriis videantur, quæ pro Diabolis habentur, cum tamen naturaliter erumpant. Sic *Albert, Magnus* figuras è terra olim evocabat, sed

hæc

hæc noctu tantum conspicienda sunt, quoniam cum luminosa parumper sint, à Solis lumine, ut stellæ confunduntur adeò, ut apparere nequeant, licet tamen ibidem sint. Clarius *Dav. Beckius* (*Experim. circ. rer. princip. p. 245.*) *Experim. circ. rer. princip. p. 245.*) dum commentatur: Phantasmata in cœmiteriis sub noctem conspiciuntur, dum Ideæ corporis mortui beneficio centralis caloris eleventur, quæ non nocturno saltem, sed diurno etiam tempore ibidem conspicerentur, si per majorem solis lucem liceret, quæ eadem & sidera cœlestia de die inconspicua reddit.

§. 116.

Posset quis *Borelli* *περὶ τῶν γῶν* narrationem in dubium vocare, comprimis in Aliorum, non propriis Experimentis, qua enim accepit fide, dat. Inde an inter veras historias, an fabulas reponi debeat, dubitare religionem non duxit *Martin. Kerger.* (*f. 1. de Ferment. c. 6. p. 58.*) figmentis accensuit *Godfrid. Voigt.* (*Curios. Phys. c. 1. f. 4. Experim. 13. p. 29.*) & damnavit hanc *Borelli* opinionem & nomen *Philipp. Bonannus* (*p. 1. obs. circ. viv. in vivent. c. 52. p. 215.*). Cum vero non omnis fides in hac causa abrogetur *Borello* à celeberrimo *Job. Tackio* (*Phasid. 3. p. 52.*) & industrio *Beckio* (*c. l. p. 244.*) & ipse *Robert. Fluddus* (*cit. Tackio. c. l. p. 27.*) salem humanum ex calcinato capite humano extractum depuratumq;, & in scutellam Aquæ positum, sed alia paropside tectum postero manè repræsentasse effigies hominum cruci affixorum conspexit. Et hoc in ossibus humanis tentatum cum acceperit *Th. Barthol.* (*de Med. Poët. p. 128.*) *Eques Burrhus* narrat *Monconnyfio*, se sæpius, si in lagenam oblongam recentem ex cœmiterio terram indidisset, peractis quibusdam operationibus vidisse vel mille spectra, milleque phantasmata. *Vid. T. 2. p. 1. Ephem. Erud. 19. p. 213.*), ut illum qui *Dn. Balzacio* (ut in literis ad *Dn. Conrad. Confil. Reg. habet*), phantasma sine ope Diaboli se sistere posse, retulit, haud adeo irridendus existimetur *Emanuel. König.* (*M. C. D. 2. A. 6. obs. 37. p. 98. & p. 1. Regim. Veget. c. 10. p. 36.*). Cum præterea non solum varia circa umbratilem, sed etiam veram animalium resuscitationem circumferantur Experimenta, quæ maximam partem à *Kergero* (*c. l. p. 54.*), *Tackio* (*c. l.*), *Phil. Jac. Sachsio* (*l. 1. Gammarol. c. 13. p. 253.*) & Aliis collecta prostant. Addam his adhuc unum è *Job. Ludov. Hannemann.* (*Prodr. Lex. Med. p. 5149.*), in cinere Alaudæ adhuc forma Alaudæ præsens adest, sique collocetur loco humido, & sanguine Alaudæ irroretur, atomos illas animatas Alaudam resuscitare facile, inque proclivi est. Quicquid sit, hoc experientiæ committendum arbitror. Interea rationes hujus phænomeni rursari curioso forsitan non indignum erit.

§. 117.

§. 117.

Nullum Ens emoritur, astringit *laudatus Hannemann. (c. l.)*, vel ita resolvitur, quamvis millies calcinetur, ut non suam adhuc in se habeat & retineat formam individualement & facultatem essentiae suae suscitabiles, multes, probare nititur *Martin. Kerger. (c. l. p. 18. sq. & c. 6. p. 46. sq.)*, adeoque immortales profitetur *P. Borell. (c. l. p. 325.)*, cum autem forma sit tota in qualibet parte, certum est, quod è frustulis fructuum vel radicum, aut portiunculis liquorum, (addo etiam partes, aut cineres Animalium,) videbimus in glacie, vel umbra eorum phantastica, integram plantam, (aut Animal,) ut iterum *Borell. (c. l. p. 324. & Cent. 2. obs. 21. p. 123.)* ratiocinatur. Add. *Arnold. Bachim. Denston. (Pansoph. Enchiret. p. 5. §. 127. p. 87.)*

§. 118.

Formae praefatae latent in sale. Non sine causa suspicati sunt Philosophi, (*censet. J. Tackius c. l. p. 27.*): Esse in sale æternum quippiam, neque rerum ideas post mortem deleri, quin potius in sale, cineribus adhuc residuo, esse & manere subjectum ad novam vivificationem idoneum. Est enim sal Naturae basis & radicale generationis principium, licet illa virtus solitaria, & inefficax, in Cineribus lateat, donec à Terra communi principiorum Naturae matrice suscepta, occultam generationi & multiplicationi consentaneam facultatem explicet, uti etiam in rerum seminibus moris est. Consensit *P. J. Faber. (l. 1. Panchym. c. 1. p. 3.)*: sal æternitatem & incorruptibilitatem observat, conservatis illæsis virtutibus ac proprietatibus rerum omnium, quæ in illo sale illæsa manent & incorruptæ. Spiritus igitur ille, Archeusque rerum sibi corpus solidum, ut vult *Borell. (c. l. p. 325.)*, juxta scientiam suam & prædestinationem concinnare potest magnetice materiam ab Elementis attrahendo, eumque in aqua illa non habent crassa Elementa, umbratile tantum sibi corpus effingit. Sicut Salia herbarum per menstruum Mundi soluta species herbarum in vitro, unde desumptæ sunt, ostendere coguntur; Ita salem sanguinis humanam imaginem mediante minimo calore ostendere posse, certum est. Atque hunc verum homuncionem *Paracelsi* credere, æquum est, confidenter asseruit *Guilhelm. Maxwell. (l. 2. de Med. Magnet. c. 20. p. 194.)*. Adde modo (§. 116.) de Alaudæ cinere prolata.

§. 119.

Sanguini namque Ideæ seminales insunt, idque pulchre historia à *Mart. Weinrich. (p. 1. de Monstr. c. 15. p. 143. a.)* commemorata illustrat, de puella, quæ ab epotum felis sanguinem, voce, saltu, gestu, vestigiis, captura murium, ani-

animal illud æmulabatur. *Dav. Beckius* (c. l. p. 201.) singularum partium peculiares Ideas per universum corpus perreptanti sanguini imprimi, atque huius auxilio, tanquam vehiculo quodam ad generationem organa, testiculos deferri, semen ut ingrediantur, *idem* (c. l.) p. 199.) opinabatur, & forsan rectius præ illis, qui Semen ab omnibus partibus corporis abradi astruxerunt, quid enim tum aliud erit semen, *argutante Job. Marco Marci* (l. i. id. operatr. c. i.), quam homo eliquatus in illud confusum, & ex mille partium figuris coalitum Chaos? Et si ita, qua ratione singula se expedient ab illa confusione in ordinem & debitum situm redigentes.

§. 120.

Illustrant hæc, quæ *Helmont. Somnolentus* circa generationis nostræ principia vidit (*tr. Fluxus ad generationem* p. 580.) & sunt hæc: Postquam virile foemineo semini sociatum, est in uteri concavo, confestim cessat illius magnetis fuctus, clauditque uteri ostium prope ejus cervicem. Uterus vero contentum undequaque & adæquatè excluso omni aëre, benevolo favore amplectitur, incipitque amborum exactior commissio propter occultam Syngamiam utrinque in feminibus explicatam. Mox dein, tametsi conceptum semen initio turbidum sit, atque opacus liquor, attamen biduo abinde transparentis albuminis similitudinem assumit. Sexto autem die, (neque enim prius) apparuit mihi feminum incola Archeus, tanquam vapor nubilus, qui post decimo tertio die hominis figura umbratiler dotatus fuit, cum aliqua clarificatione suæ spissitudinis. Quæ somniabundus deprehendit *Helmont. clarius oculati viri Anatomici incomparabiles, Guilhelm. Harveus* (*Exerc. de Gener. Animal.*). *Marcell. Malpigh.* (*de Ovo incubato*) & imprimis *Theod. Kerckring.* (*Anthropogen. Ichno-graph.*) vigilantes deprehenderunt. Vidit autem *Kerckring.* (c. l. c. 2. p. 4.) in foetu trium, aut quatuor ad summum, dierum, in quo forma aliqua in rudimentum hominis efficta, & caput clarè à corporis mole distinctum, in capite autem quasi per nebulam annotata organorum puncta. En umbratilem corporum humanorum in conceptu delineationem. Ab umbra incipit, in umbra desinit homo.

§. 121.

Quando igitur in locis memorabili clade claris, de quibus *P. Thyraeus* (p. 3. *de Loc. infest.* c. 15. *th.* 8. p. 60.) evolvendus, ubi corpora sepulta, *vid. Plaut.* (*Mostell. Act.* 2. sc. 2. v. 65.). *Vit. Rietlin.* (*Ann.* 6. *Lin. Med. M. S.* obs. 21. p. 1066.) *Guilb. Maxwell.* (l. i. *de Med. Magnet.* c. 2. p. 9.). *Mich. Watson.* (*un. Sapient.* f. 3. p. 2. c. 4. §. 4. p. 407.) prout Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri

(H h h h h)

ve-

veste pallida facie interdiu ambulare gregatim visa, de quo *Conr. Lycosthen.* (*Chronic. Prodig. & Ostentor. p. 199.*) in Macello, in & circa patibula imprimis noctu, vid. *Joh. Evich.* (*l. 2. de Off. Magistr. Temp. Pest. c. 5. p. 146.*) visui se obijciunt nostro ignes fatui & variæ coruscationes, id Physici & Chemici vaporibus pinguibus & calidis è Cadaveribus evaporantibus, & in sublime actis horum ortum assignant. *Vid. Hier. Cardan.* (*l. 16. de Var. Rer. c. 93. p. 1097.*). *Wolfg. Meurer.* (*Quæst. Meteorolog. p. 210. & 214.*). *Conrad. Gesner.* (*de Herb. Lunar. p. 20. sq.*). *Henric. Noll.* (*l. 7. Phys. Hermet. c. 2. f. 3. §. 4. p. 276.*). *Cass. Bartholin.* (*p. 2. Phys. System. l. 1. Meteor. c. 6. f. 155. b.*). *Tob. Cober.* (*Decad. 1. obs. Castr. & Ungar. 10. p. 118.*). *Libert. Fromond.* (*l. 2. Meteorol. c. 2. Art. 1. p. 43.*). *Jacob. Gaffarell.* (*Curios. Inaudit. c. 5. n. 10. p. 99.*); Ita *Francisc. Castilionensis Benivenium*, qui juvenis adhuc ad flammam in æde conspectas territus vix spiritum traheret, erexit & informavit, vapores è cadaveribus mortuorum elevari, qui calidissimum aërem nacti facite inflammantur, quod ipse *Anton. Benivenius* (*de Abd. Morb. Caus. obs. 62. p. m. 164.*) retulit. Ignem lambentem in hasta vigilis Dresdæ ante mortem illustrissimi Electoris Saxonie visum cum notasset *Barthol. Keckermann.* (*l. 6. Syst. Phys. c. 4. p. 666.*) subjicit: Causæ esse possunt, quod aut oleum ibi perfusum, aut homo sepultus, aut aliud animal enecatatum fuerit, vel etiam largius nonnihil vigil iste potavit, aut obesus, aut sudans ob exercitia, extitit.

§. 122.

Possunt tamen & in locis, ubi nec Cadavera sepulta, nec causæ allegatæ locum inveniunt, ejusmodi coruscationes animadverti, v.g. in antennis navium, in capitibus, & aliis partibus corporis humani, in apicibus & summitatibus turrium, in aquis, stagnis, paludibus, Mari. Benè idcirco *Renat. Cartes.* (*Meteor. c. 7. n. 125. p. m. 171.*): Si exhalatio subtilis & penetrans, quæ salis naturam participet, alterius pinguis & sulphureæ poros ingreditur, hoc ipsum sufficere potest ad tenues quasdam flammam, tam in sublimi, quam infimo aëre excitandas. Certum etiam est, notat idem, non tantum vehementem agitationem, & sæpissimè etiam solam diversorum corporum misturam igni producendo sufficere. Ut videmus in calce aqua conspersa, aut in fœno: Si, priusquam siccum sit, recondatur, & in multis aliis Exemplis quotidie Chymicis occurrentibus. Quando in locis, ut vocantur, secretis, cloacis, & latrinis, lampades, luculæ & ignes conspiciuntur, non oppidò decernendum cum *Paracels.* (*T. 2. Op. Fragm. de Homunc. & Monstr. p. 281.*), abortus aut foetus in eadem loca esse projectos,

jectos, sed evaporationibus pinguioribus ex ista Scybalorum colluvie prodeuntibus, quibus multum salis nitrosi & sulphuris inest, (*Vid. b. l. Tit. 9. §. 67.*) à quo vulcanuli isti procedunt.

§. 123.

Spectant huc faculæ feræ, vulgò *Todenlichtlein*, quarum primus forte mentionem fecit *Excell. Michaël. Bernhard. Valentini*, (*Diff. Epistol. 3. p. 153.*) quas non tam demortuorum Animas vel spectra esse, ut vulgi est superstitiosa sententia, quam potius Aphronitrum è pavimentis domuum antiquarum erumpens & exsudans, quod cum particulis sulphureis è cadaveribus exhalantibus motitatum & permotum aëris incensum flammulam & faculam constituentem ab igne fatuo mole saltem differentem. Similem cum hisce & cum igne fatuo ortum habet ignis ille, qui, ut meminit *Cass. Schott.* (*l. 11. Phys. Curios. p. 1. c. 10. §. 3. p. 1211.*), post magnos calidos & continuos horarum aliquot flatus certis temporibus comparet Moemis, (*Siciliæ est urbs, monti imposita*), in Cœmiterio Templi *S. Agrippinæ Virginis ac Martyris*, adhæretque muris Templi ac turris magna hominum plebejorum lætitia, qui eum vocant ignem *S. Agrippinæ* & in argumentum gaudii omnes dicti loci campanas compulsant, ut ipsemet vidit atque audivit *Schottus*, cum inibi degeret. Error ipsi est simplicis plebeculæ, qui tamen totam penè urbem in partes traxit: vix enim ullus est, qui non existimet, supra Naturæ vires id contingere. Sed error est; aliud enim non est, quam meteorum, viscosa scilicet exhalatio è Cœmiterio copiosius tunc, cum ventus calidus ac vehemens incumbit exhalans & agitatione atque ad muros allisione accensus, ac tam diu durans, donec, absumta materia, spontè emoriatur flamma.

§. 124.

Ignes isti cum aliquando stridorem & sonum emittant, aut in aëre concitent, loqui & vocem emittere dicuntur. Contingit, inquit *Hier. Cardan.* (*l. 14. de Variet. Rer. c. 69. p. 914.*), ut præter id, dum crepitant hi ignes, pariant inconditas etiam voces quasdam humanis simillimas, unde credulis quibusdam persuasa est, animas defunctorum his ignibus circumdatas expiari & expurgari. Vulgus etiam fingit, narrat *Lib. Fromond.* (*c. l. p. 45.*): Animas purgatorii esse, quæ vagentur circumdatæ & alligatæ hoc expiatorio igne. Et auget suspicionem, pergit, quod aliquando videantur voces quasdam edere: quia forsitan pars materiæ densior accepto intus & intento spiritu rumpitur & cum crepitu dissilit: vel quia nocturnus ros cum stridore flammulam incidit: vel quia ipsa secando aërea sibilum facit: ipse etiam Genius aliquando rector, fingere voces

ees ad terrorem aut dolum potest. Et cum secundum *Anton. Mizald. (ap. Cardan. c. l.)* infantis se moventis effigiem præbeant hi igniculi, Animas non baptizatorum infantum infantiliter satis pronunciavit superstitiosa Antiquitas.

§. 125.

Spectra demum naturalia dantur, quæ partim in suprema, quamvis huic potius Gas subtilissimum & invisibile tribuat *Jo. Bapt. Helmont. (tr. Gas Aquæ n. 16. p. 61.)*, partim media & infima Aëris regione conspiciuntur. Refertos istiusmodi ostentis Historicorum & Physicorum Commentarios invenias. In *Sacris Exemplum (l. 2. Machab. c. 5. v. 2.)* habemus, exitii Hierosolymitani nuncium apud *Joseph. (l. 7. Bell. Judaic. c. 12.)* Amstelodami prælium navale in aëre per duas horas fere continuas à multis conspectum, *Henr. Morus (l. 3. Antidot. adv. Atheist. c. 12. §. 8. p. 331.)* annotat. In ea Libyæ parte, quæ circa Syrtes est, quieto à ventis tempore quandoque in aëre diversorum animantium formas apparere: Quarum quædam quiescunt, quædam moventur: aliquando fugiunt, aliquando insequuntur, *Diod. Sicul. (l. 4. c. 4. p. 84.)* commemorat. Varia in fasciculum collecta promit *Cass. Peucer. (de Divinat. Gen. p. 732.)*. *Joh. Jonston. (Cl. 3. Thaumatoogr. Nat. c. 12. p. 120. sq.)*. *Cornel. à Lapide (in l. 2. Machab. c. 5. v. 27.)*. *Jacob. Gaffarell. (p. 4. Curios. Inaud. c. 12. n. 2. p. 229.)*. *Ed. Neuhuf. (l. 2. Sacr. Fatidic. c. 7. p. 132.)* *Laudatus Cass. Schott. (l. 6. Phys. Curios. c. 1. sq. p. 743.)*. *Erasm. Franc. Erd umgebender Lusti-Kreis Disc. 6. p. 614. 626. 650.)*. De Phasi Morgana *Athanas. Kircher. (l. 10. Art. magn. Luc. & Umbr. p. 2. c. 1. parast. 1.)*. *Schottus (p. 1. Mag. l. 4. Syntagm. 1.)*. *Petr. Borell. (in Vit. Cartes. p. 8.)*. *Joh. Marc. Marci (p. 3. Philos. Vet. Restit. subsect. 3. p. 283.)*

§. 126.

In causis indagandis ad supernaturales confugiunt quidam. Ita *Cornel. à Lapide, (c. l.)*, ab Angelis jussu DEI in aëre illa effici per vaporum & exhalationum eertam dispositionem, motum & concursum, dixit. A DEO ministeri o intelligentiarum, effingi *Nic. Cabeus (l. 3. Meteor. tr. 29. p. 2.)* statuere videtur. Add. *Gregor. Michaël. (in Not. ad c. l. Gaffarell. p. 402.)*. Sed videte quæso Atheorum nostrorum hic ingenium, exclamat *Lib. Fromman. (l. 6. Meteorol. c. 4. Art. 1. p. 501.)*, quibus una Philosophia & cura est, DEUM & omnem creatam intelligentiam jugulare. Cum *Cicerone (l. 2. de Divinat.)* quosdam in media luce Hippocentauros & Chimæras in nubibus fingere asserunt.

§. 127.

Contra rationibus, cum Physicis, tum Opticis hæc ostenta Aërea, quas Ari-

Aristotelici *φαινόμενα*, seu spectra vocant, explicare nituntur Physici, tum Optici. *Vid. Augustin. Niphus (p. 1. Meteor. f. 34.)*. Fuerunt & sunt adhuc, qui has lecturas seu notas hieroglyphicas, ut loqui amat *Jac. Gaffarell. (c. l. p. 231.)*, fortuito contingere asserunt, haud aliter, ut de Gruum volatu *Lucan. (l. 5. Pharsal. v. 712.)* cecinit:

*Effingunt varias, casu monstrante, figuras,
Mox ubi percussit tonsas notus altior alas,
Confusos temerè immixta glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis litera pennis.*

Pro diversa nubium & exhalationum, ex quibus fiunt, dispositione & positu ad Solis, Lunæ & aliorum siderum radios, ventorumque motu diverso mille rerum simulacra emergere credunt, quæ navium, militum, turrium, Leonum, Draconum &c. repræsentent figuram. Quod si contingat, ut nubes his imaginibus imprægnatæ contrariis moveantur motibus, quod se vidisse testatur *Dan. Sennert. (l. 4. Epitom. Natur. Scient. c. 5. p. 33.)* pugnas & acies congregantes exprimere & oculis subicere possunt.

§. 128.

Sed cum ejusmodi ostenta summe mirabilia videantur, & rerum imagines ita exprimant, ut tutò fortuitis accenseri nequeant, aliis placuit nubes crassas & ad instar speculi veluti purgatas effigies terrestrium recipere, in quibus, tanquam in speculo ab hominibus cernantur. Narrat *Hieron. Cardan. (l. 2. Contrad. Med. tr. 2. contr. 7.)*, visus aliquando in Nubibus Angelum cum ingenti omnium stupore & admiratione, donec à *Palacano*, quodam Philosopho, edoceretur, nihil aliud fuisse, quam *ἀπαύρασμα* lapidis figura Angeli in summitate Templi *S. Godoardi*, qui in nube crassa, tanquam speculo repræsentaretur. Atheis hanc mentem tribuit cum *Fromondo (c. l.) Nicol. Cabens, (Comment. in l. 3. Meteor. t. 29. qv. 2.)*, exclamatque iterum *Fromondus*: Quousque humanam mentem à ratione alienat impietas! His præterea quæ opposuit *Schott. (l. 6. Phys. curios. c. 2. §. 1. p. 748.)*, legi merentur, qui cum omnium fere teratur manibus, ad eum benevolum Lectorem remitto.

§. 129.

Vir portentosi ingenii *Henr. Kipping. (l. 8. Instit. Phys. c. 2. §. 1. p. 319.)* appellatus *Thom. Companell. (l. 3. de Sens. Rer. c. 9. p. 225.)*, aërem affici præsentibus futurisque rebus atque nobis communicare, prolixè demonstrare conatur, & tandem (p. 230.) concludit: Quoniam omnis præparatio in communi sensu aëris est, ipsa afficitur simulacris rerum consimilibus, sicut nos dormien-

tes simulacra armatorum hominum, & colubrorum aliarumque rerum videmus, dum in nobis excitantur à præfenti passione motiones Sopitæ talium rerum. Sic affirmari posset, ipsum Aërem somniare & figurare, quæ futura sunt, cum in se sit communis spiritus. At Angelos, *subjicit*, Dæmonesque plerumque motiones extra ordinem factas in Aëre ostentare, alibi à nobis declaratum est. Sed somniet ista in carcere, incarceratus Philosophus.

§. 130.

Figuras istas Necrocomias vocat Paracels. (l. 2. de Podagr. p. 571.) & de his asserit: *Sie haben weder Vater noch Mutter, und sind Ding ohne Vater und Mutter, und ihr Materia ist von Anbegin nicht gewesen.* Quo loco, & alibi, illas è stellis, aut earum spermatum mistura sumere corpus, materiam & formam, docuit (T. 2. Oper. l. 1. de Meteor. p. 97.), ubi de earum ortu ista prodidit: *Wie ihr sehet, daß unter den Menschen Misgewächs wachsen, zu selzamen Zeiten, unersehene Kinder mit selzamer Gestalt und Wesen, die dann nicht zu beschreiben sind, allein der ganzen Misgestalt halben: Also in dem Weg die Figuren in Himmel Misgewächs sind: aus dem Regenbogen etliche, etliche aus dem Gewölck, etliche aus Vermischung solcher Formen zusammen. Zugleicher Weis also drey oder viererley Spermata zusammen gossen werden, daraus wird ein Monstrum: Also werden auch da Vermischungen der Sternischen Spermatum. So alsdenn die Corpora zusammen kommen, so eilet ein iegliches auf seine Form: mit dem so bricht je eins das andere: Also werden Form draus, die niemand anzeigen kann oder vorsagen: aus bemeldeten Ursachen der selzamen Vermischung. Darum solche Form nicht für selzam, oder etwas Miraculs angenommen werden, noch für eine Weissagung, wann solcher Irrung der Natur geschehen viel. Spiritibus supremæ influentiæ & infimæ harum productionem ascripsit alibi (l. 2. Philos. prolog. in tr. 6. n. 4. p. 37.)*

§. 131.

Joh. Marcus Marci (c. l. p. 290.) ita discurret: sicuti terrarum & maris, ita quoque aëris certæ sunt regiones, atque illarum proprietates, locaque ideis seminalibus foeta, ex quibus fructus aërei, (Meteora plantas aëreas vocat ex invisibili principio in eam speciem nascentes, p. 2. c. l. subs. 1. p. 149.), suis quique temporibus proveniunt: licet majori ex parte prout ipse Aër sensum effugiant. Ex ejusmodi fructibus aëreis vagantur in aëre velut stellæ, corpora diaphana, ipso tamen aëre magis solidæ, quæ ubi inter stellam quampiam lucidam ipsumque visum moveri contingit, refractione per ejusmodi corpus aëreum facta stella cadere, suoque loco moveri videtur, uti non semel (p. 150.) ob-

observavi. Quidni ergo & nobis vicinæ sint ejusmodi stellæ & corpora diversarum figurarum, in quæ aër solidatur? à quibus rerum longe atque etiam ultra montem positarum reflexio fiat ad ipsum sensum, non aliter, quam si ab arte specula ibidem posita essent? Pergit (*p. 3. subsect. 4. p. 291.*). Quid prohibet sui generis esse animantes inter visibiles & invisibiles creaturas veluti medias? Similès illis Animalculis, quæ ad Borysthenem nasci ferunt, Ephemera ex eo dicta, quod dies idem, qui vitam dedit, eam finit, sole enim oriente nata, eodem occidente, rursus occumbunt. Ita pyraustæ animalcula in mediis aëribus nata, vitam à flamma habent dependentem; eaque extincta evanescent. Quidni ergo aër certis locis semina contineat, ex quibus ejusmodi animalium formæ umbratiles proveniant, ubi certa vis Solis & favor cœli incubuit.

§. 132.

Neque verò aër talis est, ratiocinari pergit, (*p. 292.*) qualem oculi nobis exhibent, per totum homogeneous ac simplex, verum rerum invisibilium figuris plenus: prout ipsum quoque Aquæ Elementum, in quo demum, ubi frigore coire, & in gelu solidari cœpit, varietas illa in conspectum se dat, quod rarius in aëre contingit ob tenuitatem, motumque ejusdem figuris rursus dissipatis, inde etiam dicta spectra non nisi quieto Aëre provenire dicuntur. Si itaque mentis oculo hanc Atmosphæram, qualis in se est, intueri liceret, non minor varietas in eo cerneretur, quam globulis vitreis cum prope oculum luce implentur, plenum aëris figuris, & veluti stellis (*p. 2. Subs. 1. p. 150.*)

§. 133.

Admittit autem (*p. 293.*), à Natura non intendi primò & per se tale animal; secundariò verò non esse præter intentionem Creatoris. Quod verò hæc simulacra aërea è Chao aëris evoluta, eandem perfectionem, quam in primo mundi exortu minimè consequantur, in causa est aër à suis ideis jam constitutus, à quibus ideæ absunt coagulativæ. Neque animalia propriè dicuntur, nisi inchoativè, ut Embryo; neque motus ille, quo hominem sequi, aut fugere videntur, talis est à principio interno, verum ex aëris motu, prout in Igne fatuo causatur. Hæc est doctrina Marci, de qua cur non cum Kircherò enunciare liceret: Ideas tuas, *mi Marci*, non omnes capiunt. (*Vid. Prefat. ad Lect. in Philos. vet. Resitut.*)

§. 134.

Atheorum præterlapsi seculi primicerius Jul. Cesar. Vanninus. (de Apparit. Dial. 51.) simulacra Equitum, Reditum, Aliorumque hominum in
Aëre

Aëre aliquando visorum esse vaporem aut fumum Cadaverum in aërem elevatum, & in certam proportionatam quandam posituram dispositum. Et hæc ipsa opinio, cum illa, quæ productionem Spectrorum humanorum in Coemiteriis supra (§. 118.) delineatam dedit, convenit.

§. 135.

Occurrit *Damascius* (in *vita Isidori Philosophi*) quem citat. *Casp. Schott.* (l. 2. *Phys. Curios.* c. 10. p. 246.) & *M. D.* (in *dem Natur-und Kunst-Spiegel* c. 2. p. 15.), Spectra ista Aërea Animas demortuorum renunciants. Cum enim *Attila Scytharum Dux* cum *Aëtico Valentiniani III. Rom. Imperatoris Duce* congrederetur, & pluribus suarum copiarum ad Ligerim fluvium amissis, (in campis Catalaunicis id accidisse Alii perhibent,) superaretur, visæ & auditæ sunt per tres dies & noctes Animarum formæ pugnantes, nihil viventibus pugnando infirmiores neque manibus neque animo & alibi circa crepusculum matutinum, aurora oriente in Aëre frequentia Animarum spectra, umbrarum figura inter se pugnancia apparere, *idem* scripsit. Sed his supra (§. 112.) circa Animarum apparitionem allata lucem foenerantur. Ut non addam *Damascium* Scriptorem Ethnicum valde superstitiosum *Sam. Bocharto* non sine causa nominari, (l. 2. *Canaan.* c. 2. p. 785.). Gemella sunt, quæ de Spiritibus ex occisis expirantibus, mortisque suæ vindicatoribus, tradidit *Sebast. Wirdig.* (l. 1. *de Med. Spir.* c. 28. §. 6. & 7. p. 206.), quibus etiam post bellum Peloponense pestem Atticam atrocissimam ascribere videtur.

§. 136.

De his *Renat. Cartes.* (c. l. n. 17. p. 172. 173.): Quia nulla unquam ejusmodi spectacula ipsemet vidi, neque me fugit, quantum superstitio & ignorantia relationes, quæ de iis fiunt corrumpere soleat & augere, hic satis habeo leviter attingere causas omnes, ex quibus aliquid tale produci posse mihi videtur. Prima est, cum variæ nubes in cœlo existunt, tam exiguæ, ut milites videri possint & unæ in alias decedentes, satis multas exhalationes involvunt, ad parva quædam fulgura excitanda, interdumque ignis globulos ejaculandos & nonnullos sonitus emittendos; quo ipso hi milites configere videntur. Secunda est, cum hujusmodi nubibus in cœlo existentibus, non quidem unæ in alias decidunt, sed diversimode micant, & lumen illud reflectunt, quod coruscationes & ignes alicujus magnæ tempestatis, tam longè inde sævientis, ut ibi ex terra non percipiatur ad illas usque transmittunt. Tertia denique, cum hæ nubes aut aliæ quædam ad Septentrionem accedentes, à quibus lumen accipiunt, sunt in regione aëris tam excelsa,

ut

ut radii solis jam infra horizontem delitescantis, ad illas possint pervenire. Si enim attendamus ad refractiones & reflexiones, quas duæ aut tres ejusmodi nubes variis in locis sitæ, & lumen unæ ab aliis accipientes efficere possunt, facile intelligemus non opus esse, ut supra modum excelsæ sint, ad insolitas quasdam luces noctu exhibendas; atque etiam interdum ad efficiendum, ut ipse sol supra nostrum horizontem appareat, eo tempore, quo illum infra esse certum est.

§. 137.

Varia hæc ex variis, sed quæ vix curioso & veritatis amanti sufficient, cum multa *ἄδοξα* & *παράδοξα* inferant. Nubium figura omnino est varia, irregularis & inconstans, ob materiam heterogeneam, & facile mutabilem. Hinc pro varia dispositione Solis & reliquarum stellarum, (quamvis simulacra illa rarius de nocte conspiciantur,) sæpius de die & receptione luminis earundem varios non tam recipiunt colores, sed & simulacra repræsentant, quæ in certo puncto constitutus videt & animadvertit, secus qui extra illud, non aliter ut in imaginibus confusis contingit. Et hæc est ratio cur unus vel alter saltem, non omnes ejusmodi phasmata & spectra aërea cernant. Ista fortuitis accensenda & momentaneis, si aër sit turbidus, cœlum minime serenum, ventusque nubium variæ miscellæ velificetur. Confusis & incertis solæ causæ naturales scenam dirigere poterunt. Contra si aëre sereno, cœloque non multum nubilo variæ imagines oculis obviæ, omnibusque præsentibus distinctæ, conspicuæ &, evanescente una succedat altera, perque aliquod notabile temporis spatium, horas, dies, menses, imo & annum, ut instantis Judæorum extremi exitii commonefactio testari poterit, consistant, distinctas & notabiles actiones, v. g. militares, militum & navium concursu & conflictu, qualis in præliis terrestribus & navalibus contingere consuevit, tormentorum explosione, fumos & fragores concitent, quin & voces humanæ audiantur lamentabiles & aliquando mortui in sarcophagis ab hominibus feralibus vestibis amictis circumferantur, in naturalibus causis saltem subsistamus, pietas non finit. Bene *Edo Neubusius* (c. l.), consertorum exercituum adumbrati conflictus, hominum, bestiarum, tormentorum, signorum, quæ penicillo depictæ imagines ex nullis, meo quidem judicio, vaporibus suscitantur, nullis stellarum radiis figurantur, nullis nubium tincturis coloribusque delineantur. Divinitus vero conformari puto, ut descripta instantium eventorum ante oculos nostros imagine, aut certam animi divini auxilii spem concipiamus, aut impendentium malorum terribili magnitudine susceptæ pravitatis nostræ cogitatione mores impios emendemus &

reconciliata offensi Numinis gratia, tum salutem illi nostram commendamus, tum poenæ mitigationem suppliciter exposcamus. Funera per nubes delata, divinæ bonitatis admonita, adeoque extra Naturam referenda, ut tempestivè quis lampadibus oleum prospiciat, ratiocinatur *J. B. Helmont. (tr. Tumul. Pest. p. 875.)*

§. 138.

An Diabolus cum ministris, Magis & Sagis hic etiam suum adhibeat penicillum, multis disquirendum non reor, cum constet, olim fuisse quosdam ex hoc turma, qui milites umbratiles in campo sistere potuerint, & hoc in bello Germanico triginta annorum elapsi seculi factitasse quosdam è Nobilibus Chiliarchis & Capitaneis à fide dignis, qui his, ut ministri, à latere fuerunt, non semel accepi. *Sie setzen Schildwachten aus, und machten Soldaten ins Feld.* Hæc verò meræ fuerunt oculorum fascinationes & præstigiæ Dæmoniacæ & Magicæ. Quod si hoc in terris, cur non etiam in aëre, quod vel turma ista furiosa, *das wütende Heer*, satis declarat, de qua (§. 30.); quod verò suos Ministros in aërem elevando ejusmodi acies & prælia instruat pessimus ille *μυριοεχvíης*, ut ille *ap. Erasmi. Francisc. (c. l.)* conjicit, vix credo, aliàs & equos, Naves, turres cum requisito apparatu bellico, item Leones, Aquilas & quæ non alia in nubium sublimitates ipsi essent transferenda, quod impossibile quidem mihi videtur.

§. 139.

Quod ad Spectra naturalia, quæ in infima aëris regione, etiam sub terra comparent, illa vel ex pura causarum naturalium ignorantia, vel ex sensus visus illusionem emergunt, & talia habentur & pronunciantur. Primum facit, ut in hanc classem referat Meteora, *juxta Edo. Neubus. (c. l. c. 26. p. 453.)*, vulgus. De igne fatuo plura referre operæ pretium non est, cum ex supra dictis hujus persuasionis constet vanitas. Quis è plebejis non expavesceret, si in montes & campos noctu ignium & stellarum instar lucentes, de quibus egregia vide sis *ap. Pl. Reverend. Dn. D. Thom. Ittig. (f. 1. de mont. incend. c. 13. p. 147.)* insperato incideret? Quid si in Chiles montibus iter factoris occurreret viator flammis coruscus, ignemque ore & naribus spirans (*vid. h. l. Tit. 3. §. 1. & Tit. 9. §. 61.*)? sanè locum huic inter Spectra darent. Ignibus velis navium insidentibus vix *Pollucis & Castoris* nomen imposuissent, illisque frangerent tempestatis & ventorum impetum & sævitiam supplicassent, si productionem eorundem in Naturæ majestate abditam penetrassent. Quæ illa est Moenorum in Sicilia Regno simplicitas, qui ad conspectum ignis ut vocant *S. Agrippina* in

cœmiterio Templi prædictæ virgini sacratæ muris Templi ac Turris adhærentis in argumenta gaudii omnes dicti loci campanas pulsant, ut modo è *Schott.* (§. 120.) allegatum, cum aliud non sit, quam Meteoron. Quis non Persarum irrideat de stellæ cadentis origine traditionem? Cum DEUS è cœlo relegasset malos Angelos, docent *ap. Adam. Olear. (l. 4. Itiner. Muscov. Persic. c. 28, p. 478.)*. Hi desiderio flagrant experiundi, quid rerum cum bonis in cœlis ageret DEUS, stellam capiti supremi Diabolorum immittendo, eundem cum sociis in cinerem redegit. Quo circa stellam cadentem videntes læti exclamant: *Chodanike dascht man es scheitam, Heme buschuch tend wema chalas schudiar*: Deus nos defendit à Diabolo; omnes comburuntur, nos verò liberamur.

§. 140.

Qui in fodinis metallicis versantur, & subterraneas operas sectantur, coruscationes Metallicas non raro horrent ut spectra, infaustasque illas evaporationes & nebulas, (vulgo *den Schwaden*), ut ipsum Dæmonem, cum vitam perfundent, sanitatisque obsint multum. Ignibus etiam terrentur viatores, loca Metallorum ferocia noctu perambulantes. Sed hi sunt minerales effumationes, sulphuræ & pingves, *secundum Joh. Joach Beccher. (l. 1. Phys. subt. s. 2. c. 3. n. 2. p. 79. & c. 5. n. 4. p. 106.) & Christian. Lang. (de Therm. Carolin. c. 2. n. 61.)*, quæ si inhalant svavissimas interdum flammæ in mineris causant, ut iterum *Beccher. (c. 1. s. 3. c. 3. n. 22. p. 163.)*

§. 141.

Visus varias illusionis subit scenas. Ut autem illusiones illæ & exinde descendentes errores eludantur, requisita communiter tria observanda præscribunt. (1) Organum sit recte constitutum. (2) Medium aliena qualitate non affectum. (3) Debita distantia inter Objectum & Organum. Ad visionem rei aspectabilis sex conditione, necessarias esse pronunciavit *Franc. Aquilon. (l. 1. opt.)*: (α) Illustrationem, (*prop. 58. p. 60.*) (β) distantiam ab oculo, (*prop. 56. p. 59.*) (γ) Situm seu oppositionem, (*prop. 55.*) (δ) Magnitudinem, (*prop. 54.*) (ε) opacitatem, (*prop. 53. p. 58.*) (ς) Medii perspicuitatem, (*prop. 57. p. 60.*). Addit his moram, (*prop. 78. p. 84.*) & organi integritatem, (*l. 4. p. 217.*). Detexit igitur (*c. l.*) egregiè fallacias aspectus circa distantiam, (*p. 219. sq.*), circa magnitudinem, (*p. 227.*) circa situm (*p. 256.*), circa figuram (*p. 272.*), circa locum (*p. 330.*), circa numerum (*p. 342.*), circa motum & quietem (*p. 347.*), circa transparentiam & opacitatem (*p. 352.*), quorum omnium cognitionem ante (*l. 3. à p. 154. ad. 196.*) descripserat. Omnes autem

aspectus fallacias aut depravato intuitu, aut falsa æstimatione scientiæ, aut vitioso Syllogismo inferri (*l. 4. p. 216.*) probat, & errores visus posse corrigi tum mente, tum aliis internis externisque sensibus (*p. 218.*) tradit.

§. 142.

Ut vero liquidius & distinctius hæc omnia proponi queant, notandum, inculcat *Martin. Schoock.* (*p. 1. de scepticism l. 3. c. 1. p. 189.*), quod sensus sit vis animæ sensitivæ, sensibilia objecta percipiens. Ad hunc autem præ cæteris requiruntur (α) objectum sensibile, (β) Species sensilis, (γ) Organum, (δ) Medium interveniens inter Objectum & Organum, (ϵ) sensio ipsa, seu sensatio ac modus cognoscendi. Quatuor priora sunt propter sensationem, postremum propter suppositum sentiens, seu hominem iudicium sensitivum ratione Animæ ratiocinativæ, quatenus ea est virtualiter sentiens, exercentis.

§. 143.

Inter objectum sensibile (1.) & organum, debita occurrat distantia, quæ si talis non est, notabiles oboriuntur deceptiones, declaratæ à *Schoockio* (*c. l. c. 6. p. 191.*) & *Erasm. Barthol.* (*de Nat. Mirab. Tit. Experimenta p. 91.*). Quis est, qui noctu comprimis iter faciens remotas Arbores, Arborumque truncos sæpissime, aut homines, aut bruta, aut spectra sub eorundem forma non exacte percepta esse non aliquando iudicat. (2.) Sit debita magnitudine dilatatum, exiguum namque visum effugit. Hinc picturæ & sculpta signa, in quibus maiores partes accurate sunt expressæ, minores vero ruditer effigiata, (quia hæc procul conspectæ oculorum radios non subeunt,) elegantiam præ se ferunt cominus si videntur non ita, dum minores partes majorum decus obscurant, (*Schoock. c. l. p. 192.*). Nos de his, ut & de virginibus quibusdam: *Komm mir nicht zu nahe. Sie fernem wohl und nahen übel.* Objectum seu visibile prætereà (3.) debitum situm habeat. Cernitur autem in sola oppositione, quod rerum aspectabili-um formæ rectis lineis semper protruduntur. Ratione hujus disparis situs (α) Templorum pavimenta impredientibus, fastigiata videntur. (ϵ) Maris convexitas gibbi in morem protuberare cernitur. (γ) Planæ superficies libella expensæ, si visus altitudinem superant, alveolatae apparent. Objectum (4.) quamvis opacum esse debeat, lumine tamen (5.) irradiatum sit, quæ illustratio cum diversimodè contingat, non solum varii, sed etiam phantastici colores emergunt. Objectum (6.) quiescat, utique necessarium videtur, quod equidem requisitum omisit *Schoockius*. Tempus & mora ad visibile considerandum (7.) requiruntur, quia ob temporis brevitatem aspectus nequit veram rei distantiam explorare, ut demonstravit (*l. c. prop. 8. p. 226.*) *Franciscus Aquilonius*.

§. 144.

§. 144.

Organum prætereà rectè dispositum adhibeatur necesse est. Debile non sit. Oculi Antiphontis (*Antipherontis* habent *Alii*,) adeò imbecilles radios vibrabant, ut ne quidem ipsum Aërem pervaderent, sicque ad oculos reflexi in causa erant, cur *Antiphon* suam imaginem in Aëre videret. Nec inducor, addit *Th. Barth.* (*Consil. de Comet. p. 24.*), ut cum *Manelpho* (*in l. 2. d. Anim. Disput. 20.*), quo etiam inclinatur *P. Victorius* (*l. 25. Var. Lect. c. 22. p. 404.*) & subtilitatum *Architectus* (*Exerc. 312. p. 1005.*), credam, *Antiphontem* Melancholia laborasse, siquidem is est, qui præclare de veritate scripsit à *Galeno* laudatus (*l. 3. Epidem. Comm. 3. tr. 32. p. 260.*). Quem *Antipherontem* illum, cujus *Aristot.* (*l. 3. Meteor. c. 4.*) meminit non esse, citatus *Victorius* (*c. l.*) non absque causa concludit. Itaque *Silicernia* & mulieres vetulæ, inquit *Job. Pena* (*in Prefat. l. d. Us. Opt.*), quibus propter decrepitam ætatem hebetior est visus, frequenter hæc spectra cernunt. Hoc certè ob solam visus imbecillitatem accidere non potuit, præter hos judicat *Hier. Cardan.* (*l. 8. de Var. Rer. c. 43. p. 550.*), sed accedente ad hanc etiam summa anterioris partis Cerebri caliditate spiritusque visivi tenuitate, efflati quoque vaporis (cur non & ipsius Aëris) crassitie, ut sic, tanquam speculo, reflectatur. De scintillis oculis observantibus non ita pridem (*l. b. Tit. 9. §. 92. 93.*) quædam notata.

§. 145.

Neque morbosum sit organum. Est inter oculorum morbos quidam, quo omnia objecta duplicia repræsentantur modo non dispari.

*Si fortè oculo manus uni subdita subter
Pressit cum quodam sensu fit uti videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo;
Bina Lucernarum florentia lumina flammis
Binaque per totas ades geminata suppellex,
Et duplices hominum facies, & corpora bina.*

Lucret. (*l. 4. v. 447.*). Exemplum in milite notavit *Petr. Forest.* (*l. 11. obs. Med. 39. p. 48.*), qui (*in Scholio ex Aggregatore Brixienfi*) addit historiam de Sacerdote avaro, qui cum haberet unum, lumen in manibus, credens esse duo lumina, propter avaritiam extinxit unum, existimans remanere aliud, & ita mansit in tenebris. Eodem malo laboravit in Sicilia *Cass. Schott.* (*l. 2. Phys. Curios. p. 1. c. 6. §. 5. p. 238.*). Recta quibusdam curva apparent non aliter, ut porrecta sub undis virga. Aliis omnia inversa. Exemplum de Medico quodam Dresdenensi clarissimo recensuit *Dan. Sennert.* (*l. 1. Med. Pract. p. 3. f. 2. c. 45. p. 897.*), cui sanguine

intra corneam effuso omnia rubra videbantur, prout rubrum conspiciunt, aut in fenestris vitrum rubros omnium rerum colores mentitur.

Lurida præterea sunt quæcunque tuentur

Arquati, quia luroris de corpore eorum

Semina multa fluunt simulacris obvia rerum.

Lucret. (c. l. v. 342.), quod tamen laudati Sennert. (c. l. c. 16. p. 828.) & Experimentiæ testimonio perpetuum non est. Volitantes ante oculos quidam vident muscas, aut saltantes pulices, aut formicas, ut illa ap. Job. Schenkium (l. 1. obs. Med. p. 154.), cui malo & ipse Martin. Delrio (l. 2. Disquis. Mag. qu. 27. s. 1. p. 655.) obnoxius extitit. Vacuum in aëre visu perceptum, tanquam singulare observat (Cent. 4. obs. 12. p. 288.) Petr. Borell. sed & hic oculorum vitium subfuisse reor. Mihi oculorum inflammatione laboranti sæpe halones & irides circa lumina notata. Quædam globulum igneum sibi ante oculos versare putabat, & si ex sinistro oculo duntaxat respiciebat, se nonnisi dimidium hominem & reliqua objecta dissecta conspiciere asseverabat, ut Marcell. Donat. (l. 2. Hist. med. mirab. c. 9. p. 206.) qui addit: Alia aliquando vigiliarum tempore ob oculos posita habebat turpia mortuorum simulacra, tristia spectra, & horribiles effigies sine splendore.

§. 146.

Medium etiam prava dispositione non laboret. Si aër crassus, propria umbra terrentur multi, ut Borelli amicus (Cent. 4. obs. 90. p. 347.). Idem de Socio Vitellionis (è l. 10. perspect.) recitant Donatus & Pena (c. c. ll.). Metallii fossores in cryptis subterraneis propriam umbram non raro pro virunculis subterraneis venditare non improbabile. Carduos præaltos aliquando hastatorum simulacra mentitos, ex Aliis Cass. Schott. (c. l. p. 238.) & Edo Neubus. (c. l. p. 454.) prodiderunt. Cur Islandi mortuos videant frequenter, in spiritibus propter victum & aërem, ob solum & frigus crassissimos transtulit Hier. Cardan. (l. 8. de Subtil. p. 952). Ob Aëris igitur spissitudinem & vapores frigore concretos, imagines non secus, quam in nubibus, oberrant, quas errore terroreque ac cogitatione conceptus spiritus densus & terreus, eousq; donec ad instrumentum sensus deferatur,

Et quæcunque supra rorem salis edita pars est

Remorum, recta est, & recta superne gubernat.

Quæ demersa liquore obeunt, refracta videntur

Omnia converti, sursumque supina reverti

Et reflexa propè in summo fluitare liquore.

§. 147.

Circa ultimum consideranda manu ductore *Mart. Schookio* (v.l. c. 9. p. 198.) (α) suppositum, (β) Anima, (γ) inferiores facultates sensitivæ huic functioni subservientes. Fluunt inde præsentēs Assertiones: (1.) Homo ipse aliis rebus intentus, & non illis, quæ sensui subjiciuntur, facile fallitur. In mentis emotione seu Ecstasi id patet ad oculum. (2.) Phantasia si sit corrupta citra Mariam aut Phrenesin. Exemplum in *Theophilo Medico* notavit *Galen.* (3. de Diff. Symptom. c. 3.) *πρωϊστὰς* in scenam merito produciunt *Xenagoræ Sequaces*, quibus omnia gemina, inversa & in gyrum se moventia &c. apprehenduntur, eò quod vino oculi detorquentur ac divertuntur, cum præ humiditatis multitudine visus tanquam in piscina natitet, at *Clemens Alexandrin.* (l. 2. *Pædag.* p. 113.) loquitur, vel ob velociorem motum fumi & spirituum, ut sentit *Job. Chrysof. Magnen.* (*Democr. Revivisc. Diss.* 2. c. 4. p. 309.) Ita in *Petroniano Fragmento* (edit. *Reines.* p. 35. *Arnold.* p. 52.) verba ista: Et sanè lucernæ mihi plures ardere videbantur, de ebrio exposuit *Thom. Reines.* (in not. ad h. l. p. 264.) respiciens ad illud *Horatii* (l. 2. *Satyr.* 1. v. 24.)

Saltat Milonus ut semel idō

Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.

Egregie id more suo expressit ex *Dan. Heins. Martin. Opit.* (in *Hymn. Bacchi* v. 613.), dum ebriosum introducit loquentem:

*Zwey Sonnen seh ich da, und zween Mønden stehen,
Ich sehe recht vor mir viel Spieß und Fahnen gehen,
Das Hertze brennet mir. O Phares meinen Fuß!
Mein Sinn von dir entzündt, macht daß ich straucheln muß.
O Evan ich bin hoch, biß in die Lufft gestiegen,
Kan sehen unter mir viel Land und Städte liegen,
Thyoneu, Bugnes, wie kommt mir alles für?
Wo bin ich? seh ich nicht dein Ochsenhaupt alhier?
Citheron steht im Brand. Ich sehe zweene Hauffen
Der Weiber auff ihn gehn, und Bassaris auch lauffen,
Mit heßlichem Geschrey. Ihr Spieß steht unter sich,
Die Blätter sind herab, sie wil ja nicht auff mich?
Die Zöpffe seh ich ihr zum Theil herunter hangen,
Und theiles sind empor vermengt mit vielen Schlangen,
Die kriechen hin und her, und wenden sich im Lauff
Und steigen aus dem Mund an ihren Haaren auff.*

Ele-

Elegans locus etiam extat ap. B. Ambros. (l. de Helia & Jejun. c. 16.). Præclare igitur Poëta :

*Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitriis hebetat caligine sensus.*

§. 148.

Mens (3.) si vacillet, & sensus visus vacillabit. Exemplorum largissima seges prostat apud Maniacos & Phreneticos. Qui insaniunt alios in aliis vident, ut *Orestes* matrem in sorore & *Ajax Ulysses* in armento, & *Athamas & Agave* in filiis bestias, scripsit (l. de Anim. c. 17.) *Tertullian.* Evaginato gladio in gregem porcorum insiliens *Ajax*, existimabat se cum Græcorum copiis configere. Mendicum Diabolum putabat Monachus, eidemque lapide caput comminuebat. *Vid. Schott. (c. l. §. 1. p. 229.).* Cicuta comesta, ut quidem hariolabatur *Henric. Smetius. (l. 10. Miscell. p. 570.).* Mulier omne genus avicularum & cuniculorum sibi obversari opinabatur; Alii imaginabantur se videre lacertas serpentesque. Hydrophobia detenti idcirco aquam reformidare, quod Spectrum caninum in eadem advertant, constat ex illis, quos citat *Cass. à Rejes (Camp. Elys. qv. 62. n. 9. p. 811.).* An etiam in aëre volitantibus umbris terreantur, non determino. In horrorem motus aëris incidit quidam talem, ut vultum tegeret, dum quis ad illum accederet, quod à facili spiritu-um ad commotionem propensione derivat *Petr. Borell. (Cent. 1. obs. 74. p. 73.).* Hinc phreneticis aër lucidus obest, ut recte *P. Forest. (l. 10. obs. med. 4. p. 370.).* & picturæ coloratæ, juxta *Dan. Sennert. (l. 1. Med. Pract. p. 2. c. 7. p. 338.).* Spiritus duos se in corpore habere & cum illis colloqui ap. *Joseph. Quercetan. (s. 1. Dietet. Polyhist. c. 131.)* putabat quidam. Melancholica, alia quod spectra videret, multosque homines lectum suum circumstantes, ap. *cit. Smetium (c. l. p. 548.).* Adde quæ de virginibus & mulieribus habet *Hippocrat. (l. de his quæ ad virgines spectant p. m. 125.).* Quidam se Papam credebatur, de quo *Thom. Campanell. (l. 4. de Sens. Rer. c. 11. p. 311.).* Peponem putridum quidam (*ib. p. 312.*), Et quis omnibus Melancholicorum deliriis recensendis sufficiet? Genium eorundem graphicè adumbravit *Aratius (l. 2. Epigr. p. 113.).*

*Quando lubet sanus, quando lubet, Optile, es ager
Venter ais ventis; frigoribus stomachus.*

Splenque Melancholia, plerumque caloribus Hepar,

Quæso etiam hoc addas, phantasisque caput.

Plura in fasciculum collecta exhibet primus collegii nostri Leopoldini Praeses *Magnif. Leonh. Bauschius (de Cærul. & Chysocoll. Proëm Melanchol. Histor.)*

§. 149.

§. 149.

(4) Turbato, sopito, aut læso sensu communi frequentibus umbrarum occurfacula comparent. Dormientibus idcirco incubus, sub variis formis, terribilis & molestus. Cane nigro se opprimi putabat *cit. Forest. (l. 10. obs. med. 51. p. 379.)*; à muliercula sacrificus *ap. Job. Schenckium (l. 1. obs. med. p. 129.)*; A Dæmone Pharmacopola (*ib. p. 130.*); A Spectro à pedibus ascendente Alii, *evolv. Bernhard. Gordon. (p. 2. de Pass. Capit. c. 2.)*; A Faunis mulieres, *Job. Heurn. (de Morb. Cap. c. 21. p. 224.)*; A Fele *Cass. Schott. (c. l. p. 227.)*, quod & mihi in juventute accidisse recordor.

§. 150.

(5) Si animus vehementiori aliquo affectu occupetur. Timoris ea vis est, *judicat Edo Neubus. (c. l. p. 455.)*, qua ludificatis sensibus falsæ formidinis imaginem parvis animis subjicit. Itaque viri fortes atque animosi raro aliqua spectrorum insolentia expavescunt. Tales Scythæ cum sint, his nulla nocturnarum visionum ludibria offeruntur. Fluxit inde tritum: Sapiens, spectrum non videt. Et fuere, qui nunquam, *teste Plutarch. (T. 2. vit. Parallel. in Dione p. 649.)*, alicui cordato Genii alicujus aut spectri imaginem offerri proferebant pueros, mulierculas & ob invaletudinem mente parum constantes homines, animi quodam errore vel corporis intemperie affectos inania sibi & horribilia quædam imaginari, inque iis Genium esse superstitiose credere. *Ferdinandi Arragonii* exercitum cervorum procul pascentium agmen in fugam egit, (*Job. Jov. Pontan. l. 2. de Bell. Neapolit.*). *Caroli Audacis* militem crescentes in Parisiorum agro Cardui magno regii exercitus metu perculerunt, (*Æmil. l. 10. Philipp. Conun. l. 1. hist. comment. p. 61.*). *Caroli V. & Pauli III.* ad Nicæam copiis conspectus procul villarum fumus, Alpiumque vertices Turcicæ classi terrorem injecerunt, (*Paul. Jov. l. 37. hist.*)

§. 151.

Quid non fingit Amor? *Pygmaleon* statuæ formosæ amore inclaruit. Alius è libidinosis statuæ *Veneris*, à *Praxitelo* in Templo *Gnidiorum* collocatæ, (*Valer. Maxim. l. 8. Memorab. c. 11. n. 4. p. 377.*)

Quæ minimè sunt pulchra, ea pulchra videntur amanti.

Balbinum Polypus Agnæ delectabat, ut ap. Horat. (l. 1. Satyr. v. 40.)

*Hoc faciunt homines plerumque cupidine cæci,
Et tribuunt ea, quæ non sunt his commodo verè.*

*Multimodis igitur pravos, turpesque videmus
Esse in deliciis, summoque in honore vigere,*

(Kkk kk)

La-

Lucretius (c. l. v. 1146.) ubi plura. Persuasum igitur habuit *Joh. Bened. Sinibald.* (l. 1. *Geneanthrop. tr.* 2. c. 13. p. 33.), reperiri pulchritudinis radium incorporeum, non à corporis venustate, & membrorum symmetria proficiscentem, sed ab ipsa anima incorporea & lucidissima, qui capiat violenter alterius animum, quam gratiam etiam vocat pellicem. Inde ἐρωτομανία, quasi non laborarunt multi è Poëtis, eandem saltem carminibus suis delinearunt. Adeò benè *Epictetus* (*Enchirid.* c. 10.): Homines sæpe turbantur non rebus, sed quas habent de rebus opinionibus.

§. 152.

His igitur & aliis forsan occasionibus visu disposito & corrupto Spectra naturaliter emergere possunt, quæ pro apparitionibus Animarum aut Dæmonum arripit vulgus, & reliquorum superstitionum contubernium. Arripit tamen hæc media *μυρωλεχρίτης* ille Sathanas, & subitanea ostensorum objectorum agitatione, occultatione, certa quadam objecti Artis perspektivæ subsidio in ordine ad intuentis oculum positione, prout (in Magia, Optica, Catoptrica, Parastatica,) id præclare ostendit *Schottus*, vel repentina objecti alius seu veri, seu phantastici circum-vel appositione. Aërem verò mutabit vel interveniente diversa medii qualitate visivos radios transeuntes aliter modificante vel delationis specierum ad sensum visus impeditio & multiplicatione, quæ ex Aliis imprimis *Schotto* recensuit *M. Sebast. Kirchmaier.* (*Disp. Meteorol. de ostent. insolent. Aëris* §. 10. & 12.) *Add. Henric. Nicol.* (*Exerc.* 4. de *Act. Mag. th.* 18. p. 84.), *Mart. Schoock.* (l. 3. de *Scepticis.* c. 19. p. 240.) *Joh. Christ. Fromman.* (l. 3. de *Fascin.* p. 4. s. 1. c. 6. p. 587. & p. 6. c. 5. §. 13. p. 575.) Poterit & intellectum falsis phantasmatis fascinare, ut iterum *Fromman.* (c. l. c. 2. p. 552.), inferiores Animæ rationalis facultates v. g. cognoscentem, in Ecstasi, Lycanthropia (*id. ib.* c. 3. p. 561.), sensum communem, (c. 4. p. 567.) Somno & vigiliis (c. 5. p. 574.). His ipsis etiam mediis utuntur aut potius abutuntur tanti præstigiatoris discipuli Magi.

§. 153.

Illustrant id celebriorum Mechanicorum & Opticorum admirandæ actiones, à multis pro Magicis habitæ. *Insignis ille in Anglia Mechanicus & Optimus Cornel. Brebbelius* (prout scripsit in *Epist. ad Isebrand. à Ritwic. recensente Hegenitio in Itin. Holland.* p. 73.), mox holoserico nigro, mox viridi & rubro, mox panno aut villis texto omnium colorum, mox argenteo aureoque colore amictum in conspectu multorum, quam celerrimè se exhibuit. Præterea in formam Arboris ventis agitatae, Ursi, Leonis, Equi, Ovis, aut cujusvis anima-

lis se apparabat; Speciem Regis, Principis, *Alexandri M.* se fingebat. Terram aperiri, indeque Spiritus & Gigantes exire, quasi naturaliter vivant, nova inventione Opticæ beneficio faciebat. Conf. *T. L. Kolhansf. (tr. Optic. p. 4. Axiom. 13. p. 97.)*. Quid (ut ad Magos præstigiatores devolver,) *Simon ille Magnus?* serpens fiebat, & in aliquas bestias transformabatur, duas habebat facies, in aurum convertebatur, in conviviis exhibebat Spectra omnis generis. *Zybo Bohemus*, nunc sua, nunc aliena facie, staturaque, item in purpura & serico, ac confestim in lana ac panno sordido *Regi (Bohemia Wenceslao)* se offerebat, ambulanteque in solido ipse in eodem solido tanquam in Aqua adnavigabat, & aliquoties Regem equis rhedariis vectum, idem Gallis gallinaceis ad Epirhedium suum illigatis subsequebatur. Convivas prætereà Regis variè ludebat, interdum manus eorum, ne illa ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in ungulas equorum transformans, & aliquoties, videlicet è fenestris, ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput & ora ad mensam referre possent, antequam ipse vino dapibusque illorum se injurgitasset. Pragæ, dum præstantissimus Artificum (ludionum & præstigiatorum) ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adest inter Spectatores *Zybo*, ore usque ad aures dehiscente accedensque propius, artificem illum cum omni apparatu subito devorat, solos duntaxat calceos, quia luto obliti videbantur, expuens, secessumque inde petens ventrem insolita esca gravem in folium aqua plenum exonerat, præstigiatoresque adhuc madidum Spectatoribus restituit passim deridendum, adeò, ut cæteri quoque ejus socii à ludo desisterent. Hanc narrationem (*l. 23. Histor. sue Bojemicae p. m. 192.*) inseruit *Joh. Dubravius*, è quo excerptit *Mart. Del-Rio (l. 2. Disquis. Mag. qu. 6. p. 274. sq.)*

S. 154.

Albertus M. feriis Natalitiis *Wilhelmi Cesaris* Aquis grano à coronatione Coloniam redeuntis palatium Arboribus, Herbis, frondibus instar cultissimi horti florere fecit, Lusiniis, Merulis, Alaudis personare. *E Cuspiniano (de vit. Imper.) Centuriatores Magdeburgenses (cent. 13. c. 10. col. 1075.)* retulerunt. Sunt, qui Magiæ *Albertum M.* insimulare audent, absolvit tamen Eundem *Kernelm. Digby (Diff. de Plant. Veget. p. 59.)* his verbis: *Albertus M.* ex eo Magi nomen obtinebat, quod in ipsa frigidissima bruma omnia genera fructuum, ope ætherii Balsami, (Spiritus universalem innuit,) ad plenam & perfectam maturitatem perducere posset. Conf. si vacat *Joh. Tackium (Phas. Philosoph. 3. p. 65. sq.)*, *Chr. Adolph. Balduin. (Aur. Aur. c. 12. p. 157.)*. De *Sedechia Ju-*

deo è Job. Tritemio ista Del-Rio (l. 1. *Disquis. mag.* c. 4. p. 78.) Media bruma hortum amœnissimum in Cæsaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione avicularum subito natis & auditis producebat. *Eunus Angelus* spectantium oculos ita fascinabat, ut magnam Principum, Baronum ac pedissequorum catervam circum se habere videretur: Coenasque extemporaneas assistentibus ad mensas exquisitissimis Epulis instructas pulcherrima specie Nymphis & longo ministrorum ordine circumstante, abacis multo auro atque argento oneratis, hortos etiam amœnissimos & viridaria floribus atque herbis mirificè picta atque exornata vel media hyeme exhibebat. E *Gvilielmo Neubrigensi Strozz. Cigogna* (p. 1. *Mag. omnif.* c. 8. p. 545.). *Zoroastres* astris multum & frequenter intentus, velut scintillas quasdam è stellis producere, & hominibus ostendere cœpit, *Clemens Roman.* (l. 5. *Recogn.*) memorat.

§. 155.

Author quidam Anonymus Gallus (tr. *la petite Chirurgie* c. 22. cit. *Baldwin.* c. 1. p. 165.) totum mundum arboribus, plantis, floribus, pratis, fluminibus, montibus, aquis, animalibus &c. parvo vitro spectandum proposuit. Add. huic *Jacob. Dobrzensky* (*Philos. de Font.* è quo) *Cass. Schott.* (*Phys. curios. Append. ad. l. 6. c. 9. §. 7. & 9. p. 1351. & Technic. Curios. l. 11. c. 16. p. 885. & sq.*). Ipse omnis Magiæ etiam præstigiatriciis fautor & author CHRISTO SERVATORI in alto monte constituto omnia Mundi regna ἐν στυγῇ γῆνι ostendit, (*Luc.* c. 4. v. 5.), de quo consulendi Theologi, & è Medicis *Job. Dan. Major.* (*Cosmodix. Satan.*). Habet & quædam huc spectantia *J. C. Fromman.* (l. 3. *de Fascin.* p. 4. s. 1. c. 1. §. 3. p. 543.)

§. 156.

Quam facilè Optici varias successivè imagines desiderantibus repræsentent, etiam mediocriter his sacris imbuti norunt. Oblatæ sunt, tradit *Job. Chrysof. Magn.* (*Democ. Rediv. Diss. 2. c. 3. Propos. 31. p. 260.*), Cardinali Infanti tres in uno octangulo Cardinalium effigies, qui in administrandis rebus excelluerunt, *Albarnoz, Gronvellani, Ximenis.* Contuentique per polygonum Crystallum ingeniosa refractione disparentibus illis, unus apparebat infans, ut quorum absorberet species, etiam haberet in se prudentiam cumulatam. *Job. Teutonicus* (quamvis & hic Magis accenseatur à quibusdam, quos idcirco non redarguo), facetè objecta sibi natalium probra & infamiam redarguit, interrogans convivas, vellent ne suos singuli videre parentes: iis annuentibus umbras excivit deformes sub coquorum, stabulariorum, Morionum, Rusticorum specie: quales hominum facies in paternis ædibus aliquando se vidisse fateban-

bantur. Extremo quoque suum parentem in Theatrum accivit, habitu Canonici, pingvi aqualiculo, buccis fluentibus. Sed & *Maximiliano Cesari* vetustatis studioso Magus promittebat positurum se illi in conspectum priscae ætatis Heroës, ut meminit *Edo Neubus*. (l. 2. *Sacr. Fatid. c. 5. p. 91.*). Adde quæ promisit *Roger. Bacon*. (*Epist. de Secret. Art. & Nat. c. 5. p. 39.*), ubi etiam inter alia hæc notat: Possunt etiam, inquit, sic figurari perspicua, ut omnis homo ingrediens domum videret veraciter Aurum, Argentum & Lapides pretiosos, & quicquid homo vellet, vel quicumque festinaret ad visionis locum nihil inveniret. *Salomonem Regem* ad terrorem subditis incutiendum in multis locis etiam à se differentibus figuram suam representasse, non esse Rabbinorum figmentum, idemque fecisse *Roger. Bacon. Athanas. Kircher*. (l. 12. *Art. Magn. Luc. & umb. Cryptolog. Nov. p. 1. c. 5. p. 793.*) credidit. His & Spectrorum aëreorum aliorum artificiosæ exhibitioni (c. l. p. 2. p. 704. sq.) miscet se hic aliquando infernalis præstigiator: sic referente *Isbr. à Diemerbroeck*. (l. 4. de pest. *Naviomag. c. 6. p. 224.*): miles per Dæmonem sibi familiarem cujuslibet formæ Spiritus videndos exhibebat, *Hectorem, Achillem, Alex. M. & Jul. Cæsarem*.

§. 157.

Ex Pyroparastatasibus subinde multa Spectra videri, *Schottus* (c. l. §. 4. p. 234.) monet, de quibus in Magia pyrotechnica (part. 4. Mag. l. 2.) se egisse proficetur. Quidam Rex *Scotiæ* (quod ex *Hectore Boëtio* citat *Mich. Crüger. in Chymischen Thannebaum. c. 16. p. 143.*) squamis lucentibus vestes pictas ornabat è ministris, hastis è lignis putridis armabat, iisdemque alas ex iis fictas adoptabat, qui Angelos mentientes noctu Duces erigebant, & ut freti auxilio divino res fortiter agerent, hortabantur. Quendam male feriatum, qui Spectri formibus fucis pietati oppidanorum illudebat introduxit *Euphormio* (p. 1. *Satyr. p. m. 65.*)

§. 158.

Mirandum phænomenon, repentinam scilicet luminis cujusdam in cavitare recipientis apparitionem communicavit *Rob. Boyle* (*Nov. Experim. Phys. Mechan. Experim. 37. p. 116.*). De Noctiluca Kunckeliana *Georg. Cass. Kirchmaier. collega quondam suavissimus* (de Noctiluc. *Const. & fulgurant. c. 3. §. 3.*) Si materia lucifera vel portione minima capillis, barbæ, superciliisve illinatur tempore nocturno, non solum modò jucunda, sed etiam horrenda repræsentat oculis objecta, ut penè metuentum sit mira & insolita phænomena mortales superstitioni deditos ac vanitati circa apparitiones Geniorum & id genus plura, si resciscant aufuros inde comminisci; nisi pretium obstaret, Noctiluca,

vix ab hominibus privatæ redimendæ. Rectissime igitur *Percantom* informat *Euphormio*: pleraque Arcanis Naturæ referenda sunt, ut putrescentis ligni & vermium fulgor, ut pingvioris aëris monstra, quæ diversas animantium imagines exprimunt pleraque casui assignanda; multa ægrotanti cerebro, & hæc sibi prodigia effingenti; etiam quædam impiorum hominum (aut Satanæ) fraudi imputanda sunt. (c. l. p. 67.)

§. 159.

Noctiluca illa memoriam refricat lucernarum subterranearum perenni igne nobilitatarum, quas cryptis feralibus inferere placuit vetustati, præprimis cum ad Dæmonem referat harum perpetuitatem *D. Augustin.* (l. 21. de Civ. DEI c. 6.), cujus decretum mitigat *B. Joach. Feller.* (Elucubr. de Lucern. Subterr. Antiqu. c. 4. n. 12.), quando cum *Athan. Kircher.* (T. 3. Oedip. Ægypt. Syntagm. 20. p. 546.) astruxit, illas non revera arsisse, sed Dæmonem saltim reperi toribus talem obtulisse speciem. His ita stantibus spectra fuere, & Dæmonica simulacra. Doctrinam hanc hominis mendaciloqui esse, testantur varii, quos citat *Joh. à Chokier* (Fæ. Hist. p. 3. Cent. 1. c. 20. p. 45.), qui & illis assurgit, & *Balthasar. Bonifac.* (l. 5. Hist. Ludicr. c. 4. p. 332.) Olybianam Lucernam fucum alicujus Alchymistæ fuisse existimavit. Possibilitatem tamen multis probare nititur *Erasm. Francisci* (p. 1. Acerr. Exoter. c. 17. per totum). Adde his *Athanas. Kircher.* (l. 8. Mund. Subter. s. 3. c. 1. p. 73.). *Paul. Casat.* (Diff. 8. de Igne p. 245.). *Th. Ittig.* (de Mont. Incend. s. 3. c. 4. §. 7. p. 25. §. 6.). Lampadem talem lucentem se Bononiæ spectasse, asseverat *Ul. Aldrovand.* (l. 2. Mus. Metall. c. 2.)

§. 160.

Et quidem non una se offert difficultas, historias illas à *Fortun. Liceto* collectas, trutinanti, cum non ad eam certitudinem assurgant, (verba sunt *Kenelm. Digby* tr. 1. de Nat. Corp. c. 7. n. 9. p. 64.), quæ jaciendo firmiterque stabiliendo fundamento necessaria foret. Fatetur *Ol. Borrich.* (Diff. de Ort. & Progress. Chem. p. 108.) se neque ex citati *Liceti* opere, nec ex historiis, tum apud Autores *Hermolaum Barbarum*, *Fr. Maturantium*, *Bernh. Scardeonum* & *Alios* extantibus, tum auditu in Gallia, Italia, Germania perceptis tantum profecisse, ut verè arsisse quicquam in sepulchris tamdiu hætenus assecutus fuerit ullo ingenii conamine. Oculatorum testium fidem desiderat *Herm. Conring.* (de Ign. Animal. c. 8. p. 61.) & concludit (p. 62.): Qui haud temerè hujusmodi credit, cum nemo rem sibi visam narret, indubie sapit. Congruè addidit *Petr. Gassend.* (T. 1. op. s. 2. Phys. l. 3. c. 1. p. 645.): Tota fides nititur quorundam rusticorum ope-

operariorumque testimonio. Cur Scriptores illarum non meminerint, quærit. An potuere singula quæque ad exequiarum celebritatem, ad condituram, ad cineres urnis conclusos, cæteraque describere; & lucernarum tamen in extinguibili vi, & sumtuosæ, & tantoperè admirabilis ne minimam quidem facere mentionem? Credine potest, rem latuisse *Plinium*, qui fuit tot aliarum rerum minus memorabilium curiosus scrutator, sedulusque descriptor. Et cur ergò *Mavia*, cujus meminit *Modestinus*, servos testamento manu misit, ea conditione, ut alternis mensibus lucernam accenderent, si fuit adeò promptum lucernam habere inextinctam.

S. 161.

In Lucerna *Maximi Olybii* adverterunt fossores liquorem, cujus virtute tot annos arserat adhuc arsura, nisi illa defossa Terra, Aër subintrasset, quod accidere omnibus lucernis sepultis Philosophi testantur, idque è *Liceto* excerptum *Job. Laurent* (l. 2. *Polymath. Diss.* 32. p. 151.). *Leone Pontifice* à Normannis capto *Pallantis* (*Arcadis à Turno* tempore belli Trojani occisi,) corpus stupendæ magnitudinis inventum Romæ adhuc incorruptum, cujus hiantia quoque vulnera cernere erat. Prætereà Lucerna ad caput ardens, quæ neque vento, neque aqua, neque quovis alio liquore extinguere poterat: Verum adducto Stylo per foramen ingruente aëre lumen evanuit. Hæc è *Bonfinio* (l. 2. *Decad.* 2.). *Paul. Casat.* (c. l. p. 243.) retulit. Quid vero hoc, lucerna neque vento extinguere potuit, clausa sine dubio fuit, idque non mirum, neque ignem clausum extinguet aqua, aut alius liquor, nisi mutuo contactu, qui vasculo clauso denegatus. Urinatores ignem, sed vasculo inclusum, in sub marino itinere secum ferre fama est. Id verò nemo miratur. Stylo autem in Lucernam adactò per foramen ingruente aëre lumen evanuisse, etiam miraculo caret. Quod si flamma non erat in vase conclusa, addit *Casatus*, neque statim aperto sepulchro extincta est, non facile crediderim voluisse illius ætatis viros tam nobile Artis aut Naturæ prodigium extinguere injecta aqua aliove liquore, ita ut eam extinguere non posse experirentur. Quod porro facit, ne aliunde res persuasione digna videatur, pergit *P. Gassend.* (c. l.), ipsa flammæ natura est, quæ nihil aliud, quam pabuli pinguis materia summo impetu erumpens, summopereque dilata, ac summè adeò aëremurgens. Hinc videtur sanè deridiculum dicere, lucernam conclusam ardere, & facta aëris libertate extinguere, quæ deberet potius reaccendi. An nutritum fuit illud oleum halitibus sulphureis cadaveris, aut conditura, prout *Andr. Libav. ap. Job. Hornung.* (Cist. Med. Epist. 85. p. 89.) suspicatur, quis credit? cum nec & hoc sufficiat. *Lychnum, Minervæ Aureum, Calli-*

machus

machus confecit, quo teste *Pausan.* (l. 1. f. *Attic.* p. 32.) oleo repleto eandem sequentis anni diem expectant. Oleum illud interea temporis sufficit in lychno, quamvis dies noctesque eodem modo ardeat. Inest Ellychnium ex Lino carpasio, quod unum lini genus flamma absumi non potest, supra Lychnum Phoenix aureus est, ad tectum usque extensus, qui vaporem attrahit. Lucernam toto anno urentem descripsit etiam *Hier. Cardan.* (l. 1. de *Rer. Subtil.* p. 9. sq.). Sed quid illæ ad Lucernam, quæ ex *Ludov. Vivis* (*Comm. ad l. 21. August. de C. D. c. 6. p. 621.*) computo ex inscriptione facto supra millesimum quinquagesimum annum arsit.

§. 162.

Sunt igitur qui lucidum quid, non igneum lucernis illis concreditum fuisse opinantur. Inter hos *Francisc. Bonamicus*, testimonio *Fort. Liceti* (l. 2. de *Luc. Antiqu.* c. 2. f. 30.) pellucidum corpus quoddam in caligine corusci quid de se fundens existimavit, cui Symbolum dedit suum *Gisbert. Voët.* (p. 1. *Disp. Select.* p. 670.), cujus coruscationis admissum in Cryptam diurnum lumen videmus, dum de die lumen majus minus obscurat.

§. 163.

Putarim ego, calculum adjicit *Ol. Borrich.* (c. 1.): Lucernam *Olybii* ex genere Oleorum subtilissimorum fuisse, eoque splendorem reddidisse Lucernæ, quod radios luminis in se incidentes particularum suarum levium & politissimarum incursum retorserit in astantium oculos. Nam ut præteream *Monfredum Septalium*, virum optimum, pergit, Mediolani sancte mihi asseverasse, se in vitris lacrymalibus antiquis invenisse Olei ignoti genus Coporalsannum in usum tractum ap. *Job. Gutber.* (l. 2. de *Jur. Man.* c. 32. p. 386.) inscriptio declarat, qui Lucernas medium inter illa vascula variis liquoribus plena obtinuisse addit, ut adeo à liquore illo in vasculis reperto ad illum, quem Lucernæ capiebant, non tuta fiat collectio, ut etiam *Hier. Cardan.* l. 14. de *Var. Rer.* 69. p. 918. fecisse patescit, quod inaurabat lapides illitos *Jul. Favera*, *Job. Bapt. Casatio* (l. de *Sacr. Christ. Rit.* c. 242. p. 239.) narrabat, quod in Coemiterio *Calixti* præteritis annis lucernam repererit accensam, sed illam lento satis igne resplendentem, ita ut apparente alio lumine dicta lucerna non agnosceretur. Tandem dictus *Julius* è muro, cui illa erat affixa, cum eam eruisset, extincta est; & in ea lucerna non vidit liquorem, sed solum quandam resinam. Et ego quoque addit *Casalius*, habeo in meo Museo lucernam ex ære, tenacissima simili resina repletam instar Lapidis: quam etiam ex Asbesto ab hujusmodi perpetuum lumen posse invire, probatissimum est. *Libavius* opinabatur, scribit *Atb. Kircher.* (c. 1.), habuisse

isse pulveres, & ramenta Gagatis, super quem semper destillans Aquæ guttula, vel aqueus vapor flammam perpetuò excitaret, excitatamque conservaret.

§. 164.

Aurum proprio in sulphure solutum, & in balsamum conversum in vase à corruptione libero aureo occluso lampadem perpetuam exhibere, suo sensu judicat *Job. Christoph. Steebius*, (*Cæl. Sefhirot. Hebr. c. 6. f. 1. n. 656. p. 63.*). Contrarium decrevit *Kirchmaier. Noster*. (*de Luc. Ign. & peren. Lucern. c. 2. §. 5.*). Aurum an sit habile, ut extrahatur arte chimica quantalibet incombustibilis pinguedo, si quæretur, simpliciter negamus quæstionem. *Wolfgang* quidem *Lazius* testatur (*l. 3. Hist. c. 18.*), Patavii in Italia phialas tales cum ardente lumine vase duplici conclusas repertas olim, tantis sumptibus paratas, ut auro in pinguedinis liquorem arte soluto, diutissime & per multa secula arsurum ignem continerent. Sed nec naturam auri, nec flammæ satis intelligere putandi sunt, qui hæc imaginantur sibi. Candescit quidem in igne liquatum aurum, ad morem vitri, sed flammam ex se nullam spargit. In Lucernis autem veterum coruscus rutilavit splendor. Deinde memoratu dignum, in Auro vel nullum vel exiguum profecto sulphur superesse. Ubi autem nullum sulphur, ibi nec pinguedo, propter quam ardere possit aurum, sunt qui Lapidem Philosophorum adhibitum reputant, quos derisit *Kircher* (*c. l.*) & deseruit.

§. 165.

Liquorem Chemicum id præstitisse, *Martin. Delrio* (*l. 1. Disquis. Magic. c. 5. qu. 1. p. 135.*), comminiscitur. Aquam metallicam, aut certi fontis lucem illam commodasse, *Cardan.* (*c. l.*) conjicit. Liquorem è Mercurio aut vitriolo suspicabatur *Hermol. Barbar.* (*Comment. in Plin.*) *Apud. Ulysses Aldrovand.* (*l. 3. de Mus. Metall. c. 6. p. 348.*). *Petrus Maria Canepar.* (*l. de Atramētis*), Liquorem, qui sit fomes ignis perpetui in Lucernis sepulchralibus communicavit, quem *ap. Paul. Casat.* (*c. l. p. 248.*) curiosus legere, hujusque processus progressum experiri poterit. Asbesto autem hic nihil deferendum putat *Wolferd. Senguerd.* (*p. 3. Philos. nat. c. 12. n. 13. p. 246.*) & rectè, cum nuspiam hujus fila inventa legamus.

§. 166.

Nobis verò Phosphorus, sive siccus, sive liquidus fuerit, facem clarissimam lucidissimamque hic præfert. Ex solo Nitro, iterum *narrat* (*c. l.*) *O. Borrich.* diuturna patientia excocto Pragæ non ita pridem in officina Chemici corpus prodiisse Carbunculi instar, & in tenebris lucens, & splendorem su-

um aliquandiu frigido licet vase conservans. *Add. Kirchm. (c. l. c. i. §. 4. p. 7.) Job Sigism. Elsholz. (de IV. Phosphor. & M. C. D. i. Ann. 8. obs. 19. p. 32.).* De Noctiluca aërea, urinæ progenie, *illustris Boyle (tr. pecul. p. 82.),* videtur etiam eo collimare *Hermes Noster. Dn. Chr. Adolph. Balduin. quando (in Phosphor. Hermet. §. 13. & Hermet. Curios. n. 7.),* tentandum sūvet, annon ex Phosphori Hermetici Principio Alcahest, (quem in Centrum redactum ignem opinatur), Ignis Antiquorum restitui posset commodè. Noctiluca *Job. Kunckelii Serenissimo & Potentissimo Saxoniae Electori à secretioribus laboribus Chemiae & culiculi ministeriis devoti constans, & per vices fulgurans, curiosa Excell. Kirchmaieri Crena in publicam lucem producta quid, nisi materia lucifera? conferat hanc quis cum phosphoro illo liquido, de quo etiam Laudatus Elsholz. (c. l. obs. 20. p. 37.)*

§. 167.

Refer huc, quod è *Virginorio (tr. du feu & du sel),* retulit *Georg. Ent. (Demonstr. Circ. Sangu. 6. p. 170.)* *Viginerius* nempe post varias gradatim institutas ignis operas tandem incidit in rem quandam, quæ vitro Hermetico Sigillato indita, mille annos citra detrimentum integra servari posset. (An lūceat non addit,) sic autem transacto diuturno spatio vitrum idem recluderetur; materia jam dicta subito in flammam emicans funem ignarium nullo negotio accendant. Collimat huc illa *Job. Joach. Beccher. (l. i. Phys. Subter. f. 5. c. 3. n. 105. p. 501.)* conjectura, qua statuit in ejusmodi vasculis ignem potentialem latuisse, qui accepto aëre illico flammam conceperit, & paulò post ob materiae paucitatem consumtus fuerit. Experimenta suggerit (*l. 12. Mag. natur. c. 13. p. 486.*) *Job. Bapt. Porta.* Ita *Jacob. Güther. (l. 2. de Jur. Man. c. 32. p. 388.),* fatetur: post multos annos aperti tumuli immisso aëre, lucernæ illæ statim accenduntur.

§. 168.

Hic aërem lampades accendere audis, mox eosdem extinguere, ut supra, si recte memini, etiam memoratum percipies. Retulit *Anton. Deusing. (Vid. f. 5. vindic. fœtus extra uterum geniti p. 36.),* *Generosus atque Amplissimus Dominus Brostroppius Gedde, Eques Norwagus, Collegii Metallici Praeses, & summis fodinarum per totum Norwagiae Regnum Praefectus,* se ipsummet prope puteolos Italiae Lampades tales etiamnum ardentes vidisse, quæ simul atque aërem haurirent liberiolem, mox extinguerentur. Spectat huc globulus vitreus in urbe Delphinatus Valentia, in campo, in quo magna Sepulchrorum copia, repertus, in quo lux quædam circulabatur, quo rupto ob admissum aërem
lumen

lumen extinguebatur, quod (*M. C. D. 1. A. 8. obs. 20. in Schol. p. 39.*) *Martin. Bernh. à Berniz.*

§. 169.

Singulare est, quod de tumulo *S. Johannis* memorat (*Theatr. Terr. Sanct. p. 285.*), *Adrichom.* : Splendor tumulo *S. Johannis Apostoli* circumfusus loci hominisque aspectum circumstantibus ademit, quo postmodum remittente inane apparuit conditorium, Manna scaturiens. De igne viso super Antrum *Job. Anachorete*, in quo septem annos latuerat, è *Sophronio* (*prat. Spirit. c. 87.*) *Henric. Kornmann.* (*p. 4. de m. m. c. 133*), dixi *supra* (§. 118.), coruscationes & ignes fatuos in Cœmeteris ob copiam pinguium & oleosorum vaporum, aut etiam alias rationes sæpius videri. Idem flammæ è sepulchris emicare aliquando animadversum est. De Flamma è sepulchro *Davidis* iterum *Adrichomius* (*c. l. p. 152.*). Ego non semel in Cœmeteriis, *tradit Athan. Kircher.* (*l. 8. M. S. f. 3. c. 1. p. 73.*), quam Romanæ subterraneam vocant, experientia didici, eos vid. qui abdita, & undique immemorabili tempore clausa veterum facella per exiguum foramen sudore madidi ingrediuntur, veluti flammulas quasdam seu luculas ex capite, ad instar fatuorum ignium, emittere; & quotidiana experientia in Cœmeteriis loco aprico expositis, sat superque docet, non sine Simplicium superstitione, qui hujusmodi flammulas spectantes, hominum ibidem terræ mandatorum Animas esse, sibi perperam imaginantur.

§. 170.

Nec semper pingues & Cadaveribus fumos & exhalationes id præstare, sed etiam ignes subterraneos, comprimis in porosa Italiæ terra, *secundum Andr. Baccium* (*l. 4. de Therm. c. 4. p. 199.*). Flamma è puteo emergens, de qua observationem *Laurent. Wolffstriegel* (*M. C. Dec. 1. Ann. 1. obs. 23. p. 109.*) *Jacob. Phil. Sachs.* (*ex Aliis in Scholio*), communicant, evincit. Quod si igitur talis vapor lucens in quodam sepulchri loco instar ignis lambentis, aut fatui hæreat, & vitra lacrymalia aut alia ejusmodi vasa circa cadaver locata inveniamus, visus potest decipi, ut putet lucem illam inhæsisse ejusmodi vitris, & humoribus in iisdem contentis, & postmodum aëre accedente & moto fuisse extinctam.

§. 171.

Quomodo verò ab oleo, vel alia pinguitudine lampadibus infusa, tam diu ignis conservari potuerit, addere placet. A causa superiore id factum aliquando sunt, qui existimant. De Lucernis perpetuis in Baptisterio *Constantini* dispositis, *in vita Sylvestri I. Pontif.* narratum *Athan. Kircher.* (*c. l. p. 72.*) citat & è

Nicephoro de Lucerna Antiochiæ, Syriæ urbe, supra Ecclesiæ portam posita. Ita de Lampade ad corpus *S. Ansberti* collocata, quod oleum ejus non imminutum, sed auctum fuerit (*è Lauvent. Surio T. 1. allegavit*) *Jacob. Gretser. (l. 1. de Fun. Christian. c. 10. p. 45.)*. Ad Dæmonem harum perpetuitatem retulit *Augustin. (c. l.)*, quem præducem sequitur *Martin. Delrius*, qui magica arte, uti *Memnonis* statuam, ita & Lucernas perpetuas igne flagrantem confecisse, conjectura: Cum Diabolo nihil facilius fuerit, quam lucernis hujusmodi novam semper & novam materiam, sive veram, sive apparentem administrare. Aggregare se his videtur *Athan. Kircher. (c. l. p. 71.)*. Ita in *Merlini Magi* tumultu lucernam inextinguibilem repertam, cecinit *Ludov. Ariostus (Cantic. 3.)*. Potuit tamen contingere, ut Dæmon potius harum lucernarum repertoribus talem obtulerit speciem.

S. 172.

Non ineptit *Kircher. (c. l. p. 72.)*, dum ad harum constitutionem requisivit, ut primo Ellychnium in lucernis sit incorruptibile, & oleum, quo fovetur, durable & irresolubile: Secundo, ut oleum, vel quicumque inflammabilis liquor, ita sit constitutus, ut tantum semper novi acquirat liquoris, quantum exhalatione evanuit: fiatque perpetuò liquoris consumti & de novo advenientis perpetua *ἀκύλωσις*. Tertio, ut Lucerna ita sit ab externo aëre defensa, ut ne minimum quid cum ea commercii habeat aër. Sed hæc impossibilia existere ipse demonstrat, & nemo sanæ mentis ambigit. Quod ad primum, *incomparabilis Herman. Conring. (l. de Calid. Innat. s. Ing. Animal. c. 8. p. 70.)*, recte judicabat, qui flammam perpetuam ex Oleo quodam incombustibili construere nituntur, idem est, ac si quis velit fluvium sine fonte, aut aliunde affluente aqua conficere. Sanè incombustibile oleum, si quod est, quod poterit nutrire flammam, nec flamma in aprico quidem posita sine perpetuo potest alimento conservari. Et quomodo Ellychnium inconsumibile sit, si accendatur, edoceri optarem.

S. 173.

Quod ad secundum, si arsisent illæ lucernæ, vix aliter flammam illam perennare potuisse intelligo, quam si fieret quidam materiæ in orbem reditus, quemadmodum in vasis Chymistarum circulatoriis, ut in Pelicano. Ascendens scilicet fumus ad summum vasis apicem ibi iterum cogeretur in liquorem, qui per recurva vasis brachia descendens ad lucernæ fundum fomitem flammæ denuò subministraret. Sed hic exardescantis atque postmodum crescentis materiæ circuitus suis, *judice Paulo Casato (c. l. p. 246.)*, non caret diffi-

ficultatibus. Et quamvis varia figura fuerit lucernis figura, de qua curiosus *Fort. Licetus* (*passim & imprimis l. 3. de Lucern. Vet. p. 190. 202. 212. 213. 214.*) & *Ulyss. Aldrov. (l. 1. Ornithol. p. 73. & 78.)* evolvendus, quas in nuce dedit *Joach. Feller. (c. l. c. 2. n. 1. 2. 3.)*, nullas tamen Pelecanis Chemicis similes deprehendes, & mihi ægrè cum *Casato* persuadeo, illo tempore, quo *Pallas* (cum Aliis) extinctus est, tantam fuisse in Latio Artis Chemicæ notitiam, ut liquorem ex salibus volatilibus condensatum pararent, aut materiam aliquam lucibibulam, ex quibus lumen perpetuò emicaret.

§. 174.

Nec omnibus forsan probabitur *Wolferdi Senguerdi* (*p. 3. Philos. Vet. c. 12. n. 14. p. 246.*) acumen, quando suspicatur, perennem flammam complures emisisse, ob nutrimenti subtilitatem & puritatem, aërisque ambientis minorem agitationem, propter sepulchrorum occlusionem. Quibus effectum, ut ramosæ & fuliginosæ particulae superstites in materia flammæ nutrimentum suppeditante, versus superficiem ejus propulsæ, mediantibus ramulis sibi invicem fuerint implicitæ, macula vel tenui tunica eandem obduxerint, quæ cum subtiliores flammæ particulas reprecuteret, ejusque dissipationem sisteret, in gyrum eadem particulae motum continuavere, à superiore Ellychnii parte versus inferiorem processere, ut eadem numero particulae sæpius luminis productioni inservire, quemadmodum idem in particulis solis & sanguinis obtinere, *alibi (p. 2. c. 4. p. 131. & p. 4. c. 5. p. 295.)* ostendimus, donec tandem referatis sepulchris ab aëre foras accedente, ac magis agitato macula dissolveretur, lumen quod subobscurum antea fuerat à motu aëris intenderetur, & pabulo insumto mox extingueretur. *Hactenus Senguerd.*

§. 175.

Omnium harum narrationum fidem in dubium trahere, religionem duco. Varia tamen commenta his affricta, oculorumque ludibria accessisse juxta hariolor. An forsan acies oculorum id sibi ob novitatem ac spem confinxit, ipse *Hier. Cardan. (c. l.)* quærit. Interim cum Ellychnii, & nutrimenti ratio portentosas difficultates suggerat, ut idcirco *Francisc. Baco Verulam. (Cent. 4. Sylv. n. 326. col. 823.)* pronunciet: Commentum lapidis stultitiam sapit, illam, qui lucentem non urentem materiam probat, eligendam censeo, quippe qua istæ difficultates discutiuntur & enervantur. Qua arte id fieri poterit, nostrum non est diutius inquirere, proficitur *Jac. Guthier. (c. l.)*. Alii hac in re philosophati sunt multis, qui accensis his luminibus alas ingenii combufferunt. Desinant viri diligentissimi, *consulit Petr. Petit. (Exerc. 11. de Nat.*

Ign. & Luc. p. 50.), Lucernarum semper ardentium historiis recitandis farcire conditores, qui si Naturam consulissent, ut Philosophos decuit, eas historias castigare debuerunt.

§. 176.

De fine sollicitis, cur sepulchris additæ Lucernæ istæ, paucas saltem lineas destinavi. De ignis cultu apud Chaldæos res est confecta. Transiit ille ad Ægyptios & Persas *juxta Barnab. Briffon. (l. 2. de Regn. Persar. p. 163.)*, & demum ad Græcos, & Romanos. Inde in omnibus locis, quibus aliquid religionis tribuebant, lumina ponebant, annotat *Isaac. Casaubon. (in Sut. August. c. 98. p. 320.)*. Qua de Causa Deorum honori primum luxerunt lampades, Candelæ cereæ & hujusmodi alia in Templis, post Divorum quin & mortuorum circa & in sepulchris. De *Myserini Persarum Regis* in lignea bove inaurata sepulta *filia Herod. (l. 2. f. Euterpe p. 61.)*, Huic singulis diebus omnifarii odores inferuntur, noctibus autem perpetuo incensa lucerna astat. Et apud *Petron. (Satyr. p. m. 139.)*, in Conditorium profecuta est defunctum maritum, positumque in hypogæo Græco more corpus custodire ac flere totis noctibus diebusque cœpit; Assidebat ægræ fidissima ancilla, simulque lacrymas commodabat lugenti, & quoties defecerat positum in monumento lumen renovabat. Mos hic demum etiam ad Christianos transiit, ideò & Martyrum conditoriis lumina admovebant, quod tamen malè habuit *Vigilantium*, cujus verba vide sis ap. *Job. Kirchmann. (l. 4. de Funer. Roman. c. 4. p. 382.)* & *Jacob. Gretser. (l. 3. de Funer. Christian. c. 2. p. 147.)*, qui & quæ *Hieron Vigilant.* reposuit, subjungit.

§. 177.

In testimonium immortalitatis Animæ lampades has resplenduisse, cum *Sebastian. Foxio Joseph. Laurent. (c. l.) Job. Heinr. Ursin. (vol. 1. Anal. Sacr. l. 5. c. 42. p. 42 p. 308.) Joach. Feller Noster (obs. ad l. 1. Horat. Od. 24. p. 1109.)* opinantur. Lichnos veteres Janigenæ in sepulchris collocare consueverunt, *discurrit Job. Gorop. Becan. (l. 15. Hieroglyph. p. 244.)*, ut indicarent corpus veluti nocturno somno oppressum dormire, & certam vitæ superesse, quæ flamma denotabatur. Neque flamma aliud, quam pyramides & obelisci & Cyparissi, sive Cupressi in sepulchris & bustis denotabat, & tantò quidem efficacius denotabat, quantum signatum, quam signum, propius ad rem accedit. Meta enim non alia ratione vitæ indices erant, quam quod flammæ formam imitarentur, quæ vitæ signum manifestum gerebat. Quid quod ab igne ad vitam crebro translata sint multæ ab antiquis scriptoribus voces, ut *Anton. Muret. (l. 7. var. lect. c. 6. p. 156.)* observavit, & ignem pronunciarent Animas immor-

mortales (*vid. l. 2. Tit. 9. §. 14.*) ideoque ignem veluti Animæ simulacrum cadaveri apponere consueverunt, neque bestiis id officii præstabant, quibus Animam mortalem contigisse noverant. Ita *Plutarchi* (*in quæst. Roman. n. 141.*) *testificatione* constat, lychnum esse similem corpori animum continenti, & flammam quidem animum esse, cui vita debetur. Cum vero post obitum duæ supersint facultates illæscæ, intellectus & voluntas illum argenteo latice; hunc aureo lumine repræsentarunt *Plutoni* in demortuos imperium exercenti hac via Animas seu manes commendantur, evolve *præclarum Polyhistorem Matthiam Zimmermann.* (*Analect. Miscell. 3. n. 9. p. 145. sq.*), in quibusdam sepulchris, quia lucernæ perpetuæ comparari non poterant, ignis imago sculpta loco veri ignis ponebatur, cujus multa marmora, quod notavit *Joseph. Laurent* (*c. l.*), testimonium faciunt luculentissimum. Nec dubito, quin Pyramidum ædificium huc supersternatur basi.

§. 178.

Gentilium etiam perſuasionem Animas separatas circa cadavera versari, *supra* (§. 19.) traditum est. Ne igitur diu miserè in tenebris versentur, lucernarum splendore his lucem foenerari Antiquis placuit, quod etiam *J. B. Porta* (*c. l. p. 489.*) & *Feller.* (*Flor. Philos. Ex Æneid. Virgil. c. 16. p. 291.*) animadversione dignum judicarunt. Idem etiam monuit *Andr. Chiocus* (*f. 6. Mus. Calceolar. p. 716.*), qui & has lucernas nobilitatis signum è *Liceto* professus est.

§. 179.

Tandem & *Robert. Fluddum* (*Histor. Ultriusque Cosmi tr. 1. l. 6. c. 8. p. 179. sq.*) audire hunc in modum differentem è re erit. Manifestum est ignem inferiorem non modo cum luce supra cœlesti participationem habere, sed etiam quondam ipsius Lucis increatæ similitudinem & præsentiam, cum ipsi Caco-dæmones ignis accessione debilitentur & fugentur, quemadmodum Dæmones boni ejus intuitu reficiuntur & fortiores redduntur. Hinc enim veteres candelas & lampades accensas juxta cadavera mortuorum posuerunt, ut scilicet lucifugas & malos spiritus cacomagis inservientes pellerent, aut eorum accessus impedirent, ut in *Apuleji aureo Asino* reperitur. Quin *Francis. Venetus* (*T. 2. problem. f. 2. probl. 79.*) tradidit, mortuorum cadavera à Dæmonibus frequentari, atque hanc esse causam, cur terrorem incutiant, ideoque lumina incendi solere, quod mali Genii lucem oderint, veluti vespertiliones. Contrarium evincere nititur *Petr. Thyraeus* (*p. 3. de loc. infest. c. 59. p. 194.*), eosque in multis errare. Cereos autem in purificatæ virginis matris festo consecratos (*c. l. c. 69. n. 35. sq. & n. 39. p. 241. & 242.*) eligit & commendat.

§. 180.

Coronidis loco sit brevis de Spectris in humoribus cum alimentariis, tum excrementiciis corporis humani apparentibus, recensio. In alimentitiis eminet sanguis, quamvis soli sero aut Chylo id muneris detulerint Alii. Vanus erat ille phreneticus, qui in sanguine in Cephalica emissio sui peccati expressam figuram representari & cognosci delirabat, quod *Cass. à Reies* (*Camp. Elys. Jucund. quest. 62. n. 13. p. 824.*) commemorat. Exactiorem trutinam meretur illud Phænomenon, de quo *Th. Barthol. (Cent. 4. Epist. 24. p. 101.)*, In sanguine puella hoc ipso anno (1662.) mense Junio visa est, à Chirurgo quodam Hafniensi species hominis capillati foeminæ coronatæ sibi obversa, quæ tertia hora evanuit. Suspicio verò, *scribit*, à sanguine vario efformatas fibras variam speciem oculis exhibuisse. Varius autem hujusmodi sanguis plerumque in scorbuticis nostris observatur, quorum ingens apud nos numerus.

§. 181.

Straminea stipula, spicam vocat *Joh. Argent. (de reb. Societ. in Polon. c. 25. p. 349.) Garneti Jesuitæ*, & ut putabatur (revera erat) conjurationis in Regem Angliæ Autoris, aut saltem socii, & ideò publicè à carnifice trucidati sanguine tincta Catholicis (cur non & Reformatis?) *Garneti* effigiem representabat. Hæc *Henric. Kornmannn. (p. 4. de m. m. c. 46.) Apologiam pro Henrico Garnetto titulo Andr. Eudemon. script à Joh. Cydonio Jesuita*, quem (*Ex. de Sangu. Prodig. c. 4. §. 7. p. 48.*) allegat *Joh. Christoph. Becmann*, mihi non visam, qui poterit, evolvat. Ejus etiam mentionem fecisse *Cornel. à La-è Joh. Conrad. Danbauer. (in Valer. Magn. Rediv. p. 179.) constat*. Lusit in hunc aliquot Epigrammatis *Albert. Ines (Cent. 5. Epigr. 66. 67. 68. 69. 70. p. 100.)* è quibus *sequens (68.)* infero:

Qui vacuum, qui jure queant hunc dicere culmum,

In quo beatum conditum granum fuit.

Nam si frumentum CHRISTI se dixerat esse,

Ignatiani nominis typus prior:

Quin Garnette tibi frumenti nomen & omen

Ignatiana deferat Colonia

Stramineo vanæ persuasionis fundamento superstructa videtur hæc imago. Si imaginem in gutta viderunt, propriam viderunt. Radiata regeris fuit. Falsam figuram istam pingi, *respondet Becmann (c. l.)*, teste vel ipsa *Jesuitæ* relatione, quæ certe hanc circumstantiam non tacuisset. Fabulam hanc inter ali-

os examinarunt *Thom. Füller.* (*Histor. Eccles. ad Ann. 1610.*). *Job. Hülsemann.* (*Manual. A. G. contr. Jesuit. Hager. p. 998. sq.*). *Dannbauer.* (*c. l.*). *Andr. Carol.* (*l. 1. Memor. Eccl. c. 41. p. 142. sq.*) *Becmann.* (*c. l.*) in superficie sanguinis è vena communi viri mihi amicissimi varias sceleti seu Mortis, ut vulgò pingitur, effigies cum aliis se vidisse sanctè asseverabat, quæ post horam mutatis sanguinis fibris, seroque superficiem petente disparuerunt.

§. 182.

In excrementiciis urina habetur. Hydrophobia detentos urinam mingere, in qua Catellorum simulacra se visui offerant, etiam Antiquos non latuit, quos *Cassp. à Rejes* (*c. l. n. 2. p. 806.*) citat. Add. *Cornel. Agripp.* (*l. 1. Philos. occult. c. 15.*), sed nec Idola sola, carnes seu vermiculos catellorum figura in illa reperiri, juxtim observarunt quidam. Causam hujus phænomeni explicare *Job. Marc. Marci* (*p. 4. Philos. Vct. Restit. f. 3. p. 439.*) contendit. Si saliva canis rabidi, inquit *Dn. D. Paul. Ammann.* (*Posit. Medic. de Hydrophob. §. 31.*), hoc seminium ad verminationem in se continet, ut peculiari observatione *Philipp. Salmuth.* (*Cent. 2. obs. 83. p. 99.*) confirmat, quidni etiam accedente phantasie vitio illud ulterius propagari, ulterius efformari, & urinæ communicari poterit? Seminis æstuantis proportionem quandam per canis spumam morfu communicatam, quæ etiam Cerebrum inficiens eos in earum naturas incitat, infert *Petr. Borell.* (*Cent. 1. obs. 28. p. 34.*), ut latrandi teneantur desiderio, ut idem (*c. l. obs. 74. p. 73.*) annotat, imò quod planè singulare etiam odoratu & sagacitate venatica polleant, ut quidam *ap. Eundem* (*Cent. 3. obs. 78. p. 250.*), qui licet amicos è longinquo non videret, olfactu venire perciperet.

§. 183.

Pulchrè tales canes esse intrinsecus, non autem in figura, judicabat *Thom. Campanell.* (*l. 4. de Sens. Rer. c. 11. p. 311.*), & hos catulos generare, quod spiritus eorum susceperit ideam caninam, & totus factus sit caninus (*p. 313.*), pronunciabat. *Rejes* tamen (*c. l. n. 6. p. 808.*) probabilius esse putat Hydrophobos in urina tantum non æstantes canum idola vere percipere, quæ delirantium somnia vocat *Henric. Meibom. Epist. Consid. Corp. Glorios. Prefix.*), quod equidem non nego, nec inficior, æstantes aliquando phantasiam non minus, quam oculos adhibere.

§. 184.

Interim carunculas aut vermiculos caniformes etiam inter ea, quæ Naturæ impossibilia, non reputo. De carunculis in urina aliquando se sistentibus neque *Hippocrates ipse* dubitavit, & jam olim prognosticon (*f. 4. Aph. 76.*) de

(M m m m m)

iisdem

iisdem consignavit, quorum ortum venatur *Henric. Martin.* (*Anat. Urin. Galen. Spagyr. c. 10. p. 217.*). Observavit easdem in sanguine *Joh. Jessen.* (*Judic. de Sangu. V. S. dimisso p. 24.*). De urina verminante *infra* (*l. 3. Tit. 1. §. 92.*)

§. 185.

Ne autem soli ineptire deprehendantur Galenistæ in urinoscopia, *Aurel. Theophr. Paracels.* (*tr. 1. de Pestil. p. 335.*) Canes in vulneribus à Canibus rabiosis demorforum crescere etiam narravit: *Nun sehet ihr, wie ein tobender wütender Hund einen Menschen beißet, nachmahls, als es oft erfahren ist, daß nachdem der Mensch ist gebissen worden, Hunde in der Wunde gewachsen sind.* Forsan id contingit, quod à morfu canis, inprimis halitu oris, imaginatio in hominem transplantatur, homoque canis per ideas seminales, quæ *Joh. Marci Marci Philosophia* (*p. 4. Philos. vet. Restit. f. 3. p. 439.*) est. Fit, ut *Idem* (*l. 1. Chirurg. Magn. tr. 3. c. 1. p. 46.*), caninumque stomachum acquirit, quod iisdem verbis repetit (*l. 3. Chirurg. tr. 3. c. 2. p. 504.*) & ita hi libri parum à se discrepent. Aut supernaturaliter contingit, ab obsessioe Dæmonum, qua canes rabiosi *juxta Eundem* tentantur (*Vid. l. 1. Chirurg. Magn. tr. 3. c. 2. p. 47.*). Quare & homines ab iisdem in majus præcipitantur malum, periculosissimamque insaniam.

§. 186.

Spectat huc, quod, *referente Joh. Rhenano* (*Uracriter. c. 10. Aph. 57. p. 376.*), nonnulli in ipsis gravidarum mulierum Urinis imaginem quandam propè primis temporibus conspexerunt, quod jure meritò ridendum censuit, & intereà (conscientiam Paracelsistarum testatur), quæ nunquam à Paracelsistarum experientia comprobata numeranda *Dan. Sennert.* (*l. de Consens. Chym. c. Aristot. c. 17. p. 302.*)

§. 187.

De Tarantulis *Plin.* (*l. 29. c. 4.*) urina similis araneis textis. Hoc verò nemini mirum videatur, cum tale detentorum urinis pingvedo innotet telis aranearum similis, de qua multa *Henric. Martin.* (*c. l. p. 201.*). Inter præcipuos autem Tarantulæ effectus à *Wolferdo Sengverdio* (*Tr. Phys. de Tarant. c. 7. p. 40.*) etiam numerantur febres ardentes, quæ facile in hecticam transire potuerunt. Videant interim urinarum inspectores sagacissimi, ne illis, quod credulo isti, obveniat, de quo *Robert. Boyle* (*de Infid. Experiment. success. p. 99.*) memorat sequentia: Memini cum *D. R. Speculor. Dioptricum confector* meritò celeberrimus cuidam, qui ipsum, ut Telescopium quoddam ingens

trigin-

triginta pedes longum videret, adiverat, se ejus ope in molendina ad sex miliariorum intervallum remota araneam telæ suæ inhaerentem conspici diceret: Homo credulus primò quidem negare se tale quicquam videre, tandem verò araneam illam sibi conspectam confiteri, & tarditatem oculorum suorum accusare. Refero huc, quod de *Polo suo* facetè (*Colloqv. Exorcism. s. Spectr. p. m. 394.*) *Erasm. Roterodam.*: *Polus* iter faciens defixis in cœlum oculis digito comitibus quendam cœli locum commonstrabat, nonne, *inquiens*, videris illic immanem Draconem igneis armatum cornibus, & cauda in circulum retorta? Cum negarent se videre, atque ille jussisset oculos intenderent, ad locum subinde commonstrarent, tandem unus quispiam, ne videretur parum oculatus, affirmavit se quoque videre. Hunc imitatus est unus & alter: pudebat enim non videre, quod esset tam perspicuum,

§. 188.

Ad Evestra pertinet eorum, qui mortui sunt, & nostro conspectui in somniis spiritualiter, etsi decesserint à quinquaginta vel centum annis se sistunt. Causam ut somniorum hominis corpori sidereo & Olympico, *supra* (§. 109.), descripto & proscripto, assignat (*T. i. op. fragm. Med. p. 140.*) *Paracels.*; ita Evestra illa corpora demortuorum siderea esse proclamat, & (*l. de occult. Philos. p. 290.*) addit: Evestro apparentem suam necessarium est notare cum diligentia, quid nobis indicet, nobiscum loquatur, aut spiritualiter negotietur, idque non semper pro fabulis æstimemus. Nam si possibile foret hominem inter dormiendum tale obtinere posse rationis regimen, quam vigilans habet, ut ejusmodi Evestrum interrogaret, veritatem ab eo resciret, de eo quod inquireret. In genere de quibusvis

Visum Cadaver indicat necem gravem.

Judicat Anonym. ap. Hadrian. Jun. (l. i. Animadv. c. 18. p. 51.). Quid somnia de mortuis præfagiant, collegit quædam *Christian. Moldenar. (l. 4. Exercit. Physogn. c. 38. p. 385.)*; Mortuos nitidos atque candidatos si quis viderit, bonæ valetudinis argumentum habet. Si quid puri ab his acceperis, ratio par. Sanum namque corpus dicitur, sanaque alimenta. Eosdem contrario habituri videas, nudos, aut atratos aut sordidatos, aut aliquid capientes, aut auferentes ex ædibus: minime commodum est: instat enim morbus, *Hippocrat. noster* dictitat (*l. de insomniis edit. Scalig. Apol. 43. & 44. p. 119. sq.*). Cum monstrosa corpora in somnis ostendunt sese, atque hominem territant: tum conjicimus

(M m m m m) 2

in-

insuetis cibis, atque exuberantibus gravatos esse nos. *Idem (Apotelesm. 45. p. 121.)* De mortuis autem rara somnia, aut etiam nulla haberi, *Philippo Melanchthon.* quoad posterius, si verè hoc ipsi tribuit *Job. Manl. (libell. Med. L. C. annexo p. m. 759.)*, experientia contraria motus, non assurgo.

§. 189.

Spectra verò, quæ à viventibus animadvertuntur, non rarò aliquid præsignificare, compertum. Ita Spectra, quasi ad sepulturam deferrentur, quidam è domibus veracia deprehendit in peste Noviomagensi *Isbrand. à Diemerbrœk. (l. 4. de pest. Noviomag. hist. 34. p. 252. sq.)*, Quædam multorum Spiritus sine capite videns eos intra paucos menses morituros. Exemplis demonstravit *ap. Eund. (c. l. hist. 68. p. 223.)* Fœminas Albas & alia Spectra Nobilium, Baronum, Comitum, Principum &c. in certis Arcibus & domibus prænunciare mortes nemini non constat. Friburgi apud Carelos assidui Spectrorum conspectus repentinum præsidis obitum portendit, ac Parma apud Cisalpinos, quadam in Tortellorum turri, ubi raro hæc phantasmata conspiciuntur, qui mors alicujus ejusdem familiæ intra paucos menses subsequatur. Ita *Job. Laurent. Ananias. (l. 4. de Nat. Damon. p. 199.)*

§. 190.

Spectra à Papicolis ficta, fraudulenter producta, & pro defunctorum Animabus venditata non semel legas. Memorat *Erasm. (l. 22. Epistol.)*, quod quidam Parochus sub die Parasceves clam immiserit in Cœmiterium vivos caneros, affixis ad latus cereolis ardentibus, qui cum reperent inter sepulchra, visum est nocte terribile spectaculum, nec quisquam ausus est accedere propius. Attonitis & consternatis omnibus Parochus è suggestu docet populum has esse defunctorum animas, quæ Missis Eleemosynis flagitarent à cruciatu purgatorii liberari. Fucus autem mane mox fuit proditus, quia unus & alter canerorum cum extincta face repertus est, quos non collegerat Parochus. Idem fieri posse Testudinibus *Mart. Del-Rio (l. 2. Disquis. Magic. qv. 27. s. 1. p. 652.)* affirmat, quare, addit, nonnulli suspicantur ab Homero (in Hymn. Mercur. v. 37.) Testudini tributum nomen armaturæ fallacis *Ἰπλυσίας ἀίχμα*. Quomodo Abderitani juvenes conati sunt Democritum terrere, protulit (in *Philosophende p. 349.*) *Lucianus.*

§. 191.

§. 191.

Quosdam præ reliquis spectrorum apparitione tentari, vulgus credidit Dominica die natis id peculiare arbitratur. De Hispanis die Parasceves natis retulit *Comitissa d' Aunoy* (p. 1. *Reise. durch Spanien* Eist. 14. p. 478.), sequentia: *Nobilis Hispanus* erzehlete, daß alle Spanier, so auf den Charfreytag gebohren, wenn sie bey einem Kirchhofe vorbey giengen, auf welchem ein Mensch, so eines gewaltsamen Todes gestorben, begraben läge, oder wenn sie auch an einen Ort kähmen, an welchen ein Mord begangen wäre worden, ungeachtet man den Ermordeten anders wohin begraben hätte, so sähen sie selbige allemal, und zwar eben in der Gestalt, in welcher er sich bey seinem Tod befunden, vor ihnen stehen, er möge ihn nun bey seinem Leben bekannt oder unbekannt gewesen seyn. Welches denn diesen Leuten ein sehr beschwerlicher Zufall wäre. Es haben sich vor diesem, fuhr er fort, viel Leute verwundert, warum doch König Philipp. der IV. in Spanien seinen Kopff so hoch getragen, und das Gesicht allewege gen Himmel gerichtet, man hat aber nachgehends erfahren, daß es deswegen geschehen, weil er am Charfreytag gebohren, und ihm daher in seiner Jugend öffters die Ermordeten erschienen wären; weil er nun sehr darüber erschrocken, hätte er sich angewöhnet, das Gesicht niemals gegen die Erdenieder zu schlagen.

§. 192.

Job. Laurent. Ananias (l. 3. *de Nat. Demon.* p. 92.), ex quorundam delira opinione retulit, Animas eorum, quibus exspirantibus dextram porrexerint, & vicissim porrectam receperint, ipsis post obitum apparituras. Nulla hujus rei, dictitat *Martin. Del-Rio*, (l. 2. *Disquis. Mag. qu.* 26. *sect.* 7. p. 647.), vel scripto, vel non scripto DEI verbo nec historiarum verarum narrationibus autoritas huic opinioni adminiculatur. Paucis, pellucet superfluitio.

§. 193.

Crisi imminente per sanguinis eruptionem è naribus, quidam existimabat se videre serpentem rubrum per impluvium ad sese è tecto adrepentem atque appropinquantem, tam valida specie, ut è loco repentè exiliret. Historiam leges ap. *Galen.* (l. *de pranot.*), in quem locum, quæ ex Aliis congeffit, & ipse commentatus *Petr. Petit.* (*de Nepenth. Homer.* t. 9. p. 112. sq.) digna, quæ legantur, puto.

§. 194.

Faba Græca & Lens, *δυοβειρες* Dioscoridi (l. 2. de re Med. c. 127. & c. 129. p. m. 130. & sq.) dicitur, quod tumultuosa faciat somnia & terribiles visiones. Quod cuivis proptum experiri, addit *Laudatus Petit.* (c. l. c. 8. p. 109.), ipse quidem sum olim, *pergit*, meo malo expertus, cum incautius me per aliquantum temporis spatium lentibus curiosissimè apparatis & conditis replevissem. Nam non multò post ex impuriore illo victu in morbum incidi contumacem, qui me duos menses lecto affixum tenuit. *Et paulo post*: Cæterum toto morbi decursu, si quid somni contigisset, adeo monstrificis & terribilibus visis inquietabar, ut meum cubiculum sæpe larvis plenum esse crederem; me etiam aliquando putavi raptum in ignota loca, vagari inter umbras mortuorum & Lemurum catervas, & si quid portentosius Poëtæ in suis *vexceais* describunt. Quæ visa horrenda adeò viva & expressa erant, ut etiam nunc in memoria hæreant. Adde quæ de Opio *supra* (l. 1. Tit. II. §. 28.) commemoravi.

LIBRI II. FINIS.

LIB. III. TIT. I.

De

Putredine Cadaverum.

Summarium.

1. **P**roœmium e Prudentio. 2. Circa putredinis naturam varia Philosophorum decertationes. 3. Aristotelis & Galeni definitio. 4. In quo convenient & differant. 5. An putredo secundum, an contra naturam? 6. Transitio. 7. Balsamum naturale corporum. 8. Unde. 9. Sanguis & Semen. 10. Sanguis arterialis Balsami sedes. 11. Bilis quibusdam Balsamum. 12. Rejiciunt Aristotelici. 13. Bilis an primam juvet concoctionem. 14. Contrarium demonstratur. 15. Turbas enim primæ coctioni infert. 16. Bilis an Hepati & Sanguini infundatur. 17. Non omne amarum Balsamicum. 18. Balsamum Spiritus vitales. 19. Sanguinis motus necessitas. Gangrena. 20. Sanguinis visus. 21. Morborum & mortis causa. 22. Putredo an fermentatio? Affirmantes. 23. Negantes. 24. in putredine calor. 25. Fermentatio duplex. 26. Subjectum putredinis & fermentationis, non Elementa. Ignis imprimis. Causæ. 27. Aliæ causæ. 28. Non aqua & terra. 29. Terra quando fermentetur. 30. Mineralia fermentationis productum. 31. Vegetabilia & animalia. 32. Putrefactioni motum inesse. 33. A Spiritu innato. 34. Putredinis causæ interna. Temperamentum validum & humidum. 35. Frigidum & humidum Pisces. 36. cur a capite incipiant putrescere. 37. Alimentum quale exhibeant. 38. Pinguia. 39. Morbi. 40. Partium internarum putredo. 41. Sphacelus. 42. Δείον τι. 43. Vulnura Sclopetorum. 44. Armorum intoxicatorum. 45. Ictus serpentum, Venena. 46. Seps serpens. 47. Anima Leonis, Lupi. 48. Ficus, 49. Fulmine

mine tacta. 50. Post mortem inventa putredo internarum, an fuerit in vivente? 51. Inter externas aër. 52. Non tamen omnis, comprimis montanus. 53. Atmosphaera calida & humida. 54. Calor vebemens. 55. Caro planta pedis febricitantis alligata. 56. Tincam Icterus non attrahere. 57. Fundulus piscis umbilico applicatus. 58. Frigiditas. 59. Congelata glacies. 60. Luna radii ad putredinem disponunt cadavera. 61. Humiditas & Frigiditas unde? 62. Experimenta circa frigiditatem. 63. Humiditatem. 64. An calefaciat & exsiccat? 65. Humiditatem favere putredini, non omnibus probatur. 66. Praeservare à putredine juxta Paracelsum. 67. Conciliatio. 68. Terræ Cæmiteriorum contagium. 69. Terræ cadavera consumentes. 70. Terræ & lapides corroderentes. 71. Helmontii sententia. 72. Calx viva exsiccat, & corrumpit cadavera. 73. Sal ammoniacum corrumpit, spiritus conservat. 74. Scaphismus Persarum. 75. Mezentii & Hetruscorum truculentia. 76. Victus ratio. 77. Cibi e carnibus. 78. Venereo oestro corrumpuntur carnes. 79. Motus ante mortem excessivus, aut convulsiones. 80. Una pars citius corrumpitur præ altera. 81. Putredinis comes foetor, in homine comprimis. 82. Foetoris causa. 83. Noxa, flores & aromata Cadav. injecta. 84. Situs, vermes. 85. Vermes secundum naturam in sanguine. 86. In semine. 87. Ootociam in animalibus rejicit & Scolitociam substituit Læwenhæck. 88. Dubia circa Microscopia. 89. De vermibus in semine. 90. Præter naturam vermes in sanguine V. S. emissi. 91. In aliis humoribus. 92. In urina. 93. In Cerebro. 94. Oculorum. 95. In & sub lingua. 96. In dentibus. 97. Cordis vermis, ut vulgo. 98. Ut à Benivenio depictus. 99. Vericordis vermes. 100. Pulmonum. 101. Ventriculi. 102. Portentosi. 103. Hepatis & Vesicæ felle. 104. Lienis. Pancreatis. Omenti. Renum. 105. Vesicæ. 106. Intestinorum. Tenie. 107. Uteri. 108. Phtiriasis. 109. Pediculis Mumiale quid cum homine. 110. Phtiriasis diritas. 111. Pediculorum procreatio & prolificatio. 112. Climatum aëris & aquæ dispositio. 113.

113. *Pediculorum Encomium ex Heinsio.* 114. *Vermes in partibus exterioribus.* 115. *Mammillis.* 116. *Abscessus & tumores vermicondi.* 117. *Gangrena.* 118. *Dracunculi.* 119. *Insectorum & Vermium in Microcosmo varietas: Bufones, Lacertæ, Salamandra.* 120. 121. *Pisces & alia animalia.* 122. *Miseria humana.* 123. *D. Augustini Paranesis.* 124. *Viva mortis imago.* 125. *Putrefactio extemporanea.* 126. *Angues e Medulla hominis spinali.* 127. *Etoto cadavere.* 128. *Majoli querela.* 129. *Fabula Rabbinea & Muhammedana.* 130. *Rationes Theologorum.* 131. *An secundum naturam contingat.* 132. *Affirmatur.* 133. *Serpentes in vivo generari posse.* 134. *Partu exclusi.* 135. *Fœtibus juncti.* 136. *Fœtus ledentes.* 137. *Serpentum cum fœminis coitus.* 138. *In homine e semine putrefacto.* 139. *Vomitu & per alvum excreti.* 140. *Pullities e corpore humano.* 141. *Pheracidis morbus.* 142. *Serpentes igniti apud Hebræos in deserto.* 143. *Capilli in Serpentes.* 144. *In mortuis unde?* 145. *Pisces e Cadaveribus in flumina projectis.* 146. *Hominum ortus e piscibus.* *Pisces carnivori.* 147. *Gammari in sepulchris.* 148. *Insecta e cadaveribus varia.* 149. *Apes.* 150. *Examina apum in sepulchris.* 151. *Insecta e vegetabilibus.* 152. *Quomodo producantur?* 153. *Calor putredinalis.* 154. *An homines spontaneo ortu e Terra.* 155. *Insecta ut e terra secundum Basil. Valentin.* 156. *Ut ex excrementis.* 157. *Seminalis materia latet in Cadaveribus.* 158. *Fermenti actio.* 159. *Fracedo.* 160. *Nulla hic naturæ aberratio.* 161. *Semen invisibile fermentatione emergit.* 162. *Anima his unde, an e cælo?* 163. *Aëre.* 164. *Unumquodque suum cælum in se habet.* 165. *Animæ residuum explicatur.* 166. *Quare non unum magnum animal e Cadavere, sed multa minora, cur non plantæ,* 167. *Authoris sententia.* *Omnia ex ovo.* 168. *Spontanea generatio Chimæra.* 169. *Ovula Putrido & Cadaveribus inferuntur.* 170. *Musca cur cadavera invadant?* 171. *Serpentes appetere carnem humanam, quomodo corporibus se insinuent?* 172. *Historiæ expenduntur.* 173. *Copia vermium unde?* 174. *Gradus resolutionis mortuorum.* 175. *Caro ter-*

ra. 176. *Vermes in Nitrum.* 177. *Nitrum ultimo in aquam sec. Helmont.* 178. *Thesis adversatur S. S.* 179. *Helmont. excusatio.* 180. *Homerus terram aquæ junxit.* *Nitri laxa acceptio.* 181. *Cæmeteria cur ab ingestis Cadaveribus non intumescant.* 182. *Jonstoni Simile.* 183. *Nitri cæmeteriorum usus Medicus.*

§. 1.

*Ulis nescit autem, quanta corruptela sit
Contaminata carnis ac solubilis?
Sordet, tumescit, liquitur, fætet, dolet.
Inflatur ira, solvitur libidine:
Merumque felle tineta livores trahit.*

Ita Prudentius, *Peristeph. in Martyrol. S. Roman. p. m. 716.*). Fragile & morbosum corpus circumferimus; Solubile & putredini obnoxium condimus. Putredo, dixi, pater meus, mater mea, & soror mea vermis. Homo putredo & filius hominis. Quam turpis Pater, quam turpis mater, quam abominabilis soror. Conceptus est homo de sanguine per ardorem libidinis putrefacto, cujus cadaveri quasi funebres vermes assistunt. Vivus generavit pediculos, mortuus generabit vermes & muscas. Vivus producit sterces & vomitum, mortuus producit putredinem & fœtorem. Vivus hominem unitum impinguavit, mortuus vermes plurimos impinguabit. Quid igitur fœdus Cadavere humano? quid horribilius homine mortuo? cujus gratisimus erat amplexus in vita, molestus etiam erit aspectus in morte, *ingeminat Innocentius III. Papa (lib. 3. de Miser. Hom. cap. 2.) ap. Henric. Kornmannum (p. 3. de m. m. c. 2.)*

§. 2.

Dum igitur ad putredinem Cadaverum devolvor, quid putredo, ejus causæ & gradus & reliqua huc spectantia exploranda. Rides, laboremque irritum exclamas, cum quid putredo sit vel è fece plebis lixæ, calones & pagani vel naso id dudum resciverint. Sed hæc gratis. Si superiorum seculorum Philosophos evolvas, quanto ardore persecuti fuerint hoc thema cognosces & miraberis. *Aristoteles (4. Meteor. 1.)* putredinem caloris in humido existentis ab extranea caliditate corruptionem definit. Mutationem totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo. (*lib. II. M. M. c. 8.*) *Galenus.* Quas turbas in scholis Peripateticorum hæc definitiones excitarint, historia Philosophica declarat. Videas in hac arena *Archangelum Mercenarium*

(T. J.)

(T. 1. *Ditucidat. Peripat. p. 143. & Disput. de Putred. adv. Th. Erastum*) Th. Erastum (*Respons. ad Archang. Mercenarii Diss. de Putred.*) Erasti & Mercenarii rationes examinat Jacob Zabarella (l. 1. de *Mist. Generat. & Interitu c. 10. col. 549. sq.*). Melchiorem Oddum (*Apolog. pro tutanda sua sententia adv. Ang. Mercen. & Th. Erast.*). Simonem Simonium (*Diss. de Putredine adv. Th. Erastum.*). Remigium Melioratum (*de Putred. adv. Joh. Argenterium.*). Natæ inde de causis febrium putridarum Disceptationes inter Brunonem Seidelium & Laurent. Joubertum (vide T. 2. Op. Joubert. pag. 88. seq.) inter Simonem Simonium (*de Febr. Putrid.*) & Jacobum Scheckium (*Confut. Error. Simon. de Febr. putrid. Causa contr. Galen. quæ est Disput. Phys. & Med. l. 8. p. 623.*), ubi de putredine multa inspersa deprehendes. Volvit etiam hoc saxum Archangel. Piccolhomineus (l. de *Putredine*), Nicolaus Taurellus (*Diatrib. de Putredine.*)

§. 3.

Imprimis definitio *Aristotelica & Galenica* pomum Eridos extitit. Aristotelem nil plus dixisse, quam quod sciunt Rustici, Hieron. Cardan. (lib. 6. de *Variet. Rer. c. 26. p. 243.*) scribere non erubuit, quem putredinem à corruptione distinguere nescium (*Ann. 1. Noct. Genial. 7. p. 459. sq.*) Johann. Nardius castigavit. Barthol. Kekermann. (l. 3. *System. Phys. c. 3. p. 213.*) Aristoteli pollicem pressit, totamque putredinis doctrinam illum eâ definitione complexum demonstrat. Dan. Sennert. (l. 3. *Epit. Nat. Scient. c. 3. p. 257.*), ideoque convenientem nominat Mart. Schoock. (*de Ferment. & Fermentat. c. 13. p. 115.*), Aristotelem & Galenum ut conciliaret Anton. Santorellus (*Postprax. Med. c. 37. p. 110. sq.*). Nullum esse discrimen inter Galenum & Aristotelem opinatur. Nam quid situs, putredo, Galenus dixit formaliter. Est autem formaliter corruptio mixti, quod Galenus vocat putrescentem substantiam. Aristoteles causam putredinis explicuit. Quum completam desideras definitionem, facile illam assequeris, si utramque jungas *Aristotelis & Galeni*, hunc in modum: Putredo est interitus mixti ab externo calore ambientis proprium & naturalem corrumpente. Franciscus Piccolhomineus (l. de *Putred. cap. 11. p. m. 985.*) dixit in attinentibus ad constitutionem & conditionem propriam putredinis, Galenum ab Aristotele non dissentire, sed solum dissentire in connexis cum ea. Hos invicem non dissentire etiam Dan. Sennert. (l. 2. de *Febrib. c. 1. p. 50.*) demonstrat.

§. 4.

Dum inter Th. Erastum & Simon. Simonium in hac Controversia contentionum ferra reciprocabatur, affirmativam tuebatur Erastus (*Dial. de Putred. p. 43.*); negativam contra Simon Simonius (*Diss. de Putred. Commentar. 81. p. 292.*),

qui *Galenum* æquè in imitanda definitione putredinis *Aristotelem* atq; in multis aliis ejusdem Philosophi placitis reprehendendis hallucinatum esse præfatur, & quomodo *Aristotelea* à *Galenica* differat, diducit. Verba ejus, quia multa, paucis comprehendam, in gratiam Tyronum & eorum, quibus vasta commentaria excutere nec tempus, nec lubentia sufficit, addere non pigebit. *Aristoteles* inquit, putredinem naturalem definit, maximè oppositam generationi simplici mixti, quatenus mixtum est; *Galenus* non naturalem, sed violentam; non simplici sed particulari generationi mixti oppositam; *Ille* putredinem, qua mixtum in sua principia dissolvitur; *Hic* putredinem, quæ fit caloris interni defectu; *Hic* eam, quaidem calor augetur; *Ille* putredinem, quæ fit per caloris efflationem; *Hic* quæ fit ejusdem coctione; *Ille* putredinem, quæ fit transpiratione libera. *Hic* non aliam, quam quæ fit eadem impedita; *Ille* putredinem, cujus prima causa est calor extra ambientis; *Hic* cujus duplex est causa, calor quicunque cum humido: Nam putrescentia omnia ab humiditate & caliditate putrescere, testatur *Galenus* (l. 3. de Compos. Med. sec. loca c. 2.) *ille* putredinem, quam frigus internum promovet. *Hic* illam, quam frigus retardat, *ille* putredinem, quæ sensim diffuente humido tandem in terram definit. *Hic* eam vi caloris exurentis absumto humido in cineres terminatur. *Ille* putredinem dicit esse corruptionem; *Hic* mutationem ad corruptionem. *Ille* qui suæ putredinis causalem definitionem proponit, corruptionem interni caloris intelligit, id est, diminutionem. *Hic* qui suæ item definitionem quidditativam à latinis appellatam profert, corruptionem totius substantiæ corporis putrescentis intellexit. *Ille* calorem externum ambientis aëris & aquæ adduxit pro autore corruptionis illius; *Hic* alium, ut suo loco videbimus. *Hactenus Simonius*. Contulit & has definitiones *Zabarella*, Aristotelicam recipit, Galenicamque confutat (l. 3. Mist. Generat. & Inter c. 1. & 2. col. 593.)

§. 5.

An putredo sit secundum naturam, an præter eandem, & an interitus via ad putredinem ex mente Aristotelis sit? controvertunt Philosophi. Prolixus est in horum sententiis declarandum *Francisc. Piccolomineus* (l. de Putred. c. 2. p. 971. & c. 3. p. 973.) decernitque (c. 5. p. 975.) (1.) interitum dupliciter posse considerari vel secundum comparisonem cum ortu vel facta comparatione inter interitus ad invicem: Dum interitus comparatur cum ortu, dicitur præter naturam, quia ortus aptatur à natura, interitus autem per consecutionem & ex accidenti. At comparatis interitibus ad invicem, quoniam quidam fiunt secundum Naturæ cursum, alii nequaquam

quam, jure nonnulli præter, alii secundum naturam ab *Aristotele* dicuntur. Altera (2.) distinctio est, interitum ad duo posse referri, vel ad institutum Naturæ, vel ad modum & principia. Omnis interitus senium & imbecillitas dicuntur esse præter naturam, cum à natura non per se operentur: at si referatur ad modum & principia, sic datur interitus hominis præter naturam, dum gladio vel laqueo perit, & secundum naturam, dum perit in fine periodi suæ vitæ per interna principia, secundum naturam operantia. Mistum quodlibet ex inimicitiis irreconciliabilibus est, sentit *Job. Sperling. (l. 6. Inst. Phys. c. 6. p. 1021.)*, ignis contra aquam & aqua contra ignem, quæ diversa & adversa corpora mire connexa fœdere, proprio motu tandem solvuntur, & finitis induciis secum trahunt interitum. Omnium optime id explicatum dedit *Th. Willis. (tr. de Fermentat. c. 8. p. m. 48.)*, dum perhibet: Corpora naturalia, in quibus Spiritus Sal & Sulphur in quantitate vel mediocri reperiuntur, in eodem statu non diu permanent: etenim activa hæc principia perpetim in motu versantur. Cum primo conveniunt, à Cruditæ & confusione versus perfectionem contendunt: cujus gratia, quando summum, quo pervenire datur, attingerint; minime in hoc puncto quiescunt: verum exinde versus dissolutionem istius rei festinant. Quæ magis volatilia sunt, soluto mixtionis vinculo, primo erumpunt, dein cætera in partes secedunt, donec forma mixti penitus dispereat. Spiritus ad summum evectus cum aqua & priore sulphure primo avolat & expiratu suo odorem satis gratum diffundit; postea sulphur crassius cum sale, à vinculo, quo ligabantur, soluta & fluorem adepta, sensim evaporant, simulque fœtorem valde tetrum dispergunt. Una cum his partes aquæ diffillantur atque in terram seu caput mortuum corrui subjecti compages.

§. 6.

Libatis his controversiis in foro Medico constitutus, relictisque problematibus variis otiosisque inde deductis, corporis humani resolutionem, quam putrefactio infert, cum *Job. Joach. Beccheri (l. 1. Phys. Subterr. s. 5. c. 1. n. 10. p. 302.)* considerationi præsentis subjicio. Quod, ut commodius fiat, ejusdem conservationem prius trutinandam & examinandam arbitror, quid nempe sit illud, quod corpus ejusque partes servet & à putredine conservet, ut inde putredinis genius eò clarius elucescat.

§. 7.

Corpori animali ejusque partibus Balsamum quoddam à Natura quasi instillatum, quod idcirco Balsamum vocant naturale, Chemici asstruunt. Finem

si quæris, ut in æquilibrio partium servet temperiem & humores, easque à putredine & corruptione defendat, respondent: Unum est in corpore, diversum tamen, si determinationem ad hanc vel illam partem consideres. Acute de illo *J. P. Faber* (*S. 1. Chirurg. Spagyr. c. 2. p. 953.*) ἐμεγγεῖλαις Mercurius dicitur, quia cum Mercurius Planeta Soli connectitur est Sol, cum vero Lunæ copulatur est Luna, &c. Sic humor iste vitæ Mercurius ob Sympathiam, quam cum Mercurio cœlesti habet, dicitur, dum carni annectitur caro fit, dum ossi os, &c. Hoc est illa facultas, qua corpus perficitur, ut optime *A. Theophr. Paracelsus* (*libr. 1. Chirurg. Mag. c. 2. p. 3.*): Also soll ein ieglicher Wundarzt wissen, daß er nicht der ist, der da heilet. So aber der Arzt vermeinet, er sey der da heilet, so verführet er sich selbst, und erkennet seine Kunst nicht. Aber damit du wissest, wozu du den Wundarzt gut heist, und nützlich, und worzu die Kunst ist, also, daß du der Natur an dem verletzten Schaden Schirm und Schüzzung tragest für widerwärtigen Feinden, damit, daß die äusserlichen Feinde den Balsam der Natur nicht zurücke schlagen, nicht vergifften, noch verderben, sondern, daß sie bleibe in ihrer Balsamischen Krafft und Wirckung durch Bewahrung ihres Schirms. Scimus scribit idem (*l. 1. de vit. long. c. 3. p. 839.*): Physicum corpus sustentari posse & illud ipsum ex vi suæ Mumiaæ innatæ. Mumia ist der Mensch selbst. Mumia ist der Balsam der die Wunden heilt. Der Mastix, die Gummi, die Glett &c. vermögen nicht einen Tropffen Fleisch zu geben, aber zu defendiren die Natur, daß ihr Fürnehmen abstatt gefordert werde. Das Fleisch (in der Wunden) muß von innen heraus wachsen, und nicht von aussen hinein. (*l. 2. Paramir. c. 2. p. 41.*) Die weil der Mensch Fleisch und Blut ist, so muß er auch einen besondern Balsam haben, der ihn erhält, dasselbe ist in das Corpus Sal gesetzt. (*l. de morb. Tartar. c. 21. p. 314.*)

§. 8.

Balsamum illud aut est productum calidi & humidi corporis nostri, sive influum sit, sive radicale, seu insitum, aut est ipsum calidum & humidum. Inde pro uno eodemque habet *Dan. Sennert.* (*l. 5. instit. Medic. p. 1. s. 1. c. 2. p. 847.*), Spiritus insitus, humidum symphirum & radicale, calidum nativum. Sulphur vitale aliquando dicitur *Helmontio*, aliquando sub Larva Archei ab eodem absconditur, vocaturque Archeus & Gas de natura salis balsamici, (*tr. complex. atque Element. mistion. figm. n. 41. p. 89.*), Vulcanus etiam, (*tr. Phys. Aristot. & Galen. ignara n. 14. p. 41.*), quo nomine etiam Archeum salutatur *A. Th. Paracels.* (*Labyrinth. Med. c. 5. p. m. 272.*). Hic balsamus corporis vita est & astrum, quo corporis membra vitalibus radiis illuminantur, perinde, ut Solis lumine tota
ma-

magni mundi machina illustrari solet, docuit *Job. Bicker. (Hermet. Rediv. f. 1. c. 3. p. 42.)*

§. 9.

Cum autem, si negotium comprimis generationis consideramus, calidum innatum, seu primo natus calor animalis, nil aliud sit, quam sanguis, ex mente *Guilh. Harvei (Exerc. de gen. Animal. 71. p. m. 314.)*; humidum autem radicale & primigenium colliquamentum crystallinum, ex quo foetus ejusque partes primæ immediate oriuntur. (*Vid. Eund. Exerc. 72. p. 325.*), Colliquamento isti, aut si mavis, semini & sanguini multum in erit balsami, si non ipsum erit Balsamum. Ad eundem ferè modum *Job. Joach. Becher. (c. l.)* semen consistit ex unctuofo humido, seu humido radicali, cui balsaminum quoddam calidum innatum est. De sanguine hæc (*c. l. n. 20. p. 308.*) prodidit: Sanguini occultum, subtilem ac valde balsamicum spiritum inesse, spiritui ardenti in vegetabilibus analogum nemo dubitat, cum arte ex sanguine quocunque præparari possit. Balsaminum autem voco, *pergit*, quia oleosus est, quod non incredibile erit, si consideremus siccum sanguinem in igne, ut lardum flagrare & absumi non minori celeritate, quam ipsum oleum, aut vini spiritus (*adde Supr. l. i. Tit. 2. §. 32.*), & in hoc balsamino spiritu & igne totius sanguinis vis & bonitas consistit.

§. 10.

Spiritus iste balsaminus, aut sulphur vitale, quomodo elaboretur, si scire desideras, modum sequentem dicitur Helmont. (*tr. in Sole Tabernaculum p. 621.*): Sanguis arterialis (hic namque vera balsami sedes,) cum sit partim falsus, partimque pingvis, aut Sulphureus, inde debuit esse pulsuum concussio, non quidem ad refrigerium, (ut alioquin somniant scholæ,) sed scilicet, ut sicut butyrum ex lacte fit per concussionem: Conf. egregium *Illustris Georg. Wolfgang. W. delit (M. C. D. 1. Ann. 6. obs. 2. p. 1.)* de sanguinis conquassatione *discursum*, & quæ alibi (*tr. Blas. human. n. 23. p. 247.*) tradidit Helmont. Ita, *pergit*, ex sanguine sulphur vitale, quod deinde per ejusdem operæ concussionem in Spiritu volatili lumen concipit, propagatumque formale seu vitale lumen; tanquam lumen de lumine sumtum. Spiritus falsi nimirum & sulphur sanguineum in theca cordis per pulsuum se confricant, & accenditur tanquam lumen formale cum calore in Spiritu vitali.

§. 11.

Sunt præterea, qui bilem balsami naturalis vice in corpore nostro fungi volunt, & prædictum sulphur sanguinis vitale de throno suo deturbare nituntur.

tur. Balsamicum quoddam Chyli condimentum eandem vocat *Præceptor colendus Dn. D. Godofred Mæbius* (*Fundam. Med. Physiol. c. 15. p. 367.*). Fermentum fellis perfectivum cremoris, præservativum cruoris & corruptivum feri est *Helmontio* (*tr. Sextupl. Digest. Alim. Human. n. 27. p. 170. & n. 34. p. 171.*). Cum succo Pancreatico in Ventriculum ascendere *Cornel. Bontekoe* (*p. 1. de Vit. & Sanit. Hom. §. 12. p. 18.*) & ad Chylosin concurrere acidum temperando (*§. 58. p. 109.*) suspicatur. Assumpta ore alimenta in lacteum, mediante ea, quæ fit in ventriculo attenuatione, liquorem, Chylum dictum, redacta & per venas lacteas ad cor transmissa post novas in hoc attenuaciones mixtionesque massam supeditare illam rubicundam, quæ sanguinis nomine vulgo venire solet, extra omnem dubitationis aleam posuit *Joh. Broën.* (*Exercit. de Dupl. Bil. Vet. c. 1. §. 4. p. 7.*). Balsamum sanguinis *Augusto Hauptmanno*, *Amico olim honorando* (*Discurs. Inaugur. de Bile c. 2.*), Jecur à putredine eandem præservare quidam è veteribus, inter quos *Gabriel de Zerbis* (*ap. Mæbium c. l. p. 365.*) perhibuerunt. Hepar præprimis, adversus putredinem bilis, præsidio indiguissè, censuit *Francisc. Glisson.* (*Anat. Hepat. c. 20. p. 185.*), quoniam reliquæ omnes partes sanguinem suum immediatè ab arteriis excipiunt; Hepar vero canalem amplissimum habet à vena portæ, qui cum exilis ejus arteria minimè comparari queat: quia etiam hæc sanguinem non in ipsum Hepatis Parenchyma, sed in vasorum illius tunicas distribuit. Balsamum totius corporis, eò quod Sal lixivum obtineat, declaravit *David Beckius* (*Experim. circ. rer. nat. princip. p. 120.*), & Sal volatile oleosum experimentis quibusdam animatus *Johan. Broën.* (*c. l. c. 2. §. 5. p. 42.*)

§. 12.

Contrarium sustinet *Aristoteles*, qui (*l. 4. de part. Animal. c. 2.*) fel esse purgamentum (*ὑποκαθάρτυα* & paulò post *ὑερίστωα*), non alicujus gratia, sed inutilem esse materiam, pronunciavit, & qui hunc sequitur *Plinius*, (*l. 11. c. 37.*) pessimi sanguinis purgamentum, Ex genere quadrupedum, quæ Animal generant cervo & damæ deesse notatum est: etque etiam aquo, mulo, asino, vitulo marino & murium nonnullis. Cervis Achainis cognomine, sed contrari creditur, inquit iterum *Philosophus* (*l. 2. de hist. anim. c. 15.*). Etiam cervi fel in intestinis habent, juxta *Plinium* (*c. l.*), ob quorum amaritudinem non attingantur à canibus, quod tamen falsum venatores compererunt, teste *Jacobo Dalechampio* (*in not. ad h. l. Plin. p. 541.*), qui capto cervo in more habent ejus visceribus, intestinis, & sanguine canes cibare, id quod dicunt apud Gallos: Faire la carée. Carere eo etiam animalia in Ponto, qui absinthio vescuntur, iterum *Plinius* (*c. l.*) autor habet. In parte quadam agri Chalcidici Euboxæ fel

fel nunquam pecori esse, *Aristoteles* (l. 1. *hist. animal.* c. 17.) narrat. Quamobrem pulchre *Aristotelis* iudicio (l. 4. *de part. Anim.* c. 2.) à Veteribus dicitur illis, qui causam cur diutius vivatur, fellis vacuitatem esse ajunt. Inter Leonis tamen longævitatatis causas bilis abundantiam allegavit *de la Chambre* (Vid. T. 3. *Ephemer. Curios.* 14. p. 226.). Et bilis in corporis œconomia non est tanta necessitas, solumque ferè sanguinis excrementum & spumam ideò proclamat *Joh. Viridatus* (p. 2. *de prim. coctione* c. 5. p. 281.). Pro spuma sanguinis venditavit *Steph. Rod. Castrens.* (l. 2. *de Meteor. Microc.* c. 13. p. 83.)

§. 13.

Neque bilem cremori misceri, ut præservet eundem à putredine, (cum in loco naturali constituti humores non facile putrescant,) sed ut sale volatili & oleo abundante incidat, attenuet, fluidumque eundem reddat, ut benè *Regner. de Graaf* (de nat. & usu succ. *Pancreat.* §. 95. p. 45.) ratiocinatur, qui sui effati testes vocat solos pictores, qui hunc in finem coloribus suis immiscent bilem, recitat id etiam è *Graafio* forsàn *Joh. Broën.* (c. l.), qui & mulieres in eluendis pannorum maculis bovinam bilem applicare novit. Et hinc in altera digestionem, in qua gracilia intestina sunt stomachus, fermentum à felle inspirari, monuit *Joh. Bapt. Helmont.* ad corruptionem & separationem aqueæ partis, utque mutetur acidum volatile in falsum volatile, (tr. *Sextupl. digest. alim. human.* n. 29. p. 171.)

§. 14.

Nec moror *Mæbii* obicem, dum ad stomachum delatam bilem virtutem digestivam Exemplis quorundam voracium brutorum imprimis Lupi corroborare satagit. Et in his naturaliter dari *Martin. Acachias* (in *Act. Med. Galen.*), ut in Avibus rapacibus falcone, Accipitre &c. quæ crudis carnibus vescuntur, quia majore calore ad coctionem indigeant. De fermento lupino res probatione non indiget & aliam eamque plane novam rationem olim prodidit *Celeberr. D. Simon. Pauli* (*Quadripart. Botan.* s. 2. p. 86.). *Johann. Argenter.* in lupo & vulpe hunc canalem invenire non potuit. Vide *Cass. Baubin.* (l. 1. *Theat. Anat.* c. 45. p. 158.). Jungunt his quidam Pontificis triremium Remigem, de quo *Andr. Vesalius* (l. 5. *de Fabr. hum. corp.* c. 8. p. m. 351.), quem voracissimum indigitat *Magnif. Joh. Bohnius* (*circul. Anatom. Physiolog. Progymn.* 10. p. 153.), cum *Vesalius* eundem robustissimum nunquam in procellis etiam nauseam marinam passum & longissimo spiritu extitisse saltem, testetur. Interim amara appetitum augere, quatenus calorem & fermentum restituant, *Exc. Georg. Wolfg. Wedelio* (l. 1. *de Facult. Med.* c. 3. p. 13.) obloqui, religionem duco, dummodo fermenta

(O o o o o)

acutè

acûte distingvantur & bilis in stomachum effusio non sit nimia, omnem fermenti texturam infringens & vim resolventem evertens.

§. 15.

Quantas nempe turbas det concoctioni primæ bilis, *πικρὸχολοὶ ἄνω* & *κάτω* edicent, choleraque inde emergens loquetur. Tantopere aliquando aberrat Natura, *Cassp. Hofmann. (l. 2. instit. Med. c. 36. §. 7. p. 94.)* meminit, ut alter & superior (*bilis meatus πύργος χολήδοχος*), ne attingat quidem intestinum (duodenum, ni tu mavis tenue,) sed ingrediatur Ventriculum. Et hi demum sunt *πικρὸχολοὶ ἄνω* veteribus dicti, homines miserrimi quippe nisi bilem evomant ante mensam, quies nulla superest illis, usque dum cibus ingestus sit expulsus. Imò coctioni plurimum adversatur bilis: Nam omnibus hunc faccum vomituriens appetitus dejicitur, & Ventriculus debilissimus existit, ructusque nidorosi ipsis sunt frequentissimi, notat *Joh. Viridet. (p. 1. c. 1. c. 3. p. 16.)*. Conf. *Anut. Foësius (Oeconom. Hippocr. p. 507.)*. Vomitu rejectam bilem instar aquæ fortis bulliisse, *Petr. Borellus (Cent. 2. obs. 1. p. 104.)* annotavit. Qui vero *πικρὸχολοὶ κάτω*, continuis biliosis dejectionibus exercentur.

§. 16.

An bilis Hepati & sanguini infundatur, inter se *Palephatus* & *Neochm. apud Bernhardum Sualben (tr. Alkali & Acidum p. 204. & sq.)* disceptant, ubi hic affirmativam, ille negativam tuetur, & contentione factâ experimentorum & rationum armis, ut Acidum & Alkali, inter se collidunt. Præcedere Hepatis actionem generationem bilis, Embryones docent, in quibus Hepar sanguine abundat, antequam bile turgeat vesicula, vel leviter tingatur. Quomodo in Hepar perveniret, quærit *Th. Bartholin. (l. 1. Anat. Reform. c. 15. p. m. 96.)*. Siquidem Anatome docet, hunc ferri humorem non referri? Per Mesenterium longa nimis via, in qua propter acrimoniam ad exitum properat, & obtunditur vis. Unde autem generabitur, si sanguinis præcedat coctionem? Arteriæ & venæ paucæ ibi dispersæ, bilis autem copiose colligitur, imprimis *Aristot. testimonio (l. 1. Hist. animal. c. 17.)*. In Naxo omnibus fermè quadrupedibus adeò grande, ut qui sacra fecerint advenæ stupefiant, rem scilicet prodigii loco sibi arbitrantur.

§. 17.

Omne autem amarum esse balsamicum, non ita simpliciter verum reputandum, cum dentur balsamica non amara, & amara balsamum nostrum corruptentia, inter quæ Opium crudum merito refertur, quod crebro assumptum pallorem, sanguinis resolutionem, ipsamque adeò cachexiam, quin & Hydropem causa-

caufatur. Et qui tueretur à putredine Chylum, fangvinem & totum corpus, cum extra vesiculam facilis in putredinem fit bilis, nisi oppidò exsicceetur. Sicut & amarissima, ut Absinthium & Aloë, ipsa verminant, seipsasque ipsæ à putredine tueri nesciunt: Claudio *Andr. Vesalii* (c. l. p. 355.) verbis: Non ignarus interrim subtilis Anatomicorum commenti, qui bilem in suam vesiculam asservari docent, ut jecur à putredine vindicet, non expendentes, quam innumeros bilis folliculos & Cerebro & Lieni, & pulmonibus, & plerisque aliis corporis partibus, ne ipsæ quoque putredinem contraherent, Naturam adhibere potuisset.

§. 18.

Balsamum igitur corruptionis in corporibus averruncus in sanguine hospitatur, spirituosum est & cum sanguine circulatur allapsuque & penetrativa sua spirituoosa vi viscerum & reliquarum partium fibras, tubulos, & glandulas miliformes afflat & animat, tonumque earum servat & tuetur. Paucis, spiritus illi balsamici sunt spiritus vitales & animales à veteribus cognominati, quos & quintam Sanguinis Essentiam *Martin. Pansa* (part. i. de prorog. vit. c. 2. §. 4. p. 8.) appellare consuevit. Spiritus sunt quasi sanguinis Anima, eundem moventes & circulantes. Balsamus sunt à putredine conservans & grumescencia sanguinem profitetur *Sebast. Wirdig*. (l. 2. Med. Spir. c. 6. §. 1. p. 85.) & universalis quædam Mumia in omnibus corporibus *Eduardo Bolnesto* (Præfat. in Auror. Chymic.). His in vigore & debito motu constitutis putredinis tyrannis in exilium proscribitur.

§. 19.

Ne igitur genio, quin & vita sua defraudentur partes corporis quædam aut etiam corpus totum, mortisque & putredinis subjiciatur tyrannidi, ut sanguis & cum eo spiritus assiduè motu circulari agitentur, necessitas imperat. Et hinc partes Gangræna afficiuntur, cum ipsarum tubuli ita sunt obstructi, ut paucissimus sit sanguinis (& Spirituum insitorum) & humorum in illos influxus aut per illos transcursus. Ita *Job. Broën*. (c. l. c. 12. p. 168.), Dixi, subdit, paucissimum in Gangræna esse influxum ad differentiam scilicet indicandam, quæ est inter ipsam & Sphacelum, in quo nullus plane adest sanguinis & humorum influxus. Nam in Gangræna relictæ adhuc sunt tubuli, quidam aperti, in quos Spiritus & humores aliquatenus possunt influere, hinc quoque vita illius partis ad breve aliquod conservatur tempus, nec tam difficilis est hæc curatu, quam quidem Sphacelus. Vidi, testatur *Mart. Kergerus* (de Fermentat. f. 2. c. 9. p. 162.) totum crus unica nocte gangræna corruptum & putredinem sanguini tam cito communicatam, ut & pollex sinistræ manus & gingivæ nigrescerent, Hujus-

modi Exempla multa in Praxi quotidie observanda occurrunt. Hoc ipso (1704) quo hæc revideo anno, in oppido Zschopa Pannifex è Nundinis Numburgensibus itinere pedestri omni ex parte sanus redux circa vesperam extra hypocaustum dum pedem dextrum posuerat, dolorem pungentem sentit, ita ut non sine molestia eundem reducere valeret. Friget pes, per noctem dolores ingravescent. Manè advocatus Balneator pedem rigidum & frigidum advertit, quidq; agendum sit se ignorare fatetur, meque advocandum svadet, interim pedem fomentationibus calidis tractat. Advolo, pedem frigidum scarificare jubeo, nihil inde cruoris, etiam cuspide lancettæ suæ tentatæ ἀναισθητός pes & ad motum impotens (ἀκίνητος) usque ad Genu deprehenditur. Στασις sanguinis & spirituum à tubulorum obstructione sanguinis concretionem judico, idque Gangrænæ ad Sphacelum jam inclinantis causam, adeoque ut pedem à sana parte separare permetteret. Surdo fabula, mortem eligebat, vocabat uxorem, sed & hæc surda. Toto namque corpore sanus, animo saltem ægrotabat. Sphacelo paulo post corripiebatur putrescebatque pes, ut tandem foetoris nauseabundi pertæsus æger sectioni annueret. Quâ facta, os quin & medulla ossis corrupta & nigra apparebat, adhibitisque adhibendis vulnere curato unipes bene habet.

§. 20.

Stat & aliquando rigida tota corporis machina in momento sanguinis motus & spirituum absque ulla prægressa mentis aut animi alteratione, talesque aut Apoplectici concidunt, aut Lethargici ad plures abeunt. Ante multos annos pannifex Chemnitii post Cœnam dormiturus in scamnum decumbit. Post semihoram stertere incipit, post rhonchissare Spiritumque difficulter ducere. Excitatur etiam cum strepitu, omnium ignarus, rationis vacuus deprehenditur,

Nec facit officium pesque manusque suum.

Vocatus in Plethorico & carnosio venam secare jubeo Medianam, qua aperta sanguis non effluit, grumofus tamen exprimitur. Cephalica & Salvatella aciem Phlebotomi experiuntur frustra sanguinis effluxus expectatur, soli quidam grumi valida facta expressione deprehenduntur. Pulsus penitus obscuratur. Contigere hæc circa noctem mediam, ingruente crepusculo omni motu & sensu destitutum corpus exanimabatur.

§. 21.

Στάσις igitur sanguinis aliorumque humorum & spirituum à quacunque demum causa proveniat, morbum & mortem prænunciare, comprimis Neoterici proclamant; Circulum contra ad naturalis mechanismi leges institutum

tum vitam & sanitatem. Ita *Job. Broën.* (c. l. c. 12. §. 2. p. 169.) dixit, vitam corporis, sive quæ huic soli propria est, & à vita mentis diversissima, consistere saltem in locali & automatico sanguinis & humorum motu, & circulatione, qua cessante, vita quoque corporis cessat & habitaculum suum relinquit Anima, quia factum est inidoneum ad commercium motuum, cum ipsa ulterius continuandum.

§. 22.

Sunt, qui putredinem aut putrefactionem potius per fermentationem definunt, qua misti compages lentè dissolvitur. Extiterunt non pauci Philosophi, differit *Magnif. Dn. D. Job. Bohnius* (*Dissert. Chymic. Phys.* 10. §. 1.), qui aut fermentationem (quam coctionis termino innuebant,) putrefactionis notatione exprimebant, dum v. g. *Empedocles* vinum Aquam in vite putrefactam definivit, *Plutarchus* idem putrescentem sub cortice lympham pronunciavit, aut qui putredinem fermenti insimulant, fermentumque per putrefactionis modum agere suspicantur v. g. *Mercurialis* & *Fernelius*, aut qui tandem putrefactionem & fermentationem notionibus distinxerunt, re ipsa vero confundunt, ejusdemque naturæ & unam plane operationem Chymicarum utramque autumant, v. g. *Sennertus*, *Duncanus*, *Bornettus* & *Davissonius*, sed hos omnes egregiè cœcuvissse, optimo jure *Vir sagacissimus* censuit. *Jacobum Zieglerum* etiam fermentationem cum putredine confudisse (tr. de Ferment. c. 2. p. 6.) cum *Job. Fernelio* (l. 6. M. M. c. 9. p. 296.) & ipso *Job. B. van Helmont.* (tr. Spir. Vit. n. 8. 9. p. 158.). *Martin. Kerger.* (l. de Fermentat. f. 2. c. 9. p. 161.) probat, eosque reprehendit. Idem Chymicos fecisse, imprimis *Tb. Willisum* (tr. de Fermentat. c. 8. p. 48. & c. 9. p. 56.) *Martin Schoock.* (de Fermentat. c. 13. p. 120.) astruxit.

§. 23.

Opposuit se his *Anton. Günther. Billichius* (*Anat. Ferment. Platon. c. 4. §. 29. p. 487.*), cujus rationes recitat *Martin. Schoock.* (c. l. p. 117.) & laudatus nosster *Bohnius* (c. l. §. 2.); Sed quos nec *Hermann. Conring.* (*Exercit. in Billich. p. 577.*), nec *Martin. Kerger.* (c. l. p. 562.), nec accuratus *Bohnius* (c. l.) approbare potuerunt. Multis de harum differentia egit *Kergerus* (c. l.), *Schoock.* (c. l. p. 115.) quos vide. Revera, inquit supra laudes nostras positus *Dn. D. Bohnius* (c. l. §. 3.), diversisque phænomenis putrefactionem inter se differre ipsa nostra sensoria minus oscitanter applicata, & primo quidem Nares & Lingua nobis persuadent: quatenus vegetabilia sive fermentationi, sive putredini subjiciantur, quem in principio utriusque odorem & saporem aliquandiu sibi specificum servant, successive cum peregrino quodam immutant, ita tamen, ut ille sub

putredine fracidus, nauseabundus & urinosus; Sub fermentatione acidulus magis minusque nigratus percipiatur, odoremque alium spiret absinthium, Mentha & Chelidonium fermentatum ac putrefactum; Animalia vero horumque partes, quia fermentationi nunquam, sed soli putrefactioni auscultant, putrescentibus etiam vegetabilibus modò similem, modò peculiarem fracedinem olent.

§. 24.

Manus, *pergit* (§. 5.), si putrescentibus vegetabilibus admoveas, præprimis humidioribus arctiusque compressis, aut densius cumulatis sine calore sensibili illa vix deprehendes, qui interdum inurentem & luculentum ignem, ut in fœno humidioris contingit, (quod quidem olim cumulos fœni amplos in pratis non semel ignem & flammam emisisse & in cineres defecisse me conspexisse recordor, *Conf. Th. Willis. c. l. c. 10. p. 69.*), degenerat, aut si forsitan manibus palpare illum haud liceat, quod lenta nimium sit putredo, obstetricante Thermometro (in fermentescentibus vix) eum experiri licebit. Facere huc, non sine causa judicat *Nobilissimè Dn. D. G. W. Wedelii* Nobilissimum experimentum, dum Glasti præparationem mechanicam curiose lustraret & in parandi modum inquireret, fumantes acervos vidit urinosasque particulas exhalantes percepit, toto eò quo conficiebatur loco imò tota domo nares vellicantes. Consecutus inde imposito instrumento, sine sumtibus, sine cura & quod maximum est, sine igne notabilem quantitatem Salis volatilis in liquore urinoso spontè prolecto *Vid. laudati Wedelii* (*Experim. Chym. nov. de Sal. Volat. Plant. c. 4. p. 39. & sq.*). Præterea *juxta Bohnium* (§. 6.) & hoc putredo sibi peculiare facit, quod sine ulla molis expansione & rarefactione fiat: Fermentatio contra cum turgescencia notabili & receptacula frangente. Fermentanda frequentius fermento indigent, (§. 7.) quod eorum particulas torpidiores aut firmiores nexu sibi implicatas exagitet & divellat. Sine tamen ejusmodi motore externo putredinem concipere potest quodvis mixtum, ad putrescendum aliàs aptum.

§. 25.

Non hic negligenda illa distinctio, qua *laudatus Vir* (*Specim. Experiment. Chym. de Sal. Volat. Plantar. c. 5. p. 44.*) aliam facit destructivam, qua mixti forma penitus perit & hæc ad putredinem tendit, aliam excitativam, quæ latentia evolvit, in conspectum sistit, & sejunctis à se invicem vinculis seu Elementis nova producit corpora. Illam destructivam, hanc perfectivam vocare soleo. Destructoriæ etiam meminit *nunquam satis laudandus Bohn.* (*Exerc. Chym. 9. §. 23.*) qui & (*Exerc. 10. §. 10.*) retulit, quodam fermentationis perfectivæ & destructivæ notionibus id indigitari contendere; ita ut per priorem multum

mustum in vinum exaltetur; per posteriorem in acetum degeneret. Fermentatio autem est *juxta Dn. de Stair. (Physiol. nov. Experiment. Explorat. 14. n. 1. p. 454.)* vehementior motus, unde rarefactio, tumescencia, ebullitio seu effervescentia. Ubi rectè notat *Job. Dav. Portzius (Vin. Rhenan. Anat. Chym. c. 2. p. 14.)*, quod quidem omnis fermentatio sit cum effervescentia, sed non contra omnis effervescentia cum fermentatione, qui & mustum effervesce, non fermentari (*p. 15.*) dictitavit. Effervescentiam fermentationem subitanèam vocat *Jacob le More (Chym. Med. Phys. c. 4. p. 28.)*, ortam ex occurso duorum corporum, poros & meatus mutuos occupantium; unde aër undiquaque pressus angustia loci sibi viam parare solet cum sibilis, strepitu & guttulis in altum elevatis sese manifestans; postea Aëre de loco deturbato, placidum & sapius inseparabile ineunt consortium hi duo liquores, qui fluiditatem suam derelinqentes rigidam & duram plerumque asciscunt consistentiam. De differentia fermentationis & effervescentiæ *idem (§. 16.)* plura. Corruptionem igitur fermentationis speciem vocare non erubuit *Wolferd. Senguerd. (p. 1. Philos. Nat. n. 10. p. 72.)*, *Nosterq; Bobnius (c. l. §. 11.)*. Fermentationem quandam quasi viam ad putrefactionem seu hujus quoddam incitamentum indigitavit.

§. 26.

Subjiciuntur putredini non simplicia corpora, qualia Elementa vulgaria reputantur, imprimis ignis. Autoritas quidem *Aristotelis* pro Igne militat, non pro reliquis Elementis, dum (*l. 4. Meteor. c. l.*) scripsit: *Ἡπιετα πάντα τὰ ἄλλα πλὴν πυρός. καὶ γὰρ γῆ καὶ ὕδωρ καὶ αἴη σήπεται.* Putrescunt omnia alia excepto igne; Etenim terra & aqua & Aër putrescunt. Idem de Igne alibi (*de long. & brev. Vitæ c. 5.*). Reliqua namque Elementa à calore externo contra naturam possunt affici, ratiocinatur *Jacob. Scheckius (l. de Calor. Vi & Efficac. c. 4. p. 407.)* & quodammodo fieri sterilia. Sed igneum Elementum, (volumus autem intelligi ignem, non in alia materia incensum,) ut alia Elementa vernacula & ἀμεία mixtorum corporum alium extra se ignem non habent, qui possit ipsius natura affici. Quamdiu vernaculus ignis in mixtis substantiis exsuperat & stabilis manet, tantisper enim putredine substantia talis non afficitur, ut propter ignem etiam, & non tantum ignis ipse putredinis non patiens esse corpus existimandum sit. Ignis lucet & est immaterialis & habet rationem formæ, comparatione ad alia Elementa, *Simplicius (in 4. Phys. t. 49.)* concludit, qui addit, ignis purissimus omnium corporum & magis expers materiæ, quam cætera Elementa, & potius lumen quàm ignis. Quocirca & proportionè ignis ad reliqua Elementa proportioni formæ ad materiam assimilavit *Averroës (2. de*

(2. de Generat. & Corrupt. c. 50.). Hæc ratio est, quod ignis nequeat putrescere, quia semper humorem in se inclusum, à quo accenditur, habet pro materia, quæ nunquam rebellis ipsi esse potest, nisi suffocetur: potest igitur suffocari extinguique, sed non putrescere, *judicat Job. Argenterius (Comment. 3. in Art. Med. Galen. p. 149.)*. Et hoc ignis à putredine privilegium, quamvis sibi firmiter persuadeant Aristotelici, tamen duplicem corruptionem eidem assignasse Philosophum legimus. Duobus modis videmus corrumpi ignem, (*philosophatur l. 3. de Cælo c. 6. p. 52.*): Nam & à contrario corrumpitur extinctus, & ipse à se ipso marcescens. *μάργωσιν* & *σβέειν* marcorem & extinctionem vocavit *alibi (l. de Juv. & Senect. c. 5. & de Respirat. c. 8.)*. Cur calorem corporis nostri corrumpi indeque putredinem inferri in ipsa putredinis definitione dictitant, quod fecit *Jacob. Zabarella (l. 2. de Mist. Generat. & Interit. c. 6. col. 562. sq.)*. Cur quidam spiritus corrumpi & putrescere posse cum *Franc. Valesio (l. 5. Controv. Med. & Phil. c. 19. p. m. 260.)* statuerunt? cum ex & ab igne microcosmico sit calor & spiritus, imò ipse ignis. (*Vid. l. 2. Tit. 9. §. 18. sq.*). Et ex hac ignis natura & constitutione calorem *ἐμφυτὸν* & *σύνφυτὸν* putredini non esse obnoxium per se conclusit (*c. l. c. 4. p. 424.*) *Jacob. Schegkius*. Quod si corruptionis notione ludere Philosophum, cum fociennis regeras, ἀφίλοσοφως id fieri cogites.

§. 27.

Possent & aliæ rationes in medium afferri, cur iginis fermentationi aut putredini herbam non porrigat, v. g. ex *Aristotele (s. 20. probl. 25.)*, & *Francisc. Picolhomineo (l. c. c. 8. p. m. 980.)* refrigerari oportet illud, quod putredinem est concepturum. Ignis autem, ubi refrigeratur, ignis esse desinit. Ignis nihil patitur secum commisci, ut reliqua Elementa, iterum ex *Aristotele Jac. Zabarella (c. l. c. 14. col. 584.)*. Neque ignis efficientiæ potentioris cujusdam, cum sit efficacissimus, est obnoxius, ut loquitur *Jacob. Schegkius (Confutat. Error. Simon. Simonii c. 1. p. 636.)*, sufficiat hæc à motu ignis rapidissimo, quæ desumitur. Flammam Aristoteli nil aliud esse quam *πνεῦμα* exhalationis quoddam, *Jacob. Schegkius (de Color. Vi & effic. in nat. c. 2. p. 312.)* dixit, & *Th. Willis. (c. l. c. 10. p. 67.)* ignem sulphurearum particularum in subjecto impetuosius concitatum motum & eruptionem. Credendum ignem particularum subtilium rapidissimo in motu constitutarum congeriem esse, *statuit Wolferd. Sengverd. (p. 3. Philos. nat. c. 12. p. 241.)*, inde flammam fluorem dicendam ex celerrima particularum liberè transeuntium successione *Job. Dan. Major (in Gen. Errant. c. 14.)* reputavit. Quæ rapidissimo motu feruntur corpora, motibus prædictis vix auscultabunt. Exemplo sit aër ventorum tur-

bini-

binibus motus, ut venti ea propter Aëris everticula quibusdam nuncupentur. *Vide Athanas. Kircher. (l. 4. M. S. S. 2. c. 8. p. 237.).* Et si ignis subterraneus nullas emitteret halitus ventorum materiem : Mare velut torpidum penè motus expers facile in putredinem cum Geocosmi ruina abiret, *juxta Eundem. (c. l. c. 1. p. 212.).* Qua de causa motus *Joh. Conr. Barchusen. (l. 2. Pyrosoph. c. 1. Tit. 14. p. 90.),* intrepidè decrevit : Stante circulatione (M. S.), tunc nec in corde, neque in ipsa massa sanguinea fit ulla fermentatio.

§. 28.

Reliqua Elementa, quatenus sunt simplicia, itidem fermentationi & putredini obluctantur, quatenus verò mixta, subjacent. Ita *Avicenna (l. 4. Canon. fen. 1. tr. 4. v. 1.)* : Non terra, *Anton. Santorell. (Post prax. Med. c. 37. p. 113.)* Contrarius *Lucretius* ista (*l. 5. de Nat. rer. v. 241.*) intonat :

Illud in his rebus ne arripuisse rearis,

Memini, quod terram atque ignem mortalia sumsi

Esse neque humorem dubitavi aurasque perire.

Aër ferè nunquam purus habetur. Naturæ namque est cribrum, ut eleganter *J. B. du Hamel. (l. 3. de Consens. Vet. & Nov. Philos. c. 3. p. 723.),* quo cœlestes influxus ad terram usque demittuntur, illiusque interjectu terra cum cœlo nundinationes suas & commercium exercet. Sphæra præterea est Atomorum è maris & teræ abyssi surgentium &, cum sit de genere fluidorum, ubicunque allidit in corpus solidum, de ejus effluviis quædam excipit. Crassescit igitur & caliginem concipit : Caliginosum autem aërem esse velut terræ & aquæ lanuginem, *iterum Hamel. (c. l. n. 2. p. 715.)* prodidit. De Aqua autem se rescire fatetur, (*Idem. c. 4. n. 1. p. 738.*), an aqua in rerum natura omninò pura ab omni alio secreta elemento inveniri possit. Quanta est in aquis saporum diversitas ? quid ? quod aliæ sunt limpida & graves, aliæ lutofa & leviores, atque ex omnibus fere triplex salis genus, fixi, nitrosi, & volatilis elicitur.

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus

Et vitium capiant, ni moveantur, aquæ.

(*Ovid. l. 1. de Pont. Eleg. 5. v. 5.*). Motu namque absente, Aquæ crassescunt, mucescuntque, quod optimè in stagnis animadvertere cuique liberum est.

§. 29.

Cum etiam fermentatio & putredo succedens fluidorum sit, Terra & terrea, utpote sicca, fermentationibus & putrefactionibus non facile obnoxia. Quod si tamen Terra pluviis irrigetur, in tumorem quasi agitur, totaque in

(Ppp pp)

fer-

fermento est. Egregie id expressit divinus Poëta, Virgilius (l. 1. Georgic. v. 43.), dum cecinit:

Vere novo gelidus canis cum montibus humer

Liquitur, & Zephyro putris se gleba resolvit.

Terlius & ad Philosophiam etiam modernam accommodatum (l. 2. v. 331.)

Vere tument terræ & gentilia semina poscunt,

Tum Pater omnipotens fecundis imbribus æther

Conjugis in gremium læta descendit & omnes

Magnus alit magno commistus corpore fetus.

§. 30.

De Mineralium in terra productione Th. Willif. (c. l. c. 3. p. 18.) ista: Licet in visceribus terræ fermentatio sit minus conspicua, quam superficie; tamen facile constat particulas Elementares, seu principia fermentativa in profundo telluris, velut utero quodam prægnanti, includi: quæ ibidem concreta & strictis amplexibus Colligata mineralium productiones constituunt: soluta autem & in telluris gremio commota, aut sursum exhalantia *μετέωρα* apparentias faciunt. Utut vero hæc ita se habeant, ubi compactiorem firmioremque texturam mineralia obtinuerunt, in illa putredini nullum conceditur jus. Rubiginem putredinem metallorum signare & mortem Paracelso (l. 6. de Rer. Natur. p. 896.): So ein Metall sterben will, scribit, hebt es an zu rosten, und was verroset, das ist auch gestorben, und also, wenn es gar zerroset, so ist es gar abgestorben, und zu einen faulen Cadaver worden, und solcher Rost magnimmermehr reduciret werden in ein recht Metall, sondern giebt allein ein Schlacken und kein Metall mehr. Es ist auch, pergit alibi, (T. 1. op. Cœl. Philos. s. liber vexat. p. 932.), daß sich die Metallen, wenn sie lange in der Erden liegen, nicht allein verkehren, daß sie gar zu Rost und Schimmel werden, sondern sie werden auch durch grosse Verlängerung in der Erden gar wiederum zu einen rechten natürlichen Stein: Der man nun viel findet, man hat aber nicht Achtung darauf. Denn man findet ganz steinerne heydnische Pfennig mit alten Gepräg, sind aber am ersten Metallen gewesen, und durch die Verwesung Stein worden. Hic vero idiotismo suo indulget Bombastus, cui regerendum illud Bohnii (c. l. §. 13.): Qui Metallorum per rubiginem corrosionem putredinem vocant, aut in notionibus imponendis valde luxuriant, aut crassio rem Philosophiam colunt. Quomodo corrumpi posse dicantur, explicat Joh. Joach. Beccker. (l. 1. Phys. subterr. s. 5. c. 1. n. 60. p. 334.), qui & quid Metallariis Tod Metall vocitetur (c. l. s. 4. c. 7. n. 9. p. 292.) tradidit. Vetustate Lapides quidem rubiginem contrahere,

here, *Plinius* (l. c.) scripsit, & ex hoc *J. C. Scaliger*. (*Exerc. 137. f. 1. p. 464.*) unde & Poëta:

Mors etiam saxis Marmoribusque venit,

Assentire videtur *Lucretius* (l. 5. de Nat. Rer. v. 307.)

Denique non lapides quoque vinci cernis ab ævo?

Non altas turres ruere & putrescere saxa,

Non delubra Deum simulacraque fessa fatisci?

Sed hæc poëtice & catachrestice. *Contrarium Galenus* (l. 3. de morb. vulg. comm. 1.) docuit, & ipsa firmat experientia. Metalla, in contrarium urget. *Zacut. Lusitan.* (l. 1. Hist. Med. Princip. hist. 84. qu. 51. p. 152.), putrescunt, quoniam aquea sunt: quare *Plato* ea dicit aquarum genera, id est, corpora ad aquam pertinentia & frigore magis, quam igne, durata. *Platonem* (in *Timæo* f. m. 295. a.) evolventi liquet, illum non metalla aquea, sed aquas fusiles appellasse, quod Aquarum instar fluant, ut ego interpretor, calefacta. Nec è sola aqua, sed metallico seminio imprægnata, Spiritu, s. Archeo metallico cooperante illa fingi, nulli non ignotum. Lapidés etiam per putredinem h. e. dissolutionem humidi à sicco veniunt ad interitum, & cinis fiunt, pergit *Zacutus*. Credat id, cui aquam è pumice elicere non impossibile videtur.

§. 31.

Promptius verò in vegetabilia & Animalia suum imperium exercere valent fermentatio & putredo. Succulenta namque sunt & humida herbæ, flores, fructus, ligna, radices, humiditate etiam pollent non mediocri viscera, carnes & aliæ partes animalium, nec poris destituuntur, quibus vapores rarefacti egredi aërque ingredi possit, quia & soluto animæ & corporis vinculo statim spiritus cum sale & sulphure in sanguine conflui, nec non cujusque partis insiti è motu suo regulari cessant & in confusionem aguntur: deinde, partim è poris cum calore evanescente exhalant, partim intus in cavitatibus conclusi, cum reliquis particulis inordinatè fermentescunt & corporis totius ac viscerum intumescencias faciunt. Postea verò partium solidarum compages sensim laxari, & particulæ sulphureæ una cum salinis fluorem adeptis, evaporare incipiunt; hinc foetor summa & putredo oriuntur. Et hæc est genuina putredinis scena, penicillo *Thom. Willisii* (c. l. c. 8. p. 50.) delineata.

§. 32.

Omni putrefactioni inesse motum internum, non secus, ac igni, aut lumini, argutè censuit *Francisc. Baco de Verulam.* (*Sylv. Sylv. c. 4. n. 352. col. 827.*). Ad hanc autem illustrandam facit desiccationis processus & progressus, qui tribus

(P p p p p) 2

actio-

actionibus perficitur, eodem interprete (*Hist. vit. & Mort. col. 49.*), atque actiones istæ originem ducunt à spiritu innato corporum. *Prima* est attenuatio humidi in spiritum, inde, quæ plurimum siccantur, pondere minuuntur. Certissimum autem est, spiritum rei præinexistentem ad pondus nihil conferre, sed illud levare potius, ergò necesse est, ut spiritus præinexistens humidum & succum corporis, quæ antea ponderaverant, in se verteret, quo facto, pondus minuitur. *Secunda* actio est exitus, seu evolutio Spiritus. Illa evolutio cum sit confertim, etiam sensui patet; in vaporibus aspectui, in odoribus olfactui; Verum si sensim fiat evolutio, ut fit per ætatem, tum demum peragitur sine sensu, sed eadem res est. *Tertia* Est contractio partium crassiorum post Spiritum emissum, unde videas manifestò arctari & minorem locum complere, ut fit in nucleis nucum, qui siccati non implent testam. Secundo patet ex rugis exsiccatorem. Tertio se contractio in illis, quæ à calore non tantum corrugantur, verum etiam complicantur & in se vertuntur & quasi rotulantur, ut cernere est in Membranis & papyris & foliis ad ignem admotis. At in plurimis, ubi non datur corrugatio, aut complicatio, fit simplex contractio, angustiatio & induratio & desiccatio. Quod si eousque invalescat evolutio spiritus & absumptio humidi & non relinquatur fatis corporis, ad se uniendum & contrahendum, tum vero cessat contractio ex necessitate & corpus fit putre & nihil aliud est, quam pulvisculus cohærens, qui levi tactu dissipatur, & abit in aërem: ut fit in corporibus cunctis valde absumentis, & papyro & linteo ad ultimum combustis: & cadaveribus in balsamatis post plura secula. *Haftenus è Verulamio.*

§. 33.

Certum est etiam, *pergit* (*col. 499.*), putrefactionem non minus, quam Arefactionem à spiritu innato originem ducere, sed longè alia via incedere. Nam in putrefactione spiritus non emittitur simpliciter, sed ex parte detentus mira comminiscitur: atque etiam partes crassiores, non tam localiter contrahuntur, quam coeunt singulæ ad Homogeniam. Putrefactioni autem inesse motum internum, non secus ac lumini & igni, argutè censuit *Idem.* (*Syl. Sylv. Cent. 4. n. 352. col. 827.*). Dixit autem hanc (*Hist. Vit. & Mort. col. 563.*), opus mixtum spiritus & partium crassiorum. Etenim spiritu (qui partes rei continebat & frænabat,) partim emissio, partim langvescente, omnia solvuntur & redeunt in Heterogeneitates suas, sive (si placet), Elementa sua. Quod spiritus inerat rei, congregatur ad se, (unde putrefacta sunt gravis odoris,) oleosa ad se, (unde putrefacta habent nonnihil lævoris & unctuositatis); Aquea itidem ad se; Fecces ad se, (unde fit confusio illa in putrefactis). Usque adeò Cadaveri convenit, ut

ut dissolvatur, concidat, diffuat, nihil tamen horum subito patiatur, *Socrates ap. Platonem (in Phædon. f. m. 204. a.)* discurrit.

§. 34.

Ut putrefactionis negotium procedat, causæ tum intra Cadaver, tum extra illud quærendæ. Quod ad causas coadjuvantes internas, Corporis sana & firma constitutio putredinis jugum non ita facile subit. Testatur id iterum (*c. l.*) *ap. Platonem Socrates*, ubi cadavera aliquando multum tempus superesse putat, si quis corpore perbellè affecto decesserit. Temperamentum considerandum venit. Calidum & humidum accusat *Job. Joach. Beccher. (l. i. Phys. subt. f. 5. c. 1. n. 25. p. 311.)*, partes enim aqueæ, quæ supersunt, facile augentur, si novæ accedant. Clarius: (*c. l. n. 42. p. 323.*) In animali, *inquit*, cadavere spiritus balsaminus exulat & abest, hinc mixtum animale ab humiditate quidem partium alterationem patitur, sed defectu ignis vitalis reagere & vincere nequit, hinc totius mixti deturbatio sequitur, imprimis unctuositatis, seu glutinis sanguinis (lymphæ) alteratio fit. Nam cum istæ partes unctuosæ sint, in quas humiditas primò agit, tanquam in subjectum putrefactionis, necessario sequitur eas, præ reliquis alterari, hinc experientia docet, pingvia, præsertim sanguinem & cadavera sanguinea ac corpulenta, pingvia, facillime putrefieri. Scripserat dudum *Aristoteles (l. 3. hist. Animal. c. 19.)*, quem etiam sequitur *Steph. Roderic. Castrens. (l. 3. de Met. Microcosm. c. 4. p. 102.)* & *Paul. Zacchias (c. l. n. 22. p. 363.)*. Sanguis & quæ sanguinea facile putrescunt. Sanguineos ideò pesti obnoxios, judicavit *Jac. Schegk. (confut. Error. Sim. Simon. p. 710.)*. Hinc fieri etiam autumat *Thom. Bartholin. (l. 3. de Luce c. 7. probl. 3. p. 422. & Disquis. med. de sanguine vetit. p. 7.)*, quod animal mactatum ab homine Christiano citius putrescat, quam quod mactat Judæus, quia per mactationem quæ fit à Christiano, non effluit universus animalis sanguis. Vetitum proinde, quod *Idem* adduxit, Judæis mactare cultro obtuso, non alio fine, nisi ut ipsi prorsus liberentur omni sanguinis esu: obtuso enim cultro mactando animali incutitur terror, quo fit, ut sanguis ad vitæ conservationem in princeps membrum cor confluat, unde mox venis frigore obstructis protinus effluere nequit. Ita quibus cadavera condiendi cura commissa, vasa à sanguine, qua possunt diligentia, deplent (*Vid. infra l. h. Tit. 2. §. 152.*). Cum etiam in à vulneribus occisis, ut plurimum totus sanguis effluat, magis rationi consonum videtur, *concludit (c. l.) Zacchias*, diutius incorrupta servari.

§. 35.

Temperamentum frigidum & humidum allegant Alii. Hinc foeminea

(Ppp pp) 3

ca-

cadavera, quod masculeis, quæ sicciora sunt promptius, quantum est ex hoc, corrumpuntur, *juxta Paul. Zacchiam (l. c. n. 20.)*; Non mirum etiam videri cui-piam posset, Neptuni pecudes, ut vocantur *Plauto (Pseudol. A. 3. sc. 2. v. 45.)* pisces, extinctos nequam esse (*Vid. Paul. Neucranz. de Hareng. p. 47.*) & putredini etiam in Machina Boyleana, aëre exhausto (*vid. infra §. 51.*) facile obsequi, *juxta J. B. Helmont. (tr. Schol. Humorist. pass. Decept. c. 2. n. 24. p. 108.)*, cum materialiter nil nisi Aqua transmutata sint & per Artem facile in Aquam redeant, ut *idem (tr. compl. atque mission. Elem. Figm. n. 12. p. 86. & n. 32. p. 88. Add. David von der Becke Experim. circa rer. nat. princip. p. 22.)*. Comprimis glaciati in loca tepediora translati, iterum *Helmont. (tr. Blas. human. n. 35. p. 150.)*. Temperamento propterea gaudent frigido & humido, adeoque putredini faventi, ut conclusit *Melch. Sebizius (l. 3. de Alim. c. 13. p. 912.)*, accedit in his laxior carnis textura, quæ ipsis præ aliorum animantium carne contigit. (*Vid. Job. Bohnius Exerc. Chym. 4. §. 8. Et Exerc. 10. §. 18.*). Recte proinde *Comicus (Asinar. Act. 1. sc. 3. v. 26.)*

Quasi piscis, itidem est amator Lenæ: nequam est nisi recens.

Minimos pisciculos, & qui cum spinis comeduntur, ferè brevi corrumpi, etiam in Ventriculo *ap. Athenæum (l. 8. Dipnosophist. p. 357.)* differitur. Vastæ contra molis caro est durior durabiliorque, judicio *Avicennæ (l. 2. tr. 2. c. 553.)*, quod tamen Cete ob pinguedinem non probat. De eo namque *Friedr. Martens (Spizberg. Reisebeschreib. p. 4. c. 8. p. 114.)*: *Er wird von Stund an übel stinckend, und wachsen weisse länglichte Maden, wie Regenwürmer gestalt, in ibrem Fleisch, sind glatt wie die platten Spulwürme im menschlichen Leibe.* Breve spatium piscium, Corvorum durationi determinat *Ausonius (Epist. 21. v. 62.)*

Non duraturi post bina trihoria Corvi.

De Capitone (in Mosella. f. Idyll. 9. v. 87.).

Nec duraturus post bina trihoria mensis..

Triduum iisdem tritum:

Post tres sepe dies vilescit piscis & hospes.

Collimateo ap. Terent. (Adelph. a. 3. sc. 4. v. 58.) Syrus, dum inquit:

Pisces ex sententia

Natus sum: hi mihi ne corrumpantur cautio est.

Et ap. Plautum, ut Comicum Comico jungam, (Mil. Glorios. a. 3. sc. 1. v. 116.)

- Hospes nullus tam in amici hospitium diverti potest,

Quin ubi triduum continuo fuerit jam odiosus fiet.

Verum ubi dies decem continuos iterasti domum illius,

Jam etsi Dominus non invitatus patitur, servi murmurant.

§. 36.

Piscis autem à capite incipit putrescere, Cognatus (*ap. Erasmi. edit. ult. Adag. p. 518.*) annotat, quod in piscibus à prædonibus piscibus deglutitis liquido apparet. Imputabat id aëri *Job. Bodinus* (*l. 3. Theatr. Nat. p. 401.*), cum sit inimica mollissimo animanti, (cujus caput plenum aëre, Cerebro contra vacuum), aëris calefacti & omnia corrumpentis natura eoque subdit, celerius si aër albæ spinæ, aut Naporum florentium odore imbuatur: tunc enim pisces celerrimè corrumpuntur, ac propterea Piscarii mercatores ac piscium vectores, quam longissime possunt, ab alba spina & Napis florentibus recedunt. Benè aëri calenti id imputat *Bodinus*, Alba Spina autem & Napi mihi absolvendi videntur, cum ipsis florentibus aër omninò, calidissimus existat. Deglutiti ab aliis piscibus pisces corrumpuntur. Capite tenus eò quod in frigido animali lux frigida ejus cuticulam minimè squamosam, quæ ex se facilè atteritur, abradat ob subjectæ carnis carentiam facilè invadat. Interim pisces in aëre exsiccari & perennare, *infra* (*l. b. Tit. 2. §. 6.*) notatum.

§. 37.

Ob prædictum Temperamentum evenit, ut pisces suggerant corpori nostro alimentum frigidum & humidum, aut potius Chylum mucilaginosum, talemque sanguinem, quod tamen eum distinctione rectè admittendum monuit *Melchior Sebizi* (*c. l. p. 952.*), qui ea propter Crebrum illorum usum phlegma, humorem frigidum & actu potestateque humidum gignere prodidit. Et ex hoc ideò Catharros, tusses, febres quotidianas, Apoplexiam, paralyfin, cruditates, etiam Hydropem inducit. Quis verò dubitet hujusmodi alimento etiam post mortem corruptioni velificari.

§. 58.

Τὰ λεπὰ ἐὰν ᾖ πικρὰ dixit *Aristoteles* (*de Longit. & Brevit. Vit. c. 5.*), quia humidum hujusmodi non facile explicabile sit. *Conf. infr. (l. b. Tit. 2. §. 38.)*. Contra corpora pingua facilè putrescere, asseruerunt *Wolff. Franzius* (*p. 1. Hist. Animal. Sacr. c. 22. p. 288.*). *Gerb. Job. Vossius* (*l. 3. de Idololat. c. 77. p. 1148.*). *Job. Joachim. Beccher.* (*c. l. n. 42. p. 323.*). De pinguedine autem præ dicta, quæ *πικρὴ* Aristoteli vocatur (*l. 3. Hist. Animal. c. 17.*), & male à *Theod. Gaza* adeps vertitur, non de adipe, absque dubio loquuntur, cum pinguedo sit humidior & mollior adipe, secundum *Cass. Baubin.* (*l. 1. Theatr. Anat. c. 4. p. 20.*), ideoque & facilè in laticem resolvitur, quod in viventibus adhuc animadvertit *J. B. Helmont.* (*tr. Jus Duum Vir. n. 59. p. 249. & tr. Asthma & Tussis n. 44. p. 306.*). Præterea sub pingui aqualiculo viscerum *κακοπεργία* & la-

labes ut plurimum latet, *juxta Laur. Gifeler. (de Peste Brunsvicens. obs. 46.)* & obesi suspecta sua bona habere debent, quod in Peste patet, quæ obesas præ macilentis invadere & perimere solet, quod *idem (c. l. obs. 40.)* in peste Brunsvicensi notavit. Nata hinc illa pinguedinis in saginosam & adiposam distinctio, *ap. Petr. Forest. l. 31. obs. med. 10. p. 60.)*: Adeps contra sebum & sebum distinctum, cum è sanguine generetur crasso magisque terreno, ut pinguedo ex tenuiore, siccius est, (*Vid. Melch. Sebizius l. 3. de Aliment. c. 6. p. 733.*) & difficulter in saniem diffluit.

§. 39.

Morbi fatum antecedentes ad putredinem non raro corpora insigniter disponere, compertum est. Hinc spirantes adhuc ægri putrilaginem pulmonum tussi evertunt Phtisici, cadaveroso halitu abominabiles. Quid de Sphacelatis dicam? Cuidam foeminae nobili non solum pedem putredinis dominio subjecit Sphacelus, sed & abdomen ita corrumpit, ut referente *Phil. Salmutho (Cent. 1. obs. med. 29. p. 25.)*, si per biduum adhuc vixisset peritonæo putrefacto intestina illis ad pedes procidissent. In Febre maligna quandoque integros artus corrumpi, *Dominic. Panarolo (Pentecost. 5. obs. med. 48. p. 174.)* autore scimus. Demira cadaveris morbo maligno extincti fragilitate *Dn. D. Salomon Reisselius (M. C. D. 1. Ann. 3. obs. 127. p. 200.)*. In à febris maligna oppresso & mortuo Abbate foetorem corpus citum habuisse visum est, nam octava à nece hora ferri odor ejus non poterat, *annotante Christoph. Guarinonio (Consultat. 141. p. 157.)*. Variolis correpti ante mortem morticinum quoddam toto corpore exhibent, *annotat Stephan. Rod. Castrensis (l. 3. quæ ex quibus c. 16. p. 207.)*. In viventibus ab ingenito veneno foetida respiratio (*id. l. 3. de Meteor. Microc. c. 4. p. 103.*). *Paul. Zacchias (T. 3. Quæst. Med. Legal. Consil. 16. n. 8. p. 29.)*, quod & in Peste apparet. (*Ambros. Paraus l. 21. Chir. c. 10. p. 464.*). In Peste Anni 1349. aut igne fero, ut vocabant extinctis, in sepultis caro seipsam relictis ossibus consumere videbatur. (*Job. Trithem. Chronic. Hirsaugiens.*). Cadavera duorum pestiferorum, perhibet *Isbrand. à Diemberbroeck (l. 4. de Pest. Hist. 84. p. 302.)* tertio post mortem die horribiliter immutata, valdè tumida & instar Carbonis vel atramenti tota nigricantia visa sunt. *Conf. Valentin. Heinrich Vogler (de Reb. Natur. & Med. in SS. p. 338.)* Non tamen omnibus accidit. Nam multa non minus, quam ab aliis morbis immortua corpora per aliquot dies absque manifesta putredine servari potuerunt. Nempe illa, quæ absque magna febre enecata fuerant: quibus verò ægris pestiferis gravis febris adfuerat, eorum cadavera, propter malignam humorum putredinem, citò computruerunt. Et quanto humo-
rum

rum putredo cum febre morbo durante gravior fuerat, tanto post mortem aptior & malignior, magisque horribilis cadaverum putredo sequebatur in peste Noviomagensi. Pestiferos enectos oppido intolerabilem naribus afflare pestem, *Laur. Jouberti* (T. 2. op. l. d. Peste c. 8. p. 283.) testimonium prostat. Periculi ergo Magistratus admonet *Ambr. Pareus*. (l. 21. Op. Chirurg. c. 10. p. 464.) & ut cadavera hujusmodi quam primum inhumentur, serio suadet.

§. 40.

Plerique ex aliis morbis decumbunt, quibus omnes partes internæ ferè putrent. Exemplum tale observavit *Rembert. Dodoneus*. (obs. med. c. 27. p. 61.) in Cerevisæ coctore, cujus omnia viscera, quæ aperto corpore in conspectum venire, corruptissima fuere, multo ponè consistente pure: quorum tantus foetor, adeoque gravis ac molestus, ut diutius hære non fuerit possibile, multo minus singulas partes lustrare & tam foedum corpus necessum fuerit mox sepulturæ committere, alioquin universæ familiæ gravem molestiam allaturum. Multi, quibus sanæ sunt aut videntur partes, oborto morbo facile intereunt. Declaravit id. *Dn. de Hedoville & uxor Dn. Merlai*, scribit (l. 1. Epid. & Ephem. p. 57.). *Guilh. Bellonius*, cui utrique partes & earum parenchymata computruerunt. Idem uxori *Putrini Nofarii* contigerat & nesciebant, quomodo tum valetudinaria foret, cum speciosa satis esset. Totum internum corpus putruerat, & ferè sepulchrum erat dealbatum. Horum morbus non ægotatio, sed languor. Declarat facilis eorum ἐκλυσις. Ab ejusmodi autem cadaveribus quis diuturnitatem compagis corpori expectabit?

§. 41.

Referendi huc ante mortem Sphacelo internarum partium succumbentes, v. g. Sphacelo Cerebri, aut exulceratione pulmonum, Cordis ulceribus, cum etiam cor in vivo putrescere possit, si *Zacutum* (l. 1. Histor. Med. princip. 84. qv. 53. p. 152.) evolvamus. In febre maligna mortuo viscera omnia nigra & quasi sphacelata inventa. Ventriculus vix tangi poterat, quin in frustra discederet, annotat *Stephan. Blanckard*. (Anat. pract. ration. Cent. 2. obs. 66. p. 281.). Abscessu tentantur & inflammatione Mediastinum, Diaphragma, Epær, Lien, Mesenterium etiam cum Glandulis Scyrrhosis, exulceratis & Sphacelatis. Diarrhoën è materia septica & exulcerante Dysenteriaque purulenta huc suum conferunt Symbolum.

§. 42.

Θείον & aliquando subest in partium externarum enormi putrefactione,
(Qq q q) id

idque fateri cogeatur *Rex Antiochus Epiphanes, Selenci filius*, de cuius corpore scaturiebant, ac viventes in doloribus carnis ejus effluebant vermes, odore etiam illius ac foetore exercitus gravabatur & qui paulò ante sidera coeli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam corporis portare, ut *Biblia vulgata* (l. 2. *Maccab. c. 9. v. 9. & 10*) habent. Flebile & notabile hoc Tyranni fatum, cur suis non inferuerit *Fl. Josephus* (l. 12. *Antiquit. Judaic. c. 13. & 14. p. m. 418.*), ubi obitus ejus mentionem fecit, demiror. Hic in Herodis morbo recensendo prolixior usus est narratione (l. 17. *Antiqu. Judaic. c. 8. p. 597. & l. 1. de Bell. Judaic. c. 21. p. 772.*), ejus verenda putrefacta scatebant vermiculis, accedente foeda nec minus molesta tentigine non sine foetore gravissimo. Ex intestinis à Lumbricis erosus mors in propinquo est, quamvis non semper, ut (*M. C. D. 2. A. 5. obs. 45. p. 87.*) demonstravit *Grußius*, quod exemplis infinitis docent ægri. Hinc torminum *Herodis* causam repetiit *Joh. de Mey* (l. 3. *Comment. Phys. c. 4.*). Cæterum si quis phiriasin *Herodi* assignaverit, non repugnarim, judicat *Th. Bartholin.* (de *Morb. Bibl. n. 23. p. 105.*), qui tamen ante verminationem allegavit, quod *σάληξ* vermem notat, non pediculum, quod & (in *Inferendis p. 313.*) repetiit, quod magnum errorem vocat *Sam. Bochart.* (Tr. *Hicroz. l. 4. c. 36. col. 631.*). Plura habet *Christ. Fr. Paulinus Noster* (*Disquis. de Mort. verminos. §. 61. p. 125. & §. 4. Cynogr. c. 7. p. 181.*). Pheretina ob acres admodum & invidiosas ultiones Deorum in homines vivens vermibus computruit, quod narrat *Herodotus* (l. 4. p. m. 127.), Græciæ Ducis Veneti *Sylvii* uxor delicatissima undique scatens ac delibuta Balsamis adeò computruit viva, ut nemo foetorem posset tolerare, narrat *Dan. Beckher.* (l. 2. *Microcosm. Med. c. 7. p. 276.*)

§. 43.

De vulneratis quidem idem *Alphonsus Ferrus* (l. 1. de *Sclopet. vulner. c. 2. sq. Petr. Uffenbach. Thesaur. Chirurg. p. 987.*); ita & mala discissa & perforata celeriores corruptionem, (Vid. *Fr. Bac. de Verulam. Cent. 4. Sylv. Sylv. n. 332. probl. 824.*), idvero cum distinctione accipiendum erit. Quibus namque sanguis omnis, aut saltem maximam partem, effluxit, durant, ut rectè *Stephan. Rod. à Castro* (l. 4. de *Met. Microcosm. c. 41. p. 103.*), & horum corpora dispositione ad putredinem destituuntur: Vulnerum ratio insuper habenda. Corpora, inquit *Petrus Pigneus* (l. 4. *Chirurg. c. 18. p. 400.*), qui scloporum ictu intereunt, omnia putrefactioni ac corruptioni magis obnoxia sunt, quam cætera quocunque tandem morbi genere pereant. Unde vero hoc? quaerit *P. Zacchias* (l. 4. Tit. 1. qv. med. legal. 10. n. 23. p. 363.), & respondet,

an quia per huiusmodi instrumenta communicatio fit cum ipsis corporibus extranei caloris & sic facile putredinem concipiant? an potius ob contusionem facillime corruptio sequatur, quod singulari observatione illustrat *Gvilb. Fabric. Hildan. (Cent. 2. obs. Chirurg. 83. p. 157.)*. Glans Bombardæ sive Musquetti facit contusionem, dein partem secum aufert, quare foramen parit patulum ac tandem simul venenosam fuliginis impressionem patrat, unde mox caro circumcirca gangræna quadam nigricat, facileque venenum in se assumit, si non in vita saltem mox à morte, dum nempe carnis festina putrilagine in terram combibita, fracedo cadaverosa oboritur, *perhibet J. B. Helmont. (Tumul. pest. p. 873.)*. Utrumque admittendum censeo, & venenatam qualitatem, quam spirare credidit *Francisc. Plazzonus (de vuln. Sclopet. c. 8. add. T. 4. Ephemer. Erud. 8. p. 115.)*, exhibilo. Corruptio tandem illa de læsa parte magis, quam de toto corpore intelligenda, quamvis ultrò dem *Zacchie (c. l.)*, communicationem putredinis ex una parte in aliam, & ad corpus universum facillimam esse. Præcipue autem putredinem sequi, si brevi post vulnerationem tempore vulneratus moriatur, advertit *Petr. Pigræus (c. l.)*, eò quod ob vulnerationis vehementiam, & sanguis & spiritus ita agitati fuerunt, ut partes externæ propriis suis facultatibus, quæ ab illis conservabantur etiam ante solitam earum, quæ ad totum corpus attinent, extinctionem destitutæ manserint. Si demum loci vulnerati natura & constitutio ad putredinem inclinent, & illa citius sese cadaveri, aut loco saltem afflicto insinuat. Sic in capite graviter vulnerato post mortem solutis Cerebri fasciis tam foetidus ac teter odor inde exhalavit, quam astantium, nullus ferè sufferre posset, vel saltem demortui Cadaver appropinquare ausus fuisset. Postera die mane cum denuo prædicta vulnera inspicerent, maximam effervescentiam & agitationem sanguinis ferofi, putridi ac foetidi animadvertunt, ut mirum dictu sit, quanta humorum fuerit in Cerebro ebullitio. Totum deinde caput, facies, brachia & venter in tantum intumuerant, (imprimis scrotum in magnitudinem capitis infantis alicujus elevabatur,) ut cadaver aspectum horridum omnino appareret. Ita *ad Hildan. (c. l. obs. 25. p. 103.) Emanuel Urstifius*. De ulceribus putridis & æschiomenis idem expectandum. Glandulam scirrhosam in axilla post mortem partes vicinas infecisse, recordor.

§. 44.

Idem de vulneribus ab armis intoxicatis inflictis sperandum. Ita *Aristoteles* & qui alius forsan autor (*de mirab. auscult.*), apud Celtas venenum reperiri tradunt, quod Xenium appellant, tanta celeritate interficiens necansque, ut venatores Celtæ, cum cervum jaculo tinctæ carni percusserint, festinato accurrant,

candemque vulneraram exsecant, ne veneno properante animal putrefiat. Ejusdem tyrannidis forsitan est illud, cujus antea mentionem fecerat. Fertur, circa Italiam in Cyrceo monte Lethale venenum nasci, tanta vi, ut sumtum mox pilis totum corpus nudet, ac solvat adeò membra cuncta, ut velut liquefcentia cada-verum speciem miserabilem tota superficie præbeant. Ex Aspide Angve medicamentum putrificum (*πὸν πλῆρον*) comparari, idem (*l. 8. Hist. animal. p. 29.*) docuit.

S. 45.

Animalia à serpentibus icta vel veneno interemta facile corrumpi, & præsertim ubi Aconitum, cui magna vis inest putrefactoria, devoraverint, statuit *Petr. Andr. Matthioli*. (*l. 4. Epist. Med. p. 302.*). Quin & omnium venenatorum morsus graviores, si alterum ederit alterum, ut scorpion à vipera edi certum est, inculcat (*c. l.*) *Aristoteles*. Qui & sequens addit: Serpens quidam minutus est, quem aliqui sacrum appellant, quem angves præmagni fugiunt. Magnitudo huic ad cubitum, species hirsuta. Quicquid momorderit continuo circiter putrescit.

S. 46.

Sepis serpentis morsus vivum corpus in putrilaginem resolvit. Eleganter de eodem *Lucanus* (*l. 9. Pharsalid. v. 766.*)

Miserique in crure sabelli

*Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
 Avulsitque manu, piloque affixit arenis.
 Parva modo serpens, sed qua non ulla cruenta
 Tantum mortis habet, nam plage proxima circum
 Fugit raptæ cutis, pallentiaque ossa retexit,
 Jamque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus,
 Membra natant sanie, sive fluxere sine ullo
 Tegmine poples erat, femorum quoque musculus omnis
 Linquitur, & nigra distillant ingvina tæbe.
 Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntque
 Viscera, nec quantum toto de corpore debet
 Effluit in terras, servum sed membra venenum
 Decoquit, in minimum mors contrahit omnia virus.
 Vincula nervorum, & laterum textura, cavumque
 Pectus & obstrusum fibris vitalibus omne,
 Quicquid homo est, aperit pestis, natura profana*

Morte

*Morte patet, manant humidi fortesque lacerti,
Colla, caputque fluunt, calido non ocyus austro.
Nix resoluta cadit, nec Solem cern sequetur:
Parva loquor, corpus sanie stillasse perustum,
Hoc & flamma potest, sed quis rogos abstulit ossa?
Hec quoque discedunt, putresque secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.*

§. 47.

Animæ Leonis virus grave, Ursi pestilens. Contacto halitu ejus nulla fera attingit, citiusque putrescunt afflata reliquis, memorat (l. 10. c. 53.) *Plinius*. De Leone etiam *Aristoteles* (l. 8. hist. animal. c. 5.): Foedum odorem in cibis relinquit ex suo halitu: præscisso namque Leone interiora graviter olent. Et alibi (c. l. l. 9. c. 44.), quæcunque vel momorderit vel ungvibus lacerarit, sanies pallens admodum de his ulceribus effluit, etiam per fascias atque Spongas, neque reprimi ullo modo potest. Causam in voracitatem ejus rejecit *Hier. Reusnerus* (Exerc. 5. de Scorbut. p. 204.). Narrationis veritatem firmat ap. *Ambrosium Pareum* (l. 9. Chirurg. c. 15. p. 212.), quod ad Leonis graveolentiam respondet *O. Borrichius* (l. 1. Hermet. Egypt. c. 10. p. 246.). Nam olent graviter interiora, nisi à morte animalis putruerint. In dissecto nullum odorem gravem, sed ferè qualis dissecti canis robustioris esse solet, observavit *Idem* (p. 247.). Inde Leonem sanum nunquam aperuisse *Aristotelem*, concludit, sed nec illud virus in- ex morbo mortuo secantium nares ferit. Vid. *M. C. (D. 1. A. 3. obs. 14. p. 225.)* & *infra* (l. h. Tit. 2. §. 28.), inter carnes minus putrescibiles leonina numerata. Nec alterum effatum experientiæ respondere, eadem edoctus (c. l.) asserit. Utraque *Aristotelis* & *Borrichii* assertio firmo talo stare potest, si dicam *Aristotelem* incidisse Leonem ferum è sylvis translatum; *Borrichium* in Theriotrophio nutritum. Ut hic præ illo aliquo modo mansuetior, ita ob alimenta diversa, diverso odore distingvi possunt, ille viroso; hic naribus minimè infesto. Carnem ovis à lupo discerptæ etiam ob spiritum lupi ignitum & fervidum colliquari, lanam autem pediculos gignere, *Patrocles* apud *Plutarchum* (l. 2. Sympos. probl. 9. p. m. 202.) & *Hieron. Mercurial.* (l. 1. Var. lection. c. 24. p. 60.) asseruit. Add. *Ulyss. Aldrovand.* (l. 5. de insect. c. 46. p. 217.). Canem à mortu lupi ulcus verminosum reportasse, ap. *Lazar. River.* (obs. 32. p. 699.) *Anonymus* retulit.

§. 48.

Sed & vis illa septica plantis quibusdam ascribitur. Inter cœnandum

(299 99) 3

lau-

laudabatur *Aristionis Cocus* notat *Plutarchus* (l. 6. *Sympos. probl. 10. p. 296.*), quod cum alia obsonia eleganter paravisset, tum recens jugulatum *Herculi Gallum* apposuisse ita tenerum, cum tamen recens adhuc esset & pridie vixisset. Hoc cum *Aristio* dixisset, celeriter hoc effici, si mactatum animal de ficu suspendetur. Consentit (l. 23. c. 7.) *Plinius*: Bubulas carnes additi Caprifici caules magno ligni compendio percoquunt. Causam hujus operationis apud *Plutarchum* (c. l.) convivæ quærebant. Et quidem Spiritum, subjungit, validum & vehementem à ficu exhalare, cum visus plane testatur, tum id, quod de Tauris fertur: Scilicet ficui alligatum Taurum etiam ferocissimum quiescere, tactumque admittere, & omnino ferociam quasi elangventem deponere. In acrimoniam tamen arboris major pars causæ collata est. Hæc vero omnia sunt caloris. Ficum etiam inter calidas reposuit *Arbores Aristot.* (f. 20. *probl. 18. p. 954.*). Spiritum igitur concludit *Plutarchus* (c. l. p. 299.) calidum, arcem, incidendique vi præditum ficus emittit, isque incidit & concoquit carnem Avis. Idem fit, si frumenti acervo imponatur, aut juxta Nitrum, calore id efficiente. Esse autem Triticum calidum, colligunt ex amphoris, quibus in tritico positis, vinum celeriter consumitur.

§. 49.

Nullum venenatum verminat, nisi fulmine tangatur, *Seneca* (l. 2. *qu. nat. c. 31.*) effatum est. Siccitatem venenorum quidam pro causa allegant. Hanc reddidit (*part. 1. Meteorol. Curios. c. 10. §. 6. p. 32.*) *Adalbertus Tylkowsky*, quia ignis venena tollit & corrigit, non aliter, ut aer pestilens igne purgatur. Sed viperarum stomacho intestinis & asperæ arteriæ innasci vermes quamplurimos propria fulvis experientia *Fr. Redi* (*de Viper. p. m. 29.*) testatur. Cadavera (*pergit p. 30.*) demortuorum vermibus scatent, licet fulmine non sint tacta & non solum verminosa fiunt illa, quando putrescunt, sed & processu temporis aridi pulveres viperini verminationem experiuntur, licet sicci & cum Elixir vitæ spirituofo (ut ita dicam) balsamati sint. Suffragatur *Viri Nobilissimi* experientiæ propria experientia conspicuus *Athanas. Kircherus* (p. 1. *Scrutin. Pest. c. 7. Experim. 2. p. 70.*): Si serpentem, ait, in minutas partes conscissum pluviali aqua maceratum soli ad nonnullas dies exposueris, deinde in terra per integrum diem & noctem sepelieris & postea exceptas putredine flaccidas partes Microscopio examina-veris, invenies totam illam putredinem tanta serpentulorum pullulantium multitudine scatere, ut nemo adeo Lynceus sit, qui eas numerare possit; quod idem subinde sensibili intuitu comperies in serpentibus occisis & putrefactis, idque de omni serpentum genere verissimum esse, jam olim fusc docui.

docuimus, (*l. 3. Art. Magnet. p. 3. c. 1. Consect. 2. & p. 5. c. 3. p. 496.*). Hæc Kircherus. Magisterium è carne serpentum & viperarum in vivas illas Atomos subtiles acaros (*Mülben*) tractu temporis fatiscere, non semel comperi. Salvari posset *Senecæ* autoritas, si decerneres nullam bestiam post mortem esse venenatam, ut egregie *Fautor olim & Amicus Noster colendus Dn. D. Mich. Etmüllerus* (*Disc. Inaugural. de Mors. Viper. c. 1. punct. 3.*) demonstrat, easque vivas solo furore venenatos inferre morsus (*p. 5.*)

§. 50.

Dixi *supra* (§. 40.) de ulceribus & abscessibus parenchymatum, eorumque in corpore vivo præsentia & putrilagine. Incido in locum *Jacobi Thevartii* (*Not. in Guilh. Ballon. l. 2. Epid. & Ephemer. p. 165.*): Quidam magni nominis Medicus de *Caroli IX. Gallorum Regis* morbo astruebat, non esse mirum, si pulmo corruptus aperto cadavere reperiatur. Nec propterea esse ante mortem, qualem Anatome ostendit. Succinit *J. B. Helmont.* (*tr. ignotus hospes morbus n. 90. p. 408.*), quando localem Anatomiam destructurus, his utitur arietibus: Vix post mille annorum Anatomen, *infit*, moderni aut melius morbos agnoscunt, aut felicius abigunt. Gaudent quidem, imminentem in parte cuiuspiam corruptionis notam offendisse, in fide illorum subsidia impossibilitatis clypeo tegentem. Mundo scilicet sic imponitur alto supercilio. Nec enim ista corruptio ante biduum ibidem erat, & si locus doleret dudum ante, (*Vid. Somnium tr. Prefatio n. 14. p. 359.*), tantum abest, quod medentem tempestive accersitum excuset: quin potius ejusdem culpam pandat: qui scilicet alligatum excrementum oportunè discussisset. Nihil enim partium continentium destruitur in vivis, quin vitæ commercio prius sit orbatum. Quin etiam nec potest vitæ Balsamo dudum privari, nec pars demortua multas expectat horas in corporis tepore, quæ non pariter festinanter putreat, foeteat, atque totum in sui conspirationem trahat. Liquet itaque inde quod corruptio in dissecto cadavere obvia paucis sit horis ante facta, paucisque ante obitum diebus inceperit. Vomica enim malignis conciliabulis excitata in pulmone morborum quidem continent semina; at partium internarum mortificatio obitus diem non multis passibus anticipat. Eadem ferè mens erat Empiricorum turbæ, teste *Celso* (*l. 1. de Re Med. Prefat. p. m. 20.*) asserentium: Nihil esse stultius, quam quale quicquam vivo homine est, tale existimare esse moriente, imò & mortuo. Boni isti Viri non distinxerunt inter partium internarum & viscerum exulcerationem & putredinem. Illam contingere, vel soli Phthisici, pleuritici, & qui non calamitates evincunt, testantur Symptomata, dolores, tussés, excretiones per tussim,

san-

sanguineæ & purulentæ vomicæ, egestionem per alvum &c. confirmant exteriorum partium ulcera, iisdem symptomatibus comitata & hæc in vivis corporibus Spirituum ope coqvuntur, & coctione debita in pus vertuntur & excernuntur. Quod si putredo invadat partes, id non à spirituum præsentia, sed absentia contingit, ideoque nulla cooperante infaniam foetidam, non in pus coctum diffluunt partes affectæ, quod Gangræna satis superque testatur. Quis vidit Cadaver violenta morte extinctum in pus desinere? quis exulcerationes in eodem advertit unquam? Temerarii igitur est id negare & irridere, quod ipsa dictitat praxis & experientia, quibus contradicere insignis ignorantia nota est. Et quis ignorat putredines & exulcerationes non simul, sed successive fieri, de quo *Laurent. Joubert. (T. 2. op. p. 96.)*

§. 51.

Quod ad causas externas, Aër in putredinis negotio concurrat adeò, ut absque aëre nec fermentatio, nec putrefactio procedere possit, adeoque efficien-ter concurrat. (*Evolv. Dn. D. Job. Bohnius Exercit. Chymic. 10. §. 17.*). Aër enim est, iterum est (*Id. Exerc. 4. §. 8.*) cujus partes nobis insensibiles se in corporum poros insinuant, motuque & vibratione sua mobiliore minusque implicata illorum minima expellunt & secum rapiunt, aut harum situm & figuram, hinc totius texturam ita immutant, ut ista novas & pristinae formæ incongruas. Hinc quorundam corporum putrefactionem, intra tempus, quod Natura definivit vel decuplo etiam majus procurari non posse, si aëris accessus sollicitè prohibeatur, experimentis edoctus *Rob. Boyle (de Cosmic. Rer. Qualit. c. 5. p. 24.)* scripsit. Testatur id præ reliquis machina aëre exhausta, in qua vegetabilia æquè ac animalia corruptionem vix, aut post longum tempus demum experiuntur, quamvis de piscibus contrarium testetur experientia. Ab his namque in vacuo asservatis putredo vix arceri queat, quatenus hi laxioris ac aliorum animalium carnes, texturæ extra medium sui crassius, aquam nempe constituti ac tenuiori multo sc. ætheri, s. aëri rarefacto illati copiosiores mox exhalationes spargunt, adeoque celeriter & luxuriosè admodum vacuum aëre novo & crassiore repleat & sui corruptionem sibi pariunt. Addo his *J. B. Helmont. (tr. Magnum oportet n. 16. p. 173.)*, hunc in modum differentem: Jura carnum, fructuum pro-ut & decocta quævis, citò alioquin putrescibilia, præservo à putredine per annos, modò aëri fermentum balsamicum infudero & continuatum cohibuero.

§. 52.

Sed nec omnis aër putrefactioni favet. In montibus namque, qui fluctuat

etuat, excelsioribus propter puritatem & subtilitatem putredinem ob occisis corporibus exulare facit, ut *infra* (*b. l. T. 2. §. 44.*) notatum. In Montibus namque est locus, secundum *J. B. Helmont.* (*ir. Mons Domini p. 629.*), quorum per magnetis continuitatem expedissima cœlestium irradiatio est: quia ætheris purissimi potatio. Memini enim, *pergit*, uno mane me jejunum sensisse in Alpibus svavitatem inspirati aëris, quem ante vel post tota vita nunquam. Cerrum est etenim, quod omnipotens tantum Gibbum in natura non frustra condiderit. Benedictio ergo ascendentibus in montem Domini, juxta literam, in natura ad vitæ longæ dotes spectare Ipsi videtur. Et qui singulis annis circa festum Scenopegiæ in monte quietis continuo morari per quadraginta dies posset, accersitis sibi aliunde vivendi commoditatibus, multum auguratur ipsi profuturum in vitam longam, si ibidem præsertim medicamento ex arbore vitæ parato, quotidie refocilletur: eò quod tali monte ob insignem aëres puritatem major sit commissio alimenti ad alitum, & penitior ad prima constitutiva accessus. (*p. 630.*) Contrarium in Cœnobio in monte Cybiles tractus Neapolitani, in quo & prope milliare circa hoc omnes carnes, ova, lacticia &c. oppido verminare incipiunt. *Vid. Paulinius Noster* (*§. 4. Cynogr. c. 3. §. 3. p. 170.*). Carnes intra Tropicum captas sale duratas minime durare posse, *Vid. Histor. Antipod. (part. 3. p. 603.)*

§. 53.

Athmosphæra autem humida & calida imprimis malè audit. Hæc namque particulas putrescibiles (*verba sunt J. J. Beccheri c. l. n. 23. p. 311.*) emortuarum partium modicè rarefacit, humectat, & partes oleosas insitas superat, unde eas resolvi necesse est, magna resolutorum putridorum corpusculorum emanatione, tanquam vinculo suo solutorum, quæ proinde in hac operatione longe alias qualitates acquirunt atque præter statum convenientem suo corpori naturalem rarefiunt, unde gravis & penetrans putrescentium fœtor. Confer. *infra* (*Tit. 2. §. 40.*), de Austri nequitia prolata.

§. 54.

A calore vehemente putredinem deduxit *Job. Argenterius* (*in Art. Galen. proœm. comment. 3. p. 144.*). Calidior atmosphæra non tantum per raritatem propriam expansioni fermentescentium locum concedit, sed rarefaciendo quoque eorum interiora vehementius impellit, argute ratiocinatur *Bohnius* (*Exerc. Chym. 9. §. 15.*). Hinc æstate defuncta cadavera citius putrescere, quam hyeme *Th. Bartholin.* (*Cent. 1. hist. anat. 62. p. 109.*). Et hanc causam assignavit *Phil. Melanchthon.* (*l. 3. init. Phys. f. 193. b.*), cur in Italia citò frumentum corrumpatur

tur. Cum Principum & Regum Galliæ Cadavera, multa quamvis arte & impensa condita intra sex aut septem dies, quibus post condituram populo spectanda servantur, antequam inhumentur, adeò gravem odorem spirent, ut eum nemo ferre possit, sic ut necesse habeant plumbeo feretro recondi, hanc proposuit causam *Ambros. Pareus (de Cadav. Embammat. p. m. 657.)* dum scribit: Confluentis ad spectaculum populi multitudine & funeralium diu noctuque incensorum calore adeò circumfusus incalescit aër, ut dissipato, quod restabat, nativi caloris vestigio facile putrescant. Sed & hic cum calore humidum connectitur, nec solum aër calidus ab astantibus expiratur, sed & sordes pectoris & pulmonum humidiores aëri impactu.

§. 55.

Quærent cur caro plantæ febricitantis alligata, aut Tinca viva IctERICI Umbilico, aut Epatis, juxta monitum *Joh. Phar. Rhumelij (Med. Milit. c. 15.)* & *Joh. Schræderi (l. 5. Pharmacop. cl. 3. c. 92. p. 334.)*, aut secundum Alios pedum plantis & ossi Sterno (*Vid. B. Dn. D. Joh. Michaëlis Præceptoris æstumatissimi Discurs. Doctoral. de Ict. §. 80.*), statim putreat, foetidumque spargit halidum? Primas hic calori cum acutissimo *Joh. Theod. Schenckio (l. 1. Exerc. Anat. 2. f. 1. c. 30. p. 180.)* tribuo. Videntur huc conducere, addit, quæ commento inclusit *Galenus (in f. 4. Aph. 26.)* Carnium ἐκθύλυνσις, effoeminationem à calido oriri, quæ nihil aliud est, quam earum imbecillitas. Quod verò *Vir celeberrimus Helmontium* castigat, quod in absentiam fermenti causam rejecerit, in eo humani quid passus est. Cur carnes &c. à febricitantibus comestæ in ventriculo putrescant & cadaverentur, fermenti Stomachici digerentis absentiam inculsat *Helmont. (tr. calor efficienter non digerit, sed tantum excitativè n. 18. p. 163.)* & ut fermentum suum stabiliret, caloris verò Stomachici in conficiendo cremore impotentiam fisteret, ad ventriculum febricitantium provocat, (*c. l. n. 16.*) adeoque idem carni, ovis, piscibus &c. ingestis contingere, quod carni crudæ, carpioni, plantis pedum vel Cervici superligatis. *Alibi (tr. Potest. Medicam. n. 48. p. 385.)* clarius mentem explicat: Carnem sensi externis applicatam mox putrere, quæ intus à fermentis resolvitur & assimilatur nostris. Cur caro externis applicata non Chylus fit, sed putret? quærit *Helmont.* & respondet, quia ob defectum fermenti, (addo etiam loci congrui & antegressæ necessariæ præparationis,) non potest.

§. 56.

Vulgi hic errorem libare animus est, quod & ille Medicos credulos, inter quos etiam *Joh. Bapt. Sitonius. (Iatrosf. Misc. tr. 27. p. 140.)* cum Aliis, quos alle-

allegat, dementarit sciam. Tincam pedibus aut Umbilico Ictorigi applicatam colore flavo conspicuam dum vident, piscem è corpore Icterico Magnetis instar Icterum attraxisse gloriantur, cum putredini potius Trincæ color iste assignandus veniat, utpote quo omnes pisces, comprimis squamis destituti majoribus, dum putrescunt signantur. Quod vel Anguillæ post mortem in aqua detentæ probant. Ut etiam de Squamigeris id addam, de lucio pisce vivo in dorso à capite ad caudam aperto superligato transversim in regione Stomachi idem (tr. Schol. Humorist. passiv. decept. c. 5. n. 35. p. 824.) protulit Helmont. Idem tamen non semper obtingere Carol. Rayger. (D. 1. M. C. A. 6. & 7. obs. 205. p. 303.) probat. Ita hujusmodi colorem non raro humana funera ostentant, idque insigni historia firmat Emanuel Urstius (ap. Gvilh. Fabric. Hildan. c. 1. obs. Chirurg. 25. p. 125.) de quodam, cujus partes tumidæ omnes adeò flavescebant, ac si Croco omnimode infecta fuissent. Flavedini huic in Cadaveribus medicandis, ut prospiciant Medici, vernice certo infra Tit. 2. (§. 151.) allegando utuntur.

§. 57.

Pariliter decipiuntur, qui fundulos pisces infantum umbilicis applicantes, si portionem eorum in Ventre absumentam, aut etiam Sceletum (Vid. observationem ap. Experientiss. Dn. D. Michaëlis, Diss. de Verm. in Hom. th. 130.), oculis usurpent, vermi illi, quem den Veixwurm, Nabelwurm, Geizwurm &c. piscem rodenti acceptum ferunt, (Vid. Phil. Hechsteter. p. 2. Dec. 6. obs. 6.). Quomodo quæso per intestina, omentum, Peritoneum ad umbilici Centrum penetraret vermis, intestinorum incola, appetitui satisfactor? Putredo lambit, imo consumit pisciculum, non vermis ille. Nec massa illa è melle confuso vitro & aliis parata putamini nucis inclusa & umbilico applicata vermen illum profligabit. Nunquam cura successit, nisi simul interna vermes necantia & expellentia fuerint adhibita. Stigma illud quod vermem gustasse massam illam minuere videtur, ab umbilici centro prominente massæ infligitur.

§. 58.

Frigiditatem hic etiam pro causa allegant quidam, quod à nugis non abesse recte judicat Fr. B. Verulam. (Sylv. Sylv. c. 9. n. 836. col. 930.), cum frigus comprimendo & condensando putredini potius fœnum injicere deprehendatur. Frigus namque, ut Job. Conr. Barchysen. (l. 2. Pyrosoph. c. 1. Tit. 13. n. 5. p. 85.) pronunciat nil aliud, quam omnium partium quies. Frigoris propria ἐνέπρεια est, ut in unum colligat τὰ ἀνέφουλα, cui oppositus est externus calor

lor, qui, ut congregat svavi & efficacia *ὁμόφυλα*, si fuerit *σύμφυτος* calor, ita si fuerit externus, proprium illius est contrarium frigori, ut videlicet *τὸ ἀλλόφυλα* separet & distrahat vinculum *συμφύτης* caloris perimendo corrumpendoque, *monet Jac. Schegkius (de Calor. vi & eff. c. 5. p. 448.)*. Inde aquilone vento, qui refrigerando exsiccat, flante, incorrupta multum durant, *juxta Laurent. Joubert. (l. de Quart. Febr. c. 12. p. m. 325.)*; quod si ab occurso ambiente frigidi, calefacientis tamen per accidens putrescat mistum, non putrescet à frigido ambiente, sed à detentâ fuligine, ob addensationem inductam in mixto, ut v. g. in cadavere, & consequenter à calore ambiente, *philosophatur Anton. Santorellus (Postprax. Med. c. 37. p. 119.)*. Distinguendum puto inter frigidum humidum & siccum, illud non hoc corruptioni confert.

§. 59.

Aliter etiam se habent frigida, aliter congelata & congelata; utraque corruptione non facile cedunt, imprimis si in isto statu permaneant, *Vid. supra (l. 2. Tit. 4. §. 9.)*. Congelata tamen in locum calidum translata, dum spiritibus mortificatis, aut abactis calor excussus, humoribusque & textura partium à frigore scindente pessundata ab ambientis caloris vi deficiunt & possum eunt. Ita membra vivorum glaciata siderantur & sphacelum incurrunt. Foemina melancholica intenso hyemis frigore excurrit in sylvam, aquas quæsitura, in quibus se suffocet, frigore & nivibus prohibetur. Undecim igitur dies & noctes in uno loco in sylva sedens, reperta in pagum portatur, cui pedes usque ad genua à frigore emortua ferra abscindere iussi, quæ à Melancholia curata aliquot annos adhuc sana peregit. Frigoris opus etiam est densatio; Ut mirus sit *Galil. Galilæi (nel Discorso interno alle cose che stanno sopra loqua. p. 4.)*, qui glaciem aquam rarefactam non condensatam voluit, à *Kenelm. Digby (tr. de Nat. Corp. c. 17. n. 6. p. 190.)* castigatus. Ita in viventibus ab obstructione pororum & cohibita transpiratione facilè inflammationes excitari putredinesque partium consequi possunt. *Vid. Jac. Zabarell. (l. 2. de Mist. Gener. & inter c. 7. col. 566.)*. *Zacut. Lusitan. (l. 4. Med. Princ. Hist. qu. 11. p. 644.)*. *Jul. Cæs. Claudin. (Respons. 1. p. 37.)*

§. 60.

Lunæ radios putredinis promovere impetum, jam olim *Galen. (l. 3. de Dieb. Decret. f. Critic. c. 2. add. Joh. Ant. Magin. in h. l. f. 8. b.)* advertit, & ex eo *Oribasius (l. 9. Collect. c. 3.)* *Plinius (l. 2. c. 104.)*. *Ptolomeus (l. 1. Apotelesmat. c. 2.)*. Delignis ad Lunæ splendorem cæsis *Daphnus Medicus (ap. Athenæum & Anton. Mizald. Cent. 4. Memor. 5. p. 71.)*, inde conclavia tempore noctis propter

pter splendorem Lunæ munire & claudere præcipiunt *Job. Fincelius* (*de Pest. B. 6. a.*). *Petr. Sibyllen* (*de Pest. f. 16.*). *Matth. Martin.* (*Bericht von Sterbensläufften §. 16.*) & ne quis Luna plena noctu iter faciat, monet *David Herlicius* (*Conf. Polit. Physf. de Pest. p. 2. c. 1. p. 280.*). Natos Luna plena vel nova, peste facilius corripit, *Phil. Grüling.* (*Med. Pract. Vid. Ephem. Erud. T. 2. Eph. 39. p. 451.*) eaq; Novi- & plenilunio sævit, (*Laur. Joubert. l. de Pest. c. 9. p. 284.*), quod in Francofurtensi observavit *Lud. von Hornig* (*Würg-Engel qu. 106. p. 181.*) & ego in Chemnicensi 1680. Si sæpe modicum vulnus curatu difficile fit, quod inflictum sit membro Luna existente, & si Luna super vulnus splenduerit, mox labra livescunt, ut observavit *J. B. Helmont.* (*tr. Formar. Ortus n. 54. & 55. p. 115.*). Quid non mortuo accidet corpori? Sub Linea æquinoctii, pergit *per ignem Philosophus*, citò putent omnia, non quidem ob caloris excessum, (quia alibi major & constantior subinde est: Si quidem sub Linea pluit aliquoties,) at bene ob lunæ continuam propinquitatem, & teretem globi figuram. Si homo vel brutum una saltem nocte sub Luna (pleno namque radio icit ibi vicina,) mortuum pernoctavit, sequenti mane cadaver putrilagine diffluit, imò Microscopium si consulas, in vivam putredinem teste *Athan. Kircher* (*Scrutin. Pest. f. 1. c. 6. §. 2. Experim. 1. p. 70.*) add. *Fr. Bracon. Verulam.* (*c. 9. Sylv. Sylv. n. 891. col. 944.*) & *Laurent. Joubert.* (*T. 1. op. quæst. de Paralyf. p. 329.*), ita Bufo ejusdem radiis,

dum plenum colligit orbem,

expositus una nocte, referente *Job. Marco Marci* (*p. 5. Philos. Restitut. subs. 8. p. 522.*) computrescit. Causam hanc (*c. l.*) dat *Helmont.* Sol provocat fluxum seminum ad terminum vitæ ultimæ. Luna verò trahit in adversum ad materiam rei primam (*n. 57.*). Luna præest nocti, tenebris, quieti, morti & aquis, quatenus omnia ad mortem quietem & aquam redeunt. Atque eadem Luna transitum ad transmutationem inducit. Aspicit nimirum & afficit primariò potius potestates seminales, quam earundem materiam primam. (*n. 59.*) Analoga multum est hæc Helmontiana Philosophia, cum Veterum, tum modernorum decretis, quæ Lunam frigidam & humidam asserunt. Frigus autem mortem, humiditas vero putredinem & tendentiam rei ad materiam primam inducit.

§. 61.

Humiditatem & frigiditatem illam à vaporibus terreis ad altiores Aëris partes elevatis *Ptolomeus cum Aliis* somniavit, quos notat & refutat *Job. Jovian. Pontanus* (*l. 1. de Reb. Cælest. c. 7. p. 13.*). Luna potius cum sit telluri nostræ

(Rrrrr) 3

pror-

prorsus similis, corpus videlicet ex aqua & terra constitutum, ætheream terram dixit *Xenophanes*, eamque esse multarum urbium, & habitari ap. *Ciceron.* (l. 4. *Quest. Tuscul.*). Adde *Joh. Bapt. Crispin.* (de *Ethnic. Philos. caute legenda* §. 45.). Si sequimur *Kircherum* (l. 1. *Art. Magn. Luc. & Umbr.* p. 1. c. 4. p. 16.) & *Casp. Schottum* (in *Not. ad Itinerar. Kircher. Ecstat. Diat.* l. c. 1. §. 4. p. 71.) corpus frigida & humida complexionis habebit.

§. 62.

Experimentis id confirmari nullus ambigo. Plenilunio majus frigus sensimus etiam æstivo tempore, imò circa canicularium æstum, quia medium collatum ad unum extremorum rationem habet, alterius extremi, non aliter, ut in balneo tepida, frigida sentitur ob majoris circumstantiis caloris efficaciam. Vid. omnino *Kircherus* (c. l. c. 14. p. 20.). Probat hanc frigiditatem *Helmontianam*: (c. l. n. 55. p. 115.) Si quis namque verrucas, melicerides, Nattas, similesque excrescentias collecto in conum Lunæ lumine per vitrum superradiet, donec frigus introfenserint, facile deinceps sua sponte evanescent. Egregium quoque est *Stephani Spleissii*, *Gymnasiarchæ Scaphusiani*, *Joh. Jac. Wepfero* (*Exerc. de loc. aff. in Apopl.* p. 260.) communicatum, quod in gratiam Lectoris ascribo: Cum aliquando inter naturæ secreta relatam legissem generationem glaciei tempore æstivo, ope patinæ stannæ, in qua infuso prius Hydrargyro aqua superfusa, Lunæque radiis exposita congelasceret: Idem Experimentum tempestate minimè glaciali absque Hydrargyro aggressus sum speculo vitreo concavo; cujus jacturam; si quod fractionis periculum à congelatione immineret non magni aestimabam, eò quod non ex coni, sed rudi sphaeræ sectione confectum esset. Huic igitur aquam infusam Lunæque plenilunio proximæ cœlo nubibus purgato exposui: Interea somnum lumine ac libro fallens sæpius fidem eventus exploravi, donec tandem aqua superficietenus constricta fuisset. Inde facile est judicare, Lunæ radios non debili calore infectos, sed potius insigni frigefaciendi facultate præditos esse. Faciliori negotio, *Idem subjungit*, hoc modo expertus fui; Eodem speculo Lunaribus radiis collectis (ut alias in combustionem Solis radiis) sinistraque manus vola aliquandiu exceptis primò punctiunculas frigidas sensi ac deinceps frigore invalescente manum horror occupavit, ut quasi tota obtorpesceret. Idem tentavi conspicio vitreo utrinque concavo bipalmaris fere latitudinis ad trium pedum intervallum vehementer urente, eundemque à Luna in manu frigidum torporem observavi. Non igitur ambigendum est, quin præter reliquas Lunaris luminis facultates nobis nondum satis perspectus, Solis radii calidissimi à Lunæ superficie reflexi, ejusdem frigore im-

buantur, & apud nos validè frigefaciant, (ne nimio radiorum solarium æstu terra dissolvatur, à Lunaribus solares imbibi & frangi, *Athanas. Kircher. (c. 1. p. 14. & 15.)* censuit, idque maximè, si luna plena terrisque proxima in extremo suo Septentrionis termino constituta fuerit; quia tunc & lumine fortior est, & radios rectiores, id est, fortiores ad nos emittit, sed minus quo magis ab ejusmodi situ ac constitutione digressa fuerit. Plura desideranti sistet (*l. 1. Medic. Spirit. curios c. 10. §. 1. sq. p. 25.*) *Sebastian. Wirdig. & D. Andr. Rivinus (in notis ad illud Dracontii de luna, mentiturque diem lux frigida solis imago. l. 1. Hexam. v. 546.)*

§. 63.

De humiditate Lunari ne dubites, Experimentum *Kenelm. Digbæi (orat. de pulv. Sympath. p. 91.)* prostat. Si radii, inquit, in speculo concavo vel splendido pelvi colligantur, & in conum desinant, illicò videbitis loco, quo radii solares urere verumque ignem producere solent, hosce contrario planè modo valdè frigefacere atque humectare: imò etiam supra speculum substantiam quandam aquosam, viscosam, glutinosamque relinquere. Res vana, addit, & ridicula videri posset, lavare manus in pollubro argenteo splendido, in quo neque aquam neque quicquam aliud præter reflexos Lunæ radios conspiceret & nihilominus tamen, si per aliquod tempus actio hæc continueretur, manus planè humectatæ deprehenduntur. Quod si inferas, manuum poros sudore humiditatem prodere, frigiditas lunæ obstabit. Constituta proinde luna generatorium humiditatis, quo tota universitas irroratur *Joh. Schrödero, (l. 1. Pharmacop. c. 9. p. 26.)*, Matrem & Dominam Aquarum *Paracelsus (de Secret. Creat. p. 113.)* appellavit, & *Helmontii edicto (c. l. n. 94. p. 120.)*, Luna præsit motricibus aquis. Fecerunt ea de causa Antiqui Lunam aëris uxorem, è qua copula exsurgit puella pulcherrima, Ros dicta, ceu *Joh. Petr. Faber (l. 2. Panthym. f. 5. c. 18. p. 280.)* animadvertit, ubi plura in hanc sententiam annotat.

§. 64.

Sunt qui Lunam calefacere & mixta & carnes exsiccare tradiderunt, adeoque à putredine inducta siccitate præservare. Prolixo id thema stylo prosecutus est *Laurent. Joubert. (l. de Paralyf. T. 1. op. p. 332.)*. Corpus Lunæ quale sit, explicare non possumus: imò neque qualitate ulla nobis manifesta præditum esse, asseverare audemus, quum non sit ex Elementis, & calorem ex Sole unà cum lumine habere, centissimum est: quia inseparabilia hæc sunt. Nam sol etsi calorem, quem in inferiora mittit, in se actu non habeat, calefacit nihilominus per se radiorum sui luminis propinquitate, directione & motu, Quum

igitur mutuo sumtam lucem comitetur caliditas, quo major apparebit, hujus quoque major erit efficacia. Atqui calorem siccitas etiam comitatur in sole, erit itaque ex lunæ splendore simul caliditas & siccitas, nisi quid impediat: & ipsa, quum plena erit, nos integro vultu respiciens, calfaciet & exsiccabit: tanto quidem minus, quam Sol, quanto minor & non innata ei lux est. Quum falcata apparebit, quia tota splendens medietas nobis non videtur, languidiores erunt affectus: scilicet minus calefaciet, minusque exsiccabit. Latens omnino frigidum & humidum aëra esse sinet, quæ suapte natura spectatur. *Hæc Joubertus.* Ea vero speculatio contra naturam Lunæ exposita & applicata inanis videtur. Siquidem id contingat, ex accidente contingere è *Kirchero* (l. c. p. 41.) dicendum, dum humiditatem ex iis effluere facit. Quod si verò exsiccantur carnes, id aëri prædoni humorum ascribendum, dum poros pervadens aquea secum rapit effluvia & postmodum dissipat.

§. 65.

Humiditatem putredinis genio maximè esse congruam aliquoties dictum, imprimis modò (§. 52.), Et inter putrefactionis adjumenta reposuit *Fr. B. Verulam.* (l. 4. *Sylv. Sylv. n. 329. col. 824.*). Si humor aquosus vel crudus mixto putrefaciendo addatur, teste humectatione cujuslibet carnis, pomi, ligni in aqua, cum debeatur unctiusculis oleosisque conservatio. Fermentationem aqua faciliat concreti texturam laxando, ex mente *laudandi Bohnii* (c. l. *Ex. 10. §. 14.*), adeoque putredini viam parat. Contrarii tamen videntur *Job. Bodin.* (l. 3. *Theatr. Nat. p. 401.*), qui in aqua nihil putrescere affirmavit, & *Joachim. Becccher.* (c. l. n. 26. p. 312.), dum asserit, nimiam humiditatem à putredine impedire, prout nimius calor, cum corpora in Aqua potius gradatim consumi, quam putrescere, si non nova semper affluens sit, experientia doceat, unde longo tempore integros interdum submersos prorsus à putredine immunes vidit, adeò, ut ipsi aliquando speculatio occurrerit, tractanda tali modo cadavera Anatomie subjicienda, quo diutius à foetore & putrefactione immunia forent.

§. 66.

Audiamus *Paracelsum* (l. 3. *de Nat. Rer. p. m. 886.*): *Es bleiben die Kräuter, Blumen und alles Gewächs im Wasser bey ihrer Grüne und unverdorben. Also auch vielerley andere Früchte und Obst im Wasser mögen præserviret und conserviret werden für allerley Fäule, biß daß ein andres wächst. Also auch Fleisch und Bluth, welches doch gar bald faul und stinckendt wird, im frischen Brunnen-Wasser mag conserviret werden: und nicht alleine conserviret, sondern durch cobobieren des renovirten und frischen Brunnen-Wassers in quintam Essentiam transmurt,*

tirt, also, daß es ewige Zeit ohne alles Balsamiren mag für Fäule und Gestanck conserviret werden, und nicht alleine für sich selber, sondern erhält auch ander Fleisch und Bluth, darzu auch den Leib des Menschen für allerley Fäulung und vielen dergleichen Kranckheiten, die aus Fäulung entspringen, vielmehr als eine gemeine Mumia. Ita Embryonem per aliquot menses in Aqua frigida natantem citra corruptionem se servasse, *Guilh. Harveus* (*Exerc. de Partu p. 347.*) asserit.

§. 67.

Hæc facile conciliabuntur, si dicas, (α) id fieri in aqua non stante sed peremni flua, (β) Solis radiis non exposita, sed frigida. (γ) Ut aqua non immediate attingat cadavera, aut alia mixta, sed vasis vitreis, terreis, aut stanneis plumbeisque inclusa, ita me olim in libro manu scripto legisse memini, herbas & flores urceo vitreo inditos & urceo optime clauso scaturienti aquæ frigidæ admoto, per aliquot menses virides & floridos conservari & demum sensim in aquam primaterialem magnarum virium resolvi, & hæc destillatio plantarum naturalis audiebat. Secus contingit, si immediate tangat aqua mixtum, corruptioni namque subjacet, quod vel cadavera submersorum firmant, post aliquot à morte dies ob putredinem incipientem intumescunt & aquas supernatantia, de quibus (*l. 2. T. 3. §. 42. sq.*), pluribus supra. Quod si verò in fundo aquarum fluitantium ad menses aliquot perennarint, id non aquæ proprietati peculiari, sed aëris exclusioni, ut corpora ferire non potuerit, & afficere, & sic internum exagitandi aërem præscindatur occisio, erit ascribendum. Et ob hanc rationem cadavera etiam profundius Terræ immersa tardius corrumpuntur & resolvuntur. Conf. *J. Bohni*. (*Exerc. Chym. phys. 4. §. 8.*) Distinguendum demum (δ) inter humidum vaporosum, quale in aëre, & verè tale, qualis ipsa aqua. Primum cum penetret cum aëre poros putredini viam monstrat; non ita alterum, quod frigiditate poros constringit.

§. 68.

De omni Coemeteriorum Terræ, in qua jacuere & computruere corpora, asseveravit *Fr. Baco. Verulam.* (*c. l. n. 330.*) eandem quasi contagium, quod invitationem & excitationem vocat acquirere, ut cadaver aliquod recens impositum consumat longe citius, quam terra pura. Edax illud Terræ fermentum vocavit argute *Nathan. Highmor.* (*de Affect. hypochondr. c. 5. p. 197.*). Sunt variæ interim Terræ Cadaveribus infestæ. Est Romæ, è *Petro Brinsfeldio* (*tr. de Confess. malef. dub. 4. Concl. 2. p. 134.*) recitat *Henr. Kornmann.* (*p. 3. de m. m. c. 26.*), è regione S. Petri in Vadiano Coemeterium, quod

(SSS SS)   cam-

campus sanctus dicitur, ubi corpora peregrinorum brevissimo tempore, spatio 24. horarum consumuntur, quamvis non in profunda sepeliantur terrâ, ut in aliis cœmeteriis contingit, sed leviter tantum solo tegantur, ut etiam articuli pedum parum eminere aliquando conspiciantur. Vidi, *addit*, ego sæpius cum Romæ essem, *sub Pontifice Clemente VIII.* Madriti cadavera & sordes citò in nihilum redigi à P. Zacchia (c.l.) relatum. Talis est campus in via S. Dionysii à la Trinitè, ut iterum Kornmann. (c.l. c. 27.) & Simon. Schamberg. (in Delic. Gall. p. 370.) & Pisis (Kornm. c. 28. quod & Templ. Nat. Consid. 41. conclus. 1. 2. & 3. p. 317. repetiit). De Area ad Hilarii paupera dicata sepulturæ, in qua defossa Cadavera post octavum, ut ajunt, diem nuda carne reperiuntur J. C. Scaliger (Exerc. 132. p. 456.)

§. 69.

De Terra sancta, s. Palestinæ idem refertur, eaque præprimis in Hakeldama, cujus meminere Petr. Bellonius. (l. 2. obs. c. 84. p. 335.) Princeps Nicol. Christoph. Radzivil. (Itiner. Hierosol. Epist. 2. p. 67.) recitari idem audit Fr. à Troilo (Itiner. p. 265.) Add. Frid. Hoffmann. (Clav. in Schræder. Pharmac. p. 137.). Effectum hunc (preced. §.) recensitis Terris, comprimis Romæ in Campo sacro terræ ex agro Hakeldama Romam translatae, J. B. Helmont. (tr. demonstratur thesis n. 54. p. 532.), eumque supra naturalem venditat. Sed forsan hic fallitur Helmont. Vocatur, referente Carolo Musitano, (T. 4. Trutin. Chirurg. l. 3. c. 18. p. 115.), quod tot Martyrum sanguine decorata fuit, non quia cadaverum carnes exedit, neque hoc, *addit*, quod naturale est, pro miraculo Sancta declaravit Ecclesia, ut rude vulgus sentit. Terra Palestinæ grande illud cœmeterium. Sedlicense (in Bohemia) non quacunque ratione conspersum, sed prorsus impletum, unde pro miraculo habebant corpora mortuorum intra naturalem diem consumi, relictis ossibus, quæ candore Cretam imitarentur, quod hodieque in iis quæ composita sunt ossibus videmus, memorat Bohusl. Balbin. (Dec. 1. l. 3. Miscell. Bohem. c. 11. §. 2. p. 449.). Sed nec pro miraculo etiam agnovit. Gabriel d^r Emiliane (Itinerar. Epist. 3. p. 252.), ut hanc virtutem omnium cœmeteriorum terram, in qua computruerunt cadavera obtinere, modo (§. 68.) animadversum. Ita & id forsan obtigit Terræ Sanctæ, non tantum, quod in illa Martyrum millena pro Christianæ fidei confessione sanguinem suum veluti Aquam fuderunt, dum sanguis præcipue humanus sale ammoniaco scater, quod è Salis ammoniaci è sanguine & aliorum animalium compositione, ipsoque è Terra Sancta Experimento desumpto Carolus Musitanus (c.l.) probat, sed & quod insimul hujusmodi sale etiam carnes turgeant, cujus excretio-

ne urina animalium turgēt, ejusdemque arte dum paratur, urina Camelorum & Aliorum animalium ingreditur. Quælibet igitur Terra, humano sanguine foeta ut in prælio, ubi multorum millium militum interfectio obtigit, si in eâ sepeliantur mortui, carnes absumendi energiam habeat.

§. 70.

Sed hæc energia cum è dote naturali non profluat, perpetua non erit, æque ut à fimo, urina largiter imprægnata, agrorum fecunditas post unum aut alium annum elapsum terminabitur. Naturale igitur donum influum simul suberit, idque à vaporum perennifluorum mixtione. Dari autem hujusmodi minerales terras Mineralium Scriptores abundè testantur. *Georgio Agricola teste (l. 4. de Caus. & ort. subterr. p. 518.)*, foditur Cadmia fossilis, quæ udas manus & pedes operariorum exedit. Præsto est lapis Asius (aut Assius), ut alii scribunt, ab Asso monte Troadis, ubi nascitur & non tantum in Asia, *Vid. citatus Agricola (c. l. p. 521. & lib. 10. de Natur. Fossib. p. 669.)* *Christ. Encel. de Re metall. (l. 3. c. 5. p. 166.)* vi pollet corrosiva eque eodem fiunt loculi, qui defunctorum carnes exedunt, *juxta Dioscor. (l. 5. de mat. med. c. 142. p. m. 384.)* & quidem intra quadraginta dies exceptis dentibus *juxta Plinium (l. 36. c. 17.)*, ob quam causam etiam Sarcophagi (quamvis ab Asio Sarcophagum s. Assium distingvat *Plinius (l. 2. c. 97.)*, quem tamen, cum omnia corpora consumere dicatur, potius *πάρου-Φαρον*, quam *σάρκοφαρον* nominandum censuit *Jacob. Dalechampius (in c. l. Plinii p. 121.)*, sed perperam ita judicantibus *Georg. Agricola, Christoph. Encelio c. c. l. l. & Joh. Anton. Saracen. (Schol. in l. 5. Dioscor. c. 142. p. 121.)* nomen κατ' ἐξοχήν adeptus. Quocirca minus eorum admittendam Cacozeliam, tradit *J. C. Scaliger (c. l.)*, qui Sarcophagi titulo appellant & inscribunt marmoreos tumulos, quod tamen fecisse videretur (*Satyr. 10. v. 168. & 172.)* *Juvenalis*:

Unus Pelleo juveni non sufficit orbis,

Sarcophago contentus erit.

Ejus generis & in Lycia saxa sunt, & in Oriente, quæ corporibus quoque ad alligata erodunt corpora. Mitior autem servandis nec absumendis corporibus est Cherniteo ebori simillimus, in quo Darium conditum ferunt, iterum *Plinius (l. 36. c. 17.)* docuit, & Assium hodie vix dignosci *Anshelm. Boëtius (l. 2. de Lapid. & Gemm. c. 220. p. 199.)* confirmat.

§. 71.

Non moror hic *J. B. Helmont. (tr. Scholarum Humorist. passiv. decept. c. 1. n. 78. p. 880.)*, qui terras non per se esse fermentabiles concludit, cum omnia fermenta sint Elementis inadæquata, quia carent transmutatione, seminibusque sibi

(Sff ff) 2

ad-

adæquatis. Alioquin si terra esset fermentabilis, cadavera inhumari non possent, quin totus mox terræ globus lethifero tabo nobis fieret deleterius. Loquitur de Terra originali, elementi, virginei, quam *Quellen* vocat, arenamque (*tr. Terra n. 3. p. 44.*). Sed & hanc non intendo, sed hanc, quæ in oculos occurrit nostros, & reliquam omnigenam terram, terræ fructum de Sobole minerali appellitat (*c. l.*) *Pyrosophus*. Etiam Terram *quellen* non esse sui natura verè primigenium (*tr. Elementa n. 12. p. 43.*) aperte prodidit.

§. 72.

De calce viva asserunt eandem cadavera exsiccare absunta humiditate, si viva calx ferali arcæ injiciatur. Novit id vulgus Patavinum, scribit *Th. Bartholin.* (*Cent. 3. histor. Anat. 54. p. 107.*), quod hybernis mensibus, ut cadavera suorum amicorum à Scholaribus vindicet, simulac animam exhalarunt, calce viva ita exsiccat corpora defunctorum, ut ad sectiones Anatomicas prorsus reddantur inutilia. Verum non exsiccat tantum, sed & consumit vi salis caustici, quod probat *Laudatus Helmont.* (*tr. Ignotus hospes morbus n. 76. p. 400.*), quando Caustica absumere cadaver non effectū proprii ardoris: sed sola vi salis caustici, qui partes solidas resolvit in salem absque calore, prout nimirum calx viva resolvit caseum in mucilaginem. Eodem modo & Cantharidem cadaver dissolvere. (*tr. potest. med. n. 60. p. 386.*). In calce viva autem esse sal fixum, probat *Illustris Georg. Wolffg. Wedelius Noster* (*Specim. Sal volat. plant. c. 5. p. 39.*). Sal acidum fixum, *Otto Tachen.* (*Clav. Hipp. c. 2. p. 42.*). Alkali & Acidum simul *David von der Becke* (*Experim. circ. rer. nat. princip. p. 329.*). De Alkali lixiviali Igneo, quod bulliens in momento consumsit ebrium hominem cum laneis vestibus, ut nil repertum fuerit præter linteum indusium & duriora ossa, iterum *Tachen.* (*Hippocr. Chymic. c. 4. p. 19.*). Calx autem uti Sal, acumine & rigidis suis particulis viciniam corporum lædit, continui solutionem deturbat, putrefactionem accelerat, corpora implicata ramosa subit, aliisque corporibus sua dilatione ingressum præbere ac exaltationem promovere solet, ut benè *Gotzchalcus Trameus* (*Diss. Chymic. Med. Inaugural. de Calc. Viv. §. 12.*)

§. 73.

Dices: Si à sale ammoniaco carnes absumuntur, cur spiritui salis istius cadavera immergit & illa à putredine præservare intendit *Gabr. Clauderus*? secundum infra (*Tit. 2. §. 77.*) breviter recensita & *Steph. Blancard.* (*Vid. 159.*) Repono: Non semper eadem præstant Spiritus Chymici minerales, quæ ipsa mineralia, quibus adhæc sua est terra, quod multis spiritus vitrioli evincit. Deinde sanguis animalium putrefactus potius armoniacale quid suggerit, quam perfectum

ctum ammoniacum quid? quod terra ista à putredine ista contagium sumserit, (*vid. §. 68.*) illudque cadaveribus affricet sanieinque instantem moveat & promoveat. Concurrit terræ humiditas cum aliis sordibus combinata. In fimo & sterquilinio, cum corpora mortua haud majoris, quam sterqus putarent Nabathæi, Reges suos sepelierunt, ut *Strabo* (*l. 16. Geograph. p. m. 539.*) memorat, & in paludibus multos Assyriorum Regum post fata repositas *Arrianus* (*l. 7.*) testatur. Ita, quamvis negandum non sit, certis circumstantiis ritè se habentibus, Embryonem mortuum in Matrice in loco clauso innatare aquis, quæ Muria loco ipsi sunt, ut in matrice minus corrumpatur integro mense, quam extra uno die, secundum pronunciatum *Dionis*, (*Hist. Anat. de dupl. uter. M. C. D. 3. A. 2. p. 482.*), attamen penitus incorruptus ibidem non perseverat, sed & foetus in utero matris mortui intra sterqus & urinam sepulti putruisse leguntur. *Evolv. Joh. Schenckius*, (*l. 4. observ. med. p. 590.*) *M. C. (D. 1. Ann. 1. obs. 1. p. 3. Ann. 11. obs. 256. p. 382. & Ann. 111. obs. 80. p. 137.)*

§. 74.

Et si viva corpora inficiuntur à putridis, ut *juxta Juvenal.* (*Satyr. 2. v. 81.*)

Uvaeque conspecta livorem ducit ab uva,

Cur non cadaver à loco putrilagine infecto in se derivabit putrilaginem. Scaphismus, crudele illud apud Persas usitatum supplicium, prius in mensa solis exponet. Descriptionem vis? E *Plutarcho* id (*in Artaxerx. p. m. 267.*) delineabo. Duas Scaphas quæ mutuo quadrent accipiunt, in alterum harum is, qui plectendus est, supinus collocatur, alteram imponunt, itaque aptant, ut caput, manus, pedesque promineant, totum alioquin corpus occultetur. Ita incluso cibus præbetur, ac si edere nolit, oculos compungendo eum cogunt, cum edit mel lacti mixtum, ei potus loco infundunt, ita vero semper eum collocant, ut adversus Solem oculos habeat. Porro autem muscarum identidem assidentium multitudine facies ejus tota obtegitur, & cum in Scaphis interior ea faciat, quæ necesse est hominem cibo potuque fruente, ex putrefactione & corruptione excrementorum vermes pullulant, qui intestina subrepentes corpus consumunt. Cum enim jam constat mortuum esse, remota superiori scapha intuentur quidem carnes devoratas, intestinis autem inhærentia hujusmodi animalculorum examina. Hoc modo *Mithridates* septendecim dies cruciatus lenta morte absumtus est. Describit id etiam (*l. 1. Annal.*) *Zonarus* & ex *Eo Marr. Piccart.* (*Decur. 4. obs. Histor. Polit. 6.*). *J. H. Ursinus* (*l. 3. Acerr. Philol. n. 148. p. 318.*). Martyres id genus mortis subisse, *Anton. Gallon.* (*de Martyr. c. 1. p. 21.*) notavit.

(Sff ff) 3

§. 75.

S. 75.

Quid *Etruriæ Regis Mezentii* crudelitas & sævitia in humanam perniciem excogitarit, *Maro*, (l. 8. *Æneid.* v. 482.) his exposuit: Gentem *Lydiam*

Imperio & sævis tenuit Mezentius armis,
Mortua quin etiam jungebat corpora vivis,
Componens manibusque manus atque oribus ora,
(Tormenti genus!) & sanie taboque fluentes
Complexu in misero longa sic morte necabat.

Non minori truculentia prædones *Hedruscorum* posteritati se commendarunt in Regis exemplum compositi. Hi namque ex recensione *Divi Augustini* (l. 5. *contr. Petilian.* c. 15.) viatores, quos exspoliarant trucidabant & ad exaggeratam crudelitatis rabiem exsaturandam viva corpora mortuis colligabant, ita ut singula viventis membra mortuis ipsius cadaveris corresponderent. Amaros igitur vitæ pariter ac mortis tortores, *Etruscos* vocabat *Valer. Max.* (l. 9. *memorab.* c. 2. n. 10.), qui & barbarorum meminit (n. 11.), quos ferunt mactatarum pecudum intestinis & visceribus egestis homines inferere, ita ut capitibus tantum emineant, atque ut diutius poenæ sufficiant cibo ac potione infelicem spiritum prærogare: donec intus putrefacti laniatui sint animalibus, quæ tabidis corporibus innasci solent. Idem *Empeclæ Luciani* *Asinus* (T. 2. *Oper.* p. 93.) testatur. Quosdam animalibus nuper occisis inclusisse *Maximinum Patrem Imp. Julius Capitolin.* (in *Vit. Ej.* p. 252.) memorat. Singulare plane est, quod de *Ducissa Veneta Petr. Damian. Cardinal.* (*Epist.* 3. ad *Blancam Comit.* c. 11.) in literas retulit: Hæc tam tenerè, tam delicatè vivebat, & non modo superstitiosa, sed artificiosa, ut ita loquar, sese jucunditate mulcebat, ut etiam communibus se aquis dedignaretur abluere, sed ejus servi rorem cœli satagebant undiquaque colligere, ex quo sibi laboriosum fatis balneum procuraret; Cibos quoque suos manibus non tangebat, sed ab *Evnuchis* ejus alimenta quæque minutius concidebantur in frusta, quæ mox illa quibusdam fuscinulis aureis atque bidentibus ori suo guriens adhibebat. Ejus porro cubiculum tot thymiamatum aromatumque generibus redolebat, ut & nobis narrare tantum dedecus fœteat & auditor forte non credat. Atque inter hos aggestos suffitus, corpus ejus omne computruit, ita, ut membra corporis undique cuncta marcescerent, totumque cubiculum intolerabili prorsus fœtore complerent, nec quisquam tantam perferre narium injuriam potuit, non cosmeta, non servulus, vix una duntaxat ancilla: eadem tamen raptim accedebat. & protinus fugiens abscedebat. Diutius igitur hoc languore decocta & mi-
sera.

serabiliter cruciata amicis quoque latantibus diem clausit extremum. *Hæc Damianus.*

§. 76.

Quo victu in vita fuerint usi demortui multum refert. Egregiè, ut multa, *Job. Marc. Marci (p. 4. Philos. Vet. Restitut. s. 6. p. 467.)*. Plures Idææ vermiciformes accedunt cum alimento, nobisque implantantur, quandoquidem universa vegetabilia sui generis vermiculos procreant. Sunt (è principiis Anatomicis disputat *Job. Crysof. Magnen. in Democrit. Revivifcent. Disput. 2. c. 4. propos. 34. p. 293.*) hujuscemodi vermium & lumbricorum minima tertii ordinis, (*Vid. c. l. p. 289.*), quæ cum alimentis assumpta vim concoctricem subterfugerunt, atque quod debiliior esset, non potuerunt edomari, quin fervarent spiritus, formamque partialem, unde ex aliqua horum copia, quæ tanto facilius cumulantur, quo Sympathia ea ad se invicem trahit & jungit, fit ut excitati Spiritus, qui in minimis diutissime conservantur, se paulatim perficiant & abducto ad se alimento crescant. Adde hic *Georg. Hieron. Velschium (de Ven. Medin. c. 7. p. 194. sq.)*

§. 77.

Carnium cibos disponere ad putredinem, *Jul. Cæs. Claudin. (Reffion. Med. 1. p. 41.)* affirmavit; Rationes varias propinat *Th. Bartholin. (Diff. de Sangv. Vetit.)*, è quibus, quæ sequitur, etiam est (*p. 64.*): Ex carnum esu copia excrementorum major colligitur, quam eduliis aliis, quæ vel terra vel mare subministrat. Facile illæ putrescunt & vermes generant. Hinc excrementa animalium, quæ fœno herbisque pascuntur, non ita fœtent, sicut illorum, quæ carnivora appellantur. Carthusianos ob istam à carne abstinentiam veneranda canitie vivere. Quæ ipsa tamen vix applausum merentur cum *negotia*, sed intempestiva, immodica & varietate peccans nimia inordinataque detestanda veniat. Semiputrida etiam vescentes Feroenses nihil incommodi ob id sentiunt, senecta sine senio conspicui, quod ipse *Th. Bartholin. (Vol. 1. Act. med. Hafniens. obs. 49. p. 96.)* annotatum reliquit. Subitanei & insignis fœtoris causa in Apoplectico an fuerit, quod putrescentium ferinarum carnum esu delectaretur? aliis inquirendum reliquit *Job. Baubinus (ap. Job. Schenck. l. 1. obs. med. p. 88.)*. Exemplum egregium suis inseruit *Ammian. Marcellin. (l. 19. Rer. gestar. p. m. 159.)*. Cum Rex Persarum septuaginta tresque dies Amidam multitudine circumfedisset, Armatorum triginta millia perdidit bellatorum, quæ paulò postea per *Discenem Tribunalis & Notarium* numerata sunt hac discretione facilius, quod nostrorum (Romanorum) cadavera mox cæforum fatiscunt

fatiscunt & defluunt: adeò ut nullius mortui facies post quatrimum agnoscat. Interfectorum verò Persarum inarescunt in modum stipitum corpora, ut nec liquentibus membris nec sanie perfusa madescant: quod parcior vitafacit, & ubi nascuntur caloribus terræ. Arabes & Lybiæ populi siccitas locustas redigunt in panes: recentes quoque edunt, ut *Hieron. Cardan. (l. 9. de Subtil. p. 506.)*, fumo & sale duratis Æthyopes, sed quadragesimum vitæ annum non excedunt, *juxta Plinium (l. 6. c. 36.)*. Addunt quidam, iisdem viventibus carnes corrumpi & in locustas transmutari. Si hoc, quid mortuis non eveniet? Carnem musculosam in Leæna morbo extincta flaccidam & putredini obnoxiam deprehendit *D. Job. Georg. Greiffelius (M. C. D. 1. A. 2. obs. 5. p. 7.)*, cujus portione Cani juniori famelico porrecta (Alii enim eam fastidiebant,) devoranda, is sequenti die vomitu & secessu meros vermes excrevit.

§. 78.

Quo tempore Apri in Venerem furiosè ruunt, aprugnam multos ante dies vel menses salitam colorem ac saporem mutare, ab experto venatore acceptum in literas retulit *Anton. Mizaldus (cent. 9. memor. n. 93. p. m. 208.)*. Consonum his, quod *Generosus Kenelm. Digbaus (orat de Pulv. Sympath p. m. 102.)* differuit: In Patria mea (idem & hic fieri credo,) cellam penuariam pro toto anno copia carnis cervinæ & damarum adornant, idque eò tempore, quo carnes hæ svari & saporis bonitate excellunt, quod quidem Mense Julio & Augusto accidit, facere solent: Modus parandi hic est: postquam optime conditæ saleque conspersæ fuerunt in olla fictili aut crusta secalina dura coquuntur, & quando refriguere, butyro recenti cocto ad sex digitorum eminentiam, ne sc. aër illas perdat, conteguntur. Nihilominus tamen, utut maxima adhibita fuerit diligentia tempore quo ejusdem naturæ & specie animalia libidinantur, carnes in illis ollis asservatas rancere magnamque subiisse alterationem animadvertitur, ob spiritus hircosos, qui ea tempestate ex brutis viventibus erumpunt, atque à carne mortua ejusdem naturæ attrahuntur, & tum quidem, quin caro illa corrumpatur vix prohiberi potest. Præterlapso autem ea anni tempestate nihil istiusmodi toto reliquo anno timendum venit. Ita carnem cervinam in artocreationibus servatam in ὀρχέα Cervorum putrescere audivit *Laur. Strauss. (Epist. ad Kenel. Digb. de Pulv. Symp. p. m. 137.)*. De Gemellis observationibus dudum (*l. 1. Tit. 2. §. 25. sq.*) egi, ubi tamen potius de principio horum phænomenorum interno, quam externo probando (*§. 35. sq.*) sollicitus fui. Viam igitur ad putredinem ster-

net Venus. Sacrae non repugnant literae, quæ scortatoribus præmii loco vermes promittunt. Vid. *August. Hauptmann. (de Therm. Wolkenstein. c. 8. p. 208.)*. Fluxit forsan ex hoc fonte illud Rabinorum: Femur incipit ex se ipso putrescere. In sacris autem ad femora generatio refertur. Causas recensent *Fr. Vallesius (de Sacr. Philos. c. 13. p. 109.) Cornel. à Lapide (Comment. in Genes. c. 46. v. 26. p. 103.)*. Femur etiam pro partibus, quibus viri sumus, non raro poni, *Gerh. Job. Vossius (l. 1. Idolol. c. 19. p. 146.)* observavit. Lumbos à libidine dici, ex *Isidoro (opuscul. Philol. p. 202.) B. Martin. Geier.* Qua de causa apud Romanos, quod è *Plutarcho recitat Joh. Bened. Sinibald. (l. 9. Geneanthrop. tr. 2. c. 5. p. 755.)*. Sola involucra illa vilia funebresque lacernæ, quibus cadavera defodiebantur apud Veneris templum, vendi solebant.

§. 79.

Motus ante mortem laboriosus insignis & diuturnus mixtionis principia laxare creditur. Ita observamus de carne animalium longo itinere de-lassatorum & oppido mactatorum, ut & ferarum, quæ cursu diuturno fatigatæ, (*beym par force Jagen, oder bey Auschieffen,*) idem fatum manet scuticis vexata aut fustibus contusa crebra fustigatione & contusione laceratis & contusis vasis capillaribus, sanguis tenuior, motu accedente, evacuat & intra Cutem & cuticulam, etiam musculos congrumatur. Facit ad conservandam partis integritatem balsamus naturalis, ad balsami autem conservationem partis integritas, quâ sublata, & ille cruori congrumato confusus corrumpitur & fatiscit. Ita solutis & laxatis mixtionis principiis, post obitum mox ab invicem decedunt, quod si & ante mortem diutino cruciatu exagitentur bruta, idem eos manet fatum, contrarium, si statu tranquillo & sedato mactentur & uno ictu pereant carnes solidiores & coria validiora & nervosiora suggerunt, quod ex Homero docuit *Plutarch. (l. 2. Sympos. probl. 9. p. m. 203.)* & ex hoc forsan (*l. 5. de Insect. c. 4. p. 217.*) *Ulyss. Aldrovandus.* Egregie id illustrat *Thom. Willis (de Morb. Conv. c. 10. p. 180.)* exemplo Dominae illustrissimæ in Anglia, cujus cadaver propter musculos spasms perpetuis exercitos, ut ut valdè emaciatum & viscera omnia inanita fuerint citissimè computruerat. Nam intra 40. horas cutis per totum discolor in hac parte livida, in ista viridis inque alia subnigra apparebat & corpus tam subito putrescens odorem summe tetrum expirabat. Idem phænomenon ob hanc causam, quamvis & aliæ concurrant in partu difficili extinctis non semel conspectum. Quod *Anton. San-torellus (c. l. c. 28. p. 90.)* advertit, si cadavera moveantur post mortem & de

(T t t t)

loco

loco in alium locum transferantur ad citam putredinem conferre, id de motu vehementiore & longo itinere curru facto saltem concedendum reor.

§. 80.

Unum autem corporis membrum, viscus aut pars corporis præ alia in putredinis censum venit. De oculis *supra* (l. 1. Tit. 5. §. 2. & 13.) dictum, eos primum mori & putrescere inter partes. Aves mortuas ab oculorum nitore discernes, commonefacit *Hieron. Cardan. (l. 13. de Rer. Variet. c. 64. p. 808.)*, nihil enim celerius in mortuis contabescit: quæ ratio etiam in feris observanda. Hinc nostri Alaudas ad terras remotiores transmissuri capite truncant. *Add. Paul. Zacch. (l. 4. Tit. 1. qu. med. leg. 11. n. 56. p. 374.)*. Cum partes omnes corporis sint incorruptæ, narrat *Ant. Santorell. (c. l. c. 42. p. 140.)* extrema tamen pars narium (Nasi) ferè semper desideratur, ut observavimus in corpore *B. Jacobi de Marchia Neapoli in Templo S. Mariæ della nova*; in corpore *Borbonii in Castro Cajetæ & Venetiis in corpore S. Helenæ*. Negat tamen partem illam corruptam, quanquam videatur corrupta. Videtur enim deficere, *pergit*, quia extrema pars narium cartilagini hæret, non alicui ossi. Cartilago autem exsiccata facilè contrahitur; contracta illa, contrahitur caro cutisque illi innixa: unde cum non extendatur ad eam usque spatii partem, ad quam antea videtur defecisse, & corrupta, cum tantum sit illa contracta ob ficcitatem, sicut observamus in corio & pellibus. Interim Julium Cæsarem Alexandri Magni cadavere conspecto id attrectasse, nasique partem ex attrectatione cadaveris fregisse, *Dio Cassius (l. 51. Histor.)* notavit, & ex illo *Job. Xiphilinus (p. 458.)* excerptit. In frigore enectis mortis initium à genitalibus *Henric. Ranzov. (l. 5. Comment. Bellicor. c. 9. p. 325.)* è *Paulo Ægineta* narrat, & in his inter alia membra pudenda sanie diffluere in viris me conspexisse memini. In infimo ventre cum colligatur excrementorum setina, etiam ab hac partibus continentibus facilè imprimitur post mortem putredo. Femur ex se ipso putrescere, *nuper (§. 78.)* pronunciatum. *Vid. B. Martin, Geier. (Opusc. Philolog. p. 202.)*

§. 81.

Ut umbra corpus; ita putredinem comitatur foetor. Angelum mortis finxere *Rabbini*, qui totus oculus stet ad Cervical, in agone constitui stricto gladio. Videns eundem homo trepidat, aperitque os suum in quod ei guttam infundit. Abea gutta moritur homo, fitque foetidus & pallet. *Vid. R. Abenesra (ad Proverb. c. 16. v. 14.)*. Sed hæc figmenta Physicus non curat. Humanum cadaver omnium pessime olere, qua corpus, quia hominis corpus

pus omnium temperatissimum, (quam quidem rationem me non capere, profiteor,) differnit *Augustin. de Laurentio* (*Decad. 1. Discept. Med. 2. p. 20.*). Cadavera magis ejicienda quam fimum, teste *Plutarcho* (*l. 3. Sympos. probl. 4. p. m. 249.*), ajebat. *Heracletus*. Quocirca & hominis carnem, quæ omnium perfectissima, summe putrefactam in pestiferam causam degenerare, reputabat *Jac. Aubert.* (*in Fernel. de Abdit. Rer. Caus. Progym. 39. p. 20.*). Et præsentissima occidentalium Indorum venena ex sanguinis, pinguedinis aut carnis humanæ miscela constare, sagasque & veneficas pasci humana carne pro corroborandis imaginationis fœdis vaporibus, *Fr. Baco de Verulam.* (*Sylv. Sylv. Cent. 1. n. 26. col. 758.*) recitat. Istum fœtorem certum mortis indicium reputat *Paul. Zacchias* (*l. 4. n. 58.*), nisi ab excrementis proveniat, quod monet *Anton. Santorell.* (*c. l. c. 40. p. 132.*). Fulguriti imprimis exquisitissimo fœtore naribus molesti, quod ipse deprehendi, & ex aliis annotat *Erasm. Francisci* (*p. 2. Theatr. Curios. p. 710.*). In uno tamen Cadavere putrescente sævior, in alio mitior pro constitutione ætatis, temperamenti, morbi, &c. naribus offertur. Cadaver à vulvulo enectum tantum fœtorem emittebat, qui Cadaveris putrefacti graveolentiam superaret, *Dominic. Panarol.* (*Pentecost. 4. obs. Med. 16. p. 121.*). *Regis Angliæ Henrici I. Clerici* cadaver mirum in modum fœtebat, ita ut Chirurgus capiti aperiendo destinatus ob fœtorem animam exhalaret. (*Vid. Joh. Hübner p. 2. problem. Polit. Hist. l. 3. p. 224.*)

§. 82.

Fœtor iste, si *Georg. Hornium* (*in Arca Mosis p. 13.*) audias, debetur particulis sulphureis male coctis vel in defectu, unde putredo; vel in excessu unde adustio. Cum partium solidarum compages sensim laxari & particulæ sulphuræ unà cum salinis fluorem adeptis evaporare fœtor summus & putredo oriuntur, decidit *Th. Willis* (*de Ferment. c. 8. p. 50.*). Fœtorem in pure ex particularum sulphurearum præcipitatione oriri, pronunciat *David von der Becke* (*c. l. p. 46.*), idque docere sulphurum solutiones omnes. Sulphuri etiam communi in lixivio quovis soluto si affuderis acetum, protinus fœtor gravis odoratus organa feriet, cum ante aceti additionem odoris plane expers esset. Idem observatur in præcipitatione sulphuris Antimonii ex Scoriis Reguli ejusdem cum Aceto facta. Confer. iterum *Willis.* (*p. 2. Pharmac. Ration. s. 1. c. 7. p. 174.*)

§. 83.

A carnibus & Caseis putrefactis in propinquo positis Cerevisiam fermentantem corrumpi, *Isaac. Schoock.* (*Cent. probl. Rar. probl. 15. p. 15.*) docuit. Sed & abominabilis est ille astantibus & aliquando exitialis, de quo *supra*

(l. 2, Tit. 2, §. 36.) actum. Ut igitur halitum illum præpedirent Judæi, aromata & unguenta cadaveribus apponebant & accendebant, prout locum de Regis Assæ cadavere (l. 2. Paralip. c. 16. v. 14. cui adde *Ejusd. libri c. 21. v. 19. & Jerem. c. 34. v. 5.*) explicare nititur *Jac. Tirinus* (in *Comment. p. 302.*). An ideò & flores sparserint, pronunciare non ausim, cum alias rationes suggerat *Job. Mich. Dillherr.* (T. 1. *Diff. Acad. p. 461.*). Ob quem foetorem cryptis subterraneis includebant funera, & specubus subterraneis lapide structis, prout notat (*ad Solin. Polyhist. c. 55. p. 850.*) *Claud. Salmas.*

§. 84.

Odore quæcunque situm aut fracedinem contrahunt etiam vermes mox concipiunt *Helmontii* statuto (*tr. imago fermenti imprægn. sem. n. 13. p. 92.*), ubi tamen notandum, non omnem putredinem animatam, quæ post mortem circa Cadaver hæret, post mortem demum animam recepisse, cum in corpore vivo adhuc genita post mortem domicilium, ob causas *supra* (l. 2. Tit. 4. §. 32.) relatas, mutare sæpius cogatur. Tales fuere illi vermes in phtifico demortuo, qui ex ore ejus prodibant, adeò ut ferali arcæ concreditum cadaver scateret iisdem, cunctis stupentibus. Hos è pulmonibus corruptis vel vesicula singulari cui in vivo homine inclusi erant, prodiisse divinabat *Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Hist. 46. p. 73.*). De Struma & abscessu pediculis referto *Petr. Forest.* (l. 8. *obs. Med. 15 p. 245.*)

§. 85.

Quod si à vivente corpore ad mortuum transeamus, sunt, qui vermes hujusmodi vivo congenitos & naturales statuunt. Sanguis nobilissimus vitæ thesaurus, Nectar Animæ, spirituum sacellum, secundum naturam quibusdam videtur verminare. Res huc usque inaudita & certe stupenda est, scribit *Petr. Borellus* (*Cent. 3. obs. Med. phys. 4. p. 198.*), naturæque lusus vel providentiæ ejusdem admirandum argumentum. Ceti seu Balenimorpha animalia in sanguine humano, tanquam in rubro oceano natant, & quemadmodum Muscilionibus Elephantorum proboscides DEUS concessit, sic istis Syphones retrò capita ad sanguinem eructandum, tanquam balenis non denegavit, cucurbitæ semen, seu myrti folium æmulantur, venis etiam scatent, ita dispositis, ut nervos foliorum referant. Observasse se in sanguine Rana-
rum magnum numerum vivorum animalculorum literis prodidit *Anton. ab Leeuwenhæck* (p. 1. *Anat. s. intern. rer. contempl. p. 68.*), cui nec displicebat credere, quamlibet particulam sanguinis arenulam æquantis 50. animalcula in se continere. Observavit etiam sagacissimus Professor, *Theod. Kerkring.* (*Spi-*
cil.

cil. obs. 93. p. 178.) : Epar hominis & reliqua parenchymata scatere animalculis minutissimis, quæ an perpetuo motu ea corrumpant an conservent? (utpote pravum sanguinem hauriendo, quæ *Borelli* conjectura,) censet dubium videri posse ei, qui considerat domum, dum incolitur, nitere & splendescere, eadem tamen atteri continuâ inhabitantium cura. Allegata hæc etiam *alibi* (*Oolog. General. Diff. 2. §. 139. p. 167.*) leges.

§. 86.

In semine virili etiam animalculorum s. vermiculorum stupendum agmen, secundum Naturam se observasse Lectoribus suis persuadere totis insudat viribus *memoratus Anton. à Leewenhoeck*. Vidit eadem in Testiculis Ranarum (*c. l. p. 63.*), in lactibus Aselli, piscis (*p. 65.*), in lactibus percarum, Cyprinorum, Truttarum, Tincarum (*p. 2. p. 24.*) in Cane (*p. 149. & 160.*), in semine Viri, ubi etiam ex defectu horum in semine animalculorum dominum quendam veteranum sive emeritum militem in militia Veneris esse conclusum (*p. 163.*). Ab his animalculis eorumque multitudine feminis albedinem deduxit. (*p. 151.*) Animalia ista, etsi duntaxat anguillarum habent figuram, attamen corpora in permutatione suæ cuticulæ tam densa sive brevia contrahi possunt, ut rotundam quoque concipiant figuram (*p. 5.*), prout in diversis fieri videmus vermibus, (*p. 162.*) ut anguiculas deprehendit in testiculo è vivo glire exempto (*p. 25.*), quoad originem & generationem eorum dubius est, dum (*p. 26.*) quærit, an animo nostro concipiemus horum animalculorum semen jam procreatum esse in ipsa generatione, hocque semen tamdiu in testiculis hominum hære usque dum ad annum ætatis decimum quartum, vel decimum quintum, aut sextum pervenerit eademque animalia tum demum vita donari, vel in justam staturam excrevisse, illoque temporis articulo generandi maturitatem adesse. Sed concludit, hæc lampada aliis trado. Vidit interim quædam justam staturam non habentia, vitæque nondum prædita, quædam etiam inter illa magnitudine sua eminebant. Non omnia etiam vivere simul, sed quæ exitui s. partui viciniora animadvertit (*part. 1. p. 64.*). Numerus eorum autem visus ipsi innumerus & exiguitas indicibilis. In Gallo Gallinaceo unius arenulæ magnitudinem capiente plusquam quinquaginta millia animalcula viva fuisse memorat, quæ vehementissima agitatione commovebantur, multisque in locis tam tam spisse & densè conglomerabantur, ut opacum aliquod efficeret, sed paulò post ab agmine condensato se rursus segregabant. (*p. 5.*) In Masculo canis semine tam exilia, ut judicaret decem centena millia eorundem non complere magnitudinem unius arenæ crassæ. (*p. 2. p. 153. 160. & 165.*) Et hinc animalcula

in lactibus aselli majoris plus decies superare homines in terrarum orbe viventes computavit (*p. 1. p. 11.*) ad Ranæ & aselli majoris ovulum à masculo emitti fortè 10000. talium animalculorum credidit (*p. 164.*)

§. 87.

Omnes igitur errasse dicit & adhuc dum errare, qui dicunt, homines animalia ex ovo prognasce. (*part. 2. p. 152.*) ovaria vocat (*p. 154.*) imaginaria & efficta, eaque duntaxat esse organa, sive instrumenta quædam exonerationi quarundam particularum ibidem collocatarum inservientia. (*p. 174.*) Supponit igitur & assumit pro rato, si nullum ex semine masculo animalculum (eorum sc. animalium, quæ ova pariunt,) contingat, locum seu sedem, sive punctum illud vitelli ovi, (quod solum animalculum excipiendi & primum alimentum in legitimum tempus præbendi, aut à principio ad id tempus donec vitello alligatum annexumque sit, in statu, ut foveatur ovum continendi ponit idoneum,) ovum fore sterile: & quod hac de causa tot millia animalculorum in masculo semine animalium vel piscium, quorum sexus foemineus ova parit, requiratur ad quodvis ovum aut granum ejus, quo uni ex multis animaculis punctum illud vitelli ovi contingendi potestas fiat. In aliquis animalibus non oviparis animalcula illa in utero fluctuant & hærent, quod in utero cains vidit (*p. 153.*) & diutius in Tuba sive Matrice posse vivere animo præsumit (*p. 150.*) ac nostras mulieres non præcisse eò tempore & die, quo cum viro rem haberunt foecundas sive gravidas fieri, sed easdem post octo aut decem imò plures quoque dies, postquam coiverunt, gravidas posse fieri, post aliquot coitus dies ex multis saltem animalculis unum istud punctulum, animalculum fovendo aptum attingat. Concludit hinc Gallo semel tantum ineunde Gallinam multa foecundari ova: ea de causa, quod multi vitelli futuris ovis destinati ovarioque annexi singuli singula animalcula ex semine masculino acceperint, quæ animalcula ovo incubato mox pulli figuram assumere, sed inordinate, in quantum oculis apparet, crescunt, ut credamus, primum omnium nos videre cor generari (*p. 1. p. 65.*). Hæc animalcula ex tanto numerum partium constare, quanto ejusmodi homines sibi fingere possunt, numerosas corporis nostri partes esse compositas. (*p. 2. p. 7.*) Si unum aut plura animalcula generis masculini ex semine masculo se in matrice collocent, ac ibidem enutrientur exinde masculæ prodeunt creaturæ. Et rursus si animalcula generis foemini ex semine masculo se in matrice collocent ac ibidem enutrientur exinde foemineas prodire creaturas necesse est, (*p. 163. sq.*). In Matrice ovilla, quæ ante tres dies cum ariete coivisset, exile reperit

reperit corpus magnitudinis ad instar arenæ crassæ, quod exilem admodum esse agnellum capite atque dorso incurvatum jacentem tuitus est. (p. 173.) De matrice ovis, quæ ante septendecim dies cum ariete coiverat aliam observationem (p. 164.) recensuit, & concludit ex solo masculino semine fructum prodire, foeminam vero instar naturæ agri fructum tantum fovere, alere, atque augere. (p. 1. p. 66.)

§. 88.

Quæ de vermibus sanguini inquilinis adduxit, alibi (*Ool. gener. Dissert. 2. §. 218. p. 231.*), ut suspecta in foro Physico & Medico exulare volui, cum in minimis Microscopiorum fides vacillet. Artificia Dioptrica visum decipiunt, ut *Guilh. Harveus*, (*Ant. curand. per expect. c. 23. p. 145.*) & quamvis exquisita haud faciunt satis, teste optimo Microscopiorum Artifice & Censore *Philipp. Bonanno* (*Micrograph. c. 3. p. 16.*), qui idcirco in observationibus faciendis unicum non sufficere, sed diversa requiri judiciose svasit. (*c. 1. p. 20.*) Quæ de vermiculis in Ranarum sanguine prodidit *Leewenhoeck*, corrigit (*p. 70.*), dum ex excrementis Ranarum verminosis casu in sangvinem ex intestino vulnerato delapsos suspicatur. Sal in superficie ubi sanguis perfrixit efflorescens, non vermes esse conjicit *Sim. Pauli* (*Cl. 3. Quadrip. Botan. p. 243.*) & sangvinem multo mucro tenacissimo mixtum, verminosum glaucoma insipientibus obtulisse *Dan. Winceler*. (*M. C. D. r. Ann. VI. & VII. obs. 56. p. 88.*) confirmavit. Microscopiorum fides sublesta est *Idoin & Job. Christ. Wolfis* (*l. 2. obs. Chirurg. Med. 4. p. 184.*) cum ludibrium partium motu adhuc propter calorem gaudentium fuisse credendum potius sit. Usque adeò veritate sua micat illud *Petronii* (*in fragment. p. m. 209.*)

*Fallunt nos oculi vagique sensus
Oppressa ratione mentiuntur.*

§. 89.

Quæ de vermiculis in semine animalium protulit *Leewenhæck*, hæcenus in Microscopiis exercitatissimos fugerunt oculos, *Myssenbruchium* si excipias, qui Microscopii ope semen humanum animalculis multorum generum, quod attendi velim, & inde ad generationem hominis nihil conferre concludi, repletum idque verissimum esse postea dixit *D. Voller. Th. Bartholino* (*Th. F. V. 5. Act. Hafn. obs. 7. p. 24.*) & *Hamium & Frider. Schrader*. (*Epist. de Microscop. p. 34.*) *Fr. Ign. Thirmaier*. (*l. 1. Consil. Med. c. 7. in schol.*) *Læwe* (*tr. de variol. & morbill. c. 5. p. 59.*), cum contra ovorum, è quibus bruta, conspectus vel lippos non lateat, eaque oculo non armato conspici valeant, & demonstrari. An præjudicium

dicium occœcarit Lynceum, non dicam, an strias & stamina aut aliud quiddam armatum confuderit oculum, nec mihi satis constat. Talia verò stamina in chylo, lacte & semine facile visui se objiciunt, quod si moveri videntur à motu humorum intestino, in mortuo etiam ad aliquale tempus perennante oculos fasciante continget. Quâ ratione autem numerum iniverit animalculorum, etiam mentis acrimonia vix poterit eruere:

*Quem maris & terræ numeroque carentis arenæ
Mensorem cobibent Archytas.*

(*Horat. l. 1. Carm. od. 28.*). Cur hominem ὠτόκον fecit σκωλητόκον, & si dantur hujusmodi animalcula oviparorum ova imprægnantia, cur hominum & brutorum ova explodendo non eandem methodum naturam servare in brutis & hominibus contendit? Demum cum imprægnando ovo aut utero unus sufficiat vermiculus, cur tot mille, in quibus etiam idea animalis, pessum eunt, dumque unum generatur lucemque videt, centena millia orcum subeunt & tenebras? Quæ defunt *Oologia Specialis* (*Diff. 3.*) suppeditabit.

§. 90.

Secundum naturam hominis & animalium humores addo & excrementa vermibus hospitium suggerere absurdum, in constitutione autem præternaturali id observatum observationes evincunt. Nascuntur quoque in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus, jam olim *Plinius* (*l. 26. c. 13.*) commentatus est. De sanguine verminante observationem *illustris Th. Bartholin.* (*M. C. D. 1. Ann. 1. obs. 50. p. 147. & Miscell. de Morb. Bibl. n. 23. p. 103.*) Vermem è vena brachii sectâ extractum vidit *Joh. Renodeus* (*l. 3. Pharmac. c. 33.*) *Joh. Riolan.* (*l. 2. Enchirid. Anat. Pathol. c. 7.*) *Doct. Manche* (*ap. Nicol. Blegny Zodiac. Gallic. Ann. 1. M. Maj. obs. 7. p. 95.*), in factâ à se venæ sectione in Brachio Cœmentarii ex vena aperta prodiisse vermem crassum & longum, instar ferri ligulæ extremum armantis. *D. Caronius* (*ap. Eund. c. l. M. Aug. obs. 7. p. 129.*) eduxit è mulieris brachio unum tres digitos transversos longum, ad proportionem longitudinis crassum *D. de la Garossy* (*ap. Eund. c. l. M. Decembr. obs. 7. p. 184.*) pleuritico è vena brachii dextri basilica vermem lampetræ forma, crassitie tubuli pennæ scriptoriæ, longitudine sex vel septem digitorum transversorum. In vena emulgente sinistra teste *Joh. Rhodio* (*Cent. 3. obs. 61. p. 153.*) reperit vermem *Joh. Prævotius*; in ramis iliacis laudatus *Rhodium.* (*c. l. obs. 62. p. 154.*), in vena malleoli *Zacut. Lusitan.* (*l. 3. Prax. adm. obs. 99. p. 119.*). Vermem insignem & duos transversos digitos longum in cavæ trunco descendente non longè à renibus emulgentibus Patavii in frequentissimo theatro demonstravit

Andr.

Andr. Spigelius (l. 5. de fabr. corp. hum. c. 13. p. 184.). De sanguine febricitantium verminoso *Athan. Kircherus* (l. 10. Art. magn. Luc. & umbr. p. 2. c. 8. §. 5. l. 12. M. S. f. 1. c. 10. p. 372. & Scrutin. Pest. f. 2. c. 4. p. 240.). Idem se expertum scribit *Petr. à Castro* (de Febr. malign. f. 1. aph. 15. p. 13.). Menstrui loco sine ullo dolore egressit vermes foemina, *Dominic. Panarol.* (Pentec. 4. obs. 12.) memorat. Menstruum verminosum, (obs. Med. 15. p. 13. in App. M. C. D. 2. An. 5.) *D. Christ. Fr. Paulini* recensuit. Ranunculas cum menstruo excretas prodidit *Isibord. ab Amelunxen* (Breviar. rer. memor. n. 64. Vid. M. C. D. 2. Ann. 4. Append. p. 216.). Puerperium verminosum, (ex Progr. D. August. Fasch.) recitat *Paulinius noster* (de mort. verminos. §. 37. p. 75.)

§. 91.

Nec aliis nostri corporis humoribus defuisse vermes, observationes loquuntur. Lac nutricum febricitantium verminosum propinat *Petr. à Castro* (c. l.). E mammis cum lacte vermis serpentiformis 4. digitos longus, crassitie mediocris Bombycis (Vid. T. 2. Ephemer. Curios. p. 1. Ephem. 20. p. 232.). Add. *Paulin.* (c. l. §. 31. p. 64. & §. 443. p. 85.). Lac acidum vermibus scatet, *Athanas. Kircheri* (l. 12. M. S. f. 1. c. 10. p. 372.) testimonio. Id verò à muscis esse nemo ignorat, ideò casei vermium patria. Lacrymas verminosas in anu lippiente *Jacob. Augustin. Hünerwolff. noster* (M. C. D. 2. Ann. 5. obs. 20. p. 32.) vidit. Aliud Exemplum habet (c. l. §. 38. p. 76.) *Paulinus*. De Saliva verminosa ne dubites, certiore te reddet *idem*, quando sputi verminosi (*ibid.* & *Isibord. ab Amelunxen* c. l. n. 14. p. 195.) mentionem fecit, Exemplisque rem illustrat. Conf. M. C. (D. 1. A. 9. & 10. obs. 130. p. 305.), in ipso fellis folliculo vermes reperit, (ap. *Guilh. Fabric. Hildan. Cent. 1. obs. 54. p. 45.*) *Galen. Wierus. Prosper, Martian.* (Notat. in Hipp. p. 518.). In ductibus bilem ad suam vesiculam vehentibus. In bove, *Joh. Faber.* (Not. in Recch. p. 610.) *Frid. Ruysch.* (obs. anat. 18. p. 75.). In homine Belgicè *botten* vocant. De vermibus semini virili secundum Naturam implantatis, ut foecundetur, modo (§. 86.) è *Leewenhæckio dictum*, videas tamen & illud contra naturam verminare in Gonorrhœa virulenta, quod *Petr. Borell.* (obs. Microscop. 53. p. 19.) advertit. Quendam Athenis cum multo semine ejecisse bestiolam asperam multis diebus celeriter ambulantem *Plutarch.* (l. 8. Sympos. probl. 9. p. m 362.) autor est.

§. 92.

Vermes cum urina emictos de se *Hier. Cardan.* (Comment. in §. 4. Aph. Hipp. 76.) primus, quod sciam, prodidit, eosque albos, breves, tenuissimos, qui nec pediculi dimidium æquarent, & diu viverent, inquit *Henric. Martinus* (Uuu uu) (Anat.

Anat. urin. Galeno-Spagyr. c. 10. p. 221.). Ascaridibus similes vivos & numerosos in urina calculosi, qui unius horæ spatio 50. calculos egresserat, hoc anno (1706.) tuitus sum. De urina verminosa *Tb. Bartholin. (Cent. 1. hist. 89. p. 144.)* evolvendus. Insecta in hac nigricantia, forma Scorpionis magnitudine minima (*ap. Eund. Cent. 4. hist. 72. p. 378.*) deprehendit *Christoph. Tinctorius*. Cognovit Bristolæ pauperculæ mulieris filium duodecennem *Edmund de Meara (hist. med. rar. p. 132.)*, qui semel in mense & aliquando sæpius post duorum aut trium dierum Dysuriam multos Lumbricos per virgæ canalem solebat excernere. Quidam duos eminxit vermes; alius unum; duos vermiculos cum calculis & arenulis Hispanus. (*Jacob. Holler. l. 1. de morb. int. c. 50. p. 536.*). Dum calculum expectabant Lumbricum longitudine dodrantem ferè excedentem excrevit quidam, alius in fontibus *Schwalbacensibus* vermiculos 30. his, qui in Caseo, similes (*Joh. Matth. obs. med. cas. 3. p. 130.*). Millepedum forma quidam (*Phil. Salmuth. Cent. 1. obs. 49. p. 32.*). Animal parvæ viperæ instar (*Nicol. Blegny Zod. Gall. Ann. 1. M. April. obs. 2. p. 72.*). Plura *Marcell. Donat. (l. 4. Hist. Med. mir. c. 24. p. 486.)*. *Joh. Schenck. (l. 3. obs. Med. p. 500.)*. *Felix Plater. (tr. 3. Med. Pr. l. 2. c. 3 p. 964.)*. *Henric. ab Heer (Spadacren c. 9.)*. *Nicol. Tulp. (l. 2. obs. med. c. 50. p. 184. & c. 51. p. 185.)*. *Joh. Rhodius (Cent. 3. obs. 35. p. 36.)*. *Gerb. Joh. Vossius (l. 4. Idolol. c. 67. p. 1524.)*. *Phil. Jac. Sachs (M. C. D. 1. A. 1. obs. 50. p. 149.)*. *Georg. Franc. à Franckenau (M. C. D. 3. A. 4. obs. 2. p. 4. & 5.)*. Pisciculum vivum cum urina excretum, *Christ. Franc. Paulin. (obs. med. select. p. 35.)*; Excrementa alvi vermibus scatere, observarunt multi, sed de his (§. 106.) infra.

§. 93.

Dan. Sennert. insignis Medicinæ Doctor, cum in omnibus ferè corporis partibus materia reperiri possit, è qua vermes generantur, in omnibus partibus vermes prognasci posse non dubitat, (*l. 2. Instit. Med. p. 2. c. 9. p. 232.*). *Add. J. C. Claudin. (Respons. Med. 4. p. 240.)*. An in capite vel potius intra caput & in ipso Cerebro generentur, disquirat *Idem Sennert. (l. 4. de Febr. c. 14. p. 549.)* & contra *Volcher. Coiterum* affirmat. Contrarium etiam sustinuit *Joh. Sophron. à Kozack. (de Sale c. 2. f. 8. p. 74.)* & aliunde protrudi ex intestinis proprie sic dictis vel ex venis meseraicis, vel in ipso Hepate radicatis, credat, cui pepo pro Cerebro est, aliquando vermes in Cerebro non localem habent generationem, sed per aures irrepunt, quod aliquot historiis roborat *Theophil. Bonet (l. 1. Med. Pract. f. 1. obs. 119. p. 73.)*; sed vermes intra Cerebrum exclusi, *Avicennæ* non noti (*l. 3. Canon. fen. 1. tr. 2.*). In Cerebro repertos *Ant. Benivenius (l. de Abd. Abd.*

Abd. Morb. Caus. obs. 100.) Petr. Forest. (*l. 9. obs. Med. 3.*). Cornel. Gemma (*l. 2. Cosmocrit. c. 4.*). Th. à Vega (*Comm. sup. Galen. l. 1. de Loc. Aff. c. 5.*). Balib. Conradin. (*de Febr. Malign. c. 11.*). Francisc. Hildesheim (*Spicileg. de Morb. Capit. s. Cerebr. Intern. p. 45.*). Dan. Sennert. (*c. l. add. l. 1. Med. Pract. p. 1. c. 18. p. 133.*). Guilb. Fabr. Hildan. (*Cent. 1. obs. 16. p. 24.*). Guerner. Rolfinck. (*l. 1. Diff. Anatom. c. 13. p. 178.*). Job. Ferdinand. Hertod. (*M. C. D. 1. A. 2. obs. 147. p. 231.*). Phil. Jacob Sachs. (*è M. S. Schotzianis Schol. in h. l.*). Guido Patin. (*ap. Thom. Bartholin. Exerc. de Angin. pueror. Epidem. 3. & Cent. 1. Hist. Anat. 64. p. 113.*). Stephan. Blancard. (*Cent. 2. obs. 45. p. 262.*). Christ. Franc. Paulin. (*Cynogr. s. 4. c. 8. §. 2. p. 183.*). Theoph. Bonet. (*c. l. obs. 116. p. 71.*). De Vermibus in Cerebro Cervi Cass. Baubin. (*de Lap. Bezoar. c. 7. p. 37. sq.*) sed & hos observasse Aristotelem (*l. 2. Hist. Animal. c. 15.*) evolventi patebit. Hos aliquando per nares projectos viderunt Jacob. Holler. (*l. 1. de Morb. Int. c. 54. p. 561.*). Petr. Forest. (*l. 21. obs. med. 28.*). Job. Fernel. (*l. 5. Pathol. c. 7. p. 275.*). Hercul. Saxon. (*l. 1. Med. Pract. c. 2.*). Guilb. Fabr. Hild. (*c. l.*). Zacut. Lusitan. (*l. 1. Prax. admir. obs. 6.*). Nicol. Tulp. (*l. 4. obs. med. c. 11. p. 315.*). Conrad. Victor. Schneid. (*de Off. Cribrif. p. 440.*). Bernh. Verzascha. (*Cent. obs. med. 6. p. 6.*). Petr. Borell. (*Cent. 2. obs. & Cent. 4. in Epilog.*). Bartholom. de Moor. (*l. 2. Cogit. de Instaur. Med. p. 132.*). Theod. Kenckring. (*Spicil. obs. Anat. 43. p. 97.*). Joël Langelott. (*ap. Thom. Bartholin. Cent. 2. Epist. 74. p. 641.*). Nicol. Blegny (*Zodiac. Gall. A. 1. M. Apr. obs. 3. p. 73.*) Varias mirandasque aliquando obtinuerunt figuras, v. g. Salamandræ, de qua Felix Platerus (*tr. 3. Prax. Med. l. 2. c. 13. p. 964.*). De verme admirando per nares egresso commentariolum Fulvius Angelicus Casenatensis Ravennæ una cum Vincentii Alfaravii libello luci exposuit publicæ. Mortuis aliquando exeunt: Notabile sequens, quod communicat Th. Bartholin. (*Diff. de Med. Poët. p. 24.*): Nobilis quidam Danus in Templo Hagestedano sepultus dolore capitis confectus fuerat à verme longo, qui ex naribus mortui prodiit & tumbæ ferali sua pyxide inclusus servatur in tumulo.

§. 94.

Sed nec vermes ab oculorum orbiculis exulant. Exemplum affert Amat. Lusitan. (*Cent. 7. c. 63.*): Cuidam nobili de Capellen, qui Patrem suum (horrendum dictu) verberibus impetiverat, in morbo ex oculis vermes serpere visi, quod ad ultionem divinam retulit Reiner. Solenander (*s. 5. Consil. 15. p. 488.*) In oculis Bufonum vermes invenit J. B. Helmont. (*tr. Tum. Pest. p. 884.*) add. Paulin. Nostrum (*s. 1. de Bufon. c. 3. §. 5. p. 26.*); in angulis oculorum Gilb. Anglicus (*l. 3. Compend. Med. ap. Job. Schenck. l. 1. obs. med. pag. 165.*); in palpebris Si-

mon Scholzius (M. C. D. 1. Ann. 2. obs. 24. p. 43.). Deprehensi etiam in Auribus à *Celfo* (l. 6. c. 7.). *Petr. Foresto* (l. 12. obs. 8. p. 66. & l. 21. obs. 26. p. 349.). *Valesco de Taranta* (l. 4. *Philon.* cap. 30.). *Arnoldo de Villa Nova* (l. 3. c. 32.). De insigni vermium alborum, quales è cadaveribus equorum nascuntur, in aure sinistra inventis, *Wilhelm. Davissou. Adumbrat.* (Comment. in Med. Severin. p. 597.). De Narium vermibus, jam (precedenti §.) actum. In Ozæna narium vermes prodiisse fidem fecit *Th. Bartholin.* (V. 5. Act. Hafn. obs. 31. p. 83.)

§. 95.

In & sub lingua natos, observationes promunt. Linguam *Nestorii* à vermibus erosam, propalat *Evagrius* (l. 1. Hist. Eccles. c. 7.). De *Diocletiano Eutychius Alexandrinus* (p. 406. ap. *Sam. Bochart.* l. 4. *Hierozoic.* c. 26. col. 620.), ita verminavit corpus ejus, ut vermes ex ipsius carne in terram caderent & lingua quoque cum faucibus decidit & mortuus est. Aliud exemplum suggerit *Hieron. Montuus* (l. 4. *Anasceuv. Morb.* c. 19.). De Vermibus intra linguæ venam stabulantibus *M. C.* (D. 1. A. 8. obs. 100. p. 187.). De Vermibus sub lingua canis rabie detenti ex *Aliis honorandus noster Paulinius* (c. l. e. 11. §. 4. p. 216.). At canem rabie percitum cognosces sic, scripsit *Phæmon.* (Cynoph. f. de Cura Canum c. 8. p. 12. §.) in inferiore parte nodis, qua lingua tenacibus hæret, accrescit lues vermiformis nervo candido non absimilis. *Ἰνὸς τῆς δὲ εἰδῆς εἰς ἐκτὸς πῶμα σκώληκας*. Nec veros vermes agnoscit *Gratius* (Cynæget. v. 385.) dum cecinit:

Namque subit nodis, qua Lingua tenacius hæret,
(Vermiculum dixere) mala atque incondita pestis.

Add. *Andr. Rivin.* (in *Phæmon.* c. l. p. 19. & 35.). Vermiculum s. Iyttam vocavit (l. 29. c. 5.) *Plinius*, quo exempto rabidos non fieri vulgò sentiunt. Junge *Levin, Lemn.* (l. 3. de Occult. Nat. Mir. c. 5. p. 304. sq.). Inde de stultis & rixosis nostri: *Der Kerl hat einen Wurm. Der Wurm ist ihm noch nicht genommen. Man muß ihm den Wurm nehmen oder schneiden.* Gulæ ad natas glandulas majusculas vermibus refertas in cane conspexit *Th. Consentin.* (Progymn. Phys. 6. p. 261.) & in medio gulæ *Lumbricum* vivum animadvertit *Ol. Borrichius* (ap. *Th. Bartholin.* L. 3. Epist. 93. p. 420.), in tumore in amygdalis *Idem* (Cent. 2. Hist. Anat. 23. p. 209.)

§. 96.

In dentibus an generentur, dubitavit *Fel. Platerus* (l. 3. Med. prax. c. 13. p. 963.) & qui historias tales condiderunt, fortè fibris dentium, (mallem gingivarum,) deceptos conjicit, quæ uti in majorum ossium cavitatibus, sic & in dentibus contractis inveniuntur, & alii nervos, alii vermes esse crediderunt: Nisi fortè,

fortè, *subjicit*, in excavatis & putridis dentibus hoc accadat. Hoc verò est, quod volunt Medici observationum Eclogarii. Habent tales historias *Alex. Bened.* (l. 6. de Cogn. & Cur. Morb. c. 13.). *Rembert. Dodonæus* (ad *Anton. Beniven. de Abd. Morb. Caus. c. 10. Schol.*). *Petr. Forest.* (l. 14. obs. Med. 7. p. 109.). *Phil. Salmuth.* (Cent. 3. obs. 32. p. 125.). *Goth. Mœbius* (Fund. Med. Physiol. c. 10. §. 12.). *Th. Bartbolin.* (Cent. 3. Hist. Anat. 96. b. p. 191.). *Oliger. Jacobæus* (ap. *Eund. Vol. 5. Act. Hafn. obs. 108. p. 281.*). Cur in vivis verminent ossa & dentes, non in cadaveribus, Vid. *Francisc. Ranchin.* (de Morb. Pueror. s. 2. c. 7. p. 325.).

§. 97.

Hospitantur & in media corporis regione pudenda illa insectorum examina, utut privilegio certo gaudere partes vitales asserat *Joh. Albert. Urbanus, Medicus Parmensis* (ap. *J. C. Claudin. Respons. Med. 40. p. 246.*), cui assentitur *Fel. Platerus* (c. l. p. 965.). In pestilente constitutione advertit circa pericardium *Petr. à Castro* (de Pest. Roman. & Genuens. p. 71.). Morsus cordis & puncturæ acerbissimæ, quæ solent in febre pestilenti observari, plerumque proveniunt à verme pernicioso vel pericardio, vel ipsis ventriculis (Cordis) inhaerente, *Idem* (c. l. p. 137.) expertus scribit. Quin & cordis vermem in ore sæpius habet vulgus. Inde dicunt: *Der Hertzwurm naget, beisset mich, beseicht s. v. mir das Herze, daß mir übel wird.* Dicitur, quod aliquando vermis ad cor graditur, & continuo, cum mordet, interficit, scripsit *Petr. de Abano s. Aponus* (addit. ad *Mes. de Aegritud. Corp. partic. 2. s. l. summ. 4. c. 1. f. 219. a.*). Vermis unus putatur, & si talem evomant febricitantes, aut aliæ ægitudine detenti, malum signum arbitrantur & extrema minari, exclamantque: *Er hat den Hertzwurm weggebrochen*, vermemque vitæ vel corporis viventis nuncupant, teste *P. Foresto* (l. 2. obs. Med. 6. p. 28.). Audiamus *Fel. Platerum* (c. l. p. 965.): sub corde illiusque involucro, sic vermes generari, illicque latere & punctione aliqua molestiam exhibere, aliqui prodiderunt, sed locum aliter non exprimunt, falsi fortè, quod cum, si lumbrici ad orificium ventriculi usque adscendant, & statim sub corde illud occurrat, & proin cor dicatur, illudque vellicent, eos sub corde consistere existimarunt. Neque enim alibi, vel in ipso pericardio minusque sub eo, cum septo connatum sit generari aut subsistere possent. Hæc *Platerus*. Scilicet idiotismo suo indulget vulgus, ut huic Cardialgia morbus ventriculi cordis; Ita Cordis vermis ventriculi vermis nomine designatur. Et sanæ accidentia ista lymphæ nauseabunda, subsequens vomitus, capitis dolor, & vertigo aliquando, de ventriculo affecto indicium exhibent, & vermes, vomitu reiecti, quos quidem videri mihi contigit, Lumbrici teretes fuerunt.

(Uuu uu) 3

§. 98.

§. 98.

Alio penicillo vultuque cordis vermem depinxit *Anton. Beniven. (de Abdit. Morb. Caus. c. 2. p. 131. edit. Dodon.)*, dum scribit: Vomitu concitato expulsa est crassior pituita, & cum ea vermis longitudinis digitorum quatuor satis plenior, capite rubro, levi, rotundoque, quo pisi magnitudinem non excederet, cætero corpore lanugine quadam contexto, cauda furcata ad similitudinem novæ Lunæ pedibus nixus quatuor, duobus in dexteriores, totidem in sinistriorem partem cooptatis. Admiratus vermis, formam Medicis eruditioribus ostendo. Nullum invenio, qui monstrum simile se vidisse unquam fateatur. Aderat tamen senior quidam, sed Medicæ Artis imperitus, qui testatus, similem se vidisse vermem, vomitu quoque propulsum ab Alexandro quodam cœnobita: qui statim, ut ille agebat, projecto eo mortuus est. Vocitabat autem hoc monstrum, mortis vermem. Sed iterum minus curatè, cum vomitus eum, aut ventriculi aut intestinorum incolam declaret.

§. 99.

Sepositis imaginariis spuriiisque ad veros vermes Cardiacos transeo, etiam veteribus non ignotos. Ad Phtisin cordis Raphani succum commendavit *Plinius (l. 19. c. 5.)*. Phitiriasin pro phtisi legit *Ol. Borrichius (l. 1. Hermet. Ægypt. c. 5. §. 4. p. 143.)*, & vermes in cordis sinubus hærentes intelligit, hujusque remedii veritatem *Wolfg. Gabelchoveri (Cent. 3. obs. med. 1.)* experientia firmat. Vermes Pericardii in lucem protrusit *Job. Riolan. (l. 2. Enchirid. Anat. Pathol. c. 4.)*. *Richard. Lower. (de Corde c. 2. p. 101.)*. *Paul à Sorbait (de Pest. Viennens. qu. 13.)*. De Cardiacis, quæ recensuit & citavit *Job. Schenck. (l. 2. obs. med. p. 272.)* vide. Adde huic *Zacut. Lusitan. (l. 1. Prax. admir. obs. 139. p. 37.)* ex antiquis etiam observavit *Job. Mesues, (c. de Tremore Cordis)*. In cordis ventriculis pestifera febre correptorum, *Vidus Vidius (l. 7. de Cur. Morb. c. 1.)*. *Jul. Cæs. Baricellus (Hortul. Genial. p. m. 303.)*. In septo cordis minutos offendit *Guerner. Rolfinck. (de Corde c. 7. p. 45.)*. *Th. Consentin. (Progymn. Phys. 6. p. 260.)*. *Godofr. Mæbius (fund. med. Physiol. c. 12. p. 283.)*. *Philipp. Jac. Sachs. (Ocean. Macromitroc. §. 39. p. 38.)*. *Job. Dan. Horst. (p. 1. Manud. ad Med. c. 1. §. 2. §. 3. p. m. 43.)*. Observavit in Corde vermem alatum *Georg. Hieron. Velschius (Chil. Exot. Curat. & obs. n. 398. p. 101.)*. Intra venas genitos in dextram Cordis auriculam confluentes cor erolisse, è *Job. Riolano (c. l. c. 17.)* patet. Vermes lumbricis similes cordis vasa in puella exedisse, *Th. Cornel. Consentin. (Progymn. Phys. p. 261.)* retulit.

§. 100.

§. 100.

Pulmonum cuniculati anfractus verminosa progeniei etiam auscultare coguntur. Vidit, & notavit id ipsum Zoar. (l. 1. tr. 2. c. 3.) Anton. Beniven. (c. l. obs. 77. p. m. 278.) Th. à Veiga (l. 1. de Loc. Aff. c. 5.) Hieron. Brasavol. (in 4. Aph. Hipp. 49.) Plura Joh. Schenck. (c. l. p. 229.). Tussi è pulmone excretus Bombyci majusculo similis, sed ruber Isbr. à Diemerbræck (l. 2. Anat. c. 13. p. 44.) testis est. De vermibus à Pleuritico tussi rejectis Vit. Riedlin. (Lin. Med. A. 96. M. April. obs. 29. p. 201.). De vermibus è vulnerato Thorace erumpentibus insignis est ap. Nicol. Blegny (Zodiac. Gall. Ann. 1. Mens. Jun. obs. 1. p. 111.) observatio. In Extremis suillorum pulmonum fibris teretes vermiculos in cincinni modum intortos saepe vidit Th. Corn. Consentin. (c. l.)

§. 101.

An etiam in ventriculo vermium erit patria? Quæstionem elegantem & perdifficilem vocat Ulyss. Aldrovandus (l. 2. de Insect. c. 2. p. 264.), & negativam amplectitur (p. 265.). Rationes, quas allegat Aliorum, mucidi vini vaporem nominat. (p. 265.) Fecerat id etiam ante Aristoteles, eò quod in ventriculo alimenti fit coctio, de quo Th. Ernstus (Disp. de Putred. p. 86.), add. Petr. Forestum (l. 18. obs. med. 19. p. 161.) Rembertum Dodoneum (in not. ad Beniv. de Abd. Morb. Caus. c. 2. p. 131.) Hieron. Gabucinum Fanensem & Hippolit. Brillum, qui teste Marcello Donato (l. 4. hist. mir. med. c. 26. p. 483.). De hac re integros edidit libros, communiter in ventriculo non generari Lumbricos, quod si illud accidat aliquando, rarum esse, & in ventriculo admodum intemperato & impuro atque à Natura quasi derelicto accidere, Aldrovandus (c. l.) conclusit, & Franc. Ranchinus (tr. de Morb. Pueror. f. 2. c. 6. p. 327.). Si diutius in Stomacho persisterent per modum cibi conficerentur, ratiocinatur Helmont. (tr. sext. digest. alim. hum. n. 82. p. 180.). Prolixus etiam in hac controversia Simon. Simonius. (de Putred. Contr. Th. Ernst. comm. 708. p. 285.), frequens id esse, Alex. Trallian. (l. 7. c. 9.) autumat. Digestio omnis talis mutationis (materiæ in vermes) hostis est; sed hac abolita omnium noxiorum humorum imminet procreatio, judicat Joh. Sophron. Kozack. (tr. de Sale. c. 2. f. 8. p. 75.) Ex intestinis ad ventriculum ascendere, Galen. (in S. 3. aph. 26.) dicitur. Zacut. Lusitan. (l. 2. Med. Princ. hist. 68. obs. 11. p. 304.). Contrarium cum Aliis sustinent Marcellus Donatus (c. l.). Non quidem inficior, per vomitum non raro rejici animalcula, quorum sedes natalis in intestinorum spiris, eaque aut fame (Conf. Levin. Lemnium l. 1. de Occult. Nat. mirac. c. 22. p. 1331. & Joh. Fernel. l. 6. Pathol.

thol. c. 10. p. 308.), aut lacticiniorum mellitorum & aliorum dulcium, v. g. Decocto filiquæ, quo de supra (*l. 1. Tit. 5. §. 38.*) allici, aut etiam venenatis aut nauseabundis ex intestinorum canalibus sursum ad ventriculi cavitatem propelli. Ita de rotundis Lumbricis *Galen. (ins. 3. Aph. Hipp. 26. p. 909.)* Succinit *G. Serenus Sammonicus (de remed. c. 29. v. 5.)*

*Quod Genus (Lumbricorum) assiduo laniat præcordia morsu
Sæpe etiam scandens oppletis faucibus hæret,
Obsessaque vias vitæ concludit anhelæ.*

Ita & quos mutus iste apud *Joh. Ulric. Rumlerum (obs. à Velsch. edit. 79. p. 45.)* per supremum guttur exploserat, huc spectant.

§. 102.

Verum cum præter Lumbricos teretes intestinis familiares singulares & non rarò portentosos vermes rejecerint alii, aut etiam in ventriculo reppererint, illos ibidem prognatos indubium est. In Peste Viennensi vermes in ventriculo reperti, quod Novellæ nunciarunt, quos succus citri interemit, quod *Sorbaitum* præteriisse miror, qui in principio multos vermes è corporibus prodiisse saltem (*de Pest. Viennens. qu. 49.*) narrat, quod etiam in alia se notasse *Domin. Panaroll. (Pentecost. 5. obs. 53. p. 149.)* asseverat. De vermium lanuginosorum vomitu excussorum copia *Th. Bartolin. (Vol. 5. Act. Hafn. Obs. 34. p. 218. add. obs. 21. p. 83.)*. De foemina *Exc. Joh. Lud. Hanneman. (ap. Eund. Volum. 3. obs. 11. p. 21.)* *Marc. Anton. Alaym. (Consult. de Ulc. Syriac. p. 59.)*. Quin & Raanas, Gyrimos, Bufones, Serpentes, Lacertos, & alia vermium monstra notarunt *Joh. Schenck. (l. 3. obs. med. p. 337.)* *Phil. Salmuth. (Cent. 2. obs. med. 40. p. 77. (Cent. 2. hist. anat. 23. p. 209.)*. Vermes habentes aculeos pungentes orificium stomachi syncopis & mortis causas communicat *Mesues, (de Egritud. Corp. f. 4. c. 1. f. 219. a.)* *J. C. Scaliger. (Comm. in l. 5. hist. animal. Arist.)* se observasse vermem serpentiformem in Ventriculo genitum, tradidit. Insectum singulare suppeditat *Petr. Borell. (l. 2. obs. 79. p. 173.)* *Theod. Kerckring. (c. l. obs. 6. p. 19.)* *Dan. Hartnacc. (l. 9. Admirand. Phys. c. 3. §. 7. p. 651.)*. Ranas projici ipse vidi. De pisce evomito *Petr. Borell. (cent. 1. obs. 9. p. 13.)* Frater *Th. Bartholini M. Albertus Bartholinus* ipsi narravit de fele quadam, quæ in prædio arcis Fridericiburgensis suos foetus evomit summa astantium admiratione, qui sancte affirmarunt, felem nihil devorasse, nec alia via rejecisse. (*Cent. 3. Epist. med. 8. p. 37. Cent. 5. hist. Anat. 98. p. 151. & de Insol. part. viis c. 9. p. 59.*). Gemellam Collega quondam & amicus svavissimus *Dn. D. Valent. Andr. Mollenbroccius M. C. (D. 1. Ann. 1. obs. 109. p. 251.)* inseruit. De Catello

lo ex Henrici Meibomii p. 3. *Chronic. Brunsvic. p. 548.*) addidit nunquam satis laudandus Phosphorus (c. l. p. 253.). De canimarino non absimili animali *Matthias Tillingius Collega Noster* (s. 2. de *Tub. Uter. §. 7. p. 90.*). Inter miracula meritò reponenda foetus humani ex ore & ventriculo nativitas, à *Phil. Salmutho* (Cent. 3. obs. 94. p. 156.) communicata. Quod si hoc, cur non & ignobilioris prosapiæ animalia à cibis, præprimis putrefactis, provenire poterunt? quod *Th. Bartholin.* de bobus illustrat, (Cent. 2. hist. 32. p. 225. & l. 4. hist. 76. p. 387.). Debentur his forsan etiam vermes in ventriculis equinis, de quibus *Frederic. Ruysch.* (obs. anat. 3. p. 48.). *Job. Conrad. Peier.* (Exerc. Anat. & Med. 28. p. 152.). Diabolum aliquando technas suas hic miscere, *J. B. Helmont.* (tr. de *Inject. Mater. n. 6. p. 476.*). *Bruxellæ* vidi anno 1599. quod bos sumtis tribus herbis evomerit Draconem cauda anguillari, corpore coreaceo, capite serpentino perdice non minorem. Vidimus referunt *Wolffii* (c. l.) in cane ante aliquot annos myriades vermiculorum, *Ascaridum* formâ in proprio & angusto folliculo inclusos inter tunicas ventriculi. Rectè autem de sano non ægro stomacho *Aristotelem* explicat *Mich. Savonarola* (tr. 6. *Præf. c. 16. f. 214.*) & *Conciliator.* (Vid. *Greg. Horst. Concil. diff. 101. p. 140.*)

§. 103.

Hepati etiam sunt proprii vermes, quod assumunt *Kozack.* (c. l.), *Marcell. Malpigh.* (de *Epat. c. 3. p. 256.*), quamvis rariores. Imprimis in brutis frequentius observati. Boves, vaccæ, & oves in peste Delpheni cum aperirentur, in illorum pulmonibus, hepate ac visceribus internis vivi pisciculi, similitudinem habentes cum soleis aut passerculis, (qui vulgò *Schollen* vel *Botten* dicuntur,) minutissimi tamen, inventi sunt, ut ipsi spectavimus, prodidit *Petr. Forest.* (l. 6. obs. med. 10. in *Schol. p. 167.*). Bot in ovibus hydropisin & tumores strumosos *Lev. Lemnius* (l. 3. de occult. Nat. mirac. c. 7. p. 326.) interpretatus est. Epar leporinum vesiculis magnitudine lentis undiquaque refertum, quæ apertæ vermiculos convolutos jam integrè efformatos, oculis exhibebant, observavit *Daniel Stolcius.* (Vid. *Sebast. Stromaiier. Epist. ap. Gregor. Horst. Epist. Med. f. 18. p. 591.*) De hirundinibus s. sangvisugis in bobus & ovibus *Aug. Hauptmann.* (de *Therm. Wolckenstein. c. 8. p. 201.*). Plura eaque egregia de hac verminatione *Dn. D. Job. Christ. Fromman. Noster* (M. C. D. 2. A. 7. obs. 188. 189. p. 249. sq.) *Conf. & Francisc. Glisson.* (Anat. *Hepat. c. 7. p. 81.*). Si Sideriti glabra pascantur, id contingere, *Ephemerid. Erudit.* (T. 4. n. 6. p. 60. sq.) memorant. Ita *Freder. Ruysch.* (obs. anat. 9. p. 54.) murem dissecans in Hepatis cavo vesiculam pendulam reperit, quâ apertâ ob oculos venit vermis fatis gracilis spithami longitudinem

(Xxx xx)

dinem

dinem superans. Vermes in ipsa Hepatis Aselli majoris substantia repertas delineari fecit *Idem* (*obs. anat. Chirurg. 64. p. 84.*). De vermibus in bile ejusque ductibus *supra* (§. 91.) quædam tradita. Vermes è ductu cystico & poro bilari ovis itidem *laudandus Ruyschius* (*c. l.*) meminit. Nexus portæ cum poro bilario in ovibus agnisque magnâ sæpenumero multitudine vermium replentur, qua ratione à ductibus sanguineis distingvi apertissime possunt, commonefacit iterum *Th. Cornel. Consentin.* (*c. l. p. 258.*), & ex *Eo Marc. Malpigh.* (*de Hepat. c. 2. p. 255.*), ut ideo vacillare illud *Helmontianum* (*tr. sext. digest. alim. human. n. 82. p. 258.*) Quo fermentum fellis non attingit, ibi Lumbricorum est patria, in mensa Solis positum noscas.

§. 104.

Lienis animalcula rariora, nec observationem de his me legisse memini, nisi quod *Th. Cornel. Consentin.* (*c. l.*) se eosdem vermes, quos in Hepate se modo invenisse dixerat, interdum etiam in Liene deprehendisse mentionem faciat. In Pancreate vermem non parvum invenit *Cæcil. Foliis* (*ap. Th. Bartholin. Cent. 1. Epist. 62. p. 263.*). In venis Mesenterii eosdem radicari voluit (*c. l.*) *Kozack.* & à prægnante vomitu rejectum vermem in Mesenterio vitio alimentorum natum & ab utero tumido sursum protrusum, infeliciter suspicabatur *Th. Bartholin.* (*Cent. 3. hist. anat. 14. p. 34.*). In Mesenterio equino ejusque arteriis ter quaterque oculis conspexit *Fred. Ruysch.* (*obs. 6. p. 51.*). Vermes vesiculares in Caprearum omentis (*M. C. D. 2. A. 4. obs. 73. p. 152.*). Lumbricum renalem depinxit *Gerh. Blasius* (*obs. anat. in Hom. p. 125. 139.*). Egit etiam de his *J. C. Claudin.* (*c. l. p. 240.*) *Aloys. Mundella* (*Dial. 4.*). In Renibus *Ernesti Archiduc. Austr. Pro-Reg. Belg.* vivus vermis lustratus (*Janson. T. 2. Mercur. Belg. ad Ann. 1595.*). Canibus hoc malum familiare, observationibus patescit *ap. Th. Bartholin.* (*Cent. 1. Epist. 2. p. 5.*) *Isbrand à Diemerbrock* (*l. 1. Anat. c. 17. p. 153.*) *Carol. Rayger.* (*M. C. D. 1. A. 6. obs. 215. p. 315. add. D. 2. A. 4. obs. 69. p. 146. & obs. 182. p. 286.*) *G. W. Wedel.* *ap. Th. Bartholin. V. 3. A. H. obs. 58. p. 96.*) *Th. Kerckring.* (*Spicileg. obs. Anat. 79. p. 153.*), qui etiam alicujus meminit, qui simul totum ureterem occupabat, (*obs. 59. p. 121.*) *Steph. Blancard.* (*p. 1. Med. Pract. c. 62. p. 424.*) & *Collect. Med. Phys. Cent. 7. obs. 57. p. 82.*) *D. Bonel.* (*ap. Nicol. Blegny. Zod. Med. Gall. M. Jun. obs. 2. p. 98.*) *D. Landovilette* (*ap. Eund. c. l. M. August. obs. 14. p. 134.*). In Renibus Lupi Serpentes, *Joh. Clamorgan.* (*l. de Lup. venat. c. 1. f. 44.*) *Joh. Bauhin.* (*de Lup. Rab. p. 77.*) *Carol. Stephan.* (*l. 7. Agricult. c. 1.*) *Cass. Bauhin.* (*l. 1. Theatr. Anat. c. 17.*) *Plum Christ. Franc. Paulini* (*Lycograph. f. 1. c. 3. §. 7. p. 43.*). Non probandum igitur

Para-

Paracelsicum (l. 2. Paragr. §. 2. p. 454.) *In Renibus mag kein Wurm werden, propter Urinam.*

§. 105.

Et si illud *Paracelsi* decretum valeret, nec vesica vermium esset cubile, ut ut id etiam fidem difficiliter mereatur *O. Borrichio*. (ap. *Th. Bartholin. V. 5. Act. Hafn. obs. 70.*), ob luci inquietudinem, experientiam tamen experitur adversam. De urina verminosa (modo §. 90.) actum, nec de Vesicæ Vermibus apud Curiosos Medicos desunt observationes. Has evolventibus suggerunt *Rembert. Dodoneus* (in *Beniven. de abd. morb. caus. c. 77. p. 222.*) *Felix Platerus* (c. l. p. 968.) *Th. Rheinesf.* (Epist. ad *Nester. 50. p. 94. & 52. p. 97.*). De tubulis vermiformibus ejectis *Edmund. de Meara.* (hist. Med. p. 128.) *Conf. Balthas. Tim. à Güldenkleee* (l. 3. Cas. Medic. 39. p. 175.). Quotidianum vermium mictum suppeditat *Nicol. Tulpius* (l. 2. obs. med. c. 51. p. 185.), alium, (c. l. c. 50. p. 184.) vermis cruenti, (c. 49. p. 183.) vermiculorum crinitorum atro-virescentium, *Frid. Lossius* (l. 3. obs. med. 58. p. 310.). Vermen nonnihil alatum in viro quodam nobili vidit *Gottofred. Mæbius* (c. l. c. 17. p. 442.). Muscam *Zacut.* (l. 2. Pr. adm. obs. 110. p. 69.). Circa fundum vesicæ urinariæ tumorem quendam & hoc aperto lumbricos minores numero septem deprehendit *Benjam. Bened. Petermann.* (D. 1. obs. 7. p. 11.). Puellus septem annorum per penem exclusit vermem hirsutum longum, septem aut octo digitos transversos. Ita *D. Manche* (ap. *Nicol. Blegny Ann. 1. Zod. Gall. M. Julio. obs. 8. p. 122.*). Angvem pater cucullatus, ut ex relatione *Pisauri* in Ducatu *Hetruriæ* edita recensuit, & angvis iconem addidit citatus *Blegny* (c. l. Mens. April. obs. 2. p. 71. sq. Vid. & infra §. 140.

§. 106.

Nec intestinorum vermes, quos à similitudine Lumbricos vocant, quempiam latere possunt, cum vel simplicissimis de istis constet. Delirat *Paracelsus* (l. 2. Paragr. §. 1. p. 433.) dum inquit: *Nequaquam in intestinis nascuntur vermes, sondern die Würmer steigen durch Stomachum ad intestina: Dann in intestinis ist nicht matrix vermium.* Corrigit tamen se (§. 2. p. 454.) & solos lumbricos in illis existimat, in ano autem *Ascarides*. *Tæniæ* mentionem neglexit, aut forsan eandem ignoravit, observationes minus necessariae cum in trivio prostant. *Helmont.* (tr. sextupl. dig. alim. hum. n. 82. p. 180.) *Paracelsus* contrarius, quo fermentum bilis non pertingit, ibi Lumbricorum patriam statuit. Fiunt, addit, ex alimento semidigesto, quod dum ad loca sua delatum est, tanquam lac tepidum pelle incrustatur palpitaturque ac sensim vita donatur. Longitudo tamen eorum, imprimis *Tæniarum*, non raro nos in admirationem rapit.

Præter exempla ab Adriano Spigelio (l. de Lumbric. lat. c. 5. p. 9. & illustri Georg. Hieron. Vescio. de ven. Medinens. c. 4. p. 130. sq.) recensita pauca addo. Quendam 12. cubitorum excrevit Bulimia laborans, ap. Alexandr. Tullian. (l. 7. c. 4.) Plinius (l. 11. c. 33.), tricenum pedum plurimumve longitudinem mensuravit. Procul dubio recentiores multos mendosè legisse trecenum, hoc est, tricentenum, pro tricenum i. e. triginta, monstrumque hunc vermem dixisse suspicatur Andr. Spigelius (c. l. p. 11.). Quinque ulnarum oculis usurpavit Sebast. Stromaiier. (ap. Gregor. Horst. c. l. p. 500.), duodecim cubitorum Cass. Schwenckfeld. (l. 6. Theriotroph. Siles. p. 543.). Quadraginta pedes plus minusve longos, ut intestina simul omnia se profunderè patientes crederent. Retulit præterea Guilb. Fabr. Hildanus. (c. 2. obs. Chirurg. 72. p. 147.), foeminam Lausanensem per intervalla aliquot talis vermis particulas excrevisse, quæ si conjunctæ essent, longitudinem ulnarum viginti Lausanensium facilè excedere posse. Continet autem una ulna Lausanensis spithamas circiter sex. Add. Phil. Salmuth. (Cent. 1. obs. med. 45. p. 29. & Cent. 3. obs. 19. p. 120.) Franc. Joël. (T. 3. op. Med. l. 4. s. 3. n. 8. p. 182.), ubi in margine lumbricum sex ulnarum adjecit. Christianus, Dux Brunsvicensis, ante mortem quatuor ulnarum longitudine, duorum digitorum latitudine vermem emisit, testimonio Everh. Wassenbergii (p. 2. Flor. German. p. 101.). Tæniam instar membranæ latæ palmos viginti quinque longam observavit Zacutus (l. 2. hist. Med. Princ. 11. p. 303.). In cane macie confecto Tæniam à duodeno ad coli medietatem pertingentem olim juvenis conspexi. Fuere, qui Tæniam non inter animalia numerarunt, effato Hippocratis mori (l. de morbis), qui illam ἐκτοῖον καὶ ἐντέρας λευκὸν λευκόν, circa intestinum ramentum album promunciavit, eundemque secuti Aëtius & Aegineta. Verum cum guster, quia nutritur, & sentiat moveaturque sanè animal erit, nisi forte velis referri ad genus illud, quod affixum petris & λίαντον Aristoteles nuncupat: Plant-animalia Barbari, quando etiam Albertus M. (l. 21. de animal. c. 9. f. 172. b.) videtur affirmare, his duobus tantum sensibus esse præditum Lælius Bisciola (l. 20. hor. subs. c. 1. col. 1502. sq.) profitetur. Plura huc spectantia Adrian. Spigelius (l. de Lumbric. lat. c. 7. p. 19.). Lumbricum gentium nonnullis natura inesse percipitur, ubi Filicis radicem ad lumbricum latum expellendum laudasset Theophrastus Eresius (l. 9. de plant. histor. c. 22.) memorat. Habent enim omni ex parte Ægyptii, Arabes, Armenii, Syri, Cilices, è diverso Thracibus & Phrygibus nullo pacto enasci enarrant. Inter Græcos Thebanis, scilicet versari in Gymnasis solitis. Et ad summam Boeotiis innasci Lumbricum novimus: Atheniensibus nullo pacto. Singularis est Adrian. Spigelii (l. 8.

(*l. 8. de fabr. corp. human. c. 9. p. 249.*) De Lumbrico rotundo in intestino cæco observatio. Ranam habentem in suis intestinis vermes similes infantum Lumbricis aperuit *Antonius à Leewenhöck* (*Anatom. Rer. p. 1. pag. 67.*); qui & offendit Ranas, in quarum stercore ex intestinis extracto incomprehensibilis numerus vivorum animalculorum diversæ magnitudinis & figuræ extabat (*p. 69.*)

§. 107.

Per uterum prodigiosa animalia etiam exire docuit eventus, *Franc. Ranchin.* (*tr. de morb. pueror. f. 2. c. 6. p. 326. & 332.*). Retulit id dudum *Hippocrates* (*l. 2. de morb. mulier.*), quos tamen in intestinis fieri *Galenus* (*l. 1. de Loc. aff.*) maluit. In utero procreari & inde prodire confirmant *Lud. Mercatus* (*l. 2. de Affect. Mulier. c. 28.*) *Simon. Simonius* (*c. l. p. 387.*) *Gabriel Hummelberg.* (*in not. ad l. Apulei de med. Herb. c. 1. p. 28.*) *Mundella* (*Dial. 4.*) *Hieron. Mercurial.* (*l. 4. de morb. Mulier. c. 12.*) *Petr. Forest.* (*l. 21. obs. med. 37. p. 362.*). Vermem ex utero prodiisse uteri strangulationis ferocissimam causam, *Zacutus* (*l. 3. Prax. Histor. c. 16. obs. 1. p. 505.*) commemorat. In Vetula septuagenariâ, falaciori quondam *Messalinæ*, non absimili *D. Nicol. Guilhelm. Beckers* (*M. C. D. 1. Ann. 8. obs. 75. p. 121.*) *Dn. D. Vito Riedlino* mulier sanctè affirmavit, sæpius ex ejus utero prodire vermes longitudine dimidiam ulnam superantes, imò nisi rumperentur, se credere multo longiores esse (*Cent. obs. med. 11. p. 27.*). De Ascaridibus (*M. C. D. 1. A. 10. obs. 7. p. 44.*) *Dn. L. Benjamin. Scharff. Elisabeth Tomboy, obstetrix Hagiensis* è mulieris cujusdam, postquam pepererat, utero vivum quendam vermem ultra ulnæ quadrantem longum vidisse prodeuntem, qui se circa funiculum infantis umbilicalem convolverat. Retulit eadem se paulò post præsentibus mulieribus secundum, sed minorem monstrasse in ipsa placenta locatum: cumque eadem puerpera de dolore ventris per aliquot dies continuato conquesta fuisset, remedio quodam contra vermes usa magnam cum lochiis vermiculorum excrevit quantitatem. Hæc *Cornel. Stalpart von der Wiel* (*Cent. post. obs. 29. p. 311.*), qui in Scholio plura de uteri vermibus testimonia citat. Vermem è locellis fœminæ Erucae similem prodiisse, *Reines Solenander* (*f. 5. Consil. Med. 14. p. 488.*). *Elben* vocant hujusmodi creaturas, & impuro cum Dæmone concubitu Lamiarum harum ortum transcribunt. *Vid. August. Carpzov.* (*p. 1. Prax. Criminal. quest. 5. n. 66. sentent. 20. sq.*)

§. 108.

In Exterioribus partibus quis non turpia bestiolarum oculis usurpavit agmina?

Et quis non paveat Pherecidis fata Tragædi?
 Qui nimio sudore fluens animalia tetra
 Eduxit, turpi miserum qua morte tulerunt.
 Sic est Phthiriasis species fœdissima morbi,
 Quæ fuit exitio multis: Heu morte pudendâ.
 Sylla quoque infelix tali langvore peresus
 Corruit & fœdo se vidit ab agmine vinci.

Quint. Serenus (de re Med. c. 5.). De Pherecide etiam Ælianus (l. 4. var. histor. c. 28.). Epistola ad Thaletem scripta inter alia id exprimit (ap. Diogen. Laërt. l. 1. de Vit. Phil. in Pherecyd. p. m. 86.) dum scribit: Morbus me invaserat, quum tuas accepi literas, pediculis operiebar & feбри quatiebar totus. A Diis id mali retulisse dicebatur Deliis, quod nulli Deo rem sacram faceret jactitando nihilo injucundius neque tristius vitam ageret, quam qui hecatombas sacrificarent (Ælianus c. 1.). De Sylla & Alcmano Plinius (l. 11. c. 33.) Syllæ calamitatis causam violati supplicis vindicem Deum pronunciat Pausanias (in Attic. s. l. 1. c. 20. p. 48.). Quod Aristionem, qui in Minervæ Templum confugerat, vi extractum interfici jussisset, Add. Rob. Keuchen. (in not. ad Sammonic. p. 106 sq.) De Platone Diog. Laërtius (l. 3. de vit. Philos. p. m. 167.) Jobum hoc malo laborasse è Tertull. Balthas. Schuppius (tr. der gedultige Hiob p. 165.) tradidit. Eodem malo & Herodem correptum, quidam asserunt, sed verò vermes fuisse, Sam. Bochart. (part. post Hierozoic. l. 4. c. 18. col. 584.) probat. De Maximiniano Imperatore Eusebius (l. 8. Hist. Eccles. c. 18.). De Juliano Apostata Sozomen. (c. 8.). De Hunnerico Vandalorum Rege Cornel. à Lapide (Comment. in l. 2. Macchab. c. 9. p. 290.) qui idem de Job. Calvino. cui subscribit Mich. Baldit. (Spec. Sac. Med. Angul. 4. p. 139.). Parentum ætate Rex quidam in Europa sic vitam finivit, scribit (ad Job. Beverovic. Epist. 1. de Calcul. p. 62.) Cl. Salmasius. Digitum forsan intendit in Philippum II. Hisp. Regem è cujus tamen ulceribus saltem vermes prodiisse narrat, eundemque cum Jobo confert Eman. Metteran. (l. 29. Hist. Belg. p. 1185.). Phthiriasi etiam interiisse ferunt Acestum Pelix filium, Helladius (ap. Photium Bibl. p. 870.) & Epaphroditum, Alcmaonem, Callistonem, Olynthum, Mutium J. C. (Gregor. Tholozan. l. 34. Art. Mirab. c. 9. p. 644.), idem de Plotino Cornel. Agrippa (l. 3. c. 2.). Plura collegerunt Amat. Lusitan. (Cent. 3. Curat. 58. p. m. 439. sq.). Matcell. Donat. (l. 1. Hist. Med. Mirab. c. 5. p. 50.): Hieron. Mercurial. (l. 5. Var. Lect. c. 6. p. 253.). Theod. Zwinger. (l. 18. Theatr. Vit. Hum. col. 823.). Ulyss. Aldrovand. (l. 5. de Insect. c. 4. p. 217.). Ezechiel s. Petrus à Castro (l. 1. de Ign. Lambert, c. 9.). Georg. Hieron. Velsch. (de Ven. Medinens. c. 2. p. 42.). Ra-

ra est illa *Edmund. de Meara* (c. l. p. 132.) historia. Nobilis quidam Camber fluxu alvi nunc cruento, nunc sanguinis experte, cum gravibus torminibus laboraverat, qui si aliquando sisteretur, quantumvis præparato corpore identidem recurrebat. Hic curatus pediculorum gregem in capite sensit, redeunte autem fluxu, pediculi amplius non visi. Quidam post morbum Chronicum convalescens vesicis per totum corpus scatuit, quibus apertis parvi pediculi innumeri ab iis exire visi sunt, observat *P. Borell.* (Cent. 1. obs. 20. p. 26.). In specie in palpebris morantur, *Vid. Corn. Celsus* (l. 6. c. 6. p. m. 346.). In Barba, sub axillis, in partibus pudendis, pectine, de Morpione cuti ad nato *Nicol. Tulpus* (l. 4. obs. Med. c. 17. p. 322.)

§. 109.

Mumiale autem quoddam homini cum pediculis intercedere Symbolum, sunt qui se perspexisse gloriantur. Chymicos vidit *Petr. Borell.* (Cent. 3. obs. 50. p. 236.), qui sperma & sanguinem humanum coctione in pediculos muscasque convertebant. Pediculos generari ex carne hominis, *Hier. Hirnheim* (de Typh. Gen. human. c. 9. n. 6. p. 102.) sequenti probavit relatione. Fuit quidam, qui artocreata & farcimina ex humanis carnibus conficere solebat, quæ cum aliquando paucis servata diebus, pediculis scatere deprehenderentur, auctorem sceleris prodiderunt. *Add. Theoph. Bonet.* (l. 1. Anat. Pract. obs. 115. p. 70.). *Vit. Rietlin. Ann. 2. lin. med. Mens. Sept. obs. 27. p. 462.*). Egregia apud *Petrum Forestum* (l. 8. obs. 15. in Schol. p. 245.) prostat observationum triga de struma pediculis referta, de gibbo pediculorum foco & nido, pediculis tandem in dorso sub cute latentibus & calore admoto vesiculis erumpentibus incisis in lucem protractis. In quadam dolore capitis putriginosa mortua, divisis capitis integumentis, sub pericranio pediculorum myriades deprehensæ: dissecto verò cranio ejus meditullium iisdem scatens animadversum, qui viam vi procul dubio persuturas sibi fecerunt, prodidit *Theophil. Bonet.* (l. c. p. 69.). Dicerem hos phtiriasi internâ laborasse & abscondita, ut de Cordis phtiriasi è *Plinio* non ita pridem (§. 97.) Si quidem *Borrichiana* lectio approbationem merebitur, *Helmontii* Philosophiam lege (Tum. Pest. p. 269.)

§. 110.

De diritate hujus mali testabuntur milites, mendici & qui non? *Pharao Rex Egypti* cum suis id sensit (*Exod. c. 8. v. 18.*). De pediculorum Pharaonis dictorum truculentia & virulentia in Judæa, evolvatur *Fr. à Troilo* (*Itiner. orient. p. 331.*). Recentissimum exemplum suppeditavit Anno 1673. exeunte hyeme, narrat iterum (c. l.) *Bonet.* Ex sexcentis Equitibus, agmen Generosiss. *Marchio-*

chionis de Lussinge Allobrogis castra maximi Regum (Gallorum) sequuti componentibus vix decima pars superstes evasit; plerique non armis cecidere sed Dysenteria: Reduces vel pedum Gangræna confecit à diutina in paludoso solo mora, indefinenteque ocrearum gestatione vel phtheiriasis: Adeo ingens pediculorum numerus corpus occupabat, ut paucis diebus fœde & misère illi interirent: Ne ipsis thoracibus bubalinis (familiari Equitum vestimento percererunt, in quibus domicilium quæsiverunt crebrisque effossis cuniculis perterebrarunt & eroderent. Morbi autem pedicularis speciatim caput invadentis nullus, quod sciam, meminit, *pergit Bonetus*, præter unum *Hartmannum*, qui (*Prax. Chymiatr. l. 2. c. 17. p. m. 24.*) de pediculis Cerebri agit: à se autem visos, aut ab alio non memorat. Exederunt sub crusta lactea in capite puellæ quatuor menses natæ non solum cutem & pericranium, sed & ipsam calvariam cum menyngibus ad cerebrum usque, ut idem (*c. l. §. 2. p. 70.*)

§. III.

Unde vero horum animalculorum numerus innumerus. Vulgò jactari solet, sed vulgò, scis, quali magistro *addidit* (*§. 4. Histor. Insect. General. p. 64.*) *Joh. Schwanmerdam*. Pediculum viginti horarum spatio ab avi ac tritavi personam posse sustinere. Citò sanè & mirum in modum fœcunda prole luxuriant, & augentur, quoniam generatio pediculi ex lende seu ovo brevissimè procedit. Contrarium tamen experienciâ doctus censuit *Anton. ab Leewenhack* (*Contin. Arcan. Nat. Epist. 98. p. 62.*) ab eo tempore, quo ovum est partum, antequam ex eo prodeat pediculus & is eò progrediatur, ut ipse iterum ova pariat, quatuor quidem requiri dierum hebdomadas. Et paulò post (*p. 68.*): Cum videamus pediculum bis trium dierum spatio plura quinquaginta ovis parere posse, ac tum plura etiam quam quinquaginta intra corpus habere, non est, quod miremur ex uno pediculo tot alios posse oriri. Quumque ab alia parte videamus pediculorum ova octo quidem requirere dies, antequam ex iis novi pediculi prodeant, potius credendum est, ovum recens partum tribus quidem indigere hebdomatibus, antequam ex eo oriatur pediculus aptus ad genus suum propagandum, quam cum vulgò dicendum, pediculos intra paucos dies multorum posse esse abavos (*p. 69.*) Faciamus, discurret (*p. 77.*) aliquem corpori suo adherentes habere binos mares totidemque pediculorum fœmellas, easque intra duodecim dies ducenta parere ova ac sex diebus post ex illis ovis prodiisse centum mares, totidemque fœmellas, quæ post alios octodecim dies plerique ovis ponendis sunt idonei, atque etiam singulos ex illis fœmellis duodecim dierum spatio iterum centum parere ova, ex quibus post aliud sex die-

rum

rum spatium iterum recentes prodeant pediculi; quod si ita. ponamus, numerus pediculorum ex duabus illis foemellis ortorum ad decem millia ascendet; atq; ita patebit duas foemellas intra octo hebdomadas posse videre decem millia pediculorum ex se ortorum, quid, nisi experientia doctus, *addit Leewenback*, non facile alias credidissem, & quid si eorum generatio tempore caloris æstivi duplo quidem celerius peragatur? Facile percipimus, *concludit*, egenum quendam, cujus corpus centum pediculorum foemellis est obsitum, quique vestes ac lintea non aliquando mutare potest, ac præterea pediculorum occidendorum præ pigritia curam non gerit, aliquot mensibus à pediculis, ut ajunt, posse devorari.

§. III.

Favent bestiolarum harum productione, ut vulgo credunt, certa climata, aërisque & Aquæ dispositio. De Hungariæ Regno *Tobias Coberus* (*Dec. 1. obs. med. Castrens. 9. p. 49.*). Frustra horum nebulonum (pediculorum) ictus effugeris: cum jure quasi municipali in castris gaudeant. Tantus enim tepor, mollities & crassities est aëris illius, ut si linteolum aquâ, stagnante præsertim lotum ad solem siccandum exposueris, totum vermibus syllanis scatere videris. Non est igitur, quod his assiduis futuris comitibus sociisque temet subtracturum speres? cum vel ex ipso corporis madore promptè progenerentur. Putabam quidem primo novis semper indusiis linteis hæc pestes eludi posse: quæ tamen re ipsa plures attraxisse, nedum profligasse, sum expertus. Repetit hæc. *Thom. Lansius* (*Orat. contr. Hungar. p. m. 566.*). De se ipso *Joh. Helwigius* (*obs. Phys. Med. 39. p. 143.*): Cum ego studii Medici gratia Patavii in Italia versarer, contigit, ut quoties nocturno tempore sub Lunæ lumine per Brentæ seu Medraci fluminis canalem navigio vehebar, capilli capitis pediculis parvis & lendibus sesamini seminis magnitudine copiose opplerentur, sed sub solis exorientis calore, aut fricatu lintei calidi statim evanescerent. Ita *Doctor Stubbes* observavit, antequam navigantes pervenissent ad Tragicum, omnes pediculis caruisse, cum ante nemo inter illos ambulare posset, nisi exceptis per vestimenta pediculis. In Indiis neminem quantumcunque sordidum alere pediculos, nisi in capite, ubi plurimi foventur: sed nunquam observavit vel sordidissimum eos habentem in indusiis vel vestibus. Et in reditu domum observabat eos demum multiplicari, simul ac pervenerant ad latitudinem Maderensem. Optarent tales se habere *Thom. Campanella* peculiarem diathesin, de qua (*l. 2. de Sens. Rer. c. 5. p. 57.*) memorat; se unum non producere pediculos, ac ipsi oppositos aut fugere, aut citò perire. Ita cum

(Yyy yy)

cum per mare Ligullicum Marfilia Genuam versus navigaret *Job. Hellwigius*, malo hac alias navigantibus non inconveto non tentabatur, & cum sociorum quidam tentaret illius humeros lacerna s. pallio contegere, pediculi sub lacerna latentes mox prorepserint & aufugerint (c. l.)

§. 113.

Sed de vituperio bestiolarum illarum satis. In elegantissimi *Dan. Heinsii* orationes incido & quam (*Orat. 35. p. 590. sq.*) de laude pediculorum ad conscriptos Mendicorum patres concepit, lustro elegantissimam, ejusque scia-graphiam his *L. B.* depingo. Laudat hos à nomine & parte nobilissima, quæ est pes. A corporis parvâ, mirabili tamen, structura. A patria, quæ est homo. Asinus, quia obtusum animal, solus pediculos non habere creditur, (rectè creditur, Asini namque pediculum depinxit *Fr. Redi* (*de Insect. Tab. XXI.*) A Loco, in capite & barba habitant. Antiquitas, cœpere dum homo cœpit. Materia è qua, sanguis & caro. Corruptio dat formam, ut semen hominis corrumpitur, ut fiat homo. Actio; in domesticis utilibus versatur. Genus vivendi; placidum & tranquillum. Passu tardo incedit. Silentium amat *Phythagoricum*. Sociale animal est, ut homo. Amicitiam colit & in omni fortuna sequitur hominem. A morituris discedunt, unde *Arioli*. Facta heroica; Heroës trucidarunt *Syllam, Arnulphum, Antiochos, Herodes, Maximinianos, Pheretimos, Honorios, Cassandros*. Voluptate hominem afficiunt, Medici (Chirurgi) officio funguntur, in morte constantiam, licet innocentes perimantur, exerunt. Lenius igitur à Conscriptis Medicorum Patribus eas tractari debere, persuadere intendit *festivissimus Orator*. Ineffabiles in pediculo animadvertit perfectiones *Leeuwenbœck* (c. l. p. 78.)

§. 114.

Puero cuidam ex universo corporis ambitu innumeri vermes extrahendi instar pennularum anserinarum ex cutis poris sudoris loco quasi prodierunt, *Conr. Redekker*. (*Descript. Font. Bilsfeld. Exempl. 8. p. 71.*) annotatum reliquit. Juxta *Job. Doleum* (l. 1. (*Chir. rat. Encyclop. c. 2. p. 12.*)): in Tincâ capitis conspiciuntur vermiculi per optimum Microscopium instar tinearum, quæ animalcula producuntur ex minutissimis ovulis in capillis observatis, quæ pilos corrodunt consumuntque, prout *Eruæ* solent consumere arborum fruticumq; folia. Spectant huc *Cridones*, aut rectius *Crinones* (*vid. G. H. Velsch. Exerc. de Verm. inf. Capill. §. 1. p. 356.*), quia crines repræsentare videntur, inde vermes capillares *Fr. Joëli* (l. 10. *Prax. f. 3. §. 11. p. 44.*), & pilaris morbus *Herculi Saxonie* (l. 10. *Panth. Med. c. 41.*) audit. Vulgò, *Mit-Esser, Comestores*

res Latinis. Hos non vermes, sed excrementa tertiæ concoctionis voluit *Job. Theod. Schenck.* (l. 1. Exerc. Anat. s. 2. c. 3. p. 213.). Vermes tamen esse, αὐτοψία, imprimis si oculus Microscopio armetur, evincit. Iconem dedit *Mich. Ettmüller.* (Valetud. infant.). Descripsit etiam (Cent. 1. obs. 80. p. 80.) *Petr. Borellus*, Gallisque *Masclous* vocari testatur. De Dorsi vermibus *Vit. Riethlin.* (Lin. Med.). De verme prope spinam dorsi extracto. *Job. Pillas* (M. C. D. 1. A. 2. obs. 109. p. 180.). De vermibus capitis pericranium arrodentibus & incisione extractis *Ido Wolfius* (c. l. p. 183.). De vermibus nasicolis *Borellus* (c. l. & C. 3. obs. 45. p. 231. sq. & obs. Microscop. 31. p. 21.). Stasfurti apud fontem sotarium vermes monstrati sunt *Wolfius* (c. l. p. 185.), articulum digiti amplius longi, nigricantes, pilosi ex brachio & manu pueri, ut ferebatur, excreti. In Paronychia seu Panaritio vermis dentibus digitum tentari vulgi sententia est, ab omnibus ferè Medicis derisa & explosa, qui vermi acrimoniam biliosam ferrosamque substituunt, cum *Paulo Barbette* (Chirurg. p. m. 154.). Interim *Marcellus Cumanus* (obs. Med. 9. p. m. 39.), se vermem extraxisse fatetur, quod *Paracelsi* sententiæ conforme, qui reduviam passam dixit, & (l. de ulcer. c. 17, p. 439.) verum vivumque vermem professus est, ab aliis Medicis ludibrio habitus, *Johannis* tamen *Agricolæ* (Chirurg. parv. tr. 5. p. 554.) αὐτοψία evincit, qui itidem è digito pueri, præsentente *Zacch. Brendelio*, Chirurgum extraxisse vidit einen braunen natürlichen Wurm, war rauch, ungefehr so groß, als ein kleiner Haselwurm, doch war er nicht so rund, sondern war breit wie eine Assel.). Vid. *G. H. Velsch.* (in not. ad *Marcell. Cuman.* & l. de vena Medin. c. 2. p. 53.). Unde etiam *Nostris*, der Wurm, der Nagelwurm. Hinc illi, qui vermem habent, non debent esse wo eine Mühl ist oder Wasser, vel, viel Gethön & quando pluit, denn ie mehr es dönet, vermis sentit & audit & magis sævit, pergit *Paracelsus* (von offnen Schäden und Geschwären c. 13. p. 586. qui tr. cum superiori convenit.). Experimento id evincere nititur *Agricola* (c. l. p. 560.). Verum tamen vermem non esse, sed saltem ita dici, quia humor acris & nitrosus, qui panarium gignit quodam dolore digitum rodit, haud secus atque vermis quispiam subesset, judicat *Matthias Glandorp.* (Meth. Med. Paronych. c. 6. p. 23.), qui idcirco *Paracelsi* de verme opinionem anilem (præf. ad L.) nuncupat.

§. 115.

Vermibus in Mammillis aliquando, licet rarò officina & culina destinata, Binas historias communicat *Job. Schenck.* (l. 2. obs. med. p. 309.) *Paulinius* (obs. Med. Phys. 109. M. C. D. 2. A. 5. App. p. 65.). Adde quæ supra de lacte verminante (§. 89.) prolata. De verme umbilicali Idem *Vir. Excell.* (c. l. obs.

94. p. 58.). Vermes ex umbilico prodeuntes annotant *Fel. Plater.* (*tr. 3. Prax. Med. l. 2. c. 12. p. 964.*) *P. Borell.* (*C. 1. obs. 40. p. 44.*) *Phil. Salmuth.* (*c. 2. obs. 61. p. 87.*) *Andr. Spigel.* (*l. c. c. 5. p. 12.*) & *Boiret.* (*ap. Nic. de Blegny Ann. 1. Zod. Gall. m. Jun. obs. 3. p. 98.*). Intestinum duodenum perforasse, *Frid. Lofsius.* (*l. 3. obs. 23. p. 250.*). Vermes ex inguinibus habet idem *Boiret.* (*c. l. p. 99.*) quas observationes collectaneis suis inseruit *Steph. Blanckard. insignis plagarius* (*cent. 1. obs. n. 57. & 58.*), non nominato, ex quo exscripsit, autore. Recitat *idem*, (*Cent. 4. n. 15. p. 498.*) vermem brachii longitudine erosus musculis abdominis & panniculo carnosio circa umbilicum erupisse. Ex umbilici tumore tres vermes, *Bartholin. Cabrolio* (*obs. 19.*) teste, egressi: sub umbilico egressi, (*Henric. Smetius. l. 10. Misc. p. 566.*). De Lumbricis in ingvine erumpentibus alibi (*M. C. D. 1. A. 1. obs. 145. p. 321.*). *Dn. D. Henric. Vollgnad.* (*c. l. obs. 46. p. 322.*) *Joh. Lud. Hannemann.* (*D. 2. A. 3. obs. 55. p. 143.*) *Günth. Christoph. Schelhammer.* (*A. 5. obs. 10. p. 29.*) *Christ. Ludov. Gæckel.* (*ib. Ann. 4. obs. 112. p. 219.*). Fœminæ Rusticæ longi teretes palmares & longiores noveni per intervalla intra ilia & umbilicum dextrâ abdominis parte sponte prorupere, narrat *Cassp. Schwenckfeld.* (*l. 6. Theriotroph. Siles. p. 543.*)

§. 116.

Abscessus non rarò vermium esse latibula, *Marc. Aurel. Severin.* (*l. 3. de Abscess. c. 16. p. 114.*) non diffitetur. Talismodi abscessus *Barth. Cabrol.* (*obs. 27. p. 16.*) meminit, variæque abscessuum vermicondorum historiæ patent in curiosis miscellaneis, (*v. g. D. 2. A. 5. obs. 10. p. 19.*) & alibi, quas modò excerpere otium non est. *Vid. Index in hac generalis.* De tumoribus verminosis *Petr. Poterius* (*Cent. 1. cur. 47.*) & *Franc. Mercur. Helmont.* (*Alphab. Nat. coll. 5.*) Quod autem perforare possunt partes corporis, mirum non est, cum os & dentes habeant, (*Joh. Bapt. Condronch. l. de morb. vulgar. c. 14.*) & rostra acutissima (*Dominic. Panarol. Pentecost. 5. obs. 13. p. 149.*) & *Th. Bartholin.* (*Cent. 3. hist. 14. p. 36.*). In serpiginibus, scabiebus aliisque morbis cutaneis Acoros, seu Cyrones depinxit *August. Hauptm.* (*de Therm. Wolckenstein. c. 8. p. 200.*), & plerisque ulceribus ac Emplastris impositis vermiculos Microscopii subsidio animadvertit *P. Borell.* (*obs. Microscop. 47. p. 27.*). Ex ulcere pudendi vermium innumera multitudo in *Juliano Juliani Apostatæ patruo* (*Sozomen. l. 5. Hist. Eccles. c. 8.*) in *Luciani Pseudomante* impostor *Alexander* obiit, ut *Podalirii filius* pede ad ingven usque putrefacto & vermibus ebulliens. Vermis ex venâ apertâ prodiit, legitur *ap. Nic. Blegny* (*Zodiac. Gall. A. 1. M. Majo obs. 7. p. 95.*) In variolis & morbillis vermiculos visui offert Microscopium, ut *Præceptor Ve-*

neran-

nerandus Dn. D. Christ. Lange. (*Diff. de morbill. §. 55. p. m. 124.*), Amicus etiam Noster Christ. Fr. Paulini (*M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 8. p. 8.*), & alibi passim in aliis opusculis. Microscopio non armati deprehenderunt in his vermes, Fr. Joël (*T. 5. Prax. l. 9. n. 2. p. 360.*) Zacut. Lusit. (*l. 3. Prax. adm. obs. 47. p. 107.*) Job. Rhod. (*Cent. 3. obs. 64. p. 155.*), qui addit Horat. Augenum (*Comment. in Galen. l. 1. Art. cur. ad Glaucon. inedito.*). Vermes duos & septuaginta è puellæ pustulis erumpentes notasse. Urinam post variolas verminantem recensuit Ehrenfr. Hagedorn. (*M. C. D. 1. A. 3. obs. 28. p. 44.*). De Lue Venerea verminosa Exc. Christ. Francisc. Paulin. (*§. 4. Cynogr. c. 9. p. 192.*). In Cancrosis ulceribus idem deprehendi posse, minimè dubitandum.

§. 117.

De Gangrænâ Atb. Kircher. (*l. 9. M. S. f. 1. c. 3. p. 129.*). Mirantur Medici, inquit, cur Gangræna tam difficilem curam admittat, cujus causam si scirent, forsitan congruis remediis facilè tanto malo occurrere possent. Sunt enim vermiculi Arsenicali quadam vi imbuti, qui sub insensibili mole vicinas vivæ carnis partes rodere non cessant & rodendo carnes in tabum malignitate suâ convertunt. Ex recentioribus non pauci sunt, scribit Job. Muys, qui Gangrænam nil aliud esse existimant, quam innumeros exiguos vermiculos & quidem venenatos, qui carnem dentibus mirum in modum dilacerent, & si ipsos interroges, quare Gangræna brevi temporis intervallo tam longè proserpat, hoc minimè mirandum esse respondebunt, ob incredibilem multiplicationem harum bestiolarum, & si verum est, quod narrat, unus talis vermiculus chartæ candidæ impositus intra pauca horæ momenta producet quinquaginta alios. Bestiolas has venenatas esse ipsi confitentur, sed in quo consistit hoc venenum? procul dubio in humore acido corrosivo, qui vera Gangrænæ causa est, illique temperando gnaviter incumbendum. (*Podalir. Rediv. p. 25. sq.*). Quare & contagium è corpore mortuo in transitu istarum bestiarum in corpus vivum ex mente Caroli Raygeri migrare poterit, quod historia firmat Paul. Spindler. (*obs. med. 54. p. 100.*). Adde laudati Raygeri Scholium (*c. l. p. 101.*). Et hic putredo inchoata post animæ secessum augebitur. Habet & huc spectantia (*de mort. vermin. §. 35. p. 71.*) Christ. Fr. Paulini.

§. 118.

Dracunculos Ægyptiorum, Indorum & Arabum se vidisse, negat Galenus ipse (*l. 6. de Loc. aff. c. 2.*), audivittamen multos, qui se vidisse dicerent. Testimonium Agatarchidis recitat Plutarch. (*l. 8. Sympos. probl. 9 p. m. 362.*). Mentionem horum fecit Avicenna (*l. 4. f. 3. Canon. tr. 3. c. 21. & 22.*) & Paulus (*l. 4. c. 38.*)

c. 38.). Vidit & descripsit *Amat. Lusitan.* (Cent. 7. cur. 64.) Venam Medinensem vocari pluribus & veterum inde deducta nomina ridicula expungit *Exc. G. Hieron. Velschius* (de Ven. Medinens. c. 1. p. 2. & sq.) Passio Bovina Alzaravio (l. 17. Prax. tr. 12.) dicta putatur, quam tamen cum vena Medina minimè confundendam censuit (*Laudatus Velschius* (c. l. c. 2. p. 46.). Vermem Theon Americanum à *Thevato* (l. 2. Hist. Americ.), cujus futilitatem tetigit *Idem.* (c. l. p. 53.). Est & vermis Atum à *Leonbard. Thurneissero* (l. 1. de Plant. c. 30. f. 123.) memoratus. De ortu Dracunculorum egerunt *Fortun. Licet.* (l. 3. de Spontan. viv. ort. c. 11.) & *Lazar. Meyssoner.* (l. de morb. nov. c. 5.). In urbe Persiæ Lar intra cutem & carnem vermes duarum ulnarum nasci incolis & peregrinis J. J. *Strauß.* (l. 3. Itinerar. c. 35. p. 196.) testis est, & ab aquâ verminosa ex Indiis reduci vermes duarum cum dimidia ulnarum & Alii dimidiæ ulnæ è pede prorumpere vidit *Joh. Bapt. Tavernier.* (l. 5. Itiner. Persic. c. 22. p. 182.). Vermes in plantis pedum prognatos recensuit *J. N. Binninger.* (Cent. 4. obs. med. 8. p. 384.)

§. 119.

Ur insectorum & vermium varietate luxuriat Megacosmus, ita &, magno quamvis suo detrimento, eidem cedere noluit Microcosmus. De Cimicibus in foemina Calvaria intra meninges natis αὐτὸπτης *Cornel. Gemma* testatur (l. 2. Cosmocrit. c. 4.). Vermem instar Bombycis per nares rejectum, *M. C. (D. 1. A. 2. obs. 147. p. 231.)*. Vermem instar Girculionis *P. Forest.* (l. 9. obs. med. 2. p. 255.). Bruchum siliquæ carneæ inclusum vomitu rejecit quidam ap. *Eundem* (l. 28. med. obs. 19. p. 161.). Erucas alias (l. 21. obs. med. 26. p. 349.). Vermis Erucæ similis è locellis foeminae prodiit. (*Reiner. Solenander* f. 5. Cons. Med. 14. p. 488.) Vidit apud *Sebizium* ejusmodi Erucas *Velschius* (Cent. obs. Med. Episagm. 76. p. 50.). Erucam vomitu rejectam notavit *Phil. Jac. Schenfelder* (l. 1. Hist. med. 2. p. 6.). Ex auribus vermes undecim instar Erucarum prodierunt *Phil. Salmuth.* (Cent. 2. obs. 39. p. 76.) per alvum *Idem* (c. l. obs. 51. p. 82.). Musciliones evomit quidam *P. Borell.* (Cent. 3. obs. 50. p. 236.), qui & de Muscis è sanguine & sudore hominis (ib. p. 236.) egit. Millepedes vomuit alius, *J. N. Binninger* (Cent. 4. obs. 3. p. 378.), minxit quidam *Phil. Salmuth.* (Cent. 1. obs. 49. p. 32.). *Olig. Jacobæus* (ap. *Th. Bartholin.* Vol. 5. Act. Hafn. obs. 105. p. 276.), cum crepitu per alvum ejecit non nemo, *Joh. Sophron. Kozack* (l. 2. de Hemorrhag. c. 6. p. 491.) *Philoxenus* dixit, se aliquando reperisse in Atheromatum tumore animalia culicibus & parvis muscis similia, retulit *Fy. Peccet.* (l. 1. Chirurg. c. 25. p. 127.). De Musca per urinam ejecta, *Zacut. Lusitan.* (l. 2. Prax. adm. obs. 110. p. 69.). Aranea vomitu excussa *P. Borell.* Cent. 3. obs. 19. p. 212.). Vermem & Scarabæ-

um, *P. Forest.* (l. 18. *obs. med.* 19. p. 161.). *Scarabæos solares* (*Ros. Kefer*) *figulus* quidam per alvum exclusit, *Balthas. Tim. à Güldenkle* (l. 3. *Cas. med.* 20. p. 120.). *Scarabæos cornutos* referentem molam excrevit mulier, *Phil. Salmuth.* (Cent. 1. *obs.* 65. p. 42.). In *Silicia* sub servile bellum cum sanguinis multum, & insepulta cadavera computruissent in terra copia *Bruchorum* erupit, qui per totam dispersi *Insulam frumentum* corruperunt, *Plutarchus* (l. 2. *Sympos. probl.* 3. p. 193.) *autor est.* Carnes etiam in tineas transire *J. J. Beccher.* (*Suppl. in Phys. Subt.* 2. *th.* 1. n. 8. p. 5.) prodidit, *Limacem vivum*, *J. N. Binninger* (Cent. 5. *obs. med.* 63. p. 563.). De *Cochleis* in *Cerebro* inventis, *M. C.* (Dec. 2. *Ann.* 2. *obs.* 137. p. 304.). *Vomitorium* exilio multavit *Hirundinem* *Petr. Forest.* (l. 21. *obs. med.* 26. p. 350.)

§. 120.

De *Bufonibus* res confecta est. *Bufones* & *Lacertas* toties rejecit *Ancilla Altenburgensis*, de qua pluribus *Th. Bartholin.* (Cent. 4. *hist. anat.* 19. p. 254.). *Dn. D. Henric. Vollgnad. Collega & Amicus summus* (*M. C. D.* 1. A. 2. *obs.* 103. p. 236.) & *Lanio Thorunensis*, de quo *Georg. Seger.* (*M. C. D.* 1. A. 2. *obs.* 56. p. 113.). De puero decenni *Joh. Freitag.* (*Catalog. test. verit. Chymiatr.* *obs.* 94.). *Rembert. Dodoneus* (*obs. med.* c. 15. p. 73.), Adde quos allegat *Chr. Fr. Paulini Noster* (*de Bufone* s. 1. c. 3. §. 51. p. 38. sq.). De *Bufone* multi pede *Lazar. River.* (Cent. 2. *obs.* 100. p. 612.). De *Bufone* è tumore dorsuali *Athanas. Kircher.* (s. 3. *Scrutin. de Pest.* c. 3. p. 308. sq.). *Laurent. Straus.* (*de Fœt. Mussip.* p. 95.). De *Ranis* in homine *Andr. Libavius* (l. 2. *Batrach.* c. 15. p. 356. & 358.). *Martin. Ru-land.* (C. 7. *Curat.* 28.). *Joh. Doleus* (l. 3. *Encyclop. Med.* §. 20. p. 377.). *Athanas. Kircher.* (l. 9. *M. S.* s. 1. c. 3. p. 129.). *Scorpiones* in *Cerebro* nasci posse *J. P. Fabro* (l. 3. *Panchym.* c. 2. p. 470.) placuit. Fidem facit asserto *Jac. Holler.* (l. 1. *de Morb. Int.* c. 1. p. 3.) dum ex *Crebro* ocymi olfactu *Italo*. *Scorpionem* in *Crebro* genitum altruxit, quem depingi curavit *Ambros. Pareus* (l. 19. *op. Chirurg.* c. 3.). Id etiam confirmasse *Medicum incomparabilem, Præceptorem honorandum Dn. D. Joh. Michaël.* in *Cathedra* non semel audivi. Add. *Athanas. Kircher.* (l. 3. *Art. Magnet.* p. 3. c. 1. *Consect.* 2. p. 499.). Plura in hanc rem exhibui non ita pridem (*Ool. General. Diff.* 2. §. 214.), quæ restant, prostant ap. illustrem *Fr. Redi* (*Tr. de Insect.* p. 106. sq.), qui tamen contrarium rectius sustinet, experientia cum propria, tum *Aliorum* animatus (p. 110.). Ita spe sua circa hoc experimentum etiam ab *Helmontio* (*tr. Imago Ferm. impr. mass. sem. n. 13. p. 92. Potest. Medic. n. 37. p. 384.*) confirmatum excidit *Excell. Noster G. W. Wedelius* (*M. C. D.* 1. A. 3. *obs.* 79. p. 137. sq.). De verme *Salamandram* referente per nares exturbato *Fel. Pla-*

terus (l. 3. *Prax. med.* l. 2. c. 13. p. 964.), quem etiam Erucam villosam paulò post (p. 968.) vocavit. Veram Salamandram (*Molch* nostris,) vomitu excussam *Mich. Crügnier*, (de *Mat. Perlat. Epist.* 9. p. 16.). De vomitu Lacerti *Th. Bartholin.* (c. 5. *hist.* 94. p. 175.). Lacertas per os, Salamandras per superiora & inferiora prodeuntes vide sis ap. *Gregor. Horst.* (l. 1. *Epist. med.* f. 6. p. 409.). Plusquam centum lacertas vomitu reddebat foemina, & statim mortua est *Job. Doleus* (c. l.) Lacertæ satis magnæ per urinam excretæ è Comitibus Luxenburgi Filio narrat *Martin. Delrio* (l. 3. *Disquisit. Mag.* p. 1. qu. 4. f. 6. p. 96.). De serpentibus infra (§. 125.), Animalculum parvum, vivum tamen, Draconis parvi figura exclusit mulier Noviomagensis, *Isbrand. à Diemberbroeck* (l. 4. de *Pest. Noviomag. Hist.* 70.). De vermibus monstrosis *Job. Wier.* (l. 3. de *Præstig. Damon.* c. 15. p. 430.)

§. 121.

Fundulum vivum evomuit foemina, *Georg. Seger.* (*M. C. D.* 1. A. 3. obs. 227. p. 415.). Anguillam cubiti longitudine propriis obvolutam involucris quatuordecim annorum puella per alvum egressit. *Cornel. Gemma* (c. l. c. 2. p. 74. & c. 4. p. 200. sq.) allegat *Delrio* (c. l. f. 5. p. 407.). Aliud Exemplum *Nicol. Fontan.* ap. *Zacut.* (l. 2. *Prax. adm. obs.* 140.). Tineam ad instar Erinacei se contrahentem *Marcus Gatinaria* (in 9. *Rhas.* c. 71.), urticam marinam *Lev. Lemnius* (l. 1. de *Occult. Nat. Nat. mir.* c. 8. p. 37.). Polypum *Alex. Benedict.* (l. 25. de *Cogn. & Cur. Morb.* c. 29. p. 987.). Duos pisciculos à muliere editos, qui simul ac ex utero prodiissent, in aquis vicinis aliorum piscium more natabant, *Job. Novorowsky*, *Nobilis Polonus Th. Bartholino* (*Cent.* 1. *Hist.* 10. p. 13.) retulit. De verme Cancro simili *Job. Rhodius* (*Cent.* 3. obs. 66. p. 156.). De Mustela *Aristoteles* (cit. *Job. Doleoc.* l. p. 377.). Muris domestici à muliere non sine magno conatu & dolore cum fecibus alvinis Anno 1662. d. 25. Maj. excreti, *Venerandus Noster Præses Laur. Bauschius* (*Schediasm. de Cærul. Proæm.* p. 23.) mentionem fecit. De Musculo evomito alibi, (*M. C. D.* 2. A. 8. p. 341. & 343.). Animalcula muribus s. soricibus similia è mulieris corpore exempta, *Lev. Lemnius* (l. 2. de *Occult. Nat. Mirac.* c. 40. p. 237.). Mures vivos à gravida editos, narrat *Phil. Salmuth.* (*Cent.* 1. obs. 62. p. 39.). *P. Borellus* (*Cent.* 3. obs. 73. p. 254. & *Cent.* 4. obs. 100. p. 353.). In *Ongersheyn* fuit Anno 1279. mulier tabernaria, de qua *Physicus* ejecit intra decennium tres Cattas, (*Job. Wolff. Centen.* 13. *Lect. Memorab. & Record.* p. 555.). De Glire *Th. Bartholin.* (c. l. p. 12.). De Catellis duobus vomitu rejectis, *Martin. Zeiler.* (*Cent.* 3. *Epist.* 9. 2. p. 860.). Cati & mustelæ in hominis ventriculo, Anseres in utero memorat *Hier. Hirnheim* (*Typh. Gen. Human.* c. 9. n. 5. p. 101.). De Anserculis exclusis, *Tob. Mat-*

thai (*M. C. D. 1. A. 1. p. 251*). De Avi rostrate, *Phil. Salmuth.* (*Cent. 1. obs. 66. p. 42.*). De mola volatili, *Th. Bartholin.* (*Act. Hafn.*). Harpyiæ Elephantis formam referentis mentionem facit (*c. l.*) *Velschius*, & addit, nec dubium, quin huc pertineat Elephas, quem olim enixa *Alcippe* apud *Plinium* (*l. 7. hist. nat. c. 3.*), quamvis inter ostenta numeratus. De foetu humano per os egresso, alibi fusius.

§. 122.

Et hi sunt corporis cives, ô Homo, quid? cum corporeæ Machinæ compagem solvere gestiant, antequam solvitur, tyranni, & post mortem viscerum & membrorum striges & harpyæ. Hos purpurissos, hos auro argentoque, gemmis tegis, hos cupediis Apicianis cibus, hos Ambrosia & si quid hæc suavius inebrias. Tu mundi; illi corporis tui incolæ. Iter facis? Te comitantur: Dormis? Somnum increpant. Luxu diffuis? vires sumunt & incrementa. Mors tua, his vita. Putredo & generatio, mors & vita sic pari ambulant passu. Vivere dum aspiras, exspiras; Hostem quæris, de quo triumphes? Triumphantem præstolantur agmina, vermina, Cohortes, vermes tæniæque. Triumphum ducis de aliis, illi de Te. Sic crocodilus orbis terror Ichneumoni succumbit. Moreris? Cadaver habet vermes, & ab iis habetur. Tunc dies *cum Jobo*: Foveæ dixi, pater meus & vermi mater & soror mea es. In pulvere jacebis, vermis te operiet, substernetur tibi Lumbricus. *Ἄνθρωπος σαρξ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου σκώληξ.* Homo est putredo & filius hominis vermis. Optima supercilii Medicina, viva mortis imago.

§. 123.

Id commodius animo ut imprimas, expediasque, age feretra inspiciamus, sepulchra adaperiamus, visitemus cœmeteria *cum D. Augustino* in periculoso hoc itinere. Ita autem ille, (*Sermon. 48. ad Fratr. in Eremito,*) cum essemus apud ostia Tiberina matre charitatis sociati, expectandi temporis tranquillitatem, causa remeandi ad Africam & gratia illius, cui terra & mare obediunt, compulsi à *Pontiano Præfecto, Viro Clarissimo*, qui de Româ ad nos videndum venerat, cum eodem iterum reversi sumus Romam ad intuendum diligentius magnifica ædificia & opera paganorum. Et ductus sum cum cæteris ad videndum cadaver Cæsaris in sepulchro, & vidi, quod omninò esset livido colore ornatum, putredine circumdatum, ventrem ejus disruptum & vermium per illum catervas transeuntes perspexi. Duo quoque famelici in foveis oculorum pascebantur, crines ejus omnes adhærebant capiti, dentes ejus apparebant labris absumentis, & revelatum erat narium fundamentum. Et intuens matrem

Christianissimam, dixi: ubi nam est *Cæsaris* corpus præclarum? ubi magnitudo divitiarum? ubi apparatus deliciarum? ubi multitudo Dominorum? ubi caterva Baronum? ubi acies militum? ubi canes venatici? ubi equi veloces? ubi aves cantantes? ubi thalamus pictus? ubi lectus eburneus? ubi thorus regalis? ubi thronus imperialis? ubi mutatoria vestimentorum? ubi capilli solares? ubi facies decora? ubi omnia, quæ sub coelo sunt, Te namque verebantur homines, Te timebant Principes, Te colebant urbes. Te timebant omnes, ubinam quæso hæc sunt omnia. A quo recessit tanta potentia? quo ivit tua magnificentia? *Hactenus Augustus ille Patrum Augustinus.*

§. 124.

Quod si metro vivam mortis imaginem depictam legere gestias, eâ è *Job. Bapt. Mantuano* (l. 2. de Gest. *Alphons.*) eandem vivis, truculentis quamvis, coloribus depictam:

*Monstrum ingens cui flexilibus frons orba colubris
Et cui truncatis deformia naribus ora,
Ostendunt inhonesta cavi duo verticis antra,
Occiput aure caret, gemina sed utrinque caverna.
Semper hiant atroque fluunt in pectore tabo.
Verticis os glabrum, cervix nodosa, lacertos
Nulla ligat junctura, humeris sine viscere costæ,
Arida membra sonant mota collisa sub alvo
Tecta sepulchrales hydri posuere, cubantq;
In Thorace cavo coluber, nepa, vipera, bufo.
Stant famulae circum Dominum pallorque timorque,
Et dolor & pestis, quæ nigro armata veneno,
Obvia transadigit lethalibus inguina telis.*

▲ddam, quod de vivo adhuc gregario Sigismundi Imperatoris in Alpibus bellum gerentis *Jac. Bidermannus* (*Acroamat.* 3. §. 47.) poetica magis fictione, quam fide historica recensuit. Jacebat, inquit, putore, sanie, foetore horridum monstrum jam plurimum annorum nive, humore & ipso si hæc defuissent, tempore consumitum. Increverant latè circum & per totum adeò cadaver paliuri, sentes, junci, spinæ, nihil ex homine præter animum vocemque hominis remanserat, nullum neque cordis vestigium, nec cerebri indicium, nec pulmonis hepatisque signum exstabat. Unde verò tali per plures annos alimentata? unde eviscerato vita? unde absente pulmone vox? Evestrum hominis fuit, non homo. Quid locutum fuerit scire aves? Dicam, expavescite:

Vos,

*Vos, quibus Rector maris atque terræ
Jus dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidosque vultus.*

(*Senec. in Thyeste Act. 3. v. 608.*) *Add. Sam. Bochart. (T. 2. Hieroz. l. 4. c. 26. p. 621.)*

§. 125.

Id verò Cæsari contigisse mirum non est, si perpendas tot annorum, spatium, quod *Cæsaris & Augustini* intercessit tempora. Majorem admirationem meretur violenta illa Metamorphosis, quam his descriptam dedit (*Cent. 3. obs. 80. p. 150.*) *Philippus Salmuth*. Nobilis ille à *Schleiniz*, ob formosam & eximiam pulchritudinem, *der schöne Schleiniz* dictus, adeò ut *Hyacinthus*, aliquis aut *Damocles* (ut loquitur *Hieron. Drexelius (l. 2. de Cult. Corp. c. 9. §. 6. p. m. 657.)* haberi poterat, *Magdeburgi* moriturus petierat, ut post triduum atque in sepulchro delituisse, *Sandapilam* inspicerent, & qualis tum esset agnoscerent. Aliter paulò hanc historiam recitat *Philipp. Camerarius (Cent. 1. hist. subcis. c. 11. p. 73.)*. Factum, & omnia serpentibus planè referta fuerunt. *Macellum* dixisses, è quo carnes emerent esurientes colubri, iterum (*c. l.*) *Hieron. Drexelius*. Usque adeo

*Corpora vertuntur, nec quod fuimusve sumusve
Cras erimus.*

(*Ovid. l. 15. Metam. v. 215.*). Invenio & alias partium Cadaveris metamorphoses literis traditas: Mihi experto credite, iterum *concionatur (c. l.) D. Augustinus*, quod in apertis sepulchris in capitibus invenietis bufones saltantes & generatos ex Cerebro, in Renibus serpentes generatos, in lumbis ambulantes, in ventre vermes scaturientes generatos ex visceribus. Sic de *Rege Babylonie Esaias (c. 14. v. 11.)*, substernetur tibi *Lumbricus* & vermis te operiet. *Plura Joh. Rudolph. Camerar. (Cent. 15. Syllog. Memorab. n. 42. p. 1241.)*

§. 126.

Revocant hæc in memoriam illud *Plinii (l. 10. c. 66.)*. Anguem ex medulla hominis spinæ gigni accepimus à multis. Suffragatur *Ælianus (l. 1. Hist. Anim. c. 51. p. m. 56.)*. Hominis mortui, scribit, spinæ gigni medullam putrescentem in Serpentem converti ajunt, exoriri que feram & serpere animalentem immanissimam ex mansuetissimo. Succinit apud *Ovidium (c. l. v. 389.) Pythagoras*, Metempsychosi suæ lucem foeneraturus:

*Sunt qui cum clausa putrefacta est spina sepulchro
Mutari credant humanas angue medullas.*

(Zzz zz) 2

An.

Antigonus ex spina parvos serpentes nasci his, qui ante obitum serpentis cadaver odorati fuerint, protulit. Unde *Archelaus* hoc Epigramma confecit ap. *Bald. Angel. Abbat. (de Viper. Nat. & Facultat. c. 11. p. 61.)*

Cuncta in se alter in ævi vis longa revolvit,

Et vicibus certis omnia mundus alit.

Et curvæ spinæ serpens, res mira, medullis

Nascitur, hoc monstrum putre cadaver habet.

Traxerat exanimi vivus serpentis odorem &c.

Habet & in hanc rem sequens *Plutarchus* (T. 2. Vit. Parall. in *Cleomen. p. m. 220.*): Post dies haud multos, ii, qui in crucem (*jussu Ptolomæi*) actum corpus *Cleomenis* custodiebant, justæ magnitudinis Draconem viderunt caput ejus circumplicasse faciemque operiisse, ita ut nulla Carnivora avis advolaret. Id superstitionem regi injecit metusque expirationum novarum causam mulieribus præbuit: quod vir Diis charus & præstantioris humanæ naturæ interfectus videbatur. Alexandrini etiam frequenter ad eum locum commeantes, Heroëm *Clemonem* & Deorum filium appellaverunt tantisper, dum eis errorem doctiores minuerunt, docentes ex putrefacto bovis cadavere apes, equi vespas, asini Scarabæos generari: In humano autem corpore, confluyente sanie, quæ est circa medullam & in unum coalescente angues nasci, id quod intelligentes antiqui, ex omnibus animantibus Draconem potissimum Heroibus consecraverunt. Superesse animam in cadaveribus, conjectatur *Hieron. Cardanus* (l. 3. de Util. Ex inim. Capiend. p. m. 727.), quod Serpentes ex dorsi spina sepulchris nascuntur. Idem (l. 1. de Venen. c. 7. p. 20.) dicit, Mediolani in æde *B. Simpliciani* Cadaver hominis fuisse repertum, in quo bufones & serpentes fuerint geniti. Adde *Joh. Bapt. Portam.* (l. 2. Mag. Natur. c. 2. p. m. 51.). *Levin. Lemnium* (l. 4. de Occult. Natur. Mirac. p. 403.)

§. 127.

Non spinæ tantum medullam; sed & totum corpus in serpentes mutari exempla ab Aliis literis excepta declarant. *Caroli Martelli* Mausolæum sive Conditorium vacuum sine cadavere repertum & pro eo serpens, aut Draco, quod è *Gaguino* recitat (c. l.) *Phil. Camerarius*, idque inter fabulas recensuit *Christoph. Lebmann.* (l. 3. Chronic. Spirens. c. 20. p. 193.). Spectat huc *Schleini-zii* & *Cardani* historia (§. preced.) in medium allata. Idem in Principe quodam *Hassia* observatum Epitaphium Ejus *Marpurgi* testatur & notat *Conrad. Dieteric.* (p. 1. in l. Sapient. c. 7. conc. 2. p. 705.). Trahunt huc quidam è tumulo *Murri* prodeuntem ad *Eumenidis* verba colubrum, de quo *Silius Ital.* (l. 2. de Bell. Punic. v. 575.) *Eumenis*:

His

*His ubi turbatas hortatibus impulit aures
 Inde petit tumulum: summo quem vertice montis
 Amphitryoniades spectandum ex æquore nautis
 Struxerat & grato cineres decorarat honore
 Excitus sede, horrendum prorupit ab una
 Cœruleis maculis auro squallentibus angvis.
 Ignem sanguinea radiabant lumina flamma
 Oraque vibranti strepebant sibila lingua
 Isque inter trepidos cœtus, mediamque per urbem
 Volvitur & muris properè delabitur altis
 Ac similis profugo vicina ad littora tendit
 Spumantisque freti præceps immergitur undis.*

Pluribus curioso satisfaciet animo *Fortun. Licetus (l. 6. de Lucern. Antiqu. c. 28. f. 725. sq.)*

§. 128.

Qua de causa motus, cum ferarum in puteos certos decidentium medullas in lapidem specularem densari scribat *Plinius (l. 36. c. 22.)* ingemiscit *Simon. Majolus (Dier. Canic. Colloqu. 18. p. m. 570.)*, quod longe deterior sit hominis defuncti putrescens medulla, quam beluæ, cum ex beluina nascatur Gemma, ex humanâ verò diri serpentes.

§. 129.

Fluxit inde dubio procul Magistrorum apud Hebræos de Serpente Azazel, cujus etiam *supra (l. 1. Tit. 3. §. 32.)* mentio facta, quem Dominum carnis & sanguinis propterea vocarunt, de quo *Cornel. Agrippa (l. de Vanitat. Scient. c. 45. p. 76.)* consignavit & quædam *(l. 7. Hexaëm. p. 729. sq.) Andr. Libavius*, aut de verme, quem mortuis impiis graviolem esse credunt, quam acum carni viventi; aut quod de xcix. Serpentibus Muhamedani, quod etiam *supra (c. l. §. 33.)* tactum, ineptiunt de Medea, quæ Absoritanorum serpentes in tumulum fratris Absyrti conjecit, quæ adhuc ibi permanent, siquæ autem extra tumulum exit, debitum naturæ persolvit. *C. Jul. Hyginus (l. Fabular. c. 26. p. m. 41.)*

§. 130.

Cur autem Terræ commissum cadaver in tam horrendam degeneret putredinem, varia à variis proferuntur ratioçinia. Theologi seductionis à serpente factæ memores, antiquum suum obtinere serpentem asserunt, eundemque non solum viventibus nobis insidiari, verum etiam mortuos laniare &

depascere non cessare, de quo *Johann. Heidfeld.* (*Sphing. Theolog. Philos. c. 39. p. m. 1242.*). Prævaricationis igitur memoriam sic inculcare & refricari quidam statuunt. Serpens initio generi humano summum infudit virus, itaque non mirum est, si ex medulla humanâ serpentes generentur, propter hoc contagium, verba *Georgii Sabini* (*in l. 15. Metamorph. s. 36.*) sonant. Iræ divinæ, sive irreconciliabilis odii serpentini erga genus humanum argumentum explicat *Gerhard. Joh. Vossius* (*l. 4. de Idolol. c. 51. p. 1480.*). Si homo, subjicit *Simon. Majolus* (*colloq. 8. p. 291.*), irrationali vitæ vivens tantummodo in terrâ serpit venenosis afflatibus humanam societatem corrumpens tortuosis cogitationibus dolos machinando in latibulis turpitudinem semper exercens, æquum judicium est, ut defuncta caro, quales fuerunt serpentini mores tale animal gignat: ut in Scholam humilitatis discedamus, aurem pariter id nobis vellicare nonnullis persuasum est.

§. 131.

Trado hanc lampadem Theologis, quod si id contingat, ut multis placuit, id an præter Naturam, an secundum Naturam fiat? Physicorum plutei sunt excutiendi. *Rudolph. Goclenius* (*Disp. Phys. 13. th. 42.*) respondet, id *ἄλλοι* *Φύσιν* esse, quod in cadavere humano non *δυνάμει* insit forma serpentis, neque vi solis in id invehatur, sed lapsus hominis ænigmaticè significetur, h. e. quod fraus serpentis hominis causa mortis extiterit. Quam *Gocleni* assertionem pluribus refutavit *Cass. Finckius* (*p. 2. Schediasm. 19. p. 174.*) & *Goclenium* duplicem oppositorum committere Elenchum demonstrat. Porro enim *insit*, potest aliquid esse naturale & simul etiam *ἄλλοι* *Φύσιν* præter naturam, imò etiam contra naturam. Deinde Elenchum oppositorum committit, quando à fine argumentatur. Potest enim (*pergit p. 125.*) finis alicujus rei esse hyperphysicus & ænigmaticus & tamen res, cujus finis est, esse naturalis. Quod verò addit, (*p. 176.*) medullæ in spina dorsi formam serpentis non inesse vix admitti potest. In generatione enim æquivoca hoc non eodem jure requiritur, ut forma *δυνάμει* insit, quo aliàs requiritur in generatione univocâ. Virtute vero Solis serpentem generari dicitur tantum, non probatur. Quare eadem facilitate, qua docetur, à nobis rejicitur. Nam si ex terrâ virtute Solis generari possent serpentes, vermes, Talpæ, &c. quidni ex corpore etiam, quod terra constat & jam per putredinem in terram redigitur. Quid? sicut mors materiæ ratione naturalis est post lapsum; ita etiam generatio hæc Serpentis ex medulla. *Hæc Finckius*. Naturalis dicitur, quia post lapsum, ut mors, tā & putredo &c. naturæ debitum. Deinde ut hoc modo à violenta corpo-

ris resolutione, quæ sit per ignem & combustio dicitur, distingvatur. Ita de morte *Polybistor J. H. Ursinus* (p. 1. *Analect. Sacror. l. 6. c. 13. p. 348.*): Putredo violenta est & præter naturam, quatenus rei naturam destruit, & non fit secundum naturæ intentionem, est tamen & secundum naturam, quia convenit misto ut mistum est & secundum naturalem ejus constitutionem, depinxit & conciliavit *Rudolph. Goclen.* (p. 1. *Concil. Philos. p. 425.*)

§. 132.

Naturaliter id evenire, quidam (*T. M. R. Z. apud Camerar. c. l. n. 42. p. 1240.*) putabat, quod Cerebrum sit pravæ atque excrementitiæ qualitatis, secundum ea, quæ habet *Galenus* (l. 3. *de Alim. facult. c. 8.*), adeoque dum ejus putredo venenata per medullam spinalem diffundatur, eadem non tantum in serpentem facessit, sed & vena, paucis hætenus deprehensa, juxta spinæ meatum descendit, receptaculum virulentæ & melancholicæ saniei, è cujus vaporibus caput haud secus feriat, ac si hypochondriacus, aut planè hemicranicus morbus cerebrum obsideret, cujus venæ incisione Baronem quendam Austriacum à morbo, quem omnes Medici Maniam dixerant, brevi curatum adjicit. Verum cerebrum non facile putrescere, sed potius in liquorem diaphanum & limpidum resolvi, qui patibulo addictis per nares exstillat, experientia fidem facit. Venam vero illam nullus Anatomicorum aut Prosectorum vidit aut descripsit.

§. 133.

Et cur in dubium id vocemus, cum serpentes naturaliter in corpore gigni posse, multa persvadeant. Londini anno 1637. die 7. Octobris Eduardus Major in *Job. Penanti*, juvenis XXI. annor. sinistro cordis sinu angvem bifidum flagellosum observavit, qui & eundem lingua Britannica descripsit, latinè verò *Riccardus London londinensis*, *Zacut. Lusitan.* (l. 1. *Prax. admir. obs. 140. p. 37.*) *Petr. Servius* (tr. *de Ungv. Armor. in Theatr. Sympath. & Antipath. p. 543.*). Depingi etiam curavit *Marc. Aurel. Severin.* (l. 4. *de recond. abscess. nat. p. 200.*). Quod ipsum cordis Epigenomenon, cum verus non fuerit serpens, sed carnea quædam substantia, in gyros collecta, de cujus genesi *Richard. Lowerus* (tr. *de Cord. c. 2. p. 13.*). Serpentem tantum referens, ad alia potius transeo.

§. 134.

Quoties partu Serpentes aut solos, aut foetui junctos, mulieres exclusisse à Medicis & historicis annotatum est? Serpentem, annotante *Plinio* (l. 7. c. 3.) peperit inter initia Persici belli ancilla, & Sullanis temporibus Clusia Mater familias, teste *Jul. Obsequente* (de prodig. c. 118. p. m. 64.) & *Appiano Alexandri-*

no (l. 1. de Bell. civil. p. m. 411.). Angvem enixa mulier Corn. Tacitus (l. 14. Annal. c. 12.) prodidit. Mulier Genuensis, de qua Petr. Bizarus (Hist. & Annal. Genuens. p. 369.). Add. Conrad. Lycosthen. (Chronic. prodig. p. 210.) Justin. Episcop. (l. 5. Annal. Januens.). De vipera pro foetu enixa, iterum Lycosthenes (c. l. p. 209.). Plura huc spectantia commodat Johann. Schenckius (l. 4. obs. med. p. 625.)

§. 135.

Cum foetu gemelli aliquando deprehensi serpentes, cui tamen hæc fraternitas non semper secunda, juxta Cass. à Reyes (Camp. Elys. juc. quest. 36. n. 25. p. 433.). Caput membrana involutum una cum serpente edidit mulier Augustana, de quo Fortun. Licetus (l. 2. de Monstr. c. 5. p. 62. & sq.). Idvero pro puro capite minimè agnovit, quia caput sine corde & Hepate vivere non potest multum temporis nec in utero, pars autem omnis formata est vivens Aristoteli, Sed in ea mole cor & Hepar etiam fuere, aliaque principalia viscera, licet facies totam materiam extrinsecus in formam capitis occuparent. Reliquæ autem partes deerant in monstro, deficiente materia spermatica & sanguinea, ex qua determinatè generari debebant, utpote originem trahens ab eo, quod redundare consuevit nutritui eorundem partuum in corpore parentum. Defecit autem, quia consumpta est in ortum spontaneum serpentis & constitutionem animalis alterius bruti, quod post serpentem edidit, porcelli. Et hæc Licetus. Quid, si Mola fuisset caput illud membranis involutum, quod auguror, idque nequitiam impossibile videbitur ei, qui varias molarum figuras à Joh. Schenkio (c. l. p. 613. sq.), & Aliis collectas & annotatas examinabit. Si in ovo caput humanum Medusæum (ex Ulyss. Aldrovand. P. Borell. Cent. 4. obs. 1. p. 280. add. Licet. c. l. c. 87. p. 252.) potuit à Natura s. Spiritibus mechanicis fingi; in Natta autem capitis tumore casu, ut judicat Th. Bartholin. (de insol. part. viis c. 8. p. 55.) perfecta infantis effigies; Minervæ è Jovis Cerebro nativitatem è fabularum numero eximere, ut loquitur Henric. Moinichenius. (ap. Eund. cent. 2. Epist. 97. p. 726.) in molis capitiformibus effigendis impotentia cujusdam immerito accusabitur. Sed hæc obiter.

§. 136.

Narrat ex Rubenquense (l. 4. Chronic. Polon. c. 77.), cui junge Cromer. (l. 30. de Rebus Polon. p. 644.) citatus Licetus (c. l. c. 61. p. 201.), anno 1494. (annum 1404. alii habent, errore forsan Typographi decepti,) Cracoviæ mulierem quandam in platea, quæ à S. Sancto nomen obtinuit, infantem exanimem peperisse, cujus dorso serpens vivus inhærebat, arrodens & depascens

in-

infantis cadaver. Adde *Joh. Bodinum* (l. 3. *Theatr. Nat.* p. 392.), & *Ulyss. Aldrovand.* (*Hist. Monstr.* p. 654.). Alius natus cum angve in humero, omnes à serpentibus demorsos vel saliva tantum sanitati restituit, teste *Laurent. Anania* (l. 4. de *Nat. Demon.* p. 169.). Firmat hoc phænomenon existentiam serpentum in humeris *Sabaci Persarum Regis*, quos Cerebro humano pascere oportebat, quæ relatio fabulæ propior videbatur, quam historiæ *G. H. Velschio* (c. l. c. 2. p. 51.). Duos serpentes ulnæ longitudine, crassitudine brachii ipsius infantis cum infante eductos, insigni historia memorat *Casp. Baubin.* (*Append. ad Franc. Rouffet. de part. Cæsar. hist.* 6.)

§. 137.

Retulerunt historici, Serpentes aut Dracones, aut Ethnicorum persuasione, Deos sub serpentum specie fœminas aliquando iniisse & ex eorum cum illis concubitu partum emeruisse, *Vid. Phil. Camerar.* (*Cent. 1. hor. subcis.* c. 69. p. 307.) *Joh. Bodin.* (l. 2. *Dæmonom.* c. 1.), è tali concubitu *Alexandrum Magnum* (*Plutarch. in Vit. Alex. M. p. m.* 446.) *Scipionem Africanum* (*A. Gellius* l. 7. *noct. Attic.* c. 1.) *Cæsarem*, *Augustum* (*Sveton. in August.* c. 94. p. m. 87.) & *Galerium Imperatores* prognatos fingunt. Unde insignia *Alexandri Magni* fuere angvis, vix natum & adhuc madentem sanguine ore evomens, quale, teste *Simon. Majoli Continuatore* (T. 2. *Dier. Canicul. Colloqv.* 1. p. 37.), è Veteribus numismatibus sigillum reperitur. Idem de *Aristomene Messenio Pausanias* (l. 4. *f. in Messeniac.* p. 154.). Addere his quosdam *Neronem*, *Merlinum Britannorum* & *Xacan Japoniorum* firmat *Laur. Ananias* (c. l. p. 142.). Ipse verò his associat Idololatriæ & Hæresium Autores *Lutherum Hæresiarchum* & *Maumethem*. Fabulam hæc si non saperent, quæ aut Magnatum arrogantia & fastui, aut Parasitorum vaniloquentiæ, aut demum ludibriis Dæmoniacis ortum deberet suum, ut non dicam *Ananiam*, qui de *Luthero* idem pronunciat, Eundemque *Maumetho* (quem paulò antè p. 139. omnium Magorum sceleratissimum dixerat) præponit, frontem posuisse & viperina sanie caput inebriatum habuisse, cum de *Viro Dei* ista scriberet, indubium est, cur monstruosum hunc partum luci donaret aliquando sequior sexus, facillimè causa determinari posset.

§. 138.

Causam hujus productionis redditurus *Licetus* (c. l. c. 60. p. 198.) semen in scenam producit & inter semen corruptum & putrefactum distinxit. E semine corrupto, cum in eo langveat, propter imbecillitatem, virtus speciei, viget atque saltem generica, cum *Aristotele* (f. 4. *probl.* 14.) monstra generari asseruit; è putrefacto autem, ranas & serpentes (c. l. p. 99. & c. 87. p. 252.)

(Aaa aaa)

§. 139.

§. 139.

Quidam *Joh. Roth. Lauteburgensis* quinque Serpentes ex ore reddidit, pro-
 lectos lactis calentis vapore, qui correpti è vestigio prorsus sunt detracti: cum-
 que datum esset purgans, excrevit plures vermiculos, pullitiem sc. natricum, li-
 teris mandavit *Andr. Libavius* (p. 4. *Singular. l. 2. Batrachior. c. 15. p. 360.*).
 De muliere, quæ vivum & mortuum serpentem à medicamento exhibito per al-
 vum rejecit, *Joh. Rud. Camerar.* (*Cent. 17. Syllog. memorab. n. 64. p. 1410.*). De
 Serpente à puero Monspeliensi per inferiora expulso, *Petr. Borell.* (*Cent. 1. obs. 23.*).
 De è corpore rejectis Serpentibus *Hieron. Tragus.* (*l. 2. Hist. Plant. c. 114.*) *Joh.*
Schenckius (*l. 3. obs. med. p. 337.*) *Joh. Christ. Frommann.* (*D. 1. M. C. A. 6. & 7.*
obs. 190. p. 262.). In India orientali refert *Philipp. de SS. Trinitate* (*cit. Joh.*
Marc. Marci p. 4. Phil. vet. restitut. f. 2. p. 434.) esse Serpentes, qui si super lin-
 tea seu indusia humi strata, dum ad Solem siccantur, transeant, tum circa lum-
 bos eorum, qui linteis illis s. indusiis utuntur, extrinsecus nascuntur in eorum
 carne serpentes sensimque incrementis eorum corpus circumplectuntur. Ca-
 pite autem & cauda unitis statim mors sequitur. Historiam ex *Agatharchide*
 aliam, quam ex *Moyse* hausisse *Euseb. Nieremberg.* (*l. 12. hist. nat. c. 33.*) fuspica-
 tur, his consignavit *Plutarch.* (*l. 8. Sympos. probl. 9. p. m. 362.*): Circa ru-
 brum mare morbo correpti cum aliis inauditis accidentibus sunt vexati, tum
 angves (*δρακόνες* Græcus textus habet,) exigui, qui nati sunt exertis capitibus
 furas & brachia perederent, & tacti rursus carnem subirent, ac per musculosa
 serpentes inflammationum vim intolerabilem excitarent. Qui si tangebantur,
 statim emergebant, vertit *Hieron. Mercurial.* (*l. 2. var. lect. c. 20. p. 116.*),
 quod repetiit (*l. 1. de art. Gymnast. c. 1. p. 5.*), quam versionem damnat *Georg.*
Hieron. Velschius (*l. de ven. Medinens. c. 3. p. 106.*) & *Joh. Langii* (*l. 2. Epist. 42.*
p. 756.) præfert. Contrectata vero rursus fugiunt.

§. 140.

Coeterum & prætereà Serpentes ex ægotantium corporibus pullulasse etiam
 asseruit, & ex variis docuit citatus *Mercurialis* (*l. 5. Var. lect. c. 6. p. 255.*) In Lue illa
 Hungarica circa festum *Margarethæ* anno 1549. (annum 1551 ponit *Mich. Ne-*
ander. p. 1. Phys. Philos. p. 365.) & narrationem eodem anno *Viennæ* impres-
 sam allegat *Natrices & Serpentes* in corporibus ægotantium ad Solem con-
 versis deprehensos testatur *Jobus Fincelius* (*l. 1. von Wunder - Zeichen*) *Cornel.*
Gemma (*l. 1. Cosmocrit. c. 8. p. 190.*) *Joh. Wolffius* (*Centen. 26. Lect. memo-*
rabil. & recondit. p. 561.) Idem è *Conrado Gesnero* (*l. de Quadrup. Ovipar.*) *An-*
ton. Mizaldus (*centur. 5. memor. n. 1. p. m. 92.*) excerptit & addit, quibusdam
 humi

humis ad solem jacentibus serpentes & lacerti per os aliquatenus emerferunt, sed mox iterum in ventrem sese abdiderunt. Nobili cuidam puellæ diris cruciatibus mortuæ cum venter inciderebatur, serpentes duo prodierunt. *Add. Melch. Sebiz. (l. 5. de Alim. probl. 90. p. 1442.).* In peste anno 1020. & 1022, in demortuorum cadaveribus & alterius generis abominanda insecta emigrabant, ita ut idcirco vix absque periculo terræ mandari potuerint, ut ex *Aliis Cyriac. Spangenberg. (p. 1. Chron. Mansfeld. c. 166.) Tob. Schmid. (Annal. Zwicav. p. 58.) J. C. Hahn (Gottes Hand und Geißel p. 56.).* Quidam ex ordine Capucinorum per meatum urinarium emississe serpentem, quam historiam Italico sermone descriptam dedit *Alexander Coccinus*, ex quo narrat *Athan. Kircher. (l. 9. M. S. f. 2. c. 7. p. 160.) vide supra (§. 105.)*

§. 141.

Phærecides Syrius copia serpentium ex corpore ejus erumpente expirasse, *Plinio (l. 7. c. 51.) fertur*, quem *Pythagoras*, ut Magistrum infandi morbi in Serpentium scabiem solutum, religiosè juxta *Apulejum (l. 2. Florid. p. m. 17.)* humavit. Phtiriasi tamen hunc vitam finisse, *supra (§. 106.)* allegatum. *Plinium* ex malè intellecta relatione *Æliani (l. 5. var. hist. c. 5. de cepum putat Jacob. Dalechampi in h. l. Plin. p. 333.)* cumque vocem *ἰνερῶν* ad serpentes retulisse suspicatur, cum potius eo loco significet sudorem noxiorum animalium fœcundum genitorem & effectorem, quæ statim pediculos fuisse declarat, quamvis *Gesnerus* foetidum & virosum interpretatus sit. Pediculos inconvetos & simplicis formæ & ignotos, hoc est, latiores & duros magis ac sævientes moribus vehementer, quos quidam ferales appellant, *Aristoteli (l. 5. hist. animal. c. 26.) ἄγριοι Cælius Aurelianus (l. 3. Chronic. c. 2. p. m. 86.)* distinxit. Nec pediculos Dracunculos vocari posse, censuit *Dalechampus (c. l.)*, quod non serpant anguim modo, sed multis pedibus ambulent. Docuit tamen *Ulyss. Aldrovand. (l. 5. de Insect. p. 544.)* serpentes illos generaliori significato apud *Plinium* & *Apulejum* pro ipsis pediculis sumi, in quam sententiam etiam inclinant, qui Thesaurum eruditionis Scholasticæ *Basilii Fabri* auxerunt *Viri Clarissimi (col. 2163.)*, ita & inter serpentium genera retulisse videtur scorpiones & araneos *Corn. Celsus (l. 5. de re Med. c. 27. p. m. 300.)*, de quo & *Vid. Aldrovandus (c. l. in Proëm. p. 13.)*. Quod si nec hoc probetur *τῶν ἐγπυτῶν* nomine forsan ulcera à pediculis serpentina innuunt, cum ferales isti sæpè sub capillis, quin & in reliquis corporis partibus inveniantur, corpora penetrasse, ut apud *Cælium (c. l.)* est; Inde à pediculis corrosus dicitur *Heraclidi (de Politiis)*, qui & *Pythagoræ* ad se accedenti digitum per foramen ostendit carne undiq; nudatum.

§. 142.

Serpentes in Hebræos ad condignam eorum punitionem immisos (*Num. 21. v. 6.*), natos fuisse ex ipsis Hebræorum corporibus, *Fortun. Licetus* (*l. 3. de spont. viv. ortu. c. 51.*) somniavit. Quo circâ & non veros serpentes, sed Dracunculorum morbum fuisse, conjecturantur quidam. *Vid. Th. Bartholin. (Cent. 1. Epist. med. 32. p. 129.)*. Sed non opus illa sine iudicio Crisi, reclamatur textus sacer: DOMINUM immisisse ignitos serpentes expressè inculcans; inde concludendum, quod à Serpentibus extrinsecus adorti fuerint Israëlitaë. Patere id etiam ex alia Legiferi sententia (*Deuter. c. 8. v. 15.*) poterat. Et morsibus serpentum immorigeros periisse, alia Scripturæ loca (*Sapient. c. 16. v. 5. 1. Corinth. 10. v. 9.*) intimant. Rejecit igitur hanc *Liceti* Philosophiam *Dan. Sennert. (Hypomn. Phys. 5. c. 8.)* *Ezechiel à Castro* (*l. 1. de ign. lambent. c. 6.*) *Paul. Zacchius* (*l. 4. quest. med. legal. Tit. 1. qu. 8. n. 73. p. 351.*). *Liceti* opinionem non omnino rejecit *Cass. à Rejes* (*c. l. n. 5. & 6. p. 427.*), & concludit: Quare Israëlítico populo extrinsecus, an intrinsecus advenisse Serpentes illos, non video, unde facile dignosci possit. Add. *Th. Bartholin. (l. de Luc. Brutor. c. 10. p. 266.)*, quod etiam repetiit (*de morb. Bibl. n. 6. p. 32.*). Ambiguum videas etiam *Gerb. Job. Vossium* (*l. 6. Idolol. c. 56.*) omnium optime hoc saxum volvit celeberrimus *Georg. Hier. Velschius* (*c. l. c. 2. p. 57. & sq.*), quem, si libet, evolve.

§. 143.

Innumeros mulierum capillos animatos vidit *Petr. Borellus* (*Cent. 1. obs. 23. p. 29.*), & formas serpentum optimè referentes. In veros serpentes degenerare, pronunciavit ex *Avicennâ Cæl. Lud. Rhodiginus* (*l. 2. Lect. antiqu. c. 2. col. 85.*) *Petr. de Apono* (*Comm. in 10. partic. Aristot. probl. 13. f. 86. b.*) *P. Job. Faber.* (*l. 4. Panch. f. 4. c. 4. p. 467.*) *J. C. Baricell.* (*Thes. Secret. c. 312.*). Inprimis id de menstruarum capillis affirmavit *Job. Dan. Horst.* (*p. 1. Manuduct. ad. Med. c. 1. p. 11.*), quod tamen se frustra tentasse fatetur *Christ. Franc. Paulini* (*de mort. vermin. §. 27. p. 55.*). Ita Equorum pili, si ponantur in aquâ stagnante seu pluviali non putrescunt, sed vitam & spiritum accipiunt & sponte moventur. *Vid. Sim. Majol. (Colloqv. 7. p. 287.) Athan. Kircher. (l. 3. Art. magnet. p. 3. c. 1. confect. 2. p. 449.)*, quod se sæpe expertum tradit *Albert. M.* (*l. 26. hist. Animal. f. 105. a.*), in animali cui nomen Seta, quod nunquam augetur ultra capilli magnitudinem licet sit longitudine cubitali. Hos in serpentes etiam transire Alii volunt, quod *Comes à Leiningen* retulit *J. C. Steebio* (*Cæl. Sephirot. c. 6. f. 1. v. 1228. p. 167.*), & sæpè se vidisse testatur *Th. Campanella* (*l. 2. de sensu Rer. c. 5. p. 58.*), in Angvillis. Quare si capilli muliebres deglutiantur, eosdem in

corpore in Serpentes transformari posse *Borell. (c. l.)* conjecturatur, quamvis hic imperiti facilè decipi possint, ut *Felix Platerus. (tr. 3. Prax. Med. l. 2. c. 16. p. 1020.)* monuit. *Add. Oolog. General. (Disc. 2. §. 149. p. 176.)*

§. 144.

Quid si dicamus nonnunquam in corpore vivo aut etiam mortuo serpenti-formes generari vermes, quod de Serpente mortuo tradit *Sylv. Ratray. (Adit. ad Sympath. & Antip. p. m. 20.)*, hujusque experimentum propinat *Athanas. Kircher. (f. 1. Scrutin. Pest. c. 6. §. 2. Experiment. 1. p. 69.)* *J. C. Steebius (c. l. n. 1219. p. 168.)*, qui cadavere, sanie diffuente, postmodum lautius & copiosius acquirentes nutrimentum tandem in grandiores migrarent serpentes. Experimentum olim datum, (*Oolog. General. Diff. 2. §. 133. p. 158. & §. 175. p. 193.*). De verme Corylino lacte nutrito & in Serpentem mutato huic experientiae sufficeret, credulitate facili si quis fascinaretur, sed illud inter ἀμύξα non immeritò reponendum, de quo, si Deus voluerit, in *Coryleto Curioso & de Plantis Monstrosis fusius.*

§. 145.

E cadaveribus militum superioris seculi Bello tricennali ob continuatas strages in flumina præjectorum copiam piscium, imprimis eorum, fundulos quos vocitant, emeruisse & rusticos & piscatores sæpius retulisse memini, quia illis aqua extractis in cavitatibus corporum gregatim natare visi sunt. *Guilhelm. Rondeletius (cit. Hieron. Cardan. l. 3. de Sanit. tuend. c. 43. p. 246.)* tradidit, in stagno Magalore projecto equi cadavere innumeras Angvillas procreatas. Oblectemus Lectorem cum *Andr. Libavio (l. 6. Hexaëm. p. 515.)* Japonico Acroamate. Anno 1566. *Aloysius Almeida* ex Japonia scripsit in Regno Gotho Sylvam esse, in qua Caninæ magnitudinis quadrupes brevibus cruribus, molli villo auricolor, quando senectutis limen attingit, mare, desertis terris, ingreditur, ibique paulatim per singulas corporis partes in piscem mutatur, ita, ut aliquando captus sit ex dimidio tantum mutatus piscis, squamis pinnisque instructus. Ne putes esse fabulam, compertissimum appellatur. Aliàs, subdit *Libavius*, exputrefacto cadavere pisciculos nasci persvaderi poteramus. Nam si ista credimus, putandum est ex verme fieri quadrupedem, inde piscem, ut solent mutari bombyces. *Hæc ille.*

§. 146.

Revocat hæc relatio in memoriam *Anaximandri Milefii*, cujus etiam alibi (*Ool. General. Diff. 2. §. 138. p. 167.*) mentio facta, de ortu hominum, opinionem. Asserebat ille, ex aquâ terraque calefactis exortos esse sive pisces, sive pi-

scibus similia animalia, in his homines concrevisse, foetusque usque ad pubertatem intrus retentos, dum demum, ruptis illis, viros mulieresque, qui jam se alere possent, processisse, *referente Plutarcho (l. 8. Sympos. qu. 8. p. 358.), & Censorino (l. de die natali c. 4.)*. Fabulam de primo homine pisciformi recensuit *J. H. Ursinus (p. 1. Anal. Sacr. l. 4. c. 2.)*. Siccine circulum facit Natura, ut ortum repetat, unde prodiit homo. Fundulum verum vivumque quendam vomitu rejecisse, qui & firmiter credebar similem piscem adhuc in lumbis latere, *annotat Georg. Segerus (D. 1. M. C. obs. 227. p. 415.), vide supra (§. 119.)*. Piscem anony-
mum Vesicæ inclusum netrix quædam, de qua Medicus quidam, *ap. Mich. Crü-
gner. (de mat. perlat. Epist. 11. p. 32.)*. De pisce in viventis digito genito *Petr. Borell. (cent. 1. obs. 28. p. 33.)*. De duobus piscibus ex utero mulieris prodeun-
tibus *Th. Bartholin. (Cent. 1. hist. anat. 10. p. 23.)*. De his ut difficile est arbitrari,
ita pisces ex humana carne generari impossibile. Id verò admitto, piscibus inter
Anthropophagos locum esse, eosque carne humana tanquam grato obsonio
delectari:

ἅπας τὴ
ἰχθὺς οὐρεὰ Φιλῆι βεργίαι, ἂν πῶς περιέρσῃ.
omnis enim

Piscis humana delectatur carne ubicunque occurrat.

ap. Athenæum (l. 7. Dipnosoph. c. 17.) legitur:

In Prælio navali mortui piscium esca.

Nonnus (l. 31. Dionys. p. 1007.)

Trigla vorat fædas sordes, & mergit in alvum

Omnes illuvies ponti, non ulla natantum

Agmina tam turpi victus maculata pedore.

Infectas & sola escas malè gliscit olentes.

Atque hominum cupidè corrupta cadavera pascit,

Obruta cum vasto fluctuvolvuntur in aquor.

Ita Oppian. (l. 3. Hallicut. v. 392, interprete Laurentio Lippio.). Æthiopes igitur
Ichthyophagi mortuos in paludes conjiciebant, piscibus esca futuros (*Vid. Sex-
tus. Empyr. l. 3. Pyrrhon. Hypotes. c. 24.*). Quidam *Renatus Campanus* Piscarii in
profundissimum vivarium, quod majus suum poculum per jocum appellabat,
Protestantes, quos per dolum aut vim nancisci poterat, ad Lucios saginandos
præcipitabat, *Jacobo Augusto Thuano (l. 30. histor. p. 576.)* annotante. Secutus
hic *Vedii Pollionis Equitis Romani* sævitiam, qui vivariis Murænarum damnata
mancipia immergebat, ut homines distrahi spectaret. (*Joh. Bruyerin. l. 19. de re
cibar.*

cibar. c. 17. p. 793.). De aliis piscibus Anthropophagis *Petr. Petrus (l. 3. de Anthropoph. c. 9. p. 126. sq.)* varia & jucunda apposuit.

§. 147.

Gammaros etiam esse carnivoros, nemini ferè ignotum, cui piscatio cordi, imprimis carne raninâ assatâ delectari, eoque capi & irretiri *Andr. Libav. (p. 4. Singul. l. 2. Batrach. c. 11. p. 319.)* accuratè descripsit. An etiam humana delectentur, non liquet. Persuadet illa *Jac. Bontii (l. 5. Hist. Indic. c. 29.)* narratio, qui in Insula Jara ad littus deambulans vidit circa mare fluctuans Javani occisi cadaver plenissimum magnis squillis, qui lauissimum ex hoc cadavere habuerunt convivium. Chamberii, ut è *Jacobo Delexio (p. 1. Chorograph. Sabaud. f. 2.)* allegat *Henricus Kornmann. (p. 3. de m. m. c. 30.)*, est urbs Sabaudix, Franciscano in templo sunt sepulchra quæ internè cancos nutriunt. Unde vero & quomodo in sepulchra deveniant Cancræ, Lectori explicabo, si problema *Dn. D. Joh. Dan. Majoris (Epist. de Cancr. & Serpent. Petres. §. 63. p. 48.)*, de cancro vivo marino in montis fissura (teste *Adamo Oleario l. 4. Itiner. Muscov. Persic. c. 21. p. 450.*) reperto, prius elucidabit quispiam. Conjecturas aliquas prodidit laudatus *Jac. Philipp. Sachsus (l. 1. Gammarol. c. 7. §. 15. p. 141.)*, ubi ut pisces terrestres & fossiles; ita & dari subterraneos cancos, conjicit, potissimum, cum illi non solum extra aquam diu vivant, sed & terrenam vitam victumque in terra quæritando agere possint, aut terræ cavernas locis paludosis vicinas instar cuniculorum suffodere & non rarò crusta sua armati, velut novi Cadmei milites, licet non seminati, ex terra emergant. Alias suspensiones (in *Epist. de Mirand. Lap. Hatur. p. 61. sq.*) proposuit.

§. 148.

Et

*Si qua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides quæcunque mora fluidoque colore
Corpora tabuerint in parva animalia verti?
I quoque delectos maculatos obrue tauros
(Cognita res usu) de putri viscere passim
Florilege nascuntur Apes, quæ more parentum
Rura colunt, operique favent in spemque laborant.
Pressus humo bellator equus crabronis origo est,
Concava littoreo si demas brachia cancro*

Cætera

Cetera supponas terræ de parte sepulta.

Scorpius exhibet caudaque minabitur unca,

Hæc ap. Ovidium (c. l. v. 361.) profitetur Pythagoras.

§. 149.

Apes è Tauri cadavere modò *Pythagoras* docuit, idem cecinit *Virgilius* (l. 4. *Georg.* v. 295.), notavit *Plinius* (l. 2. c. 20.) & varia ex Variis collegit *Ulyss.* *Aldrovand.* (l. 1. de *Insect.* c. 1. p. 17.). E vitulo strangulato & rore nativitatem harum deduxit *J. B. Helmont.* (tr. *potestas medicaminum* n. 37. p. 354.) & (tr. *Schol. Humor. Pass.* Dec. n. 67. p. 797.) etiam ex Excrementis Tauri, imprimis si herba *Cerithe* pastus fuerit, *Ath. Kircherus* (l. 12. *M. S. S.* 2. c. 2. *Experimento* 1. p. 378.). Notat hic *M. Christoph. Schrot.* (in *Not. ad M. Cass. Hæfleri Bienen-Kunst* l. 2. c. 1. p. 96.): *Virgilium* & veteres non cadaver foetens innuisse, cum illud maximoperè fugiant Apes, sed materiam putridam & ingratam, quam circa foeturam occupatæ appetunt, ita ut foetus inde easdem colligere, scribere veritus non fuerit *Nicol. Jacob.* (tr. de *Apum Nat. & Cult.* *German. Bienenbuch.*). Singulare est, quod observavit *Bernardin. Gomesius* (l. 1. de *Sale*): Captus, scribit, Sagunti à me fucus, digitis atque ungue cum medius premeretur, si forte aliquid vice aculei emitteret: Ecce ruptis visceribus atque posterioris partis pellicula album seu Croceum caput Bovis expansis & tortuosis carnibus rostroque adunco affabrè formatum emerfit, quod & Aliis quinque vicibus tentavi & vidi.

§. 150.

Quamvis verò è humano cadavere illas ortas non facilè legas, easdem tamen humana cadavera non aspernari, prout viventia innata gratiositate sua osculari illis libuit, ut de *Platone & Pindaro* *Plinius* (l. 11. c. 17.) *Ælian.* (l. 12. *Var. Hist.* c. 44.) & de *St. Ambrosio Paulinus* (in *Vit. Ambros.*) retulerunt. De examine Apum, quo caput *Onesili* exinanitum & suspensum favo referfit, *Herodot.* (l. 5. p. m. 522.) & in sepulchro *Hippocratis* Apes longo tempore mellificasse, quo melle infantium oris ulcusculis (*Aphtis* vid. *Hieron. Mercurial.* l. 2. *Leët. Patavin.* c. 2. p. 190.) juxta tumulum illitò, nutrices ea perfanabant, ut *Soranus* (in *Vit. Hippocrat.*) recitat ex *Augustino Gallo* *Joh. Jonston.* (Cl. 8. *Thaumatogr. Nat.* c. 2. p. 348.). Veronæ in sepulchrum duarum Sororum Virginum *CLmi Jcti Bartholomæi Vitalis* filiarum non tantum per rimas horti contigui irreplisse, sed etiam copiosè favos inter utrumque confecisse cadaver. Res biennio ab inchoato opere fulminis absque ulla cadaverum vel favorum læsione lapsu detecta omnibus admirationem incussit. Add. *Erasm. Francisci* (p. 3.

Theatr.

Theatr. Curios. p. 1120.) Leonis cadaver, in quo mellificarunt Apes, de Scelecto ejus explicat Samuel. Bochart. (*l. 4. Hierozoic. c. 10. col. 505.*), cum post dies aliquot, i. e. annum demum illud visitavit. Amplectitur hanc Bocharti sententiam Fr. Redi (*l. de Insect. p. 84.*), qui (*pag. 86.*) addit, quod ex Francisco Albergotto sæpius audiverit, visum sibi quoque haud exiguum examen suspensum in cranio equi. Mortuo Domino aut Dominâ, nisi in alium locum transferantur, propria morte funestum Domini lugent fatum, (*Vid. Pseudo-Majol. T. 2. Dier. Canicul. Colloqv. 3. p. 167.*), quæ miranda sanè Sympathia, quam iis, de quibus ratio reddi nequit, annumeravit (*Cent. 1. hor. subciv. c. 73. p. 336.*) Phil. Camerarius.

§. 151.

Ut regnum vegetabile paucis tangam, nulla ferè planta est, quæ putrescendo & verminando non producat peculiarem vermis speciem, quod si Deo meo placuerit, pluribus in *tr. de plantis monstrosis* declarabo. Vide interim Athan. Kircher. (*Scrutin. pest. f. 1. p. 66. l. 12. M. S. f. 1. c. 9. p. 367.*). Addunt quidam vermibus istis serpentem, nec desunt, qui Diabolum ex putrefactis virgis Majorum coram Pharaone serpentes produxisse augurantur, inter quos Martin. Del-Rio (*l. 2. Disquis. Mag. qv. 6. p. m. 244.*). Quam benè Jacob. Martini (*Cent. 10. quest. illustr. Disp. 5. qu. 4. p. 100.* Tob. Tandlerus (*orat. de Fascin. & incant. p. 72.*) cum Theologis nos informant. Semina Tamarisci & silicis à vermiculis in iis delitescantibus instar illorum casei & Ascaridum acum è corpore facientes saltitant, observante P. Borello (*Cent. 3. obs. 54. p. 238.*) Extat & Helmontianum (*tr. imago Ferm. impragn. Mass. semine n. 9. p. 92.*) quod repetiit (*tr. Scholar. Humor. passiv. decept. c. 1. n. 65. p. 797.*). Si indusium (sudore humano) sordidum intra os vasis, in quo triticum comprimatur, intra paucos dies juxta Mart. Kerger. (*de Ferment. f. 1. c. 6. p. 61.*) fermentum indusio haustum & odore granorum mutatum ipsum triticum cum pelle in crustatum in mures transmutat. Quod mirabilius est, pergit, è frumento & indusio mures, non quidem parvuli, aut lactantes, nec minutuli, aut abortivi, sed prorsus formati exiliunt. Sed hæc murium genesis æquali ambulat passu cum illa, quæ fit è nubium vaporibus, secundum O. Wormium (*l. 3. Musc. c. 23. p. 327.*), aut e Roris humiditate, quæ teste J. P. Fabro (*l. 5. Panchym. f. 1. c. 12. p. 604.*) anno 1639. contigit, aut è navium sentinâ juxta Ant. Deusing. (*Vindic. fact. extr. uter. genit. f. 1. p. 30.*). Absolum est illud Mart. Schoockij (*tr. de Anim. Belluar. Disp. 11. dist. 44.*) mures provenire in navibus à pice, qui est succus arboreus. Ista pix multis ignibus excocta ejusmodi semina exanimaret, atque de arboribus piceis ne-

mo unquam vidit mures progeneratos, *regerit Henric. Kipping. (l. 7. Instit. Phys. c. 3. §. 24. p. 276.)*. Quod vero è cadaveribus Patruorum *Popieli junioris Regis Poloniae*, poculo medicato extinctorum, putrefactis mures inusitatae magnitudinis enati, impium Parricidam cum scelerata uxore & liberis absumerunt, testantibus id *Vincentio (l. 25. Specul. Histor. c. 17.)* & *Martin. Cromero (l. 2. de Reb. Polon. p. 38. & l. 4. p. 380.)*. Digitus Dei fuit, non aliter, ut *Hattonis Episcopi Moguntini* interitum per mures interpretatur *Gisb. Voëtius (p. 2. diss. select. p. 934.)*. Plura collegerunt *Samuel. Bochart. (l. 4. Hierozoic. c. 27. col. 622.)* & *Phil. Jac. Sachsus (l. 1. Gammamol. c. 13. p. 271. §. 12.)*

§. 152.

Quomodo verò producantur & à quo animentur animalcula illa? ardua & spinosa quaestio extitit veteribus & recentioribus. Calori cum solari tum putredinali productionem hanc adscripserunt Veteres. *Vid. Jacob. Scheckius (de Calor. vi & effic. p. 409.)*: Addamus, inquit, ad mentem *Aristotelis Mart. Weinreich. (p. 1. de Monstr. c. 12. f. 103. a.)* etiam ortum muscarum, ranarum, insectorum, reptilium, & si quid est hujus generis, quod è nullo propemodum certo femine, sed coeno & cadaveribus & simili materiâ oritur, in quam cum se solis calor insinuat, infinita numero ea animalcula prodeunt. Quamvis in his effectricem etiam aliam causam agnovit (*Aristoteles*), nimirum mixti putrescentis calorem residuum, qui materiam disponit, formamque ex materia traducit, virtute tamen coelestis corporis. Nam ut in perfectis animantibus, cum generantur, calor agit quidem, sed animæ beneficio; ita mixti calor in putrescente vi coeli substantias producit. Referri huc possunt, quæ porro (*c. l. c. 15. f. 136. b.*) subjunxit: Insecta suam feminalem materiam in terra & aquis, quæ cum calore coelesti & quodam etiam proprio excitatur magno numero & differentibus formis pro materiæ diversitate certis quidem temporibus nascuntur, unde nullus annus sine muscis, lumbricis, papilionibus: & & spuma quidem Aqua, è situ araneus, è fimeto muscæ, è rore vermiculis exit. *Dan. Sennert. (de Morb. Infant. p. 2. c. 5. p. 35.)* his se explicuit: Putredo sola nullam speciem producere potest, & siquid omninò ad generationem, (insectorum &c.) facit, non facit id quatenus putredo, sed quatenus cum ea est calor quidam benignus à quo vis feminalis excitatur. Calorem producere animalia, & non ex materiæ gremio, quod ex materia attenuatâ & calore constitui animam *Tb. Campanella (l. 2. de Sens. Rer. c. 5. p. 58.)* docuit, & ex generatione vermium in cadavere sensum & calorem cadaveri esse conclusit.

§. 153.

Calorem putredinalem parvi æstimat *Hieron. Mercurialis* (*l. 1. de Morb. eutan. c. 7. p. 64.*), eò quod rem ad vitam & formam disponere, sit solius caloris nativi. Caloris igitur nativi reliquiis transcribit id, quod calori putredinali Alii. Interim causæ saltem efficientis secundariæ & adjuvantis vice fungeretur, si daretur. Cum namque careat fermento rerum transmutativo, separaret saltem partes, non trasmutaret, secundum *Job. B. Helmontium* (*rv. imago fermenti transm. mass. sen. n. 5. p. 91.*). De alio igitur efficiente cogitare coepit *Job. Thom. Minadous* (*l. 2. de Corp. Hum. turpitud. c. 9.*) dum scribit: Cum formæ introductio totiusque animalis elaboratio non simplicem unius caloris actionem sequi posse videatur, sed ex provida quadam actione cujusdam opificis cum discursu & prudentia operantis pendere mens ulterius præter calorem aliud quoddam agens cogitur inquirere, quod cum consilio & delectu singula in animalis fabricâ deponat ac moderetur. Præficit igitur & his animalibus generandis eandem mentem, quæ grandioribus gignendis præest. Et hoc ita se habere patet, quia pediculi, qui ex humore excrementicio sunt, ejusdem speciei existunt cum iis, qui è propagatione nati. Naturam dixere quidam, Archeum alii, aut fermentum, Spiritum mundi, lucem primigeniam, Animam denique, ut è sequentibus patet.

§. 154.

An è terrâ prodierint spontaneo ortu homines, *alibi* (*Oolog. Gener. Diff. 2. §. 112. p. 138.*) disceptatum & è *Censorino* (*l. de Die Natali c. 4.*) allegatum, ubi & vide *Henric. Lindenbrog.* (*in b. l. p. 28. sq.*) & *Francisc. Piccolomin.* (*l. de Ortis è putri c. 8. p. 1011.*), qui & *Aristotelem* & *Platonem* cum aliis Philosophis id asseruisse demonstrant, quamvis *Aristotelis* sententiam explicet *Idem* (*c. 12. p. 1017.*). E Terra & putredine (*Evolv. Ool. c. l. §. 116. p. 142.*), in qua hæresi etiam fuit *Andr. Cæsalpinus*, quem plures refutarunt in *Oolog.* (*§. 209. p. 223.*), præprimis autem *Nicol. Taurell.* (*in Alpib. Cæs. p. 797. sq.*) qui concludit (*p. 806.*): quid his Cæsalpine? Mundo statim condito primum movens motu Solis materiam putrefactam calefaciens primos homines eduxit & extulit. Dispeream, ni sit hæreticus, qui ita sentiat: Absurda etiam hæc est hæresis. Cum enim primum movens cælum movendo & nunc ab initio agat eodem modo: quid causæ est: cur procreatis ex putredine primis nostris parentibus homines ex putrefacta materia desierunt. Insinuat etiam hujus erroris *Hieron. Cardan. J. C. Scaliger.* (*Exerc. 193. f. 1. p. 687.*), eamque vocem impiam & nefariam indigitat, sed in toto *Cardani* (*de Subtilitate*) libro me verba, quæ allegat, non

reperire potuisse, candidè fateor, benè verò illa, quæ sequenti sectione protulit, quod omnia animalia è putredine nata dolores finiant, (*l. 9. p. 507.*) nisi huc trahere velis illud (*c. l. p. 486.*): Ex putredine perfectum animal oriri, haud est conveniens, quæ ipsa tamen verba à Scaligero allegata non animadverto. E carne humana sub terra defossa putrefacta homines redituros, fuere, qui dictitarunt, (*vid. Ool. c. l. §. 152. p. 178.*). Miratur *Avicennam* (*tr. de Diluviis*) astruere ausum: post immensas terrarum inundationes humano semine nullo, tabidis tantum cadaveribus feminii ubertatem præstante cœlestium corporum affluentia hominem & solere & posse reparari, & proinde colligere non videri ad generationis necessitatem vulvam requiri, aut locum, nisi, ut melius formetur infans, *Cæl. Lud. Rhodigin. (l. 2. Ant. Lect. c. 19. col. 84.)*. Benè *Guilielm. Clarke* (*Nat. Hist. c. 1. p. 17.*): Non conjungere possumus eadem materialia violenter separata, ut fiant unum corpus & habeant idem principium motus naturale, quod præstari poterit in operibus artis, at non naturæ, per solum Autorem Naturæ.

§. 155.

Basilius Valentinus Aristotelicorum ferè legit vestigia, dum Terram (& alia corpora) beneficio conclusæ humiditatis putrescere, putredinem factam ab igne accendi & explicari, ab aëre verò animari censuit, (*vom grossen Steine der ubralten Weisen 8. Schl. p. m. 96.*). Hanc transmutationem miraculum miraculorum vocat (*c. l. p. 91.*) & productionem Adami (*p. 97.*), hac ipsa doctrina illustrare conatur *Monachus in Chemicis, quam sacrarum literarum lectione magis versatus exercitatusq.* Non distinxit sc. inter ortum verum supranaturalem s. divinum, quem creationem, & naturalem, quem generationem vocant, (*Vid. Weinrich. p. 2. de Monstr. c. 28. f. 11. a.*), cum secundum hunc homines è terra produci nequeant.

§. 156.

Paracelsum si audiamus, iste de vermibus s. scarabæis è fimo aut luto emergentibus (*T. 1. op. tr. Labyrinth. Med. c. 11. p. 280.*) sequentia in medium protulit: *Aus dem Koth wachsen Käfer, Würme &c., nicht daß sich der Koth in Würme verwandelt, sondern es gebiehet sich ein Samen im Koth, aus welchen die Würme im Koth wachsen durch die Vulcanische* (*Archeus autem est generationum Vulcanus J. B. Helmont. tr. Archeus Faber n. 1. p. 34.*) *digestion. Also ist der Käfer anders als der Rosskoth, wäre er ein Rosskoth, wäre er wie derselbe. Et alibi (l. 1. Paragr. §. 3. p. 454.): Alle Würme wachsen ex spermate, und nicht ex putrefactione, denn ein jeglich Ding wächst ex semine, denn aus dem Semine oder in den Sperma wächst noch ein Sperma, das ist sperma monstrosus, daraus denn alle faule*

faule Würme wachsen im Holz, und im Menschen dergleichen. In homine, wenn er stirbt, so hebt denn sperma monstruosum an, daraus denn alle faule Würme wachsen in dem Cadavere. Omne igitur semen duplicem habere substantiam (*Schol. in l. de Vermibus p. 181.*), Ex una fit simile illius, cujus est sperma, alia quoque in illud transit; sed ex hac nascuntur vermes & monstra &c. ex vero spermate semen, ex monstruoso spermate alia.

§. 157.

Seminalem materiam igitur in cadaveribus latere, accuratiores judicant Philosophi, secundum illud in Scholis receptum: Quicquid fit, ex suo semine fit. Semen autem distinguunt invisibile & visibile. Comperi imprimis, *infit* *Helmont.* (*tr. Butler. p. 470*) res omnes in natura constare semine invisibili. Oriri, *inquam*, sustentari, ac regi ab Ente, quod primum ab imaginante libidine, vel traducta potentia magnus incepit, ac stat deinde per totam sui esse durationem. Fieri dein visibilia seu hoc aliquid, solo vestitu & apparatu corporum sibi desponsatorum. Est namque semen visibile Archei, (qui est causa efficiens interna) tantum siliqua (*tr. Archeus Faber n. 4. p. 32.*). Ex semine ejusmodi invisibili partim via ordinaria, partim via extraordinaria trium Regnorum cives excluduntur. Via ordinaria ita proveniunt mineralia, metalla & quicquid subterraneorum est. Habitat nempe (*pergit tr. magnum Oportet n. 2. p. 121.*) suus ubique peregrinus & fermentaceus (de quo mox §. 157. & 158.) qui sulphur aquæ ingravidet inibique sopitus tandem concreascit, ut in mineralibus. Via autem extraordinaria s. singulari, naturali tamen (licet namque monstrosa & anomala generatio sit respectu nostri, est tamen naturalis & ordinaria in ordine ad causas (*tr. imago ferm. imprægn. Mass. Sem. n. 10. p. 92.*) etiam ex ejusmodi feminibus propullulant plantæ & animalia comprimis, quæ vocant imperfecta, insecta, fermentationis & putredinis subsidio.

§. 158.

Omnium namque rerum naturalium vicissitudines & transmutationes non per somniatum appetitum hyles, (materiæ primæ Aristotelicæ,) sed duntaxat fermenti ope contingere *Helmont.* (*c. l. n. 1. p. 90.*) contendit, multorumque semina, non tam è parentibus, quam fermentis petit. (*n. 8. p. 91.*) Duplicita igitur fermenta in natura constituit. Unum quidem in se continet auram fluxibilem, Archeum seminalem, qui suo influxu in animam viventem inspirat. Alterum verò saltem continet initium motus seu generationis rei in rem. Quod quidem licet sui initio non haberet auram seminalem, quæ scopos rerum agendarum complectatur, mox tamen vapore potitur, quem fermenta

tam localia quam quæ ipsamet materiæ dispositio externis fomentis acquirit, suscitant. Unde Archeo aliquid simile fit, quod se suumque sensim hospitium transmutat, aptat adaugetque, agit porro deinceps reliqua ad proportionem perfectionis & requisitum auræ illius. Hoc nempè semen quoddam primum & genericâ amplitudine luxuriat. Nam tametsi gaudent substratam sibi massam ad fermenti concepti scopum direxisse, non rarò tamen aliundè fomites occultioris luminis suscipit, sumtoque temerario ausu etiam in animam viventem aspirat. Hinc enim pediculi, cimices, pulices & lumbrici hospites ac vicini fiunt nostræ miseriæ. In prioribus (generationibus univocis) *pergit*, (*n. 11. p. 92.*) & vitalibus seminibus generans inspirat Archeum cum sui similitudine & auram vitalem unà cum seminis massa. In posterioribus verò (æquivocis) insufflatur tantum fermenti odor à vasis continentibus aut ambientis contagio. Quæ ubi ritè copulata fuerint, mox in plantam vel insectum formantur, excitata nimirum aura ab odore & fermento fracedinis, quæ dein in Archeum rectorem exaltatur. Neque enim (*concludit n. 14.*) unum in aliud mutatur absque fermento & semine.

§. 159.

Ut igitur aqua fracido vasis fermento mucescit, antequam vermes concipiat & Cyniphes pariat (*id. ib. n. 31. p. 94.*). Ita & animalium corpora in ejusmodi mucilaginem, tanquam fracidi odoris à fermento inducti commodum hospitium abeunt, non aliter ut aqua succus Leffas, (ita namque Aquam terræ fracedine infectam, veramque plantarum spontanearum materiam, perfectarum autem & semine productarum certum alimentum appellat *Helmont.* (*tr. Elementa. n. 13. p. 43.*). Fumum seu vaporem vocat *Paracels.* (*l. 3. Philos. ad Atheniens. l. 3. p. 17. add. Martin. Ruland. lex. Chym. p. 302.*), aut Bur (ita succum mineralem vocare libuit *Helmontio c. l.* Stannar autem *Paracels. c. l.*) facta spissiori gaudent consistentia, ubi notandum illud *Helmontianum* (*tr. Blas human. n. 35. p. 150.*). Omnis terræ mucilago, quæ aliàs facile vertitur in vermes, item Amylum, carnes, pisces &c. semel glaciata, mucilaginem amittunt & in aquam redeunt.

§. 160.

Est tamen & hic Naturæ lex nullaque aberratio, ut *αὐτὸαὐτῶς* illa neque prodeant è quovis animali, neque in eo lateant aut alantur, *inquit cit. Weinrich.* (*p. 1. de Monst. c. 18. f. 181. a.*), quod ex supra allatis exemplis patuit. Causam ex hypothesei allegat *Simon Simonius* (*Disp. de putred. com. 94. p. 211.*), quia per segregatum misti calorem calor coeli vegetabilis, qui cum omni efficiente

calore coëfficit, in hac & tali materia ad hanc & talem augustatur formam. Sed hæc rem non exhauriunt. Rectius *Martin. Weinrich. (c. l. b.)*: diversitas naturam materiæ sequitur. Nam agens idem pro subjecta materiæ conditione nunc nobiliora, nunc ignobiliora producit. Non igitur ita lascivit natura, ut ex qualibet materia puodlibet gignat. Idem ex loci natura colligitur fieri vix posse. Ea ipsa etiam *αὐτοφύη* ita producit illa, ut non quovis loco omnia, non ubique sordes vivificat, ut ranas quidem in loco stagnoso tantum, non arenoso, neque minus locum, quam materiam convenientem desiderat: neque licentiose officinas transfert, sed æquabiliter, ubi fieri unum quodque debet, ibi exsequitur, & ne potest quidem ex se aliter.

§. 161.

Egregiè hæc ad mentem *Helmontii*. quæ paucis quidem ex ipso *Helmontio* illustranda. Quod ad materiam, illa vel in se continet semen ejus, quod mediante putredine aut fermentatione emergit in visibile (*juxta §. 157.*), quod ipsi inest natura prout cuivis animantium speciei peculiare esse pediculos ex *Aristotele (l. 5. hist. Anim. c. 31.)*; addo & pulices, ut è *Fr. Redi (de inf. Tabul.)* didicimus, aut assumtorum & externe applicatorum usu continuo talismodi aptitudo individuo implantatur, ut tale semen inde propullulet, prout sunt, qui ex esu Ficuum s. caricarum pediculos in homine provenire credunt. Vitam namque sui mediam ingestorum quædam conservant pertinaciter & difficulter ab Archeo superantur (*Vid. l. 2. Tit. 8. §. 42.*). Ita Anates sub limo in Bufones mutari, Ardeas Luciis nutritas in Lucios, Carpionibus in Carpiones *Petr. Borell. (cent. 4. obs. 34. p. 304. & obs. 62. p. 326.)*. Equorum cadavera in gramen, si *J. P. Fabro (l. 5. Panchym. f. 1. c. 2. p. 595.)* credimus. E juvenco mori foliis nutrito Bombyces. Ita *Hieron. Vida (l. 2. Bombyc. v. 334.)*

Quod si spes generis (Bombycum) defecerit omnis ubique

Seminaque aruerint Jovis implacabilis ira,

Sicut Apes, teneri reparantur cæde juvenci.

Add. Andr. Libav. (p. 2. Singul. p. 372.), quod ad fermenta localia, eadem esse totidem, quot fructuum expectationes iterum *Helmont. (tr. Caus. & init. rer. natur. n. 25. p. 30. & tr. Magnum oportet n. 38. p. 126.)* ratiocinatur, quod etiam commode huc trahere possumus. Videmus namque lumbricos teretes patriam habere intestina tenuia: Intestinum rectum & Sphincterem ani *Ascarides*. Ita aliud genus pediculorum caput infestat, aliud alas & partes pudendas, aliud partes alias. *V. Petr. Forest. (l. 8. obs. med. 14. p. 245.) & Sam. Hafenreffer. (l. 1. de cutan. affect. c. 10. p. 73.)*. Hæc cum rationi sint consentanea quam maximè,

cur

cur improbet *Casp. à Rejes* (*Camp. Elys. qu. 36. n. 31. p. 436.*) non assequor. Multò frequentius monstra illa, si hoc esset apparerent, quidam *objicit*, sed, qui quàm facilè ejusmodi generatio impediri queat, expendit, argumenti infirmitatem inde concludet oppidò.

§. 162.

Unde verò his anima? Viventia cum sint. Ad casum & fortunam confugit *Hieronym. Cardanus*, ad Deum, *Joh. Duns Scotus*, ad intelligentiam. Cholcodeam Pantamorpham *Avicenna*. E cœlo derivant quidam, calore nempe solari, ab influentis cœlestibus, *Complutenses* (*Disput. 8. qu. 3.*) *Huntard. à Mendoza* (*disp. 10. f. 4.*). De cœli calore *Averroës*, de lumine cœlesti *Alb. Magnus*, de motu cœli *Thomas* varia somniant. A Spiritu mundi & salino madore vivæ mortis formam derivabat *August. Hauptmann.* (*Epist. prelim. de vivo. mort. imag. p. 18.*). Formas seu Animas scintillulas animæ mundi *Henric. Kunrad.* (*de Ign. Philos. ext. p. 21.*) interpretabatur; Animam universi etiam introduxit *Steph. Rod. Castrens.* (*l. 1. de Meteor. Microc. c. 15. p. 33.*), cum Platonicis & Thomistis, & Animam Terræ & Aquæ cum *Cicerone* & *Seneca.* *Adl. Oolog. Cur.* (*Diss. 2. §. 193. p. 203.*). A cœlo tanquam à causa universali hanc aut illam formam pro materiæ dispositione necessariò introduci, itidem arbitratur (*c. l. n. 27. p. 434.*) *Rejes*. Sed in Scholis jam olim obtinuit axioma, nullum agens universale producere effectum particularem, ut de eò, quod à multis æstimatur, non dicam, cum cœlum sit inanimatum, quid inde animati? nisi detur effectum posse esse nobiliorem causâ suâ. *Vid. Ulyss. Aldrovand.* (*l. 3. de Testac. c. 1. p. 80.*) *Joh. Sperling.* (*l. 6. instit. Phys. c. 2. qu. 2. p. 1077.*). Donum multiplicationis aut generationis effusum erat ante natas stellas regerit *Helmont.* (*tr. Formar. Ortus. n. 1. p. 105.*), & absurditatem hujus opinionis pluribus Soli exponere occupatur, tandemque concludit (*c. l. n. 14. p. 107.*): Cœlum vel astra nullo intellectus modo per motum, lumen, influentiam, concurrentiam, cooperationem aut copulationem producant efficienter & immediate formas essentielles rerum. Quæ duntaxat tantum nobis sunt in signa & tempora, dies & annos, quorumque munia nemini licet in novas servitutes compellere. Juxta vias gentium nolite discedere, & à signis cœli nolite timere, quæ timent Gentes. Si non signa, multò minus astra, quia non habent rationem causarum, nisi ut sint in tempora, dies & annos. Nec potest Christianus sine scelere illis dare alia officia. *Conf. Dan. Sennert.* (*de Cons. & diss. Chym. cum Aristot. c. 9. p. 92.*) & *Sylv. Ratray* (*adit. ad Sympath. & Antip. p. 42.*), qui Spiritum mundi Theatro Physico introducunt, videant prius quomodo

modo ejus existentiam felicius atque hætenus factum & solidius probent demonstrentque, & annon aëri ejus excellentiæ Lucī aut Ætheri quod debetur, eidem assignent, adeoque Entia præter necessitatem multiplicent, probe dispi-
 ciant. Semper ridiculum fuit, *judicat (c. l. n. 32. p. 436.) Rejes*, in superiori-
 bus causam quærere, ubi sufficienter in inferioribus apparet.

§. 163.

Pro aëre militant Alii. Immortales esse Animas etiam rerum minima-
 rum, (*de materialibus loquitur,*) nullumque in mundo esse angulum animis de-
 stitutum, astruit (*Cent. 4. obs. 34. p. 304.*) *Petr. Borellus*. Corporibus autem s.
 animarum ergastulis corruptis avolant per aëra & sic errant, donec sibi novum
 aliquod corpus ipsæmet progenerent, magneticâ attractione substantiæ sibi ne-
 cessariæ ad corpus sibi prædestinatum, & juxta suam scientiam architectonicè
 construendum. Hinc fit, quod in turribus nascantur plantæ & in locis inac-
 cessis & in terris è profundo erutis. Alia huc spectantia habet *Idem (c. l. obs. 62.
 p. 325.)*. Aliter paulò ratiocinatur *Beccherus (l. 1. Phys. subt. S. 5. c. 1. n. 44.
 p. 325.)*. In Aëre animale quoddam & seminale Chaos latet, (quo cum & *Para-*
celsus l. 4. de Nat. rer. p. 889. idem ferè sensit,) quod animali magnete attrahitur,
 quare necessariò hoc novum seminale attractum objectum in subjecto animali
 putrido operatur & novas species profert, insectorum & omnium generatio,
 quæ ex putridis oriuntur. Et paulò post: infallibili consequentia concludi-
 mus, subjecta animalia sui simile quoque ex aëre attrahere, nempe animalem
 quandam virtutem licet imperfectam ob receptaculi corruptionem. Hinc in-
 secta tantum prodire necesse est: Tandem (*p. 326.*) Animationem insectorum
 ex Aëre provenire concludimus, freti per alias rationes experimento Herbipo-
 lensi, quod *Eminentissimus Elector Moguntinus* Herbipoli in arce fieri curavit,
 pro convincendo *P. Valeriani* vacuo. Nam si vacuum daretur, nulla intus
 putrefactio aut corruptio contingere posset vase recipienti, *juxta Gericken Mag-*
deburgensis cujusdam Civis instructionem per Anthliam pnevmaticam optime
 evacuato, impositæ sunt carnes & optimè lutatæ intra paucos dies inceperunt
 tandem putrefieri & tandem vermes crescere, sed non viventes, neque se mo-
 ventes, vase tandem aperto illicò vivere & se movere inceperant, quod etiam
Glauberus affirmat, putrida nempe non in viva animalcula abire, nisi Aërem
 sentiant apertum, unde clarè constat, vivacitatem ex aëre provenire tanquam
 communi seminario & pansermiæ receptaculo. *Hæc Beccherus*. A quo verò
 formabuntur vermes s. machinæ corporum? quomodo crescent vermes absque
 animæ communione & præsentia? quæreret non sine ratione quispiam cum

(Ccc ecc)

Mart.

Mart. Kergero (de Ferment. f. 1. c. 4. p. 37.) cum Anima sit domicilii sui Architecta.

§. 164.

Materiam aliunde fomites occultioris luminis suscipere, sumtoque temerario ausu etiam in animam viventem aspirare dixit. *Helmont.* unicuique rei, etiam demortuæ, suum esse cœlum sive partem puriorem lucidam, quæ à putredine educitur & manifestatur. (*Vid. supra l. 2. Tit. 8. §. 74. sq.*). Ab illa luce s. cœlo formas deduxit *Christian. Lang.* (*Pathol. Animat. c. 54. §. 1. p. 573.*) Insecta, quæ ex putredine mixtorum originem habent, (verba sunt *Athanas. Kircher.* (*Itiner. Ecstat. Dial. 2. c. 5. p. 122.*)) nascuntur vel ex vegetabilibus, vel ex animalibus vel ex putridis terrestribus materiæ quisquiliis, quæ in aëre, aquâ & terrâ confluerunt, & hoc modo animantur: quoniam putredo nihil aliud est, quam indigesti humoris confluxus, sive is fiat in vegetabilibus, sive animalibus, sive in quacunque Elementorum misturâ, quæ uti pinguedine & calore pollet; ita lux primigenia seu semen mundi in eâ materia individuatâ calore suo interno derepentè ob proximas ad generationem dispositiones animal excludit, juxta eam materiam è cuius putredine educitur.

§. 165.

Animæ nonnihil in omnibus & singulis viventibus remanet, etiam post mortem, *alibi (l. 12. M. S. f. 1. c. 6. p. 357.)* laudatus dicitur *Kircher.* una cum feminali virtute, non ut forma, sed velut in vase. Formæ, inquit, subordinatæ aut subjugatæ non otiantur fermentationis tempore, sed vitam nobiliorem etiam affectantes ex subjectionis carcere erumpunt, quarum aliæ imbecilliores & commodis adminiculis distitutæ in ordinem quidem à specificâ redigi nolunt, sed ipsæ tamen sunt specificæ, nec tamen corpus suum reedificare possunt, & à fortiori cum tantillo suæ materiæ non sine lucta aut ejiciuntur, aut fecis quantitatem augere coguntur, aliæ veluti temporibus insidiantes, ex quo forma princeps solio cessit vita ultima formarum specificarum non sunt contentæ, sed mediam quoque prætergressæ ad primam aspirant. Ideoque ad se rapiunt, quodcunque ad sui corporis constructionem congruit: hinc in diuturniore fermentatione quandoque vermes nascuntur. Adde, quæ habet *Isaac. Zabanius (de Epist. Atom. Argum. 7. p. 53.)* Si per animæ reliquias, ut videtur, formas subordinatas intelligit, non omnino absurdus multis videbitur *Kircherus.* Illustrant illa, quæ de Fermentatione (*c. l. c. 10. p. 94.*) *Kergerus* commentatur. Affinis huic illa *Joh. Amos. Comenii (Phys. Reform. c. 10. p. 172.)* asserentis Spiritum animale potius, quam planè materiam putrescentem deferat, alterius generis animalcula formare.

§. 166.

§. 166.

Quare ex putridis potius plura animalia, quam unum magnum generatur? quærit *Cass. Schottus* (*l. 12. Phys. Curios. c. 12. p. 1566.*) & respondet, quia materia est siccioribus partibus interrupta, per quas partes sicciores fit discontinuatio. Si audias *Hieron. Cardan.* (*l. 9. de Subtil. p. 408.*) ista protulit: Hoc differunt generatione ex semine & putri materiâ, quæ calorem excipit semper similem ei, ex quo semen generatur, in aliis calor quidam est, sed materiam contingit hic vel illic esse, ut sit generatio talium fortuita: Ob id ergo pleraque pusilla sunt & imperfecta. Pusilla quidem, quia parum materiæ adest generationi aptæ, cum fortuito collecta sit: imperfecta autem, quia parvam habet quietem talis generatio, & ob id brevi perficitur, ut in operibus etiam Artis perfectum esse nequit. Ob id nullum penitus animal ex putredine genitum, quamvis omnes habeat sensus, potest illos habere perfectos & absolutos. Ex *Helmontio* (*tr. imago fermenti n. 23. p. 93.*) diceres, putrefactione præmissa, & accepto fermento partes dehiscere in minima. In sicciorum locum mucilaginis relollacæ interpositionem substituere frivolum est, cum sciamus in semine ob prædestinationem Naturæ singularem ejusmodi imagines s. ideas latere. Cur verò animalia potius quam plantæ? (quamvis & sint, qui ex animalibus corruptis etiam plantas provenire putent,) iterum quærit *Schottus* & regerit; quia plantæ amant locum sicciorum. Sed ex eodem fonte hausta ratio forsitan magis ad rem. Eadem etiam forsitan militabit in illo *Kircheri* (*c. l.*) problemate, cur animal plerumque in pejus mutetur? ad quod reponit, quod in morte pristini viventis calore paulatim deficiente materialis anima labefactata in pejorem imperfectioremque tendat, specie prorsus mutata.

§. 167.

Et hæ sunt potiores de Vermium in corporibus vivis & mortuis putredinisque fræno subjugatis, cum veterum, tum recentiorum sententiæ, inter quas olim elegi & publicè exhibui (*in Oolog. General. Diss. 2. §. 195. p. 206.*) illam, quam *Paracelsus* (*Vid. supra §. 156.*) fovit. Hæc verò cogitationibus posterioribus examinata basi destituta cum deprehenderetur, cum *Augusti Cesaris Ajace* in Spongiam incubuit. Quid namque demonstrari poterit, quod materiam incultam in semen transmutat? Vulcaniam digestionem allegat *Bombastus*. Digestio etiam ab igne solari facta cum sit externum quid & accidentale instrumenti vices tantum sustinet, adeoque ad illam corporis automati productionem minus sufficit, (*Vid. Joh. Sperling. l. 1. instit. Phys. c. 3. ad præc. 3. p. 84. & Ool. c. l. §. 162. p. 184.*), hinc non attendenda. Vulcanum allegas? rectè,

(Ccc ccc) 2

unde

unde verò hic? è Spiritu Mundi inferis? hic ebriosi Cerebri Phantasma, nihil operabitur, cum nihil sit. Motore interno opus est, eoque scientia mechanica conspicuo, sed qui nullibi, nisi in semine habitat. Fiunt autem *juxta Helmont.* (*tr. Imag. Ferment. Impr. Sem. Mass. n. 12. p. 92.*) à conceptu generantis, facientis imaginem sui per libidinem, vel ab odore fermenti, quod materiam disponit ad ideam rei possibilis. Semen autem fit substantia, in qua Archeus inest, qui est Gas spirituale, continens in se fermentum imaginem rei, atque insuper notitiam dispositivam rerum agendarum. Semina igitur pensum suum in generatione absolvunt scientia ingenita vitali, ipsa denique Essentia, ceu *Petrus Severin.* (*Idea Med. Philos. c. 18. p. m. 91.*) demonstrare satagit, adeoque generationem & corruptionem fluxus & refluxus seminum dicitur (*p. 89.*) quæ dum fluunt augentur, minuuntur verò dum refluunt, qui & spiritus artificiosa scientia non instructos sine Mechanica arte nudos vapores, fumos inanes & fugaces umbras, non sine ratione reputat. Semen facere ea, quæ ab Arte sunt jam olim *Aristot.* (*l. 7. Metaph. c. 9.*) mens fuit. De Architectonicis spiritibus & eorum prædestinatione *Petr. Borell.* (*c. 2. obs. 1. p. 104.*). *Add. Diss. de Gemell. & part. numeros. c. 3. §. 8.*)

§. 168.

Spontaneam igitur generationem, communiore nomine æquivocam nuncupatam, somnium & suave Philosophorum delirium, (*c. l. §. 81. p. 113.*) & Chimæricam, (*§. 164. p. 285.*) forsan non sine ratione proclamavi, omniumque mixtorum ortum ex ovo deducendum intrepidus (*§. 77. & 78. p. 111.*) asserui. Unde verò & quomodo in humanum corpus ova transferantur, etiam ibidem quædam sparsi. Ovula volitant in aëre (*§. 167. p. 187.*) & ab homine attrahuntur (*§. 168. p. 188.*), quin & vermes meri mixti (*§. 174. p. 192.*), parva etiam animalia cum Aqua absorberi (*§. 178. p. 195.*). Quin & majorum animalium semina, v. g. Ranarum Bufonum &c. aliquando cum aqua deglutiri experientia magistra rerum docuit. Deponunt ova sua in Lacticinia, pultes, quin & carnes vermes & Muscæ, adeoque cum his ventriculo inferuntur, *juxta Job. Sperling.* (*tr. de Orig. Formar. p. 33.*), quam sententiam etiam multi Recentiorum Philosophorum non postremi sequuntur. Addam & hoc à paucis, aut forsan nemine adhuc animadversum, vermes terrestres, imprimis Lumbricos, in Lactucam, Brassicam & alias herbas, quas etiam crudas mensis inferre solent coqui, illinere & infigere ovula, unde Lumbricorum intestinalium, teretum & aliorum vermium in humano corpore proventus. Ita in fructibus, filiquis, cerasis, prunis, pyris, malis, avellanis vermes latere neminem la-

tet, quin & in raphanis, rapis & aliis radicibus isti sua invenerunt habitacula. Qui herbas comedit semine Ranarum turgentes, Ranas evomuit, (*Th. Bartholin. Cent. 2. Hist. 23. p. 209.*). Hirudinem cum aqua absorptam vomitu rejecerat Neapolitanus Princeps. (*id ib.*) Nec minus compertum est per os, nares, &c. dormientibus irrepsisse hujusmodi animalcula, quæ foetura gravida ova in ventriculum deponunt, in cujus cavitate cum Chylò primum & tum hoc sanguini miscentur, & per vasorum anfractus modò in hanc, modo illam partem deportantur & deponuntur & excluduntur, (*Vid. Ool. c. l. §. 168. p. 188.*), quod quidem impossibile *Friderico Ruyschio* (*obs. Anat. Chirurg. 64. p. 83*) *Anatomico Amstelodamensium incomparabili* visum. Nec annuit *Helmont*, dum (*tr. Sext. digest. alim. hum. n. 82. p. 180.*) Lumbricos in ventriculo si diutius persistant, per modum cibi confici propalavit, cui effato ipsa repugnat experientia.

§. 169.

Quod ad vermes in Cadaveribus & in aliis putridis spectat, ovula putrido & cadaveribus inferuntur, unde verminare incipiunt, (*Vid. Ool. c. l. §. 166. p. 187.*). Novit id *Divinus vates Homerus* (*l. 19. Iliad.*) quando (*v. 23.*) *Achillem Thetidem* his alloquentem introduxit:

valde graviter

Timeo, ne mihi interea Menoetii fortem filium

Musca ingressæ in impressa are vulnera

Vermes generent, deturpentque cadaver

- - - inque corpore toto putrescat.

Cæterum, nisi horum animalculorum foetus accedat, putrescent quidem cadavera, nunquam verminabunt. Experimenta habet *Fr. Redi* (*de Generat. Insect. p. 46.*), ex quo hoc allego: Medio mense Julio in lagenas quatuor orificii amplioris nisi serpentem unum, pisces aliquot fluviatiles & frustum lactantis vitulinæ occlusisque postea & optime obsignatis Chartâ & funiculo orificiis: nec multum temporis abiit, quin pisces & carnes horum vasorum reliquæ verminare inciperent; muscis cum luberet intrantibus & exeuntibus. At verò in lagenis occlusis nullum unquam vermem natum vidi, utut non unus mensis abierit, ex quo cadavera inserta erant. Nonnunquam tamen foris, in chartâ excrementorum aliquid, vel vermiculus inveniebatur, (muscarum absque dubio foetura,) qui omni conatu & sollicitudine id agebat, ut inventâ aliquâ rimâ intrare in lagenam & victum sibi quærere posset, omnibus quæ intus erant, jam putrefactis, fracidis & corruptis. Plura si expetis, Autorem evolve.

Rectè igitur *Henric. Kipping.* (l. 7. *Instit. Phys. c. 3. n. 17. p. 274.*) ostendit. Experientia rerum magistra, quod cadavera in tumulis deposita resolvantur in principia sua, ut ne minimi vermiculi indicium aliquod comperiat. Quid quod hyeme, quo tempore insecta, aut sopore corripuntur, aut utrum non ferunt, carnes, casei & reliqua, utut putrida, verminationi minimè subjaceant.

§. 170.

Cur vero carnes & cadavera invadant muscæ cum aliis insectis, iisque postea ovula & semina affricent, si conteris

Ὅσα δὲ τὰς ἀνθρώπων

Apud allegatum Poëtarum Principem (l. c. v. 31.), respondebit, improba examina, muscæ, viros bello - necatos comedere. Vidi id ante annos non ita multos in cadavere Rustici in sylva prope pagum *Erlebach* occisi & inventi, cui cum Cerebrum cranio denudatum erat, dimidia cerebri pars à muscis absumpta deprehendebatur. Ita Muscæ saccharum & Saccharata liguriunt iisque suas inferunt foeturas, è quibus, non ex excrementis, ut voluit *Joh. Sperling.* (l. 1. *Instit. Phys. c. 3. p. 85.*), verminatio procedit. Ita pisces cadavera aquis injecta appetunt & devorant, ut è *supra dictis* (§. 46.) claret.

§. 171.

Ita serpentes appetere carnem humanam, adeoque ad cadavera adreperè, multis indubium videtur. Propter hanc dulcedinem caro humana optime nutrire dicitur *Joh. Eliano* (*Histor. natur. de Ruminant. Syntagm. 3. p. 64.*), si igitur alicubi in Cadaveribus, aut potius circa illa in bustis inventi cibum quæsierunt, odorum suavitate allecti, *Vid. Joh. Sperling.* (l. 6. *Zoolog. c. 1. Axiom. 3. p. 403. Add. l. 2. c. 8. Axiom. 4. p. 188. & c. 9. Ax. 3. p. 193.*). Quosdam equidem serpentes in corpore aluisse, historiæ & observationes intimant. Sed hos ova serpentum cum aqua degluriisse, tales suspicantur, quod rationi adversum videtur *Melch. Sebizio* (ap. *Gregor. Horst. l. 1. Epist. Med. f. 6. p. m. 412.*), quia (α) ova eorum, secundum *Aristotelem* & *Plinium*, in aquis minime reperiuntur. Descripsit tamen serpentem, qui

Stagna colit : ripisque habitans, hic piscibus atrum

Improbis ingluviem, rarisque loquacibus explet.

Virgilius (l. 3. *Georg. v. 430.*) (β) Majora sunt, quam ut citra difficultatem deglutiri possint. (γ) Neminem nisi cœcum fugiunt. (δ) Membrana connectuntur & ut *Aristoteles* scribit, monile referunt, quo mulieres collum ornare solent, quod & *Guilhelm. Harveus* (*Exerc. de Generat. Animal. 3. p. m. 48.*) observavit. Contra tales aliquando in somno ore aperto, dum dormiunt, in

os irrepere & deglutiri possunt. Exemplum notabile suggerit (*c. l. p. 390.*) *Gregor. Horstius*, quod impossibile non videtur citato *Sebizio* (*c. l. p. 411.*) (α) Quod non omnimodè animales functiones in somno cessant. (β) Serpentibus nulla sunt obstacula, ut etiam in angustos meatus se intrudere possint, (γ) Reptatio serpentis organa ad deglutitionem irritat. (δ) Deglutitio prompta, dum serpens se ad sui deglutitionem reptando disponit ac promovet. (ε) Facilius res succedit, si serpens minor sit, ut hariolatur *Gregor. Horst.* (*c. l. p. 391.*)

§. 172.

Quod ad serpentes cum in fœtu in lucem editos spectat, molæ fuerunt serpentiformes motum aliquem, ut molæ obtinentes, qui verò è morbidis hominum corporibus egressi Naturæ Sphæram transcendunt, morbumque *Σειλάζην* confirmarunt. Draco Cleomenis in crucem acti custos, spectrum fuit Diabolum, quamvis carnis dulcedine instigatum hunc declarat *Henr. Kipping.* (*l. 7. instit. Phys. c. 3. §. 19. p. 174.*). Quod de serpente è medulla cada-veris spinali dicunt Autores, dicunt, non probant, & perinde facile dicitur, quod è medulla ista procreetur Elephas, aut Camelus, laudatus *Kipping.* (*c. l. §. 18.*) decidit. Lacertarum aquaticarum (*Wasser Moll, Wasser Eide-xen*) ova facilè cum aqua ingurgitari, experientia jam dudum docuit, cum o-va pisi solum magnitudine edant. Conf. iterum *Sebizium* (*c. l. p. 412.*). De aliis insectis idem esto iudicium. Monstrositas animalculorum non admiranda, cum ea extra corpus etiam in insectis, quamvis rarò visa fuerit. Plura, Deo dante, in *Exercitationibus Anti-Bonnanianis.*

§. 173.

Unde verò tanta in vivis & mortuis corporibus vermium copia? De intestinorum vermibus olim *Hippocrates* (*l. 4. de Morb. s. 5. op. p. m. 71.*): Tere-tes quidem pariunt, lati vero non amplius, etsi eos parare dicant. Firmat id observationum Sylloge, ut observavit *Amatus* (*Cent. 5. Curat. 46. p. 81.*) Vermem crassum ab hominis corpore eductum, forteque pedibus exentera-tum, narrat *Petr. Borell.* (*Cent. 1. obs. 89. p. 88.*), non sine admiratione vidi ver-miculis innumeris refertum esse, quare non mirum, si in corpore nostro tan-ta copia generentur, cum & ipsi sibi generent similes. De alio verme ca-psulæ lignæ incluso *Theod. Kerckring.* (*Spicil. obs. anat. 43. p. 98.*), dum ca-psulam aperio ipsum jam mortuum, sed ante mortem peperisse, reperio. Ad-jacebat enim vermiculus vivus & mortua genetrix quæ tumorem circa ven-trem manifestum viva ostenderat, jam parte ista detumuerat. Lumbricos esse

in nobis absque proliferatione, Ascarides autem pariunt ova, *Helmont.* (*tr. Sextupl. digest. alim. human. n. 82. p. 180.*) docuit. Et hoc est, quod veteribus & Recentioribus, inter quos *Kircherus* eminet, imposuit, quando è corruptione insectorum & reptilium alia insecta & reptilia prodiisse crederent, cum non ex eorum cadaveribus, sed ovis maturis horum proventus promanaverit.

§. 174.

Morte nostra vivunt insecta, morti mox mox tradenda. Parum namque est, quod his vivitur, quæ vix spirarunt, mox expirant. Mira in mentem venit Sylvestrium hominum in Regno Dragoiam simplicitas & persuasio à *M. Paulo Veneto* (*l. 3. de Region. orient. c. 17. p. 139.*) notata, quid desperatos infirmos occidunt, carnes eorum incidunt, coqvunt, devorant & id potissimum faciunt propinqui & consanguinei simul congregat. Ajunt enim, si carnes putrescerent & verterentur in vermes & illi tandem fame morerentur, de quo defuncti anima gravissimas passura esset poenas. Sed hoc obiter. Non in vermium morte acquiescit natura, prout gradatim coagulat, etiam sensim resolvit. Ut igitur veritas effati divini: Terra es & in Terram reverteris: etiam in absconditis luceat cryptis naturali inclinatione reductio in terram putrefactionis ope contingit. *Adi J. Joach. Beccher.* (*l. 1. Phys. subterr. s. 5. c. 1. n. 9. p. 301.*). Et ita.

- Cedit retro de Terra quod fuit ante

In Terras. (*Lucret. l. 2. de Nat. Rer. v. 1175.*)

§. 175.

Quid caro? quam Terra conversa in figuras suas, quærit & respondet (*l. de carn. Christi p. 22.*) *Tertullianus*. Quod è Terra conformatus sit homo, *Homerus* id quoque ex veteri & divina cognovit Historia; Terra es, & in terram reverteris, dicente. Exanimum is *Hæctoris* corpus surdam vocat Terram. Alicubi namque (*l. 23. Iliad. v. 54.*) contra *Achillem Hæctoris* post mortem corpus raptantem dicit:

Κωφὸν γὰρ δὴ γαῖαν δεικνύει με νεκρῶν.

Insanus terram properabat ledere surdam.

scripsit S. Justinus Martyr. (*orat. ad Gent. cohortat. p. m. 29.*), insensibilem terram, verterunt Alii. Mutam, vertit *Anton. Riccobonus ap. Aristot.* (*l. 2. Rhetor. c. 3.*), qui & hoc Homericum laude prosequitur. Quid vermes? stercorea potius, quam quicquam ex nobilioribus, opinatur *Martin. Weinrich.* (*c. l. c. 18. f. 179. b.*). In Pulverem vertitur & caro & vermis, in terram vertuatur nitro-

fam.

sam. Id autem, *Becchero* (c. l. n. 50. p. 329.) *judice*, necesse est, si consideremus particulas ignearum vivificantium Atomorum talium insectorum morte partim evaporare, partim volatilibus salinis, seu potius inversis oleosis partibus inhærere atque novum mixtum constituere, quod nitrum vocamus, idque claro Experimento demonstratur, si lumbrici capiantur, in Nitrum ponantur, in aquam solvantur, hæc ad tertias inspissetur, concreverunt flagrabiles crystalli Nitri.

§. 176.

Sed nec ipsum Nitrum ultima, in quam resolvitur corpus putridum, materia. Dum namque ejusdem partes (*Idem pergit p. 330.*) igne separantur, reliquæ in terram convertuntur prorsus puram & insipidam, sed singulari magnetismo præditam novum Spiritum aëreum attrahendi, rursusque Nitrum fiendi, talis quoque terra in putrefactione remanet, nempe ex partibus corporis fixioribus, quæ non ita citò resolvi & volatilifari poterant, nec proinde per Spiritum aëreum mundi vificari aut nitrificari, absente ergò & abactò hoc Spiritu, ipsum quoque Nitrum in terram convertitur, scribitque *Helmontius*, se omne Nitrum in Terram convertere scire elementalem. Hæc nitrosa Terra sive à nitrificatione sive putrefactione residua, elementalis quidem, sed non adeò simplex est Terra, nam novum Spiritum attrahit, ac proinde fertilis est & vegetationi plantarum valde conducibilis, quibus attractum Spiritum communicat, atque ita fertilis redditur. Semper ergò attrahendo novum Spiritum & Nitrum fiendo, rursusque Spiritum amittendo ac emoriendo, semper, inquam, cum abeunte Spiritu in tali operatione particulae quædam terreæ abeunt, atque ita gradatim omnis superstes terra, quam mortuam vocare licet, consumitur, donec omnis vacuas evanescit in auras.

§. 177.

In aquam ultimo cadavera migrare, nam si in cinerem & terram migrarent, cœmeteria in immensum crescerent, quod experientia quotidiana repugnat, perhibet *Sylvester Ratray* (in *adit. ad Sympath. & Antipath. p. m. 34.*) hausit id ex *Helmontio*, qui (tr. *Cause & init. natural. n. 31. p. 30. & alibi passim,*) Aquam venditat initium corporum universale, & eam unicam rerum causam materialem, in modo, puritate, simplicitate, progressu, prout & in termino dissolutionis ad quem cuncta corpora per materiae ultimæ reductionem redeunt. Omnis Terra (*idem asserit tr. Terra, n. 13. p. 45.*) lutum ac omne corpus tangibile verè & materialiter est solius Aquæ progenies & in aquam iterum reducitur per Naturam & artem. Etenim (*concludit ib. n. 10.*) ex homine, ligno &c. esto pulvis, cinisve per ignem relinquatur, nunquam tamen terra elicitur, aliàs

(D d d d d d)

mox

mox nostra intumescerent Coemeteria. *Add. Dav. von der Becke (Exper. circ. rer. nat. princip. p. 285.)*

§. 178.

At illa *doctissimi Viri* thesis oraculo divino adversatur, objicit *Ant. Deusing. (foet. Mussip. secundin. s. 21. p. 145.)*, cui cur non subscribam, causas habeo fonticas: Deus ipse (*Genes. 3. v. 19.*) ad *Adamum Protoplastum*: Donec revertaris in humum, cum ex ea sumtus sis, nam pulvis es & in pulverem revertaris. Ipsi *Experientiae* id reclamationem, quæ cinerem ex Cadaveribus superesse testatur. Liquefcit equidem corpus demortuum in locis humidioribus; at liquor iste non magis pura est aqua, quam vel lixivium, vel saponaria aqua, aut similis alia miscella, quæcunque pro aquâ pura habenda sit. Quod ad rationem ejus attinet, eadem urgeri posset, ligneos cadaverum capulos in aquam migrare, non in terram. Utique ex terra molliore, ac quæ identidem vertitur, (ut in Coemeteriis contingit,) multum exhalat non modo vaporum aqueorum, sed & terrestrium fuliginum.

§. 179.

Prævidisse videtur hanc objectionem *Helmont*, inde respondet (*tr. Complex. atque mission. Elem. figm. n. 43. p. 90.*), quod terra in sacris non sit primum Elementum, sed quodvis coagulatum ex aqua terra dicatur, eò quod plus per sui consistentiam terræ assimiletur, quam aquæ. Adeoque (*concludit*), ipsissima terra naturæ fulcrum, ex aqua est non minus quam homo, lignum, cinis, lapis &c. An felicem egerit Interpretem *Helmont*, fontes docere poterunt, ideoque id potius excutiant Theologi.

§. 180.

Homerus, ut ex infra dicendis (*l. b. Tit. 2. §. 55.*) clarum evadet, aquam & terram conjunxit, quod ipsum *Beccheriano* fovet dictorio, qui Nitrum proposuit, cum nitrum sit ferè nihil aliud, quam aqua concentrata, terræ mixta, inde glacies Paradisi *Henning. Scheunemanno (Paracels. ad morb. lagastr. s. 4.)*. Quamvis & condensatum aërem reputarit *Robert. Fludd. (tr. 2. Hist. utriusque Cosm. cl. 2. c. 6. p. 193. & c. 9. p. 202.)*, & Auram inferiorem coagulata, seu magneticam Sapientum ebuccinet *Balduin. (tr. Aur. Auræ c. 3. p. 28. & c. 5. p. 70.)* *Guilielm. Clarke (Natur. hist. Nitr. c. 4. p. 62.)*. Notandum interim in laxiori significato Nitri nomen huc referri, cum id, quod è cadaveribus in terra superstes manet etiam Sal ammoniacum nuncuparit *Carol Musitanus*, ut ex superioribus (§. 69.) claret. Nitrum autem non solum in terrâ Coemeteriorum, sed omni alia terra reperitur. Argute *Guilielm. Clarke. (c. l. c. 2. p. 26.)*.

Nitrum

Nitrum non est uno Elemento circumscriptum; amphibion est, inhabitans aquas æquè ac terras. Aëri etiam inest; & in illo volitat, ut *idem* (p. 27.), adde *Balduin.* (c. l. c. 2. p. 9. & c. 3. p. 29.), quo circa & nomen Avis Hermetis reportavit. Etiam in igne huic locus, ut ejusdem matrem quoad partem fixam dixerit terram, quoad volatilem ignem *Job. Mayow.* (tr. de Sal. nitr. c. 1. p. 4.), & ideo ubiquitarium non tantum ratione terræ à citato *Clarke* (c. l. p. 24.); sed & aliorum Elementorum vocitetur. Quod si verò ab aqua nitrum illud è terræ poris elutriatur, sola terra remanet. Placuit igitur dudum (§. 5.) Willisianum, quando cum sulphure crassiori & Sale partes aqueæ difflantur, in terram, seu caput mortuum corrui subjecti compages.

§. 181.

Cur Cœmeteria ab ingestis Cadaveribus non turgeant, causam modo ex *J. B. Helmont.* & *Sylv. Ratray* (§. 177. sqq.) exhibui. Canalibus Aquarum subterraneis assignavit *Dominic. Panarolus.* (Fascic. 1. Arcan. §. 2. p. 202.) & ex Eò *Ph. J. Sachs-*
fus (Ocean. Macro-Microc. §. 56. p. 55.) & id esse Experimentum *Illustriss. Ghes-*
fieri Gall. Reg. Romæ Residentis de Sepulchro Parisiensi, cujus terra nunquam crescat, etiamsi de quòquo anno hominum millia ibi sepeliantur, quia humor per viscera terræ fluens erodit, & licet crescat per cadavera in pulverem redacta, tellus per erosionem decreseat, atque in eodem statu & mensura semper permanere videtur. Nota hic *Ghesferium* non negasse terram humano pulvere non accrescere, sed accrementum illud canalium subterraneorum accessu sensim iterum minui & amoveri. Istos autem canales rarò & non omni terræ sub & inesse, adeoque relationem istam causæ nomen non mereri. *Beccherus* sæpius memoratus hanc suggerit (c. l. n. 54. p. 330.). Si Animam excipias, veterum transmutatio corporum in varias species non adeò absona est. Nam nisi unum fieret aliud, sequeretur totum orbem cadaveribus impleri, cujus contrarium praxis demonstrat. Videmus enim cœmeteria, aliquibus seculis usurpata, semper eandem locationem, quantitatem & molem servare, quod esse non posset, si corpora tantummodo in terram mutarentur eaq; non evaporet, & cum aëre aveheretur.

§. 182.

Addo è *Job. Jonstono* (de Natur. Constant. Propos. 3. Artic. 4. p. 29.) quemadmodum nil mari decedit egressu fluviorum, quia redeunt iterum; Sic terræ rebus, quæ inde crescunt & nutriuntur, quia revertuntur in illam, & vice versa; Appositè igitur tellurem mortis stomachum dixit *Plato*, quia, quos mors devorat, Tellus stomachi in morem conceptos tumulatosque conco-

quit, &, ut ita dicam, digerit, de quo evol. *Ferdinand. Quirin. de Salazar. (Comment. in Proverb. Salom. c. 30. v. 26. n. 130. p. 460.)* Terræ superficiem tantum ex cadaveribus humanis constare cecinit, quisquis fuit ille *Poëta Arabs* citatus à *M. Job. Heinrico Hanero (obs. Philol. Critic. in Coroll.)*

Molliter incede, non enim credo superficiem Terræ (ex alio constare) quam istis corporibus.

Et turpe nobis est, & si pridem fluxerit tempus, contemptui (habere) patres & avos,

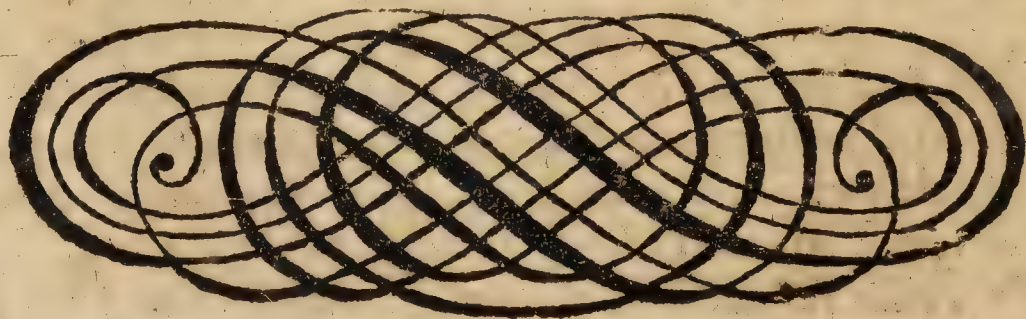
Incede igitur, si potes in aëre leniter & non fastuosè super colla servorum Dei (i. e. hominum)

§. 183.

Nitri Cœmeteriorum mentionem feci, & quod ad Terræ fertilitatem faciat *juxtim* è *Beçchero* recensui. Sed & id de omni Nitro jam Veteribus comperit. Hinc *Virgil. (l. 1. Georg. v. 193.)*

*Semina vidi equidem multos medicare serentes,
Et nitro prius & nigrâ perfundere amurcâ.*

Quid Microcosmo conferat è *Rob. Boyleo (de Infid. Exper. Success. p. 75.)* in medium paucis afferro, ita verò ille: Olim à Nobili & ingenioso mihi narratum, quendam è primariis Medicis Londinensibus Halinitrum è terra Cœmeteriorum prole ctum medicamentis suis selectioribus pro eximio arcano immiscere consuevisse. Narrat tamen & *Paracelsus (tr. 2. Pestilent. c. 2. p. 350.)* Villachi & in urbe S. Viti experientia cognitum fuisse, Veneficos aliquot pulvere seu terrâ illa de sepulchris mortuorum peste detracta seu abrafa, certoque modo postea præparata multa millia hominum infecisse. Claudio hunc titulum verbis, quibus (*l. de Ortis ex putri c. 12. p. 1018.*) clausit *Franciscus Piccollomineus*: Versati diu sumus in ortis ex putri, tanquam in prole nostræ materiæ partis consimili, quam cum apprimè vitem & foetidam noverimus, monemur teneri esse sollicitos de prole animorum, cujus beneficio servamur incolumes, & neglectâ terrâ elevamur in cœlum.

LIB. III. TIT. II.

De

Cadaverum Incorruptibilitate & Mumiis.

Summarium.

Duplici modo Cadavera perennare. 2. Perfectè imputrescibilia quæ censeantur. 3. Inter hæc solum SERVATORIS J. C. corpus eminet. 4. Sanguis etiam secus ac Calvinistæ 5. Vana Sanguinis J. C. à Papicolis facta demonstratio. 6. Dannbauri Judicium de eo, qui è latere & 7. Qui è consecrato pane & vino fluxit. 8. Piis & virtuosis licuit aliquando incorruptibiles esse, sed non sunt cum Salvatore comparandi. 9. Rabbiorum fabula. 10. Sancti Papicolarum. 11. 12. 13. Exempla virorum. 14. Mulierum. 15. Nec apud hos solos stetit hoc miraculi genus, sed & tales Græci, Reformati. 16. Virtuosi apud Ethnicos. 17. Caroli V. Imperat. Cadaver. 18. Aliorum Regum & Principum. 19. Eorum, qui neque Sancti neque virtuosus. Mumia Danica. 20. Mirabilis de Metallifossore Historia. 21. Mulierum Cadavera incorrupta. 22. Singulare militis è Pausania exemplum. 23. Impiis in pœnam cessit incorruptibilitas. Excommunicatis. 24. Certæ partes incorruptibiles; apud Hebræos osciculum Lus. 25. Alia membra Sanctorum. 26. Virtuosorum. 27. Malè feriatorum. 28. Damonis concursus Magos aliquando non putrescere. 29. Caro in urna sub terra. Fossilis. Meteorica. 30. Cause naturales. 31. Natura benignitas sive temperamentum arithmeticum. 32. Calidum & siccum. 33. 34. Caro Padonis. 35. Ferina & Avium. 36. Temperamentum frigidum & siccum. 37. Exempla. 38. Medio modo se habentia. 39. Ætas & sexus. 40. Pinguedo. Cerebrum. 41. Astrorum influxus. 42. Aër. 43. Frigidus & siccus. 44. Frigus

(Dddddd) 3

gus

gus sufficit. 45. Sepulchrorum plaga. Auster. 46. Locus, Tempus. 47.
 Montes. 48. Terra. 49. Aër calidus & siccus. 50. Sol, Fulminata.
 51. Experientia contrariatur. 52. Aëris tenuitas & salsedo. 53.
 Assumpta. Persarum & Romanorum diversitas. 54. Crania Persarum
 & Aegyptiorum. 55. Venena. 56. Quedam non omnia. Morbi. 57.
 Ad speciem vis incorruptibilitas. 58. De Tullioli cadavere observatio.
 59. Homerica mortis Periphrasis. 60. Vitra è cineribus humanis. 61.
 Exsiccatio Cadav. duplex. 62. Simplex. 63. Aegyptiorum. 64. Aethy-
 opum. 65. Observationes aliae. 66. Pisces in aëre exsiccantur. 67.
 Varia in usum officinarum exsiccata. 68. Sumtuosior conditura. Au-
 rum ornatus causa additum. 69. Aes. 70. Vis bujus medicamen-
 tosa. 71. Varia ex ere in officinis. 72. Plumbum. Stannum. 73.
 Salis prestantia. 74. Anima comparatur. 75. Sacrificiis additum
 76. Partes & corpora salita. 77. Salitura Harengorum inventores.
 78. 79. Unde Sali vires. 80. Vapores Salis exinde parata Chemica.
 81. Sal enixum Paracelsi: mirabile Glauberi. 82. Conditura Salina
 Bilsii. 83. Observatio singularis. 84. Salammoniacum & Spiritus
 ejus. 85. Vitriolum. 86. Sulphur. 87. Alumen. 88. Nitrum.
 89. Calx. Gypsum. Lapis Charnites &c. 90. Bitumen, Succinum.
 Varia huic inclusa. 91. Cadavera Magnatum Succino obduci posse.
 92. Vegetabilium facultas. 93. Cadavera uncta & coronata 94. An
 medicorum curare cadavera, & de condituris Cadaverum Scriptores.
 95. Scordium, Vinca per Vinca. 96. Plures herbe, flores, fructus, ra-
 dices. 97. Ligna imprimis Cedri. 98. Amomum. 99. Succ. Lacry-
 me. Gummata Arborum. Aloe. 100. Asa dulcis. Asphaltum,
 Camphora. 101. Cedri succus & Resina. 102. Gummata alia. 103.
 Saccharum. 104. Resina. 105. Vinum & Acetum. 106. Fumi &
 lignis. 107. Aqua destillata. 108. Spiritus vini. 109. Aqua spi-
 rituosa. 110. Olea. 111. Castoreum, Adeps Suillus. Mel. 112. Unde
 Melli facultas conservativa. 113. Florum. Corporum. 114. Cada-
 veribus quis primus adhibuerit. 115. In Melle condita. 116. Quedam
 melli mixta. 117. Cera. 118. Butyrum. Moschus. 119. Mumie

vox unde. 120. Mumia Homonymia. 121. Mumia duplex. Naturalis seu Arenaria. 122. Artificialis. 123. Exotica & nostras. Mumia Arabum. 124. Conditura Ægyptiorum pretiosa. 125. Mediocris. 126. Vilissima. 127. 128. 129. 130. 131. 132. Cryptarum & Mumia virilis descriptio è Petro de la Valle. 133. Mumia feminea. 134. Loculi mortuorum è variis. Isidis imaguncula. 135. Supplementum Herodoti è Diodoro Siculo. 136. Cerebri per uncum extractio falsa. 137. Ut ex alvi infecto circa illa vulnere extractio. 138. Thure cur abstinuerint. 139. Ταρξευος. 140. Injectio unguenti Cedrini expenditur. Josephi Patriarcha Cadaver. 141. Ægyptii hi an inter Anatomicos referendi. 142. Cultus brutorum, ap. Ægyptios & sumtuosa eorundem sepultura. 143. Ortus hujus conditura nescitur. 144. Fasciarum numerosarum applicatio cur facta conjectura. 145. Quando desierit illa condiendi ratio. 146. Inter Ægyptiorum & Judæorum condituram discrepantia. 147. Græcorum, Romanorum, Gallorum pollinctura. 148. Pollinctores. 149. Septem dies in ædibus servabatur cadaver, octavo cremabatur. 150. Cremandi cur ap. Romanos uncti. 151. Ab Ethnicis Balsamatio ad Christianos transiit. 152. Mumia Bohemica. 153. Variæ Mumia apud Chemicos acceptiones. Spiritualis. 154. Corporalis. Constellata. 155. Ut paretur. 156. Ante Paracelsum pararunt Æthiopes. 157. Compositio Chemica. 158. Preparatio ad Condituram nostratam quoad instrumenta. 159. Quoad medicamenta. 160. Exenteratio ipsa. 161. Partes & viscera exenterata. 162. Monita varia. 163. Quadam de Bilsio Ejusque conditura. 164. Mumiarum excellentia & pretium. 165. Variæ de Methodo conjectura. 166. Invidiosa artis occultatio. 167. Job. Hornii conatus. 168. Nicolai Stenonis. 169. Gabr. Clauderi. 170. Brevis & minus sumtuosa Stephan. Blancardi via humida. 171. Via siccæ. 172. Finis conditura ap. Veteres Gentiles. 173. Ap. Christianos. 174. Usus Politicus & Medicus. 175. Anatomicus Bilsii. Hildani. Quid desideret Bartholinus. 176. Viscerum conditura specialis. Cutis hu-

manæ preparatio. 177. 178. Mumiarum duratio apud Veteres. 179. De nostris balsamatis. 180. Condituram neglexerunt Monarchæ. 181. Christianorum Enconium. 182. Mumiarum vires. 183. Incerta adeoque in medicina exulenta. 184. Errores circa hanc variorum. 185. Turcæ nos Magis insimulant. 186. Naufragium à Mumiis in navi. 187. Causa. 188. Bodini sententia. 189. Rationes examinantur. 190. Tranquillitas maris à Cadavere. 191. Cur ad littora Cadavera propellat. 192. Fœtores cadaverum nautæ abominantur. 193. Brutorum Balsamatio. 194. Animi medicamentum Bibliotheca. Eruditorum Balsamum.

§. 1.

Relicto tandem putredinis Gymnasio videndum, annon è cadaveribus quædam sint, quæ nec vetustati auscultent, nec verminationi. Quod dum intendo, varia occurrunt, in quæ nihil juris fuit putredini. In duplici autem illa sunt differentia, aut enim immutata, aut mutata in Lapides, petras, sal aut cineres, servata tamen Cadaveris humani figura corruptionis legi universalitatem detraxerunt. De prioribus præsens, de posterioribus sequens Titulus perorabit.

§. 2.

Inter ista corpora, quædam sunt perfectè imputrescibilia, quæ nullo tempore, nulloque jure resolutioni in deterius subjacent, taliaque censentur (α) quæ secundum omnes partes, non tantum secundum durabiliores, sed etiam corruptibiliores, talia, prout concludit P. Zacchias (lib. 4. quæst. med. Legal. Tit. 1. qu. 10. n. 24. p. 364.), (β) quibus adhuc est vividus calor, flexilis ac tractabilis artuum compages, odorque qui erat vivorum, juxta Casp. à Rejes. (Camp. Elys. jucund. quæst. qu. 34. n. 8. p. 405.), (γ) quæ exsiccationi non debent perpetuitatem. Cadavera namque paulatim & longo annorum cursu siccata, etiam putrescibilibus annumeranda, cum exsiccatio etiam quædam putrefactionis species sit, exsiccata igitur talia vulgari sensu & improprie inter corrupta recensentur.

§. 3.

Inter perfectè imputrescibilia unicum fere est corpus Sacrosanctum dilectis-

ctissimi nostri SERVATORIS, & idcirco merito agmen ducit. Ἀσηπτον plane illud fuit & ab omni corruptione immune, ipsis id attestantibus Sacris literis (*Psal. 16. v. 10. Act. 2. v. 27. Eccl. 13. v. 37.*). Unio namque personalis in tri-
duo mortis inter λόγον & carnem non minus, quam inter λόγον & animam CHRISTI duravit mortique datus non ψυλάθρευτος, sed revera θεάνθρωπος extitit permanfitque. Et cum non lege Naturæ mors & per consequens corruptio homini obtingat, sed in pœnam prævaricationis eundem corripiat, qui separatum à peccatoribus, κεχωρισμένον δὲ τῶν ἀμαρτανῶν, dicemus putredinis sensisse cariem? Benè Thomas (*p. 3. qu. 51. Art. 3.*): Corpus CHRISTI non fuit conveniens putrefieri vel quocunque modo incinerari, quia putrefactio cujusque corporis provenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quod non potest corpus amplius continere in unum. Mors autem Christi non debuit esse ex naturæ infirmitate, ne crederetur non esse voluntaria, & ideò non ex morbo, sed ex passione illata voluit mori, cui se obtulit spontè. Et ideò CHRISTUS, ne mors ejus naturæ infirmitati ascriberetur, noluit corpus suum qualitercunque putrefieri, aut qualitercunque resolvi: sed ad ostensionem virtutis divinæ voluit corpus illud in corruptum permanere. Minus igitur piè sentiunt Calviniani & Sociniani, qui Corpus CHRISTI mortuum cadaver appellare non horrent. Sed de hoc plura Theologi. Vide Job. Andr. Scherzer. (*Syst. Theol. Loc. 8. §. 28. p. 241.*)

§. 4.

Ut autem totum Christi corpus ita & sanguis ejus fuit imputrescibilis. Horret animus ad quorundam Calvinianorum blasphemiam, qua Carnem Christi putredinis tyrannidem non effugere potuisse decreverunt, quantum ad causas inferiores, naturales attinet, si non fuissent prohibita, quia habuit causam intrinsecam resolutionis, nempe calorem & humorem, ut Andreas Rivetus (*Comment. in Ps. 16. p. 76.*) ratiocinatur. Hi etiam Sangvinem Christi in cruce effusum computruisse asserunt; quos apud Henric. Eccardum (*Fascic. Controv. c. Calvin. c. 3. qu. 2. p. 67.*) vide citatos. Miraculi loco habent Rabbini, quod recitat Petr. Galatin. (*l. 4. de Arcan. Cathol. verit. c. 8.*): Carnes sanctuarii nunquam foetebant, neque inventa est corruptio in manipulo aut in duobus panibus, aut in panibus facierum, ut Antitypo typus responderet. Ruborem his incutiat vel ex Ethnicis Homerus, qui (*Iliad. 2. v. 339.*) Veneris à Diomede vulneratæ sangvinem vocavit:

ἀμείβον αἷμα θεῶν.

(Eee eee)

§. 5.

§. 5.

Doleo insuper etiam credulam stoliditatem & fatuam Papicolarum superstitionem, qui sanguinis Christi incorruptibilitatem demonstraturi, quasdam particulas & guttulas se adhuc possidere asserunt, easdem cultui Laicorum exponunt publico. Duplex autem illis est, alius qui in crucifixione ejus effluxit, quem à *Maria matre* & *Johanne* honorificè vasculo exceptum, *Nicephor. (l. 1. Hist. Eccles. c. 30.)* scripsit, cujus reliquias se possidere gloriantur, *Bruxellenses, Romani, Veneti, Taurinenses, Trevirenses*; Alius, qui aut ex vino, aut hostia transubstantiata alicubi asservatur. Talem colunt *Antwerpiæ, Lovanii, Bruxellis, Boxtelæ in agro Sylvæ-Ducensi, Sylvæ-Isaci in Hannonia, in Rollensi Monasterio prope Osnaburgum, & ante hac Middelburgi in Zelandia. Vid. Gisbert. Voët. (p. 2. Disput. Theol. Select. 13. p. 221.), & quos citat, Chisletium (de lint. Christ. Sepulchr. c. 25. & 31.) & Brefferum (l. 6. de Conscient. c. 22.)*

§. 6.

Reponendum his è *B. Job. Conr. Dannbauero (p. 1. Homil. Sacr. 14. p. 411. & seq.)* censeo: Nec potuisse divinissimum istud nostræ Redemptionis pretium in his terris ad hunc usque diem eò modo, qui jactari solet, relinqui, nec id voluisse divinam pronœam, nec esse sanguinem CHRISTI verum. Non potuit relinqui, aut enim à corruptione immunis, igitur corpori suo ac λόγῳ unitus, & à λόγῳ reassumptus & non amplius in his terris residuus, si putredini obnoxius non erit verus sanguis. Finge easdem reliquias, pergit, ad conflagrationem mundi usque duraturas, num periturae, in fatali illo igne, an tanquam Salamandra illæsæ futuræ? Si periturae denuò non sunt, quod esse perhibentur Redemptionis pretium; Sin vim ignis elusuræ, ad quod in triumpho coelitum profuturae? an tum resumendæ in CHRISTO? Iterum non potuit SALVATOR plus sanguinis reliquisse, quam pro genere humano effudit. Nunc colligamus omnia vascula, omnes thecas, omnes sindones, quibus ille continetur in *Cænobio Weingartensi apud Venetos, Brugas, Flandriæ & alibi*, immanè quantum? plus erit sanguinis in terra, quam vel effusum, vel CHRISTUS resurgens sibimet restituere, jam vacuus ab omni sanguine, si is omnis, qui ostentatur, verus sit. Si id voluisset divina providentia in certissimo λειψανοτάμειον Scriptura sacra id prodidisset. Censor sanguinis istius, Papa Romanus, nobis suspectus. *Ipsi Francisco Collio, Collegii Ambrosiani in Mediolano Doctori* res est suspecta (*tr. de Sangv. Christi*), cujus verba citat *Dannbauerus laudatus (c. 1. p. 474.)*, quique teste *Gisb. Voëtio (p. 3. Diss. Select. Theol. p. 511.)*, illum factitium & Chimæricum vocavit. Et si totum corpus Christi exaltatum & glo-

& glorificatum, cur non eadem felicitas sanguini in terris relicto contigerit, reliquiarum admiratores dicant. Referantur huc, quæ collegit J. Christ. Beermann. (*Diff. de prodig. Sangv. c. 4. §. 5. p. 4.*)

§. 7.

Ad Sanguinem, qui è consecrato pane & vino stillavit regerit *Dannhauser* (p. 479.): Adhuc sub iudice lis est, quis sit ille sanguis, qui quandoque, ut ajunt miraculosè apparuit? Antiquus ille verus, an recens & nuper creatus? An non *πυρρῆς* Satan aquæ mutationem in sanguinem imitatus est?

§. 8.

Hanc incorruptionem corporis iis etiam ferè solis contingere, qui piam & sanctam vitam duxerunt, reputabat *Bobuslaus Balbinus* (*Decad. 1. Miscell. Bohem. c. 18. §. 2. p. 214.*). Virtuosos etiam, quamvis extra Ecclesiam, his jungunt Alii. Quicquid verò sit, hi minime cum SALVATORE nostro comparandi. Pecatum his est originale & actuale adeoque & mors inde resultat, & hinc consequens cadaveris in cinerem & terram *Μάλυσς*. Quod si ad tempus durat, perpetuo vix duraturum credo cadaver. Et ista *ἀφθαρσία* corruptionem habet comitem, dum cadaver exsiccatur sudore, madore & situ diffluit, atque ita tandem marcescit, colorem atrum asciscit, adeoque multum de pristina figura deperdit & nisi ab ista eluvie purgetur, à putredine subigitur. Quicquid dicant, nullum cadaver est, quod perfectè *ἀφθαρτὸν* & de putredine verè triumphat.

§. 9.

Interim Rabbiorum scrinia si excutimus, non solum inter miracula Sanctuarii numerantur, quod carnes Sanctuarii foetuerint nunquam, neque musca visa fuerit in macello Templi, quod (è *Thalmud Babylon.*) recitat *Joh. Wolfius* (*lect. memorab. & recondit. Centen. 3. p. 91.*), sed & (in l. *Jalkut*) septem inveniuntur Sancti, quibus vermis non est dominatus *Abraham*, *Isaac*, *Jacob*, *Moses*, *Aaron*, *Mirjam*, *Benjamin*. Addere liceat fabulæ è *Joh. Hornbeckio* (l. 3. *Controv. Judaic. c. 2. p. 250.*) fabulam. Fossores quidam fodientes terram *R. Nahmann*, offenderunt cadaver defuncti *R. Abay* flentis atque ejulantis. Venerunt hi & dixerunt id *R. Nahmann*, qui adveniens ex illo quæsivit, quid esset? Respondit: Ego sum *Abay bar Zosatuya*. Dixit illi *R. Nahmann*, annon à *R. Mary* dictum est, quod justi non convertantur in pulverem? Respondit ille, quis est ille *Mary*, egone illum novi? Rursus *R. Nahmann* inquit: ita per scriptum est, & revertatur pulvis in terram sicuti fuit. Hinc *R. Abay* inquit, quamvis legeris *Ecclesiastem*, tamen non legisti *Proverbia*, in iis namque habetur
(Eee eee) 2 tur,

tur, & putredo ossium invidia, i. e. hominis invidi ossa non tantum putrescent, non vero illius, qui invidia non laborat. Deinde cum *R. Nabmann* tetigit & comperit corpus vegetum & validum esse, dixitque illi, erige Te, Domine, & ito domum, tum illi respondet *R. Abay*, nunc ostendis Te non legisse Prophetas, nam à quodam dictum est (*Ezech. 37. v. 12.*), & sciatis, quod ego Dominus aperiens sepulchra vestra & faciens ascendere vos è sepulchris vestris. Deus igitur est, qui hoc facit. Sed, *inquit alter*, scriptum est: pulvis es, & in pulverem converteris. Imò, *inquit ille*, hoc intelligendum est de una hora ante resurrectionem. Illud *Menassè* (*l. 2. de Resurrect. c. 17.*) ita exponit: Dato, at non concesso fabulam esse, eo Antiqui docere voluerunt, quod in eorum cadaveribus, qui recte & honestè vixissent, nihil juris vermes habituri sint: & quod tamen cadavera eorum hora una antè resurrectionem mortuorum convertenda sint in pulverem.

§. 10.

Quod de Judæis Rabbini, id de Sanctis suis Papicolæ, quorundam nempe corpora vi divina adhuc à tabo perdurare libera. Attribuit *πικνύσια supra* (*§. 2.*) recitata. Sanctis illis *Rejes* (*c. l.*), illosque insuper peregrino & cœlesti odore in circumstantium nares se diffundere dicitur, proque probabili quod cœlo scriptum nomen signo ponit, de quo *alibi l. 2. Tit. 8* quædam sparsi, à quibus conclusu facilè est, etiam paganos hac odoris suavitate de putrefactione triumphasse. In subsequentibus tamen *citatus Rejes* (*c. l. n. 76. p. 412.*) corporis hanc post mortem durationem tanquam proprium sanctimonix virtutis & inculpata vitæ indicem perpetuo venditandum minime existimat, nisi ex aliis actis & notis prævisisque aliis rebus probitas & morum integritas constet, cum in paucissimis inveniatur. Nam putrefacto licet corpore, potest quis Deo maxime gratus esse; Sancti enim non abhorrent foetorem Naturæ, sed culpæ, differit *Idem* (*c. l. p. 413.*)

§. II.

Exempla Sanctorum, qui toto corpore incorrupti durarunt apud varios extant varia. *Zaccharia Propheta* corpus tempore *Theodosii Junioris* cum multis hominum ætatibus in terrâ jacuisset nihil tamen in corpore ejus deficere visum, *Nicephori* (*l. 14. Histor. Eccles. c. 8. p. 712.*) testimonio. *Jadera B. Simeonis Propheta* corpus (ut *Jadertini* multis testimoniis probant,) honorificè sepultum & adhuc integrum salutavi, scribit *Petr. Martyr.* (*l. 2. Legat. Babylon. f. 81. b.*) admiratusque sum tanto tempore simplex sine Myrrha aut balsamo cadaver, quod nullo medicamento fucatum est, potuisse incorruptum servari. De innocent-

nocentibus pueris *ab Herode trucidatis* *Henr. Kornmann.* (*p. 1. de Mir. Mort. c. 18.*) *Anton. Santorell.* (*Postprax. med. c. 42. p. 141.*). Tria Magorum corpora sepulta & incorrupta Coloniae Agrippinae servari olim plebeculae persuadebatur. Verum non ibidem tria corpora, sed tria solummodo crania in tribus thecis aureis cum inscriptione: *Casspar, Melchior, Balthasar* esse, *Joh. Herbinus* (*de Crypt. Kijoviens. c. 11. §. 8. p. 117.*) comperit. Ridet simplicitatem Monachorum *Anonym.* (*part. 1. Descript. Ital. p. 65.*), quod unum ex his cranium nigro colore tinxerint, quasi Aethiopes non aequè, ut nostri albis gaudeant ossibus, quod vel dentium albedo de nostris triumphans satis evincit. Forsan *Herodoti* illud ipsis in mentem venit Aethiopibus nigrum esse semen *ab Aristotele* (*l. 3. Hist. Animal. c. 22.*) exhibitatum, quasi necesse sit omnia nigra esse eorum, quorum cutis nigricat (*l. 2. de Generat. Animal. c. 6.*)

§. 12.

De reliquis suis Sanctis idem testantur Papicolae. De *S. Antonio* iterum *Kornmann.* (*c. 1. p. 3. c. 19. add. Olear. l. 2. Itinerar. Muscov. Persic. c. 14. p. 124.*) De *Toeodulpho* Idem *Kornmann.* (*c. 1. c. 14.*). De *Lamberto* (*c. 15.*). De *Protasii & Gervasii* corporibus post ducentos & amplius annos, ut computat *Lud. Granatensis* (*l. 2. de Relig. Christian. Praestant. c. 27. p. 372.*) *Ambrosii & Augustini* temporibus adhuc integris *Mediolani* visis *Augustin.* (*l. 9. Confess. c. 7. p. m. 208.*). De *S. Severino* *Andr. Brunner.* (*p. 1. l. 1. Annal. Bojor. p. 499.*), quod sexto, postquam terrae mandatum ejus fuerat corpus, anno, humo à *Lucillo* levatum nullo tabis indicio deforme, sed ipsissimum virtutis odorem naribus afflans, adeoque sincerè integrum, ut ne pilus quidem defluxisset deprehensus sit. *S. Corbiniani* corpus sine ulla tabis nota, aut vestigio mortalitatis teste *Eodem* (*c. 1. l. 5. p. 719.*) inventum. Idem de *S. Othmaro* *Walefridus Strabus* (*in Vit. Ejus ap. Melch. Goldast. T. 1. Rer. Alemannic. p. 2. p. 280. add. Ison. Magistrum l. 1. de Mirac. S. Othmar. c. 3. ap. Eundem c. 1. p. 286.*). De *Spiridione* *Perr. de la Valle* (*p. 1. Itinerar. Epist. 1. p. 3. edit. Germ.*) sequentia: *Man verehret in Corfu den Leichnam des H. Spiridions, dessen Fleisch annoch so lebhaft und frisch ist, daß wenn man das dicke Fleisch am Schenkel angreiffi dasselbe den Fingern etwas nachgiebt und alsbald wieder in seine vorige Stelle kömmt.*

§. 13.

De *Alberti M.* cadavere *Alb. Kranz.* (*l. 8. Metropolit. c. 51. p. 160.*): Extraxere Fratres ætate nostra reliquias & in medio choro extructo tumulo supra pavementum collocavere admittentes viros graves, ut cernerent integrum corpus, nulla reformatione, nisi quod mandibula parum videretur collapsa: sive

(Eee eee) 3

Bal-

Balsami beneficio, sive DEI miraculo, DEUS novit. Ducentos annos duravit in Sarcophago. Quæ oculis conspexi hac scriptura testor. *Hætenus Kranz.* Mortuus autem est *Albert. M. A. C. 1280.* tumba autem *A. 1483.* aperta (*Vid. Centur. Magdeb. Cent. 13. c. 10. p. 1026.*) *P. Dominici* cadaver est inventum integrum nihilque labefactatum, *Paul. Zacchias (c. l. n. 13. p. 362.)* tradidit. De *Francisci* Cadavere in Italia memorant *Assisi*, quod incorruptum adhuc stet in subterranea crypta *Job. Dan. Horst. ap. cit. Zacch. (c. l. n. 38. p. 366.)* *Francisci Xaverii* corpus quamvis calce obrutum multis mensibus incorruptum sanguine manavit. (*Breviar. Roman. in Festo Ejus 2. Decembr.*). Hoc *Malaccam*, post *Goam* translatum foetoris loco suaveolentia fumabat, & de putredine triumphabat. *Vid. Philipp. Baldeus (Descr. Malacc. & Coromandel. c. 13. p. 74.)*. In *Bonifacii VIII.* corpore, cum vetustissimum *S. Petri* Templum demoliretur, idem deprehensum (*Zacch. n. 13. p. 363.*). De *Ignatio Lojola* simile *Petr. Ribadeneira (in Vit. Ejus)*, quem defendit *Jac. Gretser. (Apol. 2. & 3. pro Vit. Ignat. & l. 1. de Funer. Christian. c. 4. p. 14.)*. Superioribus annis (*iterum memorat Zacch. c. l. p. 363.*) in Templo *D. Cæcilie*, trans *Tiberim* cum resarciretur inventum est corpus cujusdam Cardinalis Angli, qui jam abhinc trecentis annis decesserat, undequaque integrum, nullaque labe contaminatum, ut retulerunt, qui illud viderunt, & contrectarunt.

§. 14.

Quod ad sequioris sexus Exempla, in primâ acie stat *Maria Deipara*, de quâ *Didac. Stella (Comment. in Luc. c. 10. p. 52.)* & *Henric. Kornmann. (p. 1. de m. m. c. 18.)*. Et qui illa putredini litare corpus potuit, quæ tertio à compositione cadaveris die resurgens coelicam subiit ædem, id quidem *Nicephoro (l. 2. Hist. Eccles. c. 23. p. 114.)* commemorante. De putredine etiam triumphos duxere *S. Lucia (Kornmann. c. l. c. 17.)*. *S. Rosa Viterbiensis*, *Clara Malcofanensis* & *Catharina Bononiensis (Gabr. d'Æmiliane Itiner. Epist. 4. p. 392.)*. *Kornmann. (c. l. c. 13.)* & qui *Catharina Bononiensis* vitam ex Italico in Latinum transtulit Idioma *Matth. Thanner*. De *Ludomilla Job. Dubravius (l. 5. Hist. Bohem. p. 133.)*. Plura Exempla in manipulos redegit *Henric. Engelgrave (part. 1. Cæl. Empyr. p. 552.)* ubi & virorum, puellarum & virginum incorruptibilitatem à castitate deduxit.

§. 15.

Sed ne soli Romanæ Aulæ *Gnathones* gloriam hanc αὐτοκρατορίας vindicare sibi vindeantur, alius religionis Exemplis id illustrare decrevi De terrestrium Angelorum in *Kyovia* cryptis & eorundem corporibus, quæ propter sanctita-

ctitatem vitæ & singularem in Deum pietatem incorruptibilitate dotata reperiuntur, extat *Innocentii Gizieli Archymandite* (*Piec Zano- Kijoviensis* anno 1674. d. 2. Martii scripta Epistola apud *Job. Herbinium* (c. l. t. 6. p. 43.)). Eminent inter illas cryptas præprimis Antonia & Theodosia, quarum illa plurimorum Divorum Ruthenorum corpora, hæc pauciora continet (*id. ib. c. 9. p. 76. sq.*). Sanctitati id beneficii genus imputat *Gizel.* (c. l. p. 45.), quod sano sensu intellectum, haud usque adeò absurdum reputat *Herbinus* (c. l. §. 7. p. 47.). Id vero, nec injuriâ, ferre potest, quod excluso CHRISTI merito omnia meritis humanis attribuant (c. 12. §. 7. p. 115. & c. 13. p. 137. sq.). De Martyrum cadaveribus *Phil. Camerarius* (*Cent. 2. op. subciv. c. 70. p. 283.*): *Ich habe in Franckreich den Leichnam der so genannten Jeanna d' Albert gesehen, welche als eine überaus eyffrige Protestantin gestorben, vor mehr als hundert Jahren scripsit Gabriel d' Emiliane Itinerar. Epist. 4. p. 395.*). Observatum non semel notat iterum *Camerarius* (*Cent. 3. op. subciv. c. 99. p. 370.*), cadavera piorum hominum in fossis & lacunis projecta cum deinde completo furore post plures dies extraherentur, adhuc recenti cruore absque tabe; Papistarum verò mox foeda tabe putrida conspecta fuisse, non sine admiratione omnium. Ita *Jacob. August. Thuan* (l. 25. hist. p. 494.). Protestantium corpora per trimestre in loco durasse, in quem unus percussorum sepultus intra viginti quatuor horarum spatium computruit. Loci quidem proprietati id ascripsit *Thuanus*, cui tamen rectè opponit *Camerarius*: Si naturalis causa id concitavit, cur non eadem Papistarum atque Reformatorum fors atque conditio mansit? ubi par eademque subfuit causa.

§. 16.

Virtuosos virtute divina etiam conservatos aliquando legimus. *Epaganis Hector* in bello Trojano occisus ejusdem beneficii particeps fuisse prædicatur à *Mercurio* his (*ap. Homer. l. 23. Iliad. v. 361.*) Priamum alloquente:

O Senex nondum hunc canes comederunt, neque alites,
Sed adhuc jacet Achilles apud navem
Neglectim intentoriis, duodecima autem Ei dies
Jacenti, neque tamen ejus corpus putrescit, neque ipsum vermes
Edunt, qui sane viros in bello occisos edunt.

Subjicit tandem:

Adeò tibi curant Beati Dii filium tuum
Et mortuum licet existentem, quoniam ipsis carus erat ex animo.

Ita

Ita *Thetis Patrocli* cadaver à muscarum invasione & putredine se servaturam *Achilli* (ap. *Eund. l. 19. v. 29.*) promisit:

Ab hoc quidem ego conabor arcere improba examina

Muscas, quæ vitros bello necatos comedunt.

Etsi enim jaceret solidum per annum,

Semper huic erit corpus integrum vel etiam melius.

Cum vero hanc relationem ad hyperbolica Poëtarum figmenta referat *Rejes* (c. l. n. 7. p. 405.), quod de *Alexandro M.* annotarunt Historici subungere juvabit. Hujus cadaver per multos dies (septem numerat *Q. Curtius l. 10. c. 10.*) de summa rerum contendentibus principibus insepultum jacens in æstuoso Mesopotamiæ regionis loco, nullum corruptionis signum habuit, sed purum atque veluti recens, teste *Plutarcho* (in *Vit. Alex. M. p. m. 503.*) permansit. Vigor quoque, addit *Curtius* (c. l.), qui constat ex spiritu non destituerat vultum. Itaque *Ægyptii Chaldæique* jussi corpus suo more odoribus curare, primò non sunt ausi admoveere veluti spiranti manus. Subjungum & hoc, quod de *Pallante Evandri filio* è *Martinio* (l. qui *Martiniana* vocatur) excerptit (l. 12. de *Geneal. Deor. c. 60. p. 311. & c. 67. p. 315.*) *Job. Bocatius*. Hujus corpus imperante Romanis *Henrico III. Imp.* haud longè ab urbe (Roma) à quodam agricola altius solito fodiente agellum compertum est, adhuc adeò integrum, ut nuperimè videretur infossus, & statura adeò ingens, ut murorum altitudinem longitudine superaret. Et quod longè magis mirandum refert, sic in illo hiatus illati à *Turno* vulneris apparebat permaximus, ut longitudinem quatuor pedum excederet, addens supra caput ejus lucernam perpetuo igne ardentem compertam, nec ullo poterat extingvi spiritu, vel liquore, tandem factò infundo foramine extincta est. Insuper dicit sepulchro tale fuisse Epitaphium scriptum:

Filius Evandri Pallas, quem lancea Turni

Militis occidit, more suo jacet hic.

Add. *Raphaël Volaterran.* (l. 23. f. 382.) & *Fortun. Licet.* (l. 1. de *Lucern. Antiqu. c. 10.*)

S. 17.

Aliud, idque memoria dignum è *Cass. Rejes* (c. l. n. 26. p. 413.) produco. Anno 1656. memorat, cum potentissimi Regis nostri *Philippi jussu* antecessorum suorum regia cadavera ad insigne illud Pantheonis monumentum traducerentur, *Inviçtissimi Caroli* cadaver adhuc incorruptum repertum est, labe nulla, nulla temporis edacitate, aut putredinis carie infectum; Spectaculum sanè mirificum & plane admirandum post annos 96. incorruptum permansisse (ut tradi-

tradidit *P. F. Francisc. de Las Sanctos in Descript. Fabric. D. Laurent. & Pantheon.*) & cum nullis balsamis aut medicamentis pollinctum fuerit regale cadaver, quæ à corruptione præservare potuissent, Ipso Imperatore sic ante obitum jubente, quid aliud dicere possumus, nisi eximium illius animi candorem & virtutis splendorem, cujus ingens semper dedit specimem posteris Deum ostendere voluisse? cujus adhuc multò ante certissima indicia præstolatus fuerat. Nam cum anno 14. ab illius obitu in cœnobio *S. Justi* corpus exhumaretur, non solum integrum & incorruptum inventum est, sed *Thymi* quoque ramusculi, quibus Monachorum more respersus fuerat, virides & optimum odorem adhuc spirantes apparuerunt. *Hactenus Rejes.*

§. 18.

De Regibus Bohemiæ & Ungariæ *Ladislao & Carolo IV. Gemella, Bobusl. Balbinus* (*Decad. 1. Mis. Bohem. l. 3. c. 17. §. 1. p. 210. & 211. & l. 4. p. 2. Tit. 40. p. 89.*) post annos trecentos hic incorruptus (*l. 7. f. 2. c. 2. p. 162.*) inventus memoratur. Post 140. annos *Sigismundus Episcopus Labacensis* sine rabo deprehensus, *Joh. Weikkard. Valvasor. (l. 8. Descript. Carinth. f. 3. p. 659.)* Post 80. annos *Jacobus à Lamberg. Carinthiæ præfectus* (*Id l. 9. c. 4. p. 64. & l. 11. p. 419.*) *Alexandri Tartagni Imolensis* 7^{ti} cadaver effossum, qui plusquam centum & quiquaginta annos jam decesserat, eodem miraculo inclaruit. (*Vid. P. Zacch. c. l.*) *Petrus Torrexlinus quondam Collegij & Tyrocinij Brunensis Rector* in subterranea crypta in singulari arca compositus spectatur tanta integritate corporis, ut etiam unguis & barba excrescant & vulnus viventi factum in pede hodie obligari possit, recitat *Bobusl. Balbinus* (*c. l. l. 3. c. 13. §. 2. p. 213.*) De cadavere pueri à Judæis trucidati *Jac. Masenius* (*util. Curios. de Hum. vita select. p. 436.*)

§. 19.

Sunt & alia Exempla in promptu eorum, qui an Sancti, pii, aut virtuosissimi fuerint, non constat. *Nobilis Jobi de Muschel filiulus* mortuus (*scribit Phil. Salmuth. Cent. 3. obs. med. 80. p. 149.*) & in templo sepultus, integer post quadriennium, consumpta saltem prima Narium & præcordiis circa costas, reperiendus est. Mumiam Danicam Naturalem *Nobilis Wenstermanni* descriptam dedit *Th. Bartholin. (cent. 1. hist. anat. 62. p. 107. & diff. 5. de Med. Dan. domest. p. 270.)*, qui dum ejus Sepulchrum adperuit, invenit Cadaver integrum & Mumia instar induratum pernae fumo induratae simile carne cum cute exsiccata firmissimè salvis ossibus adhærente. Ex illo tempore uxoris quoque *Wenstermannianæ* locus feralis fuit apertus, Idem ad *Anton. Deusingium* perscribit

(Fff fff) bit

bit (*tr. de Hepat. defunct. p. 552.*), à milite spe prædæ & defossi thesauri, reperi-
tumque cadaver prorsus integrum, aridum & omnibus suis partibus illæsum. Se-
dula opera utriusque cadaver iterum perlustravi. Effluxerunt anni LXX. &
amplius post illius sepulturam, post hujus verò obitum anni XXXII. utriusque
tamen jam eadem siccitas, magnitudo, forma, color idem, pernæ fumo indu-
ratæ similis, sed pondus adhuc diversum. Quanquam enim facilè utraque Mu-
mia à nobis portari manibusque elevari possit, foemina tamen gravior est, for-
san quod inconspicua oculis nostris humiditas adhuc intus lateat. In viro
crinium rubrorum vestigia conservantur. Vespillo Templi rogatus negavit
vel in Cœmeterio vicino, vel sepulchris Templi aliis præter ossa ex cadaveribus
quicquam comparere.

§. 20.

De Metallii fossore *Oswaldo Barthels* post sexaginta annorum decursum
incorruptum propè metalli fodinis olim & nunc celebre *Ehrenfriedersdorff* in-
vento, videatur Ejus concio funebris habita à *M. Georgio Ruta*, prædicti oppidi
t. t. Pastore & postmodum *Superintendente Chemnicensi*, *Fribergæ* anno 1588. im-
pressa, cujus etiam mentionem fecit *D. Andreas Mollerus* (in *Annalibus Freiber-
gens* p. 293.) sequentibus: *Den 20. Septembris 1568. hat man zu Ehrenfrieders-
dorff Oswald Barthels, einen Bergmann, welcher für 61. Jahren anno 1507. im
Berge, der Seuberg genannt, verfallen, noch gantz und unverwehset in seiner le-
dernnen Bergkappe und Kleidern mit dem Grubenbeile, Unschelttasche und Zscher-
per unversehener Weise wiedergefunden, und ihn mit gewöhnlichen Ceremonien be-
stattet.* Subjicere his verba prædicti *M. Georgii Ruta* (in *Concionis funebris Ex-
ordio*) operæ puto pretium, dum concionatur: *Mirabilis Dominus in operi-
bus suis, und wird diß fortbin wunderbarlich und unglaublich zu sagen und zu
hören seyn, zumahl an fremden Orten, daß man eine Leiche eines Bergmanns zur
Erden bestatiget, auch darbey eine Leichenpredigt gethan, der 30. Jahr zuvor ver-
storben, ebe denn der Prediger gebahren, denn ich itzo, Gott Lob 31. Jahr alt bin.*
Hæc ille. Refert & *H. Ansb. Ziegler.* (*Histor. Labyrinth. der Zeit. n. 619. p. 1175.*)

§. 21.

Ne sequior sexus de hac perpetuitatis privilegio se non exclusum conquie-
ratur, singulare subdo Exemplum. *Carpentorati* anno 1642. (*E Theophil.
Raynaudo l. de incorr. Cadav. c. 2. recitat Thom. Bartholin. Respons. de Experim.
Bilsian. p. 535.*), refossum corpus foemineum post aliquot secula incorruptum.
Aptè enim commissa inter se erant membra, carne tamen sua & cute, arida ta-
men & subfusca, bellè vestita. Sua uberibus inerat mollitudo, collo lenitas,

nec

nec non coxendicibus & posticæ pedis dextri parti planè integræ, & post scapulas insveta cadaveri teneritas. Capilli capitis cuti tenaciter adhærebant, aures integræ, lingua arida, laryngis cartilago sana & vegeta, carne & cute nudata facies, dum vi exhumatum corpus per imprudentiam concisa. Humor oculorum orbibus continebatur, *Chirurgusque* Rollerius vulnerariam bolidem capiti immissam humore glutinoso & obscuro madidam eduxit. Pilosa erant genitalia. Quum ex mulierculis, quæ tum in Templo laboribus occupabantur, fortè una ex genitalibus pilos avulisset, tamdiu insaniit, donec, jubente Confessionario, pilis restitutis sanam mentem reciperet. Stupæ, quibus vulva obducebatur integræ visebantur. Dextram mammam aperuit Chirurgus, digitoque in vulnus immisso carnem glandulosam candidam & humidam invenit planè incorruptam, sine ullo foetore. In pago quodam Zatecensi in eodem tumulo una jacentes conjuges ad invidiam viventium incorrupti ab annis amplius octoginta inventi, memorante *Job. Balbino* (*Dec. 1. l. 3. Misc. Bohem. c. 15. §. 2. p. 213.*). Est in Bohemia pagus (*narrat Job. Marcus Marci p. 4. Phil. Vet. restit. subs. 2. p. 399.*), nomine Pressen, in districtu Zatecensis, ditionis Marchionissæ Badensis, ubi mulier nobilis annis abhinc 40. mortua tota etiamnum incorrupta manet & in cryptâ subterraneâ tumbæ quernæ inclusa. Pupilla oculi omninò integra, nec mutatio habitus quoad colorem, præterquam in iis partibus, quæ nivibus conspersæ erant; dum cadaver à militibus spoliatum æris injuriis expositum & aliquandiu relictum fuit. Tum enim nigredinem & livorem quendam in aliquibus partibus superficialiter duntaxat contraxit.

§. 22.

Miraculo proximum, quod *Pausanias* (*in Eliac. f. l. 5. c. 20. p. 418.*) retulit, cujus verba ita habent: Sed, quæ *Aristarchus Olympiorum Interpres* narravit, præterire me non fuit integrum. Is sua ætate dixit, cum Templi Junonii tectum ruinosum ab Eleis reficeretur, inter conclave illud ornatus causa extructum & alterum lateritium repertum fuisse armati militis cadaver vulneribus laceratum. Pugnassee hunc unà cum Eleis intra Altem adversus Lacedæmonios. Resisteabant enim Elei conscensis Deorum immortalium Templis atq; omnibus simul locis editoribus. Hic itaque vir succubuisse nobis est visus, cum ob vulnera defecisset anima. At postquam exspiravit, futurum erat, ut nec æstus veris noceret cadaveri, nec frigus hyemis, quippe quod tectum undique jacebat. Dixit idem *Aristarchus* in loca extra Altem fuisse cadaver ab eis elatum & una cum armis terra obrutum. Mentionem hujus etiam fecit paulò post (*c. 27. p. 450.*). Causam incorruptibilitatis assignavit temperiem loci, quæ sanè

(Fff fff) 2

non

non rejicienda, si Naturæ benignitatem addas, quodque ex vulneribus magnis sanguis penè omnis fuerit evacuatus.

§. 23.

Impiis aliquando in pœnam cessisse videtur incorruptibilitas. De Excommunicatis *Leo Allatius* (*l. de Græcor. opinion. §. 12. p. 142.*), & *Joh. Henric. Hottinger.* (*p. 3. Histon. Eccles. §. 1. p. 170.*) retulerunt, quod eorum cadavera durante Excommunicatione non resolvantur in pulverem, sed tympani instar intumescant & noctu potissimum à Satana induantur, homines ut terreant. Inde tale Cadaver ob tumorem *τυμπανισμός* dici. Idem Caloyeros Monachos in Insula credere *Thevenot.* (*p. 1. Itiner. Orient. l. 1. c. 62. p. 132. edit. Germ.*) meminit. Exempla communicat *Albin. Kranz.* (*l. 3. Metropolit. c. 42. p. 96.*) *Libentius Archi-Episcopus* in malis temporibus fecit quod potuit. Nam gladium Ecclesiæ distringens in Piratas, effecit ut princeps ejus vastationis per septuaginta annos sit integer in sepulchro repertus, donec *Adelwardi* ministerio, quem *Albertus, Hamburgensis Episcopus*, misit, solveretur à vinculis tamdiu sepultus, nam illicò in cineres redactus. De alio prædicti Principis Socio idem (*l. 4. c. 33. p. 124.*) eadem consignavit. De *Carolo Rege Hungariæ ab Urbano VI. excommunicato* *Henr. Kornmann.* (*p. 7. d. m. m. c. 63.*), in corpore *Abæ, Ungarorum Tyranni*, non tantum incorruptibilitas, sed & vulnera cicatrice obducta deprehensa, notata à *Bonfinio* (*l. 2. decad. 2. Hung.*)

§. 24.

Quod si non totum corpus corruptionis eludat imperium, certas partes id præstitisse aliquando in historiis est. Gerræ Judæorum de ossiculo Lus vel Luz (*Albadaran* vocant Arabes, *Al-Aibi Mahomedistæ*) inferendæ, quod non solum Ignibus invictum proclamant, *Vid. supra* (*l. 1. Tit. 7.*), sed & adversus putrilaginem singulari gaudere privilegio. Fabulæ hujus Patrem esse *R. Ulschaja*, qui ut è *Cassp. Baubino* (*l. 1. Theatr. Anat. c. 48. p. 167.*) recitat *Joh. Tackius* (*Phas. Philosoph. 3. p. 25.*) Anno Christi CCX. vixit, circa quod tempus conscripsit librum qui *Bereschit Rabba* i. e. *Glossa magna in Pentateuchum* vocatur, unde sequentes Rabbini hoc figmentum hauserunt. Meminit etiam hujus *Cornel. Agrippa* (*l. 1. de occult. Philos. c. 20.*). Post decimam octavam vertebam ad os femoris quidam ipsi locum assignant, ad primum pollicis articulum spectare Aliis placuit. Situm esse juxta Calvariæ basin, seu in ipsa basi aut nuchâ Thalmudistæ teste *Hieron. Magio* (*l. 5. de mund. exust. & die judicii c. 1. p. 170.*), quem citat *Henric. Kornmann.* (*p. 8. de m. m. c. 59.*), ossiculum Cranii circa principium futuræ Lambdoidis triquetrum sunt, qui exponunt, de quo

D. Mar-

D. Martin. Bernb. à Berniz (M. C. D. 1. Ann. 11. obs. 53. pag. 100.). Alii primam è duodecim vertebra à qua Thorax initium habet, quæ cum caput collumque inclinamus, maxime eminet atque extuberat. Præfati ossis perennitas contingit, non tantum quia radix ejus ex ipso cœlo, neque percipiat gustum alimentorum hominis, ut reliqua ossa, verum ut materia sit, unde in die novissimo tanquam è semine aut massa, ut loquuntur, fermenti homines iterum producat omnium Creator. Officulum autem illud emollietur rore, post extendetur in quatuor partes, atque hinc corpus, ejusque membra fient, tum DEUS benedictus illi infundet Animam, ut è *R. Hay, & R. Ethazar. Theoph. Spizel. (Consid. Corp. glorios. §. 16. p. 41.)* ubi plura.

§. 25.

De certis Sanctorum partibus, reliquo corpore in cineres verso, constantibus, celebratur digitus *S. Johannis*, quo monstravit Christum (*Henric. Kornmann. p. 3. de m. m. c. 10.*), *Oculus Ludovici*, quo Galliarum Reginae blanditias oculo torvo despexerat, *Idem (c. 12. è Thom. Cantipratan. l. 2. mirac. & Exempl. §. 3. c. 30. n. 33. p. 340.)*. Adamantis instar lucem sparsisse, *Henric. Engelgrave (p. 1. Luc. Evang. p. 162.)*. Lingva *Ferdinandi Ulyssiponensis*, postmodum *Antonii de Padua* dicti, anno post obitum XXXII. recens, rubra & vivida adhuc inventa, quam manu tenens *Bonaventura* exclamavit: O lingua benedicta, quæ DEUM semper celebrasti & alios celebrare docuisti, quam perspicuè cernimus, quanti meriti fueris apud DEUM. Ita *Laurent. Surius (in probat. Sanct. vit. d. 13. Jul.)* *Ignatius Martinez* hanc lingvam post CCCXX. adhuc integram exosculatus. *Evolv. Ignat. Solwell. (Bibl. Script. Sac. p. 395.)* adde *B. J. C. Dannbauer. (T. 1. Theol. Conscient. p. 2. Dial. 3. qu. 16. p. 1071.)*. De *Ludovici Medine* Lingva *Theoph. Raynaud. (T. XIII. op. tr. de incorrupt. Cadav. p. 69.)* & *Henric. Engelgrav. (p. 2. Luc. Evang. Embl. 20. p. 172.)*. Addunt his Brachium *Georgii (H. Kornmann. c. l. c. 20.)*. Pollicem *Sacra Virginis*, quo sæpius signo crucis pectus muniit. (*Id. c. 16.*). Pollex *P. Nicolai Lancicii* multis post mortem annis tam vividus & carne tam plena succi vitalis inventus, ut nihil à viventis hominis pollice differret, etiam pinguedinem exsudabat, madente in quam involvebatur papyro, (*Bobusl. Balbin. Misc. Bohem. c. 3. §. 2. p. 214.*). *S. Corbiniani* sanguis incorruptus visus, narrante id *Andr. Brunnero (p. 1. Annal. Bojor. l. 5. c. 13. p. 719. sq.)*

§. 26.

De Virtuosis & piis sequentia accipe. *Regis Hungaria Stephani* dextra munificentia singulari celebris, reliquo corpore absumto integra mansit & in-

(Fff fff) 3

corrupta, (*Vid. Bonfin. l. 2. Decad. Hung. 2.*). *Adrianus, Episcopus Indeframensis, Regis Britanniae Oswaldi dexteram in egenos liberalem exosculabatur cum voto: Nunquam marcescet manus ista! & ita factum est, (Vid. Beda l. 3. Histor. Anglic. c. 6.). De Bracchio Boni pueri è Job. Tanner. (Bohem. pia. c. 5. in Auctuar.) vid. Bohusl. Balbin. (c. l. l. 3. c. 17. §. 2. p. 212.). Editæ Virginis Edgari Anglorum Regis filiae venter & genitalia, singulari castitate & abstinencia sanctificata, incorrupta, Marco Marulo teste (l. 4. c. 8. p. 360.), apparuerunt.*

§. 27.

Digitos perjurorum non corrumpi *Christoph. Vischer (Conc. in II. præcept. 5. p. 82.) & Conrad. Dieteric. (p. 2. Conc. in Lib. Sapient. p. 738.)* observant. Eorum etiam, qui Duellis crebro interfuerunt ex *J. D. Ernestii (p. 3. Bilderhaus. p. 341. & die Hist. Blumen-Lehse p. 1. Epist. 17. n. 3. p. 267.).* De manibus proditorum incorruptis *H. Kornmann. (c. l. c. 48. 49. 50.).* Manum, qua filii parentes verberant, non putrescere, (*recensente Th. Bartholino. Cent. 3. hist. anat. 54. p. 160.*), opinatur vulgus. Huic talis manus exsiccata in pago Seelandiæ Weiby irsa, qualem quoque in Palatinatu non longe à S. Goar in pago Werle ad S. Allem in lucerna suspensam se olim vidisse, *J. D. Horstius ap. P. Zacchiam (l. 4. Quæst. Med. Legal. Tit. 1. qu. 10. n. 38. p. 366.)* proficitur. Vidit autem *Anton. Deusing. (de Fœt. Mussipont. f. 4. §. 99. p. 39.).* De filio perdissimis moribus, qui Patrem ad Duellum secum ineundum provocaret è familia antiquæ nobilitatis in Pilsnensi districtu & à patre manuali sclopi ictu ad Orcum misso cujus cadaver insepultum lupis usque ad quartam partem in cibum cessit, quod illa pars residua incorrupta permanferit, ex *P. Edm. Warneri* relatione, qui illam vidit & tractavit *Balbinus (in Paralip. ad Dec. 1. Misc. Bohem. l. 3. c. 18.)* testatur, & addit: Hanc verò incorruptionem scelerato cadaveri DEUM præstare existimo, ut omnes, quæ poenæ divinitus parricidio constitutæ sint, intelligant, & qui vident, & narrantes audiunt, perhorrescant.

§. 28.

Et circa hos vitiis deditos non rarò Dæmonem huic negotio se immiscere, *Dan. Sennertus (de Conf. & Diss. Chym. c. Aristot. c. 18.). Martin. Delrio (l. 2. Disquisit. Magic. qu. 25. p. 445.). Job. Christ. Frommann. (l. 3. de Fascinat. p. 6. c. 6. §. 3. p. 753.)* ostendunt, idque secundum *Zacchiam (c. l. n. 25. p. 364.)* non solum, dum præsidia sibi notissima contra putredinem admovet, sed & quasunque naturales causas, quæ cadaveribus putredinem conciliare possunt amovet. Quid si putredo cadaver jam subierit, præstigiis utitur, ut *infin* patefcat. Ante hos ista (*l. 4. Philos. Sagac. c. 10. p. 482.*) *A. Theophrastus Paracelsus: Der Teuf-*

Teuffel kan auch Heiligen machen in seinem Reich: Er weiß womit die Körper zu erhalten seyn von der Fäule, daß, denn der Mensch, er weiß, den rechten Balsam, darum, so mag er wohl einen von den seinen nehmen, und ihn also erhalten und den Lebendigen die auch sein seynd eine Verführung zu richten. Spectat huc de incorruptis Heroum Sardorum corporibus è Nicol. Leonicensio (l. 2. Var. Hist. c. 17. p. 149.) historia, quæ omnibus membris integra & illæsa usque ad Aristotelis tempora (Simplicius Comment. in t. 8. l. Arist. de Phys. Auscultat. c. Henric. Kornmann. c. l. c. 8.) dormientium præ se ferebant speciem. Ad quos responsorum prædictionumque gratia, quæ per insomnia dabantur & Sardinia accollæ & multi etiam convenæ exterique accedebant. Eidem etiam Tirib-Abbæ incorruptibilitas debetur, si vera est, quam Adam Olear. (l. 4. Itin. Muscov. Pers. c. 17. p. 422.) recensuit relatio, & quod apud Troadem Minervæ sacra non putruerint, de quo (l. 16. de Rer. Var. c. 90. p. 1040.) Hieron. Cardan. & Laurent. Ananias (l. 4. de Nat. Demon. p. 266.). Refert huc etiam Cor Johannæ Virginis Anglicæ (de quo supra l. 1. Tit. 7. §. 14.) & Cæsaris Germanici (ibid. §. 25.) & decantatum illum Pyrrhi pollicem (Vid. Plutarch. in Vit. Pyrrh. p. m. 5.), in quæ nihil valuit ignis violentia, Cassar Rejes (c. l. n. 5. p. 404.). De Francisci Xaverii corpore incorrupto, J. C. Dannbauer. (p. 2. Homiliar. Sacr. Orat. Doctor. 3. p. 699.). Nimis simplex es, si omnia credis, quæ Lojola imponit. Fabula est vel artis stygiæ opus. Magum fuisse J. D. Ernst. (Blumenlese. p. 2. Epist. 12. n. 1. p. 941.) tradidit. Et Magorum corpora non rarò sine ulla corruptione inventa historicæ narrationes persuadent. Vid. Martin. Weinrich. (de Spectr. Strigon. & Pentsch.). De Sutore Strigoniensi & Joh. Curtio.

§. 29.

Forſan & huc referre debuit caro, de quâ Joh. Ristius (in der aller edelsten Zeit Verkürtzung der gantzen Welt p. 82.): Es iſt einmahls nahe bey dem Schloß Pinneberg, wovon dieſe Graſſchafft den Nahmen führet, ein ſchöner groſſer Topff (urna feralis) ausgegraben, in welchem noch ein groſſes Stück unverweſetes Fleiſch, das gantz blutig geweſen, ward gefunden, welches wir aber für ein ſonderliches Wunderwerck gehalten, zumahlen wir ganz keine Urſache erdencken konnten, warum ein ſolches Stück Fleiſch, das ſo gar lange Zeit unter den verbrenneten Knochen und Aſche gelegen, nicht hätte können verſaulen. Quæ relatio in memoriam mihi revocat carnem foſſilem ad vallem Erffurtinam, juxta Portam D. Andræ repertam, de qua Andr. Libavins (P. 1. Singul. p. 282. & ſq.), ſed quia die Jovis illam tantum viſui ſe offerre garriebant, ſuſpicio fraudis in prudentiorum animis orta eſt & poſtea aſtu detecto impoſtores carceri mancipati. Quamvis
autem

autem carnem fossilem hic impostura suspectam reddidit, non tamen absurdum putant, eandem dari, cum *Libavio Job. Jenson.* (Class. 4. *Thaumaturg. Nat. Artic.* 2. c. 32. p. 147.) & *Th. Bartholin.* (l. 3. de *Luc. probl.* 1. p. 398.). Imprimis id evincere svidet caro Meteorica imputrescibilis, quæ aliquando *Libavio* (Decad. 1. l. 3. c. 10.) *Dionysio Halicarnasseo* (l. 10. *Rom. Antiqu.* p. m. 867.). *Plinio* (l. 2. c. 58.). *Valerio Maximo* (l. 1. c. 6.). *Conrad Lycosthene* (Suppl. in *Jul. Obsequ.* c. 6. p. 8.) testibus, cum pluvia & Nive cecidisse perhibetur. Ita molæ carneæ arenosæ historiam evulgavit *Paul. Spindler* (obs. 74. p. 138.)

§. 30.

Jam à miraculis & prodigiis ad Naturam, aut potius causas naturales, quæ etiam ad tempus, breve quamvis interdum, cadavera servant ἀσπτα. Quodnam autem tempus secundum naturam assignandum principio corruptionis demortuis? si scisciteris, respondet *P. Zacchias* (c. l. n. 27. p. 364.) distinguendo inter occultam & manifestam putrefactionem. Illam ab ipsa animæ (quæ veluti Sal corpori, juxta *Anton. Santorell.* *Post-prax. Med.* c. 4. p. 132. quod tamen *Job. Broën.* de *Dupl. Bil. Vet.* c. 12. p. 169. cum Cartesianis inficiatur,) prima exhalatione incipere, hanc verò, ubi corruptionis signa apparent, quod ut plurimum secundum *Eundem Zacchiam*, tertio die, ut Exemplo *Lazari* (*Job.* 12. v. 40.) probat, contingere asserit. Mortuis Græcis, scribit ad *Martin. Crusium Steph. Gerlachius* (l. 2. *Turco-Græc.* in *annotat.* p. 203.) persolvuntur Tertia, Nona & quadragesima. Tertia, quod mortuus die tertio immutatur agnitione faciei amissâ? Nona, quod nono die totum corpus diffluit præter Cor: Quadragesima, quod quadragesimo ipsum quoque Cor perit. Sed hoc forsan in calido Græciæ climate. In frigidioribus locis diversum contingere, quilibet animadvertit. Impossibile proinde esse omnibus unum terminum assignari, cum variæ causæ assignari possint, cur quædam citius, quædam tardius, corrumpantur, ipsæque particulares hominum constitutiones & temperamenta multum hic valeant, rectè *laudatus concludit Zacchias*.

§. 31.

Naturæ illa benignitas, ut loquitur *Th. Bartholin.* (Cent. 1. *hist.* 62. p. 109.), in quo consistat, *supra* (T. 1. §. 7. 8.) demonstratum & discussum. Ad occultas etiam qualitates quidam ex antiquioribus devolvuntur, & hoc ipso & rei causas & modum ignorare candidè quidem, sed minus philosophicè fatentur. Occurrunt namque & prostant manifestæ, quibus phænomena ista aliquo modo commode explicari possunt. Multum aliquando tempus cor-

pus

pus superesse, si quis corpore perbellè affecto decesserit, *Socrates* (ap. *Platonem* in *Phædone* f. 203. a.) docuit.

§. 32.

Temperamentum calidum & siccum in causarum serie optimo jure primum sustinet locum. Calida & sicca difficulter, imò aliqua prorsus non putrescunt, quæ ab imperitis proinde pro sanctis habita fuere, *Job. Joach. Becher.* (l. 1. *Phys. subt.* f. 5. c. 1. n. 25. p. 311.) observat. Cum namque, juxta *Anton. Santorell.* (c. l. c. 21. p. 135.) & omnes superiorum seculorum ferè Philosophos & Medicos (*Vid. Tit. preced. passim*) humiditas putredinis mater, calor genitor existat, humiditasque potissimas obtineat partes, siccitas huic opposita & calori combinata perennitati favebit. Bili multum tribuunt, igitur siccitatis promam condam, quidam Balsamum illam, sed malè, *supra* (*Tit. preced. §. 12. & §. 17.*) proclamaverunt. Ita hac de causa carnem Leonis putredinis expertem Galli (*Tit. 3. Ephem. Erud. 14. p. 227. add. M. C. Dec. 1. Ann. 2. obs. 4. p. 21.*) divinarunt Tangit hoc etiam cadaver *Alexandri M. bilosi* namque fuit temperamenti (*Conf. l. 2. Tit. 8. §. 37.*)

§. 33.

De Pavonis carne ut quædam inspergam, instituti ratio monet. *Kirani Kiranides* (p. 2. p. m. 133.) hæc dictitat: Si mortuus fuerit pavo, non marcescit ejus caro, nec foetidum dat odorem, sed manet, tanquam condita aromatibus. Movit id *D. Augustinum* (l. 21. de *Civit. DEI* c. 2. & 7. cit. *Simon. Majolo Dier. Canicul. Colloqu. 6. p. 215.*), ut exclamaret: quis enim nisi DEUS Creator omnium dedit carni Pavonis mortui ne putresceret? Quod cum auditu incredibile videretur, evenit, ut apud Carthaginem nobis cocta apponeretur hæc Avis, de cujus pectore pulparum quantum visum est decerptum asservari jussimus, quod post dierum tantum spatium, quanto alia caro quæcunque cocta putresceret prolatum & oblatum, nihil nostrum offendit olfactum, itemque repositum post dies amplius, quam quadraginta, idem quod erat, inventum est: itemque post annum, nisi quod aliquantum corpulentia succioris & contractioris fuit. Fidem huic facit *Ulisses Aldrovandus* (l. 13. *ornithol. c. 1.*) dum scribit: Fuisse sibi ab Antonio Gigante datum frustulum Pavoniae carnis coctæ Anno 1598. quæ cocta fuerat Anno 1592. & gratiam tamen odoris non amiserit, sed proximè accesserit & Foeniculum. Fuisse tamen quibusdam foraminibus rotundis cribrum in modum pervium, ex quibus si leviter percuteretur caro pulvis exierit, non secus atque ex cariosis lignis & arboribus pulvis exire solet, cum quatuntur. Add. *Laurent. Castellan.* (l. 4. de *Us. Carn. c. 9.*). *Conrad. Gesner. l. 3. de*
(Ggg ggg) *Avi-*

Avibus p. 656.). *Conr. Viçt. Schneider.* (l. 5. de *Catharr.* f. 1. c. 2. p. 63.). Caliditati id carnis *Wolffg. Franzius* (p. 2. *Hist. Anim. Sacr.* c. 5. p. 388.) transcripsit, qui rectius fecisset, si juxtim siccitatem addidisset: quis namque ad tantum temporis spatium caloris vim in subiecto dominari posse aliis persuadebit.

§. 34.

Ἀσπιλον tamen simpliciter & absolute pavoniam esse, negat *Metch. Sebizi-*us (l. 3. de *Alim.* c. 9. p. 810. sq.), sed saltem comparative ob ἰδιοσυγγενείας & proprietatem certam temperamenti sui longiori temporis spatio incorrupta manet, quam aliarum Alitum carnes. Quod autem computrescere possit, observatio *Aldrovandi* prodidit. Cariosa enim tandem facta est & foraminulenta, propterea etiam concussa pulverem ex se fundebat cariosum, quem forsan acaros, aut Acarorum excrementa interpretari licebit. Carni præterea assatae id tribuit *Hier. Cardan.* (l. 7. de *Rer. Var.* c. 35. p. 363.) & tantum per mensem, non crudæ, quam tamen tandem post annum spatium contabuisse retulit.

§. 35.

De ferinâ & aliarum Avium carne è *Th. Browne* (l. 3. *Pseudodox. Epidem.* c. 27. p. 690. Edit. German.) non potui non hæc subnectere; *Wir haben probirt und beobachtet, daß sich das Fleisch von Indianischen Hühnern, Cappannen, Hasen, Rebhünern und andern Wildpret, wenn es frey in der Luft hanget, eben so lange halt und nach andert halb Jahren annoch so gut gewesen, daß die Hunde keinen Eckel gehabt, solches zu fressen.*

§. 36.

In considerationem etiam trahitur Temperamentum frigidum & siccum. Quocirca *J. J. Becchero* (l. c.) corpora frigida & sicca difficulter, imò aliqua prorsus non putrescunt. Et *Cardanus* (c. l.) non negat quidem in Pavoniâ carne occultam proprietatem, sed tamen manifestas simul qualitates non rejicit. Pavoni igitur temperiem frigidam siccamque tribuit, ob hoc, exhausto exiguo illo humido, quod superest, putredini resistit. Præterea caro densa est & Melancholica seu terrena, adeoque sicca. De ficcis *Gerbard. Job. Vosf.* (l. 3. *Idolol.* c. 77. p. 1148.) evolvendus.

§. 37.

Ob præfatam siccitatem variæ corporis partes putredini reluctantur. Exemplo sint Capilli & Pili (l. 1. Tit. 1. §. 15.); Dentes (c. l. Tit. 6. §. 12.); Ossa & nervos ferè immortalia permanere Socrates apud Platonem (in *Phædone* f. 204.) tradidit. Pari passu ambulant cornua & ungues (l. 2. Tit. 10. passim). Ad-

do his membranas, tendines, Nervos & in quibusdam cartilagines, viscera itidem solida & densa, Cor, Epar, Rencs, cum primis si aliqualis accedat præparatio, ut mox patebit.

§. 38.

Medio modo se habere pingua, ut lardum, oleum, Nuces, Amygdalas, farcimina *Hier. Cardan. (l. 2. de Subtil. p. 109.)* astruxit. Cæterum nec in adipem aut pinguedinem facile vim suam in subterraneis locis exercet *διάλυσις*. Ita non semel olim à nostris vespillonibus audiui, quod invenerint adipis & pinguedinis à Cadaveribus putrefactis relictam in nostro Cœmeterio copiam. Succurrit illud *Dn. D. Joh. Theodori Schenckii fidissimi olim in alma Salanâ Præceptoris. (l. 1. Exerc. Anat. 2. f. 1. c. 31. p. 284.)*. Inventa fuit Rochlitii à Vespillone, cum sepulchrum conficeret, notabilis pinguedinis selectæ quantitas, reliquis omnibus, ossibus exceptis, consumtis, quæ in usum tam internum, quam externum sæpius tum temporis recipiebatur. Constabat autem hominum memoria annos ante aliquot ibidem corpus cujusdam adiposi ventricosique hominis depositum fuisse. Distingvunt tamen quidam, ut iterum *Vir de arte benè meritis*, inter pingua aërea & aquea cum *Gabr. Fallopio*, illaque minus liquari & putrescere existimant; hæc autem citius.

§. 39.

Ætatis & sexus ratio etiam habenda. Embryones in utero & *παιδια σμικρὰ καὶ νεόγνα* Hippocrati (*f. 3. aph. 24.*) dicta, si caloris in his gradum metiaris, extat laudati Dictatoris (*l. 1. de Diat.*) effatum: quo unumquodque generationi vicinius eò humidius & calidius. Quod ad humiditatem, litem ipsi non movebo, cum sero magis nutriatur in utero foetus, adeoque dilutione gaudeat sanguine. Quod ad calorem verò, ipsa repugnare videtur & ratio ex hypothesi modo dicta propullulans, & experientia. Qua de causa *Galenus (in Comm. ad Aph. 14. f. 1.)* pueris calorem tribuit, qui est benignus & vaporosus, qualis aquæ dulcis,; adolescentibus autem, qui est acris & fuliginosus, qualis in igne. In qua igitur ætate humidum luxuriat, calidumque frangit, in eâ corpus citius invadit & inficit. Ita in utero foetum in gelatinosam amurcam diffluere videmus, eundemque in utero mortuum & editum nigrescere, & si forte per aliquot horas brachium, aut pes extra uterum se exerat, sphacellari & corrumpi. *Phil. Salmuth. (Cent. 1. obs. 100.)*. Curiosi abortus in Spiritu Vini aut Therebintinæ servare (*Vid. infra §. 109.*) norunt, eosdemque demonstrant. Esse aliquando abortus illos mangonum opus & pro abortu ceream puellæ figuram liquori inditam, olim didici. Addo, quod olim (*l. 1. Tit. 6. §.*

30.) in Corollario è *Plinio* (l. 7. c. 16.) citavi: Hominem priusquam genito dente cremari mos gentium non est. Sepeliebantur igitur, si nec dum quadraginta dies adimplessent, infantes, sepulchraque suggrundia dicebantur. Causam è *Fulgentio Placiade* (de *Priſc. Sermon.*) afferunt. *Jacob. Guther.* (l. 1. de *Jur. Man. c. 29. p. 177.*). *Job. Kirchmann.* (l. 1. de *Fun. Rom. c. 3. p. 11.*). *Cass. Barth.* (l. 11. *Adv. c. 21. col. 550. & l. 24. c. 3. col. 1176.*), quia (quæ, legit *Barth.*) nec busta dici poterant, quia ossa, quæ comburerentur non erant, nec tanta cadaveris immanitas, qua locus tumesceret. Tumulus namque à tumore terræ nomen accepisse ab *Isidoro* (l. 15. *Etymol. c. 11.*) annotatum. Unde *Rutilius Geminus* (in *Aſtynact.*): Melius suggrundarium quæres, quam sepulchrum. Fœminam viro frigidiorē volunt, vide ad quos *Paul. Zacch.* (l. 1. *Tit. 1. Med. Leg. Quæst. 6. n. 51. p. 21.*) provocat. Addo & secundum naturalem statum humidiorē, quod adduxit *cit. Zacchias* (l. 4. *Tit. 1. quæst. 10. n. 20. p. 363.*). Corporis igitur defuncti in putredinem proclivitatem, inde facile concludere licet. Dantur tamen & Mumia infantum & fœminarum, & utriusque Exemplum *supra* (§. 19.) exhibitum.

§. 40.

An huc spectet Cerebri in cryptis subterraneis conservatio, me dubitare non finit ejus unctuosā & oleosā substantia, secundum quam etiam superiorem occupavit tractum, ut *Fr. Joseph. Burrhus* *Epist. ad Th. Bartholin. de Cerebr. 2. p. 8.*) statuit, & id inde cerni candidissimum, cum videas ab alcalinis liquoribus apud *Smegmatistas* omnes pinguedines transmutari in album saponem (*Id. ib. p. 13.*). De illo autem perennante historiæ prostant sequentes. In Cranio quinquaginta annos sub terra reposito Cerebrum plane crudum, incorruptum, nullique putredini obnoxium, sed albicans & instar olei diffluens, neq; fœtens invenit *D. Georg. Faber*, quod an viribus balsamicis externè adhibitis ascribendum sit, dubitat *Guilb. Fabric. Hildanus* (*Cent. 5. obs. Chirurg. 4. p. 386.*). Pariter & Avenione Cerebrum post multos annos molle, humens & tabis expers reperit *Theophil. Raynaudus* (c. l. c. 6. n. 21.). Nuper è puteo Dominicanorum Castrensiū (*insit Petr. Borellus Cent. 2. obs. med. phys. 36. p. 133.*) sexaginta circiter hominum olim jugulatorum ossa eruta fuere, ubi octuaginta circiter annis delituerant, in horum autem craniis Cerebri medulla reperta est, adhuc mollis & non fœtens. Cerebrum vitelinum (vitulinum forsan) destillatum insigne ad dolores podagricos leniendos extra applicatum recommendat *Birrhus* (c. l. p. 15.) & addit: Aqua hæc insipida clausa hermeticè in vitro incorrupta seculum durabit.

§. 41.

Internam Naturæ benignitatem firmant externa, tum corpus ambientia, tum intrò sumta. Ab Astris firmitatem hanc derivavit *Rays de Fontecha* (de *Privil. pregn.*), mortis tempore talem aliquando influxum dari contendens, qui corpori influens putrefactioni ineptum reddat, unde post multum annorum decursum absque ullo miraculo integrum reperiatur. Pollicem huic premit *Casp. à Rejes* (c. l. p. 411.). Superstitionem spirat illud venerabilis *Beda* (de *Nat. Infl.*) dictum: In anno tres esse dies ac noctes, in quibus, qui nati fuerunt, corpora illorum absque dubio integra & incorrupta manebunt usque in diem iudicii. Sunt verò dies 27. & 30. Januarii & 13. Februarii, de quibus inquit: Sum mysterium mirabile valdè. Die 1. & 2. Februarii natos non putrescere *Anton. Paluan.* (caten. *Tempor. Annul.* 16. p. 53.)

§. 42.

Multum in putredinis negotio valet Aër. Benè igitur se res habet, si illius accessus sollicitè prohibeatur, ut etiam modo (*præced. Tit. §. 51.*) traditum. Ita Cerebrum sine putredine cur in puteis tamdiu duraverit, ut modò (§. 40.) narratum, causam *Petr. Borellus* (c. l. p. 134.) in aëris privationem & putei humiditatem (rectius forsan frigiditatem) rejecit. Diutius in fluminibus carnem mortuam novo semper gurgite dilutam balsami Naturam induere *J. B. Helmont.* (tr. *Potestas medicam.* n. 48. p. 385.). Infantum Spithamæ longitudine sublatis interreneis per aliquot menses in Aqua frigida natantem citra corruptionem (*Exerc. de Partu* p. 347.) *Guilhelm. Harveus* servavit. Eadem de carnibus & fructibus Arborum utribus inflatis concreditus est ratio, quamvis aliam comminiscatur *Aristoteles* (§. 22. *Probl.* 4.)

§. 43.

Aëris præterea qualitas examinanda. Ab ambiente calido mixta esse vidicanda, monuit *Anton. Santorell.* (*Postprax. med.* c. 38. p. 127.). Contra incorruptibilitati velificatur Athmosphæra frigida & sicca. Nive carnes multum tempus à putrefactione vindicari, è *Plutarcho* (l. 8. *Sympos. probl.* 5. p. m. 398.) discere possumus. Vidimus ipsi (*observat. Tb. Bartholin. tr. de Nivis usu Med.* c. 12. p. 79.) hoc spectaculum & *Nicol. de Monardis* (tr. *de Nive*) tradidit in montibus corpora humana & animantium congelata sub nive reperta, adeo incorrupta, ut viderentur condita. Qui *Spizberga* (*subjungit Bartholin.* c. l. p. 80.) *Grœnlandiæ* parte ad nos redeunt mercatores *Hafnienses*, testantur, nihil ibi ob frigus intensum putrescere aut corrumpi, ut etiam sepulta cadavera per tringinta annos inviolata & integra sine putredine conserventur.

Regii Mutinenses nivem hoc fine arctè compactam servant in cellis nivariis, in quibus fervente æstate vidi carnes mactatorum animalium à putredine diu se conservasse. In rimis nivis antiquæ glaciatae (*Gletscher*, Helvetiis dictæ) ferinam & alias carnes à putredine protegere Alpium incolas *Job. Stumphius* (*l. 9. Chronic. Helvet. c. 12. f. 280.*) prodidit. Tales carnes nive circumposita & injectis paleis svaviores reddi *Constantin. Cesar. (l. 19. Geopon. c. 9.)* Quæ de nive protuli, etiam de aqua frigidâ & glaciata, cum à se invicem non nisi forma externa discrepent, valent.

§. 44.

Etiam sine nive Animalium corpora à frigore conservantur, *Vid. Iterum Th. Bartholin. (c. l. p. 83.)* & æstate defuncta citius putrescere, quam quæ hyeme terræ mandantur, vespillorum narratione *idem (Cent. 1. hist. 62. p. 109.)* accepit. Qui hyeme literam longam repræsentare coguntur, diutius in furcâ durare etiam vulgò innotuit. Corpora Stockholmiis totâ hyeme in patibulo suspensa sine putredine deprehendit *Job. Joach. Beccherus (c. l. n. 25. p. 312.)* cum unum casu decidisset. In Scythia gens parentum cadavera inter nives & glaciem truncis affixa detinet, de quo *Alex. ab Alexandro (l. 3. Genial. Dier. c. 2. f. 115. b.)*. Et hæc ipsa causa est, cur Anatomicis demonstrationibus tempus hyemale potissimum destinetur, *Vid. Alexand. Benedict. (l. 1. de Fabr. Corp. Human. c. l.)* & *Thom. Bartholin. (l. de Niv. lib. Med. p. 83.)* ut & (*in Respons. ad Experim. Bils. ad. Zass. p. 537.*). Contingit autem hæc *ωροφύλαξις*, dum frigus indurando siccitatem inducit & instar aromatum & arenarum Ægypti siccando defendit, ut iterum *Bartholin. (de Niv. p. 81.)*

§. 45.

Sepulchrorum etiam plagam in hoc argumento non parum præstare nemo non videt. *Wenstermanni* Cryptæ subterraneæ fenestra patuit meridiem versus, ut *Th. Bartholin. (de Hepat. defunct. p. 552.)* tradidit. Aquilo est frigidus & siccus, aut, ut cum Hermeticis *Job. Bickerus (T. 1. Hermet. Rediv. p. 2. f. 1. c. 13. probl. 1. p. 372.)* loquitur, ex Sale, Sulphure & Mercurio coagulato constat, qui ideo putredinis adversarius. Auster contra cum sit calidus & humidus, *testibus Hippocrat. (l. 2. de Diat. p. m. 21.) Aristot. (l. 2. Meteor. c. 3. & f. 1. probl. 23.)* & *Plin. (l. 2. hist. nat. c. 47.)*, eò quod in Græciam vel Italiam per mare mediterraneum, ut *Gerh. Job. Vossius (l. 3. Idolol. p. 1. c. 4. p. 746.)* notavit, delatus, humores eò trahens fit *ὕδατος ἐσσεύς*. Quare Austri exhalationem. Sal, Sulphur, & Mercurium caducum secum vehere *cit. Bicker. (c. l. p. 371.)*, & *ap. Hippocratem* Austrinæ constitutiones dissolvunt corpora & humectant (*f. 3. aph.*

aph. 17.) , vires laxant (*Aristot. c. l. probl. 24. & s. 26. probl. 45. Reiner. Solenand. s. 1. Consil. Med. 11. p. 47.*) , corpori & capiti graviditatem inducunt , quo sensu *ap. Horatium (l. 2. Satyr. 6. v. 28.)*

- - - - - plumbeus Auster,

quod gravem noxium & pestilentem *apud Cruquium* exposuit *Commentator (in b. l. p. 483.)* , & *Eilhard. Lubinus (paraphr. in b. l.)*. Clarius verò mentem Poëtæ exposuit *Vossius (c. l. p. 750.)* , quod non tantum vividum corporis colorem in plumbeum & cachecticum mutet , sed & plumbeum corpus faciat. Ali-
bi (*l. 2. Od. 14.*) iterum *Horatius* :

Frustra per Autumnos nocentem

Corporibus metuemus Austrum.

Pestem igitur dicitur advehere , quod de Austro non omni , sed infecta loca lam-
bentè rectè interpretatur *Athanas. Kircher. (s. 1. Scrutin. de Pest. c. 11. §. 3. p. 269.)*.
Narrat *Hieron. Mercurial. (l. de Peste c. 20. p. 93.)* , quod *Marcus Varro* Corcy-
ram insulam ab imminente peste liberavit obstructis iis fenestris , quæ ad Au-
strum spectabant & apertis iis , quæ ad Aquilonem vergebant. Et hinc est , per-
git ille , quod *secundum Plinium (l. 7. c. 50.)* , pestis semper à meridionalibus
partibus (perpetuum non esse Exemplis demonstratum dedit *l. 1. de Pest. p. 19.*
Georg. Agricola) in occidentem eat. Quomodo vero contingat , ut ad sicci-
tatem inclinet Auster , *Jacob. Milichius (comment. in l. 2. Plin. c. 47. f. 175.)* expō-
nere conatur. Si igitur ea Austri vis est , ut corpora spirantia invadat & cor-
rumpat , quid de mortuis non sperandum?

§. 46.

Locum commendat , qui minimè omnium putredini sit expositus , (*Post
prax. Med. c. 5. p. 12.*) *Anton. Santorellus*. Qua de causa sepulchris templa ac-
commodata , laudavit *Idem (c. l. c. 27. p. 87.)* , ubi ab externis injuriis magis tu-
ta , & ita præservantur à putredine , imprimis si templa sint alta , lata , nec ab ho-
minibus noctu diuque ibi versantibus calefiunt. Fallitur autem *Santorellus* , si
calorem hunc non sursum , sed deorsum ad cryptas ferales penetrasse , credidit.
Laudo , *concludit* , in iis templis præcipuè condantur defuncti , quæ in loco sub li-
mi sunt reposita , ventis perflata salubrioribus. Nam hæc aptiora esse servan-
dis cadaveribus , experientia quoque est compertum. Idcirco enim corpora ,
quæ in Templo *D. Mariæ Montis Virginis* & sanctissimæ Trinitati (*Mariam S. S.*
Trinitati præponunt *Mariolatæ* , quod detestandum ,) dicato Monachorum *S.*
Benedicti in Civitate Cavæ sunt sepulta , ad multa annorum secula videmus per-
severasse incorrupta.

§. 47.

Sepulchra olim Principum in montibus aut circa eorundem radices extruebantur. Vid. *Servius* (ad l. 11. *Æneid.* p. 907.), & ex eo *Isidorus Hispalensis* (l. 15. *Etymol.* c. 11.) ad illud (l. 11. *Æneid.* v. 849.) *Virgilii*:

Fuit ingens monte sub alto

Regis Decenni terrendo ex aggere bustum

Antiqui Laurentis, opacæque ilice bustum.

Circa Radices montis *Aventinus Sylvius*, teste *Aurelio* (l. de Orig. Gent. Rom.) monti nomen dedit sepultus. In memoriam defunctorum id factum, postea ad ostentationem res devenit, ut primò acervos Lapidum, ceu *Absolonis* id testari poterit monumentum (2. *Samuel.* c. 18. v. 12.), postmodum montes factitios extruerent, & impositis exornarent columnis. Quæ ipsæ tandem in stupendas Pyramidum excreveremoles, ut (c. l.) *Servius* & *Alex. ab Alex.* (l. 3. *Genial. Dier.* c. 2. f. 116. a.). Allegat *Servius* illud *Lucani*:

Et Regum cineres extructo monte quiescant.

His ipsis sepulchris illata cadavera oblocorum fabulorum frigiditatem & siccitatem, ea utique à corruptionis intemperie vindicare valuerunt. Eandem sortem subeunt locis petrosis inclusa, cujusmodi sepulchris superbiebant Hierosolymitani, taleque SERVATORI nostro O. M. contigit. Observat namque è *Strabone Vir illustris Isaac. Casaubon.* (in *Baron. annal. Exerc.* 2. n. 5. p. 145.), totam regionem circa urbem laudatam ad sexagesimum usque lapidem esse petrosam. Scissis proinde sub obitum SERVATORIS petris aperta monumenta. (*Matth.* 27. v. 52.)

§. 48.

Cum etiam Terra frigida sit & sicca (qui calidam eam dixerunt, eos ridet & refutat *Bartholin. Keckermann.* (l. 2. *Syst. Phys.* c. 13. p. 173.), non mirum est, quod eidem cadavera concredita in putredinem non ita prona offendantur. Movit id *Fel. Platerum*, ut scriberet, corpora Terræ mandata, si alte defossa fuerint, minimè putrescere, adeoque à Terræ siccitate rectius, quam pice aut sale praeservari. (*Cent. probl. posthum.* qv. 9.). Increpat igitur Magnates, quod neglecto hoc vindicandi à putredine tam facili modo artificialibus aliis utantur. Frigidiores autem reliquis terræ regionibus secundam putat *Rob. Boyle* (*de Temper. Subterr. Reg.* c. 5. *propos.* 1. p. 24.), quæ ipsa frigiditas à salibus frigidorum contactu (*Idem* c. 6. *prop.* 2. p. 31.) augetur. Et hac ratione ille Metallurgus (*Vid.* §. 20.) corruptionis resistere potuit imperio. Habet & quædam (c. l. c. 41. p. 137.) *Anton. Santorellus.*

§. 49.

§. 49.

Ejusdem efficaciam dicitur Aer calidus & siccus. Absumta namque humiditate sensim sensimque exsiccantur corpora. Tales plagae orientales. Illa minus putrescunt, quam quod nostra faciunt. Verum asseveranter affirmamus illa etiam putrescere, qua propter aromatibus & sale condiuntur. (*Th. Grossius. lect. de Febr. qu. 4. p. 28.*). Ita Solem putredinem impedire, *Albert. M. (in 4. Meteor. tr. 1. c. 20.)* statuit, & suspensos ab Aere & sole exsiccari, *Th. Bartholin. (l. 1. hist. 62. p. 108.)* testis est. Videmus id in Hispania (*inquit J. J. Beccherus c. l. n. 25. p. 311.*), & in aliis locis calidis orientalibus, ubi cadavera non resolvuntur, sed exsiccantur. Audivi, *notat Cassp. à Rejes (c. l. n. 14. p. 408.)*, à viro fide digno, qui occidentalem Indiarum plagam diutius frequentavit, se vidisse in arenosa planitie, quae inter Limam & Trusilum posita est, multa Indorum corpora sub dio exposita, quae è sepulchris eruta fuerunt exsiccata & nulla putredine corrupta. In occidentali Conactiae solo Insula est Arnan dicta (*ut è Gyraldo Cambiensi c. 6. H. Kornmann. p. 3. d. m. m. c. 4.*), in qua hominum corpora nec humantur, nec putrescunt, hic homines Avos, Atavos & Tritavos longamque stirpis retrò seriem mirantes conspiciunt & cognoscunt. Gemella de Coromandel Jürgen Andersen (*l. 2. Itin. orient. c. 15. p. 57.*) retulit exempla. In Periacca novi orbis monte corpora demortua non tabescunt, neque tetrum odorem expirant, sed veluti somno profundo detinerentur absq; corruptione permanent, quod ex *P. Acoſta (l. de Nat. nov. Orbis) Job. Marc. Marci (l. de Id. operatric. c. 8.)* retulit. Id verò ad Aeris subtilitatem restrinxit *Acoſta. Junge Job. Sperling. (l. 4. Instit. Phys. c. 21. qu. 5. p. 636.)*. Causa hæc etiam est, quod in Machina Boyliana carnes positæ nec fanie, nec putrilagine diffuant. Aquiloni aut alio rigido vento expositas carnes & pisces exsiccari & in multam ætatem asservari à Belgis *Levin. Lemnius (l. 4. de O. N. M. c. 11. p. 400.)* autor est. Cum & Ægyptiorum cadavera in locis adeò siccis asserventur, ut ad illa nulla humiditas pervenire possit, loci siccitati plus quam Balsamationi tribuit *Blum. (p. 1. Itiner. Orient. p. 52. seq.)*

§. 50.

Fulmine tacta cadavera ἀσπῆα *Plutarchus (l. 5. Sympos. qu. 10. p. m. 297.)* pronunciavit, quem multi ex Recentioribus sequuntur, inter quos etiam *Rejes (c. l. p. 410.)*, ideò damnari dixit *Jun. Paul. Crassus (quæst. Med. & nat. 34.) Euripidis Poëta Clymenem*, quæ *Phaëtonem* de cœlo tactum in vallibus putrescere cecinit. Debent id exsiccationi humorum facile corruptibilium à fulmine factæ, ut ratiocinatur *Anton. Santorell. (c. l. c. 42. p. 138.)* prætereaque à fulmi-

(Hhh hhh)

n c

ne s. sulphure fulminis tanquam sale condiuntur, ut habet *P. Zacchias* (l. 4. Tit. 1. qv. med. 10. n. 3. p. 318. & l. 5. Tit. 2. qu. 11. n. 9. p. 395.) potest, addit *Rejes*, occulta vis fulminis corporis substantiam ita fixam ac indissolubilem reddere, ut non solum putredini, sed defluxioni quoque resistat. Constat etiam inde nec cremasse nec inhumasse veteres fulguritos, ut tradidit ex Nostreis *Ambros. Pareus* (in *Renunciat. Op.* p. 656.), de quo tamen multa disputant *Job. Gutierius* (l. 1. de *Jur. Man.* c. 3. p. 12. & sq.) & *Job. Kirchmann.* (l. 1. de *Funer. Roman.* c. 3. p. 10. sq.), quos, si evolvere gestias, per me licet. An fulminati *ισσγιγνυγῖ* sint appellati, (Vid. *Job. Gutier.* c. l. p. 26.). An etiam hanc ob causam consecrati? Philologi disquirant. Conf. interim *Job. Henric. Ursin.* (p. 1. *Annal. Sacr.* p. 153. & de *Zoroastr.* p. 20.)

§. 51.

Id vero, quod *Seneca* in contrarium astruit, (l. 2. qu. nat. c. 31.) fulminata corpora verminare quam facillime, & ex cum *Fortun. Fideli* (l. 4. de *Relat. Med.* s. 4. c. 2. p. 599.) concludere cœpi, quod *Experientia* & *ἀντὶψία* me satis docuit. Cum namque Anno 1679. post visitationem Pharmacopœæ Annæbergensis de 21. Maj. iter institueram versus Chemnicium, Dei fulminatoris Majestatem in medio viæ in pago Galenau in Juvene etiam Chemnicium pergente perspexi. Hic in medio duorum juvenum ambulans fulminis sentit asperitatem, Comites turbantur, & animum post resumunt. In corpore fulminato statim eximius tumor advertitur, sed & nares odore sulphureo & putrido nauseabundoque vulnerabantur. Ita prope pagum Henersdorff novem, si recte memini, vaccæ fulminis ictu unico peribant, omnes circa abdomen mirum in modum incresebant, & putridum spirabant odorem. Puella præsens perculsa & resuscitata etiam ventrem tumidum monstrabat, cujus restitutioni non parvam impendi operam. Alius juvenis ante Portam, qua ad monasterium itur (*Klosterthor*) fulmine peremptus sulphureum putredinofumque cum tumore totius abdominis naribus suggerebat odorem. De aliis plura non addo Exempla & mecum reputo, antiquos fulminatos non curiosè lustrasse, sed tanquam in numerum feliciū receptos magis coluisse, quam phænomena in ipsis conspicua explorasse.

§. 52.

Ad alias Aëris affectiones adhuc respexit *Hier. Cardan.* (l. 7. de *Var. Rer.* c. 3. p. 489.), tenuitatem nempe & falsedinem. Ita juxta Cozorum urbem equos post quartum mensem occisos, licet adeò recentes ac sine tetro odore velut si nuper essent occisi deprehendi, asseruit. De aura Chiloniensi & aliis

reci-

recitat *Phil. Camerar.* (*Gent. 2. op. subscrip. c. 70. p. 252.*), quod subtilitate tali nobilitetur, ut ad intima præcordia penetret, vitalemque calorem suffocet & restringat, & cum in ultimo siccitatis gradu constituatur, neque corruptionem, neque putrefactionem admittat aut inducat. Retulit Eidem *D. Paludanus Medicus*, se domi suæ habere tales Indos, duos integerrimos, neque odore tetro, pallido emortuove colore luridos, sed procul aspicientibus cute rubicunda & in aliis omnibus, excepto solo motu viventibus similes. De Aëre præservante in Finmarchiâ parte Norwegiæ ex *Olao Magno* (*l. 1. de Hist. de Gent. Septentr. c. 2. p. 3.*) *Martin. Zeilerus* (*T. 2. Epist. 422. p. 401.*). Specus Tholusæ reperitur, in qua corpora ante 200. annos sepulta adhuc incorrupta servantur. *Vid. Georg. Phipp. Harsdörffer.* (*Specul. Histor. c. 4. §. 17. p. 27.*)

§. 53.

Quod ad Assumta, quod parcior vivendi modus efficiat, ne liquecant membra, aut sanie perfusa madescant, compertum, (*Anton. Santorell. c. 1. p. 139.*). Persæ, non quibus volebant, cibis, teste *Herodoto* (*l. 1. p. 46.*) vescebantur, sed quos habebant, nec vini, sed Aquæ potu utebantur, & quod refert *Xenophan.* (*l. 1. de Ped. Cyr. p. 6.*), ferunt, domo pro cibo panem, pro obsonio nasturtium, ad potum vero capedinem, ut ex flumine Aquam hauriant, sicca inde ipsis corpora, adeo, ut apud eos turpe sit, & spueri, & emungi & flatu videri plenus. Turpe item ducitur, si quis appareat quoquam ire, aut menjendi aut cujusquam hujusmodi rei gratia. Quæ quidem facere nullo pacto possent, nisi & victu modico uterentur & humiditatem per laborem consumerent, pergit (*c. l. p. 9.*) *Musa Attica.* Inde factum, ut cum circa Amidam civitatem, quam Sapor, Persarum Rex, oppugnaverat, Romanorum & Persarum corpora ad sepulturam requirerentur, per *Descennium Tribunum* animadversum sit, Romanos cæterosque Europæos quatruiduo putrefactos & corruptos, ut non facile dignoscerentur, cum e contra Persarum cadavera velut siccata ligna indurescere invenirentur: Quæ *Ammian. Marcellin.* (*l. 19. p. m. 159.*), & ex hoc *Cæl. Lud. Rhodigin.* (*l. 26. Antiq. lect. c. 24. col. 1466.*) & *Henric. Kornmann.* (*p. 3. de m. m. c. 1.*) prodiderunt. De patris cadavere post 20. annos adhuc incorrupto *Hieron. Cardan.* (*l. 8. de var. rer. c. 48. p. 507.*). Abstinencia extenuata, ut puellæ corpus, quod attenuatum solis nervis & ossibus cohærebat. (*vid. Albert. Kranz. l. II. Wandal. c. 3. p. 250.*), ad tempus durare, nullus dubito, ob quam etiam Sancti *supra* (*§. 19. sq.*) forsan perennarunt.

§. 54.

Persarum mentio, de craniis eorundem non ignobilem *Herodoti* paucis
(Hhh hhh) 2 sub-

subjungere suadet observationem (*l. 3. p. 269.*) Rem mirandam vidi, *infit*, ab indigenis edoctus. Ossa Persarum & Ægyptiorum, qui in acie ceciderunt, cum jacerent fusa, ut ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, deorsum Ægyptiorum. Sed Persarum capita adeo fragilia sunt, ut si velis ferire vel solo calculo perforare possis. Ægyptiorum autem ita firma, ut ea vix ictu lapidis elidas. Cujus rei causam hanc illi reddebant, facile mihi persuadentes, quod Ægyptii statim à pueris radere capita incipiunt & os capitis ad solem redditur compactum. Quæ eadem causa est non calvescendi. Nam ex omnibus indigenis paucissimos quis Ægyptios calvos videat, cujus rei causa est, quod robusta capita gestant. Ac Persis cur fragilia sint capita, id in causa est, quod à principiis imbuuntur operire capita, gestantes pilea tiarasque, hæc ego hujusmodi ossa vidi. Vidi item alia istis similia in Papremi, eorum, qui unà cum *Achemene Darii ab Inaro Afro* sunt cæsi. *Haftenus Herodotus.* Eadem capitis duritie Germanos olim excelluisse, eò quod à tegumentis capitis (*ut supra l. 7. Tit. 1. §. 8. annotatum*) abstinerint, probabile est. Fluxit inde forsan illud *Varronis apud Plinium: (l. 28. c. 6.)* Capita aperiri aspectu Magistratuum non venerationis causa jussere: sed, ut *Varro* autor est, valetudinis, quo firmiora consuetudine ea fierent. Non venerationis ergò, (*commentatur Claud. Salmas. l. 1. Epist. 117. p. 269.*), nam si hoc spectassent non aperiri, sed operiri jubere debuerant. Nam Deos adoraturi caput velabant. Sed hæc obiter.

§. 55.

A venenis assumtis cadavera non liquefcere nec verminationem pati *Seneca (l. 2. Nat. quest. c. 31.)* scripsit. Provocat ad hoc signum & pro notâ genuinâ veneni assumti agnoscit *P. Zacchias (T. 3. qu. med. legal. Consil. 17. n. 8. p. 23.)*, qua de causa etiam quidam *Alexandrum Magnum (de quo supra §. 16. & l. 2. Tit. 8.)*, veneno sublatum arguebant. Siccitati à veneno introductæ id imputabat *Idem (l. 2. Tit. 2. qu. 8. n. 20. p. 221.)*, quanquam enim scribit, non omnia venena sicca sunt ex sua natura, aut naturaliter siccitatem inducere apta, omnia tamen habent id proprium, ut sua contrarietate Spiritus omnes quos inimicos præcipue habent, dissipent & absument, unde corpus absque dubio siccum magis evadit, & ex consequenti putrefactioni minus obnoxium. Historiam mulieris Venetæ pro rei confirmatione insuper affert, mox (*l. 3. Tit. 3. §. 65.*) citandam: Spectant huc de cordis in igne durabilitate (*l. 1. Tit. 7. §. 25.*) ventilata. Cum etiam fulmen sit venenatum, veneno isti constantiam fulminatorum corporum (*de quâ modo §. 50.*) ascribunt Alii.

§. 56.

Ego verò de omni veneno id pronunciare vereor, cum constet venena in genere esse colliquativa spirituum, ut loquitur *Seb. Wirdig*. (l. 2. *Med. Spirit. Curios.* c. 5. §. 3. & 4. p. 48.), exemplisque id fuerit demonstratum (*Tit. preced.* §. 44. 45. 46.) pingue, oleosum, sulphureum in serositates resolventia, unde flatus & cadaveris intumescencia (*Vid. l. 1. Tit. 8. §. 6. & 7.*). Color partium lividus & πελιδνός maculæ & vibices (*l. 2. Tit. 1. §. 17.*). Viscerum nigredo, corrosio & corruptio (*ib.* §. 22.). De certa autem veneni specie id verificari, non diffiteor, quæ forsan sulphure exsiccante turget, quale etiam fulminis esse videtur. Conf. *Harsdörfer* (c. l. §. 19. p. 28.). De venenis ad tempus dictis seu lentis humidum radicale sensim sensimque exsiccantibus tabemq; inducentibus idem forsan edicere poterimus. Parili modo morbi huc suum conferunt symbolum. Si namque sicci, ut Marasmus, Tabes, hæctica, febris ardentissima &c. tota penè corporis humiditas caloris & siccitatis vi depascitur & absumitur, quocirca quod residuum carnis relinquitur siccum & humoris expers non aliter, quam si fumo aut igne tostum fuisset, ad longiusculum tempus servari ratio suadet. Ita *P. Zacchias* (l. 4. *Tit. 1. qv. 10. n. 18. p. 365.*) & *Cass. Rejes* (c. l.). De vulneratis *supra* (b. l. *Tit. 1. §. 44.*)

§. 57.

Aliquando autem ad speciem tantum fuit talis incorruptibilitas, inque momento corpora solida adhuc visa in cineres & pulverem ob aëris impulsu defuisse animadversum. Non rarò visa sunt cadavera in sepulchris bene tecta & conclusa, (*scribit Laurent. Joubert. T. 2. op. provoc. à sent. Brunon Seidel. p. 126.*) per ducentos trecentosque annos asservata integra singulis membris suum situm retinentibus: quæ apertis sepulchris contacta mox in cineres diffuerent. Singulare, & quod hic recenseri meretur, habet *Job. Boccatus* (l. 4. *Geneal. Deor. c. 68. p. 114.*), quod etiam citat *Job. Goropius Becanus* (l. 2. *Origin. Antwerp. f. Gigantomach. p. 223.*). Relatio hæc est: Cum apud Drepanum Siciliae oppidum in radicibus montis nonnulli agrestes ad construendam pastorem domum fundamenta foderent, apparuit cavernæ cujusdam introitus. Quam cum visuri essent, quidnam intus esset, faculis incensis fossores intrassent avidi, antrum summæ altitudinis atque amplitudinis invenere, per quod incedentes in oppositum introitus ingentis magnitudinis sedentem viderunt hominem, ex quo terrefacti, repente fugam arripientes exivere antrum, nec ante tenuere cursum, quam in oppidum devenissent, occurrentibus, quid viderant, nunciantes. Mirabundi autem cives visuri, quidnam mali hoc esset, incensis funalibus, ar-

misque sumtis, quasi in hostem unanimes exivere civitatem, & ultra trecen-
 tos intravere specum videruntque non minus, quam primi stupidi, quem retu-
 lerant villici. Tandem proximiores facti, postquam non vivum esse hominem
 norunt, viderunt sedentem quendam in sede & sinistra manu innixum bacu-
 lo tantæ altitudinis & grossitie, ut excederet quemcunque prægrandis navi-
 gii malum, sic & hominem invisum, atque inauditæ amplitudinis nulla ex
 parte corrosum aut diminutum. Et cum ex eis unus porrecta manu tetigis-
 set stantem malum, è vestigio manus soluta in cinerem corruit remansitque
 veste nudatus baculus, alter plumbeus ad manum usque tenentis ascendens, &
 ut satis adverterunt plumbum erat ad augendam gravedinem malo infusum,
 quod postea ponderantes asserunt fuisse ponderis XV. Centariorum (cente-
 nariorum) Drepanensium, quorum unus quisque ponderis est librarum com-
 munium centum. Demum hominis statura tacta æquè corruit, & in pulverem
 omnis ferè versa fuit. *Hæc Boccatus.* Vidi (Symbolum suum adjicit *Bobuslaus
 Balbinus Decad. 1. l. 4. Miscell. Bohem. p. 2. T. 53. p. 109.*) A. C. 1635. in Colle-
 gii Olomucensis funerali crypta (*Wenceslai Pillar*) senis optimi corpus, capillis
 & barba ex ruffo jam canescentibus, plena & rotunda facie, quod integrum esse
 existimabam, cum, nescio quo (qui mecum aderant,) satis leniter spirante
 propè totum corpus in albos cineres mutatum & momento difflatum avolavit
 in auras, solis ossibus remanentibus. Idem se cum *Platero* sæpius observasse
D. Emanuel Kœnig (in *Regn. Mineral. f. 1. c. 3. p. 10.*) fatetur. Hujusmodi fra-
 gilitatis humanæ Emblematis ascribendum censerem Lemma; Pulvis & ossa
 sumus.

§. 58.

De *Tulliolæ* cadavere, quod se vidisse & tetigisse memorat *Gabr. Zerbus*
 (*Anat. corp. hum. f. 105.*) & *Alexand. ab Alexandro* (1. 3. *Gen. dier. c. 2. f. 116. b.*)
 testatur Idem, quod tumulo extractum & Romam asportatum in tribus diebus
 computruerit. Rationem addit, quod unguento, quo conservabatur, spolia-
 tum fuerit, quod ex Mumia & Myrrha paratum crediderat. Sed illo tempore
 condiisse mortuos, ut conserventur cadavera, exactè non constat, neque quo-
 modo in Mumia notitiam venerint quis divinaret, neque qui historiam istam
 descripserunt conditura istius mentionem fecerunt Aëris vis & mutatio, si vera
 est relatio, multum hic valuit, & observavit *Anton. Santorell.* (c. 1. c. 28. p. 90.)
 putredini aptiores evadere mortuos, si de loco in locum transferantur. Quid
 verò hoc sibi velit, Cadaver Romam translatum computruisse, cum Romæ in
 via Appia inventum fuerit, non capio.

§. 59.

Homerus cum ex Elementis duo, quæ tenuissima & levissima sunt, Ignem & Aërem in morte, aut post mortem abire & evanescere cecinisset; duoque reliqua manere in corporibus mortuis nosset, deprecatus in hunc modum est:

Sed Dii vos omnes faciant undamque solumque.

Ita *Alexander Aphrodis.* (l. 1. probl. 70.), intendit autem absque dubio digitum ad verba *Menelai ap. Homer.* (l. 7. *Iliad.* v. 99.), ubi ita Menelaus, cum nullus Danaum gloriabundo *Hectori* obviam ire contendebat:

Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γίνεσθε

Sed vos quidem omnes, aqua & terra fiatis.

Mortis hoc esse ap. *Homerum* periphrasin, agnovit *Joh. Kühnius* (in *Pausan. Eliac. post s. l. 6. c. 24. not.*). Et cum mortales ortu silenos esse ex eo facile conjiat *Pausanias* (c. l.), quod apud Hebræos & Pergamenos monstrantur *Silenorum* sepulchræ. Addit *Kühnius* apud *Nonnum* (l. 19. *Dyonisiac.* v. 284.) *Silenus* abit in flumen, vel quod idem, ὕδωρ καὶ γαῖα ἐγίνετο. Probat demum ex supplicio *Marsie Sileni*, cui *Apollo* victor corium detraxit, fuitque è *Silenorum* numero. Cadevera proin jam putrescentia fluere dicuntur, cum tabo solvuntur, *Cass. Barth.* (l. 23. *Adv.* c. 27. col. 1163.) citat. *Petr. Anton. Collat.* (l. 1. de *Excid. Hierosol.*)

quarta confectus in umbra

Jamque fluens nigro revocatur Lazarus orco.

addit Lucan. (l. 2. v. 164.

nec Gracia mœrens

Tot Laceros ortus Piseâ flevit in aula

Cum jam tabe fluunt, confusaque tempore multo

Amisere notas.

§. 60.

Pergit autem *Emanuel. König* (c. l.) & addit: Expolline isto ossium calcinatorum saleque forti cum Spiritu volatili quis post mortem in tremuli *Narcissuli* Ideam lacteam substantiam, vitrum sc. omnium vitrorum nobilissimum, redigi potest, prout hoc optavit *experientissimus Beecherus*. Hic ubi contendit, (l. 1. *Phys. Subt.* s. 3. c. 3. n. 1. p. 104.) terram fusilem, vitrescibilem, imò omnium nobilissimam, adeò ut vel totus *Sinensium* apparatus cum ea comparari nequeat, animalibus inesse, *subdens*, ô utinam itaque consuetum foret, ut amicos haberem, qui ultimam istam opellam, siccis & multis laboribus exhaustis ossibus aliquando præstarent, qui, inquam, eâ in diaphanam illam

Iam nullis seculis corruptibilem substantiam redigerent, suavissimum sui generis colorem, non quidem vegetabilium virorem tremuli tamen Narcissuli ideam lacteam præsentantem, quod paucis quidem horis fieri posset, ut argumentum fierent divinæ omnipotentiae in die resurrectionis nobis obventurae. Expendit hoc desiderium *Erasmus Francisci* (*Lust- und Schaubühne 3. Th. 2. Versicul. p. 979. sq.*), quem, si libet evolve, & Beccherianum votum vide,

§. 61.

Cum igitur animadverterent Veteres, à calidis & siccis aëre, locis, victu, venenis & morbis quandam perennitatem Consequi Cadavera, calidis & exsiccantibus putredini (loquor ex mente vulgi, cum etiam, ut monitum supra §. 2. putrefactionis species sit exsiccatio,) remoram & obicem injicere tentarunt. Fecerunt id duplici via, simplici nempè & cuivis nota, exsiccatione facta per ignem & aërem, abstrusiori deinde & sumptuosiori per medicamenta, cum simplicia, tum composita.

§. 62.

De Exsiccatione per ignem facta, ita *Petr. Martyr.* (*Ocean. Decat. 1. l. 8. f. 200.*) Paria Incolæ è Cannitalibus primatum, cadavera super Cratibus lento igni supposito distendunt, ut paulatim consumtis carnibus, ossa pelle inclusa, detineantur, quæ postmodum in honore habent, servantque tanquam Penates. Pari modo Comogræ Regulorum Cadavera pensilia siccata gossampinis funibus appensa in Camera singulari venerabantur, ut *Idem* (*Decat. 2. l. 3. f. 31. a.*). Exsiccabant & suspendebant eadem Phœnices, ut habet *Georg. Hornius* (*l. de Orig. Americ. p. 218.*)

§. 63.

Ægyptii ita siccabant cadavera, ut quasi ænea redderentur, quæ & Linguâ suâ Gabaras appellabant, ut *tradit D. Augustin.* (*Serm 120. de Divers. c. 22.*) ex Eo *Cæsar Baronius* (*ad Ann. CHRISTI 34. n. 69. p. 222.*) Domi autem *Ciceronis testimonio* (*l. 1. Tuscul. qu.*) servabant. Add. *Phil. Camerar.* (*Cent. 2. op. subcisiv. c. 70. p. 280. & Cent. 3. p. 290.*) *Andr. Gryph.* (*de Mum. Wratisl. p. 74.*). Fit ita frequenter, ut Ægyptium aliquem indigentem pecunia liberet egestate oppignoratus in tempore vel frater vel pater, ut *Lucian.* (*T. 2. op. l. de Luctu p. 306.*) argutatur. Nos à conspectu tactuque mortuorum abhorremus: alii vero exsiccata cadavera, ceu quippiam egregium domi servant & loco pignorum mortuos accipiunt, (*Sermon. 38. p. 234.*) *Job. Stobæus differuit.* *Zei-lani* (ut *Benjam. Tudelens. in Itiner. & Arias. Montan. & Const. L' Empereur in not. p. 244.*) mortuos suos non sepeliunt, sed variis aromatibus condiunt ac in

sca-

scamnis secundum distinctas familias sepositos sindonibus obtegunt, ut exsiccata carne & ossibus hominibus vivis similes videantur, adeò ut hic illorum singuli suos parentes totamque familiam retro annis multis dignoscant. *Josephi* cadaver fuisse fumo tostum & in Aquis Nili contra putredinem diutissime asservatum, donec universus populus ex Ægypto egressus id secum in Terram Canaan asportasset, Judæi tradunt, è quibus id *Wilhelm. Schikcard.* (*de Jur. Reg. Hebr. c. 6. p. 413.*) memorat.

§. 64.

Æthiopes postquam mortuum, seu Ægyptiorum, seu aliorum more arefecerunt, totum Gypso inducunt: picturæque exornantes repræsentant, quoad potest, Effigiem Ejus. Deinde Cippum è vitro Ei, quod apud illos multum est, & facile effoditur, circumdant: In cujus medio mortuus interjacet, nihil æque odoris ingrati, neque foeditatis ullius exhibens, sed omnia illi ipsi mortuo similia habens. Hunc cippum maxime propinqui intra ædes annum tenent, offerentes ei omnium rerum primitias hostiasque. Anno exacto efferunt, circaque urbem sepelliunt, quod *Herodotus* (*l. 3. p. 270.*) tradidit.

§. 65.

Callimachus Hetruscus Semi Exul, ut & hoc è *Paulo Jovio* (*Elog. Doct. viror. n. 41. p. 87.*) addam, in villa Sarmatica apud veterem Amicum fato cessit, Ita, ut morte celata seu funere arefactus tepore Clibani in armario servaretur. De foetu in utero putrefacto *M. C. (D. 1. A. 1. obs. 1. p. 13.)*. De vituli sceletio in utero vaccæ reperto *Th. Bartholin. (Cent. 2. Hist. 2. p. 173.)* ita judicat: Caro vel per putredinem absumta vitulo mortuo, vel si gravia Symptomata metuumus per vulvæ calidioris exsiccationem, Leporinos uteros foetus suos aliquando consumere ap. *Th. Bartholin. (V. 1. Act. Hafn. obs. 3. p. 203.) Nicol. Steno* notavit. De vitulo in utero in pulverem redacto, supra quædam sparsa. Acutum est illud *Tertulliani (l. de Anim. c. 32.)* in *Empedoclen* dictærium: *Empedocles, scribit*, quia se DEUM delirarat, idcirco opinor dedignatus aliquem se Heroum recordari, thamnus & piscis fuit, inquit, Cur non magis pepo tam insulsus & Chamæleon tam inflatus? plane ut piscis, ne aliqua sepultura putresceret, assum se maluit, in Ætnam se præcipitando, atque exinde in illo finita sit metamorphosis, ut æstiva cœna post assum.

§. 66.

In Aëre videas exsiccari pisces in regione Biarmix nullo sale conditos toto decennio à putrefactione immunes servari *Ol. Magnus (l. 1. de Gent. Septembr. c. 2.)* differit. Ita & carnes & pisces ad usus ut perdurent ficcare in Aëre *Fero-*

enses meminit *Th. Bartholin.* (*V. 1. Aët. Med. Hafn. obs. 49. p. 96.*). Lucios enteratos in aëre suspensos exsiccare apud nos non semel vidi. Auratas, carpi-ones, percas marinas & alios forsan pisces in aëre fumoso siccitatem perennan-tem acquirere mulierculæ non ignorant.

§. 67.

Exsiccationi prædictæ etiam multæ corporis nostri partes suam debent du-rationem. Cor humanum cum sit musculus validus densus & compactus. (*Conf. 1. 1. T. 7. §. 23.*) nullo negotio conservatur. In Aëre exsiccabat, refert *Th. Bartholin. Resp. de Experim. Bilshan. ad Zass. p. 544.*) Empiricus noster rusticus, ex quo deinde pro febrientibus pulverem abrasit. Nollem tamen (*adjicit Diss. 5. de Re Med. Danor. Domest. p. 223.*) ad hoc remedii genus libenter descendere, quia nefandæ tyrannidi occasionem subministrat, si quando apud assuetos defi-ciat. Eodem modo paratum cor leporis durat ad affectus à *Wolffgango Wal- dundo* (*Lagograph. c. 51. p. 83.*) citatos, ad quartanam commendat *Diomed. Cor-narius*. Epar maximè vetustatis patiens asseruit *Plinius* (*l. 11. c. 37.*) cente-nis annis durare obsidionum exempla prodiderunt, vitio laborare hanc scripti-onem plurimi viri docti subolfecerunt, quorum conjecturas alibi (*M. C. D. 3. Ann. 7. & 8. obs. 137. p. 254.*) collegi; & pro centenis, denis, pro obsidionum, observationum Exempla reposui. Ab anno elixatum Epar humanum, quod sub scamnis scholæ Medicæ asservabant nullo modo corruptum & rancidum, sed eo odore, qui est in recenter elixato, *Job. Riolan.* (*l. 2. Anthrop. c. 21.*) depre-hendit. Ad corii humani præparationem exsiccatio etiam facit, *Th. Bartholin.* (*Cent. 3. Hist. p. 179.*) prodidit. Penes nos, scribit *Idem* (*Resp. de Experim. Bil-san. ad Zass. p. 544.*), opera & beneficio Consobrini nostri desideratissimi *Dn. Henric. Fui- ren* in Musæo Academico asservantur quatuor tabulæ venarum, ar-teriarum & nervorum ex uno cadavere humano à *D. Leonicensi*, me præsentem, Pa-tavii sectorum. Secundinæ & umbilici infantum eadem facilitate in usum ser-vantur. In Pharmacopœis exsiccata habentur animalia integra v. g. Apes, Bu-fones, Cantharides, Coccionellæ, Lumbrici, Millepedes, Serpentes, Stinci ma-rini. Inter partes eorundem Lupi Epar, Ventriculus, intestina, Apri & Equi Testiculi, Castoreum, Cervi, Tauri, Vulpis Priapi, & alia, de quibus Pharmaco-pœæ & Dispensatoria. De Eorundem usu & necessitate in Pharmacopoliis *Vid. Exc. Dn. D. August. Quirin. Rivin.*

§. 68.

Quæ sumtuosiores & abstrusiores spectant condituram depromuntur, partim è Regno, s. ut *J. B. Helmont.* (*tr. Tartar. non in potu n. 3. p. 202.*) loqui a-

mat, minerali, partim vegetabili, animali denique profapiâ. E minerali de Auri & Argenti efficacia nil proditum invenio, quamvis Auro aliquando obducta fuerint cadavera, ut *Andreas Gryphius* (c. l. p. 112.) annotavit. *In der Anatomie zu Leiden in Holland werden noch zwei verguldete Hände von einer Egyptischen Mumie gewiesen* (*Christoph. Arnold. an Abr. Rogers Thür zum verb. Heidenthum, Zugaben* c. 33. p. 911.). Id namque elegantiae saltem causa oblitum. Ita *Essedones* purgatum defuncti caput *Herodoti* (l. 4. s. *Melpom.*) inaurabant. Ipse præterea *Gryphius* (c. l. p. 46.) reperit in Mumiae *Uratislaviensis* auribus inter unguenta complicatum purissimo ex Auro folium crenis insigne & mirandae tenuitatis decem granorum. Inauratam cutem *Philipp. Camerar.* Cent. 2. H. S. c. 70. p. 282.) notavit. Et hoc forte illustrium nobiliorum personarum insigne.

§. 69.

Æs verò non semel laudatum & adhibitum invenio. De nullo metallo salubrior spirat aura, *Job. Langius* (l. 2. *Epist. med.* 36. p. 153.), quam de Ære ex Chalcitide conflato, qui viridi ærugine quoque scatet: de quo clavus suillæ aut cervorum quoque carnibus infixus eas à putredine illibatas sua stiptica vi exsiccandi diu conservat: quod hi quoque fossiores Metallorum, qui in Scapten-sulis, Græcis *χαλκουργείοις* dictis, Chalcitidem cum ærugine scrutantur, fatentur. Experientia id confirmat *Evangelii* apud *Macrobius* (l. 7. *Saturnal.* c. 16. p. 550.). Adde *Plutarchum* (l. 3. *Sympos. probl.* 10. p. m. 232.). *Hieron. Cardan.* (l. 7. *de Var. Rer.* c. 39. p. 459.) & *Anton. Mizald.* (Cent. 4. *Memorab. Aph.* 65. p. 83.), qui in illam siccanti sulphuri imputant. Acutos mucrones æreos olim cadaveribus infixos fuisse, testatur *Job. Valer. Pierius* (l. 14. *Hierogl.* p. 179.) & ejusmodi clavos & fibulas Mumiiis implicatas & inter ossa mortuorum repertas asservavit *Philipp. Camerar.* Cent. 1. op. *subcisio* c. 14. p. 85.)

§. 70.

Tribuit igitur æri vim medicamenti in vulneribus & ære inflictæ vulnera, citius quam ferro sanescere, annotavit *Aristoteles* (s. 1. *probl.* 35. & 36.), & in Chirurgos calamum stringit *Job. Bodinus* (l. 2. *Theatr. Natur.* p. 266.), quod instrumentis ferreis ænea non substituant, utpote cujus usum ferro anteponunt *Celsus* (l. 3. *de re med.* c. 6.) *Oribasius* (l. *de Machin. Chirurg.* c. 3.) *Vegetius* (l. 1. *Art. veterin.* c. 14. & 28. & l. 2. c. 6.). Plura *Job. Rhodius* (*Dissert. de Acia* c. 6. p. 78.). Contrarium igitur sustinere videas Chirurgos æreis capsulis instrumenta ferrea includentibus cum ferro ærea includere prudentia & necessitas exigant. Citatus *Job. Bodinus* etiam æneum serpentem jussu divino à *Mose* ere-

ctum citat, ut vi sanandi vulnera Israëlitis mederentur, de quo quidem miraculosis naturalia miscentem illibenter audiens, quid sentiendum è Theologis *Cass. Finckius* { *Explic. Dict. SS. Conc. 26. p. 367.*) edixit.

§. 71.

Inter Epulotica primatum æris squamæ lotæ, eò quod modicè astringat & deficcet, detulit dudum *Galen.* (*l. 5. de Simpl. med. facult. c. 14.*), ad pessos & suppositoria uterum purgantia adhibuit *Hippoc.* (*§ 3. Op. l. de Superfæt. p. 47.*), & unguento Ægyptiaco, putrilagini, Gangrænæ & consequenter sphacelo subjacentibus partibus summè proficuo (*Vid. Guilb. Fabr. Hildan. l. de Gangræn. & Sphacel. c. 13. p. 789.*). Vitriolum Veneris aut viride Æris miscuit antiquitas. *Conf. Ludov. Cæl. Rhodigin.* (*l. 29. Antiqu. lect. c. 6. col. 1616.*). Eodem venenato æris spiritu (pro veneno namque reputabat *Gabr. Fallopius tr. de Metall. & fossil. c. 15.* forsan, quod crudè adhibitum ventriculum vomitu turbaret, & corrosivâ operatione urgeret quam maximè), quo fuit enectus Metallii fossor (*supra §. 20.*) à putredine vacuum obtinuit corpus. Ea quippe vis est metalli in corpore oppresso atque æris putrefacientis contagio immuni sentit *Dn. D. J. C. Dannbauer.* (*p. 2. Homil. sacr. orat. Doctoral. 3. p. 700.*). Causa hinc faciliè eruitur, cur, teste *Plinio* (*l. 34. c. 9.*), usus æris ad perpetuitatem monumentorum jam pridem translatus fuerit, dum tabulis æreis publicæ constitutiones inciderentur. Hinc apud *Horatium* (*Carm. l. 3. Od. 30.*)

Monumentum ære perennius.

Confer. *Philipp. Camerar.* (*Cent. 2. H. S. c. 71. p. 285.*). Leonem viridem è Vitriolo Veneris contra putredinem commendat (*Thes. Thesaur. Alchym. p. 935.*) *Paracels.*

§. 72.

Gemellam ferè laudem meretur Plumbum, ut inde plumbei Sarcophagi in usum venerint, tum apud Gallos, tum apud nostros, apud quos & album seu stannum rarius nigrum seu communiter dictum plumbum recipitur. *Joh. Engolismæ Comitis Francisci* cadaver, capsulâ plumbeâ refractâ aridum, sed adhuc integrum inventum, ut è *Jac. August. Thuano* (*l. 30. Histor.*) *Th. Lansius* (*Orat. contra Gall. p. m. 244.*). Temperamentum hujus frigidum & siccum id operari perhibent, qua de causa etiam terrestris Saturnus *P. Joh. Fabro* (*l. 4. Panchym. §. 7. c. 32. p. 561.*) audit, æstusque Venereos sua temperat frigiditate, si lumborum & Renum parti alligatur lamina plumbea, quod *Catonem Oratorem* fecisse viresque corporis studiorum labore custodisse tradidit (*c. l. c. 18.*) *Plinius.* Add. *Avicennam.* (*Fen. 20. c. 3. tr. 2.*) *Paul. Æginet.* (*l. 1. c. 38.*). Colle-

git & quædam *Job. Henric. Meibom.* (*Epist. de flagr. us. in re vener. p. 56.*), quod tamen non semper sine noxa fieri (*l. 5. Geneanthr. tr. 2. c. 3. p. 556.*) suspicatur *Job. Bened. Sinibald.* Prohibet etiam Plumbum, ut aërem externum attrahat & ab ejusdem crassitie augeatur, de quo *Rob. Boyle* (*p. 6. Chym. scept. p. 236.*), sua etiam densitate, ne aër externus illabatur, & si aromatibus illita eadavera, ne odor internus effluat ac dissipetur. Singularem sympathiam comminiscitur *Petr. Borell.* (*cent. 2. obs. 9. p. 113.*) plumbi cum corpore nostro, cum reliqua Metalla non ita facile ferat, ut plumbeos bombardarum globulos, qui sæpius per aliquot annos in corpore sine dolore & noxa gestantur. *Sennertus* tamen in æruginis & rubiginis carentiam potius causam rejicit (*l. 5. Med. Pract. p. 4. c. 20. p. 497.*), quæ ferro & aëre immisso corpori nostro dolorem creat & molestiam. Stannea interim etiam prostant, & in usu apud Magnates sunt & cuprea mortuorum receptacula. Marmoream etiam laudat Arcam, nisi quis vitream eligat (*c. l. c. 43. p. 142.*) *Anton. Santorellus.*

§. 73.

Salis præstantia in trivio nota. Sal in subsidium advocant dum Carnes, Butyrum, Caseos, & quid non? contra putredinem armare satagunt Oeconomi. Sol in cœlis, in terris sal. Animam fatuis esse pro sale non illepidè olim pronunciavere Rabbini, quod etiam ad suos applicavit (*l. 8. c. 51.*) *Plinius*, & de omni Animalium spiritu (*Anat. Hepat. c. 35. p. 301.*) edixit *Franc. Glissonius*. Ἄλας θείας appellabat *Homerus* (*l. 1. Iliad. v. 214.*); idcirco notante (*l. 5. Sympos. probl. 10. p. m. 278. & 7. in præfat. p. 300.*) *Plutarcho*. Communius quidem (*commentatur in locum prædictum Homeri Eustathius*) divinum salem vocat, aut quia conciliator amicitiae & benevolentiae Symbolum hospitibus in mensâ apponebatur: aut quia sale confersa plerumque durare facit. Condimentorum itaque condimentum appellatur (*c. l.*) *Plutarcho* & *Henric. Nollio.* (*Prodr. Phys. Hermet. c. 6. Axiom. 2. p. 36.*), quo factum est, ut iterum *Plutarchus* (*c. l. p. 278.*), ut gratiarum nomen salibus imponeretur à quibusdam, videlicet sale necessitatem cibi in sœvitatē convertente. Animam mundi dictum putat *Platoni Philipp. Bonannus* (*p. 1. obs. de vivent. in non vivent. c. 63. p. 271.*), quod servet corpus à putredine, sicut anima cui unitur. Spiritus universalis terrificatus *Christ. Adolph. Balduino* (*tr. Aur. Auræ. c. 5. p. 64.*), qui & salem paucis horis in Spiritum mundi mutari posse (*c. l. c. 11. p. 145.*) prodidit. Conservat terreltria, ut *Hippocrates* (*de Nat. human.*), & ex hoc *Stephan. Rod. Castrens.* (*l. 2. de Met. Microcosf. c. 11. p. 78.*). Naturæ balsamum venit *Christ. Langio* (*Miscell. Curios. 30. p. 89.*)

§. 74.

Planius (*c. l.*) *Plutarchus* & plenius, quemadmodum Anima nostrarum rerum divinisima diffluere non finit molem animalis, sed eam continet: Ita Salis natura imitatur animæ opus, dum Cadavera arripiens, id quod ad interitum pergebat, constringit atque cohibet partibus quandam inter se concinnitatem atque amicitiam indens. Itaque Stoicorum etiam nonnulli carnem dum demum veram ajunt esse carnem, quando anima salis instar per eam diffusa facit ut consistat & permaneat. Neque nescis ignem fulminis quoque sacrum dici & divinum, quod corpora de cœlo tactorum per multum temporis putrefactioni resistere videmus. Quid ergo miri? si & salem prisca divinum suspicati sunt, quando ejusdem cum divino igne est naturæ.

§. 75.

Neque nescimus Sacrificii salem mysticum esse tanquam incorruptæ symbolum integritatis, ut *idem* (*c. l. p. 91.*), imò æternitatis & immortalitatis. Sacrificium absque Sale maleficium. (*Vid. Levit. c. 2. v. 13. Ezech. 43. v. 24. Marc. 9. v. 49.*). Nec id gentilibus ignotum. (*Evolv. Athenæus l. 14. Dipnosoph. c. 93. & Plin. l. 31. c. 7.*), ut sal sit Θεοφιλέε σῶμα Platoni (*in Timæo*), aut Θεοφιλέστατον, ut habet (*c. l. p. 277.*) *Plutarchus*. Profluxit inde Numæ lex: DISFRUGE ET MOLA SALSA SUPPLICANT. Fiebant hæ molæ ex fruge horna & horno sale, quod *Servius* ad illud *Virgilii* (*Eclog. 8. v. 81. p. 135.*)

Sparge molam & fragiles incende bitumine Lauros.

docuit. Add. *Eund.* (*ad l. 2. Æneid. v. 133. p. 755.*). Missos hic facere jussit Ægyptios *Florus* (*ap. Plutarch. c. l.*), propter castimoniam professionem Sal abominantes, eumque spumam *Typhonis*, ut iterum *Plutarchus* (*l. de Isid. & Osirid. p. m. 55.*), reputantes, *Pythagoreis* autem *Typho* vis Dæmoniaca erat, *Conf. Joh. Petr. Lotich. (l. 3. Comment. in Petron. Satyr. c. 1. p. 338.)*, Dæmonifugum celebrat *Joh. Bodinus* (*l. 2. Demonoman. c. 2. & l. 3. c. 5.*), eò quod Sal neque putredine, neque corruptione infestus unquam; sed ipse à corruptione aut putredine omnia defendens. Diabolus verò nihil procurat aliud, quam rerum creatarum corruptionem & dissolutionem, ut generationem Deus. Inculcant id sacra litera, in quibus Αἰδομένη ἀλός non semel perpetuitatem designat, de quo etiam *infra* (*Tit. 3. §. 152.*)

§. 76.

ταρίχευσιν Ægyptiorum *infra* (§. 139.) delineatam reperies *Histiæ* caput Sale conditum ad Regem *Darium* detulerunt, *Herodoti* (*l. 6. s. Erato*) testimonio qui & *Protesilaum* sale conditum (*l. 9. s. Calliop.*) intimat. De *Trothonis III.*

Regis

Regis Danorum cadavere sequentia (*l. 5. Hist. Danic. p. 96.*) *Saxo Grammaticus*. Hujus egestis visceribus salitum corpus triennio Proceres asservandum curabant, provinciarum defectionem vulgato Regis obitu formidantes mortemque ejus ob hoc maximè clam exteris cupientes, ut vitæ simulatione propagati jam pridem imperii terminos tuerentur, pristinaeque Ducis autoritate subnixi consuetam à subjectis pensionem elicerent. Deportabatur itaque ab eis exanimum corpus, ut jam non funebri lecto, sed regali vehiculò gestari videretur, tanquam invalido Seni, nec satis virium compoti id muneris à milite deberetur. Martyrum capita etiam salita ex *Eunapio Sardiniano* (*in Vit. Aedesi p. m. 65.*) constat, qui eosdem his injuriosis prosequitur verbis: Illi (viri egregii & bellicosi) Monachos Canobi collocarunt, ut pro Diis, qui animo cernuntur, servos & quidem flagitiosos (ita Martyres appellat,) divinis honoribus percolerent hominum mentibus ad cultum ceremoniasque obligatis. Ii namque condita & salita eorumq; capita, qui ob scelerum multitudinem à Judicibus extremo judicio fuerant affecti, pro divis ostentabant, iis genua submittebant, eos in Deorum numerum receptabant, ad illorum sepulchra pulvere sordibusque conspurcati. De Brutorum carniū salitura ejusque antiquitate nemo dubitat. Melius autem condituram hanc procedere hyeme ac æstate, *Fr. Baco Verulam.* (*l. 5. de Augment. Scient. c. 2. col. 130.*) non sine ratione inculcat.

§. 77.

De piscium imprimis Harengorum conditura disceptantes videas autores. Primus inter Belgas condiendi & in Tonnis conservandi Harengi rationem excogitasse fertur *Guilielmus Beuckelius*, aliis *Belckeldius magni nominis Piscator*, qui anno 1347. Biervliti extremum vitæ diem clausit. Ob quod momentosum inventum posteritas etiam nunc reveretur Viri memoriam. *Carolus V. Imp.* tanti hoc inventum fecit, ut Biervlitum una cum sorore *Maria Hungarie Regina* adpellens sepulchrum *Beukeldij* adierit veneratusque sit haud sine memoria ejus, tantique ad omnem posteritatem profecti beneficii celebratione, ut *Job. Isaac. Pontanus* (*l. 1. Hist. Disquis. c. 14.*) *Martin Schookius* (*l. 8. Belg. fœderat. c. 2.*) cum Aliis perhibent. Nomen forsan à *Beukelio* seu *Beukeldio* Harengi passi, dum *Bækling*, sive *Beuckling*, *Bückling*, (quamvis ab hircoso odore nominis impositionem derivet *Mart. Martinius in lex. Philol.*) dicuntur, & caro muria condita Nostris *Böckel-Fleisch*, Muria verò *Böckel* seu *Bükel* appellatur. Illud concessum, inquit *Paul. Neucranz* (*Exerc. Med. de Hareng. c. 13. p. 74.*), Salsuras piscium plurimis seculis fuisse cognitæ ipsorumque Harengorum condituram multò esse antiquiorem; quod *Lubeccenses* aliq; *Mer-*

catores ex Vandalicis urbibus piscandis & saliendo Harengis dudum ante in Scaniam quotannis concesserint; Postea vertente se hoc Naturæ munere ad Flandros *Beuckelium* primum eos candiendi modum docuisse credo, non sine peculiari invento, quo commodius fervari, atque in dissita loco in cadis transportari possent. Eodem modo in Norwegia Salmones saliantur & in Daniæ transportantur copiosè. Testatur *Petrus Claud. Undalin.* (in *M. S. Hist. Animal. Norweg.*), retulit *Thom. Bartholin.* (*Diss. 6. de Medic. Danor. domest. p. 286.*) anno 1550. & nonnullis annis præcedentibus ex Mandol Exportatas fuisse saliti Salmonis Tonnas nostras ultra 1200. præter Salmones recentes, qui domi comedebantur, & alios, qui in usum familiæ cujusque saliti custodiebantur. Esse enim inter rusticos cujusdam loci, qui in familia sua singulis annis Tonnas sex vel octo saliti Salmonis consumant. Si igitur Salis auxilio & pisces & carnes porcinae, quæ sunt paratæ apprimè ad prutredinem optimè conservantur, quæ intemperies ad indaganda alia nos impellet? quærit (*Postprax. med. c. 41. p. 137.*) *Anton. Santorell.*

§. 78.

Qua ratione Sal id præstet *Avienus ap. Macrobius* (l. 7. *Saturnal. c. 12. p. 518.*) quærit, cui hunc in modum respondet *Diasarius*: omne corpus suapte natura dissolubile & marcidum est, & nisi quodam vinculo contineatur facile defluit. Continetur autem quamdiu inest anima reciprocatione aëris, qua vegetantur conceptacula Spiritus, dum semper novo spirandi nutriuntur alimento. Hoc cessante per Animæ discessum membra marcescunt; & omne pondere suo conflictum corpus obteritur tum sanguis etiam, qui quamdiu fuit compos caloris, dabat membris vigorem, calore discendente, versus in saniem non manet intra venas, sed foras eprimitur: atque ita laxatis spiramentis effluit tabes feculenta. Id fieri Sal admixtus corpori prohibet. Est enim naturâ siccus & calidus: & fluxum quidem corporis calore contulit; humorem verò siccitate vel coërcet vel exsorbet. Certè, *pergit*, humorem sale differri seu consumi, fit hinc cegnitu facile: quod si duos panes pari magnitudine feceris unum sale aspersum, sine sale alterum invenies indigentem salis pondere propensiolem, sc. humore in eo per Salis penuriam permanente. *Hæc ille. Hilarius Pictaviensis Episcopus* (*comment. in Matth. c. 4.*) ista habet: Sal est in se uno continens aquæ & ignes Elementum, & hoc est ex duobus unum; hic igitur in omnem usum humani generis effectus incorruptionem corporibus, quibus fuit aspersus impertit. Salis natura eadem semper est, nec immutari unquam potest.

§. 79.

§. 79.

Sal id præstare virtute Spiritus Mundi *P. Job. Faber* (tr. *Alchimist. Christian.* c. 6. p. 229.) asseruit. Conf. *supra* (§. 75.). Muria seu conditura salina, conjicit *Thom. Willisius* (tr. *de Ferment.* c. 8. p. 51.), sulphuris eruptionem prohibet, & implexu suo ipsum figit & retinet. Multa abundat terra, pronunciat *Job. Bapt. du Hamel* (l. 2. *de Fossil.* c. 3. p. 380.), si quidem ex humore aquoso cum terra combusta coaluit, hinc astringentem & exsiccantem obtinet facultatem. Ideo sal fossile durius cum sit magis astringit & carnes à corruptione vindicat. Quin & longiore paulò morâ non tantum in extimis, sed etiam profundo exsiccat, inde carnes & pisces per diuturnam salitionem manifesto indurantur, observat. *Francisc. Baco. Verulam.* (*Hist. vit. & mort.* col. 494.). Ita aqua salita infantum corpora perlui *Galenus* teste *Lud. Cæl. Rhodigino* (l. 6. *Lect. Antiq.* c. 2. col. 268.) jussit, ut salis potestate callus cuti sic inducatur, quamvis & *Capite præcedenti* pelles sale emolliri & laxiores fieri à *Dioscoride* tradiderit. *Es ist ein irrdischer Balsam &c. Er ist gleich dem Balsam in der Conservation und mehr, denn es macht alle Dinge mit der Zeit in eine Congelation auf steinische Art*, scribit *Paracelsus* (T. 1. *Op. in Herbar.* p. 1012.) Salem fermentationi resistere *Martin. Schoockius* (*de Ferment.* c. 9. p. 284.) annotavit.

§. 80.

Quod sal, item exhalationes salinæ, & sal influorem, arte Chemica transmutatus, vulgò Spiritus Salis præstare perhibentur, quamvis etiam fortissimum salis spiritum debita operatione tractatum in summam putredinem, ut atramanti in calore putrescat, cadaverisque instar foeteat, duci posse, prehenderit *Job. Joach. Beccherus* (l. 1. *Physic. subterr.* s. 2. c. 2. n. 11. p. 72.) Putredinem in foetu Mussipontano spiritum, seu vaporem salinum arcuisse *Th. Bartholin.* (*Cent.* 3. *Epist. Med.* 8. p. 27.) hariolatur. In eandem sententiam secessit *Anton. Deusingius* (s. 6. *Vindic. fœt. extra uter. genit.* p. 115.) & *Laurent. Straussius* (*Hist. fœt. Mussipont.* p. 8.), qui Lugduni Gallorum aliquot Embryones in istiusmodi liquore vidit natantes, quod ipsum fortassis de spiritu salis cum Spiritu Vini cohobato & maritato intelligendum, quod etiam textus innuere videtur, membranosas namque partes quin & musculosas & carneas spiritus acidi corrodunt, ut quilibet experiri poterit seque in membranosis expertum (ap. *Thom. Barthol.* *Cent.* 4. *Epist.* 53. p. 343.) fatetur *Matth. Jacob. Matthiades.* Salis aquam sanguinem emissum conservare *A. Theophr. Paracels.* (l. 3. *de nat. rer.* p. 887.) comperit, hujusque descriptionem (in *Herbar.* T. 1. *op.*

p. 1013. & L. 2. Chirurg. mag. c. 2. p. 102.) tradidit. De sale volatili (Sylviano forsan) affirmat etiam Matthiades, quod bilis & sanguis eodem aspersi non facile corrumpantur (c. l. p. 342.)

§. 81.

De Sale enixo sesquipedalia jactat Paracelsus (in Herbar. p. 1012.). Audiamus ipsum: So sal enixum wird, alsdenn behält es alle Dinge in eine ungläubliche Zeit: Auch das Holz wird Stein darinnen, Leimen wird Stein, Blätter von Bäumen bleiben grün, und was durch Sal enixum aspergiret wird, das empfähet keine Veränderung. Sal mirabile Glauberi propter vim exsiccantem & astringentem, ut ipse fatetur (Append. General. Cent. 2. obs. 55. p. 85. & p. 2. Mirac. Mund. de Uf. Sal. Mir. in med. n. 20. 21. 22.) magnam hac in parte consecutum famam, quia non tantum fructus Arborum & ova gallinacea sine putredinis labe ad tempus notabile sistit (c. l. obs. 52. p. 84.), sed & eo in aqua dissoluto, notante O. Borrichio (ap. Th. Bartholin. Cent. 3. Epist. med. 89 p. 385.). Embryonem humanum servavit Sylvius, & glandulas aliquot in cardilaginis æmulam substantiam convertit Oswaldus Dantiscanus, juvenis ingeniosissimus. Id ex sale & vitriolo parari experientia comprobatum est, scripsit Phil. Jacob. Sachsus noster (Ocean. Macro-Microcosm. §. 52. p. 50.) & inde vitriolatum (Resp. de Exper. Bilf. ad Zass. p. 33.) Th. Bartholin. appellat. E residuo à destillatione Spiritus Salis more Glauberiano concinnat Joh. Conr. Barckhusen (l. 3. Pyrosoph. S. 5. c. 1. Artic. 1. p. 277.), qui tamen justam quantitatem Spiritus Vitrioli in hunc processum ingredi residuumque sal nil aliud esse, quam Tartarum vitriolatum non dissimulat.

§. 82.

Suspicio inde quibusdam orta, ac si Bilsius ejusdem adminiculo cadavera sua à corruptione defenderet, quod tamen citatus (c. l.) refutat Borrichius, quod Bilso cum Glaubero nihil fuit commune præter illos verborum fumos, quibus ad immortalitatem uterque contendit, neque salem illum supra communem salium purgatorum sortem eminere. Idem putat, quid, quod subjecta à putredine beneficio salis mirabilis vindicanda liquori huic falso innatare debeant, Bilsonianis Mumiis non contingit. Mumias Bilbianas interim sali suam debere durationem Beati Gabrielis Clauderi (tr. Method. Balsam. Corp. Human. p. 5. p. 137.) testis Oculati testimonio convincimur. Hic namque Mumias Bilbianas propriis lustrans oculis, odorem balsamicum nullum, multo minus gravedinem inde ortam, de qua alii scripsere in Camera percepit, ut proinde hæc opinio in mentem ipsi venerit conjectura, odorem accusatum per suffumigium pene-

penetrans à *Bilfio* fuisse excitatum, quotiescunque admittendi fuerint Anatomici, noti atque curiosi, perspicaces, ut ita eos in invenienda condiendi materia eo facilius seduceret & confunderet. Nullum alium præter Salinum haurire potuit saporem; ut proinde condituram dictam per salina nonnulla perfici nullus quasi dubitet, præcipue cum partium neutri quicquam rei balsamantis adhæserit. (*add. c. 6. p. 151.*)

§. 83.

A salitura ista tamen corpora incorruptionis donum non consequi, cum salita corpora facile diffuant, credidit *Athanas. Kircherus* (*T. 2. Oedip. Ægyptiac. Syntagm. 13. c. 2. p. 398.*). Firmat id Experimento è *Baronii Annalibus* exscripto, quod etiam *alibi* (*l. 10. M. S. f. 4. c. 11. p. 244.*) repetiit; Dum *Salisburgi* in montibus sale fossili prægnantibus fossores inciderent in antris subterraneis in fossam aqua salina tepletam & satis profundam, aquamque in usum salis coquendi derivarent, contingit, ut inter evacuandum in eâ corpus humanum detegerent prorsus integrum incorruptumque, cutis colore prorsus niveo candebat, oculi ipsam vitam spirabant aperti, capilli pilique ab omni corruptione immunes, cæterum totum corpus rigidum instar saxi. Stupefactis ad tam inusitatum Naturæ prodigium fossoribus res ad *Bavariæ Ducem* delata, qui & ipse rei novitate attonitus portentique videndi desiderio percitus illud propediem ad se deferri præcepit. Quod ubi factum, & jam triduo hoc salis figmentum oculis omnium expositum, ecce! id tandem aëris veluti impatiens intra paucos dies in aquam resolutum suoque Elemento restitutum prorsus defluxit. Assentior *Kircheriano* decreto, id tamen addo, si præfatum Cadaver parum exsiccatum fuisset, quod *Ægyptiis* salitoribus in usu est, diutius putredinis elusisset imperium.

§. 84.

Ad Salis ammoniaci virtutem & efficaciam in hoc adversus putredinem conatu manu quasi me ducit prælaudatus *Dn. D. Clauderus Collega & Fautor dum viveret maxime colendus*. Hic ut suam curiositatem docto orbi etiam probaret, de Methodo Balsamandi corpora humana aliaque majora sine evisceratione & sectione huc usque solita laudabilem navavit operam. Exercetur autem hoc conamen per Sal Ammoniacum ejusque spiritum (*c. l. c. 6. p. 156.*) descriptum. Huic immergit cadaver majus per tres menses, minora verò per duos, vel sex septimanas, imò quædam per unicum solum mensem. Maceratum per hoc temporis spatium corpus eximitur, & leniter exsiccatum reponitur, ut multis hunc operandi modum (*c. l. p. 157. sq.*) prosequitur.

§. 85.

Non inferius Sale in hoc vitriolum scribit *Paul. Zacchias* (c. l. p. 367.) cuius virtutem in carnibus à putrefactione conservandis admirabatur *Galenus* (l. 9. de *Simpl. Med. Facult. p. m. 951.*) caliditate namque secundum Eundem humiditatem absument atque astringitione substantiam contrahit atque constipat. Hoc in opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit verò, desiccatur atque contrahit in sese totius substantiam carnis. Valet astringere calefacere & crustas inducere etiam *Dioscorides* (l. 5. c. 113.) asseruit. Magno igitur encomio Vitriolum mactat *Job. Joach. Beccher.* (l. 1. *Phys. Subterr. f. 5. c. 1. n. 31. p. 315.*) & ob balsamicam vim miris modis chirurgis commendat, cui *Christ. Langius* (*Miscell. Curios. 33. p. 105. sq.*) adstipulatur. Firmat etiam effatum pulvis Sympatheticus, cuius materia vitriolum Romanum, secundum *Nicol. Pap.* (de *Pulv. Sympathet. qu. 2. in Theatr. Sympath. & Antipath. p. 148.*), qui à multis adhuc magni aestimatur. Paratur ex Eodem etiam liquor Stypticus præsentissimum in Hæmorrhagiis externis remedium, de quo *J. Conr. Weberus* (de *Liqu. Stypt. p. 124.*) pulvisque sanguinis affluxum coercens mihi usualis. Coagulationem autem sanguinis & aliorum humorum oriri existimat *Job. Conr. Barckhusen* (c. l. c. 3. p. 294.), quod particulæ salinæ vitrioli unionem ineunt, cum cæteris salinis in istiusmodi humore existentibus, quæ de causa solidæ utriusque intermixtæ particulæ suæ spontis factæ crassitiem isti humori inducunt.

§. 86.

Sulphur vitriolo, cum ex eodem paretur Minerva, affine juratum etiam putredinis se exhibet hostem. *Paracelsus* (l. 3. de *Vit. Long. c. 7.*) asserit, in sulphure esse virtutes Balsami, qui neque vivum, neque mortuum quicquam putrere sinunt, sed corpus ita conservant, ut nulla neque influentia, neque naturalis, vel impressa corruptio in corpore deprehendi possit. Varia sunt, quæ id ut credamus movent. Vinum à putredine servat sulphuris odor (*Idem l. 3. de Nat. Rer. p. 889. & l. de Rebus Natur. c. 7.*), ratus ideo *J. B. Helmont.* (tr. *Arbor Vitæ p. 636.*), quod cruor noster esset vinum vitæ nostræ illoque præservato, si non vitam daret longam, saltem à multis morbis corruptionem tutaretur. Experimento id explanavit *Job. Takins* (in *Epist. de Chirurg. Infus. ap. Job. Dan. Major. de Chirurg. Infus. Epist. 5. §. 15. p. 56.*). Si stigma sulphuris, quod per campanam paratur quotidie detur ad duas tresve guttas in jure carnis aut cerevisiæ illis, qui ex Venæ sectione putrescere sanguinem suum compertum habent, illi post exiguum temporis spatium deprehendent, ex usu illius stigmatis omnem pu-

putredinem à sanguine recessisse, totumque liquorem vitalem primæ puritatis sinceritæque restitutum. Plura de sulphuris excellentiâ præconia habet *Idem* (*Phasid. Philos. 1. p. 13. & Phasid. 2. p. 35.*) ejusque miram in peste excellentiam extollit *J. B. Helmont. (tr. Tumul. Pest. p. 888.) & Athanas. Kircher. (f. 3. Scrutin. Pest. c. 8. p. 374.)*. Quod Vapor Thermarum Wisbadensium incorrupta servat Gas Sulphuris, ut causam prædicat *Job. Joach. Beccher. (c. l. f. 2. c. 4. n. 20. p. 201.)*

§. 87.

Succedit Alumen, quod Sali associabat *Anton. Santorell. (Postpr. med. c. 41. p. 137.)*. Experientia docet, notat iterum *Beccher. (c. l. f. 5. c. 1. p. 320.)* modicum Aluminis in Aqua etiam limosa positum, eam ab omni putredine præservare. Corticum quercus pulvere & Aluminis aspersione pelliones & Coriarios Coria & pelles condire & densare in *M. C. (Dec. 1. A. 9. & 10. obs. 1. p. 10.)*, annotatum leges. Id verò ne demireris Alumen cum Vitriolo id commune habere, utrumque namque eundem parentem habuit pyritem nempe. Si enim dura pyritæ vena coloris argentei in locum apicum contrita & macerata ponatur, non multò post & vitriolum & Alumen efflorescere videbis, hoc tamen discrimine, quod vitriolum magis, terrestrem sapiat substantiam, minus alumen, retulit iterum *Kircher. (l. 6. M. S. f. 3. c. 3. p. 337.)*. Et si lutum vitrioli aqua vitrioli diluatur, alumen ex eo efflorescere comperies *idem profitetur (c. l. f. 4. c. 3. p. 343.)*

§. 88.

Nitrum in hoc agmine etiam reperias. Id vero carnes tabefacere, ita ut mortui cutis & ossa tantum relinquantur, *Herodotus (l. 2. f. Euterp. c. 85.)*, & ex hoc *Job. Chokier de Surlet. (Fac. Hist. Cent. 2. c. 41. p. 260.)*. Ob copiam Spiritus mundi id præstare, qua nitrum turgere putatur, *Petr. Job. Fabro (l. 4. Panchym. f. 7. c. 40. p. 574.)*. Et si terra Ægyptiaca nitrosa glebis ferè omnibus in locis nitrum sudantibus, ut notat *Kircher. (c. l. f. 2. c. 1. p. 325.)* Nilusque exundans in areolas nitrosas, quas Nitrarias vocant, deductus, vel inundatione in concavis camporum fossis remanens, Solis efficacia in nitrum concrefcit, attenuatis in vaporem aquis dulcibus. Quam ob causam Nili fecunditatem non sine causa à Nitro derivant *de la Chambre (Disc. de caus. inund. Nil. Vid. Tom. 2. p. 1. Ephem. Erudit. 25. p. 282.)*, & cur aqua Nili corpora à putredine servet, non multis inquirendum, idque si vera est *supra (§. 63.)* allegata de *Josephi* cadavere, Nilo occultato, relatio, causam dicere arduum non erit, quamvis aquas Nili nitrosas esse contra *Andr. Libavium (p. 4. Singular. l. 1. de Fe-*

rin. Tuberan. c. 12. p. 74.) inficietur Marc. Frider. Wendelin. (l. de Admir. Nil. c. 24. §. 6. p. 201.)

§. 89.

Calcis usum huic fini non ineptum, sunt qui tradunt. *Vid. Joh. Kirchman. (l. 1. de Funer. Roman. c. 8. p. 42.), quod si id præstat, siccando præstat. Ita Patavini hybernis mensibus mortuos calce vivâ exsiccant, ut ad Sectiones Anatomicas reddantur inutiles, referentibus id Th. Bartholin. (Cent. 3. hist. 54. p. 107.) Joh. Theodor. Schenckio (l. 5. Med. Disput. p. 1. s. 1. art. 1. §. 20. p. 113.) Joh. Zwölfero. (Pharmacop. Reg. Cl. 1. p. 23.). Gypso aliquando fuisse obducta arefacta Æthiopum corpora picturaque exornata & cippo vitreo circumdata ex Herodoto (l. 3. hist. s. Thalia) & Phil. Camerario (cent. 2. op. subcisiv. c. 70.) sci- mus. De Pissasphalto infra (§ 120.) servandis non absumendis corporibus favet Chernites Lapis Ebori simillimus, in quo Darium, referente Plinio (l. 36. c. 17.) conditum ferunt. Cur igitur Lapidem hunc Sarcophagi speciem putet Anshelmus Boëtius de Boodt (l. 2. de Lap. & Gem. c. 229. p. 198.), cum Sarcophago hunc (c. l.) Plinius opponat miror. Jungunt his Terram sigillatam, Bolum Armen. Cretam &c. Alii. Turfarum pulverem sulphureum & bituminosum putredinem arcere & verminosa progeniei resistere Martin. Schoo- ckius (tr. de Turs. c. 19. p. 149.), non ineptè colligit.*

§. 90.

Bitumen in hunc numerum etiam aggregatur cum Succino, quod est de genere Bituminum *juxta Andr. Libav. p. 3. Singul. l. 5. de Succin. c. 9. p. 467.). Musca Electro inclusa aëre destituta durabilior est, quam Rex in suo Mausoleo, declamat Joh. Conr. Dannbauer. (c. l. p. 700.). De vipera Martialis (l. 4. Epigr. 59.)*

Ne tibi regali placeat Cleopatra sepulchro

Vipera si tumulo nobiliare jacet.

De Ape Idem (c. l. Epigr. 32.)

Et latet & lucet Phaëtontide condita gutta,

Ut videatur Apis necdare clausa suo.

Dignum tantorum pretium tulit illa laborum

Credibile est illam sic voluisse mori.

De Formica verò (l. 6. Epigr. 15.) Ranam & Lacertam sequentibus metris dignatus est anno 1583. Romæ Anton. Queringus Patavius allegante Mich. Geblero (Epist. de Germ. Formicin.)

Fortunate ambæ quibus ipsa in morte perennem

Insigni vitam licuit reparare sepulchro.

Add. *Andr. Libav.* (c. l. c. 35. p. 700.). *Ranulam viridem arboream vidit in massa Succini Wigandus* (de Succin. p. 27.). *Araneam Rob. Boyle* (*Hist. fluid. & firmitat.* f. 68. p. 144.). *Gryllum integrum expansum Tb. Bartholin.* (T. 1. Act. Med. Hafn. obs. 57. p. 112.). *Pisces & ova piscium, Andr. Aurifaber.* (de Succin. c. 1.). *Viperam, Athan. Kircher.* cum aliis è *Manfredi Septalii Museo* communicatis delineavit (l. 8. M. S. f. 3. c. 4. p. 79. sq.), & ipse elegantia succini frustula ex liberalitate *Excell. Dn. D. Philippi Jacobi Hartmanni, Medicin. Profess. Regiomontani, celeberrimi, vñ èv αἰσίοις*, quibus *Muscæ, Formicæ & alia hujusmodi insecta* inclusa possideo, quod data occasione gratus publicè prædico.

§. 91.

Cum vero talia animalcula aliquando saltim inclusa videantur, sique succinum confringatur nullum eorum appareat vestigium, ut *Galenus Bellobonus* (apud *Melich. Dispensat. Schot. in Trochisc. de Carab. Mes.*) animadvertit, aliam *Experientiam* afferre commodum duco. Vidi (testatur *D. Dan. Georg. Morhof.* *Epist. de Metall. transmutat.* p. 49.) apud *Kerckringium* *Amstelodami* insignis artificium, solo ignis ministerio, nec ulla alia re addita solvendi succinum. Nam ostendit mihi cadavera infantum Succino obducta, ut omnia membra transparenterent. Monstravit etiam phialam vitream tali succino soluto iterumque congelato impletam. Quam splendide jam (subjicit p. 50.) Magnatum cadavera condi ac à putredine conservari possent: nam citra ullam corporum eviscerationem, contra omnem injuriam aeris & humorum nova hæc è succino tunica quasi cathaphracti jacerent. Add. *Rob. Boyle* (p. 2. de us. Experim. Philos. Exerc. 1. n. 37. p. 119.). Sepulchrum tale Auro nitidius, Mumiisque quibusvis facile pretiosius æstimabat *Dn. D. Job. Dan. Major.* (Gen. Errans. c. 11.)

§. 92.

A minerali Regno ad vegetabile transeo. Ut autem calida ferè omnia putredini resistunt, prout effatur *J. B. Helmont.* (tr. de Febr. c. 2. n. 35. p. 745.), ita calidæ herbæ & species hic ut plurimum adhibentur. Suspecta quidem *Antonio Santorello* (c. l. c. 41. p. 135.), sunt aromata & quæcunque vim habent calefaciendi. Nam quanquam siccent, calefaciunt eadem, ut propterea credat, usurpata ea potius ad conciliandum gratum cadaverum odorem, quam vindicandum illud à putredine conferre. Quæ ipsius ratio, quod non valeat, quilibet videt, qui inter calorem potentialem & actualem distinguere novit. Id vero, quod addit (p. 137.), non sicco pede prætereundum posthabendumque quod

quod nostro tempore aut non habeamus vera simplicia, quæ tantum ad hanc rem valuisse docuit Antiquitas, aut si adhuc conservantur, perveniunt ad nos confractis jam viribus.

§. 93.

Herbis & Aromatibus incolæ Chili provinciæ cadavera implicata servare *Cass. Barleus* (*Histor. Brasil. p. 751.*) autor est. Aromata olim sepulchris illata, probat *Job. Chokier.* (*Fac. Histor. p. 327.*), & *Nic. Fullerus* (*l. 6. Miscell. c. 18. p. 753.*). Floribus & Corollis lectum, quo cadaver efferebatur, spargebant *Job. Kirchmann.* (*c. l. 6. ii. p. 57.*) notat. Coronabant & ungebant etiam cadavera partim ut foetorem usque dum cremarentur removerent, ut *Lucianus* (*de Luctu*) prodidit, partim, quia ad convivia proficisci mortuum, illorum erat persuasio, quod è *Stobæo Conrad. Rittershusius* (*l. 7. lect. Sacrar. c. 1.*), aut ut ex intentione Christianorum loquitur *Clemens Alexandrinus* (*l. 2. Stromat. c. 8.*) à turba & negotio remotæ securitatis signum est corona; quare & mortuos coronant.

§. 94.

An Medicorum sit curare cadavera, quærit *Anton. Santorell.* (*Postprax. med. c. 4. p. 11. 12.*), & respondet: Tria necessaria curando cadaveri, (α) indagare medicamentum scopo huic consequendo, (β) invenire materiam remediorum, quæ Medicus censuit opportuna. (γ) admoveere remedia & consulta quæque festinanter & dextrè exequi. Primum de medicis, concludit, non ut primarium, sed secundarium. Secundum, quod libitinariis antiqui dabant, dandum hodiè aromatariis. Tertium quod antiquitus pollinctores præstabant concedendum Chirurgis. Ex his qui condituras (*Embammationes* etiam vocat *Ambros. Pareus in op. Chirurg.*) Cadaverum descripserunt, est *Petr. Forestus* (*l. 30. obs. med. 29. p. 826.*) *Reiner. Solenander* (*s. 5. Consil. Med. 14. p. 487.*) *Nicol. Reusner.* (*observ. med. à Nobiliss. G. H. Velschio edit. 200. p. 108.*) *Petr. Pigraus* (*l. 4. Chirurg. c. 18. p. 401.*) *Anton. Santorellus* (*in Postpraxi Medica s. de Medicando defuncto*) *Petr. Bellonius* (*de Medicato funere.*) *Balthasar Timæus à Gùldenkleee.* (*l. 6. Epist. Med. 10. p. 413.*) *Gabr. Clauder.* (*Meth. Bals. cad.*) *Joseph. Lanzonii* (*de pollinct.*)

§. 95.

Scordio singularem dotem ascribit *Galenus* (*l. 1. de Antidot. c. 12.*), Literarum monumentis traditum est à quibusdam celebribus viris, cum in prælio cadavera multos dies insepulta jacuissent, quæcunque supra scordium fortè fortuna ceciderant multo minus aliis computruisse ac præsertim eà parte, qua
her-

herbam tetigerant. Contra internam humorum putredinem etiam luctatur. Conf. Hermann. Gruben. (*comment. de Simp. Med. facultat. f. 4. Art. 1. p. 110.*) Accensent huic Vincam per Vincam quæ & clematis Daphnoides audit, ex qua defunctis juvenibus & virginibus ferta conficiunt. Hanc in capite exhumato viridem adhuc reperit Hieron. Tragus, (*part. 1. Herbar. c. 130. p. 149.*) quod quidem non mirandum cum facile fibras emittant & radículas figant plantæ istius partes. Addit Henric. Kornmann. (*p. 3. de M. M. in prefat.*) Caput ipsum etiam incorruptum servatum fuisse. Vocant vulgò, quia cadaveribus ad constantiam vigoris & viridis coloris additur sæpissimè, *Todenkraut*.

§. 96.

Præter has herbas prostant Abrotanum, Absinthium, Anthos, Basilicon, Calamentha, Hyssopus, Laurus, Majorana, Melissa, Mentha. Sola Nardus pistica Antiquorum conservabat cadavera ad multa annorum secula, cum modo exenterata & condita paucis diebus servantur (*Anton. Santorell. c. l. c. 41. p. 137.*) Nepeta, Olea, à Spartanis æstimata (*Vid. Plin. l. 35. c. 12. Cæl. Rhodigin. l. 17. c. 9.*) foliis olivæ cadaver involutum componi jussit Lycurgus (*Plutarch. in Vit. Lycurg. p. m. 98. & in Apophth. Lacon. f. m. 114.*) oleaque coronabantur mortui imprimis in bello fato functi, de quo *Ælian. (l. 6. var. hist. c. 6.)* Origanum, Pulegium, Ruta, (*Vid. Joachim. Camerac. in not. ad. P. A. Mathiol. Herbar. German. (l. 3. c. 46. f. 255. b.)*) Salvia, Satureja, Savina, Serpillum, Thymus: Ex floribus Chamœmelum utrumque, Crocus, ut est *ap. Diotor. Sicul. (l. 1. Biblioth. n. 21.)* Lavendulæ, Rosæ rubræ, Nardus s. Spica Celthica, Indica, Stœchas Arabica. Ex Seminibus Semen Angelicæ, Anisi & Petroselini, quibus Scythæ Regum suorum cadavera, teste *Herodoto (l. 4.)* infarciebant. E fructibus Caryophylli aromatici, Cuminum, Cupressi Nux, Macis, Juniperi & Lauri Baccæ. E Fructuum corticibus Aurantiorum & Citri. E Radicibus Angelica, Calamus aromaticus, Cyperus, Galanga, Iris florentina (de quâ *Simon. Pauli Quadrip. Botan. Cl. 2. p. 71.*) Zedoaria.

§. 97.

Inter Ligna habetur Lignum Aloës. Cedri imputribilibus annumeratur, quod & rem sibi creditam in immensum tuetur & conservat, *juxta Plinium (c. l.)* Ligna Sittim, è quibus arca fœderis compacta, quæque à *Josepho (l. 3. Archaeolog. Jud. c. 6.)* ἱερογὰρ τῆν Φύσιν καὶ οὐκ ἔστι παρὰ τὴν φύσιν αὐτῆς vocantur, esse speciem Cedri quidam opinantur, quod ipsum tamen non admittit

Job. Henric. Urfin. (*Arboret. Bibl. c. 22. §. 7. p. 316.*) Add. *B. Job. Benedict.* *Carpzov.* (*Diatr. Philol. de Arc. fœderis c. 3. §. 3. p. 17.*) Deorum etiam ex hoc fabricata simulacra, ut docuit *Vitruvius.* (*l. 2. c. 9. p. m. 185.*) De succo Cedri *mox* (*§. 101.*) plura. De ligno Cupressi idem *Nicol. Füllerus* (*l. 4. Miscell. Sacror. c. 5. p. 439.*) Carmina Cedro linenda in capsâ è Cupresso arbore bene olenti confecta asservabantur. Quo circa *Horatius* (*de Art. Poët. v. 330.*)

Speramus carmina fingi

Posse linenda Cedro & levi servanda Cupresso.

Add. *Job. Bond.* (*in b. l. p. 418.*) Nec contemnenda habet *Job. Bapt. Porta* (*Physognom. l. 5. c. 1. p. 200.*), Et ex hoc etiam Lacunaria in Templis. Vid. *Job. Meursius* (*l. 1. Arboret. Sacr. c. 7. p. 42.*) & Deorum simulacra variâ. v. g. *Vejovis in Arce, Junonis Rheginæ, Orphei in Libetris*, quod allegat *laudatus Urfin.* (*c. l. c. 7. §. 5. p. 130.*). Narrat *Thucydides*, (*l. 2. de Bell. Pelopones. p. m. 184.*) scribit *citatus Porta* (*l. c. p. 301.*), arcas fuisse è Cupresso, quibus eorum asservantur ossa, qui in bello fuissent cæsi, quod solitum fieri astruunt, quod putredinem nesciat. De Arcis hujusmodi etiam *Ludov. Cœl. Rhodigin.* (*l. 25. Lect. Antiqu. c. 2.*) *Anton. Santorell.* (*c. l. c. 43. p. 142.*). De aliis incorruptibilibus lignis *Plinius* (*l. 16. c. 40.*), quale etiam Juniperi. Spectat huc lignum Rhodium, Santalorum omnium comprimis flavum. Sassafras, è quò feretrum Mumia, quæ in Senatoriâ Lipsiensi Bibliotheca asservatur, constare creditur, *testimonio V. Cl. Dn. Frider. Gottl. Kœrneri* (*Schediasm. Hist. de Mum. Ægypt. c. 2. §. 8.*). Inter Lignorum Cortices cinnamonum primatum tenet. *Quercus medius Cortex* aliquando in usum venit.

§. 98.

Amomo utpl. Veteres condiebant Cădavera *Cl. Salmasius* (*de Homonym. Art. Iatr. c. 101. p. 160.*). Unde triste *Amomum Statio*, & crassis lutatus *amomis ap. Persium*, de collocatis (*vid. §. 119.*), item *apud Ovidium* ossa pulvere *Amomi* condita. Quid verò *Amomum* sit, non tantum ambigitur, sed & an omnino nunc sit. *Amomum* quippe illud vetus, quod olim fuisse non dubitamus, certatim hodiè eruditi plantarum quærunt nec inveniunt, ut iterum *Salmas.* (*c. l. c. 91. p. 135. & Exerc. Plin. ad Solin. c. 30. p. 284.*); Non amplius haberi in Arabia, ipse *Petr. della Valle* (*p. Itinerar. Orient. Epist. 18. p. 172.*) fatetur, quin & *Medis*, apud quos nasci fertur, nesciri, (*p. 3. Epist. 14. p. 107.*) prodidit. Autorum Veterum de hoc dissensum vide sis *ap. laudatum Salmas.* (*de Homonym. Art. Iatr. c. l. p. 136.*). Sub nomine *Camaca* descripsit *Guilb.*

Piso

Piso (l. 4. de Hist. Natur. & Med. Basil. p. 177.). Ramum ex Asia, quamvis sic-
cum allatum, respondisse descriptioni *Dioscoridis* (l. 1. c. 14.) notat *Frigosus* (Hist.
Med. Ind. c. 20. f. 58. a.). Apud Poëtas *Virgilium*, *Ovidium*, *Statium*, *Persium* &
Dracontium loca (l. 1. de Corin. c. 12. p. 181.) *Carol. Paschal.* collegit & allegavit,
Memorabilia imprimis sunt illa *Statii* (l. 1. Sylv. 2. v. 111.)

pingvi crinem deducere amomo,

& (l. 3. Sylv. 4. v. 82.) de coma *Flavii Evini*, quam

multa Paphie saturabat amomo.

Pingvem fuisse succum, concludit (c. l.) *Paschalius*, quando verò *Papinius* (c. l.
Sylv. 3. v. 131.) in Lacrymis *Etrusci* ad *Cupidines*:

Ille Sagittiferi circumvolitastis Amores

Funera maternoque rogos unxistis Amomo.

Non solum cum *Paschali* assero Amomi odorem & suffumigationem funeri-
bus adhiberi solitam, sed etiam succum pro inunctione, aut si rectè conjecturo,
unguentum ob odorem Amomi simile, adeoque ἀμυμον. Ita Amomum il-
lustris *Cass. Barthius* (in Stat. h. l. p. 332.) interpretatur unguentum *Veneri* gra-
tum. Pretiosissimis namque unguentis quibusdam Amomum miscebatur,
v. g. *Nardino* s. *Foliato* Regioque, quod *Plinius* (l. 13. c. 1. & 2.) testatur. In
Funeribus quoque locum habebat. Ita Amomum pro unguentis ex senten-
tia *Salmasii* (*Exercit. Plinian. in Solin. c. 30. p. 283.*) posuit *Persius* quibuslibet,
quibus inungebant corpora mortuorum. Inde Amomiam vocarunt recen-
tiores id omne, quo medicabantur corpora defunctorum & condiebantur.
Momiam & Mumiam hodie vocat Europa nomine inde ducto. Hæc *Salmasius*.
Vetus Scholion in antiquissimo *Pauli Aeginete* libro (forsan ad l. 7. c. 3.), ad vo-
cem ἀμωμον notat id esse, quod vulgò momia ab Arabibus dicitur. Ἀμωμον
ὁ λέγεται μόμης. Apud *Myrepsum* μωμία pro tabo hominis mortui, in Anti-
doto *Athanasia*: αἷμα ἀνθρώπου πθινῆτος ἐν τῷ κέντηται παρ' ἱλαλοῖς μωμία,
ut iterum (de Homonym. Hyl. Iatr. c. 101. p. 160.) *Salmasius*.

§. 99.

Quod ad succos Arborum concretos, Lacrymas, Gummata & Resinas, in-
ter succos agmen ducit Aloë, ob vim balsamicam à Sale nitroso, seu amaro putre-
dinis vindice acerrimo, ut *Magnificus Noster Argonauta* (in Hier. picr. p. 171.)
commentatur: Ob quam causam Medicamenta ex eodem confecta, v. g. Elix.
proprietas. Pilul. Aloëticæ &c. corpus vivum à putredine præservare in ore
omnium est. Quo circà *Hieron. Fabric. ab Aquapendente* in Consultationibus
aliquoties ob multiplicem, imò ferè quotidianum usum in semet probatum,

proverbii modo effabatur: qui optat vivere annos Noë, multum utatur Pilulis de Aloë. *Evolv. Andr. Tenzel. (Exeges. Chymiatr. p. 2. §. 4. p. 585. junge huic Chr. Lang. de Elix. propr. §. 41. p. m. 131.)*. Dum Aloës ligni pulverem non succum ad pollincturam adhibitum fuisse tricatur *Cl. Salmasius (Exerc. in Solin. Polybist. c. 52. p. 744.)*, cum Homero dormitavit & obelum *Job. Bodæi à Stapel (Comm. in l. 7. Theophrast. c. l. p. 902.) Valent. Henric. Vogler. (in Physiol. pass. Hist. J. C. c. 13. p. 57.) & Job. Henric. Ursini (l. 3. Hort. Aromat. c. 2. §. 5. p. 198.)*, non sine fontica causâ & ratione sensit.

§. 100.

Asam dulcem s. Benzoën, & Asphaltum non parvo usui esse conservandis cadaveribus reputavit (*l. 16. Geograph. Strabo. Plura Anton. Musa Brassavolus (in Exam. Terrar. p. 444.)*), ubi edixit, quod vos Mumiam nuncupatis, Asphaltum Judaicum esse certus sum. Camphora Aquæ Cœlesti commixta illa à putredine tuetur & præservat odoris fragrantia: Similiter & Myrrha atque Agalochum vulgò Lignum Aloës observat *Lev. Lemnius (l. 2. de occult. Nat. mirac. c. 52. p. 265.)*. Aliis etiam rebus additur, ut eas à putredine servet, tradit *Godofr. Mæbius (Anat. Camphor. c. 27. p. 104.)*. Inde dilectam suam Maani eadem condire jubebat & Romam ex Oriente d. f. rebat *P. della Valle (p. 3. Itiner. Epist. 25. p. 161.)*

§. 101.

Cedri succus, seu Resina spontè fluens, non igne, ut pix, excocta, de qua *Claud. Salmasius (de Homonym. Hyl. Iatr. c. 102. p. 168. sq.)* evolvi meretur, De illa *Plinius (l. 16. c. 2.)*. Ejus tanta vis est, ut in Ægypto corpora hominum defunctorum eâ perfusa sanentur. Et (*l. 24. c. 5.*). Defuncta corpora incorrupta ævis servat, viventia corrumpit. *Castor Durantes (in Herbar.)* cecinit:

*Cedrus & exsiccat & calfacit ordine terno
Major Resina illius, quæ Cedria dicta est,
Corpora conservat defuncta putredine viva
Conficit infusa.*

At id, judicat *Paul. Zacchias (c. l. n. 7. p. 361.)*, commune habet Cedri cum aliis venenis, quæ vivis & ipsa mortem afferunt, mortuis pro vita sunt, quod cadavera eis sublata non putrescant Cedriam inde quidam vitam mortuorum juxta *Andr. Libav. (l. 7. de Bitum. c. 15. p. 910.)*. Opinionis autem de vi venenorum conservativa falsitatem alibi demonstravit *Zacchias. Ingeniosè & piè J. H. Ursinus (c. l. c. 20. §. 6. p. 298.)*

Cedria

Cedria viva necat, defunctaque corpora servat

Vivere vis semper, fac moriari prius.

Add. *Aëtium* (Tetr. 1. Sermon. 1. col. m. 31.) *Petrus Bellonius* l. 3. *Medicat. funer.* & l. de coniferis *Arboribus* l. 1. obs. 18. p. 47. & l. 2. c. 3. p. 186.) scripserat, non tantum Cedrium esse ex Cedro, sed & picea, tæda, larice, Cupresso, Junipero, Betula: & tribuerat ei easdem dotes, quas Autores Cedriæ in conservandis cadaveribus. Opposuit verò se huic *Pet. Andreas Matthiolus* (Comment. in l. 1. *Dioscor.* c. 89. p. 95.), idque magnum & ridendum errorem vocat; cui pollicem premit *Bodeus à Stapel* (Comment. in *Theophrast. Eres.* l. 9. hist. plant. c. 3. *Andr.* tamen *Libavius* in *Bellonii* partes secessit, & *Matthioli* in *Bellonium* tela irrita reddere conatus est (p. 3. *Singular.* l. 7. de *Bitum.* c. 15. in *Schol.* p. 911.), quem, si lubet, inspicere, ubi dictitat, nimium suæ facundiæ indulgisse disputatorem. Succo hoc ipso Cedrati & candelis involuti *Numæ Libri* sub terra defossi durarunt annis 10xxxv. teste *Livio* (Decad. 4. l. 40. c. 29.) *Plinio* (l. 13. c. 13.) *Melch. Guilandino* (comm. de *Papyr.* m. 24. p. 200. sq. ubi multa de Cedro), & *Henrico Salmutho* (ad l. 1. *Panciroll. Tit.* 42. p. 144.)

§. 102.

Gummate, quod è Cupresso, Anime aut *Copaiva* putat *Erasmus Francisci* (l. 6. *Ausländischer Kunst und Sitten-Spiegel* p. 1493.) Regum corpora in Peru præservabant, ut dudum mortua vivida gauderent facie. Jungunt his *Ladanum*, *Myrrham*, quæ juxta *J. B. Helmontium* (tr. de *Febr.* c. 2. n. 35. p. 745. & tr. *Ariana Paracelsi* p. 626.), jam è bis mille annis corpora *Memphytica* præservat.

Ora virum longum myrrhata reponit in ævum.

Sil. Italicus (l. 13. v. 472.). Add. *Gilbert.* (de *Murrhin.* c. 1.): *Opobalsamum*, *Carpobalsamum*, *Xylobalsamum*. De *Opobalsamo* ista *Prosper Albinus* (l. 4. *Med. Ægypt.* c. 15. f. 149.). Apud *Turcas* & *Nobiles Ægyptios* ejus usus est frequentissimus, tantopere enim adversus omnem putredinem humorum præstat, ut eo inuncta cadaverum corpora diu imputria servari constet. Plura ex Aliis collecta suppeditabit (*Myrrholog* f. 4. c. 17. p. 331. sq.) *Gottosfr. Sam. Polsius*. Idem de *Balsamo Peruviano* vero *opobalsami* succedaneo *Mich. Dæring* (tr. de *Opobalsamo* f. 2. c. 1. p. 38. & c. 4. p. 48.), & *Th. Bartholin.* (Diff. 1. de *Theriac.* p. 29.) esto judicium. Picem liquidam propter *Asphalti* affinitatem substituendam cum *Jouberto* censuit Idem (Diff. 5. de *Med. Dan. domest.* p. 222.) Ne ἔῃ σμύρονιον constituisse *Aloë*, *Myrrhâ*, *Gummi*, (*Arabicum* vel *Thebaicum* ex *Acacia Spina Ægyptia*, conjicit *Valent. Henr. Vogler. Physiol. Hist. pass. Christ.*

c. 13. p. 51. Asphalticam picem extitisse, conjectura est *Wilh. Schickardi in Misch-path. Hammelech. c. 6. theor. 19. n. 158. p. 412.*) Sarcocolla, Acacia, Opobalsamo *Aëtius (l. 16. c. 123.)* prodidit.

§. 103.

Saccharum ipsi Sali prætulit *Joh. Joach. Becherus (c. l. n. 33. p. 316.)* dum infit: Sicut inter vulneraria vitriolum facile omnibus palmam præripit, ita in regno vegetabili reliquis Saccharum non cedit, cujus vis in glutinando & præservando à putredine ipsa experientia claret, vidique non modo, ut in Pharmacopeis vegetabilia, sed & varia Animalia Saccharo condiri & recentia & incorrupta longo tempore in statu naturali præservari. In statu naturali, dico, (*subjicit,*) nam etsi carnes quoque & pisces sale condiantur & longo tempore à putredine defendantur, tamen in statu suo mutantur ob admixtum salem, cujus acrimonia mortificantur ac corrosiva fiunt. Quæ verò (*pergit c. l. n. 35. p. 218.*) Saccharo præservantur, crasin suam servant, utpote quæ saccharo non alterantur, cum id in suis partibus temperatum existat, nullam in corporibus, prout Sal commune, reactionem aut intrinsecam mixtionem facit, sed tantum ea præservat humiditati influenti resistendo & internum balsamum confortando, quod à saccharo optimè quidem & sufficienter præstatur. Nam experientia docet integras Nefrendes, cum saccharum coquunt & in officinis saccharariis in magnis catinis depurant, intinctas & quasi in momento extractas, ita tamen saccharo penetratas esse, ut nunquam amplius putrescant, cum à saccharo partes ita obducantur, ut etiam in ipsis ossibus inveniatur, eaque condiant, aliàs facile putrescibilia. Vidimus quoque carnem cervinam saccharo condiri, quæ summa in ætate putredini resistebat, possunt autem carnes taliter conditæ vel sic coqui, vel si dulcedo nauseam pariat, edulcorari & saccharum rursus servari & ad similem usum adhiberi. *Hactenus ille.* Eadem ferè *J. B. Porta (l. 5. Phytognom. c. 1. p. 305.)* & qui Eundem citat *Joh. Takius (Phasid. Philos. 1. p. 13. § 14.)*. Contrarium sustinet *Thom. de Garencire (in Flagell. Angliæ c. 5. p. 95.)*, eò quod saccharum sit dulcissimum & ea propter foecundus putredinis parens: Qui & privatum odium inter saccharum & corpus nostrum finxit. Quæ in alimentum alicujus cedunt, *rationatur*, id faciunt eò efficacius, quo efficacior fuerit eorum fermentatio. Certum autem est, nullam fieri fermentationem inter ea, quæ qualitatibus conveniunt, qualia saccharum & caro. Utraque namque dulcia, hoc patescit, si saccharo caro quædam condiantur, statim putrescit & corrumpitur. Sale verò condita diu perseverat incolumis, cum inter sal, quod acre, & carnem, quæ dulcis, propter dissidium qua

Qualitatum quædam fiat fermentatio. Sic saccharum fructus acidus diu à putredine tutatur, quia ipsius dulcedo cum horum acerbitate fermentatur. Ita in Phthisicis saccharum, sal pulmonum & eorum unionem dissolvere voluit *Lazar. Meyssionerius ap. Tb. Bartholin. (Cent. 2. Hist. Anat. 35. p. 228.)*. Adde quæ de Sacchari in Scorbuticis noxa retulit *Tb. Willis. (de Scorb. c. 10. p. 324.)* & *David von der Becke (Experint. circ. Rer. Nat. Princip. p. 42.)* & quæ recitat *Tob. Doleus (l. 3. Encyclop. Med. c. 7. p. 254.)*, quamvis caustica Sacchari vis mortuos non ita invadat ut vivos, quod ex *supra (l. 1. Tit. 7. §. 41.)* dictis claret, & quod Sacchari vis corrosiva adhuc non extra versa sit.

§. 104.

Nec silentio prætereundæ Resinæ v. g. Abietis, Laricis, Pineæ, Therebinthinæ &c. Vid. *Rob. Boyle (p. 2. Experim. Philos. Exerc. 1. n. 37. p. 119.)* De Laricea ne dubites, laricem olim Cedro magna convenire judicavit *Melch. Guilandin. (c. 1. p. 207.)*, qui tamen mentem suam correxit & ait: tres esse arbores specie, parum differentes; Cedrum in Libano, Cedrum magnam Cedrelatem à *Plinio* dictam, à *Vitruvio Theophrasto, Plutarcho, Herodoto* aliis multis Cedrus absolute vocatur. Cedrus, qui una refertur ad Laricem oxycedrum, hoc est Cedrum acutam astringit *Guilandinus*. In hunc censum etiam venit Sandaracha, Stryx calamita & liquida, Thus à quo Mumias seu Momias dictas opinabatur *Cl. Salmasius* referente *Carolo du Fresne (Tom. 2. Glossar. col. 694.)* ἀμῶιον aliquando ἀμῶιον λιβάιον audiat, & *Hesychius (in Lexic.)* id confirmet. *Evolv. laudatus Salmas. (ad Solin. Polyhist. c. 33. p. 284. & Homonym. Hyl. Iatric. c. 91. p. 136.)*, qui tamen quod mumix vocabulum inde deduxerit revocat sententiam.

§. 105.

Vinum demum austerum comprimis, quo Cadaverum loca interna lavare consueverunt cum aceto è vino etiam cerevisia aut Triticò factò ad hanc classem spectat. His namque tanquam fixis balsamus genialis spontè diffuens vel expirans imbutus associatus hæret, siccitatis repagulis coercetur vel saltem prædominante fermento à balsami indole non alieno fovetur secundum *J. B. Helmont. (tr. Magnum Oportet n. 19. p. 124.)*. Norunt id coqui & mulierculæ, carnes ne foetorem contrahant & durent in aceto, etiam cerevisia secundaria acida macerant & à putredine vindicant.

§. 106.

Earundem virium celebrantur è prædictis vegetabilibus parata. Fumo lignorum resinosorum præprimis carnes condiri & indurari plebejis notum est.

Fumo

Fumo verò ex herbis & pulveribus aromaticis excitato cadavera putredinis vim non experiri *Rob. Boyle* (c. l. n. 37. p. 121.) propalavit. Curiosiores etiam & prudentiores Coqui & Mulierculæ carnibus infumandis Ligna Quercus, Juniperi & Piceæ adhibent, sicque carnes infumatas durabiles acquirunt verminationique minus auscultantes.

§. 107.

Aquæ destillatæ non solum ad certos annos non putrescunt, ut recitat *Levin. Lemnius* (l. 2. de Nat. Mirac. c. 52. p. 260.), sed & aliarum rerum faciunt conservationem, si spirituosæ aromaticæ & cum vino aut spiritu vini destillatæ. Turcæ siccatum cadaver aspergere aqua Rosacea, addito Thymiamate, apud *Philippum Lonicenum* (T. 1. Hist. Turcic. p. 2. c. 19. cit. Th. Dempstero ad Joh. Rosin. l. 5. Rer. Roman. Paralip. ad c. 3. col. 1010.)

§. 108.

Spiritus vini in usum etiam venit; Vid. *Rob. Boyle* (c. l. n. 42. p. 121. & Exerc. 4. n. 29. p. 185.). *Henric. Oldenburg* (Act. Philos. Angl. M. Maj. 1666. n. 1. p. 150.). *Laurent. Strauss.* (de Fæt. Mussipont. p. 8.). Ad vitandam putredinem post Angulas demonstrationes Anatomicas corpus incisum haud ineffaciter irrorabat liquore conservativo facto ex vino & spiritu vini super herbas Majoranæ, Thymi, Serpilli, Origani, Radices Cyperi rotundi, Calami Aromatici, Angelicæ, Flores Lavendulæ, Chamoemeli Romani & Rasuram Ligni Sassafras per destillationem, prægressa digestionem debita abstracto admista, dein Spiritus Nitri parte aliqua. Dn. D. *Joh. Dan. Major.* (Anat. Kiloniens. 1. c. 1. §. 11. p. 5.). Magnus ille apud Gallos Professor *Joh. Riolan.* (l. 1. Anthropogr. c. 18. p. 61.) hæc habet: Cadaver pro Anatomia æstatis tempore ne putrescat supra scordium & Clematitem Daphnoidem recumbens administrabitur & peracta sectione iterum herbis sepelietur. Interiora tamen aquâ salsâ, aut aqua vitæ, aut aceto lavabuntur; atque in loco frigido sectio administrabitur & noctu corpus in loco subterraneo collocabitur.

§. 109.

Quo serpentes, Lacertæ & similia animalia servantur incorrupta, sequens communicat *Cass. Schottus* (l. 11. Mirab. Technic. c. 20. p. 890.): Vas vitreum amplum ac forte imple aquâ ardente, seu vino adusto, aut aceto fortissimo, & in vas injice vivos serpentes, lacertas aliaque similia reptilia, obduraque, vas ne elabantur. Mortua apparebunt viva, & manebunt perpetuò incorrupta. Vidit id Romæ in Ergasteriis sive Galeriis, ut vocant, Principum. Ita in aqua Imperiali serpentem conditum monstravit suggerente *Petr. Borell.* (Cent. 1. obs. 23. p. 29.)

29.) Pharmacopoeus Monspeliensis. Sive carnis frustum, sive piscis in hac in-
 dent aqua præservabitur à putredine, *Anton. Fumanellus* (l. de Compos. Medi-
 cam. c. 3. p. 269.). Quintam suam Essentiam commendavit (de Q. E. Canon. 2.
 p. 21.) *Job. de Rupe scissa*. An hic spiritus Ambrosia & Nectar rubeum, quod *Pa-
 trocli* naribus *Thetis* Dea ap. *Homer.* (*Iliad.* 5. v. 39.) instillabat? disquirant, qui-
 bus tempus suppetit. *Tamponetta Chirurgus obstetricius* Parisiis monstravit
Olao Borrichio varios infantes ex utero materno evulsos & in Spiritu Therebin-
 thinæ vitreis vasculis excepto natantes & inter alios etiam Satyrum humanum.
Evolv. Tb. Bartholin. (V. 1. Act. Med. Hafn. obs. 94. p. 184.). Vidi non semel
 apud Medicos Embryones in liquore pellucido, quem spiritum vini reputavi, in-
 tegros adhuc natantes, mucro tamen aliquando obsitos.

§. II.

Referenda huc olea, quorum usus etiam in hoc opere locum invenit.
 Hectoris corpus à putredine vindicatura Venus

ῥοδόεντι δὲ χεῖρὲν ἐλαίῳ

Ἀμβροσίῳ

Rosaceo inunxit oleo

Divino.

ap. *Homer.* (*Iliad.* Ψ. v. 186.) Et condiendi corpora rationem per coctionem &
 macerationem eorum in oleo Juglandis Nucis pro usu speciatim Anatomico
 proposuit *Nehemias Grew.* (*Mus. Regal. societ. Angl.* p. 2. Vid. *Act. Erud. Lips.*
 1682. Mens. Januar. p. 2.). Chymici oleum s. balsamum ex sulphure adeò effi-
 cax conficiunt (cum oleo Therebinthinæ), ut neque vivum corpus, neque mor-
 tuum ad putredinem transire sinat: sed adeo integrum tueatur, ut neque ulla
 cœlestis impressio, vel ab Elementis profecta, vel ab ipso ortu inducta ob-
 esse ei possit, ex Aliis memorat *Job. Jacob. Wecker.* (l. 1. Antid. Special, s. 5.
 p. 47.)

§. III.

Quod è regno Animali allegare possum, Castoreum est, quod aliis ad-
 didit speciebus *Philipp. Grüling.* (obs. & curat. Centur. singul. obs. 85. p. 84.)
 Indos adipe suillo Cadaver oblinire (*Lucian.* T. 2. op. de Luctu p. 305.) au-
 tor est. Sed præ his laudem meruerunt Mel & Cera. De Melle *Plinius* (l.
 22. c. 24.). Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora non si-
 nat, jucundo sapore atque non aspero, alia quam falis natura. Conf. &
Strabon. (l. 16. Georg. p. 746.) *Diod. Sicul.* (l. 15. Biblioth. p. 401.). Est enim
 quinta quasi florum essentia, unde balsamicam tenacitatem & naturalem quan-
 dam

dam incorruptibilitatem obtinet, ut multos annos durare possit, ceu *Job. Zwölfer*. (*Pharmacop. Reg. cl. 1. p. 23.*) memorat. Balsamicam illam vim imprimis Melli aërio tribuit *P. J. Faber*. (*l. 3. Panchym. f. 5. c. 6. p. 360.*), sed mel non esse aëris & roris, sed vegetabilium partum, *Academici Galli ap. Job. B. du Hamel*. (*l. 2. Reg. scient. Academ. Histor. c. 2. n. 4. p. 179.*) demonstrant. Singularis est illa *Dn. D. Christian. Franc. Paulini* (*de Mort. verminos. §. 14. p. 29.*) assertio, quando Spartanus & Assyrios Reges suos demortuos melle condiisse astruxit, ut citius putrescerent.

§. 112.

Unde autem Melli ista à corruptione præservandi sit potestas, egregiè docuit olim *gratiosissimus Præceptor Dn. D. Job. Theod. Schenckius* (*l. 4. Synops. Instit. Med. Diss. p. 1. Artic. 3. §. 19. p. 79.*). Vis ejus balsamica acido & alcali aëreo summe depurato constans præcavet internorum resolutionem, & ne quid peregrini externè intret ungvine suo figuras pororum oblnit, minime tamen destruens & corrumpens. Habet & quædam *Gerb. Job. Vossius* (*l. 4. de Idolol. p. 1579.*). Quod si ita est, cur veteribus Mortis Symbolum Mel? sicut fel vitæ? Unde mellis libamina terrestribus infundebantur? regerit *Lud. Cæl. Rhodigin.* (*l. 28. c. 27. col. 1588.*), quoniam per voluptates obrepit Animæ mors, quæ per amaritudinem reviviscat: Nam & Diis offerebatur fel, aut quia mors malorum meta est, quibus exuberat vita.

§. 113.

Ex causis datis Mel conservativum est Florum & Plantarum & vivandicum, & plantarum dulce viaticum, ex mente *J. B. Ferrarii* (*l. 3. Floricult. c. 5. p. 300.*), quod nec *Hieron. Cardano* (*l. 8. de Subtilit. p. 480.*), nec *J. C. Scaligero* (*de subtil. Exerc. 179. p. 583.*) ignotum. Corporum vivorum etiam, quod *Democriti* Exemplo patet. Narrat namque *Athenæus* (*l. 2. Dipnos. c. 3.*), & *Diophanes* (*l. 15. Geopon. c. 7.*), eundem secutum morem Pythagoræorum aëreo melle fovisse vitam. Pythagoræi namque præter mel pani adhibebant omninò nihil, rogatusque *Democritus*, quomodo sanitati providendum esset? si exteriora, inquit, oleo, interiora melle irrigentur. Quam ipsam experientia valdè favorabili confirmavit opinionem, vitâ ad centesimum annum prorogata. Vid. *Job. Chrysof. Magnen.* (*Prolegom. Democr. Revivisc. p. 11.*). Antidotorum hanc ob causam ingrediens & quasi basis, mel constitutum, v. g. *Theriaca* & *Mithridatii*, ut pulveres & succos non solum uniat, sed & diutius

tius conservet. *Evolv. Marcus Oddus (Meditat. in Theriac. & Mithridat. serm. 1. c. 23. p. 89.) & Ulyss. Aldrovand. (l. 1. de insect. c. 2. p. 85.)*

§. 114.

Ut in sacris Mellis usum monstrasse Nympharum unam *Melissam* Græci produnt, (*Lud. Cæl. Rhodigin. c. l.*); Ita & Græci mortuos suos melle placasse legimus. *Iphigenia (ap. Eurip. in Iphigen. test. Ulyss. Aldrovando l. 1. de insect. c. 1. p. 28.)*. Fratri inferias vovens promittit sanguinem montane vitule *Bacchi*; liquorem:

Ξανθὼν δὲ πόνημα μελισσῶν.

flavarumque labores Apum.

sed & mortuis condituram præstare Mel, *Democritus* primus docuisse fertur. Cum enim doctrinam de mortuorum Resurrectione percepisset ab Ægyptiis, eamque asseveraret (qua de causa sale eundem fricat *Plinius l. 7. c. 55.*) videretque Balsamo condiri & asseverari cadavera antiquissimo more, deficiente in Thracia Balsamo mel adhiberi iussit, suumque in eodem conservari corpus. Testem hujus rei producit *allegatas Magnenus (c. l. Disp. 2. c. 2. p. 185.) Varro-* nem apud *Nonium Marcellum (c. 3. n. 261.)*. Quare, inquit, *Heraclides Ponticus* (non Pontifex, ut bene *Nonium* corrigit *Petr. Victorius (l. 19. var. lect. c. 1. p. 285.)* plus sapit, qui præcepit, ut comburerent corpora, quam *Democritus*, qui ut in melle servarent, quem si vulgus secutus esset, peream, si centum denariis calicem *Mulsi* emere possimus. Quorsum & referenda illa *Lucretii (l. 3. de Nat. rer. v. 102.)* verba:

Nam si in morte malum est, malis, morsuque ferarum

Tractari: non invenio qui non sit acerbum

Ignibus impositum calidis horrescere flammis;

Aut in melle situm suffocari atque rigere

Frigore, cum in summo gelidi cubat equore saxi;

Urgerive supernè obtritum pondere terra.

§. 115.

Agessipoli melle curato domumque relato regia contigit sepultura; narrat *Xenophon. (l. 5. de reb. gest. Græc. p. m. 720.)*. Tali modo etiam *Alexandrum M.* conditum indicat *Statius (l. 3. Sylv. 2. v. 117.)* dum canit;

Duc & ad Æmathios manes ubi belliger urbis

Conditor Hybleo perfusus Nectare durat.

De *Babyloniis* & *Persis* *Herodotus (l. 1. p. 131.)* sepulchra eisdem in melle sunt, Junge *Strabon. (l. 16. p. 513.)* Idem & *Aristobuli à Pompejo interfecti Cadaveri*
(Mmm mmm) 2 *teste*

teste *Josepho* (l. 1. de bello Judaico. c. 7.) contigit. Hippocentaurum in Thes-
 salia notum & ex Ægypto sub principatu *Claudii Cæsaris* allatum in melle vi-
 dit *Plinius* (l. 7. c. 3.). Add. *Columellam* (l. 12. de R. R. c. 45.) *Ulyss.* *Aldro-*
vand. (l. 1. de insect. c. 2. p. 65.) *Laurent. Pignor.* (Epist. 45.). Viventium igi-
 tur, memorante *Rhodigino* (c. l. col. 1587.), Symbolum fel erat, mel mortuorum.
 Vid. supra (§. 112.)

§. 116.

Mel crudum id præstare differuit *Plutarchus* (l. 8. Sympos. probl. 5. p. m.
 348.), cum elixando ipsum mel perdatur. Miscebant tamen & melli subin-
 de alia. Ita de *Justino Augusto minore* Avunculi funus curante (l. 3. de laud.
Just.) *Corippus*:

Thura Sabæa cremant, fragrantia mella locatis
Infundunt pateris, & odoro balsama succo,
Centum aliæ species unguentaque mira feruntur,
Tempus in æternum sacrum servantia corpus.

Combabus apud *Lucian.* (de Dea Syria T. 1. op. p. 667.), amputata virilia in va-
 sculo cum Myrrha melle & aliis odoramentis recondidit. An melle oblita
 cadavera citius an tardius putrescant? quærit *Christ. Franc. Paulini* (*Disquis.*
de mort. Verminos. §. 14. p. 29.) & respondet; *Plinio* (l. 22. c. 24.) placet po-
 sterius, mihi autem prius.

§. 117.

De Cera *Cicero* (l. 1. Tuscul. quæst. p. 312.): Perfæ mortuos cerâ circumli-
 ros condiunt, ut quam maximè diuturna permaneant corpora. Hausit id for-
 san ex *Herodoto* (c. l. p. 94.), qui de Perfærum Magis, quod mortuum cera in-
 volventes in terram condant. Scythæ Regis mortui corpus in ceratum alvo
 evulsâ atque expurgatâ, quam silere contuso, thymiamate, Apiique Semine
 atque Anisi cum expleverunt, resuunt rursus, impositoque plaustro ad aliam gen-
 tem ferunt, ut *idem* (l. 4. f. Melpom.) testatur. Add. *Alex. ab Alexandr.* (l. 2.
Genial. dier. c. 7. f. 115. a.). In mellis defectu etiam cera succedaneum. Ita
 Spartani cadaver *Agésilai* cera (non enim erat in promptu mel) colliquata
 circumfusum Lacedæmonem pervexerunt *Plutarchus* (in vit. *Agésil.* p. m. 371.) &
Cornel. Nepos in *Agésil.* c. 8. p. 301.) prodidit. Corpus equidem hujus in melle
 deportatum Spartam, fidem fecit (l. 17.) *Diodor. Siculus*: *Plutarcho* tamen &
Æmilio Probo assentitur *Th. Dempsterus* (c. l. p. 1009.). Durare hujusmodi
 cadavera, sequens *Jacobi Gretseri* (l. 1. de Fun. Christian. c. 5. p. 18. & 19.) rela-
 tio evincit: Chalias annorum excessit, scribit, ubi *Arnsberti*, Rothomagensis
 Epi-

Episcopi, cadaver linteis ceratis obvolutum, & *S. Uldarici* Comisale cera perfusum. Nos etiam putredini obicem posituri Sparadrapo condita cadavera involvimus.

§. 118.

Butyrum adjungo adhuc & Moschum. De Butyro *Rob. Boyle* (p. 2. de *us. Experim. Philos. Exerc. 4. §. 28. p. 184.*). Norunt id coqui & mulierculæ, qui Alaudas, Turdos & alias Aves, ut & fungos vescos luteolos, & orbiculares fungi *Capreoli Cass. Schwenckfeld. (l. 1. de stirp. Siles. p. 78.)*, vulgo *Reisken*, & quia cum butyro super cratem assantur, *Röstlinge* vocant, butyro liquato immersos diu à corruptione vindicare didicerunt. Durabilis tamen ista conditura non est, cum facilè rancorem contrahat butyrum & perdat. De Moscho huc faciente itidem *Boyle (c. 1. Exerc. 1. §. 41. p. 122.)*; quamvis & hanc facultatem dubiam reddat *illustris Noster Lucas Schræckius, Patronus summoperè colendus (Hist. Mosch. c. 44. p. 200.)*, cum ipse humido aquoso solutus putredinis jugo facilè subigatur.

§. 119.

Jam ad Mumias seu corpora medicata ipsa, ut *Plinius (l. 11. c. 7.)* cum *Pompon. Mela. (l. 1. c. 9.)* appellat. Mumiam autem ab Arabico Mum, quod ceram exprimit & propolin, juxta *Avicennam (l. 2. Canon. tr. 2. c. 462. f. m. 147. a.)* deducunt *Valent. Schindlerus (in Lexic. pentaglott.) Martin. Martinus (in Lex. Philolog.) Jacob. Golius. (Lexic. Arab. Lat. p. 2278.) & Sam. Bochart. (T. 2. Hierozoic. p. 530.)*. Persicum esse & exsiccatum cadaver certa ratione conditum putredinis expers exprimere *Athan. Kircher. (T. 3. Oedip. Ægypt. Syntagm. 13. c. 1. p. 396.)* ex *Rhase* forsan (*l. de Arab. nominibus Synonym.*), quem citat *Andr. Libav. (p. 3 singular. l. 7. de Bitum. c. 15. p. 906.)*. Quamvis Mum Persis etiam Ceram denotet, teste *Andrea Bellumensi (interpretat. nom. Arab. p. 12.) ap. citat. Libav. (c. l. p. 908.)*. Quid de his, qui ab Amomo deducunt? *supra (§. 98. & 104.)* quædam libata recordor. *Cl. Salmasii conjecturâ (in Solin. Exerc. c. 33. p. 284.)* ab Amomo deductum. Amomum namque omne Aroma sincerum, & inculpatum denotat, ut inde Amoma in plurali *ap. Persium (Satyr. 3. v. 104.)* legatur in illis:

Tandemque beatulus ille
Compositus lecto crassisque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendit.

Propterea Amomia id, quod condit corpus demortuum dicatur, facilè detruncato vocabulo Momia nomen provenit. Sed cum conditura ista Memphi-

tica sit & orientis foetus, tutius è fonte Arabico id nominis derivamus, quare & mentem suam mutavit *laudatus Salmasius*, & à Persico Mum cera derivationem (*de Homonym. Art. Iatr. c. 101. p. 160.*) approbavit. Lutatum autem Satyricè dixit Poëta cum lutari, ut censet & demonstrat *Joh. Henr. Ursin. (l. 3. Hort, Aromat. c. 2. p. 200.)* summam spectaret ignominiam.

§. 120.

Varia autem vox Mumia denotat, succum partim, quibus condiuntur cadavera, partim cadavera ipsa condita & exsiccata. Pissasphaltum nativum è *Dioscoride (l. 1. de Mat. Med. c. 100. p. 54.)* & Mauritanis *Avicenna (Canon. Med. c. 1. c. 464.)* *Serapione (l. de Simpl. Temper. c. 293.)* descriptum, quod *Joh. Schrödero (l. 4. Pharmacop. c. 396. p. m. 208.)* nil aliud esse videtur, quam Asphaltum, ut & factitium, quod ex bitumine & pisce simul constare voluit *Plinius (l. 24. c. 7.)* ex Apolloniatorum agro quidam pro Mumia venditant. Ipsam in virtute piscis & Asphalti esse, ipse *Avicenna (c. l.)* indicat. Pissasphaltum etiam amplectitur *Petr. Bellonius (l. 2. observ. c. 47. p. 277.)* & (*l. 1. Pandox. Med. c. 40. p. 75. sq.*) *Leonh. Fuchsius*. Hic etiam Arabes, ut nugivendulos (*p. 76.*) accusat, quod Mumiam cum succo Cyrenaico confuderint, adeoque Mesuah *μηγεναίς* dictionem perperam pro Mumia vertisse. Dicit etiam hoc nomen de Lapide levi nigroque, in quo liquor niger continetur, qui, dum frangitur lapis, vel bullit in oleo exit universus ex *Elkanasio commentatore Avicennæ Vopisc. Fortunat. Plempius (in b. l. Avic. Schol. p. 297.)* recitat. Sed hæ vocabuli Moumijæ explicationes scopo præstanti non inserviunt.

§. 121.

Quando verò Moumijæ vox Cadaver medicatum exprimit, distinguitur illa in naturalem & artificialem. Naturalis est, quæ fortuito aut casu fit præter intentionem & arenaria audit Mumia. Ex Hammoniorum regione, quæ est inter Cyrenarum regionem & Alexandriam desertum ingens, ubi arenarum Syrtes (*Vid. Curt. l. 4. c. 7.*), aut sabulosum mare, ventorum turbine sublatorum incautos viatores obruunt, sicque arenarum quasi collibus & montibus obvoluti & sepulti indeque admodum citò flagrante Solis æstu torrentur & exarescunt & hæ carnes ad nos afferuntur sine aliqua conditura aliquove liquamine. Conf. *Athanas. Kircher. (c. l. p. 397.)* *Andr. Tenzel. (p. 1. Med. Diastat. c. 1. p. 3.)* *Daniel. Beckher. (l. 2. Microcosm. Med. c. 7. p. 269.)* Mendacii hujus relationis conditores *Petr. Bellon. (l. 2. obs. 47. p. 278.)* arguit, dum memorat: qui ut mendacia de hac Mumia stabilirent arenosum mare sinxe-

finxerunt, quod ventis agitatum eorum, qui per Libyæ aut Arabiæ solitudines iter faciunt, corpora arsorbeat, multis imposuerunt: nam licet nonnulli in his arenis pereant, cum tamen putredini obnoxii sint, non possunt eorum corpora non putrescere. Multum interim arenoso solo tribuit, ut id aptum putet, absque liquoribus conservantibus id ob siccitatem putredini corporum obicem ponere, quod ex linteis albis adhuc & incorruptis post tot mille annos nullo succo imprægnatis repertis æque solâ siccitate servatis probare nititur *Blunt. (p. 1. Itinerar. Orient. p. 52. sq.) Andr. Cbiocus (f. 6. Mus. Calceolar. p. 696.)*

§. 122.

Artificialis est vel Exotica vel nostras. Exotica est, quæ apud Judæos, Syros, *Herod. (c. l.) Alex. ab Alex. (l. 3. Gen. dier. c. 2.)*, Persas, & *Strabone*, Scythas & Gerras, ex *Herod. Lit. Cyrald. (de Sepel. var. rit. Vet. p. m. 654.)* & imprimis Ægyptios conditur & à multis Memphitica & Ægyptiaca appellatur. Et hæc est vel plebejorum vel Nobilium Magnatum & Regum. Plebejorum solo, Pissasphalto constabat (*Ol. Wormius l. 3. Mus. c. 26. p. 344.*) & hæc ut plurimum ad nos defertur, quam non sine causâ rejecerunt *Job. Nardius (in Lucret. f. 635.) Athanas. Kircher. (c. l. c. 3. §. 1.) Job. Vesling. (obs. & Epist. 39. p. 151.)* adeò nihil fragrantia in his deprehendere potuit unus vel alter ex Curiosis, neque ego si verum fateri expedit: Et hinc concludere *Job. Nardius (c. l.)* non veretur: unica erat conditura, cujuscunque sortis mortalibus dispendiosior fraude libitinariorum. De hac verò sequentia (*p. 1. Sphing. Mystagog. c. 2. p. 7.) Athan. Kircherus*. Quandoquidem Asphaltus liquabile mistum est, caloreque præsentem mollescit, præsertim si congener accedat substantia auxiliares in partes, quale est fluidum Bitumen, quod Naphtam appellant, ut igitur congrue in lebetes jangebantur hæc simul igne cogente bituminoso immergebant balneo cadaver, macerabantque tamdiu donec altè imbibisse conjicerent contubernalem liqvorem. Neque controvertere fas est, dum hæc agerentur an pepercerit tunc ignis cadaveris adipi atque carnibus; par namque est credere liqvescentibus his insigne accessisse auctuarium arefcenti bitumini. Hæc *Kircherus*. Non sine causa igitur pronunciavit *Cassp. Hoffmann. (Paralipom. Officinal. c. 7. p. 514.)*: Condebantur olim corpora non carnes ipsæ. Asphalti autem penetrabilitatem non tantum carnes eodem turgidæ, sed & ossa ipsa nigredinem ejus præ se ferentia satis evincunt, adeò ut illud ossibus infundere, prout *Leonb. Fuchsio (l. 1. de Comp. Med. c. 20. p. 91.)* placuit, labor supervacaneus stultusque videatur. Add. *Andr. Gryph. (de Mum. Wratistao p. 21.)*

§. 123.

§. 123.

Nobilium, Magnatum & Regum conditura ex Myrrha, Aloë, Croco & Balsamo seu Opobalsamo, quæ sumtuosissima, constabat, ut è Medicis *Anton. Santorellus* (*Postprax. med. c. 4. p. 135.*) & *Anton. Musa Brassavolus* (*Exam. Terrar. p. 489.*) notarunt. An verò hæc ad eum contigerit modum, ut plebejorum, edicere non est meum, cum hætenus de eo nihil apud Autores invenerim. Dixerunt igitur quidem Mumiam Arabum esse liquamen, quod invenitur in terris, ubi mortuorum corpora Aloë & Myrrha (Thus addidit *Andr. Cbiocus c. l. p. 697.*) condiuntur, cum quibus humor s. sanies mortui mixtus. Ita *Serapion. (c. l. c. 299.)*. *Bene Razes (l. 5. c. 55. p. m. 134.)*. *Bened. Cerut. (in Fr. Calceolar. Mus. f. 2. p. 17.)* & *Ol. Wormius (c. l.)*

§. 124.

Ne huic Commentario quid desit, varios variarum gentium cadavera condiendi modos cum omnibus circumstantiis recensere lubet. A Ægyptiis autem, quod hi à multis hujus Autores & inventores proclamentur, ordiri lubet. Ita autem (*l. 2. p. m. 190.*) *Herodotus*: Quibuscunque domesticis decessit homo alicujus momenti, ibi omnis muliebris sexus familia caput sibi & vultum oblini luto. Deinde relicto domi cadavere ipsæ per urbem vagantes plangunt succinctæ nudatis mammillis & cum eis proximæ quæque. Altera ex parte viri & ipsi expectorati se verberant. His actis ita demum ad condiendum portant. Sunt autem certi ad hoc ipsum constituti, qui hoc artificium faciunt. Qui cum ad ipsos cadaver portatum est, ostendunt his, qui portaverunt exemplaria mortuorum lignea pingendo assimilata. Et eorum unum accuratissimè fabrefactum esse ajunt, cujus nomen si nuncupavero haud faciam sanctè. Alterum illo inferius & vilioris pretii. Tertium vilissimè. Ea dicentes sciscitantur ab his ad quod exemplum velint effingi mortuum suum. Isti convento pretio illinc abeunt. At hi, qui relinqvuntur in ædibus, hunc in modum diligentissimè condiunt corpus. Ante omnia incurvo ferro Cerebrum per nares educunt, ut quamcunque partem educentes, ita locum ejus medicamentis explentes. De hinc acutissimo lapide Æthiopico circa ilia conscindunt, atque illac omnem alvum protrahunt. Quam ubi repurgarunt ac vino phænicio expleverunt rursus odoribus contusis refarciunt: tum omenta complemententes contusa myrrha pura, & casia & cæteris odoribus (excepto thure) iterum consuunt. Ubi hæc fecere, saliunt intro abditum septuaginta dies. Nam diutius salire non licet. Exactis sup̄tuaginta diebus cadaver, ubi abluerunt, sindone byssinâ totum incisus locis involvunt, gummi illinentes: quo Ægyptii glutinis loco plerumq;

rumque utuntur. Eo deinde recepto propinqui ligneam hominis effigiem faciunt in quam mox inferunt mortuum inclusumque ita thesaurizant, id est, reponunt.

§. 125.

Hic autem qui mediocria volunt, nimium fugientes sumtum, ita comparant: Clysterem unguine, quod è Cedro gignitur, complent. Deinde ex hac alvum mortui ipsam neque scindentes neque extrahentes, sed per secessum prensæ viæ posterioris hiatu infarciunt: & tot quot dixi diebus sale condiunt: quorum dierum ultimo Cedrinum ungven, quod prius ingesserant, ex alvo egerunt, quod tantam habet vim, ut una secum alvum atque intestina tabefacta, educat. Nitrum autem carnes tabefacit mortuique tantum cutis & ossa relinquuntur.

§. 126.

Tertia conditura hæc est adornandi eorum mortuum: Qui tenuiori sunt fortuna, dilutionibus ventrem abstergunt arefaciuntque sale septuaginta per dies, deinde tradunt reportatum. *Hæc Herodotus.* In sumtuosa infumebatur talentum argenti, in mediocri viginti minæ; pauciores sumtus in humili. Ad iterum *Ath. Kircher. (T. 1. Oedip. Ægypt. s. 123.)*. Nec hi condiendi modi *Luciani* salem effugere potuerunt. Ita namque eos invadit. In Campo Acherusio cum semideos, tum heroínas aliamque simul mortuorum turbam in gentes tribusque dispositam invenit Menippus, alios quidem vetulos & marcidos, utq; dicit Homerus evanidos, alios quidem juvenes, & integros, maximè quidem Ægyptios, propter illam condiendi efficaciam. (*T. 1. Oper. Necyomant. p. 334.*)

§. 127.

Elegantia de his Mumiis & eorum cryptis subterraneis habet *solertissimus ille orientis Peragratior Petr. de la Valle (in Itinerar. Orient. Turc. Epist. 11. p. 309.)*, cujus verba ex Italico in Latinum traduxit & mecum olim communicavit, *Nobiliss. Dn. D. Jac. Phil. Sachsus*, quæ ita sonant: *Citatus Autor* cum magno hominum numero ex Cairo locum Mumiis propè Pyramides destinatum adibat, vidit planitiem spatiosissimam arenosam, in quâ Pyramides exsurgebant pro sepulturis, sed olim sub terra fabricatæ cavernæ seu putei profundissimi, in quorum fundo pariter ac in nostris cisternis videbantur sepulchra, aut humiles cavernulæ, in quibus reponebantur & subter terram tenebantur corpora, ut melius conservarentur in ista arenâ, cum quâ postea etiam replebant puteos, & ita in altum tegebant, ut ne vestigium ullum effossi, loci appareret. Et in unum ex

(N n n n n)

his

his puteis reponebantur multa corpora, quæ fortè unius familiæ & consanguinitatis. Et quod res ita se habeat Autor tum *Petr. Bellonii* (l. 2. *Var. obs. c. 47. p. 228.*) testimonio comprobatur, cum multorum puteorum apertorum in ista planitie ab ipso visorum, ex quibus Mumia seu corpora diversis temporibus ab accolis quotidie ea quærentibus erant inventa & extracta. Ille autem in vacuos istos puteos nolebat descendere, ut plurimi faciunt & Bellonium in talem vacuum descendisse opinabatur, quia maximè desiderabat intrare, repletos ut videret, quomodo jacerent corpora, ne saltem de auditu perceptis loqueretur cum accolis istis ignaris. Itaque relictis istis puteis vacuis & exhaustis, cum adessent homines locorum gnari, jussit ut in novis locis, ubi terra esset plana quærent. Quare distribuebat fossores hinc inde, ut ubi terra non videretur commota, aut tacta, inquirerent & tentorio ibi erecto promisit, se non inde discessum, nisi prius aliquid invenissent. Et cum omnibus in locis præsens adesse non posset, disposuit familiares hinc inde ad factas aperturas, ne ulla fraudis esset suspicio, & ut inventa sepultura ipsum statim appellarent.

§. 128.

Interim ex incolis quidam interpreti in aurem susurrat, se habere Mumiam elegantissimam, quam si de la Valle emtam cuperet, possit impetrare & quia vicina possit conspici, se nolle tamen quempiam ex concivibus adesse, utpote qui vellent pretii participes fieri, more apud illos usitato, necessarium itaque, ut ipse sequeretur quorsum deduceretur. Annuit Valle & cum tribus à familiâ sociis secutus agricolam milliare ad minimum unum, si non duo, quia ipsi videbatur via longa licet agricola digitum semper intenderet & diceret, ibi ibi inveniemus. Tandem venerunt in locum, ubi ante triduum ex puteo ajebat effossam ex arena Mumiam, aut corpus integrum hominis mortui, quod cum esset optimè conservatum & curiosissimè compositum maximoperè placuit.

§. 129.

Videbatur itaque homo nudus & extensus, sed strictissimè fasciis involutus & cum maxima copia pannorum linteorum, balsamatum cum bitumine, & incorporatum postea cum carne, quod à Nostreis Mumia dicitur & ad usus Medicos adhibetur. Visis fasciis recordatio facta vinculorum Lazari, quod facillimè fieri potuerit, ut talimodo sepultus fuerit. Corpus undique ambiebat cooperculum ex iisdem pannis, depictum & inauratum, sigillatum undique cum sigillis plumbeis, quæ res significabant, fuisse hominem in honoris fastigio constitutum. Sed quod maximi momenti videbatur, in suprema parte corporis, quæ propter copiam pannorum involutorum fiebat plana, quasi cooperculum

tumbæ videbatur depicta effigies ipsius demortui & erat in vestitu ornata à capite ad calcem cum tot variis ornamentis & picturis & auro, cum tot hieroglyphicis & characteribus & aliis lusibus, ut esset res amœnissima, quæ possit videri, eò magis quod homines curiosi literis dediti exinde millena argumenta deducere possint, de certitudine antiquitatis illorum temporum.

§. 130.

Vestitus ipsius hominis videbatur admodum longus, à collo usque ad pedes & ex pannis lineis quales, Ægyptios olim portasse ex *Herodoto* constat. In vestitu hujusmodi supra candorem linei panni videntur omnia conspersa particulis ex auro cum variis Gemmarum ornamentis & ignotis Characteribus illic impressis. Caput ornatum ornamento ex Auro & Gemmis, sub quo prominent capilli nigri, intorti & pariter nigra & retorta & pauca barba, unde sicut etiam ex colore faciei manuumque quæ brunei admodum sunt coloris & instar terræ, non dissimilis Æthiopum nitidorum, possumus credere, quod is fuerit oriundus ex partibus Ægypti superioribus & meridionalibus & non ex regione circa Delta, ubi homines non ita bruni existunt.

§. 131.

Clarè quoque cognoscitur personam fuisse honoratiorem non solum ex ornamentis Auri & Gemmarum, de quibus ante dixi, sed etiam ex sigillis plumbeis, quæ pendent undique circa latera involuti corporis, quibus apparet (quamvis aliquantulum difficulter possit cognosci,) impressa figura animalis. Indiciū quoque, personam fuisse magni æstimmii, & torques aurea, quam collo portat admodum aurei velleris, in cujus medio supra pectus annexa instar gemmæ particula grandis Auri, quæ repræsentat figuram Avis, in cujus medio varia signa incognita insculpta sunt. *Secundum Diodorum Siculum* (l. 2. *Antiqu. Rer. s. Biblioth. c. 3. p. m. 33.*) olim in Ægypto Prætores & judices talem Torquem portabant cum simulacro veritatis. Forſan hic demortuus unus ex illorum numero fuit & forſan avis efformata, quam pectore portat, aut signum veritatis est, aut similem rem significare videtur. In manu dextra tenet Scyphum aureum plenum liquore rubro, qui si aut sanguis sit, aut vinum (quanquam vinum potius credendum secundum dicta Herodoti) certe æstimo, quod denotat libationem in sacrificio. Cum sinistra manu (in cujus binis digitis, indice sc. & minimo anulum gerit in ultimis articulis circa ungues,) tenet fructum quendam figura ovalem, coloris obscuri, qui videtur esse fructus, qui Florentinis Petronciani, Lombardis Melanzano vocatur & quod hic fructus manu teneatur,

itidem mysterio non caret. Genua & pedes nudi sunt, præter santalia nigra, quæ saltem plantas pedum vestiunt.

§. 132.

Ex omnibus curiosis hoc notatu dignissimum, fascia scilicet, quasi cingulum, in qua nigra Tinctura literis Ægyptiis hæc verba scripta sunt:

EV†VXI,

hoc est *Eutychio*, quod Lingva Græca significat Fortunatum (Ital. Bonaventuram) quod ipsius nomen proprium videtur esse, & quod scriptum per I, ultima syllaba & non per H S sicut Græca requireret, forte est corruptio Ægyptiaca. Sicut Ægyptiaca est litera † loco T. & sine dubio est famosum Tau Hebræorum in forma Crucis signum electorum.

§. 133.

Idem de la Valle (c. l. p. 326.) recenset, Mumiam foemineam ibidem inventam, in qua præter alia variæ picturæ Leonum, Boum, in signum Isidis & in Catenâ signum solis. Aliam pluribus descripsit *Amplissimus Andr. Gryphius* (de *Mum. Wratislav.* p. 27. sq.). Semel observavi (*scribit Joh. Veslingius obs. & Epist.* 39. p. 152.) fasciis pretiosum ex serico textum ac veluti peplum Hieroglyphicis undique elaboratum circumdedit *Penelopen* aliquam pendente à collo serico funiculo cum connexis aliquot gemmis.

§. 134.

Cura igitur circa singula atque ornatus omninò diversus deprehenditur. Cum ipse *de la Valle* in cavernam descendisset, invenit plurima corpora in ista arena aridissima contexta sine ordine disposita, non aliter ac vermes in caseo. Præter hæc duo & adhuc unicum corpus aureis laminis exornatum, reliqua corpora simplici fascia & bitumine sine auro sine pictura sine altero ornamento. Loculi Cadaverum (quam viri plerique comprimis in infimæ sortis demortuis iis destituantur) *Veslingio* (c. l.) teste, fere lignei sunt ex Ebeno, Cupresso, Cedro similibusque ad humani corporis figuram exactis. Meinini tamen, subjicit ex integro Jaspide loculum me vidisse, apud Mercatorem Alexandrinum, *Isidis* Schemate artificioso & sacrarum notarum insigni varietate non minus quam materia sua pretiosum, sed jam ante Cadaver exemptum erat, quam è conditorio suo lapis auferebatur. Situs omnium in monumentis rectus est, inclinato ad parietem corpore: nisi exteriorum impulsu concidant. Ventorum præcipuè cryptas Mumiarum violenter subeuntium & vim arenarum, ne dicam montes inspirantium, quæ Cadaverum investigandorum præcipuam difficultatem parit. Isidis imagunculas ex ære conflatas vidit *Philipp. Camer.*

rar. (*Cent. 1. Hor. succif. c. 14. p. 84. & Cent. 2. c. 70. p. 281.*). Ex Argilla subviridi *Andr. Gryphius* (*c. l. p. 52.*). Ex Argilla fictum simulacrum & glesto cœruleo possedit *Frid. Lachmund.* (*f. 1. Admir. Fossil. c. 2. p. 3.*). E ligno etiam vidit *Monconnys* (*Hodæpor. p. 215.*). Totam Mumiam Ægyptiacam cum capsâ depictam dedit *Oliger. Jacobæus* (*Mus. Reg. f. 1. p. 1.*), quæ Hafniæ asservatur & aliam *Frid. Gottl. Ketner.* (*de Mum. Lipsiens. c. 2. §. 4. p. 106.*), quæ Lipsiæ in Senatoria Bibliotheca curiosis monstratur.

§. 135.

Antequam ad alia me convertam, quædam adhuc ad relationem *Herodoti* (*§. 124. sq.*) paralipomena adjicienda. Eandem fere recitat *Diodorus Siculus* (*l. 2. Biblioth. c. 5. p. m. 19.*), sed concisiori stylo, adjicit tamen quædam, quæ in *Herodoto* non invenias. Quando tres sepulchrorum species sumtuosam, mediocrem & humilem allegasset, addidit: In prima argenti talentum exponunt, in secunda minas viginti, in ultimâ parum quid sumtus irrogant. Inter ministros primus ei Grammaticus vocatur, qui posito humi corpore, circa ilia describit, quantum à sinistra parte incidatur. Deinde qui dicitur scissor, habens lapidem Æthiopicum, quantum lex sinit, latus aperit; subitoque cursu persequentibus, qui astant, lapides cum execratione in eum jacentibus fugit. Existimant enim odium inhærere, quicumque amici corpus vulnere illato violavit. Curatores verò corporis hos salitores appellant, honore digni, existimationeque habentur. Utuntur enim Sacerdotibus & templa ingrediuntur.

§. 136.

Cerebrum incurvo ferro per nares salitores eduxisse, narrat *Herodotus*. Id vero quo modo contigerit me non capere, cum *Andr. Gryphio* (*c. l. p. 12.*) & *Gabriel. Clauder.* (*c. l. c. 4. p. 57.*) ingenue fateor. Nec per hanc viam internam capitis cavitatem à cerebro satis repurgari dudum credidit *P. Zacchias* (*l. 4. Tit. 1. quæst. med. legal. 10. n. 12. p. 362.*), si viam consideres angustior sane est, quam ut incurvo ferro adigendo pateat. Ob viæ angustiam hanc per membranas ac ossa cribriformia Aër ad Cerebrum ascendit defecatiores illo, qui pulmonibus hauritur, teste *Carolo Fracassato* (*Epist. de Cerebr. ad Marcell. Malpigh. T. 2. op. p. 141.*). Et si ferrum uncinatum eò penetrare commodè nequit, qui cerebro impingetur & illud extrahet? Ipsa præprimis cerebri substantia ejusque textura uncinulas non sequetur ob medullare corpus ad pinguedinem inclinans. Inde è cerebro Vitulino tres partes Aquæ & partem massæ pingvem & flavescens, à quâ prælum calidissimum expressit, oleum combustibile,

(Nnn nnn) 3

quod

quod in modico frigore gelascebat, quasi fuisset eductum à squamis spermatis Ceti ingeniosus *Fr. Josephus Burrhus* (*Vid. Ejus Epist. de Cerebr. ad Th. Bartholin. p. 15.*) autor est. Nec ignotum, post mortem cerebrum in aquam resolvipingvem, quod olim Augustoburgi comperi in milite post 4. septimanas, è sepulchro extracto, cujus cerebrum per bregmatis à percussione factam rimam cranio toto vacuo relicto in talismodi lympham resolutum exierat. Aquam etiam hujus loco inventam *Theod. Kerckring.* (*Spicil. obs. anat. 46. p. 102.*) annotavit. Moles insuper cerebri, comprimis in Ægyptiis capitonibus (*Consul. iterum Gryphius c. l. p. 46.*) impossibilitatem hujus operationis reddet irritam in homine, quâ cum brutis maxime certat, *Vid. Th. Bartholin. (Cent. 4. hist. anat. 94. p. 416.)*, ut etiam Leonis humano comparatum vix decimam ejus partem æquet, ut *idem* (*c. l. hist. 100. p. 430.*) vidit. Cerebrum igitur in calcaneo gestarunt salitores Memphitici, dum id tradiderunt, aut naso adunco suspenderunt credulos, qui se facile traduci patiebantur. *Autopsia* namque ingeniosum *Gryphium* (*c. l. p. 45.*) docuit aliud, dum in Mumia Wratislaviensi caput vacuum omni cerebro spectatum, sed quod non per nares, ut olim credebatur, verum per foramen propè Atlantem Vertebram maximum expurgaverant.

§. 137.

Nec id veritati litat, quando circa Ilia inflicto cum lapide Æthyopico vulnere omnem alvum se protrahere gloriabantur. Tyro in Anatomicis id videbit locumque exenterandæ alvo, de Thorace nil dicam, incommodum asseverabit. Nec id à salitoribus observatum, probante id iterum *Gryphii* (*c. l. p. 36.*) suffragio. Huic enim patuit, non, quod creditum antiquis, viscera per obliquum lateris extracta, sed incisâ lineâ quam vocant albam, educta, quippe haud procul infra Sternum hiabat, & ultrâ umbilicum vulnus rectum oblongum strophiiis, balsamo quodam aut non absimili liquore arcendæ putredini imbutis obstipatum tectumve. Ita in alia Mumia umbilicum supra foramen rotundum deprehendit, per quod intestina cum visceribus educta, rationi ipsi haud absolum (*p. 52.*)

§. 138.

Omni aromatum genere usos Ægyptios, excepto Thure, *Herodotus* pergit. Hujus rationem primo intuitu reddere non ita facilè videtur. Considerandum verò Thus rem sacram haberi, quod nec gentilibus ignotum. Hinc ad sacrificia adhibitum tribus digitis in aram spargebatur. *Vid. Joh. Philipp. Pfeiffer. (l. 1. Antiqv. Græcar. c. 24. p. 39.)*. Ut autem sacra non profanâ & impurâ

purâ manu tractanda censebant, idque ministræ Bacchi sequenti juramento confirmare tenebantur, quod *ap. Demosthenem* (*Orat. in Neeram f.m. 873.*), his expeditur: Pia & pura & munda sum à cæteris immundis & à viri congressu. Ita & à puris & minimè inquinatis manibus thus colligi debere decreto cautum erat. Quo circa familias illas, quibus thura colligere jure successionis permis- sum, sacra vocantur, ob id nec ullo congressu foeminarum funerumque cum indicant eas arbores aut metant pollui permittuntur, atque ita religione merces augeri. *Hæc Plinius* (*l. 12. c. 14.*). Assentitur *Simia Pliniana Solinus* (*Poly- hist. c. 33.*), quicumque dominatum istius tenent nemoris (thuriferi) Arabicè sacri vocantur. Idem illi cum lucos istos vel metunt vel incidunt, non fune- ribus interfunt non congressionibus foeminarum polluuntur. Quod si hoc? thus funeribus additum polluetur & sacra res ab impuro incestabitur cadavere. Spectant huc *supra* (*l. 2. Tit. 2. §. 4. & 5.*) allegata. Damnatum igitur thus rogo illatum *Statio* (*l. 2. Sylv. 1. v. 20.*)

puerile feretrum

Produxi: & sevos damnati thuris acervos.

ut, interprete *Cass. Barthio* (*in h. l. p. 166.*) sejnngeret hoc à divino cultui debito thure.

§. 139.

Salitutam s. *ταρχειων* non nisi septuaginta præterlapsis diebus demum perfici docuit *Herodotus*. Quomodo verò tot dies servarunt corpus, ut putre- dinis vim intra hoc tempus fatis longum non sentiret? Iterum hic à Tarichevris delusos puto Ægyptios. Dum lucri gratia tot dtes cadaver salire se ad super- stitionem usque credulæ plebi persvaserunt, forte lento igne exsiccarunt post salitutam, & ita à putredine fartum servarunt. An igitur jure erroris poscatur ab *Andr. Gryphio* (*c. l. p. 26.*) *Joh. Nardius*, non decernam. Nec feri & hunc quod regerit, quis *Josepho*, quis *Mosi*, qui omnes Ægyptiorum artes habuere perspectas, fucum potuisse fieri credat? (*p. 12.*) Non enim inter artes propriè ita dictas numerabatur condiendi artificium, sed servorum erat, & ex infimâ plebe hominum, quamvis sub sacerdotum directione, manualis operatio, ad- eoque illustrium Virorum scientia & cognitione indigna. Et cum Ægyptii in calidiori agant climate, aëre temperato *juxta Justin.* (*l. 2. hist. c. 1.*) temperan- tiæ studentes sicciore habitu & calidiori sanguine gaudentes adeoque omnium hominum secundum Lybios maximè salubri corpore, non ita, ut humidi habi- tus & malæ notæ sanguinis corpora putredini obsequiosa apparebunt. Interim de *Jacobi Patriarchæ* cadavere in *sacris* (*Genes. c. 50. v. 3.*) legimus, *Josephum* medi-

medicis præcepisse, ut illud quadraginta dies condirent. Cur verò non septuaginta? Forſan, *inquit D. Georg. Calixtus (in not. ad h. l. p. 94.)* quadraginta dies ἐν ταφίῳ connumerantur, triginta fletus, ut junctim septuaginta conſtituant. Erat autem (*judicat Idem c. l. p. 92.*) id neceſſarium, quandoquidem cadaver ex Ægypto in Canaan haud modico itinere, & per regiones calidas transportari oportebat.

§. 140.

De Clyſtere unguinis Cedrini, quo in mediocri conditura utuntur varia ſunt, que felicem hujus operationis ſucceſſum dubium faciunt. Si namque vivis injectus Clyſter, ultra inteſtina craſſiora non aſcendit, quomodo in mortuis continget niſi forſan ſingulari ad id adaplato folle & Siphone id præſtiterunt. Dein cedrini unguenti corroſiva erit facultas, quam eidem tribuit *Galenus*, qua propter ex *Galeno* & *Plinio* non legendum eſſe apud Dioſcoridem σπλῆν sed σπλῆν, recte cenſuit *Andr. Libav. (l. 7. de Bitum. c. 15. p. 911.)* dum inteſtina exedit & corrumpit, ut tabefacta inteſtina cum eorum eluvie ſic egerant. Quomodo verò intentionem iſtam etiam difficultatibus non carentem obtinuerint inteſtiniſ exeiſis & tabidis humore in abdominiſ cavo ſtagnante non video. Adde, quæ oppoſuit iterum *Clauderus Noſter (c. l. p. 58.)*, ſed hæc forſan inter Iſiaca ſacra recondita habentur. *Paul. Zacchias (c. l. n. 11.)* in hac operatione antiquiores Ægyptioſ in eo opere aliquid peccaſſe pronunciat, eo quod in inteſtinorum viſcerumque exenteratione fuerunt noſtriſ paulo negligentioſ, exemploque Cadaveriſ *Joſephi* in Ægypto conditi id probat, cujuſ oſſium in *Sacriſ (Exod c. 17. v. 19.)* fit mentio, adeoque non longo annorum ſpatio nempè annis circiter 300. defecit. Non interim negat per oſſa ipſum cadaver intelligi potuiſſe. An Ægyptioſum more conditum fuerit *Joſephi* funuſ, non patet. De exſiccatione cadaveriſ *ſupra (§. 61.)* quædam ſparſa. Condiebant illud & arcæ imponebant in *ſacriſ (Gen. 50. v. 26.)* quidem perhibetur; Hoc vero non perpetuitatiſ, ſed amoris & honoris cauſa factum. Iſraëlitæ forſan ſancti viri exuvias at Ethnicis contrectari religionem duxerunt, ne Idola conſueta Eidem addant veriti. Ipſi verò Judæi manuſ admoveſe vix auſi, quod cadaveriſ attactu polluerentur. Breviſſima igitur via fuit fumo aromatico facta exſiccatio. Aromata verò & unguenta Cadaveriſ prout & poſt Judæiſ in more fuit aſperſa & addita non eſt cur negemus.

§. 141.

Ergone ex præſato condiendi artificio Anatomiſ evaſerunt Ægyptii? Ne-

Negat id *Vir æstimanda eruditionis Hermann. Conring.* (l. 1. de Med. Hermet. c. 10. p. 89.): Videntur (*scribit. p. 90.*) suâ operâ parum hic profecisse. Nihil sanè observare est à veterum quoquam memoratum, quod cum *Herophili, Erasistrati & Aliorum*, multo minus cum *Galeni* doctrinâ conferri mereatur. Imò quæ tanquam ab Ægyptiis accepta narrantur planè stulta sunt & inepta. Probat id de Cordis in mortuis augmento adducta & *supra* (l. 1. Tit. 2.) explosa fabula. Similis farinæ est, quod de nervulo quodam à Corde in digitum sinistræ manus illum, qui proximè à minimo, tendente, ut inde à Græcis & Romanis annulo fuerit ornatus, quod ex *Appione* recensuit *A Gellius* (l. 10. c. 20.) & ab Ægyptiorum Sacerdotibus confectis odoribus illitus, teste *Macrobio* (l. 7. Saturnal. c. 13. p. 536.). Rudis prætereà est, inquit, corporis humani in caput, manus, thoracem & crura divisio, quam Autor introductionis, (quæ *Galeno* vulgò inscribitur, fortè enim est *Herodoti*, ut *Conring.* c. l. p. 91. suspicatur,) Ægyptiis fert acceptam. Nullo præterea nititur fundamento divisio partium corporis in trignita sex: totidem verò Dæmones esse, qui singularum partium singuli habeant curam, iisque totidem herbæ sacrari debeant, planè Ægyptiorum sacerdotum est impium commentum, de quo iterum *Conring.* (c. l. c. 8. p. 69.) Causam exigui in Anatomîâ profectus ponit *Idem*, (c. l. c. 10. p. 91.), quod in usum condiendorum cadaverum saltim fuit instituta sectio, omissis, quæ ad magnitudinem, figuram, situm, constitutionemque partium spectant. Viscera exsecta statim recondebantur alibi & quidem singulari ritu, quem narrat *Porphyrius* (testimonio *Euphanti* l. 4. τῶν ἐν ψύχῳ p. 379.). Deinde sectioni non ipsi medici videntur præfuisse, sed *Taricheutæ*, quos Medicorum nomine neque *Herodotus*, neque *Diodorus* dignatur. Add. quæ *Conringio* reposuit (l. 1. Hermet. Ægypt. c. 5. n. 4. p. 141.) *O Borrichius*, ubi etiam è *Plinio* (l. 19. c. 5.) in Ægypto Reges ad scrutandos morbos corpora mortuorum recensuit, & originem Anatomîæ à Regibus Ægyptiis oriundam, quam pauci hujus seculi Medicorum noverant, notandum inculcat *Cass. Barthius* (l. 3. Adversar. c. 4. col. 110.), quin Anatomicos libros ipsi scripsisse leguntur. Vide, quæ citat elegantissimus & curiosissimus in Monte Regio Professor Dn. D. Philipp. Jacob. Hartmann. Collega & Patronus æstimandus (*Exerc. de Origin. Anat. Diss.* 3. c. 6. §. 2. p. 36. sq.)

§. 142.

Ægyptii colunt animantia quædam Diis sacra præter modum, non solum viva, sed etiam mortua: Sicut feles, Ichneumonas, canes, Accipitres, Ibides, lupos, Crocodilos & ejusmodi plura. Sustentant eadem magnâ curâ
(O o o o o) &

& sumtu. Locant insuper aquâ calida, unguentisque optimis odoriferisque. Lectos quoque illis sumtuosos sternunt, atque ornatos. Cum aliquod eorum moritur, eorum mortem æque ut filiorum lugent, sepeliuntque sumtuosius, quam eorum facultas ferat. Post *Alexandri* obitum cum *Ptolomæus Lagus* *Lapus* Ægyptum teneret, bove in Memphi ex senectâ mortuo, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam quæ in ejus sumtum data erat permagnam, ac insuper quinquaginta talenta Argenti mutuo à *Ptolomæo* sumta in ejus sepulturam impendit. Nostra quoque ætate quidam, testatur *Diodor. Sicul. (l. 2. Bibliothec. c. 4. p. m. 36.)*, qui ea animalia nutrierant, in illorum sepulchra haud minus centum talentis contulere. Cum aliquod eorum moritur, Sindone contextum sale liniunt, ac Cedri liquore, unguentisque odoriferis, quo diutius servetur corpus unctum in sacris locis sepeliunt. Τὰς τὰς ταρχείας τῶν ζώων ἐφιστάτας vocavit tales *Ælianus (l. 10. c. 29. p. m. 608.)*, eos, qui præparandis ut inveterentur vel ad reservandum condiantur, bestiarum cadaveribus præsent. Ex quo patescit alios Taricheutas hominibus, bestiis alios fuisse præfectos.

§. 143.

Unde vero hanc condiendi rationem acquisiverint, aut didicerint, an ab ipsis ex proprio ingenio fuerit instituta, non ita patet. *Zoroastres Philosophus*, scribit, & quo autore, non addit *Petr. Bellon. (l. 2. observat. c. 47. p. 277.)*, eos docuerat ignem animatam quandam belluam esse, quæ omnia devoret & jam devorando saturam unâ cum ipsa re devoratâ emori. Eandem ob causam corpora in Ægypto cremari vetuit, pro aliarum nationum consuetudine, neq; humari, sed condiri, ut à vermibus præservarentur. (*Add. c. 42. p. 267.*). Vidisse autem se haud procul à Cairo Mumias *Christoph. Furerus ab Hainendorff. (Itinerar. p. 55.)* meminit, quæ tempore Pharaonum, ad quorum posteros Pyramidum conditura quoque refertur, de quo *evolv. Joseph. (l. 2. Antiqu. Judaic. c. 5.)*, & *Marscham (in Canon. Chronic. p. 48.)*, jam cryptis reconditæ fuissent.

§. 144.

Circa fasciarum circumligationem adhuc quædam monenda restant, ab *Aliis* forsan non animadversa. Cur earum copia tam necessaria judicata fuerit, non sine causa miraberis, cum vel dimidia pars suffecisse videatur. Si rectè conjecturo etiam harum apparatus & stricta circumligatio ad perennitatem fecit. Conservavit cadavera ab aëris illisu, & humorum inde ortâ agitatione, internum humorum motum, ne fermentatio oriretur, compescuit, hinc intu-

intumescencia coërcebatur & putredini porta & via intercludebatur. Ita fructus conditos, olera itidem & carnes salitas ponderibus gravamus, impetum humorum ut inhibeamus; ita tumores pedum ligaturis arctissimis coërcemus, *wir binden die Geschwulst weg*. Et ne effluerent balsamici liquores & oleosi, & ita arctius cum carne & ossibus compingerentur, hoc ipso præcavere poterant. Cum etiam lucri cupiditate tenerentur quam maxime Ægyptii:

Quod si dolosi spes refulserit nummi

pro balsamo Asphaltum, proque succo Cedrino Myrrham, aut vilius aliquod medicamentum applicabant, & fasciarum exteriorum, quas forsan Cedrino succo liniverant mangonio dolosè cives circumveniebant. Et cum ventosa & insolens natio Ægyptii *Plinii junioris effato* (*Panegy. c. 21.*) sint, pomposo eloquio suas artes propalare norunt, fraudulentò etiam occultare animo. Ne igitur istæ evisce rationes & conditura cuivis pateant, tot fasciæ fasciis impositæ. Artem tegere & abscondere debuerunt.

§. 145.

De duratione consvetudinis illius non possumus non *Kircheri* rursus facere mentionem, commentatur *laudatus Kettnerus* (*c. l. §. 26. p. 122.*), qui *Cambysi Regi Persarum* abrogationem earum vindicat, quippe qui postquam accessione Ægypti Imperium Persarum auxisset, veterrimi & hujus moris turbator factus esset novatorque alius cultus. Quantum vero *ex Dione* (*l. 51.*) lucis fœnerari possimus pro defendenda pertinacia ritus hujus Ægyptiaci ad Romana tempora protracti inde patere potest, quod adhuc *Augusti* tempore cum Ægyptum Romanam provinciam constitueret, *Apis* miserè ejulaverit, quem cum *Serapide* ista superstitionosa gens ante alios coluit. Neque *Plutarchus librum, quem de Osiride & Iside conscripsit*, alio quodam, quam quo vixit tempore, nempe sub *Domitiano, Nerva, & Trajano* confecit; ubi verò Idololatria ista, ut ibidem ipse testatur omnia ad huc templa fanaque complebat. Etsi itaque, *concludit*, neque initia, neque finis, tam exactè cognosci possunt, cautio tamen adhibenda erit, ne nimis angustis, quam par est, cancellis vel includamus hunc ritum, vel prolixiori quam decet cubito historiæ fidem metiamur. Tolerata fuit hæc condiendi funeris consvetudo, donec valescentibus Christianis Ægyptus omnis sese ritu tam operoso (addo & sumtuoso) exsolveret, commentatur *Andr. Gryphius* (*c. l. p. 80.*). Gliscebant spes invicta reducis propediem vitæ; & vel in tenuissimum cinerem immutatos, superesse tamen & ruptâ tumuli custodiâ jam restitutos integritati ituros Domino obviam, haud segniter credebant, inde evuluit illud decus morti quæsitum per lanienam ac viscerationes,

(Ooo ooo) 2

quas

quas exigit pollinctor, habitumque immane & insigni dehonestamento pietatis famam affectantibus popæ alicujus, aut victimarii instar sævire in cadaver: solenne contra honorare functos quavis cura potius, & ingenti vel odorum unguentorumque apparatu credere sepulchris, sed non discissos.

§. 146.

Ab Ægyptiis ad Judæos manasse condituræ observantiam quibusdam probabile videtur, *Jacobi Patriarchæ* conditura id suadente (*Genes. c. 50. v. 3.*). Considerationem comprimis meretur in N. T. sacratissimi corporis *Salvatoris Nostri* conditura à *Nicodemo* instituta, ubi eum attulisse *Evangelista* (*Johannes c. 19. v. 39.*) mixturam Myrrhæ & Aloës ad libras fermè centum recitat. De ista sequentia *Job. Henr. Ursinus* (*l. 3. Hort. Aromat. c. 2. §. 5. p. 198.*) discurret: In Judæâ, inquit, ditiores qui dignitate præstabant Myrrhâ & Aloë mixtis condiebantur. Nec *μύρυα* hoc parce adhibitum, sed magnificè, ut corpora clarorum in eo quasi natarent, aut tota obducerentur. (*p. 199.*). Quærit porro, cur Myrrhæ fuerit addita Aloë? & respondet; (*p. 201.*) non tantum ut corpora à putredine tuerentur, sed etiam ut spissamentum esset & glutinum quasi, quo corpori adhæresceret: qua de causa Gummi quoque Sarcocollæ ferè duplum addi solebat cæteris aromatibus & unguentis. Cæterum inter Ægyptiorum & Judæorum condituram magna intercessit differentia. Ægyptiorum conditura fiebat intrinsecus, judicat *Isaac. Casaubonus* (*Exerc. 16. ad Baron. Annal. Eccles. n. 112. p. 591.*), corpore exenterato & cerebro per nares extracto; atque hoc *παραχρυσίζω* Græci dixerunt: Judæi unguento, & corpori aromata extrinsecus applicando, deinceps fasciis involvendo mortuos suos curabant. Modus aut potius tempus pollingendi Ebræorum ab Ægyptiaco valde differt; siquidem horum conditura 30, 40, imò aliquando 70. diebus demum & quidem rebus balsamantibus cavitati corporis immixtis exemptisque visceribus ac partibus interius hærentibus perficiebatur; insuper quotidie nova aromata, modo hæc, modo illa certis ritibus adhibendo, ut condituræ vis ad omnes corporis partes penetraret. Ebræi autem hoc absolvebant unicâ eâque brevi unctione partibus externis saltem applicando species aromaticas & balsamica unguenta, non infimul institutâ Ægyptiis usuali & in similibus condituris necessaria evisceratione. Postea linteis easdem involventes ad sepulchrum statim deferri curabant. Adjicit *D. Gabr. Clauderus*. (*c. l. c. 3. p. 44. sq.*). Condituram apud Judæos magis venerandi mortuos gratia, quam ad putredinem diuturnam præcavendam fuisse adhibitam, *Claudero Nostro* (*c. l. p. 46.*) libenter assurgo. Eleganter *Francisc. Vavasseur* (*l. 4. Theurgie. n. 34. v. 7. p. 108.*), de mulieribus ad sepulchrum *Servatoris* properantibus:

Haud

*Haud mora portatur benè olentis copia Nardi,
Myrrhaque mista Aloë quæ tingant ungvine Christum,
Instaurentque Viro exequias, ac rite parentent.*

Judæi cum plurimis ungentis & Aromatibus defunctos suos sepeliebant, eodem prorsus more, qui apud Græcos & Romanos viguit: lavabant cadavera, ungebant pretiosis ungentis, cum fasciis involuta condebant monumento, docuit *Claud. Salmas.* (*Exerc. Plinian. in Solin. Polyb. c. 52. p. 744.*). Qui addidit, notandum, non dici Nicodemum illis aromatis unxisse corpus Domini, sed pollinxisse, hoc est, fasciis involvisse cum Aromatis. Pondus etiam aromatum, quæ *Nicodemus* attulisse fertur, nimis magnum est, quam ut unctioni paratum existimari queat, ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. Centum libræ non paucis ungendis cadaveribus sufficiunt. Certè tres aut quatuor ad summum libras aromatum condiendo uni funeri impensas legimus apud *Aëtium*, ubi alvus exenterata odoribus farcienda erat. Ne Ægyptios quidem ad perennitatem semper adhibuisse σμύρνιον, *Idem* (p. 145.) suspicabatur. Aliquando etiam unctionem hanc intermiserunt Judæi, quod è Lazari sepultura iterum conclusit *Salmasius* (c. l. in c. 55. p. 850.). Sumtu etiam differunt ab Ægyptiis Judæorum unctiones. Vestes sepulchrales lineas tales admittebant Judæi, quæ non sunt magni pretii, ut possit æqualitas servari inter divites & pauperes, ut è *Moyse Maimonide* constare (*tr. de Luctu c. 4.*) poterit. Quia & in plebejis & majoris dignitatis cadaveribus id observatum fuerit, nullus ambigo quamvis in Regibus & divitibus illustrioribus majorem sumtum in re periturâ factam profusionem admittam. Quos *Josephus* & *Nicodemus* in sepulturam optimi *Servatoris* impenderunt sumtus magnificos, id exsuperantis amoris magis, quam luxus monumentum suspiciendum. Addebant & Ægyptii imagunculas Deorum & Dearum compositis, quod Judæi abominabantur & detestabantur. Plura in hanc rem collecta dabunt citati *Schickardus, Ursinus, & Andr. Gryphius* (c. l.)

S. 147.

De Græcorum & Romanorum pollinctura quædam adhuc restant dicenda. Funerationem præcedebant lotio & unctura. De Græcis loca allegata vid. ap. *Job. Kirchmann.* (l. 1. de Fun. Rom. c. 7. p. 34.). Hoc saltem ex *Homero* (l. 18. *Iliad.* v. 356.) de *Patrocli* cadavere,

*postquam ferbuit aqua in nitido lebete
Et tunc quidem lavarunt, & unxerunt pingui oleo:
Vulnera autem impleverunt unguento novennali,
In lectis verò componentes linteo subtili texerunt*

(Ooo ooo) 3

Ad

Ad pedes è capite, desuper autem veste alba:

Tota nocte quidem deinde pedibus celerem circa Achillem

Myrmidones Patroclum gemebant.

Dardanenses illyricos ter tantum lavari audiit per universam vitam *Ælianus* (l. 4. *Var. Hist. c. 1.*) & post partum, & cum nuptias inirent, & post mortem: Lota & omni parte rafa sepulchris mandant Turcæ, ut *Chalcondylas* (l. 9.) autor est. Græci cadavera vino & unguento inspergere solebant, cumque odoribus, effusi in lacrymas in urna condere *Alex. ab Alexandr.* (l. 3. c. 7.) memorat. Unctura ap. Romanos ne servis quidem principio denegata, ex l. XII. patet, quæ id postea inhiuit *Job. Rosin.* (l. 8. *Antiqv. Rom. c. 6. p. 865.*). Gallos olim illustrium virorum capita peregrinis odoribus condita monstrasse, *Strabo* (l. 4. *Georg.*) profitetur.

§. 148.

Familiares apud Romanos id aliquando præstitisse, *Apuleji* locus (l. 8. *Metamorph.*) firmat, & *Servii* (l. 4. *Æneid. v. 671. p. 424.*) testimonio, quædam *Anna Didonis Soror* Sororis vulnera lavare conabatur exclamans!

date vulnera lymphis

Abluam, & extremus si quis super halitus errat

Ore legam,

Poppea corpus non igni abolitum, ut Romanis mos, sed Regum externorum consuetudine differtum odoribus memorante *Tacito* (l. 16. *Annal. c. 6.*) condebatur, tumuloque Juliorum inferebatur. Aliàs, qui inungebant, Pollinctores vocabantur, quod essent pollutorium unctores, secundum *Fulgentium* (l. de *Prisc. Sermon.*). *Matth. Rader.* (Comment. ad l. 10. *Martial. Epigr. 98. p. 702.*) & aut pellium unctores, juxta *Adrian. Turneb.* (l. 28. *Adversar. c. 31. p. 478.*) & *Marc. Zwer. Boxhorn.* (in not. ad *Plauti Pænul. Prolog.*), quod non admisit *Job. Kirchmann.* (c. l. c. 9. p. 48.), aut quod polirent aut pollincerent, secundum *Job. Guther.* (l. 1. de *Jur. Man. c. 15. p. 91. & 92.*). Pollincere autem est funus curare, ut habet *Lil. Gyrald.* (*Syntagm. de Sepulchr. & Vario sepeliendi ritu c. 9. p. m. 654.*). Aliter paulò *Cl. Salmasius* (c. l. ad c. 52. p. 745.). Latini Grammatici polligere exponunt *σπρωλοκῆν*. Pollictores scribuntur in antiquis Codicibus & sunt perlictores vel perligatores *οἱ ἐν τῷ Πισατι*. Quâ verò arte, aut quibus medicamentis potuerint hi sine sectione corporis integrum illud & incorruptum ad dies octo in funestâ domo asservare mihi non satis compertum scribit (c. l.) *Gutherius*. Nec enim solebant veteres Romani corpora mortuorum disseccare, cum aliqui elati, jamque rogo impositi revivixisse dicantur, Vide infra (l. b. Tit.

Tit. 4.). *Thuris meminit Plinius secundus s. Junior (l. 5. Epist. 16.) crematuris additum memorat Virgilius (l. 6. Æneid. v. 224.). Casiam & Myrrham addit Apulejus (Apol. 1.).* Hominem in rogam exportandum describit (*l. 4. Florid.*) jam miseri illius membra omnia aromatis perspersa, jam os ipsius unguine odore delibutum, jam cum pollinctum, jam coenæ paratum quibusdam signis animadvertit. Apud *Persium (Satyr. 3. v. 104.)* dicitur quidam
beatulus alto

Compositus lecto crassis lutatus amomis.

§. 149.

Ubi ita septem dies in ædibus cadaver servatum, octavo efferebatur, aut ad sepulturam, aut ad rogam. Cuique jam liberum id apud Romanos, secundum *Tb. Dempsterum. (Paralip. ad Job. Rosin. l. 5. Antiquit. Roman. c. 39.)* nec cadavera cremare apud Romanos Veteris (autoritate *Plinii l. 7. c. 54.* quod tamen non admittit *Hieron. Moggius l. 3. Miscell. c. 10.*) fuit instituti. Quæ sepelienda absque dubio diligentiori pollinctura (si quidem requirebatur contra cariem & putredinis saniem,) muniebantur, quod adolescentulæ cadaver in viâ Appiâ, cum ibidem (prout *Alex. ab Alexand. l. 3. Dier. Genial. c. 2. testatur*) degeret effossum crasso unguento oblitum & incorruptum esse, quod quidam *Tulliola Ciceronis Filiola* fuisse augurabantur, quodque, ut ex vicinis erutis marmoribus docti colligebant, ante annos plus mille & trecentos depositum.

§. 150.

Si comburendum cadaver deportabatur in locum cremationi destinatum, certis Ceremoniis, quas hic recitare non fert institutum, in rogam delatum cremabatur. Quid verò Romanos impulerit, ut mortuos mox urendos ungerent, & odores acervatim in rogam conjicerent, ob quod & sumtuosam resperfusionem vocabat (*l. 2. de Leg.*) *Cicero*, tres causas *Antonius Santorellus (Postprax. Med. c. 39. p. 128.)* in medium protulit: Prima, quam & *Donatus* innuit, ut citius urerentur. Et ob hanc etiam causam denis virorum corporibus unum muliebre apponebant, ut (ita decernente *Macrobio l. 7. Saturnal. c. 7. p. 514. aut potius Plutarcho l. 3. Sympos. Probl. 4. p. 218. Vid. Hier. Mercurial. l. 3. Var. Lect. c. 5. p. 147. & Neandr. Bacchanal. m. 11. s. 1. p. 150.*) unius adjutu quasi naturâ flammei & ideò celeriter ardentis cætera conflagrarent. Quo desiderio acti ventos accenso rogo exoptabant. Undè *Propertius (l. 4. Eleg. 7. v. 31.)*

Cur ventos non ipsa rogis ingrata petisti?

Cur Nardo flamma non oluere mea?

Quod

Quod & in funere *Patrocli Achillem* fecille jam olim *Homerus* cecinit: (l. 23. *Iliad* v. 193.)

Divus Achilles

Stat procul à busto ventosque precatur amicos.

Eadem etiam de causa rogi vinum aspergebant Romani, & pauperiores rogo apponere soliti picem & resinam. Altera ad foetorem arcendum. Tertia ad inhibendam putredinem, cum post septem aut octo dies mortui cremarentur, ubi ex *Servio* (ad l. 5. *Aeneid*. v. 64.) corrigendus *Santorellus*, non etenim septimo, sed octavo die in rogi depositum cadaver cremabatur, nono autem speliebatur (p. 434.). Spectat huc illud *Servii* (ad l. 11. *Aeneid*. v. 177. p. 848.) *Heracletus*, qui vult ex Igne omnia constare, dicit debere in Ignem corpora resolvi. *Thales* verò, qui confirmat omnia ex humore procreari, dicit, obruenda corpora, ut possint humore resolvi. Rogi autem pro qualitate fortunarum fiebant, ut iterum *Servius* (ad l. 4. v. 650. p. 324.) annotat.

§. 151.

Mutuati sunt ab Ethnicis multa Christiani, v. g. Apud Imperatores, Reges, Principes & illustres prosapiae utriusque sexus homines aliquando mortuorum exenteratio & Balsamatio locum invenit, ut mox pluribus recensetur. De Sanctorum corporibus ap. *Eusebium* (l. 7. *Hist. Eccles.* c. 22.) *Dionysius Sanctorum* corpora supinis manibus ac sinu exceperunt, oculos depresserunt, ora clausurunt unanimes & pariter affecti strictim complexi sunt, laverunt & ad sepulturam ornavunt. De unctione Sanctorum corporum varia congegit *Jacob. Gretserus Jesuita* (l. 1. de *Fun. Christian.* c. 1.), inter quæ memoriæ dignum, quod de *S. Cutberto Episcopo & Confessore* narrat (p. 6.), quod aqua, quæ sacrum corpus abluit, vel potius terra, quæ funebri illa lympha fuerat respersa aliis salutifera acciderit. Idem de corpore *B. Vincentij Ferrerij Aquis Ioto* è *Thom. 2. Suriij* (p. 5.). Munus hoc lavandi plerumque obibant mulieres, (*Id. ibid.* c. 2. p. 7.). Duravit & illa mortuos ungendi apud Christianos Consuetudo, quam è priscis scriptoribus etiam in beatis martyribus & piis aliis probè exercitatem firmavit *Idem Gretserus* (c. 1. c. 3. p. 9. & sq.) Nostro verò tempore evuluit ista consuetudo, sumtibus ut parcatur, luxuique habenæ injiciantur, imprimis cum aliis modis loculis terræ mortuorum corporibus infarciendis intentis loculi re pecuniaria expilentur.

§. 152.

Mumias exoticas hactenus consideravimus easque artificiales, quibus & appendicis loco unctiones & lotiones Christianorum veterum superadditi.

Epi-

Epimetri loco addendum censeo Mumiam Bohemicam, de quâ sequentia *Bohuslaus Balbinus* (*Decad. 1. l. 2. Misc. Bohem. c. 8. §. 2. p. 86.*): In arce Bohemiae Brundusio (*Brandeis*) mirabili eventu & nunquam satis explorato *Imperator Rudolphus* Mumiam humanam verissimam effodit.

§. 153.

Sed ad Mumias nostrates. Chemicæ Mumia nomine in alio significato non raro utuntur. *Paracelsus* Mumiam aliam facit corporalem, aliam spirituales. Corporalem vocat non ratione ipsius esse formalis, quatenus in se suâque Naturâ talis est: Nulla enim propriè Mumia est, nisi spiritualis, ut *Præceptoris* mentem explicat *Andr. Tenzelius* (*§. 1. Med. Diastat. c. 1. p. 9.*). Spirituales autem, quæ propriè & substantialiter Mumia Spiritualis non est, sed duntaxat ejus proprietas (*ut idem ib. §. 10.*). Ita Spiritus Mechanicos corpora sed spiritualia, & spiritus rursus, sed corporeos nuncupabat *Petr. Severin.* (*Id. Medic. Philos. c. 8. p. 101.*). Mumiam igitur propriè sic dictam substantiam corporis tenuissimam, spirituales ætheream, cuique pro sua naturâ & specie ingenitam, in morte & post mortem aliquatenus permanentem, cum affectionum, tum virtutum ejusdem intimarum & propriissimarum pl. abundantem, indeque cum suimet, tum proprietatum ejus ritè extractæ transplantationis constellatæ medio mirè prodiga & fœcunda, ad eum finem, ut vel in suo, vel in alieno subjecto natura, seu dispositio vitiosa morbidaque corrigatur integra & sana conservetur & roboretur, iterum *Tenzelius* (*c. 1. p. 13. & 14.*) definivit. In eundem ferè sensum *Sebastian. Wirdig.* (*l. 2. Med. Spirit. Curios. c. 27. §. 2. p. 251.*) Mumiam vocat, & ad Transplantationem idoneum esse censet quodcunque vehiculum, quod spiritibus imprægnatum est, ut sunt sanguis extravenatus, sudores, urinæ, excreta, sputa, alvi feces, capilli, unguium segmenta, lac & aqua balnei, lotura sordium &c. Mumiam corpus, spiritum, balsamum vocat *Paracelsus* (*de Philos. 11. 4. p. 313.*) Quamcumque vitam corpus vivit, ex sola vivit Mumia pronunciat (*l. 4. de Vit. Long. c. 7. p. 854.*) *idem.* Mumiam & balsamum pro iisdem habuisse *Paracelsum*, retulit (*p. 2. Diss. Antiparat. p. 86.*) *Th. Erastus.* Unum & idem *Paracelso* extitisse Balsamum, Mumiam, Mercuriam, Quintam Essentiam, Arcanum, Elixir, materiam pelatam, Mannam, judicabat (*Id. Med. Philos. c. 2. p. 17.*) *Petr. Severin.* Quid aliud Mumia balsamita, conservans mortale corpus à vermibus, quam balsamum, quod pro Sale corpori datum, ne putresceret? *querit Idem & respondet* (*c. 1. p. 24.*). Qui & in eodem semina rerum collocavit, (*c. 8. p. 102.*). Virtutem Mumialem spiritum insitum & con-

(PPP PPP)

fer-

fermentatum interpretatur J. B. Helmont. (tr. de Mag. Vuln. cur. n. 3. p. 595. § n. 95. p. 610.)

§. 154.

An Mumia corporales apud nos parari possint, si quæras, affirmativam amplexus est P. Andr. Matthiol. (comm. in l. 1. Dioscor. c. 85. p. 89.), quam obelo notavit Petr. Bellonius, cui tamen (l. 5. Epist. p. 392.) ex parte respondit. Inter Mumias autem corporales medicata corpora ex Ægypto & aliunde translata non numerat (l. de Philos. tr. 3. p. 311.) Paracelsus, substituit his Mumias alias & quidem quadruplices: Terrestrem, Aquatilem, Aëream & Igneam, paulò post verò (p. 312.), tres allegat tantum, terrestremque excludit. *Der allerfürnehmste Mumia, der am höchsten zu loben ist, das ist der Mumia der Luft, das ist der Leib der an der Luft oder im Luft zu einen Mumia ist worden, der Mensch der gehenckt, gespißt oder geradebrechet ist worden* (ex justitia peremptus, ut loquitur P. Joh. Faber l. 2. Myrothec. Spagyr. c. 11. p. 515. suspensus, vel rota contritus, vel hastatus, ut monet Basil. Chym. p. 447. Oswald. Crollius, in hoc enim vis mumialis adhuc. Super est juxta J. B. Helmont. c. l. n. 3. p. 595.) *Denn er stirbt am Luft und in Luft ist sein Grab und Verwesung. Und dieses sind die constellirten Mumia, darinnen das Obergestirn gewaltiglich imprimirt und influirt. Und so bald es Sonn und Mond überscheinet, ist er in seiner höchsten exaltation, und in Kräfte und Tugenden gar wunderbarlich. Und wann die Aerzt und sonst männiglich wüste, was mit diesem Mumia fürzunehmen, oder worzu er nützet, würde kein Uebelthäter am Galgen, oder auff dem Rad liegen bleiben, sondern hinweg genommen, wo es anders möglich wäre. Also ist nun das ein Mumia des Wassers der ertruucken ist, oder ertränckt ist worden. Denn im Wasser hat er sein gesundes Leben verlohren, und ist zu Mumia worden. Also der Leib der mit Feuer hingerichtet wird, oder umgebracht wird, ist Mumia des Feuers, denn er auch im Feuer sein gesundes Leben verlohren und zu einer Mumia worden ist.* Mentionem etiam harum fecit Joh. Ernest. Burggraff, (in Biolychn. App. de Mum. Theophrast. p. 117.) Cum verò Mumias constellatas appellet Aureolos, cum constellatio sit siderum certus positus, quem nec indicat, nec describit Mumiater. Calorem autem, qualis in Sole, ad putredinem cadavera disponere nemini non constat. De lunæ lumine supra (l. 3. Tit. 1. §. 60.). Hoc verò non de combustis, sed adustis saltem, aut ab igne suffocandis interpretandum. De crematis nil præter ossa quædam restant calcinata, cinisque inter carbones latens à quo separabitur, neque linteum incombustibile ex Asbesto prostat, cui cada-

vera

vera inclusa comburebantur quidem, cinis tamen & ossa linteo inclusa servabantur.

§. 155.

Carnem autem s. Mumiam morte naturali defuncti optimo jure rejicit *Paracelsus* (c. l. p. 311.) & *Schelmen Mumiam* nominat: De cadavere enim sponte & fatifcente Naturâ mortuo tam insitus, quam influens spiritus migrarunt simul, juxta illum (l. 6. de Nat. Rer. p. 896.) & redivivum *Paracelsum* *J. B. Helmont.* (c. l. n. 96. p. 610.) *Add. Nicol. Papin.* (Diff. de Pulv. Sympath. in Theatr. Sympath. p. 2. p. 154.). *Russi hominis carnem* eligit *Job. Schræder* (l. 5. Pharmacop. Cl. 1. c. 23. p. 294.), quia in hoc sanguis tenuior, (sincerior habet *Dan. Beckherus* c. l. p. 253.), quod supra adductis (l. 1. Tit. 3. §. 36.) non videtur consonum, omnes namque russi sunt mercuriales & tendunt vel ad bonum vel ad malum, ut observat *Job. Hartmann.* (in Not. ad Basil. Chym. Croll. p. 449.). Sit viginti quatuor annorum, perque diem & noctem in aëre relinquatur & luminarium radiis irradietur, ut inde titulum mumiae constellatae acquirat, ut (§. præced.) *Paracelsus* & *Andr. Tenzel.* (c. l. p. 8.) illam cognominarunt. Carnem musculosam, brachiorum, femoris & aliarum partium carnosarum (cur non & ipsius visceris cordis?) *Beckherus* (c. l. p. 294.) eligit, frustulatim conscindit & aspergit pulvere myrrhæ & tantillo saltem Aloës, postea imbibit macerando aliquot dies in spiritu vini, suspendit per horas sex vel decem & iterum eodem S. V. imbibit, tandemque in aëre sicciori locoque umbroso, non verò sole illam suspensam siccatur, tumque assimilatur carni fumo duratae sine foetore. Prior igitur spiritualis erit, hæc corporea, sed non sine spiritu. Illa ad Transplantationem morborum; hæc ut medicamentum in variis morbis internè & externè exhibetur. Paratur ideo ex illa contra venena morbosque venenatos Alexipharmacum à *Paracelso* (in libello aut potius *Schedula de Mumia* T. 2. op. p. 1070.), qui & extractiones Mumiae docuit (l. 3. de Vit. Long. c. 10. p. 851.), quam explicatam *Jacobus Lupius* in der Schatzkammer der Natur dedit. *Theriacam* inde paravit *Oswald. Crollius* (c. l.), quam laudat & reliquis præfert *Job. Hartmann.* (c. l.). Quintam ejus Essentiam descripsit (c. l.) *P. J. Faber.* Quæ desunt, suppleant *Dan. Beckherus* (c. l. p. 279.) & *Job. Schræder.* (c. l. p. 295.)

§. 156.

Ante *Paracelsum* hujusmodi Mumias exhibere Æthiopes consueverunt. Illi namque Mumiae utilitatem vel experti sunt, vel ab aliis deprædicatam acceperunt, ne eâ destituantur, ita arte parare solent, sicut fidem facit *Fr. Alloysius de S. Raymundo* (Hist. Æthyop. cit. Th. Bartholin. Diff. 5. de Med. Dan. Domest.

p. 223.) Hominem bello mancipatum, optima valetudine præditum, ætate virgine jucundis poculis & epulis salutiferis alunt, donec opportunus ipsis videtur, ut juguletur & trucidetur. Hinc extractis visceribus partibusque putredini aptis myrrha, Aloë, Croco, aliisque aromatibus cadaver replentes suspendunt, quousque humiditas omnis aquosior extillaverit, reliquum pro Mumia ad varios affectus servant, vide *supra* (§. 64.) alium maximeque diversum modum. Et cum *secundum Eundem* non propter Aromata, sed propter sanguinis carnisque humanæ virtutem Mumia in pretio & honore Medicorum esse cœperit.

§. 157.

Mumiam artificialem composuit *Alaymus* (c. 1. cit. *Tb. Bartholin. c. l. p. 222.*) ex sanguine humano optimo & ab omni corruptione alieno per Balneum Mariæ destillato, cui Myrrham, deinde Aloën & Crocum miscet & in Trochiscos efformat pro verâ Mumiâ ad usum servandos. Descripsit & Mumiam vitæ ex sanguine humano *Dan. Mylius* (l. 5. *Basil. Chym. p. 623.*), cujus descriptionem excerptam vide sis *apud Dan. Beckher.* (l. 1. *Med. Microcosm. c. 14. p. 158.*) Paracelsici loquuntur omnium magnificentissimè. De Essentiis vel præparationibus Mumia ex carne sicca vel recente, vel sanguine differit (c. l. c. 23. p. 978.) *Andr. Libavius.*

§. 158.

Magnatum cadavera etiam aliquando apud nostros condiunt Medici & Chirurgi. Antequam ad ipsam Balsamationem, ut vocant, accedant, ut in promptu sint tum instrumenta & vascula & alia necessaria, cum compositiones Balsamorum, Pulverum & Specierum provident. Sunt autem cultelli Anatomici, novacula, volsellæ, styli, unci, habenæ, syringa, ferra, acus cum filis, forfex, siphones, scalper cum malleo ligneo aut plumbeo, capsula una aut plures ligneæ aut plumbeæ pro intestinis & visceribus, stuppæ cannabinæ, linteola, telæ, spongiæ, vasa lignea, aqua calida & frigida plena, stannea aut cuprea pro viscerum mundatione & ablutione, vasa etiam terrea, quibus acetum, Sal aut Nitrum continetur, thuribulum unum vel alterum, Sparadrapum pro toto corpore involvendo, quod fit dum linteamen speciebus sequentibus liquidis immergitur. ℞. Cer. nov. ℥ij. Resin. Pin. Terebinth. āā. ℥j. Gumm. Arab. ℥vij, quæ est *Reineri Solenandri* (l. c. p. 487.) & hæc si non placet, illam, utpote elegantiores, quam habet *Balth. Tim. à Guldenclee* (c. l. p. 45.) substituere poteris. Libram his addunt quidam, cum V. ponderibus, quibus viscera ad lancem examinare cura est, Mensa demum oblonga, & si haberi po-

terit, versatilis in quam debito modo cadaver condiendam reponitur & extenditur.

§. 159.

Quæ è Pharmacopoliis petuntur è supra memoratis simplicibus constant. Sunt autem partim pro toto corpore abluendo, v. g. Vinum simplex austerum aut myrrhatum, partim cavitatibus seu ventribus eluendis, quæ sunt iterum Vinum, Acetum Vini, Aqua Salsa, Vitriolata, Aluminosa, Spiritus Vini, s. Aqua Vitæ per se, aut si compositionem amas, Acetum Vini optimum, Myrrha rubra, Aloë succotrina & Camphora imprægnatum, aut etiam supra à *Dn. D. Job. Majore* (§. 108. & l. 2. Tit. 2. §. 12.) commendatum destillatum. Quos sumtum & impensarum non pœnitet, Balsamo è Therebinth. Cypriâ, Storac. Liquid. Balsam. Peruv. de Tolu, de Cupaiva, Oleo Javin. & Spic. parato, aut Georgii Tobix unguentum ut vocat proprium, sive ad condituras destinatum è Therebinth. Cypr. ʒiiss. Ol. Cinamom ʒj. (aut, ut pretium minuatur ʒß & ʒo st. Cort. Citr. ʒj.) Ol. Spic. ʒß. Zibeth. ʒß. Mosch. ʒj. (*Vid. M. C. Dec. 2. A. 8. obs. 170. p. 423.*) aut Oleo Balsamino *Fumanelli* (*de Compos. Medicam. c. 6. p. 273.*) post ablutionem factam & aliquam exsiccationem interiores cavitatum parietes illinunt; Alii saltem Therebinthinam coctam in usum trahunt, sic namque tenacius pulveres inspersi iisdem adhærent, quod *Wolfg. Hæser.* (c. 1. p. 248.) monuit. Pro cavitatum corporis, Abdominis, Thoracis, Capitis conditura & repletionem in usum à *Foresto, Solenandro, Reusnero, Pigræo, Aldrovando* (l. 6. de Insect. c. 2. p. 270.) *Hæsero, Timæo, à Gûldenkle, Dürrio* &c. descripti revocantur pulveres. Et his quidem multi infimum, & medium ventrem solum farciunt, supremum verò, utpote eminentiorem Gummatibus aut succis nobilioribus replent & contra putredinem muniunt. Pro exteriorum partium odore s. v. Linimentum *Dürrii*, si pro Oleo Nuc. Muschat. expr. Oleum Jasmini & Rosatum substituas adhibendum & ne flavedinem facies cum membris externis visum incurrentibus contrahat, & contra aëris injurias defendatur *Vernix Clauderi Nostri*, & qui cum eo ferè convenit *Stephan. Blancardi* (*Neue Art zu balsamiren* §. 10. p. 11.) illinendus. Sunt qui Spiritu Vini Camphorato faciem irrorant, oleo autem spicæ cutim reliquarum partium fricant.

§. 160.

Ubi in terranea exenturi sectioni accingimur ab ãmo ventre ordimur, vim putredinis ut eluctemur, prout *Job. Vesling.* (*Syntagm. c. 1. p. 3.*) loquitur, sequimur hac in operatione Anatomicos, qui longitudinaliter primo, latitudinaliter dein, adeoque decussatim abdomen incidunt, cavendo, ne umbilicus

refecetur, ligato propè ani sphincterem intestino recto, post intestina cum Peritonæo, Omento, Mesenterio & Ventriculo, Epate, Liene, Utero, Renibus, Vesicâ, Testiculis, Chirurgo ministrante exseinduntur. Remoto sterno more Anatomicis solenni Thorax aperitur, cor & pulmones cum Mediastino & Pericardio Venis & Arteriis, Diaphragmate & Oesophago ad epiglottida usque eximuntur, vasaque resecta exprimuntur & sanguine diligenter repurgantur. Cranio ferra circulariter separato, Cerebrum emitur, faucesque cum Naribus per Syringam probè eluuntur, quamvis Principum capita aperiri non sit moris, si *Henric. Smetio* (l. 10. Misc. p. 537.) auscultes. Ita *Ottonis III. Imperatoris* Cadaver, teste *Alb. Kranzio* (l. 4. Saxon. c. 26. p. 94.) exsectis visceribus, ut imputribile maneret Roma, (ubi mortuus) reductum est in Germaniam. Tandem ad Artus pollinctoris convertitur labor, & partes musculosas, brachia, femora, suras, nates profundè secandum longitudinem incidit & dividit, omnes venas exteriores juxta monitum *Petr. Pigræi* (l. 4. Chirurg. c. 18. p. 401.) secat, totumque sanguinem quoad fieri potest, inde extrahit.

§. 161.

Partes exemptæ à ministris purgatæ vasculo uni aut pluribus includuntur, pulveribus prædictis asperguntur & terræ committuntur. Intestina tamen secundum *Solenandri* consilium (c. l.) prius conscindantur. Abdominis & Thoracis cavitates primò Aquâ frigidâ lavantur, (calidam & Spiritum vini elegit *Steph. Blancardus* c. l. §. 9. p. 9.) spongiisque probè detergantur, hinc aceto acerrimo, Aqua tandem vitæ, aut alio balsamico & therebinthinato liquore, tandem pulveribus fricantur, adimplentur, cutisque consuitur. Cor intra cadaver reponendum eodem modo præparat *Güldenkleee*, aceto autem incoquit *Philipp. Hechsteterus* (obs. med. Decad. 10. Cas. 9. p. 432.). Eodem modo etiam cranium elotum & spongiis, pulveribus, stuppisque repletur, artusque iisdem consperguntur. Postremo omnium cadaver linteo incerato calente adhuc obvolvendum & pice navali, vel resina pini & styrace liquida ad ignem fufis illinendum, juxtimque cavendum, ne brachia nudum cadaver attingant, aut digitorum digitus.

§. 162.

Monet hic *Güldenkleee* (c. l. p. 414.) (α) condituram à morte defuncti maturandam, nec ultra diem naturalem præsertim æstuate cœlo differendam. (β) Cadaver etiam post condituram loco frigido, nec radiis solaribus exposito asservandum. Nec (γ) cistæ lignæ sed plumbeæ & suprâ hanc stanneæ vel argentææ id includendum. Lignum enim facilè teredinem vel cariem contra-

tra-

trahit, & in locis subterraneis & humidis protuberat, cistasque seu stanneas, seu argenteas, quâ parte ferruminatæ sunt, dissolvit, ut in sepulturâ hæreditariâ Ducum Brunsvicensium Wolfenbütelæ Anno 1644. videre ipsi contigit. (d) Omnia circa condituram fideliter & summo studio peragenda, ne putridum quid postea exhalet, & foetore suo vel amicos, aut quibus custodia, aut funeris cura demandata est, offendat, id quod non sine ignominia magni cujusdam Medici factum Idem meminit, & mihi de glorioso Chirurgo idem narratum. Inde etiam prudentiores vestimenta cadaveris odoratis aspergunt pulveribus, Cervicalia pariter adimplent herbis odoratis, & aliquot earum comprimis viridum si tempus favet, fasciculos composito adjungunt Cadaveri. (e) Æstate fiat hæc operatio in conclavi ventis pervio, & qua Boream spectat fenestris apertis. Hyeme lucente Camino accensis lignis fraxineis & quercinis aut Juniperinis minimè verò in hypocausto. Quod si loci commoditas, addit (c. l.) *Pigreus*, priusquam cadaver condiatur, unum aut duos aut tres etiam dies macerandum erit & imbuendum Muria, cui Aquæ vitæ & Aceti aliquantulum admiscebitur. Tunc enim cadaver multo melius à corruptione vindicabitur. Lixivium è Sale marino & Alumine parat *Blancard.* (c. l. §. 3. p. 4.) eique immergit totum cadaver & addit: *Auf diese Weise können die Körper aus fernen Ländern an andere Orte, ohne einzigen Gestanck oder geringste Verderbung, geführet werden.*

§. 163.

Nobilis Ludovicus de Bils in Coppensdamme & Bonem civitatis & Territorii Ærdenburgici in Flandriâ Prætor superiori seculo non solum Anatomicis dissectionibus (de quibus l. 2. Tit. 2. §. 10.), sed & singulare cadaverum conditura inclaruit, quam nec quisquam hætenus, sunt verba *Joh. Henric. Pauli* (*Anat. Anatom. Bilsian. c. 2. p. 14.*) adæquare, multo minus superare nec imitari quidem ipsius potuerunt criminari. Is quinquaginta cadavera, (scribit *Laurent. Strausius de fæt. Mussipont. p. 9.*), peculiari balsamo condita se monstraturum pollicebatur, ubi quidem æquè ac in vivis naturalis venarum, artèriarum nervorumque structura ad oculum pateat, muscutorum item separatorum origo & nexus, Cor, Epar, Pulmones, viscera oculique cum Cerebro tam accuratè, ac si vita gauderent corpora conspici possint. Duratura quoque hæc cadavera balsami hujus beneficio omnis corruptionis expertia ad multa lustra una cum omnibus vasis & visceribus, quinimò etiam sanguinis circulationem, omnium valvularum differentias, quomodo insuper hæ claudantur aperianturque, qua ratione chylus ad cor perveniat, cordisque ventriculum ingredia-
tur: lacrymæ ad oculos deriventur; Saliva ad os profluat, vasa etiam lymphatica

tica Hepatis Parenchymati sese ostensurum profitebatur. Integra autem absque evisceratione balsamavit, ut nil minus eorum naturalis nexus remanserit (*Vid. Act. Bilsian. p. 39.*). Dissecavit post diebus canicularibus in publico amphiteatro Sylvæ Ducis erecto (*Tob. Andreae Bilanc. exact. Bilsian. & Claud. Balsamat. p. 27.*), & in dissectione illius ad 7. & 8. septimanas continuavit (*p. 28.*). Estque *allegatus Tobias* ejusdem cum Bilsio opinionis, quod etiam cadaver hominis peste extincti; imò illud, quod per unum alterumve à morte diem sepultum fuit & initium putredinis jam concepit, possit vi istius balsamationis in tantum conservari, ut reliquum, quod nondum corruptionem sensit, in suo statu reservetur (*p. 31.*). Quin si cadaver foeteat, principio balsamationis facto foetor sensim imminuitur, usque dum penitus pereat, juxta Experimentum *Bilsii* in homine (*p. 33.*) & *T. Andreae* in porcello. (*p. 34. & p. 66.*). Bilsium demum nullis studiis doctorum tinctum artisque Chymicæ & Pharmaceuticæ penitus ignarum extitisse non diffitetur (*p. 96.*). Plura Idem ad *Th. Bartholin.* (*Vol. 3. Act. Hafn. observat. c. 5. p. 9.*)

§. 164.

In ædibus *Bilsii* prostant quinque ejusmodi Mumia pretio 40000. florenorum, nec sine thalero Imperiali (*Vid. Claud. c. l. c. p.*), ullus ad videndas has merces admittitur, meminit *Th. Bartholin.* (*Respons. ad Zass. p. 530. & orat. 47. p. 331.*). Duo cadavera pollincta vendidisse fertur *Christiano*, Duci Megapolitano 16000. fl. *O. Borrichius* (*ad Th. Barth. Cent. 3. Epist. 93. p. 402.*) scripsit. Ab Ordinibus Brabantia pro quinque cadaveribus sceletisque octodecim millia florenorum accepit, testimonio *Balthas. von den Cruice* (*apud Piens. tr. de Febr. in gen. c. 3. p. 180.*), sumtuosam esse ejusmodi condituram Ipse propalavit, & 40. cadavera non minori sumtu quam 12000. florenorum confici posse dictavit. *Vid. Th. Barthol. (Orat. 47. p. 325.)*

§. 165.

Quomodo verò, quibusve mediis & medicamentis corpora servet, nulli nisi vicijs mille librarum Flandricarum Ipsi solvantur revelare hactenus voluit, narrat *Anton. Deusing.* (*in Append. ad Exercit. de Nutrim. in corp. elaborat. p. 280. & vindic. fæt. Mussipont. extra uter. genit. f. 6. p. 115.*), Si benè observavi, meminit (*ap. Th. Barthol. Cent. 3. Epist. 89. p. 385.*) iterum *O. Borrichius* in capaci ahenò corpus jam artificiosè sectum decoquit, & quicquid aqueum, quicquid oleosum est, nimis despumando & evaporando aufert, reliqua Pissasphalto aliisque putredini adversis incoquit. Hæc videbar mihi, pergit, partim ex ipsius ore, partim ex propiori inspectione cadaverum colligere. Nihil illi cum *Glaubero*

com-

commune fuit, nihil in his salinum (contrarium habet *Clauderus* (c. l. c. 5. p. 137.) omnia molesto Balsami odore plena. Præparatio Bilsiana (*judicat ipse Th. Barthol. c. l. Epist. 95. p. 411.*) ingeniosa est, neque verò tota elixatione absolvi-
tur, neque olea & balsama alio ferè instituto inunguntur, nisi ut tegant arti-
ficium.

§. 166.

Mirum namque in modum illudere voluit curiosis operis indagatoribus, & Zelotypia arcanorum suorum, non tam correptus, sed corruptus fuit, ut *Tob. Andree* (c. l. p. 84.) utar verbis. Et ne quidem ancillam, multò minus famu-
lum suum admittebat, ut si lignum aut cespites ad struendum à nobis in con-
clavi secretæ balsamationi aptato focum afferrent, illud transverso oculo intro-
spicerent. Imò cum mihi soli ostenderet, in alia camera modum, quo animal por-
est præparari, & postea ad vasa capillaria & minutissima quævis alia (alias invisi-
bilia) benè perspicienda, & absq; fusione sanguinis separanda, detur accessus, non
solum extra urbem famulum ablegavit, quo tanto minus ipsi esset occasio quid de
hoc negotio explorandi, sed etiam nec ipsum filium suum adesse voluit. Vendidit
autem viginti duobus florenorum millibus (*pergit Andree p. 88.*) & artem suam &
quinque illa cadavera artificiosè condita Regi Hispaniarum & Brabantia Or-
dinibus. Adeoque nec vigesies mille imperiales, uti *D. Clauder. (Method. Balsam. corp. c. 5. s. 3. p. 129.)* asseruit, Hispaniæ Monarchiæ mandato per *Bra-
bantia Gubernatorem Marchionem de Caracena*, pro communicandis arcanis suis,
arcanis suis nec bis mille imperiales ipsi pro annuo stipendio promissi, multo
minus soluti, sed tantum 2000. floreni.

§. 167.

Imitari ausus est *Bilsum Joh. van Horne* & de triumpho magnas cœpit
cogitationes, (*ut prodidit ap. Bartholin. c. l. Epist. 22. p. 82.*), qui & Brachium
humanum ad imitationem Bilsii præparavit (*Epist. 81. p. 347.*), ita conditum
sine balsamorum ulla mixtura, ut omnia vasa apertissime ostendantur non ali-
ter, ac in recenti cadavere color nativus partium, sed pallidior aliquanto, (id
quod tamen facile se emendaturum profitetur,) imò & mobilitas articulorum
conservetur. Sane si ita reliquum corporis absolveret, tradit *Ol. Borrich. (l. c. Epist. 91. p. 393.)*, jam licebit *Bilsio* cœnas comedere & florenis 50000. fru-
strato (tanti enim mumias suas simul æstimat,) parcius sua laudare, cum in-
fra Hornianum artificium videantur æstimanda.

§. 168.

Post Hornium *Nicolaus Steno*, inter nobiliores non ignobilis Professor, in eo-
(Qq q q q) dem

dem opere indefesso studio occupatus muriam in subsidium vocavit; verba *Th. Bartholini* (*Vol. 5. Act. Hafn. abs. 5. p. 9.*) sunt sequentia: Cum magnus Professor. *Nicol. Stenonius* studiosorum commodis invigilaturus corpora humana & brutorum diutissime muriâ condita conservaret, & curiosis Artis datâ occasione demonstraret Hafniæ sine ulla putredinis labe, continere me non potui, quin Stenonianam Artem & industriam Bilsianæ præferrem. Id cum significaret *D. Tobia Andrea, Medico Bremensi*, contrarium ille asseruit in Responsoriis, qua ap. *Bartholinum*. (*c. l.*) & *Tobiam Andrea* (*c. l. p. 45.*), qui ipse non solum Bilsiani ingenii, sed & ingenuus veritatis fautor mihi videtur, imprimis si flexibilitatem partium, muscutorum & membranarum omnium attendas, cum muriatica rigida evadant & dura (*vid. §. 177.*), & tandem etiam in tabum diffuant.

§. 169.

De Balsamatione *Nobilissimi Gabr. Clauderi nostri* jam supra (§. 84.) quædam in medium adduxi. Non omnia vana, quæ *Vir celeberrimus* docto orbi promisit. Optassem eidem diuturniorem & quietiorem vitam, sed praxis florentissima magnos interrompebat ausus, tandemque ipsa mors beata. An illa cum Bilsianâ componenda sit, docuit sæpius *allegatus D. Tob. Andrea* (*in Balance exactâ, Bilsianæ & Clauderianæ balsamationis per modum Epistolæ patrui suo D. Samueli Andrea, Theologo communicata & Amstelodami 1682. impressa*), cujus mentem in Epitomen redactam exhibent *Acta Eruditorum Lipsiensia* (*Anno 1682. p. 270.*)

§. 170.

Breviorem minusque sumtuosum Balsamandi rationem & Methodum erudito orbi exposuit scripto, (*Neue und besondere Manier alle verstorbene Körper mit wenig Unkosten dergestalt zu balsamiren, daß solche in etlichen hundert Jahren nicht verwesen, noch Farbe und Gestalt verlihren können*), *Medicus Amstelodamensis, Stephanus Blancard*. Fecit autem condituram suam duplicem, humidam & siccam. Primam liquoris beneficio sistit, v. g. Lixivio s. Muria è sale marino & Alumine (§. 3. p. 4.), Oleo Terebinthinæ (§. 4.), Et Spiritu vini (§. 5. p. 5.) cum quintâ parte Spiritus salis ammoniaci, cum calce parati remixto (§. 6.). Idem de Spiritu matricali expectandum censuit (§. 6. p. 7.), ut verò à sordibus primæ & secundæ culinæ repurgetur Cadaver, primò Aquam, calidam Syringa per os injicit, usque dum per infimum guttur elabatur, & sic quicquid est recrementorum eluatur, quo facto spiritu vini ventriculum & intestina explet, ne quid de aquâ remaneat. Hic verò Æthyopem dealbare *Blan-*

cardum, cum spirituum pauperie laborent, hæc cavitates actionesque fibrarum & membranarum Stomachi & Intestinorum penitus cessent, facile concludes. *Vide supra* (§. 140.). Vasa præterea aperienda & siphone aqua calidâ omnem cruorem educendum svadet.

§. 171.

Via siccâ Balsamationem instituit, dum primò corpus aqua calida, dein spiritu vini lavat & purgat, post corpus faciem præprimis pigmento cum The-rebinthinæ spiritu dealbat, ut colorem nativum mentiantur (§. 9. p. 9.), ve-nasque & arterias cera rubra infarciendo colorem naturalem conservare aut re-vocare tentat, corpus arcæ ferali includit & Mumia, (quam non exprimit,) quasi sepulchro condit, ne Atmosphæra varietate sua illud invadat lædatque (§. 10. p. 11.). Et hæc de integro corpore, felicius tamen exenteratis visceribus cada-verum integritatem promovere fatetur, (§. 11. p. 12.). Exemta verò viscera con-dit exsiccando & variis balsamationibus putredinem corripiendo, quæ quia prolixiora sunt, quam ut hic inseri possint, ad ipsum Autorem Benevolum Le-ctorem amando. Ista vero dum perlegit, multa in illis reperiri, quæ ani-madversionem promerentur, attendat.

§. 172.

Quid veteres moverit, ut corpora condirent, non una à variis allegatur causa. Umbras circumvolitare corpora, donec consumerentur, Ethnicis erat persuasum. Stoici, (inquit Servius in l. 3. *Æneid.* v. 67. p. 319.), tamdiu dicunt durare animas, quamdiu durat corpus. *Add. Caspar. Barth. (T. 1. in Stat. p. 107. & T. 3. p. 2423.)*, omnium optimè nos Ægyptiorum institutum edocere poterit *Herodotus* (l. 3. s. *Thalia* p. 73.): Ægyptii, quia persuasum habent, ignem animatam belluam esse, & omnia quæ nascuntur devorare & postquam devo-rando fuerit expleta, unâ cum ipsa re devorata emori, ideoque non est apud eos consuetudo mortuum belluis tradendi, sed saliendi, tum ob id, tum ne huma-tus devoretur à vermibus. Ægyptios resurrectionem non ignorasse, ideoque corpora ne perirent hoc ipso munere conservare instituisse sunt, qui astruunt. Ægyptii periti sapientiæ, pergit Servius (c. l.), condita diutius reservant cada-vera, scilicet ut anima multò tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec ci-to ad alia transeat. Romani contra faciebant, comburentes cadavera, ut sta-tim anima in generalitatem, id est in suam rediret naturam. Alii animas in corpore adhuc hærentes à putredine contaminari statuebant, ut *Georg. Phil. Harsdörffer. (spec. histor. hist. 4. §. 17. p. 27.)* tradidit. Quasi ad convivia pro-ficisceretur mortuus, ungebatur & coronabatur, quod è *Stobæo* docet (l. 7.

Sacrar. lect. c. 1.) Conrad. Rittershusius. Græci & Romani ut foetorem, usque dum cremarentur, (*Vide supra §. 148.*), removerent, & ne in rogi conjecta cadavera ustrinæ foetore aërem conspurcarent, in ista ustrinâ adhuc immodici luxus cultores non parcâ manu ditiores odorata & Aromata flammis iniecerunt.

§. 173.

Nos nostra condimus, (1.) ut elegantissima & perfectissima machina putredinis tyrannidem & inde emergentem deformitatem evadat & diutius conservetur. (2.) Fœtor inde surgens frangatur & exilio mulctetur. (3.) Æternitati sic præluditur, spesque resurrectionis apud superstites fovetur & stabilitur.

*Hinc maxima cura sepulchris
Impenditur: Hinc resolutos
Honor ultimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.
Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos est,
Aspersaque myrrha sabao
Corpus medicamine servat.*

Prudent. (Hymn. Cathemerin. 10.). Add. Augustin. (l. 10. de Civit. Dei c. 12.) & Job. Lohrin. (in Act. Apost. c. 9. p. 3.). (4.) Accedit vivorum in defunctos veneratio, quorum ut memoria, ita exuviæ perpetuitati sacrantur. Æthiopum pietas laudatur, quod olim demortuos suos gypso obductos, picturaque exornatos ad accuratam illorum effigiem vitro indiderint, & solenni pompâ per urbem conspiciendos circumtulerint. Quia, *referente Alex. ab Alexandro (l. 5. Genial. Dier. c. 2. f. 297. a.),* Ægyptiorum usus erat, ut in solenni epulo propinqvorum & affinium, qui decessere, aromatibus referta corpora iisdem lineamentis & specie recentissima, ac si vivi essent, introducant, hisque præsentibus & quasi convivis adhibitis epulentur, ad Magnates ea cadaverum cultura, ad nos exoticorum amasios transiit.

§. 174.

(5.) Aliquando & in Politicis commodum non spernendum hoc perennitatis præstitit subsidium. Ad civiles motus averruncandos defunctorum Regum conditura aliquando profuisse legitur, ut vivere adhuc & negotiis præesse persuasum fuerit & vulgo, & militi. Exemplum egregium *de Frothone III. Rege Danorum* memorat (*l. 5. Hist. Dan. p. 96.*) *Saxo Grammaticus.* (6.) Vel
in

in poenam vel in solatium nonnunquam diutius à putredine incorrupta corpora demortua vindicantur, recitat *Tb. Bartholin. (de Experim. Bilfian. Resp. p. 534.)* Eruit è *Plutarcho immortalis memoriae Is. Casaubonus* cruci affixorum corpora aliquando ad maiorem infamiam ungventis farta, seu ungventata: nimirum, ut diutius manerent integra & facies agnosci quiret. *Consul. Job. Mich. Dillher. (T. 1. Diss. Acad. Philol. p. 406.)*; Ita *Job. Bocold. Rex Israël*, ut se vocabat ejusque effigiem habet *Job. Meursius (l. 1. Athen. Batav. c. 25. p. 71.)*, cum sociis extinctus caveis ferreis (non quidem ungventati) illigabantur singuli & ad summam turrim urbis exponebantur penfiles, Rex quidem medius, & quanta est hominis statura sublimius, quod in commentarios retulit *Job. Schleidan. (l. 10. Comment. f. iii. a.)*. De impiorum corporibus & membris tempori & fato reluctantibus *supra (S. 23.)*. De posteriore sequentia *Tertullian. (l. 1. de Idolol. c. 11.)*: Etiam (aromata) hominibus ad pigmenta medicinalia, nobis quoque insuper ad solatia sepulturæ usui sunt. De Mumiarum usu in Medicina, quod addit (*c. l. p. 540.*) *Tb. Bartholin.* mox pluribus, idque ex accidenti est, non ex intentione pollinctorum primariâ, sed Medicorum quorundam curiositate & Mercatorum lucri cupiditate deductum. Ita etiam per accidens morborum sedes affectas & causas evisceratio illa conspiciendas suggessit. Plura *Gabr. Clauder. (c. l. c. 1. p. 12.)*

S. 175.

Mumias suas etiam demonstrationibus anatomicis destinavit *Lud. Bilsius*. *Bilsi* scopus fuit, scribit *Tob. Andrea (c. l. p. 51.)*, ut balsamata sua cadavera prius ad minutissima quæque ab Eo dissecentur & tunc demum in Mumias mutentur, quo & posteris locus picturæ, & libri essent, ex quo dispositionem fabricæ corporis nostri multò accuratius discere possint, quam ex multis anatomicis libris & signis. Paulo antequam hæc scriberet, monuit, (*p. 43.*): Talem exsiccationem cadaverum sua balsamatione non intendebat *Bilsius*, nec ob cadavera Magnatum condienda illam invenit, sed ut totum cadaver flexile & ad minutissima quoque disseccanda aptum permaneret. Tentavit id ante Eum *Guilh. Fabric. Hildanus*, non infelici successu. Habemus, scribit ad *Tb. Bartholin. (Cent. 4. Epist. med. 11. p. 37.) Mart. Boydanus in Bongarsii Bibliotheca*, Mumiam *Fabricii Hildani*, quæ venas, Arterias cum valvulis, & nervos totius corporis non in tabula monstrat, sed libere cum Cerebro, corde, Hepate &c. modum nescio, eum tamen inqviro & si inveniam in scrinio ejus, probabo ipsum. Præclarum inventum & institutum vocat quidem *Tb. Bartholin. (de Exper. Bilfian. Resp. p. 541.)*, pretiosam tamen nimis reputat juxta hanc demon-

strationem, ut omni Prosectorum stipendia superet. Nec tutam esse hanc in demonstratione valvularum, cum exsiccatae dispareant, & liquores immisos ubivis sine impedimento admittant, inde nec in demonstrationibus Mesorai-carum eidem fidem adhibet (*de Hep. defuncto* p. 573.). Nec in exsiccato cada-vere partium nativus color nec connexio, nec figura accurate conservari & monstrari tyroni Artis possunt (*Spicil. Lymph.* 2. c. 7. p. 505.)

§. 176.

Interim quomodo viscera exenta Condiri, ut in iis vasa, venæ & arte-riæ demonstrari queant, occupatur *Steph. Blancard.* (c. l. §. 15. p. 16. sq.). Venas ut ab arteriis distingvat, his ceram rubram liquatam, illis nigram Syringâ inji-cit, (§. 18. p. 18.). Idem in pulmonis præparatione svasit & præterea arteriæ bronchiali viridem ceram, Tracheæ albam ingerit, (§. 22. p. 22.). De musculo-rum secundum Artem præparatione & conservatione, ut demonstrationibus inserviant non spernenda (§. 13. p. 13.) in medium protulit. De *Fred. Ruysch.* artificio *Gabr. Clauder.* (c. l. p. 139.). Præparatur etiam & asservatur in varios usus Corium humanum, cujus præparationem concinnam promulgavit *Th. Bartholin.* (Cent. 3. Hist. Anat. 87. p. 178.). Pherecydem Philosophum à Lace-demoniis necatum pellemq; Ejus à Regibus oraculi monitu asservatam *Plutar-chus* (in *Pelopid.* p. 529.) retulit. De Ossibus *supra* (l. 1. Tit. 10. passim) dictum, putredinem in hæc nil valere. Ad Sceletopœjam quæ exhibentur, varie præ-parantur & dealbantur, qua in operatione Simonis Pauli artificium celebrat *sæpius celebratus Thom. Bartholin.* Paulinianam ad illum scriptam Epistolam di-vulgat, (*Act. Hafn. Med. Vol. 2. obs. 18. p. 43.*). Ingeniosè & accuratè id etiam proposuit *Mich. Lyserus* (l. 5. Cultr. Anatom. c. 1. § 2.) Est autem Corium huma-num inter coria fere & crassum maximè, & splendore candidum, notavit (l. 4. f. *Melpom.*) *Herodotus.*

§. 177.

Durant ad tempus prædictæ Mumix. Corpus servatum & ad duratio-nem curatum, quemadmodum in Ægypto faciunt, incredibile quoddam tem-pus fermè integrum manet, *Socrates ap. Platonem* (in *Phadone* f. m. 204. a.) discurret; una tamen Mumia altera quo præstantior, eò durabilior. Post duo millia annorum & supra anno 1490. Valentix urbe Hispanix cadaver *Adonizam Servi Salomonis* repertum fuisse, significavit (p. 8. m. m. c. 26.) *Hen-ric. Kornmann.* cum inscriptione, de cujus veritate tamen non sine causâ du-bitat *J. M. Dillherr.* (c. l. p. 56. sq. & p. 462.). Salita cadavera indurari, *Amasis* cadaver *ap. Herodotum* (l. 3. f. *Thalia*) evincit, de quo ista: simulatque in
ædes

ædes *Amasis* ingressus est *Cambyſes*, imperavit cadaver *Amasis* è conditorio afferri: Deinde prolatum verberibus cædi ac vellicari & ſtimulis pungi, omni denique contumelia infeſtari. Quod facientes poſtquam defatigati erant, nam cadaver (utpote ſalitum) reſiſtebat, nec quicquam omninò elidebatur, juffit cremari. Salita hujusmodi corpora tametſi certo tempore corruptioni reſiſtant, tandem tamen diffluere, hiſtoria ab *Athanaſ. Kircher*o (T. 3. *Oedip. Ægyptiac. Syntagm.* 13. c. 2. f. 398. & l. 10. M. S. f. 4. c. 11. p. 244.), è Cæſaris *Baronii* Annalibus excerpta, & ſupra (§. 83.) allegata, probare videtur. De *Cleo-patræ* cadavere quod per centum & viginti quinque Olympiadas illæſum duravit, ex *Epiftola Heraclii Imperatoris ad Sophoclem Philoſophum*, vid. cit. *Kornmann.* (p. 3. m. m. c. 21.)

§. 178.

Si illuſtrem Principem *Radzivilium* (*Hie-roſolymit. Peregrinat. Epift.* 3.) & *Andr. Lacurram* (in l. 1. *Dioſcor.* c. 88.) evolvas, eadem *Memphiticis* condituris contigit perennitas. De *Ottone primo Imperatore*, cujus ſepulchrum hodie extat *Magdeburgi* in crypta *Albert. Krunz.* (l. 4. *Saxon.* c. 17. p. 89.), ajunt, qui ætate noſtra viderant, corpus ejus poſt annos ſupra quingentos ita balfamo ſtare firmatum, ut velut in ſella ſedeat illæſum. Ultra centum annos nobilis *Venetus* aromati ſatus integer adhuc viſus, teſte *Gabriele d' Emiliane* (p. 1. *Itinerar. Epift.* 4. p. 394.)

§. 179.

Noſtro more condita decem, aut duodecim annos vix ſuperèſſe credidit *Rein. Solenander.* (c. 1.). *Bilſianas* Mumias non ita perennaturas, divinabat *P. Barbette* (ap. *Tb. Bartholin.* Cent. 3. *Epift.* 47. p. 195.). Nunc namque valdè madent, nunc juſtò ſicciores pulverescunt, quamdiu itaque ſint duraturæ? E *Theveto* &, qui Eundem citat, *Ambroſ. Paræo* (l. 11. *Chirurg.* c. 7. p. 270.), hæc *Andr. Libavius* (p. 3. *Singular.* l. 7. de *Bitum.* c. 16. p. 924.), vera Mumia detrahitur ex monumentis & lapideis urnis, ſeu capſis defunctorum in *Ægypto*, quarum rimæ tantâ Arte nobilibus ad æternitatem aromatibus condita, ut quæ iſtis ſtatim mortuis obvolutæ eſſent linteæ ſtolæ eæ integræ adhuc hodie viſantur. Ipſa autem corpora adeò florida, ut vix tridui cadavera eſſe judicentur. Et tamen in illis cavernis & ſpecubus ſubterraneis, è quibus illæ reconditæ eruuntur urnæ, nonnulla occurrere, ait, duorum millium annorum cadavera, quæ *Venetias* ex *Ægypto* & *Syria* deportari creduntur. *Martin. Cruſius*, (l. 8. p. 3. *Annal. Svevic.* c. 20.), pergit *Libavius*, annotat, anno *Salvatoris* 1485. quinto lapide extra urbem *Romam*, ubi porta *Appia*, muliebri cadaver eſſe repertum in ſepulchro mar-

marmoreo pulcherrimo plane integrum, idque virtute Balsami, Myrrhae, Cedri-
niolei & aliorum liquorum, quibus munitum fuerat corpus duorum digitorum
spissitudine. Fuisse eam foeminam eximia pulchritudinis, speciem habentem
ridentis; crines in nodum tortos, nexu collectos in occiput, auream infula ca-
put tectum, aureo funiculo cinctum, aureum annulum in sinistro digito annu-
lari, oculos apertos, lineamenta corporis apparentia omnia corporis partes
pressas surrexisse. Creditum ex Epitaphio, fuisse *Juliam Priscam Secundam. Q.
Clodii F.* Forfan hæc relatio eadem cum illa, de *Tulliola Ciceronis Filia*, de
qua *supra* (l. 1. Tit. 1. §. 5.), quod etiam recenti specie, sed inscriptione nulla ocu-
lis usurpasse *Alex. ab. Alexandr.* (l. 3. Genial. dier. c. 2. f. 216. b.) asseverat,
corpus tamen hujus aëri expositum in cineres desedisse, *Zerbus* (*supra* §. 58.) di-
xit. Quæ verò de Mumiis *Thevetus*, ea in nullo peregrinante aut scriptore
me legisse ingenuè fateor. Repetit hæc ipse *Th. Bartholin.* (Orat. 47. p. 343.).
Cum igitur fidem plenariè non solverit *Bilsius* Balsamationis, hoc mysterium
urnæ ferali inferre videtur, ut in mortales dissolvatur cineres, ut judicat *Phil.
Jac. Sachsus* (*Ocean. macro-microcosm.* §. 7. p. 8.). Et *Bilsi* tentamenta, utcun-
que egregia, jam diu computruisse, *Ol. Borrichij* (p. 2. *Hermet. Egypt.* c. 8. §. 11.
p. 210.) assertio est; quod vero maduerint, modo in pulverem visæ fuerint
fatiscere Lovaniensibus Professoribus, id imputandum censuit *Tob. Andrea* (c.
l. p. 76.), qui cadavera ista, quæ ab illo, vi contractus cum Rege Hispanorum
inito, acceperant, studio in Bibliothecâ publicâ exposuerant supra mensam
denudata ad fenestras non ritè contra aëris humidi ipsiusque nivis & pluviae
ingressum munitas. Hoc pacto enim aër humidus conclave illud perflans
ipsaque pluvialis aqua intrans, prout libros non paucos computrescere fecit,
ita etiam cadaveribus istis labem quandam aspersit. Cum tamen *Bilsius* illis
satis inculcasset, debere sicca conservari. Fecerant autem hoc studio, ut ju-
stam *Bilsum* calumniandi materiam habere viderentur, si, (quemadmodum
est factum,) inde corruptionem aliquam susciperent. Anteferunt *Fred. Ruy-
schij*, Professoris *Amstelodamensis* famigeratissimi Mumias *Bilsonianis* *Eruditi Lipsien-
ses* (*Act. Erud. Ann. 96. M. Jun. p. 270.*) dum pronunciant: Si *Bilsi* corpora
condiendi ratio vel ex eo tantum celebritatem obtinuit, quod specimen ejus
ipsis diebus canicularibus fuerit exhibitum; artificium certè, quod nobilissi-
mus *Fred. Ruyschius* ultra biennium cadavera humana conservavit, conserva-
taque anno superiori cum publicè Sirio æstuante, tum privatim, demonstra-
vit, tanto majoris habebitur, quanto præclariora, quæ ibidem recensentur,
simul ejus beneficio in lucem protracta, fuerunt. De duratione suarum Mu-
mi.

miliarum memoriae prodidit quædam *Clauderus noster* (*M. C. D. 2. A. 8. obs. 215.*), quid his post mortem *Viri curiosissimi* acciderit, hætenus non rescivi. Cum *Blancardi* lixivium cum *Bilsianâ* conditurâ convenire, è *Thomæ Bartholini* recensione modò allegata concludere liceat, Idem forsan fatum *Blancardianas* mansit, quod *Bilsianis*. De *Hornianis* nihil amplius Medicorum chorus fuit commentatus.

§. 180.

Quamvis mortuis potius, quam vivis, ad mentem *Clementis Alexandrini* (*l. 2. Pedagog. c. 8. p. m. 130.*), ungenta convenient, corpusque ungentatum de ipsa putredine triumphum agere videatur, Heroës tamen quidam à ferali & Naturæ ipsi divinoque oraculo (*Genes. 3. v. 19.*) minime conformi pompâ & luxu generoso abhorruerunt animo. De *Gloriosissimo Imperatore Carolo V.* quæ *supra* (§. 17.) ex Aliis allegavi, huc referenda. Eandem condituram cadaveris sui abhorruit, pomposumque luxum hunc calcavit *Christianus IV. Augustus Danorum Rex*, quod recensuit iterum *Thom. Barthol.* (*Resp. de Experim. Bilsian. p. 524.*). Eadem mens *Cyro Persarum Monarchæ*, qui ita apud *Xenophontem* (*l. 8. Cyropæd. p. m. 297.*) ad Filios: Meum corpus, ô carissimi Filii, neque in auro condite, neque in argento, neque in aliâ re prorsus ullâ, sed illud terræ reddite quam primum. Quid enim hac re beatius, quam terræ misceri, quæ pulchra & bona omnia gignit atque nutrit?

Nunquam emulatus sum cadaver sumptuosum,

Nam spatii non amplius occupat quam pauper.

Menandri vox est, ap. *Joh. Stobæum* (*Sermon. 122. p. 613.*)

§. 181.

Pulchrè etiam de hoc ritu *Ægyptiorum* à Christianis spreto, *Andr. Gryphius* (*c. l. p. 80.*): Gliscebat spes invicta reducis propediem vitæ vel in tenuissimum cinerem immutatos, superesse tamen, & ruptâ tumuli custodiâ, jam restitutos integritati ituros obviam haud segniter credebant. Inde evilit illud decus morti quæsitum per lanienam ac eviscerationes, quas exigit pollinctor, habitumque immane & insigni de honestamento pietatis famam affectantibus Papæ alicujus aut victimarii instar sævire in cadaver. E Christiana submissione vetuit idcirco *S. Ephrem.* (*in suo Testamento, quod narrat Jacob. Gretser. l. 1. de Fun. Christian. c. 3 p. 12.*) corpus suum aromatis condiri.

§. 182.

Mumiarum vires in Medicina à multis magni æstimantur. Ad vulsa, contusa, intus rupta, percussu vexata & lapsu quoque ex alto, ad rejectiones

(Rrr rrr)

san-

sanguinis commendat *Alex. Benedict.* (l. 15. de Curand. Morb. c. 4. p. 560.). Alii in Epilepsia extollunt, in aliis morbis Alii. *Vid. Rhases* (l. 3. ad Almans. c. 4. p. 84.) *Petr. Andreas Matthiol.* (comm. in Dioscorid. l. 1. c. 85. p. 89.) *Dan. Beckher.* (c. l. p. 278.). Apud Gallos tantæ existimationis fuit Mumia, ut nunquam ea optimates carere voluerint, Referunt *Gallia Regem Franciscum I.* in baltheo semper gestasse hunc averruncum, nullum casum pertimescentem, si vel minimum ejus apud se haberet *Petr. Bellonius* (c. l. p. 277.) *Joh. Jonston.* (*Thaumatochr. Nat. Cl. 4. c. 8. p. 135.*)

§. 183.

Spurnunt contrà & rejiciunt id medicamenti genus varii. Monet Medicos *Leonb. Fuchsius* (l. 1. Paradox. Med. c. 40. p. 75.), ab illo ut abstineant, ne vulgus officinas nostras, in quibus fanies cadaverum pro medicamento venditur, tanquam ipsissimas carnificinas ac vulturum potius, quam hominum tabernas abhorreat, fugiat & miseris modis excretur. Quis enim, *pergit*, nisi ex Anthropophagorum sit albo, remedium id non fastidiat? Mirum est, corpora sepulchris privata in corporibus nostris invenire sepulturam, prodigioso invento *Alex. Benedict.* (c. l.) exclamat. Assurgit his *Benedict. Cerutus* (in Franc. Calceolar. Mus. f. 2. p. 179.) & (cit. loc.) *Ambros. Pareus.* Nihil magis esse abominandum voluntariâ Anthropophagiâ, ostendit (l. 3. de Nat. & Mor. Anthropophag. c. 10. p. 129. c. 12. p. 137.) *Petr. Peritus*, ubi conclusit: Tam abominanda est omnibus non efferati animi Anthropophagia; ut multis vel ejus umbrâ horrorem incutiat, qvî & ortum luis Veneræ ab Anthropophagiâ (c. 16. p. 148.) deduxit. Mumiarum autem in Medicina usum inter Medicorum inventa Anthropophagiæ affinia, ante (c. 5. p. 112.) recensuerat, quæque in contrarium adduci possunt examinavit, (c. 17. p. 149.) quique idcirco evolvi meretur. De *Plotino Pythagoræ* meminit, (in Vit. Ejus) *Porphyrius*, illum ita Apochen observasse, ut ne Theriacâ (propter carnem viperinam) aut Trochiscis ex illâ paratis, quidem usus fuerit, quantò minus funere condito, quod Mumiam appellamus. Ipse hanc, ut relictis aliis medicamentis probatis in Praxi quadraginta annorum exhibere ausus fuerim, aut ab Aliis Medicis præscriptam viderim non recordor, nisi forsan in compositis v. g. Pulvere contra casum, *Athanasia* magnâ, cujus tamen usus rarus est, *Essentia Traumaticâ*, cui quidem nauseabundum conciliat saporem &c. Aliquid humani passus est *Cass. Hoffmann.* (f. 1. Paralipom. Offic. c. 7. p. 514.) dum scriptitat: A Saxonibus audivi, nullum apud ipsos convivium transigi posse, sine Mumei, uti appellant. Sed hic vir, alias sagacissimus illustrisque judicii Philosophus & Medicus, Mumei Brunsvicensium (Cerevisiam, Braunschweigische Mumme)

cum Mumia officinarum, nescio quo errore confundit, quod etiam *Paul. Ammannus Noster* (*Manuduct. ad Mat. Med. f. 4. c. 1. n. 5. p. 157.*) animadvertit & notavit. Quo habitu fuerit corpus conditum in vivis dum fuit, qua morte, naturali an violenta sublatum, quibus morbis defunctum, quâ demum conditione, secundum quam variat conditura, cui maxima pars virtutum debetur, scire intererit; sed hoc penitus ignoramus. Vi interemta cadavera tantum utiliter adhiberi, *supra* (*S. 155.*) dicta firmant.

§. 184.

Decumanum igitur errorem erravit *Petr. Andr. Matthiol.* (*Comm. in Dioscor. l. 1. c. 85. p. 89.*) & *Joh. Guintherius, Andernacus*, (*Comment. 11. de Med. Vet. & Nov. p. 189.*), quando nobiliorum Mumiarum defectum supplere satagit cadaveribus in nosodochiis, Aloë, Myrrha, Croco, & Oleo muscatæ, stillatio imbuere jubet, sic, ut liquor ex carne humanâ extractus, processu temporis adjungatur. Nec vulgaris illa cura cum Pissasphalto & Asphalto celebrata, cum nobilium æquali ambulabit passu. Nobiliores viros prætereâ sæpissime horrendis morbis introire & potentes potenter tormenta pati, *Dan. Beckberus* (*c. l. p. 276.*) differit. Nobilium corpora effodere capitale est, *J. C. Scaliger.* (*Exerc. 104. f. 9. p. 388.*); nec eadem ad nos perferri, credidit *Joh. Schræder.* (*l. 5. Pharmacop. Cl. 1. c. 23. p. 295.*), & si condituram ipsam exactè pensitas, Elixir proprietatis genuino modo paratum, hujus condituræ auctoritatem infringet. Proinde nec *Schrædero* assentior, qui cadaveribus ab æstu Solis torrefactis, aut Mumia *Paracelsi* præ dubia illa Ægyptiaca priorem locum decernit, cum Mumia, ut dictum, carere possimus. Nec ab Ægyptiis, Judæis, Græcis, Romanis, quin & Christianis Mumias & funera medicata, ut Medicis usui sint & ægrotis, eadem mihi cum *Libavio* (*c. l.*) mens est. Curiosos igitur sine judicio tales rectè errorist postula (*l. 1. f. 1. Mus. c. 13. p. 30.*) *O Wormius*. Nec sine risu dimittendos censeo, qui cum *Serapione* Pissasphaltum Mumiam interpretantur, cum, *delitante Scaligero* (*c. l.*), cælum terræ misceant. Pissasphaltum ideò ad picanda naves (*Vid. Libav. c. l. c. 14 p. 903. sq.*) & Asphaltum sive bitumen ad muros Babylo- nis redintegrandos (*Vid. Herodot. l. 1. f. m. 21. b.*) compingendosque lapides re- legandum, cum utrumque à calore nostro subigi nequeat.

§. 185.

Addam adhuc è *Principe Radzivilio* (*c. l.*), Turcas persuasum habere, Chri- stianos Ethnicorum cadaveribus inhiare, ut ad Magiam illis abutantur. Ve- rentur itaque, ne per incantationes aliquas damnum ipsis & eorum ditionibus facile non recuperandum inferant, & Mumias efferri prohibent. Placet illud *Petr. Petiti* (*c. l. p. 151.*): Homini mors requies & ultima linearum, nempe hu-

manarum, quibus moriens valedicit: Ideò enim defuncti dicuntur, qui ex hac vitâ migrarunt, quia omnibus vitæ & societatis officiis perfuncti sunt, nihilque amplius illis negotii esse potest cum viventibus; una igitur iis restat quies, quâ fruuntur, non modo animis, sed & corporibus, utpote omni etiam ministerio, quod Animæ, quod & societati debebant, perfunctis, unde & ipsa defuncta dicuntur (*in 6. Æneid. v. 306.*)

*Matres atque viri defunctaque corpora vitæ
Magnanimum heroum.*

Non igitur illius sperati commodi causa amplius sollicitanda sunt, sed terræ, de qua sumta sunt, statim restituenda, in qua requiescant. Quies autem corporis defuncti est resolutio in propria Elementa. *Hactenus Petitus Conf. supra (l. 1. Tit. 3. §. 50. sq.)*

§. 186.

Unum adhuc, quod curiosam ventilationem meretur, de Mumiis superest, quando Nautæ certo se vidisse *Radzivilio (c. l. f. 233.)* asseverabant, quacunque in navi Mumia fuerit deportata, eam vel in maximum adduci periculum, vel certissimum naufragium subire. Veritatem hujus non solum, cum binas Mumias navi, infcio Navarcho, intulisset *Vir illustrissimus* cum periculo Naufragii expertus, sed etiam cum in mare illas abjecisset placatum Neptunum faventemque sensit Æolum. Presbyter etiam in eadem navi à spectrorum vexatione immunis egit.

§. 187.

Causam *Principi* percontanti hanc propalavere nautæ: Quandoquidem Mumia Ethnicorum sunt cadavera, in quibus Idola reconduntur: dubium non est, quin in cura & potestate Dæmonum, prout & animæ ipsorum, sunt constituta, qui nunquam ab eis etiamsi de loco in locum transferantur, recedere solent. Spectat huc de Cadavere *Pilati* relatio, quod cum Romani in Tiberim projecissent, subita oborta fuit tempestas, ac si Tiberis omnia inundare ac perdere vellet, moti hoc periculo Sacerdotes, ab his in altissimos Helvetiorum montes in stagnum bannitum & exorcisatum delatum est, quod è *Seb. Münstero Henr. Kornmann. (Templ. Nat. Consid. 13. Concl. 39. p. 201.)* prodidit: An fuerunt *ττ-πομένα*; quærit (*c. l.*) *Casp. Hoffmann.*

§. 188.

Verisimilius putat *Joh. Bodinus (l. 2. Theatr. Nat. p. 172.)*, Tempestatem propter ejus execrationem, qui sepulchrum violavit, contingere. Est enim ab antiquissima memoria, *subdit*, perceptum & cognitum, propter unius execra-

crationem tempestates ac procellas ventis conspirantibus in mari excitari, atque ob id sortem jacere consueverunt, ut eum, in quem fors cecidisset, demergerent, tunc repente venti remittebant. Exemplum *Jonæ* (c. l. v. 7. & 14.) prostat, idque probat. Apud *Virgilium* (l. i. *Æneid.* v. 45.)

Pallasne exurere classē

Argivūm, atque ipsos posuit submergere ponto,

Ulnius obnoxam & furias Ajacis Oilei.

Addendum censeret forsan quispiam tritam illam maris & Cadaverum Antipathiam, dum dicunt: *Das Meer leide keine Toden.*

§. 189.

Rationes allegatæ, quod probare debent, neutiquam probant. Non nego cum *A. Gryphio* (c. l. p. 113.), cadavera ista Idolis illustria teterrimorum Geniorum curæ credita, haud tamen inde colligas: Ergò maria respuunt, aut mergunt ejuscemodi Mumiarum delatrices naves. Si Dæmon Custos cadaveri quasi additus, cur patitur effodi sepulchreta, cur erui corpus sandapila, cur efferri cryptis, quid obstat, quo minus arceat tremore & strepitu aggressores Conditorii? quid impedit, quo minus sæviat in ipsos Pharmacorum Artifices, qui cadavera mutilant, deterunt & varios comminuunt in usus. Nec semper ejusmodi tempestatibus naves obnoxias periclitari crebra apud Belgas, Gallos, Italos, Germanos evincunt ista funera, unde illa, si aditum earundem mercium maria non pandunt? adeò ut raræ apud nos minimè existant. (*A. Gryph. c. l. p. 6. & 7.*) *Conf. (c. l.) Cass. Hoffmann.* Deinde si execrabilis & sacer, qui sepulchrum violat, (*Vid. l. i. Tit. 3. §. 60.*), is certè obnoxius erit Anathemati, qui manus funeri injicit, haud qui Cairo aut aliunde emtum alias in orbis partes subductum transfert, (*A. Gryph. c. l. p. 114.*). Quot vexere maria impunè conjuratas in cælum manus, quot impiatos quovis flagitio parricidas! Quot denique eorum, quibus Deus, jus, fas, avernus, nauci, ludibrio, nihili; *Jonæ* historia tam singularis, quæ huc non quadret.

§. 190.

Nec semper procellosum, sed etiam tranquillum mare reddere navibus concredita cadavera *Job. Jacob. Sabrs Observatio.* (*Ost-Indische Kriegsdienst. c. 16. p. 150.*): *Auf der Reise nach Jambus, eine Stadt auf der Insul Sumatra, starb ein Ober-Kauffmann auf dem Schiffe, da wir etwann noch ein 60. Meilen darvon waren, den ließe der Schiffer ausnehmen, und den todten Körper in eine Küste einsalzen, in Hoffnung ihn ganz ans Land zu bringen, und da zu Jambus zu begraben, setzte ihn zu dem Ende hinten auf die Campagne des Schiffs, darauf sich*
(Rrr rrr) 3 *solch*

solch eine Stille des Meers fand, daß wir ganzer 14. Tagen nicht 10. Meilen fortsegeln konnten, unser Wasser und Tranck ward inzwischen genau verzehret, und mußten gewaltig Durst leiden, welches denn unter unsern Officierern grossen Deplaisir machte, und die Schiffer sagten: es müste die Ursache dieser extraordinar Stille der todte Körper seyn. Sollten ihn deswegen ins Meer sencken, unsere Reise zu beschleunigen. Da wir ihn dahin brachten, kam in einer halben Stunden darauf ein erwünschter Wind, daß wir in zwey Tagen in Jambys waren, und daher presumirten, daß das Meer sowohl seine Todten haben wollte als die Erde.

§. 191.

Quod mare autem injecta cadavera ad littora pellat, causa est, secundum Joh. Sperlingium (l. 4. Instit. Phys. c. 3. q. 10. p. 678.), quod aqua expellat heterogenea. Ita & pisces, cum vivunt, undis innatant, cum mortui, supernant, & ad ripas vergunt. Pariter sordes omnes hanc ob causam expelluntur, stramenta itidem & naufragorum reliquiae. Vid. Seneca. (l. 3. nat. Quaest. c. 26.). Alias causas & forsitan elegantiores à cadaverum levitate è supra (l. 2. T. 7. §. 44. sq.), dictis deducere erit facillimum. Nec sola levitas sufficiet, sed & renitentiae defectus huic sociandus, quorsum & motus ventorum, quo fluctus ad littora propelluntur & aquae undulatio spectat. In mare itaque projiciendis aurum alligabatur, ut ad littora rejectis pretio moti de sepultura illis prospicerent. Locum ex Apollonii Tyrii historia citat J. H. Ursinus (Vol. 2. Annal. Sacror. l. 3. c. 16. p. 149.). Abjicitur puella viva loculo inclusa in mare, addita auri vi non parva: Titulus inscriptus sic habebat: quicumque hunc loculum inveneris habes XX auri sestertia, peto, ut X habeas, X funeri impendas.

§. 192.

Vana itaque, rectè differente iterum A. Gryphio (c. l. p. 117.) hæc religio, antiqua tamen, &, nisi me omnia fallunt, inde enata, quod cadaver humanum jam olim recusarunt Nautæ, istius commenti Autores, ut recitat Andr. Libavius (p. 2. Singular. p. 194.), & quidem adacti necessitate. Quis etenim ferat inter marini carceris, inter uliginem foetoremque sentinarum insuper abominandos odores corporis in sua primordia se solventis? Accessit deinde temporum diuturnitate superstitio, creditumque æquori id dari, quod salubritati vectorum. Principum sanè & opulentiorum funera in dies huc illuc mari delata, quis non videt? Ridendum verò jure censeam, qui non credit alio putore fatiscere artus atque membra hominis olim lautioris ac remigis de Scalmo, vel mendicabuli de trivio. Quotus quisque verò eorum, qui maria sulcant, tempestates nunquam ha-

habuit adversas? hinc facile factum cadaveri ut imputarent, quod ascribendum Aëri furentium ventorum, turbinumque procella commoto. Et hæc de incorruptibilitate cadaverum & Mumiis impræsentiarum dicta sufficiant, plura qui desiderat, adeat, præter citatos (§. 94.), *Struppium de Mumiis*, *Theophilum Raynaudum de Cadaverum incorruptibilitate*, *Melchiorum Sebizium, de conditura cadaverum*, quos equidem Autores ob raritatem eorundem perlustrare prohibitus sum. Possedit etiam de conditura funerum *Nicolai Reusneri scriptum* *Vir celeberrimus Georg. Hieron. Velschius*, quod doctissimis suis commentariis illustratum publico ne invideret, olim, dum viveret ad huc, non semel reverenter, sed frustra cum aliis curiosis sollicitavi.

§. 193.

Ut & rariorum comprimis Brutorum cadavera condirentur, apud gentes religio, apud nostros curiositas fecit. De Pane ex Simiarum genere exenterato & condito, quem insolitæ formæ ostentandæ gratia *Indorum Rex Constantio* *Constantinopolim* miserat, *Nicephorus Callistus* (l. 9. c. 19. p. m. 418.); *Hippocentaurum melle conditum ex Ægypto allatum* vidit (l. 7. c. 3.) *Plinius*. De *Crocodylis* apud *Thebas* & *Myrios* stagnum incolentibus sacris reputatis, Sale conditis & sacris in urnis sepultis *Herodotus* (l. 2. f. *Euterpe*. f. m. 37.), qui antè tradiderat (f. 36. b.) efferuntur feles mortuæ ad sacra recta ubi falsæ sepeliuntur in urbe *Bupastii*. Diebus *Constantini* vivus *Satyrus* circumlatus, ostensus, ac deinde Sale conditus monstrabatur, quod *J. B. Helmont.* (tr. demonstratur thesis n. 98. p. 543.) prodidit. Contigit etiam, ut Medici bruta condirent experiundæ gratia, ut de condituris inventis certiores fierent. Ita Beatus noster *D. G. Clauderus*, Amicus & collega honorandus *Methodo* conditoria (§. 142.) sine evisceratione & sectione quid valeret exploraturus balsamatos demonstravit, vitulum, Capram, Gallos, Gallinas, Carpiones, Ranas, Mures, Aves. Porculum marinum, (*Meerschwein*) *Tob. Andree* (c. l. p. 33.), viscera item, corda, Hepata, pulmones, renes Vituli, canis, Agni &c. curiose conditos oculis sistere non nauseabat. (Vid. *Ejusd. Methodus Balsam.* c. 6. p. 155.). De animalibus sacris conditis è *Diodoro* supra. De Mumra foetus leporini in intestinis reperti & explicati *Exc. Dn. D. Philipp. Jac. Hartmann. Amicus Summus* (M. C. D. 2. A. 7. obs. 20. p. 45.). Vernicem pro Piscibus vulgavit iterum *Clauderus*. (M. C. D. 2. A. 8. obs. 205. p. 512.), pro insectis *Job. Dan. Geier, Archiater Regius, Patronus Noster* (c. l. obs. 137. p. 297.)

§. 194.

Animi Medicamentum $\Psiυχῆς ἰαλγεῖον$, ui hoc Mantissæ demum loco subjungam, *Simandii*, *Ægyptiorem Regis*, de quo varia *Cl. Christoph. Cellar. Progr.* 40. p. 281.) Bibliothecæ foribus inscriptum, referente è *Diodore Siculo Hieron. Cardano* (l. 7. de *Var. Rer.* c. 96. p. 1138.), *Ottone Heurnio* (in *Chaldaic.* p. 53.) & *Job. H. Urfino* (V. 1. *Annal. sacr.* p. 467.) legebatur. Rectius vertisse videtur *Justus Lipsius* (*Syntagm. i. de Biblioth.* c. 1. p. m. 1123.) animi Medica officina, quam censente laudato *Cellario* (c. l. p. 284.) *Laur. Rhodomannus* etiam in animo habuit, sed verbo minus latino Medicatorum Animæ expressit. Sed & Balsamum desiderabunt Eruditi à corruptione Eos vindicans? Consilium præstò est *Augusti Thoneri* (l. 6. *Epist. Medic.* 1. p. 271.), ita ad *Matthiam Obemium* scribentis. Atramentum à literatis usurpatum est verum balsamum, quo illorum cadavera lita, odorata evadunt, & à corruptione ac putredine conservantur immunia, quin illud è tuo calamo Chartæ instillari sinas, etsi corpus tuum in loculo reconditum & sepultum, tamen fragrantiam longè lateque diffundet & memoria vigeat & perennabit in literario monumento.

Plura *Job. Ristius* (*Vom aller Edelsten Naß der ganzen Welt.* p. 165. sq.)

LIB. III. TIT. III.

De

Cadaverum Petrefactione.

Summarium.

1. **P**etrefactio est corruptio. 2. Differentia petrefactorum. 3. Similitudinem formæ habentia vegetabilium. 4. Brutorum. 5. Ossa lapidea. Crania. Dentes &c. Specus Baumanniana, & quæ propè Elberodam. 6. Unicornu minerale sub variis figuris. Manus. Spina dorsi. Costæ. Bucardia. 7. Pedes. Enorchos. Hodenkis. Penis & vulva. Moneta Danica. 8. 9. Humanas æmulantes statua varia & Figura Monachorum. 10. Transmutationes varia. 11. Verarum & falsarum differentia. 12. Figura naturales ex Auro. 13. Argentum. 14. In vegetabilibus figura varia. 15. Unde lapidum effigies an à Creatione. Astris. Demonibus subterraneis. 16. Cause verisimiliores. 17. Hominis è lapidibus ortus. 18. Verior sententia. 19. Ethnicis non incognita. 20. Lapidum materia. 21. Assumpta terrea, s. Tartarea in cibus. Tartari nomen à quibus primo introductum. 22. E terra juxta Paracelsum oritur. 23. Varia Tartarorum differentia. 24. Vegetabilium sal essentialiale. 25. A soli dispositione. 26. Terrea terrestria occultant. 27. Aqua lapideo imprægnata seminio. 28. 29. Helmontius Paracelsum pungens seipsum vulnerat. 30. Tartarus cruoris quid Helmontio. 31. Velschii de Helmontio judicium. 32. Ossificatio in homine. 33. Varia exempla. 34. Ossa in Brutorum cordibus. 35. Cordis os an in homine? 36. ossa in aliis partibus. 37. In vasis. 38. Ossa saxa. 39. Fodine calculorum in homine. Collectores lapidum. 40. Cutanei lapides. 41. In omnibus partibus. 42. Tumore lapidicondi. 43. Calculi frontis. Palpebrarum. Brachii. Fe-

(Ssss)

moris

moris. Spondylorum. 44. Arthriticorum. 45. Extra aut in cere-
 bro. 46. Scheidii contradictiones. 47. Recentiorum historia. 48.
 Oculorum. 49. Nasi. 50. Aurium. 51. In & sublingua. 52. In
 labiis. Scrofula Tartarea. 53. Gutturis. 54. Maxillarum. Den-
 tium. 55. Pulmonum. 56. Cordis. 57. Circa vasa. 58. Ven-
 triculi. 59. Hepatis. 60. Fellis. 61. Lineis. Pancreatis. 62. Pe-
 ritonei. Umbilici. Inguinum. 63. Mesenterii. 64. Intestinorum. 65.
 Extra Renes. 66. In Renibus & vesica variarum figurarum. 67.
 Eorum magnitudo insignis. 68. Pondus. 69. Dolorum Calculi gra-
 vitas. 70. Numerus. 71. Singularis vesicæ constitutio. 72. Alia
 phenomena. 73. Silicea durities. 74. Coloris varietas. 75. Cal-
 culi in homine calculis & aliis rebus pregnantibus. 76. Lapides in ho-
 mine Bezoartici: 77. Varia in renibus & vesicâ concrementa lapi-
 dea. 78. Calculi in uretere. 79. Scroto. Vasis seminariis. Hæ-
 morrhoidibus. Fistula ani. 80. Uteri: Ovarii. 81. Singulares.
 82. Humores calculosi. Sanguis. 83. Lac. Semen. Pituita. Urina.
 84. Lapides in brutis. Bufonius. 85. Arachnites. 86. Lapidefa-
 cta. Bovis cerebrum. Lacrymæ Cervi. 87. In corde cervi. Ventri-
 culo. In utero cervæ. 88. Lapides Bezoartici. In cervi-capris.
 89. In aliis brutis & homine. Magnitudo. Vires. 90. Pilarum in
 ventriculis brutorum historia. 91. Hippolithi. 92. Ægagropile. 93.
 Pila in aliis brutis. 94. In homine. 95. Pila marina. 96. Lapis
 Malacensis. Porcinus. 97. Varii in aliorum ventriculis lapides. 98.
 In aliis partibus. 99. Ponderosus in Equi vesica urinaria. 100. In
 lupi & aliarum vesica. Renibus, utero. 101. Exotici. 102. Omnes
 partes corporis petrefactæ. 103. Cerebri in Bove. 104. Oculi: Pul-
 mones. Epar. Lien. 105. Vena. Arteria. Uteres. Mesenterium.
 Perinaum. Pancreas. 106. Glandula conglobata. Renes. Testicu-
 li. Vesica Urinalis. Uterus. 107. Partes externa. 108. Offa. 109.
 Ostentum Dolanum & lapidei fœtus historia. 110. Historici Medici.
 III. Delineatio Bartholiniana. 112. Fœtus Mussipontanus. 113. Ca-
 davera petrificata. 114. Fœtus humanus & leporinus. 115. Mate-
 ria

ria lapidum in microcosmo, juxta veteres. 116. Efficiens. 117. Agri-
 cola sententia. 118. Aqua principium materiale. 119. Probant con-
 tenta homogenea. 120. Heterogenea. 121. Lapides lapidibus in-
 clusi. Lapis enhydros. 122. Resolvuntur in aquam. 123. Alcahest ex-
 ploditur. 124. Qualis aqua? 125. Calor & frigus an concurrant.
 126. Spiritus an succus lapidificus. 127. Crystalli generatio. 128. E-
 picrasis. 129. Gluten ad lapidum compactionem. 130. Tinctura mi-
 nerales. 131. Macrocosmi & Microcosmi similitudo hic rejicitur. 132.
 Materia calculorum ex Hippocrate. 133. E Galeno. 134. Succus, s.
 Spiritus lapidificus &c. 135. Chemicorum Tartarus quid? 136. A-
 limenta. 137. Experimentum Beccherianum. 138. Terra indivisi-
 liter rebus inest. 139. Lactinia. Caseus. Conchyliæ. Testacea.
 Crustacea. 140. Panis. 141. Testæ ovorum num arena ab avibus inge-
 stæ productum. 142. N. alius hujus ingestionis finis. 143. Unde o-
 vi cortex. 144. Aquas incrustantes & cerevisiam inde coctam cal-
 culo favere. 145. Vina & quæ. 146. Calor non est efficiens. 147.
 Neque frigus. 148. Efficiens an sit causa interna? N. 149. absur-
 dum Helmontianum. 150. Duelech Helmontiani parens Paracelsus,
 quid signet? 151. Mucilago à calculosis emicta. 152. Duelech non ef-
 se sortis calcineæ. 153. Coagulatio Duelech singularis. 154. Duelech
 uterus. 155. Analysis Helmontii. 156. Tachenii. 157. Fermentum
 rerum petrificum. 158. Velschii Crisis. 159. Animadversiones in
 Helmontii bypotbesin. 160. Offa Helmontiana. 161. ad analysin
 Helmont. animadversiones. 162. Paracelsi ludus quid? 163. Nova
 conjectura. 164. Extemporaneus in urinâ calculus. 165. Uxoris Lo-
 tbi Metamorphosis. 166. An statua, an moles? 167. Statua salis.
 168. Salis species à pluvia non liquefscens. 169. Locus num quid con-
 tulerit. 170. Quibusdam dicitur lapis. 171. Singularis opinio Hard-
 tii. 172. Clerici. 173. Statuæ perennitas. Cur non omnibus visa.
 174. Membris mutilata se ipsam restituit. 175. Menstrua patitur.
 176. Griphus antiquus. 177. Diversa Griphi explicatio. 178. Cir-

cumstantia quædam. 179. *Dimidia inscriptionis Nioben.* 180. *Altera Lotbi uxorem denotare dicitur.* 181. *Fabula gentilium.* 182. *Magorum conatus.* 183. *Petrefactio naturalis apparens.* 184. *Vera Subjectum.* 185. *Mortua petrificantur, non viventia.* 186. *Bufones & pisces in Saxis.* 187. *Causæ putrefactionis, internæ & externæ.* 188. *Aër.* *Corallium.* *Uniones.* 189. *Lithogenesis in aëre.* 190. *Lapides aërei.* 191. *Exelevatis vaporibus terreis non esse.* 192. *Spiritus integros greges petrificans.* 193. *Odor loci saxeus.* 194. *Exemplum insigne.* 195. *Spiritus petrificans in aqua.* 196. *Terræ vis lapidifica.* 197. *Spiritum petrificantem etiam cadaveris poros posse transire & transmutare.* 198. *Ratio è Cartesio.* 199. *Examinatur Lithopædium Senonense.* 200. *Fœtus Mussipontanus.* 201. *Dubia circa hunc.* 202. *Causæ supra & naturales an hic locum habeant?* 203. *Nostre conjectura.* 204. *Petrefactioni favent Animi affectus.* *Pavor.* 205. *Luclus ob mortem liberorum.* *Cymaræ.* *Niobe.* 206. *Morbi.* 207. *Quidam hominem lapidem fieri, etiam ipsi Deo, impossibile putarunt.* 208. *Petrefacta an monstra.* 209. *Etiam in hominum simulacris petrefactis quosdam decipi.* 210. *Etiam Metalla in bomine.*

§. 1.

Lius adhuc superest modus, quo Natura à corruptibilitate vindicare videtur cadavera, aut quasdam eorundem partes, quam lapidescentiam vocant, aut petrefactionem. Hic, quò admirabilior est, eo intricatior; quò rarior, eo abstrusior, ut merito ejusmodi corpus, aut partem petrefactam cotem ingeniorum nuncupare posses. Non ignoro cadavera, si lapideam induant duritiem transmutari & corrumpi, adeoque & vulgò putrefactionem cum combustionem referri ad modos putrefactionis totalis, de quo *Mart. Schoock. (Phys. general. diss. 16. §. 23. p. 290.)*. Si tamen corruptionem pro ea transmutatione, quâ putredinis via mixti compages dissolvitur in saniam & Terram accipias, quam evitat petrescens corpus, nullam mihi movebis littem.

§. 2.

Videntur autem quædam petrefacta & non sunt talia, similitudinemque formæ tantum habent, & à primo ortu lapides fuerunt. Sunt & alia, quæ verè lapidefacta non reputanda, cum sub crustâ lapidea tantum lateant. Sunt tandem vere talia, inque lapides transmutata, sive petrefacta.

§. 3.

In primâ classe non constituo in lapidibus Naturæ, ut produnt penicillo picta, de quibus pluribus egit *Atban. Kircherus* (l. 8. M. S. f. 1. c. 9. p. 30. sq.) & imaginum lapidibus impressarum disquisitionem peculiarem instituit (*ib.* p. 40. sq.) & quomodo naturam ars imitari possit, curiosè demonstrat, (p. 44.) qui, si lubet, evolvatur. Adde prætereà, quæ ex aliis colligit *Phosphorus Noster splendidissimus* (l. 1. *Gammamol.* c. 8. §. 6. & 7. p. 150. sq. & *Epist. dissert. de mirand. Lap. Nat.* p. 63.) & *Edo Neubus.* (l. 2. *Sacr. Fatid.* c. 23. p. 393. sequ.) Similitudinem formæ habentes lapides innuo, quales *Philippo Bonanno* memorantur (p. 1. *de Testac.* c. 7. p. 47.), è vegetabilium specie *Cissites* à *Chamæcisso*, seu *Hedera*, cujus foliis assimilatur, *Rhodites* à figura rosæ, sicut *Stilichetes* aut *Stelechitis* à stipite seu trunco, *Amygdaloëdes* à nucleo amygdalarum, *Fungites* à *Fungis*, *Botroites* ab incipiente botri similitudine, *Sicytes* à figura ficus. Plura *Conr. Gesnerus*, ubi tractat de figuris lapidum, cui junge *Ansbelm. Boëtium* (l. 2. *de Lapid.* c. 299. p. 262.), qui etiam habet *Pisolithum* à piso, propter similitudinem in *Thermis Carolinis* hic reperitur, quem egregium dono *Dn. Andreae Beccheri Pharmacopæi in Thermis Carolinis curiosi, Amici colendi possideo*, cujus etiam mentionem fecit *Job. Matthesius*, (*Sarept. Conc.* 3. p. 155.), *Jacob. Mock.* (p. 1. *de Caus. Concret. & diss.* p. 191.) *O. Wormius* (*Mus.* l. 1. S. 2. c. 6. p. 52.) *Fidus Eckardus*, aut qui sub hoc nomine latere voluit, *J. C. Etnerus* (*Med. Maulaffe* p. 539.), lapidesque *Piso* vel *Coriandro* similes memorat *Ferrandus Imperatus* (l. 24. *hist. nat.* c. 27. p. 761.). *Fungites* ex *Gotlandia* habuit *Ol. Worm.* (c. l. c. 12. p. 81.) De caryophyllis aromaticis *M. C.* (*D.* 2. A. 3. obs. 189. p. 370.)

§. 4.

Refero huc Bruta referentes lapides. Fuit, *Ol. Worm.* (l. 1. *Mus.* f. 2. c. 3. p. 83.), *Columbam* referens lapis, qui in Museo Regio *Hafniensi* adhuc extat, (*Vid. Olig. Jacobæi Mus. Reg.* p. 1. f. 7. p. 37.). Vidit *Job. Gorop. Becanus* (*Niloscop. f. l. 3. C. A.* p. 237.) In Angliâ lapidem è summis montibus excisum, qui percam ad vivum exprimebat, ne minima quidem lineola ad perfectionem desiderata; in caverna *Pools Hole*, Figura Leonis conspicienda exhibetur,

(Sss sss) 3

tur, *Vid. Act. Erud. (Ann. 1701. p. 519.)*. Echinitidis lapidis Echinum non spinosum marinum referentis meminit *Olig. Jacobæus (c. l.)*. Arietis caput integrum à naturâ in petram elaboratum cornibus, fronte, auribus, maxillis & mento barbato, vel Jovi Hammoni invidendum, possedit *Calceolar. (vid. Mus. s. 3. p. 417.)*. Eidem *Calceolario* in simiæ figuram naturaliter effictus, qui teste *Andrea Chioco (s. 3. Mus. Fr. Calceolar. p. 425.)* majorem sanè intuenti admirationem allaturus videbatur, quam ea naturalis & vivens simia *Scaligeri (Exerc. 213. p. 680.)*. Lampetrarum & hirudinum forma obtinuit *laudatus Calceolar. (c. l. p. 426.)*. De limacibus & serpentibus *Bobusl. Balbin. (l. 1. Miscell. Bohem. c. 51. p. 118.)*. De lacertis & serpentibus saxeis *P. Albin. (Meisnisch. Berg-Chronic. p. 170.)*

Ossaque dissolvens cum corpore Tabificus seps.

In lapidem conversus ad rivum quendam montis pinniferi falsò dicti inventus, quod commemorat *Georg. Agricola (l. 7. de Nat. Fossil. p. 639.)*. De Cancris saxeis *J. C. Scaliger. (Exerc. 196. s. 9. p. 638.)*. Habet & quædam (*in specim. Lithogr. Helv. & curios. recensuit. in act. Erud. Lips. 1705. p. 479.*) *Joh. Jacob. Scheuchzer*. Plura operosè collegit *Sachsus Noster (l. 1. Gammrol. c. 8. S. 11. p. 163.)*

§. 5.

Ossa etiam è terra eruuntur lapidea, quæ inter lapidefacta olim reputarunt. Hæc è terra nasci, inveniri que lapides osseos è *Theophrasto (ὀστῆ λίθων)* scripsit (*l. 36. c. 18.*) *Plinius*. Eneostos, aut Eneostes *Anselmus Boët. à Boot (l. 2. de Gemm. 236. p. 207.)*. Gesnerus osteolithos & ostoites vocat (*de fig. lap. c. 12.*) in museo suo cranium futuris distinctum se possedisse narrat *Joh. Dan. Horstius (obs. Anat. 2. p. 10.)*. Juxta Sylvam Semanam ad radicem arcis Brunsvicensis *Scharzfeld*, vidit erui ossa, dentes, mandibulas varias ursarum, leonum, hominum & aliorum animantium æmulas, pergit (*c. l.*) *Idem*. De cranio ingenti hominis ibidem reperto *Fried. Lachmund. (Oryctograph. Hildeshem. s. 3. c. 21. p. 68.)*. Calvariæ Saxeæ mentionem fecit *Bobusl. Balbin. (l. 1. Misc. Hist. Bohem. cap. 1. p. 119.)*. Add. *Jacob. Gaffarell. p. 2. curios. inaudit. c. 3. n. 4. p. 84.* Nos apud Autores legimus, si vera tradunt, memorat *Alex. ab Alexandro (l. 5. Genial. dier. c. 9. f. 265. b.)*, in Chiorum lapidicinjs diffisso Saxo caput effictum Panisci apparuisse. De dentibus digna est, quæ huc traducatur *Athanas. Kircheri (l. 8. M. S. f. 2. c. 4. p. 61.)* observatio, de Spelunca tribus fere passuum millibus *Panormo* disita: Hanc ingressus cum illustrissimo *Marchione Carolo de Vintimaglia*, ostendit ipsi *laudatus comes* in sinistro antri pariete, longè lateque expositum

rectum mirum naturæ opus : Paries dentes referebat parvos, mediocres, maximos & excessivæ magnitudinis, eâ serie, qua natura maxillis animalium inferre solet, infixos, tantâ copiâ, ut centum carros inde onerari posse, facile crediderim, tanta naturalium dentium similitudine, ut vix hos ab illis distingvere potueris; supra quidem candorem pellustrem, inferius verò radices monstrabant acutas, omnes tamen in lapidem solidum converfos. Tum ecce ad me, *vir Illustrissimus*, hi sunt dentes, quos nonnulli impostores hinc exemptos pro Gigantum aut Elephantorum dentibus (erant enim aliqui excessivæ, ut dixi, magnitudinis,) imperitæ plebi vendunt. Sed non stetit hic mira Naturæ industria, amplius discurrit, ulterius progressus in subterranei curriculi parietibus, nescio quæ humanorum membrorum lineamenta intuiti sumus, nunc enim tibi arum protuberabant formæ, vertebrarum genuumque vestigia, nullo tamen ordinis nexu spectabantur; videbantur quoque nonnulli tumores argillacei ingentes, qui excisi, ex una parte os genuum, ex altera concavitatem relinquebant, calvariæ haud absimilem; nihil tamen inter omnia osseæ substantiæ vestigia organizatum, uti sunt caput, manus, pedesque reperiatur; unde luculenter admirabilem Naturæ in ossibus similibus saxis formandis industriam primò cognovi. *Haëlenus Kircherus. Habet & quædam Petr. Borell. (Cent. 2. obs. 85. p. 176. sq.). De Specu Baumannica ista M. Frid. Hildebrand. (carmine de eadem v. 76. quod Hertynia curiosæ c. 1. p. 32. inseruit D. Georg. Henning, Behrens.)*

*Credulus hic vulgus legit ossa, aut ossa Saxa,
Quæ lapides ego jactatos Epimethide dicam,
Quos invicta novi generis trahere insita formam
Durities vetuit, tantum ossibus illa remansit.*

Et Job. Ludwig Fäbrer. (Eleg. de mirac. Andr. Baumann. c. l. v. 6. ap. Eund. p. 33.)

*Ossea Baumannii produxit Saxa barathrum,
Saxa Stagirites quæ neget esse sophus;
Saxa, fides caci quibus allatrantibus Antrum
Dempta perit, latebræ, seu Polypheme tuæ.
Bubula credideris, vel dempta cadaveri equino,
Ne loquar humanis effigiata modis.
Vertebras, scapulas, craniorum fragmina, costas,
Mallas, dentes, articulosque pedum.
Cornuaque insolite nostro sub sole figura,
(Naturæ mirum est usque adeò ingenium!)*

Spectant huc de specu prope Elberodam oppidum de lapidibus osseis, quæ habet *Mich. Neander* (p. 1. *Phys. Philos.* p. 124.). Fodiuntur addo ex *Andrea Celsapino* (l. 2. de *Metall.* c. 48. p. 142.) prope oppidum *S. Johannis* in valle *Arni* ossa lapidea ingentis staturæ, unde putant fuisse ex Elephantibus ab *Annibale* ductis in Italiam. Extat humeri caput aut coxendicis, magnitudine, quam utraque ulna amplecti vix possit. Habet & quædam *Plin.* (l. 36. c. 18.)

§. 6.

Lapis in specu Baumanniana linguæ bubulæ figura offenditur, quod iterum *Behrens* (c. l. n. 1. p. 29.) notat. De unicornu autem fossili (n. 2. p. 40.) sequentia: *Gedachter Einborn ist nicht einerley Gestalt, denn bald siehet solches als wie ein Horn, Hirnschädel, Kinbacken, Schulterblat oder Rückgrad aus; bald stellet dasselbe eine Ribbe, Zahn, Schin- oder Hüfftbein, auch andere Knochen so von Menschen und Thieren herkommen, für, auch wird welches angetroffen, das eine unförmige Masse oder ungestalter Klump ist. u. s. w.* Manus saxeas humanas exacte referentes, nec non brachia humana in ipsius territorio creberrime effossas prope arcem *Blanckenstein* *Generosissimus Comes Hermanus de Hatzveld* ore tenus & per literas post confirmavit, sed & heroica liberalitate earundem transmissione Museum meum nobilitare dignatus est, meminit. *Phil. Jac. Sachsus* (l. 1. *Gammarol.* c. 8. §. 9. p. 159.). In littoribus *Ostro-Gothorum* variæ saxorum figuræ, quasi humana arte sculptæ vel politæ forent, reperiuntur, recitat *O. Magnus* (l. 2. *Hist. de Gent.* Sept. p. m. 83.). Quidam formam capitis humani, manus, pedis habent, non tamen integro corpore compaginatum, sed distinctione Naturæ taliter expoliti. Est *Clarissimo Dn. Conerdingio* spina dorsi in saxo reperta, affabrè vertebriis & spinosis processibus instructa, admiratione longè dignissima, inquit (c. l.) *Joh. Dan. Horstius*. Costas hujusmodi cum vertebriis etiam in Museo *Dn. D. Augusti Schefferi Halæ* me olim vidisse recordor. Apud *Celsapinum* (quod narrat. c. l.) fuere fragmenta crurum intus spongiosa, exterius solida, colore *Marmoris porphiridis* nigriora, sonora ut marmor. Prostant & lapides forma cordis bubuli, bucardia dicta, de quibus *Fab. Columna*, (de *Purpur.* c. 11. §. 4. p. 31.). Picturam exhibent cum descriptione *Ferrandus Imperatus* (l. 24. *Hist. Nat.* c. 26. p. 759. sq.) & *O. Worm.* (l. 1. *Mus.* s. 2. c. 12. p. 80.). Venetiis in Palatio *Joh. Francisci Lauretani* hominum diversas partes, capita, brachia, inguina, pedes petrefactos, ita loqui amat, invenit *Joh. Dan. Major.* (de *Calc. Sperling.*) crura & femora propalat *Andr. Libav.* (p. 2. *Singul.* p. 264.). Fragmenta

menta tibiæ & ossium *Anton. Deusing. (confid. fact. Muscip. f. 3. n. 124. p. 44.)*

§. 7.

Lapides pedum formam exhibentes à *Wormio* (c. l. c. 13. p. 82.) delineatos his aggrego. Claudat hoc agmen Sceleton humani corporis in saxum (ut putatur) conversum ex palatio Pinciano, *Principis Ludovisii*. Si me ænea figura non fallit, ossium saxeorum fractorum, aut quoad figuras imperfectorum potius est, quam Sceleton, figura extat ap. *Athanas. Kircher. (c. l. c. 2. p. 52.)* Add. *Alb. Tylkowsky* (p. 3. *Phys. Curios. p. 31.*) est, qui Testiculos exprimit, lapis, vulgo *Hodenkiss* vocatus (*Cassp. Schwenkfeld l. 3. Fossil. Siles. p. 389.*) Enorchis *Anselmo Boëtio de Boot* (l. 2. de *Gemm. c. 203. p. 189.*). De Priapolithis *Petr. Borell. (Cent. 3. obs. 85. p. 262.)* sequentia: Reperiuntur juxta Cassensem urbem lapides subalbi rotundi, & oblongi, figuram penis & quandoque vulvæ habentes, & aliquando, sed rarius, testiculis instructi sunt & balano, in medio vèro eorum peccurrit vena Cristalli purissimi, adeò ut totus lapis ut cepa cuticulis variis constructus videatur, tantum ex ejus impuritatibus & excrementis ejectis constare, ni manifestè perciperetur, Lapides illos augeri non solum, sed & similes sibi procreare. Reperiuntur enim primò aciculæ magnitudine tantum, sed tamen non sunt crystallo destitutæ, reperiuntur etiam majores & usque ad crassitiem femoris saxi quandoque inclusi, sunt autem in monticulo, qui totus iis consitus est, adeò ut nulli illic lapides reperiantur. *Hæc Borellus*. Videas & qui muliebri pudendum figura exprimunt, unde & Hysterolithorum nomen ipsis evenit. Paucis describit *Ansh. Boët. de Boot. (l. 2. c. 225.)*, pluribus *O. Wormius* (c. l. p. 83.). Eandem plane formam habere videtur *Sachsio Nostro* (*Diff. de Mir. Lap. Nat. p. 62.*), quæ moneta illa mirabilis *Margarethæ Danicæ, Norwegiæ & Sueciæ Reginæ* ab ipso A. 1649. Argentorati in rarioribus monetis refertissimo Antiquario *D. Joh. Jac. Luckii* visa, quod Reges Norwegiæ & Sueciæ ferro superasset in opprobrium Sexus masculini argenteam monetam ex parte rotundam hysterolithon & pudendum muliebri exactè referentem fabricari (cudi) curasse referebatur. *Plinius* (l. 37. c. 10.) *Diphri* describit, quem alii *Diphiem* & *Diphiim* nuncupant, eamque facit duplicem, candidam & nigram, genitales utriusque sexus distinguente linea.

§. 8.

Georg. Wernher. (de Admir. Hung. Aqu. 76.) recensuit, ad arcem Fug, in comitatu Neograd, specum esse, in quo supernè destillans humor continuò dure scat, ut ibi videantur Saxa ex hac destillatione concreta, ceu hominum statuæ. Audi-

(Ttt ttt)

di-

diamus Georg. Henning. Behrens (c. l. n. 1. p. 16.) de specu Baumannii sequentia proferentem: Nachdem die curiösen Beschauer in ein Gewölbe gestiegen, das einer Capell ziemlich gleicht, allda stehet ein Tropffstein, der ohngefehr 4. bis 5. Schuh hoch ist, und ins gemein der Münch genennet wird, weil er natürlich wie ein geschorner Münch gebildet ist, und selbigen gar artig mit einer Platte und andern Zugehör präsentiret; zu beyden Seiten dieses Münchs-Bildes finden sich noch zwey andere Tropffsteine, die sehr nahe bey denselben und nur etwa zwey Ellen weit davon stehen, dieselben sind wie zwey menschliche Brustbilder gestaltet, und bedeuten des Münchs Aufwärter, werden auch mit dem jetzt gedachten steinern Münch von etlichen für das Wahrzeichen gedachter Höhlen gehalten. Succinit miranda observatione Athanas. Kircherus (c. l. c. 1. p. 49.) in Galliâ Narbonensi Cadurei Crypta reperitur, ubi destillans lapidificus humor & in pavementum usque cryptæ defluens, paulatim in altum excrescens, duodecim veluti statuas Monachorum in choro canentium efficit. Ita in Caverna Pools Hoole corporis humani figura ab Aqua destillante efficta cernitur, Vid. Carol. Leigh. (Hist. Nat. Cestriae ap. Aut. Act. Erud. Lips. A. 1701. p. 519.)

§. 9.

Vidit filices in externam hominis figuram quasi arte tornatos Th. Bartholin. Cent. 3. Epist. 8. p. 31.). Hominem filicerem mammas tenus in Museo suo habuit O. Wormius, descripsitque (Hist. Nat. l. 1. §. 2. c. 13.), exactè referentem caput, collum, humeros, pectoris summa, oculos & nasi protuberantiam scapulas ac colli musculos. Alium lapidem mihi dedit Museo publico destinatum amicissimus Collega & Affinis D. Henricus à Mœnichen, Medicus Regius, memorat iterum Th. Bartholin. (Vol. 1. Act. Hafn. obs. 46. p. 83.). Externo corrice homunculum exprimit, sed in mediâ sui cavitate pisciculi, s. halecis sceleton exactè refert, lapidi innatum. Non procul à civitate Aquensi Anno 1583. excisum è rupe integri hominis lapidei sceleton, cujus ossa quidem è saxo friabili, at medullæ & cerebrum adeò dura fuerint, ut nec malleo ceserint, & admoto chalybe ignem ex iis elicere licuerit, è Scriptore Gallico tradit Job. Henric. Ursin. (l. 3. Annal. Sacr. c. 4. p. 268.): Rupes in formâ Monachorum variis in locis oculis se objiciunt, v. g. in Sylva Hercyniæ, quarum altera Hans Münch, altera Henning Münch appellatur, quod Martin. Zeiler. (Topogr. Brunsvic. p. 33.) literis mandavit. Rupes in Norwegia propè insulam Farensem mons est eminens in Oceano, quem appellatione conformi navigantes Monachum vocant: Habet enim in suo naturali situ & incisione partium, præsertim verticis cappam contextam, imo proprietatem, ut omnes in dira tempestate ad eum confugientes tutissimè

simè susceptos consoletur, *commentatur O. Magnus* (l. 2. *Epit. de Gent. Septentr. p. m. 42.*) in Insula Melitensi rupes maritima seorsim à monte dependens Monachum suspensum, qui vulgò *frate impiccato* dicitur, exprimit, quod *Ath. Kircher.* (c. l. s. 1. c. 9. p. 40.) narrat. Saxa quædam Rusiæ hominum, Camelorum & aliorum pecorum effigies repræsentant *Hieron. Hirnhaim.* (Typh. Gener. Hum. c. 9. n. 12. p. 108.) discurret.

§. 10.

Refero huc, nisi omnipotentem Dei digitum in hanc scenam introducere velis, quod *Joh. Aventinus* (l. 7. *Hist. Bojor. f. 486.*) annotavit, Anno 1348. circa Noricum post terræ motum quinquaginta homines villicas mulgentes cum vaccis extinctas diriguissè & in statuas salarias redactas. Historiam de Biedoblò Africæ mediterraneæ vico, quam *ab Havelo*, Vice Cancellario Melitensi accepit *Kircherus* (c. l. s. 2. c. 2. p. 53.) à servâ autem Æthiopica *Hebelus*, inferendam censeo, illum æstivo tempore, nocte intempesta cum incolis animalibus & arboribus & frumentis omnibus adstreptibus horrendum in modum ab æthere fragoribus, non sine frequenti soli concussione momento in saxa obriguissè. Hæriolor vi tempestatis abreptos in barathrum cum terra, & emerfisse tales statuas. A fabulis minimè discrepare videatur prima Aventini relatio. Quorsum namque traducta fuit insolita illa statuarum turba, ut nemo hæcenus eam in Noricis campis intueri poterit? Quis non seculum illud socordix & incuriositatis circa tale prodigium incusaret? Quis relationem servæ Æthiopice sublestæ fidei non divinaret, cum quid peregrinantes Africanos altum de portento isto, quod sciam, sit silentium. Circa Annum 1370. intra Russiam & Tartariam in altitudine graduum 64. non procul à palude Kilaya Horta Baschirdorum penitus in petras transmutata legitur, cum toto armento, curribus & Armamento. Dicunturque etiamnum hodie homines, cameli, equi, greges atque omne concomitans curruum & armamentorum genus, sub dio concretum, horrendo spectaculo infaxata stare tradidit *J. B. Helmont.* (de *Lithias. c. 1. n. 18. p. 663.*) quæ forsan cum *Hirnheimiana* narratione (§. præc.) convenit. Si vera traditio, conjecturæque locus à mundi exordio in hæc tempora steterè hæc petra, fortè ad mundi finem staturæ. Interim nullius pietatis & veritatis homines illi narrationibus confictis peregrinantibus curiosis imposuerunt.

§. 11.

Recte igitur monuit *Maximilian. Missen.* (itin. per German. & Ital. p. 1. *Epist. 14. p. 150.*) in his, de petrefactis recensionibus, multa erronea, incerta & fraudulenta recenseri ab his, qui lucro pecuniæque inhiant. Notas igitur

tur quasdam propalarunt curiosiores Lyncei. De vegetabilibus ista *Georg. Agricola* (l. 7. de Fossil. p. 539.) Cum natura lapides arborum similes procreet, diligenter videndum est, an corticem & metallam aliaque habeant, quæ, si absunt, non stipites in lapides conversi sunt, sed natura fecit lapides stipitum simillimos. Argus igitur & in petrefactis animalibus & animalium partibus sit, curiositas requirere videtur. Est non leve argumentum fortuito & casuali fluxu constituta esse similia phantasmata, ratiocinatur (c. l. f. 1. p. 41.) *Kircherus*, quod vix ulla ex iis, qua animalis figuram mentiuntur, forma perfecta sit, sed semper aliquid ad integram figuram constituendam requisitum, uti in capitibus vel oculus, vel nasus, vel os; in brachiis manus digitique, in tibiis pedes; (quod pictorum (addo statuariorum) industria ut plurimum emendat,) deesse comperiat, ut non tam quid reverà sint, quam quid phantastica facultas, ea esse sibi imaginatur, judicemus quemadmodum paulo ante de nubibus, montibus, sputo, ceterisque rebus diximus. Ossa, quæ Natura producit, si confregeris, docente *Kirchero* (c. l. p. 64.) nulla in eis nec medulla, nec medullæ fistulosus meatus reperitur, quod fieri deberet, si hominum ossa forent. Addo his *Bebrensum* (c. l. p. 44.): *Man kan an den vermeynten Knochen, sonderlich denenjenigen, so wie die Kinnbacken aussehen, solche wunderliche Apophyses oder Processus wahrnehmen, die wider die Osteologiam oder Anatomische Beschreibung derer Knochen lauffen, und niemahls ordinariè bey denen Menschen und Thier-Beinen zu finden, wie es denn ebenfals unter solchen unrecten Knochen dergleichen Stücke giebet, so gantz ungestalt, und mit keiner Figur eines rechten Beines überein kommen.*

§. 12.

Nihil in hac parte cedunt lapidibus metalla, quippe quæ & varias icones & imagunculas in terræ cavernis lapidum & petrarum scissuris recipiunt. Nec illud admiratione caret, tradit *Bobusl. Balbinus* (c. l. c. 16. p. 45.), quod sæpissime aurum vel argentum ac metalla cætera diversorum animantium figuras spontè naturæ exhibeant, & cum infectum Aurum vel Argentum effodere conantur, factum & formatum inveniunt. Non dicam de vineis in Hungaria & alibi, ubi vites uvas aureis acinis illustres, & folia aureis lineis nobilitata, quin & tota aurea emittunt. Vid. *J. Phil. Sachsus Noster* (l. 1. Ampelograph. c. 5. p. 44. & seq.) & quod *Job. Joach. Beccher.* (p. 1. Metallurg. c. 1. p. 2.) se observasse commemorat, eorum truncus aureis filis obvolvitur. Add. *Job. Baptist. Fulgos.* (l. 1. p. 6.). *Jul. Cas. Scaliger.* (Exercit. 102. f. 1. p. 372.). De virga aurea, quæ extra terram prominebat *Wensesl. Hageccius* (Annal. Bobemic. p. 50.). De alia virga & spica aurea
ite-

iterum *Balbinus* (l. c. p. 46.), qui etiam de filis aureis nostra ætate repertis. *Scarabæus aureus*, quamvis habitu Auri transmutatus asseratur ab *Egolino Iconio* (*Disquis. de Helia Artista*) in eundem mihi venit censum. Tandem *Giloviæ* sub *Carolo IV.* aureum *Eqvulum* esse repertum se aliquando legisse (l. c. p. 45.) citatus *Balbinus* annotat. In regione *Hispaniola Cotay* dicta inter *Tosos & Rupium* venas solidum purumque aurum invenitur, scripsit *Petr. Martyr.* (l. 8. *Oceanic. f. 61. b.*) scindendo saxa sequuntur auri vestigia. Esse arborem vivam Auri venam comperiunt. Quacunque patet iter è radice per apertas mollesque scatebras, ramos ad superna supercilia montis emittit: neque unquam datur quiescere, donec cœli auram assequatur: Formare ibi viso aëris fulgore bactras & grumos pro fructu animadverterunt.

§. 13.

Ita & teste *Georgio Agricola* (l. 8. de *Nat. Fossil. p. 642. & in Bermanno p. 691.*) *Argentum purum* format natura in figuras modò *Arborum*, modò *virgularum*, nunc vero *capillorum* (*Haar Silber*) quo modo sæpe reperitur condidissimus glomus, qui totus è minimis argenti filis constet. *Cuttenæ* (in *Bohemiâ*) argentea virga ab *Antonio* reperta dedit originem, prodidit iterum (c. l. & c. 17. p. 47.) *Balbinus*. Monachum vocat *Job. Mathes.* (*Sarept Conc. 2. p. m. 67.*), weil er über den Ort seine Kuten gedecket, inde nomen *Cuttenberga* provenit. In *Argenti fodinis Rudolphopolitanis* inventum frustum (*Argenti*), quod crucem & *Leonem* ad vivum repræsentabat, *Job. Jonston.* (*Clasf. 4. Thaumatoogr. Nat. c. 27. p. 168.*) allegat. Sed *Jonston. Mich. Geblerum* (*Epist. 2. d. Gemm. Formicin.*) facit Autorem, qui tamen lectorem fallit, æquè ut (l. de *Constant. N. c. l. p. 59.*) dum differit: Tacebo illud *Agricola*, (locus mihi hætenus non conspectus,) vidimus parvam viri statuam, qui infantem humeris suis sustinebat ex *Argento à Natura* factam. Allegat & *Georg. Agricola* (l. 10. de *Nat. Fossil.*) *Andr. Libavius* (p. 3. *Singul. l. 5. de Succin. c. 35. p. 702.*), qui narrat, se vidisse parvam viri statuam, qui infantem humeris sustinuit ex *Argento à naturâ* factam non ab arte, effossam *Snebergi*, s. *Nivemontii* ex celeberrimo & fructuosissimo *D. Georgii* metallo. Sed & hic lectorem nasu suspendit adunco. Non etenim id (c. l.) apud *Agricolam* invenies, sed (p. 659.) beatæ virginis effigiei puerum in manibus gestantis meminit, non statuæ. Meretur hic inseri *Wenceslai Hageccij* relatio de *Equo argenteo* (c. l. p. 127.) Anno 952. *Dalymil richtete durch antreiben seines Weibes, welche eine Zauberin war, in einem Grunde eine Zeche an, alda wurde von seinen Bergleuthen ein starcker Gang von Silber angetroffen, demselben führen sie nach, und funden einen grossen Hauffen oder Klumpen Silber, gleich einem Rosse,*
(Ttt ttt) 3 wel.

welches sehr wunderbarlich selbst wachsen und gediehen war, daß, wie man schreibt, Kein Meister in dem ganzen Lande gewesen, der ein solch Ross mit allem Fleisse hätte gießen können. Als dieses nun auf Befehl des Dalymils also mit grosser Mühe aus der Gruben gezogen, wurde es auf einen starcken Wagen geleyet, und dem Herzoge auf Wischebrand gesandt. Herzog Boleslaus sahe es an, verwunderte sich sehr drüber, und, von grossen in diesem Lande unerhörten Wunders wegen, wollte Er, daß es andere Böhmen auch sehen sollten, lies es derowegen mitten im Schlosse auf einem sehr grossen Stein stellen, und sprach: Die Römer haben in ihrer Stadt von Kupffer gegossene caballos gehabt, die Böhmen aber habens von Silber. - Und als dieses Ross durch der Werckleute Kunst, auf dem Stein gestellet worden, kamen ihrer viele die es mit Verwunderung anschaueten. *Hac ille, notavit id etiam (c. l. p. 45.) Balbinus.*

§. 14.

Quod in faxorum mole & lapidum crustis natura meditatur, id curioso naturalium scrutatori in regno vegetabili non raro obvenit. De Mandragorâ cum potius hominum, quam naturæ figmentum, impræsentiarum nil attinet dicere. Phaseolum Turcicum faciei humanæ imaginem referre Hieron. Cardanus (l. 6. d. varietat. Rer. c. 22. p. 217.) voluit. Myrtum hominis figuram exprimere, è Theophrasto Sam. Bochartus (l. 1. Canaan c. 33. p. 654.). Effigiem humanam in fungo exhibuit Georg. Seger. (M. C. D. 1. A. 2. obs. 55. p. 113.). In Rapa P. J. Sachsus (ibid. A. 1. obs. 48. p. 139.). Plantam aliam Anthropophoram orchidis speciem, quæ formam hominis nudi, capite, brachiis & pedibus, imò, quod mirum dictu, sexum perfectè mentitur vidit & recensuit Athanas. Kircher. (l. 3. Mund. Magnet. p. 5. c. 2. p. 504.). Conf. Anonymus (Tr. Holländischer Löwe part. 9. circa finem.). Nucem Indicam s. coccum minimam Cercopithecii faciem repræsentantem delineat Georg. Segerus (M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 129. p. 172.). Rapa prope Harlemum anno 1583. eruebatur humanam manum cum ungvibus, & distinctissimis digitorum lineamentis referens, cujus picturam apud Cl. D. Baudarcium vidit Job. Jonston. (de Nat. Constant. prop. 5. art. 2. p. 59.). Raphanum ejusdem figuræ depictum dedit illustris G. W. Wedelius (M. C. D. 1. A. 6. obs. 1. p. 1.) Radicem Dauci sativi D. Christian. Mancelius (c. l. A. 9. & 10. observ. 82. p. 218.). Deprehendit Th. Campanella (l. 4. de sens. Rer. c. 14. p. 324.) apud Neocastrum Citria & Limones grandes, quorum alia formantur à naturâ instar manus hominum cum digitis & brachiali, prorsus & planta alia sicut cor, alia sicut veretrum cum præputio & testibus; alia ut cunnus omnino, ut videas ac mireris simul. Plura, DEO ANNUENTE, suggerent de Plantis monstrosis commentarii.

§. 15.

Sed è diverticulo in viam. Causas horum idolorum qui eruere gestiunt in varia scinduntur agmina, variasque comminiscuntur rationes. Sunt, qui à primâ creatione horum causam, à causa omnium causarum eminente deducunt. Et hæc ratio in petris varias statuas repræsentantibus, extra terram, in terra & sub terra in lapidibus & saxis monstrosæ magnitudinis arbores, statuas variis formis horrendas & admirandas exprimentibus militat. Refero huc ex *Job. Aventino* modò (§. 10.) datam historiam, si fabula non est, quod vereor, eò quod id miraculi genus se peregrinantibus hodiè non amplius objiciat, nec ab aliis Historicis Aventino coætaneis, aut qui post eum vixerunt in literas relatum & confirmatum fuerit. Spectant huc è Petris excisæ statuæ anthropomorphæ, quorum mentio non ita pridem (§. 9.) facta. Quis namque nisi Orestes homines aut homunculos, rupes & lapides perreptasse, ibidemque in lapides & filices condensatos suspicaretur? Genesin harum Astrorum influxui transcribere placuit *Alberto Magno* (l. 2. de Reb. Metall. & Lap. tr. 3. c. 2. p. m. 192.). Quæ majori opere fabrefacta & accuratiori Naturæ stylo & penicillo sculpta pictaque (addo efficta) sunt, non nisi ad superiorem (Astra) referri possunt causam, eamque, ut sit, ex prima derivatam, pronunciat (*Epist. 2. de Gemm. Formic.*) *Michaël Geblerus*. Tanta namque est Astrorum secundum diversitatem motus & influentiæ vis, à multis usque sæculis deducta, profitetur Idem, ut eam alii cum *Platone* animam quandam mundi, alii cœlum spiritus vivificum; nonnulli intelligentias Sphærarum motrices formas inferioribus largiri crediderint. Fortè hæc ad *δαιδάλματα τὰ δαιμόνια* non ineptè referuntur addit Idem. Suspiciantur aliqui, scribit *Andr. Libavius* (p. 3. Singul. l. 5. de Succin. c. 35. p. 704.) Genios subterraneos interdum statuatariorum pictorumque vices obire, ut postea fulciant superstitiones, aut excogitent novas. Ita Pygmæos subterraneos ollas fossiles sub terrâ parare imperitum Saxonica & Lusatia vulgus sibi persvasit opinione. Toringi Nanos his ollis usos, qui olim in Sebergo habitarint excavato, *Georg. Agricola* (l. 7. de Nat. Fossil. p. 639.) tradidit, & ex eo forsan, aut post eum *Leonhard. Thurneuser*. (l. 7. Pis. c. 84. p. 359.) *Petr. Albin.* (*Meissn. Berg-Chronick. Tit. 23. p. 177. sq.*) *Casp. Schwenckfeld.* (l. 3. de Nat. Fossil. Siles. p. 406.) *Job. Jonston.* (cl. 10. Thaumatoogr. Nat. c. 4. art. 2. p. 458.) *Job. Dan. Major.* (ad Fab. Column. de Purpur. c. 1. §. 18. p. 22. & §. 21. p. 24.)

§. 16.

Sed nihil nobis in hoc negotio cum cœlo, nihil cum barathro lapides cochleiformes ab anima sua sic effigiari, ut alii, qui formas stellarum, lingvarum,

Rosarum, cornuum, dentium &c. habent, docuit *Petr. Borellus* (*Cent. 2. obs. 62. p. 159.*), qui lapides & Metalla esse animata prius probare debuisset, & insimul attendere, animam consuetum corpus consuetâ figura semper donare. Rudiora lineamenta malim *cum Scaligero* (*l.c. p. 371.*), venarum subterranearum vel metalli vel lapidis reconditi difformitati acceptum ferre rectius sentit *Gehlerus* (*c.l.*), ut, temerè appositorum formam suscipiant, qua rimæ cedunt admissæ destillationi, qua novi humoris appulsus atque defluxus fit. Conf. *Nicol. Claud. Fabric. Peirescius ap. Petr. Gassend.* (*l. 4. de Vit. Peiresc. p. 346.*). Eleganter ingeniosus *Rob. Boyle* (*de orig. & virt. Gemmar. p. 9.*): Figuram cavitatis non tam matricis, quam moduli vicem gerere, pronuntiavit. Cucumeres & poma ex Agricultura præceptis ad quamlibet figuram ex vulgari natura tum evocari, tum confingi videmus. Vasculi formam, in quo inclusi fuerant, temerè suscipiunt fortuitam, sic invenies metalla. *J. C. Scaliger.* (*Exerc. 102. s. 1. v. 371.*). Docuit id jam olim *Hippocrates* (*l. de genitura sect. 3. op. p. 14.*) *Petr. Aponus* (*in s. 20. probl. Aristot. 8. & 9. f. 174. b. sq.*) *Hier. Cardanus* (*l. 18. de subtil. p. 935.*) *Petr. Andr. Matthiol.* (*in l. 2. Dioscor. c. 127. p. 291.*). De Citriis ex Africano *Constant. Imp.* (*l. 10. Geoponic. c. 9. p. m. 209.*). De Cydoniis (*c.l. c. 27. p. 217.*). De pomis *Martin. Weinrich.* (*p. 1. de monstr. c. 15. f. 127. a.*). Conf. & *J. B. Portam.* (*l. 3. Mag. nat. c. 18. p. m. 158.*) *Joh. Jovian. Pontan.* (*l. 2. Hesper. v. 131.*). Ita lapidem fabulosam s. Osteocollam figuram à loco, in quo generatur, accipere potissimum arbitratus est *Thom. Erastus* (*Epist. de lap. Sabulos. p. m. 140.*). Exhibent etiam aliquando lapides instar argillosæ materiæ, mollitie ad id commoda, inde sinus tales vel tales nacti Formam concavitatis asciscunt. Et hoc feliciter & citius cum lapides in principio molles notarit *G. Agricola* (*l. 7. de nat. Fossil. p. 630.*). Unde filices inventi ramosi vid. *Mart. Ruland.* (*Lex. Chym. p. 173.*) *H. Volgnadius Noster* (*M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 293. p. 352.*). Arboresque lapideæ, de quibus *Georg. Agricola* (*l.c. p. 639.*) *Joh. Matthes.* (*Chronick. Joach. Valleng. de Anno 1557.*). Comprimis si aqua stillatitia glacialis sinus istos adimpleat & in illis concreseat. Plura *Kircherus* (*l. 5. M. S. f. 2. c. 4. p. 64. sq.*). Ex illa aqua stillatitia depluente absque hujusmodi cavitatum subsidio Stalactites in specu *Baumanniana* semina *Fœniculi Anisi* nucleosque *Amygdalarum Saccharo* obductos egregiè exprimens, ut *Bellaria Tiburtina* ex saxifico *Agri Romani* flumine deprompta, de quibus *Fr. Leander Alberti* (*Descrittione di tutta Italia f. 148. b.*) *Petr. Andr. Matthiol.* (*in l. 5. Dioscor. præfat. p. 631.*) *Ulyss. Aldrovand.* (*l. 3. Mus. Metall. c. 3. p. 278.*) *Ol. Worm.* (*l. 1. Mus. f. 2. c. 6. p. 52.*). Egregiè illud *Vexir-Confect.* *D. Georg. Henning. Behrens* (*c.l. p. 19.*), qui antea (*p. 16.*) & hoc singulare

Es verè admirandum annotavit. Unter vielen andern ist das daselbst befindliche Orgel-Werck (ex istiusmodi Stalactite) ein überaus herrliches, und schönes Kunststück der Natur, massen die Pfeiffen daran so naturell sind, daß sie auch von Künstlern gefertigten rechten Orgel-Pfeiffen nicht viel nachgeben werden. Plura & elegantiora (in Descr. hujus speluncæ ap. Erud. Lips. Act. 1702. p. 306. sq.) Pl. Rev. Hermann von der Hard. Ita & lapidem durum forma domunculæ ex Insulis Feroënsibus Th. Bartholin. (Act. Hafn. V. 1. obs. 46. p. 84.)

§. 17.

Probabilem petrificationem corporis humani reddere videtur primus hominis ortus. Prima nobis nascendi initia lapides ederunt, si fabuloso credimus seculo, qui tanquam ossa terræ à Deucaleone post tergum jacti paulatim anima caluerunt. Ut repetant ortum, nonnullos in Lapidem accepimus conversos, differit Th. Bartholin. (Cent. 2. hist. Anat. 100. p. 353.). Crenam eò direxit Juvenal. (Satyr. 1. v. 82.), dum cesinit:

*Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquæ
Navigio montem ascendit sortesque poposcit
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.*

Ab hac lapidum jactatione Apollodor. (l. 1. de Orig. Deor.) existimat λαῖες, id est, populos dictos ὑπὸ τῷ λαῖας, aut λαῖς, quod saxum denotat. Post Deucalionem secundi generis homines festinus Lucianus (T. 2. Op. p. 660.) tradidit ortos. Add. Censorin. (l. de Die Natali) ejusque commentatorem Henr. Lindenbergium. Irridet meritò hanc fabulam Arnob. (l. 5. adv. gent. p. 160.), quamvis sacra huic adversari non videantur, quando DEUM Abrahamo (Matth. 3. v. 9.) è lapidibus liberos suscitare posse Salvator profitetur. Mitigavit tandem hoc figmentum Paulus ap. Johannem Boccatum (c. 4. Geneal. Deor. c. 41. p. m. 104.), quando id à Barlaam sic explicatum commemoravit. Dicebat namque se legisse in Græcorum antiquissimis annalibus, ob hoc diluvium terribitos homines & ad suprema usque montium effugisse atque intrasse cavernas & antra unà cum mulieribus suis expectaturos finem, & ad hos Deucalionem & Pyrrham cessantibus aquis in mœsto atque supplicum habitu accessisse, & Deucalionem hominibus (viris) & Pyrrham mulieribus non absque labore maximo svasisse, aquas cessasse, nec amplius fore timendum, & sic eos à verticibus montium, atque ex saxeis antris eis scil. ambobus præcedentibus in habitationes & tecta reduxisse. Mysticam significationem (Amazonic. f. l. 8. orig. Antwerp. p. 904.) inseruit Joh. Gorop. Becanus. Spectat huc Helmontii

(Uuu uuu)

(tr.

(*tr. arbor vitæ p. 631.*) Discursus : *Paracelsus* totum lapidum acervum, mundumque universum, quandoque unicum fuisse lapidem autumat, aut univocum saltem liquorem petrosum, qui in pyritem, saxa, lapides, & sales distinctus vitalitatis indicia per multa reptilia dederit.

§. 18.

Verior & sacris literis conformior est sententia, quâ hominem è terra creatum omnipotentis Conditoris manu, credimus. *Liber Geneseos* (c. 2. v. 7.) id satis declarat, qui Protoplastum de Adamah, s. terra rubra conditum firmat. Quam terram selectam & in quintam quandam essentiam quasi redactam interpretatus est *Edmund. Dickinson.* (*Phys. æet. & Ver. c. 11. n. 6. p. 241.*) Adam non ex terra rudi conditus, sed terrâ rubrâ à DEO cultâ, balsamo cœlesti irroratâ, ut exinde velut nobilissima materia tanta formositate ornatus, velut supplementum naturæ, & Microcosmus, mundi heros, & naturæ Dominus à DEO proclamatus fuerit *Joh. Christoph. Steebius* (*Elix. Salis & vitæ. §. 3.*) profitetur, qui alibi (*Cor. Sephirot. c. 6. s. 4. n. 1327. & 28. p. 116.*) hanc terram rubram nullibi præter in Auro inveniri tradidit. Non scriptum est, quod glebam DEUS assumeret, sed Aphar Min Haadamah, *χρὺν λαβὼν ἐκ τῆς γῆς.* Non terram, sed pulverem, docuit *Andr. Libav.* (l. 7. *Hexaëm. s. 30. p. 624.*). Aquam Terræ superaddit *Francisc. Valles.* (*Sacr. Philos. c. 45. p. 260.*) Homo in principio factus est secundum corpoream molem ex terra & aquâ commistis, ut sc. fit lutum atque adeò ex limo Terræ, id est, ex terræ & aquæ mistura atque inde fluimus, illamque naturam nobiscum deferimus. Pulverem se vocat Paeter credentium *Abraham* (*Genes. c. 18. v. 27.*); Argillam *David Ps. 119. v. 73.*); lutum *Isaias* (c. 64. v. 8.), DEUM plasmatores. Hic namque

*Limavit per membra virum de pulvere factum,
Limus adhuc deformis erat; membratur in artus
Corporeos, species hominis cœlestis imago.
Conspicitur nova forma viri sine mente parumper
Spiritus infusus subito per membra cucurrit.*

Dniconi. (*Hexaëm. v. 220.*). Inde corpus plasmatum fertur, & in Græco est *ἐπλασεν.*

§. 19.

Nec id Ethnicos latuisse videtur. Hi namque homines plasma *Promethei* è luto fabuloso *Syrmate* indutum orbi propalarunt. Pluribus hoc figmentum profecutus est (l. 2. c. 24. p. m. 100.) *Joh. Boccacius.* Suam ut firmaret hypothesin

thesin *Franc. Vallesius* (l. c.) gentes, aut potius Poëtas id obumbrasse connubio *Pelei & Thetidis*, (*πηλὸς* enim lutum est,) adeoque luti & aquæ, quibus nuptiis dicebant omnes Deos interfuisse, præter Discordiam. Quia sc. virtutibus cœlestibus conjungentibus, & in concordiam trahentibus Elementa orta sunt omnia. Ex terra pluviis imprægnata, seu putri materia, concurrentes astrorum virtute instar fungorum hominum ortum delineavit *Plato* (in *Menexem.*). *Empedocles* natos homines ex terra ait, ut *Blitum*, *Varro* (ap. *Nonium V. Blitum*) memorat. Aliam *Empedoclis* mentem promulgavit *Plutarchus* (l. 5. de placit. *Philos. c. 19.*), *Empedocles* hominum mentem ex terra quasi prægnante passim edita in formam humanam coisse docuit, teste *Petr. Daniel. Huetio* (l. 2. quest. *Alnet. c. 7. p. 148.*), qui *Plutarchum* (l. 5. de placit. *Philos. c. 9.*) cum *Heinrico Lindenbrogio* allegat (c. l.), de quo tamen ap. *Plutarchum* (l. c.) altum silentium, tametsi alibi (l. 2. *Sympos. probl. 3. p. m. 193.*) Animalia è terra primum orta, nulla factâ *Empedoclis* mentione fatetur. Homines igitur *Aristophani* (in *Avibus*) *πλάσματ' ἀπὸ πηλὸς* plasmata luti. Terræ statuæ *Galeno* (l. 3. de *U. P. p. m. 385.*), & *Ovidio* (v. *Metamorph. Fab. 7. v. 414.*):

*Inde genus durum sumus, experiensque laborum,
Et documenta damus, quâ simus origine nati.*

§. 20.

Cum igitur lapides sint è terrâ, juxta *Georg. Agricol.* (l. 1. de ort. & caus. subterr. p. 492.) *Robert. Boyle* (tr. de *Gemm. p. 6.*) *Nicol. Stenon.* (*Myolog. p. 121.*) *J. P. Fabr.* (l. 4. *Panchym. s. 4. c. 1. p. 510.*) ; E terrâ rudi & argillâ, ut vult *Fr. Baco Verulam.* (*Sylv. Sylv. Cent. 1. Exper. 83. col. 775.*), aut luto tenaci, ut iterum *Georg. Agric.* (c. l. p. 513.), aut limo, ut *Dan. Georg. Morhof.* (*Epist. de Transmut. Metall. p. 26.*), aut pulvere terræ, secundum Eundem (de *Scyph. Vitrupt. p. 33.*) conjicere in proclivi erit, corpus humanum petrificationi ineptum omninò esse, idque eò magis, quò materia ista terrea non in substantia, sed resoluta, instar aquæ mucosæ viscosæque, qualis resoluti Tartari. Inde aquam mucilaginosam lapidum materiam adoptavit *Aur. Theophr. Paracels.* (l. 1. de gener. rer. p. 885. de mod. pharmac. p. 772. l. 1. de morb. Tartar. tr. 1. not. in c. 5. p. 394.) quam & Tartaream nuncupat (ib. in not. ad c. 1. p. 392. & l. 2. tr. 5. c. 2. p. 409.). Bene inde *Anonymus* (de *L. P. in Mus. Hermet. p. 426.*) : Nulla terra in lapides convertitur, nisi ex pingvi viscosaque aliquâ terra & humiditate benè commista sit. Et *Guram Lapidum Adipi similem ebuccinat Job. Rud. Glauber.* (p. 2, op. mineral. p. 42.)

§. 21.

Et hanc ad lapideam duritiem dispositionem à primo ortu, inspirata & ingesta augent & confirmant. Notum namque in aëre faxea undulare effluvia, de quibus *infra* (§. 189.) pluribus. Et indubium esculenta & potulenta in se habere terream substantiam, quæ Vulcani imperio non auscultat, & à plurimis Tartari nomine exprimitur. *Ευρημα* illud est Paracelsicum. *Paracelsus* namque Tartari nomen Poëtis aliàs solenne primus in medicinam intulit. Tartarum ipsi vocatur, ut se explicat (*l. 1. de morb. Tartar. c. 1. p. 283.*): *daß er ein Oel, ein Wasser, eine Tinctur, ein Salem giebt, welches den Krancken gleichwie ein böllisch Feuer anzündt und brennt, denn Tartarum ist die Hölle.* Meritò ei nomen cum inferno, quod voracissimus sit, scripsit ad *Sachsum Nostrum* (*l. 2. Ampe-logr. f. 9. c. 2. p. 585.*) *Magnif. Noster Argonauta.* Tartarum infernalem peccatum quidem excitavit, at Paracelsicum non videtur, suggillat *Paracelsum Andr. Libavius* (*in l. Mich. de Alchym. n. 24. p. 73.*). Est enim, *pergit*, naturalis quædam apocrisis è vino, æquè in Paradiso evasura ac post. Ab Hippocrato Tartarum vocari τὸ παχύτατον καὶ δολωδέστατον crassissimum & turbidissimum σαθροδέστατον ponderosissimum βαρύτατον gravissimum (*l. de Aër. loc. 8 aquis*) sunt qui autumant. (Vid. *Joh. Ludov. Müller. Diss. Inaug. de morb. Tartar. c. 1. p. 5.*). Trahunt huc τὰ πικρὰ καὶ λευκὰ νοσήματα (*l. de morb. int. S. 5. op. p. 119.*), an rectè, Autorem evolventibus patebit. Apud vetustissimos Medicos non legitur: Apud Barbaros tamen Medicos id nominis ante *Paracelsum* offendet, v. g. ap. *Nicolaum Prepositum*, *Petrum Argillatam*, *Leonem de Prædapalearia*, *Concoregium*, *Platearium*, vid. *Sachsius* (*c. l.*) sub *Fecum vini* nomine latuit. Poterit id colligi è *Dioscoride* (*l. 5. de mat. med. c. 132. p. m. 379.*). - Locus insignis est apud *Galenum* (*l. 1. de Simpl. med. Facult. c. 17. p. m. 560.*). In omnibus liquoribus, quos exprimendis fructibus conficiunt, crassum defertur quippiam, quod temporis spatio subsidit. Fex vocatur in vino, in oleo autem Amurca. Sed & in omnibus aliis inest, quod illis proportionem respondet, tametsi proprium nomen sortitum non sit, quod velut fex est in illis. Adde quæ de fece aceti consignavit *Plinius*, (*l. 21. c. 2.*), corticem vasculi vetustissimi vini vocabat *Cælius Aurelianus*. (*l. 2. Chronic. pass. c. 13. p. m. 61.*), bibendumque ejusdem pulverem in effluxione sanguinis sivebat. Tartari vini historiam à *Basilio Valentino Paracelsum* mutuasse *J. B. Helmont.* (*de Lithias. c. 4. n. 4. p. 677.*) autor est.

§. 22.

E terra autem Tartari scaturiginem deduxit *Paracelsus* (*c. l. p. 284.*): *Eine iegliche Feuchte von der Erden empfähet in ihr eine incorporirte Materiam, die in die*

die Coagulation genaturet ist, als das gemeinste Exempel ausweist. Der Wein kommt von der Erden, und bringt eine solche incorporirte Materiam mit sich, und so sie kommt in der Operation der Coagulirung, so scheidt sich das Coagulum vom Wein, und hängt sich inwendig an das Faß, und das heißt *Tartarum vini*. Also ist auch im Wasser dergleichen ein *Tartarum*, der sich in subtil Wasser hindan scheidet, der heißt *Tartarum aquæ*. Also auch von der Milch, heißet *Tartarum lactis*; Also kommt auch ein *Tartarum* vom Safft des Obst, vom Safft der Kräuter, der heißet *Tartarum Succorum*, *Herbarum* &c. Also auch ein *Tartarum* aus den *Leguminibus* (*& frumentis*, *ibid. c. 11. p. 350.*) und aus alle dem das feucht ist, so wir essen und trincken. *Et post (c. l. c. 3. p. 287.)* Aus den Steinen kommt eine *Materia* heraus, und heißt *liquor terræ*. Welcher *Liquor* nachfolgend das *Nutrimendum* ist, aller wachsenden Dingen. Und so dieselben wachsende Dinge denselben *Liquorem* an sich ziehen, und der *Archeus naturæ* den Unflat nicht separiret, das ist, er scheidet den *Tartarum* nicht von dem *Liquore*, sondern läßt im *Nutriment* bleiben, und also kommt es in die wachsenden Dinge, und weiter von den wachsenden Dingen in den Menschen.

§. 23.

Distinxit autem Tartarum in internum s. Hominis, & extraneum s. Elementorum. Es ist ein ander genus *Tartari* vorhanden, der nichts äußerliches an ihm hat, das ist, es ist ein angebahrner *Tartarus*, der allein im Menschen wird, und wächst ohne die äußerliche Hülff, und Hinzuthun. Und ist die Ursach, daß der Mensch ist *Microcosmus*, und hat sein eigenen angebahrnen *Tartarum*, gleich so wohl als *Major Mundus*. (*ibid. c. 5. p. 291.*) Die äußern *Tartara* kommen in uns durch Speise und Tranck, da sie in uns zu *Tartara humana* werden: und von wegen des *Archei humani*, (*p. 290.*) *Paucis hanc Paracelsi sententiam expressit (tr. Tartar. histor. n. 8. p. 187.) J. B. Helmont.* Cum cibis ac potibus proditoriè hostes *Tartari* intrant, penetrant in profundum, commiscuntur radicaliter & clauduntur sigillo occulto. Itaque sese vel à puro alimento intus separant aliqui statim: alii verò unà cum alimento manent, quo absumto, superstites coagulantur sub forma mucilaginis, luti s. boli, arenæ demum s. lapidis. Triplicem igitur *Tartarum* fecit *Gverner. Rolfinck*, salinum, argillosum, & fecalem (*Diss. Chym. 1. c. 1. p. 3.*). Alios quatuor genera constituere, *Dan. Sennert.* (*de Conf. Chym. c. Aristot. c. 16. p. 275.*) *Viscosum*, *bolare*, *arenosum* & *calculosum*, dicitur. Aliud autem plus salis, aliud minus continere: Unde etiam majores, aliud minores dolores concitare. Ad duo restrinxit *Tartara vegetabilium*:

(Uuu uuu) 3

unum

unum vocat salinum & volubile, s. acetosum, alterum argillosum, s. arenosum & indissolubile *Angel. Sala* (*S. 1. Tartarol. c. 2. p. 9.*)

§. 24.

Ut de vegetabilibus saltem quædam in lucem afferam. Vinorum Apothecas recludere animus non est, cum eorum Tartarus quam maximè oculos feriat. Chemicorum saltem visitabo ergasteria, quorum opera in salibus parandis vertitur. Duplex autem è vegetabilibus parant sal: Unum volatile vocant quidam, essentielle alii. Et hoc è succis expressis herbarum, aut etiam eorum decoctis inspissatis eliciunt & parant. Modum parandi ex scribere non vacat. Evolvatur *Philipp. Müller.* (*l. 4. Miracul. Chym. c. 4. p. 88.*), *Joh. Beguin.* (*l. 2. Tyrocin. Chym. c. 17. p. 49.*), Ejusque Commentator *Christ. Glückrad*, quem *Joh. Hartmannum* esse non sine causa voluit (*ap. Th. Bartholin. Cist. Med. Locul. 62. p. 625.*) *Joh. Rhodius*, ut etiam notas istas cum Beguini Tyrocinio eam ob causam operibus Hartmannianis insertas deprehendas. *Petr. Poterius* (*l. 1. f. 8. Pharmac. Spagyr. c. 1. p. 493.*). *Daniel. Sennert.* (*l. 5. instit. Med. p. 3. f. 3. c. 15. p. 1422.*). *P. J. Faber* (*l. 2. Myrothec. Spagyr. c. 2. p. 539.*) *Hadrian. à Mynsicht.* (*f. 11. Armam. p. 204.*). Apparet illud in Herbis cum primis acetosis, v. g. Acetosa vulgari & Hispanica, Acetofella, quinimò ipsis vitis foliis. De Succo Cydoniorum observavit *Th. Bartholin.* (*Cent. 5. hist. 22. p. 38.*) & *Dn. D. Fr. Hoffmann. Pater* (*l. 4. Schrad. f. 1. c. 126.*), quod æquè ac vinum lateribus vasis affigat Chrystallos. Idem in Succo pyrorum, & Berberum conspicitur. Quid pulpa Tamarindorum, Mespillorum, sorbi torminalis, prunorum? præterquam Tartari indumentum? Quid Saccharum? Salis speciem volebat *Archigenes* apud *Aeginetam* (*l. 2. c. 54.*) & ἄλα Ἰνδικὸν vocabat, ἵσμοιον τῇ συστάσει αἰλοῖ, καὶ θραύμενον ὑπὸ τοῖς ὀδόντι κατὰ πρὸς ἄλεις: Consistentia sali simile, ac dentibus etiam salis modo fragile *Discoridi* (*l. 2. c. 104. p. m. 122.*). Add. *Joh. Ant. Saracen. Schol. in b. l. p. 37.*) & *Joh. Heinrich Meibom.* (*de Cerevisia c. 22. n. 16.*). Quid Mel? quid Manna? si exactius examines, quam delicatum vegetabilium Tartarum. Saccharo quasi obducta pruna, pyra & alios fructus deglubatos & exsiccatos cernimus. Id verò Tartarum eorum est sub sacchari larva transfudans. Quocirca & Tartarum non soli viti, sed & omnibus vegetabilium succis inesse talem, qualis inest vinis, rectè concludit *Dav. Beckius* (*Experim. circa Rerum Natur. Princ. p. 11.*). Salia igitur essentialia propriè non salia esse, sed Tartarum, existimavit *Joh. Zwölffer.* (*Append. ad Animadv. in August. Pharmac. p. 67. & 68.*) & *Angelus Sala* (*f. 2. Tartarol. c. 4. p. 78.*) diversitatem salium & Tartari demonstrare rationibus, quamvis *Beckio* iudice parum solidis, nititur,

titur. Et hoc cum ex salinis particulis cum terreis coëuntibus profurgat, optime, profitente *Exc. G. Wolfg. Wedelio nostro* (l. 2. *Pharmacol. s. 4. c. 4. n. 6. p. 176.*). Lapidream feculentiam nominat *laudatus Fried. Hoffmann.* (c. l. l. i. c. ii. p. 17.). Lapidēs & cortices fructuum non attingo, qui si calcinentur Alkali promunt, ut in succo uvarum & aliorum vegetabilium mechanica illa Naturæ instrumenta Alkali & Acidum s. aqua & ignis mutuo coagulata Tartari nomine salutantur. Vid. iterum *Beckius* (c. l. p. 10.)

§. 25.

A soli dispositione non rarò vitium sumunt vegetabilia. In multis Sueciæ locis etiam si ager admodum laboriosè colitur, & terra sive gleba benè maceretur, tamen quadriennii spatio magna agri pars lapidescit *Barthol. Keckermann.* (l. 2. *System. Phys. c. 13. p. 174.*) commemorat. Nocere igitur vina in terrâ limosa, argillosa, lapidosa quæ crescunt, mineralem margam, tophum aut aliud minerale admixtum habentia *Jul. Cas. Benedictus* (l. 9. *Epist. med. 1.*) scripsit. Solo petroso gaudentes vineæ, nostris *die Kalckberge*, & vina *Kalckigte Weine* vocantur calculosis & Arthriticis maximè noxia. Sapienter igitur Diætetica Nephriticis alimenta in arenosis nata prohibet *Job. Chrysof. Magnenus* (*Democr. Revivisc. Disp. 2. c. 4. propos. 35. p. 294.*), quod omnia è solo ubi oriuntur participant, ut patet in vinis, frumentis, ciceribus, quorum aliqui ratione soli vix arte ulla macerari unquam possunt, (*Sie bleiben gantz und kochen nicht weich*). Quapropter alimenta grumis lapidiformibus prædita, ut pyra, Cydonia &c. nephritici ne attingant, cautum est medicis legibus. Nam cum succo attraxerunt arenulas, aliaque insensibilia, quæ non satis edomita in corpore humano non parum pariunt incommodi, ex visco lapides fiunt, & ex insensibilibus particulis calculi sex & amplius unciarum. Hæc ille. Rectè proinde *Nard. Anton. Recckus* (l. 8. *Rer. Med. Nov. Hispan. c. 58. p. 302.*) Lapidēs in animantibus concrefcere ex materia terrestri arenosa in alimentis, quibus vescitur corpus, latenter hærendo pronuntiavit. Posset his enervari illud *Job. B. Portæ* (l. 6. *Phytognom. c. 20. p. 396.*), Plantas super saxa crescentes, eaque frangentes, ut saxifragæ & petrifindulæ inde dicantur, ad frangendos in corporibus calculos valere. Sed de hoc forsan alibi fufius.

§. 26.

Quicquid igitur à terra germinat, terræ secum fert conditiones, eumque homo à cibus è terra germinantibus nutriatur, terræ varias species in se transmutat, eandem è Galenicis (ut & ex his quædam addam,) cum Paracelso tibiam inflat *Stephan. Roderic. Castrensis* (l. 4. *de Meteor. Microcosm. c. 15. p. 212.*).

212.), Quicquid gypseum è terra suxerunt plantæ, *pergit*, in hominis ventriculū ingressum nunquam in nutrimentum abit, id est, nunquam in substantiam nutritio similem mutari, sed semper suam retinere nobis extraneam naturam. Hæc mucilago gypsea parietibus vasorum humani corporis non aliter adhæret, quam Tartarum in doliis, non quidem, quia nimis glutinosa est, ut vulgus putat, sed quia facilè sua humiditate apud aridam substantiam retinetur. Possumus, *concludit*, substantiam istam, quæ simul cum cibo corpus nostrum ingreditur appellare gypseam, quia ex terra quasi gypsum quoddam separatur, appellamus & Tartarum, siquidem fex est, quæ in similitudinem Tartari vasis adhæret, non desunt, qui usneam dicant, (quod *Paracelsus* fecit,) quia non aliter exterius & interius corpori adjungitur, quam usnea plantis (aut lapidibus, ossibus, seu cranio humano,) quando etiam hæc usnea in parietibus domum tanquam lepra in parietibus Microcosmi jubetur mundari (*Levit. c. 14.*) Conf. *Dan. Sennert. (de Conf. & Dissens. Chym. c. Aristot. c. 16. p. 276.)*. Confundit autem Tartarum acetosum cum limoso & Arenoso *Castrensis*, cum gypseum posterius saltim exprimat. Quomodo verò limosa & arenosa Tartara è vegetabilibus extrahantur *Angel. Sala (c. 1. c. 5. p. 80. sq.)* promulgavit.

§. 27.

Ita aquas seminio lapideo imprægnatas non innoxie bibi, benè *J. B. Helmont. (de Lithias. c. 1. n. 18. p. 663.)* monuit, eò quod Archeum disponunt in saxeam indolem torminibus infestant, vitam abbreviant, enecantque præcordia, antequam bibendo transmutentur in saxum. In Monasterio rubro Zoniæ propè Bruxellam, ac templi sacrario spirant fontes aliquot, saxa qui parieti apponunt, contra adagium: Gutta cavat lapidem sæpe cadendo. Unconamque & securi frequenter saxa adnata decutiunt. Monachi autem queruntur, se strophas seu tormina pati, nisi semine dauci, cerevisiis incocto, utantur quotidie. De Aquarum, quæ succum lapidescentem imbiberunt peste quædam habet *Georg. Agricola (l. 2. de Nat. Eorum, quæ effluunt è terra p. m. 541.)*. In vesica bovina arenam quasi metallicam & lapillos anno 1664. in Hungariâ invenit *David Spilenbergerus*, quorum origo fortè ex aquâ metallicâ Spiritu lapidifico prægnante ebibita, aut ab herbis comestis minerali seminio gravidis, effatur *Sachsus (l. 1. Gammarol. c. 74. §. 8. p. 297.)*. De fonte qui in Suburbio Clarimontis in Avernia reperitur, cujus aqua perlimpida est & statim congelatur in lapidem, unde mors subsequitur ex colico dolore hinc suborto, evolvi. *Petr. Joh. Faber (l. 2. Hydrog. Spagyr. c. 14. 167.)*. Movit hoc *Dn. D. Christianum Langium*, ut bona fide thermas Carolinas bibenda;

das nemini svadere vellet, eò quod liquor ille Thermarum 24. horarum spat-
tio omnia injecta lapideo involucro amiciat, adeoque timendum, ne vasa
Mesenterii candicantia aliorumque viscerum tubuli tophaceâ hâc & à naturâ
nostrâ prorsus aliena materia infarciantur, (*de Therm. Carolin. c. 5. n. 17. 21.
& 22. p. 250. sq.*). In quo tamen à metu liberandos ægros censeo. Visibilia
Carolinarum contenta ab aqua non nisi aëre ejusdemque frigiditate separan-
tur. Dum verò bibuntur, calidissimæ bibuntur, corpusque subeunt calidum,
in quo per breve temporis spatium morantur, in perpetuo motu oppidò per
inferiora egeruntur. Quod si & hæc egestio differatur, evomuntur, imprimis
in iis, quibus alvus astricta, teneriorque stomachus. Quod si quicquam de
usneâ istâ in ventriculi & intestinorum parietibus remaneat, à purgantibus
in medio & fine curæ Thermalis adhibendis eliminatur. Illis verò qui debito
calore calidam illam non absorbuerunt, aut senio confecti, nativi caloris pau-
periem sentiunt, segnior evacuatio succedit, torminibusque ventriculi & inte-
stinorum tentantur, quos tamen non semel divina aspirante gratia debitis me-
dicaminibus restitui, & ut saniores sequerentur in posterum methodum, monui.
Conf. J. C. S. (Therm. Carolin. p. 40.). Aberrat igitur *Andr. Libavius* quando
(*in l. Michel. de Alchym. c. 24. p. 70.*) concludit: Ridiculum est, si Tartaria na-
tura constet ex terra, Sale & Alumine, hæc omni cibo & potui, atque porro eti-
am corporibus, in quibus nunquam sunt inventa, nec ulla unquam arte ex illis
elicitæ, ex mera phantasia communicare.

§. 28.

Paracelso ut in multis, ita & in doctrina Tartati contradixit *J. B. Hel-
mont.* (*tr. Tartari historia, Tartari vini historia, inventio Tartari in morbis te-
meraria, Alimenta Tartari insontia, Tartarus non in potu*) qui, si libet, videatur,
cuncta namque persequi non sedet animus, nec licet. Comprimis malè il-
lum habet, quod scripserit, terram post reatum tribulos atque spinas produ-
cere, quorum allegoriâ Tartarorum maledictio & ortus nobis designentur,
(*tr. Tartari hist. n. 8. p. 187.*). *Helmont*, verò (*tr. Magnum oportet n. 25. p. 125.*)
Residuitates potestatum vitæ mediæ tam in alimentis, quam excrementis sunt
ægritudinum ferè omnium occasionale initium, & hæcenus tribuli & spinæ.
Objicit, Tartarus non fuit creatus à DEO, ergo non est ullatenus. Semina
quidem tribulorum & spinarum Agriculis primis sunt promissa, non quod
exin per maledictionem nova creatura, singulis alimentis in tartarum esset trans-
mutata aut immista, quæ ante lapsum non fuisset: nam maledictio peccatum
prægressa esset, & poena illata ante reatum: Aut ut ante elocutus est, Crea-

tor fecisset supplicium ante culpam & mortem in materia, (*tr. Alim. Tart. infont. n. 3. & 4. p. 195.*). Vellem, considerasset *Helmont*, quæ alibi: (*tr. Pharmacopol. & Diss. med. n. 44. p. 373.*), si benè investigetur, *inquit*, vix aliquid immune natura habet, quod suum toxium sibi clanculum admistum non habeat. Idcirco simplicium censum ingressi paucula reperimus infontia: imò si campos aspexeris, totus terræ globus non nisi unica & continctæ aranearum tela est, (*n. 45.*). Et paulo post: (*n. 46.*) DEUS venena nobis noluit esse venena, aut nocua. Nec enim mortem fecit, nec medicamentum exterminii in terrâ: sed potius ut parvo nostri studio mutarentur in grandia amoris sui pignora, in usum mortalium, contra futuorum morborum sævitiem.

§. 29.

Addo & aliud *Helmontianum* (*tr. Tartar. non in potu n. 7. p. 203.*), si quid mali nunc fit, aut fiat inter digestionem id sanè non ex materiæ creatione, destinatione, proprietate efficiente & intentione finali Creatoris: sed nostri profusus errore & naturæ corruptione defluit. Recepta nimirum peregrinorum importunitate, defectuosa, altitium transmutatione, aut non sat severâ nocuorum expulsionem ejusmodi contingunt. Idem de Tartaro cum cibo & potu assumpto poterit judicari. Si bene corpus habet, si viscerum digestionem ritè procedunt, & ille cum reliquis culinarum sordibus everretur, nec morbosus evadet. Ita inter excrementa retulit Tartarum, (*Supplem. de Font. Spadan. Paradox. 3. n. 11. p. 550.*). Est duplex excrementum in nobis: Unum nostrum, quod putredini & foetori subjacet: aliud autem rerum, quod hostili coagulatione suam proditor perficit tragoediam, generali etymo dicitur. Hic etiam (*c. l. Paradox. 5. n. 2. q. 553.*) Spadanas morbis convenire statuit, qui ex hoste Tartaro præter naturam intus recepto & coagulato conscendunt. Modò constante vitæ radice sufficienti, id est satis tempestivè hauriantur. *Franc. Osw. Grems. Helmontii Simia Martino Kergero* (*de Ferm. s. 2. c. 1. p. 115.*) vocatus, transmutatorum vitia in communi Tartarum vocari asseruit Medicis, (*l. 2. Arb. integr. & ruinos. hom. c. 1. §. 6. n. 3. p. 109.*). Hic Tartarus licet in aliis venis & glandulosis corporibus reperiatur, vel maximè tamen in Mesenterio, dictitat.

§. 30.

Tartari etiam cruoris mentionem fecit *Helmont*. (*tr. Tumul. Pest. p. 653.*). Primus ego quanquam Tartari causas morbificas expulerim, *judicat*, tamen ne videar cuncta ex animositate velle innovare, has sordes (sextæ digestionis) Tartarum cruoris hic vocabo; licet etymo improprio, veri nominis defectu.

Ex-

Excrementa ergò ejusmodi, sive aliunde in habitum corporis sint delata; seu demum proprio facultatum errore subtransmutando facta, seu denique exter-
norum violento imperio ibidem degenerata, Tartarum cruoris nuncupo. Non
quod reverà sint Tartari in materia ac modo Tartari vini: sed quia ex bono ali-
mento jam deturpato, quod antea fecundum erat, æquè vitale, postea ho-
stile evaserit. Hæcque ideò præmonui, ut sciatis Tartarum cruoris esse pro-
ductum pestis, illumque facile fieri à causis efficientibus pestiferis. Tartarum
cruoris esse formam mucaginis, *paulò post* (p. 855.). Consideremus sextæ dige-
stionis mucilaginem excrementitiam (Tartarum cruoris) adhærere intra harun-
dines (unico sic etymo voco venas, arterias, intestina & canales quoslibet,) sua
primum qualitate infontem: sed hospitii jus quatenus indirectè advena est, vi-
olantem, ideoque per se parti insidiantem &c. Eadem excerpta protulit *Grembsi-*
us (c. l. c. 5. n. 12. p. 438.) *Add. P. J. Fabrum* (*Chirurg. Spagy. s. 1. c. 3. p. 956. &*
c. 14. p. 977.)

§. 31.

En Helmontii inconstantiam! Audire etiam forsàn juvabit *Magni Nostri*
Georg. Hieron. Velschii (*Diss. 2. de Ægagrop. p. 20.*) Judicium: *Paracelsus* (l. 2.
de Tart. c. 4.) Lithiasin in stomacho, aliisque corporis partibus à Tartaro deri-
vabat, quod mero nominis odio, & ludicrà vocularum velitatione negatum
ibat *J. B. Helmontius*, meliora certe ne quicquam substituens eandemque fabu-
lam confictis in morbonia obscurissimis aliis & nil quidquam significantibus
agebat. Si enim *Duelech* illius (etiam *Paracelsi* est,) tantopere decantatum
penitus inspiciatur, cum ipso sono Boëmici aut Polonici quid tinniat, si cum
succo lapidifico idem constituatur, utraque pollice probare poterimus, quam-
vis naturam illius à propriâ forma dependentem, non minus quam istius igno-
rare cogamur, nisi quod utrique salini quippiam inesse nemo Naturæ consul-
tus & Chemiæ peritior diffiteatur. Quin ipse *Paracelsus* (*Fragm. l. 1. de Tart.*
c. 1.): *Duelech* illud tophum interpretabatur, aut lapidem tophaceum, & (l. 1.
c. 5.) Spongiosum ac foraminulentum, à marmoreo & adamantino solido
diversum, pumicem appellabat. Neque absurdum censendum, quod (l. *de*
Morb. Tart. c. 4.) Strumas cartilagineæ naturæ ex Tartaro derivabat, simili-
tudine à fecibus vini in dolio concreascentibus non ineptè desumptâ, quando &
nostra ætate plures cruditorum sanguinis Naturam cum vino, & excrementa
illius cum Tartaro compararunt. *Hæc Velschius.* Sed de *Duelech* infra plura,
de Tartaro hic satis.

§. 32.

Multum lucis etiam petrificationi affundit in corpore humano ossificatio. Exemplo sint ossa, quæ ex cartilagine, ut hæc ex mucagine, & mucago ex fero, oriunda sunt, informat *illustris G. W. Wedel. (Physiol. Reform. c. 8. p. 203.)*. Ossa Syncipitis anteriore parte membrana primum in puerulis scribit *Andr. Laurentius (l. 2. Hist. Anat. c. 20. p. m. 126.)* deinde cartilaginea, tandem in adultis ossæ evadunt. Non hoc in solo syncipitis osse, sed in toto corpore nobis observatum est, plurimas partes, quæ passim cartilagineæ dicuntur, primum membranas esse, ac paulatim abire in cartilaginis consistentiam, ante quam perveniant ad ossium soliditatem, *Tb. Kerckring. (Osteo-Gen. c. 1. p. 213.)*. Tendines vocavit *Nic. Steno (Myol. Specim. p. 74.)*. Ossa in foetu aliquandiu planè gelatinosa, aut viscosa sunt, & in vitulo, quem paulò ante, quam parte naturali excludi debebat, è vacca extraxerat *Clopton. Havers (Osteol. Nov. p. 27.)* in quo maxima ossium pars aliqua ex parte jam indurata erat, gelatinosam talem materiam inter partem ossis solidiorem & periosterum observavit. Cartilagine bene multæ in corpore nostro in ossa degenerant, imprimis in capite, uti hoc os occipitis & maxillæ inferioris abunde declarat; imo membranæ in ossa transeunt, uti istud os frontis ac pectoris demonstrat, memorat *D. Job. Valentin. Scheid. (Diff. de duob. Offic. in Cerebr. hum. qu. 1. p. 5.)*. Elegantia de ossium principio & augmento etiam habet *Marcell. Malpighius (p. 1. Anat. Plant. p. m. 36.)*. In Cranio in concursu futuræ coronalis ac sagittalis rhomboideum foramen membranâ tectum in infantibus nuper natis visui se exhibet, quod fontanellam vulgò vocant, fontem pulsatilem folium & tirangularem lacunam, *Guerner. Rolfinck. (l. 2. Diff. Anat. c. 14. p. 274.)* mulierculæ *das Blätgen*, quæ in foetu extra uteri claustra constituto suam expectat ossificationem *Job. Riolan. (l. 6. Anthropogr. c. 4. p. 646.)* retulit, *Zoroastri* palpitasse verticem, ut impostam manum repelleret, hinc astantes collegisse de futurâ prosperâ fortunâ studiis suis referenda. Illud verò rhomboideum foramen cum futurarum laxatione in foetu partus facilitati obstetricari, nullum quidem est dubium. Membranam hanc in adultis adhuc moveri & palpitare advertit *Galen. (13. M. M. c. 22.)*. Hanc fontanellæ partem in uxore prima etiam circa annum 26. nondum in os induruisse vidit *Cass. Baubin. (l. 3. Theatr. Anat. c. 6. p. 280.)* & si quando in capite doleret, (dolebat autem frequenter,) locus hic dilatabatur & veluti foveam constituebat. Ita *Job. Janssonio* annum ætatis 23. agentis cranium adhuc apertum, autore *Frid. Lachmund. (M. C. D. 1. A. 6. 7. obs. 180. p. 240.)*, idem de quadragenario, *Tb. Bartholin. (l. 4. Anat. Ref. c. 5.)* vidi & anum octu-

agenariam ferè Ileburgi, quæ stato tempore Cephalalgia mirum in modum affligebatur, cranio minimè clauso. In Fontanella fovea erat insignis, caputque totum calvitie deturpatum, ut in illo *Lachmundi Janssonio* Fontanella tantum. Catellum habui 4. vel quinque annorum eo modo constitutum, qui è mensa cadens oppidò exanimabatur. Vidi & in Gallinis & Anseribus mirum modum cristatis, eo loco quo scapus extabat cranii modicam aperturam.

§. 33.

In capite inter duram & piam matrem sex inventa ossicula descripsit (*cent. 2. hist. 85. p. 323.*) *Tb. Bartholin.* Repertum fuisse os mirum, multis cuspidibus horridum in dura matre cerebri, unde dolores æger capitis diu passus fuerat, à Chirurgo audiit *Petr. Borell.* (*Cent. 4. obs. 99. p. 353.*). Juxta Carotidis arteriæ in caput ingressum in calvariæ basi se reperisse ossiculum seminis citrulli magnitudine, *Joh. Riolan.* (*in l. Galen. de off. ad Tyron. p. 483.*) notavit. Glandulæ pinealis ossicula tria distincta ab aliis pro calculis habita, annotat *Fred. Ruysch.* (*Thesaur. anat. p. 31.*). Squamam osseam tunicæ oculi duræ inhærentem descripsit *Gerb. Blasius* (*obs. med. 8. p. 78.*). Glandulam thymum maximè scirrhosam deprehendit *Benj. Bened. Petermann.* (*D. 1. obs. med. 8. p. 12.*) & in eâ dissecta corpus osseum, cor minus representans. In Menninge crassâ varia ossicula reperta, ex *Aliis allegat Gverner. Rolfinck* (*c. l. c. 21. p. 307.*), qui addit: Nos etiam circa crassam mennynghem ossicula parva lenti similia observavimus, spinam osseam seu potius lapideam tricipitem Neptuni fuscina præsentantem inter duram & piam mennynghem in parte sinistra propè falcem, notavit *Domin. Panarolus* (*Pentecost. 5. obs. 14. p. 150.*). De ossiculis circa falcem annatis observationem communicat *Guilhelm. van der Meer* (*ap. Joh. Neand. Tabacol. p. 233.*) *Add. Theophil. Bonnet.* (*l. 1. Sepulchret. f. 1. obs. 113. p. 68.*), ossiculum tale etiam *Excell. Dn. D. Joh. Christian. Mackio, Physico & Pratori Nivemontano*, & mihi conspectum *Stolbergæ* in Cadavere *Benckeri Chirurgiæ studiosi.* De duobus ossiculis in cerebro humano, (rectius falce,) mulieris Apoplexia extincta repertis historiam suggessit *Joh. Valentin. Scheid.* (*Disput. de offic. in cerebro repert. p. 2.*). In ipsâ cerebri substantia os advertit *D. Vater* (*M. C. D. 3. A. 9. & 10. obs. 165. p. 254.*). Asperam arteriam in os transire aliquando, *Hieron. Cardanus* (*l. 14. de Rer. var. c. 76. p. 941.*) autor est. Constat, scribit, quendam bis suspensum servatum, miraculi species: inde cum tertio judicis solertia periisset, inventam osseam asperam arteriam. Alius, qui diu suspensus Bononiæ jacuit, vivus inventus est, quod asperam arteriam osseam haberet, *idem* (*l. 2. tr. 2. contradict. 7.*), ab aliis accepit. Ipse *Reald. Columb.*

(*l. 1. de re Anat. c. 13. p. 79.*) de Larynge in doctrina ossium egit, eò quod hominis senis larynx, ossea sit, *Galenumque* exagitat, quod simias tantum fecuerit, & *vesalium*, quod bruta. Laryngis & Arteriæ cartilagines in ossa spongiosa mutatas *Volcher. Coiter. (obs. anat.)*, se vidisse, asseruit. Arteriæ descendens portio cum duobus cruralibus ramis spithamæ longitudine in os fistulosum conversa occurrit *Gvilielm. Harveo. (Exerc. de Circul. Sangv. 3. p. 218.)*. Si de parte Cartilaginea id prodiderunt contingere posse, concedo, si de tota aspera arteria, quatenus etiam membranosa, pernego, sic namque respiratio & vocis formatio sufflaminatæ fuissent, adeoque fine suo excidissent partis illius haud ignobilis actio. De ossiculo retrò Laryngem nato *Sal. Reissel (M. C. D. 2. A. 2. p. 275.)*. Ossiculum è Sarcocoele suppurata *Magn. Dn. D. Luc. Schræck. (M. C. D. 2. A. 3. obs. 19. p. 660.)*. Ossiculum coralli forme ex steatomatrico ulcere *Joh. Paul. Wurfbain. (c. l. obs. 142. p. 359.)*

§. 34.

Ossa in quorundam brutorum partibus dari aliquando, quamvis non omnibus, nemo è vecordium grege inficiabitur. Ex Elephanti corde à quopiam suorum familiarium os eximiæ magnitudinis exsectum, *Galenus (l. 7. de administr. anat. c. 10. p. m. 210.)*. De cervo id ab omnibus fere asseritur, (*vid. Theod. Craan. de Hom. c. 16. p. 147.*), idque contra venena maximi fit. Varias de eodem assertiones in fasciculum collegit *Zacut. Lusit. (l. 7. Hist. Med. Princ. 29. qv. 42. p. 900.) Joh. Andr. Graba Noster (Elaphograph. c. 18. p. 231.)*. In cervis junioribus non est, *Johanne Renoueo (l. 5. de mat. med. c. 29. p. 322.)* teste, sed cartilago tantum est, in annosorum cordibus autem aliquando reperiibile, cordisque crux Eidem audit. Laudes ejus ebuccinarunt, quos citat *laudatus Graba (c. l. à p. 232. ad 243.)*. Add. *Petr. Andr. Matthiol. (in Dioscor. l. 2. c. 52. p. 219.) Cassp. Baubin. (c. 8. de Lapid. Bez. p. 52.) Caspar. Schwenckfeld. (l. 1. Theriotroph. Siles. p. 84.) Joh. Baubin. (in cerv. excoriat.)*. De osse è corde Tauri ista *Schwenckfeld. (c. l. p. 72.)*, os è corde Tauri, *Kreuzlein aus Herzen*. Sæpè in corde boum maxime Taurorum cartilago, sive ossiculum continetur, cervino non dissimile, quod Lanii Uratislavienses diligenter colligunt, & passim pro ossiculo è corde cervi pharmacopis imperitis obtrudunt. Cavendum est, monuit *Matthiolus (c. l.)*, ne hujus loco se plasiarii bubulam tracheam arteriam accipiant in compositionibus, ut facere consueverunt. Ossa hyoidea in Pharmacopoliis vendi putabat *Vop. Fort. Plempius*, sed sunt hæc illis dissimilia quoad figuram, rectè decidit *Joh. Dan. Horstius (obs. anat. 8. p. 21.)*, qui subjungi: Ossicula de corde cervi in gravissimis morbis debellandis mihi præ-

præstant certum auxilium, in febribus, v. g. Pleuresi & difficultate partus, atque aliis, non tamen fido, nisi à fidis traditis, vix fido iis, qui passim prostant, cum non credam tot in orbe occisos esse cervos per lustrum, quot officula quotannis materialistæ soli Francofurtenses accipiunt. De Tauris & equis non dissona habet *Aristoteles* (l. 3. de part. anim. c. 4.)

§. 35.

An etiam in homine dabitur? ita visum *Galeno* (l. 6. de U. P. p. 528.), cuius etiam meminit alibi (l. de off. ad Tiron. c. 25.), ut verò iste diligens Professor semper sibi adversum habet *Andr. Vesalium*, ita & hic in eundem stringit calamus (l. 1. de Fabr. corp. hum. c. 20. p. 260.). Ego hæcenus, inquit, uti in nullo corde, ita neque humano exquisitum os reperi, eaque sede, quâ *Galenus* cordis os constituit, Substantiam observo cartilagineam, quæ meâ quidem sententiâ nihil est aliud, quam magnæ arteriæ & venæ arterialis radices, à corde principium ducentes. Inter Galeni errores id etiam recensuit *Reald. Columbus* (l. 1. de re Anat. c. 21. p. 122.), cum nec in Simia etiam reperiatur, sed hujus loco membranas duas propè cartilagineas offendas, quæ inter arteriæ magnæ & venæ arterialis radices jacent. Cogitare verò debuissent Professores exercitatissimi, non omnibus ut brutis, ita & hominibus os nominatum inesse, sed annosis & decrepitis, & quod portio illa, quam conspexerunt, cartilaginea successu temporis facile in os facessere possit. Ossa talia etiam deprehensa, prodidit *Cornel. Gemma* (l. 1. Cosmocrit. c. 6. p. 101. & l. 2. Cyclognomonic. p. 75.) *Gverner. Rolfinck.* (Diff. de cord. c. 4. p. 28. & l. 6. dissert. Anat. c. 19. p. 1125.) *J. D. Horst.* (obs. Anat. c. 8. p. 18. sq.). Et quamvis ut plurimum circa arteriæ magnæ & venæ arterialis radices offendantur hujusmodi officula, tamen & in aliis locis deprehensa ab Autoribus leges, non una eademque figura. In medio cordis dissecto os tribus articulis constans cavumque & arenosa quâdam materiâ repletum invenit *Felix Platerus* (l. 3. obs. med. p. 597.). In principio venæ arteriosæ officulum annulare, cui tres valvulæ Sigmoides affixæ erant *Job. Riolan.* (c. 1. p. 482.). In cadavere *Urbani VIII. Pont. Rom.* *Job. Trullus* in sinistro cordis ventriculo os triangulare literam T referens, testimonio *Th. Bartholin.* (c. 2. hist. 45.) reperit. In corde Phtisici ad radicem aortæ cartilago triquetra & propemodum cordis picti figuram repræsentans vel literæ V apparuit (*Id. Cent. 1. hist. 50. p. 77.*). Grani panici magnitudine *Jul. Auranus* (obs. Anat. 33.). Quidni ergò in cordis basi illud officulum à *Galeno* commemoratum generabitur. Non sine stupore legitur observatio *Samuelis Spilembergeri* (M. C. D. 1. A. 2. obs. 40. p. 72.), cuius etiam mentionem fecit *Hieron. Hirnbeim.* (Typh. gen.

gen. hum. c. 9. n. 42. p. 108.), de effigie humana in ossiculo cordis humani expressâ, Usus hujus in corde *Aristoteles & Galenus* patefacere non recusarunt, quo successu, dicere supersedeo. Frequens id in senibus summa naturæ providentia, *judicat Tb. Bartholin. (Cent. 2. hist. 45. p. 243.)*, ut torpidus alioqui sanguis velut stimulo addito ad motum incitetur. Id sicubi reperitur præter naturam esse dispendio potius ac damno animali, quam commodo, aut usui rectius *Petr. Laurenberg. (Anatom. corp. hum. Exerc. 10. p. 397.)*

§. 36.

Vidit in nonnullis septum, quo cordis ventriculi distinguuntur, Cartilagineum *Reald. Columb. (l. 15. de Re Anat. p. 489.)*. Idem in pulmonibus ossa non parva, in *Francisco Capello spectavit (c. l. p. 488.)*. In Balneatore Augustoburgensi pulmones totos ferè cartilaginosos offendi & demonstravi magno circumstantium stupore. In Diaphragmatis carnosâ parte, qua Hepati committebatur, os accreverat duriusculum externâ cartilagine tectum, prodidit *Tb. Bartholin. (Cent. 2. Hist. 85. p. 323.)*. Uteri cervix, *Cornel. Gemma (c. l. p. 105.)*, imo uterus ipse, *Andr. Cnæfel. (M. C. D. 1. A. 4. & 5. obs. 97. p. 48.)*. De osse cruci formi in liene invento *Petr. Borell. (Cent. 1. obs. 4. p. 8.)*. Exostosis deformia producit ossa, quo spectat egregius *Dn. Præsidis Nostri (M. C. D. 2. A. 4. obs. 174. p. 341.)*, de ossium in corpore excrecentia discursus. Fungos osseos exostoses illas olim (*M. C. D. 1. A. 6. & 7. obs. 174. p. 237.*) vocavi. Ossis tibiæ excrecentiam tradidit *Corn. Stalpart von der Wiel (Cent. 1. obs. med. rar. 114. p. 385.)*, ita *Thomas Bartholin. (M. C. D. 1. A. 1. obs. 37.)* Medullam Gallinæ osseam se observasse profitetur. Ovarium osseum in vetulis Anseribus tuitus est *Andr. Libavius (l. 6. Hexaem. p. 570)*, ut in Anate ingluviem Cartilaginosa ab atramento Pannificis, vitriolaceo sæpius ingurgitato *Ipse*.

§. 37.

Deprehensæ etiam hujusmodi transmutationes & heterogeneitates in vasis pulmonum cordis & aliorum viscerum & partium. Arteriam notat ossilem *Tb. Willis (p. 1. Pharmac. rat. p. 337. & p. 2. de An. Brutor. c. 8. p. 360.)*. Carotidem dextram plane ossilem *Idem (Anat. Cerebr. c. 7. p. 57.)*. Utramque internam Carotidem lamina ossileâ obductam *Joh. Jac. Wepfer. (obs. 2. Apopl. p. 11.)*. In arteriæ venosæ principio *Joh. Vesling. (ap. Joh. Rhod. (Cent. 3. obs. 63. p. 154.)*. Arteriæ magnæ truncum propè cor tam durum osseumque, ut etiam mallei ictum eluderet Magnifico Nostro Præside teste, publicè retulit *Anton. de Marchettis (M. C. D. 2. A. 3. obs. 38. in Schol. p. 109. Add. D. Ejusd. Ann. 1. obs. 90. p. 214.)*. In egressu ex ventriculo Cordis *Gerhard. Blasius (obs. Med. 5. p. 77.)*.

Arte-

Arteriam eandem adnatis internè ossibus asperam conspexit *Pythagoras Noster* (*Exerc. Anat.* 38. p. 210.). Aorta cum aliis vasis ossea deprehensa in *Wepfero* (*Vid. Man. Wepfer. M. C. D. 3. A. 3. App. p. 163.*). Arteria descendens *Job. Do-lexo* (l. 6. *Encyclop. Chirurg. c. 7. §. 1. p. 1507.*). *Job. Scultet.* (*de Admir. Trichias. p. 83.*). *Phil. J. Sachsus* (l. 2. *Gammariol. f. 2. c. 7.*). Valvulæ cordis osseæ *M. C.* (*D. 1. A. 3. obs. 281. p. 498.*). Tales semilunares *Job. Dan. Horstius* (*obs. Anat. 8. p. 19.*). Trachea per pulmonum substantiam distributa iterum *Blasius* (c. 1. *obs. 6. p. 78.*). In arteria subclavia os inventum, *Idem* (*obs. 7. p. 83.*). In bove arteriæ in pulmonibus, *Nic. Grimm.* (*M. C. D. 2. A. 3. obs. 38. p. 103.*) lapideum officulum ad Aortæ initium, *Job. Riolan.* (*ap. Th. Bartholin. l. 2. Anat. Ref. c. 7.*) animadvertit. Utramque arteriam cruralem cartilagineo-osseam, *Job. Bapt. Contulus* (*V. Act. Erud. Lips. A. 99. p. 397.*). E tripode loqui videtur *Hier. Cardanus* (l. 18. *de Subtil. p. 928.*) dum inquit: omnis arteria sensibilis præter eam, quæ est in pulmonibus, os in corde habet, aliud sub cute. De officulis cum urina excretis, & à *Petro Borello* recensitis (*Cent. 2. obs. 5. p. 109.*) nil addo, quod ægro à globulo tormenti bellici os fuerit contusum.

§. 38.

Ossa ut saxa consideravit *Tertullian.* (l. *de Carne Christip. m. 22.*), adeò ut illa etiam lapidea vocarit *Galenus* (l. 1. *de U. P. c. 17. p. 282. & l. 9. p. 643.*), idque forsan non immeritò, cum & in his medulla ut in ossibus contineatur, *Georg. Agricol.* (*in Bermann. p. 700.*). Ossa magnæ Parentis lapides dixit oraculum Delphicum, teste *Ovidio* (l. 1. *Metamorph. v. 383.*), prout id interpretatur (v. 393.)

Magna parens terra est: Lapidem in corpore terræ

Ossa reor dici.

Add. *Anton. Muret.* (l. 10. *Var. Lect. c. 2. p. 255.*). Ossa temporum petrosa vocata, non solum quod rupium instar sint aspera, *Andr. Vesal. l. 1. de Hum. Corp. Fabr. c. 1. p. 5. & Cass. Baubin. l. 3. Theatr. Anat. c. 6. p. m. 282.*), sed quod duriora præ reliquis, (*Job. Vesling. Syntagm. Anat. c. 13. p. 107.*). Saxo itaque durissimo comparavit *Job. van Horne* (*Microcosm. §. 47. p. 70.*). Utrumque optimè conjunxit *Guerner. Rolfinck.* (l. 2. *Dissert. Anat. c. 15. p. 278.*). Durioribus & ossa femoris adjungit *Th. Bartholin.* (l. 4. *Anat. Ref. c. 1. p. m. 474.*). De dentium duritie supra (l. 1. *Tit. 6. §. 7.*) quædam notata. Materiam dentis non mere osseam, sed inter os & petram mediam, seu neutram declaravit *J. B. Helmont.* (*de Lithias. c. 1. n. 13. p. 662.*). Animalis petra, distinxit idem (*tr. Tartar. non in potu n. 4. p. 202.*). Duplicem substantiam dentibus tribuit *Clopton. Havers* (*Osteol. Nov. obs. de Dent. p. 92.*) lapideum & osseum. Sub cortice nempe lapideo

(Yyy yyy)

os-

osse pars latet. Egregiè igitur in Metamorphosi *Atlantis* id observasse videtur *Ovidius* (l. 4. *Metamorph.* v. 662.) dum cecinit:

Ossa lapis fiunt.

Factum inde, ut multa ossicula lapidum nomine veniant in officinis Medicorum, inquit *Nobiliss. Polyhistor. G. H. Velschius* (*Diff. 1. de Ægagrop. p. 5.*). Tales è piscium familia *Perca* suppeditant, & *Cyprini*, nec non *Mustelæ* fluviatiles, & alii, quos *Ph. Jac. Sachsus noster* (l. 1. *Gammarel. c. 14. §. 17. p. 307.*) recensuit.

§. 39.

Reperiuntur & aliæ fodinæ, s. officinæ, è quibus metalla & lapides eruuntur, non ad ædificandam; sed diruendam domum, perorat *Jac. Martini* (*Diff. 1. de Cognit. sui probl. 3. E.*). Tantus hic conspicitur cumulus in omnibus corporis humani, etiam brutorum, partibus & visceribus, ut exinde rupes concinnari valeat, quod egregium illum *Anatomicum Fred. Ruyschium* fecisse (*Thesaur. Anat. 1.*) *Eruditi Lipsienses* (*A. E. A. 1701. p. 386.*) intimant. Quæ namque corporis humani pars est? qui angulus? qui non calculorum & lapidum generationi favet, quasi natura humana *Latomias* etiam haberet, ut *Dominic. Panarol.* (*Pentecost. 2. obs. 34. p. 51.*). Exempli ubivis prostant. Collegerunt potiora *Joh. Kentmann.* (l. de *Lapid.*) *Joh. Schenck.* (in *Lithogenes.*) *Joh. Lang.* (l. 2. *Epist. Med. 57. p. 835.*). E recentioribus *Dan. Sennert.* (l. 2. *Instit. Med. 57. p. 2. c. 9. p. 228.*) *Zacut. Lusitan.* (l. 1. *Med. Princip. Hist. Dub. 44. p. 122.*) *Matth. Unzer.* (l. 1. de *Nephritid. c. 5. §. 6. p. 33. sq.*). *Athanas. Kircher.* (l. 8. *M. S. f. 2. c. 3. p. 53.*) & *Sachsus Noster* (*Epist. de Mirand. Lap. Nat. p. 97.*). *Cornel. Stalpart von der Wiel.* (*Cent. 1. obs. med. 12. in Schol. p. 53. sq.*), è quibus singulas corporis partes examinaturus in gratiam Lectorum ea afferre, & à modernis observata his aggregare in animum induxi meum.

§. 40.

De lapidibus cutaneis cogitanti succurrit sudor ille arenularum à *Th. Bartholino* (*Cent. 1. obs. & Hist. Anat. 34. p. 54.*) commemoratus. Illustris quidam vir *Regius* in *Seelandia*, Præfectus, scribit, calculo & arthritidi sæpè obnoxius, subinde in largissimum sudorem solvitur, quo non serum exsudat aut sudores per poros liquores, sed manipulos arenularum, quas inductâ manu abstergit. Egregium sudoris sicci documentum (*Vid. l. 2. Tit. 6. §. 71.*). Sudorem arenosum in *Sperlingio Philosopho Wittebergensi* etiam advertit *Conr. Victor. Schneider.* (l. 3. de *Cath. c. 3.*), qui addit: in hac civitate quidam degit, qui finito sudore arenulas manu detergit, & de cute vellit, quæ splendidulæ volitant per aërem.

aërem. Raram olim Hildesiae observationem habuit *Dn. D. Justus Vesti* in viro quodam religioso, qui Hypochondriaco-Lithiacus sæpius sudavit per totum corpus arenam, *Job. Ad. Kirchhoff. Diss. 1. Inaugur. de Calc. Ren. & Vesic. lib. 1.*). Sudorem si in vitro lentè permiseris siccari, videbis lapides, *Paracelsus (T. 1. op. tr. 1. de Tartar. Annot. ad c. 3. p. 395.)* annotat. Calciformis materia in morientis facie *Vito Riedlino (Ann. 2. Lin. Med. p. 540.)* visa.

§. 41.

De calculis ferè omnium partium ista ad *Lazar. Riverium Henric. Rufus (obs. commun. 5. p. 670.)*: Novimus virum, qui calculos & lapides majusculos in quavis corporis sui parte ostendit. Vidimus & sæpè tales tetigimus super carnes, musculos, membranas, nervos, ossa, indifferenter: ita ut aures, nasus, mammae, cilia illis non careant. Protuberant namque manifestè, & tangentibus mobiles apparent, & si quando resolvantur in parte aliqua, in aliâ pullulant, & indies numero & magnitudine multiplicantur. Est & idem Nephriticus, quem dum aliquando invisimus, nobis super rotulam genu dextri humorem insignem ostendit ejusmodi variis & distinctis refertum, ac si in pera fuissent conclusi, strepitum edebant si moverentur. Calculos cutis poris infixos, *Leichdorn*, quasi leves spinas vocabat *Felix Plater. (tr. 3. Prax. l. 2. c. 15. p. 1002.)*, qui & similem in cute callosa plantæ pedis exsectum narrat. De Lapillis in digitorum extremitatibus *Job. Kentmann. (l. de Calc. c. 12.)*. In indice spina ventosa affecto *Exc. Mich. Bernhard. Valentini (M. C. D. 2. A. 3. obs. 89, p. 190.)*

§. 42.

Tumorum lapidi condorum ex Antiquis *Galen. (l. 14. M. M. c. 12. & l. 2. de Art. curand. ad Glaucon. c. 6.)*, & *Corn. Celsus (l. 7. de R. M. c. 6.)* meminerunt. In Atheromate circa temporalem musculum genitam vidit materiam lapidosam *Guilh. Fabr. Hildan. (Cent. 6. obs. Chirurg. 57. p. 572.)*. Aliàs calculi descriptionem exhibet *Ol. Worm. (l. 1. Mus. s. 2. c. 11. p. 74.)*. E colli tuberculo *Vit. Riedlin. (A. 6. Lin. Med. M. Dec. obs. 8. p. 1389.)*. Ex abscessu in lumbis sponte aperto duos calculos cum pure egredientes conspexit *Domin. Panarol. (Pentecost. 5. obs. 42. p. 17.) Nicol. Tulpius (l. 4. obs. med. c. 21. p. 337.) Mich. Raph. Schmuzen à Poystorff. (Meth. cur. calc. c. 1. p. 16.)*. Ex lumborum abscessu multos alius excrevit calculos, quod è *Jacobo Dalechampio* recitat *Ambros. Pareus (l. 24. Chirurg. c. 19. p. 568.)*. Ex abscessu aquoso in genu *Idem (ibid. p. 569.)*. Pus è genu podagrici exsiccatum in lapillos concresebat, referente *J. Jacob. Hardero (Exerc. 2. p. 6.)*, ut frustra quærat *J. B. Helmont.*
(Yyy yyy) 2 (cr.

(*tr. volupe viv. morbus putatus n. 32. p. 313.*), an pus uspiam in cretam mutetur? De calculis è tumore Abdominis *Joh. Rhodius* (*cent. 2. obs. 99. p. 105.*). Lapidem spongiosum trium unciarum pondere ex abscessu abdominis prodeuntem è schedis *D. Mich. Röttenbeccii* recensuit *Excell. noster Joh. Paul. Wurf bain.* (*M. C. D. 2. A. 2. obs. 10. p. 1360.*), ultra 600. lapilli ex ulcere in pube *Nicol. Blegny* (*Zod. Gall. Ann. 1679. Mens. Jul. p. 189.*). De calculis circiter bis centum ex Apostemate excretis historiam suggerit *Exc. Joh. Jenisius Noster*, olim in alma *Philurea svavis Symmachus*, nunc Collega venerandus (*D. 1. M. C. obs. 189. p. 243.*). Ab ulcere antiquo lapidem tophaceum durissimum nigrum Chirurgum extraxisse, & postmodum ulcus antea incurabile facile curasse *Petr. Borello* autore (*Cent. 1. obs. 4. p. 8.*) cognovimus. De abscessibus, tumoribus & ulceribus lapidicondis è variis collecta plura dabit *P. J. Sachsus* (*M. C. D. 1. A. 1. Schol. ad. obs. 66. p. 165.*) *Felix Plater.* (*l. 2. obs. Med. p. 495. & l. 3. p. 663.*) *Bartholom. Turrianus* (*l. 4. Consult. Med. c. 6.*) *Marc. Aurel. Severin.* (*l. 4. de recond. Abscess. Nat. c. 28. p. 259.*) *Add. M. C.* (*D. 1. A. 1. p. 94. D. 2. A. 1. obs. 121. p. 232. & A. 6. obs. 32. p. 85. & A. 9. obs. 137. p. 238.*). Singulare quid est calculus è vulnere in ingvine *ap. cit. Plater.* (*tr. 3. Prax. l. 2. c. 15. p. 1003.*) prodiens.

§. 43.

Calculus frontis allegat *Th. Fien.* (*Chirurg. p. 66.*) & *Vit. Riedlin.* (*Cent. obs. Med. 4. p. 7.*). E gena dextra, *Joh. Heinr. Meibom.* in *Jusjur. Hipp. c. 16. n. 2. p. 152.*). E naso, *D. D. Clauder.* (*D. 2. M. C. A. 3. obs. 79. p. 176.*). Non huc referenda *λίθιασις* palpebrarum, cum sint *λίθοι* vari non lapides, ut censuit *Cl. Salmasius* (*Epist. ad Joh. Beverov. de Calc. p. 60.*). Interim ex ora palpebrarum, ubi hordeolorum collectiones fiunt lapillum eximi jussimus tritico figura, colore, magnitudine parem, duritie superiorem, *Scaliger.* (*c. l.*) notavit. De Tophis palpebrarum *Aëtius tetrabibl. 2. f. 3. c. 80.*). De lapide è junctura brachii dextri *M. R. Schmuzzen* (*c. l. p. 13.*). De lapidibus è cubito prodeuntibus ex observatione Magni nostri *Joh. Georg. Volckameri Joh. Helwig.* (*obs. med. 110. p. 310.*). In humero *Petr. Borell.* (*Cent. 1. obs. 37. p. 16.*) *Cornel. Stalp. von der Wiel* (*Cent. 1. obs. 12. Schol. p. 56.*), in Mammis *H. Rufus* (*obs. 5. ap. Laz. River. p. 670.*), in Spondylis lapilli octodecim magnitudine quanta in tesseris visitur in muliere deprehensi, *Cæl. Lud. Rhodigin.* (*l. 3. Lect. antiqv. c. 112. col. 129.*) meminit. Supra os sacrum inventum annotat *Gerhard. Blancken.* (*Catalog. antiqu. & nov. rer. Lugd. Batav. in anatom. publ. p. 13.*). E Femore mulieris album magnitudine ovi gallinacei extractum *Marcell. Donat.* (*l. 4. Hist. med. mirab. c. 30. p. m. 526.*) descripsit, quem ovum vocare *Marco Aur. Severino* (*l. 3.*

de recond. abscess. nat. c. 9. p. 108.) placuit. Παρόμφαλον definivit Tophi in umbilico generationem Autor (Def. Med. Galen. ascript. T. 8. op. Galen. p. m. 894.). Exempla recitant Marcell. Donat. (c. l.) Reald. Columb. (l. 15. de R. A. p. 491.) Carol. Jos. Myller. (M. C. D. 2. A. 3. obs. 328. p. 431.). In ingvine Cornel. Stalp. von der Wiel. (c. l. obs. 90. p. 376. & obs. 91. p. 379.). Circa radicem penis Joh. Burg. (M. C. c. l. obs. 174. p. 340.). De lapide Spongioso ex abdomine Dn. D. J. P. Wurfbain. (c. l. obs. 183. p. 360.) in Genu Idem (c. l. obs. 12. p. 61.)

§. 44.

Dignum observatu reputat Franc. Tidiceus (tr. 6. Microcosm. p. 919.) illud Polemonis Sophista, cui cum Articuli morbo arthritico lapidescerent, Medicos admonuit, ut effoderent, & inciderent Polemonis Lapidicinam. Nodos Arthritidis calculos factos testatur αὐτόπτης P. J. Faber. (f. 1. Chirurg. Spagyr. c. 6. p. 959.). Inter singulalia Podagræ habet J. B. Helmont. (c. l. n. 4. p. 312.), quod calculos, cretam, calcemve, alienis à Duelech initiis, & monstrum petrosum, extra solitum locum & debitum, hominemque suis mutilosum membris & truncum, à tam superbâ structura in monstrum deformet. Quomodo autem generentur monstra illa calx & creta (n. 20. seq. p. 314.) explicare conatur. Ad ovi magnitudinem tophos istos aliquando extraxit Marc. Aurel. Severin. (p. 2. Chirurg. efficac. c. 132. & p. 132.). Verum Gypsum in juncturis aliquando nasci, testimonium Ant. Brassavola (in f. 4. Aph. 79.) evincit. Ultra bis mille tophos in durissimos lapides illicò concrecentes in Arthritico observavit P. Sanchius, referente J. N. Binningero (Cent. 1. obs. med. 31. p. 33.). Vidit ad Acidulos Schwalbacenses egenum Laur. Strausius (in addit. ad l. 5. obs. med. Schenck. p. 691.), cui quotidie tales è juncturis prodire. Nobilis Bohemus per annos aliquot singulis fere mensibus ex utriusque manus articulis, interdum unius digiti, interdum plurium lapillos eruebat scalpello, nonnullos minores, aliquos fabæ magnitudinem exæquantes, eosque valdè duros, sed in principio porosiores, quod allegat Joh. Sophron. à Kozack. (tr. de Sale. c. 6. f. 6. p. 242.) Johan. Kentmann. (c. l. Dist. 12.), civis cujusdam Rochiliciensis mentionem fecit, in cujus digitorum extremitatibus enati fuerunt lapilli durissimi colore niveo, quorum nonnulli magnitudinem granorum piperis æquarint. De calculo in digito Exc. Mich. Bernh. Valentini (M. C. D. 2. A. 3. obs. 90. p. 190.). Præter citata Exempla collegerunt reliqua Joh. Schenckius (c. l. & Lithogenes. c. 19. p. 88.) Joh. Kentmann. (c. l. c. 15.) Diomed. Cornar. (obs. med. c. 1. p. 3.) J. C. Scaliger. (Exerc. 108. f. 3. p. 413.) Marcell. Donat. (l. 4. Hist. med. mirab. c. 30.) Felic. Plater.

ter. (l. 2. obs. med. p. 476.) Matth. Unzer. (l. 1. de Nephrit. c. 5. p. 36.) Conrad. Victor. Schneid. (l. d. Catharr. Special. p. 608.) Simon. Schulz. (M. C. D. 1. A. 2. obs. 64. p. 121.) J. J. W. Dobrzensky (obs. 65. p. 122.). Quod si extremitates, ita materia podagrica prorsus repletæ, ut non tantum calcis ejicere possint, quantum morbus ad eas amandat, vertit se ad interiora materia, & mortem, ratiocinante Theod. Kerkringio (Spiciteg. obs. med. 28. p. 66.) accelerat,

§. 45.

An in Cerebro generari possit calculus? quærit Hieron. Cardanus (in Hipp. l. de Alim. comm. tr. 41. lect. 41. p. 417.) & respondet quod vix. Sed hoc Cardani decretum Experientia rubore notat. Inventi nempe sub Cranio extra Cerebrum & in Cerebro non semel ab Anatomicis Lapides. Non huc refero lapidem sub cranio magnitudine fabæ à Chirurgo repertum, iste namque à tormento bellico fuerat intrusus, de quo Petr. Borellus. (Cent. 2. obs. 61. p. 158.) supra piam matrem jacet aliquando Usnea (Ein dünner Weinstein) docuit Paracelsus, qui & in vulneribus capitis sæpe animadvertit lapillos albos Emplastris adhærentes (T. 1. op. l. 1. de Tartar. tr. 1. annot. ad c. 3. p. 395.). Materiam quandam lapideam crassæ menyngei adnatam in foemina nobilissima deprehendit Cattier (obs. med. 15. p. 45.). Partem membranæ duræ sub tempore Canceri testam referentem notavit Christoph. Guarinon. (consult. Med. 455. p. 517.). Cranio aliquando calculos adhærere scripsit Jac. Hollerius (l. 1. de Morb. Int. c. 48. in Schol. p. 517.) Guilb. Fabric. Hildanus (cent. 5. obs. Chirurg. 1. p. 380.) inter duram & piam matrem Theoph. Bonett. (l. 1. Anat. Pract. s. 1. obs. 109. p. 64.). In capite (forsan Cerebro scribendum) lapides inventos Ant. Brassavolus (in l. 4. Aph. Hippocr. 79.) Cornel. Gemma. (l. 1. Cosmocrit. c. 6. p. 100. Joh. Commanus (de Lap. in hom.) Laurent. Joubert. (Apolog. pro Paradox. 7. Dec. 2. p. 69.) qui & è Leonhard. Botallo (l. de Catharro) addit, aliquando quatuor in cerebro repertos. Joh. Van. Horne nostrâ memoria atque etiam præsentia è cerebro Adami Stuartij varios extraxit calculos Joh. Grænveld (Diff. Litholog. Artic. 5. p. 4.) retulit. Singularis ille mori figuram exactè referens, in quodam, qui ex mori esu dolorem capitis contraxerat repertus, quem è Kentmanno (c. l.) allegant Joh. Schenckius (lithogenes. c. 1. p. 22.) & Casp. Schottus (l. 12. Phys. curios. c. 8. p. 1552.), qualem etiam Cornelius Gemma (c. l. p. 200.) obtinuit. Sternutatione aliquando elidi Mich. Raph. Schmuzen à Peytstorff. (c. l. p. 17.) expertus testatur.

§. 46.

Historias antiquiorum seculorum à Schenckii collectas in dubium vocavit

cavit *Joh. Valent. Scheid.* (c. l. qv. 3. p. 11.), *Gemma* nimirum *Botalli*, *Brassavoli*, *Kentmanni*, *Holleri*, *Garneri*, *Thomæ à Veiga* rejicit, eosque negligentiores, nec sufficientes rei vocat testes. *Hollerius* quamvis hos se vidisse testetur, sed cum figuræ aut magnitudinis, aut coloris, aut substantiæ, aut loci cerebri vel capitis, in quo reperti sint, ne verbulo quidem meminerit, proinde ac cæteri. Addit *Hildanum* (cent. 5. obs. 1. p. 380.) historias *Kentmanni* & *Hollerii* iisdem de causis dubias pronunciasse. Ut de *Kentmanni* historiâ, quæ, prout manca, absolutior tamen aliis est, primum dicamus, *Pergit Scheidias*, multa sunt, quæ eam reddunt dubiam & incertam; saltem an calculus fuerit. Nam nec loci cerebri, ubi latuerit, nec substantiæ, nec aliorum momentorum nisi solius magnitudinis, figuræ atque coloris fit mentio. Hæc verò lapidem non probant, quod magnitudine atque figura fructui mori responderit, sicut nec color iste pullus aut cinereus, quo præditus fertur, lapidem demonstrant. Potius hæc ipsa declarant, tantum obiter fuisse spectatum. Accedit, ut quod adeò miram historiam reddit, ipsius quoque fidem faciat dubiam, nempe ex esu mori contractus capitis dolor, ejusque deinceps post mortem inventa causa mori speciem referens lapis. Quis enim hic causarum nexus est? Sicuti omnino videtur opus esse, causæ physicæ advocandæ sunt. Numquid phantasiæ istud tribuemus? nimirum quando adeò heterogenea atque heteroclita, ut ita loquamur, quando à prægnantibus, vi imaginationis, embryonibus imprimi in memoriam nobis revocamus. Profectò ejusmodi Phantasiæ effectus, quantum quidem constat hætenus observatus non fuit, & fortasse nunquam continget, licet imaginationi illa sua non satis in morbis vel procreandis, vel curandis admiranda vis minime denegetur. Putarem potius, ut fides historiæ ad minimum salvetur, cum ille putaticius lapis os non fuisse videatur, quod figura & color negant fuisse eum ejusmodi ferè corpus strumæ instar scirrhosum, quale *Platerus* (l. 1. obs. p. 12. & p. 101.) calculum appellare non audens bis observavit & descripsit, quod deinceps successu temporis resiccatum ulteriorem duritiem sicut in strumis sæpe fieri solet, adeptum fuit, ut pro calculo venditari potuerit: Imprimis ubi accurato examini, ut probabile est, minime fuit subjectum. Idem forsitan judicium, de illis quoque, quos supra *Gemmam* atque *Garnerum*, observasse recitavimus, calculis ferre licebit. De *Botalli* lapidibus, & ut recentiores, addam *Cattierii*, *Schellhammeri*, *Kerckringii* & *Academicorum N. C.* observationibus eadem prodidit, calculosque allegatos non calculos veros, sed osse fuisse, aut esse potuisse argutatur. Verum saxeos, bardos & stupidos Viros istos sui tem-

temporis celeberrimos extitisse, reputat *Scheidius*? Quomodo lapidem alio nomine circumscribere teneor, si lapidem dixerò, si formam addo, magnitudinem, locum, quamvis non adeò distinctum? Pro osse habuit *Scheidius*, quid si regeram, illum substantiæ minime fecisse mentionem, ridebit, cum ossis denominatio eandem satis declaret, cur non ille rideatur, quando lapidis mentione lapidem declarari substantiam inficiatur. An cæcos judicat Medicos quod inter strumam scirrhosam & calculum distingvere non potuerit. Quam fragilis & rudis sit à posse ad esse Conclusio, novit Medicus & Mathematicus clarissimus. Utigitur Hildanus non simpliciter omnibus observationibus de calculis in cerebro consignatis fidem omnem derogat, sed potius miratur, quomodo corpus adeo durum, solidum ac asperum, quale lapis est, per tot annos sine mortis periculo in cerebro delitescere potuerit? Concludit tamen, si rem diligenter indagemus, id nihilominus fieri potuisse, facile nobis fidem facient Anatomicæ dissectiones. Ita & *Scheidius* (p. 25.) conclusit: Licet non omnino calculum in cerebro generari posse negemus, quando topi ad articulos partes nervosas; ac propterea cum cerebro communione gaudentes prognati, illius possibilem etiam in Cerebro generationem persuadere possunt, tamen, uti forsitan rarissima, ita quoque difficillima lapidis in Cerebro est generatio.

§. 47.

Ut etiam speciales circa Cerebri partes & loca afferam inventorum calculorum historias; Eas accipe. In Cerebri parte anteriore *Job. Wierus* (l. 4. de *Dæm. Col.* 486.). Lapidem offendit circa carunculas (processus) mamillares *Matth. de Gradibus* (in *Rhas.* c. 14.). In dextro Cerebri ventriculo semistulti calculum colore albicantem, qui medica statura examinatus grana pendebat tredecim, *Theod. Kerckring.* (c. 1. obs. 35. p. 77.). In Glandulâ pineali arenulas asperas, quarum aliquæ propter magnitudinem calculi nomen merebantur *Regnerus de Graaf.* (M. C. D. 1. Ann. 1. obs. 127. p. 285.). *Benjam. Bened. Petermann.* (Dec. 1. obs. med. 1. p. 11.). In eadem arenulas & calculum exiguum invenit *Franc. de le Boë Sylvius* referente *Th. Bartholino* (Cent. 4. Epist. 57. p. 367. & l. 3. Anat. Reform. c. 6. p. m. 336.). *Flor. Schyllius* (præfat. in *Cartes. Hom.*). *Cornel. Stalpart von der Wiel.* (Cent. 1. obs. med. 12. p. 53.) ubi in Scholio plura. Immemor esse non potes, scribit ad Amicum *Anton. Nuck.* (Adenogr. Curios. Epist. Anat. adj. p. 151.), qui semel glandulam pinealem totam calculosam & 14. diversæ magnitudinis & formæ calculis imo duriusculis obsessam viderim & multis curiosis demonstraverim, quemadmodum & hodie adhuc cuivis petenti eosdem

examinandos concedo. Interim, quod forsân mirabere, hi dum viverent non minus ingeniosos observavi ac alios, quorum glandula naturaliter erat disposita. Lapillum ibidem repertum, qui plus quàm dimidium glandulæ occupabat, calculo probat suo. *Dn. D. Justus Vesti* in glandula pineali ter observavit aliquot lapillos in cadaveribus violenta morte extinctis, quod narrat (*c. l.*) *Job. Adam Kirchhoff*. Tres lapillos *O. Borrichius* (*ap. Th. Bartholin. Cent. 3. Epist. 85. p. 362.*). In continua Cephalalgia denato pinealis glandula tota petrosa magnitudine nucem avellanam adæquans testimonio *Job. Baptiste Contuli* (*de Lap. Podagr. & Chiragr. Vid. A. E. Lips. Ann. 1699. p. 397.*). Add. *Isbr. de Diemerbræck.* (*l. 3. Anat. c. 6. p. 313.*). *H. G. Herfeld* (*l. 2. Philos. Hom. c. 16. §. 386. p. 402.*). *David. Grabner.* (*Med. Vet. Restitut. c. 93. p. 493.*). Glandulam pinealem quasi duplicatam & in eâ duos calculos figura cubi minoris reperit *Benj. Bened. Petermann.* (*c. l. obs. 10. p. 16.*) in virgine, an & huic duplicata anima? Videant & cogitent igitur Cartesiani, quam male habitet ipsorum mens seu anima rationalis, suasque functiones exerceat in domo lapidea. *Cl. Sylvius*, narrat *O. Borrichius* (*ap. Th. Bartholin. V. 5. Act. Hafn. obs. 81. n. 6. p. 194.*) inventis in glandula pineali calculis, ut certe, me præsentem, reperit frequenter, joculari solebat, convenire eos animæ Cartesianæ, ut illa his insidens tanquam è throno marmoreo jus dicat partibus subjectis, hosque à liquore salis, qui in capite est deducit. Epitaphio igitur condidit eandem *laudatus Nuckius* (*c. l. p. 153.*), quem, si volupe est, evolve.

§. 48.

Arenularum copiam per oculos expurgatarum allegat *Job. Rud. Camerarius* (*Cent. 8. Memorab. med. §. 35. p. 569.*). Calculi sub oculo per os rejecti historiam texuit (*Pentecost. 1. obs. 38. p. 24.*) *Dominic. Panarolus*. Gypsea materia ex angulo oculi Ægylope affecti rejecta testatur *Elegny* (*Zodiac. Gall. Ann. 1679. M. S. obs. 2. p. 140.*). Lachrymas petrefactas recenset *Idem*, quas quidem rejecit *Abbas Burdelot*, (*c. l. p. 58.*), vindicat autem *M. D. S. Romain.* (*ibid. M. April. p. 87.*). Ex oculi globi alba sede tophulum minimum impactum aciculâ quidam sibi eximi curavit, *Plateroque* ostendit (*Vid. Plater. tr. 3. l. 2. Prax. Med. c. 15. p. 1002.*). In venis, à quibus oculi dependent, hospitari aliquando testimonio suo (*c. l.*) firmat *Paracelsus*. Stupendum videtur phænomenon, quod in Ephemeridibus Gallicis nobis exhibetur, nimirum arenam in oculos injectam esse, ex qua deinde à lachrymis in majorem molem adauctâ repetitis vicibus provenerint lapilli non contemnendæ magnitudinis, judicat *Job. Muys* (*Podalir. Rediviv. p. 22.*). Humorem crystallinum induratum memorat
(Z z z z z z) Nic.

Nic. Steno (*Anat. Can. Carchar. cap. p. 104.*). Tartarum è viventis oculo effossum servavit *Carol. Drelincourt.* (*Prelud. Anat. p. 74.*). Lapidis magnitudine Fabæ minoris in principio Nervi Optici inventi meminit *Nicol. Blegny* (*c. l. M. April. p. 91.*). De lapillis fascinatione magica in sinistro oculo productis *Fried. Lachmund.* (*f. 3. Oryctol. c. 22. p. 73.*). *Fel. Plater.* (*l. 3. obs. med. p. 664.*). De calculo & tofis palpebrarum egit *Aëtius* (*Tetrabibl. 2. Serm. 30. c. 80. col. m. 333.*)

§. 49.

In Narium tubulis hæsisse calculos non facilè leges, benè tamen per nares rejectos. In capite extra Cerebrum forsan circa cuneiformis ossis foramina primò hæsit calculus nucis castaneæ minoris magnitudine post continuum capitis dolorem è Naribus per palatum rejectus, descriptus à *Jacobo Eckholdo* (*ap. Gregor. Horst. l. 2. Epist. Med. f. 5. p. m. 461.*) & tales etiam Dactylorum magnitudine emunxit per Nares virgo Danica, memorante *Th. Bartholino* (*Cent. 1. Hist. Anat. 33. p. 54.*). Aliud *D. Job. Fr. Khern.* (*M. C. D. 3. Ann. 5. & 6. obs. 46. p. 100.*). Propè basin Cerebri olfactus instrumenta impredientem planè calculum advertit *Georg. Garnerus* (*ap. Job. Schenck. l. 1. obs. med. p. 181.*). Ex parte sinistrâ Nasi lapillum extraxit *Lachmundus Pater*, notante *Filio* (*c. l. p. 72.*). *Add. M. C. D. 2. A. 3. obs. p. 176.*). Nasi fordes, s. mukum tartareum in lapideam ferè duritiem annotavit *Heinric. ab Heer* (*obs. med. rar. 28.*)

§. 50.

Dubium videtur an in Aurium meatu ex sordibus possit generari calculus? quia ex antiquis Medicis solertissimis investigatoribus affectuum humani corporis non invenio, qui meminerit calculi Aurium, scribit *Jul. Casserius Placentinus* (*l. de Organ. Audit. c. 20. p. 90.*). Et subjicit: Recentiores noverunt, nec mirum, quia Artes per additamentum fiunt. At certò statuendum id rarissimè contingere, ac solum in iis, qui negligentia magna ducti expurgationi harum fordium operam dare noluerunt. Si ex flavâ bile in cysti fellis crassefacta calculi generantur, cur ab eadem materia non fiat in auribus. Cephalalgia lateris dextri circa os petrosum torquebatur uxor *Excell. Th. Bartholini*: Tandem ipsa cum Cerumine ex aure dextrâ extraxit arenulas ex Cerumine à calore indurato natas credere possumus, cum non rarò durius illud siccumq; excrementum extraxerim, addit ipse *Bartholin.* (*V. 2. Act. Hafn. obs. 45. p. 82.*). Aliquot calculos ex aure excretos annotat *Carol. Job. Myller.* (*M. C. D. 2. A. 6. obs. 262. p. 326.*). Civis Chemnicensis, *Georg. Horrezky* *Борисъ* negligens Ceruminis expurgator fortè fortuna calculum è Cerumine compactum ex aure
extra-

extraxit pisi forma & magnitudine, & maximam partem ante obitum auditum recuperavit. Videant igitur Circulatores, Empyrici quid veri subfit Formulæ illis solenni: Si surdo in aurem spiritum oris insufles, & ille calorem non sentit, malum desperatum & incurabile est.

§. 51.

Lapides in & sub Lingva quis quærit? Sub hac lapides generari posse, *Avenzoar.* (l. 2. *Theisir. tr.* 2. c. 2.) putavit. Historias consignarunt *Nicol. Florentin.* (Serm. 4. tr. 1. c. 18. & Serm. 5. tr. 9. c. 12.). *Anton. Guainer.* (tr. de *Calcul. Passion.* c. 1.). *Joh. Kentmann.* & *Corn. Gemma* (c. l.). *Jacob. Foroliv.* (l. 4. *Comment. in Aph.* 79.). *P. Forestus* (l. 14. *obs. med.* 26. p. 127.). *Hieron. Cardan.* (in *Hipp. l. de Aliment. tr.* 4. *Lecl.* 40. p. 410.). *Bruno Seidel.* (*obs. med.* à *Th. Bartholin.* *Cultr. Anat. Mich. Lyser. addit.* 3. p. 294.). *Joh. Georg. Schenck.* (*Lithogenes.* c. 4. p. 4.). *Fel. Plater.* (c. l. & l. 2. *obs. Med.* p. 368. & l. 3. p. 841.). *Hieron. Montanus* (l. 4. *Anasc. Morb.* c. 1.). *Zacut. Lusit.* (l. 1. *Prax. admirand.* p. 19.). *Gerhard. Blasius* (p. 6. *obs. med.* 14. p. 81.). *Joh. Beverovic.* (de *Calc. Ren.* & *Vesic.* c. 6.). *Matth. Unzer.* (l. 1. de *Nephritid.* c. 5. p. 34.). *Estanov. ap. Lazar. River.* (*obs. commun.* 5. p. 682.). *Nicol. Tulpinus* (l. 2. *obs. med.* c. 25. p. 141.). *Joh. Heinric. Meibom.* (*Comm. in iusjurand. Hipp.* c. 16. n. 3. p. 152.). *Petr. Borell.* (*Cent.* 1. *obs.* 4. & *Cent.* 2. *obs.* 17. p. 117.). *D. Simon. Schulzius* (*M. C. D.* 1. *A.* 3. *obs.* 1. p. 1.). *Sebast. Scheffer.* (*ibid.* *A.* 4. in *Analecl.* p. 299.). Lapidis supra mucronem lingvæ enati mentionem fecit *Zacutus* (l. 1. *Hist. Med. Princ. obs.* 49. p. 122.). E carne glandulosâ, lingvæ subjecta, vidit natos & exemptos *Fr. Tidicaus* (tr. 6. de *Microcosm.* p. 417.). Vidit quoque in *Nobil. D. Gul. Polle* sub lingua in carne molli illi substrata genitum levem & tophaceum longiorem instar lapillorum in capitibus *Asellorum mollium* repertorum, qui sponte suâ decidebat triennii spatio, alio subnascente, *Fr. Loffius* (l. 1. *obs.* 33. p. 90.). De Tophis sub lingua, extat *Dn. D. J. Rüttorfferi* (*M. C. D.* 1. *A.* 3. *obs.* 43. p. 73.) observatio, *Joh. Georg. Volckamer*, referente *M. A. Severino* (l. 4. de *Recond. Abscess.* c. 29. p. m. 259.). Vidit lapillum nuclei dactylorum formam representantem, quem dexterrimus & sagacissimus *Anatomicus* & peritissimus *Chirurgus Joh. Georg. Wirsung. Bavarus, Practicus Medicus Patavinus* foeminæ cuipiam Anno 1640. extraxerat ex angulo lingvæ subdito, secundum ductum ejusdem lingvæ locatum. Duos, unum magnitudine castanæ, alterum amygdali extractum retulit *Heinrich von Roonhuysen* (p. 1. *obs. Chirurg.* 29. p. 126.) olivæ nucleo similem *Rich. Wiefemann.* (l. 4. c. 8. *obs.* 8.). Lapillum è *Batrachio* linguæ *Lewardiæ* extraxit *Steph. Blancard. Kunst-Kammer der Chirurgie* l. 3. c. 10. p. 272.). In

abcessu sub lingua nomine Batrachio adeò induruerat humor, ut lapidesceret. Ac in pelvim injectus in ægri faciem resiluerit, (*Guilb. Ballon. l. 1. Epid. & Ephem. p. 99.*)

§. 52.

In labio cancroso inventus lapis (*Gerb. Blasius p. 6. obs. 15. p. 82.*). De lapidibus in palato, *Cæcil. Folius (ap. Tb. Bartholin. cent. 1. Ep. 62. p. 155.)*. Scrophulas tartareas observavit *Georg. Hieron. Velschius (Diss. 2. de Ægagrop. p. 21)*, in strumis non rarò producitur vel Gypsum, vel verus calculus, scripsit *Nic. Tulpius (l. 1. obs. med. c. 46. p. 92.)*, petrefactos habet unquam satis laudandus *Velschius (Diss. 1. de Ægagrop. p. 5.)*

§. 53.

Guttur rimanti facem præfert *Avicenna (l. 3. Canon. fen. 9. c. 9.)*, historiam suggerit *Pomaret. (ap. River. obs. commun. 7. p. 684.)*. Tonsillarum & faucium, descripserunt *Job. Kentmann. (c. l.) Nicol. Florentin. (Sermon. 5. tr. 9. c. 12.) Job. Langius (l. 2. Epist. med. 57. p. 826.)*. Vidit calculos Tracheæ ad hærentes 3ß & 3j. pendentes, ut dixisses totam tracheæ fistulam petrefactam, *Steph. Blancard. (cent. 1. Anat. Pract. rat. obs. 23. p. 59.)*, & mortem à lapidibus asperam Arteriam prementibus contigisse meminit *Theod. Kerckring. (Spicil. obs. Anat. rar. 27. p. 61.)*. Lapillum diuturnæ raucedinis causam asperæ arteriæ inhærentem alibi (*M. C. D. 2. A. 8. obs. 151. p. 318.*) pronunciavi, quo per tussim & illa oppidò excussa fuit. In extremis asperæ arteriæ ramulis natum exhibet *Rembert. Dodoneus (Exempl. Med. obs. c. 24. p. 42.)*. Tartaream materiam thymum obsidentem propalavit *Frider. Hoffmann. Pater (Cardianastroph. adm. p. 6.)*

§. 54.

In Maxilla dextrâ natum lapidem exhibet *Job. Schenck. (l. 1. obs. Med. p. 196.)*. Dentibus & sui sunt lapides & tophî, quos Græci πώγες appellant, atq; observatum est, scribit *Dan. Sennert. (l. 2. Med. Pract. part. 1. c. 10. p. 30.)*, in quibusdam ita incrementum sumsisse, & dentes materia ista lapidea obductos fuisse, ut nulla dentium distinctio amplius appareret, sed unius tantum ossis speciem præ se ferret, Idem *Eustach. Rudius (l. de Dent. c. 29.)*. Lapidem dentalem vocavit *J. B. Helmont. (tr. Alimenta Tartari insontia n. 23. p. 200.)*. Ne forsan Tartari nomen in exilium proscriptum revocaret credo. Eundem densata circa dentes colluvie adnasci, ut in conchis marinis olim profitebatur *Alex. Benedictus (l. 5. de morb. corp. human. c. 2. p. 244.)*. Propriam experientiam in propriis dentibus, allegat *Job. Schenckius (l. 1. obs. med. p. 204.)*

§. 55.

S. 55.

Quis verò calculorum in pulmonibus contentorum accuratum texet catalogum? Autores accipe. Sunt autem *Aristoteles* (l. 3. de part. anim. c. 4.) *Avicenna* (l. 3. Canon. fen. 20. c. 22.), qui pulmonalium lapillorum mentionem fecerunt. *Galenus* (l. 4. de loc. aff. c. 8.) *Ægineta* (l. 3. c. 28. & 31.) hæmoptoicum post diuturnam tussim in copioso sanguinis sputo 4. aut 5. lapides triplici aculeo tribulis aquaticis similes pondere 3. aut 4. ceratiorum eructasse. Adde his *Areteum* (l. 1. c. 12.) *Trallian.* (l. 5. c. 4.) *Trincavell.* (l. 10. c. 6.) *Hieron.* *Cardan.* (comm. in s. 4. Aph. Hipp. 79.) *Joh. Wierus.* (l. 4. de prestig. Demon. c. 16. p. 446) *Joh. Kentmann.* (c. l.) *Ant. Beniven.* (de abd. morb. caus. c. 24. p. 160.) *Reiner. Solenander.* (s. 5. Conf. Med. 26. p. 490.) *Diomed. Cornar.* (obs. med. 38.) *J. C. Scaliger.* (Exerc. 108. s. 3. p. 413.) *Cornel. Gemma* (c. l. p. 99.) *P. Forestus* (l. 14. obs. 26. in Sch. & l. 24. obs. med. 28. p. 461.), & quos præterea ex antiquioribus citat *Joh. Schenck.* (l. 2. obs. med. p. 227. & *Lithogenes.* c. 6. p. 26.) *Leonh. Doldius* (ap. *Joh. Hornung.* Cist. Med. Epist. 244. p. 437.) *Fabr. Barthollett.* (l. 4. de Respir. c. 3.) *Dan. Sennert.* (l. 2. Med. Pract. p. 2. c. 7. p. 184.) *Epiphan. Ferdinand.* (Hist. Med. 88.) *Zacut. Lusitan.* (l. 1. Prax. adm. obs. 103. p. 24. obs. 104. p. 25.) *Joh. Fernel.* (l. 5. Pathol. c. 20. p. 280.) *Martin. Pansa* (Consil. Peripnevmon. qu. 17. p. 93.) *Wolfg. Hæfer.* (l. 2. Hercul. Med. c. 2.) *Joh. Hiller.* (Cent. 1. obs. & curat. Med. 37. p. 22.) *Guilb. Fabric. Hildan.* (Cent. 2. obs. Chir. 29. p. 107. obs. 89. p. 186. & Cent. 6. obs. 22. p. 521.) *Phil. Salmuth.* (Cent. 1. obs. med. 7. p. 6.) *Joh. Jac. Chiflet.* (obs. 38.) *P. Pawius* (obs. anat. 9. p. 18.) *Fr. Ign. Thiermaier.* (l. 1. Conf. Med. c. 11.) *Dom. Panarol.* (Pentecost. 2. obs. 22. p. 45.) *Joh. Helwig.* (obs. med. 65. p. 217.) *Mich. Raph. Schmuzen à Poystorff.* (c. l. p. 18.) *P. Borellus* (Cent. 1. obs. 67. p. 64.) *J. B. Helmont.* (tr. Asthma & Tussis n. 42. p. 293.) *Isbrand. à Diemerbræck* (l. 2. Anat. c. 13. p. 443.) *Th. Bartholin.* (cent. 1. hist. 33. p. 54. cent. 3. Epist. 80. p. 345. & s. 2. Diatr. de pulmon. p. 35.) *Gerh. Blasius* (p. 6. obs. 18. p. 83.) *Conr. Victor. Schneider.* (l. de Catharr. special. p. 608.) *Joh. Helwich.* (obs. med. 65. p. 65.) *Illustr. Noster Luc. Schræckius* (schol. in b. l.) *Frid. Lossius* (l. 3. obs. med. 1.) *G. H. Velcsh.* (Decad. 4. Curat. 4. p. 177. & 180. M. C. D. 1. Ann. 1. observ. 158. p. 337.) *Heinr. Brechtfeld.* (ap. *Th. Bartholin.* V. 1. Act. Med. Hafn. obs. 99. p. 192.) *Joh. Jac. Wenc. Dobrzensky* (D. 1. A. 2. obs. 181. p. 278.) *G. W. Wedel.* (c. l. A. 3. obs. 16. p. 21.) *Matth. Tiling.* (c. l. A. 6. & 7. obs. 132. p. 176.) *Fr. Huldreich* (c. l. obs. 221. p. 316.) *Theod. Kerckring.* (Spicil. obs. anat. 27. p. 64.) *David Grabner.* (Med. Vet. Restit. c. 5. p. 25.) *Dn. D. Frid. Hoffmann.* (Not. in Petr. Peter. cent. obs. c. 77. p. 99.) *Corn. Stalpart. von der*
(Zzzzzz) 3 Wiel

Wiel. (Cent. 1. obs. 28. p. 116.). In pulmonibus Friderici Electoris Saxoniae lapides inventos, recensuit *Theander Mart. Luther.* (Tom. 2. Altenburg. p. 903.) *Job. Langius* (c. l. p. 836.). Nucis juglandis magnitudine validissimæ tunicae inclusum invenit *Steph. Blancard.* (cent. 2. obs. 8. p. 206.). Membranam pulmones ambientem admodum asperam & inæqualem innumeris protuberantiis s. tuberculis verrucis per quam similibus ubique respersam, quibus apertis in iis Tartarum quendam gypseum calcis instar friabilem per totam pulmonum substantiam sparsum vidit *Fr. Lossius* (l. 2. obs. med. 3. p. 107.). Loco pulmonis in latere dextro materiam calci similem reperit *Ms. Mauche* (vid. *Nicol. Blegny Z. Gall. A.* 1679. p. 117. & 1680. p. 122.). Tussum lapideam literis mandarunt *Fel. Platerus* (tr. 3. Prax. Med. l. 2. c. 15. p. 1002.) *Job. Doleus* (l. 3. Encyclop. Med. c. 13. §. 10. p. 592.) *Excell. Dom. D. Georg. Ernest. Stahl*, Fantor colendus, memorante *Job. Richtero* (Diff. Med. Inaugur. de calce generat. §. 4. p. 5.) *Job. Franc.* (M. C. D. 3. A. 3. obs. 71. p. 88.). Asthma calculosum *Bernh. Werzascha* (cent. obs. med. 17. p. 44.). Calculum marmoreum strictum ovi columbini magnitudinis in gibbo dextra parte pulmonum cum alio in lobis illis propè arteriam asperam hærente à fixo pectoris dolore consumto deprehendit *Ioh. Bapt. Contulus* (V. A. E. Lips. Ann. 99. p. 397.). In lapicidarum pulmonibus magnam arenularum copiam conspici *Isbr. à Diemerbræk* (l. c.) annotatum reliquit, & hos tussiculosos easdem cum sputo ejecisse non semel conspexi.

§. 56.

Cor vitæ thalamum, regiam spirituum sedem, Microcosmi solem à calculosa affectione immune proclamarunt, inter quos est *Vidus Vidius* (c. de morb. cord.) ap. *Gothofr. Mæbium* (Med. Physiolog. c. 12. p. 287.), id verò redarguunt, quæ de calculis cordis colligit *Job. Schenckius* (l. 2. obs. med. p. 273.) *I. G. Schenck.* (lithogenes. c. 7. p. 13.). Nuper (scribit *Th. Erasmus ap. Laur. Scholz. Consil.* 103. col. 276.) in corde cujusdam, qui palpitatione cordis frequenter corripitur solitus erat veluti lapillus niger repertus fuit. In Cardinalis Mazari- ni anno 1661. dissecto cadavere cor insolitæ magnitudinis tophaceâ quadam materiâ imprægnatum inventum fuit, notante *Frid. Hoffmanno* (c. l. p. 2.) materiam fabulosam *Conrad. Vict. Schneider.* (l. 3. de Catharr. c. 7. p. 236.). Quidam observarunt in corde callum instar calculi, commentatur *Iac. Hollerius* (in f. 6. aphor. 18.) *Ioh. Liebauus* (p. 246.). Calculum ex Tartaro circa valvulas dextri ventriculi concretum minoris Castaneæ nucis observavit *Gregor. Horst.* (c. l. p. 457.). Non semel in corde lapides visos, testatur *Petr. Borellus* (Cent. 1. obs. 88. p. 87.). In Principis Auerspergi Conjuge celeb. *Phil. Iac. Sach-*

Sachsius (*M. C. D. 1. A. 1. in schol. ad obs. 44. p. 136.*) de *Hieron. Schreiber* è literis *Abm. Myrgelii* & *G. Schenck.* (*c. l.*), in puellæ undecim annorum corde lapillam ponderis gr. xiv. colore autem & reliquo habitu referentem eum lapidem, quem inter medicamenta rariora ex India asportant, & Bezoarticum dicunt, advertit *Th. Kerckring.* (*c. l. obs. 78. p. 182.*). Mulierem quadrimestri Dysuria extinctam duos calculos in cordis parenchymate cum aliquot pustulis ostendisse dissectoribus *J. B. Helmont.* (*tr. Retenta pag. 495.*) autor est. In corde Maximiliani II. Imperatoris tres lapides observati, de quibus *Johan. Wierus* (*l. 4. de Praestig. Demon. c. 16.*), quem citat *Johan. Schenck.* (*l. 2. obs. med. p. 273.*). In dextro ventriculo etiam tres *Zacut. Lusit.* (*l. 2. Prax. admir. obs. 141. p. 37.*). In sectione nobilissimæ foeminæ ex familia antiquissima Rosenbergorum oriundæ lapidem totam cavitatem cordis implentem (dextram, an sinistram, non addidit,) corpore incurvo, colore cineritio, in cuius apice duo veluti prominebant rostra conspexit *Bernh. Stiberus* (*ap. Gregor. Horst. c. l. p. 455.*), gemellam, si non eadem est, habet *Georg. Francus à Franckenau historiam* (*Lithol. Microc. in pect. §. 21.*) Lapidis instar corallii in Chiliarcha ex relatione Angelocratoris mentionem injicit *Idem.* (*c. l. §. 22.*) Ferei coloris in corde *Hammonis Medici Turcici Cesari Leonhard. Thurneiser.* (*p. 2. Onomast.*) sinistrum Ventriculum induratum Londini ab *Eduardo Majo* inventum *M. Aur. Severin. cit. Godofr. Mæbio* (*c. l. p. 253.*) testatus est. Quæ desunt, suppleant *Job. Wolff.* (*Cent. 16. Lect. Memor. f. 853.*) *Cornel. Gemma.* (*c. l. p. 100.*) *Jacob. Holler.* (*l. 1. de Morb. Int. c. 50. Cassp. Hoffmann.* (*l. 3. Instit. Med. c. 123. p. 477. & Apolog. pro Galen. l. 3. p. 2. s. 5. c. 350.*) *Job. Assuer. Ampsing.* (*de Calcul. c. 1. §. 4. & c. 13. §. 13.*). *Wolffgang. Hæfer.* (*l. 2. Herc. Med. c. 1. p. 28.*). *Job. Dan. Horst.* (*manuduct. ad Med. p. 1. c. 7. p. 2. p. 158.*) *Athanas. Kircher.* (*l. 8. M. S. s. 2. c. 3. p. 53.*) *Nicol. Franchimont.* (*Lithol. Med. quam iudice Franco Nostro c. l. §. 19. ex Th. Burnet. Thesaur. Med. Pract. l. 3. s. 3. p. 106. exscripsit*) *Theod. Craan.* (*diff. de Hom. c. 16. p. 147.*) *Gerhard. Blasius* (*p. 1. obs. 13. p. 80.*) *Transact. Angl.* (*Ann. 1665. p. 95.*) *Ph. J. Sachsius* (*Ocean. Macro-Microcosm. §. 37. p. 35.*)

§. 57.

Circa venam cavam tam ascendentem, quam descendentem materiam gypseam pugni magnitudine offendit *Guilh. Fabr. Hildan.* (*cent. 2. obs. Chir. 44. p. 117.*) Saxeum crassamentum circa membranas sigmoëdes arteriæ aortæ depinxit *Corn. Gemma* (*c. l. p. 99. sq.*). Calculos in Arteriis describere *Job. Fernel.* (*l. 5. Pathol. c. 12. p. 157.*) *Dan. Beckber.* (*l. 1. Microc. c. 15. p. 168.*). In arte-

arteriarum tunica interna *M. C. (D. 2. A. 5. obs. 86. p. 191.)*. Circa basin arteriæ magnæ *Corn. Gemma (c. l.)*. In ipsa arteria materiam arenaceam *Job. Georg. Greiffel. (M. C. D. 1. A. 1. obs. 74. p. 171.)* A biletophos nigros *Job. Fernel. (c. l.)* ad aortæ arteriæ initium *Job. Riolan. (ap. Th. Bartholin. c. l.)* In aorta fistula lapidea. In Arteria propè venam cavam *Ath. Kircher. (c. l.)*. In ramo Arteriæ aortæ, qui vergit ad glandulam Eustachii sinistro Reni impositam *Nic. Tulpius (l. 2. obs. cap. 25. p. 144.)*. *Carol. Pifo (obs. 101.)* in arteria venosâ ad foraminis ovalis vestigium lapidulum ductum exactè cludentem *Alex. Maurocord. (de Nat. & Us. pulm. c. 10. p. 88.)* oculis usurpavit. In arteria venosa & vena arteriosa *P. Marchettus (ap. Job. Rhod. Cent. 3. obs. 4. p. 111.)*. In venâ cavâ *Job. Wierus (c. l. p. 445.)* *Reald. Columbus & Bonamicus (ap. C. V. Schneider. l. 3. de Catharr. c. 7. p. 147.)*. In vena portæ & Hæmorrhoidibus *Columbus (l. 15. de R. A. p. 491.)*. In Emulgentibus ad pugni magnitudinem in puero 9. annorum, teste *Henric. Mænichenio. (obs. med. 20. pag. 259.)* *Carolus Lana Medicus Brixienfis*. In vena Thoracica externa *Nic. Tulpius (l. 4. obs. med. c. 22. p. 311.)*

§. 58.

Est & in ventriculo lapidicinæ locus. Historias ex Veteribus narrant *Nicol. Florentin. (Serm. 5. tr. 4. c. 53.)* *Gentilis in lib. 4. Avic. f. 1. tr. 2. c. de Febr. Sext.)* *Hieron. Cardar. (l. 2. contradict. 9. tr. 5. l. 2. de Subtil. p. 136.)* *Marcell. Donat. (l. 4. Hist. med. mir. c. 30. p. 520.)* *Job. G. Schenck. (Lithogenes. c. 8. p. 35.)* *Conrad. Gesner. (p. 1. Foss. c. 12.)* *Corn. Gemma (c. l.)*. Usnea stomachi lateribus adhæret *Paracelsus (d. 2. de Tartar. tr. 1. annot. ad. c. 1. p. 411.)* In Anatomia apud Venetos in cujusdam ventriculo tres lapides inventi, prodidit Idem (*ib. add. p. 397.*) Plures quam 30. calculos nunc majores, nunc minores fundo ac substantiæ ventriculi pertinacissimè adhærentes extraxit. *Job. Bilgerius (ap. Greg. Horst. l. 1. Epist. Med. p. 11. p. 456.)*. Simile retulit *Wolffg. Hæfer. (l. 3. Her. Med. c. 1. p. 120.)* *Steph. Blancard. (Cent. 1. obs. 72. p. 154.)* Talem & observavit Hydropicum *Th. Bartholin. (Cent. 3. Epist. 50. p. 207.)* in Æra mentorum fusore, qui de Capitis & ventriculi doloribus inappetentiâ febrique continua conquestus, laterem quasi prædurum & excoctum in ventriculi fundo notavit *J. B. Contulus (Vid. Act. Erud. Lips. A. 99. p. 397.)*. Quendam fabæ magnitudine lapillos vomuisse è *Guilh. Fabr. Hildano (cent. 6. obs. Chirurg. 22. p. 21.)* constat; alium nucis juglandis ex *Alex. Benedicto (l. 13. de Cur. Morb. c. 22. p. 476.)*, gemellam (è *Laur. Scholz M. S.*) observationem recitat *P. J. Sachsus (Epist. de Mir. Lap. nat. p. 100. & l. 1. Gammar. c. 14. §. 3. p. 292.)*

p. 292.) cui & Job. Agricola non semel retulit se lapidem in ventriculo prognatum, & vomitu rejectum manibus palpassse. Add. Tb. Bartholin. (c. l.). Simon. Schulz. (D. 1. A. 3. M. C. obs. 186. p. 142.), vomitum lapidum in Arthritide, lege sis M. C. (D. 3. A. 2. obs. 30. p. 39.). In ventriculis tam duram vidit membranam effectam, ut testacei viderentur, Christoph. Guarinon. (Consult. Med. 455. p. 516.) Stomacho cujusdam Præsidis annatum sacculum lapidibus refertum, memorat Job. B. Helmont. (tr. Retenta p. 497.)

§. 59.

De Hepaticis calculis jam olim quædam Aristoteles (l. 3. de Part. Anim. c. 4.) & varia ex antiquioribus iterum curioso suggerit Job. Schenck. (l. 3. obs. med. p. 412.) & J. G. Schenck. (Lithogenes. c. 9. p. 37.). De lapaciditate in Epate commentatus est Job. Serapio (tr. 4. Præst. c. 2.). Tradidere & quædam exempla Ant. Benivenius (de Abd. Morb. caus. c. 3. edit. Dodon. p. 132. & c. 94. p. 231.) Cassp. Peucer. (de Divinat. Gener. p. 530.). J. C. Scaliger. (c. l. p. 423.). Jacob. Comenicens (ap. Petr. Andr. Mathiol. l. 5. Epist. Med. p. 323.) & ipse Matthiol. (c. l. p. 325.). Felix Plater. (l. 3. obs. med. p. 42.). Leonb. Doldius (ap. Jacob. Hornung Cist. Med. Epist. 244. p. 137.). Cæl. Rhodigin. (l. 4. Lect. Antiqu. c. 17. col. 204.). Gerb. Blasius (c. l. obs. 19. p. 84.) M. C. (D. 3. A. 3. obs. 72. p. 90.) D. Job. Francus. In Panniculo Epatis & ipsa substantia, grandes & magnos tu-itus est Job. Wier. (l. 3. c. l. c. 15. p. 428.). Fabæ majoris magnitudine & qui colore lapidem Bezoar referebat, habuit Aurifaber Pragensis, testimonio Anshelm. Boëtii à Boot (l. 2. de Gemm. c. 349. p. 266.). Tres in juvenis nobilis Hepate repertos, recensuit Job. Kentmann. (c. l.), quorum unus dimidium ovum columbinum æquabat. Etiam tres in Alio Guilb. Renodeus (l. 3. de Mat. Med. c. 23.). Lapillos in Epate in febris lenta extinctis, communicat J. B. Helmont. (tr. Ignotus Hydrops n. 11. p. 409.), calculi lobo jecoris annati ovi columbini magnitudine mentionem injicit Heinr. ab Heer (obs. rar. 1. p. 27.) Add. Paul. Sorbait (M. C. D. 1. A. 2. obs. 106 p. 179.). Insignes Epatis calculos tradidit Steph. Blancard. (Cent. 2. obs. 80. p. 289.). Jecur viri, in quo natus lapis instar pilæ memorat Gerb. Blancke (Catal. Antiqu. & Nov. quæ in Anat. publ. Lugd. Batav. servantur caps. L. n. 63. p. 28.) Add. Marcell. Malpighium (de Epat. Struct. c. 2. p. 12.) Lapillos tessellarum figuram repræsentantes & instar marmoris variegatos quamplurimos è Chiliarchæ cujusdam uxoris Hepate post obitum exemptos vidit Godofr. Mæbius (Fund. Med. Physiol. c. 14. p. 349.). Calculos ex Abscessu circa Hepar tradidit Fel. Plater. (l. 3. obs. p. 341.). Innumerorum ex abscessu circa Hepar prodeuntium Gottfrid Thilesius (D. 1. M. C. A. 1. obs. 105. p. 242.).

(A a a a a)

Sin-

Singularis est illa de duobus tumoribus saxeis, à suspensorio Epatis dependentibus, quorum alter librabat 16, alter 12. pondo in matrona Regiomontana (*ap. Th. Bartholin. Cent. 4. hist. An. 64. p. 364.*) Christophori Tinctorii relatio. Nec oblitteranda illa J. C. Scaligeri (*c. l.*) annotatio, de atris in Senatoris Epate inventis lapidibus, qui in aquam injecti intumescere.

§. 60.

De lapidibus, qui in fellis reconditorio coagulantur, nullibi non plenæ sunt observationum Pandectæ. Largam horum messem *apud Schenckios* (*l. c. p. 419. & Lithogenes. c. 10. p. 43.*) invenies. Auxere post hos illam sequentes; ut Spicilegium ipsam messem superare videatur. Evolvatur J. Langius (*c. l.*) Cornel. Gemma (*c. l. p. 99.*). Gabr. Fallopius (*l. 4. obs. anat. c. 7. f. 158. a.*). P. Forestus (*l. 24. obs. m. 28. p. 40.*). Reiner. Solenander (*f. 5. Consil. 16. p. 493.*). Georg. Fabric. (*l. 3. Annal. Misn. p. 206.*). Ullyss. Aldrovand. (*Mus. Metall. p. 784.*). Fel. Plater. (*l. 3. obs. med. p. 840.*). Job. Fernel. (*l. 5. Pathol. c. 12. p. 287. & l. 6. c. 5. p. 295.*). Gregor. Horst. (*l. 2. Epist. Med. f. 5. p. 458.*). Ansb. Boëtius à Boot (*c. l.*). Guilb. Fabr. Hildan. (*Cent. 1. obs. Chirurg. 60. p. 48. l. de Ichor. & Melicerid. c. 27. p. 886.*). Dom. Panarol. (*Pentecost. 5. obs. 22. p. 158.*). Carol. Piso (*l. 2. de Morb. à Colluv. Seros. Ort. p. 2. c. 4. obs. 17.*). Petr. Borell. (*cent. 1. obs. 4. p. 8. & cent. 3. obs. 22. p. 216.*). Job. Rhodius (*Cent. 3. obs. 2. p. 107.*). Guilb. Ballon. (*l. 2. Ephem. & Epid. p. 253.*). Job. Riolan. (*l. 2. Enchirid. Anat. c. 25.*). Balthasar. Tim. à Gùldenkleee (*l. 3. Cas. Med. 28. p. 145.*). Francisc. Glisson. (*Anat. Hepat. c. 7. p. 81.*). Guilhelm. Staten (*ap. Arnold. Sengverd. l. 5. Introd. ad Phys. c. 5. p. 426.*). Job. Dan. Horst. (*obs. Anat. 7. p. 17.*). Andr. Cnæffel (*M. C. D. 1. A. 3. obs. 207. p. 383.*). Car. Rayger. (*c. l. obs. 283. p. 498.*). Th. Bartholin. (*Cent. 2. Hist. 54. p. 269. Cent. 2. Epist. 62. p. 253. & Cent. 3. Epist. 85. p. 362.*). Nic. Guilb. Beckers (*M. C. D. 1. A. 1. obs. 44. p. 135.*). Sachf. (*in Schol. ad cit. obs. p. 136. & de mirand. lap. nat. p. 102.*). Job. Vesling. (*obs. & Epist. 47. p. 164.*). Fr. Osw. Grembs. (*l. 2. Arbor. Integr. & Ruinos. c. 1. §. 7. n. 39. p. 127.*). G. H. Velsch. (*Episagm. 65. p. 40.*). Th. Willis (*de Morb. Convulsiv. c. 12. p. 221.*). P. Sorbait (*tr. 6. Med. Pract. c. 5. p. 741.*). Ioh. Græn. (*de Dupl. Bil. Vet. c. 11. §. 3. p. 143.*). Ioh. Dolaus (*l. 3. Encyclop. Med. c. 13. §. 10. p. 592.*). Ioh. Tackius (*Chrysogon. Animal. & Mineral. p. 30.*). Fried. Lossius (*c. l.*). Fred. Ruysch. (*obs. anat. 9. p. 54.*). Fried. Haldenreich (*M. C. A. 6. & 7. obs. 221. p. 322.*). Inter singularia reputanda magnitudo, quando lapidis pellucidi magnitudine avelanæ mentio facta à Nicol. Blegny (*Zod. Gall. Ann. 79. p. 117.*), ovi columbini, (*c. l. p. 84.*), ovi palumbini figura, M. R. Schmuzen (*c. l. p. 21.*), vesicula fellis matro-

næ illustrissimæ longitudine ovi gallinacei, sed crassitie paulum minori à silice communi, quo plateæ civitatum sternuntur, materia nihil prorsus differens, nisi quod subflavesceret ac simul quendam virorem affectaret, *Bobusl. Balbin.* (l. 1. *Misc. Bohem. R. c. 34. p. 84.*) 3iiij. *Seb. Scheffer.* (M. C. D. 2. A. 3. *obs. 152. p. 297.*) Folliculus Fellis pondere lapidis inclusi pendulus in substratum intestinum procubuerat, quod (mirum!) in offensi Fellis utero motu attriverat, *prodidit Ioh. Lang.* (c. l. p. 836.). Insignes fuere illi, quos descripsit *Hildanus* (Cent. 4. *obs. Chirurg. 44. p. 320.*), quorum primus 3xiv; alter 3iiiiß pendeat. In Muliere duos, unus gr. 48. alter 38. pendeat, non friabiles, sed Bezoarticos duritie æquantes (*Nova Lit. German. A. 1703. p. 156.*). Numerus prætereà notabilis in vesica Fellis *Consiliarii Saxonici Schuderi* octo reperti, quorum maximus nucem juglandem, reliqui pisorum majorum magnitudinem æquabant (*Dn. D. Christian. Warliz. Mus. Curios. n. 4.*). Serenissimi Marchionis Brandenburgici vesicæ felleæ capsula calculas 16. continuit, *testimonio C. V. Schneideri* (l. 3. de *Catharr. c. 7. p. 235.*) 27. *Gregor. Queccius* (ap. *Ioh. Helwig. c. l.*). In *Hydropico 32. Cornel. Gemma* (c. l. p. 99.). In nobilissimo Domino 53. *Iac. Hollerius* (*Schol. ad l. 1. de Morb. Int. c. 48. p. 517.*). In *Cardinali de Wartenburg. 67. Ioh. Helwig.* (*obs. 81.*) 72. Calculos flavos fabarum minorum & pisorum formam æquantes in folliculo fellis & ductibus Cholodochis invenit *Steph. Blancard.* (Cent. 1. *obs. 47. p. 112.*). Maximè numero memorabiles sunt ap. *Fel. Plater.* (l. 3. *obs. med. p. 841.*) trecentesimum excedentes. In ductu cholidocho tumorem & in eo calculum invenit *Benj. Bened. Peterm.* (Dec. 1. *obs. med. 9. p. 13.*). In *Ducissa de Anbringen 136. Dav. Reichius* (M. C. D. 2. A. 10. *Append. p. 74.*) In quodam viro magno 143. *Ioach. Camerar.* (cit. *Ioh. Friedelio Diss. de Calc. Ren. & Ves. c. 3.*). Totum fel lapidifactum ap. *Petr. Andr. Mathiol.* (l. 5. *Epist. p. 324. sq.*). Cylindri figura, iterum *Blancard.* (Cent. 2. *obs. 24. p. 236. & obs. 34. p. 251.*). Bilis Georgii Bohemiæ Regis in rubeum lapidem conversa fuit, notante *Joh. Caminicensi* (ap. *Mathiol. c. l.*) & *Joh. Maralto* (*Exerc. Anat. 8. p. 380.*). Nescio igitur, quid adegerit D. *Cornelium Physicum Danum Medicum*, quod adeò obstupescibat, cum in vesica fellis *Christierni II. Regis Daniæ* complures lapillos collectos videret, pronuncians, quod simile aliquod ante nec visum illi, nec auditum esset, prout in literas id retulit *Joh. Svaningius* (l. 3. *Hist. Vit. Christiern. II. c. 4. p. 502. sq.*). Plura collegit, *Ill. Præses* (*Schol. in Joh. Helbig, obs. 81. S. 57. p. 252.*)

§. 61.

Ut fellis passim obvii; ita Lienis rariores. Mentionem tamen eorum fecit
(Aaa aaaa) 2 (c. l.)

(c.l.) *Aristoteles*. *Thurneuseri, Hollerii, Fallopii compilavit nobilis ille observationum Eclogarius Joh. Schenckius* (c.l.p. 426.), queis, si lubet, junge *Nic. Fontan.* (Exerc. 31. p. 92. sq.) *Guilh. Fabric. Hildan.* (cent. 1. obs. Chirurg. 60. p. 48. & cent. 4. obs. 40. p. 320. & tr. de Ichor. & *Melicer.* c. 27. p. 886.) *Marcell. Malpigh.* (T. 2. oper. p. 292.), qui & in ovium Liene calculos concretos ex materia gypsea tradidit, (de Lien. struct. c. 1. p. 167.) *Dn. D. Israël. Med. Prof. Heidelb.* ostendit *Rosino Lentilio* calculos binos satis grandes colore fusco præditos, figurâ calculos parvos, quatuor prominentiis ceu pedibus & capite mentitos, pluribusque aliis fociatos, in liene vetulæ cujusdam repertos (M. C. D. 2. A. 7. obs. 136. p. 262.) *And. Cnœffelius* (M. C. D. 1. A. 4. & 5. obs. 57. p. 48.). Lienem quasi convolutum calculis plenum conspexit in cive Patavino, qui annis tribus in carcere detentus, tandem nigro arquato defunctus, sectioni publicæ adhibitus fuit, lienem præter cœtera minus crassum latumque & exiguum omninò reperimus, narrat *Andr. Vesal.* (l. 5. de Hum. corp. fabric. c. 9. p. 360.), & gibba ejus parte adipem adnatum instar candidissimi durissimique lapidis concretum. Substantia visceris huic erat arida & impense dura calculos è Liene ad vas breve & exinde in ventriculum (credat qui volet) rejectos habet *Heinr. Rufus* (ap. *Lazar. River.* obs. commun. 6. p. m. 670.). Quod ad Pancreas in viragine *Hottentotica* calculos in Pancreate observavit Chirurgus, teste *Wilhelm ter Rynce* (de promont. Bonæ spei. c. 8. p. 34.). Add. *Merclini* (M. C. D. 1. A. 8. obs. 50. p. 78.) observationem. Pancreas lapidosum intimat *Dominic. Panarel.* (Pentec. 1. obs. 44. p. 27.), explicat verò ita durum, ut lapidem æmularetur. Idem de momento (Pentecost. 3. obs. 10. p. 48.). Scirrhum forsitan utrumque extitit.

§. 62.

Qui de Peritonei calculis quædam annotarunt, vix sunt, præter illum *J. Theod. Mæren* (M. C. D. 2. A. 4. obs. 128. p. 251.), qui inter duplicaturam Peritonei offendit. Interim ex umbilico & per umbilicum prodiisse *Christoph. Roesler.* (M. C. D. 1. A. 3. obs. 329. p. 542. & *Carol. Joseph. Myller.* D. 2. A. 7. obs. 228. p. 431.) perhibent. *D. Tolet, Chirurgus Parisiensis*, retulit, (*J. Grænevelt. Diss. Litholog. Artic. 5. p. 5.*), se vidisse virum, qui ante XX. annos calculum per umbilicum excreverat. Lapidem umbilico adhæsisse nucis avellanæ magnitudine testatum reliquit ap. *Joh. Rhodium* (cent. 2. obs. 90. p. 104.). Alium descripsit *Cæcil. Folius* (ap. *Th. Bartholin.* l. 1. Anat. Ref. c. 27. p. m. 204. & cent. 1. Epist. 62. p. 155.), quæ desunt, supplet *Joh. Schenckius* (c.l. p. 514.) & *Matth. Unzer.* (l. 1. de Nephrit. c. 5. p. 35.). In Inguinibus lapidem notavit *Joh. Arculanus* (in 9. *Almansf.* c. 104. f. m. 186. b.) Veronæ.

§. 63.

§. 63.

Qui de Mesenterii lapidibus ex antiquis Exempla annotarunt, recensuit sæpius nominatus *Job. Schenkius* (c. l. p. 405.). Habet & observationem *Petr. Forest.* (l. 24. obs. med. 28. p. 461.). Materia gypsea in Mesenterio & circa venam portæ occurrit *G. F. Hildano* (cent. 2. obs. Chirurg. 44. p. 117.). Talem à lapillis in venis meseraicis deduxit *Dan. Wincklerus* (M. C. D. 1. A. 3. obs. 307. p. 528.). Gémellam habet *Philipp. Ludovic. Ebenus* (obs. 50. p. 56.), de puella pro phtisicâ habitâ, in quâ pulmonibus insontibus, tres in mesenterio reperti calculi. De tribus fratribus idem habet *Job. Henem.* (ap. *Theoph. Bonet.* l. 2. Anat. Pract. f. 7. obs. 131. p. 615.). Ingentium calculorum historiam texuit *G. Abr. Merclin.* (c. l.). Mesenterii glandulas materia argillacea impletas suggerit *Pompejus Sacchius* (l. 2. Method. nov. Febr. cur. t. 3. n. 12. p. 90.). Partem Mesenterii vidit osseam *Job. Rhodius* (cent. 2. obs. 96. p. 103.). Lapidosi Mesenterii historiam recensuit (*Pent. 5. obs. 29. p. 256.*) *Dominic. Panarolus.*

§. 64.

Intestinorum calculos, s. calculorum per inferiora excretionem se neque vidisse, neque alium, qui viderit unquam audivisse, pronunciavit *Galenus* (l. 6. de loc. aff. c. 1.), qui tamen ante (l. 1. de loc. aff. c. 5.) scripserat, nonnullis placere, lapides etiam in colo nasci. In hunc locum procul dubio digitum intendit *Paulus* (l. 3. c. 41.), si rectè conjecturo. Quod si rem acu non tango, optimo jure (l. 2. Epist. Med. 57. p. 838.) *Job. Langius* Paulo dicam scripsit: Quam vellem, *Paule* mi, nobis testimonii hujus locum in *Galen*i libris nominatim indicasses. Inconsulto id fecisse *Langium*, *David Græbner.* (Med. vet. restit. c. 9. p. 79.) judicat. Vox enim *ισογει*, quâ *Ægineta* utitur, se non vidisse, sed aliorum relatur hanc observationem memoriæ tradidisse, indicat. Contrarium tenet *Hieron. Mercurial.* (l. 7. variar. lect. c. 20. p. 115.), idque satis superque testatur *larga* ap. *Schenckios* (l. 3. obs. med. p. 387. & *Lithogén.* c. 13. p. 55.) observationum seges. Testimonio præterea suo & *Experientiæ* calculo in partes nostras veniunt *Avicenna* (l. 3. Canon. Fen. 17. tr. 3. c. 6. f. m. 344.) *Job. Arculan.* (c. l.) *A. M. Brassavola* (c. l.) *Hier. Capivacc.* (l. 3. Pract. c. 13.) *Johan. Matth. Gradi* (comm. in 9. Rhaf. tr. 3. c. 14. p. 327.) *Victor. Trincavell.* (l. 10. de Rat. cur. aff. c. 6. p. 286.) *Alex. Pedemontan.* (Addit. ad Mes. c. 3. summ. 1. part. 4.) *Diomed. Cornar.* (obs. med. c. 2. p. 4.) *Job. Crato* (ap. *Laurent. Scholz.* Epist. med. 140. col. 245.) *Corn. Gemma* (c. l.) *P. Forest.* (c. l.) *Job. Fernel.* (l. 6. Pathol. c. 9. p. 303.) *Horat. Augén.* (comment. in art. cur. Galen. ad *Glaucón.*) *Job. Riolan. Pater.* (l. 2. Method. general. f. 2. c. 2.) *Job. Ingolstetter.* (ap. *Job. Hör-*

nung Cist. Med. Ep. 229. p. 419.) Hieron. Reusner. (Exerc. 5. de Scorbut. p. 339.) Job. Faber. (ap. Gregor. Horst. l. 2. Epist. med. s. 5. p. 450. sq.) Job. Matthæus (Relat. histor. Cas. 2. p. 129.) Hercul. Saxon. l. 3. Med. Pr. c. 25.) Guilhelm. Renodæus (l. 3. de mat. med. c. 23.) Franc. Valles. (comm. in l. 5. Epid. Hipp. hist. 25. col. 466.) Anut. Föes. (in l. cit. Hipp. p. 241.) Reald. Columb. (l. 15. de anat. p. 491.) Matthias Unzer. (l. 1. de Nephrit. c. 5. p. 35.) Heinric. Rufus. (ap. Laz. River. obs. commun. 4. p. 670.) Laz. Meyssoner. (Nov. & arcan. Doctr. Febr. p. 53.) Dominic. Panarol. & apud hunc Anton. Vitaglian. (Pentecost. 5. obs. 12. p. 140.) Fr. Glisson. (Anat. Hepat. c. 7. p. 82.) Th. Barthoc. (cent. 4. hist. 11. p. 230.) Heunius (ap. Eund. cent. 3. Ep. 59. p. 237.) Paul de Sorbait (c. l.) O. Borrichius (ap. Th. Barthol. Vol. 5. Act. Hafn. obs. 65. p. 159.) Fried. Lachmund (Adm. Fossil. S. 3. c. 22. p. 70.) Laur. Wolfstriegel (M. C. D. 1. Ann. 2. obs. 89. p. 163.) Simon. Schulz. (ib. obs. 136. p. 220.) Dn. D. Petr. Rommel. (D. 2. A. 8. obs. 184. p. 475.) Singulares videntur globuli tartarei in intestinis diu latitantes, de quibus Bernh. Stieberus (ap. Gregor. c. l. p. 455.) Gemmas interius referentes luci exposuit J. Henr. Brechtfeld. (ap. Th. Bartholin. V. 1. A. H. obs. 100. p. 193.) Arenas per alvum mulier nephritica dejecit, Ambros. Stegmann. (M. D. 3. A. 4. obs. 103. p. 227.) Quidam lapidem passerino ovo non absimilem per alvum exclusit (Mich. Raph. Schmuzen à Poystorff. c. l. p. 119.) Nobilis Pragensis Colica, quæ tandem in Paralyfin desiit, laborans, calculus per intestina ovi gallinacei magnitudine subrufum, nec adeò durum per alvum dejecit, vid. Anshelm. Boët. à Boot. (c. l.) Quidam Zij pondere ovi columbini instar Bezoar exactè referebat (Job. Doleus. c. l.) In intestino cæco reperit Petr. Poterius (Cent. 1. Cur. 82. p. 103.) In coli initio lapis niger videndum se stitit Heinr. Smetio (l. 10. Miscell. med. p. 558.) E vesicula fellis ad intestina aliquando delabi confirmant Iac. Horst. (ap. Greg. Horst. c. l. p. 453.) O. Borrich. (c. l.), quorum effatum propria experienciâ in Parochi cujusdam conjuge, matronâ piâ & honesta Ictero fere per annum tempus tentatâ & defunctâ, quæ subinde per alvum calculos leves quidem, triquetros tamen castanearum colorem referentes, egressit, fulcire possum cum Frid. Hoffmanno Patre (l. 4. Clav. Schræd. s. 1. §. 129. p. 463.) Facit huc, quod in poro bilario instar Coralli in bobus tempore quadragesimali sæpius conspexisse Franc. Glisson. (c. l.) testatur. De Pyloro intus & extus materia gypsea obducto N. Blegny (Z. G. Ann. 1. M. F. obs. 3. p. 46.) In Hæmorrhoidibus lapillus Georgio Rietlino (obs. Chirurg. rar. 9. p. 8.) conspectus.

§. 65.

De calculis Renum & vesicæ res adeo manifesta, ut multarum historiarum recensione in digeat. Sylvam harum, cui scire inter est,

est, dabit *Job. Georg. Schenckius* (*Lithogen. c. 15. p. 72. sq.*). Singularia saltem quædam circa eosdem observata dare animus est. Veliculam propè Rene^s succenturiato, lapidibus & aqua flavi coloris refertam proposuit *Cassp. Theod. Bierling.* (*Adv. Cur. cent. obs. 27. p. 56.*). Renem crusta lapidea repræsentant *M. C. D. 1. A. 4. & 5. p. 45.*). Sub renis sinistri membrana calculum ovi galinacei magnitudine in cavitatem renis desinentem invenit *Guerner. Rolfinck.* (*l. 1. Diss. Anat. c. 13. p. 181.*). In tubulis ureterum concreescere *Gothofr. Mebius* (*Fund. Phys. med. c. 17. p. 441.*) docuit.

§. 66.

Πολυμορφοὶ sunt non rarò. Figuram solis repræsentarunt quidam ap. *Zacut.* (*l. 3. Prax. adm. obs. 138. p. 139.*); Lunæ, *Nicol. Chesneau* (*l. 3. obs. c. 10. obs. 1. p. 352.*); Pisorum *J. N. Pechlin.* (*l. 1. obs. med. 7. p. 13.*); olivæ *Hildan.* (*Cent. 3. obs. Chir. 68. p. 251.*); nucleis Dactylorum conformes sæpius oculis obven-
runt, passimque sunt obvii. Corallo nondum levigato soliditate similem è nobili fenemortuo extraxit *Calotus*, referente *Th. Jordano* (*Resp. ad. Decad. 2. Paradox. 7. Jouberti*). Figura Ureterum in tubulos expansorum, videbantur corallia marina flavo colore saturata *Guern. Rolfinck.* (*l. 3. Epitom. M. M. c. 19. p. 309.*). Alius meminit *Barth. Eustach.* (*l. de Renibus c. 44.*); Bicornis *Henric. ab. Heer.* (*obs. 1. p. 27.*) Quidam à *Nicolao Tulpio* (*l. 2. obs. c. 44. p. 176.*) ob-
servatus quadruplici ramo instar crucis per universum renem se dispergebat. Tricuspidem *Job. Jac. Harder.* (*Exerc. 1. p. 2. & Exerc. 20. p. 114.*). Dentatum *J. Th. Schenck.* (*Exerc. Anat. 7. s. 2. c. 32. p. 551.*). Singularis figuræ depingere curavit *Mich. Rabp. Schmuzen* (*Meth. Cur. calc. c. 2. p. 302.*). Murices, s. tri-
bulos referebant bini, quorum unus pentagonus, alter heptagonus *G. H. Velsch* (*Hecatost. 2. obs. 58. p. 32.*). Sceptrum Turcicum repræsentans in cujus summi-
tate semiluna, *Joseph. Lanzon.* (*M. C. D. 2. A. 10. obs. 90. p. 161.*). Cariophyllum aromaticum, *Carol. Rayger.* (*M. C. D. 1. A. 3. obs. 285. p. 503.*). Cordis typum *Ambros. Pareus* (*c. l. p. 568.*) *Job. Scultet.* (*obs. Chirurg. 66. p. 93.*) *Salom. Reiselius* (*M. C. D. 1. A. 3. obs. 191. p. 362.*) *Sebast. Schefferus* (*M. C. D. 2. A. 3. obs. 152. p. 297.*). Rostri avis unus è *Sperlingianis* (*Vid. J. D. Major. Hist. Cal-
cul. Sperling. fig. 3.*); Continens perfectè figuratum serpentem convolutum sine capite tamen, *Rob. Boyle* (*s. 2. de Gemm. p. 145.*). Capitis felini, in quo repertus
serpens (*P. Borell. C. 2. obs. 22. p. 124.*); Næfrendis & Catuli *Pareus* (*c. l.*); Pulli anserini (*Caso Grammius D. 1. M. C. A. 3. obs. 19. p. 24.*) Muris (*Jacob. Scher-
bius Diss. de Calc. Ren. §. 22.*) *Job. Theod. Schenck. l. 1. Exerc. Anat. 7. c. 32. p. 550.*); Penis *D. Vit. Riedlin.* (*M. C. D. 3. A. 1. obs. 138. p. 219.*); Membri viri-
lis

lis cum glande præputio & scroto Bernb. à Bernizz. (D. 1. M. C. A. 2. obs. 139. p. 223.) Job. Nic. Pechlin. (c. l. obs. 17. p. 14.); Infantis Job. Dolæus (M. C. D. 2. A. 6. obs. 75. p. 164.) D. Christian. Helbich. (M. C. D. 3. A. 4. obs. 33. p. 89.) Plura Thom. Bartholin. (cent. 1. hist. anat. 72. p. 122. cent. 3. hist. 34. p. 74. & hist. 35. p. 74.). Inventus etiam fuit instar cochleæ lapidifacæ effigiatus & in medio quasi crystallum habuit, quod à femine ostreiformi vi lapidificæ juncto provenisse ridiculè judicat Petr. Borellus (Cent. 2. obs. 62. p. 158. sq.). De cochleæ testa pulchrè admodum elaborata, in cujus cavo erat materia mucosa & viscida, quantum ad consistentiam non multum absimili ipsi cochleæ cujusdam substantiæ coloris tamen sanguinei in rene mulieris, *evolv. Act. E-rud. Lips.* (ann. 86. M. Aug. p. 388.); Calculi lanuginosi historiam condidit O. Borrich. (ap. Th. Barthol. V. 2. A. H. obs. 55. p. 157.); Membranæ propriæ inclusi Jac. Holler. (l. 1. de Morb. Int. c. 49. p. 527.); Lento humoris involucri circumvestiti, Marcell. Donat. (l. 4. hist. med. mirab. c. 30. p. 503.); membranis exactissimè involuti, Job. Conr. Peter. (Exerc. 1. p. 2.)

§. 67.

Magnitudo aliquando admiranda. Nuclei pruni majoris historiam communicat Th. Bartholin. (C. 3. Hist. 33. p. 70.); olivæ magnitudine, Gv. F. Hildan. Cent. 3. obs. 68. p. 251.); Castanæ, (ib. obs. 40. p. 252.); Ovi columbini, Jacob Holler. (l. 1. de Morb. Int. c. 48. p. 517.). Job. Kentmann. (c. l. c. 7.); Gallinacei, Phil. Salmuth. (Cent. 2. obs. 42. p. 10.). Dan. Sennert. (l. 3. med. Pr. p. 8. f. 1. c. 2. p. 850.). Th. Barthol. (C. 1. hist. 71. p. 121.); anserini, Phil. Salmuth. (C. 2. obs. 85. p. 101.) Henr. ab Heer (obs. 26. p. 295.) Nic. Chesneau (l. 3. c. 10. obs. 1. p. 354.) P. Borell. (Cent. 2. obs. 22. p. 124.); pavonii, Balb. Tim. à Gùldenkleee (l. 3. Cas. Med. 10. p. 178.); Pugni, Heinric. à Mænichen (obs. 20. Lyser. Cultr. Anat. Annex. p. 253.) Anton. Nuck. (Adenogr. Curios. c. 7. p. 82.); Capitis pueri annui, Ol. Borrich. (ap. Th. Barthol. Cent. 4. Epist. 92. p. 528.). Ultramque Renis cavitatem calculo repletam & distentam pro urinæ tamen emittendæ via provida solersque natura in lateribus calculi orbitam quandam cavam, per quam urina ad ureteres & vesicam deferri posset, molita fuerat, tradidit *αυτίπτης* Phil. Salmuth. (Cent. 3. obs. 30. p. 124.). Ingentis molis, delineat laudatus à Berniz. (M. C. c. l. obs. 140. p. 224.). D. Petr. Rommel (M. C. D. 2. A. 8. obs. 88. p. 477.) Dn. Goodrick Chirurgus Edmundi-Burgensis asseruit, se ex mortuo exemisse calculum magnitudine fermè æquantem caput infantis recens nati, nec multum ei dissimilem, (Act. Philos. Anglic. 1667. M. Jun. n. 7. p. 385.). Magnitudine ca-
pitis

pitis annui in Theatro Oxoniensi deprehendit O. Borrich. (*ap. Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 92. p. 528.*) §. 68.

De Vesicæ calculis nemo ambigit. Inauditum est, quando Job. Grane-
feld (*Diff. Litholog. p. 9.*) commemorat, calculos inter duplicaturam vesicæ circa
insertionem ureterum hæsisse & ureteres pueruli calculosi quoad faciem ex-
ternam intestinum quoddam tenue quoad colorem non minus, quam capaci-
tatem retulisse, quod etiam excerpserunt Dn. Lipsienses (*Act. Erudit. Ann. 1685.
M. M. p. 126.*). Pondus horum non raro examinatum & expressum annotari
meretur. In vesica D. Job. Heurnii calculi septem reperti, quorum singuli nu-
cis juglandis forma $\text{z}ij$. pendebant, de quo Petr. Pawius (*obs. anat. 30. p. 44.*)
 $\text{z}iiis$ alius *ap. P. Forest. (l. 25. obs. med. 24. p. 537.)* $\text{z}B$. Sal. Reifel (*M. C. D. 1.
A. 3. obs. 192. p. 363.*). Maximus Sperlingianus accedebat ad pondus zv . medica-
rum & ultra (*J. D. Major. c. l.*). zvii D. Vitus Rietlin. (*M. C. D. 3. A. 5. & 6. obs.
243. p. 577.*). zi rene sinistro toto absunto toto absunto Frid. Lossius (*l. 3. obs.
med. 52. p. 301.*). ziB Steph. Blancard. (*Cent. 1. obs. 44. p. 103.*) ziB zii Christ. War-
liz. (*Mus. Curios. n. 4.*) zij . Job. Ingolstet. (*ap. Job. Hornung. Cist. Med. Epist.
236. p. 427.*). Steph. Blancard. (*Cent. 2. obs. 34. p. 250.*) zii . zi . Phil. Hecksteter.
(*Décad. 10. obs. med. cas. 5. p. 411.*). Hildan. (*cent. Epist. 75. p. 1014.*) zij . zii . Di-
omed. Cornar. (*obs. med. c. 16. p. 32.*) ziiB . P. Forest. (*c. l.*) ziii . Diomed. Cornar.
(*c. l. c. 19. p. 34.*). Nicol. Tulp. (*l. 3. obs. med. c. 7. p. 200.*). Job. Theod. Schenck.
(*c. l. p. 551.*) zivB . Is. Cattier. (*obs. med. 3. p. 16.*) zv . zi . Matth. Ramlov. (*c. l.
Specul. Acid. Wildung. c. 1. §. 21. p. 79.*) zvB . & zvi . Job. Scultetus (*obs. Chir. 66.
p. 93.*). Cassp. Caldera de Heredia (*Tribun. Med. l. 3. §. 2. c. 16. p. 224.*). Th. Bar-
tholin. (*V. 4. A. H. obs. 83. p. 193.*) zvii . P. Borell. (*Cent. 2. obs. 62. p. 159.*). zviii .
Gregor. Horst. (*c. l. p. 451.*). Salmuth. (*cent. 2. obs. 85. p. 101.*). Philibert. Sara-
cen. (*ap. Hildan cent. 2. obs. 66. p. 139.*). Zacut. (*l. 2. Prax. adm. obs. 70. p. 58.*).
Rob. Boyle (*p. 2. de Util. Phil. Experiment. s. 1. Ex. 2. §. 18. p. 133.*). Steph. Blancard.
(*cent. 2. Obs. 18. p. 225.*) zix P. Blandin. (*ap. Hildan. cent. 4. obs. 50.
p. 324.*). Ambros. Pareus (*l. 23. c. 19. p. 567.*) zix . Job. Faber (*ap. Greg.
Horst. c. l. p. 449.*). Talis & in Joh. Sauberto Theologo Norinbergensi in-
ventus, quod Job. Helwich. (*obs. med. 121. p. 331*) & G. H. Velsch. (*c. l. Epistagm.
61. p. 37.*) tradiderunt, quem tamen ad zxx . ascendisse narrat Mich. Watson. (*un.
Sapient. s. 3. p. 2. c. 2. p. 375. & c. 5. p. 445.*) & Dan. Hartnacc. (*l. 9. Admir. Physf.
c. 3. §. 7. p. 653.*), cujus diversitatis rationem nemo facile divinabit, nisi recens
exemtum zxx . ponderasse, tractu autem temporis exsiccatum vix dimidium
pendere, quod in calculis Sperlingianis observavit Exc. J. D. Major, asseras aut

(Bbb bbb b)

sphal-

ſphalma typographicum erit in *Watſonio*, quem ſecutus eſt *Hartnaccius*, in concione funebri, (quæ in App. der Gemälde Poſtill legitur,) habentur 3x. Juveni 30. annorum lapis è veſica extractus 3xi. (l. 3. de An. med. c. 15. p. 450.). In Muſeo Collegii Rom. S. J. teſte *Georg. de Sepibus* (deſcript. cit. Muſ. p. 2. c. 6. p. 35.) extat globus abortivus, qui in petram coaluit cruſtatae ſuperficie, in veſica *P. Leonis Santii viri* omnigenâ ſcientiâ celeberrimi natus, eoque mortuo exciſus uti prodigioſæ magnitudinis, ſcilicet quod facile pugnum humanum expleat, ſic & duritie incomparabilis. Calculus hic 3xi circiter pendens hoc Epiphonemate: Doctum occidit Leonem. Meminit etiam huius ipſe *Ath. Kircher*. (l. 8. M. S. ſ. 2. c. 3. p. 54.), ubi cauſam etiam refert, cur urinæ ductum non obſtruxerit, eo quod intra veſicæ latera pendebat. 3xii. *Ambroſ. Pareus* (c. l. p. 508.). *J. N. Pechlin*. (c. l. obſ. 2. p. 4.) 3xiv. in medio pervium deſcripſit *Frid. Loſſius* (l. 1. obſ. 33. p. 91. & l. 3. obſ. 53. p. 302.) gemellum pyriformem *Steph. Blancard*. (cent. 1. obſ. 94. p. 185.) 3xv. *Phil. Ludov. Eben*. (obſ. 46. p. 51.) 3xv. 3iij. *Joh. Græneveld*. (Diff. Litholog. Artic. 16. p. 34.) 3xxii. *Zacut. Luſ*. (c. l.) & qui apud *Guilh. Fabr. Hildan*. (c. l. p. 325.) depictus Saubertiano non cedere videtur. Calculum veſicæ 3xxvß. pendentem habebat octuagenarius ſenex & nihil inde mali præter dolorem quendam gravativum in regione inguinali; quoniam aqua in veſicam translata per canalem artificioſè à natura in calculo efformatum ex ureteribus ſtatim ad cervicem veſicæ fluebat *Joh. Græneveld*. (c. l. p. 60.), cujus conformationem etiam exhibent *Act. Erud. Lipſ*. (1685. M. Mart. p. 126.). Habuit è diſſecto corpore *Anton. von der Linden* 3xxxij. pondere duriffimum compactum filicis colore triangularem, ex quo cum ferro, ut ex ſilice eliciebatur ignis. Conſpiciendus eſt quoque Londini calculus 3xxxiv. pondere in veſica cujuſdam Theologi notiſſimi à morte inventus memorat *Frid. Loſſius* (l. 3. obſ. 53. p. 302.). Ultimus hic eſt forſan prædicatoris prope Barclajam in Anglia ponderans libram Anglicanam & 3ii juxta *J. B. Helmont*. (tr. de Lithiaſ. c. 3. n. 40. p. 676.). In vitrario Bremeniſi Anno 1572. lapidem 2¼ lb inveniunt Medici, quod è *Chronico Bremeniſi MS. Mich. Watſon*. (c. l. p. 445.) & *Hartnacc*. (l. c.) citant. Hos ingentes licet, tamen ut urinæ exitus detur excavatos *D. Carol. Patin*. (M. C. D. 2. A. 1. obſ. 19. p. 42.) & *Frid. Loſſius* obtulit.

§. 69.

Non ſine cauſa idcirco judicare Avi experimento aſperrimos eſſe cruciatus calculorum & ſtillicidium veſicæ, proximum ſtomachi, tertium eorum, qui capite doleret, pronunciat *Plinius* (l. 25. c. 3. add. Hieron. Mercurial. l. 3. Var. Lection. c. 10. p. 162.). Nobilis mulier de Raudis Hippolyta teſte *Hier.*

Car-

Cardano (p. 3. *de Caus. Sign. & Loc. Morb.* p. 106.) fassa est dolores istos extremos existere, qui partus cruciatum superarent. Inde *M. Luca Pollioni Diacono Lipsiensi* ad *D. Nicolaum* à dolorum calculi 3iij. ponderantis immanitate extincto, sequens posuit *Epitymbion Tobias Clausnizer*:

*Seht hier, ihr Sterblichen, nun ruh ich in der Erden,
Vor kont ich nicht auff ihr: mein Schmertze war zu groß:
Kan irgends eine Pein nur groß gemacht werden,
Die meine war ihr gleich; doch bin ich jezund loß.
Wann aber dort die Schaar der Märtyrer wird weisen
Das Werckzeug ihrer Quaal, Schwerdt, Segen, Rost und Rad,
Beil, Messer, siedend Oel und Feuer-glüend Eisen,
Strick, Ketten, Band und Beil die der und jener hat
Um seinen Leib geführt, als grosse Marter-Sachen
Damit sie in der Welt, gequälet worden seyn;
So will ich mich getrost zu diesen Hauffen machen,
Was aber bring ich mit? den grossen Blasenstein.*

Quid dicendum de illo, mole suâ pariter ac figura, qua Elephantem quasi representat, maxime notabili, aureisque & ferreis punctulis conspicuo calculo, qui dolendo omnibus probis fato funestus extitit *Theologo Incomparabili ac Vita Nestorea dignissimo Gottlob Frider. Seeligmanno*, cujus memoriam pereleganti carmine elegiaco consecravit, & monstrosi hujus aliorumque rariorum calculorum iconas dedit *M. Ludovic. Christian. Crellius*.

§. 70.

Copia non rarò nos in stuporem conjicit. Duos apte connatos, adeoque sibi similes, ut gemellos diceres, non ita pridem in venatore Saxonico primario *Sibenleben*si, amico colendo post mortem è vesica exscidit affinis *Dn. D. J. G. Lucius*, quorum imaginem exhibent nova literaria Germaniæ (*A. 1704. M. Dec. p. 449.*), in vesicâ *Cardinalis Franzoni* tres calculi perquam scabri, alter rotundus, reliqui autem fermè semilunares omnes sibi invicem combinati ac interiori vesicæ membranæ strictè agglutinati cum prioribus libræ unius pondus attingebant, *Vid. J. B. Contulus* (*Act. Erud. Lips. A. 99. p. 307.*). Septem calculos libræ ferè æquantes à *Steph. Blancard.* (*c. 2. obs. 96. p. 296.*), legi annotatos. Puella *Venetiis* 24. diversæ formæ & magnitudinis excrevit *Heinr.* à *Mænichen* (*obs. 10. p. 246.*), plus quam quadraginta *Ant. Musa Brassavola* (*comm. in l. 4. Aph. Hipp. 79.*) 42. e vesica *Jacobi Whitackeri* agentis annum 67. extraxit *Joh. Græneveld.* (*Diff. Lithol. art. 13. p. 22.*). Pl. Rev. quidam in vi-

(Bbb bbb b) 2

ci-

ciniâ Vir quinquaginta intra horæ spatium cum urina excussos mihi transmisit. In vesica *Dn. Peletier* plus quam octuaginta inveniebantur, (*Kenelm. Digby orat. de pulv. Sympath. p. m. 100.*). 96. è vesica adolescentis exemit *Goodrick supra memoratus* (*vid. Act. Angl. Philos. c. l.*), in vesica Consiliarii Saxonici *Schuderi* 107. maximus 3vj. pondere, cum 8. in vesicâ felleâ numero 115. 3viii 3ii pendent (*Christ. Warlitz l. c.*); innumeros Alius (*Isaac Cattier. obs. 1. p. 11.*). Anus septuagenaria unico impetu minxit trecentos amplius calculos *Nic. Tulpius* (*l. 2. obs. 47. p. 182.*). De mictu calculorum fractorum *Idem* (*l. 4. c. 36. p. 351.*). Fragmenta calculorum ad 16vj quidam cum urina egesit. *Diomed. Cornar. (obs. med. 17. p. 32.)*. Mictus lapidosi ab incantatione meminit *Heurnius* (*ap. Th. Bartholin. C. 3. Epist. 59. p. 237.*) simulati *Th. Bartholin. (l. c. Epist. 60. p. 240.)*, imbrem calculorum urinosum exhibet *J. N. Pecklin. (c. l. obs. 8. p. 15.)*. Excretionis copiosæ lapidum per anum *Job. Faber* (*ap. Gregor. Horst. l. c. p. 450. sq.*), per anum & virgam *Job. Arculan. (c. l. f. 178. b.)* per vomitum & virgam (*c. l.*) *Mœnichen.*

§. 71.

Vesica urinaria inversa excrescentiis ramosis p. n. à calculi attritione productis aliquando est obsessa, atque inter hos cum calculi sæpenumero latitent, contingere, ut dum eas forcipe extrahit Lithotomus, lethalia sæpe symptomata oriantur, dictitat *Freder. Ruyschus* (*Thesaur. Anat. 2. p. 31.*), cujus excerpta dant *A. E. L. 1702. M. Maj. p. 196.*). In mentem venit operatio olim in illustri Academia Saxonica facta. Feliciter vesicæ calculo exsecto, dum exploratorio instrumento duritiem adhuc sentiunt, calculum adhuc subesse concludunt. Forcipe igitur duritiem istam dum apprehendunt, & vi extrahere nituntur sub ipsa operatione æger in momento extingvitur, quod vir fide dignus mihiq. amicissimus tum præsens narravit & confirmavit.

§. 72.

Cæterum vesicæ aliquando agglutinari *J. N. Pecklin. (c. l. obs. 2. p. 4.) Vit. Rietlin. (M. C. D. 3. A. 5. & 6. obs. 243. p. 377.)*, quamvis id inficietur *Fred. Ruyschius* (*Thesaur. Anat. 2. p. 31. vid. Act. Erud. Lips. 1702. p. 196.*), etiam adnasci calculos, in cadavere viri Brabantini compentur *Tulpius* (*c. l. c. 5. p. 197.*), cujus vesica continuit calculum membrana involutum, & fibris suis à strictæ vesicæ tunicis alligatum, ut vix inde avelleretur sine manifesta dilaceratione. Duplicem hoc modo calculos effingere (*c. l.*) *Cattier* docuit, quod *Tulpium* (*l. 4. obs. c. 47 p. 375.*) videtur confirmare observatio, idque etiam vesica duplicata *Isaaci Casauboni citatus Cattier* evincere conatur. Sed *Medicus A-*

nonymus Londinensis (epist. de viri celeb. *Isaaci Casauboni morbi mortisque causa à Joachimo Morfio Lugd. Batav. 1619. edit.*), omnia signa, quæ calculum in vesica attestabantur adfuisse, scribit, sed aperto abdomine pro calculo inventa est vesica monstrosæ conformationis ab utero matris. In dissectione cadaveris Bibliopolæ *Jean. de Preux* anno 1614. Vesicam urinariam velut in duas burfas distinctam deprehendit *P. Blandinus* (ap. *Hildan. c. l. p. 324.*) *Philippi Engelbrechti* insignis magnitudinis calculum huc referre videtur *J. G. Schenckius* (*Lithogenes. c. 15. p. 77.*). Contingere hinc etiam poterit, ut sono bombardæ simili aliquando excludantur, rupto sacculo isto aut vesicâ ascititiâ, ut in illa ap. *Job. Theod. Schenck. (l. 1. Exerc. Anat. 7. §. 2. c. 32. p. 557.)* muliere.

§. 73.

Silicea horum durities etiam commemoranda. Omni silice duriores vidit *Heinr. ab Heer. (c. l.)*. Silicis adæquantes duritiem *Philibert. Sarracen. (ap. Hildan. Cent. 2. obs. 66. p. 139.)* percussi chalybe flammam vomebant, juxta *Dom. Panarol. (Pentecost. 2. obs. 34. p. 51.)*. Tales in Musæo habuit *Th. Bartholin. cent. 4. Epist. 45. p. 259.*, & nobili cuidam quendam similem ovi gallinacei magnitudine exsectum conspexit. Cum inciderem aliquando in calculos è vesicis humanis exsectos, scribit *Rob. Boyle (Ex. de Atmosph. corp. consist. p. 25.)*, eorum textura adeò erat compacta, ut non possem menstruis corrosivis sensibilem ullam in eorum uno solutionem efficere, quantumvis ad promovendam liquoris operationem partem ipsius in pulverem redegissem. Cogitent id thraones, qui quemlibet Renum & vesicæ calculum medicamentis suis arcanis frangere aut resolvere gloriantur. Silicei à medicamentis quidem fracti historiam consignavit *Ol. Borrich. (ap. Th. Bartholin. V. 1. A. H. obs. 77. p. 147.)*, an verò accuratè inspexerint hoc calculi genus, dubito, cum & lapides fragmenta repræsentantes in vesicâ à sabulo combinari possint, horumque forma sit dubia & incerta. A Sale calcis vivæ aliquando non corrumpi *Th. Bartholin. (cent. 4. Epist. 54. p. 339.)* recitat, nec ab ipso Philosophorum lapide, si audias *Borrichium (ap. Eund. c. l. Epist. 76. p. 451.)*

§. 74.

Color his diversus. *Job. Petri Lotichii Germana, ipso testante (l. 1. obs. med. c. 8. obs. 2. p. 130.)* Calculum ovi columbini magnitudine è vesica excrevit, qui cortice candidus & friabilis, intus ceu nucleum exhibebat lapillum quendam colore nucem moschatam referentem. Excrevisse quendam calculum crystallinâ duritie & splendore tantaque magnitudine, ut pro sigillo potuisset usurpari, relatum fuit *Dn. D. Salomoni Reiffelio (M. C. D. 1. A. 8. obs. 29. p. 54.)*. Pellucidum apud *Dn. Roquetum Monspeli* vidit *O. Borrichius (Th.*

Bartholin. V. 5. A. H. obs. 84. p. 204.) 3j pondere jaspidem referentis meminit *J. N. Binninger. (c. 2. obs. 34. p. 159.)*. Ab humorum combinatorum colore & ipsi colorem asciscunt, quod in biliosis facile advertere licet. Lapidem carbonem repræsentantes per lotium expulsos testatur *Domin. Panarol. (Pentecost. 5. obs. 6. p. 144.)* Sabulum nigricans in foedâ scabie lepram æmulante, affectorum urina bis animadverti.

§. 75.

Lapides lapidibus prægnantes exhibet Macrocosmus, inter quos Ætites eminet. Ne inferior Macrocosmo Microcosmus existat, en nobilem *Ambrosii Parei (c. l.)* observationem. Cum Regi (Galliæ) Carolo lapides vesicæ 3xij pendentes oblatis essent, unum malleolo confregit, in eoque medio alius inventus est colore castaneo, cæteraque nuci mali Persici similis. Præterea observatum est aculeos & globulos sæpè extitisse basin calculi vesicæ *Anton. Nuick (Adenogr. curios. c. 7. p. 80.)* festucam allegat *Borell. (Cent. 1. obs. 5. p. 9.)*. Aciculam *Job. Doleus (M. C. D. 3. A. 5. & 6. obs. 253. p. 591.)*. Calculum ad ovi magnitudinem circa acum osseam in vesicâ puellæ Venetæ collectum, publice in Theatro Patavino monstravit *Molinettus*, teste *Heinrico à Moenichen (ap. Th. Bartholin. C. 2. Ep. Med. 87. p. 688.)* Add. *J. N. Binninger. (Cent. 1. obs. 20. p. 21.)* Nobiliss. *G. H. Velsch. (Episagm. 63. p. 38.)*, circa acum futoriam *Ambr. Parcus (l. 24. Chirurg. c. 19. p. 567.)*, acum crinalem *Alex. Benedict. l. 2. de part. corp. hum. c. 9. p. 1196.)*. Circa claviculam *Job. Matthæus (Relat. Hist. cas. 1. p. 128.)* *Job. Rud. Camerar. (c. 4. Syll. memor. n. 10. p. 428.)*. Globulum plumbeum *G. F. Hild. (Cent. 3. obs. Chir. 67. de Lithotom. c. 3. p. 710.)* *Georg. Seger. ap. Th. Bartholin. Cent. 3. Epist. 35. p. 128.)* *J. N. Binninger. (Cent. 4. obs. med. 27. p. 401.)*. Turundam *Anton. Nuick (c. l. p. 87.)*, & *Nic. Tulpius (l. 3. obs. med. c. 9. p. 205.)*. Uvam ante multum tempus comestam (aut potius deglutitam) lapide circumdatam exclusam meminit *Heinric. Petreus (Dissert. Harmon. 40. §. 23. p. 314.)* *Pilos Job. Schenek. (l. 3. obs. med. p. 325.)* *O. Borrich. (ap. Th. Bartholin. V. 2. A. H. obs. 55. p. 158.)*. Duas partes fistulæ Tabaci iterum *Nuick. (c. l. p. 82.)*, nucleum lapideum *Petr. Borell. (c. 2. obs. 62. p. 158.)*. Et tales bases etiam in Lapide Bezoardico ostendimus, in cujus cavitate aliquando palea conspicua tenuissima, *Garz. ab Orto (l. 1. Aromat. Hist. 45.)* *Job. Fragosus (Hist. med. Ind. c. 10. f. 11. a.)*, vel parvulum cinereum granulum, vel herba sicca conglobata *Andr. Chioc. (f. 3. Mus. Calceolar.)*, vel bacillus *Anton. Nuick. (l. c. p. 83.)*, qui & globulum ligneum vivi canis vesicæ vulneri intrusit & post aliquot septimanarum lapsus inspectâ vesica animalis globulum dictum exiguis calculis quasi totidem cry-

cryſtallis eſſe incruſtatum comperit (*c. l. p. 79.*). Nucleus talis aut aliud naturæ corpus aliquod terreſtre plerumque aſſe debuit, ejusmodi poris donatum & ſuperficie, cui particulae ab ipſa urina ſecretæ adhærere & calculi incrementum promovere poſſent, concluſit (*p. 78.*). De ſtramine cani per penem in veſicam intruſo *Ioh. Dolaus* (*M. C. D. 3. A. 5. & 6. obſ. 253. p. 592.*), vel pilus *Iohan. Schræder.* (*l. 5. Pharmac. cl. 1. §. 15. p. m. 277.*), quorum unum ſi in lapidis cavitare viſui ſe liſtat genuinum veri lapidis ſignum perhibetur. Vid. *id.* (*c. l.*) & *Frid. Hoffmann. Pater.* (*l. 5. Clav. Schræd. f. 1. §. 11. p. 61.*). Lapidis Bezoartici monſtroſi in ſinu ſuo ſagittam ferream ſoventis, & Theſaurum Cæſareum exornantis deſcriptionem & iconem exhibet *Georg. Seb. Jung.* (*D. 1. M. C. A. 1. obſ. 115. p. 267.*). Ethoc approbare *Ioh. Fernelii* (*l. 3. Pathol. c. 13. p. 311.*) opinionem videtur, aſſerentis omnem calculum in Renibus formari, & poſtea ad veſicam devolvi, ubi cuticulatim augetur.

§. 76.

Lapidum Bezoarticorum adhuc infra (§. 88.) fiet mentio. Etiam lapides Bezoarticos aliquando in homine naſci, *Ol. Wormius* (*l. 1. Muſ. f. 2. c. 11. p. 74.*) tradidit, non aliter ut in veſicula fellis vaccæ *Th. Bartholin.* (*Cent. 2. hiſt. 32. p. 224.*), aut in ſimiorum ventriculis *Jac. Bontius* (*l. 1. de Med. Ind. f. 10.*) in porcis, equis & aſinis, *G. F. Hildan.* (*Cent. 4. obſ. Chirurg. 24. p. 307.*) De calculo Bezoartico ex Equi alvo excreto *Fred. Ruſſch.* (*Theſaur. Anat. 2. Repos. 6. Arcul. 8. p. 82.*) virtute etiam verè rales dici. Ambigit equidem *Casp. à Rejes* (*camp. Elyſ. qu. 36. n. 52. p. 443.*), cum nil Bezoartico conforme præter colorem viderit, ſed experientiam habere videtur adverſam. Majori namque felicitate illis venenatas expurgari ideas non ſolum *cit. Bontius* docet (*c. l. f. 11.*), ſed & teſtimonio *O. Borrichii* (*ap. Bartholin. Cent. 4. Epist. 92. p. 522.*) *Illuſtris Robert. Boyle* adſtipulatur. Neque credibile videtur laudato *Bontio* (*in annot. ad Garz. ab Ort. p. 46.*), lapides in cavitatibus & ventribus brutorum repertos, uſui eſſe, humanos vero illo deſtitui. Cum quo ſentit *Carol. Rayger.* (*M. C. D. 1. A. 3. obſ. 283. p. 499.*

§. 77.

Fuere & alia in Renibus & veſica lapidea concrementa reperta. Cochlea putamen in Rene mulieris nobilis delineant *Dn. Lipſienſes* (*Act. Erudit. 1686. M. Aug. p. 387.*). Cochleæ in Veſica inventæ mentionem fecit *Philipp. Bomannus* (*p. 2. de Teſtac. probl. 13. p. 223.*). De Muricibus Bezaſhardicis è veſica juvenis exciſis diſſeruit *Georg. Hier. Velschius* (*Hecatost. 2. obſ. 58. p. 32.*) Exoticum planè quid eſt, quando fruſtula tubuli; per quem attrahitur fumus

Tabaci in vesica hospitari animadversum *D. Job. Richier. (M. C. D. 2. A. 6. obs. 196. p. 393.)*

§. 78.

De Calculo Ureterem obdurante *Nic. Tulpius (l. 2. obs. c. 45. p. 177.)* *J. Nicol. Binninger. (cent. 5. obs. 48. p. 544.)*; Ureteris capiti inhærente *Idem (cent. 3. obs. 87. p. 361.)* *Domin. Panarol. (Pentecost. 5. obs. 29. p. 161.)*; Ureteri impactio (*c. l. obs. 85. p. 358.*), *Tulpius (l. 4. c. 34. p. 348.)* *Georg. Seger. (ap. Thom. Bartholin. C. 4. Epist. 5. p. 22.)* In urethrâ, sed perforato, adeoque sine mictionis impedimento gestato *G. F. Hild. (cent. 6. obs. Chirurg. 56. p. 571.)* Retulit celeberrimus juxta ac Doctissimus *Dn. D. Theod. de Mayerne Eques Auratus, Baro ab Aubone Serenissimi Angliæ Regis Archiater. Frid. Lossio (prout c. l. p. 90. prodidit)* se in Cadaveris humani dissectione, quam suis manibus fecerat Lutetiæ insolitam sibi & inauditam oblatam fuisse sterilitatis causam, calculum vid. exactissimè meatum illum claudentem, qui à prostratis in Urethram dehiscit, per quem è vasis varicosis semen vibrante ejaculatione expellitur. Habet etiam talem *Job. Grænevelt. c. l. post. script. p. 67.)*

§. 79.

Scroti etiam fuit aliquando civis & incola calculus. *Evolv. Guilbelm. Fabric. Hildan. (Cent. 6. obs. 57. p. 571.)* *Th. Bartholin. (V. 3. A. H. obs. 6. p. 11. cent. 4. hist. 49. p. 227.)* *Gerhard. Blasius (obs. Anat. Pract. p. 131. & p. 6. obs. Anat. 75. p. 89. sq. M. C. D. 1. A. 9. & 10. obs. 33. p. 91.)* Inter cutem scroti & musculos in peritonæo *Job. Dolaus (M. C. D. 3. & 5. & 6. obs. 153. p. 591.)* *Job. Theod. Schenck. (l. 1. Exerc. Anat. 7. s. 2. c. 32. p. 564.)* De calculo è Scroto suppurato prolapso *Th. Bartholin. (Cent. 4. hist. anat. 8. p. 227.)* Ad radicem penis, *Job. Burgius (M. C. D. 2. A. 3. obs. 174. p. 340.)* Visus est in Perinæo tres & amplius pendens uncias *Frid. Lossius (l. 3. obs. med. 55. p. 305.)* *Mons-pelii in Cadavere testiculos lapillis plenos notavit Conrad. Gernerus (de Fossilib. c. 11.)* *Job. Schenck. (l. 4. obs. p. 538.)* *Wilhelm. ten. Ryne (de Fromont. Bon. Spei c. 8. p. 34.)*. In Testibus foeminarum *Regner. de Graaf. (de Organ. mulier. 12. p. 178.)*. In glanduloso corpore vesicæ adhærente *Schenck. (c. l. p. 531.)* In prostaticis *Job. Rhodius (cent. 3. obs. 27. p. 124.)*. In rene succenturiato *Marcell. Donat. (l. 4. Hist. med. mirab. c. 30. p. 523.)* & *Gerh. Blasius (c. l. obs. 20. p. 84.)*. Quod omnem superat fidem, dictitat *Steph. Rod. Castrens. (l. 4. de Meteor Microsm. c. 26. p. 216.)*. In Theatro publico 1629. reperti in Cadavere lapides crystalli cicoris magnitudinem habentes, in vasis feminariis. *Add. M. B. Valentini (M. C. D. 2. A. 3. obs. 68.)*. In Pene *Amat. Lusitan. (cent. 6. cur. 91. p.*

311.) *Nic. Fontan.* (*rar. obs. analect. c. 28.*) *F. Plater.* (*l. 3. obs. p. 839.*) *Hildan.* (*Cent. 6. observ. 56. p. 570.*) *P. Borell.* (*cent. 4. obs. 84. p. 344.*) *Heinrich von Roonhuysen* (*p. 1. obs. Chir. 27. p. 121.*). Ex pene pueri 25. lapides à Chirurgo Rोगier exsecti, *Arnold. Senguerd.* (*l. 5. Introd. ad Phys. c. 5. p. 436.*); E pene juvenis unum exsecuit apud nos Chirurgus quondam dexterrimus *Theophil. Voigt.* E fene illustri *Henric. ab. Heer.* (*obs. rar. 7. p. 113.*). Lapillum ex Hæmorrhœsibus *Georg. Rietlin.* (*obs. Chirurg. rar. 9. p. 8.*) *Joh. Demin. Sala retulit Th. Bartholino* (*cent. 2. hist. anat. 3. p. 175.*). Calculum in musculo ani è fistula à se extractum esse per multos ibi annos latentem.

§. 80.

De Uterinorum calculorum existentia equidem fluctuantem *Hier. Mercurialem* (*l. 4. de Morb. Mul. c. 21.*) comperies, sed qui hanc sententiam postmodum (*l. 2. Var. lect. c. 20. p. 115.*) mutavit: Solertem in his historiis compilandis se exhibuit *Joh. Schenck.* (*l. 4. obs. 649.*) & *Joh. G. Schenck.* (*Lithogen. c. 16. p. 79.*) Adde *Akakiam* (*l. 1. de M. M. c. 20.*) *Aëtium* (*tetrabibl. 4. ferm. 4. c. 98.*) *Wierum* (*c. l.*) *Diomed. Cornar.* (*obs. med. 26. p. 31.*) *Lud. Mercat.* (*l. 2. de Mul. Affect. c. 27. p. 969.*) *Joh. Theod. Schenck. Exerc. Anat. l. 1. s. 2. c. 32. p. 557.*). Narrat *Gothof. Mæbius* (*Med. Physiol. c. 20. p. 579.*), Comitissam quandam à *Gleichen* viduam tumorem uteri cum motu manifesto, ceu gravida esset, incurrisse, eoque non paucos in execrandam suspicionem conjecisse quasi nescio quem Messiam paritura esset. In demortuæ autem utero nil præter aliquot calculos fuisse repertos. Per ulcus vesicæ quædam infinitos lapillos contusi pumicis instar filamentis & membranulis colligatos & involutos in collum matricis excrevit; teste *Hildano* (*cent. 3. obs. 69. p. 252.*) credat qui volet. *Doct. Beale* Societatem Anglicam certiore reddidit, quod cum circa Paschatis tempus incisio in matricem alicujus foeminæ sit facta, extractus inde sit lapis, quem octo vel novem annos cum infandis doloribus portasset à quo tamen postea omnino convaleuit. Lapis inventus quatuor ferè uncias gravis, pondus verò valdè postea imminutum & pro lapide tantæ magnitudinis levissimus. *Vid. Ephem. Erud. (T. 2. p. 2. n. 40. p. 465.)* *Heinr. Oldenburg.* (*Act. Phil. Anglic. A. 1666. p. 261.*). Singularis plane est illa *Andr. Cnæfelii* (*M. C. D. 1. A. 4. obs. 65. p. 55.*). De lapide uteri in puella quinquenni observatio. De calculo Molæ juncto evolvatur *Nic. Fontan.* (*Analect. c. 5. qu. 5. & l. 2. de morb. mul. c. 10. p. 94.*) *Augustus, Dania Rex, Fridericus III.* Calculum *Th. Bartholino* (*Vid. cent. 3. Epist. 28. p. 103.*) ostendit, quem in Norwegia mulier per vulvam excrevit tanta præditum virtute, ut in manibus puerperæ de-

centus oborto in vola sudore potenter foetum propellat. De uteri calculo è muliere gravida profiliente *Job. Helwig.* (*obs. med. 94. p. 317.*), ubi & *Scholium Schreckianum* lustra, Magici aliquando exploduntur lapides cum aliis. Ita Constantiæ formosa quædam cujusdam civis famula à Dæmone compressa sæpius post insignes uterinos cruciatus adhibitis obstetricibus clavos ferreos, ligna, vitra contracta, crines, stuppam, lapides, ossa, ferrum, & hujusmodi per matricem excrevit innumera, testatur *Jacob. Ruffus* (*l. 5. de mulier. c. 6. p. 393.*). In meretrice ovarium dextrum capillis instar granorum milii turgidum conspiciatur, *Benj. Bened. Petermann.* (*Dec. 2. obs. med. 9. p. 40.*)

§. 81.

Calculus uteri asperum verticillum propemodum æquantem, etiam annotavit *Hippocrates* (*l. 5. de morb. vulg. hist. 25.*), cui experientia propria motus affurgit *Anut. Fæsius* (*in not. ad h. l. p. 241.*), nec id impossibile judicat *Fr. Vallesius* (*comm. in h. l. col. 466.*) majores à nostris allegatos & notatos experieris. Calculum totam uteri caritatem replentem propalat *Steph. Blancard.* (*cent. 1. obs. 74. p. 157.*). Lapidem 4. lb. multis eminentiis lapideis coloris fusci in matrona Regiomontana descripsit *Christoph. Tinctorius* (*ap. Tb. Bartholin.* (*cent. 4. hist. 64. p. 364.*)). Gemellum *Steph. Blancard.* (*cent. 2. obs. 80. p. 289.*). In vaginâ uteri calculos invenit *Regner. de Graaf.* (*de organ. mul. c. 7. p. 80.*) Secundinas offendit calculis stipatas *Vit. Rietlin.* (*Ann. 2. Lin. Med. p. 344.*). De calculis & arenulis in secundina humana copiosis *D. Theod. Zwingger.* (*M. C. D. 2. A. 9. obs. 137. p. 238.*) *Cass. Tb. Bierling.* (*Cent. 1. Advers. c. 27. p. 56.*)

§. 82.

Nec in humorum seu fluidorum corporis nostri examine lapides exulare rescifces. Nullus ferè sanguis venæ sectione emissus erit, qui accuratè inspectus tartareum seu limosum quid in fundo vasculi sistet. Sæ à sanguine divisum concrevit in fabulum, effatur *Paracelsus* (*tr. 1. de morb. è Tartar. c. 2. p. 490.*), quod & ab exaltatione trium substantiarum (*l. 2. Paramir. c. 2. p. 41, & l. 3. p. 66.*) deduxit. Hinc in omnibus venis oriri arenulas *Jacob. de Partibus* (*comment. ad Avic. l. 3. tr. 3. c. 17.*) opinatur, & *Mattheum de Gradib. ex Galen.* (*l. 3. Aph. 51. comm. 7.*) allegat, sed hanc esse mentem *Gaieni C. V. Schneider.* (*l. 3. de Catharr. c. 7. p. 244.*), inficiatur. Arenas ex uztione sanguinis & in Hepate gigni, confirmat *Rhases* (*l. 9. ad Athanas. c. 14.*). Sanguinem arenosum observavit *Zacut.* (*l. 3. Prax. admir. observ. 54. p. 169.*). De arenulis cum sanguine exeuntibus *J. Lud. Hanneemann. Noster* (*M. C. D. 2. A. 5. obs. 86. p. 191.*), ubi confer

confer *Schæckii Scholion*. In sanguine leproforum observatas arenulas, *Joh. Beltus* (*de Nat. Sangv. c. 3. §. 3. §. 14 p. 274.*) declarat. Forſan inde colatura ſanguinis emiſſi, quam collegium Medicum Lipſienſe in recognitione leproſi adhibuit. *Vid. Clar. Noſter Paul. Amman.* (*Med. Critic. caſ. 3. p. 8.*). Sanguis ſcorbuticorum haud raro fertilis arenis copioſis, ut Euphratis aqua, inquit *Gverner. Rolfinck* (*l. 8. Conſil. Med. 6. p. 753.*). Craſſam in ſanguine Saburram deprehendit *J. C. Scaliger.* (*c. l.*). Lapillos ſanguinis humani rhomboïcos in pharmacopœa Sereniſſimi Magni Ducis Hetruriæ aſſervari *Carol. Fracaſſatus* (*Epist. de Lingva p. 197.*) aſſeruit. Venæ ſectiōe calculos emiſſos *Joh. Dolaus* (*l. 3. Encyclop. Med. c. 13. §. 20.*) autor eſt, & de lapillis cum ſanguine è vena proſiſcentibus *Joh. Georg. Greiſſelius* (*M. C. D. 1. A. 1. obſ. 65. p. 163.*) egit. Plura *Joh. Schenckius* (*l. 3. obſ. med. p. 416.*)

§. 83.

Lac in uberibus lapideſcere, ubi non emungitur, *Levin. Lemnius* (*l. 4. de occ. Nat. mirac. p. 407.*), quem etiam citat *Carol. Muſitan.* (*T. 2. Trutin. Phyſ. Chirurg. c. 46. p. 203.*), teſtatur. Tigridis lac in lapidem tophaceum coagulatum vidit *Phil. Jac. Sachſus* (*l. 1. Gammarol. c. 14. §. 5. p. 293.*). Calculos in corpore glanduloſo à ſemine retento derivat *Joh. Rhodius* (*cent. 3. obſ. 27. p. 124.*). Nihil novi, ſi cum urina ſabulum, arenulæ aut calculi mingantur. Id verò ſingulare nobilem illam Praxagoræ pituitam albuminis mollitiæ emiſſam tranſiſſe in vitrum, quod propria fide *Scaliger* (*c. l.*) aſtruxit, & *J. N. Birninger.* (*cent. 1. obſ. med. 6. p. 9.*) Urinam poſt 5. vel 6. ſeptimanas cute denſâ ſubviridi opertam, ſed lapillis lucidiſſimis, triangularibus, quadrangularibus numeroſiſſimis inſtar Adamantum perſperſam reperit. Urinam emiſſam lapidefactam promulgavit *Joh. Dolaus* (*c. l. p. 587.*). Ante hunc *Sim. Schulz* (*M. C. D. 1. A. 4. §. 5. obſ. 136. p. 136.*) *Joh. Dolaus* (*D. 3. A. 4. obſ. 64. p. 152.*). De lyncis urina, è qua Lyncurius iſta *Ovidius* (*l. 15. Metamorph. v. 413.*)

*Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho
E quibus ut memorat, quicquid veſica remiſit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.*

Idem Plinius (*l. 8. c. 38.*) ebuccinat. Sed hoc neutiquam experimentis factis correfpondere, *Ant. Muſa Braſſavol.* (*l. 10. de Nat. Simpl. c. p.*), & *Joh. Braſſavol.* (*l. 3. Miſcell. c. 10. ap. Jan. Gruter. p. 2. Theſ. Crit. p. 494.*) prodiderunt.

§. 84.

Brutis etiam lapides ſunt quàm maximè familiares, quod quidem non perſuaſum *Fr. Oswaldo Grembſio* (*l. 11. arb. integr. & ruinos. hom. c. 7. §. 8. n. 14.*)

(Ccc ccc c) 2

p. 62.)

p. 62.). Multa de his præter *Euseb. Nierenberg.* (l. 9. *hist. nat.* c. 60.) collegit *Sachsi* nostri industria (l. 1. *Gammarel.* c. 14. §. 5. p. 293.), ad quem lectorem remitto. Hypomnemata saltem quædam addo & Analecta. De lapide in capite serpentis in India veneni è vulnere Magnete *Heinr. Oldenburg.* (*Act. Phil. Angl.* 1665. p. 77.). De lapide Bufonio multa laudatus *Sachsius* (c. l. §. 9. p. 297.) Plura *Paulinus Noster* (tr. *Bufo* f. 1. c. 3. §. 1. p. 20. sq.), qui istum cum aliis cordationibus Naturæ scrutatoribus pro nugis & fabula (§. 2. p. 23.) reputat. In Bufonis cerebro reperiri & se suamet & propria plerumque figura signare *Athan. Kircherus* (l. 8. *M. S. f.* 2. c. 3. p. 54.) autor est. De *Berchtoldi Gratteri* anno 1473. lapide ab *Andrea Libavio* (p. 4. *Singular.* l. 2. *Batrach.* c. 23. p. 424.) delineato quis mihi unquam persvaserit solidissimum lapidem pondere librarum quinque medicinalium unciiis tribus minorem inventum in capite Bufonis ordinariè natum esse post prælium istud bufonium & serpentinum, decidit *Paulini*. Applicarem huc illud de jecore *Anserino Martialis* (l. 13. *Epigr.* 56.)

Aspice quam tumeat magno jecur anseris majus,

Miratus dices, hoc rogo crevit tibi?

Fors est filix ne teruncio redimendus, si absit superstitio, concludit (c. l. p. 429.) *Andr. Libavius*. De insigni & genuino in ventre bufonis invento evol. *Casp. Theophil. Bierling.* (*Thes. Theor. Pract.* n. 3. §. 7. p. 31.)

§. 85.

Arachnitem vix à quopiam scriptore memoratum reperies, præter *Dn. D. Job. Francum*, qui hujus existentiam probaturus (*M. C. D.* 2. *A. 5. obs.* 240. p. 262.) aliquot experimenta in literas retulit. Ego, ut communis fert fabula, araneas maximas septennium capsulis aliquoties inclusi, sed septennio elapso nihil præter pulverem quendam ex arenarum cadaveribus relictum conspexi. Hinc eo libentius historiam de illo maximè notabilem à *Job. Cunrado Dieterico* (*Antiquit. Bibl.* p. 423.) descriptam hic inserere lubet: Anno 1660. feria secunda Pentecostes *Catharina Simonia Dn. Job. Köppelii*, *Pharmacopæi Giesensis* ancilla mandato heræ suæ depromptura veru ex camini quadam parte obscuriore, sensit aliquid manui suæ adhærere, & in eamoveri. Dum ergo quid id esset anxia & curiosa dispicere cœpit, araneam satis ingentem in volâ manus voluari deprehendit. Perterrita itaque hinc inde manu se à venenato illo animali liberare volens cum frustra impendisset operam aranea arctius manui inhaerente, atque ex volâ in manus superficiem exterioriorem seu convexam gradiente ecce magnam aranea s. saniei s. excrementosi liquoris partem instar coagulati lactis excrevit, adeò ut totam manus superficiem inundarit. Illa, statim ad heram:

ram: Hæc quàm foedè me aranea illa conspurcavit: Hera: I citò atque liberata à saniem illa. Iverunt igitur ambæ in Atrium domus, & dum saburram illam ligno abstergere contendit ancilla, deprehendit materiam illam tenacius manui inhaerentem, atque ab aëre promptè induratum, in medio verò illius massam cœruleam cum aliqua resistantia in terram decussam, qua per aquæ lotionem à reliquâ massa separatâ, invenerunt lapidem cœlestini planè coloris, quem tamen colorem amisit Arachnites ille post toturam exsiccatus. Ponderis fuit quindecim granorum, figuræ propemodum ovalis in superficie convexa politus instar Bezoartici: in pressiore verò ejus parte albis maculis & velut lactea via conspicuus, tanquam illius materiæ lacteæ aliqua pars nondum planè fuisset excocta, ut dubium esse possit, annon tota illa materia seu coagulum tandem in lapidem coagmentari potuisset, si modo araneæ corpus oneri ferundo par esse sustinuisse. Aranea verò deinceps celeri gressu tanquam edito partu, nescio quo abiit. Historia est verissima, subjungit Auctor, nec quisquam velim sit, qui de eâ dubitet, cum his manibus meis lapidem eum sæpius tractarim. Cœlestinum illum lapidis colorem confirmare mihi videntur Experimenta, quando Araneæ aquæ injectæ eandem cœruleo tingunt colore. *Vid. Journal. de Scavan. (T. 9. Ephemer. 9. p. 110.)*

§. 86.

De insigni lapide supra cerebrum Bovis invento, ap. *Marcell. Malpighium Bononiæ* viso *Lucas Noster Schræckius* (in *Joh. Helwich. obs. med. 147. p. 394.*). De calculo in cerebro *Dn. D. Christ. Mencilius* (*M. C. D. 2. A. 1. obs. 32. p. 76.*). De lapillis in capite limacum cochleis carentium *Joh. Helwig.* (*obs. Med. 160. p. 418.*). De lapide è capite Draconis *Marsil. Ficin.* (*l. 3. de Vit. c. 15. p. 235.*). Lapidem Manati magnitudine ovi anserini à Cerebro Animalis Manati (*See-Kub*) intimavit *Christian. Abrah. van Eyl.* (*Conference van den Nederland p. 121.*). Lapidem è cerebro vituli marini servat *Anat. Lugd. Batav. publ. quod habet Gerhard Blancken* (*Catalog. Antiqu. & Nov. Rer. Lugd. Batav. in Anat. publ. p. 11.*). Ad Cervum devolvor, cujus lacrymas in lapides in oculorum angulis indurari communis fert opinio. Dubitat *Petr. Andr. Matthiolus* (in *l. 5. Diosc. c. 73. p. 678.*). Scrupulum tamen eximunt *Avenzoar.* (*l. 1. tr. 13. c. 6.*). *Theo. mnestius* (*l. 1. Art. Veterinar.*). *J. C. Sculiger.* (*Exerc. 112. p. 422.*). *Cass. Bauhinus* (*tr. de Lap. Bezoar. c. 7. & 8. p. 32. sq.*). Digna, quæ hic legantur, illa *Hieron. Reusneri* (*Exerc. 5. de Scorbut. p. 314.*): Eandem, inquit, ἀήνην in Cervis deprehendimus, cui Natura proximè subter oculo oblongum folliculum, ossa maxillæ illis dehiscente machinata est, in quo viscedine coagulata sua colligi

(Ccc ccc c) 3

queat:

queat: Unde etiam eruitur *Beguâ d'éc h*, propemodum ut suum jugulatorum tergora, dum setæ diripiuntur fervente aquâ. Processu temporis *euwôdiav* acquirit adeo pertinacem, ut totum septennium (quod etiam expertus *Joh. Langius l. 2. Epist. med. 23. p. m. 105.*) illibata possit asservari. Lapidem subter utrumque oculum cereos reperit *Joh. Georg. Sommer (M. C. D. 2. A. 9. obs. 15. p. 45.)* *Add. B. Abbatium (de Nat. Viper. c. 31. p. 173.)*. *Gothofr. Mœbium (Diff. de Nat. Cerv.)*. *Th. Bartholin. (Cent. 3. Epist. 8. p. 41. & Cent. 6. Hist. Anat. 93. p. 365.)*. *Joh. A. Graham (Elaphogr. c. 16. p. 215.)*. *J. Phil. Sachsium (de Mir. Lap. Nat. p. 59.)*. Omnes verò antecellit *Casp. Baubini (c. l.)* industria. Addo saltem è *Scaligero* lacrymam talem induratum ante Centesimum annum in Cervo nullam esse. Sed quis exacte ætatis annos Cervorum computabit, qua solertia percontabitur illos quispiam? Hujusmodi lacryma ex Cervo caeso ad me delata est, discurret *Ioh. Bodin. (l. 2. Theatr. Nat. p. 242.)*. Vidi apud illustres personas comprimis mulierculas lacrymas hujusmodi, sed molles glandulosasque, ipsasque glandulas in canthi oculorum exsiccatas non semel pronunciaui. Nos videmus in nostris cervis penes oculos sæpe aliquid lapidescere, & materia illa coacta ossæa quasi ex lacrymis procul dubio colligitur à venatoribus, suspicatur *Christoph. Encelius (l. 3. de Re Metall. c. 49. p. 236.)*

§. 87.

Etiam lapides cordis humani thalamis exemit *Cl. Joh. Henric. Hattinger (M. C. D. 3. A. 9. & 10. obs. 89. p. 164.)* è cervino corde exemptos vidi, fatetur *Th. Jordanus (tr. 3. de Phenom. Pest. c. 9. p. 604.)* ovi propè columbini magnitudine, laminis conflatos, & quod jucundum fuit aspectu, postquam comminutus fuit, repertum est ossiculum in medutullo simile cæteris ossibus corde prognatis, circa quod putamina hæc se aggregando amplificaverant, & hanc molem atque duritiem, calore cordis extorrente lapillum produxerant. Hunc etiam se vidisse gloriatur *Ulysses Aldrovandus (l. 1. de Quadrap. c. 21.)* scribit *Zacutus (l. 7. Med. Princ. Hist. 29. qu. 42. p. 900.)*, quæ ipsa tamen gloria mihi inanis, & ex Jordano exscripta videtur, cum recensione & iisdem, quibus usus est *Jordanus*, verbis constet. Lapidis ex corde cervi Norwegici extracti ponderosioris, qui in Museo Regis Daniæ suspensus asservatur, meminisse *Th. Bartholin. (cent. 3. Epist. 8. p. 41. & Cent. 6. hist. anat. 93. p. 365.)*. De corculo lapideo in cervo invento, quod depictum dedit *David. Reichius (M. C. D. 2. A. 10. in Append. p. 73.)*, quod potius ventriculi inguulinum reputat, cum Cor Cervi ferè adæquet; calculum tamen in corde capreoli inventum notavit *ἀπὸ τῆς Θεοδωρ. à Marwitz. (M. C. D. 2. A. 1. obs. 133. p. 336.)*. Hunc vero esse

esse genuinum sanguinis Tartari sabolem quivis facile divinabit. Invenitur etiam aliquando in hujus ventriculo lapis, & horum catalogum mirè auxit serpens in ventriculo Cervi petrefactus, cujus petrefactionis rationem expendit solertissimus *Dn. D. Joh. Dan. Major.* (*Diff. Epist. de Cancr. & lap. petrefact.*) cum *Exc. Sachsio* (*diff. de Mir. Lap. Nat. & l. 1. Gammarol. c. 8. §. 16. & sq. p. 177. sq.*) ubi & *Fr. Josephi Burrhi* judicium (§. 17.) recenset. Tophos & lapides in brutorum ventriculis inveniri novum non est, ut ex dicendis patebit: potius igitur ad lapides, quam lapidefacta referendus erit serpens, similitudine formæ non revera serpentis effigiem graferens. Detur antipathia ista inter serpentem & cervum tabulis superstitionum sine dubio inferenda, quod quidem à venatore refutatum perhibet *Graba* (*c. l. f. 3. c. 16. p. 219.*) talis tamen erit qualis inter ovem & lupum id est nulla. Et quomodo integrum deglutiit serpentem cervus, & procul dubio vivum, aut si pedibus contrivit & dentibus comminuit, quomodo in ventriculo coierunt rursus partes comminutæ, ut integrum serpentem referrent. Exhibilandum etiam curioso haud difficulter erit. De serpentis Regulo tanto viro indignum commentum. De Lapide in vulvâ cervæ reperibili *Sextus Philosophus Platonius* (*l. de Med. ex Anim. desunt. c. 1.*) ista: Philacterium prægnanti est, & perficit, ut partum perferat, eaque ratio colligit (*egregiè sc.*) velocissimum esse illud animal, nec tamen abortum facere.

§. 88.

Lapis Bezoar animalis olim Cervi Caprarum, s. Capreoli Perfici ut *Joh. Bodinus* (*c. l. p. 241.*) vocat, erat. Varia de hoc Animali consignavit *Cass. Bauhinus* (*c. l. c. 17. & sq. p. 97.*) Descripsit etiam *J. Alb. à Mandelsloh.* (*l. 1. Itin. Or. c. 12. p. 144.*) *Add. Ad. Olear.* (*in not.*) Cervos quosdam & Dorcades in novâ Hispaniâ hunc lapidem generare *Nard. Ant. Recobus* (*l. 9. Rer. Medic. nov. Hispan. c. 14. p. 325.*) prodidit, reperiri etiam in ovibus Peruinis, cornuum expertibus, quos Bicuinas vocant, prætereà in Teuthl Lalmac, ame, quæ caprarum mediocrium, paulove majori constant magnitudine. Deinde in quodam Damarum genere, quas Marcatl Chichiltic, aut Temamac, ame appellant, nec non in ibicibus, in capreis etiam cornuum expertibus. Ut summatim dicam, vix est Cervorum caprearumque genus ullum, in cujus ventriculo, (aut potius pro ventriculo seu Rumine καὶ λόα *Aristotelis* (*l. 3. de part. Animal. c. 14.*) dicto, ventrem vertit *Theod. Gaza*, peram, s. penulam vocat *Marc. Aur. Severin. p. 4. Zootom. Democrit. p. 303. sacculoque idem annato*) aliave interna parte suâ (Renes etiam voluit *Equus Hispanus ap. Joh. Fragos. Hist.*

Hist. Med. Ind. c. 10. f. 12. a. Cor & fellis vesiculam Alii ap. Laur. Scholz. Epist. med. 191. col. 307.) spontè ex ipsis alimoniarum excrementis Lapis hic, qui etiam in Tauris & Vaccis solet offendi, paulatim concreascit & generetur, multis sensim additis & cohærescentibus membranulis, quales sunt ceparum. Ideoque non nisi vetustissimis & senio penè confectis, scabiosisque addit *Laurent. Catelan. (tr. de Lap. Bezoar.)* lapides hi reperiuntur, nec ubique, sed certis stasisque locis ubi ea suppetit materia, qua ratione fieri posset, ut apud Hispanos gentesve alias non ita facile offendantur *concludit Recchus.* Inferi hic meretur, quod habet *Phil. Baldaus (descript. Maldab. & Coremandel. c. 16. p. 97.):* Dieser Stein enthält sich in einem Sack, der inwendig im Magen hanget, und aus harichten Fleisch bestehet einer guten Spannen lang, darinne die Steine gantz ordentlich, wie die Knöpfe an einem Wammest sitzen. Wie ein gewisser Portugiese davon schreibt. Cum annis Caprarum crescere *Dan. Sennert. (l. 5. Epist. Phys. c. 4. p. 417.)* annotat.

§. 89.

Vidit & natos in simiorum ventriculis teretes ac longitudinem digiti aliquando excedentes omnium præstantissimos *Jacob. Bontius (l. 1. Med. Ind. f. 10.)* repetit *J. B. Tavernier. (l. 2. Itin. Ind. c. 24. p. 143).* Generari etiam in Equis sunt qui putant & exemplorum bigam habet *Th. Jordan. (tr. 3. de Pest. Phenom. c. 9. p. 588.)* Quin & in homine supra (§. 75.) indicatum, sed simile non est idem. Refero huc ex *Nardo Ant. Reccho (c. l. p. 326.):* Non omnes hi lapides (Bezoartici) salubres sunt tuendæve sanitati, aut morbis profligandis apti, sed soli illi, qui de pastis herbis saluberrimis producuntur. Unde non solum difficile sit censere, an illæ facultates mirabiles, quæ de eo lapide nostrâ tempestate jactantur narrarique & prædicari cœperunt, veræ sint, sed etiam quinam sint eligendi, aut qui utiles, aut inutiles offendantur, quibus de rebus certò quid affirmari nequit. Magnitudo variat, ut & figura *Vid. Recchus (c. l. p. 326.)* Pondere $\frac{3}{4}$ vidit *Christian Sriver (cent. 3. Medit. 56. p. 560.)* ovi gallinacei magnitudine *O. Worm. (l. 1. Mus. f. 2. c. 19. p. 112.)*. Rex Daniæ unum ovum Struthio - Cameli æquantem possedit *secundum Eundem (c. l. p. 110.)* $\frac{3}{4}$ xviii *J. B. Tavernier. (l. 2. Itin. Ind. c. 24. p. 143.)* Occidentalis capitis humani magnitudine, pondere $6\frac{3}{4}$ lb 3000. imperialium pretio describitur à *Georg. Segero ap. Th. Bartholin. Cent. 2. Epist. 79. p. 656.)*. Habuisse Imperatorem Rudolp. II. ovi anserini magnitudine, aut paulo majorem è quo cum poculum confici jussisset, in ipsius meditullio herbæ eximiè redolentes, circa quas crustæ & laminæ superinductæ à natura fuerant reper-

tæ commemorat *Bootius à Boot* (c. l. c. 191. p. 181.). Ajunt meditullium aliquando concavum esse, vel in eo pulverem reperiri, eumque legitimi lapidis notam esse, *Bootius* (c. l.) pergit.

§. 90.

Mentio hic inferenda pilarum, quæ in ventriculis brutorum nidulantur. Distinxit illos commodè in pilosas & fibrosas *Magnif. Dn. D. Georg. Wolffg. Wedel.* (M. C. D. 1. A. 10. obs. 169. p. 374.). Coagulares, qui ex Chylo constare videntur adeoque graves pondere deprehenduntur, his addidit *G. H. Velschius* (M. C. D. 1. A. 3. obs. 29. p. 45.). Prioris generis in Cervo repertum (c. l. & alibi D. 2. A. 2. obs. 110. p. 181.) insimul publicat. In vitulorum, s. Boum juniorum ventriculo nonnunquam & intestinis pila pugnum æquans reperitur, scribit *Cass. Baubin.* (c. l. c. 12. p. 64.), quæ aqualiter orbiculata nigri & ferruginei coloris superficie levi splendente & pondere levissima: intrinsecus verò ex pilis densè compactis & arctissimè infarctis tota concreta conspicitur. Vitulinum proposuit *D. Henric. Vollgnad* (M. C. D. 1. A. 2. obs. 110. p. 187.). Vaccarum etiam à gramine comesto, & ruminatione nondum (perfectè) digesto, sed in formam rotundam (cum Chylo) compacta & coagulata, ut habet (M. C. D. 2. A. 1. obs. 18. p. 40.) *Andr. Cleyer.* Extrahitur & Bazaharticus vaccarius lapis in urbe Sinensium Cingohevè ventriculo ovi asserini magnitudine, quem Nieuhoang, id est, flavedinem vaccæ nominant, eoq; contra Catharros utuntur, ut *Joh. Neuboff* (in *Itiner. Sinens.* p. 193. & 369.) prodidit, qui Judicio Velschii vix aliud esse potest, quam qui è felle Tauri apud nos eruitur (*Diff. 2. de Ægagrop.* p. 11.). In grandioribus bobus ovum Bovis vocabat *Hieron. Cardan.* (l. 7. de *Subt.* p. 375. *Vid. & Ool. General. Diff. 2. §. 71. p. 60.*) quæ ipsa quidem appellatio, ut ridicula, explosa ab *Ulyss. Aldrovando* (l. 1. de *Quadrup. Bisulc.* c. 1.); verum (c. l. *Diff. de Ægagrop.* 1. p. 6.) *Cardanum* defendit & absolvit *Velschius.* De Bulitho insigni in Omaso deprehenso *Joh. Jac. Harder.* (M. C. D. 2. A. 1. App.). De vitulino historias pandit *Exc. Dn. D. Heinr. Volgnad* (M. C. D. 1. A. 2. obs. 110. & in *Schol.* p. 398.). Meminit ex Antiquis *Plin.* (l. 11. c. 37.) *Add. Joh. Wier.* (l. 3. de *Præstig. Dæm.* c. 20.). *Conr. Gesner.* (l. de *Fossil.* f. 158.), possedit *Cass. Baubin.* (c. l. & c. 12. p. 65.), depinxit *Ferrand. Imperat.* (l. 28. *Hist. Nat.* c. 1. p. 927.) & *G. Hieron. Velschius* (*Diff. 2. de Ægagrop.*), De causis *Gualther. Charleton.* (tr. de *Lithias.* c. 2.) fuit sollicitus.

§. 91.

Hippolithorum historias suppeditant *Cass. Baubin.* (c. l. c. 14. p. 73.) *Cass. Schwenckfeld* (l. 1. *Theriotroph. Siles.* p. 90.). *Joh. Dan. Horst.* (*Phys. Hippocr.* Diss.

(Ddd ddd d)

Diff. 7. th. 8. p. 48.). *P. J. Sachs.* (*l. 1. Gammarol. c. 14. §. 11. p. 299.*) & inprimis *Summè venerandus Noster Præses* (*M. C. D. 1. A. 5. obs. 167. p. 215. sq.*). Undecim lapides in equi intestino colo, unus alterum in peculiari cellula & membranula quivis obvolutus, sequentes ad magnitudinem ovi gallinacei ferè accedentes, & ut lapides Bezoarticos deprehensos annotat *D. Ambros. Stegmann.* (*M. C. D. 3. A. 4. obs. 111. p. 237. add. Wedelii nostri observationem D. 1. A. 3. obs. 246. p. 438.*). Est & lapis ex Equo fero Lapis de Bombaco s. Mombaza Lusitanis dictus, in Centro pilosus, cujus descriptionem communicavit *D. Hermann. Nicol. Grimm.* (*M. C. D. 2. A. 1. obs. 149. p. 368.*). In equo à foeno & paleâ inconsumptis *Joh. Matth. Faber* (*M. C. D. 2. A. 10. in App. Anat. Botan. Pil. marin. p. 206.*). Depilis in Equo pilosis *Joh. Jac. Wagner.* (*M. C. D. 2. A. 5. obs. 105. p. 211.*). Hippolithum hujusmodi 90. lothorum coloniensem, & alium minorem 45½ lothorum. *Elias Brackenhofer Vir Consularis Argentinensis* olim possidebat, quod *Bockenhofer.* (*Mus. Brackenhof. p. 13.*) testatur. Talis & Neoburgi durus 4. lb. in Rarithedio curiosis monstratur, (*Maximil. Misson. Epist. 10. p. 91.*) qui tamen forsan propter pondus insigne inter coagulares numerandus.

§. 92.

Quod ad pilas fibrosas, *Ægagropilæ* in cavitate ventriculorum *Rupicaprarum* inveniuntur, de quibus ut solet, *Georg. Hier. Velschius* (*Dissertationibus duabus*) curiosè & eruditè egit. Mentionem earum etiam fecit *Joh. Jacob Wagner.* (*Hist. Nat. Helvet. Curios. s. 4. Art. 2.*). *Rupicaprarum* interanea solummodo scrutatus est *Joh. Jacob. Harder.* (*V. Ejus Succinct. de his diss. M. C. D. 2. A. 1. Append.*). Et quamvis hæc aliquando vocentur lapides, revera tamen non sunt, licentius igitur minusque accuratè id fit, cum vulgus quoque Germanorum vernacula sua lingua non lapidem (*Gembsen-Stein*), sed globum s. pilam (*Gembsen-Kugel*) appellat, quod *laudatus* (*c. l. p. 5.*) *Velschius* etiam suis inseruit, qui tamen non alia magis ratione, quam singulari materiæ dispositione à lapidibus differre (*c. l. p. 17.*) sensit. Non autem constat solo *Deronico*, ut vulgò, & cum eodem *Joh. Jac. Wagnero* (*ap. Joh. Conr. Peyer. l. 2. Merycol. c. 1. p. 104.*) persuasum, sed & aliis plantis alpinis, ut non semel *Velschius* (*c. l. p. 30. 31. 33. 37.*) asseruit. Quamvis in primo tantum aut secundo loculo, ruminantibus proprio, reperiantur, fuisse tamen, qui seriò affirmarent, in quarto quoque ventriculo circa ipsum pylorum, quamvis minores, sibi tantum observatos, quod neque nos olim negavimus, neque nunc verò absimile videtur, fatetur *Idem* (*Diff. 2. p. 22.*), sed cum mobiles non sint *Ægagropilæ* fibrillæque solutæ in unius alteriusve ventriculi loculo implicentur, implicatæque hæreant, &

quasi

quasi agglutinentur avem hanc raram illic loci videre gestiebat *Harderus* (c. l.). Adulterare easdem avaritiam & nequitiam (c. l.) prodidit *Velschius*, adulteriorum notas adjicit. *Ægagropilæ* Badzaharticæ genuinam descriptionem erudito orbi communicavit *supra laudem nostram positus Dn. Præses* (M. C. D. 2. Ann. 4. obs. 173. p. 339.). De viribus *Ægagropilarum* multa suggerit *Velschius* (c. l. Diff. 1. p. 50. & 69.). Comprehendit etiam nonnulla (*Curat. Decade gemina* Diff. 2. p. 55. sq. *Confer. Curat. & Consil. Medic. Decades decem passim.*). Ad Febres adhiberi *D. Andr. Cleyer.* (M. C. D. 2. A. 1. obs. 18. p. 40.) docuit. Nonnulli agyrtæ pro impenetrabilitate ab armis falso eas deprædicant, discurrit laudatus *Wagner* (f. 4. *Hist. Nat. Helvet. Curios. Art.* 2. p. 184.). Et vanitas facile transparet, cum ne quidem *Rupicapræ* à globulis bombardarum immunes. Earundem virium esse herbam, qua comesta cervorum cutis bombardarum eludat globulos venatorum persuasio, quod *Wedel.* (M. C. D. 2. A. 1. obs. 159. p. 384.) in literas retulit.

§. 93.

Possit & quem curiosa sollicitudo tenere, an aliis etiam brutis hujusmodi pilæ sint communes? Observationes id undiquaque persuadent. Pilam cervinam descripsit sæpius allegatus *Wedelius* (M. C. D. 1. A. 10. obs. 169. p. 374.) aliam iterum (D. 2. A. 1. obs. 159. p. 382.). Elegantissimam *Ægagrelaphi* Indici verbis & stylo delineatam dedit *Velschius* (D. 1. A. 3. obs. 29. p. 45.). Pilam ex ventriculo hirci castrati quadratam s. cubicam *Idem* (Diff. 2. de *Ægagrop.* p. 11.). Aliàs ex hœdis domesticis depromtas æri incisas ostendit olim *Wedelio* (M. C. D. 1. A. 10. obs. 169. p. 374.) *Bremæ D. Glandorpius Filius.*

§. 94.

In homine verò inveniri rarum. Prostat tamen apud *Peyer.* (l. c. p. 104.) sequens *Wagneri* relatio. *Lanius Vitoduranus* cum pedibus vitulinis vario modo præparatis præ cæteris cibis imprimis delectaretur, tandem de ventriculi summo dolore ac compressione conqueri cœpit, emetico autem sumto pilas aliquot pilosas, quarum maxima pomi mediocris erat magnitudine, evomit, ac ita dolore liber evasit. Ubi mea fert sententia, pergit *Wagner*, eum pedes vitulinos minus rectè præparatos, & pilis comprimis inter ungulas adhuc refertas avidè ingessisse, qui deinde in ventriculo detenti & uniti sub pilarum forma tandem egesti fuerunt. Silentio nunc involvo, concludit, exempla illarum, quæ malacia affectæ capillos devorarunt, ac eos conglomeratos reddidere. Digitum absque dubio intendit *Wagner.* in *Joh. Schenckii* (l. 3. obs. med. p. m. 320.) observationem à *Joachimo Camerario* communicatam, quæ

quæ ita habet: Puella quædam apud nos (Archiatri autem Norimbergensis munere fungebatur *Joach. Camerar.*) quatuor annorum proprios crines quoscunque vel corripere, vel digitis involvens evellere potuit, avidissimè devoravit: & quamvis parentes & alii diligenter hoc præcavere studuerint, tamen nunquam omninò à suo instituto penitus abduci potuit. Globulum è pilis felinis compactum, quendam rejecisse vomitu testem se sistit *Job. Matth. Faber (c. l.)*. De Pilosarum Pilarum vomitu nihil addidit. Alios contra quamvis pica capillorum minimè detenti, capillorum glomos evomuisse varia exempla collegit (*c. l. p. 333. & 334.*) iterum *Job. Schenckius*. Spectant etiam ad hanc classem aliæ picantes virgines & fœminæ. Illud de ejusdam viri Principis pellice obticere non possum, *scribit (l. 2. Epist. med. 12. p. 608.) Job. Langius*, quæ manè integros lini aut stuppæ manipulos, ut in Alpibus (*Murmeltier* vulgò dicitur) glis aut mus obesus plenis buccis devorabat. Memini; *narrat Schenckius, (c. l. p. 319.)* me visitasse puellam nobilem, quæ fila ex vestibus, quibus erant consutæ comedebat. De alia puella nobili, quæ stramen avidè masticare & devorare solebat, de muliere quæ fila s. duplarium, *Job. Frid. Hildesii ap. Eundem (c. l. p. 320.)* prostant observationes. Cur autem in homine, & brutis, quibus simplices ventriculi rarius atque in ruminantium grege deprehendantur pilæ causa subest, quod in simplicioribus ventriculis non ita subsistere & conglobari possint, ut in oculis ruminantium variis, & ad conglomerationem ruminationem multum facere, nemo mecum dubitabit.

§. 95.

Cum etiam pilæ marinæ dentur, eæque præter herbaceas etiam pilosæ, quæsit *curiosissimus Noster Job. Matth. Faber (M. C. D. 2. A. 10. in pile marine Anatome Botanologica Append. p. 205.)*, an phocæ, an Phocenæ sit soboles? An Equi marini excrementum, ut quidam autumarunt, sed cum æquè, ut pilæ marinæ à fluctibus marinis jactentur variè doctorum judicia, litem hanc difficulter posse decidi reputat (*c. l. p. 209.*) arbitraturque (*α*) peculiare animantis genus, quod peculiariter Arundinis s. Algæ frutice delectetur, eoque si non unice saltem ut plurimum vescatur. Forsan enim pilarum Collectores, quas heterogeneis nimium scatere vident, abjiciunt, neque ad nos deferunt. (*β*) Masticatam plantam à fermento ventriculi sic confici, ut præter nerveas fibras minus alterabiles nihil remaneat. (*γ*) Has quoque ipsa masticatione comminutas, eodem quasi colostro vel glutine subactas arctius, ut Castorum pili in formandis pileis intricantur; & tenacius invicem coherere. (*δ*) A minima portio-

ne pugillari initium sumere, sensimque accrementa conquirere, (s) coarctatione ventriculi cogi & compilari invicem. (z) Novis aggestis adeò non dissolvi vel dirimi, ut potius ea, perinde ac laneis vestimentis festuca & quisquiliæ adhæreant, suæque massæ, priori intrusa pertinaciter fixa maneant. *Hæc Faber.*

§. 96.

Celebritate sua non caret lapis Histricis s. porci spinosi. Hujus locum natalem celebravit in Belgio *Reverborst* (*Diff. Anat. Med. de mot. Bilis circul.* §. 57. p. 48.), quem refutat *Exc. Michaël Bernb. Valentini* (*Diff. 3. Polychrest. Exotic.* §. 5. p. 34.). Lapis dicitur Malacensis, quia animal illud in Malacca in Pam, aliis Pan, reperitur. Portugallis *pedra de puerco*, quamvis Histricis species à porcina maximè abludat, atque Erinaceum potius accedat, ut rectè *Valentini* (*c. l. §. 2. p. 32.*). Spongiosus est lapis in vesica fellea generatus, tunica quadam obductus, quæ nihil aliud est, quam folium tenuissimum, glutine quodam artificiosè adhærens, quod infusione & maceratione in aquâ simplici aut alia destillata dissolvitur, & ab eo separatur. (*Id. ib. §. 6. p. 35.*). Mihi experimento est cognitum, docet *Steph. Rodric. Castrensis* (*l. 4. de Meteor. Microc. c. 4. p. 263.*). Stillatitias aquas non ita amaras ab infusione lapidis evadere: forsitan quia sunt subtiliores, quare non quod minus amaræ reddantur, ideò minus ex lapide suxisse existimandum. Plura laudatus *Valentini* (*c. l.*), & *Casp. Bauhinus* (*c. l. c. 4. p. 21.*). Porcinus noster etiam cum primis in Icteria nomen meruit, & à quibusdam etiam in calculo celebratur. Bis vel ter à vulgaribus adhibitum recordor, sed absque singulari levamine. Parvi pendit eundem *Otto Tachen.* (*Hipp. Chym. c. 14. p. 96.*), quem experimentis à se & aliis refutat *Job. Zwelfer.* (*p. 3. Refut. Tacken. c. 14. p. 103.*). Inter succedanea habentur Bulithi in vesicula felle deprehensi, à *J. Bened. Sylvatico* Masatii ab aliis verò *Acherones juxta Ulyss. Aldrovand.* (*Mus. Metall. l. 4. c. 55. p. 792. & 794.*) nuncupati. Cicerum forma & magnitudine descriptos dedit *Job. Dan. Major.* (*in Anat. Kiloniens. c. 2. §. 19. p. 9.*). Majores tamen ex Aliis recensuit *Valentini* (*c. l. c. 4. p. 43.*) Haraczi Turcis, quo nullum præsentius remedium adversus icterus testimonio *Petri Bellonii* (*l. 3. observ. c. 46. p. 479.*) norunt. Judæi conqueruntur plurimum de atra bile atque mœrore. Utuntur autem lapide, qui quandoque in bovis felle reperitur, inquit *J. B. Helmont.* (*Schol. humorist. passiv. decept. c. 5. n. 22. p. 822.*). In Poloniâ olim innumeri boves exorta quadam peste interierunt, in quorum cadaveribus dissectis nihil fuit repertum, nisi quod vesicula fellea tota in lapidem conversa fuerit, memorat *Gothofred. Mæbius* (*Fund. Med. Physiol. c. 15. p. 371.*) Bos continuò pastus gramine felle oppillatur *Galenus*

(Ddd ddd d) 3

leni-

lenicis reposuit *Helmont.* (c. l. & tr. *Hydrops ignotus* n. 14. p. 409.). Ergò tantus Radicum graminis usus (in deoppilandis visceribus) in Apozematibus singulis totus est ridiculus. Lapidés tamen istos à graminis succo resolvi comperit *Fr. Glissonius* (*Anat. Hep.* c. 7. p. 82.). Errhinon è lapide Fellis Tauri præscripsit *Job. Crato* (ap. *Laurent. Scholz. Epist. Med.* 104. col. 183.), tanquam egregium commendat *Sam. Dale* (*Manuduct. ad Mat. Med.* p. m. 559.). Lentis magnitudine succo Betæ permixtus & naribus illitus Epilepticum Paroxysmum arcere dicitur *Avicennæ ab Ulyss. Aldrovando* (l. c. p. 794.). De materia lapidea in poro biliario boum, vitulorum, ovium observatâ *Fred. Ruysch.* (*obs. anat.* c. 28. p. 73.)

§. 97.

Et hi sunt nobiliores in animalibus brutis calculi & pilæ, quarum usus aliquando in medicinis locum habet. Rariores & in quibus nulla medicis & ægrotis fiducia superaddere placet. Calculus in Gallinæ cerebro à *Job. Conr. Peyero* (*Exerc.* 27. p. 146.) memoratur, quem è ventriculo eò delatum, quod non capio, opinatur. Lapidis è dentibus Elephantis *G. H. Velschius* (*Hecatoest.* 1. *obs.* 3. p. 5.) mentionem fecit, ut illius, qui in maxillis Equorum crescere dicitur *Abfyrtho* (l. 1. *Art. veterin.* c. 8.). Nidulatur aliquando in pulmonibus bubulis, juxta *Job. Georg. Schenck.* (*Lithogenes.* p. 92.) & *Petr. Borell.* (*cent.* 1. *obs.* 5. p. 9.). Insignem inde in Hungaria Boum stragem ortam *M. Job. Fridel.* (*Diss. de cale. Ren. & ves.* c. 3.) prodidit. Idem caninis pulmonibus contingere *Exc. nostri Christ. Franc. Paulini* (f. 1. *Cynogr.* c. 3. §. 19. p. 44.), & *Cornel. Stalpart. von der Wiel* (*cent.* 1. *obs. med. rar.* 28. p. 119.) industriæ debemus. Quem in vesica canis Jenæ 1675. sesquilibrium pendentem forma casei vulgaris invenit *Ros. Lentilius* (*M. C. D.* 2. A. 7. *obs.* 136. p. 263.), in meditullio suo alium elegantissimè efformatum minorem continere deprehendit. Lithargilos in ventriculo Lupi inventus undecim uncias pendens gyris & plicis intortus satis ostendit ex argilla, quam inedia tempore fame & rabie impulsus vorant, sine dubio genitus, quod *Felix Plater.* (*obs. propr.*) recensuit, & *Job. Georg. Schenck.* (*Hist. Monstror. in append.* p. 130.). Silices etiam aliquando in brutorum ventriculis yideas eosque genuinos, quos non ibidem generatos, sed cum potu deglutitos credere par est. Talem vidi in Capræ rumine animadversum. Reducendi huc puto crocodili calculos, de quibus sequentia *Paul. Casat.* (*Diss.* 6. *de igne* p. 168.). In Caymanni s. crocodili prægrandis lacertæ ventriculo reperies calculos fluviorum calculis similes, quos Indi & Hispani ad exterminandam febrim quartanam temporibus febrientis alligant. Plura infra (§. 109.).

Nar-

Narrat *Albert. M.* Gallum antiquum in jecore lapidem habere, quem gestatum collo, sitim auferre professus est *Hieron. Mercurial. (l. 5. Lect. Patavin. t. 9. p. 293.)* Gallis namque è ventriculo Alektorium lapidem s. Gemmam extrahi, & tentum sub lingua sitim extinguere vel reprimere pronunciat (*l. 3. de reb. metall. tr. 2. c. 1. p. 121.*), & hoc ultimum expertum est, addit. Habet & quædam de lapide in jecore Galli *Hier. Cardan. (l. 7. de subtil. p. 374.)*. De lapide in Epate porci *Petr. Apon. (in part. 10. probl. Arist. 43. f. 108. b.)*. In ovium liene concretos calculos è gypsea materia animadvertit *Marcell. Malpigh. (de Visc. Struct. tr. de Lien. c. 1. p. 167.)*. Ex umbilico porcorum *Vilheuer. (p. 3. Beschreib. fremder Material. p. 171.)*

§. 98.

Lapillum ex omento Rupicaprae excisum communicat (*c. l.*) *Velschius*. Duos se possidere celeb. *Schrækius Noster (M. C. D. 2. A. 1. obs. 32. in schol. p. 77.)* confirmat. Ex Rene vaccino lapillum extraxit *Andr. Libavius (ap. Job. Horning. Cist. Med. Epist. 78. p. 213.)*, qui & satis magnum splendentemque Stafelsteinii apud Præfectum vidit. In vesica bovina arenam quasi metallicam & lapillos invenit *D. Dav. Spilenberger* perfectè rotundos & globosos splendentes, colore Auri mineram æmulantes. Origo hujus arenæ lapideæ fortè ex aquâ metallica spiritu lapidifico prægnante ebibita, aut ab herbis comestis minerali seminio gravidis judicat *Sachsus (c. l. §. 8. p. 297.)* Bulithum renalem ramosum tradidit (*M. C. D. 2. A. 5. obs. 104. p. 210.*) *Job. Jac. Wagner*. De calculis renum & vesicæ in bobus multa egregia *Schrækius Noster (D. 1. M. C. A. 5. obs. 168. p. 223.)*. Lapidis in vesicâ porci mentionem injicit *Cass. Schwenckfeld. (l. 1. Theriotroph. Siles. p. 127.)*. In canibus *Dn. D. G. W. Wedelius (M. C. D. 1. A. 3. obs. 23. p. 40.)* *D. Salom. Reiselinus (M. C. D. 3. A. 5. & 6. obs. 260. p. 600.)* Add. *Arionem Nostrum (Cynogr. f. 1. c. 3. §. 9. p. 41.)*. Vidi & tales *Liphiæ* in Pinacotheca Laurentiana n. 239. De quibus & *Job. Limberg. (Reise-Beschr. c. 279. p. 922.)*. Notabilis est ille, de quo *D. Ræderus ad Dn. D. Rosinum Lentilium* scripsit, (*Vid. c. l. App. p. 99.*) *Dn. D. Faschium* in cane quodam reperisse calculum vesicæ Hiss pondere, figura casei vulgaris rustici Thuringiaci, cujus utrinque mucro s. cacumen est obtusum, *Quarekâse* vocant, albi cantissimum, qui in ventre suo alium elegantissimè formatum minorem, sed qui totius & integri calculi figuram exactissimè referret, continuit. Quomodo verò lapis alio gravidus generari potuit? contaris. Dicam brevibus, quod conjicio primus membranâ obductus fuit adeoque secundus quasi basis extitit. Vid. supra (§. 75.). Membranæ adhæsit iterum materia

teriatophacea & lapidea, novumque emerfit calculi productum, membranâq; à topho consumptâ lapis prægnans evasit.

§. 99.

Magnitudine canis istum licet grandum calculum supergressus ille Equi haud aliter ut equus canem. Singularis quidam in corpore Equi cujusdam Hispanici castrati 13. aut 14. annorum non ita pridem repertus est, *tradunt Ephemerides Eruditorum* (T. 4. *Ephemer.* 4. p. m. 47.). Pondus quatuor librarum erat cum quatuor & dimidia unciis figura rotunda & aliquantum plana; crassities secundum diametrum maximam quinque, secundum verò minimam quatuor digitorum erat. Olivæ colorem habet ad fuscum non nihil tendentem, maculis nonnullis, sanguinis coagulati rubedinem referentibus, perspersis, venis etiam & undulis albicantibus pariter atque nigricantibus circulariter radiat; & tandem adeò politus, ut objectorum reflectat imaginem. Membranæ pingvedine repletæ duobus in locis spinæ dorsi proxime Renes affixæ involutus fuit tum temporis, cum inveniretur. Duodecim jam horæ erant, & quod excurrit, cum Equus mortuus adeoque cadaver ejus frigefactum erat, cum lapis eximeretur, nihilominus tamen valde adhuc calidus erat, ita ut ultra sex horas ab illo, quo exemptus erat tempore, calorem retinuerit. In causas caloris inquit *Cass. Theoph. Bierling.* (c. l. §. 6. p. 31.). Lapidem nigrum pondo unius libræ etiam ex Equi vesica exemptum vidit & annotavit *Joh. Lang.* (l. 2. *Epist. med.* 57. p. 838.)

§. 100.

In vesicâ lupi, qui nascitur lapis, Syrites *Plinio* (l. 11. c. 37.) audit. De Gallina sequentia *Joh. Jac. Harderus* (*Exerc.* 49. p. 274.). Haud ita pridem Gallinam, quæ subito corruit, pingvem satis cultro subjeci, cujus interiora omnia quasi pellicula gypseæ oblecta erant: Ren sinister deerat, protuberabat hujus loci ureter maximus sero viscido & coagulato perquam distentus, cujus medio circiter adhærebat calculus fabæ minoris figurâ & magnitudine: Erene dextro calculos exemi tres non sine admiratione: Vesicula biliaria materia fabulosa itidem erat referta. Proclive est, ratiocinatur & reponit *Joh. Conr. Peierus* (*Exerc.* 50. p. 276.): Calculos innasce animalibus glaream è trivio devorantibus. Forte ren sinister calculosa materia obsessus tandemque degenerans abiit in fecem, ac instar gypsi aqua temperati postea defluxit. Inde jam interanea omnia obduci aut incrustari potuisse intelligitur. Cæterum in Renibus Gallinarum aliarum id genus volucrum præter fenum, quod lotium constituit, separatur etiam materia quædam gypso vel calci diluto simili-

les è qua putamina ovorum similiter constare mihi videntur: quanquam haud ignorem Gallorum Renes ejusmodi Crassamentum lapidescens itidem secer-
nere, quibus tamen ad testas ovorum formandas non est opus. Fieri itaque
potuit, ut materies illa restagnans renem corrumperet, & postea exundans
vicinas partes inficeret. Lapidis in Castoreo mentionem fecit *O. Wormius*
(*l. 1. Mus. s. 2. c. 11. p. 73.*). Alius in forma Lap. Bezoart ziiiß. pondere *Dn. D.*
Christian. Warliz (*Mus. curios. n. 6.*). De lapide è vulva cervi supra (§. 87.)
è *Sexto Platonico* quædam huc referenda. Sed illum ex relatione aliorum his
expresfit (*l. 29. c. 19.*) *Plinius*: Tradunt cervas cum senserint se gravidas lapil-
lum devorare, quem in excrementis repertum, aut in vulva (nam & ibi in-
venitur,) custodire partus adalligatum. Sed hic lapis non est è Cerva natus,
sed saltem deglutitus. De viribus hujus non Entis magnifica jactari leges
ap. *Job. Georg. Agricolam* (*in Cerv. excoriat. c. 14. §. 13. p. 94.*) *Casspar. Bau-*
hin. (*c. l. c. 11. p. 63.*) *Job. Schneider.* (*l. 5. Pharmac. Cl. 1. c. 17. p. 283.*) & *Alios.*
De pumice, qui in vaccarum utero simili modo invenitur diximus in *Natura*
Boum, pergit (*c. l.*) *Plinius*, cui hanc adlevit annotatiunculam *Jacob. Dale-*
champ. (*p. 1273.*). De hac re agitur (*c. 45. l. 8.*) ibi autem nulla pumicis fit
mentio. In parte musculi majoris glutinæ, duos silices oblongiores parum à
se invicem distantes descripsit *Th. Bartholin.* (*cent. 2. hist. anat. 3. p. 174.*) *Con-*
fer. *Job. Georg. Schenck.* (*Lithogones. Append. p. 96.*). Lapidem inter pellem &
carnem in urso inventum descripsit *O. Wormius* (*c. l.*).

§. 101.

Inveniuntur in ventriculo magni alicujus lacerti, vocati Caimanes
s. crocodili (*Vid. supra §. 96.*) lapides, quartanas tollentes quandoque, si unus
istorum applicetur unicuique temporum ægri, tradit *Job. Fragosus* (*Hist. Me-*
dic. Ind. c. 10. f. 15. b.). Egit de his etiam *Nicol. Monardes* (*de Simpl. Medic. ex*
Ind. p. 53.), cujus verba retulit *Franc. Redi* (*Experim. natur. p. m. 110.*) vires-
que Lapidi ascriptas ridet (*p. 112.*), potuit fieri, addens, ut ego deceptus sim,
& ut loco calculorum Crocodili mihi dono sint dati Lapilli fluviorum Arni
& Minionis. In insula Cuba Mexico & Brasilia variisque Americæ septen-
trionalibus Meridionalibusque locis fœdum atque importunum aliquod genus
lacertarum aquaticarum invenitur, Ingvine vulgo dictum, quæ lacertæ, refe-
rente *Guilbelmo Pisone*, lapidem minus durum stomacho generant, ovi gallina-
cei magnitudine; Alii tamen affirmant, eundem in cerebro generari. Eum
non esse nisi congeriem plurium lapidum deglutitorum isti animali ad dige-
stionem, comperit curiosus nobilis. Ex quodam excipiebat frustum rupis

(Eee eee e)

magni-

magnitudine caput ejus æquans: ex aliis exceperat 16. vel 20. lapides minores. Nemo ibi multum observat, quicquid dicat Monardus. Ita *Aubbes ap. Heinric. Oldenburg (Act. Phil. Angl. 1668. p. 581.)*. Sed inutilem hunc expertus est *Idem (c. l. p. 102.)*, inutilissimum verò quendam famosum lapidem in capite vel ventre serpentis cujusdam Africani in Mombaza Zangvebaris regione productum. Cujus tamen vires in partu præprimis difficili non sine summo præconio communicat *Idem (p. 106.)*. De aliis lapidibus in capite certorum serpentum cobras de Cabelo dictorum egit *Idem (p. 4. & 5.)*, quibus qui eas attulerant tres Patres Franciscani, talem & tantam & usque adeò miraculosam esse Sympathiam cum veneno, ut statim vulneri appropinquantes parvarum ventosarum instar se eidem tenacissimè applicarent, nec ante loco moverentur; quam omne venenum sugendo ebibissent, quo facto sponte soluti in terram caderent, relicto animali sano & immuni à mortifero, quo opprimebatur morbo, sed communibus desideriiis minimè fortuna favit, (*p. 8.*). Factitios illos Lapidem existere aliquando *Petr. Rommelius (M. C. D. 3. A. 4. obs. 20. p. 42.)* Noster nuper docuit.

§. 102.

Majori luce petrefactionis brutorum & hominum possibilitatem perfundunt partes quædam cum in viventibus, tum mortuis petrefactæ.

§. 103.

Admirabile omnibus videtur, scribit *Albert. M. (l. de Rebus metall. tr. 2. c. 9. p. m. 87.)*, quod aliquando lapides inveniuntur intra & extra habentes effigies animalium. Extra enim habent lineamenta & quando franguntur inveniuntur in eis figuræ intestinorum. Et hujus causam dicit Avicenna esse, quod animalia secundum se tota aliquando mutantur in lapides. Memorari audivit *Jac. Tollius (Epist. Itinerar. 2. p. 49.)*, quendam Principem (cujus nomen Ipsi exciderat, Holsatiæ verò Ducem suspicatur, *Henr. Christ. Hennin. Annot. ad b. l. p. 62.*), omnes humani corporis partes, etiam intestinas in saxum induratas possidere. Miraculo proximum cerebrum in bove Svecico, in prædio quodam Oxenstirniano, in Saxeam obriguisset duritiem, ad spirituum verò liberum transitum relicta fuisse hinc inde foraminula excavata, quod literis consignavit *Th. Bartholin. (Cent. 6. Hist. Anat. 91. p. 358.)*. Cum de relationis veritate adhuc dubitaret, *Senatorum Regni Sveciæ Illustr. Dn. Sciringi Rosenhahn, Stenonis Bielcke* autoritate confirmatus, omnem deposuit dubitationem, prout (*Cent. 3. Epist. 8. p. 41. de Insol. Part. viis c. 11. p. 103.*) testatur. Notabilem observationem, huic ferè gemellam, *Miscellaneis curiosis (D. 1. A. 1. obs. 25. p. 92.)* inseruit *Job. Theodor. Schenck*. Circa principium Anni 1670. in quodam vicino

Pataonii pago ad Monachos *D. Justine* spectante Bos quidam mactatus Cerebrum marmoream planè duritiem exhibuit, qui aliis bobus stupidiore capite semper pendulo & quasi nutante incessit, usque dum tandem planè marcescere incœperit, unde ipsum jugularunt, sed aperto corpore omnia membra salva invenerunt, dirupto autem Cranio stupiditatis istius causa reperta fuit. Cerebrum hoc in Monasterio dicto *D. Justine* jam asservatur. Eandem historiam ad *Sachsum Georg. Sebastian Jung.* scripsit, (*Vid. Schol. in h. l. p. 93.*). Repetiit *Joh. Jacob Wencesl. Dobrenzsky de Nigroponte* (*c. l. obs. 130. p. 289.*). Edidisse de hoc libellum *D. Sebastian. Scarabizius Cœnobii D. Justine Medicus Ordinarius Patavii 1678.* scribitur *Magnif. nostro Schræckio* (*Schol. ad Ioh. Helwigii obs. 147. p. 392.*) ubi & totam historiam excerptam dedit. Variare tamen in recensione quasdam circumstantias attentus Lector animadvertet. *Scarabizium* namque de affectibus capitis legentem publicè illud demonstrasse tradidit *Jungius*: Anatomix bovem subjecisse *Scarabizium* narravit *Dobrenzsky*, Monacho verò in Cœnobio coqui vices sustinenti caput traditum ipse *Scarabizius* dictitat, qui nullo instrumento ferreo omni quidem conatu adhibito id dividere potuit. *Malpighio* Cerebrum illud ut exploraret fuisse transmissum *Sachsius* (*Append. ad D. 1. A. 1. p. 8.*), quod tamen inficiatur *Schræckius* cum adhuc in Monasterio asservetur, & hujus ramusculi causam non improbabilem (*c. l. p. 394.*) edixit. Spectat huc elegans *Magnif. Ioh. Paul. Wurffbaini* (*M. C. D. 2. A. 2. obs. 137. p. 304.*) de cerebro humano post mortem in cochleas minutissimas albissimas lenticulares transmutato, historia.

§. 104.

Draconum in India oculorum pupillæ lapides sunt tanquam ignis, lucen-
tes, *Philostratus* (*l. 3. de Vit. Apollon. p. m. 106.*) meminit. Totos Hyænæ ocu-
los lapidescere legimus, scripsit *Christophorus Encelius* (*l. 3. de Re metall. c. 49. p. 235.*). Inde Gemmæ Hyenæ apud *Plinium* (*l. 37. c. 10.*). Nihil verò est, nisi humor Crystallinus elegans & pellucidus, durusque, judicat *Th. Bartholin.* (*cent. 4. hist. 1. p. 210.*). De Gemma Chelonia Indicæ Testudinis oculo vel portentissima magorum mendaciis, iterum (*c. l.*) *Plinius*. De pulmonibus Lapidescentiæ proximis sequentem recitat *Helmont.* (*tr. Asthma & Tussis n. 42. p. 293.*). Dissecto in Presbyteri Pulmone invenitur sinistri lateris lobus posterior durus & è pumice lapidescens intusque quasi grumus per pulmonem occaluisse. Ubi autem aspera arteria in quatuor lobos dispergitur, grumi caseosi erant, inter cartilaginem & pumicem medii: pluresque ejusmodi lapilli sparsim per pulmonis regionem visi. In Divo Ferdinando Imperatore fere pulmo

totus erat gypseus *Ioh. Crato* (ap. *Laurent. Scholz. Epist. med.* 162. col. 273.) scriptum reliquit. Pulmonem sinistrum scirrhum & quasi lapideum *Th. Willis* (p. 2. *Pharmac. rat.* c. 7. p. 147.). Epar quasi lapidosum tetigit ap. *Ioh. Schenck.* (l. 1. obs. p. 181.) *Georg. Garnerius*, & in lapideam duritiem conversum *Petr. Forest.* (l. 19. obs. med. 14. p. 223.). De Hepate Anseris *Alex. de Insula* (*Brev. rer. memor. n. 50. App. ad M. C. D. 2. A. 4. p. 211.*). Mactavit coquus Anserem pro fratribus & ecce totum ejus Hepar præter omnium expectationem planè fuit filiceum (non lapideum), ut etiam mallei percussiones elideret. Epatis humani partem anteriorem planè lapidifactam *Andr. Vesalius* (*Epist. de Rad. Chin.*) commemorat. Memini ego nonnullorum, scribit *Rembert. Dodoneus* (in not. ad *Beniven. c. 3. p. 133.*), qui ab ictero in Ascitem delapsi erant jecinora vidisse adeò dura & lapillis undique plena, ut novacula scindi non potuerint. Carnem fumo induratum referebat lien ap. *Th. Bartholin.* (cent. 4. hist. 60. p. 358.) quasi lapidosum apparebat *Petr. Foresto* (l. 2. de Incert. Urin. judic. c. 3. n. 123. p. 199.)

§. 105.

Arteriæ carotides induratae ut in lapideam substantiam transiisse videntur, illis tamen apertis earum lateribus materia calloso-lapidea accreverat, *Regner. de Graaf.* (*M. C. D. 1. A. 1. obs.* 127. p. 186.). De venæ pneumonicae trunco lapidescente *Th. Villis* (p. 2. *Pharmac. rat.* s. 1. c. 2.) & ex eo *Theophil. Bonet.* (l. 2. *Anat. Pract.* s. 1. obs. 9. p. 388.). Arteria magna infra & supra Renes quatuor digitos dura erat & vitri in modum frangibilis *Reiner. Solenand.* (s. 5. *Consil. med.* 16. p. 493.) occurrit. Hypogastricæ Tolosanæ in lapidem induratae è *Fr. Zanchez.* narrat *Matth. Tilingius* (*Exerc. Anat. de Tuba Uteri* s. 1. §. 6. p. 37.). Ureterem petrefactum habet *Steph. Blanckard.* (p. 1. *med. Pract.* c. 62. p. 424.). Mesenterii partem lapideam recensuit *Ioh. Rhodius* (cent. 2. obs. 96. p. 103.). Perinæum lapidosum *Dominic. Panarolus* (*Pentecost.* 5. obs. 18. p. 261.) Pancreas lapidosum (*Pentecost.* 1. obs. 44. p. 27.)

§. 106.

Glandulas conglobatas calculosas & petrefactas exhibuit *Anton. Nuck.* (*Adenogr. curios.* c. 2. p. 38.). Loco caruncularum in renibus bovillis lapides *Th. Bartholin.* (l. 1. *Anat. Reform.* c. 17. p. m. 117.). Ren in Silicem versus apud *Christ. Franc. Paulin.* (*D. 2. M. C. A. 6. App. obs. Phys. med.* 40. p. 48. & *A. 4. App. Schol. ad Alex. de Insul. Brev. rer. memorab. obs.* 50. p. 211.). Ren mulieris exsectus plane lapideus ap. *Ioh. Dolæum* (l. 3. *Encyclop. Med.* c. 13. §. 10. p. 587.). Renes Tartaro incrustati ap. *Steph. Blanckard.* (cent. 1. obs. 58. p. 133.) petrefacti (c. l.

(*c. l. obs. 45. p. 107.*). De Rene sinistro *Joh. Georg. Schenck. (Lithogen. c. 14.)*. Ambo Renes in nobilissima foemina Helena de Scalim in alabastrinam duritiem & soliditatem obriguerant, quod communicat *J. P. Sachsus (M. C. c. l. obs. 27. p. 95. & Append. ad Gammarol. p. 900.)*, qui iconem ad exornandam Lithologiam curiosam *Exc. Dn. D. J. D. Majori* transmisit, prout in literis ad me datis scribebat. De Equitesticulo idem *Petr. Andr. Matthiol. (Præfat. in l. 5. Dioscorid. p. 631.)*. Urinalem vesicam Nobilis cujusdam integram ferè in lapidem conversam describit *Petr. Borell. (cent. 1. obs. med. phys. 5. p. 9.)*. Uterum cartilagineum delineat *Andr. Cnæfeliuss (M. C. D. 1. A. 4. & 5. obs. 57. p. 48.)*. Uterum ovis lapidescentem *D. Georg. Hanneus, Collega venerandus (D. 2. A. 10. obs. 149. p. 235.)*

§. 107.

Partes externas petrefactas etiam invenio aliquando secundum naturam, contra naturam aliquando constitutas. Brachium lapidem duritie referens indicat *Nicol. Cabeus (comm. in 4. Met. Arist. t. 20. qu. 2. f. 298.)*. Scrofulas lapidescentes cartilagineas *G. H. Velschius (Diss. 1. de Ægagrop. p. 17.)* exhibuit. Mammam primum scirrhosam, lapideam postmodum *Phil. Salmuth. (Cent. 2. obs. med. 8. p. 63.)*. Crus scirrhosum planè & quasi lapideum *Idem (Cent. 3. obs. 72. p. 147.)*. Scirrhos lapidosos in Alio *P. J. Faber (Chirurg. Spagyr. S. 1. c. 6. p. 959.)*. Tumores abdominis in saxa transientes *Joh. Heurnius (in 6. Hipp. Aph. 7. p. 424.)*

§. 108.

Ossa in lapides fatiscencia quis ignorat? Cranium humanum panem lignumque in mari repertum scio, scribit *Domin. Panarolus (Fascic. Arcan. 1. p. 209.)*, in Adamantem conversa. Cranii semilapidei Gigantei historiam evulgavit *Petr. Borell. (Cent. 3. obs. 76. p. 256.)*. In Musæo Gvaldino Cranium humanum faxeum obvenit *Athanas. Kircher. (l. 8. M. S. c. 1. p. 49.)*. Caput hominis petrefactum videndum præbuit *J. P. Sachsio (Epist. de mir. lap. nat. p. 85.)* Porticus Horti Pisani. Os tibiæ faxeum Lutetiæ vidit *P. Borellus (cent. 3. obs. 76. p. 256.)*. Os femoris Elephantis *Sachsus (Gammarol. l. 1. c. 8. §. 14. p. 175.)*. Spectatur hic Romæ, inquit *Kircherus (c. l. S. 2. c. 2. p. 51.)* in Horti Ludovisiani Palatio corpus humanum totum in saxum conversum, ossibus adhuc integris, at lapideo Cortice obductis. Mutatis quibusdam ita eloquitur *Tb. Bartholin. (Cent. 2. hist. anat. 100. p. 354.)*. Vidimus Romæ in Palatio Ludovisiorum hominem in substantiam lapideam concretum, cujus argumentum ipsa ossa præbent & costæ, suam adhuc servantes formam. Extant etiam passim Ossa Gigantum lapidesfacta, de quibus infra pluribus.

(Eee eee e) 3

Ossa

Offa humana lapidea Kuttenbergæ effossa *Bobusl. Balbin. (l. 1. Miscell. Hist. Bob. c. 49. p. 116.)* significat.

§. 109.

Claudius à S. Mauricio, Academiae Dolanæ Professor, observavit & annotavit, se in sectione cujusdam mulieris 37. annorum uterum invenisse lapideum ponderis septem librarum, (*citat Matth. Unzer. l. 1. de Nephrit. c. 3. p. 20.*). Res plane stupenda, quæ in muliere triginta septem annorum uterus visus est, totus cum vesica lapideus à *Claudio à S. Mauricio, Academiae Dolanæ Professore*, anno 1592. d. 25. Januar. prout scripsit *Petr. Quencio*, qui observationem illam communicavit *Joh. Schenckio (l. 4. obs. med. p. 608.) Confer. Joh. Georg. Schenck. filium (Lithogenes. c. 16. p. 55.)* Anno 1582. res incidit, quo magis mira, eò minus fidei apud posteros habitura, nisi certissimis veritatis testimoniis niteretur, quam, quia pro comperta habemus, (*verba sunt gravissimi sui temporis Historici Jac. Augusti Thuanii l. 76. hist. T. 2. p. 123.*), hoc loco, ne in dubium olim revocetur amplius, asseri officii nostri & instituti esse duxi. Mulier quædam Agendici senonum, quæ Celticæ nostræ metropolis est Archiepiscopali dignitate ornata, *Columba Charria* nomine, *Ludovico caritati* sartori nupta, quum ad annum trigessimum octavum valetudine integra pervenisset, neque adhuc uterum gestasset, certissima habuit concepti foetus indicia, menstruis purgationibus non jam ut antea statis temporibus erumpentibus, & frequenti uteri motu jam manifesto, ac tumore lumborum & abdominis paulatim succrescente, mammisque lacte turgentibus: Tandem decurso statæ gestationis curriculo, graves puerperii labores, & alvi tormina experiri coepit, urina ad aliquot dies suppressa, quæ postea currente veluti alveo magnâ vi erupit, profuso illo ichore non tam ex vesicæ meatu, quam ex muliebribus oculis scaturiente, & tunica disrupta unâ cum serosis recrementis sanguinis coacti quasi rhombus emerfit. Ex eo mammae concidere visæ, aut motus infantis aut ignavus, aut nullus, ac labores mulieris tolerabiliore fuere; quæ à ludibrio illius foeturae totum triennium in lecto decubuit, semper de valetudine adversa, de duritie, de tumore, de torminibus alvi, ac de inutili illo pondere, quod per se mobile pro vario gestantis motu modo in hanc modò in illam partem procumbebat, quamdiu vixit, conquesta. Quum videretur, ac vicinis, ut erat satis lepidò ingenio, respondere solita erat, fore ut foetus, quem utero gestabat, cum parentis exitio aliquando prodiret: Fato post vigesimum octavum gestationis illius annum functa, dissecto abdomine, uterus rugosus apparuit, & versicolor, tactu durus, ac veluti testaceus, sectoque rursus eo, vix tandem renitente ad novaculæ aciem

aciem portentosa mole gypsea eductus foetus benè conformatis membris ac eodem prorsus, quo cæteri positu, de cætero penè lapideus; ita tamen ut ossa capitis quasi cornea interlucere, partes autem internæ, viscera, cor cerebrum naturalem habitum servabant, nisi quod ultra modum induruerant, non tamen ut externæ. Hodie adhuc corpusculum illud Agendici à prætereuntibus miraculi instar visitur expers putredinis & teredinis.

§. II.

Publico primum consecravimus hanc observationem *Simon. Provancherius Lingonensis apud Senonas Medicus*, scripsitque Gallicè. Eundem partum, qui latinè & copiosè loqueretur ad externos relegare decreverat cui physicas, sed è re natas exercitationes suas adjungere operæ pretium videbatur. Inter moras *Alibosius Hædus, Augusto Dunensis, qui postea Heinrici IV. Archiater fuit*, qui excudendam spectaculi effigiem curaverat, ejus historiam latinè exprimit. De quâ scribenda amicorum & maximè exterorum, ad quos, ut nominis, ita eruditionis suæ fama pervenit, literis frequenter urgebatur. Hic oratione gravi & veridicâ flagitantium votis respondit, ut

Mollis inobsequium facilisque rogantibus esset.

Historiæ de induratione foetus in utero physica & problematica inquisitio accessit. Utraque mihi tantoperè placuit, ut in ea vertendâ gallicè meam operam requirere visa sit. -- Et quia in dubia & ancipiti re sic animus confisit, neminem mirari oportet, si in apertum campum descendam, & utraque lingua mearum exercitationum breviter & summatim adjiciam. Hæc *Simon Provancherius*, cujus & *Albosii* meditationes vide si lubet *ap. Ioh. Schenck. (l. 4. obs. med. p. 609.) Mauricium Cordeum (in l. 1. Hipp. de morb. mul. comment. 7. p. 504.) Horat. Augenum (l. 2. de partu. c. 28. p. 93.) Dan. Sennert. (l. 4. Med. Pr. p. 2. s. 4. c. 8. p. 321.) Fortun. Licet. (l. 2. de Monstr. c. 45. p. 151.)*. Servatus, ut dixi, hic foetus Agendici Senonum, hinc transit anno 1628. ad *Parisiensem mercatorem Pretefeigle*, curiosum rerum rariorum, apud quem vidit obstetrix *Loys. Bourgoise (tr. de offic. obstetric. p. 102.)*, hinc ab Aurifabro & gemmario *Giliberto Vautron* Venetias asportatus, ubi eadem facie integrum vidit & contrectavit *Th. Bartholin. (cent. 2. hist. 100. p. 355.)*. Tandem ex Italia migravit ad *Serenissimum Regem Danorum Fridericum III.* Errat proinde *celeb. Dn. D. Hermann. Conring.* quando (*ap. Laurent. Amuss. judic. Doct. de fœt. Mussip. p. 4.*) *Gottorpium* in Principis cimeliis illud ipsum lapideum ἐν ἔργον Gallis maximè celebratum reperiri credidit. Hujus Iconem Chalcographi opera in lucem produxit publicam incomparabilis ille *Polybistor, Medicus & Anatomicus, Th. Bartholin.*

§. III.

§. III.

Universum corpus justī foetus magnitudinem, externaque formā humanum foetum accuratè exprimit. Ossa hinc inde denudata solida & dura. Interjectæ carnes velut gypseæ & induratae calci similes. Cutis lacera, dura & nigricans, quæ partem abdominis thoracis & caput hinc inde tegit. Oculorum orbitæ vacuæ eminentibus ossibus Maxillæ superioris & inferioris pars dextra ablata & dentium alveoli vacui, uno solo relicto dente. Humeri os dextrum appensum corpori nudum, manu deficiente. Sinistrum brachium à corpore solutum, digitos manus complicatos exhibet, Pedes leviter diducti, junctis digitis & concretis, relicto tamen illorum vestigio. Puellulam vocat laudatus *Bartholin.* (c. l. p. 360.). Hujus etiam mentionem fecit (p. 1. *Mus. Reg. s. 1. p. 1.*) *Oliger. Iacobæus.* Vidisse se hunc Parisiis 1609. (in *Chronic. ad annum 1531.*) affirmat *Aubertus Miræus.*

§. II2.

De foetu saxeo non in utero, sed inter costas producto præcedenti anno in Germania jam libello explicato constat, *dictitat* (l. 8. *M. S. s. 2. c. 3. p. 54.*) *Athanas. Kircher.* Digitum absque dubio intendit in Lithopædium, quod præterlapsum seculum anno 1659. parturiit præcedenti sanè mirabilius quod extra uterum in abdomine repertum fuerit. Mulier Mussipontana ætatis annum sexagesimum prætervecta exili corpore & exigua admodum statura, jam pridem orbata conjuge, ex quo alias non semel prolem susceperat sex propè lustris cœlibem agebat vitam. Ast sexto Kalendarum Augusti nescio quo abrepta impetu sese è superioris cubiculi fenestra in subjectam planitiem hora ante meridianam sexta egit præcipitem, cum vix ullum antea dedisset prævium aut phantasiæ, aut rationis aberrantis argumentum. Ex tam violento casu graviter faucia duas circiter post horas extincta est. Sed quoniam dum in vivis ageret non raro apud Medicos conquesta fuerat, se lapideam utero gestare molem, (sentiebat enim tribus infra umbilicum digitis pondus, & permolestum & grave, ex quo & injussæ alvi dejectiones, & invitus plerumque Urinæ fluxus, imo & ipsius ani procidentia sequebatur,) placuit extispicio rem totam diligentius indagere. Itaque *Dn. Pillemont. Medicæ Facultatis Decanus & primarius in hac alma Universitate Pontimussanâ Professor,* demortuæ cadaver secari jussit, & resectis primum communibus abdominis integumentis adactoque ad omentum usque scalpello, emerfit illico moles; quæ quadrimi infantis capiti magnitudine nihil cederet. Totam hanc molem natura in orbem ferè conglomeraaverat, & durissimo involu-

volucro obtexerat, quod bubuli ventriculi tunicas colore referret & crassitie. Bajulæ mulieris corpori quinque firmissimis retinaculis cohærebat, & quatuor quidem vincula ex totidem peritonæi lateribus orta pendulam molem fulciebant, quintum verò eandem tenuioribus intestinis incumbentem, iisdem etiam tenacius annectebat; si id ad maiorem firmitatem ita natura providerat, si in observabili meatu Chyli inde refluente aliqua portio per arcanas lactearum valvulas posset & latentis fœtus alimentum derivari. Stabulantem in medio fœtum facilè deprehendimus decussatis in crucis formam brachiis, & utraque tibia communem aliis in utero situm retinente. Illa tamen eadem membra, nullis distincta intervallis, ita cum reliquo corpore coaluerant, ut inspicientium aciem oculosque propemodum subterfugerent: quamvis nec hanc, nec alias hujus corpusculi partes ulla in remancas aut mutilas ipsa formatrix vis reliquerit. Nam cerebri veram germanamque substantiam utraque tunica & inducta, insuper cranii compago eaque durissima coercerat: Claudebantur etiam sub Epigastrio & Hypogastrio reliqua viscera ad vitæ operationes necessaria, Cor nempe, pulmo, jecur, ventriculus, Lien, renes, Diaphragma, fellis folliculus, intestina, nec defuit etiam uterus, suis quoque omnibus numeris absolutus, quoque uno indicio infantis sexus innotuit. Servatur etiamnum apud me integer in domestica pharmacopœa, superfuso salis spiritu arcente putredinem. Neque verò illud prætermissum oportuit, quod jam aliquatenus lapidescere inceperat, vultu præsertim in gypseam quandam duritiem abeunte nec ultra eam magnitudinem excreverat, quam juxta consuetas naturæ leges semestris fœtus assequitur. Cæterum uterus mulieris, quæ intra abdominis latebras hoc prodigium complexa tot annos gestaverat tam illæsus intactusque repertus est, quam qui maximè nullo prorsus obductæ Cicatricis vestigio. *Hactenus historiae relatio, prout resolutioni D. Laurentii Strausii & considerationi Fœtus Mussipontani D. Antonii Deusingii (p. 13.) præfixa legitur.*

§. 113.

Cadavera tota sæpè sæpius vidimus petrificata scribit, *Honor. Maria Laurentier* (*Diff. de Fœt. Mussip. p. 33.*). In Crypta *S. Virginis Rosalie* in monte peregrino ipsum sanctæ *Rosalie* corpus in lapidem conversum reppererunt, narrat *Athanas. Kircher.* (*c. l. s. 2. c. 1. p. 49.*). Martyris cadaver è Cœmeterio *Calixti* erutum lapidefactum è *Job. Nardio* (*A. 1. Noct. Genial. 4. p. 269.*) allegat *Laurent. Strausius* (*Resolut. Cas. de Fœt. Mussipont. p. 7.*): Non procul à Tyburo est urbs in Sabinis alluit fluvius Anio, in cujus arena inveniuntur amygdala, Anisum

(Fff fff f)

sum

sum, foeniculum, & aliæ res in lapides versæ, ut ipsemet vidit, refert *Jacob. Boissard.* (in *Topograph. Romæ*), cum ea loca pertransiret, prioribus annis interfectus quidam in Anienem projectus inventus est, qui arbori ad fluvium accreverat, illud cadaver adeò longum tempus incorruptum permansit, ut in lapidem versum fuerit. E *Boissardo* *Henr. Kornmann.* (p. 3. de m. m. c. 36.) de *Lydiæ Metallurgis* prodidit *Aristoteles* (de *mirabil. audit.*) illos obstructo ostio interclusoque spiritu suffocatis post longi temporis intervallum in lapides mutatos cum vasis, amphoris & liquore in illis contento fuisse extractos. Sic pariter historiæ commemorant, docet *Helmont.* (tr. de *Lithias. c. 1. n. 12. p. 662.*) in cryptis propè *Pergamum* aliquot cadavera illorum sc. quos belli pavor in abdita compulerat, fuisse à superficie in Centrum usque petrificata.

§. 114.

De alio foetu sequentia iterum *Thuanus* (c. l.) reliquit. Foetus, quem per quinquennium in utero illustrissima foemina *Lutetiæ* gestarat, jam lapidescere incipiebat. Perfectam petrificationem subiit in utero *Lepusculus*, de quo his perorat *suavis Excell. D. Georgii Hunnai suada* (M. C. D. 2. A. 10. obs. 148. p. 235.): Capiebatur in venatu lepus pulpamentum daturus, sed pedum velocitate supra modum pollens. E ventre fisso confestim protractus est, una cum exenteratis visceribus, catulus leporinus filiceus planissime & tantæ magnitudinis, quantam vix absolvisset, si duos menses extra claustra vixisset materna. Obstupuit Venator ad obtulum insolitum, atque novum heic mimum daturus Anatomicum saxo impositum lepusculum ferreo quodam comminuebat volgiolo, ferociâ tanta, ut spargerentur per campum membra distracta. Sic lapis super lapidem confractus! Ego hanc victimam lapideam incudi subductam Auro redemissem, si flectere temporius potuissem nimium festinantes popæ hujus manus, gratuito malas.

§. 115.

Causas hujus miraculi traditurus Philosophis auscultandum censeo opinantibus, eodem modo in Microcosmo produci calculos, quo in Macrocosmo lapides. Ita materiæ calculo aptæ dispositionem non dissimilem requiri, dixit *Anshelm. Boët. à Boot.* (l. 2. de *Lap. & Gemm. c. 302. p. 269.*), ut lapidis fiat generatio in terra. Vid. quæ habet & citat *Christoph. Nicolai* (*Judic. de Fæt. Mussip. p. 28.*). De lapidum horum ortu variant Philosophi æquè, ut de illorum Phisici & Medici. Potiores in fasciculum compegit ex Antiquis, sui que temporis naturæ scrutatoribus *Georgius Agricola* (l. 4. de *Ort. & Caus. Subterr. p. 512.*) *Aristoteles* ex exhalatione sicca ignescente fieri dixit lapidum genera

nera non liquefcentia, unde quodammodo intelligimus exhalationem humidam esse materiam lapidum liquefcentium, ex quibus metalla conflantur, ut ex *Aristotelis* sententia lapides non liquefcentes fiant ex vapore; liquefcentes, in quibus metallum inest, ex halitu. *Theophrastus* verò non lapides modo, sed terras etiam constare scribit ex pura & æquali materia, quæ confluxione s. percolatione facta sit, aliove modo excreta. Sed *Avicenna* materiam lapidum esse lutum lentum vel aquam. *Albertus M.* (*l. 1. de Rebus Mineral. & metall. c. 1. p. m. 11.*) affirmat, eam esse speciem quandam aut terræ, aut aquæ. Tot nobis, concludit *Agricola*, notæ sunt scriptorum sententiæ de materia lapidum.

§. 116.

De Efficiente ista (*c. l. p. 514.*) proposuit. *Aristoteli* calor ignis videtur esse, cum quo sentiunt Chymistæ quidam, ne ab artificio suo recedant: quod plurimum ignis vi efficit, frigore parum aut nihil. *Theophrastus* autem lapidum alios calore concrevisse censet, alios frigore. At *Avicenna Idem Philosophus & Idem Medicus* naturam efficiendi lapides habere putat calorem & vim quandam. Proximè verò *Albertus*, calorem ac frigus causas effectrices lapidum negavit esse, solamque illam vim aquæ insitam & innatam (virtutem loci vocat *l. c. c. 6. p. 43.*) aut etiam illi à stellis infusam (*l. c. c. 7. p. 45.*) asseruit materiam fingere atque formare. Hæc sunt de causis lapides efficientibus sententiæ. Chaldaeos enim istos, qui omnia Astris tribuunt nunc omittam.

§. 117.

Suam verò de materia lapidum his explicat: Omnium lapidum materia primò est lutum; deinde succus, qui vehementi frigore congelascit: tum ramenta saxorum, postea lapidescens succus. Qui etiam, cum effluxit in aërem, abit in lapidem: postremò omne id, quod habet foramina succi lapidescentis capacia. De causis efficientibus sequentia prostant (*p. 516.*): omissis primis & antecedentibus proximæ sunt calor & frigus: deinde quodammodo succus lapidescens. Nam lapides quos aqua humectando resolvit, eos calorem compegisse intelligimus: contra verò, qui calore ignis liquefcent, ut silices, eos frigore concrevisse. Concretio enim & ei adversæ affectiones, resolutio atque liquefactio oriuntur de causis inter se contrariis.

§. 118.

Ut aquam omnium rerum & universale semen reputarunt ex antiquissimis Philosophi, ut pluribus alibi (*Oolog. Gen. Diff. 2. n. 20. p. 69.*); ita sententiam hanc comprimis receperunt & interpolarunt præterito sæculo non ultimæ cavæ Philosophi & Medici (*Vid. c. 1. §. 28. p. 74. sq.*). Igitur etiam ex Aqua Lapi-

dum natales derivare quidam sunt ausi. Inter hos fuit olim *Paracelsus* (l. 2. de orig. morb. ex trib. prim. substant. c. 2. p. 41.). Secuti hunc Chemici moderni, imprimis *J. P. Faber*, *J. B. Helmont*, *Rob. Boyle*, & qui hoc comprimis egit *Th. Schirlæus* (*Dissert. Philos. de caus. probab. Lapid. in Macrocosmo*). Et ideo frustra *Thrasonem* egit *Helmont*. (tr. de Lithias. c. 1. n. 3. p. 650.) dum dicitur. Ad me usque nescitum fuit cuncta corpora, quæ mista creduntur, materialiter duntaxat ex sola aqua esse, nullo excepto. Resuscitatam igitur saltem & absumtam hanc doctrinam ab *Helmontio* tradidit *Th. Schirlæus* (c. l. f. 3. n. 39. p. 34.). Dum autem Aquam in medium producant, non simplicem, Elementarem vulgò vocant, quæ tamen vix datur, sed subtilem & mucilaginosam intelligunt. Ita *Paracelsus* (l. 1. de Nat. rer. p. 885.): *Die Generation der gemeinen Steinen ist aus der Subtiligkeit des Wassers, aus einem mucilaginischem Mercurio, aus einem mucilaginischem Sulphure, und aus einem mucilaginischem Sale.* Aquam marinam vocat *J. P. Faber*. (l. 2. Panchym. f. 7. c. 49. p. 581.). Inde in medio mari emergunt saxa aut rupes. Assentior & ipse *J. F. Beccherio* credenti (l. 2. Phys. subter. f. 3. c. 5. n. 8. p. 194. & supplim. 3. p. 75.). Aquam nunquam terram fieri, nisi in quantum corpuscula terrea secum vehant. Et omne quod fit ex suo semine fieri alibi (*Ool. general. diff. 2.*) pronunciavi: Hinc etiam *Helmont*. (c. l.) corpus mixtorum cogi cujusdam proprii atque specifici seminis necessitate ad fines soli creatori cognitos à priori. Includitur nempe semen, sive idea seminalis atque mineralis aquæ, quam nec egreditur unquam: sed seipsum in istâ materiâ observat includitque, donec tandem sub dierum maturitate inde fiat, quod natum est ex ea fieri. Icon ergò operativa in aquis sensibilem mox atque fermentaceum odorem ex monte filiceo suscipit, (n. 6. p. 651.). Sabulum nempe quod vulgò *Keyberg* vocant (tr. Terra n. 4. p. 44. tr. Aqua n. 5. p. 47.). Sabulum bulliens maris interni (*d. Font. Spad. Parad. 1. n. 14. 16. p. 547.*). Semen per fermentum igitur acquiri (tr. imago ferm. imprægn. massam semine. n. 33. p. 95.), nihilque in aliud mutari absque fermento & semine (n. 14. p. 92.) profitetur. Fiunt semina (*commentatur c. l. n. 12.*) à conceptu generantis, facientis imaginem sui per libidinem vel ab odore fermenti, quod materiam disponit ad ideam rei possibilis.

§. 119.

Fluidum autem quid in principio extitisse corpora illa saxea, haud vanis conjecturis assequi & demonstrari poterit. Stalactites stillando aquam post stillationem in extemporaneum concrementum saxeam abit. *Vid. supra* (§. 16. sq.). Deprehendit in *Rhodani* fundo, quod aliàs æquabile & molliusculum observarat induruisse in globulos moleculasve, qualia ova sunt, *Nic. Claud. Fabric.*

bric. Peiresc. ap. Petr. Gassend. (l. 1. in Vit. Ej. p. 27.). Probat id etiam Corallium, de quo infra (§. 188.). Maximè notabilè suggerit *Petr. Pelleprat. (content. American. Relat.) à Rob. Boyle (Hist. fluid. & firm. f. 78. p. 157.) citatus.* Propè magni fluminis Amazonum ostium reperitur genus quoddam argillæ viridis, quæ mollis est, quamdiu sub aqua delitescit, adeò ut quamvis ei effigiem possis imprimere, eique figuram dare, quam volueris, sed aëri exposita eo usque durefcit, ut Adamantes non multum lapides inde ortos duritie excedant. Vidi, *addit*, secures ex hac gleba factas, quibus sylvestres Indi ad findendum ligna utebantur, eo tempore, quo nostratum usum adhuc ignorabant. Idem in Macrocosmi lapidicinis comparere nulli non compertum esse potest. Unicam satis memorabilem *Peirescii* hic inseram observationem. Meminerat, *scribit Petr. Gassend. (c. l. l. 4. p. 252.),* trium calculorum, quos Johannes Brunus Chirurgus sibi dederat recens ex vesica infantis eductos. Siquidem cum is, qui primum emerferat esset planè durus; qui secundò, mollis, qui tertio, penè fluidus, omnes tamen paucis post diebus ejusdem fuere duritie.

§. 120.

Et quidni heterogenea lapidibus impacta id seriò inculcant. Saxa sub terra non raro mollia inveniuntur, & partes lapideæ terræ inhærentes, *ἐν τῇ γῇ ζωόφωτα μέγα* vocant Græci, longe molliores custodit calor, quam quæ sub dio sunt, *scribit Lud. Cæl. Rhodigin. (l. 30. lect. Antiqv. c. 1. col. 1667.),* quæ ratione lapidarii artificis lapides adobruunt, quos excolere ingenio parant, veluti terræ caliditate quandam indipiscantur maturitatem, quum hypæthri & subdiales frigoris vi obdurati artificio reluctantur. Ita in saxis varia invenias inclusa. Memini, *scribit illustris ille Angelus Rob. Boyle (Histor. fluid. & firm. f. 1. p. m. 148.),* Villicum quendam meum antehac mihi significasse, quod paulo prius unum ex muris meis, me absente, reparari curaret cœmentarius casu lapidem in ædificio adhibendum frangens, in eo (non sine admiratione) frustum ligni reperisset, quod pars rami alicujus arboris videbatur, proindeque deinceps solido isti operculo, in quo id invenit, inclusum fuerat. *Jovianus Pontanus, recitat Alex. ab Alexandr. (l. 4. Genial. dier. c. 9. f. 265.),* præsentem me sermocinabatur se in promontorio Pausilipi juxta Neapolin vi tempestatis ingenti lapsu proruto montes vidisse in medio abscissi collis trabem ligneam, undique latere, montis duro lapide cinctam concrevisse & in unum corpus coaluisse. Ita paleas & muscas Crystalli oculis objiciunt inclusas, & lapis diffusum florem contentum petrificatumque exhibuit *Peirescio*, de quo *Petr. Gassend. (c. l.).* Legitur iterum *ap. Boylem (c. l.):* Videbamus planum lapidem, in
(Fff fff f) 3 quo

quo ad vivum cælata erat pisciculi omnibus pinnis, squamis &c. instructi figura, qui affirmabatur fuisse in lapidis illius corpore inclusus, casuque detectus, quando forte lapis vehementiori ictu in latere percussus diffindebatur. De saxo magni ponderis in littore Anconitano egregia hæc annotavit *Job. Goropius Becanus* (l. 3. orig. Antwerp. p. 241.): Rumpuntur hæc saxa maioribus malleis ferreis magna vi impactis, non quo intus, ut in Aquilæ lapide, alius calculus inveniat, sed quo pisciculi delicatissimi extrahantur ejusdem generis cum solenibus, quas cappas longas Veneti appellant, sed eo delicatiores, quod non aquâ marina, sed rore quodam tenuissimo per lapidem imbibito, pascantur. Hi plures numero ad viginti, modo plures, modo pauciores, ita saxo includuntur, ut singulis suis sit nidus, ad magnitudinem & figuram piscis omnibus lineamentis respondens. Inter nidos saxeo interstitio relicto ex his veluti vaginulis rupto lapide eximuntur integri Solenes ad palatum & lumbos delicatiorum plurimum facturi. De Rana in lapide Aristophanicum suum *xgeusepe* intonante, *Vid. Sachsus noster* (l. 1. *Gammarol.* c. 8. §. 5. p. 148.). Ubi plura collecta curiosa reperies. *Add. Hier. Hiernhaim.* (de Typh. gen. hum. c. 9. n. 6. p. 101.). De vermibus in lapidibus & metallis *Ulyss. Aldrovandus* (l. 6. de insect. c. 8. p. 279.) *Andr. Cesalpin.* (l. 1. de Metall. c. 1. p. 5.)

§. 121.

Ita lapides lapidibus includi non semel deprehensum. Notior est, quam ut multis id agam *Ætites*. Callimus huic qui includitur vocatur lapis. *Vid. Ansb. Bootius* (l. c. c. 209. p. 188.) *P. Borell.* (cent. 3. obs. 85. p. 263.) *Add. J. C. Scaliger.* (Exerc. c. 102. S. 2. p. 373.). De lapidibus prægnantibus, quorum etiam è *Theophrasto* & *Mutiano* mentionem fecit *Plinius* (l. 36. c. 18.) egregia *Magnus ille Polybistor. G. H. Velschius* (M. C. D. 1. A. 3. obs. 32. p. 50.). Dum condensatur lapis in exteriori tunica, in interiori potest liquidus, (forsan etiam mollis,) adhuc remanere, cum præsertim pars tenuis à frigore in Centrum cogatur: quæ temporis diuturnitate indurata, separatur ab exteriori adjacente consistentia, fitque lapis intra lapidem, ratiocinatur *Tb. Campanella* (*Physiol.* c. 8. artic. 3. p. 75.). Illustrant id in corticibus arefacta semina, amygdala, avelanæ &c. Dum corticibus quassatis sonant. In lapidibus, v. g. marmoris genere vidit *Alex. ab Alexandro* (c. l.) in Montibus Calabris longo à mari recessu, in quo multiplices conchas maris congestas & simul concretas cum ipso marmore in unum corpus coaluisse videres? De Adamante mirè splendido, non nativa vena aut rudi, sed absoluta artificis manu confecto & perpolito, mira cælatura & arte in medio marmore concreto à fabris invento *Idem* (c. l.). In Lapidibus mineralia inventa & *Marchasitas* pyri figura, juglandis magnitudine,

dine, haud aliter ut in mineris plumbi & Antimonii lapides albos *Inclutus* ille *Philosophus Rob. Boyle* (*Hist. fluid. & firm. f. i. p. 149.*) fidem fecit. Inventa sunt prætereà etiam fluida in lapidum durissimorum inanitatibus. In mari Erythræo dantur lapides, qui in cortice exteriori prius indurantur, in Centro autem molles adhuc apparent, ut ita in his petrificatio ut in aqua glacies contingat. *V. Monconnys itinerar. Ægypt. p. 258.*) Enhydros Lapis à *Plinio* absolutæ rotunditatis describitur in candore levis, sed ad motum fluctuat intus in eo veluti in ovis liquor. Guttulam aquæ in Crystallino lapide *Laurent. Pignor. (Epist. Symbol. 15.) Eman. König. (f. 3. Regn. miner. c. 6. p. 105.)* cum aliis notarunt. Monstrat *Claudius Menedryus* hic Romæ in suo Musæo Crystallum, cui aqua Hydrargyri ad instar à primordio coagulationis suæ inclusa per occultos meatus hinc inde diffluere non sine admiratione spectatur, scribit *Athan. Kircher. (l. 3. art. magnet. p. 5. c. 4. p. 315.)*. Ostensam *Laurento Boyle* (*f. 1. de Orig. & virt. Gemmar. p. 47.*) fuit crystallum, in cujus medio conclusa erat gutta aquæ, quæ facile motu suo observari poterat, crystallo imprimis situm mutante. Et nisi me memoria fallit, *subdit*, in quibusdam frustis Crystalli petrosi observavi aliqua, quæ videntur arguere interceptum fuisse aliquid in corpore Lapidis. In Gemma Indica Anglis *Grifolez* dicta cavitatem advertit Alius certum liquorem continentem, qui mutato situ hinc inde moveretur: gutta autem cum subsedisset æquare afferebat magnitudinem rotundæ margaritæ (*p. 48.*). In nobili Pinnacotheca septaliana oculis usurpavit *Achetem Nobiliss. O. Borrichius*, in cujus gremio adhuc volebantur aliquot guttæ aquæ clarissimæ sursum deorsumque, quod cortex gemmæ ab omni parte clausus fuerit citius quam interiora ab intromisso aëre sibi apprimerentur. Similes ibidem visa crystallus, in cujus meditullio lymphæ purissima occurrebat, *V. Bartholin. (Act. Hafn. V. 5. obs. 183. p. 200.)*. Quidam medio silicis, *profiteretur Alex. ab Alexandr. (c. 1.)*, quæ nisi vi malleorum dirumpi haud facile poterat oleum quasi in vase conclusum invenit immensi & aspectu jucundo, cui medica vis fuisse dicebatur: quo effuso manus sibi diu miro odore fragrant. Minera plumbi s. marchasita plumbea cum diffringeretur splendidus liquor emanavit, brevique temporis spatio coagulatus & soliditatem consecutus, *Th. Schirleus (v. l. f. 5. n. 82. p. 60.)*. Non raro continget, docet *Helmont. (tr. Magn. Oportet n. 39. p. 127.)*, quod metallarius in fodinis saxa diffringens, dehiscat paries, & rimam det, unde tantillum aquæ subalbide, viridescens manavit, quod mox concrevit instar saponis (*Bur voco succum mineralem tr. Element. 13. p. 43.* Enur Gas lapidum *Paracels. l. 3.*

Phil. ad Atheniens. tit. 3. p. 18. Gur Alii die Berg Gubre) mutato deinceps pallore sub viridi flavescit, vel albescit, vel saturatius viridescit.

§. 122.

Probant id demum ex ultima resolutione. Nostra mechanica (*infit Helmont. c. l. n. 11.*) mihi patefecit omne corpus (puta saxum) lapidem, gemmam, silicem, arenam, marcasitam, argillam, terram, lapides coctos, vitrum, calcem, sulphur, &c. transmutari in salem æquiponderantem suo corpori, unde factus est, & quod sal iste aliquoties cohobatus cum sale circulato Paracelsi suam omninò fixitatem amittat, tandem transmutetur in liquorem, qui etiam tandem in aquam insipidam transit, & quod aqua ista æquiponderet sali suo unde manavit. Succurrit huic calculo suo *Joh. Petr. Faber (l. 1. Panchym. c. 21. p. 48.)*. Gemellum est *David. Beckii (Experim. circ. rer. nat. princ. p. 19.)* Experimentum, quod ita habet: Silex mediante menstruo quodam integris viribus separabili, ita solutus fuit, ut in aqua citra heterogenearum partium subsidentiam solvi potuerit, cujus rei oculos possum adducere testes. Quod etiam sanctè affirmarunt *D. von der Becke & D. Röbrius Medici Hamburgenses*, quod cum aliis huic experimento instituto interfuissent *Joh. Andr. Stiffero (specim. Actor. laborat. 2. c. 6.)*. Et hæc quidem de materia lapidum sufficiant, pluribus hæc explicata & experimentis confirmata leges ap. *Rob. Boyle (c. l. de Orig. Gemm. s. 1. per totam, & hist. fluid. & firmit. c. l. & passim.) Th. Schirleum (c. l.)*

§. 123.

Producunt in hunc finem quidam è Chemicorum turba liquorem Alcahest, quem prodigiosum appellat *Rob. Boyle (Hist. fluid. & firmit. s. 5. p. 132.)* & hunc Helmontium innuere (*tr. Pharmacopol. & Dispens. modern. n. 34. p. 371.*) *Francisc. Osw. Grembs (l. 3. Arb. integr. & ruinos. hom. c. 3. n. 23. p. 494.)* autumat, & in quod eundem digitum intendisse (*compl. atque mistion. Element. figm. n. 27. p. 83.*) puto. Secuti sunt Antesignanum milites gloriosi celebrioresque analytici, qui de eodem non parvos strepitus ediderunt, imo tantos, ut Tintinabulo *Boccalini* propemodum opus fuerit, cujus agitatione Parnasso pax publica compositaque redderetur, ut eleganter elegantissimus *Dn. D. Joh. Dan. Major. (in Genio Errant. c. 19. T. 2.)* jocatur. Immortalis liquor, & immutabilis aqua solvens audit *Helmontio (tr. Arcana Paracelsi p. 628.)*, qui reducit omne corpus tangibile in liquorem sui concreti. Sciscitari igitur cum *G. W. Wedelio Nostro (l. 2. Pharmac. in Art. form. redact. s. 6. c. 9. p. 245.)* & *Joh. Kunckelio (obs. Chem. c. 7. p. 87.)* lubet,
in

in quonam vase asservari possit universale hoc menstruum cum namque acidorum saltim spirituum vim sustinere vitrum non aptum sit, & ab Alkali facile in aquam reducat (Helm.tr. Terra n. 16. p. 46.), qui non de hoc solliciti vivamus? Si Arena & Terra originalis (ibid. n. 15. p. 45.): Si cuncta Naturæ corpora (tr. Progymnasma meteor. n. 7. p. 55.) hujus potestati subjacent, in quo demum vasculo condatur generosus ille liquor dicant Arcani possessores. In id igitur incumbere, monet iterum Major (c. l. 11. c.), ut vasculum sat durabile invenias, quo Nectar illud Minervæ aut semidivinus ille liquor omnia solvens atque sic vitrum ipsum facile penetrans citra jacturam sui ac vasculi cariem conservetur. Ipse de prodigiosi hujus liquoris virtute dubitare videtur Rob. Boyl. (Hist. fluid. & firm. p. 1. s. 12. p. 22.), qui tamen Helmontium adeò fide dignum scriptorem etiam in nonnullis Experimentis improbabilibus se deprehendisse testatur, ut durum nonnihil existimet mendacium ipsi impingere, maximè in eo, quod ab experimento proprio tradit (p. 1. Chymist. Scept. p. 32.). Placet *ἐπιεικής* Wedeliana (c. 1. p. 243.), Plena de Alcahest Recentiorum sunt scripta, sed plena nomine, vacua re, laudibus plena, opere egena. Si elogia legere & virtutum encomia audire animus est, ubivis invenire ea facile est, si nosse intimius, fugit Dea, & nubes pro Junone obtruditur. Sufficiat dicere plurimos id non tam optare, quam affirmare, & Adeptos se profiteri, promos condos thesauri, & possessores sacri Eleusinii. Foetum ideò vocat Major (c. l. T. 4. b.), qui nescio an unquam adhuc verè in lucem editus. Adde Ingeniosiss. Dn. D. Joh. Bohn. (Epist. de Alcal. & Acid. p. 37.). Talem impolito-rem gloriosum se vidisse Simon Pauli (Cl. 2. Quadripart. Botan. p. 16.) annotat.

§. 124.

Apparet ex his Materiam lapidum esse aquam, sed quæ vi seminis Elementi simplicitatem exuit juxta Helmont. (tr. compl. atque mist. Elem. figm. n. 1. p. 88.) & Spiritui Gorgonico, s. lapidifico, s. Archeo invisibili (de Lithias. c. 1. n. 6. p. 651.) tanquam efficienti nupsit. Simile huic mihi videtur fermentum saxosum, semenque lapidificum, seminis isthæc idea & entelechia entis novi, seminalis nempe causa efficiens, etiam in non sensitivis suo fungitur munere, non secus ac si vita & sensu polleret, dicitur Idem (c. l. n. 5. p. 650.). Quæ Idea, pergit, auram sui Archei vestit, ejusque medio deinceps dispositio corporis & organa perficit, completque tandem, quæ in adumbratione seminalis suæ imaginis sunt designata ad fines soli Deo cognitos. Lapis lapidem non gignit, opponit Joh. Bapt. du Hamel (l. 2. de Fossil. c. 6. p. 424.) & vis illa seminaria om-
 (Ggg ggg g) ninò

ninò comenticia est, & inutilis, cum solo calore vel frigore lapidum materies transmutari possit. Succum igitur lapidificum definit aquam faxeis ramentis prægnantem. Pro concessis sumit *Hamel*, quod ipsi probandum erat. Et quid succus lapideus? Nonne aqua semine lapidifico pollens? Aqua autem faxeis ramentis prægnans, jam proxima potentia saxum, aut lapis est. Nec lapidum semen sexuali conjugio, quam per ipsam fundi fracedinem, *judicante Helmontio* (*c. l. n. 15. p. 653.*), propagatur. Et mineralia non minus quam reliqua alligantur suis causis constitutivis: adeoque procedunt ex necessitate & fluxu suorum seminum. Ideoque carere nequeunt triplici vitæ feminalis discrimine (*tr. Magn. Oportet n. 32. p. 126.*). Est ergò prima feminis metallici (lapidifici) vita in Condo, seu promptuario loci, homini planè incognita. At ubi semeu in lucem liquore vestitum prodit, & Gas incepit sulphur aquæ inquinare, vita est feminis media. Ultima verò cum jam indurescet (*ibid. n. 39. p. 127.*)

§. 125.

Insolens autem est illud *Hamelii* decretum: Solo calore vel frigore lapidum materiam transmutari posse. Quis è sanorum numero accidens producere substantiam asseruit? Hoccine est ad Proverbii sensum murem farina aspersum pro pistrini Domino agnoscere, & effectum causa sua nobiliorem proclamare? Advertit id etiam *Helmont*. (*de Lithias. c. l. n. 2. p. 650.*), quando de scholis: Eodem stupiditatis pede, quo coeperunt, pergunt dicere, saxa atq; lapides esse terram calore induratum ac velut arefactam. Quod per terram figuli probat, quæ calore solo lapidescit, ut volunt. De Murrha Gemma, è quâ vasa murrhina formantur, *Plinius* (*l. 37. c. 2.*): Humorem putant sub terrâ calore densari. Caliditatem sive calorem segregare potius, quam congregare ex urina hominis cognosces, quando hujus contenta fundum petere à frigore, à calore autem disgregari advertes. Cumque coagulatio aquarum quietem Atomorum desideret, à calore illa minimè expectanda, dum particularum motum procurat, conservat & adauget. Exsiccationis quidem autor est calor, quod *P. J. Fabro* (*l. 2. Hydrogr. Spagyr. c. 14. p. 168.*) quidem concedo, concedo etiam, quod post desiccationem apparere faciat siccum illud naturale, quod salem dicimus, virtute cujus aqua in lapidea congelari possit. Id verò rarius fieri mechanica & ipsa natura satis evincit, in specubus aquas petrificas stillantibus. Explorata enim omnibus sensibus aqua Cryptarum fontanæ simillima deprehenditur, nil evidenter salinum linguæ offert, nil coloratum oculo, nil aspersum tactui, nil sulphureum nari, nil ultra solenne streperum auri.

auribus. Nec post dissipatum vi caloris humorem invenitur sedimentum aliud, quam quod aliæ dulces aquæ post se relinquant, expertus asserit O. Borrichius (ap. Th. Bartholin. V. 5. A. H. obs. 82. n. 3. p. 187.)

§. 126.

Multis ad salivam non est spiritus & succus lapidificus. Quis namq; semen animalium, aut plantarum succum & spiritum animalificum & plantificum unquam dixit, aut si diceret, risum Lectori non moveret? Risum igitur movit id nomen *Carolo Musitano* (l. 3. *Trutin. Med. c. 22. p. 716.*) non solum quia obscurum per æque obscurum exprimitur, sed & per incongruum. Quid est semen plantarum perfectum aliud quam planta? & animalium præterquam animal. Ita succus & spiritus lapidificus lapis. Nihil dicunt præter terminum, judicat *Joh. Jac. Waldschmid* (in l. 2. *Cas. med. Balth. Tim. à Güldenlee Cas. 37.*) Add. *Joh. Doleum* (l. 3. *Encyclop. Med. c. 13. p. 590.*) & qui ex professo id egit *Gualter. Charleton* (*Diatr. Spiritus Gorgonius vi suâ saxipara exutus.*). Quod si quæras cujus prosapiæ sit ille spiritus succusque, salem in proscenium protrudunt Chemicis, quem concretionis & coagulationis causam & materiam proclamant. Sal igitur fermentum lapidificum voluit *Georg. Hornius* (*Arca Moysis p. 211.*). Spiritus salinos habere facultatem condensandi, ita ut omnia reducat in substantiam solidam juxta semina ibidem præexistencia, s. sit lignum, s. herba, s. lapis, cum Chemicis astruit *Steph. Rod. Castrensis* (l. 4. *de Met. Microc. c. 16. p. 218.*). Silices à Sale concreescere nemo dubitat, inquit *Illustris G. H. Velschius* (*Microchimemat. 13. p. 7. App. M. C. D. 1. A. 5.*). Ex perittomate salino terrestri lapides generari *Joh. Schræder* (l. 3. *Pharmac. Med. Chym. c. 4. p. 324.*). Sal nitrosum pro primâ saxonum materiâ agnovisse videtur *Helmont.* (tr. *Lithias. c. 1. n. 10. p. 657.*). Et nullam petrefactionem fieri sine certo quodam prædominio & activitate salis pronuntiabat *Exc. Dn. D. Joh. Dan. Major* (*Diss. & Epist. de Serpent. & Cancr. Petref. §. 16. p. 13.*). Distinxit tamen *Dav. Beckius* (c. l. *Experim. Circ. Rer. Nat. Princ. p. 327. & 329.*). Acido nempe sali coagulationes deberi non Alkali. Quod si antiquitas dogmati pondus addere poterit, *Hermetis Trismegisti Tabula Smaragdina* fidem conciliabit sequenti decreto: Salis est, ut corporibus in mundum prodituris soliditatem coagulando præstet. Sal enim corpus est, Mercurius Spiritus, sulphur anima. Producent in medium Sal Glauberi mirabile, quod non tantum Aquas quascunque pluviales vel destillatas brevi spatio in glaciem coagulare, sed & salientem fontem obdurare, vinum, acetum & cerevisiam, mel, aliosque liquores in durissimam glacieique æmulam

(Ggg ggg g) 2

soli-

soliditatem compingere dicitur. *Vid. Ph. J. Sachsus (Ocean. Micro-Macroc. §. 52. p. 50.)*. Descriptionem aliquam dedit *Eman. König (f. 4. Regn. Miner. p. 1. c. 3. p. 132.)*. Sed cum dolosè huic multæ ab Authore ascribantur vires, teste *Val. Andr. Mollenbroccio (tr. de Arthritid. vag. Scorbut. c. 10. p. 144.)* neque Clarissimorum, neque nostræ (si genuinum parandi possideamus processum) experientiæ responderit effectus, nihil firmi de eo pronunciandum censeo. Plura de hac Controversia disputata leges ap. *Dan. Sennert. (l. de Conf. & Diff. Arist. & Chym. c. 11. p. 172.)*. Testas è sale nitroso gigni *Philipp. Bonann. (p. 1. de Testac. c. 6. p. 40.)* profitetur.

§. 127.

Contraria Murrhæ causa CrySTALLUM fecit, *Plinius (c. l.)* testatur, gelu vehementiore concreto. Non alicubi certè reperitur, quam ubi maximè hybernæ nives rigent, glaciemque esse certum est, unde & Græci nomen dedere, *Ἀκρύς*, quod gelu, & *κρῖλλον*, contraho signat namque, deducunt. Inde CrySTALLUS *Hesychio τὸ πεπηγὸς ὕδωρ ὑπὸ κρύει*, eumque propriè aquam frigore concretam exprimere. Inde crusta Latinorum. Hinc *κρύσταλλον ὕδατος* *Epiphanio* aqua glaciola, ad differentiam *κρύσταλλον λίθον*. *Vid. Claud. Salmasius (in Solin. c. 15. p. 144.)*. Veterem hanc traditionem firmant *Sebast. Basso (l. Meteor. intent. 4. Artic. 4. p. 614.)* *Seneca (l. 3. quest. nat. c. 25.)* *Benedict. Cerut. (f. 3. Mus. Fr. Calceolor. p. 195. sq.)* & *Joh. Rudolph. Camerar. (cent. 8. syllog. memor. n. 38. p. 575.)*. Succinit (*l. 1. Sylvar. 2. v. 126.*) *Papinius Statius*:

Raraque longævis nivibus crystallæ gelari.

Confirmat id *Muraltus de Zurich. (ap. Henric. Oldenburg. Act. Philos. Angl. 1669. p. 250.)*, dum memorat, in monte Helvetiæ *Gledscher* nivem in glaciem, glaciem in CrySTALLOS transire. *Λίθον πεπηγὸς ὕδατος* egregiè egregio Epigrammate à *J. C. Scaligero* laudato (*Exerc. 119. f. 1. p. 435.*) *Planudes* circumscript. Perspicilla ex tali nive fabricata conspexit *Sebast. Wielandus (ap. Gregor. Horst. l. 2. Epist. med. f. 11. p. 507.)*, & quidem *Stuckardix (ib. p. 511.)* In Islandiâ etiam glacies in lapidem formatur, quod è *Jacob. Zieglero (l. 2. de Island. c. 8.)* *Joh. Jonston. (cl. 2. Thaumatochr. Nat. c. 6. art. 3. p. 75.)* excerpt. De Glacie inveteratâ Helveticâ hæc *Joh. Jac. Wagner. (Helvet. Curios. S. 1. artic. 5. p. 24.)* lectori suggerit: Glacies hæc inveterata (*der Gledscher*) naturam glaciei communis exuit, utpote quæ perennando duritiem crystallinam, quodammodo induit, ita ut eis in locis à solis æstu nunquam consumatur, sed alia accedente nive in immensos cumulos excrescat, quod si contingat, ut nix à sole lique scat ab intenso frigore nocturno magis induratur, adeoque perennat.

Ita

Ita & cryſtallos illas, *Glettscher* vocatas, tandem in aquam licet difficulter à calore reſolvi expertus *Job. Stumphius* (*l. 9. Chronic. Helvet. c. 12. f. 284. b.*). Favet huic ſententiæ ipſe *Th. Campanella* (*Phyſiol. c. 8. art. 4. p. 76.*)

§. 128.

Omniū optimè contrarium ſentientes philoſophari mihi videntur, inter quos *Solinus* (*Polyhiſt. c. 15.*), & qui loco omniū eſſe poteſt, *Tb. Browne* (*p. 2. Pſeudodox. Epid. l. 2. c. 1. p. 445.*), Invenitur in viſceribus terræ abditis, in petris abſconditis, etiam in lapidum meditullis quorū nec nives nec glaciata aqua pervenire queunt, *Evolv. Boyle* (*f. 1. de Gemm. p. 17.*). Non nego, in gelidiſſimis locis Cryſtallos elaborari & inveniri, etiam *Job. Schefferi* (*de Lapon. c. 3. p. 415.*) teſtimonio in Lapponia, ubi eum pyritis loco adhibent incolæ (*c. 17. p. 232.*), verum etiam in calidiſſimis orbis partibus, Indiis, Africâ, Americâ, quin & ſub ipſo Torridæ zonæ tractu conſtitutis regionibus. Refert Hiſtoria Regni Chiles, *proſitetur Athanaſ. Kircherus* (*M. S. l. 8. f. 1. c. 7. p. 19.*) eſſe in iis tractibus in profunda quadam valle, quam Andium juga diſterminant, in mediâ prægrandis fluminis Inſulâ ingentem rupem, totam cryſtallinam, in qua ab incolis paganis fanum integrum ſit mira arte exſculptum, ex omni parte diaphanum: pariter ex montibus Lunæ Africæ, Zonæ torridæ ſubditæ ingentem extrahi Cryſtalli copiam: quod & de Indiæ Orientalis Inſulis Zeilano, & Sumatra referunt Orientalis hiſtoriæ ſcriptores. Addidit Madagaſcar *Rob. Boyle* (*c. l. p. 89.*), & mechanicam in ſubſidium vocavit; demonſtrando quantitatem glaciei deprehendi levioſiorem æquali quantitati aquæ, *Confer Georg. Entium* (*Demonſtr. Circul. ſangu. c. 1. digreſſ. 2. p. 44.*). Faſſiſſimum igitur Cryſtallos vehementiore fieri gelu ex nive vel glacie, *decernit Job. Jac. Wagner.* (*c. l. f. 6. Artic. 2. p. 325.*). Lapidem tamen Cryſtallum aut Cryſtallo non abſimilem ex nivium liquefactarum, aut etiam glaciatarum aquis puriſſimis quin & ex nive ipſa & glacie vi ſpiritus coagulativi prognaſci aliquando, non irem inficias. Glacies nondum eveſta ad lapidis duritiem, *philophatur Scaliger* (*c. l.*), adhuc aqua eſt: neque Cryſtalli quicquam, præter gradum concretionis, habet. Ubi verò eò uſque proveſta eſt, ut deſinat illud eſſe, cum lapidis forma commutat illam præparationem: neque negat ſe aliquando fuiſſe aquam, quæ poſtea lapidis & ſubierit formam & induerit. Puerilis igitur argumentatio eſt, Cryſtallus non liquatur ad calorem ſolis aut ignis, ut nix & glacies, ergò è nive aut glacie non conſtat. Ex illis conſtat, non ſolis, fuit nix aut glacies, ſed alia textura inſignitus concurrentibus aliis nix aut glacies amplius non eſt.

§. 129.

Gluten prætereâ ad lapidum compactionem necessariò quidam introduxerunt, quo inclinare etiam videtur *Wolferd. Sengverd.* (p. 3. *Philos. nat.* c. 13. n. 9. p. 250.), sed dum Aqua imperturbata ab aëre quiete fruitur facile mucilaginem concipiat adventitio non opus erit glutine, vellicat aurem *Helmont.* (tr. *Natura contrar. nescia.* n. 38. p. 139.) de vegetabilibus: In semine, inquit, vis est transmutativa aquæ existentis in terra horti; atque sic unica aqua illa transit in herbas mille, calidas, acres, amaras, acidas & frigidas. Idem in regno minerali contingere quis dubitabit? Præprimis minimè gluten aliquod fingendum, quo partes coalescant, monet *Ol. Borrich.* (ap. *Th. Bartholin.* c. l. n. 4. p. 189.), cum omni glutine fortius sibi adhærescant partes æquales lævesque, quoties sibi duntaxat applicantur, juxta illud *Hippocratis* (l. 2. de *dieta*). Concors concordi adhærescit, & Antiquorum illud: Ὁμοίον ὁμοίῳ αἰεὶ πηλίζεται. Ita duo plana Adamantum, Chalybis, vitri, eboris, ebeni, si accuratissimè levigata sunt, prævia sola applicatione facierum cohærent tenacissimè. Vid. *Eundem Borrich.* (de *caus. divers. lingv.* n. 19. p. 25.), ubi Experimenta *Ott. Gericii* *Magdeburgensia* in subsidium citat. Extant de hoc Experimenta ap. *Rob. Boyle* (*Hist. fluid. & firm. s.* 6. p. 68.), sed hæc an nostro foro serviant commodè decernere religioni duco.

§. 130.

Nec sola aqua seminibus imprægnata scenam hanc ludit, sed & Tincturæ minerales in Gemmis & lapidibus pulchris, in turpibus autem, ut cum *Kirchero*, distingvam, & rudibus, limus cum aliis terris huic compinguntur, quæ ipsæ ut mucilaginosæ gluten illud tanquam inutile & superfluum exesse jubent. Ita videas conchas conchis accrescere, lapides varii generis lapidibus, saxis, sabulo, glareæ, arenis, mineris, aliquando compaginari, ita ut terrarum lapidum, arenarum &c. cumulus, non lapis dicendus veniat. Et in hac de compositione mirabili gluten requiri videtur, aut mucilago comprimis si in mari ea contigerit, aut in saxis sub dio jacentibus.

§. 131.

Quomodo ista de lapidum ortu *Αἰόλαις* calculorum genesis illustret, primo intuitu non ita liquet, sed si accuratius in hanc inquiras & pensites exactius formam, non de nihilo erit iste labor. Vid. *Dan. Sennert.* (l. 2. *inst. Med.* p. 2. c. 9. p. 253.). Non immerito autem in quosdam è Philosophis & Medicis, inter quos etiam *Petr. Mich. de Haredia* (T. 4. *op. Med.* l. 1. Vid. T. 2. p. 2. *Eph. Erudit.* 27. p. 313.). Paracelsistas comprimis & Chemicos Anatomix Effata

satae ad nauseam intentos invehitur *J. B. Helmont. (tr. inv. tartar. in morb. temer. n. 18. p. 192.)*, qui ne de sola generatione lapidum Macrocosmus gloriaretur, Microcosmo hanc lapidicinam contigisse fabulantur. Sit æterna, *infit*, Domino meo laus & gloria in omni benedictione, qui nos non ad imaginem impurissimi mundi, sed in typum divinæ suæ imaginis plasmavit in filios electionis & cohæredes, suæ idcirco gloriæ per gratiam adoptavit. Dolenda, certè atque nimium miseranda illius similitudinis esset conditio, quæ nos subter legem omnium calamitatum hæctenus subegisset, à creatione usque adeo & ante peccatum duntaxat, ut tam abjectæ rei sculptrum essemus: quasi mundus pro seipso, non autem pro nobis, tanquam sine, conditus esset: nos autem pro mundo, cujus nimirum tantum icones essemus: Deberemus nimirum calculosi fieri, ut saxa & rupes repræsentemus. Adeoque omnes omninò essemus calculosi ex æquo, leprosi &c. Vel non omnes æqualiter Microcosmi. Enimverò cum simus ex creatione, id quod sumus, & calculus fieret, ut rupes repræsentemus: jam mors & morbus erant ante in nobis, quam esset prævaricatum. Facessant Hæreses! Idem alibi (*tr. Tartar. non in potu n. 5. p. 203.*) docuit: Duelech post peccatum ex excremento morbofo, non autem intentione naturæ, neque ex materia petrosa aut Tartarosa, sed per accidens, errore videlicet facultatis morborum semen nascitur, necessitate agentis connexi; Ex meritò igitur & congruè calculos inter partus Microcosmi monstrosos numeravit (*l. 1. Cosmocrit. c. 3. p. 39.*) *Cern. Gemma.*

§. 132.

Materiam calculorum nostri corporis *jam supra* (§. 20. sq.) innui, eamque ut plurimum in cibis & potulentis latere demonstravi. Inclinant & in hanc sententiam Veteres, dum materiam viscosam aut crassam, aut ut ii, qui accuratius loqui volunt, feculentam, limosam & lutosam censuræ sistunt publicæ, & quidem sub fluidi s. humoris larva *Vid. Dan. Sennert. (l. c. p. 251.)* Viscosam, grossam & terrestrem humiditatem vocat *Albert. M. (l. 1. de Miner. Met. & Lapid. c. 1. p. 12.)*. Hippocrates cum *λιγίασις* sit *παιδινα παίδινον* causam prodit lac impurum à pituitosis alimentis (*l. 3. de Morb. p. m. 71.*). Lac calidum & pituitosum (*l. de Aëre locis & aquis p. 69.*). Lac terreum (*l. 4. de Morb. p. 72.*). In aduolioribus voracitati puerorum causam ascribit *Galenus* & quod calore polleant nativo (*P. 1. comm. in l. de Natur. hum. 3. t. 19.*). Terræ esum produxit *Hipp.* (*l. 4. de Morb. p. 72.*), five eorum, quæ è terra oriuntur, ut exposuit *Anut. Foësius* (*in b. l. p. 278.*) damnat & aquarum variarum inter se dissidentium usum (*l. de Aëre locis & aquis p. 60.*) in quibus limus & arena

in vasis subsidet (*p. 69.*) non aliter, ut liquato recremento, eoque foras prodeunte ferrum subsidet, solidum densumque redditur (*l. 4. de Morb. p. 72.*) indeque claram mingunt calculosi. Pituitæ glutinum (*c. l.*) in Renibus in urinam induratur (*l. de Int. Affect. p. 100.*), ut & in vesica à vesicæ (*adde & Renum*) & totius caliditate, (*l. de Nat. Human. p. 9.*) *s. vesica ignea* (*l. de Aëre loc. & aqu. p. 69.*)

§. 133.

Hippocratem & πρὸς αὐτὸν sequitur Galenus, qui ex victu crasso (*l. 13. M. M. c. 16. l. 14. c. 26.*), ex crasso & lento humore in Renum ventribus exusto (*p. 2. in 6. Epid. comm. 3. tr. 5.*), ex succorum crassitie cum ardenti calore conjuncta (*l. 3. de Alim. facult. c. 17.*), purulento humore (*p. 2. in 6. Epid. comm. 3. t. 5.*) & sanguine, unde varius calculorum color, (*ibid.*) calculi natales duxit. Inde crassitudo lotii, & si modicus saltem calor accedat, tophus, (*c. l. t. 15.*). Quamobrem & casei vetustioris, qui & visciditate & acrimonia calorem excitante excellit, esum prohibuit (*l. 3. de Alim. facult. c. 17. in 6. Epid. Hipp. s. 1. comm. 6.*) & exercitationem corporis viscidos attenuantem humores calculosis commendat. (*p. 2. in 6. Epid. comm. 3. tr. 5.*)

§. 134.

Præter externas & adventicias caloris, frigoris & siccitatis causas Alii succum (lapidescentem *Petr. Andr. Mathiol. præf. in l. 5. Dioscorid. p. 631.* Spiritum lapidificum etiam junxit *Lazar. River. l. 14. Med. Pract. c. 1. p. 412.*) Alii Lixivium, Alii sal, Alii Aquam congelativam, non solum ut materiam indurationis, sed etiam quodammodo effectricem & in ipsis indurantibus insitam fixamque delitescere existimant. *Vid. Maurit. Cordæus (in l. 1. Hippocr. de Muliebr. comm. 7.)*. Et in naturâ quid inesse unde lapides generantur, & spontè sua ad coagulationem tendunt, suspicatur *Dan. Sennert. (l. c. p. 253.)*, qui & ut ex interna Aquarum Thermalium & aliarum dispositione lapides generantur, eodem modo & calculos in corpore humano provenire astruit. (*l. 3. Med. Pract. p. 7. s. 1. c. 6. p. 598.*)

§. 135.

Chemicis materia calculi audit Tartarus, qui ut etiam è supra dictis elucet, in crescentium substantiis, juxta *Paracels. (l. de Morb. Tartar. p. 428.)*. Lessas itidem succum & coagulationem sua natura aptam, ut sal (*c. l. p. 299.*). Sal vocat *Henning. Scheunemann (Med. Reformat. c. 10.)*, quod ex officio suo delapsum coagulationem patitur. Et omne feculentum & Scoriam, Tartarum, teste *J. P. Fabro (Chirurg. Spagy. s. 1. c. 3. p. 956.)*, vocant Chemicæ, ut igitur
Sal

Sal lapides Macrocosmi coagulare supra dictum: ita & Microcosmi calculos, multis placuit. Calculum igitur in homine à sale comesto etiam *G. W. Wedelius* (*Phys. Reform. c. 8. p. 198.*) & *Wolferd. Sengverd.* (*p. 1. Philos. nat. c. 20. p. 102. & P. 3. c. 13. p. 253.*) derivant, & comperimus in Animalibus & capris, quæ sale valdè delectantur murosque ob id lambunt, præsertim senescentibus, plerumque calculos generari, docet *Dan. Sennert.* (*l. 2. Inst. Med. p. 2. c. 9. p. 254.*). Spiritum præprimis salinum exosculantur Chemici eamque probabilissimam maximeque veritate naturali conspicuam hanc Hermeticorum sententiam *Heinr. Petrus* (*c. l. §. 19. p. 311.*) proclamavit.

§. 136.

Quando verò in alimentis præprimis calculi materiam quærunt Medici, id quod in his terreum, viscidum, & mucilaginosum latet, accusant. Lapides in animantibus concrescunt ex materia terrestri arenosa in alimentis, quibus vescuntur, hærente, *Nard. Anton. Recchus* (*l. 8. de Reb. Med. Nov. Hispan. c. 58. p. 302.*) statuit. Nec incongruè *Excell. Dn. D. J. D. Major* (*Hist. Calcul. Sperling. B.*) ratiocinatur: Sal & auram lapidificam hære in ipsis, quæ nos rigant, venis, inter liquidos purpuræ sanguineæ fluctus, & ob inquinatas semel resoluta intra ventriculum petroso alimentorum sale, Chyli partes deferri per corpus sursum ac deorsum haud rarò fomitem exitialis Tartari & saxeos catharros, quod exemplo Tophorum in aquis egregiè illustrat. Idem alibi (*tr. Genius errans c. 22. A. a. 4. a.*) calculos portiones fixiores alimentorum totidem, indigestim aliquandiu per corpus cum sanguine grassatas & relictas, dein in diversoriis variis à transfugo spiritu perquam verè pronunciavit. Calculum proinde constare materia terrea, ut consistentiam acquirat, & mucilaginosa, ut concrescere possit, communis sententia est. Solidatur fex ὑπὸ τῆς κολλῆς dictitat *Hipp.* (*l. 4. de Morb. p. 17.*). Mucilaginem calculosam vocat *Steph. Rod. Castrensis* (*l. 4. de Meteor. Microc. c. 16. p. 218.*). Terram sal, mucilaginem sulphur *Joh. Amos. Commenius* (*Phys. Reform. c. 4. §. 6. p. 44.*). Gluten excrementicium *J. B. Contul.* (*de glutin. in corp. human. prod. vid. Act. Erud. Lips. A. 98. p. 137.*). Analyfi Chymica constare, duo esse, quæ calculum componunt, principia, sal acre, muriaticum sanguinis, & acido viscidam mucaginem primæ digestionis vitio factam *Georg. Baglivius* (*Diss. de Bilep. 243.*) edixit. Particulas arenosas & viscum nativum agglutinans *Joh. Chrysost. Magnen.* (*Democr. Rediviv. Diss. 2. c. 4. prop. 35. p. 293.*). Arenas seu terram ut crassitiem addat & quietum contactum, mucilaginem, ut implicationem arctiorem causetur.

(Hhh hhh h)

§. 137.

§. 137.

Succurrit experimentum *Beccherianum* (l. 1. *Phys. Subt. S. 3. c. 2. n. 12. p. 144.*) quod ita habet: speciali experimento solius ignis & Aquæ communis ope durissimos quosque lapides in mucorem resolvo, qui destillatus subtilem spiritum exhibet, & oleum nullis laudibus sufficienter deprædicabile. Contigit quoque quod crystallum solveremus, solutionemque abstraheremus, invenimus in fundo totam crystalli solutionem, siccam pellucidissimam & consistentem instar gelatinæ tractabilem & malaxabilem ut Cera, ad ignem leviter ut borra, sed non auram fusilem. Hæc de Macrocosmicis. De *Microcosmico Wolfg. Hæfer.* (l. 3. *Hercul. Med. c. 4. p. 170.*): Materiam tenacem, glutinosam pallidam copiosissimam per vesicam in *Illustr. Dn. D. Geier Domino in Gleis ad Ybsam* vidi. Hanc si in linteis suspenderis in lapidem ob copiam salis concresecet, quod ob mollitiem ejus materiæ non crederes.

§. 138.

Insunt autem terra, & ista mucilago rebus non semper visibiliter, sed etiam invisibiliter, quando minutia istæ mistæ sunt Aquæ. Commodum evenire posse, petrescentem liquorem ita commisceri & dilatari in Aquâ communi, ut ab ea distingvi nequeat à plerisque omnibus hominibus, neque semet prodere per effectus, donec vel per copiosam exhalationem aquæ communis, vel per peculiare quasdam prærogativas operandi in corporibus vires suas exendi arripiat occasionem, autor est *Rob. Boyle* (f. 2. *de Orig. Gemmar. p. 171.*). Vidit Parisiis *Borellum* duos liquores limpidissimos confundere *Nicol. Steno* (in *Anal. Can. Carchar. p. 127.*), qui illicò concresecbant, ut everso vitro ne gutta quidem excideret. Amstelodami apud *Bierium Medicum* vidit insignis ille *Polyhistor. G. D. Morbosi* lapillos pellucidos & elegantes, quos è liquore quodam, quem monstrabat, se parasse ajebat. Ponderosus erat ultra vulgaris aquæ indolem, claritate tamen & perspicuitate eam æquabat (*Epist. de Metall. transmut. p. 21.*). Duobus igitur modis solida in aqua delitescere, vel in forma pulverum, vel Elementorum laudatus *Steno* (*Specim. Myolog. p. 122.*) curiose explicavit.

§. 139.

Quæ igitur occulto invisibilique Elemento lapidum turgent Alimenta ex parte supra notata, quibus jungenda lactinia bubula, de quibus *Galen.* (l. 3. *de Alim. Fac. c. 17.*), quod si etiam à nutrice calculosa nutriatur infans, quale exemplum communicat *Helmont.* (tr. *Tartarus non in potu n. 10. p. 230. & inf. nutrit. ad vit. long. p. 623.*). Male audit etiam caseus, Vid. *Job. Tagaultius* (ap.

(*ap. Laur. Scholz. Consil. 313.*). *Phil. Salmuth. (cent. 2. obs. 92. p. 106.)*. Caseus difficulter concoquitur, *discurrit Job. Grænveld. (c. l. Act. 11. p. 16.)*, ructus acidus & flatus copiosos generat, vix ostiola Chylo ex intestinis per lacteas venas trajiciendo data subintrat, obstructions parit & sanguinem lentore imbuit, sale suo terreo calculum generat, non ratione visciditatis, ut concludit *Anshelm. Boët. à Boot (l. 2. de Lap. & Gemm. c. 302. p. 277.)*, sed quia multum terrestri materiae ex qua ossa & solidiores partes ali debent continet. Non de omni id præsumpsit Galenus (*Vid. §. 113.*), sed de vetustiore & acri, alias *Zoroaster*, qui hoc solo 20. annos vixisse scribitur *Plinio (l. 11. c. 42.)* totus calculosus, quin & ipsum saxum evasisset. Quamvis & illum interdum solo lacte sex menses transegisse, ex *Aliis* recitat *Mercurialis (l. 2. var. lect. c. 26. p. 130.)*. Audiamus de caseo *Euricium Cordum & Medicum & Poëtam inclytum (l. 11. Epigramm. f. 251. b.)*

*Non Heraclitus, non Argus sit, neque Nestor,
Sic bonus & gratus caseus esse potest.*

Interim *Paracelsus (in Fragm. med. p. 157.)*. Tartarum lactis caseum appellat & cum delectatione vidit coagulatum caseolum versum in lapidem *Rob. Boyle (c. l. p. 138.)*, ubi figura, magnitudo & color, vel ipsarum rugarum & coerulei situs, (quem videbatur ante contraxisse, quam liquor (petrescens) cum invaderet) tam pulchrè erant præservata, ut famelico sine dubio salivam movissent. Nec applausum merentur Conchyliæ, testacea, crustacea, cum succo saxoso constent, in locis saxosis habitent, saxeoque nutriantur alimento. Semina, s. ova conchulas saxneasque domunculas adjunctas habent, quæ cum corpusculis crescunt, non sine admiratione tuemur. Facile igitur saxeam istam dispositionem Chylo imprimunt horum carnes, particularique petrefactioni favent.

§. 140.

Imprimis foro Medico hâc in causa sistit panem quotidianum *August. Hauptmann. (Diff. de Calc. Generat.)* non advertens, quod panis nomen *πῶν* *πᾶν* derivet *Isidorus (l. 20. origin. c. 2.)*, eò, quod tanquam ciborum firmamentum (*Fr. Baco de Verulam. Hist. vit. & mort. col. 542.*), quod cum omni ferè cibo opponantur, omne ferè animal illum appetat, illumque nemo fastidiat, nisi unus vel alter ex ægrotorum numero, aut ex sanorum grege vix tot sint, quot

Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

In quem censum venit apud *Job. Brayerium (l. 6. de Re Cibar. c. 1.)* puella 16. annorum, quæ neque panem neque alios cibos, præter serum lactis degustavit unquam. Ridiculum est, quod à DEO Pane sibi nomen conciliaffe legatur

(Hhh hhh h) 2

(*ap.*

ap. Olauum Magnum (l. 13. Hist. Septentr. p. 378.). De pane verò non ut tali, sed quatenus inter molendum à meta & catillo minutia abrasantur saxeæ, farina commiscetur, & ita cum pane corpori inferuntur. Inde Nostri in trivio: *Wir müssen alle Mühlsteine verdauen.* Paucis mentem suam complexus est citatus *Hauptmann. (Gymnasm. Inaugural. de Calc. Cur. th. 2.),* Calculum generandi ansam, ait, quæsi in pane quotidiano, & eduliis reliquis potulentisq; petrosis, item ac potissimum in sale abundante tanquam tam solutionis, quam coagulationis principio. Causam verò efficientem ipsi concoctionis fermento, acori nimirum, ventriculi & calori omnis generationis patrono assignavi. Sed in hoc securum esse *Hauptmannum* jubeo, cum rarò à fermento ventriculi lapidum molarium in pane reliquia subigantur, sed si majores cum Chyli recrementis per inferiora extrudantur, aut si pulveris instar, cum urina per vesicam. Fidem vix merebitur *Georg. Phil. Harsdorfferi (p. 3. Delic. Mathem. Philos. s. 10. probl. 12. p. 545.)* relatio de civibus obsessis in Sonferra, quos panes ex aranea & saxis confecisse ferunt. Puerum calculos deglutiisse cibi loco, non credit *Petr. Borellus (Cent. 1. Hist. 69. p. 65.)* nec ego, dum vivo, persuadebor.

§. 141.

Regeris, ova *ὄσπερα νόδεσσεα* duram nancisci testam à deglutitis ab Avibus arenis & lapidibus, quod voluit *Hauptmann. (Diff. de generat. Calcul. th. 29.),* cui se aggregat *Gothofr. Mæb. (Fund. Med. Physiol. c. 11. p. 164.).* Hæc verò ratio doctioribus minimè est ad salivam, nec experientia respondet. Per totum namque annum arenulas istas deglutiunt aves, illo etiam tempore, quo ova non pariunt. Devorant easdem & mares & foeminae, cui fini verò mares, quibus nulla ova pariendi facultas? Idem contingit in pullis. Addit *Joh. Conrad. Peyer. (Ventric. Gallinac. Anat. p. 131.),* plures in Avium genere dantur, quæ tota vita ne lapillum quidem degustantes (id verò quomodo demonstrabit?) ova nihilominus cortice ut Gallinarum tecta pariunt. Ægrotant si caveæ compri-
mis inclusæ illis non potiantur, & forsan etiam moriuntur. Quod si & excrementorum inspectioni vacare tibi libeat, cortices seminum concoctorum attritionem expertos non inficiaberis.

§. 142.

Attritioni igitur ciborum crudorum ingestorum, cum dentibus destituantur, inservire istos lapillos & arenulas devoratas, ut harum ope robustissimorum & crassissimorum muscutorum ventriculi par, ceu duobus lapidibus molaribus binis invicem cardinibus colligatis cibaria molere & pinsere possint, vi-
cem

cemque dentium molarium calculi suppleant. Vid. *Gvilb. Harveus* (*de Generat. Animal. c. Exerc. 7. p. 35.*) *Thom. Cornel. Consentin.* (*progymn. Physf. 6. p. 225.*) & *Franc. Redi* (*Experim. nat. p. 122.*). Confirmat id experimentum *Harvei* (*c. l. p. 26.*), si Falconibus, Aquilis aliisque avibus ex præda viventibus aurem propè admoveris, ventriculus dum jejunus est, manifestos intus strepitus lapillorum illuc ingestorum, invicemque collisorum percipies. Hoc modo, *pergit Idem*, ferrum, argentum, & lapillos attritos & propemodum absumptos in ventriculo *Struthionis* invenit, atque etiam in *Cassoware*, ideoque vulgò creditur eos ferrum concoquere, & eodem nutriri. *Job. Alphons. Borell.* (*p. 2. de mot. Animal. prop. 189. & 191.*) memorat, se vesiculas vitreas solidissimas in ventriculos gallorum Indicorum impactas, die sequenti in pulverem redactas inter feces ipsorum reperisse manifesto indicio, non nisi vehementi attritu minimè verò resolutione per menstruum facta eas fuisse attritas fractasque. Plura collecta Experimenta *Melch. Fried. Geuder.* (*Diatr. de Ferment. f. 2. c. 1. p. 73.*) posteritati consecravit. Ingens lumen accendit *Thom. Corn. Consentin.* (*c. l.*). Gallo calicutano complura ærea atque argentea numismata in canalis formam convoluta ingessimus, quæ post decem dies in ejusdem ventriculo inventa sunt singula duodena ferè, ponderis parte diminuta. Erat autem exterior seu convexa illorum superficies insigniter attrita; at interior tamen seu concava omnino integra permanerat. Unde palam est, istiusmodi corpora in alitum ventriculis non liquefcere aut dissolvi: sed collisi potius exteri atque comminui, *conclufit.* Lapillos cancerorum f. *Aftacorum* è sale centrali balsamico originem ducere *Sachsius noster* (*l. 1. Gammarol. c. 14. §. 20. p. 314.*) augurabatur, in quem verò usum, nescio an à quoquam explicatum fuerit, an dentium, quibus ventriculi ostium armatum, dum novus conditur ventriculus novi dentes succrescunt, munere fungantur, ut in avibus lapilli, curiosi expendant. Ad novæ crustæ interim solidiorem consistentiam constituendam facere olim *laudatus Mæbius cum Wepfero ap. Sachsum* (*c. l. §. 21. p. 317. & c. 20. §. 14. p. 468.*) voluit, à quorum sententia, utpote verisimili non abhorruit *Georg. Hier. Velschius* (*Hecatost. 1. obs. 2. p. 5.*)

§. 143.

Id autem, è quo Cortex ovi paratur, *Job. Petr. Fabro* (*l. 3. Panchym. f. 2. c. 7. p. 316.*) est crassior pars seminis, aut, ut rectius, *Harvei* (*c. l. Exerc. 11. p. 39.*), & qui eum sequitur, *Honorati Fabri* (*l. 1. de generat. animal. propos. 12. §. 7. p. 150.*) opinione, excrementum liquidum ex Avium Renibus cum Urina per Ureteres in communem cavitatem, f. cloacam delapsum. Illud autem ex parte etiam la-

(H h h h h h h) 3

pil-

pillorum attritorum minutiis deberi non penitus negarem, comprimis si copiose ingerantur, etiam copiosiori proventu excrementum illud gypseum ex accidenti augebitur, quod forsan Insulæ illius Scotiæ, Basse nuncupatæ, incolæ Aves declarant, & inter easdem Avis unicum tantum ovum pariens, idemque super cujusdam lapidis acuti, & cemento ejusmodi obducto fastigium tam firmiter collocans, eidemque agglutinans ut mater abire & redire salvo ovo possit, quod iterum *Harveus* (c. l. p. 39.) observavit. Non levia, sed aspera ovario elapsa ova tactui judicantur pariter ac visui, quod minutiis hisce lapillosis etiam imputandum arbitror.

§. 144.

Quod ad fluidorum assumptionem aquæ incrustantes non innoxie bibi nisi calidæ ipsæ sint, calidæque bibantur, de quibus supra (§. 27.). Illæ verò quæ frigidæ scaturiunt, & in communem usum trahuntur noxa non carent. Tartareas easdem vocavit *Leonh. Thurneisser* (l. 10. *Pison*, c. 29. p. 417.). Unde etiam insignis pila capitis humani magnitudine in Equi ventriculo coagulabatur, Allegat etiam *Jacob. Maccius* (p. 1. de caus. concret. & diff. in corp. hum. p. 136.). Ex his cumprimis Alpinis potis gutturis tumores subnasci *Joh. Langius* (l. 3. *Epist.* 4. p. 984.), & *G. H. Velschius* (Diff. 1. de *Ægagrop.* p. 17. & Diff. 2. p. 21.). De aqua Jenensi *J. Theod. Schenck.* (l. 1. *Anat.* Ex. 7. f. 2. c. 32. p. 547.). De fonte insalubri in Monasterio rubeo Zoniæ prope Bruxellam *Helmont.* (de *Lithias.* c. 1. n. 18. p. 653.). Ex his coctæ cerevisiæ itidem insalubres non sine ratione censendæ. Cerevisia enim nihil aliud quam aqua frumenti & lupuli florum viribus imprægnata, malæ aquæ malas qualitates plurimas retinebit, nec omnes coctura aut fermentatio emendabit, scribit *Joh. Heinr. Meibom.* (l. sing. de *Cerevis.* c. 27. n. 3.). Potus Focha, ut habet *Andreas Bellunensis ap. Avicennam* (Canon. Med. l. 2. Tr. 2. c. 272. f. 129. b.), aut *Fockhan*, ut scribit *Vopisc. Fortunat. Plempius* (c. l. c. 17. p. 280.), quod est Zythum ex hordeo, interque cerevisias recensuit *Meibomius* (c. l. c. 13. n. 1. sq. & c. 25. n. 14.), renibus & vesicæ nocere dicitur, quinimò alibi (l. de remov. nocum. in regim. Sanit. tr. 5. c. 18.), lapidem Renum & vesicæ generare monet. Cerevisiam albam natura sua potum nocivum esse, dum post se multum fecis relinquit *Franc. Oswald. Grembs.* (l. 3. *Arb. integr. & ruinos. hom.* c. 1. n. 28. p. 464.). Cerevisiam lupulatam accusat *Joh. Grænveld.* (c. l. Art. 11. p. 117.), quod ipsa alnus in labris amplis æneis cerevisiariis una cum lupulo cocta, atque ubi exenta fuerit per triennium glarea in cellis obruta in lapidem durum non injucundo spectaculo convertitur, è quo po-

tissimum Cotes fiunt, quibus ad acuenda instrumenta Anatomica utimur, quod *Conr. Gesnerum* animadvertisse notat *Idem*.

§. 145.

Vina in foro medico sæpius accusantur & malè audiunt. Imprimis ex his tartarea, & calce, ut loquuntur, imprægnata. *Kalkigte Land-Weine*. Ab hoc autem acorem contrahunt, qui alcali urinæ in calculos coagulare perhibetur. *Vid. Dan. Beck. (Experim. circa rer. nat. princip. p. 329.)*. Experimenta Chymica id comprobant, scribit *Isaac. Cattier. obs. med. 1. p. 13.*, quibus videre est Spiritum Urinæ aut salis, aliis Spiritibus & oleis affusum ea in butyri vel ungenti formam coagulare, *Vid. & Matth. Unzer. (l. 1. de Nephritid. c. 23. p. 129.)*. Nigra comprimis vina crimen habere dicuntur *Galeno (6. Epidem. s. 4. comm. 10.)*. Id verò minimè mirandum cum à copia & colore Tartari vina colorem habeant, qui feculentus & crassus nigra, si tenerior & subtilior rubra oculis & gutturi exhibet. Multum tamen hic valet naturalis dispositio & consuetudo. Ita *Job. Bapt. Tavernier notat (l. 5. itinerar. Persic. c. 15. p. 266.)*. Calculo non infestari vino utentes Persas; Armenos verò in Persia illud absorbentes ab eodem affligi. Jenense vinum benè defecatum & antiquum super tabulam effusum calcem albissimam recedente humiditate post se relinquit, *Job. Theod. Schenck. (l. 1. Exerc. Anat. 7. s. 2. c. 32. p. 542.)*, cujus patrocinium suscepit *Gverner Rolfinck. (l. 2. ord. & Method. Med. Spec. comment. s. 3. c. 80.)*. Vinum non nocere calculosis propter Tartarum, sed quia in uno vino plus Terræ volatilis continetur *Franc. Oswald. Grembsii (l. 2. Arb. integr. & ruinos. hom. c. 1. §. 7. n. 23. p. 126.)* assertum est.

§. 146.

Ut ad lapidum concrementum calorem & frigus introduxerunt Veteres, (§. 115.) ita & ad calculosum in corpore humano. In Renibus crassum glutinosumque succum materiam Calculi ebuccinavit *Galen. (l. 14. M. M. c. 4. add. 6. Epid. p. 3. t. 15.)*. Calorem igitur efficientem proclamat non tamen semper exurentem, sed mediocriter excedentem. Ex calido intenso & efficaci necessario fieri calculorum generationem affirmat *Ludov. Mercat. (l. 4. de Intern. morb. curat. c. 10. p. 393. & c. 11. p. 399.)*. In homine, qui *de Dostadny* ambulat serum sanguinis quasi ex alto in Renes defluens, ibi subsistit diutius, naturali calore densatur, & plerumque etiam adscititio, philosophatur *Cl. Salmasius (Ep. Respons. 1. ad Job. Benerovic. p. 77.)*, Vidi plerosque, *subdit*, qui calculum in renibus eo solo contraxerant, quod mensæ adsiderent obverso ad ignem tergo. Unde eos excalfactis vehementius Renibus, lapidi in his con-

concreſcendo cauſam dediffe conſtabat. Præterea & ipſe decubitus in plumæ culcitra, ac venibus calorem nativo majorem concilians, plurimis etiam cauſa calculi fuit, in illis partibus gignundo. Hanc caloris *ἐνέργεια* ut probent quidam, declarare ſatagunt exemplo lixivii, è quo abſumta per calorem aqua ſal coquitur & Aquæ marinæ, quæ etiam calore ſolis & ignis in ſalem coagulatur. Verum exemplum hoc rectè declarandum eſt, probe monet *Dan. Sennert. (l. 3. Med. Pract. p. 7. ſ. 1. c. 6. p. 800.)*, Neque enim quod in ſalis artiſcioſa præparatione fit, hoc omne etiam in Renibus accidit, nec calore aquea pars planè abſumi poteſt, craſſâ relictâ, cum continuo è corpore ſeroſa materia ad Renes derivetur, multo minus per aſſationem calculum in Renibus gigni credendum eſt, ſicut ex Terra lapides coquuntur. Neque enim tantus in corpore noſtro calor eſt, neque ita humidum omne, ut in laterum coctione, in Renibus abſumi poteſt. Neque etiam aquæ abſumptio principalis coagulationis cauſa eſt in ſalibus, (licet ad faciliorem coagulationem faciat) cum in ipſa aqua ſalem concreſcere videamus.

§. 147.

Si à calore calculus, unde in renibus frigidis *juxta Hipp. (3. Aph. 31.)* quærit *Græneveld. (Diff. Litholog. Art. 6. p. 7.)*. Minimè hic licebit refugium quærere, quod intenus in calculoſis percipiatur calor, cum ille calculum non præcedat, ſed occasionaliter ab eo oriatur, prout videmus in digito calorem à ſpina infixâ non autem ſpinam ibidem à calore fieri, ut *Idem (c. l. p. 8. ubi plura)*. Adde *Honorat. Maria Lautier (De Fæt. Muſſipont. p. 34.) Matth. Unzer. (c. l. c. 5. p. 28.)*. Quod ad frigiditatem, nugæ vocat *Hieron. Mercurialis (l. de Decorat. c. 6. p. 25.)*, abſurdiſſimum, *allegatus Lautier (c. l.)*, frigidamque ſententiam, *Henric. Petreus. (c. l. §. 14. p. 308.)*, ut ut communisſimam, frigus monſtret *Matth. Unzer. (c. l. c. 5. p. 26.)*, quod in vivo corpore ſit nunquam gelu, quod poſſit condenſare. In veſica, *decernit Ludov. Mercatus (c. l. p. 298.)* credibile non eſt, poſſe lapides à frigore externo concreſcere, neque ab interno, nam partes viventis hominis tanto pollent calore, quantumvis natura frigidæ ſint, ut non capiat intellectus id lege ulla fieri. Nam prius veſica corrugaretur frigidityte, & lapides laminofi non fierent, ſed veluti in rebus externis integri, & unius compagis. Non igitur tantum unquam in (*Renibus &*) veſica dari poteſt, quod externo frigori congelanti reſpondeat, obicit etiam *Sennert. (c. l. p. 8. ſ. 1. c. 2. p. 843.)*. Paucis, tam in frigidis, quam calidis aquis tophos ſubſidere & lapides enaſci animadvertimus, frigusque
ad

ad partium quietem adeoque ad contensionem facere experientia docet. Sed id in Macrocosmicis magis valebit, quam microcosmicis.

§. 148.

Castigat & scholas, per ignem Philosophus, quod, ut dictum, calorem calculi Efficientem constituent, & lapidem calorem externum lecti &c. quam ipsius malè affecti visceris. In quo sub limine suum deserunt patronum (*Aristotelem*), qui efficientem negat internum in Physicis (*tr. de Lithias. c. 2. n. 2. p. 664.*), Sed in quo medico, ut injuriam scholis & Aristoteli manifestè illatam tribus tantum tangam, legerit, indicet quæso calorem lecti efficientis rationem primariò in calculi generatione obtinere. *Ipsè alibi (c. l. c. 5. n. 31. p. 687.)* ad renum calorem saltem facere, si plumis tegatur & dorso incumbat æger scholas asserere dicitur, & lumbos calere, quia nascuntur calculi docet. Et quamvis *Helmontio* demus, quod efficiens seminalis causa (*tr. Caus. & init. natur. n. 11. p. 28.*), quodque semper generationis principium effectivum sit internum agens, internus patrator & generans (*c. l. n. 34. & 31.*) adeoque tota efficiens causa sit interna essentialis in naturâ, (*c. l. n. 10. p. 28.*): Non diffiteri tamen potest Causis *Helmontianis* materiæ & efficienti plerumque externam quandam excitantem associari. Valet illud *Helmontianum* in semine jam confecta perfectoque, & in eo quod ex eodem prodire debet, si verò seminis quatenus, ut loquuntur, in fieri est, rationem habeas, cur non efficientem externum admittat? Aliud igitur erit generatio seminis ipsius; & aliud generatio rei ex semine. In hoc semen efficientis & materiæ officium explet, ut olim (*Diff. de Gemell. & Part. numeros. c. 2. §. 6.*) demonstra- vi. Notat ea propter *Dan. Sennert.* (*l. 1. Epit. nat. scient. c. 4. p. 68.*) tres causas, formam, finem & efficientem in rebus physicis sæpè connecti, & in unam causam coire. Sed hæc alibi fusius discutiantur.

§. 149.

Nec commodè objicere videbitur *Helmont* scholis, calorem internum visceris, ut efficientem causam ad generandum calculum concurrere, neque ad Philosophicam Ideam concludere, E. Efficiens est causa non externa, sed interna. Non consideravit causas internas hoc respectu saltem dici à scholis, quod corporis naturalis essentiam ingrediantur, idque constituent: Externas, quod illam non ingrediantur, sed extrinsece ad ejus productionem se applicent. Non enim corpus naturale ex efficiente, sed ab Eo, non ex fine, sed propter eum, rectè philosophatur *Job. Sperling.* (*l. 1. Instit. Phys. c. 1. p. 35.*). Pueriliter igitur concludit: Calor in viscere latens est efficiens calculi. Er-

gò efficiens est causa interna. Concludere sanè debuisset : Ergò calor visceris tanquam causa efficiens ingreditur essentiam calculi, & ob id est causa interna. Quid hoc est? Calor latet in viscere, E. est causa interna. Ita & argumentarer, sed satis ineptè, calor solaris latet in aëre, ergo est Causa interna. Interna esse potest absolute consideratus, quatenus est calor visceris, s. latet in viscere, ut in suo πῆ. Externa causa respectivè, si concursum tanquam Efficientis ad productionem calculi attendas. Omnium optime racinabimur, si calorem Archeum vocemus, effectumque pro causa hic alligari concludamus. Ad rationistrutinam *Magnus G. W. Wedelius* (s. 2. *Path. Dogmat. Med. c. 4. p. 222.*), Duo sine dubio in calculorum γαῖσται concurrunt, Mechanica communis calculorum reliquorum, eaque modificata vitali subiecto seu corpore, ejusque præside Archeo, quæ duo non sunt facilè divellenda; Id enim si sint, confusio præsto est. Non enim generantur calculi in corpore mortuo, sed vivo.

§. 150.

In hoc cum Helmontio congressu mentem ejus de generatione calculi, seu, ut vocat, Duelech, cum multa curiosa complectatur adumbrare satagam. Nomen ipsum patrem agnoscit *Paracelsum* ejusque mentionem fecit (*Fragm. Med. T. 1. Op. p. 155. & 167.*), ubi *Duffistein* interpretatur. *Add. (Chir. magn. l. de Lue Venere c. 7. p. 263.) Georg. Hieron. Velschius interprete (Diss. 2. de Ægagrop. p. 20.)*, cum ipso sono Bohemici aut Polonici tinnit. *Vid. supra (§. 31.)* Forsan id nominis parturiit, quod inter duo lapidum genera medium quid sit. Innuere id videtur *Paracelsus ipse (l. de Morb. Tartar. c. 11. p. 300.)* dum scripsit : *So wissen, daß etliche Thier sind, die von eigner Natur zu Steinen geboren sind, als Roch, der ist voller Steinen, sie sind aber nicht Tartara, sondern Duelech, das ist, ein Mittels zwischen Tartaro und den Steinen, ein besonders genus für sich selbst. Duelech ist Tartari Species, juxta Martin. Ruland. (Lex. Phil. & Med. pag. 191.)* in corpore humano, lapis spongiosus, periculum & dolorem maximum creans. Si cum succo lapidifico idem constitutur, utroque pollice probare poterimus, decernit (*c. l.*) *Velschius*, quamvis naturam illius à propria forma dependentem non minus, quam illius ignorare cogamur. *Duelech* forsan amplexus est *Helmont*, quod ex concursu duorum, spiritu nempe urinæ & terræ volatilis coaguletur, ut mox dicetur.

§. 151.

Mucilaginem, quam cum Urinâ mingunt calculosi, pro materia calculi non agnoscit *Helmont*. (*Lithias. c. 2. n. 3. p. 664.*), cum nunquam petrescat, nisi ex
semi-

semine Duelech. Rationem ponit, quod calculo exfecto illa mucaginis saburra cessat. Jam si fuisset materia calculi, fieret sane (n. 4.) vel ab ipsa vesica; vel à calculo, vel aliunde ad vesicam mitteretur. Si itaque missa fuit, aliunde utique exfecto Duelech adhuc patrari, mitti atque indies excerni deberet; cum sectio & ablatio calculi saltem spectent vesicam: nullatenus autem partem dissitam, parientem & mittentem continuas alioqui mucagines. Sin verò à calculo, vel à vesica demum ejusmodi muccago procescit, non erit ullatenus causa, sed potius effectus calculi præsupponens præsentem calculum. Oblæditur nempe vesica in sui digestionem à tam crudeli & molesto hospite calculo: quapropter impatiens partem sui alimenti indigestam continuo plorat, quia perficere atque promovere eam nequit: novamque ideò accersit successivè. Non est ergò ista mucago materia calculi ex qua; sed hujus lugubris effectus. Pituam non esse (c.l.) & alibi (tr. Alim. Tart. in font. n. 28. p. 201.). Mucilaginem hanc in partes Helmontii secedens Laz. Riverius (l. 14. Prax. Med. c. 1. p. 412.) materiæ, è qua fluxus mulierum albus comparet, & mucilaginofam istam excretionem, è qua calculus componi dicitur, partim è vesica, partim è Renibus deducit. Nullam mucilaginem nisi semine petroso gravidam lapidescere, (tr. invent. Tartar. in morb. temerar. n. 9. p. 191.), & mucilaginem associatam pulveri tophos facere (de Lithias. c. 3. n. 7. p. 669.) monstrat.

§. 152.

Duelech non esse sortis calcineæ contra Paracelsum (c.l. n. 14. p. 670.) disputat, (α) quia nobis deest gradus caloris calcinans, (β) quia omne Alkali potius petræ destructivum, quam coagulativum est, (γ) quia calx præsupponit saxum, ideoque Duelech esset calcinatum, antequam saxum foret, (δ) Ex partibus componentibus Duelech mox constabit, non esse possibilem calcem in eo, imò nec ipsum Duelech calcinari aut edere lixivium. Neque est Duelech (pergit) de naturâ cretæ podagricæ: quia crescit in medio liquoris urinæ. Creta autem ista coagulatur ex Synovia. Synovia semel acore infecta partes aqueæ diffantur residuum autem sensim arefcit, in ultimam topi ficcitatem ac duritiem. At Duelech in ultimam sui duritiem unico venit instanti. Distat ergò Creta podagrica à Duelech tota Materia & Efficiente; Plura alibi (tr. Tartar. non in potu n. 18. p. 205.). Duelech demum aliis constare principiis, quam saxa mineralia pronunciat (de Lithias. c. 1. n. 17. p. 653. & c. 7. n. 28. p. 702.)

§. 153.

Coagulationem autem Duelech singularem & anormalam planè vocat
(Iii iii i) 2 (c.l.)

(*c. l. c. 3. n. 9. p. 669.*), eò quod sal urinarium humanum sibi parem in toto universo non habeat (*n. 32. p. 674.*), idque destillatione urinæ Equinæ, quippe quæ coagulo caret (*n. 9. p. 669. & n. 42. p. 676.*) primum advertit. Contin- git, juxta *Helmont.* (*c. l. c. 4. n. 1. p. 677.*), Spiritus Urinæ apprehendens ter- ram volatilem procreatam semine ac fermento fracido & putrescente (Renum vel alterius partis *Secund. Fried. Hoffmann. l. 1. Clav. Schræd. f. 1. §. 23. p. 672.*), suscitatur occultum adhuc in potentia Vini spiritum (*de quo Th. Willis de Urin. c. 1. p. 324.*), urinæ incolam, quibus tanquam duobus sexibus concurrentibus terreus quidam præfatus Spiritus imbibit prædictum (Spiritum Urinæ) unicum coagulatore, cujus reciprocationis ergò oritur in agendo amborum connexio penitissima: quia congregiuntur Spiritu tenuis per illorum minima, (oborta lucta permaneant se intimè, perque Atomos in se invicem agunt). Adeoq; coagulator coagulat (vi proprii salis *n. 7. p. 678.*), unico instanti Spiritum vi- ni, potentialiter excitum in putrescente fermento (stercoreo, quod in renibus *n. 30. p. 681. & c. 5. n. 12. p. 685.*), cui cum fracidâ massâ suam tribuit materiam, simul condensantur in verum Duelech, monstrum sanè novum hoc aliquid, coagulum in media aqua: nec iterum ideo in aquam resolubile. Pluribus in sequentibus hanc thesin mechanico Spadanorum fontium exemplo illustrare contendit.

§. 154.

Quod ad uterum monstrosæ hujus prolis (ut loqui amat *c. l. c. 6. n. 1. p. 688.*), seu loca in quibus fieri incipit, cum Urina in Hepate & Mesenterio jam sit, *secundum Helmontii dictamen*, materialiter (latex nimirum, antequam ipsi fermentum stercoreum à Renibus imprimatur, *tr. latex humor negl. n. 9. p. 303. tr. Ignotus Hydrops n. 27. p. 414. & de Lithias. c. 6. n. 21. p. 691.*), adeoq; urina sit prius, quam ad Renem vel ad emulgentes venas deveniat, necesse est (*concludit*), & calculum quodammodo ante Renum hospitiâ præparari. Præ- terea cum generatio Duelech cæterorum naturalium leges sequatur, eandem instantaneam pronunciat, atque per consequens illius dispositionem præpara- tivam sive præparationem dispositivam sensim introduci, (*n. 5.*). Accedit, quod Bolus (s. fabulum rubrum cum urina emissum, tertiam quandoque ma- tulæ partem oppleat, imo arena unico mictu ejecta subinde medietatem Renis adæquet; Suspiciatur igitur arenarum, boli & calculorum uterum non esse, solos Renes, sed hos per vasa arteriosa, quibus lotium disponitur sua præpa- rare producta plenamque quidditatem Duelech ibidem nancisci. Centralem
igi-

igitur unum facit (*n. 9. p. 689.*) ureteri conterminum, alterum asfractuosum per corpus Renis circumflexum.

§. 155.

De analysi Duelech Chymica ista expertus scribit: Exsectum Duelech destillavi per se, nec quicquam elicui præter spiritum foetidum Urinæ, & flavam crystallum, simulque oleum, quale ex desiccata Urina trahitur, Quod autem in fundo mihi remansit, terra erat nigra, ambusta, friabilis insipida, (*c. 2. c. 5. n. 9. p. 684.*). De urina verò ista subjungit (*n. 29. p. 687.*): Repeto hic, quod clarus ac stillaticius Urinæ meæ liquor secum asportaverit sursum per alembicum suam terram, quam ad latera vasis in verum Duelech confirmavit & affixit: quodque illa induratio facta sit à Spiritu Urinæ, qui quodlibet atque diversimode plura coagulat. Nam Spiritum vini condensabat in offam volatilem (albam mirè tamen fugacem atque subtilem (*c. 3. n. 5. p. 668.*)). Sin verò reperit objectum fixum de natura salis, vertitur in salem, prout contingit spiritui vini à sale Tartari. Aut dum spiritus salis fontani combibitus à cognato sale, sal fit. Sin autem Spiritus Urinæ reperiatur suam terram fixam, quam rodat, cum illi deficiat objectum coagulabile imbibitur à terrâ, vel ab hac subigitur: & coagulationis alioquin autor ibidem coagulatur passivè, sed ubi Spiritus Urinæ invenit volatile non coagulatum, coagulabile tamen (quia terreæ indolis) suum exferens coagulum constringit eandem aporrhæam in terram: Consertisque viribus utrinque fit nova creatura, quæ est nativitas Duelech. *Add. (tr. Tart. non in potu n. 7. p. 203.)*

§. 156.

Otto Tachenius (*in Hippocr. Chym. c. 14. p. 92.*) Calculum sequenti modo mechanicè resolvere & iterum componere docet. Accipe calculum de vesica excisum, vel spontè de Renibus elapsum, drachma una vel altera sufficit. Hunc inde vitreæ retortæ novæ ac mundæ (calculus non sit in pulverem contritus, sed ea magnitudine, ut in collo Retortæ non adhæreat,) retortam pone in arenam, cui appone receptaculum mundum ac novum, urge moderato igne, & primo extillabit Alkali similis urinæ, nullius tamen odoris, in receptaculum & paulo post fixiorem partem ejusdem calculi sublimari in Retortæ collo videbis, ambo Spiritus liquidum & solidum misce, ac diligenter vasculo vitreo cera obdurato serva. In frigefacta Retorta reperiens calculi frustula eadem forma, qua posita fuerint, adeò tamen levia & friabilia, ut si digito leviter saltem tangas, in pulverem concidant, sicut cadavera in subterranea Roma: quibus frustulis integris, si rursus affuderis alkali ex calculo reservatum, vel aliud urinæ, statim

(Iii iii i) 3

indu-

indurescit ut erat, pro signo, quo alcali, in dicto cadavere reperiat occultum acidum, quod illud absorbeat: nisi enim acidum invenit, solus in aperto aëre non persistit, sed juxta ejus naturam in auras abiret. Hinc discitur, quod calculus non congelatur, neque in vesicâ, neque in Renibus, nisi ab urinæ alcali, aut alcali loci: & acido indebitè, impertinenter, aut per errorem ex stomacho delabente & ibidem degeneraro. *Hactenus Tachenius.* Aliam & fortè accuratiorem calculorum analysin instituit *Job. Conrad. Barchusen* (P. 1. *Pyrosoph. l. 5. §. 7. p. 361.*), qui concludit terræ modicam portionem à sale & oleo in lapidosam substantiam transformari posse, spicula deinde salina intra olei & terræ poros occultari, ut quoad gustum odoratumque ne vestigium quidem eorum amplius superesse appareat.

§. 157.

Sunt & qui renibus fermentum petrificum ad Lithogenesis inclinans assignant, quod nec *Helmontius* adversatur, ubique fermenta locorum inculcans (*Vid. tr. Magnum oportet n. 38. p. 126.*). Dispositionem à primo ortu talem in Renibus appellitant Dogmatici, indeque etiam calculum jure hæreditario acquisitum deducunt. Renibus etiam fermentum stercorem tribuit, *Helmont.* (*tr. latex hum. neglectus n. 10. p. 703.*). Et hæc fermenta localia *Eidem* (*tr. imago ferm. imprægn. mass. sem. n. 8. p. 91.*) sub odoris & fracedinis Idea visceribus terræ & animalium impressa. Alcali loci *allegat* (*c. l. p. 94.*) *Tachenius.* Lotii veræ proprietates inducuntur ab odore, quem hauriunt urinæ à fermento rerum putrefactivo, quando verò hoc fermentum luxuriat, tum generantur calculi, unde quicumque putrefactivo fermento ditior, ille in calculum pronior evadit, *Franc. Oswald. Grembs.* (*l. 1. arb. integr. & ruinos. c. 8. §. 9. n. 3. p. 98.*) differit.

§. 158.

Hactenus quæ de *Duelech* propinat Experimenta & Ideas *Helmont.* Audiamus accuratum *Georg. Hier. Velschii* (*c. l.*) judicium: In Praxi particulari Lithiasin in stomacho aliisque corporis partibus à Tartaro derivabat, (*Paracelsus*) quod mero nominis odio, & ludicra vocularum velitatione negatum ibat *Job. Bapt. Helmontius*, meliora certè nequicquam substituens, eandemque fabulam confictis in morbonia obscurissimis aliis & nil quicquam significantibus agebat. Si enim *Duelech* illius tantopere decantatum penitus inspiciatur, si cum succo lapidifico idem constitutur, utroque pollicè probare poterimus, quavis naturam illius à propria forma dependentem non minus, quam istius igno-

rare

rare cogamur. Nisi quod utrique salini quippiam inesse nemo Naturæ consultus & Chemiæ peritior diffiteatur.

§. 159.

Primum virgula sequiore notari meretur *Helmont*, qui haud oscure contendit, in solâ urinâ humanâ coagulatorem illum spiritum reperiri, cum illum ex sale ammoniaco æquè eleganter conficere novimus, *discurrit Jac. Barner. (tr. Spirit. Vin. s. acid. p. 17.)*. Spiritum vini rectificatissimum cum spiritu urinæ, & spiritu salis ammoniaci, (cum cineribus clavellatis, aut sale Tartari itidem probè rectificatis,) requisivit *Excell. Job. Bohn. (Epist. de acid. & alcal. p. 26.)*, spiritum cornu cervini satis rectificatum supplere spiritus urinæ locum posse *Rob. Boyle (hist. fluid. & firmitat. p. 2. s. 32. p. 101.)* expertus scit. Habet & quæ regerat Philosopho per ignem *Heinric. Martinus (Anat. Urin. Galeno-Spagyr. s. 14. p. 252.)*: Constat, opinatur, cuivis per hanc *Helmontii* opinionem calculo eos saltem fore obnoxios, qui vino utuntur, eosque calculo carere nunquam posse, qui eo se liberalius ingurgitant: At contrarium non minus verum est, cum & abstemios ex calculo laborare contingat, & strenui Potatores sæpè immunes sint. Quomodo verò spiritum vini in urina *Helmont*. primus agnovit & solus, quem tota Chymicorum cohors hætenus pervidere non poterat? Sed nihil illi derogemus, & credamus ei tanquam Artifici: quomodo verò hi duo spiritus qui in urina coëxistunt & communi fruuntur contubernio, quomodo, inquam, in se mutuo armabuntur, ut coagulum efficiant mediis in undis quarum pars ipsi sunt? Nam quod coagulum efficiant, quando separati sunt & liberati à phlegmate, & in nobiliorem utrinque essentiam exaltati & rectificati, ut loquuntur, id minus mirum est, quia in exaltatis activitas utrinque viget, quâ destituti sunt, quamdiu phlegmate implicantur, atque adhuc sunt in suis causis. Ad experimenta sine successu à *Rob. Boyle (tr de Inf. Experim. succ. p. 81.)* tentata provocho, usque dum repetitis & quidem operosis rectificationibus spiritus phlegmate liberavit, ubi demum Experimenta accuratiora *Helmontii* fidem absolverunt. Verum ut hoc ipsi largiamur, *pergit Martinus*, spiritus hos in urina coagulari posse, quomodo ergo non semper calculus generabitur, cum hi spiritus semper in urina cohabitent? Nam quod à scoria s. stercore liquido hanc coagulationem impediri statuit, id frivolum est, cum hæc ipsius scoria non minus fictitia sit quam spiritus vini in urina. Consonat *Mich. Frid. Gender (s. 2. Diatr. de Ferment. c. 20. p. 215.)*. Et quæ quæso sequela? Spiritus vini & urinæ summè rectificati in calculum aut simile quid calculo combinati facessunt: Ergò ex his coagulatur Renum & Vesicæ calculus.

culus. Unde aliarum partium calculi, quorum spiritus isti non pertingunt? Si à spiritu salino & urinæ terra volatili potius ipsos Renes reliquumque corpus lapideâ naturâ imbuerent, & in saxum mutarent, ut turmæ mutatæ leguntur, arguit *Job. Grænveld* (c. l. p. 9.). Quando demum sapient incuriosi & inconsiderati isti Experimentatores, & ab Artis productis, ad naturæ opera argumentari desinent.

§. 160.

Multa concepta prout fieri debent, non prout sunt. Inde etiam Achillem quamvis proclametur, sæpius pigmæi insultum non sustinent. Annotavit non inelegantem circumstantiam *accuratissimus D. Bohn.* (c. l. p. 27.). Osse istius coagulum si in loco tepidiore saltem per exiguum temporis momentum asservetur, mox instar Nivis liquefcere, quin etiam si manu detineatur, ut *Job. Barnerus* (c. l. p. 22.) expertus. Ut igitur in similitudinem nivis isti liquores coalescunt, (de quo *Boyle c. l. add. f. 51. p. 121.*); Ita etiam à calore dissolvuntur & diffluunt. Videtur prætereà *laudato Boyle* (c. l.) ab urinæ sale, qua taliter texto, quam præcisè qua urinoso. Magni nominis Chymiatro *G. W. Wedelio* (c. l. l. 2. f. 5. c. 2. n. 12. p. 203.), Coagulatio ista ἀνύεως dicta judicatur, cum præcipitatio potius sit quædam, qua sal volatile latitans quasi & solutum proditi in conspectum, pergit *Idem* (*Pathol. Med. Dogmat. f. 2. c. 4. p. 222.*). Uti non omnis præcipitatio est coagulatio, ita neque omnis coagulatio apparens genuina & revera talis est, Neque illa sufficit pro demonstratione mechanica vel hujus morbi, vel aliorum, ut Catalepses, ex hoc fundamento notionem eruit *Sylvius*. Satis est nobis, illo subruto fundamento reliqua quoque eidem superstructa destrui debere, uti sanè vel sola spiritus salis Ammoniaci vinosi ἐγχεῖσθαι in contrarium militat.

§. 161.

Quod ad analysin *Duelech* Chymicam Helmontianam & Tachenianam, in mentem mihi revoco illud *Fried. Hoffmanni Patris* (l. 5. *Clav. Schræd. f. 1. §. 24. p. 675.*) effatum: Longè aliud est ignis, aliud Archæi productum. Optandum foret hanc mechanicam pyrotechnicam non minus in calculo adhuc in corpore existente ita demonstrari posse, atque jam extra corpus constituto. Audiamus Præceptorem olim optimum *Dn. D. Job. Theod. Schenckium* (l. 1. *Exerc. Anat. 7. f. 2. c. 32. p. 553.*): Ex resolutione Spagyrica calculorum microcosmicorum, inquit, non unius principii materialis idea se manifestat, dummodo observes, quod non unico menstruo dissolvantur omnes, neque singulæ eorum partes uniformi materiæ solventis potentia pareant, neque eodem calor-

ris gradu indurentur, vel pari frigoris qualitate coëant, in humido liquecant, quin sulphureæ substantiæ quædam cum teruntur aut igniuntur, olent & flagrant, quorum omnium, quod citra ullam jactantiam affirmare possum, ipse experientiam feci.

§. 162.

Ludi apud *Paracelsum* (l. de Morb. ex Tartar. tr. 2. c. 1. p. 488.) semel tantum, si rectè memini, fit mentio, sed istiusmodi portentoso encomio, ut sufficiat omnes calculos conterere, contritosque expellere, vel solus, vel aliis mixtus, atque intra assumtus, vel extra in oleum conversus & illitus. Lapidem ex vesica excisum interpretatur *Mart. Ruland* (in Lexic. p. 307.) & qui Eundem κατὰ πρόδα sequitur, verius exscripsit *Guilh. Johnson*. (in lex. Chem. p. 145.), suffragatur *Otto Tachenius* (Hipp. Chim. c. 15. p. 104.). Verius pronunciat rerum Chemicarum industrius explorator *Andr. Cnæfeli* (Vid. M. C. D. 1. A. 4. & 5. obs. III. p. 118.), hanc esse *Paracelsi* mentem neutiquam scripta ejusdem excutienti occurre. *Helmont*. (tr. de Lithias. c. 7. n. 22. p. 699.) docet, Ludum dictum, non quod silex sit, & pueri cum illo ludant, sed quia ludus semper tali tessera aut cubi forma eruitur. Lapidem igitur siliceum fel terræ vocat (c. l. c. 3. n. 28. p. 672.). Lapidem pallescentem subinde crusta perspicua per commissuras obductum, magna sui parte in Clibano volatilem, saxifragorum apicem & calculosorum desiderium, reperitque illum ad ripam Scaldis prope *Antwerpiam* (c. 7. n. 23. p. 700.). Prodeat iterum in theatrum *Cnæfel*. (c. l. p. 119.), Certum est, inquit, *Paracelsum*, nunquam scivisse lapidem *Antwerpianum*, sed si conjectandi locus datur, posset demonstrari, *Paracelsum*, si lapidem vesicæ noluisse per ludum intelligere, se saxifragium eo titulo donasse.

§. 163.

Hoc certum videtur, lapidem quendam ludi nomine *Paracelsum* signasse, inde illum terrere & calcinari jussit, ut ex eo oleum coquatur (c. l.). Si igitur divinationi aliquali locus relictus, inter lusum Naturæ circa lapides in Helvetia à *Job. Jacob. Wagnero* (f. 6. hist. nat. Helvet. Artic. 3. n. 5. p. 329.) descriptas recensuit Tesseræ lusorias lapideas *Steinerne Würffel*. Lapilli hi cubici, parvi albicantes, numeris suis exactè distincti circa oppidum *Badam* in pratis ac fossis mœniorum reperiuntur, qui ibidem nonnunquam à Talpis è terra extruduntur. Mirum sanè Naturæ sunt miraculum, pergit, si artem auxiliatricem non haberint, soliusque naturæ soboles sint; quamvis & hæc polydædalus sit artifex, ubique mirabilis, ubique suspicienda in magnis & vilibus. *Steinerne Bader Würffel* nuncupat *Job. Jacob Scheuchzer* (p. 2. Phys. c. 31. n. 4. p. 212.). Welche, (Kkk kkk k) ita

ita judicat, *nimmermehr* sind ein Werck der Natur, und nothwendig von Menschen Verstand ausgedacht, und mit Händen gemacht werden müssen, als diß leicht könnte aus verschiedenen Proben dieser Würflen, ordentlicher Setzung ihrer Punkten, dem Umstand des Orts, wo man sie findet dargethan werden, wenn es die enge Einschränkung dieser Blätter würde zulassen. Sed lapides tesseras repræsentantes à natura productas dari posse, quis inficiabitur? Cum alia mirabilia & ingeniosiora prostant, ut etiam ex dictis (*Vid. §. 3. sq.*) constare poterit. An ars aliquando concurrat & puncta efformet, de eo non litigabo. Cum igitur in Helvetia effodiantur hujusmodi tesserae, *Paracelsus*que fuerit *Helvetius*, non absurdus erit, *me* quidem *judice*, qui *Paracelsum* in hos lapides cogitationes intendisse, eosque Ludi nomine expressisse præsumat & credat.

§. 164.

Non prætereunda hic extemporanea calculi in urinâ concretio. Duos liquores limpidos mixtos aliquando in momento in lapidem concrevisse visos *supra* retuli; quorsum ossa illa *Helmontiana* spectant. In *Hypochondriaco* urina si in vitro staret per noctem in lixivialem salem congelascere cœpit, ita ut cultro scindi non posset, *Job. Peterson Hayn* (*M. C. D. 1. A. 1. obs. 63. p. 162.*) notavit. De urina post emissionem lapidescente *D. Simon Schulzius* (*M. C. D. 1. Ann. 4. § 5. obs. 126. p. 136.*) egit. Contigit *Nicopiæ* in *Falstria* in filiola bimula civis & coriarii, quæ cum aliquot diebus pessimè habuisset, doloremque ejulando prodidisset, ut cum urina emitteret materiam albam mucilaginosam, quæ statim ab aëre externo in subflavum oblongum riguit calculum, duritie quemvis alium æquantem, meminit *D. Job. Heinr. Brechfeld* (*ap. Thom. Barth. V. 3. Act. Hafn. obs. 70. p. 115.*). Plura de urina lapidesfacta *supra* (§. 83.). In *Venatore Electorali Saxonico Aulico* principe vidi in *Thermis Wolekensteinensibus* materiam podagricam albæ instar ossæ ex poro magno ad calcaneum exeuntem oppidò ab aëre in materiam albam cretaceam condensari, quod & in *Consule* quodam *Chemnicensi* animadverti.

§. 165.

Ad hominis demum & aliorum animalium integrorum petrefactionum, in quorum gratiam hæc omnia hæcenus commentatus, & præfatus sum, causas descendendo, & eas hyperphysicas & physicas constituo. E Hyperphysicis independentibus solus DEUS est, qui mirabilem suam omnipotentiam in uxoris *Lothi* transmutatione splendide orbi incredulo exhibuit. Malorum Geniorum ministerio quidem usum *Augustinus* voluit, prout Eundem allegant *Laur. Vairus* (*l. 2. de Fascin. c. 12.*). *Laurent. Ananias* (*l. 4. de Nat. Demon. p.*

167.). *Heinr. Kornmann.* (p. 1. de m. m. c. 4.). *Add. Jacob. Sprenger* (p. 1. *Mall. Malefic. qu. 9. p. 123.*). Totam verò opus illud admirandum solius DEI extitisse Innocentius III. Papa (l. 2. de *Contemptu Mundi* c. 25.) dictitat. Pluit Dominus super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de Cœlo. Nolu-
 uit enim Dominus cuiquam Angelorum vel hominum executionem hujus
 poenæ committere, sed sibi ipsi vindictam hujus sceleris reservavit; Secundum
 illud: Mea est ultio, & ego retribuam. Et ideo pluit Dominus à Domino vi-
 delicet à seipso &c. Paulò post: uxorem quoque Loth, quia retro respexit in
 statuam salis mutavit. Proponitur namque, non ut prodigium Diabolicum,
 sed ut miraculum, quorum prima Deus immediate causa reputatur. *Vid. Fried.
 Balduin.* (l. 3. *cas. conscient. c. 2. qu. 4. p. 597.*). De ista autem sacrae literæ *Ge-
 nes.* (c. 19. v. 26.) *lib. Sapient.* (c. 10. v. 7.) *Luc.* (c. 17. v. 32.) luculentum testimo-
 nium perhibent. Elegantissimis includit metris *Prudentius* (*Hamartigen. v.
 726. sqq.*)

*Loth monitis sapiens obtemperat: at levis uxor
 Mobilitate animi, torsit muliebre retrorsus
 Ingenium, Sodomisque suis revocabilis hæsit,
 Hæc peccans sibi sola perit, solidata metallo
 Dirigit fragili, saxumque liquabile facta.
 Stat mulier sicut steterat prius, omnia servans
 Caute, sigillati longum salis effigiata
 Et decus & cultum, frontemque oculosque comamque
 Et flexam in tergum faciem paulumque relata,
 Mente retrò, antiquæ monumenta rigentia culpa.*

§. 166.

De ista Metamorphosi *Petr. Dan. Huetius* (l. 2. *Quest. Alnetan. c. 12. n.
 9. p. 193.*) sequentia reliquit. Illa uxoris Lothi transfiguratio, inquit, etsi mira-
 bilis est, nihilo tamen magis impiorum cavillationibus patet, quam tota pro-
 pemodum Græcorum Theologia, quæ hujusmodi mutationibus ferè constat.
 Est, *pergit*, in antiquitatibus Sinarum, Lutiemam egregia forma mulierem, visa
 in cœlo leonini capitis forma in statuam auream fuisse conversam. Sunt apud
 Siamenses ænea quædam & lapidea simulacra, quæ homines quondam fuisse
 blaterant, in hanc formam vi divina mutatos. Nolo impræsentiarum contra-
 dictiones Atheorum computare, & ita scandala disseminare, sed ista scommata,
 cui debentur, Erebo potius devovere. Statua communiter audit, *Hieronymo*,
 staticulum. Uti hac voce etiam de statua salis *Origenis Interpretes* (in *Genes.*

(Kkk kkk k) 2

ho-

homil. 5.). Est autem staticulum, quicquid erectum statuitur *Claudio Salmasio* (*ad Solin. Polyhist. c. 5. p. 94.*) & *Thom. Bartholino* (*de Lat. Christ. apert. c. 7. p. 52.*). Ubi de crucis staticula multa. Cumulum tamen, acervum, aggerem, exponere Judæos vocem *Netzif*, quæ in Hebræo textu habetur *Sebastian. Münster.* (*in dictionar. p. 282.*) è Judæis probare contendit, cui subscribere videtur *Sever. Sulpitius* (*l. 1. Hist. Sacr. c. 6. p. m. 22.*) dum scribit: Mulier parum dicto audiens reflexit oculus statimque in molem conversa traditur. Sed nos ipsum scrutati fontem, id observatu longe dignissimumprehendimus, regerit *Job. Saubert.* (*Diss. de Statua salis & Lothi ex Sodoma egressu c. 2. §. 14.*), Vocabulum *Netzif* quoties præter hunc locum in S. Codice occurrit denotare sive unum sive plura humarum forma prædita subjecta, prorsus verò nunquam aliquid informe. Qui id etiam aliquibus Scripturæ locis firmat, poteritque, si lubet, evolvi.

§. 167.

Quod ad materiam *σῆλην αἰλός* vertunt LXX. *σῆλην αἰλόν* scribit *Josephus* (*l. 1. Antiquit. Jud. c. 12.*) statuam salis aut salariam Latini. *Megander Lutherus*: *Sein (Lots) Weib fahe binder sich, und ward zur Salz-Seule.* Tricantur hic quidam, quod de foemina ista dicatur:

Solidata metallo

Dirigit fragili, saxumque liquabile facta.

ut mustea *Prudentii* verba repetam. Vere namque sal saxum liquabile comprimis aëri, ventis, pluviae & nivibus expositum, adeoque liquationi & corruptione facile obnoxium. De statua istâ verò *Tertulianus* aut *Cyprianus*, aut quisquis tandem carminis de Sodoma Autor existit, (*Vid. Cass. Barthius l. 17. Adv. c. 19. col. 888.* qui illud *Tertulliano* quam *Cypriano* adscribere mavult,):

Ipsaque imago sibi formam sine corpore servans

Durat adhuc nunquam pluviis nec dirata ventis.

Franc. igitur *Vatablus* statuam vertit perpetuam, cui è Politicis assurrexit *Job. Bodinus* (*l. 2. Demonom. c. 2. p. 236. & l. 5. de Republ. c. 6. p. 615.*) fecus sentientes insulcos appellitans, quod Hebræi firmissimas societates appellant fœdera salis seu sempiterna, cum nihil eorum, quæ concreta sunt Elementis sale incorruptius est, ut eodem sensu sacrae literæ statuam salis appellant, non quæ ex sale conerevit, sed quæ sempiterna sit futura. Sed hæc frustra dici, vox *Metach*, quæ in textu legitur, svadet, quippe quæ propriè salem denotare extra omnem controversiam est positum. Non ignoro in Sacris (*Num. c. 18. v. 19.*) juxta septuaginta viralem interpretationem *διαθήκη αἰλός* fœdus salis

inve-

inveniri, quod *Lutherus einen unverweslichen Bund* pronunciat, qui tamen alibi (*2. Paralip. c. 13. v. 5.*) *δια θήκην αἰώνιον* *Einen Salzbund* reddidit. Sed quid hoc ad statuam salis? Principium petit. Pactum & statua multum distant. Foedus salis non vertitur in salem, aut statuam salis, prout corpus humanum. Præterea ex alia ratione pactum salis dici posse innuit *Franc. Velleius (de Sacr. Phil. c. 26. p. m. 119.)* & quidem pactum sacerdotii, quia à nulla oblatione aberat sal.

§. 168.

Detur & id sal nostrum culinarium aëre pluvio facile liquari, non tamen negandum varias dari salis differentias, unumque sal alio compactius & durius apparere, ita, ut aquæ & imbrium impetum non reformidet. Hamanien- ses domos sale montibus suis exciso ceu Lipide constituere *Plinius (l. 5. c. 5.)* autor est. Africa circa uticam construit acervos salis ad collium speciem: qui ubi sole Lunaque indurantur nullo humore liquescunt, vixque etiam ferro caduntur. Et Carrhis Arabiæ oppido muros domosque massis salis faciunt, aqua ferruminantes Idem (*l. 31. c. 7.*) perhibuit. *Add. Isidor. (l. 17. c. 2.)* Ejusmodi salis statua utique potest & nimbos & hiemes tolerare, *judicat Georg. Stengel. (l. de Monstr. & Monstrosis c. 9. §. 6. p. 303.)*. Præsertim si miraculo ut facta, ita & conservetur.

§. 169.

Quomodo autem in salis statuam corpus facesserit, quosdam sanè curiosos & sollicitos invenio. Si naturam loci spectemus eum ex omnium Historicorum monumentis sale refertissimum reperiemus. *Atban. Kircher. (l. 9. M. S. f. 1. c. 4. p. 322.)* dictitat, unde potius in istiusmodi mistum, quo campus Sodomæus redundabat, quam in saxum quoddam aliudve mistum, quo carebat, transformatam fuisse, verosimile est: Non solum urbes, sed & omnes circa regiones in mare mortuum & vallem salinariam DEUS convertit, ut *Innocent. III. Papa (c. l.)* noret. Tota regio devastata sal facta, *desertine Christ. Führer ab Haimendorff. (Itin. Orient. p. 231.)* testis est. Respexit huc *Psalmes (Ps. 107. v. 34.)* Redegit terram fructuosam in saluginem. *Augustinus (aut quisquis autor est l. 1. de Mirab. Scriptur. loc. c. 11.)* naturaliter esse insitam salfedinem humano corpori, & ex hac causa lacrymas & sudores esse salfos. Exemplum de Uxore *Lothi* in statuam salis conversa fuisse quidem ex parte miraculum, ex aliquâ parte secundum naturam extrinse, monstravit *Andr. Chioc. (f. 5. Mus. Calceolar. p. 475.)*; nam pars illa tenuissima salis, quæ carni inerat totum corpus infecit, *judicio Jul. Cæs. Baricelli (l. 2. de Hydronos. nat. c. 12. p. 169.)*. Qui

medium quid inter miraculum & actionem naturalem hanc Metamorphosin obuccinant, quid proferant ipsi nesciunt, ut ipsa miraculi probat definitio. Contulisse huc operas suas fumum sulphureum ex Sodoma ardente ore facieque ad urbem conversa exceptus, *Th. Bartholin. (de Morb. Bibl. n. 3. p. 6.)* ratio- cinatur, quemadmodum Puteolis vidimus in Antro sulphureo ex halitu forti enecatos canes. Sed hic nulla paritas. Enecatos vidit canes non transmutatos. Et quamvis non in urbem conversa facie respexerit *Lothus* cum filiabus, fumos tamen sulphureos fugere non potuit, ut non respiratione attraheret. Cur igitur hi transmutationem evaserunt. De salis in corpore humano præsentia ex lacrymis & sudore desumptum conclusum ficulneum est. Non hæc in corpore sano, sed morbo inveniunt. Refutant id Chemicorum fornaces & experimenta, qui ex Regno animali vix quicquam salis alcali fixi elici probant. (*Vid. Joh. Conrad. Barchusen l. 1. Pyrosoph. s. 1. c. 4. Axiom. 12. p. 21.*). Quid si, ut quibusdam placuit, ante incendium Titea aut Aretia (tale namque uxori *Lothi* ascribere nomen) respexisset, & ita transmutata fuisset, aut talismodi mutationem in ipso oppido *Zoar* subiisset, quid hypothesium harum assertores reponerent? Paucis: ubi miraculum, frustra in causis indagandis sudat ingenium.

§. 170.

Ut ut verò hanc mutationem ita se habere plurimis è Theologis & Philologis persuasum sit, malunt tamen alii hanc statuam salinam, lapideam in locum ejus substituta, diruere & pessundare. *Clemens Alexandrin. (Admonit. ad Gent. p. m. 49.)* sequentia profert: Annon quodammodo ut *Niobe*, vel ut magis mysticè ad vos loquar instar uxoris *Viri Hebraei* (eum *Loth* appellabant veteres) evasistis omni sensu vacui? Hanc mulierem factam esse lapidem accepimus, quod Sodoma amaret. *Lutherus noster* etiam, & qui hunc sequitur *Matthias Flacius* (ille *comm. in Genes. in b. l. Hic in Clave Scripturæ p. 1. Tit. Sal.*), quasi divinatione conjecturali sequentia consignarunt: Potest fieri, ut Spiritus Sanctus appellet statuam salis, non quod reverà sal fuerit, sed quod similitudinem salis habuerit. Sal enim candidum est. Dubium est, commentatur *Flacius*, an reverà merum sal facta sit, vel mutata in lapidem, qui ob similitudinem quandam salis habet nomen. Confer. *David. Rung. (comm. in Genes. in b. l.)*. Rectius igitur statuam lapideam verti statuit è Medicis *D. Joh. Dan. Major. (Diss. Epist. de Cancr. & Serpent. petres. §. 26. p. 22.)*. Placet *B. D. Augusti Pfeifferi Exercit. (Dub. S. S. vexat. Cent. 1. n. 48.)*, Tali crisi, conclu-
dit

dit, adeò hic non est opus. Quod si enim materiam tam disertè nominatam repudies, quam quæso cum ratione substitutes?

Non facile nosces, vitrum, lapis, anne metallum est

Succedens homini, nisi sal gustu indicet ipso.

Alcimus Avitus (l. 2. Carmin.) cecinit.

§. 171.

Ipsam Lothi uxorem morti solum datam, neutiquam verò in statuam salis mutata *Pl. Rever. Hermann. von der Hard. (Ephem. Philol. Diff. 4. p. 70.)* conjicit. Quæ verò de statuâ *Ipsi* mens est? exploras. Audi celeberrimi Viri verba: Cum vox in Hebræo מלחם sal & bitumen significet, uxor Lothi Sodomam repetit, & coelestibus flammis inter fulgura & tonitrua correpta, cum urbe & gramine campi conflagraffe recensetur. Monumentum positum à Nepotibus ex Lothi filiabus, inde Mosis verbis statuam arte manuque suscitata denotat. *Add. Ephem. Philolog. Vind. (p. 95.)*

§. 172.

Job. Clericus (in Translat. Genes. c. Ejusd. Paraphr. & comment. Philolog.) peculiarem Dissertationem de primâ origine opinionis de Lothi uxore in statuam salis conversa exhibuit, in qua, ut ex *Actis Erudit. Lips. (A. 94. p. 107.)* constat, ex verbis Mosaicis vulgarem sententiam colligi non posse ostendit, cum duæ voces ambiguae *Netzif* & *melabb* perperam intellectæ errorem pepererint. Illam non modo statuam aut columnam, sed & tralatitio sensu imnotum quippiam & durum columnæ aut statuæ instar signare; hanc autem præter ordinariam salis significationem interdum etiam tempus diurnum notare. Satis fuisse uxorem Lothi cunctationis suæ pœnas morte dedisse; nec aliud quippiam minatum fuisse Angelum, (v. 17.), nec ut occideretur ullo miraculo opus fuisse. Cumque alii alios tradant hujus Metamorphoseos modos, multos eos absurdis aliis laborare ostendit. Quando autem opponitur Veterum sive Judæorum sive Christianorum auctoritas, ejus rationibus destitutæ, nullum esse pondus ait: posseque *Josephi* & aliorum testium oculatorum omnium testimonia hoc uno responso confutari, si dixeris omnes, qui se vidisse statuam salis scripserunt, à locorum incolis falli potuisse, qui aut lapidem, aut simile quid ostenderint, quod statuam esse uxoris Lothi narrarent. Unde enim, sibi verum narrari, potuissent cognoscere? Itaque multò prudentius acturos fuisse, si scripissent, se vidisse columnam, statuam aut simile quippiam, quod ab incolis statua salis diceretur, sed verè ne esset, se nescire. Longè cordatiores & veriamantiores esse *Christophorum Furcrum, Petrum Bellonium, Nic. Melch. Thevenotum*

notum, & *Nic. Christoph. Radzivilium*. qui nihil quicquam hâc de re in Itinerariis suis jactitarint. His addere non veretur *Hieronymum*, qui tot annis in Palæstina vixerit, & ejusmodi rerum non modicus fuerit jactator, nec tamen usquam salinæ statuæ (à se visæ, alias & hujus prout in sacris describitur, forsan sæpius) meminerit, quamvis de Sodomæ subversione, *Lotho*, imo etiam uxore verba fecerit. Hinc multo ve isimilius esse, judicat, mulierem cum patria cœli & terræ ignibus arderet, cœlum fulminibus concuteretur, fragore horrendo tremere sub vestigiis humus, & oculis suorum omnium, marito duntaxat & filiabus exceptis, obversaretur calamitas metu diriguisse, & cum nemo suppetias ferret, præ dolore animam efflasse, aut dum non tantum oculos ad patrium solum retorsisset, sed etiam, Angelis abeuntibus, rediisset, ut propius incendium spectaret, vapore sulphuris aut bituminis suffocatam fuisse. Sufficiat has opiniones recensuisse, meum cum non sit in veritatem earum inquirere, curiosos ad *Cass. Calvörrii Gloriam Mosis* (*Diff. 6. c. 2. p. 216. & §. 24. p. 232.*) remitto, qui *Hardtii & Clerici* divinationes excutere & oppugnare pluribus aggressus est. Negasse & alia jam suo tempore hanc transmutationem *Andreas Rivetus* (*in Genes. Exerc. 99.*) innuit, qui his opponit sequens: De rei possibilitate, ubi legitur de potentia divinæ effectû, nemo, nisi impius, litem movere potest.

§. 173.

Firmitatem prædictarum opinionum infringit statuæ perennitas, & quod mulieris retrorsum videntis figuram cum omnibus membris repræsentet adhuc exactè. *Vid. Cornel. à Lap. (c. 1. p. 185.)*. Stetit adhuc *Josephi* tempore, quod fatetur (*l. 5. Antiqu. Jud. c. 12.*), jam non caro corruptibilis, sed statua semper manens. Oculati testes citantur passim *Fr. Borcardus* (*delineat. Jerusal. & Sodom. c. 7. §. 34.*) *Breidenbach* (*Itinerar. Hierosol. c. 6.*). Invenerunt autem inter Engaddi montes & mare mortuum, teste *Christ. Adrichomio* (*Theatr. Terr. Sanct. p. 55.*). Vidit eam *Saligniæus* (*Itin. Hierosol. c. 5.*). Durare eam adhuc anno 1557. *Leonb. Rauwolff.* (*Itin. in Palæstin. p. 3. c. 21. p. m. 141.*) à peregrinantibus comperit, quamvis quod in hodiernum diem adhuc exstet *Nic. Christoph. Princeps Radzivilius*, (*in Itin. Epist. 2. p. m. 174.*) perneget. Diligenter, inquit, ex Arabe nostro cæterisque, qui loca habent explorata quæsi, qui constanter affirmabant nil simile illic reperiri. Succurrit relatione *Anselm. Monachus*, narrans: Multos Europæos suo tempore statuam quæsi, nec reperisse. Cur autem nonnullos peregrinantes fugerit illud salis staticulum, rationem assignat *Anselmus Monachus*. In littore orientali maris mortui sita est Segor in parte Arabiæ, ubi est statua, in quam conversa est uxor Lothi: ad quam

quam videndam periculosus est ascensus propter Madianitas ibidem commorantes, qui nemini parcent; & sæpè, ut dicunt, mare crescit tantum ex tumefactione, quo cooperitur tota statua, & non videtur, aliquando tamen decrefcit, quod videtur ad pectus & genua. *Hæc Monachus.*

S. 174.

Ne divini & verè illustris miraculi purpuræ defint lacinia, en bigam fabularum affuerunt quidam ex fabularum Architectis. Audiamus *Tertulliani* (*de Sodoma*) carmen;

Ipsaque imago sui formam sine corpore servans

Durat adhuc. Etenim nuda statione sub æthrâ

Nec pluviis dilapsa situ, nec diruta ventis.

Quin etiam si quis mutilaverit advena formam,

Protinus ex se se suggestus vulnera complet.

Speçtat huc *Rauwolfii* (c. l.) relatio: Die Pilgrim schlagen zu Zeiten kleine Stücklein von der Salzseulen ab, und wird die gleichwohl ganz ohne einigen Abgang gefunden. Desßhalben sich hierüber etliche Pilgrim, so da für dem todten Meer zugezogen, nicht wenig verwundert. Damit sie aber dessen gewiffen und fatten Grund hätten, haben sie, sonderlich unter andern einer (wie ich von einem, der kürzlich da gewesen, berichtet worden), eine ganze Hand davon abgeschlagen, und die mit sich hingenommen. Als sie nun wieder zurück gezogen, haben sie mit Fleiß darnach gesehen, und befunden, daß sie wiederum ganz und der alten gleichförmig gewesen. *Add. Joh. Bissel. (Dec. 2. Illustr. Ruin. 8. p. 583.) N. von Stammer. (Itiner. Terr. sanct. c. 5. p. 193.)* Genio poëtico indulgens *Prudentius* (c. l. v. 836.)

Liquitur illa quidem salsis sudoribus uda

Sed nulla ex fluido plena dispendia formæ

Sentit deliquio, quantumque armenta saporum

Attenuant saxum, tantum lambentibus humor

Sufficit, attritamque cutem per damna reformat.

Quod dicunt de *Uxore Loti*, quod lingendo ab animalibus minuatur, mendacium est, sed stat in statu in quo fuit, reget *Antonius Martyr* (in *Itinerar.*). Et quis suspicabitur animalia inhabitare loca illa desolata, sterilia, omni ferè gramine & arboribus priva, & statuam à mari mortuo circumdatam lambendo atterere & minuire, quamvis id *R. Benjamin. Tudelensis* (in *itinerar.*) etiam asseruerit. Montium præterea salis subinde renascentium quidem meminerunt *Plinius* (l. 31. c. 7.), *Solinus* (*Polyhist. c. 31.*), *Strabo* (l. 15. *Geograph.*), *M. Cato*

(LII IIII)

(l. 3.

(*l. 3. origin. apud A. Gell. l. 2. Noct. Attic. c. 22. p. m. 66.*). Detur & hoc in statua, quis verò partes mutilatas formabit, ut ut moles in earum locum apponatur salis? Vulnera illa posse suppleri allabente aqua, (maris mortui,) quam in sui statim Naturam convertit salina hæc minera, quo modo salinæ fodinæ crescunt, conjicit *Th. Bartholin. (c. l. p. 8.)*. Sed ne sic scrupulus de partium mutilatarum formatione destruitur. Id verò iterum miraculosè contingere, qui eandem, ut Targum Hierosolymitanum docet, (*vid. Job. Mich. Dilherr. Tugend. Schatz, Laster Platz p. 1. n. 4. §. 80. p. 97.*), usque ad novissimum diem statuarum pronunciarunt.

§. 175.

Addidit *Irenæus (c. l.)* statuam per naturalia ea, quæ sunt consuetudinis hominis ostendere. Ita *Tertullian. (c. l.)*

Dicitur & vivens alio jam corpore sexus

Munificos solito dispungere sanguine menses.

Sed alterum de mensibus in statuâ fluentibus more mulierum non capio (*c. l.*) *judicat Bartholin.* nisi salis sit quædam colliquatio ab externo aëre humido. Quis è pumice aquam expectet? quis è corpore petrae aut salifacto sanguinem? Novi ægrotantem mirabilibus doloribus afflictum risum cohibere non potuisse, cum anus ut partes dolentes oleo laterino ungeret svaderet, quid hic non faceret etiam bipedum simplicissimus? Quod bitumen in aqua partes muliebres alluens aliquando tingat atro seu obscuro sanguinis colore, ut mendacem fluorem menstruum sistat statua, non penitus negarem. A viris antiquitate reverendis parum verecundè id prolatum esse, decernit *Andr. Rivetus (c. l.)*. Viri boni, *addit*, faciles præbebant fabulis aures, ubi probabilis allegoriæ suppeteret occasio.

§. 176.

Miraculum hoc præstantissima exercuit ingenia, ut Crenam in eo fatigarent industriè. Extat Gryphus antiquus:

AM. PP. D. C. D. M. (*notat H. Kornmann. p. 8. d. m. m. c. 28. & Nicol. Bornaud. Comment. in hoc Epitaph. Vol. 3. Theatr. Chem. p. 836.*)

Nec Vir, nec Mulier, nec Androgyna,

Nec Puella, nec Juvenis, nec Anus,

Nec casta, nec meretrix, nec pudica,

Sed omnia.

Sub-

Sublata nec fame, nec ferro, nec veneno,

(*nec igne, nec peste addit H. Kornm. (c. l.)*)

Sed omnibus.

Nec Cœlo, nec Aquis, nec Terris,

Sed ubique jacet.

LUCIUS AGATHO PRISCIUS.

Nec Maritus, nec Amator, nec Necessarius.

Neque mœrens, neque gaudens, neque flens

Hanc neque molem, neque Pyramides, neque Sepulchrum

Sed omnia.

Scit & nescit, quid cui posuerit,

Hoc est sepulchrum intus cadaver non habens;

Hoc est cadaver sepulchrum extra non habens;

Sed cadaver idem est, & sepulchrum sui.

§. 177.

Vetustissimum hunc griphum Alii aliter interpretantur. perorat O. Borrich. (*de ort. & progr. Chem. p. 106.*). Michaël Angelus de Aqua pluvia, Agathias de Niobe in lapidem conversâ, Richardus de anima rationali, Joannes Turrius de materia prima, Gevartius de Amore, Zaccharias Pontinus de tribus defunctis simul conjunctis, Nicolaus Barnaudus de lapide Philosophico, qui & Alium illud de Eunuchō explicasse (*c. l. p. 837.*) perhibuit. Suspicati sunt & animam hominis sub isto velo latitare. Fortunius Licetus de generatione, amicitia & privatione. Prolixe rem prosequitur Licetus (*l. Allegoria peripatetica. Vid. Joh. Jonsium l. 3. de Scriptor. Philos. histor. c. 20. p. 314.*), Jctus Flammam Chemici Mercurium, (*Jac. Spon. l. 1. Itiner. p. 15.*). Ego tamen, concludit Borrich. variis de causis vel Michaëli Angelo vel Barnaudo accederem, ut ingeniosiora, quorum magna pars demonstrari possim coram asserentibus. Adde quæ suggerit Gregor. Michaëlis (*in not. ad Jac. Gaffarelli curiositates n. 1. §. 1. p. 8.*) Aliam demum, Anonymi Autoris historicam relationem evulgavit Francisc. Mastrius, cujus recensionem vid. *Act. Erud. Lips. (M. Febr. 1706. p. 90.)*

§. 178.

Bononiæ in Flaminia, regione Italiæ, extra urbem in villa quadam conspici, Henric. Kornmann. (*c. l.*) annotat, Epitaphium antiquum, quod multorum fatigavit ingenia, nuncupatur Drexelio (*Prodr. Ætern. §. 11.*). Non esse veterem, sed novam inscriptionem à Sciolo confectam, neque Originale ejusdem Bononiæ conspici, sed Apographum, Sponius (*c. l.*) testimonio firmat.

(LII III I) 2

Irri-

Irritum igitur erit votum *Barnaudi* (c. l.), irritus conatus, dum ita scribit : Ego si Bononiæ essem auctor futurus Magistratui, ac Episcopo Romano Bononiæ præfecto, ut totum illud marmoreum sepulchrum ejusque basin & ambitum ita lustraret, ut ne ejus quidem pars minima intacta, ut ita dicam, remaneret, ne si fortè quid reconditum in sinu suo olim fuit, quod omnia redoleat, sepulchrum diutius jaceat. Nec enim *pergit* cum hic OMNIA lego, in mentem venit verè antiqui Romani *Morieni Philosophi* historia. Hic cum Regi *Kalidio* philosophorum medicinam pro sua bonitate parasset, clanculum à Rege illo discedens, vas, in quo medicinam illam reliquerat hoc depinxit elogio; QUI OMNIA SECUM habet, nulla re indiget: Hoc Rex ille paulò post *Morieni* discessum, cum animadvertisset, quod maximè quæritabat nactus est, OMNIA videlicet, quæ à vero Philosophorum quærentur, LAPIDEM nempe, quem Philosophorum nominant. Verbo autem OMNIA Lapidem prædictum exprimi alibi (*Oolog. Special. Diff. 1. f. 2.*) ubi nomen ovi Philosophici prosequor annotavi.

§. 179.

Si quid augurari licet, ænigmaticum hoc Epitaphium non simplex, sed è duobus compositum videtur. Prius his verbis: Scit & nescit quid cui posuerit. Alterius verò initium illud *Agathia* est *Smyrnei*, qui *Procopii* historiam ab Anno Justiniani Imp. 27. qui fuit a nato CHRISTO 554. usque ad finem Imperii Justiniani pertexuit, qui ita (*ap. Hier. Megiser. l. 3. Anthol. Græco-Lat. c. 7. p. m. 192.*) in *Nioben*.

Ὁ τύμβος ἔστος ἐνθον ὅχ' ἔχει νεκρὸν.
Ὁ νεκρὸς ἔστος ἐκτὸς ὅχ' ἔχει τῆφον
ἀλλ' αὐτὸς αὐτὸς νεκρὸς ἐστὶ καὶ τῆφος.

Ausonius (*Epigr. 57.*) ita vertit:

Habet sepulchrum non id intus mortuum:
Habet nec ipse mortuus, bustum super:
Sibi sed est ipse hic sepulchrum & mortuus.

Vertit & *Angel. Politian.* (*Epigr. Græc. p. m. 38.*). *J. C. Scaliger.* (*T. 1. op. Poët. in Farrag. p. 152.*). *Casspar Velius Ursinus ap. Hieron. Megiser. (c. l.)* ubi & ipse. *Megiserus.* Non displicet illud *Fausti Sabai* (*ap. Nicol. Reusner. Enigmatogr p. 131.*)

Intus habet nullum quam perspicis urna cadaver,
Imo Cadaver inest, non vacua urna, meum.

*Quin ego nec sum istud, minus illud, at istud & illud,
Namque ubi facta fui saxea, utrumque fui.*

Addo *Reusnerum* (c. l. p. 189.) omisisse lineas priores octo & initium tale fecisse: *Lucius Agatho Priscius &c.* Quare in tria Epitaphia illud dispecere quis posset. Priora sunt recentiora illo, quod in *Nioben* scripsit *Agathias*.

§. 180.

Partem ultimam *Uxori Lothi* transmutatæ applicuit *Joh. Lauterbachius* (ap. *Megiser*. c. l. & *Reusner*. c. l. p. 160.)

*Quod spectas oculis Viator, hoc est
Sepulchrum, nec habet suum cadaver,
Quod spectas oculis Viator, hoc est
Cadaver nec habet suum sepulchrum
Sepulchrum tamen est & est cadaver.*

Qui possit fieri, rogas? habeto:

Conjux facta Lothi salis columna.

Add. *Cornel. à Lap.* (c. l. p. 105.). Applicat & illud ad *Samsonis* ænigma (*Judic.* c. 14. v. 14.). *M. Joh. Ulderus Wildius* (*Diss. Philol. de Ænigm. Samson.*) *Samsonis* Leo erat cadaver sine sepulchro, eratque sepulchrum sine cadavere, nimirum *Apes* vivæ non mortuæ erant, eratque sibi cadaver & sepulchrum.

§. 181.

Quid hic *Simia DEI*? Scilicet & *Gentilibus* persuadere conatus est *De-astro* eorum eadem pollere potestate, ut viva bruta & homines in saxeam duritiem vertere possint. Non dicam de *Phæacum* navi, de quâ *Homer.* (l. 13. *Odyss.* v. 163.)

propè venit Neptunus,

Qui ipsam Lapidem fecit & radicavit infernè.

Scriptum reliquit *Julius Pollux* (l. 5.) canem æneum eximiæ pulchritudinis à *Vulcano* fuisse fabricatum, quem cum vivum fecisset postea, *Jovi* largitus est: *Jupiter* illum dono dedit *Europa*, illa *Procridi*, quæ *Cephalo*: atque is canis postea fuit à *Jove*, in lapidem mutatus, recitat *Nat. Comes* (l. 2. *Mythol.* c. 4. p. 149.) *Mercurius Batti* perjura

pectora vertit

In durum filicem, qui nunc quoque dicitur Index,

Inque nihil meritò vetus est infamia saxo.

Ovidius (l. 2. *Metamorph.* v. 705.) Add. *Joh. Boccac.* (l. 2. de *Geneal. Deor.* c. 12. p. 37.): Sunt apud *Sinenses* æneæ quædam & lapidea simulacra, quæ homines

(LII III I) 3

quon-

quondam fuisse blaterant in hanc formam divinitus mutatos. Et sunt qui in Carnia humana Cadavera Dæmonis arte in statuas conversa dicant, memorat (c. l.) *Huetius*.

§. 182.

Idem sibi arrogant Maleficæ, Dæmonia mancipia. De locis Theſſaliæ *Apulejus* (l. 2. *Metamorph. p. m. 125.*) ista : Nec fuit in ista civitate, quod aspi- ciens id esse crederem, quod esset, sed omnia prorsus ferali murmure in aliam effigiem translata, ut lapides quos offenderem de homine duratos, & aves quas audirem indidem plumatas & arbores, quæ pomerium ambirent, folia- tas similiter, & fontanos latices de corporibus humanis fluxos crederem. Singularis plane est illa *Pamphili Placentini* (eadem forsan cum illa *supra l. 2. Tit. 3. §.* è *Tassono adducta*) relatio quam ex Italico versam evulgavit *Rob. Boyle* (p. 1. *hist. fluid. & firmitat. s. 73. p. 152.*), Foeminam nempe quandam Ve- netiis ex esu pomi horrendis doloribus correptam, atque exinde viginti quatu- or horarum spatio mortuam in lapidem valde durum conversam, huncque effectum pomo venenato, quod comederat tributum fuisse,

§. 183.

Quod si naturaliter petrescant corpora, aut partes animalium, duplici modo id contingit, vel apparenter saltem & improprie; vel verè & proprie. Apparenter id fit, si ab ambiente fluido sive aër, sive aqua sit incrustentur sensim sensimque superficietenus primum usque dum tractu temporis consumptis parti- bus subjacentibus crusta succedat crustæ, corpusque non tam petra evadat, quam petra in corporis tabidi & absumpti locum succedat. Illustrat id egregiè *O. Borrichii* (ap. *Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 92. p. 528.*) relatio, quæ huncin modum habet, Extra urbem (Oxoniensem) per clivum rivulus decurrit cru- sta lapidea ramos arborum injectos obducens, neque enim quod aliis visum li- gnum vertit in lapidem, sed quod evidenter animadverti, ligna primum obte- git lapidea membrana, hinc ligno sensim putrescente & abeunte in limo simi- lem massam lapidea illa crusta paulatim arctius coit, & cavum jam ante ligno oppletum sua mole infarcit. Intendit forsan in hunc rivulum etiam digitum *Fried. Loffius* (l. 3. *obs. med. c. 50. p. 294.*). Catalogo hujusmodi Aquarum in- crustantium perficiendo operam locavit *Job. Agricol. (l. de Fossil. p. 639.)*. *Leonh. Thurneuss.* (*Pison. l. 7. c. 7. p. 303. & l. 10. c. 29. p. 417.*). *Th. Bartholin. (Diss. de Med. Dan. Domest. in addit. p. 520.)*. *Noster P. J. Sachsus (Epist. de Mir. Lap. Natur. p. 70.)*. *Thomas Schirlaus (c. l. s. 1. p. 16.)*. *Henr. Christian. Hennin. (in Antheadv. & Not. ad Jac. Toll. Epist. Itinerar. 2. p. 49.)*. *Philipp. Bonann. (p. 1. de Testac.*

Testac. c. 6. p. 40.). De Aqua propè Natisivan in via Persica *Joh. Bapt. Tavernier. (l. 1. Itin. Persic. c. 4. p. 16.)*. Confer. supra (§. 24. & 144.)

§. 184.

Quod ad subjectum petrificandum, illud esse non corpus aut partem vivam, sed mortuam, communis est assertio. Ita de Serpente in stomacho petrefacto celeberr. *Noster J. D. Major (Diff. Epist. de Cancr. & Serpent. petrefact. §. 29. p. 24.)* differit: verisimile est serpentem in stomacho Cervi prius petrefactum non fuisse, quam utrumque corruptum & putrefactum, quæ putrefactio activitatem salis non tam fixi aut fusi, quam volatilis aut fluxi infert. Imo corruptio & mors necessario præcessit, quia quemadmodum petrefactio tanquam species quietis in particulis fermentabilibus, & mors agilitati spirituum & vitæ contraria est, fermentationemque in animatis ac aliis corporibus vel impedit, vel certè non comitatur, usque adeò ut spiritus, vitæ satellites & promi condi non possint simul quiescere ac moveri. Contraria enim non habentur simul in eodem subjecto. Frigus igitur omnium partium quietem fermentationique inimicam declaravit *Joh. Conrad. Barchusen (l. 2. Pyrosoph. c. 1. Tit. 14. §. 5. p. 84.)*. Et acutissimi *Judicii Philosophus Anglicus Rob. Boyle (p. 2. de Fluidit. & Firmit. Corp. s. 3. p. 64.)* ad cujusvis corporis firmitudinem requisivit (a) partium componentium crassitiem, (β) contactum quietum, (γ) implicationem.

§. 185.

In vivente igitur adhuc corpore petrefactio & solida induratio non est expectanda. Lithogenesis non obstat, cum in illa calculus saltem generetur, partes autem corporis in dispositione quidem ad lapidificationem possint esse, qualis etiam sine dubio in bove Svecico; cujus Cerebrum petrefactum post obitum inventum, (*Vid. supra §. 103.*), quæ post mortem perfectionem acquisivit & in actum deducta fuit. Confirmat id suo modo extemporaneum calculi & aliorum humorum emissorum concrementum. Quæ de fonte Averniæ supra (§. 27.) commemoravit *P. J. Faber*, quod si eundem sibi adacta potent bruta, ille protinus coaguletur in ventriculo in lapidem, unde mors coortis doloribus Colicis præsentanea sequatur, non rejicio. Ovidianum autem illud de flumine Ciconum (*l. 15. Metam. v. 313.*):

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit

Viscera, quod tactis inducit marmora rebus,

Poëticum quid spirat. In Ciconum flumine scribit *Plinius (l. 2. c. 103.)* & in

Pi-

Piceno lacu Velino lignum dejectum lapideo cortice obducitur, de viscerum noxa quam inferre cecinit *Naso*, nihil.

§. 186.

Mirabitur quis, qui fiat, quod *Bufo* vivus, ut quidem *Oswald. Grembs.* (l. 1. *Arb. Hom. integ. & ruinas. c. 7. §. 8. n. 22. p. 63.*) ab Aliis acceptum retulit, in aquis petrificantibus non petrificetur? rationem assignat, quod talem Archeum receperit ab ipsis faxis, & ita manet iste Spiritus, s. Archeus, inseparabilis à semine petroso. *Conf. Helmont. (de Lithias. c. 1. n. 14. p. 652.)*, id quidem, quid sibi velit, exactè non capio. Hos verò etiam in faxis reperiri, etiam nasci, ex *Aliis Andr. Libavius (p. 4. Singular. l. 2. Batrach. c. 25. in Schol. p. 437.)* docuit. Cur verò non in ipsis faxis petrescunt? Nil obstat, præterquam quod vivunt, vitalique spiritu movente petrificationis successum retundunt. Circa respirationem securos esse jubeo curiosos, cum tardum illud animal & frigidum potius transpiret, quam inspiret, indeque axungia Norwagica dorso bufonis illita oppidò poros obstruendo mortem infert, juxta *Sim. Pauli (Digress. de Febr. malign. §. 21. p. 33.)*. De piscibus fossilibus ubivis exempla prostant, sunt tamen & hi aliquando saxorum incolæ. Tales in lapidibus Antwerpiensibus inveniri (*Joh. Gorop. Becan. Niloscop. p. 239.*). In silicibus Leodiensibus (*Mart. Delrio l. 2. Disquis. Mag. qu. 14. p. m. 378.*) In Parisiensibus (*Helmont. tr. Tum. pest. p. 886.*), In Benthemicis (*Edo Neubus. l. 2. Sacr. Fatid. c. 22. p. 394.*). Add. *Ambros. Pareum (l. 24. Chirurg. c. 2. p. 570.) Martin. Weinrich. (p. 1. de Monstr. c. 7. f. 58. a.)*. Eos aliquando aquarum succi aut alimenti penuria emori, facile concedo, discurret *Georg. Stengel. (de Monstr. c. 2. §. 12. p. 66.)* & in lapides indurescere, quod etiam ipsis plantis fruticibus & herbis contingit ab arena interceptis paulatim lapidescente. Tales pisces, frutices, herbulas in faxis fissis propè Kelhemium in Bavaria inventas, mihi olim, pergit, in Rorensis Cœnobii Bibliotheca monstratas meminisse. Habent plura huc spectantia *Joh. Nardius de Serpente vivo marmori incluso (Ann. 1. Noct. Genial. 4. p. 266.)*, *Joh. Dan. Horst. (obs. Anat. 2. p. 10.) J. D. Major. (de Cancr. & serp. petresc. §. 58. p. 44.) Ph. J. Sachsnius de Mir. Lap. nat. p. 92. & Gammarol. l. 1. c. 8. §. 4. p. 146.) Rob. Boyle (p. 2. de Gemm. p. 173.)*

§. 187.

Quod petrefactionem procurat, aut est in ipso corpore, aut extra illud. In ipso corpore fontium petrosorum potum insalubrem judicat *Helmont. (de Lithias. c. 1. n. 18. p. 663.)*, quia archeum disponit in saxeam indolem, terminibus

nibus infestat, vitam abbreviat, enecatque ideo præcordia, antequam bibendo transmutentur in saxum. Istiusmodi aquæ & alia assumpta & inspirita dispositive tantum agunt in vivente corpore. Mihi circa emortua corpora locanti petrificans & cadaveris poros invadens partim in Aëre, partim in Aqua, partim in Terra & locis saxosis locari persuasum est.

§. 188.

Aërem condensationem adjuvare, exemplo Corallii, multis demonstrare placuit. *Λιθοδένδρον* illud, s. Herba lapidea, aut Lapis herbaceus *Helmontia* (*tr. de concept. p. 456.*) audit. Corallium, s. Corallus absque dubio de lignis generatur & Plantis, *Albert. M. (l. 1. de reb. mineral. & metal. c. 6. p. 42.)*. Aliquando plantæ natæ in aquis & maribus ita sunt vicinæ lapidum naturis, quod ad modicum exsiccatae in aëre lapidum formam assumunt, & hujusmodi signum est lapis, qui dicitur Caralius, qui absque dubio ex lignis generatur & plantis, *philosophatur (l. de incant. c. 12. p. 293.) Petr. Pomponatius. Succinit Ovid. (l. 4. Metam. v. 749.)*

Nunc quoque Coraliis eadem natura remansit,

Duritiem tacto capiant ut ab aëre, quodque

Vimen in æquore erat, fiat super æquore saxum.

Ante hunc eadem Orpheus (*si quidem autor est in Carm. de Corall. quod exhibet & explicat Joh. Gans. (Corall. Hist. c. 1. p. 5.)*). Dignior est hæc Ovidio & Orpheo Poëtis, atque Pomponatio & Alberto M. Philosophis convenientior traditio. Non enim plantæ marinæ in saxosas plantas figurantur, alias non uniformi facie se conspiciendas sisterent, sed è proprio semine, quod baccas esse voluit *Plinius (l. 32. c. 2.)*, easque ex relatione Siculorum candidas descripsit *Fr. Baco Verulam. (cent. 8. Sylv. n. 780. col. 916.)*. Si namq; certo mense lapidea comprimantur virgulta aliquid lactei stillant, quod in petras decidens, iisque glutinis more adhærens, feminis vice fungitur, ut ex *J. B. Tavernier (l. 2. Itin. Ind. c. 23. p. 139.)* constat. Est proprium hujus plantæ, decidit *Georg. de Sepibus (p. 2. Mus. Coll. Rom. c. 8. p. 45.)*, liquorem spermaticum ex se demittere, cujus guttæ in quodcunque obvium corpus ceciderint, ibidem novæ corallinæ plantæ sobolem nasci faciant. Didicit, pergit, hoc Naturæ Arcanum *Kircherus* ex Arabicis maris rubri urinatoribus, qui ibidem ad multos annos corallo ex imo maris extrahendo operam suam impenderant. *Nicol. Claud. Fabr. de Peireisc.* memorante *Petr. Gassendo (l. 4. de vit. Ej. p. m. 254.)*, in expiscatione Coralliorum prope Tolonem nobilem Masiliæ portum observavit, quod Coralliorum plantæ avulsæeductæque

(M m m m m m m)

ne-

neque rubebant, neque tersæ erant, nisi detracto Cortice molles aliunde, tactuique cedentes ad ipsa cacumina, quæ rupta pressaque emittebant lac, ficuum instar, & compressione desinente apparebant interpunctæ tenuibus foraminibus, seu quasi vacuis venulis, quibus lac illud fuerat emissum. Gemella è Jesuita *P. Fournier* (l. 4. *Hydrogr. c. 27.*) allegavit *Illustr. Rob. Boyle* (*Hist. fluid. & firm. f. 68. p. 143.*), hisque egregia superaddidit alia testimonia. Confer. *Niderstedt.* (l. 1. *de Malt. vet. & nov. c. 6. p. 28.*). Quod de cortice scribunt, muscus marinus mihi videtur esse, qui non solum Corallis, sed & petris, Conchyliis aliisque marinis adhærere solet. Algas & frutices corneas his misceri, *Adam Olear.* (in *Not. ad Jürgen Andersen l. 2. Itin. c. 3. p. 68.*) intimat. Nec *Λιθοφύτων* illo id solum præstat aër, sed & in aliis calculorum generibus. Lapidés murarii è vena apud nos extracti tales sunt, quibus portiones vel cultris abradere consuevimus, in aère verò suam demum acquirunt duritiem, qui ea propter à latomis recentes minori labore effinguntur. Calculi Renum & vesicæ aëri sæpius suam debent duritiem, & illi expositi pondere decrescunt suo. Ad cryptas in quibus stalactites stillat Te remitto. Maximè huc referri meretur illa *Anonymi* (*Ambassade de la Compagnie Orientale de Provinces unies vers l'Empereur de la Chine p. 621.*) observatio. In mari prope Insulam Aynan Chinæ vicinam inveniuntur cancri, qui se movent, qui comedunt, qui mordent in aqua more nostrorum, sed illicò moriuntur aquis extracti, & indurantur in lapides. In aqua mollis unio exemptus protinus durescit, inquit *Plinius* (l. 9. c. 35.). In Principio molles esse non inficior, ab aëre indurari nego. Generationem harum testarum similem fecit *Philipp. Bonann.* (P. 3. *de Testac. probl. 2. p. 182.*), quorum novum incrementum & nova acretio per novam incrustationem humoris coagulati Gallinæ oculis, quibus ova generantur innumera Indi conchyliis matricem comparant & sic eniti Conchyle è labiis prodeuntes margaritas, ut maturas, & jam genetricis oscitantis alvo egredientes urinatores, teste *Petr. Martyre* (*Dec. 3. Ocean. l. 10. f. 65. a.*) reperiiebant. Gemina his habet *laudatus Bonann.* (c. 1. p. 2. Cl. 2. p. 94.). Et cum semper clausæ in fundo maris & tenebris versentur ostreæ, ut iterum docuit (p. 3. *probl. 2. p. 181.*), quis molliem eorum exploravit? & qui è rore provenire & gigni eosdem cum *Plinio* (l. c.) asserunt, erroris arguit. Quod si molliores cum Coralliis deprehendantur, maturitatis defectus allegandus.

§. 189.

In aëre aliquando quid *Λιθογονον* undulare pluvix lapidum fatis superque probant. Lapidatum de Cœlo Romæ, ut in Italia singulis penè annis *Livius* ad fasti-

fastidium repetit. Anno etiam 1510. in Lombardia lapides durissimos colore ferrugineo, odore sulphureos præcipitasse, unumq; 120. librarum Regi Galliarum ostensum, *Hier. Cardanus* (l. 14. de *Var. Rer. c. 72.*) retulit. *Add. Georg. Agricola*. (l. 4. de *Ort. Subterr. p. 512.*). Imbres saxeos totas sæpè comminuisse regiones, *Arnob.* (l. 1. *adv. gent. p. 10.*) notat. Pluviæ gemmæ *Bokusl. Balbin.* (l. 1. *Misc. Hist. Regn. Bohem. c. 50. p. 117.*) historiam texuit, ut & pluviæ lapidum in Fionia A. 1654. d. 30. Mart. *Th. Bartholin.* (Cent. 4. *hist. An. 49. p. 337.*). In Gallia concitata tempestate saxeæ procella tectis arboribusque stratis multos homines exitio dedit, *narrat* (l. 2. *Sacr. Fatid. c. 8. p. 150.*) *Edo Neubusius*. Magni etiam & ponderosi lapides ex aëre decussi. Saxeam pluviæ se sustinuisse cum Comite, cujus pedibus in curru unus & alter lapis allidebatur, descripsit *M. Cyriac. Spangenbergius* (*Mansfeldische Chronick*). Sub Principe Dimylo cecidisse de cœlo lapidem, *Anaxagoramque* tum dixisse cœlum omne ex lapidibus esse compositum, ac vehementi circuitu constare: aliàs continuò summa vi impetus lapsurum *Diog. Laërtius* (l. 2. de *Vit. Philos. p. m. 95.*) prodidit. Decidit ex cœlo, (quæ communis est opinio,) *refert Plutarchus* (in *Vit. Lysandri p. m. 96.*) ingens Lapis ad Ægos potamos, ostenditurque adhuc, & ab iis, qui Chersonesum habitant, colitur. Ferunt, *addit, Anaxagoram* prædixisse, quoniam cœlestia corpora mutuò essent connexa, fore ut agitatione eorum unum aliquando labefactum avulsumque decideret. Neque verò esse stellas in iis locis, ubi cernuntur: sed quia lapidea sunt & gravia corpora lucere ea refracto in ipsis æthere, circumagi autem constricta vertigine & vehementia motus cœlestis eumque motum compactorum corporum ita ab initio obtinuisse ne cœlum rueret: Frigidis istis & gravidis corporibus à se mutuo avulsis. *Hec Plutarchus*. Anno ab urbe condita 402. saxeæ grando veris terram concussit lapidibus, (*Otto Frisingens l. 2. Chronic. c. 23. p. 27.*). In Gallia Provinciali A. 1639. 29. Nov. lapis 54. librarum de cœlo lapsus fertur *Th. Bartholino* (c. l. p. 336.). Plura *Oolog. general.* (*Diss. 2. §. 81. p. 113.*) & *Jacob Mock*, (p. 1. de *Caus. Concret. & Dissol. p. 284.*)

§. 190.

Semen lapidum, s. petrificum cum consistat in solo odore saxeo, qui est incorporale atque invisibile fermentum *juxta Helmont.* (c. l. c. 1. n. 13. p. 652.) sub materia vaporosa & halituaosa è terra aliquando in sublime aëris ferri nemo forsitan dubitabit, cum & illud ex abyssu, s. mari *Helmontii* interno ad superas terræ regiones sub hoc schemate ab Archeo minerali elevetur & coaguletur postea. Hinc lapides aërei & procellæ & imbres saxeæ. Faceßat igitur *Anaxora* fabula,

(Mmm mmm m) 2

quæ

quæ vel *Herclyto* risum extorqueret. Credamus (*in*fert. *Libert. Fromont. l. 5. Meteorol. c. 6. art. 3. p. 401.*) posse in nubium fornacibus tam citò ejusmodi corpora mixta ex vapore & exhalatione eum fermentante concoqui, quam Asparagi, ut dicebat *Augustus*, coqvuntur, unde inter fulminandum præsertim ab improba, subtili & penetrante flamma lateres illi confici solent, & sulphurei lapides. Statim tamen ac materia densari incipit, necesse est delabi & celerissimo naturæ opere absolvi in ipso casu. Adde, quæ recitat *Erasmus Francisci* (*Im Erd umgebenden Lufft-Kreis Discurs. 9. p. 763.*). Meminit etiam singularis pluviae filicum *M. Cyriac. Spangenberg* (*p. 1. Chron. Mansfeld c. 388. f. 467. a.*), qua filices summo impetu copiosè in aëra raptas arbores, ædes, armenta in campis, imò ipsos homines prostravit, qua pluvia & ipse cum *D. Burckardo Mitlobio*, in cujus crura duo lapides impegerunt, quos ipse asservavit *Spangenberg* in eodem cum eo curru vectus. An facilius fuit tantam filicum copiam per aërem aliunde deferri, an in aëre generari, non liquet.

§. 191.

In verò non credidit *Job. Bodinus* (*l. 2. Theatr. Nat. p. 228.*). Dum inquit: Quid natura tam alienum quam levissimo vapore metalla gravissima generari? aut quid naturæ minus conveniens quam lapides densissimos, frigidissimos & gravissimos ab expiratione tenuissima ac levissima constare? Neque enim vapor aut exspiratio unquam esse potest, nisi in sublime feratur: Lapidem autem ac metalla tum in aquis, tum in intimis terræ visceribus coalescunt. Et cum unaquæque res in ea ipsa dissolubilis sit, ex quibus coagmentatur, per naturam nullo modo fieri potest, ut ex vapore metalla concrecant, cum in fornacibus fusa, aut in vaporariis diuturno calore cocta ne minimum quidem vaporem exspirare possint, hoc enim Chymistæ maximo cum suo detrimento jam pridem experti sunt: Multo minus lapides exhalatione concrecant, cum in aquis, ubi nulla vis est exhalationum, quæ calida & sicca natura constant. Repetit hæc paulò post (*p. 258.*) eandemque sententiam calculo approbat suo (*l. 6. in*stit. *Phys. c. 1. §. 2. p. 227.*) *Heinric. Kipping*. Sed hi viri boni non distinxerunt inter metallorum & lapidum generationem dum fit, & dum facta est. Priori modo exhalitu constare pluviarum portenta evincunt, quod ad posteriorem modum Metalla igne in vaporem resolvi posse Mercurius totus in fumum facessens, & quædam metalla impuriora, quæ crebra ignitione in fumum abeunt, ignitaque aquis immersa de pondere aliquid perdunt. Glebas metallicas intuentur, & his per minima ferè invisibilia ab Archeo minerali invisibili specie vaporis aut fumi sublimata metalla inesse perspicient.

§. 192.

§. 192.

Et hoc ipso spiritu aëris cribrum, ut Aristophanes jocatur, adimplente, integras pecudum greges & armenta in saxeam substantiam ocysime mutata narravit *Hier. Ortelius* (*in Russ. descript.*). Poterit & fulminibus misceri & Effluviis in Terræ motu ex abyssu emergentibus, ut ejus admiranda vi in statuas lapideas obrigescant bruta & homines, ut supra ex *Aventino* (§. 10.) & *Kirchero* narratum. Idem fatum manet in antris & speluncis terræ suffocatos.

§. 193.

Sanè nemo nescire, nemo non admirari queit auram spiritumque è sulphure & plumbo mercurium in affine metallum figere, novimusque ipsi, (*scribit Honorat. Maria Lautier. de Fæt. Mussipont. p. 35.*). Spiritum ab auro visibili vaporetenus avocare novimus, *pergit*, quo secrete, quanquam argenti illud referat speciem & malleo adhuc ductile quoque sit, ad leve tamen examen igne totum haud secus ac Mercurius currens avolet & evanescat. Quid miri igitur & lapidescentes spiritus reperiri? *concludit*. Odore loci homines transmutari, *Helmontii* (*c. l. n. 13. p. 652.*) effatum est. Fracidus odor saxeus, è monte filiceo (*c. l. n. 6. p. 65.*), si in succum vegetabilem terræ (quem *Lessas Paracelsus* vocat,) inciderit, oriuntur strata lapidea subter terram, *pergit Idem* (*n. 16. p. 653.*). Homo puoque conclusus loco fracido, primum odore petroso suffocatur, qui odor dein arterias & solida pervadens, transmutat cadaver, priusquam putreat, in petram. Idem antea (*n. 13. p. 652.*) docuerat; Semen petrificum, reservata figura humana absque intermedia putredine aut materiæ dissolutione, totum per totum petrificat, tam ossa sc. quam cutim. Adeoque petrosus arripit quælibet, etiam procul à se aliena. Simili illud illustrat (*n. 16.*), ut fumus carnes sale madentes compactasque à circumferentia ad Centrum usque penetrat, ac tingit, sic & odor petrosus carnes.

§. 194.

Exemplum aliud suggerit (*n. 17. p. 633.*); Circa annum 1320. intra Rusiam & Tartariam, in altitudine graduum 64. non procul à palude Kitaya Horda Baschirdorum penitus in petras mutata legitur (forfan ap. *Ortel. Vid. §. 192.*) cum toto armamento, curribus & armento. Dicunturque etiamnum hodie homines, Cameli, equi, greges atque omne concomitans currum & armentorum genus subsidio concretum, horrendo spectaculo adhuc infaxata stare. Quod si inde absit miraculum, *judicat*, certè ille tractus non nisi petra est continua, rimis pervia, quam silente per multos dies vento, de-

pressaue supernè aura fortis odor saxabilis fracidus (qualis in Cuniculis sive fodinis aliquot spectatur enecans odor,) spirasse potuit suosque inambulones una necuisse nocte, qui tandem præ loci frigore, putredinem inhibente transmutavit creaturas, quas quidem ante necuerat. Non secus atque pergameni illi in Cryptis & Chirotheca in fonte.

§. 195.

Quod si Spiritus iste petrificans aquæ poros invadat, succum petrificantem sistit, ab ipsa aqua si oculos consulas, nihil differentem, & ut plurimum sua pellucidate ipsi conformem. Testari id poterit aqua stalactitem in momento producens, & pro ratione circumstantiarum, ut *ex supra* (§. 8.) allatis claret, decidendo varias, non rarò mirandas figuras exprimens. Quocirca Nicol. Steno (*de Solid. in solid. p. 122.*) duobus modis in aqua delitescere solida enuntiavit, dum vel pulveres vel eorum elementa ibi delitescunt. Prior modus hic minimè in scenam vocandus. Nec ideò accuratè philosophatur Job. B. du Hamel, dum (*l. 2. de Fossil. c. 6. p. 424.*) asseruit: Nec succus Lapidificus aliud est, quam aqua saxeis ramentis prægnans: hæc enim, *pergit*, ubi calcis mineras, præterfluit calceum pulverem secum vehit, qui sæpè in gypsum, vel in lapidem specularem abit, cum exuberans aqua vel percolata, vel calore diffusa fuerit. Quam diu succus ille agitur, speciem aquæ præ se fert, sed ubi consistit, lapidis duritiem statim contrahit. *Hec ille.* Rectius Elementis lapidum imprægnata hic substituitur: Quod si illa poros subeat, fibrisque carneis, membranaceis & osseis se insinuet, molliem earum partium in saxeam vertit duritiem. Talis forsan Aqua Fluvii Uruguay in Paraguarina, quæ testantibus id P. P. Antonio Sepp. & Anton. Böhmio (*in Itinerar. p. 172.*), Ligna, limoniorum Cortices & carnem in saxum condensavit. Narrat Aringhius (*in Rom. subter. f. 202.*) de nonnullis sarcophagis, in Vaticano erutis, qui purissima aqua omni ex parte abundabant, ex qua defunctorum ossa, quovis Marmore duriora, evaserant.

§. 196.

An terræ etiam vis lapidifica insit, ut Medusæo quodam dominatu non fabuloso, sed vero omnia valeat in lapides transformare? disquirunt Curiosi. Id verò ex sua natura Terræ non competere, pariter ut aquæ, quatenus Elementa saxeæ aut spiritum petrificantem imbibit, asseritur. Semina in Terra lapidescere, si in terra flos salis lateat *Paracels.* (*l. de Meteor. p. 100.*) Stirpes cochleæ & alia, quia succo lapideo nutrita, in lapidem convertuntur, nutritum enim in nutrientis naturam verti, nec inauditum est, nec præter rationem, *Steph. Rod.*

Castrensis

Gastrens. (l. 4. de Met. Microc. c. 16. p. 219.). Quin compertum est, metalla sub terra etiam in Monetam excusa prius à natura fuisse quandoque in lapideam substantiam versa, quæ suorum Principum adhuc retinent imagines, *Gerb. Dornes* (*Conger. Paracels. doctrin. de transmut. Metall. Theatr. Chym. T. 1. c. 1. p. 563.*) differit. Add. *Philipp. Bonanni de Cochleis Terrigenis* (p. 1. de Testac. c. 7. p. 41. sq.) prolixum discursum. Ipsam terram in scopulos & saxa migrare memorabile exemplum est in Sveciâ, suggerit *Barthol. Keckermann.* (l. 2. Syst. Phys. c. 13. p. 174.). Ubi tempore Gothorum antequam nimirum ii effunderentur & migrarent in Italiam, Hispaniam & alia meridionalia, agri longè fertiliores fuerunt, quam nunc sunt, ita ut nunc sint durissimi scopuli & saxa ac lapides, ubi olim fertiles agri fuerint, id quod ajunt apparere ex sulcis, quorum vestigia remanserunt in ipsis scopulis & saxis. Quinimo adhuc hodie, *pergit*, in multis Sveciæ locis, etiamsi ager admodum laboriosè colatur, & terra sive gleba benè maceretur, tamen quadrienni spatio magna agri & glebarum pars lapidescit.

§. 197.

Quomodo verò, regeris, Aura, aut Spiritus ille petrificans oclusos à frigore cadaveris penetrabit poros, ejusque visceribus, ut infaxentur, *Helmontii* verbo utor, se insinuabit? Clausos esse cadaveris poros non nego, non ita tamen, ut omnis accessus aëri & spiritibus intercludatur. Odor sanè nauseabundus Cadaveris patentes pororum vias evincit, quin & salitæ carnes contrarium docent. Perosa permeare terram & aquam tophaceam *Georg. Agricol.* (l. 7. de Nat. Fossil. p. 638.) *Petr. Andr. Matthiol.* (præf. in l. 5. Dioscor. p. 631.) *Isbrandus à Diemerbræck.* (l. Anat. c. 13. p. 443.) calculo probant suo. Egregium de Marmore, lapidum durissimo, extat Experimentum, quo colorem sanguineum, eundemque indelebilem marmori candidissimo conciliari, posse virtuosus notum est, exercuitque, cum primò illud in Anglia propalaret *industrius vir Bordius Latomus, Oxoniensis*, teste *Job. Christoph. Becmanno* (*Diff. de prodig. Sanguin. c. 2. §. 2. p. 13.*). Liquorem vegetabilem casu in Anglia inventum, interiora marmoris pervadentem & tingentem *Georg. Dan. Morhoff.* (*Epist. de Metall. Transmut. p. 27.*) scripsit. Alia etiam corpora poris Marmoris recipi præter unctuosam expertus sum, scribit *Rob. Hooek.* (*Micrograph. obs. 15. p. 97. ex versione laudati Becmanni c. l. p. 14.*), invenique intense cœruleam tincturam, extractam spiritu Urinæ celerrimè ac facillimè marmore imbibi æquè ac variæ tincturæ Spiritus vini. Nec colores tantum, sed & imagines in marmore candido mollioris substantiæ pictæ totius lapidis soliditatem penetrare, ita ut sectus in quocunque volueris partes semper ex utraque eandem tibi figuram exhibeat.

Equi-

Equitem Vannium Romæ hanc artem magno pretio vendidisse, Athan. Kircher. (l. 8. M. S. f. 1. p. 46.). Experimentum se etiam fecisse *Idem* gloriatur cujus experimenti vanitas censuram Becmannianam subiit, (*c. l. §. 3. p. 15.*), quod fatum alia etiam Experimenta Kircheriana experientia minimè respondentia subiere. Ita de Auro Philosophorum materia quadam spirituali attenuato, extenso & penetrativo facto *concionatur Job. Joach. Beccherus (Supplement. 1. in Phys. Subterr. c. 6. p. 135.)*, quod corpora quæcunque incredibili penetrantia, in minimis atomis penetret, ab hac penetrantia alteret, suamque vim stypticam figentem inducat sine reconcentratione, aut sui recorporatione. Quod si igitur dantur marmora & metalla durissima penetrantia, nemo facile controvertet, si in mollia & porosa corpora idem jus exerceant vapores exhalationes & aquæ spiritu petrificante gravidæ, neque illorum poris & fibris se insinuando petras faciant & saxa.

§. 198.

Quod si præterea Cartesii complices in scenam hanc introduces, dicent, quod particulæ unius corporis non discrepent ullatenus à particulis alterius cujusvis, nisi quoad molem, texturam, figuram & proportionem, (*Vid. Bernhard. Connor. Evangel. Med. Artic. 7. p. 49.*). Possunt autem (comprimis concurrente superi Numinis potestate) cuilibet, vel minimæ materiæ, particulæ omnes figurarum species vel excavando insculpi, vel incudendo imprimi. Unde triangulus in cubum, cubus in conum, conus in rhomboidem figuram, Rhomboides in trapeziam, sphaericam, cylindricam, pyramidalem, stelliformem, ovalem, angvallarem & reliquas id genus figuras transmutari. Nec tantum innumeras figuras assumere possunt corporis alicujus particulæ, sed etiam innumeris modis sibi opponi & applicari possunt, quæ diversa particularum applicatio diversas texturas efformare apta est, & corpora diversæ naturæ & effectus constituere. Uti videmus quod aqua ex eodem fonte exhausta, & per hortum pro irrigandis plantarum radicibus aspersa in mille diversæ indolis fructus abit, (*Id. ibid. p. 50.*). Ex his inferre datur, (*pergit p. 51.*), quod quævis portio, imò particula Aëris, Aquæ, Terræ vel alterius simplicis aut mixti corporis multas, & dissimiles figuras assumere potest. Aliæ enim particulæ salinis cuspidibus acuminari; aliæ in sulphureos & lubricos villos excudi, aliæ in scabras & porosas terra figuras excavari; aliæ in leves & ovales aquæ formas tornari possunt, & juxta diversam earundem proportionem & contextum in vinum, in sanguinem, in panem, in Oleum, in serpentem, in pediculos, in humanum

manum corpus , corpus humanum in salem , (etiam saxum & petram,) & in innumeras alias formas , eversa figura & mole sine fine transmutari poterunt.

§. 199.

Lithopædium Agendici Senonum *supra* (§. 109.) deprehensum, quod hodiè in Musæo Regio Hafniensi adhuc conspicitur, si primam descriptionem examines secundum partes exteriores non perfectè petrefactum reputares , cum penè lapideum saltem declaretur , & idcirco remotis integumentis etiam viscera in conspectum venire, ultra modum indurata, non tamen ut externæ. Apertionis & denutationis viscerum non meminit, in externorum descriptione saltem occupatus, *Th. Bartholin. (cent. 2. hist. Anat. 100. p. 359.)*, ut ferè, an genuinum sit, facilè subdubitare liceat. Quin alibi (*Cent. 3. Epist. 8. p. 28.*) memorat : In Augusto Serenissimi Regis nostri Musæo, Lithopædium illud contrectantes, nullam interiorum fabricam potuimus scrutari, quia saxeæ soliditate universum corpus infantile induruerat. In nonnullis immutatus fuit foetus & temporis diuturnitate, & itinerum varietate ipse fatetur. Quod si non membra distincta, quin & viscera exactè formata oculis stitisset illud Lithopædium suspicari quis potuisset calculum id uterinum extitisse, quales *supra* (§. 80. 81.) varii recensiti. De mola lapideâ in Equâ inventa *Jacob. Mockius (p. 1. de Caus. concret. & dissol. p. 190.)*, qui & (*parte 2.*) de molis foëminarum se tractaturum promisit, quo pro misso an steterit ignorare cogor, cum non nisi primam partem videri mihi licuerit. De monstro vitulino, cui & sternum etiam lapis perfectus erat, insidebat lapidi viginti libras & dimidiam pendenti quod recitat, *Henric. Oldenburg. (Act. Soc. Reg. in Angl. p. 7. & 14.)* & ex hoc *Ephemer. Erud. Gall. (Th. 2. p. 1. Ephemer. 3. p. 33. & Ephemer. 40. p. 464.)*, sed unde foëdus apud Pareum (in mea edit. latina à *Petro Ufenbachio Francof. 1610.* non habetur; Gallicam puto citavit, *l. 25. c. 11. Thom. Bartholin. c. l. p. 359.*) hausisset odorem seminis petrifici ? quærit *J. B. Helmont. (tr. de Lithias. c. 1. n. 26. p. 653.)*. At non id accidit primum vi seminis petrosi respondet : Sed transplantatio facta est vi prægnantis, attentius admirantis sculptrum saxeum. Alioquin constituto foetu, transmutatoque in saxum, deinceps inde odor saxeus dimanavit. Quo factum est, quod matris uterus fere totus, una cum foetu illo petrificatus fuerit. Etenim ut fumus carnes sale madentes, compactasque à circumferentia ad Centrum usque penetrat attingit : Sic & odor petrosus carnes. *Hæc Helmont.* Quod si repetas cur foetu

(Nnn nnn n)

petre-

petrefacto, non idem subierit fatum prægnans mater? Id verò jam *supra* (§. 183.) innui, non nisi mortua infaxari corpora, non viventia.

§. 200.

Quod ad foetum Mussipontanum, aut ut quibusdam, imprimis *Arnoldo Senguerdio* ostentum vocatur Dolanum, fuere qui de rei veritate dubitarunt maximè. Petrificatio tamen incipiens Medicos non turbavit, ut fidem historiæ denegarent, quam quod extra uterum foetum repertum assereret, cum extra uterum fieri non possit conceptio. Non igitur historiam, sed meram fabulam pronunciavit *Guido Patin.* (*Vid. Judic. Celeberr. Viror. de Fæt. Mussip. à Strausio collecta p. 3.*). Nec *Æsopi* fabulæ sunt præ isto commento, addit: Nec fraudem aut mendacium in hac fabula latere dubitat (*ap. Thom. Barth. cent. 3. Ep. 83. p. 357.*). qui idcirco non vult pro hujus veritate vadimonium desere, (*c. l. Ep. 84. p. 388.*). Nil esse nisi suavem & lepidam fabulam à nescio quibus per otium ad ludendos medicos confictam narratum *O. Borrichio* (*ap. Eundem c. 4. Ep. 51. p. 230.*). In castris natam putat historiam, militari fide confirmatam, quæ infesta nonnunquam commenta lucri loco secum adducere solet *Magnif. & Illustris noster Joh. Georg. Volcamer* (*ap. Laur. Straus. c. l. p. 21.*). Sed horum incredulitatem obtundit nobile testium par *Kenelmus Dygby* & *Joh. Henric. Pents à Pent.* (*c. l. p. 2. & 3.*). Audiamus ipsum *Pentsum. Barbillotus* (*Pharmacop. apud Jesuitas Lutetia Parisiorum*) foetum Mussipontanum in aqua salis spiritu vegetata, ne putredine exedatur, asservatum mihi videndum & tangendum pronuper exhibuit. Visus sum mihi oculis usurpare *Virbium* in Poëtarum spectaculis, vel constitutus in tristi cujusdam *Medæ* culina, ubi mactati *Pelia* membra ostentarentur. Vidi apprimè noscenda faciei lineamenta, auriculas, nasum, brachia, manus, digitulos, crura, pedes, unguiculas, qui rotundum ovi oblongum referebant, desinentes. Extremitates lapidescentis materiei duritiem tactui offerebant. Accuratè adeò omnia designabat, ut sexus foeminei in tam pusilo corpore notanda non negligeret. Accessit ante menses aliquot ad nos studiosus ex Electoratu Trevirensi ortus, scripsit ad *Strausium Joh. Theod. Schenck.* (*Vid. Straus. Respons. ad Exam. pulv. Sympath. & Secundinas Mussip. Deusing. p. 236.*), qui aliquot per annos Mussiponti vixit, suisque oculis foetum ipsum cum lapidescentibus suis involucris vidit, tetigit & palpavit.

§. 201.

Multa tamen, quamvis hæc ita se habeant, hunc foetum suspectum reddere *Th. Barth.* (*cent. 3. Ep. 8. p. 25.*) demonstravit. Author historiæ tacetur, cujus

cujus authoritati plurimum tribuimus, & idonei deficiunt testes. Neque mulieris saxagenariæ accurata expressa historia. Fœtus historia non recte descripta. Nec Symptomata allegata, quia contrarium potius svadent. Nec quâ parte abdominis hæserit fœtus satis exprimitur. Mirum quomodo in fœtu petrefacto Cerebri apertio & viscerum medii & infimi ventris inspectio instituta & tamen integer adhuc servatur in Authoris Pharmacopœa. Putredinem salinus spiritus arcuit, quo lapideum corpus emerfit, quod in Lithopædio Senonensi visum. Mirum externa lapidea, interna cultro secta. Tumoris Anomali (Sarcoma) esse potuit, imitamentum illud hominis. Ætas mulieris si consideretur, annum sexagesimum prætervecta, si cœlebs tot annorum vita expendatur certè conceptui erit inidonea, sed apta tumoribus ob menstrui fluxus defectum & senilis colluviei collectionem. Ipse locus accommodatus excipiendis ad abscessus anomalos impuritatibus. Quomodo inter Peritonæum ac intestina semen pervenerit, quis dicet? Sed conceptio tubaria fuit, de qua fusus alibi (*Oolog. Special. Diss. 3. Conf. Joh. Christoph. Eisenmenger (ap. Strauss. c. l. p. 53.)*). Conceptus interim in tuba uteri grandior factus canalem perrupit, (sed in utero nulla cicatrix deprehensa) in abdominis cavitationem fœtus descendit. Quod putredinem evasit salinis spiritibus imputandum. Hæc *Th. Bartholin.* mens in breve Syrma contracta. Considerat etiam quædam in historia *Honcrat. Maria Lautier. (c. l. p. 25.)*, ut & *Mauritius Hoffmann. (ap. Straus. c. l. p. 31.)* & *Joh. Theod. Schenck. (c. l. p. 237.)*. Dubia etiam movit *Arnold. Senguerd. (Ep. ad Fort. Vopisc. Plempium de Ostento Dolano)*, quibus respondit *Laur. Strauss. (c. l.)*

§. 202.

Fuere, qui superiores & supra naturales causas in medium producere gestiebant: Dici posset, commentatur *Joh. Mart. Weibelius (ap. Laur. Strauss. c. l. p. 18.)*, fœtum à Dæmone procreatum, aut à DEO in pœnam & vindictam alicujus manifesti vel occulti, proprii vel alieni peccati, aut sine tali causa ad portendendum aliquid, aut alias pro suo beneplacito subsequutam esse talem procreationem, aut per veneficium injectum, uti plurima sunt exempla de variis animatis & inanimatis injectis bufonibus &c. quæ sicuti factu non sunt impossibilia, ita creditu non videntur adeò esse absurda. Sed cum naturalis causa quærenda sit, Diabolusque ex mente multorum mediis non nisi naturalibus agat, ut & venefici & sagæ. (*Evolv. Strauss. in Epilog. p. 47.*), probabiliorem sententiam concludit *Maurit. Hoffm. (c. l. p. 31.)* fœtum in utero materno formatum temporis progressu ex calculosa matris dispositione non adeò infrequenti petrificatum.

§. 203.

Quod si aliquid de meo addere licet, decernerem quod ad primum ostentum, cum lapides in utero concipi possint, ut demonstratum (§. 106.) imò & uterus ipse in ponderosam lapideam molem transmutari, illa foetus in petram metamorphosis non impossibilis videtur. Quod ad alterum, cum non in utero, sed extra eundem inventus fuerit, an foetus, an lapis in formam foetus effectus dicendus sit. Non sint de nihilo à *Tb. Bartholino* (§. 199.) adducta. Repeto saltem sequentia: Mirum quomodo in foetu petrefacto Cerebri apertio, & viscerum medii & infimi ventris inspectio instituta, & tamen integer adhuc servetur in auctoris pharmacopœâ. Si cultro aperiri & secari potuit, petrefactus perfectè haud fuit. Etsi hoc, una adhuc integer? Si vera relatio lapis à principio extitit, adeoque non erit pro foetu transmutato s. lapidefacto, sed lapideo habendus, aut petrefactus foetus proclamandus. Ad molem contulit materiæ calculosæ copia, quia dispositione ad calculum laboravit indubiè mater, figuram dedit matris imaginatio. Quod serpentem aut potius formam serpentis in Cervi ventriculo formavit, & constituit? (*Vid. supra* §. 87.). Quod format in Antris & cryptis terræ tot tantaque similitudinem formæ referentia, petrosa corpora? id etiam naturale hoc patravit miraculum.

§. 204.

Restant adhuc causæ, quæ corpora ad petrefactionem disponere dicuntur. Præstantissimæ & maximè efficaces sunt animi affectus. Oriuntur lapides ex maximis animi affectibus, sed præcipue Cholera & Melancholia suggerit *Dominic. Panarol.* (*Arcanor. Fascic. 1. p. 209.*). Nos pluries hoc experti sumus, animi scil. perturbationes hujus morbi sæpe radices esse. Videas hic apud Poëtas egregias fictiones. Pavores hic locum inveniunt. Pastor viso *Cerbero* ab inferis ab *Hercule* tracto, nimio pavore in saxum versus è *Lutatio Veteri Poëtarum interprete* (*in l. 10. Metam.*) *Cass. Barthius* (*l. 3. Advers. c. 17. col. 398.*). *Nabal* pavore concussus, (aut avaritia, quod addidit, *Job. Clericus* (*Diss. de Lotbi Uxore. V. Act. Erud. Lips. Ann. 94. p. 108.*), quasi in lapidem obriguisset, in sacris perhibetur (*1. Samuel c. 25. v. 37.*)

§. 205.

Idem tristitia & luctus nimius patrat. In tristitia, *judicat Heinr. Gerritson. Herfeld* (*l. 2. Philos. Hom. c. 16. n. 386. p. 402.*), secretio humorum non absolvi-
tur, unde illorum coagulatio particulas lapidescentes, salinas nempè irretit, in-
que lapidem compingit. Exemplum prostant. *Cynaram Assyriorum Regem* in
lapi-

lapidem versum flendo infortunia filiorum *Job. Boccatus* (l. 2. *Geneal. Deor. c. 51. p. 47.*) prodidit. Et cui Niobe ignota esse poterit?

*Cui duodecim liberi in domibus perierunt:
Sex quidem filia, sex autem filii pubescentes,
Hos quidem Apollo interfecit argenteo arcu
Iratu Niobæ: illas verò Diana sagittis gaudens
Quoniam Latonæ se equiparaverat pulchrigenæ.
Dixit duos peperisse: ipsa autem pepererat multes,
Hi sanè & duo existentes omnes perdiderunt,
Quæ quidem novem dies jacebat in cæde: neque quis erat
Ad sepeliendum: populos enim lapides fecerat Saturnius,
Hos verò decimo die sepelierunt superbi.*

Hæc Homerus (Iliad. 23. v. 565.). Habet & fabulam (l. 6. Metamorph. v. 248. sq.) divina eloquentia, judicio Cass. Barthi (Tom. 2. in Stat. Animadv. p. 241.) descripsit Ovidius. Causa fuit superbia & linguæ in Deos Deasve petulantia. Quocirca

κακογλώσσοιο τύπῳ

Nonno (l. 2. Dionys. v. 161.) audit de numero liberorum Niobes dissidiæ sunt nugatoribus Cass. Barthius (in 3. Thebaid. Stat. v. 198. p. 734.) monuit. Mira & prope adeò ridicula diversitas fabulæ apud Græcos deprehenditur, super numero Niobæ filiorum, commentatur (l. 20. c. 7.) A. Gellius. Nam Homerus pueros puellasque ejus bis senos dicit fuisse; Euripides bis septenos; Sappho bis novenos, Bacchilides & Pindarus bis denos, quidam alii scriptores tres fuisse solos dixerunt: Add. Hygin. (Fabul. 9. p. 17.). Ex his Melibœam è filiabus & è filiis Amiclam, quod solæ Latonam fuerunt deprecata servatas fuisse, quidam narrant, quod minime approbat Homerum secutus Pausanias (l. 2. s. Corinth. c. 2. p. 160.) De hac (l. 3. Tuscul. quæst. c. 26.) Cicero: Niobe fingitur lapidea propter æternum, credo in luctu, silentium. Aliter Palæphatus (de in Credib. c. 9. p. m. 64.) & ex hoc forsan Gilbertus Cognatus Cl. 2. Sylv. narrat: p. 62.), id nempè à Poëtis fingi, quod ipsa post enectos liberos dolore immodico in petram diriguerit, suamque ipsius lapideam statuam super liberorum monumento posuerit. Positum id in Sipylo monte extabat. Ego Nioben ut viderem, narrat Pausanias (in Attic. s. l. 1. c. 19. p. 17.), in Sypilum montem ascendi. Silex & prærupta crepido imminet: quæ propè assistenti neque mulieris, neque lugentis formam ostentat: qui verò procul aspexerit, mulierem lacrymantem & mœrentem sibi videatur. Praxitelem fecisse id monumentum, Græcum testatur Epigramma, quod verterunt

(Nnn nnn n) 3

Tho-

Thomas Morus & Guilielmus Lilius (Vid. Progymnasm. Tb. Mori p. m. 178.) Ausonius (Epigr.) liberius:

*Vivebam sum facta silex, quæ deinde polita
Praxitelis manibus, vivo iterum Niobe
Reddidit Artificis manus omnia, sed sine sensu
Hunc ego cum læsi numina non habui.*

Quo ipso carmine nihil se usquam legisse, aut etiam audisse elegantius, melius, absolutius Marullus teste Petro Crinito (l. ii. de honest. Discipl. c. 4. p. 310.) affirmabat. Vidisse etiam illud se Palæphatus (c. l.) profitetur. Vertit etiam è recentioribus Bobusl. Balbin. (l. 6. Exam. Meliss. Epigr. iii. p. 182.). Simulacrum illud illacrymari ætate anni dum fabulantur Poëtæ à Nicod. Frischlino (in Callimach. Hymn. 2. annot. p. 200.) allegati, vanitatem (l. 8. f. Arcad. c. 2. p. 601.) vocat Pausanias. Loquentem & Indos admonentem his ap. Nonnum (l. 14. Dionysiac. v. 274.) leges:

*Ne pugnam intendite cum Diis pugnantem stulti Indi
Cum filio Jovis. Ne Bacchus minitantes vos bellum
Lapideos etiam faciat vos, ut Apollo
Lugentes formam æqualem meæ lapideæ formæ.*

§. 206.

Referendi huc morbi, inprimis nodosa illa. Podagra Joh. Lascaris nonagenarius ferè senex articulari morbo defunctus, Pauli Jovii testimonio à Tibaldeo hoc retulit Epitaphium:

*Lascaris, hic Grajæ specimen: ne crede cadaver
Illius esse sub hoc marmore sed statuam.
Altera quippe fuit Niobe, dolor impius illam
Natorum: hunc podagræ transtulit in Lapidem.*

(Elog. Doct. Viror. n. 31. p. 75.)

§. 207.

E recensitis patescit Palæphatum extra rationis circulum raptum, dum (c. l.) edixit: ὅς τις δὲ πείθεται ἐκ λίθου γίνεσθαι ἄνθρωπον εἰ ἐξ ἀνθρώπων λίθου εὐήθης ἐστὶ. Qui verò credit hominem ex lapide, aut vicissim lapidem ex hominibus posse fieri, næ ille insulsus est. De DEO nostro (l. ii. D. II. P. p. m. 732.) Galenus. Neque DEUS, si lapidem repentè velit facere hominem, efficere id poterit. Et concludit contra Mosaica effata, nos non ita sentimus, sed confirmamus quædam Naturam facere non posse, eaque DEUM ne aggredi quidem omninò, sed ex iis facere, quæ potest, quod melius est eligere. Obstant

verba

verba *Salvatoris* (*Matth. 3. v. 9.*). Et si vidisset *Galenus* verbo aperire oculos cœcorum ab ortu, & mundari leprosos, mortuosque excitari etiam quadriduanos, & alia innumera DEI miracula, intellexisset, non difficulter credi posse etiam pilos in superciliis ex voluntate DEI enasci, & ex lapide fieri posse hominem vel bovem, eadem voluntate contra Naturæ potentiam à Domino Naturæ, id quod vel sine miraculosa experientia credere potuerunt Poëtæ ex lapidibus *Pyrhæ* & *Deucalionis* homines producentes, & alia mirifica vulgo persvadentes, illud *Andr. Libavii* (*l. 4. Hexaëm. n. 9. p. 244.*) commode hic adopto, *Galenoque* repono.

§. 208.

An petrificata animalia monstrorum ordini inferenda, quærit *Anton. Deusing.* (*Consid. Fæt. Muscip. f. 1. n. 5. p. 15.*), idque negat & quidem rectè, cum Monstrum propriè sit corpus vivens à legitima & naturali membrorum conformatione multum degenerans, seu, sit opus Naturæ in viventis generatione plurimum ab Idea perfectâ aberrantis. Ista verò ubi à solenni forma deviatio deest, qualis in *Lithopædiis* non fuit observata, monstri denominatio exulare debet.

§. 209.

Quod verò *supra* (§. 11.) cavendum monui, ne similitudine formæ in petrificatis nos decipi patiamur, id etiam hic repetendum censeo, cum varia corporum imitamenta naturalia pro legitimè petrificatis vulgò ebuccinentur, & habeantur. Talis est illa mercatoris anonymi, quæ habetur in *Collectaneis Germanicis*, *Tit. Asiatiscbe und Africanische Denckwürdigkeiten*, ubi (*p. 402.*) narrat, in *Prato* quodam *Tezrimensi* viri cum *Asino* coëuntis formam lapideam, in qua artus, os, oculos & cætera membra accuratissimè observare licuit, se vidisse, manifestumque illud divinæ iræ documentum *Æthiopibus* s. *Arabibus* in tam horrenda facinora pronis ob oculos positum esse. Subjungit & alia, sed quæ non oculis, sed auribus fert accepta. Si traditioni credulæ fides adhibenda, discurrit *Th. Bartholin.* (*de morb. Biblic. n. 3. p. 5.*), propè prædium *Sebyense* in *Seelandia* nostra simile spectaculum offertur. Nam ibidem ad littus stagni *Tie* series saxorum majorum conspicitur, quam pompam esse credunt nuptialem divina vindicta in petram conversam. Sed revera series est lapidum, qualis in monumentis *Veterum Danorum* frequens est, vocanturque vulgò monumenta Gigantum cum sepulturæ locum designent pro familia aliqua illustri, quibus alibi pro aris Deorum prægrandia saxa adducuntur.

§. 210.

§. 210.

Edmund Dickinson (*Phys. vet. & vera c. II. n. 44. p. 284.*) naturam mineralem, penitus in humano corpore insitam haud obscurè colligi posse, asseverat à lapidibus ingeneratis in carne, Vesica, Renibus, Hepate, Spermaticis ac aliis plerisque partibus humani corporis, ut & è cretaceis istis aggeribus, quæ in juncturis nostris nimis frequenter accumulari solent. Præterea compertum est, *pergit* (*p. 285.*), à multis Philosophis, quibus viis ac rationibus è visceribus animalium prolici possint diversa metalla: ita etiam, ut nihil addant ad hoc efficiendum, nec ullas artes aut mechanicas rationes adhibeant, nisi quæ dispersam mineram colligant, aut quod dilatatum est in angustum cogant, sicut in crucibulo fundi possint. Sciunt etiam prout è carnibus & excrementis extrahantur naturæ metallicæ siccae fixæque; Sic etiam ex humano sanguine prolici posse argentum vivum currens, idem omninò cum vulgari. Idem etiam *Joh. Joach. Becher.* (*Alph. Min. th. 12. p. 120.*), quosdam Mercurium vulgarem in sanguine & aqua communi & inter hos *Joh. Ott. Helwigium* quæsisisse & invenisse testatur. In urina Mercurium & vim Mercurificantem latere Idem (*Suppl. in Phys. Subt. 2. n. 271. p. 120.*) credit. Laudatus *Helwigius* etiam è saliva hunc prolici posse persuadere voluit, inde Vis aliena Tessæ *Ipsi* (*in introduct. ad ver. & inaudit. Phys.*) anagrammatica occultatione essentiam Salivæ designare non infimi subsellii Chemicii conjecturant.

LIB. III. TIT. IV.

De

Cadaverum Resuscitatione & Resurrectione.

Summarium.

1. **R**esuscitatio & Resurrectio Gentibus ridicula. 2. *Epicuri & Senecæ Tragædi sententia.* 3. *Plinii. Athenienisium. Aristotelis. Luciani.* 4. *Animæ origo secundum Veteres Ethnicos & Patres quosdam.* 5. *Pythagoræ μετεμψύχως.* 6. 7. *Stoicorum*

corum mens. 8. 9. Platonis annus maximus. 10. Aristoteles negavit Resurrectionem. 11. DEO resuscitationem denegarunt Gentiles ex defectu cognitionis DEI. 12. Solius DEI Omnipotentia. Catena Jovis aurea. de Diis Ethnicorum varia. 13. Remeatio rerum Stoica Senecæ Verbis. 14. Regenerationis mysterium è regno minerali. 15. E regno vegetabili. 16. 17. 18. Resuscitatio plantarum Chemica. Apparens. 19. 20. Vera. 21. E Regno animali. 22. Umbratilis resurrectionis argumentum contra Atheos. 23. Deliramentum Paracelsi. 24. Phœnix. 25. Resurrectionis Symbolum. 26. Mors Phœnicis. 27. Resurrectionis possibilitatem in quantum crediderint Ethnici. 28. Papilioes & musca. 29. Hirundines. Ciconia. 30. 31. Ultrarumque hybernacula. 32. Passer Vicilinus. 33. Pisces. Serpentes. Rana. 34. Insecta. 35. Scorpiones. 36. Locustæ. Anguille. Vipera. 37. Apes. 38. La Crotta di Cani. Lacus Agnanus. 39. Asini Pisces à Sanctis Germano, Francisco & Nicolao in vitam revocati. 40. Motus ossium sepulchrorum. Lucomorii. 41. Eris Armenii filius. Alii qui revixerunt. 42. Jonas. 43. Ludovicus de Civile. Locus Hippocratis. 44. Mercurius. 45. Æsculapius. Asclepiades. Orpheus. Simon Magus. 46. Ceremonie, verba mortuos suscitandi. 47. Remedia. 48. Glaucus, Hercules resuscitati. 49. Pomponatio naturalis videtur resurrectio. 50. Connori sententia. 51. 52. Modus applicandi rationes Connorianas impossibilis. 53. Corpus demum resurgit non anima. 54. Mutili quales sint resurrecturi. 55. Qua mole resurget corpus. 56. Quibus partibus. 57. Connor refutatur. 58. Locus è Tertulliano. Scherzero. 59. Sexus discrimen in Resurrectione. 60. Paracelsi vesania circa Adami genitalia, ungues, dentes, umbilicum. 61. Idem numero corpus resurget. Sexus. Statura. 62. Επιμετεγει. Autoris επιτύμβιον.

§. 1.

Resuscitationis & Resurrectionis mortuorum mentio Gentibus plurimis ridiculum nomen extitit. Illis comprimis, qui animam materiale, seu corpoream, cum corpore solvi & mortem omnia finire asseverabant, (*Vid. l. 2. Tit. 10. §. 16. sq.*). Audiamus è Latio Catullum (*Carm. 5.*)

*Soles occidere & redire possunt,
Nobis cum semel occidit brevis lux
Nox est perpetua una dormienda.*

Et è Græcis Æschylum (*in Eumenid.*)

Ἀπ᾽ ἧς θανάτου οὐκ ἔστιν ἀνάστασις.

Idem de gentilibus Gentium Doctor Paulus (*1. Thessal. c. 4. v. 13.*), dum eos *μὴ ἔχοντας (ἀναστάσεως) ἐλπίδα* astruit. Idcirco mors in inscriptionibus somnus æternalis perhibebatur, qualem *Phil. Camerar. (c. l. p. 452.)* evulgavit. Sepulchra etiam domus vocabantur æternæ, ut habent *Job. Guther. (l. 2. de jur. Man. c. 20. p. 307.)*, *Job. Kirchmann. (l. 3. de Fun. Roman. c. 10. p. 257.)*, quod quidem sine animi commotione nunquam se legisse *Martin. Opit. (T. 2. Poëmat. p. m. 35.)* profitetur. Notandum sanè est, commentatur *Phil. Camer. (p. 456.)*, quod adhuc notæ in monumentis antiquissimis reperiantur, ex quibus apparet, qui immortalem animam esse vel crediderint, vel deriserint, passim enim conspiciuntur sculptæ in marmore & in ære absque ulla inscriptione portæ semi-apertæ vel clausæ. Illis indicatum fuit, defunctis persuasum fuisse transitum ex hac vitâ ad alteram. His autem posteritati significare voluere cum corpore & animam interire. Hoc me admonuit Romæ quidam doctissimus & antiquitatis studiosissimus vir, cujus nomen de industria non exprimo. *Hæc Camerarius*, qui Romæ in Capitolio & alibi hujusmodi figuras oculis usurpavit.

§. 2.

Plane cum vulgò interdum & sapientes sententiam jungunt, scripsit *Tertullian. (l. de Resurr. Carn. p. m. 35.)*. Nihil esse post mortem, *Epicuri* Schola est. Ait & *Seneca*, omnia post mortem finire, etiam ipsam. De *Epicuro* *Plutarch. (l. adv. Colot. p. m. 502)*, animum perire dissolutum, prodidit. Ipse *Epicurus ap. Diog. Laërt. (l. 10. in vita Epicur. p. m. 749.)* in *Epist. ad Herodotum* scripsit: Qui in corpoream dicunt animam, desipiunt, qui illam ante ex levissimis atomis atque rotundissimis compositam astruxerat, eamque soluto toto conventu dispergi. Quæ autem hoc loco generatim de dispositione Animæ

habet

habet *Epicurus* ex sententia *Petri Gassendi* (*de Physiol. Epic. p. 523.*), intelligi quoque speciatim de humana posse videtur, maximeque quia eam mortalem statuit. Unum, quod hic dicitur anima *Διαπειρεσθαι* explicari ap. (*Sextum*) *Epicurum*, *Empiricum* forsan, (*l. i. adv. Phys.*) verbo *συνδνασθαι*, idquè *καπνῆ δι-κνυ*, instar fumi, subjicit *Gassendus*. Qua similitudine quoquè usus ante *Epicurum* *Cebes* fuerat, dum adversus *Socratem* ap. *Platon.* (*in Phædon.*) differens, opinionem retulerat vulgarem, juxta quam anima in suo discessu egressuque à corpore avolat, non secus dissipata ac flatus aut fumus. Trahit huc illud *Epicuræorum ex sacris* (*l. Sapient. c. 2. v. 3.*) & *Senecæ Tragœdi*, quem dubio procul etiam intellexit *Tertullianus*, non *Philosophum*, (*in Troad. A. 2. in choro*, qui totus ex mente *Epicuræorum* effectus, *v. 389.*)

-- ut calidis fumus ab ignibus

Vanescit spatium perbreve sordidus;

Ut nubes gravidas quas modo vidimus

Arctoi Boreæ dissipat impetus;

Sic hic, quo regimur, Spiritus effluet

Post mortem nihil est, ipsaq; mors nihil

Velocis spatii meta novissima.

§. 3.

Deum non posse omnia, *Atheorum non infimus*, *Plinius* (*l. 2. c. 7.*) differit, adeoque nec mortales æternitate donare, aut revocare defunctos. Puerilium deliramentorum, avidæquè nunquam desinere mortalitatis commenta ista explodit (*l. 7. p. 55.*). Similis, pergit, & de asservandis corporibus hominum ac reviviscendi promissa *Democrito* vanitas, qui non revixit ipse. Quæ (*malum*) ista dementia est, iterari vitam morte? quæve genitis quies unquam, si in sublimi sensus animæ manet, inter inferos umbræ. Perdit profectò ista dulcedo credulitasquè præcipuum Naturæ bonum mortem, ac duplicat obitus, si dolore etiam post futuri æstimatione evenit. Etenim si dulce vivere, cui potest esse vixisse. *Christiani*, differit ap. *Minut. Felicem* (*in octav.*) *Cæcilius*, aniles fabulas astrunt, renasci se ferunt post mortem, & cineres & favillas, & nescio quâ fiduciâ mendaciis suis invicem credunt. Ita *Athenienses Paulum* de Resurrectione mortuorum verba facientem (*Act. c. 17. v. 32.*) irridebant, & pro insano habebat (*c. 26. v. 24. c. l.*) *Festus*. Trahunt huc, sed inconsideratè, quidam (*vid. §. 9.*) illam sententiam *Aristotelis* (*l. 2. de generat. & corrupt. c. 11. t. 69.*) : *Ἄθροισι καὶ ζῷα ἕκ ἀνακάμπωσιν εἰς ἑαυτὸ*. Homines & animalia non revertuntur in seipsa. Urgere asseruit sequens (*t. 70.*) ; *ὅσων ἔσται φθαγῆ, ἀνάγκη τῶ εἶδει ἀ-εθμῶ*

ἐλθὺν δὲ μὴ ἀνανδῶντες, illorum sc. quorum substantia est corruptibilis, impossibile est eam & specie & numero redire, *vid. Magnus Theolog. Job. Ad. Scherzer. (System. Theolog. Def. 70. p. 573.)*. Errorem Germanorum vocat *Lucan. (l. 1. Pharsal. v. 453.)*, quod vitam redituram crediderunt. Ascribam locum satis memorabilem:

*Populi quos despicit Arctos
Felix erroris suo : quos ille timorum
Maximus haud urget lethi metus : inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animaeque capaces
Mortis, & ignavum est reditura parcere vitae.*

§. 4.

Hippocrates (l. de Morb. Sacr.) ab aëre hominis sapientiam dependere asseruit, quod non nisi ab anima rationali contingere possibile est. *Hipparchus & Hetacitus* ex igne, *Hippos & Thales* ex aqua, *Empedocles & Critias* ex sanguine, *Epicurus* ex Atomis (*Vid. §. preced.*). *Critolaus & Peripatetici* ex quinta, nescio quâ substantia. Spiritum *Stoici* prædicabant animam. *Zeno* confutum spiritum. Et ex his corporalitatem animæ conclusit *Tertullian. (l. de Anim. Op. p. 642. sq.)*, *Gassendus* autem *Tertullianum* animam corpus esse credidisse ex ipsius scriptis (*tr. de Anim. c. 7. & de Carn. Christ. c. 11.*) ipsoque *Augustino (l. 10. ad Genes. sec. lit.)* probat, (*c. l.*), ubi & è Sanctis Patribus nonnullos *Basilium, Athanasium, Hieronymum & Augustinum* nominat. Multum etiam ad materialitatem animarum propendet *Arnob. (l. 2. Adv. gent. p. m. 60. seq.)*, qui etiam medietatem quandam & animarum ancipitem naturam introducere in animo habuit, (*p. 65.*), idque partim è Stoicorum Schola, partim è Scriptura perperam intellecta, censente *Desiderio Heraldo (Animadv. in b. l. p. 83.)* hauserat. *Add. Gebhard. Elmenhorst. (obs. ad Arnob. l. 2. p. 83.)*. Eadem macula *Theandrum nostrum* permerdere stituit lutulentum *infruniti Jesuitæ Jacobi Gretseri* os (*l. 3. de Fun. Christian. c. 10. p. 219.*) tribus rationibus, mendacibus, ficulneis, & vix puero elementario dignis, de quibus cum *Plautino Olympione (Casin. act. 2. sc. 5. v. 39.)* diceret:

Non ego istuc verbum emissem titivilitio.

Quod si igitur corporales erunt animæ, interibiles, ut *Arnobii* verbo utar, erunt, nec tandem resurgent.

§. 5.

Satis est autem, (*pergit Tertullian. c. l.*), si non minor philosophia *Pythagoræ & Empedocli*. Sed *Platonici* immortalem è contrario reclamant: imò adhuc

adhuc proximè etiam in corpora remeabilem affirmant, etsi non in eadem, etsi non in humana tantummodo, ut *Euphorbus* in *Pythagoram*, *Homerus* in *Pavum* recenseantur. Certè recidivatum animæ corporalem pronunciaverunt, tolerabilius mutata, quam negata qualitate; pulsata salute, licet non addita veritate. Ita seculum resurrectionem mortuorum, nec cum errat, ignorat. Digitum autem intendit *Tertullianus* in *μετεμψύχωςιν* *Pythagoræ*, qui immortales animas pervasus, quorsum post fata tenderent ex lumine naturæ elicere non potuit. Prolapsus igitur cum sociennis & discipulis, inter quos *Empedocles* etiam extitit (*Diog. Laërt. l. 8. p. m. 599. & 601.*) ex obscura quadam & informi notitiâ futuri olim corporum nostrorum reditus ad vitam, ut *Dan. Huet. (l. 2. quest. Alnetan. c. 22. p. 292.)* autumat, quodque ex Ægyptiis hauserat, (*Vid. Georg. Horn. l. 2. Hist. Philos. c. 10. p. 116.*), in monstrosum & ridiculum *μετεμψύχωςιν* dogma, asserens, animam relicto uno corpore transmigra- re in aliud & beneficio hujus transmigrationis in alio corpore velut resurgere. Retulit autem *Laërtius (c. l. p. 569.)* ex *Heracliti Pontici* recensione *Pythagoram* de se dicere solitum, quod fuisset aliquando *Æthalides*, ac *Mercurii* filius putatus esset, *Mercuriumque* monuisse illum, ut peteret, præter immortalitatem, quod vellet: petiisse igitur, ut vivens & vita functus omnium, quæ contingerent, memoriam haberet. Itaque in vita meminisse omnium. Eandemque memoriam & post mortem reservasse; atque aliquando post in *Euphorbum* venisse, atque à *Menelao* fuisse vulneratum. *Euphorbus* autem dixit, se aliquando *Æthalidem* fuisse: atque à *Mercurio* pro munere accepisse, ut anima lilius perpetuo errore vagaretur, & in quas vellet arbores & animantes commigraret, & quæ apud inferos anima omnia perpeffa esset, ac cæteræ animæ quænam patiantur. Postea verò quàm *Euphorbus* diem obiit, ingressam in *Hermotimum* ipsius animam: qui & ipse cum fidem vellet facere, *Branchidas* petiit, ingressus *Apollinis* sanum ostendit Clypeum, quem illic *Menelaus* affixerat. Ait enim illum, quum ex Troja remeasset *Apollini* sacrasse scutum jam putrefactum solamque perdurare eburneam faciem. Ubi autem & *Hermotimus* vita functus est, rursus in *Pyrrhum Delium piscatorem* migrasse, illumque omnia memorasse, ut primum *Æthalides* fuerit, postea *Euphorbus*, deinde *Hermotimus* ac postremò *Pyrrhus* effectus sit, ac deinde post *Pyrrhum* factum esse *Pythagorum*, omniumque meminisse, quæ prædiximus. *Pythagoricas* inter fabulas decernit hanc ipse *Aristot. (l. 1. de Anim. c. 3. t. 53.)*

§. 6.

Stoici elapso illo Anno magno, aut potius maximo, homines post *ἐκπύρωσιν* redivivos proclamaverunt. Quod ex *Seneca* (l. 5. *Epist.* 36. p. m. 59.) patere asserunt. Mors, *scribit*, quam pertimescimus ac recusamus, intermittit vitam, non eripit: Veniet iterum, qui nos in lucem reponet dies, quam multi recusarent, nisi oblitos reduceret. Sed postea docebo, omnia quæ videntur perire, mutari. Æquo animo debet rediturus exire. Finito nempe anno Magno succedente universi exustione omnia in pristinum statum reduci affirmabant. Stoici, *ap. Nemesium* (de *Nat. Hom.* c. 38. p. 113.) ajunt, stellas errantes cum ad idem & in longitudine & in latitudine signum referuntur, in quo initio erant, cum primum mundus est conditus, certo temporum ambitu, conflagrationem & interitum rerum efficere, & de integro mundum eodem restitui. Quis vero sit ille temporum ambitus, variant Philosophi. Ex antiquis sex opiniones recensuit *Plutarch.* (l. 2. de *Placit. Philos.* c. 32.) *Censorin.* (l. de *Die Natali* c. 18. p. m. 130.) plures, ubi & aliorum periodos collegit *Henric. Lindenbrog.* (in not. ad *Censorin.* p. 136.), & qui omnium desideria explevit *Celeb. Jac. Thomasius* (de *Exust. Mund. Stoic. Diss.* 5. §. 7. sequ. p. 63. sq.)

§. 7.

Quod ad hominum restitutionem, advertit ex *Origen.* (l. 5. *contr. Cels.* p. 244.) *laudatus Thomaf.* (*Diss.* 10. §. 4. p. 156.), non una via procedere stoicos, sed duplici. Unam rationem vocat crassam, quæ absque ullo discrimine eadem omnia (mundana, adeoque & homines,) reducat. Hi, *ajunt*, in sequenti periodo reversurum *Socratem Sophronisci filium* Atheniensem, qualis superiore periodo fuerit, rursusque *Phanaretem* è *Sophronisci* conjugio illum progeniturum. Subtiliorem vocat alteram, quæ cum discrimine, & mutatione omnia reduci philosophatur. Interpretatur de illa *Ejusdem Origenis* (l. 4. p. 208. & sq.) effatum: Stoici ut medeantur absurditati, nescio quomodo per omnia similes prioribus redire *ajunt*, cum temporum circulis, ut non *Socrates* nascatur denuò, sed omnia *Socrati* similis, ducturus per omnia similem priori *Xantippen*, accusandus à per omnia similibus *Anyto Melitoque*.

§. 8.

Amplexus eandem mentem *Plato*, de quo ista *Fr. Toletus* (in l. 2. *Aristot. de Generat. & Corrupt.* c. 11. qu. 13. f. 338. b.). *Plato* existimavit, posse idem numero redire post corruptionem, imo de facto rediturum. Dicebat enim,
quod

quod absoluto motu octavo Sphæræ redibunt cuncta iterum, sicut erant ante: & sic redibunt eadem tempora, & iidem homines, & res & operationes: Durat autem iste motus 36. millibus annorum, vel secundum veriore 49000. quod tempus vocabat annum maximum, quo finito, dicebat, reditura omnia, quia eadem rediturae erunt causæ. An vero hæc sit sententia *Platonis*, non omnino est constitutum, *judicat Toletus*, imo *Jamblichus* non admittit hoc in *Platone* & alii multi, de quo *vid. Marsil. Ficin. (l. 11. de Theol. Platon.)*. Nec *Platonis* meminit, ubi annum mundanum descripsit *Macrobius. (l. 2. in Somn. Scipion. c. 11. p. m. 132.)* sequentem in modum; Stellæ omnes, *inquit*, & sidera, quæ infixæ Cœlo videntur, quorum proprium motum nunquam visus humanus sentire vel deprehendere potest, moventur tamen; & præter cœli volubilitatem, qua semper trahuntur, suo quoque accessu, tam fero promoventur, ut nullus hominum vita sit tam longa, quæ observatione continua factam de loco permutationem, in quo eas primum viderat, deprehendat: Mundani ergo anni finis est, cum stellæ omnes, omniaque sidera, quæ a planis habet, ac certo loco ad eundem locum ita remeaverint, ut ne una quidem Cœli stella in alio loco sit, quam in quo fuit, cum aliæ omnes ex eo loco motæ sunt, ad quem reversæ anno suo finem dederunt: ita ut lumina quoque cum erraticis quinque in iisdem locis & partibus sint, in quibus incipiente mundano anno fuerunt. Hoc autem, ut physici volunt post annorum quindecim millia peracta contingit. Ergo sicut annus Lunæ mensis est, & annus Solis duodecim menses, & aliarum stellarum, hi sunt anni, quos supra retulimus (singulorum, seu luminum, seu stellarum emenso omni cœli circuitu à certo loco in eundem locum reditus annus suus est): Ita mundanum annum 15000. quales nunc computamus, efficiunt. Ille ergo verè annus vertens vocandus est, quem non Solis, id est, unius astri, reditu metiuntur; sed quem stellarum omnium, in quocunque cœlo sunt, ad eundem locum reditus sub eadem eadem cœli totius descriptione concludit. Unde & mundanus dicitur: quia mundus propriè cœlum vocatur.

§. 9.

Sententiam hanc declarat *Fr. Toletus (c. l. f. 339. a.)* impiam, quia est expressè contra fidem nostram, & idcirco ab *Augustino (l. 12. de Civit. DEI c. 13.)* rejecta. Deinde etiam rationi contrariari eandem differit. Primò, quia aufert libertatem hominis, dum dicit, quod redibunt homines patres & filii & alia, quæ absque necessitate esse non possunt: quis enim prohibebit, quo mi-

nus in altero anno maximo iste non mutet statum, nisi ponatur necessitas? Clarius adhuc *disertissimus Thomas*. (c. l. Diff. 10. §. 11. p. 158.): Si amamus verum, sic arbitrii libertas occisissima est. Nam si cœlo centies ad idem punctum reverso centies quoque sive unus *Socrates*, sive centum tam similes inter se, quam *Sosia Mercurius* contrahent sponsalia cum *Xantippe*: quis non intelligit hunc actum non voluntati deberi, sed fati (Stoici) violentiæ? in quam quicumque vel semel inciderit, vel centies fuerit relapsus, aliter agere non possit. Præterea, *pergit Toletus*, quia aufert hominum beatitudinem, quæcunque sit illa, dum dicit, animas redituras ad corpora: sunt etiam multa alia, & manifesta impossibilia. Sed hoc maximè notandum, *concludit*, quod post illum annum maximum, quamvis redibit ad principium ista Sphæra, non tamen orbis alii redibunt ad idem punctum, in quo erant, cum incepit octavæ motus prior: & sic non redibunt eadem causæ: in hoc autem multum deceptus fuit *Plato*, cujus errorem Astrologi certissimis computationibus compererunt, nec tamen etiam, si redirent omnes, ob id effectus essent iidem numero: deessent enim causæ particulares, à quibus pendet unitas numeralis effectuum. Hunc annum pariter *Aristotelem* in supra allegato loco (§. 3.) è Philosophia expunxisse vox ἀνανάμνησις innuere videtur. Sed hæc nemini obtrudo.

§. 10.

Phylice *Aristotelem* resurrectionem corporum negasse *Petr. Pomponat.* (l. de incant. c. 8. p. 111. sq.) & *Fortun. Licet.* (l. 1. de Propens. Anim. ad corpus c. 27. p. 44.) astruxit. Sanè ista *Aristotelis* hypothesi, quæ animam rationalem in homine non habet pro forma informante, sed assistente, quæ speciem ipsi in animalium genere, si rem accuratè exputamus, non magis largiri potest, quam Nauta navi, efficitur, ut fundamenta fidei Christianæ de mortuorum resurrectione vocentur in dubium, *concludit Jac. Thomas.* (Program. 67. p. 421. sq.) cum manifestum sit, *Aristotelem* resurrectionem negasse, ideò certissimum est apud eum humanam animam esse mortalem: nisi figmentorum maximum opinionem *Averrhois* somniemus, videlicet unicam in omnibus hominibus animam, quod intelligibile est, *rationatur Petr. Pomponat.* (l. de Incant. c. 10. p. 215.)

§. 11.

Quod vero etiam ipsi DEO Resuscitationem mortuorum, imprimis in pulverem & cineres resolutorum, adeoque penitus corruptorum denegarunt Gentiles, ex confusa & obscura essentia & potentia divinæ notitiæ profluxit. Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri: tanquam Deos esse

esse inter alia sic colligimus, scribit *Seneca* (*Epist.* 118. p. m. 295.), quod omnibus de Diis opinio insita est; nec ulla gens usquam est adeò extra leges moresq; projecta, ut non aliquos Deos credat. Sed hæc notitia non sufficit cum quid sit DEUS ignorent. Nemo novit DEUM, iterum *profitetur* (*Epist.* 31. p. m. 53.) *Seneca*: Multi de illo male existimant & impune. Et alibi (*l.* 7. *nat. quest.* c. 31. p. 119.). Quid sit hoc, sine quo nil est, scire non possumus: Et miramur, si quos igniculos parum novimus, cum maxima pars mundi DEUS lateat. Quare DEUM Gentiles non agnoscere (*ad Gal.* 4. v. 8.), imo plane absque DEO esse (*ad Ephes.* c. 2. v. 12.) *Paulus Gentium Doctor* docuit. Theologiam equidem gentilium cum nostrâ comparare ausus est, & utriusque cum altera conformitatem demonstrare *Dan. Huet.* (*l.* 2. *Quest. Alnet.* c. 1. p. 98. & c. 2. p. 102.), sed quæ è Gentilium penu depromit, Christianorum sunt, neque in universum omnium sunt Gentilium, sed Philosophorum, qui cognitionem illam aut ex Hebræorum conversatione & dictis, aut libris sacris scriptisque Hebræorum hauserunt.

§. 12.

Cum igitur inter attributa divina apud Christianos non minimum sit omnipotentia, & *Augustinus* (*l.* 21. *de Civ. DEI* c. 7. p. 622.), quod in rebus miris, (inter quas etiam resurrectionem corporum mortuorum posuit,) summa credendi ratio sit omnipotentia Creatoris providè inculcet, pagani summam quidem potestatem, non tamen omnipotentiam Diis suis tribuerent, inter propositiones Christianorum risu & sibilo explodendas etiam Resuscitationem mortuorum numerarunt. Omnipotentiam equidem DEI Ethnicorum è *Proclo*, *Pythagora*, *Epicharmo* demonstrare satagit *Idem Huetius* (c. l. n. 21. p. 115.). Evolve Philosophorum de DEO diversimodè sentientium nubem ap. *Plutarchum*, (*l.* 1. *de Placit. Philos.* c. 7.), quem etiam citat *Huetius* & nil nisi tenebras plusquam Cimmerias, nebulosasque caligines offendes. Catenam etiam *Jovis* auream huc trahit *Huetius*, de qua sequentia (*l.* 8. *Iliad.* v. 17.) dum *Jovem* cæteros Deos alloquentem introduxit, *Homerus*:

*Eia age, periculum facite, ut videatis omnes,
Catenam auream de Cælo suspendentes
Omnes appendamini Dii Deæque omnes
Sed non traxeritis ex cælo in terram
Jovem summum consiliarium, neque si valdè multum laboraveritis,
Sed quando jam & ego cupidus voluero trahere
Cum ipsa terra traxero ipsoque mari:*

(PPP PPP P)

Can-

Catenam quidem dein ad verticem Olympi

Alligavero : illa verò suspensa omnia fuerint

Tantum ego superior cum Diis, superiorque sum hominibus

E dictis verò omnipotentiam quis aptè concludet? In Versu precedenti dixerat :

εἰμὶ Θεῶν κἀρτίστος ἀπάντων

vertunt :

sum Deorum fortissimus omnium.

& Minerva Jovi respondens v. 32. refert :

Bene & nos scimus, quod tua potentia non cedat ulli.

Sed nec hoc infinitam potentiam arguit, sed potentiam eminentem. Et si Jupiter est omnipotens, cur πολυθεότης introduxerunt? Si mortalium tanta multitudo, esse immortalium non minorem, (l. i. de Nat. Deor.) Cicero scripsit. Et cum mortales naturâ essent, inque numerum Deorum postmodum recepti, Deificati potius, quam DEI. Quod si tantus erat Deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & foeminae, brevi futurum erat, ut tot Diis deficerent magistratus & imperia, & nisi otiosi ac desides vivere mallent cerdones & agricolas & Fabros Deos haberemus, judicat Natal. Comes (l. i. Mythol. c. 8. p. 16.). Nec hominibus tantum collata ista eminentia sed & brutis & plantis,

Illic cœruleos, hic piscem fluminis, illic

Oppida tota canem venerantur.

Egyptii, his Porrum & cape nefas violare & frangere morsu,

O sanctas Gentes, quibus hæc nascuntur in hortis

Numina!

exclamat Juvenalis (Satyr. 15. v. 7.). In Lapides impingunt effigiatos unctos & coronatos, referente (in Octav. c. 18. §. 7.) Minucio Felice, Ethnici. Et quamvis fuerunt ex illis, qui omnipotentiam DEI prodiderunt, ex ipsius naturæ lumine tamen non hauserant, sed conversatione cum DEI populo, cum & Philosophorum præstantissimi Creationem mundi ex nihilo solenni axioma fulti rississent, & obelo notassent sarcastico, opposcentes illud: Ex nihilo nihil fit. Nos igitur non ad solius naturæ considerationem alligati, dicitur Job. Pearson. (in Expos. Symbol. Apostol. Artic. ii. p. 656.), sed res vel possibiles, vel impossibiles Dei potentia mensurantes facile demonstrabimus, nullam impossibilitatem implicare, ut mortuus resurgat, quem si lubet evolve. Discursus & demonstratio cum prolixa existat, eandem exscribere non vacat.

§. 13.

Remeationem rerum omnium Stoicam è natura demonstrare è quotidianis conabatur *Seneca* (l. 5. *Epist.* 36. p. 59.), dum scribit: observa orbem rerum in se remantium, videbis in hoc mundo nihil extinguì, sed vicibus descendere ac resurgere. Æstas abit, sed alter annus illam adducit: hyems cecidit, referent illam sui menses. Solem nox obruit, sed ipsam statim dies abiget. Stellarum iste discursus, quicquid præterierit, repetit: pars cœli levatur assidue, pars mergitur.

§. 14.

Quod si verò regenerationis mysterium oculis usurpare lubido sit, scintillæ quædam in tribus naturæ Regnis lustrandæ se objicient luculentius. In Regno minerali, metallorum fodinæ exhaustæ tractu temporis iterum aut metallicis seminibus imprægnantur, aut semina relicta matricique implicata nutrimentum arripiunt, & augmenta sumunt. In *Elva* parvâ in Tusco mari *Insula* ferro divite ferrum semel eductum à viginti annis denuò renascitur, *Otonis Tachenii* (*Hipp. Med. Clav.* c. 2. p. 41.) testimonio. Plura habet *Atban. Kircher.* (l. 4. *M. S. c.* 8. p. 215. sq. *Conf. Special. Diff.* 1. s. 1.). Ita scorix imprægnantur, sive magneti insito nutrimentum novum ex aëre asciscenti (*Evolv. Oolog. Cur. Gener. Diff.* 2. §. 81. p. 113. & §. 197. p. 207.), id tribuas, sive seminibus latentibus inque aëre se explicantibus. E capite mortuo vitrioli quamvis per fortissimam & igne aperto celebratam destillationem omnes spiritus evocentur, tamen si libero aëri per aliquot menses exponatur, ita denuò animatur & imprægnatur, ut postmodum longe generosiores, efficaciores ac vehementiores spiritus exinde elici queant, juxta *Christian. Langii* (*Patholog. Animat.* c. 15. §. 6. p. 175.) & *Christian. Adolph. Balduini Nostri* (tr. *Aurum Auræ* c. 2. p. 9.) animadversionem, & quotidianæ experientiæ assensum. Vitriolum ex aëre *Amstelodamensi* extractum à *Theod. Kerckringio* vidit *Dan. G. Morhoff* (*Epist. de Metall. transmut.* p. 29.). Vitriolum in aëre augeri, elegantissima historia probatum dedit *Joël Langelott.* (*Epist. Dedic. Experim. Tilemann. præfix.*). De Nitro res est confecta. Idem in aëre locum invenit, de quo prolixè disseruit *Joh. Mayow, Anglus* (tr. *de Sal-Nitro & Spiritu Nitro-aëreo passim*) & *Guilh. Clarke* (*Nat. Hist. nitr.* c. 2. p. 21.) qui id multis probat. Idcirco & caput hujus mortuum auræ liberæ expositum nitro iterum imprægnatur, quod in officinis, in quibus Nitrum coquitur, videre licet. De Tartaro quamvis à vegetabili Regno, huc transferre observationem *Kenelm. Dyghai* (*Orat. de Pulv. Symp.* p. 98.) forsan non injucundum erit. Hic extremo ignis gradu in igneam planè substantiam trans-

(Ppp ppp p) 2

latus,

latus, plus novies aëris ad se attrahit, quam ponderat. Quod si enim libram unicam salis Tartari benè calcionati & combusti aëri exponatis, decem Olei Tartari libras vobis suppeditabit. Monstro simile est, quod præfatum *Ken. Dygbeum* autorem habet, experimentum, memorat *Ol. Borrich. (Diff. de Orig. & Progr. Chym. p. 149.)*. Hic namque Arcevilensi, quam vocant, terra libero aëri expositâ, singulisque diebus aliquoties aqua pluvia humectata post primum mensem in eadem Vitriolum: secundo Sulphur: tertio plumbum: Stannum quarto: quinto Ferrum: Æs sexto mense reperit, in quo ramenta Argenti tenuia essent. Quod idem *D. de l' Oborie & D. Laques, Galliarum Regis Spagyricus* felicissimè tentarunt. Quomodo destructis corporibus metallorum vulgarium, imo & Auri & Argenti nova & meliora resurgere possint, per artem quædam sparfit *Job. Takius (Phasid. Philos. 3. p. 56.)*

§. 15.

Si ad vegetabile Regnum oculorum applicueris aciem, à seminibus mortuis efflorescentibus, Resurrectionem carnis naturaliter depingi ex *Augustin. (l. 3. de Trinit. c. 6.)* probat *Phil. Bonanus (p. 1. de Testac. c. 8. p. 58.)*, verbaque ejus his delineat: Admiratio non patitur, si segetes è mortuis seminibus quotidie efflorescant, ingens vero excitatur, si cadaver in tumulo reviviscat, non quia hoc sit verius, sed quia rarum. Ita ad Apostolos SERVATOR OPTIMUS (*Job. c. 12. c. 24.*): Nisi granum frumenti dejectum in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si verò mortuum fuerit, multum fructum affert. Et *Paulus (1. Corinth. c. 15. v. 36.)*. Tu quod seminas non vivificatur, nisi mortuum fuerit. Allegat *Job. Ernest. Burggrav. (Biclychn. Tit. cur. magn. & mun. Theophr. p. 123.)*. Loca è Christianis Poëtis suggerit *Cass. Barth. (l. 44. Adv. c. 29. col. 2047.)*. Tam possibile est corpus putrefactum & in nihilum (mitius hoc interpretandum,) reductum reviviscere, quam possibile est granum in terram projectum & putrefactum denuo in plantam aut herbam excrecere. Non ineptè autem reviviscendi & moriendi metaphora utitur *Apostolus*, quippe quod illa corporibus hominum magis quam ipsis seminibus convenit, commentatur *Georg. Weinrich. (comm. in 1. Epist. ad Cor. c. 15. p. 352.)*. Resurrectio mortuorum non quidem natura nota est, in naturâ tamen adumbratur quam plurimis similitudinibus. Simile ex Agriculturâ *1. Cor. 15. v. 15. Job. 12. v. 24. Jesaie c. 26. v. 19. Frieder. Balduin. (comm. in 1. ad Corinth. 15. p. 548.)*

§. 16.

Spectat huc umbratilis illa plantarum resuscitatio à Chemicis promulgata; Per ignem Gehennæ, qui est liquor Alcahest *Pamcelsi*, sciri potest, quantum alteru-

terutrius luminaris partem vegetabile (etiam incognitum , contusum ac situ obductum,) possideat non minus, quam quâ figurâ ornatum fuerit, *Helmont.* (*tr. Formar. ortus n. 89. p. 119.*). *Joseph. Quercetan.* (*in defens. contr. tr. 1. Anonym. c. 23. p. 231.*), quem *Chesneum* vocat è Gallica lingua *Jacob. Gaffarell.* (*p. 2. curios. inaudit. c. 5. §. 9. p. m. 98.*), historiam illam in triviis notam Medici Poloni, quem *Mich. Sendivogium* fuisse putat *Martin. Schoock.* (*Phys. general. Diss. 15. th. 24. p. 291.*). Habuit ille in phialis duodecim, quod recensuit *K. Digby* (*Orat. de vegetat. p. 61.*). Plures quam triginta annotat *Quercetan.* (*c. 1.*), & ex Eodem *Gvern. Rolfinck.* (*l. 6. Chym. in Art. form. red. c. 3. p. 423.*), easque Hermetico sigillo obsignatas. Sed neque hæ quidem omnibus ferè plantis demonstrandis sufficerent, quod contra mentem *Quercetani* scripsit *cit. Gaffarell.* Servabat autem in his omnium penè plantarum hæctenus cognitarum cineres, aut ut *Job. Chrysoft. Magnen.* (*in Democr. Revivisc. Diss. 2. c. 2. p. 183.*) eloquitur, in phialarum fundo pulveres ex arte præparatos, florum animas in cineribus conservabat, vivebantque in suis urnis. Spectaculum hospitibus gratum exhibiturus accensam candelam detentæ in aëre phialæ, qua Rosæ cineres præparatæ asservabantur, certa distantia supponit, vix calor sese in vitrum insinuaverat, cum ecce tibi moveri corpusculorum pulverisque populos cinerem illum leniter agitari, dum tandem post horæ ferè intervallum totus iste pulvis collecto calore undiquaque cieri cœpit; sicut dum apes alvearia mutantes in aëris medio in nubem coactæ confuso volatu hinc & inde per sua castra volitant: tandem variis agitationibus, quasi sese Atomis ad unionem quærirarent, paulatim in rosam perfectissimam corpuscula illa coaluerunt, cui neque in foliis ordo neque color, neque meditullium croceum deesse videbatur. Sed spectaculum remotâ candelâ statim esse desiit, recidentibus ad phialæ fundum Atomis, quæ calor vi, in aëre detinebantur, ut quotidie radiorum solarium beneficio festucis pulverique contingit, & unaquæque, quem in Rosâ nondum dissoluta locum occupaverat, eundem in hujuscemodi artificiosâ restitutione obtrinebat. Hæc *Magnenus*, & ex Eo *Job. Takius* (*Phas. Philos. 3. p. 43.*) & *D. Job. Lud. Hanemann.* (*Pœnic. Botan. §. 15.*). E *Quercetano* allegarunt præterea experimentum illud varii, quos citat *Illustris Noster Georg. Franc. à Franckenau* (*Append. Progr. ad Flor. Franc. p. 29.*), quibus adde *Otton. Tachen.* (*Hipp. Chymic. c. 20. p. 158.*) laudatus *Hanemann.* (*c. 1.*) *Job. Beguin.* (*l. 1. Tyroc. Chym. c. 1. p. 7.*). Artis operâ ex plantæ cineribus plantam ipsam revocari, & ex favillis in folia & caulem redire vidimus, testatur *Th. Browne* (*Relig. Med. §. 47. p. 273.*). Vidisse se etiam Romæ apud *P. Athanasium Kircherum* ejusmodi plantam, (ut

ille referebat, si benè memini,) è cineribus resuscitatam. Puto herbas, ex quibus illa fuit, non fuisse combustas, aut in cineres redactas, sed solum exsiccatas & in pulverem, redactas. Ejusmodi aliquid fieri posse ex urticis & aliis non est dubium, *commentatur (in Brown. h. l. p. 276.) L. M. Meliken.* Idem etiam Romæ apud dictum Kircherum se conspexisse retulit D. Lunckerus, cujus etiam possessorem Rodogерum Timplerum prædicat Job. Dan. Horstius (*in App. ad Epist. Med. p. 60.*)

§. 17.

Ad lixivium Plantarum congelata etiam quidam provocant, figuras & umbras earundem in superficie oculis sistentia. Primus id prodidisse mihi videtur Job. Quercetanus, ubi Experimentum D. de Lagnes (*l. 1. Pestil. Alexicac. p. 232. & l. 2. c. 5. p. 301.*) recensuit de urticæ lixivio, in quo aqua congelatâ mille urticarum figuras in illa cum radicibus, foliis, & truncis adeo perfectè descriptas & adumbratas, ut qui melius illas ad unguem expressisset figurassetque vix pictor ullus reperiretur. Astruxit idem Job. Marcus Marci (*l. 1. Id. c. 1. G. 4.*). Propriâ experientia id firmat Digbeus (*c. l. p. 65.*) Et Job. Tackius (*c. l. p. 42.*), idem Francofurti ad Moenum Dn. D. Kornmannum feliciter tentasse & perfecisse commemorat, cujus veritatem D. Sebastianus Schefferus simul comprobavit. Marggravio Lugduni Batavorum spectatam etiam memorat Ol. Borrich. (*l. 2. Hermet. Egypt. c. 5. n. 8. p. 365.*). Ex Absinthii lixivio efflorescere observavit J. D. Major. (*Diss. Epist. de Cancr. & Serp. petres. §. 38. p. 31.*), imagines fimiles Abrotano, quas verò levi manus opera continuo mutare poterat in gemina brancam ursinam vel platanum utcunque mentientia. *Conf. Dn. D. Job. Mich. Febr. (Hier. picr. qv. 2. p. 157.)* Brassicæ decoctæ aqua congelata brassicam, teste Tb. Bartholino (*tr. de Niv. us. Med. c. 8. p. 57.*), spiritibus vegetabilibus à frigore condensatis, bis etiam in literas retulit Nathanaël Highmor. (*l. 1. Disquis. Anat. p. 4. c. 5. p. 105.*), in fundo decoctionis pro Clystere à Socero nostro hujusmodi plantæ Spirituales observatæ conspiciebantur, ubi in decoctione herbarum communium pro Clystere, malvæ scil. seu bis malvæ, violarum &c. percolata adhuc calidâ & in patella frigori nocturno exposita & in superficie superiori paulò conglaciata; crastino manè figuras & imagines perfectas, tam proportionem, quam colore herbarum decoctarum invenit; quæ disrupta glacie, & aqua turbata statim disparuere.

§. 18.

Nec in decoctis saltem & lixiviis, sed & in vino congelato dispersos ramusculos cum foliis albicantibus vitem præsentantes offendit D. Ebrenfried.

Hagendorn (M. C. D. 2. A. 3. obs. 31. p. 90.). Simili modo in Aqua lacryman-
tis vitis gelu constricta figuras pampinorum & uvarum præsentari, advertit *Exc.*
Noster. Henric. Volgnad. (M. C. D. 1. A. 4. & 5. obs. 172. p. 233.), imo & in aquis
destillatis oculis se objiciunt umbræ illæ plantarum minimè terribiles. Quod
attinet fuscitabilem vim formatricem, scribit *ad Job. Schræder.* (in *Epist. ad il-*
lum data, prout l. 5. Pharmac. in Proëm. p. 266. narrat), certè sæpeque *D. Geor-*
gius Maltberus, Med. Wezlar. retulit, non semel se urticam vidisse in aqua (sine
dubio urticæ destillata,) congelata. Vidit nucis figuram in oleo nucum ex-
siccato, & pomorum succus congelatus mali figuram etiam apud amicum ex-
hibuit *Borello* (Cent. 4. obs. 62. p. 326.). Quando accuratius veras simplicium
Essentias & Salia philosophica parare docuit *Phil. Müllerus* (l. 4. *Mirac. Chy-*
mic. c. 5. p. 91.) addidit: Si omnia cum diligentia fiant; apparebit tibi in vitro
quasi per halitum forma herbæ istius, ex qua essentiam elicere intendis. Si
rubicundam absynthii, Essentiam per Cineres destilles in alembico videbis ide-
am absynthii testatur *Job. Dan. Horst.* (*Diss. 6. Comp. Phys. Hippocr. th. 4. p. 40.*
& Epist. Med. 4. p. 32.). Certa quadam operatione Sal Absynthii volatile
elevatum Alembici lateribus adhærendo plantam suam dilucidè repræsentat,
notat pariter (c. l.) *Schræderus. Add. Excell. Job. Mich. Febr.* (*Hier. picr. c. 7.*
p. 45.) *Job. Joach. Beccher.* (l. 1. *Phys. subt. s. 3. c. 4. n. 2. p. 170.*). Idem obser-
vavit in Lavendulæ sale volatili *Exc. Noster. Hesperus* (*Diss. de Ærumn. Gigant.*
c. 4. §. 47. sq. & M. C. D. 1. A. 8. obs. 9. p. 11.). Junge his quæ de Sale vola-
tili cupressino & serpillino tradidit *Ol. Borrichius* (ap. *Thom. Bartholin. V. 1.*
Act. Hassn. obs. 42. p. 78. & l. 2. Hermet. Egypt. c. 5. n. 8. p. 367.)

§. 19.

Sed facessant larvæ & umbræ, veras plantas artificiosè paratas legimus
ex cineribus, cujusque plantæ artificiosissimè elicitis: Rosam mediâ hyeme vi-
rescentem vegetantemque suis coloribus ornatam, tum reliquis, quæ nativæ
solent referre, in conspectum producere potest præstantior artifex *Martin. Ru-*
land. (*Progymnasim. Alchem. quæst. 16. p. 53.*). Rosam ex Cineribus ustis, so-
lerti tamen & ingenioso artificio excultis, & elaboratis, quatuor & viginti ho-
ris natam, adultam perfectamque recensuit *Petr. Servius* (*de Ungvent. Armor.*
& Sympath. n. 67. in Theatr. Sympath. p. 547.). Sales Herbarum præsertim ca-
lidarum, si certo quodam modo nobis cognito, fementur alias producere
speciei suæ herbas certum & multoties probatum astringit (c. l.) *Beguinus. Ich*
habe einen Apathecker zu Wien gesehen, (narrat Job. Agricol. in Job. Poppii tr.
de Antim. p. 762.), welchen von Constantinopel etliche schöne Gewächse zukom-
men,

men, unter andern auch noch gar ein zarter Zweig von den grossen Türckischen Castanien, der Zweig war aber unterwegs verdorret, da hatte Er ihn zu einen schönen crystallischen Saltz gemacht, in die Erde gethan, und mit Giessen wohl gewartet, so ist wieder ein Kraut, wie der vorige gewesen, hervor kommen, und ich zweiffle nicht, er werde seine Stärcke auch erlanget haben, denn ich darüber weggezogen. De Cinere Herbæ Foeniculi terræ commisso idem Febure (pref. in Chem.), deque sato cinere tritici Honor. Fabri (l. 2. de Plant. Generat. prop. 103. p. 57.) confirmat. Cineres plantarum, uti nos sæpè in Sale Absynthii expertæ fuimus, terræ virgini insiti intra breve tempus ejusdem speciei plantam, quæ in cineres resoluta fuerit, sunt exhibituri, consentit Athan. Kirch. (l. 2. M. S. f. 4. c. 5. p. 437. Itin. Ecstat. 2. Dial. 2. c. 5. p. 610.) Add. J. Sigism. Elsholz (l. 1. Horticult. c. 5. p. 20.) Kenelm. Digby. (de Vegetat. p. 70.) Marc. Marci (p. 3. Phil. vet. restit. subs. 4. p. 391.) Guido Broffensis (Brocensis aliis l. de Nat. Plant. c. 17.) scribit ad Theophil. Spizel. (in Epist. corp. glorios. prefix.) Heinr. Meibomius, Regius quondam Parisiis Botano - Chimycus plantæ alicujus aquam, salem & Spiritum requirit, iisque commissis & terræ mandatis, debitoque calore fotis revocari, scribit, formam plantæ in istis partibus sopitam & latitantem denuoque vegetiorem crescere ac germinare. Illustrat & mirabiliorum reddit istam relationem Joh. Dan. Horstius (c. l.) Guido Procensis Lutetiæ Parisiorum brumæ diebus mediis trium horarum spatio offert seminatas & productas plantas ad mediocrem magnitudinem, instrumento, quod ipse solertissimè in locum caloris solaris tunc temporis & loci frigide & impigrè satis operantis substituere novit. Semen pulverisatum Herbæ cujuscunque rori exponunt, atque cum plantas umbratiles, tum veras inde prodire jactitant. Talis fuit processus, quem ex Ducis Mantuani Ferdinandi Chirographo divulgavit Joh. Baptista Spontanus (Con - echidne - logia s. de Pulv. Viper. Disc.) Ferdinandi etiam III. Cesaris ap. Ath. Kircher. (c. l. p. 43.), hujusque simiam Cassp. Schottum (l. 12. Technic. Curios. c. 16. p. 885.) Archi - Duci Austriæ Maximiliano à Terentio communicatus ap. Francum à Franckenau (c. l. §. 35. p. 47.) Joh. Tackii (c. l. p. 46.) Hieron. Hirnhaim (Typh. Gen. hum. c. 9. n. 11. p. 105.) deprehendit flores. Lil. Convall. in eorundem aceti destillatione in Cucurbitâ enatos, & C. C. in vitro productum perhibet Febr. (c. l. qu. 2. p. 157.) Prodigium vegetabile dici merebitur, dum Andr. Libavius (l. 1. Syntagm. Chym. Arcan. Arcan. c. 22. in App. p. 48. & l. 4. Hexaëm. p. 357.) allegat historiam, & plantulæ ideam, quæ A. C. 1608. mense Junio, ex aquâ destillata in vitro asservata mense Novembri à Jeremia Cornario, Phil. & Med. Excell. Archiatro

Bran-

Brandenburgico Culmbacensi communicata, cujus iconem & Epistolam de eadem *ad Libavium* scriptam dignam censuit, quæ magno ipsius Operi (*M. S. c. l. p. 437.*) inseratur *Athanas. Kircher*. Simile quod observasse *Dn. Frey, Doctorem Medicinæ Weisenburgicum celeberrimum* in *Tulipâ Job. Tackius* (*c. l. p. 45.*) subdit,

§. 20.

De arcano Rosarum *Petr. Job. Faber* (*Pallad. Spagyr. c. 3. p. 460.*) sequentia jactat: Eo ipso singulis mensibus habentur novæ & recentes rosæ odoriferæ, nec rosari ipsa, ipsomet hyemis tempore foliis privantur viridibus, mortuaque ferè reviviscunt, si tantillo hujus arcani pulvere in aqua rosacea, aut Spiritu Rosarum dissoluto irroretur radix ipsius rosarii, tunc illicò prodeunt folia alabastri, & tandem ipsæ Rosæ. Singulisque mensibus id fiet modo etiam mensibus iisdem tali madefiat arcano Rosarii radix. Spectat huc etiam modus, quo ligna resuscitare voluit *Panælf.* (*l. 6. de Nat. Rer. p. m. 897.*) & iterum componere, ita, ut viridescere incipiant. De *Medea Æsonem Senem* præterlapsæ juventutis vigori restituyente, & idcirco in fervido aheno medicamen præparante *Ovidius* (*l. 7. Metamorph. Fab. 3. v. 276.*) hæc cecinit:

Arenti rimo jam pridem mitis oliva

Omnia confudit, summisque immiscuit ima

Ecce vetus calido versatus stipes aheno

Fit viridis primo: nec longo tempore frondes

Induit: & subito gravidis oneratur olivis.

At quocunque cavo spumas ejecit aheno

Ignis & in terram gutta cecidere calentes:

Vernat humus, floresque & mollia pabula surgunt:

Aquam mirabilem è Bismutho in hunc finem communicat è *Jacob. Dobryzensky de Nigroponte* (*p. 3. Amæn. Philos. de Font. prop. 1.*) *Casp. Schottus* (*c. l. c. 18. p. 889.*), de cujus tamen efficacia maximè dubito; Plura alibi (*de Plant. Monstros.*)

§. 21.

Non verò in resuscitatione vegetabilium cum phantasticâ, tum reali substitit Curiosorum industria: Sed etiam in Animalium mortuorum spectriformi præsentatione studium atque operam posuit indefessam. Attigi has umbras & phantasmata non sine delectamento *supra* (*l. 2. Tit. 10. §. 110. sq.*). Addo insuper & hoc è *Job. Carol. Rosenberg.* (*p. 2. Rhodol. c. 33. p. 313.*). Qui in destillatione secundinæ microcosmicæ varia hominum, seu Isangelorum capita

(Qq q q q q)

pau-

paulatim emergentia, atque iterum in vitro evanescencia observavit. Sed & verè reproduci bruta è Cineribus de Cancris Experimentum recitat *Comes Kenelm. Digby* (c. l. p. 69.). Ex combustæ Rubetæ cineribus, in Cucurbita Chymica vel fimo specie putrefactionis procurata resuscitari congruit cum generatione serpentum *Paracelsica*, (l. 6. de Nat. Rer. p. 897.), ubi saltem posterioris modi, dum serpens discinditur & in cucurbita in ventre equino putrescit, meminit, & restauratione Phœnicis, si ulla est talis. Non libet asserere, nec pertinaciter inficiari, differit *Andr. Libav.* (p. 4. Singul. l. 2. Batrach. c. 17. p. 385.). Ex Ranis combustis novas emergere Ranas, *Steph. Rod. Castrensis* (l. 4. de Met. Microc. c. 16. p. 222.) protulit. Ex combustis Rubetis Rubetas, iterum *Libav.* (l. c. c. 15. p. 363.). Serpentem mortuum seminarium existere aliis serpentibus, refert. *Sylv. Ratray.* (de Caus. Symp. & Antip. p. m. 54.), ubi & de Conchyliis. De Anguillis *Athanas. Kircher.* (l. 9. M. S. f. 1. c. 6. Disquis. 3. p. 140.) expelle, qua quotannis exuuntur putrefacta, vel etiam ex ipsius pellis ad saxa detritæ ramentis sine semine nascuntur. Cujus veritatem experieris, si pellem Angvillæ minutim concisam limoso stagno injeceris: Nam intra menstruum spatium novam Angvillarum pullulaginem reperiēs. Hec *Kircher.* Præter tamen Experientiam de Senecta Angvillarum loqui *Kircherum*, *Christ. Franc. Noster Paulini* (de Anguill. f. 1. c. 3. §. 9. p. 82.) judicat. Cautius *Plin.* (l. 9. c. 5.): Angvillæ atterunt se scopulis: ea strigmenta viviscunt: nec alia est eorum procreatio. Vermis exsiccatus & in pulverem redactus propinatus ei, qui vermes patitur, omnes interficit ejicitque è corpore, *Joh. B. Porta* (l. 3. Phytogr. c. 2. p. 145.) autor est. Hausit id forsàn è *Paracelso* (l. de Princip. f. de Myst. Verm. c. 10. p. 1092.). Docuit & *Jac. Th. Tabernamontan.* (l. 1. Herbar. c. 5.): è Lumbricis & cum semine Santonici exhaustis certo vermes generari: hancque fraudem & imposturam Agyrtarum & Histrionum execrandam & detestandam proclamat. Idcirco minus tutum, imò damnosum potius reputat *Magnif. G. W. Wedel.* (l. 2. Amœnit. Mat. Med. f. 2. c. 8. p. 369.), cum (α) nulla sit ratio, cur simile pellat simile, quod est contrarietatis potius, lupo lupum, cornix cornicem amat magis. (β.) Vermium semina sunt admodum materialia & infinitis modis hinc propagabilia, hinc (γ) excretos vel maximè ab hoc putaticio remedio expulsivo Lumbricos non tam in corpore præextitisse, quam generatos potius esse, vero est similis. Confer *Henric. ab Heer* (obs. med. rar. 9.). *Monconnyssium Athan. Kircher.* edocuit, muscas siccatas in pulverem redactas, & postea aqua pluviali aspersas solique expositas horæ unius spatium in muscas iterum formari, (*Vid. Journal. des Savans* T. 2. p. 1. Ephem. 29. p. 215.)

p. 215.). Kircherus alium tamen processum luci exposuit, (l. 12. M. S. f. 2. c. 4. Exp. 1. p. 381.)

§. 22.

Imaginem Resurrectionis in Chymicis operibus fisti, Petr. Job. Faber (Pallad. Spagyr. c. 7. p. 797.) concludit, & florum umbratiliū productionem à Conditore homini inditam, per quam naturæ Arcana detegerentur pronunciat Job. Marcus Marci (p. 3. Philos. Rest. Subs. 4. p. 293.). Speciem corporis glorificandi umbratilem plantam præ se ferre, Ken. Digby (c. l. p. 61.) statuit. Luculentissimum argumentum, quo corporum nostrorum futuram resuscitationem humani imbecillitas intellectus aliquo modo per hujusmodi umbratilem similitudinem concipiat, succinit (c. l. l. 12. f. 4. c. 5. Experim. 2. p. 437.) Athanas. Kircher. Quæ cum ita sint, quis non gaudeat in nobis demortuis etiam futuræ Resurrectionis luculentissima vestigia reperiri? querit Dav. Beck. (c. l. p. 245.). Non quod existimem, pergit, posse tantum summi opificis miraculum ex ullis causis naturalibus perfectè explicari aut perfici: Absit hoc: Sed ut veræ Philosophiæ naturalis hostes liquidò videant, quantus & quam mirabilis hujus cum Sacris sit consensus. Deinde Athei propriis sensibus convicti aliter ac solent, de futurâ corporum resurrectione sentire discant. Cum enim hi Scripturæ sacræ autoritati parum aut nihil tribuant, (quod dolendum sanè,) ac propterea ipsam resurrectionem nunquam fieri posse arbitrentur: obmutescunt profecto, si ejus possibilitatem ac probabilitatem è causis naturalibus demonstrabilem oculis suis viderint.

§. 23.

Cum Paracelsus modum verè Paracelsicum de Ortu pulli ex ovo somniasset, (l. 1. de Nat. Rer. p. 882.), delirare incipit: *Es mag ein jeglicher Mensch unter seinen Achseln ein Ey ausbrüten als wohl eine Henne. Es ist dabey auch noch ein größers zu wissen, nemlich, so derselbige Vogel lebendig in einem versigillirten Cucurbiten zu Pulver und Aschen verbrandt mit dem dritten Grad des Feurs, nachmabls also verschlossen gepurificirt, in der höchsten Putrefaction in ventre equino zu mucilaginischen phlegma: So magnun weiters dieselbige mucilaginisch Phlegma zum andernmahl ausgebrütet, und also ein renovirter und restaurirter Vogel werden, so diese mucilaginösische Phlegma wiederum in seine ersten Schalen und Häutlein verschlossen wird. Das heißt die Todten wieder lebendig gemacht, die Wiedergeburt und Clarificirung, welches ein grosses und hohes Miracul der Natur ist. Und nach diesen Proceß mögen alle lebendige Vögel getödtet und wieder lebendig gemacht, renovirt und restauriret werden. Das ist auch das höchst und*

(Qqq qqq q) 2

græs-

gröſſeſt Magnale und Myſterium DEI, das höchſte Geheimniß und Wunderwerck, das Gott den tödtlichen Menſchen geoffenbahret hat.

§. 24.

Convenit his pullis & avibus magnam partem cum Phoenice orientis Ave, cautè, *juxta Caſſ. Barth. (Animadv. in l. Claudian. Epigram. quod eſt de Phœnice p. 973.)* à quibusdam nuncupata, cum Aſſyriam quidam, Arabem quidam, Judam alii faciant, ut iterum è *Barthio (c. l.)* patet. Ægypto ſacram prodidit (*in Euterp. ſ. l. 2. p. m. 51.*) *Herodot.* Apud Arabes naſci & in Ægypto ex ſuo buſto redigi in vitam, *Solinus (Polyph. c. 36.)* memorat. Quomodo naſcitur apud Arabes, qui in Ægypto redigitur in vitam? Quærit (*c. l. Barthius*) quingentiſimo quoque Anno in Ægyptum venire, reliquum tempus in India circumvolare, *Philoftrat. (l. 3. de Vit. Apollon. c. 14.)* ex Indorum teſtimonio annotavit. Adde *Petr. Texel. (l. 2. Phœnix viſ. & audit. c. 1. §. 9. p. 142. & l. 3. c. 20. §. 1. p. 373.)*. Quinquaginta annis hanc vivere, iterum *Herod. (c. l.)* *Ovidius (l. 15. Metamorph. v. 395.)* *Hieron. (Epiſt. ad Preſid.)* *Ambroſ. (l. de Fid. Reſurrect.)*. Quadraginta & quingentiſ, *Mela (l. 3. c. 8.)*, *Solinus (c. l.)* Sexcentos *Philoftratum* annos notaſſe, *Raph. Volatterran. (l. 25. Philol. ſ. 605.)*, ſed incongruè, cujus errori unius interpunctionis opera ſubvenire laborat *Jac. Thoſas. (c. l. §. 35. p. 86.)*, ſexcentis ſexaginta *Plinius (l. c.)*, Mille *Martial. (l. 5. Epigr. 7.)*

*Qualiter Aſſyrios renovant incendia nidos,
Una decem quoties ſecula vixit avis.*

Mille & quadringentiſ ſexaginta, *Tacitus (l. 6. Annal. c. 28.)* *Cheremon Ægyptius* ſex annis & ſeptem millibus, ut (*ad h. l. Martial. p. 365.*) commentatur *Matth. Rader. Add. Georg. Caſſ. Kirchmaj. (Diff. Zoolog. 3. c. 1. p. 63.)*, *Petr. Texel. (c. l. l. 3. c. 18. §. 3. ſq. p. 368.)*: Quicquid ſit, Poëtæ hæc quam Philoſopho naturali digniora, ideò Phoenix vitæ longiſſimæ fuit Symbolum.

§. 25.

Et cum è cineribus ſuis ſe ipſam reſeminare perhibeatur, corporum noſtrorum Reſurrectionis futura certum proſtat argumentum reputata. Accipe pleniſſimum ac firmiſſimum hujus ſpei (Reſurrectionis corporum) ſpecimen, diſſerit *diſertiſſimus Tertullian. (l. de Reſurrect. c. 13. p. 43.)*; ſiquidem animalis eſt res, & vitæ obnoxia ac morti: Illum dico Orientis alitem peculiarem de ſingularitate famoſum, de poſteritate monſtroſum, qui ſemet ipſum libenter funerals, renovat, natali fine decedens atque ſuccedens iterum Phoenix. Doceat nos Phoenix, *inquit (c. l.) D. Ambroſ. allegatus ab Andr. Rivino (ad Dracont. Hexaëm. l. 1. v. 534.)* exemplo ſuo Reſurrectionem credere, qui ſine rationis percepti-

ceptione sibi insignia resurrectionis instaurat. Adde, quæ præterea prodidit *Job. Pier. Valerian.* (l. 20. Hieroglyph. p. 239.) *Ext. Jac. Thomafius* (c. l. §. 199.) & *Paul. Zacch.* (l. 4. quæst. Med. legal. Tit. 1. qv. 11. n. 4. p. 369.) *Job. Tack.* (*Phas. Philos.* 3. p. 24.)

§. 26.

Enim verò quod ad mortem Phœnicis attinet, commentatur *nunquam sine laude allegandus Thomafius* (c. l. §. 11. p. 80.), sciendum, quæ de genere mortis huic avi subeundæ hodie maximè viget opinio, Phœnicem videlicet vivi-combustio interire, non ab Ægyptiis eam ad nos, sed à Græcis pervenisse. Nam ex Ægyptiorum doctrina quidvis hic potius, quam rogos, aut incendium memoratur. De hac Ægyptiorum doctrina *Plinius* (c. l.) locutus fertur. Senescentem Cassia thurisque surculis constituere nidum, replere odoribus & super mori. Ex ossibus deinde & medullis ejus nasci primò ceu vermiculum: inde fieri pullum, principioque iusta funeri priori reddere & totum deferre nidum propè *Panchajam* in Solis urbem & in arâ ibi deponere. Ita solus de mortis genere dissensus Græcum Phœnicem distinguet nobis ab Ægyptio. Illi enim conflagratio, huic mors naturalis (ita plerisque visum,) vitam intercidit, concludit bene *Thomafius* (c. l. §. 44. p. 88.), cujus in hac materia industria & curiositas, ne plura in medium producarn, facit.

§. 27.

Chemicâ scientia non imbuti ad bruta & homines resuscitata confugiunt, colliguntque quidam inde Ethnicos scriptores Physicos Resurrectionis possibilitatem credidisse. Ita *Plinius*, quamvis DEO impossibilem defunctorum restitutionem asserat, (*vid. supra* §. 3.), horum tamen, qui elati revixerunt historiam texuit (l. 7. c. 52.), & herbas allegat (l. 25. c. 2.), quibus ad vitam Draconis catulum & hominem revocatos antiqui prodiderunt, adeoque resurrectionis in genere possibilitatem non penitus rejecisse videtur. Differentiæ hic locus est; corpus adhuc solidum, & non putrefactum resurgere, aut resuscitari posse, Ethnicis non ita durum credere erat, atque in pulverem & cineres resolutum adeoque penitus destructum. *Add. supra* (§. 11.). Ita hujusmodi historiarum historicorum gentiliùm libri referti deprehenduntur ab his, quibus ista curæ, ut ex dicendis apparebit.

§. 28.

Hyeme papiliones & Muscas mortuas delitescere, solari autem, aut alio calore reviviscere nemini non notum. *Vid. Franc. Baco Verulam.* (*Sylv. Sylv. Cent.* 8. n. 746. col. 957.). Muscis humore exanimatis *Plinio autore* (l. 11. c. 26.)

(Qq q q q q) 3

vita

vita redit. *Add. Petr. Apop.* (in *f. 10. probl. Arist.* 68. *f. 118. a.*). *P. J. Faber* (l. 3. *Panchym.* *f. 5. c. 5. p. 358.* *Pallad. Spagyr.* c. 2. *p. 751.*). *Fortun. Licet.* (l. 1. *de Spont. viv. ort.* c. 39. & l. 3. c. 54.). *Joh. Amos. Comen. Phys. Ref.* c. 10. *Opp. p. 168.*). *Joh. Tack.* (*Phas. Philos.* 3. *p. 39.*). *Henr. ab Heer.* (*obs. rarar.* 9.)

§. 29.

Idem de avibus & reptilibus quibusdam alii. Hirundines Autumno emori & Vere adventante reviviscere communis fert fama. Hinc resurrectionis imaginem hirundine se invenisse, proclamat *Georg. Pisides* (*Cosmurg.* v. 1305.)

Ἀνθρῶπι τιμᾶν τὴν ἀνάστασιν μάτε,

Ἀαλὸν θρωγῶν ἐκ τάφου χελίθονα.

Discas homo fidem reviviscentiae

Videns loquacem de sepulchro hirundinem.

Vertit *Pisida* pollicem premens (c. l. *p. 170.*) *Joh. Henr. Ursin.* Nec dissensit *Hieron. Elver.* (*Deambul. Vernal.* n. 76. *p. 142.*). Merito dici possunt (hirundines) imago resurrectionis nostrorum corporum. Hinc etiam primitiva Ecclesia usa est similitudine contra Ethnicos pro resurrectione mortuorum. In quem censum venit quibusdam :

Ciconia grata, peregrino hospita,

Pietati cultrix, gracilipes, crotalistria,

Avis exul hyemis, titulus tepidi temporis.

Quos versus elegantes vocat *Frid. Taubmann.* (in *Plaut. Turcul.* a. 3. *f. 2. p. 1425.*) & *Petronio* ascripsit *Mich. Neander* (*p. 2. Phil. Phys. p. 397.*) & *Jacob. Dalechamp.* (in *Plin.* l. 20. c. 13. *p. 462.*), seducti forsan à *Cœl. Lud. Rhodig.* (l. 3. *lect. antiqv.* c. 34. *col. 1316.*) & *Petr. Crinito* (l. 4. *de honest. discipl.* c. 13. *p. 168.*). Sed *Petronium* evolventi *Publium* ille allegat. Quid si de *Publio Mimo* interpreteris? Conjicit *Franc. Daniel.* (in *not. ad h. l. p. m. 61.*), nec ineptè forsan, quamvis & *Decio Laberio* eos ascribant, qui in augendo *Basil. Fabri Latinitatis Thesauro* tempus posuerunt.

§. 30.

Retulit vetustas hirundines hybernacula transmigratione loca calida sibi quærere, de quibus & *Milvis vid.* *Aristot.* (l. 8. *Hist. animal.* c. 16.), qui & antea (c. l. c. 12.), in genere de avibus id tradiderat. Cur autem in alias regiones transvolent Hirundines, causas egregiè exposuit *Joh. Bodin.* (l. 3. *Theatr. nat.* p. 364.). Cum hominem alimentis omnino inutiles sint, nec cibum hyeme reperire, nec avium rapacium cibo inservire (omnes enim incredibili celeritate transvolant,) post æstatis ac muscarum interitum, officio quod illis à conditore

tore præscriptum erat perfunctæ, ne post æquinoctium autumnale flantibus coris intereant, ad oras maritimas gregatim feruntur. Huc respexisse *Jeremiam Prophetam* (c. 8. v. 7.) sunt qui putant. Cum volatu insectorum familia nutriantur, alia causa præterea his jungenda. Constat autem singulis annis singulas deplumari aves, ne scilicet plumæ & pennæ in immensum augeantur volatuique officiant. Ne igitur iis deplumatis egestas mortem inferat torpore corripuntur, quo correptæ nec famem sentiunt, ac vaporum per poros vibratione cum plumis vires exsolvuntur emoriunturque. Digitum eò intendit *Claudian.* (l. 1. in *Eutrop.* v. 117.) dum cecinit:

*Vel qualis gelidis pluma labente pruini
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.*

Et *Georg. Pisides* (*Cosmurg.* v. 1296.)

*Bruma reducta premitur & subducitur
Inque arboris sibi fabricat trunco domum.
Ubi fasciis latet involuta ligneis
Vestisque tegmen exuit plumatilis,
Idemque vere mox redinduit novum
Velut ex suo redux sepulchro mortuus.*

vertit illos *Piside* *Jambos* *Joh. Henr. Ursin.* (l. 3. *Annal. Sacror.* c. 7. p. 170.)

S. 31.

Latibula ista in ædibus dum conglobantur in locis occultis inveniunt, aliquando in stagnorum profunditate, è qua non rarò à piscatoribus extractas Exemplis à *Mich. Neandro* (p. 1. *Physic.* p. 415. sq.) collectis constat. Memini me plures quam quos medimnus caperet, hirundines arcte coacervatas, intra piscinæ cannas sub glacie prorsus ad sensum exanimes, pulsantes tamen, reperisse *Zach. Neucranz.* (de *abstrus. Respirat. negot.* c. 10. §. 5.) commemorat. Conf. *Henric. Oldenburg.* (*Act. Philos. Angl.* A. 66. p. 288.), & ex eodem *Journal des Savans* (Tom. 3. *Ephem.* 2. p. 23.) *Athanas. Kircher.* (l. 8. *M. S. f.* 4. c. 1. p. 92.). Distinxit inter Riparias, Murarias & Domesticas *Celeb. Joh. Nicol. Pechlin.* (de *vit. sub Aqv.* c. 3. p. 36.). Ripariæ, inquit, vel scopulis adhærescunt, quales ipse vidisse memini in littore maris mediterranei prope Terracinam; aut arenarum cuniculis affiguntur, quemadmodum in arenosis Selandiæ Bataviæ collibus accidere intellexi; vel etiam volubili commercio per maris species errantes intercepto subito aëre, vel densato merguntur; id quod præ cæteris semper portentosum visum avicolas aëris hospitas adeò aquarum frui consortio, ut post longissimi etiam temporis diluvium vivaces resurgant, & desertas ante auras æquali vigore

vigore repetant. Agrestes vel cava vallium (ea enim potius, quam summa petunt, quod atmosphaera, quo terræ plano propior, hoc calidior,) aut deserta quærunt Sylvarum, ubi frigoris injurias temperant opaca; saltem ex natura aëris, cui asvetæ alia atque alia latibula. In nidis aliquando tanquam mortuas delitescere *Joh. Heidfeld* (*Sphing. Theol. Philos. c. 6. p. 161.*) annotat. Id verò à nostris quod non observatum, est quod maximè miror, quamvis id se comperisse *Hieron. Elver.* (*Deambul. vern. n. 76. p. 142.*) affirmet. A nostrorum hominum nonnullis narrari memini, commentatur *Cass. Barb.* (*in Claudian. l. 1, in Eutrop. v. 117. p. 1297.*), formas induere nescio quales pisciculorum, ita in ripis fluminum usque ad spirantem Favonium delitescere: Eo ver revehente sensim rursus implumescere & avium se choro velut postliminiò restituere. Alii flumina quidem subire persuasum habent, sed in iis tuberculi, quadam imagine obvelatas latere, uligine obrutas, & in latebras ripestris correpere quam profundissimas; sæpius accidisse affirmantes, ut casu in locum igne calidum illatæ etiam media hyeme de veterno illo morticino subito revixerint. Sed eorum fides sit penes autores, certè tamen homines quam pro talibus fingendis simpliciores. *Hæc Barthius.* Alios qui concinunt scriptores, excerpfit *Cl. Jac. Thomas.* (*Diff. de Hibern. Hirund. §. 25. sq.*), unde liquido constat, concludit *Pechlin.* (*c. l. p. 38.*), nullum adeò esse avium s. religionem, s. naturalem ductum, qui eas in septentrionem evocet magis, quàm alias partes; ubiq; latent & hic & alibi, in calido perinde & frigido aëris tractu. Igitur verni temporis sub adventum in vitam videntur redire. Scilicet & Ciconiæ hyemali frigore in lacubus latere perhibentur. Ita *Bapt. Fulgosus* (*l. 1. Memor. c. 6. p. 55.*), quis fieri posse arbitretur? aut quas rationes afferre possit ejus rei, quæ à *Gervasio Tibellio Arelatensis regni Marefcallo ad Ottonem quartum* scripta: In lacu enim ejus regionis, *monuit*, quosdam piscationi operam dantes hyeme multas ciconias veluti mutuas rete in siccum traxisse: quæ tanquam simul junctæ mutuo rostra ano infixæ habebant & calefactæ vivæ fuerunt inventæ. *Vid. Athan. Kircher.* (*l. 8. M. S. f. 4. c. 1. p. 94.*). In Lotharingia quoque juxta *Methensem urbem* in quodam alio lacu salutis anno 1467. permultæ aliæ Ciconiæ inventæ fuerunt, quæ in thermis calefactæ revixerunt. Quamvis & *Plinio* (*l. 10. c. 23.*) non dubium sit, è longinquo venire eas eodem, quo grues modo. Inde peregrina avis *Phædro* (*l. 1. Fab. 26.*). Nec est, quod quis è *Petro Bello-* *nio* reponat (*l. 2. obs. c. 30. p. 259.*), in certam regionem Ægypti aves aquaticas hyeme commeare tantâ copiâ, ut agri & prata ab iis albescant, præsertim autem Ciconiis. Quæ namque sequela Ciconiæ in certa regione Ægypti in magna copia

copia reperiuntur, ergò ex Europa hyemali tempore ad ea loca commearunt. Quid obstat cur non indigenæ esse possint, perque totum annum ibidem habitare, cum Ranarum & Serpentum copia, ciconiarum esca, luxuriet. Gemella huic est illa *Cass. Schwenckfeld. (l. 4. Theriotroph. Siles. p. 256.)*: Ciconiæ hyeme loca calidiora quærunt Africæ & Indiæ, injurias frigoris fugientes. Quod & *Hollandi* testantur, qui cum ante quinquennium novas terras inquirerent, mense Januario in Insula quadam maris Indici Ciconias plurimas conspexerunt. Nec frigoris causa latibula quærere eas certum est, sed alimentorum inopiâ cum cicurata ciconiæ tota hyeme apud nos vivant, si brutorum extis & aliis cibis nutriantur.

§. 32.

Majus Naturæ miraculum est, quod fertur de passere, vicilino qui juxta Mexicum invenitur, profitetur *Hieron. Cardan. (l. 7. de Rer. Varietat. c. 369.)*. Hic ape magnâ haud major est, seu crabrone: pluma tamen vestitur, ut par est, tenuissima, rostro longo & gracili: alitur rore ac melle & florum succis. Octobri mense uno pede annixus ramusculo hæret usque ad Aprilem, loco tecto, atque ita mortuus velut jacet: cum redeunt flores, reviviscit: atque eâ de causa passerem resuscitatum vocant. Eadem de avicula Gaurnumbi ex Aliis *Erasmi. Francisci (Dialog. 12. Die alleredelste Veränderung der gantzen Welt p. 153.) Francisc. Xymenes scribit, allegante Guilb. Pisone (l. 1. Hist. utr. Ind. Hist. med. c. 30.)*: aviculas quasdam à Mexicanis Huitzitzil appellari; testaturque eas non diutius vivere, quam durantibus floribus, iisque decidentibus rostello suo affigi arborum truncis, & sex menses ita immotas, s. mortuas, s. jejunas manere, donec pluviis redeuntibus Flora rursus campos vestiat. Non dubito, quin unica sit avis diversis nominibus expressa, in hoc solum differentes, quod una pedibus, altera rostro arbori se applicet, & ita emortua quasi pendeat. De iisdem verò argute *philosophatur J. N. Pechlin. (c. l. p. 47.)*. Quod *Xymenes* florum defectu emori bestiolas scribat, leviter id quidem & minus accuratè; eadem enim atmosphæra supra proportionem tenuis & rara, quæ floribus succidum intervertit alimentum bestiolis istis suam ex parte lympham, qua liquoris constat ratio, & aëris emungit particulas. Sanè ex qua cœli temperie florum æstimatur figura, ex eadem aviculæ vitam pendere non immeritò dixeris. Credo summam aëris raritatem, nam proportio requiritur, in culpa esse, quod nec vesiculæ commode inflari, aut pectus illud musculis pro illa parvitate grave expandi satis, ipsumque adeò corpus sustineri

(Rrr rrr r) fluidi

fluidi subtilis minietate, ut planius loquar, possit. Et hanc rationem cum in aliis Exemplis locum inveniatur facile, hic inferere operæ pretium duxi.

§. 33.

Pisces etiam suo elemento velut immori, *sepius laudatus Pechlin. (c. l. c. 4. p. 50.)* abunde explicatum dedit. Idem de serpentibus, Ranis, & Bufonibus (*p. 60. sq.*). De Ranis vulgò tradunt semestrem his esse vitam & post in limum resolvi, qui Vere repetente iterum in ranas facessit. Mirum *narrat Plinius (l. 9. c. 51.)*, semestri vita resolvuntur in limum nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eveniat. Concinit *Hieron. Cardan. (l. 1. de Sanit. Tuend. c. 30 p. 95.)*. *Athan. Kircher. (l. 12. M. S. f. 1. c. 9. p. 365.)*, qui & novam Ranarum genesin exhibuit, (*ib. f. 2. c. 7. p. 392.*). Memini ego in itinere ex Neapoli Italica Dicæarchiam versus, Ranis pluiffe, *perhibet Ælian. (l. 2. de Animal. c. 56 p. 133.)* quarum anterior pars binis innixa pedibus repebat, posterior adhuc informis & tanquam è cœno humido coalita trahebatur.

Semina limus habet virides generantia ranas:

Et generat truncas pedibus, mox apta natando,

Crura dat, utque eadem sint longis saltibus apta;

Posterior partes superat mensura priores.

Cecinit (*l. 15. Metam. v. 375.*) *Ovidius*. Junxit ranis serpentes *Job. Marc. Marci (p. 4. Philos. Restit. f. 1. p. 391.)* eosque in limum resolutos vim seminalem fervare incorruptam, indeque Vere novo aliud sibi corpus architectari, scripsit.

§. 34.

Multa hic in medium afferunt de insectis. Insecta oleo inuncta emori, olim jam *Arist. (l. 8. hist. anim. c. 27.)*; *Ælian. (l. 4. de Anim. c. 18.)* & *Plin. (l. 11. c. 19. & l. 12. c. 53.)*; *Alex. Aphrodis. (f. 1. probl. 64.)*; *Galen. (l. 2. de Simpl. c. 20.)* prodiderunt. Inde de Bombycibus *Marc. Hieron. Vida (l. 2. de Bombyc. v. 91.)*

Præterea liquido respergi corpora olivo

Mors erit extemplo, ab miseris, lucemque relinquent.

Add. *Marcell. Malpigh. (de Bombyc. p. 31.)*. Nec oleum id solum præstat, sed omnia pingvia. Ita, si muscæ venter butyro linatur, oppido exspirabit. Obstruuntur nempe comprimis ab oleo & pingvibus trachearum orificia & ideo suffocata intereunt insecta. Add. *Tb. Willif. (de Anim. Brut. c. 3. p. 19.)* *J. N. Pechlin. (c. l. c. 2. p. 33.)* *Job. Jac. Harder. (Apiar. obs. 3. p. 8.)*, ut non imme-

ritò dubites, utrum cauda infecta respirent, quod *Guilb. Harveo* (*Exerc. 2. de Mot. Cord. & Circ. Sangv. p. 159.*), ut se experimentis quibusdam posse demonstrare arbitratus fuerit, placuit, erroremque veterum recoxit *Andr. Libav.* (*l. 6. Hexaëm. s. 16. p. 549.*), non esse interceptionem respirationis, sed transpirationis: Apes tamen oleo madefactas, & emortuas aceto affuso in vitam redire, *Job. Bapt. Porta* (*l. 5. Phytogn. c. 1. p. 305.*) astruxit, hausit id forsàn è *Vincentio* (*l. 20. spec. hist. nat. c. 86.*), qui id se *Ambrosio* (*l. 5. Hexaëm. c. 22.*) debere fatetur, & qui etiam *Basilii* (*Hexaëm. Hom. 8. c. l. c. 74.*) adduxit: Apes oleo madefactæ pereunt meatibus obstructis, aceto autem statim affuso rursus reviviscunt transitibus reaseratis. Add. *Andr. Libav.* (*c. l.*), quod si & celerrime capite illito exponantur soli, vitam recuperare *Philosophus* (*l. 8. hist. anim. c. 27.*) prodidit. Condunt autem cineribus calidis, aut potius iisdem asperguntur, aut solis aut ignis calori exponuntur. Sal ipsis præterea aspergere jubet *Paracels.* (*l. 5. de Nat. Rer. p. 897.*) & *Martin. Pansa* (*de Vit. Prorog. Part. Theor. Special. c. 1. f. 6. a.*), Spiritus interior ob humiditatem penetrantem quasi corrumpitur & enecatur, qui postea, cum cinere conduntur hæc animalia, consumto humido cinerum calore, resuscitatur, *judicat* (*Prolegom. in l. de Insect. p. 7.*) *Ulysses Aldrovandus.*

§. 35.

Thelyphonon herba, ab aliis *Scorpion* vocatur, intimat *Plinius* (*l. 25. c. 20.*) propter similitudinem radicis, cujus tactu moriuntur *Scorpiones*. De *Teliotrophio* idem commemorat *Athan. Kircher.* (*l. 3. Mund. Magnet. p. 1. prælus. 2. p. 381.*), quod (in *Magnet. Regn. Nat. s. 1. c. 3. p. 15.*) repetit. *Elleborum* album contra resuscitare redidit, & quidem radicem ejusdem *Sylv. Ratray* (*Adit. ad Symp. & Antipat. p. 22.*). Succum *Ellebori Albi* habet *Franc. Redi.* (*de Insect. p. 141.*). *Scorpionum* genesin artificialem delineat iterum laudatus *Kircher.* (*l. 12. M. S. s. 2. c. 6. p. 387.*). Mori quadrantis horæ spatio, si singulis illorum supra dorsum tres aut quatuor guttæ olei olivarum instillantur (*Fr. Red. obs. de Viper. p. m. 97.*), ubi insimul miratur, quod *Albertus M.* (*l. 26. de Animal. f. 105. b.*) scripserit: Hoc quod vidi de hoc animali, est, quod cum mersissem in oleo olivæ 21. diebus vixit in vitro ambulans in fundo olei & 22. die mortuum fuit, & elevabantur ampullæ de juncturis annulorum ejus in omni parte in oleum. An hoc modo enecti resuscitari possint, cum ignarissimis scio,

§. 36.

Locustæ mortuæ reviviscere dicuntur, *Gerb. Joh. Vossius* (*l. 4. Idol. c. 97. p. 1638.*)

p. 1638.) notat; Quod crederem, si Acridophagi populi in alata quædam pediculorum genera ante mortem resolvantur, quod ex aliis recitat *Hieron. Mercurial. (l. 2. lect. Variar. c. 20. p. 116.)*. Add. *G. H. Velsch. (l. de Ven. medinens. c. 2. p. 43.)*. *Dav. Beck. (Experim. circ. rer. nat. princ. p. 242.)*. Ita Salmonem Angvillis ali, & has etiam ex intestinis affusâ aqua prodire seu generari, *Th. Bartholin. (Diff. 6. de Med. Dan. Domest. p. 286.)* dixit observatum. De vipera *Georg. Stengel. (de Monstr. c. 2. §. 12. p. 66.)*, sequentia retulit: Vidi ego præstantem Medicum, qui cum viperam triduo suspendisset, & suffocatam arbitrans, super infuso undique gypso, profiliante bestiâ vivâ ac sibilante, ac carcerium suum quærente periclitatus est. Vidi & ipse viperam, *pergit*, è gypso sepulchro redivivam.

§. 37.

De Apibus ista *Petr. Joh. Faber (l. 3. Panchym. §. 5. c. 2. p. 355. & c. 5. p. 358.)*: Enascuntur apes ex se ipsis, ut ipse Phoenix, & Formicæ sibi tumulum & sepulturam ipsæmet conficiunt, dum ad senectutem vergunt, ex humiditate viscosa aëris sibi glomerant nescio quid, ovi simile, in quo includuntur & quasi sepeliuntur, juvenes verò illud ovum in cellulas & tuguriola deponunt, ibique calore & fotu Solis exsurgunt, novæ apes & recentes. Plura de Formicarum ovo *alibi (Oolog. General. Diff. 2. §. 9. p. 61.)*. Curiosa habet de Apum Nymphis, ita namque vocat *Vir ingeniosus & judiciosus Joh. Svammerdam (Hist. Insect. General. p. 92.)*; deque Formicarum (p. 176.). Insecta in transmutationibus emori & resuscitari *Joh. Marc. Marci (p. 3. Phil. Vet. Restit. subs. 3. p. 375.)* prodidit.

§. 38.

In Sicilia, referunt, aquæ vorticem esse, in quem mersæ aves reliquaque animantia suffocata vitæ restituantur, *Aristot. (de Mirab. Auscult. p. m. 1086.)* meminit. Ad *Agnanæ lacum* est Antrum, ubi ingressum animal quasi moritur: ad aquam verò delatum reviviscit, scribit *Th. Campanella (l. 4. de Sens. Rer. c. 7. p. 64.)*. Spelunca ista Antrum canis (*la Crotta de Cani*) inter Neapolim & Puteolos conspicienda versus septentrionem. In hanc quatuor cum dimidio passus longam duos circiter latam, altam verò dimidiam hominis staturam, occurrentis rustici manibus ereptum catellum hilarem & pulcherri-
mum pedibus alligatum dimidio solum corpore ingressus sodalitii nostri Hybernus quidam faciendi periculi gratia introduxit: Citius autem, quam bis orando absolvi posset Oratio Dominica retractus canis Apoplexia vel Syncope affectus sine sensu & motu fixis & inversis oculis visus est; Verum vinculis suis solutus & vicini nec plus 12. passus distantis *Agnani lacus* aqua con-

sper-

persus, momento quasi ad vitam redire, latrare, saltitare & abblandiri nobis, non sine stupore, observatus est, ploranti rustico redditus, narrat *Job. Nicol. Binninger* (*Cent. 1. obs. 22. p. 25.*). Alia experimenta recitant *Kircher*. (*l. 4. M. S. f. 1. c. 5. p. 191. sq.*). *Joh. Fabr. Lync.* (*Expos. ad Nard. Ant. Recch. Animal. nov. Hispan. p. 782.*). *Christ. Francisc. Paulin.* (*f. 2. Cynogr. membr. l. c. 3. §. 7. p. 90.*) *Joh. Beverovic.* (*p. 1. Thesaur. Sanitat. c. 2. p. 7.*). *Maximil. Misson.* (*p. 4. Itiner. Epist. 23. p. 384.*)

§. 39.

Nullum unquam animal à mortuis resuscitatum legimus, indicat *Henric. Cornel. Agrippa* (*de Vanit. Scient. c. 102. quo ad Asini Encomium digreditur p. m. 243.*), præter asinum illum, quem *B. Germanus Britonum Episcopus* in vitam revocavit, quo insigni miraculo ostensum videtur, asinum ipsum etiam post hanc vitam participare immortalitatis. Sed in trabalem errorem impegissee *Agrippam*, sequens *Th. Barthol.* (*de Peregrin. Med. p. 36.*) evincit narratio: In oppido & Castello (*Apuliæ*) *Paulo* maritima ascenditur per colliculum ad Monasterium *S. Francisci*, ubi *S. Franciscus de Paula* habitaverat. Ibidem fons est limpidus ejusdem nomine insignitus, in quo ad vitam dicitur revocasse pisces assatos ad se delatos, in cujus rei fidem servatur in templo patina, in qua cocti & resuscitati. Contrariatur *Agrippæ* non infimus sui ordinis socius, *H. Engelgrave* (*p. 2. Cæl. Empyr. p. 799.*) *Asinina capita S. Nicolaus* asinis restituit, è *F. Ant. Beatio* (*in Vit. Ambr. Nolan.*) dum scripsit: Festivum & hoc, & inter miranda, quæ *Myrensis Antistes* (*Nicolaus*) patravit maximè ridiculum miraculum. Nolum ipse cum Diacono, asinis ambo insidentes, proficiscebatur, quo eodem tempore ad idem hospitium, alii quoque equis aut lectica vecti, divertebant. Quod ut vidit stabularius, hypocritam *S. Nicolaum* sugillavit, qui hac humilitatis specie se sanctum venditaret. Ut igitur illum, cum socio ultro perrecturum, equos sumere cogat, de nocte utrumque asinum capite obruncat. Diaconus mane venit, ut asinos itineri pararet, & non nisi trunca capitibus videt cadavera. Accurrit ad *D. Nicolaum*, qui subridens, accipe, inquit, acum cum filo & assue capita cadaveribus, & divino auxilio ad vitam redibunt asini ac sibi nobisque restituentur. Jussa exequitur Diaconus, rejecta in angulum accipit capita, sed ut adhuc tenebræ erant, caput subnigri assuit albo, atque ita cum alieno capite uterque asinus revixit, mirante cum socio stabulario & veniam delicti postulante. Stupendum miraculum in asinis perpetratum marginale habet & sanè dignum quod *Milesiis fabulis* inseratur.

§. 140.

Motum ossium sepulcorum è terra, in Ægypto etiam in Resurrectionis futuræ testimonium relatum comperio. Quid verò de isto sentiendum supra (l. 2. Tit. 5.) monitum. *Lucomorios* populos singulis annis à 17. Novembr. usq; ad 24. April. secedere sub terram, mori, & exacto prædicto tempore, reviviscere, & in auras prodire olim fama sparsa. Inter historicos, qui id in literas retulerunt, eminet *Guagninus* (p. 2. *Rer. Polon.* p. 207.), è quo *Henric. Karnmann.* (p. 2. *m. m. c.* 41.), *Strozz. Cigogna* (l. 4. *omnifar. Mag.* c. 7. p. 535.), *Francisc. Cites.* (de *Abstinent. Consol.*), *Dan. Sennert.* (l. 3. *Med. Pract.* p. 1. f. 2. c. 7. p. 77. sq.). *Erasm. Francisc.* (p. 2. *Theatr.* p. 935.). Sed hos subterraneis hominibus accenseas, quos aëris & frigoris inclementia loca subterranea ad tempus petere cogit.

§. 41.

Propius ad scopum collimant observationes, quando quosdam spontè revixisse legimus; quosdam ab aliis resuscitados. Prioris generis, quos elatos revixisse censuit *Plin.* (l. 7. c. 52.) *Eris, Armenii filius, natione Pamphylius*, multis acceptis vulneribus inter mortuos ad decimum diem usque relictus, deinde duodecimo ad sepulturam sublatus in rogo revixit, & mira quædam sibi visa, dum ex animis jaceret, narravit. Historiam vide sis ap. *Platon.* (l. 10. de *Republ.* p. m. 528.). De hoc illud *Georg. Hornii* (ad *Sulpic. Sever.* l. 1. *hist. sacr.* p. 219.) addere lubet. Hautquaquam dubito, scribit, quin *Eris Armenius* sit ille miles Syrus, qui contactu ossium *Elie* suscitatus. Quis enim dubitet, famam de eo longè lateque sparsam ad Græcos pervenisse? quia autem Syria Aram, hinc ipsi eum fecere Armenium. *Clement. Alex.* (l. 5. *Stromat.* p. m. 436.) *Zoroaster* vocatur, ubi hæc leguntur verba: Hæc conscripsit *Zoroaster, Armenii filius, genere Pamphylius*, in bello mortuus cum essem apud inferos existens à Diis didici. Hunc *Zoroastrem* cum duodecimo die post mortem in rogo positus revixisse, ac fortasse quidem resurrectionem, fortasse autem & illæ tacitè significat, quod per 12. signa animæ viam capessunt ad assumptionem. Vid. *Petr. Dan. Huet.* (Demonstr. *Evang.* p. 151. & p. 1041.), qui pro Armenio Armonium esse legendum è *Plutarcho* & *Ænea Gazeo* confirmare satagit. Nec *Platoni* adhibeo fidem, judicat *Anton. Santorell.* (Post. *Prax.* c. 40. p. 134.). De *Ero Pamphilio*, sed illud confictum putat, ut aliquam proprio placito de egressu animæ à corpore, & ejusdem ad corpus regressu, astrueret fidem, aut non fuit ille miles motu omni & sensu destitutus. *Platonem* id confixisse, ut metu inferorum homines à peccando deterreret *Justinus Martyr.* (in *Paranes.*)

fu-

suspiciatur. Spectat huc *Thespesii* historia ap. *Plutarch.* (l. de Ser. Num. vind.). De puero sepulchro mandando reviviscente *Joh. W. Valvasor* (l. 11. *Carinth.* s. 5. p. 1. p. 717.). Plura collegit *Th. Zwinger.* (l. 18. *Theatr. col.* 850.) *Illustr. Georg. Hieron. Velsch.* (Cent. 1. obs. n. 100. p. 67.), ubi etiam mulieris Colonienſis hſtoriam verſibus deſcriptam exhibet. Simile exemplum de virgine Bohemicâ annotavit *Bobuſl. Balbin.* (Dec. 1. Miſc. Bohem. c. 18. §. 3. p. 215.). De Artificis Coniuge Apoplexiâ tactâ nomine *Men vache Zupotiers*, idem ſuo tempore accidiffe, teſtatur *Max. Miſſon.* (p. 1. *Itiner. Epist.* 5. p. 51.), dedi etiam quædam collecta ſuprà (Diff. general. ſ. 1. de Cadav. §. 12.). Inde cecinit *Manil.* (l. 4. c. 1. v. 71.):

*Ex ipſis quidam elati rediere ſepulcris
Atque his vita duplex, illis vix contigit una.*

§. 42.

Quis dicitur ter inter mortuos numeratus in S. S.? quærit *Athanaſ.* (*Ad Antioch. qv.* 64. T. 2. f. 291.), & reſpondet, de *Jona* id manifeſtum eſt. Nam uti vetus fert fama hic viduæ fuerat filius, quem *Elias Prophetæ* ex morte in vitam revocavit: iterum in Ceto vita functus eſt, & tertium ſupremum obiit diem. Quod ad primum aſſertum, languidum applauſum à Theologis noſtris tulit, cum temporis ratio inter hunc & illum diſſonet. Nam *Elias Sareptanæ* filium circiter A. M. 3040. reſuſcitavit, & anno 3056. *Joram* imperante, in coelos translatus eſt (2. Reg. 2. v. 11.). Cum *Jonas* 3119. ſub *Jeroboamo II.* poſt annos fermè 80. vixerit. Quem errorem *B. noſter Mart. Luther.* (*Pref. in Jonam*) jam tetigit. *Jonas* præterea Hebræus fuit, non gentilis, ut *Sareptæ* filius, & quomodo ſub *Achab* eſt ſuſcitatus; ſub *Jeroboam* prophetatus. Vid. *Joh. Mercer.* (*Comment. in 5. Prophet. prior. minor. in Jon. c. 1. p. 408.*). Quod ad ſecundum, à Ceto abſorptus eſt quidem *Jonas*, ſed vivus. Egregiè *Paulin.* (*ad Cyther. v.* 219.)

Recurrere ad Jonam libet.

Commenta Domini mira: merſus æquore

Intactus undis fluctuat,

Vivus voratus, quique glutivit, manet

Vivente jejunus cibo.

Et præda cum ſit eſca non eſt belluæ

Domoque ventris utitur.

Et paulò poſt: (v. 230.)

Corpus tenetur corpore ac mentis fuga

Terrena vincla non tenent:

In-

*Inclusus alvo carcerem rumpit prece,
Auresque pertingit DEI.
Orationi liber & vinctus fuga
Fide sua sese arguit.*

Oratione nempe in alvo balenæ Numen læsum fatigat submissa voce, ut (c.2. v.1.) patet. Quid ultra?

*In mare dejectum spatioso bellua rictu
Cepit, & innocuum vastâ ructavit ab alvo.*

(Claud. Mammert. contr. van. Poët. v.104.)

§. 43.

Ludovicus de Civile Nobilis Normannus, ter mortuus, ter sepultus, ter à morte surrexisse dicitur Anshelm. Zieglero, (Labyrinth. der Zeit, n. 404. p. 826.). Mulieres animas quatuor habere dicuntur, quod politico loquendi modo Hipp. (l.5. Epid. Hist. 42. p.m. 244.), de quadam muliere loquens ait: ἡ Ξένους πέντις, mortua est quinquies, ut è vita discesse putaretur. Ita Gvilb. Ballon. (l.1. Epid. & Ephemer. p.156.). Lepidè hoc ipso perstrinxit H. Cardan. J. C. Scaliger. (Exerc. 102. f.5. p.375.). Cum tuum Magnetem, animadvertit, audio redivivum: venit in mentem verborum mihi, quæ sunt in Epidemion quinto scripta. Janus (forfan est Mares ex Erypia, qui tempore Noachi vixit, de quo ex aliis Henric. Kornmann. p.2.m.m.c.8.), ter à morte revixit, vixit annos centum & viginti, juxta Ælian. (l.9. var. histor. c.16.). Nihil Cicero (quæst. Tusc.), notat Joach. Camerar. (ad h. l.), ita hystericas bis vel ter mori vulgum adserere Job. Matthæus (qv. med. 4. p.310.) memorat.

§. 44.

Quod ad Resuscitados, pagani varios sistunt. Mercurius animarum quæstor, Ψυχῶν τιμῆας, Diogeni Laërtio (l.8. de vit. Phil. p.887.). De illo Virgil. (l.4. Æneid. v.242.)

*Tum virgam capit, hac animas ille evocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos adimitque & lumina morte resignat.*

Physicè hanc virgulam totamque historiam exposuit. Job. Boccac. (l.2. de geneal. Deor. c.7. p.55. & c.20. p.67.). Chymicè O. Borrich. (de orig. & progr. Chem. p.54. & l.1. Hermet. c.3. m.18. p.86.). Magum fuisse Prudent. (l.1. in Symmach. v.88.) verisimile est, inde canit:

*Magnus habetur
Ille Deus, cujus dedit experientia fures:*

Nec

*Nec non Thessalica doctissimus ille Magia
Traditur extinctas sumta moderamine virga
In lucem revocasse animas, cocythia lethi
Jura resignasse sursum revolantibus umbris.*

Paulò post: (v. 96. sq.)

*Murmure nam magico tenues excire figuras
Atque sepulchrales scite incantate favillas.*

§. 45.

Æsculapius resuscitavit Glaucum, Andropedem, Tyndarum, Hymenaum, Hippolitum, Capaneum &c. Andr. Tiraquell. (de Nobilit. c. 31.), Kornmann. (p. 2. c. 6. & 7.), Job. Tack. (Phasid. phil. 3. p. 58.), Job. Nic. Pechlin. (de vit. sub. Aqu. c. 7. p. 83.), quem Jupiter ob inventam hanc artem fulmine confecit, (Natal. Com. l. 4. Mythol. c. 11. p. 368. Th. Barthol. de Luc. c. 6. p. 47.). *Asclepiades* cum occurisset ignoto funeri relatum hominem à rogo servabat, teste Plinio (l. 26. c. 3.). De Orpheo historia in vulgus nota,

*Hic sensum scopulis, & sylvis addidit aures,
Et Diti lacrymas & morti denique finem.*

(Manil. l. 5. Astron. c. 1. v. 297.) Euridicem nempe Conjugem Cytharæ modulamine ad superos reduxit. Allusi ad illud Timoth. Polus. (l. 1. Epigr. 103.), quando de Eva cecinit:

*Duxit ab infernis Orpheus Citharysta maritam,
Duxit ad infernos Eva marita Virum.*

Inter minutula retulit, quæ fecit ap. Lucian. (T. 2. op. in Philopseud. p. 335.) Hyperboccus quidam, quo pacto amores immiserit ac dæmones exegerit, mortuosque marcidos in vitam revocarit. Puellam ab Apollonio à morte excitatam Philostrat. (l. 4. vit. Apoll. c. 16.) prodidit. Simonem Magum idem præstitisse, ex aliis Job. Bodin. (l. 2. Demonom. c. 6.) profitetur. Plura paucis Petr. Dan. Huet. (l. 2. quæst. Alnet. c. 12. n. 30. p. 230.)

§. 46.

Hujus certitudinem, ut firment, ceremonias, verba, quin & remedia mortuos in vitam revocantia in medium afferre non verentur. Ceremoniæ & Sacrificia circa umbrarum educationem huc referenda ex supra (l. 2. Tit. 10.) datis. Verba, soni inconditi, & murmura sunt, Magis maximè solennia. Lepida est illa ad Zachliam Ægyptii Prophetam apud Mandaurenses Philosophum (l. 2. Metam. p. m. 213.) oratio & compellatio, Miserece sacerdos: miserece per coelestia sidera, per inferna numina, per naturalia elementa, per

(S ss sss S)

noctu-

nocturna silentia, & adepta Coptica, per incrementa Nilotica & arcana Memphitica, & siftra Phariaca; da brevem dolis usuram, & in æternum conditis oculis modicam lucem infunde. Propheta sic propitiatus herbulam quampiam ter ob os, & aliam pectori ejus imponit. Tunc orientem obversus & incrementa Solis augusti tacitus imprecatus venerabili scena facies & studia præsentium ad miraculum tantum certatim advexit. Jam tumore pectus extolli, jam salubris vena pulsari, jam spiritu corpus impleri, & assurgit cadaver & profatur adolescens.

§. 47.

Herbas tales dari, quibus umbræ evocentur & mortui resuscitentur, veteribus persuasum. Sic dicunt Synochitide umbras inferiorum evocatas teneri, *recenset* *Henr. Kornmann.* (l. 2. m. m. c. 22.) *herba Xanthus* (l. 1. hist.) tradit occisum Draconis catulum revocatum ad vitam à parente herba, quam balin, Halin alii nominant, eademque *Thylonem*, quem Draco occiderat restitutum salutis *Plin.* (l. 25. c. 3.) memorat, & *subjungit*, Juba in Arabia herba ad vitam revocatum hominem tradit. Agliophotidi id dant quidam, de quo silent *Ælian.* (l. 14. de Animal. c. 27.) & *Plin.* (l. 14. c. 17.), qui nomen evolventes noctu lucem spargere solum contendunt. Add. *Conrad. Gesner.* (l. de Herb. Noct. Lucent.). Sic Diadotos lapis ejus fertur esse virtutis; annectit *Kornmann.* (c. l. de M. S. de Gemm. & Lap. pretios.), si apponatur mortuo vel attactu solum, mortuum resuscitare ad vitam, sed mortuus non loquitur, nec pedes figere potest.

§. 48.

Glaucus poto melle resurrexit, in proverbio est. Rationem quidam dant hunc in modum, commentatur *Erasm.* (in Adag. p. 592.), *Glaucus* quidam poto melle ob bilem pene exanimatus est. Ad hunc multis accurrentibus Medicis polydos herba, quam Draconem vocant, eum restituit. Quomodo hæc consonant, poto melle mortuus est *Glaucus* & revixit? Melle poto mortuus herba adhibita resuscitatus. Mortuus quomodo mel deglutiet? Quod si de *Glauco* Minois & *Pasiphaës* filio id interpretari vellet, hic melle non revixit, sed in dolium melle plenum cecidit & suffocatus interiit, herba tamen à serpente allata spiritum recepit. *Vid. Hygin.* (Fab. 136. p. 153.) *Palephat.* (Incredib. c. 27.). De herba cujus tactu pisces mortui vitam receperunt postliminio, ipseque *Glaucus* immortalis factus, evolvatur *Nat. Comes* (l. 8. Mythol. c. 5. p. 830.). Cæterum & *Æsculapium Glaucum* vitæ redonasse, modo (§. 48.) dictum. *Herculem* Coturnicis odore recreatum vitæ usuram recepisse, scomma puto. Narrant siquidem Adagiorum scriptores, & inter hos *Erasmus* (c. l. p. 590.)

590.) ex Athenæo (l. 9. *Dipnosoph.*) Herculem Jovis & Asteriæ filium in Libiam proficiscentem à Typhone fuisse interemtum: revocatum autem in vitam odore coturnicis, (quæ ipsi in deliciis fuit, cum viva incenderetur), illi ab Jolao admotæ, & ob eam causam Phænices Herculi coturnices sacrificare.

§. 49.

Patere è dictis poterit non omnes omninò è gentium contubernio æstimasse, resurrectionem mortuorum esse impossibilem, sed eam fieri subsidiis naturalibus verbisque inconditis, murmure magico, & aliis adhibitis ceremoniis; Quod verò naturaliter eam posse contingere voluerint, in eo miris modis decepti sunt. Jactarunt inter Philosophos Christianos *Petr. Pomponatius* (l. de *Incant.* c. 10. p. 174. & p. 199.), qui Necromantiam fortasse ex artificio, s. hominum ingenio fieri posse per virtutem herbarum lapidum, vel horum similium non quidem affirmat: Multa tamen esse possibilia, quæ quoniam nobis nota, non sunt, ea negamus: Talia enim non nisi impossibilia videntur. Audiamus *Eundem* iterum (c. l. p. 215.): Num quid resurrectio salvari possit per naturalem causam? *quærit, & reponit*, mihi videtur, quod ponentes animam immortalem, naturalis est resurrectio, & arte procurari potest. Unde videmus *Platonem, Zoroastrem* & omnes Magos resurrectionem potuisse, ut *Marsilius Ficin.* de *eis* (c. 2. 4. & 12. *Theologiæ Platonis*) refert. Quare non inconvenit, hos aliquem excitare posse hominem à mortuis. *Hec Pomponatius.*

§. 50.

E Recentioribus *Bernhard. Connor.* (*Evang. Med. s. Med. Mystic. Art. 13. p. 84.*) distinxit inter corpora ante biduum, vel triduum, & ante bis mille annos extincta: Qui ante triduum mortui sunt, *scribit*, alio modo reviviscere debent, ac si illi ante plura secula obierunt. Prioris generis corpora vel patibulo suspensa sunt, vel in aquis immersa, vel subitâ morte, Syncope nempe, vel Apoplexia correpta, vel vulnere confossa, vel morbo quodam interno, in cruoris massa, vel in spiritibus sæviante, extincta sunt. Qui in furca suffocatur, vel in aqua immergitur, perit, quia defectu respirationis sanguis in pulmonibus stagnans ad Cerebrum ascendere & spiritus animales, quibus imprægnatur in glandulosa Cerebri filtra exonerare non potest; qui spiritus vitam, motum nempe & sensum omnibus corporis partibus largiuntur, renovata postero post obitum die respiratione, & indito torpescitibus humoribus fermentationis & circuitus motu, spiritus animales in debita copia secernentur in Cerebro & vitalis motus munia restaurabunt, quoniam solidæ partes adhuc integræ sunt, & putredine nondum eliquatæ. Qui syncope vel Apoplexia corripitur, mo-

ritur, quia Cordis & spirituum animalium motus cessat, renovato utriusque motu exanime corpus reviviscet. Qui lethali vulnere effossus est, occidit, quia ab effuso nimio cruore spiritus & vires prosteruntur: sanguis effusus, vel alius in venas remissus, & in pristinum motum clauso vulnere concitatus exangve corpus ad vitam restituet. Qui morbo interno elanguet, ex defectu intestini & circularis motus in sanguine tanquam consumto τὸ βιολιχτὸς pabulo extingvitur, qui motus perit, vel quia salina, seu fermentativa sanguinis principia, præ nimio motu, uti in febribus, attrita, vappescunt, aut evolant, vel è redundante colluvie serosa nimis diluta sunt, vel nimis fixa, aut ab affuso acido veneno, vel à sæviante frigore coagulata sunt. Si alimenta sanguinis evolarunt, iterum coacervari possunt. Si nimio phlegmate dissoluta, serum evacuari potest. Si concreta vel congelata sit coccinei laticis massa, attenuari, rarefieri & fermentari potest. Sic quomodocumque humanum corpus pereat, post biduum aut triduum à morte, nondum resoluta partium solidarum textura pristinum humorum motum & vitam recuperare potest. *Hactenus Connor*, qui *Autor* quia non in omnium manibus, verba ejus, prout jacent, apponere commodum duxi.

§. 51.

Rationes *Authoris* nulla noto animadversione, modum tamen applicandi edoceret vellem. Si viventi adhuc, aut agonisanti Consilium præscribere debuisset, id optimè hoc ipso præstitisset, mortuo vero ante biduum vel triduum corpori quomodo hoc applicabitur, cum anima excesserit, corpus refrixerit, machinæ corporeæ motus feriat, nec videam, quomodo animâ absente fluiditatem suam obtinere possint humores, & in iis nidulantes spiritus, seu ætheræ portiones undulare. Nec ipsa anima semel separata corpus mortuum subire, cum semel sublata ejus cum corpore conjugatione, cadaver sit, maneatque corpus humanum, adeoque soli corruptioni & putredini post devovendum. Verè *Connor* (c. l. artic. 5. p. 31.), etiamsi vulgò existimemus, quod corpora omnia à se invicem moveantur, à DEO tamen solo verè immediatè & unicè moventur. Antecessorem habet *Renat. Cartesium* (p. 2. princip. *Philos.* n. 36. p. 31.), qui & causam universalem & primariam motus DEUM ipsum constituit. Motus est à vita, vita à DEO, philosophatur *Job. Joach. Beccher.* (*Phys. subt. supplem.* 2. n. 3. p. 2.). Indidit hunc corporibus pro eorundem constitutione, eorundemque principio seminali, ut *Th. Schirlæus* (*de Lap. in Macrocosm. & Microcosm. præf. ad Lect.* p. 12.). Et si motus impedimenta non ab anima, sed ab organis variè affectis proveniunt, ut cum *Job. Marc.*
Marci

Marci (p. 1. *Othosoph.* c. 12. p. 20.) multi è Recentioribus volunt, idque in corpore adhuc vivente, quomodo ille produceretur in corpore mortuo rigido & frigido? quin & post biduum aut triduum in putridorum censum relato.

§. 52.

Et quia in laqueo strangulatis vitam sperabit, quispiam, quibus vi vita excussa est? In aliis morbis quibusdam lente vita aliquando excutitur occultatur, aliquando, ut in semimortis clarum evadit. Sed hæc non est vera mors animæque & corporis dijugatio, sed spiritus & animæ Ecclipsis, & hæc veræ resuscitationis titulum non meretur, inque Apoplecticis, Syncopticis & uterinâ passione correptis aliquando deprehenditur. Quod si in vulneratis Spiritus & sanguinem profusum alieno sanguine reparare quis conaretur, sanguis in corpore extremè frigido quomodo servabit motum suum, ut frigiditate ejus motus non interpelletur, sed ejus circulo corpus calorem postliminio recuperet & actiones corporis restauret? Quod si vas magnum internum in corpore atque viscus ipsum læsum fuerit, quomodo læsionem obdurabit quispiam, ne per hanc injectus sanguis in corporis cavitatem frustra elabatur? Reliquum attingere non placet, cum eorum impossibilitas vel spontè pelluceat.

§. 53.

Durum autem *Connorio* (p. 92.) videtur, quod possit idem homo renasci sine eodem corpore. Si quid enim in redivivo homine resurgit, corpus necessariò esse debet. Anima namque rationalis resurgere non potest, quia à corporis mancipio soluta, eadem semper incorrupta & immutata existit. Resurgit igitur, quod cecidit, nempe corpus. Corpus autem ex quavis materia construere, non est extinctum corpus resuscitare, sed novum & alienum corpus formare, (p. 93.). Corpus igitur *juxta Eundem* (p. 89.) debet esse una eademque numero materia, debet esse una eademque terræ, aquæ, salis & sulphuris proportio, etiamsi necesse non sit, ut eadem sit, quæ olim, ipsorum quantitas. Debent hæ partes servare eundem situm, quem antea habuerunt. Opus est prætereà, ut partes, quæ nunc salinæ, sulphureæ, aqueæ & terreæ eadem sint, quæ olim fuerunt salinæ, sulphureæ, aqueæ & terreæ. Ex defectu enim harum conditionum etiamsi eadem omnino sit materia idem numero non erit corpus. Ita asserunt è Theologis nostratibus animas non resurrecturas, cum non ceciderint, immortalesque sint, sed solum corpus. Identitatem vero Resurgentium corporum præbent ex voce ipsa. Quod non idem est cum eo quod cecidit, id non resurgit. Ulti, quod nunquam valuit, non

(Sff fff f) 3

recon-

reconvalescit, ita quod nunquam vixit, non reviviscit : quod nunquam stetit & cecidit, non resurget, seu iterum surget. Vid. B. Johann. Adam. Scherzer. (*Defin. Theol. Loc. 20. §. 4. p. 579.*) Theophil. Spizel. (*Consid. Corp. glorios. §. 6. p. 9. & n. 13. p. 30.*)

§. 54.

Quod etiam identitas numerica in mutilis naturâ & imperfectis v. g. in his, qui absque brachiis, manibus, pedibus & digitis, forsan & naso, auribus & oculis prognati obtineat, ita ut tales sint mutili, ob dictam causam, resurgant, disquirendum. Si materia à materia partium deficientium restauranda, impossibile quid videtur, cum absentia partis & materiæ obfentiam inferat. An igitur talis in vita temporali mutilus integro corpore omnibusque partibus absoluto, quoad partes integras, s. præsentis dicetur resuscitatus, quoad deficientes vero creatus, curiosum est problema. Interim audiamus *laudatum Scherzer. (c. l. p. 581.)*, quod identitas illa numerica debeat etiam relinquere corpora imperfecta, quæ hic fuerunt mutila, (seu propterea $\alpha\pi\alpha\gamma$ non possit resurgere binis pedibus, ne fiat numero diversus,) temerè asseras. Nam complementum illud debetur homini ex integritate primâ & conditione corporis organici ab ipso Creatore instituta. Nec perfectio superveniens eidem numericam identitatem tollit: Sicuti propter manum amputatam *Petrus* non fit numero diversus à se ipso. Sed hæc potius perfectionem, quam materiam numericam, è qua perficiendum corpus mutilum natura respiciunt. Nec militat illud *Georg. Stengelii (de Monstr. c. 17. §. 10. p. 614.)*, qui infantes & pygmæos in staturâ perfectâ uti & Gigantes ea magnitudine, qua ferè CHRISTUS fuit, dixit resurrecturos, & necesse esse arguit Gigantibus aliquid de materiâ demi, & infantibus & pumilis aliquid addi, quod identitati ac veritati ejusdem hominis officit: sicut neque in iis, qui ab aliis hominibus devorati sunt; quorum proinde materia à pluribus animabus fuit informata, & jam adhuc, jam ad illum hominem pertinebat. Nihil inquam, *pergit*, officit, quia præter alias rationes à *S. Thoma (in Suppl. qu. 8. ad. 3.)* assignatas, sufficit tantum materiæ tunc virtute suppleri aliunde, quantum opus est ad perfectionem quantitatis. Nec per hoc aliquid præjudicatur identitati in numero, sicut nec præjudicatur per hoc, quod partes secundum materiam fluunt & refluunt, ait *Doctor*.

§. 55.

Addit *Connor (p. 101.)*, ut idem numero corpus humanum denuò redintegretur, non opus est, ut tota eadem materia moles & quantitas & idem elementarium partium numerus iterum sibi adoptetur & resurgat; sed sufficit, ut earun-

earundem partium tanta quantitas invicem admisceatur, quanta requiritur organico corpori conficiendo; ut enim idem sit corpus organicum, non necesse est, ut habeat easdem omninò dimensiones, aut molem, aut pondus; sed ut habeat eandem materiam cum eadem organorum fabricâ, situ & numero: Et paulo post, (p. 107.), *παλιγγενετοί* homines, neque in eodem statu penitus, in quo mortuî sunt, neque cum trigenarii hominis mole aut magnitudine resurgent. Sed judicare fas est, quod corpus redivivum omni superflua spoliabitur materia, & tanta duntaxat constabit materiæ copia, quanta requiritur muniis animæ & corporis obeundis. Hujus igitur ego sum sententiæ, quod mortui renascantur cum eodem corpore, & cum eadem materiæ quantitate, cum qua primo nati sunt, imò forsan & cum qua in utero generati sunt. Major enim non requiritur materiæ quantitas, ut anima corpori reuniatur, quam necessaria olim fuit, ut in prima generatione ipsi associetur. Hæc ille, sed non è tripode. Sic namque totum perfectumque corpus non resurgeret, si aliquid materiæ relinqueretur, aut pereat. Nec totus homo ad normam justitiæ divinæ, aut ad gloriam, aut ad ignominiam resurgeret. Et quid opus est in re verâ, absconditâ quamvis tricarî, & quod omnipotentia divinæ est, solum ad leges naturales velle reducere. Qui totum custodit, ne pereat, etiam particulas ab interitu vindicabit. Nec verè erit corpus numericum, si non eadem mole, pondere, iisdemque dimensionibus gaudeat, prout quidem *Connoro* videtur, cujus assertioni temeræ & sine ratione propalatae puram putamque negationem oppono. Non satis intelligi potest, replico è *Spizelio* (c. l. n. 33. p. 85.), quomodo fervetur corporis identitas, si materia, quæ partem essentialem constituit, subito tantoperè varietur, & addatur peregrinæ, quæque sub ista forma nunquam fuerit. Priori certè non tam accederet eamque augeret, quam omninò consumeret aut absorberet.

§. 56.

Nec hominem cum omnibus partibus resurgere, prodidit prætereà (p. 109.), sed tantum cum iis partibus, quæ ad vitam constituendam & conservandam, omninò necessaria sunt. Vita hominis in sensu & motu voluntario consistit, & vita corporis humani in respirationis, cordis, sanguinis & fluidi nervei motu in voluntario sita est. Unde construi iterum debent omnes partes, quæ utrique motui & sensui producendo inserviebant; uti quinque sensus organa, Musculi omnes, partes quibus musculi affiguntur, & quæ totam corporis fabricam fulcri instar sustentabant, qualia sunt ossa & ligamenta. Cor quoque arteriæ, venæ, nervi, cerebrum & tegumenta construi iterum debent. Reliqua
autem

autem organa, præter recensitas jam, sine quibus vivere non possumus, partes in redivivo corpore superflua forent. Uti sunt partes omnes, quæ præparando chylo & secernendis à sanguine humoribus destinatae sunt. Tunc enim non opus erit alimentis; Unde opus non erit digestionem aut sanguinis reparationem; ac proinde nulla fiet humorum recrementitiorum, aut excrementitiorum à sanguine secretio aut filtratio. Cum enim hominis redivivi sanguis ab alimentis non repareretur, si fieret humorum ab ipso secretio, tota ipsius massa cito exhauriretur; hinc sequitur, quod non est necesse, ut cum corpore ad vitam reduce pharynx, œsophagus, stomachus, intestina, Mesenterium, Pancreas, Jecur, Lien, Renes, Vesica, partes genitales utriusque sexus, Thymus, parotides, amygdalæ, glandulæ ullæ, (præter cerebrum,) aut filtra, adeps, lymphæ ductus, aut ulla vasa excretoria, præter nervos redintegrentur. Hæ enim omnes partes in redivivo corpore nulli omnino inservirent usui. Neque partibus respirationi dicatis opus erit, quia regenerati homines nulla indigebunt respiratione. Nullum enim tunc fiet spirituum & sanguinis dispendium, neque partium solidarum à sanguine nutritio; sed una eademque, quæ renata est: sanguinis, spirituum & partium solidarum materiam quantitas, incorrupta semper & in perpetuum immutata perdurabit. Quare Larynx, Trachea, Arteria, Pulmones, Diaphragma, Costæ, Pleura, omnes respirationis muscoli erunt inutilia (p. III. 112.)

§. 57.

Eludit rationis acumen, quod tantoperè sequitur *Connor*, ipsa ratio. Repeto, si non omnes partes corporis humani resurgent, non totus homo, non totum corpus resuscitabitur. Corpus resuscitatum non erit numericum cum mortuo. Ad usum non est respiciendum, cum ad hunc non resuscitentur corpora, sed respectu bonorum ad gloriam, reproborum respectu ad ignominiam. Respirationis organa exesse jubet, qui respirationem paulò ante (p. 109. vid. §. præc.) admiserat. Celebrabunt in vita æterna DEUM cum Angelis; impii ejulabunt, tormentisque expositi blasphemabunt divinam majestatem, utrumque organa respirationis requirit, nec sola lingua sufficit, cur igitur Laringem, Tracheam, Arteriam, Pulmones, Diaphragma, Costas & Pleuram, omnesque respirationis musculos in exilium proscribit? Laus vocalis beatis (*Apocal. c. 7. v. 12. c. 5. v. 9. & c. 15. v. 3.*) ipsis tribuitur, nec ullo argumento nos ibi mutos pisces fore ostendi potest, judicat *Venerandus Scherzer*. (*Def. Theol. Loc. 23. §. 8. p. 635.*)

§. 58.

Nec novum id est *Connoris* commentum, cum jam *Tertulliani* tempore fuerint, qui si non ipsam resurrectionem tollere, multarum tamen partium superfluitatem, utpote non necessariam exsculpebant. Recitat horum objectiones *Disertus Pater* (*l. de Resurrect. c. 60.*), & confutat simul acutè. Quo, *inquiunt*, spelunca hæc oris, & dentium statio, & gulæ lapsus, & compitum stomachi, & alvi gurgēs, & intestinorum perplexa proceritas, cum esui & potui locus non erit? &c. Quibus egregiè regerit. Licet (partes vel membra corporis) officiis liberentur, sed judiciis retinentur, ut quis referat per corpus, prout gessit. Salvum enim hominem tribunal DEI exigit: Salvum verò sine membris non licet esse, ex quorum non officiis, sed substantiis constat. *Origenis* discipuli catholicos simplices & Pilisiotas vocarunt, eò quod crederent nostra hæc corpora cum his suis membris, adeoque pilis & capillis resurrectione, quæ *Origines* ex *Platone* docuerat transformanda esse in lucidos & aëreos globos, *B. Scherzer.* (*c. l. Loc. 20. §. 1. p. 573.*) iterum annotat. Sed & ungues & capillos resurgentibus esse reddendos, quia capilli quoque & ungues dati sunt in ornamentum hominis, rectè *Georg. Stengel.* (*c. l. §. 9. p. 613.*). Addit quod capilli & ungues licet ex abundantia cibi generentur, non solum ornatum habeant in hac vita, sed etiam sua non careant utilitate, atque idcirco ad secundariam pertineant corporis perfectionem. (*p. 614.*)

§. 59.

Sexus discrimina in regenitis beatis quidam irrident, omnes comprimis viros futuros asserunt, adeoque & hoc corporis identitatem tollere gestiunt. Mentionem horum fecit (*l. 12. de Civ. DEI c. 17.*) *Augustin. Scotus* (*in 2. Dist. 20.*) omnes foeminas, exceptâ unâ DEI matre virgine, in sexu virili resurrectiones ob foeminæ præ mare imperfectionem. Respondet *Scoto* iterum *Stengel.* (*c. l. §. 14. p. 623.*), *Scotus* si in sexu foemineo agnoscit imperfectionem, atque idcirco reliquas foeminas putat in viros commutandas, cur eam imperfectionem soli DEI-paræ attribuit? quæ, ut in hac virtute omnium perfectissima fuit foeminarum; cur tunc sola illis cedit sexus imperfectione? Alii adversarii, qui neque hanc virginem excipiunt, quæ probabilissimè cum corpore in cælum est assumpta, non debent eam invocantes dicere, Sancta Maria, sed sancte Maria ora pro nobis, absurdum est, siquidem virum foeminino genere salutare. Est igitur, *concludit*, & manet, manebitque *Maria* & foemina, & virgo, & DEI-Mater. Certè multis non solum DEI mater, verum etiam aliæ sanctæ, ut *S. Agatha*, *S. Agnes*, & aliæ Divæ non mutato, sed suo sexu apparuerunt.

(Ttt ttt t)

§. 60.

§. 60.

Conformis hæc est traditio cum *Paracelsi* *Vesania* (*T. 2. op. l. Azoth. s. de Ligno & Linea Vitæ p. 533.*) dum scribit: *Adam* hat für den Fall keine *Virgam Naturæ* gehabt, (*Paracelsus* negat *Adamum* ante *Evam* habuisse, pontificalia, jocatur *Andr. Libav. l. 7. Hexaëm. §. 33. p. 434.*) darum sich auch *Eva* an dem *Adam* nicht vergafft hätte. Denn wie der *Adam* jezt erscheinet *membro virili*, so ist an dem *Adam* ein Monstrosich Zeichen. Est post (*ib. p. 543.*), Die Nägel seynd dem *Adam* vor dem Fall nicht gegeben gewesen, und auch Zähne nicht also auff solche Art, wie sie jezt erscheinen, und zertheilet, sondern gantz: Es seynd nur zwey Beine oben und unten gewesen. Qui & paulo ante professus: (*p. 342.*) *Adam* hat nicht eine Nabelschnur gehabt, wie jetzo wir Menschen haben. Ursach ist das gewesen, daß ihr alle wohl wisset, daß *Adam* von keinem Weibe ist geboren worden, sondern geschaffen, der formiret ist worden durch und aus der Wurzel *Matricis Macrocosmi*. Post lapsum *Protoplastos* genitalia accepisse, *Idem* (*c. l. p. 537.*) monstrosè, non aliter, ut viro *scrophula* crescit in collo. Summa in Creatorem audacia! qui totum corpus *Adami* è limo terræ producere potuit, cur non & membra genitalia, ungues, & dentes distinctos, quin & umbilicum, cum in sua perfectione constitutum corpus tale quidem dici vix potuisset, nisi omnibus partibus æquè antè lapsum, ac post lapsum instructum fuisset. Expresse DEUS marem & foeminam fecisse ante lapsum (*Genes. 1. v. 27.*) dicitur, si hoc etiam distinctionis gratia partes genitales obtinuerunt. Somnia sunt forsàn è *Rabbinorum* *Mephiti*, non porta eburnea prodeuntia. Librum idcirco *Azoth* maximè in *DEUM* impium, pestilentissimum, horribilium mendaciorum profanationumque divinorum operum plenissimum proclamavit *Andr. Libav. (l. 3. Comment. Meta M. p. 86.)*

§. 61.

Cum igitur corpus redivivum, concludit *Connor. (c. l. p. 112.)*, non tantum tota post ortum advena materia, sed etiam ab omnibus feculentis partibus expurgatum, & superfluis organis, tanquam exuviis, spoliatum ad minimam molem reducetur & volumen; nec desinet esse totum corpus humanum, quia omnibus partibus in hoc statu ad vitam necessariis constabit. Homines igitur, qui cum naturali seu ponderoso & crassiori corpore olim obierunt, cum spiritali quodam *Microsomete* seu, pusillo corpusculo, passerum forsàn, & muscarum instar, leves maximè, agiles & summe mobiles renascentur. Hæc verò
opi-

opinio numericam regenitorum identitatem, *ab ipso Connoro supra* (§. 54. & 55.) inculcatam, neutiquam involuit. Etsi gloriosum corpus materia omni, quam in vita possedit, destituitur, Corpus non erit gloriosum, sed anima tantum gloriosa: Corpus non resurget; si non cum omnibus, quas in vita obtinuit, partibus perfectus homo non resurget, nec resurget, quod cecidit. Rectius *Prudent.* (*Extrem. Apotheos. de Resurr.*)

*Nec me vel dente vel ungue
Fraudatum revomet patefacti fossa sepulchri.*

Quod ad sexum, quamvis illud discrimen displiceat *Hugoni Grotio* (*Comment. in Matth. c. 22.*), tamen hunc è Glossa textus refellit *Theophil. Spizel.* (*Consid. Corp. glorios. §. 34. p. 89.*). CHRISTUS enim dum ait, neque nubent, neque nubentur, aperte sexus differentiam indicat, neque enim nubent sc. mulieres, neque nubentur sc. viri. Egregiè *Augustin.* (*l. 22. de Civit. DEI c. 17.*): Qui ergò utrumque sexum instituit, utrumque restituet, nuptias Dominus negavit in Resurrectione, non fœminas. De resuscitandorum corporum statura. Diversam ferè resuscitandorum staturam, quia diversa fuerit viventium, recte concludi, docuit *Spizelius* (*c. l. §. 33. p. 85.*). Non enim satis intelligi potest, quomodo servetur corporis identitas, si materia, quæ partem essentialem constituit subito tantoperè varietur, & addatur peregrinæ, quæque sub ista forma nunquam fuerit. Priori certè non tam accederet, eamque augeret, quam omninò consumeret aut absorberet. Brevibus: Fluctus in simpulo movet *Connor*, nodumque quærit in Scirpo.

§. 62.

Hæc sunt quæ de Resurrectione è scriniis suis communicare, & quibus his de miraculis mortuorum commentariis colophonem imponere placuit Beato Autori. Neque pluribus ego hanc materiam prosequendam reor, cum ad Theologos spectet hic fidei Christianæ Articulus, qui *Joann. Gerhardi* testimonio (*de Resurr. §. 36.*), semper fuit *σημεῖον ἀνταλέγουμενον* non solum Gentilibus extra Ecclesiam, sed etiam Epicuræis & Hæreticis in Ecclesia. Præ Aliis evolvi meretur Varniaci flos inclutus ille Roseti (Elogio Ittigiano) *Joannes Fechtius* (*Exerc. 1. de Resurrect. Carn.*) ubi egregia ad hoc institutum pertinentia offendet Lector Benevolus. Epimetri saltem loco sit *Tertulliani* enuntiatum, ut in certitudine & veritate Resurrectionis desinat, qui in ejusdem ridiculo contemptu Gentium incepit Titulus, (*vid. §. 1.*). Ita verò Patrum disertissimus toties in hoc Opere citatus librum suum de Resurrectione exorditur: Fiducia Christia-

norum, Resurrectio mortuorum, illâ, credentes sumus, hoc credere Veritas cogit: Veritatem DEUS aperit. Et in hac certissimæ Resurrectionis fiduciâ animam sanctissimo Creatori placide reddidit Beatus Autor, Parens desideratissimus, nullumque nisi hoc Cippo inscribi iussit ἐπιτύμβιον.

Credo Resurrectionem carnis & vitam
æternam.

CHRISTO FORTUNANTI GLORIA!

INDEX I. DISSERTATIONUM,

PROOEMIALIUM.

I. De Cadavere	p. 1
II. De Miraculis	126

LIB. I.

I. De Capillorum in Cadaveribus Augmento	p. 1
II. De Nasi insitii Sympathia	87
III. De Cadaveribus porcorum mandentium instar, in cryptis ferilibus, sonantibus, vulgò <i>Schmälzende Todten</i>	106
IV. De Faciei Mutatione in Cadaveribus	143
V. Mira quædam circa os & Faciem Cadaverum Phænomena	171
VI. Dentium singularia	194
VII. De Cordis Augmento & in igne duratione	211
VIII. De Abdominis crepatura & viscerum egestione	234
IX. De Partu Cadaverum	260
X. De Ungvium, Cornuum & Ossium incremento	269

XI. De Penis in Cadaveribus Erectione	287

LIB. II.

I. De Maculis Cadaverum	308
II. De Cadaverum Contagio	340
III. De Levitate & Gravitate Cadaverum	384
IV. De Cadaverum Frigiditate, Rigiditate, Caliditate & Mollitie	425
V. De Motu Cadaverum	451
VI. De Sudore Cadaverum Aquoso & Cruento	496
VII. De Cruentatione Cadaverum	537
VIII. De Cadaverum Fragrantia	626
IX. De Lue Cadaverum	674
X. De Spectris Cadaverum	724

LIB. III.

I. De Putredine Cadaverum	823
II. De Cadaverum Incorruptibilitate & Mumiiis	941
III. De Cadaverum Petrefactione	1049
IV. De Cadaverum Resuscitatione & Resurrectione	1200

INDEX II. LOCORUM S. SCRIPTURÆ,

ubi observandum: Numeros Commate distinctos paginam, § ceteros, parenthesi ( ) vero inclusos Dissertationes Procœmiales evolvendas significare; & cum præter opinionem quaternio (M) paginas præcedentis numeret, illas Romanis notis indicare volumus.

Genes.	pag.	§.	Levit.	pag.	§.
Cap. I, v. 27.	1242,	60.	Cap. XI, v. 24.	343,	4.
II, 7.	701, 113.	1066, 18.	XVII, 11. 14.	607,	121.
14.	124,	32.	XXI, 28.	XIIIX,	3.
III, 18.	(68,	102.)	XXVI, 25.	(135,	17.)
19.	938, 178.	1041, 180.	Num.		
IV, 10.	566,	43.	Cap. V, 11. sq.	601,	104.
V, tot.	(125,	199.)	XII, 12.	(9,	6.)
VI,	281,	20.	XIV, 12.	(135,	17.)
1.	760,	65.	XIIIX, 19.	1172,	167.
XIIIX, 27.	1066,	18.	XIX, 10. 13.		
XIX, 26.	1171,	165.	16. 18.	343,	4.
XXX, 41.	63,	96. 69, 106.	XXI, 6.	916,	142.
XXXII, 26.	754,	54.	XXIV, 4.	(18,	25.)
XLVI, 4.	180,	15.	Devt.		
XLIX, 12.	506,	21.	Cap. IIIX, v. 15.	916,	142.
L, 3.	1015, 139. 1020,	146.	XII, 23.	608,	121.
26.	1016,	140.	XXI, 1. sq.	567, 44. 599,	102.
Exod.			XXVI, 21.	(135,	17.)
Cap. II, 18.	142,	69.	XXXVI, 9.	(147,	42.)
VII, 19.	564, 39. 574,	57.	Judic.		
IIIX, 18.	895,	110.	cap. XIV, v. 14.	1181,	180.
IX, 15.	(135,	17.)	1. Sam.		
XVII, 19.	1016,	140.	cap. XIX, v. 13.	471,	30.
XXXIV, 30.	678,	4.	XXV, 37.	1196,	204.
Levit.			XXIIIX,	728,	3.
Cap. II, 13.	982,	75.			

INDEX II. LOCORUM S. SCRIPTURÆ.

2. Sam. pag. §.
 cap. III, v. 34. 38. (6, 1.)
 XII, 23. 773, 93.
 XVII, 13. 250, 33.
 XIX, 12. 968, 47.
 1. Reg.
 cap. XXIX, 13. 757, 59.
 2. Reg.
 cap. II, v. 11. 1231, 42.
 15. (147, 42.)
 IV, 17. (22, 30.)
 V, 7. (9, 6.)
 XIII, 21. (132, 12.)
 XV, 13. 288, 3.
 XVII, 25. (129, 4.)
 XXIV, 25. (135, 17.)
 2. Chron.
 cap. XIII, v. 5. 1173, 167.
 XVI, 12. (135, 17.)
 14. 348, 12. 876, 83.
 XXI, 19. 876, 83.
 XXIV, 14. 15. (135, 17.)
 XXV, 12. 248, 31.
 Hiob.
 cap. XIX, v. 19. 566, 43.
 Psalm.
 XVI, 10. 945, 3.
 XXV, 1. (26, 35.)
 XLV, 9. 663, 67.
 LXXII, 18. (129, 5.)
 XCI, 5. (135, 17.)
 CXVI, 15. (26, 36.)
 CXIX, 73. 1066, 18.
 CXXXVI, 4. (129, 5.)
 CXXXVII, 34. 1173, 169.

Prov. pag. §.
 cap. XXX, v. 17. 177, 9.
 Cant. Cant.
 cap. IV, v. 11. 663, 67.
 Jefa.
 cap. VI, v. 3. 754, 54.
 XIV, 9. 453, 2.
 11. 907, 125.
 XXVI, 19. 1212, 15.
 LXIV, 8. 1066, 18.
 LXV, 24. 738, 21.
 25. 124, 32.
 Jerem.
 cap. VI, v. 7. 598, 100.
 IIX, 7. 1223, 30.
 XV, 2. (135, 17.)
 XXI, 6. (ibid.)
 XXVI, 23. 253, 42.
 XXIX, 17. 18. (135, 17.)
 XXXIV, 5. 876, 83.
 Thren.
 cap. III, v. 23. (26, 35.)
 Ezech.
 cap. V, v. 17. (135, 17.)
 XIV, 19. (ibid.)
 XXIII, 25. XXXIII, 4.
 XXXVII, 9. 10. 489, 66.
 12. 948, 9.
 XLIII, 24. 982, 75.
 Dan.
 cap. III, v. 27. 220, 15.
 IV, 13. (135, 17.)
 20. 37, 52.
 29. (135, 17.)
 VII, 7. 19. 209, 26.
 XII, 3. 773, 92.

Dan.

INDEX II. LOCORUM S. SCRIPTURÆ.

Dan.	pag.	§.	Marc.	pag.	§.
cap. XII, v. 48.	766,	77.	cap. XVI, 17. 18.	(130,	8.)
Amos.			Luc.		
cap. IV, v. 10.	(135,	17.)	cap. IV, v. 5.	804,	155.
Jonas.			XVI, 23. 24.	777,	101.
cap. I, v. 7. 14.	1045,	188.	26. 29.	773,	93. 776, 99.
II, 1.	1032,	42.	XVII, 17.	1171,	165.
Habac.			37.	350,	15.
cap. III, v. 6.	(135,	17.)	XXIII, 8.	603,	108.
II.	598,	100.	Joh.		
Zachar.			cap. XI, v. 11.	(133,	13.)
cap. XII, v. 20.	599,	103.	44.	777,	101.
Sapient.			XII, 24.	1212,	15.
cap. II, v. 3.	1203,	3.	35.	600,	103.
X, 7.	1171,	165.	XIX, 37.	599,	103.
XI, 7. 8.	564,	39.	39.	1020,	146.
XVI, 5.	916,	142.	41.	738,	22.
Tob.			Act. Ap.		
cap. XIV, v. 15.	180,	15.	cap. I, v. 18.	247,	27. sqq.
Sirac.			II, 27.	945,	3.
cap. XLII, 13.	(147,	42.)	VI, 25.	678,	4.
14.	(132,	12.)	X, 10.	(18, 24. 20, 27.)	
2. Macc.			XII, 23.	(135,	17.)
cap. V, v. 2.	788,	125.	XIII, 37.	945,	3.
IX, 9. 10.	850,	42.	XXII, 17.	(20, 27.)	
Fragm. Dan. de Drac.			XXIII, 8.	728,	2.
v. 26.	242,	18.	XXVI, 24.	1203,	3.
Matth.			Rom.		
cap. III, v. 9.	1065, 17. 1199,	207.	cap. II, 19. sq.	777,	102.
XIV, 28.	729,	3.	I. Cor.		
XXIV, 28.	350,	15.	cap. X, v. 9.	916,	142.
XXVII, 5.	247,	28. sqq.	XII, 10.	729,	4.
52.	968,	47.	XV, 15.	1212,	15.
Marc.			17.	777,	101.
cap. VI, v. 49.	729,	3.	36.	1212,	15.
IX, 42.	982,	75.	45. sq.	781,	113.

I. Cor.

INDEX III. AUTORUM.

1. Cor. pag. §.	Hebr. pag. §.
cap. XV, v. 53. 54. 781, 113.	cap. IX, v. 27. (97, 148.)
2. Cor.	Apocal.
cap. III, v. 7. 678, 4.	cap. I, v. 7. 599, 103.
V, l. sq. 781, 113.	10. (20, 27.)
XII, 2. (20, 27.)	V, 9. 1240, 57.
Gal.	VI, 10. 567, 43.
cap. IV, v. 8. 1209, 11.	11. 598, 100.
Ephes.	VII, 12. 1240, 57.
cap. II, v. 12. ibid.	XV, 3. ibid.
1. Theff.	
cap. IV, v. 13. (133, 13.) 1202, 1.	

INDEX III. A U T O R U M,

Ubi præterea notandum, * Autorum vel Elogia, vel Judicia de iisdem indicare.

A.

De Abano vid. de Apono.

Abbas *Gvibert*. Histor. 472, 32.

Abbatius *Bald.* Angel. de Mirab. Viper. Nat. 322, 22.

Abelin *Job.* Phil. Theatr. Europ. 490, 68.

R. *Aben Esra* ad Prov. 874, 81.

Abenzoar libb. Theisir. 278, 14.

R. *Abraham* Comm. in Genes. 34, 49.

Abremethius *Jac.* 324, 26. *

Abuhamed Beneficium Animorum 473, 34.

Acachias Mart. Act. Med. Galen. 833, 14.

Acidatius Val. Epist. ad Hieron. Mercurial. 206, 22.

Acosta Petr. de Nat. Nov. Orb. 969, 49.

Acterianus Calvus 39, 58.

Adelungus Hist. Harburg. 110, 4.

Adrichomius Christ. Comm. in Act. Apost. 461, 13. Theat. Terræ Sanct. 111, 8.

Ægineta Paul. 397, 26.

Ælianus Var. Hist. (66, 98.) Hist. Animal. 58, 88.

Ælianus Job. Hist. Nat. de Ruminant. 934, 171.

Æmilius libb. de Gest. Reb. Franc. 216, 8.

Æschilus in Eumenid. 1202, 1.

Ætius Tetrabibl. Sermon. 154, 14.

Agellius Noct. Attic. 65, 98.

Agricola Georg. de Animant. Subter. 122, 27. in Becmann. 1081, 38. de Caus.

& Ort. Subter. 662, 65. de Nat. Fossil.

INDEX III. AUTORUM.

- fil. 284, 25. de Nat. eorum, quæ effluunt è Terra, 205, 21. de Peste, 157, 20. de Re Metall. 205, 21.
- Agricola** *Job.* Cerv. Excoriat. 508, 25. Chirurg. Parv. 542, 5. Comment. in Joh. Poppii Med. Chym. 668, 76. in Ejusd. Tr. de Antim. 1215, 19. Tr. de Vitrioli, 632, 9.
- Agrippa** *Heinr. Corn.* Declamat. B. Ant. Eremit. 343, 4. libb. Epist. 318, 14. de Nobilit. & Præcell. Fœmin. Sex. 410, 49. de Philosoph. Occult. (60, 88.) de Vanit. Scient. (136, 19.)
- Akakias** de M. M. 1113, 79.
- Alardus** *Lampert.* Comment. ad Val. Flacc. 114, 12.
- Alaymus** *Marc. Ant.* Consult. de Ulc. Syriac. 888, 102.
- Albert.** *Salom.* Orat. de Moscho 666, 70. Orat. de Sudor. Cruent. 517, 41. Append. ad Orat. de Sudore & Sang. 245, 22. 513, 33. Hist. Part. Corp. Hum. (117, 182.)
- Alberti** *Franc. Leand.* Descrittione di tutta Italia 1064, 16.
- Albertus** *M.* de Anima 79, 122. Hist. Animal. (103, 154.) de Mineral. Met. & Lap. 1151, 132. de Reb. Metall. 206, 22.
- Albinus** *Petr. Meisn. Berg - Chronick.* 662, 65. 1054, 4. 1063, 15.
- Albinus** *Prosper.* Med. Ægypt. 997, 102. de Prælag. Vit. & Mort. 165, 33.
- Albinus** *Sebast.* Handgriff, wie man mit aus dem Wasser gezogenen zu verfahren. (13, 16.)
- Albrecht** *Job. Petr. M. C.* 79, 122.
- Alciatus** *Andr.* Emblem. 400, 31.
- Aldrovandus** *Uliß.* lib. de Exsangv. 652, 45. de Insect. 74, 115. Hist. Monstr. 18, 27. Mus. Metall. 806, 159. Ornithol. 813, 173. de Quadrup. 62, 93. de Testac. 928, 162.
- Alex. ab Alex.** Genial. Dies, 5, 5.
- Allatius** *Leo.* Epist. de Græcor. Opin. 236, 3.
- Alpinus** vid. *Albinus.*
- Alsharavius** Tr. Pract. 44, 67.
- Altobrandinus** *Thom.* in Diog. Laërt. de Vit. Phil. (125, 199.)
- Amatus** *Lusitanus* vid. *Lusitanus.*
- Ambrosius** de Arc. Noæ, 608, 122. de Fid. Resurrect. 1220, 24. de Helia & Jejun. 800, 147. Hexaëm. 1227, 34. Comm. in Luc. 148, 6.
- Amelungus** *Petr.* Apolog. cont. Gvilielm. Pœchel. 381, 67.
- ab Amelunxen** *Isibord.* Breviar. Rer. Memor. 334, 48.
- Amersbach.** *Vit.* in Ovid. 763, 70.
- Ammanus** *Paul.* de Calcul. 1095, 56. Med. Critic. 320, 18. Posit. Med. de Hydrophob. 817, 182. Manud. ad Mat. Med. 665, 70. Parænes. 263, 8.
- Ampling** *Job. Abasv.* Conjug. Med. & Astron. 98, 29.
- Amstelodamenses** Annot. Anat. 374, 56.
- Amthor** *Cass.* Exerc. Antiloin.
- Ananias** *Job. Laurent.* de Nat. Dæmon. (156, 59.)
- (Uuu uuu u)
- Ander-

INDEX III. AUTORUM.

- Anderfen *Jürgen* Itin. Orient. 124, 31.
 Andreas *Tob.* Alexipharm. 226, 27.
   Bilanx Exact. *Bilfian.* 347, 10. Ex-
   erc. de Mal. Angel. Potent. in Corp.
   391, 12.
 Angelicus *Fulv.* de Verm. Mir. per Nar.
   883, 93.
 Anglicus *Gilb.* Comp. Med. 883, 94.
 Anhorn *Sylv. Sam.* M. C. (121, 192.)
 Anonym. Fundam. Med. Rec. Jact. (85,
   129.)
 Anonymi Act. Erud. Lips. 31, 45. Alco-
   ranus (14, 18.) *Altes und Neues aus*
   dem Schatz Theol. Wissensch. (121,
   192.) *Ambassade de la Compagnie*
   Orientale de Prov. univers l'Em-
   pereur de la Chine, 1186, 188. *A-*
   siatische und Americanische Denck-
   würdigkeiten, 1199, 209. *Autor des*
   Cardinals-Hutbs, 502, 12. *Bericht*
   von denen Begräbnissen in denen Kir-
   chen, 373, 56. *Chirurg. mit dem gros-*
   sen Messer, 672, 83. *Tr. de la petite*
   Chirurgie, 804, 155. *Hist. Dirupt.*
   Urb. Rom. 354, 20. *de Glandul.*
   624, 145. *Tr. Holländ. Löwe,* 1062,
   14. *Descript. Ital. Modern.* 448, 46.
 Journal de Savan, 1117, 85. *Epist.*
 de Isaac Casaubon. *Morb. Mortisq;*
Caus. 1109, 72. *Hist. Lombard. f.*
Legenda Sanctorum 623, 144. *de*
L. P. in Mus. Hermet. 1067, 20.
Mercur. Gallo-Belg. 490, 67. *Tr.*
de Mot. Muscul. 393, 73. *Nov. Li-*
terar. Germ. 1107, 70. *das Reisebuch*
des H. Landes, 637, 18. *Zodiac. Gall.*
 712, 71.
 Aphrodisiensis *Alex.* libb. *Probl.* 273, 5.
 de Apono *Petr.* *Addit. ad Mes. de Æ-*
   grit. Corp. 885, 97. *Not. Marp.*
   Comm. ad Arist. Probl. 569, 48.
 Appianus de Bell. Civil. 912, 134. *Hist.*
   Civil. 507, 23.
 Apollo *Horus,* libb. *Hierogl.* 226, 27.
 Apollodorus de Orig. Deor. 1065, 17.
 Apollonius Rhodius vid. Rhodius.
 Apulejus *Apolog.* 88, 1. *de DEO So-*
   crat. 740, 26. libb. *Florid.* 162, 30.
   Metamorph. 129, 44. libb. *Miles.*
   82, 127.
 ab Aquapendente *Hieron. Fabr. Op.*
   Chirurg. 84, 8. *de Form. Fœt.* 411.
   50. *de Gress. Animal.* 435, 18. *de*
   Muscul. 676, 2. *de Ocul. ibid. de*
   Ventric. 383, 70.
 Aquilonius *Franc.* *Optic.* 64, 97.
 Aquitanicus *Prosper.* *de Promiss. DEL,*
   495, 76.
 Aratius libb. *Epigr.* 800, 148.
 Arator libb. *Hist. Apostol.* 244, 121.
 Arcaeus de Curand. *Vuln.* 89, 16.
 Arculanus *Joh.* *Almans.* 1100. 62.
   Phas. de Anat. Dent. 195, 3.
 Aretæus libb. *Chron.* 221, 19. *Diuturn.*
   Aff. 695, 38.
 Argenterus *Joh.* in *Gal. Art. Med.*
   Comm. 271, 2. in *Galen. Art. Parv.*
   Comm. 22, 34. *de Reb. Societ. JE-*
   su in Polon. 816, 181. *de Somno*
   & Vigil. 402, 35.
 Argentinensis *Albert.* *Chron.* 140, 65.
 Aringhius *P.* *Roma Subterr.* 673,
   84.
 Ario-

INDEX III. AUTORUM.

- Ariostus Francus* de Ol. mont. Zibin. 670, 80.
- Ariostus Ludov.* Cantic. 153, 13. 812, 171.
- Aristenetus* Epist. Anat. 147, 5.
- Aristophanes* 118, 21. Semichor. 460, 12.
- Aristoteles* de Anima, (76, 115. *) de Gen. Animal. 12, 14. Hist. Animal. (36, 49.) de Part. Anim. (48, 63.) de Mirab. Auscult. (21, 28.) de Juvent. & Senect. 466, 21. Meteor. Polit. (85, 130.) Phys. (13, 17.) de Reprehens. Sophist. 202, 15. de Respir. (35, 48.) libb. Rhetor. 936, 175. de Spirit. (41, 56.)
- Armenus Haithon.* Hist. Orient. 113, 11.
- Arndius Joh.* Conc. in Præcept. 563, 39.
- Arnobius* Adv. Gent. (82, 124.)
- Arnoldus Christoph.* Spicil. ad J. Heinr. Ursin. Exerc. de Zoroast. 773, 92.
- Zugaben zu Rogers eröffn. Heidenth.* 765, 72.
- de Asia Henr.* Comm. in Gen. 574, 56.
- Athanasius* ad Antioch. 1231, 42. Epist. ad Serapion. 244, 21.
- Athenæus* Dipnosoph. 4, 3.
- Athenagoras* Apol. pro Christian. (145, 37.)
- Atlas Major* 17, 24.
- Aubertus Jac.* in Fernel. de Abdit. Rer. Caus. 875, 81.
- Aventinus Joh.* Hist. Bojar. 1059, 10.
- Avenzoar* vid. Abenzoar.
- Averrhoës* Comm. de Gen. Anim. 15, 20. Comm. in Arist. de Part. Anim. 519, 44. Phyl. Auscult. 461, 15. de Generat. & Corrupt. 840, 26.
- Augenius Horat.* Epist. Med. (12, 14.) Comm. in Galen. 901, 116. de Part. Hom. 264, 11. * de Peste 140, 65.
- Augustinus* de Civ. DEI (7, 2.) libb. Confess. 949, 12. de Cur. Mort. (20, 27.) Enchir. ad Laurent. 286, 30. Epist. (131, 9.) de Mirab. Script. Loc. 1173, 169. de Mirac. Sanct. 678, 7. contra Petilian. 870, 75. de Quantit. Anim. 473, 33.
- Avicenna* de Animal. 615, 133. Canon. (12, 14.) de Diluviis, 924, 154. libb. Fen. 39, 57.
- Avitus Alcim.* Carm. 1175, 170.
- d' Aunoy* Comitissa, Reise durch Span. 821, 191.
- Aurantius Jul.* Obs. Anat. 1079, 35.
- Aurelianus Cæl.* Chron. Pass. 722, 94. in Hipp. lib. de Morb. Sacr. (134, 16.) Tard Pass. 75, 113.)
- Aurelius* de Orig. Gent. Rom. 968, 47.
- Aurifaber Andr.* de Succin. 991, 90.
- Ausonius* in Mosell. 473, 33. Idyll. 495, 76.
- AUTOR** Buxet, Curios. 61, 92. Corylet, Curios. 493, 73. Epist. de Infus. Chirurg. ad D. J. D. Major. 377, 61. Epist. ad Mollenbroe. (107, 162.) Disc. Med. Phys. de Gemell. & Part. Numeros. 167, 40. Hydriatr. Wifens. 404, 37. Mis. Cur. (121, 192.) Theor. Morbor. Embry. in Utero, (Uuu uuu u) 2 313, 7.

INDEX III. AUTORUM.

313, 7. Disc. Inaug. de Nutr. & Morb. Infant. *ibid.* Oolog. Curios. General. 45, 68. de Plant. Monstros. 31, 44. Pnevmatopægnos. (112, 173.) de Scorbuto Obs. 206, 21. Volum. Gener. (110, 167.)

B.

Baccius *Andr.* de Therm. 811, 170.
de Back *Jac.* Diff. de Cord. (58, 82.)
Baco *Roger.* de Occident. Senect. 213, 5.
Epist. de Secret. Art. & Nat. 215, 6.
Bagliv. *Georg.* Experim. Bilep. Nat. Us. & Morb. 625, 145. de Fibr. Matr. & Morb. *ibid.*
Balbinus *Bobusla. Aloys.* Exam. Meliss. 251, 36. Miscel. Bohem. 78, 120.
Baldeus *Phil.* Descript. Malab. & Comand. 125, 34.
Baldit. *Mich.* Specul. Sacr. Med. (105, 159.)
Balduinus *Christ. Adolph.* Aur. Aur. 803, 154. Hermet. Curios. 810, 166. Phosphor. Hermet. *ibid.*
Balduinus *Frid.* Cas. Consc. (28, 37. *) Comm. in Epist. Paul. 1212, 15.
Baleus, de Pontif. Rom. 109, 4.
Ballonius *Guilielm.* Definit. Med. 503, 14. libb. Ephem. & Epid. 165, 34.
Baluzius *Stephan.* ad Salvian. adv. Avarit. (10, 10.)
Bannacciolus *Ludov.* Ennead. Mulieb. 582, 69.
Bapst *Mich.* Arznei-Kunst- und Wunder-Buch (118, 184.)

Barbarus *Hermol.* Comment. in Plin. 809, 165.
Barbatus *Hieron.* Exerc. de Sangv. & Sero, 222, 20.
Barbette *Paul.* Chirurg. 899, 114.
Barchusen *Job. Conr.* Pyrosoph. 201, 13.
Baricellus *Jul. Caf.* Hort. Genial. 886, 99. de Hydronos. Nat. 515, 36. Thes. Secret. 217, 9.
Barlaeus *Cass.* Histor. Brasil. 992, 93.
Barnaud. *Nic.* Comm. in Epitaph. Lothi ux. 1178, 176.
Barnerus *Jac.* tr. Spir. Vin. f. Acid. 1167, 159.
Baronius *Cesar.* Annal. 687, 24. Antiq. Eccles. Thesaur. 118, 22.
Barozenus *Redemt.* Disput. 184, 22.
Barrus *Job.* Hist. Orient. 545, 8.
Barthius *Cass.* libb. Advers. (5, 1.) Animadv. in Claud. Epigr. 469, 27. Animadv. ad bell. Gildon. Claud. (10, 9.) ad Thebaid. stat. (6, 1.)
Barthol. *P. Dan.* Hist. Asiat. 629, 5.
Bartholetus *Fabric.* Method. in dispensationem. 417, 61. de Respirat. 1063, 155.
Bartholinus *Cass.* Instit. Anat. (85, 130.) Manud. ad Psycholog. & Anthropol. è S. S. (57, 80. *)
Bartholinus *Erasm.* M. C. 16, 22. de Nat. Mirab. 796, 143.
Bartholinus *Thom.* Act. Hassn. (36, 49. *) de Anat. Pract. Consil. 355, 22. Anat. Reform. (45, 58.) Exerc. de Angin. pueror. 883, 93. Antiquit. Puerper. Synops. 269, 21. de Cauteriis 312, 5. Epist. de Cerebro (119, 187.)

INDEX III. AUTORUM.

- 187.) Conf Med. de Comet. 248, 29. de Cruce, (53, 73.) de Cruce Hypomn. 432, 11. Dub. Lact. Defens. 356, 25. * Cent. Epist. Med. (159, 62.) de Experim. Bilbian. Resp. 954, 21. de Flamm. Cord. 684, 19. de Hepat. Defunct. Diff. 218, 13. de Hepat. Exauctor. Desper. Caus. 696, 41. Cent. Hist. Anat. (18, 24.) de Insol. Part. Viis, 256, 48. de Lact. Thorac. 299, 25. de Lact. Harvean. 668, 76. de Lat. Christi, (140, 29.) de Luce, (27, 136.) de Luc. Anim. 67, 102. de Luc. Hom. 67, 103. * de Lympha Epist. ad Georg. Seger. 222, 20. de Lympha Spicileg. 1038, 175. M. C. 84, 130. de Med. Dan. Domest. Diff. 361, 33. Addit. ad Med. Danor. (120, 189.) de Med. Inquilin. Epist. 668, 76. de Med. Poët. Diff. 883, 93. de Morb. Bibl. (19, 25.) de Morb. Bibl. Miscell. 278, 14. de Niv. usu Med. 59, 188. de Paralyt. N. T. (154, 55.) de Peregrin. Med. 346, 10. de Pulmon. Diatr. (47, 62. *) de Sanguin. Abusu. Diss. 130, 45. de Sanguin. Vetit. Disq. Med. 420, 65. de Transplant. Morb. Epist. (114, 176.) de Vaf. Lymphat. Tr. 364, 39.) de Unicorn. 275, 11. 449, 47. Bartholoccius Jul. Bibl. Rabb. 632, 8. Basilius de Spir. S. ad Amphil. 732, 10. Hexaëm. 1227, 34. Basso Sebast. de Forma 482, 52. libb. Meteorol. 294, 13. de Motu 406, 43. Philos. Nat. adv. Arist. (89, 134.) de Rer. Nat. Princ. & Mixt. 684, 19. de Visu, 684, 19. Bauhin Cass. de Fort. Bollens. 109, 2. de Lap. Bezoar. 883, 93. de Lue Rab. 376, 59. de Lup. Rab. 890, 104. de Part. Cæs. Append. ad Franc. Roussel 913, 136. de Plant. à Sanct. denom. (136, 19.) Theat. Anat. (117, 182.) Bauhin Job. Cerv. Excoriat. 1078, 34. Bauschius Leonb. de Cœrul. & Chrysocoll. Proœm. Melanchol. Histor. 800, 148. de Hæmatit. Schediasm. 268, 20. 558, 31. *) Bayle Francisc. de Apoplex. Tr. 188, 31. Probl. Phys. Med. (46, 60.) 191, 36. Beatillus F. Ant. Vit. Ambr. Nolan. 1229, 39. Beau Job. Act. Angl. 625, 145. Beaulie M. de Tonitru & Fulgur. Tr. 437, 22. Bebtus Ant. Mar. de Ort. & Nat. Sangv. 683, 17. Beccher. J. F. Phys. Subter. 1140, 118. Becanus Job. Gorop. lib. Gigantomach. 210, 30. 281, 19. * Hieroglyph. 761, 67. Niloscop. 1053, 4. Orig. Antwerp. s. in Venet. & Hyperborn. 62, 62. Becher Job. Joach. Alph. Mir. 1200. 210. Metallurg. 226, 27. Parnas. Med. (112, 173.) Phys. Subter. 99, 31. Supplem. Phys. 700, 47. van der Beck David, Experim. Circ. Rer. Nat. Princ. (82, 124.) Becker Dan. Microcosm. Med. (116, 181.) vom Preussisch. Messer-Schlucker, 543, 6. (Uuu uuu u) 3 Beck-

INDEX III. AUTORUM.

- Beckhers *Nic. Guilb.* M. C. 893, 107.
- Becmann. *Job. Christ.* de Prodig. Sang. *Diff.* (143, 34.)
- Beda, *Hist. Angl.* 958, 26. de Nat. Infl. 965, 41.
- Beguinus *Job.* Tyrocin. Chym. 1070, 24.
- Behrens *Georg. Henning.* Hercyn. Curios. 71, 108. Vexir-Confect, 1064, 16.
- Bellarminus *Rob.* de Arte Moriendi 634, 14. de Reliq. Sanct. (132, 12.)
- Bellonius *Guilh.* lib. Epidem. & Ephem. 334, 47.
- Bellonius *Petr.* de Conifer. Arb. 997, 101. de Medicat. Funere, 992, 94. de Negl. Stirp. Cult. 22, 24. Obs. Med. 119, 23. 1010, 127.
- Bellovac. *Vincent.* Spec. Hist. 637, 18.
- Bellumensis *Andr.* Interp. Nom. Arab. 1005, 119.
- Beltus *Job.* de Nat. Sangu. 1115, 82.
- Benedictus *Alex.* Anat. 89, 15. de Morb. Corp. Hum. 1092, 54. de Morb. Cur. 39, 57. Hist. de Part. Corp. Hum. 44, 65. de Peste, 103, 37.
- Benivenius *Ant.* de Abdom. Morb. Caus. 41, 62. Obs. Med. 238, 5.
- Bennettus *Bened.* Theatr. Tabid. 651, 44.
- Bensylvan *Job.* Cent. Consil. Med. 262, 5.
- Benzon *Hier.* Hist. Nov. Orb. 381, 67.
- Berlichius *Matth.* Conclus. 573, 54.
- Bernhardi *Job. Bapt.* Seminar. Phil. Arist. 687, 24.
- Bernhardus Comment. in Psalm. 759, 61. à Berniz *Mart. Bernb.* M. C. 811, 168.
- Beroaldus *Phil.* de Peste, (135, 18.) in Apul. Metam. 272, 52.
- Berreggerus *Matth.* Quæst. in Tacit. 545, 8.
- Bertram *Cass.* Comm. in Matth. (139, 27.) *Justin.* 532, 66.
- Bertrucius Bononiens. libb. Collect. Med. 304, 33.
- Besardus *Job. Bapt.* Antr. Philos. 95, 25.
- Besoldus *Christ.* libb. Polit. 573, 54.
- Besoldus *Job.* Thes. Pract. 532, 66.
- Beucerus *Cass.* de Divinat. Gener. (28, 37.)
- Beverovicius *Job.* de Calc. Ren. & Vesic. 1091, 51. Poëm. 664, 68. Proœm. Thesaur. Vit. 213, 4. de Term. Vit. *ibid.* Thesaur. Med. 363, 37.
- Beza *Theod.* Epigramm. 263, 6.
- Bianos, Arethol. Ver. Græc. (104, 156.)
- Bickerus *Job.* Hermet. Rediviv. 114, 13.
- Bidermanus *Jac.* libb. Agonist. (128, 3. 131, 9. *) Res Gest. ab Ignat. Lolo. (19, 25.)
- Bierlingus *Cass.* *Theoph.* Cent. Advers. Curios. 169, 14. 320, 17. Thesaur. Theor. Pract. (107, 162.)
- Biermannus *Mart.* de Mag. Action. cont. Bodin. (28, 37.)
- Billichius *Ant. Gunth.* Anat. Ferment. Plat. 837, 23.
- Binningerus *Job. Nic.* Obs. 76, 117. Curat. Med. 165, 23.
- Binsfeld. lib. Mult. 129, 42.
- Bisciol^o *Lael.* Horar. subseciv. Tr. 41, 62.
- Bisse-

INDEX III. AUTORUM.

- Bisselius *Job.* Argonaut. Amer. 430, 9. Dec. Illustr. Ruin. 142, 70.
- Bizarius *Petr.* Hist. & Annal. Genuens. 912, 134. Epist. Mirab. Europ. 339, 60.
- Blanc. *Marc. Ant.* de Indic. Homic. Tr. 592, 88.
- Blancardus *Stephan.* Anat. Pract. 40, 60. 358, 26. * Collect. Med. Phys. 890, 104. Kunst-Kammer der Chirurg. 1091, 51. Nov. Meth. Bals. Cadav. 163, 30. 1034, 170. Observ. 900, 115.*
- Blancken *Gerb.* Catalog. Antiq. & Nov. Rer. Lugd. Batav. in Anatom. publ. 1084, 43.
- Blasius *Gerb.* obs. Anat. in Hom. 890, 104. Anat. Pract. 1112, 79. M. C. 1112, 79.
- Blegny *Nic.* Zodiac. Gall. 89, 16.
- Blunt. Itiner. Orient. 1006, 121.
- Boccagelinus *Nic.* de Peste 135, 55.
- Boccatius *Job.* Geneal. Deor. (103, 156.)
- Bocerus *Henr.* de Quæst. & Tortur. Tr. 621, 141.
- Bochartus *Sam.* Hierozoic. III, 6. Canaan, 792, 135.
- Bockelius *Job.* Hamburger Pest-Ordn. 134, 55.
- Bockenhofer *Mus.* Brackenhof. 1122, 91.
- Bodinus *Job.* Dæmonom. (136, 19.) de Repub. 1172, 167. Theat. Nat. (16, 20.)
- de le Boë *Sylvius Franc.* Disp. Med. 413, 53. Disq. de Febr. 684, 19.
- Boëm. *Job.* de Mor. Leg. & Rit. omn. Gent. (116, 180.)
- Boëthius *Severin.* de Consol. Philos. (85, 103.)
- Bohemus *Mart. von den 3. Land-Plagen* 117, 17.
- Bohn *Job.* de Acid. & Alcal. Epist. 1145, 123. de Aër. in Inf. infl. 100, 31. de Aër. in Subl. Infl. Med. Phys. Chir. 505, 17. Circ. Anat. (37, 51. *) 11, 13, * Circ. Anat. Physical. Progr. 168, 40. Diss. Chym. 445, 50. Exercit. Physiol. 493, 73. Progr. in Procem. D. Ittig. 645, 34. de Renunc. Vuln. 256, 47.
- Boisardus *Jan. Jac.* libb. Divinat. & Mag. ptæstig. 288, 3. Topograph. Rom. 1138, 113.
- Boistuanu *P.* de l' Excell. de l' homme 516, 39.
- Bolduccius *Jac.* de Eccles. ante Leg. 281, 19.
- Bolnestius *Eduard.* Præf. in Autor. Chim. 835, 18.
- Bonacciol^o *Lud.* de Format. Foet. 410, 50.
- Bonannus *Philipp.* Micograph. Curios. 13, 16. * de Testac. (7, 4.) Obs. Circ. Viv. in Vivent. 783, 116. obs. de Vivent. in Non-Viv. 981, 73.
- Bond. *Job.* Not. Marg. in Horat. 9, 10.
- Bonfinius, Decad. Rer. Hung. 163, 31.
- Bonifacius *Balth.* Hist. Ludic. 806, 159.
- Bonnet. *Theoph.* Anat. Pract. f. Sepulchret. 172, 1. 358, 26. Med. Pract. 882, 93.
- Bontekœ *Corn.* Collect. Med. Phys. 640, 22. de Vit. & San. Hom. 832, 11.
- Bontius *Jac.* libb. de Med. Indic. 205, 20.

INDEX III. AUTORUM.

20. Hist. Ind. 919, 147. Annot. ad Garz. ab Ort. iii, 76.
- à Boot *Ansh. Boët.* de Germ. 98, 29. de Gemm. & Lap. 226, 27. 867, 70.
- Boot *Arnold.* Obs. 522., 50.
- Borbon. *Nic.* Carmin. 642, 27.
- Borcard. *Franc.* Delineat. Jerus. & Sodem. 1176, 173.
- Borellus *Job. Alphons.* de Mot. Anim. 414, 55.
- Borellus *Petr.* Obs. Cent. 209, 26. 279, 17. * Obs. Epilog. 523, 51. Obs. Med. Phys. (13, 16.) obs. Microscop. 13, 16. Vit. Cartes. 418. 62.
- Borgarutius *Prossp.* de Peste Tr. 647. 39.
- Borrichius *Olaus A. H.* 114, 12. de Caus. divers. Lingv. 1150, 129. Hermet. Ægypt. 100, 31. 659, 59. * de Ort. & Progress. Chym. 99, 31.
- Bosius *Job.* de Triumph. Cruc. (140, 29.)
- Botallus *Leonb.* de Catharro 1086, 45. Cur. per Sangv. Miss. 105, 40. Append. ad l. de Med. & Ægr. munere, 181, 17.
- Botton. *Alb.* de Morb. Mul. (17, 22.)
- Boudewins *Mich.* Ventilab. Theol. Med. 383, 70.
- Bourgoisse *Loys* de Offic. Obstetric. 1135, 110.
- Boxhornius *Marc.* Poëm. 101, 17. Not. ad Plaut. 1022, 148.
- Boyle *Rob.* de Adamant. in tenebr. luc. Epist. 689, 28. de Atmosphær. Corp. Consist. 424, 73. Chym. Scept. 57, 86. 351, 17. * de Color. Experim. & Confid. 54, 81. de Determ. Effluv. Exerc. 102, 36. * Experim. Phil. Angl. 632, 9. Hist. Fluid. & firmitat. 991, 90. de Fund. Mar. 386, 2. de Gemmis 543, 6. de Infid. Experim. Success. 818, 187. de Noctil. Aër. 700, 47. Nov. Experim. Phys. Mechan. 805, 158. de Orig. & Virt. Gemm. 1064, 16. de Qual. Cosm. App. Diff. 705, 59. de Respir. Digress. (37, 50.) de Specif. Remed. (113, 174.) de Vi Aër Elast. Experim. nov. (44, 57. *) de Ufu Experim. Philos. 1005, 118.
- Brassavolanus *Ant. Mus.* Comm. in Hipp. 43, 64. Exam. Terrar. 996, 100. de Nat. Simpl. 1115, 83.
- Brayerius *Job.* de Re Cibar. 1155, 140.
- Breitenbach *Itin.* Hieros. 1176, 173.
- Brendel *Job.* Phil. Consil. Med. 205, 20.
- Brenner *Sebast.* Continuat. Relat. Jac. Franci, 163, 31.
- Bresserus de Conscient. 946, 5.
- Breviarium Romanum 532, 66.
- Bright *Timoth.* Animadv. in Guilh. Adolph. Scribon. Phys. 591, 86.
- Brinsfeldius *Petr.* de Confess. Malef. 865, 68.
- Brisslonius *Barnab.* de Regn. Pers. 814, 176.
- Brodaus *Job.* libb. Misc. 310, 3.
- Broën. *Job.* Exerc. de Dupl. Bil. Vet 832, 19.
- Brossensis *Guido* de Nat. Plant. 1216, 19.
- Browerus *Antiq. Fuldens.* 643, 29. An. Trevir. 680, 12.

INDEX III. AUTORUM.

Brown *Th.* Pseudodox. Epidem. 98,
29. Relig. Med. 1213, 16.
Brunnerus *Andr.* Annal. Bojar. 281, 19.
de Virt. & Fort. Bojar. 422, 70.
Brunnerus *Joh.* Conr. M. C. 557, 70.
Bruno *Joh.* Pancrat. in Not. ad Joh.
Jessen. de V. S. judic. 551, 17.
Brusso, Res Memor. 506, 21.
Brustamentius *Joh.* de Animal. S. S.
517, 40. de Reptil. S. S. 518, 42.
Bruyrinus *Joh.* de Re Cibar. 918, 146.
Bucellinus *Gabr.* in Sacr. Benedict.
(139, 27.) Hist. Sacro - Profan. 629,
5.
Buchananus *Georg.* libb. Rer. Scotie.
324, 26.
Bucholzerus *Abrab.* Chronol. 313, 7.
Burchardus libb. Hist. 475, 36.
Burg. *Joh.* M. C. 1085, 43.
Burggrav. *Joh.* Ernest. Achill. Panopl.
Rediv. 242, 18. Tr. Ellychn. Vit. f.
Biolichn. 93, 23. Joco - Ser. Art. &
Nat. 99, 30.
Bürlein *Jac.* de Hoplochrism. Disp. Med.
618, 136. Theat. Sympat. & Antip.
618, 136.
Burnet *Th.* Thes. Med. Pact. 1095, 56.
Burrhus *Franc.* Joseph. de Cereb. Epist.
ad Bartholin. 644, 33.
Busbequius *Auger.* Gislen. Epist. Tur-
cic. 119, 23.
Bustamantinus Vid. Brustamentius.
Buxtorff. *Joh.* Synagog. Judaic. 343, 4.
Lexic. Chaldaic. 454, 4.
Bynæus *Anton.* de Morte Christi 528,
59.

C.

CAbeus *Nic.* libb. Meteor. 788, 126.
Cabrolus *Barth.* Obs. Med. 219, 13.
Cæsalpinus *Andr.* Art. Med. libb. 218, 12.
Controv. Peripat. 13, 16. de Dæmon.
investig. 306, 40. de Metall. 1056, 5.
Hist. Plant. (16, 20.)
Cæsar *Constantin.* libb. Geopon. 966,
43.
Cæsius *Fed.* Philos. Tabb. 95, 25.
Calceolarius *Francis.* Mus. 1054, 4.
Calcidius, in Plat. Tim. 465, 21.
Calixtus *Georg.* Not. in Gen. 1016, 139.
Callymachus, Hymn. (147, 41.)
Calovius *Abrab.* Illustr. Bibl. N. T. 250,
34. Illustrat. Bibl. V. T. 564, 39.
Calvinus *Joh.* Comm. in Joh. 600, 103.
Calvisius *Seb.* Chronol. (104, 157.)
Calvörus *Cass.* Glor. Mos. 1176, 172.
Camerarius *Joach.* Cent. Emblem. 388,
7. in Hippocom. 58, 87. Not. in Cic.
1232, 43. Not. ad P. A. Matthiol.
Herbar. Germ. 993, 96.
Camerarius *Joh.* Rud. Cent. Memor.
Med. Hippocom. 9, 10. Syllog. Me-
mor. (11, 12.)
Camerarius *Philip.* Cent. Hist. Subcis.
(17, 23.) Hor. Subsec. (101, 152.)
Camerarius *Rudolph.* Jac. M. C. 689, 29.
Campanella *Thom.* de Sens. Rer. (9, 9.)
Campanus *Joh.* Ant. Epist. 296, 16.
Campofulgus *Bapt.* libb. Memor.
245, 22.
Candenus *Gvilb.* Britann. 285, 28.
Canepar. *Petr. Mart.* lib. de Atram.
809, 65.

(Xxx xxx x)

Canti-

INDEX III. AUTORUM.

- Cantipratanus Thom.** Mir. Memor. Ex-empl. 485, 60. Hist. Memorab. 460, 12. * Mirac. & Exempl. sui Temp. 126, 38. 178, 11. * 182, 19. *
- Canus Melch.** Loc. Theol. 636, 18.
- Capellus Franc.** de Re Anat. 1080, 36.
- Capellutus Roland.** de Cur. Pest. 318, 14. de Pest. Parm. 558, 30.
- Capitolinus Jul.** Vit. Maximin. Jun. 5, 6. Vit. Pertinac. 132, 49.
- Capivacc. Hier.** Pract. 1101, 64.
- Cappenbergensis Godofr.** Monum. Paderborn. 259, 52.
- de Captivis Job. Günth.** de Reb. Gest. Frid. I. 151, 11.
- Caramuel Job.** Metalog. 382, 68.
- Caranta Jac.** Dec. Med. Phys. 376, 59.
- Cardanus Hieron.** de Æther. 662, 66. in de Alim. Hippoc. Comm. 542, 5. Ars Curand. 149, 7. in Aphor. Hippoc. Comm. 43, 64. de Caus. Sign. & Loc. Morb. 1107, 69. Consil. pro diffic. spirandi, 661, 64. Contrad. Med. 789, 128. de Nat. Hom. 517, 40. de Rer. Nat. 162, 30. de Sanit. tuend. 917, 145. de Subtil. Rer. 60, 89. de Variet. Rer. (114, 175.) de Venen. 140, 65. de Vit. Propr. 48, 73. de Utilit. ex Advers. Cap. (12, 13.)
- Carol. Andr.** Mem. Eccl. 817, 181.
- Carpzov. Benedict.** Pract. Criminal. 140, 65. 621, 141. *
- Carpzov. Job. Benedict.** de Arca Foed. Diatr. Philol. 994, 97. de Gigant. Diff. 283, 23. Not. ad Wilh. Schick.
- Mispath Hammelech** 454, 4. ad Numm. Mos. Corn. ext. Exerc. 678, 4.
- Cartesius Renat.** Diopt. 57, 86. 412, 53. * Meteor. 419, 64. de Pass. Anim. (84, 127. *) Princ. Philos. 418, 63.
- Casalius Job. Bapt.** de Vet. Sacr. Christian. rit. 127, 39.
- Casatus Paul.** de Igne Diff. 100, 31.
- Casaubonus Isaac.** ad Annal. Baron. Exerc. 252, 40. in Athen. Comm. 294, 13. ad Pers. Satyr. 629, 4. in Sveton. Comm. 283, 23.
- Casmannus Otto,** Angelograph. 730, 6.
- Cassander Georg.** Hymn. Eccles. 637, 18.
- Cassianus** Collat. 122, 27.
- Cassius Andr.** de Auro Cogit. 208, 24. Quæst. Nat. & Med. 304, 36.
- Cassius Dion.** Hist. Rom. 108, 2. Vit. Ner. 319, 17.
- Castellanus Laur.** de Ulf. Carn. 961, 33.
- Castell. Petr.** de Hyæna 638, 20. ad omn. thor. aff. Vasc. Exerc. 80, 122.
- Castrensis Steph. Rod.** Exerc. Med. 79, 121. Med. Polit. 167, 38. de Meteor. Microc. (25, 34.) de Morb. Mul. 44, 65. de Nat. Mul. 264, 11. Tr. quæ ex quibus 517, 40.
- à **Castro Ezech.** de Igne lambent. 656, 52.
- à **Castro Petr.** de Febr. Malign. Petech. 166, 37. de Ign. lamb. Tr. 693, 36. Obs. MS. 624, 145. de Pest. Rom. & Genues. 885, 97.
- Casulanus Proth.** libb. Æthiol. 429, 6.
- Cata-

INDEX III. AUTORUM.

- Catanæus *Andr.* Un. Sapien. (154, 55.)
- Catelanus *Laur.* de Lap. Bezoar. *Tr.* 1120, 88.
- Cato *M. libb.* Orig. 1178, 174. de R. R. 86, 10.
- Cattieri *Is.* Obs. Med. 224, 23.
- Catullus, Epithalam. Pelei & Thet. 146, 4. Carm. 181, 18.
- Cedrenus, Obs. (16, 20.)
- Cellarius *Christoph.* Program. 1048, 194.
- Celsus *Corn.* de Re Med. 79, 122.
- Censorinus, de Die Natal. 212, 2.
- de la Cerda *Ludov.* in Virgil. 741, 27.
- Cernitius *Job.* Vit. Frid. II. Elect. Brandeb. 203, 26. Vit. Joh. Sigism. IX. Elect. Br. 767, 80.
- Cerutus *Bened.* in Fr. Mus. Calceol. 543, 6.
- de la *Chambre*, de Caus. Inund. Nili *Disc.* 689, 88.
- Chamier *Dan.* Panstrat. (133, 12.)
- Charas *Mos.* Descript. Viper. 464, 19.
- Chardin. Itin. Pers. 124, 31.
- Charleton *Gualib.* de Lithias. *Tr.* 1121, 90. Spiritus Gorgonius vi sua saxi-para exut. *Diatr.* 1147, 126.
- Chemnitius *Mart.* Exam. Concil. Trident. (133, 12.)
- Chesneau *Nic.* Obs. 1103, 66.
- Chifletius *J. Jac.* de Lint. Christ. Sepulchral. 133, 50. Obs. 1093, 55.
- Chioccius *Andr.* Mus. Calceol. (103, 154.)
- à Chokier de Surlet, *Job.* Fac. Hist. (23, 31.)
- Chrysostomus *Job.* Homil. 778, 164.*
- Chytræus *Matth.* Oblat. Metric. 642, 27.
- Cicero, de Divinat. (148, 44.) Epist. ad Famil. 498, 3. de Nat. Deor. (32, 43.) Tusc. Quæst. (37, 110.)*
- Cigogna *Strozz.* Theat. Magn. Omnifar. 184, 23. Univ. Nat. 732, 9.
- Cites *Francisc.* de Abstin. Consol. 1230, 40.
- Clamorganus *Job.* de Lup. Venat. 890, 104.
- à S. Clara *Abrah.* Mercks *Wien*, *Tr.* 438, 25.
- Clarcke *Gvilielm.* Nat. Hist. 924, 154. Hist. Nit. 504, 17.
- Claremontanus *Scip.* de Venen. 230, 36.
- Clasenius *Dan.* in Nemes. Carolin. 601, 105. de Pass. J. C. 531, 64.
- Claubergius *Phys.* contr. 646, 37.
- Clauderus *Gabr.* de Balsam. cadav. *Tr.* 506, 19. Method. Balsam. Corp. 346, 10. M. C. 498, 2. de Philtris *Disp.* 160, 26.
- Claudianus, de Bell. Getico, 430, 9. de Bell. Gildon. 753, 35. in Eutrop. (18, 5.) de 4. Conf. Hon. 7, 7. Epigr. 24, 37. Paneg. in Conf. Hon. 690, 30. in Rufin. (6, 2.)
- Claudius *Jul. Cæs.* de Ingress. ad infirm. 378, 63. Respons. Med. 223, 20.
- Claudius *Petr.* Descr. Norweg. 67, 102.
- Clemens *Alexandrin.* Admon. ad Gent. 762, 68. libb. Pædagog. 54, 82. Strom. (34, 46.)
- (Xxx xxx x) 2
- Cle

INDEX III. AUTORUM.

- Clemens Roman.** Recognit. (150, 47.)
Clericus Job. Translat. Gen. & Paraphr. Ejusd. & Comm. Philol. 1175, 172.
Cleyer. Andr. M. C. 1121, 90.
Clozius Steph. de Sud. Christ. Sangv. Exerc. (96, 148.)
Clus. Carol. Opera 526, 55. Rar. Plant. 639, 21.
Cnoefelius Andr. M. C. 458, 9.
Coberus Tob. Dec. Obs. Castrenf. Hung. 346, 9.
Coccejus Al. Not. in Paul. Zacch. Quæst. Med. Leg. 311, 4.
Cochlæus Job. de Bell. Hussit. (106, 159.)
Cognatus Gilbert. Sylv. 1197, 205.
Coiter. Volcher. Obs. Anat. 1078, 33, de Off. Inf. 29, 43.
Colerus Job. libb. Oeconom. 355, 21.
Collius Franc. de Sangv. Christ. 567, 44.
Collius Job. de Min. Commun. Princip. & Pass. Morb. 274, 9.
Colvenerius Georg. Not. in Cantiprat. 178, 11.
Columbus Reald. de Re Anat. 27, 41.
Columella, de Arbor. XXCVI, 10. de Cult. Hort. 109, 2. de Re Rust. 22, 34.
Columna Fab. de Purpur. 1056, 6.
Comenius Job. Synopf. Phys. Reform. 92, 20.
Comenius Job. Amos. Phys. Reform. 102, 37.
Commanus Iob. de Lap. in Hom. 1086, 45.
Conapitius Christ. Javell. de Sens. & Sensat. Tr. 674, 86.
Condronchius Job. Bapt. de Morb. Venef. 130, 46. de Morb. Vulg. 900, 116.
Conimbricenses, de Anim. Separat. 736, 16. in Arist. (81, 123.)
Connor Bernard. Descript. V. & N. Polion. 36, 51. Evang. Med. f. Med. Myst. (99, 150.)
Conradinus Balth. de Febr. Malign.
Conradus Job. de Spars. Flor. bnemat. 739, 22.
Conringius Herm. Apologet. cont. Borrich. 100, 31. in Billich. Exercit. 837, 23. de Calid. Innat. 99, 31. de Form. Jud. in Repub. rect. instit. Disq. Polit. 592, 88. de Habitu Corp. Germ. Caus. 53, 79. * de Ign. Anim. 608, 121. de Med. Hermet. (34, 46.) 1017, 141. * Parad. de Numm. Ebræor. 678, 4.
Consentinus Thom. Corn. Progymn. 121, 26.
Constantin. Antonin. libb. Med. Prognof. 179, 14.
Constantin. Imperator. lib. Si quis 88, 1.
Constantin. Robert. Prognost. Med. 398, 29.
Contulus Job. Bapt. de Glutin. in Corp. Hum. prod. 1153, 136. de Lap. Podagr. & Chiragr. 1089, 47.
Cordæus Mauriti. in Hipp. de Morb. Mul. 1135, 110.
Cordus Euricius Epigramm. 1155, 139.
Cordus Jun. Volum. 176, 7.*

Corip-

INDEX III. AUTORUM.

Corippus, de Justinian. Princip. Byzant.
158, 22.

Cornace Matth. Conf. Med. 516, 39.

Cornarius Diomed. Hist. Admir. 206,
22. Obs. Med. 312, 5.

Cornarus Job. de Peste 353, 20.

Cornelius à Lap. in Gen. (125, 199.)
in Num. 343, 4. in Devt. 567, 44.
in 4. Reg. 111, 8. in Prov. 581, 67.
in Cant. (28, 38.) in Proph. min.
134, 54. in lib. Sap. *ibid.* in Joh.
573, 54.

Corfinus Andr. vers. ulterius per S.
Thom. 127, 1.

Cortnummius Just. de Morb. Atton.
188, 31.

Costæus Job. de Igneis Præsid. 312, 5.
de la Couvrée *Claud.* de Nutr. Foet.
268, 20.

Coytarus Job. de Febr. Purpur. 367,
45.

Craan Theod. de Hom. Tr. 421, 67.

Crafftius Job. Iac. 559, 32.

Crassus Iun. Paul. Quæst. Med. & Nat.
969, 50.

Crinitus Petr. de Honest. Discip. 180,
15.

Crispus Job. Bapt. de Ethn. Script. caute
leg. 734, 13.

Crollius Oswald. Præf. admonit. Basil.
Chym. 206, 22.

Cromerus, de Reb. Polon. 243, 20.

Crügnerus Mich. Chymisch. Thanneb.
662, 65. de Mat. Perlat. 904, 120.

Crusius Dav. de Noct. & Nocturn. Of-
fic. 128, 41. Physic. 730, 6. de

Sud. Christi 528, 60.

Crusius Mart. Annal. Svecic. 541, 4.
Annal. Scev. 375, 59. Turco-Græc.
236, 3.

Ctesias, 47, 71.*

Cüchlerus, Antholog. Græc. (109, 165.)

Cumanus Marcell. Obs. Med. 899,
114. de Ulcer. *ib.*

Cummenius Alard. Herm. M. C. 335,
50.

Cunæus Petr. de Repub. Hebr. 343, 4.

Cureus Ioach. Annal. Siles. 216, 8.

Curtaudus, Apol. adv. Paris. 526, 55.

Curtius Q. de Gest. Alex. M. 430, 9.

Cufanus Nic. Experim. static. 386, 2.

Cuspinianus Job. de Cæsar. 70, 108.

Cydonius Job. de Sangv. Prodig. Ex-
erc. 816, 181.

Cyprianus, de Mortalitat. 314, 9. de Va-
nit. Idolor. 127, 38.

Cyraldus, de Sepel. Var. rit. Vet. 1007,
122.

D.

Dale Sam. Manud. ad Mat. Med.
1126, 96.

Dalechampius Iac. Not. in Plin. 384,
71.

Damascenus, Dialect. (74, 109.)

Damascius, in Vit. Isid. Philos. 792, 135.

Damianus Petr. Serm. de Steph. 678, 4.
ad Blanc. Comit. Epist. 870, 75.

Danæus Lamb. de Hæres. 39, 57. de Ve-
nes. & Sort. (128, 2.)

Dannhauerus Job. Conr. Christeid. 757,
Colleg. Decalog. (105, 159.) Coll.
(Xxx xxx x) 3 Psy-

INDEX III. AUTORUM.

- Psycholog. (19, 25.) 618, 137, *
Homil. Sacr. 270, 1. Hodom. Spir.
Pap. (133, 12.) Theol. Consc.
(128, 3.) Theol. Symbol. f. Casual.
576, 60. in Valer. Magn. Rediviv.
816, 181.
Daniel *Franc.* Not. ad P. Crinit. de Ho-
nest. Disc. 1222, 29.
Davisson *Wilh.* Prodr. Comm. in P. Se-
verin. Id. Med. Philos. 95, 25.
Daurulcius *Anton.* Florileg. Exempl.
112, 9.
Deckerus *Fred.* Exere. Med. Pract. 334,
47. in Prax. Paul. Barbette, 326, 32.
Deckerus *Iob. Henr.* Spectrolog. 728, 2.
Delexius *Iac.* Chorograph. Sabaud.
919, 147.
Delphius *Heuter.* Vit. Carol. V. 437,
22.
Delrio *Mart.* Disq. Mag. (128, 2.) in
Senec. Octav. 580, 66.
Demosthenes, Orat. in Nexram 1015, 138.
Dempsterus *Th.* ad Joh. Rosin. Antiq.
Rom. 108, 2.
Denstionius *Arn. Bachim.* Pan soph. En-
chiret. 589, 82.
Deodatus *Claud.* lib. Panth. Hygiast.
587, 78.
Deusingius *Anton.* Diff. Select. 575, 58.
Foetus Mussipon. Secundin. (19, 25.)
Foetus extra uterum geniti *Vind.* 810,
168. Genes. Microcos. (37, 50.)
de Mot. Musc. 476, 38. de Nat. Ex-
erc. 475, 37. de Nutrim. in Corp.
Elab. Exere. 1032, 165. de Nutrit.
Anim. Exere. 701, 50. de Respir.
Exere. 389, 9. de Spirit. Exere. 397,
27. de Unicorn. *Vind.* 322, 21.
Diaconus *Paul.* de Reb. Gest. Longob.
115, 13.
Diemerbroek *Isbrand.* Anat. (13, 16.)
de Pest. Hist. 316, 12. de Peste No-
viom. (18, 23.)
Dietericus *J.* Conr. in Lib. Sap. Conc.
908, 127. Antiq. Bibl. 1116, 85.
Diether. *Christoph. Ludov.* Misc. Cur.
6, 6.
Digby *Kenelm.* de Anim. Rat. 737, 18.
de Immort. Anim. Tr. 396, 25. de
Nat. Corp. Tr. 35, 51. de Plant. Ve-
get. Diff. 803, 153. de Pulv. Sym-
pather, Orat. 91, 20. de Vegetat.
Orat. 1213, 16.
Dikkinson *Edmund.* de Delph. Phœni-
ciz. 405, 41. Phys. Vet. & Ver. 683,
16.
Dilherrus *Joh. Mich.* Disp. Philol. A-
cad. (124, 189.) Tugend-Schaz, La-
ffer-Plaz, 1178, 174.
Diodor. Sicul. Biblioth. (148, 44.)
Diogenes *Laërt.* de Vit. Philos. 383, 71.
Dionysius *Areopag.* de Divin. Nom.
(26, 35.)
Dionysius *Franc.* de Transfus. 105, 40.
Pomer. Sanct. 678, 6.
Dionysius *Halicarn.* Antiq. Rom. 691,
31.
Diophanes, libb. Geopon. 1002, 113.
Dioscorides, libb. Anthol. 344, 5. Ale-
xiph. 652, 45. de Mat. Med. 300,
26. de Re Med. 162, 30. de Theriac.
518, 42.

Divers.

INDEX III. AUTORUM.

- Divers. Pet. Sal.* de Febr. Pestil. *Tr.* 15, 20.
Dobrozensky de Negropont *Joh. Jac.*
Wences. M. C. 38, 56. *Obs. Med.* 1086,
 44. *Philos. de Font.* 804, 155.
Dodonæus Rembert. ad Ant. Beniven.
 de Abd. Morb. Caus. 885, 96. *Obs.*
Med. 174, 3. *Obs. Med. Exempl.* 192,
 36.
Dœplerus Jac. *Theat. Poenar. Supplic.*
 & *Execut. Crimin.* 572, 53.
Dœringus Mich. de Hern. Uterin. ad.
 Fabr. Hildan. *Epist.* 236, 2. de Opio
Tr. 650, 43. de Opobalsam. 997, 102.
Dolæus Joh. M. C. (118, 185.) *Ency-*
clop. Chirurg. 898, 114. *Encyclop.*
Med. 121, 26.
Donatus Marc. *Hist. Med. Mir.* (134, 15.)
Dorneus Gerb. *Doct. de Transm. Me-*
tall. Theat. Chym. 1191, 196.
Dorscheus Joh. *Pentadec. Dissert. The-*
ol. de Infallib. Ver. div. testim. 754,
 54. *Theol. Latro,* 251, 37.
Dracontius, de Coron. 995, 98.
Drelincourt. Carol. *Prælud. Anat.* 1090,
 48.
Drexelius Hieron. de Cult. Corp. 907,
 125. de Jejun. 145, 3. *Prodrom. Æ-*
tern. (125, 199.) *Rog. Damnat.* 655, 50.
Dubravius Joh. *Hist. Bojem.* 391, 13.
Duntenius Ludof. *Cas. Consc.* 233, 50.
Dunus Thaddæus, *Micell. Med.* 518, 41.
Durandus, de Rit. *Eccles.* 532, 66.
Durantes Cast. *Herbar.* 996, 101. *Dygbi*
vid. Digby.

E.

E *Benus Philip. Ludov. Obs.* 1101, 63.

- Eberus Paul.* *Calend. Hist.* 687, 25.
Eccardus Henr. de Casib. *Monast.* 649,
 41. *Fasc. Contr. Calvin.* 945, 4.
Eckardus Fidus, Ungewissenhafft. Apo-
theker. 459, 11. *Med. Maulaffe* 1053, 3.
Eduardus, *Epit. Thes. Sanit. Tr.* 683, 16,
Egesippus, de Excid. *Hieros.* 387, 3.
Eggerdus Alard. Maur. M. C. 522, 49.
Eichstad. Laur. de Conf. *Alkerm. Tr.*
 506, 21.
Ekstormius Henr. de Spec. *Baumann.*
Epist. 70, 108.
Elmenhorst. Gebhard. *Obs. ad Arnob.*
 1204, 4.
Elsholz Joh. Sigism. *Anthropom.* 82, 3.
Clysm. Nov. 104, 38. *Distill. Curios.*
 514, 35. *Horticult.* 506, 21. *M. C.* 810,
 166. de IV. *Phosphor.* 810, 166.
Elverius Hieron. *Deambul. Vern.* 1222,
 29.
Elzevir. *Descript. Podol.* 380, 65.
d'Emillian Gabr. *Itinerar.* 182, 19.
Empyricus Sextus, Pyrrhon. *Hypothes.*
 918, 146.
Encelius Christ. de Re Metall. 867, 70.
Engelgrav. Henr. *Cœl. Empyr.* 446,
 43. *Cœlest. Panth. in Festo S. S. Trinit.*
 486, 60. in *Luc. Evang.* (120, 190.)
Entius Cass. *Thavmaturg. Mathem.*
 418, 62.
Entius Georg. *Apol. Circul. Sangv.*
 413, 54. *Demonst. Circul. Sangv.*
 (35, 48.)
Ephemerid. *Erudit.* 54, 41.
Epicletus, Enchirid. 802, 151.

Epi-

INDEX III. AUDORUM.

- Epiphanius*, lib. Adv. Hæres. 244, 21.
Erasmus, *Roterod.* Colloq. Peregr. erg.
 (140, 28.) Adag. 46, 98. Annot. ad.
 Matth. (140, 29.) Colloq. Exor-
 cism. I. Spectr. 819, 187.
Eraſtius Job. Dan. Apanthism. 637, 18.
Eraſtus Thom. de Auro Potulent. 466,
 22. de Cauſ. Mort. Cont. 297, 19.
 Diſp. Anti-Paracelf. 781, 113. de Lap.
 Sabuloſ. 1064, 16. de Nov. Paracelf.
 Med. (78, 118.) de Putred. Diſp. 715,
 78. Reſp. ad Archang. Marcen. Diſp.
 de Putred. 827, 2. Spudaſt. 666, 71.
Ereſius Theophrast. de Cauſ. Plant. 38,
 54. Hiſt. Plant. 302, 30. de Igne, 229,
 27. de Odor. 95, 25. de Sudor. 519,
 44.
Erhardus Georg. Symbol. 300, 26.
Ernſtii Job. Dan. Bilderhaus und Hi-
 ſtoriſche Blumen - Leſe 958, 27. Ge-
 müts - Ergetzlichkeit 291, 9.
Eprenius Ludeb. de Peſte Tr. 354, 21.
Erythæus Nic. Ind. in Virg. 52, 77.
Etmüllerus Mich. de Chirurg. Diſſ. 106,
 40. Inſtit. Med. 472, 31. Med. Hipp.
 Chym. 535, 70. de Viper. Morſ. 337,
 53. * Valetud. Inf. 899, 114.
Etnerus J. C. vid. Eckardus Fidus.
Evagrius, Hiſt. Eccleſ. 884, 95.
Everhardus Georg. Symbol. in Petron.
 651, 44. Volum. Conſil. 592, 88.
Eugubinus Auguſt. Steuch. de Perenn.
 Philoſ. 732, 10.
Evichius Job. de Off. Magiſt. temp.
 Peſt. 135, 55. de Sagis 329, 13.
Eunapius, in vit. proëceſ. 65, 98.
Euripides Phœniſſ. 360, 31. in Iphigen.
 1003, 114. in Oreſt. 750, 48.
Eusebius, Hiſt. Eccleſ. (135, 17.) de Præp.
 Evang. (156, 58.) de Vita Conſtan-
 tin. 128, 41.
Eustachius Barth. de Dentibus 196, 4.
 de Renibus 1103, 66.
Eutichius, Annal. Alex. 665, 69.
Eutropilus, Hiſt. libb. 153, 13.
van Eyl Chriſtian. Abr. Conference von
 den Nederland. 1117, 86.
Ezlerus Aug. Iſagog. Phyſ. Mag. Med.
 103, 37.

F.

- F***Aber Albert.* Ott. de Aur. Potab.
 70, 108.
Faber Baſilius, Theſaur. 915, 141.
Faber Job. Not. in Animal. Nov. Hiſp.
 Nard. Ant. Rechi, 464, 19. *
Faber Job. Matth. Anat. Botan. Phil.
 Marin. 1122, 91. Annot. 689, 29. *
 M. C. 86, 135. Hiſt. Strychonoman.
 190, 34.
Faber Job. Pet. Chirurg. Spagyr. 830,
 7. Myrothec. Spagyr. 382, 69. Pan-
 chym. 299, 26.
Faber Petr. libb. Semestr. 311, 3.
Faber Petr. Job. Alchimist. Chriſtian.
 985, 79. Hydrog. Spagyr. 1072, 27.
 Pallad. Spagyr. 691, 33. Panchym.
 libb. 54, 82.
Fabri Honorat. de Brut. 481, 50. de Co-
 lor. in Princ. 56, 83. Ephemerid. E-
 rud. 167, 39. de Generat. Hom. (89,
 134.) de Gen. Plant. (119, 186.) de
 Hom. 328, 36. Phyſ. 493, 74.

Fabrici-

INDEX III. AUTORUM.

- Fabricius *Georg.* Comm. in Poët. Christian. (149, 44.) de Roma, 134, 54. Annal. Misn. Urb. 158, 22. de Orig. Saxon. 525, 54.
- Fabritius *Nic. Claud.* de Peiresc. 510, 28.
- Faësius *Job.* Lit. Giral. lib. de Sepulch. & var. Sepel. rit. 295, 16.
- Falckenburgius *Hadr.* Epist. ad Joh. Neand. Tabacol. 415, 57.
- Fallopianus *Gabr.* de Morb. Gall. 368, 46. de Metall. & Fossil. 980, 71. Obs. Anat. 1098, 60. libb. Secret. 409, 48. de Vuln. 523, 51.
- Farnabus *Th.* in Senec. 375, 57.
- Faschius *Heinr.* Augustin. Ord. & Method. Cogn. 166, 37.
- Faventinus *Leonell.* Med. Pract. 292, 11.
- Fazellus *Th.* Dec. Rer. Sicul. 282, 20.
- Fechtius *Job.* de Resurrect. Carn. Exerc. 1243, 62. *
- Fehrius *Job.* Mich. Hier. Picr. 74, 115. M. C. 373, 56. de Scorzoner. Tr. 61. 92. *
- Felix *Minucius*, in Octav. 1210, 12.
- Fellerus *Joach.* Flor. Philos. è Virg. 747, 41. de Lucern. Subterr. Ant. 806, 159. Obs. in Horat. 51, 76.
- Feltmann *Gerh.* de Cadav. Inspect. Tr. (6, 2.)
- Feltmann. *Georg.* de Podagr. Tr. 303, 34.
- Felwingerus *Paul.* Comm. in Alpha Maj. Arist. Metaph. 734, 13.
- Ferdinandus *Epiphan.* Hist. Med. 236, 1.
- Fernandus *Ganzalus*, Hist. Univers. Amer. 587, 77.
- Fernelius *Job.* de Abd. Rer. Caus. 376, 59. M. M. 548, 14. Patholog. 43, 46. de Part. Morb. & Symptom. 291, 9. Physiol. 549, 16.
- Ferradus, Disquis. Reliquiar. 446, 43.
- Ferrarius *J. B.* Floricult. 1002, 113.
- Ferrus *Alphonf.* de Sclopet. Vuln. 850, 43.
- Feyneus *Franc.* Med. Pract. 397, 26.
- Ficinus *Marsil.* Argum. in Dial. de Leg. 579, 66. * Argum. in Phædon. (98, 159.) de Christian. Relig. (131, 8.) Comm. in Conviv. Platon. 401, 34. Epidem. Antidot. 375, 58. Theol. Platon. (59, 84.) de Vita 128, 41. Vit. Platon. 454, 3.
- Fidelis *Fortunat.* Relat. Med. 81, 2.
- Fien *Job.* de Flatib. 22, 34.
- Fien *Thorn.* de Cauteriis, 312, 5. Chirurg. 1084, 43. de Virib. Imaginat. (154, 55.)
- Filescacus *Job.* de Mag. Idol. Tr. (132, 11.)
- Fincelius *Job.* de Prodig. 531, 66.
- Finckelthaus *Sigism.* Obs. 521, 141.
- Finckius *Cass.* Explic. Dict. S. S. 980, 70. Schediasm. 910, 131.
- Fiorovantus *Leonh.* Arznei - Kron, 381, 67.
- Firmicus, Astronom. (20, 27.)
- Flaccus *Valer.* libb. Argonaut. 51, 77.
- Flacius *Matthias*, Clav. Script. 1174, 170.
- Flavius *Blondus* Instaurat. Rom. 624, 144.

INDEX III. AUTÖRUM.

- Florentinus *Hieron.* in Pavii lib. de Pe-
ste, 364, 39.
- Florentinus *Nic.* Sermon. 66, 100.
- Fludd à Fluctibus *Rob.* Amphitheat. A-
nat. 591, 86. uronomant. 413, 53. Hist.
Utriusque Cosm. 733, 12.
- Foësius *Anut.* Comm. in Cic. 119, 64.
Not. ad libb. Epidem. Hippoc. 186,
27. Not. ad Hipp. lib. de Morb. Vulg.
514, 36. Oeconom. Hippoc. 319, 17.
- à Fonseca *Roderic.* Consult. Med. 75,
115. *
- Fontanus *Nic.* Exerc. 1100, 61. de Morb.
Mul. 1113, 80. Rar. Obs. Analect. 1113, 79.
- de Fontecha *Rays,* de Privileg. Prægn.
965, 41.
- Forerus *Laur.* Vird. Philos. (101. 152.)
- Forestus *Petr.* in Aphor. Hippoc. 188, 31.
de Gemell. & Part. Numeros. 268,
20. de Incert. Urin. judic. 1132, 104.
Obs. Med. 44, 67.
- de la Forge *Ludov.* de Ment. Hum. Tr.
(55, 77.)
- Foroliv. *Jac.* Comment. in Aph. Hipp.
1091, 51.
- Fortunatus *Ven.* libb. Carm. 643, 29.
- Fortunatus *Vopisc.* Ophthalmogr. 177, 8.
- Fournier. *P.* Hydrogr. 1186, 188.
- Fracassat. *Carol.* de Cerebro. Diff. E-
pist. 556, 26. de Lingva Epist. 1115, 82.
- Fracastorius *Hieron.* de Dieb. Crit. 389,
7. de Morb. Contag. 364, 40. Sy-
philid. 155, 16.
- Fragosus *Joh.* Hist. Med. Ind. 302, 30.
- Franchimont. *Nic.* Lithol. Med. 1095,
56.
- Francisci *Erasm.* Acerr. Exoter. 806,
159. Alleredelste Veränderung der gan-
zen Welt, 1225, 32. Ausland. Kunst- und
Sitten-Spiegel, 424, 75. Dial. Menst.
und von dem Africanischen Blumen-
Vogel, 55, 82. Erd-umgehender Luft-
Kreis, 788, 125. Hoher Trauer-Saal,
629, 5. Höllischer Protheus, 719, 3.
Neupolirt. Gesch. Kunst- und Sitten-
Spiegel, 572, 53. Ost-West-Indisch- und
Sinesisch- Lust- und Staats-Gart. 70,
107. Spec. Art. & Mor. Exot. 282, 20.
Theat. Curios. (122, 193.) Theat.
Trag. 225, 24.
- à S. Francisco *Angelus,* Homo omnia Tr.
697, 43.
- à Franckenau *Georg. Franc.* Curios. O-
vychology. 270, 2. Lithol. Microc. in
Pect. 1095, 56. M. C. 882, 92. Not.
ad P. Zacch. Quæst. Med. Leg. 148,
6. Philol. & Med. de Cornut. 277,
13. Progr. ad Flor. Franc. 1213, 16.
- Franckenstein *Christ. Frid.* de Terr. Mor.
ad. A. Gell. Noct. Attic. Exerc. Phys.
453, 2.
- Francus *Joh.* Addit. ad. Castorol. Joh.
Maji, 435, 19. Epist. Chím. 74, 114.
M. C. 468, 25.
- Franzius *Wolffg.* Disp. in Devt. 576, 60.
Hist. Anim. Sacr. 349, 15.
- Frassenius *P. Claud.* Phil. Acad. Phys.
736, 16.
- Freherus *Marqu.* Com. in Auson. 495,
- Freigius *Thom.* Epigr. 768, 81. (76.
- Freitag. *Joh.* Catalog. Test. Verit. Chy-
miatr. 903, 120.

Fref-

INDEX III. AUTORUM.

Fresne *Carol.* Glossar. 999, 104.
 Fridelius *Joh.* de Calc. Ren. & Ves.
Disp. 1099, 60.
 Friedlibius, Obs. Bibl. 213, 4.
 Frischlinus *Nic.* libb. Astron. 771, 88.
 Not. in Hyran. Callimach. (101, 152.)
 Frisingensis *Otto*, Chronic. 1187, 189.
 de Gest. Frid. I. Imper. 108, 2.
 Fromman. *Joh.* Christ. de Fascinat.
 Mag. (25, 34.) M. C. 374, 56.
 Frommondus *Libert.* Meteorol. 69,
 106.
 Fuchsius *Leonb.* Comm. in Hipp. A-
 phor. 249, 33. de Comp. Med. 1007,
 122. de Morb. Atton. 188, 31. Paradox.
 Med. 1006, 120.
 Fuchsius *Sam.* Metaposcop. 278, 14.
 Ophthalmoscop. 179, 14.
 Führer ab Heimensdorff. *Christoph.* Itin.
 Ægypt. 488, 65.
 Führer *Joh.* Lud. Eleg. de Mirac. Antr.
 Baumann. 1055, 5.
 Fulgentius, de Prisc. Serm. 1022, 148.
 Fulgosus *Bapt.* Memor. 103, 37.
 Fullerus *Nic.* Miscell. 992, 93.
 Fullerus *Thom.* Hist. Eccles. 817, 181.
 Fumanellus *Anton.* de Compos. Medi-
 cam. 1101, 109.
 Funccius *Theod.* Hist. Scanderbeg.
 (109, 159.)
 Fürst *Zach.* M. C. 470, 28.
 Futlanus *Dan.* Comm. in libr. Theo-
 phrast. de Sudor. 521, 48.

G.

G Abbena *Sim. Abbes.* Comm. in Ca-
 tull. 101, 18.

Gabelchoverus *Wolffg.* Cent. Cur. 153,
 13. Obs. Med. 365, 41. Schol. ad Andr.
 Bacc. de Gemm. 420, 65.
 Gaffarellus *Jac.* Curios. Inaud. (152.
 50.)
 Galatinus *Petr.* de Arcan. Cathol. Ver.
 945, 4.
 Galenus, de Alim. Facult. (109, 165.) A-
 nat. Administ. 217, 11. de Art.
 Cur. ad Glaucor. 239, 7. de Attenu-
 ant. Vict. Rat. 651, 44. de Caus.
 Morb. 154, 14. de Caus. Symptom.
 400, 31. de Cib. Bon. & Mal. Suc.
 559, 31. Comment in Epidem.
 (149, 44.) Comment. in Prorhet.
 174, 3. de Compos. Med. Secund.
 Loca, 22, 34. de Dieb. Crit. 388, 6.
 de Diff. Morb. 181, 17. de Dignosc.
 Pulsu 310, 3. lib. Euporist. (134, 15.)
 de Facult. Nat. 674, 86. de Form.
 Fœt. 189, 31. in Hippoc. 43, 64. de
 Loc. Affect. 223, 20. adv. Lycum,
 413, 53. de Med. secund. Gen. (149,
 44.) de Morb. Vulg. 699, 45. Mot.
 Musc. (25, 35.) de Ossib. 199, 9. de
 Placit. Hipp. & Platon. 179, 13. de
 Præfag. ex Pulsu, 429, 16. Purg. Med.
 526, 55. quod animi mores sequun-
 tur Temper. 550, 17, an Sangvis in
 arteriis contin. 414, 55. de Semin.
 294, 14. de Simpl. Facult. 21, 34. de
 T. S. 23, 36. de Tabe, 218, 13. de
 Temperam. 7, 8. de Theriac. ad Pi-
 son. 338, 55. de Tremor. 440, 1. de U.
 P. 28, 43. de Vict. Rat. in Acut. 695,
 40. de Util. Respir. 414, 55.

Yyy yyy y) 2

Gali-

INDEX III. AUTORUM.

- Galilæi *Galileus*, nel Discorso interno alle cose, que stanno sopra loqua, 860, 59.
- Gallonus *Anton*, de Martyr. 869, 74.
- Gallus *Andr.* Fascic. de Pest. 109, 2.
- Gallus *Corn.* Eleg. 274, 9.
- Gallus *Cyg.* Aedes pudicit. Tr. 292, 11.
- Gallus *Phil.* Vit. Hier. Weller. 691, 32.
- Gans *Job.* Corall. Hist. 1185, 188.
- de Garencire *Thom.* Flagell. Angl. 998, 103.
- Gassendus *Petr.* Instit. Physf. 730, 6. in Diog. Laërt. de Physf. Epicur. Animadv. (78, 117, *) Opera, 391, 13. de vit. Peiresc. 285, 26.
- Gasserus *Achill.* Obs. Med. (116, 181.)
- Gasto *Flamin.* de Peste Tr. 369, 48.
- Gatinaria *Marc.* in Rhaf. 904, 121.
- Gavassetius *Mich.* de Cauteriis 312, 5. Prælud. Anat. 415, 57.
- Gazæus *Æn.* de Immort. Anim. 454, 3. in Theophr. 750, 47.
- Gehema *Job.* Abr. de Plica Polon. Epist. 77, 118.
- Gehlerus *Mich.* de Const. Nat. 1061, 13. de Gemm. Formic. 990, 90.
- Gejerus *Mart.* Joh. Bus-Stimm. 70, 108. de Luct. Ebr. 117, 20. de Superstit. Tr. 113, 11.
- Gelasius, in Irenæum. 757, 58.
- A. Gellius vid. Agellus.
- Gemma *Corn.* Cosmocrit. 110, 4. Cyclognomonic. 1079, 35.
- Gentilis, in Avicen. 1096, 58.
- Gerbez *Mart.* M. C. 46, 69.
- Gerhardus *Job.* Cent. Quæst. Polit. 575, 57. Comm. in Act. 678, 4. in Genes. 508, 100. in Deut. 567, 44. Not. ad Matth. 250, 34. Comm. in Pass. Christ. 573, 57.
- Gerlachius *Steph.* Turco - Græc. 960, 30.
- Gerson *Job.* Talmud. (103, 156.)
- Gesnerus *Corn.* Hist. Aquatil. 337, 53. de Avib. 961, 33. Hist. Anim. 109, 2. de Fig. Lap. 1054, 5. de Herb. Lunar. 786, 121. de Lunar. & Reb. Noctu Lucent. 677, 3. Mus. Calicoral. 109, 2. Hist. Quadrup. 351, 16.
- Gesnerus *Salom.* Explic. Genes. 598, 100. Hist. Pass. Christi 576, 60.
- Gevardus *Cass.* ad Sylv. Papin. Stat. 581, 68.
- Geuderus *Melch. Frid.* de Ferment. Diatr. 659, 58.
- Gifanius *Obert.* Margin. in Lucret. 595, 95.
- Gilbertus *Gvil.* de Magnet. 495, 76. de Murrhin. 997, 102.
- Giselerus *Laur.* de Peste Brunsvicens. 314, 9.
- Gizelius *Innoc.* Pier. Zano - Kijoviens. 951, 15.
- Glandorpius *Matth.* M. C. 1123, 93. Merh. Med. Paronych. 899, 114.
- Glauberus *Job.* Rudolph. Cent. Obs. 986, 81. de Lap. Animal. Corall. 206, 22. Mir. Mund. de Ufn. Sal. mirab. in Med. 986, 81. Opus Mineral. 115, 14. Tumor. Philos. 661, 63.
- Glissonius *Franc.* Anat. Hepat. 417, 61.* de Part. contin. in gem. Tr. 7, 8.
- Gluck-

INDEX III. AUTORUM.

- Glückrad *Christ.* vid. Hartmann. *Joh.*
 Gobler *Justin.* de Gest. Frid. 532, 66.
 Gockelius *Christ.* M. C. 334, 47.
 Gockelius *Eberh.* Obs. Med. 313, 8.
 Goclenius *Rudolph.* Physiol. Crep. Vent.
 712, 70. Dispp. Phys. 910, 131.
 Concil. Philos. 911, 131.
 Godelenus *Wilh.* in Liv. 9, 10.
 Godignus *Nic.* de Reb. Abyssin. 469, 27.
 Goedelmannus *Ioh. Georg.* de Mag. &
 Venef. 391, 12.
 Gæhausen, Decis. 390, 11.
 Gœzius *Georg.* Diatr. Acad. de Suspend.
 Jud. 251, 38.
 Goldastus *Melch.* de Reb. Alem. 187, 28.
 Goldschmid *Pet.* Höllischer Morpheus
 729, 3.
 Golius *Jac.* Lexic. Arab-Lat. 1005,
 119.
 Gomesius *Bernardin.* de Sale 920, 149.
 Gomez. *Anton.* Var. Resolut. 621, 141.
 Gordon. *Bernh.* de Pass. Cap. 801, 149.
 Gorlæus *Dav.* Epit. Phys. 418, 62.
 Gorræus *Joh.* Defin. Med. 75, 116.
 Gothofred. *Dionys.* Conj. & Var. Lect.
 in Sen. 651, 44. Nomencl. in Senec.
 (124, 189.)
 Goumerlin *Steph.* Ars Chirurg. 84, 8.
 de Graaff *Regner.* M. C. 1088, 47. de
 Nat. & Ufu Succ. Pancreat. 833, 13.
 de Mul. Org. 412, 52. de Organ.
 Viror. Generat. inserv. 624, 145. de
 Ufu Siphon. 305, 38.
 Graba *Ioh. Andr.* Elaphogr. (118, 184.)
 de Gradib. *Matth.* Pract. 521, 48. in
 Rhaf. 1088, 47.
 Græbner *Dav.* Med. Vet. Rest. (49, 65.)
 in Theod. Craan Diss. de Hom. 531, 64.
 Grammaticus *Ioh.* Comment. de Ge-
 ner. Anim. 15, 20. Proœm. de A-
 nim. (97, 149.)
 Grammaticus *Saxo,* Hist. Danic. (120,
 189.)
 Grammius *Cesò,* M. C. 1103, 66.
 Granatensis *Lud.* de Relig. Christ. Præ-
 stant. 949, 12.
 le Grand *Ant.* de Carent. Sens. & Cogn.
 in Brut. Disc. 417, 61. Instit. Med.
 ad ment. Cartes. (55, 77.) Hist. Nat.
 (109, 166.)
 Grassius *Sam.* M. C. 256, 47.
 Grassius *Sigism.* M. C. 522, 50.
 Gratianus *Ant. Maria* de Cas. Illust.
 Vir. 679, 9.
 Gratiolus *Andr.* de Peste, 353, 20.
 Gratus, Cynæget. 884, 95.
 Gregor. *M.* Dial. 633, 11. 636, 18.*
 Homil. in Evang. 635, 14.
 Greifeliuſ Job. Georg. M. C. 387, 4.
 Grembsius *Franc.* Osw. Arb. Integr. &
 ruinos. hom. 195, 1. 1074, 29.*
 Gretserus *Jac.* Apol. pro Vit. Ignat. 950,
 13. de Fun. Christian. 159. 24. Obs. ad
 Vid. S. Richard. & Wilibald. (143, 34)
 Grevinus *Jac.* de Vener. 337, 54.
 Grew *Nebem.* Mus. Regal. Societ. Angl.
 1001, 110.
 Grim. *Herm. Nic.* M. C. 689, 28.
 Grœnveld *Job.* de Dupl. Bil. Vet. 1089,
 60. Litholog. 1086, 45.
 Gronovius *Jac.* de Pernice & Cas. Jud.
 Exerc. 248, 30.

(Yyy yyy y) 3

Grof-

INDEX III. AUTORUM.

Grossius *Thom.* Lect. de Febr. 15, 20.
 Grotius *Hugo* Not. ad Matth. 249, 32.*
 ad Luc. 528, 60.
 Grube *Herm.* de Arcan. Med. (121,
 192.) Comm. de Simpl. Med. Fa-
 cult. 993, 95. de Med. Simpl. Cogn.
 646, 37. de Transpl. Morb. 95, 25.
 Grübel *Job. Georg.* M. C. 97, 28.
 Grüling *Phil.* Med. Pract. 861, 60. Obs.
 & Cur. Cent. Sing. 1001, 111.
 Gründel *Job. Bened.* M. C. 60, 90.
 Gruterus *Jon.* Lam. Crit. 216, 8. Thes.
 Crit. 310, 3.
 Gryphius *Andr.* Hist. de Mum. Uratis-
 lav. 5, 5.
 Guagninus, Res Polon. 1230, 40.
 Guainer *Ant.* de Calc. Pass. Tr. 1091,
 51.
 Guarinonius *Christoph.* Consult. Med.
 848, 39.
 Guilandinus *Melch.* Comm. de Papyr.
 997, 101.
 Guilhelmi *Job.* Quæst. Misc. in Plaut.
 651, 44.
 Guintherius *Job.* Comm. de Med. Vet.
 & Nov. 1043, 184.
 à Güldenkleee *Balth.* Tim. Cas. Med.
 294, 14. Epist. Med. 992, 94. Re-
 spons. Med. 334, 46.
 Güntherus *Job.* de Gest. Frid. Imp.
 165, 35.
 Gutherus *Job. Jac.* de Jur. Man. (124,
 198.)
 Gutierius *Job.* de Jur. Man. 970, 50.
 Guttierr *Job. Laz.* de Fascin. 573, 54.
 Gyraldus *Lal.* Syntagm. de Sepulchr.
 & Var. Sepel. Ritu, 1022, 148.

H.

Hænerus *Job. Heinr.* Obs. Philol.
 Crit. 940, 182.
 de Hæredia *Cass. Cald.* Tribun. Mag.
 Med. 140, 65.
 Hafenrefferus *Sam.* de Cut. Affect. 518,
 42. de Morb. Cutan. 94, 24. 151,
 11. Nosodoch. 74, 115.
 Hagecius *Thad.* Dial. 767, 80.
 Hagecius *Wencesl.* Chron. Bohem.
 117, 17.
 Hagedorn. *Ebrenfried* Cent. Hist. Med.
 Phys. 158, 22. M. C. 60, 90. Obs.
 Med. Phys. 114, 12.
 Hagerus *Job. Georg.* Obs. Med. 262, 5.
 Hagn. *Job. Paterson,* M. C. 77, 118.
 Hahnus *Balthas.* litt. ad Sennert. 339,
 59.
 Hahnus *J. C.* Gottes Hand und Geißel,
 915, 140.
 Halyabbas, libb. Theorem. 148, 6.
 du Hamel *Job. Bapt.* de Conf. Vet. &
 Nov. Philos. 841, 28. de Fossil. 985,
 79. Op. Philos. 660, 59. Reg. Sci-
 ent. Acad. Hist. 39, 56.
 Hammer *Mart.* Pestilenz-Pfeil, 127, 38.
 Hannemann *Job. Lud.* Clymaet. Enerv.
 104, 40. Phœn. Potan. (81, 122.)
 Spiritus Univ. Mund. Restit. 104, 40.
 Hannemann Junior, M. C. 50, 76. Prod.
 Lex. Med. 783, 116.
 Hanniel *Ignat.* de Pest. Schiefelbein.
 117, 17.
 Happelius *Everh. Guern.* Res. Curios.
 625, 146. Stat. Modern. Europ.
 141, 66.

von

INDEX III. AUTORUM.

- von der Hard *Herm.* Descript. Specu
Baumann. 1065, 16. Ephem. Phi-
lol. 1175, 171. *Vind.* Ephem. Phi-
lol. *ib.*
- Harderus *Joh. Jac.* Exerc. Anat. Med.
57, 86. de Apiar. 466, 21.
- Haropollo* libb. Hierogl. 609, 123.
- Harsdörffer *Georg.* Phil. Delic. Mathem.
418, 62. *Groß. Schaupl. jämmerl.*
Mord-Gesch. 295, 15. *Lehr-Gesch.*
39, 57. Spec. Hist. 288, 1.
- Hartmann *Joh.* in Beguin. Tyroc.
Chym. 1070, 24. in Osw. Croll.
Basil. 668, 76. de Opio *Tr.* 300, 27.
Pract. Chymiatri. 381, 68.
- Hartmann *Phil. Iac.* Exerc. de Anat.
Orig. 1017, 141. * M. C. 86, 135.
471, 31. *
- Hartmann *Tb.* Spec. Comet. 767, 80.
- Hartnaccius *Dan.* Admir. Phys. 888,
102.
- Harveus *Gvilb.* de Art. Curand. per Ex-
pect. 879, 88. de Circul. Sangv. *Ex-*
erc. Anat. 187, 29. de Gener. Ani-
mal. 25, 38. 785, 120. de Mot. Sangv.
Exerc. 121, 26. de Part. *Exerc.* (38, 51.)
- Hasenmüller *Joh.* Hist. Jesuit. 311, 4.
- Havenreuter *Joh. Lud.* Comm. in Phys.
Arist. (15, 18.)
- Havers *Glopton.* Osteolog. nov. 30, 43.
- Hauptmann *August.* de Bile, *Disc. Inaug.*
832, 11. de Calc. Cur. *Gymnasm.*
Inaugur. 1156, 140. de Calc. Gene-
rat. 1155, 140. de Viv. Mort. Imag.
Epist. Prelim. 928, 162. vom Wol-
ckenst. *Bad.* (80, 121. *)
- Hayn *Joh. Peterson,* M. C. 1170, 164.
- Hechstetterus *P. I.* Dec. Obs. Med.
267, 19.
- Hedius *Cass.* Chronic. 186, 26.
- ab Heer *Heinr.* Spadaeren. 295, 15.
Obs. Med. rar. 299, 25.
- ab Heer *Mart.* Introd. in archiv. Archei
vital. & Ferment. (65, 97. * 79,
119. *)
- Heerbord. Philos. Nat. (86, 131.)
- Hegenitius *Godofr.* Itiner. Frisio-Holl.
470, 28.
- Heidanus *Anton.* Obs. Med. 192, 37.
- Heidfeldius *Joh.* Sphynx. Theol. Phi-
los. 439, 27.
- Heigius *Petr.* Quæst. Jur. 392, 13.
- ab Heimensdorf vid. Führer.
- Heinizius, Laq. Venat. Histor. 128,
42.
- Heinsius *Dan.* Exercit. Sacr. ad Act.
Sac. 249, 32. * Orat. 433, 15. de
Prob. per Aquam & Ign. 390, 11.
- Heliodorus,* Hist. Æthiop. 40, 59.
- Helmontius *Franc. Merc.* Alphab. Nat.
3, 1. sq. * Obs. circ. Hom. ejusque
morb. 699, 46. Paradoxal Discour-
se, 413, 54.
- Helmontius *Joh. Bapt. Tr.* Adit. præ-
clus. ad Card. Visc. 639, 58. A-
lim. Tart. Inson. 195, 1. * *Tr.* de
Anim. Nost. Immort. (63, 95.) A-
qua 550, 16. Ariana Paracell. 997,
102. Asthma & Tuss. 356, 23. Au-
ra Vital. 175, 6. Blas human. (62,
92.) Butler, 15, 20. Calor effici-
enter non digerit, sed tantum excita-
tive

INDEX III. AUTORUM.

- tive, 858, 54. Catharri Delirant. 205, 21. Cauterium, 312, 5. Complex. atque Mist. Elem. Figment. 100, 31. Confess. Authoris, 682, 15. Custos errans, 362, 36. Demens 611, 126. Demonstratur Thes. 34, 49. Distinct. Mentis ab Anima Sens. 682, 15. de Febr. 550, 16. de Flat. 190, 34. 484, 58. * Flux. ad Generat. 785, 120. de Font. Spadon. Parad. 718, 86. Form. Ort. (62, 92.) Gas Aquæ 788, 125. de Ideis Morbos. 265, 12. * Ignot. Act. Regim. 28, 41. Ignot. Hosp. Morb. 355, 23. * Ignot. Hydrops. 356, 27. Imago DEI 682, 15. Imago Ferm. Impr. Mass. fem. 21, 33. Infant, ad long. Vit. Nutrit. 382, 70. de Inject. Mat. (157, 60.) Invent. Tart. 21, 33. de Intellect. Adami (157, 60.) Jus Duumvir. 504, 14. Latex humor (112, 173.) de Lithiasm. (13, 16.) Magn. Oportet, (63, 95. * 66, 98. *) 49, 74. * Magn. Vuln. Curat. (112, 171.) de Ment. Idea, (113, 175.) Mons Domini, 857, 52. Nat. Contrar. Nesc. 141, 68. Ort. Imag. Morbos. 427, 3. Pharmacopol. 1074, 28. Phys. Arist. & Galen. ignara, 830, 8. Pleura furens, 550, 16. Potest. Medicam. 382, 68. Præfat. 356, 23. Recept. inject. (156, 58.) Retenta, 611, 126. Scholiast. Humorist. Pass. Decept. 550, 16. à Sede animæ ad morb. 441, 30. Sextupl. Digest. A-
lim. Hum. 358, 27. in Sole Tabernac. 426, 2. Spir. Vit. (62, 92.) Stud. Author. 502, 10. Tartari Hist. 1073, 28. Tartar. non in Potu, 978, 68. Tartar. Vini Hist. 1073, 28. Tremor terræ, 453, 2. de Trib. Princ. Chym. 666, 71. Tumul. Pest. (112, 172.) Venat. Scient. 34, 49. Victus rat. 203, 18. Vis Magnet. 95, 25. de Vita, (62, 92.) Vit. Ætern. 643, 29. Vit. Brev. 303, 33. Vit. Multipl. in Hom. 265, 12. Volupte viv. Morbus putatus, 1084, 42.
- Helwig *Christian*. M. C. 503, 12. Elench. Judaic. 651, 44.
- Helwig *Iob*. Obs. Phys. Med. 897, 112.
- Hemmersam, *West-Indian. Reise-Beschr.* 199, 8.
- Hennin. *Henr. Christ.* Annot. ad Troll. Epist. Itin. 1131, 103.
- Hennig. *Nic.* Comm. in Epist. ad Hebr. 398, 100.
- Hepidanus, vit. S. Wiworodæ, 460, 12.
- Heraldis *Desid.* Animadv. in Arnob. 1204, 4.
- ab Heberstein *Sigism.* Comm. de Reb. Muscov, (15, 18.)
- Herbinius *Joh.* de Crypt. Kijov, 628, 3. 949, 11.
- Heresbach. *Conr.* de Re Rust. 202, 14.
- von Herfeld *Henr.* Gevrit. Philos. Hom. 27, 41. *
- Herlicius *Dav.* Pest. Ordn. 135, 55.
- Hernandez *Fr.* Thes. Rer. Phys. & Med. Mexic. & Ind. 95, 25.
- Hermannus *August.* M. C. 257, 48.

Hero-

INDEX III. AUTORUM.

- Herodianus* libb. Hist. 309, 1.
Herodotus Hist. (54, 76.) 144, 2. Erat.
 144, 2. Euterp. 260, 1. Melpom. 449,
 46. Terpsich. 261, 2.
Herrera in Hist. Amer. 241, 12.
Hertodus Job. Ferdin. Crocolog. 335,
 48. M. C. *ib.*
Herwardus de Rapt. Paul. (19, 26.)
Hesiodus Oper. & Dies 483, 54.
Hesychius Lexic. 999, 104.
Heurnius Job. Comm. in Hipp. 43, 64.
 Method. ad Prax. 335, 48. de Morb.
 Cap. 801, 149. de Morb. Mul. 335, 48.
 de Morb. Ventric. 411, 50.
Heurnius Ottho Caldaic. 1048, 194.
 Philos. Barbar. 213, 2.
Heustius Job. de Pilis *Diasceps.* 83, 129.*
Hieronymus de Vit. Paulæ ad Eustach.
 Epist. III, 8. Epitaph. Paulæ 160, 26.
 Epist. ad Priscid. & Athenodor. 243,
 19. in Vit. Hilarion. 628, 4. in Joël.
 353, 20.
Highmor Nathan. de Affect. Hypo-
 chondr. 865, 68. Disq. Anat. 223, 20.
 sq. * Corp. Hum. Disq. (III, 169.)
 de Pass. Hyster. 476, 39.
Higynus Tabb. (103, 156.)
Hilarius de Trinit. 528, 59. Comm. in
 Matth. 984, 78.
Hildanus Guilb. Fabr. Cent. Epist.
 (117, 183.) ad Mich. Dœring. Epist.
 263, 7. de Ichor. & Melicerid. 1098,
 60. de Gangræn. & Sphacel. 980, 71.
 de Lithotom. 1110, 75. Obs. Chirurg.
 (15, 19.)
Hildebrand Fried. Carm. de Specu Bau-
 mann. 1055, 5.
Hildebrand. Joach. Ritual. Baptism.
 Vet. (141, 31.)
Hildebrand. Job. Pest-Regiment 375,
 58.
Hildesheim Franc. Spicil. de Morb. Cap.
 f. Cereb. Int. 883, 63.
Hillerus Job. Obs. & Cur. Med. 1093,
 55.
Hippocrates de Acut. libb. 314, 9. de A-
 er. Loc. & Aqu. (135, 16.) Apho-
 rism. 43, 64. de Carnib. II, 14. Coa-
 cervat. Prænot. 156, 18. de Corde
 222, 20.* de Diæta 394, 18.* lib. Epi-
 dem. 8, 9. de Flatib. (35, 48.) de Ge-
 nitura 1064, 16. de Glandul. 30, 44.
 de His quæ spect. ad Virg. 150, 9. de
 Insomniis 829, 188. de Luc. in Hom.
 397, 26. de Morb. 28, 42. de Morb.
 Sacr. 187, 30. de Morb. Vulg. 514,
 36. de Nat. Mul. (134, 15.) de Nat.
 Puer. 25, 39. de Octimestr. Part. 268,
 20. Op. lib. Prænot. (134, 15.) de
 Part. Septimestr. 395, 22. pro Rhet.
 (134, 16.) de Rat. Virt. in Morb. A-
 cut. 326, 32. de Superfoetat. 264, 9.
Hirnhaim Hieron. de Typhon. Gen.
 Hum. (119, 187.)
Hispalensis Isidor. libb. Ethym. 968, 47.
Hobboken Nic. Anat. Secundin. Hum.
 (71, 106.)
Hockius Rob. Microsophia 500, 7.
Hodees Nath. de Pest. Londin. 535, 69.
Hœfer Wolffg. Herc. Med. 303, 33.
 (Zzz zzz z) Hoff.

INDEX III. AUTORUM.

- Hoffmann *Cassp.* de Calid. Innat. & Spirit Syntagm. 697, 42. Comm. in Gal-
len. de P. U. (134, 16.) Fundam. Med.
Philos. (61, 90. *) de Ichor. *Collect.*
519, 44. Instit. Med. (51, 69. *) Lien.
Tr. 555, 25. de Med. Offic. 301, 28.
Paralip. Officinal. 1007, 122. de Part.
Simil. Corp. Hum. 14, 17. de Tho-
rac. (40, 54.)
- Hoffmann, *Frid.* de Avtochir. *Disc. In-*
aug. 700, 47. Clav. Schrad. 304, 37.
Cordian. admir. 223, 21. Fundam.
Med. Semiot. 650, 44. M. M. 103,
37. Not. in Petr. Poter. Cent. Obs.
1093, 55.
- Hoffmann, *Job. Jac.* Lexic. Univers.
220, 14.
- Hoffmann, *Job. Maur.* M. C. 522, 50.
Thes. Med. de Sangv. ejusque Obs.
382, 68. de V. S. Necessit. 624, 145.
- Hollerus *Jac.* Comm. in Hippoc. 249,
33, de Morb. Inf. 882, 92.
- Holstius *Jac.* de Flammul. Cord. *Diss.*
684, 19.
- Holwig *Job. Ott.* Intr. ad Ver. & Inaud.
Phys. 691, 33.
- Holzapselius Epist. ad Mocc. 84, 8.
- Homerus (6, 2.)
- Hooek *Rob.* Microgr. Curios. 13, 16.
- Horatius (33, 45.)
- Hornbeck *Job.* Contr. Jud. libb. 454,
4. de Convert. Jud. 737, 19.
- ab Horne *Job.* Microcosm. 1081, 38.
- ab Hornig. *Lud.* de Jur. Pastor. 345, 7.
Würg-Engel (135, 17.)
- Hornius *Georg.* Arca Mos. 429, 7. Arca
Noæ, *ib.* Hist. Eccles. 630, 8. Hist.
Philos. 1205, 5. de Orig. Americ.
309, 1.
- Hornung *Job.* Cist Med. 128, 41.
- Horstius *Gregor.* Epist. Med. 19, 28. de
Cruent. *Diasceps.* 573, 54. 596, 96.
de Cruent. Mort. *Probl.* 540, 3. ad
Marcell. Donat. Obs. Med. Mir.
(105, 158.) de Nat. Hum. *Exerc. Nob.*
194, 1.
- Horstius *Jacob.* de Aureo Dent. Maxill.
puer. Siles. *Comm.* 206, 22.
- Horstius *Job. Dan.* Manud. ad Med.
74, 114. Obs. Anat. 298, 21. Phys.
Hippoc. 656, 51. Resolut. Foet. Mus-
sipont. 671, 80.
- Hospinianus *Ludolff.* de Orig. Jesuit.
(132, 9.) de Templ. 130, 44.
- Hostius *Matth.* in Vit. Willich. Sen 712,
70.
- Hottingerus *Job. Heinr.* Hist. Eccles.
237, 3. Hist. Orient. 563, 38. M. C.
1118, 87.
- Huartus *Job.* Scrutin. Ingen. (154, 54.)
- Hucherus *Job.* de Febr. libb. 444,
38.
- Huetius *Petr. Dan.* libb. Alnet. quæst.
570, 49.
- Hugo *Herm.* de Prim. Scrib. Orig. 310,
3.
- Hühnerwolff *Job. August.* M. C. 77,
118.
- Huldenreich *Frid.* Obs. Med. 1093, 55.
- Huls *Levin.* Navigation. 124, 31.
- Hulsemann *Job.* Manual. A. C. contr.
Jes. Hager. 817, 181.

INDEX III. AUTORUM.

- Hamelberg. *Gabr.* Not. ad Apulej. de Med. Herb. 893, 107.
- Hundeshagen *Joh. Christ.* de Plural. Anim. in Hom. 482, 52. de Stillicid. in Hom. Violent. Occis. Cadav. *Disc. Phys.* 565, 41.
- Hunnæus *Georg.* M. C. 1133, 106.
- Hyginus *C. Jun.* Fabb. 458, 10.
- I.
- J**acob. *Nic.* de Apum. Nat. & Cult. 920, 149. Ord. Cathus. de Animab. exut. à Corp. 774, 97.
- Jacobæus *Olig.* Mus. Reg. 1013, 134, de Rana & Lacert. Obs. 465, 21.
- Jacobi *Joh. Nic.* des Donnernden Gottes verderbende Donner- und Wetter-Pfeile, 437, 22. Heimsuchung der Stadt Gottes 115, 13.
- Jacobus, Rex Angl. Dæmonol. 573, 54.
- Jamblichus de Myst. Ægypt. 220, 16. de Vit. Pythag. 746, 36.
- Janson. *Merc.* Belg. 890, 104.
- Januensis *Jac.* Hist. Lombard. 182, 19.
- Iconius *Eglin.* de Helia Artist. *Disq.* 1061, 12.
- Jenifius *Joh.* M. C. 1084, 42.
- à Jessen *Joh. Jessen.* Anat. Pragens. 467, 24. Judic. de Sang. Ven. Sect. 648, 40.
- Imperatus *Ferrand.* Hist. Nat. 1056, 6.
- Ines *Albert.* Epigr. 816, 181.
- Ingolsteterus *Joh.* de Aur. Dent. 206, 22.
- Ingross. *Phil.* de Ossib. 198, 6.
- Innocentius III. Papa, de Contemr. Mund. 1171, 165. de Miser. Hom. 826, 1.
- de Insula *Alex.* Breviar. rer. Memor. & M. C. 39, 56.
- Joël. *Franc.* Oper. Med. 354, 21. libb. Prax. 898, 114.
- Jonas *Arngrimus* Res, f. Comment. Island. 284, 24. *
- Jonas *Judaus* M. C. 76, 117.
- Jonsius *Joh.* de Scriptor. Philos. Histor. 1179, 177.
- Jonstonius *Joh.* de Const. Nat. 213, 5, de Insect. 483, 54. de Serpent. 518, 42. Thavmatogr. Nat. 216, 8.
- Jordanus *Hieron.* de eo, quod est in morb. Divinum. 121, 26.
- Jordanus *Thom.* de Peste Phænom. 260, 1. Resp. ad Paradox. Joubert. 1103, 66.
- Josephus *Flav.* Antiq. Jud. 470, 30. Archeol. 566, 43. de Bell. Jud. 387, 3.
- Joubert *Joh.* de Peste (91, 138.)
- Joubert *Laur.* Annot. in Galen. de Nat. Facult. 272, 4. de Error. Prop. 145, 4. Exam. Sent. Brunon. Seidel. 647, 40. Paradox. 22, 24. * de Paralyf. 389, 9. Prov. à Sent. Brun. Seid. 648, 40. de Peste 317, 13. de Quart. Fabr. 860, 58. de Urin. 43, 64.
- Jovius. *Paul.* Elog. Vir. Doct. (19, 25.) Hist. libb. 801, 150.
- Irenæus, Martyr. 757, 58.
- Isidorus, Origin. (5, 1.)
- Isonius, de Mirac. S. Othmor. 672, 83.

INDEX III. AUTORUM.

Israël, de Lien. *Struct.* 1100, 61.
Ittigius Th. de Mont. *Incend.* 116, 14.
Julius Alex. de Bell. *Punic.* 346, 9.
Julius Caesar. de Bell. *Gall.* 8, 8.
Jung Georg. Sebast. M. C. 1111, 75.
Junghenius Job. Herrich. Med. *præf.*
secund. accommod. 93, 23.
Junius Hadr. *Adag.* (8, 5.) *Animadv.*
 4, 3. *Comment. de Comet.* 7, 7.
Justinus. *Episcop.* *Annal.* *Januens.* 912,
 134. *Histor. libb.* (101, 152.) *Mart-*
tyr. Apolog. 760, 65. *Paræn.* (148,
 43.)
Juvenalis Sat. 7, 7.
Juvencus libb. *Hist. Evangel.* 250, 35.

K.

KEntmann. *Job.* de Lap. 1082, 39.
 de Peste 517, 41.
Kekermannus Barthol. *Comment.*
Naut. 386, 2. *Curs. Philos.* 614, 131.
System. Phys. (37, 50.) *System. Polit.*
 372, 54.
Keplerus Job. *Harm. Mund.* 684, 19.
Paralip. in Vitellion. *Opt.* 685, 19.
Kerckring. Theod. *Anthropogen. Ich-*
nograph. 785, 120. *Osteogen. Foet.*
 29, 43. *Spicil. Observ. Anat.* 196, 4.
Kergerus Martin. de Ferment. 280, 18.
Kernerus Andr. *Loemolog.* 722, 93
Ketnerus Friedr. Gottl. de Mum. *Ægypt.*
Schediasm. Hist. 994, 97. de Mum.
Lips. 1013, 134.
Keuchen Rob. *Not. ad Sammonic.* 894,
 108.
Khern Job. Frid. M. C. 648. 40.

Kiehn Ferdinand. de Syncop. *Diss. In-*
aug. 465, 20.
R. Kimchi Dav. in Psalm. (26, 35.)
Kippingius Heinr. *Instit. Phys.* (22,
 30,) 789, 129. * de Cruc. *Exerc.*
 248, 30. & *Omiss. ib.* *Antiq. Rom.*
 310, 3. *Resp. Nov.* 777, 101. *Bust. Jo-*
rist. ibid.
Kirandidum Autor *Alphab.* 229, 133.
Kircherus Athanas. *Ars Magnet. Luc.*
 & *Umb.* (29, 38.) de Cruc. *Prodr.*
 332, 44. *Chronol. Pest. celebr.* 127,
 40. *Itinerar.* 58, 86. *Mund. Magnet.*
 (108, 192.) *Mund. Subt.* 51, 76. 209,
 25. * *Oedip. Ægypt.* 184, 22. *Prodr.*
Evang. 508, 25. *Scrutin. Pest.* (121,
 192.) *Sphynx Mystagog.* 1007, 122.
Tripl. Regn. Magnet. 313, 7.
Kirchhoff Job. And. de Calc. *Ren. &*
Vesic. 183, 40.
Kirchmayerus Georg. Cass. de Fulm.
Diss. 437, 22. de Luc. *Ign. & perenn.*
Lucern. 806, 164. de *Noctiluc. Const.*
 & *Fulgurant.* 805, 158. de *Phosphor.*
 683, 16. *Diss. Zoolog.* 1220, 24.
Kirchmayerus Sebast. de *Ostent. Insol.*
Aër. Diss. Meteorol. 802, 152.
Kirchmayerus Theod. de *Hom. appar.*
mort. Diss. (11, 12.)
Kirchmannus Job. de *Fun. Rom.* (124,
 198.)
Kirstenius Georg. *Advers. & Animadv.*
 in *Joh. Agric. Comm. & Chirurg.*
 668, 77.
Kirstenius Mich. de *Lymph. Bartholin.*
Epist. 478, 43.

INDEX III. AUTORUM.

- Klobus *Just. Frid.* Hist. Ambr. 638, 20.
 Knoëfeliu*s Andr.* Method. Med. Febr.
 Epid. & Pestil. 553, 22. conf. *Cnæ-*
*feliu*s.**
 Kockert. *Job.* Indic. Terrent. (8, 5.)
 Kolhans T. L. Tr. Optic. 803, 153.
 König *Eman.* M. C. 783, 116. Regn. Mi-
 neral. 974, 57.
 Kornmann. *Henr.* Chronol. Op. 278,
 16. * de Gemm. & Lap. Pret. 1234,
 47. de Mir. Mort. (12, 15. *) de Mir.
 Viv. 39, 57. Templ. Nat. 219, 14.
 Korthold *Christian.* de Perfec. Ecelef.
 prim. 629, 4. *
 à Kozack *Job.* *Sopbron.* Anat. Vital. Mi-
 crocosm. 114, 12. de Hæmorrhag. 403,
 36. Horolog. 584, 72. Justa *Æoli*
 777, 101. de Sale Tr. 115, 13. Scrutin.
 Secund. Fut. 779, 108.
 Kraffius vid. Craffius.
 Kranzius *Alb.* Hist. Svecic. 463, 16. Me-
 trop. (132, 11.) Saxon. 318, 14. Wan-
 dal. (14, 17.)
 à Kronland *Job.* *Marc. Marci,* Philos.
 Vet. Restit. 98, 29.
 Krügner *Mich.* de Mat. Perlat. 535, 69.
 Kühnius *Job.* Not. ad Pausan. 648, 40.
 Kunkelius *Job.* Obs. Chem. 1144, 123.
 Kunrad *Heinr.* de Ign. Philos. ext. 928.
 162.
 Kyperus *Alb.* Instit. Phys. 707, 62.
- L.
- L** Achmund *Fr.* Admir. Fossil. 1013,
 134. Oryctograph. Hildesheim.
 1054, 5.
- Lactantius* de Fals. Relig. 5, 6. Instit.
 Divin. 130, 45.
Lacuna Andr. Comment. in Diosc. 5, 5.
Lædi Gregor. vit. Sixt. V. 433, 14.
Laërtius Diog. de Vit. Philos. 136, 58.
Lætus Iob. Americ. Hist. 518, 43.
Lætus Pompon. Comp. Hist. Rom. 305,
 37.
Lagus Dan. Vindic. Evang. 111, 8.
Lambecius Petr. Hist. Liter. Prodr. (98,
 150.)
Lambinus Dionys. Comm. in Plant.
 651, 44.
Lampridius Æl. Vit. Alex. Sev. 162,
 30. Vit. Comm. 290, 8.
Lampfacenus Strato, de Colore 64, 97.
 de Lamzweerde *Iob. Bapt.* Natur. Mo-
 lar. uter. hist. 397, 26.
Landinus Christoph. in libb. *Æneid.*
 (11, 12.)
Landus Bass. Anat. Corp. Hum. (52,
 72.) 199, 9. * Hist. Corp. Hum.
 468, 26.
Langellotti Ioël. M. C. 519, 44. Epist.
 Dedic. Experim. Tilemann. præfix.
 1211, 14.
Langius Christian. Pathol. Anim. (80,
 121. * de Acid. Egran. 705, 59. de
 Elix. Prop. 996, 99. Misc. Curios.
 901, 73. de Morbill. *Diss.* 103, 37.
 Not. in Hipp. 268, 20. de Therm.
 Carol. 795, 140.
Langius Job. Epist. Med. 103, 37. de
 Fac. Hipp. *Diss.* 169, 45.
Langius Scribon. de Comp. Med. 312, 5.
Langlaus libb. Semest. 310, 3.
 (Zzz zzz z) 3 Lansius

INDEX III. AUTORUM.

- Lansius *Thom.* Orat. contr. Gall. 980, 72. contr. Hung. 897, 112. contr. Ital. (139, 27.) pro Ital. 89, 15.
- Lanzonius *Joseph.* M. C. 459, 11. de Pollinct. 992, 94.
- Lanzovius *Job.* M. C. 503, 12.
- Latomus *Job.* 295, 15.
- Lavaterus *Lud.* de Spectr. 582, 68.
- Laurenberg. *Petr.* Anat. Corp. Hum. 132, 49. Colleg. Anat. 198, 6. Disp. Phys. 98, 29. Exercit. Anat. 440, 28. Musomach. 235, 1. Pasicompf. 65, 98.
- de Laurentio *August.* Dec. Diff. Med. (15, 18.)
- Laurentius *Andr.* Hist. Anat. 29, 43.
- Laurentius *Joseph.* Polymath. 138, 61.
- Lautier *Honor. Maria*, de Foet. Mussip. Diff. 1137, 113.
- Lazius *Wolff.* libb. Hist. 809, 164.
- Ledelius *Sam.* M. C. 39, 57.
- de Leewenhoeck *Anton.* Anat. & Contemp. Rer. Nat. 13, 16. 26, 40.*
- Lehmann *Christian.* Hist. Schaulplatz natürl. Merckwürdigk. im Meisn. Erzgebürge, 291, 9.
- Leichner *Eccard.* Anti-Cartef. Exerc. (61, 90.)
- Leigh *Carol.* Hist. Nat. Cestriæ 1058, 8.
- Lemnius *Levin.* de Complex. 70, 107. de Occult. Nat. Mirac. (12, 14.)
- Lentilius *Rosin.* in Curland. Memor. M. C. 58, 87. M. C. (9, 7.) Misc. Med. Pract. 40, 59. Parallelism. 713, 74.
- Leo Africanus *Job.* Descript. Afric. 123, 31.
- Leo Nolanus *Ambros.* Op. Quæst. de Reb. in Phil. & Med. 411, 50.
- Leonclavius *Job.* Hist. Muselmann. (144, 36,)
- Leonicenus *Nic.* var. Hist. 959, 28.
- Lerius *Job.* Hist. Navig. in Brasil. 449, 48.
- Leudat. *Florit.* Martyrol. 516, 40.
- à Leuwenhoeck *Anton.* Anat. Rer. 893, 106. Contin. Arcan. Nat. 896, 111. Experim. & Contempl. 552, 20.
- Libavius *Andr.* de Alchym. in Itiner. Mich. 1068, 21. de Bitumine (132, 12.) libb. Batrach. 903, 120. de Cruent. Cadav. (27, 37.) Defens. Syntagm. Arcan. contr. Scheunem. 105, 40. de Ferin. Tuberant. 989, 990, 88. Hexaëm. 120, 24. de Med. Hipp. & Hermet. Vet. 214, 5. Singular. 70, 107. Sing. de Succin. 990, 90.
- Licetus *Fortunat.* lib. Alleg. Peripat. 1179, 177. Tr. quod Anim. nihil impertiatur corpori 578, 64. de Annul. Antiq. 134, 53. de Litheosphor. 704, 56. de Lucern. Vet. Subterr. 5, 5. de Monstr. 84, 8. de Mund. & Hom. Analog. 82, 3. de Propens. Anim. ad Corp. 603, 111. de Quæsit. per Epist. 19, 29. de Spont. Viv. Ort. 474, 34.
- Liddelius *Duncan.* de Aur. Dent. 206, 22.
- Lightfoot *Ioh.* Cent. Chorogr. in Matth. 454, 4. Hor. Hebr. in Matth. 251, 38.
- à Lika

INDEX III. AUTORUM.

- à Lika *Paul. Skalicb.* Occult. Occultor. (14, 18.)
- Limberg. *Joh. Reise-Beschr.* 1127, 98.
- Limmerus *Conr. Phil.* de Union. Ment. cum corp. Org. *Disp. Phys.* (59, 85.)
- Lindanus, f. von der Linden *Joh. Ant.* *Disp. Phys.* 413, 55. Med. *Physiol.* 223, 21.
- Lindemann *Anton.* *Physiol.* 521, 47.
- Lindenbrog *Frid.* Obs. in Marcellin. 7, 7. Obs. ad Terent. 309, 1.
- Lindenbrog *Henr.* Comm. in Censor. 923, 154.
- von Lindschotten *Hug. Joh.* *Indianische Schifffarth* 279, 17.
- R. *Lipmann* lib. Nizzachon 586, 76.
- Lipsius *Just.* de Bibliothec. *Syntagm.* 1048, 194. Tr. de h. 508, 24.* Misc. Epist. (142, 32.) Not. ad Sen. Epist. (57, 113.) *Physiol. Stoic.* 282, 20. Poliorcet. 5, 6.
- Lipstorpheus *Dan.* Specim. *Philos. Cartes.* 385, 1.
- Listerus *Calder. Mart.* de Buccin. fluviat. & Marin. *Exerc. Anat.* 462, 15.
- Livius (24, 32.)
- Locatelli *Ludov.* Theat. Arcan. 337, 54.
- Lochnerus *Mich. Frid.* M. C. 276, 11.
- Lœselius *Iob.* de Podagra, 508, 25.
- Læwetr. de Variol. & Morbill. 879, 89.
- Lohmejerus *Phil.* de Artif. Navig. per Aërem, *Exerc. Phys.* 387, 3.
- Lohrinus *Joh.* in Act. Apost. 1036, 173.
- Lommius *Jodoc.* Obs. Med. 401, 33.
- Longinus *Joh.* Vit. Stanislai 474, 36.
- Lorenzius *Stephan.* M. C. 462, 27.
- Lorhardus *Jac.* Theat. *Philos. Diag. Phys.* 591, 84.
- Lofius *Joh.* de Diis Samogitarum, 112, 9.
- Lofsius *Frid.* Obs. Med. (13, 16.)
- Lotichius *Petr.* Aper. Poët. 651, 44. Comm. in Petron. Satyr. 982, 75. Obs. Med. 192, 36. Theat. Europ. 286, 28.
- Lowerus *Richard.* Tr. de Cord. 105, 40.
- Lubinus *Eilhard.* Comm. in Juven. 8, 8. in Pers. (93, 142.) Paraphr. in Horat. 967, 45.
- Lucanus, Lib. Pharsal. 102, 37.
- Lucianus, de Dea Syria, 288, 4. de Luctu, 118, 21. Necromant. 112, 10. Philopseud. 577, 63. Pseudomant. (149, 44.)
- Lucilius Satyr. (158, 62.)
- Lucretius de Nat. Rer. (34, 46.)
- Ludolff. *Joh.* Comm. ad Histor. Abissyn. (145, 37.)
- Ludovici *Dan.* M. C. 291, 9.
- Ludovicus *Anton.* Problem. libb. 407, 44.
- Lupercus *Sulpic.* Epigramm. Vet. (8, 5.)
- Lupius *Jac.* Schatzkammer der Nat. 1027, 155.
- Lusitanus *Amat.* Cent. Curat. Med. 278, 14. Enarr. in Diosc. 185, 24.
- Lusitanus *Zacut.* Hist. Med. 189, 31. Prax. Hist. Med. 188, 31. Prax. Admir. 189, 31. Med. Princ. Hist. (12, 14.)
- Lutherus *Mart. T. II.* Altenburg. 1094, 55. Com. in Genes. 1174, 170. T. VIII. Jenens. III, 8.

Lycoft-

INDEX III. AUTORUM.

Lycosthenes *Conr.* de Prodig. & Oſtent. Chron. 38, 56. 497. 1. * Supplem. in Jul. Obſeq. 960, 29.

Lynceus [*Tob. Columna*] Annot. & [*Job. Fab.*] Addit. in Nard. Ant. Rech. 38, 54. 1229, 38.

Lyra Nic. Comment. in Exod. 59, 88.

Lyſerus Mich. Culter Anatom. 85, 9,

Lysia Orat. 136, 58.

Lyſimachus Alexandrin. libb. Rer. Theban. 142, 69.

M.

Maccius *Jac.* de Cauſ. Concret. & Diff. in Corp. hum. 1158, 144.

Macer. Emil. de Mat. Med. 154, 14.

Macrobius Saturnal. (135, 18.) in Somn. Scip. (72, 108.)

Maffæus P. Hiſt. Indic. 630, 6.

Maginus Job. Ant. in Gallen. 860, 60.

Magir Tob. Polymnenon. 39, 57.

Magirus Job. Phyſ. 618, 137.

Magiſter Iſon. de Mirac. S. Othmar. 949, 12.

Magius Hieron. Miſcell. 282, 20. de Mund. Exuſt. & die judicii 956, 24. Var. Lect. 771, 89.

Magnanus Eman. Philoſ. Nat. 759, 63.

Magnenus Job. Chryſ. Democrit. Reviſc. 92, 21. de Tabac. 415, 57.

Majerus Mich. de Circul. Quadr. 206, 22.

Maimonides Moys. Tr. de Luſtu 1021, 146. Tr. Sanhedrin. 253, 42.

Majolus Sim. Dier. Canicul. Colloq. (20, 28.) Ejusd. Continuat. 352, 18.

Major Job. de Reb. Divin. Comm. 489, 66.

Major Job. Dan. Anat. Kilonienſ. 348, 12. Annot. ad Fab. Columnæ Opuſc. de Purpur. 51, 77. Bevoelckertes Cimbrien, (105, 159.) de Calc. Sperling. Hiſt. 1056, 6. de Cancr. & Serp. Petref. *Epist.* 919, 147. de Chirurg. Inſuſ. *Epist.* Coſmod. Satan. 804, 155, Dub. circ. Chirurg. Inſuſ. 213, 4. * Evol. Chirurg. Inſuſ. 105, 40. Tr. Genius Errans 632, 9. Prodr. Chirurg. Inſuſ. 105, 40.

Majus Job. Heinr. Annot. ad vit. Reuchlin. 486, 60.

Maldonatus Job. in Matth. (131, 8.)

Mallon. de Stigmat. Chriſt. 573, 54.

Malpighius Marcell. Anat. Plant. 280, 17. * de Bombyc. 1226, 34. de Corn. Vegetat. Diff. 270, 2. de Epate, 889, 103. de Lien. 1127, 97. de Ov. incubat. 785, 120. Opera, 271, 2. de Pulmon. 625, 145. de Ren. Struct. Tr. 40, 60.

Mammert. Claud. contr. Vanit. Poët. 1233, 42.

Manard. Nic. de Arom. 526, 55.

Manaffe b. Iſraël, de Reſurrect. 454, 4.

Mandaurenſis L. Apulej. de Aur. Afin. 299, 26. Metam. 435, 19.

à *Mandelsloh Job. Alb.* Itiner. Orient. 276, 11. 279, 17. *

Manelphus de Anima, 797, 144.

Manilius libb. Aſtron. (8, 6.)

Manitius Deſcript. Zodoariæ, 61, 92.

Man-

INDEX III. AUTORUM.

- Manlius *Job.* Collect. Locor. Comm. 128, 42. Libell. Med. 820, 188.
- Mannagetta, Pest-Ordn.* 317, 13.
- Mantuanus *Job. Bapt.* libb. Calamit. 177, 9.
- Mappus *Marc.* de Potu Calid. *Dissert.* 205, 20.
- Marcellinus *Ammian.* libb. Rer. Gest. 432, 13.
- de Marchettis *Ant.* M. C. 1080, 37.
- de Marchettis *Petr.* Obs. Med. Chirurg. 219, 13.
- Marci *Job. Marc.* Lithurg. Ment. 681, 14. Idea Operatr. 785, 119. Othosoph. 1237, 51. Philos. Vet. Rest. 574, 55.
- Marggrav. *Georg.* libb. Rer. Nat. Brasil. 518, 43.
- Marinier, Reise nach Norden,* 116, 14.
- Marsham *Iob.* Canon. Chron. Ægypt. Ebraic. Græc. 740, 25.
- de Marsiliis *Hippolytus,* Pract. 569, 48.
- Martens *Frid. Spizberg. Reisebeschr.* 124, 31.
- Martialis* Epigr. 162, 30.
- Martini *Iac.* Cent. quæst. Illust. 921, 151. de Cognit. sui Ips. 619, 138.
- Martinius *Henr.* Anat. Urin. Spagyr. 43, 64.
- Martinius *Martinus,* Lex. Philol. 157, 18. 983, 77.
- Martinus *Matth. Bericht. von Sterbens-Läufft.* 861, 60. Relat. Hist. 1102, 64.
- Martius *Galeot.* de doct. Promisc. 590, 84.
- Martyr *Anton.* in Itinerar. 1177, 174.
- Martyr *Iustin.* Parænes. 1230, 41.
- Martyr *Petr.* Decur. Ocean. 639, 21. Legal. Babylon. 948, 11.
- Martyrologium Roman. 82, 4.
- Marulus *Marc.* Exempl. 758, 60.
- à Marwiz *Theodor.* M. C. 1118, 87.
- Masenius *Iac.* Util. Curios. ad hum. vit. felicit. (134, 14.) Specul. Imag. 226, 27.
- Massa *Nic.* Epist. Med. 556, 26. de Peste *Tr.* 364, 40.
- Massarias *Alex.* de Peste, 317, 13.
- Matthæus *Iob.* Quæst. Med. (17, 22.)
- Matthæus *Tob.* M. C. 904, 121. sq.
- Matthesius *Iob.* Chronic. Joach. Valens. 1064, 16. Sarept. 1061, 13.
- Matthias *Iob.* Theat. Hist. 533, 67.
- Matthioli *Pet. Andr.* Epist. Med. 206, 22. in Diosc. 201, 12. Herbar. (16, 20.)
- Mauriceau *Francisc.* de Morb. Grav. & Puerper. *Tr.* 264, 11.
- Maurocordat. *Alex.* Epist. ad Wedel. 301, 28. * Epist. Resp. Cent. Exerc. addit. 80, 123. de Nat. & Us. Pulmon. 1096, 57. Pneumat. Circul. Sang. Instrum. 413, 53.
- Maximus *Marius* Volum. 176, 7.
- Maxvell. *Gvilelm.* Med Magnet. (112, 172.)
- Mayow *Iob.* de Mot. Musc. 438, 23. Phys. 591, 86. Prax. Chirurg. Rat. 389, 9. de Respir. Foet. in Utero & Ovo *Tr.* (37, 51.) de Sale Nitro & Spiritu Nitro-aëreo *Tr.* 1211, 14.

(Aaa aaa aa)

à

INDEX III. AUTORUM.

- à Meara *Edmund*. Exam. Diatr. Wil-
lis, de Febr. 484, 56. Hist. Med. 891,
105. Obs. Med. Rar. 361, 33.
Mechov. Sarmat. Europ. 738, 21.
à Meckren *Iac*. Obs. Chirurg. 218, 13.
Rar und wunderb. Chirurgisch- und
Genes-Künst. Anmerck. 246, 24.
Megiserius *Hier*. Anthol. Græco-Lat.
1180, 179.
Meibomius *Ioh. Heinr.* de Cerevisia,
1070, 24. Chron. Brunsvic. 889, 102.
Epist. Confid. Corp. Glorios. præfix.
817, 183. de Flagr. Uf. in Re Ven.
Epist. 981, 72. in Jusjur. Hipp. 1084.
43. de Remov. Nocum. in Regim.
Sanit. 1158, 144.
Meierus *H. H.* de Occult. DEI Jud. 243,
19.
Meisnerus *Balth.* Philos. Sob. 734, 13.
Meisnerus *Mich.* de Stigmat. Diatr.
310, 2.
Mela *Pompon.* de Situ Orb. 185, 24.
Melanchthon *Phil.* Phys. 573, 54. de
Anim. lib. 684, 19.
Meletius *Ioh.* de Relig. Boruss. ad Ge-
org. Sabin. Epist. 112, 9.
Melich. Dispens. Schol. in Trochisc. de
Carab. Mes. 991, 91.
Melioratus *Remig.* de Putred. adv. Joh.
Argenter. 827, 2.
Melitus de Nat. Hum. 81, 3.
Meltken *L. M.* in Brown. Relig. Med.
1214, 16.
Menagius *Ægid.* Not. ad Proœm. Laërt.
de Vit. Philos. (31, 42.)
Menasse vid. Manasse.
de Mendoza *Franc.* Virid. Philos. 226,
26.
de Mendoza *Huntard.* Dispp. 928, 162.
Menochius *Jac.* de Arbit. Jud. 592, 88.
de Præsumt. *ib.*
Menzelius *Christian.* de Lap. Bonon.
720, 80. M. C. 535, 69.
Merbiz *J. V.* de Variet. Fac. Hum. 167,
39.
Mercatus *Lud.* de Commun. Mul. Aff.
524, 53. de Morb. Intern. 186, 27.
Mercenarius *Archangel.* Dilucid. Peri-
pat. 827, 2. de Putred. Disp. adv.
Th. Eraſt. *ib.*
Mercerus *Job.* Comm. in V. Proph.
min. 1231, 42.
Mercklein *Job.* Ost-Ind. Reise-Beschr.
230, 35.
Merclin *Georg.* Abr. de Ort. & Occas.
Transfus. Sang. 105, 40. Syllog.
Phys. Med. 339, 59.
Mercurialis *Hier.* de Arte Gymn. 914,
139. de Decorat. 1160, 147. de Ex-
crement. 657, 54. de Gen. Hom.
273, 5. de Lect. Patav. (134, 16.)
de Macul. Pestif. 19, 29. de Morb.
Cutan. 15, 20. de Morb. Mul. 645,
34. de Peste Tr. 342, 1. de Reb. Me-
tall. 1127, 97. Variet. Lect. (30,
42.) de Venen. 377, 62.
Meriana *Maria Sybilla*, Metam. Insect.
Surinam. 40, 59.
Merindolus *Ant.* Ars Med. 501, 9.
Merula *Gaudent.* libb. Rer. Mem.
1056, 6.
Mesues *Ioh.* de Ægr. Corp. 888, 102.
de

INDEX III. AUTORUM.

- de Re Med. 584, 73. de Trem. Cord. 886, 99.
- Metteranus *Eman.* Bell. Belg. 438, 24.
- Meurer *Wolffg.* Meteorol. 377, 61.
- Meursius *Job.* comm. ad Apollon. (14, 18.) Arboret. Sacr. 994, 97.
- Mexias *Petr.* Sylv. Var. Lect. 395, 22.
- Mey *Philip.* Physiognom. Med. 149, 7.
- Meyssonerus *Lazar.* de Morb. Nov. 992, 118. Nov. Arcan. Doctr. Febr. 1102, 64.
- Michaëlis *Gregor.* Not. in Gaffarell. Curios. inaud. 281, 20. 768, 83.*
- Michaëlis *Job.* de Uter. 858, 55. de Peste Tr. Germ. 352, 19. de Verm. in hom. 859, 57.
- Michelius *Joseph.* de Alchym. (33, 45.) Apol. Chym. ad Andr. Libav. 214, 5.
- Micrælius *Jac.* Hist. Eccles. 112, 9.
- Milichius *Jac.* Comm. in Plin. 967, 45.
- Minadous *Job. Thom.* de Corp. hum. Turpid. 923, 153.
- Miræus *Aubert.* Chronic. 1136, 111.
- Mirandous *Thom.* de Sud. Sangv. Disp. 531, 64.
- Mirandulanus *Iob. Francisc.* de Auro. Theatr. Chim. 208, 25.
- Missonius *Maximil.* Itiner. per Germ. & Ital. (140, 28.)
- Mitlacherus *Zach.* de Part. diffic. Disp. inaug. 460, 12.
- Mitternacht *Iob. Seb.* de Johanne, Diff. (14, 17.) de Maria, Diff. 679, 8.
- Mizaldus *Anton.* Arcan. Nat. 54, 81. Cent. Memor. (16, 20.)
- Mockius *Iac.* de Caus. Concret. & Diff. 1053, 3.
- Mœbius *Georg.* Moscholot. Dispp. 702, 51.
- Mœbius *Gothofr.* Anat. Camphor. 996, 100. Fundam. Med. Physiol. 194, 1. de Nat. Cerv. 1118, 86.
- Mœnichenius *Henr.* Cent. Epist. 478, 43. Obs. Med. 85, 9.
- Mœren *Iob. Theod.* M. C. 1100, 62.
- Mœresius *Sam.* de Nutrim. Elaborat. Exerc. 346, 10.
- Moggius *Hieron.* Miscell. 1023, 149.
- Moibanus *Iob.* Comm. in Evporist. Diosc. (16, 20.)
- Moldenar *Christ.* Physiognom. Exerc. (28, 37.)
- Molinus *Hyperasp.* (139, 27.)
- Mollenbroccius *Valent. And.* de Arthrid. vag. Scorb. 327, 33. M. C. 334, 47. de Varis Tr. 173, 3.
- Mollerus *Andr.* Annal. Freiberg. 117, 17.
- Mollerus *Frider.* de Partu CLXXIII. dierum, 336, 50.
- Moltherus *Theol.* Judaic. 586, 76.
- Moltken. *L. N.* Annot. ad Th. Brovvn. Relig. Med. 729, 3.
- Monardus *Nic.* Hist. Simpl. Med. ex Ind. 543, 6. de Nive Tr. 965, 43.
- Monconnys *Hodæpor.* 1013, 134. Itiner. Egypt. 1143, 121.
- Montanus *Iob. Bapt.* Comm. in Avicenn. 615, 133. Consil. Med. 640, 23. de Morb. 616, 133.
- Montuus *Hieron.* Anascev. Morb. 884, 95. Med. Pract. 274, 9. de Pragmat. Inf. 247, 28.

INDEX III. AUTORUM.

de Moor *Barthol.* Cogit. de Instaurat. Med. 883, 93.
 Moræus *Franc.* de Febr. Malign. Parox-
 ism. 396, 22.
 le More *Iac.* Chym. Med. Phys. 839,
 25.
 Morhof *Dan. Georg.* de Metall. Trans-
 mut. 991, 91. Polyhist. (118, 185.)
 Stentor *ὑαλονκλάσης*, f. de Scyph.
 Vitr. rupt. 472, 31. 494, 74.
 Morus *Thom.* Progymnasm. 1198, 205.
 Mosles *Vincent.* Philos. Nat. S. S. Corp.
 Christi, 567, 44.
 Muis *Iob.* ad Barbett. Chirurg. 470, 28.
 Müllerus *Iac.* de Mot. & Us. Musc. Ex-
 erc. 494, 75 *
 Müllerus *Io. Lud.* de Morb. Tart. 1068,
 21. de Morb. intern. *ib.*
 Müllerus *Philip.* Mirac. Chym. 1070,
 24.
 Mundella *Aloysf.* Dial. 890, 104.
 Mundus *Heinr.* de Aër. Vit. & Escul. &
 Potul. 300, 27.
 Münsterus *Sebast.* Dictionar. 1172,
 166. Cosmogr. (13, 16.)
 de Muralto *Iob.* Exerc. Anat. 1099, 60.
 M. C. 466, 21.
 Muretus *Anton.* Var. Lect. 41, 62.
 Musitanus *Carol.* Trutin. Chirurg. 84,
 8. Trut. Med. 148, 6. 362, 36. *
 à Muys *Iob.* Podalir. Rediviv. 901, 117.
 Prax. Chirurg. Rat. 649, 41.
 Mylius *Dan.* Basil. Chym. 1028, 157.
 Myllerus *Carol. Ioseph.* M. C. 525, 53.
 à Mynsicht *Hadr.* Armam. 1070, 24.
 Testam. Hadr. 114, 5.

N.

Nancelius *Nic.* Analog. Microc. ad
 Macrocosm. 406, 41.
 Nardius *Iob.* Animadv. in Lucret. 595,
 95, Noct. Genial. 827, 3.
 de Natalibus *Petr.* Catal. Sanct. 637, 18.
Natalis Comes Mythol. (14, 17.)
 Nattam *Anton.* de Pulchro, 294, 14.
 de la Naza *Hieron. Bapt.* Homil. 499, 4.
 Nazianzen. *Greg.* contr. Jul. Apost.
 (138, 24.)
 Neander *Christoph.* Hist. Bacchanal.
 78, 121.
 Neander *Iob.* Tabacol. 1077, 33.
 Neander *Mich.* Descript. orb. Part. 448,
 46. Phys. Philos. 16, 22.
 Nebrissenfis *Gvilb.* Res Angl. 51, 76.
 Needham *Gualth.* de Form. Foet. (38,
 52.)
Nemesis Carolina 601, 105.
 Nepos *Corn.* Agesil. Hist. 1007, 117.
 Reg. Hist. 88, 1.
 Neucranz *Paul.* de Hareng. Diff. 703,
 56.
 Neucranz *Zacchar.* Abstrus. Resp. Hum.
 negot. 491, 70.
 Neuhof *Iob.* Ost-Ind. Gesandschaft,
 660, 60.
 Neuhufius *Edo.* Sacr. Fatid. (30, 41.)
Nevizzanus Sylv. Nuptial. 400, 31.
 Neumayerus *Iob. Wilb.* Itinerar. 282,
 21.
Nitander Alexicac. ex Euric. Cord. 652,
 45. in Theriac. 518, 42.
Nicandri Scholiastes, Alexipharm. 229,
 33.

Nice-

INDEX III. AUTORUM.

- Nicephorus* Hist. Eccles. (13, 17.*) 637, 18.*
- Nicolai Christoph.* Judic. de Foet. Muscip. 1138, 115.
- Nicolai Henr.* de Mag. Action. 306, 40.
- Nicolai Job.* de Luctu Græc. 118, 21. de Nimb. Antiq. 678, 4. Phyllobol. 739, 22.
- Niderstedt* de Malt. Vet. & Nov. 1186, 188.
- Nimman Georg.* de Vit. Foet. in Uter. Diff. 263, 7.
- Niphus Augustin.* Meteor. 789, 127.
- Nirenbergius Ioh. Euseb.* Curios. & Occult. Philos. 380, 65. Hist. Nat. 225, 26. 279, 17.* Hist. Peregrin. 688, 27. de Mirac. Nat. 507, 22. 508, 24.*
- Nollius Henr.* Phys. Hermet. 391, 12.
- Nonnus* libb. Dionys. (122, 193.)
- Novellæ Lipsienses*, 161, 27.
- Nuck Anton.* Adenogr. Curios. 1088, 47.
- Numantianus Rutilius*, Itinerar. (7, 4.)
- de Nunault Ioh.* de Lycanthrop. 761, 67.
- Nymann. Greg.* de Apoplex. (17, 23.) Orat. de Imagin. 574, 55.
- O.
- O** *Berndörffer Job.* Apol. Chym. Med. 301, 28.
- Obicius Hyppolit.* Stat. Mastyg. 395, 22.
- Obsequens Jul.* de Prodig. 223, 21.
- Oddus Marc.* Medit. Theriac. & Mithridat. 1003, 113.
- Oddus Melch.* Apolog. pro tutand. sua sent. adv. Archang. Mercen. & Th. Eraft. 827, 2.
- Oderbornius Paul.* Vit. Basilid. Magn. Mosc. Duc. 259, 52.
- Oecumenius* Comm. in Act. Apost. 247, 28.
- Olaus M.* Hist. Sept. Gent. 67, 102.
- Oldecopius Just.* Observ. Crimin. 392, 14.
- Oldenburg. Henr.* Act. Philos. Angl. 689, 28.
- Olearius Adam.* Itinerar. Muscov. Persic. (155, 56.) Not. ad Itin. Jürg. Andersen, 1186, 188. Not. ad Itin. de Mandelsloh. 300, 27. Præf. ad Itin. Mandelsloh, 279, 17. Rosenthal, (14, 18.)
- Olearius Job.* Mantiff. Comet. 769, 58.
- Olympiodorus* Meteor. libb. 226, 27.
- Olysius Ant. Ludov.* Occult. Rer. Propr. 337, 55.
- Onuphrius* de Rit. Sepel. Mort. 137, 60.
- Opitius Martin.* Hymn. Bacchi 799, 147. Not. ad Zlatnam. 738. 22. Sylv. Poët. 322, 22.*
- Oppianus* lib. Cyneget. 52, 77. Halliut. 918, 146.
- Oribasius* Collect. 860, 60. Comm. in Aphor. Hipp. 521, 47. de Mach. Chirurg. 979, 70.
- Origenes* Cont. Cels. 694, 37. in Genes. 1171, 166.
- Orosius Hieron.* de Reb. Indic. & Afric. 545, 8.
- Orpheus* de Corall. Carm. 1185, 188.

INDEX III. AUTORUM.

Ortelius *Hieron.* Russ. Descript. 1189,
192.
Ortlobius *Job. Frid.* Diss. Anat. 414,
55.
ab Orto *Garfia*, libb. Exot. Plant. Hist.
300, 27. Hist. Arom. 667, 74.
Osiander *Job. Adam.* de Asyl. Gent.
137, 60. Colleg. Confid. in Dogm.
Cartesian. (28, 37.)
Ostermannus *Petr.* de Stigmat. 311, 4.
Ovidius Metamorph. 202, 17. de Re-
med. Amor. 297, 19. *
de Oviedo *Franc.* Curs. Philos. de Ani-
ma Tr. (11, 11.) Curs. Philos. Tho-
mist. Phys. (88, 134.)
de Oviedo *Ludov.* Comment. de A-
nim. 482, 52.

P.

PAchion. *Anton.* de Dura Mening.
Fabr. & Uf. (117, 182.)
Palephatus, de Incredib. 1197, 205.
Palladius, de R. R. 86, 10. Vit. Macar.
112, 9.
Palmarius Jul. de Febr. Pestil. 354, 21.
de Morb. Contag. 375, 59.
Palmerius Jac. Not. in Arnob. 289, 4.
Paluanus Ant. Caten. Temp. 965, 41.
Panapolita Nonnus, libb. Dionys. 406,
42.
Panarolus Dominicus Fascic. Arcan.
1133, 108. Pentecost. (13, 16.)
Pancirollus Gvid. Nov. Repert. 322,
22.
Pancovius Thom. Herbar. Part. 527, 57.
Pansa Mart. Consil. Antipest. 364, 40.

Consil. Antipod. 405, 40. Consil.
Peripnevmon. 1093, 55. de Poro-
grand. Vit. 214, 5.
Pantin Carol. M. C. 1106, 68.
Pantin Guil. Not. ad libb. Cels. 648,
40.
Papinius Nic. de la Lumiere de la Mere,
cu la mer lumineuse 705, 59. de Pulv.
Sympath. & Theat. Sympath. & An-
tipath. 576, 60.
Paracelsus Aur. Theophr. 590, 83. * von
Aderlassen, 556, 27. Apocal. Her-
met. 214, 5. Archeus Faber, 924, 156.
de Arte Præsaga Op. 122, 27. von
Berg-Kranckheiten, 389, 9. Berthon.
(143, 33.) de Caduc. (117, 183.) de
Caduc. Matric. 548, 12. de Caus.
Plant. 86, 10. Chirurg. Magn. 17, 24.
Coel. Philos. 842, 30. Coelest. Med. 17,
24. Comm. in Hipp. 43, 64. de Gener.
Rer. 1067, 20. Herbar. 985, 79, de
Homunc. & Monstr. 566, 43. de
Imagin. 299, 26. Labyrinth. Med.
356, 24. lib. Meteor. 391, 12. de Mod.
Phar. 1067, 20. de Morb. Tart. 1067,
20. de Mumia 1027, 155. de Nat. Rer.
(112, 172.) de Nymph. Sylv. Pygm.
& Salamand. 227, 29. Occult. Phi-
los. 731, 7. von offenen Schäden und
Geschwären 899, 112. de Orig. Morb.
invisib. (112, 172.) Paragr. libb. 594,
93. Paramir. 214, 5. de Pestilit. 140,
65. Philos. ad Athen. (151, 49.) Phi-
los. de Sag. (27, 36.) de Podagra,
790, 130. de Princip. s. de Verm. Myst.
1218, 21. de Reb. Nat. 316, 12. de
Sangv.

INDEX III. AUTORUM.

- Sangv. ultra mort. 511, 39. Schol. ad lib. de Pulsu, 466, 22. Schol. ad lib. de Vermib. 925, 156. Secret. Creat. 240, 10. de Signat. Rer. 114, 13. de Tart. 594, 93. de Vit. Long. qui est Archidox. 214, 5. de Urinar. Indic. 157, 18.
- Paradinus *M. Cl.* Symbol. Heroic. (27, 36.)
- Paræus *Ambros.* Chirurg. Op. (17, 22.) de Embammat. 4, 5. de Peste, 140, 65. Renunciat. Op. 970, 50.
- Pareus *Dan.* Margin. in Plaut. 651, 44.
- Parisanus *Æmil.* Nob. Exerc. libb. 217, 11. de Subtil. 83, 129.
- de Partibus *Jac.* Comm. in Avic. 1114, 82.
- Paschalius *Job.* Method. Cur. Morb. 248, 29.
- Pasckeqvus *Petr.* Obs. River. 166, 37.
- Patricius *Franc.* libb. Panaug. 682, 16.
- Pauli *Job. Heinr.* Anat. Anatom. Bilsian. 1031, 163.
- Pauli *Sim.* de Febr. Malign. Digress. 648, 40. Quadrip. Botan. 38, 54.
- Paulinius *Christ. Franc.* de Anguill. 1218, 21. de Asino Tr. 382, 68. de Bufon. 883, 94. Cynogr. (119, 186.) ad Cyther. 16, 92. Lycograph. 890, 104. M. C. 10, 11. de Mort. Verminos. (80, 121.) Not. ad Isibord. ab Amelunx. Brev. 700, 48. Obs. Med. Phys. (118, 184.) Schol. ad Alex. de Insul. Breviar. Rer. Memorab. 313, 7.
- Paulinius *Fab.* Prælect. Marc. (154, 55.) à S. Paulo *Eustach.* Philip. (89, 134.)
- Paulus* Diacon. de Reb. Gest. Longob. (135, 17.)
- Pausanias* Achaic. 6, 6. Arcad. (149, 46.) Attic. (13, 17.) Boeot. (149, 46.) Comm. de Potu, 665, 68. Corinth. 153, 13. Eliac. post & Descript. Græc. (145, 37.) Laconic. 150, 9. Messen. 111, 6. Phoc. 641, 25.
- Pawius Petr.* Obs. Anat. 165, 33.
- Pearson Job.* Expos. Symb. Apost. (5, 1.)
- Peccet. Franc.* libb. Chirurg. 32, 46.
- Pechlin. Job. Nic.* de Aër. & Alim. Def. (13, 16. 14, 18. *) Exerc. de Purgant. 378, 63. de Hab. & Color. Æthiop. 32, 46. de Vit. sub Aqu. 1223, 31.
- Pecquetus Job.* Exerc. Anat. 413, 53.
- Pedemontanus Alex.* Addit. ad Mes. 1101, 64.
- Peierus Job. Conr.* Exerc. Anat. & Med. 889, 102.
- Pelleprat. Petr.* Content. Americ. Relat. 1141, 119.
- Pelusiota Isidor.* libb. Epist. 454, 3.
- Pena Job.* de Ulf. Opt. 797, 144.
- Peñerius Benedic.* de Comm. Rer. Princ. (89, 134.) Comment. in Dan. 220, 16. de Mag. (129, 5.)
- Perizonius Jac.* de Morte Jud. Diff. 250, 33.
- Perlinus Hieron.* Declamat. adv. Morb. Contag. compr. 342, 1.
- Persius Satyr.* 162, 30.
- Pétitus Petr.* de Nat. Ign. & Luc. 813, 175. de Nat. & Morb. Anthropophag. 381, 67. de Sibylla, (20, 27.)

Petræus

INDEX III. AUTORUM.

- Petræus Henr.* Dissert. Harm. 1110, 75.
 Instit. Med. 1153, 135. Nosolog.
 526, 56.
Petrarcha Francisc. Dialog. de Contem-
 tu Mundi, 169, 45. ad Famil. Epist.
 261, 2. de utriusque Fort. Remed.
 113, 11.
Petronius Fragm. Traguriens. (148, 43.)
 Satyric. 705, 59.
Petrus Martyr Ocean. Decad. 778, 105.
Peucerus Cass. de Divinat. Gen. 132,
 49. Orat. de Stud. Vet. Phil. 690, 30.
Peyerus Job. Conr. de Gland. Intest. 712,
 71. Merycolog. 383, 70. Ventric.
 Gallinac. 1156, 141.
Pfeifferus August. Dissert. 434, 16. Dub.
 Vexata, 1174, 170.
Pfizzerus Nic. Ration. Judic. Vuln. 186,
 27. de Morb. Mul. 401, 33.
Pfuef Job. Ernest. Elect. Phys. 184, 23.
Phæmon, Cynoph. s. de Cura Can.
 884, 95.
Phile, de Animal. 197, 6.
Philelphus Franc. libb. Epist. 643, 30.
Philo, Judæus, quod deterius potiori in-
 sidiari soleat, 598, 100. de Septenar.
 & Festis, (94, 144.)
Philostratus, Epist. 42, 62. de Vit. A-
 pollon. 128, 41. Vit. Philoctet.
 183, 21.
Photius, Monobibl. 47, 71. Myrobibl.
 777, 102.
Piassecius, Chron. Gest. in Europ. Sin-
 gul. 433, 14.
Piccartus Mart. Obs. Hist. Polit. 869,
 74.
Piccolhominus Franc. de Ortis è Putr.
 923, 154. de Putred. 827, 2.
Pictor Georg. Serm. Convivial. (17, 22.)
Picus Franc. Comm. in Hymn. 236, 2.
 de Febr. in Gen. Tr. 623, 144.
Piens de Feb. in gen. tr. 1032, 164.
Pierius Job. Valerian. Hierogl. 108, 2.
Pignorius Laur. de Servis Tr. 310, 3.
 Epist. 1004, 115.
Pigræus Petr. libb. Chirurg. 850, 43.
Pillas Job. M. C. 899, 114.
Pincier Job. Ot. Marpurg. 17, 25.
Pindarus Olymp. 64, 98.
de Pineda Job. Comm. in Job. 88, 1.
Ping Matth. Ind. Op. Hippoc. 514, 36.
Pinto Iac. de Christ. crucifix. 598, 100.
Pisan, Barthol. Prolog. lib. Conformi-
 tat. (154, 55. *)
Pisides Georg. Cosmurg. 1222, 29.
Piso Carol. de Morb. à Colluv. serof.
 Ort. 1098, 60. Obs. 1096, 57.
Piso Gvilb. de Hist. Nat. 995, 98. de
 Med. Brasil. 71, 110. de Plant. Ind.
 300, 27. Hist. Utr. Ind. Med. 1225,
 32.
Placentinus Iul. Cæs. de Organ. Audit.
 1090, 50. Dissert. peculiar. 419,
 64.
Platerus Felix, Cent. Posthum. quæst.
 Med. Paradox. 161, 27. Obs. Med.
 37, 53. Prax. Med. Tr. 68, 104.
 557, 28. *
Platina Job. de Vit. Pontif. 112, 9.
Plato, Alcib. 42, 62. de Leg. 81, 2. de
 Republ. (18, 24.) in Tim. 4, 3.
Plautus, 349, 15. *

INDEX III. AUTORUM.

Plazzonus *Francisc.* de Vuln. Sclop. 851, 43.

Plempius *Fortun. Vopisc.* Fund. Med. 468, 25. Schol. in Avicenn. 1006, 120.

Plinius, Hist. Nat. 279, 17. *

Plinius *Cajus*, de Re Med. (120, 188.)

Plinius *Secundus*, s. *Junior*, Epist. 59, 88.

Panegy. 65, 98.

Plotinus, Ennead. (59, 83.) de Dub. Anim. 15, 21.

Plutarchus, vit. Alex. 499, 3. in Alex.

& Cæs. 639, 22. Vit. Anton. 499, 3.

Apopthegm. Imp. 138, 61. Apo-

phthegm. Lacon. 449, 46. Aquâ an

ignis sit subtilior lib. 426, 1. Vit. Ca-

ton. 134, 54. Vit. Cimon. 108, 1.

de Clar. Mulier. 317, 13. Comment.

de Dæmon. Socrat. 137, 59. de Fa-

cie in Orb. Lunæ, 112, 10. de Isid.

& Osirid. 388, 6. Vit. Lycurg. 142,

71. Vit. Numæ 214, 6. de Od. &

Invid. Div. (103, 155.) Vit. Paral-

lel. in Graccho 245, 23. Parall. in

Coriolan. 509, 27. Parall. in Ma-

rio, (119, 186.) Parall. in Romul.

305, 39. Vit. Pompej. 118, 22. Præ-

cept. Connub. 770, 86. de Pueror.

Instit. 151, 10. Probl. de Caus. Nat.

79, 121. Pyrrh. 228, 32. num Seni

gerenda Resp. Tr. (14, 18.) Serm.

Amator, 137, 59. de Ser. Num. Vind.

578, 64. Vit. Solon. 137, 59. Syl-

la, 34, 49. Sympos. (103, 154.) Vit.

Thesei (146, 40.) Vit. Timol. 498, 3.

Pocokius *Edo*, Not. Miscell. 125, 34.

Poggius, de Miser. Hum. 430, 9.

Pohlus *Mart.* de quæst. an Esau Mon-

strum? 34, 50.

Polemon, de Vit. secund. Nat. 382, 68.

Polisius *Gothofr. Sam.* M. C. 262, 5.

Myrrholog. 997, 102.

Politianus *Angel.* Epigr. Græc. 1180, 179.

Polus *Timoth.* Epigr. 23, 36.

Polybius, Hist. (24, 32.)

Pomar. *Sam.* de Consens. & Dissens. Corp. Nat. Tr. 101, 33.

Pomponatius *Petr.* de Caus. mirab. ef-
fect. (154, 55.) de Incant. (143, 33.)

Pomponius *Mela* de Situ Orb. 34, 50.

Pontanus *Jac.* Attic. Bellor. Syntagm.

360, 31. Progymn. Lat. 240, 9. libb.

Tumuli, 739, 22.

Pontanus *Joh. Jovian.* de Bell. Neapol.

801, 150. Hesper. 1064, 16. de Im-

manit. 260, 1. de Obedientia, 295,

15. de Reb. Cœlest. 62, 96.

Pontanus *Joh. Isaac.* Hist. Disq. 983,

77. libb. Rer. Danic. 284, 24.

de Ponte *Ludov.* Comm. in Act. Apost.

628, 4.

Pontius *Joh.* Curs. Philos. de Ment.

Scot. Tr. de Anim. 274, 10.

Pontius *Joh. B.* libb. Phytogn. 650, 43.

Porphyrius de Abstinens. ab Animat.

128, 41. de Nymphar. antro 113, 10.

Responsor. 126, 38. de Sacrif. 733,

11.

du Post *Franc.* de Sign. Morb. 274, 9.

Porta *Joh. Bapt.* Mag. Nat. 99, 31. 128,

(Bbb bbb bb) 42.

INDEX III. AUTORUM.

42. Physiognom. 39, 57. Phyto-
gnom. 197, 6.
Portus *Anton.* de Peste 135, 55.
Portzius *Joh. Dav.* Anat. Vin. Rhe-
nan. 101, 34.
Posnerus *Cass.* Phys. General. (23, 32.)
Possevinus *Anton.* Appar. Sac. 637, 18.
Poterius *Petr.* Obs. & Cur. 312, 5. Phar-
mac. Spagyr. 1070, 24.
Prætorius *Joh.* Dæmonol. Rubezahl,
760, 65. de Pollice Fur. (122, 194.)
Prævotius *Joh.* de Nat. Venenor. Tr.
321, 19.
Presbyter *Hesych.* in Levit. (10, 10.)
Pricæus *Joh.* Comm. in N. T. 528, 60.
Prietlinus *Vitus,* Lin. Med. 73, 113.
Primeros *Jac.* de Vulg. Error. 322, 21.
Procopius *Cæsariens.* de Bell. Gothic.
200, 11. de Bello Pers. 342, 1.
Propertius libb. Eleg. 750, 47.
Prücknerus *Andr.* in 2. Reg. (133, 12.)
Prudentius, Apotheos. 48, 72. Cathe-
mer. 136, 58. Peristeph. in Martyr.
Rom. 310, 2. in Symmach. 1232, 44.
Psellus *Mich.* de Operat. Dæmon. *Dia-*
log. 732, 10.
Puerar. *Dan.* de Carn. lucent. 677, 2.
Purmann. *Matth. Godofr.* Chirurg.
Lorbeer-Kranz, 16, 22.
Puteanus *Eryc.* Ovi Encom. 409, 46.

Q.

- Q**uercetanus *Joseph.* Alexic. Pestil.
140, 65. Defens. Contr. Ano-
nym. 1213, 16. Diætet. Polyhist. 800,
148.
Quintilianus, Declamat. (11, 11.)

R.

- R**aderus *Mart.* ad Martial. (93,
142.) Bavar. in Vit. Mariæ, 581,
67.
Radzivil *Nic. Christoph.* Itiner. Hieros.
496, 76.
Ramlov. *Matth.* Obs. Med. 1105, 68.
Specul. Acid. Wildung. ib.
Ranchinus *Francisc.* de Consult. Med.
tr. 160, 25. de Morb. Virgin. 147, 4.
de Morb. Pueror. 347, 10.
Rango *Conr. Tiburt.* de Capillament.
7, 8.
Ranzov. *Henr.* Calend. Rom. (103,
154.) Comm. Bellicor. libb. 354,
21. Resp. ad Dav. Chytr. Epist. 570,
49. 592, 88. *
Rapin. *Renat.* libb. Hortor. 50, 75.
Rappoldus *Fried.* Not. ad Hor. 698, 45.
Ratray *Sylvest.* Adit. ad Occ. Sympath.
& Antipath. (66, 99. 108, 164. *)
Caus. Symp. & Antip. 92, 22.
Ravisius *Joh.* Officin. Histor. 235, 1.
Rauwolff *Leonh.* Itin. in Palæstin. 1176,
173.
Raygerus *Carol.* M.C. 237, 4. in Spind-
leri Obs. Med. 39, 57.
de S. Raymundo *Franc. Alloys.* Hist.
Æthiop. 1027, 155.
Raynaudus *Theoph.* de Incorrupt. Ca-
dav. 954, 21.
Rechius *Nard. Ant.* Animar. Nov.
Hisp. Expos. 638, 20. Rer. Med.
Nov. Hisp. 38, 54.
Redekkerus *Conr.* Descript. Font. Bil-
feld. 898, 114.

INDEX III. AUTORUM.

- Redi *Francisc.* Experiment. Nat. (108, 164.) de Vipera, *Epist.* 140, 65. de Vipera *Obs.* 338, 56. de Insect. *Gener.* 378, 63.
de Reek *Arn.* de Cord. *Diff.* (58, 82.)
Regmann *Job.* Chron. Lubecc. 532, 66.
Reichius *Dav.* M. C. 1099, 60.
à Rejes *Cass.* Camp. Elyf. jucund. (14, 18.)
Reiseliuſ *Salom.* de Med. Facult. 184, 22. M. C. 218, 12. vom Niederborner *Bad*, 403, 37.
Reiskius *Job.* de Corn. Hammon. *Exerc. Hist. Phys.* (66, 100.)
Reckher *Dan.* Med. Microsm. (112, 173.)
Remigiſ *Nic.* Dæmonol. 129, 42.
Renodus *Guilielm.* de Mat. Med. 638, 20.
Renovæuſ *Job.* de Mat. Med. 1078. 34. libb. Pharm. 880, 90.
Reſtæ *Franc.* libb. Meterr. 769, 58.
Reverborſt. de Mot. Bilis circul. *Diff. Anat. Med.* 1125, 96.
Reuſneruſ *Eliuſ*, Geneal. Baſil. 235, 1.
Reuſneruſ *Hieron.* Obſ. Med. (118, 184.) de Scorbut. (121, 192.)
Reuſneruſ *Nic.* Ænigmatogr. 712, 70.
Rhaſeſ ad Almaniſ. 1042, 182. de Arab. Nom. Synon. 1005, 119. ad Athanaſ. 1114, 82. libb. Contin. 435, 18.
Rheineſiuſ *Tb.* *Epist.* ad Neſter. 891, 105. Not. in Petron. *Fragm.* 131, 47. Var. *Lect.* 175, 7.
Rhenanuſ *Beat.* Admon. (96, 147.)
Rhenanuſ *Job.* Antidot. Peſtilent. 466, 22. Urinacriter. 818, 186.
Rhodiginuſ *Cæſ. Lud.* *Lect.* Antiq. (73, 109.) Var. *Lect.* 52, 78.
Rhodiſ *Apollon.* Argonaut. 568, 46.
Rhumeliuſ *Job.* *Pharamund.* Herniar. cur. Magnet. 257. 48. Med. Milit. 858, 55. Theol. Veget. Emblem. 302 30.
Ribadeneira *Petr.* Vit. Lojol. 950, 13.
Riccioluſ *Job.* *Bapt.* Almageſt. nov. (42, 56.)
Richier *Job.* M. C. 1112, 77.
Richterſ *Chriſtoph.* Axiom. Oeconom. 109, 4. Axiom. Polit. 136, 58.
Richterſ *Georg.* Axiom. Oeconom. 353, 20.
Richterſ *Job.* de Calc. generat. 1094, 55.
Rickerſ *Job.* Hermet. Rediviv. 203, 18.
Rietlin *Georg.* Obſ. Chirurg. 113, 79.
Rietlin *Vit.* Itin. Med. 313, 7. Lin. Med. (121, 191.) 362, 35.*
Riolanuſ *Job.* de Abd. Cauſ. Fernel. 591, 86. Anthropogr. 217, 9. 1000, 108, 8.* de Circ. Sangv. 414, 55. Com. in Hipp. de Offib. 198, 7. Enchirid. Anat. 228, 32. Obſ. Anat. rar. 34, 50. Method. Gener. 1101, 64. de Pilis *Diff.* 18, 28.
Ripa *Cæſ.* de Peſte, 134, 53.
Riſtiuſ *Job.* Alleredelſteſ Naß, (16, 20.) Alleredelſte Zeitverkürzung der ganzen Welt, 959, 29.
Ritterſhuſiuſ *Conrad.* *Diff.* J. C. & Canon. 88, 1. *Lect.* Sac. 992, 93.
Ritterſhuſiuſ *Nic.* Comm. ad Salvian. (7, 4.)
(Bbb bbb bb) 2 Rive-

INDEX III. AUTORUM.

- Riverus *Laz.* Cent. Obs. 219, 13. Instit. Med. 160, 25. Obs. Commun. 278, 14. Prax. Medic. (52, 71.)
- Rivetius *Andr.* Comm. in Psal. 945, 4. in Genes. 1176, 172. de Peste *Epist.* ad Amic. 135, 55.
- Rivinus *Andr.* in Cass. Probl. 316, 12. ad Dracont. Hexaëm. 22, 34. Phænom. 884, 95.
- Rivinus *August.* *Quirin.* de Acid. Ferment. Ventric. *Diff. Med.* 544, 7.
- Rivinus *Fl.* de Peste Lips. *Dissert.* 133, 52, de Roa *Mart.* Sing. Locor. ac Rer. S. S. 633, 13.
- Rœber *Paul.* Serm. de Temp. 124, 32.
- Rœrerius *Georg.* Trapezolog. 116, 17.
- Rœser *Jac.* de Mort. Jud. *Diff. Philol.* 250, 34.
- Rœsler. *Christoph.* M. C. 1100, 62.
- Rœther *Adam.* Conc. Pestilent. 117, 17.
- Roëtius *Isaac.* de Peste, 369, 48.
- Rolfinckius *Gvern.* Chym. in Art. form. red. 17, 24. de Corde, 232, 40. Epit. M. M. 1103, 66. *Dissert. Anat.* (36, 48.) Ord. & Method. Spec. Method. Spec. Med. 150, 9. de Part. Generat. 404, 37.
- Romanus *Carol. Frid.* Schediasm. Polem. an dentur Spectra, Magi & Saggæ, 729, 4.
- Rommel *Petr.* M. C. (112, 173.)
- Rondeletius *Gvilh.* de Cognit. Morb. 519, 44. de Febr. curand. 364, 39. Hist. Nat. Pisc. (100, 152.) Meth. cur. Morb. 38, 55.
- Ronseus *Balduin.* Epist. Med. 79, 121.
- von Roonhuysen *Henr.* Obs. Chirurg. 257, 48.
- Rosenberg *Joh. Carol.* Exerc. Med. 701, 50. Rhodolog. (82, 125.)
- Rosenkreuzer *Marc. Frid.* Astron. Infer. (121, 191.)
- Rosinus *Joh.* Antiq. Rom. (124, 198.)
- Rossetus *Francisc.* Theat. Trag. 568, 47.
- Rosteuscher *Joh. Christoph.* de Sepulcr. Calce not. *Disc.* 343, 4.
- Rota *Fr.* de Torm. Vuln. Cur. 219, 13.
- Roth *Heinr.* Conc. Funeb. 117, 17. Instit. Catechet. 490, 68.
- Rubenquense, Chron. Polon. 912, 136.
- Rubeus, Exerc. Med. Nocturn. 192, 36.
- Rudbeckius *Ola.* Obs. Anat. in Mesi. Anat. Sam. Hemsterhug. 192, 38.
- Rudius *Eustach.* de Dent. 1092, 54. de Peste, 165, 35. de Pulsu, (37, 50.)
- Rudolfus *Glaber.* (143, 33.)
- Ruellius *Joh.* de Nat. Stirp. 163, 30.
- Ruffinus Hist. Eccles. (140, 29.)
- Ruffus *Jac.* de Mulier. 1114, 80.
- Rufus *Heinr.* Obs. Comm. 1083, 41.
- Rulandus *Mart.* de Aur. Dent. 206, 22. Lex. Alchem. 227, 29. Lex. Chym. 926, 159. Probl. Phys. Med. 215, 6. Progymn. Alchem. 1215, 19.
- Rumlerus *Iob. Uldaric.* Obs. Med. (17, 23.)
- Rungius *Dav.* Comm. in Gen. 1174, 170.
- de Rupefcissa *Joh.* de Quint. Essent. 1001, 109.
- Ruta *Georg.* Conc. Funeb. 954, 20.
- Rutilius *Cl.* Itinerar. 643, 28.

INDEX III. AUTORUM.

Rüttorfferus *Joh. M. C.* 1091, 51.
 Ruyschius *Freder. Obs. Anat. Chirurg.*
 890, 103. 933, 168. * *Thef. Anat.*
 889, 102.
 Ryffius *Gvalt. in Polyd. Verg.* 710, 67.
 ten Ryne *Wilb. de Promont. Bonæ Spei,*
 1100, 61.

S.

SAar *Joh. Jac. Ost-Ind. Kriegs-dienst.*
 124, 31.
 Sabellicus *Ant. libb. Ennead.* (12, 15.)
 Sabinus *Franc. Florid. Var. Lect. Subci-*
siv. 216, 8.
 Sabinus *Georg. in Metamorph.* 910,
 130.
 Sacchius *Pompej. Method. Nov. Febr.*
Cur. 1101, 63.
 Sachsius *Joh. Jac. Gammarol.* 56, 84.
 213, 4. * 279, 17 *
 Sachsius *Joh. Ph. Epist. ad Autor.* 301,
 28. *Ocean. Macro-Microcosf.* 555,
 25.
 Sachsius *Phil. Jac. Ampelograph.* 95,
 25. *Epist. de Mirand. Lap. Nat.* 919,
 147. *Gammarol.* 919, 147. *M. C.*
Anat. 170, 46. *Ocean. Macro-Mi-*
crocosm. 21, 33. 57, 86. * *Schol.*
ad Obs. Beckers, 1098, 60.
 Sagittarius *Cassp. Comment. ad Vit.*
Tullioli. 5, 5. *de Cruciat. Martyr.*
 310, 2. *Harmon. Pass. Dom.* 250,
 34. *Not. ad Sulpic. Epist. Consol.*
ad Cicer. (7, 3.)
 Sagittarius *Thom. Decur. Quæst. illustr.*
 206, 22.

Sahwage *Joh. Contin. Descript. Regn.*
Polon. Bernh. Connor. 139, 63.
 de Saint Romain *G. B. Physf.* 90, 18.
Scient. Nat. (90, 136.)
 Sala *Angel. Tartarol.* 1070, 23.
 Salazarius *Ferdin. Quirin. Comm. in*
Prov. Salom. 940, 182.
 Saldenus *Gvilb. Exercit.* 247, 28. *Ot.*
Theol. 249, 33.
 Saligniacus *Itin. Hierosf.* 1176, 173.
 Salmasius *Claud. de Annis Climact.*
Diatr. (83, 126.) *de Cæs. Viror. &*
Mulier. Epist. 678, 4. *de Cruce Epist.*
(141, 30.) ad Enchirid. Epict. Comm.
(91, 138.) Exerc. in Solin. 226, 26.
ad Joh. Beveric. Epist. de Calc. 894,
 108. *de Homon. Art. Iatr.* 994, 98.
 Salmuth *Heinr. Comm. in Panciroll.*
 322, 22.
 Salmuth *Phil. Cent. Obsf. Med.* 189, 33.
 Salvianus, *de Gubernat. DEI* 642, 27.
 Salzmannus *Iob. Rud. Obsf. Anat.* 323,
 24.
 Sammon *Q. Seren. de Morb. Cur.* 78,
 120. *de Re Med.* 888, 101.
 Sanctius *Cassp. Comm. ad 2. Reg.* 362,
 34.
 Sanctorius *S. Comm. in Art. parv. Gal.*
 398, 28. *Comm. in Fen. Avic.* 418,
 62. *Static. Med.* (49, 65.)
 de los Sanctos *Franc. Descript. Fabric.*
D. Laur. & Panthe. 953, 17.
 Sandys, *Itinerar.* (14, 17.)
 Sannazarius *A. Sinc. de Part. Virg.* 635, 16.
 Sanson, *itziger Staat des Königr. in Persf.*
 450, 48.

INDEX III. AUTORUM.

- Santorellus *Ant.* Anteprax. Med. 426, 1.
de Nat. Sanit. 531, 64. Post. Prax.
Med. (52, 71.)
- Saracenus *Ioh. Ant.* Schol. in Diosc.
867, 70.
- Sardinianus *Eunapius*, Vit. Ædesii, 983,
76.
- Sarisberienfis *Ioh.* de Nug. Curial. 184,
23.
- Savanarola *Mich.* Tr. Pract. 194, 1.
- Saubertus *Ioh.* de Sacrif. Vet. 59, 88. de
Statua Salis & Lothi ex Sodom.
egress. 1172, 166.
- Saxonia *Hercules*, Panth. Med. 898, 114.
de Plica Tr. 139, 64. Med. Pract. 883, 93.
- Scaliger *Joseph.* Comm. & Castig. in
Manil. (8, 6.)
- Scaliger *Jul.* Caf. in Arist. de Plant. 81,
126. de Caus. L. L. (75, 113.) contr.
Cardan. de Subtil. (102, 153.) Epist.
718. Exercit. (16, 20.) in Hipp. de
Insomn. 772, 91. de Plant. (48, 63.)
Poëtic. (73, 111.)
- Scappa *Luc.* *Ioh.* de Hercul. (79, 120.)
- Scapula *Ioh.* Lexic. Græc. 173, 3.
- Scardconius, Res Patavin. 235, 1.
- Scarmilionius *V. A.* de Color. 706, 60.
- Schæffer, *Carol. Aug.* Salz-Probe, 386, 2.
- Schæfferus *Ioh.* Descript. Lapon.
(20, 28.) Not. ad Jul. Obseq. de
Prodig. 223, 21. Not. ad Petron. (148,
43.) Upsal. Antiq. 742, 30.
- Schaidlinus *J. A.* Disp. Stat. & Æstim.
grav. 386, 2.
- Schamberg *Sim.* Delic. Gall. 866, 68.
- Scharand. *Ioh. Jac.* de Consil. Sanit.
516, 39.
- Scharff. *Benjam.* M. C. 73, 113.
- Schefferus *Sebast.* M. C. 1091, 51.
- Scheiblerus *Christoph.* Op. Metaph.
734, 13.
- Scheidius *Ioh. Valent.* de duob. ossib.
in Cereb. Hum. 1076, 32.
- Schelgvigius *M. M. C.* 467, 24.
- Schelhammer *Gunth. Christ.* de Nat.
(61, 894.)*
- Schenckius *Ioh.* Lithogenes. 1082, 39.
obf. Med. (11, 12.)
- Schenckius *J. Georg.* Lithogen. 1091, 51.
- Schenckius *Ioh. Theod.* Exerc. Anat.
20, 32. Defens. Anat. Local. 356, 23*.
Epist. Gammarol. Sachs. Annex.
464, 19. Hist. Hum. Generat. 554,
23. Humor. Corp. Hist. General.
(100, 151.) Med. Disp. 233, 42. M. C.
62, 95. Schol. Part. 13, 16. Synops. In-
stit. Med. 476, 38.
- Schekkius *Jac.* de Calor. vi & effic. 159,
25. Confut. Error. Simon. de Febr.
Putred. Caus. cont. Galen. Disp.
Phys. & Med. 827, 2.
- Scherbius *Jac.* de Calc. Ren. Disp. 1103,
66.
- Scherzerus *Ioh. Adam.* Defen. Loc.
Theol. 1238, 53. Programm. (85, 128.)
Syst. Theol. 945, 3.
- Scheuchzer *Ioh. Jac.* Specim. Lithogr.
Helv. & Curios. 1054, 4. Phys. 1169,
163.
- Scheunemann *Henning.* Med. Reform.
1152, 135.
- Schikkard. *Wilh.* de Jur. Reg. Hebr.
977, 63. Mischpath Hammelech, 998,
192. Schind-

INDEX III. AUTORUM.

- Schindlerus *Valent.* Lexic. Pentaglott. 1005, 119.
- Schirlæus *Thom.* de Caus. prob. Lap. in Macrocos. Diff. 1140, 118.
- Schleidanus *Job.* Comment. 510, 28*.
- Schleusing. *Gergetian.* Neu entdecktes Siberien, 97, 28.
- Schmidius *Erasm.* Comm. in Pind. 64, 98. Declarat. N. T. ad Act. Apost. 258, 50.
- Schmidius *Job.* M. C. 641, 26.
- Schmidius *Tob.* Annal. Cygn. 186, 26. Annal. Zwick. 915, 140.
- Schmuzen *Mich. Raph.* Meth. Cur. Calc. 1083, 42.
- Schneiderus *Conr. Victor.* de Catharr. 312, 5. de Osse Cribriform. 350, 16.
- Scholzius *Laur.* Consil. Med. (134, 15.) Epist. Med. 323, 24.
- Schomerus *Just. Christoph.* Exeg. in Epist. ad Heb. 598, 100.
- Schönborner Manual. Med. Pract. 185, 24.
- Schönfelder *Phil. Jac.* Hist. Med. 902, 119.
- Schoockius *Isaac.* Cent. Probl. Rar. 122, 27.
- Schockius *Mart.* de Anim. Belluar. Tr. 921. 151. Belg. foederat. 983, 77. de Butyro, 529, 62. de Ecstas. Tr. (20. 27.) de Fabul. Hamelens. (154, 55.) de Ferment. (24, 32.) de Nihilo Tr. (56, 79.) Phys. Gener. 481, 49. de Scepticism. (61, 90.) de Signat. Foet. 69, 106. de Tunis Tr. 423, 72. de Turf. Tr. 990, 89.
- Schoppius *Cass.* Priapej. 653, 46.
- Schottelius *Jo.* Just. de Singular. German. Jur. 460, 12.
- Schottus *Cass.* Joco-Ser. Art. & Nat. 51, 76. Mag. Nat. 590, 84. Mag. univers. 229, 33. Phys. Curios. (19, 25.) Schol. Adit. Ecstat. 709, 66. Schol. Steganograph. 96, 26. Technic. Curios. (43, 57.)
- Schraderus *Frid.* de Microscop. Epist. 879, 89.
- Schreiber *Job.* Itin. Orient. 309, 1. Nov. Dec. Metall. 544, 7.
- Schrœckius *Luc.* in Joh. Helwich. obs. Med. 1117, 86. Hist. Moschi, 628, 2. M. C. Schol. ad obs. 84, 131. Not. ad Itin. Kircher. 862, 61.
- Schrœder *Christoph.* M. C. 262, 5.
- Schrœder *Job.* libb. Pharmac. 299, 25.
- Schrœder *Job. Frid.* Hist. Humor. 610, 125.
- Schrot. *Christoph.* Not. ad M. Cass. Hœfleri Bienen-Kunst, 920, 149.
- Schulzius *Gothofr.* Descr. Orb. 204, 18.
- Schulzius *Simon.* M. C. 13, 16.
- Schulzius *Walther.* Itiner. Orient. 124, 31.
- Schulzius *Wilh.* Ost-Ind. Reise-Beschr. 645, 35.
- Schuppius *Balth.* Gedultige Hiob Tr. 894, 108.
- Schurich *Mart.* 80, 125*.
- Schwammerdamm. *Job.* Hist. Insect. Gener. 483, 54. de Respir. Tr. 412, 53.
- Schwenckfeld *Cass.* Fossil. Siles. 1057, 7. de

INDEX III. AUTORUM.

7. de Stirp. Siles. 1005, 118. de Therm. Hirschberg. 662, 65. Theriotroph. Siles. 60, 90.
- Schwimmerus *Job. Mich.* Curios. Phys. 544, 7.
- Schylius *Flor.* Praefat. in Cartes. Hom. 1088, 47.
- Scordius *Adrian.* Poëm. 24, 37.
- Scotus *Job. Dan.* in 4. Sent. Lombard. (88, 134.)
- Scotus *Mich.* Physiognom 149, 8*.
- Scribonius *Guilb. Adolph.* Physic. 592, 87. Physiol. de Nat. Sag. 391, 11.
- Scrivenerius *Christian.* Medit. 1120, 89. Seelen-Schaz 486, 60. 691, 32*. Verlohrne Schäßlein, 635, 16.
- Scultetus *Abrab.* Conc. sup. Esai 361, 32.
- Scultetus *Job.* obs. Chirurg. 1103, 66. Trichias admir. 42, 62*.
- Sebiz *Melch.* de Alim. 846, 35. de Conditura Cadav. 1046, 192. Exercit. Med. 264, 9. de Morb. Contag. 370, 51*. de Pilis Diss. 15, 21.
- Secundus *Job.* lib. Funer. 295, 15.
- Segerus *Georg.* de Lymph. Barthol. Diff. Anat. (100, 151.) M. C. 254, 45.
- Seidelius *Bruno.* de Ebriet. 435, 18. de Morb. Incurab. 380, 65. Obs. Med. 1091, 51.
- Seldenus *Job.* de Jur. Nat. & Gent. 678, 4. de Diis Syris Syntagm. 702, 51.
- Selvaticus *Job. Bapt.* Cent. Obs. 524, 36.
- Seneca Epist. (74, 112*.) Hercul. Furen. 753, 53. Herc. Cetus (70, 120.) Hippol. (93, 142.) de Ira, 8, 8. Libb. Nat. Quæst. (128, 2.) Oedip. 111, 6. Svasor, 582, 70. Thebaid. (9, 6.) de Tranquill. (124, 198.) Troad. (81, 122*.)
- Senensis *Bernardin.* Op. de Pass. Dom. 530, 63.
- Senffleben *Andr.* Not. Philol. ad Phafel. Catull. 24, 37.
- Sengverd. *Arnold.* Exerc. Phys. 408, 45. Introd. ad Phys. (57, 81.) Osteolog. Corp. Hum. 13, 17. de Tarant. Exerc. 818, 187.
- Sengverd. *Wolferd.* Exerc. Phys. 420, 65. Nat. Philos. 708, 65.
- Sennert. *Dan.* de Auro Tr. 701, 50. de Chym. & Arist. Conf. & Diss. 701, 49. de Dysenter. tr. 299, 25. Epit. Nat. Scient. 703, 53. de Febr. 139, 64. Instit. Med. 89, 15. 882, 93*. Med. Pract. (15, 18.) Paralip. ad Instit. 667, 74. Scorbit. 327, 33. 371, 52*.
- de Sepibus *Georg.* Mus. Colleg. Rom. S. J. 45, 68.
- Septalius *Ludov.* Comm. Probl. Arist. 61, 93*. 64, 97*. Tr. de Peste 445, 41.
- Septalius *Manfrid.* M. S. 991, 90.
- Serapion *Job.* Pract. 1097, 59. de Simplic. Temperam. 667, 74.
- Serenus *Q.* de Re Med. (6, 1.)
- Serranus *Job.* ad Platon. 746, 39.
- Servius *Pet.* in Virg. (7, 3.) Theat. Sympath. & Antipath. 85, 133. de Ungvent. Arm. 85, 133.
- Sethus *Simon.* de Alim. 300, 27.
- Severinus *Marc. Aurel.* de Abscess. Anomal.

INDEX III. AUTORUM.

- nomal. 277, 13. de Abscess. Noviss. *ib.* de Admir. Abscess. nat. 154, 15. Antiperipat. *Diatr.* (48, 63. de Aqua Pericard. *Epidoch.* 222, 20. Chirurg. effic. 84, 7. Pyrot. Chirurg. 312, 5. de Pisc. Respir. *Diatr.* (43, 57.) de Recond. Abscess. Nat. 911, 133. Zootom. Democrit. 198, 6.
- Severinus *Petr.* Idea Med. Philos. 932, 167.
- Severus *Corn.* de Ætna, 710, 67.
- Sextus de Med. ex Anim. desumt. 1119, 87.
- Sibyllenus *Petr.* de Peste, 861, 60.
- Siegfridus *Th.* Epist. Histor. 445, 41. vom Zauber-Pulver *Tr.* 142, 69.
- Sigebertus *Chron.* 115, 13.
- Silius *Italicus*, de Bell. Punic. (104, 157.)
- Simocata *Theophilact.* Hist. Maurit. 242, 18.
- Simoletta *Petr. Paul.* Comp. Med. 534, 68.
- Simonetta *Bonif.* Epist. 109, 4.
- Simonius *Joh. Georg.* Delineat. Impotent. Conj. 261, 3.
- Simonius *Sim.* de Febr. Putred. 827, 2. Method. Cur. Pest. 364, 40. de Putred. cont. Th. Erast. *Disp.* (86, 131.)
- Simplicius* Comm. in Arist. de Phys. Auscult. cont. Kornmann. 959, 28. Physic. 839, 26.
- Sinibaldus *Joh. Bened.* Geneanthrop. (123, 196.)
- Sitonius *Joh. Bapt.* Iatrosoph. Misc. (17, 23.)
- Sixtus *Senens.* Biblioth. Sacr. 734, 13.
- Slegelius *Paul. Marq.* de Mot. Sangv. (36, 48.)
- Smetius *Henr.* Misc. Med. (17, 21.)
- Smollius *God.* Trias Maritim. *Tr.* 326, 33.
- de Sobremonte *Cass. Bravo*, de Sudore 515, 36.
- Socrates, Hist. Eccles. Tripart. 48, 72.
- Solenander *Reiner.* Consil. Med. (13, 16.)
- Solernitani, in Not. Arnold. Villanov. 205, 20.
- Solingenius *Corn. Sonderb. Anmerck.* von Frau und Kind, 257, 48.
- Solinus, Polyhist. 1015, 138. *
- Solwell *Ignat.* Bibl. Script. S. 957, 25.
- Sommerus *Joh. Georg.* M. C. 334, 47.
- Sonnerus *Ernest.* in Metaph. Arist. 734, 12. de Probl. Philos. *Disp.* *ibid.*
- Sophocles, Andromed. 468, 26.
- Sophronius, Prat. Spirit. 691, 32.
- Soranus, in Vit. Hipp. 920, 150.
- à Sorbait *Paul.* Med. Pract. 53, 79. M. C. 306, 40. de Peste Vienn. 314, 10.
- Sosigenes, Volumn. de Visu, 719, 88.
- Sozomenus, Hist. Tripart. (140, 29.)
- Spangenberg *Cyriac.* Chron. Mansfeld. 915, 140.
- Speelenberg. *P. Wesken der Saliger*, (120, 190.)
- Speidelius *Joh. Jac.* Addit. ad Besold. Thes. Pract. 621, 141.
- Spencerus *Joh.* de leg. Hebr. 610, 123.
- Sperlingius *Joh.* de Calid. innat. (107, 162.) Instit. Phys. (57, 81.) Meditat. (Ccc ccc cc) tat.

INDEX III. AUTORUM.

- tat. in Exerc. Scalig. (18, 24.) Zoolog. Phys. 82, 127.
 Spiegelius *Jac.* Annot. in Prudent. 137, 59.
 Spigelius *Adrian.* Epist. ad Guilh. Sophier, 225, 25. de Foet. Form. (71, 106.) de Hum. Corp. Fabr. 13, 16. Isagog. in rem. herbar. 673, 85. de Lumbric. lat. 892, 106. de Semitert. libb. 323, 25.
 Spilenberger { *Dav.* } M. C. 43, 64.
                           { *Sam.* } 1079, 35.
 Spindlerus, Cent. Obs. Med. 38, 56.
 Spizelius *Theoph.* Confid. Corp. Glorios. 228, 32.
 Sponius *Carol.* Sibyll. Med. Progn. 157, 18.
 Sponius *Jac.* Itinerar. (13, 17.)
 Spontanus *Job. Bapt.* Con-echidnologia, s. de Pulv. Viper. Diss. 121, 19.
 Sprenger *Jac.* Mall. Malefic. 128, 41.
 Stahl *Georg. Ernest.* de Passio. Anim. Diss. 517, 40.
 de Stair, Physiol. Experim. nov. 221, 16, 16.
 à Stammer. Itinerar. Hierosol. (140, 28.)
 à Stapelen *Job. Bodeus*, Comm. in Theophrast. Hist. Plant. 506, 21.
 Starckius *Andr.* de Peste, 355, 21. de Phoca Diss. 175, 8.*
 Staricius *Job.* Helden-schaz, 94, 23.
 Statius *Papin.* Sylv. (92, 141.) Thebaid. (103, 156.)
 Steebius *Job. Christoph.* Cæl. Sephirot. 75, 115. Elix. Salis & Vit. 1066, 18.
 Stegmann *Ambros.* M. C. (113, 175.)
 Stella *Didac.* Comm. in Luc. 950, 14.
 Stengel. *Georg.* de Monstr. Tr. 242, 18.
 Stenonius *Nic.* 1033, 168.* Anat. Can. Carchar. 1090, 48. Ephem. Erud. 230, 36. Epist. ad Anat. Rajæ (159, 62.) Myolog. Specim. 440, 28.* 476, 38.* Obs. Anat. de Musc. & Glandul. Specim. 224, 23.* Obs. Anat. de Gland. Ocul. 172, 1. de Solid. in Solid. 1190, 195.
 Stephani *Henr.* Comm. in Act. Apost. 247, 28.
 Stephanus *Atheniens.* Comm. in Prognost. 314, 9.
 Stephanus *Carol.* Libb. Agricult. 890, 104. de Part. Corp. Hum. 263, 8.
 Stephanus *Joach.* Demonst. Polit. 597, 99.
 Stephanus *Matth.* Quæst. ad Instit. jur. 621, 141.
 Stephanus *Steph. Job.* Not. ad Saxon. Grammat. Hist. Dan. 462, 16.*
 Stigelius *Job.* Poëm. 119, 23.
 Stifferus *Job. Andr.* Specim. Actor. laborat. 1144, 122.
 Stobæus *Job.* Loc. Comm. (85, 130.) Sermon. 136, 58.
 Stockhusen *Job. Frid.* Præfag. Mort. Tr. 110, 5.
 Stockmann. *Paul.* Hodoget. Pestilent. 110, 4.
 Strabo, libb. Georg. 58, 88.
 Strabo *Wolafrid.* de Vit. S. Galli, 422, 70. Vit. S. Othomar. 949, 12.
 Strauchius *Ægid.* Astrognos. 767, 80.
 Straussius *Job. Jac.* Reisebesch. 450, 48.
 Strauf-

INDEX III. AUTORUM.

- Straußius *Laurent.* Addit. ad Obs. Med. Schenck. 1085, 44. Epist. ad Kenelm. Dygbi de Pulv. Sympath. (115, 178.) Itinerar. 124, 31. Resolut. Cas. de Foet. Mussipont. 1137, 113. Respons. de Foet. Mussipont. ad Deusing. & Respons. ad Secundin. F. M. Deusing. (12, 15.)
 Strigelius *Victorin.* Comm. in Genes. 578, 64.
 à Stroda *Fabian.* Bell. Belg. 678, 5.
 Stromaierus *Sebast.* Epist. 889, 103.
 Struda *Octav.* Symb. Pontif. Imper. Reg. 758, 60.
 Struppius, de Mumiis, 1047, 192.
 Struve *Ernest.* Gottbelff. de Mort. Theor. Med. Diss. Inaug. (76, 115.)
 Stuckius *Gvilhelm.* Antiqu. Convival. 127, 39.
 Stumphius *Joh.* Chron. Helvet. (13, 16.)
 Sturlejus, Chron. Norweg. 183, 21.
 Sturmius *Joh.* Christ. de Circul. Corp. Diff. 419, 64. Colleg. Curios. Experim. Auctuar. (39, 53.) Phys. Electiv. (107, 163.)
 Sturmius *Sam.* Calend. Sanct. 220, 16.
 Svaning *Joh.* Hist. vit. Christiern. 533, 67.
 Svarez *Francisc.* Disp. Metaph. (89, 135.) in Part. 3. Thom. 270, 2.
 Suetonius, 66, 100.
 Suidas. Hist. 47, 72. 283, 23.
 Sulpitius *Sever.* Epist. 679, 8. Hist. Sacr. 1172, 166. Vit. Martin. 655, 50.
 Sulzbergerus *Sigism.* Rup. Programm. 140, 40.
 Surius *Laur.* opera, 461, 13. Probat. Sanct. Vir. 957, 25.
 Sutor *Petr.* de Cartus. Vit. 182, 19.
 Swalbe *Bernh.* Alcal. & Acid. Tr. 684, 18. Ventr. Querel. & Opprobr. 196, 4.
 Swartius *Heinr.* Chron. Vallis DEL, 333, 44.
 Sylvaticus vid. Selvaticus.
 Sylvius *Aeneas,* Hist. Bohem. & libb. Epist. (106, 159.)
 Sylvius *Jacob,* Comm. in Galen. 354, 21.
 Symachus, Relat. p. vet. Deor. Cult. adv. Christian. (10, 9.)
 Synesius, *Ὁ Ἱεροῦς Φιλόσοφος,* 23, 36.

T.

- T** Abernæmontan. *Jac. Thom.* Herbar. 1218, 21.
 Tachenius *Ott.* in Hipp. Chym. 632, 9. Hipp. Med. Clav. 1211, 14.
 Tacitus, Annal. 5, 5. de German. 6, 7. Vita Agric. *ib.*
 Tackius *Joh.* Phas. Phil. f. Chrysogon. Animal. & Mineral. 553, 22.
 Tagliacozzius *Cass.* Chirurg. Curt. 81, 1. Epist. ad Hier. Mercurial. de Decorat. 89, 15.
 Talmud, Cod. Berachos (85, 128.) Hierosol. in Moëd Katon 254, 44.
 Tandlerus *Tob.* Orat. de Fascinat. & Incant. 921, 151.
 Tannerus *Joh.* Bohem. pia, 958, 26.
 Tappius *Jac.* Orat. de Tabac. & ejus abusu, 300, 27.

INDEX III. AUTORUM.

- de Taranta *Valefc.* libb. Philon. 884, 94.
- Tardinus, *Franc.* de Microcosm. Tr. 22, 34. de Pilis *Disq. Physiol. ib.*
- Tassonus *Alex.* libb. Medit. 431, 10.
- Tatius *Achill.* Arat. Phæn. (58, 83.)
- Taubmannus *Frid.* in Plaut. (8, 5.) in Virg. 112, 10.
- Tavernier *Joh. Bapt.* Itinerar. Pers. (150, 47.) de Leucipp. & Chlitoph. Amor. 655, 51. von dem Verhalten der Holländer in Asia, 713, 74.
- Taurellus *Nic.* in Alpib. Cæsalp. 923, 154. Emblem. 231, 37. de Putred. Diatr. 827, 2.
- Tenzelius *Andr.* Excess. Chymiatr. 285, 26. Exeget. Chym. 301, 28. Med. Diastat. 342, 3.
- Tenzelius *Wilb. Ernest.* Monatl. Unterred. 48, 72.
- Terentius (8, 5.)
- Terrar *J. B. L. C.* 57, 48.*
- de Tertius *Joseph.* Curios. Phys. 445, 40.
- Tertullianus *Q. Septim. Florens,* de Anim. (17, 21.) de Anim. Oper. 1204, 4. Apolog. cont. Gent. 130, 45. de Carne Christi adv. Marcion. (5, 1.) de Cult. Foem. 145, 3. de Pallio, 55, 81. de Resurrect. Carn. (81, 122.) de Sodoma, 1177, 174. de Testim. Animæ, (93, 142.)
- Texel *Petr.* Phoenix vis. & audit. 1220, 24.
- Theobald *Zach.* de Arcan. Nat. 325, 27. de Bell. Husit. (105, 159.) vom Bergfall, 182, 15.
- Theocrtt. Idyll. 72, 112.
- Theodoretus, Comm. in 1. Reg. 471, 30.
- Theognides, Sent. 613, 130.
- Theomnestus, de Veterin. Med. 431, 9.
- Theophilactus, Enarrat. in Matth. 247, 28.
- Theophrastus *Veridicus,* (Plico-Mastyx,) 76, 116.
- Thevartus *Iac.* Not. in Gvilh. Ballon. 855, 50.
- Thevenot, Itinerar. Orient. 475, 36.
- Thevetus, Hist. Amer. 992, 118.
- Thilesius *Gottfr.* M. C. 1097, 59.
- Thirmaier *Fr. Ign.* Consil. Med. 879, 89.
- Tholdenus *Joh.* Haligraph. 386, 2.
- Tholozanus *Petr. Gregor.* libb. de Repub. 261, 2. Syntagm. Art. Mirab. 64, 72. Syntagm. Jur. Univ. 568, 46.
- Thomæus *Nic. Leonic.* de var. Hist. (101, 152.)
- Thomasius *Jac.* de Exust. Mund. Stoic. 226, 28. de Hibern. Hirund. 1224, 31. de Igne Mar. *Thes. Meteorol. Philol.* 708, 64. de Mandragora *Disp. Philol.* 458, 10. de Morte in Undis *Exerc. Philos.* 763, 70.* Plag. Lit. Catalog. Hist. 224, 22. Polit. (55, 77.) Præf. in Horat. Turselin. de Part. Lat. Orat. (15, 18.) Programm. 736, 16.* de Somn. & Vigil. (5, 1.) Summ. Theol. (55, 77.)
- Thonnerus *Aug.* Epist. Med. 646, 37. libb. Obs. Med. 373, 56.
- Thrivers *Hier.* Comm. in Hipp. 342, 1. hru-

INDEX III. AUTORUM.

- Thrustonius *Malach.* Animadv. (39, 53.) Animadv. ad Diatr. de Respir. 398, 28. de Respir. Ufu Diatr. (36, 48.)
- Thuanus *Jac. Ang.* libb. Hist. 510, 28.* 1134, 109.* Hist. Mosch. 628, 3.
- Thucydides* de Bell. Pelopones. 258, 51.
- Thulemarius *H. G.* Not. ad Paul. Zach. 570, 49.
- Thummius *Theod.* de Mag. 620, 140.
- Thurneuser *Leonb.* Herbar. 301, 28. Onomast. 1095, 56. libb. Pison. 74, 114. de Plant. 992, 118. de Prob. Urinar. 466, 22.*
- Thuronensis *Gregor.* de Glor. Mort. (13, 17.)
- Thyraeus *Petr.* de Dæmoniac. 655, 50. de Loc. Infest. 121, 27.
- Tibullus*, Eleg. (93, 142.)
- Tidicæus *Fr.* Microcosm. Tr. 21, 33.
- Tilemannus *Joh.* in Aph. Hipp. 316, 12.
- Tilesius *Bernb.* de Reb. Nat. 218, 13.
- Tilingius *Matth.* de Febr. Petech. 316, 12. de Laud. Opiat. 301, 29. de Tub. Uter. 889, 102.
- Tilius *Joh.* Chronic. 216, 8.
- Tiraquell. *Andr.* de Nobilit. 1233, 45. de Poen. Temp. 621, 141.
- Tollius *Jac.* Itinerar. 1131, 103.
- Torreblanc *Franc. Villalpand.* Dæmonol. 734, 13. de Mag. 306, 40.
- Tozzius *Luc.* Med. Pract. 192, 38.
- Tragus *Hieron.* Herbar. 993, 95. Hist. Plant. 914, 139.
- Trallianus *Phleg.* de Reb. Mirab. 463, 17.
- Tribe *Melch.* M. C. 218, 13.
- Trigaut. *Joh.* Regn. Chim. 772, 90.
- Trincavellus *Vict.* de Rat. Cur. Corp. Hum. aff. 219, 13.
- de Trinitate *Philip.* Itin. Orient. 545, 9.
- Trisius *Laur.* Spec. Med. 295, 15.
- Trithemius *Joh.* Chron. Hirsaug. 318, 14.
- Troilo *Franc. Ferdinand.* Itiner. Indic. 124, 31.
- Tudelensis *R. Benjamin.* Itiner. 283, 23.
- Tulpius *Nic.* Obs. Med. 34, 49.
- Turnebus *Adrian.* Annot. in Theophr. lib. de Odore, 639, 21. Libb. advers. (6, 1.)
- Turrianus *Bartholom.* Consult. Med. 1084, 42.
- Tylkowski *Adelbert.* Disq. Phys. Ostent. duor. puer. Vilnæ, 207, 23. Meteorol. Curios. 325, 29.
- Tympius *Matth.* Mens. Philos. 573, 54.
- Tyrius *Max.* Orat. 760, 65.
- Tzezzes *Joh.* Chiliad. s. Hist. 748, 43. Expos. Dier. & Oper. Hesiod. 640, 22.
- U.
- V** Airius *Laur.* de Fascin. 229, 32.
- Valentinus *Basil.* vom grossen Steine der uralten Weisen, 924, 155.
- Valentinus *Mich. Bernb.* Diss. Epist. 116, 15. M. C. ib. Polychrest. Exotic. 639, 20.
- Valerianus *Joh. Pier.* Hieroglyph. 755, 55. de Literat. infelic. 235, 1.
- Valerius *Max.* Memorab. (11, 12.)
- (Ccc ccc cc) 3
- Della

INDEX III. AUTORUM.

- Della Valle *Petr.* Itiner. Orient. 1009, 127.*
- Valleriola *Franc.* Enarrat. Med. 440, 1. Obs. Med. (18, 24.)
- Vallesius *Francisc.* Anat. Foeti. 39, 57. Cantrov. Med. & Philos. (43, 56.) in libb. Epidem. Hipp. (67, 101.) in lib. Hipp. de Morb. Vulg. 514, 36. Philos. Sac. (22, 30.)
- Vallesius *Hadrian.* Diss. in Petron. Fragm. 131, 47.
- Valvasor *Ioh. Weick,* libb. Carinth. (110, 167.)
- Vanninus *Jul. Cef.* de Apparit. Dial. 791, 134.*
- Varolius *Constant.* libb. Anat. 28, 42.
- Varro de R. R. 54, 82.
- Vartomannus *Lud.* Itiner. 495, 76.
- Vaterus *Christ.* M. C. 256, 47.
- Vavasseur *Francisc.* Theurgic. 1020, 146.
- à Vega *Christoph.* Libb. Art. Med. (13, 16.)
- à Vega *Tb.* Comm. in Galen. 883, 93. de Loc. Affect. 887, 100.
- Vegius *Mapheus,* de Pueror. Educat. 654, 49.
- Vejelius *Elias,* de Græc. Eccles. 237, 3.
- Velschius *Georg. Hieron.* de Ægagrop. 1075, 31. Chil. Exot. Curat. & Obs. 886, 99. Mictomimemat. 1147, 126. Not. ad Achill. Gasser. Obs. Med. (116, 181.) Not. ad Hieron. Reusn. Obs. Med. (117, 182.) Not. ad Marcell. Cuman. 899, 114. de Ven. Medin. 871, 76. de Verm. Inf. Capill. 898, 114.
- Velthufius *Lambert.* de Generat. Animal. Tr. (38, 52.)
- Vendelin *Gottofr.* de Caus. Pluv. Braxellens. 510, 28.
- Venetus *Franc.* Probl. Sacr. Script. 575, 57.
- Venetus *Marc. Paul.* de Reg. Orient. 127, 39.
- Vergilius *Polydor.* de Invent. Rer. 710, 67. de Prodig. 498, 2.
- Veihoyerus *Phil.* Corp. Hum. Anat. tr. 457, 7.
- de Verulamio *Franc. Bacon,* de Augm. Scient. (29, 38.) Cent. Experiment. 128, 42. Hist. Vit. & Mort. (13, 17.) Impet. Philos. (44, 57.) opera (107, 163*.) Sylv. Cent. 573, 54*. 617, 133*.
- Verzascha *Bernb.* obs. Med. 103, 37.
- Vesalius *Andr.* Chirurg. 89, 15. de Corp. Hum. Fabr. (37, 51.) de Rad. Chim. Epist. 1132, 104.
- Veslingius *Job.* obs. & Epist. 123, 31. Syntagm. Anat. (49, 65.)
- Uffenbachius *Petr.* Thesaur. Chirurg. 274, 8.
- Viardel. *Cosm. Anmerck. von der weibl. Geburt* (37, 50.)
- Vicarius *Job. Jac. Franc.* M. C. 515, 37.
- Victor *Petr.* Var. Lect. (14, 18.)
- Vida *Marc.*] de Bombyc. 410, Videmus *Hieron.*] 49.
- Vidius *Vidus* de Cur. Morb. 886, 99.
- Vigierius *Job.* Chirurg. 85, 9.
- de Villa nova *Arnold.* Breviar. (12, 14.) Villa-

INDEX III. AUTORUM.

Villanus *Matth.* Hist. sui temp. 34, 50.
Vincentius, Spec. Hist. 742, 30.
Virgilius, (6, 1.)
Virginarius, du Feu & du seul Tr. 810, 167.
Viridatus Job. de Prim. Coction. 833, 12.
Viscer. Job. Comm. in Hipp. 43, 64.
Vischerus Christoph. Conc. in Præcept. 958, 27.
Vitruvius, Architect. libb. 59, 88.
Vives Lud. Comm. in Augustin. de C. D. 210, 29.
Ulmus } *Marc. Ant.* Physiol. Barb.
Ulricus } Hum. 7, 8. 71, 110.
Undalinus Petr. Claud. M. S. Hist. Animal. Norweg. 984, 77.
Unselius Job. Phil. de Pernic. & Mort. Jud. Diss. Philol. 254, 44.
Unzerus Matthias, de Epileps. 103, 37. de Lue Pest. 140, 65. de Nephited. 1082, 39.
Voëtius Gisbert. Disp. Select. (19, 26.) de Superstit. Diss. 620, 140. Disp. Theol. 529, 61. Disp. var. 83, 129.
Voëtius Paul. Philos. prim. Reform. 382, 68.
Voglerus Valent. Henric. Comm. de reb. Nat. & Med. in S. S. (22, 30.) Physiol. Hist. Pass. Christ. 531, 64.
Voigt Georg. Curios. Phys. 267, 17.
Voigt Gottofr. Curios. Phys. (66, 100.) Delic. Phys. (20, 28.) Diss. contr. Niv. Albed. 706, 60. de stillicid. ex interemti hom. Cadav. Diss. 540, 3.
Volatteranus Raph. Philol. 1220, 24.

Volekamer Job. Georg. M. C. 524, 51.
Volhard. de Lue Vener. Diss. 368, 46.
Vollgrad Henr. M. C. 900, 15.
de Voragine Jac. Hist. Lombard. 182, 19.
Vossius Dionys. Not. ad Maimon. de Idol. 768, 83.
Vossius Georg. Job. Etymol. L. L. (75, 113.) Harm. Evang. 248, 30. Harm. Passion. Dom. 250, 35. de Hist. Græc. (31, 42.) Hist. Latin. 235, 1. de Idol. 113, 10.
Vossius Isaac. (49, 65. *)
Ursinus Job. Henr. Acerr. Philol. (21, 28.) Analect. S. (105, 47.) Arboret. Bibl. 500, 5. de Hermet. Exerc. (98, 150.) Hort. Aromat. Bibl. 636, 17. in Jerem. Virgil. Vigil. 769, 84. Miscell. 442, 33. Theol. Symbol. 109, 3. de Zorast. Exerc. (150, 47.)
Vultejus Just. Snellio-Ramei Philos. Syntagm. 768, 81.

W.

W *Agenseilius Job. Christoph.* Sota, 632, 8.
Wagner Job. Jac. Hist. Nat. Helvet. Curios. 1122, 92. M. C. 1122, 91.
Wagner Tob. in Pregizzeri Memor. 48, 72.
Walæus Job. de Chyl. & Sangv. Mot. 584, 73. de Morb. Chyl. ad Th. Bartholin. Epist. 474, 34.
Watchius Job. Comm. über den klein. Bauer, 206, 22.
Waldschmid Job. Jac. in Cas. Med. Baln.

INDEX III. AUTORUM.

- Balth. Tim. à Guldenklee, 1147, 126.
- Waldungus *Wolffg.* Lagograph. 978, 67.
- Waltherus Postill. Harm. Theol. Jurid. Polit. Philos. 531, 64.
- Warlizius *Christian.* Mus. Curios. 1099, 60. Scrutin. Lacrym. Med. Sacr. 524, 53.
- Warnfried *Paul.* Gest. Longobard. (13, 17.)
- Wassenberg. J. [*Evand.*] Flor. Germ. [*Everb.*] 442, 32.
- Watson. *Heinr.* Synops. Philos. 265, 5. univ. sap. 688, 26.
- Watson. *Mich.* Synops. Contempl. Phys. (15, 19.) Un. sapient. (154, 55.)
- Meber J. C. de Liquore Stypt. 92, 21.
- Wechtler *Job.* Contr. de Hom. Occid. 97, 27.
- Wecker *Job. Jac.* Antid. Special. 1001, 110. libb. Secretor. 184, 22.
- Wedelius *Georg. Wolffg.* Amoenit. Mat. Med. 1218, 21. Comp. Clin. (113, 174.) Dec. Exerc. Med. Philol. 244, 21. Experim. nov. de Sal. Volat. Plant. 838, 24. de Facult. Med. 833, 14. M. C. (113, 174.) de Moscho Exerc. 639, 22. libb. Opiol. 301, 28. path. Dogm. Med. 1162, 149. Pharm. Acroam. 718, 84. pharmacolog. 1071, 24. Physiol. Med. (112, 174.) Phys. Reform. (50, 68.)
- Weigelius *Valent.* Erkenne dich selbst. Tr. 779, 108.*
- Weinrichius *Georg. Biesem-Knopff.* 367, 44. Comm. in 1. Epist. ad Corinth. 1212, 15.
- Weinrichius *Mart.* de Monstr. (28, 37.) de Ort. Monst. 345, 7. de Spectr. Strigoniens. & Penschens. 127, 38.
- Weizzius *Job.* ad Valer. Flacc. Argon. 52, 77.
- Wellerus *Jac.* Klapper-Mühle 567, 43.
- Welschius *Gottfr.* Rational. Vulner. Lethal. Judic. 320, 17.*
- Wendelinus *Marc. Frid.* de Admir. Nil. 990, 88.
- Wendlerus *Franc.* Prognost. Astrol. Germ. 701, 49.
- Wepferus *Job. Jac.* de Apoplex. Exerc. (13, 16.) Anat. Cicut. Aquat. (16, 20.) Hist. & Nox. Cicut. Aquat. (52, 71.) de Loc. Aff. in Apopl. (36, 49.) Obs. de Apoplex. 523, 50.
- Wepferus *Man. M. C.* 1081, 37.
- Wernher *Georg.* de Admir. Hung. Aq. 1057, 8.
- van der Wiel *Conr. Stalpart.* Cent. Obs. Rar. 46, 70.
- Wierus *Job.* de Præstig. Dæmon. 45, 68. de Lamiis, 130, 46. de Scorbut. Observ. 327, 33.
- Wieseman *Rich.* Obs. Med. 1091, 51.
- Wigandus *Ioach. Vit.* de Philiatr. Germ. Itiner. Diff. 347, 10.* de Succin. 991, 90.
- Wildius *Job. Ulder.* de Ænigm. Samson. Diss. Philol. 1181, 180.
- Willichius *Jodoc.* libb. Anat. 216, 9.
- Willisius *Th.* de Anim. Brutor. 409, 47. de

INDEX III. AUTORUM.

47. de Cerebr. *Tr.* 666, 71. de Ferment. 56, 84. de Morb. Cereb. (76, 113.) de Morb. Convuls. 187, 29. Pathol. Cereb. 254, 45. Pharmacvt. Rat. 31, 44. de Scorbuto *Tr.* 315, 11. de Urin. *Tr.* 662, 66.
 Winclerus *Dan.* M. C. 879, 88.
 Wirdig *Sebast.* de Medic. Spirit. Curios. (91, 139.)
 Witt. *Nic.* ad Sachf. Gammarol. 677, 3.
 Wittich. *Job.* Consil. Apopl. (54, 76.)
 Woergerus *Franc.* Observ. 526, 54.
 Wolffius *Ido*, Obs. Chirurg. Med. 256, 47.
 Wolffius *Job.* Lect. Memorab. (139, 27.)
 Wolffius *Job.* *Christoph.* Obs. Chirurg. Med. (113, 174.)
 Wolffstrigel *Laur.* M. C. 811, 170.
 Wormius *Olaus*, libb. Mus. (20, 28.) Hist. Nat. 1058, 9.
 Worna *Georg.* de Geniis *Exerc.* 760, 65.
 à Wower *Job.* Comm. in Petron. 360, 30. Pægn. de Umbr. 753, 52.
 Wurff bain *J. Paul.* Actor. Acad. Leopold. Exc. 79, 122. M. C. 307, 40. Salamandrol. Curios. 226, 27.
 Wynmann. *Nic.* Colymbet. (43, 57.)

X.

Xenocrates, de Nutrim. ex Animal. 382, 68.
 Xenophon, Cyropæd. 88, 1. de Reb. Gest. Græc. 1003, 115. de Rep. Lacedæm. (24, 32.) de Venat. lib. 686, 22.

Xiphilinus *Job.* Vit. Antonin. 498, 3. August. 137, 60. Caracall. 580, 67. Commod. 108, 2. Sever. 5, 6.
 Xitzchke *Christian.* de Lact. è ven. apert. educit. *Disp. inaug.* 625, 145.
 Xylander *Gvilhelm.* in Pindar. 764, 71.

Z.

Zabanius *Isaac.* de Epist. Atom. 930, 165.
 Zabarella *Jac.* de Gener. & Interit. Mistor. 445, 40.
 Zacutus *Lusitan.* vid. Lusitanus.
 Zahn *Iob.* Ocul. Artific. 179, 13.
 Zanchius *Hieron.* Hexaëm. 734, 12.
 Zeilerus *Mart.* Cent. Epist. (11, 12.) Not. ad Resset. Hist. Tragic. 117, 17. Topograph. Brunsvic. 1058, 9.
 Zeisoldus *Iob.* Not. ad Gilb. Jachaël. & Instit. Phys. (89, 135.)
 de Zerbis *Gabr.* Anat. Hum. Corp. 15, 4.
 Zeschius *Wilb.* de Form. Corporeitat. Mat. primæ coævæ *Disp. Physiol.* (88, 133. *)
 Ziglerus *H. Anshel.* Labyrinth. der Zeit, (18, 24.)
 Ziglerus *Iac.* de Ferment. *Tr.* 837, 22. de Island. 1148, 127.
 Zimmermann *Matthias*, Analect. Miscell. (43, 57.) Diff. Hist. Theol. de Christian. 185, 23.
 Zittmann *Iob. Frid.* Med. Forens. (123, 194.)
 Zonaras, Annal. (16, 20.) in Basil. (12, 15.)
 Zorm, *Barthol.* Herbar. Panov. 506, 21.
 (Ddd ddd dd) Zwet-

INDEX III. AUTORUM.

<i>Zwetserus Ioh. Pharmac. Reg.</i> 670,	(15, 18.) M. C. 64, 97.
79. <i>Refut. Tacken.</i> 1125, 96.	<i>Zypæus Franc. Fundam. Phys. Anat.</i>
<i>Zwingerus Theod. Theat. Vit. Hum.</i>	514, 35.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

A.

A *As* cui convenit? (7.)

Abdomen Lapidicondum, 1085. an Tumore rumpi possit, 241. 242. unde 242. 246.

Abdominis Ruptura ascite, calculo &c. timenda, 238. Rupturæ Judæ similes, 258. Structuraquæ, 242. Tumores lapidescentes, 1133.

Abel an à Caino occisus? 598.

Abelis sanguis quomodo de terra clamavit, 566. 585. 598.

Abenzoar cornutus in dorso, 278.

Abitonis corpus diu mortuum, an odore fragravat, 628.

Abortum non faciunt cervi, unde? 1119.

Abortus an & quomodo incorrupti servari possint, 963. 965.

Abscessus interni an Lapidicondi, 1083. an Pilos habeant, 48. Rumpuntur in mortuo, 259.

Abscessus etiam Vermium latibula, 900.

Abstemii an Calculo laborent, 1167.

Abstinentiâ attenuata cadavera non putrescunt, 971.

Asynthium quoque vermem suum habet, 74.

Acari pilorum vermes, 74.

Accidentia manent in cadavere (110.)

Accipiter cur Animæ hieroglyphicum 609. 758.

Accipitres ab Ægyptiis coluntur, 1017.

Acetabula non omnibus animalibus insunt, (171.) & placenta uteri sunt æquivoca (71.)

Aceto reviviscunt apes oleo interfectæ, 1227.

Acetum à putredine servat, 999.

Achabum decipiens Spiritus an anima Nabothi, 582.

Achates aquam continet, 1143.

Achitophel suspensus, 250.

Acicula in calculo vesicæ, 1110.

Acidula Egranenses unde priapismum excitent, 298.

Acidularum evhalationibus suffocati revivixere, (13.)

Acinacem profert filer, 563. 601.

Acidum an Causa Coagulationis sanguinis, 554. 556. Dentibus noxium, 205. Flatum & tumorem gignat, 239. Stuporem auferat dentium, 205.

Aconita serpentis morfu inducitur putrefactio, 337.

Acor an aciem cultrorum hebetet, 441.

Actæon an cornutus fuerit? 277.

Actio

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Actio* ignota regiminis uteri, quid, 265. 266. & passio mutua copulant corpus & animam (59.)
- Acu* longa an sagæ pueros perimant? 336.
- Aculei* in Calculo vesicæ, 1110. *Erinaceorum* sunt genus pili, 12. an plantæ? 23.
- Acus* ossea, sutoria, crinalis in calculo vesicæ, 1110.
- S. Adalberti* cadaver solito levius cur evaluit, 422.
- Adamas* in marmore an naturâ, 1142.
- Adami* Scientia ante lapsum, (157.) Somnus an ecstasis, (19.)
- Adam.* an ante lapsum Membrum virile, ungues, dentes, umbilicum habuerit, 1242. cur tam diu Vixerit, 214.
- Adelbertus* ecstasticus, (23.)
- du läßt dir selbst zur Ader wie die Ungarischen Pferde*, 524.
- Aderlasse, warum gehet sie nicht allemal?* 554. 556. Conf. Venæ sectio.
- Adeps* unde, 848. Equi Patroci igne non absumtus, 224. Putrescit difficulter, 963. Suillus Cadavera servat in corrupta, 1001. Urforum an latebrarum tempore exundet in vasis, 95. 101.
- Adiapnevstian* unde suscipiantur? (51.)
- Adonis* fluvius quotannis unde cruentat, 508.
- Adversariorum* cadavera uni rogo imposita fumum & flammam discindunt, (103.)
- Adulteris* nasus abscissus pœnæ loco, XXCII.
- Ædium* cruentatio an signum ibi injuste interfectorum, 563.
- Ægagropila* Badzahartica, 1123. an Lapides, 1122.
- Ægagropilarum* Vires, 1123.
- Ægro* cur omnia foetent, 647.
- Ægroti* Faciem majorum referentes moriuntur, 166. Ridentes præter intentionem, 186. Terram olent, 647.
- Ægrotis* Isis in somnis suppeditat remedia, (148.)
- Ægrotorum* Facies accurate inspicienda, 167. Foetor unde, 647.
- Ægrotum sanat* Nerillinus mortuus, (145.) Tactus Cadaveris, (113.)
- Ægrotus* conf. morbus.
- Ægyptii* Non calvescunt, 972. cur Condierunt cadavera, 738. Condituram Cadaverum unde didicerint, 1018. unde tam Longævi, 212. cur Sepeliunt mortuos suos stantes, 449. Ventosa natio, 1019.
- Ægyptiorum* Capita cur Persarum duriora, 972. Dentes unde nec cariem sentiant, nec doleant, 199. 202.
- Ægypto* cur pestis adeo familiaris, 353.
- Ænigma* de Crepitu ventris, 712. Samsonis descriptum, 1181.
- Ær* quid? 856. Albedinem conciliat, 706. Ambiens an cadaveris juvet cruentationem, 540. Calidus & ficcus an à putredine servet, 969. an Canitie causa interna, 67. 71. an Cerebro connatus, 415. an ad Cerebrum cum sanguine circuletur, 415. an ad Cerebrum vere pertingat, *ib.* Clarus sanguini lucem foeneratur, 702. an Cordi & sanguini refrigerando conducatur (Ddd ddd dd) 2 ducat

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- ducat, 422. unde Creatus, 222. Cribrum naturæ, 841. an per Cutem in corpus pellatur & cur, 416. Expansus levior est & corpus leve reddit 409. an Expellatur per poros corporis, 416. Figuris rerum invisibilium plenus, 791. an Gravis, 417. Ignem accendens, 810. Infectus an Foetoribus emendetur, 344. Inflammat in Peruvia facile, 386. an Insectis vitam impertiatur, 929. Lampades Subterraneas an extingvat, 807. 810. sq. 813. an Lapides generet, 1186. an Levis, 417. Lucidus obest phreneticis, 800. cuncta Meabilis, 415. Obscurus obscurat sanguinem & corrumpit, 702. an Petrefactionem adjuvet, 1185. quomodo Ponderandus, 418. an Putredinem juvet, 856. 965. an omni Putredini faveat, 857. an Putredini subjaceat, 841. an à Pulmone attrahatur, 412. Respirationi fit inidoneus contagiosis morbis, (50.) an Sanguinem fluxilem & rubicundum reddat, 413. an Sanguinis Circulationem adjuvet, 413. an Sudori cadaverum faveat, 505. an occultum Vitæ cibum contineat, 413.
- Ære* carens nihil in rerum natura, 415. Externo an cadaver moveatur & reviviscat, 492.
- Æris* crassitudo sanguinem avium mutat, 399. ratio Mutat hominis formam, 151. Necessitas, (35.) Odor an canes ad ululatum moveat, 352. Pondus diversum diversis in locis, 385. Qualitas, 222. Tenuitas & falsedo putredinem impediunt, 970. Viæ in pulmonem & cor, 413.
- Æs* à Corruptione servat, 980. vim Medicamentosam habet 979. in mari Natans piscantur urinatores, (46.) cur ad Perpetuitatem monumentorum adhibitum, 980.
- Æsculapius* cur Fulmine tactus, 2233. Infans cum flammante capite, 689. Mortuos resuscitat, 1233. Natus matre rogo imposita, 262. unde dicitur, 690.
- Æstum* maris an & unde pellis phocæ indicet, (100. 108.) 472. 587.
- Ætas* quorundam longævorum, 215.
- Ætates* habent suas Pili, 61. Plantæ, *ib.*
- Æther* quid, ejusque levitas, 419.
- Æthereum* corpus animam & corpus conjungit (60.)
- Æthiopes* cur non facile calvescant, 31. an cranium nigrum habeant, 949. Pilos nigros cur semper habent, 53. 58.
- Æthiopum* Capilli cur breves & durabiles, 31. Dentium candor unde, 202.
- Æthna* flammæ ex Typhœi motu, 453.
- Affectio* hysterica 494.
- Affectus* an Anima post mortem retineat, 578. 587. Animi an efficaces ad petrefactionem corporum, 1196. Hystericus quid? (31.) ante Mortem an in mortuis remaneant, 588. unde Oriantur, 613. an Spiritus post mortem retineant, 583. 587. 613. Visum impediunt 801.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Affectuum* notitiam an unus alteri Transfusoriâ insinuare possit, 94. 102. 104.
- Affion* quid, & unde paratur, 302.
- Afflatu* insperato intumescens facies, 172.
- Ager* pilorum, 30.
- Agnacat* arbor, est aphrodisiacum, 302.
- Agnanus* Lacus vid. Lacus Agnanus.
- S. Agnes* cruentat post centum annos, 596. Mortua pedem ori propius movit S. Cathar. Senensi, 485.
- Agni* an aureos habeant dentes, 208, unde *ibid.*
- Agnina* carnes ovillis leviores, unde, 394.
- Agonizantes* majorum quandoque faciem referunt, 166.
- Agri* an sterilecant cadavere traducto sponte suspensi, 383. Sveciæ mox lapidescunt, 1071. 1191.
- S. Agrippinae* ignis quid, 787. 794.
- R. Abay* cadaver incorruptibile flet & respondet, 947.
- Αξινητα μὴ κινεῖν*, 137.
- Ale* insectorum præcisæ an crescant, 25.
- Alauda* an ex cinere aludæ resuscitare possit, 783.
- Alaudas* ad remotiores transmittendas cur capite truncant, 874.
- S. Albanus* decollatus caput certum tulit spatium, 461.
- Albedo* unde, 706.
- Albertus M.* post CC. annos incorruptus, 949. an Magus, 803. mortuus quo anno, 950.
- Album* & canum diff. 62.
- Album* Græcum an hydropicis inserviat, 383.
- Albumen* an ab igne tueatur, 229.
- Albus* pilorum color unde, 33. 60. 67. 71. quid, 810. 1144.
- Alcabest* an Fœtida in suaveolentia mutet, 632. in quo vasculo servari possit, 1144.
- Alcedinis* pellis quotannis plumas abjicit & iterum producit, 17.
- Alcon* Virgilianus quis, 243.
- Alexander M.* incorruptus post mortem aliquot dies, 952. unde, 961. an toto corpore Moschum redoluit, 639. sq. an sanguinem sudat pugnans, 516. ex serpente & fœmina natus, 913. an Veneno sublatus, 972.
- Alexandri M.* Cadaver an & unde fragavit, 664. Caput scintillans, 690. Corpus terram ab hostium incurribus liberam reddit, (145.) Mors, 664, Odor unde, 646.
- Alimenta* Calculi materia quomodo, 1153. conf. *Victus*, *Cibus*. Egeruntur, (50.)
- Alliatum* quid, 651.
- Allium* an Magnetis vim impediat, 98. Maluisses oboluisse, 651. comestum, Odorem suum sanguini communicat, 650.
- Alnus* cum lupulo cocta lapidescit 1158.
- Aloë* cur additæ Myrrhæ in conditura cadaverum, 1020.
- Aloës* lignum à putred. servat Cadavera, 993. 996. Succus vindex acerri- mus putredinis, 995.
- Alopecia* quid? 80. an ursi pingvedo, 80.
- (D dd ddd dd) 3
- Alpi-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Alpium* vertices terrent Turcas, 801.
- Alumen* an & unde à Putredine præferret, 989.
- Alvus* omnis an protrahi possit inflicto circa ilia vulnere, 1008. 1013. 1014.
- S. Amandi* corpus post 152. annos crucians, 561.
- Amara* an Appetitum augeant, 833. Verminant quoque, 835.
- Amaranthus* tricolor, 54.
- Amarum* omne an Balsamicum, 834.
- Amaracinum* fugitat sus, 639.
- ad *Amasie* præsentiam Amatori sanguis prorumpit, 516.
- Ambari* odor an ex putredine, 667.
- Ambarum*, an sterces Damarum, 657.
- Ambra* quid? 660. cacatrices aves, unde suaveolent, 656.
- Ambrosie* comæ, 636.
- Amentis* phantasia, 610.
- Amianthus* lapis, cur Salamandra dicitur, 226.
- Amici DEI*, Apostoli (130.)
- In *Amissis* inveniendis invocatur S. Anton. Paduan. (137.)
- Amomum* quid? 994. 1005. Triste cur dicitur, 994. unguentum cadaverum, 994. sq.
- Amor* in cadavera an veneficio excitari possit, 261. Insania diuturna, 304. Mutat corpus & faciem, 152. Visum fallit, 801.
- Amore* an sanguis profluat, 517.
- Amphibia* unde diutule sub aquis vivunt? (45.)
- Amygdaloëdes*, 1053. 1137.
- Anasarca* unde? (51.)
- Anastasius* II. Papa post mortem viscera effudit, 245. unde, 246.
- Anatome* Administranda quomodo 367. sq. Cadaverum pestiferorum an sine noxa suscipiatur, 364. ipse Helmontius usus, 358. Infectorum quatenus innoxia, 367. an Orta à Regibus Ægyptiorum, 1027. Rabiosorum brutorum abstinendum, 375. An suscipiatur, ut viscerum judicetur corruptio, 355. 359.
- Anatomes* practicæ Th. Bartholini fata, 357.
- Anatomia* Instituenda quomodo, 347. Localis cur ab Helmontio in Paracelso spreta, 356. an Sectanda, 355.
- Anatomie* localis utilitas, 356.
- Anatomici* an fuerunt Ægyptii conditores cadaverum, 1016. Celebriores cur brevioribus fuerint vitæ, 346. 348. an exhalationibus cadaverum enerventur, 346. Insignes quam maxime canitiem aluerunt, 348.
- Anatum* pennæ versicolores unde, 58.
- Ancillæ* cum vaccis in lapides riguerunt, 1059. unde, 1063.
- Angeli* quomodo Animarum electarum sacrificium DEO ferant, (26.) unde aliis appareant, aliis minus, 759. an compositum quid, 733. an Causa, quod cruentet cadaver præsentem occisore, 574. 603. Exanimantes mortuos in sepulchris, 124. an Miracula facere valeant, 603.
- Angelis* an Miracula adscribenda, (154.)
- Simi-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Similia faciunt Diaboli apparenter, (158.)
- Angelorum* Apparitiones quomodo à Spectris diff. 729. suavi Cantus in coemiteriis auditi, 111. Corpora qualia, 759. Horæ appropinquatio Aurora, 754.
- Angelus* in Aëre apparens unde, 789. quid Comenio, 730. cur se à Jacobo dimitti petit, 754. Mortis Rabbino- rum, 874.
- Angina* mors gravissima, (85.)
- Angina* unde medeatur filum, quo vi- pera strangulata, 588. Morbum an fungi sambuci sanent, 251.
- Angirilla* inter amplexus mortua, 296.
- Angore* an sanguis profluat, 517.
- Angues* an fiant ex Equorum capillis, 75. ex Vermibus in Aëre exclusis bi- caudati, 519.
- Anguille* ex Anguillarum pellibus na- scuntur, 1218. Cor exemptum pulsus imitatur, 468. 474. an ex Equi ca- davere nascantur, 917. Excoriatæ, exenteratæ, dissectæ motum reti- nent, 474. an ex intestinis Salmo- num nascantur, 1228.
- Angvis* Excernitur urina, 891. 904. cur Insignia M. Alexandri, 913. an ex Medulla hominis spinæ gignatur 907.
- Ani* procidentiae remedium, (121.)
- Anima* an Cadaveri lucem afferat, 703. Corporalis non sentit, (96.) an Corpus, aut, corpus an animam in morte relinquat (82.) an & quale corpus habeat, (59.) 604. 736. 756. 759. 777. 929. 1202. 1204. Corpus an informat, (90.) 1208. an Dormienti egrediatur, (26.) 758. Duplicata an sit glandulâ pineali duplicatâ prædita, 1089. an Ecstasticis abducatur (26.) An possit Extingui, 763. Extra corpus habet nullam actionem, (106.) 604. Fatuis pro Sale, 981. an mortuo ho- mine per Fenestras exeat, 359. Hefio- di, apud inferos columnæ alligata, stridet, 112. Hominis in statu mortis vivit, 56. Ignea, 682. 758. 761. an Im- mortalis, 735. 761. 1202. 1204. etiam re- rum minimarum, 929 an Incendatur per morbum, 686. est Indivisibilis, (95.) Unde Insectis, 928. an Levis vel gravis, 396. Lothi uxoris an in sta- tua Salis, 1179. an Lucis corporis origo, 681. an Lux immortalis, 682. 814. unde 761. Magis aut minus non recipit, 21. an Materialis, 1204. Mo- rientis an per os exeat, 360. num in Mortuis? (11. 90. 95.) 578. 908. quæ vivat in Naso insito, an cui, aut ex quo insitus, 91. 96. & Natura an dif- ferant, 475. Occisi an placetur san- guine occisoris, 582. 610. Sua cuiq; Pilo est, 201. Pompeji quorsum abi- it? 765. 769. Propria & ab aliis di- stincta, cuilibet homini data, 756. non Quiescit in somno, (25.) an Sanguis, 608. an in san- guine, 607. quomodo in Sanguine, 608. an in sanguine conspici possit, 456. non sentit, (57. 106.) 604. à cor- pore Separata se lavat, 343. à sepul- chro inferatur, 741. Sibyllæ est, quæ in

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- in Luna conspicitur, facies, (147.)
 cur dicitur Σκιά, εἶδωλον 755. Spi-
 ritu quadruplici constat, (99.) quo-
 modo spirituale & corporeum
 quid? (96.) Tristatur à corpore dis-
 cedens, 586. Vitæ fons, (57. 62.) tan-
 tum una est, (96.) an una omnibus
 hominibus, 1208. *Post mortem* an Af-
 fectus retineat, 578. an corpo-
 ri Assistat & illud regat, (95.) 577.
 604. 777. an redeat ad corpus? (95.)
 604. 737. 776. 773. 1236. *Sensitiva*
 an Brutalis dicenda (65.) cogitat vi
 propria, (61.) ante lapsum non fuit
 in nobis, (65.) Est Mortalis, (*ibid.*)
 Obtenebrat mentem, (65.) an vin-
 culum corporis & animæ (*ib.*)
Anima carentes creaturæ an sint, 122. to-
 tius corporis an Pilus vivat, 23.
Animabus purgatis tria necessaria 746.
Animæ quo abeant Mortuorum, 112. 577.
 604. 737. 739. 740. 742. 755. 764.
 765. 929. eorum, qui nec pii nec im-
 pii fuerunt, 745.
Animæ an Appareant, 776. cur Appa-
 reant purgandæ, 775. unde Aliis Ap-
 parent, aliis non, 759. Apparentes
 sunt cancri, 820. an Aquilis, aut
 Pavone in cœlum vehantur, 758.
 Bonorum, in eclipsi Lunari Lunæ
 locum umbrarum perambulantes,
 vociferantur, 112. 742. 771. ali-
 quid an in Cadavere maneat, (90.
 19.) 582. 930. an Cibo vescantur
 demortuorum, 127. Corpora con-
 tinent, non vice versa (58.) & Cor-
 pori an opus vinculum combinato-
 rium? (61.) & Corporis vinculum
 quod? (51. 16.) an Cruentatio-
 nem cadaveris promoveant occiso-
 re præsentem, 582. 604. Damnato-
 rum in aves mutantur, 758. in Ec-
 stasi non annihilantur, aut in DEI
 essentiam transeunt, (28.) in Ecsta-
 ticis egrediuntur & ingrediuntur,
 (26.) an Evocari queant, 752.
 quænam Evocari possint, 752. cur
 Evocentur, 749. 752. quomodo
 Evocentur, 748. sq. Facultas an
 servari potest in corpore mortuo,
 (97.) Facultates habent se ad ani-
 mam, ut calor ad ignem, (97.) Hie-
 roglyphicum cur Accipiter? 609.
 758. Immortalitatem an Aristot.
 credidit, 735. an reliquæ Gentes,
 1202. qualis Ignis, 761. Infantum
 non baptizatorum, an *Wehklage*, 115.
 an Inquietentur apertione sepul-
 chrorum, 138. 741. Lamiarum iti-
 nera caminaria celebrantium, an à
 corpore solutæ? (27.) an Loqui
 possint, 509. an Majores homini-
 bus post mortem, 757. cur dictæ
 Μέλισσαι, 113. Nymphæ veteribus
 dictæ, *ibid.* præstantium hominum
 Dii evadunt, 764. Puræ quales, 747.
 Purgabantur quomodo & ubi, 745.
 746. 747. Purgantur quamdiu,
 746. Purgatæ splendent, 755. 761.
 Quatuor in homine, 755. Raptus à
 Dæmone, an mortem inferat? (28.)
 Reliquiæ an Cadav. Cruentation.
 promoveant præsentem occisore 582.
 605. an Sangvine delectentur, 609.
 758. Sen-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

758. Sensualis natura, (106.) separari à suis corporibus nequeunt, (76.) an in nova Sidera mutantur, 766. 767. quæ Sidera repetunt? 762. an Spectra, 773. 774. Supplicia luentium per umbram in eclipsi Lunari Lamentantes afferuntur, 112. Tres non sunt in homine, (96.) *Τεῖξεν*, stridere dicuntur post mortem, 112. 115. 755, an Turba sonans corpore egressæ, 112. 742. Vestis umbra, 755. non Vident sine oculis corporis, (27.) an Umbras faciant, 755. *ἀντὶχρῆσεν* cur non cœlo inferi queant, 577. an corpore solvantur, 577. 760. *Impura* quales colores habent, 747. an in aliud transeant corpus, 454. 745. an circa corpus mortuum vagentur, 577. 582. 603. 737. 745. 815. *Intersectorum* an Dæmones fiant, 760. 778. Judices ad vindictam impellant, 581. super terram oberrent, 577. 603. 605. 740. 752. insistent Occisoribus, 577. 579. 582. 587. 598. 605. 792. ultionem clament, 577. *Mortuorum* an Faculæ feræ, 787. conf. *Manes. Piorum* qua Facie appareant, 761. 776. & Impiorum quo veniant, 744.

Animal an ex ovo prognascatur, 878. 932. est quasi Tela, (58.)

Animalcula diem viventia, 791.

Animalculum est mors, (80.)

Animalia quæ ab Ægyptiis viva & mortua coluntur, 1017. ab Ægyptiis lugentur & sumtuose sepeliuntur,

1018. *Ærea* cur non perfecta, 791. Diverſa in aëre apparentia, 788. unde? 788. *Domestica* pilis ornantur curtis, longis silvestria, 37. an in Igne quædam vivant & oriantur, 225. 229. an in Luna, 709. Mortua an corpus lucidum relinquant, 720. *Petrefacta* an Monstris annumeranda, 1199. unde cognoscuntur verè *Petrefacta*, 1060. in propriis locis Meliora, quam si transferantur, 50. plura cur ex Putridis generantur potius, quam unum? 931. an Resuscitata unquam à mortuis, 1229. Suffocata reviviscunt in vortice aquæ, 1228.

Animalibus vivi includuntur homines, 870.

Animalium Effigies repræsentantes lapides intra & extra unde, 1130.

Animam interdium Attritam an DEUS, homine dormiente, redintegret? (26.) cur Dormiturus DEO commendat? (*ibid.*) vidit Helmontius (23.) 756. Moſis an DEUS osculo extraxit ipsius corpore, 360. *Peculiarem* vita peculiaris signat, (70.)

Animarum Apparentium formæ variæ 756. 776. Colores diverſi unde, 747. Concilium an in Galaxia, 772. in Ecstasi constitutarum cognitio futurorum & præsentium, quæ in dissitis locis contingunt unde? (28.) Evocatio quid, 748. Figuræ, 766. Hospitium an Saturnus, 772. Quæstor Mercurius, 1232. Revelationibus an credendum, 774. electarum

(Eee eee ce) Sa-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Sacrificium*, (26.) *Receptaculum* de *Antipathia* *Judicium* *Autoris* (107.)
765. an *Luna*, 771.
- Animas* demortuorum terret facies *Luna*, 112. quatuor. *Mulieres* habent. 1232.
- Animi* & corporis cultu *Regii* liberi nideant, 88. *Fortitudinem* an *Turcarum* *Maslah* conferat, 301. *Medicamentum* *Bibliotheca*, 1048. *Mutatio* fere singulis ætatis gradibus contingit, 144.
- Animositas* unde, 550.
- Anisum* *Lapideum*, 1137.
- Annorum* numerus an ex hominis corde disci possit, 212.
- Annulus* sub lingua mortuæ *Caroli* *M. amasiæ*, ipsum amore tenuit, 261.
- Annus* *Mundanus*, 1207. *Maximus* *Platonis*, 1207. *Stoicorum*, 1206.
- Anseres* in utero, 904.
- Anserini* pulli formam referens *Calcul. Renis*, 1103.
- Anserinum* *Hepar* *Siliceum*, 1132.
- Antaus* gigas, 285.
- Antediluviani* cur tamdiu vixerunt, 213.
- Antennæ ardentes* unde, 708. 786. an *Spectrum*, 794.
- Antidota* an omnibus venenis opponi possint, 322.
- Antiochus* *Epiphanes* vivus putrescit, 850.
- Anthlia* pneumatica, 929.
- Antipathia* ovis & lupi est ridicula, (109.) an causa cruentationis præsentis occisore, 591. 618.
- Antipathia* *Judicium* *Autoris* (107.)
Verulamii, (107.)
- Antipathia* exempla, (102.)
- Antiphon* unde vidit imaginem suam in aëre, 797.
- Antiquitas* errorum plenissima, (156.)
- Antistiti* *Amphiictiensium* quoties barba grandis nata, ipsis malum portendit, 17.
- Antistrigium* an detur, 120.
- S. Antonii* reliquæ resuscitant mortuos, (133.) *Ignis*, *Rosa*, (136.) *Paduani* lingua post mortem in corrupta, 957.
- S. Antonius* *Paduanus* invocatur in amissis inveniendis, (137.)
- Antrum* canis, 1228.
- Aorta* ossea, 1081.
- Ἀπαρχόμενος* quid significet, 249.
- Apes* unde, 919. cur *Animæ* dictæ, 113. an *Mellificarint* in leonis cadavere, 921. *Moriuntur* patre, aut matrefam. mortuis, nisi transferantur, (101.) 921. *Nascuntur* ex se ipsis, 1228. an *Oriantur* etiam ex cadavere humano, 920. *Resuscitandæ* quomodo, 1227. *Reviviscunt* oleo madefactæ & mortuæ, aceto affuso, *ibid.* in *Tumulis* inventæ circa cadavera, (101.) 920. an per *Sympathian* *Hieronymum* expositum aluerint, (101.) 920. *Pindari* ori mel adleverint, *ibid.* in *Platonis* ore & cunis sessitarint, (101. 108.) 920.
- Aphoristica* sententiæ *Hippocratis* omni ex parte veræ, 189.
- Aphrodisiaca*, 299.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Apri* noxa, 185.
- Apis* cur Luna dicitur, 113. Succino obducta, 990.
- Apium* à Bestiis comestum eas crepare facit, 243. Risus, 185. cur non Vesciet cadaver, ut carnem vivam, 233.
- τὸ Ἄπινον scripsit quoque Democritus, (32.)
- τὸν Ἄπινον librum, cur non exhibet catalog. libb. Heraclidis ad Laërtium? (31.)
- Ἄπινον quid? (31. 33.) ad Histericas, Lipothymicos, Syncopticos, Ecstasicos, & contemplativos reducendum, (34.) *Heraclidis & Empedoclis*, (30.) an una eademque, (33.)
- Apollonii* Thymnæi miracula miraculis Christi opponuntur, (130.)
- Apoplectica* defuncta sudat, 505.
- Apoplectici* & Mortui an differant, (12.) Stigmate notantur, 326.
- Apoplecticis* an sanguis fluidus maneat, 557.
- Apoplecticorum* spuma unde & cur lethali-
tatem inferat, 188.
- Apoplexia* unde, 557. correpti eadem an reviviscant, (12.) 190.
- in *Apostematibus* crines reperiuntur, 40.
- Apostoli* sunt amici DEI (130.) *Miracula* fecerunt unde, *ib.* qua Virtute, (153.)
- Apotheosis* virtuosorum apud Gentiles, (149.)
- Apparitiones* Angelorum à Spectris quomodo differant, 729. Brebbelii ope opticae, 802. Cadaverum an dentur, 778. Sanctorum quales æstimandæ, 775. *Animarum* an dentur, 774. 776. Purgandarum cur fiat, 775.
- Appetitus* Amara an augeant, 833. Movet Pellis Phocæ ventriculo superstrata, (108.)
- Apri* Dens XII. pondo, 210. Magnitudine bobus comparantur, *ib.*
- Aprorum* caro unde venenosa in Pamphilia, 380.
- Aqua* Apoplectica albos efficit pilos, 60. Auro tingens vellera, 702. an Cadavera tandem fiant, 937. an Canitiei causa interna, 67. Cerebri loco post mortem inventa, unde, 1014. è Cerebro humano lenit dolores podagricos, (119.) Congelata an & unde tepida levior, 408. Cryptarum an à fontana alia, 1146. in Crytallo, 1143. Divina quomodo paratur, (119.) Formam hominis mutat, 151. Fortis an hæmorrhagiam sistat, 556. Frigida in arteriam cadaveris injecta, membra movet, 493. in Gemmis, 1143. an per Genitale mulieris mersæ ingrediatur, 411. Ignium modo lucens, 719. Incendit ramenta & pulveres Gagatis, 809. an Lapidem generet, 1140. 1145. 1190. in Lapidibus, 1143. an & unde Leviam reddat cadavera, 408. Marina an dulci gravior, 386. unde, *ibid.* unde Movetur, 476. Nili unde tam salubris, 212. Paludosa putrescens an aërem venenet, 353. an Putredini subjecta, 841. an Putrescere sinat, 864. unde non, 965.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Rosacea à putredine servat, 1000. Salutifera, quæ sacrum corpus ablu- it, 1024. & Sangvis cur distincte è Christi latere fluxerint, 600. an ali- quid Svavitatis habeat, 659. & Ter- ra, est mortis Descriptio, 975. Vitæ, est aqua mortis, 714. Vitrioli unde suos habet odores, 632. *Bulli* unde vivæ carni Vesicas parat, 232. cur nullas carni mortuæ, 232. *Pura*, an ab omni Elemento pura in rerum natura, 841. an nihil Impuri ferre queat? 406. *Salis* Mirabilis Em- bryonem servat, 986. Sangvinem emissum servat, 985.
- Aquâ* repleta vasa an cumentur, 224. Solvuntur Lapidés durissimi, 1154. Submersi quomodo suffocantur, 1235. *Suffocati* unde noscendi, 259. an & unde Oculos habeant apertos, 174. Revivixerunt, (13.) an spu- mant antequam moriantur, 191. *Suffocatis* unde Maculæ, 330.
- ex Aqua* an omne corpus tangibile, & in aquam redeat, 937.
- Aqua* an Cruentare possint naturaliter, 508. Destillatæ non putrescunt, nec putrescere sinunt, 1000. Diversitas an colores mutet pilorum, 58. La- pideo Seminio imprægnatæ, noxiæ, 1072. 1158. 1184. Lucentes un- de, 705. Nivales an cutem vel pilos tingant, 67. Odoratæ an florum tempore fiant inodoræ, 95. 102. unde Oleant suaviter, 660. Planta- rum sistunt earum figuras, 1215. Pondus diversum diversis in locis, 386. & Sangvinis fluxus è Christi la- tere an naturalis, 598. Submersio quid? 387. Vortex suffocatis ani- malibus vitam reddens, 1228.
- Aquam* cur Judæi effundunt omnem in mortui cujusd. domo, 343. *Ægypti- orum* cur DEUS in sangvinem vertit, 564. an Diabolus, an Magi in san- gvinem verterint, 574.
- ab Aquapendente* Hieron. Fr. quamdiu vixerit, 348.
- Aquapus* arbor Dormientes umbra sua tumere facit, 241.
- Aquatilia* an crescente Luna augeantur, & contra, 388.
- Aquila* Animas in coelum vehunt, 758. unde Cadavera sciunt, 531. an Cada- vera sectentur, 349. & Draconis san- gvis misceri nequit (103.) unde Ju- ventus tribuitur, 351. cur oculos sus- penforum petant, 177. an olfaciant cadavera è longinquo, 350. 351. Pen- næ aliarum avium devorant, (103, 109.)
- Arabes* Graveolent, 362. Hominibus sanis cor devorant illæso corpore, 131. Interiora cucumeris exedunt abs- que dissectione illius, 131.
- Arachnites* an detur, 1116.
- Ara* non sunt movendæ, 137.
- Aranea* succino obducta, 991. Vomitu excussa, 902.
- Aranea* Excrementum lapidescit, 1116.
- Aranearum* Morsu petitis cur penis ri- get, 304.
- Aranei* Avibus sunt medicamini, 380. Serpentibus annumerantur, 915.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Aras* cur Ethnici Deorum incubuerint, (148.)
- Arbor* viva Auri vena, 1061. Fructifera ex suspenso, 145. 383. qualis, in qua Judas se suspenderit, 250. an pereat ex qua surculi loculis mandati (121.) an sterile scat in qua quidam se suspenderit, 383. *Vitæ* an Immortalitatem adhuc causaret, (84.) an Medicina fuerit, 214, unde Vitam homini servare potuerit, 214.
- Arbores* Cavæ animarum habitacula, 739. Lapideæ unde, 1064. 1182. Sangvinem stillant, 506, 564. Suaveolentes ex iride, 671.
- Arborum* cacuminum collisione an Ignis eliciatur, 709.
- Arca* fœderis ex quo ligno, 993.
- Arca* ex Cupresso, 994.
- Arcana* ex homine spondent chemici, (112.)
- Archeo* caret cadaver, (90.)
- Archeum* Fugat cadaveris frigiditas, (114.) 427. Timidum reddit sudor morientium, 536.
- Archeus*, 830. Lux est, 428. Noster ciborum archeos subigit, (67.) an occisore præsentem faciat, ut occisi sanguis fluat, 589. 615. Sentit & fugit mortem, & redit, (115.) 427. est Substerniculum animarum, (65.) Vitam mediam non subigit mixtorum, (68.)
- Arcus* Parmæ quid, 593.
- Arena* Aves cur vescuntur, 1156. Metallica in bovina vesica unde, 1072. 1127.
- Arenarum* manipulos exsudat calculo obnoxius, 536.
- Argentea* virga à natura producitur, 1061.
- Argentei* pili, 51. 77.
- Argenti* vivi coctoribus unde varius dentium dolor, 205.
- Argentum* Assumptum an carnem reddat splendidam, 701. Parum gignit natura, 1060. Vivum an ex sanguine humano prolici possit, 1200.
- Argilla* Lapidescens extra aquam, 1141. Lupi famelici an vescantur, 1126.
- Arietis* caput integrum referens lapis 1054.
- Aristei* Anima extra corpus vaga, (26.)
- Aristolochia* unde sic dicatur & quid possit contra serpentum morsus, (149.)
- Aristonis* conjux in infantia deformis, postea formosissima 144, 150.
- Aristoteles* cur malus Philosophus, (77.)
- Arius* hæreticus, an medius crepuerit, 243. unde, 246. an cum Juda Ischar. comparandus, 244.
- Arma* Reg. Pol. aureo denti à natura insculpta, 207.
- Armilla* Indi cujusd. an sanguinem cohibuit, 544.
- Aromata* an Cadavera à putredine fervent, 991. cur Cadaveribus accenderunt, 876. 1023. 1036. cur in conditura cadaverum adhibentur, 991. Venereum œstrum concitant, 302.
- Ars* hominum corda devorandi, 131.
- Arsenius* Diaconus excommunicatus, 236.
- Artaxerxes* Macrochir corporis forma floruit, 88.
- (Eee eee ee) 3   *Arte-*

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Arteria* omnis sensibilis os in corde habet, 1081. *Ossea*, 1080. *Aspera* capillis affecta, 1092. 1096. an *ossea* reperiatur, 1077. *Osibus* adnatis, 1081.
- Arteria* calculis affectæ, 1095. *Lapideæ*, 1132.
- Arthemisia* Cineres conjugis potu absorbet. (120.)
- Arthritidis* nodi calculi facti, 1085.
- Articuli* fidei, quos Pontificii miraculis probare laborant, (131.)
- Artifices* nasi insititii, xxiv.
- Artificium* mortuos suos peste non efferrat, 365.
- Artus* lucentes, 692.
- Arvinâ* suffocati obesi, 235.
- Arvinam* an obesi secandam præbere possint, *ibid.*
- Arvum* pilorum, 30.
- Ara* dulcis cadavera à putredine servat, 996.
- Asbestus* Ignem tolerat, 229. an *Lucernæ* perpetuo lucenti inserviat 809.
- Ascites* unde dicatur, 238. conf. *Hydrops*, *Hydropicus*.
- Ascitica* mulier aquam effundit vulnerata, 248.
- Asclepiades* mortuos resuscitat, 1233.
- Asini* capitibus truncati vita donantur, 1229. Felle carent, 832. *Hetrusci* lethargici, (16.) an pediculis careant, 898.
- Asinus* à mortuis resuscitatus, 1229.
- Aspalathus* odorifera ex iride, 671.
- Asparagi* an Foetorem excitent, 652. *Radicum* usus cur bilosis Venerem restringat, excitet pituitosis, 302.
- Aspectu* Brutorum rabiosorum abstinendum, 375.
- Aspergillum* gentilium unde constabat, 345.
- Asphaltite* in lacu cur nil mergitur, 387.
- Asphaltum* quid 1006. 1007. Cadavera à putredine servat, 996. 1043. *Judaicum* 996. 1006.
- Aspide* cur Cleopatra usa, 338. Morsi an & cur non ostendant plagam notabilem, 337.
- Aspidem* cur Cleopatra brachio non pectori applicuit, 338.
- Aspis* moritura odore fragrat mosehi, 628.
- Assentiunt* nonnulli propter alios, 818.
- Asseres* ex arboribus vento dejectis fragorem edunt perpetuum, 477.
- Αἶμα* quid? (74. 76.) cur Mortis meditatio dicitur, (75.) Seneca non hac voce usus, (74.)
- Asthmatis* medicamenta, (75.)
- Asini* an Animam insectis conferant, 928. an Cruentationem occisi occisore præsentem promoveant, 576. 603. an Imaginatione homo inficiat, 616. Mortis quid? 316. *Necromantica* quid, 115. an Putredinem corporum impediunt, 965. an Verbis moveri possint, 576.
- Australia* corpora hominum quæ, 577.
- Astrorum* influxus vis, 1063.
- Asyli* loco Sepulchra fuerunt, 137.
- Athei* sunt cadavera, (10.)
- Athenienses* Scommatibus nobiles, 48. Sepulturas in urbe vetabant, 134. an ad Solem orientem sepeliverint, 455.
- Ath-*

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Athmosphaera* Frigida & sicca putredinem impedit, 965. Humida & calida putredini favet, 857.
- Athmosphaera* Constitutio an ad Cadaverum Sudorem conferat, 504. Impulsus (50.) Puritas Canitiem non admittit, 71.
- Adomi* an dentur? (49.) an Integræ in fluido vagari possint, 102. an Sensum inter se distantibus communicent, 91. 98.
- Atra bilis* remedium an lapis boum, 1125.
- Atramentum* Eruditorum Balsamum, 1048.
- Avaritia* introduxit Pontificorum miracula, (142.)
- Avernus* graveolens, 655.
- Aves* non Attingunt cadavera Magorum, Peste, aut Veneno enecta (105.) unde, 376. quomodo Capiendæ manu, (16.) Capite abscisso volant, 461. unde, 483. Carnivoræ cur suspensorum oculos petant, 177. cur Deplumantur quotannis, 1223. Ferales quæ, 108. Lapidifactæ, 1182, Moschiferæ, 639. unde 656. Occisæ quomodo resuscitandæ, 1219. 23. cur loca Peste infecta relinquant, 352. Pestilentia, 109. unde Sublime petant, 423.
- Auge*, unde & cur sic dicitur, 696.
- Augen sint ihm gebrochen*, 179.
- Augustini* Cor vid. Cor Augustini.
- Augustus* Cæs. an ex fœmina & serpente natus, 913.
- Avibus* an etiam Canities competat, 86.
- Avicenna* contagium negasse videtur, 342.
- Avicula* Martineta s. S. Mariæ 17. Sinica versicolor, 55.
- Avis* Detruncatæ volatus qualis motus, 480. Hermetis, 939.
- Avium* Caro expers putredinis, 962. Pennæ unde versicolores, 52. 55.
- Aulicus* comparatur Gammaro, 388.
- Aures* Abscisæ an restitui possint, XXCIII. Sangvinem manant unde, 524. Vermes produnt, 884.
- Aureum* vellus, 52. Genus hominû, 694.
- Aureus* Deus pueris, 206. conf. *Dentes aurei*.
- Auri* potatio an aureos pilos producat, 59.
- Auricula* cordis an ultimum moriens, 484. Judæ cur fungi sambuci dicuntur, 251.
- Aurifabri* in Thermis non merguntur unde, 405.
- Aurifabris* unde dentium color varius, 205.
- Aurium* jacturam multi frigore passi, 97. an calculi in earum meatu generari possint, 1090.
- Auro* cur Cadavera obducta, 979. Color pilorum restituitur, 14.
- Aurora*, Bœhmii libellus, qualis? (24.) est Horæ Angelorum appropinquatio, 754.
- Aurum* Assumptum an carnem reddat lucidam, 701. an in Cranio, 206, Dentium an verum, *ibid.* DEUS commiscuit Imperantibus, 694. Lampadi perpetuæ inservit, 809. in Offi.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Ossibus capitis habere, quid? 694.
 Philosophorum corpora quaecun-
 que penetrans, 1192. an habile ut
 Pingvedo arte Chimica extrahatur,
 809. Purum gignit natura, 1060. cur
 Salamandra dicitur, 226. ex Sterco-
 re Ennii, 668. an Sulphur habeat,
 809.
das Ausenbleiben der Kinder, (40.)
Auster unde Corpora dissolvat, 966.
 Pestem advehere dicitur, 967. cur
 Plumbeus dicitur, *ib.*
Αὐτοχέριον *Anima* cur non Cælo inse-
 rantur, 577. an corpore solvantur?
ibid.
Autochiria mortuis cur dextra abscissa
 572.
Autores nasi insititii, XXCIV.
Autorum Sententiarum Varietas, Indi-
 cium est malæ mercis, 596.
Axungia an in Peste efficax, 355.
Axungiam sapit porcus squillis &c. nu-
 tritus, (67.)
Αὖ Dissectum contumaciter tuetur fi-
 brarum motus, 473.
Azazel serpens an Mortuos devoret,
 124. 909.
- B.
- B** *Aar-Recht*, 572. 601.
Bacchi Sacra quomodo celebran-
 tur, 289. Somnus, (14. 15.)
Bacchus quis, 289.
Bären Schmalz ob es die Haare grau ma-
 che, 60.
Balane oleum cum sevo non potest
 componi, (103.) cur? (110.) *Cadaver*
 an Aërem inficiat, 353. Sudorem &
 foetorem emittit, 504. conf. *Walfisch*.
Balenis non sunt bronchiæ, (48.)
Ballonius laudatur, 356.
Balneo impositum corpus cur non de-
 scendit, 387.
Balsama stillantia cadavera, 633. an
 stillent, 672.
Balsamatio vid. Conditura cadaverum.
Balsamatione an cadaver servari queat,
 1032.
Balsami naturalis sedes, 831. 835.
Balsamica non amara an dentur, 834.
Balsamis delibuta maxime foetet, 850.
 870.
Balsamum Eruditorum, atramenten-
 tum, 1048. Ossa redolent demortui,
 629. 672. ex Sulphure à putredine
 vindicat, 1001. *Naturale*, 829. unde,
 830.
Balsamus è sanguine humano, 832. *Vi-*
ta quid, (65.) Vinculum corporis
 & Spiritus, (65.)
Bangue est Aphrodisiacum Persis, 300.
 302. an Cannabis nostras, 300.
Baptismalis aqua an morientium su-
 dor, 501.
Baptismo Christianis Indicis Crux au-
 rea imprimitur, quam gestant, 310.
Βαπτισμὸς ἀπὸ τῆς νεκρῆς, 344.
Baptismus an Foetorem Judæorum tol-
 lat, 643. Formosos facit, 145. Ponti-
 ficiorum efficax, (141.)
Baptizabant olim Christiani ad sepul-
 chra, 137.
Baptizantur quotannis reliquiæ San-
 ctorum novæ, (141.)

Bapti-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Baptizatorum* Judæorum vestes crucibus conspicuæ, 332.
- Barba* an Accelerari & retardari possit, 41. Ægrotantium & Senum cur magis quam aliorum crescat, 18. quoties Antistiti grandis nata Amphictiensibus malum portendit, 17. Aurea Judæis unde, 59. 702. cur quandoque Canescat citius pilis, 64. Clypei loco, 48. Cœrulea an detur, 51. Cur Colore sæpe non respondet, 31. 72. sq. an Crescat in Cadaveribus, 16. 273. Juliani Imperatoris, 48. Prolixa, sylva pendula dicitur, 24. Viridis an reperiatur, 51.
- Barba* amans vitam pro ea offert, 48. *Pili* cum capitis an semper convenient, 31. cur non in Fossulis variolarum proveniant, 32.
- Barbam* an Alant omnes, & cur non Spadones, 27. Canam imago crucifixi lignea produxit, 16. Devenustat quoque plica, 77.
- Barbata* puella IV. annos nata, 34. Minerva, 17. 40.
- Barbata* mulieres monstro similes, 39.
- Barbati* insigniter, 47.
- Barbatus* puer malum portentum, 38. Sexto mense, tertio anno, *ib.*
- Barbet* quid Gallis, 35.
- Basilidis* mortui Moscov. Duc. abscessus rumpuntur, 259.
- Basiliscus* mortuus subito interficit tangentes, 378.
- Baumannica* specus, 1055.
- Bazabarticus* lapis, vid. Lapis Bazahart.
- Beatis* an ungues & Pili denegandi, 286. 1241.
- Beatitudinis* signum an mortui Fragrantia, 629. Splendor? 680.
- Beatricis* Athestinæ cadaver futura prænunciat, 491.
- Beccherianum* votum, 975.
- Beda* Corpus mortuum an odore fragrarit, 628.
- Beelphegor* Judæorum quis, 288.
- Bella donna*, herba soporifera, (16.)
- Bella* Bubones præsagivere, 108. Intestina, ululatus canum idem, 114.
- Bereschit* Rabba quando & à quo scriptum, 956.
- Bestiæ* an Resurgent olim, 777. Suaviter olentes, 638. Vitæ terminum cur adhuc, quem olim, attingunt, 215.
- Bestiis* an Diabolus loquelam conciliare possit, 184.
- Bezoardicus* lapis vid. Lapis Bezoard.
- Bibendo* non saturantur Gulonis pelle induti (101.)
- Bibliotheca* animi medicamentum, 1048.
- Bilem* pictores coloribus admiscunt, 833. Vomentes vid. *πικρὸι*.
- Biliosi* cur facile febriunt, (51.)
- Bilis* an vis Balsamica, 407. Colores varii, 699. an Concoctionem primam juvet, 833. an Hepati & Sangvini infundatur, 834. Maculis pannorum eluendis inservit, 833. an Necessaria homini, 833. an Odorifera, 645. 658. 668. an Ponderosum reddat corpus, 407. Putrescit facile, 835. an & unde Splendida, 698. Virtutes, 831. Vomitu

INDEX IV. RERUM ET VERBOURM.

- mitu in terram rejecta bullit, 458. *conf. Fel.*
- de Bils* Ludov. unde vitæ brevioris, 346, quis? 1031. Invidiosus arte sua, 1033.
- Bilsianæ* demonstrationes, 1031.
- Biolychnium* quomodo Comparatur, 93. 100. an Detur, 99. Extingvitur homine moriente, 94.
- Bitumen* putredinem arcet, 990.
- Blas* Helmontianum quid? (72.)
- Blattas* pellunt pennæ aviculæ Martinetæ, 17.
- Blatgî* qui veteribus? 326.
- Boëhm* Joh. 7. dies Ecsteticus, (24.)
- Bœkling* unde dicitur? 923.
- Boleti cervini* unde sic dicti, 303. an Aphrodisiacum, 302. cujus Naturæ, *ib.*
- Bolus* Armenius Cadavera à putredine servat, 990.
- Bombarda* Sanguinem stillat, 508. 563.
- Bombyces* unde, 927. an Aërem inficiant, 353. an Nascantur proprio molimine, 267. Oleo Olivarum uncti moriuntur unde, 1226.
- Bombycina* muscæ decollatæ coëunt & pariunt, 462.
- Bombyx* per nares rejicitur, 902.
- Bonifacii* VIII. corpus incorruptum repertum, 950.
- S. Borromæi* corpus ad sedandam pestem circumfertur, (136.)
- Bos* Ficui alligatus ferociam deponit, 354. Gramine continuo pastus felle oppiletur, 1125. Occisus mugit ad ignem admotus, 486. Sepelitur sumtuosè, 1018.
- Botreites*, 1053.
- Bovis* Lapis vid. *Bulithus*. Sylvestri pili in fronte Moschum redolent, 638.
- Boum* cadavera an aërem inficiant, 353.
- Brachia* Flammæ efflantia, 692. Sancti unius multa, (140.) Sangvine fluxerunt, 512. Saxea effossa, 1056.
- Brachiale* cujusdam Indi an sangvinem cohibuit, 544.
- Brachium* Extendit mortuus, 460. Lapidem duritie referens, 1133. Olens suavissime, 630.
- Branca* Siculus quis, xxiv.
- Brasiliani* Longævi unde, 216. Pubescunt mature, senescunt tarde, 71.
- Braut-Krätze* unde, 653.
- Brettelius* Corn. Opticus insignis, 802.
- D. Broclus* caput ablatum manibus propriis tulit eo, ubi jam templum Bononiæ, 461.
- Bronchiæ* Balænis non sunt, (48.) Pulmonum loco sunt piscibus, (*ibid.*)
- Bruchi* ex cadaveribus noxii, 903.
- Bruchus* vomitu ejicitur, 902.
- Bruta* an Calculo obnoxia, 1115. an Canescant, 61. Capite abscisso progrediuntur, 461. unde? 478. 480. Carnivora à cadaveribus contagiosis cur arcenda, 375. an Dentes aureos habeant, 208. Dii quoque fuerunt gentilibus, 1210. Foetorem emittunt, 653. cur Laniarium invita ingrediantur, 618. 591. Lapidea, aut petrefacta unde, 1189. Lapidés referentes, 1053. Occisa movent se, 486. Odorifera unde, 655. cur non Rident præcordiis trajectis, 186. cur ad sepulchra matata, 610. an statim moriantur corde

Exem-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Exemto, 479. Vulnerato, 470.
Brutorum cadavera cur condita, 1047.
 Detruncatorum motus qualis, 480.
 Pili versicolores unde, 52. Rapacium
 foetor unde, 650. Stercora unde ole-
 ant, 644. 656. 667. *Carnes* contagi-
 osorum an sine noxa comedantur,
 372. Lue mortuorum, quomodo
 ad esum præparandæ, 373. Venena-
 tis vescentium an noxiæ, 380. Vene-
 no enectorum an edere liceat, 378.
Brutum quô differt ab homine? (65.)
 unde Monstra parturiat, 69.
Bubali sanguis cur non coagulat, 550.
Bubo an *Avis* inauspicata, 108. 113. Mon-
 strum noctis, 108.
Bubones an post mortem erumpant,
 317.
Bubonum pennas gestantes felices cur,
 113. *Lamentationes* ante Frisingens.
 conflagrationem, 108. an Timendæ,
 113.
Bubula cornua in terra agunt radices,
 279. an Transplantari possint. 276.
Bucardia lapidea, 1056.
Buccina ex ungvibus resectis, 286.
Bufo in aquis Petrificantibus, cur non
 petrificatur, 1184. *Vivus in lapide*
 quomodo, 1184. cur non lapidescit,
ibid.
Bufones ex Cadavere gignuntur, 907.
 ubi in Hieme, 1226. an ex sudore
 humano, 536. an Venenati, ut come-
 di nequeant, 378. Vomitu rejecti,
 903.
Bufoni terror est naturalis, 588.
Bufonius lapis vid. *Lapis Bufonius*.

Bufonum cinis, vel lapis an sanguinem
 sistat, 546.
Bulithus, 1121. 1129. an Remedium icteri,
 1125.
Bulle ardentes animæ, 758.
Bus quid, 926. 1143.
Burco lacca, vel Butho lacca quid & un-
 de dicatur, 236.

C.

C *Abales*, cut caballi qui, 577.
Cachectici in thermis non mergun-
 tur, 404.
Cachexia unde? (51.)
Cachunde adversus oris foetorem, 656.
Cacodæmon vid. *Dæmon*, *Diabolus*, *Sa-
 tan*.
Cadaver quid, (7. 85. 86. 90.) unde di-
 citur, (5.) quot modis consideratur,
 (87.) an Aëre externo reviviscat, 492.
Alexandri M. heroumque aliorum,
 felicitatem in bello operabatur,
 (105.) Animalis juxta radicem plan-
 tæ sepultum, unde eam recreat, (119.)
 cur omne Aquis innatans facie cœ-
 lum versum, 410. Attingens cur im-
 purus, 427. Baculumprehendit ma-
 nu & se varie movet, 487. an Calo-
 re careat, humidoq; elementalī, (91.)
 an Christi corpus dici possit, 945.
 Conspicere Diabolus cultoribus ve-
 tuit suis, 344. Corrupti cœptum an
 balsamatione fervetur, 1032. Cre-
 mandum aromatibus perspersum,
 1023. Crevit in Sepulchro, 163. Cru-
 entat accedentibus amicis, 593. Do-
 mus non habitata, (9.) an se Erigere
 (Fff fff ff) 2 pos-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

possit, ut stet, 438. Excrementa non generat, 19. Flens respondensq;, 947. Forma caret essentiali, (90.) Frigeat unde, 426. an Frigeat ob Archei pavorem, 428. Hominis an magis frigeat, quam bestiae, 428. an Homo verus, (85.) plus Friget sensim extinctum, quam podagrici, (115.) 429. & Funus an diff. (713.) Humanum omnium pessimè olet, 874. unde, 875. Igni injectum crepat, 245. Impii rotæ complicatum viscera effundit, 245. it. Suspensorum, 258. an in Lacrymas solvatur, 172. Lineamenta, quæ in juventute habuit, refert, 169. Maris an & unde supinum, foeminae primum fluitet, 410. an Miasmata spiret contagiosa, 359. 364. Mortuum sponte an Mumia, 1027. Unde Oculos post mortem aperiat, 174. conf. *Mortui*. unde Rumpat, 254. Sale conditum incorruptibile, 983. an Sentiat, (92. 106.) 613. an Stare possit, 434. unde Stercutio litet, 459. 556. Sponte Suspensi an agrum reddat sterilem, per quem portatur, 383. an à Vivente corpore differat, (86.) an Vomatur, 192. an Cruentetur, 596. unde 540. sqq. 557. 592. an inspectante homicida, 568. sqq. 593. 90. cur *præsente occisore* 583. 588. quibus partibus, 596. quomodo, 597.

Cadavera quo Abeant tandem, 937. sunt Abominabilia (111.) 343. Adversariorum duorum Fumum & Flammam comburenda discindunt, aliorum, Sanguinem in se vibrant, (103.

110.) Amore appetuntur veneficiò, 261. an Appareant, 778. an in Aquam mutantur, 937. Arte vel casu moveri possunt, 491. non Attingenda Judæis, (10.) cur? 343. cur Auro obdixerint, 979. Cairi an quovis die parasceves manus pedesq; ex sepulchris porrigant, 488. an Calce viva comburenda, 135. an & unde caleant, 443. Calidiora post mortem, quam in vita, 444. Capillos retinent, 5. Clamorem edunt, 124. 181. 598. Colore vivido unde, 159. 161. Contagiosa quando sepelienda, 364. 372. cur Cremanda, cur sepelienda, 1024. Cremanda cur à Rom. uncta, 1023. Cremare an veteris instituti fuerit apud Rom. 1023. cur non Cremarunt Ægyptii, 1018. cur Cremarunt Romani, 134. 738. 762. 1035, quando Cremarunt Romani, vel sepeliverunt, 1023. Curare an Medicorum, 992. Crucibus conspicua malum portendunt, 332. an Dæmon assumere & movere possit, 443. 487. 777. 956. an à Dæmonibus frequententur, 575. 815. Damnatorum ad mortem an à Judæis sepulta, 253. Decollatorum an flaccida, 432. Evahantur potius peste mortua quam exportentur, 365. Examinantur ab Angelis, 124. cur Exsiccarunt igne, 976. an Fragrant amœnum quid, 628. sqq. 637. unde, 634. 665. 670. Frigore extincta mire intumescunt in calido, 240. Hierosolymis non admittebantur aliquò transferenda, 343.

Igno-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Ignotorum funeranda collatitia viatorum sepultura, 138. Incorruptibilia an dentur, 944. 947. 948. unde, 969. an Inficiant corpora viventia, 345. 363. 364. 368. Inhumata, præsertim humana, pestem excitant, 353. unde Intumescant, 238. quomodo Lapidescere queant, 1191. an Luceant, 680. unde, 703. quomodo Magi illæsis cryptis devorare possint, 130. Magicis actionibus inserviunt, (122.) an Moveant se etiam sub terra, 455. 476. cur Navi ejiciantur, 364. non Pallent omnia, 158. 159. sunt Peccatores impœnites &c. (10.) Perennant quot modis, 944. Petrificata, 1137. sunt Picturæ, (7.) an & unde Pondere augeantur, 420. Pulmonibus privata & submersa, an nunquam emergant, 407. cur Putrescant citius æstate defuncta, quam hieme, 857. unde Recalescant, 444. unde Redeant ad relictos, 135. Reperta in sylvis &c. diligenter inspicienda, 338. unde Rigeant, 429. 431. Rigida an iterum mollescant, 446. in quæ Sævienda, 138. Sagarum sepulta an eruenda & supplicio afficienda, 140. Sangvine vacua diutius incorrupta servantur, 845. 850. an Sarcophagi prono in terram vultu sepulta, 125. diu Sepulta an ad anatomiam revocanda, 347. quomodo Siccaverunt Ægyptii, 976. Sonantia unde, 115. an Sonum edant, 132. 181. Spirant & expirant, (33.) an Spumare possint, 189. an Sudorem

sangvineum stillare potuerint, 531. Taurorum cruentant ad interfectorum præsentiam, 569. Terram fertilem reddunt, (118.) cur Terrorem incutiant, 575. 815. Vatitica, 491. Venenata an ab aliis differant, 321. Venenatorum an aperienda, *ib.* an Verminent, 933. cur non Vesicent ranunculus, apium &c. 233. Vestes suas devorantia an affinium mortem significant, 117. an Vestes suas devorent, deglutiantque, 116. Violenta morte extinctorum an contagiosa, 346. Uncta ad infamiam, 1037. Urbium, (7.) *Vultum* quandoque retinent, quo mortui, 153. 166. *Vultum* novum quandoque recipiunt, 166. unde, 167. 168. *sqq.* cur *Condierunt* Ægyptii, 738. 1018. Christiani, 1036. Veteres, 1035. *Contagiosiora viventibus* unde, 370. quando, 371. *Cruentant* quæ, 558. 597. quando, 596. *Magorum* Aves non attingunt, (105.) an Flectantur rigentibus aliis, 446. *Morbo* defuncta nullarum sunt virium in medicina, (85. 112.) conf. *Mumia*. Maligno enecta an contagiosa, 363. 366. *Peste enecta* cur aves & bruta carnivora non attingunt, (105.) 376. an remittente peste rigere incipiant, 445. *Pestifera* sine noxa Aperta, 364. 367. an venena ejaculentur, 364. 366. *Submersa* unde intumescant, 408. *Supernatant* quando, 409. unde post aliquot dies, 406. (Fff fff ff) 3 420.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

420. 421. an *Serpentes progignant*, 907. 909. quomodo, 910. sqq.
- Cadavere* humano nil foedius, nil horribilius, 826.
- Cadaveribus* Cibos apponunt Ameri-
cani, 127. Ethnicorum Christiani
non inhiant ad magiam, 1043. an
Loquelam Diabolus conciliare
queat, 184. cur Pili crescunt
morte violenta &c. extinctis, 18.
Regiis cur Judæi aromata inji-
cientes incendebant, 348. Senanti-
bus an caput bipalio amputandum
&c. 135. 139. *Macula* quibus, 328.
unde, 327.
- Cadaveris* Cruentationem an juvet aër
ambiens, 540. conf. *Cruentatio*.
Frigiditas quanta, 427. Partes an æ-
quivoce sic dicantur, (85.) Ruptura
quomodo vitetur, 242. instar Venu-
tus es, 164. *Forma* an sit, (89.) an
aliqua specialis datur, (88.) *Tælus*
morbos sanat, (112. 114.) unde,
(114.) Noxam fert, (121.)
362.
- Cadaverosa* facies, (8.) 157.
- Cadaverum* Exhalationes late per aë-
rem se diffundunt, 346. Foetor sto-
machum subvertit unde, 362. Fra-
grantia an divinum quid, 636. Mol-
lities unde & an malum portendat,
445. Nigredo an semper venenum
assumptum significet, 320. Pallor
quandoque in ruborem, quandoq;
in nigrorem migrat, 161. unde, 161.
Sagarum Truncatio an pestem coër-
ceat, 139. 141. Spuma quid, 189.
- Conditura* Ægyptiorum, 1008. an
Ciceronis tempore Romæ nota, 974.
conf. *Conditura*. *Motus* unde, 476.
485. 487. an supernaturalis, 447.
- Cadenti* ab alto mansit muto erectus ad
mortem usque, 303.
- Cadere* Bello, (5.) quo respectu Homo
dicitur, (*ibid.*) est Mori, (*ibid.*)
Nasci, (6.)
- Cadmia* nativa vid. *Fliegen-Wasser*.
- Caicia* hæresis quæ, 343.
- Cain* an Abelem occiderit, 598. cur Fu-
gitivus factus, 584. an Seipsum oc-
ciderit, 598.
- Calcaria* Gallorum an transplantari
possint, 275.
- Calce* cur sepulchra notabantur, 343.
- Calceo* occisi aversum, vel in hujus pe-
ctore, posito, an occisor evadere ne-
queat, 622.
- Calceus* S. Thomæ osculandus præbe-
tur, (139.)
- Caleuli* Arthritidis nodi facti, 1085.
Causa efficiens, 1159. 1161. conf.
Calculorum Causa. Cibi loco de-
glutiti, 1156. Crocodili, 1126.
1129. Exclusi cum sono, 1109. non
Generantur in corpore mortuo,
1162. unde in Homine, 1069.
1071. 1150. Intestinorum an den-
tur, 1101. Materia an Mucilago,
1162. conf. *Calculorum Materia*,
an in Mesenterio, 1101. in Narium
tubulis, 1090. unde in Ovibus ce-
terisque animalibus, 1153. Partus
monstruosi microcosmi, 1151. in
Pene

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Pene, 1112. an in Peritoneo, 1100. in Pulmonibus, 1093. 1126. in Secundinis, 1114. in Testiculis, 1112. in Vasis Seminariis, *ibid.* Venæ Sectione emissi, 1115. in Venis & arteriis, 1095. 1132. in Urina ex temporanea concretio, 1170. an in Utero, 1113. *an in corde*, 1094. Cervino, 1118. *Renum* an ab aëre indurescant, 1186. Contracti ex obverso ad ignem tergo, 1159. Magnitudo, 1104. Πολυμορφοί, 1103. *Vesica*, 1105. 1126. Exsectio, 1108. Ingentis ponderis Urinam non impediētes, 1106. Pondus, 1105. *Calculo* Favet omnis pars corporis humani, 1082. seqq. an Medeat Lapis porcinus, 1125. an Obnoxii, qui vino utuntur, 1167. *Laboranti* Inflatur corpus, 238. an & unde Penis rigeat, 303. *Calculorum* Causæ, 1152. Color varius unde, *ibid.* Cruciatus gravissimi, 1106. Genesis quomodo, 1166. *conf. Duelech.* Materia, 1069. 1071. 1151. *Vesicæ* Color diversus, 1109. Durities, 1109. Ejectio, 1108. Numerus, 1107. *Calculos* in corporibus an plantæ faxifragæ frangant, 1071. *Calculus* quid, 1153. ex Alimentis quomodo, *ibid.* an in Aurium meatu generari possit, 1090. an à Calore gignatur, 1159. 1161. an in Cerebro generari possit, 1089. 1117. in Cerebro Gallinæ, 1126. in Digito, 1085. *conf. Lapilli, Lapides.*

an à Frigore gignatur, 1160. Lanuginosus, 1104. Mechanice quomodo resolvatur & componatur, 1165. 1168. Membranis inclusus, 1104. in Oculis, 1089. an Pane gignatur quotidiano, 1155. unde in Renibus frigidis, 1160. in Sangvine, 1114. Scroti civis, 1112. Ureterem obthursans, 1112. Uteri è gravida explosus, 1114. è Vulnere in ingvine, 1084. per Vulvam excretus est singularis virtutis, 1113. *Vesica* unde, 1111. 1167. an Agglutinetur aliquando, 1108. & *Renum* an omnis frangi queat, 1109. *Calent* cadavera naturaliter, 443. 446. 605. *Calida* permanentia cadavera, 443. & humida facile putrescunt, 845. & Sicca difficulter, 961. 991. *Calidiorum* usus dentibus noxius, 205. *Calidum* unde nascatur, 408. *nativum* quid, 830. an Lux, 682. *Calidus* & siccus aër putredinem impedit, 969. *Callimachi* Epigramma Balbinianum, 434. Patris declamatio Heiniana, 433. *Callimachus* in prælio interemtus perstitit, 432. *Calor* an Calculum generet, 1159. 1161. an Corpus & animam uniat, (57.) Externus an mortuis vitam reddere possit, 491. & Frigus an lapides generent, 1139. an in ignem utentem transire possit, 687. 838. *Conf. Ignis internus hominis.* an Lapides

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- pides generet, 1139. 1146. Nativus semel abolitus restitui nequit, (95.) an Odorem excitet suavem, 646. Permanet in febre extinctis, 444. an in Putredine, 838. 444. 715. an à Putredine excitetur, 445. an Putredinem producat, 857. Renum unde, 1160. Solus an lapidum materiam mutare possit, 1146. *an Causa* Concoctionis, 713. interna calculi, 1161. *Putredinalis* est nullarum virium, 19. 923. an Vitam in infectis excitet, 923.
- Caloris* Reliquiæ an in Cadavere, (91. 106. sqq.) 18. 327. 443. Vis aliqua pilis congenita est, 20.
- Calvaria* saxea, 1054.
- Calvescere* in homine quid, 22.
- Calvi* cur non Ægyptii, 972. Bacchi comites, 78. Mœchi, 79. quandoque Pilos recipiunt, 80.
- Calvities* unde, 25. 28. 78. sqq. an solo Attactu capilli cadaveris introducatur, 84. Cultura capillorum nimia olim inducetur, 38. 80. Defrondationi arboris comparatur, 22. an Naturalis detur, 78. Pilorum mors, *ib.* à Spectris, *ibid.* Turpis, 82.
- Calx* & creta quomodo in Podagricis, generentur, 1085. an Sal habeat fixum, 868. *Viva unde Cadavem* absumat, 868. à putredine fervet, 990.
- Campanæ* urinatoriæ, (44.)
- Camphora* cadavera servat à putredine, 996.
- Campi Elysi* quid, 743. ubi, *ibid.*
- Cancer* excernitur, 904.
- Cancris* sunt Animæ apparentes, 820. Lapidescentes extra aquam, 1186. Putrefacti lucent, 677. Saxei, 1054. quomodo in Sepulchra veniant, 919. in *Sepulchris* se nutriunt, *ibid.* Subterranei *ibid.*
- Cancrorum* Lapilli vid. *Lapilli concrementum.*
- Candela* ex sevo humano thesauros detegit, (123.)
- Cana* puella, 66.
- Cane rabioso* morfi latrare volunt, pol-
lent sagacitate venatica, 817. *Morsorum* Carne abstinendum, 375. urina figuram illius unde referat, 817.
- Canes* cur à cadaveribus contagiosis ar-
cendi, 375. an Canescant, 62. cur Chi-
rodecarios oderint, 591. Coluntur ab
Ægyptiis, 1017. cur Mortuorum alio-
rum cadavera fugiant, 362. cur in Ra-
biem agantur ante Pestem, 353. Ulu-
lantas an Spectra videant, 114. Do-
mino moriente, procul absentes, an
per Sympathian commoriantur,
(101) cur Lingunt feces infantum,
674. an in Vulneribus crescant, 818.
- Canis* Infantes, 62. Juvenes, 65. pueri,
64. 66. *ab Ortu*, 62. unde, 62. in Pu-
be, *ibid.*
- Canis Antrum*, vid. *Antrum.* Æneus
à Vulcano fabricatus in lapidem mu-
tatur, 1181. Corde exento vocifera-
ratur & progreditur, 467. Rabie per-
citus unde cognoscendus, 884.
- Canitiei* Causa interna quæ, 66. sqq.
Causæ externæ, 72. sqq.
- Canitiem* non admittit atmospheræ pu-
ritas, 71,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Canities unde, 53. 62. 68. an Avibus quoque conveniat, 86. Cessans cessante causa, 66. 68. 74. Ergini, 64. Hæreditaria, 65. an Homini soli competat, 61. an ex Imaginatione, 62. 69. Lumen & splendor, 67. an Morbus pilorum, 74. Naturalis & morbosa, 68. Præcox, 64. Regionalis, 71. unde Senibus, 68. Straminis & fœni differt à pilorum, *ibid.* an Successive inducatur, 63. cur? 64. *Repentina* sine causa, 66. ex levi causa, 66. ex metu & terrore, 69.

Cannabis an Aphrodisiacum, 300. Folia arida ebrietatem conciliant, *ibid.* an Infusione à brutis pilorum loco produci possit, 85. Semen comestum desipere facit, 300.

Canonizandi post mortem miraculis clari sunt, (132.)

Canorum præmature exempla, 65.

Cantat dulcè moriens Semenda, 226.

Cantharide scorta foetum tenellum eji-
ciunt, 299.

Cantharides comestæ an carni splendorem afferant, 700. Priapismum excitant, 299.

Chantaridum pulvere scorta pro philtreis utuntur, *ibid.*

Canum & album differunt, 62.

Canum Figuram cur Sagæ induunt, 128. odorandi vis maxima, 114. Sectionibus an Splenetici fiant Sectores, 346. *Mortuorum* Foetor pestem pellit, 354. Oculis unde imagunculae, 176. *Ululatus* unde, 114. 352. 375. an mortem alicujus prænunciet,

110. 352. conf. *Canes ululantes.*

Capillamentorum crines unde sint, 10.

Capilli quid, 21. *Ægrotorum* & senum cur magis crescant, quam aliorum, 18. Albi, Flavi, Nigri, Ruffi unde, 7. 53. 56. 60. sqq. Breves & longi unde, 31. an in Cadaveribus crescant, sicut muscus super lapidem, 19. Cocti gelatinam profundunt, aut in oleum fatiscunt, 13. sq. Colorem mutant in Cadaveribus, 16. 83. unde, 84. an Crescant in senibus, 274. quid Designent, 4. Equorum an in angves mutantur, 75. 916. an Excrementum, vel Excrementicius vapor, 11. sq. 19. 23. Mortuorum morbo acuto &c. Morbum facile transplantant, 10. an Perennent in Cadaveribus, 4. 14. an Plantæ, 22. Putredini non facile obtemperant, 5. cur? 13. sq. an Stellæ microcosmi, 4. Vitam quam vivant, 20. sq. 23. Vivi & mortui, 9. Vivorum abscissi à mortuorum diff. (85.) conf. *Coma, Crinis, Pilus.* An in Cadaveribus Crescant, 15. unde, 47. Nascantur, 15.

in *Capillis* mortuorum mira, 4.

Capillis occisi cur occisor abstergit gladium, 568. Vis Mineralis magna, 702.

Capillorum Color varius unde, 7. Dignitas, 3. sq. Generatio secundum Veteres, 10. Incrementum an testetur de calore residuo in cadavere, (106.)

Materia, 11. 27. 30. Nutrimentum, 11. 26. 274. *Cultura nimia* (Ggg ggg gg) in

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- in Calvitiem tandem abit, 38. 80.
 Canitiei causa, 72.
Capillos quis Resecet Enocho in Paradiso, 270.
Capillus coruscans comtus, 691. unde, 702. 707. 717.
Capitæ Ægyptiorum cur duriora Persarum, 972. Aperire Principum in conditura non est moris, 1030. Aperiri an venerationis ergo iussum, 972. Flammantia, 689. Germanorum unde olim dura, 972. Piscium fulgentia, 677. 704. Sancti unius multa, (140.)
Capite ablato an & unde quis progredi possit, 461. Vita trunco maneat superstes, 478. 479.
Capiti cur honorum insignia esse volunt, 4.
Capitibus Christi & Sanctorum cur Pictores radios addunt, 680. Humanis ornatum vestibulum, (122.)
Capitis Abscissi motus qualis, 480. Lotionio frequens canitiei causa, 72. Pili cum barbæ pilis non semper conveniunt, 31.
Capitum occisorum apertio nequaquam negligenda, 339.
Caponibus unde cornua, & an sint, 276.
Cappucini Morientes cur non sudant, 502. Stoici censentur Christiani, *ibid.* Sudorem cur difficulter emittunt, *ibid.*
Capra cornu in crure gerens unde, 276.
Caprae Carnes in rogo hominis tostæ an comitiales pellant, (120.) an Respirent per aures (37.) *Saltantes* quid, 708. unde, 708.
Capreoli Perfici, 1119.
Caprimulgi quid, 119. cur sic dicantur, *ibid.* an dentur, 119.
Captivi cur mactati ad sepulchra fortium, 610.
Captivitatis æternæ signum ap. Turcas, 311.
Caput an Amputandum bipalio cadaveribus sonantibus, 135. 139. Crevit cuiusd. Luna crescente, 390. Hominis saxeum effosum, 1054. 1133. Orens svavissime, 630. Parit mulier cum serpente, unde, 912. Pilosum unde, 12. Princeps membrorum, 4. cur Rotundum, *ibid.* Suspensæ separatur anui, unde, 258. Suspensi fulget, 680. Th. Mori cur decoctum, 679. Tumidum post mortem, 165. *Amputatum* magis Floret, 679. an Loqui possit, 182. 463. 483. an Morfu terram petierit, 182. 462. an se Movere possit, 462. 464. Piscis Thalb nec moritur nec coquitur, 473. Sancti cuiusd. cum trunco redunitur, 475. Viperæ post tertium diem mordet, 464. *S. Johannis Bapt.* cur non cum corpore sepultum, 475. Cruentat, 563.
Caramanni toto corpore hirsuti, 34. 37.
Carbones Igniti olla clausi an accensi maneant, 100. juniperi an per annum conservari queant. 99.
Carbonum nigredo unde, 60. 706.
Carbunculus ex nitro lucens, 809.
Cardanus Hieron. Capillitio nigro & crispo nascitur, 48. Ecstasticus voluntarius, (25.) Odoris est varii, 640.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

640. Pactum cum Diabolo habuit, (25.)
- Cardiacorum* cor an incumbustibile, 225. 231.
- Cardialgici* revirescentes, (17.)
- Cardui* terrent milites, 801.
- Carmina* cedro limenda cupresso aservata, 994.
- Carmine* an Foetus in utero retineri possit, 269, Pindarus mortuus celebrat Persephonem, (149.)
- Carne* Hispanorum cur Indi frui noluerunt, 381. sui generis vesci noxium, *ibid.* Humana vesci noxium, *ibid.* *Sagæ* utuntur ad sacra peragenda, 130. in Unguentis Magicis, 129. 875.
- Carnem* à putredine servat clavus cupreus, 979.
- Garnes* Bestiarum an nutrimentum ferant, 382. Capræ in hominis rogo tostæ an pellant morb. comit. (120.) unde Concoctu quædam difficiliores, aliæ faciliores, 394. Fulmine tactorum an venenatæ, 377. an Graves dicendæ, 394. aliæ Graviores aliis, 394. unde 394. 408. Humanas appetunt Dæmones, 103. cur Indurantur sale, 985. quæ Levissimæ, quæ validissimæ, 394. Morticinæ cur in sacris prohibita, 374. Ovium in Gallia cur Rosmarinum redolent, 655. cum Pluvia & Nive ceciderunt, 960. Salitæ cur ponderibus gravantur, 1019. Sanctuarii nunquam foetebant 945. 947. Venenatis vescentium an noxiæ, 379. Veneno, vel venenatis spiculis enectorum an edere liceat, 378. Virorum tantum devorat hyæna, 123. Vituli recentes matati aëris injuriis lacesciti &c. tremunt, 492. *Animalium* cassiâ fistularia pastorum, noxiæ, 380. à lupis jugulatorum cur svaviores, 33. *Contagiosorum* an sine noxa comedantur, 372. sq. quomodo ad esum præparandæ, 373. *Venenatorum* an edere liceat, 378. in medicina adhibentur, 378.
- Carnibus* in putredinem vergentibus nil perniciosius, 373. Putrefactis in propinquo positis an cerevisia corrumpatur, 383.
- Carnis* Vervecinæ esus homines contagio inficit, 373.
- Carnium* cibi ad putredinem disponunt, 871. Esu abstinentes an diu vivant, *ibid.*
- Carnivora* bruta à cadaveribus contagiosis arcenda, 375. unde peste &c. mortua animalia vitant, 376. 377.
- Caro* quid, 936. unde fit, 32. 553. Aprorum in Pamphilia unde venenosa, 380. Bubula quomodo cito percoquenda, 854. Cadaverum brutis carnivioris erepta efficacior ad sagarum usum creditur, 129. Canis rabidi salita an ejusd. morsum sanet, 376. Caprina sudorem reddit graveolentem, 650. Cervina in artocreationibus servata, an in *ὄχεια* cervorum putrescat, 95. 101. 653. unde, 872. Fossilis an detur, 960. Frigida an & unde levior calida, 408. Hominis & Suis per omnia similis, (Ggg ggg gg) 2 (108.)

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- (108.) Infumata unde tam diu durat, 163. Leonina an minus putrescibilis, 853. Leporina fumata unde curat dysenteriam, 588. Lucens splendide in macello, 676. unde, 700. 706. Meteorica imputrescibilis, 960. Ovis à lupo discerpta unde facile putrescat, 853. Pavonum an & unde putredinis expers, 961. sq. Plantæ pedis febricitantis alligata, unde statim putreat, 858. Rabiosi animalis comesta rabididos facit, 375. Suis morbosæ noxia, 373. an è Terra nascatur, 490. 959. Venenatis spiculis enectorum an sapidior, 378. Viva an & cur citius mortuâ exuratur, 232. Ursorum an latebrarum tempore extumescat in vasis, 95, 101. *Ferina* fatigatorum cur aliâ citius putrescat, 254. & Avium putredinis expers, 962.
- Caroli* Burgundici corpus frigore valde intumuit mortuum, 240. V. Imper. Corpus incorruptum, 952.
- Carolus* M. an veneficio adactus cadaver amariæ amare, 261. Sedens sepultus, 448.
- Carotides* ossæ, 1080.
- S. Carpus* suspensus an riserit, 186.
- Cartesius* Platonizans, (84.)
- Cartusiani* monachi unde orti, 182.
- Caruncule* caniformes an in urina hydrophoborum, 817.
- Caryophilli* uno stirpe diversos proferrunt flores, 54. unde, 56.
- Caryophyllum aromaticum* lapideum, 1053. in rene, 1103. unde, 1064.
- Casei* comestio an hæmorrhagiam sistat 594. Formam refert lapis vesicæ caninæ, 1127. Noxa, 1155. cur non Verminant hieme, 934.
- Caseis* putrefactis in propinquo cerevisiæ an ea corrumpatur, 383.
- Caseo* solo vixit Zoroaster XX. annos, 1155.
- Caseus* Bonus quomodo, *ibid.* Dentibus noxius, 205. in Lapidem versus, 1155. Vetustior unde Calculo inserviat, 1152. 1154.
- Casseri* Julius qua ex re mortuus, 346. 348.
- Cassia* fistularia pastorum animalium carnes noxiæ, 380.
- Castæ* virginis genitalia post mortem incorrupta, 958.
- Castaldi* cadaver unde & cur flecti coepit post rigorem, 447.
- Castaneæ* cur fragorem edant carbonibus impositæ, 245.
- Castoreum* cadavera servat incorrupta, 1001.
- Castimonia* servat pulchritudinem puellis puerisque, 145.
- Castor & pollux* quid, 708. unde, 708. an spectra, 794.
- Castorum* capita fulgent, 690.
- Castra* unde sequantur vultures & aquilæ, 352.
- Castratio* salacitatis refrigerium, 294.
- Casu* ab alto revivixere, (18.)
- Catalepsis* est affectus rarus, 438.
- Cataleptici* stant mortui, 435. sq. 438.
- Catehane* manes quid, 135.
- Catena* aurea Jovis, 1209.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- S. Catharina* decollata an lac pro sanguine fuderit, 623. an Oleum stillat, 937. Pontificiorum an unquam fuerit, *ibid.* Sedet, sudat, 502.
- B. Catharina* ungues indies crescunt 273.
- Catti* in ventriculo hominis, 904.
- Catuli* formam referens calculus renis, 1103.
- Cauda* asini in reliquiis sanctorum, (139.)
- Caudæ* animalium abscissæ se movent, 472.
- Caveis* ferreis extincti, 1037.
- Cauteria* cur adhibent medici, 312.
- Cedri* Lignum imputrescibile, servatque à corruptione, 993. Succus defuncta servat, viva corrumpit unde, 996.
- Cedrium* unde, 997.
- è *Cedro* cur Deorum statuæ fabrefactæ, 500.
- Cedrus* triplex, 999.
- Ceilosen* warum stecken sie Dornen auff ihre Gräber, 123.
- Centaurus* fluvius unde foeteat, 648.
- Cephalalgia* remedium, (121.)
- Cephalalgiam* excitant pili canini, 81.
- Vermis, 883. *Calculi* in Auribus, 1090. in *Cerebro*, 1086.
- Cera* cadavera servat incorrupta, 1004.
- Facum sepulchralium an miraculose sanent, 673.
- Ceratum* an hæmagogum, 527.
- Cercopithec*i speciem refert nux indica, 1062.
- Cercopithecus* moschum fragrat, 638.
- Cerebri* defectus an mortem statim afferrat, 479. Odor suavis unde, 644. 666.
- Cerebro* Exempto ranæ statim expirant, 466. 479. Virtus magna mineralis, 702. an *Aër* communicetur per aures &c. 415. Connatus, *ibid.*
- in *Cerebro* an calculus generari possit 1086. 1117.
- Cerebrum* Abundat rem Veneream non exercentibus, 28. unde Album, 964. in Aquam solvitur post mortem, 1014. Cochleas habet, 903. in Cochleas mutatum minutissimas post mortem, 1131. an Crescente Luna augetur, 389. Humanum diversum est à brutorum, 1014. Lucens, 676. Movetur cranio exemptum, 466. 479. an & quomodo per Nares educatur, 1008. 1013. an Nutrimentum capillorum, 28. sq. Passeris contra impotentiam remedium, 382. 588. in Puteis unde diu sine putredine, 965. non facile Putrescit, 911. 964. Rabioso cani mortuo per nares effluit, 192. an Scorpiones in eo nasci possint, 903. an Semen humanum ministret, 28. 146. Siliceum humanum, 1058. an & unde Vermes habeat, 882. Bovis Marmoreum, 1131. Saxeum, 1130. 1183.
- Cerevisia* quid, 1158. an Corruptatur caseis & carnibus in propinquo fitis, 383. 875. Lupulata an calculum gignat, 1158. an Turbetur hordeo florente, 95, 101. *Noxia* Alba cur, 1158. ex Aquis incrustantibus, *ibid.* Focha, vel Fockhan renibus & vesicæ, *ibid.*

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Cerevisia cur funeratorum ossa incoquantur, (121.) Vapores accendi possunt, 716.

Cervæ Abortum non faciunt, unde, 1119. Lapis in vulva unde, 1129. unde Pariant velocissime, 1119. 1129.

Cervi à canibus cur non tanguantur, 832. os de corde an crescente Luna grandius, 389. Priapus utiliter adhibitus in morbis mulierum, (118.) Sanguis cur non statim concrevit, 550. & serpentum Antipathia, 1119.

Cervicapra, 1119.

Cervina caro vid. *caro cervina*.

Cervis os in corde, contra venena, 1078.

Fel deest, 832. an in intestinis, *ibid.*

Cervorum Agmen exercitum fugat, 801. Lacrymæ an lapidescant, 1117.

Cervus tibiam Og ingressus in ea diem oberrat, 281.

Cete corpora post mortem sub aquis rumpuntur, 246. Putrescit facile, 846.

Ceti trucidati genitalia puncturis tentantur, tremunt toto corpore, 493.

Chaomantia quid, 115.

Chamæteres in incantata conspicui, 339.

χαίεις ὠππερ νεγῆς, 164.

Chartis lusoriis ludentes sic conspiciuntur mortui, 437.

Chemica unde odorem habeant, 632.

Chemici in thermis unde non merguntur, 405.

Chemicorum opera circa quod versantur, 1070.

Chernites lapis servat à putredine, 990.

Chilum an juvet bilis, 832. sq.

Chilus an fibras habeat, 552.

Chinenses cur nulla patiuntur effodi metalla, 324.

Chirurgia curatorum, XXCIV.

Chirurgorum observatio in scarificatione, 312.

Chirurgus incaute venas aperiens fugit pestem, 153.

Chloris quæ & unde sic dicta, *ibid.*

Chloron, s. Chlorosis quid, 157. obfuscatur splendorem in Virginibus, 149. unde, *ibid.*

Chorde contrariorum animalium in duobus instrumentis pulsæ rumpuntur, (105.) ex viperæ nervis pulsæ absterrent mulieres, *ibid.* ex intestinis Lupinis pulsæ fugant oves, *ibid.* Vulpinis fugant gallinas, *ibid.*

Christi capiti cur radii appinguntur, 680. Clamor in cruce, 483. Corpus in sepulchro an divinæ personæ conjunctum, (86.) Crucifixi stigmata retulit infans post mortem, 340. Nomen Christiani manibus imprimere solebant, 310. Sudorem sanguineum nonnulli negarunt, 528. Vulnere an fragrantia excelluerint, 628. Sanguis an serosus, crudus aut tenuis fuerit, 529. naturaliter ex latere à morte fluxerit, 567. Sudor sanguineus an naturalis fuerit, 528. verus fuerit, *ibid.*

Christiani nota fervorum fugitivorum notabantur, 311. olim ad sepulchra adorabant, comedebant, baptizabant, S. Cœnam administrabant, 137. Signaculo crucis in Baptismo notantur apud Indos &c. 310.

Chri-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Christianos* Magiæ infirulant Turcæ, 1043.
- Christiernus* Rex Dan. manum sanguine plenam affert ex utero, 533.
- Christophori* M. dens quantus, 210.
- Christus* qua virtute miracula fecit (129. 153.)
- Cibati* unde leviores famelicis, 400.
- Cibi* an calculum gignant, 1155. conf. *Victus*. Sapidissimi sunt corda hominum viventium, 131.
- Cibo* & potui an insint tartaria, 1069. 1073.
- Ciborum* ingluvies unde? (50.) odorem, & saporem reddunt caro, sanguis & urina, (67.) 650. 655.
- Cibos* cur sepulchris apponunt Americani, 127.
- Cibus* conf. *Alimenta*. *Essen*.
- Cibus* an carni afferat Putredinem, 871. Splendorem, 700.
- Cicade* decollatæ canunt, 462. unde, 483.
- Cicatrices* cur pilos protrudunt equis & asinis à morfu lupi inflictæ, 33. an & cur Pilis destituantur, 32.
- Cicatricum* faciei distinctio, XXCI.
- Cicatrix* unde fit, 32. à Ministro divino absit, 88. Nasi omnium maxime deformis, XXCI.
- Ciceres* unde quandoque nulla arte macerari possunt, 1071.
- Cichorium* dulce, natali loco hirsutum hirsutiem Napoli deponit, 38.
- Cicindela* unde nascantur, 717. cur tantum noctu lucent, 719.
- Cicindelarum* lux unde, 717. an ardeat, 689.
- Ciconia* an Autumno in loca calida migret, 1223. Imago resurrectionis, 1222.
- Cicutæ* usus. (16.)
- Cimices* in Calvaria, 992.
- Cinere* Bufonum an hæmorrhagia sistatur, 546. ex Cinere humano, &c. an homo &c. possit per Chimiam produci, 782. sq.
- Cineres* Animalium alia ejusd. speciei reproducunt, 1217. Conjugum poti Symbolum amoris conjugalis (120.) Horologio inserviunt, (ibid.) Humani vitro nobilissimo inserviunt, 975. Plantarum satias alias ejusd. speciei exhibent plantas, 1216. Sagarum curant vulnera ab iisd. illata (118.)
- Cinerum* translationes sanctorum Patrum ab Ethnicis habent, (146.)
- Cinnamomum* siccum demum suaviter olet, 665.
- Cippus* Genutius Cornutus, 277.
- Circulatio* Sanguinis quando incipit (40.) absque Respiratione contingit, (40.) ad Vitam animalis perfecti necessaria, (36.)
- Circulio* vomitu ejicitur, 992.
- Circulum* scit facere natura, 524.
- Cirrhus* villosus trium fere ulnarum ex vulnere capitis, 33.
- Cisites*, 1053.
- Citharistria* Bononiensis cadaver à Diabolo circumductum, 488.
- Citiberbes* an dentur, 38. conf. *Barba*.
- Cladem* urbis vel coenobii Sepulchrum B. Euphemie lapidis pulsu notat, 110.
- Cla.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Clamor Christi in cruce, 483.

Clamore edunt cadavera, 124.

Clamores an audiri possint capite resecto, aut corde extracto, 480. unde, 483.

Clavicula in calculo vesicæ, 1110.

Clavus ex tumba lignea trunco arboris impactus, an eam sterilem reddat, (121.)

Cleopatra cur aspide usa, 338. cur Aspidem brachio non pectori applicuit *ibid.* qua Morte Mortua, *ibid.* Proflibulum s. nunquam Virgo, 652.

Clistere unguinis Cedrini an intestina extrahi possint, 1016.

Cloacarum purgatores cur ægre peste Invadantur, 354.

Clunes cur à coitu subsideant, 147.

Clypei loco Barba, 48.

Clypeus Michaëlis Arch-Ang. (139.)

Coccarum grana, ova vermiculorum, 506.

Cochleæ formam referens Calculus Renis, 1104. 1111. in Cerebro inventæ, 903. unde suaviter olentes, 656. In vesica inventæ, 1111.

Codrus Virgilianus quis, 243.

Cæci mortuis annumerantur, 8. habent sex sensus, 57. quomodo Tactu de colore judicare possint, 57.

Cæcitas an ex Coitu, 148. Plicæ Polonicae abscissionem sequitur, 76.

Cælum cuique rei est in se ipsa, 930. ex Lapidibus est compositum, 1187.

Cæmeteria cur Consecrabantur, 126. Cur non Turgent ab ingestis Cadaveribus, 937. 939.

Cæmeteriis martyrum multum honoris à DEO tributum, 111.

In Cæmeteriis olim Christiani Sacramenta administrabant, 137.

Cæmeteriorum Nitrum ad varios morbos utile, (122.) Terra contagium tegit, (*ibid.*) facilius Putrefacit, quàm pura, 865. unde, 866.

Cæna extemporaneæ, 804.

Cæpæ decrescente Luna crescunt, 388.

Cærano naufrago succurrit Delphinus, (102.)

Cærulei pili an dentur, 51.

Cogitabundus Socrates uno gradu diem & noctem stetit, (21.)

Cogitat vi propria sensitiva humana, (61.)

Cogitationes an longissime à se invicem distantes per sympathiam communicare possint, 94. 101.

Cogito ergo sum, enervatum, (61.)

Cognitio Diabolorum quanta, (156.) Futurorum & præsentium, in dissitis locis contingentium, unde animæ in ecstasi constitutæ, (28.)

Cognomina familiarum Græcis non fuerunt, (125.)

Coiens cum asino Vir an Petrefactus, 1199.

Coitu totum corpus intumescit, 146.

In Coitu sudor sanguineus provenit, 516.

Coitus Medetur morbis pituitosis, 150. Noxius maxime cum uxore infecta, 366. Præmaturus longævitati noxius, 214. Purgantia urgent, 297. à Purgantibus exercitatus, male cedit,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- dit, 297. cum Sagis à Satana exercetur à Satana cadavere assumpto, 487. cum *Mortuis* Innoxius, 363. Abominabilis, 260. 366. graviter à DEO punitus, 366. puniendus, 261.
- Colica* flatulenta quanta potestate, 237.
- Collum* an à primo coitu intumescat, 145.
- Color* pennarum varius unde avium, 55. XXCVI. Vividus cadaveris unde, 159. An Sanctitatis documentum, 159. 162. *Capillorum* mutatur in cadaveribus, 16. XXCIII. *Varius* unde, 7. 52. 56. ut plantarum, 50.
- Colorem* Morte non Mutantia cadavera, 158. seq. Viridem aureum cœruleum cur non admittunt quadrupedia, 50.
- Colores* quid, 57. Cujusvis rei unde, 56. Diversi animarum unde, 747. Floribus inducendi modi, 57. Sva- ves qui, 52. Tactu judicans, 57.
- Coloris Pilorum mutatio*, in Album unde, 33. Embryonis in utero mortui unde, XXCVI. Plantæ in die mutatio varia, 54.
- Columba* specie apparent animæ, 758.
- Columbam* referens lapis, 1053.
- Columbarum* pennæ versicolores unde, 58.
- Columbino* stercore domus conflagra- tur, 445. unde, 714.
- Columbinus* fimus an à peste tueatur, 354.
- Coma* Germanorum olim rutila, 6. cur? 7. Longissima reperitur in In- dis Insulæ Formosæ, 47.
- Comæ* Ambrosiæ, 636.
- Comedebant*, olim Christiani ad sepul- chra, 137.
- Comedendo* non saturantur Gulonis pelle induti, (101.)
- Cometæ* an animæ Illustrum, 766. 769. Ethnicis fuere Dii, 767.
- Comitialis morbus* an Pellatur carne ca- præ in rogo hominis tosta, (120.) Sanetur carne feræ ferro homicidæ interfectæ, (*ibid.*)
- Commodus* Imperat. flagitiosus, 290.
- Conceptio* an statim post coitum con- tingat, 878. Tubaria, 1195.
- Conchæ* in marmore, 1142.
- Conchilia* an cum Luna crescant & de- crescant, 388. unde odoramenta re- sipit, 655. Testacea unde, 1155.
- Conchiliis* nutritus porcus axungiam sapit, 67.
- Concio* funeb. LXI, annos mortuo ha- bita, 954.
- Conciones* non habendæ in templis ubi sepultura pestiferorum, 365.
- Conclavia* cur à Lunæ splendore muni- enda, 861.
- Concoctionem* an bilis juvet primam, 833. an calor magis, quàm acida adjuvent, 713.
- Conditura Cadaverum* an Ars, 1015. unde Ægyptiis nota, 1018. Bilsi, 986. 1032. Blancardiana minus sumtuosa, 1034. Brutorum cur in- stituta, 1047. Clauderiana an cum Bilsiana componenda, 1034. De- scribentes, 992. sine Evisceratione & sectione, quomodo, 987. Hernii (Hhh hhh hh) Bil-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Bilfiana* melior, 1033. Inservit usui Politico, 1036. an olim Romæ nota, 974. Sale facta, 982. sumtuosior unde sumitur, 978. Salina an ea conservet, 987. Stenoniana an Bilfianæ præferenda, 1034. Turcarum & Ægyptiorum Regum, Nobil. &c. ex quibus constet, 997. 1008. Veterum cur instituta, 1035. *Ægyptiorum* quando desit, 1019. cur? 1041. quanti constitit, 1009. 1013. quomodo fiat, 1008. *Christianorum* cur desit, 1024. cur instituitur, 1036. quam diu duret, 1039. unde, 1024. *Judeorum* & *Ægyptiorum* diff. 1020. cur facta, *ibid.* quomodo, *ibid.* unde, *ibid.* *Magnatum Nostratum suscipienda* quando, 1030. quomodo, 1029. ubi, 1031. *quibus Instrumentis*, 1028. *Medicamentis*, 1029.
- Condituram Cadaverum* Contemnentes Monarchæ, 1041. *Cur instituerunt Ægyptii*, 738. 1018. 1035. Veteres, 1035.
- Conjugium* serum servit longævitati, 215.
- Conscientia* mala maxime terret, 605.
- Constellationes* an aliquid ad miracula conferant, (153.)
- Constrictio* Spasmodica uteri partum remoratur, 268.
- Consummatum est*: Sacerdotem facit ecstaticum, (22.)
- Contagia* an è Cadavere, aut pennis ejusd. contrahatur, 359. 364. 366. 368. pestifero enecti, revivixerunt, (17.)
- Contagiosa* ubi sepelienda, 372. an sint *Cadavera* morte violenta extinctorum, 346. morbo maligno enecta, 363. quando sepelienda, 364. 372.
- Contagiosis* morbis aër respiratori fit inidoneus, (50.) 346.
- Contagiosorum* Conversatio cum vivis, an noxia, 363. 371. *brutorum carnes* an innoxie comedantur, 372. quomodo præparandæ, 172.
- Contagium* quid, 342. sq. à Brutis incipit, 374. an Desinat Sarcophago deglutienti truncato, 117. an Detur, 342. an Majus à vivis quam mortuis, 368. Mumiale non omnem labem animalium carni abstergit, 374. Noxium magis morientibus, quam mortuis assistentibus, 370. Phihiseos an non-ens, 342. Terra cœmiteriorum tegitur, (122.) 365. Triplex quid, 345. conf. *Pestes*.
- Contemplativi* aliquando sine respiratione vixerunt, (19.)
- Continentiæ* medicamenta petens contraria capit, 298.
- Contumeliam* Patris defuncti vindicat filius, 582.
- Convivia* Ægyptiorum præsentibus mortuis, 1036.
- Convulsiones* ante mortem putredinem promovent, 873.
- Cor* S. Augustini altari impositum movetur ad S.S. Trinit. hymnum, 486. an à Calculis immune, 1094. 1118. an Calidum natura, aut unde, 427. cur è Carne, 224. an Cremari possit, 219. 221. 232. non Crematur vene-

INDEX IV. RERUM ET VERBOURM.

veneno interfecti, 191. 225. 231.
unde Crematur difficulter, 221. 231.
972. an Crescat, 216. 219. quan-
tum Crescat per annum, 213. quan-
do Decrescere incipiat, 213. an Do-
lore affligatur, 224. Exemptum diu-
tissime vivit, 467. Exsiccatum diu
durat, nec tuto in medicina adhibe-
tur, 978. an Hirsutum inveniat, 41.
unde, 45. Hominis Sani illaeso
corpore ab aliis devoratur, 130. 223.
quando Incipit, (40.) Infantum
cur excindant & comedant, 128.
Innocentis cremari non potuit, 219.
unde, 221. Insectorum quomodo
comparatum, 481. Lapideum in
cervo, 1118. an Loqui possit capite
amputato, 183. eo Minus, quo
pingvius brutum, 132. Motus ini-
tium tum sibi, tum aliis, 467. Opi-
mum incredibiliter, 223. in homi-
ne an Rumpi possit, 256. cur Sacri-
ficiis quandoque defuit, 132. 223.
Salamandræ an ab igne defendat,
229. Salmonis exsectum diutius vi-
vit omnium animalium cordibus,
468. Saltat eviscerati in igne, unde,
493. Senis & Infantis an idem pon-
dere, 213. Serpentem aluit, 911.
Silens, 468. Vituli recens mactati
frustulatim dissectum, quavis parti-
cula salit, 474. per Sputum an rejici
possit, 219. qualis Substantiæ, 224.
Triplici sinu, tripl. ventriculo, *διπο-
ρυφόν*, biceps, mucrone bifidum,
217. an Vermes habeat, 886. an Vi-
vens primum, & ultimum moriens,

179. 432. 484. Vivi an putrescere
possit & tabescere, 218. 849. *Ex-
positum* Angvillarum pullum imita-
tur, 468. Viperae 50. horas vivum
servatum, 468. *Movetur* loco à ven-
triculo, 494. plurimis horis post
decollationem, 266. 466.
Corallius lapis vid. *Lapis Corallius*.
Rothe Corallen vertreiben die Specht,
780.
Corallia Mollia cur, 1186.
Coralliorum cortex quid, *ibid*.
Corallis similes calculi, 1103.
Corallium unde, 185. an planta extra
mare lapidescens, *ibid*.
Corda Brutorum ossa continentia,
1078. *Hominum* Bina in uno corpo-
re, 217. Magis cibi sapidissimi, 131.
an Ossa habeant, 1079.
Corde vulnerato an vita statim abeat,
469. *Extincto* an Bruta supervivere
possunt, 465. 467. Homines
supervivere possunt, 465. 479. Pre-
ces quis proferre queat, 465. 480.
Cordi an Pulmo aërem præparet, 414.
Cordibus parvis animalia sunt salacissi-
ma, 293.
Cordis Auriculæ an ultimum moriens,
484. Contenta quæ, 224. Decre-
mentum an morrem acceleret, 212.
Exempti & dissecti Motus quales, vel
unde, 481. Incrementum an vitæ
longævitati inserviant, 212. Magni-
tudo inusitata, 217. unde, 218. Mo-
tus successive quomodo desinat, 485.
Pondus quantum, 213. 217. Situs,
221. Tabes quomodo sanari pos-
(Hhh hhh hh) 2 sit,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- fit, 132. Typum referens calculus in Renibus, 1103. Valvulae osseae, 1081. Vermis an & quid sit, 885. *Crux* Bovini pro cervino venditur, 1078. Cervini est maximi in morbis, *ib.*
- Coriarii* peste cur non invadantur, 354. *Corii* humani praeparationem exsiccatio juvat, 978.
- Corium* humanum Scythis pro amiculo est, 115.
- Cornicis* & noctuae Sanguis non potest misceri, (103.) Putrescentis foetor convocat mures araneos in tota domo, 351.
- Corniculae* cur loca peste infecta relinquunt, 352.
- Cornu* Cervinum an Sanguinem stillare possit, 508. unde, 513. in Crure, &c. quid, 277. in Dorso, genu, calcaneo virorum, 278. è Latere ovis, in abscessibus quid, 277. in Pede vervecis cum gyro, in crure caprae unde, 276. Supra Zygoma, in palpebris mulierum, 278.
- Cornua* unde, 208. Arborea, 277. an Augeantur secundum omnes dimensiones, 271. unde Caponibus in capite & pedibus, 276. Cervi dicuntur calvariae frutices, 277. Cervorum suspenfa malo omine Sanguinem sudant, 508. 533. ut viscus ex arboribus crescunt, 280. cujus Naturae, 280. ex Oculis mortuo, 278. unde, 278. In Pede vaccae unde, 276. an Plantae, 23. an Radices habeant, 280. quomodo sangvi-
- nent, 513. Unicornu, an ex dente Elephantino ficta, 285. *Bubula* & *Vervicina* an radices in terra agant, 279. an transplantari possint, 276.
- Cornuta* gallinae an dentur, 276. Mulieres, 278.
- Cornuti* galli unde, 276. Viri, 277.
- Cornutorum* hominum exempla, 277.
- Coronas* cur cadaveribus imposuerunt, 992.
- Corpora* defuncta an praestent viventibus pondere, 395. unde 396. 398. 420. Deorum celsiora humanis, 757. Dormientia an vigilantibus graviora, 395. Fulminatorum an leviant, 422. Heroum Sardorum incorruptibilia unde, 959. Impiorum in sepulchris mordentur à serpentibus septicipitibus, 125. Inhumata aëri pestem communicant, 346. Mistra an ex Aqua, 1140. Mutilorum an eadem numero resurgent, 1238. Naturalia quadruplicia, (62.) Puerorum an in morbis crescant, 440. Salita valde durabilia, 1038. Sancti unius innumera, (140.) non omnia sunt Sanctorum, quae miracula faciunt, (144.) Suspendorum cur non in patibulo relinquenda, (112.) *Humana* unde Lapidescant, 1196. *Humana* *divisa* an Reduniri possint, 474. Vivere queant, 472. *Mortuorum* Animalium an arte reviviscere possint, 491. an Redeant sine animabus, 778. unde ad Relictos redeant, 135. *Sanctorum* eandem quam animae eorum habent potestatem, (138.) unde *Miracula*

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- racula faciant, (151.) modo Ponderosiora, modo leviora solito, 422. *Viva*, an *Mortuis* graviora, 420. *Mortuis* alligare ad supplicium, quis excogitavit? 870.
- Corporeitatis* forma quid? (89.)
- Corporis* & *Animæ* vinculum quod, (57.) *Detruncati* motus qualis? 480. Forma physica nulla datur, (89.) *Habitus* *Tiberio Cæs.* pudori fuit in senectute, 151. *Levitas* unde, 396. sq. 416. *Nostri* parti cuique sua lux inhærens, 695. *Pars* una an *emori* possit salvo corpore reliquo. (68.) *Pondus* modo crescit, modo decrescit, 385. *Gravitas* unde, 398. 407. 416. an à bile, 407.
- Corporum* *Humanorum* diversum pondus diversis temporibus unde, 388. *Moleculæ* an in fluido integre vagari possint, 102. *Motio* unde, 1236. *Princeps* cur *Satanas*, 126.
- Corpus* *Alexandri M.* terram reddit felicem, (145.) *S. Amandi* post *CLII.* annos cruentans, 561. an *Animam*, aut *anima* corpus in morte relinquat, (82.) *Balneo* impositum facile non descendit, 387. *Humatum* an post *C.* annos cruentet, 596. *Jejunum* grave unde, 440. *JESU* an fragrantissimum, 634. unde *Insecta* habent, 929. unde *Levius* sentitur à somno nocturno, 400. *Naturale*, s. mortuum an à vivente diff. (86.) *Oc- cisi* an causa cruentationis occisore præsentem, 586. *Occisum* inservit usui medico, non mortuum, (85. 112.)
1027. *Omne* tangibile an ex aqua & in aquam resolvatur, 937. *Resurgenti- um* quale erit, 1238. 1242. *Sacra- mentale* an *fidereum*, 778. 780. *Semiputridum* an cruentet, 596. non *Sentit*, (106.) unde *servetur* à putre- dine, 829. an *Solum* resurget, 1237. *Totum* an *mori* possit, superstitie membro uno vivo, (69.) *Vivum* unde non putrescit, 984. *CHRISTI* an cadaver dici possit, 945. an & unde omnis corruptionis expers fuit, *ibid.* in sepulchro an personæ divinæ conjunctum fuit, (86.) *Hominis* duplex, 778. 780. unde, 779. *Viven- tis* differt à mortui, (84.) *Humanum* an sine *Anima* omnes corporeos motus edere possit? (27.) totum est pilosum, 33. an recte in *IV.* aut *XXXVI.* partes dividatur, 1017. an *Petrefactioni* aptum, 1067. *Petrefa- ctum*, 1133. *Scintillans*, 689. *Idem* numero an aliquando resurget, (77. 86.) 1206. 1237. necesse ut resurgat, 1238. *Mortuum* audit &c. sentit, (92. 94.) 586. an *Satan* assumere & cir- cumducere possit; 487. *Sidereum hominis* quid, 779. an detur, 781. an moriatur, 780. quotuplex, 994.
- Corruptio* unde 932. *Fermentationis* species, 839. *Virginis* an naribus fis- silibus indicetur, 149. *Unius* an al- terius generatio, (90.) *Cadaveris* quando incipiat, 359. quomodo contingat, 332.
- Corruptionis* & *Generationis* idem (Hh h hhh hh) 3 tem-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- tempus & modum natura servat, 332. Gradus, 936.
- Corvi** albi, 71. cur suspensorum oculos petant, 177. specie apparent animæ, 758.
- Coruscationes** metallicæ unde, 795.
- Corybantes** qui, 173.
- Costæ** saxæ, 1056.
- Cotes** ex alno, 1159.
- Coturnices** unde olim mensas damnarint, 380. cur Phœnices Herculi sacrificant, 1235.
- Crabrones** unde, 919. cur à Cadaveribus contagiosis arcendi, 375. &c. præsentit homo à venenato animali demorsus, 377.
- Crania** pro poculis adhibita, (122.)
- Cranii** pars una, an alteri prævaleat, (116.) Vires in febribus, (117.) Usus an contra epilepsiam, 383.
- Cranium** Adamantinum, 1133. Apertum etiam in adultis repertum, 1076.
- Capax** plurium frumenti modiorum, 282. an Loqui possit, 183. in Mare panis lignumque, 1133. Medicinæ valde inservit, (116.) Rumpitur peste, 255. Saxeum, 1054. 1133. Virtutem mineralem habet, 702.
- Crato** Joh. quis, ejusque suspirium de morbis, (134.)
- Creatura** Imperfectæ an Satyri, 34. Mediæ an dentur, 791.
- Crepatura** vid. Ruptura.
- Crepida** Hannæ, 139.
- Crepitus** Ventris unde 711. an Fulguris instar, 712. unde contingat Mortuis, 459. conf. *Flatus intestinalium*
- Creta** podagrica unde, 1163. quomodo in Juncturis gignatur, 1085. à Putredine servat cadavera, 990.
- Cribrum** affertur penis alicujus, ipsique restituitur ablatus, 307.
- Crines** in Aposternatibus an à Magiæ induci, 40. 73. an Crescant tantum innocenter occisis, 17. Flavi cur suat incolis plagæ glacialis, 7. an Quisquilæ & glumæ animantis, 23. à Vermibus consumuntur, 898. Breves cur magis durant quam longi, 31. & Longi unde, 31. *Capillamentis inservientes* è mortuorum cadaveribus, 10. è locis pudendis *ibid.* Conf. *Pili. Capilli.*
- Crinones**, s. Cridones quid? 898.
- Croci** usus nimius in partu difficili tingit foetum, 334.
- Crocodili** ab Ægyptiis coluntur, 1017. Calculi febris quartanæ remedium, 1126. 1129. Corde exempto sunt maxime vivaces, 465. *Moschum redolent*, 639, unde, 655.
- Crocodylorum** multitudo an aërem inficiat, 353.
- Crocodylus** sale conditus & sepultus, 1047.
- la Crotta** di cani, 1228.
- Cruce** notatus fulminatus, 325.
- Crucem** Auream à nativitate gestat Joh. Frid. Elect. Sax. 313. & Leonem argenteos fodinæ Rudolphopolitanæ prodidit, 1061. Rubram ostendit à nativitate Gustavus, Rex Svec. 313.
- Cruces** Apparent in baptizatorum Judæorum vestibus &c. 332. in Cadaveribus malum portendunt, *ibid.*
- Varias

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Varias variis in partibus exhibet pu-
ellapost tensionem, 313. *CHRISTI*
Sudarunt lacrymis, 497. Frustra in-
numera, (140.) *Cruentant* 508. Dia-
boli dolo, 575.

*Cruciatu*s calculi vesicæ maximus, 1106.

Cruciforme os in Liene, 1080.

Cruciformis calculus in Rene, 1103.

Crucis signaculum olim in fronte gere-
bant Christiani, 310.

Cruentatio Ædium an signum ibi injuste
interfectorum, 563. Arborum signū
injuste ibi occisorum & occultato-
rum, 564. *Cadaveris* Amicis acce-
dentibus, 593. quando contingat, 596.
an contingat præsentem occisore, 592.
596. 601. 614. 619. an Homicidæ
præsentis indicium, 592. sq. 595. an
Innocentiæ Signum, 562. an San-
ctitatem indicet, 561. an Justitiæ in-
serviat, 603. *Cadaverum* unde, 540.
592. *Occisore præsentem contingens*
quomodo, 597. quibus *Cadaveri-*
bus, 558. 597. de Calore residuo te-
statur, (106.) an à DEO, 574. 602.
an miraculum, 602. quibus parti-
bus, 596. an ad Torturam sufficiat,
621. unde, 573. 582. 587. sq. 619. cur
non semper, 574. conf. *Hæmorrh-*
gia, *Stillicidium sanguinis*. *Suspen-*
sorum unde, 531. an innocentiae si-
gnum, *ibid.*

Cruentatione cadaverum an licet occi-
sorem inquirere, 599. 601. 620.

Cruentationem cadaveris an aër ambi-
ens juvet, 540.

Cruentationes Cadaverum an præsen-

tiam homicidæ designent, 565. sq.

Narium corporis communes, 541.

Cruentationis *jus* cur à quibusdam in-
troducitur, 621. Conf. *Baar-Recht*.

Cruor & Sanguis quomodo differunt,
397. conf. Sanguis.

Crum Saxea, 1056.

Crus Lapideum quasi, 1133. Muro in-
sertum maximos reliquo vivo cor-
pori dolores causatur, 92. Sanguine
fluit, 523.

Cruis cordis Bovini pro cervino ven-
ditur, 1078. Cervini magni fit con-
tra venena, *ibid.*

Cryptæ subterraneæ Ægyptiorum,
1009. 1012.

Crystallina duritie & splendore calculus
vesicæ. 1109.

Crystallus Pyritidis loco, 1149. Solubi-
lis, 1154. unde fit, 1148. dicitur, *ibid.*

Cubiculum pervagans ignis quid signi-
ficet, 723.

Cubiti lapidicondi, 1084.

Cucumeres agrestes noxii, 380.

Cucumeris interiora absque dissec-
tione devorat Arabs, 131.

Cuitri aciem unde pepones remittant,
441.

Cultum divinum contemnens phithri-
as perit, 894.

Cumini fumus pallorem conciliat,
162.

Caminum sativum bibitum illitumve
cutis calorem vertit in pallorem,
ibid.

Cumis rescissa cur oleum fugiat, aquam
appetat, 476.

Cuni-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Cunigunda de Dœrstad nomen JESU
embryoni impressit, 313.

Cuntii figuram induit Diabolus, 126.
128.

Cupido & *Venus* in oculis habitant,
147.

Cupressi Lignum an à putredine servet,
994. cur in sepulchris constitutæ,
814. Succus servat cadavera ne pu-
treant, 997.

Cupreus clavus carni infixus à putre-
dine servat, 979. *Sarcophagus* cur
à nonnullis adhibetur, 981.

Curâ cani, 66. 71.

Cura mutat hominis faciem, 152.

Caratores funeris Ægyptiaci, 1013.

Cutanei Lapidés, 1082.

Cute humana fenestræ parantur, 521.

Cutis an Causa pilorum versicolorum,
52. in Cicatricibus an cutis, 22. E-
pimenidis an literis distincta fuerit,
313. cum Glandulis & poris an ge-
nuinus pilorum ager, 30. Pingitur
varie & notatur à gentilibus, 309.
Pori unde laxantur, 520. Raritas an
ad sudorem sanguineum conferat,
ibid. ad Siccitatem prona pilis lu-
xuriat, 31. *Durities* unde, 441. stu-
piditatis argumentum, 440. *Huma-
na* Ocreis inservit, (116.) Præparan-
da quomodo, (116.) 1038. Conf. *Co-
rium*.

Cuttenberga unde nomen sortita, 1061.

Cymbalorum sonitus auditur in sepul-
chro Liparæ, 109.

Cynanche Judæis maxime familiaris,
249. an Judas laboravit, *ibid.*

Cyrus formosissimus celebratur, 88.
Naso adunco ornatus, XXCII.

D.

D. T. Simplutearei, (124.)
Dactyli, conchæ lucentes, 704.
720.

Dæmon an Cadavera assumere & mo-
vere possit, 443. 487. 777. 956. Car-
nem appetit humanam, 130. unde
Gravis, 391. an & quomodo ab Igne
suos defendere possit, 220. an *Levis*,
391. cur Mulieribus utitur ad exer-
cendam magiam, 133. est *Sarcopha-
gus*, 127. cur Sonum in sepulchris,
quasi cadavera manderent, edit, 132.
sq. conf. *Diabolus Satan*. *Ubera* Pu-
erperarum succulentiora infestat,
128. *Vaccarum* fugit sub *Cuntii* spe-
ctrio, *ibid.*

Dæmones quid, 732. an ἀγγέλων κα-
κοί, mites & immites, 121. Agunt &
patiuntur, 733. an Animæ fiant, 760.
778. Aureum genus hominum, 694.
an Corpori, 732. unde *Creati*, 733.
an Divinum quid possint in miracu-
lis ostentare (155.) Fugant Sancto-
rum reliquæ (133.) Fugantur fœ-
tore, alliciuntur svaveolentia, 733.
Fugat terra S. Hierosolymis allata,
(133.) an Fuget *Hypericum*, 673. Gi-
gnunt, nascuntur, & intereunt, 732.
Gladio à sepulchris abarcentur, 112.
Hippocrates non admisit, (134.)
Homines mutasse dicuntur in statu-
as saxeas, 1181. Notitiam multam in
naturalibus habent, (156.) cur Nu-
tri-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

triantur à quibusdam, 733. Nutri-
untur, odorant, *ibid.* an Phænome-
norum in aëre autores, 794. an Phy-
fica consideret, 730. Rugiunt ad se-
pulchrum Elisæi & Joh. Bapt. (133.)
cur Sale fugantur, 982. cur Sonos &
strepitus excitant tempore pestis,
115.

Demonibus an Miracula attribuenda,
(154.) 603. *Potestas Magna* an & cur
in cœmeteriis, 112. est tempore pestis,
eam propagandi, 127.

Demonum Copia maxima circa sepul-
chrum Jannis & Jambriis, 112. Nu-
merus, 1017. Potentia quanta, (156.
sq.) Scientia an adhuc integra, (155.)
133.

Dama deest Fel, 832.

Damarum Sanguis an coagulet, 550.
stercus an fimus Ambrarum avis,
657.

Δαμάκη quid, 117.

Decollati Ambulantes, 461. Stantes,
432.

Decollatis an Ratio supersit, 478. cur
Vibices nullæ, 329. an Vita adhuc
superstes, 478.

Decollatorum Corpora an flaccida, 432.
Mors cur *κατὰ γὰρ* dicitur, 180.

Deformes in formosos mutantur, 144.

Deformis unde quis dicatur, 88.

Deformitas unde, 151.

Defuncti cur dicuntur mortui, 1044.

Deleteria an contagiosa sagarum, 141.

Delicate vivens misere moritur, 870.

Delphinis non sunt bronchiæ, (48.)

Delphinus Hominum amans, (102. 108.)

Maris sus dicitur, (108.)

Δημήτρης & *ἡ δὲ Δημήτρα*, (8.)

Democritus quamdiu vixit, 348.

Dens Apri pondo duodecim, 210. Au-
reus an verus pueris, 206. Cadaveris
alios dentes solo attactu excidere
cogit, 211. Christophori M. quantus,
210.

Dentalis lapis unde, 204.

Dentati Infantes nascuntur unde, 196.
cur non statim, *ibid.*

Dente nondum genito hominem Eth-
nici non cremabant, 211. 964.

Dentes an Adam habuit ante lapsum,
1242. Ægyptiorum nec cariem senti-
unt, nec dolent unde, 199. an ab Aë-
re lœdantur, *ibid.* an Animalium fa-
cile putrescant, *ibid.* Apri adeo fer-
vent, ut adurant capillos, 201. 686.

Aprorum & Elephantorum, 210. cur
Borealibus Australes nitidiores ha-
bent, 199. Cadunt herbâ e cœme-
terio comestâ, (122.) cur Corrum-
pantur in viventibus facile, 204. an
Crescant, 195. quam diu Crescant,
ibid. an Decrepitis creverint, 197.

Diis sacri unde, 204. quamdiu Du-
rent, 200. unde 201. Equi marini an
hæmorrhagiam sistant, 546. Equo-
rum nitidiores, quo antiquiores,
202. Excidentes octuagenario novi
redeunt, 74. Extrahere sine Regis
venia Turcis non licuit, 204. Ferrei
Electoris Brandeb. Frid. II. 209. an
Formentur in utero cum ceteris os-
sibus, 196. Gigantini qui monstran-
tur, an veri, 211. 282. 1055. Homi-
num & brutorum an diff. 285. an
Ignibus invicti, 201. 229. 231. sq. eni-

(Iii iii ii)

tun-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- tuntur Infantibus dentatione gravissima mortuis, 209. unde, 210. an Lapidés animales, 195. an Lapidés suos habeant, 1092. 1126. an ad Manducationem tantum sint, 199. an Medulla gaudeant, 198. Metallici, Adamantini, 209. Nigri unde, 204. 205. an Ossa sint, 194 199. & Ossa quantum differant, 202. cur Parvulis excidunt, 196. an Perennent omnes, 202. an Periosteó destituantur, 197. Putridi unde, 205. Refarciti an radices agant, 209. Resecti firmiores crescunt, 201. antiqui pro Resurrectionis futuræ seminario putarunt, 202. Saxei, 1054. unde, 1064. an sentiant, 195. cur Terræ mandarunt gentes sollicitæ, 203. an in Vegetabilem numerum recipiendi, 199. an Verminent, 884. cur Verminent in vivis, nec mortuis, 885. Viperæ an venenati, 378. *Aurei* Arte comparantur, 209. an Naturales, 206. in *Brutis*, 208. unde, *ib.* *Monströse Magnitudinis*, 210. 282. unde, *ib.* an hominum aut brutorum, 285.
- Dentibus* Abundantes unde *μακρόβιοι*, 203. Anterioribus lupi excipiunt globulos pyrios, 198. Carens à natiuitate LX. annorum mulier, 203. Ignis à ligno excutitur, 198. 201. Infans natus, 38. 196. Oscula mortuis data obsunt, 361. Saccharata maximè noxia, 204. Spelunca ornata, 1054. an Viperarum genus differat, 337.
- Dentium* Ætates quæ, 202. Differentia brutorum & hominum unde constat, 285. Durities unde, 198. Jacturam cur Onirocritici de morte amici interpretantur, 204. Loco pili reperiuntur, 41. Materia, 198. 1081. Multitudo, 200. 1054. Noxa, 204. Stupori quid medetur, 205. Usus an discrepet ab ossium, 199.
- Deorum* corpora an celsiora humanis, 757.
- Dependentia* & similitudo corporis & animæ unio est, (59.)
- Depressio* sub aquam quid? 387.
- Desipere* facit semen cannabís comestum, 300.
- Deucalion* quomodo ex lapidibus homines Produxerit, 1065.
- DEUM* esse omnes credunt gentiles, 1209.
- DEUS* an Creat adhuc quædam de novo, (66.) an causa Cruentationis cadaverum præsenté occisore, 574. 602. Empedocles Agrigent. haberi vult, (32.) in Extis quomodo spirat, 486. Generationis, 288. cur Homicidam non semper cadaveris cruentatione detegat, 574. an Hominem ex lapide & v. v. facere possit, 1198. Invisibilis visibilia operatur, (129.) an Loqui possit, 509. Loquitur factis, sicut homines verbis (131.) Miraculorum causa solus, (157.) Morbos immittit, (135.) Natura quomodo in miraculis utatur, (155.) Naturæ humanæ nihil simile habet, 509. an Omnipotens vid. *Omnipotentia*.
- Dextra* cur avtochiria mortui abscissa, 572.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

572. Munifici post mortem incorrupta, 957.
- Dextram* moribundo danti apparet anima mortui, 821.
- Diaboli* obsessione an corpora leviora reddantur, 391.
- Diabolus* Angelis apparenter similia facit, (158.) an Causa, quod Cadaver occisore præsente cruentet, 574. an diu Cineri datos producere possit, 488. quomodo Coitum cum Sagis exerceat, 487. Creaturarum miserimus, (156.) DEI Simia, 344. 393. 489. an Gallicinium reformidet, 754. an Judam diruperit, 251. an Loquelam conciliare possit brutis inanimatis & cadaveribus, 184. cur non Mergi finit sagas, 405. Mira facit non Miracula, (157.) an Mortuos resuscitare queat, 488. Operari potest aliquid non nisi per sagas &c. (156.) Physicus consummatus, 133. in Porci figura sæpe apparet, 126. Tympaniticis vivos terret, 237. *Fætores* an post se relinquat, 635. 654. secum trahat, 655. conf. *Demon. Satanæ*.
- Diaria* medica magni æstimantur, 356.
- Die* Dominica nati an præ cæteris spectra videant, 821.
- Digitorum* Complicatione an foetus in utero retardetur, 269. Extremitates produnt lapillos, 1085. Vermis an & quid, 899.
- Digitos* Imponere vulneri cur homicidæ jubentur se purgaturi, 541. 572.
- Infantium præmature editorum accendunt latrones, (122.) Pedum & manuum refrigeratos multoties intercidisse constat, 97.
- Digitum* Hominis mortui secum gestum fugiunt pediculi & pulices, (118.) Romani cur mortuis absciderunt, 571.
- Digitus* annularis an nervulum habeat à corde, 1017. Index fluxit sanguine, 522. Joh. Bapt. incorruptus, 957. Minimus sanguine fluit, unde, 522. 525.
- Dii* in Extis quomodo salierint, 487. Inferorum cur solem fugiunt, 753. Simulacra dicuntur, 755. *Gentilium* sunt Bruta & plantæ quoque, 1210. an Dii, *ibid.* an tot, quot antiqui numerarunt, *ibid.* Utriusque generis participationem habere creditum, 39.
- Dii* *Ethnici* tribuerunt Odores bonos, 636. Potentiam summam, non omnipotentiam, 1209. Versionem hominum in lapides, 1181.
- Diocletiani* corpus & lingua à vermibus erosa, 884.
- S. Dionysius* Areopagita caput ablatum tulit duo milliaria, unde, 461. Litem Veneream concitavit, (136.)
- Dioptrica* artificia visum decipiunt, 879.
- DIS FRUGE ET MOLA SALSA SUPPLICANT** unde, 982.
- Distantia* qualis requiritur, ne visus decipiat, 796.
- Divina* cur non cognoscimus, 509.
- Divinitatis* alicujus præsentis omen an odor suavis, 635. 640.
- (Iii iii ii) 2   *Divi-*

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Divinum* quid aliquando in morbis latet, (134.)
- Doctrinae* veritas an ex miraculis probanda, (132.)
- Dolor* capitis, vid. *Cephalalgia. Hemisphæria*. an *Pilis* competat, 83.
- Dolore* suppresso crepant homines, 255.
- Dolorem* Membro abscisso illatum an corpus reliquum vivum sentiat, 92. an Mortui sentiant, (92.) Ventrīs cohibet potatio ossium humanorum, (116.)
- Doloris* efficiens primarium vita, 232.
- Domos* ruinosas an sorices & glires deserant, 442.
- S. Dominici* cadaver incorruptum repertum, 950.
- S. Dominicus* stans mortuus, 434.
- Domus* Æternæ cur dicuntur sepulchra, 1202. Non habitata cadaver dicitur, (9.) an Sale exciso constitutæ, 1173. conf. *Ædes*.
- Dormiendo* Galenus peregrinatur, (25.)
- Dormiens* puer LVII. annos revivixit, (13. sq.)
- Dormientes* an Fulmine necentur, 178. Heroës in Sardinia, (15.) in speluncis odoriferis revelationibus instruuntur, (143.) in umbra Aquapi unde intumescant, 241. *Septem* Ecstatici fuerunt, (19.) *Thuronenses* an excitati, (13. sq.)
- Dormienti* an Anima egrediatur, (26.) 758.
- Dormientibus* hiantibus an serpentes sese ingerant, 934.
- Dormientis* hominis animam interdiu attritam DEUS redintegrat, (26.)
- Dormientium* oculi aperti an aliquid videant, 174.
- Dormiturus* cur animam DEO commendat, (26.)
- Dornen* warum stecken solche die Ceilsen auff die Gräber, 123.
- Dorothea* Itala numerofo partu prægnans, 236.
- Dorsi* Scintillatio veneficii accusandum arguit, 723. Vermes, 899.
- Dorsum* cadaveris cur potissimum Maculis contaminatur, 331. Madet sudore perpetuo, *ibid.*
- Draco* Heroibus cur consecratus, 908.
- Draconem* evomit bos, 889.
- Dracones* cum Foeminis coeuntes, 913. volantes quid, 708.
- Draconis* & Aquilæ sangvis non potest misceri (103.) Babylonici ruptura, 242. Pelle tympana Elephantes fugare possunt, (105.)
- Draconum* oculi lapidei lucentes, 1131.
- Dracunculi* an in Microcosmo, 991. 904.
- Dub* lacertus movetur occisus ac si viveret, 456.
- Daelech* quid, 1075. 1162. sq. unde, 1151. 1165. an Calcineæ fortis, s. de natura cretæ podagricæ, vel Saxorum mineral. 1163. an Coagulatio singularis, 1163. 1168. Destillatum quid, 1165. unde sic dicitur, 1162. ubi Præparatus, 1164. an in Urina sola humana, 1167.
- Duellantium* manus post mortem non corrumpuntur, 958.
- Duplicia* unde oculis apparent objecta, 797.
- Dysenteriam* Curat potatio ossium humana-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

manorum, (116.) unde Sangvis aut caro leporis, 588.

E.

Eberhardi Eq. Germ. anima extra corpus vaga, (27.)
Ebrietas Calvitiem inducit, 78. Faciei formam perdit, 151.
Ebrietatem inducunt folia cannabis, 300.
Ebriis unde omnia geminata apparent, 799.
Ebriositatis curatio, (113.)
Ebriosorum animæ qualia ingrediantur corpora, 745.
Ebrius juvenis in ecstasi Diabolica, (21.)
Echidnæ ictus totum maculat corpus, 336.
Echinitides, 1054.
Echinus piscis laceratus & in mare projectus an iterum uniatur, 474.
in Eclipsi Lunari cur Æra pulsabant, 112. 770. sqq. Animæ vociferantur umbram perambulantes, 112. 771.
Ecstases Diabolicæ quæ, (20.) Dubiæ quid, (22.) Fictæ quid, *ibid.* Voluntariæ, (25.)
Ecstasis quid & quotuplex? (19.) in Apoplexiam degeneravit, (18.) Continuata & mors diff. (30.) Divina quid, (19.) quamdiu durare potest, Perfecta, (22.) Poëtica, (21.) Supernaturalis quotuplex, (19.) *Naturalis* quid, (21.) Imperfecta quid? (*ib.*)
Ecstatici, (22.) in Aërem elevati, (29.) non sentiunt, (25.) Voluntarii, (*ib.*)
Ecstaticis an Anima abducatur, (26.) nomen ἀπὺς, tribui potest, (35.)

Effectus duo ejusdem speciei esse possunt, (152.)

Effervescentia quid? 839.

Effigies Humana in Officulo cordis humani, 1080. referens sangvis unde, 696.

Effigies Humanas referunt vegetabilia, 1062. unde, 1063.

Egestas formam hominis enecat, 151.

Ejulatus in terræ cavernis & montium incendiis quid, 115.

Elben unde, 893.

Eleazari & Ismaëlis obesitas, 235.

Electuarium Indorum unde paratur, 302.

Elementa Nata sunt ut obediant hominibus, (154.) an Putrescant, 839. 841. Spiritualia & corporea, 731.

Elephantem Calculus vesicæ repræsentans, 1107. an Fœmina parere possit, 905.

Elephantes fugare possunt tympana pelle Draconis, (105.)

Elephanti à Muscis mire divexantur, 638. Redolent Moschum, 638. unde, 655.

Elephantiasis quid? 154.

Elephantorum ossa an sint monstrosa ossa sub terra, 284.

Elie anima an Christo apparuit, 775.

Elisæ imago sudans, 499. Ossa unde & cur miraculum ediderunt, (132.)

Elixiria an præparari queant in scybalis equinis, 714.

Elleboro Extinctas feras an edere licet, 379. Galli tangebant Sagittas venatorias cur, 378. Scorpiones resuscitant-
 (Iii i ii ii) 3

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- tantur, 1227. Vescientes Coturnicis
mensas damnant, 380.
- Embryo* Excoriatus unde, 334. cur Exi-
tum uteri quærit, (39.) cur Matre
mortua non una moritur, 105. an
Putreat mortuus in matrice, 869.
conf. *Abortus*. an sine Respiratione
vivere possit, (39.) an Respiret?
(37. sq.) *quomodo Nascatur*, 264.
266. Matre mortua, *ibid.* conf. *Fœtus*
in utero, *Infans*. *Partus*.
- Embryones* cur citius adolescentibus
putrescant, 963.
- Embryoni* unde nomen, 313. imago cru-
cifixi impressa, *ibid.*
- Embryonis* Mortui in utero pili an cre-
scant, 86. Pulmo an gravior Fœtus
in lucem editi, 421. Respirationem
nunquam intendit natura, (38.)
- Embryonum* Hepar sanguine abundat,
834. Positus in utero varius, 333. *Ma-
cula* unde, *ibid.* cur observandæ, *ib.*
- Empedocles Agrigent.* quis, (33.) DEUS
haberi vult, (32.) in Ætna combu-
stus, 977. Mortuos resuscitasse dici-
tur, (33.)
- Emungere* turpe apud Persas, 971.
- Enakim*, 281.
- Enkydros* qualis lapis, 1143.
- Enoch* quis ungves & capillos resece-
ret in Paradiso, 270.
- Enostos* lapis, 286.
- Enur Gas*, 1144.
- Epar* Canis rabidi an ejusd. morsum
sanet, 376. *Capræ recens extractum* an
Michal pro Davide stragulæ impo-
suit, 471. Palpitare possit, 470.
- Ephemera* quid, 791.
- Epibialtes* quid, & an lac & sanguinem
infantum sugant, 121.
- Epibialtici* an ad suffocatos reviviscen-
tes referendi, (17.)
- Epicrates* Orator *Ἐπίκρτης*, 48.
- Epicurus* animam mortalem statuit,
1202.
- Epidermide* carens Ludov. Rex Hung.
natus, 62.
- Epilepsia* cur Morbus sacer, (134.) Pe-
troselino generatur, 185. Plicæ Po-
lonicæ abscissionem sequitur.
- Epilepsia* averrunci Ethnici, (137.) ob-
noxius infans capillitio luxurianti
natus, 49. *Remedium* an Evangelium
S. Joh. (135.) Lapis fellis tauri, 1126.
Os capitis humani, (116.) Sanguis
humanus haustus, 103. 382.
- Epilepticas* convulsiones penis rigor
excipit, 303.
- Epileptici* an Apoplecticis accensendi,
(12.) an Cranii humani usu conva-
leant, 383. unde Maculis post mor-
tem scatent, 328. spumantes demor-
tui, 191. Stigmate notantur mor-
tui, 326.
- Epilepticorum*, oculi aperti an videant,
174. spuma unde, 187.
- Epimenidea cutis* quid, 313.
- Epimenides* Cretensis ecstasticus fuit,
(19.) Gnosius lethargicus, an post
XL. annos revivixerit, (13. sq.)
- Epimenidis* corium an diu post mortem
literis distinctum, 313.
- Epitaphia* sepulchris addita triplicia,
(124.)

Epita-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Epitaphium* Hominum universale, (125.) 170. Juvenis & senis diversum, (125.) 199.
- Epula* Diabolicæ cur fœtent, 655.
- Equæ* an à posteriore parte submergantur, 412.
- Equi* Admissarii ex coitu cœci evadunt, 148. Calculi singulares, 1128. an Canescant, 61. an Commoriantur per sympathiam, moriente Domino procul absente, (101.) an Felle careant, 832. unde Flammescant strigilibus comiti, 700. 707. Ignem spirantes, 386. unde, 707. Igniti in Dania unde, 707. Marini dentes an hæmorrhagiam sistant, 546. cur Mortuorum aliorum odorem fugiant, 362. Nigri quomodo efficiendi, 67. Versicolores quomodo, 63.
- Equo* insidentem an imaginatione de-jicere possumus, 615.
- Equorum* Abdomen rumpit fecali sicco, 242. Jubæ an in serpentes mutantur, 75. 916.
- Equos* fugat tympanum ex urli & lupi corio, (102.)
- Equulus* aureus, 1061.
- Equus* argenteus à natura factus, *ib.* cur *Mabr* dicitur, 399. Tussiensi inficit alium ejusd. quoad colorem pili, 58. Viridis, la speranza, 51.
- Erdmännlein*, 732.
- Eremita* Tholosanus odore prænunciat morbum, 114.
- Ερύινς πολιάς*, 64.
- Erinaceorum* aculei sunt pili genus, 12.
- Ερωταυρία* laborarunt Poëtæ, 802.
- Errhinon* è lapide fellis tauri egregium, 1126.
- Erace* ex ore, auribus &c. prodierunt, 992.
- Erucula* insignita puella à nativitate, 313.
- Eruditionem* alterius an imaginatione quis consequi possit, 616.
- Eraditorum* balsamum, atramentum, 1048.
- Erysipelas* unde, 517. curet sanguis, aut pellis caudæ leporis, 588.
- Erysipelatorius* capitis affectus mutat faciem, 159.
- Esavus* Fragrans, 639. Hirsutus toto corpore an monstrum, 34.
- Essen* warum kan man nicht so viel im Sommer, als im Winter, 413.
- Essentia* Quinta mundi, (80.) è Sanguine humano, 382.
- Evangelium* S. Johannis Epilepsiam sanat, (135.)
- Evdoxia* sarcophagus an se ipsum novit, 455. 476.
- Evestrum*, was? (151.) 114. 126. 779. an Sanguinem cadaveris moveat præsentem occisore, 577. in somniis quid significet, 819.
- Eulenspiegels Begräbnis*, 450.
- Evnuchi* cur nullos habent pilos in mento & pube, pueri tales facti, 27.
- Eunus* Anglus cœnas extemporaneas parat, 804.
- Evotatio* Animarum quid, 748. quomodo fiat, 748. sqq. cur Suscepta, 749.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Euphemia tumulus urbis cladem lapidis pulsa significat, 110.

Euphrates cur corpus suum cremari noluit, 344.

Euripidis sepulchrum fulmine tactum, 142.

Europæi facilius Persis putrescentes unde, 971.

Europæis apud Brasilianos viventibus unde longævitas, 216.

Eurynomum quid, 125. an sit, 126. an Sarcophagus, 125.

Exanthemata nigra in Peste extincto videntur, 314.

Excommunicati apud Græcos non putrescunt, 236. 956.

Excrementa Animalium sylvestrium cur minus foetent, 658. Brutorum quorundam unde fragrent, 644. 656. 667. an Cadaver generet, 14. 459. Josephi Scalig. Rosam, Moschum obolent, 641. Magnatum cur ceterorum gravius olent, 658. *Crines* proferentia, 43. an veri, 44. *Humana* Foetida mutantur in odorifera, & v.v. 644. quem odorem habeant, 657. unde oleant, 658. an Svaveolentia fieri queant, 657. sq. *Vermibus* scatent, 882. an hospitium præbeant, 880.

Excrementicia planta an pilus, 23.

Excrementicius vapor an capilli, 11.

Excrementorum crines unde, 44.

Excrementum Alligatum an medicus discutere possit, 355. 359. unde Cadaver ejiciat, 459. conf. *Stercus*, *Scybala*.

Execrati causa tempestas maris excitatur, 1044.

Exenteratio Magnatum nostratium quomodo fiat, 1029.

Exercitum fugat Cervorum agmen, 801.

Exercitus furiosi, (27.) 742.

Exercitus in Aëre unde, 788. 792. quid, 792.

Exhalationes cadaverum late per aërem se diffundunt, 346.

Exostosis Deformia producit ossa, 1080.

Exsiccatio Cadaverum per ignem cur tentata, 976.

Exspiratio quid, (50.) & Transpiratio diff. (52.) Videri potest hyberno tempore in brutis, 417.

Eziser mulier in igne sanatur ægra, 227. 231.

F.

F*aba* facit tumultuosa somnia, 822. *Fabæ* Domicilia animarum, 739. inter res Funebres, *ibid.* cur Pythagoræis suspectæ, 297. 739.

Fabarum odor florentium unde tam longe percipitur, 350.

à Fabis abstine, 739.

Fabrelli Domorum qui & unde, 122. *Deformitas* ex erysipelatorio affectu capitis, 157. Peste &c. *ibid.*

Faciei & animi cultu Regii liberi renideant, 88. Color purpureus quomodo cognoscendus, 162. Mutatio singulis fere ætatis gradibus contingere solet, 144. sqq. Splendor unde, 678. sq. Turpitudine omni studio

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

dio & pecuniarum erogatione corrigitur, 88. *Deformitas* à lepra, 153. *Sephilia*, seu *Syphilide*, 154. *Formam* Amor mutat, cura, moeror &c. 152. Ebrietas perdit, 151. *Faciem* cur *Cicatricibus* hinc inde pungunt mulieres *Grœnlandiæ*, 309. Mortui quandoque retinent, quam habuerunt morientes, 153. *Nasus* & *oculi* maxime variant, 167. *Facierum* humanarum varietas unde, *ibid.* *Facies* *Ægrotantium* accurate observanda, *ibid.* *Cadaverosa*, (8.) 157. *Guttas* sanguineas emittit, 522. *Hippocratica* quid & cur sic dicitur, 156. *Hominis* platea, animique imago, 144. *Intumescens* ex afflatu insperato, 172. *Larvalis* quid, 157. *Lineamenta* juventutis post mortem refert, 169. *Mosis* an post mortem fulserit, 678. unde *Mutationes* varias subit, 144. Mutatur veneno, aut venenatis fungis, 164. *Nova* cadaveri nonnunquam introducit, 166. unde, 167. sqq. *Pars* pulcherrima corporis humani, 88. *Splendida*, 691. *Stigmate* non notanda, 81. *Tornatilis* quid & unde, 158. *Tumida* post mortem, 165. cur tam *Variæ* creatæ, 167. *Vivida* mortuorum, 158. sq. unde, 159. 161. conf. *Vultus*. *Facule* ferales quid & unde, 787. conf. *Todenlichtlein*. *Facultas* sine *Anima* esse non potest, 19. *Motrix*, 481. conf. *Vegetativa* po-

tentia. *Vis vegetativa*. *Falcicula* sanguinem stillans, 508. *Fallen* an mori? (6.) *Fallopianus* unde mortuus, 346. 348. *Famelicis* unde cibati leviores, 400. *Familie* *Hellequin*, (27.) 742. *Sacræ*, 1015. *Fana* *Deorum* cur *Ethnici* incubuerint, (148.) *Fascia* *Mumiarum* *Ægyptiacarum*, 1012. *Fasciarum* copia *Ægyptiarum* *Mumiarum* cur tanta, 1018. *Fascinatio* oculorum quomodo contingat, 802. *Fauni* qui, 122. *Febre* *Alba* laborans virgo citissime nubat, 150. *Mortui* *Calidi* permanent, 449. *Maligna* sudant, 502. 504. *Pestilente* extincti unde intumescant, 238. aut *maligna* alia extinctis maculæ efflorescant, 316. *Febribus* ardentibus cur capilli decidunt, 18. *Febrim* pellunt *Turcæ* terra ex *Ardo* ydis sepulchro, (144.) *Febris* calvitiam producit, 79. *Canitiem* creat, 66. *Maligna* maxime ad *Putredinem* corpus componit, 848. cur $\pi\omega\pi$ dicitur, 686. *pestilentialis* abscissionem plicæ *Polonicæ* sequitur, 76. conf. *Morbus adurens*. *Alba* quid, 149. unde, *ibid.* an omnibus virginibus communis, 150. *Februm* malignarum sedes an *ventriculus*, 323. *Mater* *transpirationis* prohibitio, (51.) (Kkk kkk kk) Fe-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Feces dantur in omnibus liquoribus, 1068.

Fel quid, 407. 831. Deest cervo, damæ, aliisque animalibus, 832. cur Diis oblatum, 1002. Lapidifactum, 1899. Lapidibus affectum, 1098. Lupinum odoriferum, 645. Verminosum, 881. 890. cur Vitæ Symbolum, 1002. 1004. conf. *Bilis*.

Felem æmulans puella ob illius sanguinem potum, 784.

Feles Ægyptii colunt, 1017. à Cadaveribus contagiosis cur arcendæ, 375. ex Muliere ejiciuntur, 904. Sepeliuntur in templis, 1047. Sylvestres unde Moschiferæ, 656.

Felicitatem in bello operabatur Alexandri M. aliorumque Heroum cadaver, (105. 144. seqq.) futuram gestantibus bubonis pennas, putant Tartari, 113.

Felini capitis figuram referens calculus Renis, 1103.

Felis evomit foetus suos, 888.

Felium clamores ἐπὶ θύραις, 111. Mortuorum Oculi unde imagunculas ostendant, 176. Urina an à peste immunes servet, 354.

Felle piscis Orientales cutem tingunt, 309.

Felleo sacco rupto an cadaver levius evadat, 407.

Femoris sacrificium cur Diis displicuit, 694.

Femur Aureum Pythagoræ quid & unde, 693. cur Generationem denotet, 873. Lapidicondum, 1084.

Putrescere ex se ipso incipit, 873. 878.

Fenestra parantur ex pelle humana, 521.

Fenestras cur aperiant mortuo nonne mine, 359.

Ferales aves quæ, 108.

Feretri jus, vid. *Baar-Recht*.

Feretro plumbeo cur recondunt cadavera Regum &c. 858.

Ferina caro Fatigantium cur citius alia putrescat, 254. an Putredinis expers, 962.

Fermentorum loca ubi, 49. diversitas diversos producit colores, 57.

Fermenta localia quot, 927.

Fermentatio quid, 839. an absque Aëre procedere possit, 856. Destructiva & Excitativa quid, 838. & Putredo differunt, 838. Humor, an semper cesset post mortem, 329.

Fermenti actio, 925.

Ferrei dentes Frid. II. Elect. Brand. 209.

Ferrum Fodinis eductum renascitur, 1211. quo homo occisus an ad varia prosit (120.) an Struthiones concoquant, 1157.

Fertilitatem terræ causat cadaverum pingvedo, (118.)

Festo mortalium baptizantur ossa Sanctorum, (141.)

Festuca in calculo vesicæ, 1110.

Fiat divinum est vinculum corporis & animæ, (61.)

Fibræ Carnis quid, 550. an Chilo insint, 532. 554. unde Oriantur, 553. Sangvini an sint, 551. seqq. Sangvinis quid, 550. an Sangvinis pars, 551. 554.

Ficu-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Ficubus vescentium sudor graveolens, 650.

Ficus Ægyptiæ materia unde subfideat, & diu post supernat, 423. Halicabi fructu mista & cani propinata eum rumpit, 242. an fuerit, in qua se Judas proditor suspenderit, 250.

Ficus Arbor calida, 854. virtutes, 854.

Fidei articulos quosnam Pontificii miraculis probare satagunt, (131.)

Fides cui maxima in physicis debeatur, 596. cum Terrore coadunatus generat pestem, 133.

Figura & forma diff. (90.)

Figura Necrocomicæ quid, 790. Rerum unde tam diversæ, 1192.

Fila comedens puella, 1124.

Filii parentibus luci claros oculos ne sugillant, 180.

Filiorum male feriatorum manus an & unde è sepulchris emergant, 490. manent incorruptæ, 958.

Filius Patris defuncti vindicat contumeliam 582.

Filius Patrem ad duellum provocans luporum rapina usque ad 4. partem incorruptam cedit, 958. verberans, vermibus oculorum punitur, 883.

Filum, quo vipera strangulata, unde angina medeatur, 588.

Fimus columbinus an à peste tueatur, 354.

Finis est Duplex (81.) Mors est (*ibid.*) non est Ultimum, sed optimum (*ibid.*)

Fisch-Thran, gehret wie Bier, 504.

Flachs in der Röste verbrand, 84.

Flamma quid, 840. depascit ossa curialis, 142. ex ore humano à copioso haustu Spiritus vini, 713. cum Partu enixa, 687. unde 688. ex Ventriculo foeminae in morte, 713. unde, 713. cur non Vesicet cadaver, ut carnem vivam, 233. ex Vini, aut cerevisiæ dolii orificio unde, 716.

Flamma super Apostolorum capitibus unde & cur, 683. an in Cordibus hominum, 684. ex Ore animalium vivorum unde, 711. Ventriculo animali unde, 711.

Flammantes oculi, 697.

Flammantia capita, 689.

Flammarum in rogo duorum cremandorum adversariorum divisio falsa est. (110.)

Flammæ lambit infans ab uberibus matris, 678. 688.

Flatu plenus videri turpe apud Persas, 971.

Flatum gravida parit, 404.

Flatus unde Gignantur, 408. 711. intestinorum an accendi possit, 712. à Menstrui & lochiorum retentione, 237. an sanguinem moveant in mortuis, 556. in Venas Subeuntes sunt molesti maxime, 403. conf. *Crepitus Ventris*.

Flatuum potentia quanta, 237. 305.

Flavedo Cadaverum quomodo tollenda, 859. piscium unde, præcipue Icterio alligatorum, 859.

Flavus capillus puellarum unde, 60.

Flexibilitas Cadaverum an supernaturalis

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

ralis, 447. Vasorum ligneorum, unde, 500.

Fliegen-Pulver assumptum unde cognoscendum, 321.

Flores cur Romani circa sepulchra sparserunt, 739. 876. 992. quomodo diu fervari queant floridi, 865. unde adeo Versicolores 56. à Putredine fervantes cadavera, 993.

Flos petrificatus in lapide, 1141.

Flumina Petrefacientia vid. *Fontes*.

Fluvius Adonis unde quotannis cruentat, 508. unde foeteat centaurius 648.

Focus Tarcheti exerit membrum virile, 305. 690.

Fœdus salis quid, 982. cur sic dicitur, 1172.

Fœmina an ad Libidinem pronior masculo, 148. an necessario ad procreationem sobolis requiratur, 924.

Fœminæ unde, 878. mortuæ an pudorem retineant, 410. Obesæ, 236. mortuæ an imprægnari possint, 261. Resurgentes an in viros commutabuntur, 1421.

Fœminarum Syrenum ossa efficaciora marium, 545. *cadavera* an & unde prona, marium supina fluitent 410. incorrupta, 950. 954.

Fœmineæ cadavera an & unde citius Masculinis corrumpantur, 846. 964.

Fœnum an sole accendatur, 445. an Ignem verum foveat, 688. Putredine acceditur, 838.

Fœtida nonnullis fragrantia sunt & v. 674.

Fœtor unde, 875. *Ægrotorum* unde, 647. Sub *Alis* unde, 652. *Brutorum* rapacium unde, 650. *Cadaverum* Pestis dat incrementum, 354. cur in uno Cadavere sævior, in altero mitior, 875. *Dæmones* fugat, 733. *Henrici* I. Reg. Angl. exanimans, 875. *Hominum* vivorum unde, 641. 642. 649. *Humani* Cadaveris pessimus, 874. *Mortis* indicium certissimum, (54.) 875. *Mortuorum* unde, 503. 874. *Parthorum* unde, 650. *Sagarum* unde, 654. *diu durans*, 361. ex osculo unde, 361. *Judæorum* unde, 642. 651. an S. Baptismate tollatur, 643.

Fœtore an aër infectus emendetur, 354.

Fœtorem Arabes, Judæi, emittunt, 361. an *Cacodæmon* relinquat, 635. Gravissimum edit *Balsamis* delibuta, 850. & *delicatula* 870. *Hircinum* pellens remedium 654. cur odorata admista augent, 657. *Venus* gignit immoderata, 653.

Fœtoris cadaverum noxa, 362. 875.

Fœtum an Extrahere illæso utero sagæ queant, 130. *Matrice* rupta quædam in se ipsam edidit, 256. *Propellit* calculus per vulvam excretus, 1113. *Tennellum* scorta cantharide ejiciunt, 299.

Fœtus an Carmine in utero retineri possit, 269. *Digitort* complicatione hæc vel illa in utero retardetur, 269. *Excoriatus*, *maculatus*, *pustulosus*, *variolarum* vestigiis conspicuus unde, 334. *Lapideus Dolanus*, 1134. unde,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

1193. Luteus unde, 334. 335. cur non omnes, Matre mortua explodantur, 268. Mentis, 19. 17. 23. biennium, triennium, quadriennium, in utero Moratus vivus nascitur, (38.) Mortuus an à matre mortua expellatur, 268. unde Mortuus nascitur, 263. 267. unde Nascatur cum sonu aliquando, 267. an Nascatur proprio molimine, 266. Occisi indicia, 333. 334. ex Serpente & foemina qui, 913. Sugillatio unde 333. an ex Viri Semine tantum procreetur, 879. cur Vociferatione nativitatem suam annunciat? (39.) unde cum utero & intestinis excutitur, 267. utero exclusus intra membranas citra respirationem vivit, (37.) in utero mortuus an Febre laboravit unde constat, 334. mortuus an & unde Gravior vivente, 395. 396. 401. Putrefactus unde, 977. Mortui Signum, 401. an Stigmatibus variis insigniatur, 334. in utero an Vivus vel mortuus mortua matre unde constet, 264. Conf. *Embryo. Infans. Partus. Lapidescens* inter costas productus Mussipontanus, 1136. 1194. in utero, 1138. unde, 138. 1139.

Fœtus Humani Nativitas ex Ore & Ventriculo, 889. Vita an à Matris vita dependeat, 263.

Fons Olei terram exundat, 672. Sanguine fluit malo omine, 533.

Fontanella quandoque tardius in os indunescit, 1076.

Fontes Lapideo seminioim pręgnatas aquas scaturientes, 1072. 1182. 1183. 1190. Medicati cur priapismum excitent 298. Mortuos in Risum solvunt, 185. salubres profilunt sanguine occisorum, (120.) 624. Svaviter olentes unde, 660.

Fonticuli post obitum copiosissime fluere solent, 458.

Foramen ovale, (39.)

Forma an Annihilatur (66.) 784. Assistens Chimara est, (95.) Cadaveris, (88.) Corporeitatis, (88.) Corporis nulla datur physica, (89.) Essentiali caret cadaver, (90.) Essentialis, (63.) & Figura diff. (90.) Hominis duplex an detur, (89.) Hominum Mutatur aëris, aquæ & victus ratione, 151. Nova in morte non generatur, (89.) Senum qualis, 150. Substantialis, (63.) Vitalis, (ib.) Universi an longe inter se dissidentibus sensum communicet, 98.

Forma an Differant specie aut numero, (92.) Essentialis, vitalis, substantialis distinctio inepta, (66.) Materiales latent in sale, 784. Naturales à corpore sunt inseparabiles, (91.) Rerum quatuor, (62.) Subordinatæ non otiantur putredinis tempore, 930. *Gemellorum paritas* & similitudo unde, 168. disparitas formæ & morum unde, 168.

Formica succino obducta, 990. Tumulum & sepulturam sibi conficit, 1228.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Fortitudinem animi an Turcarum Maslach conferat, 301.

Fracedo an ad productionem insectorum necessaria, 926.

Fraga veneni vim promovent, 241.

Fragmenta crucis Christi, (140.)

Frigor in Aedibus unde, 477. cum Lutheri cadaver humaretur, 111.

Fragrantia, conf. *Odor*.

Fragrantiam spirat lotium, 628.

S. Franciscus stans mortuus, 434. adhuc stat incorruptus, 950.

Franciscus Vieta ecstasticus, (21.) *Xaverius* incorruptus diu mansit, 950. 959.

Oluit suaviter pro foetore, 950.

Fratres à se Longissime distantes eodem morbo affecti an per Sympathian, 95. 101. Rosæ crucis sunt ecstatici voluntarii, (25.)

Fratrum se invicem occidentium sacra flammis disiliunt, (104.)

die Fräulein Mölen oder Milben, 74.

Friderici Arnsbergens. Comit. Thorax an crepuerit medius, 259. Frid. III. Elect. Palatin. ventriculus interior subnigricans, 323.

Frigida & *Humida* facile putrescunt, 845. & *Sicca* athmosphera putrescere vix finit, 965. difficulter aut prius non putrescunt, 962.

Frigidiores regiones albos pilos causant, 71.

Frigiditas unde, 427. sq. an causa putredinis, 859. cadaveris fugat Archeum, (114.) 427. Hominis an major ovis vel bovis &c. 428. an Novaculam hebetet, 440. Quanta, 427. sq.

Frigidum dentibus hostile, 205.

Frigore pereuntes an initium à genitalibus suscipiant, 429. 874. *Exanimati* an prius Catalepsi tententur, 436. unde Cognoscantur 429. Habitum retinere, in quo mortui, 430. mire Intumescunt calefacti, 240. Revivixerunt, (18.)

Frigoris fons Luna, 684.

Frigus & *Calor* an Lapidēs generent, 1139. an Majus plenilunio, 862. Mortis indicium unde, 426. 685. maxime nocet Naso recens insititio, XXCIIX. 97. à Putredine servat, 965. unde, 966. an in Renibus, 1160. Solum an Lapidum mteriam mutare possit, 1146. *Cadaveris* quid, 859. accidentale est, (114.) *Dæmon* in teporem mutare non potest, 443.

Frons Lapidiconda, 1084. Notis puncta, nobile judicatur, 309.

Fructibus an abstinendum arboris, in qua quis se suspenderit, 383.

Fructus arborum vid. *poma*. à putredine Cadavera servantes, 993.

Fru mentum cur in Italia cito corrumpitur 857.

Fucus faciei purpureus quomodo detegendus, 162.

Fulgur unde, 792. sepulchrum tangens, gloriam decernit, 142.

Fulguriti maxime foetent, 875. conf. *Fulminati*.

Fuligines corporis humani, (50.)

Fulmen maledictis provocans concidit ad miraculum rigidus, 437. an Venenatis auferat venenum & non venena-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

nenatis affricet, 377. an Vitæ lucem eliciat & deprædetur, 710.
Fulminati an ἀσπῆς & unde, 969. 972. cur non Cremati, nec inhumati, 970. à gentilibus Dii reputati, (150.) Figura eadem permanferunt, qua mortui, 437. maxime Intumescunt, 240. an & unde Leves evadant, 422. Nigrescunt quandoque unde 325. Pectus cruce notatum, 325. unde facile Putrescant, 854. Revixere (18.) Rigidi aliquando ad miraculum, 437. unde, 438.
Fulminatorum Cadavera an magis Frigeant quam alia, 429. Oculi quomodo se habent, 178. *Mors* (18.) est signum gratiæ divinæ & amoris, (150.) 142. 970..
Fulmine Dolia exhaustiuntur, 422. Tactorum carnes an venenatæ, 377. an dormientes necentur, 178. Ossa consumuntur sacrilegi in sepulchro, 142.
Fumo Mercurii calvities efficitur, 78.
Fumum emittit pudendum, Venter 687. 688. unde, 713.
Fumus Lignorum resinoforum à putredine servat, 999. Spiritus vini inflammatur, 714. Terret milites, 801.
Funebres aves quæ, 108.
Funera per nubes delata unde & quid portendant, 115. 793.
Funeris Conditores Ægyptiaci, 1013.
Fungi maris odor an ex putredine, 667. Sambuci unde nomen auricularum Judæ, 251. Venenati morientes ridentes efficiunt, 185. noxii Venenati, 164. 181.

Fungites, 1053.
Fungus Effigiem referens humanam, 1062. Marinus quid, 667.
Funiculi ex mulierum capillis, 15.
Funus & Cadaver an diff. (7.) Luxum non augeat, 571. ne Molestetur (93.) multis Sermonibus non onerandum, (92.) Tacitum & indictivum quod, (124.) conf. *Leiche*.
Fur fulmine tactus in carcere, 437.
Furie per somnia terrentes, 580. 605.
Furor poëticus (21.)
Furtireo duplicis cur abscindebatur natus, XXCII. unius cur eruebatur oculus, *ibid*.
Futura Explorandi modus, 752. Indicat Sanguis S. Januarii, 491.
Futurorum & præsentium, in disitis locis contingentium cognitio unde animæ in ecstasi constitutæ? (28.)

G.

G Agatis ramenta & pulveres aqua incendit, 809.
Galaxia unde dicitur, 772. an Receptaculum animarum illustrium, 772.
*Galen*i ætas quanta, 215.
Galenus dormiendo peregrinatur, (25.)
Galeoti Martii obesitas, 235.
Galerius Imper. an prognatus ex fœmina & serpente, 913.
S. Galli corpus solito gravius evadit, 422.
Galli cornuti unde, 276. & Leonis Antipathia, 754. vel Gallinæ Motus detruncatorum qualis, 480. & Gallinæ Versicolores quomodo producendi 63. 84.

Gallia

Gallia fertilis, 50.

Gallicinium an dissipet spectra, 754. Leo infernalis reformidet, 754.

Gallina unde calculos in vesica habeat, 1128. uno coitu multa ova foecunda ponat, 878.

Gallinae Auro argentove saginatae an horum splendorem caro reddat, 701. Cornutae an dentur, 276. Interiora lapide obducta, 1128. Nigrae stercus an in peste efficax, 354. ad stuporem saginantes hominem, 236.

Gallinas Fugant chordae pulsae ex intestinis vulpis, (105.)

Gallorum calcaria an transplantari possint, 275.

Gallos cur mactarunt Animas evocantes, 750.

Gallus marinus dicitur Orbis piscis exsiccatus, (101.)

Gamalielis corpus mortuum an odore fragrarit, 628.

Gammari sunt carnivori, 929.

Gammarius an cum Luna crescat & decrescat, 388.

Gangraena unde, 835. 901. incipiens, post mortem nigrescit, 331. contagiosa, 901. cur Curatu tam difficilis, 901. Verminosa, 991.

Gangraena remedium, 980.

Garnetus quis, 816.

Garstige Jungfern schoene Weiber & contra, 150.

B. Gaudentio inhumato perpetuo ungues & capilli aucti, 16. 273.

Gauri quinam? 450.

Gebenna vox an apud Ethnicos obvia,

744.

Geizwurm an infantis umbilico alligatum piscem rodant, 859. profligetur massa e melle & vitro parata, 859.

Gemach mit der Leiche, (93.)

Gemelli dispares an testentur de diversis genitoribus, 168.

Gemellorum Disparitas formae & morum unde, 168. similitudo unde, 168.

Gemitus an statuae edant, 509.

Gemma Hyaenia, 698. Rosae nondum apertae (23.)

Gemmae Aquae Guttas continentes, 1143. Haemorrhagiam sistentes, 543. Hyeniae quid, 1131.

Gemmam lapidem piscantur urinatores, (46.)

Gena lapidiconda dextra, 1084.

S. Genarii sanguis capiti ipsius admotus liquescit, 457.

Generatio humana quomodo contingat, 785. unde, 932.

Generatio Alterius an unius corruptio, (90.) Clauditur forma essentiali, (ibid.) Pulli in ovo, 685.

Generationis & corruptionis natura idem tempus & modum servat, 332.

Genii mali an & quomodo ab igne defendere possint, 220.

Genitalia Castae post mortem incorrupta 958. unde Putrescant in primis, 874. a Frigore sunt fovenda, 429. quomodo ib.

Genius quid, 779.

Gentes naribus carentes an sint, xxiii.

Genu lapidicondum, 1085.

Germani Ridiculi aliis propter molli-
tiam,

INDEX IV. RERUM ET VERBOURM.

- tiem, 8. cur non amplius Ruffi, 72.
sunt Sicambri 7.
- Germania* cur appellatur cornigera, 8.
- Germanorum* Capita cur olim duriora
972. *Habitus* corporum, 6. *Coma*
olim rutila, 6. unde, 7. cur non am-
plius, 72.
- Geronis* Archiepisc. Colon. Hist. (18.)
- Gibbose* post mortem gibbositas dispa-
ret, 259.
- Gigantes*, 731. 757. qua statura resur-
gent, 1238. an in Regionibus septen-
trionalibus fuerint, 284. an unquam
in Dania fuerint 280. 283. extiterint,
280. 283.
- ad *Gigantes* abire, an ad mortuos abire,
757.
- Glacies* quomodo Æstivo tempore
producenda, 862. unde Alba, 706.
an Aqua condensata, 860. Crystal-
lum gignat, 1148. in Lapidem mute-
tur, 1148.
- Gladiatores* cur Bustuarii dicti, 610. an-
te sepulchra dimicarunt, 610.
- Gladius* cur interfecti capillis abstergit
occisor, 568. conf. *Acinaces*.
- Glandes* carbonibus impositæ cum
fragore crepant, 245.
- Gingivæ* sanguine manant unde, 522.
524.
- Glandula* pineali duplicata prædito an
anima quoque duplicata, 1089. pine-
alis calculosa tota, 1088. Duplica-
ta duos calculos prodit, 1089.
- Glandula* an in pectore, tibiis, femori-
bus, mento, manibus, 30. ubi, ibi pili,
30.
- Glaucus* Melle poto resurrexit, 1234.
- Gleba* terræ cur mento mortui suppo-
nitur, 117.
- Gledscher* quid, 1148.
- Glires* an Ædes ruionosas deferant, 442.
Depellit terra è D. Uldarici sepul-
chro, (143.) unde Dormiunt tam
diu, (15.)
- Globi volantes* quid, 708. unde, *ibid*.
- Globulorum* ictus an Ægagropilæ aver-
tant, 1123.
- Globulus* plumbeus in calculo vesicæ,
1110.
- Globus* in hominis ventriculo, 45. conf.
Pila.
- Gluten* an ad Lapidum coherentiam
requiratur, 1150.
- Glutinosa* materia caput cum primis
turgit, 11.
- Gnomi*, 732.
- Gontrami* Burgund. Regis anima extra
corpus vaga, (27.)
- Gramine* continuo bos pastus an felle
oppiletur, 1125.
- Graminis* Radices an Apozematibus in-
serviant, 1126. Semine sepulchra
peste mortuorum obducenda sunt,
365. Succo an solvantur Bulithi,
1126.
- Grana* Coccarum Vermiculorum ova,
506.
- Ins Gras beissen müssen*, unde hoc Pro-
verb. 462.
- Gravida* XXIIIX. annos, 1134. quinq; an-
nos, 1138. cum Flamma & sono
partum edit, 687. unde, 688. Fœ-
tum exustum parit, 687. an Respi-
(LII III II) ratio-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

ratione duplo majore utatur, quam non gravida? (37.) Sepulchra ne transeat difficultate partus mortuorum, 345. *Mortua* an parere possit, 262. non semper revera mortua, 267.

Gravidarum corpora cur in thermis non merguntur, ut aliarum, 403. uteros an flatus distendent, 404.

Gravidis cadaverum conspectus aliquando noxius, 345. an thermæ noceant, 403.

Gravitas aëris diversa diversis in locis, 385. corporis unde, 398. 407.

Gravitate Senes vix mortuis cedunt, 400.

Greges pecudum vid. *Pecudum Greges*.

Gregorius Nyssenus contagium negavit, 342.

Gryllus succino obductus, 991.

Gryphus in Lothi uxoris statuam salinam, 1178. sqq.

Gulonis pelle tectis dormientibus qualia eveniant somnia, (101.) unde hoc (108.)

Gummate è Cupresso servantur Cadavera, 997.

Gustavus Rex Svec. galeatus natus cum rubra cruce, 313.

Guteli an mites Dæmones & unde, 122.

Gütgen Defensione sunt infanticidæ, 122. *Geister*, qui & unde, 122. *Zöpffe* unde, 122.

Gutta aquæ in Crystallo, 1143.

Guttur calculo affectum, 1092.

Gymnosophiste immobiles stantes contemplando, (22.)

Gypsea materia ex angulo oculi Ægypto affecti, 1089.

Gypso cadavera oblita non putrescunt, 319. 977. 990. viperæ reviviscunt, 1228.

Gypsus in juncturis aliquando nascitur, 1085. strumis producitur, 1092.

H.

H. S.E. S. T. T. L. (93.)

Haare hat er auf den Herzen, er ist des T. 42.

Haarschlechtig was? 58.

die Haare thun ihm weh, 83.

Habundia quæ, 732.

Hædina carnes caprinis leviores unde, 394.

Hemagoge f. *Hæmanthenus*, herbæ Galenicæ, 526. sqq.

Hæmorrhagia an in Sepulto, semiputrido, post centum annos contingat, 596. *Promoveatur* à Putredine, 560. *Vino calido*, 560. *Sistatur* Arte Magica, 542. 547. 595. *Acido*, opio, viperæ morfu, *Aqua forti*, *Lacte*, 556. *Armilla* cujusd. Indi, 544. *Dentibus* Equi marini, 546. *Jaspide*, 542. *Lapide* ex Bufonum capite, vel eorum cinere, 546. *Liquore styptico* ex Vitriolo, & unde, 988. *Osse animalis* cabal, 544. *Osibus* Syrenum, 545. unde, *ibid.* *urtica*, *mentha*, 544. conf. *Cruentatio*, *Sanguinis stillicidium*.

Hæmorrhagiæ causæ externæ, 539. internæ, 548.

He-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Hæmorrhagiis* narium cur homo præ animalibus ceteris laborat, 540.
- Hæmorrhoides* mordificat sudor morientium, (112.) post mortem unde, 557.
- Hælec* conf. *Hering*, vel *Haring*.
- Halitum* ultimum morientis excipiebant Romani, 359.
- Halitus* Humanus cur canitiem inducat, 73. Josephi ampullæ inclusus, (139.) Leonis, Ursi, Lupi, virus est, 853. Metallici venenati, 324. *peritina*x, 361. conf. *Vapores*.
- Hamadryades* quid, 511.
- Hanne* crepida, (139.)
- Harchbenus* gigas, 284.
- Harengi* passi, vid. *Bæckling*.
- Harengorum* condituræ quis Autor primus, 983.
- Hasta* conf. *Spicula*.
- Hebetudo* oculorum an ex coitu, 148.
- Hecate* sacrificiis finitis noctu, unde tumultus &c. 127.
- Hæticis* cur felicius crescunt pili & ungues, 18.
- Hector* post mortem incorruptus, 951.
- Hedera* lapidea, 1053.
- Hedrisci* crudeles, 870.
- Hefti-Pulver*, 474.
- Heinricus* Stuartus Rex Scot. veneno sublatus, 324.
- Helena* quid, 708. unde, *ibid*.
- Helleborum*, vid. *Elleborum*.
- Helmontius* Job. Bapt. vidit Animam suam, (23.) 756. unde ipsi nomen Enthusiastæ (23.) Helmontio opponitur, 358. Iridem calcavit, palpavitque, 671. *hat die Künste alleine gefressen*, (23.)
- Hemde* eines Todtschlägers befällt kein Thau, 625.
- Hemicranie* dritate mulieri crepuit medius oculus, 256.
- Hemiplexia* membra gravitate tentantur plumbea, 399.
- Henricus* Bavarus, Imper. post obitum miraculis clarus, (132.) 111.
- Hepar* an Animalculis minutissimis scateat, 877. Bilis adversus putredinem præservat, 832. Calculis affectum, 1097. an Crescat crescente Luna, 390. Embryonum sanguine abundat, 834. Exsiccatum vetustatis maxime patiens, 978. Lapidosum, 1132. Siliceum anserinum, 1132. an Vermes habeat, 889.
- Heraisci* lux, 680.
- Heraclides* quis? (30.)
- Heraclidus* Imperit. an Priapismo laboravit, 305.
- Herba* Galenica & Borelliana diff. 927. Theophrasti non modo Aphrodisiacum, sed & virgines deflorat, 302. ex Sybillæ cineribus orta, bestias aruspicio aptat, comesta, (146.)
- Herbæ* ex cœmeterio comesta dentes cadunt, (122.)
- Herbæ* an sint quibus Mortui resuscitentur, 1234. quæ, & cur à Sanctis denominatæ, (637.) Semina pulverisfata & rori exposita alias producunt herbas, 1215. à Putredine servantes cadavera, 993. quotuplices, 31. (LII III II) 2 unde

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- unde tam Variæ, 49. quomodo diu Virides conservandæ, 865.
- Herbarum* sales seminati, alias sui generis producant herbas, 1215. *Sylvestrium* & hortensium discrimen unde, 38. Pondus pro locorum varietate variat, 388.
- Herbis* venenosis pasta evadunt venenosa, 379. sq.
- Hercules* mortis domitor, (79.)
- Heribertus* Archi-Episc. Colon. post mortem miraculis clarus, (132.)
- Heringe leuchten*, 703.
- Hermelini* hircum olent, 654.
- Hermes* Trismegistus nunquam fuit, (98.)
- Hermotimi* Clazomenii anima extra corpus vaga, (26.)
- Herodes* an phthiriasi laboravit, 894. vermibus corrosus, 850.
- Heroës* in Sardinia dormientes, (15.) Veteres sistuntur à Joh. Teutonico & milite, 805.
- Heroum* cadavera in bello felicitatem operari creditum (105. 110.)
- Hertzwurm* beisset, beseicht s. v. mich, 885.
- er hat den Hertzwurm weggebrochen*, ib.
- Hesiodi* Anima apud inferos columnæ alligata stridet, 112. cadaver mari extulerunt Delphini, (102.) ossa pestem fugarunt, (118. 145.)
- Hexen* Geschoss an detur, 46.
- Hieronimi* corpus mortuum an odore fragrarit, 628.
- Hieronimum* expositum apes aluerunt, (101.)
- Hierosolymæ* duo tantum fuerunt sepulchra, 343.
- Hierosolymam* cur non immittebantur cadavera, 343.
- Hilarionis* corpus mortuum an odoribus fragravisset, 628.
- Hippocentaurus* melle conditus, 1047.
- Hippocrates* negasse Contagium videtur, (342.) Dæmones non credit, (134.)
- Hippocratica* facies quid & cur sic dicatur, 156.
- Hippocratis* doctrinæ quomodo æstimandæ, 189. ætas quanta, 215.
- Hippolithi*, vid. *Lapis Bezoardicus*.
- Hircorum* Foetor an pestem pellat, 354.
- Hircum* olent sanguinei, (51.) olentium remedium, 654.
- Hirpiarum* familiæ impune ignem perambularunt, 227. 231.
- Hirquitalli* qui? 652. unde? (ib.)
- Hirsuti* homines toto corpore an repariantur, 34.
- Hirsutia* unde, 36. an deponi possit, 37.
- Hirudo* evomitur, 903.
- Hirundines* an autumno moriantur, Vere reviviscant, 1222. an & cur in loca calida transmigrant autumno, 1222.
- Hirundo* Alba unde, 69. Marina ventum an significet, qua parte flet, (101.) 456. 477. unde hoc? (108.) 586.
- Histricis lapis*, vid. *lapis Histricis*.
- Histris* quid, 1125.
- Hoden* kiss, 1057.
- Homerus* unde dictus, 40.

Homicida Deosculans manum cadaveris, 614. an Elabi non possit calceo interfecti aversum posito, 622. cur fugit, 578. 605. Inspectante cadaver an cruentet, 568. seqq. 572. unde, 582. 588. Præsentè cur cruentet cadaver, 573. seq. 583. 588. *Revelatur cruentatione* manus aridæ, 570. vestis occisi, 571. *Conf. Occisor, Interfector.*

Homicidæ se juramento purgaturi cur digitos cum lana alba vulnere imponere jubentur, 541. 572. 622. Sangvine fuso an occisi anima placeatur, 582. cur Terrentur noctu, 480. 605.

Homicidam Abscisso occisi membro detegendi mos unde, 570. sq. cur Deus non semper cruentatione cadaveris detegit, 574.

Homicidium unum an gravius altero, 603.

Hominem Dentibus nondum genitis non cremabant Ethnici, 211. ex Lapide & v.v. an DEus facere queat, 1198. absque cibo, potu, spirituque servari posse creditum est, 33. Videns, regem videt, 99.

Homines ex Dentibus draconum prodisse Ethnici crediderunt, 202. quomodo Deucaleon ex lapidibus produxerit, 1065. an in Elementis habitent, 734. cur non omnes Fragrant, 646. an toti Hirsuti reperiantur, 34. sqq. in Igne viventes an sint, 227. 231. in Lapides verti à Diis gentiles crediderunt, 1181. Obe-

si arvena suffocati, 235. cur occisi à quibusdam comeduntur, 936. an ex ovo prognascantur, 878. 692. Primi an ex lapidibus orti, 1065. Odore fragrant, 639. 656. unde, 641. seqq. 644. 646. 663. an ex Piscibus nascantur, 917. Silicei à natura facti, 1058. unde, 1063. an Spontaneo ortu è terra prodierint, 923. ventricosi, 235. *Petrefacti*, 1058. 1133. 1181. unde, 1063. 1065. 1170. 1189. quandoque videntur & non sunt, 1199.

Homini omnia à superis, 764.

Hominis Apparitio & demonstratio per Chymiam, 782. sq. unde, 784. carne mortui vesci noxium, 381. Fœtor unde, 641. sq. 649. sq. Noxii ossa è capite plus profunt, quam amici, (117.) & Suis caro & sanguis in omni similes, (108.)

Homo Argenteus à natura factus, 1061. quo à Brutis diff. (65.) quo respectu Cadaver dicitur, (5. seq.) quid Comenio, 730. cur tantum Constare dicitur corpore & animæ, (99.) Constat è materia quadruplici, 99. an constet corpore & anima & spiritu, 98. in combustibilis per Salamandram significatur, 226. Interior est quilibet morbus, 78. Internus & externus Paracelsicus & Helmontianus non ens, (28.) 780. seqq. è Materia quadruplici constat, (99.) an Microcosmus, (151.) 1151. Miraculum majus omni miraculo, (160.) dum Moritur, resurgit, 777.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Mortuus an verus homo, 85. an Nudus nascatur, 33. cur, 37. cur *Qw̃s* dictus, 761. *Primus* unde, 923. 1065. an pisciformis fuerit, 918. 146. Putredo & esca vermium, 826. 905. seqq. Totus in capite vultuque consistit, 88. multò post mortem Vivit, (94.) an Vivere possit, ultra centum annos, 212. ab Umbra incipit, in umbra definit, 785. Vocabulum an in cuiusvis hominis facie naturaliter signatum, XXCII.
- Honorum* insignia cur capiti volunt, 4.
- Horda* cum toto armamento in petras mutata, 1189.
- Horologio* inserviunt, cineres amati, 120. 190.
- Horti* media hieme amœnissimi, 803.
- Hortos* cur nonnulli sepulchrorum locos elegerunt, 738.
- Horus* Apollo, 648.
- Hoste* præsente cruentat cadaver, 593.
- S. Huberti* stola semper integra, licet pars quotannis abscindatur, (138.)
- Humana* fragilitas, 973.
- Humerus* lapidicondus, 1084.
- Humidi* elementalis reliquæ an in cadavere, (91.)
- Humiditas* unde, 861. 863. an faveat putredini, 864. seqq.
- Humidum* radicale quid, 830.
- Humor* in Infantum papillis an lac, 121. Lacteus an in mammis producat Plica Polonica, 123. Lentus ad pilorum radicem, non est radix eorum, 26. Lunulæ in palpebra inferiore unde & qualis, 149. Oculorum singularis, 172. *Crystallinus* induratus, 1089. an oculos reddat flammantes, 697. *Pericardii* an concreascit, 222. qualis 222. quantus, 599.
- Humores* oculis quoq; lumen conciliant, 177. an vermibus præbeant hospitium, 880. verminosi, 880.
- Humorum* fragrantia corporis humani cur raro sentitur, 644. Lux, 695. *Fermentatio* in utero collectorum mortem insequitur, 267. an semper cesset post mortem, 329.
- Hyæna* odorifera, 638. an *Sarcophagus*, 119. 123. non nisi Virorum carnes devorat, 123.
- Hyæna* Oculi lapidescentes, 1131. Pellem gestantem *Pantheræ* non aggrediuntur, 103. Pellis cum *Pantheræ* pelle suspensa, hanc depilat, 103.
- Hyænia* gemma, 698. 1131.
- Hydrocephalus* an Judas proditor fuerit, 247.
- Hydrope* an Judas proditor perierit, 247.
- Hydrophobia* laborantes an canum simulacra in urina visui offerant, 817.
- Hydropica* post mortem sanæ videntur, 259.
- Hydropicum* curat S. Eutropius, (136.) Tactus cadaveris, (113.)
- Hydropici* stigmatibus notantur mortui, 326. in thermis non merguntur, 404.
- Hydropicis* an album Græcum inseriat, 383.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Hydropicus mortuus calidus permansit,
444. Tumor quantus, 238.

Hydrops unde, (51.)

Hypericum an Dæmones fuget, 673.

Hypochondriaca passio corpus pondere
afficit, 399. quantum à scorbuto
differat, 399.

Hypochondriaci in thermis non mer-
guntur, 404.

Hypochondriorum flatus quantum affici-
ant, 237.

Hyssopus an sangvinem cieat, 526.

Hysterica affectio, 494.

Hysterica bis vel ter moriuntur, 1232.
Mortuæ stigmatibus notantur, 326.
An respirent, (36. 52.)

Hysterolithi, 1057.

I.

Jacobi Patr. cadaver cur 40. & non
70. dies conditus, 1015.

Jäckbals gieret nach Menschen Fleisch,
124.

Jannis & *Jambri* sepulchrum magna
circumdat copia Dæmonum, 112.

S. *Januarii* sanguis futura designat, 491.
liquefcit capiti admotus. 457. 486.

Janus ter revixit, 1232.

Jaspidem referens calculus vesicæ, 1110.

Jaspis an efficax in sedanda hæmorrha-
gia, 542. unde, 543.

ex *Jaspide* locus cadaveris, 1012.

Ibides coluntur ab Ægyptiis, 1017.

Ichneumones colunt Ægyptii, 1017.

Icteritia an lapide porcino levetur, 1125.
Bulithe, 1125.

Icterus an tinea plantæ pedis alligata
attrahat, 859.

Ictus venenatorum insectorum masu-
lant corpus varie, 336.

Idea seminales an in sanguine lateant,
784.

Ideas an corpus mortuum habeat, 612.
an sanguis & spiritus, 612.

Idiosyncrasia quid, 641. an cruentatio
cadaverum contingat 594.

Idola in mumiis Ethnicorum, 1044.

Idololatriæ stigmata sibi in honorem
idolorum inurebant, 310.

Idololatria quæstus gratia à Papæis in-
troducitur (141.)

Jecur Anseris majus, 1116. Vulturis tri-
tum an profit, (120.) Conf. *Epar.*

Jejunis unde magi nocere possint, 401.

Jejunus an gravior pasto, & unde? 401.
416.

JESU Corpus an fragrantissimum, 634.

Nomen ter pronunciat abscissum
caput, 183. 463. *Imago* Embryoni im-
pressum unde, 313. pueruli sudat,
499.

Ignem fugantur Cacodæmones, 815. Mar-
tyres incombustiles, 220. unde 220.
Suffocati unde cruentant, 541.

sine Igne an lumen esse queat, 719.

in *Igne* viventes homines an sint, 227.
231.

Ignem Extingvere cur non licuit, 683.

Extingvit cadaver cremandum, 245.

Interstinctum unde Vestæ iterum
accenderunt, 709. unde sustinere

potuerint magi, 220. Spirantes Equi
& jumenta, 386. unde, 707. 699. ex
Ubere & pudenda mittunt, 687.

Ignes an omnes urant, 686. *Fateri* quid,
708.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

708. unde 708. 785. 811. an Animæ,
811. an etiam ubi nulla cadavera sepulta, 786. an spectra, 794.

Ignem ens vivum an homini insit, 699.

Ignis S. Antonio cur tribuitur, (136.) S.

Agrippinæ quid, 787. 794. qualis Animæ, 761. mille Annos durans, 810. ab Aqua incensus, 809. Belua animata omnia devorans, 1018. 1035. an bestiolas quasdam producat & foveat, 225. seq. 229. unde, 227. duobus modis Corruptitur, 840. per Cubiculū vagans quid indicet, 723. Cultu à Chaldæis ad alios transiit, 814. Dentibus à ligno excutitur, 198. 201. Elementum purissimum, 849. an ex lignis Elici queat, 709. an Eliciatur collisione arborum cacuminum, 709. Fatuus an è cadaveribus suspensorum, 700. unde Inventus, 710. an sola corporum Mistura producat, 786. Potentialis ab aëre accensus, 820. an putrescat, 839. & cur non, 849. an Salamandræ nutrimentum, 230. Sanat mulierem, 227. 231. ex Saxo & ferro oriens unde, 706. Subterraneus putatur lucerna inextingvibilis, 811. an impune Tractari possit, 227. seqq. 231. Vehementiam repellentia, 229. Verus an in fœno nascatur 688. conf. *Flamma*, *Lux in Homine*, 683. seq. 686. an actualis, 685. *Internus hominis* cur aperto thorace non videtur, 685. fulmine accensus, 710. an Transeat in urentem, 687. an Videri possit, 711. *Lambens* unde, 708. seqq. 786. seq.

an in urentem transeat, 709.

Ignita cum refrigerantur solito frigida fiunt, 429.

Ignominie nota inurebatur delinquentibus, 310.

Imaginarii qui, 184.

Imaginatio quid, 615. an Aliena alterare & movere possit, 615. an Brutis tribui possit, 69. Cadaveri tribuitur, (94.) an causa Cruentationis occisi occisore præsentem, 590. 616. Fœminæ quid possit, 45. 62. 74. 168. 312. an omni Magiæ principium, 615. in Morbis curandis insufficiens, (155.) cur Prothei filia dicatur, 312.

imaginationes Veneris Satyriæ in attrahunt, 303.

Imaginationi an miracula tribuenda, (154.)

Imaginationis vires, 615.

Imaginem suam unde vidit Antiphon in aëre, 797. alicujus an sanguis exhibeat, 816.

Images unde aliquem Respiciant, à quacunque parte stet, 167. Varias animalium cuti suæ imprimi patiuntur gentiles, 309. *B. Mariæ* miraculosæ in arboribus inventæ, (141.) præcipuæ (142.) *Pupillarum* an & cur triduum ante morituri non habeant, 175. an & cur in mortuis videantur, 176. Confer. *Simulacra*.

Imago Christi pueruli & Mariæ sudat, 499. Electoris Sax. maduit, 508. Eliæ Sudans, 499. Mutabilis pro statu hominis depicti. 160. Alicujus Pallens, pallente eo, cujus speciem refert,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- fert, unde, 160. in urina gravidarum, 818. *Crucifixi* Barbam prægrandem & canam produxit, 16. Embryoni impressa, 313. Sangvinem stillat, 508. *Imbecillitas* an præter naturam, 829. *Imbres* Saxei, 187. *Immortalitatem* Animæ an Aristoteles statuerit, 735. an Arbor vitæ adhuc causaret, 84. *Imperantibus* DEUS aurum miscuit, 694. *Imperatorem* decet stantem mori, 433. *Imperia* amplissima quondam ex nasi decore pendebant, XXCII. *Impiorum* Filiorum manus an & unde è sepulchris emergant, 490. *Animæ* qua forma appareant 760. quo veniant, 744. *Corpora* Fulmine consumuntur in sepulchro, 142. indigna sepultura, 142. à serpentibus septicipitibus mordentur in sepulchro, 136. post mortem effundunt viscera, 245. 258. *Incorruptibilitas* pœna, 956. à Satana quandoque, 958. *Impregnari* an fceminæ mortuæ possint, 261. *Impregnationis* nota an oculi concavi, alboque livido, 149. *Impurus* unde ex cadaveris contactu, 427. *Inane* solum est incorporeum, (59.) *Incantata* varia exhibet signa, 1339. *Incorporeum* præter inane non datur, (59.) *Incorruptibila* corpora unde, 969. an dentur, 944. 947. 948. seqq. an fulminatorum, 969. *Incorruptibilitas* Impiis in pœnam cessisse videtur, 956. Naturæ quandoque benignitati debetur, 960. an Sanctitatis documentum, 948. 951. nonnunquam tantum videtur, 973. *Incorruptibilitatem* an Dæmon quoque promovere possit, 958. unde Homines tentarunt, 976. *Incorruptibilitatis* causæ naturales, 960. *Incredulitas* facit, ut plerumque divina non cognoscamus, 509. *Incubus* unde, 399. Cur terribilis dormientibus, 801. Confer. *Mahr*. *Indi* cur Hispanorum carne frui nolerunt, 381. *Indusium* noctu lucens, 692. Sordidum et triticum an mures producant, 536. 921. Confer. *Hemde*. *Inedia* quam diu extendi possit, (30.) *Inedie* & ecstasis diuturnæ diff. (30.) *Infans* cui Abdominis muscoli dextri desunt, 246. Capillitio nigro & crispo luxurians, 48. unde, 49. Ante elatus, quam natus, 263. Lacrymas sanguineas præfudit unde, 525. quomodo nasci possit mortua matre, 264. Nomen paternum post aurem expressum ex utero affert & unde, 313. diu Occisus cruentat unde, 540. Oculos aperit à matre occisus ejus in carcere oblatus, 174. Recens natus cur in terrâ depositus & iterum sublatus (6. sqq.) Sangvinem sudans semper malum prænunciat, 534. In matre sepultus, 43. Sudans extinguitur & post mortem signa Christi (M m m m m m) cru-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- crucifixi exhibet, 340. Vivus matre mortuâ natus an duret, 263. In utero vagiens exclusus sanguinē sudat, 512. *Natus* Barbatus, 38. in funere matris mortuæ 263. in Sepulchro, 263. toto corpore hirsutus, 34. Confer. *Embryo. Fœtus. Partus.*
- Infantes* Æthiopum an nigri nascantur, 59. cur Aqua salita perluenti, 985. Canescentes post partum, 95. Cani nati, 62. unde, 62. in Cunis lamia vorare solet, 153. Deformes sæpe formosi, & vice versa, evadunt, 144. Dentati unde nascuntur, 196. Non Dentatos cremare nefas erat, 211. 964. Dentitione gravissima mortua dentes enituntur, 209. unde 210. an Ephialtes exsugant, 121. ab Herode occisi incorrupti, 949. an Lac habeant in papillis, 131. cur Tenellos, tanquam cupedias appetunt sagæ, 128. qua Statura resurgent, 1238. An striges exsugant in somno, 120. Suxerunt peste defunctorum matrum mammas innoxie, 363. unde, 366. *Non Baptizati* an Gütgen, s. Wichteln, 122. an Toden Lichtlein, 788. *Dentati nascuntur* unde, 196. cur non statim 196. *Nati* matribus mortuis, 262. modò, cur modice respirant, nec facile suffocantur, 40.
- Infantibus* Exponendis gentiles certas inurebant notas, 309. Insidiantur sagæ, 121. nocet petroselinum à nutricibus comestum, 185.
- Infanticidio* suspectus locus secretus cur lucula conspicuus, 573.
- Infantis* Formam referens calc. Renis, 1103. umbilicus ruptus, 246.
- Infantulo* mortuo an mater sine noxa cæterorum osculum dare possit, 361.
- Infantum* Cadavera succino obducta, 991. Cordibus cur fruuntur sagæ, 128. Lac & sanguinem an ephialtes sugant, 121. Sanguinem tenellorum maxime sitiunt sagæ, 128. Sudores sanguinei unde, 522. Ubra an Verdaneza fugat, 121.
- ab Inferno* Vir, mulier ad infernum ducit, 1233.
- Inferus* novem habet circulos, 747. ubi, 747. quinam in illo, 744.
- Influentia* cœli an ad miraculum aliquid conferant, (153.)
- Ingenii* acumen unde, 644.
- Ingven* lapidicondum, 1085. 1100.
- Inimico* præsentē cruentant occisi ossa, 570. confer. *Cruentatio.*
- Innocentes*, vide. *infantes.*
- Innocentis* cor cremari non potuit, 219.
- Inops* quid, 741.
- Inscriptus*, inscripta ergastula, quid, 310.
- Insecta* unde Animam habeant, 928. unde corpus, 929. à Cadaveribus contagiosis cur arcenda, 375. Capitibus abscissis volant, 462. an Cauda respirent, 1227. Dissecta an se iterum conjugant & coalescant, 484. Divisa vivunt, 473. unde, 481. an in Homine, 992. unde, 932. 935. an Nascantur proprio molimine, 267. Oleo inuncta moriuntur, 1226. an Respirent, 187. in Transmutationibus

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- nibus moriatur, 1228. *Lucentia*, 689. è putredine quomodo, 716.
- Insectorum* alæ præcisæ an crescant, 25. Capita se movent, 464. Ictus varie maculant corpora, 336.
- Insectorum* ortus unde, 922. 924.
- Insepultorum* loca infesta, 742.
- Institio* nasi in quibus conveniat & discrepet cum insitione arboris, XXCVI, 90.
- Insitionis* modi quot, XXCV.
- Insontes* an fuerunt post mortem cruentantes, 562.
- Insontium* crines suspensorum an tantum crescant, 117.
- Inspiratio* quid? (50.) & respiratio differunt, (*ibid.*)
- Intelligentiæ* causa quæ, (26.) quid, 734. Spiritus, qui, 731.
- Intemperantia* Venerea mortui, 294. 296.
- Interfecti* vi tantum utiliter ad mumias adhibentur, 1043. conf. *Occisi*.
- Intersectoris* & interfecti sanguis cur misceri recusat, (110.)
- Intersectorum animæ* an insistent occisoribus, 577. 579. 582. 587. an oberrant supra terram, 577.
- Interitus* an præter naturam, 829. an via ad putredinem, 828. quotuplici modo sumatur, *ibid.*
- Intestina* Brutorum insectorum vitanda, 374. Quomodo è cadaveribus sine sectione educantur, 1009. Canis occisi exemta moventur, 471. an Clystere unguinis Cedrini extrahi possint, 1016. unde Executiantur aliquando cum foeta, 267. Orbis piscis in tenebris lucent, 677. Saxeæ hominis, 1130. Sturionum vivunt dissecta, 471. an Vermes procreent, 891. Vulpis exemta moventur, 471.
- Intestinorum* calculi an dentur, 1101. Calculorum magnitudo, 1102. Fissura etiam offenditur, 256.
- Inventores* nasi insititii, XXCIV.
- Jobus* an Phthiriasi laborarit, 894.
- Johann. Frider. Elect. Sax.* auream à nativitate crucem gestat, 313. 693.
- Joh. Georg. Elect. Brandeb.* vulnus post mortem digiti ostendit rubrum, 163.
- Johann Leodiensis* an hirsutiem deposuerit, 37. hirsutus, 35. 37.
- S. Johannes* an adhuc dormiat, (14. sq.)
- Job. Apost.* tumulus singulariter splendet, 811.
- Johannis Bapt. Pater* an Zachar. fil. Barachia, 562.
- S. Johannis* manus ungues perpetuò crescunt, 273. Morbus Epilepsia, (135.) Sanguis concretus liquefcit hora fatali, 457.
- Johannicius* Patriarcha Hierosol. excommunicatus, 236.
- Jonas* an filius viduæ Sareptanæ, 1231. an ter mortuus, *ibid.*
- Jordanis* aqua odorifera, 660.
- Josephi* Halitus ampullæ inclusus, (139.) Ossa mare rubrum diviserunt, (132.)
- Cadaver* quomodo in Ægypto servatum, 977. an Ægyptorum more conditum, 1016.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Ira* unde, 550. sicut venenum Calorem hominis mutat, 337. Decumbentes an sanguis destituat, 555. Discrepuit Valentinianus Imp. 243. Furor brevis, 304. Percitus sanguinem plorat, 525. Vultum mutat, 153.
- Iracunda* prægnans an foetum flavescentem proferat, 336.
- Iratorum* corda & oculi, 698. vultum mortui quoque ostendunt, 133.
- Iridem* calcavit & palpavit Helmont. 671.
- Iris* microcosmici Sanguinis, 703. an plantas &c. reddat odoratiores, 671.
- Irritatio* partium cadaverum motum renovat, 492.
- Isis* Ægrotis adhuc in somnis remedia suppeditat, 148. Pharmaca multa invenit, *ibid.* Sanatione hominum gaudet, *ibid.*
- Islandi* an adhuc hodie fragores in mari, sonum animarum damnatorum existiment, 116.
- Ismaëlis* & Eleazari obesitas, 235.
- Itali* quam plurimi cur ocularia gerunt, 148.
- Iter* cur plena Luna non faciendum, 861.
- Jude* proditoris corpus moerore consumtum, 255. Intestina an tantum crepuerint, non abdomen, 255. 257. Laterna, laqueus in reliquiis Sanctorum habentur, 139. Suspendium carminibus celebratum, 251.
- Judæi* cur Aquam quodam mortuo omnem effundant domus ejusd. 343. unde Barbas aureo colore infectas habent, 59. Extra Canaan mortui sub terra eò devolvuntur, 454. cur Christianorum puerorum sanguinem expetant, 643. an ad mortem Damnatorum corpora sepelierint. 253. an Foeteant, 643. cur Foetentes dicuntur vulgo, 361. 642. 651. Hortos in sepulchrorum loco selexerunt, 738. Mortuos adorant, (92.) Omnes è monte oliveti resurgent, 454. an pestilentiam efficere potuerint, 149. cur Sabbatharii dicti, 643. Sepelientes mortuos aqua lustrabantur, 344. cur à Sepulchro fugiunt cum vociferatione mortuo sepulto, 124.
- Judæis* Cynanche maxime familiaris, 249.
- Judæorum* virginum unctiones cur suscipiuntur, 643. Phægor & Beel Phægor quis, 288.
- Judas* suspensus quomodo & cur ita crepuit, 257. unde crepuit, 247. 251. 255. 257. an Intumuerit, 254. *πεννὴς γενόμενός* quid, 252. an se ipsum Suspendit, aut quo mortis genere perierit, 246. 251. an Villam pro istis XXX. aureis emerit, 247. an post mortem in Voraginem projectus, 253.
- Juden-Zöpffe* unde, 122.
- Judices* an ad vindictam impellant animæ occisorum, 581.
- Judicium* extremum juvenem canum reddit, 70.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

garstige Jungfern schöne Weiber, und schöne Jungfern garstige Weiber, 150.

Juniperi carbonēs igniti an incorrupto igne annum servari queant, 99. Lignum incorruptibile, 994.

Jun carniū quomodo à putredine per annum servanda, 856.

Jus cadaverum pestilentium elixatorum pestilens, 369. 374. Sandapilæ, Feretri, Cruentationis, Conf. Baar-Recht.

Justitiæ an inserviat cadaverum cruentatio, 603.

Justos vermes non rodunt mortuos, 948.

Justus Jonas sine noxa venenatam cepam comedit, 367.

Juvenes unde tam agiles, 399. Calvi, 97. Cani, 65. 72. Senes nigrescunt, 65.

Juventus unde aquilæ est, 387.

Juventutis vigor restituitur medicamine, 1217.

K.

Sie haben den Kern weggefressen, 196. *Κῆρ λάσιον* Homero quid, 41.

Kirch-Hoffs-Blumen, 74.

Kleider eines Todtschlägers befällt kein Thau, 652.

Kobali an mites dæmones, 122.

Koffée potus dentibus noxiū, 2051.

Κωμῶδες & quid significet, 250.

Künste hat Helmont. alleine gefressen, (23.)

S. Küris - Buff (136.)

Κυράγχη quid, 181. & unde, *ibid.*

L.

L*Abi* pro mori, (6.)

Labia Abscissa an restitui possint, XXCIII. quomodo, 89. lapidibus affecta 1092. Sangvine manant, 522. Vulnerum à venenatis armis qualia, 338.

Laborum mole cani, 71.

Labrum superius crescentes Lunâ crevit, 390.

Lac quid, 625. Aselli piscis an scadeat vermiculis, 877. an Capris et nutritibus subtrahatur, 119. Foetidum redditur ex coitu, 653. Herbarum odorem & saporem reddit à vaccis depastarum, (67.) an sit humor ille in papillis Infantum, 121. an Lapidescat in uberius, 1115. ex Ligno arido &c. 513. 575. Mariæ virginis copiosum (140.) Mulsum cur adhibent in libationibus animas evocantes, 772. Nutricis calculosæ juvat calculum, 1154. in Infantum papillis ab obstetricibus exprimendum, 121. Putredinem dentibus infert, 205. Et sangvinem infantum an Ephialtes fugant, 121. & sangvinem cur ad radices tumuli fuderunt, 609. Sangvinis loco an ex obtruncato fluere possit, 623. unde, 624. Tigridis in lapidem mutatum, 1115. Vaccæ canē rabido morsæ rabidos facit, 376. Venena cicurat, 367. Verminosum, 881. 899.

Lacerta Succino obducta, 990. varie interpretatur, 226.

(Mmm mmm mm) 3

La.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Lacerta* Ejectæ per os, 904. Lapis in ventriculo unde, 1129. Saxæ, 1054.
- Lacertarum* dissectarum partes an se mire gestiant, 474.
- Lacertus* Dub occisus movetur ac si viveret apud ignem, 456.
- Lachrymæ* quid & unde, 172. cervorum an lapidescant, 1117. an in cornua mutantur, 279. Sanguinæ unde, 525. Petrefactæ, 1089. unde salsæ, 1173. Verminosæ, 881.
- Lacrymantes* statuæ, 497. unde, *ibid.* quid indicant, *ibid.*
- Lacrymasan* an cadaver profundat 172. Statuæ, 498. 509. Loctas Jesu statua stillat, 507. *Sanguineas* an statuæ, 507. infans natus flevit, 525.
- Lacrymis* sudarunt cruces 497.
- Lactantes* coeuntes capite multatæ, 653.
- Lactæ* cur Cadavera perfuderunt, 772. Humano mores propagantur, 383. Infuso an hæmorrhagia sistatur, 556.
- Lactens* humor an in mammis generetur vi Plicæ Polonicæ, 123.
- Lactinia* bubula calculum juvant, 1154.
- Lacus* Agnanus suffocata animalia vita donat, 1228. Agrigentinus nandi imperitos mergi non sinit, 387. Asphaltites vid. *Asphaltites lacus*.
- Lesionem* abscissi membri an corpus vivum reliquum sentiat, 92.
- Lagophthalmia* quid, 173.
- Lamentabiles* voces in cœmeteriis, ante conflagrationem Firisingsi. 108.
- Lamia* infantes in cunis voravit, 153.
- Lamia* Lunam comedunt, 131. Vaccarū ubera sugunt ad sanguinem usque 127. cur Vesci consueverunt pulchris hominibus, 128. sunt Evestrum, 126. Sarcophagi *ibid.*
- Lamiarum* animæ itinera caminaria celebrantium, an à corpore solutæ, (27.)
- Laminas* aureas sub lingvis mumia habent Ægyptiæ, 118.
- Lampetrarum* formam obtinens lapis, 1054. unde 1063.
- Lana* Contagio mortuarum ovium haud innoxie tractatur, 373. an diff. si caper ovem, aut aries capram ineat, ab ea, quando aries capram & caper capram, 24. an insitione in hominibus pilorum loco produci possit, 85. Ovis à lupo disceptæ pediculos gignit, 853. in Ovibus purpurea, violacea, 51.
- Lanam* albam cur vulnere occisi imponant homicida se purgatur, 541.
- Lancea* Longini, (139.)
- Lanceæ* ardentes quid, 708.
- Laniarium* cur coacta intrent bruta, 618. Λαός unde dicatur, 1065.
- Lapicidarum* pulmones arenulis repletæ, 1094.
- Lapide* ex Bufonum capite an sistatur hæmorrhagia, 546. Philosophorum an arbor vitæ tincta fuerit, 214.
- Lapidem* ex homine an DEUS & v. v. facere possit, 1198. Philosophorum an Patriarchæ habuerint, 214.
- Lapides* unde, 1067. 1138. Aërei unde, 1187. an in Aëre generentur, 1188. an Aëre ab indurentur, 1186. Animales an

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- an dentes, 195. mutantur in Aquam, 1144. Atri ex hepate in aquam injecti intumuerunt, 1098. de Bombaco s. Mombaza, 1122. Bovis, 1117. an etiam in Brutis, 1115. 1126. Bruta referentes, 1053. 1063. in Cerebro, 1086. 1126. Cutanei, 1082. in Dentibus, 1042. 1126. ex Equis singulares, 1128. vide. *Lapis Bezoardicus* in Felle, 1098. in Gallina unde, 1128. an Glutine opus habeant ad coalitionem, 1150. in Guttore, 1092. Hæmorrhagiam sistentes, 343. in Hepate, 1097. 1127. in Labiis, 1092. in Lapidibus aliisque rebus prægnantes, 1110. 1141. quomodo generari potuerint, 1127. 1142. in Line an dentur, 1099. 1127. in & sub lingua an reperiuntur, 1091. in Maxillis, 1092. 1126. an medullam habeant, 1081. an Molles sub aqua, 1141. Molles intus, 1143. Oculi lucentes Draconum in India, 1131. Odorati unde, 662. Offa terræ, 1081. Ossei an dentur, 1054. unde, 1064. Pluit, 1187. in Pulmonibus, 1093. 1126. an Putrescant, 483. in Renibus, 1132. Resolvuntur durissimi colore & aqua, 1154. an Rubiginem contrahant, 842. cur in Scissorem cadaveris jaciunt Ægyptii, 1013. Sepulchrorum an movendi apud Christianos, 138. Vegetabilium formæ similitudinem referentes, 1053. unde, 1063. ex Umbilico, 1085. 1100. 1127. per Vomitum ejecti, 1096. in Ventriculo, 1096. 1126. Cervi, 1119. Confer. *Calculi*.
- Lapidescentia*, vid. *petrefactio*, *Lapidifica* vis an terræ insit, 1190. *Lapidificus* succus, vid. *Succus Lapidificus*. Spiritus, vid. *Spiritus lapidificus*. *Lapidis* semen, 1145. *Bezoardici* bases, 1110. Magnitudo & figura, 1120. *Lapidum* Causa efficiens, 1139. Materia, 1138. 1139. 1145. 1147. Materiam an calor solus vel frigus mutare possit, 1146. *Fellis* magnitudo singularis 1098. Numerus notabilis, 1099. *Lapilli* è capite Draconis, 1117. in capite Limacum, 1117. in Digitorum extremitatibus, 1083. 1085. ex oculis provenientes, 1089. in Vesica bovina unde, 1072. *Cancrorum* unde, 1157. cui fini, *ib.* *Lapillus* eliditur Sternutatione, 1086. *Lapis Asius* vel *Asius*, *Sarcophagus*, 867. Quidam *Aspidis* morsum incurabilem sanat, (145.) *Bazahardicus* qui & unde, 1121. Bovis, vid. *Bullibus*. *Bufonius* an sit, 1116. in Cervæ vulva, unde, 1129. *Coralius* unde, 1185. sub Cranio à tormento bellico, 1086. *Dentalis* unde, 204. Effigies animalium intra & extra habens unde, 1130. an ex Glacie, 1148. ejecore Galli sitim aufert, 1127. Intercutaneus in urso, 1129. in Lacertæ cujusdam ventriculo unde, 1129. an Lapidem gignat, 1145. Mortuos resuscitans, 1234. Nummus cur mortui ori indicus, 117. Porcinus an efficax in Ictericis, 1125. in Serpentis capite, 1116. 1130. unicus an totus mundus fuerit, 1066. an ex Aqua 1139. 1145. Calore 1139. Calore & frigore, 1139.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Bezoardicus* nascitur etiam in homine, in vesicula fellis vaccæ, ventriculis simiorum, porcis, equis, asinis. *iiii. 1120.* Ex eqvo, an etiam virtute talis, *iiii. 1120.* sq. unde, *1119.* Legitimus unde nascatur, *1121.* *Bononiensis* lucens, *720.* an semper luceat, *719.* *Histricis* quid, *1125.* cur *Malacensis* dicitur, *1125.*
- Lappones* Ecstatici moriuntur quando vocantur, aut tanguntur, (20.) cur mortuos subter focum sepeliant, *738.*
- Lapponum* Ecstasis est diabolica, (20.) de Ecstaticis sententia, (26.) *Tympa* na (20.)
- Lapsus* in domibus mortem annuncians, *110.*
- Laqueo* suffocati revivixerunt, (13.) Confer. *Strangulati Suspensi.*
- Laqueus* Judæ proditoris, (139.)
- Lares* qui, *122. 779.*
- Larix* quid, *999.*
- Larva* quid, *157.*
- Larvæ* sepulchrales dicti senes, *151.*
- Larvalis* facies, *157.*
- Larynx* an ossea reperiatur, *1078.*
- Lascivorum* animæ qualia ingrediantur corpora, *745.*
- Lassitudines* spontaneæ unde, *398.*
- Laterna* Judæ proditoris, (139.)
- Latex* qualis est, *223.*
- Latomia* naturæ humanæ, *1082.*
- Latrere* cupiunt à cane rabioso morfi unde, *827.*
- Latus* sanguine manat sponte, *523.*
- Lavari* quomodo sine aqua possit, *863.*
- S. Laurentius* flammam ab uberibus matris lambit, *678.*
- Lazarum* cur Christus excitavit, jam foetorem edentem, *54.*
- Leffas* quid, *926.*
- Leibzeichen* quid? *570.*
- Leichdorn* sunt calculi, *1083.*
- Leiche tbut gemacht damit*, (93.)
- Lemuores* qui, *577. 580. 731. 735.* quid, *740.* domo *Abarcentur Fabis*, *740.* an *Cadav.* cruentationem efficiant præsentem occis. *605.*
- Lentes* comestæ causantur visiones terribiles, *822.*
- Leo* an & unde graveolens, *853.* Infernalis an reformidet *Gallicinium*, *754.*
- Leonem* & crucem argenteos prodiderunt fodinæ *Rudolphopol.* *1061.* unde, *1064.* referens *Lapis* *1053.*
- Leonia*, s. *Leonthiasis* quid, *154.* Caro an minus putrescibilis, *853.*
- Leonis* Caro unde putredinis expers, *961.* Corium cum lupi positum, hoc & alia depilat coria, (103.) & Galli *Antipathia* nulla, *754.* Helitus virus, *853.* Ossa an medullam obtineant, *197.*
- Leothrophides* quis, *164.*
- Lepores* Albi unde, *69. 71.* unde *Timidi*, *414.*
- Leporum* Esus an formosos faciat, *162.* Sanguis cur non ut ceterorum coalescit, *550.* Conf. *Sanguis leporum.*
- Lepra* quid *154.* cur *Elephantiasis* vocatur, *154.* Sanatur aqua, in qua cadaver ablutum, *363.*

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Lepra Naëmanis curatio miraculosa quid, (128.)

Lepus Marinus an graveolentiam excitet comestus, 650. 652. Petrefactus in utero, 1138. unde, 1138.

Lethargici Asini Hetrusci (16.) Revixerunt (13.) quomodo viam sustentarint, (15.)

Lex Menia quæ, 180.

Liberi in decrepita Senectute procreati, 215. an aliquid Vultus Parentum retineant, 168.

Libidinis uncia in masculis, undecim in foeminis, 148.

Libido in mortuos non impune auferenda, 261.

Libidina quæ, 214.

Libri Numæ sub terra quomodo servati, 997.

Lien Carnem fumo induratum refert, 1132. *Lapidosum*, *ibid.* an habeat Lapides, 199. Vermes, 890.

Lienis defectus prodest urinatoribus, (45.) ruptura reperitur quoq; 256.

Lienosi accensentur mortuis, (9.)

Lienosus sanatur tactu defuncti, (112.)

Ligamenta, uteri rupta quoque reperiuntur, 257.

Ligaturis arctissimis tumor coërcetur, 1019.

Ligna Crucis Christi innumera, (140.)

Incisa cur sanguinem prodant, 511. à Putredine conservantia, 993. Restituuntur ut viridescere incipiant, 1217. Sittim an species Cedri, 993.

Putrescentia an fragrent, 671, lucientia, 677. unde, 706.

ex Lignis ignē elicere quis invenit, 700.

Lignum Aridum profluvio Sanguinis conspicuum, 508. Cranium humanum, 1133. Ficus Egyptiæ unde subsideat, & post aliquot tempus supernatet, 423. in Lapide, 1141. putridum fulgens inservit astutiæ politicæ, 724. 805.

Limaces Saxei, 1054.

Limax frustulatum concisa diu vivit, 474. Major rubicunda exempto corde non statim exanimatur, 466.

Lineamenta refert Cadaver quæ habuit in juventute, 169. Obliterantur ad tempus, 168. Parentum an referant liberi, 168. unde, *ibid.*

Lingua Bovis exempta tota palpitavit, 463. Bubula saxeæ, 1056. unde, 1063. Canis rabidi an verminet, 884. Crevit crescente luna, 390. Incorrupta diu post mortem, 957. an Lapidibus afficiatur, 1091. Pilos habet, 41. unde, 45. Sanguinem emit, 522. à Vermibus erosa, 884. Vitulina aquam injecta movetur, 463.

Lingvæ igneæ super Apostolis unde, 683. cur super Apostolorum capitibus, 683.

Lingvam unde morientes exerant, 181.

Linteis contagiosis an contagium contrahatur, 364. 368.

Linum an insitione bruta pilorum loco referre possint, 85.

Lipara Insula habet sepulchrū, ad quod nemini tuto accedere licet, 109.

Liquor terræ quid, 1069. in Gemma Grifolez, 1143.

(Nnn nnn nn)

Lis

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Lis* nulla sine Patrono inter Divos, (144.)
- Litera* longa quid, 439. mortis fatalis antiquorum, 170.
- Literæ* lugubres in fabarū floribus, 740.
- Literis* an diu post mortem cutis Epimenidis distincta, 313.
- Lithargili* in Lupi ventriculo unde, 1126.
- Lithopadium* vid. *Fœtus lapideus*.
- Lividi* cur rigentes, 441.
- Livor* unde cadaveribus, 320, 441. sqq.
- Lixivia* plantarum sistunt earum figuras, 1214.
- Loca* Fermentorum ubi, 49. Sanctorum vim salutiferam habent, (143.) Sepulchris aptissima, 967. Insepulcorum infesta, 742.
- Lochia* unde puerperis fluunt & emortuis, 557.
- Locus* cadaveris ex Jaspide, 1012.
- Locustæ* an aërem inficiant, 353. comeduntur, 872. Mortuæ an reviviscant, 1227. in Panes redactæ, 872.
- Locustis* vefcentes in locustas mutantur, 872. 1228.
- Lojola Ignatius* Dæmonem habuit Comitem, 311. Ecstasticus octiduum, (19.) post mortem Incorruptus, 950. 959. an Splenduit corpore mortuus, 679.
- Lojola Ignat.* tumulum Angeli cantione ornarunt, 111. mors horrenda, 311.
- Longævi* cur hodie non sunt, 214.
- Longævitas* an ex Abſtinentia à carnium eſu, 871. ex Fellis vacuitate, 833. unde Ægyptiis, 212. Braſilianis & Europæis ap. eos viventibus, 216.
- Longævitatſ* medicinam an Patres noverint, 213. Remedium pilulæ de Aloë, 996.
- Longini* lancea, (139.)
- Loquela* cadaverum an miraculum, 182.
- Loquelam* an Diabolus cadaveribus, brutis conciliare poſſit, 184.
- Loquentes* ſtatuæ an fuerint & adhuc ſint, 184. 509.
- Loqui* an Capite reſecto, aut corde exſecto quis poſſit, 480. unde, 483. an Caput abſciſſum poſſit, 182. ſqq. ad Funus plura non licet, (92.) 586. an poſſint Mortui, 182. 483.
- Lorillard Petr.* poſt mortem unde tam monſtroſe tumuerit, 239.
- Lothi uxor*, vid. *Uxor Lothi*.
- Lotio* Cadaverum Chriſtianorum unde, 1024. Capitis frequens canitiem cauſat, 72. Illyricis ter per vitam contigit, 1022. Manuum Iſraëliitarum ſuper occiſum cur facta, 567.
- Lotium* fragrans malum ſignum, 661. Fragrantium ſpirat, 628. 661. conf. *Urina*.
- Lucentes* pili, 51.
- Lucem* an Animalia retineant mortua, 720. cur accendunt demortuis, 737. 575. 815. conf. *Lumina*. an Putredo inducat, an educat, 714.
- Lucerna* Olybii, 806. 808. *Perpetuo lucens*, 808. unde, 809. 811. 812. conf. *Ignis*. an datur, 812. ſqq.
- Lucernæ* piſc. Marini Lingva & oculi lucent in tenebris, 677. 703. Pelicanis Chemicis Similes an olim notæ, 813. inſtar Scarabæus lucens, 719. Sepulchrales unde ortæ, 814. cur

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- cur Sepulchris additæ, 814. *Subterraneæ* an Spectra, 806. an revera ardeant, 806. an sint inextingvibiles, 807. inextingvibilis requisita, 812.
- Lucidus* humor an ex lucidis animalibus ope Chymix sperandus, 720.
- Lucii* piscis caput fulgens, 704.
- Lucis* subsidio an longe inter se diffidentes communicent, 98.
- Luculæ* an appareant in locis secretis infanticidio suspectis, 573. 681. 786.
- Lucomoria* populi dormientes, (14.15.) an quotannis moriantur vel resurgant, 1230.
- Luctu* suppresso crepant homines, 255. cum *Luctu* luxus non augendus, 571.
- Luctus* Ægyptiorum propter mortuos, 1008. homines in saxa convertit unde, 1196.
- Ludovici*, Ludo miri oculus lucidissimus post CCC. annos, 178. 957.
- Ludovicus* Bavarus Imperator una nocte incanuit, 70. Civilis, Nob. Norman. ter mortuus, ter sepultus, ter resurgens, (18.) Rex Hung. canus natus, 62. sine cute natus, 334.
- Ludus* Paracelsi quid, 1169.
- Lues Venerea* contrahitur ex Anatome hæc lue extincti, 368. Indis anthropophagis familiaris, 381. an ex comestione carnis humanæ, 381. 1042. quam Deformitatem inferat faciei, 154. à S. Dionysio concitata, (136.) Verminosa, 961.
- Lumbi* unde dicuntur, 873.
- Lumbrici* an morte instante aut mortuis hominibus recedant, 442. unde, 442.
- Lumen* an canitie insit, 67. sine igne possit esse, 719.
- Lumina* cur incenduntur coram cadavere, 575. 737. 815. conf. *Lucem*. Natantia dicuntur oculi, 175. unde Oculis cum halone videntur, 498.
- Luminis* repentina apparitio arte Chymica, 805.
- Luna* cur Apis dicitur, 113. cur Aëris Uxor, 863. decrescente Coepæ augentur, 388. quale corpus, 862. sq. unde Crescat & decrescat, 765. Descendens cœlo, 708. fons Frigoris, 684. 861. Lumen habet sibi proprium, (61.) Mater & Domina aquarum, 863. Piscis, noctu in mari lucescit, 703. Plena vel nova Nati peste facile corripuntur, 861. an à Putredine servet, 863. Silens, 864. an urbes, Animalia &c. contineat, 709. 862. *crescente* aut *decrescente* an idem Aquatilibus contingat, 388. cerebrum & sanguis an augeatur, 389. aliæ corporis partes crescunt, 388. 390. an Medulla ossium & os de corde cervi crescat, 389.
- Lunæ* Figuram repræsentant calculi Renum, 1103. Eclipsi cur æra pulsarint, 112. 770. Incrementum significant pili pellis Phocæ, (100.) locum Umbrarum in eclipsi animæ bonorum perambulantes vociferantur, 112. 771. *Facies*, quæ conspicitur, quid, (148.) 765. terret animas (Nnn nnn nn) 2 mas

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- mas demortuorum, 112. *Radii* an calore debili infecti, 862. sq. cur Frigidi, 862. an Humidi, 863. an & unde Putredinem promoveant, 860. sq. cur vitandi, 861.
- Lunam* comedunt lamiae, 131. an Inhabitent animae, 764. cur Sagæ carminibus conantur de cœlo deducere, 770. 772.
- Lunari* luce an pisces coruscant, 705.
- Lunula* in palpebra inferiore humor unde & qualis, 149.
- Lupanaria* cur Monachorum collegiis proxima, 293.
- Lupi* Coluntur ab Ægyptiis, 1017. Dentibus anterioribus excipiunt globulos sclopedi, 198. famelici Argilla vescuntur, 1126. Halitus est virus, 853. Pellis pellem ovis consumit, (102.) stercus in pecudum stabulis occultatum eas deterret, & exagitat, (105.) Tympanum facit tympanum ovis obmutescere, (102) & *Ovis antipathia* cum morte non expirat, (ibid.) est ridicula, (109.)
- Lupina* chordæ pulsæ fugant oves, 105.
- Lupinum* fel odoriferum, 645.
- Luporum* figuram cur sagæ induunt, 128.
- Lupum* peperit ovis, (109.)
- Lupus* marinus, vid. *Phoca*.
- Lus* vid. *Luz*.
- Luscinia* adjurata animam se profitetur, 758.
- Luscinia* cur nidos ad Orphei tumulum habent, 111.
- Lustratio* à Gentilibus post sepulturam fiebat, 344. per Ignem & aërem, 345.
- Lutheri* cadaver humandum an fragor excepit, 111.
- Lutherus* an Natus ex foemina & serpente, 913. statuerit animam materiale, 1204.
- Lux* Anima immortalis, 682. 814. an ab Anima oriatur, 681. in Animalibus solaris & lunaris, 684. Aquæ unde, 605. est Archeus, 428. an in Cadaveribus, (19.) 676. unde, 703. in carne recens mactata, *ibid.* unde, 700. 706. Carnium insolita an pestem præfagiat, 721. in Cerebro, 676. an Concreata omnibus, 681. Creata cur primum à DEO, *ibid.* in Demortuis an signum beatitudinis, 680. Heraisci, *ibid.* Humor, 695. in Ligno putrido, &c. 677. in Mose & Stephano unde, *ibid.* Oculis viventium obversans quid præfagiat, 721. sq. Oculorum an animalibus innata, 697. cuique Parti corporis nostri inhærens, 695. Piscium, 677. 703. unde, 704. 706. ex putredine cur non in uno ut in alio lucet subiecto, 718. sanguinis an sit, 695. Vita dicitur, (91.) 427. *Cicindelarum* unde, 717. an ardeat, 689. conf. *Splendor*.
- Luxuriose* mulieres Goæ, 280.
- Luxus* cum luctu non augendus, 571.
- Luz* officulum an comburi possit, 228. 231. 956. quale, 957. ubi situm, 956.
- Lychmus* cur Vitæ Symbolum 761. Minervæ aureus annus arduus, 807.
- Lycur-*

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Lycurgi sepulchrum fulmine tactum, 142.

Lycurgus capitibus humanis vestibulum ornabat, (122.)

Lympha an cursum suum continuet post obitum, 457. est Pars Sangvinis, 554. Pericardii an concreascit, 222.

Lymphæ odor unde, 645. Synonyma, 554.

Lyncurius unde, 1115.

M.

M*acilenti* unde, 553. proverbialis descriptio, 164.

Maclare cultro obtuso cur Judæis prohibitum, 845.

Maclata à Christiano an facilius putrescant, quam à Judæis, *ibid.*

Maclatio brutorum ad sepulchra cur facta, 610.

Macule in Aqua suffocatis unde, 330. & Cruces in incantata conspicuæ, 339. Diversi coloris post mortem erumpunt, 317. Efflorescunt puero in paroxismo Epileptico, 313. an in Morituris efflorescant, 316. 328. 330. unde post Mortem efflorescant, 330. Mortis, 316. Pestilenciales quæ, 314. Petechiales quomodo à Pulicum dignoscendæ, 314. ex Pulicum moribus quomodo delendæ, 315. à Succis fructuum an tantum florentibus iisd. elui possint, 95. 102. an sint in suffocatis & unde, 254. eædem conspiciuntur in Venæ sectione sanguine emisso, 313. *Embryonum* unde, 333. cur observandæ, *ib.* in *Mortuis* an

Scorbuticæ, 316. omnibus cur non apparent, 329. in quibus conspiciuntur, 316. sq. 328. *Scorbuticæ* an Majores pulicum moribus, 315. ante mortem disparentes an post eam redeant, 326. conf. *Nigredo. Sugillatio. Toden-Flecken. Vibices.*

Macularum proventus in mortuis unde, (91.) 316. sq. 327. sqq.

Maculas Febris petechialis protrudit, 314. Foetui impressas delet manus cadaveris, (113.) an *Puncturæ* sagarum relinquunt, 336.

Maculis cur dorsum cadaveris potissimum contaminatur, 331. variis gentes corpus notabant, 309.

Magi an Aquam in sanguinem vertent, 574. quomodo Cadavera illæsis cryptis devorare & sonum edere possint, 130. an Cadaverum cruentationem præsentem occisore, possint efficere, 575. vere in Conventicula sua deducuntur, (20.) Demortuorum carnes magnopere appetunt, 128. sq. cur Habitacula sua prope sepulchra extruxere, 751. an Hæmorrhagiam sistere queant, 542. 547. 595. sunt Instrumenta Diaboli, (156.) quomodo Mirabilia faciant, (158.) Miracula non faciunt, licet mira, (157.) 603. annon non Putrescant, 446. an Sanguinem verum producere possint, 575. an Signum in alterum transmittere possint, 595. conf. *Lamie. Sage.*

Magia naturalis, (107.) *Tropiensis* quid, XXCIV. *Cælestis* & naturæ, (Nnn nnn nn) 3 (150.)

INDEX IV. RERUM ET VERBOURM.

- (150.) *Antiqua & nova*, (*ibid.*) desit, nova restat, (*ib.*)
- Magia* Christianos insimulant Turcæ, 1043. Studiosus fuit Musæus Onomacr. (34.) Tropienſis inventores, **XXCIV.**
- Magisterium* an ventriculum exedat, 323.
- Magnes* unde penetret montes, Saxa &c. 92. Naturalis & supernaturalis, (152.) Virtute sua spoliari potest, (154.)
- Magnetem* corpus demortui habet, (151.)
- Magnetis* sensus an ad polum usque tendatur, 91, 98. vim an allium impedit, 98.
- Magnetismo* mumiali an vivat nasus insititius, 91.
- Magnetismus* Aquilarum an eas ad cadavera trahat, 351. Mumialis quid, 93. 98.
- Magnum* Oportet *Helmontianum* quid? (68.) unde? (*ibid.*)
- Mago* ad alterius cadaver accedente, fit cruentatio, 594.
- Magorum* cadavera aves non attingunt, (105.) unde, 377. an flectantur ridentibus aliis, 446. Corpora incorruptibilia unde, 959. Stigmata non cruentant, 542.
- S. Magorum* tria corpora Coloniae sepulta, incorrupta, 949.
- Magos* an & quomodo stigmatizet Diabolus, 311.
- Mahr* quid, 122. 399. cur Equus dicitur, 399.
- Mahren-Flechten* quid & unde, 122.
- Majestati* velificatur vultus luculentus, 88.
- Majorum* faciem referentes Ægroti, moriuntur, 166. quandoque referunt Agonizantes 166. unde, 167. 168. ſqq.
- Maleficos* Ægyptii dividant, 472.
- Malluvium* Pilati, (139.)
- Mammæ* Lapideæ, 1133. Lapidicondæ, 1084.
- Mammarum* Pili interiores an veri, 44. unde, 44. Trictrialis, 40. 44.
- Mammilla* suavissime olens, 630.
- In Mammillis* vermes, 899.
- Mandragora* an naturæ figmentum, 1062. Vera, an ex semine in crucem actorum, 304. an ex Urina innocenter suspensi, 458.
- Manes* Catehane quid, 135.
- Manes* an Rephaim, ſ. Gigantes, 757. apparent habitu consueto, 757. alia quam humana forma, 758. cur tantum noctu, 753.
- Manetis* doctrina de animabus, 765.
- Mangiare* il cuore, qualis ars, 131.
- Mangonis* ossa pro reliquiis martyrum venduntur, (143.)
- Maniaci* perverse vident, 800.
- Maniacos* an refrenet sanguis humanus, 381.
- Manilius* Cornutus magna pecunia mentagram curare voluit, **XXCI.**
- Manna* quid, 1070. scaturit Joh. Ap. tumulus, 811.
- Mansuetudinem* an retineat sanguis leporis venati, 382.
- Manu* comprimit mortua se exosculantem, 460. 477.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Manum* cœlum tendit occisa puella, 460. refert Rapa 1062. Sangvine plenam ex utero afferunt Infantes, 533.
- Manus* Attollit mortua in habitum supplicem, 460. 485. Arefacta præsentē homicida cruentat, 570. 601. Cadaveris sanat strumas &c. tangens (112. sqq.) unde, (115.) Filiorum malorum, perjurorum, Duellantium, proditorum incorruptæ, 958. Humana an è terra nascantur, 490. Infantium præmaturè editorum inservit latronibus, strigibus &c. (122.) cur Lavaverint Israëlita super occisum, 567. Male feriatorum unde è sepulchris emergant, 490. 958. Pedesque an singulis Parasceves diebus cadavera Cairi ex sepulchris porrigant, 488. unde, 489. Phthisi mortui præ cæteris morbos curat, (113.) Saxæ effossæ, 1056. Stillicidio sanguinis fluxerunt unde, 522. 525. è suggesto nata an vera, 490.
- Manuum* jacturam multi frigore passi, 97. Strepitus applaususque in sepulchro Liparæ auditur, 109.
- Marathonius* campus tumultu ferali celebris, 108.
- Mare* Arenosum an detur, 1006. cur injecta cadavera ad littus pellat, 1046. an Mortuos non patiat, 364. 406. 1045. sq. 1046. cur non Putrescit, 841. Rubrum divisere ossa Josephi (132.) Conf. Meer.
- in *Mare* projectis cadaveribus cur aurum addunt, 1046.
- Mares* an foeminis præstent pondere, 395. conf. *Masculi*.
- Margaritarum* piscatio, (46.)
- S. Maria* an sola resurget foemina, 1241. S. S. Trinitati præponitur, 967. *Christi* para est panacea in omnibus morbis, (137.) post mortem locuta, 182.
- B. Mariae* corpus splendidum invisibile, 679. Imagines miraculosæ unde & quæ præcipuæ (142.) Sepulchrum fragrantissimum, 635. Simulacra sanguinem stillant, 507.
- Maris* Tempestatem aut Tranquillitatem an Cadavera reddant 1044. sq.
- Marmora* penetrantes tincturæ, 1191.
- Marmoreus* sarcophagus cur adhibetur à nonnullis, 981.
- Marmor* candidissimo quomodo color sanguineus conciliandus, 1191.
- Mars* & *Venus* cur à Doctis uni inclusi thalamo, 304.
- Martes* an animal suaveolens, 638. 656.
- Martinelli*, 760.
- B. Martinus* mortuus splenduit, 679.
- Martyr* Philosophiæ, 735.
- Martyres* in aqua submergi nequeunt, 393. igne incombustiles, 220. unde 220.
- Martyribus* nasus abscissus ignominia causa, XXCII.
- Martyrum* corpora mortua an odore fragrant, 629.
- Masculi* unde 878. conf. *Mares*.
- Masculorum* cadavera incorrupta, 947. sqq. 955. an & cur supina, foeminarum prona fluitent, 410. seqq.
- Maslach* an Aphrodisiacum, 301. an Opium

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Opium, 301. Turcarum quid, 301. cur praelium inituri fumant, *ibid.*
- Mater* cur non infaxata infaxato embryone, 1194.
- Materia* Glutinosa caput cum primis turget, 11. inculta an in semen mutari possit, 931. pilorum est humor glandularis, 30.
- Materiale* medium an corpus & animam possit unire, (60.)
- Matrem* in sorore videt Orestes, 800.
- Matrix* & vulva animal avidum generandi, (70.)
- Matthiae* Apost. facies lucida, 678.
- Mauritii* Imp. equus rumpitur, 242. unde 246.
- Maxilla* lapidem exhibens, 1092. 1126.
- Mecca* ubi sita, 495. an ibi Muhammedis area feralis pendens, 495.
- Mediastinum* cor ab igne tuetur unde, 222.
- Medica* scientia ἀνάλογον ignorat, 21. vis homini an naturaliter insit, (153.)
- Medicamenta* Aëria post mortem hæmorrhagiam promovent, 560. Assumpta in mortuis sudorem excitant, 444. 504. Chymica Mercurialia abdomen mortui faciunt tumere, 240. continentiae servientia desiderans contraria accipit, 298. à corpore humano maxima præstare possunt miracula, (112. f.) 1041. sqq. Deleteria an contagiosa, 141. exterminii an DEUS creavit, 1074. multa invenit Isis (148.) non sunt Nutrimenta, (68.) Partum facilitantia an probanda, 267. ex sanguine humano periculosisima, 103. 382. Venerem excitantia petens, purgantia accipit, 298.
- Medicamento* an esse possit venenum, 379. f.
- Medicamentorum* ad Venerem irritantium operatio, 297. sqq.
- Medicamentum* animi Bibliotheca, 1048.
- Medici* cauteria cur adhibent, 311.
- Medicina* ex Cranio humano, (116.) Naturæ Ministra. (95.) ex ossibus humanis, (116.) maxime utilis, medulla ossium pedum, (118.)
- Medicina* peritissime fuit Isis, (148.)
- Medicorum* an sit cadavera curare, 992.
- Medicus* non sanat, 830.
- Medulla* beluxæ gemmam gignit, 909. an omnia ossa gaudeant, 197. Ossea Gallinæ, 1080. *Hominis* comesta noctem accelerat, 381. spinæ an angvem gignat, 907. 909. cur, 909. an hoc fiat naturaliter, aut præter natural. 910. sqq. *Ossium* an crescente luna crescat, 389. pedum maxime utilem præbet medicinam, (118.)
- Meer will seine Toden haben wie die Erde*, 1046. conf. *Mare*.
- Mejendi* &c. gratia abire turpe apud Persas, 971.
- Mel* quid, 670. 1001. 1070. non Aëris vel roris partus, 1002. Antidotorum basis, 1002. Cadaveribus quis primus & cur adhibuit, 1003. unde fragrantissimum, 670. pro lacte apes Pindaro præbuerunt, (102.) an sanitati serviat, 1002. ex Sepulchro Hippocratis aphthas puerorum curat,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- rat, (155.) an servat à putred. Cadavera, 1001. 1004. unde, 1002. cur Symbolum mortis, 1002. 1004. Thymum redolens unde, 655. Veneris aculeatum, 156.
- Melancholia* adactus Judas an se præcipitem dederit, 248.
- Melancholici* ægre vident, 800. unde post mortem Cruentant, 558 non facile in aqua Merguntur unde, 392. sibi visi Mortui, (9.)
- Melancholicis* an animum addat sanguis juvenis animosi, 382. unde Pruritus, (51.) an sanguis congelare possit, 555.
- Μελασμοί* unde, 441.
- Melchior* Dux Brunsvic. rupto abdomine moritur, 241.
- Melecerides* quomodo abolendæ, 862.
- Meliboea* Chloris facta, 153.
- Melle* condita & Sepulta, 1003. oblita an citius aut tardius putrescant, 1004. mortui placati, 1003. peste resurrexit Glaucus, 1234.
- Mellis* usum in Sacris quis docuit, 1003.
- Melosyna*, 731.
- Membra* Arida an præsentem occiforem cruentent, 570. 601. occisi occiforum ad collum suspendit, 568. Sanctorum svaveolentia, 630. Virilia & muliebria lapidea, 1057.
- Membra cadaveris* an æquivoce sic dicuntur (85. 86.) 368.
- Membra mortuorum* in Aëre volitant, 489. Cairi singulis parasceves diebus se conspicienda præbent, 488. unde, 489. in Mari conspiciuntur clade quadam futura, 489. perjuro-
- rum an & unde è sepulchris emergant, 490. Piorum incorrupta, 957. Saxea à natura formata, 1055.
- Membrana* cerebri, 29.
- Membri* abscissi læsionem an relinquum corpus vivum sentiat, 92.
- Membro* abscisso occisi occiforum detegendi mos unde, 570. sq.
- Membrorum* mortuorum motus futura designat, 491.
- Membrum virile*, vid. *Mentula*. *Muto*. *Penis*, *Priapus*. *Pudendum*. *Vere-trum*. an Adam ante lapsum habuerit, 2242.
- Memoria* perit sanguine humano hausto, 104.
- Menardus* Joh. prima nuptiali nocte mortuus, 295.
- Mennenii* malum, (136.)
- Mens* avolat anima Sensitiva pereunte, (79.)
- Menses* suos an Lothi uxoris statua habeat, 1178.
- Mensium* fluxus an post mortem repariatur, 533.
- Menstruo* unico non omnes res solvuntur, 1168.
- Menstruum* mirabiliter evacuatur cruentatione spontanea membrorum corporis, 524. post Mortem effusum, 533. unde, 557. Omnipotens an foetida in svaveolentia mutet, 632. Verminosum, 881.
- Mentem* obtenebrat anima sensitiva, (65.)
- Mentha* crispæ succus sanguinum sistit, 544. 547. 594.

(O o o o o o o o)

Men-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Mentis* Hospitium est anima sensitiva mortalis, (65. 99.) Imbecillitas abscissionem Plicæ Polon. sequitur, 76.
- Mentula* exsiccata feliciter exhibetur in morbis mulierum, (118.) ab ortu hirsuta in puero, 49.
- Menynx* quid (117.)
- Mephitis* mane super cloacam ore inspirata an à peste defendat, 354.
- Mercurii* fumo calvities causatur, 78.
- Mercurius* vitæ abdomen mortui reddit tumidum, 240. Animarum quæstor, 1232. an in sanguine, urina, saliva, 1200. vitæ an ventriculum corrodat, 323.
- Mergi* in aqua sagæ non possunt unde, 390.
- Mesenteria* an Lapides habeant, 1101. Vermes foveant, 890.
- Mesenterii* pars ossea, 1101.
- Mesenterium* Lapidosum, 1101.
- Messalina* unde graveolens, 653.
- Messias* à Comitissa nascendus speratur frustra, 1113.
- Tod Metall*, 842.
- Metalla* ardentissima an quis impune nudis tractare possit, 228. 231. cur non Effodi patiantur Chineses 324. an in Homine, 1300. Lapidescunt per rubiginem 842. an Putrescant, 843.
- Metallica* coruscationes, vid. *Schwaden*.
- Metalli fodinæ* exhaustæ tractu temporis restaurantur, 1211.
- Metallifossor* post LXI. annos incorruptus, 954. unde 980.
- Meralli fusores* habent sæpe virides crines, 60.
- Metallurgi* nudis incedentes æri, 228. 231.
- Μεταμψύχωσις* Platonica, 745. Pythagorica 453.
- Meteora* unde producantur, 842. plantæ aëreæ vocantur, 790. an Spectra, 794.
- Meteoron* Gothanum, 116.
- Meticulosus* an animum addat sanguis juvenis animosi, 382. occisis an cruentatio contingat præsentē occisore 614.
- Metu mortis* an & cur partes externæ corporis, pedes præcipue, rigent, 16. penis erigatur, 304.
- Metus* canitiem ciet, 69. f.
- Michaël* Archang. an Angelorum præcentor, 754.
- Michal* an pro Davide epar capræ recens exemptum stragulis subjecit, 471.
- Microcosmi* metaphoram Paracelsus in ipsam veritatem assumsit, 21.
- Microcosmus* est homo (151.)
- Microscopiorum* fides sublesta est, 879.
- Die Milben, Mölen oder Fraulein*, 74.
- Miles* post mortem incorruptus & unde, 955. obesus ab Epaminonda exercitu expulsus, 235.
- Milites* umbratiles, 794.
- Militibus* in prælio cæsis erigitur penis, 291. unde, 504.
- Millepedes* quidam minxit, evomit, &c. 992.
- Mineralia* an putredini subjecta, 841. quæ & cur à sanctis denominata, (137.) quomodo producantur, 842.

Mi-

Mineralis natura in humano corpore
1200.

Minervæ quoties barba grandis nata,
malum portendit, 17. statua sangvi-
nem expuit, 507.

Ministerio divino admovendi corporis
labe careant apud Catholicos, 88.

Ministerium, conf. *Sacerdotium*.

Mira facit Diabolus cum sociennis non
miracula, (157.) in capillis mortuo-
rum, 4. & miracula pro monstris
ponuntur, *ibid.*

Miracula Apostolorum, (130. 153.)
Christus fecit propria virtute, (129.)
nulli creaturæ conveniunt, (157.)
an Dæmonibus adscribenda, (154.
157.) 603. Dei & naturæ sunt distin-
guenda, (158.) cur sic dicuntur, (159.)
ex Doctrina probanda nec vice ver-
sa, (132.) an Imaginationi attribu-
enda, (154.) Inserviebant Ecclesiæ
plantandæ (131.) Mortuum cur hu-
jus operis Titulus, (159.) Moſis
quot, (129.) an adhuc hodie Neces-
saria, (131.) Pontificiorum ex avari-
tia orta, (142.) an adhuc Præstari
possint? (130.) Reliquiarum unde
probantur, (132.) Sancti mortui
Turcarum etiam faciunt (*ibid.*)
non tantum à Sanctorum reliquiis
eduntur, (144. 150.) *Christi* non
habent causas naturales, (152.)
Judæi obſcure varie voluerunt,
(130.)

In Miracula inquirendi officium an
Physicorum & Medicorum (127.)

Miraculi perfecti requisita, (129.) 602.

Miraculis non Deus semper opus habet
(130.) quos fidei articulos Pontificii
volunt confirmare (131.) post mor-
tem clari, (132.)

Miraculorum Autor Deus, (127. 155.
157.) Finitis, 603. Gradus quatuor, (128.
ſqq.) numero Moſes omnes Prophe-
tas vincit, (129.) Origines quidam
naturales voluerunt, (150. ſqq.) O-
ſtentatio perpetua eſt Religio Papi-
ſtica (134.)

Miraculum quid, (127.) *Christi* novis-
ſimum quod, 600. Divinum quid
(128.) 602. ſæpe quod Mirum, (128.)
Verum ſine Deo nullum, (129.)

Mirari quid, 159.

Mirjam leproſa (9.)

Mirum & miraculum diff. (128.)

Mit-Eſſer an Vermes, 898.

Mæchi calvi, 79.

Mölen, Milben oder Fräulein, 74.

Mærore cani, 66. Corpus conſumi-
tur, 255. Faciei pulchritudo perit,
152.

Mola Equi lapidea, 1193. Mulieris un-
de dicitur, 397. Salfa quid, 982.

Mollities cadaverum unde & malum
portendat, 445. peſte mortuorum an
remittat remittente peſte, 445.

Molochi ſacrificia cur tinnitu celebra-
ta, 771.

Monachi Cartuſiani unde originem ha-
beant, 182. Pſallentes unde, 182. Spe-
ctra cur fingant, 774.

Monachorum caſtitas quanta, 292. Fi-
guræ ex humore lapidificio ſtillatæ
1058. ſq. unde, 1063.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Monarchatum* quomodo uterus exerceat, 165.
- Monarchatus* an utero tribuendus, 265.
- Moneta* Danica vulvam referens cur cusa, 1057. In lapidem versa, 1191.
- Monialis* stupratori an muto maneat rigidus, 292.
- Mons* Cybiles haud saluber est tractus, 857. Monachum referens, 1058.
- Monstra* unde brutis parturientibus, 69. Pilorum, 75. Plantarum unde, 69. In Morbis fiunt, (159.)
- Monstris* an annumeranda animalia putrefacta, 1199.
- Monstrum* quid, 1199.
- Montanus* aër an reliquis salubrior, 857.
- Montes* duo concurrunt, 109. Intonsi cur dicuntur, 24. In Seelandia ex hominibus petrefactis, 1199. Cur sepulchris inservierunt, 968.
- Morbi* Benigni, 557. Canitiem inducunt, 68. omnes an sint Contagiosi, 342. à Deo minitantur & immittuntur, (135.) an à Diabolo, 574. nuncius *suus* sanguinis, 836. pilorum, 74. plantarum *ibid.* corpora ad putredinem componunt, 848. Sacri liber an Hippocratem autorem habeat, (134.) Sagittæ Dei (135.)
- Morbilli* unde, 517.
- Morbis* Acutis affecti intumescunt, 238. Contagiosis aër fit inidoneus respirationi (50.) Pituitosis medetur coitus, 150.
- In Morbis* aliquando Divinum quid latet, (134.) omnibus Panacea virgo Christipara, (137.)
- Morbo* eodem affecti à se invicem longissime distantes frates an per Sympathiam, 95. 101. Benigno sublata cur non sunt contagiosa, 355.
- Morborum* Mater transpirationis prohibitio, (51.) Miraculosa curatio quid, (128.) Occasionale initium, (68.) 1073. sq.
- Morbos* sanat tumba trium Regum, (143.) Varios Papæi suis assignant Divis (135.) cur (136.) *Sanant* mortui non-sancti, (144. f.) Sanctorum reliquæ, (133.)
- Morbus* quid? (79.) Adurens corpus, 686. conf. *Febris* Arquatus quid, 695. quilibet apud Papæos habet singularum è sanctis Averruncum, (136. 144.) Cardiacus cor reddit combustile, 225. 231. Comitialis quomodo sanetur, (120.) Contagiosus an sit, 342. Hepaticus vultum & corpus mutat, 152. quilibet est integer homo, (78.) an incendat animam, 686. Petechialis qualis, 317. Sacer quid Hippocrati, (134.) qui suspirium dicitur, quid? (74.) Vultus radios infringit, 153. 157. sq.
- Mores* lacte propagantur, 383.
- Moretum* quid, 651.
- Morganaphasis*, 788.
- Mori* debet sapiens in actu, 433. decet Imperatorem stantem, 433.
- Mori* esu cephalalgiam contrahentis cerebrum prodit lapillum mori figuram referentem, 1086. sq.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Mori Thomæ caput cur decoctum, 679.

Moribundi effigies, 170. faciem Majorum quandoque referunt, 166. unde, 167. 138. sqq. an graviores fiant, 395. circa Oceanum cur moriuntur plerique cum recessu maris, (111.) communiter pallent, 160. an Spument, 187. sq.

Moribundis oscula data osculantibus quoque obsunt, 361. unde copiose Pituita è capite in fauces abundat, 191. Romani sine noxa figebant oscula, 359.

Moribundorum oculi an & cur imagines non habeant ante triduum, 175. seq. *Sudor* an aqua Baptismalis, 501. quid, 501. unde, *ibid.* frigidus, 501.

Moribundus unde in Risum solvatur, 185. sq. an Tres Mortes patiatur, (97.98.) unde Lingvam exerat, 181.

Moriens Semenda dulce canit, 226. ultimum quod, 179. 432. 484. sqq.

Morientes casu eodem qui prius, qui posterius mortuus, 447. Ridibundi, 186. non sudant rarissime, 501. sine sudore qui, 502.

Morientibus peste an periculosius, quam mortuis assistere, 370.

Mors Abominabilis ex suffocatione aquæ & cur, 762. Animæ & animalibus, (72. sq.) Appetenda Sapientibus quæ, (72.) *Αὐτόματος* an naturalis vel fatalis, (83.) nec Bonum nec malum, (81.) Decollatorum cur *καὶ γὰρ* dicatur, 180. an Detur, (76. 80.) & Ecstasis continuata diff. (30.) Electiva quid, (*ibid.*) an

Expirando, an inspirando contingat, (111.) est Finis, (81.) an Finis, cuius gratia nati sumus, (81.) Gravissima strangulatio vel angina, (85.) Naturalis quid, (73. 83. seqq.) an Nihil, (80.) Non est Optimum quid? (81.) Perdit omnia, 905. Pallida cur dicitur, 160. Pilorum, 78. Plantarum, *ibid.* Platoni quotuplex, (83. sq.) an Privatio, (77.) unde dicitur Ruina, (6.) cur Somnus æternalis dicitur, 1202. & Somnus diff. (78.) Strangulatorum *μιαρῆς* cur dicatur, 180. Svavissima osculum, (85.) Subita pueri unde, sine morbo præcedente, 336. Vera & apparens, (11.) an Vermis, (80.) Violenta quid? (83. sq.) *quid* Aristoteli, (77.) Barthio, 426. Epicuro, (78.) Gentilibus, (79.) Hauptmanno, (80.) Heero, (79.) Helmontio, (*ibid.*) Paracelso, (78.) Peripateticis, (77.) Plutarcho, 426. Recentioribus, (81. seq.) Unde, (90.) Cartesio, (84.) Stoicis, (*ibid.*)

Morsu Aranearum petitis cur erigitur muto, 304. an terram possit petere caput abscissum, 182. Serpentum corporis color naturalis aliquando parum mutatur, 338. Venenato monstrose tument corpora, 239. 338.

Morsus ab animali venenato homo præsentit crabrones, &c. 377. & Ictus venenatorum an & cur non semper conspicui, 337. Aspidis incurabilis sanatur lapide, (145.) Ra-

bidu Sanatur mirifice, (139.) Ruffi
venenum existit, 103. venenatorum
à non venenatis quomodo diff. 337.
Viperarum an à fœmellis, an mari-
bus, unde constet, 337. Canis rabi-
di maxime noxius, 375. *Serpentis*
morientes in risum solvit, 186. pu-
trefactionem inducit, 336. sanat Ari-
stolochia, (149.) saliva, 913. *Vipe-
ra* detruncatæ æque noxius atque vi-
væ, 464. an sistat hæmorrhagiam,
556.

Mortalitas ipsa pestis, 314.

Mortalitatis figura, 170.

Mortem Amplexari quid, 400. an Ca-
num ululatus prænunciet, 110. un-
de, 114. ex Odoratu prænunciant
nonnullæ mulieres, 114. Potentium
Regumque an præfagiat bubo, 108,
113.

Mortes tres an patiatur moribundus,
97. sq.

Mortis raro meminit Aristoteles, (77.)
Descriptio per aquam & terram, 975.
Distinctio in animæ & animale est
nulla, (73.) Domitor Hercules, (97.)
Genera quot, (84.) Imago viva,
906. Indicia certa an sint, (11. 32.
54.) Litera fatalis antiquorum, 170.
Maculæ, Astra, 316. Modulatio,
(74.) Nuncius *græcè* Sangvinis, 836.
Stomachus, Tellus cur dicitur, 939.
Symbolum cur Mel, 1002. 1004.
Meditatio est Philosophia, (72. sq.)
an Senecæ suspirii morbus, (74.) *Si-
gna* in cadaveribus repertis diligen-
ter scrutanda, 338. ex digitis & un-

gvibus, 395. ex Facie, 175. ex Ocu-
lis, 179. ex Pediculis, 443.

Mortua & occisa diff. (85. 112.) gra-
vida an parere possit, 262. non sem-
per revera mortua, 267.

Mortuæ an imprægnari possint, 261.

Mortui Adorantur à Judæis, (92.) Æ-
gyptiorum unde cognoscuntur ho-
noratiores, 1010. an affectus reti-
neant, quos ante mortem habuerint,
588. an sint, in quibus adhuc Ani-
ma, (11.) quibus præ cæteris Appa-
rent, 821. Biduum aut triduum, an
naturaliter resuscitari possunt, 1235.
seqq. clamorem an edant, 124.
inter amabiles Complexus, 295. an
Consolationem sentiant precibus
pro iis fufis, 183. cur Defuncti di-
cuntur, 1044. non sunt Evocandi,
137. Examinantur ab Angelis in se-
pulchris, 124. unde Fœtore graves,
503. Formam & gestum retinue-
runt, quibus mortui, 153. 296. sq.
spirant Fragrantiam, 628. nec Hu-
mantur nec putrescunt in Insula Ar-
van, 969. in V. T. Impuri reputa-
bantur, 343. Indigentia Ægyptio-
rum succurrunt, 976. Judæi extra
Canaan eò sub terra devolvuntur,
454. an Leviora vivis, 420. an Lon-
giores fiant, 439. an Loquantur, 182.
194. an ut vivi Motus obeunt, ambu-
lant, poenitentiâ prædicant, 455. 477.
an partes solidas Moveant, 459. cur
Navi ejiciuntur, 364. ori cur Num-
mus & lapis imponitur, 117. unde
post mortem oculos aperiant, 174.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

459. quadringentos annos Oculus apparet lucidissimus, 178. Persarum quando humanantur, (54.) Pignorum loco accipiuntur, 976. an & unde Pondere augeantur, 420. seqq Pro- ni sepulti an familiae exitium vel pe- stem inferant, 448. Quiescant, 137. 1044. conf. *Sepulchra non movenda.* an Redeant corpore sine anima, 778. sq. Reviviscentes, (11.) 531. an si- ne eodem corpore Renasci queant, 1237. an Rideant & unde, 185. sq. 459. saepe supra modum Rigent in- durati, 431. unde Rigescent, 430. sq. Risu, 186. Sacri dicti, 137. cur Sævitia affecti, (94.) unde Salivare videantur, 191. non-sancti, Sanant morbos, (144. seq.) an Sangvinem Sudare potuerint, 531. seq. Sclopetorum ictu unde statim putrescant, 850. Scripserunt sub terra in sepul- chris, 455. Sedentes sepulti, 448. dicuntur Sepulchra, muti, silenti- um, umbræ, silentes, 181. conf. *To- de. Cadaver.* peste Signum quale, 157. recte vocantur *Σκιάς*, 159. an Sudent proprie, 502. ex intempe- rantia Venerea, 294. 296. an Ver- mes sentiant, (92. sqq.) an possint Vestes suas devorare, 116. seq. 118. unde, 125. 127. Violenta morte maculis consperguntur, 319. Vul- tum cur tegant Judæi, 345. Venefi- cio, quam faciem præ se ferant, 164. quam Veneno fungorum, *ibid.* *Ap- parenter*, (10.) cur saepe sensu motu- que destituti corruunt, (25.) *Pallor*

quandoque in ruborem redit, 160. cur & quomodo in ruborem reme- et, 161. *Resurgent* quo corpore, 1238. an cum omnibus corporis partibus, 1239. sqq. quo Sexu, 1241. 1243. *Stantes*, 432. sqq. unde, 434. sqq. Sepulti, 494. sqq.

Mortuis in Acie plerumque penis erigi- tur, 262. unde, 304. Dilectis pre- cantur terram levem, (93.) Invisis terram gravem, (93.) cur Lucernam accendunt, 737. non Maledicendum, 137. in Mare projectis cur aurum addunt, 1046. Oscula data danti- bus obsunt, 361. quoque dabatur Osculum, 360. Subito unde oculi clausi, 174.

Mortuo cornua ex oculis creverunt, 278. unde, 278.

Mortuorum Attactus an immundos fa- ciat, 343. sq. 428. Corpora unde ad relictos redeant, 135. Facies vivida, 158. seq. unde, 159. 161. O- culi cur inspiciendi, 177. Oculis an & unde insint imagines, 176. Ocu- los cur claudunt, 179. Ora cur de- morficant Sagæ, 129. certi Ordi- nes, (10.) Ori Judæi indunt, aure- um numum 118. Oscurhiet, 180. Pal- lor unde, 160. seq. in Vivos actio nulla, (110.) Sudor unde, 503. Re- surrectio & Resuscitatio, Restitutio. vid. *Resuscitatio & Resurrectio mor- tuorum.*

Mortuos diu Cineri datos an Diabolus producere possit, 488. cur Corona- runt,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- runt, 992. ubicunque Domum suam retulerunt, 740. cur in Dorso jacentes sepeliunt, 448. Suos non Efferat opificium aut Artificium, 365. Judæi aromatibus composuerunt, 637. cur Lappi subter focum sepeliunt, 738. quomodo Lugent Ægyptii, 1008. an Mare non patiat, 364. 406. 145. f. 1046. cur Mare ad littora pellit projectos, 1046. Melle placarunt Græci, 1003. in Peregrinis terris cur Ethnici ter inclamarunt, 455. cur non cremarunt Persæ, 344. Resuscitant reliquæ Sanctorum (133.) Resuscitarunt (33.) 1232. sq. 1235. an Diabolus resuscitare queat, 488. cur combusserunt Romani, 134. 738. 762. Sedentes sepelientes, 448. Tangere & conspiciere Diabolus quoque Gentilibus prohibuit, 344. cur frequenter Videt Islandi, 798. Zeilani non sepeliunt, 976. cur Ægyptii condierunt 738. 1018. non cremant, 1018. die 4. post mortem sepeliunt, 260. stantes sepeliunt, 449. 1012. Æthiopes Gypho inducunt, 977. 990. cur, 1036. post annum sepeliunt, 977. Ichthyophagi piscibus objiciunt 918. Resuscitandi medicina, (34.) Ceremoniæ Sacrificia, Herbæ, Verba, Lapis, 1233. sq.
- Mortuus** an se Erigere possit ut stet, 438. Homo an verus, (85.) 368. ter in Sacra Scriptura quis, 1231. ter Ludovic. Guil. Nob. Normam (18.) 1232.
- Morum** malitia cum vitiis corporis hausto sanguine humano transplanatur, 163.
- Moschi** odore fragrant Aspis moritura, 628. Aves, 639. Bestiæ, 638. unde, 655. Crocodili, 639. Homines, 639. Pisces, 639. Vermiculi, 639.
- Moscho** unde odor conciliatur, 661.
- Moschus** Hyssopus an sanguinem cieat, 526. Excoctus demum suaviter olet, 665. an fervet à Putredine, 1005. an ex Putredine, 666. Stercore, 668.
- Moses** an Cornutus fuerit, 678. ubi sepultus, 633. miraculorum numero omnes vincit Prophetas (629.) quot fecit miracula, (ibid.)
- Mosis** Anima an Christo apparuit, 775. animam an DEUS corpore illius osculo extraxit, 360. Facies an post mortem fulserit, 678. Manus leprosa (9.) Sepulchrum an repertum, 630. cur DEUS abscondidit, 678.
- Motiones** in corporibus mortuis an naturales 476.
- Motrix** facultas, 481.
- Motus** Animalis & Naturalis an differant, 475. Cadaverum unde, 439. 71. Obeunt mortui ac si viverent, 455. an stet, 452. unde, 475. f. 1236. in corpore mortuo an produci possint, 1236. quomodo successive in corde desinat, 485. Dissecti cordis quales vel unde, 481. Galli vel Gallinæ detruncatis qualis, 480. Membrorum Cadaveris futura prænunciat, 491. Inest putrefactioni, 843. an & unde putrefactionem juvet, 873. vel sensitivus vel convulsivus, 480. Cadaverum arte quoque concitari potest, 491.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

491. an ad ejus cruentationem conferat, 541.
- Mucilago* an calculi Materia, 1162.
- Mucor* post mortē naribus effluxit, 192.
- Mucro* æneus cur cadaveribus infixus, 979.
- Mugitus* bovis occisi & ad ignem admoti, 486.
- Muhamed* an natus ex foemina & serpente, 913. epilepticus finxit se ecstaticum, (23,)
- Muhamedis* arca feralis an pendeat Meccæ, 495.
- Mularum* ungulæ tantum non produnt venena, 322.
- Mülben* corruptioni obnoxii crises corrumpunt, 14.
- Mulier* Ægra in ignem conjecta sanatur 227. 231. Ascitica ex casu in lapidem vulnerata aquam effudit, 248. ad Infernum, vir inferno ducit, 1233. Petrefacta pomi esu 1182.
- Mulieres* Animas IV. habent, 1232. Barbatae monstro similes, *ibid.* cur non barbescant, 39. an auxiliis externis Barbatae esse possint, 41. cur cum maritis Combustæ, 223. 1023. an viris Calidiores, 223. cur Dæmon adhibet agens Sarcophagum, 133. mari Demersæ diutius supernatant & tardius suffocantur, 406. Goæ admodum luxuriosæ, 280. Groenlandiæ cur faciem hinc inde cicatricibus pungunt, 309. quadam ex Odoratu mortem præfagiunt, 114. Natura flammei sunt corporis, 1023. an superstitionis Autores, 133. à Virgini-
- bus quomodo distinguantur, 309.
- Mulierum* foetor narium unde, 650.
- Mulus* Felle caret, 832.
- Mum* quid significat, 1005.
- Mumia* quid (110. 151.) 830. 1025. Arabum quid, 1008. Artificialis Exotica s. Memphitica quid, 1007. Bilsiana cur modo madet modo sicca reperitur, 505. Bohemica, 1025. an Cadaver sponte mortuum, 1027. Chemica quomodo paratur, 1028. Constellata, 1026. Corporalis an ap. nos præparari possit, 1026. Danica naturalis, 953. unde dicitur, 995. 999. 1005. Naturalis sive Arenaria quid, 1006. an detur, 1006. unde Paretur, 1027. Ruy-schii Bilsianis præfertur, 1040. an aliquem Sanum vel ægrum efficere potest, 343. an à Saxonibus in Conviviis adhibeatur, 1042. Schelmen Mumia, 1027. quid significat, 1006. Venenū est quavis peste pestilentius, 381. Vitæ, 1028. Ægyptiaca Masculi quid, 1010. Foeminea, 1012. Chemicorum quid, 1025. Corporalis an fit, 1025. Spiritualis quid, 1025. Hildani, 1037. an Anatomix inserviat, 1038. Naturalis s. Arenaria quid, 1006. an detur, *ib.*
- Mumie* Ægyptiæ laminas aureas sub lingua habent, 118. an legitimæ ad nos deferantur, 381. Æstimium unde, 1028. Bilsianæ an salis suam debent durationem 986. 1032. an in Medicina adhibendæ, 1042. sq. quales ad nos deferuntur, 1007. 1043. olim Reconditæ, 1018. an præparandæ, 1043. (PPP PPP PP) sine

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- sine naufragio deportari possunt 1044. seqq. cur non 1044. sq.
- Mumiali* magnetismo an nasus insititius vivat, 91.
- Mumialis* magnetismus quid, 93.
- Mumiarum* Duratio, 1038. sqq. Pretium, 1032. usus, 1027. sq. 1037. 1041.
- Mumias* cur Bilsius invenit suas, 1037.
- Æthiopes* ante Paracels. exhibuerunt, 1027. quomodo parant, 1027.
- Mundi* essentia quinta (60.) Finem efficiunt stellæ, 1206.
- Mundus* an sentiat (55.) totus spectandum sistitur vitro parvo, 408. an unicus tantum Lapis fuerit, 1066.
- Munifici* dextra post mortem incorrupta, 957.
- Muræ* Gallicæ lucentes, 704.
- Mures* Aranei in tota Domo conveniunt ad cornicis putrescentis foetorem, 351. ex Cadavere, 922. cur ægre Capiuntur muscipula, qua alii capti, 618. Excernuntur, 409. Hattonem interimentes 922. Moschiferi unde, 656. pelluntur terra è busto S. Cordulæ, (143.) Pharaonis an insidientur hominibus mortuis, 124. an à pice in navibus proveniant, 921. an è Tritico & sordido indusio nascantur, 536. 921.
- Murex* Bezahardicus è vesica juvenis, 1111.
- Muria* quomodo conficienda, 386.
- Muris* formam referens calculus renis, 1103.
- Murmur* in hypochondriis mortui unde, 238. 240.
- Mus* an Cadaver mordeat ut clamet, 124.
- Musca* Crystallo inclusa, 1141. Excernitur Urina, 891. 902. è sanguine & sudore hominis, 902. Succino obducta, 990. in Templi Macello Hierosol. non visa 947.
- Musca* an Aërem inficiant, 353. 375. Butyro inunctæ moriuntur unde, 1225. cur Cadavera & carnes petant, 934. cur à Cadaveribus contagiosis arcentæ, 375. Hyeme mortuæ calore reviviscunt 1221. Ignæ sagarum animæ, 758. 761. Lucentes, 689. Pisanae Suaveolentes unde, 656. 663. Siccatae in pulverem redactæ de novo nascuntur, 1218. ex Sudore, 536.
- Muscardino* suaveolens, 638.
- Muscarum* ortus unde, 922. sq. 924. sqq.
- Musciliones* quidam evomit, 902.
- Muscovitæ* cur cordibus infantum vescantur, 128.
- Musculi* animalium occisorum diu se movent, 472.
- Musculis* an insit vita peculiaris, (70. 72.)
- Musculorum* motus an aëri adscribendus, 415. Vita & uteri an ultimum moriens, 484.
- Musculus* quid, (72.) 476. piscis, loco dentium pilos habet, 14. Liquoris per acris attactu levissimo movetur, 493.
- Muscus* suaveolens, 662.
- Musica* an Tarantatos curet, 493.
- Mussipontanus* foetus, 1136.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Mustela excernitur, 904.
Mustela Moschum olent, 656.
Musti vaporibus suffocati revivixerunt, (13.)
Mustum unde in vinum mutatur, 838. an fermentet, 839.
Mutatio Animi, faciei, corporisque fere singulis ætatibus contingere solet, 144. sqq. creaturarum non fit sine fermento & semine, 926.
Mutationem vocis pubertas per se infert, 147.
Muti dicuntur mortui, 181.
Mutuli quo corpore resurgent, 1238.
Muto unde Cæsis Turcis in prælio Hungarico erectus fuit 301. Erectus repertus in prælio cadentibus, 291. an omnibus à Purgante erigatur, 298.
Myrrha servat à putredine cadavera, 996. 997.
Myrrhæ cur addita Aloë in condiendis cadaveribus, 1020.
Myrtus hominis figuram exprimit, 1062.
Mystax ardens, 708.

N.

N *Abal* pavore s. lapis riguit, 1196.
Nabel-Wurm an infantis umbilico alligatum fundulum rodatur, 859. profligetur massæ melle & vitro parata, 859.
Nabothi anima an fuerit spiritus decipiens Achabum, 582.
Nabuchodonosor an hirsutiem deposuerit, 38.
Nabuchodonosoris fatum, 36.
Naëman leprosus, (8.)

Nagel-Wurm an & quid sit 899.
Nandi imperitos lacus Agrigentinus mergi non sinit, 387.
Nani olim habitarunt in Seebergo, 1063.
Nardus pistica cadavera servat à putredine, 993.
Nares cur malignis morbis mortuorum Bambace &c. occluduntur, 558. Fabricatæ à nativis quomodo differant, 89. Fissiles an virginis corruptæ indicium, 149. unde post mortem Materia cruenta &c. abundant, 191. 557.
Naribus carentes gentes an sint, XXCIII.
Narium Tubili calculis affecti, 1090. Vermes, 883. sq. 899. 902. *cruentationes* cur maxime pueris communes, 541. suffocatis unde, 559.
Narr vocula reperitur in incantatæ dextra, 339.
Nasamones sepeliunt mortuos sedentes, 448.
Nasci quomodo quis possit, 264.
Nasenmacher, XXCIII. *Impfen* XXCV. an fieri possit, 90.
Nasi Adscititii mors unde, 91. sqq. an vera historia, 96. s. Mutilatio sponsalia solvit, XXCIII. Mutilationem solus Papa dispensare voluit, XXCIII. Pars extrema unde putrescat primum, 874. Parvi Viri ad Sacerdotium non admittebantur, XXCI. Resecti Symptomata, XXCIIIX. Resecti Refectores primi, XXCIV. *Insitio* in quibus conveniat & discrepat cum arboris insitio-
(Ppp ppp pp) 2

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- tione, XXCVI. quando suscipienda, XXCIIX. *Institui* quomodo suscipiatur, XXCVI. *Instit. Materia* unde, sumenda, XXCVII. qualis esse debeat, XXCIIX.
- Nasidius* monstrosæ tumet prestri mortui, 239.
- Nasum* mutilantes cur sæveriori poena afficiendi, XXCIH. *Nasus* Abscinditur, ignominie & poenæ causa, XXCII. Abscissus an restitui possit, XXCIII. Aduncus Persis æstimatus, XXCII. Defuncti stella alba notatus, 333. an Implantari possit ut furculus arbori, 90. Lapidicondus, 1084. totam faciem Mutat, XXCI. maxime variat faciem, 167. *Institui* in quibus diff. à vero, 89. an moriatur moriente illo, unde petitus, 89. 90. seqq. 96. sq.
- Natus* cur in Oceano facilior, quam in vulgari aqua, 387.
- Natantibus* inserviunt vesicæ bovillæ inflatæ, 409.
- Naso* factitio ducitur Nobilis, 97.
- Nasorum* jacturam multi frigore passi, 97.
- Nativitatis* Christi Festo spectra fugunt infantum ubera, 121.
- Natura* idem tempus & modum Generationis & corruptionis servat, 332. & Anima an differant, 475. mirabilis in formandis membris humanis ex saxo, 1054. noxios Humores non retinet, 19. *quomodo* Deus utatur in miraculis, (155.) operetur, (159.)
- Nature* Aberratio an sit, quando infecta ex cadavere producit, 926. miracula quæ, (158.)
- Naturalia* nata sunt, ut obediant hominibus, (154.)
- Navale* prælium in aëre, 788. unde, 788.
- Naves* unde facilius in Oceano ferantur quam aliis aquis, 387.
- Naufragii* periculum an ex Mumiis, 1044. sq. unde 1044. sqq.
- Naufragis* succurrunt Delphini,
- Navigari* in aëre an possit, 418.
- Navigatio* in solido, 803.
- Navis* Phæacum à Neptuno in lapidem versa, 1181.
- Neapolitani* an ocularia gerant, 148.
- Nebulam* cadaverum emanationes concitant in locis ubi strages, 353.
- Nebulosa* aëris intemperies an ad cadaveris cruentationem aliquid conferat, 540.
- Necrobaptistarum* hæresin reducit Papa Rom. (141.)
- Necromantia* quid, 749. unde dependet, (92.)
- Nefrendis* formam referens calc. Renis, 1103.
- Neogami* cur scabie tentantur, 653.
- Nephelem* an gigantes, 281.
- Nerquillinus* post mortem miraculis clarus 132.
- Nervorum* clausulæ summæ an ungues, 11270.
- Nervulus* an à Corde in sinistra manus annularem sese tendat, 1027.
- Nervus* quid? (72.)

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Neryllinus* mortuus pro DEO cultus, (145.)
- Nestorii* lingua à vermibus erosa, 884.
- Nicodemi* corpus an odore fragravit, 628.
- S. Nicolaus* Asinis capita amputata restituit, 1129.
- in Nido* avis reperit senex penem suum, 306.
- Nigredo* quid, 61. Cadaveribus unde 320. 331. 441. sq. Cadaveris an semper absorptum venenum significet, 320. Carbonum unde, 706. in à Dæmone occiso apparet, 336. Equis quomodo conciliatur, conservatur, 67. competit etiam Fulminatis, 325. suffocatis vaporibus, 325.
- Nili* aqua unde corpora incorrupta servat, 989. tam salubris, 212.
- Nilus* unde tam fecundus, 989.
- Nimbi* unde, 772.
- Niobe* filiorum numerus disputatur, 1197.
- Niobe* ex luctu petrefacta, 1197. conf. *Statua Niobæ.*
- N. trum* quid, 938. an in aëre, 1211. Cadaver labefacit, 1009. an Corpora à putredine servet, 989. in Terram mutatur, 937. omne an Terram fertilem reddat, 490. ex Vermibus, 936. *Cæmeteriorum* an ad varios morbos utile, (122.) 940. est valde fertilis, 937. tandem in nihilum abit, 937.
- Nivis* efus continuus an colores pilorum mutet, 59. 67.
- Nix* an Alba, 706. bestiis pro Cibo, 67. an Crystallum gignat, 1148. sq.
- purpurea cur dicitur, 52. à Putredine carnem vindicat, 965. unde Rubescit, 706. Scytharum sepulchra, 966.
- Nixe* ob *Sie die Ertrunkene kniepe*, 330. conf. *Wassernixe.*
- Nobilis* ducitur naso factitio, 97.
- Noctam bulonibus* unde deambulatio, (29.)
- Noctiluca* Aërea, urinæ progenies, 810. Kunckeliana, 805. 810.
- Noctiluca* Scarabæi Indici splendor insignis, 719.
- Noctu* an cadavera pestifera sepelienda, 372.
- Noctuae* & cornicis sanguis misceri nequit, (103.)
- Nomen* CHRISTI Christiani manibus imprimere solebant, 310. JESUS ter pronunciat caput abscissum, 183. 463. Paternum post aures expressum infans ex utero monstrat, 313.
- Nonnus* quantus vir, 691.
- Nostradamus* Mich. ecstasticus, (24.) *warum er halb aussen, und halb in der Kirche begraben*, (24.)
- Nota* Ignominiae inurebatur graviter peccantibus, 310. qua servi fugitivi, Christiani notabantur, 311. Servitutis servis & idololatriis inurebatur, 310. Conf. *Cauteria. Stigma.*
- Notis* frons puncta, nobile judicatur, 309.
- Novaculam* an frigiditas & rigiditas cadaveris hebetet, 440.
- Novendiales*, 740.
- (PPP PPP PP) 3
- Nox

INDEX IV. RERUM ET VERBOURM.

- Nox* negromantarum actionibus insigniter favet, 753.
- Nubes* in Aëre cur Suspenduntur, 418. an sint Exercitus alias in aëre conspicui, 792. cur Condensatæ in Pluvias decidunt, 418.
- Nubium* figura unde varia, 793.
- Nucis* Figuram sistit oleum nucis exsiccatum, 1215. Juglandis oleum à putred. vindicat, 1001.
- Nuda* cur quædam incedunt gentes, 309.
- Nudus* an homo nascatur, 33. cur, 37.
- Numa* Pompilius canus ab infantia, 62.
- Numero* differant an specie differentia, (86. sqq.)
- Nummum* aureum Judæi mortuorum ori induunt, 118.
- Nummus* & lapis cur ori mortui imponitur, 117. seq.
- Nupta* nova super Priapi fascinum sedere jubetur, 289.
- Nuptias* celebrantes senes morti sunt proximi, 295.
- es ist Nürnbergische Arbeit*, 158.
- Nutrices* fragilitates suas in pueros transferunt, 382.
- Nutricibus* Petroselinum nocet, 185.
- Nutricum* peste mortuarum mammas infantes suxerunt innoxie, 363. unde, 366.
- Nutrimento* an esse possit venenum, 379.
- Nutrimentum* aller wachsenden Dinge, 1069.
- Nutritio* unde, 398.
- Nutrix* quomodo comparata esse debet, 625.
- Nympha* quæ, 113. an à Diabolo obfideantur, 511. an Homines spirituales, *ibid.*
- O.
- O** *Belisei* cur in sepulchris positi, 814.
- Obesi* Arvina suffocati, 235. an Arvina medicis secandam præbere possint, *ibid.* an macris Leviores, 398. à Peste invaduntur præ macilentis, 848. an Sudent difficulter, 503.
- Obesiora* cadavera an solito frigidiora, 429.
- Obesitas* Eleazari & Ismaëlis &c. 235.
- Obesitatem* conferentes gallinæ saginata, 236.
- Oblivionem* inducit memoriæ mortui adspectus, 345.
- Observationes* Medicæ maximi æstimantur, 357.
- Obsessi*, conf. *Dæmones*.
- Obsessis* unde foetor, 655.
- Obsessione* Diaboli an corpora leviora reddantur, 391.
- Obsessos* liberat corpus B. Antonii, (133.) Tumulus S. Dymphnæ, (143.)
- Obstetricum* potiones partum facilitantes rejiciuntur, 267.
- Occiput* cur primum calvescat, 28.
- Occisa* & mortua diff. (85. 112.) Vindictam manibus protensis implorat, 485.
- Occisi* unde cognoscendi, si nullum plagæ signum extet, 338. Cruentatio præ-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

præsent. Occis. an ad torturam istius sufficiat, 621. an Cruentent præsentente Occisore, 592. 614. 619. unde, 573. sq. 582. Spiritus an Occisori instet lædatque, 590. 617. conf. *Interfecti*.

Occisis cur unguentum in manus dederint, 475.

Occisore præsentente Cruentatio contingat quibus occisis, 597. quibus occisi partibus, 596. quomodo, 597.

Occisorem per Cruentationem cadav. inquirere an licet, 599. 601. 620.

Occisores an etiam apud inferos abhorreantur, 591.

Occisoribus an instent animæ occisorum, 578. sq. 598. 605.

Occisoris præsentis indicium an Cadaveris cruentatio, 592. sq. Spiritus an moveant sangvinem cadaveris, 589. 613.

Occisorum Capita sunt aperienda, 339.

Occisus ne cruentet homicida præsentente phylacterium, 568. 596. Occisorem digito monstrat, 460. 485. 569.

Oceanus recedens & rediens accolis maxime usui est, (111.)

Ocreæ ex cute humana, (116.)

Ocularia cur quam plurimi gerant Itali, 148.

Oculi Calculo affecti, 1089. Cat-
torum an luna crescente crescant,
390. Concavi, alboque livi-
do an imprægnationis nota, 149.
à Coitu subsident, aliquando intumescunt unde, 147. Epilepticis aut
dormientibus aperti an aliquid vi-

deant, 174. Fulminatorum quomodo se habent, 178. Lapidescentes, 1131. Lucernæ, pisc. marini, lucent in tenebris, 677. an Moriantur primum, 178. 874. Mortem indicantes, 179. 698. & Nasus maxime vultum variant, 167. Natantia lumina, 175. Pilosi an dentur, 40. Porcellorum Moschum redolent, 639. Putrescunt primum, 874. Sangvinem stillant unde, 524. Scarabæi velut lucerna lucent, 719. Splendidum quibusd. Circulis, quid indicent, 148. Veneris & Cupidinis sedes, 147. *Hyæna* Gemma, 698. Lapidescentes, 1131. *Lucentes* unde, 696. Draconum in India, 1131. cur Veneri sacri, 697. *Mortuorum* cur Inspiciendi, 178. unde spumant, 192.

Oculis Felium & canum mortuorum unde imagunculæ, 176. Lumen conciliant quoque humores, 177. Mortuorum an & unde sint imagunculæ, 176. Obversans lux quid præfagiat, 721. sq. *Apertis unde quidam* dormiunt, 173. Moriuntur, *ibid.*

Oculorum Coruscationes unde, 695. Fascinatio unde, 802. conf. *Visus fallacia*. Hebetudo ex coitu, 148. Humor singularis, 172. Imagines an & cur triduum ante in morituris dispareant, 175. Moriturorum signa, 174. Sedes maxime seminalis est, 147. Vermes, 883. Vitia quæ, 797.

Oculos Aperientia cadavera, unde, 174. Clau-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Clausos unde habent momentanea morte extincti, 174. diu Fulgentes retinent testudo marina capite abscisso, 464. *Mortuorum cur* Claudunt, 179. Romani operiebant, & in rogo aperiebant, 180.
- Oculus* est totus Angelus mortis, 874. Blanditias Reginae despiciens, incorruptus, 178. 957. Crepuit medius mulieri ob hemicraniae dritatem, 256. cur Eruebatur furti unius reo, XXCII. Lucidissimus quadringentos annos mortui apparet, 178. conf. *Auge*.
- Odor* Aëris an canibus nauseam moveat, ut ululent, 352. Allii facile comunicatur chylo & sanguini, 651. Corporis vivi an maneat mortuo, 663. in Humoribus humanis cur non semper sentitur, 644. in Mari unde, 660. an Moscho urinæ conciliatur, 661. Medicamentorum chemicorum unde, 632. Pestilentialis qualis, 647. Sanctorum corporum unde, 634. 665. Sanguinis in V. S. explorandus, 648. Vestium mutat corporis odorem, 591. Urinæ unde, 661. *Excrementorum* Brutorum an ex putredine, 667. *Excr. Humanorum* qualis, 657. unde, 658. *Svavis* Allicit, gravis fugat Dæmones, 733. Cadaverum an sanctitatis signum, 636. Cerebri unde, 644. 666. an Divinitatis præsentis omen, 635.
- Odorandi vis maxima* canibus est, 114. Tholosano Eremitæ, & anibus nonnullis, 114.
- Odoratu* singulari pollent cane rabioso morfi unde, 817.
- Odore* Coturnicis Hercules revixit, 1234. Fragrat Moschi Aspis mortura, 628 an fragrent Corpora diu mortuorum, 628. fragrantés Homines, 639. seq. 656. unde, 641. 644. 646. 663. Loci homines in lapides mutati, 1189.
- Odorem* Chemica unde habent, 632. Diis tribuerunt Ethnici, 636. Futurorum cadaverum an vultures præsentiant, 349. cur non omnes Homines spirant, 646. *Svavem an spirant* Cadavera, 628. 637. unde, 665. 670. Graveolentia initio, 665.
- Odores* & sapes ciborum sanguis retinet, (66.) an vim sanguinem movendi habeant in cadaveribus, 540. quantam, *ibid.*
- Odoribus* præsidet Venus, 641.
- Odorifera* an in mare diffundant longe lateque odorem, 660.
- Oedipus* cæcus, (9.)
- Offa* Helmontiana, 1168. 1170.
- Og*, Regis Basan ossa quanta, 281.
- Olea* coronabantur mortui, 993. Lampadum S. demortuis consecratarum an sanant, 673.
- Oleo* inuncta insecta moriuntur unde, 1226.
- Olera* salita cur ponderibus gravantur, 1029.
- Oleum* Capillorum, 14. S. Catharinæ an detur, 637. ex Lapidibus, 1154. Rosaceum, juglandis, ex sulphure à putred. vindicat, 1001. è Sangvine hu-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

humano, 382. in Silice, 1143. Statua
 Raudagnifii exsudat, 507. Tartari
 unde odorem habeat, 632.
Olive Foliis involvitur cadaver, 993.
 Formam refert Calc. Renis & vesi-
 cæ, 1103.
Olivæ monte olim omnes exhibunt
 Judæi mortui, 454.
Ollæ fossiles an à pygmæis sub terra ela-
 borentur, 284. 1063.
Omenti pingvedo moratur partum,
 268.
OMNIA Medicina, 1180.
Omnipotentia DEI negatur, 1203. 1209.
Omnipotentiam an Ethnicæ Diis tribu-
 erint, 1209.
Onuphrii corpus an odore fragrav-
 it mortuum, 629.
Opificium non efferat suos peste mor-
 tuos, 365.
Opio sumto cur Turcæ in Paradiso,
 Christiani in inferno sibi videantur,
 302.
Opium an Aphrodisiacum, 301. an Hæ-
 morrhagiam sistat, 544. 556 Sopo-
 riferum, (16.) Sudorem graveolen-
 tem reddit, 650. cur Orientalibus
 Venerem excitet, septentrionalibus
 vero extingvat, 302. *und Wein-Es-*
fig machen einen Lachend sterben 186.
Opobalsamum servat cadavera à putred.
 997.
Oportet magnum Helmontianum
 quid? & unde, (68.)
Oppidorum cognomina cur sepulchris
 in scripta ap. Græcos, (125.)
Opticæ beneficio miræ fingi possunt

Apparitiones, 802. 804.
Optimum est finis, non ultimum, (81.)
 mors non est, (81.)
Ora mortuorum cur demorsicant sagæ,
 129. *infantum leporina* unde,
 XXCIV. quomodo sanari queant,
ibid.
Orabant olim Christiani ad sepulchra,
 137.
Orbis piscis DEUS ventorum dicitur,
 (101.) Exsiccatus ventum significat,
 à qua parte spiret, (100.) 456. Ma-
 gnes Æolius dicitur, 456.
Orcus quid, 742.
Ordo à DEO institutus non facile ab
 ipso mutatur, 603.
Orgel-Pfeiffen ex *Stalactite*, 1065.
Orion unde natus, 458.
Oris foetorem pellens remedium, 654.
Ornamentum terræ sunt plantæ, 81.
Orphei tumulus à lusciniis cur habita-
 tur, 111.
Orpheus magiæ studiosus fuit, (34.)
 mortuos resuscitavit, 1233.
Orphus piscis dissectus motum retinet,
 473.
Oryzæ esus & usus quotidianus an in
 Venerem armet, 302.
Os Puerperæ mortuæ an aperiendum,
 263. Sangvinem emittit, 522. *mortu-*
orum cur claudant, 180. cur hiet, 180.
 unde sanie cruenta &c. abundet, 192.
Os Animalis cabal an hæmorrahagiam
 sistat, 545. de Corde Cervi an cre-
 scente luna grandius, 380. crucifor-
 me in Liene, 1080. Tibiæ ruptum
 & conglutinatum post mortem re-
 (Q99 999 99) sol.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

solvitur, 258. Triangulare capitis humani epilepsiam curat, (117.) è corde Bovino pro cervino venditur, 1078. Cervino contra venena &c. maximi fit, 1078.

Oscula cur morituris data à Romanis 359. figebant in vulneribus, 360. morituris & mortuis data etiam osculantibus obsunt, 361. 362.

Osculum Contagiosum unde, 361. mors suavissima, (85.) Infantulo mortuo à matre an sine noxa reliquorum dari possit, 361. dabatur morituris sine periculo & noxa, 359. quoque mortuis, 360.

Ossa unde sint, 198. 1076. Animalium an facile putrescant, 199. è capite hominis noxii plus profunt quàm amici, (117.) in caverna Panormitana an vera, 1286. in Corde humano cui usui, 1080. & dentes quantum differant, 202. Elisæi unde potuerunt miraculum edere, (132.) Ethmoidea an reliquis molliora, 198. Funeratorum cerevisiæ incocta, (121.) Giganteæ monstrositatis an sub terra creverint, 280. Hesiodi pestem fugarunt, (118. 145.) Iosephi mare rubrum diviserunt, (132.) Lapidea an dentur 1054. 1133. unde, 1064. Lapidēs Terræ, 1081. in templo Lateranensi colliduntur futura morte aliorum, 110. Leonis & urforum an medullam obtineant, 197. prodigiosa Magnitudinis, 282. an omnia Medulla gaudeant, 197. Pelopis, pestem fugarunt, (145.) an Plantæ, 283. in Pulmonibus,

1080. quomodo sangvinem arida, 513. an sentiant, 199. sicca an præsentē homicida cruentant, 570. 601. Sylvestri II. crepitaverunt morituro Papa, 109. 112. 491. Syrenum an hæmorrhagiam sistant, 545. an è Terra nascantur, 490. defunctorum peste mota inficiunt, 369. ne inquietes, 741. Conf. *Mortui quiescant. Gigantum* olim in magno fuerunt pretio, 283. an sub terra Dæmones confingant, 284. *Humana* à brutorum differre unde constare possit, 285. multum inserviunt medicinæ, (116.) *Monstrosa sub terra* an Elephantorum aut belluæ marinæ, 284. Mineralia, 286. in cordibus Brutorum, 1078. an humanis, 1079.

Ossicula in capite, cerebro hominis, 1077. cur Lapidēs dicuntur in medicina, 1082.

Ossiculum Coralliforme ex stomatoma- tico ulcere, 1078. è foscoccele, 1078.

Ossificatio in homine quomodo contingat, 1076.

Ossium motus è terra sepulchrorum an testimonium Resurrect. futuræ, 488. 489. 1230. Translationem demortuorum Pontificii habent ab Ethnicis, (146.) verorum & mineralium differentia unde constet, 286.

Ostei an particula Similitudinis, 528.

de Osma Petr. quis, 527.

Ostreæ lucentes, 704. 717.

Ostreæ caro fraveolens, 639.

Ova aspera unde, 1158. die viridum posita an pullos excludant quotan-

nis pennas mutantes, 86. Excluduntur in quovis sterquilinio, 715. unde quotidie Leviora fiant, 423. Piscis Ackari Moschum sapiunt, 639. Requieta unde natent, 409. Serpentum an deglutiri possint, 934. Servandi remedium, 424.

Ovarium osseum in anseribus, 1080. intus Pilos fovens, 42.

Oves Fugant chordæ pulsæ ex intestinis lupinis, (105.) Ichthyophagæ redolent pisces, (67.) procul absente domino Moriente an per sympathiam commoriantur, (101.)

Ovis est Animal pavidum, (109.) quoties insolito Colore induta Imperatori felicitatem portendit, 52. & Lupi antipathia est ridicula, (109.) cur Lupum fugit, (*ib.*) Lupum peperit, (*ib.*) Pellis à Lupo quid passæ retinet affectum, (102. 154.)

ex Ovo an homines & animalia nascantur, 878. 879. 932.

Ovium carnes in Gallia cur Rosmarinū &c. redolent, 655. Imaginatio quid possit, 63. scabiosarum caro comesta, scabiem concitat, 373.

Ovorum Putamina unde, 1129. 1157. Testæ an à deglutitis arenis & lapidibus, 1156. 1157. Testæ levissimæ pulvis exclusis unde, 424.

Ovula unde, ex quibus homines & animalia nascuntur, 932.

Oovum Bovis, 1121. Pulverem continens, 424. an ab Ingne tueatur, 229.

P.

Pagus cum incolis, animalibus &c. in saxa obrigit, 1059. unde, 1063.

Pallas, Evandri filius, post mortem incorruptus, 952.

Palatus lapidibus affectus, 1092.

Pallida mors cur dicitur, 160.

Pallor quomodo arte effici possit, 162. cadaveris, unde, 160. 161. 329. cur & quomodo in ruborem remeet, 161. cur non omnibus Mortuis contingit, 159. Virginum unde, 149. non semper mutat Faciem cadaverum, 160. Mortui post mortem in ruborem redit, 160.

Palma fructus fert suspenso in ea Bebnucha, (145.)

Palpebræ lapidicondæ, 1084.

Palpebrarum excrescentias curat manus defunctæ, (113.)

ex *Palpitatione* membrorum divina-bant, 468.

Palustris loci putredo pesti dat incrementum, 353. sq.

Panacea in omnibus morbis virgo Christi-para, (137.)

Pancreas quid? (71.) Lapidorum, 1100. 1132. an vermes in eo reperiantur, 890.

Panes Facierum corrupti non sunt, 945. ex locustis facti, 872.

Panis Aquis injectus an, ubi submersi lateant, indicet, 409. ex Arena, 1156. an calculum gignat, 1155. Cranium maris, 1133. unde dicatur, 1155. an citius

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- tius Muescat florente tritico, 95.
 102. sine Sale ponderosior sale asperso pane, 984. ex Simiarum genere exenterato & Condito, 1047. *Fermentatus* azymo levior unde, 394. aut azymus uter melius nutrit, 304.
- Pannis* contagiosorum an contagium contrahatur, 368.
- Panormitana* caverna an vera ossa exhibeat, 286.
- Panthera* an suaviter oleat, 638.
- Pantheræ* pellis cum hyænæ suspensa depilatur, (103.)
- Papa* Necrobaptista, (141.) Reliquiis Sanctorum nomina imponit, (141.) Solus in nasi mutilatione dispensare potest, XXCIII. Conf. *Pontifices*.
- Papei* lucri causa idololatriam introducunt, (141.)
- Papiliones* an aërem inficiant, 353. hyeme morientes calore reviviscunt, 1221.
- Papillæ* mammarum unde sanguinem manarunt, 524. manus sinistra sanguine Fluxit unde, 522.
- Papinius* Statius quando floruit, (104.)
- Papulæ* an aceto ferventi abluantur, 317. post mortem comparent, 317. an Signum peste sublatorum, 317.
- Paracelsus* vitulo Pselli arat, 735.
- Paradysum* an Ethnici crediderunt, 744.
- Paradysus* Græcis quid, 744.
- Paralyti* membra plumbea gravitate tentantur, 399.
- Parasceves* die nati an præceteris spectra videant, 81. diebus singulis cadavera Cairi an manus pedesque ex sepulchris porrigant, 488.
- Parenchyma* sedes pilorum propria, 30.
- Parentes* dudum mortuos sistit Joh. Teutonicus, 804.
- Parentibus* filii claros oculos luci ne sugillant, 180.
- Parricidij* rei sepultura prohibebantur, 138.
- Pars* corporis una an emori possit, salvo corpore reliquo, (68.)
- Parthorum* foetor unde, 650.
- Particulæ corporis* unius non discrepant ab alterius, 1192. alicujus Innumeras formas possunt assumere, 1192.
- Partium* Cadaverum Motus futura prænunciat, 491. corporis continentium an nihil in vivis destruat, 355. 359.
- Partu* numeroso prægnans mulier, 236.
- Partum* Promovens Lapis è serpentis ventre vel capite, 1130. Retardantia quæ, 268.
- Parturiens*, extincta cur non in templo Sepelienda, 532. unde tam cito ad putredinem inclinatur, 873.
- Parturiens*, conf. *Puerpera*.
- Partus* quomodo Nascatur, 1264. ex Suffocatura utero unde, 267. unde facilem Transitum per pubis ossa obtinet, 29. an è Mortuis foeminis prodire possit, 262. *Matre mortua* post exclusi, (71.) cur Lucem appetat, 264.
- Passer* vicilinus, 1225. unde cum floribus

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- ribus intereat & reviviscat, 1225.
- Passeres* albi unde, 69. cur loca peste infecta relinquant, 352.
- Passeris* sanguis & cerebrum contra impotentiam remedium, 382. 588.
- Passio* & actio inutua copulant corpus & animam, (59.)
- Pater* omnium membrorum penis, 288.
- Patriarchæ* an lapidem Philos. habuerint, 214.
- Patris* defuncti contumeliam vindicat filius, 582.
- Pauli* raptus an ecstasis, (20.)
- Paulus* obtruncatus an lac loco sanguinis fuderit, 623. Oliger quis, 534.
- Pavo* volucris palmam præripit, 54.
- Pavone* animæ in cælum vehuntur, 758.
- Pavonum* caro an putredinis expers, 961. unde, 962. Pennæ versicolores unde, 58.
- Pavor* conf. terror. Vertit Pastorem in saxum, 1196.
- Pavorem* an retineat sanguis leporis venati, 382.
- Paupertatem* Ægyptiorum Mortui levant, 976.
- Peccantibus* graviter inurebatur ignominie nota, 310.
- Peccata* confitetur caput juvenis abscissum, 463.
- Peccati* figura expressa in sanguine visa, 816.
- Peccatum* Originale ens reale, (80.)
- cum *Pectine* cur picta Venus, 79.
- Pectora* hirsuta animi confidentie insignis, 41.
- Pecudes* cur prius peste inficiuntur quam homines, 375.
- Pecudum* Greges unde in lapides mutantur, 1189. stabulis occultatum lupi stercus eas deterret & exagitat, (105.)
- Pedem* ori propius movit S. Cathar. Senensi S. Agnes mortua, 485.
- Pedes* Araneæ avulsi diu moventur, 472. Cruentant sponte, 525. Refrigerati multoties interciderunt, 97. Saxei, 1056. 1064. cur Suppliciorum infamium candidatis rigent, 304. produnt firmes, 992.
- Pediculi* unde, 897. an cuivis Animalium Speciei, 927. an ex Carne humana generentur, 895. cerebri, 896. sub Cute, 895. an Dracunculi vocari possint, 915. multis fuere Exitio, 894. 895. 898. 915. an Fugiant à mortuo vel morti vicino, 442. unde, 442. an Herodem consumserint, 850. cur in Morituro se submentum recipiant, 443. Nascentur in pellibus lupinis & ovinis ob antipathiam, (103.) sub Pericranio, 895. Rubri ab esu cariarum, 522. 536. 927. an è Sudore proveniant, 536. *Fugantur* digito mortui secum gesto, (118.) ossibus demortuorum, (116.)
- Pediculis* Carentes, 897. Enecantur DEum spernentes, 894. Mumiale quid cum hominibus, 895. Struma referta, 876. 895.
- Pedicularum* Habitatio, 895. Laudes, 898. Numerus innummerus unde, (999 999 99) 3 896.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

896. Prolificatio & Generatio, 896.
Pediculus an gignat lana ovis à lupo dis-
 cerptæ, 853.
Pellicani chemici an olim noti, 813.
Pelles Animalium peste mortuorum
 eandem in homines transferunt,
 373. Brutorum cur hieme hirsutio-
 res, 7. Hircorum excoriatorum gra-
 veolent, 673. pro Tentoriis Clasi-
 ci habent, 91.
Pellis Alcedinis an plumas quotannis
 subjiciat & iterum producat, 17. A-
 viculæ Martinetæ quotannis novas
 protrudit pennas, 17. 587. Caudæ
 leporis unde curet erysipelas, 588.
 Gulonis effecta, (101.) unde? (108.)
 Lupi pellem ovis consumit, (102.
 109.) Lupina ventriculo superstra-
 ta appetitum movet, (108.) Phocæ
 an & unde index æstus maris, (100.
 108.) 472. 587.
Pelopsis ossa pestem pellunt, (145.)
Pene ingenti præditum honorat Impe-
 rator Commodus, 290.
Penem Amittit caufode correptus, 307.
 Amittunt veneficio nonnulli, 306.
 cur Fascinum amolituræ muliercu-
 læ infantum collis applicant, 410.
Penes Saxei, 1057. unde, 1064.
Penis cui Absconditus, 287. Adoratur
 Isidis instituto ab Ægyptiis, 288.
 Dignitas quanta, 287. Erectio in
 mortuis an satyriasis, vel Priapismus,
 290. e Foco exertus, 305. 690. For-
 mam referens Calc. Renis, 1103. ab
 Ethnicis Honore divino affectus,
 288. in Nido arbori inædificato, &
 in cribro reperitur, 306. an & unde
 naturaliter Occultari possit, 306.
 Osseus in bubulo Hassio, 292. an à
 Veneficis decurtari, occultari & pe-
 nitus auferri possit, 305. in signum
 Victoriæ & ornamentum collo ap-
 pendeabatur, 289. *Arrestio* quomo-
 do in cadaveribus procuranda, 305.
 quamdiu in mortuis duret, 305. ut
 etiam post fata maneat, an à venefi-
 cis causari possit, 305. *Erigitur*, un-
 de, 293. 297. sq. an in mortuis,
 291. unde, 292. seqq. 304. quibus
 post mortem, 292. 297. an omni-
 bus à purgantibus, 298. Conf. *Pria-*
pus, *Muto*, *Veretrum*, *Mentula*. *Pu-*
dendum. *Perinaum*.
Pennæ avium sunt pili genus, 12. Avi-
 um unde versicolores, 52. 55. 58.
 mutant quoque Colorem suum, 85.
 Præcisæ an crescant, 25. *avicula*
Martineta vestes à blattis defendunt,
 17. an pelle evulsæ quotannis rede-
 ant, *ib*.
Pennas avium aquilæ pennis mixtas hæ
 devorant, (103. 109.)
Pennates, 227. 231. 731. 779.
Pepones unde aciem cultri remittant,
 441.
Percam referens lapis, 1053. unde,
 1064.
Pernopterus avis delectatur Cadaveri-
 bus, 349.
Perdices albæ, 71.
Perduelliones sepultura prohibebantur,
 138.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Pergamena virginea ex cute puelli recenter nati, (123.)

Pericardii humor qualis, 222. an concrescat, 222.

Pericardium unde cor ab igne tueatur, 222.

Perinaeum Lapidosum, 1132.

Peritonei calculi, 1100.

Perjurorum manus an & unde ex sepulchris emergant, 490. incorruptæ, 958.

Perlinus Hieron. contagium negavit, 342.

Persæ possunt cor hominis sani illæso corpore devorare, 131. cur difficilior Europæis Putrescant, 971. an Foeteant, 1650. Nasum aduncum æstimabant, XXCII.

Persarum capitibus cur Ægyptiorum duriora, 972.

Perspicilla ex nive fabrefacta, 1148.

Pertinax Imperat. an nullas habuit imagines in oculis die mortis, 175.

Peste Enecta Cadavera aves non attingunt, (105.) Infecta loca cur passeret aliaq; aviculæ relinquant, 352. Mortuorum sepulchra graminis semine obducenda, 365. Morientibus an periculosius, quam mortuis adstare, 370. Mutatur vultus hominum, 157. cur Pecudes prius inficiantur, quam homines, 375. Mortui ut Astricta habeant corpora quandoque unde, 439. non Attingendi, 378. calidi permanent, 444. unde cognoscendi, 314. se ipsos Erigunt 438. statim Hu-

mandi, 849. Maculis variis contoperi sunt, 318. an remittente Rigere incipiant, 445.

Pestem Cadavera quæcunque, præsertim humana, excitant, 353. an Communicent aëri corpora Cælorum inhumata, 346. Foetor & putredo juvant, 354. Misnensem Sono ferali Dæmones prædixerunt, 115. propagandi potestatem magnam habent Diaboli tempore pestis, 127. Fugarunt ossa Hesiodi, (118. 145.) Pelopis, (145.) an Sagæ mortuæ & sepultæ vel vivæ excitare queant, 140. sq. an Sagarum Cadaverum truncatio coërceat, 139. 141. an *schmäzende Tode* indicent, 117. 139. generat Terror, 133. præsagium bubones in cœmiteriis clamantes, 108. canum aliorumq; animalium ululatus, 114.

Pestes à Sagis excitatæ, 141.

Pestiferi sanguinem sudant, 317. unde, 520.

Pestilentie aves, 109.

Pestilentiam an Judæi efficere potuerint, 140.

Pestis Adurit corpora hominum, 687. cur Ægypto adeo Familiaris 353. à Brutis incipit, 374. Contagiosa an sit, 342. Faciem hominis deformat, 165. Flagellum DEI, 314. an Fulmi s. flammulæ sulphuræ instar progrediatur, 722. an semper à Meridie in occidentem eat, 967. est Mortalitas ipsa, 314. Naugardiæ atrox, 348. an cum Nube cadat, 722. quomodo Oleat, 647. ut recedat, Processio insti.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- instituitur, (136.) ad Putredinem mul-
 tum confert, 848. Romæ, 353. Sæ-
 vit plenilunio, 861. Sagitta DEI,
 (135.) Sutorum Valentia, 364. in
 Turcica regione sævissima 354. Wit-
 tebergæ, 1352. conf. *Contagium*.
Peteckia quomodo à pulicum moribus
 distingvendæ, 314. post mortem de-
 mum comparent, 317.
Peteckiali laborans sangvinem sudat,
 518.
Peteckialis morbus qualis, 317.
Petrefacta an vera vel falsa unde digno-
 scantur, 1059.
Petrefactio Apparenter talis, 1182. cor-
 porum quot modis fiat, 1182. est cor-
 ruptio, 1052. Cotes ingeniorum, *ib.*
Petrefactionis causæ, 1184. Requisita,
 1183. Subjectum, 1183.
Petrefactorum differentia, 1053.
Petrefactus in momento pagus cum
 omnibus, 1059. unde, 1063.
Petris cur incisa sepulchra, 968.
Petroleum unde, 670.
Petrosolino Scythæ Regum suorum ca-
 davera infarciebant, 993. Victores
 & sepulchra coronabantur, 185.
Petroselinum Epilepticis & nutricibus
 noxium, 185. cur non adhibuerunt
 veteres, 185.
Petrucci Petr. Matth. mortis causa ex
 tactu reliquiarum, (121.)
Petrus Ramus præcipitatus crepuit,
 248.
Phareus Pamphilius 10. dies mortuus
 & rogo impositus revivixit, (18.)
Phagor Judæorum quis, 288.
Pharecides an phthiriasi periit, 915.
Phallum Ægyptiorum quid, 288.
Phantasia quid, 611. Amentis, *ibid.*
 an causa cruentationis occisi occiso-
 re præsentem, 590. 612. an sit sanguini
 extavenato, 611. seq. Succino, 611.
Phantasia vires, 616.
Phaseolus Turcicus faciem humanam
 refert, 1062.
Phasis Morgana, 788.
Philocapta Laodicea subter viro vivo
 moritur, 296.
Philosophia est mortis meditatio, (72.)
Philtri loco scorta cantharidum pul-
 vere utuntur, 299.
Philtrum corpus velut in truncum diri-
 gescit, 435. an ex sanguine humano
 possit comparari, 104.
Phisiognomia adulteratur in morte, 164.
 quandoque nova ante & post mor-
 tem cadaveri introducit, 166.
Phlegmone unde, 517.
Phoca pelles æstus maris indicant
 (100.) 472, 587. unde est, (108.)
Phoenix an sit, 1218. quid & unde sit,
 1220. se ipsum Funerans renovat,
 1220. an Resurrectionis argumen-
 tum, 1220. an Semenda, 227. vitæ
 longissimæ Symbolum, 1220. quam-
 diu Vivat, 1220. an Viv-comburio
 intere, 1221.
Phosphorus inservit lampadi perpetuæ
 809. quomodo præparatur, 699. 720.
Phrenetici perverse vident, 800.
Phreneticis aer lucidus obest, 800.
Phthiriasis, vid. *Pediculi*.
Phthiriseos contagium an non-ens, 342.
Phthi-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Phthisi mortui manus maxime sanat, (113.)

Phthistici post mortem calent sudantq; 504.

Phylacterium ne mortuus cruentet, 568. 596.

Phyllis suspensa in amygdalum mutata, 384.

Physa Exsiccata ventum, unde flet, an significat, (100.) 456. 477. unde hoc? (108.) 586. an cum Luna crescat & decrescat, 388. cur Germanis dicitur, *See-Hahn*, 586. conf. *Orbis piscis*.

Physica non exhibet ἀνρίθειαν circa mortis scrutinium, (73.) ἀνάλογον ignorat, 21. an de Spectris & Dæmonibus agat, 730.

Physicus consummatus Dæmon, 133.

Picas an garrulas reddat sanguis humanus, 381.

Picta naturæ penicillo, 1053.

Pictores, 731.

Pictura sunt cadavera, (7.)

Pietas Monachorum fungitur lenonis officio, 392.

Pignorum loco accipiuntur Mortui, 976.

Πικρόχολοι ἀνὼ & κᾶτω qui, 834.

Pila Pilosa Cervina, 1123. Hædina 1123. an in Homine inveniatur, 1123.

Pile pilorum in brutorum ventriculis unde, 45. 1121. Fibrosæ, 1122. an in aliis quoque brutis, præter rupicapras, 1123.

Pilosa & herbacæ marinæ unde, 1124. per vomitum ejectæ, 1124.

Pilati corpus Tiberis non patitur, 1044. malluvium, (139.)

Pilei cur è pilis conficiuntur, 9.

Pili quid, 21. suas habent Ætates, 61. an Beatis corporibus denegandi, 286. 1241. Brutorum perennant, 9. an in Cadaveribus mutant colorem, 16. 83. unde, 84. post Canitiem an suum recipiant colorem, 66. 68. 74. unde Colorem mutant Embryonis in utero mortui, 86. variis coloribus fiunt nobiles, 50. unde? 52. seqq. iudicium de hoc, 56. Cœrulvi an dentur, 51. sunt Concavi, 12. Curti animalibus domesticis, sylvestribus longi & densi, 37. sub Cute an inveniuntur, 46. unde, *ibid.* 73. defluunt attritione, 38. an dentium loco reperiuntur, 41. Embryonis in utero mortui an crescant, 86. genus sunt Aculei Erinaceorum, pennæ avium, squamæ piscium, 12. an sint Excrementa, 12. 20. 23. 83. cur Febribus ardentibus defluunt, 18. Figuram habent quadrangulam, 12. sunt Fissiles, 8. 12. Flavi efficiuntur infuso stoechados florum, 60. cur Hecticis felicius crescant, 18. ex Insperato prorumpentes nisi evellantur retrogrediuntur, 81. an sint in Lingua, 41. unde, 45. Lucentes & argentei an sint, 51. Luxuriant ut plantæ, 46. an Magiæ naturalis beneficio generentur, an non, 41. in fronte bovis sylvestri Moschum redolent, 638. Mulierum an in serpentes mutantur, 74. 916. an Nascantur in visceribus & a-

(Rrr rrr rr)

po-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

postematius, 40. seq. unde 45. an Necessarii, 81. Operti ocyus canescunt, quā aperti, 72. sunt Ornamentum in homine, 81. 1241. an Partes corporis, 20. 83. Plant-Animales, 22. an Plantæ, *ibid.* Phocæ pellis porriguntur ad æstus marini & Lunæ incrementum, (100.) 472. unde sic, (108.) an in Pectore & quid indicent, 42. in quibus à Plantis differant, 52. Purpurei an dentur, 51. Radicantes altius cranio, 14. an Rotundi, 13. sunt Sicci nec humiditatem facile admittunt, 14. an hominibus ad Tegendum dati, 81. Variegati quoque reperiuntur, 73. Variant ratione climatum, 50. Ubi, ibi glandulæ, 30. Virides an in homine reperiuntur, 50. 60. an in Ventriculo nascantur, 41. in Visceribus & Apostematibus an veri, 43. Vivunt ut polypodium in arbore, 20. an Vivant & nutriantur, 23. 27. 83. sunt Versicolores, 13. 73. an Vitam habeant peculiarem, (70.) 20. sqq. an in Abscessibus internis, 41. an veri, 44. unde 146. an à Magis, 46. cur crescunt magis in juniorum, morte violenta, aut magno morbo extinctorum cadaveribus, 18. unde post mortem, (70. 91. 97.) 18. an in imensum, 272. unde canescunt, 68. qua parte, 63. an Dentur in Renibus, 43. an veri, 44. Sanguine, 42. Urina, Excrementis, 42. an veri, 44. unde, *ibid.* intus in Vulva, utero &c. 42. unde, 44. 45.

Pilis cur omnes partes Animalis tegun-

tur, nec hominis, 82. aliqua vis Caloris congenita est, 20. Caudæ equinæ prisci superbierunt, 8. an Radices sint, 25. an Vita vegetativa, 20. 21. 83. Totum abundat corpus humanum, 33.

Pilorum Arvum s. ager, 30. Augmentum non in omnibus deprehenditur cadaveribus, 18. Copia unde, 28. Monstra, 75. Morbus, 14. 74. Mors Calvities, 78. Mutatio coloris in album unde, 33. Nutrimentum quod, 27. Pilæ in brutorum ventriculis unde, 45. Radicis structuram hactenus nemo indagavit, 26. Radix quid, 25. Semen quale, 24. Structura, 12. Texturæ varietas, s. species varix, 50. Colores Aquæ diversitas mutat, 58. causis externis quoque mutantur, 59. sqq. an sanguinis constitutionem indicent, 58.

Pilos deglutiens puella, 1124. Longissimos alunt Indi in insula Formosa, 47. conf. *Coma*.

Pilosi pilosos generant, 37. conf. *Hirsuti*.

Pilus Albus in penè sterilitatem notat, 40. quisque suam habet Animam, 20. Cadaverosus quid, 74. Capitis & barbæ num semper conveniat colore, 31. 45. an & cur in Cicatricibus pellis asinorum & equorum protrudatur, 32. Cortice suo tegitur, 14. an est Exsensus, 12. 82. cur non in Fossulis à variolis relictis provenit, 32. in partibus Glabris etiam oritur, 40. an semper è Glandu-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- dulis cutaneis emergat, 31. 45. an
 Planta excrementitia, 23. 83. fit ex
 Semine, 24. Testus cur defluat, 38.
 an Vivat anima totius corporis, 23.
quomodo Nascatur, 26. Nutriatur,
 26. 274. *an etiam* in osse cranii radi-
 ces agat, 31. Poris calvariae agat ra-
 dices, *ibid.*
- Pindaro* apes mel pro lacte praebe-
 runt, (101.)
- Pindarus* mortuus hymno celebrat Per-
 sephonem, (149.)
- Pingve* pecus cor minus habet, 132.
- Pingvedinem* puerorum sepulcorum Sa-
 gae adhibent arti magicæ, 129.
- Pingvedinis* infantum non baptizato-
 rum usus in unguentis magicis, 128.
- Pingvedo* unde, 848. in Album sapo-
 nem mutatur, 964. an Alimentum
 pilorum, 27. Cadaverum subtilissi-
 mae substantiae, 633. per Lotium ex-
 cernitur, 504. impedit Magnetis
 virtutem, 98. Putrescit difficulter,
 963. sanguinis quid, 554. an cor
 Tueatur ab igne, 223. *Ursi* & *taxi*
 capillos canos faciunt, 60. an inter
 alopecias referenda, 60.
- Pingvia* facile putrescunt, 845. 847.
- Piorum* Membra post mortem incorru-
 pta, 957. *animæ* quo veniant, 744.
 qua forma appareant, 761.
- Piper* comedentium somnia, (101.)
- Πίπτεν* est mori, (6) Nasci, (*ib.*)
- Pirus* fertilis in qua se rusticus suspen-
 dit, 383.
- Pisces* Anthropophagi sunt, 918. Af-
 sati ad vitam revocati, 1229. an A-
- qua & in terram redeant, 705. an e
 Cadaveribus hominum nascantur,
 917. Exenterati & discissi moven-
 tur, 473. 493. unde, 481. *sq.* in
 aëre Exsiccati servantur à pu-
 tredine, 977. Fossiles & Terre-
 stres, 919. cur Indurantur sale, 985.
 Marini lucentes, 677. 703. unde,
 704. 706. Moschiferi, 639. pro
 Pulmone bronchias habent, (48.)
 in Putredinem maxime proclives,
 246. unde, 846. ab Aëre remoti
 cur tamen Putrescant, 856. cur à ca-
 pite Putrescere incipiunt, 847. Re-
 dolent oves ichthyophagæ, (67.)
 650. 652. Respirant, (48.) Succin-
 no obducti, 991. Suffocati Glacie
 an aërem inficiant, 353. quale Tem-
 peramentum exhibeant, 847. Uri-
 natores captant, (46.) *Mortui* her-
 ba reviviscunt, 1234. cur superna-
 tent, 422. *conf. Fisch.*
- Piscibus* in putredinem vergentibus nil
 perniciosius, 373,
- Pisciculi* Lapidei in lapidibus, 1142.
 unde, 1184. Minimi vivi in visceri-
 bus brutorum peste infectorum re-
 periuntur, 374. unde, 889. in Sa-
 xis delicatissimi, 1142. 1184.
- Pisciculus* vivus cum urina excretus,
 882.
- Pisciformis* an primus homo fuerit,
 918.
- Piscis* Evomitur, 888. 904. 918. an
 fiat Quadrupes quoddam Indicium,
 917. Thalb caput nec moritur nec
 coquitur, 473. unde Thymiana re-
 do-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- dolet, 655. in Vesica, in digito viventis genitus, & duo ex utero mulieris prodeuntes, 918.
- Piscium* Capita se movent abscissa, 464. Comestio an hæmorrhagiam sistat, 594. usus creber multa mala importat, 847. *squamæ* sunt pili genus, 12. capita, ossa, carnes effulgentia, 677. 704. unde, 705. inserviunt astutiæ politicæ, 724.
- Pisolithus*, 1053. in Vesica & Renibus, 1103.
- Pissasphaltum* cadavera servat à putredine, 990. quid, 1006. 1043.
- Pituita* an causa interna canitie, 66. an Hæmorrhagiam sistat, 556. unde moribundis copiose in fauces è capite exundat, 191.
- Pix* an mures progeneret, 921.
- Placenta uteri* & Acetabula sunt æquivoca, (71.) cur ita dicitur, (*ibid.*) quid Helmontio, (*ibid.*)
- Plage* an & cur non in moribus & ictibus venenatis omnibus appareant, 337.
- Plant-Animales* pili, 22.
- Planta* quid, 23. fere quælibet singularem Vermis producit speciem, 921. Umbratilis speciem præ se fert corporis glorificandi, 1219.
- Planta* habent suas Ætates, 61. Amare habent quoque suos vermes, 74. ex Aqua destillata, 1216. cur non ex Cadaveribus proveniant, 931. ex Cineribus revocata, 1213. Dii gentilium, 1210. Hirsutæ locomutato hirsutiem deponunt, 38. ex arida terra difficulter Intereunt, 31. Marinae an extra aquam lapidescant, 1185. diversis locis Nascuntur, 49. Oderiferæ unde, 646. sunt terræ Ornamentum, 81. an Ossa, 283. ossæ an ungves, 271. Pedis Febricitantis alligata caro unde statim putreat, 858. Petrifindulæ an frangant calculos in corpore, 1071. an Pili, cornua, plumæ, ungves, squamæ, &c. 23. in quibus à Pilis differant, 52. Respirant, (84.) ex sale, semine suo, 1215. sq. in Turribus unde, 929.
- Plantarum* Monstra unde, 69. Morbi 74. Mors, 78. Phantasmata ex cinere earum repræsentare possunt, 782. Resuscitatio chemica, 1213. Species tres, 22. Vermes quomodo producantur animanturque, 922. *Figuras* sistunt lixiviam, 1214. Aquæ, 1214.
- Plato* contemplatione abreptus vitam finit, (22.)
- Platonis* Anima stella, 768. Doctrina de homine, (98.) in Ore & cunis apes sesitant, (101.)
- Plazzonus Francisc.* unde mortuus 346. 348.
- Plenilunio* pestis sævit, 861.
- Pleuritides* spurcæ unde, (51.)
- Plica* Abscissa an & unde possit crescere, 77. in momento aliquando Crescit, 77. ubi Nidulatur, 77. infestat quoque Pueros, *ib.* unde, an à Spectrorum suctione, 77. 122. è capitis Vulnere quomodo nascipotuerit, 33. 77. *Polonica* quid, 75. unde, 76. an abscidenda, 76. an in mamis producat humo-

- humorem lacteum, 123. *Subcutanea*,
40. an à Magia excitata, 46. 73.
Plinius Atheus, 1203.
Plumæ an plantæ, 23.
Plumarum ortus, 25.
Plumbeo feretro cur recondunt cadave-
ra Principum, 858. 980. 1030.
Plumbens globus unde in corpore sine
molestia geritur, 981.
Plumbum calcinatum an & unde gra-
vius alio, 420.
Pluvia Ranarum, 1226. Sulphurea unde
662.
Pluviâ an arrectio penis in cadavere
excitetur, 305.
Pluvie unde, 418. Gemmæ, 1187. La-
ctæ, unde, 510. Lapidum unde, 1186.
Sanguineæ an & unde sint, 510. Si-
licum, 1188.
Pluvias inducendi & siccandi medici-
na, (34.)
Pluviosa aëris intemperies multum va-
let in corpus viventis, 540.
Poculum ex lapide Bezoardico, 1120.
Podagra causa petrefactionis hominis,
1178.
Podagræ remedium. 275. 964.
Podagrica creta, vid. *Creta*.
Podagrici cadaver non tam friget,
quam sensim extincti, (115.) 429.
Canescunt ut plurimum, 68. unde,
ibid. Venereas titillationes experi-
untur, 303.
Podagricos dolores lenit aqua è cerebro
humano, (119.)
Pœle quid, 296.
Pœnitentiam prædicant mortui, 455.
Pæonia, *Valtens-Kraut*, (136.)
Pœtæ laborant *ἑρωτῶν*, 802.
Pœtæstri illiterati & inveniusti descri-
ptio, 164.
Polii folia ter in die mutant colorem,
54.
Pollex in Dextro pede Pyrrhi conburi
nequit, 228. 231. 959. Occisi cur se-
paratur & asservatur, 570. Sinistræ
sanguine manat, 523.
Pollices Furum magno pretio redimun-
tur, (122.) Sanctorum incorrupti,
957.
Pollincere quid, 1022.
Pollinctores qui, 162. 1022. unde dicti,
1022.
Pollinctura Gallorum, 1022. Græcorum,
1021. Romanorum, 122. à quibus per-
acta, *ib.* conf. *Conditura Cadav.*
Pollio Luc. doloribus calculi extinctus,
1197.
Pollutionem nocturnam an venefici ex-
citare possint, 305.
Polyagrus *κωμωδόμενον ἀπὸ γλάτ*
quid, 249.
Polycarpi corpus mortuum an odore
fragrarit, 629.
Polycarpus unde adeo in rogo cruenta-
rit, 541.
Polygonus coccifera sanguinem conti-
net, 506.
Polypodium diversam ab arbore vitam
vivit, 20.
Polypus Fulget splendore, 677. in tomos
sectus vivit diu omnibus partibus,
473.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Poma* unde Fragrent, 665. *Lapidea*, unde, 1064.
- Pomi* esu mulier in lapidem mutata, 1182.
- Pontifice* morituro crepitarunt ossa Sylvestri II. 109. 112.
- Pontificii* quas fidei articulos miraculis stabilire volunt, (131.)
- Pontificiorum* cadavera mox foeda & putrida, 951.
- Porcellana* vasa venena produnt, 322.
- Porcelli*, conf. *Spanferkel*.
- Porcellorum* carnes suillis graviores, 394.
- Porcellum* parit mulier, 912.
- Porci* Figuram sæpe induit Dæmon, 126. Squillis, conchiliis &c. vescentis caro axungiam sapit, (67.)
- Porcinus* lapis, vid. *Lapis*.
- Porcus* cerebro privatus an vivere possit, 466. 479. an Excrementicius dicendus, 24.
- Pori* quid? (49.) Cutis unde laxentur, 520. Dantur in cute humana, (49.)
- Pororum* Multitudo an nigredine res pingat, 60. Textura an in cicatricibus abolita, 32.
- Porositas* pulmonum an corpus leve reddat, 407.
- Portii* Latronis fallacia, 162.
- Portulacæ* succus an ab igne defendat, 229.
- Potiones* obstetricum, vid. *Obstetricum* *Potiones*.
- Potui* & cibo an insint tartaria, 1069. 1073.
- Potus* & cibus an calculum gignant, 1156, 1184.
- Præcipitando* se an Judas proditor perierit, 248. sq. 252.
- Prægizzerus* Joh. Ulr. barba clarus, 48.
- Pregnans* iracunda an & unde foetum proferat flavescens, 336. Salivam post obitum emittit, 191.
- Pregnantes* numeroso partu alvo sunt ingenti, 236.
- Prælii* locum an diu ante persentiscant vultures eoque se conferant, 349.
- Prælium* Inituri Turcæ cur Maslach assumant, 301. Navale in aëre, 788. unde, *ibid*.
- Præputium* Christi, (140.) Cadaveris obscure rubrum unde, 320.
- Præstigiator* devorat alium, ipsumque in aquam exonerat, 803.
- Prætorum* Ægyptiorum torques, 1011.
- Preces* pro mortuis fusæ an iisd. sint solatio, 183.
- Πέννης γενόμενος Judas, quid? 252. seq.
- Prester* vid. *Serpens*.
- Priapi* certamen cum asino Sileni, 290.
- Priapismo* an laboravit Heraclitus Imper. 305.
- Priapismum* excitantia & coitum sollicitantia, 299.
- Priapismus* quid, 290. an Mortuis contingat, *ibid*. unde, 297. excitent fontes medicati & thermæ, 298.
- Priapolithi*, 1057.
- Priapos* Syri in æde Bacchi erigebant, 288.
- Priapus* quid? 289. cur Bacchi sacris adda-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- addatur, 289. cur Collis infantum applicetur, 410. nomine Phægor & Beel Phægor à Judæis cultus, 288. à Venere spretus, 290. cur in Hortorum vestibulis locabatur, 410.
- Principis* aspectu indignus judicatus homo funebris cur, 344.
- Processio* Pontificiorum vid. *Translatio Ossium*.
- Processiones* funebres per urbes unde, 115.
- Procopius* contagium negavit, 342.
- Proditor* Judas cur cum Patriæ proditoribus pari affectus mercede, 257.
- Proditores* Patriæ qua dignantur mercede, 257.
- Proditorum* manus post mortem incorruptæ, 958.
- Prolicide* non submergentes, 406.
- Propheta* quot fecerunt miracula, (129.)
- Prophetia* in mente, non in spiritu corporeo initiatur, (29.)
- Prophetica* insomnia unde, (28.)
- Prophylactica* à Sarcophago quæ, 117.
- Proprietates* Occultæ an dentur, (108.)
- Substantiæ sunt in vivo & mortuo, (110.)
- Proserpina* quæ, 214.
- Proserpine* tonsura, 79.
- Protestantes* piscibus objiciuntur, 918.
- Protestantium* corpora incorrupta, 951.
- Prunarum* vim infringit fortis manuum compressio, 231.
- Psallentes* monachi unde, 182.
- Psilotbrum* Orientale, 80. Terra è Calvaria, (122.)
- Psittacus* pulcher, 55.
- Ψυχαιολογία* quid, 43. *instituta* quomodo, 748. sqq. cur, 749.
- Πτῆμα* quid, (6.)
- Pubertas* per se vocis mutationem infert, 147.
- Pubes* Cana ab ortu, 62. unde, *ibid.* an & cur Canescat novissime, 64. Fœminæ crinibus singulariter luxurians, 10. 48. Hirsuta intus, 42. unde, 44. seq.
- Pudendum unde* Nigrum prorsus, 320. Rubrum obscure cadaveri, *ibid.*
- Pudor* an cadaveribus adhuc insit, 410.
- Puella* cana septem annorum, 66.
- Puella* & pueri quando incipiunt formosi fieri, 145.
- Puer* barbatus sexto mense, 38. & virilis anno septimo, 39. Barbatus natus, malum portentum, 38. villosus, 35.
- Pueri* canescentes, 64. 66. infestantur quoque plica, 77. Sylvatici 35.
- Pueris* cur narium cruentationes communes, 541.
- Puerpera* triennium laborat, 1134. conf. *parturiens*.
- Puerperæ* moribundæ, os an aperiendum, 263. mortuæ cur adjiciantur forfex, acus, &c. 268.
- Puerperarum* ubera succulentiora infestat Daemon sub Joh. Cuntii spectro 128.
- Puerperium* quomodo fiat 264. 266. verminosum, 881.
- Pugio* Michaëlis Arch-Ang. (139.)
- Pulcher* unde quis dicatur 88.
- Pulchris* hominibus Lamiæ vesel consueverunt, 128.

Pul-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Pulchritudinem* maximam nasus conciliat faciei, XXCI.
- Pulchritudinis* dono ornati, cur olim divinis ministeriis adscripti, 88. sedes est facies 88. Conf. *Venusti*. radius incorporeus, 802.
- Pulchritudo* Perit in sepulchro, 907. Puellarum puerorumq; unde, 145. quomodo ad summam ætatem Retinenda, 145. Vestis urbana animæ, 145. Virginum obfuscatur chlorosi, 149.
- Pulices* fugiunt digitum demortui secum gestum, (118.) an cuivis animantium speciei, 927.
- Pulicum morsus* quomodo delendi, 315. à petechiis differant, 314.
- Pulli* proprio molimine ovorum Cortices frangunt, 267. ovis die viridum positis exclusi an quotannis mutant colorē, 86. in ovo generatio 685.
- Pulmo* an aërem præparet cordi, 414. Embryonis an gravior Foetus in lucem editi, 421.
- Pulmo* marinus dissectus vivit, 473.
- Pulmonalia* frequentissime rumpunt, 256.
- Pulmonalium* lapillorū Scriptores, 1093.
- Pulmones* quid, (35.) an Aërem attrahant, 412. inflati unde Albescant, 706. cartilaginosi, 1080. cur in foetu DEUS creavit, (38.) Lapidescentes, 1131. causam Mortis detegunt, 222. foveant Pisciculos minutos, 889. Ranarum, (47.) Plantarum, (48.) Submersorum an multum aëris concipiant ut supernatent, 421. an Vermilent, 887.
- Pulmonia* unde, (51.)
- Pulmonibus* an quis carere possit, (47.) cur piratæ cadavera privant, 407.
- Pulmonis* qualitas, 221.
- Pulmonum* Dilatatio an ad spumæ proventum sufficiat, 189. Loco sunt Insectis vesiculæ, 481. loco sunt Piscibus bronchæ, (48.) Porositas an corpus leve reddat, 407. Usus, (48.) Vulneratorum curatio, 494.
- Pulpa* prunorum &c. tartari indumentum, 1070.
- Pulsationes* ostiorum an mortem nuncient, 110.
- Pulsus* in tumbis sæpe auditus, 110. quot Cor facit semihora, (42.) Finem non habere videtur, (41.) an post mortem Maneat, 466. celerrime Mutari potest, (42.) à respiratione peculiaris est Motus, (41.) Usus, (42.)
- Pulsuum* concussio unde, 831. cur 831. *Hefft-Pulver*, 474.
- Pulvis* magicus è cinere carnis humanæ paratur, 129. & ossa sumus, 973.
- Pumex* ex Vaccarum utero, 1129.
- Purgans* post obitum infusum nil operatur, 240. unde, 240.
- Purgantia* unde simul sunt aphrodisiaca, 298. ad Venerem stimulant, 297. *Adhibenda* infantibus quomodo, 298. cur non in Priapismo, 297.
- Purgatis* animabus tria necessaria, 746.
- Purgatricis* vis transfusio, 297.
- Purpura* an adhuc detur, 52. unde dicitur, 51. maculæ sic dictæ, comparet post mortem quoque, 317.
- Purpurei pili* 51. cur dicantur à Poëtis, 52.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Pus in lapillos concrefcit, 1083. Naribus mortuorum effluens unde, 192.

Pustula in puerpera extincta comparent, 325.

Puteorum cœnosis effluviis suffocati revivixerunt, (13.)

Putredinem facilitantia medicamenta ex Aspide, 852. Hepatis impedit bilis, 832. impediencia, vid. *incurruptibilitatis causæ*. an Satan impedire possit, 958. Ad *Putredinem* via an interitus, 828.

Putredini non obnoxii certis diebus nati, 965.

Putredinis definitio curas & turbas olim dedit, 826. Subjecta, 839. causæ internæ, 845. 875. Causa quoque Vénus, 872. Externæ, 856.

Putredo quid, 826. 930. an omnis Animata, 876. an ab Aqua impediatur, 860. an à Calore vehementi, 857. cur à Carnium cibo, 871. Corpori unde (51.) 254. 408. 445. 843. externarum partium *Ἰσὶν ἡ*, 849. an Fermentatio, 837. an à Frigiditate, 859. an totus Homo, 826. an ex Humiditate, 864. an Incendat, 838. cur Incolis sub Linea æquinoctii frequens, 861. Sola an faciat ad Generationem Insectorum, 922. Internarum corporis partium, 849. an à Lunæ radiis, 860. quænam Membra primum corrumpat, 874. Cur à Motu, 873. an secundum, an præter Naturam sit, 828. Palustris loci dat incrementum, 354. an sit dato Vacuo, 929. quomodo in ve-

getabilibus & animalibus fiat, 843. à Veneno facile oritur, 851. sqq. an homine Vivo contingat, 855. an Corpora reddat calidiora 444. 715. sq. 838. cruentantia, 560. Levia, 407. Svaveolentia, 666. sq. an Lucem inducat, an educat, 714. 715. quomodo educat, 716. sq.

ex *Putridis* cur potius plura, quam unum generatur animal, 931.

Putridum quando incipiat Lucere, 718. an aliquid Salis habeat, *ibid.* Vivum cur unum non ut alteram lu-
cet, 718.

Pygmaei, 732. qua statura resurgent, 138.

Pyra cocta cur rubicunda apparent, 55. Cydonia nephriticine attingant, *ibid.*

Pyramides cur in sepulchris constitutæ, 814. unde ortum trahunt, 965. 1018.

Pyrausta, Pyrales, Pyrrhibia quid, 225. 791. an in igne nutriantur, 229.

Pyrotechnica magia, 805.

Pythagoræ aureum femur quid & unde, 694. sq.

Pythagoras magiæ studiosus fuit, (34.)

Q.
Quadriga ferrea in aëre pendens, 495.

Quadrupedia cur non admittant colorem viridem, aureum, cœruleum, 50.

Qualitates ambulatoriæ, (67.) Vitæ mediæ manent in transmutatis, (*ibid.*)

Quartilla graveolens unde, 653.

(ss ss ss)

Quer-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Quercus Cortex medius incorruptibilis, 994.

Quies defunctorum solatium superstitionum, 133.

R.

R *Abbinorum* duorum inimicorum cadavera sanguinem in se vibrant, (103. 110.)

Rabies quomodo transplantetur, 375.

Rabiosorum brutorum anatome & aspectu abstinendum, 375.

Radices à putredine servantes cadavera, 993.

Radici pilorum Structuram hætenus nemo indagavit, 25.

Radii lunares, vid. *Luna radii*.

Radios cur capitibus Christi & Sanctorum addunt pictores, 680.

Radix Iridis siccata hætenus demum suaviter olet, 665. Pilorum quid. 25.

Raja insigni pietate naufragorum corpora tuetur, (102.)

Rami Petr. animi an stella, 768.

Rana execto corde diu natat, 465. exento cerebro statim expirat, 466.

in Lapide clamans, 1142. Succino obducta, 990. per Vomitum ejicitur, 888. unde, 933.

Rana ubi in Hyeme, 1226. in Homine, 993. unde, 913. an Vermes habeant in intestinis, 893.

Ranarum ortus unde, 922. testiculi an scateant vermiculis, 877. 879.

Ranuncula cum menstruo excretæ, 881.

Ranunculus cur non vesicet in cadavere & tamen carnem vivam, 233.

Rapa refert effigiem humanam, 1062. unde, 1063. manus humanæ, 1062. unde, 1063.

Raphani succus an cordis tabem sanat, 132.

Raptus Pauli an ectasis, (20.) animæ an inferat mortem, (28.)

Rationis usus sopitus, non extinctus est in ecstaticis, (30.)

Rauber Andr. Eberh. barba clarus, 48.

Ravonus Balthaf. XXCIV.

Recallescencia cadaverum unde, 444.

Recla quibusdam curva videntur, 797.

Reges Indiæ unde svaveolentes, 656. sepulti in fimo, sterquilinio, paludibus, 869.

Regi parendum, 724.

Regis cadaveribus cur Judæi aromata adjiciebant incendebantque, 348.

Regna quondam amplissima ex nasi decore pendebant, XXCII. Silentia quæ, 181.

Regulus in veru corylaceo sese movet unde, 493.

Rehesflecken, warum heissen so die toden Mähler, 316.

Religio Pontificiorum est miraculorum perpetua ostentatio, (133.)

Reliquia facultatis vegetatricis potentius agunt anima ipsa in excludendo partu cadaveris, 267. Heroum milites in bello reddunt felices, (105. 110.)

Sybillæ Cumis, (148.) *Sanctorum* an faciant miracula, (132.) unde,

(152.) Dæmones fugant, (133.) omnes morbos sanant, (133. 138. 155.)

Quotannis baptizantur novæ, (141.)

Sunt

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Sunt impiissimorum, (139.) Medicis damno creduntur, (144.) vivificant mortuos, (133.)
- Reliquiarum* unarum insignis Abundantia, (140.) Contactus mortem affert, (121.) Miracula unde probantur, (132.) Sanctorum à multis rideretur potentia, (136.)
- Reliquias* Sanctorum cur Russi potui indant, 634.
- Reliquiis* Sanctorum Papa nomina imponit, (141.)
- Remeatio* Stoica, 1206. 1211.
- Remus* & Romulus unde nati, 305.
- Renes* calculosi, 1102. unde, 1159. quomodo, 1160. conf. *calculi renum*. Lapidei, 1132. an frigidi, 1160 *an fovent* crines, 43. vermes, 890.
- Renibus* frigidis unde calculus, 1160.
- Renum* Calor, vid. *Calor renum*.
- Rephaim*, 281. 757.
- Reptilia* quomodo incorrupte servanda, 1000.
- Reptilium* ortus unde, 922.
- Resina* servat defuncta, viva corrumpit, 996. Laricis &c. à putredine corpus servat, 999.
- Respiratio* non contingit ob pulsum, (41.) est Duplex, (53.) Embryonis & urinatoris diff. (46.) Infantis modo nati cur modica, (40.) Sanorum fere insensibilis, (46.) an sine ea quis Vivere possit, 35. sqq. 39. 42. 46. 51.
- Respiratione* an duplo majore utatur gravida, quam non gravida, 37. omni non destituuntur, urinatores, (43.)
- Respirationem* Embryonis nunquam intendit natura, (38.) citra vivit Fœtus in utero exclusus adhuc in membranis, (77. 41.)
- Respirationibus* quot intra horam indigemus, (42.)
- Respirationis* usus, (52.) insensibilis notæ, (53.)
- Respirationum* organa an corpora habebunt resurgentia, 1240.
- Restitutio* hominum futura quando & quomodo, 1206.
- Resurgens* ter, Lud. Civil. (18.) 1232.
- Resurrectio* Judæorum in Palæstina an aliorum antecedit, 454. *mortuorum* est Fiducia Christianorum, 1244. Gentibus ridicula, 1202. in Natura adumbratur, 1212. an Naturalis, 1235. an Possibilis ab Ethnicis habita, 1221. 1235. semper fuit σημεῖον ἀνέλεγχόμενον, 1243. conf. *Restitutio*.
- Resurrectionem mortuorum* an Ægyptiæ ignorarunt, 1035. Animalium spectriformis præsentatio adumbrat, 1217. sq. Antiqui crediderunt, 202. an Aristoteles negavit, 1203. 1208. an eodem corpore futura, 1237. an Gentes crediderint, 203. 1203. seqq. Judæi probant ossiculo Lus vel Luz, 228. Mineralia adumbrant, 1211. Vegetabilia, depingunt, 1212.
- Resurrectionis* argumentum an Phoenix, 1220. *Imago* in Chemicis sistitur, 1219. an Hirundines, Ciconia, 1222. Testimonium an Motus ossium sepulcrum è terra, 488. 489. 1230. Vestigia in nobis reperiuntur, 1219.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Resuscitantes mortuos*, vid. *Mortuos resuscitantes*.
- Resuscitati* Asini capitibus truncati, 1229. Pisces affati, *ibid.*
- Resuscitatio mortuorum* an Diabolo competat, 488. Gentibus ridicula, 1202. Impossibilis, 1203. 1210. 1219. *Plantarum* chemica, 1212.
- Resuscitationem* mortuorum cur DEO denegarunt gentiles, 1208.
- Resuscitatus* Asinus mortuus, 1229. ter an Jonas, 1231.
- Revelationibus* Animarum, an credendum, 774. instruuntur dormientes in speluncis odoriferis, (143.)
- Reviviscentes* mortui, (11.) 531. 1230. seqq.
- Reviviscere an possint* arte cadavera animalium, 491. Naturaliter biduum aut triduum mortui, 1235.
- Revivixit* Phæreus Pamphilius X. dies mortuus & rogo impositus, (18.) 1230. ter Janus, 1232.
- Reolutio* mortuorum in terram Canaan, 454.
- Rhodites*, 1053. unde, 1064.
- Rhodium* lignum incorruptibile, 994.
- Rhopalosis* quid, 75.
- Ridentes* ægri præternaturam, 286.
- Ridibundi* morientes, 186.
- Rigiditas* cadaveris an novaculam habet, 440. in Mollitiem vertatur, 446.
- Rigor* cadaveribus unde, 430.
- Rigore* valde indurati, 430. sq.
- Rigorem* æneum viperæ inducit acus Tabaci essentia imprægnata, 478.
- Risu* mortui, 186.
- Risus* sine Autore, 187. Mortuorum an verus, 185. seq. unde, *ibid.* 186. Sardonius quid, 185. auditur in sepulchro Liparæ, 109.
- Rivulus* injecta incrustans lapide, 1182.
- Rolfinckius* Gverner. quamdiu vixerit, 348.
- Romani* cur cadavera combusserunt, 134. 738. 762. 1035. Hortos ad sepulchrorum locos elegerunt, 738. ad Portus & Mare sepeliverunt, 134.
- Romulus* & Remus unde nati, 305.
- Roris* marini odor an ex longinquo in mari sentiatur, 660. unde, 350.
- Ros* unde, 863. conf. *Tbau.*
- Rosa* ex Cineribus suis iterum producta, 1215. dicitur Ignis S. Antonii, (136.) Trita nil effluviolum fumat, 673.
- Rosaceum* oleum à putredine vindicat, 1001.
- Rosæ* Figura reperitur in incantatæ dextra, 339. Imago in pollice pedis opinionem Magi de se facit, 163. Singulis Mensibus produci possunt, 1217. in Tartaria bis quotidie mutant colorem, 54. *Sepulchris* contiguus duorum Amatorum impositæ divelli non possunt, (105. 110.) Hostium impositæ licet connexæ tamen unà manere nequeunt, (105.)
- Roth Bart Teuffels Art. Roth Bart auf 4. Meilen zu grüssen*, 8.
- Roth Haar, lose Waar*, *ibid.*
- Rubere* deprehenduntur quoque mortui,

tui, 158. 159. unde, 159. 161.
Rübezahl, 760. 773.
Rubinus pictorum coloribus mistus cum sanguine human, 160.
Rubigo an putredo Metallorum, 842.
Rubor cadaverum an documentum Sanctitatis, 159. 162.
Rubra unde nonnulla omnibus videntur, 797.
Ructus ex ore mortuæ Virginis grandævæ unde, 192.
Ruere est mori, (6.)
Russi an & cur citius nigris Canescant, 64. cur non amplius Germani, 72.
 Hominis Caro an ad Mumiam optima, 1027. Morsus & sanguis venenum, 103. qualis Naturæ, 1027. cur in tempore Obscuram fortiantur tincturam, 64. Odio sunt Romanis & Germanis, 8. in Sacris duo, *ibid.*
Ruptura partium corporis internarum, 256. *Abdominis* Judæ an suspendium præcesserit, 1253. Mortui quomodo vitanda, 242. an timenda, 241. sq. unde, 242. 243. 246. seq. 254.
Rufina quid, 80.
Russi sedentes sepeliunt mortuos, 448.
Rutz quali odore humores tingat, 655.
Rutis anthemata unde, 517.

S.

S. T. T. L. (93.)

Sabbatharii Judæi dicti, 643.
Sabulum nigricans ex vesica unde, 1110.
Saccharum Candidum an causa interna

canitie, 67. an à Putredine fervet, 998. & Saccharata dentibus maxime noxia, 204. Sali præfertur in conservatione à putredine, 998. an Salis species, 1070. manducantium Somnia, (101.)
Sacella non sunt movenda, 137.
Sacerdotem facit ecstaticum, *Consummatum est*, 32.
Sacerdotes erecti in Phrygia sepeliuntur, 449.
Sacerdotium non accipiebant viri nati parvi, XXCI. Conf. *Ministerium Divinum*.
Sacra fratrum se occidentium flammis dissiliunt, (104.) peraguntur Sagarum carne humana, 130.
Sacramenta olim Christiani in Coemeteriis administrabant, 137.
Sacrandi ap. gentiles sphragitidibus stigmati, 310.
Sacri dicti mortui, 137.
Sacritegi ossa in sepulchro fulmine consumuntur, 142.
Sadrach Mesach & Abednego incom bustibiles, 221.
Sevitia in quæ cadavera concassa, 138. in mortuos (121.) 139. cur fiat? (49.)
Saga cur סגה vocatur, 753.
Saga an naturaliter caleant in morte, 446. Cur in carnes & lupos mutentur, 128. cur demortuorum Carnes magnopere appetunt, 128. sq. 130. cur vescantur humana Carne, 875. verè in Conventicula sua deducuntur, (20. 29.) cur mortuorum Demorsicant ora, 129. unde naribus mo-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

molestæ Foetore, 654. Foetum illæso utero eodem extrahere possunt, 130. an Homines &c. in lapides mutare possint, 1182. insidiantur Infantibus, 121. sunt Instrumenta Diaboli, (156.) an Melancholicæ, 392. cur in aqua Mergi non possunt, 390. 392. sq. 405. an Penem decurtare, & penitus alteri auferre possint, 305. an Penem, ut post fata quoque erectus sit erigere possint, 305. an Pestem excitare possint vivæ, 140. seqq. an Pollutionem nocturnam in aliis excitare possint, 305. an Pondere & lance probari possint, 393. an aculonga Pueros perimant noctu, 336. ad Sacra peragenda carnem adhibent humanam, 130, noctu circa sepulchra versantur, 128. Sepulchris non dignandæ, 142. cur sonum quasi cadavera manderent, excitant in sepulchris, 132. seq.

Sagarum Ecstases sunt Diabolicæ, (20.) corporum effosio & truncatio an pestem coërceat, 139. sq. 141. sq. Sepultura Deo inimica, 142. Unguenta, (16.) unde, 128. seqq. *Proba per aquam* unde, 390. an in fallibilis, 391.

Sagis sunt corda hominum sanorum cibi sapidissimi, 131.

cum Sagis quomodo Satanas coitum exerceat, 487.

Sagittæ DEI sunt morbi, (135. sq.)

Sagittas venatorias cur Galli Ellebore tingebant, 379.

Sal Abominantes missi sunt faciendi

cur? 982. an Aëre & pluvia facile liquecat, 1172. sq. Æternum quippiam habet 784. Anima mundi cur dicitur, 981. sq. Balsamum naturæ, 981. 985. Condimentorū condimentum, 981. à Corruptione servat, 981. 982. 987. quomodo, 984. unde, 985. *cur* Dæmonifugum, 782. Divinus cur dicitur, 981. Enixum in lapides alia vertit, alia servat æternum, 986. an Fermentum lapidificum, 1147. Fixum an calx habeat, 888. Fosile magis à corruptione vindicat unde, 985. Hæmorrhagiam promovet, 559. Marinus an svaveolens, 660. an Materia calculi, 1153. Mirabile unde paratur, 986. Polonicus est diversi ponderis, locis diversis, 387. an in Putrido remaneat, 718. cur in Sacrificiis adhibitus, 982. Spiritus universalis terrificatus, 981. an datur Svaveolens, 660. Symbolum integritatis, æternitatis & immortalitatis, 982. Urinæ an svaveolens, 659. & Tartarum an differant, 1070. *Ammoniacus* modo levis, modo gravis, pro locorum diversitate, 387. cur carnes absumat spiritus verò ejus fervet, 868. an cadavera conservet, 987. *Volatile* sive essenziale unde, 1070. inventum sine igne, 838. an sanguinem & bilem servet, 986. *Salacissima* animalia quæ corda obtinent parva, 393.

Salacitas, vid. *Venus*.

Salamandra quid, 227. 231. 731. Divisa in diversa fugit loca, 473. quid Hierogly-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

eroglyphice significet, 226. an in Igne vivat, 226. 229. unde, 230. per Nares exturbata, 903.

Salamandra Aspectus cephalalgiam excitat, 230. Cibus an ignis, 230. Color, 230. Morsus incurabilis, 230. Sangvis an ab igne defendat, 226. Venenum unde, 230.

Sale quamdiu Ægyptii cadaver condiant, 1008. 1015. condita cadavera quam diutissime durant, 1038. exciso domus conditæ, 1173.

in *Sale* animantia omnia suam fulciunt vitam, (80.)

pro *Sale* fatuis anima, 981.

Sales herbarum seminati, alias sui generis producant, 1215.

Salia volatilia unde habeant odorem, 632.

Salis Aqua an sanguinem conservet emissum, 985. sq. in Cadavere Resolutione an illud levius fiat, 407. Fœdus quid, 982. Natura nunquam mutatur, 984.

Salita cadavera, vid. *Sale condita*. an in corruptibilia, 986. 987. 1038.

Salitores honore digni habentur, 1013. *Saliva* unde, 189. Hominis cum serpente nati, sanat morsus serpentum, 913. verminosa, 881.

è *Saliva* an Mercurius prolici possit, 1200.

Salivare unde mortui videantur, 191.

Salix annosa unde crepet, 251. an fuerit, in qua Judas proditor se suspenderit, 251.

Salmo extra aquam vix protrahit vitam, 468.

Salmones saliantur ut *Heringi*, 984.

Salmonis cor exentum an diutius vivat cordibus animalium omnium, 468.

B. Salomes ungues perpetuo crescunt, 273.

Salomo an baculo innitens mortuus, 434. in multis locis conspicuus, 805.

Salomonis mortem Diaboli ignorarunt, 434.

Salfacida an ventriculum erodant, 323.

Saltatione sudor sanguineus profunditur, 516.

Saltus s. Viti, (136.)

Sambuco florente turbatur cerevisia, 101.

Sambucus an fuerit, in qua Judas proditor se suspenderit, 250.

Samsonis ænigma, vid. *Ænigma*.

Samuel evocatus spectrum, 728.

Sanatores impune ignem perambulant, 227.

Sancti caput truncatum corpori reductur, 475.

Sancti demortui vivunt in reliquiis per miracula, (133. 150.) septem quibus vermis non dominatus est, 247. Turcarum etiam faciunt miracula, (144.)

Sanctis Papæ officia distribuunt gentiliū more, (142.) varios assignant morbos, (135.) cur, (136.)

Sanctitas alicujus miraculis an probanda, (132. s. 150. 154.)

Sanctitatis documentum color natus in cadavere, 159. 162. cruentatio cadaveris, 561. cadaverum incorruptibilitas,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- bilitas, 948. suaveolentia cadaverum, 636. 672.
- Sanctorum* Apparitiones quales censenda, 775. multi Ardent in inferno quorum reliquiae in terris coluntur, (138.) Capitibus cur pictores radios addunt, 680. Numerus innumerus apud Pontificios, unde, (133.) multi sunt Chimærici apud Pontificios, (138.) Reliquiis Papa nomina imponit, (141.) Sepulchra Suaveolentia 630. unde, 634. 665. Corpora an Balsamos edant, 672. sq. corrumpantur, 948. Reliquiae quotannis novae baptizantur, (141.) modo ponderosiora, modo leviora solito, 422. suavissime olentes, 628.
- Sandapile* jus, vid. *Jus Sandapile* sive, *Baar-Recht*.
- Sanguine* an delectentur Animæ, 609. Arterioso an turgeat penis, 294. an fluant Cadavera, 557. sqq. Humano hausto transplantantur alterius vitia corporis & morum, 103. occisoris fusa an placetur anima interfecti, 582. Occisorum fontes salubres erumpunt, (120.) an Pluat, 510. sqq. unde, *ibid.* Vacua corpora non facile putrescunt, 845. 850. Leporis unde curatur Dysenteria, 588. Erysipelas, 588.
- è *Sanguine* humano essentia spiritus, oleum, balsamus, 382. an Argentum vivum prolici possit, 1200.
- Sanguinea* guttulæ arborum adhaerentes an sangvis, 510. Maculae in linteis in arca reconditis unde, (511.)
- Sanguinei* cur perpetuo hircum olent, (51.) Longævissimi, 584. Pesti obnoxii, 84.
- Sanguinem* Felis potans puella eam æmulatur, 784. an Flatus & Vapores moveant, 556. affert manu Foetus recens natus, 533. Fons scaturit malo omine, 533. Humanum Dæmones in deliciis habent, 130. Infantibus clam subtrahunt striges, 119. f. 120. Infantum an Ephialtes fugant, 121. cur Ligna incisa prodant, 511. sq. an Moschus hyssopus cieat, 526. Puerorum Christianorum cur Judæi expetant, 643. Verum an Dæmon vel Magus producere possit, 575. 576. an Mortuorum corpora Sudare potuerint, 531. cur Christus sudavit, 530. Stillant arbores, 506. cervorum cornua suspensa malo omine, 533. post mortem Vulnera, 163. Statue, 507. an naturaliter, 509. Sudat Imago crucifixi, 508. 575. Peste corrupta, 517. Sudat laborans Petechiali, 518. Tertianæ duplici *ibid.* Sudant scuta, 507. Simulacra Mariana, 507. an Sudavit aliquis ante Christum 530. an Christus verum & naturalem, 529. unde expellat Venenum serpentis hæmorrhoi 518. Venenū serpentis Ibyara, 518.
- Sanguinis* & Aquæ fluxus ex Christi latere an naturalis, 599. Colatura, 1115. externa Commixtio an hæmorrhagiam sistat, 556. Consistentia aliquando tenuior & humidior unde, 519. Ebullitione penis erigitur, 304. Elogia, 548. Fluxus stil-

Stillicidium, Conf. *Hæmorrhagia Cruentatio*. loco an Lac effluere possit, 623. unde, 624. Lux an sit, 695. Odor in V. S. explorandus, 648. Partes, 551. Pinguedo quid, 554. Profluvia in variis, 508. 522. Putrefacti copia unde naribus, ori atque auribus mortuorum, 192. Putrescentis remedium, 988. Stillicidiam quale requiritur in Cadavere, ut homicidam designet, 565. Temperies an ex colore pilorum cognoscatur, 58. Vis & bonitas, 831. Vomitus in cadavere unde, 193. *Circulatio* absque respiratione contingit, (40.) ad vitam animalis perfecti necessaria, (36.) 835. sqq. *Humani* haustus maximè periculosus, 203. Spiritus an ignis vim eludat, 100. usus vetitus & foetidus, 112. Στῆσις, 836. Morbi & mortis nuncius, 836.

Sanguis quid, 548. Abelis quomodo de terra clamavit, 566. 585. 598. Ægithi & Flori piscis non potest misceri, nec aquilæ & Draconis, cornicis & noctuæ, pari & spini, (103.) cur? (109.) Aërius an animalia reddat timida, 414. S. Amandi, 561. Albus unde, 624. an Anima, 608. est velut alia quædam Anima corporalis, 608. Animosi juvenis an meticulosus animum addat, 382. an in Apoplexia fluidus maneat, 557. & Aqua cur è Christi latere distincte fluxerint, 600. Arenosus, 1114. Asini ignavi an Maniacos refrenet, 381. an Balsami naturalis sedes, 831. qualis ex cadavere profluens occiso præsentè, 607.

an à Calculis immunis, 1114. Caninus pro divino adoratur, 575. cur Character Vitæ, in mortuis, 606. an statim à morte Coagulet, 548. 584. à Coagulatione præservatur in venis post mortem hominis, (70.) an vita adhuc superstite Congelet, 554. an Copula corporis & animæ, (58.) S. Corbini incorruptus, 957. an Crescente Luna augeatur, 389. an Cruentationis causa cadaveris occisore præsentè, 584. & Cruor quomodo differant, 397. Demortui non calcandus, (92.) unde aliorum referat Effigies, 696. Emanans sponte evacuat menstruum, 524. Emanat corpore monialis &c. 521. ex Exangvibus unde, 513. tandem totus Exhalat, 416. Extravasatus unde congelescat, 550. 552. 554. an Fluat ex corpore humato, post C. annos, 596. unde Fluiditatem suam servat post mortem, (71. 95.) 456. 549. an Foeteat in venis, 647. an Fragorem s. tinnitum edat, 457. 598. an Fumet 456. Genarii Martyris liquefcit capiti admotus, 457. Graveolens & Suaveolens quid indicet, 649. ex Humo à pollice Jovis manavit, 507. Infectorum brutorum vitandus, 374. est Instrumentum animæ, 608. Interfectoris & interfecti cur misceri recusat, (110.) Joh. Bapt. sepultus ebullit, 563. Leporis venati an pavorem & mansuetudinem retineat, 382. 588. Mali portentum, 533. Ocisi cur ab occisore lambitur, 568.

(T t t t t t)

Passè.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Passeris contra impotentiam remedium, 382. an Phantasiā habeat, 611. sq. an Pilorum nutrimentum, 27. an Pilos habeat, 42. an Profluat terrore, angore, amore, 516. Pro-rumpit ob Amasiæ præsentiam, 516. an Purpuerus evadat aëre, 702. Putrescit facillime, 845. an Quiescat quiescente corde, 484. an Rotetur in Cadavere inclusus, 456. Ruffi venenum existit haustus, 103. Salamandra an ab igne defendat, 226. 229. an Sentiāt, 584. 605. 610. 612. cum Sero totum cutis ambitum cursitat, 517. an Spectra & imaginem alicujus exhibeat, 816. an habeat Spiritus & ab illo sint distincti, 398. D. Stephani diem fatalem indicat, 457. unde Strangulatis vel suffocatis emanat, 556. Taurorum cur celerime dure scat, 550. Terræ cur vinum dicitur, 506. Toxicus cut taurinus, 587. Transfusus an putrescat, putrescente corpore unde transfusus, 105. in Vena cava an ultimum moriens, 484. an Vermes habeat, 876. 879. seq. Verus an ex vulneribus diu mortuorum profluat, 541. S. Vincentii, 561. Vindictam quomodo postulet innocens, 564. 585. an Vitam & animam contineat, 601. an Vivat, 585. 610. an primum Vivens & ultimum moriens, 484. Zachariæ filii Barach. mire in templo ebullit Hieros. 562. *CHRISTI* clamans, 598. ad Cultum duplex à Pontificiis exponitur, 946. an Imputrescibilis fuit, 945. an è Pa-

ne consecrato stillarit, 947. an Relinqui potuisset in his terris, 946. Superstes quotannis ebullit Die Parasceves, 563. *Christi an Fluxerit* à morte naturaliter, 567. 599. ob præsentiam occisorum, 599. *an Fibras habeat*, 551. sq. 554. Cervorum, Damarū Leporum, 551. *Homini* & suis per omnia similis (108.) quoties per horā circuletur, 398. *Humanus* haustus Feroces reddit, 103. 129. haustus an à Caduco liberet, 103. 382. adhibetur in unguentis Magicis, 129. *an odorem gratū* habere possit, 632. habeat, 645. Picas an reddat garrulas, 381. S. *Januarij*, (140.) 457. 486. futura designat, 491. S. *Johannis*, 506. instar lapidis concretus, Liquefcit Neapoli, 457. *Venæ sectione* emissus in superficie maculas exhibet, 313. sepulti prorumpens, 446. cur non statim effluat, 556. 554. *in vitro hermetice clauso* unde Sentiāt & mutetur, affecto sangvine in venis corporis humani, 92. an mutetur moriente homine, 99.

Sanitas quid, 343. an contagiosa, 342. cur non contagiosa, 342. an à corporis pondere explorari possit, 424. an à Medico, 830.

Sanitati an mel serviat, 1002.

Sanorum respiratio fere insensibilis, (46.)

Sapiens mori debet actu, 433. Spectrum non videt, 801.

Sapientia hominis unde, 1204.

Sapientie Causæ quæ, (26.)

Sapit

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Sapit* solum Tiresia inter mortuos, (147.)
- Sapores* & odores ciborum retinet sanguis, (67.)
- Sarcophagi* quid? 127. unde 115. 125. 126. Fragorem edentes an affinium mortem significant, 117. an Stryges & Hyæna, 119. 123.
- Sarcophagum* cur Dæmon agat, 132. 133.
- Sarcophagus* unde dicatur, 867. Gothanus fragorem edens, 116. an Eury-nomum, 125.
- Sardonio* herba, 185.
- Sarmatæ* Dæmones gladiis à sepulchris abarcient, 112.
- Sassafras* feretrum Mumie Lips. 994.
- Satanas* cur princeps corporum, 126. an & quomodo sua stigmatizet mancipia, 311. conf. *Diabolus*, *Dæmon*.
- Saturari* nequeunt pelle Gulonis induti, (101.)
- Saturnus* an hospitium animarum, 772.
- Satyri*, 731. an dentur, 34. an imperfectæ creaturæ, *ibid*.
- Satyriasis* quid? 290. an mortuis contingat, 290. attrahitur imaginationibus Veneris, 303.
- Satyrica* facies, 154.
- Satyrion* excitat motus venereos, 299.
- Satyrus* an quisque possit evadere, 35.
- Scabie* cur non tentantur Cappucini, 502. tentantur Neogami, 653. conf. *Bmut-Krätze*.
- Scabies* tibiaria, malum S. Mennenii, (136.) contrahitur carne ovium scabiosarum comestâ, 373.
- Scala* in qua Gallus cantavit tempore Passionis, (139.)
- Scaligeri* Jos. Excrementa suaviter olent, 641.
- Scammoneæ* radix, (148.)
- Scanderbegii* labia sanguine madent, 516. ossa vel reliquie milites reddunt felices in bello (105. 144.)
- Scaphismus* quid, 869.
- Scarabei* an aërem inficiant, 353. excernantur, 503.
- Scambæus* lucernæ instar lucens, 719. aureus, 1061.
- Scarificatio* quomodo cutem non de-venustet, 312. cur in pueris morbillis detentis non conceditur, 558.
- Skeleton* humani corporis saxeum, 1057. loquens an sit, 184.
- Schelhammerus* Christoph. unde mortuus, 346. 348.
- Schleiniz der schöne*, 907.
- Scintillas* emittit totum corpus nonnullorum, 689. 691.
- Scirrhi* Lapidosi, 1133.
- Schmätzende Tode* an sint, 116. unde, 115. 125. an pestem, vel ejus diuturnitatem significant, 117. 139. an vestes suas devorent, 116. f. 118.
- Schöne Jungfern, garstige Weiber* & vice versa, 150.
- der schöne Schleiniz*, 907.
- Scholasticus* septennium dormiens Lubecæ, (14. 15.)
- Schrætling* quid, 122.
- Schrætlings-Zöpffe* quid & unde, 122.
- Schwaden* quid & unde, 795.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Schwindsucht* wie sie leicht kan curiret werden, (121.)
- Scientia* Diabolorum quanta, (156. f.)
Adami quanta, (157.)
- Scipio* ardens unde, 708. Africanus an partus foeminae & serpentis, 913.
- Sclopetorum* ictu intereuntes unde facillime putrescant, 850.
- Scolopendra* an luceat & ardeat, 689.
- Scommatibus* nobiles Athenienses, 48.
- Σκωμάρτια* quid, 749.
- Scotus* ecstaticus an vivus sepultus, (19. 22.) 118.
- Scorbutici* unde post mortem cruentant, 558.
- Scorbuticorum* stigmata, 315.
- Scorbuto* an exercitus Germanici Imp. laboravit, 206.
- Scorbutus* corpora & membra pondere afficit, 398. contrahitur ex foetore cadaveris scorbutici, 368.
- Scordium* an Cadavera à putredine servet, 992. 1000.
- Scoriae* iterum imprægnantur, 1211.
- Scordemones* senes dicti, 151.
- Scorpii* marini exuviae lucent, 677. unde, 920.
- Scorpion* herba cur sic dicitur, 1227.
- Scorpiones* an in Cerebro nasci possint, 903. compressi lucent, 689. 704. Ene-cti quomodo resuscitantur, 1227. an Serpentibus annumerentur, 915. à Vipera comeduntur, 915.
- Scorpionis* ictu totum corpus maculis nigris conspergit, 336.
- Scripta* Helmontiana quanti aestumanda, (24.)
- Scripturam* exercuerunt mortui in sepulchris, 455.
- Scrofa* cum porcellis sepulchrum intrat & cadaver laniat, 126.
- Scrofulae* lapidescentes, 1133.
- Scrotum* calculo affectum, 1112.
- Scuta* sudant sanguinem, 507.
- Scybala*, vid. *Excrementum*.
- Scythae* sedentes mortuos sepeliunt, 448.
- Secale* siccum equorum abdomen rumpit, 242.
- Secalis* anathymiasis faciei palliditatem inducit, 162.
- Secretum* infanticidio suspectum, an luculam repræsentat, 573. 681. 786.
- Secundina* est pars foetus, (71.)
- Secundinae* calculis stipatae, 1114.
- Secures* ex argilla lapideae, 1141.
- Sedecchia* Judæus media bruma sistit hortum amœniss. 804.
- Sedentes* quinam sepeliunt, 448.
- See-Hahn* cur phyfa Germanis dicitur, 586.
- Seeligmann* Gottlob Frid. doloribus calculi extinctus, 1107.
- Sehen mit 4. Augen*, 149.
- Semen* cujusvis rei vim Colorificam habet, 56. Herbae pulverisatum & rori expositum, alias producit herbas, 1216. invisibile quomodo visibile fiat, 927. Lapidum quid, 1187. Pensum suum in generatione absolvit, 932. visibile an Archei filiqua, 925. *humanum*, 24. unde, 148. 785. an è cerebro, 28. 146. f. an ex oculis, 147. an naturale Balsamum, 831. siccant folia cannabis, 300. unde gignatur,

297. *virile* an scateat vermiculis, 877. 879. 881. unde album, 877.
- Semenda* an Igne duret, 227. an Phoenix, 227. an Salamandra, 226. *Semendal*, *Semend* &c. qualis avis 226.
- Seminalis Locus* omnium maxime sedes oculorum, 147. *Materia* an in cadavere lateat, 925.
- Semine* caret Cadaver, (90.) Invisibili an omnia consent, 925.
- Seminis* effluxio in suspensis, 459.
- Semivivorum* historiae, (11.)
- Seneca* unde sic dictus, 62.
- Senectutem* accelerat immodica Venus, 72.
- Senectutis* descriptio poetica, 67. Removenda medicinam an patres noverint, 213.
- Senes* Calebi cur hodie rari, 214. Gerontes cur dicuntur, 400. unde tam Languidi, *ibid.* Mortuis accensentur, (9.) Nigrescunt, juvenes cani, 65. Nuptias celebrantes morti proximi sunt, 295. Scorodæmones dicti, larvæ sepulchrales, 151. Specula abjiciant, *ibid.* Mortuis Accensentur, (9.) Gravitate vix cedunt, 400.
- Senibus* unde Canities, 68. an Capilli crescant, 274. Decrepitis an dentes nascantur, 197.
- Seniora* cadavera an solito frigidiora, 429.
- Senium* an præter naturam, 829.
- Sensitiva* humana cogitat vi propria, (61.)
- Sensu* communi corrupto comparent umbrarum occurfacula, 801.
- Sensus* quid? 604. 796. Cadaveris an præsumendi ex Verminatione, 106. 110. Efficiens primum vitæ, 232. Expertes an mortui, (12. 92.) an Omnibus competant, (55.) an Pilis, unguibus, ossibus, 82. Requisita, 796.
- Senum* Forma externa, 150. Tremor artuum unde, 400.
- Sepeliendus* aspectu Principis indignus cur judicatur, 344.
- Sepeliverunt* Athenienses ad orientem solem, 455.
- Seps*, serpens maxime venenosus, 852.
- Septum* transversum cur post mortem invenitur concavum, 494.
- Sepulchra* Egyptiorum, vid. *Cryptæ*. Animalium sumtuosa, 1018. cur Aqua lustrali aspergebantur, 126. Afsyli loco fuerunt, 137. Brasilianorum non oblonga, 449. cur Bruta ad ea mactabantur, & captivi, 610. Calce curnotabantur, 343. Christiani ad ea odorabant, comedebant, baptizabant, S. Cœnam administrabant, *ib.* Coronabantur Petrofelino, 185. DEO sunt curæ, 136. cur Domus æternæ dicta, 1202. Flammantia, 811. Fulmine tacta, 142. cur Gladiatores ante ea dimicarunt, 610. Gravidarum ne transeat gravis, 345. Hierosolymis duo duntaxat fuerunt, 343. Infantum cur suggrundia dicta, 964. cur Inventa, 134. ad Mare & portus cur Romani habebant, 134. in Melile quorum, 1003. in Montibus, vel ad Montes cur habuerunt, 968. Mortuo-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

tuorum sint sacra, 137. Movenda non sunt, 137. Peste Mortuorum graminis semine obducenda, 365. Profunda an à putredine servant, 968. Regum, finus, sterquilinum, paludes, 869. Requietoria vulgo dicta, 741. Romanorum, 1023. Sanctorum edunt quoque miracula, (144.) Scytharum nix, 966. qui spreverunt, 136. Sudentia quid portendant, 500. an sudorem profundant, 500. 563. Violare sceleratissimum omnium, 138. *Sanctorum* Suaveolentia, 630. 633. Unguentis secatent, 633. *Tempore pestis* satis sint profunda, 134. 365. nec Nobilibus in templis concedantur, 135. *in Urbe* apud Athenienses vetita, 134. quibus licita, *ibid.* *Sepulchrales* larvæ dicti senes, 151. *Sepulchris* cur Cibos apponunt Americani, 127. Illæsis quomodo sagæ cadavera devorare possint, 130. Sagæ insidiantur, 128. sq. *cur addita* Cupressi, Obelisci, Pyramides, 814. Lucernæ, 814. conf. *Lumina.* *Sepulchrorum* Apertio exhalat insalubria, 134. 365. Apertione an animæ inquietentur, 138. 741. Descriptio, 627. Lapidés ap. Christianos non movendi, 138. Situatio an ad incorruptibilitatem faciat, 966. *Violatores* execrabiles, 1045. Gravissimam poenam incurrunt, 139. *Sepulchrum* Calcantes mulieres beatæ mulieris sterilescunt, 345. in Insula Lipara nemini tuto accedere licet, 109. S. Joh. Apost. singulariter splen-

det & manna scaturit, 811. Magnatum an succinum esse possit, 991. Richardæ scrofa cum porcellis intrat & cadaver laniat, 126. *Demortui* jam humati cur Judæi cum Vociferatione fugiunt, 124. cur Turcæ non tegunt terra, 125. *Fragrantissimum* B. Mariæ, 635. Mosis, 631. *Mosis* cur DEUS abscondidit, 678. an Reperitum, 630. conf. *Bustum. Spelunca. Tumba. Tumulus.* *ad Sepulchrum* Elisæi, Joh. Bapt. & Abdiæ rugiunt Dæmones, (133.) 111. Janis & Jambri magna copia Dæmonum, 112. *Sepulta* an sint à Judæis ad mortem damnatorum corpora, 253. *Sepulti* in Palæstina an prius cæteris olim resurgent, 454. Proni an familiæ exitium vel pestem inferant, 448. Sedentes, 448. Stantes, 449. *Sepultura* Collatitia viatorum, 138. 741. Honor summus mortuorum, 133. 136. an Ludus ab hominibus excogitatus, 136. Nasamonum, Russorum, Scytharum, 448. Pauperum DEO sacrificium est, 136. Peractâ Judæi & Gentiles aqua lustrabantur, 344. Sagæ indignæ, 142. à Spectris celebrata quid vaticinetur, 820. *de Sepultura* an solliciti esse debeamus, 136. *Sepultura* privatio poena maxima, 138. *Sepulturam* nil curant Troglodytæ, 136. Opem ultimam defunctis putarunt, 741. *Sepultus* ter Ludov. Civilis Nob. Norm. (18.)

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Serapidis statua & quadriga in aëre pendens, 495.

Sericum an transplantari possit in bruta, ut pilorum loco id progerminaret, 85.

Sero lactis solo vixit puella XVI. annorum, 1155.

Serosa materia podagricise bullit, 458.

Serpens Æneus nec alius cur à Mose erectus, 979. Azazel an devoret mortuos, 124. 909. in Corde, 911. Dub post triduum igni applicatus an se moveat, 456. 477. Foetum hominis depascens, 912. Sacer vitatur ab anguibus, 852. an Seta, animal, fiat, 916. an Solis virtute generetur, 910. in Ventriculo Cervi unde, 1119. an Vermis fiat lacte corylino nutritus, 917. an ex *Medulla Spinae* gignatur, 907. 935. naturaliter vel supernaturaliter, 910. sq. conf. *Echidna*. *Aspis*. *Vipera*.

Serpentem convolutum referens Calc. Renis, 1103.

Serpentes ex Ægrotantium ad solem conversis corporibus, 914. Cadavera appetunt, 934. ex Cadaveribus gignuntur, 907. sqq. unde, 917. cur, 909. in Corporibus unde, 934. an ex Crinibus mulierum fiant, 74. 916. an Dormientibus sese per os ingerant, *ibid*. Excernuntur, 914. cum Foeminis coeuntes, 913. ubi in Hyeme, 1226. Igniti, quibus Isrēlitæ affecti, an veri, 916. an quis Imaginatione convocare queat, 615. an ex Juba equorum, 75. Mosis & Magorum

Ægyptiorum an naturales, (153.) unde, 921. an à Mulieribus excluduntur, 911. 935. unde, 913. Nati extrinsecus in linteis lumbos tegentibus, 914. an Naturaliter in corpore gignantur, 911. an in Renibus, 890. Saxei, 1054. 1119. 1183. Septicipites mordent in sepulchris impiorum corpora, 125. 909. in sepulchris unde, 934. quomodo Servandi incorrupte, 1000. an in Ventriculo, 888. unde, 934.

Serpentis & Cervi antipathia, 1119. Hæmorrhoi venenum, 518.

Serpentum Dissectorum partes an se unire gestiant, 474. 484. Scybala an suaveolentia, 657. *Morsus* Colorem corporis naturalem parum mutant, 338. Lacrymas sanguineas cient, 526. Morientes in risum solvit, 186. Putrefactionem inducunt, 336. 852. quid sanat, (145. 149.) monstrosæ tumidos facit homines, 239. 338.

Servi literati quid, 310.

Servii Tullii caput unde fulserit, 690.

Serum motum suum diutissime post mortem servat, 189.

Servorum fugitivorum nota Christianis inusta, 311.

Seta, animal, an in serpentem mutetur, 916.

Serum cum balænæ oleo componi nequit, (103.) cur, (110.)

Sibillum an sanguis edat, 457. 598.

Sibylla post mortem vaticinans, (146.)

Sibyllæ Cumis reliquiæ, (148.)

Sicambri sunt Germani, 7.

Sic-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Sicca* & *Calida* difficulter putrescunt, 961. *Frigida* item, 962. *Atmosphæra* vix putrescere sinit, 965.
- Siccata* diu durant, 978.
- Siccitas* ad pilorum productionem requiritur, 30. Putredini resistit, 962.
- Sicytes*, 1053.
- Sigillata* cadavera, 1010.
- Silentes* umbræ dicuntur mortui, 181.
- Silentia* regna inferos denotant, *ibid.*
- Silentium* dicuntur mortui, *ibid.*
- Siler* profert acinacem cruentum, 563.
- Silex* in Aquam mutari potest, 1144.
- Oleum continens, 1143.
- Silicernium* quid, 181.
- Silices* in Brutorum ventriculis unde, 1126. externam hominis formam qf. à natura tornati, 1058.
- Silius* Italicus quando vixit, (104.)
- Siluri* piscis ventriculus eductus diem vivit, 471.
- Simeonis* Prophetæ corpus incorruptum, 948.
- Simiæ* Figuram referens lapis, 1054. an Virides dentur, 51.
- Similitudines* medicis optimis imponunt, 21.
- Similitudo* & dependentia est unio corporis & mentis, (59.)
- Simon Magus* à Mortuis revocat, 1233.
- Rumpitur decidens, 248. Transformat se varie, 803.
- Simonis Magi* miracula Christi miraculis opponuntur, (130.)
- Simplicia* verba non habemus, 992.
- Simpludeareum* quid, (124.)
- Simulacra* Christi crucifixi dolo Satanæ cruentant, 575. sunt DEorum, 755.
- Ferrea* in aëre pendentia, 495. an in Lacrymas sanguineas soluta, 507.
- Deorum* an Lacrymarint, 498. Sudarint, *ibid.* conf. *Imagines.*
- Sitim* aufert lapis è jecore galli, 1127.
- Sitis* carentia testatur ægrum venena sumsisse, 324.
- Sittim* ligna, an Cedri species, 993.
- Situs*, *Schimmel*, unde, 500. Cadaverum, 501.
- Σκέλετῶν Μῆσῶν, 164.
- Σκιδῶν recte vocantur mortui, 159.
- Slegelius* Marquard. unde mortuus, 346. 348. 460. 478.
- Socrates* uno gradu diem & noctem stetit cogitabundus, (21.)
- Sol* an Calorem in se habeat actu, 863. unde supra horizontem apparere possit, cum sit infra, 793. an Putredinem impediat, 969.
- Solem* cur fugiunt Dii inferorum, 753.
- à *Soli* dispositione vitia sumunt vegetabilia, 1071.
- Solis* figuram calculus renum referens, 1103.
- Solum*, vid. *Terra.*
- Somnia* an à Diabolo, 574. Gulonis pelle tectorum dormientium, (101.) de Monstrosis unde, 819. Prophetica unde, (28.) comedentium Saccharum, (101.) Zingiber & piper, (*ibid.*) de Mortuis unde, 580. 822. an dentur, 820. quid præfagiant, 819. Terribilia unde, 580. 822. propter incubum, 801.
- Somnium* de extremo die juvenem canum

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- num reddit, 70. an Secessio animæ, (26.)
- Somno* tenentur quamdiu latrones accensos habent digitos, (122.)
- à *Somno* nocturno unde corpus levius sentitur, 400.
- Somnus* Adami an ecstasis, (19.) Æternalis cur mors dicta, 1202. Bacchi, (14.) ad Ecstasin inclinatur, (26.) Imago mortis, (78.) Medicatus quid, (122.) & Mors quomodo differant, (78.) Oculis apertis unde, 173.
- Sonum* an Cadavera edant, 132. 181. 476. cur Dæmon excitat in sepulchris, qf. manderent mortui, 132 sq. quomodo Sagæ edere possint, illæ sis sepulchris cadaver devorantes, 130.
- Sonus* Cadaverum an causa, vel signum pestis, 135. in Cavernis & montium incendiis an animarum, 115. Lugubris tempore pestis aliarumque calamitatum unde, 114. 126. 181. circa Sepulchra unde, 111. 115. & cur, 132. conf. *Fragor*.
- Soporifera* varia, (16.)
- Sorices* an ædes ruinosas deferant, 442.
- Sortilegium* dirigit anima Sibyllæ, (145.)
- Spadones* an Barbam alant, 27. & cur non, 28. cur non Calvescant, 28.
- Spadonum* natura, aut temperamentum, 27.
- Spanferckels Augen riechen wie Bisem-Aepffel*, 639.
- Spasmodica* uteri constrictio partum remoratur, 268.
- Specie* differentia an numero quoque differant, (86. sq.)
- Spectra* quid, 729. 780. in Aëre infimo unde, 794. an Animæ demortuorum, 773. 774. sq. cur Apparent hac vel illa specie, 781. cur non Apparent fortibus, 801. cur in Cœmeteriis crebro apparent, 782. Crines noctu vellicant Nobili, 78. Dæmoniaca an sint, 728. unde, 802. an sub Gallicinium dispareant, 754. in Humoribus, sanguine, 816. Metallica, 795. Monachi fingunt cur, 774. 820. cur Noctu tantum videntur in cœmeteriis, 783. sæpe Putantur, quæ non sunt, 728. 806. circa Sepulchra unde, 579. 582. qf. ad Sepulturam deferrentur è domibus, quid significet, 820. cur Solem fugiunt, 753. cur circa Thesaurum defossum apparent, 781. an ob Visus imbecillitatem contingant, 797. à Vivis visa quid significant, 820. in *Aëre supremo*, 788. quid? 792. sq. unde, 788. sq. 793. cur apparent, 793. *Audiuntur* in locis ubi homicidia & cædes editæ, 107. & videntur balantia tempore pestis, 115. an *Naturaliter* in Cœmeteriis appareant, 782. possunt produci, 783. an *præ reliquis videant nati die Dominica*, 821. Parasceves, *ibid.*
- de *Spectris* cur h. l. agitur, 735.
- Spectrorum* Consideratio an ad Phisicam pertineat, 730. Existencia an à priori possit demonstrari, 728. Productio per Chymiam, 782. Varia (Uuu unuuu) acce-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- acceptio, 729. Visione Calvi, 78.
 Cani, 70.
Spectrum Endoreum, 757. Lucidum
 quid præfagiat, 722. Sapiens non
 videt, 801.
Specula senes abjiciant, 151.
Specus Baumannica, 1055. prope Elbe-
 rodam, 1456.
Spelunca septem dormientium adhuc
 monstratur, (13.)
Spelunca odorifera an dentur, 670. un-
 de, *ibid.* dormientibus futura reve-
 lant, (143.)
Spes vocatur equus viridis, 51.
Sphacelus unde, 835. Putrere facit ma-
 xime corpus, 848. sq.
Sphragitidibus apud gentiles Sacrandi
 stigmati sunt, 310.
Spica aurea, 1060.
Spicula ardentium militum, 708. un-
 de, *ibid.* 786.
Spigelius Adrian. unde mortuus, 346.
 348.
Spina dorsi in saxo reperta, 1056. Of-
 sea triceps inter piam & duram men-
 nyngem, 1077.
Spina cur Creatæ, (68.) an tantum
 post reatum à terra productæ, 1073.
 Piscium quorundam lucentes, 677.
Spiratio & transpiratio diff. (53.) com-
 petit etiam inanimatis è cadaveri-
 bus, (*ib.*)
Spiridionis Cadaver incorruptum,
 949.
Spiritus quid, 731. quid Medicis, 397.
 Animales an cum luce participant,
 (91.) Animam obtinent comitem

inseparabilem, 476. Afuiti an Eu-
 rynomum, 125. Balsamici sunt vi-
 tales, 835. an Considerationi phy-
 sicæ subjaceant, 730. an Copula
 corporis & animæ, (58.) an Cor-
 porales, 731. sqq. an sint in Corpore
 vel Sangvine nostro, (58.99.) 397.
 an Corpus leve reddant, 397. 844.
 unde, 398. an Cruentationem pro-
 moveant Cadav. præsentis occisore,
 583. 590. 606. an Frigidi in cada-
 vere, (91.) Essentialis an sit, (98.)
 an Inanimati sint, 401. 605. an In-
 strumentum animæ, 401. 481. La-
 pidificus quid, 1147. Mortuales
 quales, (91.) Naturales an lac &
 sanguinem infantum fugant, 121.
 Naturalis an se possit accendere, cor-
 pus & conclave illuminare, 683. Ni-
 trosus an prima saxorum materia,
 1147. an se Noscant invicem, lo-
 quantur, lædant, 590. Occisoris an
 occisi sanguinem promoveant, 589.
 sq. 613. Olympicus, 780. an Pars
 integralis, (99.) Quotuplices, 731.
 an Remaneant in cadavere, (107.)
 583. Salini an facultatem conden-
 sandi habeant, 1147. an Sentiant,
 605. Sylvestres an nascantur ex ima-
 ginatione, 616. Vitalis an flammus
 684. Vitrioli an ventriculum ero-
 dat, 323. an Vivant in corpore, 585.
 605. primum Vivens & ultimum
 moriens, 583. *Balsaminus* quomo-
 do elaboretur, 831. an è sanguine
 elici possit, 100. *Corporis* sunt levif-
 simi, 397. nostri an Natura frigidi,

INDEX IV. RERUM ET VERBOURM.

- (92.) 427. *Infusus* quid, 830. con-
fermentatus, (110.) *Mundi* quid,
(60.) 576. 932. an sit, (61.) 928. an
Cruentationem promoveat præsen-
te occifore, 576. 603. seu Commu-
nis an sensum inter se distantibus
communicet, 91. 98. *Occisi* an Ani-
mum, vindicandi retineat, 583. 587.
606. 613. occifori instet, 599. 606.
617. *Petrificantes* an in Aqua, 1190.
an dentur, 1189. *Salis* Ammoni-
aci unde cadavera servat, sal ipse vero
absumat, 868. 987. an Embryones
à putredine fervet, 985. in Putredi-
nem summam duci potest, *ibid.*
è Sangvine humano an ignis vim elu-
dat, 100. usum præstet in epilepsia,
382. *Vini* an Balsamus & quinta es-
sentia rerum, 714. Copiosius hau-
stus comburit, 713. servat à putre-
dine, 1000. & Urinæ an in urina
coagulent, 1164. 1167. *Vitales*
quid, (100.) 402. 427. 835. qua-
les, (91.) *Ramosi* & *cellulati* quid,
478. 482. stare impossibile, 403.
Spiritu Alimentum, an aër, 413. In-
flammatione an turgescat penis,
294. Vis extra sangvinem quanta,
607.
Splendor canitie unde, 67. in Pilis
& plumis amphibiorum, 51. *Polypi*
illuminans, 1677. conf. *Lux*,
Spondyli lapidicondi, 1084.
Sponsa conf. *Nupta*.
Sponsæ ornamentum penes collo ap-
penfi, 289.
Sponsalia solvit nasi mutilatio, XXCIII.
- Spuere* turpe apud Persas, 971.
Spuma unde, 188. sq. Agonizantis
contagiosum est, 369. Apoplecti-
corum unde & cur lethali-
tatem in-
ferat, 188. Epilepticorum unde,
187. Mortuorum quid, 189. stran-
gulatorum quid, *ibid.*
Spumant an mortui, 187.
Spumare an mortui possint, 189. sq.
Sputum Sanctorum osculandum porri-
gitur, (139.) Verminosum, 881.
Squamæ piscium Lucentes, 677. 704.
sunt Pili genus, 12. an Plantæ, 23.
Squillis nutritus porcus sapit axungi-
giam, (67.)
S. Stanislai corpus frustulatim disse-
ctum redunitur, 474.
Stäncker an in peste efficax, 355.
Stannar quid, 926.
Stans sepultus Eulenspiegel, 450.
Stantes cur Ægyptii mortuos sepeliunt,
449. Mortui, 432. sqq. unde, 434.
seq.
Staticæ Sanctorianæ basis, 416.
Staticulum quid, 1172.
Stattus quando vixit, (104.)
Statua JESU lacteas stillat lacrymas,
507. Ligna aëris gravitatem & le-
vitatem indicans, 386. Minervæ
sangvinem expuit, 507. 510. Nio-
bæ illacrymatur & admonet Indos,
1198. Raudagnisii oleum exsudat,
507. Salis, vid. *Uxor Loti*. Serapi-
dis à magnete pendens, 495. Stati-
culum dicitur, 1171.
Statuæ cur è Cedro fabrefactæ, 500.
Deorum sudantes, 498. unde, 499.
(Uuu uu uu) 2 an

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- an Gemitus edant, 509. an in Lacrymas sanguineas solutæ, 507. Loquentes an fuerint & adhuc sint, 184. 509. an Naturaliter cruentent, lacrymentur, sudent, 509. Sudantes & lacrymantes, 497. sq. an Sudent & lacrymentur, 498. *Humanae Argentæ* à natura factæ, 1061. ex Destillatione concretæ, 1057. unde, 1063.
- Stella* Admiralia, 767. Alba in defuncti naso conspicua, 333. cujus Hieroglyphicum, 768. cur Simulacro Jul. Cæs. in vertice additur, 767.
- Stellæ* Cadentes quid, 708. unde, *ibid.* 790. Corpora lapidea, 1187. Figuram exprimunt animæ, 758. 766. seqq. Marinæ quid, 708. Microcosmi an capilli, 3. Mundi efficient conflagrationem, 1206.
- Stellam* cadentem Persæ videntes cur lætantur, 795.
- Stellati* qui, 772.
- S. Stephani* corpus an odore fragravit post CCCLX. annos, 628. Sanguis liquescit hora fatali, 457. Splendor unde, 678.
- Stercore* Columbino domus conflagravit, 445. unde, 714. Equino parantur Tincturæ, Elixiria &c. 714.
- è *Stercore* an Moschus, Zibethum, 668. sq.
- Stercus* Gallinæ nigræ an à peste defendat, 354. Lupi stabulis pecudum occultatum eas deterret & exagitat, (105.) *Humanum* quid, & an ardeat admoto igne, 712. an in Peste efficax, 354. conf. *Excrementum*.
- Stercutio* unde licet cadaver, 459.
- Sterilescunt* mulieres calcantes sepulchrum beatæ mulieris, 345.
- Sterilitatem* indicant albi in pene pili, 40.
- Sterilitatis* causa calculus, 1112.
- Sternum* cur cartilaginosa costarum parte rescissum subsaltat, 472.
- Sternutatione* eliditur lapillus, 1086.
- Stigma*, vid. *Nota Cauteria*.
- Stigmata* Christi crucifixi retulit infans post mortem, 340. Magorum non cruentant, 542. Satanica, quibus sua notat mancipia, 311. *Medicorum* proprie quid, 312. an tormenta, *ibid.*
- Stigmate* Facies non notanda, 81. Vultus notatus, 309. sqq.
- Stigmatibus* variis an Embryo insigniatur, 334.
- Stilichetes*, 1053.
- Stillicidium* sanguinis quale in cadavere requiritur, ut homicidam indicet, 565. conf. *Hæmorrhagia*.
- Stoici* Christiani dicuntur Cappucini, 502.
- Stoicorum* sententia de mortuorum resurrectione, 1206. sq.
- Stola* S. Huberti semper integra, licet quotannis pars abscindatur, (138.)
- Stomacho* annatus succulus lapidibus refertus, 1097.
- Stomachus* Escharoticus unde, 322. sq. conf. *Ventriculus*.
- Stramen* devorans puella, 1124.

Stran-

Strangulata anui caput separatur in patibulo, 258.

Strangulati an Intumescant, 254. unde Rupti, 258. Sangvinem emittant, 556. 560. conf. *Suspensus*.

Strangulatio mors gravissima, (85.)

Strangulorum Mors *μωρὸς* dicitur, 180. Spuma quid, 189.

Streptus pestis tempore in domibus audiuntur, qf. cista feralis clavis obsetur, 110. in Terræ cavernis & montium incendiis quid & unde, 115.

Strigæ piorum ex striis contingunt, 14.

Striges quid, 119. 126. 753. an dentur, 119. & Caprimulgi cur sic dicantur, *ibid.* an Sarcophagi, 119. 123.

Struma pediculis referta, 876. 895.

Strumæ petrefactæ, 1092.

Strumas sanat tactus cadaveris, (112. 114.) unde, (114.)

Struthiones an ferrum concoquant, 1157.

Studiosus ut Portius Latro videretur, suffitu cuminis usus est, 162.

Stupiditatis argumentum cutis durities, 440.

Stuporem dentium aufert fructus Billingbirg, 205.

Stuppam devorans pellex, 1124.

Stuten ersauffen von hinten zu, 412.

Substantia formalis, (63.)

Submersi cruentatio amicis accedentibus, 593.

Submersio in aquam quid, 387.

Submersos an panis aquis injectus, ubi lateant, indicet, 409.

Succinum an Phantasiâ habeat, 611.

Putredinem arcet, 990. an *Sepulchrum* variorum animalium, 990.

Magnatum fieri queat, 991.

Succis vegetabilium omnibus inest Tartarum, 1070.

Succus Aloës vindex putredinis acerrimus, 996. Cedri unde defuncta servet, viva corrumpat, *ibid.* Cupressi servat corpora imputria, 997. à matre Foetui communicatus ex parte æreus est, (37.) Lapidificus quid, 1146. sq. 1190.

Sudans extingvitur infans post mortem crucifixi Christi stigmata referens, 340.

Sudantes statuae, 479. quid indicarent, *ibid.*

Sudantia sepulchra quid portendant, 500.

Sudor Anglicus unde sic dicitur, 519.

Aridus quid, 536. 1082. Cerevisiam sapiens unde, 513. Copiosissimus, 534. cur Cruentationem cadaveris non producat præsentem occisore, 606.

Elephantorum moschum redolet, 638. Ficibus vescentium graveolens, 650. Graveolens ex carne caprina, opio, lepore marino, 650. unde ex rebus Inanimatis & ex sanguibus, 513. Lapidem habet, 1083. Lucens, 699. an Mortuis competat, 502. Pingvis, corrosivus, &c. 535. Pisculentus ichthyophagis, 652. Ruber, niger, &c. unde, 513. sq. 534. Sanguineus tristis omnis eventum tulit, 533. Sonorus, (Uuu uuu uu) 3 534.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

534. in Variolis pessimis annotatus, 517. Verminosus, 536. *CHRISTI sanguineus* an Naturalis fuerit, 528. fuit supernaturalis, 530. an Verus fuerit, 528. *Cruentus* unde, 520. sq. an Arte procurari possit, 526. sq. Criticus unde, 520. cur in Infantibus præsto, 522. Spontaneus evacuat menstruum, 524. Universalis an naturalis, 514. *Vivorum* unde, 515. sq. & mortuorum, 513. *Morientium* quid, 501. an Aqua Baptismi, 501. Archeum reddit timidum, 536. cur Frigidus, 501. Hæmorrhoides mortificat, (112.) 536. unde, 501. sq. *Mortuorum* unde, 503. sqq. Svaveolens an naturalis, 506.
- Sudore Continuo* cur madeat cadaveris dorsum, 331. Frigido quinam ob-eunt, 501.
- Sudorem* cur Cappucini nec viventes, nec morientes edant, (51.) 502. 534. pro Lubitu emittentes unde, 534. Mortuus edidit ab assumtis, 444. 504. an Naturaliter statuat profundant, 509. an Sepulchra profundant, 500. Verum an simulaera Deorum ediderint, 498. unde, 499.
- Sanguineum* CHRISTI nonnulli negarunt, 528. cur CHRISTUS sudavit, 530. Fumarunt varii, 519. 523. an Mortuorum corpora stillare possint, 531. unde Venenum serpentis hæmorrhoi expellat, 518. *Sangv.* *Sudat* Alexander M. 516. Avis Erodius in Coitu, *ibid.* Fœmina peste corrupta, 517. unde, 520. Petechiali laborans, 518. Tertianæ duplici laborans, 518.
- Sudores* Salsi unde, 1173. Sanguinei an verus sanguis, 520.
- Specie* agri lapidescentes, vid. *Agri.*
- Sues* Amaracinum fugitant, 638. sq. Gergesenorum unde mergi potuerunt, 391. an & cur Grunniant Ianio præsentē, 591.
- Suevorum* elogium, 8.
- Suffocati* Arvena, 235. Revivixerunt, (13.) Sanguinem unde emittant, 556. 559. Sepulchri vapore, 325. Vaporibus unde cognoscendi, 325. *Aquâ* unde cognoscendi, 325. Oculos an & unde habent apertos, 174.
- Suffocatio* in aquis mors abominabilis & cur, 762.
- Suffocatis* Aqua unde maculæ, 330. an & unde Maculæ, 254. 319. competit potentia proxima ad vitam, (11.) Undam mitem precabantur, (93.)
- Suggrundia* quid & cur sic dicta, 964.
- Sugillatio* Embryonum unde, 333. sine ulla vi externa ante mortem orta, 316. conf. *Maculæ. Nigredo. Vibices.*
- Sugillationes* unde, 328. sq. cur nullæ apparent in decollatis, 329.
- Sui nihil cum amaracino*, 639.
- Suillus* adeps servat cadavera incorrupta, 1001.
- Suis* & Hominis caro & sanguis in omni similes, (108.) Morbosæ caro maxime noxia, 373.
- Sulphur* an in Aura residuum, 809. In-natum

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- natum an corruptibile, 717. an & unde Putredini resistat, 988. Redolent nonnulli, 640. 642. *Vitale*, 830. quomodo elaboretur, 831.
- ex Sulphure* oleum s. balsamum à putredine vindicat, 1001.
- Sulphuris* vapor faciem facit luridam & pallidam, 162.
- Suminis* pinguedo nimia remoratur partum, 268.
- Sunamitidis* puer ab Elisæo resuscitatus, an ecstaticus fuit, (22.)
- Superbia* causa petrefactionis hominum, 1197.
- Superbiae* Medicina, 905.
- Supercilia* prolixa, 47.
- Superi*, 731.
- Superstitione* dementati ad sanam mentem redire nequeunt, 135. 139.
- Superstitionis* autores an mulieres, 133.
- Superstitiosi*, 737.
- Supplicis* violati vindex DEUS, 894.
- Supplicium* crudele Etruscorum, 870. Maleficorum apud Ægyptios, 472.
- Surculi* loculis mandati an per sympathian labem adspargant arbori, s. frutici, (121.)
- Surdus* insufflatus spiritum in aure non sentiens, an malo laboret desperato, 1091.
- Suspendii* sui ipsorum rei sepultura prohibebantur, 138. conf. *Strangulatio*.
- Suspendio* se perimentibus cooperatur *Cacodæmon*, 253. perimentis cadaver an sterilitatem afferat, 383.
- Suspendium* *Juda* carminibus celebratum, 251. an creporem præcesserit, 253. sq.
- Suspenſe* Caput fulget, 680. Cruentantes an innocentes, 531. 562. sq. unde, 531. 560. Cruentatio accedentibus amicis, 593. Sangvinem sudant, 532. an ad Solem se convertant, 455. 477. unde suffocantur, 1235. diu Supervivunt unde, 1077.
- Susensorum* Capilli unde crescunt, 18. Corpora cur non in patibulo relinquenda, (112.) ut Judas, ruptorum exempla, 258. Oculos cur aves carivoræ petant,
- Susensus* quomodo Pronus jacere possit, 252. an Prono vultu ad terram inclinare queat, 253. conf. *Strangulati*.
- Suspirij* morbi medicamentum, (75.) *Morbus* quid, (74.) an *Seneca* mortis meditatio, (74.) cur ita dicitur, (75.)
- Suspirium* unde dicitur, (75.)
- Sutorum* pestis Valentiae, 364.
- Sutura Cranii* an in aliquibus desiderentur, 29. Pilis alimenta ministrent, *ibid.*
- Sylva pendula* dicitur barba prolixa, 24.
- Sylvæ* cur Comatae dicuntur, *ibid.* unde Incenduntur æstate, 709.
- Sylvester VII.* Pontifex, magus, 109.
- Sylvestri II.* Ossa crepitabant morituro pontifice, 109. 112. 491.
- Sympathia* quid, 93. 98. an Cruentationis cadav. causa occisore præsentem, 592. 618. unde probatur, 93. an vivat nasus insititius, aut moriatur, 91. sqq.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- de Sympathia iudicium Autoris* (107.)
Verulamii, (107.)
Sympathie exempla in mortuis, (100.)
Vivorum erga mortuos, (102.)
Syncope quid? (79.)
Synoptici reviviscentes, (17.)
Syphilia, s. Syphilides quam faciei deformitatem inferat, 153.
Syrenum ossa, an & unde hæmorrhagiam sistant, 545.
Syri Priapos in æde Bacchi erigebant, 288.
Syrithes, 1128.
Syrupi copiose hausti post mortem cadavera tumere faciunt, 240.
- T.
- † *Ægyptiorum* quid, 1012.
T. refert ossiculum cordis humani, 1079.
Tabaci Effentia imprægnata acus rigere facit viperam, 478. *Fumus an ad cerebrum pertingat*, 415. *Fistulæ partes in Calculo vesicæ*, 1110. *Vesica*, 1111.
Tabacus cur bilosis Venerem extingvat, pituitosis excitet, 302.
Tabernaculum Israëlitarum cur peristromatibus è pilis caprinis tegebatur, 9.
Tabes cordis quid eam sanet, 132.
à Tacco Thaddei cadaver sanguinem venæ sectione prodit, 446.
Tacnia an animal, 892.
Tactu cadaveris febris contrahitur, 362.
Tactus cadaveris sanat, (112. s.) unde, (114.)
- Taniarum* longitudo admiranda, 891.
Tagliacotius Cass. quis, XXCIV.
Tamerlanes natus cruore plenas habens manus, 533.
Tangentes mortuos an & unde impuri, 343. sq. 428.
Tarantatos an musica curet, 493.
Tarantula mortua an ad cantum Cytharæ reviviscat, 493.
Tarichevta Hominum & bestiarum, 1018. an Medicis annumerandi, 1016.
Tartari cur felices putant futuros bubonis pennas gestantes, 113.
Tartari Nomen à quo introductum in Medicinam, 1068. *Oleum* unde odorem habeat, 632.
Tartarorum differentia, 1069. *Maledictio & Ortus* unde nobis designantur, 1073.
Tartarum quid, 747. 1068. 1152. bene Combustum aëri expositum, plus aëris attrahit, quam ponderat, 1211. an Creatum à DEO, 1073. *Cruoris* quid & unde, 1074. in *Liquoribus* omnibus reperitur, 1068. an *Materia calculi*, 1152. *Wie kommt es in den Menschen*, 1069. sq. in *Mesenteriiis* maxime reperitur, 1074. ex *Oculo* viventis effossum, 1090. & *Sal* an differant, 1070. an *Substantia gypsea* dici possit, 1072. in *succis* omnibus vegetabilium, 1070. ubi, 743. unde, 1068. dicitur, 748.
Tauri Animosi, iracundi, &c. unde, 550. *Ignem spirant*, 699.
Taurinus sanguis cur toxicus, 587.
Taurorum Bilis cœrulea, 699. *Cadave-*

- ra ad præsentiam interfectorum cruentant, 569.
- Taurus*, conf. *Bos*.
- Taxi* pingvedo pilum canum efficit, 60.
- Taxo* capti pisces noxii, 380.
- Tela* an sudent in hopliatria iudicio de morte vulnerati futuro, 511.
- Tellus* cur mortis stomachus dicitur, 939.
- Temperamenti* vis an in mortuis expiret, (153.)
- Temperamentorum* infinitæ sunt differentia, 58.
- Temperamentum calidum* & humidum, an putredinem juvet, 845. & siccum putredinem prohibet, 961. *Frigidum* & humidum, an putredinem juvet, 845. & siccum putredinem prohibet, 962. *Hominis* an aliquid ad miracula conferat, (153.)
- Tempestas* maris an propter execratum excitetur, 1044.
- Templa* ossibus gigantum ornabantur, 282. sq.
- Templi* Hierosol. macellum nunquam muscam conspectui præbuit, 947.
- Templum* Fragrantissimum, 635. *Muhamedanorum* Damasci splendidissimum, 283. *Veneris* calvæ in honorem matronarum dicatum, 5.
- in *Templum* cur non sepelienda in partu extincta, 532.
- Tentoria* quondam è pellibus erant, 9.
- Terra* & *Aqua* mortui dicuntur, 975. an ex *Aqua* producta, in aquamque reditura sit, 937. sq. *Arcevilensis* *Aëri* libero exposita miranda, 1212. an *Calida*, 968. è *Calvaria* psilothrum, (122.) *Fusilis*, vitrescibilis &c. animalibus inest, 975. an in *Lapides* mutetur, 1067. 1191. & *Mucilago* non semper insunt rebus visibiliter, 1154. an *Putredini* subjaceat, 841. *Sancta Hierosolymis* allata *Dæmones* fugat, (133.) è *Sepulchris* Sanctorum salutifera, (143. sq.) *Sigillata* an à putredine cadavera fervet, 990. ex *Cæmeteriis* *Fertilis* maxime, 937. unde *Mures* pellat, (143.) *Putredinem* facilius inducit, quam pura, 865. an *Spectra* dari queant, 782. sq. conf. *Solum*.
- ex *Terra* an homines producti, 1069.
- Terra* cadavera cito annihilantes, 865. sq. unde, 866. an per se *Fermentabiles* dentur, 670. an *Lapidifica* vis insit, 1190. *Motum* sequitur petrefactio hominum, &c. 1059. *Odor* jucundus, 662. *Odorata* an dentur, 670. *Motus* an à *Dæmonibus*, 453. *Mortuorum* motione contingant, 452.
- Terram* cur *Græci* injecerunt cadaveri in sepulto reperto, 741. *Gravem* mortuis invisilis precabantur, (93.) *Levem* mortuis dilectis, (93.) 448.
- Terrea* terrestria occultant, 1072.
- Terror* in *Bufone* est naturalis, 588. *Fallit* visum, 801. *Mutat* formam faciei, 153. in *Peste* plus valet, quam contagium ullum, 133. conf. *Pavor*.
- Terrore* *Canis*, 66. 69. an *Sanguis* profluat, 516.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Terrorem* cur incutiunt cadavera, 575.
Tertiana duplici laborans sanguinem sudat, 518.
Tessera in Hepate, 1097. Lapidæ à talpis è terra extruduntur unde, 1169.
Testæ unde gignuntur, 1148. Ovorum unde pullis exclusis levissimæ, 424. conf. *Ovorum testæ*.
Testiculi Lapillis pleni, 1112. intus pilis præditi, 42.
Testiculorum formam referentes lapides, 1057.
Testiculus equilapideus, 1133.
Testudinis caput amputatum per semihoram stridet, 464. Marinæ oculos habet diu fulgentes, *ib*.
Testudo amputato capite sex menses vivit, 462. Corde exempto an vivat, 466.
Tetano an corpus longius fiat, 439. ante mortem tentatum rigeat, 432.
Teutonicus Job. an Magus, 804.
 ☉ cur Breviculis militum defunctorum ascriptum, (123.) *quid signavit* Iudicibus (124.) Medicis Græcis, (123.)
Thais graveolens, 642. unde, 653.
Thalb piscis caput nec moritur, nec coquitur, 473.
Thau fällt auff keines Todschlagers Kleider oder Hemde, 625.
Thée potus dentibus noxius, 205.
Thelyphonon herba, 1227.
Theogenes colitur, quod ejus Numen ægris salutare (145.)
Theologia Gentilium cum Christiana comparata, 1209.
Therebintina unde, 662.
Therebintinata an urinam inficiant, 661.
Thermæ an Gravidis noceant, 403. quos Mergere non sinunt, 404. sq. Carolinæ an bibentibus noxiæ, 1072. 1158. unde Priapismum excitent, 298.
Thermarum Exhalationibus suffocati revivixerunt, (13.) Wisbadensium vapor cur incorrupta servat, 989.
Thesaurus detegit candela ex sevo humano, (123.)
Tibii ne veste quidem mergi possunt, 390.
S. Thomæ calceus præbetur osculandus ap. Cantuarienses, (139.)
Thorax an rumpi possit, 259.
Thraces punctas notis frontes, nobile judicant, 309.
Thura colligentes familiæ sacræ, 1015.
Thure cur Ægyptii in condiendis cadaveribus non usi, 1014. Romani pollictores usi, 1023.
Tburneserus Leonb. ex aurifabro medicus factus, 466.
Thus damnatum, 1015.
Tiberio Cas. corporis habitus in senectute pudori fuit, 151.
Tiberius Claud. Imper. faciei puritatem magna redemit pecunia, 88.
Tibia sanguine manat, 523.
Tibiæ os ruptum & conglutinatum post mortem resolvitur, 258.
Tibiale os saxeum, 1133.
Tibialia ex scabiosarum ovium lana ulcera concitant, 373.
Tibiam Regis Og ingressus cervus medium in ea diem oberrat, 281.
Timor unde animalibus, 414.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Tinea viva icterici umbilico alligata unde statim putreat, 858.

Tinctura miranda ex corpore humano, 683. 699. an parari queat Scybalis equinis, 714.)

Tineæ ex carne, 903.

Tiresia solum inter mortuos sapit, (147.)

Titulus hujus operis cur **MIRACULA MORTUORUM** dicitur, (159.)

der Tod sieht ihm zum Augen heraus, 179.

Toden-Eale, 109. *Flecke*, 314. *Kraut*, 993.

Leidet das Meer nicht, 364. 406. 1045.

sq. Reden unter der Erden, 181. *Licht-*

lein quid & unde, 787. an loquan-

tur, aut sonum edant & unde, 787.

Mähler, 316. *warum beissen sie Rebe-*
Flecken, *ibid.*

Seine Toden will das Meer haben, wie die Erde, 1046.

Tomaxina matertera Cardani dolore & luctu crepuit, 255.

Tonitrua subterranea, 115.

Tonsura Proserpinæ, 79.

Tophi in Arthriticis illico concresecunt, in lapides durissimos, 1085. sub *Lingva*, 1091. *Palpebrarum*, 1090.

Tophulus ex oculi globi alba sede, 1089.

Torpedo, piscis, an mortuos pisces vivificari videatur, 469. Vivit postquam cor exemptum, 466.

Torquens prætorum Ægyptiorum, 1011.

Trabs in saxo, 1141.

Tracheæ calculis affectæ, 1092.

Trajanus anno XVI. canus, 65.

Tranquillitas maris propter cadaver navivectum, 1045.

Transfusoria an affectuum notitiam u-

nus alteri insinuare possit, 94. 102. 104. sq.

Translatio reliquiarum an ad miracula necessaria, (152.)

Translationem mortuorum ossum *Papæi* ab Ethnicis habent, (146.)

Transmutatio mors est, 1228.

Transpiratio an Corpus leve faciat, 416.

est Duplex, (50.) absque *Respiratione* perfecte consistere nequit, (52.)

Respirationis officio fungi potest,

(51.) & *spiratio*, s. *expiratio* differ-

runt, (53.) *Insensibilis* quid, (48. 53.)

an detur, (48.) *Respirationi* non

surroganda, (*ibid.*) unde, (*ibid.*)

Transpirationis prohibitio mater vario-

rum morborum, (51.) *Insensibilis*

Quantitas, 416. *Viæ* sunt pori, (49.)

Transplantatione vegetabilia debilitan-

tur, 50.

Trames was? (151.) 115.

Tremor artuum Senum unde, 400.

Trescher, *Fresser*, unde, (50.)

Tribuli & *Spina* creatæ ad usum creatu-

ræ & ornamentum mundi, (68.) an

tantum post reatum à terra produ-

cantur, 1073.

Tributorum exactores sævi in mortuos,

(94.)

Trietrias mammarum, 40. 44.

Trifolij forma in incatata sinistra repe-

ritur, 339.

Tripolium ter die mutat calorem, 54.

Tristitia unde homines in lapides con-

vertat, 1196.

Tritici anathymiasis palliditatem faciei

efficit, 162.

(Xxx xxx xx) 2

Tri-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Tritico* florente an panis citius muce-
scat, 95. 102.
- Triticum* est calidum, 854.
- Trogloditæ* nil curant Sepulchra, 136.
- Trovillunius Francisc.* cornutus, 277.
- Truncus* quercinus miraculosus, (143.)
- Tubercula* in palpebris sanat manus ca-
daveris, (113.)
- Tulliola* cadaver incorruptum reper-
tum, 974. 1023. 1039.
- Tulpius Nic.* quis? 527.
- Tumba* trium Regum in Italia morbos
sanat, (143.)
- Tumescit* totum corpus coitu, 146.
- Tumor* Cadaverum unde, 236. sqq. 329.
Ligaturis arctissimis coercetur,
1019. Suspensorum unde, 254.
- Tumores* Lapidicondi, 1083. Vermi-
nosi, 900.
- Tumuli* ab Angelis honorati, 111. Mar-
morei an Sarcophagi inscribendi,
867.
- Tumulis* cur affuderint lac & sangvi-
nem, 609.
- Tumulus* Cadmi & Harmoniæ futura
peste concurrunt, 109. S. Catharinæ
vividus, 633. S. Dympnæ obsessos li-
berat, (143.) S. Euphemie cladem
urbis vel cœnobii pulsu lapidis in-
dicat, 110. unde, 127.
- Tumultus* audiuntur in campo Mara-
thonio, 108. noctu in locis ubi ho-
miciidia & Strages editæ, 107.
- Turba* sonans an animæ corpori egres-
sæ, 112.
- Turfarum* pulvis arceat putredinem,
990.
- Turres* igne conspicuæ unde, 708. 786.
- Tussis* lapidea, 1094.
- Tympana* Draconis Elephantes fugare
possunt, (105.) Lapponum, (20.)
- Tympani* auris crepatura urinatoribus
accidere solet, 256.
- Tympanitici*, 236. in thermis non mer-
guntur, 404.
- Tympanitis* unde, 51.
- Tympanorum* sonitus auditur in sepul-
chro Liparæ, 109.
- Tympanum* Lupi facit ovis tympanum
obmutescere, (102.) Lupina pelle
una & altera parte ovilla obducta,
rumpitur, (ibid.) ex Uris vel Lupi
corio fugat equos, (102. 105.) ex
Ziskæ corio fugat hostes, (105.
144.)
- Typbo*, 771. 982.
- Tziska* unde dictus Zisca, (105.) vult
eorum post mortem sibi detrahi ad
tympanum, (105. 144.)

U.

- V** cur militum superstitum brevi-
culis adscriptum, (123.) Officu-
lum cordis humani refert, 1079.
- Vacca* petrificata, vid. *Horda*, Cornua
in pede gerens unde, 276.
- Vacca* cum ancillis lapidefactæ, 1059.
unde, 1063. an à posteriore parte ci-
tius submergantur, 412.
- Vaccarum* ubera sugunt lamiæ ad san-
guinem usque, 127.
- Vacuum* an detur, 929.
- Valdens* Kranckheit, (136.) Kraut Pæo-
nia, (ibid.)

Va-

Valentini hæretici corpus Dæmones sepulchro extraxerunt, 112.

Valentinianus Imp. ira discrepuit, 243. maculis liventibus interfusus moritur, 316.

Vapores quid, 402. è corpore an pilorum nutrimentum, 28. Metallici unde venenati cognoscantur, 324. Noxios exhalant aperta sepulchra, 134. è sepulchris plantas vitiant, (121.) an sanguini insunt, 403. an spiritibus subtiliores, 402. an spiritus vitales, 402. Vini & cerevisiæ igne admoto accendi possunt, 1716. unde, 498. vitam extinguere possint, 325. conf. *Halitus*.

Vaporibus suffocati sepulchri, 325. Revi- xerunt, (13.)

Vaporum plena cadavera, 408.

Varietas sententiarum autorum, indi- cium est malæ mercis, 596.

Varioli unde, 517.

Variolorum Fossulæ apparent in Syn- copticis ante non conspicuæ, 325. Nævi cur nullos transmittunt pilos, 32.

Vasa, quibus venena continentur, ma- culantur, 322.

Vaticinandi facultas unde accipienda, 752.

Vaticinia capita corporum à bestiis de- voratorum, pronunciarunt, 463. Si- byllæ unde, (147.)

Vegetabilia Meliora in propriis locis, quam si transplantantur, 50. Petrefac- ta an vera vel falsa unde noscantur, 1060. Putrescentia cur præ animali-

bus vehementius incalescant, 445. Putrescant quomodo, 843.

Vegetativa potentia quid, 23. conf. *Vis vegetativa*.

Veixwurm an infantulis umbilico alli- gatum fundulum rodat, 859. Profligetur massa melle & vitro parata, *ib.*

Vena cur non saliat læsa in vivis, 555. sq. Medinensis & Medina diff. 992. *Cava* interdum solet rumpi in ani- malibus strangulatis, 256. in Homi- nibus quoque rupta invenitur, 256. 556. conf. *Ader*.

Venæ Calculis affectæ, 1095. Lapi- deæ, 1132. *sectio* ante mortem unde post eam cruentat, 557. cur non semper cruentat, 555. sq. 594. conf. *Aderlasse. sectione* emissi calcu- li, 1115.

Venarum ruptura, 522. Vis an sangui- nem fervet à coagulatione, 549.

Veneficus, vid. *Magus. Sage. Lamiæ*.

Venena in Cadavere protrudunt varias maculas, 319. DEUS nobis noluit es- se venena, 1074. Devorant solum voraces, 320. an quis devoret unde cognosci possit, *ibid.* an Ejaculentur cadavera pestifera, 364. sqq. Epota calvitiam inducunt, 78. an Exsiccant, 972. Halitu inspirata, 324. Metallica epota unde videndum, 321. Mutant faciem cadaveris, 164. 319. Vasa produnt porcellanea, 322. unde Vi- tam extinguant, *ibid.*

Venenati an sit Bestia post mortem, 855. Fulmine tacta unde verminent, 854. an Verminent, 854. *Cadavera* an a- (Xxx xxx xx) 3 pe-

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- aperienda, 321. sqq. ab aliis dignosci possint, 321. quomodo, *ibid.* sq.
- Venenatis* spiculis enectorum caro an sapidior, 378. Vescentium carnes an innoxiae, 379.
- Venenatorum* carnes an edi liceat, 378. carniū usus in medicina, *ibid.*
- Veneni* sævitia maxima, 376.
- Venenis* enecta cadavera non attingunt aves, (105.) unde, 376. sq. an omnibus antidota opponi possint, 322.
- Veneno* Absorpto an semper cadavera nigrescant, 320. Extincti unde cognoscendi, 319. 324. Nutrita evadunt venefica, 379. *Enectorum* carnes an edi liceat, 378. corpora unde facile putrescant, 851. *Interfecti* Abdomen an rumpat, 241. unde, 243. Cor igne non corrumpitur, 191. 225.
- Venenorum* differentia, 321.
- Venenum* an Conservativam vim habeat, 996. an Fulmen venenatis auferat, affricet non venenatis, 377. an Homine mortuo pereat, & cur non, 369. an Intus quoque gignatur & quomodo, 238. sq. 321. sq. Mumia quavis peste pestilentius, 381. Nullum pestis veneno gemellum, 141. an Nutrimeto, vel Medicamento esse possit, 379. an Pellat lapis serpentis, 1130. Præsentissimum ex sanguine & carne humanis, 875. an Putredinem promover, 851. sq. 972. Vermium incurabile, 519. Xenium quid, 851. *Pestilentielle* quale, 353. etiam in ossibus perdurat, 369.
- Serpentis Hæmorrhoidi, 518. Ibyara, *ibid.*
- Venerea* Intemperantia mortui, 294. 296. *Lues* contrahitur ex anatome hac lue extincti, 368. quam Deformitatem faciei inferat, 154. à S. Dionysio concitata, (136.)
- Venerem* cohibens remedium, 980. irritantia petens, purgantia capit, 298.
- Veneris* Exercitium præmaturum, præmaturam accelerat mortem, 214. Mel aculeatum, 156. Pruritus maximus, 294.
- Venis* sua à morte hominis permanet vita, (69.)
- Venter* submersi unde intumescat, 408.
- Venti* exoptabantur in rogo comburendis, 1023.
- Ventorum* Deus, (101.) 586. Materies, 841.
- Ventos* ciendi & sedandi medicina, (34.)
- Ventricosi*, vid. *Obesi*. *Obesitas*.
- Ventriculi* corrosiva, 323.
- in Ventriculo* an pili nascantur, 41.
- Ventriculus* corpore toto combusto restat, unde, 224. Lapidicinæ locus, 1096. mire Loco movetur vulnerato diaphragmate, 494. an Sedes malignarum febrium, 323. Siluri piscis eductus vivit diei spatium, 471. an Vermium patria quoque, 887. an ad Vesicam delabi queat, 494. Vulpis post mortem movetur exemptus, 471. conf. *Stomachus*.
- Ventriloque* an dentur sine Diaboli ope, 405.

Ven-

Ventum an mortua indicare possint, unde spiret, (108.)

Venus Barbata in Cypro, 39. Calvitiei mater, 79. & Cupido in oculis habitant, 147. Inexplebilis quarundam, 652. & Mars cur uni inclusi thalamo à Poëtis, 304. Mas & femina, 40. Odoribus præsidet, 641. cur Pectinem gestat, 79. ad Putredinem viam sternit, 872. cur Sexus utriusque particeps habita, 40. *Immodica* accelerat senectutem, 72. causat canitiem, *ibid.*

Venusti Diis accepti, 88. Electi ad imperium, *ibid.* conf. *Pulchritudo*.

Venustus est cadaveris instar, 164.

Veratro vescentes coturnices noxiæ, 380.

Verba an quis proferre queat ablato capite, 480. conf. *Loqui*.

Verecundia an sanguis profluat, 517.

Veretrum unde in somno promineat, 294.

Veritatis signum collo portabant prætores Ægyptii, 1011.

Vermem cordis evomere malum febri-citanti omen, 885.

Vermes in Abscessibus, 900. in Aëre exclusi angues fiunt, 519. in Auribus, 883. an in Bile, 890. in cadaveribus unde, 106. 876. 933. Capilli suos habent, 74. an in Cerebro, 882. an in Corde, 886. an in Dentibus generentur, 884. an in Digtis, 899. conf. *Nagel-Wurm*. Diversi diu vivunt, 473. Dorsi, 899. an Ejiciat pulvis vermium exsiccatorum,

1218. Excernuntur, 914. Gangræna habet, 901. an in Hepate, 877. 889. unde, 933. an Hospitium in humoribus & excrementis habeant, 880. in Humoribus variis, 881. an in Intestinis, 891. Justos demortuos non corrumpunt, 948. Lapidibus inclusi, 1142. an in Liene, 890. in & sub Lingva, 884. an sub Lingva canis rabidi, *ibid.* Longitudinis admirandæ, 892. Lucentes, 689. an in Mamillis, 899. an in Mesenteriiis, 890. Mirandi per nares egressi, 883. 899. 992. unde, 933. cur à Moriente vel mortuo homine fugiant, 442. 876. Nascuntur non tam in corpore, quam ab extra se ingerant, (80.) Necat pingvedo S. Catharinæ, 634. in Nitrum mutantur, 936. in Oculis, 883. unde Ortum suum sumant, 924. 930. 934. an in Pancreate, 890. an in Partibus corporis omnibus, 882. in Pedibus, 992. an Perforare possint corporis partes, 900. Pilos corrodescentes, 898. an in Pulmonibus, 887. an in Pulmoni-bus, 887. an Ranae in intestinis habeant, 893. an in Renibus, 890. an in Sangvine, 876. 879. sq. unde, 933. Serpentiniformes in corporibus an serpentes fiant, 917. Sudoris loco prodeunt, 898. Vegetabilia universa procreant sui generis, 871. annon Venenata producant, 854. an in Vesica, 891. ex Victu procreantur quomodo, 871. 888. 932. in Vipera-rum intestinis, 854. in Urina, 881. an

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- an in utero, 893. *an in Semine virili*, 877. 879. aliquid ad generationem conferant, *ibid.* *an in Ventriculo* per cibi modum conficiantur, 933. Nascantur & sint, 887.
- Vermibus* carentes homines, 892. Putrescentes, 850. 900.
- Vermiculi* Caniformes an in urina hydrophoborum, 817. Moschiferi, 639. unde, 656. *an in Sangvine*, 552. *Semine*, *ibid.*
- Vermiculus* est mors, (80.)
- Verminatio* testatur de sensu in cadavere, (106. 110.)
- Vermis* quid, 936. *Aculeatus*, 888. Cordis an & quid sit, 885. sq. conf. *Hertz-Wurm*. Criniti, 891. 899. Gravior est mortuo, quam acus viventi, (91.) Lacte Corylino nutritus an serpens fiat, 917. Lanuginosus, 888. Serpentiniformis, *ibid.* Umbilicalis, 899.
- Vermium* copia in corporibus vivis & mortuis unde, 935. Venenum incurabile, 519. Speciem fere quolibet planta peculiarem producit, 921. quomodo, 922.
- Verruca* quomodo abolendæ, 862.
- Verrucas* Foetui impressas delet manus cadaveris, (113.) in manu sanat tactus cadaveris, (*ibid.*)
- Vertebrae* inferiores dorsi an rumpantur, 256.
- Vervecina cornua* an Radices agant in terra, 279. Transplantari possint, 276.
- Vervex* cornu cum gyro gerens in pede, 276.
- Vesalius Andr.* unde mortuus, 346. 348.
- Vesica* an Capillamenta intus habeat, 43. unde, 45. Fellea in lapidem conversa, 1125. Lapidea, 1133. sq. à Ruptione haud immunis, 257. an Vermium cubile, 891. *Urinaria Duplex*, 1108. Inversa, *ibid.*
- Vesica* Bovillæ inflatæ inserviunt nantibus, 409. *Calculi*, 1102. an Aggludinentur quandoque, 1108. Ingentes urinam non impediunt, 1106. cum Sono exclusi, 1109. *Calculorum* Cruciatu, 1106. Durities, 1109. Mictus, 1108. Numerus 1107. Pondus, 1105.
- Vesicas aqua bulliens* cur non parat mortuis, 232. unde parat carni vivæ, *ibid.*
- Vesicatoria* in ægrotis non operantia malum omen, 233. Cadavere cur nil operantur, 232. in Carne viva unde operantur, *ibid.*
- Veslingius Job.* unde mortuus, 346. 348.
- Vespa* ablato capite non modo volant, sed & se defendunt aculeo, 462.
- Vespa* &c. præsentit homo ab animali venenato morsus, 377.
- Vespillones* hostes generis humani, 369.
- Vespillorum* nequitia pestis tempore, 363.
- Vestæ* unde ignem interstinctum de novo accenderunt, 709.
- Vestes* Ardentes visæ, 692. à Blattis defendunt pennæ aviculæ Martinetæ, 17. an Cadavera mandent devorentque, 116. 118. ex Lana scabiosarum ovium scabiem concitant, 373. O-

- doriferæ corpus reddunt odoriferum, 663. ex Piscinæ corio non desquamato inservit astutiæ politicæ, 724. 805. Regum ungere mos antiquus, 663. conf. *Kleider*.
- Vestibulum* capitibus humanis ornatum, (122.)
- Vestimenti* loco an sint pili, 47.
- Vestimentis* sanctorum vis medica adscripta, (121. 138.)
- Vestitus* mumiarum Ægypt. 1011.
- Vestium* occisorum cruentatio an homicidam revelet, 571. 601. *Odor* an Causa cruentationis præsentem occisorem, 591. 617. corporis mutat odorem, 591.
- Vetustina* graveolens unde, 653.
- Vexillum* Cæsareum sanguinem stillat, 508.
- Vibex* pestilentialis quid, 314.
- Vibices* cur non Apparent in decollatis, 329. Pestilentiales post mortem apparent, 317. Conf. *Macula*, *Nigredo*, *Sugillationes*.
- Victima* corde exempto fugere & clamare visa est, 467.
- Victores* coronabantur petroselino, 185.
- Victoria* signum est penis hostis collo appensus, 289.
- Victus* quomodo Calculi materiam subministret, 1153. Crassus calculo servit, 1152. Longævitati inservit, 214. Mutat formam hominis, 151. Parcus saniem post mortem impedit, 971. Persarum modicus, 971.
- Villam* an sibi emerit Judas pro istis, XXX. argenteis, 247.
- Villofi* homines, 34.
- Vina* calculosis & arthriticis noxia quæ, 1071. 1159. Nigra an calculum gignant, 1159.
- Vinca* pervinca an cadavera à corruptione servet, 993.
- S. Vincentij* corpus unde cognitum, 561.
- Vinculum* corpori & animæ non opus, (61. sq.) Corporis & animæ quod putatur, (57. sq.)
- Vindicandi* animum an retineat occisi Anima, 578. sq. Spiritus, 583.
- Vindictam* an Animæ interfectorum clamant, 578. Res emortuæ & vita destitutæ clamant, 598. Sanguis innocens fusus quomodo. postulet, 564.
- Vini* Spiritus copiosius haustus comburit, 713. Vapores accendi possunt admoto igne, 716.
- Vino* cur Romani rogam adsperserint cremantes cadavera, 1024. utentes an calculo obnoxii, 1167.
- Vinorum* calidorum potu hæmorrhagia post mortem promovetur, 560.
- Vinum* Adustum, vid. *Spiritus vini*. an Aqua in vite putrefacta, 837. Austerrum cadaver à putredine servat, 999. unde Calculosis noceat, 1159. congelatum vitem &c. præsentat, 1214. Jenense an calculosis noxium, 1159. Omne, quod in doliis, an effervescat floris vitium tempore, 101. Saccharatum maxime noxiū dentibus, 204. Sanguis terræ cur, 506. an Turbetur vite florente, 95. 101. Veneri inservit, 297.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- Vipera* Succino obducta, 990. conf. *Echidna*.
- Vipera* Caput post detruncationem mordet & nocet, 464. Cor exemptum aliquot horas vivit, 468. Dentēs an Venenati, 378. Excoriatæ capite abscisso & intestinis exemptis gyrum faciunt, 466. 472. Mortuæ gyro reviviscunt, 1228. an Nascantur exedendo alvum parentis, 267. an Venenatæ, 378. *Morsus* totum corpus Colore mutat, 336. sq. an hæmorrhagiam sistat, 556. an Maris vel foeminæ unde constat, 337.
- Viperarum* dissectarum partes an uniri gestiant, 474. Genus an dentibus differat, 337. Scybala an svaviter oleant, 657.
- Viperina* chordæ pulsæ absterrent mulieres, (105.)
- Vir* cum asina coiens an petrefactus, 1199.
- Virga* aurea ex terra prominens, 1060.
- Virginem* corruptam an nares fissiles indicant, 149.
- Virgines* Crassiores evadunt post coitum, 146. deflorat herba, 302. Judæorum cur se ungant accessuræ ad sponfos, 643. à Mulieribus in Græntlandia quomodo distinguantur, 309. non Veterascentes, 145.
- Virginitas* quomodo cognoscenda, 145. exploranda, 149.
- Virginitatem* in matrimonio fervans Henr. Bavar. Imper. (132.)
- Virginum* pallor unde, 149. Zenith an incombustibile, 229. 231.
- Virgo* cede virgini locum, 111. Febre alba laborans citissime nubat, 150.
- Virgula* Mercurii, 1232.
- Viriditas* pilorum, barbæ, corporis, equi, simiarum, 51. 60.
- Virilia* amputata in melle recondita, 1004.
- Virorum* carnes tantum devorat hyæna 123.
- Virtuosorum* incorrupta mansere corpora, 951. sqq. Membra, 957.
- Vis* ἀνευόσπρην in mortua an detur, (108.) Vegetans an post mortem in corpore maneat, (97.) 583.
- Viscera* an in cadavere aliter posita, quam in vivo corpore, 494. Effundentes post mortem, 245.
- Viscerum* conditura in usum anatomicum, 1038.
- Viscus* in arboribus an radices habeat, 280.
- Visus* Fallacia unde, 796. sqq. Imbecillitas an causa visionis spectrorum, 797. Medium quomodo sit comparatum, 798. Organum quomodo esse debeat, 797. Requisita, ut illusiones vitentur, 795. sq.
- Vita* quid, (56. 57. 62.) 232. Accidentaria quid, (56.) & Anima non confundenda, (55.) an Animæ essentia, (56.) Animæ an diversa à corporis vita, (57.) an Balsamus, (65.) pro Barba offertur, 48. Brutalis quid, 779. an Combustionis causa & conservationis in igne, 232. in quo Consistat, (61.) 402. Corporis in quo consistat, 837. an Decolatis

- latis maneat superstes, 478. Doloris & sensus efficiens primum, 232. Dupliciter sumitur, (10.) an Durare possit ultra centum annos, 202. 215. Electiva quid, (73.) Essentialis an in anima, (56.) Humana quid Helmontio, (79.) Incipit extra uterum inspiratione, (36.) Insectorum unde, 928. sq. Lux dicitur, (91.) 427. Naturalis quid, (73.) an omnibus competat, (55.) Peculiaris animam peculiarem signat, (70.) Peripateticis quid, (77.) Piscium & quadrupedum, an differat, 482. Præservata in carne cadaveris, (110) Prima quid, (64.) cur non Prorogatur hodie ut olim, 214. Substantialis & accidentalis, (11. 56.) Vegetativa an pilis, 20. 83. Ultima quid, (64.) Media quid, (63. sq.) cur ita dicitur, (63.) Ingestorum difficulter ab Archeo superatur, 927. Musculorum & Uteri quid, 485. an ultimum moriens, 484. an in Sanguine, 607. videri possit, 456.
- Vita* Actus, (55.) Cibis occultus an in aëre, 413. Differentiæ quinque, (63.) Duratio unde, 482. Fons anima, (57.) Longissimæ Symbolum phoenix, 1220. Mediæ qualitates manent in transmutatis, (67.) 650. Porogandæ Medicinam an patres haberunt, 213. Primæ, mediæ & ultimæ distinctio an sit, (66.) Reliquiæ an in demortuis, (91. sq. 110.) 586. Symbolum cur Fel, 1002. 1004. Termini descriptores, 213. Terminum cureund. attingunt bestia, quem olim, 215. Vinculum cum corpore & anima sensitiva, 65. *Character in mortuis*, 586. 612. cur Sanguis, 606. *Vitam* peculiarem habent pili & ungues, (70.) 20. *Vites* aureæ, 209. 702. aureis foliis, 1060. *S. Viti* Reliquiæ, (140.) Saltus, morbus, (136.) *Vitia* corporis illius & morum transplantantur cujus sanguis hauritur, 103. sua an Nutrix in pueros transferat, 382. *Vitiligo* an canitiem inducat, 68. *Vitis* Figuram sistit aqua lacrymantis vitis gelata, 1215. Vino rigata, arefcit, cur, 79. *Vitreas* guttulas exsudat vitriarius, 536. *Vitrioli* virtutes, 988. *Aqua*, s. spiritus, s. Oleum è capite mortuo evocati post aliquot menses redeunt, 1217. Dentibus noxius, 206. Odorem an per se habeat, & unde, 632. *Vitriolum* in Aëre augetur, 1211. an Cadavera à putrefactione conservet, 988. *Vitrum* Fossile apud Æthiopes, 977. an Galli Indici concoquant, 1157. Nobilissimum ex cineribus humanis, 975. ex Pituita albuminis emicta, 1115. *Vituli* Aurei Jeroboami in aëre pendent, 495. recens Mactati Cor in frustula dissectum, quovis salit, 474. Marini felle carent, 832.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Vitulus in utero in pulverem redactus unde, 977.

Viva non Lapidescunt, 1183. an Mortuis graviora, 420.

Ulcera concitant tibialia ex scabiosis-
rum ovium lana, 373. *S. Küris - Buss*,
(136.) Lapidiconda, 1084. Sanant
ossium humanarum potatio, 116.

Ulmus Marc. Ant. quis, XXCV.

Ulna Lausanensis quanta, 892.

Ultimum non est finis, sed optimum, 81.

Ulule lamentationes ante conflagratio-
nem Frisingens, 108.

Ululatus canum unde, 114. 352. 375. ali-
orumque animalium quid prænun-
cient, 114. 352.

Umbilicalis vermis, 899.

Umbilicus an Adamo fuit ante lapsum,
1242. Infantis ruptus, 246. Lapidicon-
dus, 1085. 1100. 1127. Sanguine
fluit sponte unde, 523. 525.

Umbra Aquapi unde dormientes red-
dat tumidos, 241. Propria terret un-
de, 798. Vestis animæ, 755.

de Umbra homo incipit, in umbra defi-
nit, 785.

Umbrae silentes dicuntur mortui, 181.

Umbragines quid, 122.

Umbras an animæ faciant, 755.

Unctuositas an capillorum canitiem
promoveat, 72.

Unctura corporum Sanctorum unde,
1024. conf. *conditura* cadaverum.

Undam mitem suffocatis precabantur,
93.

Undena 731.

Unguenta Mortuis potius, quam vivis

conveniunt, 1041. Pilorum colores
mutantia, 60. Sagarum, (16.) unde,
128. quæ stillant martyrum cadave-
ra, pellunt morbos, 633. 673. *cur Ca-*
da veribus apposuerunt Judæi, 876.
992. Romani, 1023.

Unguentis scatent sepulchra Sanctorum,
633. 637.

Unguentum cur Occisis in manus dede-
rint, 475. Rosaceum stillat brachium
militis, 672.

Ungues quid, 270. seu, cujus naturæ,
271. 274. unde, 270. 274. an Adam
ante lapsum habuerit, 1242. an Bea-
tis corporibus denegandi, 286. 1241.
Digiti pedum majoris quamdiu in
latum crescant, 272. an Excremen-
tum, 274. quis Enocho refecet in pa-
radiso, 270. cur Hecticis felicius
crescant, 18. an Nervorum clausulæ,
270. 273. an Plantæ, 23. an Resecandi
in morbo, 273. unde sentiant, vi-
vant, alantur, 271. 274. Secare cui-
dam nunquam necesse, singulare
quid, 272. an Vitam peculiarem ha-
beant, (70.) 274. unde Vivant post
mortem, (70. 91. 94. 97.) 18. 275. *an*
Crescant in cadaveribus, 15. sq. 272.
sq. immensum, 272. *Præcisi* cur tam
sancte à vulgo custodiuntur, 286. an
vitam retineant essentialem, 275.

Ungvium incrementum an de Calore re-
siduo in cadavere testetur, (106.)
18. an in Longum solum, 271. Serra
resectum, 272.

Ungula mularum tantum non prodit
venena, 322.

Uni-

Unicornu Fossile, 1056. *Ossa* & cornua an ex dente elephantino ficto, 285.
Uniones an ab Aëre indurentur, 1186. Molles cur, 1186.
Vociferatione cur foetus nativitatem suam nunciat, (39.)
Vocis mutatio in juvenibus unde, 146.
Volatus avium unde impediatur, 399.
Volucres sunt Flores, 54. cur peste enecta cadavera non attingunt, 376.
Vomitu infectæ aspersa moritur, 376.
Vomitum unde excitat foetor cadaverum, 362.
Vomitus an Cadaveribus competat, 192. quomodo contingat, *ibid.* Particula gallinæ objecta, an venena prodat hausta, 324. Sanguinis in cadavere unde, 193.
Voraces solum venena devorant, 320.
Votum pro mortuis, (93.)
Vox unde mutetur coitum inchoantibus, 146.
Urpupa lamentationes ante conflagrationem Frisingensem, 108.
Uranoscopus piscis valde multum vivit corde & visceribus exemptis, 465.
Urbes an in Luna, 709.
Urbium cadavera, (7.)
Urere an de essentia ignis, 686.
Ureteres Lapidei, 1132. obthurans calculus, 1112.
Urina Acrior eorum, qui parum bibunt, 699. Crines varios profert, 43. an veri, 44. unde, 44. Ebullit recens excreta post aliquot horas, 458. Equina caret coagulo, 1164. Felis an à peste rutos facit, 354. Graveolens

unde, 659. Gravidarum imaginem quandam referens, 818. Lanctantis pueri ciborum nutritis odorem refert, (67.) 659. Lapidifacra emissa, 1115. 1170. Lienosorum & scorbuticorum fermentat post aliquot horas, 330. Lucida unde, 700. Morforum à cane rabido ejusdem figuram refert, 817. à Morte post dies multos effunditur, 458. sq. an Moschum reddat olentem, 661. Muris majoris locum comatum depilat, 80. Propria aut pueri an & unde à peste præservet, 354. an Svaveolens, 659. unde, 661. sq. cur in suspensis mox effluat, 458. Tarantatorum an similis araneis textis, 818. Verminosa, 881. 891. 901. Vulpis sterilem reddit locum quem tingit, 80. *Humana* an sola Duellech habeat, 1164. 1167. an Mercurium contineat, 1200. conf. *Lotium*.
Urinæ Copia unde (51.) Hirci odor an pestem pellat, 354.
Urinale mirabile ex cineribus cadaverum conflatum, (118.)
Urinam an Therebintinata inficiant, 662. non impediens calculi vesicæ ingentes, 1106. in Urethra, 1112.
Urinatio naturalis, (45.)
Urinationis finis, aut cur exercetur, (46.)
Urinatores pactum peculiare cum Diabolo habent, (44.) Respiratione omni non destituuntur, (43.) quomodo sub Undis tamdiu durare possunt, (*ibid.*)
Urinatorum patria (45.) Temperamentum,

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

- tum, (*ibid.*)
- Urſi* Albi in Norwegia, 71. Corio confectum tympanum fugat equos, (102.) Halitus eſt virus, 853. Inſidiantur hominibus mortuis, 124. Pinguedo canos albidosque reddit pilos, 60.
- Urſorum* Caro & adeps an latebrarum tempore extumeſcat in vaſis, 95. 101. Oſſa an medulla gaudeant, 198. Virgæ an & unde poſt mortem indurentur, 291.
- Urtica* Efficacia in ſiſtenda hæmorrhagia, 544. Vim infringit fortis manuum compreſſio, 231.
- Uſſea* quid, 1072. Stomachi lateribus adhæret, 1096. Supra piam matrem 1086.
- Uteri* Actio ignota regiminis quid, 265. ſq. Calculus è gravida explodit lapides magicos cum aliis, 1114. Ligamenta quoque rumpuntur, 257. Placenta, quid Helmontio, (71.) Rupti obſervationes non deſunt, 256. 268. Spasmodica conſtrictio partum reſnoratur, 268. Vita an ultimum moriens, 485. Fœminæ Cavitas exigua, 412. Quantitas, *ibid.*
- Utero* an Monarchatus tribuendus, 265.
- Uterus* an Calculo afficiatur, 113. Cartilagineus, 1133. an Cordi æquiparandus, 265. unde Executiatur aliquando cum fœtu, 267. Exſectus an vivat poſt mortem, (69.) 265. ſq. 271. Fœmineus lapideus, 1134. Gravidus arctiſſime eſt conſeſus, (38.) Oſſeus, 1080. Ovis lapideſcens, 1133. Pilos genitos exhibet, 42. unde, 44. ſq. Quomodo monarchatum ſuum exerceat, 265. an Vermes procreet, 893.
- Uva* in calculo veſicæ, 1110.
- Uvæ* aureis acinis, 1060.
- Vulcanales*, 227. 231. 731.
- Vulnera* Abſciſſo membro illata an corpus vivum ſentiat, 92. Ære citius quam ferro inſlicta ſaneſcunt, 979. ab Armis intoxicatis unde putredinem promoveant, 851. CHRISTI an fragrantia excelluerint, 628. Faciei turpitudinem inducentia duplo majori poena à percuffore redimenda, XXCI. Naſi ſunt inhoneſta, XXCI. ſq. Sclopetorum icſtu inducta putredinem unde promovent, 850. à Sagis illata, illarum cinere curantur, (118.) poſt mortem rubent, unde, 163. ſanguinem ſtillant, *ibid.*
- Vulnerati* unde Cruentant poſt mortem, 557. in pectore unde ridibundi obeant, 186.
- Vulneratum* undique corpus molle emittit ſanguinem unde, 546.
- Vulnere* exanimati revixerunt, (18.)
- Vulneribus* occiſi cur homicida digitos imponere debet, 572. Romani figebant oſcula, 360.
- Vulneris* callus crevit, creſcente Luna, 390.
- Vulnerum* labia à venenatis armis qualia, 338. Lethalitem inepte inveſtigant barbitonſores, 494.
- Vulnus* Cordi inſlictum an vitam ſtatim expellat, 469. non tangant Lunæ radii, 861.

INDEX IV. RERUM ET VERBORUM.

Vulpecula Schakalle hominibus mortuis infidiantur, 124.

Vulpina chordæ pulsæ fugant gallinas, (105.)

Vulpis cauda suaveolens, 638.

Vultum cur semper cœlum versus habuit Philippus IV. Rex Hispan. 821.

Vultures cur castra sequantur, 352. an Cadavera sectentur, 349. futura diu præsentiant, *ibid.* Olfacientes è longinquis locis adveniant, 350.

Vultus cadaveris irrigatio sudorem provocat, 305. Cutis dissecta & fuligine inspersa, nota est captivitatis æternæ, 311. Luculentus & sine maculis Majestati velificatur, 88. conf. *Facies.*

Vulva Buffalina moschum redolet, 673. inrus Hirsuta, 42. unde, 44. sq. & Matrix est animal avidum generandi. (70.) conf. *Pubes.*

Vulva Formam cur Moneta Danica retulit, 1057. Saxæ 1057. unde, 1064.

Uxor Lothi quomodo in Salis statuam mutata, 1173. *Petrefacta* unde, 1170. an statua, 1171. *Statua* qualis, 1172. Salis an & cur, 1172. 1174. sq.

Uxorem ducit nonagenarius & liberos V. procreat, 215. Lothi an DEUS ope Dæmonum in lapidem mutarit, 1170.

Uxoris Lothi Anima an in statua, 1179. Nomen, 1174. *Petrefactio* etiam impiorum cavillationibus patet, 1171. an Naturalis, 1173. *Statua* Grypho descripta, 1178. sq. an adhuc hodie, 1176. an Lapidea, 1174. an Menses suos habeat, 1178. an Minui possit, 1177. Ubi existat, *ibid.* cur non visa ab omnibus, 1176.

W.

W *Alfisch* stinckt und raucht von Stund an nach seinem Tode, 504.

Walterhund, 35.

Wasser abzapffen, damit die Leiche nicht aufspringe, 242. Nixen, 732.

Veck Vogel, 109.

Vib Klage, an animæ infantum nondum baptizatorum, 115.

Venceslaus VI. Rex Boh. post mortem emicat colore serenissimo, 161.

Vichtel-Zöpfte, 122.

S. Vigbrechtii corpus solito ponderosius, 422.

Vindbrüchig Holz knackt immer, 477.

Volfstregelius Laur. subito mortuus peragens Anatomen, 347.

der Kerl hat einen *VWurm*, der *VWurm* muß ihm geschnitten werden, 884.

die den *VWurm* haben, warum dürfen sie bey keiner Mühle oder *VWasser* wohnen, 899.

das wütende Heer quid, 742. 794. unde dicitur, 742.

X.

X *Abieri Francisc.* Ossa fragrantia, 629.

Xerxes pulcherrimus celebratur, 88.

T.

Y quid Medicis Græcis significarit, (124.) Cur militum superstitum breviculis adscriptum, (123.)

Z.

Z *Acharia* filii Barach. sanguis mire ebullit in templo Hierosol. 562. Prophetæ corpus incorruptum, 948.

Zacharias filius Barachia an Pater Joh. Bapt. 562.

Zenith virginum an incombustile, 229. 231.

Zeno Imp. an Apoplecticus, (12.) Lethargicus, (16.) Sarcophagus, 118.

Zibethum unde, 668. recens est tetra exhalationis, 665.

Zingiber comedentis somnium, (101.)

Ziska à Calice cur dictus Tziska, (105.) vuln corium sibi post mortem detrahi, ut fiat tympanum, (105.) 144.

Zoroaster solo Casco XX. annos vixit, 1155.

Zoroastres Fulmine absumtus DEI amicus habitus, (150.) 773. an Mortuos resuscitare potuit, 1235. unde Nomen habeat, 773. Scintillas è stellis producit, 804.

Zundel, 227. 731.

Zwinglii cor cremari non potuit, 210.

Zyho Bojemus insignis præstigiator, 803.

FINIS.

OBSERVANDA.

(p. 9. l. 8.) leg. Num. (p. 103. l. 29.) leg. rogo. (p. 123. l. 30.) del. *hoc* & ita leg. *latinos* T. interpolasse. (p. 128. l. 23.) in fine add. *ordinatus*. p. 57. l. 2. leg. *inducendi*. p. 58. l. 26. leg. *mutare*. p. 59. l. 10. leg. *tingentibus*. l. 23. leg. *pulvere*. l. 28. leg. *S. 89*. p. 60. l. 3. leg. *nigredine*. p. 63. l. 13. 14. fortè leg. *conceptus tempore illos ostensos fœminæ*, (del. *quos*). p. 65. l. 4. addat. post *partus simul*. p. 70. l. 8. leg. *fabulte eos*. p. 72. l. 10. leg. *opertos*. p. 75. l. 16. pro è leg. *Et*. p. 81. l. 20. leg. *Hem!* p. 82. l. 3. fortè leg. *cur non hominum omnes, ut animalium &c.* l. 33. leg. *diffugiunt*. p. 86. l. 11. forte addend. *pilos*, post *voc. posse*. l. 13. forte add. *lanæ* post, *longitudinem*. p. 88. l. 9. leg. *salivam*. p. 89. l. 5. forsan add. *nares*, post, *fabricatæ*. p. 91. l. 13. ab init. add. *re*. p. 92. l. 9. post *actu*, leg. *se*, pro *sive*. p. 108. l. 16. leg. *Frisingensem*. l. 17. 18. Oedipus suppleat. p. 120. l. 27. leg. *quoquam*. p. 112. l. ult. add. *egressas*. p. 151. l. 29. leg. *Frons* p. 158. l. 5. à fin. leg. *alii*. p. 162. l. 27. forte leg. *Cymini*. p. 167. l. 12. add. ab init. *tum*. p. 176. lin. penult. leg. *frigore*. p. 177. l. 10. leg. *Aquila*. p. 194. l. 21. leg. *Duritie*. p. 203. l. 6. leg. *solicite*. p. 224. l. 30. leg. *serum*. p. 258. l. 11. leg. *Huic*. p. 266. l. antepen. leg. *pastinacæ*. p. 280. l. 17. leg. *muto*. p. 308. l. 9. & 312. l. 26. leg. *Scarificatio*. p. 324. l. 6. leg. *siti*. p. 330. l. 30. leg. *S. 33*. p. 336. l. 19. forte leg. *verticem*. p. 379. l. 21. leg. *trudinandum*. p. 391. l. 30. vocola *quod* postponatur voci *Wratistlaus*, commaque *quod* antecedens prius, deleatur. p. 392. l. 28. del. à post, *crimine*. p. 401. l. 23. pro & leg. *nec* p. 414. l. 33. leg. *aërii*. p. 431. l. 12. leg. *obloqui*. p. 453. l. 18. leg. *recidivatum*. p. 454. l. penult. leg. *evitandam*. p. 459. l. 31. 32. leg. *concitasse*. p. 469. l. 20. leg. *in mensam*, pro *immensam*, p. 476. l. 2. pro *febris* leg. *fibris*. l. 4. del. *e*. in *consideratæ*. p. 479. l. 1. del. *Et periri*. p. 486. l. 1. leg. *lapidea*. l. 3. *Augustini*. p. 487. l. 26. leg. *deludit*. p. 499. l. 28. leg. *statuæ*. p. 521. l. 24. add. *historiam*. l. penult. leg. *fricaret*. p. 522. l. 4. leg. *illis*. p. 525. l. 31. del. *cum*. p. 544. l. 14. leg. *in*. pro *id*. p. 556. l. 33. leg. *elucescet*. p. 608. l. 15. 16. leg. *nam sanguinis*. pro *non sanguinis*. l. 16. leg. *judica*. p. 625. l. 28. leg. *scarificatis*. p. 634. l. 11. leg. *hodiernum*. p. 646. l. antep. leg. *quot*. p. 674. l. 13. leg. *exanimati*. l. 7. leg. *intactum*. p. 658. l. 1. 2. leg. *rejecit*. pro *relicet*, p. 662. l. 1. del. *enum*. p. 678. l. pen. leg. *causas*. p. 698. l. 25. leg. *Ὀλγυγες*. p. 721. l. 22. leg. *ratiocinabatur*. p. 759. l. 30. leg. *arte*. p. 776. l. 3. add. *non*, post *voc. mortem*. p. 784. l. 4. leg. *multis probare*. 746. l. 6. leg. *quæ mactari*. p. 747. l. 18. del. *per sibi*. p. 789. l. 7. leg. *motus*. p. 797. l. 18. leg. *obversantibus*. p. 813. l. 1. del. *figura*. p. 842. l. 6. leg. *genitalia*. p. 854. l. 13. leg. *acrem*. p. 860. l. 18. leg. *peffum*. p. 878. l. 17. *aliquibus* l. 5. leg. *homines Et animalia*. p. 970. l. 14. leg. & ex eo p. 1016. l. 29. leg. *ab* p. 1043. l. 16. leg. *Intirere*. p. 1058. l. 19. leg. *silicem*. p. 1088. l. 25. leg. *Statera*. p. 1092. l. 9. leg. *nunquam*. p. 1102. l. ult. leg. *minus indigea* p. 1108. l. 31. leg. *compertum*. p. 1114. l. 8. leg. *lapillis*. l. 15. leg. *cavitatem*. p. 1133. l. 23. leg. *in mare*. p. 1135. l. 33. leg. *Strauss*. p. 1160. l. 2. leg. *renibus*. p. 1162. l. 13. leg. *id enim si sit*. p. 1164. l. 12. leg. *perineant*. p. 1168. l. 9. leg. *proclament*. l. 10. 11. leg. *Offæ*. p. 1170. l. 15. leg. *Offæ* ---- *spectat*. p. 1176. l. 9. leg. *Calamitatis*. p. 1187. l. ult. leg. *Anaxagora*. p. 1188. l. 16. leg. *Id*. p. 1205. l. 23. leg. *Illius*.

Hæc sunt, quæ forsan accuratius pensitanda, pro habitu emendanda, ceteraque, si qua reperiuntur levissima, benevole condonanda.

373

f 373 Woodstock Disease

9/

